Bibliothèque numérique
medic@

Gorris, Jean de. Definitionum medicarum libri XXIIII

Francfort : Wechel, 1601.
Cote : 152

BIUM

(c) Bibliothèque interuniversitaire de médecine (Paris)
Adresse permanente : http://www.bium.univ-paris5.fr/histmed/medica/cote?00152

©BIUM

IO. GORRÆI PARISIENSIS,

DEFINITIONVM MEDICARVM LIBRI XXIIII,

literis Græcis distincti.

AB

AVTHORE ANTE OBITVM RE-cogniti, magnaque accessione adaucti, & nunc denuo ad publicam rei literariæ vtilitatem editi.

Adiectus in calce Latinogræcus INDEX *copiosissimus.*

143 pp
BIBLIOTH. CHIRURGICA

FRANCOFVRTI,
Typis Wechelianis apud Claudium Marnium, & heredes Ioannis Aubrij.
M. DCI.

Cum Priuilegio S. Cæsareæ Maiestatis ad sexennium.

©BIUM

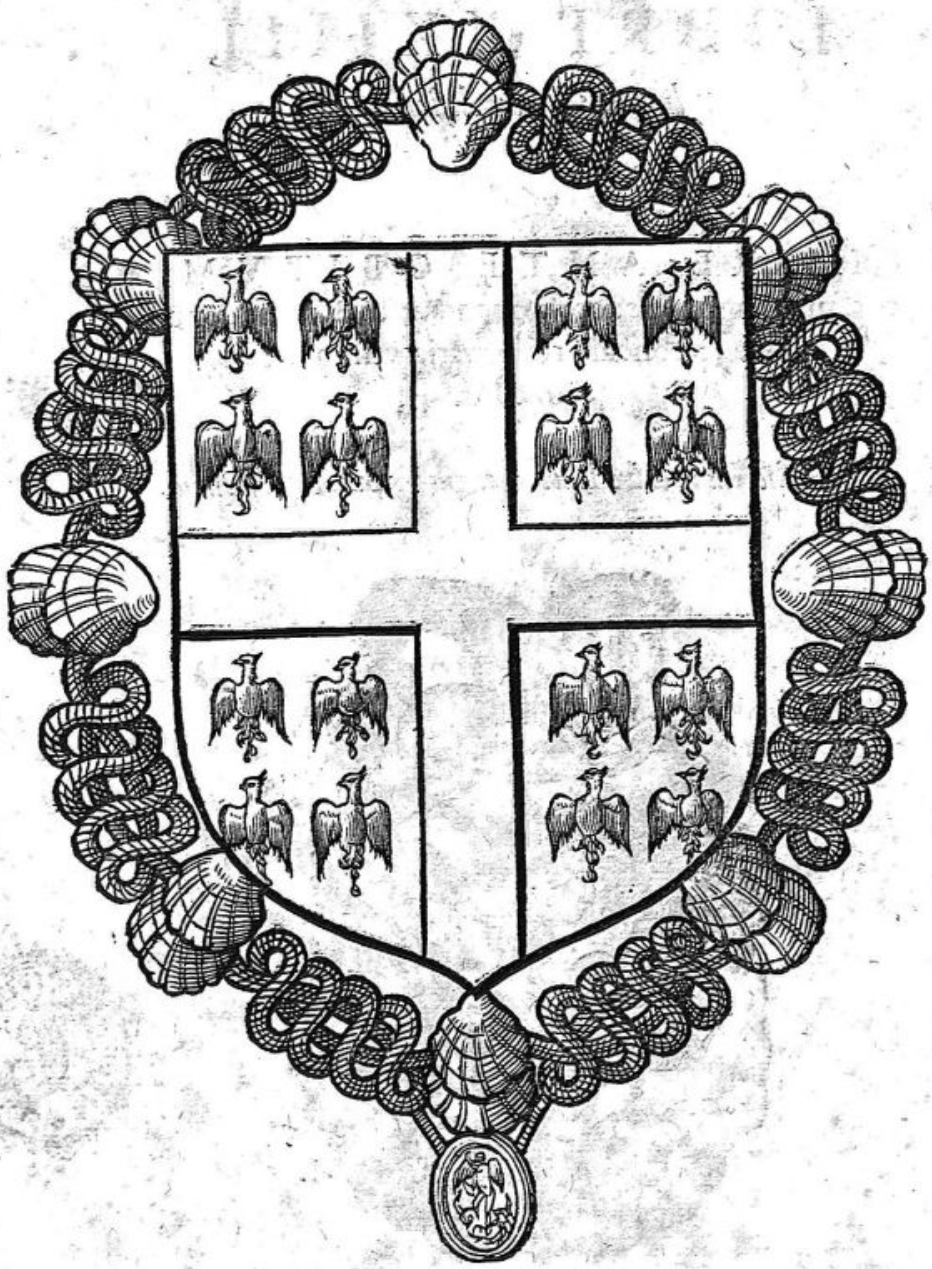

©BIUM

FRANCISCO MOMMORANCIO EQVITI TORQVATO, GALLIÆ MARESCHALLO, INSVLÆQVE *Francicæ præfecto, Ioann. Gorræus S. P. D.*

VT SANITATEM nulli magis tueri cupiunt laudantque, aut medicinam maiore in pretio habent quam qui periculose diuque ægrotarunt, sic tantis bellorum periculis nuper defuncti, & recenti adhuc memoria miseriarum in quibus versati sumus, nemo est, opinor, cui pacis ista qua fruimur trãquillitas non sit periucunda. Bellum quidem illud per initia plurimis dulce videri potuit, aliis pro religione puroq; Dei cultu digladiari maxime pium esse iudicantibus, aliis inde furandi, latrocinandi, & in miserorum fortunas atque possessiones inuolãdi occasionem nactis, multis vero, quod minimo negotio ipsum confici posse existimarent, ante victoriam triumphantibus. Verum vbi compertum est nulla re minus quam eo bello controuersias de religione exortas dirimi, sed totum potius quorũdam ambitione conflatum fuisse, vbi vltro & citro omnia agi, rapi, cædesque fieri quisq; sensit, atque ita acie dimicatum est, vt adhuc incertum sit vtri victoriam reportarint: tantum omnes cepit eius fastidium, vt nihil iam sit tam miserum, tetrum, detestabile, nihil maiori contentione velis, vt ita dicam, remisque fugiatur. Mirum quidem dictu est quam sit in eo ab omnibus tumultuatum, non plebeiis modo & imperitorum vulgo, sed potissimum ab iis quorum officium erat temerarios insanæ multitudinis motus authoritate, sapiẽtia rationeque componere; nec illos etiam qui ad beneuolentiæ charitatem cęteros erudire & inuitare debebant, continere se potuisse, quin ad ista tam nefaria faces admouerent, classicum apud plebem & principes canerent, atque in modum luctificæ Alectus plurimorum sinus anguibus & viperis replerent. Sed nũc clament seditiosi homines & turbulenti, querantur, vociferentur omnia pessum ire, religionem non modo pace quam colimus corrumpi, verum ex animis etiam excidere & aboleri: non tamen efficient vt

Definitionum medicarum libri XXIIII - page 3 sur 554

©BIUM

bellum pro aris,focis & penatibus de integro adornetur. Ineũda alia inſtaurãdæ religionis ratio,quæ Chriſtianos magis deceat quam bellũ,quos præceptis filii Dei inſtitutos pacẽ & amicitiam potius amplecti oportuit.Sicut enim ferro religio bona doceri,inq; animis &ſenſibus noſtris imprimi nõ poteſt,ita neque deprauata ex iis tolli aut corrigi.Imo vero cum ſola in nobis inſerendę confirmandæq; religionis ratio verbi diuini & Euangelii prędicatione conſtet,eaq; gemina exiſtat,vna ſubtilis,ambitioſa,ſpinoſa,quam plærique ante hæc tempora in ſuggeſtis ſcholiſq; inaniſſime coluerunt: altera pacatior atq; inelaborata,qua Chriſtus eiuſq; Apoſtoli lumen rebus diuinis atq; humanis adhibuerunt: prius illud dicendi genus altum & magnificum, ab his neglectum, parum admodum ad eam rem efficax & accommodatum videtur,quod ſimplex & humilis oratio demonſtratioq; veritatis eſſe debeat. Hæc magis quam ferrum aciem animorum noſtrorũ veritatis ſplendore perſtringit,reluctãtes Deo pertrahit,& fide deuincit ſanctiſſima. Hac freti duce Apoſtoli totũ orbem peruagati incredibili omnium aſſenſu & approbatione ſalutem per Chriſtum nũtiarunt atq; perſuaſerunt. Valeant igitur ſeditioſa hominum conſilia qui niſi bellum nil in ore habent,& nata de religione diſſidia acerbioribus diſſidiis componi poſſe putant.Pugnandum pro illa quidem acriter ab omnibus eſt,totiſq; viribus in id certamẽ incumbendũ;quod tamen non armis ſed lenitate atque ſimplicitate prædicationis iniri oportet.Ἀγαθὴ δ' ἔρις ἥδε βροτοῖσιν,vt poeta quidam non obſcurus dixit, in qua vis locum non habet,ſed omnia adminiſtrantur ſapientia. Itaque mentem longe optimam Deus Opt. Maxim. iniecit reginæ prudentiſſimæ &nobiliſſimis Gallici regni principibus,qui tantos bellorum tumultus execrati omne ſtudium, induſtriam & conatus ad pacem conuerterunt.Ac primum quidem decretis edictiſq; pacificatoriis ita omniũ animos ad concordiam & mutuam beneuolentiam reuocarunt,deinde vero tantam adhibuerunt diligentiam vt ea vbique rata,ſancta inuiolataq; eſſent,vt non tam cito quiſque arma ſumpſiſſe quam depoſuiſſe, nullaque iam amicitiarum diſſociatio præceſſiſſe ſed pax perpetua tota Gallia fuiſſe videatur. Cum enim ſanctiſſime Deum colere permulti cuperent, neque vana cæremonia & ſuperſtitione,quæ fuſa per Chriſtianos oppreſſit omnium fere animós,atque hominum imbecillitatem occupauit, adſtringi ſe vllo modo paterẽtur,mortemq; ſceleri & flagitio anteponendam cenſerent, facta edicto poteſtate vt deinceps maiorum more & ritu quem optimum iudicarunt, Deum colere liceat: æquiſſimum certe fuit ab armis quæ pro tutanda vita & libertate ſumpta prædicabant,diſcedere. Iuſtum quidem vix quicquam eſſe poteſt,multoque minus ab omnibus probari,quod tanta vis bellorum tamque dura neceſſitas expreſſerit: attamen quoniam pax vel iniuſta vtilior eſt quam iuſtiſſimum bellum in ciuibus, ferendũ eſt æquis animis, atque in eo acquieſcendum donec

©BIUM

nec Deus pietate & ſanctitate noſtra placatus,quid maxime probandum ſit oſtenderit,& docuerit religionem à ſuperſtitione diſtinguere.Laudanda igitur reginæ & principum virorum virtus quę in eo decreto ferendo enituit egregia,& magnitudo animi tãta, vt reuera ſupra ſexum & homines putanda ſit Deoque tribuenda. Cuius quidem gloriæ clariſſime Mommoranci illi te conſortem & ſocium habent, partemque non minimam tibi vendicas, qui & ante pacis huius faciendæ conſiliarius atque adminiſter extitiſti, & nunc te propugnatorem factæ & vindicem habeamus. Incredibile quidem eſt & valde glorioſum inter ciues, quorum opiniones tam variæ tamque inter ſe diſſidentes erant, eam primum conciliare & coagmentare potuiſſe: verum ex quo ea facta conſtitutaque eſt tam firmam & conſtantem perſeueraſſe,vt nulli ad hunc vſque diem tumultus,nulla temeritas aut ſeditioſæ cõciones eam labefactarint, omnem fidem laudemque excedit. Ac cum multi quidem ſint & domi & militiæ præclari viri, qui vna ſedulo in id incumbant, ne vlla perditorum hominum iniuria violari poſſit,tu certe,quod bona aliorum venia dixerim,maxime,qui eam prouinciam obtines atque adminiſtras, in qua vrbs vnica multarum inſtar eſt prouinciarum. Quid enim cum Pariſiorum Lutetia comparandum,ſiue hominum turbam, ſiue plurimorum opes,dignitates,& ſummos quos gerunt magiſtratus ęſtimemus?Hinc quidem maxima tantę vrbis in pace continendæ difficultas,quod alii propter imperitiam indociles,rerumq; nouarum cupidi, alii diuitiis audaciores vt plurimum reddantur, multos autem dignitates atque magiſtratus arrogantiores,atque ad detrectanda aliorum imperia ferociores efficere ſoleant. Veruntamen in eius adminiſtratione tu eam adhibuiſti moderationem,feroces animos comprimendo,exulceratos ſuperiorum bellorũ iniuriis deliniendo,ſeditiones motuſq; vrbi nepharie molientes deterrendo,deque religione diuerſa ſentientes meliorum temporum,quibus mens vna,ſenſus cultuſq; Dei omnibus vnus futurus ſit,expectatione conſolando: vt in te viri illius Virgiliani imago veriſſime reluceat,qui pietate grauis & meritis, coorta magno in populo ſeditione cõſpectus dictis animos regit & pectora demulcet. Qua in re mihi videris nobiliſſimo monimento conſecraſſe memoriã nominis tui,qui antea militiæ foriſque nobilis, iſtud domi paciſque ſtudiis comparatum decus atque ornamentum ampliſſimo laudum tuarum cumulo adiunxeris. Perſpecta quidem iampridem fuerat Henrico regi mirifica ingenii tui & virtutis indoles, cum te illius ergo ſibi aſſumpſit & cooptauit generum:nunc vero tot rebus egregie factis atq; pacatiſſima prouincia vrbeq;,in cuius ſalute vniuerſæ Gallię ſalus continetur,ſpem omnẽ de te conceptam opinionemq; ſuperaſti. Quamobrem tibi quidem Rex totaq; Gallia permultum, ſinguli autem omnia tibi debemus,quod tuo conſilio,prudentia&æquitate non modo domi ſuæ,vnde haud ita pridẽ plurimi exulabant,

Definitionum medicarum libri XXIIII - page 5 sur 554

©BIUM

quiſque pacatus viuit, & bonis quibus erat ſpoliatus, fruitur, ſed otio etiam ſecuri abundamus. Quo tanto beneficio obligati, cum certatim pro eo referre tibi gratias & publice & priuatim debeamus, ego quidem, etſi me tãtum tibi debere exiſtimo quantum perſoluere difficile eſt, pacis tamen, tranquillitatis & otii mei, quod Dei primum benignitate, deinde tua vigilantia nactus ſum & teneo, fructum niſi tibi dedicem, valde ingratus eſſe mihi videar. Is autem liber iſte eſt, quem à multis annis inchoatum, ad finem nouiſſimis perduximus. Cum enim ita medicinæ operam ab ipſis ſtudiorum meorũ primordiis dederim, vt omnium quæ legebam commẽtarios conſcriberem, & quæ ſparſim de re quacunque prodebantur ſimul colligerem, tandem cõſilium cepi, ne mihi ſoli labor ille profuiſſet, omnia in hoc volumen componere: in quo omnium quæ ad artem medicam pertinẽt naturæ, differentiæ, proprietates ita explicantur, vt ipſum non dubitauerim Definitiones medicas inſcribere. Rarum quidẽ iſtud in medicina ſcribendi genus, & à pauciſſimis, idq; negligenter, excultum fuit, & propterea apud multos, vt opinor, gratioſius, aut etiam fructuoſius futurum. Quod munus illuſtriſſimo tuo nomini nuncupatum ita habeto, vt nõ ipſum modo, verum eius etiam authorem, & ſi quid in eo induſtriæ, officii, fideiq; eſt, tibi conſecratum deuotumque eſſe exiſtimes. Vale. Pariſiis 1564. Cal. Aug.

EIDEM

©BIUM

EIDEM

FRANCISCO MOMMORANCIO EQVITI TORQVATO, GALLIÆ MARESCHALLO, INSVLÆque Francicæ Præfecto, IOAN. GORRÆVS iunior S. P. D.

ETSI ex aliorum præclare factis gloriari nobis non liceat, & quæ ipsi non fecimus, vix ea nostra vocanda sint, Dux illustrissime: tamen fit nescio quo modo vt liberi in parentum virtute & laude glorientur, ac, veluti paterna ad ipsos attineat gloria, eam hæreditario quodam iure sibi vendicare, ac pro viribus inuiolatam conseruare soleant. Hinc certe factum est vt istud Definitionum medicarum opus (ex quo quantum de arte medica apud omnes illius author benemeritus sit, aliis relinquo prædicandum) ad me quodammodo pertinere putauerim, atq; pro hæreditatis paternæ non minima parte semper habuerim. Nec id quidem iudicio meo immerito. Si enim ea vulgo optabilior est & eligitur, cuius cum copioso & vberrimo fructu, perpetua sibi suisq; futura est ac sine lite possessio: an non optimo iure istam in eodem gradu reposuerimus, vtpote quam Gorræi perpetuo atque cum laude possessuri sunt, & quæ insuper non ipsis solum, verumetiam toti Reipublicæ, magna cum vbertate & nunquam perituros fructus est allatura? Quamobrem, quia, vt dici solet, non minori cum laude parta tuemur quam noua acquirimus, patre vita functo nihil mihi potius fuit quam vt relicta nobis hæreditas optime exculta fructus suos quibus debet persolueret. Protinusq; huic studio incubui, vt opus istud quod iam à quibusdam annis in bibliopolarum officinis desiderari audieram, non solum denuo typis excuderetur, sed etiam ab authore ipso emendatum & recognitum, multisq; additionib. locupletatum in lucem ederetur. In quo ipsum authoris αὐτόγραφον omnino sequutus sum, nihilq; nisi ab ipso profectum & elaboratum inserui. Quoniam vero non solum opus hoc, sed etiam omnem authoris operam & industriam iamdudum tibi deuotam & dicatam fuisse scio, hæc iterum sub tuo nomine illustrissimo in apertum protulimus, grati erga te animi monimentum perpetuum ob innumera beneficia tum publica tum priuata, quibus liberi non patris nomine solum, sed etiam ipsi suo, se tibi deuinctissimos sentiant: ac ego potissimum inter cæteros, quem sub patrocinio tuo aliquando suscepisti: tum etiam vt omnem eorum operam ac industriam omniaq; studia tibi vni dicata & consecrata esse intelligas. Hoc igitur nostrum munus æquo animo suscipias velim: & vt patrem amasti, ita etiam liberos ama. Vale. Parisiis 1578. Idibus Augusti.

©BIUM

Indefinitum ne quid libro eſſet in iſto,
Illum etiam pingi placuit qui cætera pinxit.

A. WECHELVS TYPOGR.

©BIUM

IO. GORRAEI PARISIENSIS Definitionum medicarum

TO A.

Ἀβάπτιστος simpliciter, vel ἀβάπτιστος τρυπάνη. Est terebra chirurgica supra cuius mucronem circulus quidam latus parum extans circũcurrit. Hic prohibet ne terebra, dum agitur, altiùs descendat quam par sit, & subiectas partes violet. Nam quod mergi non possit, hoc est, tota in cauitatem subiectam descendere, ab argumento ἀβάπτιστος dicitur, quasi immersabilis. per metaphoram. Eam Chirurgi, quo minus vsquam aberrẽt, rupto potissimum pericranio adhibent, eoque non admodum quidem perrupto & imbecillo, sed firmiore, vt terebræ ipsius circumactum & appressionem ferre possit. Quamobrem complures id genus preparatas habent ad omnem caluariæ crassitudinem, sicut declarat Galenus extremo libro sexto de morbis curandis.

Ἀβούτονον, ἢ

Ἀβρότονον. herba est duorum generum. Fœmina, quę montanum abrotonum est, quadam arboris specie fruticat, foliis albicantibus, & circum ramulos absinthii Seriphii modo minutim incisis floribus referta est, in fastigio comantibus auri fulgore corymbis. Si æstate nata est, suauiter olet, cum grauitate quadam & amaro gustu. Alterum mas vocatur, quod campestre abrotonum est, sarmentosum, gracilibus ramulis vt absinthium. Vtrumq; immortali coma viret, atque vt frigore, sic sole nimio, propter infirmitatem suã, læditur. Tertio ordine calefacit & siccat, digerit etiam & incidit, sed κακοστόμαχον est, hoc est, stomacho ingratum. Nicandri interpres scripsit ἀβρότονον sic dictũ esse, quod conspectu tenerum molle ac delicatum habeatur: autquod difficilẽ halitum prospiret.

Ἀβροτονίτης οἶνος. id est, vinum ex abrotono factitium in musti amphoram iniectis abrotoni tusi cribratique vnciis centum, linteo colligatis authore Dioscoride. Columella autem lib. 12. cap. 35. Abrotoni pondo libram in musti sextariis quatuor decoquit vsque ad quartas, reliquum quod erit id frigidum addit in musti Aminæi vrnam. Dicitur similiter ἀβροτόνινον μύρον, ἀβροτόνινον ἔλαιον, quemadmodum & ἀβροτονίτης οἶνος.

Ἀγαθιδὲς. sic dici à nonnullis τὸ σάμψυχον, Dioscorides author est.

Ἀγαθὸν significat apud Hippocratẽ idem quod idoneum, certum, stabile, verum, & perpetuum, vt author est Galenus comment. 2. in lib. de fracturis. Idem vero etiam testatum reliquit in comment. lib. 2. de articulis, ἀγαθὸν apud veteres id omne dici solere, quod in suo genere primum est.

Ἀγαλλὶς. ὑάκινθος, ἢ θρυδαλὶς, ἢ ἀναγαλλὶς authore Hesychio.

Ἀγάλλοχον. est lignum nostro orbi tãtùm nomine cognitum, quum, vt scribit Dioscorides, ex Arabia atque India aduehatur, thyiæ ligno simile, varium punctis & maculosum, odoratum, adstringens & subamarum. Cute verius quàm cortice vestitur, aliquantulum versicolore. Colorem aloes videtur æmulari: vnde, vt arbitror, Aetius ξυλαλόην appellauit, quem sequuta officinarũ turba lignum aloes nũc vocat. Manditur, aut decocto os colluitur, commendandi halitus gratia. verum nunquam odoratius est, quam vbi marcidum computruit. Sunt autem eius genera quatuor, ἰνδικὸν, σαπφικὸν ex vrbe Sappho, σπεὸν, ὑγρὸν. Omnia excalfaciunt, ventrem sistunt, & εὐστόμαχα sunt. Annotant quidam à recentioribus medicis vocari ξυλαλόην.

Ἀγαρικὸν. Agaricũ. Est fungus albus, odoratus, antidotis efficax, in summis arboribus præsertim glandiferis nascens, nocte relucens: hoc enim signo in tenebris decerpitur. Dioscorides scripsit in arborũ caudicibus nasci quadam putrilagine, sed esse qui putent

Definitionum medicarum libri XXIIII - page 9 sur 554

©BIUM

esse radicem stirpis cuiusdam similem laserpitio, textu raro ac soluto, & superficie minus compacta. Duo sunt eius genera: fœmina; quæ præfertur, recto venarum discursu & pectinum modo diuisiones habens. mas rotundus est, vndique compactior & spissior. vtrique gustus in initio dulcis, mox cum diffundi per os cœperit, amarus. Constat substantia aerea & terrestri calore extenuata. Vim autem habet digerẽdi, excalfaciendi, crassa incidendi, & soluendi iecinoris obstructiones. Purgat pituitam & bilem, sed non acute, vt ait Aetius. Verum stomacho incommodum est, eo quod leue sit & in ipso supernatet. Gignitur in Sarmatiæ regione quę Agaria dicitur, indeque nomen accepit. Ex ipso Agarico emplastrum fit egregium occultos abscessus & omnem humiditatem resorbẽs, cuius descriptio habetur apud Aetium lib. 15. cap. 19.

Ἀγασυλλὶς. est frutex cum radice sua, è quo succus distillat quem Ammoniacum seu guttam appellant.

Ἀγγειοτομία. est vasorum in temporibus vel frõte dissectio. Raduntur primum pili si qui officiunt, mox aqua calida fouetur locus, vel ceruix modice deligatur, vt sursum feratur sanguis & vasa intumescant. quæ vbi iam oculis patent, id atramento notatur quod dissecandum est, cutisque ab vtraque rite parte tum sinistrę manus chirurgi digitis, tum ministri leuatur. deinde superficiaria sectio in ipsam notam secundum longitudinem vasis inducitur, rursumque paulatim subiacentes cuti membranæ dissecãtur, donec vas ipsum nudum appãruerit. Tunc hamulis eleuatum & à membranis vicinis separatum duplici filo, aut lino crudo, aut alio quodam valido per acum transmisso diductoque suspenditur: postea vas medio inter vtrumque filum spatio in rectum scalpello diuiditur. Cumque sanguinis quantum satis est ex eo manarit, vtroque extremo, filis iam ante transmissis, arcte deligatur, ipsumque medium exciditur: postea vero linamenta iniicere, hapsum lanæ ex aqua frigida imponere, & deligare conuenit, sequenti die vino & oleo irrigare, tertia vero soluere, & moderata perfusione facta linamenta ex aqua mulsa indere, donec & fila & quod ex ipso uase excisum fuerat, decciderint. Adhibetur hęc dissecãdi ratio hemicranicis & iis quibus oculi perpetuo illacrymant, aut quorum oculos lõgus aut etiam acutus dolor ex calida acrique fluxione infestat. In his enim omnes medici τὴν ἀγγειολογίαν commendarunt.

Ἄγγιθες. dicuntur apud Hippocratem partes capitis allii. vulgo spicas vocant.

Ἄγγος. conceptaculum. Habetur hoc nomen apud Hippocratem lib. 6. περὶ ὀπισθοτόνων, & significat vterum. quanquam, vt inquit Galenus, eo nomine vterum designare non sapit Hippocratis phrasim.

Ἀγελαῖος ἄρτος. gregarius & cibarius panis. Vide ἄρτος.

Ἀγὲς. τὸ. vide in dictione ἀγρὸς.

Ἀγήρατον. herba est fruticosa, palmi longitudine, simplex & humilis, vmbellam gerens in qua flos aureus in modum ampullæ emicat minor helichryso. Origano similis est, nec adhuc in seculi nostri notitiam peruenit. Sic dicta est, quod flos eius diutissime in suã coloris specie conseruetur, nec senescat.

Ἀγήρατος. est lapidis species adstringente & discussoria facultate prædita, sutoribus olim noti Galeni tempore, quo illi, vt ait libro 6. περὶ κατὰ τόπους, ad expolienda muliebria calciamenta vtebantur.

Ἀγουσία. barbarum nomen est & ab Aetio primum vsurpatum in libello de alimentorum facultatibus quem ad Michaelem Regem conscripsit, quo ille πεπὼ σικύδιον, id est, cucumerem appellat.

Ἀγκτῆρες. pars colli, vt ait Hesychius, per quam facillime quis suffocatur. Dicũtur etiam ἀγκτῆρες hamuli seu fibulæ, quibus vulnerum labra longe à se dissita coniunguntur: quod opus ἀγκτηριασμὸς appellatur.

Ἀγκύλη. est in poplite, cubito, digitis, aut aliis etiam partibus articuli contractio & curuatura, ab humoribus infarctis & neruorũ quadam tensione proueniens. Nam & Cornelius Celsus lib. 5. cap. 18. in malagmate Eutyclei cicatrice cõtractos articulos πὰς ἀγκύλας interpretatur: & Aetius lib. 12. cap. 42. describens varia περὶ ἀγκύλας μαλάγματα, ἀγκύλας exponit πὰς περὶ ἄρθρων κατοχάς, id est, articulos stupore occupatos contractosque. Dicitur & ἀγκύλωσις Paulo Æginetæ. Huic contraria affectio ὀρθόκωλον nominatur. Sunt etiam quibus placet ἀγκύλλω poplitem significare, qui & κάμπη & ἰγνύη seu ἰγνὺς appellatur.

Ἀγκολιδωτὸν. significat apud Hippocratem ἀγκύλλω ἔχον, hoc est ansulatum, siue ansulam vel annulum habens: dictum est autem de curru.

Ἀγκυλοβλέφαρον. est vitiũ in oculis in quo palpebræ vel inter se, vel cum alba aut nigra oculi parte concrescunt & cohærent. In causa vlcus est negligenter & imperite curatum. Sanescendo enim, quod diduci potuit & debuit, agglutinatur. Sed quod vnica dictione dixit Cornelius Celsus, duabus explicari potest, ἀγκύλωσις πῦ βλεφάρου, vt vocauit Aetius, qui & πρόσφυσιν πῦ βλεφάρου id vitii appellauit lib. 7. cap. 66. quo loco eius curationem persequitur.

Ἀγκυλόγλωσσον. est vitium linguæ, aut congenitum, membranis inferioribus, quę linguam vinciunt, duriusculis & breuioribus à natura productis: aut agnatum, id est, accidentarium, cum vlcus sub lingua cicatricem duriorem contraxit. Hi magna cum difficultate loqui possunt, atque ob id à quibuspam μογιλάλοι cognominati sunt: sed maxime quibus à natura id vitii ineſt, qui primum quidem tarde verba exerunt, sed vbi loqui cœperint, sine offendiculo & festinanter loquuntur. impingunt tamen in difficilium

vocabu-

©BIUM

vocabulorū pronunciatione, vt in quibus r aut l aut c occurrunt. Hi ſola manu curari poſſunt, ſicut explicat Aetius lib. 8. cap. 38. Malum hoc filū vulgariter nuncupatur, eoque vinciri linguam putant, & præter naturam id adnatum ſub lingua eſſe. quod tamē falſo exiſtimant. Neq; enim morbus hic in incommoderatione numeri partium poſitus eſt, ſed vel in membranarū naturali breuitate, vel in ſicca earundem intemperie, vel in obſtructione, quæ, perinde ac in neruorū diſtentionibus, membranas ipſas contrahunt, & linguam prohibent explicari.

Ἀγκυλοτόμον. eſt inſtrumentum chirurgicum, quo tollitur ἡ ἀγκύλωσις ἡ γλώττης, & membranæ quę linguam vinciunt & contrahunt reſcinduntur.

Ἀγκύλωσις. idem quod ἡ ἀγκύλη: de qua ſupra.

Ἄγκυρος. ſignificat hominis pudendum apud Epicharmum, vt ſcribit Heſychius.

Ἀγκυροειδὴς. eſt in ſcoptulo vtroque, & inferiore eius parte ἀπόφυσις exigua & acuta. Sic dicta eſt quod ad ſimilitudinem anchoræ facta eſſe videatur. Eadem vero & κερκοειδὴς & σιγμοειδὴς ab Anatomicis appellatur, quod eius pars extrema velut cornicis roſtrum foras promineat, quodque τὸ C antiquæ Græcorum literæ ſimilitudinem gerat.

Ἀγκυρομήλη. ſignificat apud Hippocratem idem quod ἄγκιστρον, hoc eſt, ſpecium ſiue ſpecillum hamatum, quo medici vulnera & vlcera pertentant.

Ἀγκὼν. Latinis cubitus vel cubitum dicitur. eſt autem locus vbi brachii oſſa coniunguntur. Alii definiunt ἀγκῶνα eſſe ἀπόφυσιν maioris oſſis quod πῆχυς appellatur. Galenus comment. primo εἰς τὸ περὶ ἀγκώνων ſcribit cubiti eminentiam ἀγκῶνα à Græcis dici, & alio nomine ὠλέκρανον vocari. Idem quoque ait Hippocratem definire ἀγκῶνα id eſſe cui innitimur. Gaza apud Ariſtotelem libr. 1. cap. 15. de hiſtor. animal. ἀγκῶνα lacertum vertit: quo loco Ariſtoteles ἀγκῶνα intelligit eam totius brachii partem, quæ ab humero eſt ad cubitum, quam partem Galenus aliquando βραχίονα vocauit, eodem cum toto membro nomine. Celſus autem humerum. vide χείρ.

Ἀγκὼν γλυκὺς. dicitur ἀλφόπους teſte Dioſcoride, fortaſſe quod cubiti modo in terram ſe inflectit, vt ſcribit Virg. Marcellus.

Ἀγλαΐα, nullius medicamenti nomen eſt authore Galeno lib. 1. de Antidotis, theriaces compoſitionem ab Andromacho deſcriptam interpretanti, ſed illi thuris epitheton videtur eſſe. Verum ſi diligentius Andromachi ſenioris theriace expendatur, & conferatur cum theriace deſcripta ab Andromacho iuniore, cum hic piper album addat, quod in illo diſerte non exprimitur, atque in reliquis tamen omnibus conſentiant, merito aliquis exiſtimauerit eo nomine piper album ab Andromacho ſeniore ſignificari, atque ab eo fortaſſe ſic dictum fuiſſe à ſplendore & nitore quo præditum eſt. Id enim ἀγλαΐα proprie ſignificat. Quam etiam rationem ſequutus Philo ἐπὶ ſui Philonii deſcriptione piper album πυρῶδες ἀργυρῶδη, hoc eſt igneum ſplendens, ænigmatice appellauit, ſicut ipſe Galenus lib. 9. περὶ κράσεων interpretatur.

Ἀγλίδια καὶ

Ἄγλιδες. dicuntur grana, quibus allii caput cōpactum eſt: alliorum capita, ſeu nuclei.

Ἄγμὸς. idem eſt quod κάπαγμα apud Hippocratem, qui tamen raro ἀγμὸς, ſæpe κάπαγμα dicit. Vnde factum eſt, vt permulti librū Hippocratis defracturis, non ita nominatum fuiſſe ab Hippocrate contendant.

Ἄγνος. vitex. frutex eſt ſic dictus, quod caſtitatem conſeruet iis quibus eſtur, aut bibitur, aut ſubſternitur. Quamobrem in Theſmophoriis mulieres quibus ſua caſtitas curæ erat, foliis eius cubitus ſibi ſternebant, vt author eſt Dioſcorides. Idem alio nomine λύγος dicitur propter virgarum eius inuictam fere flexibilitatem ad vinciendū aptiſſimam. Latini viticem ob id appellant, alii ſalicem Amerinam, vel piper agreſte, vt prodidit Dioſcorides. ἀπὸ τοῦ ἄγνου Aeſculapium ἀγνίζω dictum ferunt, quod, vt ſcribit Cælius, ſimulacrum eius ex vitice exciſum conformatumque eſſet. Eſt & quibuſdam ἁγνὸς rhamni cognomen, nimirum à virtutis ſimilitudine, quod venerem coherceat vt vitex.

Ἄγονος. idem quod ἄγνος, hoc eſt vitex, de quo ſupra. Cauſa eſt quod ἄγνος veneri aduerſetur, & genituram extinguat, quæ γονὴ vel γόνος dicitur. Nam & ἄγνος à caſtitate ſic dictus eſt.

Ἀγοραῖος ἄρτος. forenſis & venalitius panis: vide ἄρτος.

Ἀγὸς. ſignificat volam manus & cubitum. ſed proprie ἄγος cubitum, τὸ δὲ ἀγὶς volam ſignificare author eſt Heſychius: verum non totus cubitus ſic dicitur, ſed pars eius inferior, ſicut ſuperior ὀλίσθησις nuncupatur. Ratio nominis eſt ἀπὸ τοῦ ἄγεσθαι, ὡς ἀεὶ ἐφ' ἡμᾶς αὐτὴν ἑπαγόμεθά π. hoc eſt, Dicitur ab agēdo, quod ſemper ad nos ipſos aliquid adducamus.

Ἀγρία. ſpecies eſt ſcabiei, quę cito ſerpit & exulcerationem prurientem concitat, certoque anni tempore reuertitur, aſperior omnibus aliis & curatu difficilior, quamobrem ἀγρία, id eſt fera, appellari meruit.

Ἀγρία. ſic dicta fuit à quibuſdam ἡ ἐλξίνη, vt habetur apud Dioſcoridem.

Ἀγρία ſiue ἀεία, apud Theophraſtum arbor eſt ſempiternæ frondis, inter robur & ilicem media, quam Theodorus Gaza latine aquifolium reddidit.

Ἀγριάκανθα. ſpina ſylueſtris, quæ denſis ſæuit aculeis.

Ἀγριάμπελος. ſiue diuiſis nominibus ἀγρία ἄμπελος, vitis ſylueſtris. Latini labruſcam dicunt, propterea quod in marginibus terræ ceu labris quibuſdam naſcatur: duūm eſt generum. vnum, quod vuas ad maturitatem non

Definitionum medicarum libri XXIIII - page 11 sur 554

©BIUM

perducit, ſed ad florē tantum, qui Græcis οἰναν θη dicitur, promouet. Alterum, quod vuas perficit paruis acinis, duorum etiam generum, albi & nigri. Folia, caules, & clauiculæ quibus repunt, vim habent cultæ viti ſimilem.

Ἀγελάμπη. dicitur ἡ βρυωνία, vt ait Heſychius.

Ἀγελαία. oleaſter. Eſt ſylueſtris olea, cui materies perpetua, ſpiſſa, criſpa, teredinem non ſentiens. Hanc alio nomine Græci κότινον appellant, alii Aethiopicam oleam. Eius folia adſtringunt, ſed præſertim earum ſuccus affuſo vino exceptus ſiccatuſque.

Ἀγειοκάρδαμον. idem quod ἡ ἱβηρὶς βοτάνη, quam & λεπίδιον appellant, vt habetur apud Paulum lib. 3. cap. 77.

Ἀγειόνυφα. dicitur à quibuſdam ἡ ἄκανθα λευκὴ, vt habetur apud Dioſcoridem.

Ἀγειόμηλα. mala ſylueſtria. Hæc vernis ſimilia eſſe & adſtringere Dioſcorides prodidit.

Ἀγειοκέφανος. dicitur ἡ ἄπιος herba, quæ alio nomine ἰὰς nuncupatur.

Ἀγειορίγανος. origanum ſylueſtre, alii πάνακες ἡρακλέον: alii κονίλω appellant. Foliis eſt origani, ramis tenuibus, ſemipedalibus, in quibus vmbellæ anethi inſunt, flores candidi. radix tenuis & inutilis. Folia floreſque eius cum vino poti valent contra venenatorum morſus.

Ἄγειφος. Eſt genus quoddam oleæ ſylueſtris, vt ſcribit Heſychius.

Ἄγεφον. ſignificat apud Hippocratem montanum & ſylueſtre.

Ἄγρωστις. gramen. Eſt herba quæ geniculatis ramulis, per terram ſerpit, radicesque ab ijs geniculatas dulcesque emittit. folia habet dura, &, vt arundinis paruæ, lata, atq; in tenuitatē cacuminata. bubus iumentisque pabulariū, vnde αἰγικὸν quidā appellauere. Gramē in officinis nomen ſeruauit, rura & olitores dentem canis appellant. Radix eius decocta in vino torminibus, vrinę difficultatibus, vlceribus veſicę medetur, calculos frangit. Semen vehemētius vrinam mouet, aluum vomitionesque ſiſtit. Eſt & arundinaceū gramen priore multo maius, quod καλαμάγρωστις dicitur. Eſt etiam gramen aculeatum, quod κορωνόπους & δάκτυλος, à Latinis crus galli vocatur: de quibus vide ſuis locis.

ἄγρωστις à quibuſdam dicitur ἡ ἀμπελολεύκη, ſiue vitis alba, vt habetur apud Dioſcoridem.

Ἄγμα. ſignificat apud Hippocratem τὸ ἀσθενέστατον, hoc eſt imbecillitatem, & infirmitudinē, ſicut Galenus annotauit in explicatione vocum Hippocratis.

Ἄγκιλωψ. eſt abſceſſus & collectio humoris lēti, & melli aut pulticulæ ſimilis, inter maiorem oculi angulum & nares. Hic tunica vt plurimum continetur, nec infert dolorem, ſubito autem accipit incrementum. Idem abſceſſus ſi rumpatur exulceretur que, non amplius ἀγκίλωψ dicitur, ſed mutat nomē, & vocatur αἰγίλωψ authore Paulo.

Ἀγχόμενος idem quod πνιγόμενος apud Hippocratem, id eſt qui ſuffocatur.

Ἄγχουσα. anchuſa. herba eſt cuius quatuor ſunt ſpecies & nomina: prima ὀνόκλεια, altera ὀνοχεὶλες ἢ ἀλκιβιάδιος, tertia λύκοψις ἢ λυκόψις, quarta quæ, proprio nomine caret, ſed generis ſui nomine ἄγχουσα dicitur. Habet ὀνόκλεια folia lactucæ ſimilia, in acumen faſtigiata, hirſuta, aſpera, nigricantia, numeroſa, circum radicē quoquo verſus per terram ſparſa, ſpinoſaque: radicem craſſitudine digitali, & colore per æſtatem ſanguineo, quo non alius fucus melior, adeo vt ἀπὸ τῆς ἀγχούσης, verbum Græcis ἀγχουσίζεσθαι fucari ſignificet. dicitur etiam ἡ ὀνόκλεια, alio nomine κάλυξ, authore Dioſcoride. Radix eius adſtringendi vim habet, & deſiccandi: proinde valet ad alui profluuium. ὀνοχεὶλες autem, ſiue ἀλκιβιάδιος, ſolo folio differt à præcedente, quod ei breuius eſt, & minus amplum, cætero ſimilis & ſcabritia foliorum & tenuitate caulium, quibus in ſummis florem purpureū ad puniceum vergentem geſtat. Radices habet oblongas, rubras, & per meſſem ſanguineas. λυκόψις vero longioribus eſt, quam lactuca folijs, aſperioribus, latioribusque, à capite ad radicem recidentibus, caule longo, recto, hirſuto, in quo multa adnaſcuntur hirſuta, & magnitudine fere cubitali, in quibus flos paruus purpureusque eſt. radicem habet rubentem. Adſtringit efficacius quam reliquæ, & eryſipelatis conuenit. Quarta vero anchuſæ ſpecies aliis breuior, ſimillima eſt ſecundæ, niſi quod minus & puniceum ſemen habet. eſtque tota amarior, & ob id lumbricis dicata. Dicta videtur ἀπὸ τῆς ἄγχης, quod habeat vim ſtrangulatoriam & ſuffocatoriam.

Ἀγωγὴ. apud Hippocratem lib. 1. περὶ διαιτημάτων, ſignificat aeris ambientis conſtitutionem, vt annotauit Galenus.

Ἀγρύη. Hyoſcyamus, authore Heſychio.

Ἀγρωστικὸν ὕδωρ. frigidiſſima aqua, vt interpretatur Paulus Ægineta libr. 2. cap. 30. Aetius lib. 5. loquens περὶ τῶν ἐρυσιπελατωδῶν διαθέσεων, hoc eſt, de eryſipelatoſis affectibus, qui circum viſcera ſunt, ſcribit in morbi ipſius vigore vtendum eſſe frigida ἀγρωστικῷ. ſic autem, inquit, dicere ſolemus, cum ſimul & frigidiſſimam & plurimam aquam in potu damus. Idem ait Galenus lib. περὶ μαθήσεως. Tractum id videtur ab athletis, qui poſt exercitationem aquam & affatim & frigidiſſimam bibere ſolebant.

Ἀδάμας. eſt gemma pellucida, candidi coloris, genita ex ſucco non multum diſſimili ei ex quo fit cryſtallus, ſed validius frigore denſato minusque claro, atque ob id iride & cryſtallo obſcurior & durior. Sic dicitur quod nec ferro nec igni domari poſſit, ſed contra cuncta fere atterat. Nam & adamantis rupti fragmentis in ferrum incluſis ſculptores duriſſimam quamque gemmam perfacile excauant. Attamen tam ſingularis tamque indomita huius lapidis duritia

calido

calido hirci leoniſue cruore ita molleſcit, vt rumpi queat, & liquido plumbo in ardentibus fornacibus ita incaleſcit, vt diſſoluatur. Idem vero vim magnetis hebetat, adeo vt iuxta ferrum poſitus, id magnetem ad ſe trahere non patiatur, aut ſi iam traxerit, ipſe contra retrahat. Dicitur adamas venena deprehendere, & irrita facere, & lymphationes etiam, ſi credimus, abigere. Quin etiam pauitantium animos, vt aiunt, à vano metu liberat, eamque ob cauſam anachiten à quibuſdam vocatum volunt.

Ἀδάξασθαι. ſignificat apud Hippocratem morderi cum pruritu.

Ἀδάρκη. eſt ſalſilago quædam ſeu ſpuma ſalſuginoſa concreta, & velut gelata, in humidis & paluſtribus locis per ſiccitates proueniens, atque ipſis arundinibus & cremiis adhæreſcens. Colorem habet qualem flos Aſii lapidis. Tota vero forma ſimilis eſt halcyonio molli & foraminibus pleno, vt paluſtre halcyonium videri poſſit. Naſcitur in Cappadocia, vt ſcribit Dioſcorides. Acerrimum eſt & calidiſſimum medicamẽtum, adeo vt nullius per ſe vſus in medicina ſit: ſed cum aliis permiſtum, quæ vim eius frangunt, extrinſecus corpori admoueri poteſt. Varie ſcribitur, vt video, ἀδάρκης Dioſcoridi, ἀδάρκιον & ἄδαρκος Galeno. Dicitur alio nomine καλάμοχνος, id eſt, calami ſeu arundinis lanugo, propterea quod in arundinibus cõcretæ lanuginis modo inueniatur. Aetius lib. 3. cap. 180. περὶ ἀφώπακος, λιμνῆτις, inquit, ἡ γαλακτώδης ἀδάρκη, hoc eſt, quæ vocatur adarce: nec dubium eſt ſic dictam quod ἐν λίμναις, id eſt in lacubus, naſcatur. Sunt autem qui ἀδάρκιον ab Hippocrate lib. de vlceribus ὀρχομένιον dici putent, quod ea plurima in lacu Orchomenio naſci dicatur. Quam male περὶ ἀδάρκης ſenſerit Plinius lib. 16. cap. 36. multi ante nos deprehenderunt.

Ἀδελφίζειν. Hippocrates vſurpare conſueuit, vt lib. περὶ ἀγμῶν, de iis quæ inter ſe ſimilia ſunt & communicant & cognationem habent, vel eodem tendunt & commiſcentur, maximam rerum ſimilitudinem & cognationem eo nomine deſignans. Nihil enim ſimilius, nihil cognatius, quam fratres inter ſe videntur.

Ἀδελφιξία. fraternitas, cognatio, communitas, ſimilitudo apud Hippocratem lib. περὶ ἄρθρων, hoc eſt, συγγενείας καὶ οἷον κοινωνίας.

Ἄδηκτα. ſunt medicamenta mordacitatis & acrimoniæ expertia, quæ alio nomine etiam ἄπαλα vocantur. Sic autem dicuntur non modo quod non mordeant partes quibus admouentur, ſed etiam quod eas à morſu & acrimonia vindicent, quomodo etiam ἄφυσα & ἀφλέγματα intelliguntur. Illa Celſus Latine lenia appellauit. Eſt autem ab huiuſmodi facultate collyriorum genus vnum ἄδηκτον vocatum duorum apud veteres generum. Aliud enim totum emplaſticum eſt, terrea ſubſtantia conſtans, calidi & frigidi medium, vel modice in alterum inclinans, vt quod conſtat Samia terra, pompholyge & eius cinere lotis, ſpodio, plumbo vſto ac loto, amylo, ceruſſa lota, oui candido, lacte, gummi, tragacantha. Alterum vero exiguæ mordacitatis eſt particeps, quod miſta habeat quædam modice adſtringentia, vt roſas, thus, (quorum illæ parum adſtringunt, hoc parum exterget, concoquit & dolores mitigat) crocum & myrrham. Sunt autem collyriorum, τῶν ἀδήκτων permultæ differentiæ: λευκὰ, κύανοι, ſiue κυκάδεια, πτερικὰ, ἀποδιακὰ, de quibus ſuo loco dicetur.

Ἄδηλα παθήματα. dicuntur ab Empiricis, quæ ſenſibus quidem vſurpari & cognoſci poſſunt, ſed nondum tamen apparuerunt, vt ait Galenus lib. de ſectis.

Ἀδήν, ἐνος. glandula. Eſt pars corporis ſimplex, ſpongiæ modo mollis, rara & friabilis. Alii definiunt ἀδένα eſſe carnem in ſe conuolutam, & vt interpretatur Heſychius, συρφετὼδη σάρκα. Eſt autem glandularum genus geminum, ſicut & vſus. Quædam enim denſiores ſunt & ſicciores, carentque ſenſu & motu, & mediis ſublimium valorum diuiſionibus interſeruntur, veluti ſtabilimenta quædam, ne illa per amplas capacitates delata, ſuiſque ſolis membranis munita, motibus violentis, tanquam rami à truncis diuellerentur. Huius generis ſunt conarium, thymus, & quę in collo, axillis, omento, meſaræo & inguinibus ſunt. Aliæ vero raræ ſunt & humidæ, & humore quodam albo viſcoſoque plenæ, quo vicinas partes humectant & irrigant: vt quę ſunt in meſenterio, inteſtina, quæ in faucibus & ſub laryngе, fauces & aſperam arteriam. Hæ venas, arterias, & neruos habent, ſuntq; aliis primi generis robuſtiores, nec tam facile, vt illæ fluxionibus tentantur. In earum numero etiam teſtes à Galeno cenſentur, vt & à nõnullis renes, ab aliis cerebrum ipſum, quia molle ſit & friabile.

Ἀδιώτως. hoc eſt ἀφρονήτως, negligenter & ſine cura. ἀδιὴν enim βυτλὸν & βύτλευμα ſignificat.

Ἀδενοειδὴς βασάνη. eſt glanduloſum corpus ad veſicæ ceruicem ſitum, in quod vaſa ſemen deferentia inferuntur, priuſquam ſemen in meatum penis emittant. Hic autem βασάνη vnicus eſt, & paulo ſupra ceruicem veſicæ poſitus totam ipſam amplectitur. Vſum hunc eo loci habet, vt & vaſa omnia quæ feruntur in veſicæ corpus fulciat, & vrinæ ſeminiſq; meatum humiditate ſua lubricum efficiat. Nomen hoc illi primum ab Herophilo inditum fuiſſe Galenus author eſt lib. 14. de vſu partium.

Ἄδιαντον. herba eſt fere pedalis, folia habens molliſſima, parua, in ſummo inciſuris diuiſa ſicut coriandri, effigie filicis, & cauliculos ex quibus ea prodeunt admodum tenues, nigricantes, palmum altos, radicem autem ſuperuacuam & tam paruam, vt poſſit nulla exiſtimari, nec caulem nec florem nec ſemen ferentem. Perpetuo viret, nec folia in eo moriuntur. Nomen ab euentu duxit,

Definitionum medicarum libri XXIIII - page 13 sur 554

©BIUM

quod folium eius perfusum aqua nõ madescat, sicco semper simile. Nam διαίνειν madescere est. Siccat & extenuat, in calore autem & frigore temperatum est. Diuersas habet appellationes tum Græcas tum Latinas: Gaza capillum Veneris interpretatus est: aliis cincinnalis, aliis terræ capillus, aliis supercilium terræ vocatur. Hallucinantur officinæ quæ diuersum longe ab adianto capillum Veneris ostendũt: cum idem esse bonarum literarum studiosis euidentius sit, quam vt debeat demonstrari. Duo eius genera Theophrastus statuit, candidius & nigrum: quorum hoc, quia valet ad frangendum calculum, potius quam quod in saxis nasceretur, à Latinis saxifragum appellari credidit Plinius.

Α' διαπνευσία. symptoma est ex densitate spiramentorum natũ, cum minus quam iustum sit excrementi per cutem effluit. Eius meminit Galenus lib. 11. methodi medendi.

Α' διάπλωτος. colici medicamenti nomen est, quod Galenus lib. 9. τῶ κατὰ τόπους dicit constare his. Sisonis, seminis hyoscyami, piperis albi, singulorum drach. xl. succi papaueris drach. xx. croci drach. vj. opobalsami drach. iij. melle exceptis. Nomen id habere videtur, quod ad omnem inflammationem efficax sit.

Α' δίκη. sic dicitur à quibusdam ἡ ἀκαλήφη, id est vrtica, vt habetur apud Dioscoridem: non dubium quin à noxa & dolore, quem tangentibus excitat.

Α' διύλιστος οἶνος. vinũ non defæcatum, vel per saccum non percolatum. Id quod fieri solet in vinis conditis ad saporem, vel in alijs ad reprimendam eorum vehementiam.

Α' δίψα. dicuntur medicamenta, quæ sitim obrepere prohibent, quæque sitim sedant siue bibantur, siue delingantur, siue ore cõtineantur. siue ἄλιμα, quæ famem, quanquã etiam simpliciter quæ sitim non inferunt, ἄδιψα dici possunt. Ac quoniam præcipua sitis causa siccitas est, patet ea quæ sitim compescũt humida esse oportere: quib. si præterea frigiditas accedat, longe efficacius sitim extinguere valeant. Illa enim humiditatẽ diutius conseruat, nec eam, sicuti calor, absumit. Pleraque tamen etiam calida ad sitim sedandã faciunt, vt glycyrrhiza, & piper in quibusdam, si ore contineantur: illa quod humidi lentique succi sit, hoc quia pituitam ex capite in os & fauces prolicit. Idem possunt etiam potiones frigidæ & eclegmata, quæ plurima describuntur à Galeno lib. τῶ κατὰ τόπους: ex quibus vnum mox inferemus à facultate eiusmodi ἄδιψον appellatum.

Α' δίψακον. Plinius scribit fruticem esse spinosum in Nisyro & Rhodiorum insulis, quem alii ἐρυσίσκηπτρον, alii δίψακον, alii δίψαχον appellant.

Α' δίψος. palma Ægyptia. Est arbor magna, non recta, sed contorta, viridis, odore mali cotonei, folio simili myrto, fructu capparis, ad mandendum quidem inutili, sed grato odore, nullo intus ligno. Huius fructus qui paulo ante maturitatem collectus est, μυροβάλανος dicitur: qui vero maturus est & nigricans, φοινικοβάλανος. Theophrastus arborem hanc à fructu βάλανον, quasi glandẽ, appellauit. Vocatur autem ἄδιψος, quod fructus eius ante maturitatem decerptus, si gustetur, sitim arceat: vel quod ex huius fructu humidiore acerbo & adstringẽte expresso potus sit sitim extinguens, vt Solinus author est, qualis nobis ex pyris, pomis, & sorbis conficitur.

Α' δίψος. dicitur à quibusdam ἡ γλυκόῤῥιζα, authoribus Theophrasto, Dioscoride, & Plinio, quod dulcis radicis succo sitis famesque sedetur. Vnde & hydropicis eam multi dedere, ne sitirent.

Α' δίψος. catapotii nomen ab Asclepiade compositi hunc in modum. Seminis cucumeris satiui drach. viij. seminis portulacæ drach. viij. tragacanthæ drach. iij. dissolue tragacãthamæ ouorum crudorum recentium candido, & adde aliis optime tritis, omnibusque mistis catapotia forma, quæ in vmbra ficces. vnum sub lingua teneri iube, & liquorem inde solutum delingi. Refert Galenus lib. 8. τῶν κατὰ τόπους.

Α' δράχων. arbor est syluestris non procera, similis vnedoni, folio tãtum minore, cortice nec scabro, nec squamoso, sed qui circumruptus videri possit, tam tristis est aspectu. fert fructum arbuto nõ dissimilem, viret perpetuo cacumine, cum tamen inferiora folia decidant: in montibus frequens nascitur.

Α' δριμυδὸς αἰπίδοπος. describitur ab Aetio libr. 13. facit ad colicos, stomachicos, hæmoptoicos & dysentericos, pluribusque alijs dotibus insignita est, quas eo loco Aetius recenset.

Α' δρόβωλον. sic dicitur bdellij arboris lacryma, non Arabica quidem, quæ præstantissima est, sed Indica, quæ inquinata est, nigra, grãdioribus glebis & conuoluta in offas, vnde illi τὸ ἀδροβώλως nomen.

Α' δρὸς σφυγμὸς. amplus pulsus. Est qui secundum arteriæ latitudinem & profunditatem auctus est. Differentia est pulsus sumpta à sola distantia. Est autem ei contrarius ἰχνὸς, id est, gracilis pulsus.

Α' δυάμιον. vini factitij genus est. In musti sextarios viginti additur aquæ dimidium. Feruet donec excoquatur aquæ mensura. Datur ægris quib. vini noxa timetur. Est enim invalidum ac sine viribus, vnde & illi nomen. Verum Dioscorides parem musti & aquæ mensuram miscet, tum lento igni leuiter decoquit, donec aqua tota consumatur: cumque refrixerit, id in picatum dolium fundit.

Α' δώνιον. est abrotoni genus, quod in turbinibus cadorum aut testa viuiradice comprehẽdit: in quem modũ Adonidis hortos pangebant. Eius flos ἀνεμώνη dicitur, quod is nõ nisi spirante vento vel cõcutiente panditur.

Α' εὐγλευκὲς. dulcis vini genus est, sic dictũ quasi semper mustum sit. Apparatur hunc in modum. Musto in dolia condito protinus è lacu mergunt in aqua cados, donec bruma transe-

©BIUM

transeat, vt musto consuetudo quædam fiat algendi. Musti nanque solus feruor è musto vinum facit.

Α᾽ἀείζωον. semperuiuũ, sedum. Herba est, cuius tres habentur apud Dioscoridem differentiæ. Maius, minus, & tertium, quod Græcis ἀνδράχνλη ἀγελαν, Latinis illecebram dici idem Dioscorides author est. Maius describitur caule cubiti altitudinem excedente, crassitudine pollicis, pingui, virenti, vallaris lactariæ (quę χαεκτίας πτύμαλος dicitur) modo insecto, foliis pinguibus, carnosis, pollicis magnitudine, linguæ similib. in cacumine, aliis in terram conuexis, aliis in capite stantibus, ita vt inuicem compacta suo ambitu cinctuque effigiem oculi imitentur: vnde & ζωὸφθαλμος, & βόφθαλμος, Latinis oculis dictus est. Minus autem caules habet ab vna radice multos, exilia folia, rotunda, pinguia, mucronata, caulem in medio emicante palmi altitudine ferentem vmbellam & florẽ herbaceum atque tenuem. Hæc duo sedi genera refrigerant tertio ordine, siccant etiam & modice adstringunt. Tertium autem sedi genus foliis est pusillis, crassioribus, hirsutis, portulacæ proximis. Vim habet excalfactoriam, acrem, & exulcerantem.

Α᾽ειζαλὶς. dicitur à quibusdam τὸ ἀείζωον, siue sedũ maius, quod perpetuo virenti fronde sit.

Α᾽ἐχεγονον. dicitur à quibusdam τὸ ἀείζωον, siue sedum maius, ab aureo perpetuoque seminis colore.

Α᾽ειλὸς. dicitur à quibusdam ἡ αἰαγαλὶς authore Dioscoride: forte ea quę cæruleũ florẽ gerit.

Αἰερόμελι. mel aerium, quod nunc manna dicitur, de quo vide in dictione δροσόμελι.

Α᾽ετίτης. est lapis interdum candidus, alias gallæ colore, aliquando subrutilus, magnitudine fere mali Persici vel Punici, in vtero, quasi prægnans, arenam aut lapidem continẽs sonantem dum quatitur, Aiunt quidam etiã terram nonnunquam in eo contineri, eumque γαιώδη dici. in qua sententia est Plinius, qui gæodem in aetitis ponit. Nã quum materia & reliquis omnib. inter se similes existant, hoc solo discrimine differunt. Dicitur ἀετίτης à colore aquilæ candicante cauda, vt refert Plinius, vel quod in earum nidis reperiatur. Dicitur grauidis cõtinere partus cum lubricæ sunt vuluæ & parum tenaces, sinistro brachio adalligatus: idem vero facilem partum efficere, si feminibus alligetur. quã tamen vim solis nido direptis inesse Plinius scribit. Omnes aetitæ exsiccant, quidam insuper adstringunt. γαιώδης ea purgat, quę obscurant oculos.

Α᾽ετωμα. dicitur apud Hippocratem pars tecti in sublime erecta. & vt Galenus interpretatur, illud quod triãgulari figura supra tectũ eleuatum est.

Α᾽ζυγὲς ὀστοῦν. dicitur à Galeno os quod à cunei forma alio nomine σφηνοειδὲς appellatur de quo vide suo loco.

Α᾽ζυγὴς ἡ

Α᾽ζυγος φλὲψ. est propago vna ex venæ cauæ superioris trunco exoriens parte dextra, & octo costis inferioribus inserta. Eam sub corde oriri semper à se obseruatum fuisse Galenus prodidit, ca. 2. l. 5. de locis affectis, & ter initio lib. 2. περὶ διαφορᾶς ὀξέων, & extremo libr. 3. de vsu partium, in iis videlicet corporibus in quibus thorax longior erat. Nostro vero seculo propter thoracis breuitatẽ supra cor & pericardion exoritur, ad quintam plerũque thoracis vertebrã. Capiunt ex ea nutrimentum tum costę octo inferiores, tum earum spatia, iisque propinqua dorsi medulla, & thoracis membrana, & qui spinæ eo loco inseruiunt musculi, eiusq; rei gratia in octo pluresue ramulos finditur. Ac cum natura omneis venas geminas creauerit, vnam dextram, alteram sinistram, hæc dextra tãtum est, eamq; ob causam ἀζυγὴς à Græcis & vulgo ab anatomicis vena sine pari dicta est. Verum natura ne sinistrum latus alimento suo defraudaret, in id interdum insignem ramũ mittit, qui perinde in sinistrum, atque ipsa azygos in dextrum, sese explicat.

Α᾽ζυμος ἄρτος, vide ἄρτος.

Α᾽ὴρ. aer. Est corpus simplex calidum & humidum. Vnum est ex mundi elementis, ex quo non modo omnia componuntur, verum etiam conseruantur. Siquidẽ non modo corpori nostro circumfusus, sed inspiratus etiã magnam vim habet ad tuendã, vel corrumpendam sanitatem. Optimus enim eam cõseruat, vitiosus corrumpit. Is autem optimus est, qui prorsus sit purus, cuiusmodi est qui neque stagnorum, neque paludum halitu, neque maligna profundi cuiusdam specus exhalatione infectus est. Malus autem qui ex cloaca in quam magnæ vrbis aut exercitus sordes conuehuntur, vitium contraxit. Malus quoque, qui ex animalium aut olerum putredine, aut fimo coinquinatus est, quique ob stagnum aut flumen vicinum nebulosus redditur, quique etiam celsis vndique montibus cauo in loco conclusus nullis flatibus agitatur. Hic enim suffocans putrisque est, ei nimirum similis, qui in domibus quibusdam clausis est, in quibus ob putredinem, quia non difflantur, plurimus situs colligitur. Est autem omnis eiusmodi aer omnibus ætatibus noxius, vt contra, qui omnino purus est, omnibus ætatibus salubris. Reliquæ vero aeris differentiæ, quæ ex calore, frigore, siccitate, atque humiditate habentur, non eodem modo in omnibus hominibus se habent, sed corporibus quæ optimo temperamento sunt, etiam aer optime temperatus, saluberrimus est: in quibus vero aliqua qualitas exuperat, iis vtilissimus ille censendus, in quo maxime contraria qualitas excedit, vt frigidus calidæ, calidus frigidæ, humidori siccus, sicciori vero quam par sit, tanto humidior, quanto siccitas modum excedit. Eas omnes qualitates aer admittit pro aquarum, regionum, & aliarum rerum, quæ ipsum circumstant, differentiis, à quibus plerunque in contrarias

©BIUM

naturæ ſuæ qualitates alteratur. Per ſe enim calidus humiduſque eſt. humidus quidem ſimpliciter & κατ' ἐξοχὴν, ſiue abſolute, calidus vero non item; quod ea qualitas in igne præpolleat.

Ἀντιδοσία. eſt Antidotus quam deſcribit Galenus lib. 8. τῶν κατὰ τόπους, hepaticis commoda, nephriticis & ictericis. Recipit hæc. Croci drach. ij. cinnamomi drach. j. nardi drach. ij. caſſiæ, myrrhæ, iunci odorati, ſingulorum drach. j. Excipiuntur melle Attico. Mouet ſudorem copioſum data fabæ Græcæ magnitudine.

Eſt & eiuſdem nominis Antidotus alia quam Paulus libr. 7. ad Oribaſium refert, præcedentem quidem omnem materiam, ſed pondere inæquali complectens, & præterea opium. quam ille ſcribit dolorem lenire & pleuriticis conuenire, & veluti Philonium exhiberi.

Eſt etiam ἀντιδοσία collyriũ ἀδήκτων, quod deſcribitur ab Aetio lib. 7. cap. περὶ τῶν ἀδήκτων καὶ λευκῶν κολλυρίων. hoc eſt, de morſus expertibus & albis collyriis.

Ἀνίεται. idẽ quod παρεῖται καὶ διακλύεται, id eſt, remittitur & reſoluitur, apud Hippocratem.

Ἄφωμα. eſt tumor concolor, doloris expers, in quo aliquid pulticulæ, quæ ἄφεψα vocatur, ſimile tunica quadam membranoſa cõcluditur, cum quo ſimul aliquando lapidoſa quædam duraq; corpuſcula & alia inſtar ſulphuris ramenta reperiuntur. Interdum vero veluti manſa gallinarum oſſicula. Aliquando vero quaſi pilos craſſiſſimo humori implicitos inueniſſe ſe Leonidas prodidit: Philoxenus vero reperta à ſe animalia intra humorem condita, culicibus aut exiguis muſcis ſimilia. Eſt autem ἄφωμα oblongum, eminens, durumque, quod vt digitis non facile cedit propter humoris craſſitiem, ſic vbi ceſſerit, haud prompte reuertitur. quibus quidem notis diſtinguitur ἀπὸ τῆς μελικηρίδος, quæ rotundior, humilior, latior, molliorque eſt, & facilius vt digitis cedit, ſic poſtea recurrit.

Ἄφνα. eſt emplaſtrum laudatum ab Aſclepiade, deſcriptum ab Oribaſio, Aetio, & Paulo. Recipit autem Cadmiæ drach. xx. æris vſti, malicorii, gallarum, ariſtolochię longæ & rotundæ, ſalis ammoniaci ſquamæ æris, nitri, aluminis ſciſſi, aluminis rotundi, iridis, miſyos, atramenti ſutorii, chalcitidis, æruginis, aloes, myrrhæ, thuris, ammoniaci thymiamatis, galbani, ſingulorum drach. xxx. ceræ, picis, ſingulorum drach. c. vel vt alii habent, cc. colophoniæ drach. cccc. olei ſexuncem. Hoc quidem modo apud Oribaſium habetur. Aſclepiades autem habet aloes drach. xii. myrrhæ drach. xii. & ammoniaci thymiamatis drach. xvi. Arida ad ſolem æſtiuum aliquot diebus teruntur. deinde ea quæ liquari poſſunt liquefacta adiiciuntur & vniuntur. Magna vi pollet in capitis & neruorum vulneribus: & à Paulo libr. 4. inter ὑγιοποιὰ φάρμακα cenſetur.

Ἄφλη. vt inquit Galenus, ſignificat apud Hippocratem, & quod in hordeo acutum eſt vt in lib. 2. de morbis, & eius partis ſummũ quæ in cuſpide ſagittæ πώγων, hoc eſt barba, appellatur, vt lib. 5. τῶν ἐπιδημιῶν.

Ἀφυίππου. nomen eſt collyrii ad multa oculorum vitia perutilis apud Scribonium Largum, cuius compoſitio ſic habet. Pompholygis lotæ * p. viii. æris vſti * p. viii. croci * p. iiii. myrrhæ * p. iii. nardi * p. vi. ſemis & victoriati. (vel vt Marcellus habet lib. 8. nardi ſpicæ * p. i. & pondus victoriati) lapidis hæmatitis * p. ii. & victoriati. piperis albi grana decem. opii * p. aut victoriati (vel vt Marcellus habet eodem loco) opii * p. i. & pondus vnius victoriati commis * p. x. Teritur vino Chio.

ἀφυίππου πάγχρηστον. eſt collyrium apud Galenum libr. 4. τῶν κατὰ τόπους, ſed à præcedenti omnino diuerſum. Ex quo apparet ἄφυίππου nomen pleriſque collyriis commune fuiſſe, ſicut & ἀοκλήπιον.

Ἄθηρα. athera, vel athara, vt legitur apud Plinium libr. 22. cap. 25. Eſt pulticula liquidior & ſorbilis, ex tritico zeaue molitis inque tenuiſſimum pollinem redactis confecta, infantibus conueniens. Eſt autem ſorbitio ex zea tenuiſſime, ſicut ſcripſit Dioſcorides, molita, quaſi liquida pulticula, cataplaſmatis efficax. Vox quidem hæc Græcis recepta, quam tamen Plinius Ægyptiam eſſe dixit. Ab ea ἀθηρώματα nomen videntur accepiſſe, propterea quod in his quiddam pulticulæ huic ſimile contineatur.

Ἀθλητικὴ ἕξις. athletica habitudo. Dicebatur olim carnoſa, plena & robuſta. Talis enim erat athletarum. Eam autem nõ natura, ſed ſummo ſtudio comparabant & arte, quam γυμναστικὴν appellarunt. Huius enim finis fuit, ita curare corpora, vt multa ſolidaque carne & ſanguinis tenacis atque optimi copia abundarent. Neque enim vires tantum, ſed etiam molem ponduſque corpori adiicere conabantur, vt hac etiam ratione aduerſarium proſternerent: id quod fiebat multo tum cibo tum exercitio. Cibus autem erat, qui non facile diffluereť & diſſiparetur, ſed valentis prorſus materiæ hoc eſt, craſſus & viſcoſus, vt bubulæ & ſuillæ carnes, panis ex caſeo, & illa, vt ait Galenus, publice laudata ſimilago, & quæ ex ea fiũt bellaria, quæ ille lib. 5. ſanit. tuendæ ſcripſit ab athletis ſtudio præparari, his ad ea quæ moliuntur apta. Panis eorum, peculiari vocabulo coliphium olim dictus eſt, ἀπὸ τῆς κώλης καὶ ἴφι, hoc eſt, à membrorũ firmitudine. Sumebatur autem ab illis cibus nullo ordine, nullaque lege, vt ſic facilius aſſueſcerent omnia aduerſa ferre. Itaque & crapulæ & ſomno intempeſtiue indulgebant, in puluere & cœno volutabantur, & ad omnia honeſta naturæ munia inutiles, Epeo Homerico quam ſimilimi euadere nitebãtur. Qui his

his artibus talem corporis habitum comparauerant, athletæ præstantissimi habebãtur, ipsaque habitudo corporis ἀθλητικὴ ἕξις dicebatur. Factum tamen est postea, vt eo quoque nomine omnis corpulenta & firma habitudo vocaretur, etiam in iis qui athleticam non excercerent. Inde apud Plautum pugilice, pancratice, atque athletice valere, pro optime & firmissime: & apud Celsum libr. 4 cap. 6. athleticus victus pro valido & ad vires firmandas accommodato vsurpatur, quemadmodum Budæus in Pandect. annotauit. Cæterum athleticam illam habitudinem Hippocrates censet non esse secundum naturam, & ea meliorem esse salubrem. Namque propter vasorum plenitudinem proxima periculo est. Itaque neutra potius quam simpliciter salubris dici debet, propter imminens periculum, nisi κενεαγγείας protinus soluatur: alias, vt scribit Galenus comment. in aphor. 3. lib. 1. inculpabilis est, quod athletæ & bonis abundent humoribus, & vires habeant robustas. Eorum quoque sanguinem optimũ esse, idem lib. de atra bile prodidit.

Ἄβροισμα. vocabulum est empiricæ sectæ proprium, de quo vide in dictione ἐμπειρικὴ.

Ἀβρόον. quod adstrictum est, & in seipsum contractum. Contrarium est distracto atque disperso.

Ἀβρωρηκτος. ὁ μὴ μεθύων, apud Hippocratem.

Αἰγείνεον. vnguentum populneum, quod ex vua quæ fructus eius est & βρύον dicitur, verno tempore conficitur, cum plurimum grauis est prægnansque resina. Est & nomen ἓν ἀπὸ τῶν φαρμάκων, cuius descriptionem explicat Paulus lib. 7. cap. 19.

Αἴγειρος. populus. Arbor est duum generum. vnum αἴγειρος λευκὴ, alterum αἴγειρος simpliciter dicitur. Vtrumque procerum, sine flore ligno eque candido, folio bicolore, crepitante, in iuuenta quidem circinatæ rotunditatis, in senecta vero anguloso, inferne herbaceo, superne candicãte, pleno lanugine, quæ vt iulus euolat. Discrimen hoc est, quod nigræ populi caudex procerior læuiorque sit, albæ læuis & carnosus, nigræ etiam magis scaber, foliumque angustius quam albæ. Ad hæc nigra sterilis prorsus est. alba fert vuas, quas βρύα vocant, vnguentis aptas.

Αἰγίδιον. est nomẽ collyrii, quo fluxiones commode sisti possunt, quod genus σαπικὸν appellant. Descriptio habetur apud Aetium.

Αἰγικὸν. à quibusdam dicitur ἡ ἄχρωσις, authore Dioscor. quod capris grata sit pabulo.

Αἰγίλωψ. est apostema inter maiorẽ oculi angulũ & nares ruptũ atq; exulceratũ (antequam enim disruptũ exulceretur, ἀγχίλωψ vocatur authore Paulo) quod aliquando neglectum paruam fistulã aperit, per quam pituita assidue distillat, idque assidue male habet oculum. nonnunquam etiã exeso osse vsque ad nares penetrat, atque interdum naturã carcinomatis induit. Intentæ in eo venæ & recuruatæ sunt, color pallet, cutis dura est, & leni tactu irritatur, inflammationemque in eas partes quæ coniunctæ sunt euocat, ipsique oculo propter viciniam frequenter damnum accersit per naturale paruum foramẽ quod in angulo habetur, vt scripto prodidit Aetius. Ex his eos qui quasi carcinoma habẽt curare periculosum est, eos vero quibus ad nares tẽdit, superuacuum. neq; enim sanescunt. at quibus id in angulo est, potest adhiberi curatio, quę quanto angulo propius id foramen est, tanto difficilior est, quoniam perangustum est, in quo versari manus possit. Dicitur & abscessus is αἰγιλώπιον.

Est & ἀιγίλωψ auenæ genus vnum quod specialiter Latini festucam appellant: ea autem herba est, quæ non nisi post annum ex semine suo gignitur. folio est tritici, sed molliore, summo in capite semina bina ternaue rubra habet, ex quibus aristæ capillamenti modo prætenues prodeunt. Spica illi ante messem decidit, ita vt spicilegii tempore spica ipsa inanis & orba grano, vanescensque culmus, quasi festuca reperiatur: vnde inditum illi à Latinis festucæ nomen fuisse verisimile est: eamque ob id Virgilius poeta sterilem auenam appellasse videtur frugum pestes enumerans hoc versu:

Infelix lolium & steriles dominantur auenæ.

Sic autem fortasse dicta est Græcis, quod illita cum farina herba πρὸς αἰγίλωπα oculorum vitio medeatur. vide βρόμος.

Est & αἰγίλωψ, authore Plinio arboris glandiferæ species, quæ fert panos arentes, muscoso villo canos, non in cortice modo, sed & è ramis dependentes cubitali magnitudine, odoratos,

Αἰγλὶν dicitur apud Hippocratem in oculis albicans cicatrix, vt in Prorrhetico: & albescentes humores concreti, vt in Coacis prædictionibus.

Αἰγόκερως. sic dictum est antiquis fœnum Græcum, quod proprie τῆλις appellatur. scilicet à siliquarum figura, quas similes habet corniculis caprinis vel etiam bubulis. vnde & βούκερως quoq; à Theophrasto cognominatur. Idem & Galenus annotauit in explicatione vocum Hippocratis.

Αἰγοπροσώπον. genus collyrii. vide αἰγίδιον.

Αἰγύπτιον ἔλαιον. Ægytium oleum. dicitur apud Hippocratem id quod veteres cicinum vocant: at vero αἰγύπτιον ἔλαιον λευκὸν, hoc est, Ægyptium oleum album, significat id quod ex liliis compositum est, atque alio nomine κρίνινον καὶ σόσινον, id est liliaceum & susinum, appellatur.

Αἰγύπτιον μύρον λευκόν. Ægyptium vnguentum album. dicitur apud Hippocratem vnguentum quod & μενδήσιον appellatum est, compositum ex liliis & aromatibus, quamobrẽ vnguentum non oleum nuncupatur. Idem vero & κρινόμυρον & σόσινον μύρον vocatur. Eo antiquitus mulieres vtebantur, nimium cutis candorem occulere volentes. Appellabant autem & alio nomine παμβέρωτα, vt author est Pausanias.

Definitionum medicarum libri XXIIII - page 17 sur 554

©BIUM

Αἰγύπτιον μύρον. dicitur apud Hippocratem vnguentum quod ex floribus Ægyptiæ ſpinæ conſtabat. appellatum eſt & μετώπιον.

Αἰγυπτία. nomen eſt medicamenti ſtomatici, quod habetur apud Paulum libr. 7. cap. 14. Eſt & peſſi nomen, cuius compoſitionem Paulus explicat libr. 7. cap. 24. Eſt etiam emplaſtrum cephalicum Andromachi, quod deſcribitur ab Aetio lib. 15.

Αἰγυπτία σποδιὰ. Ægyptium alumen, quod & σκιῶδες & πέσσιον appellatur.

Αἰγόφυγον. dictum eſt τὸ λιθόσπερμον, authore Dioſcoride, forte à ſeminis ſoliditate & duritia.

Αἰδοῖον. penis, membrum virile, quod alio nomine etiam κωλὸς dicitur, vt ſcribit Galenus. Eſt pars viri exerta ex oſſium pubis ligamẽtis nata, primum concubitus organum. Fit ex duobus ligamentis, raris ſanguine craſſo & nigro plenis, tactu ex quiſito præditis, ex oſſium pubis commiſſura prope totis prodeuntibus, ſuperne vnitis, inferne diſtantib. quantum poro vretico perficiẽdo, cum cute & membrana carnoſa ſufficiat, donec in glandem, penis finem, deſinant. Venas habet atque arterias tum magnas tum multas ab illis prodeuntes, quæ os ſacrum præteruehuntur, neruos autem tum à ſextę coniugationis ramis, qui ad coſtarum radices deſcendunt, tum ab infima ſpinali medulla.

Αἰὲι. ſignificat apud Hippocratem aliquando τὸ ἕως, id eſt, donec, ſicut & apud pleroſque veterum.

Αἰθαλικες. ſunt, authore Galeno, in ſumma cute circuli quidam rubentes, iis ſimiles qui ab igne excitantur. ſic dicti ſunt ἀπὸ τοῦ αἴθειν. Sunt qui ſcribant per υ αἰθύλικας, quibus ſuffragatur author explicationis vocum Hippocratis.

Αἰθαλικώδεα. Galenus ἐν τῇ γλώσσαις αἱμάλωπα interpretatur.

Αἰθάλη. apud Hippocratem dicitur λιγνὺς, hoc eſt, fumus & fuligo.

Αἰθυοπικὴ ἐλαία. à quibuſdam dicta eſt ἡ ἀγριελαία, id eſt, oleaſter, ſicut habetur apud Dioſcoridem.

Αἰθυοπικὸν. aliquãdo dicitur abſolute apud Hippocr. Tunc autem debet ſubintelligi κύμινον.

Αἰθυοπὶς. herba eſt foliis verbaſco ſimilibus, perquam hirſutis denſisq;, in orbẽ circa imam radicem ſparſis, caule quadrangulo, aſpero, craſſo, arctio aut apiaſtro ſimili, multis alis concauo. Fert ſemen erui magnitudine, in ſingulis conceptaculis geminum. Radices habet ab eodem ceſpite numeroſas, longas, craſſas, & guſtu glutinoſas, quæ ſiccæ nigreſcũt, itaq; durantur, vt cornu poſſint videri.

Αἰθύλικες. vide paulo ante αἰθάλικες.

Αἰμάλωψ. eſt ſugillatio in oculis, ex plaga aut ictu effuſo ſub contuſum locum ſanguine. Sic quidem Archigenes definiuit, qui etiam idem malum ὑποφόνιμα appellauit. Sic dicitur quaſi αἷμα ἐν ὤπι: etiamſi in omni alia corporis parte naſci diciq; poſſit. Siquidem Dioſcorides etiam cruorem per adipẽ ſparſum αἱμάλωπα nuncupauit, ſcribens libr. 2. capite de hircino & ouillo ſeuo: πείθεται ὀλίγον ὕδωρ ἐπιχέων, ἄχρις ἂν μήτε αἱμάλωψ ἐκκρίνηται. Hoc eſt, tere paulatim aquã affundens, donec ne amplius quidem cruentum virus excernatur. Galenus etiam ἐν ταῖς γλώσσαις annotauit αἱμάλωπας vocari rubentes quoſdam in cute circulos, qui alio nomine αἰθάλικες dicuntur:

Αἷμα. ſanguis. Duobus modis intelligitur: interdum ſincerus & ſolus, ab aliiſque humoribus ſecretus: interdum vero, & quidem frequentius, cæteros humores ſecum complexus, qualis fere aperta vena vel arteria excernitur, & dicitur omnes corporis partes gignere & nutrire, ſanguineas ſcilicet, nullius interuentu, ſed primo & per ſe, ſpermaticas vero intercedente ſemine. Ineſt in eo ſanguine pituita dulcis & ſemicocta, quæ poſtea concoctione in ſanguinem tranſit: ineſt & bilis pallidæ aut flauæ, ſed naturalis & benignæ portio, ac etiam humoris melãcholici, vt conſtet partibus omnibus temperamento maxime variis & quantitate. Sanguinis enim ſinceri portio plurima deinde pituitæ & ſucci melancholici, bilis pauciſſima. Ex hoc ſanguine, tanquã è penu, ſingulæ partes trahunt alimentum familiare, hoc eſt alię magis ſanguineum, aliæ pituitoſius, aliæ bilioſius, aliæ magis terreum & melancholicum. Eſt autem ſanguinis quidem materia chylus à ventriculo concoctus, cauſa autem effectrix tum natiuus calor, tum ipſa propria iecinoris caro, quam παρέγχυμα veteres medici appellarũt. Quem enim chylum ventriculus & venæ meſaraicæ prępararunt, iecur poſtea in ſinum ſuum admittit, & in ſubſtantiam ſuam conuertere enititur, ſibique prorſus ſimilem reddere (hic enim vnus eſt omnium actionum naturalium ſcopus) non modo colore, ſed etiam ſubſtantia. Quæ quidem vbi ad mediocritatem eſt conſequutus, tunc ſanguis vere eſt, inter chylum & ipſum iecinoris parenchyma medius. Eſt igitur ſanguinis vere effectrix cauſa iecinoris caro: ſicut ſeminis teſtes, & lactis glandulæ in mammis reconditæ: ſed non ea quidem nuda & ſola, omnique ope deſtituta, verum calore natiuo prędita, quem omnium actionum naturalium authorem eſſe Hippocrates aſſeuerat. Hic autem cum temperatus ſit & modice humidus, plerique putauerunt ſanguinem quoque ab eo genitum, calidum humidumque eſſe oportere. Hippocrates tamen ſanguinem calidum natura non eſſe exiſtimauit, quod in mortuo animali calorem non retineat, cum tamen alii humores temperamentum proprium etiam poſt mortem retineant. Eſt enim pituita ſemper frigida humida, bilis flaua calida ſicca humor melancholicus frigidus ſiccus. Ex quo apparet in viuo animali miſtum aliquid eſſe ſanguini, cuius occaſione calidus ſit. Eſt aũt id ſpiritus triplex, naturalis, vitalis, & animalis, & in eo

©BIUM

eo ſpiritu ceu vehiculo & pabulo calor. Quamobrem ſanguis, ſpiritus calorque natiuus ſimul moueri ſolent, nunc foris intro, vt initio acceſſionũ, verecundię, per ſomnũ, metum, mœrorem: nunc intus foras in augmẽto & ſtatu acceſſionum, verecundię, vigiliis, gaudio, æſtu, balneo, & id genus aliis: vnde fit, vt animalia ſanguinea exanguibus ſint calidiora, & partes corporis noſtri quãto plus habent ſanguinis, tanto plus habeãt & caloris. Hæc quidẽ cum ſit præcipua ſanguinis generandi cauſa, permulta tamen alia concurrunt, à quibus copioſior, purior, faciliuſq;, vel cõtra prouenit: in primis quidem partium à quibus gignitur puritas aut impuritas, alimenti natura & quantitas, & naturarũ ꝓprietas quædam. Cæterum ſanguis optimus & pulcherrimus, multum rubet, præſertim in venis. Nam ab arteriis fluens flauior eſt, vti & calidior, cum in venis ſit temperatior. Dulcis præterea eſt, vt qui fiat à calore tẽperato, & craſſi ac tenuis medius. Eſt autem fibrarum plenus, ἶνας vocãt, à quarum frigiditate ipſum coagulari ſcribunt Hippocrates libr. de carnibus, & Ariſtoteles lib. de hiſtor. animal. vel hoc argumento, quod cui ſanguini ſunt hæ fibræ vel ademptæ, vel à natura negatę, (vt damarum, ceruorum & camelorum ſanguini) ſanguis ille nunquam à frigido concreſcet, cum tamen hepatis carni ſanguinis fonti, vti & pulmonum, lienis, atq; renum fibræ nullæ ſint, nec vllus è cæteris humoribus extra corpus concreſcat. quo vno maxime indicio excretiones melancholici humoris à ſanguine craſſo & nigro diſcernuntur.

Αἷμα δράκοντος. ſanguis draconis. vide κυνάβαεις.

Αἱματοφλεβοτάσεις. Eo nomine, inquit Galenus in interpretatione vocum Hippocratis, Dioſcorides exiſtimauit ſignificari ſuppreſſiones ſupertumeſcentis ſanguinis. Alii vero intelligunt eo nomine plenas ſanguine & tumeſcentes venas.

Αἱματηρὰ ἢ αἱματώδης δυσεντερία. Sanguinea ſiue cruenta dyſenteria. Vna eſt dyſenteriæ differentia, in qua ſanguis multus ſinceruſque excernitur. qua in re à reliquis differt, in quibus varia excrementa, bilioſa, melancholica, & ſanioſa vacuantur. Galenus comment. 4. εἰς τὸ περὶ ἄκρων annotauit eam non proprie dyſenteriam eſſe, vt quæ ſæpe citra inteſtinorum exulcerationem accidat ob iecinoris imbecillitatem, aut inteſtinorum venis præ ſanguinis copia fatiſcentibus.

Αἱματίτης. lapis eſt ſaturato colore niger & cinnabarin referens, glebæ fere ſemper figura, ſed aliquando vuarum modo effotmatus, ex ramentis ſaxi rubri terræve, ſicut & ſchiſtus lapis, concretus. Fit enim ex ſedimine quod aqua abraſit à ſaxis terriſque rubris, vel hoc argumento, quod vbicunque αἱματίτης aut χῖος reperiuntur, ibidem ſint ſaxa rubra & terra eiuſdem coloris: quomodo in Sinopide rubrica hæmatitem reperiri Dioſcorides ſcribit. atque ideo vel affrictus ad cotem, vel in pila tritus ſuccum remittit, vt & lapides omnes, qui eandem habent originis rationem. Quia vero is ſanguineus ab hæmatite redditur, ſic propterea dictum plerique volunt, inter quos eſt Aetius libr. 2. At Galenus quod lapis ipſe ſanguinei coloris ſit, ita recte dictum putat Theophraſtum ſequutus: alii vero à propria vi nomen accepiſſe, quod ſanguinem profluentem ſiſtat. Adſtringit enim & exſiccat, ſimulque calefacit atque extenuat. quibus faeultatibus præditus multorum morborum præſtãtiſſimum remedium eſt, ſiue ſuccus eius cote exprimatur, ſiue ipſe vſtus in puluerem vertatur. Vrendi autem rationem Dioſcorides l. 5. prodidit. Fit ex eo collyrium, quod αἱματίτινον appellatur, conueniens aſpretudini oculorum. deſcribitur autem à Galeno lib. 4. τῶν κατὰ τόπους.

Αἱμώδωρον. ſic dicitur quod fœno Græco ab radice ſtatim ſubnaſcitur, ſingulari caule, nec multum diſſimili conſurgens, verum multo breuiore.

Αἱμόκερχνον. ſignificat apud Hippocratem quicquid in ſanguinis profluuio inducit eam tuſſiendi cupiditatem, quam medici κέρχνον appellant. Eſt autem morſus quidam ſubaſper irritans in aſpera arteria. Erotianus vero dicit apud Hippocratem ſignificare ea, quæ ſimul ſanguinolenta ſint & ſicca. κερχνὸν enim appellaſſe Atticos τὸ ξηρόν. Heſychius autem αἱμόκερχνα ſimpliciter exponit ἡχωῶδα.

Αἱμορῤῥαγία. ſanguinis profluuium. Eſt ſanguinis è vena vel arteria vacuatio, interdum critica, vt plurimum vero ſymptomatica. Ea autem tribus de cauſis contingere poteſt, tunica earum diuiſa, aut reſerato earum ore per ἀναστόμωσιν, aut tranſcolatus ſiue tranſmiſſus per διαπόνησιν. Diuiditur tunica vulnere, contuſione, ruptione, eroſione: ἀναστόμωσις accidit propter tum vaſis imbecillitatem, tũ ſanguinis qui ad os eius impetu ruat copiam, adhæc acrem quampiam, quæ illi extrinſecus incidat qualitatem. διαπόνησις ex tunica quidem ipſa rarefacta, ſanguine vero tenuato oritur: accidere præterea interim poteſt & ex gracilium vaſorũ ore adaperto. Cæterum à partib. fere omnibus profluere ſanguis poteſt, narib. ore, thorace, pulmone, ventriculo, iecinore, inteſtinis, & hæmorrhoidibus: atque earum partium ἡ αἱμορῤῥαγία dicitur, à quibus ille profluit. Verum apud Hippocratem cum ſimpliciter αἱμορῤῥαγία dicitur non addito partis nomine quæ ſanguinẽ fundit, id modo ſanguinis profluuiũ intelligitur quod è naribus manat, vt annotauit Galen. comm. 1. τῶν ἐπιδημιῶν. Cum autem τῆς αἱμορῤῥαγίας nomine omne ſanguinis profluuium intelligi poſſit, eo tamen proprie dicitur quod confertim fit, ἀπὸ τῆς ῥαγῆναι, quod apud Hippocr. ſignificat ἀθρόως ὁρμᾶσθαι hoc eſt, impetu & confertim prodire, vt Galenus ὑπὸ πλῆθους explicauit.

Αἱμορῤῥοΐς. duo ſignificat. ſcilicet ipſum ſanguinis effluuium per venas quæ in ano ſunt, vt

©BIUM

ſcribit Galenus lib. de atra bile, vbi ait ſymptomati hæmorrhoidis nomen impoſitum: tum venam ipſam, quę in ano eſt, dilatatam, ſanguinemque fundentem atræ bili mixtũ. Sunt autem huius duæ ſummæ differentiæ. Alia cœca eſt, alia aperta. Cœca dicitur tum quæ intra latet, nec videri poteſt, tum quæ conniuet, nec ſanguinem vllum remittit, vt licet ex Paulo intelligere lib. 3. cap. 59. Similiter aperta duobus modis dici poteſt, vel quæ viſu conſpicua eſt, & tumet extra ſedem, vel quę ſanguinem certis circuitibus fundit, quamuis in alto poſita ſit, & oculis non ſubiecta. Cœca ingentes dolorẽs excitat. Aperta vt, ſi moderate quidem fluat, pleroſque morbos curat & imminentes arcet, ſic nimium ſanguinem excernẽs cachexiam, hydropem, alioſque graues morbos parit. Sunt vero & aliæ τῶν αἱμορῥοίδων differentiæ, quas definitionum medicarum author recenſet. Differunt enim inter ſe magnitudine, numero, figura, quod baſim vel anguſtam vel latam habeant: loco, quod aliæ in ano, aliæ in ſphincterę conſiſtant: ad hæc more, quod aliæ mites, aliæ vero malignæ ſint. Vnde autem hæ venæ prodeant, an à caua vena, an ab altera quam portam appellant, video apud anatomiæ profeſſores controuerſum eſſe. eorum tamen melior pars in eam ſententiam inclinat, vt venæ portæ rami ſint, nec ad cauam pertineãt. Ac quanuis eæ ſolæ venæ quæ in ano ſunt ſanguinem effundentes, αἱμορῥοίδες proprie appellentur, attamen ad earum ſimilitudinem etiam venæ quædam circa vteros mulierum ſanguinem profundẽtes eodem nomine à medicis dicuntur. Eaſdem enim fere habẽt quas & aliæ differentias, & paria ſymptomata inducere ſolent. Conſiſtũt autem illæ aut in oſculo vteri, aut in collo, aut in ipſo vtero, aut, quod raro accidit, in pudendo: eaſque ſi non tactu, certe per dioptram licet intueri. Et illæ quoque ſua incommoda, ſicut & ſuperiores, habent.

Αἰμωδία. dentium ſtupor. Sunt autem qui non ſimpliciter ſtuporem dentiũ, ſed ſtuporem dentium à viſu aut auditu excitatum interpretentur. cum videlicet ea, à quibus hi duo ſenſus abhorrent, percipiuntur: veluti cum limarum aut ſerræ attritus exauditur. Verum Galenus definit αἰμωδίαν eſſe affectum ori ſoli, nec tamen toti, ſed dentibus gingiuiſque accidentem ab acidis & acerbis cibis. eum oratione quidem explicare impoſſibile eſt, ſed cum quis eiuſmodi cibos manducauit, vt iis dentes & gingiuæ male afficiantur, affectum hunc in eo & omnibus ſimilem eſſe credimus, qualem in nobis ipſis experimur. Sunt autem qui τῆς αἰμωδίας nomine omnem ſimpliciter dolorem dẽtium intelligant.

Αἰνιάτης. dicitur apud Hippocratem qui eſt ab Æno ciuitate Thraciæ. eundem vero & αἰνιακὸν aliquando vocat.

Αἰολᾶς. ſignificat apud Hippocratẽ τὸ ἐξ ἁπάλης ζεᾶς & πλανᾶς, hoc eſt, quaſi vagari & errare.

Αἶρα. lolium. herba eſt hordei effigie, folio anguſto, pingui, & hiſpido, ſemine exili, in cortice aculeato, flore ſubpurpureo. Naſcitur ex tritico & hordeo, corruptis vligine ſeminibus, aut imbre nimio dilutis. Calfacit & ſiccat tertio fere ordine. Fecit ex eo emplaſtrum nigrum Heras, valens ad fiſtulas, & alarum inguinumque abſceſſus. refertur ab Aetio lib. 15. cap. de emplaſtris emollientibus & diſcuſſoriis. Inde deductum eſt ἄρινον ἄλευρον, ſiue αἰρῶν ἄλευρον, hoc eſt, loliacea farina, apud Hippocratem.

Αἰσχρομυθῆν ſignificat apud Hippocratem ἐκ τῆς τῶν ὑπαδημιῶν, αἰσχρῶν & αἰσλῶν πραγμάτων μνημονεύειν, id eſt, turpium impiarumque rerum meminiſſe, ſicut interpretatur Galenus cõment. εἰς τὸ προῤῥητικόν.

Αἰπαὴ

Αἴτιον. Cauſa. Multiplex ſemper habita eſt apud philoſophos & in varias ſpecies digeſta. De quibus tamen omnibus non eſt hic agendum, niſi quatenus earum cognitio diſtinctioque medicinæ conducit. Maxime quidem communis, & ab omnibus recepta cauſarum diuiſio eſt ſecundum quatuor hęc genera, materiam, formam, efficiens & finem: à quibus cauſa omnis materialis, formalis, efficiens, & finalis dicitur. Materia. quidem ſiue ſubiectum (neque enim refert vtro modo appelles. ſola enim ratione diſtinguntur, re ipſa eadem ſunt) humanum corpus eſt: forma, quandiu quidem homo ſanus eſt, probum temperamentum: cum vero ægrotat, ipſa morbi ſpecies in materiam ſiue ſubiectum impreſſa: vt calor præter naturam, formalis cauſa febris eſt. Efficiens autem, humor à quo morbus excitatur, aut intemperies, aut aliqua omnino incommoderationis ſolutæue continuitatis efficiens cauſa: finis vero in morbis, actio læſa. Interrogantibus enim nobis, quænam ſint febris tertianæ cauſæ, reſpõderi poteſt, hepar quidẽ cauſam eſſe, tanquam ſubiectum, vel calorem acriorem, vt formam, vel bilis putredinem, vt efficientem, vel hominis ægri interitum, tanquam finem, ad quem morbi omnes, niſi curentur, ſpectant. Veruntamen duæ potiſſimum conſiderantur, non à medicis modo, ſed etiam à vulgo: efficiens & finis, ſed maxime quidem efficiens à medicis, apud quos tam late patet, vt reliquas generali quadam ſignificatione complectatur, & quæ de cauſis ſcripſerunt, omnia propemodum ad eam referantur. Ea namque ſola videtur corpus immutare, & ex ſano ægrum reddere. Definitur eſſe à qua aliquid fit, vel (vt ſcribit Ariſtot.) quæ primum mouet. Nos latius vſurpantes cauſam efficientem eſſe dicimus, non ſolum à qua primo fit motus, ſed ſimpliciter omnem, quæ rei efficiendæ præbet operam, ſiue primo & per ſe, ſiue, ſecundo & per accidens, ſiue vt inſtrumentum, ſicut videtur ſentire Galenus lib. 1.

©BIUM

lib. 1. loc. affect. Verbi gratia: iecinoris facultas causa est effectrix sanguinis. similiter & calor natiuus causa est eiusdem efficiens, quamuis natura eo videatur vti tanquam instrumento in omnibus muniis obeundis. Cæterum huius generis causarum materiã, inquit Galenus, iuniorum medicorum probatissimi quatuor generibus complexi sunt, eamque distinxerunt in sumenda, facienda, educenda, & foris incidentia. His enim causarum generibus non modo custodia sanitatis perficitur, verum morbi etiã omnes generationẽ acceptam ferunt. Ac sumendorũ quidem nomine cibus, potio, & si quid medicamentorum intro sumitur, atque ipse etiam aer inspiratus intelligitur: faciendorum vero, frictio, ambulatio, vectio, equitatio, denique motus omnis: præterea somnus, vigilia, & venus: educendorum vero, omnia quæ in corpore continentur, quacunque ex parte ferantur. Ex foris incidentibus primus est circumdatus nobis aer, deinde quæcunque lauantium vnguentiumque cuti propinquant. His enim omnibus alteratur immutaturque corpus, vel ad bonam vel ad aduersam valetudinem. Verum eadem causarum genera dilucidius mihi videntur distinxisse, qui omnes in externas aut internas diuiserunt. Est autem externa, quæ extra corpus posita, ipsum bene maleue afficit. Hanc & euidentem appellat, quod omnis prope oculis conspicua sit, aut alio aliquo sensu pateat: Græci προηγουμένως siue προηγουμένην αἰτίαν, aliquando πρόφασιν appellant. Eas medici in duo genera partiuntur, necessarias & non necessarias. Necessariæ quidem sunt, quæ extrinsecus occurrentes necessario nobis ferendæ sunt, quod nec eas fugere & declinare, nec sine iis viuere liceat, vt in vniuersum aer, cibus, potus, motus, quies, quæ excernuntur, quæ retinentur, & plurimæ animi affectiones. Nõ necessariæ vero, quas vitare possumus, & sine quibus vita potest seruari, vt hic aer, hic cibus, hic potus, equitatio, ambulatio, somnus post meridiem, hic vel ille animi affectus: ad hæc omnia quę casu aut fortuna cõtingunt. Interna vero causa dicitur, quæ intra corpus posita ipsum bene vel male afficit. Afficit & in obscuro posita, & morbos continens causa dicitur, à Græcis autẽ προηγουμένη. Huius generis est humor redundans vel deficiens, probus aut vitiosus, qualitates similiter modum seruantes vel excedentes. adhæc robur aut imbecillitas singularum partium. Sunt autem earum causarũ duo genera. Vna est generis sui nomine dicta προηγουμένη, altera vero continẽs & proxima, quã Gal. indifferẽter vel συνεχῆ, vel προσεχῆ, vel συνεκτικὴν scribit appellari posse. Est aũt προηγουμένη quæ cum sit intra corpus, nõ tamen primo per se, siue immediate alicuius causa est, sed alia causa intercedente. Continens vero causa est, ex qua primo & immediate aliquid fit. Sunt tamẽ qui hanc posteriorem internę causæ diuisionẽ in antecedentẽ & continentẽ, nugas esse putent, dicentes omnem internã causam simplicẽ esse, neque vllam continẽtem propriamq; dici debere. In quo tamen, pace eorum, bonaq; venia dixerim errare mihi videntur. Nam quemadmodũ in rebus externis vnius eiusdemque operis possunt esse plures causæ sese mutuo consequentes, sic & in interno corpore. Id quod exemplo plurium calculorum, quorũ primus ab homine motus mouet secũdum, secundus tertiũ atque ita deinceps, Gal. in l. de sympt. differ. aperte declarauit, & multis aliis in reb. iudicare licet. Ignis enim rarior intra tormentum bellicum accensus pilam æneam summa violẽtia impellit, hæc muros & arcem prosternit, quorũ ruina melior firmiorque præsidii pars opprimitur, proinde reliqui arcẽ hosti dedũt. Obsessionis quidẽ finis (quẽ & effectũ dicere possumus) deditio est. Huius proxima continensque causa (licet mihi, arbitror, hanc hypothesin fingere) militũ qui arcẽ tueantur paucitas, paucitatis autẽ, ruina arcis quæ maximam militũ partem oppressit, ruinæ vero, ictus quo pila ænea arcem verberauit, ictus autẽ causa fuit ignis intra tormẽtum spatiis nimiũ angustis conclusus. Hæ quidẽ deditionis causæ fuerunt, nec tamẽ omnes primo & per se, sed, vt ita dicam, mediatæ. Sic intra corpus res habet. Exempli gratia: crassus & viscosus humor obstructionẽ inducit, obstructio perspirationem cohibet, cohibita transpiratio putredinẽ excitat, putredo calorem præter naturã, hoc est, febrẽ accẽdit. Ex hac hypothesi sunt febris causæ quatuor ordine sese consequentes: è quib. proxima & coniuncta febris causa putredo est, prima autẽ & maxime remota, crassus & viscosus humor. oẽs tamen internæ sunt. Itaque vt inter eas discrimen esset, veteres medici proximam causam continentem vocarunt, reliquas vero antecedentes, internas tamen & ipsas. Magna enim reuera inter eas differẽtia est. Nõ est igitur insectandus Auicennas, si coniunctam continentemq; causam à reliquis antecedentibus distinxerit. In hoc enim & rationem & Galenum authorem secutus est, qui similiter eas distinxit cap. 5. l. 1. de symp. causis, agens de iis quæ in sensu tactus consistunt. Torporis, inquit, causa est vita defes, & succorum crassorũ vel lentorũ abundantia, quam internam esse nõ est dubiũ: continens vero, siue aliter eã appellare places, est talis quispiam in neruo affectus, cuius occasione à principio ad ipsum virtus transmitti prohibetur. Idem explicans aphoris. 30. lib. 7. Fiunt, inquit, alui excrementa spumosa spirituoso humore ex capite ad ventriculũ defluẽte: fiunt & vasis, quæ ad ipsum perueniunt, illum effundentibus. fieri potest aliquãdo & id ab ipso ventriculo, vnam habẽs causam continentem, quomodocũq; excernatur aut fiat, antecedentes vero plures. Est autem huius pituitæ continẽs causa flatuo-

Definitionum medicarum libri XXIIII - page 21 sur 554

©BIUM

ſus ſpiritus, dū humori commiſcetur, vehementē habens motū & inæqualem, ita vt & ipſe diſrumpatur, & pituitā frangat in multas ac paruas partes. Talis vero motus ipſius cauſa eſt, & propria natura, & caloris nonnūquam multitudo. Verum nullibi euidentius quam in libris de cauſis pulſuum. quas cum ſtatuat triplices, externas, internas, & continentes: externas quidem hyemem, æſtatē, cibum, potum, motum, quietem & ſimiles: internas vero humorum craſſitiem, copiam, acrimoniam: continentes vero, facultatem vitalem, vſum & inſtrumentum: manifeſto continentes cauſas ſiue coniunctas ſiue cohærentes ab internis differre demonſtrauit. Ex his ergo apparet triplices eſſe cauſas, euidentes, antecedentes, & continentes, quæ & ipſæ in antecedentium genere continentur. Nec eſt tamen neceſſe omnes in omnibus rebus haberi, cum ſæpe vnius rei vna vel gemina tantum cauſa ſit. Galenus in Arte parua omnes cauſas in tria genera partitus eſt, ſalubres, inſalubres: & neutras: ſalubres rurſus diuidens in conſeruatrices atque in effectrices ſanitatis. Inſalubres ſunt morborum cauſæ, & ex eorū numero quæ præter naturam habentur. Diuiduntur & cauſæ aliter in duas differentias, vt alia per ſe, alia per accidens dicatur. per ſe quidem cum propria & inſita facultate, nulliuſque interuentu aliquid efficit. per accidens vero, quando non propria & ingenita vi, ſed alio interueniēte. vt aqua frigida corpori affuſa per ſe & proxime refrigerat, per accidens autem calefacit, denſata ſcilicet cute, & intus cohercito calore natiuo, & vires maiores colligente. Similiter ſcammonium per ſe corpus calefacit, ſed quia bilem calidā expurgat, per accidens refrigerat. Eſt & alia cauſarum diuiſio in tria genera, in eam per quam res ſt, in eam ſine qua non eſt, in eam per quam melius eſt. Ea per quam res eſt, primaria & principalis dicitur, atque eadem cum ipſa rei forma videtur eſſe, per quam, vt ait Ariſtoteles, vnumquodq; eſt id quod eſt, & agit id quod agit. Præcipua quidem ignis actio eſt ea quę ſunt eiuſdem generis congregare, & ſeparare quæ ſunt genere diuerſa: cuius actionis triplices ſunt, de quibus nunc dicimus, cauſæ. Ac primaria quidem per quam id ipſum agit, eius calor eſt à quo, vt à præcipua vi, ignis ſimpliciter calidus dicitur. ſecunda vero cauſa, ſine qua congregatio ſimilium & ſeparatio diſſimilium non fieret, eſt ignis & eorum corporum contactus ad omnem actionem neceſſarius: tertia vero per quam melius actio illa perficitur, eſt ignis ſiccitas, raritas & tenuitas. Sic enim & quæ congregantur & quæ ſeparantur, melius ſuis finibus terminantur, ipſeque ignis altius penetrans, & in minimas portiones diuiſus, in mixtionis intima ſubit, & omnia quæ congreganda ſegregandaue ſunt, contingit. Sic quidem ſe habent omnes fere cauſarū differentiæ. qui plures deſiderat, legat Ariſtotelem lib. 2. phyſic. Non eſt autem prætermittendum omnem cauſam ad aliquid dici, vt ait Galenus, ſcilicet ad effectum ſuum comparatam. Siquidem idem poteſt & cauſa & effectus dici, diuerſis tantum rationibus. Prohibita tranſpiratio effectus eſt obſtructionis: eadem vero cauſa eſt putredinis. Ex quo patet omnem cauſam in comparatione ad ſuum effectum dici.

Ἀιτιολογικὴ pars eſt medicinæ quę cauſarum differentias & vires expendit. Cum autem cauſæ duplices ſint, vt docuit Galen. ſalubres & inſalubres, quarum illæ ad tuendam ſanitatem, hæ ad morbum gignendum plurimum habent momenti, non eſt dubium ambarū cognitionem ad eam medicinæ partem ſpectare, ſed earum maxime à quibus morbi prodeunt: quam ob cauſam etiam à quibuſdam παθολογικὴ pars eadem dicta fuit. Eam in totum neglexerūt olim methodici, ſed maximi ſemper fecere dogmatici Hippocratis veſtigiis inſiſtentes.

Αἰτιῶλιον. ſic quondam apud Eboenſes dictum eſt granum Gnidium.

Αἰὼν. ὁ βίος. apud Hippocratem.

Αἰώνιον. ſic dictum eſt à quibuſdam τὸ ἀειζωον, hoc eſt, ſedum maius, quod fronde ſempiternum ſit, & perpetuo vireat.

Αἰώρα. geſtatio. Eſt corporis exercitatio ex motu ſtatuque cōpoſita. Nam cum aliæ omnes exercitationes corporis motione obeantur, ſola geſtatio ex motu & quiete miſta videtur eſſe, quod permultæ corporis partes nullo per eā videātur motu exagitari, cū tñ totum corpus ab eo manifeſte moueatur à quo geſtatur. Quo fit vt hoc exercitationis genus vtiliſſimum leniſſimumq; ſit, nullā corpori laſſitudinem inducens, nec tamē minus cōmouens magnis exercitiis. Ea calor natiuus, vt & reliquis ventilatur & excitatur, diſſipātur ſuperflua, corporis habitus robuſtior euadit, omniſq; ad obeundas actiones ſtupor excutitur. Cum autem multis modis geſtari corpus poſſit, hi præcipui ſunt: primus in lecto, eoq; vel penſili, vel rotis ſubnixo: ſecundus in lectica, ſiue in ea homo deſideat, ſiue decumbat: tertius in curru: quartus in naui, qui omnium vehementiſſimus eſt, & mutationes plurimas maximaſq; inducit. Præterea ſpecies eſt τῶν αἰωρῶν Eſcilatio Latinis dicta: hoc eſt penſilis quædā geſtatio & agitatio corporis: qua per luſum veteres vtebātur feriis Latinis, in memoriam & imaginem vitæ humanæ, in qua altiſſima interdum in infimum deiiciuntur, infima in altum efferuntur & euehuntur. Siquidem homines eo luſus genere impoſiti tranſuerſo tigno de arbore ſuſpenſo iactabantur, alternis in ſublime euecti & depreſſi. Eſt etiam equitatio quædam ſpecies geſtationis, verum minus propria, quoniam equitantes non equi modo, ſed ſuo etiam motu manifeſto exercitari videtur. Cæterum quibus corporibus affectionibuſque ſingulę geſtationis ſpecies conueniant, Aetius lib. 3. cap. 6. explicauit.

Ἀκαιροι

©BIUM

Ἄκαιροι πόνοι. dicuntur ab Hippocrate dolores, quos præsens eo temporis corporis dispositio non potest ferre, vt annotat Galen. comment. εἰς τὸν περὶ διαίτης ὀξέων.

Ἀκακαλὶς. semen est fruticis in Ægypto nascentis, fructui tamaricis simile. nomen habere dicitur à nympha Acacali. Vt autem scribit Hesychius, ἀκακαλὶς est flos narcissi.

Ἀκακία. est spina fruticosa, magnitudine arboris, non recta, florem gerens candidum, & semen lupino simile in folliculis. tota excepto caudice aculeata est. Nascitur in Ægypto triplex, alba, nigra, & viridis. Acaciæ fructum Galen. lib. 1. περὶ κτ τόπ. κεράτια ἀκακίης appellari scribit, hoc est, siliquas spinæ, ad differentiam opinor siliquarum arboris ceratoniæ, quæ simpliciter κεράτια appellantur. Ex semine succus cũ sponte, tum vi & compressu manat, qui siccatur in vmbra, & ex maturo semine niger, ex viridi subrufus euadit: optimus est prorsus leuis & modice rubẽs. Dicitur & ille ἀκακία, arboris suæ nomine. Est autem testibus Oribasio & Aetio ἀκακία arbor eadem cum spina Ægyptia, nisi quod acacia etiam alibi quam in Ægypto nascitur. Acacia adstringit, acerba & frigida est secundo gradu, sicca autem tertio. Verum quæ in officinis hodie acacia ostenditur, non est illa veterũ, sed ex bacculis prunorum agrestium coctis succus expressus tessellatim cõsectus insolatusque, quem pro vera acacia minimo errore vsurpamus.

Ἀκαλήφη. vrtica, herba est genere duplex. Vna syluestris, quam fœminam vocant, asperior, latioribus nigrioribusque foliis, semine lini sed minore. Altera non æque aspera, minuto semine. vtriq; semen copiosum est & nigrum. Syluestris rursus plures sunt differentiæ. Quæ cania dicitur, acrior est & caule mordaci & fimbriatis foliis: quæ vero odorem fundit, Herculana nominatur: quæ innoxia est morsu carens, anonium vocatur. Omnes tenuium partium sunt, & sine morsu desiccant. Sunt qui dictam velint ab acrimonia & vstione, quod ὑ καλῶ ἀφῶ habeat. Aliter etiam κνίδη appellatur, ἀπὸ τοῦ κνίζειν, quod mordere significat.

Ἄκανθα ἢ Ἄκανθος. herba est foliis lactucæ, multo latioribus & longioribus, erucæ modo diuisis, pinguibus, læuibus, nigricantibus. Caulem habet binum cubitorum, digitali crassitudine, læuem, prope verticem ex interuallis circundatũ foliolis, ceu nucamenta quædam oblonga referentibus, spinosis, è quibus flos prodit albus, semen oblongum, luteũ, caput thyrsi specie: radices glutinosas, longas, rubentes, muscosas. Nascitur in hortis petrosis & riguis. Non esset in aculeatarum censu, nisi foliorum extrema per caulem in spinulas occallescerent. Hunc alii παιδέρωτα, alii μελάμφυλλον vocant. Ea videtur esse quæ in officinis brancha vrsina dicitur, Vim habet discutiendi & siccandi.

Cæterum ab acanthi similitudine tota etiam vertebrarum spinalis medullæ compages ἄκανθα dicta est, nec modo ipsa tota, sed singuli etiam vertebrarum processus in corporis posteriora exerti, & aculeo spinæque non dissimiles Est & ἄκανθα peculiari nomine dicta pars ea τῆς κνήμης, quam proprie αἰχμὴ κνήμιον appellant, anterior scilicet tibiæ angulus, quia multum acutus sit.

Ἄκανθα ἀγρία. ἢ ἄκανθος ἄγριος. Acanthus syluestris. Est plãta scolymo similis, eiusdem cum superiore generis (hæc enim syluestris, illa satiua est) sed breuior & magis aculeata. Vires satiuæ consimiles habet.

Ἄκανθα λευκὴ. spina alba. Est frutex aculeatus, pruni magnitudine, cortice ligni candido, molli folio & chamæleonis albi simili, angustiore cãdidioreque, subhirsuto, spinis infesto, flore albo odorato, acinis cum pubescunt viridibus, deinde per maturitatem rubris, myrti specie, ligneo intus nucleolo. hos vulgo senellas vocant, deturbando calculo efficaces. Radix eius siccat, & modice adstringit: semen tenue est & calidum.

Ἄκανθα Αἰγυπτία siue Ἀ ἐφεσικὴ. frutex est, qui, vt ait Dioscor. spinæ albæ similis esse creditur. valde siccat & astringit. vnde & sanguinem & alias defluxiones retinet.

Ἀκανθικὴ. dicitur lacryma helxines herbæ iucundi saporis, quæ in huius summo vertice continetur. hanc non simpliciter ἀκανθικλὼ, sed μασίχῳ ἀκανθικλὼ Plinius appellat lib. 21. cap. 16.

Ἀκάνθιον. herba est similis albæ spinæ, foliis minoribus, per ambitum aculeatis & lanugine araneosa obductis, qua collecta depexaque vestes bombycinis similes texuntur. Diminutionis forma dicitur quasi spinula. Est enim albæ quidem spinæ proxima, sed vt dictum est, minoribus multo foliis.

Ἀκανθὶς. dicitur à quibusdam ἡ ἄκανθα Αἰγυπτία, vt habetur apud Dioscoridem.

Ἀκάνθιον. terrestris erinaceus dictus est à Sorano, vt scribit Gal. l. 1. περὶ κτ τόπ. propterea quod ἀκανθώδης, id est, spinis armatus sit.

Ἄκανθος. idem quod ἡ ἄκανθα, de qua supra.

Ἄκανος. herba est spinosa, breuis, latiorib. quam eryngii aculeis, capite magno, chamæleoni albo simili, eadem fere cum acino herba, nisi quod acinos ocimastrum est. id est, syluestris ocimi genus. ἄκανος eryngio quibusdã, inter quos Aetius est, contribuitur. Proxime accedit ad eam, quæ vulgo Gallorum calcatrepa nominatur.

Ἄκαπνον. à quibusdam dicitur τὸ σάμψυχον, vt habetur apud Dioscoridem. Sed & ἄκαπνα Græci vocant omnia ligna arida.

Ἀκάρνη. herba est cui spina est pro folio, vt inquit Theophrastus, cneco similis vrbano, colore tantum rufo, pingui succo. videtur genus quoddam esse atractylidis.

Ἀκατάστατον. inconstans. contrarium τῶν κατεστώτων. dicitur de anno & eius temporibus: Hippocrat.

Ἀκατάστατος πυρετὸς. dicitur ab Hippocrate febris in qua nihil est κατεστηκὸς, id est, firmum certumque, nec vnam exquisite formã seruat,

Definitionum medicarum libri XXIIII - page 23 sur 554

©BIUM

ſicut interpretatur Galenus comment. 4. εἰς τὸ περὶ διαίτης ὀξέων.

Ἀκεσὰ. dicantur ab Hippocrate παρὰ ἰατρὰ. hoc eſt, curabilia. ἄκος enim medicamentum ſignificat.

Ἀκεσίς. dicitur à medicis, vt ſcribit Plin. ea ſpecies chryſocollæ quæ medicinæ vſibus inſeruit, factitia nimirum ex pueri vrina. Vide χρυσοκόλλα. Vide & Dioſcor. lib. 5. cap. 84.

Ἄκηρος. emplaſtri nomen eſt à Galeno compoſiti, quod deſcribitur à Pauló Ægineta libro 7, cap. 17. & ab ipſo Galeno ad finem lib. 4. περὶ κατ' γένη. valet ad vlcera maligna & vix ſanabilia.

Ἀκμησία. dicitur in pulſibus media quies, quam aliis etiam nominibus ἡσυχίαν & ἠρεμίαν medici appellant, vt ait Galenus lib. 1. de differ. pulſum.

Ἄκνος. herba eſt tenuibus ſicciſque ſurculis, ocimo ſimilis, odorata, ſed hirſutior, à quibuſdam ſylueſtre baſilicũ dicitur, à Latinis ocimaſtrum, quod plane ocimum imitetur. Mediocres adſtringendi vires habet, ideo & alui profluuiis, & ignibus ſacris medetur.

Ἀκὶς. vocatur ab Hippocr. ferrum ſagittæ.

Ἀκμαστικὸς πυρετός. ſpecies eſt febris συνόχου, id eſt, continentis, genita ex humorum in caua vena putredine. vt ait Gal. lib. 2. de diff. febriũ. Seruat autem perpetuo ſimilem tenorem, neque creſcens neque decreſcens, ſed in eodem ſemper vigore conſiſtit: quamobrem alio etiam nomine ὁμότονον Græci appellauere, vt ſcripſit Gal. lib. 9. meth. med.

Ἀκμὴ. flos ipſe ætatis, ætas integra & præcipuus corporis vigor. Translata inde vox eſt cum ad alia omnia, tum ad morbos. Sic enim medicis appellatur tempus morbi ordine tertium, in quo ille viget, ſummamque habet vehementiam. Duobus autem modis, vt & principium & incrementum, definiri poteſt, humoris concoctione & ſymptomatis. Priore quidem modo dicetur tempus id, in quo victrix natura materiam morbificam perfecte concoxit: altero autem, quæ magis frequens apud Galenum & medicos omneis definitio eſt, tempus totius morbi vehementiſſimum, in quo pleræque acceſſiones in ſtatu eodem conſiſtere videntur inter ſe prorſus ſimiles, ipſaque pariter ſymptomata nec imminui nec creſcere. vt non immerito tempus id a multis Stratus Latine appelletnr. Eſt autnm definitio hæc παντῶν περὶ ἀκμῶν communis: illa his modo conuenit, eorumque morborum eſt, in quibus certa ſpes eſt ſalutis.

Ἄκνη. eſt tuberculum paruum atque durum in facie, quod alio etiam nomine Græci ἴονθον Latini autem varum appellant. Sic appellatur quod non pruriat, nec ægrum ad ſe ſcabendum ſtimulet. Aetius lib. 8. cap. 13. ἴονθον atque ἄκνλον idem eſſe ſcripto prodidit.

Ἄκνησις. ſpina dorſi. Hunc in modum dicta fuit, quod animal eam κνήσθαι, hoc eſt, ſcalpere, non poſſit. Proprie quidem in ſolis quadrupedibus eſt, vt tradit Iulius Pollux. Homerus tamen etiam in homine partem mediam illam quę inter metaphrenum & lumbos eſt, ἄκνησιν dicitur vocaſſe. Eſt & herbæ nomen apud Nicandrum in Theriacis, quæ valet ſuffitu ad abigendos ſerpentes. Græcus Nicandri ſcholaſtes ambiguum id nomen eſſe dicit, quod aliqui interpretentur κνίδαν alii σκύλλαν aut ἀκαλήφην: Tyrannio quidem σκύλλαν: Apollonius vero Memphites κένορον, quod alii κενήτριον appellant. Ego vrticam in eo opere interpretatus ſum, vt dicta ſit ἄκνησις per contrarium ſenſum, quaſi πολύκνησις, quemadmodum & ἄξυλος ὕλη, ἢ πολύξυλος appellatur, & ἄλογος vxor dicta eſt.

Ἀκοή. auditus. Eſt ſenſus aeris ab auribus perceptus. Eſt enim proprium auditus ſenſibile ſonus & vox. ſiue aer percuſſus, ſiue aeris quædam percuſſio, inſtar vndæ progrediens, & in cerebrum aſcendens ſecundum nerui auditorii ductum. Hic enim vna cum dura cerebri membrana in auditus foramen incidit, cumque ea in latitudinem ſeſe explicans, meatum ſublinit. Eſt autem præcipuum audiẽdi inſtrumentum ſpiritus auditorius, pars ipſius animæ, vt & reliqui quibus ſenſus & reliquæ facultates conſtant: ſecundarium autem auris, & ea quibus ipſa componitur.

Ἀκόνη. apud Hippocratem in adiunctis libello de ratione victus, ſignificat τὸν ὄνιαν, hoc eſt, mortarium. ſimiliter & apud Theophraſtum lib. de ſtirpibus 8.

Ἀκόνιον. coticula, medicamenti genus, cum quis attrito ad cotem medicamento aliquo duro & ſolidiore, vt gemmis multis atque ebeno, collyria effingit, quibus vel in oculorum morbis vel in aliis affectibus vtatur.

Ἀκόνιτον. herba eſt, genere duplex. Vnum eſt quod habet folia tria vel quatuor cyclamini vel cucumeris ſpecie, minora tamen & ſubhirſuta, caulem palmi altitudine, radicem incuruam & ſcorpionum caudæ ſimilem, atq; alabaſtri modo reſplendeſcentem. Dicitur hoc peculiari nomine aliis παρδαλιαγχὲς, aliis κάμμορον, aliis ξυλυφόνον, aliis μυοκτόνον, aliis θηλυφόνον. Alterius autem tria ſunt genera. Vno ferarum venatores vtuntur, quod κυνοκτόνον atque λυκοκτόνον appellant: duobus reliquis medici. E quibus tertium, quod Ponticum nominatur, foliia habet platani, ſed magis inciſa, longiora, nigrioraque, caulem autem pediculo filicis ſimilem, nudum cubiti amplitudine, vel etiam maiorem, ſemen in ſiliquis quadantenus oblongis. Cæterum cuiuſnam temperamenti ſit aconitum, nondum à medicis definitum eſt. Veruntamen ſi, quæ ab eo excitantur, ſymptomata conſiderentur, vt capitis quam inducit grauitas, & vertigines, quodque humorem in oculis copioſum prolicit, & flatus plurimos excitat, qui hypochondria diſtendunt, & ructus crepituſque multos pariunt, quodq; authore Dioſcor. miſcetur oculorum medicamentis αἰσθήσεις,

nemo

nemo dubitabit frigidum humidumque eſſe: quibus tamen qualitatibus non tam deleteriũ eſt, quam vi totius ſuæ ſubſtantiæ. Nomen habet quod vel Aconis, qui Periandynorum pagus eſt in Ponto, vel in cautibus, quas Græci ἀκόνας dicunt, plurimum proueniat. Pandectarum author vnum aconiti genus idem facit cum napello apud Arabas celebri: ſed falſo, cum potius videatur hellebori nigri ſpecies eſſe. vide de eo ſuo loco.

Ἄκονιτον. idem quod ἀκόνιατον, id eſt, nulla calce oblitum, & non picatum. Nam Dioſcorides de fuligine reſinæ agens, ἀκόνιτον, τετέσθω ἀπόστομον, exponit: & quod habetur apud eundem libr. 2. de cantharidibus, αἱ βαλῶν εἰς ἀκόνιτον ἀγγεῖον, Plinius ſic vertit, Conduntur in vaſe fictili non picato. etiamſi κονία calcem non picem ſignificet.

Ἄκνος. dicitur à quibuſdam ἄκνηστος, vt habetur apud Dioſcoridem.

Ἄκοπις. eſt gemma guttis aureis ſtellata nitro ſimilis, pumicoſa, ita dicta, quod cum ea oleũ ſubferuefactum perunctis laſſitudinem, ſi credimus, inquit Plinius, ſoluat.

Ἄκοπον. dicitur proprie medicamentum, quod omnem laſſitudinem ex multo & vehemẽti corporis motu exortam illitu leuat. Hæc prima fuit τῶ ἀκόπου ſignificatio. Sed vſus paulatim nomen id extendit etiam ad medicamenta ſimilem ſortita compoſitionem, quamuis aliis, quam tollendæ laſſitudini, commodis inſeruiant. Neque enim ad eam tantum, ſed ad dolorem etiam veterem in alto corpore deliteſcentem, vel ad motum ſenſumq; difficilem, vel ad tenſionem ſcirroſque componuntur. Adhibentur & iis, inquit Oribaſius, qui cum pinguedinẽ corpori inducere molliantur, nihil tamen cibis, potibus, perfuſionibus, balneis, aliiſque id genus remediis proficiunt. Quæ omnia vt ἄκοπα recte dici poſſint, ſatis eſt ſi humida ſint conſiſtentia & τοῖς ἀκόποις ſimili. Ea autem media eſt inter συγχείματα, & liquida cerata, tanto illis craſſior, quanto his liquidior eſt. Sunt autem τὰ ἄκοπα fere omnia facultate duplicia, alia calefaciẽtia, alia emollientia. Quæ calefaciunt, pipere, pyrethro, ſemine roriſmarini, & ſimilibus conſtant, valentque ad nervorum vitia, & perfrictiones magnas, quæ vix vllo calore ſuperari poſſunt. Quæ emolliunt, durities, ſcirrhos, & infractos articulorum ſinus diſcutiunt, atque morbis adhibentur diutinis. Additur vero ab Oribaſio tertia περὶ ἀκόπων differentia, eorum videlicet, quæ cutim ſcarificant. Cæterum miſcentur aliquando calefacientia emollientibus, illinunturque commodiſſime diuturnis affectibus, quique ægre elidi poſſunt, & quibus ſinapiſmus congruit. Miſcentur & vnguenta quædam ad ſolam odoris ſuauitatem, & μυρόκοπα appellantur, eiuſdem tamen cum acopis generis & facultatis, & nihilo illis præſtantiora, præter odoris gratiam.

Ἄκοπος. à quibuſdã ἡ ἀναγυρις dicitur auth. Plin.

Ἄκορά. herba eſt caule & foliis & lanugine ſpinoſa mordax & cui ſpina pro folio eſt, authore Theophraſto, ſimilis cneco vrbano, colore flauo, ſucco pingui, ſimilima τῇ ἀγριακαντίδι, ſi cãdidior eſſet, & decerpta cute ſanguineum cruorem funderet.

Ἄκορον, vel ἡ ἄκορος. herba eſt iridis folio, ſed anguſtiore, & radicibus non diſſimilibus, verum implicatis, nec in rectum tendentibus, ſed ſummo ceſpite obliquis, geniculis diſtinctis, albi cantibus, guſtu acribus, & odore non ingratis. Calfacit & ſiccat ordine tertio. Hic vere eſt doctiſſimorum iudicio κάλαμος ὁ ἀρομαϊκὸς, aliis vero potius galanga maior eſt ſiue craſſior: cum tamen illa eiuſdem plane generis cum minori videatur.

Ἄκρατος. apud Hippocratem πεπληρωμένη, hoc eſt, repleta, vt exponit Galenus.

Ἀκραίπαλα. dicuntur quæ ebrietatem fieri vetant, vel iam factam diſcutiunt. alio nomine ἀμέθυστα appellantur, de quibus ante dictum eſt.

Ἀκράλεα. apud Hippocratem, τὰ ἄκρεα, hoc eſt, ſumma & extrema.

Ἄκρατα διαχωρήματα & ἔμετοι. dicuntur apud Hippocratem deiectiones & vomitus, vnius tãtum vacuati humoris ſpeciem habentes & aliis humoribus impermixti, ſicut Galenus interpretatur comm. εἰς τὸ προῤῥητικόν. Maxime tamen ea quæ exquiſite & ſincere bilioſa ſunt, hoc nomine vocare ſolet, ſicut annotauit idem Galenus comment. in librum primum περὶ ὀπδημιῶν. Cum vero apud Hippocratem ἄκρητος κένωσις legitur, nequaquã de rubente ſanguine diſtillante, ſed de nigro ſemper intelligitur, vt ſcribit etiam Galenus comment. 1. & 3. περὶ ὀπδημιῶν.

Ἀκράτεια. eſt imbecillitas vniuſque partis, ſed proprie dicitur vitium ſtomachi non continentis quæ ſumpſerit.

Ἀκρατόμελι. idem quod τὸ ὀνόμελι. Latine mulſum.

Ἀκρέσπερον. hoc eſt, ἄκρας ἑσπέρας & ἀρχομένης. Summa veſpera, id eſt, prima & incipiente: apud Hippocratem & Nicandrum.

Ἄκρητον. idem quod ἄκρατον.

Ἀκρητόχολος. qui bilem meram congerit, apud Hippocratem.

Ἀκριβὲς. dicitur à Galeno quicquid in ſuo genere legitimum eſt & exquiſitum, numeriſque omnibus abſolutũ: vt ἀκριβὴς τεταρταῖος, febris tertiana, quæ veræ exquiſitæque tertianæ notas omnes habet. quod tale non eſt, νόθον Galenus appellat.

Ἀκρισία. duo ſignificat apud Hippocratem & medicos, σήμειον τῆς κρίσιος, hoc eſt, nullam omnino criſim, aut δυσκρισίαν ἢ μοχθηρὰν κρίσιν, id eſt, difficilem malamque criſim: vt annotat Galenus comment. 2. in lib. 1. περὶ ὀπδημιῶν.

Ἄκριτον πάθος. dicitur apud Hippocratem lib. de hebdomade, quaſi ἀδιάκριτον, hoc eſt, immẽſum infinitumque ſpatium. loquitur autem de eo quod eſt extra mundum, vel infinito

Definitionum medicarum libri XXIIII - page 25 sur 554

©BIUM

vel inani, quod cogitatione informari non poteſt.

Ἀκροβυσία. idem quod ἀκροποδία.

Ἀκρόδρυα. dicuntur fructus omnes arborei, ſed proprie quæ lignoſum putamen habent; vt malum Punicum, caſtaneæ, piſtacia, auellanæ, iuglandes: quod genus appellatione nucum apud Latinos continetur. eoque ἀπὸ τῶν ὀπωρῶν differre dicuntur, quod hæc exterius lignoſi nihil habeant, vt pyra, mala, Damaſcena, pruna.

Ἀκρομφάλιον. ſic dicitur pars media vmbilici.

Ἀκρόπαχος. in ſumma parte affectus, apud Hippocratem lib. περὶ ὀπτικῆσεως. Apud eundem etiam in Prorrhetico καρκίνοι ἀκρόπαχοι dicuntur, qui videntur in ſumma cute ſeu ſuperficie corporis. quibus oppoſiti ſunt οἱ κριθοὶ ſiue ἐπιβρύχιοι καρκίνοι.

Ἀκρόπλοα. ſignificant apud Hippocr. ea, quæ ſuperne & tanquam in ſummo nauigant & innatant.

Ἀκροποδία. præputium. cutis quæ glandem integit: dicitur & ſimplici vocabulo πόσθη. Verum vt habetur apud Iulium Pollucem, ἀκροποδία, ſiue ἀκροπόδιον, non totum præputium ſignificat, ſed eam modo præputii cuticulæ partem quæ prominet, & vrinæ meatum integit. Cui etiam aſtipulatur Rufus, definiens ἀκροπόδιον, τὸ ἔσχατον τῆς πόσθης: id eſt, præputii extremum.

Ἀκροσαπὲς. dicitur apud Hippocratem, quod in ſuperficie mutatum eſt.

Ἀκρόσελος. dicitur à quibuſdam βρόμος herba, ſiue auena.

Ἀκρόχειρ. dicitur ab Hippocrate totum id quod à cubito ad extremam vſq; digitorum aciem eſt, χεὶρ enim ab eodem nuncupatur quicquid à ſcapulis ad extremos vſque digitos habetur, quod in brachium, cubitum & extremam manum diuiditur.

Ἀκροχλίαρον τεπίδιον, ἄκρως χλιαρὸν. id eſt, ſumme tepidum, apud Hippocratem περὶ διαίτης ὀξέων. Eſt autem ſummè tepidum quod inter frigidum calidumq; exquiſite medium eſt.

Ἀκροχορδών. eſt verruca dolens quæ ſub cute coit durior & paulo aſperior, calloſa & plerunq; teres, coloris eiuſdem, infra tenuis, ad cutem latior, fabæ fere magnitudine, pueros maxime infeſtans. Vis vna tantum eodem tempore naſcitur, ſed fere plures, eæque nonnunquam ſubito deſinunt, nonnunquam mediocrem inflammationem concitant: ſunt quæ etiam in pus vertantur. Dicitur hoc nomine propterea quod, vt ait Aetius, ſimilis ſit vertice ſuo reſectæ chordæ ſecundum extremitatem, vel ſicut exiſtimat Celſus, quod in imo vſque adeo ſit anguſta, vt pendêre videatur. Tota enim foras prominet, adeo vt exciſa nullam radiculam relinquat. Vnde & verruca penſilis à nonnullis Latine vertitur, quod baſi anguſtiore prædita videatur pendere, ſummæ chordæ ſimilis. In eo differt ἀπὸ τῆς μυρμηκίας, quod cum vtrumque vitium cutis excreſcentia ſit, in tuberculi modum, hæc tamen præterquam quod ſimilem formicæ mordentis ſenſum inducit, baſim etiam habeat latiorem, & nigro colore prædita ſit, atque, vbi à chirurgo tollitur, ſanguinẽ fundat copioſiorem quam eius magnitudo ferre videatur.

Ἀκρόψιλον. ſignificat apud Hippocratem nudũ, quaſi τὸ ὅπῃ ἂν ἄρῃ ψιλόν. id eſt, ſumma in parte tenue, vel nudum.

Ἀκρώμιον. eſt omoplatæ in ſuperiori eius fine in rectum tendens ἀπόφυσις, per quam ſcapula ipſa clauiculæ copulatur. In hunc vſum à natura producta eſt, quo & firmior ea copula eſſet, quam veluti vallum quoddam ſic ἀπόφυσις illa contegit, ſimulque prohiberet, ne ſurſum brachii caput excideret. Definitur etiam à Galeno in libro περὶ ἄρθρων, ſpina in dorſo omoplatæ (quæ ipſam omnium maxime facit inæqualem & gibbam) elata, progreſſa, dilatataque. Item omoplatæ ἀκρώμιον vocatur, qua ipſa claui committitur. Aliis ἀκρώμιον dicitur os cartilagineum clauem cum omoplata connectens, ligamentis membranoſis ab ipſo exortis. Quod quidem plerique hominis proprium eſſe aſſerunt, inque hominibus ſolis deprehendi, alioque nomine καταχλεῖδα appellant. Id primis annis cartilago eſt, deinde vero ætatis aut temperamenti ſiccioris occaſione in os degenerat. quo fit vt acromium ipſum Hippocrati os, Galeno cartilago dicatur. Quidam anatomes periti definiunt ἀκρώμιον eſſe τὸν σωτῆρα ſummi humeri cum clauicula, vt memoriæ prodidit Galenus in lib. de oſſibus.

Ἀκρωμὶς. dicitur lingua ab Hippocrate lib. 7. περὶ ὀπτῆμιῶν, tanquam ſua ipſius extrema non informans, hoc eſt, inarticulata propter motus difficultatem, vt annotat Galenus in explicatione vocum Hippocratis.

Ἀκρωτήρια. dicuntur proprie maiores & extremæ corporis partes. Eo nomine Ariſtoteles appellat extremam partem digitorum ſub vnguibus latentem, & extremam partem oſſium.

Ἀκρωτηριασμὸς. eſt extremarum corporis partium, videlicet manuum, aut pedum, vel putreſcentium, vel quarum oſſa perierunt, per ſerrã diſſectio. Namq; vbi ſummæ partes, vt manus, aut pes, computruerunt, vel earum oſſa contabuerũt ſiue ab externa cauſa diſrupta, ſiue ab interno affectu putreſcentia, quoniam inutilia redduntur, & noxam vicinis primum partibus, deinde vniuerſo corpori inferunt, neceſſe eſt eos ſerrula præcidere. Verum prius neceſſe eſt corpora oſſibus circumdata diuidere. Qua in re ſi quando metus eſt ab immodico ſanguinis profluuio, recte conſulit Leonides non omnia primum corpora ſecanda, niſi ex toto putredine contabuerint, ſed eam ſolum partem, vbi nec plures neque grandiores eſſe venas aut arterias exiſtimamus: quas tunc deuitare oportet, deinde os protinus ſerra præſcindẽdũ, & panniculus lineus partibus ſectis circumpo-

©BIUM

cumponẽdus, ne ferrã per ipſa tracta dolores excitet. Atque tũc reliqua parte vaſiſq; exciſis ferramenta cãdentia vaſis iniicienda, ſanguiniſque profluuio ſuppreſſo, linamentis inſertis & cõueniẽti deligatura adhibita, medicamentis vtendum quæ pus moueant.

Ἀκαία. legitur apud Plinium, & deſcribitur ab eo graui foliorum odore, caulibus aniſi geniculatis, ſemine nigro vt hederæ, baccis mollibus. Sic dicta videtur quaſi ſambucea, id eſt, τῇ ἀκτῇ ſimilis. Poteſt ea eſſe quę Gallis dicitur hyeblum, quod eſt longe humilius ſambuco, magiſque herbaceo generi aſſignandum.

Ἀκτή. ſambucus. frutex eſt duorum generum. Vnum arboreſcit, ſurculos habens arundini ſimiles, rotundos, cauos, albeſcentes, proceros, & fere ſine nodis: folia autem iuglandis tria vel quatuor ex interuallis circa ramos exeuntia, odore graui, inciſuris pluribus. In ramis ſiue caulibus vmbellas fert floris albi, mox acinos terebintho ſimiles, ex nigro purpureos, racemoſos, ſucco plenos vinoſoq;. Radices agit tellure ſumma, nec multas nec grãdes. Alterum autẽ genus eſt herbæ quam arbori ſimilius, & breuius, humi iacens, caule quadrangulo, geniculato, denſis articulis, foliis amygdalæ, per ambitũ ſectis, longioribus tamen & graueolentibus, quę per interualla ex ſingulis geniculis pennata exeunt. Vmbellam in ſummo fert ſambuco ſimilem, floreſq; ſimiliter & fructum. Græci vocant χαμαιάκτην, & Latini peculiari nomine ebulum. Vtrumque genus refrigerantis eſt, & ſiccantis facultatis.

Ἀκόνη. dicitur à quibuſdam τὸ βούνιον, vt habetur Apud Dioſcoridem.

Ἄκπον. acinus ſiue fructus ſambuci.

Ἄκυλος. glans ilicis. ὁ τῆς πρίνου καρπὸς, vt ait Heſychius. nam βάλανος, ſiue glans, proprie robori apud Græcos & Latinos tribuitur.

Ἄκυρον. dicitur à quibuſdam τὸ ἄλισμα, vt habetur apud Dioſcoridem.

Ἀλάβαστρον. eſt vaſculum ex læui & lubrica materia efformatum, ſeruandis odoribus maxime conueniens, quod vt plurimum ex ſolidiſſimo & frigidiſſimo lapide conficeretur. Id quia propter læuor em ſuum non facile poſſet teneri manibus, ſed dilaberetur, hoc nomen ſortitum eſt ἀπὸ τοῦ α, στηπικοδ μοείν, & τοῦ λαβεῖν.

Ἀλαβαστίτης. eſt ſpecies marmoris, ſic dicti quod ex eo ἀλάβαστρα vaſcula maxime conficerentur: neque enim lapidis quem alabaſtrum vocant, id primum nomen fuit, ſed quoniam ex eo albaſtra fierent, inde vocari cœptus eſt: cum prius, vt ſcribit Dioſcorides, ὀνυξ diceretur. Vim habet in medicina: namque vſtus alabaſtrites ſi reſina vel pice excipitur, duritias diſcutit: ſi cera, ventriculi dolores mitigat, ſine his gingiuas reprimit cum ſale foſſili grauitates oris & dentium extenuat.

Ἀλαβανδικὸς λίθος, ἢ Ἀλαβανδίνος, eſt lapis ſubniger & flauus, vt inquit Aetius, ſed qui tamen magis ad purpureũ inclinet. Pellucet quaſi ſegmentis quibuſdam aut fiſſuris diſcriminatus. Tritus pilos nigros efficit.

Ἀλαία φθίσις. dicitur apud Hippocratem libr. de locis in homine, corruptio, tanquam cæca & inuiſibilis.

Ἀλαὸς πυφλὸς. id eſt, cæcus, apud Hippocratem.

Ἀλάπαστον. dicitur à Theocrito τὸ ὀξυλάπαθον ab effectu, quoniam aluum exinaniat. Attici enim ἀλάπαξας inanitiones appellant.

Ἀλάπης ſignificat apud Hippocratem eum qui ſit ex Alaptis. Sunt autem Alaptæ oppidum Thraciæ.

Ἀλάστορες. dicuntur apud Hippocratem tum facinoroſi homines, qui talia perpetrant ob quæ crucíari mereantur: dum dæmones ipſi eorum vindices.

Ἄλαπον. medicamentum ex ſale cõfectum purgandi vim habens. Conſtat vt plurimum magna ſalis portione, ſemine apii, ſpica nardi, aniſo, ſilphio, pulegio, petroſelino, pipere, cumino, zingibere, ad ſcammonia, vel epithymo, vel lathyridibus pro ſpecie vacuandi humoris. Vſus eius eſt aut cum cibis, ſicut ſalis, aut mane etiam aliquo liquore dilutus ieiunis certa menſura exhiberi poteſt. Huius cõfectionis formulas aliquot habent Paulus lib: 7. cap. 5. & Aetius libr. 3. cap. 108.

Ἀλγήματα. dicuntur ſæpe apud Hippocratem τὰ νοσήματα, hoc eſt morbi. & ἀλγεῖν ſimiliter ægrotare, & ex morbo pati.

Ἀλέζειν. ſignificat apud Hippocratem idem quod θερμαίνειν, id eſt, calefacere.

Ἄλειμμα. vnguenti nomen eſt ſic temperati, vt in oleo liquores tantũ aliqui aut etiam adipes vel medullæ remiſtæ ſint, & inde exactã olei ſpiſſitudinem acquirat. Id genus etiam ſimplici vocabulo μύρου appellatur. Si vero cera aut reſina aut aliquid eiuſmodi addatur, vt medicamentum ipſum craſſitudine πρὸς ἀκόπτω ſimile euadat, compoſito nomine μυροκόπτον nuncupatur.

Ἀλείον ὕδωρ. dicitur apud Hippocratem aqua conferto imbre collecta. ἀλείον enim idem quod confertum congregatum.

Ἄλειφα. apud Hippocratem oleum vel adeps.

Ἀλεκτοριὰ. lapis eſt, qui in ventriculo & iecinore galli gallinacei aliquando reperitur. Habet vt plurimum figuram lupini, magnitudinem eiuſdem aut fabæ. colorem modo in cinereo candidum, modo fuſcum, ſed dilutum: interdum vero cryſtallina ſpecie eſt, ſed coloris obſcuri, fibraſque interdum habet ſubrubras.

Ἀλεκτρόλοφος. criſta. Herba eſt folio gallinaceæ criſtæ ſimili, caule tenui, & ſemine nigro in ſiliquis. A ſolo Plinio ſic deſcribitur, à reliquis veteribus ſilentio prætermiſſa.

Ἀλεξανδρίνη ἔμπλαστρος. Alexandrinum emplaſtrum viride ad extrahendum. Recipit aluminis ſciſſilis p. * VIII. ſalis ammoniaci p. * VIII. ſquamæ æris p. * XVI. myrrhæ, thuris, ſingulorum p. * XVIII. ceræ p. * CL. reſinæ Colophoniæ aut pineæ p. * CC.

Definitionum medicarum libri XXIIII - page 27 sur 554

©BIUM

olei heminam, aceti ſextarium. Refertur à Corn. Celſo lib. 5. cap. 19.

Ἀλεξάνδρου βασιλέως κολλύριον. eſt ſiccum collyrium magnæ aduerſus cicatrices atq; albugines vtilitatis. Conſtat croco, ſpica Celtica, & terra ampelitide. Refertur ab Aetio lib. 7.

Ἀλεξητήριον. eſt antidotus & amuletum faſcinationũ & veneni cuiuſcunq; ſiue intro ſumpti, ſiue morſu infuſi. Placuit tamen quibuſdam, vt ait Galenus, ea tantum ἀλεξητήρια nuncupari, quæ venenatarum beſtiarũ ictibus medentur: eoq; differre ἀπὸ τοῦ ἀλεξιφαρμάκων. Sed hoc diſcrimen nihili Galen. æſtimat. Ego potius id inter ea, ſi quid differant, intereſſe crediderim, q̃ τὸ ἀλεξιφάρμακον intro ſumitur, ἀλεξητήριον foris imponitur, non veneni modo cauſa, verum etiam depellendæ faſcinationis, vt quę collo appenduntur. Verum apud Hippocratem ἀλεξητήριον ſimpliciter ſignificat τὸ βοήθημα, id eſt, remedium. ἀλέξασθαι enim idem quod βοηθεῖν.

Ἀλεξιφάρμακον. proprie dicitur medicamentum quod deleteriis pharmacis medetur non extrinſecus quidem corpori impoſitum, vt quod ἀλεξητήριον nominatur, ſed intro ſumptum. Quæ tamen duo vocabula ſunt qui confundant, nec putent differre. Dicuntur ἀπὸ τοῦ ἀλέξειν, quod à veneni noxa vendicent. quomodo & amuleta Latinis ab amoliendo.

Ἀλεότης. apud Hippocratem ἄθροισις, id eſt, collectio & congregatio. vnde ὕδωρ ἀλεὸν aqua dicitur ab eodem conferto imbre collecta.

Ἀλέουσιν, ἀθροίζουσιν, apud Hippocratem.

Ἄλευρον. vide ἄλφιτα.

Ἀλέως, ἀθρόως. apud Hippocratem confertim & cumulatim.

Ἄλη. idem quod ἀλύκη, de qua poſtea.

Ἄληνον ἔλαιον. idem eſt quod τὸ ἀμυγδάλινον ἔλαιον, vt ſcribit Aetius lib. 7. cap. 69.

Ἄλης. εος. condenſus, confertus, coaceruatus. vox frequentiſſima apud Hippocratem.

Ἀληθέωσι. πλανῶσι. hoc eſt, decipiant, apud Hippocratem.

Ἀλθαία. ibiſcus. Genus eſt ſylueſtris maluæ, habet folia grandiora, &, vt cyclaminus, rotũda, lanuginoſa, florem roſaceum, caulẽ binum cubitorum, radicem lentam, viſcoſam & intus candidam. Vis eius diſcutit, laxat, inflammationem abigit, lenit & phymata cõcoquit. Radix autem, & ſemen reliqua quidem intenſa habet, verum exterit etiam vitiligines abſtergitq; præcipue autem ſemen calculos confringit. In ſumma valet ad plurima, ſicut Dioſcorides prodidit. eſtque eius vſus in medicina tantus, vt inde nomen habuerit, quod inter primas ſit vtilis, & pluribus polleat remediis, ob quæ à quibuſdam etiam ἀριστάλθαια dicitur. ἄλθος enim remediũ & ἀλθαίνειν mederi ſignificat. Ex ea emplaſtrum Poletes faciebat eximii vſus, quod refertur ab Aetio libr. 15. cap. de emplaſtris emollientibus & diſcuſſoriis.

Ἀλθεῖν, ὑγιάζειν. id eſt, curare & ſanare, apud Hippocratem. dicitur & ἀλθίσκειν.

Ἄλθεξις, ἴασις. ſanatio, apud Hippocratem.

Ἀλευπκὸν. eſt emplaſtri nomen, quod duplex habetur apud Aetium lib. 15. cap. de emplaſtris diſcuſſoriis & attractoriis.

Ἀλικάκαβος. eſt ſolani genus hoc priuatim nomine donatum, quod eſt frutex ſurculoſus verius quam herba, foliis ſolano ſatiuo ſimilibus ſed latioribus, caule poſtquam increuit, prono & inclinato in terram. ſemine in folliculis rotũdis ad ſpeciem veſicarum (vnde & φυσαλὶς ſiue veſicaria nominatur, etiãſi Plinius ſcripſerit ſic dictam quoniam ad veſicæ calculos valeat) orbiculato, ſingulari quale ceraſium, rubenti & leni, & acinis vuarum ſimili. flore hederaceo, ſanguineo, radice cum ſicceſcit, albicante. Officinæ alcaquengi vocant. Scripſit etiam Dioſcorides halicacabi nomine alterum ſolanum τὸ μανικὸν nuncupari. Verum halicacabus & veſicaria vera eſt quæ à nobis deſcripta eſt, vt inquit Galenus. Vim habet hortenſis ſolani, ſed cibis inutilis eſt. regium morbum purgat ſemine poto, & vrinam pellit. Fit ex eo paſtillus ad omnem eminentiam, rimas pudẽdi, condylomata, verrucas & alia multa perutilis: quem deſcribit Aetius libro 14. cap. 3.

Ἄλιμος. eſt frutex ſimilis rhamno, ſine ſpinis, foliis oleæ, ſed latioribus, ſepimento vallari idoneus. Duobus modis ſcribitur, modo nude, mirabili, vt ait Solinus, effectu, quod admorſa ea fames interdiu nulla ſentiatur, ab α priuatiua particula, & λιμὸς, quaſi famẽ arceat. eius enim folia decocta in cibos admittuntur. modo cum aſpirationis nota, quoniam maritimum olus ſit: & eam ob cauſam ἁλμυὶς, à ſalſugine, dicitur Aetio. Valet radix eius ad conuulſa, rupta, tormina, drachmæ pondere in aqua mulſa pota, & lactis ſimiliter vbertatem facit.

Ἁλίμου etiam à quibuſdam vocari τὸ ἄρον Dioſcorides author eſt, forte quod τὸ ἄρον & foliis & radice edendo ſit, & famem cohibeat.

Ἄλινητρον. eſt ſucci cuiuſdam concreti ſpecies, acris, ſubamari, ſalſi, rari, tenuis, leuis, & aerei, qui facillime in puluerem ſolui poteſt, & ignem concipere, inq; flammam mutari. Ex eo tormentarius puluis ad excutiendos globos ferreos apparatur. Conficitur vel ex terra quadam, qualis eſt in Saxoniæ campis, in aceruos condita & ſarmentis contecta quo facilius putreſcat. vel ex eo veluti flore & polline, quem tum in cellis vinariis, tum in locis opacis gypſati maxime parietes exudant. Vbiq; fere ſalpetrum appellatur. Abſtergit & vires non valde à nitro diſſidentes poſſidet, etiamſi ab amaro & vero illo nitro multum differat.

Ἀλίπαμα. ſunt medicamenta, vt ait Celſus, quæ cruentis protinus vulneribus iniiciuntur, quæ ἔναιμα Græcis vocantur. Hæc enim reprimunt inflammationem, niſi magna vis eam cogit, atq; illius quoque impetum minuunt,

©BIUM

nuunt, tum glutinant vulnera quæ id patiuntur, & cicatricem iisdem inducunt. Constant autem ex medicamentis non pinguibus, ideoque ἀλίπαρα nominãtur, ἀπὸ τῆς λιπαίνειν καὶ ἀμοιρίας στερητικῆς: hoc est, à pinguitudine, & α priuatiua particula. Dicuntur ab Aetio ἀλίπαντα ab eadem origine l. 13. c. 126.

Ἄλις. significat ἀθρόον. hoc est, vniuersim & cumulatè. sicut Galenus interpretatur comment. εἰς τὸ περὶ ῥητικοῦ.

Ἄλισμα. est herba cui folia sunt plantaginis, sed angustiora, & in terram reflexa, caulis tenuis, simplex, & rudis fistulæ instar, cubito maior, capitibus thyrsi, flos albus, tenuis & aliquatenus pallidus, radices tenues, vt veratri nigri, acres, odoratæ, modicè pingues. A quibusdam δαμασώνιον, ab omnibus plantago aquatica vocatur. Sistit aluum & tormina: tumores illita mitigat, estq; optimum leporis marini, ranarum rubetarum, & opij alexipharmacum.

Ἅλιπς. sic à quibusdam dictam fuisse πλὼ ἁλιπλώω, Dioscorides author est.

Ἁλίφλοιος arbor est glandifera, cortice & caudice crassissimo, & plerũque cauato fungoso-que. Sola corde carere dicitur. nec alia putrescit in eo genere, etiam cum viuit. Pessima carboni & materiæ. breui putrefit, iccirco ædificiis damnatur. Sic dicitur quasi falsi cortex. amara enim esse perhibetur.

Ἄλκαρ. βοήθημα, id est, remedium apud Hippocratem.

Ἀλκέα. est species sylvestris maluæ, cuius folia verbenacæ similia sunt, eoque modo quo illa diuisa, caules autem terni aut quaterni, cortice canabino vestiti, flos paruus, rosæ similis. radices albæ, obliquæ, quinque aut sex, cubitales. vulgo bismalua sylvestris dicitur. vsus radicis alceæ ex vino vel ex aqua dysentericis, aluo citæ, ruptis, conuulsis. Ἀλκέα etiam dicitur à quibusdam τὸ ἄλισμα, vt habetur apud Dioscoridem capite περὶ ἁλίσματος.

Ἀλκιβιάδιος. est secunda species anchusæ, quę & alio nomine ὀνοχείλες dicitur. Sic vocatam putant quod ea Alcibiades ad formæ venustatem vti solitus esset. Vide in dictione ἀγχούσα.

Ἀλκίβιον. idem quo ἔχιον, authore Nicandro in Theriacis. sic autem dictum est ab Alcibio eius inuentore, qui cum à vipera ictus fuisset, eius herbæ succo remedium adeptus est.

Ἀλκυόνιον. est spuma maris concreta admistis sordibus tenuissimis. Id ex auibus quas Græci ἀλκυόνας, Latini Halcedones vocant, hac de causa nomẽ inuenit, quod ex eo mari innatante nidos fingunt & construunt, Eius, vt Dioscoridi & Galeno placuit, quinque sunt genera. Primum est figura spongiæ simile, sed spissum & graue, quod putidos olet pisces, & copiosum in littoribus inuenitur: alterũ figura longiuscula, foraminibus plenum, læue, odore algæ simile: tertium ad vermiculi figuram propius accedit, & ad purpuræ colorem, sed est molle: id Milesium nominant: quartum lanis pinguitudine sordidis est simile, foraminibus plenum, læue: quintum quia leue, simile fungi videtur esse, intus quia asperum, pumicis: quod acre est, sed odore caret. Plurimum, vt Dioscorides scribit, in Besbico Propontidis insula nascitur: atque id patrio nomine ἁλὸς ἄχνιον, id est, maris spumam, appellant. Hoc nomen nunc omne halcyonium obtinet, excepto subrotundo, quod ex figura pilam marinam solemus nominare. Vltimum genus non modo, vt reliqua, abstergit, & per halitum digerit, sed quoniam calidissimum cutẽ corrodit & pilos absumit. Theophrastus halcyonium pumicem esse scribit. Primum & secundum quia exterunt & inducunt lęuorem, iis mulieres cõtra lentigines, impetigines, lepras, vitiligines, nigredines, vultusque & reliqui corporis maculas vtũtur: tertium vtile vrinæ angustiis & arenis in vesica concrescentibus, & renum doloribus, & aquis cutem subeuntibus. Crematur in fornace cum sale cõiectum in fictile crudum, donec fictile coctum fuerit: lauatur autem Cadmiæ modo.

Ἀλλαντοειδής. Est tunica fœtus, inter chorion & amnion media, tenuis, infirma & angusta, fœtum tantum medium ambiens. Vna est è tribus illis membranis fœtum inuoluentib. sed tenuis & infirma, vt quæ gignatur ex seroſiore & muliebri semine, imbecillo & pauco. Angusta autem est, fasciæque modo infantem cingit: neq; enim eum totum cõprehẽdit, sed à mucronata cartilagine ad ilia vsq; tantum extenditur, & ab vno vteri cornu ad alterũ vsq; porrigitur. Duabus autem tunicis constat, quarum vna chorio, altera amnio adhæret. Inter eas vrina fœtus continetur: vrachus enim à vesicæ fundo in partem eius ampliorem inseritur, vrinamque ibi effundit, ipse postea per allantoidem tunicam diffusus, inq; eam degenerans. Commodũ enim naturæ visum est vrinam illam tam acrem vt nares allantoidem secantium feriat, eisque horrorem inducat, longius à fœtu in huius membranæ spacium abducere. Sic dicta est quod ἀλλᾶσθαι, hoc est farciminari, similis sit. Quod non ita intelligendum est, quasi re aliqua plena sit concisis carnibus simili, quibus intestina farciri solent (est enim allantoides inanis potius quam plena, præsertim qùa amnio inhæret, nisi siquando magna vrinæ copia sit, quæ cornibus allantoidis iam repletis in partẽ eius ampliorẽ regurgitet) sed quod intestino cuidam simili videatur, ex quo farcimina fieri consueuere. Est enim figura longa, angusta, rotunda, extremis partibus in vteri cornua subeũtibus, paulatim gracilescens, donec in mucronem desinat.

Ἀλλογοῶν. ἀφρονεῦν, hoc est desipiẽs, apud Hippocr. quasi ἄλλα γινώσκων ἢ τὰ ὄντα. id est, alia percipiens quam quæ sunt. Idem etiam ab Hippocr. ἀλλοφρονήσας dicitur.

©BIUM

Ἀλλοιοτροπεῖται. τρέπεται ποικίλως. hoc eſt, vertitur varie: apud Hippocratem.

Ἀλλοίωσις. alteratio. Eſt immutatio eius quæ præfuit qualitatis in contrariam qualitatẽ, vt, cum aliquid ex frigido calidum, aut ex auſtero dulce fit. Quod ſi alteratio motus eſt, motus autẽ omnis in ipſo fieri eſſe ſuum obtinet, patet interea dum noua qualitas inducitur, alterationem eſſe: poſteaquã vero inducta eſt, & in ſubiecto corpore remanet, non amplius alterationem, ſed διάθεσιν, hoc eſt, affectum ſiue affectionem, nuncupari. Alteratur enim is qui nigrefit, vel qui caleſcit: alteratus vero eſt qui iam nigrefactus eſt, vel incaluit. Itaque alteratio, generatio eſt qualitatis. Nec vero ſi depoſitionẽ vel mutationem eius, quod prius fuit, dicas, id pugnet cum eo quod nunc dixi, alterationem generationem eſſe qualitatis, cum ambo in idem recidant. Nam & quæ prior in corpore qualitas fuit, mutatur, & nunc noua gignitur. Verum quoties cuiuſpiã, quod ſubſtantia non ſit, generationem eſſe dicimus, non idem eo ſermone ſignificamus, ſicut cum abſolutè generationem proferimus. Nam quę abſolute generatio nominatur, via eſt in ſubſtantiam: quæ vero huius vel illius generatio dicitur, via eſt in illius (vt ita loquar) entiam ſiue ſubſiſtentiam. Neq; enim aliud eſt alteratio, quam rei affectæ aſſimilatio ad efficientem. Nam quicquid agit, nititur id in quod agit ſibi aſſimiláre, ſiue à primis qualitatibus, ſiue à ſecundis ipſe motus fiat. Siquidem ab his qualitatum differẽtiis duplices in genere alterationes Gal. cõſtituit, alias ſpecificas, quæ proprie & primario dicuntur alterationes, alias vero quæ contrahunt, vel contendunt, vel quomodo libet aliter afficiunt corporis noſtri particulas, quæ ſane potius per abuſionem quam proprie & primum alterationes nuncupantur. Ac ſpecificę quidem alterationes dicuntur, quæ ex ſpecie aliam ſpeciem inducunt, vt cum ex pane, ptiſana, lente, ſanguis, pituita, bilis flaua, & atra, atque ex his poſtea adeps, os, neruus, caro, arteria, vena, generãtur, nutriuntur, & augentur. Siquidem dum in uentre veniſque cibus concoquitur, eaſq; quas expoſui mutationes perpetitur, tota ſua ſubſtantia alteratur, veteremque naturam exuit, in aliam tranſiens ſpeciem. Itaque non modo cibi concoctio, ſiue in ventriculo ſiue in venis & iecinore fiat, ſed & aſſimilatio & nutritio ſpecies ſunt alterationis, non etiam generatio, quam verius conſtare ex alteratione formationeque, quam alterationem eſſe dixerimus. At vero omnes eiuſmodi in aliam eſſentiæ ſpeciem alterationes mutationeſq; non aliunde quã à caliditate, frigiditate, humiditate, & ſiccitate proficiſcuntur, citra quas nihil poteſt ex ſpecie in ſpeciem commutari. Atque hac ratione & primæ & elementariæ & ſpecificæ qualitates appellantur. Quæ autem ab aliis contingunt alterationes, veluti quæ ſecando, aut contundendo, aut ſegregata coarctando perficiuntur, nihil prorſus ex propria natura in aliam conuertunt, propterea quod à ſecundis qualitatib. multo infirmioribus proficiſcuntur.

Ἀλλοιωτικὴ δύναμις. Alteratrix facultas. Eſt facultas naturalis attractũ alimentum parti quæ alitur aſſimilans. Siquidem demonſtrauit Galen. in qualibet parte quatuor generatim eſſe facultates. quarum prima attractrix eſt, quæ peculiares parti ſuccos & appetit & attrahit: alteram deinde eſſe alteratricem eius alimenti quod attractum eſt, eoque in opere alimentum mox futurum apponi, agglutinari, aſſimilari: atq; huic alias duas poſtea deſeruire, vnam quæ alimentum retineat, donec concoctio nutritioque peracta ſit, alteram vero quæ expellat quod per cõcoctionem tanquam inutile ſecretum eſt. Itaque alteratrices facultates in omni animalis genere tot membratim erunt, quot habet in ſe elementares particulas alterandi facultate præditas. Habet enim vnaquæque particula ſimilaris ſuam vim alteratricem, quæ ex menſtruo matris ſanguine eam particulam generauit. Dicitur autem ea generaliter quidem alteratrix, ſiue concoctrix, membratim vero aſſimilatrix & nutritoria. qua quidem vigente valenteq; nutritio cuiuſque partis optime procedit, infirma vero atq; afflicta in atrophiam neceſſario incurritur. Porro alteratrix facultas ab inſito cuilibet parti temperamento opus ſuum peragit: ac calida quidem humorem bilioſum atque melancholicum gignit, frigida vero aquoſum & pituitoſum.

Ἄλλοκοτον. ἀσαφὲς καὶ ἄγνωστον. obſcurum & incognitum, apud Hippocratem.

Ἀλοφάσεν. verbum eſt non admodum vſitatũ ſed tamen vſurpatum ab Hippocrate. Significat autem vel παραφρονεῖν, id eſt, delirare, vel μεταπίπτειν ἑαυτὸν ἐκ ἀσαιδίας, id eſt, corporis inquietudine vexari. dicitur ὅκ τῶ ἄλλοτε φάσκειν ἄλλα. nam qui delirant, varia & aliena, nec inter ſe cohærentia loquuntur. vel, vt plerique volunt, ἀπὸ τῶ μεταβάλλειν ἄλλοτε εἰς ἄλλο χῆμα τὸ φάη. Id eſt, quod oculos in alias ſubinde figuras conuertant: id quod etiam delirantiũ proprium eſt. Annotauit Galenus commẽt. in Prognoſticum.

Ἀλοφάσαντες. παραπίπτοντες. παραφρονῆντες. hoc eſt, delirantes, apud Hipp. Dicũtur & ab eodem ἀλλοφρονήσαντες, & ἀλλογνῶντες.

Ἁλμάδες. dicuntur proprie oliuæ muria conditæ, ſicut κολυμβάδες, quæ in oleo ſuo puræ innatant: quæ tamen nomina Græci perſæpe confundunt.

Ἅλμη. muria. non aliud eſt quam aqua ſalſa. Diuerſis tamẽ modis temperari poteſt. ex qua varietate tres ſummę eius differentiæ emergunt. Prima eſt muriæ multum dilutæ, vt in quam caſeus etiam mollior demergitur, & in quam ſal coniectus adhuc liqueſcit. ea dicitur ὠμοτέρη & γλυκεῖα, & Latine cruda, vt habetur apud Columellam. Secunda eſt ſic tempera-

temperatæ, vt nec ſal iniectus amplius liquefieri, nec caſeus aut ouum demergi poſſint. hæc vocatur ἅλμη ὑπέρπαχυς, & muria matura à Columella. Tertia eſt tam ſalſæ, vt ſalis permultum, aquæ minimum in ea ſit. vocatur à Græcis δεινῶς ἁλμυρὰ καὶ πικρά: hoc eſt, valde amara & crudior. Videtur eſſe ea, quam Celſus aliquot locis muriam duram appellat. Omnis muria effectus ſalis præbet, abſtergit, ſiccat, dyſentericis infunditur, atque ad fœtus aquæ marinæ vſum præſtat.

Ἅλμυρὸν. ἀγρός. eſt nitri ſpecies, quæ ſua ſponte ex terra effloreſcit, & extra terram reperitur, vel in conuallibus & campis, vel in lacu. Eo per æſtatem caneſcunt conualles apud Medos, vt Plinius ſcribit. Sic autem dicitur partim ex ſapore quē habet ſubſalſum, partim ex eo quod è terra erumpit. Vide νίτρον.

Ἁλμυρὶς dicitur ab Aetio ἅλμυος, quia ſalſum holus ſit & maritimum, de quo vide ſuo loco. eſt & ἁλμυρὶς cuiuſdam generis braſſicæ nomen, vt tradit Athenæus, quæ ganeæ nata primatum ſibi vendicauit.

Ἁλμυρώδης πυρετὸς. ſalſa ſiue ſalſuginoſa febris. Eſt differentia febris apud Hippocrat. lib. 6. περὶ ὀπῶν ἰητρείων. vnde autem hęc ſumpta ſit, non liquido apparet. Poteſt quidem ita dici à ſapore humorum in quibus febris accēditur, accidente propinquiſſimo, ſalſaq; vocari febris, quæ à ſalſa pituita naſcitur, qualis eſt cauſus hybernus Hippocrati lib. 3. περὶ διαίτης ὀξέων. Sed cum Galenus locum hunc enarrans dicat ab Hippocrate tactus notas, non guſtus differentias explicari debet, eo quidē authore, ſalſa febris vocari, quæ ſalis modo cutem ægri, aut manum medici pruritu magno mordeat. Id quod accidit dum fuliginoſa & multum vſta excrementa per corporis habitum & cutem feruntur, vt in pruritus cauſis docetur à Galeno.

Ἁλόη. herba eſt foliis ſcillæ ſimilibus, pinguibus, craſſis, modice latis, rotundis & retrorſus repandis. Illa vtrinque ſunt ex obliquo ſpinoſa, & longiorib. interuallis ſtriata, breuia, curta, atq; in ſpinulas retuſas truncaſq; deſinunt. Caulem habet non diſſimilem antherico, in quo, flos albus, & ſemē aſphodelo ſimile. Radix ei vna eſt, ceu palus in terram adactus. Odorem emittit grauem, guſtuq; amariſſima eſt. Succum fundit quieodem cum planta ſua nomine ἀλόη dicitur. Vnum arenoſum, qui puriſſimi fæx eſt, & ab officinis caballinum dicitur, forte quia veterinariis medicamentis conuenit. alterum vero iecinoris mòdo coactum, quem ſuccotrinum illæ appellant.

Aloe modice calfacit, ſpiſſat, denſat, aluū ſoluit, & bilem detrahit. Efficaciorem eſſe, ſi pota ea ſumat cibus, Plinius affirmat. Paulus mane tradendam præcipit, noxæ taxans eos qui veſperi propinant, aut ſecundū cibum.

Ἁλόη Γαλλικὴ. ſic à quibuſdam dicitur ἡ ὑπαὶ, vt habetur apud Dioſcor. forte propter radicis amaritudinem, propter quam etiam Ἀλόπις ab aliis vocata eſt.

Ἁλοπάριον. eſt medicina ad ventrem ſoluendū: aloen habens, nec eam quidem ſolam, ſed pluribus aliis medicamentis admiſtam. Eiuſmodi compoſitiones multas deſcribit Aetius ex Oribaſio & Philagrio lib. 3. c. 101: & ſequentibus vſque ad cap. 107. Eſt autem hoc nomen à recentioribus medicis vſurpatum.

Ἅλὸς ἄνθος. flos ſalis, quid ſit non ſatis certū eſt. Dioſcorides ſcribit eum flumine Nilo defluere, & lacubus tamen quibuſdā innatare: crocei coloris eſſe, & odore ingrato, ceu gari: interdum longo magis virus olere, guſtuque mordaciorem & pinguiter lentum eſſe. Verum Georgius Agricola hunc non florē ſalis, ſed florem maris appellat, & hunc quidem humidum, pinguem, croceum, nihilq; aliud quam ſemen balænarum eſſe dicit: illum vero tanquam fauillam tenuiſſimum, leuiſſimum, & candidiſſimum eſſe. Quid tamen vtrumq; ſit, non definit.

Ἅλὸς ἄχνη, ſalis ſpuma. Eſt ſpumoſi maris lanugo ſiue ramentum, in exilibus petris inuentum, vt ſcribit Dioſcorides. Nam cum mare feruet æſtu, ſpumas agit, eaſq; ad littora & ſcopulos appellit. hæ autem abſciſſæ & in illis depoſitæ atque exſiccatæ, nonnullis in locis in ſalem conuertuntur, quem Plinius ſpumam vocat. Nec tamen vere ſpuma dici poteſt, ſed vel ſicca maris ſpuma, vel etiam rectius ſal è marina ſpuma genitus dicetur. Eſt autem natiui ſalis ſpecies ad mare geniti, quomodo etiam in fontibus vel in fluuiis quibuſdam ſponte naturæ naſcitur.

Dicitur & ἁλὸς ἄχνη patrio nomine in Propontide genus vnum Alcyonii, vt ait Dioſcorides. Id quia leue eſt, ſimile fungi videtur eſſe, intus, quia aſperum, pumicis. acre eſt, ſed odore vacat. Nunc tamen hoc nomine omne alcyonium indifferenter appellatur, excepto ſubrotundo, quod ex figura pilam marinam mercatores vocant.

Ἅλς ἁλός. ſal. quid ſit notum eſt. Omnis aut natura gignitur, aut factitius eſt. Qui per ſe naſcitur, reperitur in terra, vel extra terram. Ille vel cæditur in montibus, vel è terra effoditur, vel ſub arenis inuenitur. hic aut in fonte, aut in fluuio, aut in lacu naſcitur, ſumma aqua calore ſolis ſiccata & in ſalem conuerſa. Sed & in mari ſal quidā ſponte prouenit tenuis, circum ſcopulos concreſcens, quem ἁλὸς ἄχνην nominant, de quo proxime diximus. Qui aūt factitius eſt, vel ex aquis marinis, vel ex ſalſis fontanis aut putealibus excoquitur, vel conficitur ex ſui generis lixiuio. Cæterū ſales omnes adſtringunt, exterunt, repurgant, reprimunt, extenuant. ſiccant, & cruſtas vrendo inducunt, alii magis, alii minus: foſſilis nanque magis adſtringit, quod partes habeat craſſiores, vt quæ affuſa aqua minime liqueſcant. Omnes præterea exedentia atque excreſcentia compeſcunt. Clyſteribus vtiliter miſcentur, vireſque multas & maximas poſſident, quas ſcripto Dioſcorides explicauit. Cum

©BIUM

autem plures ſint ſalis differentiæ præter ſupradictas, eas conſequenter exponam, quæ frequentius legentibus occurrunt, & habẽtur in vſu.

Ἀμμωνιακὸς. arenarius. Sub arenis inter Ægyptũ & Arabiam, in regione Cyrenaica, in ſitientib. Aphricæ locis inuenitur, vt author eſt Plinius. qui omnis cum ἀμμωνιακὸς dici poſſit, Cyrenaicus tamen id nomen pro ſuo vindicauit. Species eſt ſalis ſponte naſcentis, quí inter omnes maxime laudatur, ſi modo findi facile poſſit, & in recta ſegmenta diduci.

Δωδεκάθεος. nomen eſt ſalis mixti & compoſiti ex hyſſopi triente, pulegii quadrante, cumini ſextante, ammij vncia vna, ſalis torrefacti vnciis triginta contuſis & cribratis. quidam origani ſextãtem adiiciunt. Aetius ſpicæ nardi vnciam vnam ſemper addidit, & hyeme præterea piperis vnciam vnam. Valet ad concoctionẽ alimenti, ſoluit obſtructiones venarum meſaraicarum, pituitam è thorace expurgat, viſum acuit, ſed maxime facit ad capitis leuitatem, ſi quis eo aſſidue vtatur.

Ἡδυμένος. condimentarius. fiebat miſtis ſali quibuſdam aromatis, & ſeminibus odoriferis, ſiue ad ſanitatis vſum, ſiue ad voluptatem, quo magis cibus ſaperet.

Θηριακὸς. theriacus. Salis compoſitio eſt ex viperis, quæ ad hunc modum fiebat. In vas fictile luto etiam extrinſecus oblitum viperæ quatuor viuæ coniiciuntur. ſuper eas iniicitur ſalis ammoniaci vel communis modius Italicus, hoc eſt, libræ viginti. poſtea ſuperadduntur paſtilli hoc modo apparati. Radicis gentianæ libra vna ſemis, ariſtolochiæ rotundæ libra vna ſemis, comæ centaurii minoris, ſeminis cardamomi, marrubii, ſingulorum vnciæ ſex, ſcordii montani, ſæpii, chamædryos, ſeminis rutę hortenſis, ſingulorum libra vna. hæc modice contuſa melle Attico vniuntur, & in paſtillos efformantur. Eorum ſelibra in ollam vacuam vna cum viperis iniicitur, reliquum ſali ſuperadditur vna cum quinq; ſcillis teneris & recentibus minutim conciſis: ac tandem fictili ignis ſubiicitur. Sic autem debet obturari, vt tribus quatuorue foraminibus operculum ipſius pertuſum ſit, per quę vbi vapor non iam craſſus & turbidus, ſed tenuis potius flammula efferri videbitur, certum erit indicium perfectæ vſtionis. Martianus præter paſtillos alterum etiam ſalis modium Italicum, hoc eſt, alteras ſalis libras viginti, addit. Olla ab igne exempta, eam tota die nocteque refrigerato. deinde apertos exemptoſque carbones diligenter tundito, & cum hiſce miſturis incernito. Seminis rutæ ſylueſtris, hyſſopi, ſingulorum vnciæ nouẽ. ſeminis fœniculi, nardi Gallicæ, ſtachyos, ſingulorum vnciæ ſex. petroſelini Macedonici vnciæ quatuor. ſummitatum origani, ſummitatum thymi, ſingulorum vnciæ nouem. vuæ amomi, hormini ſeminis torrefacti, ſingulorum vnciæ tres. baccarum iuniperi, piperis albi, piperis nigri, fœniculi, ſingulorum libræ duæ. radicis laſerpitii vnciæ decem. ſeminis coriandri, zinziberis, ſeminis vel radicis ſatyrii, pulegii, ſeſelis, ſeminis tordylimontani, menthæ, ſingulorum vnciæ ſex. caſſiæ fiſtulæ vnc. III. cinamomi vnc. vna. Hæc omnia contuſa cribrantur & miſcentur, deinde vitreis vaſculis reponuntur loco ſicco, quibus vti ante diem quadrageſimum non oportet. Ego vero, inquit Galenus lib. ad Piſonem, viperas non vro, ſed paſtillos theriacos ſumo, qui quatuor viperas capiant, hoc eſt, vt ait Martianus, paſtillorum ſiccorum ſextantem fere & vnciæ dimidium, atque iis ammiſceo, quæ cum viperis cremantur, vt vſtione, quam habẽt, amarulentiam deponant: atque hoc modo longe præſtantiſſimos ſales theriacos conficio. Valent maxime ad curandos affectus qui ſumma in cute oriuntur, leucas, lepras, impetigines, phthiriaſin. mouent namque ſudorem copioſum, quo omnia excrementa ſub cute latentia expelluntur.

Ἰαμβλιχοῦ. Iamblichi. Eſt ſalis compoſiti genus, hunc in modum. Salis ammoniaci libra vna, ſalis Cappadocici vnc. VI. piperis vnc. III. zinziberis vnc. III. ſeminis cnici ſcrupuli XVIII. ſeminis erucæ ſcrupuli XVI. ammii ſcrupuli XVIII. hyſſopi ſcrup. XVIII. ſilphii ſcrup. vnus. cacuminum thymi, phylli, ſeminis apii, petroſelini, ſingulorum ſcrupuli XVIII. origani vnc. vna contunduntur atque cribrantur. Dimidium cochlearium ieiunis cum ouis ſorbilibus, aut cum aliquo liquore exhiberi poteſt: nec eſt hoc ſalis genere quicquam efficacius ad concoquendos crudos humores. ventrem etiam citra moleſtiam parum mouet.

Ἰνδικὸς. Indicus. Definitur à Paulo Aegineta, χροίᾳ μὲν ϑ συναλοιφόμενος πῷ κοινῷ ἁλὶ, γεύσει δὲ μελιτώδης. Hoc eſt, colore quidem & conſiſtentia ſimilis ſali communi, ſed guſtu melleus. Hic ergo non aliud eſt quã ſaccharum, quod etiam Dioſcorides ſali comparauit. Neque enim concretione modo ſali ſimilis eſt, ſed & candore, & friabilitate, & eliquatione, ſi humido diluatur.

Καθαρτικὸς. purgatorius, Hic ſal non vnus eſt, ſed multiplex. alius enim purgandæ bili, alius pituitę conuenit, alius denique ad alios morbos præparatur. Aliquot eius deſcriptiones habentur apud Aetium libri tertii cap. 108.

Πολίτου. Poletis. eſt ſalis confectio, quæ recipit ſalis ſplendidiſſimi drach. CXLIIII. floris chamæmeli aridi & contuſi, conyzæ tenuis, calaminthæ montanæ, radicis eryngii montani, origani, ſilphii, piperis, ſingulorum vnc. IIII. omnia contunduntur & cribrantur. Hoc ſalis genus ventrem emollit, pituitam à capite diſſoluit, & neruorum diſtentionibus per commodum eſt.

Ex ſale emplaſtrum fit, quod δι' ἁλῶν appellatur à Scribonio Largo: idque duplex, album

album & nigrum. Hoc recipit ſalis marini, ceruſſæ, olei veteris paria pondera: coquitur cum oleo ceruſſa, donec coeant, poſtea ſal admiſcetur: illud ſalis marini & ceruſſæ recipit pondo libram: olei autem veteris triplex adiicitur. Facit ad omnem duritiem, & diutinum dolorem, & ducit ſudores. idē vlcera vetera & calloſa renouat, & facilius aliis medicamentis, quæ hoc pollicentur, cogit cicatricem ducere.

Ἀλσίνη. herba eſt minoribus quam helxine foliis, nec tantum hirſutis, ſimilibus muſculorum auribus (vnde Græci μυὸς ὦτα, Itali muris auriculam vocant) cauliculis teretibus; articuloſis, è quorum geniculis exiles ramuli procedunt, flore paruo, candido, foris herbaceo. Naſcitur in lucis, vnde illi nomē: ἄλσος enim lucum ſignificat. Refrigerat & humectat, ideoque ad feruentes inflammationes conuenit.

Ἀλύκη. dicitur ab Hippocr. quam plerique alii ἄλη appellant. Eſt autem anxietas quædam, non ægris modo; verumetiam ſanis accidens: his quidem nulla vnquam in re conquieſcentibus, ſed ſubinde res nouas agentibus, vt quos protinus cuiuſque rei faſtidium capiat: illis vero nullum accubitum perferentibus, ſed modo hoc, interdum illo habitu varie iacentibus, & cunctis aliis in rebus anxiis & moroſis. Prouenit hoc ab ore ventriculi certo quodam humoris vitio infeſtato, qui multus quidem non eſt; nec in ipſo ventriculi ſpatio innatat; ſed ipſius tunicis impactus eſt. Dicitur ἡ ἀλύκη ἀπὸ τῆ ἀλύειν, quod ſignificat languere præ conſilii inopia, & errabunda atque incerta mente affici, angique animo, interdum etiam oberrare, & temere expatiari, & apud Galen. δυσαρεστεῖσθαι, vt annotauit Budæus.

Ἀλυκὸν. ſalſum. Eſt terreum, graue, & calidum; amaro proximum, ſed minus quam hoc ſiccatum extenuatumque. hinc digerit, extenuat, deterget: illinc aſtringit & denſat, vtroq; ſiccat, & corpora à putrilagine vindicat. Ac quia alia aliis magis ſunt ſalſa, patet vires etiam iis inæquales eſſe, atque in genere etiam ſalis eum qui durior, denſior terreſtriorq; ſit, qualis fere eſt vniuerſus foſſilis, minus calidum eſſe, minuſque tenuium partium: qui vero facile rumpatur laxuſque ſit, tenuiorem ſimul & calidiorem eſſe: in quo genere eſt & ſubamarus, mediam quodammodo naturam inter ſalem durum & aphronitrum obtinens.

Ἀλυπάς. eſt turbith candidum, ſecundū Actuarium. alterum enim turpeton, ſiue turbith, eſt pityuſæ radix, quæ officinis dicitur eſula. Aetius lib. 12. cap. de medicamētis purgantibus ad arthritidem accommodatis, ἀλυπάδα interpretatur chamelæam. Non eſt autem dubium quin Actuarius ſic ἄλυπον appellet: de quo mox.

Ἄλυπον. herba eſt ſurculoſa, ſubrubens gracilibus ramulis, foliis tenuibus, flore molli, leui, & copioſo, radice ſimili betæ, tenui, referta acri ſucco, ſemine epithymi. Radix eius linguam vehementer mordet, & accendit caput. Actuarius ἀλυπάδα vocat, hoc eſt, turbith candidum. Semē eius atram bilem expurgat. qua vacuata quoniam mœror animi diſcutitur, herba ipſa nomē inde videtur accepiſſe. verum inteſtina leuiter exulcerat.

Ἀλυσμὸς. inquietudo ſumma, cum æger nullo loco conſiſtere & quieſcere poteſt, ſed ſubinde decubitum mutat, vt ſcribit Galenus comment. εἰς τὸ περὶ γνωστικῶν. idem eſt quod ἀλύκη. de qua ſupra. Erotianus ἀλυσμὸν exponit ἀπορίαν, ἀμηχανίαν.

Ἄλυσσον. herba eſt fruticoſa, vnicaulis, ſubaſpera, foliis rotundis, fructu duplicium ſcutorum effigie, in quo eſt ſemen quadantenus latum. Sic dicta cenſetur, quod demorſos à cane rabido minime in furorem agi patitur in edulio contuſa, vt ſcripto prodidit Aetius in curatione morſus canis rabidi: quam eodem etiam loco σιδηρίτιδα atque ἡσυχλειαν dicit appellari. Plinius ἄλυσσον eſſe putat, quam officinæ rubiam minorem appellant: Ruellius arbitratur propius accedere ad eam quam ruſticam cannabim vocant herbarii. Siccandi, diſcutiendi, abſtergendique vires habet, renum meatus aperit, & ephelidem exterit.

Ἄλφιτα. non ſolum ſic dicuntur apud Hippocr. ex hordeis farinæ, ſed & ex aliis leguminibus. Siquidem libr. 1. de morbis mulierum ἄλφιτα πύρινα, hoc eſt, farinæ triticeæ, dicuntur. & libro 2. de morbis maiore mentio fit lentium & eruorum ſiccatorum. Omnis ergo grani mediocri magnitudine moliti fragmenta, ἄλφιτα vocantur. Nam maiora fragmenta χρίμπα, hoc eſt, craſſiores farinæ, minora autem ἄλευρα, hoc eſt, tenuiores farinæ, nominantur. Ac quoniam ex iis farinis polenta efficitur, eam Græci eodem nomine ἄλφιτον appellarunt. Fiebat autem, vt ſcribit Galen. lib. 1. de aliment. laudatiſſima ex recenti hordeo mediocriter frixo, quanquam & ex aliis etiam pararetur. Eam quidam, vt idem refert, ſapa & vino dulci mulſoq; miſtis, nonnunquam ſola etiam aqua conſperſam, æſtate duabus tribuſue ante balneum horis per ſanitatem olim bibebant ſentiebantque ſitim eo potu leuari. Sed tamen cum vino auſtero pota ventrem deſiccabat. Quædam etiam gentes pro pane ea vtebantur, & mediocre quidem alimentum corporibus præſtabat.

Ἀλφιτώδη κατάγμα. differentia eſt fracturæ oſſis in multas tenues partes comminuti, farinæ inſtar à qua ſimilitudine nomen illi inditum eſt. Vide κατάγμα.

Ἄλφιτον. quanquam Græcorum vulgo quamlibet farinam ſignificat, Hipocrates tamen & medici proprie ſic appellant hordei toſti ſiue fricti farinam, quæ Latinis polenta dicitur: quæ ſi liquore quopiam ſubacta eſt, ab eodem Hippocrate μάζη appellatur.

Ἀλφός. vitiligo. Eſt vitioſa macula & fœda in

Definitionum medicarum libri XXIIII - page 33 sur 554

corporis cute apparens, & ex malo corporis habitu excitata, ſed ſine manifeſta cutis aſperitate, ſine ſquamis, ſine exulceratione. His enim notis à pſora, lichene, & lepra, cæteriſque huius generis tumoribus diſtinguitur. Dicitur ex eo quod colorem cutis immutet. immutare enim apud veteres ἀλφάνειν dicebatur. Eſt autem ἄλφος non totius quidē carnis affectio, ſicut cancer & elephas, ſed ſummæ modo carnis cutiſque ab improbo ſanguine, alias pituitoſo, alias autem melancholico proueniens, qui cum probe adhæreat affectæ parti, non tamen illi aſſimilari poteſt: Eius tres ſpecies ſunt: ἄλφος, μέλας, λεύκη. Ἄλφος, quod generis ſui nomen retinet, vocatur vbi color albus eſt, fere ſubaſper, & non continuus, vt quædam quaſi guttæ diſperſæ eſſe videantur. interdum vero latius, & cum quibuſdam intermiſſionibus ſerpit, ſummam tantum cutem afficit, eaque veluti ſquamis quibuſdam reſperſa eſt. oritur ex pituitoſo ſanguine. Μέλας colore ab hoc differt, quia niger eſt, & vmbræ ſimilis, vt qui ab atro humore excitetur. Λεύκη habet quiddam ſimile alpho, ſed magis albida eſt & altius deſcendit, vt maximam etiam partem ſubiectæ carnis occupet. Prouenit à pituita lenta & viſcoſa, quæ cum propter naturam ſuam, tum ob imbecillitatem partis affectæ nequit carni aſſimilari & rubra euadere: itaque & qui in ea pili ſunt, albi euadunt, & lanugini ſimiles. Omnia hæc ſerpunt, ſed in aliis celerius, in aliis tardius. Ἄλφος & μέλας in quibuſdam variis temporibus & oriuntur & deſinunt, & curationem non difficillimam recipiunt: λεύκη quem occupauit, non facile dimittit, præſertim ſi locus ante piloſus, glaber euaſerit. tunc enim vix vnquam ſaneſcit, ac ſi quid ei vitio demptū eſt, tamen non ex toto ſanus color redditur. Vtrum autem aliquod horum ſanabile ſit, an non ſit, experimento facili colligitur. Incidi enim cutis debet. aut acu pungi. ſi ſanguis exit, quod fere fit in duobus prioribus, remedio locus eſt: ſi humor albidus, ſanari non poteſt.

Ἀλῶπικες. dicūtur muſculi dorſi inferiores dorſum mouētes, ad lumbos ſiti, qui aliis etiam nominibus ψόαι & νευρομῆτραι appellantur.

Ἀλωπεκία. eſt capitis affectus, quo capilli toto capite primum extenuantur, deinde decidunt propter redundātis humoris malignitatem. Sola figura differt ab ophiaſi: vtrumque enim malū à vitioſo humore excitatur, à quo capilli facile corrumpūtur. hic autem vel pituitoſus, vel bilioſus, vel ater eſſe poteſt, id quod capillis nudata cutis oſtendit. Dicunt ſimile quiddam vulpibus accidere, atque inde ἀλωπεκίαν ἀπὸ τῆς ἀλωπέκων dictam eſſe. Sunt tamen qui à proprietate vrinæ animalis hoc nomen ſumptum velint: namque vbi vulpis lotium affuſum fuerit, dicūt è veſtigio infructuoſum effici locum, areſcentibus herbis, nec ſuccreſcentibus nouis. Celſus morbum hunc aream appellat.

Ἀλωπέκουρος. herba eſt tota ſpecie ſimilis tritico, ſed folio, vt vult Theoph. latiore. ſpinoſa vt plantago, verum hirſutior & lanuginoſior, florem non, vt illa, particulatim edens, ſed per totam ſpicam frumenti modo ſparſum. Nomen inde habet, quod non diſſimilis ſit vulpium caudis. Sunt qui vulgo virgam paſtoris appellari contendant: alii id eſſe quod rura caudatum frumentum dicunt.

Ἄλως. ſic dicitur iridis circulus, oculi candido proximus: limbus pupillæ, nebuloſo circa ſolem aut lunam circulo perſimilis.

Ἀμαζόνιος, ſiue

Ἀμαζόνων τροχίσκος. eſt nomen paſtilli qui recipit ſeminis apii, aniſi, ſingulorum drach. vi. comæ abſinthii drach. iiii. myrrhæ, piperis, opii, caſtorei, ſingulorū drach. ii. cinnamomi drach. vi. aqua ſubiguntur, & rediguntur in paſtillos, quorum ad ſummum drachma vna exhibetur. facit ad vehementes ſtomachi ſubuerſiones & vomitus, vbi ſeroſi humores in ventriculi tunicas recepti ſunt. Scribit autem Galenus ſe myrrham nō miſcere, propter vim eius medicamentoſam, eiuſque loco piperis duplum adiicere, vt in vniuerſum piperis drach. iiii. ſint. Datur ex vino diluto aut ex aqua.

Ἀμαδυάζει. verbum eſt Hippocrati familiare, ſignificans idem quod ἀφανίζεται καὶ ἀμαυροῦται, hoc eſt, offuſcatur & obſcuratur. velut in ſecundo de morbis mulierum.

Ἀμαλῶς. apud Hippocrat. idem quod ἁπαλῶς, id eſt, molliter, vel moderate. ſignificat & facile apud eundem, vt lib. i. & 2. de morbis.

Ἀμαμηλίς. eſt meſpili genus authore Gal. apud Hippocratem, plurimum naſcentis in Italia. idemque dicit eſſe cum eo quod Dioſcoridi ὀπωρηλὶς dicitur, quamuis ſunt, inquit, qui ἀμαμηλίδας & ὀπωρηλίδας dicant poma eſſe ſylueſtria atque exigua. Verum Pamphilus ὀπωρηλίδα pyri genus arbitratur, quod ἀμαμηλίδα quidam vocant, alii ὁμομηλίδα, frequētem in Ionia & biferam, fructu pyri, ſed ſui generis prædulci, & ſine nucleis ac prælato pyris.

Ἀμάμυξ. dicitur vitis aut vuæ genus: authore Heſychio.

Ἀμανίτης. ſpecies fungi, ſi recte coquatur, innocentis, vt ait Gal. Huic inter fungos ſecundum bonitatis locum Paulus aſſignat.

Ἀμαξίτης. ſic dicitur à quibuſdam ὑπαγωγὶς, hoc eſt, gramen, quod iugo carpentiſq; ſeruientia iumenta eo paſſim veſcantur, ſicut habetur apud Dioſcoridem.

Ἀμάρακος. idem quod τὸ σάμψυχον authoribus Dioſcoride & Plinio. Verum ſecundum Galen. & Aetium παρδάνιον eſt, quod etiam Dioſcorides ἀμάρακον ſcribit appellari. Ex quo patet geminam eſſe τῆς ἀμαράκου ſignificationem, & interdum τὸ σάμψυχον, interdum παρδάνιον dici.

Ἀμαράκινον μύρον. Amaracinum vnguentum. Id fiebat olim in Cyzico longe præſtantiſſimum ex omphacino & balanino oleo ſpiſſamentis è xylobalſamo, iuncо odorato, & cala-

Definitionum medicarum libri XXIIII - page 34 sur 554

©BIUM

calamo factis, conditisque amaraci, costi, amomi, nardi, casiæ, carpobalsami, & myrrhæ odoribus. Aliqui, quo præciosius esset, cinnamomum addebant. Mel autem & vinum etiam adhibebatur, hoc in vasorum illitionem, illud ad cogendas tusorum aromatum offas. Non est dubium sic dictum esse ab amaraco, quod idem prorsus cum sampsucho est, etiamsi sampsuchinum ab amaracino distinxerit Dioscorides. Id enim nō ob id factum est, quod diuersas esse herbas iudicaret, sed propter varietatem regionum hoc vnguentum temperantium. Nam sampsuchinum dicebatur quod vbique fere ex sampsucho apparabatur: amaracinum vero proprie quod in Cyzico fiebat, vbi τὸ σάμψυχον vernacula lingua ἀμάρακον vocatū fuisse Dioscorides author est. Itaque quamuis etiam id sampsuchinum recte vocari posset, patriam tamen illi nomenclaturam Dioscorides tribuit. Præter odoris gratiam vim quoque habet rarefaciendi & discutiendi, & cœcas hæmorrhoidas aperiendi, vt à Galeno scriptum est.

Ἀμάραντος. Amarantus. herba est radice fulua, bulbosa, ferulaceo caule, pedali altitudine, foliis ocymo longioribus, spica purpurea verius quam flore, inodora. Sic dicitur quia nō marcescit. decerptus enim asseruatur, & cum defecere cuncti flores, madefactum aqua reuiuiscit, & collectum furnique tepore siccatum recōditur ad coronarios hyemis vsus, nec nitorem gratiamque coloris amittit. Siluit de eo priuatim Dioscorides. Gal. heliochrysi nomine exprimit. Dicitur etiam à quibusdam hoc nomine ἡ χρυσοκόμη, vt author est Dioscorides. Sic dicitur etiam τὸ ἑλίχρυσον, quod alii χρυσάνθεμον appellant, vt idem scripto testatus est.

Ἀμαυγαί. hoc nomine quidam oculos, quidam supercilia intelligunt.

Ἀμάυρωσις. est absolutum visus impedimentum nullo manifesto affectu in oculo apparente, sed pupilla plane pura atque incolumi. Quibusdam vitium hoc paulatim conflatur, aliis confertim accidit, vt minimum aut nihil prorsus videant. Si paulatim ἀμάυρωσις conflata est, causas habet easdem quas etiam ἡ ἀμβλυωπία: si vero repente vnoque impetu incidit, in causa est nerui visui obstructio, à crassis & viscosis humoribus subito illapsis, aut eiusdem nerui resolutio. habet & plures alias latentes & internas causas, habet etiam externas: vt frequentes cruditates, crapulas, insolationem, capitis inustionem atque ardorem aut refrigerationem, aut multam lectionem à cibo, aut balnei vsum post cibum, vomitiones, & concubitus immoderatos intempestiuosque, spiritus violentam cohibitionem, à quibus omnibus caput valde repletur. Hæc quidem atque his similia si minora imbecillioraque sint, ἀμβλυωπίαν: si vero & magnitudo & vehementia ipsis accesserit, ἀμάυρωσιν efficiunt. Sunt enim hi duo affectus ab iisdem causis, & sola maioris minorisque ratione ad inuicem differunt.

Ἄμβαρ. Ambarum. nomen est barbarum, sed tamen à quibusdam recentioribus Græcis vsurpatum. Est odoramenti genus, de quo variæ sunt sententiæ. Alii tradunt in maris profundo, veluti fungum, concrescere & procellis in littus eiici, aut deuorari à pisce quodam, in cuius corpore postea reperitur. Alii putāt ipsum è fontibus quibusdam scaturire, bituminis modo aut sulphuris. Tria eius produntur genera, fuluum, subalbidū, atrum. Calfacit & siccat. Cerebrum & cor olfactu roborat: senibus & natura frigidis opem mirifice præstat.

Ἄμβη. dicitur à Galeno in comment. 1. εἰς τὸ περὶ ἄρθρων totum id lignum, quod ab Hippocrate eodem loco describitur, quinos vel quaternos digitos latum, crassum vero binos aut minus, longum cubitos duos vel paulo breuius, quod ab altero extremo rotundum sit, angustum & tenue, in summo autem capitulum habeat rotundum ac modice cauum quod parum ab vna parte extet. Quo tamen loco Hippocrat. non totum quidem id lignum, sicut Galen. sed eius extremo superimpositum capitulum rotundum ac leuiter cauum ἄμβωνα appellat, videlicet quia simile sit labro, quod Græci ἄμβωνα nuncupant. Vtitur ea spatha siue ligno Hippocrat. ad reponendum humeri caput quod exciderit. Sunt qui crepidinem interpretentur. Idem Galen. in interpretatione vocum Hippocr. ἄμβων explicat ὀφρυώδη ἐπανάστασιν, hoc est, altiorem eminentiam.

Ἀμβλυωπία. Est hebetudo visus, sine manifesto oculi affectu. Siquidē nullo in tuncis oculi vitio apparente, nec pupilla ampliore aut adstrictiore, aut aliud quicquam, quod videri queat, perpessa, visio tamen obscurior fit. Ex quo patet vitium internum esse & altius reconditum, aut in alteratione quadam spirituum, humorum tunicarumue consistere. Id quod pluribus de causis modisque fieri potest: vt crassitie, penuria & imbecillitate spiritus visiui, corrugatione & densitate tunicæ, obstructione à crasso & viscoso humore alicubi impacto, cuiusmodi sæpe contingunt ex longo morbo, mœrore magno, & senectute, aliisque præterea causis omnibus, à quibus τῷ ἀμαύρωσιν oriri annotauimus. Sunt enim communes vtriusque affectionis causæ, eo tantum differentes, quod τῆς ἀμβλυωπίας causæ imbecilliores quā alterius habeantur.

Ἀμβλυασμός. significat apud Hippocratem tum abortum, τὸ ἀμβλώσκειν, hoc est, abortire, tum affectum oculi, quem ἀμβλυωπίαν diximus appellari.

Ἀμβλυωπότερος. dicuntur apud Hippocratem obtusius siue obscurius videntia.

Ἄμβλωμα ἡ

Ἄμβλωσις. Abortus. Est immatura & violenta fœtus excretio. Siquidem vterus vel humo-

Definitionum medicarum libri XXIIII - page 35 sur 554

©BIUM

rum pondere quos ſupra vires continet, oppreſſus, vel demorſus humore in eum effuſo, ruptis iis in quibus continebatur membranis, vel propter fœtum putrem & ſanioſum irritatus, aut alia de cauſa extra ipſum poſita vexatus, vt febre vehementi, alui profluuio, ſanguinis immodica vacuatione, ſaltu, clamore, ira, triſtitia, timore, victu parciore, aut medicamentis abortum prouocantibus, fœtum immaturum, ante legitimum pariendi tempus, cogitur emittere, & corrumpere. Ex quo quidem Hippocr. viſitato vocabulo ἀποφθεῖραι ſolet appellare, vt annotat Galenus.

Ἀμβλωτικά. dicuntur medicamenta quæ abortum mouent, quæ & φθόρια.

Ἀμβροσία. frutex eſt tenuis & puſillus, ramoſus, trium fere palmorum, foliis paruis circa imũ caulem, rutæ ſimilibus. In ramulis ſemina quaſi racemuli dependent, qui nunquam florem pariunt, odore ſuaui & vinoſo: qua de cauſa βότρυς à quibuſdam dicta eſt, & à ruſticis vinoſa herba appellatur. dicitur etiam ab aliis ἀρτεμισία. Sed & ἀμβροσίαν dici à quibuſdam τὸ ἀείζωον ſiue ſedum maius Dioſcorides author eſt, à foliorum immortalitate, quod ſemper vireat. Quibuſdam etiam ἀμβροσία dicitur alterum genus τῆς ἀρτεμισίας, vt ait Ruellius. Ἀμβροσίαν etiam à Cappadocibus vocari botryn Dioſcorides author eſt.

Ἀμβροσία etiam nomen eſt malagmatis contra febres efficacis, cuius deſcriptio habetur apud Paulum lib. 7. cap. 18. à quo non diſſimilis multum eſt ἡ ἀμβροσία ἔμπλαστρος apud Aetium lib. 14. cap. 2. Eſt & antidoti nomẽ quam Zopyrus Ptolemæo regi compoſuit, cuius deſcriptio habetur apud Corn. Celſum lib. 5. cap. 23. Eſt & potionis nomen qua ſe vti ad phthiſicos Galenus ſcribit cap. 3. lib. 7. περὶ κατὰ τόπους. & lib. 4. de locis affectis.

Ἀμέθυστα. ſunt medicamenta quibus cauetur vel diſcutitur ebrietas. Id quod agunt vel ſiccando ventriculum, vel os illius adſtringendo & corroborando, vel ſublatos è vino vapores repellendo, refrigerando, denſando, vel eos cerebrum iam occupantes digerendo, & per cranii ſuturas euocando. Ideoque ex iis alia ante potum præſumuntur, alta iam contracta ebrietate conueniunt. Ventriculum ſiccat, adſtringit, & confirmat abſinthii potus ante cibũ: item myrti floris, & myrrhæ, & rutæ tritorum ex aqua, vt refert Galen. ex Archigene lib. 2. περὶ κατὰ τόπους. Adhæc amara amygdala, quibus ſenis quiniſue ante cibum deuoratis, quidam medicus, vt refert Plutarchus, apud Druſum Tiberii Cæſaris filium, nemini conceſſit in bibendi certamine. Fumos vini repellunt, reſtringunt & denſant frigida poſt epulas epota, vti & cruda braſſica & lactuca: eos autem è capite euocant atque digerunt florum amethyſti herbæ odor, corona è croco, vel ex ramulis aiugæ, aliaque permulta quæ vapores calefaciunt, extenuant & deſiccant, & præterea calorem natiuum languentem & vino propemodum obrutum ſepultumque excitant. Hic enim reuocatus illam temulentæ mentis caliginem, quam cruditas inuexit, facillime diſcutit. Dicuntur etiam ἀκραίπαλα: de quo ſupra.

Ἀμέθυστος herbæ nomen eſt & gemmæ, quas ita appellatas eſſe quidam volunt, quod aduerſus ebrietatem pollere & temulentię aduerſari arbitrentur. Quod vt verum quidem ſit, vtraque tamen à colore id nomen ſibi potuit adſciuiſſe. Ac de gemma quidem ſatis conuenit: eſt enim purpurei coloris: Amethyſti autem herbæ folium meracioris vini colorem æmulatur.

Ἀμεξίνη. ſic dicta eſt à quibuſdam ἡ ἑλξίνη: vt habetur apud Dioſcoridem.

Ἀμενλωόν. hoc eſt, imbecillum & infirmũ: apud Hippocratem.

Ἀμέεμμον. dicitur à nonnullis τὸ ἀείζωον, ſiue ſedum maius.

Ἀμέρεα. apud Hippocr. ἀφαιρῶν καὶ λαμβάνων, hoc eſt, auferens & accipiens.

Ἀμῆ. dicitur ab Hippoc. αἰὴ τὸ καλόπνεα πρόπυ, ἔκπνοος μέρος, μετρίως. hoc eſt, quodammodo, aliqua ex parte mediocriter.

Ἀμίαντος. eſt lapis foſſilis, plerumque albus, ſed interdum cinereus, vel rufus, vel ferreus, pexis mulierum crinibus affimilis, qui eo ſciſſo intus apparent. Is in ignem coniectus nec abſumitur, nec inquinatur, ſed ſplendidior etiam euadit, eamque ob cauſam ἀμίαντον dictum eſſe quidam volunt. fiunt ex eo thryallides, quæ lucernis inditæ non extinguuntur, quamdiu aliquid olei ſupereſt: vnde ipſum ἄσβεστον quidam appellarunt. Manibus netur, pectitur, texitur, vt linum, ideoque à quibuſdam Græcorum λίνον ἄσβεστον, à Plinio linum viuum vocatur, & ex eo telæ fiunt, quæ ignibus iniectæ ardent quidem, ſed flammis inuictæ ſplendeſcentes inde magis exeunt quam poſſent aquis. Non valde differt ab alumine ſciſſo, niſi quod hoc adſtringit, ille parum pungit linguam, minime vero adſtringit.

Ἀμναῖος οἶνος. Aminæum vinum, quod in Aminæo Italiæ oppido in Campania naſcitur. Id duplex apud Galenum legitur fuiſſe lib. 12. methodi medendi, videlicet Aminæum Neapolitanum, & Aminæum Siculum: illud ſic dictum quod in locis Neapoli vicinis gigneretur (erat autem aquoſæ ſubſtantiæ) hoc vero, quod ea Campaniæ ora, quæ Siciliam reſpicit, proueniret auſterum quidem illud & mediocriter album craſſumque, & ob id ad digeſtionem per corpus minime idoneum, ſed cum inueteraſſet ſtomacho vtile. Id vini genus Virgilius in Georgicis firmiſſimum appellauit. In eius inopia factitium Aminæum apparabatur ſicut ex Didymo refert Conſtantinus Cæſar lib. de agricultura 8. cap. 21.

Ἄμμα. Eſt nodus faſciarum, cum ambo capita implicata inter ſe vinciuntur, vel alterum

ſcinditur

©BIUM

ſcinditur, vel tertio, cum extrinſecus ad continendum adiicitur id quod κατάπλασμα appellatur. Annotat Gal. commentar. 2. εἰς τὸ κατ' ἰητρεῖον.

Ἄμμα ἡρακλεῖον. nodus Herculeus. laquei genus eſt, valens vbi æqualiter partes aliquas intendere conſilium eſt. Deſcribitur ab Oribaſio lib. de laqueis.

Ἄμμι. notum eſt etiam officinis, ſemen exile, multo minus cumino, origanum reſipiens. A Romanis cuminum Alexandrinum dicitur à quibuſdam Æthiopicum, ab aliis vt Hippoc. regium. vis ei ex calfactoria, ferues & exſiccans.

Ἄμμιον. minium. Duplex eſt. Vnum natiuum, compactum, lapidiſq; modo ſolidum, quod Plinius nunc venam minii, nunc minium appellat: Vitruuius ἄνθρακα dici ſcribit: Theophraſtus λιθώδη, vt & Plinius lapidem, appellat. Eſt autem, vt ait Vitruuius, gleba prunæ ſimilis ſubrufo colore, habens circa ſe rubrum puluerem. Quæ cum foditur, ex plagis ferramentorum crebras emittit lacrymas argenti viui, quæ à foſſoribus ſtatim colliguntur. Plinius ab eius vomica liquorem æternum profluere ſcripſit, qui argentum viuum appelletur. Eſt enim vena minii argento viuo plena, adeo vt cum ea lauatur, protinus atque humore perfuſa eſt, pars eius in argentum viuum mutetur: quod tamen poſtea ſiccatum tritumque, ad priſtinum colorem redit. Alterum vero minii genus factitium eſt, ex ea ipſa minii vena, quam ἄνθρακα diximus appellari, lota, trita, cribroque ſecreta & excocta. Sic enim optimum puriſſimumque ἄμμιον fit: ſic dictum quaſi arenula, non atrum iam vt ἄνθραξ, ſed rubrum, magno in pretio apud veteres habitum, quo non ſolum pictores vſi ſunt, ſed etiam Romani, qui eo & Iouis faciem feſtis diebus, & triumphantium corpora illinebant. Sed nunc fieri deſiit, quod Chymiſtæ cinnabarin in eius locum ſubſtituerunt ex argento viuo & ſulphure concinnatum: adeo vt quidam minium & cinnabarin eadem eſſe crediderint.

Ἀμμοχωσία. remedii genus exſiccando corpori idoneum, eo ſuper arenam decumbente, & arena deſuper aggeſta. Oportet autem eam calentiſſimam eſſe, & marinam, ſi eius copia adſit. Fluuiatilis enim humectior eſt. Eſt autem & ſal ad eam rem quam arena efficacior, præſtatq; in eo tenui ſubſtrato decumbere. Oportet autem eum non minus tribus palmis altum eſſe. alioqui vis eius facile diffletur. Poteſt eadem quæ & ἠλίωσις, id eſt, inſolatio, de qua ſuo loco. Vide Oribaſium lib. 10. cap. 8. collect. medic.

Ἀμμωνιακὸν. ſuccus eſt ferulæ (quam cum radice ſua ἀγασυλλίδα Dioſcorides tradit appellari) in Libya naſcentis, qui reſinæ aut gummi modo in arenas diſtillat, & concretus inter eas inuenitur. Eius genera duo ſunt. Vnum maxime coloratum, ligni & arenarum expers, thuri ſimile, minutis glebis, denſum ſine ſordibus, odore caſtorei, guſtu amaro. id à fragmentis in quæ diuiditur nuncupatur θραῦσιν ſiue θραῦσμα, quaſi fruſtum aut friatura. Alterum autem eſt lapidoſius & terroſum plenumq; calculis, quod φύραμα, quaſi commixtionem, nominant. ἀμμωνιακὸν Latinis guta appellatur. Sunt qui ἀμμωνιακὸν θυμίαμα vocare malint, quod inter odoramenta ſit, atque ad odorem vaporetur. Nec vero ἓ ἀμμωνιακὸ nomine ſuccus hic ſiue gutta ſola intelligitur, verum ſalis etiam ſpecies eodem deſignatur nomine. Sed ſal quidem hammoniacus dicitur, quod ſub arenis concreſcat & inueniatur: ſuccus autem hic, quia in arenoſa Libya ad templum Iouis Hammonis reperiatur. quo tamen nomine non modo ſuccus ille dicitur qui in Libya ad Hammonem diſtillat, verum is etiam, qui in Libya ad Cirenem naſcitur. Huic enim duplex naturale ſolum Dioſcorides tribuit. Eſt autem hammoniacum præditum maxima emolliendi facultate, adeo vt ſcirrhos tophoſq; diſcutiat. Præterea calfacit & attrahit, lienemq; drachmæ pondere hauſtum abſumere dicitur.

Ἀμμώνιον κολύριον. eſt collyrium maximæ commoditatis in multis oculorum morbis, quod alio nomine ὑγιείδιον appellatur. Refertur ab Aetio lib. 7. inter τὰ ναρδῖνα καὶ τὰ θεοδόπα κολύρια.

Ἄμνιος. eſt membrana fœtui proxima, ipſum totum à vertice ad imos pedes inuoluens. Inter eam fœtumque excrementi vtrumq; genus, quod ex ſingulis partibus per concoctionem ſecedit, ſudor videlicet & quæ proprio nomine caret veluti ſordes colligitur, inque ea apparet ſub aquæ ſpecie, quod in aquam eiuſmodi excrementa frigidæ membranæ contactu facile reſoluantur. Eſt autem is humor, ſiue ſudor ſit, ſiue vrina, ſiue aliud quippiã vrinæ affine, albus & ſine fœtore, atque tam mitis & innoxius, vt fœtus cutem, quam continenter tangit, nullo modo violet. Multus autem, toto quo geritur fœtus tempore, colligitur, triplo ſcilicet quã vrina copioſior, eamque membranam propterea permultum diſtendit. Quamobrem ne rumperetur, ſimulque perferre poſſet fœtus validiores motus artuumque iactationes, facta eſt à natura tenuis quidem, ſed craſſior & robuſtior τῇ ἀλλαντοειδεῖ. Sicut autem ea totum fœtum inuoluit, ita vndique à chorio comprehenditur, totaq; illi annexa eſt, niſi qua parte Alantoides, longa & anguſta membrana, intercedit. Siquidem περὶ τὸ ἄμνιον. Galeno viſum eſt.

Ἄμοιν. legitur à quibuſdam apud Hippocratem ἐν τῷ κατ' ἰητρεῖον, comment. 3. ſignificat, ſicut Dioſcorides aliquando interpretatus eſt, idem quod mediocris. verum Galenus eo loco non ἄμοιν, ſed ἀλλοίη legit.

Ἄμόργη. amurca. Eſt expreſſæ oliuæ ſidens recrementum. Calfacit & ſiccat ſecundo ordine, eoque intenſo: hãc enim ratione vlcera in ſiccis quidem corporibus curat, in aliis

Definitionum medicarum libri XXIIII - page 37 sur 554

©BIUM

autem intendit irritatque. Transtulit autem Hippocrates etiam τῆς ἀμόργης nomen ad iecinoris vitiosos humores, aphor. 45. lib. 7. eo significans crudam iecinoris putrilaginem, vt eo loco Galenus annotauit.

Ἄμπελίτις γῆ. est terra duriuscula, nigra, piceæ longos carbones referens, assulatim scissilis, æquabili splendore, quæ detrita acceptó oleo statim eliquescit. Ea autem non videtur aliud esse quam bitumen fossile, seu carbo fossilis. Plinius eam bitumini simillimam scribit, Posidonius bituminosam appellat. Quia vero talis est, accenditur & ardet Galen. eam non tam terram esse dicit, quam ad lapidis naturam accedere. Dioscorid. inter terræ species recenset, nec dubium quin hic molliorem, ille duriorẽ viderit. Dicitur alio nomine φαρμακίτης. Vtrumque autem ab eadem forte causa inditum est. Valet enim cõtra innascentes vitibus vermes, quos κνίπας vocant, gemmasque earum erodentes. Vim dissipandi, siccandi & refrigerandi habet: ad καυσολέφαρα additur, estq; tingendis capillis idonea.

Ἀμπελοleύκη. vitis alba. Est vitis species radicem habens prægrandem, raphani similitudine, ex qua caules asparago similes exeunt, longi & exilibus internodiis geniculati, in altum scandentes, seque fruticibus capreolis suis innectentes. folia habet pampinosa, fructum rubentem dependentem in racemis. Tota satiuæ viti similis est foliis, sarmẽtis, pampinis, nisi hirsutiora essent. Alio nomine à Græcis βρυωνία dicitur, quo etiam omnes officinæ & herbarii appellant. Vulgus colubrinam vocat. Eius germina vrinam mouent, radix abstergit, tenuis natura & mediocriter calida: vnde fit vt lienes etiam potu consumat.

Ἀμπελόπεσσον. est herba caulem habens bicubitalem, folia porracea, sed angustiora, florem candidum, radicem bulbosam. Prouenit in vinetis, vnde à natalibus ἀμπελόπεσσον, quasi vitigineum porrum nominatur. Gal. agreste porrum esse prodidit. Stomacho inimicum est, acerrimum calidissimumq; in summo ordine. quamobrem etiam exulcerat, inciditque, & viscerum meatus recludit.

Ἄμπελος. vitis, quæ & ἄμπελος οἰνοφόρος, hoc est, vitis vinifera, appellatur. Est frutex multiplici cortice cinctus, qui radicis speciem gerat, caudice contorto, flagellis longe lateque vagantibus, sarmentis lata fronde lasciuientibus, longis pediculis pendente, neruosa corticosaque. Flos fructum ambit lanugineus, vua compluribus acinis aceruata seminibus tunica clausis. carnosa ei medulla, frequentes pampini, quibus suopte ingenio caduca colligetur. Plura eius esse genera, & totidem quot soli affirmantur. Vitis racemi & germina abstergendi facultate pollent & nonnihil adstringens habent: folia refrigerant & adstringunt, ideoq; stomachi ardori, dysenteriæ, & sanguinis excreationi medentur. Vide οἶνος.

Ἄμπελος ἀγρία. duplicem habet apud Græcos significationem. Nunc enim vitem syluestrem significat, viti satiuæ congenerem, habitu tantum diuersam, vt quæ sola consitionis priuatione à reliquo vitium genere differat. Hæc peculiari nomine à Latinis labrusca dicitur, quod in marginibus terręcen labris quibusdam nascatur. Sunt autem duo eius genera. Alterum quod vuas ad maturitatem non perducit, sed ad florem tantum, quem οἰναύην vocant, promouet: alterum quod vuas perficit paruis acinis, duorum etiam generum, albi & nigri. Significat vero ἄμπελος ἀγρία & herbam palmites longos ex se mittentem, lignosos, asperos, rimoso cortice, folia autem solano hortensi similia, sed latiora longioraque, florem vero crinitum, muscosum, & fructum exiguis vuis similem (à quo vitis nomen accepit, licet alterius à vite generis sit, sola viticularum & racemosi fructus, quem profert, similitudine inter vites numerata) qui vbi maturus est, rũbet, rotunda acinorum facie. Eius radici vis excalfactoria & acris est, vt ad vsum psilothri veniat.

Ἄμπελος μέλαινα. vitis nigra. Est vitis species caules habens & folia hederæ, (in quo à vite candida, quæ ἀμπελοleύκη dicitur, discrepat) vel verius smilaci similia maiora tamen, fructum racemosum in vuis dependẽtem, qui per initia viridis est, postea nigricat, eoque à vitis albæ fructu differt: radicẽ vero foris atram, intus buxei coloris. Propinquas arbores clauiculis suis comprehendit & scandit. Hanc alio nomine Græci βρυωνίαν, sicut & vitem albam, Latini autem vuam taminiam appellant, authore Dioscoride. Potest eadem quæ & ἡ ἀμπελοleύκη, sed inefficacius.

Ἄμπελος Χειρωνία. eadem est quę & ἄμπελος μέλαινα. Sic autem dicta est, quod Chironiis vlceribus & in gangrænam transeuntibus remedio sit. qua ratione non ἡ μέλαινα modo, verum ἡ λευκὴ ἄμπελος etiam dici χειρωνία potest, quod authoribus Dioscoride & Galeno vtrique eadem sit facultas.

Ἄμπωλος. verbum est ab Hippocr. vsurpatum, significãs idem quod ἡ ἀνάπωσις. Proprie quidem est reciprocatio aquæ cum post exundationem aqua ad mare reuertitur & littora destituit, ita vt mare eam quodammodo rebibere videatur: Latini æstus recessum, vel maris reciprocationem dicere possunt. Hippocrat. autem eam vocem ad corporis humores transtulit, itaque appellauit πλὴν εἰς βάθος μετάστασιν τῶν ὑγρῶν, hoc est, humoris reuocationem ab externis partibus ad internas.

Ἀμυγδαλῆ. amygdalus. Arbor est singulari radice, prægrandi & alte defixa, caudice proceto, summatim compluribus ramis brachiato, spliis salici similibus, prælongis, flore foliato, candido, & in quibusdam subrufo, succo pingui turgens, & lacrymam plorans, quæ statim concrescit in gummi. fert nuces quæ à multis amygdalæ nuces, & Græcæ

nuces

©BIUM

nuces dicuntur, gemino protectas operimento, puluinati primum calycis, mox lignei putaminis, cui ſolidus ſubeſt nucleus, acriore etiam obductus callo. Harum duo ſunt genera, vnum amarum, alterum dulce. Vocatam à Græcis ἀμυγδαλῆ Herodianus Alexandrinus prodidit, quod poſt viride putamen, alterum quod ſubeſt, multis ſcateat rimoſis ſcarificationibus, quas Græci ἀμυχὰς appellant. Eſt enim ἀμυχὴ ἕλκος ὀπιπόλαιον, hoc eſt, vlcus ſuperficiale, vt interpretatur Heſychius. Habent autem amygdala quæ amara ſunt, extenuandi vim, viſcoſos craſſoſque humores altius hærentes euellunt, & cutis vitia abſtergunt, & ipſa ſimiliter arbor: dulcia vero moderato calore prædita ſunt.

Ἀμυγδαλοειδής. dicitur à quibuſdam primum genus tithymalli, qui proprie χαραξίας dicitur, vt habetur apud Dioſcoridem.

Ἀμυδρὸς σφυγμός. languidus pulſus. Eſt, vt ait Paulus, pulſus differẽtia ſumpta à robore vitalis virtutis, cũ pulſus languide & debiliter digitos tangẽtis ferit, & à tactu potius euertitur: cuius cauſa eſt pulſifica facultas valde imbecilla. Vide σφοδρὸς σφυγμός.

Ἀμυδάονος φάρμακον. nomen eſt medicamenti compoſiti, quod Paulus inter emplaſtra, Aetius inter malagmata recenſet. Deſcribitur autem ab iis impari quidem ſimplicium tum numero tum pondere, ita tamen vt vnum illud Ἀμυδάονος φάρμακον ab illis deſcriptum eſſe videatur, valens ad præcordiorum tenſionem, articulos contractos conuulſoſque, ad digerendum, diſcutiendũ, & extrahendum. Sed & eo Paulus vtitur li. 4. cap. 32. ad ſcirrhos alioſq; duros tumores emolliendos.

Ἄμυλον. nomen eſt medicamenti compoſiti ex omni quidem tritico ac ſiligine, ſed potiſſimum trimeſtri. Compoſitionis autem ratio hæc eſt. Purgatur trimeſtre triticum & madeſcit aqua dulci quinquies in die mutata, & ſi quidem fieri poteſt, nocte. Cum tenereſcere inceperit, aqua ſenſim & ſine agitatione effunditur, ne quid ſimul cum ea cremoris effluat. Vbi vero molliſſimum euaſiſſe videbitur, mutata aqua pedibus calcari debet, atque rurſus infuſa teri. tum demum enatantes ibi furfures eximendi, reliquumq; percolandum, & quam primum in tegulis nouis ſub ardentiſſimo ſole ſiccandum, ne ſi pauliſper madidum relinquatur, acorem contrahat. Vim habet refrigerandi mediocriter & ſiccandi. Valet ad ſanguinis excreationes, lenitque faucium vitia. Fit vero & ex zea ἄμυλον, vno alteroue die macerata & elota, & manibus, vt in confectione panis ſit, ſubacta preſſaque, & feruentiſſimo in ſole, vt ante retulimus, exſiccata. Verum id vt in reliqua vita vtiliſſimum fuerit, nullius tamen eſt in medicina vſus. Dicitur ἄμυλον quod χωρὶς μύλου, id eſt, ſine mola paretur. Officinis hodie amydum dicitur.

Ἀμυῖ. ſignificat apud Hippocratem ἀθρόως, hoc eſt, confertim & ſimul, quaſi ἅμα ἐν τῷ μῶσαι τοῖς χείλεσι.

Ἀμυχὴ. ἕλκος ὀπιπόλαιον, vt interpretatur Heſych.

Ἀμυχώδης. ſimilis τοῖς ἀμυχαῖς: in quo cutis veluti carpta ac vellicata tanquam vnguibus videtur: apud Hippocr.

Ἀμφημερινὸς πυρετὸς. quotidiana febris. Eſt febris à pituita putreſcente excitata, quotidie nouas cum refrigeratione acceſſiones habens. Putreſcit autem illa per hanc febrem cum in minoribus venis & reliquo corporis habitu, tum maxime in ventriculo, qui fere ſemper in eo febris genere afficitur. Ac quia frigidus is humor eſt, nõ rigorem, non horrorem, ſed refrigerationem inducit, qui in naturis plus æquo pituitoſis, hyeme, & hyemi ſimilibus conſtitutionibus, atq; ſenibus ægre admodum à calore ſuperatur. Sed nec vbi ille incaluit, valde exurit aut acris eſt, neque reſpirationem crebriorem efficit, aut ſitim moleſtam accerſit. Eſt enim hæc febris minime ſiticuloſa. Scatet namque per eam vtplurimum ventriculus pituitoſo humore, frigido, pallido, crudo, & aquoſo, qui partim vomitu, partim alui deiectionibus reiicitur. Qua de cauſa etiam accidit, vt pulſus non multum inæquales, veloces atque vehementes in ægris hac febre laborantibus deprehẽdantur. Sudor nullus fere primis diebus eſt, ſed progreſſu febris, humore magis incaleſcente & attenuato, exoritur. Huius aũt febris quotidie acceſſiones fiunt, quod ita ferat humoris natura, & horas vt plurimum decem & octo detinent. Eam ob rem ἀμφημερινὸς dicta fuit. eſt enim amborũ, diei noctiſque, particeps. Raro autem inter duas acceſſiones integritas, quam ἀπυρεξίαν appellant deprehenditur.

Ἀμφίβιον. à quibuſdam dicitur ἡ ἀλόη, vt habetur apud Dioſcoridem.

Ἀμφιβληστροειδὴς. Eſt tunica oculi ſemicircularis, in poſteriore eius parte ſita, non membranea quidem, vti cæteræ, ſed molliis & mucori narium ſimilis, producta ex ipſa nerui optici ſubſtantia dilatata, mollioreque reddita qua oculum pertingit. Eam ſi totam exemptam coacerues & colligas, cerebrum tibi apparebit, vel aliquid etiam cerebro mollius. Quidam tunicæ nomine ob id eam non dignantur. Galen. tamen lib. 7. placit. Hippocr. & Plat. tunicam appellauit. Non eſt autem integra, nec totum oculum inuoluit, ſed vitreum humorem, cui contigua eſt, à poſteriori tantum parte circundat, nec vltra mediam oculi partem progreditur. Sic dicta eſt à retis ſimilitudine, quod Græcis ἀμφίβληστρον dicitur, non quod plexum eius referat, cum vndique ſibi continua ſit, ſed quoniam eius formam, quæ dimidiati globi tantum eſt, gerat, quodque, vt illud ab vno baculo dependet, ita hæc ab optico neruo, à quo originem ducit, tanquam à ſuo manubrio pendere videatur, multis venis & arteriis intertexta.

Definitionum medicarum libri XXIIII - page 39 sur 554

©BIUM

Ἀμφιδεάγγια. apud Hippocr. τὰ περὶ τὰ παρίδμια καλούμενα χωρία. hoc est, tonsillæ. & partes iis vicinæ.

Ἀμφιδέξιος vocatur ab Hippocrate mulier quæ vtraque manu tanquam dextra vtitur, quasi vtrinque dextra. talis est & apud poetam πεδιδέξιος. Sic & Hipponax dixit: ἀμφιδέξιος γὼ εἰμὶ, καὶ ἐγχ' ἀμάρτω: hoc est, ἀμφιδέξιος enim sum, nec delinquo. Huic opponitur ἀμφαρίστερος. Errant qui interpretantur ἀμφιδέξιον eam quæ in dextra vteri parte concepta gestataque fuerit.

Ἀμφίδετον. apud Hippocr. extremitas oris vuluæ rotunda & labris cucurbitæ similis. sic dicta per metaphoram à mulierum armillis, quæ etiam ἀμφίδετα vocantur à circulari figura.

Ἀμφίκαυσις. montanum hordeum, quod etiam εὖσπα dicitur. Comici ἀμφίκαυσιν vocat etiam τὸ γυμνασικὸν μέρος, teste Eustathio.

Ἀμφιμήτειον σημεῖον. Dicitur ab Hippocrate signum quod affectionum vuluæ significatiuum est, lib. 2. περὶ ὀπισθημονῶν.

Ἀμφορεύς. amphora. Est liquoris tantum mensura, apud Romanos quidem vrnas duas capiens, siue sextarios octo & quadraginta (quæ alio nomine dicta est quadrantal, à figura quadrata. erat enim pedis quadrati & cubica) apud Atticos vero capacior, vt quæ præterea vrnam contineret. Dicta est ab Atticis peculiari nomine μετρητής: quod nomẽ si quando sine adiuncto occurrit apud Græcos authores, Atticam Amphoram intelligere oportet. Cum enim de Italica siue Romana agitur, quæ non paulo minor est, ἡμιεκτῷ adiungunt. Quemadmodum Latini contra Metretam Atticam dicunt, vt à Romana distinguant, quam simplici amphoræ vocabulo designant. Dicitur & ab aliis pari modo vsuque κεράμιον, à Latinis autem cadus. Vide μετρητής.

Ἄμωμις. frutex est idem fere cum amomo, nisi ea minus venosa, durior, & flore origani esset, sine odore & sine fructu. Ex ea adulteratur amomum.

Ἄμωμον. frutex est pusillus, palmi fere altitudine, vite quidem alba minor, sed foliis illi similis, venosus, odoratus ramulis duriusculis, colore sufflauo, baccis inter se racematim cohærentibus in modum vuę, flore purpureo & æmulo candidæ violæ. Indicæ viticulæ genus est è ligno se conuoluens in vuæ modum. Calfacit & siccat perinde atque acorus.

Ἀμῶς. quodammodo, aliqua ex parte, mediocriter. Dicitur & ἀμῇ apud Hippocr.

Ἀνάβασις. significat idẽ quod ὄπίδοσις siue αὔξησις, id est, augmentum siue incrementum tam morbi totius quam singularũ accessionum. vide αὔξησις.

Ἀνάβασις etiam dicitur caucum, & ab aliis hippuris siue equisetum, authore Plinio.

Ἀναβατικὸς πυρετὸς, qui & ἐπακμαστικὸς, id est, increscens, dicitur, est secũda febris synochæ differentia, quæ à principio vsque ad finem crisimque paulatim augetur, & veluti assurgit, vt ait Galen. lib. 2. de differentiis febrium.

Ἀναβροχισμὸς. est genus curationis chirurgicæ conueniẽs pilis palpebrarum vel reflexis oculum versus, vel longitudine sua oculum infestantibus. Fit autem ad hunc modum. Acus ab interna palpebræ parte transmittitur ad externam, immisso prius in acus foramen vtroque extremo tenuissimi alicuius fili. tum demum palpebræ pilo infestante & noxio immisso in reliquam mediamque fili partem quæ hiat diductaque est, veluti laqueus quidam infestũ palpebrę pilum comprehendat: apprehenso autem eo traiicienda penitus est acus per palpebram, simulque palpebræ pilus adducendus, vt per extimam palpebrę superficiem exeat, vlcereque postea consolidato non amplius in oculum feratur. Id genus curationis latine dici potest infibulatio per acum vel illaqueatio. Dicitur enim ἀπὸ τῆ βρόχου, id est, à laqueo. Qui Paulum verterunt, male interpretati sunt euulsionem, cum tali curandi genere pilus non euellatur.

Ἀνάδρωσις, eroso, quæ & διάδρωσις dicitur.

Ἀναγαλλὶς. est frutex paruus non altior palmo, tener, foliis in quadrangulo caule pusillis, subrotundis, in terra iacentibus, ad helxinæ folia accedentibus, semine rotundo, flore alias phœniceo, alias cæruleo. Duo eius genera statuuntur, flore tantum distantia. Nam quæ cæruleo flore est, fœmina dicitur, mas quæ phœniceo. Vulgo morsus gallinæ appellatur. Vtraque valde abstergit, subcalida est & attrahit. Succus naribus instillatus caput purgat.

Ἀνάγυρις. frutex est arborescens, per quam graui odore si commoueatur, foliis virgisque viticis, flore brassicæ. semen gerit in corniculis oblongis, simile renibus, variũ, subrotundum, solidum, quod durescit vua maturescente. Humi iacet anagyris malæ modo, vnde & malua terrestris à quibusdam nuncupatur. Calfacit & discutit semen, tenuius est, & vomitum ciet.

Ἀνάδενδρας. vitis arbustiua, quæ & δενδρίτης appellatur.

Ἀνάδενδρομαλάχη. vocatur à Gal. ἡ ἀλθαία, quasi arborea siue arborescens malua.

Ἀναδίπλωσις. reduplicatio. Est in accessione febrili horroris per longiora interualla ingeminatio. dicitur & ἐπανάληψις. fit hoc symptoma in febribus præsertim semitertianis, in quibus ter vt plurimum vel quater etiam repetit. In causa est humoris inæqualitas, qui cum partim πικρόχολος acrisque sit, partim vero φλεγματώδης, putrescens inæquales etiam motus habet. Sunt autem eius interualla, vt dictum est, longiora. Nam qui breuioribus interuallis excitatur, non dicitur proprie Ἀναδίπλωσις, sed ὠμαλὸς τε καὶ φρικώδης κίνησις, hoc est inęqualis & horrificus motus: cuiusmodi accidit per febres quas Hippocrates lib. 1. περὶ ὀπισθημονῶν appellat φρικώδεις, vt comment. 1. Galenus annotauit.

Ἀναγεῶναι.

©BIUM

Ἀναγῶναι. significat apud Hippoc. μεταπῖσαι καὶ μεταδιδάξαι, hoc eſt, ſententiam mutare, & vetera dediſcentem noua diſcere.

Ἀνάδοσις, digeſtio ſeu diſtributio alimenti, cum à ventriculo in venas tranſit. dicitur & διάδοσις, niſi quod hanc quidā interpretātur tranſlationem alimenti à venis maioribus in ſimplicia & pene inuiſibilia vaſa, quaſi traditionem vel porrectionem dicas.

Ἀναθερμαινόμενοι. dicuntur apud Hippocratem οἱ αἰσπυρέσσοντες, id eſt, febricitantes: ſicut interpretatur Galen. comm. εἰς τὸ περὶ ἑρμηνείας.

Ἀναβόα. dicitur ἡ λωπὸς Græcorum vulgo, vt Aetius author eſt.

Ἀνακάθαρσις. dici ſolet ab Hippocrate humorum qui pleuritidem excitarunt, per ſputa euacuatio, vt annotauit Galenus in aphoriſ. 8. lib. 5.

Ἀνακαθαρτικὸν φάρμακον. repurgans medicamentum. Vide ἐκκαθαρτικόν.

Ἀνακαλυμένῳ. id eſt, αἰαμμησκομένῳ, reminiſcenti, apud Hippocratem libr. 1. Epidemiῶν, vt annotauit Galenus.

Ἀνακάμψερως. herbæ nomen, quæ è terra etiam euulſa viuit, vt ait Heſychius. meminit & eius Plinius lib. 24. cap. 17.

Ἀνάκαρ. ſignificat apud Hippocratem εἰς τὸ ἄνω μέρος, hoc eſt, in ſuperiorem partem: vt ὄπικαρ in inferiorem.

Ἀνακάρδιον ἢ

Ἀνάκαρδος. arbor eſt Indica, fructu auiculæ corculo non diſſimili (vnde nomen putatur inditum) rubente intus cruore, quo veluti ſanguine ſcatet. Tertia claſſe excalfacit & reſiccat. Dicitur ad memoriam quam maxime conferre. Duplex habetur apud Paulum δι' ἀνακαρδίων confectio, quarum vtramque Διοδώρειον dicit appellari, numeroſiore quidem materia & ponderibus valde differentibus ab ea quam Meſues deſcribit, ſed viribus non multum diſpar.

Ἀνακηίουσιν. hoc eſt, reſiliunt, apud Hippocratem.

Ἀνακογχυλίζειν. idem quod τὸ γαργαρίζειν, vt ſæpe apud Galenum legitur. dicitur etiam διακογχυλιάζειν. quæ verba factitia quibuſdam videntur eſſe à ſono, qui fit inter gargarizandum. Paulus lib. 3. cap. 5. κόψας, σήσας, μίξας, ἐν ἡλίῳ κογχυλίαζε, id eſt tunde, cribra, miſce, & in ſole gargarizato. Idem cap. 18. eiuſdem libri, ὠφελεῖ δὲ καὶ αἰ ἀκογχυλισμοὶ διὰ πτισάνης. hoc eſt, auxiliatur etiam gargarizatio per acria facta.

Ἀνακολλήματα. agglutinamenta. Sunt medicamenta quæ in affectibus oculorum fróti agglutinantur, ex iis compoſita quæ obſtruendi, opplendi, glutinandi, adſtringendi, refrigerandi, aut ſiccandi facultatem poſſident. cuiuſmodi ſunt farinæ pollen, manna, terra Samia, myrrha, cochleæ, acacia, opium cum candido oui liquore. Adhibentur cum fluxio per exteriora fertur. Cum enim per venas arteriaſque intra caluariam conditas decurrit humor, ea nullo vſu applicantur. Author Paulus lib. 7. cap. 16.

Ἀνακοχὴ. intermiſſio, dilatio, apud Hippocr.

Ἀνακτέριον. à quibuſdam dicitur ἡ ἀρτεμισία, authore Dioſcor. qui etiam τὸ ξηρὸν ſic dici prodidit.

Ἀνακῶς. φυλακτικῶς. hoc eſt caute vel apte ad cuſtodiendum: apud Hippocr.

Ἀνακλὴς. ſignificat apud Hippocr. quod non alitur nec augetur.

Ἀναληπτικὴ

Ἀνάληψις. renutritio. Eſt pars artis medicinæ in naturalem habitum reſtituens eos qui è morbo conualeſcunt. Ea quodammodo media eſt inter tuendę ſanitatis rationem, & curādi methodum. Siquidem conualeſcentibus nec vlla prętet naturam cauſa aut affectio ſupereſt, nec tamen tam firma adhuc conſtanſque ſanitas, quin multa quotidie incidant, de quibus merito querantur, quæque dubiam adhuc & quaſi vacillantem valetudinem facillime euertant. Itaque in illis non modo præſentem ſtatum conſeruare oportet propriis τῆς ὑγιεινῆς præceptis, verum vitia etiam quæ læuiſſimam ob cauſam emergunt, emendare: quod opus eſt τῆς θεραπευτικῆς, à qua hoc vno tantum videtur differre, quod hæc magnis exceſſibus à naturali habitu medeatur, ἀναληπτικὴ vero parua vitia corrigat. Eius autem duæ maximæ ſunt partes, vt ait Galenus, Alimenta & Exercitatio: illa quidē quæ robur quod deeſt ſuppleant, quodque vacuatum eſt atque diſſipatum reſarciant: hæc vero vt euacuet purgetque humorem & concoquat excrementa. Quibus addi etiam debet eorum abſtinentia quæ ſanitatem offendunt, algor, æſtus, laſſitudo, cruditas, ebrietas, vigiliæ, triſtitia, ira, & reliqui animi affectus.

Ἀνάληψις. ſignificat etiam apud Hippocratem membri alicuius ſuſpenſionem, veluti brachii, quod, ſi læſum eſt, vbi deligatum erit, collocatur in mitella, quæ à cubito ad manum excipiens ipſum ſuſtineat. Quod aūt in brachio ἀνάληψις eſt, id in cute ἕξις apud eundem dicitur, vt annotauit Galenus comment. 3. εἰς τὸ κατ' ἰητρεῖον.

Ἀνάλωρον. inſulſum, non ſalſum, apud Hippocratem.

Ἀναλογισμὸς. eſt ratio quæ ab euidenti rei obſcuræ cognitionem adfert. Ea fit ex comparatione & perceptione cauſarum iuuantium per ſimilitudines. Sic namque quod iuuare ſolet, ἀναλογισμῷ colligitur, quando cauſa quidem occulta eſt, nec vlla eius habetur obſeruatio, ſed affectus quam ſimillimus ex caſibus eſt. Quia enim cauſa ignoratur, nec poteſt propterea colligi per indicationem quod remedium poſſit conducere, nullaque adhuc facta eſt obſeruatio, cogimur ad ſimile intuentes, tranſgredi ad ſimile. Itaque ἀναλογισμὸς per tranſitum ad ſimile fit. Eo namq; vtentes, à ſimilibus ad ſimilia tranſimus, aliter tamen quam Empirici, qui à ſimili tranſitum ab auxiliis ad auxilia, aut ab affectibus ad affectus fieri affirmant, vt docet Galenus in lib. ad Thraſybulum. Eſt au-

©BIUM

rem ἀναλογισμὸς ratiocinatio Dogmaticorum propria, ſicut ἐπιλογισμὸς Empiricorum. Hi namque euidentibus, illi ratione magis nituntur. Atque vt illi inter ſe, ſic eorum etiam rationes differunt. Eſt enim Empirica ratio euidentium rerum, Dogmatica vero occultarum.

Ἄναλπον. idem apud Hippocratem, quod ἀνάλμυρον, hoc eſt, ſalis expers. Erotianus exponit ἄναλπον ἄλφιτον apud Hippocratem τὸ μακρὸν & ἀναυξές. quomodo Heſychius quoq; hanc vocem accipi teſtatur, deriuans ἀφ' ἁλὸς πῶ ἅλσιν. Galenus autem τὸ χωρὶς ἁλῶν & ἄνευ ἁλμυρίου. hoc eſt ſalis expers & ſalſugine nulla præditum: ſicut & teſtatur Suidas.

Ἀναξαρές. quartum genus rumicis, quod & ὀξαλὶς dicitur.

Ἀνάπαλιν. è contrario. vt, ἀνάπαλιν αἱμορῤῥαγεῖν dicitur is, cui in magno liene maleque affecto ſanguis è nare dextra profluit. Namque τὸ ἀνάπαλιν Hippocrates opponit τῷ κατ' ἴξιν, vt author eſt Galenus comment. εἰς τὸ προγνωστικόν.

Ἀναπίνεσθαι. ſignificat apud Hippocratem pus aliqua in parte collectum digeri atque diſcuti, ſicut annotauit Galenus comment. 2. εἰς τὸ περὶ ἀρθρων.

Ἀναπνοή. reſpiratio. Eſt aeris inſpiratio atque expiratio. Motus eſt ex duobus motibus contrariis compoſitus, & gemina inter eos quiete, ad eundem prorſus modum, quo & pulſus. Eorum vno aer in pulmonem trahitur, thorace dilatato: altero ex pulmone redit, eodem ſubſidente & compreſſo. ille τῇ διαστολῇ, hic τῇ συστολῇ proportione reſpondet, nō aliter quam tota reſpiratio cum ipſo pulſu magna ſimilitudine conuenit. Cum enim vnius eiuſdemque vſus cauſa reſpiratio & pulſus dati ſint animantibus, æquum fuit ſimilibus vtrumque perfici partibus, paribuſque inſtrumentis pares ſimilesque actiones abſolui. Sunt autem in eum finem vſumque à natura comparata, vt calor cordis perpetuo aeris attractu ventiletur, puruſque conſeruetur. Id quod pulſus quidem arteriarum dilatatione compreſſioneque facile preſtat: quæ, cum ſe expandunt, omni ex parte per corporis ſpiracula aerem ambientem attrahunt: cum vero conſidunt, fumida & halituoſa excrementa ex humorum & ſpirituum vſtione nata expellunt: reſpiratio vero, aeris inſpiratu expiratuque. Nam quia maior eſt cordis flamma quam vt poſſit arteriarum pulſu temperari, aliam præſtandi refrigerii rationem natura per reſpirationem machinata eſt, vt flagrāte & æſtuante corde animalis facultas thoracem & diaphragma viciſſim attolleret atque deprimeret. Sic enim fit, vt dilatato thorace pulmones vna attollantur diducanturque, & aerem proximum follis inſtar intra ſe pertrahant, depreſſo autem iidem ſimul ſummittantur, aeremque antea attractum cumque eo fuliginem omnem exprimant. Iis igitur alternis motibus duobus, inſpiratione expirationeque reſpiratio peragitur. Inſpiratio totum pulmonem aere implet, qui cordi nō tantum refrigerium, verum etiam nutrimentum præbet, in pulmone primum elaboratus, deinde in ſiniſtrum cordis ventriculum tranſmiſſus, miſtuſque ſanguinis vapori qui ex dextro ventriculo ſuggeritur, & demum vi cordis inſita conuerſus in vitalem ſpiritum. Ac quoniam, vt in cibis & potibus, ſic etiam in ſpiritibus nihil tam ſimile eſt nutriendo corpori, quod non multa in ſe contineat ſuperflua, & ad alendum inepta, quicquid fumoſi excrementi poſt eiuſmodi ſpiritus cōcoctionem genitum eſt, id omne è ſiniſtro cordis ventriculo per eius ſyſtolen in aſperas arterias depulſum tandem expiratione reiicitur. Hic quidem reſpirationis vſus eſt, à pulſus vſu nulla in re differens, niſi quod illa ab animali facultate, hic à vitali manat: hic vno tenore continuus perſeuerat, neque arbitrii noſtri eſt, illa vero cum homini libet, ceſſat, & in noſtra poteſtate poſita videtur, ſiue eam crebrioré aut rariorem, velociorem aut tardiorem, maiorem aut minorem facere volumus. Verumtamen eam in totum cohibere non poſſumus, ſed omnes ad eam perinde atque ad vrinæ & ſtercoris excretionem neceſſitate quadā naturæ impellimur. Quo fit vt libera & voluntaria abſolute dici non poſſit, ſicut ambulatio & locutio, quod nobis inuitis facultas animalis ad reſpirationem compellatur, & neceſſitati potius quam voluntati obtēperare cogatur. Nec tamen propterea inter voluntarios motus referenda non eſt. Eſt enim ſolius facultatis animalis opus, idque muſculorum beneficio. vnde & à voluntate arbitrioque noſtro fieri recte dici poteſt, non eo quidem prorſus libero, ſed ſi dicere licet, coacto. Mouens enim illa & voluntaria facultas ardoris & æſtus in corde accenſi magnitudine percita atque ſtimulata, per muſculos thoracem, ſimulque conſequutione quadam pulmones diſtendit, quo aere impleantur, rurſumque contrahit, quo eundem poſtea excludant. Ac ſi parua quidem liberaque reſpiratio fieri debet, ſolum diaphragma ſufficit: ſin autem maior fieri, præter ipſum thoracis etiam muſculi concurrunt: quorum alii inſpirationem, alii expirationem adiuuant, ſicut ſuis locis dicetur. Quod ſi maxima reſpiratione opus eſt, accedunt etiam qui in epigaſtrio ſiti ſunt muſculi: eſtque ille ſummus in edenda reſpiratione naturæ conatus.

Ἀνάῤῥινον. Idem quod τὸ ἀνάπῤῥινον.

Ἀνάῤῥινον, per nares rediens, apud Hippocratem. Sunt tamen qui diuidant, ſcribentes ἀνὰ ῥῖνον, hoc eſt, per cutem.

Ἀνασάρκα. vel diuiſis nominibus, τὸ ἀνὰ σάρκα. ſpecies eſt hydropis, in quo aqua per vniuerſam carnem diffuſa eſt. Vide ὕδρωψ.

Ἀνασταιχείωσις. reſolutio corporis in ſua elementa. Gal. l. de ſympt. cauſis videtur ἀναστοιχείωσιν, ἀπόλυσιν, & σωμάτων ξύνθεσιν idem exiſtimare.

Ἀνασύρωσις.

Definitionum medicarum libri XXIIII - page 42 sur 554

©BIUM

Ἀναῤῥηξις. eſt oſculi venę aut arteriæ apertio, ex qua ſequitur ſanguinis profluuium. Ab eiuſmodi cauſa plerumque per nares & anum, aliquando vero à pulmonibus & ventriculo ſanguis reiicitur. Sunt autem τῆς ἀναῤῥήξεως tres in vniuerſum cauſæ. Vna vaſis imbecillitas, præ qua ne minimum quidem ſanguinis ad ipſum ruentis impetum poteſt ſuſtinere: altera ſanguinis, qui eius oſculum impetit, copia: tertia acris aut quomodolibet maligna, quæ vaſis ori extrinſecus incidit, qualitas, ſicut docuit Galen. lib. 5. meth. med.

Ἀναῤῥηκτικόν. eſt medicamentum quod ora venarum & arteriarum aperiendi vim habet, calidum, acre, mordax, craſſarum partium & terrenum. vt cyclaminus allium, porrum. huic oppoſitum eſt τὸ στεγνωτικόν.

Ἀναῤῥιφεῖσθαι. apud medicos vſurpatur in iis quę coquuntur & è liquidis craſſiora euadunt: & ſignificat denſare inſpiſſareque. dicitur & συῤῥιφεῖσθαι. vnde συῤῥοφαὶ ab Hippocr. appellantur φύματα καὶ σκληρίαι, hoc eſt tubercula & duritiæ, vt Galen. ἐν τῇ τῶν γλωσσῶν ἐξηγήσει interpretatur.

Ἀνατομία. eſt corporis præcipue humani diſſectio, per quam cuiuſque partis ſubſtantia, magnitudo, figura, ſitus, connexio, & vſus intelliguntur.

Ἀνάπειψις. ſignificat frictionem, non eam tantum, ſicut nonnulli exiſtimarunt, quæ ab inferiori parte ſurſum procedit: quod πείψις frictionem, ἀνὰ ſurſum ſignificet, ſed vniuerſum frictiõis genus. Id quod ex multis Hippocr. locis perſpicuum eſſe poteſt, vt annotauit Gal. comm. 1. εἰς τὸ περὶ ἄρθρων. & comment. 3. εἰς τὸ κατ' ἰητρεῖον. Neque enim refert ἀνάπειψιν dicas an πείψιν, etiamſi τῆς ἀναπρίψεως nomen apud veteres vſitatius ſit quam τῆς πρίψεως. vt ſcripſit Gal. lib. 2. ſanitatis tuendæ Vide πρίψις.

Ἀναύδως. ſine voce. ſunt tamẽ qui apud Hippoc. interpretati ſint ἀλόγως, id eſt temere, vt annotat Gal. comment. εἰς τὸ προῤῥητικόν. Idem in explicatione vocum Hippoc. ſcribit ἄναυδον ab eo dici τὸ διαλέγεσθαι ἀδυνάτως, hoc eſt, qui bene & apte verba facere nequit: ἄφωνον autem, qui omnino vocem emittere non poteſt. In tertio τῶν ὀπιδημιῶν vtrumq; deinceps de Pythione dictum eſt.

Ἀναφαλαντίασις. ſic dicitur defluuium pilorum in ſuperciliis, ſicut φαλακρότης in capite. Gaza ſalitium vocat, ſed tãtiſper, inquit. dum melius vocabulum inuenerit.

Ἀναφορεῖς. dicuntur apud medicos οἱ αἱμοπτοϊκοὶ, id eſt, qui ſanguinem ex infernis partibus ſublatum per os reiiciunt, quaſi eum ἄνω φέροντες, hoc eſt, ſurſum ferentes. Frequens hęc dictio eſt apud Galenum, Dioſcoridem, & Aetium. Idem Galen. ἐν τῇ τῶν γλώσσης ſcribit ἀναφέρειν apud Hippocratem ſignificare interdum ſubſingultire reſpirantem, vt in primo de morbis minore. dicitur ἀναφέρειν & de pueris, qui poſtquam flere deſierunt, in nares retrahunt ſpiritum, & tunc ſignificat idem quod ſpiritum duplici reſpiratione intro ferri.

Ἀναφώνησις. vociferatio. Eſt vehementior exclamatio, pectus & vocis organa exercens, inque iis calorem natiuum excitans, corporis ſolidas partes corroborans, excrementa attenuans & repurgans. Hæc fere ei ſuccedunt commoda Itaque anheloſis, recta ceruice ſpirantibus, tabidis, purulentiſque conuenientiſſima eſt, ac veteribus pectoris & dorſi doloribus, raucitatique, quam humiditas excitauit, medetur. adhæc febribus quartanis. lentum enim & concretum humorem diſſipat, & ventriculi humiditatem, quam priuatim quartana ſolet inducere, expellit. Cæterum qui eo exercitationis genere vti cupit, aluum prius exonerare, deinde infernas partes ſenſim fricare, poſtea deambulare & moderate primum loqui, mox paulatim vocem intendere, poſtremo vociferari & exclamare debet. Sic plurimo aere inſpirato pectus diſtenditur, corporis meatus aperiuntur, totaq; corporis moles intẽditur. inde ſputa multa prodeunt, pituitoſa vacuantur, calor accenditur. Verũ diligenter cauere oporter, ne crudi aut corrupti humores in corpore redundent, neue caput infirmum ſit, aut male affectum, ne tanta vocis contentione replearur vaporibus & offendatur. Ea quidem ex Antyllo omnes fere poſteriores medici decerpſerunt: permulta vero etiam alia Oribaſius libr. 6. collectorum medicinalium.

Ἀναχαλύζεσθαι. ructare apud Hippocr. hoc eſt, διὰ τοῦ χέλυος, τουτέστι τοῦ στόματος, τὰ ἀναφορὰν τῶν ἐρυγμάτων ποιεῖσθαι. Ructus enim fit, eius materia humoreque per chelym, hoc eſt pectus, in os ſublatis. Annotat Nicandri interpres in Alexipharmaca.

Ἀναψύχειν, apud Hippocrat. ſignificat nudare, & vinculum fractæ alicui particulæ detrahere, vt annotat Gal. comment. 2. εἰς τὸ περὶ ἀγμῶν.

Ἀνδήρου. dicitur à nonnullis τὸ κάτω τῆς χειρὸς. hoc eſt ea pars manus quæ poſt cauam eius partem ante metacarpium iacet.

Ἀνδράχνη. portulaca herba eſt duûm generum. Vna in hortis emicat, cauliculis teretibus, in altum erectis, lente vergentibus in puniceum, foliis pinguibus, à tergo candidis, guſtu ſubſulſo, ſemine nigro, in herbaceis calycibus collecto: altera ſua ſponte in vitibus naſcitur, & ternis quaterniſue coliculis in terra ſeſſilibus ſerpit, cultaque latius euagatur folio carnoſo, verum turbinatiore, cætera priori conſimilis. Vulgus Gallicum has tum porcellinam tum porpierum appellat. Refrigerat tertio abſceſſu, humectat ſecundo. quamobrem cauſo laboranres ventriculo impoſita iuuat, & fluxiones repellit. lentore ſuo ſtuporem ex acidis contractum corrigit, ob adſtrictionem vero & inteſtinorum torminibus & alui profluuiis medetur. Eſt autem & alia quædam aſcitia portulacæ ſpecies quam ἀνδράχνην ἀγρίαν

©BIUM

appellant, ſed eiuſdem cum πρὸς ἀειζώῳ, id eſt, ſedo, generis. eſt enim tertia eius ſpecies. Dicitur & hoc nomine à quibuſdam ἡ πεπλὶς ſiue πέπλιον, vt vocauit Hippocrates.

Ἀνδροχύσια. dicitur apud Hippocr. Per viros generis ſucceſſio.

Ἀνδρόσαιμον. frutex eſt hyperico ſimilis, gracilib. feſtucis, rubentibus ramis, foliis effigie quidem rutæ, ſed duplo triploue maioribus, & cum teruntur, ſucco ſanguineo manantibus complures alas habet in cacumine, vtrinque expanſas pinnatáſq;, circa quas flores puſilli, lutei, & in calyculis ſemen veluti nigri papaueris, lineis diſtinctum. Eius ſemen purgat, folia deſiccant. Galen. τὸ ἀνδρόσαιμον duplex ſtatuit: vnum, ἄσκυρον ſiue ἀσκυροειδὲς (nã reuera τὸ ἀνδρόσαιμον differt ἀπὸ τῦ ἀσκύρου, etiamſi multa habeat πρὸς ἀσκύρῳ ſimillima) alterum Διονυσιάς eſt: quorum tamen vtriq; pares vires tribuit. Dicitur ἀνδρόσαιμον quod eius folia confricata digitis ſimilem humano ſanguini liquorem remittant. Vocatur etiã à quibuſdam hyperici flos luteus leucoio ſimilis, qui digitis attritus, ſanguineũ ſuccum remittit: qua ex cauſa ἀνδρόσαιμον cognominatur.

Ἀνδρόσαιμον etiam à quibuſdam dicta eſt ἡ ἀπεραντυλὶς, authore Dioſc. quod vbi adoleuit, ſi ramulus vel folium ab ea auellatur, profluit è vulnere cruentus humor: eamque ob cauſam etiam φόνος à Theophraſto dicta eſt.

Ἀνδρόσακες. eſt herba alba, amara, ſine foliis, folliculos in capitulis continens, & in iis ſemẽ. Naſcitur in maritimis Hiſtriæ. Acris eſt, diſcutit, exſiccat, & ſuo ſeminẽ vrinam hydropicis mouet. Podagris vtiliter illinitur. Viris remedia ſuo nomine pollicetur, quaſi ἀνδρὶ ἄκος φέρουσα, hoc eſt, homini remedium adferens.

Ἀνδρώνιον, ſiue Ἄνδρωνος προσχίσεως. nomen eſt paſtilli ab Androne medico compoſiti, quem Paulus inter vehementia medicamenta recenſet, & πρὸς ἄνθρακι imponit lib. 4. c. 25. Eodem etiam vtitur & ad herpetem eiuſdem lib. cap. 20. Conſtat his, vt ipſe ſcribit, Squamæ æris drach. x i i. æris vſti, ſalis ammoniaci, aluminis rotundi, æruginis raſæ, thuris, ſingulorum drach. v i i i. Excipienda ſunt vino ſufficienti. Deſcribitur & à Corn. Celſo Ἀνδρώνιον, pari quidẽ facultate, ſed diuerſa paulo materia. Ait enim ex his conſtare, Alumine ſciſſili, ſquama æris rubri, atramento ſutorio, galla, myrrha, miſy, quæ per ſe contrita miſtaque, rurſus pulatim adiecto vino auſtero teruntur, donec his mellis craſſitudo ſit. Aetius Ἀνδρώνιον paſtillũ deſcribit lib. 14. multum ab his differentem, & materia & ponderibus.

Ἀνεβήξατο. tuſſiendo expuit, apud Hippocratem.

Ἀνειλήματα. οἱ φόφοι, hoc eſt, tormina apud Hippocratem.

Ἀνειλίξωσι. id eſt, ſurſum verterint & conuoluerint, apud Hippocr.

Ἀνειρυσθέωσι. euulſi fuerint. apud Hippocratem.

Ἀνεμόφορος. dicitur à quibuſdam τὸ βόειον, vt habetur apud Dioſcoridem.

Ἀνεμῶται. πνευματῶται, hoc eſt, inflatur, apud Hippocratem.

Ἀνεμώνη. herba eſt duplex: vna ſylueſtris, altera in cultis naſcitur. Sed & huius plures ſpecies. aut enim phœniceum florem habet, aut candidum, aut lacteum, folia coriandro ſimilia, ſed tenuioribus prope terram inciſuris. Cauliculi exiles & lanuginoſi, ſuper quos flores exeunt vt papaueris, & in medio capitula coloris nigri aut cærulei. Radix oleæ magnitudine eſt, aut paulo etiam grandior, & geniculis quibuſdam diſtinguitur. Sylueſtri vero amplitudo per omnia maior eſt, folia latiora durioráque caput oblongius, flos puniceus, tenuia & multa radicum capillamenta. flos nunquam ſe aperit, niſi vento ſpirante, vnde & nomen accepit. Ob eandem etiam cauſam flos adonii herbæ, quæ abrotoni genus eſt, ἀνεμώνη dicitur. Vim habet acrem, abſterſoriam, attractoriam, anaſtomoticam, pituitam euocat, lepras tollit appoſita, & lac in mammas prolicit. Ex ea emplaſtrum fit quod δι' ἀνεμώνης dicitur, emolliens, diſcutiens, contrahens, ſiccans, ac dolorem mitigans. Deſcribitur ab Aetio lib. 15. ca. de emplaſtris cruentorum vulnerum glutinatoriis.

Ἄνεος. ſignificat apud Hippocratem tum mutum, tum mente perculſum.

Ἀνεξέλκτων. ἀδιαστρόφων, hoc eſt, inconcuſſorum, apud Hippocratem.

Ἄνεσις. remiſſio. idem quod ἡ ῥᾳθυμία.

Ἀνεσταραμμένα. hoc eſt, perturbata, apud Hippocratem. dicitur autem de vrinis.

Ἀνεύρυσμα. eſt tumor tactu blandus, cedenſque digitis, à ſanguine & ſpiritu ab arteria aut vena profuſis excitatus. Profunditur autem ſanguis ille duobus modis. ab interna quidem cauſa, vaſe per ἀναστόμωσιν adaperto, ab externa vero, vaſe intus rupto, cute integra manente: id & accidit in gutture (vnde βρογχοκήλη oritur) in pectore, in inguinibus, in articulis, tum propter vehementem ſpiritus compreſſionem, quo diſtenta vaſa diſrumpuntur, tum propter fortiorem motum, vel vaſe vna cum ſuperpoſita cute diuiſo, ſiue caſu, ſiue chirurgi venam ſecantis imperitia, vbi pro vena arteriam vulnerarit. Nam ſi, antequam arteria coaleſcat, aut cicatricem admittat, vel carne contegatur, exterior cutis cicatricem duxerit, ἀνεύρυσμα vitari nõ poteſt. Sanguis enim & ſpiritus paulatim excreti ſub cute colliguntur, tumoremque illic excitant interdum magnum, alias paruum, pro ſpatii in quod exciderint amplitudine, ſed eiuſdem cum reliqua cute coloris, & nullo cum dolore. Mollis ille eſt, & ſpongiæ inſtar laxus, ceditque digitis, quorum appreſſione facile intro ſe recipit, maxime in mento, atque vbi ſine vulnere ἀνεύρυσμα conſtiterit. Nam quod vulnere, & cute poſtea coaleſcente factum eſt, non perinde molle

©BIUM

de molle eſt quoniam plus in eo ſanguinis quam ſpiritus affuſum ſit, qui in grumos coiens tumorem digito minus cedentem reddit: qui tamen ſi intra vas etiam videatur reuerti, nec ſtrepitum nec ſonum edit, quemadmodum illud quod per arteriæ anaſtomoſin prodiit, in quo plurimum ſpirituoſi ſanguinis ineſt. Hoc enim diſcrimine duæ illæ ἀνευρύσματος cauſæ diſtinguuntur. Cui & alia accedit differentia, quod natum ex anaſtomoſi prolixius profundiuſque ſit: quod autem à vulnerato vaſe eſt, magis rotundũ ſit, & minus alte deſcendat. Cæterum quum ἀνεύρυσμα omne non niſi difficillimam curationem admittat, nullam prorſus recipere dicuntur quæ gutturi & capiti obuenerint. Siquidem per ſectionem ſanguis affatim erumpit, & vna vitalis ſpiritus, vt æger ſæpe in medicorum manibus deficiat. Dicitur ἀνεύρυσμα ἀπὸ τῶ ἀνὰ καὶ εὐρύνω, non autem ἀπὸ τῶ νευρῶ & α priuatiua particula, ſicut quidam male exiſtimarunt, vertentes Latine eneruationem.

Ἄνηθον ἔλαιον. anethium oleum. Eſt oleum ex anetho confectum, quod in duplici vaſe coquendum eſſe Galenus conſulit lib. 4. ſanitatis tuendæ. Tale autem calidum eſt in primo gradu & vere anodynum, rarefaciens, diſcutiens, diſſoluens & euacuans.

Ἄνηθίτης οἶνος. vinum anethinum ſiue ex anetho factitium, anethi maturi, recentis, cribratique drach. IX. in linteolo colligatis, & in muſti amphoram demerſis. Somnificum hoc eſt, mouet vrinam, & cibos concoquit.

Ἄνηθον. anethum. frutex eſt ſeſquicubitali proceritate, multicaulis, ramoſus, exilitate folii in ſtaminis prope modum extenuata, luteolo floſculo, ſemine lato & quaſi foliato, radice lignoſa, neque adeo prolixa, neque multis ſubnixa fibris, vmbella fœniculi, cui cognatum genus videri poteſt. Calfacit ſecundo ordine intenſo, ſiccat initio ſecundi ordinis. Somnum conciliat.

Ἀνήνιος. ἄνευ ἀγίας. illæſus & carens moleſtia, apud Hippocr.

Ἀνηέκτω. non diuiſo in minuta, ſed ex farinæ craſſioribus partibus compoſito, apud Hippocratem.

Ἀνθέλιξ. pars auriculæ oppoſita τῇ ἕλικι. Cum ergo ἕλιξ in auricula dicatur extrema eius ora, ἀνθέλιξ erit ea auriculæ portio media, quæ extat, & cauitatem eius attollit. Eſt autem in medio τῆς ἀνθέλικος cauum, quod κόγχλω vocant.

Ἄνθεμον. dicitur à nonnullis ὁ ἀμάρακος, authore Heſychio.

Ἄνθεμις. herba eſt topiaria, trium generum, palmi altitudine, ſurculoſa, cauliculis exilibus, foliis anguſtis & minutis, luteo ſemine, capitellis primum virentibus, mox luteis, quæ per ambitum circundantur floſculis vel melinis, vel candidis, vel purpureis. Nam ſolo flore tria eius genera diſtinguuntur, tamerſi eum qui coloſſinus eſt, foliorum fruticiſque amplitudine maiuſculum eſſe volunt, atque proprie ἀνθέμιον appellari. Vulgo camomilla dicitur. Calfacit & ſiccat primo ordine: præterea facultate tenui, diſcuſſoria, laxanti & odorata conſtat.

Ἄνθεμις. à quibuſdam dicitur ἡ ἀρχεμόνη, vt habetur apud Dioſcor.

Ἀνθέμιον ἢ

Ἄνθεμον. apud Theophr. appellatur ἡ ἀνθεμίς.

Ἄνθερεών. pars eſt faciei in qua barba naſcitur & quaſi effloreſcit. dicitur enim ὥσπερ τὸ ἐκεῖ ἐξανθῶν τὰς τρίχας. poteſt dici mandibula inferior. Suidas dicit eam eſſe partem quæ mento ſubeſt, carnoſam videlicet, & quæ λευκασία dicitur alio nomine. Idem vero etiam interpretatur πῶ λάρυγγα.

Ἄνθεικος. dicitur caulis ſiue ſcapus aſphodeli, qui cubitalis & ſæpe binũm cubitorum eſt: à Latinis albucum vocatur. Sunt qui dicant ἀνθέικον herbam eſſe, quam manibus velli vt linum neceſſe ſit, quod meti non queat: deque ea factum eſſe prouerbium ἀνθέικον, θερείζειν. Heſychius non ἀνθέρικον, ſed ἀνθέρικα dicit.

Ἄνθηρίξ. ariſta: pars ſcilicet in ſpica prima ſummaque: ſummum, vt vertit Eraſmus, ſpicarum faſtigium.

Ἄνθήλη. eſt flos cannæ quæ calamus phragmites dicitur, qui in lanuginem pappum vocatam euadit. Hunc maxime vitandum eſſe monet Galen. quod ſi in aures forte incidat, adeo tenaciter adhæreat, vt auelli non poſſit, & ſæpe ſurditatem inuehat.

Ἀνθηρὰ. eſt genus aridi medicamenti ex metallicis præſertim compoſiti, quæ & florido colore ſunt, & eundem medicamento magna ex parte inducunt. Eiuſmodi multa medicamenta à Scribonio Largo ad gingiuarum fluorem, à Galen. ad dentium dolorem & oris vlcera, à Celſo etiam lib. 6. cap. 11. & à Paulo Ægineta deſcribuntur. In quibus etſi pleraque præter metallica continentur, metallica tamen eorum pars maxima ſunt, vt chalcitis, alumen ſciſſile, & præcipue ſandaracha, quam in omnibus Antheris admiſtam inuenies. Et ab ea forte ἀνθηρὰ dici potuit. ſiquidem τὸ ἀνθηρὸν Heſychius πῶ σανδαρακίζω interpretatur. Itaque putare πῶ ἀνθηρὰν à floribus roſarum dictam eſſe, ſicut putauit Manardus, vanum eſt. Pleraſque enim eiuſmodi compoſitiones videre licet, in quibus nihil roſarum habetur, neque à quoquam partem vllam roſæ ἀνθηρὰν dictam eſſe reperies. Sunt autem omnes αἱ ἀνθηραὶ aridæ, & inſtar pulueris vlceribus ſiccandis olim aſpergebantur, non iis modo quæ in ore eſſent, ſed aliarum etiam partium, & dentium doloribus, & oculorum fluxionibus. Aliquando vero melle, vel vino, vel muſſo excipiebantur, miſcebãtur, & illinebantur, vt docet Galen. lib. 5. methodi medendi, de vlcerum oris curatione diſſerens. Nec tamen inde colligi poteſt ſtructuram earum non ſiccam fuiſſe. Geminus enim erat τῶν ἀνθηρῶν uſus modo ſiccãdi,

Definitionum medicarum libri XXIIII - page 45 sur 554

©BIUM

modo tum aliquo liquore miſtarum, cum tamen ſicca ſemper ſpecie conſtruerẽtur & ſiccæ reponerentur.

Ἀνθηρὸς ἐρυθρός. hoc eſt, valde rubens apud Hippocratem in Prorrhet. Galeno interprete. Et apud eundem lib. 6. περὶ ἐπιδημ. αἱ ἀνθηραὶ πύσμαται, ſputa rubra & ſubcruenta dicuntur.

Ἀνθινὸς οἶνος. dicitur ab Hippoc. vinum vel quod proprie ἀνθισμένου, hoc eſt, florulentum dicitur, vel quod ex floribus ad ſuauitatem conditum eſt: quomodo & ipſe κνικεῶνα ἀνθινὸν dixit lib. 2. de morbis.

Ἀνθινὸν ἔλαιον. oleum liliaceum apud Hippocrat. quod & ſuſinum vocatur.

Ἀνθινὸν μύρον. Vnguentum apud Hippocratem, quod & ſuſinum & liliaceum vocatur, differtque ab oleo liliaceo varia aromatum miſtura.

Ἄνθος χαλκοῦ. vide χαλκοῦ ἄνθος.

Ἀνθρακίτης. lapis χίος: ſic dictus quod extincti carbonis ſpeciem referat.

Ἀνθρέχωσις. apud Paulum ſic dicitur ὁ ἀνθραξ τῶ ὀφθαλμῶ, qui alias oculi bulbo, alias palpebræ accidit. Alii ſimpliciter ἄνθρακα vocant.

Ἄνθραξ. carbũculus. Eſt vlcus cruſtoſum à ſanguine in atram bilem conuerſo & inferueſcente excitatum, & à puſtula ambuſtis conſimili, vel ſine hac etiam incipiens. Inter initia qui hoc malo laborant, particulam omnino ſcabunt, vnde puſtulæ nunc plures nunc vna erumpunt, milii ſeminis modo exiles, quibus ruptis cruſta ſuperinducitur, velut à candenti ferro, modo cinerea, interdum nigra, ſimulque cum ima radice adhærens & quodammodo affixa, non ſine roſione: reliqua autem caro circumpoſita magno feruore prædita eſt & nigreſcit, atque inſtar bituminis & picis reſplendet: id quod exquiſite atræ bilis indicium eſt. febris longe vehementior quam ab igne ſacro excitatur. Cæterum qui ἄνθρακες iuxta carnem conſiſtunt, cito abolentur: qui vero membranas neruoſque occupant, diutius permanent, luemque ſubiectis corporibus impertiunt. Nam qui in capite conſiſtunt, collum, ceruicem, pectus, brachia aut alas in conſenſum adducunt: qui vero ſunt in pudendis, crura inguinaque ſimul afficiunt: aliquæ vero partes etiam ſuppurantur, & dolorem ſentiunt maiorem quam pro ratione exigui affectus.

Ἄνθραξ. dicitur minii vena, ſiue gleba ex qua minium conficitur, ferreo vel magis ſubrufo colore, habens circa ſe rubrum puluerem. Cum foditur, vt ait Vitruuius, ex plagis ferramẽtorum crebras emittit lacrymas argẽti viui, quæ à foſſoribus ſtatim colliguntur. Significat enim ἄνθραξ gemmę genus nobiliſſimæ, quam Plinius carbunculum vulgus à rubore & fulgore præſtanti Rubinum vocat. vt ſcribit Georg. Agricola. Vide ἄμμιον.

Ἄνθραξ λιθώδης ἢ ὀρυκτός. carbo lapideus ſiue foſſilis. non videtur aliud eſſe quam γῆ ἀμπελίτις, ſiue φαρμακίτις, ſiue foſſile bitumen. eruitur enim è terra niger & exiguis piceæ, carbonibus ſimilis, quales ſe ex Cœleſyria plurimos aſportaſſe Gal. memoriæ prodidit.

Ἀνθρεῖσκος. herba. Eadem erat, inquit Plinius, quę & ſcandix, ſi tenuiora folia & odoratiora haberet.

Ἀνθρωπόμορφος. ſic dicta eſt à Pythagora mãdragoras, cuius radicem hominis effigiem repræſentare falſo creditum eſt.

Ἄνθρωπος. homo. Quid ſit, notum ex philoſophis qui accuratiſſime eum ſunt contẽplati. Nominis ratio multiplex traditur, alii διὰ τὸ ἐναρθρον ἔχειν φωνὴν quod articulata voce vtatur: alii ἀπὸ τῦ ἀνθρεῖν, τετέσι λογίζεσθαι, ἅπερ ὄπωπε. quod alia animalia nihil animaduertant nec conſiderent. Alii ἀπὸ τῦ ἄνω ἀνθρεῖν, τετέστιν ὁρᾶν. alii vero ἀπὸ τῦ ἄνω ῥέπειν, quod vultus ad ſidera erectos tollat.

Ἄνθρωπος. nomen eſt cerati quod vlcera vetera & maligna oborta in tibiis ſolum per ſe adhibitum ad cicatricem perducit. Recipit autem ſandycis lib. 1. olei dulcis lib. 11. coquuntur donec non amplius inquinent. Refertur ab Aetio lib. 15.

Ἀνθύλλιον ἢ

Ἀνθυλλὶς. herba eſt duũm generum. vna foliis & ramis lenticulæ ſimilis, palmi altitudine, ramis rectis, foliis mollibus, radice tenui, oblonga ſalſuginoſis & apricis naſcente, guſtu ſubſalſo. Altera eſt chamæpity ſimilis ramos & folia, ſed aſperior, hirſutior, breuior: flore purpureo, odoris admodum grauis, radice erratici intybi. Vtraque vlcera perſiccat, ſed hęc quam illa efficacius abſtergit, & tenuior eſt. quare etiam comitialibus competit.

Ἀνθύλλιον. dicitur à quibuſdam ἡ ἀλσίνη, authore Dioſcoride.

Ἄνικητον. eſt nomen emplaſtri quod ad Critonẽ authorem refertur. Deſcribitur à Gal. lib. 1. περὶ κρ' πόρους, & ab Aetio lib. 15. diuerſis modis. ſic dictum eſt quaſi inexuperabile, & à curatione nunquam aberrans.

Ἄνικητον. etiam à quibuſdam dicitur τὸ ἄνηθον, vt habetur apud Dioſc. communi omnibus aliis (vt ait Virg. Marcellus) quæ cibi appetentiam faciunt, appellatione.

Ἀνισίτης οἶνος. vinum ex aniſo factitium: quo modo & ex anetho conficitur, vt ſupra retulimus. ſedat dyſuriam, & viſceribus commodum putatur, vt refert Conſtantinus Cæſar lib. 8. cap. 4.

Ἄνισον. herba eſt Græcis, Latinis & Gallis aniſi nomina cognita, caule, folio, flore, muſcario fœniculo par, niſi quod multo minor eſt. Calfacit & ſiccat tertio ordine: hinc vrinam mouet & flatus diſcutit.

Ἀνισοβαρὴς σφυγμός. Eſt pulſus inęqualis in vna arteriæ pulſatione vnaque arteriæ parte, qui continuus manet, neque tranſit à celeritate in tarditatem nec contra.

Ἄνοια. amentia. ἀφροσύνη. Eſt ratiocinatricis functionis abolitio & veluti paralyſis. Fit à cauſis

©BIUM

cauſis omnibus cerebrum impenſe refrigerantibus, & ab ipſa etiam naturali conformatione cerebri imbecilliore. Differt ἀπὸ τῆς μωρώσεως, quod hęc diminutio tantum ſit illius facultatis, nec cauſas habeat tam vehementes. Differt quoque ἀπὸ τῆς ἀφροσύνης, quæ non abolitio quidem eſt & deperditio ratiocinatricis potentiæ, ſed deprauata tantum motio.

Ἀνομοιομερῆ. partes diſſimilares, ſiue diſſimiles. Definiuntur ab Ariſtotele eſſe partes, quæ cum ex ſimplicibus componantur, in alias partes diſſimiles, non in ſimiles diuiduntur. Veluti manus in manus non poteſt diuidi, neque facies in facies, ſed manus in ea quæ ab ipſa diuerſæ ſunt naturæ & nominis. Dicuntur autem aliis nominibus ἑτερογλῶς ἐ ὀργανικὰ μόρια ſeu μέρη. id eſt, alterius generis & inſtrumentales: de quibus vide ſuo loco.

Ἀνορισμένον. ſignificat apud Hippocr. remollitum. vt explicat Gal. ἐν ταῖς γλώσσαις.

Ἀνορεξία. inappetentia, σιτίων ἀποροφή, hoc eſt, ciborum auerſio, vt ait Paulus lib. 3: cap. 37. fit à contrariis cauſis, à quibus appetitus excitatur, quod vel perierit ſenſus ſuctionis venarum, vel quod nulla amplius fiat exuctio, vel quod corpori nulla accidat vacuatio. Fit etiam ſæpe vel ab immodico ventris & inteſtinorum profluuio, vel ob bilioſi humoris, tenacis, acris, & porracei delationem in ventriculum, vel pharmaci potionem, vel immodicam ſanguinis detractionem, vel, quæ maxima inappetentiæ cauſa eſt, propter caliditatem, quæ ſolidas corporis partes laxando exoluit, & ad attractionem imbecilliores reddit.

Ἀνταχάτης. eſt ſuccinum, vel lapis alterius coloris bituminoſus, qui cum vritur myrrham redolet, vt ſcribit Georgius Agricola.

Ἀντερώς. lapis qui proprio nomine ἀμέθυστος appellatur.

Ἀντάδες. ſunt glandulæ duæ valde fungoſæ & ſpongioſæ, paulo ſupra laryngem ſitæ, & vtroque in latere ſingulæ, ſaliuam copioſam continentes qua & aſpera arteria & ſtomachus & tota ipſa oris amplitudo humectatur. Eædem alio nomine παιδία appellantur. multi tonſillas, & fauces verterunt: multi quatuor enumerant, binas quidem ad linguæ radicem, vtrinque ſingulas, binas vero penitiores, quas Pollux μῆλα vocari tradit. vulgus amygdalas nuncupat. Significant autem Ἀντάδες non modo glandulas ipſas, ſed etiam earum morbum. Nam ſicut οἱ ἀδένες indurati χοιράδες nuncupantur, ſic etiam τὰ παιδία, hoc eſt, tonſillæ, vel inflammatæ, vel ſupra naturalem modum auctæ, vel quaſi deſiccatæ, cibi potuſque & ſpiritus iter impedientes, è regione vtrinque ſibi inuicem oppoſitæ (vnde nomen habent) Ἀντάδες dicuntur, vt ſcribit Paulus lib. 6. cap. 30. Sunt autem qui diſtinguant inter ἀντάδας & παιδία, vocantes proprie ἀντάδας inflammationem ipſarum tonſillarum, παιδία vero inflammationem earum quę prope tonſillas ſunt, partium. At Celſus ἀντάδας tonſillas quæ poſt inflammationes indurûere, à Græcis vocari ſcribit.

Ἀνάδοτα. dicta ſunt à veteribus medicamenta, quæ non extrinſecus quidem impoſita, ſed intra corpus aſſumpta affectibus medentur, & grauiſſimis caſibus auxilio ſunt, vt quæ, ſicut ait Cornel. Celſus, recte quidem dentur colliſis corporibus vel per ictus, vel vbi ex alto deciderunt, vel in viſcerum, laterum, faucium, interiorumque partium doloribus, ſed maxime aduerſus venena, vel per morſus, vel per cibos, vel per potiones noſtris corporibus inſerta. Eſt enim triplex iſta eorum differentia à Galen. prodita, quod alia lethalium medicamentorum gratia offeruntur, alia valent aduerſus beſtias virus eiaculantes: alia vero morbis ex prauo victu contractis opitulantur. Sunt autem nonnulla ad hos omnes vſus accommoda, inter quæ theriace primas tenet. Cæterum hæc eſt communis omnium antidotωn forma, primum medicamenta teruntur, deinde cum melle ſubiguntur, donec in vnitatem coeant.

Ἀνακάρδιον. ſic dicitur cauum illud quod ſub pectore eſt, carneum, molleque ad os ventris: Vocatur etiam σφαγή. Rufus cauitatem eam pectoris, quæ eſt ad clauiculas, tradit ab Homero dici λευκανίλω, à medicis vero ἀνακάρδιον καὶ σφαγήν.

Ἀνακνήμιον. dicitur ab anatomicis anterior & nuda tibiæ portio & ſola fere cute contecta, in quam muſculorum tibiam mouentium tendines inſeruntur. Galen. comment. 2. εἰς τὸ περὶ ἄρθρων ſcribit ἀντικνήμιον eſſe tibiæ mediam & anteriorem partem, quæ minime carnoſa eſt, & per vniuerſam tibiam à ſummo ad imum in longitudinem fertur, atque in his qui graciles ſunt, conſpicitur. Sic autem dicta eſt, vt plerique volunt, quod contraria ſit parti tibiæ inſigniori, quam Gal. γαστροκνημίαν, Latini ſuram appellant: vel, vt ego iudico, quod ſit veluti frons τῆς κνήμης. Eadem vero pars, quia multum acuta eſt, etiam à quibuſdam ἄκανθα vocatur. Gaza apud Ariſtot. ἀντικνήμιον cream vertit: Celſus tibiam appellat.

Ἀντικόντωσις. ſignificat apud Hippo. τὸν δίφρον τῆς κοντῆς ἀντέρεισιν. hoc eſt, renixum eum qui conto fit aut remo.

Ἀντιπυρετικὸν. dicitur à quibuſdam ὁ ἑλλέβορος, quod in Anticyra gignatur: à quibuſdam vero σταφυλοειδὲς τὸ μέλαν, vt habetur apud Dioſcor.

Ἀντιλόβιον ἤ

Ἀντιλοβίς. dicitur pars illa exigua in auricula, quæ infimæ auriculæ, quam λοβὸν appellant, ſuperpoſita eſt. Rufus ſcribit ὀπισθίδα vocari τὸ τῆς ἕλικος τέλος τὸ ὀπίσθιον. hoc eſt extremum & perbreuem finem partis eius auriculæ, quam ἕλικα appellant. Vt autem nomen ipſum indicat, ἀντιλόβιον oppoſitum eſt τῷ λοβῷ.

Ἀντίμηλον. ſic dicitur à quibuſdam ὁ μανδραγόρας, vt habetur apud Dioſcoridem.

Definitionum medicarum libri XXIIII - page 47 sur 554

©BIUM

Ἀνήκαστα. eſt ſpecies corallii nigri, ſecundum Dioſcor. arboris figura, magiſque ramoſi, & vires eaſdem quas & corallium habentis. Adſtringit enim & refrigerat mediocriter. Georgius Agricola ſcribit non aliud videri, quam hæmatitem nigrum.

Ἀνήρριζον. herba eſt caule & foliis anagallidi ſimilis, ideoque ſylueſtris anagallis vocata. Semen habet vituli narium ſimile: vnde & nomen inditum fuit. Alii ἀνάῤῥιζον appellant. Vires habet mixtas. diſcutit enim & refrigerat. Galen. ὁ παῖς γλώσσης ſcribit ab Hippocr. eo nomine appellari herbam, quæ βούκρανον & λυχνὺς ἀγρία vocatur. Dictum eſt & eo nomine τὸ ἱππόγλωσσον, ſicut habetur apud Dioſcoridem.

Ἀγκιόροδον. dicitur allium prægrande, quod & allium vlpicum appellatur.

Ἀνάπαυσις. reuulſio. Eſt humoris fluentis attractio in partem contrariam. Adhibetur proprie humori fluenti, vt eius curſum in oppoſitum reuocet. Qui enim parti ægræ iam impactus eſt, is deriuari, non reuelli dicitur, quod non niſi per propinquas affectæ ſedi partes vacuari poſſit. Reuulſio autem in partem fit contrariam, & longe ab affecta diſtantem, vt ab inferiori ad ſuperiorem, à dextera ad ſiniſtram, ab anteriore ad poſteriorem, ab interna ad externam, & è contrario. Tot enim ſunt poſitionum contrariæ differentiæ, à quibus ſolis reuellendi indicatio peti debet. Quanquam præterea alia quædam ea in re ſpectare oportet, non quod reuulſionis ſubſtantiam conſtituant, ſed faciliorem certe & tutiorem reuulſionem efficiat. Ea ſunt meatuum ductuumque aptitudo per quos ab vna parte in aliam humor transferri poſſit, & partium nobilitas vel ignobilitas, ſenſibilitas aut inſenſibilitas, robur aut imbecillitas. Siquidē à parte nobili ad ignobilem, à ſenſibili ad inſenſibilem, non aūt è contrario transferendus humor eſt: aut ſi de iis partes ambigant, ab imbecilla perpetuo in robuſtam. Sunt autem reuulſoria præſidia quamplurima, vt vincula quidem artuum, cum humores in thoracem & ventrem feruntur: vomitus, vbi inferiora petunt: acres clyſteres, ſi vomitus infeſtent: vrinæ, ſudores aluique dejectiones, ſiue ad ſuperiora, ſiue ad inferiora humorum impetus feratur. Item cucurbitula mammis appoſita, ſi menſtrua immoderate profluant, eademque affixa hypochondriis, ſi ſanguis è naribus effluuium ſiſtendum eſt. Ad hæc acria medicamenta artubus illita, ſi humores ad caput & viſcera decumbant, ſicut ſe factitaſſe Oribaſius prodidit, qui cruri, in quod humor confluxerat, adhibito repellente medicamento, eoq; ita deligato vt ab infima eius parte cœpta deligatio perpetuo arctior ad inguina vſque procederet: alteri medicamentum calidum & attrahens illeuit, itaque fluxionem commutauit, & in alterum crus tranſtulit, Timocratis cuiuſdam exemplum ſequutus, qui, cum iuuenis quidam non mediocre pondus ex agro in vrbem dextra manu tuliſſet, & ingentem in ea tumorem ob id concitaſſet, ſuaſiſſe fertur, vt pari pondere ſiniſtra geſtato, tantūdem itineris conficeret. ita enim fore, vt, quemadmodum euentus demonſtrauit, dextræ manus tumor euaneſceret.

Ἀνάσπαστα. dicuntur medicamenta quæ eadem cum πρὸς ἀνασπάω, quod & ἀνασπὸς dicitur, facultate pollent: quæque in ſpodii penuria in eius locum ſubſtitui poſſunt. de quibus Dioſcorides lib. 5. agens de pompholyge cuius ſpecies ſpodium eſt.

Ἀνώτερον. dorſum, quod tamen proprio nomine νῶτον vocant. de quo vide ſuo loco. ſic autem à quibuſdam dictum eſt, quod πρὸς στέρνῳ, hoc eſt pectori, oppoſitum ſit.

Ἀνώτερος. eſt pars craſſior τῆς αὐξένικος, oppoſita πρὸς πρόγῳ. Sic quidem eam definit Rufus. Ergo cum πρόγος dicatur eminentia auriculæ vergens ad tempora, & poſita ex aduerſo τῆς κόγχης, patet καὶ πρόγον dici eam partem τῆς αὐξένικος quæ craſſior eſt, & è regione τῷ πρόγῳ, aduerſa in parte poſita eſt.

Ἀνάπυον. renitens. Species eſt duri. de qua vide in dictione Σκληρόν.

Ἀνχειρ. pollex. Eſt digitus primus à carpo ſiue brachiali incipiens, eiq; per diarthroſim inſertus, reliquis quatuor digitis multo inferior, & illius non recta, ſed ex obliquo oppoſitus. Sic à Græcis videtur dictus, vt ſcribit Galenus, quod ſolus ipſe tantum valeat polleatque quantum reliqui quatuor. Latine promanus dici poſſit. Siquidem manus actiones omnes per eum habet firmiores, eo ſolo tantum roboris præbente, quantum reliqui digiti ſimul iuncti: eaſque omnes æque ceſſare & aboleri neceſſe eſt, ſiue ipſe ſolus, ſiue alii deſint. itaque à pollendo etiam pollicem Latini appellauere. Sunt autem qui ἀνὴχειρα dictum velint, quod cæteris digitis oppoſitus ſit, ex aduerſo ſitus. Dicitur & μέγας propter magnitudinem ſeu præſtantiam.

Ἀνώλιον. nomen eſt malagmatis valde adſtringentis cuius deſcriptio habetur apud Paulum lib. 7.

Ἀνώδυνον. Eſt medicamentum mediocriter calidum, dolorem deliniēs. Eiuſmodi quidem eſt quod proprie ἀνώδυνον dicitur, calore ſcilicet ita temperatum, vt calori noſtro natiuo quam ſimillimum ſit, vel ſaltem intra primum ordinem excalfaciat. Tale namq; eſſe oportet, vt demulceat delineatq; quodammodo exaſperatas corporis noſtri partes, dulciq; ſenſu, quē mouet, earum veluti triſtitiam moleſtumque ſenſum aboleat. Itaque proxime ad naturam ἥ γλυκέος, hoc eſt, dulcis, accedit, de quo ſuo loco dicemus. Sed & tenuium partium eſſe conuenit, nihilque habere adſtrictionis, vt vna pariter euacuet, digerat, rarefaciat, extenuet, concoquat, atque æquabile reddat quicquid in partibus dolore vexatis humorum eſt acrium, aut lento-

©BIUM

lentorum, aut craſſorum, aut multorum tenuibus ſpiramentis infarctorum, vel quicquid vaporoſi, aut craſſi, aut admodum frigidi ſpiritus particulæ dolenti inhæſit, impactumque eſt. Aliud ab eo eſt πρὸς ἀνωδύνων genus, quod reuera eiuſmodi non eſt, ſed dicitur tantum contrario temperamento præditum, vt quod refrigerando & obſtupefaciendo doloris ſenſum tollat. Dicitur etiam id ἀνωδύνων, ſed improprie, quod affectum ſanat, medeturque morbo à quo dolor excitatus eſt: eo namque ſublato protinus dolorem quoque ſedari neceſſe eſt.

Ἀνωμαλία. inæqualitas. Eſt ſenſus humoris pauci & minime acris, per corporis habitum, ante febrem leuiter moti. Symptoma eſt ante acceſſionem febrilem exoriens, ſicut rigor & horror. Pertinet quidem ad facultatem animalem motricem, eſtq; vnum ex motibus voluntariis deprauatis, ſenſus tamen magis videtur eſſe quam motus, quod humor à quo gignitur, vel non moueri, quēadmodum in pruritu & laſſitudine vlceroſa, vel minimum moueri ſentiatur. Eſt autem ſenſus quidam profundus in tota corporis mole, ceu diſperſæ per eam cuiuſdam rei à natura alienæ. Id autem quod diſperſum eſt, aliquando quidem veluti ſubcalidum eſſe videtur, aliquando mordax citra dolorem, aliquando vtroque modo afficiens, aut ſine iis leuiter omnes carnes diſtēdens. Eſt autem humor qui eum ſenſum inuehit, excrementoſus quidē, ſed multo paucior, minuſque mordax quam in rigore aut horrore, & ad cuius vacuationem facultas expultrix non magnopere concitetur: in corporis habitu, ſicut & is à quo rigor horrorq; fiunt, continetur, & febrem fere ſemper præcedit, quanquam, perinde atque rigor, ex praua victus ratione citra febrem accidere poſſit.

Ἀνώμαλος σφυγμός. inæqualis pulſus. Eſt pulſus in quo vel nullæ vel non omnes pulſuum differentiæ pares manent. Si nullæ, ſimpliciter & abſolute inæqualis eſt: ſi non omnes, idem quatenus quidem non omnes, ſecundum quid inæqualis, quatenus vero aliquæ pares manent, æqualis ſecundum quid dici poteſt. Nam abſolute æqualem pulſum dicas & inæqualem, an aliquo in genere, multum refert. quod abſolute inæqualis, neque magnitudine an, neque velocitatem, neque aliam vllam differentiam parem ſeruet: ille vero qui in vna aut pluribus tantum inæqualis eſt, atque in cæteris paritatem ſeruat, non ſimpliciter, ſed certa aliqua differentia aut pluribus inæqualis dicatur, cum in reliquis æqualitatem retineat. Fit autem pulſus ſimpliciter inæqualis duobus modis, vno quidem in pluribus pulſationibus imparibus & inæqualibus, altero vero in vna pulſatione. Ille συνημμενικὸς dicitur, eſtque cognitu multo facilior, ſpecies autem habet ὑφαλείπουσα, παρεμπίπτουσα, μύρμηκα, ſiue μυρμηκίζουσα. Qui vero in vna pulſatione ſeu diaſtole inæqualis eſt, cognitu longe difficilior eſt. fitque bifariam, in vna arteriæ parte, aut diuerſis eius partibus. ſed illa quidem inæqualitas in duabus tantum pulſuum differentiis, velocitate ſcilicet & vehementia, earumq; contrariis inuenitur, cum velocius aut vehementius circa vnum medici digitum moueri cœperit arteria, & in tarditatem aut languorem deſinit, vel contra. Eius ſpecies ſunt δορκαδίζων & δίκροτος. Quæ vero in diuerſis arteriæ partibus eſt, per omnia pulſuum genera inuenitur, quanquam in quantitate, ſiue magnitudine diaſtoles manifeſtius percipiatur. Sunt autem plures eius differentiæ, μύρμηξ κατὰ μίαν πλευρὰν, ὅπου νευρικός τε καὶ ἀνευρυσμικός, κυματώδης, σκωληκίζων, μυρμηκίζων, ἐκλυτὸς, ἀπασμώδης, κλονώδης, καὶ ἀμφίρυτος. De quibus omnibus ſuis locis videndum. Vide & tabulam in dictione σφυγμός.

Ἄνησις. eſt planta fruticoſa ramos gerens dodrante maiores, frequentibus geniculis cinctos, cauis alarum multis, capitibus rotundis, foliis lenticulæ, puſillis, ad rutæ aut pratenſis lotifolia accedentibus, ſubhirſutis, odoratis, non iniucunde olentibus. Radix illi candida eſt vltro citroque vaga. Toto caule foliata eſt in modum coronæ. Cenſetur inter aculeatas plantas. Namque inter folia nocentes & mucronatæ cuſpidis aculeos, quaſi ſpicula in ramis habet. Muria conditur antequam ſpinoſa fiat, eſtque cibis gratiſſima, illiſque os mirum in modum commendat quibus anima fœtet. ἄνησις Dioſcoridi dicitur: Theophraſtus & Galenus ἄνιον appellare maluerunt. Eſt calida facultate & extenuante, præſertim eius radix, quæ tertio fere gradu calefacere prodītur. Cortex extergit & incidit. quamobrem vrinam ducit, calculos conterit, cruſtas rumpit, & dentium dolores mitigat.

Ἀνώνυμος. arbor quæ & ἀνώνυμος dicitur, de qua vide ſuo loco.

Ἀξόγγιον. axungia. Eſt ſuillus adeps inueteratus. dictus Latinis axungia, quod axibus rotarum inungendis accommodus ſit. Receptū tamen eſt & à Græcis hoc nomē etiam tempore Galeni, vt ſcribit lib. 7. πρὸς χρύσιππον, vbi enarrat emplaſtrum Mnaſæi.

Ἄξων. nomen fuit ſecundæ vertebræ colli apud veteres medicos, quod ſuper eā prima vertebra, veluti ſuper axem, vertatur, vnde ὀδοντοειδὴς etiam dicta eſt.

Ἀορτή. dicta eſt ab Ariſtotele lib. 3. de partibus animalium arteria magna, quę à ſiniſtro cordis ſinu exoritur, quam ille minorē venam vocauit, eam cum vena caua comparans. Sic autem appellata fuit, quod ἀορτὴ apud Græcos ἀγγεῖον, hoc eſt, vas, ſignificet. Eſt enim, vt eodem loco Ariſtoteles ſcribit, ſanguinis conceptaculum. Vide ἀρτηρία.

Ἄορτον. dicitur apud Hippocrat. pars pulmonis vtrinque ſuſpenſa, & ſeparata, vt in libr. de morbis maiore. Eandem tamen aliquando ἄορτον vocatam fuiſſe, ſcriptum eſt à Dioſcor.

Definitionum medicarum libri XXIIII - page 49 sur 554

©BIUM

Α῎παγμα vocatur à iunioribus, vt ſcribit Galen. commen. 3. εἰς τὸ κατ' ἰητρεῖον, quod ab Hippocrate ἔκκλασμα dicitur. Eſt autem fractura totius oſſis ſecundum ipſius craſſitiem, iuxta ipſum articulum, ita vt plurimum oſſa ab inuicem diſiungantur. Idem Galen. lib. 6. meth. med. ſcribit ἔ ἀπάγματος nomen ſolis medicis proprium eſſe, & plebi inuſitatum. ſolere autem ita nominari, quoties oſſis finis, qua parte maxime cum alio committitur, abruptus eſt.

Α῎παλλα ὤστειν. ſignificat proprie vacuare, deinde, quod ad vacuationem conſequitur, ſubſidere & mollius effici, vt annotat Galen. comment. εἰς τὸ περῤῥητικόν.

Α῎παλὸν φάρμακον. lene & mite medicamentum, quale ex oui luteo & roſaceo cerato confici poteſt, & oculorum inflammationibus adhibetur, aut ſedandis aliarum partium doloribus.

Α῎παλὸν κολλύριον. Idem quod ἄδηκτον. lene & mite collyrium. vide ἄδηκτον.

Α῎παρχος οἶνος. dicitur vinum cui aqua marina admixta non eſt, vt ait Galenus lib. 12. methodi medendi. Id autem vinum generoſum omnino erat, quoniam ſolis imbecillibus vinis marina ſolebat miſceri, quæ θαλάττια & πεπλασωμένα propterea vocabantur. de quibus vide ſuo loco.

Α῎παῤῥωσις. idem eſt apud Hippocratem quod ἡ δυσῤῥωσις, vt annotat Galen. comment 2. εἰς τὸ περὶ ἀῤῥων.

Α῎παξινη. herba eſt ramoſa, quadrangula, aſperis, foliis, in orbem per interualla circumpoſitis, vt in rubia, flore candido, ſemine albo, duro, rotundo, concauo, vmbilici effigie, à qua ὀμφαλόκαρπον etiam dici putatur Dioſcoridi. Alii φιλαύῤῥωπον appellant, quia velut amici ſolent, commeantium laciniis obhæreat. Officinæ aſpergulam, rura Gallica grateronem vocant. Α῎παξινη quoque dicitur à quibuſdam τὸ ἄρκειον, id eſt, perſonata, vt author eſt Dioſcorides.

Α῎παρτι. apud Atticos & Hippoc. ſignificat idem quod ἀπηρτισμένως, id eſt, perfecte exquiſite & abſolute, vt interpretatur Gal. comment. 2. εἰς τὸ περὶ διαίτης ὀξέων.

Α῎παρτος. idem quod ἄπαρτι apud Hippoc.

Α῎πεβαστο. extuſſiuit. habetur hoc verbum apud Hippoc. lib. 5. περὶ ὀπτημάτων, ſicut legebat Dioſcor. cum tamen eodem loco omnes fere legant ἀπεβήσατο, vt ſcribit Gal. ἐν τῇ ἐξηγήσει τῶν γλωττῶν.

Α῎πειρος ἀνήρ. apud Hippocr. inſuetus, vt interpretatur Galenus comment. εἰς τὸ περὶ διαίτης ὀξέων.

Α῎πεισαπυον ἕλκος. dicitur authore Galen. lib. 2. περὶ χυμῶν, vlcus quod non eſt magnum, nec vlli grauiori noxæ coniunctum, hoc eſt, quod nec vitioſi humoris influxu impetitur, nec ſordidum, nec inflammatum eſt, nec in circumpoſita carne intemperiem vllam habet. Sic dicitur ἀπὸ τῆς περισάσεως, quæ apud Græcos afflictionem, periculum & cladem ſignificat.

Α῎πεπτα σιτία. dicuntur aliméta quæ minimum habent excrementi, vt ſylueſtrium animalium caro, & eorum quæ ſiccioribus locis victitant. Eius generis & colla & caudæ & aliæ animalium cenſentur. Oppoſita ſunt τοῖς περιπωματικοῖς.

Α῎πῤῥωγε τυπέσιν ἀπόλυται, id eſt, periit, vt interpretatur Galenus comment. 4. εἰς τὸ περὶ διαίτης ὀξέων.

Α῎περχεν. ἀποκλειόσθη, apud Hippoc. excluſus ſit.

Α῎πευθυσμένον ἔντερον. Rectum inteſtinum. Eſt inteſtinum craſſum, ordine à ventriculo ſextum, & ab ano primum, nullis gyris, ſed recta in anum deſcendens. Eius ora inferior à muſculis in orbem circunfuſis σφίγγεται, hoc eſt conſtringitur, (vnde & σφιγκτὴρ dicta eſt) vt intus detineat excrementum, vetetque ne præpropere effluat. Poſtea vero quam plurimum congeſtum graue animali eſſe cœperit, tunc foras agi ſinit, nec reluctatur ſepto tranſuerſo & muſculis abdominis excrementa foras propellentibus. Id inteſtinum vulgus longanonem vocat, Hippocr. ἀρχὸν, hoc eſt, principium vel princeps appellauit: ciuſque duas partes conſtituit: ἐσφιγμένον, hoc eſt, adſtrictum, qua parte muſculus σφιγκτὴρ collocatus eſt: & χαλαρὸν, id eſt laxum, qua latius eſt, nec vllo muſculo comprimitur.

Α῎πεψια. ſymptoma eſt alteratricis facultatis, quando cibum omnino non concoquit. Proprie enim ſignificat abolitam concoctionem, abſolutamq; cruditatem alimento nulla ſui parte in chylum mutato alteratoque. Id quod euenit ventriculi facultate coctrice læſa, extremeque imbecilla, & plane victa, tum propter inſignem aliquam intemperiem actiuarum qualitatum, aut longiorem paſſiuarum, (humida enim intemperies ventriculi, vt in hydrope: & ſicca, vt in ſenectute & tabe, non niſi longo tempore concoctionem abolent) tum propter morbum aliquem ventriculi organicum, vt eryſipelas, plegmonem, & ſcirrhum, ſiue is ſimplex ſit, ſiue cum intemperie coniunctus, tum propter tantam alimenti copiam, vt eam ventriculus ferendo coquendoque non ſit. Ac quanquam ἡ ἀπεψία ſic proprie dicatur, aliquando tamen concoctionis deprauationem, ſignificat, per quam alimenta in alienam qualitatem mutantur. Sed maior quidem perſpicuitas foret, ſi ſola concoctionis priuatio abolitioq; ἀπεψία vocaretur, δυσπεψία autem ea quæ deprauata eſt. Verum, vt Plato ait, multi res ipſas non cognoſcentes aliis nullum omnino nomen impoſuerunt, aliis vero inepta nomina indiderunt.

Α῎πηνες. blandum & mite apud Hippocr. quodque, cum ſumitur, nullam inducit moleſtiam. Contrarium eſt τὸ περιωδυνεῖ, ſicut annotat Gal. comment. εἰς τὸ περὶ διαίτης ὀξέων.

Α῎πημα. eſt ſpecies fracturæ cranii à recentioribus introducta, quam definiunt eſſe fracturam caluariæ, in parte ei quæ percuſſa

cussa est contraria factam. Soranus enim, cuius scripta de vulneribus capitis adhuc extant, voluit sicut in vitro, ita in caluaria ictu vnius partis, non eam modo quæ icta est, sed etiam contrariam findi posse. Quam tamen sententiam Paulus non probat, existimans fieri non posse, vt pars ictui opposita findatur, nec iudicans idem in hominis caluaria fieri, quod illi in vitreis vasculis euenire docent. Illa siquidem, quia vacua sint, aduersa in parte frangi prodidit: caluariam autem hominis vndique plenam & alioqui validam existere. Eorum autem errori causam hanc fuisse tradit, quod cum pluribus locis caput percussum fuerit, & vna tantum parte plaga sese prodat ostendatq;, in contraria autem nullum plagæ vestigium relictum sit, in ea tamen paulo post abscessus oriatur, qui incisus rimam fracturamque patefaciat. Nos quidem Paulo facile subscribimus, præsertim cum eidem Galenus fauere videatur, qui libro nono de vsu partium prodidit caluariam nõ factam fuisse solidam & sine futuris, ne percussa vna parte magna ossis portio violaretur, quod omnino futurum esset, si solida fuisset. Efficiunt igitur futuræ, vt ictus vna in parte acceptus, alteram quæ vltra futuram est non violet, sed noxa terminetur ad ipsam futuram. Qui fracturæ istam speciem inuexerunt, ἀπήχημα ἀπὸ τῆς ἠχοῦς nuncupauêre. Illa enim aeris, à quo sonus fit, repercussio, causa est cur in aduersa ictus parte vitrea vasa confringantur. Alicubi tamen ἀπήχημα, alibi ἀποκόπημα dici reperias, sed librariorum, vt iudicio, errore. Neque enim ἀποκοπὴ aut ἀποκόπημα id significat, sed est alia fracturæ ossis species, de qua vide in dictione ἀπόθραυσις.

A' πλήρη. συνεκλείσθη, cõclusus est, apud Hippoc. ἴλλειν namq; claudere significat.

A' πιος. proprie pyrum significat. Sed & hoc nomine herba quædam dicitur ramulos duos siue tres iunceos spargens, tenues, rubentes, qui paulum se attollunt, foliis rutæ longioribus atque angustioribus, semine paruo, radice hastulæ regiæ, pyrorum specie turbinata, tantum rotundiore, succosa. habet extra cortices nigros, intra candidum corpus. Dicitur ἄπιος herba hæc à pyri similitudine quod in radicula extrema dependet. A' πιος. sic dicitur à quibusdam ἀχειροφόρους & ἰγδάς.

A' πίτης οἶνος. vinum ex pyris factitium quæ ἄπιοι appellantur. Fit ad eundem modum, inquit Dioscorides, quo vinum cydonites. sed pyra non magnopere matura esse oportet. adstringendi facultatem habet.

A' πλόφυλλον. à quibusdam dicitur τὸ ἄλυσσον, vt habetur apud Dioscoridem.

A' πνοια. Est resolutio instrumentorum quibus respiratio efficitur. sic autem à symptomate dicta est, quod eam resolutionem spirandi priuatio consequatur. Quod tamen non ita accipi debet, quasi spiratio in totum abolita sit. (neq; enim manere posset vita) sed quod tam exigua sit, vt sensibus nulla deprehendatur, quemadmodum accidit in vteri strangulatu, apoplexia, & lethargo.

A' πόδατον. dicitur fructus τῆς βατης, qui & βάτινον, siue βάτος appellatur, Gallice framboscia.

A' πογλαύκωσις. idem quod γλαύκωμα.

A' πόγονα. fœcunda apud Hippocr. quidam tamẽ ἄγονα, hoc est infœcunda, interpretantur, vt scribit Galen. in linguis Hippocratis.

A' ποδακρυϊκὰ sunt medicamenta lacrymas mouentia, & postea expresso vacuatoq; oculorem humore superfluo, ipsas etiam supprimentia, & oculos exiccantia. Latine dici possunt delacrymatiua. Nam & Columella & Plinius delacrymare & delacrymationem ea significatione dicunt.

A' ποθεραπευτικὴ. est ratio curãdi corpora post exercitationem, humectando & emolliendo solidas partes. quæq; in meatibus continentur, euaporando. Peragitur ea potissimum per frictionem. Latine recuratoriam vocare licet.

A' ποθεραπεία. est finis perfectæ exercitationis. Est autem ea genere duplex. altera quidem exercitationis ceu pars, altera vero eius ceu species. Quæ ceu pars exercitationis est, definitur à Galeno. Postrema pars exercitationis probe peractæ. Ea duplici consilio suscipitur. tum vt excrementa quæcunque excalfacta & extenuata per exercitationem in corpore adhuc manent, prorsus eiiciantur: tum vt corpus à lassitudine tutum reddat. Porro excrementa eiiciuntur frictionibus cuique corpori conuenientibus, quæ per alios administrantur, simulque ipsarum quæ fricantur partium tensione & spiritus cohibitione. Lassitudo vero tollitur tum frictione tum vnctione ex oleo. Sic enim & solidæ partes emolliuntur, & quæ in meatibus hæserunt resoluuntur in vaporem. Tollitur vero aliquando & balneo, cuius vis ἐν τῇ ἀποθεραπείᾳ non est minima. Est autẽ frictio huius apotherapiæ præcipua pars, eamque ob causam recentioribus gymnastarum, vt ait Galenus, vocatur apotherapia ea frictionum portio, quæ post exercitationem adhibetur. Verum apotherapia quæ exercitationis ceu species est, vel in ipsa media exercitatione adhibetur, vel post absolutam exercitationem. In media quidem exercitatione, quo vitari possint obstructiones. Siquidem inter ipsam exercitationem, spiritus cohibitionem interponunt optimi gymnastæ, atque etiam frictionem, simul hominem, cum lassitudo incipit, recreantes, simul cutis meatus paulatim expurgãtes, quo videlicet perspirabile, simulque purum corpus ad subsequentes labores sit, cum alioqui verẽdum sit, ne si nihil tale gymnasta prouiderit, obstruat potius meatus quam expurget. Peracta vero exercitatione apotherapia etiam ceu species exercitationis adhiberi potest, in qua motus sint quantitate mediocres, & qualitate tardiores iis qui

Definitionum medicarum libri XXIIII - page 51 sur 554

©BIUM

in ipſa exercitatione fiebant, idque cum frequenti interpoſita quiete, qua vtique fricare hominem oportet pluribus ſimul contrectantibus, quo nec refrigeſcat pars vlla, & ocyſſime excremẽta digerantur. In hoc igitur differre inter ſe videntur αἱ ἀποθεραπεῖαι, quod ea quæ ceu pars exercitationis eſt, fricti ones motuſque alios moderatos habeat & remiſſos, qui in apotherapia exercitatione multo ſunt vehementiores, adeo vt ipſa nõ tam exercitationis remedium, quam exercitatio eſſe videatur. Quanquam autem τῆς ἀποθεραπείας nomen proprie dicatur de ea curandi ratione quæ poſt exercitationẽ adhibetur, conuenit tamẽ & omni quæ quamlibet laſſitudinem tollit, vireſque reparat quacunque tandem ex cauſa diſſolutas. Id quod patet ex Gal. in libris ſanit tuendæ, qui Veneri non minus quam exercitationi apotherapiam ſuam præſcribit.

Α πόθλιμμα. idem quod πίεσμα ſiue ὑπόπιεσμα. interdum quidem expreſſæ rei retrimentum, quod & μάγμα appellatur, aliquando vero ſuccum ipſum ab aliqua re expreſſum, adeo vt in hac ambiguitate rei ipſius vſum intueri oporteat.

Α πόῤῥαυσις. eſt detractio partis oſſis diſrupta ſuperficie, ſic vt quod aufertur ſupernatet. Dicitur alio nomine ὀπωπή. Differentia vna eſt fracturæ oſſis, quæ κατ' ἀπόῤῥαυσιν κάταγμα dicitur. De qua vide κάταγμα.

Α πιον. inſipidum. Id dicitur quod nulla inſigni qualitate præditum eſt. ſubfrigidum eſt & guſtu aquoſum. Nam & inter aquas ea maxime commendatur quæ ἄπιος eſt, & omnis qualitatis expers.

Α πεκεκριμένος. κεχωρισμένος. ſeparatus, apud Hippocratem.

Α πόκλασμα. dicitur apud Hippocr. oſſium abruptio, quæ prope articulum, per totam oſſis craſſitudinem fit, ita vt fracti oſſis partes plurimum à ſe inuicem diſtent. Recentiores medici ἄπαγμα nuncuparunt, authore Gal. comment. 3. εἰς τὸ κατ' ἰητρεῖον.

Α πολαίειν. ſignificat apud Hippocrat. præcipue quidem abradere, aliquando vero corrumpere & extenuare.

Α πολεγχίζειν. concha excipere, aut in concham teſtamue reponere.

Α πολοπή. ſpecies eſt fracturæ oſſis, quam ſupra ἀπόῤῥαυσιν diximus appellari.

Α πολόπημα. vide in dictione ἀπήγμα.

Α ποκρατῆν. coercere, retinere: vt apud Dioſcor. de ſymphyto, καὶ ἐντεροκήλας ἀποκρατῆ καταπλασσόμενον. hoc eſt, enterocelas illitu cõhibet. & apud Aetium lib. 9. cap. 35. τὸ χολῶδες μετὰ τὸν ἀθροισμὸν ἀποκρατούμενον μεγάλως βλάπτει. hoc eſt, bilioſum, poſtquam coaceruatum fuerit, retentum maxime offendit. Dicitur in eadem ſignificatione ὀπκρατεῖν à Galeno.

Α ποκριτικὴ δύναμις. expultrix facultas. Eſt facultas naturalis qua ſingulæ partes ſuperuacua excernunt. Nam cum cibo corpus alireficique oporteat, nec talis prorſus haberi poſſit, qui nihil omnino habeat diſſimile noſtræ ſubſtantiæ, ideo gigni excrementa neceſſe eſt, & vim aliquam nobis ineſſe, quę ea à probo alimento ſecreta expellat. Ea ineſt ſingulis partibus, eiuſque cauſa meatus cuique conuenientes natura molita eſt, per quos ea commode deduci poſſint atque vacuari. Vtitur autem natura in eam rem fibrarum ſeu villorum tranſuerſorum miniſterio. Per eos enim expellit, ſicut per rectos attrahit. Eſt autem facultas hæc, in corpore bene habente, ordine quarta, ſuoque munere poſt concoctricem fungitur. Primum enim attrahi alimẽtum oportet, deinde retineri, atq; ita concoqui: tum demum, ſi quid ſuperfluum eſt, excerni. Eſt enim ea naturalis vacuatio quæ concoctioni ſuccedit, eoque diſtinguitur à ſymptomatica ſiue morboſa, per quam crudorum vacuatio fieri ſolet. Sed quoniam quãdiu concoctio fit, tandiu etiam retineri alimentũ neceſſe eſt, & æquali omnino tempore retentricis concoctriciſque actio durat, videtur ſæpe numero expultrix tam coniuncta eſſe retentrici, vt vna alteri cedat. Quandiu enim retineri aliquid opus eſt, non excitatur ad actionẽ expellendi vis: & vbi retinẽdi facultas ab opere ceſſat, protinus mouetur expultrix: contraq; vbi expultrix ad opus proritatur, mox retentrix cedit, & ab opere deſiſtit. Quæ enim earũ debilior eſt, alteri cedit robuſtiori. Quanquam autem ipſe excrementorũ prouentus, ſatis per ſe ſit ad excitandam eam facultatem tanquam alienorum expultricem, ſæpe tamen etiam in ſanis corporibus & ſecundum naturam ſe habentibus eorum copia aut acrimonia aut etiam dolore cõmouetur. Nam in eum vſum bilem flauam natura excernit per inteſtina, vt ea inde irritata facilius ſtercora deiiciant. Verum eam acrimoniã in excretionibus naturalibus mediocrem omnino eſſe oportet. Vbi enim vrget vehementius, ſymptomaticas potius excretiones concitat. Facultas ὀποκριτικὴ dicitur etiam à Gal. φερωσικὴ libr. 3. facul. natur. Dicitur & διακριτικὴ, quod bonum à malo ſeparare videatur, vt apparet ex eodem in lib. de ſymptomatum differentiis, vbi ſymptomata functionis naturalis perſequitur. de qua tamen vide ſuo loco.

Α πορρουσικὰ φάρμακα. Repellentia ſiue repercutientia medicamenta. Sic dicuntur quæ in altum occurrentes ſibi humores repellunt. Contraria ſunt attrahentibus, vt quæ ex alto vehementius euocent. Itaque cum attrahentibus eſſentia ſit calida & tenuium partium repellentibus frigida eſt, & craſſarum partium. Attrahit enim perpetuo calidum, & repellit frigidum. Verum quod cum caliditate coniunctam habet partium tenuitatem, attrahit vehementius: quod vero cum frigiditate partium craſſitiem, euiuſmodi eſt adſtringens, id maiorem vim propellendi habet. Eſt autem ab actionis vehementia τῆς ὀπκρουσικοῖς nomen impoſitum.

©BIUM

impoſitum. Itaque proprie ea repellunt quæ adſtringunt, quanquam non ea quidem ſolum, ſed etiam quæ ſine adſtrictione refrigerant, vt ſcribit Gal. lib. 14. meth. med.

Α' πάχυον. eſt frutex virgis longis conſtans, graueolentibus, lentis vitilium modo, fructu fere inuictis, folio hederæ, molliore tamen & per extremum acutiore, lento, graui odore, luteo liquore pleno. Siliquas gerit, ceu fabarũ, folliculari ſpecie, digiti longitudine protenſas, in quibus ſemen eſt album, durum, paruum. Folia eius cum adipe in panes coacta, canes, lupos, vulpes, pantheras enecant in cibo data: atque ab his animalibus peculiaria habet nomina, ſed valde vſitato apud Latinos nomine braſſica canina appellatur, ſicut à Galeno κωνοκράμβη. Dicitur ſicca eſſe citra ſiccitatem, & propterea emplaſtri modo impoſitam diſcutiendi vim habere. verum non minus homini malefica & exitialis, quam reliquis animalibus eſt.

Α' πολελαμμένας κοιλίας. id eſt, ἐπεχομένας. alui ſuppreſſæ apud Hippocr. dicuntur in Prorrhetico. & eodem in libro πολελαμμένοι σίτων, dicuntur οἱ ἀνόρεκτοι, vt plærique interpretantur, quaſi à cibo ſecluſi. Nonnulli vero eos intelligũt quibus aluus adſtricta eſt, de quibus etiam eandem vocem vſurpaſſe Hippocrat. videtur ἐν τῷ περὶ διαίτης ὀξέων. Author Galen. comment. εἰς τὸ προῤῥητικόν. Participium hoc eſt à themate ἐπιλαμβάνω, frequens apud Hippocratem. Exponitur tamen diuerſis modis. Bacchius enim exponit πλήρεις ὄντες: Epicles autem, ζοφώδεις γέμοντες. Annotauit idem & Erotianus.

Α' πόληψις οὔρου. dicitur ἡ ἐπίσχεσις οὔρου, id eſt vrinę ſuppreſſio, interprete Galeno in comment. εἰς τὸ προῤῥητικόν.

Α' πόληψις τῆς φλεβῶν. apud Hippocratem, venarum repletio & copia, vt interpretatur Gal. comment. 4. εἰς τὸ περὶ διαίτης ὀξέων.

Α' πόλυον. à Syris dicitur ὁ Κνίδιος κόκκος, qui thymelææ ſemen eſt, vt habetur apud Dioſcor. ſicut ab aliis λίνον: cuius ipſe rationem hanc adfert, quod frutex qui illum producit, ſimilis ſit naturâ ſatiuo lino.

Α' πόμα. eſt potio dulcis, fauis multa aqua dilutis incoctiſque. Curam omnem eius conficiendi hanc breuiter eſſe dixit Galen. vt nec fauus admodũ ſit vitioſus, coquatur que bene in fontana aqua, quę & pura ſit, & dulcis. Oportet enim, inquit, expreſſo à fauis melle eatenus in aqua coquere, quoad nulla inde ſpuma exiſtat. Verum paulo exquiſitius hunc in modum compoſitionẽ eius Aetius explicauit. A fauis, inquit, candidis & pellucido melle plenis mel manibus exprimitur, optima fontis aqua permiſcetur. Si mel q̃ diſtrictum manauit, craſſius apparebit, quaternæ aquæ partes ad mellis ſingulas adiiciuntur: ſin liquidius profluxit, ternæ. Paulus tamen ſine diſcrimine ternas aquæ partes & dimidiam miſcet. Si aridiores ſunt faui, diſſecantur, & manibus ſubacti diſtringuntur. Hæc in olla noua in qua prius inferbuerit aqua, vt qualitas terreſtris eluatur, igni lucido nec fumoſo decoquuntur, deterſa iugiter ſpuma vel cera quæ ſummatim enatat. Vbi nihil amplius erit ſpumæ, & octaua aut ſeptima circiter pars modi totius abſumpta fuerit, reliqua refrigerati perfecte ſinitur. Die ſequẽti tollitur quod ſupra innatat. Reliquum reponitur in vas teſtaceum, & reconditur in cella vinaria. Galenus annotauit comm. 3. εἰς τὸ περὶ ἀγμῶν, ab Hippocrate & pleriſque aliis τὸ ἀπόμελι alio nomine vocari ὀξύγλυκυ ſiue ὀξυγλυκὺς, & fieri à quibuſdam ex melle & aceto, ab aliis vero ex fauis & aceto ſimul incoctis. Huius enim duplicem facit differentiam. Alterum, inquit, dulce eſt, alterum magis acidum eſt. Atque id rurſus geminum eſt. aut enim ex melle cõſtat & aceto, aut ex fauis & aceto. Nos, inquit Galenus, ex fauis conficimus, acetum melli adiicientes, poſtea incoquentes, donec eorum qualitates in vnitatem coierint, atq; aceti vis frangatur. De apomelite, hæc fere medici prodiderunt, extergendi & incidendi vi præditum eſſe, bilioſa per aluũ ducere, vrinam mouere, ſed tamen calidis & ſiccis naturis aduerſari, morbis etiam calidis & præcordiorum inflammationibus ſitim non ſedare, imo vero augere. Dandum autem eſſe ante ſorbitiones, quod à cibo noceat. Medium autem apomeli eſſe inter mulſam & oxymeli Galen. lib. 8. meth. med. prodidit.

Α' πομπλὶς. idem quod ἀμαμπλὶς. de quo ſupra.

Α' πομφολύγας. hoc eſt protẽdens labra compreſſim, vt interpretatur Galenus in explicatione vocum Hippocratis.

Α' πόνα. dicuntur medicamenta quæ dolorem & laſſitudinem leuant, quæ propriis nominibus ἀναώδυνα & ἄκοπα appellantur, de quibus ſuis locis.

Α' πονευομένως. ἀνεπιστρέπτως, apud Hippocr.

Α' πονεύρωσις. eſt neruoſum quid, tenue & latum, ex muſculo exoriens. Neruus quidem non eſt, ſed corpus inter ligamentum atque neruum naturâ medium, latum ſemper & aliquando tam tenue vt membrana videri poſſet, niſi fibris quibuſdam intercurrentibus ab ea diſtingueretur. E muſculo ducit originem, vel potius, vt quibuſdam anatomes peritis viſum eſt, extremitas eſt muſculi (in eam enim muſculus deſinit) alibi magis minus neruoſa. Has enim duas differentias faciunt τῆς ἀπονευρώσεως, hanc ὁρχηδόνα, illam νευρώδη ἀπονεύρωσιν appellantes. Dici etiam eo nomine ab Hippocr. τὸν πόνον τὸν, hoc eſt tẽdinem, ſcribit Galen. comment. 2. εἰς τὸ περὶ ἄρθρων.

Α' πόξυς. vocatur ab Hippocrate pars quælibet corporis quæ in extremitate tenuatur, ſicut brachium iuxta brachiale, & crus iuxta pedem, vt annotat Galen. comment. εἰς τὸ κατ' ἰητρεῖον.

Α' πόξυσματα. ramenta. quæ ab inteſtinis per δυσεντερίας abradũtur humoris acrimonia, quæ ſtrigmenta quidam appellant.

©BIUM

Ἀποπάλλεσθαι. verbum est apud Hippocr. interdum quidem actiuæ significationis, vt libr. 1. de morbis mulierum, interdum passiuæ, vt in lib. de natura humana. significat autem expellere vel expelli.

Ἀποπάλλησις. ἀπόπαλσις. id est, expulsio: apud Hippocr. ἀπὸ τῦ ἀποπάλλεσθαι.

Ἀπόπληξία. est obstructio principii communis neruorum, sensum motumque omnibus corporis partibus repente adimens, & principes actiones offendens. Eius repentina quidem accessio significat humorem plane frigidum, crassum aut viscosum replere & obstruere præcipuos cerebri ventriculos, non autem propter totius eius substantiæ intemperiem excitari. Est enim vitiosus humor sola eius causa, in cerebro citra putredinem citraque febrem consistens, pituitosus præsertim, aliquando vero & melancholicus, de quo scripsit in aphorismis Hippocr. Apoplexias maxime excitari à quadragesimo anno vsque ad sexagesimum. Hic humor non modo principes cerebri ventriculos affatim implet, sed cerebri etiam corpus imbuit, vt nullus vel perexiguus spiritus animalis in neruos subeat. Qua quidem in re ἀπὸ τῆς ὀπλὴψιας differt, in qua non abolitus sed deprauatus tantum facultatis animalis motus est, atque similiter ἀπὸ τῆς ἡμιπληξίας, siue ἡμιπληγὸς, quæ nō toto cerebro obstructo, sed altera tantum eius parte gignuntur. Cæterum quamuis in apoplexia motum omnem perire dixerimus, seruatur tamen necessario aliqua ex parte respiratio, in quam totis viribus natura enititur, omnesque suos conatus intendit, verum difficulter admodum procedit. tantoq; difficilius, quanto obstructio maior existit. quo vno argumēto periculi magnitudinem intelligimus, & à caro atque catalepsi discernimus, in quibus libera solet esse respiratio. Senes maxime tentantur apoplexia, idq; per hyemen: sed & iuniores aliquando, qui cibo & vino immodice indulgentes cerebrum assiduis cruditatibus frigidius & imbecillius reddiderunt. Non facile seruantur qui in hunc morbum inciderint, cum sit & natura magnus & valde acutus, aut si bona aliqua fortuna eos periculo subtraxerit, longis tamen morbis conflictantur & languent, vel toto corpore, vel aliqua omnino parte resoluti, aut etiam mente capti. Sed fere fit vt sublata apoplexia dimidii corporis resolutio succedat, quam Græci ἡμιπληξίαν siue ἡμιπληγίον vocauere. Sic quidem habet vniuersalis apoplexia, totum corpus sensu motuque priuās. Cui similis affectio si vnam aliquam partem occupet, illius partis ἀποπληξία dicetur. Scripsit enim Hippocr. ἀπόπληκτον αὐτῷ τὸ σκέλος ἐγένετο, hoc est sensu motuque carens illi crus euaserat.

Ἀπορέγει. ἀποτείνει, hoc est, porrigit: apud Hippocrat. ἐν τῷ περὶ ἀγμῶν. quo tamen in loco varie ab interpretibus exponitur, vt ibi annotat Galen. comment. 1.

Ἀποσιὴς. ἀποβεβεὶς, id est, extinctus, apud Hippocratem.

Ἀποσία. fastidium ciborum & inappetentia, sed vt aliquid tamen assumatur. Galen. apud Hippocrat. Aphor. 17. libr. 4. interpretatur. ἀπορεξίαν. Hæc in eo differt ἀπὸ τῆ ἀσιτίας, quod hæc abstinentia sit à cibo in totum, & voluntaria sit, non autem, vt illa, morbi alicuius symptoma.

Ἀποσιτικὰ. dicuntur apud Hippoc. ea quæ fastidium cibi, & inappetentiam faciunt.

Ἀπόσιτοι. dicuntur ab Hippocr. οἱ ἀπόρεκτοι, id est, inappetentes & qui oblatos cibos propter morbum fastidiunt. Qui autem appetentia carentes, sani tamen eos non sumunt, ἀσίτους Græci appellant, vt author est Galen. comment. in librum primum περὶ ἐπιδημιῶν.

Ἀποσκεπαρνισμὸς. est species vna fracturæ cranii, quam tertiam cōstituit Galenus, cum ipsum finditur, osque rumpitur, & à reliquo osse discedit, sic vt in eo teli vestigium relinquatur. Hoc leui telo fit & acuto, quod interdum summam partem, interdum alte os diuidit, nonnunquam ita vt testam resoluat, perinde ac si ascia ligni fragmentum abscindatur, præsertim si ictus à latere fuerit. Ideoque à quadam similitudine ἀποσκεπαρνισμὸν iuniores appellarūt. siquidem σκέπαρνος asciam significat.

Ἀπόσκημμα ἢ

Ἀπόσκηψις. quid sit aperte Galenus declarat lib. 2. ad Glauconem, dicens sic vocari eum affectum, quando humores aliqui, qui prius in aliqua parte molesti erant, ea relicta in alteram transeunt.

Ἀποσμιλαίνειν. significat apud Hippoc. in acutum fingi siue in acutam figuram duci, vt annotat Galen. comment. 2. εἰς τὸ περὶ ἄρθρων.

Ἀπόσπασμα. dicitur omnis solutio cōtinui quæ organicis partibus accidit. sic enim vnico vocabulo appellatur, quōd nullum in similaribus est, in quibus continui diuisiones diuersa nomina sortiuntur, vt scribit Gal. in li. de constitut. artis medicæ. Idem autem initio lib. 4. meth. med. dicit ἀπόσπασμα significare continui solutionem, quæ ligamentis accidit vt ῥῆγμα & θλάσμα, quæ in vasis musculisque ex violento ictu vel graui casu, vel alio quopiam valente motu excitatur. Hippocrates autem ἀπόσπασμα appellat cum abruptis iis quæ ossa inter se connectunt, ipsa quæ prius iungebantur, plurimum ab inuicem dehiscunt. sicut annotat Gal. commen. 3. εἰς τὸ κατ' ἰητρεῖον.

Ἀποσπογγισμὸς. est spongiæ vel siccæ, vel aqua perfusæ admotio. Eam scripsit Archigenes adhiberi, cum in reliquis corporis partibus, tum in facie. in illis quidem ad detergēdum, vel sordes adhærentes, vel saniem, vel sanguinem, vel pus, vel ipsa etiam medicamenta, vel ad sedandos dolores, quos morsus aut pruritus excitarit: in hac autem, vt renouemus & suscitemus languescentes spiritus, velut in animi defectibus contingit, quibus opitulamur æstate quidem affusa frigida,

©BIUM

frigida, hyeme autem egelida, perinde atq; per vigorem ingentis cauſi, in quo non modo faciē, verum etiam pectus per ſpongiam perfundendum eſſe Archigenes præcipit, ſecus ac in principio aut incremento acceſſionis: in eo enim nō per ſpongiam, ſed per odoramenta ægri refocillari ſolent.

Ἀπόστασις. abſceſſus. Idem quod τὸ ἀπόσημα. Verum quibuſdam locis Hippocrates appellat ἀπόστασιν, vnius morbi in alterum μετάστασιν, id eſt tranſitionem, quam etiam medici μετάπτωσιν vocant. Idem vero etiam πλὴν κατ' ἔκρουν κένωσιν, hoc eſt, vacuationem quæ per effluxum fit, vt lib. 1. περὶ ὑδρωπικῶν, ſicut in comm. annotat Galenus.

Ἀπόσημα. Latinis dicitur abſceſſus, vt ait Celſus. Eſt autem tumor omnis, qui digeri non potuit, in ſuppurationem conuerſus, non tam perfecte quidem vt pus iam factum ſit, ſed vt vitari non poſſit. Nanque vbi perfectum eſt, non ſimpliciter ἀπόσημα, ſed πεπεμμένον ἀπόσημα, hoc eſt coctum, appellatur à medicis. Dicitur τὸ ἀπόσημα, vt ſcribit Galen. ad Glauconem, ἀπὸ τοῦ ἀφίστασθαι, quod abſcedere ſignificat. Partes enim quæ humorem præter naturam in ſe recepere, reſoluuntur à ſe inuicem, & quæ prius contigua erant, diſparantur. Naſcitur fere omne ἀπόσημα ex phlegmone ſiue vera ſit, ſiue ἐρυσιπελατώδης, vel ex eryſipelate phlegmonode. Verumtamen vt Gal. ait, aliquando etiam conſiſtit nullo eiuſmodi affectu præcedente. Nam, ſtatim, inquit, ab initio vel humor aliquis ſuperuacuus, vel ſpiritus vaporoſus aut ipſa in parte, quæ affecta eſt, genitus, aut alicūde decumbens, ſicut accidit ἐν τοῖς ἀποσκήμμασιν, colligitur certo in loco, qui putreſcens vicina tandem corpora excoriat atque ab inuicem dirimit, atque vt alias ſpecie alius eſt, ſic aliquando variorum tum humorum tum ſolidorum corporum figuras exprimit. Atque inde duæ ſummæ περὶ ἀποσημάτων differentiæ deſumuntur. Alia enim ſimpliciter ἀπόσηματα ſunt, & tunica carent: alia tunicam habēt, in qua corporum quorūdam ſpecies & formæ continentur, inſtar lapidum, arenarum, teſtarum, lignorum, carbonum, luti, fęcis, amurcæ, & multorum aliorum, quæ in tres diduci ſpecies ſolent, ἀδρεώματα, στατώματα, & μυκηδάς. Signa omnium communia ſunt igneus loci feruor, tumor eminēs ruberque magis ſolito & durus cum dolore punctorio, pulſu, & grauitate, vt aliquid ex ipſa parte pendēre videatur. Paulus Ægineta lib. 4. diffinit ἀπόσημα eſſe carniū ſiue carnoſarum partium, muſculorum, venarum, & arteriarum corruptionem atque immutationem. Nec vero prætermittendum eſt, quod, ſicut τῇ φλεγμονῇ aut alio tumori τὸ ἀπόσημα, ita περὶ ἀποσήματα κόλπος, hoc eſt ſinus, ſuccedit. Quādiu enim humor in medio carnoſarum partium ſpatio conſiſtit & putreſcit, nec pars ipſa affecta aperta eſt, Græcis ἀφεστάναι dicitur, id eſt abſcedere, ipſumque vitium ἀπόσημα nominatur: verum ſi qua aperiatur, vt humor qui intus continetur exitum habeat, vitium non iam amplius ἀπόσημα, ſed κόλπος, hoc eſt ſinus, appellatur, vt annotauit Gal. comment. 2. εἰς τὸ κατ' ἰητρεῖον. Cæterum τῆς ἀποστάσεως nomen Hippocr. vſurpat non modo in abſceſſibus eiuſmodi, de quibus modo diximus, ſed etiam in fracturis, in quib. quia quæ fracta ſunt ἀφίστανται ἀλλήλων, hoc eſt, ad inuicem diſcedunt, merito affectus ipſe ἀπόστασις vocatur. Sed Gal. non ἀπόστασιν, ſed vſitato nomine λύσιν ἐ συνεχείας, id eſt, continui ſolutionem appellat.

Ἀποτειγίσματα. Id eſt, firmamenta, videtur Hippocr. appellare quæcunque ſine vinculo ægrę parti vniuerſæ ſuperdantur, aut à ſiniſtra vel dextra parte, aut à ſuperiori vel inferiori, ſicut annotat Gal. comment. 3. εἰς τὸ κατ' ἰητρεῖον.

Ἀπούρματα. abraſa, ſiſte abraſiones. Sic dicitur ſolutæ continuatis ſpecies fere ſuperficiaria, abraſa ſcilicet cute & interdum ſuſpenſa & nigreſcente. Gallicum vulgus cutis defloraciones appellat.

Ἀποξασμὸς. idem quod καταξασμὸς ſiue ἐγχάραξις. id eſt, ſcarificatio: vide in dictione ἐγχάραξις.

Ἀποτρόπαια. proprie dicuntur amuleta, quæ appenſa alligataque incantamenta magica & venenorum inſidias arcent, aut inefficaces reddunt. Pertinent autem etiam hæc ad medicinam, vt teſtatur Gal. nec ſunt à ratione aliena, vti φθειράμματα ab Archigene prodita, & à Galeno exploſa damnataque.

Ἀποφθορά. apud Hippocr. ſignificat abortum, quem Attici ἄμβλωσιν appellant, vt annotat Gal. comment. 1. in lib. 6. περὶ ὑδρωπικῶν.

Ἀπόξηψις. ἀπόξασις, id eſt ſcarificatio, apud Hippocr. lib. 1. de morbis.

Ἀποσκληρύνει. σκελετεύει. apud Hippocr. exiccat, indurat, ſceletum facit.

Ἀπαλλαρτίζουσι. palpitant, ſaliunt, pulſant, libr. 2. de morbis apud Hippocratem.

Ἀπόφαγμα. Fæculēta colatura, apud Hippocr. quæ & κατάφαγμα dicitur.

Ἀποφλεγματισμοί. Sunt medicamenta quæ vel gargarizata, vel commanducata, vel palato illita pituitam è capite in os eliciunt. Sunt autem omnia eiuſmodi calidę & acris facultatis, per quam pituitam partim eliquantia, partim attrahētia, partim etiam facultatem, quæ in cerebro eſt, alieni expultricem irritantia, actionem ſuam perficiunt. Fertur autem ſtillatque eo pacto pituita cum à toto cerebro, tum maxime ex prioribus eius vēticulis in eam cauitatem, quam ab vſu χοάνην, quaſi infundibulum appellant: atque inde per palatum in os decidit atque excernitur.

Ἀπόφυσις. Eſt pars oſſis extuberans. In hoc enim differt, ἀπὸ τοῦ ὀπόφυσις, quod hæc veluti quiddam ſit oſſi adnatum, nec tamen ſit oſſis cui adnatum eſt portio: ἀπόφυσις vero pars ſit totius oſſis productior & eminens, nihilque à reliquo oſſe differens, quam quod tuberculi ſeu gibbi inſtar ex oſſe procedit. Ea autem

©BIUM

autē in quibuſdam oſſibus ſimplex eſt, vt in radio: in aliis multiplex, vt in vtraque parte brachii, cubiti, femoris, tibiæ, in gena infera, ſphenoide, occipite, oſſe frōtis, temporū, omoplata, & vertebris omnibus. Vſus autē varius eſt, alibi ad tutandas articulorū inſertiones, alibi ad firmanda capita muſculorū, vel ad munimentū neruorum & reliquorū vaſorum, vt docuit Gal. Qui Græca in Latinum verterūt, ἔκφυσιν proceſſum, exceſſum, explantationem, additamentum ſubinde interpretantur. Dicitur & alio nomine in quibuſdam oſſibus ἔκφυσις.

Α᾽ πόχμα. vide in dictione ἀπόχμα.

Α᾽ πόχυμα. Zopiſſæ genus eſt, quod fit deraſa à nauibus reſinā vna cum cera. Aetius reſinam vna cum cera à nauibus abraſam interpretatur. Quidam vero reſinam è picea intelligūt. Oribaſius hoc modo præparat: Picis aridæ libram vnam, picis liquidæ, ceræ, ſingulorum vncias quatuor, reſinæ pinus vncias ſex. Omnia liquata & excolata in peluim aquæ marinæ vel communis plenam coniiciuntur, & manibus, paſtilli in modum, ſubiguntur. Magnam habet vim emolliendi.

Α᾽ πολοφίειν. apud Hippoc. lib. 6. περὶ ἐπιδημιῶν, αἱ ἀπὸ τῆς φύσιος πεῖσαι. hoc eſt, pedere, ſicut explicat Gal. comment. 3.

Α᾽ πλεῖσαι. tentari & lædi, apud Hippocr. vnde apud eundem πάθος περὶ φρενῶν ſignificat mentis læſionem & offenſam, vt annotauit Gal. comment. 3. εἰς τὸ περὶ διαίτης ὀξέων.

Α᾽ πλισὸς χριθή. dicitur apud Hippoc. hordeum integrum, ſiue in integras farinas diuiſum, ſiue imperfecte fractum, & à quo pars furfuracea ſecreta non eſt, vt explicat Galen. ἐν ταῖς γλώσσαις.

Α᾽ πλυσὸς πλευρίτης. eſt pleuritis, in qua nihil ſpuitur, ſed tuſſis inanis eſt & ſicca. Id accidit, ꝙ humores craſſi & lenti pulmonis fibris cartilaginoſis, quas βρόγχους appellant, firmiter impacti ſint.

Α᾽ πυρεξία. vacuitas à febre. Dicitur id temporis interuallum quod eſt inter duas acceſſiones vacuum liberumque à febre. A Celſo integritas Latine dicitur.

Α᾽ πύρινον. Eſt alterum genus mali punici, cui lignoſus nucleus nō eſt, ſed candidior eſt natura, & blandiores acini, minuſque amari, diſtincti membranis. dicitur ἀπὸ τῆς πυρίνου, quod nucleum lignoſum ſignificat.

Α᾽ πυρομήλη. ſignificat apud Hippocr. ſpecillum quod acumen non habet, hoc eſt, πλὴν μηλωτείδα, ſiue auricularium ſpecillum.

Α᾽ πυρὸν. ignem non expertum, non vſtum. Dicitur & Plinio hoc nomine alumen viuum.

Α᾽ ῥαδικὸς λίθος. lapis Arabicus. Eſt marmor albū, maculoſo ebori ſimilè: ſic dicitur quod reperiatur in Arabia. Is lapis tritus illitu hæmorrhoides exiccat, cinīſque eius dentifricio optimus eſt.

Α᾽ ῥαβὶς. herbę nomen eſt ad cubiti altitudinem aſſurgentis. tenues ſpargit ramos, & ex vtroque latere folia, ceu lepidii, ſed molliora & candidiora. In cacumine vero ſambuci vmbellam gerit, candidos flores habeñtem. A quibuſdam ῥάβη etiam dicitur.

Α᾽ ῥαδὸς. apud Hippocratem multis in locis ſignificat motum & perturbationem quæ in quauis parte oboritur, ſed maxime in ventriculo è cibis diuerſarum qualitatum, vt annotat. Gal. in comment. περὶ διαίτης ὀξέων. Significat autem proprie motum & palpitationem cordis ex gymnaſticis exercitiis, & cordis pulſum. Erotianus tradit dici παρὰ τὴν κίνησιν καὶ σάλον.

Α᾽ ῥαιὸν. rarum. Proprie quidem dicitur quod meatus, quos Græci πόρους vocāt, magnos per totū obtinet: ſicut è diuerſo Denſum, quod eoſdem paruos. At per metaphoram ſiue abuſum, ſiue quocunq; alio genere appellaſſe libet, de laxo coactoq; hæc ipſa vocabula dici audias. hac enim ratione & aerē & ignem raros dicimus, aquā & terram denſas: ſcilicet ad elementa ipſa translatis appellationibus, quæ tamen & vnita ſunt, & ex ſimilaribus natura partibus conſtant. nec vllos eiuſmodi meatus obtinent. Rarum ergo eſt, cuius partes ſpatiis inanibus interceptæ ſunt. Inane autem id appello, quod aere plenum ſit. Id autem corpus ſpatiis multis diſtinctū facilius quam ſpiſſum accenditur, etiāſi, quod ad caliditatis & frigiditatis attinet temperiē, ſimiliter illis ſit affectū. Nam qui in iis ſpatiis continetur aer, cum ſit ad patiēdum promptiſſimus, primo ſtatim ignis occurſu accenditur atque inflammatur, vna vero ſecū corpus vniuerſum accendit, vnam quanq; eius partem nimirum occupans.

Α᾽ ῥαιὰ. ſignificauit apud veteres, vt ſcripſit Rufus, ventrem & vniuerſa inteſtina. quanquā Heſychius tenuia tātum inteſtina interpretatus ſit. Pro inteſtinis vſurpaſſe videtur Nicander in Theriacis, loquens de viperæ fœtibus:— δῆμητρὸς ἀραιῶ, ἔνθεν ἀναῤῥώσαντες, ἀμήτορες ἐξεφύοντο. hoc eſt, - per inteſtina parentis Roſa aluo emergunt in lucem matre carentes. Inde nunc etiam μεσάραιον appellatur, quod idem eſt atque τὸ μεσεντέριον.

Α᾽ ῥαιὸς σφυγμὸς. pulſus rarus. quando quietis tempus inter diaſtolen & ſyſtolen medium longum eſt: vel cuius media quies longo durat tempore. oppoſitus eſt πυκνῷ, ſumptaque eſt hæc differentia à tempore quietis, ſeu à quantitate temporis quietis. Proprius eſt imbecillæ facultatis, vſuſque deficientis.

Α᾽ ῥαιὸν πνεῦμα. eſt ſpiritus qui longo tempore trahitur, apud Hippocr. lib. 1. περὶ ἐπιδημ. Accidit mente captis, qui quodammodo obliti reſpirare, tam raras reſpirationes efficiunt.

Α᾽ ῥαιοσύγκριτοι. dicuntur quibus libera corporis tranſpiratio eſt. Alio nomine εὐδιάπνευστοι appellantur. Nomen inditum à corporis raritate, quæ plurimum valet ad tranſpiratum.

Α᾽ ῥαιωτικὰ φάρμακα. relaxantia medicamenta. Sic dicuntur quæ meatus cutis aperiunt.

Eiuſmodi

©BIUM

Eiuſmodi autem calida ſint oportet & tenuium partium, minimeq; deſiccantia, quod aliter ſubſtantiam nec diffundere, nec laxare poſſint. Ad hoc autem conſequitur, vt & pori dilatentur. Id quod præſtare nequeunt tum valde calida, tum multum exiccantia: illa quidē, quod acria ſint atq; horrores moueant, hæc autem quia ſenſilia corpora colliquant, quorum neutrum ſine dolore fieri poteſt. At quæ citra moleſtiam excalfaciūt, ea ſola omnium ſunt rarefaciētia. Siquidem rarefactio dilatatioque voluptatis, non etiā doloris opus eſt. Vt enim dolor comprimit, ita voluptas expandit. Contraria iis ſunt τὰ πυκνωτικά, hoc eſt, cōdenſantia de quibus ſuo loco agetur. Differunt ἀπὸ τ ἀναστομωτικῶν, quod hæc vaſorum oſcula, illa cutis meatus aperiunt, & præterea propria ſubſtantia, vt docet Gal. lib. 5. ſimpl. medic.

Ἀ ἐδώδιμα. planta eſt Ægypto peculiaris & cibis idonea, nec folium, nec herbam vllam aut quicquam aliud ſimile ſupra terram habēs, ſed geminum & vtraque parte fructum ferens: ex quo etiam ἀμφίκαρπος cognominata fuit. Similis eſt τῇ ἀδρακοειδεῖ.

Ἀ ἔδρις. idem quod ἄδραξος apud Hippocr. Galenus ἐν τῇ γλώσσῃ ſcribit ab eo ſic vocari trītica legumina, & ἄδραξον legumen eſſe.

Ἀ ἑδρὸς, vt Theophraſto placet, in lente exit, res ſcabra & dura. Galeni pater agriculturæ ſtudioſus, cum per ſenectam ruri degeret, inuenit ἄδραξον quodam degenerationis argumēto durum atque rotundum innaſci lenti, cibo tamen damnatum. Eius ſemen Galenus tradit cicerculæ proximum eamque reliqua facie tam æmulari, vt multi idem eſſe genus exiſtiment, cum & vſu & viribus cōſentiāt. Heſychius interpretatur τ ἄδραξον, ὃ σπερμάτιόν τι τῶν ἐδωδίμων καὶ λάθυρον. hoc eſt, legumen aliquod, quod & λάθυρον appellant. cum quo etiā Gal. comment. lib. 1. de alimentis ex quorūdam ſententia ſcribit ἄδραξον eſſe agreſte quiddam, rotundum ac durum, eruo minus, quod inter Cereales fructus reperitur, & abiici ſolet. Dicit autem fieri ex fabis degenerantibus, non aliter quam ἀγίλωψ ex hordeo, ἀρόδάγχη ex eruo degenerante proueniunt.

Ἀ ἐδρακοειδὴς. planta eſt quæ nec folium, nec herbam vllam, nec quicquam aliud ſimile ſupra terram habet, ſed fructum in radice fert, non ea quidem quæ carnoſa eſt, & ſimplex altius infigitur, ſed fibris quas per ſummā ceſpitum agit. Sic dicitur quia τῇ ἀδράκῃ ſimilis ſit.

Ἀ ἐδραχοειδὴς. eſt tunica humoris cryſtallini, ſemicircularis tantum, ipſum dimidium ab anteriori duntaxat parte ambiens. Nulla enim parte poſteriorem cryſtallini humoris ſedem contingit, ſed ab anteriore humori ipſi cryſtallino proxima eſt tenuis & admodum pellucida & venulis intertexta, aranearum telę non diſſimilis, vnde nomen accepit. Præterea ſubſtantia non multum à cornu aliena eſt firmitate, duritie, tenuitate, lęuitate, perſpicuitate: nec tamen κερατοειδὴς illi nomen eſt, ſed alteri tunicæ, de quā vide ſuo loco. vide etiam ὀφθαλμὸς. Legitur vero & in lib. Defin. Med. ἀραχνοειδὴς σφυγμὸς, hoc eſt pulſus araneæ ſpeciem referens, hoc eſt paruus, & qui breuis auræ impulſu mouetur.

Ἀ ἑβύλη. apud Hippocratem lib. de articulis eſt calceamenti genus, quod arcte pedem vniuerſum & exquiſite vſque ad talos complectitur, vt annotat Gal. comment. 4. in eundem librum. Idem ἐν τῇ γλώσσῃ explicat ἐρβύλας, ὑποδήματα τὰ βαθέα, hoc eſt, calceos altos & profundos.

Ἀ ἔγμα ἡ

Ἀ ἔγμιον. Eſt oculi vlcuſculū, quod in iridis circulo naſcitur, partem quidem aliquam cādidi, partem vero etiam nigri comprehendens. Id extra quidem iridem rubicundum, intra vero candidum apparet. Per ipſum tunica vniformis aliquando procidit, ſi profundius ſordidiuſq; euaſerit.

Ἀ ἐγμώνη. herba eſt ſimilis papaueri ſyluęſtri, foliis anemonæ diuiſis, florem habens puniceū, caput caulo papaueris quod rhœas dicitur, duntaxat longiore, ſupernis partibus fuſo in maiorem latitudinem, radicem rotundam, ſuccum colore croceo, ſapore acrem. Sic videtur dicta quod argema & nubeculas expurgat. Apud Heſych. & Galen. ſcriptum Ἀ ἐγμώνη, penultima breui.

Ἀ ἐγμότερον. apud Hippocratem libro de fracturis, ſignificat durum & inſuaue, quod nihil cedat, vt auctor eſt Gal. commēt. 2. in eundem librum.

Ἀ ἔγις. ſerpentis nomen apud Hippocratem.

Ἀ ἔγιλλος. argilla: terra eſt cādida: vnde & nomē habet, & creta figularis appellatur.

Ἀ ἔγλιον. dicitur à nonnullis τὸ ἀδίαντον, vt habetur apud Dioſcoridem.

Ἀργυρεῖτις. ſpecies vna eſt lithargyri, ſiue ſpumę argenti, ſic dicta vel à materia, quod ex argento, hoc eſt miſtura plumbi & argēti, fieret, vt ſcribit Plinius, vel à colore tantum, quod inſtar argēti candida eſſet, vt ait Dioſcorides, etiamſi forte argenti nihil haberet: ſiquidem eam quæ ex argento cōficeretur tradit Καλαϐεῖκν appellari: poteſt enim illi color candidus citra argenti immixtionem induci à coctura non vehementi, veluti quę maiorem vim ignium paſſa eſt, fuluum auri colorem contrahit, atque ab eò χρυσῖτις nuncupatur: vel eo modo quem ſcriptum prodidit Dioſcorides, docens ex eo manifeſte argyritidi colorem album arte potius cōciliari, quam argenti miſtura. Vide λιθάργυρος.

Ἀργυρεῖτις γῆ. argentea terra. Eſt quæ ex argenti metallis ſumitur, non habens quidem per ſe totam immiſtum argentum, ſed paruas argenti portiones, paruis ſui particulis immiſtas.

Ἀ ἐργυροσόφημα. ſpecies eſt edulii è lacte cōfecti, vt habetur apud Galen. περὶ εὐχυμ. καὶ κακοχυμ.

Ἀ ἔρδας. dicitur apud Hippocr. ſordes quædam & impuritas. Apud Heſych. eſt Ἀ ἔρδα. Apud

Definitionum medicarum libri XXIIII - page 57 sur 554

©BIUM

eundem, itemq; apud Erotianum, est etiam Ἄρραλος eadem significatione. vnde ἀρδαλῶσαι, τὸ ῥυπᾶναι, ideſt, fœdare vel ſordere.

Ἄρση. nomen est τροχίσκου ab Andromacho cōpoſiti ad rimas & cōdylomata. Refertur ab Aetio lib. 14 cap. 3.

Ἀρθριτικὸν. ſignificat apud Hippocr. id quod articulis quadrat & conuenit.

Ἄρθρίτις. articularis morbus. Est articuli tumor dolorificus, quem fluxio in eum decumbēs excitauit. Aliqui inflammationem esse definiunt, sed male, quod aliquando plus œdematis aut alterius tumoris sit quam phlegmones, pro humoris varietate; ex quo fit vt multiplex sit arhtritidis tumor, variaque adiuncta habeat symptomata. Si nanq; sanguis in vitio est, calor & rubor adest, propria tumorem τῶ φλεγμονωδῶν symptomata: si pituita, œdematosus apparet, citra ruborem & calorem: ita si bilis alterutra tumorem creārit, sua quamq; symptomata comitātur, sicut celeberrimi medici accuratissime distinxerūt. Nec est quod quisquam obiiciat sanguinem non posse videri materiam arthritidis, quod in articulo collectus phlegmonen non excitet, quæ in pus vnquam conuerti visa sit. Neque enim necesse est omnem sanguinis affluxum phlegmonen concitare, nisi in musculum aut carnem fiat, nec potest effusus sanguis in pus mutari, nisi loci calore suppuratio iuuetur. Id quod in articulo mēbranoso, exangui, frigido contingere non potest. Quamobrem nulla arthritis proprie phlegmone dici potest, sed aliqua merito tumor phlegmonodes cēseri, propter multorum symptomatum concursum, quę sunt veris phlegmonis peculiaria. Vanum quoq; est putare à pituita non fieri arthritidem, quod per cachexias pituitosus humor decūbens in crura non efficiat arthritidem. Nisi enim intra ipsum articulum humor descenderit, quantumuis per vniuersam carnē partesq; circumpositas diffusus sit, arthritis non erit. Patet ergo tum ex iis, tū ex ipso nominis etymo, ipsum articulum, quod Græci ἄρθρον vocant, arthritidis sedem esse, quę primū & per se in eo morbi genere laboret. Quo tamen nomine non ipsum modo ossis, quod inseritur, caput, nec alterius ossis κοτύλῃ intelligo, sed & ligamenta & membranas & tendones, & quicquid ad articuli structurā firmitatemq; natura comparauit. Siquidem per arthritidas eæ partes non sunt à morbo immunes, cum etiam in longius diffitas, vt musculos cutemq;, affectionis labes perueniat. Id quod vel magnitudine fluxionis cōtingit, quę in loco proprie affecto cōtineri non pōt: vel maiore externarum quā internarū partiū imbecillitate. Quod facile quiuis intelliget, si duas esse causas ōnis arthritidis secum reputauerit, articuli imbecillitatem, & superfluum humorem. Ac imbecillitas quidem vel vitio erroreq; vitæ contracta est, vt per immoderatos labores, frigus vehemens immodicam venerem, quæq; naturalem articulorum compagem relaxant: vel natiua est, atq; congenita, qualis esse solet iis qui parentibus articulari morbo obnoxiis nati sunt, aut articulos eorumq; spatia laxiora habent, proindeque humorem aduentitium prompte admittūt, qui altera arthritidis causa existit. Sed vnde humor ille sit, & qua via ad articulum male affectum perueniat, à quibusdā in dubium reuocari video. Nec tamen illis assentior, qui omnem eum humorem à capite ferri putant, & sub cute per summa corporis in extimas partes influere. Primum enim quis concedat à solo pericranio fluxionem fieri, cum apud medicos receptum sit & axiomatis fidem habeat, robustas partes excrementa sua in debiliores deponere? Hæc aūt depositio transmissioq; fluxionis species quędam est. Deinde vero si demus (quod certe verissimum est) maximam fluxionum partem à cerebro descēdere, quid opus est insuetum quoddam iter comminisci, spretis iis vasis, quibus ceu canalibus, fluxus & refluxus humorum natura fieri consueuere? Verisimilius mihi quidem videtur humorem in articulos non modo secundum membranas neruosq; defluere, sed per venas etiam perque arterias, per quas alimentum ad omnes partes peruenit, non minus vitiosi succi quam boni capaces; & plærunq; eo refertas, quem in articulos eius copia aut mala qualitate irritati deponunt, si eum à se illi repellere non queunt. Ex iis patet arthritidis duas esse causas, articuli imbecillitatē & vitiosum humorē, esseq; ambarum concursum in gignenda arthritide necessarium, quod neutra seorsim arthritidem creare valeat. Quare nō omnis articulorum dolor ἀρθρίτις dici potest, veluti qui per siccas tēporū cōstitutiones humiditate articulorū cōsumpta aliquando exoritur: patetq; Hippocr. ἀρθρίτιδος nomine abusum aphoris 16. lib. 3. vbi scribit eā per siccitates fieri. Est enim necessarius affluxus humoris ad morbi articularis generationem, alioqui difficilis quidem articuli motus, atq; forte dolor propter siccitatem futurus est qui tamen ἀρθρίτις non erit, nisi quis omnem articulorū dolorem ita velit appellare. Ipse namq; Hippoc. lib. 2. τῶ ὀπιδημιῶν eos qui per famem leguminib. vescebātur, genuū quidō dolorē perpessos fuisse prodidit, quos tamē ἀρθριτικοὺς nō vocauit. Hic igitur humor si in aliquem articulū decūbat, sesēq; in eius spatia, ligamēta, tendines ita insinuet, vt eorum distentione & calore præter naturam cōcepto dolorem pariat, eius articuli morbū gignit qui ab affecta parte nomen accipit: vt in pedes decūbēs, ποδάγραι, in manus χειράγραι, in coxam ἰσχιάδα. Si vero in multos simul articulos incidat, tunc vere & proprie ἀρθρίτις nuncupatur. Medicorum tamen veterum plerique non tam de nominibus soliciti ἀρθρίτιδα etiam interdum vocant vnius modo articuli affectionem, qualis ante exposita est.

Ἄρθρου.

©BIUM

Ἄρθρον. Articulus. Eſt naturalis oſſium συάρθρωσις, vti definit Gal. lib. de Oſſibus. vel, eſt oſſiũ coniunctio ad motum comparata. Verum ab Hippocrate ἄρθρον fere ſemper nuncupatur alterius cohærentium oſſium finis rotundis in oſſis propinqui cauitatem inſertus: definiturque ἄρθρον eſſe oſſis caput, ſiue, oſſis proceſſus, qui in alterius oſſis cauitatẽ inſeritur. Id enim os quod inſeritur, ἄρθρον, cauum autem quod recipit, κοτύλη vel γλήνη ab Hippocrate dicitur, vt annotauit Gal. comment. 2. in librum de fracturis.

Ἀρθρωδία. eſt διάρθρωσις, in qua oſſis cauitas articulum excipiens ſuperficiaria eſt, caputque quod in eam inſeritur, humile atque depreſſum. Eius exempla plurima habẽtur in corpore, vt in occipite cum prima colli vertebra. ingena inferna cum oſſe lithoide. in radio, cum carpo. in aſtragalo cum ſcaphoide. in digitis pedum cum pedio. in digitis manuum cum metacarpio. in coſtis cum vertebris earumque apophyſibus tranſuerſis. & in clauicula cum pectore: cuius motus quãuis ſit exiguus atque obſcurus, potius tamẽ ad diarthroſim quam ad ſynarthroſim referri debet, vt quibuſdam anatomes peritis viris placuit: quia non ſit neceſſe in omni diarthroſi motionem æque validam euidẽtemque eſſe, ſed in ea quoque, vt & in aliis rerũ differentiis, aliquot ſit ſecundum magis & minus diſcrimen.

Ἀρία, ſiue ἀχερία, apud Theophraſtum, arbor eſt perpetuæ frondis, inter robur & ilicem media: quam Theodorus Latine aquifolium reddidit.

Ἀρκύμων. dicitur apud Hippocratem mulier quæ cito prægnans eſt.

Ἀρυθαρζάνιος. nomen eſt emplaſtri, quo Paulus parotidas iam induratas emollit. lib. 3. cap. 23. Deſcribitur ab eodem libr. 7. cap. 17. & pleniſſime à Gal. lib. 1. περὶ κρ. πόπων.

Ἄρις ἡ

Ἄρισαρον. Eſt herba puſilla, eiuſdem fere cum aro generis, radice acri, bulboſa, & oliuæ magnitudine. verum vt aro acrior eſt, ſic eo minor eſt: vt non abre dubitauerit Barbarus in Plinianis caſtigationibus, num hæc herba ἄρεως ab Hippocrate dicta ſit diminutiua forma, quaſi aron paruum. Eſt autem ἄρεως apud Hippocratem non tantum herba, ſed & inſtrumenti cuiuſdam nomen.

Ἀριστολοχία. dicitur à quibuſdam ἡ ἀλυσία, ab effectus præſtantia conduplicato nomine. Idẽ enim duo nomina ſignificat ex quibus hoc vnum factum eſt.

Ἀριστολοχία. herba eſt trium generum. Rotunda, quæ fœmina dicitur, tuberibus radicum rapi modo orbiculatis, multis ab vna radice germinibus, prælongiſq; palmitibus, foliis hederæ ſubrotundis, cum acrimonia odoratis & mollibus, floribus cãdidis pilei ſimilitudine, in quibus quod rubrum eſt grauiter olet: malum terræ à Latinis dicitur. Altera longa eſt, maſcula vocata, nonnullis ἀκανθολίπης, radice longiore, procerioribus foliis, exilibus ramulis & dodrãtalibus, flore purpureo, graue virus olente, qui dehiſcens in pyri ſimilitudinem turbinatur. Tertia longa etiam eſt, χαμαίπιτυς dicta, quaſi ſarmentaria, ramulos habens tenues, folia ſubrotunda, ſed o minori ſimilia, florem rutaceum, radices longiſſimæ tenuitatis, craſſum atq; odoratum corticem. Eſt & quæ πισολοχία vocatur quarti generis, tenuior quam proxime dicta, denſis radicum capillamentis (quam ob id πολύῤῥιζον cognominant) iunci plenioris craſſitudine. Eſt autem omnis ἀριστολοχία calida, tenuis, abſtergens, amara & ſubacris, ad medicinas vtiliſſima. Sed rotunda tenuior & in omnibus efficacior eſt: χαμαίπιτυς odorata quidem, ſed imbecillior: longa vero media harum eſt, ſed non minus calida quã rotunda. Nominatur à Græcis ἡ ἀριστολοχία, quia ſit πρὸς λοχεύσας ἀρίστη, hoc eſt, parturientibus optima & ſalubris. vel ab inuentore, vt Cicero ſcripſit. Ex duabus ariſtolochiis emplaſtrum fit celebre, quod à Galeno deſcribitur lib. 5. περὶ κρ. πόπων.

Ἀριστοφάνειον. Nomen eſt emplaſtri emollientis, quod conſtat picis libris quatuor, apochymatis libris duabus, ceræ libra vna, opopanacis vncia vna, aceti hemina.

Ἄρκειον. herba eſt paluſtris, latis foliis, vt perſonæ loco eſſe poſſint: ideoq; eam Latini perſonatam appellarunt. Sunt autem eius folia cucurbitæ ſimilia, ſed maiora, duriora, nigriora, & hirſutiora. caulis ſubcandidus, quanquam etiam interdum nullus reperiatur. radix magna, intus candida, foris nigra. officinæ lappam maiorem appellant. vires habet diſcutiendi, ſiccandi & adſtringendi. A plæriſq; ἄρκτειον ſcribitur.

Ἄρκευς, ſiue ἄρκευθος. Iuniperus. Arbor eſt duorum generum. Altera maior eſt, altera minor. vtraque cortice eſt membraneo, & qui ſponte rumpitur, materie fulua. odorata, ex qua manat liquor thuris odorem atque colorem æmulans: coma virẽt perpetua, ſine flore, cæruleis baccis: in ſumma pene cedro ſimilis eſt tum effigie tum natura, niſi quod iunipero folium ſimplicius ac mollius aſſignatur, cedro autem acutum, ſpinoſum, durum. Iuniperus baccam gerit quæ eodem cum ſua arbore nomine ἄρκευθος & ἀρκέυθις appellatur, nigram, rotundam, guſtu adſtringentem, acerbam, inguſtabilem. ea modice calefacit & adſtringit. Concreſcit & in iunipero humor ad lacrymæ modum, qui calore duratus coit in gummi quod Vernix dicitur, calfaciens & exiccans ſecundo exceſſu, & nonnihil amaritudinis habens.

Ἄρκτειον. arction, alii potius arcturum vocant: Latini perſonatã appellant. herba eſt ſimilis verbaſco foliis, niſi quod hirſutiora rotundioraque ſunt, radice tenera, dulci albaque, caule molli, longo, ſemine cumini paruo. Vis eius eſt tenuis, ſiccans, & mediocriter adſtringens. Herbarii lappam minorem vocant.

Definitionum medicarum libri XXIIII - page 59 sur 554

©BIUM

Ἅρμα, siue

Ἄρμαπον. est collyrium τραχωματικὸν, id est, ad asperitatem palpebrarū efficax: habet .n. exterſoriam vim. Deſcriptionem eius habent Galenus, Aetius, Paulus, Scribonius eandē. Recipit aūt æris vſti, corticis thuris arboris, guttę Ammoniaci, gummi, ſingulorū partes æquales. Sunt vero qui æruginis raſæ quartam ſingulorū portionē adiiciāt. Sic dicitur, quia ex quatuor rebus, vt quadrigia equis, conſtat, & ceteres effectus habet. Eo Ptolemæum regem vſum eſſe omnes prodidere. Verū & huius nominis alię duę cōpoſitiōes habentur apud Aetiū, ex pluribus medicamentis cōfectæ, ſed cōſimilis fere facultatis.

Ἀρμένια γῆ λός. Armenia gleba. Eſt terra quæ ex Armenia confini Cappadociæ affertur, pallido colore, ſpiſſior & grauior Samio aſtere, minuſque aerea, ſpecie lapidis, ſed mollis, & friabilis. Prædita eſt vi maxima ſiccādi, ideoque torminibus, profluuiis ventris, ſanguinis reiectioni, diſtillationibus, oris vlcerib. tabi, & peſtilentiæ medetur.

Ἀρμένια ἢ Ἀρμενιακὰ. ſunt mala ex genere Perſicorum, ſed Perſicis præſtantiora, vt quæ nec corrumpantur, nec aceſcant in ventriculo veluti Perſica, de quibus Gal. multa li. 2. de alim. facult. A Latinis præcocia proprie dicuntur. Galli abricotz appellant.

Ἀρμένιον, Ἀρμενιακὸν, ἤ

Ἀρμένιος λίθος. eſt lapis læuis & cæruleus, non calculoſus, vt qui arena adulteratur, & qui facile teri poteſt. Multa cū κυάνῳ ſimilia habet, differt tamē ab eo, primum loco in quo gignitur. (hic enim ex Armenia, vt nomen indicat, defertur: hic multis in locis inuenitur) præterea ſapore, quod κύανος multo ſit acrior magiſq; adſtringens, vt cruſtas etiam ignis modo inducat. Sed & lapidi Armenio vis eſt purgandi melancholicum humorem, cietque vomitus. Eo pictores vtuntur, quāobrem ab Aetio appellatur ἁρμενιακὸν τὸ πρὸς ζωγράφων. hoc eſt, pictorum Armeniacum.

Ἅρμη. ſignificat apud Hippocr. ſuturam capitis quæ à reliquis ῥαφὴ dicitur. Significat etiā πᾶσαν συνόδου τραυμάτων, teſte Erotiano: qui ipſum ἁρμόν τὸ ἡρμόσθαι detiuatum ait. Heſychio vero ἅρμη eſt non ſolum σύνοδος, σώματος ἁρμογὴ, commiſſura, corporis compages, ſed etiam ἦχος τόνος καὶ φωνή.

Ἁρμόω. apud Hippocratem, ſtatim. Eſt autem vox Dorica.

Ἁρμὸς dicitur ſpatium quod eſt inter dentes, ſeu caro inter dentes media. Poll.

Ἁρμονία. ſpecies eſt συναρθρώσεως. Eſt autē oſſium compoſitio ſecundum lineam ſimplicem & rectam, non autem, vt in ſutura, anfractuoſam, oſſa coniungens. Eo modo omnia genæ ſuperioris oſſa, & pars occipitis infima, & oſſa naſi, carpi, tarſi, ſecum connectūtur. Gal. ad finem comment. 3. εἰς τὸ κατ' ἰητρεῖον ſcribit capitis oſſa, vbi ſe tangunt, proprie dici ἁρμονίας, ſed translato vocabulo ῥαφὰς appellari. Caluariæ enim oſſa, ait, inter ſe ἥρμοσαι, id eſt, commitūtur: atq; iccirco ipſorum contactus καθ' ἁρμονίαν committi merito dicuntur: verum à ſimilitudine eorum quę ſuuntur, ῥαφαὶ nuncupantur.

ἁρμονία. eſt medicamenti nomen in catapotia coacti, & perutilis ad ſiſtendas deſtillationes. habetur autem apud Gal. lib. 7. περὶ τόπων.

ἁρμονία. eſt medicamētum ἀνώδυνον βηχικὸν, hoc eſt ad tuſſim comparatum doloris expers. cuius deſcriptio eſt apud Aetium libr. 8. Eſt etiam ἁρμονία emplaſtri nomen quod deſcribitur ab Aetio.

Ἄρναβὼ. barbarum nomen eſt ſignificans odoramenti genus quoddam.

Ἄρνιον. plātago. quaſi agnina herba. Sunt enim plātaginis folia linguæ pecorum ſimilia. ob quam cauſam etiam προβάτου appellatur.

Ἀρνόγλωσσον. herba plantago dicta Latinis. Ratio nominis eſt, quod plantaginis folia agninæ linguæ ſimilima ſint.

Ἄρον. authore Plinio genus eſt bulbi naſcentis in Ægypto, ſcillæ proximum magnitudine, foliis lapathi, caule recto, duum cubitorum, baculi craſſitudine, radice mollioris naturę, quæ edatur & cruda. Eſt autem Dioſcoridi ἄρον herba quæ folia emittit dracunculi, ſed minora & paucioribus reſperſa maculis, quā quidam pedem vituli, alii ſerpentariam minorem, alii ſacerdotis virile, officinæ iarum appellant.

Ἄρπαξ. dicitur à quibuſdā τὸ ἤλεκτρον ſiue ſuccinum, quod affrictu calefactum paleas, & res alias leues ad ſe trahat, & retineat.

Ἀῤῥενογόνον. ſpecies eſt herbæ, quam φύλλον peculiari vocabulo appellāt, vt author eſt Theophraſtus lib. 9. de plantarū hiſtoria, & Dioſcorides lib. 3. quæ pro fructu ferat racemoſum quiddam deflorentibus oleis non diſſimile. Ruellius vero etiam θραπιογόνῳ ſpeciem facit τὸ ἀῤῥενογόνον. Non eſt dubium ſic vocari, quod potum maſculi ſexus facere partus prodatur, vt ſcripſit Crateuas.

Ἄῤῥοια. ſuppreſſio menſtruorum apud Hippocratem.

Ἄῤῥυθμος σφυγμὸς. pulſus arrythmus. Dicitur & κακόῤῥυθμος. Eſt pulſus differentia in qua non omni quidem rhythmo pulſus caret (ſiquidem hoc fieri non poteſt) ſed malo rhythmo ferit, nec rhythmum ſeruat proprium ætati, naturæ, parti anni, & reliquis quę pulſus peculiares habent: contrarius eſt τῷ εὐρύθμῳ, qui rhythmum ſeruat cuiuſq; propriū. Sunt autē tres ἀῤῥυθμίαι differentiæ, παράῤῥυθμος, ὑπερόῤῥυθμος, ἔκρυθμος, prout ſcilicet plus minuſve rhythmus ſeruatur. Qui enim parū recedit à ſuo rhythmo, ſed eum ſeruat, qui naturæ, ætati, parti anni, loci, & reliquorum proprius eſt, παράῤῥυθμος vocatur: qui vero plus abeſt à ſuo, & remotioris alicuius naturæ, ætatis, & reliquorum rhythmum habet, ὑπερόῤῥυθμος: qui vero tam longe abeſt, vt nullius omnino rhythmum retineat, ἔκρυθμος nuncupatur. de quibus vide ſuis locis.

Ἀῤῥενικὸν. dicitur ab Hippoc. Attico morte τὸ ἀρσενικὸν.

Definitionum medicarum libri XXIIII - page 60 sur 554

©BIUM

Ἀῤῥενικὸν. auripigmentum. Eſt ſuccus quidam intra terram concretus, ſandarachæ affinis: in iiſdem enim metallis ambo fere ſemper naſcuntur, & vterque vim ignis expertus eſſe & quodammodo vſtus videtur. Pingue quidam etiam vterq; habet, ſed magis auripigmẽtum quam ſandaracha. Sunt autem auripigmenti duo genera. vnum naturale, alterum factitium. Natiuum triplex eſt, vnũ auri colore, quod multis tenuibus cruſtis ſquamatim compactis conſtat, & finditur vt lapis ſpecularis, & omnium habetur præſtantiſſimum, ſi impermixtum fuerit: alterum magis aureo colore micat, ſed pulueris modo ſolutum eſt, & ſecundum bonitatis locum tenet: tertium colore accedit ad ſandaracham, & ſimile eſt glebæ, ſed reliquis duobus vilius. Factitii duo genera ſunt, quorum vtrumque quidem ſplendet, ſed alterum album eſt, venis ſubluteis aut ſubrubris diſtinctum: alterum vero luteum, venis nigris, ſubrufis, plus minuſue luteis maculoſum. Vtrumque ex cruſtis auripigmenti foſſilis conficitur, quibus tantundem ſalis foſſilis adiectum ſit. Hæc trita in duobus fictilibus vaſis, patellarum inſtar latis, nec admodum profũdis, intus plumbo illitis, foris luto obturatis, coquuntur vſq; dum totum aũripigmentum in ſublime ſublatum ſuperiori vaſi adhæſerit: deinde iterum ac ſæpius teritur, & coquitur donec candidum fiat. Auripigmento ſapor acris eſt, adſtringit, erodit, cruſtas cum vehementi vredine & violento morſu excitat. Vtuntur eo pictores & bibliopolæ etiam in pingendis librorum frontibus, à quo pingendi vſu non eſt dubium Latinos illi nomen indidiſſe.

Ἀῤῥενογόνον. Idem quod ἀῤῥενογόνον. de quo ſupra.

Ἄῤῥωλυ. mandragoras albus, qui & mas dicitur: vt legitur apud Dioſcor.

Ἄῤῥαβη. nomen eſt menſuræ Ægyptiæ, ſeptem modios continentis.

Ἀρτεμίδιον. à quibuſdã dicitur ὁ δίκταμνος, vt habetur apud Dioſcoridem.

Ἀρτεμισία. artemiſia. Eſt herba ramoſa in maritimis magna ex parte naſcens, abſinthii modo fruticoſa, maioribus & pinguioribus foliis ramiſque. Huius duo genera ſunt, vnum habitius foliis virgiſque latioribus: alterum tenuius, flore paruo, tenui, candido, graueolente, qui æſtate erumpit. Sunt vero qui in mediterraneis herbulam naſci tradant tenuibus cirris, ſimplici paruoque admodum caule, flore copioſo, cerei vel flaui coloris, exili, odoratiorem ſuperiore, quam ἀρτεμισίαν μονόκλονον, id eſt vnicaulem, cognominãt, ad differentiam ſuperioris, quæ cognomento πολύκλονος appellatur. Ruellius author eſt tria apud nos inueniri artemiſiæ genera. vnum abſinthii modo fruticoſum, maioribus foliis pinguibuſque, ſubter cæſiis, ſuper ex nigro vireſcentibus, crebro reſectis, pluſquam cubitali altitudine, flore albo, tenui, odorato, ſemine rotũdo & racemoſo, eamque à Gallis armoiſiam vocari: alterum latioribus foliis tenerioribuſq;, non fere a lib quã maritimis naſcẽtẽ, & marinã cognominari: tertiũ ſimplici caule conſurgere, foliis minutim ſciſſis, colore ſuppallido, flore luteo, odore non ingrato, guſtu amaro, & vulgo athanaſiam dici, non cõſentiente tamen Matthiolo, qui hallucinatũ hac in re credit Ruelliũ. Prẽter hęc haberi etiam aliud artemiſiæ genus, quæ minutis & tenuibus foliis circa riuulos aggereſque, item frumẽtaceis agris, floribus & foliis odoré ſampſuchi referentibus, vulgo diui Ioannis herba nominetur. Multi ἡ ἀρτεμισίαν dictã putant ab Artemide, quoniã priuatim medeatur fœminarũ morbis, quibꝰ Artemis, hoc eſt Diana, præeſt, menſes, ſecũdas, fœtuſq; trahens, & præter hæc eiuſdẽ partis præcluſionibus inflãmationibuſq; opẽ ferẽs. Vim habet ſecũdo in ordine calefaciẽdi, ſiccãdi in primo, & tenui ſubſtantia prędita eſt, eoq; renum calculos cõminiuit. Sic etiã βότρυν dictã fuiſſe à Cappadocibus, Dioſcorides author eſt.

Ἀρτεμώνη. dicitur à quibuſdam altera ἡ ἀργεμώνης ſpecies, quæ & Artemonia dicitur & Arſela, vt habetur apud Dioſcoridem.

Ἀρτεμώνιον. collyrii nomẽ eſt, quo Galenus ſcribit Baſſum ſodalem ſuũ vſum fuiſſe ad multa oculorum vitia. Deſcribitur ab eo lib. 4. περὶ κλυστήρων.

Ἀρτηρία. arteria. De pluribus hoc nomen dicitur. vſurpatum autẽ primum eſt, vt ait Galenus, de fiſtula ſiue canna quæ ex ore in pulmones deſcendit, à qua ad pulſatiles venas, quæ prius æque atque aliæ omnes, venæ appellabantur, ἀπὸ ἀέρος nomen translatũ eſt: quæ tamen vt ab illa diſtinguerẽtur, ἀρτηρίαι ſimpliciter, vel ἀρτηρίαι λεῖαι, id eſt lęues, dictę ſunt illa autẽ cum adiuncto ἀρτηρία τραχεῖα, hoc eſt, arteria aſpera, propterea quod ex partibus cartilaginoſis, quæ βρόγχια appellantur, duris & aſperis magna ex parte conſtituta ſit. Antiquis tamen tam Grẽcis quam Latinis ἡ ἀρτηρίας nomen in venis illis pulſatilibus ſerius receptũ fuit: quippe qui longo tempore tum arterias tum venas, illi ἀπὸ φλεβῶν, hi autem venarũ nomine cõprehenderint. Eſt autem ἡ ἀρτηρία, vas membraneum, teres & cauum, dupliciq; cõpactum tunica, quo vitalis ſpiritus & tenuiſſimus calidiſſimuſque ſanguis per corpus vniuerſum pulſu diſtribuitur. Aulus Gellius lib. 8. cap. 10. ante Galeni ætatem ſic definiuit: eſſe conceptaculum ſpiritus naturalis miſti confuſiq; cum ſanguine, in quo plus ſpiritus eſt, minus ſanguinis. Quam ob cauſam ἡ ἀρτηρία dici potuit, ἀπὸ τοῦ ἀέρα τηρεῖν, id eſt, quod aerem ſiue ſpiritum conſeruet atq; contineat: qui quoniam magno calore prædituſ eſt & valde ſubtilis, magnaq; vi arteriã in qua cõcluſus eſt, impellit, geminã tunicam ſortita eſt, quarũ exterior fibris plurimis rectis & aliquot obliquis intertexta, craſſitiem firmitatemq; tunicæ venarũ parem habet: interior vero quintuplo fere durior, firmior, craſſiorque eſt (vnde à quibuſdam χονδρώδης, quaſi

Definitionum medicarum libri XXIIII - page 61 sur 554

©BIUM

cartilaginis æmula nuncupatur) & fibras quamplurimas, easque tantum transuersas habet, quibus sanguinem vitalemque spiritum à corde attractum in membra citissime transmittat. Nec vero sanguinis spirituſque tantum causa tam robustam arteriam natura perfecit, verum etiam quod eam assidue constringi dilatarique palsando oporteat. Prodit ex sinistro cordis ventriculo per basim mediam, & mox egressa pericardium in ramos duos diuiditur inæquales, quorum vnus sursum, alter deorsum fertur. Qui ascēdit, minor est, à quo vtrinque duo surculi magni prodeunt, quorum vnus tendit in brachium, alter (καρωτίδας vocant) secundum iugulum cerebrum petit. Qui autem descēdit, maior est. Is circa quintam thoracis vertebram reflectitur, & spinali medullæ innixus, secundum eius longitudinem descendit in crura, in duas partes perinde atque vena cauà diuisus. Cæterum vterque magnæ arteriæ ramus mediis itineribus permultas emittit propagines in singulas corporis partes paribus venis fere semper coniugatas.

Ἀρτηίαι κοτυληχικαί, siue καρωτίδες, siue λημαργικαί. Sunt tamen duo arteriæ magnæ, qui sub clauiculâ diuisi iuxta asperam arteriam, vna cum vena iugulari in caput feruntur. Diuiduntur aũt & hi in duas partes, vnam externam, quę minor est, alteram verò internam, quæ maior. Hæc sparsis quãplurimis ramusculis in fauces, laryngẽ & linguam, craniũ subit, emittẽs etiam propagines quasdam in nasum, oculum & crassiorem meningem. Reliqua autẽ eius portio in osse sphenoide, inter ὀπτικὰς καὶ κοινοειδεῖς, retium in modũ sibi incumbentium varie complicata, facit πλέγμα δικτυοειδές, hoc est plexum retiformem: deinde in tenuem meningem & membranam χοροειδῆ dictam varia distributione absumitur. Sic aũt à veteribus medicis eiusmodi arteriæ dictæ sunt, quod vinculo exceptæ apoplexiam, carum, & lethargum inducant.

Ἀρτηία μεγάλη. arteria magna. Dicitur ea quę oritur à sinistro sinu cordis. Ac quamuis omnes ab eadem origine sint, ea tamen sola magna appellatur quæ in ipso corporis trũco, inter iugulum & os sacrum continetur, sicut & magna vena. Dicitur ab Aristotele ἀόρτη. de quâ suo loco.

Ἀρτηία στεφανιαία. arteria coronalis. Dicitur arteriæ magnæ ramus, qui venæ coniunctus, quæ ob id στεφανίαι quoque appellatur, superficiem cordis coronæ modo ambit.

Ἀρτηία τραχεῖα. arteria aspera. Hæc sola quondam dicebatur arteria, quod aerem contineret: postea vero ad læuium differẽtiam aspera dicta est, propter substantiæ inæqualitatem. Est autẽ velut canalis quidã magnus, quo aër in pulmonem inuehitur, qui caudicis instar secundum ceruicis longitudinem ex faucib. deorsum recta protẽsus frequẽtes ramos per pulmonem diffundit: laryngę, cartilaginibus, & membranis constat. Cartilagines autem Græcam ζ literam referunt, quæ ob id dicuntur σιγμοειδεῖς, à quibus arteria ipsa aspera & inæqualis euadit. Earum pars crassior foras vergit, tenuior & finis vterque intro, qua œsophagum tangit, ne cibo deglutiẽdo officiant. Hæ membrana, perinde atque ossa, vestiuntur, & ab ea tum per suos fines secum, tum per sua latera vicinis cartilaginibus colligantur. Tota verò arteria tunicis duabus integitur, intus quidem densa & dura, fibris vbique rectis contexta, cum tunica oris & œsophagi interiore continua, & oblito pingui humore perpetuo madida: foris verò molli & tenui, neruos recurrentes colligante. Larynx verò asperæ arteriæ principium vocatur, faucibus continuum & tribus constans cartilaginibus. de quo vide suo lóco.

Ἀρτηία φλεβώδης. arteria venosa. Est vas ex sinistro cordis ventriculo exoriens, ore rotundo & admodum patenti, quod in ipso fere ortu in duos ramos diuiditur. Eorum dexter sub basi cordis productus & in cordis inuolucrum subiẽs, in dextrum pulmonem multifidus spargitur, sinister verò in sinistram pulmonis partem multis propaginibus inseritur. Ambo pleni sunt aeris, quem è pulmonibus in cor transferunt. Itaque ab vsu, quem cum reliquis arteriis communem habet, arteriæ nomen inditum est: à substantia autem, quia venæ corpus & tunicam habet, venosa appellatur.

Ἀρτηιακὴ, dicitur à recentioribus medicis, vt ait Galen. τὸ τῆ ἀρτηίας τραχείας φάρμακον, hoc est arteriæ asperæ medicamentum, non addito vel τῆ αὐηδότη nomine, vel alio quopiã. quanquam nõ proprie ipsius asperæ arteriæ medela sit ἡ ἀρτηιακὴ, sed eius præsertim mẽbranæ, quæ extremis ipsius musculis, atque adeo toti ipsi arterię interius obducitur. Nã quæ illi quouis modo affectę medentur, ἀρτηιακὰ cõmuni appellatione dicuntur. Afficitur autem hæc membrana vel nimia humiditate, vel asperitate, vel exulceratione, vel inflãmatione, sicut aliquãdo per magnas vociferationes accidit. Itaque pro affectionũ diuersitate, nõ est dubiũ quin τὰ ἀρτηιακῶν multiplex genus sit & variis medicamẽtis constet. Quæ tamen omnia in tres summas differentias Gal. redegit lib. 7. περὶ κρ. πάσης. quarũ prima, ipso authore, omnis acrimoniæ expers, & meatus exacte obturat, lęuigans asperitates, constans fere his, tragacantha, gummi, asterę Samio, amylo. Eiusdẽ generis est & ex alica tragoque probe decoctis sorbitio: item lac, dulciarii panes, oua sorbilia, nuces pineæ madefactæ, sesama, & sapa, quæ σίεσιον atque ἔψημα appellatur. Altera huic contraria est, non parum habens mordacis acrimoniæ, partem etiam sanam exasperans, cuius materia est mel, resina terebinthina, amygdalæ amaræ, brassica, porri cocti, farina erui, hormini semẽ, iridis radix & panacis. Media autem inter eas est lenis & citra acrimoniam extergentis facultatis, vt quæ constat passo theræo, butyro, sorbitione

©BIUM

tione ex amygdalis, ſorbitione item lactis & mellis ſimul diutius incoctis, adiecto amylo, aut ſiligine ſi amylum deeſt. Sed de his apud Gal. lib. 7. τῶν καθ' ὅπους, & apud Aetium lib. 8. multo plura legi diſcique poſſunt.

Ἀρτηριακὸν πάθος. idem quod βεβῖγος, id eſt raucitas, vt ſcribit Paulus lib. 3: cap. 28.

Ἀρτηριακὸς, βεβῖγώδης. raucus. Eſt enim raucitas proprius aſperæ arteriæ affectus.

Ἀρτηριοτομία. arteriæ diſſectio. Eſt remedii genꝰ quod arteria ſecta adhibetur. Id in longis oculorũ defluxionibus, maximis doloribus, vt hemicranicis & veteri cephalalgia, vertiginoſis, oculorũ ſtaphylomatis & procidentijs, & grauibus reliqui corporis morbis cõmodiſſime vſurpatur. Ac quum permultæ ſint arteriæ in toto corpore, nullibi tamen commodius quam in capite ſecantur, idque duobus locis, in temporibus & poſt aures. Secuit & Gal. in manu inter indicem & pollicẽ, ſomnio admonitus. Nec alibi quidem ſectam fuiſſe arteriam ad ſanitatis vſum apud medicos animaduertes. Vitatur enim quantum fieri poteſt arteriæ ſectio, præſertim ſi maior exiſtat, quoniam haud temere ſanguinis inde profluuium ſiſtitur, ac vt res optime cadat, ad cicatricem perducta diuiſione, tamen aneuryſmatis periculum vix prohiberi poteſt. Quocirca non niſi in magnis morbis atque doloribus, & in quibus varia auxiliorum genera tentata nihil profuerunt, arteria ſecanda ſuſcipitur, nec ijs quidem ſine diſcrimine omnibus, ſed quos calidus, tenuis & ſpirituoſus ſanguis excitauit. Huius autem hoc vnum & maxime euidens ſignum eſt, quod dolor quidam pungens ſentitur certo quodam in loco, tãquam in affecti loci centro fixus, qui ſenſim expanditur, & in partes centruin circũſtantes cum tenſionis ſenſu vndiq; diffunditur: ſic enim commode proxima arteria inciditur, ſi modo parua fuerit. In manu quidẽ, illa quæ inter indicem pollicemque ſita eſt, ad veteres iecinoris & diaphragmatis dolores: in temporibus autem, ſiſtendis fluxionibus calidi & ſpirituoſi humoris dilabentis in oculos: poſt aures vero, aduerſus ſcotomiam & longos capitis dolores, quos tenuis pariter & ſpirituoſus humor facit. Cæterum arteria aliquando phlebotomo vt vena aperitur, interdum candenti ferro aduritur, interdum totã tranſuerſim ſcinditur. Sed priore quidem modo ſanguinis ſpirituoſi vacuationem tantum molimur, reliquis autem non eam ſolum, verum viam quoque fluenti humori intercludimus, ne de cætero hac poſſit deferri. Cum autem diſſectio arteriarum omnium communis ſit, vbicunque eæ ſitę ſint, eius tamen modo ſecandæ rationem quæ poſt aures eſt, Aetius lib. 7. & Paulus lib. 6. ex Seueri commentarijs explicarunt.

Ἀρτηριώδης φλέψ. arterialis vena. Eſt vas quod à dextro cordis ventriculo exoriens, ſanguinem ab eo elaboratum, in pulmonem defert, in duos trũcos ſciſſum, quorum dexter in dextros pulmonis lobos, ſiniſter in ſiniſtros, infinitis propemodum ſectionibus digeritur. Hoc quia ſanguinem continens venæ munere fungitur, Venam: quoniam vero tunicam, velut arteria, valdè denſam habet, Arterialem ſiue vt alii loquuntur Arterioſam anatomici nuncuparunt.

Ἀρτίζωα. dicuntur ab Hippoc. τὰ ὀλιγοχρόνια, hoc eſt paruo tempore viuentia.

Ἄρτοκοι. appellantur à Galeno οἱ ἔμψυχοι, à panis exigui figura. Sed κατ' ἐξοχὴν dicuntur ij qui viperæ carnibus cum pane miſtis coctiſque præparantur, quos & θηριακοὺς vocant. Viperæ carnes repurgatæ in aqua elixantur, dum prorſus coctæ ſint, inditur autem ſtatim in aquam anethum. Poſt coctionẽ ſpinæ à carne ſeparantur, ipſaque caro pani ſicco ad læuorem trito miſcetur, qui puriſſimus ſit, & probe coctus cum modico ſalis & fermenti: deinde exigui panes formantur, qui in loco calido & ſicco exiccantur, atque ita ad vſum reponuntur. Author Gal. lib. 11. de ſimpl. medic.

Ἄρτυμα. omni ex parte plana & æqualia, apud Hippocratem.

Ἄρτως. apud Hippocr. idem quod τὸ ἄπαρτι, quo etiam vocabulo Hippocrat. vſus eſt. Significabat autem illis temporibus idem quod perfecte, cumulate & ſufficienter, vt Galen. annotauit.

Ἄρτος. Panis. Eſt cibus ex frumentaceis molitis, aqua maceratis coctiſque apparatus. Eius plures habentur differentiæ, pro materiæ diuerſitate & cocturę modo, quibus ſua nomina dedit antiquitas. Nos ex his præcipua ex Athenæi Sympoſiacis excerpſimus, multa conſulto prætereũtes quę vel ex ipſo etymo protinus intelliguntur, vel rariſſime apud authores occurrunt.

ἀγελαῖος. gregarius & cibarius Latinis dictus, cuiꝰ Cicero Thuſc. 5. meminit de Ptolemæo ſcribens, Cui quũ peragranti Ægyptũ comitibus non conſequutis cibarius in caſa panis datus eſſet, nihil viſum eſt illo pane iucundius. idem etiam ἀγοραῖος, id eſt forenſis & venalitius, dicitur. Galli groſſum panem, & panem biſum appellant.

ἄζυμος. qui fermento caret. Hic ægre concoquitur & tarde ſubit in venas, eaſque obſtruit. Alio nomine δάϊκτος appellatur à Nicandro ὡς παρὰ γλώσσαις, vt tradit Athenæus lib. 3. Heſychius pro eo δαρὸν habet.

αὐτοπυρίτης ſiue

αὐτόπυρος. qui ex omnibus farinæ ſuæ partibus citra vllam detractionem conſtat, inter furfuraceum & ſimilagineum medius. furfure tantum leuiter ſuccreto fit. Fieri autem ſolet, vt Galenus ait, quoties triticum generoſum non eſt: generoſum autem vocatur quod ſimilaginis plus habet quam furfuris.

ἀχυρώδης. aceroſus, qui etiam paleas habet, vel ſolis fere paleis conſtat, quæ Græci ἄχυρα dicunt.

Definitionum medicarum libri XXIIII - page 63 sur 554

©BIUM

γυεῖτης, qui ex polline factus est, quem infirmissimum esse Corn. Celsus scripto prodidit: minus enim alit, spiritum creat, nec ægre membratim digeritur: siccatus tamẽ opplet, atque difficilius in corpus permeat.

δίεφθος. idem forte qui & ναυτικὸς appellatur.

δίπυεῖτης siue.

δίπυρος. qui bis ignem expertus est. Delicatus fuisse traditur: quia vero ad aquam intercutem cibo vtilis existimatur, coniectari licet pro biscocto capiendum esse.

ἐγχαρεῖτης. craticularis, siue in craticula coctus. olim sub finem cœnæ conuiuijs apponi solitus & intingi passo vsque ad ebrietatem legitimam. Hic & inuoluebatur, atque ita vt calebat intortus Athenis maxime placebat. Coniectura colligi licet id genus panificii quod à tenuitate & candore nebulas fere vocamus, τὸν ἐγχαρείτην veteribus fuisse.

ζυμίτης. fermentatus. cui modicum fermenti inditum est. Hic & νασὸς dicitur, quãquam νασὸς plerisque placentæ genus sit.

κλιβανίτης, ἢ κεκλιβανίτης. quod enim κλίβανον Græcorũ vulgus, Attici κρίβανον appellãt. Varroni textuaceus vocatur, quod in textu calido coqueretur. Textum autem Latini quod Græci κλίβανον dixere. Hic panis reliquis longe viribus præstat, & sanitatis vsu præfertur, si eius coquendi rationem spectemus. Nam si bono frumento constat, probum creat succum, stomacho perplacet, ac facile concoquitur ad distributionem promptus, quando neque ventrem coercet, neque firmat, neque spiritu distendit.

κρίθινος: hordeaceus. fragilior est & parum nutrit.

νασὸς. idem quod ζυμίτης.

ναυτικὸς. nauticus. dicitur qui vetus est & siccus, fortasse biscoctus qui δίεφθος dicitur.

ὀξυλεπὴς. acidus. cui exiguum aceti affusum est. Ventrem sistit, idque magis, quo plus habet aceti. Hunc Galen. libr. 8. meth. med. & post eum Aetius lib. 5. febre diaria laborantibus exhibent, quibus venter profluit.

πιτυεῖτης siue

πιτυρώδης. furfuraceus. qui furfures vniuersos capit, quos πίτυρα καὶ ἀφαίρημα Græci vocant, Latini autem canicas & apludas: vnde canicaceus panis furfureus est Pacuuio.

πεπλυμένος. elotus. parum alimenti præstat, sicut & amylum, vt author est Paulus Ægineta lib. 1.

ῥυπαρὸς. sordidus. parum nutrit, sed magis per aluum descendit. Hunc aliqui eundem existimant cum τῷ συγκομισῷ: Paulus tamen vtrumque separat.

σεμιδαλίτης. similagineus. hoc est, qui sola similagine constat. Secundum bonitatis locum habet apud Paulum.

σιλιγίτης. siligineus. Huic primam laudem in alendo Paulus assignat: est enim firmissima omnium siligo, deinde similia, vt tradit Celsus.

συγκομισὸς. confusaneus. qui castratus non est, sed omnia simul tulit, furfures, vtriculos & similam. Hic idem esse cum τῷ αὐτοπύρῳ videtur. Tertium illi bonitatis locum Paulus tribuit, sicut & Corn. Celsus.

χονδρίτης. ex alica siue zea factus. Hic stomacho grauis esse perhibetur & concoctu difficilis, vt, qui eo vtantur, non diu fruantur prospera valetudine.

Ἀρυταινοειδὴς. Est vna è tribus laryngis cartilaginibus mobilis & in angustum valde transitum desinens. Os eius superius illis vasorum osculis respondet, quibus aqua lauaturis affunditur, cuiusmodi vasa Græci ἀρυταίνας appellant. Author Gal. lib. 7. de vsu partium. vide λάρυγξ.

Ἀρχαγάθου ἔμπλαστρος. Est emplastrum λιπαρὸν, hoc est de genere lenium, quod ad authorẽ Archagathum refertur, capitque misyos cocti, æris vsti, singulorum P. * IIII. cerussæ coctæ P. * VIII. resinæ terebinthinæ P. * X. spumæ argenti P. * VI. Author Celsus libr. 5. cap. 19.

Ἀρχὴ. principium. Dicuntur, inquit Aristoteles, principia, quæ cum non sint ex alijs neque ex alterutris, ex ipsis tamen omnia fiunt. Ea omnium rerum naturalium gemina sunt, materia & forma: eaque ab elementis distingui manifestũ est, quod hæc etiam principiis illis constent, quoque principia minime corporea sint, neque seorsim possint subsistere: elementa autem tum corporea sunt, tum per se solaque consistunt. Sed cum eiusmodi sint quę physici considerant principia, hoc est, incorporea, omniumque simplicissima, medici paulo latius eorum nomẽ extendunt, principia appellantes quæ materię formæque rationem in nobis obtinẽt, quamuis & hæc corporea sint, & per se consistere videantur. Sic semen & sanguinem menstruum principia corporis nostri statuunt, quod hic ceu materia quædam sit, illud autem velut opifex quidam formam partibus omnibus præstet. Ex quo apparet nec similares nec dissimilares corporis nostri partes principia recte vocari posse, quod nullæ alijs eiusdem generis subiectæ sint, ceu materia formæ, sed omnes in suo genere corpus integrum æque cõstituant. Quoniam autem eiusmodi de quibus ante dictũ est principia & ordine & tempore præcedunt ea quorum principia sunt, factum est vt omnium rerum initia, & à quibus singulę incipiunt, earum principia dicantur. Inde namque ad ipsos morbos translata vox est, in quibus principium dicitur pars ea morbi, quę in singulis tempore & ordine prima est. Eius differentiam medici triplicem faciunt, sed omnem tamen à sensibili functionum læsione auspicantur. Non enim protinus atque quis aut de lassitudine aut de capitis dolore, aut de fastidio queritur, censendum est eum morbo laborare, donec corporis sui continuitatem quodammodo dissolutam esse sentiat, seque in tantum opprimi, vt iam

non

©BIUM

non ſufficiat obeundis muneribus ſuis, ſed in lecto decumbere cogatur. Ac primo quidem proprieque principium dicitur punctū illud temporis in quo cœpit quis ægrotare. Id indiuiſibile eſt & mometaneum, ſineque vlla latitudine. Altera ſignificatione principium vocatur quod latitudinē habet, atque aliquo vel horarum vel etiā dierum ſpacio, pro morbi breuitate vel longitudine, definitum eſt. Id aūt vt plurimum tertio die circunſcribi ſolet. Verum ea circunſcriptio inartificioſa eſt, atq; ideo à vulgo potius quam à medicis principij nomen ea ſignificatione vſurpatur. At vero tertium ſignificatū artificioſum plane eſt & medicum. Habet enim latitudinem coctionis ſignis definitam, ſi ab humore morbus eſt, aut ſymptomatum intenſione & acerbitate ſola, ſi eum intemperies ſine humore excitauit, aut aliquando vtriſque, ſi morbus compoſitus eſt. Itaque febris principium eſſe dicetur, quandiu humor in quo febris, crudus eſt. Cum enim coctionis ſigna quædā apparere incipiunt, principium deſinit, & morbus augeri incipit. Huius autem coctionis ſigna in vaſis quidem ex vrinis, in vētriculo autem ex deiectionibus ſumenda ſunt, ſicut & eius quæ in reſpiratoriis inſtrumentis fit, ex ſputo. Sic phlegmones principium eſt, quando pars ſanguine impletur: ophthalmiæ, cū humor copioſus, tenuis, incoctus defluit: vlceris, quādiu ſanies aquoſa, tenuis & incocta manat: catarrhi à cerebro per palatum & nares, cum humor multus, aquoſus, tenuis, acer ſtillat. Similiter autem aliorum morborum qui conſiſtunt in intemperie ſimplici, cōpoſita, ſola, cum humore, totius, partis, æquali aut inæquali principia, ſignis cuique propriis diſtingui debent. Vt autem hæc totius morbi principia ſunt, ſic & ſingulę acceſſiones ſua habent principia, quæ non diſſimili modo atque illa vniuerſalia diſtinguere definireque oportet.

Ἀ ῥιζόωσις. à quibuſdam dicitur ἡ ἀμπελολεύκη, id eſt vitis alba, authoribus Dioſcoride & Plinio.

Ἀ ῥιγώδους κολλύριον. Archigenis collyrium. valet ad oculorum albugines, quas etiam vna illitione diſcutit. Facit & mirifice ad veterem ophthalmiam. Deſcribitur ab Aetio libr. 7. cap. de remediis cicatricum & albuginum.

Ἀ ῥυὸς. anus. podex. ἕδρα. ſedes. Signficat & ἀρχὸς inteſtinum rectum (quod ἀπευθυσμένον vſitato nomine dicitur) διὰ τὸ δοκεῖν ἄρχεσθαι τῶν ἐντέρων, id eſt, quod origo ſit inteſtinorum, ſiue primum ex inteſtinis locum occupet, ſi ab infernis numerare placet. verum alii ἀρχὸν apud Galenum princeps vertunt, vt ille qui libellum de diſſectione vuluæ tranſtulit in Latinum: quaſi id inter omnia inteſtina maxime inſigne ſit. Vide ἀπευθυσμένον.

Ἀ ῥώματα. dicuntur certarum herbarum fructus odoris & ſaporis admodum grati, quorum vſus eſt vel ad calfaciendum ventriculum (ſunt enim omnia aromata calida) vel ad appetentiam excitandam, vel ad ducendos menſes, vel ad pleraque alia, niſi capitis grauitatem, vt ſcripto prodidit Hippocrates, inducerent. Sunt autem ex his præcipua, ſpica nardi, amomum, calamus aromaticus, iris, ladanum, malabathri folium, ſtyrax, bdellium, opobalſamum, carpobalſamum, xylobalſamum, cinnamomum, nux myrepſica, zinziber.

Ἀ ῥωμαϊκὴ ἀνάδοσις. Habetur apud Aetium libr. 13. ex deſcriptione Galli, quam ſcribit valere ad inueteratas oris ventriculi affectiones, & hepaticis prodeſſe.

Ἀ ῥωμαϊκὸν. nomē collyrii quod ex Demoſthene Aetius deſcribit lib. 7.

Ἀ ῥωμαΐτης. eſt gemma ex bitumine conflata in lapidis modum, quæ myrrham colore & odore refert, vnde nomen reperit, ob id etiam reginis frequentata. In Arabia traditur gigni, & in Ægypto circa Piſas.

Ἀ ῥώνια. ſic dictum eſt à quibuſdam primum meſpili genus à Dioſcor. deſcriptum.

Ἀ σιτῶς. apud Hippoc. ſignificat idem quod ἀπέπτως, vt interpretatur Galen. in comment. περὶ δίαιτης ὀξέων. Sic ἄσηπτον.

Ἄ σαρον. perpenſa. Herba eſt nardi vi prædita, & ideo à plærisque nardus ſylueſtris dicta. foliis hederæ, ſed minoribus & rotundioribus, flore inter folia iuxta radicē erumpente, purpureo, bene olente, cytino hyoſcyami ſimili, in quo ſemē acinoſum, angulatis cauliculis, ſubaſperis ac ſolutis. Radices multas habet geniculatas, tenues, obliquas, ſimiles gramini, odoratas. Sic Græcis vocari quidam aſſerunt, vt author eſt Plinius, quoniam in coronis non addatur, quaſi manualibus ſcopis, quæ odoris gratia geſtantur, minime ſolita ſit inſeri. ἀπὸ τῆς ἀσηπτικοῦ καὶ τῆς σαροῦ, quo nomine ſcopæ ſignificantur. Id olim Galli bacchar vocabant, nunc ſyllabarum metatheſi cabaret dicitur.

Ἀ σαφεῖς φρενιτικοὶ. dicuntur ab Hippocrate hi qui lenta & obſcura cataphora correpti delirant, perinde ac ſi δυσγνώστους dixiſſet, hoc eſt, cognitu difficiles non plebeis modo, ſed etiam medicorum plurimis. Author Galen. comment. in prorrheticum.

Ἄ σβεστος. inextinctus. vt κονία ἄσβεστος, calx inextincta ac viua. ſæpe tamen ſubſtantiue dicitur, & ſimpliciter prolatum calcem ipſam ſignificat. ſic enim κατ' ἐξοχὴν dicitur quæ viua eſt, non addito τοῦ πάνου nomine, quomodo ſimpliciter χιὼν καὶ πρωινὸν λίθος dicimus ſine addito.

Ἄ σηπτον. incoctum. Sic enim veteres vocare cōſueuerant quod poſtea medici ἄπεπτον dixerunt: atque in ea ſignificatione intelligendum eſt quod ſcribitur ab Hippocrate de lienteria lib. περὶ παθῶν, τὰ σιτία διαχωρέει ἄσηπτα, ὑγρά· ὀδυνῶν οὐκ ἐνέει, λεπταίνεται δὲ τὸ σῶμα. hoc eſt, cibi excernuntur incocti, humidi: dolor nō mouetur, extenuatur tamen corpus. Id autem profectum eſſe videtur ab opinione

©BIUM

Empedoclis, qui concoctionem ciborum putrefactione fieri contendebat, quod alimenta in ventriculo saporis odorisque gratiam amitterent.

Ἄσθμα. est obstructio pulmonis frequentem & difficilem sine febre respirationem inducens, qualem hi habent qui velociter cucurrerunt. Quo quidem affectu qui laborant, quoniam suffocationis metu recto pectore & ceruice spirare coguntur, ὀρθοπνοϊκοὶ appellantur. eandemque ob causam recto fere thorace in lecto decumbunt. Minus est enim quod inspirant quam pro vsu respirationis, quamuis thorax plurimum ipsis dilatetur. Ex quo perspicuum est, intus pulmones præter naturam coarctari: id quod ægri ipsi non obscure percipiunt. Ac cum pluribus de causis coarctatio talis contingat, istæ duę causæ videntur asthmaticos facere, scilicet humoris crassi & lenti copia infarcti in bronchia pulmonis, aut crudum aliquod tuberculum in pulmonibus genitũ. Ac cum multæ sint spirandi difficultates, eam solum consueuit Hippocr. ἄσθμα appellare (vt autor est Gal. comment. aphor. 46. libr. 6.) in qua multum creber anhelitus est, cum tamen Hippocr. posteriores medici affectionem quamcunque pectoris diuturnam, simpliciter ἄσθμα nuncuparint, suoq; tempore respirationem quæ in cursu & vehementi exercitatione fit, ἄσθμα vulgo vocari solitam esse scribat. Cæterum morbus hic nomen habet à symptomate: neque enim anhelatio ipsa morbus est, sed morbi symptoma. Namque fistularum & cauitatum pulmonis angustia, ipse morbus est. Similiter & τῆς ὀρθοπνοίας nomen à symptomate est.

Ἄσιος λίθος. Asius lapis. Est lapis colore pumicis vel tophi candido, venis in profundo luteis, laxus, leuis, mollis, friabilis. In eius superficie insidet quiddam simile tenuissimo pollini, qui parietibus molendinorum inhæret, quod Asiæ petræ florem appellant: qui partim albus est, partim similis pumici in luteum vergenti, linguæque admotus mordet eam leniter, & gustatum salsedine commouet. Dioscorides ἁλμυρίδα, hoc est salsuginẽ, appellat, eamque Gal. libr. 9. simpl. medic. conijcit oriri ex rore marino, qui primum in lapide insideat, deinde à sole siccetur, vt hoc modo & lapidis & maris naturæ particeps sit. Ipsum autem lapidem quidam ex Cadmia partim cõstare credunt, quod carnem consumat, & corpora defunctorum, vt testatur Plinius, condita in eo absumi constet intra quadragesimum diem, exceptis dentibus. Quamobrem alio nomine à quibusdam σαρκοφάγος dictus est, quanquam Plinius sarcophagum atque Asium separare videatur. Vis est lapidi siccandi, digerendi, humentes carnes liquefaciendi, erodendi. sed tamen ad hæc omnia magis efficax flos eius est, qui cum talis sit, attamen non vehementer mordet nec adstringit, sed est partium inter omnia terrestria tenuissimarum. Dicitur Asius, vt quidam volunt, quod in Asia nascatur, & simplici σ scribitur: alii vero geminato σσ scribunt, vt ait Gal. ab Asso oppido in quo nascitur, quod Plinius Troadi, alii Myliæ adscribunt.

Ἀστιῆν. est cibum fastidire & inappetentem esse. significat etiam simpliciter abstinere à cibo, & vti inedia. Annotat autem Galen. τὰς ἀσιτίας aliquando idem significare quod τὰς ἀποσίτους, id est, ciborum fastidio laborantes: vide ἀποσίτους.

Ἀσκαρίδες. ascarides. Sunt tenues quidam lumbrici, vermibus assimiles, qui in parte potissimum inferiore crassi intestini gignuntur, & in extremo longanone, atque sphincteris initio consistunt, vehementem pruritum ijs in locis excitãtes. In pueris maxime gignuntur propter ingluuiem & cruditates. Plurimi etiam apparent in iumentis male cibum concoquentibus: id quod excrementorum fœtore deprehenditur.

Ἄσκις. sic dictum est à quibusdam helleborum album, vt habetur apud Dioscoridem.

Ἀσκίτης. species est hydropis in quo humoris aquosi siue serosi copia cum pauciſſimo spiritu in membrana abdominis interiore, inter peritonæum & intestina, continetur, & veluti in vtre quodam (vnde nomen habet) conclusa est. Præcipua eius causa frigiditas est, eaque maior quam quæ πνευματίτιν excitare solet, in qua flatuosus aer plurimus, humor vero exiguus est. vide ὕδρωψ.

Ἀσκληπιάδου θυμίσιος. pastillus Asclepiadæ, cõmodus dysentericis. vide Aetium lib. 9.

Ἀσκληπιάδου χεὶρ. nomen est cerati podagrici, quod describitur ab Aetio lib. 12.

Ἀσκληπιὰς. herba hederæ similis: vnde κισσὸν & κισσόφυλλον dicta est. nascitur in montibus, radice numerosa, tenui, odorata, flore graueolenti, semine securidacæ, cuius tamen nullũ se periculum feciſſe Gal. prodidit.

Ἀσκληπιὰς. collyrium est, quod habet, papaueris lacrymæ P. * II. sagapeni, opopanacis, singulorum P. * III. æruginis P. * IIII. cumini P. * VIII. piperis P. ** II. Cadmiæ elotæ, ceruſſæ, singulorum P. ** VI. cauas cicatrices probe explet. Author Cor. Celsus, lib. 6. cap. 6.

Ἀσκληπιὸν. species vna panacis, quam sic dictam volunt, quod Æsculapius filiam Panaciam nominauerit.

Ἀσκληπιὸς θυμίσκος. pastilli nomen, cuius descriptio habetur apud Aetium lib. 14.

Ἀσκληπιὸς. nomen est smegmatis aridi, cuius cõpositio describitur à Paulo Ægineta libr. 7. cap. 13.

Est & nomen collyrii quod describitur à Gal. lib. 4. τῶν κατὰ τόπους, à quo non valde discrepat collyrium quod à Scribonio Largo describitur, quod dicit ab aliis ἀσπιστὸν, ab aliis δρόμυρνον, ab aliis εὐώδες nuncupari. Habetur & apud Marcellum medicum, ex quo forte Scribonii descriptio emendari potest.

Definitionum medicarum libri XXIIII - page 66 sur 554

Ἀσκληπιὰς. Æsculapius malagmatis nomẽ apud Gal. lib. 7. τ. περὶ ἀλφ. quod valet ad dolorem ſummouendum & tenſionem.

Ἀσκὸς. apud Hippoc. figlina olla, quam & πνευματὸν (ſeu πνευματὸν κέραμον) & φακὸν nominant.

Ἀσκυροειδὲς ἢ

Ἄσκυρον. hyperici genus eſt, magnitudine diſtans, fruticoſius, maiores habẽs ramos, ſurculoſiores, rubenteſque, folia tenuia, flores luteos, & fructum reſinoſum, hyperico non abſimilem, cuius attritu digiti fere cruentãtur. qua de cauſa αἱμόρροιμον vocauere.

Ἄσκυρος. dicitur à quibuſdam ἡ ἀγρια κτυλὶς, authore Dioſcoride.

Ἀσπάλαθος. eſt frutex lignoſus ſurculoſusque multis ſpinis horrens, grauis, detracto cortice rubens, aut in purpuram vergens, denſus, odoratus, guſtatu amarus, flore roſæ. Eſt & alterum genus candidum, lignoſum, ſine odore, quod deterius habetur. Illum Ruellius exiſtimat id eſſe quod officinæ vocant lignum Rhodium, quem tamen in hoc Matthiolus vehementer reprehendit. Calefacit & adſtringit.

Ἀσπάραγος. dicitur quod primum in lucem prodit oleris germen, priuſquam in folia explicetur, ſiue recentiſſimus turio qui edendo eſt. quo nomine betæ, lactucæ, bliti, atriplicis, maluæ, rapi, ſinapis, chamædaphnes, braſſicę, naſturcii, bryoniæ, pyrethri, radiculæ primi cauliculorum partus comprehenduntur. Quibus omnibus aſparagis Paulus Aegineta veterum authoritate & Galeni iudicio fretus caput 75. libri primi dicauit.

Eſt etiã ἀσπάραγος peculiariter herba vulgo nota, præſertim qui altilis eſt, in fruticis modum ramos plures emittens, cacumine in torulos turbinato, caule exili in ſpinoſam ariſtam faſtigiato, foliis fœniculi, longis, numeroſis, radice rotunda, grandi, ſpongiam habẽte. Alius eſt atque iſto prior, ſylueſtris, πικρὰς dictus, & ἔλειος, quem Attici ὄρμενον, Latini corrudam appellant. In calore & frigore temperatus eſt: abſtergit, renum & iecoris obſtructiones aperit, vrinas mouet & venerem. Attici Ἀσφάραγον dicunt.

Ἀσπίδιον. dictum eſt à veteribus τὸ ἄλυσσον, quod fructum ferat duplicium ſcutorum effigie. Sic etiam dici πὼ ἀγρια κτυλίδα, Dioſcorides author eſt.

Ἀσπὶς. Fera eſt veneno perniciosiſſima. cuius tres differentiæ deſcribuntur, de quibus vide apud Aetium libr. 13. & Nicandri Theriaca quę nos verſibus Latinis aliquãdo reddidimus. Ex ijs emplaſtrum veteribus conficiebatur quod δι' ἀσπίδων vocabant, diſcutiens valentiſſime ſtrumas aliaſq; duritias, & ad podagras vtile per dolorum remiſſiones adhibitum, cuius compoſitio ab ipſo Aetio explicatur lib. 15.

Ἀσπλήνιον ἢ

Ἄσπληνον. herba eſt in parietibus ſaxiſque ſiliceis naſcens, nec caulem nec florem nec ſemen ferens, ſed folia filiculæ modo diuiſa, ſubter ſufflaua hirſutaque, ſuperne coloris herbacei. Sic dicitur quod eius folia in aceto feruefacta & per quadraginta dies pota, lienem, vt ait Dioſcorides, abſumant. Totus officinarum & herbariorum chorus ceterach appellat.

Ἄστασις. ſtomachi faſtidia. ῥιπασμοὶ τῆ στόματος ἀστομένης, hoc eſt iactatio & inquietudo corporis, vt interpretatur Gal. comment. εἰς τὸ περὶ διαίτης ὀξέων.

Ἀστιᾶσθαι. Inquietum eſſe, ἀλύειν μεταξὺ πίπτειν ἑαυτὸν, vt exponit Galenus comm. 1. εἰς τὸ προγνωστικὸν. Idem vero ἐν τῆς γλωσσαις adnotauit ἄστιᾶσθαι ſignificare apud Hippocratem τὸ πυρέσσειν, hoc eſt ardere (vbi quidam codices habẽt πληρέσθαι, id eſt repleri) vt lib. 1. de morbis mulierum, καὶ τὸ προσκόπως ἐπαχθῶς διαπνέεσθαι, hoc eſt faſtidio & moleſtia affectum eſſe.

Ἀστώδης. dicitur æger qui corpore angitur & inquietudine laborat. Id quod duobus modis accidere poteſt: vno quidem cum virtus à corporis mole opprimitur, vt nullam eius figuram facile perferre poſſit. altero autem cum os ventriculi mordetur à vitioſo humore. Sed illi quidẽ pernicioſe affecti ſunt, hi vero nauſea infeſtantur.

Ἀστώδης πυρετὸς. dicitur ab Hippocrate febris in qua æger irrequietus eſt, & implacide moleſteque habet, ſicut exponit Gal. comment. 4. εἰς τὸ περὶ διαίτης ὀξέων.

Ἀσυκὸς. concauum auris, intra quod ſordes cumulantur, Polluce authore. Sic dicitur etiã cancrorum quoddam genus Ariſtoteli & Plinio.

Ἀσφὶς ἀγρία. idem quod σφὶς ἀγρία. de qua vide ſuo loco.

Ἀστερίας. Eſt gemma foſſilis admodum dura, dimidiati globi figura, propter quã alius ſcripſit eam ſimilem eſſe pupillæ, alius Lunæ plenæ, alius Solis orbi: ſtellarum quę radios iaciunt nigros pleniſſima. ex quo nomen videtur accepiſſe. quanquam Plinius ſic dictã putet quod contraria ſoli regerat candicantes radios, cum tamen id ei commune ſit cũ reliquis gemmis translucidis. Transfundit autem lucem illam, inquit Plinius, cum inclinatione, velut intus ambulantem ex alio atque alio reddens, non diſſimiliter ac carbunculus. Color illi candidus eſt, eadem lux candida, quibus quidem notis præfertur. Nam quæ cæruleo colore radiat, deterior eſt, vocaturque ceraunia. Naſcitur in India & Carmania. Eadem ἄστριος, ἀστρίτης & ἀστροβολος etiam appellatur.

Ἀστεμακὴ. ſic dictum fuit à quibuſdam τὸ διαχόδιον. ſed perperam, meo quidem iudicio. Erroris, vt puto, fuit occaſio, quod apud authores ἀστεμακὴ pro ἀρτεμακὴ legerint, quod genus eſt omnium eiuſmodi compoſitionum: vt videre licet apud Galenum lib. ſeptimo περὶ κρίσεως.

Ἀστέριον ἢ

Ἀστερίσκος. dicitur authore Dioſcoride ὁ ἀστὴρ ἄγριος, de quo poſtea.

©BIUM

Ἀσὴρ. nomen eſt multorum medicamẽtorum. ſic enim dicitur paſtillus quidam, quem geminum reperio: vnum quidem apud Galen. libr. 7. περὶ κατὰ τόπους deſcriptum ex Andromacho, maximi, vt refert, in medicina vſus, præſertim ad ſiſtendum dolorem: alterum vero apud Paulum lib. 7.

Dicitur & eo nomine ſtomachicũ quoddam medicamentum, quod & duplex habetur apud Galen. lib. 8. τῶν κατὰ τόπους, vbi dicuntur ἀσὴρ σωμαχικὸς & ἀσὴρ ἀνίκητος, deſcriptus & ipſe ab Aetio lib. 9. cap. ὠδὲ ναῦπας.

Item collyrii nomen eſt quod varium inuenitur, cuius generis eſt ἀσὴρ μάγνης duobus modis deſcriptus ab Aetio & Patilo, & ἀσὴρ ἀνίκητος, diuerſus apud Gal. lib. 4. τῶν κατὰ τόπους, & apud Aetium lib. 7.

ἀσὴρ. etiam dicitur terra Samia, vt ſcribit Corn. Celſus in collyrio Philetis, ſed frequẽter cum adiectione, vt Σάμιος ἀσὴρ apud Galen. in lib. ſimp. medic. vel γῆ ἀσὴρ, vt apud Paulum & Aetium in deſcriptione præcedentium collyriorum, à qua terra collyriis (eam namque recipiunt) inditum nomen eſſe crederẽ ſi & paſtilli & ſtomachica medicamenta eo nomine donata, quorum ſupra mentionem fecimus, eam ſimiliter admitterent. Vide ὁ Σάμιος ἀσὴρ.

Ἀσὴρ Ἀττικὸς. eſt herba cauliculo lignoſo, florem in cacumine habẽs purpureum vel luteum, & in ambitu diuiſum anthemidis modo capitulum, folia quæ caulem ambiunt ſtellæ modo radiata, oblonga, hirſuta. Naſcitur inter petras ſolo aſpero. Aſtellæ ſimilitudine, ἀσὴρ, quod autem in Athenienſi agro optima & frequens naſceretur, Ἀττικὸς cognominata eſt. Eadem ab vſu βουβῶνιον, & à Romanis inguinalis dicitur, quoniam doloris inguinum præſentaneum remedium eſt. Multi credunt eſſe eam herbam quæ vulgo aſpergula minor vocatur. Eſt & alius aſter, vt ſcribit Ruellius, nunc vulgo ſtella dictus, folio fere vitis, ſeu maluæ potius erraticæ, ad radicem maiore, pluribus ſed minoribus inciſuris. florem fert in modum ſtellę, in luteo viridẽ, puſillum & herbæ ſuæ ſimilem. hanc ille ſcribit ad herniam puerorum commendari, quia adſtringat, ſed ſibi compertum nõ eſſe quænam veteribus fuerit.

Ἀσφάλη. ſcribit Heſychius ſic vocari πλὴν τὴν ἱερᾶς ῥίζαν. hoc eſt hieræ radicem.

Ἀσφαλίπης. dicitur à quibuſdam ἴτεως, quam aliqui ἰλυσεκλὼ appellant, vt habetur apud Galen. lib. 1. περὶ κατὰ τόπους, vbi recenſet medicamenta quæ Soranus ad alopecias conſcripſit. Sic autem dicta videtur, quod radice ſua referat aſtragalum: quemadmodum & ῥαφανίπης dicta eſt à ſimilitudine rhaphani. Habet enim aſtragalus radicem rhaphano ſimilem, vt propterea recte ῥαφανίπης atque ἀσφαλίπης iris eadem eſſe exiſtimetur.

Ἀσφάλος. talus. Eſt oſſiculum prope quadratum, intra infimos tibiæ & ſuræ proceſſus comprehenſum. Sic autem comprehenditur, vt neque videri neque tangi poſſit. Cõſtat quatuor lateribus, dextro, ſiniſtro, anteriore & poſteriore, à quibus ipſum πέτρωρον quidam vocarunt, quamuis Oribaſius & Rufus partem eius ſuperiorem ita appellẽt. Eſt autem pars ea ſuperior in medio caua, vtrinque ſupercilioſa, trochleæ ſubſimilis, rotunda magis: inferior autem valde eſt inæqualis. ter namque gibboſa, bis cauata eſt: vtraque autem cartilagine incruſtatur. Heſychius interpretatur ἀσφάλαλον τὸν σφόνδυλον, καὶ τὸ ὑπόκατω τῆς σκέλους. hoc eſt vertebram, & partem cruri ſubiectã, eam ſcilicet qua pueri ludunt. à qua non cubi teſſeræue genus illud ludi dictum eſt, ſed tali, quibus Ganymedem & Cupidinem Apollonius finxit in cœlo colludentes, & Polycletus pueros duos nudos, qui ἀσφαλιζοντες appellati ſunt. Eſt etiam ἀσφάλαλος frutex paruus breuisque per terram ſparſus, ramo & folio ciceris, flore purpureo paruo, radice rotũda, rhaphani modo prælonga, quæ adnatas alias appendices habet nigras, præduras, veluti cornua inter ſe implicatas, guſtu adſtringentes. Hũc cicerculam eſſe diceres niſi radix tanta ſubeſſet: proinde rura Gallica montanum vel ruſticum cicer nominant: à Latinis talus, glandula & ficus terręe dicitur. non eſt dubium ἀσφαλάλου nomen illi inditum fuiſſe propter radicem rotundam duramque, & ob id animalium talo ſimilem. Adſtringit & ſiccat.

Ἀσφάλαλος. frutex eſt paruus, foliis & ramis ciceri ſimilis, flore purpureo paruo, radice rotũda, rhaphani modo grandi, quę adnatas appendices firmas habet, nigras, præduras, veluti cornua inter ſe implicatas, guſtu adſtringentes. Sic quidem Dioſc. aſtragalum depinxit, multo aliter quam Plinius lib. 26. cap. 8. Adſtringit & non inſtrenue deſiccat.

Ἀσείτης. gemma quæ & ἀστείας dicitur. de qua vide ſuo loco.

Ἀσύληπτος, ſeu Ἀσύληπτος. ſyderatus. ſydere afflatus & perculſus. ἀποπληκτος.

Ἀσυληψία, ὁ. ſyderatio, σφακελισμὸς, ſiue σφάκελος.

Ἀσύρις. dicitur à Pythagoricis lactucę genus rotundum ac minimæ radicis & latis foliis. à Pythagora quidam ἐυνοῦχον appellatum ſcribunt, quod veneri refragetur.

Ἀσύλα. herba quæ à Romanis ferus oculus dicitur, authore Plinio.

Ἀσύμπωτον. plenum, quod non eſt contractum nec concidit.

Ἀσφάλιον, ſiue

Ἀσφάληπις. ſecundum Archigenem trifolii genus eſt maiore folio quo vtuntur coronarij. Dioſcorides tamẽ ſcripſit ſimpliciter ſic vocatum fuiſſe τρίφυλλον, hoc eſt trifolium.

Ἀσφαλίπης. ſic à quibuſdam dicitur proprio nomine poſtrema è lumborum vertebris.

Ἄσφαλτος. bitumen. Eſt pinguis & oleoſus ſuccus plurima aerea & ignea ſubſtantia temperatus, leuis & flammam promptiſſime concipiens. Duum generum eſt, vnum liquidum, alterum foſſile. Liquidum ceu ſpuma quæ-

©BIUM

ma quædam est aquis innatans, præsertim in mari mortuo, in quo optimum colligitur, cuius probatio est, vt purpuræ modo splendeat, sitque ponderosum ac validum odorem vibret. Id molle quidem est dum innatat, postea vero resiccatum pice sicca durius euadit. Innatat vero & fontibus quibusdam tam crassum, vt limus possit videri. & sæpe quidem in ipso vase diu asseruatum, per se inspissatur, vel coquitur in cacabis æneis aut ferreis. quod cum fit, solet quidem accendi, sed lineo pano aquis madido restringuitur. Fossile vero siccum è terra eruitur, lapidum aut carbonum modo nigrum, splendensque picis instar. Sunt autem bituminum variæ admodum differentiæ, & multa earum nomina, quod variū multis in regionibus prouenīat. Hinc etiam factum est, vt de eo plurimi diuersa scripserint. Nam liquidum quidē alii ἔλαιον, quia olei simile sit propter pinguitudinem: alii quod effluat è saxis, πετρέλαιον appellarunt. alii, vt in Babylone, νάφθαν, alii κάφουραν, vt quibusdam placet· alii πισάσφαλτον. fossile vero alii γαγάτην, alii σαμιόθρακιον ἢ θρᾴκιον λίθον, alii αἰθραικα ὀρυκτὸν, id est fossilē carbonem, alii ἀμπελίδιτα γῆν siue φαρμακίτιδα, alii vero ἤλεκτρον, id est succinum. de quibus vide suis locis. Cæterum omne bitumen in tertio ordine calidum & siccum est, atque tenuissimum: ideoque ignem facillime concipit, nec facile restinguitur: præterea vero in medicina discutiendi, glutinandi & emolliendi vires habet. Estque ceratis atque malagmatibus conficiendis aptissimū, & emplastris, quæ tum Barbara, tum ἔναιμα siue cruenta appellantur.

Α᾽πφάκελος. apud Atticos dicitur ὁ ἀκρόκελος, de quo vide suo loco. significat etiam φάρυγξα ἢ βρόγχον, id est guttur fauceſque, vt scriptum est apud Hesychium.

Α᾽σφόδελος. hastula regia. herba est foliis porro similibus, scapo læui florem gerente cacuminibus: αἰώνιον vocant. radices longæ, rotundę, glādibus similes, gustu acri. Eius præcipuē radix est extergentis & digerentis facultatis, præsertim vero vstæ cinis, proindeque alopecias sanat. Officinæ aphrodilum vocant.

Α᾽σφυξία. Est priuatio siue defectio pulsus in toto animali. Cum enim nulla vsquam arteria videtur moueri, atque hoc per totum animal accidit, proprie ἀσφυξία dicitur. neque enim vni parti competit. Quæ tamen, si rem ad veritatem exigas, in corpus viuum nunquam incidit, in quo vna cum arterijs cor nunquam moueri desinit, verum sæpe tam exilis est, à contrariis naturæ causis, aut tam occultus, propter multa corpora arteriis obiecta, vt deprehendi omnino non possit, sicut in mulieribus hystericis. Quod si in quibusdam partibus arteriæ moueri videantur, in aliis vero immobiles sint, iam nō ἀσφυξία erit, sed differentiæ species in longitudine pulsus, vt annotauit Galen. lib. 1. de præsag. ex pulsibus.

Α᾽τακτος. nomen est compositi medicamenti ad podagram vtilis, cuius descriptio habetur apud Paulum lib. 7. cap. 11.

Α᾽τακτος σφυγμὸς. inordinatus pulsus. Est pulsus inæqualis in pluribus pulsationibus magnitudine, velocitate, frequentia, vehementia, aut aliter imparibus, nullam prorsus circuitus formam retinens. Huic contrarius est ordinatus: qui, quoniam omnes inæquales sunt, in eo differunt, quod hic paritatem certis circuitibus tueatur, ille confusus vndequaque sit. Sed cum ordinatus & absolute & secundum quid dicatur, inordinatus tamen ex toto seu absolute tantum dicitur, vt qui nullum prorsus circuituum ordinem conseruet, sed præter paritatis corruptionem, ordinem quoque periodorum similiter inæqualium corrumpit. Ab iisdem causis inducitur à quibus & inæqualitas, sed semper firma fixaque est ordinatis, instabilis autem & non fixa inordinatis. Itaque cum & ordo & æqualitas admodum amica sint naturæ, patet magnā esse in inordinato pulsu naturæ offensam, quod in eo ambo sint deprauata: in ordinato vero qui inæqualis est, alterum.

Α᾽τελυμνος. prunus arbor. Huius meminit Nicander inter cerūssæ alexipharmaca. quem locū, vt & reliqua omnia, Dioscorides prosa oratione reddens, videtur prunum transtulisse.

Α᾽τενὲς θρασὺ. audax apud Hippocrat. sicut interpretatur Gal. com. εἰς τὸ θερρῆπικόν.

Α᾽τέραμνα. dicuntur apud Hippoc. dura, & quæ magna cum difficultate concoquuntur: vt ἀτέραμνον ὕδωρ, aqua indomita & incoctilis: quanquam proprie de leguminibus dici consueuerit.

Α᾽τλάτιον ἢ

Α᾽τλας. est vltima colli vertebra, dorso scilicet proxima. Sic dicta est tum quod reliquos colli articulos sustineat, tum quod ferendis oneribus potissimum laboret. Sunt tamen qui commutato ordine primam vertebram sic vocari putent.

Α᾽τόκιον. medicamentum quod sterilitatem affert, & concipiendi facultatem adimit.

Α᾽τομον. sic dictum fuisse à quibusdam helleborum album habetur apud Dioscor. vbi tamen ἔκτομον legendum arbitror, quod Hipp. non alio fere nomine appellarit helleborū ipsum, præcipueq; nigrum.

Α᾽τονον. infirmum, imbecillum. Scribonius Largus in descriptione hieræ scribit ἄτονον dici vitium stomachi, quod cum siccitate & ardore eius, & irrequiebili inextinguibilique siti consistit, Sic autem vocari ait, quod exiccet omnem stomachi humorem.

Α᾽τος. dicitur à nonnullis τὸ βούτυρον, vt habetur apud Dioscor.

Α᾽τραχος. significat apud Hippocr. non modo fusum, sed lignum etiam sagittæ.

Α᾽τραχυλὶς. herba est spinosa, duum generum. vna est cnico similis, à plærisque ἀκτὶς κνίκος dicta, vt author est Hesych. atque ab offici-

Definitionum medicarum libri XXIIII - page 69 sur 554

©BIUM

nis etiam ſylueſtris cartamus dicitur. Altera hirſuta eſt, & carduus benedictus ab officinis omnibus & vulgo nominatur. Dicta eſt hoc nomine, quoniam eius ſcapo longo læuique ruſticæ mulieres ſibi fuſos conficiunt. Facultatem habet deſiccandi & modice digerendi.

Ἀτράφαξις. atriplex. herba eſt quę radice vna cohæret in altum deſcendente, non glabra, ſed fibris quibuſdam capillata, caulem fundens ramis brachiatum, quibus foliatum ſemen & obductum cortice promitur, racematim congeſtum, colore in luteum elangueſcente & auri æmulo, ex quo alio nomine χρυσολάχανον, id eſt aureum olus, appellari Dioſcor. ſcripſit, etiamſi Plinius ſeorſum de vtroque diſſeruit, tāquam χρυσολάχανον prorſus ab atriplice diſſideat. Hoc olus ordine primo frigidum, & ſecundo humidum eſſe Gal. teſtatur, tepentem itaque ſortiri calorē & aqueum minimeque terrenum perinde vt maluæ, & ventrem ſimiliter permeare ob lubricitatem. Eſt autem atriplex duūm generum, vna hortenſis, altera ſylueſtris: illa humidior frigidiorque, hæc ſponte naſcens, & ab hortenſi non niſi natalibus differens. Certum eſt nec eādem eſſe atriplicem cum ſpinachiis noſtris, nec tamen multum ab ijs diſſidere.

Ἀτρητοι: dicuntur tam viri quam mulieres quibus anus aut genitalia perforata non ſunt, ſiue id ex natura ſit, ſiue ex morbo acciderit, carne vel membrana ſupercreſcente & meatum obſtruente.

Ἀτροφία. eſt tabis ſpecies, inquit Celſus, in qua corpus non alitur, & naturaliter ſemper aliquibus decedentibus, nullis vero in eorum locum ſubeuntibus ſumma macies oritur: vel, eſt nutritionis defectus ex quo corpus emaciatur. Symptoma eſt fūctionis naturalis, alimentū male trahentis, vel retinētis, vel cōcoquentis, vel ſuperflua male expellētis: vnde ſequitur nutritio debilis, & à perfecta aſſimilatione deficiēs. Ea autem accidit aliquando corpori vniuerſo, interdum vero vni tantum particulæ. Itaq; quicquid nutrimentum non ſentit, neceſſe eſt vel vnius facultatis vitio id patiatur, vel plurium. Nam ſiue minus quam par ſit trahatur alimētum, ſiue non trahatur prorſus, ſiue perperā trahatur, atrophia ſuccedit: ſimiliter ſi retētrix facultas male contineat alimentum, quantumuis probe attractum, atrophiam inducet. Quod ſi facultatibus ijs legitime ſuo munere functis, vis concoctrix τῇ ἀπεψίᾳ laboret, quacunque id ex cauſa fiat, corpus ſimiliter ali deſinet, fietque atrophia, vel ſaltem ἡ κακοχυμία, atque inde κακοχυμία, alimento corrupto verſoque in alienam qualitatē. Poſtremo vero expultrix male munere ſuo fungens accerſit atrophiam, aliquando parcius quam deceat expellens ſuperflua, alias autem immoderatius. Si namq; parcius excrementa propellantur, mox corpus totum vel pars aliqua excrementis varijs redundabit. à quib. vaſorum obſtructiones factæ nō alimentis modo & caloti natiuo influenti à corde viam precludent, vt fit in iſchiade, ſed naturali etiam partium temperie vitiata, calidam & ſiccam intemperiem inducent, ex qua alimentum prodire neceſſe eſt bilioſum, acre, tenue, non facile parti adhæreſcēs quæ nutriri debet, & mox per cutem euaneſcens. Quod ſi immoderatius expultrix facultas agat, idque vel propter vim retentricem grauatā, vel propter excremētorum copiā aut acrimoniam, vel propter propriā ſui ipſius imbecillitatem, per quam id etiam quod vtile eſt profundit per aluum, vrinas, ſudores aut alio quouis modo, tandem alimenti probi materiæque defectu corpus cibum non ſentiet & ἄθροον euadet, ſicut Gal. viſum eſt in lib. de cauſ. ſympt. vbi à morbis inductam maciem τῆς ἀθροίας nomine comprehendit. Sed magnis quidem & acutis morbis velociter, mitioribus autem & diuturnis ſenſim ſuccedit. Quæ autem cauſæ atrophiā in toto corpore, eædem in ſingulis partibus eam inuehere poſſunt, ſed maxime in oculo. vnde ἀθροία dicitur affectus oculi, quo totus oculus minor, humilior, obſcuriorque redditur. Talis autem maxime euadit ex vehementi capitis dolore, & per febres acutas, ad hæc inciſione & perforatione caluariæ, ſed maxime ex ipſius oculi ſiccitate. Differt autem eius ἀθροία ab eiuſdem φθίσει, quod hæc pupillam ſolam anguſtiorem, obſcuriorem & rugoſiorem efficit, illa vero oculum vniuerſum.

Ἄτροφοι. dicuntur, vt ait Plinius lib. 22. cap. 25. qui cibum non ſentiunt, id eſt qui non aluntur. Idem vero lib. 28. cap. 9. ἀτρόφους interpretatur eos qui ab imbecillitate vires recolligunt. Sic enim de lacte ſcribit, Et bibitur ab imbecillitate vires recolligentibus, quos ἀτρόφους vocant.

Ἄτταλος. nomē eſt emplaſtri quod habet Squamæ æris p. * vi. fuliginis p. * xv. ammoniaci tantundem, reſinæ terebinthinæ liquidæ p. * xxv. ſeui taurini tantundem, aceti heminas tres, olei ſextarium. Recenſet & Gal. lib. 1. περὶ κατ' ἰλύν aliud Attalicum emplaſtrum, quod thus & piper continet, ab hoc diuerſum.

Ἀττικὴ. nomen eſt antidoti ad ſtomachicos & cibum faſtidientes, cholericos, cœliacos & dyſentericos vtilis: cuius compoſitio habetur apud Galenum lib. ſeptimo περὶ κατὰ τόπους.

Αὔανσις. dicitur authore Galeno in ſtirpibus, quod in animalibus γῆρας. fit enim vtrumq; ab immodica ſiccitate.

Αὐαντὴ. morbus quidam deſiccans ſic ab Hippocrate nuncupatus. quidam legunt αὐαλὴ.

Αὐγίτης. gemma quæ & Callais ſiue Calais alio nomine dicitur.

Αὐθήμερον φάρμακον. dicitur medicamentū quod eadem die, qua adhibitum eſt, medetur aut iuuat. Eius generis duo habentur apud Galenum libro 9. τῶν κατὰ τόπους ad lienis affectus.

Et

©BIUM

Et ab Aetio libr. 10. describitur φαυμὲς quidam Asclepiadæ αὐτήμερος ad splenem scirrhosum.

Αὐτημερὸν φάρμακον. eadem ratione qua & αὐτήμερον dictum. quod scilicet eadem hora medeatur.

Αὔξη siue

Αὔξησις. auctio. augmentum, incrementum. Est partium corporis solidarum ampliatio in longum, latum, & profundum. Est actio seu opus naturæ, ab eius facultate auctrice profectum, quam nulla ars imitari potest, quod sit solius naturæ proprium munus. Eius autem materia qua eiusmodi incrementum perficit, humidum est primigenium quod & radicale appellant, singulis corporibus ab ipsis naturæ primordiis insitum. ex quo vt vnumquodque primum existit, ita postea augetur. quod quia, non aliter quam calor natiuus, pabulo indiget quo conseruetur, ideo corporis incrementum sine alimento magnum esse nequit. Breui namque humidum illud naturale exaresçat necesse est, nisi subinde humore aduentitio instauretur: Est igitur ijs quæ augentur necessaria nutritio, quod nihil tam sit illi aduersum quam siccitas, sicut è contrario aliis naturæ functionibus obeundis nihil magis est contrarium humiditate. Siquidem ad incrementum cuiusque corporis necesse est idipsum distendi in tres dimensiones, continuitate sua seruata minimeque diuulsa. Ergo quod augetur, humidum sit oportet, non siccum, quoniam sicca corpora minime sequacia sint, nec facile extendi possint. Solius autem naturæ opus est corpus, quod continuitatē suam & speciem quam prius habuit vniuersam seruet, in omnem partem extendere. Itaque si humidorum corporum auctio est, patet eam non esse in animantium corporibus perpetuam, sed tamdiu fieri, quandiu corpora humida fuerint, hoc est, ab eo tempore quo animal editum in lucem est, vsque ad ætatis vigorem. Eo nanque toto tempore auctrix virtus dominatur, habetque auxiliatrices & veluti ministras alteratricem atque nutricem. Inclinante autem ætate, quoque propius ad senectutem corpus accedit, cessat ab opere, propter partium solidarum siccitatem. Siquidem primum intra vterum alteratrix & formatrix facultas cōponendo fingendoque fœtui præcellunt, & primas partes sustinent, postea vero vbi perfectam magnitudinē corpus adeptum est, alteratrici atq; nutrici inseruiunt. Est enim formatricis, seu generatricis facultatis opus congruam speciem formamque fingere & perficere, auctricis vero in omnem partem proferre quæ perfectam formam habent genitaque sunt. Quippe augetur id quod est, gignitur id quod non est. Sunt autem solidæ corporis partes quæ augentur, arteriæ, venæ, nerui, ossa, cartilagines, membranæ, ligamenta, tunicæ, & si quæ præterea eiusmodi sunt particulæ elementares, similares, & simplices dictæ, non etiam caro, adeps aut humor. quæ quamuis supra modum increuerint, vt in athletico habitu cernere est, veram tamen auctionem non admittunt, de qua in præsentiarum agimus.

Est & αὔξησις tempus morbi medium inter eius principium & statum, quo morbus ipse ingraueſcit, quod aliis nominibus ἀνάβασις & ἐπίδοσις appellatur. Id non est facile in vniuersum definire: siquidē singuli morbi suum habent, ijque cæteris manifestius, quos humor excitauit. Nam in eo quē crudus & putris humor parit, veluti in febre putrida, obscura eiusdem concoctio vt principio finem adfert, ita augmenti initium est: eadem vero vbi manifesta esse cœperit, augmenti finis est, & status initium. Similiter in phlegmone quando sanguinis influxus cessat, & sanguis putrere incipit, & calor accendi, & pars multum distendi, augmētum phlegmones est, donec pus manifesto appareat. Sic in omni distillatione, quando humor minor & crassior influere incipit, augmenti initium est. Itaq; in crudis morbis totum id tempus quo ab obscura concoctione ad manifestam morbus progreditur, augmentum dicitur. Hoc enim tempore symptomata ingraueſcunt, & accessiones, quas fere omnes eiusmodi morbi habent, nō modo anticipant, sed longiores etiam & vehementiores & maligniores euadūt. Neque enim, vt scribit Gal. sola anticipatio augmēti signum est, vt quæ ob morbi proprietatem sæpe cōtingat, sed plusquam proportio exigit anticipare, adiuncta simul longitudine & vehementia. vide καιρός.

Αὐστηρὸν. austerum. Id dicitur quod modice adstringit. Sola enim adstrigendi imbecillitate differunt austera ab acerbis, quæ σφοδρὰ appellantur. Cum enim adstringens commune genus sit acerbi & austeri, acerbum magis, austerum minus adstringit. Itaq; prō adstrictionis ratione licet & de singulorum substantia iudicare: cum enim adstringens facultate frigidum sit & terrenum, perspicuum est austera; quoniam minus adstringūt, minus etiam terrena frigidaque esse. Plus enim aquei humoris habent quam acerba. ex quo plerique definierunt austerum nihil aliud esse quam acerbum humore exolutū. id quod etiam sensu licet iudicare. Acerba enim sentiuntur stipare, contrahere, & contactam nostri partem ex omni parte atque æqualiter introrsum pellere, nec tamen ipsa intro ferri, & se in corpus nostrum insinuare: austera vero etiam in profundum subire videntur, atque ideo asperum quendam & inæqualem mouere sensum, tanquam resiccantia & humorem omnem corporum sensibilium depascentia. Sunt autem in austerorum genere, alumen, malicorium, cytini, galla, præsertim quæ matura est (siquidem immatura magis acerba quam austera est) præterea fructus plurimi, quorū alii natura

Definitionum medicarum libri XXIIII - page 71 sur 554

©BIUM

tales ſunt, vt malum, pyrum, punicum: alii vero proptrea quod nondum maturi ſunt. In illis enim per initia acerbitas præpollet, deinde auſteritas, poſtea dulcedo ſentitur.

Αὐτόπωρον. dicitur apud Hippocratem, vinum huius anni, quaſi αὐτοπέπτης, ſicut & idem οἶνον πρόσυαν appellat, quaſi πρόσιον, hoc eſt πρέσβιον.

Αὐτοφόρητον, αὐτοκίνητον. id eſt quod per ſe mouetur, apud Hippocr. lib. περὶ ἑβδομάδων.

Αὐτόματον. ſpontaneum. Id dicimus non quod ſine cauſa fit, ſed quod cauſa noſtra non fit. Explicat Gal. comment. 5. aphor. 14.

Αὐτοπυέλιτης ἢ

Αὐτόπυρος ἄρτος. panis eſt, vt ait Celſus, cui nihil furfuris ademptum eſt. Galen. lib. 2. de aliment. panem αὐτόπυρον dici prodidit, quod αὐτὸς ὁ πυρὸς, id eſt ipſum triticum totũ, nulla ſui parte ablata in panificium cedit, atque ex omnibus farinæ ſuæ partibus citra vllam detractionem conſtet, furfure tantum leuiter ſuccreto, ſic vt inter furfuraceum & ſimilagineum medius ſit. Fieri autẽ ſolet, vt ipſe ſcribit, quoties triticum generoſum nõ eſt. generoſum autem vocari, quod ſimilaginis plus habet quam furfuris. Eundem vero etiam συγκομιστὸν appellari tradit. Latini medium panem vel cibarium videntur appellare.

Αὐτόῤῥυτος. dicitur reſinæ ſpecies quæ ſponte profluit, in Laconia & Cilicia optima prouenies.

Αὐτοψίδιον. vocabulum eſt Empiricorum proprium, quo artis ſuę ſpeciem vnam deſignabant. Eo namque vocabant experimentum, ad quod capiẽdum dedita opera veniſſent, ſiue per ſomnia, ſiue aliter admoniti. Vide in dictione ἐμπειρικὴ.

Αὐτοψία. vocabulum eſt Empiricę ſectę proprium, quo ſignificabant memoriam eorum omnium quæ frequenter & eodem modo viſa eſſent. Vide ἐμπειρικὴ.

Αὐχὼ. ceruix, collum. Galenus comment. in Prognoſticum author eſt Hippocratem αὐχένα τὸν τράχηλον indifferenter appellare: de quo vide in dictione τράχηλος. Transfertur autem hoc nomen etiam ad oſſa, in quibus αὐχένες vocantur tenues oſſium ἀποφύσεις, hoc eſt, proceſſus in caput craſſum ac rotundum deſinentes. Hos à ſimilitudine quam cum proprie dicta ceruice habent, ſic vocatos eſſe non eſt dubium: vt enim ceruix gracilis eſt, & caput craſſum rotundũmque ſuſtinet, ſic illi tenues in craſſum & rotundum corpus extuberant. alioqui ſi nõ in rotundum aliquod, ſed in acutum deſinant, iam non αὐχένες, ſed κορῶναι vel κορωνὰ appellantur, vt ſcripto reliquit Galen. lib. de oſſibus. quanquam non hi modo qui in capita ita protuberant, ſed qui latiores etiam redditi ſinum conſtituunt, cui aliud os coarctatur, αὐχένες dicuntur, ſicut in ſcapula conſpicitur, cuius arctior pars ante ſinum cui humerus inarticulatur poſita, ceruicis nomine ab Anatomicis donata eſt.

Αὐχμὸς. ſqualor. Proprie ſignificat temporis conſtitutionem extreme ſiccam. Hippocr. tamen abuſus eſt quodammodo eo nomine lib. 1. τῶν ὀπιδημιῶν, vbi eam aeris conſtitutionem quæ plus quidem æquo ſicca fuit, nec tamen abſolute, non valde vſitato nomine αὐχμὸν appellauit, vt annotat Galenus comment. in eundem librum.

Α'φάρμια. dicitur tertium genus alicæ grandiſſimum, vt ait Plinius. vide χόνδρος.

Α'φάκη. aphace. herba eſt naſcens in aruis, folio tenui, paulo altior lenticula, & maiores ſiliquas ferens, in quibus terna aut quaterna ſemina ſunt nigriora & minora lenticula. Omnibus notis videtur conſentire cum ea quam rura noſtra vocant agreſtem viciam. Galen. aphaces ſeminum figuram dixit non eſſe rotundam veluti fabarum, ſed aliquanto latiorem, quo modo lentium. & hanc vna cum ipſis ſiliquis atque integra planta à ruſticis reponi, vt brutis pecudibus ſint pabulo, & vt per famem etiam hominum alimoniæ inſeruiant: verum non inſuauia modo eſſe, ſed concoctu etiam difficilia, atque aluum inhibere & ſuccum melancholicum gignere. Eſt autem aphace ſicca in tertio gradu, & calida in primo, atque adſtringit vt lenticula.

Α'φασώμενα. ψηλαφούμενα. hoc eſt cõfricata, apud Hippocr.

Α'φεσις. apud Hippocr. l. 3. τῶν ὀπιδημιῶν, ſignificat exolutionem & relaxationẽ omnium corporis partium, quæ perinde ac reſolutis proiectæ & iacentes videntur, ſicut Galenus in eiuſdem lib. comment. interpretatur. Latinus interpres languorem vertit.

Α'φὴ ἄμμια. apud Hippoc. hoc eſt vinculum, παρὰ τὸ ἅπτειν. hoc eſt à vinciendo.

Α'φησαμένη. ψηλαφήσασα. id eſt quæ fricauit vel contrectauit, apud Hippocr.

Α'φθαι. ſunt in oris ſuperficie vlcera maligna & ſerpentia, ignea quadam caliditate prædita, quæ præcipue teneros adhuc pueros exercent, & ſæpe conſumunt. Interdum vero etiam viris & mulieribus accidunt, ſed in his idem periculum non eſt. Hæc vlcera à gingiuis incipiunt, deinde palatum totumque os occupant, tum ad vuam faucesque deſcendunt: quibus obſeſſis, non facile fit vt puer conualeſcat. Sunt autem modo ſubalbida, modo ſubrubra, modo nigra velut eſchara: peſſima & maxime lethalia ſunt quæ nigra ſunt. Quanquam vero nomen hoc proprie de vlceribus oris dicatur, aliquando tamen & in aliarum partium vlceribus vſurpatur, veluti teſtium, vt videre eſt apud Galenum libro 9. τῶν χρ' τόπους, & apud Paulum libr. 3. cap. 54. qui ἀφθῶντας διδύμους curant, hoc eſt, teſtes veluti aphthis exulceratos. Hippocrates quoque de fiſtula pulmonis dixit libr. 2. de morbis, ᾧ ἀφθαι ἢ σύριγξ τῶ πνεύμονος, πυρετὸς ἴσχει βληχρός. hoc eſt, ſi vlcere laboret pulmonis fiſtula, febris lenta detinet.

ἄφθα. etiã nomẽ eſt ἀνθρώπου deſcripti à Gal. lib. 9.

©BIUM

libro 9. περὶ κατὰ πόπους, quo ſe vſum teſtatur, quodque idem eſt, paucis admodum variantibus, cum paſtillo qui ab Aetio & Paulo διὰ φελλῶν appellatur, propterea quod ſubere conſtet.

Ἄφθιφος. is dicitur qui ἄφθας patitur.

Ἀφλεπῆρες. dicuntur οἱ μασοὶ καὶ αἱ θηλαὶ, vt ait Heſychius, hoc eſt vbera & mammæ.

Ἄφοδος. apud Hippocr. ſignificat τὸ ἀποπάλυσμα, id eſt ſtercus, vt annotat Galenus comment. περὶ δ διαίτης ὀξέων.

Ἀφορισμὸς. Eſt ſententia quæ omnes rei proprietates breuiſſimis verbis complectitur. Eſt autem ea ſcribendi ratio & ad primam inſtitutionem, & ad illa quæ quis didicit retinenda, & quorum oblitus fuerit, poſtea in memoriam reuocãda maxime vtilis, ijsque valde conueniens qui breui tempore longam artem docere cupiunt. Summa enim rerum capita, atque in paucis verbis vim maximam continet, ita tamẽ vt in pluribus ſingulorũ aphoriſmorum fidem probari ſatis ſit.

Ἀφορμὴ. occaſio. Dici ſolet ab Hippocrate & ab omnibus fere antiquis medicis, omnis materia rei ἀφ' ἧς ὁρμὴ γίνεται, hoc eſt, à qua motus initium ſit ad ſequentes actiones, ſiue pecuniæ, ſiue aliud quiddam quod poſſides, ſiue potentia quædam ſit, ſiue locus, ſiue fides, ſiue actio, ſiue cauſa, ſiue, vt vno verbo complectar, aliud quid vis. Sunt tamen qui exiſtimauerint ab Hippocrate ἀφορμὰς dici, locos prius affectos, ex quibus alii poſtea afficiuntur, idque ex ijs dictis Hippocratis oſtendi quæ habentur lib. 6. τῶν ἐπιδημιῶν, in hunc modum, πὰς ἀφορμὰς ὁκόθεν ἤρξατο κάμνειν, σκεπτέον. hoc eſt, occaſiones vnde ægrotare cœpit, conſiderandæ. quæ tamen ſignificatio cum particulare quid deſignet, ſub illa vniuerſali facile continebitur. Nam & hiſtorici & philoſophi ἀφορμὰς dixerunt hominum actiones, quod de illis etiam diſputandi occaſionem præbeant. ſimiliter & eo loco Hippocrates ἀφορμὰω appellauit, vndecunque morbus initium duxerit. Nec morbis tantum ea vox conuenit, ſed omnibus etiam omnium hominum actionibus, ſicut Galenus annotauit comment. 3. in lib. 6. τῶν ἐπιδημιῶν.

Ἀφρίζει. deſipit, non eſt mentis compos, apud Hippocratem.

Ἀφρόγαλα. ſpuma lactis, ſiue lac ſpumoſum, hoc eſt tantopere agitatum, vt totum in ſpumã verſum ſit, remedium aduerſus calidam vẽtriculi intemperiem præſtantiſſimum, & inter laudatos cibos à Romanis habitum. vt inquit Gal. lib. 7. Methodi.

Ἀφροδισιὰς. dicitur τὸ ἄκορον. Apuleius Latine veneriam reddidit.

Ἀφροδισιακὸν κλειδίον. nomen eſt trochiſci apud Galenum lib. 7. τῶν κατὰ τόπους vtilis ad hæmoptoicos, cœliacos, dyſentericos, & eos qui ſtomachi fluxionibus laborant. deſcribitur & à Paulo Ægineta lib. 7. cap. 12.

Ἀφροδιτάειον. nomẽ eſt aridi medicamẽti, quod conſtat thure, ſquama æris, malo Punico, amylo, ceruſa pari pondere inter ſe mixtis. Eo Paulus vtitur ad implenda caua vlcera quæ pura ſunt, lib. 4. cap. 40.

ἀφροδιτάειον etiam collyrii nomẽ eſt, quod deſcribitur à Galeno lib. 4. τῶν κατὰ τόπους, & ad Philotam authorem refertur.

Ἀφροδίτη. emplaſtrum eſt ad multa cõmodum, quod geminum ab Aetio deſcribitur lib. 15.

Ἀφροδίτης λευκηρὸν. ſic dictus eſt à quibuſdam ὁ δίαλθος, vt habetur apud Dioſcor.

Ἀφρόλιτρον. aphrolitrum, hoc eſt ſpuma litri. medicamentum eſt metallicum exiccatorium, inſtar triticeæ farinæ album ſolutumque & molle, tantum differẽs ab aphronitro, quãtum hoc à ſale diſtat: eſt enim aphronitrum medium aphrolitri atque ſalis. Itaque quãuis aphrolitrum vim habeat detergendi, & digerendi, quæ ex eius amaritudine, quam ſolam fere inſignem poſſidet, manifeſto deprehenditur, vim tamen contrahendi, vti ſal, non habet.

Ἀφρὸν. emplaſtrum eſt cephalicum apud Aetiũ lib. 15. quod alio nomine Barbarum Heræ Cappadocis inſcribitur. Eſt autem ad multa efficaciſſimum.

Ἀφρόνιτρον. aphronitrum. Species eſt nitri quod in ſpeluncis naſcitur & colligitur molle, laxum, candidius, atque ſimilius ſpumæ, compactum tamen congelatumque, non autem in farinæ modum ſolutum, ſicut τὸ ἀφρόλιτρον. In ſpeluncarum cameris vel pendens, ſtiriarum inſtar, concreſcit, vel excidens liquidum adhuc in terram defertur, ijs, quas dixi qualitatibus præditum. ex quibus apparet ἀφρόνιτρον multo eſſe tenuius τοῦ νίτρου. Prægnantibus enim, vt ait Plinius, ſed nondum parientibus nitrarijs, ſpuma colligitur, eſtque ob tenuitatem ſuam τὸ ἀφρόνιτρον præuius & in ſummum emergens, ſimulque concreſcens humor. Huiuſmodi quidem eſt natiuum ἀφρόνιτρον. Præterea vero quoddam factitium eſt nitri genus, præſertim in Ægypto ex Nili aquis, quæ nitroſæ ſunt, in nitrarias infuſis. Hæ ſunt ad Naucratim, Nitrias & Memphim. In his, velut in ſalinis quod tenuiſſimum leuiſſimumque eſt ſpumæ modo ſupernatat, & colligitur, atque diſtinctis ſeparatisque vocabulis ἀφρὸς νίτρου, id eſt ſpuma nitri, proprie appellatur. Neque enim idem eſt ἀφρόνιτρον & ἀφρὸς νίτρου. Illud enim nitri genus foſſile eſt, hic vero nitrum factitium, quamuis Dioſcorides vtrũque ſub nomine ἀφροῦ τοῦ νίτρου videatur comprehendere, ſolaque bonitate alterum ab altero diſcernere, primas Lydio, quod ἀφρόνιτρον eſt, ex Philadelphia Lydiæ oriundum: ſecundas Ægyptio, quod eſt ἀφρὸς τοῦ νίτρου, tribuens. Eſt autem ἀφρόνιτρον ſubtilium partium, amarum & abſtergens: deſiccat vt ſal, ſed vim adſtringendi non habet, vt ſcripſit Galenus lib. ſecundo τῶν κατὰ γένη. vide νίτρον.

Ἀφρὸς. Spumam Latini vocant. Eſt ſubſtantia aerea, aquea, tenuis, alba & rara. Habet autẽ

Definitionum medicarum libri XXIIII - page 73 sur 554

©BIUM

plurimum aerem, & humore ſiue aqua copioſiorem, quo alba eſt, tenuis atque rara. Eſt autē huius duplex generatio. vel enim à modico calore naſcitur, vt in bilioſis & ijs qui vehemēter igne calefiunt: vel in ijs quæ flatu agitātur humidis. Horum primum caliditatis exuperantis nota eſt: ſecundum vero, inſtrumentorum anguſtiam & flatuoſi ſpiritus intercluſi, viamque haudquaquam liberam habentis, agitationem denotat. Ab hiſce autem duabus cauſis, frigore ſcilicet & calore, ſpumam oriri, indicio ſunt tum venti in aquis ipſis ſpumam concitantes, tum efferueſcens ea quæ eſt in lebete caliditas. Cæterum Galenus comment. in eum aphoriſm. Qui ſtrangulantur ac diſſoluuntur, nondum vero mortui ſunt, nō referuntur quib⁹ ſpuma circa os fuerit: ſcribit, ſpumæ generationem ex duarum ſubſtantiarum miſtione confici: altera ſpirituoſa, altera humida. fieri autem earum miſtionem ambabus in multas partes perfractis, multiſque mutuo complexu paruis ampullis ab ipſis effectis. Cum vero tenacem habuerit is qui perfringitur humor conſiſtentiam, quo ſpiritum complectente ampullas contingit generari: non facile diſſolubilis, ſed ſtabilis ſpuma perficitur, qualis maxime currentibus equis, vel apris ira percitis, circa os aggregatur. Ambarum vero ſubſtantiarum confractum ac miſtionem facit nonnunquam quidem motus violētus vel vtriuſq; vel alterius tantum, nonnunquam vero & fortis calor. Sic quidem tutius eſt dicere ſpumam duabus de cauſis generari: in mari quidem impetuoſis ventis agitato, ob impulſionis vehementiam: in lebetibus vero efferueſcentibus, ob vim caloris. Sic & in corporibus animalium cum adſunt ex morbo comitiali conuulſiones, vehemētia motuum ſolet ſpumam generare, in apris vero calor, in curſibus autem equorum, vtraque cauſa vigorem habet. Nam cum non continue per reſpirationes aer intro atque extra feratur, ſaliua in ipſis extenuatur, & aliquid etiam ex pulmone inſtar vaporis effertur, quod ſaliuę miſcetur ac circumplicatur: vnde factam ſpumæ ſubſtantiam augeri cōtingit. Non prodit autem ſpuma ex ventriculo, ſed ex pulmone atque cerebro. Sanguis enim qui è pulmone educitur, ſpumoſus eſt, ſimilis viſceri: ſpuma autem quæ vna cum ſanguine educitur, ſubito ſimul & cum tuſſi educitur. Ex cerebro autem prodire ſpumam, teſtis eſt Hippocrates aphor. 30. libri ſeptimi, quo ſcribit, quibus in alui profluuiis excrementa ſpumoſa ſunt, ijs ex capite pituitam defluere. Quanquam fiant aliquando alui excrementa ſpumoſa ſpirituoſo humore ex capite ad vētriculum defluente, vel vaſis quæ ad ipſum perueniunt, illum effundentibus.

Ἀφροσέληνος. lapis eſt quem aliqui σεληνίτην appellant, quod imaginem Lunæ repræſentet, velut in ſpeculo. ob quod etiam ab Aetio ὑάλαφανὲς dicitur & σφενδόνης, corrupto vocabulo quaſi ſpecularium. vt apud Galenum eſt, creditur comitiali morbo vexatos iuuare.

Ἀφροσκόροδον. eſt allii prægrandis genus, ſic dictum quod eo trito in oleo & aceto mirum in modum excreſcat ſpuma. dicitur & ἀμπεσκόροδον.

Ἀφρωδῆτα. ſpumantia, bullas excitantia, apud Hippocr.

Ἀφρώδης μήκων. ſpumoſum papauer, quod & Herculeum appellatur. Quidam vero etiā τὸν πήπλον hoc nomine appellant, vt ſcripſit Galenus.

Ἀφύει. ἐκπολευκαίνει. id eſt dealbatur, & colorem aphyæ habet, apud Hippocr.

Ἀφυῶδες. quod aphyæ colore ſimile eſt, apud Hippocr.

Ἄφυσος ἢ Ἄφυστος, Expers flatuum, ſeu Non generans flatus: item Flatus diſcutiens.

Ἀφωνία. vocis priuatio. Eſt paralyſis inſtrumentorum quibus vox fingitur. Fit vel læſis organis vocis, quæ ſunt guttur & muſculi ipſū mouentes atque nerui, ij præſertim quos recurrentes vocant, vel ipſo principio neruorum affecto. Sed & omnes fere diſſecandi profeſſores, in vtroque latere vnum eſſe neruum ſoporariis arteriis inhæreſcentem exiſtimant. quem ſi laqueo intercipias aut diſſeces, animal cōfeſtim mutum reddetur, vt libello de neruorum diſſectione à Galeno ſcriptum eſt. Cæterum ob quas cauſas contingat ἡ ἀφωνία, multis verbis Galen. lib. 4. de locis affectis explicauit.

Ἄφωνος. mutus: communi quidem ſignificatione is dicitur, qui vocem edere non poteſt, quacunque tandem de cauſa id contingat. Verum Hippocrates ὁκ τῆς ἀφωνίας, hoc eſt vocis priuatione, tanquam notiſſimo ſymptomate nominat innuitque illos, qui ne alium quidem motum vllum κατὰ προαίρεσιν, hoc eſt eorum quæ ex voluntate fiunt, retinent, nec quicquam omnino ſentiunt, ſed iacent eodem modo quo apoplectici, ſine ſenſu pariter & motu. Eſt enim vox actionum omnium præcipua, quæ ὁκ τῆς προαιρέσεως proficiſcuntur, ex cuius noxa voluit Hippocrat. κατ' ἐξοχὴν reliquarum quoque actionum quæ fiunt κατὰ προαίρεσιν offenſionem ſignificari. Sed offenſis quidem ijs non ſemper ſenſus perit. quamobrem ſcriptum ab eo eſt, ἀφώνους αἰσθανομένους συμβαίνει γίνεσθαι. hoc eſt, voce priuati aliquando ſentiunt. Interdum vero ſenſus vna cum motu aboletur, quo mali genere laborantes ἐκπληκτικοὺς καὶ κατουμένους appellant. dicitur enim κάρος proprie toto in corpore repentina ſenſus atque motus priuatio. De his qui hoc modo ἄφωνοι euaſerunt, cum multa ſcripta ſunt apud Hippocratem, tū maxime aphoriſ. 5. lib. 5. & aphor. 51. lib. 6. & aphor. 58. lib. 7. vt in eorum commentariis Galen. annotauit.

Ἀχάλκευτον χαλκεῖον. duplex habetur apud Aetium, vtrumque ἐγκηρὸν, & de genere collyriorum

©BIUM

riorum περὶ στομάχου. Est & aliud ἐμπλαστικὸν ἀχάτειον apud Galen. lib. 4. τῶν κατὰ τόπους ex Asclepiade perinde atque quæ habentur apud Aetium κολλύριον. valet enim ad sistendam fluxionem, constans adstringentibus & refrigerantibus. Veruntamen ἐσχαρωτὸν non est, quia eriees fructum non recipiat, cuius loco rosas habet.

Sunt & alia duo ἀχάτεια κολλύρια, ex genere τῶν θεοδοτείων κολλυρίων, quorum vnum habetur apud Celsum lib. 6. quod verius inter collyria τρυφῶντα & πλάτεια censeri debet. Namque inflammationibus oculorum protinus medetur, & multam continet acaciam. Alterum ad Antiochum refertur, & describitur à Marcello lib. 8.

Est & ἀχάτειος antidoti nomen quam describit Aetius lib. 13. cap. 109. & Marcellus similiter, qui mox vbi ea exhibita sit, mercedem ab ægro petendam consulit. Namque multi, inquit, qui cito curati sunt, ingrati extitere, ideoque antidotus ipsa ἀχάτειος, quasi sine gratia, nuncupatur. Recipit autem, Casiæ, myrrhæ, piperis albi, piperis nigri, castorii, galbani, styracis, croci, costi, opii, spicæ nardi, singulorum par pondus, mellis quantum satis est. Datur magnitudine fabę. facit ad omnia diuturni temporis purulenta in thorace, & ad hepaticos cum aqua mulsa, & ad colicos eodem modo, ad splenicos cum aceto mulso.

Ἀχάτης. est gemma quæ ex Siciliæ fluuio eiusdem nominis, apud quem primum reperta, nomen inuenit, varia non solum coloribus, sed etiam rerum imaginibus quas repręsentat, non ab artifice aliquo depictas, sed ab ipsa natura formatas: ita enim discurrunt venæ & maculæ, vt modo palumbum exprimant, quam φασσαχάτην appellant: modo cornu, quã κερασχάτην: modo arbusculam vnã, duas, pluresue, vt interdũ nemus appareat, quam δενδραχάτην: nunc vero esseda, flumina, volucrum quoque species & iumentorum atque etiam hominum: quo sane modo in achate Pyrrhi regis Epirotarum nouem Musæ & Apollo citharam tenens spectabantur, non arte, sed sponte naturæ, ita discurrentibus, vt scribit Plinius, maculis, vt Musis quoque singulis sua redderentur insignia. Id genus achatas maxime fert India. Color illis est aut niger, aut fuscus, aut cinereus, aut similis corallio, limitum floribus, pelli hiænæ, pelli leonis, pelli pantheræ. illam λεόντιον & λεοντοδέρμην, hanc παρδάλιον vocant. Per eos vero colores, potissimum qui primi dicti sunt, interdum venæ albæ transeunt, λευκαχάτην vocant: interdum sanguineæ, quam αἱματαχάτην: alias sardæ modo rubentes, quam σαρδαχάτην nuncupant. Quanquam vero è Siciliæ fluuio nomen dicuntur accepisse, attamen in multis etiam aliis regionibus reperiuntur, vt annotauit Plinius. Nomen apud Gallos retinet, qui eam vnius literæ immutatione, agathe appellãt. Ex achate, eo præsertim qui λεόντιος appellatur, fit emplastrum quod δι' ἀχάτου appellatur, efficax aduersus ictus ferarum venenatarũ, tumores duros, liuores & strumas discutit, concoquit, suppurat & rumpit abscessus. Describitur ab Aetio lib. 15.

Ἄχερδος, ἡ. genus est fruticis syluestris, exigui alimenti & praui succi: vt habetur apud Gal. lib. 2. de aliment. facult.

Ἀχερωΐς. dicitur populus nigra, vt author est Aristoteles: secundum Paulaniam vero candida, cui etiam interpres Homeri adstipulatur duobus locis, Iliados. ν', & ξ'. exponens λεύκην, quam tamen alios fagi speciem censere scribit. Idem ἀχερωΐδα scribit appellari, quod ex Acheronte inferorum fluuio Herculẽs post Cerberi victoriam reuertẽs, eam reportarit.

Ἀχιλλειὰς, ab Hippocrate, &

Ἀχιλλεῖς, à Theophrasto, dicitur hordei genus cui spica folio per quam proxima est, amplitudinis & crassitudinis maioris, ab Achille quodam sic nuncupatum, quem agricolam fuisse dicunt, vt annotat Gal. ὑπὸ τῆς γλώσσης.

Ἀχίλλειος. mazę genus quæ ex hordeo, cui ἀχιλλεῖς nomen est, constare dicitur,

Ἀχίλλειος. Achillea. Herba est fruticosa, scapos habens dodrantales aut maiores ad fusorum effigiem, & circa eos folia pusilla, incisurus præcincta densis. ex obliquo, segmentis coriandro non dissimilibus, subsalso gustu, subfuluo colore, odore multo nec insuaui, sed medicato, vmbella in cacumine rotunda, floribus candidis, purpureis, & aurũ æmulantibus. Species quarta sideritidis dici potest. nam & eam ἀχίλλειον σιδηρίτην Dioscorides dicit appellari. Dicta autem est ἀχίλλειος quoniam inuenerit eam Achilles discipulus Chironis, qua vulneribus mederetur. Facultatis est adstrictoriæ. Dioscorides à Latinis quibusdam supercilium terræ dici testatur, & ab aliis millefolium, quod nomẽ etiam Galli videntur retinuisse.

Ἀχίλλειον. genus spõgiarum tenue densumque, ex quo penicilli commode fiunt, sic dictum quod eo Achilles in curandis vulneribus quondam vti solitus sit.

Ἀχλὺς. est superficiaria & tenuis exulceratio, totum fere nigrum oculi comprehendens, aeri caliginoso assimilis & coloris cærulei Gal. in libello qui introductio seu medicus. appellatur, nõ diffinit esse exulcerationem, sed cicatriculam à superficiaria exulceratione contractam. Non est dubium affectum hunc dictum esse ἀπὸ τῆς ἀχλύος, quæ aeris γλαύσσει, id est turbationem, significat, cum medium inter nubem & nebulam habet crassamentum, ita vt quam nebula quidem magis cõcreuerit, minus vero quam nubes, vt exponit Gal. comment. 2. in lib. 1. prorrhet. ἀχλὼ Latini interpretes caliginẽ reddunt.

Ἀχνὴ, est argenti spumæ tenuissima quædam portio, vt annotat Galenus libr. 1. περὶ κράσεως.

Ἄχραδις. pyraster seu pyrus syluestris. Arbor est

Definitionum medicarum libri XXIIII - page 75 sur 554

©BIUM

ramosa surculosaque, caudice rimoso & hiulco fere cortice, folio circinato, floribus foliatis, fructu quoque turbinato, sed cumprimis acerbo & gustu adstringente. Pyrum eius non nisi tardissime maturescit. magis autem quã reliqua pyra adstringit & desiccat ὄγχνη dicitur à Theophrasto.

Ἄχυ. species est τῆς κασσίας nascentis in Arabia, quæ & δαφνίτης dicitur: de qua vide in dictione κασία.

Ἀχυρώδης ἄρτος. acerosus panis. vide ἄρτος.

Ἀχῶρες. dicuntur à Celso manantia capitis vlcera. Sunt autem tumores præter naturam in ipsa capitis cute excitati, tenuissimis foraminibus eam exulcerantes & saniem viscosam lentamque effundentes. Oriuntur hi plærumque furfuribus præcedentibus, & ferme etiam scabie, vt Crito scripsit. Non vnus humor eos gignit, sed alias biliosus, alias melancholicus, maxima autem ex parte nitrosa & salsa pituita. Sunt autem οἱ ἀχῶρες τῷ κηρίῳ, id est fauo, non multum absimiles, nisi quod hic maiora habet foramina, humore melleo referta, illi autem perexigua. Quamobrem inde nomen habuisse Galenus prodidit, quod non amplum locum occupent, sed angustis spatiis conclusi tenuem etiam humorem contineant, ἀπὸ τοῦ χώρου καὶ ἀστερητικοῦ μορίου.

Ἀψίνθατον. genus est potionis ad ventriculum accommodatæ. fit autem ad varios vsus, vt ad ventriculi robur, ad flatus, ad emolliendam aluum, ad purgãdum. Nec est dubium sic dictam primum fuisse quod magna ex parte absinthio cõstaret. Postea vero etiam sine absinthio ex vino, melle, mastiche, & aliis aliquot aromatis composita est, addito etiam vbi purgare expedit, agarico, aloe, scãmonia aut epithymo, prout corporis affectus & humor vitiosus postulat. A recentioribus dictum etiam fuit conditum huiusmodi potionis genus. Habentur apud Aetium compositiones aliquot eiusmodi lib. 3. cap. 69. 70. 71. & lib. 9. in curatione alui adstrictæ, & ad finem lib. vltimi. vbi obseruandum nullam ex iis esse quæ ad aluum emolliendam mastichen non recipiat, vt ipse Aetius scribit lib. extremo.

Ἀψινθίτης οἶνος. vinum ex absinthio factitium, vtile stomacho, hepati & renibus. Eius vero saciundi ratio multum euariat. Nam differẽtes compositiones describit Dioscorides lib. 5. cap. 34. Item Columella lib. 12. ca. 35. & Constantinus Cæsar lib. 8. cap. 20.

Ἀψίνθιον. absinthium. multiplex est. vnum vulgare, Gallorum vulgo aluyna dictum, quod est frutex insigni amarore preditus caule ramoso, foliis incanis, multipliciter sectis, aureo flore, partu rotundo, racematim cohærente. Id quia à Ponto veniret cæteris præstantius, Ponticum veteribus dictum fuit. minus calfacit & extenuat cæteris, sed eque reficcat, magisque adstringit, proindeque stomacho conuenientius est, ipsum roborans. Aliud genus est, marinum quod σερίφιον vocant. herba fruticosa, prætenuibus cirris, paruo similis abrotono, exiguo semine, prægnansq;, subamara, stomacho inimica, graui odore, linguam adstringens & leniter excalfaciens: inuenitur maxime secus mare in littoribus. Huius semen est quod vulgus barbotinam vel mortem vermium vel semen contra lumbricos vocat. Tertium genus est quod Santonicum dicitur, gentili regionis, vbi prouenit, vocabulo, fruticosis caulibus, lentis, tenuibus, folio Pontici siue vulgaris absinthii, sed lõge pluribus segmẽtis digesto, candicante, aureo flore, copioso semine, mitiore multo amaritudine. Id autẽ stomacho dicitur aduersari. Sunt qui ἀψίνθιον vocatum dicant ἀπὸ τοῦ ἅψασθαι, quod est tangere, sed per contrarium sensum, quod nullum animal ob eximiam amaritudinem ipsum attingat. Id etiam veteres Græci ἀπίνθιον, conformi etymo, quasi impotabilem, dixerunt.

Ἀψίνθιον. etiam à quibusdam dicitur τὸ ἀβρότονον, vt author est Dioscorides, forte ob amaritudinem quam similem absinthio habet, eandemque ob causam etiam ἀψινθιόμενον à nonnullis dicitur, vt idem Dioscorides scripsit.

Ἀψίῤῥοον. retrorsum fluens, apud Hippocratẽ.

Ἄψις φρενῶν. dicitur ab Hippocr. ἡ παραφροσύνη, vt interpretatur Gal. comment. 3. εἰς τὸ περὶ διαίτης ὀξέων. quasi tactam mentem, id est læsam, dicas.

Ἀψυχία. apud Hippocr. in Prorrhetico dicta est ἀντὶ τῆς λειποψυχίας, vt eodem loco exponit Gal. & in interpretatione linguarum Hippocratis.

IO. GOR-

Definitionum medicarum libri XXIIII - page 76 sur 554

©BIUM

IO. GORRAEI PARISIENSIS Definitionum medicarum

TO B.

BA'δρυα. dicuntur apud Athenæum quæ à Gal. βράβυλα, pruna scilicet, vt putát, Damascena.

Βαθμίδες. sunt bases quædã ac sinus in brachii siue humeri osse, vtrinque singulę, in quas cum extenditur flectiturque tota manus, vlnæ ipsius κορῶναι, siue processus, ingrediuntur. Cõditæ eæ sunt à natura ne vel præter modum flecteretur cubitus, vel tantum etiam extenderetur & in posteriorem partem recederet, quantum modo adducitur in anteriorem. Siquidẽ in anteriori humeri sede & in posteriori similiter sinus cauus habetur, singulos vlnę processus excipiens, sic quidem vt anterior sinus priorem vlnę processum intra se recipiat, quando cubitus extreme flectitur: posteriorem vero posterior, si cubitus extendatur. Neque enim aliud sunt βαθμίδες quam summæ extensionis inflexionisque termini. Proprie autem in brachio, siue humero dicuntur. Veruntamen ab Hippocr. non hi modo, sed cæteri omnes sinus in quibus recipiuntur ossium tubera siue processus, eo nomine appellantur, sicut annotauit Gal. commentario 1. εἰς τὸ περὶ ἀγμῶν.

Βάθρον. scamnum. Recentiores medici, inquit Rufus, sic appellarunt organum quod Hippocrates multis in locis ξύλον, in quibusdam etiam σχεδίαν vocauit: eoque affixis cruribus & pro organo & pro scamno vsi sunt. Struitur autem hunc in modum: Paratur lignum sex cubitos longum, latum duos, nouem digitorum crassitudine, resupinaturque, & quatuor alia ligna pedem longa extremis partibus rotunda, duo scilicet & duo cum eius extremis iunguntur. huiusmodi ligna, quæ φλιαὶ ab Hippocrate vocantur, in latitudine peruiis foraminibus pertunduntur, quibus continentur penetrãtes axes, in medio clauos habentes, & in extantibus capitibus manubriola ductaria ad cõuertendum. Totum lignum in medio vsque ad alteram partem quatuor digitorum spatio iniecto caua habet, quorum altitudo pariter & latitudo tres digitos æquet. Caua hæc Hippocrates καπέτους nuncupauit. Medium præterea lignum alte in quadratam figuram excauatur, quo scalm' demittitur, qui πριαπίσκος vocatur. Alias item habet φλιαὶ in medio ad similitudinem literæ non inutiliter adiectas. Structura igitur Pasicrate authore huiusmodi est.

©BIUM

SCAMNVM HIPPOCRATIS.

A. lignum quadrãgulum sex cubitorum, latitudine bicubitali, crassitudine dodrantali.

B. postes breues axes habentes.

C. fossula.

D. lignum teres in medio cauo infixum.

B. postes pedales, lignum transuersum, tanquam scalæ gradum, continentes.

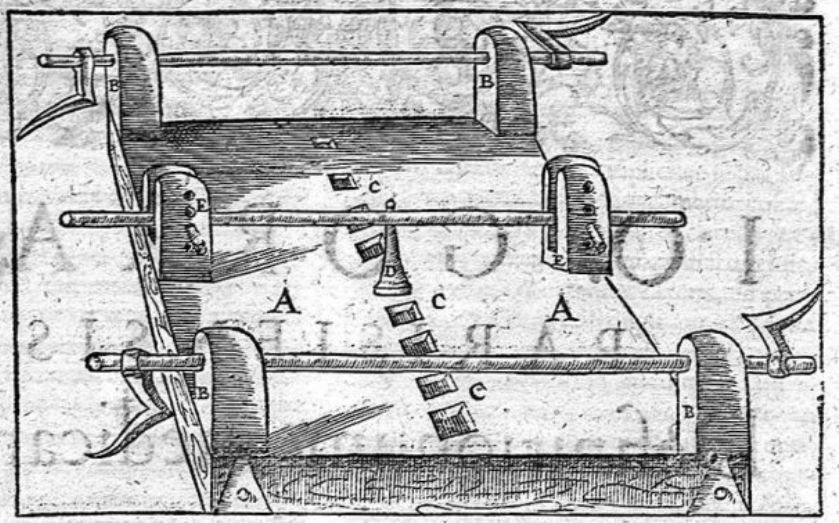

Βαθύπικρον. dicitur hoc nomine à nonnullis τὸ ἀψίνθιον, vt habetur apud Dioscoridem. nec dubium quin ob insignem qua præditum est amaritudinem.

Βάϊον. proprie dicitur palmæ termes cum suo fructu auulsus, παρὰ τὸ βίᾳ τίλλεσθαι. hoc est, quod vi auellatur. Est & βάϊον malagmatis nomen, quod describitur à Paulo Ægineta lib. 7. cap. 18.

Βαίτιον. herba est similis dictãno vel pulegio, vt scribit Hesychius.

Βάκχαρις. Est herba fruticosa, generis coronarii, folio aspero, magnitudine inter violam & verbascum, anguloso caule, cubitali altitudine, subscabro, circa quem caudiculi agnascentis modo sobolis funduntur, floribus in purpura candicantibus, radice, veratri nigri, cui inest odor cinamomo proximus, gracili solo, nec humido proueniens. officinæ eam non nouere. Rura alicubi diuæ Mariæ chirothecas appellãt. Ex eius radice, quod grati odoris esset, vnguentum olim fiebat quod βάκχαριν ab Hippocrate vocari Galenus cõmemorat ἐν τῇ γλώσσαις. Alii vero scribunt vnguentum illud non dici βάκκαριν ab Hippocrat. sed βακκάριον siue βακχάριον ἔλαιον. Porro quod ad scripturam attinet, apud Plin. & Hesych. est βάκκαρις: apud Dioscor. βάκχαρις: apud Gal. in Gloss. Hippoc. βάχαρις, sine κ.

Βαλανεῖον. balineum, siue balneum. Id dicitur quod sudandi, lauandi, detergendique corporis vsibus est deputatum. Cum simpliciter dicitur, dulcis aquæ intelligendum est. Constabat veteribus ex quatuor partibus varia facultate præditis: siquidem primũ ingredientes in aere versabantur calido: postea in aquam calidã descẽdebãt: mox ab hac egressi in frigidam: postremo sudorem detergebãt. Primam partem Celsus Laconicũ, Vitruuius ὑπόκαυστον, alii προμαλακτήριον appellant, vt ait Galen. quod in ea corpus præmolliri soleret. In hac enim parte qui lauari debent, primum versabantur, antequam lauacrum ingrederentur. Constabat solo aere eoq; triplici, primum tepido, deinde mediocriter calido, postea multum calido. Sic enim sensim blandeque corpus incalescit, meatus aperiuntur, densatæ partes dẽsatiq; humores liquantur atq; fundũtur, contenta sub cute vacuantur, calor, vapores humores & excremẽta foras vacuantur: hęc enim commoda ex ea prima balnei parte proueniunt. Ab ea in secũdã ibatur, via quam fieri poterat breuissima: tepidarium & caldariũ Vitruuius vocat. Constabat tribus aquæ soliis: primum tepidæ, secundum mediocriter calentis, tertium calidæ erat. Hius opus est per se quidem calefacere, humectare, vias aperire, dẽsata fundere, laxare, euocare, mollire, lenire, coquere, somnum, cõciliare, per accidẽs vero refrigerare, eductis fuliginosis excrementis & foras euocato calore febrili (quanquam & per se refrigerare possit, propter aquam quæ potestate frigida est) exiccare, euacuare, discutere flatus, digerere per halitum & corpus extenuare, pro modo scilicet caloris & tẽporis quo quis in eiusmodi soliis diuersatur. Cæterum hæc ampla esse expedit. Siquidem in amplo solio membra liberius expanduntur, corpusq; facilius volutatur. in quo tamen nec moueri vehemẽter vtile est, nec vociferari, ne nimio clamore fluxio in thoracẽ prouocetur, præsertim phthisicis & quib. imbecillũ pectus est: sed habitũ corporis in eo decentem & cõpositũ esse oportet, ꝙ incuruato corpore & partibus musculi conuexarum quidem partium tenduntur, concauarum autem cõprimuntur: ex quo & pori clauduntur & corpꝰ molliri leniriq; prohibetur. Tertia vero balnei pars, quæ Vitruuio frigidarium dicitur, constabat similiter tribus aquæ soliis, quorum primum aquam mediocriter calentem, secundum tepidam, tertium frigidam contineret. Per has enim aquarum differentias transeundum erat, præsertim ægro, qui subitas mutationes ferre non potest, vt sani: hi enim celeriter statimque à calida in frigidam deducendi sunt, si eorum natura, vires,

&

Definitionum medicarum libri XXIIII - page 78 sur 554

©BIUM

& conſuetudo permittant. Ab ea corpus refrigeratur, cutis cogitur, meatus clauduntur & denſantur, calor, ſpiritus & humores introrſum repelluntur, atque immoderatum ſubſtantiæ effluuium comprimitur, totumque adeo corpus per accidens calidius redditur, clauſis videlicet meatibus, ne calor tã natiuus quam ex calidæ lauatione aſcitus expiret. Demum vero quarta balnei parte exiccabatur corporis mador, ſordes ſtrigili vel pannis aſperis detergebantur, cutis fricabatur, & oleo aliquo conueniente inungebatur. Sic quidem ſe habebant quatuor balnei partes, quas domos aliqui appellant. in quas tamen omneis nec neceſſe fuit ſemper ingredi, nec ſimiliter ſingulas earũ differentias experiri, nec eodem ſemper modo, ſed his atque illis aliquando plus, aliquando minus vtendum pro natura, viribus, ætate & habitu lauantis, & pro temporis aeriſque conſtitutione. Vt enim balneo quibuſdam in totum vti non licet, ſic multis ſatis eſt vnã vel alteram balnei partem experiri, & alias fugere. Pleno ventre pleniſque inteſtinis nemo balneo ſe tuto committat, quod ſic facile iecur noxam contraheret, humorque crudus in totum corpus raperetur, vt nec in principio aut augmẽto morbi, propter carnis cutiſque cõſtipationem & humoris cruditatem, nec in copia crudorum ſuccorum maioribus in venis ſcatente, nec imbecilla parte aliqua principe, vt ventriculo, iecinore, liene & pulmonibus, quod à balneo fuſos humores magno ſanitatis detrimẽto exciperẽt. Ad eundem modum à prima balnei parte abſtinere debẽt quibus calida & ſicca intemperies eſt, ſiue naturalis, ſiue morbifica, fueritque iis abũde in ſecũda balnei parte lauari: quam quidem ſicut calidæ & ſiccæ naturæ appetunt, ſic fugere debent humidæ & calidæ, & qui ſimilibus morbis laborant. Tertiam calidæ & ſiccæ naturæ & affectus conſimiles expoſcunt, dehortantur autem frigidæ & humidæ naturæ, morbi eiuſdem generis, ſanguinis paucitas, carnis nuditas, & corporis gracilitas. Propter quæ quanquam in hecticis à frigida periculum impendeat, tamen quoniam in iis agentem aliquid vel periclitari oportet, præſtat nos ad ſummam illam hecticorum intemperiem attẽtos, eos ducere in frigidam, quam eius incommoda metuentes, ab ea arcere: neque enim ex frigida lauatione error mortiferus eſt aut immedicabilis. Hæc quidẽ de dulcis aquæ balneo dicta ſint. Præter id blanea quædam ſunt medicamentoſa, eaque vel naturalia ſunt, vel arte præparãtur. Naturalia quidem nitroſa, ſalſa, aluminoſa, bituminoſa, ſulphurea, & quæ ferri æriſque vim obtinent: arte vero parantur ſi in aqua dulci calamintha, amaracum, hyſſopum, lauri baccæ, roſmarinus, lapis pyrites, ſal, fex vini vſta, nitrũ, pumex, ſinapi, vua Taminia, coccus Cnidius & alia his ſimilia miſta fuerint. Hæc autem talia facultatibus eſſe, qualia ſunt ea ex quibus conſtant, neminem latet: proindeque ſingulorum vires ſuis quæque locis requirendæ ſunt.

Βάλανινον ἔλαιον. oleum ex glande vnguentaria ſiue myrobalano confectum. Conficitur autem, vt ſcribit Dioſcorides, eodẽ modo quo amygdalinum. Vim habet aluum ſoluendi, repurgandi maculas, lentigines, varos, aurium dolorem, ſonos tinnituſque ſedandi, ſi cum adipe anſerino inſtilletur. ſed ſtomacho aduerſum eſt.

Βάλανος. glans. proprie intelligitur fructus roboris, quercus, eſculi, cerri, ilicis, ſuberis. Hæ namque arbores glandes proprie dictas ferunt. Sunt autem earum per multa genera, non ſpecie tantum differentia, ſed etiam ſexu, ſapore, colore, figura & magnitudine. Suum proprie cibus eſt, nec niſi in annonæ magna inopia arefactas glandes moli in farinam, ſpiſſarique in panis vſum conſtat. Capitis enim dolorem & flatus in cibum ſumptæ pariunt, & difficillime concoquuntur & in venas tranſeunt. Decoctum tamen earum conuenit dyſentericis, cœliacis, ſanguinem excreantibus, tritæque in peſſo fœminis fluxione vuluæ laborantibus commode ſubiiciuntur, & crudas inflammationes illitu leniunt. Dioſcorides iligneas quercinis anteponit.

Βάλανος. glans, pars penis. Eſt extremi penis carnoſa ſubſtantia in glandis ſimilitudinem facta, vtrumque penis meatum, quem natura vrinæ & ſeminis communem effecit, complectens & ambiens. Hac autẽ parte meatus ille parum amplior eſt, quam reliquo ipſius ductu, tandemque in extremo arctior denuo euadit, quo videlicet longiore ſeminis mora maior in cõcubitu voluptas excitaretur. Ex quo tamẽ ſimul fit, vt & gonorrhœa laborãtibus & calculoſis ſummus ea parte dolor ſentiatur. Vrina enim acris ea parte copioſior affluens, tãto maiorem acrimoniæ ſenſum inuehit, quanto ibi diutius conſtiterit. Siquidem fieri non poteſt, vt in ea cauitate concluſa, tota confertim ſimulque erumpat, propter meatus in extrema glande anguſtiam.

Βάλανος. glans. remedii genus. Eſt medicamentum quod in glandis formam efficium, ſedi imponitur ad deiiciendam aluũ. Eius varius vſus eſt. aliquando propter imbecillitatem ægri qui clyſterem non poteſt admittere, interdum vero quod excrementa in ipſo recto inteſtino ſint, præſertim vero in febribus magnis & ardentibus & quibus humor ſurſum repit, in quibus clyſteres indere nociuum eſt. Expedit autem glandibus vti tum in frigidis capitis affectibus, cataphora, & delirio, tum in quibus immiſſus clyſter nõ reuertitur. Cæterum parantur varia ex materia, melle cocto, reſina, pice, cera, bitumine, ficu pingui, radice panacis, & herbarũ foliis intritis, vel ſalis etiam grumo: hæc vel per ſe & ſincera,

©BIUM

vel cum aliis confusa adhiberi possunt.

Βάλανος Αἰγυπτία, ἢ αἰθιοπικὴ ἢ ἀραβικὴ. iis nominibus dicta fuit à veteribus ἡ μυρεψικὴ de qua paulo postea.

Βάλανος Διὸς. glans Iouis. sic dicitur castanea, quæ in glandium quoque genere continetur. eadem alio nomine βάλανος σαρδιανὴ appellatur. vide Διὸς βάλανος.

Βάλανος εὐβοϊκὴ nux castanea.

Βάλανος μυρεψικὴ. glans vnguentaria. Est fructus arboris myricæ similis, magnitudine auellanæ nucis, cuius nucleus Græcarum nucum more tritus, humorem reddit, quo, vice olei, preciosa vnguenta compingũtur. Nascitur in Æthiopia, Ægypto, Arabia, & Petra oppido iuxta Iudæam: à quo βάλανος αἰθιοπικὴ, ἠθαϊκὴ, ἀραβικὴ, πετραία, συριακὴ καὶ Αἰγυπτία dicta est Plinius & Aetius μυροβάλανον appellant. Præfertur plena, recens, candida, quæ facile delibretur. Eius caro drachmæ pondere vomitoria est, aluum largiter subducit & iecur lienemque expurgat. carnis succus multum calidus est, cortex autem plurimum adstringit. Sunt qui putent eandem esse, aut nõ longe dissimilem à nuce quæ vulgo muscata dicitur. Quos vereor ne vna hæc res redarguat, quod veteres glãdem vnguẽtariam prodiderint vomitiones mouere, quas nobis nux muscata videtur sistere: aluum resoluere, quam nostra nux cõfirmat: & stomacho non eam modo aduersari, sed & eius oleum, quo nihil nunc habemus stomacho gratius.

Βάλανος σαρδιανὴ. nux castanea, ideo dicta quod à Sardibus primum venerit. eadem dicitur βάλανος εὐβοϊκὴ.

Βαλάνου πίεσμα. glandis vnguentariæ succus, vt quidam volunt, vel eiusdem glandis expressæ retrimentum.

Βάλανοι φοινίκων. fructus palmularum, qui composita voce φοινικοβάλανοι dicuntur & δάκτυλοι.

Βαλαύστιον. balaustium. flos est syluestris punici, cytino similis. Tria eius genera reperiuntur coloribus distincta: candidum, fuluum, rosaceũ. Succus ex eo exprimitur hypocisthidis modo. Adstringit vehementer, siccat ordine tertio & refrigerat. Ideo sanguinem fluentem sistit. vide κύτινος.

Βάλις. κοιλότης σφαιρικὴς, hoc est, concauitas oblonga, apud Hippocr.

Βάλις. dicitur à quibusdam σίκυος ἄγριος, hoc est, cucumis anguinus, vt habetur apud Dioscoridem.

Βαλλωτὴ. ballote. Herba est caulibus quadrangulis, nigricantibus, hirsutis fere ab vna radice numerosis, folio marrubii sed maiore, pene rotundo, piloso, cingente per intercapedines caulem, apiastri similitudine, grauiolente, orbiculato florum ambitu, qui candidi in rotæ speciem scapos verticillatim obducunt. Dicitur alio nomine μελισσόφυλλον & μελισσόβοσιον, siue βόσιον μέλαν, vt ait Plinius lib. 5. capite 4. Officinæ omnes marrubiastrũ aut nigrum marrubium appellãt.

Βάλις. qui est ex Valœa vrbe Macedoniæ, apud Hippocr.

Βαλσαμίνη. dicitur à quibusdam τὸ ὄφθαλμον, vt habetur apud Dioscor.

Βάλσαμον. balsamum frutex est, vel, vt Dioscorides ait, arbuscula, magnitudine albæ violæ aut pyxacanthæ: vel, sicut ait Aetius, binum cubitorum, folio rutæ proximo sed candidiore, & perpetuo virente, in Iudæa solum quadam conualle & Ægypto nascens. Cæterum postea propagata est & plurimis locis sata ex quo Romani Iudæa potiti sunt. Ex eius cortice gutta manat quæ ὀποβάλσαμον appellatur. Eius autem surculus ξυλοβάλσαμον dicitur. de quibus vide suis locis. Balsamum desiccat & excalfacit secundo excessu; est & tenuium partium & odoratum.

Βαλσαμέλαιον. est succus balsami oleo persimilis, qui ex eo imis partibus crebra scarificatione vulnerato emanabat. Idem cum opobalsamo est, vt scribit Simeon.

Βαλσαμώδης. cognomentum est ῥ κασίας, vt inquit Plinius, quę balsami odore est, sed amara, ideoque vtilior medicis, sicut nigra vnguentis.

Βαπὸς. lapis est seu gemma bituminosa, molli odore prędita. Sic dicitur ex tinctura, quanquam Plinius non explicat quo colore fuerit tincta. Sunt qui existiment anchusæ radice intinctam fuisse.

Βάρβαρα. barbara dicuntur (inquit Gal.) à recentioribus medicis emplastra quæ bitumine constant. Est enim generis nomen, non particularis alicuius medicamẽti. Siquidem multa compositione inter se admodum differentia barbara appellantur. Eorum vero plæraque etiam nigra dicta fuere, videlicet à colore bituminis. Quoniam autem bitumẽ glutinandi vim habet, cruentisque vulneribus conuenit, quæ ἔναιμα appellantur, Ideo sæpe ἔναιμα βάρβαρα, hoc est, barbara cruentis vulneribus conuenientia, dicuntur à medicis, vt à Gal. lib. 5. meth. med. in sistendo sanguine è pulmone erumpente.

Βαρβαρικὸν. nomen est medicamẽti acopi ad coxendicum dolores efficacis, quod etiam ἡ εὐφορβίς dicitur. huius descriptio habetur apud Paulum lib. 7. cap. 19.

Βάρβιλος. dicitur proprie arbor ex osse persicæ enata, vt annotat Constantinus Cæsar lib. agricult. 10. cap. 13.

Βασάλτης. est lapis multangularis, colore ferri & durissimus, vt non facile vulnerari secariue possit.

Βάσανος. dicitur à quibusdã coticula lapis, quod aurum ipsi attritum colore, tanquam trutina, examinetur.

Βασίλειον. est collyrium σμηκτικὸν ad principia suffusionum, omnem visus hebetudinem & cicatrices efficax. descriptio habetur apud Aetium lib. 7.

Βασιλίδιον. est collyrium ψωρικὸν, diuersum à superiori. describitur à Galeno lib. 4. τῶν κατὰ τόπους.

Βασιλικὸν.

Definitionum medicarum libri XXIIII - page 80 sur 554

Βασιλικὸν. est emplastrum, quod & πεντάφαρμακον dicitur à Gal. Aetio & Paulo, quia constat quatuor simplicibus medicamẽtis, paribus scilicet portionibus ceræ, resinæ colophoniæ, picis & seui taurini simul mistis coctisque. Vim habet maturandi abscessus & ad suppurationem perducẽdi. Est & huius nominis emplastrum nigrum & iisdem fere viribus præditum apud Cor. Celsum libr. 5. cap. 19. habens, Panacis P. * I. galbani P. * III. picis & resinę, singulorum P. * X. olei dimidium cyathum. Habẽtur & apud Scribonium Largum duo emplastra, vnũ Tryphonis nigrum quod βασιλικὸν dicit appellari, recipiens Picis Brutiæ * P. XL. resinæ * P. XL. galbani * P. II. olei cyprei, * P. sescunciam cum olei communis * P. IX. Alterum emplastrum Aristi chirurgi, similiter nigrum, quod πεντάφαρμακον nuncupat, eodem prorsus modo descriptum quo habetur apud Gal. Aetium, Paulumque. Ex quo apparet βασιλικὸν illud celebre, ab Aristo chirurgo profectum inuentumque esse.

Βασιλικὸν. recentioribus qui de re herbaria scripserũt dicitur τὸ ὤκιμον, atq; apud omnes fere iam receptum hoc nomen est, vt Galli quoque lingua vernacula sic appellent. Rationem Psellus addit, quod ocimũ mediocrem possidet caloré, capiti cordique odoratu salutare.

Βασιλικὸν etiam est genus vnum Satyrii, foliis nigra plumbagine maculosis, & reliqua superficie cynosorchi simile, cui radix subest lutea, ac instar manus effigie ramosa. Officinæ Christi palmam appellant. Eius vsus esse perhibetur ad erugandam cutem & neruorum dolores, & contra noxia medicamenta.

Βασιλικὸν. apud Hippocratem plærique interpretantur τὸ ἄμμι.

Βασιλικὸν ἄγγειον. dicitur à quibusdam ἄκανος, vt habetur apud Dioscoridem.

Βάλιτα. dicũtur à Gal. mora τῆς χαμαιβάτης. Athenæus vocat βάλια.

Βάλις. idem quod βάλανον. fructus rubi, moro rubro, fragi similitudine, suauissimi gustus, quam vulgus Gallicum framboſciam vocat. dicitur & ἀπὸ βάτου.

Βάτος. rubus. planta est vulgaris notitiæ, vt ait Dioscorides, & spinis horrens, sed multo maioribus quam rubus Idæus, qui etiam sine spinis inuenitur: cum tamen ambo eadem præstare videantur. Folia, germina, flos, fructus, & radix non obscure adstringunt, sed folia plurimum habẽt aqueæ substantiæ, parum vero adstrictionis.

Βατράχιον. ranunculus. herba est cuius multa produntur genera, de quibus apud rei herbariæ scriptores.

Βατραχίτης. gemma est cuius tres species produntur. prima ranæ colore ex quo nomen habet, secunda eboris, tertia quę è nigro rubet: quæ duæ quamuis ranæ colorem non habent, tamen quia in eadem Copto, in qua prima, nascuntur, eodem cum prima nomine donatæ sunt.

Βάτραχος. est tumor phlegmonodes partiũ quę sub lingua sunt, sed maxime venarum, pueros præsertim infestans.

Βδέλλα. hirudo, sanguisuga nomen est animalis. Sic etiam dicitur bdellium Hesychio teste.

Βδέλλιον. arbor est nigra, oleæ magnitudine, folio roboris, fructu caprifici, nec insuaui. Manat ex ea humor eiusdem cum sua arbore nominis, cuius duo genera fecit Gal. Vnum Scythicum, alterum Arabicum. Scythicum nigrius resino siusque, Arabicum translucidius & siccius: esse autem debet amarũ gustu, simile ceræ, vel taurino glutini, translucidum, interius pingue, si digitis subigatur, lentescens, humano vngui colore simile, sine ligno, sine sordibus, & cum incenditur, odoratum. id Arabicum dicitur. Alterum genus sordidum est, nigricans, grãdioribus glebis, & conuolutum in offas. id ἀδρόβωλον vocãt, & aduehitur ex India. Vtrumque excalfacit & vim habet emolliendi duritias & discutiendi aquas atque aquosos ramices. Sed priuatim Arabicũ vrinas mouet & calculos frangit.

Βελεμνίτης. est lapis qui ὃ βέλος, id est sagittæ, effigiem repræsentat. eo hodie quidam pro lyncurio vtuntur. Similis est succino colore, & pellucet, & paleas aliasque res minutas tanquam succinum ad se allicit. Si vratur, candidus euadit, vel ex candido cinereus. Si confricetur, olet aliquando cornu bouis limatum aut vstum. Diuersa illi magnitudo est. sed vt plurimum quidem digiti longitudinem & crassitiem æquat. reperitur vero interdum sesquipedalis, brachii crassitudine. Omnibus figura est sagittæ ex ampla radice desinentis in tenuissimã aciem, atque in intimo corpore aurea quædam armatura interdum est, in aliis autem terra, aut arena, aut alius etiam lapis: quæ omnia in acutum æque atque βελεμνίτης ipse turbinata sũt. Verum lapis qui in eo est aurei coloris armatura tectus, plærumque constat ex crustis, tãquam membranis quibusdam, primo latis, mox magis atque magis strictis. Exiccat, sanat vulnera, frangit calculos.

Βελόκακος, à quibusdam dicitur ὁ δίκταμνος, vt habetur apud Dioscoridem, quod tradant vulneratis capris mederi dictamnum, à pastu eius statim decidentibus telis, quasi telorum remedium.

Βελονοειδὴς. est processus vnus ossis λιθοειδοῦς, ab inferiori eius parte exoriens, solidus, oblõgus, & subtilis instar styli, graphii vel acus, quem proinde totidem nominibus vereres appellarunt, συλοειδῆ, γραφιοειδῆ & βελεοειδῆ. Sunt etiam qui à gallinacei calcaris similitudine πλήκτρον vocent.

Βελοστάκιον. à quibusdam dicitur ὁ δίκταμνος, vt habetur apud Dioscoridem, quod & sagittarũ & partuum remedium sit.

Definitionum medicarum libri XXIIII - page 81 sur 554

©BIUM

Βεκκάριον. est ferramentum extrahendis telis accommodatum. quod Celsus lib. 7. ad authorem Dioclem refert. Est autem lamina vel ferrea vel ænea, etiam ab altero capite duos vtrinque deorsum conuersos vncos habens, & altero duplicata lateribus, leuiterque extrema in eam partem inclinata quæ perforata est.

Βρεχρίας. est nomen ξηροῦ μύρου, hoc est, vnguenti sicci, ex pluribus aromatis compositi citra liquoris vllius admixtionem, cuius descriptio habetur apud Aetiū libro vltimo, haud longe à fine.

Βρεγμίον. nitrum est tenuium partium: valens maxime ad vulnera neruorum.

Βὴξ. tussis. Est efflatio vehemens qua quicquid spirandi instrumentis molestum est, natura expellere conatur. Motus est deprauatus actionis animalis motricis, vt & sternutamentum, & pandiculatio, & horror, totusque præter naturam, ex eorum symptomatum genere in quibus causa aliqua quæ præter naturam est, ad tales actiones eam extimulat. Cuius tamen expellendi modus à reliquis diuersus est. Cum enim reliquæ partes id quod noxium est sui contractione expellere conentur, asperæ autem arteriæ duriores sint quam vt contrahi constringique possint circa id quod intra se continet, natura spiritum concitato impetu foras excludit, quo ipse plurimus celerrimeque foras actus, vna quicquid est molestum propellat. Motus autem hic per eadem omnino instrumenta fit, per quæ magnæ & vehementes etiam spiritus expulsiones, quas Græci ἐκφυσήσεις vocant, hoc est, efflationes: in quarum genere tussis est, vt quæ non aliud sit quam vehemens efflatio sæpius repetita, si primo conatu causa depulsa non est: siquidem pro eius magnitudine tusses vehementes aut exiguæ, frequentes aut raræ mouentur. Excrementa namque crassa lentaque multum, aut valde tenuia & aquosa, quæ ab ipso spiritu comprehendi nequeunt, difficillime tussiendo reiiciuntur. similiter calida atque frigida siue asperam arteriam mordeant, siue tantum obstruat. adhæc rodentes humores vel in ipsis arteriis collecti, vt in tabe, peripneumonia, pleuritide: vel à capite defluentes, vt in catarrho. Cibus etiam & potus in asperam arteriam deerrans, atque morbi partium tum respirationi inseruientium, tum vna cum iis motarum, veluti diaphragmatis iecinoris, lienis atque stomachi tumores magnam tussim inducunt, sicut è contrario eædem causæ pauciores aut minores exiguam tussim, vel tantum κέγχον mouent, velut & intemperies frigida inæqualis partium respirationi dicatarum, per quam nihil tussiendo expuitur, tussisque tam exigua mouetur, vt sola spiritus cohibitione (nisi admodum magna sit) supprimi curarique possit, aucto per eam calore, & spiritu cohibito in omnes etiam arctissimos meatus subeunte, quibus duobus remediis ea intemperies tollitur. Hæc autem tussis screatui non absimilis est. Per eā enim musculi thoracis, vt scribit Galenus, concutiuntur, vt ea quę carnibus suis molesta sūt, in pulmonum arterias expellant. & ad horroris rigorisque genus pertinere videtur, nisi quod hæc citius sentitur, ob motum perpetuum instrumentorum thoracis.

Βήρυλλος. herbæ cuiusdam nomen est, vt ait Hesychius: forte ea quam officinæ berulam appellant, quę propriis nominibus sion seu lauer dicitur.

βήρυλλος. beryllus. gemma est ex puro liquidoque succo nata, translucida, colore viridi, sed multum diluto, vt aliquando alterius coloris esse videatur: ex quo octo eius genera statuuntur. Qui vere βήρυλλος dicitur, viriditatem puri maris imitatur. proximus, citius fulgor in aureum vergit colorem, χρυσοβήρυλλος nuncupatur. tertio loco est χρυσόπρασος, facto ex auro & porri succo nomine, pallidior superiore. quarto ὑακινθίζων, quia colore similis sit hyacintho. quinto, ἀῤῥώδης: sexto, κήπευος: septimo, ἐλαιώδης: vltimo, χρυσάλλινος. Sic dicti à coloris similitudine. Omnibus autem facile color hebescit ni surdus & euanidus repercussu angulorum excitetur. Qua de causa sexangulam figuram illis dant artifices, atque cylindros ex iis faciunt magis quam gemmas. Sed & ipse cylindri modo teres nascitur.

Βηχικὸν. est nomen medicamenti ophthalmici. siue collyrii, quo Berytius quidam ad maximas epiphoras vtebatur, quòdque describitur à Galeno lib. 4. τῶν κατὰ τόπους. Est & pastilli nomen ad dysentericos perutilis, quod habetur lib. 9. τῶν κατὰ τόπους.

Βήσσια. dicitur à Syris ruta syluestris, quam alii etiam ἅρμαλα, Cappadoces μῶλυ appellāt, propter quandam quam habet cum τὸ μῶλυ similitudinem: vtraque enim radicem habet nigram & florem lacteum. Secundum Asclepiadem: cuius verba Galenus citat lib. 9. τῶν κατὰ τόπους: βήσσιον est semen rutæ syluestris, quæ in Syria nascitur, & vernaculo nomine ab illis ἅρμαλα appellatur. Calefacit tertio gradu, tenuis substātiæ est, discutit & vrinam promouet. Apud Dioscor. legitur βησσιακῆς.

βησσιακὴ. quę est ex Bessis in Thracia, apud Hippocratem.

Βηχικὸν. Est medicamentorum genus ad lenienda & sedandam tussim præparatum, nec tussi tamen tantum conducens, sed iis etiam qui sanguinem reiiciunt, & qui præterea in tabem inciderunt, quique thorace, pulmone, aspera arteria aut alia quadam parte interna laborant. Pro diuersitate autem affectionum, varia materia constant, alias quidem styrace & croco, quæ concoquendi vim habēt, alias vero alais, interdum calefacientibus, aliquando cum exigua adstrictione aromaticis & siccantibus, aliquādo seminibus quæ nobis in frequēti vsu sunt,

©BIUM

sunt, vt anisi, apii, fœniculi, dauci, seseleos, ex quibus non modo obtunditur medicamentorum vehementia & ingratus sapor, verum vrinæ etiam commouentur: aliquãdo vero asperitates delinientibus, vt tragacantha, radice dulci, & dulci vino. Sæpe autem etiam καρωτικὰ, hoc est stupefacientia, remiscentur, quæ tabidis commodissime possunt exhiberi. Verum facultatem illam stupefacientem exiguam prorsus in his esse oportet, nec tantam quidem quanta in colicis medicamentis habetur. In his enim vehemens esse & exuperare solet, eamque inducit refrigerantium medicamentorum copia, cuiusmodi est semẽ hyoscyami, & cicutæ, succus papaueris & cortex mandragoræ: ac tantam quidem adhibere propter colici doloris magnitudinem necesse est. Qua fere sola in re τὰ βηχικὰ ἀπὸ τῶν ἰδίως κωλικῶν, hoc est, bechica ab iis quæ proprie colica dicuntur, videntur discrepare.

Βήχιον. tussilago. folia illi sunt maiuscula quam hederæ, sex aut septem à radice; subalbida à terra, superne virentia, in plures angulos exeuntia: caulis palmum altus, flos luteus. vere prodit, quo vna cum caule confestim exuitur. Inde nonnulli his vacare existimarunt. Radix tenuis est. nascitur in amœnis & riguis. Est modice acris, vt sine molestia noxaque omnes thoracis abscessus credatur rumpere. Nomen illi inde datum est quod tussim sedet. Dicitur & alio nomine ἡ χαμαιλεύκη. dicitur & à quibusdam hoc nomine ὁ ἐλελίσφακος, id est, saluia, sicut habetur apud Dioscoridem.

Βίαιον. est species vini salsi siue marini apud Græcos clarissimi, & ad plurimos valetudinum vsus excogitati. fiebat hũc in modum: vuæ paulum ante maturitatem decerptæ siccabantur in sole, ter die versatæ per triduum, quarto exprimebantur, deinde cadis sole inueterabantur, aqua demum marina largior miscebatur. Hoc vini nomen etiamsi Dioscorides in marinorum vinorũ confectione omisit, non tamen rationem eius conficiendi videtur neglexisse, scribens aliquos sic vina salsa comparare, vt passas prius vuas in doliis aqua marina macerent, mox calcatas exprimant. quod vini genus passi generibus magis adscribendum censet.

Βιδιὸς. nomen est emplastri ad hydropem efficacis, cuius descriptio habetur apud Galenum lib. 9. τῶν κατὰ τόπους.

Βιθιὸς etiam dicitur pastillus quidam descriptus ab Aetio libr. 14. & à Paulo libr. 7. Valet ad vlcera contumacia, vt legitur apud Galenum libro nono De simplicium medicamentorum facult.

Βλαβερὰ. humidæ & muscosæ apud Hippocratem.

Βλαισὸς. blæsus. varus, valgus. Sic à plærisque vocatur cui membra resoluta sunt, hoc est, παραλυτικός. Dicitur & cui lingua impedita est, & literam aliquam exprimere non potest, qui proprie ψαυρὸς, id est balbus, appellatur. Refertur etiam ad alia membra, vt manus, pedes, brachia, vt qui gressum habet mancum vel deprauatum, cuique suræ sunt in diuersum actæ, qui proprie à Latinis valgus & varus nuncupatur. Quod vitii genus Alexand. Aphrod. in probl. ex imbecillitate fieri scribit. Quum enim, inquit, eorum partes inferiores nequeant sustinere superiores, facile peruertuntur, indeque vitium, quod pedum blæsitatem vocamus, prouenit. Ei opponitur ὀρθός.

Βλακεύειν. ὀλιγωρεῖν. vilipendere, contemnere, apud Hippocratem.

Βλέννα. mucus, frigidus humidusque succus: quem omnes homines φλέγμα vocant, vt scribit Gal. lib. 2. de facult. natur. Sic Hippo. crassiorem pituitam vocare consueuit, qualis è cerebro per palatum & nares descẽdit. Dicitur alio nomine μύξα. de qua vide suo loco.

Βλέφαρα. palpebræ, genæ Plinio. Sunt partes membranosæ, pilis ornatæ, supra infraque oculos ambientes & claudentes. Hæ cum duæ in vtroque oculo habeantur, inferior & superior, sibi tamen coniunctæ sunt & continuæ, & ab vno principio proficiscuntur, scilicet à membrana caluariam succingente. nec tamen hac simplici membrana constant, sed præterea cute atque cartilagine quæ ταρσὸς dicitur, non modo simul vnitis, sed cum alba etiam oculi tunica. Palpebra inferior immobilis est, superior sola attollitur & demittitur, idque duorum obliquorum musculorum beneficio; quorum vnus à nasi finibus oritur, & in dimidiam cartilaginis eius quam πάρυν diximus vocari, partem sibi propinquam inseritur. Hic palpebram sursum mouet, alter vero ei oppositus totum minorem oculi angulum complectitur, quodammodo factus semicircularis. Oritur namque à medio inferioris palpebræ, & per minorem oculi angulũ circũductus, superiorem palpebram petit, inque reliquam tarsi dimidiam partem implantatur. Is deorsum palpebram trahit. Sic quidem Gal. visum fuit ad finem lib. 10. de vsu partium, quanquam idem initio libr. 3. de locis affect. videatur sentire geminis musculis palpebram descendere, oculumque claudi, & ab alio quem ipse non describit (is forte à musculosa cute frontis & supercilliorũ nascitur) sursum attolli. Cæterum palpebra vtraque pilos habet oris extremis insertos, & sibi semper æquales, quod cartilagini inserti sint, à qua non potest copiosum alimentum eorum incremento suppeditari. faciuntque non modo ad ornatum, sed etiã ad securitatem: φλεφαρίδες & cilia appellantur. Dicitur βλέφαρον ἀπὸ τοῦ φάους εἴ ἕ βλέφους, hoc est, quod oculi sit indumentum. vnde poeta quidam Græcus non illepide ὀμματόφυλλον appellauit, perinde ac si oculi folium diceres. Cicero lib. 2. de natura deorũ palpebras tegumẽta oculorum vocauit.

Definitionum medicarum libri XXIIII - page 83 sur 554

©BIUM

Βλεφαρίδες. cilia. Celſus non aliter quam pilos palpebrarum dicit. Plinius etiam palpebras vocat. Sunt pili ad extremum vtriuſque palpebræ ambitum ſiti. vide ſupra φλέφαρα.

Βλεφαρόξυστρον. inſtrumentum chirurgicum radēdis, vellendis, concinnandiſque palpebris aptum.

Βλήτρον. filix. Refertur à Nicandro in Theriacis inter remedia quæ ſuffitu ſerpentes abigunt. Græcus ſcholiaſtes πτέριν, hoc eſt filicē, interpretatur, quam alio etiā nomine βλάχνον appellant. Nicander autem πολυχόδη vocat, hoc eſt, multifidam, quod etiam vrticæ conuenit.

Βληχών. leguminis quoddam genus apud Hippocratem. quod & βλήχων ſcribitur, teſte Galeno.

Βλῆχος. à quibuſdam dicitur ὁ γλήχων, vt habetur apud Dioſcoridem.

Βληχὼς πυρετὸς ξηρός. puſilla ſicca febris. Eſt differentia febris apud Hippocr. lib. 6. τῶν ἐπιδημιῶν, oppoſita τῷ ἀδεκμεῖ πυρετῷ, hoc eſt ardenti febri, cum ad manum quidem calor debilis eſt & puſillus, penituſque lentus, vt in hepialis febribus & diariis multis & plurimis peſtilentibus, intus tamen plurima apparet ſiccitas ex linguæ ſcabritie, ſiti magna, inquietudine totius corporis, vigiliis & reliquis ſymptomatis, febris malignitatem indicantibus, quibus hoc febrium genus à mitibus differt quas Hippocr. ὠρηίας & εὐήθεις appellare conſueuit. Itaque apud Hippocrat. meo quidem iudicio, tum libr. 6. τῶν ἐπιδημιῶν, tum libr. 1. de diff. febr. cap. 1. debet legi βληχὼς-ξηρὸς coniunctim, hyphen, vt his duobus nominibus vnum febrium, quod modo expoſuimus, genus deſignetur.

Βλήχωνη

Βληχώνιον. ſic à nonnullis dicitur ὁ γλήχων, hoc eſt, pulegium, quoniam pecus eo dum floret geſtato, balatu compleatur.

Βλίτον. blitum. Eſt olus radice contra cæterorū fere olerum morem multiplici, prolixa, nec in rectum tendente, betaceis foliis, ſine acrimonia fatuis, ſemine corticeo, racematim ſingulis ramis inſidente. Ad id proxime accedit quod rubens olus, vel poretta rubens dicitur. Eſt fere qualitatis expers, lentem, humidum & aquoſius reliquis oleribus, & in medio boni malique ſucci.

Βοαίθεμον. idem quod τὸ βόφθαλμον apud Hippocrat. quod & alio nomine χυσαίθεμον appellatur.

Βόθριον. Eſt vlcus corneæ tunicæ cauum, anguſtum, purum, puncturæ rotundæ ſimile. Sic dictum eſt à cauitate, quaſi foſſula. βόθρος enim foueam ſignificat Differt ἀπὸ τοῦ κοιλώματος, quod hoc amplius & rotundius ſit bothrio, ſed minus profundum. Eſt & βόθριον, authore Galeno, cuiuſq; dentis alueolus & cauitas.

Βολβίλιον. Eſt genus quoddam paruorum polyporum, apud Hippocratem, quod & βομβύλιον à multis vocatur.

Βολβός. bulbus. Notior viſus eſt Dioſcoridi quā vt debuerit depingi. Eſt autē capite ex pluribus nucleis coagmētato, vertice fibris criſtato, ceruice tenui, tota radice corticoſa, foris ſquaroſis membranis tunicata, fronde cepitia, terete, inani, anguſta, in mucronem deſinente, cauliculo dodrantali, in cuius faſtigio flos emicat purpureus. Cepæ modo tunicati ſunt bulbi, cumque iis capilli vellūntur, aut cum vertex præciditur, nonnihil lactis remittunt. Hi quod appetentiam excitent, appetitus à ruſticis appellantur. Prouocant quoque & ſemen & venerem. Sunt namq; acres, & craſſum ſuccum flatumque generant.

Βολχὸν. appellant quidam τὸ βδέλλιον, ſicut habetur apud Dioſcoridem.

Βορβορυγμὸς. eſt flatus ab inteſtinis craſſis erumpens cum ſonitu quodam humoris. Cum enim humor intra inteſtina continetur, cuius expulſionem natura molitur, huiuſmodi murmur editur, ex quo flatum in humore verſari facile queat intelligi. Flatus namque ſiccior cum ſono prodiens, βόμβος nuncupatur. Galen. comment. aphor. 73. libr. 4. definit βορβορυγμὸν, ſonitum ſpiritus qui nec magnus ſit nec multus, ſed cum modica quadam humiditate deorſum deſcendit.

Βορέας. Boreas. Aquilo. Eſt ventus, inquit Hippocr. ab Vrſis & Riphæis montibus ſpirans, frigidus, ſiccus, ſerenus, minimeque putrefaciens. Hippocrati adſtipulatur Ariſtot. lib. de mundo, ſcribens ventos qui ab Vrſa ſpirant, βορέας appellari. Galenus vero Boream vna cum Euro & Subſolano ab ortu flare ſcribit libr. 5. meth. med. Tabias deſcribens. Ortum autem intelligere oportet æſtiuum.

Βοσκάς. Picis ſiccæ alterum genus, quod viſci modo lentum eſt.

Βόσβαχος, apud Hippocratem αἰὲν τὸ ϐ βάσβαχος: ὄζει δὲ τὸ βολὼ πραχείαν ἔχειν. id eſt, quod vocem aſperam habeat.

Βοσρυχίτης. ſic dicitur à quibuſdam ὁ ἀμίαντος lapis.

Βοτανικὸν. Emplaſtri nomen eſt cuius meminit Paulus libr. 4. cap. 22. Deſcribitur autem apud eundem lib. 7. cap. 17.

Βοτρυώδης καδμία. Species eſt cadmiæ vſtæ, quæ in editioribus domorum, in quibus vritur, partibus colligitur. Nam quæ in inferioribus legitur, μαλίας vocatur. Illa partium eſt tenuiorum, hæc vero craſſiorum. vide καδμία.

Βότρυς. herba eſt frutiocoſa, lutea tota, & in multas alas ſparſa. ſemen circa totos ramulos prouenit. folia cichorio ſimilia. tota ſuauem odorem ſpirat: qua re veſtimentis interponitur. A Cappadocibus ἀμβροσίαν vocari author eſt Dioſcorides, forte quod florem emittat odore ſuaui & vinoſo. Vocari etiam ab iiſdem ἀρτεμισίαν docet.

Βρέλος,

©BIUM

Βεδάλιος. σίκυος ἄγριος. hoc eſt, cucumis ſylueſtris, ſiue anguinus, apud Hippocratem atque Dioſcoridem.

Βεδαστικὸν ἕλκος. vlcus præhumidum, quod pueris maxime in ſuperficie oritur, vt ſcribit Aetius lib. 4 cap. 21.

Βεδών. inguen. ſunt qui definiant eſſe femoris cum iſchio iuncturam: alii, eſſe locum ad latera pubis, vbi femur & coxendix coeunt: alii vero, eſſe glandulas in inguinibus vtrobique ſitas: hac enim magna vena arteriaque cum ferantur in crura, earum ſecuritati natura prouidens multas ibi magnaſque glãdulas inſeruit, quæ eſſent eius diuiſionis ſtabilimentum & aduerſus externas iniurias operimentum. Cum autem glandulæ omnes propter ſui imbecillitatem omnium maxime opportunæ ſint fluxionib. potiſſimum tamen illæ quæ ſitæ ſunt ad inguina, quod præter natiuam imbecillitatem accedat etiã motus huius partis, in qua ſitæ ſunt, vehemens, ſitus decliuis, & redundans iis in partibus ſemper humiditas, quorum occaſione promptæ incurrunt in tumores, quos eodem cum ipſa parte nomine βεδῶνας nuncupant. Quod nomen quanquam proprie iis quadret qui in inguinibus conſiſtunt, vſurpatur tamen etiã in iis, qui in alia quauis parte corporis oriuntur, vt in axillis & collo. Tumores autem quibus eæ laborãt, multiplices ſunt, omnes tamen propemodum φλεγμονώδεις. Fiunt omnes ſummis duabus de cauſis, vna quidem euidente & externa, altero vero interna. Cauſa euidens eſt vlcus & cõtuſio, quorũ alterum ſi caput perpeſſum fuerit, bubonem in collo creat: ſi manus aut brachium, in axilla: quemadmodũ ſi pes dolore tentatur, in inguine eum concitat, quod ſanguinem vna cum ſpiritu ad partem affectam tranſmiſſum à natura, vel præ dolore ab ea attractum glandulæ in diuiſionibus magnorum vaſorum iis in locis collocatæ intercipiant & combibãt, itaque in tumorem attollantur. Verum eiuſmodi bubones magna ex parte innoxii ſunt, febreſque non alias excitant quam diarias. Cauſa autem bubonum interna & latẽs eſt vel viſcerum internorum prauus quidam affectus, vel magna, venenata, peſtilenſque putredo, vnde pernicioſi quoque bubones oriuntur, in quorum genere & à venere natos colloco, à quibus non diaria, ſed ſæpe febris putrida malignaque gignitur.

Βεδώνιον. ſic dictus eſt à quibuſdam ὁ ἀσὴρ ἀπίριος itemque herba quædam in vepribus, vt ait Plinius, paſſim naſcens, quam vt proſit inguinibus, in manu tantum habendam eſſe ſcribit. Ob id à Latinis tum after Atticus, tũ herba inguinalis vocatur, quod non modo illitu ſed contactu etiam bubonibus vtrumque auxilio eſſe credatur.

Βεδωνοκήλη. inguinis ramex. Eſt prolapſus inteſtini vel omenti in inguen, ſic tamen vt in ipſo inguine conſiſtat, nec deſcẽdat in ſcrotum, vt ſcribit Paulus lib. 3. cap. 53. Morbi genus eſt in vitioſa partium conformatione: fit rupto aut extenſo peritonæo.

Βέγλωσσον. buglóſſum. lingua bouis. Eſt herba verbaſco ſimilis, foliis in terram ſparſis, nigrioribus, aſperis, bubulas imitantibus linguas, flore cæruleo, ſpecioſo, caule pedali, ramoſo. Officinis dicitur borago. Calida eſt & humida, & in vinis iniecta lætitiæ atque hilaritatis cauſa eſſe creditur. Fit δὲ βεγλώσσου emplaſtrum ad multa vtile Pollete authore, quod ab Aetiõ deſcribitur lib. 15.

Βεκκίλαθον. Eſt medicamentum in panis formam concinnatum, purgandi vim habens. Id Paulus ita deſcribit: Scammoniæ toſtæ vncia, piperis, ſeminis apii, ſingulorum ſcrupulum vnum, fœniculi, aniſi, ſingulorũ vncia vna, mellis libra vna. Torrentur mediocriter, & pondere vnciæ dantur in condito. Aetius vero libr. 3. cap. 100. ſcammoniam cum iis quæ vitium eius emendant, cumque fermento coquit in clibano & artiſcos efficit, bilem ſine moleſtia purgãtes. Ratio qua Paulus eos parat, non videtur valde diuerſa ab electuariis ſolidis quæ vulgo apud pharmacopolas noſtros apparantur, purgandi vim habentia, vt quod diacarthamu & diaphœnicon appellatur. Eſt autem βεκκίλαθον vox barbara, & recentioribus tantum Græcis vſurpata. quidam Latine buccellam purgatoriam reddiderunt, quod videatur dici ἀπὸ τοῦ ἐλαύνειν.

Βέκκερις ἡ

Βέκκερα dicitur Hippocrati & Theophraſto fœnum Græcum. quanquam hac voce etiam anagallidem aliquos appellaſſe Gal. in interpretatione vocum Hippocratis author eſt.

Βεκκρύνιον. dicitur à quibuſdam ἡ ἄμπελος μέλαινα, hoc eſt vitis nigra, authore Dioſcoride: ſcribit autem Gal. etiam τὸ αἱπόρρινον ſic appellari.

Βελόπαθον. idem quod ἱππολάπαθον.

Βελιμία ἡ

Βέλιμος. eſt ingens fames à vehementi refrigeratione oris ventriculi contracta. Famem quidem ingentem eſſe, ipſa nominis ratio oſtendit. Eam autẽ inducit indigentia quædam in ore ventriculi percepta, quam vehemens eius refrigeratio excitauit. Perſeuerat quidem toto morbi ſpatio ea refrigeratio, quæ ſicut initio famem inducit, ita nõ multo poſtea ciborum faſtidium ſummamque inappetentiam gignit, cum tanta ſtomachi imbecillitate, vt animi defectus viriumque exolutiones tam crebro incidant, vt merito affectionem iſtam definire poſſis, eſſe exolutionem oris ventriculi ab eius refrigeratione, indigentia, & imbecillitate profectã. Symptoma eſt male affecti oris ventriculi, quo primum quidem ægri expleri cibis nequeunt, paulo vero poſtea deſtituuntur prorſus appetentia, animo linquuntur, viribus deficiunt, exoluuntur, decolores ſunt, torquentur ſtomacho, refrigerantur corde

Definitionum medicarum libri XXIIII - page 85 sur 554

©BIUM

& extremis partibus pulſuſque habent admodum obſcuros. Cauſa huius fere ſola eſt frigus externum, à quo tantopere refrigeratur os ventriculi, vt ea quę diximus ſymptomata conſequantur. Ex quibus apparet βούλιμον proprie nō eſſe id quod nomen ipſum ſonat, ingentem ſcilicet famem, quę quamuis principio fuerit, paulo tamen poſtea nulla prorſus eſt, & in totum, languente nimium ventriculo, & pene extincto eius calore, aboletur. In eo namque differt ὁ βούλιμος ἀπὸ τῆς κυνώδους ὀρέξεως, hoc eſt, bulimus à canina appetentia, quod in canina appetentia cibus perpetuo appetitur, nec vnquam ventriculus expleri poteſt. Quanquam & aliis quibuſdam inter ſe diſtinguantur, maxime quod Gal. authore comment. aphor. 1. libr. 2. bulimus magis ſpecialis particulariſque ſit, canina autem appetentia generalior ſit, ſiue vniuerſalior. Quod non eſt ita accipiendum, quaſi de genere proprie dicto à logicis, & ſpecie illi ſubiecta dictum ſit, vt cum animal homine vniuerſalius dicitur, ſed quod bulimi cauſę poſſint caninā etiam appetentiam mouere, cum è contrario cauſæ appetentiæ caninæ non ſint etiam cauſæ bulimi. Siquidem bulimi vna tantum cauſa proditur, frigus nempe externum famē ingentem adferens: canina vero appetentia, non ab eo modo frigore, ſed ab acido etiam humore impacto ori vētriculi gignitur. Itaque illum aphor. Hippocratis ſi quis de bulimo tātum intelligat, videbitur Hippocrates id tantum dicere, quod meri pōtio intemperiem frigidam (à qua bulimus naſcitur) perſanet, cum non eam modo, ſed humoris etiam acidi in os ventriculi affluxum curet, à quibus duobus canina inducitur appetētia. Prēterea vero inter ſe differūt quod in appetitu canino propter inſatiabilem ingluuiem vomitiones perpetuæ infeſtent, bulimus autem ſine vomitu ſit.

Βουνιὰς ἢ βένιον. eſt napi altera ſpecies, olim omnibus, nūc paucis nota. Eius radix dicitur in altum valde creſcere, & in rotundum extuberare: vnde nomen Græci indiderunt, qui βουνὸς appellāt colles & loca verrucoſa. Vim habet aduerſus venena, vnde & Theriacæ admiſcetur. Apud Athenæum non aliud eſt quam rapum maſculum, quod alii ῥάφῳ, alii ῥάπυ vocant.

Βένιον. ſic à quibuſdam vocatum fuiſſe τὸ ἀθερικρεῶνα Dioſcorides author eſt.

Βέπλευρον. eſt olus ſponte naſcens, caule cubitali, foliis multis longiſq; muſcario anethi.

Βέσπησις, bupreſtis. Eſt animal quoddam cantharidi & ſpecie & virib' adſimile, vt ait Gal. vel, vt Plinius, ſcarabæo longipedi. Nicander quoque & Dioſcorides bupreſtidē manifeſte inter animalia recenſent. Plinius tamen Dioſcoridis opinor (vt videre eſt apud Gal. lib. de vocum Hippocr. interpretatione) authoritatem ſequutus, alterius bupreſtidis mentionem facit, quam & oleris genus dicit & boum venenum appellat, ſcribitque ea deguſtata boues diſſilire, & à veteribus contra eam remedia, tanquam contra venenum, prodita fuiſſe: tribuens huic ſuo oleri eadem omnino quæ veteres Græci animali. Idem ſcripſit & etymologici author, niſi quod in hoc nomine βοωῦ non animalis ſpeciem, ſed magnitudinem ſignificare arbitratur. dicitur enim ἀπὸ τῦ βύκαι φρήσειν, quod & inflammare & inflare ſignificat. Plinius hoc verbum in bupreſtide accepit pro inflammare, ſcribens aperte bupreſtidem hauſtam ita inflammare vt rumpat, niſi, vt opinor, mendoſus ſit codex, & legēdum ſit, Ita inflat vt rumpat. Siquidem non inflammationi, ſed potius inflationi ſuccedit ruptio, & Dioſcorides magnos tumores à bupreſtide, non autem inflammationes ſcribit excitari. Cæterum de hoc veneni genere vide Nicandrum in Alexipharmacis, & quæ de eo ibi annotauimus.

Βρυόλινον. vnum genus eſt ἕλξινης, differens breuitate caulis à ſatiuo & radicis colore rufo.

Βύσυκα. dicuntur grandiores & fatuæ ficus, quas noſtri mariſcas ficus appellant.

Βέλμος. eſt frutex paluſtris, caule admodum læui folio arundinis, angulari, fructu nigro, mali amplitudine, ſexu duplici: ſic forte dictus eſt quod commodiſſime ſecetur boum pabulo. Herbarii & officinæ vocāt iuncum cabacinum, propterea quod ad vitilium nexus vtilis ſit.

Βούτυρον. butyrum. Eſt lactis ſubſtantia pinguis, ab ipſo multa agitatione ſecreta. Sunt qui definiant non ſubſtātiam quidem pinguem lactis, ſed id eſſe quod ex pingui lactis ſubſtantia cōficitur. Attamen reuera butyrum eſt ipſum pingue lactis, cui non aliud quicquam additū ſit, ſed ſola præparatione, hoc eſt, agitatione, à lacte ſecretum. Poſteaquam enim lac diutiſſime agitātū eſt, quicquid in eo pingue cōtinetur, id ſupernatat, deinde colligitur, abluitur, reponitur. Itaque optimum butyrum eſt pinguiſſimum, quale ex lacte bubulo copioſiſſimum elicitur, ex quo καὶ ἔχειν nomen habet: ſic enim dicitur non hoc tātum, ſed omne etiā quod ex quocunque lacte manat. Dioſcorides ex uillo probatiſſimum fieri ſcribit: quod ſibi mirum eſſe Galenus prodidit, exiſtimans è bubulo confici longe præſtantius, vt nomē omni butyro dare meruerit. Butyrum recēs quidem vel maxime temperatum eſt: nam vetuſtate calidius & tenuius euadit. Vſum habet tum alimenti tum medicamenti. nā & olei vice obſoniis adhibetur: & concoquendi paulumque etiam digerēdi vim habet, proindeque lenit inflammationes, laxat, emollit, & dolores mitigat. Confert etiā promouendo è pulmone ſputo, ſiue ſolum, ſiue aliis miſtum quæ pulmone laborātibus conueniunt.

Βόφθαλμος boaria, ſiue bouis oculus. Eſt herba cauliculis teneris ac ſubtenuibus, foliis fœniculi, floribus luteis maioribus quam anthemidis, qui ſimiles ſint oculis, vt nomē ipſum

©BIUM

ipſum oſtendit: hi & acres ſunt & valde digerunt, adeo vt duricies ſanent, cerato miſti. Sunt etiam ijdem Actuario teſte cardiaci. Galenus herbam hanc pares cum tuſſilagine vires habere ad vlcera cruenta annotauit comment. 4. εἰς τὸ περὶ ἄρθρων. Putatur eſſe cotula non fœtida vulgo dicta.

βούφθαλμον. eandem eſſe cum chryſanthemo Dioſcoridis quidam volunt.

βούφθαλμον. etiam dicitur à quibuſdam τὸ ἀείζωον, ſiue ſedum maius, à rotunditate ſua, quod bouis oculum imitetur.

Βράβυλα. dicũtur pruna Damaſcena apud Theocritum, ſicut eius ſcholiaſtes interpretatur. Eadem dicuntur Athenæo μάδφυα & βάδφυα. Sunt autem qui putent βράβυλα fructum eſſe Πτισσέου. Plinius credidit eſſe herbam, ſed fructum eſſe perſpicuum eſt ex Gal. lib. 2. de alimentis, vbi ſcribit ea eſſe & exigui & praui alimenti.

Βράγχος. raucitas. Eſt vox obſcura, eius inſtrumentis diſtillatione imbutis proueniens. Symptoma eſt laborantium faucium, cuius cauſa eſt vel natura humidior pulmonum aſperæque arteriæ temperies, vel humor ſuperfluus à cerebro ſtillans, fauces & vocis inſtrumenta plus æquo humectans. Ideo namque obſcura vox redditur (quæ perſępe etiam interciditur copioſius affluẽtibus excrementis, ſi qui laborant, vehementius vel acutius loqui conentur) quod vocis inſtrumenta nimio humore madeant. Vt enim ſicca corpora ſonora claraque ſunt, ita quæ præ humiditate flacceſcunt, ſonum edunt obſcurum. Quapropter natura vocalia organa ſicciora effecit, potiſſimum autem aſperam arteriã atque epiglottida, quod clara vox obſcuræ longe præſtaret. Attamen nimia quoque faucium aſperitas quæ plærumque clamore contrahitur, raucam vocem facit. ex quo intelligimus ſiccitatem, ſi modum excedat, raucedinis eſſe interdum cauſam, vocemque claram & ſonoram effici à ſiccitate moderata.

Βραδυπεψία. tarda concoctio. Eſt imbecilla & imperfecta cibi concoctio. Symptoma eſt laborantis ventriculi & non niſi tarde alimentum concoquentis. Cauſa eſt caloris natiui imbecillitas, propter quam ventriculus vel non probe cibum vndique amplectitur, vel non vſque ad conſummatam concoctionem, vel quod ambo hæc ſimul incidant. Nec tamen ex eo cibi in alienam qualitatem mutantur (id enim deprauata concoctione contingeret, quam ἀπεψίαν ſiue δυσπεψίαν appellant) etiam Galen. lib. 3. de ſympt. cauſis duplicem concoctionis deprauationem conſtituat, & alteram eius ſpeciem βραδυπεψίαν faciat. Illic enim deprauatam intelligit, non quę vitium à natura alienum cibis inuehit, ſed multo generaliori ſignificatu, quę a perfecta concoctione quouis modo deſciuit.

Βραδὺς πτυσμὸς. tardus pulſus. Dicitur qui longo tempore parum ſpatii conficit, ſeu qui longo tempore arteriam parum diſtendit. Oppoſitus eſt πυκνῷ. Quæ duo vnam pulſus differentiam conſtituunt, ſumptam ex tempore motus, ſiue ex qualitate motus, ſeu potius ex quantitate temporis motus & ſpatij ſimul. Eſt autẽ pulſus tardus peculiaris imbecillæ facultati, & caloris defectui ſeu refrigerationi, & prętęrea duritiei inſtrumentorũ, ſicut velox contrariis de cauſis prouenit. Itaque tardus pulſus facultatis imbecillitatem ſignificat, ſicut celeritas robur, etiamſi Galen. lib. 1. de cauſis pulſuum ſcripſerit celeritatem nõ magis à robore quam ab imbecillitate proficiſci facultatis, & neutrum neceſſario ſequi. Eodem enim modo de tarditate etiam iudicandum videtur: ſublato enim pulſuum vſu, & arteria duriore facta, etiamſi facultas robuſta ſit, pulſus tamẽ tardus fiet, quod facultas quamuis robuſta, nequeat arteriam duriorem breui tempore multum diſtendere. Verumtamen hic pulſus non erit ſimpliciter & abſolute tardus, quoniam vt idem poſtea eodem libro prodidit, exacte certe tardi pulſus nunquam fiant, ſi valida facultas eſt, etiãſi vſus permultum ſit remiſſus. Eſt autem vſus remiſſioni, ſeu quod idem eſt, defectui refrigerationique caloris maxime propria tarditas, præſertim ſi arteria durior eſt quam vt facilẽ diſtendi poſſit.

Βρέχω ἢ

Βρέχυς. ſabina. eſt frutex topiarius, perpetuo virens, patulo faſtigio, iuniperi ſimilitudine, folio aſpero, odore non iniucundo. Græci duo eius genera faciunt, vnum tamarici folio ſimile, alterum cupreſſo. nomen retinet in officinis. Tertio ordine calfacit & exiccat, acris eſt, digerit, tenuiſſimarum partium eſt, & non mudo menſes, verum etiam ſanguinem per vrinas mouet.

Βρέχμα. piperis genus eſt inane & leue.

Βραχίων. brachium. Eſt os magnum medium inter humerum & cubitum. Id crure & tibia exceptis, omnium maximum eſt, figura, vt crus, ante & foris gibba, quo firmius eſſet, intus autem & poſteriore parte ſima, quo melius quæ libuerit, apprehendat, niſi forte faſciarum compreſſu per infantiam, aut alio errore deprauata fuerit. Articulatur autem & cum omoplata & cum cubito per diarthroſim. Pars eius quæ ad humerum eſt, epiphyſim habet ad inſtar prægrandis capitis, ceruici paruæ adnatam. Eſt autem ea epiphyſis bifida, & in duos veluti cõdylos diſſecta. Deſinit quoque ima ſui parte in aliud magnũ caput. Lateſcit enim hac parte brachium, & multa capita quę condylos vocãt, habet, quorum minimum in medio collocatũ eſt. Ex magnis vero aliis duobus quod internum ſeu poſterius eſt idemque maius, cum nullo oſſe ζωαρθρῶται, externum vero illi oppoſitum cum radio διαρθροῦται. Inter hęc duo capita ſiue condylos cauitas trochleæ ſimilis eſt, circa quam cubitus mouetur. Eam γιγλυμοειδῆ libro περὶ ἀγμῶν

Definitionum medicarum libri XXIIII - page 87 sur 554

©BIUM

Hippocrates appellat. Vbi autem ea desinit, aliæ duæ cauitates à lateribus se ostendunt, quas anatomici βαθμίδας peculiari nomine nuncuparunt. Hæ excipiunt cubiti apophyses κορωνοειδεῖς, anterior scilicet anteriorem cum cubitus inflectitur, posterior vero posteriorem cum extenditur. Sic quidem habet brachii descriptio, quod à Galeno comment. 1. εἰς τὸ περὶ ἄρθρων definitur esse pars manus inter duos articulos sita. duos autem articulos intelligi vult, & eum qui ad latum scapularum os, & eum qui ad cubitum est. Idem autem aliquando totum ipsum membrum à summo humeri articulo ad extremam vsque manum, eodem nomine βραχίονα appellat, pariterque Celsus & Gaza brachium. Certe ab Aristotele βραχίων totum id membrum aperte vocatur, de hist. animal. lib. 1. cap. 15. Sunt autem & qui βραχίονα dici existiment ab Hippoc. medium os inter duos illos articulos: alii vero, vt annotat Galen. comment. 2. εἰς τὸ περὶ ἀγμῶν, non os ipsum, sed totam eam partem, quæ inter duos illos continetur articulos, quod consueuerint omnes homines ita loqui, Ille in capite plagam accepit, ille in brachio vel in cruribus, cum tamen os non sit læsum, sed vel neruus vel musculus, vel vena vel arteria, vel forte sola cutis. Vide χείρ.

Βρέγμα. synciput. Est pars anterior capitis supra frontem sita, & à lateribus ad tempora vsq; protensa. Ea constat duobus ossibus propemodum quadratis, quorum vnum dextrũ, alterum sinistrum est. Ambo autem parte quidẽ posteriore, lateribus suturæ λαμβδοειδοῦς, anteriore vero sutura coronali, à lateribus παρασκολήμασι, siue suturis λεπτοειδέσι, superiore denique ea sutura terminantur quæ vtrique communis est, & secundum longitudinem capitis recta procedit, ὀβελαίαν nominant. constant, vt & reliqua fere omnia cranij ossa, duabus squamis, inter quas valde fistulosa raraq; apparent, nisi qua temporũ ossibus coniunguntur: hic enim tenuissima quidem sunt, sed solida & minime fistulosa. Nec frustra quidem ossa huiusmodi natura machinata est, ꝙ toto vitæ decursu tenuia & halituosa cerebri excrementa maxime per synciput difflari oportebat. Est enim cerebrum ea cranii parte quam reliquis copiosius. Sunt qui βρέγμα ἀπὸ τῆς βρέχω dictum esse putent, quod hęc pars capitis humidissima mollissimaque sit, præsertim infantibus. Ex quo forte etiam obstetrices partem eam fontem capitis appellant.

Βρεττανική. britanica, siue betonica. herba est folio rumicis syluestris sed nigriore & pilosiore. gustus adstringentis, caule non magno, radice breui, tenui. Sunt qui putent esse lapathum acutum, sunt qui bistortam vulgo nominent. Adstringendi & glutinandi vim habet.

Βρέφος. infans. sic dictus παρὰ τὸ δέεσθαι φορβῆς, id est quod egeat alimento.

Βρέχεσθαι, madescere. hoc est, extima tantum superficie madefieri, haud etiam in altum humorem penetrare: vt author est Galen. libr. 9. de simpl. medic.

Βρῆγμα. significat apud Hippocr. vt lib. de morbis maiore, id quod cum tussi expuitur, & screatu eijcitur, & βρήσσειν cum tussi expuere. quidam βῆγμα, sine ρ scribunt. Galen.

Βείζα. Cum Gal. Thraciam & Macedoniã peragraret, segetem multis in aruis offendit nõ spica modo, sed & culmo quoque toto tiphæ simillimam, consulensque rusticos ac rogans, quodnam illi esset apud eos nomen, stirpem totam semenque βείζαν vocari responderunt.

Βρόγχη. arteria cartilaginosa: apud Hippocr.

Βρόγχια. dicũtur asperæ arteriæ cartilagines pene circulares in totum pulmonẽ diuisæ. Figuram ait Gal. 4. de locis affectis, literæ C referunt. hæ cum in medio crassiores sint, extremis partibus attenuantur, & tandem in membranam degenerant, qua parte œsophagum respiciunt eique incumbunt, eandemque constructionem per totum pulmonem sparsæ habent. membranas plures sortitæ sunt: vnam quidem propriam, quomodo & ossa omnia & præter eam alias duas, vnam internam, crassam & validam, sed tenuem, alteram externam, proprie membranæ pertinacissime connatam, quibus omnibus cartilagines illæ sibi inuicem connectuntur. Dicta sunt βρόγχια diminutionis forma ἀπὸ τῆς βρόγχου, quod asperam arteriam significat.

Βρογχοκήλη. est tumor magnus & rotundus in gutture, aut aspera arteria exoriens. Vtrumque enim βρόγχος significat. Est autem duplex eius differentia. nam vel adipe tumet, sicut στέατωμα, vel partium illarum dilatatione accidit, vt plærisque puerperis, cum propter vehemẽtissimos dolores spiritum violenter continuerint. Est vero hæc incurabilis, quemadmodum & quæ in scirrhum durata est.

Βρόγχος. dicta est à Rufo & plærisque medicis aspera arteria, propterea quod maxima ex parte cartilaginibus constet quæ βρόγχια appellantur. Gal. comment. 3. εἰς τὸ περὶ ἄρθρων scripsit Hippoc. βρόγχον appellasse vel totam asperam arteriam, vel guttur duntaxat, nec tamen ipse definiuit vtrum appellarit. ex quo patet vtrumque eo nomine significari. Quod autem βρόγχου κεφαλὴ, hoc est bronchi caput, aliquando dicitur, certum est αὐτὴ τῆς λάρυγγος ἢ φάρυγγος dictum esse.

Βρόμιον. nomen est medicamenti acopi quod describitur à Paulo lib. 7. cap. 19. Describit & Aetius libr. 15. emplastra duo βρόμια vocata, emolliendi vi prædita.

Βρόμος. auena, vel potius auenæ species. herba est folio & stipula tritici geniculata, dependentibus in cacumine paruulis veluti locustis, quibus semen inclusum est, non vt τῇ αἰγίλωπι deciduum, radice numerosa: tãquam syluestre triticum est, inter vitia segetum. Est enim primum omnium frumẽti vitium,

&

©BIUM

& hordeum in eam degenerat, sic vt ipsa frumenti sit instar. Est autem βρόμος auenæ species, videturque nostra vulgaris esse auena, iumentorum pabulo nobilis. Altera enim eius species αἰγίλωψ appellatur, festuca Latinis dicta & Gallis auron. τοῦ βρόμου semē inter legumina censetur Galeno, idque illitum desiccat & digerit mediocriter & sine morsu, temperiem autem habet paulo frigidiorem. Nonnihil etiam adstringit. Sunt qui scribant βρῶμον per ω.

Βρόπον. sic dicitur à quibusdam τὸ ἀείζωον, siue sedum minus, authore Dioscor.

Βρυγμὸς. stridor dentium, apud Hippocratem: & βρύχειν, seu βρύκειν, stridere dentibus.

Βρύον muscus. hoc est, substantia quædam capillata, villosa, viridis, germinationis modo circa cortices arborum concrescens. Laudatur maxime qui in cedro, deinde qui in populo alba & quercu prouenit, præsertim qui odoratior est. Alio nomine σπλάγχνον vocari Dioscorides author est. Habet vim adstringendi.

βρύον θαλάσσιον. alga, siue muscus marinus. Est marina herba in lapidibus & testaceis nascens lactucæ folijs, rugosa, veluti contracta, sine caule ab ima radice exeuntibus folijs. Præcipua ei spissandi siccandique vis.

βρύον etiam dicitur herba alia, quam Latini lupum salictarium, officinæ lupulum appellant, forte quod huic herbæ folia sint bryoniæ similia.

βρύον etiam dicitur à quibusdā λειχὴν herba, quæ super saxa nascitur & rorulentis petris adhærescit.

βρύον quoque dicitur vua, hoc est fructus populi albæ, ex quo populneum vnguentum conficitur.

βρύον etiam dicitur à Democrito ἡ καυκαλὶς, sicut habetur apud Dioscor.

Βρύπα. vuę. σταφυλαί. Sunt qui allij genus esse putent, authore Hesychio.

Βρύτον. est potionis genus ex hordeo, quod Aristoteles πῖνον vocauit. Eo qui temulenti sunt, non in omnem partem, inquit, corruūt, vt cæteri, sed retrorsum duntaxat & supini. Hellanicus ex obriza βρύτον fieri cōmemorat. fit & ex milio, vt Athenæus author est.

Βρυῶδες. id dicitur (inquit Galenus lib. 3. meth. med.) quod molle nimium est, & algæ, quæ βρύον dicitur, ritu fragile. Sic quidem Linacer interpretatus est. quanquam fragile dici non debuit, quod musci siue algæ mollis & cedentis proprium non sit frangi, sed potius algæ ritu cedens. Nam & huic Galenus eo loco durum & premens opponit.

Βρυωνία. bryonia. Est quæ alio nomine ἀμπελολεύκη, hoc est vitis alba, dicitur, siue ψίλωθρον, vt ait Galenus lib. 6. simplicium medic. Inde factum est vt & bryonia nigra dicatur vitis nigra, apud Dioscoridem.

Βρυωνία ἀγρία. dicitur à quibusdam ἡ χαμαιπίτυς, vt habetur apud Dioscoridem.

Βύζην. ἀθρόως ἢ πυκνῶς, apud Hippocratem.

Βυνή. est hordeum madefactum quod germen emisit, & deinde vna cum enatis ligulis tostum est, vt scripsit Aetius lib. 10. cap. 29. Ex quo apparet βυνὴν id esse aut non longe diuersum ab eo potionis genere quod zythū & vulgo bieram appellant.

Βύσσος. byssus. Est lini genus tenuissimum & nobilissimum, nascens in India & Ægypto, ex quo pretiosissimæ vestes olim contexebantur.

Βωλίτης. boletus. fungi genus est sic dictum vel quod conuolutum sit & quasi glebosum (voluam enim, vt scribit Plinius, terra prius gignit, ipsum postea in volua, ceu in ouo est luteum) vel à colore τοῦ βώλου, hoc est, rubricę illius qua pictores aurum operibus suis inducunt. Huic Paulus primum bonitatis locum inter fungos assignat, quod ab eo solo nemo adhuc dicatur interijsse, quemadmodum Galenus scribit lib. περὶ εὐχυμίας. succum tamen gignit pituitosum & frigidum, à quo periculosa multa symptomata possunt excitari. Vide μύκητες.

©BIUM

IO. GORRAEI PARISIENSIS Definitionum medicarum

TO Γ.

ΓΑβιρέα. species est myrrhæ, pinguissima, læto & pingui solo nascens, quæ copiosam sudat stacten: authore Dioscoride.

Γαγάτης. gagates. Est lapis ex liquido bitumine, vel ex succo pingui & bituminoso concretus, qui igni admotus, ardet atque bituminis odorem reddit. Sunt autem qui dicant nihil aliud esse quam bitumen durum & politum. niger est plærumque & squalidus. crustosus, per quam leuis. vim habet emolliendi & discutiendi. trahit ad se paleas, pilos, festucas veluti succinum. Dioscorides author est eum nasci in Lycia (male enim pro Lycia Ciliciam vertit Ruellius) qua influens amnis in mare effunditur proxime oppidum quod Plagiopolis dicitur, atque inde nomen habere. Namque & locus & amnis in cuius faucibus inuenitur, Gagas vocatur. Quem fluuium quamuis Galenus nauicula vectus, tota Lyciæ ora, perlustrata studio rerum quæ illic nascerentur cognoscendarum scribit lib. 9. simplicium medicamentorum se non vidisse (id quod Ruellio forte Ciliciam pro Lycia reddendi occasionem dedit) tamen Gagam oppidum in Lycia fuisse scriptores memoriæ prodiderunt, idque Alexandrum in primo rerum Lyciacarum libro, antiquum murum vocasse Stephanus author est: quare simul cum deserto oppido paruus amnis nomen mutasse potuit. Plinius etiam in oppidis Lyciæ numerat Gagen. Quod oppidum quoniam, vt scribit Nicandri interpres, Gange & Gangis vocabatur, Gagatem ipse Nicāder in theriacis ἐγγάγγιδα πέτρην, & Strabo Gangitim appellauit. Idem vero etiam Obsidianus lapis vocatur, quod in Æthiopia inuentus sit ab Obsidio, ex quo fiunt gemmæ quæ Obsidianæ nominantur. Gallico vocabulo getz dicitur.

Γαγγαμὼν. sic à plerisque appellatum est omentum; quia propter varium venarum atque arteriarum textum, reti quod Græce γάγγαμον dicitur, simile videatur. Aliis autem qui circa vmbilicum cernitur, quasi neruorum quidam contextus γαγγαμὼν vocatur.

Γαγγίτις. idem quod γαγάτης. de quo supra. Est & cognomen cuiusdam generis nardi Indicæ sic dictæ à Gange fluuio circa quem nascitur, quę etiam γαγγικὴ appellatur, de qua vide in dictione νάρδος.

Γαγγλίον. est nerui nodosa & renitens cōtractio nullo præter naturam colore, doloris expers. In multis corporis partibus accidere potest, sed in manibus & talis frequenter. rarius in cubito & capite oritur. His fere notis deprehenditur: tumor est paruus, inæqualis, nullo præter naturam colore dolorisque expers, nisi valide comprimatur. Verum ne tum quidem vehemēs, sed stupidus dolor mouetur. Plærumque ex plaga, aut lassitudine, raro spōte prouenit, nec in alto, sed sub cute radices agit, neq; in orbem vel ad anteriora posterioraque transferri potest, sicut melicerides & atheromata, sed si vim facias, ad latera tantum, hoc est, ad dextram vel sinistram pro nerui situ, moueri & flecti potest.

Γάγγραινα. est partis alicuius mortificatio & extinctio proueniens à magnitudine inflammationis quæ neque digeri, neque in pus mutari potuit, sibique coniunctas partes in affectionis consortium pertrahens, nec ab ossibus quidem abstinens, quæ vitioso humore perfusa imbutaque, quo caro circumposita madet, putrescunt emoriunturque. Non est autem γάγγραινα perfecta νέκρωσις, sed adhuc fit, sic tamē vt nisi opportune succurratur, non modo pars ipsa quæ laborat, sed & aliæ vicinæ partes, ipseque totus homo denique intereat. Cum vero sensum affectę partes

©BIUM

partes penitus amiserunt, iam non γάγγραινα, sed σφάκελος appellatur. Est enim per gangrenam via ad sphacelum, qui perfecta νέκρωσις est. Verum, vt ait Gal. comment. 4. εἰς τὸ πολὺ ἄρξαν, abutimur interdum vicinorum affectuum nominibus ad eos significandos ad quos proxime accedunt, quanquam nondum ex toto ipsorum speciem & naturam habeant. Sic namque & Hippoc. ingentem inflammationem cum non amplius suum colorem tuetur dolorique est, interdū γάγγραιναν appellauit. Sic videtur γαγγραινώδεις φλεγμονὰς dixisse lib. de fract. cum propter inflammationis magnitudinem videntur venæ liuentes & nigræ propter contentum in ijs sanguinem. quo tamen loco Galen. νεκρώδεις interpretatur.

Γαγάτης est lapis de genere Aetitarum, etiamsi Dioscor. περὶ ἀετίτου καὶ γαγάτου seperatim disserit. Terram intra se complectitur, vt plurimum quidem candidam, sed aliquando pallidam, aliquando luteam, solaque figura ἀπὸ τοῦ βελεμνίτου differt: hic enim instar sagittę oblongus est, γαγάτης vero rotundus. Muscus qui ei adhæresci, olet violam. Hic lapis adstringit, siccat, caligines oculorum discutit, & illitus ex aqua testium mammarumq; inflammationes sedat.

Γάλα. lac. Est benignum corporis excrementū, sanguine è rubro in cādidū mutato in mammis redundans ad fœtus nutrimētum. Sanguis enim in fœmina quidem superfluēs & inutilis, nec tamen alia re quam copia molestus, deponitur apud mammas tum per venas quæ ab vtero ascendunt, tum per eas quæ à propaginibus venę cauæ descendunt, vbi vi mammarū & glādularum in album è rubro vertitur, & lactis naturam nomenq; accipit, non dissimili modo quo idem facultate testium peculiari in semen transmutatur. Dum enim glandulę illum sibi assimilare conantur, non modo dealbant, sed frigidius etiam efficiunt, sic tamen vt facile à fœtu cōcoqui possit, ad cuius nutritionē comparatum est. Itaque nulli fere animalium lac fieri solet antequam vterum ferat, nisi forte (quod Hippoc. annotauit, & ipse aliquando vidi accidisse mulieri, cui nec grauidæ, nec puerperæ tanta lactis copia in mammis succreuerat, vt satis alieno fœtui alendo esset) menstruæ purgationes defecerint. Hæ nāque si in vbera se conferant, nec in habitum corporis regurgitent, aut alio per venas ferantur, vertuntur in lactis speciem nulla in re mulieri molestę. Sed nec dum vterum ferunt animalia, nec statim à partu lac vtile omne est ad fœtus nutrimentum. Nam & cum fieri incipit, ad speciem puris densatur, & primum à partu spissitudinem & concretionem quandam spongiosam habet, quod recens natis exhibere incōmodum est. Hoc Latini colostram siue colostrum, & qui ex eius fuctu male affecti sunt pueri, colostratos appellant. Nomen quo vitium hoc lactis significent. Græci proprium non habent. Eo autem è mammis vacuato, lac optimum succedit, quod veluti sanguis ex quo gignitur, purum syncerumque est, nec amaritudinis, nec acrimoniæ, nec aciditatis, nec salsedinis particeps, non graueolens, sed vel modice odorum, vel saltem odoris expers, gustu etiam suaue & parum dulce, adhæc album & æquale, atque inter liquidum spissumque medium, ita tamen vt in vnguem instillatum non diffluat: de quo cum dico, optimi lactis & à bene sano animali prodeuntis notas explico. Cæterum lac omne quanquam simile videatur, partes tamen multum dissimiles habet. Constat enim tribus substantiis, crassa, ex qua caseus conficitur, pingui, ex qua butyrum, aquea, quam Græci ὀρὸν siue ὄρρον, Latini serum nuncupāt, quæ pro specie animalium, proque fœminarum temperamento, in æqualibus omnino portionibus cōfusæ sunt. In animalibus enim alias alia exuperat. Lac quidem in hominibus haud longe ab earum mediocritate abest. Huic proximum caprinū est. Crassius hoc ouinum. Crassissimum & pinguissimum bubulum. Tenuissimum cameli est, mox equæ, tum asinæ. Sus crudum & æneum habet. Itaq; ex his caseus effici nō potest. Sunt enim serosiora, quā vt possint coagulo concrescere. Est & lac vernum æstiuo aquosius dilutiusque. Nec vero dubium est quin pro varia temperie & mistura diuersas adeptum sit facultates. Quod serosius est, magis refrigerat & extergit & aluum subducit, quod est pinguius, magis cōcoquit & laxat: quod crassius est, aluū sistit, obstruit & emplasticum est. Lac autē generatim omni boni succi est, corpus alit, aluum emollit, è viridi præsertim pabulo stomachū & intestina inflatione vexat, sed minus caprinum, quoniam pecus hoc adstringētibus pabulis magna ex parte vescitur. Inde stomacho accōmodatissimum reddi solet. Ouillum autem dulce, crassum, & præpingue, non vsq; adeo vtile stomacho, Bubulum tamen, asininum, & equinum, ventri magis idonea, sed ipsum turbant. Vētrem adstringit lac omne decoctum, præcipueq; cādentibus calculis marinis exustum: sicq; vlcerosas vētris fluxiones adiuuat. Vtile est & contra rosiones vstionesque ab exitialibus medicamentis factas, vt à cantharidibus, salamandra & reliquis venenis. Lac autem omne respuendum est splenicis, hepaticis, comitialibus, vertiginosis, & neruorum vitio laborantibus, febriculosis & capite dolentibus, nisi si quis interdum purgationis gratia χλὸν bibat.

Est autem γάλα χλόον, hoc est lac scissile, à quo dirempta secretaque est serosa portio. Verumtamen non lac quidem ipsum, sed serum eius hoc nomine verius appellandum venit. Eius enim causa medici τὸ χλοὸν γάλακτος meminerunt, quod valeat ad subducendam aluum. Est autem huius conficiendi ratio hæc, quam scripto prodidit Dioscor. Lac fictili nouo feruet, ramoque

©BIUM

ficulneo recenti mouetur, inſparſis, poſtquam bis aut ter efferbuerit, totidem aceti mulſi cyathis quot ſunt heminæ lactis. Ita enim ſereſcens liquidum ab eo diuiditur quod in caſeum concreuit. A quo non diſcrepat Paulus, niſi quod videtur mel aut acetum mulſum admiſcere ſero lactis poſteaquam à caſeo diſceſſerit, & non ante eorum ſeparationem, vt videtur velle Dioſcorides. Verum πλὼ χίσιν παὐτλω, hoc eſt, ſciſſionem hanc, moliendam eſſe citra coagulum oxymelite frigido in lac valde feruens inſtillato docet Galen. lib. 3. de aliment. facultat. Idē etiam mulſo effici, interdum etiam citra vllam liquoris inſtillationem vaſe gelidam aquam continente in lac demiſſo ipſum ſcindi ſepararique. Quod autem ipſe præcipit lac ficulneo ramo agitandum, duplicem habet cauſam, authore Columella lib. 8. tum vt quod in lacte caſei eſt, citius dēſetur, tum vt iucundiſſime ſapiat. Datur ſubducendi ventris cauſa ætate quidem florentibus ad duos ſextarios, iunioribus non minus ſextario, vt ait Paulus. Verum ſecundum Dioſcoridē bibitur heminis per interualla ſingulis, vſque ad quinas; ita vt intercedentibus ſpatiis potantes ambulent. Vide χιὸν γάλα.

Fit etiam ex lacte id quod τροφόγαλα appellatur, quod ſtatim à partu mulctum & cinere calido modice tepefactum, citra coagulum ſtatim concreſcit. de quo vide ſuo loco.

Eſt & alia lactis præparatio, cum per coagulum, melle admiſto, lac cogitur. medici γάλα πηκτὸν, Aetius πηκτὸν appellat. Sic enim ſerū lactis à craſſiore parte ſecedit. Id vario modo ſumi ſolet. Alii tantum quod concretum eſt, ſumūt: hoc autem tribus cōſtat, caſeoſa lactis ſubſtantia, calida igneaque coaguli virtute, & melle. Alii cum eo ſerum ſimul hauriunt, idque vel nihil dementes, vel alterum altero largius. Habet id facultatem ſubducendæ alui, ſed magis minuſque, prout plus minuſve ſeri habet, cui ad deijciendam aluum præcipua vis eſt.

ὀξύγαλα, hoc eſt lac acidum. fit certa quadam lactis præparatione, per quam ſola caſeoſa ſubſtantia relinquitur, eaque ipſa non eiuſdem omnino naturæ cuius ab initio fuit, verum ad frigidiorem ſtatum deflexa. Valde frigidum eſt & craſſi ſucci. Vide ſuo loco.

γάλα καθαρτικὸν, hoc eſt lac purgatorium, aliud à prædictis docet Aetius lib. 3. in lactis aſinini vel caprini heminā ſcammoniæ ſcrupulos duos miſcet quo bilē purgat: aut cnici granorum internam partem injcit, quo pituitam euacuat. Sic enim optime falluntur qui metuunt purgari, propterea quod ab his non immutatur lactis color.

Γάλαγρα. radicis nomen eſt de qua nihil à veteribus ſcriptum eſſe comperimus: innotuit tantum ex Mauritanorum commentarijs, qui duplicem eam ſtatuere, vnā maiorem, alteram minorem. Minor tenuis eſt, intra extraque purpureo colore rufeſcens, geniculata, internodijs reflexa, odorata, ſapore valde acri & piperis gingiberiſque modo linguam vrente, odore formaque cypero ſimilis, & credita à quibuſdam eadem cum cypero Babylonico. At maior, tametſi longe craſſior ſit, viribus tamen infirmior eſt & colore dilutior minuſque odorata. Calefacit & ſiccat ordine tertio.

Γαλαξίδης. dicitur ὁ πεπυμένος, vt ait Aetius.

Γαλαξίτης. eſt lapis ex ſaxo calcario naſcens, ſicut & μελίτης, cui & in reliquis notis valde ſimilis eſt, cinereo colore, qui cum coti atteritur ſuccum reddit lacteum & dulcem, ex quo nomen ſuum accepit. Singulis fere annis capit incrementum, quo fit vt aliquando magnitudine pueri caput exæquet. Caloris aliquid habet atque abſtergit, ad oculorum fluxiones & vlcera inungitur. Oportet autem in aqua tritum pyxide plumbea recondere, propter vim glutini quod ei obhæret. Idem mulieres lacte copioſo impleri ſi tritus poſt balneum cum aqua aut vino dulci bibatur.

Γαλακτῶδες. apud medicos abſolute dictum ſignificat idem quod tepidum atque egelidū, quod in modum lactis neque calidum eſt neq; frigidum. Sic apud Dioſcoridem plærisque locis ὕδωρ γαλακτῶδες (vt cap. de aloe, vbi Marcellus falli videtur, ſerum lactis vertens, quod nemo vnquam animaduertit aquam dictum fuiſſe) apud Aetium libr. 9. cap 6. μελίκρατον γαλακτῶδες: & apud Gal. libr. 7. meth. med. ἐδέσματα γαλακτώδη intelliguntur, vt facile eſt ex eorum lectione iudicare. Verum à colore γαλακτῶδες ὕρον, dicitur vrina lacti ſimilis.

Γάλαξ. idem quod γλαῦξ, de quo poſtea.

Γαλαξίας. lapis qui & μύρμηκος & λευκόχαλκος dicitur, de quo vide μύρμηκος.

Γαλάπιον. idem quod γάλιον, de quo vide ſuo loco.

Γαλάτη. dicitur à quibūſdam ὁ ἀσπάραγος frutex paruus, vt habetur apud Dioſcor.

Γαλέδραγον. eſt apud Xenocratem herba leucacantho ſimilis, paluſtris & ſpinoſa caule ferulaceo & alto, cui ſummo in capite inhæret quiddam ſimile ouo. Ad eam proxime ἡ δίψακος accedit.

Γαλεόβδολον. herba ἡ γαλέοψις, vt habetur apud Dioſcoridem.

Γαλιών. fuit olim primum nomen τῆς θηριακῆς. Sic enim ab Andromacho & aliis qui ipſum ætate anteibant appellabatur, cum videlicet viperæ carnes nondum admiſtas haberet. Eas primus Andromachus Neronis tēpore creditur addidiſſe, & à Critone poſtea eam ob cauſam θηριακὼ fuiſſe nuncupatam. Eſt autem dicta γαλιών, vt ait Galenus, quia corporibus tanquā aliqua morborum tempeſtate vexatis tranquillitatem & veluti ſerenitatem inducit.

Γαλιώσιον. nomen eſt malagmatis cuius compoſitionem habet Paulus lib. 7. cap. 18.

Γαλιάγκωνες. dicuntur ab Hippocrate, vt ſcribit Galen.

©BIUM

Galen. qui ob humeri caput in alam prolapſum dum adhuc creſcebat, humerum breuiorem habent. Huius autem rei ille duplicem cauſam aſſignat, vel quod dum in vtero ſunt, humeri luxentur, vel quod poſt ortum tenera adhuc ætate iuxta humeri caput in intimis partibus alteque ſuppurationes oriuntur, ſiue ſecentur, ſiue vrantur, ſiue per ſe pus aperiatur, ſicut ab eo ſcriptum eſt περὶ ἀῤῥώων. Idē vero ἐν τῇ τῶν γλωσσῶν ἐξηγήσει ſcribit ſic appellari eos qui paruum & gracile habent brachium, partes autem circa cubitum tumentiores in modum muſtelę quam γαλῶ appellant, à qua deductum hoc nomen eſſe videtur.

Γάλιον, ἢ γαλάτιον. herba eſt rectos ſtantesque ramos habens & folia aparinæ ſimilia, florem in cacumine luteum, denſum, exilem, numeroſum, odore grato, qui ambuſtis emplaſtri modo impoſitus medetur, & ſanguinis è naribus profluuia ſiſtit: nomē accepit quod coagulandi lactis vim habeat. Rura Gallica minus muſchetum vocant.

Γαλίοψις. frutex eſt totus caule & foliis vrticæ ſimilis, niſi quod folia maiorem habent læuorem, & trita pergrauem odorem reddunt. flores habet tenues & purpureos. Totus frutex vim habet emolliendi ſi ex aceto tepidus emplaſtri modo imponatur, aut in fotu adhibeatur. Dicitur & γαλεόβδολον. Putatur ea eſſe quam officinæ agripalmam dicunt.

Γάλλος, gallus. Nomen eſt ἀρωματικὸς ab Oribaſio compoſiti, cuius deſcriptio habetur apud Paulum lib. 7. cap. 19. & apud Aetium libri 3. cap. 180. περὶ ἀρωματικῶν.

Γαμφηλή. à quibuſdam dicitur σιαγὼν καὶ γνάθος, hoc eſt maxilla.

Γαμφὸς. καμπὰς ἔχων πυκά. curuus, vel curuaturas habens, apud Hippocr.

Γαργαρεών. curgulio. Particula oris eſt, ſolius hominis propria. Eſt autem caro fungoſa, oblonga, à palato iuxta narium meatus in os propendens ſuperiori quidem parte latior, inferiori verò in modum pyramidis acuta. Facit ad vocis modulationem, ideoq; πλῆκτρον à quibuſdam dicta eſt. Eadem morbo affecta, iam non amplius γαργαρεών, ſed κιὼν & κιονὶς & σταφυλὴ & ἴμας appellatur.

Γάρον. garum. Eſt liquamen ſeu ſanies piſcium ſale conditorum & maceratorum. Primum factum eſt è garo piſce, vnde & nomen habet. Deinde ex ſcombro, inteſtinis eorum cæteriſque quæ abiicienda eſſent ſale maceratis. Poſtremo & priuatim, vt ait Plinius, ex inutili quodam piſciculo minimoque cœpit confici, & ex qualibet etiam materia diuerſis modis præparari. Verum Dioſcorides non è ſalſis modo piſcibus, ſed animalium etiam carnibus garum fieri ſolitum ſcribit. At nemo veterum, vt plærumque fit in re nota, certā eius confectionem docuit. Diuerſum enim eſſe à muria ſeu ſalſugine piſcium intelligi poteſt ex Gal. libro 11. de ſimpl. medic. facult. & Martialis eriam Xeniis, de garo & muria. Nouimus quidem nunc thynnum, ſcombrum, alioſque ex quibus conficiebatur piſces, confectionem vero non facile aliquis oſtendat, quibus additis ſaporibus & qua muria condiretur, & quæ tam diligens purgatio & lotura eius eſſet, vt ſordidum alioqui & feculentū poculum grato ſapore bibi potuerit: nam & Gal. gari dulcis meminit, idemque ſcripſit plurimum facere ad delectationem. Sed lōgo poſt tempore Conſtantinus Cæſar extremo lib. 20. de agricultura aliquot quidē parandi gari rationes memoriæ prodidit, de quibus tamen dubitari adhuc poteſt, ſintne illæ eædem quæ ſuperioribus ſeculis fuēre. Inteſtina, inquit, piſcium iniiciuntur in vas & ſaliuntur, parui item piſciculi, maxime atherinæ, aut exigui mulli, aut mænulæ, aut lycoſtomi, aut ſi qui alii parui habeantur, omnes ſimiliter ſaliuntur, & in ſole inueterantur, frequenterque verſantur. Poſtquam vero per calorē fuerunt inueterati, garum ex ipſis hoc modo tollitur. Cophinus longus imponitur in vas plenum prædictorum piſcium, influitq; garum in cophinum, atque ſic per cophinū percolatum ſuſcipitur. Reliquum vero retrimentum alex efficitur. Hæc quidem potuit eſſe ſimplex gari conditura; præter quam fuiſſe alias ſatis indicant variæ gari differentiæ & nomina: vt Carthaginenſe, Hiſpanum, ſociorum, nigrum, αἱμάτιον, πρωτεῖον, οἰνόγαρον, ὀξύγαρον. Ac Carthaginenſe quidē & Hiſpanum dictum eſt quod è finibus Carthaginis & Hiſpaniæ laudatiſſimum deferretur. Sociorum vero, quod ganeones & gulę dediti ſociatim eo vterentur, & ob præcipuam quę inter ſocios eo veſcentes caperetur voluptatem. Nigrum vero & fecoſum & αἱμάτιον, hoc eſt ſanguineū, quod veluti fex eſſet piſcium, quodque eorum cruor ad confectionem eius adhiberetur. Fiebat autem αἱμάτιον præſtātiſſimum hunc in modum. Inteſtina thynni cum branchiis cruoreque ac ſanguine accipiuntur, aſpergiturque ſalis quod ſatis eſt, & in vaſe ſinuntur. Poſt menſes autem duos vas ipſum perforatur, effluitque garum quod αἱμάτιον dicitur. Id credo eſſe quod Paulus AEgineta γάρον πρωτεῖον, hoc eſt garum primarium ſiue excellens, appellat. Quod vero οἰνόγαρον atque ὀξύγαρον appellatur, iam ſimplex non eſt, ſed illud quidem vino miſtum eſt, hoc vero aceto conditum. Similiter & ὑδρόγαρον, quod aqua dilutum eſt, de quibus apud Aetium libr. 3. cap. 84. 85. 86. qui libr. eiuſdem cap. 82. deſcriptionem etiam τοῦ γάρου καθαρτικοῦ explicauit. Cæterum garum, vt ſcribit Gal. facultatem habet multum calidam & ſiccam, ac proinde ex eo quidam vſi ſunt ad vlcera putreſcentia. habet & vim ex ſe ſoluendi, vt idem ſcripſit lib. 2. de aliment. facult.

Γαστήρ. venter, ventriculus. Sunt qui eo nomine deſignari dicant totam eam regionem quæ ſepto trāuerſo, hypochondriis & pube cir-

Definitionum medicarum libri XXIIII - page 93 sur 554

©BIUM

cunſcribitur, quam ego potius ὀπτάσριον vocari arbor: γαστέρα autem peculiari nomine Galen. ventriculum appellat in quem cibi ingeruntur & concoquuntur. De qua nos etiam hîc ſub eo nomine dicemus, non tamen repudiata priori ſignificatione qua aliquando γαστὴρ αὐτὴ τὸ ὀπτασρίου ſumitur. Eſt autem pars membranoſa, caua, rotunda, oblonga, duabus tunicis conſtans & œſophago continua, ciborum receptaculum. Nec vero tantum in homine, ſed etiam in animalibus, in quam partem cibum ea recipiunt, ventriculus nominatur. Incipit à mucronata cartilagine, ſiruſque eſt medius exacte inter dextram & ſiniſtram partem, & vtrinque duo habet viſcera, dextro quidem latere iecur, cuius fibris tanquam digitis comprehenditur, in ſiniſtro vero lienem inferius protenſum. Rotundus eſt vbique in figura oblonga, vt inflatus oſtendit. Eſt autem œſophago continuus & ſubſtantia ſimilis. Duabus enim tunicis etiam componitur, interna neruoſa, craſſa, externa carnoſa, minus tamen quam œſophagus, quarum illa rectis fibris ſuperne deorſum procurrentibus intertexitur, hæc vero tranſuerſis, vtraque autem obliquis, ſed paucis. Habet præterea tertiam tunicam à peritonæo, qua illud phrenas ſubtegit, omnium craſſiſſimam, epiploi anterioris procreatricem. Eſt autem vētriculo os geminum, vnum ſupernum quod στόμαχος proprie dicitur & τὸ στόμα τῆς γαστρὸς, amplius & maxime ſentiens propter neruos quibus præditum eſt, infernū autem anguſtius quod πυλωρὸς appellatur. Venas habet multiplices, ſed præcipue propagines duas paruas à vena porta proficiſcentes, & in ipſum varia ſerie diſtributas quæ γαστρικαὶ poſſunt appellari. Nec tamen ambæ ab eodem loco manant: vna enim ex venæ portæ trūco oritur, quæ pyloro, & poſteriori ventriculo illi propinquo diſtribuitur. Altera vero ex eiuſdem venæ portæ trunco ſplenico proficiſcitur, & gibbæ ventriculi dextræ inſeritur. Arterias vero habet ab arteria quæ ſecundum lumbos fertur, neruos autem duos inſignes à ſexta coniugatione qui per ipſum ſparſi præſertim que os eius & partes alias ori vicinas, ſenſum ventriculo exquiſitiſſimum inuehunt, quo & indigentiam & roſionem perſentiſcit.

Γασὴρ. ſic dicta eſt rapa apud Lacedæmonios, vt ſcribit Athenæus.

Γαστροκνημία. ſura. poſterior tibiæ pars carnoſa. ſic dicitur quoniam veluti tibiæ venter eſt: ſiquidem extuberat, propter muſculorum eam tibiæ ſedem occupantium craſſitiem. Ea vni homini ineſſe dicitur, cum reliqua omnia animalia crura habeant ſine ſuris. Dicitur & γαστροκνήμιον.

Γαῦρος. apud Hippocr. gibbum, obtortum & incuruum ſignificat. Sunt qui accentu in vltima γαυρὸς ſcribant, ſicut annotat Gal. comment. 2, εἰς τὸ περὶ ἀγμῶν.

Γεγγλὶς. ſunt qui exiſtiment porrum capitatum ita appellari, alii γέγγυον ita vocant.

Γέγγυον. herba eſt ceparum generis, pene ſine capite, ceruicis tantum longæ. ſæpius reſecatur, vt porrum. Didymus dicitur γέγγυον ſimile feciſſe πρὸς ἀμπελοπράσῳ. Sunt qui alio nomine γεγγλίδα tradant vocari. Plinius ſcribit à Latinis pallacanam nominari.

Γέγγυν ἢ

Γέισωμα. Pars quæ in ſuperciliis prominet, velut imbricamentum quoddam aliorſum humores deriuans. Gaza grundam vocat. Sunt autem grundæ & ſuggrūdia tecti partes prominentes, quibus ſtillicidia arcentur à parietibus. Aliqui γείσον, ſimplici σ ſcribunt.

Γελασινοὶ ὀδόντες. ſic dicuntur dentes quatuor medii & anteriores qui per riſum patent. Vocatur & γελασινὸς cauum illud quod in media bucca per riſum apparet: de quo intelligendus eſt verſiculus ille Martialis: Nec grata eſt facies cui gelaſinus abeſt. quanquā ſunt qui interpretentur eam faciem deformem videri, cui deſunt dentes anteriores γελασινοὶ dicti, πρεῖς alio nomine vocantur & διχασπῆρες. Sunt qui ſcribant γελασῖνοι.

Γέλγιδες, ἢ γελγίδες. grana quibus allii caput compactum eſt, alio nomine ἄγγιδες appellantur.

Γέλως. riſus. Eſt motus ex contractione labrorum & exſpiratione intercila, ſonora, hilaritatem declarans. Motum quidem eſſe, nemo ambigit, verum ad quam facultatem pertineat, iure poteſt dubitari. Nam cum ipſe nota ſit hilaritatis, eaque inter animi affectus cenſeri debeat, qui oēs ſine controuerſia ad facultatem ψυχικὴν pertinent, non immerito ipſe quoque riſus eiuſdem facultatis functio videri poterit. Cum enim contrariorum eadem ſit ratio & diſciplina, & triſtitia quæ hilaritati aduerſa eſt, eiuſque propriæ notæ, vt contractio caloris ad interna, extremorum frigiditas, faciei pallor, pulſus paruus, languidus, tardus, rarus, & reliqua quæ eam comitantur, opera ſint facultatis eius animoſæ quam in corde medici collocarunt, pariter hilaritas cum ſuis notis tota facultatis erit animoſæ & vitalis. Verum ea eſt animi pathematum conditio, vt protinus atque in corde concepta fuerint, reliquas ſimul facultates afficiant, atque in iis affectionis ſuæ notas excitent. Sic quidem timentes corripiuntur totius corporis tremore: gaudentes geſtiunt: irati extra ſe ſunt & mentis impotes, qui non iam ψυχικοὶ, ſed animalis facultatis motus exiſtunt. Quo fit vt quæ affectus animi conſequūtur ſymptomata, non ſint omnia eius facultatis ad quam ii primo & per ſe pertinent, ſed in aliis etiam corporis partibus eorum ſigna manifeſtō appareant. Ergo cum in corde concepta eſt hilaritas, mox indicibili quodammodo mouetur & veluti geſtit copiaq; ſpirituum luxuriat. Hi in pulmonem effuſi eam interciſam ſonoramque expirationem faciunt quæ riſus dicitur. Ac quoniam mutuus eſt & promptiſſimus omnium facul-

©BIUM

facultatum inter se consensus, cerebrũ quoque voluptatis quæ cordi inest particeps, eam quasi cordi congratulãs, labrorum contractione, motu sibi proprio testatur. Quẽ tamen motũ cur potius quam alium quemuis in risu delegerit, nemo plane est qui se scire possit profiteri. Satis est intelligere eo motu naturam voluisse prodere conceptam in animo cuiusque hilaritatem. Est autem ea labrorum contractio compressioque æquabilis, & in moderato quidem risu modica, amplior autem in profusiore, & aliquando tanta vt dentes denudet atque deformitatem inducat. Quia tamen ea plane naturalis est, risu sedato protinus ad se labra orisque habitus redit, longe dissimilis ab ea contractione quam aliqua præter naturam causa expressit. Itaque ea labrorum contractio quæ Sardoæ herbæ crociue potu, aut præcordiorum inflammatione prouenit, non nisi κατὰ χρησιν risus nomen accepit. Tunc enim ita labra conuelluntur, vt risus speciem quandam & similitudinem præbeant. Iam quod pertinet ad eum sonum qui ridendo editur, is in vocalibus instrumentis perficitur. Eius materia est spiritus multus, tenuis, calidus è corde prodiẽs & in pulmones effusus. Quibus enim eiusmodi spiritus suppetit, ii ad risum solent esse propensissimi: sicut è contrario quibus paucus est & crassior & frigidior spiritus, vt plurimum ridere non possunt. Ea quidem causa est cur frigido siccoque homines prædiri temperamento, vt senes & melancholici; ad hæc ægri aut qui tenui sunt valetudine, nunquam aut admodum raro ridere videantur: cur etiam qui literarum studiis auidius incumbũt, prorsus ἀγέλαστοι reddantur. Non enim habent spirituum eiusmodi prouentum qui confertim è corde erumpere possit eamque concitare expirationem, quæ in se diuisa & interciſe prodiens singulis sui partibus atque sectionibus sonum edat. Siquidem non erũpit in risu ἀθρόως ille spiritus, sed diuisim & per incisiones, vt non vna, sed quodammodo multiplex expiratio illa videatur. Ea sæpe tanta est, vt nimia spirituum exolutione syncopas & vitæ periculum prouocet. Tantos quidem in corde motus concitat hilaritas. Sic autem appello affectum animi, non à seriis quidem rebus pacato tranquilloque motu profectũ (id enim gaudium potius dicendum est, quo multi pii bonique viri, & senes & philosophi & omnis generis homines citra risum perfruuntur) sed potius à placidis & ludicris effuse manantem. Talis hilaritas sensibus maxime hauritur, perque eos in cor progreditur aut eius quæ alias sensibus percepta est voluptatis recordatione redintegratur atque innouatur. Quo fit vt non auditu modo visuque rerum ludicrarum sed alarum etiam plantæque pedum leni contactu, quem titillationem vocant, in risum solui possimus. sed & sani & qui per morbum desipiunt, sola eiusdem voluptatis quam aliquando senserint recordatione persæpe rident. Quem risum verum esse & naturalem non dubitârim asseuerare. Est enim hilaritatis animi index cum ea cõtractione labrorum & sono quibus antè risum constare definiuimus. Quæ quidem duo semper in risu concurrunt numeris suis omnibus absoluto atque perfecto, alias quidem moderatius, alias vero profusius, quod Latini proprio nomine cachinnum vocant, pro ridentis natura, sicut antè à nobis dictũ est: quorum alterum si desit (deest autem aliquando sonus ille, præsertim in modestioribus naturis) is non plene vereque ridere, sed potius subridere dicetur.

Γεμωνίς. idem quod ἀετίτης. lapidis nomen est, sic dicti quoniam quasi prægnans sit, id quod etiam aetitæ proprium est.

Γενειάς. lanugo prima. sic dicitur & fasciæ circuitus qui sub mento circumagitur, vt habetur apud Gal. lib. de fasciis.

Γένειον. mentum. Est pars prior genæ inferioris in acumen subrotundum tendens: posterior namque mãdibula appellatur. Ea in parte duo ossa genæ inferioris futurâ iunguntur, in pueris manifesta, quæ ità progressu ætatis coalescit, vt tandem symphysi vniantur, & nulla fere vi, coctione aut putredine separari possint. Rufus author est eãdem partem ὑπηρεῶνα etiam dici, eamque definit esse τὸ ἄποξυ τῆς κάτω γνάθου: id est, quod inferiori in maxilla in acutum desinit. Ab aliis etiam ὀξύγνωις vocatur, teste Polluce.

Γεντιανὴ. gentiana. herba est foliis iuxta radicem erumpentibus, iuglandis vel plantaginis similibus, subrubris, parum dissectis, caule cauo & leui, geniculato & ex interuallis maioribus foliato, binũm fere cubitorũ. semine in calycibus lato, sine põdere, radice longæ aristolochiæ crassa, amara, quæ, pinde ob structiones soluit, abstergit, extenuat, purgat. Nomen habet à Gentio Illyriorum rege, qui primus eam reperisse dicitur. Retinet autem ipsum in officinis.

Γένος. genus. Id nõmen scripsit Galenus comment. εἰς τὸ περὶ διαίτης ὀξέων se obseruasse apud veteres Græcos aliquando in iis vsurpari, quæ ὁμωνύμως dicuntur, quæ vnum quidem habent significatum; sed ex eius diuisione in plures differentias deducuntur, de quo dicere sæpius consueuimus genericas eius rei differentias esse vel duas, vel tres, vel quotquot esse possunt. Indifferenter tamen genus pro specie, differentia, formaque dicitur.

Γένυς. gena. Significat maxillam tam superiorem quam inferiorem: additur autem ad distinctionem τοῦ ἄνω vel τοῦ κάτω. Dicitur & alio nomine γνάθος, sed ambigua pariter significatione. Distinguit tamen Aristot. de histor. animal. lib. 1. cap. 61. scribens, ἔστι δὲ γόμφοι δύο πάντων τὸ πρόσθιον γένυος· τὸ δ' ὀπίσθιον, γένυς. hoc est, interprete Gaza, Est præterea maxilla duplex. cuius prior pars mentũ, posterior mandibula est. Sed nos nostram di-

Definitionum medicarum libri XXIIII - page 95 sur 554

©BIUM

uiſionem ſequamur. Dicitur ἡ ἄνω γήνυς, hoc eſt gena ſuperior, pars faciei, fronti proxime ſubiecta, auribus vtrinque, ab imo autē gingiuis terminata. Non vnico oſſe, ſed pluribus, ſolidis, duris & leuibus cōſtat, de quorum numero non bene conuenit inter anatomię profeſſores, quod aliqui futuras, in iis valde obſcuras neglexerint, nec duxerint oſſa iis eſſe ſeparanda. At qui ſcrupuloſius ea diuiſerunt, omnia enumerāt quatuordecim, ab vtroque ſcilicet latere ſeptē: quorum tria ſitu & magnitudine differentia oſſi frontis contigua ſunt, quartum naſi pars eſt, quintum, quod valde longum eſt, dentes priores quos τομεῖς & διχασπίδας vocant, complectitur, ſextum omnium maximum dentes cæteros continet latere ſuo ſitos, ſeptimū vero, quod minimum eſt, in intimo palato ad eius foramina reconditur. Sic quidem ſe habet gena ſuperior. At inferior, quæ ἡ κάτω γήνυς dicitur, eſt pars faciei infima & mobilis, dentes inferiores continens. Conſtat oſſe non ſimplici, vt plærique putant, ſed gemino, ſicut Hippocrati & Galeno viſum eſt, quorū diſtinctio medio in mēto eſt, vbi ſutura appareret, in pueris quidem euidenter, in adultioribus autem paulo obſcurius, quæ tamen etiā in prouectis coctura fatiſcit. Alitet namque ea duo oſſa ſeparari vix poſſunt, adeo inter ſe τῇ συμφύσει coaluerunt. Non eſt igitur os illud ſimplex & vnum, ſed geminum, & vtrumque quidem durum & ſolidum, quod ea ex quibus conſtat gena, ſola mobilis ſit, & in manducando plurimum laboret. Vtriuſque oſſis partes extremæ quaſi bicornes ſunt propter duas ἀποφύσεις, hoc eſt proceſſus, qui ab iis oriuntur. Alter proceſſus infra latior, vertice ipſo tenuatur (quod genus à ſcriptoribus anatomes κορώνη vocatur) longiuſque procedens ſub oſſe iugali ſubit, & temporū muſculis excepto ab iis tendine, alligatur. Alter breuior & rotūdior, & in eo ſinu qui iuxta foramina auris eſt, in oſſe temporū iuxta proceſſum μασσητῆρα cardinis modo verſatur, ibique huc & illuc ſe inclinans maxillę facultatē motus p̄ſtat. Sub his proceſſibus vtrinq; vnum foramē eſt, per q̄ portio nerui à tertia cōiugatione, itemq; vena & arteria ad dentes fertur, quibus & ſenſus & alimentū ipſis ſuppetat, cuius gratia non modo inferior, ſed ſuperior etiam gena ſinum poſſedit medulla refertum.

Γεραίτεροι. ſeniores. maiores natu. ſic dicuntur ab Hippocrate non qui ſimpliciter ſenes ſunt, ſed in collatione & comparatione ad eos qui trigeſimum annum exceſſerunt. Qui enim ab ea ætate ad ſenectam vſque annis excedunt, hi per comparationē ſeniores ab eo appellantur, ſicut Gal. comment. 3. εἰς τὸ ἐφηγητικὸν annotauit.

Γεραίδρυον. dicitur vetus quæcunque arbor. Græci enim δρυὸς vocabulo lignum omne ſignificant.

Γεράνιον. herba eſt duorum generum. vnum folio anemones, ſed longiori diuiſura, radice fere orbiculata & dulci, cacumine gruini roſtri (ex quo nomen habet) figura quod in mucronem acuminatur, vnde paſtoris acus vulgo dicitur. Alterum foliis maluæ paulo candidioribus, caule lanuginoſo, floſculo purpureo. Vbique per Galliam pes columbinus appellatur. Nullius ſunt in medicina vſus, authore Dioſcoride.

γεράσιον. emplaſtrum eſt ſic dictum quod præter cætera gruis pēnas vſtas recipiat. Tribuitur Polleti. Habetur eius deſcriptio apud Aetium.

Γερανὶς. eſt vinculi genus ad humerum excidentem aut iugulum fractum ab Hippocrate, vel, vt aliis placet, à Perigene inuentum: fic autem per ſimilitudinem appellatum eſt.

Γερανογέρανον. ſic dicitur à quibuſdam τὸ γεράνιον, vt habetur apud Dioſcor.

Γεροντοπώγων. herba eſt quæ inter ſaxa gignitur, longa barba, foliis inſtar capillorum prælongis, flore luteo, qui in volucres barbulas euaneſcit, quas pueri barbas Dei nuncupant. Lacte manat & radice amara eſt, eoq; à tragopogone differt.

Γεῦσις. guſtus. Eſt ſenſus ſaporis. Nec vero ſenſus ipſe ſolum, ſed etiam vis ipſa guſtandi ita appellatur, ſicut ὄσφρησις, hoc eſt odoratus, non ſolum odoris ſenſus, ſed etiam ea facultas, cuius odorandi officium eſt. Huius autē tum ſenſus, tum facultatis præcipuū inſtrumentū lingua eſt, quam ob id natura & mollem eſſe voluit, & mollibus neruis donauit. Humor enim ad guſtum omnino neceſſarius eſt, inque eo rationem obtinet cauſæ non eius modo per quam guſtus melior fit, ſed eius etiam ſine qua fieri prorſus nequit. Iccirco quæ dura ſunt nullumque humorem ex ſe remittunt, nullo modo guſtum afficiunt, nec lingua etiam ipſa ſcabra & arida, vt per febres fit, de ſaporibus recte iudicare poteſt. Itaque natura neruos illos valde molles eſſe voluit, quos in linguæ ſuperficiē & tunicam ad guſtum diffudit. Hi maxima portio ſunt tertiæ coniugationis à cerebro prodeuntis, quæ tota ob id à Galeno guſtatoria nuncupatur: & cuius etiam nerui propter inſignem mollitiem ſimpliciter νεῦρα μαλακά, id eſt nerui molles, appellantur. Adeo neceſſe eſt quicquid guſtū mouet, molle humidumque eſſe, aut facile in ore liquari poſſe, vt ſaccharum & ſal. Cæterū quoniam ex illa eadem tertia coniugatione propagines quædam neruorum in labia, gingiuas & dentes excurrunt, ideo in his quoque partibus vis aliqua ineſt ſaporum diſcretrix, ſed quæ multum linguæ cedat. An vero & palato, vt poetæ loquuntur, vis ea inſit necne, ignoro, quod nec legerim id ſcriptum à Gal. nec palatum eiuſmodi coniugationis particeps eſſe ab anatomicis annotatū ſit. His igitur inſtrumētis cerebrum anteriore ſui parte ſapores quos Græci χυμοὺς, καὶ γευστικὰς δυνάμεις ἢ ποιότητας, hoc eſt ſapores, & guſtatorias facultates ſiue qualitates vocant, diiudicat,

non

non quidem propter ſe, ſed ventriculi cauſa, quod ad delectum ciborum, ſaporum genera maxime pertineant. Sũt autem omnes guſtus differentiæ octo, αὐστηρότης, σφυφότης, πικρότης ἀλυκότης, δριμύτης, ἐξύτης, γλυκύτης, λιπαρότης. id eſt auſteritas, acerbitas, amaritudo, falſedo, acrimonia, aciditas, dulcedo, pinguitudo. Alii, inquit Galenus, ſeptem modo enumerant, alii vero his quoq; pauciores. Qui ſeptem ſtatuunt αὐστηρότητα καὶ σφυφότητα, hoc eſt auſteritatem & acerbitatem, vnum genus faciunt, quod non differant ſpecie, ſed intenſione ſola. vtraque enim adſtringit, illa magis, hæc minus. Itaque ambæ ſub adſtrictione, quam σύψιν vocant, comprehenduntur, quam propterea Gal. in comm. in libr. de nat. hum. inter guſtabiles qualitates recenſet. Qui pauciores numerant, ſimiliter ſub vno genere πικρότητα, ἀλυκότητα, δριμύτητα. hoc eſt amaritudinem, falſedinem, acrimoniam, comprehendunt, quod amarus ex nitroſi proueniat intenſione, falſus vero aut nitroſo imbecillior, aut præterea adſtrictionis aliquid aſſumere videatur. Sed de ſingulis ſuo loco, quæ à nobis ſcripta ſunt, requirantur. vide χυμός.

γνόθος. dicitur ab anatomicis quibuſdam pars ea linguæ quæ ad fauces eſt, in qua guſtus ſenſum maiorem ineſſe putant, vt habetur apud Iulium Pollucem.

γῆ κεφαλίτις. ἡ ἀργίλη, apud Hippocr.

γῆ σμηκτὶς. ἡ κιμωλία, alba creta, apud Hipp.

γῆ χαλκῖτις. idem quod lapis chalcites, apud Hippocr.

Γῆρας. ſenectus. Eſt temperamentum corporis frigidum & ſiccum annorum multitudinis ratione proueniens. Sic quidem ſenectutem Gal. libr. 5. de ſanit. tuend. definiuit, non veritus eam temperamentum dicere, quod potius videtur adiũctum quid eſſe ſenectuti quam generis rationem obtinere. Dicetur forte aptius eſſe, Vitæ portio eo conſtans temperamento. Omnes ſiquidem vitam per ætates diſtinxerunt, earumque ſingulis ſua temperamẽta præſcripſerunt, annorum ſpatiis diuerſa. Ita namque fert naturę conditio, vt corpus humanum nequeat diu eodem in ſtatu eſſe, quod ſit omni genito corpori corruptelæ interituſque connata neceſſitas. Cum enim ita nati ſimus, vt in naturæ noſtræ primordiis calidum frigido, humidum ſicco præpolleat, conſtetque nobis ex humida ſubſtantia genituræ origo, quam tamen humidam perpetuo ſeruari conueniens non erat, quod ex ea nerui, arteriæ, oſſa, cartilagines & alia id genus fieri deberent, natura ſtatim in generationis initio ignem terramque copioſius admiſcuit, quæ non torrerent quidem vrerentue, ſed tamen abunde ſiccarent. Quæ tamen à paruis initiis eo tandem progrediuntur, vt omnibus iam partibus ſupra modum ſiccęſcentibus non ſolum cuiuſque officium minus probe adminiſtretur, ſed etiam corpus ipſum macilentius graciliusq; quam ante reddatur. Ergo vltra ſiccatum, non macilentius modo, verum etiã rugoſum efficitur. Artus quoq; ipſi inualidi, atque ad motus ſuos incerti inconſtantesque redduntur. Affectio hæc in animalibus γῆρας dicitur, ei quæ in ſtirpibus αὔανσις Græce vocatur, proportione reſpondens. Eſt enim & illa ſtirpis ſenium, ſiccitatis exceſſu proueniens. Abſumpto autem eo humido quod & inſitũ, & radicale, & primigenium nuncupant, neceſſe certe eſt corpus frigidius reddi tum quod terrena portio iam exuperet res omnino frigida & ſicca, tũ quod natiuus calor vna pereat, qui totus in eo humoris genere conſiſtit. Itaque natiuo calore humoreque deſtitutum corpus imbecillum euadat neceſſe eſt, maleq; concoquat, & excrementa quam plurima colligat: à quib. ſenectus humida eſſe poteſt videri, cum tamen ſolidarũ partium temperamento ſicca ſit. Sed cum multas ob cauſas refrigerari ſiccarique corpora hominum poſſint, eam ſolam veri proprieque dicti ſenii agnoſcimus, quę ętatis decurſu annorumq; numero prouenit. Ea namque ſenii eſt propria, qua ſeniũ eſt: aliæ autem, vt vitæ exercitiũ victuſque ratio ſiccior, vel morbus, vel ſolicitudo, vel mœror, vel alia id genus immoderatius ſiccantia, frigidum quidẽ ſiccumq; temperamentum inducunt, ſed quod improprie, nec ſimpliciter ſenium nũcupari poteſt, ſed vel ſenium ex morbo, vti primum Philippus appellaſſe dicitur, vel ex mœrore, vel ex alio quopiam. Id enim proprie eſt, ſicut diximus, quod annorum multitudinis ratione prouenit. Incipit autem, vt viſum eſt pluribus, peractis annis quadraginta nouẽ, quo tempore ἡ ἀκμὴ deſinit, quemadmodum Gal. comment. aphor. 30. libr. 3. annotauit. A quo tamen quoniam etiam ſiccitas corporis indies magis magiſque inualeſcit ad extremum vſque vitæ curriculum, iccirco Galen. totam ſenectutem in treis partes diuiſit, primam ſtatuẽs τῶν ὁμογερόντων, id eſt, eorum qui cruda viridique adhuc ſenecta ſunt, quique adhuc obire ciuilia negotia poſſunt: ſecundam autem cui apte nomen ipſum ſenii conuenit, & proprie γῆρας ἢ γεροντικὴ dicitur: tertiam autem decrepitam, ad quam qui peruenit, Græce πάμπαλον nominãt, quod ipſi pompa funebris iam paretur.

Γηροκομικὴ. eſt artis medicæ portio quæ præeſt ſenum ſanitati tuendæ. Incertũ an ad ὑγιεινὴν, an ad θεραπευτικὴν pertineat. Eſt enim ſenectus non exacta plane ſanitas, ſed vel morbi & ſanitatis affectio quædam media, vel omnino eius generis non eſt quæ firma conſtanſque ſit, quam καθ' ἕξιν appellant, ſed potius fallax & incerta, ἣ κατ' ὄρεξιν dicitur. Plures tamen ſalubris medicinæ partem eſſe volunt.

Γῆχυτον. exterior pars terræ quæ mollis eſt & minime lapidoſa, apud Hippocr.

Γιγγίδιον. gingidium. Syrium quidem nomen eſt, ſed tamen ã Græcis & Latinis receptum pro herba ſylueſtri paſtinacæ ſimili, tenuiore

Definitionum medicarum libri XXIIII - page 97 sur 554

©BIUM

tantum & amariore, radice parua, candicante, ſubamara. Venit in cibos crudũ coctumve, magna ſtomachi voluptate. Proxime accedit ad chærefolium, vel potius idem cum eo eſt. Temperatum eſt calore & frigore, ſiccat ſecundo ordine, non parum adſtringit. Dioſcorides etiam author eſt, ſic à quibuſdam τὸ λεπίδιον appellatum.

Γίγλυμος. eſt tertia ſpecies ἁρθρώσεως, per quã oſſa ſeſe inuicem ingrediẽtia ita ſecum coniunguntur, vt vnius caput in alterius cauitatem condatur, & viciſſim huius caput in illius ſinum excipiatur. Eſt enim hæc διάρθρωσις plæriſq; oſtiorum cardinibus ſimilis, in quibus ferramenti vtriuſque (quod proprie à Græcis γίγλυμος appellatur) tum eius quod parieti infixum eſt, tum alterius quod oſtio adhæret, pectines mutuo implexu ſeſe ſubeunt. Quæ quidem compoſitionis ratio nõ videtur ἀπὸ τῆς ῥαφῆς, id eſt à ſutura, valde differre. In quibus vero oſtiis clauus craſſior parieti affixus oſtii verticillum ſubit, non γίγλυμος, ſed verius γόμφωσις dicitur. Plura autem oſſa in corpore τῷ γιγλύμῳ connectũtur, vt cubitus cum brachio, crus cum tibia, tibia cum aſtragalo, aſtragalus cum pterna, vertebræ ſimiliter inuicem, quanquam vt Galen. ait, in his quædam ſit differentia. Siquidem media in ſibi tum ſubiectam, tum ſuprapoſitam ſubit. Ob id Hippocr. libr. περὶ ἀρθρων vertebras parte poſteriore γεγιγλυμμένας, hoc eſt per ginglymon iunctas, eſſe ſcribit, ſeu, vt eo loco interpretatur Galen. ſtructuram habere ginglymo quodammodo ſimilem, vt oſtendat in iis verum non eſſe ginglymon, quia non ſit in eodem mutuus oſſium duorum ingreſſus. Secundum vero eandem ſpeciem ἁρθρώσεως Hippocr. in li. περὶ ἀγμῶν imum humeri caput γιγλυμοειδὲς appellauit, de quo vide Gal. comment. 1. in eum librum.

Γίζ. vox eſt barbara apud Gal. libr. 1. de antidotis. Eſt autem caſiæ vna ſpecies, quæ apud eundem lib. 3. περὶ κῶν τόπων, ζίγκρος, & à Dioſcoride ζίγερ dicitur. Vocatur autem, vt hic ait, eo nomine caſia nigra & purpuram colore referens, craſſaque.

Γλαμυρὸς. γλημώδης καὶ ὑγρὸς. hoc eſt lippus & humidus, apud Hippocr. Dicuntur enim γλάεσαι, ſiue γλῆμαι, oculorum vitia, quæ etiam Latini glamas vocant.

Γλαὶξ idem quod γλαὺξ, nomine à lacte indito.

Γλαύκιον. eſt humilis herba, denſis foliis fere corniculati papaueris, minoribus tamen ſordidioribuſque, odoris tetri, guſtus amari, cum adſtrictione. Granum habet crocei coloris, quod in olla fictili luto circumlitum in clibanis Parthi calefaciunt, deinde exempto ſuccum exprimũt, qui eodem nomine γλαύκιον appellatur. Officinis memitha dicitur. Ex eo medici collyrium temperant, quod διὰ γλαυκίου, ſiue διὰ γλαύκιον. nominatur: de quo vide ſuo loco. Miſtura glaucii eſt ex aquea terreaq; ſubſtantia, ideoq; refrigerat. Habet etiam vim adſtringendi.

Γλαυκὸν οὖρον. vrina glauca, cornu pellucido ſimilis. Ea albarum genere eſt, media inter lacteam & charopam. Prima enim inter albas eſt aquoſa, ſiue cryſtallina: ſecunda, lactea: tertia, glauca: deinde charopos, vt habetur apud Actuar. περὶ οὔρων lib. 1. cap. 8.

Γλαύκωμα ἡ

Γλαύκωσις. à vulgo glaucedo dicitur, à Plin. perpetuo glaucoma, ſeruato Græco nomine. Duobus modis accipitur, vt ſcribit Aetius. Proprie quidem eſt, tranſmutatio humoris cryſtallini in glauceum. Cuius rei cauſam Rufus, vt habetur apud Paulum l. 3. humiditatem ſtatuit. ſed ego quidem locum eum mendoſum eſſe iudico, & non ὑγρότητος ſed ξηρότητος legendũ, quod nemo veterum, quod ſciam, cauſam glaucomatis in humiditate poſuerit: etiamſi non diffitear fieri poſſe, vt viridis aliquis humor cryſtallino permiſtus eius albedinem ſplendoremque offuſcet atque obtenebret. Sic enim glaucus color fieri dicitur, viridi & albo ſimul miſtis. Verumtamen Galenus non videtur aliam cauſam glaucomatis quam ſiccitatem agnoſcere, qui & lib. 10. de vſu partium diffinit γλαύκωσιν εἶναι ξηρότητα καὶ πῆξιν τῆς κρυσταλλοειδοῦς ὑγροῦ. hoc eſt, glaucoma eſſe ſiccitatem & concretionem cryſtallini humoris. & alibi cauſam reddens, cur Hippoc. ſcripſerit glaucomata ſenibus fieri, immodicã inſtrumentorum ſiccitatem cauſatur. Improprie vero glaucoma, authore Aetio, dicitur id oculi vitiũ quod orta prius ſuffuſione, & humore circa pupillam valde concreto reſiccatoque contractum eſt. In qua quidem ſignificatione veteres τὸ γλαύκωμα vſurpaſſe teſtis eſt Rufus, qui ſcripſit γλαύκωμα atque ὑπόχυμα idem mali genus à veteribus eſſe creditũ, à ſolis tantum neotericis fuiſſe diſtincta. A qua ſententia Gal. non videtur eſſe alienus comment. aphor. 31. libr. 3. ſcribens τὰ γλαυκώματα ἔχειν ἰδέαν τῶν ὑποχυμάτων, hoc eſt, glaucomata ſuffuſionibus ſimilia videri, & eandem referre ſpeciem. Ex quo tamen non ſequitur illa eadem eſſe. Suffuſio enim eſt extranei humoris & aliunde influentis concretio: glaucoma vero ipſius humoris cryſtallini reſiccatio denſatioque. Præterea non omnes ſuffuſiones tantæ ſunt, vt toti pupillę prætendantur, & viſum ex toto adimant: glaucoma vero cryſtallini vniuerſi eſt, atque ſiccitas eſt per ipſum totum ex æquo diffuſa, & ex ſiccitate concretio. Adhæc plæręq; ſuffuſiones curationem recipiunt, cum tamen nullum glaucoma, vt Rufus ait, curetur, vti nec vllus alius morbus ab immodica ſiccitate contractus.

Γλαὺξ. herba eſt foliis cytiſi aut lenticulæ, quæ auerſa candicant, ſuperne virent, ramis è terra quinis ſeniſue, palmeis, tenuibus ab radice, floribus albis violæ, ſed minoribus & purpureis. Eam Plinius ſcripſit ἐγάλακτον antiquis dictam fuiſſe. Vocatur eadem & γλαὶξ & γάλαξ, à lacte. Cocta enim in ſorbitione ſimilaginis, ad excitandam vbertatem

©BIUM

tem lactis valere proditur. ex quo intelligitur calidam quodammodo humidamque esse.

Γλήνος. est genus aceris campestre, precipuo cãdore ac crispum. Sunt qui Gallicam interpretentur, vt Theodorus Gaza. Scriptum reperitur etiam γλῆνος.

Γλεῦκος. mustum. Est succus vuarum recens expressus. Crudus is est, flatuosus, concoctu difficilis, & crudum succum, etiam si coquatur, gignit. Vnum hoc in se boni continet quod aluum emolliat & relaxet: quod nisi contingat, tanto magis noxius euadit. Calefacit primo ordine præsertim qui ex mediis vuis expressus fuerit, hoc est, neque acidis neque austeris, neque dulcibus, ideoque inflammationum mitigatorium est: & ab antiquis ad oris plegmonas parabatur illitionis genus, quæ διὰ χλοιτος τομαχικὴ, ἢ ἡ διὰ γλεύκους dicebatur, vt est apud Aet. lib. 8. cap. 45.

Γλεύκινον. musteum vnguentum. Pluribus modis paratum fuit à medicis, vt docet Gal. lib. 7. περὶ κρ. φύσ. Sed quod simplex est, vt scribit Dioscorides, constat omphacino oleo, iuncо odorato, calamo, Celtica nardo, spatha, aspalatho, sertula campana, costo & musto, circundatis interim vinaceis vasi, quod aromata, vinum & oleum conceperat. Tricenis diebus bis in die mouetur: postea expressum oleum reconditur. Inter acopa à Galen. numeratur & relaxantia. Itaque iis quos vehemens lassitudo infestat, est vtile. Calfacit, emollit, remittit, horroribus & neruorum vuluæque vitiis auxiliatur, estq; omni acopo iuuantius, vt ait Dioscorides, quod emolliat.

Γλαὼν. pupilla oculi. cauitas ipsa oculi, de qua vide in dictione κόρη. Ab ea facta etiam metaphora est ad alias ossium cauitates. Siquidem apud Hippoc. γλήνη significat cauitatem ossis in quam alterum os inseritur, quæ & κοτύλη appellatur. Inter quæ tamen posteriores medici distinxerunt. Nam authore Gal. lib. de ossibus, ex cauitatibus ossium capita suscipientibus quæ profundior est, κοτύλη dicitur: quæ vero superficiaria, vt ambigere possis an cauitas sit necne, γλαὼν nominatur. Id vero quoniam in latitudine quadam dicitur, iccirco γλαωοειδὴς appellatur sinus qui obscurus est & leuiter cauus. Nec tamen sinus γλαωοειδὴς & γλαὼν differunt, sed idem sunt omnino. Eiusmodi sinus cum multis in locis corporis, tum in prima ceruicis vertebra apparent gemini, excipientes duo capita secũdæ vertebræ.

Γλήχων. pulegium. Herba est fruticosa, semipedali altitudine, foliis sampsuchi, surculis per interualla purpureo flore coronatis, vnde multis pulegiũ regale nominatur. Alterum genus est flore candido, cui magna cum nepeta & mentha societas. Multũ excalfacit & extenuat. Si à pecore gustetur, balarum ilico dicitur concitare, ex quo quasi βλήχων vocatur. Pulegium autem Latini appellant quod recens incensum pulices enecet.

Γλήχωνος ἄγρια. dicitur à quibusdam ὁ δίκταμνος, vt author est Dioscorides: forte quod hic folia & vires pulegio similes habeat.

Γληχωνίτης οἶνος. vinum ex pulegio factitiũ. Eius compositio habetur apud Dioscoridem lib. 5. apud Columellam libr. 12. cap. 35. apud Constant. Cæsarem lib 8. cap. 7.

Γλίχον. glutinosum. dicitur & de solidis corporibus & de humoribus. In solidis quidem id est quod fractu est contumax, humore videlicet multo, & qui tensioni cedit, terrenas partes glutinãte, sicut in salice & coriis. huic contrarium est τὸ κραῦρον, quod plerique friabile interpretantur. In humoribus vero dicitur quod quicquid terigerit, huic ægre dissolubile adhæret, vel quod dum trahitur aut tollitur, continuitatem longissime seruat, vt oleum, mel & adeps. Huic Gal. lib. 11. methodi. med. scribit oppositum esse τὸ ῥυπικὸν quasi detersiuum dicas.

Γλοιάζειν. τὸ ὀπτμώντας ὥσπερ δινεῖν τοὺς ὀφθαλμούς, hoc est, conniuentes oculos versare apud Hippocratem. vnde & γλοιωδῶς idem quod νυκτερινῶς, hoc est, oscitanter, & quasi domitanter.

Γλοιὸς. sordes quæ in balneis atque etiam palæstra ab hominum cute deradebatur, quondam in medicina vtilis, nunc prorsus neglecta. Calefacit modice, emollit, discutit: rhagadibus, atque condylomatis prodest. Dicitur & ῥύπος: Latini strigmenta & sordes appellant.

Γλουτὸς. dicitur apophysis externa eademque maior ossis femoris, quam & ἰσχιὰδα μέγαν appellant. Ea in femoris superiori ceruice exterius apparet, ampla multumque gibbosa. Sic autem dicta est vel à similitudine quam habet cum natibus, vel quod musculi quibus nates constant, ei præcipue inserantur.

Γλυκεῖα, καὶ

Γλυκέσπης. idem quod ἡ γλυκύῤῥιζα. de qua paulo postea.

Γλυκὺ. dulce. saporis genus est. Sic autem dicitur quod veluti subungit, replet, mitigat exasperatas & quasi erosas linguæ partes, &

Definitionum medicarum libri XXIIII - page 99 sur 554

©BIUM

eas cum manifesta delectatione contingit. Quicquid enim dulce est, moderato calore aqueam humiditatem, si quæ prius inerat, veluti in fructibus acidis, concoquit, sed ita tamen, vt omnem non absumat. Illa autem concoctione tali paulo crassior euadit atque pinguior, & propterea si lingua exasperata est, eã lenit & veluti inungit, quod propter mediocrem crassitiem & pinguedinem non facile diffluat, neque absumatur, sed diutius inhæreat. Quia vero à moderato calore eiusmodi est, id etiam modice calidum sit oportet, & non longe supra calorem nostrũ. Quare sicut aqua calida refrigeratis voluptati est, hactenus scilicet eos excalefaciens dum concretas in iis frigore particulas fundat, non tamen soluat aut secet distrahatue continuum: sic omne edulium dulce delectationem linguæ parit, calidum quidem, non eo excessu vt lædat & molestum sit, sed consistens inter limites fundentis, læuigantis & mollientis: sin ab eo abest delectatio, iam non dulce, sed pingue appellatur. Quoniam igitur dulce in medio fere omnium qualitatum consistit, quæ in lingua fuerint exasperata, lenit: quæ vero præter naturam coierint, aut fusa laxaue fuerint, partim contrahit, partim laxat omniaque quam maxime ad naturæ statum reducit. Itaque quicquid eiusmodi est, inquit Plato, iucundum suaueque & cognatum est omnibus, violentarumque passionum remedium ac medela, nominaturque dulce. Quod autem eiusmodi est, calidum humidumque moderate est, & naturæ tam familiare, vt solum aptum sit corpori nutriendo. Solis namque dulcibus nutritio perficitur, veraque ea sententia est, si nutrimentum in tertia sui significatione sumatur. Vt enim à calore solis cõcocti fructus dulces euadunt, sic à natiuo corporum calore quod concoquitur, exuit omnes alias qualitates, dulcemque adsciscit, si modo optimum & euchymum alimentũ futurum est. Quicquid enim nutrit, plus minusue dulce est. Hæc quidem propria est τῆ γλυκέος significatio, sed à qua discedit ea qua dulce dicitur id quod ἄποιον quidem est, & qualitatis expers, sed quod tempore dulcem eam qualitatem facile potest assumere. Sic enim aqua optima dulcis dici potest, quam tamen saporis, vt & aliarum qualitatum, expertem esse oportet. Sic etiam pituita γλυκεῖα καὶ ἄποιος, hoc est, dulcis & insipida, vocari potest, vt Galenus initio libri de atra bile prodidit.

Γλυκὺ. passum. Vini genus dulce, quod Plinius aliquoties non passum, sed simpliciter dulce vocat, Græcorũ imitatione. Olim in Italia frequens, nũc prorsus neglectũ. Nõ est autem prorsus idem γλυκὺ quod οἶνος γλυκύς. Vinum enim dulce dicitur cuicunq; dulcedo aliqua ineſt, eiusque multa sunt genera tam natiui quam factitii. γλυκὺ vero, siue passum, vnũ modo vini genus dicitur, quod vuis aut sole siccatis in area, aut in sarmento torre factis exprimitur, nimirũ propter eximiam saporis qualitatem. Cuius tamen aliquot etiã differẽtias Dioscorides enumerat, Creticum, pramnium, protropũ, siræon siue hepsema, quod decocto fit musto, sicut Columella parandum docet lib. 12. cap. 39. post traditã aliã cap. 27. vini dulcis faciẽdi rationẽ. Item quod à nigro colore μελαμψιθιον appellatur. Numerantur & à Galeno alia quædam genera, vt Hispanum, Scybelite, Theræum. Omne eiusmodi vinum multum alit, pulsus reuocat, adstringit, venenis medetur.

Γλυκὺμη βοτάνη. sic dicitur ἡ γλυκύῤῥιζα apud Hippocratem.

Γλυκύῤῥιζα. dulcis radix. frutex est ramos spargens bicubitales, foliis lentisci densis, pinguibus, tactuq; gummosis, flore hyacinthi, fructu pilularũ platani magnitudinis asperiore tantum, atque rubescentes lenticulæ valuulas referente, radicibus prælongis, buxeo colore, gentianæ modo flauescentibus, sapore dulci, quadãtenus subacerbo. Actuario neutro genere sæpe γλυκύῤῥιζον, & Galeno lib. 7. τῶν κατὰ τόπους absolute γλυκεῖα dicitur. modice humida est, simulque natura humana frigidior.

Γλυκὺς ἀγκών. Sic dictum fuisse à quibusdam τὸ ἀῤῥότονον Dioscorides author est.

Γλυκωσίδη. sic à quibusdã dicta est pæonia, quod acinos mali Punici similes habere videatur. σίδιον enim malum Punicum Bœoti appellant.

Γλυκύτης. dulcedo. Ex iis quæ supra dicta sunt ὡδὲ τῆ γλυκέος, hoc est, de dulci, apparet esse gustabilem qualitatem quæ cum voluptate linguam lenit & subungit: eamq; similiter à moderato calore prouenire in corpore mediocriter calido & humido, & omnium quæ nutriũt communem esse: recipit autem plus & minus.

Γλυκύφυτον. sic à quibusdam dicitur, ἡ γλυκύῤῥιζα, vt habetur apud Dioscoridem.

Γλύκωνος ἔμπλαστρος. Glyconis emplastrum. Describitur à Scribonio Largo, vocaturque ab eodem ἴσις. Est & apud eundem aliud τοῦ γλύκωνος emplastrum nigrum, quod inter Barbara numeratur.

Γλῶσσα ἡ

Γλῶττα. lingua. Est pars fungosa, medio in ore posita, sermonis & gustus præcipuũ instrumentum. Rara quidem est supra reliquos omnes musculos laxaque, quo facilior gustus esset. Pluribus struitur musculis, omni fibrarum genere varie admodũ intertextis, præter reliquorum musculorum sortem: quorũ alii πλάγιοι, alii λοξοὶ, alii εὐθεῖς, alii ἐγκάρσιοι, hoc est, subrecti, obliqui, recti, transuersi, à Gal. appellantur: quos omnes quidam decem, quidam nouem tantum statuunt. In causa est musculus vnus quidem, sed bifidus à Gal. dictus lib. de musc. dissect. Nec tamen de aliis bene conuenit inter anatomicos, vt idẽ scripsit lib. de fœt. format. Cæterum lingua ad radicẽ, vbi ossi ὑοειδεῖ quasi basi innititur, lata amplaque est. κεφαλήν eam partẽ Græci dixerunt,

©BIUM

dixerunt, atque etiam γεῦσιν vt habetur apud Pollucem. desinit autem in angustum, obtusum tenuemq; mucronem qui προγλωσσὶς appellatur. Mediam linea quædam dirimit, vt & ipsa, quemadmodum reliqua sensuum instrumenta, gemina foret. Integitur duplici membrana, vna quidem interiore & musculis omnibus communi, altera vero externa & prætenui, quæ eadem continuaque est cum interna stomachi tunica. Venas præterea duas maiusculas, totidemque arterias habet, & duo neruorũ coniugia, vnum durius à septima coniugatione, quod in musculos eius distributum, eam admodum mobilem volubilemq; reddit, alterum vero mollius à tertia. Ea enim maxima sui parte in linguæ tunicam distribuitur gustus gratia, ob idque tota illa coniugatio à Galeno gustatoria dicitur. Sic quidem instructa lingua explanatæ distinctæque vocis fictrix atque moderatrix est, & sapores præcipue diiudicat, eximio gustandi sensu prædita.

Γλωσσόκομον ἢ

Γλωσσόκομον. nomen est Atticum, vt scribit Gal. commentar. 2. εἰς τὸ περὶ ἀγμῶν, & proprie significat arculam, in qua homines recondunt res preciosas, & quam multi iter facientes portant. est autem oblonga & angusta. Ab eius similitudine medici Hippocr. posteriores (nam Hippocratem id genus instrumenti non nouisse Galen. author est) machinam quandã chirurgicam, fracto femori vel cruri, vbi callus circundatur, accommodatam γλωσσόκομον nominarunt. Est autem machina caua, oblonga, & ad femoris proportionem arcta superna parte trochleas vtrinque singulas habens ad latera sitas, & inferna parte transuersum axem, ad quem alligati laquei contrariũ nixũ toti mẽbro gemina tensione efficiunt. Sic autem habet eius descriptio.

A. axis, ad quem laqueorũ habenæ siue appendices relegantur.
B. laqueus superior.
C. laqueus inferior.
D. pars inferior glossocomi.
E trochleæ.
F. habenæ siue appendices laquei superioris μεταληπτικὴν tensionẽ efficientes.
G. appendices laquei inferioris, tensionem εὐθύπορον efficientes.

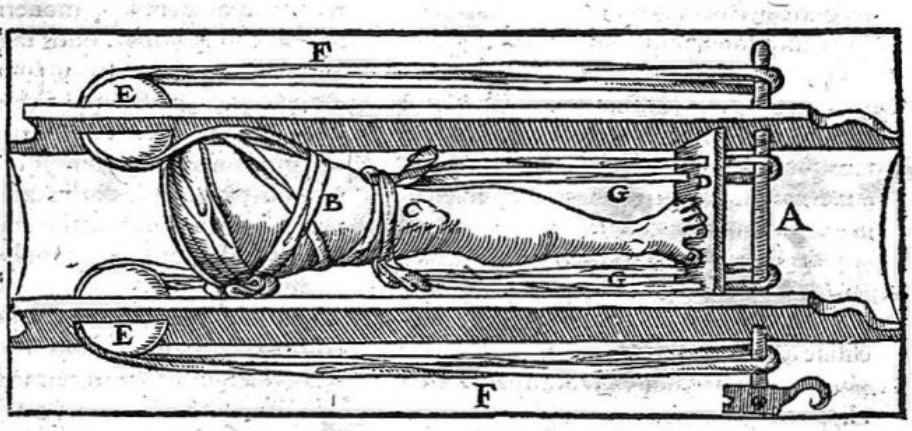

Id habet, vt ex figura supra dicta patet, ab ima parte axem, ad quem extremi laquei in diuersa extendentes deligantur. Itaque si femori curique aptandum est, iniiciuntur laquei extremis partibus ossis fracti, fiuntque ex duabus appendicibus siue habenis, sic vt quatuor vterque capita habeat, bina à dextra parte, totidem à sinistra. Ex iis capitibus quæ inferioris laquei sunt, per foramina facta in inferiori parte glossocomi ad axem duci debent, quæ vero superioris, primo procedere ad superiora, deinde ipsa quoque per latera glossocomi perforata traiici, quibus foraminibus trochleæ inclusæ sint. Vtrinque autem ab exteriori parte glossocomi, superioris laquei capita ferenda sunt ad axem. His enim ita constitutis, vna axis cõuersio, pariter ambos laqueos & quatuor appendices extendit, sed contrario prorsus nixu. Nam qui ad inferiora fracti ossis alligatur laqueus, os ipsum deorsum versus extendit, qui vero ad superiora religatus est, sursum os adducit. Earum tensionem altera, quæ vtique membrum tendit in directũ, Græce εὐθύπορος, id est, in directum procedens, nominatur: quæ vero prius sursum, mox deorsum agitur, μεταληπτικὴ, quasi translatiuam dixeris: siquidem per trochleas quæ in lateribus glottocomi sunt positæ, circunactio siue reflexus, siue translatio fit à superioribus partibus ad inferiores. Licet porro, vbi crus sic extensum est, in posterum quotidie hanc laqueorum in diuersas partes intentionem corrigere, valentius vel lenius extendendo. Sic quidem Gal. γλωσσοκόμιον suũ descripsit tum comment. 2. εἰς τὸ περὶ ἀγμῶν, tum lib. 6. meth. med. vbi etiam docuit licere & σωλῆνα vocare eiusmodi machinam, & cum adiectione σωλῆνα μηχανικὸν, aut γλωττόκομον μηχανικόν. Habetur apud Oribasium in lib. de machinamentis etiam aliud glottocomum, quod ad Nymphodorum authorem refertur, sed æquilaterum, non oblongum est.

Γνάθος. gena. maxilla. bucca. proprie dicitur ea pars faciei quæ τοῖς μήλοις subiecta est. Significat autem quemadmodum & ἡ γένις, tam supernam quam infernam genam. Siquidẽ apud Hippocratem γνάθον & γένιν confundi annotauit Gal. comment. 2. εἰς τὸ περὶ ἀρθρων. vide γένις.

Γναφάλιον. herba est foliis candidis & mollibus, quorum pro tomento vsus esse potest: inde γναφάλιον dicta est quasi tomentitia. Nam & Dioscorides folia dictamni, quod mollia sint, γναφαλώδη, hoc est, tomentitia & lanea, appellauit: & pars cucurbitæ interior, quæ eius semen complectitur, ab Aetio dicitur

Definitionum medicarum libri XXIIII - page 101 sur 554

©BIUM

γναφώδης, propter candorem & mollitiem.

Γναφάλιον autem Dioſcorides centuncu-lum vocari Romæ prodidit & centuncula-rem herbam. Eſt enim centonibus cum to-mento maxima cognatio. Aliqui, vt Plinius ait, χαμαίζηλον vocarunt. Sunt qui eam eſſe putent quæ vulgo cruciata dicitur.

Γνήσιον. legitimum. verum. Quæ vox proprie ad morborum ſpecies pertinet: nec eam aliis in rebus cum Hippocr. tum alii præſtantes me-dici vſurpare conſueuerunt. Quare nec de ſudoribus, nec deiectionibus, nec aliis eiuſ-modi recte dicitur, vt annotauit Gal. com-ment. εἰς τὸ περὶ διαίτης ὀξέων.

Γόγγρων, vel potius Γογγρώνη. ἡ βρογχοκήλη, hoc eſt, gulæ tumor apud Hippocr. Sunt enim γόγ-γροι proprie eminentiæ quædam rotundæ in truncis arborum. In qua ſignificatione et-iam vſurpauit Theophraſtus lib. de plantis, ſcribens, ἔνιαι δὲ καὶ ἴσχει τὰς κεκαμένας ἀπὸ πιων γόγγρους, ἢ τὸ ἀνάλογον, οἷον ἡ ἐλαία. hoc eſt, aliqua vero etiam habet vocatos à quibuſdam gon-gros, aut aliquid ſimile, veluti oliua.

Γογγύλη, ἡ

Γογγυλὶς. rapum. rapa. duorum generum eſt. vnũ ſatiuum, alterum ſylueſtre. ſatiuum duplex traditur. aut enim in latitudinem funditur, aut in rotunditatem glomeratur. Sylueſtre in longitudinem excurrit. Proprie autem γογγύλη vocatur quod rotundum eſt.

Γογγυλίδια. dicuntur apud Hippocrat. τὰ σμικρὰ σφαιρία ὡσπερεὶ κάταπόντια, hoc eſt, globuli orbi-culiue quaſi catapotia.

Γογγύλιον. τὸ στρογγύλον, hoc eſt, rotundum, apud Hippocr.

Γομφίασις. affectio eſt dentium vel gingiuarum: alius molarium, alius maxillarum á denti-tione dolores interpretatur, alii aliter γομ-φίασιν ſiue γομφιασμὸν vocantes, vt habetur apud Heſychium, dentium σώθλασμὸν, ἢ σώ-πεμμα, ἢ αἰμώδεσμὸν, hoc eſt confractionem, ſtridorem, aut ſtuporem. Sunt autem qui eo nomine non aliud intelligant quam den-tium compages. Ad eam affectionem Dio-ſcorides decoctum cornu ceruini comman-dauit, ſcribens ipſum παρηγορεῖν τὰς γομφιάσεις. hoc eſt, affectiones dentium mitigare. id quod videtur de dolore intelligendum, ad quem proprie videtur τὸ παρηγορεῖν pertine-re. alioquin per γομφίασιν dentium mobilita-tem, eorum præſertim qui γόμφιοι dicuntur, & per γόμφωσιν iuncti ſunt articulatique, non abſurdè dici poſſe crederem.

Γόμφιοι. clauales, ſeu molares dentes. Sunt den-tes aſperi, inæquales, ampli, lati, molen-dis atterendiſque cibis comparati, à caninis ad extremam vſque mandibulam pluribus radicibus affixi. Dicuntur γόμφιοι quod cla-uorum modo genis infigantur. Vnde & γόμφωσις ſpecies τῆς συναρθρώσεως dentium fe-re propria, de qua mox dicetur. Iidem et-iam μύλαι fœminino genere à Galeno appel-lantur, & maſculino μύλοι ab Ariſtotele & Rufo. Sunt autem molis quibus cereales fruges in farinam vertuntur, non ſolum vſu ſimiles ſed figura etiam aſperiore, inæquali & lata, præſertim qua parte ſibi occurrunt, & cibos comminuũt. Altera vero parte qua in genas inſerti ſunt, πολύῤῥιζοι, hoc eſt, multi-fidi, ſunt, ſed vario modo. Genæ namque ſu-periori tribus, inferiori duabus radicibus ad-hæreſcunt, interdum tamẽ pluribus vel pau-cioribus. In quo tamen obſeruatum eſt ſu-periorum dentium plures ſemper eſſe & fir-miores radices. Sunt autem molares dentes vt plurimum viginti, quini ſcilicet in vna-quaq; parte. In quorum genere etiam cen-ſentur qui omnium nouiſſimi oriuntur, quos Græci σωφρονιστῆρας, Latini genuinos vo-cant. vide ὀδόντες.

Γόμφωσις. eſt ſpecies τῆς συναρθρώσεως: dicitur, vt ait Gal. cum os oſſi claui modo infigitur. Idẽ quoque eam diffinit eſſe συνάρθρωσιν κατ' ἔμ-πηξιν. Verum talis oſſium συνάρθρωσις ambi-gua eſt & prope ad σύμφυσιν accedit, cum ſci-licet quippiam tam exacte infixum eſt, vt ne tantillum quidem loco moueri poſſit, ſic-ut habet in dentibus. quos tamen per γόμ-φωσιν iunctos eſſe, non autem alueolis ſuis adnatos indicio eſt quod vel ſponte deci-dant vel eruantur. Per γόμφωσιν quoque iun-cta quædam oſſa dici poſſunt in carpo, me-tacarpo, tarſo, pedio & aliis quibuſdam par-tibus, ſynarthroſes enarthroſi & arthrodiæ ſimiles; ſola motuũ magnitudine ab ea dif-ferentes.

Γονὴ. genitura. eádem & ſemen dicitur. Idem enim eſt γονὴ καὶ σπέρμα: ratione fortaſſe dif-ferre videbuntur. Ariſtoteles aperte vtrum-que diſtinxit lib. 1. de generatione anima-lium, his verbis: Genitura id vocatur quod à generante proueniens cauſa eſt, quæ pri-ma obtinet principium generationis, vide-licet in iis quæ coire natura voluit. Semen autem eſt quod ex ambobus coeuntibus il-lis originem trahit, quale ſemen plantarum omnium eſt, & animalium nonnullorum, in quibus ſexus diſtinctus non eſt, velut id quod ex mare & fœmina primum miſce-tur, quaſi conceptus quidam aut animal. Quibus verbis Ariſtoteles ſignificat geni-turam eſſe cauſam principiumque genera-tionis proueniẽs à perfectis animalibus quæ natura coeunt, ſemen vero tantum planta-rum eſſe & animalium imperfectorum: de-inde quod genitura ſit ens naturale imper-fectum, principium tantum alterum gene-rationis obtinen, ſemens vero ens aliquod ſit perfectum, ex duobus rerum naturalium principis conſtans, cuiuſmodi eſt nux, tri-ticum, hordeum, & alia ſemina eiuſdem ge-neris, quæ quidem perfecta ſunt, non mi-nus quam ipſum animal perfectum eſt. De qua Ariſtotelis ſententia abundè diximus in annotationibus noſtris quas in lib. Hip-pocratis de genitura dudum edidimus. Ve-rum Hippocrates, ſicut Galen. annotat, non ipſum modo ſemen recens emiſſum, vel in ſuis vaſis contentum, ſed quamdiu à conce-pto etiam fœtu ſpecies ſeminis adhuc ap-paret,

©BIUM

patet, siue per abortum, siue per dissectionem, γονὴ appellat, nondum illi tribuens fœtus nomen, vt lib. de natura pueri, vbi exponit quæ ancillæ suæ, die à conceptu sexto, acciderint.

Γονὰς etiam ab Hippocrate appellari partes naturales quæ generationi inseruiunt, author est Gal. comment. 3. εἰς τὸ περὶ ἄρθρων.

Γονὴ quoq; nomen est pessi ad conceptū perutilis, qui describitur à Paulo lib. 6. c. 24.

Γονοειδὲς ἀναῤῥῆμα. dicitur apud Hippocratem quod in vrina pendet genituræ simile. Species est τῶν ἀναῤῥήματος genituram referentis, hoc est crassioris, candidioris, rotundioris, magisque compacti. vide νεφέλη.

Γονόῤῥοια. generali quidem significatione dicitur omnis inuoluntaria seminis excretio, siue intento pudendo, siue citra pudendi tensionem. Sed quæ proprie gonorrhœa dicitur authore Gal. lib. 6. de loc. aff. est perpetua seminis excretio sine pudendi tensione. Itaq; hæc non pudendi, seu propriorum seminis instrumentorum quæ spermatica vocantur, affectio est, fitque retentrice eorum facultate resoluta, siue ex eorum fluxione, siue ex satyriasi præcedente, acciditque tam viris quam mulieribus, sed maxime puberibus. Quæ vero intento pudendo fit, propter conuulsionem accidit, inque ea duo morbi coniunguntur.

Γόνος. idem quod ἡ γονή. sic enim appellare solebat Xenocrates, vt refert Galenus.

Γόνος ἡ ἐφέλκιος. sic à quibusdam dictum est helleborum album, vt habetur apud Dioscor.

Γόνυ. genu. est femoris & tibiæ dearticulatio. In hac cum, sicut in aliis omnibus, sinum quendam esse oporteat, qui prominens alterius caput excipiat, caputque hoc tam rotundum esse debeat, vt apte & sine vlla moleſtia in cauitatem eam inferitur, femoris extremitas inferitur, eamq; tibiæ caput excipit. Tibia enim cum femori subiecta sit, duo eius capita duobus sinibus suis, qui neruo & cartilagineo discrimine apte distinguuntur, admittit. Est autem ea dearticulatio omnium expeditissima iustissimaque, vt scripsit Hippocr. lib. de fracturis, præterea firmissima, magnoq; naturæ artificio comparata, vt quæ in ea epiphyses & cauitates ita constructa & ad amussim fabricata est, vt neque laxior sit epiphyseon in cauitates ingressus, neque etiam adstrictior. Continentur autem & firmantur extrinsecus superciliis quibusdam ipsorum ossium & ligamentis, aliis quidem in profundo positis, aliis autem in circuitu totam dearticulationē comprehendentibus. Quo vero firmior etiam fieret, eam anteriore parte rotula seu patella, quam μύλλω & ὀστογονατίδα appellant, muniuit, quæ prohibeat ne femur curuatis aut per decliua currentibus loco excidat & dilabatur.

Γοργόνιος. dicitur à quibusdam corallium, propterea quod quamprimum vbi ex alto in aerem profertur solet lapidescere. Nam & Gorgonas in lapides versas fingunt poetæ.

Γορδύλιον ἢ

Γόρδυλον. dicitur apud Paulum quod alii τορδύλιον appellant: nisi mendosus est codex. Est autē seseli, vel eius semen.

Γοσσύπιον. frutex est exiguus, laniger, palmæ folio, similem barbatæ nuci gerens fructum, cuius in exteriori bombyce lanugo netur in linum candidissimum molissimumque, quod cotonium vulgo dicimus, & lanuginē ipsam cotonum.

Γραῖα. dicitur pellis vmbilicum ambiens, quod corrugata senectutis indicium sit.

Γράμμα. scripulum. Est vigesima & quarta pars vnciæ. Tot namque scripula sunt in vna vncia. Eamque ob causam, vt Fannius scribit, ponderis id genus Græci γράμμα dixerunt, quod vncia in tot huius generis pondera diuideretur, quot essent apud Græcos litteræ, quæ illi γράμματα vocant. Fannii versus sic habent:

Vncia fit drachmis bis quattuor. vnde putandum.
Grammata dicta, quod hæc viginti quattuor in se
Vncia habet. tot enim formis vox Græca notatur,
Horis quot mundus peragit noctemq; diemq;.

Qua in re Latini Græcos imitati à scribendo primo scriptulum, deinde scripulum dixerunt. Qui scripulum dicunt, sine authore & ratione sic dicere videntur. Eius nota apud Latinos fuit ℈. Apud Græcos veteres raro in vsu fuit, sed eius loco fere semper διώβολον, vel ὀβολὼ δύο dixerunt. Quem loquendi modum etiam Plinius non mutauit, cum haberet scripulum, quo alias vtitur, & dimidium scripulum posset dicere.

Γραμμὴ κυκλοτερὴς. dicitur circulus pupillam ambiens, qui alio nomine ἶρις appellatur.

Γρασίς. dicitur à quibusdam hordeacea farrago, quanquam & multi non indocte semiaridum fœnum interpretentur. Reperitur & χράσις.

Γραῦς. dicitur pellicula illa quæ lacti aut iusculo refrigerato superinducitur. Est enim veluti rugosa cutis, qualem vetulæ habent.

Γραφιοειδὴς. dicitur apophysis ossis petrosi, quæ alio nomine συλοειδὴς & βελονοειδὴς vocatur. vide in dictione βελονοειδὴς.

Γραφίσκος διοκλέος. ferramenti chirurgici genus est, telis è corpore extrahendis accommodatum: sic dictum quoniam authorem Dioclem habet, qui inter priscos maximosque medicos habitus est. Lamina vel ferrea, vel ænea etiam ab altero capite duos vtrimque deorsum conuersos vncos habet, ab altero duplicata lateribus, leniterque extrema in eam partem inclinata, quæ sinuata est: insuper ibi etiam parte inclinata, quæ perforata est. Hæc iuxta telum transuersa demittitur, deinde vbi ad imum mucronem ventum est, paulum torquetur, vt telum foramine suo excipiat. Cum in cauo mucro est,

©BIUM

ilico duo digiti ſubiecti partis alterius vncis, ſimul & ferramentum id extrahunt & telum. Deſcriptio hæc habetur apud Celſum lib 7. cap. 5.

Γειρόμενον. quid ſignificet apud Hippocrat. vide Galenum in lib. 1. prorrhetici comment. 3: aphor. 8. vbi etiam annotat quoſdam ſcribere γειπόμενα.

Γρωῶν. dicitur à quibuſdam σίκως ἄγειος. vt habetur apud Dioſcoridem.

Γῦον. ὅλον τὸ σῶμα. totum corpus apud Hippocrat. lib. 6. περὶ ὑπνδημιῶν. vt Gal. commen. 4. annotauit.

Γυῶ. ὑπογυῶ. καθελύω τὴν δυνάμιν. hoc eſt, eneruo, & vires exoluo, apud Hippocr. vt exponit Gal. comment. περὶ διαίτης ὀξέων. ſignificat etiam γυῶσθαι apud eundem idem quod ἐλάττονα γίνεσθαι. hoc eſt, decurtari, vt interpretatur Galen. comment. 3. in lib. de artic. ac quanquam γῦα proprie maiora membra dicantur, vt pedes manuſque, de reliquis tamen omnibus partibus dicitur.

Γυμνάσιον. exercitatio. duplicem habet ſignificationem: vnam communem, qua dicitur omnis motus vehementior anhelitum immutans. Terminus enim vehemētiæ eſt anhelitus alteratio: quando in quibus nulla fit anhelitus mutatio, has nondum exercitationes vocamus. Quod ſi quis magis minuſue, celerius aut crebrius iam ex motu aliquo reſpirare cogitur, huic certe tantus motus exercitatio fuerit. Ea quidem communiter exercitatio vocatur, ſignificans idem quod πόνος, id eſt, labor: quippe cum & qui fodiunt, & qui metunt, & qui equitant, non laborent modo, ſed etiam exercitentur, communi ſaltem exercitationis appellatione. Proprie vero exercitatio appellatur quæ eo loco ſuſcipitur quem Græci γυμνάσιον appellant. Is locus erat in publico quodam vrbis loco extructus, quo vngendi, fricandi, luctaturi, diſcum iacturi, aut tale quippiam facturi confluebant: cui qui præerat, γυμνασὴς vocabatur. Callebat enim omnia exercitationum genera, earumque vſum & modum nouerat. Sunt autem exercitationum tria ſaltem prima genera, vtique quot motionum differentiæ: quippe aut à nobis ipſis mouemur, aut ab aliis, aut à medicamentis. duæ priores ſanis & ægris communes ſunt, tertia ſpecies nequaquam ad ſanos pertinet. Ab alio quidem motus fit nauigatione, equitatione, vectione. A nobis ipſis mouemur curſu, ἐκπλεθρισμῷ, πτυλισμῷ, ſaltu, diſci iactu, luſu coryci pilæque ſeu magnæ ſeu paruæ. Miſtus vero ex ambobus motus eſt equitatio violentior, lucta, pugilatus, ὁπλομαχία, σκιομαχία, ἀκροχειρισμὸς, & plæraque alia eiuſdem generis exercitia. ſed in his quoque complures differentiæ inueniuntur: nā quædam aut violentæ ſunt graueſque ac robuſtæ, aut leues, celeres & concitatæ, aut pariter violentæ & celeres. Quædam enim lente motis fiunt, quędam ocyſſime agitatis, & quædā robore ac nixu adhibitis, quædam ſine his, adhæc quædam cum robore pariter & celeritate, quædā languide. Ac quod violenter quidem ſine velocitate exercetur, εὔτονον, id eſt, valens, vocatur: quod violēter & cum celeritate, σφοδρὸν, id eſt vehemens. Violenter autem robuſteue dicere nihil referat: ſed tarda quidem exercitatio, vt ſcribitur apud Hippocr. lib. 6. περὶ ὑπνδημιῶν, pinguefacit: velox autem carnes & adipem detrahit, ſuccorumq; abundantiam minuit. Præterea aliam partem aliæ aliis magis fatigant: quippe itatio curſuſque crurum exercitationes ſunt. Acrochiriſmi & ſciomachiæ brachiorum & manuum propriæ. Lumborum autem aſſiduè ſe inclinare, ac rurſus reuocare: item alteres attollere. Thoracis vero & pulmonis maximæ reſpirationes propriæ exercitationes ſunt. Totius vero corporis eſt paruæ pilæ luſus. Cæterum hæc ipſa exercitationum genera aut priuato, aut publico in loco obeuntur. In illo quidem magna ex parte nulla adhibita gymnaſtæ cura induſtriaque, quippe quæ ſæpius non exercitationis cauſa, ſed neceſſarii operis, vel etiam meditationis vſurpentur. Nam cum fodit quis, aut remigat, aut arat, aut metit, cum domos ædificat, ſeu ferrariam ærariamue factitat, aut alia quæcunq; homines, vel opifices vel non opifices in vita vſus cauſa exercent, facit, operis potius cauſa quam exercitationis ea facit, ideoque perpetuum diem ea obit, neque vnquam, ne poſt cibum quidem intermittit, adeo vt plerumque inter cauſas inſalubres huiuſmodi exercitatio habeatur. At quæ publico in loco ſuſcipitur, cui peritus gymnaſtes præfectus eſt, ſalubris ſemper eſt, & maxima artis tuendæ ſanitatis portio, vt quæ non alio tempore quam ante cibum obeatur, & præparato ſemper corpore, ſeruetque perpetuo modum, & vocatam ὑποθεραπείαν. Itaque ſimplex vniuſque modi exercitatio ea eſt quam quiſque priuatim vſurpat: quam verò gymnaſtes moderatur, tribus vtiq; partibus conſtat, videlicet præparatione, ipſa exercitatione, & apotherapia. Præparatio perficitur frictionibus & inunctione. Sic enim calefactis & præmollitis ſolidis partibus, adhæc vero humoribus tenuatis, & exiguis meatibus laxatis nullum periculum nec rumpendi alicuius, nec obſtruendi exercitatio impendet: quibus quidem vitandis eiuſmodi præparatio adhibetur. Vt autem hæc fiant, oportet linteolo totum corpus mediocriter fricando prius calfacere, mox oleo fricare. Eiuſmodi frictionem πρὸ τῶν παρασκευάζουσαν Gal. appellat. Ab ea dandum ſe exercitationi, quā pro ratione corporis, naturæ, ſexus, ætatis, virium & temporis anni conſtitutioniſque præſentis oportet eſſe vel violentam, vel celerem, vel remiſſam: item longam vel breuem aſſiduam vel interpolatam, & quæ vel totum corpus æqualiter, vel aliam quamuis partem egregie præter cæteras fatiget. Tūm demū τῇ ὑποθεραπείᾳ vtendum, quæ conſtat fri-

ctionibus

©BIUM

ctionibus & motibus aliis, ſed multo magis moderatis & remiſſioribus quam per ipſam exercitationem. ſicut ante in dictione ὑποθεραπεία oſtendimus. In hunc modum peracta exercitatio optima eſt & ſaluberrima, quod eam duo maxima commoda ſequantur, excrementorum inanitio, & ἐυεξία, id eſt, commoda ſolidarum corporis partium habitudo. Nam quoniam vehementior motus exercitatio eſt, neceſſe quidem eſt tria hæc ab ea perfici in corpore exercitando, membrorum duritiem ex mutuo ipſorum attritu, genuini caloris augmentum, & ſpiritus citatiorem motum. Sequuntur vero hæc reliqua omnia priuatim commoda, quæ corpus exercitiis excepta refert, vtiq; ex membrorum duritia, tum vt minus ex labore afficiãtur, tum ad actiones robur: ex calore, tum deducendorum in corpus validũ attractum, tum immutationem magis expeditam, tum nutritionem magis felicem, tum vt ſingulæ corporis partes ſint (vt ita dicam) perfuſæ. Cuius fuſionis beneficio & ſolida molleſcere, & humida tenuari, & exiguos corporis meatus laxiores fieri accidit. At ex ſpiritus valentiore impetu & purgari hos omnes meatus neceſſe eſt, & excrementa expelli.

Γυμναστικὴ. gymnaſtica. Eſt pars medicinæ ſanitatem exercitatione conſeruans. Pertinet ad ὑγιεινὸν. Eo autem nomine intelligere oportet eam quæ modum in exercitatione adhibet, & quæ ſcopum habeat tantum exercere corpus quantum confert ad tuẽdam valetudinem. Eſt etiam alia gymnaſtica vitioſa, athletis propria, nomine quidem ſuo inſignis, ſed extra naturæ limites progreſſa, quæ non optimum finem habet, ſed molem corpori adiicere, qua aduerſarii proſternantur in certaminibus. Quorum quidem habitum etiamſi Hippocrates ſummum bonitatis attingere dicat, non eſt tamen ſimpliciter bonus, ſed vt ait Plato lib. 3. de republ. vituperandus, vt inutilis ad omnia ciuilia negotia, quemadmodum ſuo loco annotauimus.

Γυμνόκεγχρον. hordeum nudum. Cereale ſemen eſt in Cappadocia proueniens, vt ſcribit Oribaſius lib. 1. collect. medicinal. cap. 1. forte id hordeum quod decorticarum naſcitur, & quod vulgo hordeum mundatum appellatur.

Γυναικαίσθη. ſic dicitur à quibuſdam ἡ βρυωνία, hoc eſt vitis alba, teſte Plinio.

τὰ Γυναικεῖα. muliebria, menſtruæ purgationes. vide καταμήνιον αἷμα.

Γυναικεῖον. dicitur à quibuſdam τὸ στίβι, id eſt, ſtibium, quod eo mulieres decoris cauſa cilia illinerent. vide στίμμι.

Γυναικομαζὸν. eſt mammarum muliebrium ſummum incremẽtum: non eſt ea affectio præter naturam, ſed aucta prouenit pinguedine mammarum.

Γῦρις. pollen ex farina, qui, vt ſcribit Paulus, amylo virtute reſpondet.

Γύψος. gypſum. Id dicitur quod ex lapidibus toſtis & ambuſtis exprimitur. Cognata calci res eſt. Plura eius genera. Nam è lapide coquitur, & è terra foditur, & è ſumma tellure colligitur, vt habetur apud Plin. Adſtringit, glutinat, ſanguinis profluuia & ſudores cõpeſcit, ſed potum ſtrangulat.

Γανίωσις. ſic Archigenes non male appellauit, authore Galeno, ſpeciem quandam pulſus, qui non toto arteriæ circulo, ſed eius angulo tantum ferit. fit propter maximam imbecillitatem facultatis quæ attollere onus nequit. Tunc enim flexum in alto quendam pulſus repræſentat, non circuli figuram: quẽ quidem flexum Archigenes γωνίωσιν nuncupauit. Nam altitudo arteriæ non vt circuli iam figura, ſed vt vertex trianguli mouet tactum. Id quod magis etiam ei accidit horreſcenti & rigenti præ frigore, vt quomodolibet aliter induratæ. Itaque initio grauium acceſſionum & cum frigore inuadentium talem pulſum cernere eſt: non in his tamen omnibus vel ſolis, vt quidam putant. Nam ſi propter duritiem arteria ægre flecti poſſit, facultaſq; imbecilla grauetur vtrinque, perdit circuli veluti circumferentiam. refert autem verticem trianguli, quod propter duritiem arteria nequeat paulatim flecti, & ad profunditatem vtrinque inclinari, ſed vibretur potius quam flectatur.

Definitionum medicarum libri XXIIII - page 105 sur 554

©BIUM

IO. GORRAEI PARISIENSIS Definitionum medicarum TO Δ.

Δαιτίδες. dicũtur quidem proprie magnæ lampades & ardentes. Per metaphoram vero sic vocatur caput allii, eo quod multis spicis in modum lampadum compactum sit, sicut annotauit Galenus ἐν ταῖς γλώσσαις.

Τὸ Δακνῶδες. mordacitas. Est tangibilis qualitas, quæ in corpus subiens exasperat, & punctionis sensum inducit. Qualitas est tactus propria, non gustus. Quod autem lingua aliquando diiudicetur, non fit proprio linguæ sensu, sed communi, quoniam, vt reliqua corpora sensilia, tactus sensu prædita sit. Quippe si in aliam quamuis carnem cute nudatam inieceris quod mordicat, & illam sane non minus quam linguam mordebit. Est autem mordicatio tribus istis saporibus, acido, amaro & acri communis: sed acido quidem, vt frigido simul & subtili, amaro vero, & acri, vt calidis, mordacitas inest. Siquidem tam ea quæ frigida sunt quam quæ calida, si cutem penetrent, & in sensibiles partes per carnem dispersas subeant, mordicationis sensum inuehunt, dispari tamen, vt docuit Galenus, modo. frigidum namque non nisi in raris corporibus, qualia sunt vulnerata omnia, oculi, os, nares & vẽter, mordicat: calidum vero in solidioribus. Ac frigidum quidem spiramenta cuncta subiens omnes circumquaque partes amplectitur, contrahit, condensat, & à continuis auellit, vnde molestus mordacitatis sensus exoritur: calidum vero in duriora etiam corpora subiens, ea dissoluit, fundit, colliquat, itaque earum cõtinuitatem multo quam frigidum celerius diuellit, secat, distrahit, vnde mordax necessario sentitur, velut aqua feruens atque ipse ignis. Nec tamen quicquid calidum aut frigidum est, mordax apparet, nisi etiam conuellat & violenter condenset. Sic vtriusque immoderatius aucti communis est mordicatio. Quoniam autem quicquid mordicat in profundum subire & penetrare debet, ideo necesse est, vel id quod mordicat tenuis esse substantiæ, vel quod mordetur tam rarum esse, vt intra se facile admittat quod mordicandi vim obtinet, vel vtrumque, tum quod mordet, tum quod mordetur, rara tenuique substantia præditum esse. Calida quidem quæ mordicant aut amara aut acria sunt, & omnia tenuium partium quadamtenus existunt. in quorum tamen genere non quo quicquid tenuius est, idem etiam magis mordicet necesse est: quin potius magis mordicat quod crassius est, minus autem est mordax quod est tenuius. Frigida vero, cum & ipsa mordeant, vt Hippocrat. dixit, dubitari tamen potest an tenuiũ partium ea esse oporteat. Quippe acetum & Boreas mordent forte propter partium tenuitatem, quæ tamen niui & aquæ frigidæ non minus mordacibus haudquaquam inest, vt docuit Galen. lib. 1. de simpl. medic. ostendens non omne quod mordax est, idem etiam tenue esse oportere. Hoc autem inter ea discriminis est, quod frigida tenuium partium dura etiam solidaque corpora mordicent, quæ vero crassarum sunt partium, ea modo quæ sunt vlcerata aut rariora. Cæterum non est idem sensus omnium quæ mordicant. Eorum enim quatuor discrimina in maioris & minoris collatione Gal. docuit in libr. de multitud. Primus, inquit, gradus eorum est quæ mordendo prúritum mouent, vt scilla. Secundus eorum quæ vehemẽtius id agunt, vt cepa. Plusculum enim si corpus nostrum eiusmodi medicamentis assuescat, vlcerabitur. Sũt præterea quæ hoc magis acria sunt, atque vbi vlceratis præsertim admouentur, horrorẽ pariunt: vel, si acriora sint, etiam rigorem. His vero respõdent, inquit, quatuor humorum

©BIUM

humorum in nobis mordacium differentię. Sunt enim ex ipsis mordaces, qui mediocriter mordent, iis vero mordaciores, qui vlcerosum inuehunt sensum, qui acrius iis mordent, horrorem, qui maxime, ii rigorem mouent.

Δακνώδης πυρετὸς. mordax febris. Est differentia febris sumpta ab ipsa caloris essentia, vel ab eo quod illi maxime proprium est. Siquidem omnis & prope solus calor, & semper, vel mordax est, hoc est, acrimonia pungens atque rodens, vel mitis, vel medius. Mordax itaque febris est quæ medici manum perpetuo & æqualiter mordet, hoc est, à quo tempore manus admoueri cœpit, donec auferatur, acrem semper calorem exhibet tactui. Debet autem manus ipsa, si modo mordacę febrem recte iudicatura est, media esse durę & mollis, calidę & frigidæ, & potissimum imponi thoraci summo. Putris enim materia mordacis febris per cutem erumpens ita eam acrimonia sua pungit & vellicat, vt diu ferre contactum non possit. Eiusmodi sunt omnes bilioſæ, cum omni tempore, tum potissimum in statu. Est autem mordacitatis ratio triplex, prima à caloris intensione, secunda à celeri motu, tertia à materia in qua calor accenditur. Calor enim in subiecto sicco, vt in bile flaua, est acrior quam in humido, vt in pituita, aut in vaporoso & spirituoso, quemadmodum in febre diaria se habet.

Δακρύδιον. est lacryma scammonii, quam radice sua vulnerata fundit. Sic dicta est quasi lacrymula κατ' ἐξοχὴν. Ea nitida est, rara, fistulis tenuibus, fungosa, leuis, tauri no glutini colore simillima, linguam non vehementer vrit, linguæ tactu albescit. Coquitur in cotoneo malo: sic minus stomachum offendit. Circa Canis ortum excipitur. Vis bimæ, nec ante, nec postea est, vt quidam scripserunt. Corrupto vocabulo medici nunc diagredion appellant.

Δάκρυον. lacryma. Est humor ex oculis distillians Cuius rei multæ sunt causæ atq; inter se etiam contrariæ: nam & præ nimia lætitia & præ nimio dolore æque lacrymæ excutiuntur. Ad hæc fumus & allia lacrymas mouet. Id quod diuersis accidit rationibus. Quas vt intelligamus, sciendum est ad singulos oculos quatuor inesse glandulas. in vtroque scilicet angulo geminas, vnam infra, alteram vero supra, quæ humiditate à cerebro delabente replentur, eaque oculos humectant, ne nimio motu exiccati deteriores euadant. Ab his dolor, cui vis inest meatus refrigerādi atque adstringendi, spissitudine meatuū, humorem quem illæ continent, exprimit, pariterque commiseratio & tristitia: lætitia vero humorem ex laxitate meatuum effundit, in naturis præsertim humidioribus atque rarioribus. Nam quicunque arctioribus constant meatibus, lacrymam neutra de causa mittere consueuere. Similiter fumus & allia & reliqua acria oculos mordentia eum humorem eliciunt. Sed præterea in iis animi affectionibus perturbationibusque inordinati quidam motus spirituum fiunt, à quibus humores quoque commouentur & diffluunt, tanta aliquando copia vt iis excipiendis oculi non sufficiant, sed per nares etiam decurrant iis qui flent vehemētius. Atque hæ quidem lacrymæ ἑκούσιαι, hoc est, spontaneæ, dicuntur, quasi nobis volentibus obortæ, etiamsi eas aliqua vis & causa præter naturam expresserit. Sic enim vocantur quæ à causa externa manifestaque fiunt. Aliæ vero dicuntur ἀκούσιαι, id est, inuitæ, vt quæ per morbos fiunt, veluti per lippitudinem, aut fluxionem è capite decumbentem, aut imbecillitatem retētricis facultatis, quas malas & exitiales esse Hippocrat. lib. 1. prognost. declarauit. Inuitæ autem dicuntur ad aliarum differentiam. Nec tamen omnes eiusmodi lacrymæ perpetuo malæ sunt, sed aliquæ interdum crisim per sanguinis profluuium è naribus præsagiunt, vt in acutis febribus præsertimque ardentibus, quemadmodum scripsit Hippocr. si modo largius ex oculis dimanent, nec circa eos in spumæ modum inarescant. Tales enim malas esse idem Hippocr. docuit, vt quæ & maximum incendium, & vires perexiguas esse significent. Cum autem lacryma proprie hominis dicatur, per metaphoram tamen designat etiam aqueum illum succum & liquorem qui ex planta siue vulnerata, siue etiam integra sponte sua defluit, siue in gummi humor ille concrescat siue in resinam liquescat propter oleosam quæ in eo est substantiam.

Δακρυῶδες ἕλκος. lacrymosum vlcus. Sic per metaphoram vlcus dicitur ex quo sanies quædam tenuis & cruda emanat, perinde atque ex oculis lacrymæ, quando inflammatione laborant. Vsurpatum ab Hippocrate lib. de fractur.

Δακτύλιον. sic dicitur à quibusdam τὸ σκαμμώνιον.

Δακτύλιος. ὁ τοῦ ὀρθοκῶλου ἢ ἕδρα. podex. Sunt autem qui rectum intestinum eo nomine intelligant.

Δακτύλιος. dicitur ab Hippocr. aliquando ὁ κύκλος καὶ τροχίσκος, hoc est, circulus, pastillus siue orbiculus quo in medicina vtimur.

Δακτυλίτης. vocatur à quibusdam aristolochia longa, quæ mascula dicitur, quod radix illi sit digitali crassitudine, aut quatuor digitos longa.

Δακτυλοδόχμη. mensura est apud Græcos qua rerum demetiuntur interualla, quam & illi simpliciter δοχμὴν nominant. vide suo loco.

Δάκτυλοι. digiti. sunt partes manuum & pedum extremæ, vnguibus firmatæ, oblongæ, teretes, & singulæ ternis ossibus constantes. Vtraque in manu & vtroque similiter in pede quini habentur, & tales vt descripti sunt, exceptis pedum pollicibus, qui duobus tantum ossibus componuntur. sunt autem digiti manus hi: μέγας, qui & ἀντίχειρ, λιχανὸς,

Definitionum medicarum libri XXIIII - page 107 sur 554

©BIUM

μέσος, ὀφάμεσος, μικρός. singuli terna ossa continent, mutuo sibi colligata & ordine sibi succedentia velut in acie: vnde & φάλαγγες à Græcis appellantur. Ab aliis autem σκυπάλιδες, à turma equitum, quam Græci σκυπάλιν nuncupant. Latini communi vocabulo digitorum internodia dicere possunt. Græci vero etiam eorum singula suis nominibus distinxerunt à quibus primi articuli metacarpio proximi, μετακόνδυλοι, medii κόνδυλοι, postremi μετακόνδυλοι appellantur, & ab his vnguium principia seu radices ῥιζωτικά, extremi deinde digitorum fines ῥᾶγες καὶ κορυφαὶ, vt scriptum est à Rufo in partium hominis nomenclatura. Porro ima digitorum ossa metacapio per diarthrosin alligantur, excepto pollice, cuius os infimum non metacarpio, sed carpo per diarthrosin copulatur. Ex quo quidam censent os illud non ad pollicem, sed ad metacarpium pertinere, ipsumque pollicem, vti & eos qui sunt in pedibus, duobus tantum ossibus constare.

δάκτυλος. digitus. minima mensura est earum quibus rerum interualla dimetimur. Hæc autem non secundum digiti longitudinem, sed secundum eius latitudinem siue crassitudinem accipi debet. Hæc sæpe Dioscorides vtitur, vt de anchusa scribens, δακτύλου τὸ πάχος, hoc est, digiti crassitudine. & de bunio, καυλὸν ἀφίησι πηχυαῖον εὐμήκη, πάχος δακτυλιαῖον. hoc est, caulem emittit quadratum, oblongum, digitali crassitudine. Quoniam vero indice & infami & medico pollex plenior & crassior est, minimus exilior & tenuior, differentiam quæ est in herbarum radicibus & caulibus, etiam his duobus digitis explanauit. Vt de radice eryngii, δακτύλου τὸ μεγάλου τὸ πάχος. hoc est, digiti magni crassitie. & de spinæ albæ caule, καυλὸν ἐπὶ δύο πήχεις, δακτύλου τοῦ μεγάλου ἢ καὶ μείζονος πάχος. hoc est, caulem supra bina cubita altum, maioris digiti aut etiam amplioris crassitudine. De radice inulæ Ægyptiæ, πάχος δακτύλου μικροῦ. Et pluribus in locis similiter, in quorum nonnullis & δἰδακτύλου & τρἰδακτύλου mensuram inuenies.

δάκτυλοι. dicuntur palmæ fructus, quos Græci alio nomine φοινικοβάλανους, Latini palmulas, Franci dattas vocant.

δάκτυλος. Graminis aculeati nomen est, quod etiam κορωνόπους dicitur. Eius tria genera statuuntur. Vnum cui in cacumine aculei sunt, plurimum quini: quod ab aculeorum, quasi digitorum, numero δάκτυλον appellant. Alterum ἀειζώῳ simile, δάκτυλον etiam dictum, quia ad reduuias optimum sit, & digitis medeatur. Tertium genus τῷ δακτύλῳ tenuius nascitur in parietinis & tegulis, cui caustica vis ineest.

Δαμασώνιον. dicitur à quibusdam τὸ ἄλισμα, sicut habetur apud Dioscor. & Galenum.

Δανάη. sic dicitur à quibusdam ἡ δάφνη ἀλεξανδρεία, hoc est, laurus Alexandrina: vt habetur apud Dioscoridem.

Δανάης ξηροκολλήσιον. Describitur ab Aetio lib. 7. cap. περὶ ξηροκολλήσεων.

Δάπας & Δαπὸς, vide in Ἄρτος ἄζυμος.

Δαρτὸς. vna est è quatuor membranis quæ testes inuoluunt. Earum prima & intima ὑπόδυμος est: post eam ἐρυθροειδὴς: tertia δαρτὸς, carnosa, erythroide multo valentior: quarta & extima scrotum est.

Δασὺ πνεῦμα. spiritus asper. Sic à quibusdam appellatur qui cum sono ducitur tum ob angustiam loci quo ille redditur, tum propter humoris multitudinem, vt annotat Galen. comment. 3. εἰς τὸ περὶ ἄρθρων.

Δάσυμμα. oculi vitium idem quod πρόχυμα, vt scripsit Aetius lib. 7.

Δαύκιον ἢ

Δαῦκος. herba est trium generũ. Creticum fœniculi similitudine, minoribus foliis & candidioribus, caule semipedali, capitibus rotundis, vt coriandri. flos albus, semen album, acre, hirsutum & odoratum. radix crassitudine digitali & longitudine dodrantali. Nomen retinet in officinis. Latinis Gallica pastinaca dicitur, vulgo sylueſtris carota. Alterum vbique prouenit, apio simile, feruens, acre, odoratum, radice digitali crassitudine, bipalmum longa. Tertium pastinacæ non dissimile, opacante fastigium anethi vmbella, semine oblongo & odoratu graui sapore, vt cuminum, acri. Gal. & Paulus daucum nihil aliud esse voluerunt quam staphylinum sylueſtrem. Omnium generum semen calfacit & extenuat, vrinas & menses mouet. Dioscorides scribit πρὸ καυκαλίδος à quibusdã δαῦκον ἄγριον fuisse appellatam. Reperitur & Δαῦχος, vt testatur schol. Nicandri.

Δάφνη. laurus. Est arbor læui cortice & tenui, radicibus obliquis, inæqualibus, perpetua coma, caudice procero, pingui succo scatente, nodis perquam paucis. Geminam Dioscorides statuit, vnam tenui folio, alteram latiore. Deficcat laurus & calfacit vehementer. Eius fructus δάφνις appellatur.

Δάφνη ἀλεξανδρεία. laurus Alexandrina. herba est folio myrti sylueſtris, molliore, candidiore, maiore, seminis inter folia magnitudine ciceris rubri. ramos spargit à terra dodrantales, eoque ampliores, radice myrti sylueſtris, maiore, odorata, teneriore. Dicitur aliis nominibus δάφνη ἰδαία καὶ σεμνοδρακινὴ & ἰσοτραγλώδιον: vulgo vuluaria & Bonifacia dicitur. Calida est, acris & subamara.

Δαφνὶς. sic dicitur bacca seu fructus lauri arboris.

Δαφνίτης. est species vna τῆς κασίας in Arabia nascẽtis, quam & ἄχυ Dioscorides scribit appellari. vide in dictione κασία.

δαφνίτις etiam dicitur à quibusdam ἡ χαμαιδάφνη, vt habetur apud Dioscoridem.

Δαφνοειδὲς. frutex est ramosus, crassiore ac molliore quam laurus folio, floribus candidis, baccis è nigro rufis. Eius folia os ac fauces accendunt. Non aliud est quam sylueſtris laurus. Herbarii laureolam vocant.

δαφνοειδὴς etiam dicitur ἡ κνημαπὶς. de qua suo loco dicetur.

Δειπὴς

©BIUM

Δεινὸς ἰδεῖν πυρετός. grauis aſpectu febris. Eſt differentia febris apud Hippocr. lib. 6. τῶν ἐπιδημιῶν. Eam aliqui hecticam interpretantur, quæ in ſolidis partibus accẽſa, carnoſum genus vbi iam populata conſumpſit, & multo celerius ſpirituoſum, corpus ſtrigoſum & aſpectu terribile reddit, quod præter cutim & oſſa nihil amplius ſuperſit, præſertim ſi eſt hectica maraſmodes. Ob id homines ita emaciati, vulgo mortes vocantur, & nos, dum occurrunt, mortis modo terrent. Verum id ſummę emaciationis ſymptoma longis etiam morbis contingit & omni atrophiæ. Viſu quoq; terribiles ſunt febres quædam peſtilentes & malignæ, & omnes phreniticorum febres, quibus oculi cæſii & minaces & torua tuentes, & qui ſi à nobis ſpectentur, nos terreant, quia intenti, fixi & velut minarum pleni ſunt. Peſtilentes quoque cum phlyctænis aſpectu graues ſunt. Galen. tamen hecticam febrem apud Hippocr. intelligit.

Δείνοσμος. dicitur à quibuſdam ἡ κόνυζα, vt habetur apud Dioſcor. non dubium quin à grauitate odoris.

Δειρὴ. ὁ αὐχὴν καὶ ὁ τράχηλος. collum ſeu ceruix. proprie tamen ſic dicitur pars colli anterior, per ſynecdochen autem totum collum ſignificat. Hinc ὑποδειρὶς dicta eſt vltima colli anterioris pars, quæ monilibus cingitur, & περίδειρον totus ille colli ambitus apud Pollucem.

Δεκάμυρον. malagma Oribaſii, ſic dictum quod ex decem aromatum generibus paretur. Refertur eius compoſitio ab Aetio & Paulo, ſed deprauatis Pauli, vti iudico, exemplaribus pro nardo enim nardinum vnguentum reponi debet, vt habetur apud Aetium, & pro libris tribus ceræ, ſexcunx. alioqui iam non malagma erit ſed emplaſtrum.

Δελτοειδὴς μῦς. ſic dicitur muſculus qui brachiũ ad ſuperiora adducit, propterea quod triangularis videatur, & in Δ ſimilitudinem efformatus. Cuius baſis intelligi poteſt à media clauicula ad extremam vſque ſcapulam ſecundum humeri longitudinem, à quibus ſcilicet partibus ducit originem: latera vero, hinc quidem internum à clauicula, inde vero externum ab ima ſcapula ad medium vſque brachium, quo loco huius muſculi veluti vertex eſt. Is muſculus multum carnoſus eſt & in longum valde exporrectus, totumq; humeri ad ſcapulam articulum, quem ὦμον vocant, integit, vnde & ἐπωμὶς alio nomine appellatur, quaſi humero inſtratus & ſuperpoſitus.

Δελφινιὰς ἡ

Δελφίνιον. herba eſt cui rami ab vna radice dodrantum binum, vel etiam maiores, circa quos folia puſilla, tenuia, diuiſa, oblonga, delphini effigie. quanquam alii non foliis, ſed ſiliquis repãdis Delphinum referre prodant. qua ſimilitudine quidam inducti, delphinium ſenam eſſe Mauritanis dictam exiſtimarunt. Flos illi violæ albæ in purpuram vergens, ſemen in valuulis milio ſimile. Romani buccinum teſte Dioſcoride, vocauerunt. Herbarii quidam filium ante patrem appellant, quod ſiliquam & in ea ſemen ante floris exitium oſtendat.

Δελφὺς. vterus. ſic dictus quaſi ἀδελφοποιός. Siquidem ἀδελφοὶ dicuntur fratres ex eodem vtero procreati, quaſi vterini.

Δενδρίτης. dicitur à quibuſdam τὸ κοράλλιον, quod etiam alio nomine λιθόδενδρον appellatur.

Δενδρολίβανος. thus arbor. quæ & ſimplici nomine λίβανος appellatur, de qua vide ſuo loco.

Δενδρομαλάχη. althæa, ſiue ibiſcus. Maluæ agreſtis ſpecies: quam etiam ἀναδενδρομαλάχην Galenus appellat.

Δεξαμενή. labrum, lauacrum, ſolium aquæ calidæ, in quo qui lauantur, etiam innatare poſſunt. dicitur aliis nominibus ἔμβασις & κολυμβήθρα & μακρά.

Δέρμα. cutis. Eſt membrana omnium ampliſſima, partium ſubiectarum tegumentum, munimentum, ornamentum. Quia membrana eſt, ex eo intelligitur ſimplicem eſſe, planam, tenuem, albam, neruoſam, atque ob id ſentientem. Siquidem per cutem diſperſi nerui dant illi ſenſum, verumtamen ſentit ſolum, non etiam motum habet voluntariũ. Oritur ab extremitatibus vaſorum per ſubiectam carnem diſperſorum: hæ namq; dilatare coniunctæque, in cutem degenerant: quo fit vt à ſubiecta carne ſine ſummo dolore ſeparari non poſſit. Ac quanquam ex carne, venulis & alicubi arteriolis compoſita ſit, ex neruis tamen præcipue conflatur, nec tamen nerui prorſus naturam retinet, ſed inter neruum carnemque quodammodo media eſt. Nec vero ſolum omnium corporis partium, ſed etiam vniuerſæ quę generationi corruptioniq; ſubiicitur ſubſtantiæ media eſt: quod enim in duritia & mollitie, & in calore ac frigore ſimiliter medium omnium particularum ſortita ſit, ex eius quã dixi ſubſtãtia maxime intelligitur. Eſt enim veluti ſanguine præditus neruus, qui ſit inter carnem & neruum quiddam plane mediũ, & iis ambobus ſecum miſtis conflatum. Eſt enim neruus durus, exanguis & frigidus: caro mollis, multi ſanguinis & calida: media inter vtrumque eſt cutis, nec dura & plane exanguis vt neruus, nec mollis & ſanguine abundans vt caro. Eſt igitur cutis extremorum media calidi, frigidi, humidi & ſicci: præſertim autem manus, in qua tanquam temperatiſſima, perfecta tangendi poteſtas ſita eſt. ſic quidem vera cutis habet. Cæterum ab eius excremento alia cutis producitur ὑπόδερμις dicta, ei tori ſupertenſa, ſenſuq; deſtituta, & quæ ſæpe citra dolorem facile ab ea ſeparatur: de qua vide ſuo loco.

Δῦρα μήνιγξ. ἡ σκληρὰ ἐγκεφάλου μεμβράνη, hoc eſt, dura & craſſa cerebri membrana, oſſi caluæ adhærens, ſic dicta quaſi coriacea.

Δεσμίδιον. ſignificat faſciculum, vt eſt apud Scribonium Largum, ſiue manipulum, vt eſt

Definitionum medicarum libri XXIIII - page 109 sur 554

©BIUM

apud Celſum, cuiuſuis rei quam medici nec metiuntur nec ponderant, ſed manus complexu ſumunt. Neque vero δεσμίδιον modo dicunt, ſed etiam δεσμίδιον χειροπληθές, id eſt, faſciculum quantum manu licet comprehendere.

Δευτεία. lora. vinum ſecundarium. Eſt potionis genus quod fit maceratis aqua vinaceis. Ab Atticis ſic vocabatur. Græcorum vulgus πρύα, Aſiatici σαμψυκίνη temporibus Galeni appellabant, vt ſcripſit lib. 2. de aliment. facult. Coniectis, inquit, in parua dolia vinaceis tantum aquæ ſuperaffundunt, quoad omnia permadeant. quod vbi ſatisfactum videtur, in dolii fundo foramen aperiunt, vbi dilutum effluat, idque pro vino bibunt. Affundunt autem aquam moderatam, quo lora neque parcior ſit neque aquoſior. Deinde rurſum aliam aquam, parciorem tamen priore affundunt vinaceis, ita vt id quoque in potu ſit tolerabile, quod quidam Attici proprie δευτείαν nominari volunt. Vtraque capiti dolorem adfert, niſi quis dilutiores ipſas bibat, ſed prior magis caput ferit. Commodum hoc habent quod cito per vrinas reddantur, in quo tamen magnum eſt pro vuarum ſpecie diſcrimen. Dioſcorides ſcribit δευτείαν ab aliis πότιμον appellari, & fieri ſolitam adiectis metretis tribus aquæ in vinacea quibus triginta vini metretæ extractæ fuerint, calcatis vinaceis, & expreſſo decocto ad tertias partes, & additis in ſingulos congios modi eius qui remanſit binis ſalis ſextariis: poſt hyemem transfundi in vaſa, & ea intra annum vtendum, quod celeriter exoleſcat. Conuenit, inquit, ægris quibus timemus noxam vini, coacti ſæpe deſideriis eorum obtemperare: item à longa valetudine ſe recolligẽtibus. Parem fere eius conficiendæ rationem deſcribit Columella lib. 12. cap. 40. niſi quod ſimul ſpumas defruti ſiue ſapæ & fecem ex lacu confundit & permiſcet, eamque in tritam macerari vna nocte ſinit, poſtero die pedibus proculcat, & ſic permiſtam prælo ſubiicit. Scribit præterea & patrẽ ſuum ex aqua vetere eam facere ſolitum, & nonnunquam plus biennio innoxiam aſſeruaſſe. Plinius lib. 14. cap. 10. ſcribit non poſſe iure dici vina, quæ Græci δευτείας appellant, Cato & Latini loram, ſed tamen inter vina operaria numerari: tria eorum genera eſſe decima parte aquæ addita quæ muſti expreſſa ſit, & ita nocte & die maceratis vinaceis, rurſuſque prælo ſubiectis: alterum quomodo Græci factitauere, tertia parte eius quod expreſſum ſit addita aquæ, expreſſoq; decocto ad tertias partes: tertium eſſe fecibus vini expreſſum, quod fecatum Cato appellabat. Nulli autem ex his plus quam anno vſum eſſe.

Δεύτειον. ſecundæ. fœtus in vtero velamentum, quod & χοεῖον appellatur, vt ſcribit Paulus lib. 6. cap. 75.

Διαβητήριον. deleterium. Eſt medicamentũ quod totius naturæ ſuæ contrarietate corpus animalis corrumpit. Id genere duplex eſt: vnũ quod omnino corpori contrarium eſt, & nulla qualitate à corpore alterari poteſt. eiuſmodi eſt papaueris ſuccus, ſiquidem nulla ſubſtantiæ ſuæ mutata parte, ſed tota ſeruata integra, corpus noſtrum afficit: neque enim in eum quicquam agere, ne vna quidem qualitate poteſt, multo minus tota ſua ſubſtantia poſſit. Alterum genus eſt eorum quæ ex noſtro calore momentum aliquod mutationis accipiunt, ac deinde in multifarias alterationes vertuntur, quibus corrumpi naturam noſtram accidit. ſunt autem hæc genere duplicia: alia poteſtate calida, vt quæ corporis naturam rodunt, putrefaciunt & liquant: alia vero frigida ſunt, vt cicuta, hyoſcyamus, mandragora. hæc enim omnia calido corpori applicata & mutationis momentum aliquod hinc adepta partim eorũ ad ſummam caliditatem, partim perueniunt ad putredinem, partim in cor delata calorẽ natiuum ſuo frigore extinguunt. hæc autem & ὀλητήρια & φθαρτικὰ & φθοροποιὰ appellantur.

Δημήτρια σπέρματα. Cerealia ſemina. ſunt quæ alio nomine dicuntur ὄσπρια, & à quibuſdam etiam χέδροπα. ſcilicet omnia ex quibus confici panis poteſt, vel vicem panis ſupplere, ſiue manu legantur, quæ proprie Græcis χέδροπα, Latinis legumina appellantur: ſiue falce putentur, vt triticum, hordeum, lens, faba, lupinus, cicercula, panicum, milium, piſum, fœnum Græcum, auena, tipha, cicer & alia id genus.

Δημητριάς. ſic dictum fuiſſe à quibuſdam τὸν ἀφεψητῶνα, Dioſcor. author eſt.

Διαβήτης. eſt ſubita potus omnis per vrinas cum magna ſiti profuſio. Proprie pertinet hic affectus ad renes: Gal. vero etiam huius participem quodammodo veſicam facit, ſcribens hunc renum veſicæque affectum ſimilem eſſe ventriculi inteſtinorumq; læuitati. Conſentit quidem quodammodo veſica, & copia vrinæ premitur, at nec ipſe morbus, nec morbi cauſa eſt in veſica, ſed in ſolis renibus. Eſt autẽ attrahendæ vrinæ inexplebilis cupiditas, & eius retinendæ impotentia. Attractionem tantam excitat vel calida & ſicca renum intemperies, vel humor biliоſus, acris, ſalſus, & renes aſſidue irritans, inq; ipſo renum corpore impactus, vel, vt ait Aretæus, morbus aliquis acutus in renes firmatus, & per criſim malignitatem ſuam in eos deponens, vel venenum aliquod deleterium, ex eorum genere quæ veſicam & renes infeſtant, quale id eſt quod à Dipſade funditur. Hæc enim omnia ſitim ingentem mouẽt, ob quam aſſidue æger bibit. Potum autem hunc auide renes attrahunt antequã etiam in ventriculo concoquatur, ſed eum propter imbecillitatem non retinent, ſed talem effundunt qualis ſumptus eſt. Qua in re diabetes appetẽtiæ caninæ perſimilis eſt quam ὄρεξιν κυνώδη vocant. Nec vero id ſolum quod bibitur protinus crudum meiitur,

©BIUM

tur, ſed humor etiá copioſus à renibus colliquato corpore trahitur, in eoq; diabetem proprie conſiſtere Aretæus arbitratur, definiens eſſe, ὑρηῶν καὶ μελέων εἰς οὖρον σώτηξιν, hoc eſt carnium & membrorum in vrinam colliquationem, ob quam & ſumma totius corporis macies eſt, & copioſior multo vrina redditur quam potus ſit. Diuturna quidem eſt huius morbi creatio, & longo tempore parturitur, ſed breuis hominis vita eſt, in quo malum hoc perfectum fuerit. Velox enim eſt colliquatio, & cũ dolore laborãtes meiunt, vt ſcribit Aretæus. Viſcera, vt idẽ ait, ipſis vri videntur, omnia faſtidiunt, animo ſunt dubio, ſaliuã habent albã & ſpumantẽ, præcordia grauia. Quod ſi amplius increſcat morbus, calor mordax in viſceribus ſentitur abdomẽ corrugatur, venæ intumeſcunt, fit tabes. Quod ſi vel modico tempore à meiẽdo abſtinuerint, tument lumbi, teſtes & ilia. Rarũ id prorſus mali genus, & à Galeno bis tãtum viſum. Eo autem nomine appellatur, quod humor corporis nullo in loco conſiſtat, ſed ſubinde de loco in locum διαβαίνει, hoc eſt pertranſit, non aliter quam aqua per ſiphonem, quem διαβήτην vocant mechanici, vt ſcribit Columella lib. 3. cap. 10. Alii aliis nominibus eum appellarunt, ὕδρωπα εἰς ἀμίδα, διάῤῥοιαν εἰς οὖρα, δι-ψακὸν: Latini nullum illi peculiare nomen dederunt.

Διάβρωσις. eroſio dicitur & αἰ διάβρωσις. Eſt autem exulceratio à re acri & mordaci facta. Si intrinſecus ab ipſo animali prouenit, vitioſi ſucci ſoboles eſt. ſin extrinſecus, aut à valentibus medicamentis fit, aut ab igni. Hæc ab effectu διαβρωτικὰ appellantur, media quodammodo inter ἐκφορητικὰ καὶ καυστικὰ, hoc eſt extergentia & adurentia. Sunt enim extergentibus valentiora, vrentibus autem debiliora & periculoſa minus, vt ſcribit Galenus libr. 1. περὶ κράσεως. Huius generis ſunt auripigmentum, ſandaracha, Aſiæ petræ flos, & miſy.

Διαδόσεις. dicuntur apud Hippocr. migrationes humoris de parte in partem, ſiue humoris alicuius exceptiones. Sic enim aliquando humor de parte in partem transfertur, vt à iecore in lienem & contra. Huius generis ſunt abſceſſus omnes critici.

Διάδοσις. digeſtio ſeu diſtributio alimenti, cum per venas maiores in minimas ipſumq; corporis habitum tranſit. dicitur & αἰ διάδοσις.

Διαγλαύκιον. collyrii nomen eſt, quod à Scribonio Largo deſcribitur hũc in modum: Croci P. v. ſarcocollæ P. x. glaucii ſucci P. xx. tragacanthi P. v. opii P. v. Scribit autem Largus ſe opium adieciſſe, cum in veterum compoſitione non eſſet. Non eſt dubium à ſucco glaucii ſic dictum eſſe.

Διαδαφνίδων ſeu Διὰ δαφνίδων. Emplaſtri nomẽ eſt nobilis & perutilis ad extrahendum. Recipit, vt refert Celſus, Reſinæ terebinthinæ P. xx. nitri, cerę, picis aridę, baccarum lauri, ſingulorum P. xxx. olei paulum. Sic appellatur quia lauri baccas contineat.

Διάζωμα. ſeptem tranſuerſum, à Gaza apud Ariſtotelem dicitur cinctus & præcordia. Proprio & vſitato nomine διάφραγμα appellatur. vide ſuo loco.

Διαζωνὴρ. ſic à quibuſdam peculiari nomine vocatur duodecima dorſi vertebra. A cinctu ſic dicta eſt, quod per eam partem cingimur.

Διάθεσις. affectio. Dicitur ab Ariſtotele qualitas eſſe facile mobilis à ſubiecto. venit ἀπὸ τῦ διατιθέσθαι, quod ſignificat affectum & diſpoſitum & conſtitutum eſſe, atque tam in bonum quam in malum vſurpatur, & in aliis etiam quam in homine. Nam & cantus & harmoniæ & orationis & dictionis διάθεσις quædam videtur eſſe, pertinetque ἡ διάθεσις nomen ad omnes pariter, tum qui ſani, tum qui ægri ſunt, tum qui neutro modo ſe habent. Siquidem omnes quodammodo διατιθενται. Itaque ἡ διάθεσις commune nomen eſt, & morbi & omnium ſymptomatum & cauſarum morbificarum: eorum enim vnumquodque διάθεσις eſt, non autem è contrario omnis διάθεσις aliquid eorum. Siquidem omnem motum, omneſque adeo ſenſuum alterationes in ſe comprehendit, non ægris modo, ſed ſanis etiam contingentes. In viſu quidem eas quæ ab albo, nigro, flauo, & cæteris coloribus fiunt: in tactu, quæ à calido, frigido, humido, ſicco, molli, duro, cæteriſque id genus: & ad eundem modum in ſingulis reliquorum ſenſuum. At hæ omnes alterationes reuera πάθη ſunt, id eſt paſſiones. Itaque πάθος καὶ διάθεσις idem quodammodo videntur. Atque idem certe ſunt, ſoloque motu inter ſe differunt. Nam dum mutatur & alteratur quippiam, πάθος fit, vt cum incaleſcit aut cum refrigeratur, à calore vel frigore procul dubio paritur: vbi vero motus deſiit & iam incaluit aut refrixit, aut nigredo vel albedo inducta eſt, διάθεσις exiſtit. Græci tamen, vt ait Galenus, etiam manentem διάθεσιν, ſedato iam motu, πάθος ſolent appellare, ſicuti & cauſam non eam tantum quæ facit, ſed eam etiam quæ iam fecit: quanquam neque hæc ſimpliciter cauſa eſt, nec ἡ διάθεσις quæ manet, ſimpliciter πάθος dicenda ſit.

Διαθέσιμους. διαφύσεις, apud Hippocr. vt interpretatur Erotianus.

Διαϋγὴς διαφανὴς. apud Hippocr. hoc eſt tranſparens, lib. 2. de morbis muliebr.

Δίαιτα. victus ratio. Eſt certa vitæ inſtitutio quã quis ſequitur in rerum omnium vſu. Neque enim ſolo cibo & potione conſtat, verum etiam omnibus aliis, vt ocio, exercitatione, balneo, venere, ſomno, vigiliis, & aliis omnibus quæ quouis modo fiunt in corporibus humanis, vt ſcribit Gal. comm. 3. in lib. 3. epid. Hæc enim omnia qui ita moderatur vt bene habeat, bona victus ratione: qui vero peius ex his habet, mala vti dicitur. Sed hæc δίαιτα iure dici non debet. Pertinet enim hoc nomen proprie ad eam quæ bona eſt, cuius inſtituendæ diſciplina διαιτητικὴ dicta eſt, nõ leuiſſima pars artis me-

Definitionum medicarum libri XXIIII - page 111 sur 554

©BIUM

dicæ. Est autem duabus eius partibus communis, tum illi quę sanitatem tuetur, tum alteri quæ morbos curat. Nam & sani & ægri suam habent diæteticen. In sanis quidem permagni est momenti (imo vero tota ipsa ὑγιεινὴ est) non modo ad conseruandum sanitatem, sed etiam ad bonos mores faciens. Siquidem praua victus ratio & mores bonos corrumpit, & semina morborum in corporibus spargit; quæ postea tum ex seipsis, tum ab ambientis aeris temperamẽto principium mutationis adepta, grauissimos morbos pariunt. Cæterum non est simplex & vniius modi sanorum diæta, sed tam multiplex, quam sunt & variæ temperamentorũ differentiæ & aeris constitutiones, qui in victus ratione legitime instituenda magnam sibi partem vendicat. Sunt tamen in ea duo hæc potissimum præcepta, in quibus tota fere vertitur: integram sanitatem similibus esse conseruandam, inclinatam autem, & in vitium prope ruentem, modico contrariorum vsu retinendam esse. Est autem diætetice morborũ curationis pars maxima, quæ victus eã rationem instituit & ordinat, quę & vires sustentet, & morbum oppugnet. In qua recte instituenda ad multa attentum esse oportet. Nam & morbi speciem & eius accessiones & tempora & ægri naturam & consuetudinem & vires præsentes, adhæc anni tempora & constitutiones considerare cõuenit. Inde varia τῆς διαίτης nomina, λεπτὴ ἀκριβὴς, ἐφάπτως λεπτὴ, λεπτοπάτη, σμικρὸν ἀδροτέρα, ἀδρά: de quibus Hippocr. & Galen. libr. 1. aphor. 4. & 5. Item λεπτύνουσα καὶ παχύνουσα, hoc est, extenuans & incrassans: de quibus apud Galen. libr. de sanit. tuenda, & libro 7. meth. med. & lib. de victu attenuante. Est autem hæc dieta proprie θεραπευτικὴ, à qua diuersa tantum est alia quæ dicitur ἀναληπτικὴ. nam differunt inter se θεραπεία καὶ ἀνάληψις. Hæc conualescentibus à morbo conuenit. in quibus, quia nulla præter naturam causa supereſt, neque affectio morbosa, sed infirma tantum sanitas, aut paruà admodum vitia quæ per imbecillitatẽ vitari vix possunt, ea diæta vtendum, quæ robur quod deest suppleat, quodque vacuatum est atque dissipatum refarciat, simulque concoquat, euacuet purgetque excrementa, & ab his abstineat quæ sanitatem sæpe labefactant, cuiusmodi sunt algor, æstus, lassitudo, cruditas, ebrietas, vigiliæ, iracundia & reliqui animi affectus: hæc enim omnia τῆς διαίτης nomine comprehendi ante diximus.

Διαιτητικὴ. medicinæ pars quæ docet victus ordinandi artem. Hanc Galen. lib. ad Thrasybulum Homeri temporibus nullam fuisse existimat, ipseque Plato philosophus antiquos Asclepiadas hac medicinæ parte non admodum vsos esse asseuerat. Tanta illis temporibus erat in cibo abstinentia. Sed cum ars ea ad tuendam sanitatem proprie pertineat, alia tamen est διαιτητικὴ quæ ab omnibus pars τῆς θεραπευτικῆς esse cẽsetur, docetque quæ cuique morbo ratio victus quadret. Eius autem exactam notitiam non ipse modo morbus eiusue causa, sed vires etiam eius qui ægrotat, & natura & consuetudo, & ætas & anni tempus, & cætera eiusmodi præstant. Pars ea τῆς θεραπευτικῆς longe nobilissima est, de qua tribus libris Hippocr. accuratissime disseruit.

Διακίνησις. dicitur apud Hipp. cum ossa non toto quidem loco mota sunt (id namque ὀλίσθημα appellat) sed cum paulum exciderunt, vt annotat Galen. comm. 3. εἰς τὸ περὶ ἀγμῶν, & 4. εἰς τὸ περὶ ἄρθρων.

Διακνίει. apud Hippocrat. idem quod κνησμᾷ. Dicitur & δηκνᾷ, vt annotat Galenus ἐν ταῖς γλώσσαις.

Διακοπὴ. dicitur ab Hippocrate vulnus omne quod alte descendit impactumque est. Scribit tamen Galen. proprie eo nomine significari apud medicos solutam in osse capitis continuitatem ab aliquo acuto occurrante atque abscindente, vocarique aliis nominibus ἐγκοπὴ & ἔδραν.

Διακόπων σφυγμὸς. interciſus pulsus. hic proprio nomine δορκαδίζων vocatur, de quo vide suo loco.

Διακριτικὴ δύναμις. secretrix vel discretrix facultas. Ea tanquam quinta facultas inter naturales à plerisque ponitur, qui Galenum culpæ insimulãt quasi eam non nouerit. Aiunt enim hanc esse facultatem à reliquis omnino diuersam quæ bonum à malo secernat, separet, & quodammodo diiudicet, eamque diuersam esse ab expultrice, quod prius malum à bono secerni oporteat quam vacuari. Eius enim facultatis beneficio, vt aiunt, renes serum à sanguine secernunt, lien melancholicum succum, & natura singularum partium non tantum in alendo corpore, sed per morborum etiam crises vtilia à superuacuis, & maligna à benignis primum secernit, & postea vacuat atque expellit. Certe Gal. facultatem hanc non videtur à reliquis distinxisse. Ipse quidem nomen hoc in libro de symptomatum differentiis vsurpauit, vbi ea persequitur quæ ad functionem naturalem pertinent: verum illic eam ἀντὶ τῆς ἀποκριτικῆς, hoc est pro expultrice, accipit. Ait enim in regio morbo naturalis coloris mutationem fieri, sed eam nisi alteratricis venarum virtutis vitium sit, τῆς διακριτικῆς ἐνεργείας, hoc est discretricis actionis, symptoma esse. siquidem excretio secretione quadam fit. Nec tamen eiusmodi secretio propriæ cuiusdam facultatis est opus, sed vel ad attractricem aut retentricem sequitur, aut mistum quid est ex actione retentricis atque expultricis. Bilis enim aut seri à sanguine secretio nihil est aliud quam rei conuenientis & familiaris attractio. Eam autem necessario sequitur secretio: nam simul atque attrahitur, secerni quoque & separari oportet ab eo à quo attrahitur, alioqui non iam serum aut bilem, sed totum ipsum sanguinem attrahi oporteret. Similiter in mittendo sanguine secretio etiam

©BIUM

etiam fieri manifesto cernitur: primū enim natura si sit robusta nec ab aliquo impedita, vitioso sanguine sese exonerat, deinde bonum quoque profundit coacta, nec tamē id opus secreticis facultatis est, sed partim retentricis, partim expultricis. Siquidem naturâ superuacuum expellente & vtile bonumque retinente, eiusmodi secretionem fieri contingit, quæ tamen non vnius facultatis, sed duarum opus est. atque idem de reliquis quoque morbis iudicandum, per quos natura inter bonum & malum distinguere videtur. Hi namq; alicuius à Gal. commemoratæ facultatis omnino motus sunt.

Διάχροα. sunt collyria arida, ophthalmiæ principio conuenientia. sic dicuntur quod croco constent. Inter quæ hoc vnum præcipuum habetur quod ab Aetio & Paulo AEgineta describitur. Recipit autem sarcocollę drach. VIII. croci drach. IIII. glaucii drach. IIII. vt scriptū inuenitur apud Paulum. Aetius habet glaucii drach. XXIIII. Omnia sicca læuigantur: deinde gummi drach. IIII. tragacanthi drach. II. adiiciuntur, atque in collyrii formam rediguntur. Id autem eadem die fieri oportet. Nam collyria diu in mortario manentia nigrescunt & vires immutant. Est alterum ab hoc diuersum διάχροον, quod habetur apud Celsum & caligationem oculorum, quæ propter lippitudinem oritur.

Διάλειμμα. integritas, intermissio. Dicitur quidem in febribus ἀπυρεξία, in aliis vero morbis, vt cephalæa, epilepsia, podagra, simpliciter διάλειμμα, ἀπὸ τ̃ διαλείπειν, hoc est ab intermittendo. significat autem apud Hippocratem εἰλικρινῆ κένωσιν, hoc est remissionem puram & synceram, vt aphor. 43. libro 4. febres quæcunque non intermittentes tertia die fortiores fiūt, magis periculosæ: si vero quouis modo intermiserint, periculum abesse significatur sic enim in comment. Galen. explicat. Idem vero initio comment. 3. in lib. 1. περὶ ὀπτ ἡμιῶν scribit intermissionem bifariam dici, primum quidem de iis febribus quæ accessionem perpetuam non habent. deinde vero de iis quarum accessio non soluitur integre, etiamsi insignes subeat mutationes, & post principium, augmentum, atque vigorem manifestam habeat remissionem.

Διαλείπειν. quod dicatur ab Hippocrate de febribus quæ εἰς ἀπυρεξίαν desinunt, annotauit Galen. comment. in aphor. 43. lib. 4. Verumtamen apud veteres bifariā dictum fuisse, idem explicauit comment. 3. in lib. 1. περὶ ὀπτημιῶν: interdum quidem de iis febribus solis quæ perpetuam accessionem non habent, interdum vero de iis quarum nō recedit accessio, sed insignes faciunt mutationes singularum accessionum, in principium, incrementum, vigorem & declinationem. Sed iuniores quosdam medicos eas quæ nō magnam mutationem habent, appellare σωιόχους: eas autem σωεχεῖς dicere solas, quæ non veniunt ad integritatem, & intermittūt post singulas accessiones: easdē autem vocari ab antiquis continuas, interim intermittentes quod scilicet inter continuas & integre desinētes mediæ sint: proinde eas vbi cum synochis conferuntur, intermittentes appellari: cum iis vero quæ ad integritatē perueniunt, continuas.

Διαλειπὼν πυρετὸς. febris intermittens. Est febris putrida quæ vicissim soluitur & repetit. Gignit omnis ex humore putrescente, nō quidem vbiq;, sed in habitu corporis & minoribus venis, eoque differt à continua, cuius materia in vasis maioribus continetur. Discrimen enim à loco est. Putret autem triplex tantum humor, pituita, bilis flaua, bilis atra. Inde tres sunt omnes intermittentium febrium differentiæ materia differentes, quotidiana, tertiana, quartana. Quotidianam pituita, tertianam bilis flaua, quartanam bilis atra gignit putrens & per habitum corporis delata. Quod quamuis apud multos fide careat, verissimum tamen esse ex iis intelliges quę scripta sunt â Galeno extremo lib. 2. de differen. febrium: ea enim huius rei abunde fidem faciunt: ac si breui charta tota ea demonstratio comprehendi potuisset, eam hîc inseruissem, sed longior est, & nemo non habet librum eum Galeni in manibus. Humor ille quisquis sit, colligitur primum in toto habitu, aut totius habitus parte aliqua, vt in ventriculo, iecinore, liene, cerebro etiam quandoq;, aut pulmone, aut corde, aut renibus, aut vtero: cumque propter partis intemperiem aut imbecillitatem concoqui nequeat, pro bono & vtili vitiosus & nocens euadit & putredinem concipit. Inde facultas expultrix irritata, ipsum tāquam alienum & noxium expellit. Expulsus autem & delatus per sensibiles corporis partes, vel frigus vel horrorem, vel rigorem excitat, pro varia humoris natura. Pituita enim suo contactu, & quia frigiditate vel alterationem subitam mouet, vel continuum diuellit, transiens per partes sentientes, primum frigus, deinde etiam horrificum frigus, vbi paulo plus incaluit, excitat. Bilis quia pungit & rodit, & calorem natiuum cum sanguine & spiritu intro reuocat, horrorem: melancholicus vero humor rigorem inducit. Deinde vero in corpus reuocato & accenso & concepto per putredinem calore febris accenditur (si modo humor tantus est, vt qui ex eius putredine accēditur calor cordi cōmunicari possit) nec desinit, donec vniuersus ille humor, qui putruit, absumptus sit & in cinerem versus, quemadmodū & ignis ardere non cessat quamdiu humor aliquis in ligno supereſt. Est enim caloris febrilis ad putrentem humorem eadem fere ratio, quæ & ignis ad ligna. Ex ipsis enim lignis, dum alterantur, generatur ignis, nec tamen perpetua est hæc alteratio, sed finem habet vbi consumptus in totum fuerit natiuus lignorū liquor & in cinerē redactus. Sic

©BIUM

in putri humore calor accenditur & tamdiu pſeuerat, donec omnino fuerit aſſatus, aut è corpore quouis modo vacuatus. Nã ſi intro pellitur in carnẽ interiorem, & verſus vẽtriculũ, inteſtina aut renes, vomitu, aut deiectione, aut vrinis finiet acceſſionem: aut ſi ad cutim, quod fere fit, pellitur, madore aut ſudore tandem diſſipatus acceſſioni finẽ facit & intermiſſionem febris adfert: ſiquidem integre vacuetur, puram & integram: ſin minus, dubiam, & in qua manifeſtum ἐμπύρευμα relinquetur. Oportet autem vt febris intermittat, tantum humoris poſt ſingulas acceſſiones excerni, quantum per ipſam acceſſionem computtuit. Nam ſi vel propter ægri corporis denſitatem, aut errorem aliquem totus humor, aut bona eius portio in corpore retineatur, pro eius copia acceſſio ipſa vel grauior, vel mitior diutiſſime, & ſæpe ad alteram acceſſionem perſeuerabit. Hæc quidem intermiſſionis, quam διάλειμμα medici appellant, cauſa eſt, eiuſque, vt ſuo loco dictum eſt, geminæ. Verumtamen ſoluta ea acceſſione, factaque intermiſſione, altera nihilominus acceſſio vel ſecundo die, vel tertio, vel quarto repetit, poſteaquam ſcilicet humor talis tantuſque in caloris febrilis foco denuo coaceruatus eſt, vt eum partis natura amplius ferre patique nequeat, ſed iam putrere & calere incipientem à ſe depellere conetur. Tamdiu autem circuitus iſte acceſſionum perſeuerat, quamdiu ipſa putredinis cauſa in parte febrem fouente reſidet, proque eius cauſæ magnitudine magna putredo magnaque acceſſio excitatur. Ac pituita quidem, quia cruda ſemicoctaque eſt, facile in ventriculo aut alia parte gignitur & colligitur, ideoque quotidianas gignit acceſſiones, poſt vigeſimã quartam horam recurrentes, vel eo etiam celerius quo crudior fuerit. Bilis flaua, ſi exquiſita eſt, quia longiore eget tempore ad ſui perfectionem, tertio quoque die colligitur, & redundat in iecinore, nec citius, niſi pallidior, crudior, frigidiorque ſit, & pituitę particeps. Bilis quoque atra ſi naturalis exquiſitaque eſt, quia longiori tempore à liene trahitur & in eo coaceruatur, aut ſi vſtione fit, tardius omnino eam gigni oportet quam flauam bilem, quarto quoque die acceſſiones mouet, vel celerius etiam, prout magis ad flauæ bilis naturam accedit. Hinc fiunt acceſſionum anticipationes. Quod ſi horum trium humorum ſinguli naturæ modum exceſſerint, vt pituita quidem ad flauam bilem magis accedat, bilis flaua ad atram, atra autem craſſior ſit quam naturæ eius modus & ratio ferat, aut magis vſta ſit, ipſaque putredinis cauſa parua ſit, nec valde offenſa ſit & irritata facultas expultrix, tardiores fient acceſſiones, & ab atra etiam bile fortaſſe quintanæ, ſeptimanæ & nonanæ febres, quas libr. 1. περὶ ὀπὸ ἡμῶν Hippoc. commemorat.

Διαλείπων σφυγμός. pulſus deficiens ſiue intermittens. Eſt pulſus inæqualis in pluribus pulſationibus, in quo non ſolum vno, ſed pluribus etiam magnis vnus minor apparet, atque interdum totus quoque motus aboletur. Huic contrarius eſt ὁ παρεμπίπλων, in quo expectata quiete, in medio tanquam ſuperuacuus aliquis pulſus incidit. fit ab imbecillitate facultatis pulſificæ. Differt ἀπὸ τῆς ἀσφυξίας, ἣν hæc vt ſenſus ipſe indicat, ſit veluti defectus totius functionis, ille vero dimidiatæ tantum priuatio.

Διάλυσος. ſic dicitur à quibuſdam σιδηρᾶς ἡφαίστια, vt habetur apud Paulum lib. 5. cap. 3.

Διαμόπωσις. eſt linamentorum in vlceris cauitatem inſertio.

Διήνεκος. perpetuus apud Hippocr. libr. de articul. Sic autem appellat τὰς τένοντας ſiue τόνους, quaſi à ſuperiore parte deorſum magna longitudine protenſos, vt annotat Galen. comment. 3.

Διάξυλον. id dicitur quod inane non eſt nec teneram fungoſamque medullam habet, ſed lignoſa ſoliditate durum eſt. Eo nomine ἀπάλαθον à Syris vocatũ fuiſſe, habetur apud Dioſcoridem.

Διαπάσματα. dicuntur aſpergines medicamenti alicuius ſicci & in puluerem triti. fiũt ad varios vſus. Plinius quædam ad coercendos ſudores, & vt à balneis inareſcant corpora parari ſcribit ex roſis libro 21. capit. 19. diapaſmata, inquit, ex roſis fiunt ad ſudores coercendos, ita vt à balneis inareſcant corporibus, deinde frigida abluantur. id quod Dioſcorides Græce dixit, χεῶνται δὲ καὶ πλέους ἐν διαπάσμασι καὶ συγχίσμασι μετὰ τὸ λουτρὸν, καὶ μετὰ τὸ ξηρανθῆναι ἀπονίζονται ψυχρῷ. hoc eſt, vtuntur vero etiam plures in diapaſmatis & ſynchriſmatis poſt balneum, & poſtquam reſiccati fuerint, frigida abluuntur. Idem Plinius lib. 13. cap. 2. Siccis, inquit, odoribus conſtant quæ διαπάσματα vocantur. De his & Martialis lib. 1.

Quid quod olet grauius miſtũ diapaſmate virus?

Diapaſma enim dixit ſiccos odores qui in in paſtillos inſpergebantur. Verumtamen non eum modo vſum præſtabant, nec ex medicamentis vnius generis componebantur. Siquidem totis corporibus vel eorum partibus fouendis, ſiccandis, laxandis, adſtringendis, molliẽdis, durandis, & odorandis aliquando inſpergebantur. id quod ſatis euidenter docet Paulus Aegineta lib. 7. cap. 13. καταπάσματα appellans, quæ omnino eadem ſunt atque διαπάσματα. Dicitur autem διάπασμα non id modo quod corpori ſiccum inſpergitur, verum etiam quod in potum inditur, & inſperſum potui bibitur. Nam & huius exempla quędam habentur apud Gal. vt libro 9. περὶ κατὰ τόπους: anchuſam tenuiſſime tritam cum aqua potabili bibendam dato. Et, ſtruthii cochlearium cum melle dato. Nam ipſe medicamenta hæc καταπασὰ, ſiue (quod idem eſt) διαπάσματα appellat. Refert tamen Oribaſius ex Antyllo ἐμπάσματα, καταπάσματα & διαπάσματα differre: quod ἐμπάσματα compeſcendis ſudoribus aut alia corporis

potis per halitum digestione adhibeantur, aut ad summam cutim scarificandum, aut commouendum pruritum: καταπάσματα vero vlceribus superponantur: διαπάσματα vero ad odoris gratiam apparentur, & alis atq; feminibus ad summouendam graueolentiam illinantur.

Διαπεπλεγμένα σκέλεα. hoc est, diuulsa longoque interuallo à se inuicem distantia crura. Id participium, vt ait Galen. comment. in prognosticum, etiam διὰ τοῦ χ διαπεπλεγμένα scribi potest.

Διαπλῆσαι. significat apud Hippocratem diuaricarica & cruribus diductis iacere: quod etiam ab eo ἐκπλῆσαι dicitur. Græci enim πλαγάδα, siue (quod idem est) πλαχάδα appellant, quod inter vtrumque crus spatium est, vt scribit Galen. commen. 2. εἰς τὸ περὶ ἀρμῶν.

Διαπήματα. transuersaria. pars sunt instrumentorum, quæ ad crurum laterumq; compaginem fiunt: ad quem vsum primo præcipueq; destinantur. Huc accedit quod machinationes quoque sustinent, vt puta trochleas, cubitos, atque alia quædam.

Διαπήδησις. est solutæ continuitatis species, per quam sanguis, veluti transcolatus, siue sudoris modo transmissus effluit. Id autem duabus de causis contingere potest. Nam vel vasorum tunica ipsa rarefacta, sanguine vero tenuato oritur: vel accidit interdum ex gracilium vasorum ore adaperto. Non est autem hæc sanguinis effusio qualis per anastomosin, in qua tum maiorum venarum arteriarumq; ora aperiuntur, tum sanguis impetu & copia erumpit. Siquidem per διαπήδησιν veluti transcolatur siue sudoris modo transmittitur, perque carnem sub cute diffunditur in modum τοῦ ὀκχυρωμάτων, temporisque progressu liuescit & ater euadit, paruis grumulis ex dispersо in multas cutis partes sanguine coactis. Nec vero proprie sanguis est qui per διαπήδησιν effunditur, sed seri potius species, vt scribit Gal. in lib. de sympt. caus. Eumque in modum ex iecinoris renumque debilitate meiitur ac sæpe per aluum deiicitur sanguinolentum serum. Itaque ἡ διαπηδήσεως præcipua causa est sanguis serosus, tenuis & calidus effluens per vasorum tunicas rarefactas, eoque proprie differt ab anastomosi. Quod si contigerit aliquando διαπήδησις apertis vasorum osculis, vasa quidem omnino exigua sunt, & ex quibus sanguis impetu & copiosus emanare non potest.

Διάπλασις. dicitur à chirurgis fracti ossis compositio eiusmodi, vt comminuti ossis extrema se contingant omnesque eius partes sibi ex aduerso collocentur, & in pristinam vnitatem reducantur, vt annotat Gal. commen. 1. εἰς τὸ περὶ ἀρμῶν.

Διαπλάττειν. illinere, inungere. Inde διαπλάσματα vnctiones aut fomenta, quibus totum corpus oblinitur. Significat & membra fracta componere, atque in pristinam formam restituere, vt, cum scribit Gal. comm. εἰς τὸ περὶ ἀρμῶν: ὅπως ἀεὶ φυλάττοιτο τῶν διαπλασθέντων ἡ θέσις. hoc est, vt semper conseruetur fractorum membrorum compositio.

Διαπνοή, difflatio, perspiratio, transpiratio. Est totius corporis veluti respiratio quædam per cutem. Est enim species quædam respirationis quæ ἀναπνοὴ dicitur. Itaque vt hæc duplici motu constat, vno quo aer frigidus attrahitur, altero quo fuliginosa excrementa vacuantur, sic duplici modo ipsa διαπνοὴν efficitur, & animalium corpora difflantur. vno quidem, effusis ad exteriora vaporosis & fuliginosis superfluitatibus, altero vero attracta refrigerante ac ventilante natiuum calorem aerea substantia. Hi autem motus quoniam obscuri sunt, ipsum ideo opus à medicis λόγῳ θεωρητὴ διαπνοὴ, & ἄδηλος αἰσθήσει διαπνοὴ, hoc est, perspiratio quæ ratione comprehendatur, & transpiratio sensu imperceptibilis, appellatur. Hæc corporibus omnibus toto vitæ curriculo ineſt, eiusque author est calor natiuus, etiamsi varia sit pro discrimine ætatum, anni temporum, studiorum, & totius, vt breuiter dicam, diætæ. In quibus tamen differētiis commune hoc ineſt, quod calidioribus temporibus, regionibus, ætatibus, naturis, diætis non parua substantię nostræ portio per διαπνοὴν exhalet, vt contra in frigidioribus pauca propter cutis adstrictionem. Est autem necessaria difflatio ad corrigendam qualitatem & intemperiem quæ retentis fuliginosis & acribus excrementis necessario excitatur: eoque fit vt quibus suppressa est, eos febres facile corripiant.

Διαπυήσεις. διακαθάρσεις ὤτων. hoc est auriū purgationes, apud Hippocr. quod pennis interdum aures repurgemus.

Διαπύημα. dicitur apud Hippocratem, cum aliquo præter naturam tumore concocto opus vniuersum collectum est: significat idem quod ἐμπύημα. atq; διαπυίσκειν idem quod ἐμπυίσκειν.

Διαπυητικὸν φάρμακον. suppuratorium medicamentum. Id dicitur quod calore & humore temperatum, porosque obstruens, pus mouet. Est enim suppuratorii medicamenti effectus, puris generatio. At pus caloris natiui opus est, qui quanto fuerit vegetior, tanto præstantius pus efficit. Itaque quæ puri gignendo conueniunt, ea proxime oportet ad caloris nostri substantiam accedere, eumque quoad fieri poterit augere. Quemadmodum enim alterationes quę secundum naturam ab innato calore fiunt, à simili calore externo iuuantur, ita etiam in suppurationibus vsu venit. Sunt autem naturâ modice calida & humida calori natiuo proxima, & proinde aptissima ad iuuandam concoctionē quam natiuus calor molietur. Ex quibus perspicuū est suppuratorium medicamentum, cum similem naturali temperaturam habeat, eius substantiam tueri potius quam immutare. Itaque in mouendo pure, humor quidem alteratur, aut

©BIUM

ſi quis caro contuſa eſt: alia vero omnia, quæ ſecundum naturam ſunt, ſubſtantiam ſuam conſeruant. Tale igitur debet eſſe medicamentum quod ad pus mouendum adhibetur, qualis eſt in naturis temperatis natiuus calor. At vero quæcunque hoc modo temperata ſunt, rarefaciunt, emolliunt, laxant, nec halituoſa modo excremẽta, aut tenuiorem humoris partem, ſed ipſum etiam natiuum calorem euocant & diſſipant, atque ex accidenti refrigerant. Ex quo liquido apparet emplaſticum eſſe oportere medicamentum quod exacte ſuppuratorium eſt, vt præcluſis meatibus, natiuus calor intus contineatur, in quo concoquentis naturæ robur ineſt. Ita ſubſtantia quidem caloris augebitur, neque intendetur qualitas, poriſque obſtructis nulla difflatio fiet vel inſiti humoris, vel halituoſorũ excrementorum, vt inde metui poſſit partis affectæ ſiccitas. Quæ enim ita detergent aut calefaciunt cataplaſmata vt etiam exiccent, pus mouere nullo modo poſſunt. Nam quæ detergent quidem, etiamſi non multum calefaciant, quia tamen obſtructione liberant & referant meatus, faciunt vt vna quoque calor partis euolet: quæ vero plurimum calefaciunt, non parum caloris foras euocant, & eum qui ſupereſt acriorem reddunt. Ex quo fit vt natiui caloris ſubſtantia imminuatur, & eius qualitas intendatur. quorum tamen neutrum in pure mouendo fieri expedit, ſed potius halituoſum & calidum ſpiritum contineri quamplurimum, & ad vnguem caliditate ſymmetrum. Sic enim vbi aliquid coquere conſilium eſt, melius perficitur coctio. Genus autem concoctionis eſt ea quæ fit in pus conuerſio, quam quæ præſtat medicamenta, à medicis etiam πεπτικὰ vocata ſunt.

Διάπυρον. conſiligo. ſic dicta Græce quod inter triticum & ſiliginem naſcatur.

Διάρθρωσις. dicitur aliquando generatim omnis oſſium compoſitio ad motum voluntarium comparata, quomodo ſæpe à Galeno vſurpatur libr. de vſu partium & commentariis in libros Hippocratis: ſed nonnunquã ſpeciatim ſumitur, eſtque altera τῶν ἄρθρων, id eſt, articulationis. differentia, quam diffinit Galen. eſſe σύνοδον ſiue σύναξιν, hoc eſt, commiſſuram naturalem oſſium inter ſe motum euidentem habentium. Eam alio nomine Hippocr. μεσάρθρωσιν appellat. Eſt autem ea oſſium connexio omnino laxior, ſic vt euidens, facilis magnuſque motus ſit, cuiuſmodi in cruribus, brachiis, manibus & pedibus habetur. Huius tres differentias Galen. ait, ἐναρθρωσίν, ἀρθρωδίαν, γίγγλυμον.

Διαρρέπειν. dicitur apud Hippocrat. de his qui cum altero crure breuiore ſint, ſiue huic ſiue alteri innitantur, in illud quoque totum corpus inclinãt. ſignificat enim mutare corpus modo à recto habitu & qui ſine inclinatione eſt in affectum crus inclinando, & rurſum ab ea inclinatione attolli in crus ſanum & erigi, vt annotat Galenus comment. 3. εἰς τὸ περὶ ἄρθρων.

Διαῤῥοδα κολλύρια. ſunt certæ collyriorum ſpecies ex roſis compoſitæ. Eorum multæ etiam differentiæ ſunt: διάῤῥοδον Nili omnium celeberrimum, διάῤῥοδον τὸ διὰ πλὴ οβ', quod alio nomine χλωρὸν appellatur: διάῤῥοδον λευκὸν, εὐελπίδιον, κρόκινον, ὠφέλιμον: quorum compoſitiones habentur apud Gal. Aetium, & Paulum Æginetam.

Διάῤῥοια. eſt alui profluuium abſque inteſtinorum exulceratione, quo vel pituita vel bilis altera, ſyncera aut inuicem miſta vacuatur. In cauſa ſunt humoris copia & cruditas, quæ aut in toto corpore aut in certa quadam parte ſedem habet: ventriculus enim multitudine grauatus quam vel ipſe colligit, vel ex aliis ſeſe in eum exonerantibus ſuſcipit, aut maligna aliqua qualitate irritatus quam cruditas (ſic autem nunc appello concoctionis deprauationem, quæ proprie δυσπεψία dicitur) inuexit, τὴν διάῤῥοιαν infeſtatur: maxime quidem, ſi orificium eius ſupernæque partes valentes ſint, inferiores autem & πυλωρὸς languidæ. Nam ſi contra acciderit, vomitiones αἱ ἀπὸ διαῤῥοίας citabuntur, vt docet Gal. lib. 3. fac. nat. Quemadmodum autem ex ventriculo in inteſtina materia diarrhœæ fluit, ſic etiã per venas meſaraicas in eadem portio ipſius defertur. Cæterum humorum cruditatem cum vitioſi cibi potuſque, aeris intemperies, inſuetum ocium, cutis adſtrictio, tum etiam febres longæ aut acutæ moliuntur, quæ & humores & ipſum corporis habitum vitiant, vt inde facile diarrhœa excitetur. Verum ſicut ea febribus quandoque ſuccedit, ſic illas vtiq; non minime prorũpit ex deſurgendi frequentia. Quod ſi etiam roſio aut dolor aut calor immodicus (quæ pro qualitate humoris fluentis ſentiuntur) in vētre atque inteſtinis ſit, huic certe vel longe magis affectio febrilis increſcit: ſed nec ſolæ febres diarrhœam mouent, verumetiam venena ſumpta, & purgantia medicamenta, quæ intemperiem in iecinore, vētriculo aut inteſtinis reliquerint. Quæ quamdiu manebit, aluus deſcendet, perque eam corrupti & putres humores, non vnius quidem generis, ſed varii pro ciborum differentiis & ægrotantis intemperatura vacuabuntur.

Διάῤῥοια εἰς ἕδρα. profluuium vrinæ. Vide διαβήτης.

Διάσμυρνα. ſunt collyriorum ſpecies, quorum plures habentur differentiæ. Duas deſcribit Gal. lib. 4. τῶν κατὰ πόρους, γλαυκιδαλοῦν, καὶ δι' αἱμαπόου. Aliquot etiã Aetius, vt εὐώδες, ἀσκληπιάδειον, ἰσόφωτον, διόνυσος. Habet & Scribonius Largus collyrium διασμύρνης deſcriptum, quod alio nomine ἀβλώπιον & εὐώδες appellari dicit. Non eſt dubium omnia ſic vocari quod myrrha conſtent.

Διάστημα. interſtitium, interuallum. Dicitur apud Hippocr. cum oſſa quæ citra commiſſuram naturaliter ſe contingunt, affectu aliquo

©BIUM

quo diducuntur & diuelluntur. Galen. ἐν ταῖς γλώσσαις interpretatur διάζωμα corporũ ipsorum compositionem lanis similem.

Διαστολή. diastole. Est motus cordis & arteriæ quo dilatatur in longum, altum & latum. Pars enim pulsus est, cor atque arteriam à corde proficiscẽtem attollentis & velut explicantis: illud quidem vt à pulmone aerem frigidum attrahat, quo contemperetur & alatur, hanc vero vt spiritum vitalem intromittat, quo per singulas partes postea diffuso calorem natiuum earum augeat atque tueatur.

Διασυμωτρὶς. specillum dilatatorium, apud Hippocratem, vt annotat Galenus ἐν ταῖς γλώσσαις.

Διάστρεμμα. species est luxationis, qua non ea modo quę iuxta articulum neruosa sunt, sed & ipse articulus leuiter deprauatur, suaque sede commouetur. Nam si ipso articulo illæso, neruosa tantum resoluantur, id quod præsertim accidit cum ambulando vestigium fallit, στρέμμα appellatur, sicut annotat Gal. comment. 3. εἰς τὸ κατ' ἰητρεῖον.

Διαπλεος. significat apud Hippocr. διὰ παντὸς τοῦ χρόνου, id est perpetuo. Attica lingua διαπλοῦς, seu διαπλοῦς, dicit.

Διαπισσάρων. nomen est potionis quam antiqui ad coxendicis dolorem instituerunt cõtinuandam toto anno. Sic dicta est quod quatuor medicamentorum generibus constet hunc in modum: Chamædryos pondo, gentianæ vnciæ nouem, aristolochiæ rotundæ vnciæ nouem, rutæ seminis sicci sextarius. Hæc tusa dantur quotidie ad annum ieiunio ex duobus aquę frigidæ cyathis. Author Paulus lib. 3. cap. 77.

Διάτριτος. tridui inedia. Inuentum est Empiricorum, primumque à Thessalo excogitatum. Totum autem erat in victus ratione, quam ita instituebãt in omnibus ægris, vt primum in quarto die ipsos cibarent, post in sexto, mox in octauo, deinde in decimo. Prima quidem cibatio post primam diatriton, reliquæ alternis diebus. Sed nugas eas & deliramenta Gal. multis in locis ridet.

Διαφανὴς. perspicuũ. significat & candens apud Hippocr. vt interpretatur Gal. comment. 1. εἰς τὸ περὶ ἀέρων. Quo loco consulit Hippocr. ferramenta quæ ad alam admouentur, candentia esse oportere.

Διαφανὴς λίθος. dicitur à Romanis lapis specularis, vt scribit Gal. lib. 4. περὶ κρ. φύσ. Leuiter & sine morsu exiccat. Itaq; vlceribus ægre quidem cicatricem admittentibus conducit nõ item malignis & rebellibus.

Διαφλύξιες. τὰ ἐκφλύσεις, hoc est effusiones, apud Hippocr. vt Gal. explicat ἐν ταῖς γλώσσαις.

Διαφλύοντα. humectantia apud Hippocratem.

Διαφλυχθεῖσα. perfusa & humectata, apud Hippocratem.

Διαφορὰ. differentia. Est qua quid ab aliquo differt. Gal. author est maiores Græce solitos appellare διαφορὰς, εἴδη, τρόπους, ἰδέας, χρῶμ: eaque omnia pro vna eademque re vsurpasse.

Διαφόρησις. digestio, euaporatio, discussio. Est humorum qui in parte aliqua continentur per meatus insensibiles eductio. Hác facultatem quæ possident medicamenta, διαφορητικὰ, hoc est discussoria, & per halitum digerentia, appellantur. Ea proxima sunt attrahentibus: siquidem vicinę sibi virtutes sunt, eorum quę in alto latent attractrix, & attractorum digestrix. Nam quæ trahunt, etiam nonnihil omnino discutiunt, & quæ discutiunt pariter trahunt. Omnia in vniuersum desiccant, idque duplici ratione, aut humores ebibentia cum poris quibusdam insunt, aut totam partem alterantia.

Διάφραγμα. septum transuersum. Est musculus rotundus obliquus, caput in medio habens, & fines vndique thoraci interno adnexos, liberæ respirationis instrumentum. Hic nec situ nec forma vlli alteri musculo respondet: siquidem in medio caput principiumve habet, ex quo fibræ, instar linearum à centro ad circunferentiam excurrentium, in eas partes proficiscuntur in quas ipse inferitur. Est autem suo capite membraneus, indeque paulatim carnosior efficitur. Totus admodum obliquus est, siquidem ante pectoris ossi, iuxta mucronatæ cartilaginis radicem adhærens, per spuriarum costarum extrema in lumbos duabus aponeurosibus longius protenditur, itaque à prioribus partibus deorsum ad posteriora vergit. Duabus membranis tegitur, vna inferiore, à peritonæo, altera superiore à tunica costas succingente. Est enim medius inter partes alimento seruientes quas peritonæum continet, & inter spiritus organa quæ tunica succingente concluduntur, eamque ob rem iure διάφραγμα nominatur, quod eas partes διαφράττει, id est discludit, quasi septum quoddam medium. Eundem vero φρένας veteres appellarunt, quia (vt aliqui putant) eo inflammatione affecto mens lædatur. Nã multi quidem varios ob morbos delirare solent, sed quæ eo affecto incidunt deliria, non multum distant à phrenitide. Nulla enim pars cerebro subdita præter septum transuersum perpetuum delirium excitat. Itaque maximus illi videtur esse cum mente consensus, & ad eam septum transuersum aliquid conferre. Latini præcordia, vt ait Plinius appellauerunt, quia cordi prætendantur. Dicitur & in naribus διάφραγμα, quod narium meatus diuidit: ῥὶς & συρὶς à quibusdam dicitur.

Διαφανὲς. σαφὲς. apud Hippocratem, hoc est manifestum.

Διαφραίνοντες ὑμένες. dicuntur membranæ illæ, quæ totum thoracis spacium à iugulo ad septum vsque in duos sinus, dextrum sinistrumque, diuidunt: vulgo mediastinum vocatur.

Διαφρος. spumans apud Hippocr.

Διάφυσις. dicitur ab Hippoc. in commissura genu corpus quoddam νευροχονδρῶδες, quod in media commissura eminet, & processus fe-

Definitionum medicarum libri XXIIII - page 117 sur 554

©BIUM

moris, qui in ubiam inſeruntur, diſtinguit, vt annotat Gal. comment. 2. εἰς τὸ περὶ ἀγμῶν.

Διαχυλῶν. emplaſtrum eſt cuius variæ habentur in myropolijs deſcriptiones.

Διάχυσις. liquefactio. Eſt corporis ſicci ad humidius alteratio. Contraria eſt τῇ πήξει, hoc eſt, coagulationi ſiue concretioni. Fit per humectationem: tunc enim quæ ſicca erant & terminata, incipiunt diffluere & liquari, quod opus humidi eſt. Humiditas autem inducitur, vel nouo humore ſuperinducto, vel reſolutione quadam partium aquearum quæ ante in corpore latebant compreſſæ & conſtipatæ, vel per diſſolutionem partium terreſtriū prius in vnum coactarum: quemadmodum Ariſtot. libro 4. τῶν μετεώρων demonſtrauit.

διάχυσις etiam, & διάχυτον, dictum eſt à quibuſdam τὸ δελφίνιον, vt habetur apud Dioſcoridem.

Διαχώρησις. idem quod ἔκκρισις, id eſt excretio ſeu vacuatio. Dicitur de omni humore, quacūque corporis parte prodeat: eoque differt ἀπὸ τῆς ἐκχωρήσεως, quæ tantum excrementorum alui eſt.

Διδυμαία. nomen eſt malagmatis ad iſchiadicos & plæraque alia mala vtilis, cuius deſcriptio habetur apud Galenum cap. 2. libr. 10. περὶ κατὰ τόπους.

Διδύμη. radix herbæ, apud Hippocratem, quæ & ὄρχις nominatur. author eſt Galenus ἐν τῇ γλώσσῃ.

Δίδυμοι. dicuntur proprie fratres vno partu editi. Dicuntur & teſtes honeſtiore, vt ait Galen. vocabulo: de quibus vide ὄρχεις. Dicuntur & δίδυμοι in cerebro, de quibus vide in dictione γλουτία.

Διεβλήθησαν. decepti ſunt, apud Hippocr. in qua ſignificatione etiam Euripides vſurpauit in Hippolyto, teſte Erotiano.

Διέξοδος. idem ſignificat quod κένωσις, id eſt vacuatio, apud Hippoc. lib. 1. epidemiōn.

Διηπίτης. διαύγης καὶ καθαρός, apud Hippocr.

Διῆσαι. ſignificat concutere, apud Hippocratem lib. 2. de morbis mulierum. ſignificat etiam tranſcolare & diuidere: author Galen. ἐν ταῖς γλώσσαις.

Διΐδρος. humida & exudans, apud Hippocr.

Δικαίως. apud Hippocratem idem quod ὁμαλῶς & ἴσως, id eſt pariter & æqualiter: apud quem τὸ δίκαιον multa ſignificat, vt annotauit Erotianus: imprimis quidem εὔλογον, hoc eſt rationabile. alias vero ὅμοιον, hoc eſt ſimile. vt libro de articul. vbi ſcribit, ἐπειδὴ δίκαιον ἔχουσιν οἱ ἄνθρωποι τό τε ἄλλο σῶμα καὶ τὰς χεῖρας καὶ τὰ σκέλεα. hoc eſt, quoniam ſimile habent homines tum corpus reliquum, tum manus & crura. alias autē ἴσον & συμφέρον: hoc eſt, æquabile, & conueniens ſiue conducibile. vbi ſcribit, ἀφεστηκὸς χρὴ τοῦ ἐμβολῆς ὦμον, δικαιότατον μὲν μοχλεύειν, ἢν μοῦνον ἑστότερον ἢ κεφαλῆς ἢ τῆς βραχίονος. δικαιότατον δὲ δὴ ἀνάρροπίλιον ἀσφαλείης ὅσεν. hoc eſt, permultum poteſt ad humeri iniectionē, æquabile quidē fuerit ad naturalē ſitum reducere, ſi ſolum extra caput brachii fuerit: ſed conducibile id fuerit, quo tutius os collocetur. alias ſolum τὸ συμφέρον. hoc eſt conducibile. vt lib. de fract. ἐχρέων τὸ ἰητρὸν, πρῶτα ἁπλωσίων καὶ καταγμάτων ὡς ἰσοπάτας τὰς καταπάσιας ποιέεσθαι. αὕτη γὰρ ἡ δικαιοτάτη φύσις, ὥσπερ νόμος δίκαιος. hoc eſt, oportebat medicum luxationum & fracturarum quam maxime legitimas facere cōpoſitiones. hæc enim eſt iuſtiſſima natura, quemadmodū & lex iuſta eſt. Et lib. de artic. de coxa ſcribens, ἡ γὰρ δικαίη μόχλευσις οὐκ ἀνακινήσειεν; αὐτὴ γὰρ ἰσοπεδέ. μοῦνον γὰρ τὸ δίκαιον, εὔλογόν ὄσι καὶ ἁπλοῦν καὶ ἰσχυρὸν, & συμφέρον. hoc eſt, quid enim iuſta mēbrorum compoſitio non mouerit? pro robuſta & forti. Id enim duntaxat quod iuſtum eſt, rationabile eſt, & ſimplex, & forte, & conueniens.

Δικέντητον. eſt collyrium calidum & acre, ciens lacrymas. Eo Paulus vtitur ἐν τῇ ξηροφθαλμίᾳ & τῇ σκληροφθαλμίᾳ libr. 3. deſcribitur ab Aetio hoc modo: Æruginis, miſyos, ſucci papaueris, ſingulorum oboli tres, gummi drach. ιιιι. Excipiuntur aqua pluuia.

Δίκλιδος. dicitur apud Hippocrat. bipartitus, vt poſſit inferiore parte clauſa, ſuperpoſitam aperire. Author Gal. ἐν τῇ γλώσσῃ.

Δίκοκκος. dicitur à quibuſdam ἡ ζειὰ, quod duplici grano prædita ſit.

Δίκρανα. τὰ διηρημένα εἰς δύο, & οὐ δίχηλα καὶ δικόρυφα: hoc eſt, diuiſa in duas partes, & quaſi bifida & bicipitia: apud Hippocratem.

Δίκροτος σφυγμός. eſt pulſus inæqualis in vna arteriæ pulſatione & vna arteriæ parte, qui poſt abſolutam diaſtolen, antequam perfecte contrahatur, ſecundo tactum ferit. Huius exemplum haberi poteſt ex malleis incudem percutientibus, & poſtea reſilientibus, vt voluit Archigenes, qui etiam pulſum hunc non vnum, ſed geminum eſſe exiſtimauit. Talis ſit nonnunquam propter inæqualem cordis intemperiem, propter quam inter ſe contendunt calidæ partes cum frigidis, vt ſubſiſtere interim neceſſe habeant calidæ retentæ à frigidis, interim celerius frigidæ moueri à calidis attractæ. Fit etiam & cum collectus eſt in multis eius partibus ingens fuliginoſorum excrementorum aceruus: ſi namque vna contingat vt cordis partes quædam fint præcalidæ, aliæ fumoſa fuligine præfocentur, ad contrarios proſilient motus, vt alteræ diſtentionem moliantur, alteræ vero ad ſuperfluitatum expulſionem confidant. ex qua lucta tres numero pulſus huius differentiæ exiſtunt, vt docet Gal. libr. 2. de præſag. ex pulſib.

Δίκρωτος. τὸ οἷον δίκρανον. hoc eſt, veluti biceps, apud Hippocrat. ſiue bifidum: quod etiam ἤδικρον ſignificat. Author Galen. ἐν τῇ γλώσσῃ.

Δίκταμνος. dictamnum. Eſt herba in Creta naſcens, ramis prætenuis, acris, læuis, pulegio ſimilis, ſed maioribus folijs, ſine caule, ſine flore, ſine ſemine, radice tenui & ſuperuacua. Eſt & ψευδοδίκταμνος, quaſi dicas dictamnum illegitimum, multis in terris naſcens,

©BIUM

ſcens, ante dicto ſimile, ſed minus quam illud acre, & viribus ignauius. Tertium etiam genus adijcit Dioſcor: quod è Creta ſimiliter affertur, foliis ſiſymbrii, ramis maioribus, flore ſyluęſtris origani, nigro mollique. odor foliorum inter ſiſymbrium & ſaluiam iucundiſſimus. Efficax ad eadem eſt, ſed minus nares ferit. Dictamnum vires habet pulegii, ſed multo efficaciores. partus ejcit; impactos aculeos illitu extrahit, lienem imminuit, venenatis morſibus remedio eſt. Sunt qui agreſte pulegium appellent, Galli hortenſe zinziber, quod ęſtuoſa vi ſtatim os adurat & linguam vellicet.

Δικτυοειδὲς πλέγμα. retiformis plexus. Eſt multiplex implicatio contextuſque ramorum arteriæ ſoporalis ad baſim cerebri, in quo ſpiritus animalis ex vitali elaboratur. Arteria enim ea, quam Græci καρωτίδα vocant, poſteaquam ramo interno & maiore per obliquum foramen oſſis λιθοειδοῦς intra cranium penetrauit, in duos ramos non obſcure diuiditur, qui deinde in alios atque alios ſibi mutuo incumbentes retium in modum per aream temere iacentium ſimulque congeſtorum, ad latera τῶν χιτωνοειδῶν ἐκφύσεων in eo oſſe quod σφηνοειδὲς dicitur, ſub craſſa meninge, varie inter ſe complicantur. Illic enim non exiguum ſpatium eſt, in quo natura veluti thalamum quendam huic arteriarum contextui inſtrauit, quem à retium, vt dictum eſt, ſimilitudine δικτυοειδῆ medici veteres cognominarunt. Hic quia mortuo homine calore ſpirituque exolutis, & tam exilibus arteriis in ſeſe conſidentibus non facile videri poteſt, multis calumniæ aduerſus celeberrimos medicos occaſionem præbuit, tanquam nullus omnino eſſet, ſed merum commentum. Verum ſi ſecta eo loco craſſa meninge à qua hic plexus tegitur, carotidem in collo inflaueris, manifeſto ipſum deprehendes. tunc enim arterias ita ſibi implicatas flatu plenas diſſilire animaduertes, & ab ijs, ſi quo loco violatæ fuerint, ſanguinem vibrari. Cæterum hæ omnes arteriolæ poſtea in vnum truncum redeunt, ſuo quæque latere, & craſſa meninge pertuſa in cerebrum & eius membranas infinitis prope ramis diſperguntur: quorum alterum ſi lubet perinde atque inferiorem calamo inflare, videbis & totum eum arteriarum chorum flatu intumeſcere, excitari & aſſurgere, ipſumque flatum ad inferiorem vſque carotidem deſcendere. Præcipuus huius vſus eſt ſpiritum animalem percoquere atque elaborare. Vt enim ſemini per multos gyros & anfractus ad teſticulos via eſt, & lacti per longiſſima vaſa ad mammas, vt illic diutius immorata abſolutam concoctionem adipiſcerentur: ita cum à corde ad cerebrum via nimium breuis videretur, plexum hunc veluti labyrinthum quendā natura contexuit, in quo mora longiore vitalis ſpiritus purior, tenuior, ſimiliorque animali ſpiritui euaderet, antequam in cerebri, vbi perficitur, ventriculos intromitteretur.

Δῖνος. vertigo. Eſt affectus quo caput circumagi videtur. In quo ſi præterea tenebræ oculis obuerſentur; σκοτοδινὸς, quaſi tenebricoſa vertigo, appellatur. vide σκότωμα.

Διογμοὶς ἔμπλαστρος. deſcribitur à Corn. Celſo libro 5. cap. 19.

Διονυσία. ſic vocata eſt hedera à Baccho, qui primus eam ex India in Græciam aſportauit.

Διονυσία: ſic a quibuſdam ἡ χαμαιπίτυς dicta eſt.

Διονυσία. emplaſtrū eſt Heræ Cappadocis, vt ait Aetius, à quo bis deſcribitur lib. 15. valens mirum in modum ad abſceſſus & ad mammas & ad inguina, vim habens trahendi & per latentes meatus diſcutiendi. Recipit ceræ, terebinthinę mannæ thuris, ſpumę nitri, olei veteris, ſingulorum ſexuncem, miſyos crudi vnciam vnam, aquæ pileariorum quātum ſufficit. Spumam nitri & miſy cum aqua tero, & cum oleo coquito: ceræ vero cum oleo liquatæ terebinthinam adijcito, & paulatim ad compagem coquito, vt manus non inquinet, & ablatis ab igne mannā thuris inſpergito, & aſſidue agitando frigefacito, & ad reliqua prius trita ammiſceto reſiduum lixiuii paulatim inſtillando, donec totum fuerit abſumptum.

Διονυσιακὸν. eſt vel vitis vel hedera, vt ſcribit Gal. libro 1. περὶ τόπων, exponens Rufi Epheſij verſus. vtraque enim Baccho ſacra eſt, qui à poëtis Διόνυσος appellatur.

Διονυσιακὸν. dicitur à quibuſdam τὸ ἀνδρόσαιμον: vel, vt Galeno placet, alterum genus eſt τῆς ἀνδροσαίμου.

Διονυσίου κολλύριον. Dionyſii collyrium, deſcribitur à Corn. Celſo lib. 6. cap. 6. Feruntur etiam Dionyſii nomine emplaſtra duo, vnum nigrum, alterum rubrum, quorum deſcriptiones habentur apud Scribōnium Largum.

Διονυσίσκοι. ſunt oſſeæ eminentiæ quæ prope tempora naſcuntur. dicuntur & κέρατα, hoc eſt cornua, detorto à cornigeris animalibus nomine. Author definit. medic. inter affectus præter naturam enumerat. Sic dicuntur à Baccho quem poetæ cornutum fingunt.

Διόνυσος. collyrium apud Aetium lib. 7. quod & inter ὁδόσμυρνα, & inter μακὰ collocari poteſt. Nam & myrrhā continet, & vino Chio læuigatur. Non diſſimilem ab eo compoſitionem Paulus recitat libr. 7. titulo malabathrini collyrii & iſothei.

Δίοπος. templi curator apud Hippoc. quod quę in eo ſunt, inſpiciat & curet. Dictio Attica eſt, à multis etiam vſurpata.

Διορθοῦσθαι. eſt quæcunque aliquo modo excedunt, in naturalem & moderatum ſtatum reſtituere. dicitur & ἐπανορθοῦσθαι. Erotianus διορθοῦν interpretatur διαπονεῖν.

Διόρθωσις. μεταβολὴ εἰς τὸ ὀρθῶδες καὶ ὑδατῶδες. hoc eſt, mutatio in ſerum & aquam apud Hippocr.

Διὸς ἄνθος. Plinius florem Iouis interpretatur. Eſt autem æſtiuus, ſine odore ſoloque pur-

Definitionum medicarum libri XXIIII - page 119 sur 554

©BIUM

pureo colore commendatur. ruſtici cocolurdas vocant.

Διὸς βάλανος. Iouis glans. Latinis dicitur caſtanea. Eſt arbor iuglandi non diſſimilis, folio tantum venoſiore & fimbriato, nuce intus ſolida & plurimum plana, triplici tegminis ambitu ſepta, membrana primum amara, mox lento cortice, demum echinato calyce. Plura quidem ſunt eius genera, ſed duo præcipua. vnum altile, multo maiore corporis tuberculo, Galli maronem vocant: aliud longe minus & veluti ferum. Galenus caſtaneam non eſſe mali ſucci ſcripſit. craſſum tamen ſuccum generat, ægre concoquitur, & flatum excitat ventremque adſtringit, eodem authore.

Διόσκουροι. dicuntur à quibuſdam αἱ παρωτίδες, vt habetur in libello definitionum medicarum.

Διοσπολιτικὸν. nomen eſt compoſiti medicamenti, cuius compoſitionem Galen. geminam recenſet lib. 4. ſanit. tuende: alias ex paribus omnibus, cumino, pipere, ruta, nitro: poteſtque ita magis ventrem ſoluere, præſertim ſi craſſius apparatum eſt: alias cum reliquorũ pari pondere miſcetur nitri dimidium. Facit ad flatus diſcutiendos, & ad diſſecandum humores craſſos, & ad cruditatem quæ in primis venis continetur. Paulus lib. 7. præparat ex cumini aceto madefacti torrefactique vncia vna, piperis, zinziberis, ſingulorũ vnciis duabus, rutæ viridis ſeſquuncia, nitri drachmis duabus & dimidia. quæ omnia melle excipienda ſunt.

Διόσπυρον. nomen eſt arboris apud Theophraſtum: quam nonnulli contendunt eam eſſe quæ appellatur Iouis barba, & quam alii διόσπυρον malunt vocare.

Διόσπυρον. ſic dicitur à quibuſdam τὸ λιθόσπερμον. Aliis ſic dicitur arbor quædam quæ vocatur Iouis barba, quæ in ſiccis naſcitur folio argenteo, & in rotunditatem ſpiſſa.

Διοσπόγων. Iouis barba. dicitur à quibuſdam ἡ χρυσοκόμη, vt habetur apud Dioſcor.

Διουρητικὰ φάρμακα. medicamenta vrinam mouentia. Ea duum ſunt generũ. Aliqua enim mediocriter id præſtant, vt ὀκκαθαρτικὰ, hoc eſt, poros expurgantia medicamenta, quia calida ſint, tenuiumque partium: alia vero vehementius, vt quæ plurimam mouent vrinam. Hæc prioribus acriora ſunt, multoque magis ſiccant & excalfaciunt: cuius generis ſunt ſemen apij, petroſelini, fœniculi, dauci, ſmyrnij, & quæcunque lac augent & menſes mouent, quod ab his ſanguis non modo extenuetur, ſed fundatur etiam atque ſecernatur. Siquidem quo facile ad ſe attrahant renes quod in ſanguine aqueum, tenue & ſeroſum eſt, hæc duo moliri oportet, primum totius ſanguinis fuſionem, deinde ſegregationem, quorum neutrum abſque valido calore fieri poteſt. Calori autem adiũctam eſſe oportet ſiccitatem, quod humiditas acrimoniam retundat in ciendis vrinis neceſſariam.

Δίπλωμα. vas duplex. Id quod patet ex ſcriptis Galeni libro ſeptimo τῶν κατὰ τόπους, vbi Critonis arteriacas deſcribit. Eas enim ipſe ἐν διπλώματι coquendas præcipit, quomodo vnguentarii vnguenta ſua præparare ſolent, in magnum lebetem calidam aquam infundentes, & in eum alterum ſtatuentes, qui medicamentum quod coqui debet contineat, deinde ſuppoſitis carbonibus aut lignis quæ fumum non faciant, ignem accendentes. Idem habet libro etiam quinto, vbi coquendi olei lentiſcini rationem inſtituit. Verum non ſemper ab eo δίπλωμα dicitur, ſed aliquando διπλοῦν ἀγγεῖον. & διπλοῦν σκεῦος, hoc eſt, duplex vas & inſtrumentum: quo nihil eſt in officinis pharmacopœorum vſitatius, à quibus & duplex vas & balneum Mariæ appellatur. Nec caret quidem magna ratione eiuſmodi decoctio: impedit enim ne ignis violentia diſſipentur eorum vires quæ coquere volumus. Minus enim aqua feruens agit quam vel ignis vel calor ſiccus. Quare mitiora quidem fiunt quæ ita decoquuntur, etiam ſi minus diu duratura videantur.

Διπροσώπιον. emplaſtri genus eſt à duplici facie ſeu colore ſic dictum. vide δίχροον.

Διπύρηνον. inſtrumentum chirurgicum, hoc eſt, ſpecillum duas cuſpides ſeu capitula habens. πυρῆνα enim Græci extremum ſpecilli ſummamque cuſpidem appellant. dicitur tam ſingulari numero quam plurali, aliquando abſolute, aliquando cum addito δι πύρηνος μήλη

Διπυείτης ἡ

Δίπυρος ἄρτος. eſt panis genus apud Hippocr. delicatum, & ad aquam intercutem cibo vtile. ex quo coniectari licet pro biſcocto capiendum eſſe.

Διρκαία. dicitur à quibuſdam ἡ κιρκαία, vt habetur apud Dioſcor.

Δισκοειδὲς ὑγρὸν. idem quod τὸ κρύσταλλοειδὲς, vt habetur apud Actium lib. 7. cap. 1.

Δισιτία ἡ

Δισιτίασις. affectus eſt palpebrarum, videlicet cum ſub ordine naturali pilorum palpebræ alius ordo pilorum præter naturam ſuccreſcit. hic oculorum membranas pungit, & fluxiones in oculum excitat. Oritur ex humoris cuiuſdam in eam partem defluxu, qui copioſus quidem, ſed roſionis & acrimoniæ expers ſit. Nam acrior aut magis ſalſus, aut alio quodam modo rodens, ſpatio temporis etiam naturales palpebræ pilos corrumpit. dicitur & πειρίασις hic affectus: ſed πειρίασις generalior eſt, φαλάγγωσιν etiam comprehendens.

Διπειρίασις. idem quod ἡ δισιτίασις, vt habetur ἐν τῇ εἰσαγωγῇ.

Διφρυγὲς. diphryges. Eſt perfecti æris veluti fex ſubſidens & cohærens imæ fornacum parti: tanquam vſtorum in foco lignorum cinis ablato ære viſitur. Enumerantur eius genera quatuor, quæ omnia conſtant ex materia, ſeu lapide æroſo torrefacto, vel etiã cremato,

©BIUM

cremato, aut excocto. Primum fit è luto quod è ſpecu quodam Cypri ſublatum primo arefit ſole, mox circundatum ſarmentis vritur, atque ex eo διφρυγὲς, hoc eſt, bis crematum, vocatur, nempe ſolis ardore & ignis calore. Id in ſola Cypro fieri Dioſcorides tradit. Alterum eſt veluti ſedimentum quoddam & fex æris excocti: quod poſtquam æs affluxit in catinum, remanet in fundo fornacis: hoc Galenus in Cypro proiectum inuenit in ſpatio intermedio inter ædes ante metallam extructas & vicum eis ſubiectum, quod poſt cadmiam inuentum præfectus metalli inutile eſſe dixit, atque iccirco non aliter quam cinere lignorum in foco vſtorum proijci. Tertium fit ex pyrite æroſo, per aliquot dies in calcis modum cocto vſque dũ rubricę colorem contrahat. Quartum fit ex lapidis proprie dicti orbibus, qui ſi fuerint ex pyrite excocti, eos bis aut ad ſummũ ter torrere ſatis eſt: ſin ex lapide foſſili, is quamuis multoties ſiue in areâ ſiue in fornace excoctus, tamen vix diphrygis naturã aſſequitur. Omne diphryges ſaporem habet æris, itaque miſtis etiam viribus præditum eſt: nam modice & adſtringit & acre eſt, vt æs vſtum: vehementer ſiccat, ideò vlceribus rebellibus multum prodeſt. Præſtantiſſimũ habetur quod ad purpuram inclinat: deterius cinereum eſt vel fuſcum. ſecundi generis nigricat. habet & aliquod colorem rubricæ, pro quo ochram vſtam quondam vendi ſolitam Dioſcorides author eſt. At diphryges madefactum, vel æris colorem contrahit, vel cæruleum euadit.

Δίχαλκον. pondus duorum æreolorum, hoc eſt tertia pars oboli: ſiquidem obolus ἓξ χαλκοῦς, hoc eſt ſex æreola, continet. Proindè male apud Paulum Æginetam ſcriptum eſt extremo cap. 29. l. 3. ἑλατηρίου δίχαλκον· ὅ ἐστιν ἡμιωβόλιον: elaterij dichalcon, quod eſt ſemiobolus. Siquidem ἡμιωβόλιον continet τρεῖς χαλκοῦς.

Διχάσπρες. vocantur in vtroque ordine quatuor dentes anteriores, quod cibum diuidant, qui eandem etiam ob cauſam τμεῖς appellantur. vide τμεῖς.

Δίχρωμον. eſt genus medicamenti cui geminus color ineſt. neque enim particularis alicuius medicamenti nomen eſt, ſed multorum quæ duplici colore prædita ſunt. Horum autem colorum rationem Galenus explicat libro 2. ad Glauconem, de ſinu diſſerens. Ex lithargyro, inquit, & ærugine plurimum decoctis emplaſtra fiunt ῥυπαρὰ ἢ φαιὰ dicta. His verò, ſtatim vbi repoſita ſunt, quædam extrinſecus ſupereminentia fuſca concreſcit, ſub qua pars medicamenti profundior pluſquam ab initio fulua apparet, atque iccirco eiuſmodi emplaſtra δίχρωμα & διπρόσωπα appellantur.

δίχρωμον. etiam à quibuſdam dictum fuiſſe τὸν ἀδιστρεῶνα, Dioſcor. author eſt.

Δίψα. ſitis. eſt frigidi humidique appetentia. Ea autem duplex eſt, vna naturalis, altera animalis, ſicut & ipſa ciborum appetentia. Illa quidem naturali quadam inclinatione frigidam humidamque ſubſtantiam deſiderat, quam in diſſipatæ locum ſubſtituat; non aliter quam ciborum appetentia calidam ſiccamque ſubſtantiam expoſcit. Cum enim corpora noſtra quatuor elementis conſtent, eaque expediat in eodem temperamento, quantum fieri poteſt, conſeruare; natura cibi potioniſque appetentiam nobis indidit, vt illo quidem, quicquid calidæ ſiccæque ſubſtantiæ diſſipatum eſt, reſtitueretur: hac verò quod frigidi humidiq; effluxit, ſarciretur. Animalis autem ſitis eſt, cùm ventriculus exugi ſe ſentiens potum deſiderat. Ad eam verò tot prorſus ſymptomata eodemque ordine concurrunt, quot & in ciborum appetentia Galenus conſtituit, de quibus vide ὄρεξις. Quin etiam quot circa cibos ſymptomata, totidem etiam in ſiti ſpectari Galen. libro 1. de ſymp. cauſis oſtendit. Aliquando enim quędam priuatio ſitis eſt, hoc eſt, nulla prorſus ſitis, cum corpus vel propter exceſſum humoris & frigoris potum penitus non expetit, vel ventriculus affectionem ſuam ſitimque nõ ſentit. Aliquando verò minor quam deceat ſitis eſt, cùm eadem ipſa remiſſiora ſunt: Interdum autem etiam vitioſa eſt, habetque ſe ad portionem cum ea quæ alimẽtum vitioſum appetit, alias quidẽ immodice potum affectans, ſi in ipſis ventriculi tunicis malus aliquis ſuccus ſalſus aut biliоſus cõtinetur, aut naturale humidum in eo veluti feruet, vt per febres ardentes accidit, alias verò prauum & à natura abhorrentem, pro ratione vitioſi ſucci in ventriculo & corpore redundantis. His accedunt & aliæ cauſę inexplebilis ſitis, vt à vipera, aqua marina, medicamentis, & aliis eiuſmodi, quæ Galenus recenſet.

Δίψα ὀπιπόλαιος: ſitis ſuperficiaria. Dicitur apud Hippocratem libro 6. τῶν ὀπιδημιῶν, valde exigua; quæ nec à toto corpore, nec ex magno ventriculi affectu excitata eſt, ſed areſcentibus aut incaleſcentibus locis illis per quos ab ore in ventriculum humor delabitur.

Διψακὸς. à quibuſdam dictus eſt morbus rẽnum, quem δίψαν appellant, propter vehementem ſitim qua eo affecti torquentur. vide δίψαν.

δίψακος. herba eſt aculeata, binum fere cubitorum, foliis lactucæ prælongis, geniculata, hiſpida, torulos habens in quibus ros aut pluuius humor ſubſiſtit: vnde nomen videtur traxiſſe. Latini labrum Veneris propterea appellant: herbariis virga paſtoris, vulgo pectorius cardo dicitur. Eius radix ſecundo ordine exiccat, & nonnihil abſterget.

Διώβολον: pondus eſt duorum obolorum, ſiue ſcripuli vnius. γράμμα enim, hoc eſt ſcripulum, duos obolos pondere efficit. dicitur & diuiſis nominibus ὀβολοὶ δύο. Ex eo fit διωβολαῖος: vt apud Galen. ὕδατι ἀναπλάττε ὀξυκρατικοὺς

Definitionum medicarum libri XXIIII - page 121 sur 554

©BIUM

διαβολαίους. id est, ex aqua formato pastillos pondere duorum obolorum.

Δίαιτος κολλύειον. habetur apud Aetium libro 7. cap. 29.

Δογματικοί. dicuntur qui ratione duce inueniũt remedia, ex quibus perfici possit morborum curatio. Idem alio nomine λογικοί, & aliquãdo μεθοδικοί, quod methodo remedia cõquirant, appellantur, vt scribit Gal. initio lib. 3. meth. med. Diuersi tamen sunt à methodicis proprie dictis. Cum enim ambo remedia per rationem & methodum inuestiganda censerent, in eo tamen differebant, quod Methodici communia tantum quędam dogmata, quæ κοινότητας vocabant, consideranda dicerent: Dogmatici vero non ea tantum, sed multo etiam plura in morborum curationibus spectanda esse arbitrarentur. Neque enim curationis indicationes ab ipso tantum affectu petendas censent, verum etiam ab ægrotantis viribus, natura, ætate, sexu, habitu, consuetudine, anni tempore, cœli statu, regione, omniaque salubria, insalubria & neutra diligenter cõtemplantur, nihilque omnino negligi volunt quod ad curationem pertinere possit. Præterea vero rerum etiam vsum atque experientiam adhibent, quam tamen negant inueniendis remediis solam sufficere. Eorum princeps fuit Hippocrates, quem sequutus est Diocles, Praxagoras, Chrysippus, Herophilus, Erasistratus, Asclepiades & Galenus, qui sectam eam constituerunt, non à Methodicis modo, vt dictum est, verum etiam ab Empiricis valde diuersam. Siquidem Empirici res tantum euidentes consectabantur, & ijs tantum credebant quæ vel sensui paterent, vel memoriæ per sensum mandata essent: Dogmatici vero præter hæc, illis quoque fidem habebant, quæ ex naturali rerum consequentia per rationem acquiri solent. Itaque Dogmatici rationes suas, quod rerum essent occultarũ, ἀναλογισμοὺς: suas vero Empirici, quod essent euidentium, ὁπτιλογισμοὺς appellabant.

Δοθιήν. furunculus. Id nomen, ait Galenus, nec locum affectum repræsentat, nec causam quæ ipsum efficit. Significat autẽ tumorem φλεγμαπώδη, ex crassis humoribus in carnosis plerumque partibus consistentem, mitem quidem cum solam cutem occupat, sed peruicacem & malignum vbi subter actis radicibus erumpit. Galen. libro 5. περὶ κρίσεως geminam eius differentiam facit, alios dicens esse duros, varis similes, & qui concoctionem vix admittant: alios vero esse φλεγμονώδεις & magnos, qui febrem etiam aliquando excitent, & in pus vertantur. Hi corpora paulatim conficiunt, & mortiferi sunt. Nascuntur furunculi passim & in quacunque parte.

Δοθιήν. emplastri nomen est, quod à Paulo lib. 7. describitur. dicitur & δοθιηνικὸν medicamentum valens aduersus δοθιῆνας, cuius meminit Paulus lib. 4. cap. 23.

Δοιδυξ. cochleare, de quo vide in dictione κοχλιάριον. significat & radium siue pistillum quo aliquid in mortario tunditur.

Δολιχοί. appellantur, vt ait Galenus libro 1. de alimentorum facultat. semina plantæ hortensis, quæ alii λοβοὺς, alii φασιόλους appellant. Nec vero semen ipsum modo, sed & ipsa planta sic dicitur. Verum, vt idem eodem loco scribit ex dictis Hippocrat. in libro, de ratione victus, dolichi videntur esse cicerculæ & phaseoli: & Diocles eos similiter pro phaseolis videtur accepisse. Idem sentit & Aetius libro 1. addens etiam quod ab aliquibus smilax hortensis appellentur. Galenus libr. de euchym. & cacochym. scribit dolichos cicerculis meliores esse, sed deteriores faba, piso & lẽtibus. Suidas proparoxytonως δόλιχον vocari hoc legumen tradit.

Δοναξίης. dicitur à quibusdam ἡ ἄκανθα λευκὴ, hoc est spina alba, vt habetur apud Dioscorid. forte quod inani & concauo caule harundini similis sit.

Δόναξ. species est τοῦ καλάμου, id est, arundinis eius quæ apud amnes nascitur crassa & concaua, quam alio nomine κύπριον κάλαμον vocari Dioscorides scribit. Galli rosetum nominant.

Δορακικὰ μῆλα. mala doracia. Genus sunt præcocis siue Armeniaci mali, præstantiora Persicis, vt quæ nec acescant nec corrumpantur. Paulus scribit ea mala nuncupari etiam Armenia. In Geoponicis inuenies scriptum δωρακινά.

Δορκαδίζων σφυγμὸς. caprizans pulsus. Est motus inæqualis in vna pulsatione vnaque arteriæ parte, qui interciditur quiete, & post eam velocior euadit. sumpta est similitudo à capra, quæ post primum saltum in aere adhuc suspensa manet, & denuo velut ex insperato, multo velocius resilit. Vnicus est pulsus. Quamuis enim bis tactum feriat, hoc tamen in vna diastole fit, ex mutuo certamine duarum inter se facultatum, tum eius que cor dilatat, tum alterius quæ contrahit. Oritur autem ea concertatio vel ex inæquali cordis aut arteriarum intemperie, frigidis partibus calidas moueri & plene dilatari vetantibus, vel calidis frigidas ad motum compellentibus: vel propter ingentem fuliginosorum excrementorum copiam, cum præcalida cordis intemperie, sicut Galenus lib. 2. de præsag. ex pulsibus explicauit.

Δορύδιον. sic dicitur à quibusdam δίκταμνος, vt habetur apud Dioscoridem. Ratio est quod ceruæ vulneratæ dictamnum primum ostenderunt, quibus eo pastis tela statim decidunt.

Δόρπος. cœna apud Hippocr. quæ vesperi fiebat. dicitur ἀπὸ τοῦ δόρυ παύειν, quod qui cœnaturi essent, debebant hasta abstinere. Nã quod nos ἄριστον vocamus, veteres δεῖπνον dicebant, ἀπὸ τοῦ δεῖ πονεῖν.

Δορύκνιον. dicitur à Crateua frutex fere cubitalis, si-

lis, similis oleæ recens enatę quę modo surrexit in vimen. Dioscorides τὸ δερύκιον idem esse cum solano furioso, in proœmio lib. 6. prodidit: similiter & Plinius, qui præterea δορύκνιον vocari dixit quod olim eius succo lancearum, quæ δόρεκλα dicuntur, cuspides tingerentur inficerenturque: Demophon autem, quod ad inferendum mortem pares τῇ δόρεκλα vires habeat. Est enim venenum, de quo Theophrastus scripsit eum qui drachmæ pōdere biberit, sibi placere, ac se pulcherrimum existimare, mente iam tentari cœpta: qui vero duplicato pondere, magis insanire, spectris animo obuersantibus: si vero triplicato, perfecte & iugiter insanire: quod si quid ponderi adiiciatur, repēte mori. Colore & gustu lactis est, & temperie frigidum, naturaque somniferum. Vide Alexipharmaca Nicandri & nostras in ea annotationes.

Δοχμὴ. palmus. Mensura est apud Grecos quarum dimetiuntur interualla. sic dicta est ἀπὸ τῆ δέχεσθαι. Constat ex quatuor digitis. de qua sic Iulius Pollux, δοχμὴ δὲ, συγκλειόντες οἱ πέντε ἀριθμοὶ δάκτυλοι. Eos autem transuersos intelligere oportet. Eadem mensura & δακτυλοδόχμη & παλαιστὴ & δῶρον dicitur.

Δεσίδη. est herba cubitalis, gracilibus virgulis, foliis lepidii, sed tenerioribus candidioribusque, in cacumine sambuci gerens umbellam, in qua candidi flores emicant. Dicitur alio nomine ἀεσίδις. Alii oriētale nasturcium, alii Babylonium vocant. semen eius piperis vicem supplet.

Δεσίκανος. sic dictum fuisse à quibusdam τὸ ἐρυθρόδανον Dioscorides author est.

Δεκόνδυον. dracunculus. herba est simplici caule, bicubitali, læui glabroque, baculi crassitudine, versicoloribus anguis maculis variegato, purpureis etiam intercursantibus liturris, ita vt plane serpentis habitum colorēque referre videatur. Fructus illi in vertice est, vuarum modo collectus, herbaceo primum colore, deinde cum maturuit luteo, deinceps tanquam lingua concauo foliorū sinu, ceu rictu quodam serpentis exeritur, & quasi spectabili hiantis draconis forma mediis è faucibus emicat, vnde & nomen habet. Ea est quam officinæ herbam serpentariam nominant. Calfacit & tenuinū partium est, acre, & amarum, leuiterq; adstringit. Itaque maxime viscera expurgat, crassos & lentos succos extenuans. Ex ea sanguinē Draconis in India colligi Aetius scribit libr. 15. cap. 12. in descriptione emplastri quod πορφύρεον inscribitur.

δρακόντιον. dracunculus. Malum est cutis, vt scribit Introductionis seu Medici author, varici simile, magnumque dolorem, dū paululum prominens mouetur, concitans. Aetius autem ex Leonida dracunculū lūbrico similem esse dicit, interdum magnum, alias paruū repēriri, & frequētius quidem in cruribus, aliquādo vero & in brachiorū musculis oriri & consistere: nasci autem in Æthiopia atque India maxime pueris, lūbricis latis non absimilē, mouerique sub cute sine molestia, verum tēporis progressu circa dracūculi extremitatē suppuratione fieri, cuteque aperta dracūculū caput exerere. quē si quis tentet attrahere, dolorem ingentē moueri, pręsertim si eū abrūpi cōtigerit: quod enim intus relinquitur, acerbissimos dolores excitare proinde vt ne intro animal recurrat, valido filo brachiū constringi oportere, idque quotidie agendum esse, vt dracunculus paulatim progrediens integer excludatur. Verum Soranus, vt refert ex eo Paulus Ægineta, nō existimat animal esse, sed neruosam quandā substantiā, quæ opinionem motus solum præbeat. Sed quid reuera sit, nemo medicorū explicare potest. qui Europā incolūt: posse tamē animal esse ratio nobis dictat, cum non modo in ventriculo atque intestinis creari, verum etiā ex cute erumpere, tum pediculos, tum maiora quandoq; animalia cōpertissimū habeamus ex historiis.

Δεσμὸν. laquei nomen ab Oribasio descripti ad talum suo loco motum. Dicūtur vero eodē authore & dracones in machinamentis, qui in vicem manubrioli ductarii fabricantur.

Δεσπλὰ. diuulsa, dilacerata, apud Hippocratem. Homerus ea significatione διαδάπτειν dicit.

Δραχμὴ. drachma. nomen est ponderis, mensuræ & nummi. Pondus non vnum vbique fuit, Ægyptia obolum pēdit, scribēte Cleopatra, δραχμὴ ὃ καὶ ἄλλη ὁμωνύμως καλεῖται αἰγυπτιακὴ ἣ ἔστιν μέρος ὀγδοηκοστὸν τῆς ἀττικῆς δραχμῆς, ἄγουσα ὀβολὸν ά. hoc est, drachma autem etiam alia consimili significatione vocatur Ægyptiaca, quæ sexta pars est Atticæ drachmæ, pendens obolum vnum. Attica sex obolorum fuit, vt & ex sententia nūc citata palam est, & ex Cleopatræ verbis quæ sic habent: ἡ δραχμὴ ἔχει γεμμάτια γ'. ὀβολοὺς ς'. σέρμους θ'. κεράτια ιή. χαλκοῦς μή. hoc est, drachma habet scripula tria, obolos sex, lupinos nouem, siliquas octodecim, æreola quadraginta octo. Id etiam testatur Plinius scribens, Drachma Attica (fere enim Attica obseruatione medici vtuntur) denarii argentei pondus habet, eademque sex obolos pondere efficit. Ergo apparet drachmam medicam eiusdem cum Attica ponderis esse. Mensuralis porro drachma etiā vnciæ octaua pars fuit, & nonagesima sexta librę, & in Romanorum cornibus, vt scribit Galenus, lineis intersectis distinguebatur. Cæretum δραχμὴ etiā nummus fuit pendens drachmam vnam. Is fere argenteus fuit, sicut apud Romanos denarius, de quo Suidas scribit, δραχμὴ ὃ, ὁλκὴν νομίσματος ἀργυροῦ. hoc est, Drachma aūt pōdus denarii argētei. Et Fānius:

In scripulis ternis drachmum, quo pondere doctis.
Argenti facilis signatur pondus Athenis.

Atque etiam Alexarchus apud Athenæum mutato more loquendi πρὸ δραχμῆς ἀργυρέας nuncupauit. Verum hanc argenteam drachmam Galen. eandem cum denario

Definitionum medicarum libri XXIIII - page 123 sur 554

©BIUM

Romano ſtatuit lib. 8. περὶ χρ τόπους. Quod ſi verum eſt, ſeptem drachmæ argenteæ vnciam conſtituunt, cum iuxta Celſum lib. 5. cap. 17. & Scribonium Largum in libri ſui proœmio, in vncia pondus ſeptem denariorum ſit. Verum ea paulo leuior eſt denario, vt ſuo loco diximus. Fuit & aurea drachma, quam δραχμὴν χρυσῆν Heſychius & Suidas nominant. Dicta eſt ἡ δραχμὴ, vt Iulius Pollux ſcribit, quod ſit quaſi manipulus obolorum, quem δραχμὴν vocant ἀπὸ τ δράττεσθαι, quod comprehendere, pugnumque implere ſignificat.

Δεικῶδ. acre. id dicitur quod linguam mordet, & cum multa caliditate erodit: ſunt enim omnia actia valde calida & tenuium partium. proinde vehementer calfaciunt, incidunt, digerunt, aperiunt, purgant, irritant atque ad excretionem impellunt.

Δεικώτης. acrimonia qualitas eſt guſtatilis, iiſdē facultatibus prædita quibus ſupra acre polleré dictum eſt.

Δεικωφαγία. acrium eſus. Vtitur ea voce Dioſcorides aliquot locis, vtūtur & reliqui medici. Marcellus interpretatur vomitionem ciborum acremēto queſitam. In quo tamen non videtur vim huius verbi plane aſſequutus. Neque enim acres cibi citandis modo vomitionibus conducunt, ſed ad alia etiam plæraque vtiles ſunt, vt ad calfaciendum, aperiendum, incidendum, digerendum. Hęc enim per ſe præſtare poſſunt cibi acres, vomitiones non item: quas etſi radicula, eruca, ſalſamentum vetus, origanus viridis, cepæ, porrum & alia quædam acria prouocent, non tamen quicquid habet acrimoniam, protinus vomitorium eſt. Itaque quod ὠφελιμώτατόν φησιν ἐν τοῖς δριμυφαγίαις μάλιστα ἁρμόζειν, hoc eſt, ad acrium eſus præcipue quadrare, intelligendum accommodari maxime & conuenire, quoties cibis acrioribus opus eſt, ſiue ad ciēdos vomitus, ſiue ad calfaciendum, ſiue ad incidendum, ſiue ad aliud quiduis quod per acres cibos quæritur.

Δροσόμελι. mel roſcidum, quod & ἀδρόμελι, id eſt, mel aēriūm, appellatur. Venit hoc ex aere Vergiliarum exortu vel per Caniculam ſublucanis temporibus, ſiue ille ſit cœli ſudor, ſiue ſyderum ſaliua, ſiue purgantis ſe aeris ſuccus, ſiue aquæ ſit liquor, ſiue naturæ, cum prima aurora locis quibus prouenire ſolet, folia arborum herbarumque melle roſcida inueniuntur. Quod ſi qui matutino ſub diuo fuere, vnctas hoc liquore veſtes, capillumque concretum ſentiunt. Hoc tanquam ros è cœlo cadens, dum venit, obuio terræ halitu cōcreſcens in mellitos grumos coit, qui herbis, arboribus & lapidibus interdum inuenitur hærere. Id manna ab Arabibus appellatur, vt ex ipſo etiam Galēno patet, cuius hæc ſunt verba capite de melle: In foliis, inquit, ſtirpium adnaſcitur quiddam, quod nec eorum ſuccus, nec fructus, nec pars exiſtimari poſſit, ſed rorulentum quiddam, nec tamen cōtinenter neque copioſe pronaſci ſoleat. Nec me præterit per æſtatem in arborum, fruticum, herbarumque foliis plurimum fuiſſe inuentum, ſic vt à ludētibus ruſticis Iuppiter diceretur melle pluiſſe. Præceſſerat tum nox frigidior, pridie calida ſiccaque cœli conditio diluxerat. Quapropter inter rerum naturæ peritos conueniebat, halitus quos terra vel aqua proſpiraſſet, extēnuatos & excoctos, nocturni frigoris beneficio coaluiſſe. Id in regione noſtra rarius euenit, in Libano monte quotannis, adeo vt extenſis pellibus arbores ſuccutiant, receptoq; quod profluit, ollas & fictilia compleant. priuatoque nomine vocant δροσόμελι, id eſt, roſcidum mel, & etiam ἀδρόμελι, id eſt, mel aerium. Hęc Galenus.

Δρυόπτερις. filicula. herbula eſt in veteſtorum roborum muſco naſcens, filici ſimilis, multo minore foliorum inciſura, radicibus inuicem implexis, hirſutis, guſtu acerbo in dulcedinem vergente. Vis ei ſeptica eſt, & cauſtica. proinde pilis glabram cutem efficit.

Δρυόφονον. olus eſt ſyluęſtre filici ſimile, ramis ſeſquipedalibus, flore ſambuci lacteo, ſemine guſtu mordaci, quo vice piperis ruſtici vtuntur. Officinæ nemoralem myrtum vocant.

Δρυπετὴς. drupus, hoc eſt, maturus & primum nigreſcens. dicitur proprie de fructibus non oleæ modo, ſed reliquarum etiam arborum maturis & adultis & iam ex arbore caſuris ἀπὸ τ πίπτω καὶ δρῦς.

Δρῦς. hoc nomine Græci omne genus arboris omneque lignum comprehendunt. nam quod Gallicum vulgus cheſnam vocat, Græci δρῦν ἀγρίαν, Latini robur appellant. Habet autem omnis quercus vim adſtringendi.

Δρωπαξ. dropax. Medicamenti forma eſt, interdum liquidioris in modum malagmatis, interdum ſiccioris, emplaſtri modo, prout vſus exigit. Eadem materia, inquit Paulus, cōſtat, qua & acopa & emplaſtra. Eſt autem dropax alius ſimplex, alius cōpoſitus. Simplex is eſt qui & πίλωσις, hoc eſt picatio, appellatur. Pix arida cum exiguo oleo liquatur, deinde dum calet cuti illinitur, & prętaſis locis agglutinatur, & antequam omnino refrigeſcat, auellitur. Deinde rurſus ad ignē calfacta reponitur, & ſimiliter priuſquam frigeſcat, auellitur, & tertio quartoque, vel ſępius etiam id repetitur. Conuenit frequētibus vomitionibus, & cruditatibus, & cœliacis affectionibus, & reliquis partibus alimentum non ſentientibus. Maxime vero ante ſinapiſmū adhibetur ad corporis præparationem, & poſt ſinapiſmum etiam, vt reliquiæ morbi euellantur. Dropax vero compoſitus eſt, cui præterea adiiciuntur alia ad diuerſos vſus, vt ad excitandum calorem piper, pyrethrum, ſemen roſmarini, bitumen: ad deſiccandum vero, ſulphur viuum, ſal, cinis ſarmentorum: ad lancinandum ve-

ro, li-

©BIUM

ro, limneſtis quæ & adarce vocatur, aut euphorbium. Hæc enim trita liquefactæ pici inſperguntur, aut alia etiam eiuſdem facultatis. Si vires ægri imbecillæ ſunt, liquidior fieri debet in formam malagmatis, & prę radi pili in loco cui adhibebitur, & paulatim poſtea auelli. Sin valentes ſunt, emplaſtri modo præparandus eſt, & non deraſis pilis admouendus, confertimque auellendus, niſi forte capiti aut mento, aut pubi applicandus eſſet. Sic enim plus habet efficaciæ, ſpiritumque remiſſum magis firmare poteſt, & ad ſuperficiē reuocare, humoreſque attrahere & diſcutere. Sed & medicamēta depilatoria, ψίλωθρα proprie dicta, dropaces appellantur, vt cōſtat ex verſibus Martialis qui habentur lib. 10.

Læuis dropace tu quotidiano,
Hirſutis ego cruribus geniſq;.

Forte quod ſola pice conſtarent in oleo liquata, quemadmodum & dropaces.

Δροπακιζὰ φάρμακα dicuntur vel dropaces, vel quæ dropacum modo illinuntur. appellantur eadem πτίλωτα à Galeno comment. 3. εἰς τὸ κατ' ἰητρεῖον, aphor. 32.

Δυνάμις. facultas. potentia. Eſt cauſa à qua actio procedit. Sed cum cauſa ad aliquid dicatur (eſt enim eius vnius quod ab ea fit, reliquorum nullius) planum eſt facultatem quoque in relatione ad aliquid dici. Ac quoad agentis cauſæ ſubſtantiam ignoramus, facultatem eam ſiue potentiam appellamus, in venis quidem ſanguificam, in ventriculo concoctricem, in corde pulſificam, & in ſingulis reliquarum particularū propriam quandam eius quam edunt actionis, ſiue etiam operis (primum enim actionis ipſius facultas eſt cauſa, deinde etiam operis ex accidenti quodam) effectricem. Itaque ſi certa ratione & via quot & quæ facultates ſint inuenturi ſumus, inueſtigare eas ab ipſis operibus oportet. Singula namque opera ab aliqua procedunt actione, hāc vero omnino aliqua præcedit cauſa, quam facultatem vocamus. Ergo cum variæ admodum ſint actionum differētiæ, multiplices quoque facultates ſtatuere neceſſe eſt, quas tamē medici in homine in tria ſumma genera reuocarunt, aliam vitalem, aliam animalem, aliam naturalem appellantes. Si quidem ſub earum aliqua alias omnes particulares comprehendunt. Sub vitali quidem pulſificam & iraſcibilem quam συμπαθῆ & παθητικὴν appellant, cuius tot etiam habentur differentiæ quot & animi paſſionū. Sub animali vero, ſenſificam, motricem & principem: ſub ſenſifica, viſoriam, auditoriam, odoratoriam, guſtatoriam, tactricem, adhæc vigilandi dormiendique facultatem quæ ad primum & communem omnium ſenſum pertinet: ſub principe, imaginatricem, ratiocinatricem & memoratiuam: ſub naturali vero, concupiſcibilem & nutritoriam: atque ſub his rurſus attractricem, tententricem, concoctricem, expultricem, generatricem, auctricem & reliquas quæ pertinent vel ad generis propagationē, vel ad indiuidui conſeruationem, vt ſanguificam oſſificam, neruificam, ſpermaticam & alias cuiuſuis particulæ formatrices, vel totius etiam fœtus opifices. Sic quidē ſe habēt tres in hominū corporibus facultates, quas quidē vt operibus, ſic etiā ſubſtātia, inſtrumentis & ſedibus natura ſeiunxit. Hæ diuerſi inter ſe generis gubernant animal, toti corpori ex ſuo quodā veluti fonte quæque diſtributæ. Eas Plato animas vocat, propriam cuiuſq; ſubſtantiam inueniens, quę, vt ait Galenus, tum in ſpiritu, tum in ſolidorū corporum temperamento conſiſtit. Eſt autem earum vna, ad nutriendum animal neceſſaria, ac cum ſtirpibus communis, quæ iecur veluti pro fonte habet, canales vero ab hoc in totū corpus ſparſos, ipſas venas. Hāc ſeu appetitricem, ſeu naturalem, ſeu altricem voces, nihil intereſt, veluti nec ſi animā aut facultatem. Altera eſt quæ non modo vt ſtirpibus aut vita præditis, ſed ēt vt animalibus anima eſt inſita. Hæc ſedem in corde habet, ipſo quoque inſiti caloris quodam ceu fonte. Ab hoc fonte canales arteriæ ſunt: vocaturque hęc multis ſane nominibus: nā & facultas ſiue virtus vitalis, & facultas ſiue virtus animoſa, & anima vitalis, & anima animoſa dicitur. Tertia anima ſiue facultas ratiocinatrix in cerebro domicilium habet: ea voluntariis actionibus vna cū ſenſibus præſidet. Vtitur & hæc particulis quibuſdā ceu canalibus, nempe ipſis neruis, ſenſum motumque per hos in totum animal tranſmittens. Ergo has facultates ſeruare, nihil plane eſt aliud quam vitam ſeruare. Siquidem qualibet earum amiſſa, neceſſe eſt reliquas quoque perire. Sic enim inter ſe cohærent, vt altera alteri ſubſidio ſit & mutua ope conſiſtant: quanquam fieri aliquando poſſit, vt vna alterius affectionem non ſentiat. Ortu quidem ipſo prima eſt naturalis, deinde vitalis, poſtrema animalis: nobilitate & principatu prima eſt animalis, ab hac vitalis, poſtea naturalis. In actionum autem & vitæ neceſſitate omnium prima eſt vitalis, quod ex ea ſpiritus & vis influat vitæ in partes omnes, ſiue illæ moueri, ſiue ſentire, ſiue nutriri debeant, atque per eam caloris innati (à quo omnium partium functiones proficiſcuntur) temperies in ſingulis partibus conſeruetur. Cæterum præter facultates iam commemoratas alias quoq; in medicamentis medici vſurpant, à quibus ſingula ſuas actiones obeunt. quæ cum ſint admodum differentes, in quatuor tamen ſumma genera ab iis reuocātur, quas appellant primas, ſecundas, tertias, quartas. Nec vero intereſt facultates an qualitates dicas: ipſa enim facultas reuera eſt qualitas, ſola ratione ab ea differens: quādo qualitas per ſe dicitur, facultas vero quatenus ad aliquid refertur. Prima quidem dicitur quę reliquarum communis eſt tanquā baſis, excepta ea

quæ

©BIUM

quæ à cæca proprietate eſt: ex ipſis elementis nullius interuẽtu prodit, ipſisq; omnium maxime tribuitur. Generatim quidem eſt calfaciendi, refrigerandi, humectandi, ſiccandi, tum ſimplex, tum per horum coniugationem compoſita: particulatim vero efficiendi id ipſum in principio; medio; fine ordinis primi, ſecundi; tertii, quarti. ac primo quidem ordine, obſcure: ſecundo, manifeſte: tertio, vehementer: quarto, ſumme facultas ea tactum noſtrum guſtatumque afficit; idque in horum ſingulorum ordinũ principio, medio, fine. Facultas ſecunda eſt, quæ primas facultates ſimplices, vel coniugatas nullius alterius interuẽtu ſequitur, vt facultas molliendi vim humidam primo ſequitur: durandi, ſiccam: rarefaciendi, attrahendi, aperiendi, tenuandi, calidam: denſandi, repellendi; claudendi, incraſſandi, frigidam. Vires & qualitates ſecundas in acerbis, auſteris, acidis, dulcibus, ſalſis, amaris, acribus, digerentibus, adſtringentibus, contrahentibus, repellentibus, ex altro trahentibus, reſerantibus, ſenſum ſtupefacientibus conſtituit Gal. lib. 3. τῶν κατὰ τόπους. Facultates autem tertiæ ſunt quæ vlterius procedendo prope particulatim appellantur, vt ἀφροδιϑιακὴ, κολλητικὴ, εὐπουλωτικὴ, διουρητικὴ, ἐμετικὴ, ἐκκοπρωτικὴ, ἕρπυς, ἀποφλεγματικὴ, menſes ciendi aut ſiſtendi facultas, ſeminis generatrix vel extinctrix, prouocandi, reprimendi. Hæ magna ex parte primas ſimul & ſecundas ſequuntur, vt ſarcoticũ, ſiccum primo gradu & detergẽs: colleticum ſiccãs & adſtringens: epuloticum ſiccans ſecundo gradu & valenter adſtringens. Eſt tamen quando in nullam præcedentium reiicere poſſis hanc tertiam. vomitorium enim aliquando eſt, vt bulbus vomitorius, nux vomica, agaricus & helleborus albus, non ob aliquam primã vel ſecundam qualitatem, ſed quia vel ſubſtantiæ ſuæ raritate innatant, vel ſtomacho ſua ſubſtantia ſunt contraria. Facultates vero quartæ ſunt cum magis etiam procedendo, ad particulares peruenitur facultates, quæ à partibus nomen accipiunt, vt cephalica, cardiaca, ſtomatica, ſtomachica, hepatica, ſplenica: vel à morbis partium, iſchiadica, nephritica, podagrica, colica, pleuritica: vel ab effectis, bechica, calculos frangentia, colletica, epulotica, catheretica, cathartica, carnem ſuper oſſa nuda creantia, fœtum corrumpentia, fœtum extrahentia, ad chœradas diſcutiendas, ad epilepſiam, ſpaſmum, & alia prope infinita ſimiliter dicuntur. Tamen ſarcotica, colletica, epulotica inter tertias numerantur à Galeno lib. 6. τῶν κατὰ γένη & aliæ ex tertiis eadem ratione inter quartas recenſeri poſſunt, vt lac, ſemen menſes, vrinas, ſudores reſpicientia. Reuera enim quędam horum ambigunt, & vtriquę generi vicina ſunt. Ob id Auerrois 5. coll. cap. vltimo tertiam & quartam in vnam miſcet. Alii vero quatuor hæc facultatum genera aliter diſtinguunt, vt primæ ſint calfactrix, refrigeratrix, humectatrix, ſiccatrix: ſecundæ, quæ primos effectus primarum ſequuntur, vt vis aperiendi, claudendi, erodens, glutinatoria: tertiæ, quibus medicamẽti vnam partem magis quam aliam reſpiciunt: quartæ; quæ ſunt à virtute & forma occulta ſeu ſpecifica, vt purgatrix, theriaca, alexipharmaca: quibus ἐρπύκλῳ & ἰσφωπκλῳ mirum eſt per hos adiungi; cum manifeſtam cauſam habere videantur.

δυνάμις. accipitur aliquando pro ipſa medicamenti compoſitione & ſtructura, quod ſæpe occurrit apud Galenum in libr. τῶν κατὰ γένη, vt τετράφαρμακος δυνάμις, hoc eſt, medicamentum tetrapharmacum.

Δυνάμει ὄν. poteſtate eſſe. Quod quale dicitur tale nondum eſt, ſed poteſt eſſe tale, hoc eſſe poteſtate dicimus. Hominem, verbi gratia, qui modo natus fuit, rationalẽ, & auem volatilem: ſcilicet quod eorum vnumquodque futurum eſt, ſi nihil id extrinſecus impediat, hoc ceu iam ſit appellantes: vnde arbitror hęc eſſe poteſtate non actu dicimus. Perfectum namque eſt ac iam præſens ipſa energia, ſiue quod actu eſt: quod vero poteſtate eſt, imperfectum & adhuc futurum, & vt fiat quidem id quod dicitur, veluti habile, non tamen adhuc ſubſiſtens. Ac maxime quidem proprie ſola ea poteſtate eſſe dicimus, in quibus natura ipſa ſuopte impetu ad abſolutionem venit; præterea quæcunque fientium, vt ſic dicam, continentes materiæ ſunt. Dicitur autem poteſtate eſſe etiam quod ei quod ex accidenti dicitur eſt ex aduerſo poſitum, vt ſic carnoſi quis iuuenis in frigida lauationem corpus eius ex accidenti, non ex propria poteſtate calefacere dicat.

Δυσαισθησία. difficilis ſenſus vel prorſus nullus. ſic δυσκινησία non modo difficultatem motionis, ſed etiam immobilitatem ſignificat.

Δυσάνιος. ſic dicitur ab Hippocr. lib. 3. τῶν ὀπιδημιῶν qui vilibus de rebus multum ſtomachatur, & de magnis plus cæteris mortalibus diutiuſque. ἀνιαρὸς καὶ σκυθρωπός, vt explicat Galen.

Δυσελκὴς is in quo vlcera ægre ſaneſcunt. quique laborat vlceribus curatu difficilibus. cuiuſmodi ſunt corpora mollia & humida, & quæ aqua inter cutem laborant. ei opponitur εὐελκὴς. Item δυσελκὲς ἕλκος dicitur vlcus malignum & curatu difficile.

Δυσεντερία. eſt exulceratio inteſtinorum, deiectiones ramentoſas, cruentas & dolorificas inducens. Latini inteſtinorum tormina appellant. Exulcerationis cauſa eſt bilis mordax tum flaua, tum atra, ſed hæc lethalem excitat dyſenteriam, vt ſcribit Hipp. quod vlcera quæ ab ea facta ſint, difficilime ſanẽtur. Morbus quidem ipſe exulceratio eſt, ſymptomata autem plurima, in primis quidem ipſius bilioſi humoris per initia excretio varia, mucoſa & pinguis. deinde vero tunicæ inteſtinorum internæ abraſio, per quã prodeunt membranoſa quædam corpora,

quæ

quæ ipſorum inteſtinorum particulæ ſunt: poſtea vero cruenta deiectio ſequitur, & vlcerum interdum cruſtulæ quæ ἐφελκίδες appellantur, & puris non raro magna quantitas: quo quidem tempore affectus ipſe iam proprie dyſenteria eſt. Conſiſtit autem illa interdum in craſſis, aliquando in tenuibus inteſtinis, id quod & ex cruore & ex ipſis ramentis diiudicatur. Nam ſi & cruor & ramenta ita miſta ſunt reliquis excrementis, vt vniuerſa miſceantur vniuerſis, in ſuperioribus: ſi vero ſupernatant, in inferioribus inteſtinis vlcus eſſe oſtenditur. Talis quidem proprie dicta dyſenteria eſt, nomen habens à læſa particula, quam ſolam plærique dyſenteriam nominandam cenſent. Alii vero, inter quos ipſe etiam Hippocrates eſt, dyſenteriam interdum appellant non ipſam modo exulcerationem inteſtinorum, verum omnem etiam cruoris per inteſtina vacuationem: quo quidem modo morbi nomen ſymptomati tribuunt, vt annotauit Galenus comment. 4. εἰς τὸ περὶ ἀφορ. aphoriſ. 40. Sunt autem excretionis ſanguinis per inteſtina ſine vlcere tres modi: vnus propter boni ſanguinis copiam in toto corpore aucti, qui ex venarum orificiis in inteſtina apertis effunditur, eo tantum differens ab hæmorrhoidum profluuio, quod in hoc venæ ani duntaxat, in illo autem ſecundum totam inteſtinorum longitudinem, perque omnes eorum anfractus, longeque ab ano venæ aperiantur. Talis δυσεντερία αἱματικὴ appellatur, acciditque potiſſimum iis quibus aliquod membrum excíſum eſt, aut intermiſſa exercitatio. Secundus eſt cum propter iecinoris imbecillitatẽ aquoſus ſanguis deiicitur, loturæ carnium perſimilis: quod enim imbecilla ſit vis eius retẽtrix atque alteratrix, ſanguis eiuſmodi excernitur. vocatur autem ea δυσεντερία ἡπατικὴ. Tertius eſt cum ſanguis propter bilis flauæ vel atræ permiſtionem acrior venarũ orificia aperit, & per inteſtina fertur. hæc proprio nomine caret, & à Paulo comprehenditur ſub ea dyſenteriæ ſpecie quam αἱματικὴν vocant: diſtinguitur vero à Gal. lib. 3. de cauſis ſympto. illam propter ſanguinis copiam, hanc propter acrimoniam effici alferenti. Itaque quatuor ſunt in vniuerſum dyſenteriæ: vna vere & proprie dicta, tres vero improprie à ſymptomate, quod omniũ commune ſymptoma ſit ſanguinis per aluũ excretio.

Δυσεπίλωτα. dicuntur vlcera quæ vix cicatricem recipiunt. Nec vero cacoethe eam etiam admittunt: differunt tamen inter ſe, quod vlcera quæ ex humorum confluxu vel multorum vel acrium oriuntur, ſi locus ipſe affectus eiuſmodi diſpoſitionem non contraxerit, vt quod ad ipſum influit bonum probumque corrumpat, δυσεπίλωτα appellãtur: ſi vero locus affectus ad eam diſpoſitionem iam peruenerit, vt corrumpat quicquid influit, κακόηθη dicuntur. Eadem & δυσεπίλωτα nominantur, & δυσάπυλα à Philopono.

Δυσήνιος. qui non facile triſtatur aut moroſiſſimus eſt. Critias ita interpretatur hoc nomẽ, quicunque propter parua triſtatur & propter magna magis vel diutius quam alii homines. Erotianus autem δυσήνιον interpretatur τὸ δυσθύμως καὶ δυσκόλως τὰς αἰτίας φέρον. hoc eſt, qui cum vi magna, & difficulter admodum fert ea quæ ipſum contriſtant. Vide δυσάγωγος.

Δυσθανάτοι. dicuntur apud Hippocr. in prognoſtico tum qui tarde & paulatim, tum qui cũ dolore moriuntur.

Δυσκοιτεῖν. apud Hippocratem eſt inſplacide & moleſte decumbere, vt annotat Gal. comment. 2. εἰς τὸ περὶ διαίτης ὀξέων.

Δυσκρασία. intemperies. Eſt miſtio inæqualis quatuor primarum qualitatum: vbi enim illæ ita coierint vt earum pares ſint portiones vireſque, temperamentum emergit exquiſitiſſimum, quod cæterorum omnium norma eſt. Ab eo quodcunque deſciſcit, intemperies dicitur: tunc enim aliqua qualitas exuperet neceſſe eſt, aut etiam duæ. Itaque cum quatuor ſint ex quibus temperamentum illud exquiſitiſſimum, & vt ita dicam temperatiſſimum abſoluitur, ſingulorum exceſſu ſimplices quatuor intemperaturæ fiũt, calida, frigida, humida, ſicca: & totidem compoſitæ, calida humida, calida ſicca, frigida humida, frigida ſicca. Nec vero ſingularum modus vnus eſt & vna ratio, ſed immẽſa omnino latitudo, adeo vt intemperaturarum infinitæ propemodum habeantur differentiæ. Nec tamen omnes eiuſmodi intẽperies morboſæ ſunt, ſed plurimæ contra ſalubres, quæ videlicet intra limites ſanitatis conſiſtunt. Quum enim omnis actio à partis tẽperamento proficiſcatur, & varii prorſus generis actiones eſſe oporteat, multiplices quoque temperaturas eſſe oportuit, quę non ſimpliciter, ſed ad iuſtitiam temperamenta appellantur. Non aliud autem ad iuſtitiam ſignificat, quam prout cuique parti expedit. Itaque in ſingulis partibus primarum qualitatum etiam inæqualis miſtio, quoniam ſecundum naturam eſt, non dicitur intemperies, etiamſi reuera intemperies ſit, ſed temperamentum, quandiu ſcilicet naturæ modum non excedit: cum vero exceſſit plane abſoluteque, intemperies eſt, & iam morbus aut morbi cauſa euadit. Eſt & præter iſtas alia intemperiei differentia, per quam æqualis aut inæqualis dicitur. Æqualis quidem eſt quæ in omnibus intemperanter affecti corporis partibus æqualiter ſolaque ineſt. Ea enim ita inducitur, & occupat corpus, vt depulſa naturali temperie, ſola in corpore dominetur: neque enim ea in fieri eſt, vt aiunt, ſed in facto eſſe. Itaque in habitum tranſit, & euadit veluti altera natura acquiſititia & priori contraria, neque vllo dolore moleſta eſt. Eiuſmodi intẽperies in febre hectica eſſe perhibetur.

Sicut

©BIUM

Sicut autem in toto corpore, ſic & in vna certa parte corporis contrahi poteſt. Intemperies vero inæqualis dicitur, cum idem corpus ſimul & calidius & frigidius, aut humidius ſimulque ſiccius quàm pro naturali habitu redditur. Ea in fieri eſt, eamque ob rem dolore nõ vacat, & alias in toto animalis corpore fit, alias in vna qualibet parte, idque vel cum fluxione vel abſque materiæ affluxu, quemadmodum Galen. libello de inæquali intemperie ſcripto declarauit. Dicitur etiam inæqualis intemperies quando ſingulæ corporis partes non ſunt ſimiliter intemperatæ, ſed varias ſortitæ ſunt intemperaturas. cumque corpus totum intemperatum ſit, non tamen vnica intemperies dominatur in toto corpore, ſed plures in ſingulis partibus.

Δυσουρία. eſt vrinæ difficilis & cum dolore excretio. Sæpe quidem ambo hæc ſymptomata in dyſuria concurrunt, vt ea difficulter & cum dolore reddatur. nec tamen in dyſuria ſemper coniuncta eſſe oportet, ſed ſi alterum modo adſit, dyſuria recte dicatur. Ea namque manifeſto diſtinxit Gal. comment. aphor. 48. libr. 7. duas dyſuriæ ſpecies conſtituens, vnam πλὴν μετ' ὀδυνῆς, hoc eſt, quæ cũm dolore: alterum, πλὴν μετὰ δυσχερείας, ὡς μόγις ἐκθλίβειν πλὴν κύστιν: hoc eſt, quæ cum difficultate, vt vix ipſa veſica opus ſuum peragat. Illius cauſas recenſet inflammationem, abſceſſum, exulcerationem, inæqualem intemperiem, & ſpiritum flatulentum: huius vero aut facultatis imbecillitatem, aut tumorẽ præter naturam. Ab his enim cauſis fit, vt cum meiere æger cupiat, non ſtatim vrinæ excretio ſequatur, ſed magno cum conatu atque etiam aliquando dolore. Iis autem duobus exceptis ſymptomatis, vrina naturalem excretionis modum ſeruat, neque interciſe fluens, neque guttatim neque maturius quam naturæ conueniat. Hæc enim ſymptomata aliis nominibus appellantur.

Δυσπεψία. eſt deprauata alimenti concoctio, ſiue alimenti corruptela. ſymptoma eſt actionis naturalis coctricis deprauatæ: quam libuit eo nomine appellare, ſicut debilem, βεκδυσπεψίαν, prorſuſque abolitam, ἀπεψίαν. Deprauatur autem, cum alimenta in qualitatem à naturà alienam alterantur. Ea gemina ſtatuitur, χυμώδης & ὀξώδης, hoc eſt, nidoroſa & acida: hæc frigidis, illa calidis de cauſis prouenit. Intemperies ventriculi calida, eiuſque morbi organici calidi, excremẽtum calidum & bilioſum in eo redundans, cibi potuſque calidiores, nidoſam gignunt: ea ructibus facile deprehenditur. Non eſt autem vnius generis, ſed quilibet cibus id nidoris genus reddit quod naturę ſuę propriũ eſt, alius virulentum quid, alius cœni fœtorem, alius piſcium, alius ouorum putidorum aut alterius abſurdæ quæque dici vix poteſt, putredinis nidorem ructu guſtuque refert. Contra vero frigidæ ventriculi affectiones, excremẽtum pituitoſum & frigidum in eo redundans, cibus potuſque frigidior & natura pituitoſus, πλὴν ὀξώδη inducunt, quæ ructibus ſimiliter dignoſcitur. Nec tamen ructibus eas ciborum corruptiones perpetuo licet deprehendere, quod, vt ſcribit Galen. ſi cibi calidiores fuerint aut flatulenti, & calori frigiditas quædam aliunde acceſſerit, vapore ſpirituque ventriculus repletur, qui neque nidorem neque acorem vllum ſapiat.

Δύσπνοια. ſpirandi difficultas. ſymptoma eſt læſæ reſpirationis, commune orthopnoicis, pleuriticis, peripneumonicis, ſynanchicis, & aliis plærisque male affectis, à quo ægri δυσπνοϊκοὶ appellantur. Galen. tamẽ li. 7. τῶν κατὰ τόπους. ſic eos ſimpliciter ſcribit à veteribus vocatos quibus bronchia pulmonis craſſis & viſcoſis humoribus ſunt obſtructa, & in quibus medicamenta præterquam quod incidunt atque attenuant, humectandi etiam facultate prædita eſſe oportet. Aetius addit ſic proprie dici qui febris omnino expertes ſunt, nec grauitatem ponduſque ſentiunt, nec febricitantium in morem calidum ſpirant. Celſus ab orthopnoicis qui & aſthmatici dicuntur, ſola cauſæ magnitudine diſtinguit, dyſpnœam ſcribens eſſe ſpirandi difficultatem, non omnem quidem, ſed eam quæ modica eſt, neque ex toto ſtrangulat. Nam cum vehementior eſt, vt ſpirare æger ſine ſono & anhelatione non poſſit, ἄσθμα appellari.

Δύσπνοον, ἡ δυσπνοια. apud Hippocratem.

Δυσεμπλαστος. emplaſtri nomen eſt quod à Galeno deſcribitur lib. 5. τῶν κατὰ γλῶτ.

Δυσῳδὲς. graueolens. de quo vide ὄσφρησις. Eſt & nomen malagmatis ad pleuritidem vtilis: eſt & ὄξυπον medicamentum. Vtriuſque deſcriptio habetur apud Paulum libro 7.

Δωδεκαδάκτυλον. principium eſt inteſtinorum ab imo ventriculi orificio exoriens. Id ſub ſede ventriculi poſteriore, ſecundum dextram ſpinæ partem deorſum expotrigitur, ſine vllo anfractu, quo det locum quibuſdã partibus quas natura inter ventriculum & ieiunum inteſtinum collocauit. duodecim digitorum longitudinem vt plurimum æquat, ob idque δωδεκαδάκτυλον ab Herophilo primum appellatum eſt. Sunt qui ipſum inteſtini nomine non dignentur, ſed ἔκφυσιν modo appellent, vel cum addito ἔκφυσιν δωδεκαδάκτυλον. In id meatus inſeritur à vteſicula bilem continente, per quem ea in ipſum expurgatur.

Δωδεκάθεον φάρμακον. nomen compoſiti ex duodecim rebus medicamenti, cuius deſcriptio habetur apud Paulum lib. 7.

Δωδεκάθεος. herba, cui folia ſeptem lactucis ſimilia cxeũt à radice lutea. Eam quidam putant eſſe moly Homericum.

δωδεκάθεος ἅλς. nomen ſalis è multis compoſiti, de quo ante in dictione ἅλς.

Δωρὶς. ſic dicta eſt à quibuſdam ἡ ψυδρεγχύσις, vt habetur apud Dioſcoridem.

Definitionum medicarum libri XXIIII - page 128 sur 554

©BIUM

Δῶρον. palmus. mensura est apud Græcos qua rerum interualla metiũtur. Est autem quatuor digitorũ: sic dicta est ἀπὸ τοῦ τὰ πλεῖστα διὰ τῆς χειρὸς ἡμᾶς δωρεῖσθαι, ἀφ' ἧς μετρεῖται ἡ παλαιστὴ Id est, ab eo quod manu plurimas res demus, qua metimur palmum. Eadem aliis nominibus παλαιστὴ & δοχμὴ dicitur. vide in dictione δοχμή. Ab eo fit δίδωρον, τετράδωρον, πεντάδωρον, & alia quæ passim apud authores occurrunt, & apud Plinium leguntur libr. 35. cap. 14. vbi scribitur δίδωρον lateris genus esse sesquipede longum. Sed aduerte num legendum sit semipede, cum manifesto δῶρον palmum esse dicat. Sic enim recte lateris illud genus δίδωρον vocabitur, hoc est, duorum palmorum, quæ dimidii pedis mensura est, cum ipse quatuor palmis constet.

IO. GORRAEI PARISIENSIS Definitionum medicarum TO E.

EAp. ver. est anni tempus primum & omnibus qualitatibus temperatum, æquinoctio quod hyemen sequitur incipiens, & Vergiliarũ matutino exortu desinens. Nã cũ singuli anni ætatem suam peragant, & quatuor ætatum spatia percurrãt, vt initio quidem augeantur & pubescant, postea in vigore sint, exinde declinẽt, postremo, emoriantur, haud absurde vernum tempus prima anni ætas censebitur, quo annus per hyemis intemperiem pene extinctus & demortuus, quasi reduce vita repuerascit, & exerendis virgultis, floribus foliisque depromendis, maxima rerum omnium amœnitate & suauitate iuuenum more luxuriat. In causa Sol est, cuius accessione decessioneque quadripartito anni tempora distinguuntur. Cum enim peracta hyeme ad nos rediens noctis dieique pares horas facit, placidissimo temperatissimoque sydere terras illustrat. Tum calor vigorque omnibus redit, animalia atq; omnia è terra virescẽtia maritantur, gestit natura semina accipere & sese aperit, à quo Aprilẽ mẽsem quasi Aperilẽ dictũ aliqui existimauere: atque ille animã infert satis omnib⁹. Tũc enim genitalib⁹ terræ locis animãtur semina. Eo tẽpore Fauonius mundi spiritus, ζέφυρος Gręcis, dictus, primum flare incipit, genitalis prorsus ventus, à fouendo dictus, vt multis visum est, ab occasu æquinoctiali ver inchoãs. Vt autem ille est lenissimus, sic ver talem in modum afficit, vt nemo de eius frigore vel calore vel humiditate vel siccitate queri possit: est enim in eo quatuor harũ qualitatum mixtionis æqualitas, quæ & mediam in eo temperaturam & salubritatem conciliat. Ver autẽ durat donec Vergiliæ matutino oriantur. Earum enim is exortus, æstatis principium est. Itaque cum hoc tẽpore apud nos æquinoctium quinto idus Martii peragatur, & Vergiliarũ ortus matutin⁹ septimo, octauo vel decimo die Maii fieri insueuerit, patet totũ vernũ tẽpus dierum fere sexaginta esse.

Ἔβενος. ebenus. arbor est plærumque tenuis & frequentior, vimine raro, in crassitudinem caudicis extuberata, hiulco cortice & admodum reticulato, dehiscentibus venis, adeo vt per ipsos sinus pars intima vix tenui libro contegatur. Lignũ omne atque mediale eadem ferme & facie & nitore qui est in lapide gagate. Duo sunt eius genera. Rarum id quod melius, arboreũ, trunco enodi, materie nigri splendoris, ac vel sine arte protinus iucundi. Alterum cytisi modo fruticat, nodosum & cãdidis tæniis vitiatum. Nascitur in India atque Æthiopia. Tam graue est, vt aquis innatare nõ possit, sed protinus demergatur. Dioscorides Æthiopicum laudauit magno splendore, cornus expoliti nitore, citra læuorem prædensa materie, si frangatur gustu mordaci, odore cum vritur iucundo, citra fumi tædium. Ebenus caliginẽ oculorum discutit, contra veteres fluxiones & pustulas pollet. Huius speciem esse Gaiacum Ruellius scripto prodidit.

Ἐβενότριχον. dicitur à quibusdam τὸ ἀδίαντον, vt habetur apud Dioscoridem.

Ἐβίσκος. est ἡ μαλάχη, quæ & althæa, inquit Suidas. Galenus dicit esse μαλάχην ἀγρίαν.

Ἐβλημάσθη. ἐμαλάχθη. mollificatus est, mollis factus est, apud Hippoc.

Ἐγγαστρίμυθοι. dicuntur apnd Hippocratem qui clauso ore loquuntur, quia videantur ex ventre loqui.

Ἐγγενὲς. congenitum, proprium apud Hippocratem.

Ἐγγίσωμα. Est cranii fissura, in qua os affectum loco naturali dimouetur & desidet, atque ad inferiorem cerebri membranam pertingit, quã etiã vrget premitque. Est autem in eo fissuræ genere omnino ossis fragmẽtum

Definitionum medicarum libri XXIIII - page 129 sur 554

©BIUM

grandius. Nam ſi os in plura fragmenta perruptum eſt, ἐκπίεσμα appellatur. ſic dicitur ἀπὸ ἕ ἐγγύς, id eſt, prope, quod os fractum ad ſubiectam membranam appropinquet.

Ἐγκόμφωσις. idem quod γομφίασις. de qua vide ſuo loco.

Ἐγχύτιον. dicitur apud Hippocratem ὁ πῆχυς κατ' ἀγκῶνα, habitus ille brachii qui eſt ad rectum angulum, ſic vt cubiti os cum humero rectũ angulum efficiat. Author Galen. in expoſitione huius loci, & comment. 1. εἰς τὸ περὶ ἀρμῶν.

Ἐγκάθισμα. eſt ſeſſio in aqua medicata ab imis pedibus vel feminibus vſque ad vmbilicum, ita vt ſupernæ partes non madeſcant. Quod quidem auxilii genus cum plærisque morbis conueniat, iis tamen ſolis adhibetur qui partes intra peritoneũ concluſas infeſtant. Itaq; inflammatis renibus ſedere conuenit in decocto fœnigræci, maluæ hortenſis ac ſylueſtris & ſeminis lini: in calculoſis affectibus conuenit ἐγκάθισμα in iiſdem propter inflammationem, & præterea artemiſię decocto & roſmarini & petroſelini & ſpicænardi, quibus etiam in veſicæ morbo vtendum eſt adiecta ruta. Ad vterum vero artemiſiæ decocto, ſaluiæ, lauri & ſimilium. Ad ſedem, melioti, papaueris & roſarũ. Ad hæmorrhoidas & fluxiones vteri, plantaginis, polygoni, malicorii, roſarum, ruborum, & eorum quæ ſimiles vires habent. Ad vulnera vero ex quibus neruorum diſtẽtio timeri poteſt, aqua & oleo. Quod ſi ad alios præterea affectus cõuenire poteſt, id accidit vel ob balnei penuriam, vel ob imbecillitatem ægroti, qui totius balnei vſum nõ poſſit admittere, vel ob ſupernæ alicuius partis debilitatem, vel affectionem cui aquæ perfuſio inutilis ſit, aut aliquod aliud impedimentũ. Cęterum qui in talibus decoctis ſeſſuri sũt, omnes ſunt illinendi & immergendi in aquam vſque ad infimum vmbilicum. Oportet autem partes quæ non madefient prius inungere, ſed præſertim caput quod tegi debet ne repleatur. Qui medicinam nunc faciunt, id genus remedii ſemicupium appellant.

Ἐγκάμψει. innixu, apud Hippocr.

Ἐγκὰς. ὀν βάθει. in profundo, apud Hippoc.

Ἐγκανθὶς. proprie quidem dicitur oculorum angulus, tum maior qui naſo eſt proximus & proprio nomine ῥαντὴρ dicitur, tũ minor qui eſt ad tempora, vocaturque παρωπίας. Inde vero eius etiam morbo inditum nomen eſt, & ſignificat tuberculum quod in angulo minore naſcitur carne naturaliter excreſcente, & palpebras haud facile diduci patitur. Id ſicut aliquando ſuccedit oculorum pterygiis, ita ſi vel à pharmacis nimium imminuatur, vel ab imperito chirurgo ſic tollatur, vt vna cum carne prẽter naturam aucta ipſe etiam oculi angulus excindatur, in alium affectum degenerat qui ῥοιὰς appellatur. Malum hoc in canibus frequẽs eſt, & homines minus corripit, ſed eos magis qui in mari verſantur. Cuius duæ differẽtię obſeruantur: ſiquidem aliquando hoc carnis incrementum benignum eſt, tenerum, laxum & ſine dolore, quod medicamẽtis ſiccis conſumendum eſt: aliquando vero malignum, durum, inæquale & cum dolore punctorio, quod manu curare & ſcalpro euellere oportet.

Ἐγκάρδιον. eſt medium cuiuſq; rei, interna pars & medulla cuiuſque ligni. dicitur alio nomine ὀπηδιών.

Ἔγκαυμα. inuſtio, puſtula ex vſtione contracta.

Ἔγκαυμα. eſt vlcus in oculo quod à febre vt plurimum cum cruſta impura in nigro aut albo oritur. Ac in nigro quidem dum fit, ſæpe profundum eſt, ac fere ſemper in ipſa expurgatione, maior tunicarum eroſio contingit, adeo vt humores paulatim diffluant, & totus oculus effundatur. author Aetius lib. 7. cap. 26. Id oculi vlcus ὄδηκαυμα Paulus Ægineta appellauit, à quo tamen diuerſum Aetius ſcribit, quod ipſe ὀδήκαυμα nominat.

Ἐγκεκαυμένοι. οἱ ὀνυχώδεις καὶ γυπεῖ, hoc eſt, innitentes, incumbentes & adunci, apud Hippoc. dictum eſt autem de vnguibus.

Ἐγκέλσαι. apud Hippoc. ſignificat τὸ ὀφθῆναι, id eſt, inſidere & quaſi inhærere, vt interpretatur Gal. comment. 3. εἰς τὸ περὶ ἀρμῶν.

Ἐγκέφαλος. cerebrum. Eſt pars capitis mollis, alba flexuoſa, facultatis animalis principiũ. Medullæ quidem ſimilitudinem gerit, imo vero medulla etiã à quibuſdam dictum eſt: per multum tamen ab oſſium medulla differt, quod nec liquefieri nec abſumi, vt illa, poſſit. Non eſt omnibus ſui partibus æquabiliter molle, ſed extimis quidem & anterioribus humidius eſt: intimis autem poſticiſque, quoque magis ad poſteriora tendit, ſiccius, coactius, denſiuſque. Totum in duas partes diuiditur, anteriorem & poſteriorẽ: quarũ illa ἐγκέφαλος, totius nomine, hæc παρεγκεφαλὶς appellatur. Rurſus anterior duplex ſtatuitur, dextra & ſiniſtra, duoſque ſinus ſeu vẽtres habet, dextrum & ſiniſtrum, qui à corpore calloſo, quod πυλοειδὲς dicitur, dirimuntur. Hi poſteriore ſui parte in tertiũ ſinum mediocrem ſub pſalloide concurrũt, à quo meatus eſt lõgus, τοῖς γλουτοῖς ſubditus, qui in ſinum alium quartum, omnium poſtremum minimumque inter cerebelli baſim ſpinalemque medullam ſitum, incidit. Iſtis quatuor maxime ventriculis ſpiritus animalis cõtinetur, diffuſus nihilominus per totã cerebri & cerebelli & ſpinalis medullæ ſubſtantiam, cuius opus eſt mouere, ſentire & principibus actionibus defungi. Eum in ſubiectas partes cerebrum per neruos mittit, quos à ſeipſo producit, molles quidem & ad ſenſum comparatos ex anterioribus humidioribuſque ſui partibus, duros autem qui motionibus deſeruiant, ex ſiccioribus, maximeque cerebello.

Ἐγκιονέσθαι. apud Hippoc. ſignificat ἐλίσσεσθαι κίκλῳ κιόνος. hoc eſt, hederæ modo conuolui atque implicari.

Ἐγκοπὴ.

©BIUM

Ἐγκοπή. incisio. Dicitur proprie in capitis ossibus, inquit Gal. soluta continuitas ab aliquo acuto occurrante & abscindente. Vocatur aliis nominibus ὄξυσπὴ & ἔδρα.

Ἐγκρὶς. placentæ genus. farina bene subacta in oleo primum coquitur, mox mel adiicitur. παγνίας Pollux vocauit, quod patinis fere frigatur.

Ἐγκρυφίας. genus panis, qui & ἀγοραῖος, id est, forensis & vænalitius, dicebatur, quod in foro vendendus proponeretur.

Ἔγκυμ. dicta est à quibusdam ἡ ἰσάλις, vt habetur apud Dioscoridem.

Ἔγκυησις. ἡ ἐγκύμονησις, vigilantia, apud Hipppocratem.

Ἐγκαλίνεται. χαλινοῖς ἐμφρᾶς πρόσκειται. veluti frenis cinctus est, apud Hippocratem.

Ἐγκάθεξις. scarificatio. Est cutis & subiectæ etiam carnis per scalpellum dissectio multis foraminibus. Differt. ἀπὸ τῆς φλεβοτομίας, quod hæc vno vulnere venam aperiat, illa multis vulneribus cutem carnemque diuidat. Diuisio autem ipsa cum multas habere possit differentias, in treis tamen referri potest secundum Galenum libr. 2. ad Glauconem: aut enim tenuis & superficiaria est, aut è cõtrario magna & profundior: aut longitudine & profunditate inter eas media. Quibus omnibus Galenus se vsum fuisse prodidit in abscessuum curatione. Quæ in superficie fiunt, non attrahunt è longinquo, non reuellunt, non deriuant, sed in summa modo cute hærentem humorem qua vlcuscula facta sunt, educunt, nec magnis morbis opitulantur. Quæ longæ sunt & profundæ, plurimum sanguinis exhauriunt (cuius rei Oribasius testis locuples est, qui scarificato sibi crure, cum pestilentia laboraret, duas fere sanguinis libras inde detraxit) adeo vt animi deliquium aliquando inducant, & è partibus etiam remotissimis, vt à capite in crura, à crure in manum reuellunt: & quia in carnem altius adactæ sunt, propriam curationẽ in modum vulnerum efflagitant. Quæ ambarum mediæ sunt, earum pariter incommoda declinant, ideoque aliis præferri debent, si quando scarificationis vsus inciderit. Ea autem tribus de causis suscipitur, ad reuulsionem, ad deriuationem, ad vacuationem humoris tum corpore toto redundantis, tum ea in parte quæ scarificari debet, impacti. Quæ omnia quamuis per phlebotomiam consequamur, quia tamen (vt ex Apollonio refert Oribasius) multum nocere solet corporibus venæ sectio sæpius repetita, ideo ea omissa tutius est scarificationes moliri, quod eæ citra validam totius molis corporeæ commotionem, eadem quæ & venæ sectio commoda præstare valeat. Itaque si crura fluxione vexentur, si phlegmone laborent, manus scarificare conueniet, vt è contrario crura, si manus male affectæ fuerint: similiter si dextrum crus doleat aut dextra manus, sinistrum crus aut sinistram manum scarificare poterimus, quod reuulsio non tantum à summo deorsum, aut ab imo sursum, verum etiam à dextris ad sinistra, & contra fieri recte possit, vti & secundum alias situs differentias. Isto quidem modo mihi magis libet Galeni locum qui habetur libro 13. meth. meden. intelligere, quam nimis dura interpretatione τὸ λοιπὸν, hoc est reliquum, interpretari reliquã manum. Crus enim alterum Galenus mihi videtur intelligere, geminamque reuulsionis speciem iis verbis indicasse, vnam quę fiat à summo ad imum, cum manu laborante scarificamus crura, alteram vero quę fieri possit à dextris ad sinistra, vt cum crure vno laborante, alterum scarificatur. Siquidem Galenus generalem reuellendi methodum eo loco explicans, eam duobus reuulsionum adductis exẽplis patefecit. Adde quod scarificatio quæ reuulsionis gratia instituitur aut vacuationis è toto corpore, haud temere aliis in partibus quam in cruribus vsurpata est à veteribus medicis. Quæ namque aliis in partibus adhibetur, nõ solet reuulsionis causa fieri, sed vt quicquid iis inhæsit humoris, vacuetur: proindeque eo loco Galenũ recte interpretabitur, qui laborante vno crure, alterum scarificandum esse intelliget quo reuelli possit humor qui in crus affectũ influit. De quo tamen quisque, vt volet, statuat sentiatq;. Similiter si humorem deriuare volumus, aut eũ qui parte aliqua inhæret, vacuare, scarificationibus vtemur, præsertim si acris est, si rodens, si virulẽtus, vel nimius, qui vel maligna qualitate, vel sui copia calorem partis natiuum obruat. Nec minor est etiam scarificationis vsus in tollẽda plenitudine, siue eam consuetæ excretionis suppressio, vt menstruorum aut hæmorrhoidum, siue otium, siue alia quæuis causa induxerit. Cæterum, vt monet Antyllus, pars quæ scarificari debet, prius, si fieri potest, lauãda est: sin minus, aqua tepida quousque rubescat perfundenda est, aut spõgiis fouenda, aut soli igniue exponenda. Incisiones etiam faciendæ in cruribus, abdomine, thorace, dorso, ceruice κατ' εὐθυωρίαν, in capite secundum capillorũ positionem, in fronte autem per transuersum. Debent etiã magnitudine inter se æquales esse, & paribus distare interuallis. Scarificationis autem principum idem consulit ab infernis partibus sumendum esse: sic enim fieri vt sanguis ad superficiarias partes decurrens eam non obscuret quę postea scarificanda venit. Præterea vero scarificationem non κατὰ πλαγιὸν, ἀλλὰ κατὰ συρμὸν, hoc est, non punctim, sed cæsim faciendam esse, quod ita minus doloris moueat.

Ἐγκονδρον. grumosum, granulosum, micas frequentes habẽs, cuiusmodi mannam & rhus esse oportere Dioscorides scripsit. Hermolaus cartilagineum interpretatus est, quod à multis non probatur.

Ἐγκείσθω. solet Hippocrates vsurpare ὅσα τῶν ἐρεδόντων εἰς ἄκανθαν. hoc est, de iis quorum al-

Definitionum medicarum libri XXIIII - page 131 sur 554

©BIUM

terum alteri inhæret. vt annotauit Galenus comment. 3. εἰς τὸ περὶ ἄρθρων.

Ἔγχυμα. infusio. Species altera est ἔ πλήθους, hoc est, plenitudinis & copiæ humorum, ea videlicet quam locus continens meritur. Cum enim duplex sit omnis multitudo, vna ad vires, altera ad vasa, illam τὸ πρὸς δυνάμιν, hanc τὸ κατὰ τὸ ἔγχυμα πλῆθος appellant. Siquidem vasis tãtum humoris affusum videtur, quantum ipsa capere & continere possunt. Non ad animantes modo pertinet, sicut ea quæ ad vires dicitur, verum etiam ad inanimata etiam ænea ferreaque: quod hęc quoque concluso in iis copiosiore spiritu, rumpuntur.

Ἔγχυμωμα. est sanguinis & humorum in partẽ aliquam naturalis effusio, pẽr quam & partis eius venulæ replentur sanguine, & color viuidus parti redditur. Sic Hippocrates vsurpat libr. 2. περὶ ὀπτῆσ. scribens, ὀπτὴ δ' εὐεν ὀξυθυμίῃ ἐμποιέειν, καὶ χρώματος ἀναλήψιος ἕνεκα καὶ ἐγχυμώσεως. hoc est, curare vt in iracundiam inducatur, tum vt coloris reuocationem acquirat, tum vt sanguis effundatur. Nam, vt ait Galenus ἡ ὀξυθυμία natiuum calorem excitat & accendit. Est ergo ἐγχύμωμα siue ἐγχύμωσις affectio secundum naturam, differtque propterea ἀπὸ τοῦ ἐκχυμώματος, quod præter naturam est.

Ἕδρα. sedes. anus. podex. dicitur & Græcis alio nomine δακτύλιος & πρωκτός. Est meatus ventris inferior, continendis transmittendisque excrementis destinatus. Cum enim venter totus peritonæo vndique concluſus sit, duo tamen in eo sunt meatus, superior quidem ad stomachum, πυλωρὸς. dictus: inferior vero hic de quo nunc nobis sermo est ad rectum intestinum, cuius oræ vltimæ incumbit. Est autem instrumentum vacuãdis excrementis comparatum. Cuius generis instrumenta cum sint duplicia, aliis excremẽtorum effluuium intempestiuum cohibentibus, aliis vero tempestiuum incitantibus, ea quidem ne intempestiue & præpropere labantur, musculi sedem ipsam constituentes non sinunt. Sunt autem duo ad sedem musculi, quorum vnus rotundus est, solutus, & sine pari siue oppositi musculo. per transuersum ipsi circunfusus, adeo vt rectum intestinum exacte & firmiter occludat, & excrementa intus contineat. Substantiam habet labiorum parti vltimæ similem, mediam scilicet inter cutem & musculum, eundemque quem & musculus vsum præbet, præterquam quod actionis robore multum illi musculus præstat. Eum anatomici σφιγκτῆρα appellãt, quod anum adstringat: qua in re musculo vesicæ similis est. In eõ perinde atque in musculo vesicæ plurimi errarunt, quasi ad excretionem superfluitatum conditus esset, neque perpenderunt quod eo resoluto tantum foras excrementa prodeant, nobis etiam inuitis. Itaque musculus hic nihil agit ad excretionem, sed iis etiam reluctatur qui eam moliuntur, nec nisi onere vel acrimonia vel alia causa irritatus relaxatur, adeo vt transmittendis potius quam expellendis excrementis inseruire videatur. Hic autem sicut proprium & à musculis diuersum motum, ita & formã diuersam possedit. Est enim contractis crumenis similis & rugosus, vnde etiam anum Latini dixere, quemadmodum quibusdam placere video: quanquam alii quasi annulum sic dictum fuisse cõtendant, quod δακτύλιος à Græcis appelletur. Alter vero sedis musculus est geminus vel etiam tergeminus (eum namque in duos vel tres diuidere possis) qui oblique supra rotundum musculum situs, sedem sursum retrahit. Quo fit vt si quando resoluatur aut reddatur imbecillior, sedem ipsam prociduam & prolabentem, vt in magnis contentionibus corporis fieri aliquando solet, sursum retrahere & reuocare non possit, sed ea omnino euersa maneat, nisi manu reponatur.

Ἕδρα. apud Hippocr. lib. de vuln. capitis, est ossis fracturæ species eiusmodi vt in eo teli vestigium remaneat, atque appareat qua telum impactum fuit. Quem quidem affectum à telo acuto fieri necesse est. Author Gal. comment. 2. εἰς τὸ περὶ ἀγμῶν. Idem vero scribit in lib. de causis morborum eo nomine peculiariter designari solutam in ossibus capitis continuitatem ab aliquo acuto occurrente atque abscindente, vocariq; etiam ἔγκοπὴν & διάκοπὴν, vt habetur apud Hippoc. lib. de vuln. cap. Cum vero idem scribit ἐν τῷ μοχλικῷ, καταναγκάσαι ὃ πρὸς ἰσχίον ἐς ἕδρην πλέγμα ἢ θέσθαι: hoc est, reducere vero quæ supereminent, in sedem calce aut palma: significat τὸν οἰκεῖον τόπον, hoc est, locum naturalem & proprium.

Ἐπέχαπτ. ἐναπολαμβάνουσαι. comprehendunt, cõstringunt, apud Hippocratem.

Ἐθέλειν. dixit Hippocrates αἰὴν δ' ἐθέλειν. id est, Velle, pro Posse. quemadmodum etiã Homerus, Οὐδ' ἔθελε ῥεέειν: hoc est, neque poterat profluere: Iliad. φ'. sicut annotauit Gal. comment. 3. εἰς τὸ περὶ ἄρθρων.

Ἔθος. cõsuetudo. Est natura lõgo rei cuiuslibet vsu acquisita. Alii alterã, hoc est secundariã, naturã esse diffiniunt: sic enim frequenti vsu rei cuiusis natura ei assuescit, vt eã, perinde ac si naturalis esset, amplectatur. Cæterum ea cõtrahi põt in omnibus rerum non naturaliũ differẽtiis, aere, cibo, potu, motu, quiete, somno, vigilia, excretis, retẽtis, & passionibus animi. Earum. n. rerum tãtum cõsuetudo esse dicitur, in qua tãtum vsus valet, vt rei, etiã naturæ contrarię, consuetudo nonnunquã inducatur. Itaq; si consuetudo trãsit in naturam, patet vim eius non esse minimam tum in tuenda sanitate, tũ in depellendo morbo, & magnam siue salubris victus inueniendi, siue ægrorum curationis ex cõsuetudine sumi indicationem. Siquidem ea singulorum corporũ naturã euidẽtius quã reliqua omnia ostendit. Si namque omnes tẽperamentorum notas in vnum colligas, hæ lon-

Definitionum medicarum libri XXIIII - page 132 sur 554

©BIUM

hæ longissime absunt, vt parem ei quam cōsuetudo præstat faciant fidem: quando, si quis per sanitatem frigidam perpetuo biberit, nulla in re iecinore, ventriculo, renibus aut aliis visceribus offensis, planū est ex eo, non consulris etiam aliis signis, valida sanaque illi esse hæc viscera. Nec vero nō offenditur solum aut defatigatur consuetudine, verum etiam impense delectatur natura; adeo vt ea quibus longo tempore assueuimus, etsi deteriora sunt, insuetis tamen minus molesta esse soleant, quemadmodum Hippocrates prodidit. Ipse etiam inter maxime necessarios scopos curationis eam cōstituit, eique secundam à natura indicationis vim assignauit: primum quidem naturam ipsam inspiciendam seruandamque vel etiam restituendam esse docens, nisi quatenus pro cuiusque consuetudine variandū sit.

Ἐβράσσεν. pupugit, stimulauit, apud Hippocratem.

Εἶδος. species. pars quæ generi subiicitur, quæ aliis nominibus διαφορὰ & τρόπος à medicis dicitur, vt scripsit Gal. comment. 1. εἰς τὸ κατ' ἰητρεῖον. Dicitur etiam εἶδος corporis natura & temperamentum; ab eo qui edidit, quę in extremo libro de natura humana habētur, vt Gal. in comment. annotauit.

Εἰλαμίδες. membranæ quibus cerebrum inuoluitur, quæ proprio nomine μήνιγγες vocantur.

Εἰλεὸν. est intestinum ordine à vētriculo tertiū. Incipit vbi ieiunum desinit: eo scilicet loco, in quo chylus iam crassior effectus incipit consistere: chylus enim admodū liquidus è ventriculo prodiens facile per ecphysim & ieiunum intestinum effluit: exuctus vero à venis quæ ieiunum circunstant, attractaque liquidiore eius partē, paulò crassior redditur, & in ileo diutius cunctatur, præsertim obtusa iam bilis acrimonia in ecphysim excretæ, ileoque ab ea minus demorso atque irritato. Inde igitur ileon incipiens, desinit vbi crassa intestina incipiunt; quorum primum ileoque vicinum τυφλὸν, hoc est cœcū, appellatur. Dictū est εἰλεὸν à multis anfractibus & circunuolutionibus, atq; ab eo morbus qui εἰλεὸς vocatur. Idem vero & λεπτὸν hoc est tenue, simpliciter dicitur, nomine duobus etiam prioribus communi.

Εἰλεὸς. Est tenuis intestini obstructio peracutā & dolorifica, nihil sinens deorsum descendere. Sed nihil vetat etiam in crassiore intestino obstructionem eiusmodi fieri, vt scribit Gal. comment. 2. in lib. 3. περὶ ὀπιδημιῶν. Hæc tamen minus acuta, dolorifica periculosaque est, quam ea quæ in tenuibus consistit. Id quod forte fuit in causa cur Diocles Carystius, vt scribit Celsus, plenioris intestini morbum εἰλεὸν nominarit. quanquam, vt idem ait, mutata est postea nominis significatio, & tenuioris intestini morbus εἰλεὸς cœpit vocari, qui ante χορδαψὸς dicebatur. Sunt autē huius morbi symptomata signa- que ventris tormina, stomachus multa humiditate perfusus, exolutiones animi, ructus inanes, vomitus pituitosi & bilioſi, & inde aliquando desipientiæ & cōuulsiones. morituris vero sudor frigidus, vrinæ difficultas, podex ita adstrictus, vt vel spécilli extremum nequeat admittere, & vomitio stercoris. Verum hæc omnia non omnibus pariter contingunt: vnum tantum est huic morbo proprium inseparabile quod nihil ad inferiora descēdat, nisi forte liquida quędam pauca & serosa. Vomitus non semper adest, sed morbo tātum exitiali. quod si vehementius æger laboret, stercus in os vsque ascendit & singultus oritur. Cum enim intestina quę hoc malo tentantur, appetant à se expellere quod nocet, quodq; iam lōgo tēpore cœpit esse molestum, nec se propter obstructionem exonērare possint, cōcitant violentius noxiam materiam, & in partes superiores contra naturam propellunt. Obstructionis autem causæ sunt cruditates, & continua ciborum corruptio, lethalia medicamenta, ēterocele, inflammatio, colicus affectus, & aliquando stercoris nimia resiccatio. Nomen hic morbus habet à parte affecta (εἰλεὸν enim dicitur tenue intestinum quod hoc malo prehenditur) vel symptomatē, vt scribit Gal. libr. 2. meth. medendi, quod per eum intestina εἰλεῖσθαι, hoc est conuolui, videātur: vndę & quidam Latine volumulum dixere: vocatur & alio nomine χορδαψὸς, quod qui manum loco doléti admouerit, τὴν χορδὴν ἅπτεται, hoc est, chordam attingere videatur, propter partis affectæ tensionem.

Εἶπος. vocabulum est ab Hippoc. vsurpatum de quo sic scribit Erotianus, alios quidem existimasse sic dici ἐμφαλίσμὸν & circūscriptionem tumoris scirrhosi in liene consistētis: alios vero malam totius corporis affectionem interpretatos esse, sed neutros recte sentire, quod εἶπος febris species sit.

Εἰρύσαι. hoc est, ἕλκειν, apud Hippocratem in Prorrhetico.

Εἰσβολὴ. dicitur in accessione primus eius insultus primaque aggressio. Est autē, vt ait Gal. lib. de morb. temporib. tempus indiuisibile & exacte primum à quo ipsa accessio incipit. dicitur alio nomine ὁρμὴ πυρετοῦ. vide suo loco.

Εἰσπνοὴ. inspiratio. Est pars respirationis qua aer intra pulmonē per os & nares trahitur ad cordis refrigerium. Is enim præcipuus est & necessarius inspirationis vsus, cui & alius accedit, nimirum spiritus vitalis nutritio. Siquidem attracti per inspirationem aeris calidior, tenuior, puriorque portio in eius nutrimentum cedit, primū quidem in pulmonis carne elaborata, deinde vero in sinistro cordis ventriculo percocta & confusa sanguinis vapori, qui ex dextro vētriculo proficiscitur. Sunt autem inspirationis multa instrumēta, os, nares & aspera arteria eiusque bronchia per pulmonis substantiā dif-

Definitionum medicarum libri XXIIII - page 133 sur 554

©BIUM

fusa, per quæ spiritus intromittitur, pulmo, qui aerem continet non suis modo maioribus spatiis, sed etiam minimis (est enim eam ob causam factus à natura spongiosus, mollis & aerius) adeo vt totus spiritu plenus distendatur, & præterea diaphragma & thorax & thoracis externi musculi. Cum enim inspiratio voluntarius motus sit, aut omnino mistus ex naturali & volũtario motus, eam quidẽ musculi, vt efficiant oportet, quos natura plurimos pulmoni circumposuit. Nec tamen omnes omnẽm inspirationem edũt. Siquidem si modica est inspiratio, ad eam satis est vnũ diaphragma, quod deorsum descendens satis magnũ pulmonibus spatium concedit quo se dilatẽt & aerem sufficientem excipiant. Sin autem magna debet fieri inspiratio, præter diaphragma, quod est præcipuus respirationis musculus, thorax etiam modice attollitur & dilatatur eorũ musculorum ope qui inter costas interius conditi sunt. Verum per maximam inspirationem præter diaphragma & eos musculos accedunt & ii qui thoraci extrinsecus incũbunt, ab humeris ad partes thoracis superiores deriuati, & octo insuper musculi epigastrii quorum omnium concursu thorax quam maxime fieri potest distenditur: cui quidem maximę inspirationi contraria est maxima expiratio quam proprie ἐκφύσησιν appellant. Cæterum de musculis id vnum scire oportet, eos qui inspirationem absoluũt quatuor esse, duos internos & duos externos: ex internis quidem vnum qui ex clauicula in primæ costæ cartilaginem ad sternon vsque protenditur, alterum vero qui ex omoplatæ basi ad costarum nouem superiorum ossa procedit. Externorũ vero vnum, qui ex vertebris ceruicis in quatuor costas superiores inseritur, alterum vero qui ex spinis lumborum & metaphreni in quatuor costas inferiores peruenit. Quibus quidem distinctis, facile iam erit loca plæraque Galeni de respiratione intelligere.

Ἐπίπλασμα. emplastrum est ab Hecatæo compositum, præditum vi extrahendi. Recipit galbani P. XII. fuliginis thuris P. XIIII. picis P. XVI. ceræ & resinæ terebinthinæ, singulorum P. XVIII. quibus paucum vnguenti irini miscetur.

Ἐπίμβη. nomen collyrii quod huiusmodi est. Cadmiæ vstę loteque, æris cremati & eloti, singulorum drach. VIII. stimmios combusti, acaciæ rubẽtis, gummi, singulorũ drach. XV. aloes, gallæ, æruginis vermicularis, castorii, lycii, spicæ nardi, croci, opii, myrrhæ, cerussæ, ebeni ramenti, chalcitidis, singulorum drach. I, rosarum drach. LX. aqua pluuia teruntur. Detergendi vim habet, & crassas oculorum cicatrices extenuat.

Ἐπιπάρακμον. nomẽ est viridis emplastri ab Andromacho cõpositi hũc in modum: Ammoniaci thymiamatis drach. V. III. squamæ æris drach. XII. pollinis thuris drach. XVI. resinæ pinus drach. XII. adipis vitulini drach. XIIII. terebinthinæ drach. VIII. cerę drach. XXX. acetum quantum satis est. Hoc magna vulnera glutinat, sordida vlcera exterget, crassa ipsorum labia deterit, sinus contrahit, discutit & repellit, & cauis vlceribus inditũ ea carne implet: sic dicitur quod centum drachmis constet. Aetius.

Ἐπικονπάριον. species est τῶν σκιλικῶν collyriorũ: sic dicitur ꝙ vniuersa eius structura sit drachmarũ cẽtũ. Recipit aũt æris drach. XII. cadmiæ drach. XV. myrrhæ drach. IIII. acaciæ drach. XXXII. opii drach. IIII. gũmi drach. XXXII. croci drach. I. Excipitur aqua; valet ad sistendam fluxionẽ, præsertim vbi affectio ad concoctionem peruenit. Aetius.

Ἐπίσια φάρμακα. sunt medicamenta quæ abortum faciunt, quæ & φθόεια appellantur. Eadem & fœtus demortuos extrahunt.

Ἐπιθέσματα. sunt papulæ ardentes & feruidæ, quæ alio nomine ὀπτέσματα dicuntur, diuersæ ἀπὸ τῶν ἐξανθημάτων.

Ἔπιθεσις. ἐκβάλλει, eiicit, expellit, apud Hippoc.

Ἐπιφυσώματα. dicũtur à medicis recentiorib. τὰ ἐξοχὰ ἄρθρα, hoc est, articuli excedentes, vt annotauit Gal. comment. 4. εἰς τὸ περὶ ἄρθρων.

Ἔπιδεξις. διαδοχὴ, successionem, apud Hippocr.

Ἐπίδοσις. dicuntur medicamenta quæ vrendi vi prędita cutem abradunt & exulcerant, ἀπὸ τοῦ ἐκδέρεσθαι, quasi excoriantia. qualia ex cantharidibus apparari possunt, vt habetur apud Dioscoridem lib. 3. περὶ ἀμμιος, quod ille eiusmodi medicamentis resistere prodidit.

Ἔπτισμα. sunt pustulæ ardentes & feruidæ, dolorem ciẽtes, citra saniem. Ingens enim feruor omnem materiam absumit. Dicuntur & ὀπτίσματα.

Ἐκθηλύνειν. effœminare, χαυνοῦν, corpus molle & laxum reddere, ac proinde imbecillius facere. sic libr. 6. τῶν ἐπιδημιῶν Hippocrates τῶν σκελέων ἐκθηλώσιας intellexit. non enim aliud hoc nomine quam crurum imbecillitatem designauit. sunt enim mulieres natura viris molliores & laxiores, & propterea imbecilliores.

Ἔκθλιμμα. exulceratio quæ in summa cute ex compressu nascitur: sic enim appellat Hippocr. vt annotat Gal. comment. 2. εἰς τὸ περὶ ἀγμῶν.

Ἔκθυμα. papulæ per cutem erumpentes, sic dictæ ἀπὸ τοῦ ἐκθύειν, quod significat ἐξορμᾶν, hoc est, impetu ferri & erumpere. Ortum habẽt ab humoribus superfluis & tenuibus. Ideo in cute leuiter extuberant, quod tenues humores exulcerationem potius quã tumorem creent. Dicuntur & alio nomine, vt ego arbitror, ἐξανθήματα: neque enim harum vocum discrimen vllum comperi. Eius generis sunt tum quæ per febres ardentes exeunt, tum variolæ vulgo dictæ & morbilli. Vide ἐξανθήματα.

Ἐκκαθαρτικὸν. dicitur medicamentũ acre & partium per adustionem tenuiũ, poros omnes corporis expurgans: idem alio nomine etiã ἀνθρακικὸν appellatur, hoc est, obstructiones tollens. Contrarium est emplastico: nã

neque

©BIUM

neque viſcoſum eſt,neque mordacitatis expers,ſed nitroſum & ſubtile. Eiuſdē eſt generis cū τῷ ῥυπίῳ: differt tantum per magis & minus. Nā quæ in ſuperficie ſordem auferūt,ſiue in cute ſiue in vlceribus,ῥυπτικὰ dicuntur:quę vero poros etiā expurgant, ſubtiliorum ſunt partium & maioris energiæ. Sunt autē ea facultate duplicia,tum nitroſa, tum amara. Nitroſa quidē cutis extimæ poros expurgant: amara vero, præſertim ſi adiuncta eſt aliqua adſtrictio,meatusminores, cuiuſmodi ſunt in cute,purgare nō poſſunt: maiores vero meatus qui ſunt in alto corpore,purgare abſtergereque poſſunt. Nam foris meatuum exiguitas prius ab adſtrictione medicameti occluſa, quam probe queat repurgari, non admittit in altum abſtergentem facultatem.Ergo ἐκκαθαρτικὰ ſunt omnia nitroſa & amara: cuiuſmodi ſunt per ſe nitrum,aphronitrum,abrotonum:ſimiliter & erui & lupinorum farina,maxime ſi amara fuerint, & amigdala amara, & vrticæ ſemen,& iris: vim enim habent craſſos lentosque humores extenuādi in thorace,pulmone &iecinore,ſed maiorem cápparis cortex,radix tamaricis,ſcolopendrion, ſcilla & aſplenos, vt quæ maiores etiam lienis obſtructiones expurgent.

Ἐκκαύλημα. dicitur Hippocrati ſcapus ſilphij ſiue laſerpitij, quem ipſe alio nomine καυλὸν appellant.

Ἐκκολύψας. ἀποξέσας. qui corticem detraxit, apud Hippocr.

Ἔκκοπή.excíſio. Eſt caluarię fiſſura cùm oſſis offenſi ruptura,vt ait Paulus lib.6.cap.90.

Ἐκκωφωτικὰ. dicuntur medicamenta imbecillia,quę mouendi tantum ſtercoris,& ea quę in ſpatiis inteſtinorum continentur deijciendi vim habent, non etiam ex alto attrahendi & vacuandi humoris. In eo genere Gal,aloen collocauit. dicuntur ἀπὸ τῆ κώφεσυ.

Ἐκλατήσεται.ἀντὶ τῦ ἐκγλυφήσεται & ἐκχυνηθήσεται, vt annotauit Erotianus, qui ſe primum dicit eius vocis interpretem extitiſſe.

Ἔκλειγμα ἢ

Ἐκλεικτὸν.eſt medicamentum quod ori inditum ſenſim liquefit & deglutitur. datur ad pectoris & pulmonis vitia. vocatur & alio nomine ἀρτεμακόν. Verum Paulus etiā ἐκλείγματος nomen tribuit medicamentis,quę deuorantur ad lumbricos libr. 4. cap. 57. dicitur ἀπὸ τῦ λείχειν, id eſt,à lingendo.

Ἐκλευκισμένος. ὑπογείος, ſubterreſtris, qui deſijt albus eſſe,apud Hippocr.

Ἐκλούω. περισκυλίζω. apud Hippocratem, hoc eſt proluatur.

Ἔκλυσις, exolutio. idem quod ἡ λειποψυμία, id eſt animi defectio: vt habetur apud Aetiū lib.5.

Ἔκμαγμα. σπερμάτων φύσεμα καὶ χρόμαγμα. maſſa ſubacta apud Hippocr.lib. περὶ ἀφόρων.

Ἐκμαίνεσθαι. vehementer furere, apud Hippocratem in prorrhet.

Ἐκμάξαι. formare.apud Hippoc.lib. περὶ ἀφόρων, δακτύλῳ ἐκμάξαι, πυτίσιν εἰς τὸ κυκλίσκον ἀναπλάσαι. trochiſcos fingere. Significat etiam ἐκθλίψαι,hoc eſt exprimere apud Hippocr. lib. 1.de morbis maiore,de ſpongia & mercuriali & ſambuci foliis.

Ἐκμαστεῦσαι ἀναζητῆσαι. inquirere & inueſtigare, apud Hippocratem.

Ἐκμύονται. inquinantur, ἀποκρίνουσι τὸ σπέρμα, apud Hippocrat.hoc eſt,ſemen eijciunt & excernunt.

Ἔκνεφίας ὄμβρος.imber cum ſole factus apudHippocrat.

Ἐκνεφίας πυρετὸς. febris humida ſimulq; inflammatoria,apud Hippocr. ſicut & ἥλιος ἐκνεφίας dicitur quando imber æſtuoſus eſt.

Ἔκνυζεν. ἐλάφει. ſtrepebat,apud Hippocratem.

Ἐκπάτη. ἐξηπλωμένη. explicata, explanata, apud Hippocratem.

Ἐκπαλῆναι. diuaricari & diductis cruribus iacere. μεταφορικῶς vero etiam Hippocr.lib. de fract. ἐκπαλημένου ἕλκος dixit,hoc eſt digrediens, diductum, & cuius labra expanſa diductaque ſunt, translatione ſumpta à cruribus per greſſum diuaricatis.

Ἐκπεπλαμένα.expanſa. vſurpatur hoc verbum ab Hippocrate in vulneribus quæ prēter quam quod diſtant amplius quam par ſit, vtriſque labris expanſa atque aperta inter ſe ſunt: id quod ex vehementi inflammatione euenire interdum conſpicitur. Cum enim caro ad multam vſque altitudinem diuiſa,& muſculus per tranſuerſum ſectus fuerit, conglutinatio autem & conſolidatio fuerit impedita, tum inflammatio ſuperuenerit, ex qua cutis diſtēta vtrinque labrum ſibi annexum retraxerit,vtraque in parte ἐκπεπλαμένον, id eſt expanſum, os vulneris redditur. Annotat Gal.comment. 2.εἰς τὸ κατ' ἰητρεῖον.

Ἔκπεσμα.eſt fractura caluarię in multas partes, in qua profundius fracta oſſicula deſcēdunt & membranam cerebri comprimunt. Significat & ἐκπίεσμα apud medicos rei cuiuſque retrimentum, quod expreſſo ab ea ſucco ſupereſt,nec id tātum,ſed etiam ſæpenumero ſuccum ipſum, vt cùm dicitur μυροβαλάνου ἐκπίεσμα,ſiue quod idem eſt, μυροβαλάνου πίεσμα, quod & ἀπόθλιμμα & μάγμα appellatur. Sumitur in ea ſignificatione apud Dioſcoridem lib. 4.de glande vngūentaria.

Ἔκπτωμα. eſt totius oculi prolapſus extra cauitatem ſuam. Sic enim oculi aliquādo exprimuntur,vt prominentes permaneant. Auicenna oculi exitum & ęgreſſionem vocat. Differt ἀπὸ τῆ προπτώσεως,hoc eſt à procidētia, quod in hac vuea tantum tunica,in illa totus oculus foras erumpat. Id malum intellexit Celſus,cùm ait,nonnunquam ingentem inflammationem tanto impetu erumpere, vt oculos ſua ſede propellat. Contingit & his qui ſtrāgulātur,vt ſcribit Aetius,& in athleticis certaminibus, & fœminis quæ in partu præ dolore vehementius diſtenduntur, aut ex magnis fluxionibus quæ à capite impetu deſcendunt. vide προπτώσεις.

Ἐκπλαγλιῶσαι. vehementer & ad ſtuporem vſque metuere, apud Hippocr. vt annotat Galen. comment. in prognoſt.

Definitionum medicarum libri XXIIII - page 135 sur 554

©BIUM

Ἔκπληξις. timor ſubitus & vehemens. huic contraria eſt voluptas maxima, quam ὑπερχάρμαν, quaſi exceſſum gaudii, appellant. Author medicarum definitionum dicit eſſe mentis abalienationem quæ ex repentina aliqua perturbatione extrinſecus prouenit. Multi ſyderationem & tabem interpretantur. Galen. comment. aphor. 14. lib. 7. ἔκπληξιν eſſe ſcripſit, cum quis ex morbo nec loquitur nec quicquam agit, ſed apertis oculis quietus manet, veluti præ timore attonitus. quo loco obſtupeſcentia ab interprete vertitur.

Ἔκπνοή. expiratio. Eſt motus reſpirationis quo ſpiritus foras fertur. Conſtat enim reſpiratio geminis partibus ſeu motibus ſibi contrariis, vno quo ſpiritus intro ſubit, & εἴσπνοή appellatur: altero quo ſpiritus è pulmonibus redit, qui contrario etiam nomine ἔκπνοή dicitur. Ea ſolius ſepti tranſuerſi, quod φρένας appellant, opus eſt, quemadmodum & inſpiratio, vt ſcribit Galen. libr. 2. de motu muſcul. neque ab vllo thoracis muſculo perficitur. Sed nec conſtricto quidem pectore fit, vt nec inſpiratio eo dilatato, ſi modo ſine vi foras ſpiritus feratur aut trahatur; ſicut ſe aliquando Romæ in celebri virorū doctorum cœtu demonſtraſſe Galen. prodidit lib. de præcognitione. Itaque quod ipſe ſcribit tum lib. 4. de locis affect. expirationem fieri ab vniuerſis muſculis thoracem contrahentibus, tum in libello de cauſis reſpirationis, internos qui circum coſtas ſunt muſculos expirationem perficere, non eſt de ſimplici expiratione intelligendum, ſed de violentiore, qualis per febres fit & apoplexias & poſt magnam exercitationem. Tunc enim magna violentaque expiratio eſt ἐκφύσησις proprie dicta, à muſculis tum intercoſtalibus, tum ijs qui ex ſcapulis & dorſo ad thoracem feruntur, facta. Maximam enim inſpirationem externi, maximā vero expirationem interni intercoſtales abſoluunt, ex coſtæ ſuperno latere in ſuprapoſitæ latus infernum oblique inſerti. Eſt autem expirationis vſus aerem, qui præcedente inſpiratione attractus fuerat refrigerandi cordis gratia, foras expellere, vt alteri frigido aeri furſum inſpirando locum faciat. Siquidem aer per expirationem nihilo fere paucior redditur quam qui per inſpirationem attractus eſt. Quo in opere contingit etiam permulta ſimul fuliginoſa excrementa quæ à ſanguinis vſtione in corde & pulmonibus redundant, vacuari. Ipſe enim aeris motus & impetus, multa eorum quæ per ſe tranſire nequeunt, vna ſecum trahit rapitque.

Ἔκπωμα ἡ

Ἔκπτωσις. luxatio, hoc eſt, oſſium è propria ſede exceſſus ſine fractione. Nec vero id modo ſignificat, ſed etiam ἐξάρθρωσιν ſiue ἐξάρθρημα apud Hippocratem. vt Galen. annotauit initio comment. εἰς τὸ περὶ ἁρμῶν. Eſt autem duplex omnis luxationis differentia, vna ſurſum, cum à muſculorum contentione articulus ad ſupernum locum trahitur: altera extrorſum, cum in partem anteriorem aut poſteriorē, dextram aut ſiniſtram emotus tranſit. Omnis autem eiuſmodi luxatio aut ſimplex eſt aut compoſita. Simplex quidē eſt cum luxationi nihil inſuper acceſſit, non vlcus, non oſſis denudatio aut fractio. Compoſita vero eſt cum præter luxationem aliquid eorum acceſſit. Cauſa vero omnis luxationis duplex, externa, vis omnis quę articulum loco mouere poteſt: interna, defluxio humoris articulum præ copia vel mollitie loco propellentis.

Ἔκπυημα. dicitur ab Hippocrat. vniuerſi puris collectio tumore aliquo qui præter naturam eſt concocto: & ἐκπυίσκειν ad ſuppurationem perducere.

Ἐκρήγμασι. ἐκπρίσμασι ῥακῶν, ſciſſuris pannorum apud Hippocratem.

Ἔκρυθμος σφυγμός. pulſus ecrhythmus. Eſt pulſus arrhythmus, qui nullius ætatis, naturæ, tēporis aut reliquorū rhythmum retinet, vel, vt ait Paulus, qui omnē prorſus eurhythmiam euertit. Tertia ſpecies eſt pulſus arrhythmi. de quo vide ἄρρυθμος.

Ἔκρύσεις. effluxiones. Ariſtot. lib. 7. de hiſtor. animal. ſcripſit ſic vocari eas conceptus corruptiones quæ intra ſeptimum diem fiunt, abortiones vero ἐκτρώσμους vſque ad diem quadrageſimum appellari.

Ἔκσαρκωμα. non aliud eſt quam ὑπερσάρκωσις, hoc eſt carnis excreſcentia.

Ἐκτενέγγρωπται. ἀνασομοῦνται. aperiuntur, apud Hippocratem.

Ἔκστασις & Ἐκστῆναι. dicuntur apud Hippocrat. de vehementi motione & aberratione mentis, eadem prorſus ſignificatione qua μανίαν & ἐκμανῆναι vſurpat, vt annotat Galenus initio comment. 3. in librū 3. epidem. & comment. 1. in prorrhet. fit à flaua bile vſta, per cerebrum diffuſa, vigiliaſque habet coniunctas, atque ideo comati contrariam eſſe Galenus ſcribit. Ea non eſt quam plærique interpretantur abſtractionem mentis à corpore, ad contemplanda cœleſtia, quam alio nomine ἀναγωγὴν appellant. hæc enim morbus non eſt.

Ἐκτατικὴ δύναμις. dicitur facultas quę vim habet abalienandi animum, qualis eſt in hyoſcyamo, coriandro viridi & ephemero.

Ἐκτρόφια. dicuntur medicamenta hæmorrhoidibus cæcis extrahendis aperiendiſque conuenientia, quo poſtea facilius medicamenta adhiberi poſſint. Eiuſmodi aliquot Gal. recenſet lib. 9. τῶν κατὰ τόπους.

Ἔκτης. menſura Attica, octo chœnicas capiens. ſic dictus eſt quod ſit ſextarius medimni. Budæus de aſſe interpretatur modium.

Ἐκτικὴ. hectica. Geminam habet ſignificationem. Vna quidem dicitur, omnis febris ſolutu difficilis, ſiue ſit pituitoſa, ſiue melancholica. Oppoſita eſt τῇ ὀξικῇ, hoc eſt, febri ſolutu facili. Vt enim σήψις qualitas eſt à ſubiecto facile mobilis, ἕξις vero ægre mobilis: ſic ὀξικὴ & ἐκτικὴ inuicem opponuntur, vt

tur, vt ſcribit Gal.lib.8. meth.medendi. Altera vero ſignificatione ſpeciatim magis dicitur quæ & putridæ & diariæ oppoſita ſit. Retinet tamen eandem nominis rationem: ſicut enim ἕξις ægre ſeparatur à ſubiecto, ſic hectica curatu difficillima eſt. vel ἑκτικὴ dicitur quod in habitu corporis, quem ἕξιν appellant, tanquam in ſubiecto conſiſtat. Eſt enim hectica febris calor præter naturam in ſolidis partibus accenſus. Hæc cum vnicam habeat acceſſionem ab initio ad finem vſque & mortem, diuiditur tamen in tres ſpecies à varia corporis diſpoſitione ſumptas. Prima eſt hectica tantum, in qua corpus cordis & cæteræ partes ſolidæ iam primum ſunt incenſæ: duratque hæc ſpecies quamdiu in corpore cordis & aliis partibus ſolidis humor ſubſtantificus & radicalis, terreas ipſius partes glutinans, adhuc multus ſupereſt, ipſum calorem igneum nutriens & fouens, quomodo oleum, cera, ſepum & ſimiliter pinguia in ellychnio flammam alunt. Hęc cognitu difficillima eſt, curatu vero facillima. Altera extrema eſt μαρασμώδης dicta, quod maraſmum calidũ ſiccum habeat adiunctum: ſic autem dicitur cum humor ille omnino abſumptus eſt, parteſque omnes ſolidæ nõ ſolum corpus cordis, velut vſtæ ſunt & verſæ in cinerẽ, vt putrefacta & vſta omnia, qualeq; exuſtum eſt ellychnium, quod nullius olei affuſione nõ amplius ardet: ſic enim abſumpto humido ſubſtãtifico, calor natiuus extinguitur, nec poteſt inſtaurari. Ob id hęc vt nullius viſum & tactum latere poteſt, ſic nunquã curationem recipit, & hanc à maraſmo ſimplici, qui ſolius ſiccitatis exceſſu prouenit, & compoſito frigido ſicco ſenib. familiari, & quibuſdam etiam pueris hydrope, lumbricis vel aliter atrophia ſine febre laborantibus, ſeparat Gal.l. 1. de differ.feb. qui tamen nomine maraſmi alterius compoſiti, id eſt calidi ſicci, hecticæ iſtã ſpeciem cõprehendit libr. de maraſmo, atq; etiam aliquando maraſmum pro hectica maraſmode accipit, vt quandoque maraſmi nomẽ minus late pateat quam lib. de maraſmo. Tertia hecticæ ſpecies inter has media eſt, nunc illi, nunc iſti propior, vt ſatis magnam latitudinem obtineat, vti etiam extremæ duæ. Maioris enim & minoris ratione omnes hæ tantum differunt. Cum autem ſiccitas ſit triplex, vna ſanguinis penuria, in propriis cuiusque particulæ exilibus venis & arterijs: altera ex abſumpta omnino humiditate propria in omnibus animalis partibus contenta, & roris modo ſparſa, ipſas nutriente, quæ ſolo alimento inſtauratur: tertia ex ſolida ſimilarium partium ſubſtantia ſiccata, hecticæ tres ſpecies in his duabus poſtremis videntur eſſe, aut fortaſſe verius in ſolo humore ſubſtantifico & radicali ſiue tertio. Cæterum hectica febris magna ex parte & frequentiſſime ſequitur febres ardentes, biliоſas & æſtiuas, non etiam hybernas & pituitoſas, cum ea laborantes calidi ſicci, à cauſa calida ſicca, in aere calido ſicco, calidiores & ſicciores euaſerunt, vel ex longiore ieiunio, vel victu tenui, & eo calido ſicco, nec frigida humida ab his tempeſtiue ſumpta ſunt vel admota. Interdum in homine calido & ſicco naſcitur à cauſis calidis & ſiccis, ira, mœrore, cura, vigilijs, æſtu. Interdum à phthiſi & dyſenteria & lienteria & principum viſcerum aliis morbis, ex quibus alimentum vel non retentum vel male coctum vel vitiatum partes ſolidas non humectat, quæ propterea alimento deſtitutæ, & calorem acriorem & febrilẽ concipientes reſiccantur & incaleſcunt. Has tamen febres non proprie hecticas, ſed potius ſymptomaticas quidam cenſent eſſe. Signa autem triplicis hecticæ à Galeno tradita ſunt libr. 1. de differ. febrium, inter quæ maxima ſunt oculi caui, ſqualor & ſiccitas totius corporis, ſed maxime frontis, collapſa tempora, venter inferior extenuatus, & prę cordia verſus thoracem vehementer contracta, pulſus tenuis, durus, debilis, frequẽs, calor tangenti primum quidem mitis, ſed poſtea acer & rodens: nec tamen æger ſe febricitare ſentit, non quidem ob caloris exiguitatem, vt qui mordax ſit & medico moleſtus, ſed quia alteratio illa diutina & paulatim facta eſt, non autem affatim, quodque hecticæ intemperies omnino æqualis ſit. Habet & hoc hectica proprium quod ſumpto ſemper alimento in ea calor augetur, & pulſus maiór & velocior fit, quamdiu cor ab alimento humectatum, intemperatum minus eſt, ob idque robuſtius euaſit, & ad motus magis expeditum: quod quidem febris hecticæ maximum, indubitatum, & inſeparabile argumentum habetur.

Ἐκτικὸς σφυγμὸς. hecticus pulſus. Eſt ſpecies inæqualis pulſus in vna pulſatione & diuerſis arteriæ partibus, confinis formicanti, qui Græcis μυρμηκίζων dicitur, ſed eo adhuc minor. Phthiſi, empyemati, & febri hecticæ proprius eſt, & ſicut hæc, ita nec ipſe magnã vllam mutationem ſuſtinet, ſed perpetuo ſimilis manet, hoc eſt gracilis & paruus, quia propter ſiccitatem in longum & latum diduci nequit arteria: & debilis, ob facultatis vitalis imbecillitatem, & præterea frequens: quia cum propter auctum calorem pulſus velox eſſe deberet, nec tamen talis eſſe hecticis poſſit propter virium infirmitatem, neceſſe ſit frequentia magnitudinem & velocitatem ſuppleri.

Ἑκτόμου ἐλλεβόρου μέλανος, veratri nigri, apud Hippocr. alii tamen ἕνατμον legunt.

Ἔκπτωσις. apud Hippocratem aliquando non ſignificat extra, quæ loci differentia eſt, ſed præter: in qua ſignificatione & à Demoſthene & aliis rhetoribus vſurpatur, cum dicunt aliquid ἔκπτωσιν τῶ πράγματος, hoc eſt extra rem, ſiue præter rem dictum factumve eſſe, vt annotat Galenus comment. εἰς τὸ κατ' ἰητρεῖον.

Ἔκπτωσις. ægroti inclinatio ad latera, ſiue ſit to-

©BIUM

tius corporis, siue eius partis duntaxat quæ ægra est, vt annotat Galen. commen. 1. εἰς τ κατ' ἰητρεῖον, & ἐν ταῖς γλώτταις.

Ἐκτρόπιον. est affectus inferioris palpebræ oculum contegentis, ita inuersæ & retractæ deorsum, vt parum sursum attollatur, sed pendeat & hiet, neque ex toto oculum integat. Quod vitiũ si palpebræ superiori acciderit, λαγόφθαλμον dicitur: sed tamen λαγόφθαλμον naturaliter contingere potest, ἔκτρόπιον vero non nisi à causa præter naturam, vt cicatrice, carnis excrescentia, relaxatione, à medicamento, sutura vel vstione inartificiosa, interdum etiam sene ectute.

Ἔκτρωσις. abortio, non omnis quidem, Aristotele authore, sed quę ad diem vsque quadragesimum fit: quemadmodum ἔκφυσις quæ intra diem septimum contingit, de qua vide paulo ante.

Ἐκφυσᾶται. ἐξορμᾷ. ἐκθορόσει. ἐκφλύει. erumpit, expellit, ebullit, apud Hippocratem.

Ἐκφρακτικά. dicuntur medicamenta quæ pororum obstructiones expurgant, facultate nitrosa & amara. dicuntur alio nomine ἐκκαθαρτικά, de quibus supra.

Ἔκφυσησις. efflatio siue exufflatio. Est, vt ait Galenus libr. 2. de motu musculorum, ἄθροα τῶ πνεύματος ἔξω φορά, hoc est, expiratio confertim facta. Eius opifices sunt musculi omnes intus inter costas siti, adiuti etiam ijs qui ad thoracem perueniunt ex scapulis & dorso, atque aliis etiam magnis qui in epigastrio habentur: efflationis enim gratia eos factos esse Galen. docuit lib. 4. de vsu partium. Propria est vocis materia, neque vox citra eam fieri potest. Differt à simplici expiratione tum violentia, tum musculis à quibus efficitur. Nam & paulatim expiratio fit, & à solo septo transuerso. Galen. lib. 4. loc. affect. duplicem statuit πρὸ ἐκφύσησιν, vnã ἄψοφον, alteram ψοφώδη, de voce verba faciens. vide in dictione ἐκπνοή.

Ἔκφυσις. est intestinum à ventriculo primum. Id ventriculo coniunctum est, nec protinus in circunuolutiones reflectitur, prius quam ijs locũ præbuerit quæ in medio inter ventriculũ & ienunum spatio locari necesse erat. Itaq; cum intestinorum propria videatur esse circumuolutio, quidam ipsam ἔκφυσιν non dignantur intestini nomine, sed vel simpliciter ἔκφυσιν, vel ἔκφυσιν δωδεκαδάκτυλον, vel etiam absolute δωδεκαδάκτυλον appellant, quod duodecim fere digitorum longitudinem æquet. Sunt vero & qui nõ totum eum processum ἔκφυσιν appellandum censent, sed ipsius tantum orificium quo depẽdet à ventriculo. Cæterum ad hoc intestinum meatus defertur, qui bilem ipsam ex hepate in ipsum dimittit.

ἔκφυσις in osse dicitur idem quod ἀπόφυσις.

Ἐκχύμωμα ἡ

Ἐκχύμωσις. sugillatio. est sanguinis sub cutem per grumos effusio. Cutis affectio est, eius causa, vt plurimum cõtusio carnis est, à qua cum exiguæ venæ diuortium perpessæ fuerint, sanguis per diapedesim profunditur, & sub integra cute colligitur per grumos. Inde tumor excitatur tactu mollis & cedens, & magna ex parte indolens, nisi quatenus ex contusione dolor est, & principio quidem rubens, deinde progressu temporis liuidus & niger. Ac cum in phlegmone quoque sanguis è vasis effundatur, distinguit tamen phlegmonem ab ecchymosi Gal. aphor. 20. sect. 6. quod in phlegmone sanguis per musculorum cauitates sola ratione contemplabiles secundum minimas sui partes effunditur: in ecchymosi vero in spatia effluit quæ venis circumiacent. Species ecchymomatis sunt ὑπώπιον & ἐπίσφαγμα, & sanguinis ad vngues concursus ex plaga. Id quidem proprie significat ἐκχύμωσις: Hippocrates vero aliquando generalius appellat, effusionem omnem sanguinis è vena, & inanitionem quam alio etiam nomine κένωσιν vocat, vt annotauit Galenus comment. 2. εἰς τὸ περὶ ἀγμῶν.

Ἔλαία. olea. Arbor est saligneis fere frondibus & perpetuis, angustis, quæ tam breui innituntur pediculo, vt quasi defixæ cohæreant: floribus pusillis quidẽ, sed foliatis, fructum ambientibus, baccis maturitate nigrãtibus. Huic supina foliorum, contra quam cæterarum, candicant magis quam prona, minusque sunt læuia, vertunturque mox post æstiuum solstitium. Viuax est & diutissime durat. fructus eius ἐλαία eodem nomine dicitur, cuius succus oleum est, ἔλαιον Græcis vocatum.

ἐλαία. oliua. est fructus oleæ. Constat tribus partibus, nucleo, carne, & amurca, quæ sanies eius est amara: succus eius oleum est. Traduntur autem oliuarum multa genera, sed præcipua decem: pausia, algiana, liciniana, fergia, næuia, culminia, regia, murtea, orchis & circites, seu potius cercites. Sunt & inter eas particulares quædam differentiæ: κολυμβάδες vocantur, quæ oleo suo puræ, hoc est sine accersita commẽdatione, innatant, & velut vrinabundæ fluitant. eædem etiam ἁλμάδες, hoc est muria conditę, aliquãdo dicuntur. πνεπεῖδες etiam dicuntur Iulio Polluci, quoniam enatent. Dicuntur & aliquæ πυρεῖδες, hoc est furfuraceæ, quæ antequam omnino matureſcant, decerpuntur & condiuntur. sic dictæ à colore. nondum enim nigræ sunt.

Ἔλαιον. oleum. Est succus ab olea expressus: is proprie & simpliciter oleum dicitur. Humidum est & moderate calidum, idque tanto magis quanto dulcius fuerit: tale fit potissimũ ex oliuis quas δρυπεπεῖς, hoc est drupas, vocant, siue mataras. Quod enim ὠμοπελεῖς & ὀμφάκινον nũcupatur, ex vuis scilicet immaturis expressum, id quantum in se habet adstrictionis, tantum etiam illi inest frigiditatis. Quanto autem quodque vetustius fuerit, tanto etiam euadit calidius & tenuius. Habet præterea mitigandi laxandique facultatem. Ab eius similitudine succus omnis

omnis oleosus ex fructu quouis expressus oleum vocatur, adiecto fructus ex quo prodiit nomine, vt oleum ricininum, amygdalinum, caryinum, laurinum, terebinthinum, nec pauca præter hæc ex fructibus expressa omnia, sed tantum inter se facultatibus discrepantia, quantum & fructus ipsi ab inuicem dissident. Sunt etiam ab his alia oleorum genera, quæ æquiuoce cum ipsis dicuntur vnguentis, vt rosaceum, melinum, liliaceum, & quæcunque id genus floribus, fructibus, germinibus, foliis in oleo maceratis conficiuntur.

Ἔλαιον etiam à quibusdã dictus est ὁ ἄσφαλτος, hoc est bitumen liquidum, quia maxime propter pinguedinẽ olei simile sit, vel quod eo ad lucernarum lumina antiqui præsertim in Sicilia vterentur.

Ἔλαιον ῥόδινον. oleum rosaceum, id est, quod aromatibus conditum non est, apud Hippocr. vt annotat Gal. ἐν πάσῃ γλώσσῃ.

Ἐλαιόμελι. genus quoddam resinæ Palmyris Syriæ familiare. Id ex vetustis arborum caudicibus manat pingue, vnguinosum, crassius melle, resina tenuius, perinde quasi nunc è lapidibus quibusdam, quod πισσέλαιον nominant. Iis quibus insederit, hæret admodum pertinaciter, atque si edatur marcore consumit & viribus destituit, veternumque inducit.

Ἐλαιοσάφυλος. est fructus vitis in oleam insitæ, vtriusque fere parentis naturam retinens.

Ἐλαιόφυλλον. herba est quę φύλλον dicitur, quod in saxosis nascitur.

Ἐλάτη. abies. Arbor est procera & recta, semper virens, pino non dissimilis, radice neruosa, singulari, hirsuta, caudice rotundo, foliis pinnatis & insectis, summo mucrone rigentibus, flore croceo. Duum generum est: mas & fœmina. mari pungentiora, acutiora, & magis flexa folia sunt: fœmina materie constat molliore, candidiore, operibusque faciliore, & caudicem prolixiorem habet, qui mari versicolor, latior atque durior est: præterea maris nucibus pauci quidem nuclei parte priori insunt, sed fœminæ nucibus nulli omnino. à Gallis & sapinus & anetum dicitur. Sed nec Dioscorides nec Galenus huius arboris meminerunt. Præparatur autem ex abietino semine medicamentum ἔλατον, hunc in modum: Abietis semen septembri potissimum mense collectum conijcias in oleum quando voles, permittasque macerari aut trium aut quatuor mensium spatio, prius tamen contusum. Quãtitas eorum talis esto: seminis eius modiũ Italicũ in viginti quinque heminas siue libras olei conijcies: vbi satis semen erit maceratum, ipsum abijcies, humidũ vero quod supereſt, linteo percolabis: postea ceræ quatuor libras inijcito, resinæ abietinæ libræ vnius partem vnam, siue drach. xxxii. resinę etiam pineæ tantundem: aut si harum copia non sit, terebinthinæ. Concoquas postea in vase duplici, aut igni lento. Valet ad eos qui in carne & tota corporis mole succos congesserunt, vt eos concoquant & digerant. valet ad omnem lassitudinem seu spõte ortam: seu alia quauis ratione cõtractam. Author Galen. lib. 4. sanitatis tuendæ.

Ἐλάτη Galeno est τὸ ἁπαλὸν ἔκβλάστημα τῆ φοίνικος, hoc est, tenerum palmæ germen, cum quo idem sentit Hesychius vt autem Dioscorides ait, ὁ περιεχόμενος ὑπ' αὐτῆς καρπὸς, ἐλάτη καλεῖται: hoc est, qui continetur sub ea fructus, ἐλάτη vocatur.

Ἐλατήριον. elaterium. Est succus ex fructu cucumeris agrestis expressus, & in orbiculos coactus, cuius quidem conficiendi rationem Dioscorides libro quarto explicauit. Perutilis est ad medicationes. Eligi autem debet quod in candido leuiter humectum est, sine pondere, sine scabritia, gustu amarissimo, quodq; lucernarum luminibus obiectum facile ignem concipit. Improbatur asperum, turbulentum, herbaceum, aspectu medio inter eruum & cinerem, quod & põderosum est. Dioscorides scripsit ipsum à bimatu tempestiuum esse ad purgationes, durareque biennio: Paulus vero Ægineta anno non vetustius deligendum esse docet: ab Aetio inter venena recensetur. Ciet menses & fœtum interimit appositum, ceu alia amara omnia & subtilium partium, præsertim si calida sint, cuiusmodi est elaterium: summe siquidem amarum est, & secundo ordine excalfacit, habet & vim digerendi. Nec vero ex fructu tantum cucumeris anguini elaterium fit, sed etiam expressis radicibus & foliis, quibus tamen vis inest imbecillior. Gaza apud Theophrastum ἐλατήριον agitatorium interpretatus est. commouet enim vehementer corpus & superpurgationes inducit. sed hoc Latinis incertius quam si simpliciter elaterium dixisset. Nec vero tantum succus, sed & ipse cucumis ἐλατήριον à quibusdam dicitur, vt habetur apud Dioscoridem.

ἐλατήριον nõ id solum quod ex agresti cucumere factum est, sed quicquid deorsum ventrem purgat, sic vocatur ab Hippocr. vt annotat Gal. ἐν πάσῃ γλώσσῃ.

Ἐλατίνη. herba est foliis helxinæ minoribus rotundioribusque, pilosis, tenuibus, & semipedalibus ramulis, quinis senisve, ab radice statim foliosis, gustu adstringentibus. Vulgus campestre rapistrum vocat.

Est & alia quę elatine pampinaria dicitur, huic similis quam nostrates pimpinellã aut potius pampinulam dicunt.

Ἐλαφόβοσκον. herba est quæ caulem emittit fœniculo vel rosmarino similem, angulosum, foliis latitudine digitorum duum, prælongis, infractis & aliquatenus asperis, propagines multæ vmbellas anethi subluteas sustinent: ipsum quoque semen anetho simile est, radice tres digitos longa, vnius crassitudine, candida, prædulci, esculenta. Officinæ & herbarii gratiam Dei vocant. Excalfacit & desiccat tertio ordine.

©BIUM

ἐλαφώδεσκον. etiam à quibuſdam dictum eſſe τὸ ἐλελίσφακον, Dioſcorides author eſt.

Ἐλειόρριζον. Heſychio eſt κύπειρος, hoc eſt Cyperus, forſan quia in paludibus radices agit. eſt enim Cyperus ex iuncorum genere, qui paluſtres ſunt.

Ἔλεια. ἄγρια. id eſt agreſtia, apud Hippocrat. vt ſcribit Gal. ὁ πᾶς γλῶσσαις.

Ἐλελίσφακον. ſaluia. Eſt frutex oblongus, ſurculoſus, quadrangulas habens & candidas virgas, folia cotonei mali effigie, longiora, ſcabriora, paulo callóſiora, extritarum quoque veſtium ſimilitudine hirſuta & incana, vehementer odorata, ſed viroſa, ſemine ſylueſtris hormini in ſummis caulibus. Plinius elelisphacon in cenſu frugum inter lentis ſpecies retulit ſylueſtris. Nunc tamen nihil eſt commune lentis & ſaluiæ, facileque fieri potuit vt Plinius ἐλελίσφακον ἀντὶ τῆς ἐλειφάκου ceperit. Eſt autem dicta ἐλελίσφακος quaſi tabida herba. eſt nãque ſaluia ſqualida & ſcabra, ac retorrida ſemper & exucca apparet.

Eſt & alterum ſaluiæ agreſtis genus quod σφάκελον vocãt, breuiori & læuiori folio. vulgus francá ſaluiam appellat. Euidenter vtraque excalfacit & leuiter ſubaſtringit.

Ἐλένιον. herba eſt folio verbaſci anguſtioris, aſperiore, oblongo. Caulem quibuſdam in locis non emittit, radice ſubcandida vel ſubrufa, odorata, ſubacri, vegeta, magna, tactu molli. Romani inulam dicunt, vulgus enulam campanam.

Ἐλεοσέλινον. eſt herba humidis locis naſcens, apio ſatiuo maior, folio tãriore, cætera prorſus apio conſimilis, odore, ſapore, figura, virib⁹. Homerus Iliadós β'. ἐλεόβρεπτον, quaſi dicas in palude nutritum, vocauit. Gaza Latine paludapium reddidit.

Ἐλεφαντίασις ἡ

Ἐλέφας. eſt extuberatio melancholica & contagioſa, totum corpus in ſpeciem elephantis immutãs. Totus hic morbus ſub tumorum genere continetur. Non eſt autem tumor vnus, ſed multiplex & inæqualis, & per vniuerſum corpus huc illuc diſperſus, intus à viſceribus facto initio, & progreſſu vſque ad extimam cutem continuato. Pares enim in internis viſceribus tumores excitantur, qui & exterius apparent. Siquidem, vt ſcripſit Archigenes, non eſt exiſtimandum tum gigni morbum cum ad cutẽ tumores erumpunt, ſed potius perfici, atque inde euenire vt morbus hic curatu difficillimus ſit, quod principio, quia latet, nulla medicina reprimitur, ſed vires in interno corpore acquirit maiores, quam vt poſſit poſtea ſuperari. Siquidem vitioſus humor ipſum creat, qui malignitatem hanc non in ſummo corpore acquirit, ſed in internis viſceribus concipit. Prima enim mali labes in iecinore & liene reſidet, atque inde vitium ſerpit. Humor autem qui morbum parit, melancholicus eſt, plus minuſve, ſiue fecis inſtar accumulatus, ſiue bile vſta genitus, ſiue ſyncerus, ſiue ſanguini, aut bili, aut pituitæ miſtus. Nam pro miſturę modo variæ elephantiaſis differentiæ exiſtunt. aliæ, vt vocat Paulus, ὑπέρυθροι, hoc eſt ſubrubicundæ, à ſanguine melancholico & limoſo, quæ mitiores vel minus malignæ ſunt: aliæ ἐκλευκοι, id eſt albæ, à melancholico humore cum pituita miſto, vel ipſa etiam pituita craſſa, ſalſa, nitroſa & acri: talis namque genere atra bilis eſt, eiuſdemque naturæ particeps, quod propter ingentem craſſitiem, acrimoniam & ſalſuginem non parum ſicca ſit: aliæ vero malignæ & peſſimę, ex humorum aduſtione genitę, per quas & corpus vniuerſum ſcatet vlceribus, & extrema etiam decidunt. Et has quidem tres elephantię differentias plęrique ſtatuerunt pro varietate humoris & coloris. Humores eiuſmodi tam ſunt maligni, vt vere inter venenatos habeãtur, & contagione etiam ſanos inficiant, non aliter quam peſtilentia & venerea lues. Verum incurritur in eum morbum magna ex parte ex elephantico parentum ſemine, vel ex victus ratione gignendis ijs humoribus congruente, præſertim quibus ſuppreſſi menſes, aut varices vel diuturnæ hæmorrhoides cohibitæ. Hos autem humores in præcipuis viſceribus noxios natura, ſicut ſolet in omnibus morbis venenatis & peſtilentibus, ita in hoc ad cutem propellere aggreditur, id quod aliqua quidẽ ex parte præſtat, verum humor propter craſſitiem ſub ea hæret, variosque toto corpore tumores prõ ſui copia excitat, itaque corporis vniuerſi figuram immutat, vt verius elephantis quam hominis eſſe videatur. Quam quidem morbi cum elephante ſimilitudinem Aretæus libr. 2. de diuturnis morbis elegantiſſimè perſequutus eſt, in hanc fere ſententiam: Elephanti tum morbo tum feræ multa ſunt & ſpecie & colore, & magnitudine & victu communia. Vt elephas nulli alteri animali ſimilis eſt, ſic neque hic morbus alteri morbo. Elephas omnia animalia magnitudine & craſſitie ſuperat: omnis niger eſt, tenebricoſo colore, morti & nocti ſimilis, facie eſt fœda & informi, collo perbreui, auribus magnis, latis & alarum ſimilibus: corium habet aſperum & craſſiſſimum, prætumidis fiſſuris inæquale & velut anguſtis longisque foſſis inaratum, ſciſſuris aliis cauis & tranſuerſis intercurſantibus, aliis etiã obliquis & valde profundis: ac cum reliquis animãtibus natura pilos aut ſetas dederit, hic ſolus habet lanuginẽ. Sic & morbus iſte magnitudinem habet, non tantum quia genere magnus ſit, ſed quod eo laborantes euadant ſeipſis maiores & craſſiores, totumque corpus in tumorem attollitur. Tumores diuerſi erumpunt, nondum quidem continui, ſed craſſi & aſperi. Finditur autem tumorum interſtitium, vt elephantis corium. Venę latę ſunt, non ſanguinis redundãtia, ſed propter cutis craſſitiem. Non multo poſt corpus æqualiter intumeſcit. Pili vbique moriuntur, in manibus, femoribus, tibiis, pube, mento & capite, & cal-

uities

Definitionum medicarum libri XXIIII - page 140 sur 554

uities vel canities præmature aduenit. In capitis cute rimæ frequentes, profundæ, asperæ. Tumores in facie duri, acuti, albo sæpe fastigio, basi viridiore. Pulsus pusilli, graues, tardi, tanquam per cœnum vix se mouentes. Lingua grandinosis varis exasperatur, impetigines summos digitos infestant, genua pruriunt, & cum voluptate scalpuntur. Rubent malæ cum modico tumore, supercilia prominent, glabra, deorsum versus pondere vergẽtia. Color liuidus aut ater est. Nares cum atris tumoribus salebrosæ sunt, labia crassa prominent. Aures etiam consueto grandiores videntur. Totum corpus rugis asperis exaratur, & alte descendunt scissurę velut nigri in corio sulci. Morbo vero aucto tumores vlcerosi fiunt, vlceraque fœtida & insanabilia oriuntur, membraque ipsa hominem morte præueniunt, excidunt-que de corpore nasus, digiti, pedes, genitalia & totæ manus. Neque enim hæc labes prius perimit, & à turpi vita sæuisque cruciatibus hominem liberat, quam membratim totus dilaceratus sit. estque admodum longæua, quemadmodum & elephas animal. Hæc & alia plura Aretæus edisserit, ex quibus manifesto constat vereres huic morbo nomen ab elephantis similitudine indidisse. Idem vero scribit etiam λέοντα καὶ λεόντιον appellatum fuisse propter extremarũ frontis rugarum similitudinem cum leonibus autijs qui irascuntur. Archigenes, vt habetur apud Aetium, λεοντίασιν appellari scripsit, quum frons ægrorum cum quodam tumore relaxatur perinde ac cutis flexilis superciliorum leonis. Dicitur & σατυρίασις tum à genarum rubore, & facie Satyris persimili, tum propter inexplebilem & impudentem coeundi libidinem. vocarunt & veteres morbum hunc ἡρακλειον, hoc est Herculeum, quod nullus eo maior sit & violentior. nam præter ea symptomata quæ ex Aretæo recensui, morbo ingraescẽte primum quidem stupet cutis, deinde sensum prorsus amittit, vt ne acu quidem cõpuncti dolorem sentiant, aut feruente aqua affusa vrantur: estque, vt ait Paulus, velut cancer quidam totius corporis, qui nullam omnino admittat curationem. Hic morbus vere est qui vulgo lepra appellatur, cuius quatuor differentias recensent, alopeciam, tiriam, leoninam & elephanticã, nominum istorum rationem non intelligentes.

Ε λεφάντινος. emplastri nomẽ est, quod habet cerussæ P. XXX. ceræ P. XLV. olei heminam, aquæ sextarium. Est autem compositio ea percandida, ideoque elephantina nominatur. Habetur apud Aetium gemina.

Ε λιχενευσάμην. ὅτι πλεῖστον διελεχθην. multum disserui, apud Hippocr.

Ε λυθρεύσω. ἠλυσάω. insoletur, apud Hippocr.

Ε λυθρὲς. τὸ ὡς ἀπὸ ἡλίου θερμὸν. quod ceu à sole calidum est, apud Hippocr.

Ε λωΐων. cessare & toto corpore quiescere. dicitur de ijs qui ex motu & actione ad ocium & segnitiẽ transeunt, apud Hippoc. περὶ διαίτης ὀξέων, vt comment. 2. Galenus annotauit: cui Hippocrates opponit γυμάζεσθαι. Apud Hesych. scribitur non tantum ἐλωΐειν, sed etiam ἐλλωΐειν: verum male, vt opinor.

Ε λιξ. capreolus vitis vel hederæ. Sic etiam dicitur tertia hederæ species, quam etiam Latini helicem vocant, quasi clauiculam: sterilis est, tenuibus viticulis, breuibus angulosisque & concinnioribus foliis. Significat & ἕλιξ extremam auriculæ oram, siue, vt Rufus ait, τὸ συμπληροῦν πλὴν ἀθεφέρειαν τῶν ὤτων. hoc est quod complet circumferentiam aurium. Inde ἀνθέλικα appellant oppositam illi partem, τὸ ἐν μέσῳ ὑποβαθρον πλὴν κοιλότητα, siue περὶ πλὴν κοιλότητα: id est, quod in medio iuxta cauitatem eminet. Cauitatem autem illam quæ in medio est, κόγχην vocant. Dicuntur etiam ἕλικες anfractus & conuolutiones intestinorum.

Ε λίχενον. herba est cauliculo tenui, virenti, erecto & duro, foliis angustis ex interuallis, abrotono similibus, comis aureæ lucis in orbem (vnde quidam ἡλιόχρυσον eam appellant) vmbella rotunda, aridis corymbis dependentibus, radice exili. Dicitur aliis nominibus & χρυσάνθεμον & ἀμάρακον. Proxime videtur accedere ad eam quam officinæ cotulam maiorem vocant.

Ε λκος. vlcus. Est solutio continuitatis à rosione prouenies in omnibus præter ossa partibus. Internam habet causam, humorem scilicet vitiosum & acrem, qui exedendo soluit particulæ in quam incubuit continuitatem, siue ea caro sit, siue cutis, siue cartilago, siue membrana, siue aliud quid ab osse diuersum: vbi enim id vitij in ossa incidit, περιόδων appellatur. Paulo generalius nomen vlceris Hippocrat. vsurpauit, cum dixit omnem morbum vlcus esse, omnem continui solutionem eo nomine significans. Neque enim, vt arbitror, indita adhuc fuerant nomina θραύματος, ῥήγματος, θλάσεως, ῥαγμῆς, ῥήξεως, & reliqua quibus recentiores medici solutæ continuitatis differentias distinxerunt.

Ε λκωτικὰ φάρμακα. attrahentia medicamẽta, quæ & ὀπαστικὰ appellantur. Sunt medicamenta calida & tenuium partium, quæ humores ex profundo in superficiem proliciunt. Attrahit enim perpetuo calidum, nec quicquã est trahendi facultate præditum inter medicamenta quod calidum nõ sit. Verum quod cum caliditate coniunctam habet partium tenuitatem, trahit vehementius. Est autem duplex attrahẽtium essentia: alia enim spõte nascitur, vt dictamni, propoleos, thapsiæ, sagapeni, vt succorum Cyrenaici & Medici: alia vero ex putrescente & acescente materia est, & fermenti & psorici. Quod si fimi quoque ex putrefactione generantur, omnes vtique attrahendi facultate pollent. In his tamen non parum est discriminis: nã columbinus admodum attrahit. Ex æquo autem vtrimq; ab hoc recedunt, ad calidius

Definitionum medicarum libri XXIIII - page 141 sur 554

©BIUM

quidem anſerinus, ad frigidius vero gallinaceus: hoc etiam magis vincuntur humanus & ſuillus. At canum ſtercus ſimile eſt medicamentis extergentibus, maxime ſi veſcantur oſſibus. Nec vero valde à ſe inuicem differunt τὰ ἑλκτικὰ & τὰ διαφορητικὰ φάρμακα, hoc eſt, attrahentia & diſcutientia medicamenta. etenim virtutes ſibi vicinæ ſunt eorum quæ in alto latent attractrix, & attractorum digeſtrix. Nam quæ trahunt, etiam nonnihil omnino diſcutiunt: & quę diſcutiunt, pariter trahunt. verum in digerentibus medicamentis diſcuſſoria virtus, in attrahentibus attractrix præpollet: atq; ab ea hæc quidem ἑλκτικὰ, illa vero διαφορητικὰ appellantur.

Eſt & aliud medicamentorum attrahentium genus, quod qualitatis familiaritate attrahit: id quod non eſt aliud quam totius ſubſtantiæ ſimilitudine. Huiuſmodi ſunt omnia purgantia medicamenta & quædam alexeteria: virtus enim illorum purgatoria pars eſt, ſeu ſpecies facultatis attractricis: ſed calida vt ſint id genus omnia neceſſe eſt. Nã inter ea quæ eſſentiis ſimilia ſunt, quod calidius eſt, id potentius attrahit, vtpote quod ſimilitudini cõiunctum habeat auxiliarium calorem. Siquidem cum id duabus cauſis attrahat, vehementius trahet quam quod vna duntaxat attrahit.

Ἑλκτικὴ δύναμις. attractrix facultas. Eſt prima facultatum naturalium, quà ſingulæ partes ſibi conueniens nutrimentum adducunt. Nam cum ſint quatuor facultates quibus natura regitur, attractrix, retentrix, alteratrix & expultrix, ociosæ ſint oportet poſtremæ tres, ſi deſit nutrimentum in quo occupentur. Itaque primum attrahi nutrimentum oportet: id quod euidẽter in ventriculo cernitur, quod eſt primum concoctionis inſtrumentum, cibos per magnam famem ſemeſos e faucibus ita rapiente, vt manu celerius & violentius vix rapi poſſint. Neque enim ſuo pondere cibi in ventriculum deuoluuntur, ſed ab inſita ventriculo facultate, quomodocunque ſitum corpus ſit, attrahuntur. Verumtamen non omneis cibos indifferenter attrahit, ſed naturæ tantum ſuæ familiares & conſentaneos. Hanc autem attractionem præcedit appetentia, pro cuius modo, cibus auidius vel languidius à ventriculo attrahitur. Cæterum ſicut ventriculus vim ſuam tractricem cibi poſſidet, ita in cæteris partibus facultatem conuenientis, ſiue alimẽti, ſiue alterius rei attractricem ineſſe exiſtimandum eſt, venis quidem & iecinori chyli ad ſe trahendi, veſiculæ fellis trahendæ bilis, lieni trahendi humoris melancholici, renibus trahendi ſeri & vrinę, teſticulis & vtero trahendi ſeminis, pulmoni non ſanguinis ſolum, ſed etiam aeris, & reliquis ſimiliter partibus attrahendi aliud quo delectantur, & frui poſſunt: nulla enim pars eſt quæ eiuſmodi facultate careat. Eſt autem ea vis à tota ſubſtantia & naturali proprietate cuiusq; partis, à qua & magnes ferrum & ſuccinum paleas, & medicamenta purgantia humorem ſibi familiarem attrahunt: ita tamen vt in eo opere natura villis ceu fibris rectis tanquam adminiculis vtatur: ſiquidem fibris rectis attrahit, ſicut tranſuerſis expellit. Porro nihil refert ὀπτικὸν ἑλκτικὸν aut ἑλκτικὸν ὀπτικὸν dicas, vt nec Latine attrahentem ne an attractoriam facultatem.

Ἑλκύδριον. vlcuſculum. ſic dicitur omne vlcus paruum, nec eo nomine certa vlla ſpecies vlceris deſignatur.

Ἑλκυσμα. dicitur ſcoria ſiue recrementũ argenti, ijſdem fere viribus, quibus & ἡ μολίβδαινα, præditum, vt habetur apud Dioſcor.

Ἑλκυστὴρ. ἐμβρυουλκὸς. inſtrumento quo fœtus ex vtero trahitur apud Hippocr.

Ἔμπλαστον. nomen eſt emplaſtri emollientis & diſcutientis abſceſſus etiam in pus tranſmutatos. Deſcriptio eius habetur apud Aetium lib. 15.

Ἑλλεβοείνη. ſic dicta eſt à quibuſdam ἡ ὀπτακίς.

Ἑλλέβορος. elleborum, veratrum. Planta eſt duorum generum, vnum album, alterũ nigrum. Album folio eſt plantaginis aut betæ ſyluestris, ſed breuiore, & nigriore, rubeſcente. Caulem habet canum, quadrantalem, tunicis conuolutum cum areſcere cœpit. Radicibus nititur multis, tenuibus ab oblongo & exiguo capite exeuntibus, ceparum modo fibratis. Optimum habetur candidum, friabile, carnoſum, modice extentum, nec tamen iunci modo mucronatum, quod frangendo puluerem emittit & tenuem habet medullam. de quo cum ſcribitur aliquẽ elleborum ſumpſiſſe, intelligendum eſt. Hunc enim ſimpliciter elleborum nominare conſueuerunt. Nigrum autẽ folia habet viridia, platani ſimilia, minora, foliis ſphõdylii, pxima, ſubaſpera, nigriora, plurib. diuiſuris inciſa, caulẽ aſperũ, flores purpureos, candidos, racematim cohęrentes, ſemẽ cnici: quod in Anticyra σησαμοειδὲς vocabãt, quo deiectiones olim moliebantur. Radicibus cohæret nigris, tenuibus, à capitulo cepæ ſimili confibratis. Sic dicitur πρὸς τὸ ἐλλεῖν τὴν βορᾶ, quod eſu perimat, vtpote θανάσιμον φάρμακον. Eligi debet corpulentum & plenum, in quo tenuis ſit medulla, acre guſtu feruensque: vtriuſque coloris diſcrimen non in ſemine, neq; in virgultis, ſed in radice apparet. Candido vomitiones cientur, eoq; ſtomachum & ventrem ſuperiorem purgat. Nigro aluus inferior diluitur. vtriuſque periculoſa ſumptio: vtrumq; calfacit & ſiccat tertio ordine: item acre eſt & abſterſorium.

Ἔμπλαστρα. emplaſtri nomen cuius duę habentur deſcriptiones apud Gal. l. 6. περὶ κατὰ γένη, vna Andromachi, altera Heræ.

Ἔλοβα. Theophraſtus appellat ſiliquata, hoc eſt λοβὸς, ſiue ſiliquas, habentia, vt lentes, fabæ, lupini, dolichi.

Ἔλυτρα. dicuntur apud Hippocrat. velamenta ſpinalis medullæ: quorum duo interiora ſunt deducta à mẽbrana quæ cerebrum inuoluit,

uoluit, reliquum vero exterius vertebras omnes cõplectens, à caluaria, qua cum prima vertebra committitur: author Galen. comment. 3. εἰς τὸ περὶ ἄρθρων.

Ε'λλύχνιον. ellychnium, apud antiquos certum quoddam materiæ genus fuit quod εἰς πυκ λύχνους, id est ad funiculos lucernarum, aptissimum erat. Id quod ex Galeno apparet qui eiusmodi ellychnio etiam spongiæ loco vti iubet lib. 14. meth. med. præsertim mollissimo, quale, inquit, est Tarsense. cui etiam vis inest, vt ait libr. 13. vlcera quæ supercrescunt submittendi. verum quale hoc ellychnium fuerit, non constat mihi nec Plinius prodidit, cum tamen multorum aliorum ellychniorũ mentionẽ faciat, vt eius quod ex vua ricini fiebat, præcipuę claritatis, præterea papyracei, & alterius ex phlomide compositi. quam ob id λυχνίτιν appellant.

Ε'λυγκιωτόν. linamenti genus apud chirurgos, sic dictum vel quod in ellychnij formam componeretur: vel, quod verius est, ex eadem materia constaret ex qua ellychnia olim fiebant, quibus vis erat, ait Galen. ad supercrescentia vlcera non mediocris.

Ε'λμινθες. lumbrici. Sic dicuntur animalia quædam longiuscula in ventre genita. Ea ex omnibus corporis partibus maxime intestina occupant, nec alibi nasci videntur. Quod si quæ interdum ex auribus, aut vesica aut sordidis vlceribus prodeant, admodum exigua sunt, & σκώληκες, non etiam ἕλμινθες appellantur. Sunt autem tres vniuersæ lumbricorum differẽtiæ. Prima teretum secundum crassitiem, secũda latorum, tertia ascaridum. Teretes (quos ἕλμινθας στρογγύλας, hoc est, lumbricos teretes seu rotundos, vocant) aliis frequentiores esse solent. creantur plerumque in superioribus gracilibusque intestinis, & superiorem ventriculum subeunt, ideoque frequenter per os reijciuntur atque etiam per nares. hoc genus infantibus peculiare est, & plurima parte cum febricula. Latus vero lumbricus (ἕλμινθα πλατεῖαν vocant) mutatio est, si ita dicere liceat, membranæ interioris tenuium intestinorum in corpus quoddam viuum & animalis modo mobile, quod sæpe totum redditur longitudine incredibili aut in partes dissolutum. Nunc in ijs qui febri carent abundat, nunc febricitantibus accidit, ex longo morbo continuas stomachi rosiones inferens, ac imporentem ciborum cupiditatem. Nam quod animatum euasit, in intestinis obiectum rapit alimẽtum, vt alio statim opus sit, & nisi assumpserit, intestina rodantur. Certissimum eius indicium est, si cum recremẽtis nonnulla semini cucurbitę similia excernuntur. Talia enim ab ijs gigni Aristoteles author est libr. 5. de hist. anim. cap. 19. Hi lumbrici etiam à medicis κεστίαι appellantur, hoc est institæ, à similitudine quam ad institas habent. Vocatur etiam ταινίαι, quod instar fasciarum sint lati ac longi. Ascarides autem exigui sunt & tenues simulque teretes, vermibus similes. Hi reperiuntur in extremo longanone & musculi sphincteris initio, vehementem horum locorum pruritum excitantes. Omnes lumbrici in intestinis nascuntur ex crassa lentaque pituita frequentibus cruditatibus collecta. Animantur autem à plurimo calore natiuo. Itaque pueri quam adulti lumbricis sunt magis obnoxii.

Ε'λξίνη. planta fruticosa est foliis hederæ, minoribus, ramulis exilibus, quibus complectitur quodcunque contigerit. cognomento κισσάμπελος dicitur, quasi vitis hederacea. potest videri species conuoluuli. sic dicitur ꝙ facile adhęrescat rei cuilibet. In officinis parietaria appellatur.

Ε'λύτρα σκεπάσματα. hoc est velamenta, apud Hippocrat. Sic etiam dicuntur οἱ πάρσοι, hoc est, extremi palpebrarum ambitus vnde excrescunt cilia.

Ε'λυμος. panicum. Est semen frumentaceum milio simile, denis cum minimum foliis luxurians, culmo pene in surculum extenuato, nutante, rubido paniculārum fastigio, prædensis aceruato granis, alias purpureis, alias rufis, nigris alias, item & candidis. Eodem modo quo & milium in panes subigitur, eosdemque habet vsus. minus tamen & nutrit & stringit. A quibusdam μελίνη dicitur, vt scripsit Dioscorides.

Ε'λίχρυσον. frutex est ramulum habẽs candidum, viretem, rectum, firmum: folia intercedentibus spatiis angusta, abrotono similia: comam aureę lucis, in orbem. Vmbella rotunda, veluti siccis corymbis dependentibus, radice tenui. nascitur in asperis & torrentium alueis. Incidit, extenuat, desiccat.

Ε'μβάμματα. intinctus condimenta, hoc est, liquores in quos cibos intingimus ad saporis commẽdationem & gulæ irritamentum: vt garum, sapa, acetum. Latini etiam embammatis nomen vsurparunt, vt apud Columellam lib. 12. cap. 55. Hoc sinapi ad embammata non solum idoneo, sed etiam speciosо vteris. ἐμβάπτειν enim intingere est. Dicuntur & alio nomine ἀρτύματα.

Ε'μβασις. solium aquæ calidæ, labrum & piscina in qua aliquis lauatur. dicitur & κολυμβήθρα & πύελος & δεξαμενὴ & μακρά: nisi quis ista ab inuicem distinguere velit longitudine & capacitate.

Ε'μβάφιον. ὀξυβάφιον, hoc est acetabulum, apud Hippocratem.

Ε'μβρεγμα ἡ

Ε'μβροχὴ. auxilii genus, cum locis affectis liquore aliquo humectatis perfusisque lanam deinceps aut linteum eodem liquore imbutum imponimus. Differt ἀπὸ δὲ καταιονήσεως, quod hæc δὲ ἐμβροχῆς pars & principium tantum sit, cum ἡ ἐμβροχὴ præter πρὸ καταιόνησιν adhibeat loco affecto remedium quod perpetuo insideat. Minus virium habet quam cataplasma: sed tamen vbi commode aptari id non potest, vt in capite, ibi ἡ ἐμβροχὴ apte adhibetur, & illis similiter qui propter

Definitionum medicarum libri XXIIII - page 143 sur 554

©BIUM

imbecillitatem ferre non possunt cataplasmatum grauitatem: item præcordiis inflammatis, per initia morborum, quo tempore intempestiuus est cataplasmatum vsus: præterea fracturis & contusionibus, cum emplasticis vti non licet.

Ἔμετος. vomitus. Est eorum quæ in ventriculo continentur, per os excretio. Symptoma est male affecti ventriculi, quemadmodum & diarrhœa. Differẽtia tantum in eo est, quod vomitio superioris partis ventriculi male affecti symptoma sit, diarrhœa autem inferioris. Sicut enim vbi in imis partibus ventriculus vel multitudinis pondere vel mordentis acrimonia offenditur, ac firmę partes sunt quæ circa stomachum habentur, diarrhœæ citãtur: ita cum eius os sic afficitur, si cæteræ partes sunt valentes, vomitiones cientur. Sunt autem vomitionis duę maxime causæ: copia cibi & potus ventriculum grauans, & qualitas mordacis cuiusdam rei, siue ea cibus sit recens ingestus, siue excrementum biliosum, pituitosum aut serosum in ventriculo natum, vel ex iecinore, vel liene in eum (sicut per crises sæpe contingit & fere semper in accessionum principiis) deriuatum, vel è cerebro distillãs. Cient vero etiam aliquando vomitiones ea quæ cum nec grauia nec mordacia sint, in ventriculo tamen præter naturam continentur, nec ab eo concoqui possunt, cuiusmodi est pituita acida aut salsa, & sanguis in ventriculum effusus. Adde his etiam malignam venenatamque qualitatem, & ab ea os ventriculi offensum. Tunc enim fere perpetuæ sunt vomitiones vel nauseæ, hoc est inanes quidam vomendi conatus, qui vomitiones fere semper præcedunt.

Ἔμιον. ἔμετος. hoc est vomitus apud Hippocrat. Est autem Atticum nomen.

Ἔμμηνα. menstruæ mulierum purgationes. vide καταμήνια.

Ἔμπλαστρον. est medicamentum liquidum quod linteolis concerptis exceptum intra vlcera eiusque sinus reconditur. Liquatur etiam aliquando in eam rem, vt penitius subeat. Sic dicitur quod ἐν τοῖς μυσὶν adhibeatur. ipsa enim linamenta μυσοὶ καὶ μυσὰ appellantur. Ab hoc medicamentorum genere ἐμπλάστρου dicũtur, apud Hippocratem lib. περὶ ἀρθρων, qui vlcere cauo laborant, quod curationem δι' ὧν μυσῶν, hoc est per linamenta, desiderent, vt annotat Gal. comment. 3.

Ἔμπάσματα. inspergines. medicamẽta arida quę cuti inspergũtur, vt immoderati sudores, aut alia per halitum digestio cohibeatur, aut vt cutis extrema scarificetur, aut pruritus excitetur. Sic quidem Oribasius lib. 10. collectorum medicinalium, qui etiam ab his διαπάσματα differre scribit, quod hæc ad suauitatem tantum odoris alis, inguinibus, pedibusque adhibeantur.

Ἐμπειρία καὶ

Ἐμπειρικὴ. est altera è primis medicinæ sectis. Eius author primus Serapion extitit qui naturæ cognitionem, rationalemque disciplinam nihil ad medicinam pertinere professus, in vsu & experimentis eam posuit. Quẽ Apollodorus & Glaucias & aliquanto post Heraclides Tarentinus & aliqui non mediocres viri sequuti, ex ipsa professione se ἐμπειρικοὺς appellauerunt. Erant autem τῆς ἐμπειρικῆς genera tria, ὑφηγητικόν, αὐτοσχέδιον, & μιμητικόν. Primum quidem dicebatur cum aliquid experirentur, in quod forte fortuna, nihil tale cogitantes, incidissent. Secundum cum ad alicuius rei experientiam dedita opera venirent, siue per somnia, siue aliter admoniti. Tertium vero cum ea quæ prosunt vel nocent, siue natura, siue fortuna, siue aliquo consilio, in morbis ijsdem experirentur, alios, qui eadem prius experti essent, imitãtes. Quicquid autem iuuat aut nocet, hoc est causarum omne genus, dicebant vel naturale, vel fortuitum esse, vocantes naturale quod casu fieret, neque haberet manifestam causam: fortuitum vero, quod sine electione quidem nostra fieret, sed euidentem causam haberet. Tribus autem his theorematis vtebantur, τηρήσει, ἱστορίᾳ, τῇ τῶν ὁμοίου μεταβάσει. Appellabant τήρησιν quicquid aliquando obseruassent. quorum cum magnam habebant copiam, eam omnem ἀθροισμα nuncupabant, atque id rursus αὐτοψίαν quæ est eorum memoria quę frequenter & eodem modo visa sunt. quæ cum didicissent, eam ἱστορίαν appellabant. Qua in re diligenter considerabant quęcunque simul acciderent symptomata, eorumque omnium obseruationem συνδρομὴν appellabant, hoc est, concursum & congeriem symptomatum omnium quæ in affecto essent loco. Quod si in morbos nondum visos incideret, aut eo loci essent vbi inuentorum auxiliorum facultas non suppeteret, transibãt ad consimile, quod μετάβασιν τῶν ὁμοίου vocabant, eamque triplicem statuebant, de affectu in affectum, de loco ad locum, de remedio ad remedium. Eam autem obseruationem quam per illam τῶν ὁμοίου μετάβασιν habebant, πεῖραν τελικὴν appellabant.

Ἔμπεδον. herba est nascens in montibus & maritimis, salso gustu. Romanis saxifraga dicitur. Est & alia eiusdem nominis quam Latini calcifragam appellant.

Ἔμπλαστικὰ. Dicuntur medicamenta quæ poris corporis illita tenaciter hærent. Sunt autem eiusmodi glutinosa, terrea, & minime acria, sed gustu potius aquosa. Nam si qualem tibi sensum præbet aqua omnis plane qualitatis expers, talem in re sicca & terrea inuenias, ea vtique calore & frigore temperata est, aut paulo certe frigidior. Itaque consistentiam siccam habeat & terrestris sit, citraque morsum desiccet necesse est, atque si meatib' corporis illinatur, difficulter inde euelli & elui poterit. Eius generis medicamenta sunt plurima, si exquisite sint lota, vt amylum, pompholyx, cerussa, calx, cadmia, pinearum vesca pars aqua macerata.

rata. Verum quædam eorum non ſolum terrea ſunt, ſed natura etiam aquea, quædã etiam aeris non parum habent, tenacia tamen ſunt omnia, atq; ideo emplaſtica. Duplex enim eſt emplaſticorum natura, altera exquiſite terrea & ſicca, altera tenax omnino: miſta vero ex aqua & terra, & plærumque etiam aere, vt oleum dulce ſalis expers. Oui quoque album ex ijſdem quodammodo miſtum eſt, magis tamẽ terreum eſt quã oleum. Quinetiam caſeoſa lactis pars emplaſtica eſt, tenerque ac recens caſeus, & ſuilla pinguedo, & cæteri quoque adipes qui nondum acrimoniam contraxerunt, eoque magis quo ſicciores magisq; terrei fuerint. Eadem medicamenta etiam ἐμφρακτικὰ appellantur. His cõtraria ſunt ἐκκαθαρτικὰ, quæ & ἀνοφρακτικὰ vocant.

Ἔμπλαστρος. emplaſtrum. medicamentum in maſſam coactum quod præmollitum vulneribus imponitur. Differt à malagmate, quod hoc magis è floribus eorumque etiam ſurculis fiat, emplaſtrum vero ſicut & paſtillus, magis ex metallicis paretur. Deinde malagma contuſum abunde molleſcit: nam ſuper integram cutem injicitur, laborioſe vero conteruntur ea ex quibus emplaſtra paſtilliquè fiunt, ne vulnera lędant cum impoſita ſunt. Inter emplaſtrum vero & paſtillum hoc intereſt, quod emplaſtrum vtique liquati aliquid accipit, in paſtillo tantum arida medicamenta aliquo humore iunguntur. Tum emplaſtrum hoc modo fit: arida medicamenta per ſe teruntur, deinde miſtis his inſtillatur aut acetum aut ſi quis alius nõ pinguis humor acceſſurus eſt, & ea rurſus ex eo teruntur, ea vero quæ liquari poſſunt, ad ignem ſimul liquãtur, & ſi quid olei miſceri debet, tum infunditur. Interdum etiam aridum aliquid ex oleo prius coquitur: vbi facta ſunt quæ ſeparatim fieri debuerunt, tum omnia ſimul miſcentur. At paſtilli hæc ratio eſt: arida medicamenta contrita, humore non pingui aut vino vel aceto coquuntur, & rurſus cocta inareſcunt, atque vbi vtendum eſt, eiuſdem generis humore diluuntur. Tum emplaſtrum imponitur: paſtillus illinitur, aut alicui molliori aut cerato miſcetur. Sic quidem diſtinxit Celſus lib. 5. cap. 17. Sunt autem multæ & variæ emplaſtrorum differentiæ: quædam cruentis vulneribus conueniunt, eaque agglutinant & fracturis accommodantur, alia maturãt, diſcutiunt, attrahunt, ſinus implẽt, reſiccant, cicatricem inducunt, leniunt. quas vniuerſas varietates varia ſimplicium medicamentorum natura miſturaque diſtinguit. Sumuntur & à coloribus. vnde alia λευκὰ, hoc eſt alba, appellantur, quorum magna pars ceruſſam habet: alia μέλαινα, hoc eſt nigra, vt quæ pice, reſina & bitumine conſtant: alia χλωρὰ, id eſt viridia, ex ærugine, chalcantho, ſquama æris: alia ἐρυθρὰ, id eſt rubra, vt ex minio, ſiue rubrica Sinopide: alia μήλινα, hoc eſt colore mali cotonei, qualia parantur ex ærugine moderate cocta, aut ex varia miſtura (neque enim omnia μήλινα ærugine conſtant) medicamẽtorum: alia vero δίχρωμα ſiue διαφόρουπα, hoc eſt, duplicis coloris ſiue aſpectus, vt quum ærugo plurimum coquitur: alia autẽ πυρρὰ, hoc eſt fulua, propter nimiam æruginis coctionem; vt oſtendit Galen. lib. 2. περὶ κράσ. χυμ. Dictum ἔμπλαστρον ἀπὸ τῆ ἐμπλάττειν, quod primario quidem ſignificat obſtruere atque implere, ſecundo vero, videlicet ab effectibus emplaſtri, ſubigere, verſando mollire, in maſſam formare, illinere, item cutem & vlceratum locum in integrum reſtituere.

Ἔμπλιν. πλησίον. prope, apud Hippocratem.

Ἔμπνευμάτωσις. inflatio. idem quod ἐμφύσημα. de quo poſtea.

Ἐμπρίων σφυγμὸς. pulſus ſerratus, ſeu ſerratilis. Eſt pulſus inæqualis in vna pulſatione & diuerſis partibus arteriæ, in quo pars alia arteriæ magis elata diſtentaque, alia minus, videtur. fit ob inæqualem arteriæ duritiem, ex phlegmone præſertim contractam. ſic enim fit vt pars alia attolli, alia non attolli videatur, quod duriot ſit minus apta diſtentioni. Habet quiddam vibrati ſimile & celer quidem eſt & frequens, non tamen ſemper magnus. Proprius eſt omnis magnæ inflammationis.

Ἔμπροσθότονος. eſt perpetua totius corporis conuulſio in partem anteriorem. Species eſt τῆ πτόνου ſic à ſymptomate appellata, quod qui ea laborant, inclinãtur in anteriora, nec ſe erigere valent. Eſt autem totius corporis conuulſio, non ſolius ceruicis. ex quo conſtat nõ modo ceruicis muſculos, ſed omnes etiam qui tota in ſpina habentur affici, & proinde hunc affectum ad neruorum, qui corpus in partẽ anteriorem inflectunt, principium pertinere. Quanquam fieri interdum poſſit, vt ijs non affectis, ſed oppoſitis potius reſolutis id mali genus excitetur. Ac ſi totius quidem corporis eſt, ἔμπροσθότονος ſimpliciter appellatur: ſi vero certarũ quarundam partium, nõ ſimpliciter, ſed addito eius partis nomine quæ ita diſtenditur, vt ceruicis, vel maxillæ, vel lumborum. Oritur ab humore in neruis refrigerato. Pelops cauſam tribuit muſculis repletis ſpiritu & aere craſſo nebuloſoque, quẽ impenſe frigidum & concretum, eoque ad motum contumacem affirmabat. vide ὀπισθότονος.

Ἔμπύημα. dici poteſt in omni corporis parte facta puris collectio, ſiue illud in inflammata parte adhuc contineatur, ſiue abſceſſus ruptus ſit: alii non omnem quidem puris collectionem, ſed eam modo quæ in internis viſceribus facta ſit, ita appellandam cenſent. Rurſus alii nec eam quidem omnem, ſed vbi inter thoracem & pulmonem pus effuſum eſt. quę quidem magis propria magisque vſitata eſt τῆ ἐμπυήματος ſignificatio. Symptoma eſt peripneumoniæ vel pleuritidis, ſi digeri vel per ſputa vacuari non potuit. Succedit etiam interdum anginæ, vt

Definitionum medicarum libri XXIIII - page 145 sur 554

©BIUM

habetur apud Hippocrat. aphor. 10. libr. 5. Rupto namque inferne abſceſſu, pus in vacuum thoracis locum effunditur, ibiq; fluctuationis cuiuſdam ſenſum mouet, cum æger é latere in latus conuertitur, inde vero per occultos meatus in aluum, inteſtina veſicamque ſubit, vel aliquando ad cutem erumpit, ſibique foras viam vno aut pluribus vlceribus aperit. Cæterum non ſemper inflammationi ſuccedit empyema, ſed quandoque nulla febre præcedente ſeroſus aut pituitoſus humor ex réliquo corpore eo loci delapſus putreſcit, & empyema mouet, vt Aetius ſcriptis annotauit.

Ἐμπυϊκὸς ἢ

Ἔμπυος. ὁ ἐμπύημα ἔχων. ſuppuratus, purulentus, quacunq; corporis parte pus collectum ſit. Verumtamen medici, vt ait Galen. in prognoſt. ſolent eos ſolos vel præcipue ἐμπύους nominare, qui in thorace aut pulmonibus hoc modo affecti ſunt.

Ἐμπύοις μοτὸς. linamenta concerpta & conuoluta, quę vulneribus induntur ad purgãdam ſaniem, vel κηρωτικοὺς, apud Hippocr.

Ἐμπύρευμα. reliquiæ caloris febrilis poſt ſolutã acceſſionem. Diſpoſitio quędam eſt neutra, mediaque inter febrem, & febris intermiſſionem. Propria eſt intermittentium febrium & putridarum, in quibus ſoluta acceſſione ſupereſt tamen nonnihil caloris vel in ipſis humoribus putrentibus relicti, vel in ſolidis etiam partibus impreſſi. Huic cõtraria eſt ἀπυρεξία. vide διάλειμμα.

Ἐμωλώθη. ſignificat apud Hippocratẽ σαπείωσεν, id eſt concluſit, vt Dioſcorides interpretatur. vel, adnata habuit humore plena, in morem fungorum, ſicut interpretãtur plurimi.

Ἐμωλώθη. κεπαραύνθη. contabuit, apud Hippocratem.

Ἐμωλώθη. ἐσκληρώθη. induruit, apud Hippocratem.

Ἐμφρακτικὸν. Medicamentum quod poros ſuo lentore obſtruit. ἐμπλαστικὸν etiam appellatur. Huic contrarium eſt τὸ ἀνεμφρακτικὸν. ſed hoc quidem modo ſumptum ἐμφρακτικὸν tãtum lentore ſuo obſtruit. Verum aliquando ſumitur generalius, vt eo etiam nomine comprehendantur quæ copia vel craſſitie obſtruunt.

Ἔμφραξις. obſtructio. Eſt ſtipatio meatuum aut cauitatum naturalium ex abundantia aut vitioſa qualitate ſuccorum. Speciem στεγνώσεως, hoc eſt ſtipationis, eſſe Galenus libr. 10. meth. med. prodidit, ſicut & πυκνότητα. Eſt autem obſtructio morbus organicus, pertinetque ad formam organicæ partis corruptam, amiſſis videlicet meatibus aut cauitatibus parti alicui debitis, vel propter ſuccorum abundantiam, vel propter vitioſam qualitatem, quod ij nimium lenti vel craſſi ſint. Hæ enim duæ eſſe poſſunt obſtructionis cauſæ, quæ morbus eſt inſtrumentalis eorum quæ obſtructa ſunt corporum. Hãc ſymptomata multa conſequuntur, & maxime quidem ipſa tranſpirationis retentio, atque rurſus putredo, aliorum morborum antecedens quædam cauſa.

Ἔμφύσημα inflatio. Eſt ſpiritus flatuoſi collectio in inanibus corporum ſpatiis. Eius principium, inquit Gal. male concoctus cibus eſt, à calore videlicet debili, & à quo flatus excitati reſolui nequeunt. Hi quidem collecti alias ſub cute, alias ſub membranis quę oſſibus circũdantur, aut muſculos viſcerumve aliquod includunt, ἐμφύσημα generant. Colligitur vero non parum aliquando etiam in ventriculo & inteſtinis, itemque in medio ſpatio horum & peritonæi. Gal. duabus differentiis omnem inflationem complexus eſt: aut enim in maioribus cauitatibus continetur, aut in minimis ſpatiis, quæ non licet ſenſibus vſurpare, ſed ſola ratione comprehẽdi poſſunt. Cuius generis tumores, vt ſcribit, aliquando extitere, quibus diſſectis nullum pus inuentum eſt, ſed ſpiritus tantum, qui per totam carnẽ minimis portionibus diſſeminatus eſſet. Cæterum differt inflatio ab œdemate, quod & preſſa digitis non retinet veſtigium, & ſonitum veluti tympanum reddit, itemque quod in cauitate ſenſibili ſubinde continetur, atque hac nonnunquam maxima. Hæc affectio non ſolum ἐμφύσημα, ſed etiam ἐμπνευμάτωσις καὶ πνεύμάτωσις dicitur. Hæc enim nomina medicos confudiſſe apparet, neq; rationem habuerunt in maioribusne an in minimis ſpatiis ſpiritus concluſus eſſet, vt illud ἐμφύσημα, hoc vero ἐμπνευμάτωσιν appellarent. Quę enim in ventriculo & inteſtinis & medio eorum & peritonæi ſpatio naſcitur, eam Galenus lib. 14. meth. med. ἐμφύσημα vocat. eandemq; ἐμπνευμάτωσιν appellat poſtremo libro de ſymptomatum cauſis. Cum autem ἐμφύσημα omnium partium communis affectio ſit, in oculo tamẽ proprie dicitur quum ille abſque manifeſta cauſa intumeſcens, decoloratior, pituitoſior & multum prurigino ſus fit cum fluxione, vt Aetius ex Demoſthene recitat. Cõtingit autem, vt idem ait, plærumq; ſenioribus, pruritu ab angulo qui ad naſum eſt incipiente, velut ſi quis à muſca aut culice ſit commorſus. eſtq; hæc affectio per æſtatem frequens.

Ἔναιμον ἕλκος. cruentum & recens vlcus. Sic dicitur confeſtim vbi illatum eſt, & nondum ex toto ſiccum, ſed ſanguine & cruore adhuc ſtillans, quodq; coniungi ſibi labra tantum poſtulat, omnis adhuc expers alterius ſymptomatis.

Ἔναιμον φάρμακον. cruentum medicamentum. Id dicitur vt ait Galen. initio comment. 3. εἰς τὸ περὶ ἄρθρων, quod cruento vulneri injicitur vt primum illatum eſt, & nondum ex toto ſiccum, ſed adhuc cruentum, hoc eſt cum cruor qui αἷμα dicitur, ex cute ipſa vulnerata, vel etiam ex carne in roris ſpeciem diſtillat. His emplaſtris, inquit Celſus, nulla maiorẽ vſum præſtant. Nam reprimunt inflammationem, niſi magna vis eam cogit, atque

©BIUM

atque illius impetum minuũt: tum glutinãt vlcera, & cicatricem iisdem inducunt. Constant autem, inquit, ex medicamentis non pinguibus, ideoque ἀλίπαρα nominantur. Quę enim huius generis sunt, siccare debẽt, & citra absterſionẽ leniter adstringere. hæc maxime ex bitumine componuntur, cumque varii sint generis, duo tamen habentur præstantissima, vnum βάρβαρον, alterum κυζικηνὸν appellatum. hoc tamen paulo plus quã cruenta exiccat, ideoque nisi diluatur nocet magis quam prosit, contrahens membra atque dolorem inducens. Cæterum τὸ ἔναιμον φάρμακον etiam à quibusdam κολλητικὸν nominatur, vt scribit Galenus. de quo vide suo loco.

Ἔναιώρημα. est portio vrinæ crassa candidaque in eius medio sublimis. Partem quidem vrinæ esse patet ex eo quod omnes vias emẽsa sint, & mutationes sortita quas & vrina, attracta primũ per emulgentes venas à renibus, deinde demissa in vesicam, & concoctionem iis in locis sortita non aliter quam vrina. Sed nulla etiam vrina est, quæ eam non habeat vel secretam vel in se confusam, quemadmodum etiam hypostasim, de qua suo loco dicemus. Differt autem ab ea sola crassitie & grauitate. vnde fit vt hypostasis matulæ fundum petat, enęorema autem in media vrina pẽdulum sit, aut si forte exquisite medium non est, paulo magis deorsum quam sursum vergat. Est enim corpus vrina paulo crassius & grauius, multo tamen leuius quam hypostasis. Ac quãquam quod optimum est, eo loco situm esse oporteat & in imum magis inclinare (quanto enim magis deorsum subsidet, tanto melius haberi Galen. author est) sæpe tamen in aduersa valetudine supra medium fertur, atque ipsi etiam vrinæ supernatat, pendetque in ea, veluti nubes in aere, propter flatuũ copiam, atque ab ea similitudine ab Hippocr. etiam νεφέλη nominatur. Sic enim putauit Galen. ἐναιώρημα & νεφέλιον apud Hippocrat. idem significare: quanquam ipse comment. 2. in prognost. dubitare videatur num Hippocrates τὸ ἐναιώρημα genus faciat τῆς νεφέλης καὶ τῆς γονοειδοῦς ἐναιωρήματος. ita vt duæ enæorematis species sint, vna nubeculæ similis, altera genituræ. Cæterum quod pertinet ad colorem quem candidum esse decet, eius ratio posita est in perfecta concoctione, quemadmodum color albus lactis, seminis, atque ipsius etiam sediměti, sicut suo loco dicetur. vide ἔψησις.

Ἐναιωρήμενοι ὀφθαλμοί. oculi instabiles & qui perpetuo mouentur, apud Hippoc.

Ἐναντίον. contrarium. aliter Aristoteli, aliter aliis definitur. Hi enim non in corporum modo qualitate, sed etiam in quantitate & loco contrarietatem constituunt, quam vtique Aristoteles oppositionem vocat, non contrarietatem. Neque enim magnũ paruo vult esse contrarium, sed in eo quod ad aliquid dicitur oppositum: neque multũ pauco, sed nec rarum denso, neque relaxatum contracto, neque ipsi quod secundum naturam est, id quod præter naturam est, vt nec summum imo, dextrum siniſtro, anterius posteriori. Verum Hippocrati omnia id genus cõtrariorum habẽt appellationem, sicuti etiam Platoni, qui generationes ex contrariis esse dicit. sed nec Aristoteles suam ipsius legem in nominibus seruat, quo loco principia eorum quæ natura reguntur, materiam, formam & priuationem statuit itaque nihil interest in medicina dicas, contraria contrariorum esse remedia, vel opposita sibi inuicem esse remedia. Siquidem copiã sanat vacuatio, defectũ nutrimenta, in summa quod exuperat, ablatio, quod deficiens est, adiectio. Cum vero dicantur contraria quæ sub vno genere plurimum inter se distãt, nõ tantum extrema extremis, sed medio etiã cõtraria sunt. Itaq; si intellexerimus in vno quoq; genere quod mediocre siue mediũ est, infinita quędam contrariarum rerũ multitudo inuenietur, quæ maioris minorisque ratione inter se dissideant. Hæc enim quãuis à se non distent lõgissime, contrariorum famẽ nomine cẽsentur ab Hippocrate.

Ἐνάρθρωσις. species est τῆς διαρθρώσεως. Dicitur autem cum cauitas articulum excipiẽs admodum profunda est, caputque quod in eam inseritur, oblongum. Eius pauca sunt exempla, vt cruris cum ischio, & forte tali cum osse nauis speciem referente.

Ἔνδειξις. indicatio. Est significatio eius quod fieri in singulis rebus debet, sumpta à propria cuiusque rei natura. Cum enim in singulis rerum generibus quæri possit quid sequendum quidue fugiẽdum sit, eius cognitio ab ipsa rei de qua quęritur natura perueſtiganda est, quodque illa faciendum insinuauerit id eius indicatio dicitur. Vt si quæratur de sanitate quid sentiendum sit, primum perpendere oportet sanitatis naturã, quæ quia bona omnibus mortalibus videtur, facit vt iudicemus eam à nobis seruandam esse. quamobrem sui custodia, sanitatis indicatio est. Idem vero & in morbo agendum, quoniam totus præter naturam est & toto genere malus, indicat & ostendit se tollendum esse. Itaque quemadmodum duo sunt summa rerum omnium genera bonum & malum, ita duæ sunt primæ & generales indicationes Custodia & Ablatio, illa quidem boni, hæc vero mali. Singula enim de seipsis alterum eorum necessario indicant: quicquid enim est, aut secundum naturam, aut contra naturam, aut medium est, quod non naturale solent appellare. Quod secundum naturam est, vel est sanitas ipsa, vel vires nostri corporis triplices, vel causæ sanitatis, ad quas temperies, ętas consuetudo & ambiens aer referuntur, vel sanitatis effectus, hoc est, actiones omnes quæ secũdum naturam fiunt. Hæc autem omnia custodiam sui medicis omnibus indicant: quemadmodum quod cõtra naturam est, sui abla-

Definitionum medicarum libri XXIIII - page 147 sur 554

©BIUM

tionem. Id autem eſt, aut morbus ipſe, aut cauſa morbi, aut ſymptoma. Eſt autem ea prima & cõmuniſſima indicatio & idioatas etiam non latens, quę quid agendum ſit declarat a qua aliæ ſunt magis ſpeciales indicationes, quare iliæ fieriue poſſit quod prima indicauit, aliæ vero quibus remediis, oſtendunt. Hæc autem nihil aliud ſunt quam rei propoſitæ argumẽta à quibuslibet rebus deſumpta, quę ad eius cognitionem conferre poſſunt. Vt ſi quęratur de morbo an curari poſſit, indicatio ſiue argumẽtum primum petendum eſt ab experientia, deinde vero à ratione: illud Empiricõrum proprium eſt, & πρῆσις καὶ σημεῖον vocatur: hoc proprie ἔνδειξις eſt, nec aliud quam ἡ ἀκόλουθία λογικὴ, hoc eſt, conſequentia ratione inuenta ductaque, diciturque alio nomine τεκμήριον. Petitur autem quadrifariam, à ſubſtantia totius aut partis affectæ, ab actione partis læſæ, ab vſu à ſitu partis. A ſubſtãtia quidem petitur argumentum hoc modo: nam ſi eius temperies æqualiter vitiata eſt, indicat id nõ poſſe præſtari quo tendimus: contra vero ſi inæqualiter viriata eſt, aut ſi ſolida aliqua ſubſtantia perierit, indicat ipſa ſe non poſſe reparari: ſi vero carnoſa aut ſpiritalis, poſſe. Ab actione autem partis læſæ in hunc modum. Nam ea tum per quam vita eſt, tum ſine qua eſſe non poteſt, tum per quam conſeruatur ſi perierit, certum eſt argumentum morbum eum cuius vitio perierit non poſſe curari: ſi vero per quam melior vita eſt perierit, ſpem eſſe curationis. Similiter pars ea cuius vſus ad vitam neceſſarius eſt ſi perierit, indicat morbum eſſe incurabilem: cõtra vero cuius non neceſſarius eſt vſus. A ſitu quoque partis idem indicatur. Nam ſi ita ſita eſt vt medicamenta ad eam pertingere nequeant, argumentum eſt præſtari id non poſſe quo tendimus, ſicut econtra præſtari poſſe ſi medicamenta ad eam deduci valeãt. Similiter vero de alia quæſtione ſtatuendũ, qua quæritur quibus remediis præſtari poſſit quod ſperatur. Argumenta enim petuntur & à rebus ſecundum naturam, & ab iis quæ ſunt præter naturam. Quę enim ſecũdum naturam ſunt, vt ſanitas, vires & cauſę omnes ſalubres, ad ſui cuſtodiam ſimilia ſibi adhiberi poſtulant: quę vero ſunt præter naturam, remedium, inſinuãt contrariæ cũ morbo facultatis, vt qualitas contrariam qualitatem, repletio vacuationem, & præterea definitum certa quantitate & numero. Sed quantitatem quidem metiri oportet tum ex morbo, tum ex natura. Morbus enim indicat medicamentum tanto exceſſu contrario à natura deficiens, quanto ipſe naturæ modũ exceſſit, vt ſi morbus primo ordine ſit calidus, medicamentum indicat adhibendum primo etiam ordine refrigerans. Natura vero multiplices variaſque deligendi medicamenti indicationes præbet. Spectare enim oportet, & totius corporis & partis affectæ naturam. Totius autem natura partim à naturali temperameto partim à viribus noſtrum corpus diſpenſantibus æſtimanda. Ac temperies quidem medicamenta indicat cum totius temperie æquali menſura eſſe oportere. Vires autem ſi robuſtæ fuerint, valida medicamenta: ſi imbecillæ, mitiora indicant. Similiter & partis affectæ natura diſtinguenda eſt: nam pars ſimilaris in corpore quidem temperato, ſi medii eſt cum ipſo corpore temperamenti, indicat remedium tantum eſſe oportere, quantum ſoli morbo debetur: ſin autem medii nõ eſt temperamenti, indicat medicamẽtum plus quam morbus ipſe expoſcat ea qualitate intendendum quatenus plus minuſue à mediocritate temperamenti receſſit: verbi gratia, glandulоſa pars minime ſiccans medicamentum indicat, carnoſa parum ſiccans, venoſa nõ multum, arterioſa magis, membranoſa & neruoſa ampliùs, muſculoſa medio modo inter carnoſam & neruoſam, cartilaginoſa multo magis, oſſea vero quod maxime deſiccet medicamentum indicat. Eadem vero ſimilaris pars in corpore intemperato, ſi quidẽ ambo, pars videlicet & corpus totidem contrariis gradibus receſſerũt à ſua temperie, indicat medicamentum tantum eſſe exhibendum quantum parti debetur temperatæ, quantum ſcilicet morbus ipſe ſolus poſtulat: ſi vero pars ſola in medio eſt temperamẽto, indicat eatenus intendendas eſſe vires medicamenti, quatenus corpus ad intemperiem deflexit: ſin autem & pars & corpus imparibus gradibus contrariis receſſerunt à ſua temperie, tunc quot gradibus vnum alterũ excedit, totidem gradibus vires medicamẽtorum augendas eſſe oſtendit. Pars vero organica, tum ex ſua figura, tum ex poſitu ſuo remediorum genera modumque indicat: ſicut Galenus extremo lib. 7. meth. medendi demõſtrauit. Sed hę quidem ſimplices ſunt indicationes, præter quas aliæ etiam habentur compoſitę genere ſimiliter triplices: aliæ enim quid agẽdum ſit, aliæ an præſtari poſſit, aliæ quibus auxiliis præſtari poſſit, oſtendunt. Quid vero agendum ſit, in compoſitis indicationibus non alia methodo inuenitur quam in ſimplicibus, quod compoſiti cum aliis affectibus nõ indicẽt aliud eſſe agendum quam ſi ſimplices per ſe ſubſiſterent. An vero præſtari poſſit, indicari poteſt, vel æſtimatis per ſe ſingulis affectibus, qui ſi curari non poſſunt, nec ipſi quidem cum aliis compoſiti curationem vnquam admittẽt: vel affectuũ inter ſe collatione. Si namque inter ſe contrarii ſint, aut ſi eorum vnus alteri noceat, difficiliorem, prolixiorem aut periculoſam omnino curationem indicant: ſi vero indifferentes ſint, vt ſibi mutuo nec proſint nec noceant, prolixiorem: ſi vero alter alteri auxilio ſit, faciliorem pollicentur. Quibus autem auxiliis præſtari poſſit, inuenietur non aliter quam ſi ſimplex eſſet indicatio, ſiue remedii genus, ſiue qua menſura, aut quam

ſæpe

©BIUM

ſæpe ſit exhibendum requiratur. Verum in remediorum ordine diſcrimen eſt, & cui primo cui ſecundo medendum ſit inueſtigandum. Affectus quidem in ordine promiſcui, quorum nullus altero prior eſt, nullum ordinem exhibendi medicamenti definitum indicat: in quibus vero ordo aliquis eſt, etiam medicamenta certo ordine ſibi adhiberi poſtulant. Id autem indicabitur à cauſa eius quod poſt futurum eſt, id eſt, cuius curatio eſt cauſa curationis alterius: hoc enim prius remedia ſibi adhibenda eſſe poſtulat ab eo quod obtinet rationem cauſæ ſine qua non: hoc enim ante alia medicamentum requirit ab eo quod magis vrget: ſiquidem id prius ſibi medendum eſſe indicat. Hæ quidem fere præcipuæ ſunt indicationes quæ in morborum curationibus ſpectari ſolent. Nec tamen in parte tãtum medicinæ therapeutica indicationibus locus eſt, ſed in ſanitate etiam conſeruanda, & in re breuiter omni de qua trium earum quæſtionum aliqua quas explicauimus inſtitui poteſt.

Ἔνδημος ἡ

Ἔνδημος νόσος. morbus patrius, vernaculus, & regioni ſeu populo alicui familiaris. Hic in regione aliqua frequens eſt & perpetuus, omneſque ex æquo corripit, quod causã habeat omnibus cõmunem. Altera eſt communis morbi quem πάνδημον appellant differentia. De hoc morborum genere agitur apud Hippocratem lib. de aere, locis & aquis.

Ἔνεμα. infuſum. quod per inferna in aluum infunditur. ἔγκυσμα, κλυσήρ. venit ἀπὸ τοῦ ἐνίημι, quod infundere ſignificat.

Ἔνεοι. vocantur à Græcis, inquit Galenus comment. 2. εἰς τὸ κατ' ἰητρεῖον, qui ab ortu ſurdi ſunt, ſimulque indiſtincte loquuntur. Vnde quidem apud Hippocratem ἐνεὸν metaphorice interpretãtur inefficax & inutile. vt enim illi obeundis vitę muniis prorſus inutiles ſunt, ſic quicquid non iuuat, ἐνεὸν ab Hippocr. dici exiſtimant.

Ἐνέργεια. actio. motus eſt partium actiuus. vel, actio eſt agentis motus. vel, actio motus eſt actiuus, qui à ſe editur. hoc enim pacto plæręq; actiones excluduntur, quæ verius paſſiones nominari debent, quales quibuſdam partibus accidunt, cum ab aliis mouentur. Siquidem crurum brachiorumque oſſibus motus ineſt paſſiuus potius quam actiuus, qui fit à muſculis ea mouẽtibus. Qui tamen & geminam quoq; rationem habent. Nam ſi ipſum primum mouẽs, quod eſt princeps animæ facultas, reſpexeris, muſculi rationẽ inſtrumenti habebunt: ſin autem oſſa quę ab ipſis mouentur, rationem habebũt agentis. Poſſidet autem omnis actio, vt & paſſio, in ipſo fieri eſſentiam ſuam. Quamdiu enim fit, actio dicitur: cum facta eſt, iam nõ actio, ſed ἔργον, id eſt opus. Siquidem caro non eſt naturæ actio, ſed opus: quanquam recte etiã loquentibus actionem quidem licet opus quoddam naturæ appellare, ceu digeſtionẽ, concoctionem, ſanguificationẽ: non tamen contra licet opus actionem omnino nũcupare. Patet enim alterum eorum nominum bifariam dici, alterum non item. Habet vero omnis actio in animantis corpore peculiarem aliquam partem per quã perficitur, nec pars vlla eſt in animalis corpore quæ careat ſua actione, verum primarias quidem actiones corpora ſimilaria, ſecũdarias autem organicæ partes, ſed vtraſque quidẽ (ſi modo integræ & inculpatę fuerint) à proba & naturali qualitatum temperie perficiũt. Actio namque proba eſſe nõ poteſt ſine corporis naturali affectu, vt nec vitioſa, niſi cum corpus fuerit vitio affectum. Sicut autem probitas actionis, ſanitas, ita actionis vitium morbus dici poteſt. Itaque habent ſingulæ partes animalis ſuam propriamque actionẽ, quæ quamuis partis eius cuius actio eſt, vſus etiam eſſe poſſit videri (viſio enim actio eſt oculi, nec aliũ ob oculo vſum expoſcimus) idem tamen non eſt, ſed ab eo differt, quod actio, vti diximus, motus ſit actiuus, vſus vero nihil aliud ſit quam quæ vulgo dicitur εὐχρηστία, id eſt, ad agendum apitudo, quodque vſus actionem quidem dignitate præcellat, actio vero conſtructione & generatione præcedat, vt in lib. de vſu partiũ docuit Gal. Sũt autem omnium actionum duæ ſummæ differentiæ, alteræ animales, alteræ naturales. Animales triplices, ſenſitiuæ, motiuæ & rectrices, ſiue principes, quas præcipuas obtinet ea quæ à pueritia ad remiſſionẽ vſque ſuccedit ætas. Naturales vero, quæ & corporales à Galen. dicuntur lib. 6. ſanitatis tuendæ, plũrimas, quarum tum cor, tum iecur principia exiſtunt, in pueritia præcipue vigentes. Alii vero treis ſummas actionum differentias cõſtituunt à tribus partibus deſumptas quæ ſunt in toto corpore nobiliſſimæ: animales, quæ cerebri ſint, vitales, quæ cordis, naturales vero quæ iecinoris, vocabulis tantum à prioribus diſſidentes.

ἐνέργεια. id eſt actu, aliquid eſſe dicitur quod ὄντως, id eſt reuera, tale eſt quale eſſe dicitur, vt ignis calidus, nix alba, homo niger qui reuera niger eſt, & calidus qui calet: dicitur autem relatiue πρὸς τὸ δυνάμει εἶναι, id eſt, ad id quod poteſtate tale eſt.

Ἐνθλάσει. infringit, apud Hippoc.

Ἐνθουσιασμὸς. fanatica perculſio ſeu afflatio numinis. Eſt veluti cum quidã mente in ſacris faciẽdis capiũtur, ſi qua viderint, aut ſi tympana vel tibias vel ſigna audierint, vt legitur apud authorem περὶ ὁρωνιακτικῶν.

Ἔνθουσικὸν. inter olera ſylueſtria à Theophraſto ponitur. Athenæus & Plinius anthriſcon maluerunt appellare.

Ἐνθράσει. ἐγκείμενον νύσσει. inſtans pungit apud Hippoc.

Ἐνιαύσιον. annuum. Vt annuus morbus. Id dicitur vel quod vno anno à prima ſua origine ſoluitur, vel quod annorũ numeris indicatur: quemadmodum & quædam ſeptem annorum

©BIUM

annorum ſpatio finiũtur, ſicut ab Hippocr. in aphoriſ. ſcribitur, pueris plæroſque morbos deſinere, alios quidem quadraginta diebus, alios ſeptem menſibus, alios annis ſeptem, alios vero cum ad pubertatem venerint. Author Galen. comment. in lib. de nat. hum.

Ἐνιαυτὸς. annus. eſt temporis ſpatium quo Sol à puncto vno zodiaci digreſſus in idem reuertitur. Id trecentis ſexaginta quinq; diebus & ſex horis, excepta fere centeſima vnius diei parte, peragitur. Ac ſex quidẽ horæ quarto quoque anno diem vnum efficientes eodem intercalãtur. Nec dubium quin poſt annum quemque circiter cẽteſimum, dies vnus eximi debuerit. Quod quia à tẽporibus vſque Iulii Cæſaris neglectum eſt, ſolſtitia æquinoctiaque quindecim vel ſedecim diebus celerius apud nos hodie contingunt, vt patet cum ex multis, tum maxime ex Columella libr. 11. cap. 2. Nec me mouet quo minus ita ſentiam, Galeni authoritas, ſcribentis libr. 3. περὶ προγνωστικῶν, annum nõ trecentorum & ſexaginta quinque dierum tantummodo eſſe, ſed etiam quartę partis diei, & præterea fere centeſimæ. Siquidem malo hac in re cum aſtrologis ſentire & ſcribere rationi conſentaneã, quam Galenum imitari, ſi modo hic locus integer eſt, & mẽda vacat. Eo autem curriculo cum ſol nunquam eodem in loco conſiſtat, ſed varie nobis illuceat propius ad nos accedẽs, vel longius à nobis digrediens, etiam vario modo afficit atque immutat aerem. Cuius quidem mutationis cum ſint quatuor magnæ ſiue generales differentiæ (tot enim modis inter ſe coeunt quatuor qualitates) ideo totum annum in quatuor partes genere ſiue ſpecie differentes, quas Græci καιρούς, interdum ſimpliciter ὥρας, aliquando ὥρας & ἔτους, Latini anni tempora appellant, veteres diuiſere, ver æſtatem, autumnum & hyemẽ eas nominantes. Quorum etiam ſingulas differentias ſi in magis & minus ſeces, particularia quædam tempora cõſtitues, ſed nominibus carentia, præter æſtatis particularia tempora, cuius medium ὥρα κατ' ἐξοχήν, poſtremum ὀπώρα nominatur. A quibus inducti quidam annum in ſeptem partes diuiſerunt, æſtatem ſecantes in duas, hyemem vero in tres, vt ſcripſit Gal. Ac primam quidem earum, ver appellabant, ab æquinoctio verno vſque ad Vergiliarum ortum, ipſumque indiuiſum propter paruitatẽ relinquebant: ſecundam vero, æſtatem, vſque ad Canis exortum: tertiam, ὀπώραν: quartam, φθινόπωρον, hoc eſt autumnum: quintam σπορεῶν, id eſt ſementum: ſextam, hyemẽ, eo nomine tempus id proprie intelligentes quod ſub ſolſtitium eſt: extremam vero, φυτείαν, quod inſerendis arboribus opportuna ſit. Qua quidem diuiſione ver & autumnum integra ſinebant, propter temporis quod continent breuitatem: æſtatem vero in duas partes, hyemem autem in tres diuidebant. Attamen Hippocrates annum quadrifariã tãtum partitus eſt, pro ratione, vti dixi, temperamentorum. Nec tamen tam firma ratáque ſemper eſt partium anni tẽperies, quin perſæpe propter aliorum haud ignobilium quidem ſyderum ortus, occaſus & coniunctiones euariet. Sed hanc quidem qui ſeruarit, κατὰ ἀκρίβειαν ἐνιαυτὸν, id eſt, conſtantem annum: qui vero nõ ſeruauerit ἀκατάστατον, hoc eſt inconſtantem, Hippocrat. appellat. ſi enim, inquit, pro ratione facta fuerint ſigna quæ diximus in ortu & occaſu ſyderum, & in autumno ſi aquę deſcenderint, & hyems mediocritatem ſeruauerit, neque valde ſerena neque frigóre excedens, & vere aquæ euenerint tempeſtiuæ & æſtate, par eſt annũ fore ſaluberrimum.

Ἐννεαφάρμακος. peſſi nomen eſt qui ad vteri & ſedis inflammationes cõuenit. habet autem adipis anſerini & bubuli, cerę albę, terebinthinæ, butyri, medullę ceruinæ, mellis olei roſacei & cicini, pares portiones. Hæc omnia recentia ſimul liquefiunt & vniuntur. Eſt & emplaſtri genus, quod Aetius lib. 15. dicit eſſe Hori Mendeſii. Recipit autem adipis anſerini, vitulini, butyri, medullæ ceruinæ, ceræ, terebinthinæ, olei roſacei, cicini, mellis, ſingulorum æquas portiones, ſimul omnia liquefiunt & vniuntur. ſuppurat, laxat, & præcipue neruis per conſenſum affectis cõducit: ex eo etiam peſſus fieri poteſt. Aliud eiuſdem nominis emplaſtrum deſcribitur à Celſo ad pus mouẽdum & purgandum valens, nouem ſcilicet ſimplicibus medicamentis compoſitum, cera, melle, ſeuo, reſina terebinthina, myrrha, roſa medulla vel ceruina, vel vitulina vel bubula, hyſſopo, butyro, omnibus pari pondere inter ſe miſtis.

Ἐννεάφυλλον. herba nouem folia longa habens, cauſticæ naturæ. In lumborum doloribus & coxendicum imponitur vtiliſſime, lana circundata ne vrat latus: continuo enim puſtulas excitat.

Ἐνορμιῶται. impetum facientia. Sic dicti ſunt ſpiritus ab Hippocrate, aptiſſima prorſus appellatione & rei naturam omnino exprimente. Eſt enim ſpiritus omnium quæ ſunt in corpore leuiſſimum tenuiſſimumque, nõ tam aerea quam ætherea ſubſtantia præditus, ex qua non modo celerrime mouetur, ſed etiam in omnia corpora ſubit & commeat. Triplex autem cum ſit, naturalis, vitalis & animalis, omnes ab iis facultatum omnium actiones perficiũtur, & quo ſinguli ſunt, vt ita dicam, habitiores, firmiores, largiores, tenuiores, calidiores, eo plures & vehemẽtiores & celeriores, & crebriores impetus motuſque cient in ſuo quique genere. Itaq; cum pro ætate, ſexu, temperamentis, partibus anni, ratione victus & reliquis circumſtantiis magna ſit ſpirituum differẽtia, inæquales quoque ab iis in corporibus motus excitari oportet. Sunt tamen omnes, vti & ſpiritus, genere triplices, quot ſcilicet

ſunt &

sunt & facultates ad quas motus omnes referuntur. Naturalis spiritus à iecinore prodiens, atque à solido eius corpore suam vim roburque sortitus, natiuoque calore comitatus, instrumẽtum est cuius opera functiones omnes naturales perficiuntur cum magna etiam vehemẽtia, toto corpore trahendo, distribuendo, exernendoque quicquid corpori officit. Vitalis autem quantos motus cieat, præter gloriæ, honorum, vindictę & aliorum eiusmodi magnam cupiditatem aliosque animi affectus, ostendunt etiam cordis & arteriarũ pulsus magni, vehementes, celeres, crebri, ab ipso quidem corpore cordis, seu facultate ipsi insita profecti, sed spirituum ministerio absoluti & continuati. Cerebrum autem per spiritus animales impetus edit omnium vehementissimos in omni sensuum genere, sed maxime quidem dum partem aliquam pro voluntate mouet, multoque adhuc magis cum tam repente dormientibus, timentibus, animo deficientibus, in cerebrũ tam cito recurrit, aut à cerebro in membra omnia, dicto citius euolat expergefactus, metu solutus, reuocatus, & per neruorum spiracula sensum fugiẽtia penetrans atque permeans. Verum, sicut initio proposuimus, tanti impetus non à sola spirituum copia, sed à caloris etiam robore, eorundem tenuitate & subiecti ipsius corporis raritate plurimum adiuuantur. Siquidem pueris, adolescentibus & ætate florentibus, quia omnes eiusmodi causæ concurrunt, magno quoque impetu spiritus in iis aguntur, ætate declinantibus minore, quod eæ causæ multo sint in iis remissores, minimo vero senibus præsertim decrepitis. vide πνεῦμα.

Ἔνουλον. caro gingiuarum interna, vt scribit Pollux. quæ enim externa est, οὖλον proprie dicitur: quę vero inter dentes ipsos media est, ἁρμός.

Ἔνρυθμος σφυγμὸς. pulsus enrythmus. Est octaua pulsus differẽtia à Galeno explicata. Sic autem pulsus omnis dici potest: omnis enim pulsus rhythmum omnino aliquem habet. Sed qui naturalem & optimum seruat, ἔυρυθμος dicitur, vnusque est & indiuisus: qui vero non seruat, ἄρρυθμος, in tres diuisus differentias. Itaque ἔυρυθμος genus est commune τῷ ἐυρύθμῳ καὶ τῷ ἀρρύθμῳ.

Ἔνσαχον. collyrii genus, sic dictum quod oculis instillaretur liquidum. Eius multæ sunt apud Aetium differentiæ. Habetur & collyrium apud Galen. ἔυσαχον appellatum libr. 4. τῶν κατ' τόπους. Paulus Ægineta σαχλικὸν appellat.

Ἔνσαλικὸν. emplastri nomen, quasi dicas intensorium. Constat magna ex parte iis quę penẽ possunt intẽdere. Descriptio habetur apud Paulum lib. 7. cap. 17.

Ἔντερα. intestina. Sunt corpora membranosa, caua, rotunda, ab imo ventriculo ad anum vsque protensa, distribuendi in iecur chyli & continendi expellendique stercoris instrumenta. Eorum substantia non multum à ventriculo diuersa est. Sunt autem illis duplices tunicæ propriæ, partim vt expultrice vi maiore pollerent, partim vero naturæ quadam prouidentia, vt si interior aliquo morbo putrescat vel exulceretur, exterior salua sit, ne chylus effluat. Est autem interna carnosior, externa vero membranosior. Vtraque fibras fere tantum circulares siue transuersas habet ad chyli & stercoris expulsionem, alicubi tamen & rectas, ad earum firmitatem, quod periculum esset transuersas à se inuicem diuelli, nisi à rectis veluti ab aliquo ligamento extrinsecus continerentur. Ac tunicis quidem his intestina ventriculo differunt, quod huius interior tunica, contra quam intestinorum membranosior est, rectisque fibris intertexta. Præter eas vero duas proprias etiam tunicam habent tertiam à peritonæo duabus illis circundatam. Sunt autem intestinorum duæ summæ differentiæ. alia enim tenuia sunt, eaque superiora, ἔκφυσις, νῆστις, εἰλεὸν ἢ λεπτὸν: hoc est, ecphysis, ieiunum, ileon seu tenue. alia vero crassa & inferiora totidem, τυφλὸν, κῶλον, ἀπευθυσμένον: cæcum: colon & rectum. Illa quidem chyli à ventriculo cocti in hepar distribuendi instrumenta: hæc vero stercori colligendo magis destinata, quanquam ex his quoque chylus aliquis in iecur perferatur. In id autem vena porta sobole numerosissima in partem eorum simã (nam cum permulti in iis sint gyri atque anfractus, necessario pars eorum altera gibba, altera caua existit) inseritur, chylum vndique exugens. Verum is suctus potissimum in tenuibus intestinis perficitur: iam enim ex chylo stercus fieri formarique incipit, vbi ad cæcum intestinum peruenit: quod quia terrestrius acriusque cunctando morandoque efficitur, ideo inferiora intestina, quibus continetur, carnosiora minusque sensibilia natura perfecit & magis sinuosa atque anfractuosa, ne nimium frequenter & cumulatim fierent excretiones. Cęterum præter venas etiam arterię quamplurimæ ad intestina perueniunt à maioris trunco, qui lumbis insidet, profectæ, & nerui insuper à ramo sextæ coniugationis, qui ab ea per costarum radices ad partes ventris inferni dimittitur. Sunt autem omnia intestina sex numero, hoc ordine sese consequẽtia, sumpta à superis partibus initio: ἔκφυσις, quæ & δωδεκαδάκτυλον dicitur, νῆστις, λεπτὸν, quod & εἰλεὸν vocant: τυφλὸν, κῶλον, ἀπευθυσμένον, hoc est, duodenum, ieiunum, tenue, cæcum, colum, rectum: de quibus vide suis locis. Hic omittendum non est quod annotat Gal. comment. 4. in lib. 6. περὶ ὀπράδημαιῶν, cum τὸ ἔντερον singulari numero dicitur apud Hippocratẽ, alios τὸ κῶλον interpretari, alios vero cœcum: illud quidem κατ' ἐξοχὴν, propter magnitudinem, hoc vero quod solum ex intestinis in scrotum descendit & ἐντεροκήλιον committit.

Ἐντεμών.

©BIUM

Ἐντερεών. pars interna cuiuſq; rei, ſiue medulla ſit, ſiue nucleus, ſiue oſſiculum. alio none ἐγκάρδιον appellatur.

Ἐντεροεπιπλοκήλη. eſt tumor ſcroti, inteſtino & omento in ipſum ſimul deuolutis. Tumor eſt compoſitus, vt ſcribit Gal. libr. de tum. præter nat.

Ἐντεροκήλη. eſt tumor ſcroti, delapſo in id inteſtino. Accidit magna ex parte laxato, nonnunquam vero & abrupto eo meatu qui à peritonæo ad teſticulos pertingit. Sic enim ad ipſum meatum aut ad tunicam quæ ἐρυθροειδὴς dicitur, inteſtinum delabitur. Id autẽ fere cæcum eſt: Græci πῶλον vocant. facile enim, cum omni vinculo ſolutum ſit, deſcendit in ſcrotum, quoniam ſolum hoc inteſtinum ſolutum ſit, cum reliqua omnia lactibus alligentur, vt ſcribit Gal. comment. 4. in lib. 6. περὶ ὀπεδημιῶν.

Ἐντερόμφαλοι. quibus inteſtina ad vmbilicum procedunt, ipſumque extuberare faciunt. ſpecies vna eſt τῶν ἐξομφάλων, vt habetur ἐν τῷ ἰητρῷ.

Ἐντεχόμαλα. ſic à quibuſdam dicuntur οἱ πάροδοι, hoc eſt, extremi palpebrarum ambitus, vnde excreſcunt cilia.

Ἐντύπωσις. humeri acetabulum. Articulus humeri cum brachio, ſicut habetur apud Iuliũ Pollucem, qui alio nomine ὠμοκοτύλῃ ſcribit vocari.

Ἐξάγιον. ponderis nomen eſt quo vtitur Actuarius in aurea antidoto Alexandri. Pendet autem quatuor ſcripula: Latini ſextulam appellant.

Ἐξαλείπτης. κονιάστης. χρίστης. illitor, vnctor, apud Hippocratem.

Ἐξαλίζοιτο. ἐκκενοῖτο, euacuaretur, apud Hippocratem.

Ἐξανθήματα. papulæ. Sunt eruptiones leues humorum per cutem: ſed illæ diuerſorum omnino generum ſunt. Nam & φλυκταίνας & ὑδρῴακια & ὀπυκπίδας & λειχῆνας & alia multa tumorum genera comprehendunt. Earum autem quædam in altum attolluntur & extuberãt, à calidiore videlicet humore genitæ: quædam depreſſæ ſunt & latæ, nec cutem fere excedunt. Præterea aliæ toto prope corpore efflorelcũt, vt quæ per malignas & peſtilentes febres oriuntur, & quæ per Gallicum morbum erumpunt, & variolæ vulgo dictæ & morbili: aliæ in parte tãtum aliqua cõſiſtunt, vt capite, facie, quas omniũ maligniſſimas Herodotus medicus dixit, circa labia & naſum, quales fiunt in febrium declinationibus. Sunt & earum ex colore differentiæ plures. Quoniam enim omnis humor in cutem poteſt erumpere, iccirco & rubræ & pallidæ & flauæ, nonnunquam vero & nigræ, & liuidæ apparent. Pro materia vero vnde naſcuntur varias habent appellationes. Alias enim feruentes papulas, alias nigras medici nuncupant: ipſeque Plinius eas quæ à pituitoſo humore fiunt, pituitæ eruptiones vocat. Præterea & papularum quædam ſine dolore, ſine pruritu, ſine vlcere ſunt: aliæ pruritum inducunt tãtum, vt ſcalpendi continuo labore vigiliæ ſuccedant. Aliæ vero exulcerantur, & aliquando ad quandam carbunculorum ſpeciem accedunt, quas ἀγρίας, hoc eſt feras, Celſus ſcribit à Græcis appellari: in iis enim cutis plurimum exaſperatur, vlceraturque ac vehemẽtius & roditur & rubet: interdum etiam pilos remittit: quod papularum genus plærique λειχῆνας, hoc eſt impetiginem, interpretantur.

Ἐξαίτης. ὑγιὴς, ſanus, apud Hippoc.

Ἐξάρθρημα. σωτήριμμα. confractio, colliſio, apud Hippocratem, vt Galenus exponit.

Ἐξαρθρεῖν. vide ὀλισθαίνειν.

Ἐξάρθρημα. luxatio. Eſt poſitio articuli depraua & præter naturam. Ea fieri poteſt ſurſum, deorſum, intro, foras, ante, retro. Sex enim iſtis differentiis in articulo oſſa à ſua ſede tranſponi poſſunt. Eſt autem luxatio morbus oſſis, non qua os pars ſimilaris eſt, ſed quod partis organicæ portio ſit. Sic enim & in multis aliis partium organicarum morbi partibus ſimilaribus per accidens tribuuntur, & contra ſimilarium morbi organicis. Sunt autem qui per ἐξάρθρημα non omnem luxationem intelligant, ſed eam tantum in qua totus articulus à ſua ſede omnino receſſit. Nam paruam luxationem παράρθρημα vocari contendunt. vide ὀλισθαίνειν.

Ἐξάρθρις. Hippocrates appellauit eos quibus articuli naturaliter extant & prominent, vt annotat Galen. comment. 1. εἰς τὸ περὶ ἄρθρων.

Ἐξάρθρωμα ſiue ἐξάρθρωσις, dicitur ab Hippocrate cum os citra fracturã ſuo loco mouetur. quod malum etiam alio nomine ἔκπτωμα atque ἔκπτωσις appellatur.

Ἐξαρύεται. ἐκκενοῦται, ὀκβλίβεται euacuatur, exprimitur, apud Hippocrat. Quidam vero interpretantur ἐξώρμησεν καὶ ἀπειλῶ πιέζεται, hoc eſt, aggreditur & minatur.

Ἐξάρυσις. ἀπάντλησις. exhauſtio. apud Hippocratem.

Ἐξασίας ἢ ἐξάσις, quidam apud Hippocrat. interpretantur lina eminentia in oris linteorum ſciſſorum, & à vilibus pannis fila. Galeno autem etiam antequam ſcindãtur, extantia eodem modo videtur Hippocrates appellare. Idem Galenus annotat ἐν τῷ κατ' ἰητρεῖον, in iis fieri ἐξασίας quæ texuntur interdum de induſtria, interdum autem contra voluntatem noſtram. Sed obſeruandum vulgatas editiones & Hippocr. & Galeni habere ibi ἐξεσίας.

Ἐξέρυθρον. valde rubens, apud Hippocratem in Prorrhet. vt Galenus interpretatur. Annotauit autem Erotianus à quibuſdam ἐξέρυθρον intelligi τὸ ἔξωχρινόμενον ἐρύθημα, hoc eſt, ruborem exterius factum: inque ea ſententia fuiſſe Philonidem Siculum.

Ἐξεχέβρογχοι. gutturoſi, apud Hippocr libr de artic. id eſt, qui guttura habent in anteriorẽ partem protuberantia. βρόγχον enim ipſe appellat

pellat vel totam aſperam arteriam, vel fauces duntaxat.

Ἐξακοντάρχιον. ſpecies collyriorum περὶ σαπτῶν, ſic dicta quod vniuerſa eius ſtructura ſit drachmarum ſexaginta, ſicut ἑξαπονταρχον, quod ſit drachmarum centum.

Ἐξητειασμένον. πυκτὶ διὰ τοῦ ἠτείου ἠθμένον. hoc eſt, panno vili colatum, apud Hippocrat. Eſt autem ἤτειον tenue quoddam & ruſticum ſubtegmen.

Ἐξιπωτικὰ φάρμακα, eadem ſunt quæ & ἐπισπαστικά. de quibus vide ſuo loco.

Ἕξις. habitus varia ſignificat. Primum quidem eo nomine in re omni vti ſolemus quæ ſtabilis eſt & ægre mouetur à ſubiecto. quomodo & Ariſtoteles vſurpauit in logicis, diſtinguens κατὰ τὴν διάθεσιν, id eſt à diſpoſitione. hic comparatur à multa longaque διάθεσις. Proinde ſecundum eam ſignificationem id quod eſt ἐν δυσλύτῳ διαθέσει, ſiue ſanitas, ſiue morbus, ſiue aliud quodlibet, καθ' ἕξιν διακεῖσθαι dicitur, vt ſcribit Gal. lib. 2. meth. med. Huic contrarium eſt κατὰ ῥέσιν, ſiue ἐν ῥέσει, vt idem initio libr. 8. docet, idem ſignificans quod ſimpliciter ἐν τῇ διαθέσει. Sic autem ſimpliciter dictus habitus neque bonum neque malum ſignificat: ſed eum in hominis valetudine deſignare volentes, illum εὐεξίαν, hunc κακοξίαν nuncupamus. Sunt enim hæ duæ τῆς ἕξεως differentiæ, medicis ſupra cæteras vſurpatæ. Hippocrates vero ἐν τῇ περὶ διαίτης ὀξέων etiam ἕξιν vocauit ἀπὸ τῆς τοῦ σώματος πρὸς κατασκευὴν, hoc eſt, ipſius corporis conſtitutionem, per quam vel raro aut denſo corpore, vel gracili aut obeſo, vel aliter quis dicitur, ſicut Galen. comment. 2. annotauit: quam tamen idem Hippocrat. etiam ῥέσιν ἐν τῇ περὶ ἀέρων appellat, duo hæc nomina cõfundens, vt habetur apud Galen. comment. 1. Idem Galen. libro de arte medica ſcripſit totius corporis habitũ de his maxime partibus dici, quæ primæ intuentibus obiiciuntur, cuiuſmodi ſunt muſculi oſſa omnia cingentes, ex ſimplici primaque carne, & fibris, quas ipſa conueſtit, conſtantes, quod quidem non eſt aliud quam ipſa κατασκευὴ τοῦ σώματος, hoc eſt, conſtitutio corporis: cui proprie competit raritas, denſitas, gracilitas & obeſitas. Verum Galenus ſcribens de his maxime partibus habitum dici quæ ſunt oculis peruiæ, intellexit proculdubio & alias quaſdam particulas eſſe, oculis licet nõ obuias, quæ habitus nomine comprehendantur. Eæ nimirum ſunt omnia etiam interna viſcera, cor, pulmones, ventriculus, iecur, lien, renes & reliqua omnia, præter contenta & impetum facientia. Siquidem τὰ ἰσχοντα, hoc eſt continentium, nomine intelliguntur. In hac ſignificatione accipienda ſunt quæ dicuntur à medicis febres intermittentes gigni humoribus in habitu corporis putrentibus. Neque enim hi in extima modo carne putrẽt, ſed in intimis etiam viſceribus, ventriculo, iecinore & liene, quæ non minus quam muſculi, habitus nomine deſignantur. Similiter cum dicitur tertiam febrium ſpeciem quæ ἑκτικὴ dicitur, corporis habitum occupare: ſiquidem ea conſiſtit in his omnibus partibus quas ſolidas nuncupant, & quæ ἰσχοντα ab Hippocr. nuncupantur, pluresque earum differentias pro locorum affectorum varietate, vt ventriculi, iecinoris, pulmonis, pectoris, meſaræi, ieiuni, coli, vteri, renum & ſepti etiam tranſuerſi, Galen. lib. 10. methodi medendi annotauit. Quare nemo veteres medicos cauilletur dicentes febrem intermittentem in habitu corporis gigni, quod illę in ventriculo, iecinore, meſenterio atque alibi naſcantur: quaſi vero hæ quoque partes habitus nomine non comprehendantur. Quod attinet ad febrem hecticam, non eſt neceſſe ſic dictam eſſe intelligere quod habitum corporis occupet. fieri enim poteſt vt illi nomen hoc inditum ſit ſecundum primam τῆς ἕξεως ſignificationem, quaſi ſit ἐν τῇ ἕξει, non vt aliæ febres ἐν ῥέσει. Significat & ἕξις apud Hippocrat. ἐν τῷ κατ' ἰητρεῖον, πλὴν ἐν τῷ μεταξὺ πλὴν ὀλίγου χωρὶς κατάσεως τῶν δεδεδεμένων, hoc eſt, poſt deligationis tempus membrorum deligatorum collocationem, vt commen. 3. Gal. annotauit.

Ἐξίστασθαι. delirare vehementer & furibunde, apud Hippocr. in prorrhetico.

Ἐξολκισμὸς. translatio oſſis ex ſuperficie in profundum.

Ἐξόμφαλος. dicitur cui vmbilicus indecore prominet, ipſumque malum ἐξόμφαλον πάθος vocatur: alii rupturam, alii egreſſionem vmbilici vocant. Accidit, inquit Paulus, vel peritonæo ea parte rupto, ac procidẽte omento aut inteſtino: interim colluuie ocioſi & inutilis humoris ſub vmbilico contracta, interim carne ſubnata, aliquando ſanguine irrumpente propter venæ aut arteriæ rupturam, vt in aneuryſmatis, interdum non ſanguine, ſed ſpiritu ſolum irruente. Si omentum procidit, circa vmbilicum tumor concolor, mollis tactu, indolens & inæqualis apparet. Si inteſtinum, præter hæc tumor magis inæqualis eſt digitis cedens & euaneſcens aliquando cum ſtrepitu, balneiſque & diſtentionibus magis increſcit. Humorem denotat mollis tumor qui compreſſu non cedit nec decreſcit, neque tamen augetur. Si præter ſuperiora ſigna liuidior tumor eſt. & durior, adnatæ illic carnis ſignum eſt. Introductorii author tres tantum cauſas videtur nouiſſe, ſcribens omnes ἐξομφάλους tribus differentiis comprehendi, alios appellans πνευματομφάλους, alios ὑπερομφάλους, alios ὑδρομφάλους. Non eſt autem malum hoc peritonæi ſolius, ſed oportet omnino tranſuerſorum quoque muſculorum epigaſtrii nerueas appendices affectas eſſe.

Ἐξόστωσις. oſſis eminentia & extuberatio, quacunque corporis parte præter naturam contigerit. Peculiari tamen nomine oſſium tubera quæ in genis contingunt, σατυρισμοὶ appellantur. Non dubium eſt huius tumoris

Definitionum medicarum libri XXIIII - page 153 sur 554

©BIUM

qui præter naturam eſt materiam craſſam eſſe & melancholicam. Sunt autẽ huiuſmodi tumores Gallico morbo laborantibus frequentes.

Ἔξουρα. εἰς στενὸν συνηγμένα. in anguſtum contracta, apud Hippocrat. quæ & μόυρα dicuntur.

Ἐξοχάς. eſt in ano genitum tuberculum quod callum nondum contraxit. ſi namque iam contraxit, κονδύλωμα vocatur. Dicitur & ἐξοχή.

Ἐξυδάτωσις. idem quod ἡ ὑποπυία ἢ αἱματώσεως, id eſt, fruſtrata ſanguificatio. ſanguinis enim loco humor aquoſus reponitur, vnde prompte aqua inter cutem emergit.

Ἐπαγκυλωπὸς. laquei ſpecies apud Oribaſiũ, quo ſinus ſuper ſinum iniicitur, faciens ad corpora figuranda.

Ἐπαγώγια. dicuntur membrorum genitalium præputia, ſed male tantum affecta: videlicet curta & quæ facile reduci non poſſunt, ſiue à natura, ſiue ex circumciſione. ſic enim vſurpat Dioſcor. cap. περὶ ψαλίας & περὶ ἀλόης. Quæ autem naturaliter ſe habent, πόδας vocantur. Dicta ſunt autem ἐπαγώγια quod ducantur & reducantur.

Ἐπακμαστικὸς πυρετὸς. ſpecies vna eſt febrium quas συνέχους appellant, quæ cum vnam quidem à principio ad finem vſque acceſſionem habeat, non tamen eodem tenore perſeuerat, ſed aſſurgit atque inualeſcit. Dicitur & ἀναβατικὸς alio nomine.

Ἔπακρα. τὰ εἰς στενὸν τελευτῶντα. in anguſtum deſinentia apud Hippocratem, quæ etiam ἔξουρα ab eodem dicuntur.

Ἐπαλιῶν. ὑπιόντων, inſpergens: apud Hippocratem. additur autem ad denotandam vehementiam.

Ἐπαναδιδοὺς πυρετὸς. increſcens, reſurgens febris. Eſt differentia febris apud Hippocrat. libro 6. τῶν ὑπομνημάτων, ſumpta à caloris motu, cui ipſe ὀξὺ, id eſt acutam, oppoſuit. ſic dicitur cuius calor initio minus mordax. poſtea aſſurgit, manumque admotam mordet. Huius generis ſunt pituitoſæ febres. Nam quum primum medicus manum thoraci admouerit, illæ nec mordent, nec tactum calore ſuo feriunt, quod materia frigida humida igni cõtraria, non facile accenditur. Manu autem diutius immorante & calorem paulatim fouente atque excitante, calor accenſæ iam materiæ mordax effluuio fumi excrementi manum mordet. Nec tamen iſta febrium differentia à motu caloris ita ſumitur, quin & febris eſſentiæ, id eſt, calori intenſiori, & materiæ in qua calor accenditur, aliquid ſuæ generationis debeat.

Ἐπαναπλωσις, ſiue

Ἐπανάληψις. idem quod ἀναπλωσις in febribus, Galeno authore comm. 2. in lib. 6. τῶν ὑπομνημάτων. vide ἀναπλωσις.

Ἐπανορθοῦσθαι. ſignificat apud medicos, quæcunque aliquo modo excedunt, in ſtatum naturalem reſtituere, vt hiãtia coniungere, quæ abſceſſerunt propellére, peruerſa dirigere. dicitur & διορθοῦσθαι.

Ἐπάρματα. vocantur ab Hippocr. tumores præter naturam qui ſecundum aures ægrotantibus exoriuntur. Ea etiam οἰδήματα communi ſignificatione appellat. Recentiores proprio nomine παρωτίδας nuncuparunt.

Ἐπαυξὴς νόσος. increſcens morbus. Dicitur apud Hippocrat. qui procedente tempore augetur, ſemperque, niſi prius ſoluatur, labitur in peius: vt podagra, arthritis, nephritis, epilepſia, melancholia: increſcunt enim vna cum ætate. Sabinus vero ἐπαυξεῖς νόσους interpretatus eſt morbos pueriles, qui vna cum ipſis pueris creſcunt donec ad venerem apti ſint, vt ſcribit Galenus comment. 5. in lib. 6. τῶν ὑπομνημῶν.

Ἐπαφαίρεσις. repetita ſanguinis miſſio, apud Galenum.

Ἐπαφάσῃ τῷ δακτύλῳ. cõtigeris digito. αἱ ἢ ἐφάψῃ. apud Hippocr. dicitur autem παρὰ τὸ ἐπαφᾶσθαι, vt annotat Erotianus.

Ἔπαφρα. τὰ ὑπόλευκα καὶ οἷον ἀφρώδη, apud Hippocratem.

Ἐπιλυμαίζονται τὰ ὑπομήνια. hoc eſt, impediuntur menſtrua. μὴ τὸ ἐμπεδίζον), apud Hippocr. ἡλίγη enim apud Atticos idem quod ἡ σμικρὰ, vt annotat Erotianus.

Ἐπιγάστριον. abdomen. Eſt pars humani corporis, inquit Celſus, quę à coxis & pube ſurſum verſus ad præcordia peruenit, ab exteriori parte euidenti cute: ab interiori, leui membrana incluſa quæ omento iungitur. περιτόναιος autem à Græcis nominatur. Sic quidem ille libro 4. cap. 1. quid abdomen ſit, diffinuit. Alii vero multo aliter ἐπιγάστριον interpretantur, ſic appellantes eam tantum partem quæ ſupra vmbilicum eſt, quæque iecinori & lieni incumbit, decepti vel nominis etymologia (γαστὴρ namque ventriculum ſignificat) quaſi ſic dicatur id quod ventriculo inſidet, vel male intellecto Galeno comment. in aphor. 35. libr. 2. Nam cum Galenus initio eius commẽtarii ſtatuiſſet τὸ ὑπογάστριον commune nomen omnium partium quæ in imo ventre continentur, cõcluſit circa finem εἰς τρία δῶτα διαιρεῖσθαι τὸ σύμπαν, ὑποχόνδριον, τὰ περὶ τὸν ὀμφαλὸν, καὶ τὸ ἦτρον. hoc eſt, in treis partes omnem eam regionem (epigaſtrium intelligens) diuidi, in hypochondrium, in partes vmbilico circumpoſitas, & in ventrem infimum. Eſt enim hypochondrium pars ſuperior epigaſtrii. Itaque relicta ea interpretatione noſtrã ſequamur, qua dicitur τὸ ὑπογάστριον tota ea caro quæ ab imis coſtis ad pubem vſq; protenditur, quaſi ὑπὸ τῇ γαστρὶ κειμένη, propterea quod ventri incũbat. Conſtat ea octo muſculis, quorum quatuor obliqui ſunt, duo recti & duo tranſuerſim ſiti. Sunt autem obliqui omnium primi diſciſſa cute ſtatim obuii, quorum duo priores è coſtis profecti in pubis oſſa obliquè inſeruntur, reliqui vero contrario fibrarum ſitu ab ilium oſſe exorti in extremas nothas coſtas feruntur. Hi autem quatuor

muſculi

©BIUM

musculi tum qui ab ilibus ad costas, tum à costis ad ilia ducuntur, Græcorum literam χ referunt, eodem modo sese intersecantes. Secundum eos recti apparent, toti carnosi, à pectore vsque ad pubis ossa per medium ventrem extensi, atque ab his transuersi, qui à notharum costarum finibus exorti ilios medios angulis rectis diuidunt. Ac cum recti quidem prorsus carnosi sint à prima origine ad finem vsque, reliqui qua rectos non contingunt, sunt quidem pariter carnei: qua vero eos attingunt, in membranosas ἀπονευρώσεις mutantur. Valent autem hæ musculorum differẽtiæ non modo ad attractionem, retentionem expulsionemque excrementorum, verum etiam ad efflationes conducunt vocemque acutam & magnam, præterea ad vomendum meiendumque inferiore præsertim sui parte, qua vesicæ incumbunt. Cæterum nemo Galenum reprehendat, si horum octo musculorum ordinem aliquot in locis ratione optima mutauerit. Siquidẽ lib. 6. meth. med. & lib. 5. adminiſt. anatom. eo ordine describit quo nos supra explicauimus, naturæ videlicet ordinem sequutus. Idem vero libr. 5. cap. 6. loc. affect. primos recensetrectos, quanquam primos non appellet, vt clarius explicaret reliquos treis ordine legitimo descriptos qua rectos attingunt, in aponeuroses commutari: similiter libr. 5. de vsu partium rectos primos describit, quorum comparatione transuersi primum, deinde obliqui, ex angulorum cum rectis musculis varietate appellantur. vt lib. 2. sanitatis tuendæ de frictionum differentiis agens Gal. explicauit. Rectum namque & natura & dignitate prius est transuerso, & transuersum obliquo: neque transuersum aut obliquum nisi per rectum definiri possunt. Quare eo ordine modoque musculos epigastrii describens Gal. ordinem doctrinę secutus videtur.

Ἐπιφύημα. idem quod σύμπτωμα. quanquam aliqui ita distinxerint, vt symptoma esset quicquid præter naturam animali accidit: ἐπιφύημα vero nomine, sed quod solos morbos necessario sequitur.

Ἐπιγλουτὶς. femoris & natis pars exterior apud Aristot. histor. animal. lib. 1. cap. 14. ὑπογλουτὶς autem caro sub natibus ad femur depressa.

Ἐπιγλωττὶς ἡ

Ἐπιγλωττὶς. ligula. Est membrana cartilaginosa, rotunditatis oblongæ, laryngis meatui superposita. Eius substantia cartilago est, eaque prætenuis, quod eam & attolli & collabi crebro oporteat. Quo enim tempore animal respirat, attollitur, vt viam aeri faciat: cum autem quiduis transglutit, laryngi accumbit, ne id in pulmones decidat. Quod enim transglutitur, ceu primum ipsius radici incidens, post autem dorso innectum, inclinare ipsam cogit & collabi. Rotunda autem est & magnitudine paulo maior laryngis orificio, vt velut operculum quoddam totam laryngem exacte claudat. Vergit autem ad stomachum, positionemque habet tertiæ cartilagini aritænoidi contrariam, vt quæ ex aduerso etiam loco exoriatur.

Ἐπιγναπὶς ἡ

Ἐπιγνὶς. mola, patella. Est os cartilaginosum, latum, rotundum, intus læue & cauum, toti genu suprapositum. Duabus constat substantiis, vna ossea, interiore, altera cartilaginea, quæ exterior superficiariaque est, sic vt cartilagine quodammodo incrustatum videatur interna præsertim parte qua articulum respicit. Verum à lateribus asperum est, quo commodius ei tendines tibiam extendentes ipsumque femori atque tibiæ alligantes aptarentur: propter quos etiam iis locis cartilaginosum videri cũ Galeno possit, maxime in iuuenum corporibus: at grandioribus, abrasis cultello aut coctura abscedentibus tendinibus, manifesto osseum apparet. Contegit femoris tibiæque articulũ, alioqui nimis patentem, prohiberq; ne antrorsum luxetur. formam prope orbicularem habet, fastigio ad tibiam acuto. Vmbonem imitatur, medio corpore crassiore, orisque tenuibus.

Ἐπιδερμὶς. est cuticula sensu destituta & toti veræ cuti supertensa. Sensu differt à vera cute: hæc enim à neruorum extremitatibus dilatatis fit, ὑπόδερμις vero à cutis excremento prouenit. Itaque vel sensu caret, vel exigui admodum sensus est, proindeque citra dolorem facile à subiecta cute separatur. Sic dicitur quod supra cutem nascitur, quodq; eius veluti quædam efflorescentia sit, sicut τὸ ὑπόθυμον τῶ θύμῳ, καὶ τὸ ὑπόθυμβρον τῆς θύμβρας.

Ἐπίδεις. sic dicitur in muliebri pudendo suborta veluti caruncula, quæ aliis nominibus νύμφη, μύρτον καὶ κλειτορὶς vocatur.

Ἐπίδεσμος. dicitur ab Hippocrate fascia summa, quæ primæ superiniicitur: quæ enim proximæ partem affectam contingit, ἐπιδεσμὶς ab eo vocatur.

Ἐπίδηλος ἡμέρα. index dies. Est quartus dies cuiusque septimanæ, indicans qualis futurus sit septimus. Nam cum iudicia soleant à natura fieri dierum hebdomadibus, sicut à Galeno demonstratum est in libris de diebus criticis, eaque nisi concocto humore fieri non possint (nulla enim crudi humoris excretio critica est) vt crisim concoctio præcedat omnino necesse est, quoquẽ perfectior concoctio fuerit, eo crisim meliorẽ fore. Itaq; vbi concoctionis signa videri incipiunt, spes est propediem futuram crisim: vt si quarto appareant, futuram septimo: si vndecimõ, futuram decimoquarto: si decimo & septimo, futuram vigesimo, atque ita deinceps aliis septimanis quemadmodum prodidit Hippocrat. aphoris. 24. lib. 2. vbi quod de duabus septimanis dictum est quasi sub exemplo de aliis intelligendum nobis reliquit. Itaque in præsagienda crisi, qualis

Definitionum medicarum libri XXIIII - page 155 sur 554

©BIUM

sit cuiusq; septimanæ dies quartus, diligēter considerandum est, quem ea de causa θεωρητὸν Hippocr. appellauit: designat enim qualis futurus sit proximus ab eo septimus. Si namque quarto die cuiusque septimanæ signa mortifera appareant, certa pernicies septimo expectanda: contra si illo die salutifera signa se prodant, salus die septimo promittitur. Quod cum in omnibus morbis verum sit, in acutis tamen omnium manifestissime deprehenditur, in quibus mutationes maiores magisque subitæ contingunt. Adeo verum est quod scripsit Hippocrates, septenorum semper quartum diem esse indicem. Quod si fuerit aliter aliquando obseruatum, sciendum id non ex ipsius diei natura, sed alia de causa contigisse. Ex sua namque natura, hoc est, si nihil rarum magnumque vel extrinsecus, vel ex ipsa morbi specie moreque, vel etiam ægrotantis habitu acciderit, quartus omnino septimum qualis futurus sit, declarat, sicut Gal. de diebus criticis lib. 1. cap. 11. apertissime demonstrauit.

Ἐπιδημικὴ ἢ

Ἐπιδήμιος, ἢ ἐπίδημος νόσος. est morbus communis & à cōmuni causa natus, non tamen patrius & familiaris, sed potius externus & aduentitius. in hoc enim differt ἀπὸ τοῦ ἐνδημίου. Nam vterque cum πάνδημος, hoc est, communis, sit, hic tamen familiaris est alicui regioni & quodammodo vernaculus: ille vero non assuetus, sed à communi causa & insolita natus. habet autem duas differentias: quod alius λοιμώδης est siue pestilens, alius vero mitior, quem generis videlicet nomine ἐπίδημον ἢ ἐπιδήμιον vocari scribit Gal. comment. 1. εἰς τὸ περὶ διαίτης ὀξέων, aphor 9. Sed satius fuerit omnes eas morborum differentias in tabula sub oculos ponere, quemadmodum Galenus distinxit.

Morborum alii

- Σποράδες. hoc est, dispersi, qui singulos separatim corripiunt. Sunt plures simul morbi vagantes & genere diuersi, quorum alius alium inuadit. Non ab aere, sed à ratione victus nascuntur, quam singuli habent propriam & peculiarem.
- Κοινοὶ ἢ πάγκοινοι ἢ πάνδημοι. hoc est, cōmunes. Sunt certi morbi & singulares qui alicubi vagantur, & multos æque simul corripiūt. Vt autem omnibus sunt communes, sic & causam habēt communem, vt aerem quem omnes pariter inspiramus, vel aquæ malæ potum, vel cibū etiam aliquādo à cœli intēperie aut alia de causa vitiatū, aut grauem tetramque exhalationē, vel simile quid quod vitari nullo modo potest.
  - Ἔνδημοι ἢ ἐνδήμιοι. hoc est, patrii, vernaculi & alicui regioni familiares. Hi in aliqua regione frequentes sunt & perpetui, & omnes ex ęquo corripiunt, ob causam quæ omnium communis est. De his agitur ab Hippocrate lib. de aere, locis & aquis.
  - Ἐπίδιμοι ἢ ἐπιδήμιοι. communes quidem morbi, & à communi causa nati, non tamen patrii & familiares, sed potius externi & aduentitii.
    - Λοιμώδεις. pestilentes. Hi sunt contagiosi & omnium perniciosissimi.
    - Μὴ λοιμώδεις. non pestilentes, sed pestilentibus mitiores. Carent proprio nomine, quanquam Galenus quasi oblitus eorum quæ in proœmio lib. 1. epid. scripserat, asserit alibi eos qui pestiferi non sunt vocari ἐπιδημίους, mutuato scilicet generis nomine, vt plerisque aliis accidit rerum differentiis.

Ἐπιδιδυμὶς. est propria & intima testium tunica & illis omni ex parte contigua, dura, crassa & admodum valida. Eius supernæ parti vena atque arteria, sanguinem spiritumque testi deferentia, inseruntur, & multi ab iis ramuli intra testis corpus peruadunt. Huic alia tunica superposita est, ἐρυθροειδὴς dicta, non eam modo, verum totum etiam testem comprehendens. Dicitur ἐπιδιδυμὶς, quod testiculis quos διδύμους vocant, superinducta sit. Male quidam eo nomine testiculi quoddam caput & veluti efflorescentiam significari putant, nominibus manifesto abutentes (id enim παραστάτης vocatur) & ob id in errorem lapsi, quod existiment τὴν ἐπιδιδυμίδα eadem ratione dici, qua τὸ ἐπίθυμον καὶ τὸ ἐπίθυμβρον.

Ἐπίδοσις. incrementum. vide αὔξησις.

Ἐπιεικὲς. apud Hippocratem significat verisimile & probabile, vt annotat Gal. comment. 3. εἰς τὸ περὶ ἀγμῶν.

Ἐπιεικέως. significat apud Hippocr. modice, hoc est, neq; perfecte siue omnino vehementer, neque ex toto, sed mediocriter, vt annotat Galen.

Definitionum medicarum libri XXIIII - page 156 sur 554

Galen. comment. 3. εἰς τὸ περὶ ἄρθρων. Idem præterea author eſt comment. in prorrheticum ὀπτικῶς in ſymptomatis vſurpari quæ nec multum ſpei, nec multum etiam timoris habent.

Ἔμπλαστρον. eſt medicamẽtum quod in malagmatis formam compoſitum mediis corporis partibus aptatur ad varios vſus. ὀπτέμματα καθαρτικὰ plæraque deſcribuntur ab Aetio libro 3.

Ἔμπλυμρον. vocatur à Paulo id ꝙ ſupra thymbram ſiue ſatureiam prouenit, quod cirrorũ modo comas & ramos crebro volumine eõplicat, ſæpenumero purpuraſcens. Atram bilem perinde atque τὸ ὀπτύμιον purgare dicitur.

Ἔμπτυμις. à quibuſdam dicitur ὁ θύμος, vt habetur apud Dioſcoridem.

Ἐμπτυμπτικὴ δυνάμις. concupiſcibilis, appetitrix facultas, quæ & φυσικὴ & θρεπτικὴ appellatur. Eſt pars animæ irrationalis, cibum, potionem, & omnis generis voluptates appetens. Eius principium iecur eſt ſecundum Hippocratem & Platonem, non cor vt Ariſtoteles exiſtimauit, in quo iraſcibilis potentiæ ſedes eſt, à concupiſcibili tam diuerſa, vt eam nunquam adiuuet, ſed vna cum ratione repugnantem ſæpe habeat. Vbi namque pars ea animæ concupiuit, ratio primum de concupiſcentia iudicat. quæ ſi appetitum ſequatur, ſponte vna cum ratione accedit etiam iraſcibilis: ſin autem concupiſcentiæ aduerſetur, continuo etiam inſurgit in eam iraſcibilis, ſocia rationis & adiuttrix.

Ἔμπτυον. flos eſt è thymo duriore ſatureiæ ſimili. Capitula habet tenuia, & leuia, & in eis caudiculas quaſi capillamenta. Thymi habet facultatem, ad omnia efficacius. exſiccat & calfacit ordine tertio.

Ἐμπυγίδες. oculorum ambo anguli, qui & ἐγκανθίδες & κανθοὶ vocantur. vide ἐγκανθίς.

Ἔμπυρος. maior & grandior apud Hippocratẽ, & qui vim in re quacũque magnam habet: quemadmodum nerui qui non longe diſtant à ſpinæ medulla & maxime pleni ſunt, dicũtur ab eo ὀπυρώπαι, ſicut annotat Gal. comment. 1. εἰς τὸ περὶ ἄρθρων, & comment. 2. εἰς τὸ περὶ ἁρμῶν.

Ἐμπυρεύειν. ex vno vaſe in aliud tranferre. dicitur & καπυρεύειν. Nam τὸ ἐμπυρεύειν ſignificat euacuare.

Ἔμπυημα. dicitur à Gal. ἐν τῇ εἰσαγωγῇ, exulceratio tunicularum in ſuperficie inuſtæ, vel etiam profundius: quod vlceris genus Scribonius Largus vſtionẽ appellat, alii etiam inuſtionem. Sed aduertendum eſt duo vlcerum genera hoc vno nomine apud Paulum & Aetium deſignari. Scribit enim Paulus ὀπύημα vlcus eſſe oculi ſordidum, impurum, cruſtoſum, quod dum repurgatur, ſæpe humores oculi effluunt. Id vero ab Aetio non ὀπύημα ſed ἔγκαυμα appellatur. Vocat enim ὀπύημα vlcus ſuperficiarium, cum videlicet nigrum oculi in ſuperficie exaſperatum inuſtum fuerit, & coloris cinerei euaſerit, cuius vlceris non meminit Paulus.

Ἔμπυρος. fœnumgræcum apud Hippocr. Dicitur & ἀμπόρεος ſiue ἀμπόρου.

Ἐμπυρευτικὸν. vocari poteſt, quicquid paulatim bonum ſuccum ſufficit in locum mali vitioſique ſucci paulatim vacuati. In hac enim ſignificatione Galen. ὀπύρασιν vſurpauit. Proprie vero dicitur medicamentum temperans & obtundens malignitatem vel morſum humorum in aliqua parte contentorum, veluti vua paſſa mordentes mediocriter ſtomachum humores obtũdit apud Galen. lib. 2. de alimentis. Idem medicamentorum genus etiam καπυρευτικὸν appellatur. Vide ὀπύρασις.

Ἔμπωλις. cilium vt interpretatur Gaza, quo nomine veteres extremum ambitum genæ ſuperioris deſignarunt.

Ἐμπυρατικὴ δυνάμις. facultas coercendæ ac retinendæ alui. vt apud Gal. lib. 11. ſimpl. medic. vbi de iure gallinarum & gallorum loquitur: ὅ γε μὴν τῶν ἀλεκτρυόνων ἁπλῆς ζωμὸς ὀπυρατικῆς ἐστι δυνάμεως, ὥσπερ ὁ τῶν παλαιῶν ἀλεκτρυόνων ἰσχυρικῆς. hoc eſt, gallinarum autem ſimplex ius facultatem habet retinendæ alui, ſicut veterum gallorum ſiſtendi. Quam ſententiam ita Paulus refert. lib. 7. Vt manifeſte appareat, legendum eſſe apud Gal. ὀπυρατικῆς, non autem ὀπυρευτικῆς.

Ἔμπυρασις. eſt ratio curandæ cacochymiæ, ſeu potius, vt ait Gal. cacochymiæ curatio, per quã, vt ſcribit lib. 9. meth. paulatim vacuatur quod vitioſum eſt, inq; locum eius paulatim quod bonum eſt reponitur. Eſt enim in vniuerſum duplex omnis curationis ratio. Aut enim in totum ſummouetur vitiũ, ſi & vires valent & humor concoctus ſe facile educi patitur: aut ſi vires imbecillæ ſunt, vt confertim factam vacuationem admittere nequeant, vel humor propter cruditatem non ſit futurus obediẽs medicamento, tunc vbi eum attemperaueris, tenuaueris, mitificaueris, paulatim educere oportebit, inque locum eius benigniores ſufficere. Quanquam non eſt neceſſe ὀπύρασιν vacuatione perfici. Nam quæ etiam in corpore manent, alterari mitigariq; poſſunt, permiſſa ſoli naturæ vacuatione, q̃ eorum partem vel conuertat in corporis alimentũ, vel per aluum, vrinas, ſudorem aut aliter expurget. Hæc quidẽ curandi ratio proprie ἐμπύρασις appellatur. Atque in eo ſenſu accipiendum eſt quod ſcribit Galenus de vinis fuluis lib. 12. meth. ὀπυρευτικοί δ' εἰσι καὶ θρεπτικοί. Id enim poſtea interpretatur, dicens, τρέφουσι δὲ μᾶλλον, ἢ χαλκυμίαν ἐπανορθοῦται. hoc eſt, magis autem nutriunt, & humoris vitium emendant. Quod non videtur Linacer animaduertiſſe, de mixtione non de hac quam tractamus ὀπύρασει interpretatus.

Ἔμπυτνιον. ἐπίσιον. pars muliebris quæ pubes dicitur, apud Hippocratem. In lanificio autem ſignificat pluuerem pectini inſidentem.

Definitionum medicarum libri XXIIII - page 157 sur 554

©BIUM

Ἔμπνημα. est fœtus alter grauida iam muliere conceptus. Id quod fit, vt scripsit Hippocrates, cum fœtu iam concepto non clauditur exacte vterus, sed semen aliud etiam postea intro admittit.

Ἔμπλάμψεις. habetur hoc nomen apud Hippocratem lib. 6. περὶ ἐπιδημιῶν. Id nonnulli interpretantur mutationem temperamenti ad calidius & siccius: hoc enim ætatis progressu velut flamma effulget. Alii vero interpretatur corporum perfectionem, quod iuuenes per ætatem euadant carnosiores, magis adulti, colore formaque gratiores, & viribus ingenioque præstantiores, vt quodammodo fulgere videantur. Verum eo loco alii non ἐμπλάμψεις, sed ἐμπλήξεις scribunt, aut ἐμπλάμψας αὐτὴ περὶ ἐμπλήξεων interpretantur, vt annotat Gal. comment. 1. in eum librum.

Ἔμπληξία. comitialis morbus. Est conuulsio totius corporis non perpetua, cum mentis & sensuum oblæsione. Eam molestæ rei sensus innehit, & cerebro noxiæ tum quantitate tum qualitate. Quantitas quidem cerebro grauis est, eiusque vim expultricem excitat, consistitque in humore vel pituitoso vel melancholico, sed fere semper frigido, crasso & viscoso. Quem tamen non adeo multum esse oportet vt penitus obstruat, vimque ipsius cerebri exuperet, alioqui non epilepsiam sed apoplexiam potius pareret, sed quantitate mediocrem, vt ad eius depulsionem, quam natura totius corporis concussu molitur, cerebro vires adhuc suppeteant. Qualitas vero maligna & venenata, & virtuti animali infesta est, siue à veneno sumpto, siue ab vlcere cacoethe cerebri vel subiectarum partium, siue ab alia affectione, vt ventriculi cruditate & largo meri potu proficiscatur. Itaque vbi eorum aliquid in cerebro præter naturã fuerit, ipsum mouendi sentiendique principium in sese recurrit & contrahitur, atque ita totius corporis cõuulsionem inducit. quinetiam eam à se amoliri contendit, crebra & inæquali cerebri totiusque corporis concussione. Apparent enim manifesto in eo morbo hæc duo symptomata, conuulsio concussioque tanta, vt spumam etiam eliciat. Valido in motu humor qui in cerebro continetur exagitatus, non aliter quam oui candidum, spumam creat. Sunt autem (quanquam loci affecti nullum signum appareat) cerebri ventriculi, anterior maxime & posterior, huius mali sedes, in quibus spiritus gignitur atque continetur, primum animæ instrumentum, tum in sensilibus actionibus omnibus, tum in iis quæ à consilio & voluntate prodeunt. Spiritus igitur cum laboret & veluti atronitus in depellenda morbi causa versetur, alias interim functiones deserat necesse est. Quare non imaginari, non ratiocinari, non meminisse potest. Et quia se fere totum in suos ventriculos tãquam in arcem recipit (quod & spiritui vitali calori-que accidit, si quid cordi molestum est. tunc enim in cordis ventres spiritus calorque vitalis se recipiũt, reliquis partibus calore destitutis & frigentibus) iccirco ægri neque vident neque audiunt, neque aliter omnino sentire possunt, sed facultate pristina destituti musculi vrinam, stercus, & semen quasi resoluti profundunt. Horum enim symptomatum ego potius eam causam esse existimo, quam cerebri ventriculorum obstructionem. Nam præterquam quod non est, tanta ventriculorũ obstructio (qualis in apoplexia esse perhibetur) vt cursum prorsus intercipiat spiritus animalis, certũ etiam est eam non esse communẽ omnis epilepsiæ. Tres enim cum sint, authore Galeno, comitialis morbi differẽtiæ, vna omniũ frequentissima cerebri propria est, hoc est, ab humore in ipso cerebro genito aut cumulato: altera ab ore ventriculi, affectu scilicet ab eo ad cerebrum per cõsensum ascendente: tertia vero à quauis alia parte, à qua affectus ipse incipiens, sentiente ægro ad cerebrũ vsque conscendit. Ac primam quidem Galenus docuit à crasso viscoso que humore fieri ventriculos obstruẽte atque impediente ne spiritus animalis, qui in iis continetur, inde exire possit. Quod quidẽ vt in ea specie verum sit, in reliquis tamen duabus verum esse nequit. Quandoquidem neque ab ore ventriculi, neque ab aliis partibus, vt vtero, & (quod se in duobus vidisse Galenus scripsit) crure, talis humor sursum ferri potest (hic enim præter naturam motus esset) sed vel vapor, vel tenuis & spiritalis quædam substantia, vaporis in modũ sursum ascendens, vel nuda quædam qualitas, alteratis per continuationem partibus cerebrũ petens, quemadmodũ Pelopem præceptorem suum dissentem Galenus se audiuisse prodidit, epilepticę conuulsionis, reliquorumq; symptomatũ causa est. Ea igitur cum obstruere ventriculos non possit, conuulsionem tamen & concussionem vehemẽtem totius corporis nihilominus inducat, patet ea symptomata ab obstructione non fieri, sed à rei tristis & infestæ sensu, facultate animali in suum principium se recipiente, quodq; nocet à se depellere tentante. Eorum autẽ quæ nocẽt, sicut initio proposuimus, duplex est differẽtia. Aliud enim copia, aliud qualitate nocuũ est. Sed copiam quidem in epilepsia non oportet esse tãtam, vt prorsus obstruat, & vim cerebri expultricẽ exuperet, sed mediocrẽ, vt in eam natura valeat insurgere. Virtus enim propter copiam nimium oppressa, & veluti coarctata, non habet spatium quo se moueat, insurgatq; ad excutiendum humorem totius cerebri vẽtriculis infarctum. Ob id namque in apoplexia concussio illa corporis exagitatioque fieri nequit, futura alioqui, si minus esset humoris. Est enim hoc præcipuũ inter apoplexiã epilepsiamq; discrimẽ, quod & inter paralysim tremoremq; esse animaduertitur. In hoc enim tremor

epilepsiæ

©BIUM

epilepſiæ quodammodo ſimilis eſt, ſicut paralyſis apoplexiæ. Ergo vt tremoris cauſa non eſt obſtructio, ſed ſuperfluus tantum humor naturæ grauis, & grauitate duntaxat non etiam obſtructione, ſicut in paralyſi, motum conatuſq; naturæ impediens, ita in epilepſia iudicare licet, humorem qui copia ſua cerebro nocet, non ea ratione epilepſiã aliaque eius ſymptomata excitare, quod obſtruat, ſed tantum quod grauis & moleſtus cerebro exiſtat. eoque fieri vt inde concitata facultas animalis in ſuum principium ſe recipiat, quo tota in eius depulſionem poſtea incumbat. Non eſt igitur omnis epilepſiæ cauſa obſtructio, ſed quemadmodum ſingultum, inquit Galenus, generari aliquãdo cernimus, ſic etiam epilepſiam quandoque fieri putandum eſt. Si Galenus piper plus æquo ediſſet, ilico ſingultu ſe correptum fuiſſe memorię prodidit. Proinde exiſtimauit ſimilem quendam in cerebro motum fieri poſſe, qualis aliquando ſtomacho ſingultiente accidit, atque acrem quoque humorem non modo ſingultum, verum etiam conuulſionem per vniuerſum corpus excitare, ipſumque neruorum principium, quo à ſe expellat quicquid moleſtiam exhibet, iſto motu concuti. Motus hic vniuerſalis quidem diuturnus eſt, vt qui à pueritia maxime incipiens (qua de cauſa, opinor, Hippocrates libr. de aere, loc. & aquis, πάθος παιδίον, hoc eſt, puerilem morbum appellauit) fere ſemper conſeneſcat: particularibus vero acceſſionibus, inter acutos, qui ſine febre ſunt, à Gal. numeratur. Eundem morbum veteres νόσον μεγάλην & ἱερὰν ἀρχικλείαν & ἱερὸν hoc eſt, morbum magnum, Herculeum & ſacrum vocarunt, iis nominibus eius magnitudinem deſignantes. Latini comitialem dixerunt, quod in comitiis & hominum frequentia maxime inuadat.

Ἐπιλογισμὸς. eſt communis ratio & omnium aſſenſu comprobata, vt definit Galen. vel eſt ratio apparens nec recedens ab his quæ manifeſta ſunt, ſed illa ſemper vſurpans, vt idem ait lib. de ſectis. Huiuſmodi rationes multæ habentur apud Hippocratem in prognoſt. vt quæ à facie ægri & ſignis aliis euidentibus ſumuntur.

Ἐπιμήδιον. vindicta Romanis. caulis eſt nõ magnus, hederæ foliis denis vel duodenis, neque florem neq; fructum ferens, radice tenui, nigra, graui odore, guſtu fatuo. Refrigerat & humectat.

Ἐπιμηλὶς. eſt alterum genus meſpili, vt ait Dioſcorides, in Italia naſcens, quod à ruſticis, vt ſcribit Galenus, vnedo vocatur, & plurimum in Calabria naſcitur. Eſt autem arbor mali ſimilitudine, folio tantum minor, ferens pomum rotundum eſculentumque, adſtringens & tarde matureſcens. Dicitur à quibuſdam alio nomine σιτάνιον. Galenus quoq; author eſt eandem etiam ἐμαμηλίδα dici.

Ἐπιμηλὶς. ἡ ὀπτηματίς.

Ἐπινευκὼς σφυγμὸς. annuens ſiue innuens pulſus dicitur à Latinis interpretibus. Idem vero & κατανευκὼς ab Archigene dictus eſt. Species eſt pulſus inæqualis in vna pulſatione & diuerſis arteriæ partibus, quoties pulſus magnus circa duos medici digitos medios ſentitur, minor autem ab extremis. Sic enim appellauit Archigenes, volens indicare diaſtoles breuitatem cum vtriuſque extremi quadam ὄπτευσις, hoc eſt, inclinatione. Neque enim vt præciſis affatim, ſed veluti inflexis vtrinque partibus in breue contrahitur, fitque μῶλυρος, hoc eſt, decurtatus magnitudine, ſecundum extremam vtramque ſui partem. Hic pulſus proprius eſt marceſcentium ex inflammatione quæ diſcuſſa non ſit, nulli eorum conueniens qui aliam ob cauſam in maraſmum inciderint, vt ſcripſit Galen. in Iſagoge pulſuum. vide μῶλυρος.

Ἐπιπέφελον ἔρον ἢ ἀναιώρημα. vide νεφέλη.

Ἐπινυκτὶς. puſtula eſt, vt ait Celſus, peſſima colore vel ſubliuida, vel ſubnigra, vel alba ſuo videlicet humori ſimilis, circa quam vehemens inflammatio eſt: & cum adaperta eſt, ſanies inde defluit & reperitur intus exulceratio mucoſa. Dolor in ea ſupra magnitudinem eius eſt: neque enim ea faba maior eſt. Oritur in eminentibus partibus, ſuaque ſponte erumpit, & fere noctu, vnde nomen quoque ei ἐπινυκτὶς impoſitum eſt, ſicut etiam placet Galeno. Scribunt autem Paulus & Aetius eam non magnopere per diem excruciare, ſed noctu grauiſſimum ciere dolorem atque inde nomen habere. Vera autem eſt vtraq; ratio: nam qua hora orta eſt, eadem exacerbari veriſimile eſt. In reliquis cum Celſo conſentiunt, ſcribentes ἐπινυκτίδας vlcuſcula eſſe ſponte erumpentia, phlyctænis ſimilia, ſubrubra, ex quibus ruptis ſanies cruenta effluit. Nec obeſt quod ille puſtulas, hi vlcuſcula dixerint: ſunt enim & ipſæ puſtulæ vlcuſcula: nec ſimiliter quod Celſus varii coloris, hi ſubrubra dixerint, quoniam ſub iſtis & ſubliuida & ſubnigra comprehenduntur. Omnis enim ſanguis etiam bilioſus (à quo ſubrubrum illum colorem fieri veriſimile eſt propter dolorum vehementiam, quod à bile dolor omnium vehementiſſimus ſit) ſub cutem effuſus, facile in eos colores mutatur. Qui enim ab atra bile talis eſt, non habet fere magnum dolorem adiunctum, quantum inuehunt epinyctides. An vero & albæ tantum inferre valeant, dubitari poteſt, nec de eo tantum, ſed an albæ etiam omnino ſint, præſertim cum ſcribat Celſus circa eas vehementem inflammationem eſſe. Præterea tum hi, tum Celſus ſaniem iis ruptis emanare ſcribunt, nec illi negant in fundo vlcerum mucoſum quid reperiri. Quod vero bilis miſta ſanguini dolorem non moueat niſi cum mouetur, quodque noctu interdum moueri ſoleat, declarant & febris tertianæ & hemicraniæ acceſſiones aliquando per noctem contingentes ſtatis periodis.

Definitionum medicarum libri XXIIII - page 159 sur 554

©BIUM

Ε'πτερύγιον. ſcapula. ἡ ὠμοπλάτη.

Ε'πτελέα. frutex eſt puſillus, exiguis foliis. Valet aduerſus venena & iocinoris vitiis vtiliſſima eſt. alio nomine ἐλλεβορίνη. dicitur.

Ε'πτισσὰ φάρμακα. medicamenta quæ inſperguntur. dicuntur & κονιστὰ, de quibus vide ſuo loco.

Ε'πτέρυξ. ſic dicitur ἄκανος authore Plinio. Hanc Hippocrates libr. περὶ ἑλκῶν aduerſus tumores & inflammationes commendauit. refrigerat enim & modice adſtringit. Sunt tamen qui eo nomine ἀείζωον intelligant, quod πτέρυγες à quibuſdam dici Dioſcorides ſcripſerit.

Ε'πιφυικὸς χιτών. adnata tunica. Eſt tunica oculi extima orta ex pericranio, oculum continens & vicinis partibus alligans. Sic dicta eſt quod aliis quæ oculum conſtituũt tunicis forinſecus ſit adnata. Ea oculum vniuerſum non complectitur, ſed à lateribus tantum, adhæreſcens corneæ tunicæ eamque complectens ad iridem vſque progreditur. quo cum peruenerit, ſumma tenuitate euaneſcit, nec ad pupillam vſque extenditur, ne viſioni officiat vulgus coniunctiuam appellat. Vocatur autem à Græcis & ἀμφιβληστροειδὴς & ἀμφιβληστροειδὴς ὑμήν. vt ſcribit Galenus.

Ε'πήχυς. pars cubiti ſuperior, ſicut ἀγκὼν inferior.

Ε'πίπλασμα. idem quod κατάπλασμα de quo ſuo loco.

Ε'πιπλοκήλη. eſt delapſus omẽti in ſcrotum. Morbi genus eſt in ſitu præter naturam. Eſt autem herniæ ſpecies, cuius cum ſint plures differentiæ, hæc ab ipſa parte quæ excidit & tumorem facit ſortita nomen eſt. Deſcendit autem id rupto laxatoue peritonæo, ſicut & inteſtinum, præſertim quibus longius fuerit: multis enim breuius eſt.

Ε'πίπλοον ἢ

Επίπλοων omentum. Eſt pars membranoſa, dupla, pluribus neruis, arteriis veniſque intertexta, inteſtinis incumbens. Id ſecto peritonæo primum venit in conſpectum, ac primo quidem obtutu nuda ſimplexque membrana apparet: ſin totum eius corpus contempleris, multis præterea venis, arteriis, neruis, plurimoque etiam adipe eam conſtare deprehendes. Ac venas quidem habet ab ea magna τῇ διὰ τοῦ πύλης, quam portam vocant. arterias vero ab illa arteria quæ ſecundum lumbos deſcendit: neruos autem à ſexta cerebri coniugatione, eiuſque ramis qui in iecur, lienem & ventriculum feruntur. Ad quorum vaſorum tutelam natura illi glanduloſum corpus, καλλίκρεας & πάγκρεας dictum, inſeruit, inferiori eius membranæ ad fundum ventriculi innatum, vt illorum diuaricatio ſecurior redderetur. Ita inſtructum omentum reti non eſt abſimile, proindeque & γαγγαμὼν & σαγήνη à pleriſque dictum fuit. Naſcitur à peritonæo, duplumq; eſt, tunicis videlicet duabus conſtans denſis, tenuibus, ſibique incumbentibus, nec vſquam ſecum vnitis, ex quo peræ aut marſupio Galenus ipſum comparauit. Dorſo ad vndecimam thoracis vertebram, & iecinoris cauo, & ventriculi fundo, & duodeno inteſtino, & lieni & colo ligamentis adhæret, reliquis autem inteſtinis prætenditur & quodammodo ὑπιπλέει, hoc eſt, innatat: vnde & nomen habet. Vſus eius maximus eſt vt ventriculum, cuius fundo incumbit, foueat, innatumque calorem etiam per inediam tueatur, deinde vero vt venæ portæ ramos quoquo verſus protenſos, ſibique implexos fulciat, & arterias pariter neruoſque proximis ipſi partibus inſerendos tuto deducat.

Ε'πιπολάζων. ſignificat apud Hippocr. idem quod πλεοναζων, hoc eſt, redundans, vel quod ſyncerum eſt aliiſque impermiſtum, vt annotat Galenus comment. in librum de natura humana.

Ε'πιπνοὴ. ſignificat apud Hippocrat. idem quod ἐπ' εὐφόρως. vt annotat Galen. comment. εἰς τὸ ἀφ' ὑδάτων.

Ε'πόζον. pubes. pecten. Idem quod ἥβη καὶ ἐφήβαιον. alii aqualiculum interpretantur. ſcribitur & ἐπίσιον.

Ε'πουμασία. dicitur ipſum principium ſiue inſultus acceſſionis febrilis, in quo ægri ſolent horrere, refrigerari, oſcitare, pandiculari, dormitare, aut alia quædam his ſimilia pati. Eſt autem inſultus acceſſionis, vt explicat Galen. lib. de morb. temporib. tempus indiuiſibile, exacte iam primum, quo iſta fere quæ retuli, ſolet oboriri: horum ſi quod ægri ſenſerint, iam acceſſionem adeſſe, quaſi eo ſigno præſentiunt, eamque ob cauſam tempus id ὄπουμασία, hoc eſt, ſignificatio, nominatur. dicitur autem & εἰσβολὴ παροξυσμοῦ. Ac eiuſmodi quidem acceſſionis ſignificatio, quæ ſcilicet cum talibus ſignis inuadit, ſimpliciter ὄπουμασία appellatur, eſtque febrium putridarum propria. Verum habent & ſuam ὄπουμασίαν hecticæ febres, ſed ab illa differentem: ea autem eſt vna fere hora vel duabus poſt aſſumptũ cibum, quo tempore qui hectica febre laborantem tetigerint, quandam febris veluti acceſſionem deprehendent, calorem & pulſuum magnitudinem atque celeritatem intendi ſentientes, nec quicquam tamen eorum obſeruantes accidiſſe, quæ ſolent in putridis febribus euenire, hoc eſt, non horrorem, non extremitatum refrigerationem, non dormitationem, non aliquam pigritiam aut aliquam omnino inæqualitatem in calore aut pulſu, ſed neque paruitatem neque debilitatem, neque aliud quid ſimile. Ideo hæc quia ὄπουμασία non eſt, non abſolute, ſed cum addito, ὄπουμασία ἄπλους nominatur, quod careat iis anguſtiis moleſtiiſque, quibus alii grauiter premuntur per initia acceſſionum. Eſt autem hęc febrium hecticarum propria, vt docet Galen. lib. 1. de differentiis febrium cap. 9.

Ε'πόκληροις. induratis apud Hippoc.

Ε'πόκυλον. vocatur extrema frontis ruga, quam oculis

©BIUM

oculis ſuperinducimus, quoties attentius aliquid cogitamus, aut erubeſcimus, vt ſcripſit Rufus. Sunt autem qui partem eam carnoſam quæ ſuperciliis ſubiecta eſt, ὀπτικώιον appellent. Nicandri Græcus ſcholiaſtes, in Theriacis ὀπτικώιον interpretatur τὸ ἐπάνω τῶν ἐφρύων, hoc eſt ſuperciliorum extremum. Id quod Nicander ſimplici nomine σκώιον dixit. Gaza ſupercilium interdum apud Ariſtot. vertit.

Ἑπισπαστικὸν φάρμακον. attrahēs medicamentum, quod aliis etiam nominibus ἑλκτικὸν & ἕλκτικὸν appellatur. de quo vide in dictione ἑλκτικὰ φάρμακα. Sunt autem multa eius generis medicamenta, quorum nonnulla habentur apud Galen. libr. 6. περὶ κράσεως. & apud Scribonium Largum certum quoddam emplaſtri genus ὀπασπαστικὸν ab eo appellatum nomine ſui generis, quod aperit & educit pus, aut ſi quid aliud ſubeſt.

Ἔπῐσσις. dicitur apud Hippoc. aphor. 34. & 35. lib. 7. id quod inſidet & ſupernatat vrinæ, ſiue bulla, ſiue pinguedo, ſiue quid aliud.

Ἐπίσημος. cunctatrix, cogitabunda, hæſitans, apud Hippocratem.

Ἐπισροφεὺς primæ vertebræ nomen fuit apud antiquos medicos. Nam ea ſuper ſecundam vertitur, veluti ſuper axem quendam. quam ob cauſam etiam hæc ἄξων à veteribus dicta eſt.

Ἔπιχυν. os tranſuerſum & latum in imo ventre quod pubi ſubiacet & munit inteſtina: Latine pecten & os pubis dicitur.

Ἔπῐσσις. dicitur ab Hippocr. ἡ ἀρχὴ τῆς παροξυσμοῦ, hoc eſt initium acceſſionis, vt annotat Galen. comment. εἰς τὸ περὶ διαίτης ὀξέων.

Ἐπίτριτον. ſic dicitur à quibuſdam ἡ ἄκανος.

Ἐπιφλογίσματα. dicuntur ab Hippocr. aphor. 23. lib. 5. ardores & feruores alicuius partis, velut à flamma vſtæ propter exuperantem humorū caliditatem. Idem proſus eo nomine ſignificatur quod ἡ φλεγμονῆς, quo veteres onem ardorem etiam citra tumorem notabant. Dicitur & Hippocrati φλεγμασίη.

Ἐπιροὴ. eſt impetus omnis humoris in quamcunq; partem influentis: quod vocabulum quamuis Græcum ſit, ſæpe tamen vſurpat Plinius, dicens epiphoras vteri & ventris & oculorum. Verum de oculis aliquando ſimpliciter ὀπιφορὴ dicitur, & ſignificat fluxionem in oculos irruentem. Paulus vero libr. 3. non ſimpliciter, ſed τὰς περὶ ῥευμάτων ὀπιφορὰς dixit, & Gal. lib. 4. περὶ κράσεως τόπους, deſcribens Nectarium Marci, dicit πρὸς ὀπιφορὰς ῥεύματος λεπτοῦ efficax eſſe.

Ἐπίφοροι. dicuntur apud Hippocr. in Prorrhetico, vt nonnullis placet, mulieres grauidæ & iam vicinæ puerperio: vt aliis autem videtur, quæ facile concipiunt & crebro pariunt, vt annotat Gal. in comment.

Ἔπίφυσις. eſt vnitio oſſis cum altero oſſe, quaſi os alterum oſſi innatum ſit. In epiphyſi enim oſſa in ſe mutuo ſubeunt, quo ſecurius vniantur, & fere ad oſſis alterius finem portio hæc maioris oſſis per epiphyſim agglutinatur, tanquam natura ſui oblita os breuius fecerit, quod deinde epiphyſi addita perficiat atque producat. Quo in opere naturam ars fabrilis videtur imitari, quæ breuius lignum alterius adiectione ceu epiphyſi auget. Apparet manifeſtius epiphyſis in infantibus, non oſſis, ſed cartilaginis ſpecie. Tempore autem in os dureſcit, adeo vt ſenibus commiſſura quandoque nulla appareat, niſi eam interdum vis aliqua detegat & ſeparet. Eſt vero epiphyſis oſſibus quibuſdam vnica, aliis duplex, triplex quibuſdam, aliquando quadruplex vel etiam quintuplex. Vſus epiphyſeos eſt, vt ſcribit Galenus, non tantum quod medullam in magnis & raris oſſibus operit, ſed quod tutam etiam articulationem reddit, quod per epiphyſim os dilatatum in magnas, ſæpe etiam multas apophyſes, tutā magis diarthroſim efficiat, dum pluribus partibus os vtrumque committitur: quomodo columnarum baſes & epiſtylia amplificantur ad ſuſtinendi ſecuritatem. Nam ſi anguſta & acuta his patribus eſſent oſſa, ac veluti puncto ſeſe tangentia, fallax omnino & periculoſa eſſet diarthroſis. Ne vero os propter epiphyſeos amplitudinem eſſet oneri, raritate & cauernulis amplioribus & pluribus ſuccum illum medulloſum ad ſui nutritionem continentibus, natura prouidit. Cæterum quod ὀπίφυσις differat ἀπὸ τῆς ἀποφύσεως Gal. libr. de oſſibus annotauit, ſcribens ἀπόφυσιν totius oſſis partem eſſe, ὀπίφυσιν vero non eſſe partem oſſis, ſed aliquid oſſi adnatum.

Ἐπίχνουν. ὀπτὸν. χνοῶδη. concretum, lanuginoſum, apud Hippocr.

Ἐπομφάλιον. medicamentum quod vmbilico illitum ſubducit aluum. Cuius generis multa deſcribuntur ὀπτήματα apud Aetium lib. 3.

Ἐπορεξάμενα. ἐπικαθεῖσα. extenſæ, apud Hippocratem.

Ἔπόχιον. palmes ex quo naſcitur quippiam, vt ex colocynthide, apud Hippocr.

Ἔπουλὶς. eſt tuberculum & carnis excreſcentia in gingiuis proueniens & ad intimos molares dentes pertinens. Oritur ex inflammatione, febreque interdum, & dolorem habet adiunctum, eumque aliquando tantum vt æger os aperire nequeat. Quanquam autem Paulus libr. 3. ſcripſerit intimi molaris affectum eſſe, generalius tamen dicit libr. 6. carnis eſſe excreſcentiam iuxta dentium aliquem in gingiuis exorientem.

Ἐπουλωτικὴ δύναμις, cicatricem inducens facultas dicitur & συνουλωτική.

Ἐπουλωτικὸν φάρμακον. eſt medicamentum valde ſiccum & adſtringens, vlceri cicatricem inducens. Nam quia cutis carne ipſa ſiccior denſiorq; eſt, qui carnem cuti perſimilem reddere cupiet, eam neceſſe eſt contrahat, conſtringat, conſtipet, denſet, præterea ſiccet & calli inſtar induret, quippe cum cutis velut in callum durata caro ſit. Hæc quidem eſt medicamenti quod cicatricem

©BIUM

inducit ſumma, verum ea non ſatisfacit ad intelligendam plane eius naturam. Nam & glutinatorium medicamentum, quod κολλητικὸν dicitur, tum ſiccat, tum etiam adſtringit. At in glutinatione vlcerum ſiccandum modo eſt quod affluit, quo videlicet affecta pars ſuperuacuis vacet: in cicatrice vero ducenda, non modo quod affluit, verum etiam humor qui in ipſa carne continetur eſt conſumendus. Itaque multo ſiccius eſt quod cicatricem inducit, quam quod agglutinat, quando glutinaturo vnum id propoſitum eſt, vt eius quod ſecundum naturam eſt redundantiam conſumat: qui cicatricem inducet, non hoc modo, verumetiam vt eius naturalem humiditatem abſumat. Sunt autem huius generis medicamentorum multigradus, pro diuerſa corporum natura & partium: galla immatura, mali corium, AEgyptiæ ſpinæ fructus, modice ſiccantia ſunt: chalcitis, æs vſtum, æris ſquama, miſy, fiſſum alumen, multo his valentiora ſunt: miſy quidem & chalcitis præcipue, mitior autem æris ſquama, atque etiam hoc mitius æs vſtum. Talia quidem ſunt ἐπουλωτικὰ φάρμακα, cicatricem primario proprieque inducentia. Nam ſunt & alia quæ per accidens & ſecundario id poſſint, veluti καθαρτικὰ, ſi ad exactum pulueris læuorem redacta per ſpecilli cuſpidem carnem leniter contingant: & ea quæ abſque adſtrictione deſiccandi vim habent mordacitatis expertem. Nam & hæc quoque ex accidente ἐπουλωτικὰ ſunt, vt myrrha, lithargyrus, oſtreum & diphryges combuſta: nam & hæc ſæpe cicatricem inducunt illita.

Ε'πλάπλευρον. dicitur à quibuſdam τὸ ἀρνόγλωσσον, hoc eſt plantago, vt habetur apud Dioſcoridem: ratio eſt vel quod ſeptem craſſioribus fibris quaſi coſtis in dorſo per longitudinem folia eius diſtincta ſint, ob quam cauſam etiam à pleriſque πολύνευρον appellat: vel quod maior foliis ſeptenis, laterum modo includitur. Graiorum imitatione ſeptineruia dici poteſt. Verum Paulo AEginetæ ἑπτάπλευρον alia videtur herba quam plantago, id quod aperte in emplaſtro cui nomen eſt βοτανικὸν, aduerſus collectiones inuento demonſtrauit: quippe in quod tres quærantur herbæ, plantago ternis vnciis, heptapleuron ſenis, leoneuron quoque ternis.

Ε'πλαφάρμακον. medicamentum laxans, ſuppurans, carnemque gignens. ſic dictum quod ſeptem pharmaca admittat, ceruſſæ beſſem, ſpumæ argenti trientem, ceræ, picis, colophoniæ, adipis taurini, thuris, ſingulorum ſextantem, vt habetur apud Aetium libr. 15. cap. 22.

Ε'πλάφυλλον. herba eſt quinque folio ſimilis niſi ſeptem haberet folia. Ea vtrinque lanuginoſa ſunt. Florem habet luteum, radicem puniceam & intortam. Officinæ biſtortam vocant.

Ε'πλησμένοι. dicuntur οἱ ἐκπληκτικοὶ, hoc eſt ſtupidi & mente conſternati, ἀπὸ τῆς πλήσσομαι, quod eſt Trepido & Attonitus ſum. Sunt qui ἀθρόγλυπτικὸς interpretentur.

Ε'πῶδες. δυσῶδες & ὄζον ἐπίζον. fœtens, male olens, apud Hippocr.

Ε'πωκέστερη. πρὸς ὄξει πλέονι κεχρημένη. multo vtens aceto, apud Hippocr.

Ε'πωμὶς. dicitur à Galeno comment. 1. εἰς τὸ ὠφελὶ ἄρθρων, pars humeri ſuperior quæ ad ceruicem vſque porrigitur. Rufus definit eſſe partem eam quæ à tendine ad humeros pertingit. Hanc autem quidam muſculum eſſe interpretantur, articulo humeri ſuperiniectum & brachium ſurſum mouentem, quem etiam veteres δελτοειδῆ appellarunt. Id quod ego magis arbitror quam dicere oſſis portionem eſſe, cum Galenus nullam eius oſſis mentionem fecerit libr. de oſſibus, neque ab acromio diſtinxerit.

Ε'σανθεμὶς ἡ

Ε'σάνθεμον dicitur ἡ ἀνθεμὶς, quod vere floreat: tametſi non omnia anthemidis genera quidam cenſent hoc nomine appellanda, ſed proprie illud modo cui flos coloſſinus eſt, foliorum fruticiſque amplitudine maiuſculum.

Ε'σχνος. lapillus quidam qui in Euphrate reperitur. Quidam turcicam vulgo dictam eſſe putant.

Ε'ρχασίμη. Species eſt myrrhæ, omnium deterrimæ. pingui caret, cano ſitu obducta eſt, acris, ad gummi imaginem vergens, vt ſcribit Dioſcorides.

Ε'ρέβινθος. cicer. Eſt legumen radice ſurculoſa, eademque altiſſima, caule lignoſo, obliquo, foliis circinatis, ſiliqua rotunda, ſemine vario, tum colore, tum ſapore, tum forma. Eius genera ſunt arietinum, χριὸς à Græcis dictum, quod arietino capiti ſimile ſit, Columbinum idemque Venerium, erui ſimilitudine, ὀροβιαῖον ob id appellatum, à Columella punicum. Iis generibus ſylueſtre adiicitur à Dioſcoride, Galeno, Pauloque, cuius vis alia duo excedat. ὀροβίας calidior arietino, ſubamaruſque vt eruum, vnde nomen. In columbino & orobiæon & ſylueſtre contineri putamus. Eſt autem cicer copioſi nutrimenti aluo mouendæ habile, ciendæ vrinæ idoneum, lacti & ſemini generando aptum, prolicit vero & menſes. Sed arietinum cæteris efficacius vrinam prouocat, eiuſq; decoctum renum calculos confringit. Cæterum ὀροβιαῖον eadem vi pollet, puta attrahendi, digerendi, incidendi, extergendi. Sunt enim calidi & modice ſicci, participes item ſunt amaritatis, per quam viſcera expurgant.

Ε'ρέβινθος. dicitur etiam pudendum virile. quomodo apud Ariſtoph. explicat eius ſcholiaſtes.

Ε'ρεσμὸς. ſimpliciter quidē & abſolute, faba freſa fractaque: vt ſit ἐρεσμὸς in faba quod πλυσάνη in hordeo, & χόνδρος in alica. Quod ſi faba molam experta ſit & in farinam redacta, iam non ἐρεσμὸς, ſed vel κυάμινον ἄλευρον vel ἄλευρον ἐρέγμινον dicitur. Quamuis autem de faba ſæpiſſime ἐρεσμὸς vſurpetur, obſeruatū tamen

men est etiam de aliis leguminibus itemque radicibus eodem modo fractis dici non simpliciter quidem sed nomine ipsorum apposito, vt κριθῆς ἐρεγμὸς, ἴρεως aut πισσάνης aut ὀρόβου ἐρεγμός. Non est idem quod ἔντος, neque quod λέκτος. Nam ἐρεγμὸς, vt dictum est, fabam ipsam aut aliud leguminum genus fresum fractumque significat, sed crudum adhuc incoctumque ἔντος vero & λέκτος, ipsum iam elixatum ita vt mandi possit. Dicitur ἐρεγμὸς ἀπὸ τοῦ ἐρείκειν, vt ait Galen. quod frangere significat. Alicubi ἐριγμὸς inuenitur scriptum ἀπὸ τοῦ ἐρίκειν, quod idem est.

Ἔρεθισμὸς. proritatio. Hoc vno nomine Hippoc. omnia comprehendit & designat quæ quouis modo virtutem reddunt infirmiorem, vt morsus quem acris humor vel in intestinis vel in ventriculo & præsertim eius ore excitat, vigilia, ira, mœror, lumbrici ab intestinis ad ventrem ascendentes, pruritus totius cutis aut partis cuiusdam per noctem molestus, à quo non solum propter irritationem, sed etiam vigilias vires exoluuntur. Hæc enim omnia Hippocr. ἐρεθιστικὰ appellauit, ἐν τῇ τοῦ διαίτης ὀξέων, sicut Gal. commen. 3. annotauit.

Ἔρεισμα. idem quod ἔρμασμα, hoc est, partis ægrę fulcimentum per fasciam & vinculum, vt ait Galenus.

Ἐρετρία γῆ ἡ

Ἐρετριὰς. Eretria siue Eretrienſis terra. Regionis & loci è quo effoditur nomen habet: sic enim dicitur ab vrbe Eubœæ Eretria, sita prope Chalcidem. Ea est modice pinguis, sed densane an rara fuerit non facile sciri potest, quod nihil ea de re veteres prodiderint. Sunt autem ipsi duæ colorum differentiæ: alia enim candida, alia cinerea est. Illa pictores, hac medici vtuntur, præsertim vero admodum molli, & quæ per æramenta tractim si ducatur, lineam violaceam refert. Extergendi vim habet valentem, sed citra morsum, maxime si elota sit. Quod si vratur, subtilitatem & acrimoniam acquirit, & vim etiam digerendi. Sin post vstionem lauetur, deposita acrimonia & retenta tenuitate, desiccantior euadit. Quo autem modo eam tum lauare tum vrere oporteat Dioscorides exponit lib. 5.

Ἔρευγμὸς. ἐρύγιον. ἀπόβλημα. ructus, reiectio, apud Hippocratem.

Ἔρευξις. vide ἐρυγμός.

Ἐριγμὸς. vide ἐρεγμός.

Ἔρικη. erice. Est arbor fruticosa bis anno florens, prima videlicet & vltima syluestrium. Plinius ait non multum à myrice differre, colore rosmarini & pene folio: multo tamen quam myrice minor est. Athenienses πλὼ ἐρίκλω authore Plinio appellant tetradicem: vel, vt habetur apud Theophrastum, nisi mendosus sit codex, tetralicem. Eubœi sisaron, vel, vt Varro habet, sisaram. Vescuntur apes eius flore, vnde mel ἐρικαῖον vocatum, syluestre improbum & simile arenoso faciunt. ἐρίκη vi pollet discutiente citra rosionẽ, sed flore eius potissimum & foliis vtendum. Sunt qui putent esse eam quam officinæ genistellam nuncupant. Sunt qui ἐρείκη per diphthongum scribant, quod ab ἐρείκω deducatur.

Ἐριπρὸν. species est collyriorum τῶν σαλικῶν, cuius aliquot differentias Aetius recenset. Non dubium est sic vocari à fructu erices quem recipiunt, quem Galenus lib. 4. τῶν καθ' ὅπους inter mediocriter adstringentia enumerat.

Ἐρίκιδες. αἱ ἀδρομερῶς διηρημέναι κριθαί. hoc est, hordea, in crassiores portiones diuisa, apud Hippocrat. quidam bifariam diuisa interpretantur. Nam & ἐριγμὸν, quod bifariam diuisum sit, vocari aiunt. Galeno tamen vtrumque dictum videtur ἀπὸ τοῦ ἐρίκειν, quod non significat bifariam diuidere, sed frangere simpliciter. vnde & placentæ quoddam genus ἐρίκινον vocatur quod facile frangatur. Sunt qui ἐρείκιδας per diphthongum scribere malint.

Ἐρινεοὶ. à quibusdam dicuntur οἱ ὄλωφοι, id est, grossi, de quibus vide in dictione ὄλωφοι.

Ἐρινεὸς. caprificus. qui & ἔρινος.

Ἔρινος. herba est foliis ocimi, sed minoribus, parte superna diuisis, quinis senisue, dodrantalibus surculis, flore candido, semine nigro & acerbo: in cuius foliis & caulibus lacteus succus continetur. Quam autem Dioscorides ἔρινον appellauit, Galen. ἐχῖνον vocat, qui τοῦ ἐρίνου non meminit, vti nec ille τοῦ ἐχίνου: in reliquis eadem dicentes. separauit tamen eas Paulus, & de vtraque seorsum egit. Quia autem ἔρινος ocimi similitudine sit, ab aliquibus ὠκιμοειδὴς dictus est, & à Romanis ocimum aquaticum, propterea quod apud fontes & fluuios nascitur. Herbarii herbam lactis & ocimum aquatile appellant.

ἔρινος. caprificus. Est ficus syluestris generis, nunquam matureſcens, carpensque muros ac parietinas: longe validior est quam ficus & nodosior, nullis fere vitiis obnoxia. Est & fico multo viuacior. Habet & vires multo etiamnum efficaciores. Dicitur & ἐρινεός.

Ἔριξ. dicitur apud Hippocr. de iecinore, vt ait Galen. ἐν ταῖς γλάσσαις. scriptum tamen est in plurimis ἧριξ. significat autem partem hepatis superiorem qua eius fibræ à se inuicem diuiduntur.

Ἔριον. lana magni est in medicina vsus. Eius duæ differentiæ sunt, pura & sordida. pura dicitur quæ lota est: sordida vero, illota, quam Græci ἔριον ῥυπαρὸν & οἰσύπηρον, Hippocrates vero πινόεν καὶ πινώδες appellant. est autem πῖνος idem quod ῥύπος.

Ἐριοφόρον. est bulbi genus authore Theophrasto, circa ripas amnium nascens, cuius inter summum corticem partemque eam quæ edendo est, lanea continetur materia, ex qua mappæ vesteſq; quondam conficiebantur. Nomen ex eo accepit quod lanam ferat.

Ἐρίσιμον. vide ἐρύσιμον

©BIUM

Ἐρεσίας. herba eſt ſeptem lanuginoſis ramulis apii modo foliata purpureo flore & perenni, ſemine rabaceo, totidem radiculis, quot ramis. Hanc magi prodidere in auena ſcarabæum habere ſurſum deorſumque decurrentem, cum ſono hædi, vnde nomen accepit, ſimulq; nihil ea eſſe ad vocem præſtantius.

Ἔρμασμα. dicitur ab Hippocr. partis ægræ fulcimentum chirurgi induſtria adhibitum, iniecta faſcia & vinculo: quod conuenit iis modo partibus quæ mouentur. Differt ἀπὸ τοῦ σπείγματος, id eſt, à firmamento, quod hoc & ſine vinculo & partibus illis quarum motus neceſſarius eſt, à quo ceſſatio non eſt in nobis, adhibetur. dicitur autem alio nomine ἔρεισμα, vt annotat Galenus comment. 3. εἰς τὸ κατ' ἰητρεῖον.

Ἑρμαφρόδιτον. eſt vitioſa membrorum genitalium conformatio, præter legitimum pudendum, alterius etiam ſexus pudendo apparente. Huius vitii quatuor differentias eſſe Leonides memoriæ prodidit, tres quidem in viris, vnam in mulieribus. In viris quidem alias iuxta τὸ ὀφείλιον, alias in medio ſcroto pudendum muliebre piloſum apparet, alias vero, quæ tertia differentia eſt, per idipſum quod in medio ſcroto pudendi formam habet, vrina emittitur: in mulieribus autem ſupra pudendum, iuxta pubem virile frequenter genitale reperitur, tribus quibuſdam extantib. corporibus, vno tanquam cole, duobus autem veluti teſticulis. Sed fere fit vt è duobus pudendis alterum iners ſit & inualidum, nec niſi rariſſime vtrumque ad venerem idoneum habetur. Pluribus vero etiam vtrumque imperfectum eſt, vt nec maris nec fœminæ opus exercere poſſit, id quod Auſonius poeta hoc epigrammate ſignificauit.

Mercurio genitore ſatus genitrice Cythere,
Nominis vt miſti, ſic corporis Hermaphroditus,
Concretus ſexu, ſed non perfectus vtroque,
Ambiguæ Veneris, neutro potiundus amori.

Nomen huic malo datum eſt ab Hermaphrodito quem Mercurii & Veneris filium fuiſſe & ἀνδρόγυνον, hoc eſt, virum & mulierem, perhibent. A quo qui vtrumque ſimiliter ſexum habent, ἑρμαφρόδιτοι καὶ ἀνδρόγυνοι appellantur.

Ἑρμεῖα. compoſitionis cuiuſdam nomen eſt, qua magos quondam vſos eſſe perhibent ad liberos generandos pulchros bonoſque. Conſtabat nucleis pineæ nucis tritis cum melle, myrrha, croco & palmeo vino, atque ita admixto lacte bibere iubebant: ſimiliter & à conceptu puerperas partum enutrientes. Sic fieri conſtantes animo & forma excellentes atque bonos alumnos pollicebantur.

Ἑρμοδάκτυλος. à recentioribus Græcis dicitur bulbi genus quod foliis emicat pinguiuſculis, caule ſemipedali, flore croci, candido, qui autumni exitu erumpat, radice bulbacea, forinſecus nigra, intus alba, lacteo dulcique ſucco plena. hæc lethifera pruritum exterius ciens, interius vellicans, cum graui ſtomachi exæſtuatione, miſtum cruorem ſtrigmentis in aluum depeliens. Eius duo genera Actuarius dicit eſſe, candidū & purpureum, quæ veterum κολχικὸν & ἐφήμερον eſſe plærique exiſtimant. Aſſeuerat tamen Ruellius τὸ ἐφήμερον Hermodactylum non eſſe ex quo catapotia illa aduerſus arthritidem tantopere commendantur.

ἑρμοδάκτυλος dicitur à quibuſdam τὸ πενταφύλλον, vt habetur apud Dioſcor.

Ἑρμόλαοι. ſunt ſpecies collyriorum τῶν καλυκῶν, hoc eſt, reprimentium ſiſtentiumq; fluxiones. Eorum autem alter magnus, alter paruus dicitur. Paruus recipit Cadmiæ vnc. 1. croci drach. IIII. myrrhæ drach. IIII. aloes drach. VIII. acaciæ drachm. VIII. gummi drach. VIII. nam male apud Aetium legitur κόμμι ≺ κ'. pro ≺ η'. quorſum enim tanta gummi copia? excipiuntur aqua pluuia. Magnus autem habet hoc modo: Cadmiæ vnc. VIII. ſpicæ nardi ſeſquiunciã, æris ſeſquiunciam, croci vnc. IIII. aloes vnc. VIII. lycii Indici vnc. II. acaciæ vnc. VI. opii vnc. IIII. zinziberis vnc. IIII. tragacanthi vnc. 1. gummi vnc. VI. excipiuntur aqua Aetius.

Ἑρμοῦ πόα. vocatur à multis eo nomine ἡ λυσίζωσις, quam Latini vocant Mercurialem, propterea quod eam à Mercurio inuentam perhibent.

Ἑρμωνος κολλύριον. eſt collyrium quod refertur ad Hermonem authorem, cuius deſcriptio habetur apud Corn. Celſum lib. 6.

Ἑρπάκαυστος. dicitur à quibuſdam ἄκαυστος, vt habetur apud Dioſc. quod natura ſua hæreat, nitatur, longiuſque foliis ſuis ſerpat.

Ἕρπια. pediculi capitis & reliqui corporis.

Ἕρπης. herpes. Eſt tumor exulceratus à flaua bile ſyncera proueniens. Sunt autem tres eius differentiæ. Nam ſi bilis ſubſtantia craſſior eſt atque acrior, totam cutem vſque ad carnem ſubiectam exulcerat, & dicitur ἕρπης ἐσθίμενος: qui vlcus inæquale eſt, vt ait Corn. Celſus, cœno ſimile, cui multus humor glutinoſus ineſt, odor intollerabilis, maiorque quam pro modo vlceris inflammatio. ſic dictum à Græcis quia celeriter ſerpendo penetrandoque vſque ad oſſa corpus vorat. Quod ſi bilis tenuior eſt & minus acris, ſuperficiem ſolum velut inurit, appellaturque ſimpliciter ἕρπης eodem cum ſuo genere nomine, citra cognominis adiectionem. Sin autem bilis ipſa tenuior, & minus tum acris tum calida eſt, puſtulas exiguas multaſque per ſummam cutem excitat, κέγχροις, hoc eſt, milio, ſimiles. atque ob id ἕρπης κεγχρίας dicitur, quem Latini miliarem interpretantur. Idem vero etiam ἕρπης φλυκταινώδης nuncupatur à puſtulis ſuis indito nomine. Cæterum ἕρπητα à Latinis zonam vocatum fuiſſe aliquot locis apud Scribonium Largum intelligitur, vt capite 62. Eſt autem zona ignis ſacri ſpecies quæ medium hominem ambit

cingitque

cingitque. dicitur alio nomine ζωστήρ.

Ἐρπυλλος ἀγρία. ſerpyllum ſylueſtre. Sic à quibuſdam vocatum fuiſſe σισύμβριον, Dioſcorides author eſt. quod de primo eius genere intelligi debet.

Ἔρρινον. medicamentum quod naribus purgando capiti infunditur. Quicquid autem eam habet facultatem, extergens & acre ſit oportet: ſic enim & cõmodiſſime atrahit, & vim expultricem irritat. Eiuſmodi eſt betæ ſuccus, cuminũ, medulla cucumeris ſylueſtris, melanthium, cyclaminum, ſal ammoniacus, nitrum, iris ſicca, veratrũ, ſtaphis agria tum oleo aut vnguento, aut lacte aut alio liquore excepta, & naribus inuncta, tum in puluerem trita tenuiſſimum & per arundinem inſufflata. Quod vbi actum eſt, æger deorſum pronuere debet, quo videlicet coactus humor diſtillet.

Ἔρρυψις. proſtratio & deiectio corporis. Signum eſt extremæ imbecillitatis. Nam ſtare aut ſedere aut ſurgere non poſſe, graue quidem eſt: at tanquam mortuum & inanimatum corpus deorſum ferri, & à culcitra ſublabi ad pedes, longe grauiſſimum. Neque enim id accidit niſi omni robore prorſus & ſoluto & perdito. Talem quidem iacentis habitum Hippoc. lib. περὶ χυμῶν ἔρριψιν appellauit.

Ἐρυγγάνει. reiicit. apud Hippoc. teſte Galeno. vel Eructat.

Ἔρυγη. ructus. Eſt excretio flatulenti ſpiritus, à ventriculo per os erumpentis. Symptoma eſt quod ad motum quidem facultatis expultricis pertinet, ſenſu tamen percipitur & cum voluntario communicat, non aliter quam horror, rigor, pruritus, tuſſis, ſternutamentum, oſcitatio, pandiculatio, ſingultus, vomitus. Quos motus quamuis ſola natura, hoc eſt facultas noſtrum corpus regens, edat, ea tamen à cauſa aliqua morbifera cogitur: ob id ſymptomatis præter naturam annumerantur, quia cauſæ præter naturam cogunt eam ad eiuſmodi motus ciendos, vt quod noxium & ſuperuacuum eſt, à ſe depellat. Itaque ſi quando in ventriculo collectus eſt halituoſus quidam ſpiritus & flatus, eiuſque excretionem per os natura moliatur, ructus fit: quemadmodum ſi per ſedem excernatur, crepitus aut ſilens flatus. Is autẽ gignitur, & ab humore vel cibo manat propter eius inconcoctionem, quod vẽtriculus humori ciboue concoquendo par eſſe non potuerit, ſiue ex cibi ingeſti humoriſque natura, illæſo manente ventriculo, ſiue à ventriculi imbecillitate, rem concoctu facilem non valentis concoquere. Eam autem imbecillitatem calida aut frigida intemperies excitat, tum per ſe tum cum humoris affluxu. Sed calida quidem nidoroſos & fumoſos edit ructus, frigida vero acidos, quos proprio nomine ὀξυρεγμίας appellant. Ἔρευξις ab Hippocrate ἡ ἐρυγὴ dicitur lib. 6. τῶν ἐπιδημιῶν, ἐστὶ τὸ ἐρεύγεσθαι. quo tamen nomine quidam, vt illic Galen. annotat, contendunt Hippocratem appellaſſe omnem flatuoſi ſpiritus vacuationem, vndecunque & quouis modo ille prodeat, ſecundum quos & tuſſis & ſternutatio & ſingultus & crepitus ἐρεύξεις vocabuntur. Alii vero omnem non ſpiritus modo, ſed quorumuis etiam humorum excretionem ἔρευξιν ab eo dictam eſſe volunt, Homerumque teſtem citant qui ſcripſerit, ἐρευγομένης ἁλὸς ἔξω, loquentem de mari quod omnia extra ſe reiiciat.

Ἐρύγματώδης νόσος. morbus ructuum effectiuus & flatuoſus, apud Hippocr.

Ἔρυθρον. nomen eſt malagmatis, cuius compoſitio habetur apud Paulum lib. 7. cap. 18.

Ἐρυθρόδανον. rubia. Herba eſt caule anguloſo, geniculato, aſpero, foliis circa articulos per interualla ſtellæ modo radiatis, ſemine primũ herboſo, mox rubro, denique nigro, ſemper rotundo, radice rubra, tantæ altitudinis vt raro tota queat effodi: hac tinguntur lanæ pelleſque, & ob eam cauſam rubia tinctorum in officinis dicitur.

Ἐρυθροειδὴς. tunica teſtium & vaſorum ſpermaticorum, vbi extra ventrem proceſſere: quãdiu enim intra ventrem ſunt, eorum tunica, quod illic nihil habeat eximium, nullo proprio donatur nomine: poſteaquam vero extra ventrem proceſſit, quia rubet, ἐρυθροειδὴς incipit appellari. Rubet autem tum à colore rubro muſculi teſtium gracilis, tum à vaſis multis quibus implexa eſt. Eriphyſis eſt peritonæi, teſtemque totum eiuſque proximam tunicam ὀπτιδυμίδα dictam inuoluit, præſertim in viris: ea namq; mulieribus vel nulla eſt, vel tam exigua & obſcura, vt oculis videri non poſſit.

Ἐρυθρός. à quibuſdam dicitur ὁ ῥοῦς, quem vulgo ſumach appellant.

Ἐρυθρὸν στέαρ. τὸ ἔναιμον. apud Hipp. hoc eſt adeps cruentus & ſanguinolentus.

Ἔρυμα. στήριγμα. apud Hippocratem, hoc eſt firmamentum, quod & ἔρεισμα.

Ἐρυσίβη. herba eſt foliis acanthi, flore luteo.

Ἐρύσιμον. irio. Eſt legumen Cereale quod culmo conſurgit ferulaceo, in lori modum flexili lentoque, foliis erucæ ſylueſtris, floribus luteis. In cacumine ſiliquas gerit graciles & corniculatas in quibus ſemina continentur parua, naſturtii ſpecie, guſtu ardenti. Sunt qui exiſtiment frumentum Turcium eſſe.

Ἐρυσίπελας. eryſipelas. Eſt tumor præter naturam in cute à ſanguine & flaua bile calidioribus, vel à ſanguine feruente tenuique proueniens. Continetur in genere tumorum præter naturam: ſed tumor ad ſolam cutim pertinet, nec ſubiectas cuti partes inuadit. Cutim appello tum hanc externam quæ omnium partium commune eſt tegumentum, tum membranoſam & tenuem, quæ ſingulis internarum eſt circundata. Habet quidem doloris aliquid, ſed longe moderatius quam phlegmone, neque, vt illa, pulſat, premit aut diſtendit. Verum multo calidior eſt & aſpectu flauior, & ſi tetigeris, ſanguis facile refluit, rurſusque affluit valde tenuis

Definitionum medicarum libri XXIIII - page 165 sur 554

©BIUM

& rubens. Tale quidem eſt proprie dictum eryſipelas & exquiſitum. Fit à flaua bile, non ſyncera quidem & ſecreta à ſanguine (nam pro eryſipelate herpes facile fieret) ſed ſanguini calidiori miſta, vel ſanguine quidem, ſed feruido & tenuiſſimo, vt ſcripſit Gal. lib. 2. ad Glauconem. Ergo exquiſiti eryſipelatis cauſa ſanguis eſt, non ſimpliciter quidem dictus ſanguis, hoc eſt, & qualitatibus & ſubſtantia moderatus, qualis in carnem effuſus phlegmonem gignit, ſed vel flaua bile miſtus, vel feruens & tenuis. Talis autem bilioſus vtique fuerit, aut etiam potentia bilis, iiſdem fere quibus illa qualitatibus præditus, nec viribus longe impar. Itaque cum Galenus ſcribit, id quod facit multis in locis, eryſipelas flauæ bilis aut bilioſæ fluxionis ſobolem eſſe, non oportet eam puram & ab omni ſanguine ſecretam intelligere, vt quæ herpetem non eryſipelas excitet, ſed ſanguini calidiori miſtam: vel ſanguinem feruidum & tenuiſſimum, vt qui proxime ad bilem accedat, neque aliud vnquam tumoris genus quam eryſipelas committat, ſi in ſola cute hæſerit. Neque vero propterea ita genitũ eryſipelas exquiſitum non eſt: ſiquidem non ab ipſa materia exquiſitum aut non exquiſitum eryſipelas dicitur, vt quam habere poſſit cum multis aliis morbis communem, ſed ab ipſa tumoris ſpecie & natura. Itaque exquiſitum eſt, quod non eſt alterius tumoris particeps: non exquiſitum, in quo tumoris alterius generis notæ confuſæ ſunt & permiſtæ. Vbi enim rerum ſpecies diſtinctæ ſunt, exquiſitæ & legitimæ dicuntur. Si quod igitur eryſipelas ita in cute cõſiſtit, vt tangenti calidum appareat, intuenti flauum aut rubens, ſed rubore multo viuidiore magiſque ſplendenti quam naturalis mediuſque ſanguis, adhæc cum paruo dolore, ſine pulſu, ſine diſtentione, ſine renixu, ſine laxitate & mollitie, ſineq; duritie, exquiſitum cenſendum eſt & alteri tumori impermiſtum. Verum ſi non cutim modo, ſed carnem etiam ſubiectam fluxio inuaſit, tumorque occupat, ſi dolor pulſatorius eſt, ſi humor non plane tenuis, ſed craſſior eſt, ſi color vere ruber, ſicuti cum notis eryſipelatis miſta ſunt phlegmones ſymptomata, ita eryſipelas hoc non dicitur exquiſitum & ſimplex, ſed ἐρυσιπέλας φλεγμονῶδες, ſi modo propria eryſipelatis ſymptomata præualeant. Si enim contra phlegmones ſigna potiora fuerint, φλεγμονὴ ἐρυσιπελατώδης appellabitur. Quod ſi neutrius luculenter vincant ſed paria cernantur, duo affectus miſti eſſe dicentur, phlegmone ſcilicet & eryſipelas. Similiter ſi vna cum eryſipelate miſta eſſe videantur propria œdematis ſymptomata, non ſimpliciter dicetur, ſed ἐρυσίπελας οἰδηματῶδες: atque ad eundem modum σκιῤῥῶδες, ſi tumoris ſcirrhoſi notæ quædam proprie ſimul inſint. Cæterum tam exquiſitum quam non exquiſitum eryſipelas duplicem præterea habet differentiam. Nam vel abſque exulceratione, vel vna cum hac incidit. Nec tamen quod cum ea eſt, herpes eſt, quod bilis quæ herpetem committit, tenuior ſit & syncera: quæ vero eryſipelas, paulo craſſior & ſemper alteri humori confuſa. Non ignoro quidem Paulum libr. 4. cap. 21. eryſipelatis duas apud Galen. ſignificationes annotaſſe, vnam, vt ait, propriam, alteram vero communem: quas ego peritioribus relinquo diiudicandas.

Ἐρυσίσκηπτρον. dicitur à nonnullis ὁ ἀσπάλαθος, vt habetur apud Dioſcoridem. dicitur & à quibuſdam ἡ ἄκανθα λευκὴ eodem authore, forte propter aculeos & vitilium modo lentorem quem habet. dicitur & à nonnullis chamæleo albus, vt habetur apud eundem. Dicitur & à quibuſdam ὁ κύπρος, vt habetur apud eundem, & confirmat etiam Heſychius in ſuo lexico.

Ἐσαφάσαι. εἰς τὸ ἔσω χαλάσαι ὥστε μασᾶσθαι, hoc eſt, intime & penitius relaxans vel diducens, vt aliquid inueſtigetur, apud Hippocratem.

ἡ Ἕδρα. Eſdræ antidotus apud veteres celebris

Ἑδιόμενος. eſt herpes vna cum cute carnem pariter exedens: fit à bile magis vſta & paulo craſſiore. vide ἕρπης.

Ἐξιμάσθαι. alte inquirere & inueſtigare, apud Hippocratem, vt annotat Galen. comment. 2. εἰς τὸ περὶ ἀρθρων.

Ἐπερικὸν μῆλον. malum citrium, vt habetur apud Athenæum.

Ἐπειὶς. herba eſt generis violarum, ramoſa, cubitali caule, exili folio quaſi braſſicæ longo latoque, aſpera lanugine, caneſcenti, ambitu rariuſcule laciniato, flore quadrifolio, non vnius coloris: nam alii purpurei ſunt, alii niuei: foliaceum ſemen tenuibus ſiliquis teretibuſque continetur. Noctu fragantius ſpirare quam interdiu dicitur, vnde illi nomen heſperidi. Ruſtici groſleam vocant.

Ἐρίσα. nomen nobilis apud veteres emplaſtri, quod ſic dictum eſt, quia ex Græci nominis literarum calculo quæ in ἐρίσα continentur, indicetur ipſum drachmis DXVI. conſtare. Refertur ad Necepſonem regem. Conducit omni vulnerum generi. deſcriptio eius habetur apud Aetium lib. 15.

Ἐσφιγμένα. σφιγδεδεμένα, σφιγγομένα. colligata, conſtricta, apud Hippocr.

Ἐσχάρα. cruſta. dicitur ea proprie quæ ab ardente ferro aut medicamento cauſtico inducta eſt. Eius generatio, inquit Galenus, ex ſubiectis circumpoſitiſque corporibus, vt ſic dicam, ſemiuſtis, ſic vt cuiuſmodi rem in hyemem extinctos hos carbones parant, eiuſmodi ipſæ cruſtæ carnis exuſtæ ſint reliquiæ. Quare quantum particulæ aduſtum ad cruſtam eſt, tantum ipſi de naturali carne deperditur. Sic vero dicitur & ea quæ ſponte ſua vlceribus cauis accreſcit craſſa nigraque. Nam quæ leuior eſt, non ἐσχάρα, ſed ἐφελὶς appellatur.

Ἐσχαροτικὸ

Definitionum medicarum libri XXIIII - page 166 sur 554

Ἐσχαρωτικὸν φάρμακον. crustificum, seu crustam inducens medicamentum. Est autem duplex τὸ ἐσχαρωτικὸν, ignitum ferramentum, & crustificum medicamentum: hoc autem calidum & siccum est quarto gradu, crassæ essentiæ & dolorificum: id carnes colliquat & adurit, sicque crustam facit. Eius vsus in primis necessarius est, vbi ex erosione putrescentis alicuius profluuium sanguinis excitatur, atque vbi quod computruit sublatum est, ad adurendam ipsius veluti radicem. Est autem incrustantium medicamentorum materia non vtique solus calor, sed cum quo adstringendi facultas sit coniuncta, qualis in chalcitide & misy & atramento sutorio, siue vstis, siue inustis. Quæ vero ex calce nō extincta conficiuntur, ea vtique valentiora his sunt: cæterum calx adstringendi vim non habet. Excidunt igitur citius quæ ab his fiunt crustæ, hærent autem corporibus diutius quæ ab adstringentibus: quod vtique longe est vtilius in profluuio sanguinis, quando ita prius nascitur in imo earum caro, efficiturque profluenti vasi velut operculum quoddam: vnde nec nosmet præcipites esse ad crustas, vbi hæmorrhagiæ periculum imminet, detrahendas oportet, nisi in illis tantum affectibus in quibus propter putredinem candens ferrum admouere coacti sumus. Tunc enim celerrime crustam excidere expedit.

Ἔσχατα. extrema. Sic dicūtur τὰ κῶλα, hoc est manus pedesque, apud Hippocr. significat vero etiam τὸ ἔσχατον apud eundem vigorem seu statum morbi: vt aphor. 7. lib. 1, quo ait per acutum morbum extremos labores statim habere, hoc est accessiones & symptomata. id enim nihil aliud est, quam morbum in vigore esse, sicut Galen extremo lib. 1. de diebus decretoriis interpretatur.

Ἔσχεσθαι, πλησίον. prope. apud Hippocratem.

Ἐπίκριον. genus hordei, quod nunquam rubigine vitiatur, quoniam incuruum nascatur.

Ἐπεροκρασία. idem quod ἡ ἠμικρασία.

Ἐπερόρεπιες. dicuntur apud Hippocratem ἐν περὶ διαίτης ὀξέων, dies magnas in vtrumque, hoc est tum ad salutem tum ad mortem, vires habentes. Siquidem insignes ab his mutationes contingunt. Eiusmodi quidem sunt dies impares.

Ἐπερόρρυθμος σφυγμὸς. ex pulsus qui rhythmum remotioris alicuius ætatis, naturæ, sexus, partis anni, & reliquorum quæ peculiares pulsus habent, proprium mutuatur. Species est πρὸς ἀρρύθμους, vt qui nullius proprium rhythmum cōseruet. Cuius etiam cum species sit ὁ εὔρυθμος, ab eo tamen differt, quod hic propinquæ vicinæq; ætatis, naturæ & reliquorum proprium rhythmum habeat, ille vero, multum ab iis remotæ. vide ἄρρυθμος.

Ἐτησίαι. Eteſiæ. Anniuersarii venti, qui circa decimum vel duodecimum diem à Caniculæ ortu flare incipiunt, vsque ad Arcturi exortum, hoc est vsque ad æstatis finem. Qui eos antecedunt venti, προδρόμοι appellantur. Eos autem Canis ortus dirimit.

Ἔτνος. edulium est ex leguminibus fractis concisisque paratum. Itaque ex omni leguminum genere fieri potest, faba, lente, panico, milio, auena, frumento, sicut ex eorundem farina λέκιθος. Sic enim Galenus distinxit lib. de bono & malo succo. ita vt κυάμινον ἔτνος nō aliud sit quam faba fresa elixata, & κυαμίνη λέκιθος nihil aliud quam fabæ lomentum elixatum. vide λέκιθος.

Ἔτος. annus. vide ἐνιαυτός.

Ἐτυμόδρυς. sic dicta est apud Macedonas quercus quæ dulcem glandem produceret, quasi veri quercus.

Εὐαίθεμον. sic videtur ab Hippocr. dici ἡ αἰθεμίς.

Εὐαφιον. medicamenti nomen conuenientis ad hæmorrhoidas, cuius Nicomedes medicus author fuit, sic dictum à lenitudine. describitur à Gal. lib. 9. τῶν κατὰ τόπους.

Εὐγάλακτον. sic à quibusdam dicta fuit ἡ γλαυξ, vt habetur apud Plinium.

Εὐδιάπνευστοι. dicuntur ii quibus libera corporis transpiratio est, quod hominum genus nec assidue ægrotat, nec longo tempore, quod excrementa vsta & fuliginis speciem præ se ferentia facile per halitū digerantur. Id quod Hippocrates testatus est his verbis: Laxitas corporis ad transpiratum, quibus plura per cutim feruntur, salubrius: quibus pauciora, minus salubre. Patet autem iis raram esse cutim, ideoque eosdem aliqui tum medicorum tum gymnastarum ἀφαιοσαρκίτους appellarunt.

Εὐελκεῖς. dicuntur homines quibus facile sanescunt vlcera, quibus opponuntur δυσελκεῖς: vtrorumque mentio fit à Galeno libro sexto meth. med.

Εὐεξία. bonus habitus. Species est τῆς ἕξεως, hoc est habitus: sed de bono tantum dicitur. malus enim κακοεξία vocatur. Est autem duplex ἡ εὐεξία. vna est ἡ ἁπλῶς εὐεξία, quæ in optima corporis constitutione deprehenditur: altera vero, οὐχ ἁπλῶς, sed μετὰ προσθήκης εὐεξία, quam habent singulæ corporum naturæ propriam, & in comparatione dictam. Itaque ἡ ἁπλῶς εὐεξία nihil aliud est quam τῆς ὑγιεινῆς ἕξεως ἡ πλείστης, hoc est perfectissima & absolutissima sanitas, quam sequuntur necessario, bona omniū partium temperies, actionū robur, euchymia, & præterea sanguinis, carnis, totiusque corporeæ molis symmetria. Et quia species & ipsa τῆς ἕξεως est, non facile à causis insalubribus offenditur, sed firma constansque in corporibus perseuerat. Quæ autem ab hac deficit, modo nondum vitiosa sit, non iam εὐεξία, sed ab omnibus ὑγίεια, hoc est sanitas, nuncupatur, quæ eadem est cum τῇ μετὰ προσθήκης εὐεξίᾳ. Tunc enim non simpliciter, sed huius vel illius εὐεξία dicetur. Sic ἡ τοῦ ἀθλητοῦ εὐεξία non simpliciter dicitur, quoniam optima nō est, quam periculo proximam esse Hippoc. pronunciauit, & negauit natura esse comparatam: nam vt reliqua habeat optima, atta-

Definitionum medicarum libri XXIIII - page 167 sur 554

©BIUM

men ſanguis & præcipue carnoſum genus in ea ſupra modum excreuit.

Εὐζωμυγῆ

Εὔζωμος. ſic dicta eſt erucâ propter ſuauitatem, quaſi iuſtibus grata.

Εὐήθης. facilis, ſimplex, εὐπρεπὴς. ſic dicitur ab Hippocrate morbus qui nihil habet malignitatis & facile ſoluitur. annotauit tamen Galenus comment. 3. in lib. 1. prorrhetici, εὐηθέστερον aliquando ſignificare τὸ κακοηθέστερον, & multos veterum videri eo verbo vſos in hac ſignificatione: quanquam ſignificet etiam τὸ εὐτροπον.

Εὐεξία. ἡ ἐγγινομένη τῷ σώματος ἕξις. ingenitus corporis habitus, apud Hippocrat. vnde & annus εὐεξίης vocatur, ὁ εὐφορείας ἀναπλαστικός, hoc eſt, fertilis & fœcundus.

Εὐεργλυκεία. ſic à quibuſdam dicitur ἡ γλυκόρριζα, vt habetur apud Theophraſtum libr. 9. cap. 13. ſed non ſine mendi ſuſpicione.

Εὐθυωτὰ. dicuntur quæ in rectum è curuo reduci poſſunt. vide καμπὰ.

Εὐθυπορος πάσις. tenſio recta ſiue in rectum procedens, quæ vtiq; membrum quod fractum eſt, tendit in directum: de qua Galenus lib. 6. meth. med. in gloſſocomi mentione. vide γλωσσοκόμιον.

Εὐθυωρία. rectitudo, rectus trames, recta via. Non eſt aliud quam directio quædam meatuum per quos humorum deductiones cõmode fieri poſſunt. Hippocrates peculiari nomine ἴξιν vocauit.

Εὐκάρδιον. εὐσόμαχον. apud Hippocr.

Εὐκρασία. bona probaque temperies, quæ ex optima & conuenienti miſtura calidi, frigidi, humidi & ſicci prouenit. Illa ſua cuique eſt, ex quo patet magnam eſſe eius latitudinem. Ea proprie partium ſimilarium eſt, & prima eſt omnis earum functionis cauſa. Hanc qui adeptus eſt, εὐκρατος, hoc eſt optime temperatus, dicitur.

Εὐνή. non ſolum ſignificat cubile, ſed & coitum apud Hippocr. vt lib. 2. de morbis mulierũ: καὶ ἄχθη τὰ σφοδρότατα εὐνῶ, id eſt, coitu vehementiſſimè offenditur.

Εὐνέχνον. ſic dictum eſt à Pythagoricis lactucæ quoddã genus ſuapte natura latum & caule viduum, quaſi ſpadonium, quoniam maximè refragetur veneri.

Εὐοργητοτέρα. εὐθυμοτέρα. εὐηθεστέρα. hoc eſt moribus melioribus ſeu facilioribus, apud Hippocr. ὀργαὶ enim dicuntur οἱ τρόποι, & iræ inter mores cenſentur.

Εὔοχον. epitheton vinculi apud Hippocratem ἐπὶ τῷ εὖ ἔχειν ἄρδην, quaſi dicas geſtabile. ſic autem vinculum vocat, quod bene geſtat & ſuſtinet, hoc eſt firmiter, & ſine vlla compreſſione continet.

Εὐπάτειον. eſt herba fruticoſa ſurculoſaque vnicum efferens caulem, tenuem, lignoſum, ſubrectum, nigricantem, hirſutum, cubitalem & aliquando ampliorem, folio per interualla inciſo & magna ex parte quinquepartito: ſemine leuiter plumoſo, è medio caulo proſiliente. A rege ſic nuncupatum eſſe multorũ opinio eſt: alii ἡπατόειον καὶ ἡπατῖτιν appellant. videtur ea eſſe quæ in officinis agrimonia dicitur. Quod enim in illis eupatorium vocatur, ſunt qui putent eſſe τὸ ὑδροπίπερι, ſiue piper aquoſum.

Εὐπέταλος. dicitur à quibuſdam τὸ δαφνοειδὲς, vt habetur apud Dioſcor.

Εὐπετὴς. facile & prompte, apud Hipppocr.

Εὐπνοια. ſpirandi facilitas. reſpiratio quæ ſecundum naturam fit, apud Hippocr. vt annotauit Gal. comment. in prognoſt.

Εὐπρεία, expeditio, promptitudo, facilitas, apud Hippocratem.

Εὔροος. ſic à nonnullis dictus eſt lapis Iudaicus, quaſi facile fluens, quod vrinam mouere & calculos frangere dicatur.

Εὔρυθμος σφυγμὸς. pulſus eurhythmus. Eſt pulſus eurhythmus, ſeruans rhythmum proprium ætati, naturæ, temperamento, parti anni & reliquis omnibus circumſtantiis. Nam cum ſuus ſit cuique ętati naturalis pulſus, qui rhythmum ſeruat ætatis, εὔρυθμος vocatur: vt qui eum labefactat, ἄρρυθμος. Idem de naturis ac anni temporibus & locis omnibuſque aliis ſtatuendum, quod horum ſingulis certus quidam rhythmus ſit, qui ſeruatus εὔρυθμον pulſum facit. Eum autem qualis ſit Galen. lib. 3. de pulſuum cauſis in ſingulis generibus ſigillatim explicauit. vide ῥυθμός.

Εὐρυπίνη. iunci genus, cuius ſemine ſomnum allici dicunt.

Εὐρυχωρία. ſinus, cauitas & ſpatium internum.

Εὐρως. caries, ſitus, putredo. εὐρωπᾶν Gaza apud Ariſtotelem exponit vermiculari, atq; Dioſcorides εὐρωπῶσαν ἀποφορὰν, quæ ſitum ſentiunt, quæq; nimis inueterarunt & mucum redolent.

Εὔσαρκος. homo bene habitus, optime compoſitus. Linacer apud Galenum quadratum interpretatur. Is porro eſt quem nec gracilem dicere nec craſſum poſſis, ſed nec calidum nec frigidum, nec alio quouis nomine ex his quæ exceſſum defectumue indicant appellare. Eſt enim eius habitudo media, qui ſicuti debitam partium conuenientiam ſpeciemque inculpatam habet, ita mediocri & nullis vitiis obnoxio temperamento eſt.

Εὐσίνη. ſic dicta eſt à quibuſdam ἡ ἐλξίνη, vt habetur apud Dioſcoridem.

Εὔσιτος. cibi appetens, & εὐσίτου quod cibi appetentiam excitat, vt apud Hippocr. εὔσιτοι ὦσι καὶ οἱ πόνοι καὶ αἱ μακρόπλοιαι ἀποδημίαι. id eſt, iam vero & labores & longiores profectiones cibi appetentiam inducunt.

Εὐσαρκὲς. ſignificat apud Hippocr. valde mite & blandum, quodque citò cõſiſtit, & veluti in æquilibrio poſitum nihil habet periculi, vt interpretatur Galenus.

Εὖσπρα. montanum hordeum, quod alio nomine ἀμφίκαυσις appellatur.

Εὔστονον. eſt collyriũ χαλκωματικὸν Oribaſii. deſcribitur ab Aetio. quod aliis etiam nominibus ἀρμάτιον & ὁπλοθηκαρὶς vocari ſcribit.

Εὔτερπες

Εὔτονος κίνησις dicitur à Gal. motus qui violenter & ſine velocitate fit. nam qui cum violentia celeritatem habet, σφοδρὸς appellatur. vt ait lib. 2. ſanit. tuendæ.

Εὐφορβία, ſiue

Εὐφόρβιον. eſt arbor ferulacea naſcens in Aphrica, ſucco madens acerrimo, lacteo, & valde tenuium partium. Ab incolis propter eximium eius ardorem non ſine metu legitur. Quapropter ventriculos ouium elutos, in quos ſuccus profluat, arbori adalligant, & eminus caulem contis incidunt, confeſtimque è plaga tanquam è vaſe quodam magna vis eius in ſubiectos ventres effunditur. Huius autem ſacci duo ſunt genera, vnum orobi magnitudine, ſarcocollæ modo tranſlucidum: alterum vitreo nitore, in ventriculis concreſcens. Eligendum eſt translucens & acre: ſed difficile guſtus experimentum, quia vel leni linguæ tactu os accenſum diu detineat, & admota oti omnia euphorbium reſipere faciat. Vim habet diſcutiendi ſuffuſiones & ſedandi coxarum dolores, in odorifera potione hauſtus, aut cum melle cocto. ſic enim eius drachma vna epota, vt ſcribit Paulus, pituitam, vel potius aquas exturbat atque emolitur. Euphorbium Iuba Ptolemæi pater appellauit nomine inuentoris medici ſui & fratris Muſæ, à quo Cæſar Auguſtus conſeruatus eſt, dicato illi priuatim volumine. Fit autem ex eo ceratum ad neruos vulneratos optimum, cuius deſcriptio habetur apud Aetium lib. 14.

Εὐφρασία. herba eſt hyſſopo ſimilis, cauliculis purpureis, folio paruo & per ambitum ſerrato, floſculo albicante, quæ in opacis collibus naſcitur. De ea veteres nihil prodidere ſcripto, etſi Græcam nomenclaturam præ ſe ferat. εὐφρόσυνον forte dici debuit, quod faciat ad animi hilaritatem. Valet autem ad oculorum caligines & ſuffuſiones.

Εὐφρόσυνον. dicitur à quibuſdam τὸ βούγλωσσον, cui dos hæc præcipua traditur quod in vinum coniectum animi voluptates auget. Dicitur & eo nomine ἡ εὐφρασία.

Εὔχλοον. nomen emplaſtri quod deſcribitur à Scribonio Largo, & ab eo appellatur Tryphonis viride emplaſtrum. Eſt & huius nominis cataplaſma quod habetur apud Gal. lib. 4. τὸ εὔχλοον τόπους, oculis conueniens.

Εὔχυμον. dicitur alimentum quod boni ſucci eſt. Id autem duplex eſt, tum quod portionem quandam boni ſucci continet ad nutriendum habilis, ſed plurimum habet recrementi, tum quod plurimum habet quod nutrire poteſt, minimum autem quod ſit inutile, vt habetur apud Galen. libr. 9. meth. med.

Εὐώδης. bene olens, de quo vide ὄσφρησις. eſt & nomen malagmatis, quod habetur apud Paulum lib. 7. Item collyrium quod alio nomine ἀνθηρὸν & διὰ σμύρνης appellatur, & à Scribonio Largo deſcribitur.

Εὐώνυμος. eſt arbor Punicæ mali magnitudine atque folio eiuſdem, maiori quam vincae, & vt Punica tenero: flore albo & violæ proximo, odore graui ac peſtifero, folliculis ſeſami, in quibus acinus quadrangulus, ſolidus, pecori guſtatu lethalis. Sunt qui eam ἀνώνυμον vocent.

Ἐφέδρα. herba quam & caucum appellant.

Ἐφέδρανα. οἱ γλουτοί. hoc eſt nates.

Ἔφεδρον. herba quę & ἵππουρις & ἀνάβασις dicitur. Sic vocatur ab inſidendi natura. aſcendit enim proximas arbores, & iis inſidens coma propendent iuncea. Vide ἀνάβασις.

Significat etiam ἔφεδρον apud Hippocrat. ſedem vel corpus aliud ſtabile, vt in eo deſidere aliquis firmiter poſſit, vt exponit Gal. comment. 2. εἰς τὸ περὶ ἀρμῶν.

Ἐφελκὶς. cruſtula quæ vlceri obducitur. Dicitur tum de externis vlceribus, tum de internis: quandoque enim cruſtulæ eiuſmodi & per tuſſes è pulmonibus, & per deiectiones ex inteſtinis vacuantur.

Ἔφεσται. nomen emplaſtri egregie reſiccantis, quod & μάγμα alio nomine dicitur. Eius deſcriptio habetur apud Aetium libr. 10. inter remedia hydropicorum.

Ἐφήβαιον. pubes. pecten. Id totum quod eſt ab hypogaſtrio vſq; ad pudẽda, vt ſcribit Rufus. Dicitur etiam ἥβη καὶ ὀπίσθιον.

Ἐφηβία. pubertas. idem quod ἡ ἥβη. vide ἥβη.

Ἔφηλις. quid ſit, ait Celſus lib. 5. cap. 5. à plærisque ignoratur, cum nihil aliud ſit niſi aſperitas quædam & durities mali coloris. Prouenit potiſſimum in facie ex inflammatione aut ardore ſolis: præſertim vero, vt ſcripſit Crito, circa malas & naſum eiuſmodi maculæ apparent, non quidem in alto fixæ, ſed inſtar floſculorum productæ. Nomen inditum ἀπὸ τοῦ ἡλίου, non quod à ſole tantum vitia illa in cute contrahantur, ſed quod à reliquis inducta cauſis, ſimilem aſperitatem & colorem habeant. Quæcunque enim cauſa ea excitarit, cutis ceu multo ſole exuſta, candorem & læuorem amittit, contrahitque nigritiem & aſpredinem. Plinius aliquando diſcolorem à ſole cutem, aliquando à ſole vſta, vel à ſole aduſta interpretatur, eoque vitio deformes ſolatos appellat. Alii vitia cutis ſimpliciter Latine reddunt.

Ἐφήμερον. ephemerum. Duplex eſt Dioſcoridi & Galeno, vnum quod irim ſylueſtrem dixerunt, foliis & caule lilii, tenuibus, radice oblonga, vna, digitali craſſitudine, ſaporis adſtricti, odoris non ingrati, flore candido, amaro, ſemine vero molli. Ea videtur eſſe quam lilium conuallium, & rura muſchetum appellant. Alterum vero deleterium & lethale eſt. Alii κολχικὸν, Romani bulbum agreſtem vocant. flos illi croceo ſimilis, ſubcandidus, caulis ſemipedalis, ſemen rufum, radix rotunda, foris è nigra rufeſcens, quæ deſquamata intus albicet, teneraque ac lacte ſuccoſa, guſtatu dulcis inuenitur, fungorum modo iugulat, bulbi ſimilitudine inuitante. A quibuſdam hermodactyli genus eſſe proditur. Verum Ruellius

Definitionum medicarum libri XXIIII - page 169 sur 554

©BIUM

contendit hermodactylos è quibus catapotia tantopere commendantur ad podagras, non esse ephemeron, fretus authoritate Actii & Pauli. Vtrique ephemero etsi nomen vnum est, diuersa tamen est nominis ratio: illud enim sic dicitur quod flos illi confestim deciduus, non longius vno aut altero die commoretur, aut decerpto longior vita quam dies, nullam enim ei vim mortiferam Dioscor. & Gal. tribuerunt: hoc vero ita vocatur, quod eodem die perimat. de hoc vide Nicandri Alexipharmaca, quæ nos aliquando versibus Latinis reddidimus.

Ἐφήμερον. dicitur à quibusdam κώνειον, id est cicuta, ab interitus celeritate, vt Phocion author est.

Ἐφήμερος πυρετός. diaria febris in spiritibus accensa, cuius tota constitutio vnica accessio est horarum vigiliti. quatuor. Hanc excitant causæ febribus aliis communes, præter putredinem: motus multus tum corporis tum animi, quies immodica & omissa exercitationum consuetudo, suppressio calidi effluuii densata cute, obstructio mediocris à succo multo, crasso, lento si modo per initia recte tractetur, alioqui facile in putridam transit: præterea contactus calidæ substantiæ, satietas & ebrietas, cruditas, fames, & omnes animi affectus vehementes. Huius febris signa sunt in primis calor mitis & blandus, pulsus nullam habens inflammationis notam, nullamque omnino inæqualitatem in vna pulsatione, aut certe minimam: vrinæ omnino similes naturalibus, aut parum ab his mutatæ, bene coloratæ & rufæ, in quibus quod vel pendet vel subsidet, optimum est: adhæc facilitas tolerandi accessionem. Est enim hæc febris mitissima, quia calor illi vaporosus est, quibusdam primo manus occursu, aliis paulo postea. hæc quidem sunt diariæ febris signa communia. Singulæ autem quædam habent sibi propria, quæ naturam causarum sequuntur, à quibus sunt excitatæ.

Ἐφθότης. significat apud Hippocratem ὅν τι περὶ διαπτῆς ὀξέων, exolutionem virium corporis ab humido calore inductam, quasi corporis quandam elixationem, vt Gal. in comment. annotauit.

Ἐφιάλτης. incubus. Est nocturna corporis oppressio & suffocatio. Quidam dæmonem esse putauerunt, aut externam quandam vim quæ quiescentes inuaderet, & pondere suo oppressos grauaret: ex quo nomen ἀπὸ τῦ ἐφάλλεσθαι indiderunt, quod hoc malo correpti imaginentur se ab aliquo inuadi & violari. At dæmon non est, nec vis vlla externa, sed tota mali causa intra corpus est. Ea autem est non humor, sed crassus & frigidus vapor, vt scripsit Posidonius, ventriculos cerebri implens, & prohibens spiritus animales per neruos ferri. Per somnum tãtum fit, eoq; laborantes per ipsam accessionem eadem patiuntur quæ & apoplexia correpti, sed tamen mitiora. Quia enim vapor in causa est, non in totum opplentur ventriculi cerebri, nec tam difficulter excitantur qui eo laborant. Manent tamen aliquandiu immobiles: deinde vero multo labore & conatu tenuato discussoque spiritu, & meatibus obstructione solutis, derepente è somno excitantur. Læditur illis potissimum imaginatio: ex quo verisimile est in priori potissimum ventriculo morbum consistere. Ex his intelligi potest incubi differentia ab apoplexia & epilepsia. Præludium tamen procemiumque eorum morborum est, atque etiam insaniæ. Diuturnior enim & frequenter repetens, crudo humore in ventriculis cerebri paulatim cumulato, in eos facile degenerat. Præcedunt incubum suffocatio, vocis amissio, gratitas & immobilitas, & hæc rursus crapulæ & cruditates ex quibus crassus ille frigidusque vapor suscitatur. Proinde quidam morbum hunc recte quidem, sed imperfecte definierunt, πνῶ εἰς κεφαλὴν ἀναπερέχουσαν ἀναθυμίασιν ἐξ ἀδηφαγίας καὶ ἀπεψίας, hoc est, vaporum in caput discursum ex nimio cibo & cruditate. Themison vero à suffocatione πνιγαλίωνα appellauit.

Ἐφίλπιον. antiquis vocata est pæonia, vt quæ aduersus ἐφιάλτην, hoc est suppressiones incuborum nocturnas, valeret.

Ἐφίδρωσις. duo significat, vel sudoris circa thoracem & caput exortũ, vel in vniuerso corpore sudoris prouentum qui & paucus sit & inutilis: cumq; eo nomine frequenter prorrhetici autor vtatur, non liquet tamen vtro modo τὸ ἐφίδρωσιν intellexerit, vt annotat Gal. in comment.

Ἐφλυον. ἐχαλάσθησαν. apud Hippocratem, diffusi sunt & dispersi.

Ἔφοδος. dici solet proprie de hostibus aut latronibus. Sed ab his Hippocrates transtulit ad dies criticos, appellans ἔφοδον τὰς περὶ κρισίμων ἡμερῶν παρόδους, hoc est periodos dierum criticorum. vt annotat Galen. commmen. in Prognost.

Ἐφυδρον. sic dicta est à quibusdam ἡ ἵππουρις, vt habetur apud Dioscoridem, nisi ἔφεδρον legendum sit.

Ἔχεολον. dicitur medicamentum glutinosum & tenax, quod affectæ parti appositum extrinsecus firmiter adhæret, vt ipsum vinculo contineri non necesse sit. Idem distrahendo plurimum extendi potest.

Ἔχπυ. Sequitur pro Appetit & affectat & coniectat. quæ sane omnia vim eam habent, vt significent quænam vires & quæ opera eius sint de quo dicitur. Appello autem opera nunc non operationes, sed effecta, sicut ædificatoris domus, fabri lectica, textoris vestis est. Galen. comment. 2. εἰς τὸ κατ' ἰητρεῖον.

Ἔχλωσις. ἡ λευκὴ βρυωνία, hoc est alba bryonia, apud Hippocratem.

Ἔχνος. non recensetur vel à Galeno, vel à Rufo inter partes corporis humani. Eustathius tamen

©BIUM

tamen in Odyſſ. σ' ſcribit partem ventris eſſe, ſicut & τὸ ἔνυδρον Nicander in Theriacis:

Ἢ ἐλάφῳ νηδὺν, τιλὺ δὴ καλέουσιν ἔχινον,
Ἄλλοι δ' ἐγκατόεντα κεκρύφαλον.

Dicitur autem à multis eo nomine deſignari ſinum illum ventris in ruminantibus animalibus qui parte interiore aſper eſt, cancellatus, cruſtatus, & magnitudine reticuli. Hermolaus omaſum interpretatur. Vocatur & ἐχῖνος in ſtirpibus quicquid numeroſa congerie aculeorum ſtipatur, ſiue tegmen, ſiue caput, ſiue cacumen, ab erinacei marini ſimilitudine.

Dicitur & à Galeno ἐχῖνος herba, quæ alio nomine ἔρινος, aliquibus ὠκιμοειδὲς, Romanis ocimum aquaticum appellatur. Significat etiam ἐχῖνος ollam magnam multumque patentem apud Hippocratem vt annotauit Erotianus.

Ἔχον. herba eſt cui folia prælonga, hirſuta aliquantum tenuia, anchuſæ proxima, ſed minora, ſubrubra, pinguia, & ſpinulis horridula. cauliculi exiles & numeroſi, quibus minuta vtrinque folia, expanſa, pinnata, nigra, in ſummo caule minuſcula, flores ſecundum folia purpurei, in quibus ſemina inſident viperarum capitulis ſimilia. à quibus nomen videtur habuiſſe. Auxiliatur vero etiam demorſis à ſerpentibus, cum vino pota. Sunt qui anchuſæ ſpeciem eam eſſe dicant quam διχαδιάδιον appellant. Nicander etiam ἔχιν in Theriacis vocauit.

Ἐχῖτις. ſpecies vna τῆς κληματίδος apud Plinium.

Ἐχόμενος. καπεχόμενος. βιαζόμενος, qui detinetur & cogitur: apud Hippoc. aphor. 16. lib. 6. vt in comment. Galen. annotauit.

Ἐχεμένιον. ſic dicitur flos cnici, vt tradit Hermol. in Dioſcor.

Ἔψιλὸν. genus piſcium apud Hippocr.

Ἔψημα ἢ ἔψητὸν. ſapa, defrutum. Vinum ad tertiam menſuræ partem vel dimidiam etiam decoctum. vt apud Dioſcoridem cap. de nitro, lib. 5. ὀκ. πρὸς τοῦ ὑγιὲς ἢ τὸ νίτρον ἢ σφόφος παύει λεανθὲν μὲν κυμίνῳ, καὶ πιθὲν μετ' ὑδρομέλιτος ἢ μὲν ἐψήματος, ἢ τινὲς τὸν διαφορῆν δυναμέων πνεύματα. hoc eſt, Præterea nitrum tormina ſedat, ſi tritum cum cumino bibatur in hydromelite, aut ſapa aut aliquibus quæ inflationes diſcutere poſſunt. σίραιον etiam id Græci appellant. Nec tamen ἔψημα pro ſapa ſemper vſurpatur, ſed aliquando ſimpliciter pro decocto & coctura, vt apud Galen. lib. 2. περὶ κρίσεως, cum ait ἐψήματος οὐ πρώτης, ἀλλ' ὅταν ἤδη πῶς ἡφθωντα πεπεπτικά. hoc eſt, non ſtatim coctionis initio, ſed poſtquam coctione iam quodammodo intabuerint. Vide σίραιον.

Ἔψησις. elixatio. Eſt coctio indefiniti humoris facta à calore humido. Genere quidem πέψις eſt. fit ab humido calore: quæ enim elixantur, & ab aqua calida, & in calore humido concoquuntur. Perficitur autem eiuſmodi concoctio, definito eo humore qui indefinitus, hoc eſt, flatuoſus vel aquoſus, miſtus erat reliquo humori. Eſt autem elixatio eorum proprie quę poſſunt elixari. Non eſt autem elixabile tum in quo nihil humoris ineſt vt lapis, tum in quo aliquis quidē eſt, ſed propter denſitatem ſuperari & excerni non poteſt, vt lignum: ſed id cui humor ineſt ab humido calore paſſibilis. Quod ſi alia elixari dicantur, id non proprie ſed per metaphoram & ſimilitudinem quandam dicitur. Sic enim aurum elixum eſſe dicitur, cum ignis vi humorem alienum remiſerit. Dicitur ſimiliter & lac & muſtum elixum eſſe nō proprie, ſed metaphora & ſimilitudine quadam, quum flatus aut aquoſus humor diſcuſſus concoctuſque eſt, etiamſi eorum concoctio propius quam auri & ligni & ſimilium accedat ad veram elixationem. Nec tamen proprie elixari dicuntur, quod neque lac neque muſtum dum coquuntur, poſita ſint in humore calido, neque ab eo concoquatur illorum humiditas, ſed ignis vaſi in quo continentur circumfuſus eorum humiditatem concoquat. Eſt autem elixis proprium vt ſeipſis ſicciora euadant: humor enim qui circumſtat, propter calorem attrahit ad ſe rei elixæ humiditatem, eaque facile ſequitur propter pororum laxitatem, contra quam in iis quæ aſſantur, in quibus concluſi & coniuentes ab ignis calore pori humorem intus continent. Quo fit vt elixa proprio humore deſtituta, ſicciora intus ſint aſſis: foris autem alieno humore madeant. Elixa tamē nutrimentum humidius præbent quam aſſa, præſertim ſi in aqua dulci elixa ſunt: omnes enim qualitates quæ initio ſibi inerant deponunt, ita vt tandem ἄπεπτα & aquoſa euadant & aquæ qualitatibus prædita.

Definitionum medicarum libri XXIIII - page 171 sur 554

©BIUM

IO. GORRAEI PARISIENSIS DEFINITIONVM MEDICARVM TO Z.

Ζάδουρα. barbarum nomen est, sed tamen à Græcis recentioribus vsurpatum. Est autem radix teres, aristolochiæ non absimilis, sapore & colore gingiberis, quæ ex India ad nos defertur: valet aduersus pestilentiam.

Ζάδωρ. idem quod ζάδουρα, vt author est Aetius.

Ζακελπὶς. sic voluit Nicander rapam appellari. Alii vero non rapam, sed cucurbitam ita dici arbitrantur. Reperitur & ζεκελπὶς.

Ζάλεια. dicta est à quibusdam ἡ δάφνη ἀγεξάνδρεια, vt habetur apud Dioscor.

Ζέα ἢ

Ζειὰ. frumenti genus est tritico simillimum, radice multiplici & alba, culmo numeroso, sed tritico fuscius & minus. Duæ sunt eius differentiæ, vna simplicis grani, altera gemini duabus tunicis inuoluti, quæ ob id δίκοκκος cognominatur. Ex zea olim fiebat alica, sicuti far ex frumento: neque est assentiendum Asclepiadæ, qui authore Gal. cap. 3. lib. 9. τῶν κατὰ τόπους far & zeam idem esse existimauit. Siquidem τὴν ζειὰν Latini non far ipsum, sed semen ex quo parabatur, à frugis præstantia appellarunt

Ζεὰν ἀντὶ τῆς ὀλύρας, hoc est, pro siligine, vsurpauit Hippocrates, vt scripsit Galen. ἐν ταῖς γλώσσαις.

Ζεόπυρον ἢ

Ζειόπυρον. frumenti genus, mediæ inter zeam & triticum naturæ: nascitur in Bithynia.

Διὰ ζεμάτων. Collyrii nomen est quod habetur apud Paulum lib. 7. cap. 16.

ZZ. duplex, apud medicos veteres τὴν σμύρνην, hoc est, myrrham designabat, vt annotauit Hermolaus Barbarus lib. 1. corollariorum, propterea quod ζμύρνη perinde atque σμύρνη diceretur. Nunc tamen vulgo per duplex ζζ. omnes zinziberi intelligunt, magno & periculoso errore.

Ζίβεττον. est sordes animantis odoratissima, ex eius genitalibus locis deprompta. Nonnulli è recentioribus Græcis hoc animalis genus ζαπέτιον vocant, vulgus nostrum hodie siuettam nominat.

Ζίγγιβρ ἢ ζιγγίβερι. zinziber. planta est in Arabia Troglodytica magna ex parte nascens: qua virente ad multa, perinde atque nos ruta, vtuntur. Radices habet cyperi modo paruas, candicantes, odoratas, & piperis sapore. Impense calefacit: nec viribus dissimilis est piperi, vt scribit Dioscor.

Ζίγειρ ἢ

Ζίγιρ. est species casiæ purpurei coloris crassiore sarmento, rosam spirans, & præcipui in medicina vsus. vide κασία.

Ζιζάνιον. sic dicitur à quibusdam ἡ αἶρα, hoc est, lolium.

Ζίζιφος. arbor est flore oleæ, sed magis odorato, cuius fructus corni baccis similior est quam malis. Est duum generum, vt scribit Columella, vna rutila, altera candida: omnibus officinis iuiuba dicitur.

Ζμύρνη. idem quod σμύρνη. myrrha.

Ζυγία. carpinus. arbor procera: sic dicta quod ex ea iumentis iuga optima fiant, quia, vt scribit Vitruuius, fragilis non est, sed habet vtilissimam tractabilitatem. Galli charme vocant.

Ζυγὶς. est serpyllum syluestre, quod rectum exilibus ramulis & longis attollitur, foliis rutę, oblongioribus & angustioribus, flore gustu acri, odore iucundo.

Ζύγωμα. os iugale, iugamentum. Est os ex duabus, vna ossis temporalis, altera ossis paruũ oculi angulum constituentis apophysibus, inter oculum & aurem coeuntibus conglutinatum. Nec vero interest apophysesne an ecphyses dicãtur. harum quidem posterior, à capitis osse quod iuxta aurem est: anterior vero ab osse quod ad paruum oculi angulũ est, procedit, iunguntur autem in medio sutura obliqua. Ob id ζύγωμα siue συζυγῶδες, quasi coniugiale & ex duobus coniugatum, vocatur. Est autem solidum & durum in lapidis modum, medullæ expers, & foris quidem gibbum: intus vero cauum, quod musculum temporalem quẽ subiectum habet, & cui velut propugnaculum obiectum est, contineret & ab externis iniuriis vindicaret. Siquidem sub hoc osse musculus ille magna ex parte delitescit.

Ζύθος. zythum, est potus qui fit ex hordeo aqua macerato resolutoque in liquorem vino similem, qui propterea οἶνος κρίθινος. hoc est, vinum hordeaceum, à quibusdam dictus est. Inebriat enim perinde ac vinum, & acris gustu est ex putrilagine quam ipsa præparatione concepit. Dioscorides scripto prodidit eum vrinam ciere, renes & neruos tentare, membranis præsertim cerebrum vestientibus officere, inflationem parere, vitiosum succum creare & elephantiasim gignere.

Ζύμη ἢ

Ζύμωμα. fermentum. Est farina subacta, quæ acorem contraxit. Subigitur aqua priusquã addatur sal, & quia non perfecte coquitur, putrescit, caloremque & acrimoniam à putredine concipit, vt & alia quæ putrescunt omnia

©BIUM

omnia. Simul autem & tenuitatem partium & aciditatem acquirit, quemadmodum acetum quod putrescente vino tale euadit. Ergo quanto vetustius fermentum fuerit, tanto est præstantius. Sic enim calidius acrius, & tenuius est, magisque ea quæ in alto fixa sunt attrahit & discutit. Miscetur ob id panificiis, leuioremque panem & concoctu digestuque faciliorem exhibet. miscetur & medicamentis extrahentibus & digerentibus, atque etiam suppurantibus.

Ζύμωσις. fermentatio, vt Plato definiuit, est τῆς γῆδους οὐσίας ὁμοῦ κίνησις καὶ ἀέρωσις. hoc est, terrenæ substantiæ motus simul & in aerem resolutio. Est enim motus fermẽti vi factus in terreno crassoque corpore, quo in tumorem leuem attollitur, conceptoque aere distenditur, inflatur, & quodammodo ebullit. Id quod fermentum farinæ triticeæ subactæ inditum, euidenter præstat, & in multis rebus tum simplicibus tum compositis quæ per se eam vim fermenti acquirunt, manifesto cernitur. Ipse enim vini feruor in dolio, & solidiorum medicamentorum vt Mithridatii, theriaces & conseruarum, vt appellant pharmacopolæ, ebullitio (neque enim Plato inter ζέσιν & ζύμωσιν distinxit, vtrumque eadem definitione comprehendens) quædam fermentatio est, etiamsi inde acida non fiant, vt nec ipse panis fermentatus. Idem effectus & in atra bile apparet, quæ incendio bilis flauæ genita, terram in quam effusa fuerit, abradit, & partes quæ raduntur omnes in altum attollit. Est enim is humor aceto simillimus, ex quo in terram effuso idem omnino fieri apparet, eumque propterea veteres humorem acidum nominauerunt, æque vt pallidæ bilis, amarum. Ab eadem causa etiam ἕξις ἐζυμωμένα, hoc est, vrinæ fermentatæ, dicuntur ab Hippocrate, vt annotat Galen. comment. 2. in lib. 1. prorrhet. Sicut enim in terram acetum acre effusum protinus intumescẽs quasdam terræ partes sursum simul attollit, fitque compositum quoddam ex terrestri substantia, aceti humiditate, & vaporoso spiritu, aut quemadmodum effusa in terram atra bile, aut in feruente musto, motio quædam spirituosa manifesto assurgit, aut sicut in panibus quotidie misto farinæ subactæ fermento & mediocriter macerato fermẽtatio fieri cernitur, fusa simul & intumescente quæ fermentatur substantia: sic & in vrinis aliquando crassis multum spissisque leuis quidam feruor per agitationem excitatur, motisque & rarefactis spiritibus in ea conclusis, in maiorem quam cum primum excretæ fuerant, tumorem attolluntur.

Ζύμωσις ἥπατος. iecinoris tumor œdematosus, apud Hippocr. vt annotauit Erotianus.

Ζωή. vita. Est coniunctio animæ & corporis. Hæc enim coniunctio cum primum in vtero cœpit, & quamdiu durat post ortum, homo viuit, adeo vt vita aliquot locis à Galeno dicatur actio animæ primaria. Continetur autem ea coniunctio vno calore nativo, quo quidem vt præsente viuimus, sic extincto morimur. Quamdiu enim vel scintillula huius caloris erit in corpore, vita erit, vitæque functiones, licet aliquando valde obscuræ, perseuerabunt. Quod autem eo quasi vinculo vita constet, mors ipsa ostendit, quam omnes philosophi caloris huius extinctionem esse prodiderunt. Vita igitur consistit in calore, non eo quidem elementari, sed diuiniore, vt suo loco dicetur, ita tamen vt non sit censendus opifex omnium functionum, atque causa per quam omnia in corporibus nostris perficiantur (id enim animæ proprium est) sed tanquam instrumentum animæ eiusque facultatum, sine quo nihil prorsus agere valeant. Abundat ille vigetque potissimum in corde, à quo tanquam è fonte quodam in omne corpus diffunditur. Ex quo patet vitam in corde tanquam in penu conditam, in omne tempus eius beneficio distribui, quod propterea primum viuit postremumque moritur, sedemque in medio habet corpore, quo vitam, calore suo per arterias diffuso, in omnibus particulis tueatur.

Ζωμὸς. ius. ius esculentum, liquor eorum quæ cocta sunt adiectis condimentis: ex quo ζωμοπιὸν vocatur à Dioscoride quicquid gratiã iuribus conciliat, seu quod gratiam in iuribus habet. Cum autem plura sint condimẽtorum genera, duo tamen apud veteres maxime celebria fuerunt, ius album, & ius nigrum. Illud ζωμὸς ὁ λευκὸς dicebatur: fuit autẽ condituræ genus coquendis edendisq; non piscibus modo, sed Gallorum etiam testiculis & columbarum pullis aliisque carnibus dicatum. Erat quidem, vt scribit Gal. coctura genus præstantissimum, atque hunc in modum apparabatur. Copiosa aqua primũ iniiciebatur, deinde olei quod satis esset affundebatur, cũ pauco anethi & porri: postea cum pisces semicocti erant, salis tantum aspergebatur, quod totum ius salsum non redderet: eratque præparatio eiusmodi etiam ægrotis accõmoda, nec eo quidem modo coctas carnes Galenus, vel in febre, vel in dolore capitis ex ebrietate contracto exhibere dubitauit. Tale quidem fuit ius album antiquis, sed simplex. Siquidem alias cum garo & vino, aut alia quadam superuacua cõditura, cuiusmodi καρυκείαν Græci vocant, præparabatur, sed minus salubriter. Dicitur autem ius album ad nigri differẽtiam, cuius tamen parandi quænam fuerit ratio, ignorare me profiteor. Nigritiem enim potest contrahere varia mistura & multa præsertim sapa, sicut Galenus comment. 1 in lib. 1. prorrhet. annotauit. Eo vtebantur senes Lacedæmonii, vt refert Plutarchus in Apophthegm.

Ζώνη. dicitur pars ea corporis qua cingimur apud Hippocr. quanquam sunt qui πρὸ ἰσχίων interpretentur, vt annotauit Erotianus.

©BIUM

Est & ζωὴν ignis sacer, siue herpetis species, sic dicti quod medium quodammodo cingat & complectatur hominem, vt author est Scribonius Largus cap. 62. scribens medicamentum Andronis facere ad carbunculos & ad ignem sacrum & ad zonam quam Græci ἐρπητα dicunt. Sed magis vsitato nomine ζωστὴρ appellatur. C. Plinius Secundus in lib. 3. quem scripsit de medicina, ait πὶω ζώνλω à quibusdam circinum appellari, fieriq; hunc in modum: vesicæ tanquam combustæ exeunt & crepant, primum paucæ, deinde cito multiplicantur. quæ si hominem cinxerint, occidunt.

Ζωνῖτης. species καδμίας, quæ in fornacibus legitur zonarum similis.

Ζωόφθαλμον. dicitur à nonnullis τὸ ἀείζωον siue sedum maius, apud Dioscoridem, ab oculorum animalis similitudine.

Ζώπισσα. est pix cum cera derasa nauibus maritimis, quam aliqui κόλλυμα vocant. Ea dissipandi naturam habet, quoniam marino sale macerata sit. Sunt autem qui pineam resinam hoc nomine appellarint.

Ζώπυρος. nomen est antidoti quam dicitur Zopyrus regi Ptolemæo composuisse atque Ambrosiam nominasse, vt scribit Celsus lib. 5. cap. 23. valens ad colicos dolores & alui inflationes & incipientes hydropas & venena. Describitur à Cotn. Celso atque à Paulo Ægineta eodem prorsus modo, ac ne ponderibus quidem medicamentorum, nisi admodum paucis immutatis. Habetur & apud Aetium ζωπύριος ἀνάδοσις, eadem quoque omnino materia constans sed diuersis mensuris. Describit & Scribonius Largus antidotum quandam Zopyri ad lethalia venena & omnem serpentis ictum efficacem, sed plurimum diuersam à superiore.

Ζώπυρον vocant nonnulli herbam quæ κυνοπόδιον dicitur.

Ζωστὴρ. est ignis sacer qui medium hominem ambit cingitq; Scribonius Largus eum alio nomine, sed parum differente, ζώνλω appellat cap. 62.

Ζωστὴρ. à quibusdam dicitur species vna fuci marini, cui folium latum virideque est, & ob id πρασόσιον etiam nominatur.

Ζωτικὴ δύναμις. est facultas vitæ conseruatrix. Nam cum vita non aliud sit quam copula animæ & corporis, eaque vno calore natiuo contineatur, merito ea facultas vitæ conseruatrix haberi debet, cui à natura caloris huius gignendi, continendi, partibusq; omnibus impertiendi cura commissa fuit. Eam facultatē medici vitalem appellarunt multo præstantiore nomine quam reliquas facultates, quæ quamuis tam sint ad vitam necessariæ, vt sine ipsis ea nullo modo constare possit, prærogatiuam tamen eam habet vitalis vt per eam vita consistat. Siquidem calorem natiuam, quo vno viuimus, sola moderatur. Cuius rei causa in corde residet, viscere nobilissimo: quod propterea omniū in corpore primum vita fruitur & postremum viuere desinit, situmque est medio in corpore, vt quoquouersum calorem suum in omne corpus effundat. Neque enim satis naturæ visum est natiuum calorem singulis partibus in ipsa prima conformatione indidisse, qui fixus à medicis dicitur: sed quoniam multis de causis alterari, imminui, digeri extinguique potest, eum perpetua alterius caloris ὁμογνιοῦς accessione refici atque instaurari oportuit. Quod quidem munus facultatis vitalis proprium est. Eo autem vt defungeretur natura, cor condidit huius caloris sedem, in cuius ventriculo maxime sinistro tanquam in fornace coqueretur. Materia eius pabulumque sanguis est atque sanguis vapor quem dexter cordis sinus suppeditat, qui postea perenni cordis motu elaboratus & calidior tenuiorque effectus vitalis spiritus nomen accipit, non tam iam pabulum caloris illius natiui quam vehiculum. Calor namque natiuus duobus iis comitibus in singulas corporis partes per arterias decurrit, earumque perpetua pulsatione calorem ipsis à natura insitum temperat atque refocillat. Idem enim præstat vniuerso corpori arteriarum motus, quod cordi respiratio, quæ aeris inspiratu non modo calorem in corde alioqui exardescentem, leniter ventilat, sed etiam adauget, expiratione vero fuliginosis excrementis liberat. Itaq; cum facultatis vitalis munus propriūm præcipuumque sit vitæ conseruatio caloris natiui beneficio: vel, si mauis, caloris natiui, quo vno vita continetur, generatio & custodia: præstari autem id non possit absq; cordis & arteriarū pulsu, vt qui eo in opere habeat rationem causæ per quam vita calorq; natiuus conseruetur: consentaneum est vim quoq; pulsificam facultatis vitalis functionem esse: neque enim pulsus aliud est quam caloris natiui motus. Sed nec minus inter eiusdem facultatis actiones annumeranda sunt animi pathemata, quæ & ipsa motus sunt natiui caloris, sed diuersi à pulsu generis. In pulsu namque tum in ipso corde motus fit, tum per arterias: per animi vero pathemata non in corde modo cientur caloris motus, sed per vniuersum etiam corporis habitum sentiuntur. Siquidem in mœrore & metu, adhæc iræ & verecundiæ initio calor natiuus intro cum spiritu & sanguine recurrit: contra in gaudio, ira, & verecundia iam vigente, ad cutem cum spiritu & sanguine plurimus erumpit. Quorum quidem motuum concitandorum facultas συμοειδὴς à philosophis appellata fuit. Ex quo patet facultatis vitalis geminam esse differentiam σφυγματώδη & συμοειδῆ. de quibus suis locis agetur.

IO-

©BIUM

IO. GORRAEI PARISIENSIS DEFINITIONVM MEDICARVM TOH.

Ἥβη. pubertas. Tempus eſt ætatis quo lanugo circa pudenda oriri incipit. Id quia incerto fit tempore, vt ait Galenus comment. in aphor. 27. libr. 3. propter frigiditatem tẽperaturæ (calidi enim citius frigidi tardius pubeſcunt) idcirco pubertatis initium varium eſt, aliis in duodecimo, aliis vero à decimoquarto anno vel ſerius etiam pubeſcentibus. Sed cum omnes cum cæterarum rerum tum maxime ætatũ mutationes annorum hebdomadibus contingant, initium pubertatis poſt annum decimumquartum recte videtur à Galeno aſſignatum. Durat autem vſq; ad vigeſimum quintum, ſicut Hippocratem ſenſiſſe Galenus ſcribit comment. in aphor. 7. lib. 5. qui de comitiali morbo editus eſt. Quanquam Modeſtinus iuriſconſultus plenam pubertatem decem & octo annis definiat.

Ἥβη. pubes, pecten. Eſt poſtrema pars hypogaſtrii ſiue aqualiculi, qua ſcilicet pili naſcuntur. Dicitur alio nomine ἠφοίδιον & ὄβριχον.

Ἡβικὰ ὀστᾶ. oſſa pubis, pecten. ſunt apophyſes oſſis ſacri tenues, perforatæ & in anteriora protenſæ. Illæ inter ſe in extremo ſymphyſi coniunguntur, præcipue in viris: in mulieribus autem laxius cohærent, quo facilius in partu diuelli poſſint.

Ἡγκίστρευται. implicatus eſt, apud Hippocr. ἀγκιστροειδῶς συμπέφυκεν, vt explicat Erotianus.

Ἡδὲ ἔπι δὲ. inſuper, apud Hippocr.

Ἡδελφισμένα. dicuntur apud Hippocr. quæ inter ſe ſimilia ſunt & valde, quaſi dicas, cognata. Namque inter cognatos non eſt maior propinquitas & affinitas quam fratrum: annotat Galen. comment. εἰς τὸ περὶ διαίτης ὀξέων.

Ἡδέλφισται. ὁμοίωται, apud Hippocr. ἐν τῷ περὶ ἀφόρων, hoc eſt, affine cognatumque eſt & maxime ſimile.

Ἡδη. etiamſi tempus plerumque denotet, ſæpe tamen adiicitur ad aliquid comprobandum, & ſignificat præſertim, apud Hippocrat. vt cum dicimus, καὶ διὰ τ' ἄλλα καὶ ἤδη διὰ τοῦτο: hoc eſt, & propter alia, & iam propter hoc annotat Galen. εἰς τὸ περὶ ἀγμῶν.

Ἡδονὴ. voluptas, delectatio. Eſt ſenſus lenis in corpore motionis: eius fons & radix ſenſus eſt, ſine quo nulla voluptas eſſe poteſt. Plato eam paſſionis nomine comprehendit, eo ſignificans omnem motum qui fit ab altero in alterum. Epicurus & Zeno definierunt eſſe, ἔπαρσιν ἐφ' αἱρετῷ δοκοῦντι, hoc eſt, elationem ob rem quæ ſequenda videatur. Pertinet ad facultatem irrationalem: ſiquidem ad voluptatem vis irrationalis omnes pertrahit, atque ad eam ex concupiſcentia trahimur. Senſibus omnibus, vt & contrarius illi dolor, contingit, ſed in oculis minus quam in cæteris, euidenter. in tactu autem & guſtu maxime luculenter, ab iis deinceps in odoratu & poſt hanc in auditu. Communis eius, vt & doloris cauſa eſt, naturæ ad ſe reditus vniuerſim & celeriter factus. Quod enim ſenſim & paulatim fit, ſenſum latet. Itaque eius quod perichtabatur diuelli, reditus ad naturam ſimul & celeriter factus, voluptatem adfert. Idcirco oculis iucundiſſimum ſpectrum cæruleum eſt, ſicut è diuerſo grauiſſimum triſtiſſimumq; quod ſplendidum ſimulque album eſt, quemadmodum ſol, ſicut Galen. demonſtrat lib. 1. de cauſis ſymptom. medii vero colores medio etiam modo. In auditu ſimiliter iucundiſſima vox eſt quæ leniſſima tardiſſimaque eſt & in ægris etiam parua & exilis, atque hæc etiam magis quæ numeroſa eſt. Eſt autem voluptas in hoc ſenſu quam in viſu euidentior, propterea quod eſt ſenſu craſſiore. ſicut in odoratu adhuc manifeſtior eſt voluptas, propterea quod adhuc eius ſubſtantia eſt magis craſſa: poſtea in guſtu. Omniũ autem maxima in tactu, dum ad naturalem ſtatum reducimur. Proinde iis quæ ipſum exaſperant, vel concoquendis, vel difflandis, vel ſenſibiliter excernendis, quia ad naturã ſuam reuertitur, voluptatem percipit. Quin etiam qui laſſitudine laborant, vbi molli frictione, vel in balneo loti, ab iis quieſcunt, euidentem ſentiunt voluptatem. Nec vero ſolum lauando aut fricando voluptas comparatur, ſed etiam in maioribus doloribus pertractatio quæ mollis, blanda & lenis ſit, ſolarium quoddam non exiguum adfert. Cæterum in omni voluptate ſenſus, ad quẽ ea pertinet, ſeſe totum comparat ad excipiẽdum id quod delectat, vt contra in dolore intro refugit, proindeque ſpiritus eo accurrit, & magna fit facultatis ſenſificæ relaxatio, expanſis veluti vlnis rem gratam amplectentis. Sic fit vt plurimi maximo gaudio (περιχάρειαν Græci vocant, quaſi gaudii quendam exceſſum, oppoſitum timori ſubito & vehementi, quem idem ἔκπληξιν nominant) repente interierint prorſus diſſipatis ſpiritibus. Quanquam vero non ſemper voluptas iuguler, at certe facile reſolubilem infirmumque ſpiritum reddit. Ex quo fit vt omnium maxime imbecilli euadant qui nimias voluptates conſectantur.

©BIUM

Ἡδύ. vide paulo poſt ἡδύσματα.

Ἡδυτὴ πίσσα. pix odoribus condita, apud Hippocratem coquitur autem cum aqua & aromatibus. Similiter apud eundem ἡδυτὸν σίαρ dicitur adeps in aqua & aromatibus coctus.

Ἡδύοσμον. herba eſt duum generum apud Dioſcoridem: vna ſatiua, altera ſylueſtris eſt: illa mentha dicitur, nec à Dioſcoride deſcribitur, hæc vero menthaſtrum vocatur, ſeu mentha ſylueſtris. Herba eſt ſiſymbrio procerior, folio hirſutiore, maiore & grauiori odore: maiores & oſculos habet, coliculorũ faſtigia coronantes. Calfacit tertio ordine, habetq; humorem ſemicoctum, cuius cauſa venerem ſtimulat.

Ἡδύπνοῦς. genus eſt ſylueſtris cichorii quod prodit latiore folio.

Ἡδύσαρον. ſecuridaca. frutex eſt folia ferens ciceris, puſilla, folliculos modo corniculorum aduncos, ſemen complexos rufum, ſecuriculæ ancipitis figura: à qua πελεκῖνος etiam dicta eſt. inter hordeum triticumq; prouenit.

Ἡδύσματα. dicuntur vnguenta ipſa quibus ad ſuauitatem odoris aromata adiuncta ſunt. Alia non vnguenta, ſed aromata ſic appellant, quibus odor vnguentis conciliatur, cuiuſmodi ſunt amaracus, coſtus, amomum, nardus, carpobalſamum & myrrha, vt patet ex Dioſcoride in deſcriptione vnguenti amaracini: item coriandrum, mentha, apium, tura, quæ etiam olera ementibus dari fuiſſe ſolita gratis præter legitimum pondus atque precium Galenus ſcribit. Cæterum vnguenta ea quæ ἡδύσματα vocabantur, ſuccus tantum erant, hoc eſt, liquida, vt quæ ſolis fere conſtarent oleis eoque differebant ἀπὸ τῶν συμμάτων, vt Plinius ſcribit, quod hæc corpus haberent, hoc eſt, ſolidiora eſſent: vtriſque tamen eadem odoris gratia. Dicuntur ἡδύσματα ἀπὸ τοῦ ἡδύνειν, quod eſt ſuaue & odore gratum facere: vnde & ἡδύσματα generaliter dici poſſunt quæcunque rem aliquam iucundiorem gratioremq; reddunt. in qua ſignificatione Galenus lib. 3. de alimentis pinguedinem & adipem, carnium ἡδύσματα eſſe dixit. cibis enim ſuauitatem potius conciliant quam in alimentum vertantur.

ἡδύσματα etiam apud Hippocratem dici τὰ χλωρὰ καὶ ξηρὰ ἀρτύματα, vocemque Atticam eſſe, Erotianus annotauit. ex quo ipſe lib. 2. περὶ γυναικείων, σίαρ ἡδὺ appellat τὸ ἠρτυμένον.

Ἡδύχροον. eſt magma per paſtillos digeſtum, multis aromatis conſtans. Primum ab Andromacho inuentum deſcriptumque proditur. Eius compoſitio refertur à Galeno lib. 1. de antidotis & lib. de Theriaca ad Piſonem. Deſcribitur & à Paulo & Aetio. Non habet poſtremum locum in Theriaces compoſitione, vt cui præter alia & ſaporis & odoris ſuauitatem conciliet. Nec vero Theriacæ tantum conuenit, ſed vnguenti etiam loco vſurpatum fuit & ozænis odoris gratia illitum à Galeno, qui reſiccando etiam per odorem pulmoni à ſe exhibitum fuiſſe prodidit lib. 4. de locis affectis.

Ἡθμοειδὲς ὀστοῦν. ſic dicitur os illud quod ad ſummam naſi radicem intus fixum hæret tenue & latum, & magno illi foramini oppoſitum quo è cerebro in nares excrementa deſcendunt. Ratio nominis eſt quod cribri modo (ἤθμιον Græci vocant) pertuſum ſit pluribus locis. Alii ſpongiæ idipſum conferunt, & σπογγοειδὲς nuncupant.

Ἦθμός. dicitur à quibuſdam pars naſi ſuperior, quæ ſuperciliis proxime ſubiacet.

Ἥκιστα. ſignificat apud Hippocr. minime, vel, vt alii interpretantur, nullo modo. Contrarium eſt τὸ μάλιστα, vt annotat Gal. commen. εἰς τὸ περὶ διαίτης ὀξέων.

Ἠλεκτρώδης λαμπρὰ καὶ γλίσχρα: hoc eſt, lucida & ſplendens. dicitur ab Hippocrate de alui deiectione, ὡσεὶ τὸ ἤλεκτρον, hoc eſt, ab electro & & ſuccino: vt annotat Erotianus.

Ἤλεκτρον. ſuccinum. Eſt ſuccus quidam pinguis, oleoſus & leuis, qui in lapidem mollem concreuit, ignem flammamque facile concipiens. Sed cuius generis ſuccus ille ſit, plurimum variant authorum ſententiæ. Multi dixerunt eſſe arborum ſuccum, ex arboribus littori vicinis ſtillantem in fluuios & mare: qui cum ſit genere triplex, lacryma ſcilicet, gummi, & reſina, Ariſtoteles ſuccinum lacrimam eſſe ſcripſit, nec tamen definiuit cuius ſit arboris: multi vero populi eſſe cenſuerunt, cuius opinionis & Dioſcorides meminit, ſcribens lib. 1. quoſdam exiſtimare lacrymam populorum quę in Padum amnem defluat, durari ac coire in ſuccinum. Quæ opinio vel potius fabula vnde profecta ſit, Plinius explicat. Idem vero narrat poetas aliquos fuiſſe qui dicerent eſſe gummi, ſed nec eos qui id ſenſerint, nec arborem ipſam ex qua funditur, nominat. Ipſe vero pineæ ſuccum eſſe arbitratur: alii vero cedrinæ. verum alii nec quæ ſucci ſpecies ſit, nec quæ arbor eum exudet ſpeciatim explicarunt, contenti in genere dixiſſe, ſuccum eſſe arboris: inter quos plurimi fuerunt authores Græci, & è Latinis Cornel. Tacitus. Sunt & qui ſuccinum terræ ſuccum ſiue ſudorem eſſe dixerint & crediderint ſolis radios circa occaſum vehemẽtiores in terram actos pinguem ſudorem ex ea elicere è quo fiat ſuccinum: alii etiam è limo terræ gigni prodiderunt: alii concreti maris purgamentum eſſe. Adeo multum pugnant inter ſe veterũ ſententiæ. Nouiſſime vero Georgius Agricola vir doctiſſimus & acerrimi iudicii, repudiatis veterum ſententiis, ſcripſit ſuccinũ eſſe bitumen foſſile quod in lapidem mutatum ſit, quoniam omnes bituminis proprietates habeat. Cæterum omnes conſentiunt ſuccinum in littoribus maris colligi: præſertim ad ſeptentrionem, atque tempeſtatibus in littora eiici. verum è terra quidem, quæ ſub

©BIUM

ſub mari eſt, oriri Serapio prodidit, non aliter ac fungi oriuntur ex ea quæ eminet è mari, ipſumque fluctibus & tempeſtatibus è natali ſolo erutum ad littora impelli. Cæteri vero omnes non naſci in mari, ſed è fontibus in mare influere ſentiunt, ibique durari. Nō eſt autem ſuccino color vnus: aliud candidum eſt, quod habetur præſtantiſſimum: aliud fuluum & perſpicuum inſtar vitri, quod Genus Græci nuncupant ὕδωρ: aliud nigrum, quod eſt deterrimum. Omne admoto igne accenditur & ardet, vt reliqua bituminis genera, affrictuque calefactum plumas, paleas reſquē alias leues ac minutas, tanquam magnes ferrum, ad ſe trahit & retinet, eamque ob rem Græcorum quidam ἄρπαγα ipſum appellarunt. Præbet multiplicem vſum. eius ramenta in ſuffitus cedunt quibus fœtidus & peſtilens aer corrigatur: eſt enim odoris iucundi. Illinendi vim obtinet, atque ob id potum ſiſtit ſanguinem vndecunque profluentem, & vomitus & alui profluuia & catarrhos. Et quia odorum eſt, cordi amicum eſſe, eiuſque tremori mederi creditur. Cæterum non in Oceano modo, ſed etiam in mari Mediterraneo colligitur, quod tamen ad nos adferri negant, dicentes in eius locum ſubſtitui factitium ex bēzoo, cera candida noua, carie fraxini & arborum muſco, vel ex ſtyrace, ladano, & ramētis xylaloes: ad vtramque vero compoſitionem addi muſcum vel zibetum, atque omnia cū aqua roſacea commiſceri: facile tamen fraudem deprehendi, quod natiuum non tā cito atque factitium aquis molleſcat. Mauri atque Arabes ambram citrinam & caraben appellant.

Ἡλιάθη. herba eſt folio myrti in Themiſcyra regione & Ciliciæ mōtibus maritimis prouenies. Ea ſcribunt quidam cum adipe leonino decocta, addito croco & vino palmeo, perungi ſolitos Magos & Perſarum reges ad conciliandam corporis gratiam, ideoque eandem ἡλιοκαμίδα nominatam fuiſſe.

Ἡλικὸν. genus ψηφίδος, quod & κῶφι μέγα vocatur, ex rebus triginta ſex conſtans. Eius compoſitio habetur apud Paulum libro 7. cap. 22.

Ἡλικία. ætas. Eſt annorum decurſus corporis temperamentum immutans. Ita namque fert naturæ conditio, vt corpus humanum nequeat diu eodem in ſtatu perſeuerare, quod ſit omni genito corpori corruptelæ interituſque connata neceſſitas. Cum enim ita nati ſimus vt in naturæ noſtræ primordiis calidum frigido, humidum ſicco præpolleat, conſtetque nobis ex humida ſubſtantia genituræ origo, quam tamen humidam perpetuo ſeruari conueniens non erat, quod ex ea ſolidæ partes fieri deberent, natura ſtatim in generationis initio ignem terramque copioſius admiſcuit, quæ nō torrerent quidem vrerentue, ſed tamen abunde ſiccarēt. Id quidem in cauſa eſt cur progreſſu temporis temperamētorum mutationes contingant, quæ nō aliud reuera ſunt quam ætates. Ab hoc enim primum cogitur paulumque concreſcit quod in vtero conceptū eſt, mox ſiccius redditum veluti lineamenta quædam & rudimenta cuiuſque membri obtinet: vlterius vero etiam ſicceſcens, non lineamenta rudimentaue modo, ſed etiam exactam vniuſcuiuſque ſpeciem oſtendit: iam vero in lucem editum & magnitudine proficit, & tum ſiccius tum valentius ſeipſo ſemper efficitur, donec ad ſummum incrementum ſit peruentum: tum vero & incrementum omne ſiſtitur, oſſibus nimirum ipſis per ſiccitatem non vltra ſequacibus, & ſanguinis ſpirituſque vaſa ſpiritus ipſius flatu in latum aguntur: cuncta denique membra non ſolum robuſta fiunt, ſed etiam vires ſuas ſummas obtinent. In eo vero quod ſequitur tempore, omnibus iam partibus ſupra iuſtum ſicceſcentibus, non ſolum cuiuſque officium minus probe adminiſtratur, ſed etiam corpus ipſum macilentius graciliuſque quam ante redditur, & poſtea etiam rugoſum euadit. Quo vbi peruentum eſt, ſumma artuum atque viſcerum imbecillitas ſeniumque oritur. Talis quidem in genere eſt totius vitæ decurſus omnes temperamētorum mutationes ætatumque differentias complectens. Hæ autem quamuis niſi annorum ſpatiis certis contingere nō poſſint, ſed eas neceſſario annis metiri definireque oporteat, nō facile tamen eſt id exacte præſtare, certoſque fines ſtatuere, ſed tantum in latitudine quadam. Nam prout calidior, frigidior, humidior aut ſiccior aliquis eſt, etiam celerius aut tardius vel pubeſcit vel ſenex eſt. Earum namque qualitatum temperaturis ætates diſtinguuntur. Itaque vt quatuor ſunt temperamentorum differentiæ, quas homo toto vitæ ſuæ ſpatio ſuſtinet, ita par eſt quatuor ętates eſſe illis reſpōdentes. Primum enim vbi natus eſt homo eum calidum & humidum eſſe conſtat, deinde calidum & ſiccum fieri, poſtea ſiccum & frigidum euadere, tandem vero frigidum humidumque effici, & per eas quatuor tēperies decurrere, perinde atque annum per ſua tempora eandem quoque temperaturam ſortita. Quod enim in anno tempus, id in vita hominis ætas eſt, non eadem modo temperie prædita, ſed humoribus etiam & reliquis plærisque affectionibus. Habent autem & ætates ſua nomina, veluti anni tēpora: quarum prima dicitur ἡ τῶν παίδων, id eſt pueritia, veri admodum ſimilis & abundans ſanguine: quæ tamdiu dicitur, quamdiu corpus calidum & humidum exiſtit. Eam autem medicarum diffinitionum author πρὸ τῶν νέου appellat, id eſt iuuentutem, pueros cum iuuenibus confundens. Secunda autem, ἡ τῶν μειρακίων ἢ ἀκμαζόντων, id eſt, adoleſcentia, ſiue florens & virilis ætas: quæ durat dum calor & ſiccitas exuperant, æſtati ſimilima, in qua, vt in hac quoque,

Definitionum medicarum libri XXIIII - page 177 sur 554

multa bile corpus ſcatet. Tertia, ἡ τῶν ἀκμαζόντων, quos etiam μέσους Græci appellãt, id eſt, decreſcens ſiue inclinans ætas quæ eſt cum frigiditas & ſiccitas corpus occupat, autumno non diſſimilis tum temperie tum humoris melancholici prouentu. Quarta eſt ὁ γῆρας, id eſt, ſenectus, frigida & humida inſtar hyemis, propter abundantis in ea pituitæ copiam. In quo tamen nemo me crimineturſi ſenectutem frigido & humido, non autem ſicco definiui. Ego enim Galenum ſequutus ſum ſic ætates diſtinguẽtem lib. 8. de placitis Hippocrat. & Platon. & in comment. quos ſcripſit in lib. περὶ διαίτης ὑγιεινῆς. Verum aliis aliter ætates diſtinguere placuit, maxime per ſeptimanas, quod eo fere numero natura magnas mutationes efficere conſueuerit. Nec tamen de earum nominibus, vel quo temporis ſpatio circũſcribi debeant ſatis conuenit. Omnes primã ſtatunt πρὸ τῆς παίδων, hoc eſt puerorum: cui duas ſeptimanas tribuunt, videlicet vſque ad decimumquartum annum. Ab eo incipit ἡ ἥβη, id eſt, pubertas, & ſecundum Hippocrat. ſententiam vſque ad annum vigeſimum quintum extenditur, vt annotat Galenus comment. in aphor. 7. libr. 5. quo tamen in tempore πρὸ τῆς μειρακίων ἡλικίας, id eſt adoleſcentiam, contineri idem Galenus author eſt comment. in aphor. 29. libr. 3. ſcribens πρὸ τῶν μειρακίων mediam eſſe inter πρὸ ἥβης καὶ πρὸ ἀκμῆς, id eſt, inter pubertatem & florentem ætatem. Quod ſi verum eſt, pubertas erit ab anno decimoquarto vſque ad annum decimumoctauum, ſpatio videlicet dimidiæ ſeptimanæ: ab anno autem decimooctauo vſque ad vigeſimumquintum adoleſcentia, vt ſcriptum reliquit Galen. comment. in aphor. 9. lib. 5. Itaque pubertatis nomine adoleſcentiam comprehẽdere Hippocrat. videtur. Ab anno autem quinto & vigeſimo ἡ τῶν ἀκμαζόντων καὶ νεανίσκων ἡλικία, id eſt florens & iuuenilis ætas, incipiens, quinta ſeptimana terminatur, id eſt, anno trigeſimo quinto. Ab hoc poſtea ἡ παρακμὴ, id eſt, ætas declinans, incipit, iuuentuti ad ferendos labores multum impar, & ad duas ſequentes ſeptimanas extenditur, vt docet Galen. comment. in aphor. 30. libr. 3. Ea igitur eſt à trigeſimoquinto anno vſque ad quadrageſimumnonum. Inde ſuccedit ſenectus, quam triplicem Galen. eſſe docet extremo quinto libro de ſanitate tuenda: cuius primam partem τῶν ὠμογερόντων appellat, id eſt eorum qui cruda viridique adhuc ſenecta ſunt, propterea quod nondum habent ſenſum ſenectę manifeſtum, ſed adhuc ciuilia negotia obire poſſunt. Nec vero ſola ſenectus trifariam ita diuidi intelligenda eſt, ſed & reliquæ perinde ætates, vt prima pars viridis ſit, deinde adulta, poſtea præceps. Ætatem M. Varro diuiſit in infantiam, pueritiam, adoleſcentiam, iuuentam, ſenectam. Author eſt Aulus Gellius lib. 10. cap. 28. Seruum Tullium Regem, cum cenſus faciendi gratia illas quinque claſſes populi Romani inſtrueret, eam rationẽ ſequutum, vt pueros eſſe exiſtimaret qui minores eſſent annis ſeptemdecim: inde ab anno decimoſeptimo quos idoneos iam eſſe reipubl. arbitraretur, milites ſcripſit, eoſque ad annum quadrageſimumſextum iuniores dixit, ſupraq; eum numerum ſeniores appellauit.

Ἡλιοκαὶς. nomen eſt compoſiti medicamenti aridi, quod vel maximas carnis excreſcẽtias vſque ad penitiora adurit. Habet autem auripigmenti libram vnam, calcis viuæ drachmas duas. Aqua læuigantur per dies caniculæ, deinde ſiccantur.

Ἡλιοκαλλὶς. herba quæ & ἡλιάδη dicta fuit: de qua ſupra.

Ἡλὶς. eſt ſpecies ſquamæ æris, ſic dicta quaſi clauaris. vide χαλκῦ λεπίς.

Ἡλιόπιον. idem quod τὸ ἡλιοτρόπιον maius, ſicut habetur apud Dioſcoridem.

Ἡλιοσφοφον. ſic à quibuſdam dictum eſt τὸ ἡλιοτρόπιον μέγα, hoc eſt, heliotropium maius: vt Dioſcorides ſcribit. Plinius tamen heliostrophion & tricoccon genera facit duo heliotropii.

Ἡλιοτρόπιον. ſolaris herba Celſo dicitur: cuius duo genera, maius & minus, deſcribuntur à Dioſc. in fine libr. 4. Guſtu eſt adſtringenti, cum quadam leuiuſcula amaritudine.

Ἡλίωσις. inſolatio. Eſt corporis in ſole apricatio. Remedii genus eſt veteribus medicis vſurpatum variis modis & ad varios affectus: alii enim vncti, alii nõ vncti, alii decumbentes aut iacentes ſuper multiplici ſtrato, alii ſtantes aut deambulantes ſolis radiis exponebantur: ex quo iſta fere commoda conſequebantur, corporis perſpirationem vberiorem, ſudores, alui adſtrictionem, adipis conſumptionem, tumorum laxorum, maximeque hydropicorum depreſſionem, totius corporis exiccationem, reſpirationem faciliorem, omniſq; ſuperflui humoris abſumptionem. Proinde eo remedio iuuabantur hydropici, iſchiadici, nephritici, paralytici, elephantici, cœliaci, fœminæ hyſtericæ & alba vteri fluxione laborãtes: adhęc cephalalgici, præmiſſa per aluũ vacuatione. Quæ quidem omnia ex Antylli libris Aetius plenius explicauit.

Ἧλος. clauus. Eſt calloſum tuberculum, album, rotũdum, capiti clauorum ſimile. Prouenit toto corpore, ſed pedum plantis digitiſque potiſſimum, naſcitur frequens & in calcaneis, præcipue tamen ex contuſo, quamuis interdum aliter, doloremq;, etiam ſi non alias, tamẽ ingredienti mouet. Sed & in ſummis manuum digitis ſæpiſſime oriri ſolet. Accidit & oculis: ſic autem vocantur calloſa in eorum albo tubercula, vt ait Celſus lib. 7. Aetius agens de ſtaphylomate ſcribit ἧλον in oculo appellari poſtquã ſtaphyloma maximum euaſerit, adeo vt palpebras excedat, & induruerit, cornea tunica vndique colloſa euadente. Cæterum clauus omnis dictus

©BIUM

dictus eſt à figuræ ſimilitudine. Nec vero in homine tantum, ſed olea etiam ἥλως dicitur, ceu quædam ſolis inuſtio qua infeſtatur, quam, vt ſcribit Plinius, quidam fungū malunt appellare, alii patellam, quæ Græcis λοπὰς etiam dicatur.

Ἡμέρα. dies. Duobus modis poteſt intelligi. Vno ſpatium id modo quod eſt à Solis ortu vſque ad occaſum, quo quidem à nocte diſtinguitur. Eſt autē duodecim quidem ſemper horarum ſed inæqualium, prout dies lōgiores ſunt aut breuiores, alioqui ſi in horas æquales diuiſus fuerit, in ipſis tantum æquinoctiis duodecim horarum erit: aliis autem temporibus plurium omnino erit vel etiam pauciorum. Altero vero totum id tēporis ſpatium dicitur, quod eſt ab vno Solis ortu vſque ad alterum proxime ſequentem. Is vero etiam noctem ſimul comprehendit, eumque à ſe intelligi plærique in locis Galenus profeſſus eſt. Eſt autem horarum viginti quatuor æquinoctialium. Hic quandā cum toto anno ſimilitudinem habere dicitur, in quatuor partes ſimiliter diuiſus. Tempus namque matutinum humidū calidumque perhibetur, perinde atque ver, vt ex Antyllo Oribaſius ſcripto prodidit: meridies æſtati comparatur: pars quæ ad occaſum ſpectat, autumno, vt & noctis prima pars, quæque circa veſperam eſt, occaſui ſimilis: medię autem noctis tempus, hyemi. Eo namque tempore, quemadmodū & per hyemem, Sol plurimum abeſt à nobis. Quamobrem vtroque tempore corporum perſpiratio æque intercipitur, & fluxiones doloreſque maxime recurrunt & vrgent. Vltima vero noctis pars ad aurorā ſpectans, propterea quod matutino tempori propinqua eſt, eiuſdem cum eo particeps eſt temperamenti.

Ἡμέρα κρίσιμος. vide κρίσιμος ἡμέρα.

Ἡμερὶς. quercus placida. Roboris genus eſt, tranco neque erecto, neque leui, neque excelſo, ſed caudice in orbem comoſo, cōtorto, ſinuoſoq;.

Ἡμεροκαλλὶς. herba eſt folio & caule lilio ſimilibus, herbacei coloris vt porrum. flores in caule per ſingulos exortus, terni aut quaterni erumpunt, lilii diuiſura, quoties dehiſcere cœperunt. colore perquam pallido. radix magna eſt atque bulboſa. Leuiter digerentem facultatem habet, & cum hoc repulſorium quiddam. noſtri lilium agreſte, vel lilium marinum nominant.

Ἡμίδραχμον. pondus duarum drachmarū: vide δραχμή.

Ἡμέκτον. τὸ ἥμισυ ἕ ἑκτέως. hoc eſt, mēſura chœnicas quatuor capiens. Pars eſt duodecima medimni Attici.

Ἡμικεφάλιος. faſciæ nomen ad dorſi & pectoris deligationem. refertur à Galeno libro de faſciis ſub nomine Apollonii iunioris.

Ἡμικρανία. hemicrania. Eſt morbus mediæ partis capitis ſummo cum dolore: hic modo dextram, modo ſiniſtram partem occupat, & ad futuram vſque protenditur. Ea enim dolorum interſtitium eſt. Per circuitus plęrunque reuertitur, vel quotidianos, vel tertianos, ac quibuſdam extra caluariam, quibuſdam in profundo capitis, plurimis circa temporum muſculos, vel altius etiam conſiſtit. Dolores autem aliquando tam ſunt vehementes, vt ne manum quidem ferant, affecto ſcilicet pericranio & cute non expertę morbi. Cauſa doloris tanti eſt vaporū, aut humorum, aut vtrorumque, vel multorum, vel calidorum, vel frigidorum, vel acrium ſalſorumque influxus ſiue per venas, ſiue per arterias. Affluūt autem hi vel quod à cerebro eiuſque membranis foras pellantur tanquam redundantes aut vitioſi, vel quod à ſubiectis partibus ſurſum mittantur. Ac vapores quidem tenſiuis doloribus afficiunt: bilioſa excrementa mordaces inducunt: plenitudo grauitatis ſenſum adfert: rubor & calor calidos humores ſignificant.

Ἡμικρανικὰ φάρμακα. dicuntur medicamenta topica, curandis hemicraniis conuenientia. Ea non ſunt vnius generis: alia enim magis, alia minus calida ſunt: omnia tamen calida eſſe oportet, multum quidem, vbi non eſt multus calor, moderatius vero, ſi multa caliditas in dolore percipitur: tunc enim ad reprimendum caloris, exceſſum, calidis pharmacis aliquid refrigerans miſcendum eſt. Omnia etiam aliquid habere oportet quod firmitatem & robur addat, quod adſtringentem ſcilicet habeat facultatem. Porro eorum materia plurima eſt apud Galen. lib. 2. τῶν κατὰ τόπους.

Ἡμιμόριον. τὸ ἥμισυ τῆς δραχμῆς. dimidia drachma, apud Hippoc. vt interpretatur Erotian.

Ἡμίξεστον. idem quod ἡ κοτύλη. propterea quod ξέστης capit duas κοτύλας. vide κοτύλη.

Ἡμιοβόλιον ἤ

Ἡμίοβολον. pondus eſt dimidii oboli, ſiue duodecima pars drachmæ. drachma enim ſex obolos habet. Frequentius occurrit ἡμιωβόλιον.

Ἡμίονιον. herba quæ & ἄσπλιον & σκολοπένδριον appellatur.

Ἡμιονίτις. herba quam σπλήνιον plærique vocant, alii πύκριον, alii etiam ἡμιόνιον.

Ἡμίοσον. ἥμισυ. dimidium, apud Hippocr.

Ἡμιπληγία ἤ

Ἡμιπληξία. dicitur paralyſis dimidii fere corporis, quæ apoplexiæ ſuccedit. Eadem videri poteſt cum παραπληγία ſiue παραπληξία, de quibus vide ſuis locis.

Ἡμίπονος. deligaturæ nomen apud Hippocrat. vt annotauit Erotianus.

Ἡμιτεταῖος πυρετός. ſemitertiana febris. Eſt febris continua, ex quotidiana & tertiana febre, quarum vna continua, altera intermittens ſit, confuſis genita & cum horrore inuadens. Continuam quidem eſſe Galenus ex Hippocrate docet, atque in eo Archige-

Definitionum medicarum libri XXIIII - page 179 sur 554

©BIUM

nem & Agathinum reprehendit, quorum ille ſemitertianam in febrium intermittentium numero poſuit, hic vero in eodem genere cum tertiana locauit, & ſola acceſſionis vehementia ab ea differre exiſtimauit. In eodem errore eſt & Celſus lib. 3. cap. 3. Nec tamen ex eo continuarum genere eſt, in quibus humor intra venas maiores putret, & vna tantum à principio ad finē vſq; acceſſio perſeuerat, ſed vt vel ex ipſo nomine ſemitertianæ intelligi poteſt, reduplicationes habet tertio quoque die, non quales quidem habet tertiana, ſed dimidia ex parte ſimiles. Nam tertianæ confuſa quotidiana, acceſſionis tertianæ verum typum neceſſario immutat. Cum autem quatuor modis hæ febres miſceri poſſint, vel ambæ intermittentes, vel ambæ continuæ, vel vna earum intermittens, altera continua, ambarum intermittentium miſtio quia & febrem omnino parit intermittentem, non poteſt ſemitertianam, quam continuam eſſe oportet, gignere: ambę continuæ, continuam quidem efficiunt, ſed ſine horrore (quo tamen Hippocrates hemitritæon maxime definiuit) quod omnis febris continua nullum per ſe rigorem vel horrorem parit. Itaque alteram earum intermittere, alteram continuam eſſe oportet. Nec vero intereſt vtra continua ſit: ut intermittens. Vtroque enim modo & continuitatem ſeruabit, & miſta ſimul bile & pituita cum horrore prehendet. Sed accidit multo frequentius vt quotidiana continua & tertiana intermittens febrem hanc conſtituant quam cōtra: eo quod facilius ſit quotidianam fieri continuam quam tertianam, cuius etiam exquiſitæ acceſſiones longiores eſſe ſoleāt quam tertianæ. Horror autem non quotidie, ſed alternis tantum diebus inuadere debet, quibus ſcilicet tertianæ & quotidianæ acceſſiones ſimul concurrunt & confunduntur. diebus autem aliis mediis & paribus refrigeratio ſola incidit, quam febris quotidiana proprie accerſit. Ab eo horrore Hippocrates hemitritæon horridā febrem (Græce φρικώδη πυρετὸν) appellauit. Itaq; cum eiuſmodi febrium miſtio ſemitertianam pariat, duoque ſint omnino modi quibus miſceri ſecum poſſint, duę pariter erunt hemitritæi differentiæ. Nam ſi æquales ſint vtriuſque febris vires, nec bilis pituitæ, aut cōtra pituita bili prævaleat, hemitritęus fiet exquiſitus, qui non aliud eſt, quam æqualis earum febrium cōpoſitio, per quam æqualis quoque humorum pugna euadit. Sic enim & bilis celeritatem cohibet pituita, ac rurſus pituitæ tarditatem atque hebetudinē excitat bilis. Cumque proprium ſit tertianę febris rigorem mouere, quotidianę vero refrigerationem, miſta ex vtraque æqualiter febris horrorem neceſſario afferet, rem quidem rigore minorem, maiorem autem refrigeratione, tantoque hac ipſa maiorem, quantum à rigore magnitudine ſuperatur. Vt enim extremi humores æqualiter confuſi ſunt, ſic horror pariter medius inter rigorem & refrigerationem naſcetur. Quare nō temere febris hæc hemitritæos, hoc eſt, ſemitertiana, dicta eſt. Nam ex quotidiana continua & tertiana intermittente tota eius natura cōfuſa, dimidiam partem vtramque ex iis febribus retinet, non rigoris modo & refrigerationis, ſed etiam reliquorum vtriuſque febris ſymptomatum. Sin autem magnitudine vehementiaque impares febres ſunt quæ hemitritęon gignunt, nō iam exquiſitus erit, ſed ei magis affinis quæ in miſtione præpollebit, ideoque & propria eius febris ſymptomata in ipſa miſtione magis erunt cōſpicua. Nec vero ſatis eſt febres eas miſtas complicataſque eſſe, ſed ita confuſas eſſe oportet, vt vtriuſque acceſſio eodem tēpore inuadat. Id quod & perpetuum eſſe poteſt, acceſſionibus eundem ſemper ordinem ſeruantibus, & poteſt non eſſe perpetuum, ſed ſemel tantum aut bis terue in earū febrium complexu cōtingere pro acceſſionum acceleratione vel retardatione. Quo quidem caſu non tota ea febrium complexio hemitritæus erit, ſed eius modo acceſſiones illæ hemitritææ vocabuntur quæ ſimul concurrent, eademque hora inuadent. Vide φρικώδης πύρετὸς.

Η' μηνίδιον. lintei craſſioris pars, apud Hippocratem.

Η' μωβόλιον. pondus dimidii oboli, ſiue duodecima pars drachmæ. Sunt enim ſex in drachma oboli.

Η' ναγ. κόψαγ. hoc eſt, cædere vel tundere: & νενίων. κεκομμένων, apud Hippocratem, vt tradit Gal. ὀνίτ γλώσσαις.

Η' νυστρον. eſt ventris ſinus in quadrupedibus abomaſum dicitur. Hic venter eſt magnitudine amplior omaſo, quod ἐχῖνον vocant, forma oblongior, cācellis intus & cruſtis multis, magnis & leuibus inornatus. Ab eo proxime inteſtinum ſequitur.

Η' οἰας. πας ωρθίας matutinas horas, apud Hippocratem.

Η' παρ. iecur. Eſt viſcus natura primum, facultatis naturalis ſedes & principium. Nam cum corpus humanum tribus principiis gubernetur, hepar omnium quaſi quoddam fundamentum exiſtit, ſine quo alia eſſe non poſſunt, cum tamen ipſum ſine aliis initio conſiſtat. Eſt enim ſedes animæ vegetabilis, qua primum animal præditum eſſe neceſſe eſt in modum plantarum, ſicut Gal. lib. de formatione demonſtrauit. Oritur autem affuſo ſanguine craſſiore & concreſcente fere ſexta die à concepto ſemine. Itaque non modo ſanguinis ſubſtantiæ ſimile eſt, ſed eius etiam qualitates retinet: calidū enim humidumque eſt. Vt autem ex ſanguine gignitur, ſic & gignendi ſanguinis vim poſſidet, quod inſitum ſit vnicuique parti cuiuſmodi ipſa eſt, tale quid etiam creare. Ea namque naturali propenſione iecur chylū quem intra ſe recepit, in ſanguinē

conuertit:

©BIUM

conuertit: non eum quidem tantum quo ſe ipſum alat, ſed qui etiam alendo vniuerſo corpori vtilis ſit & plane neceſſarius. Talis autem bonus ſanguis & vitio carens fuerit: quem vt efficiat, neceſſe eſt inſitas eſſe iecinori quatuor facultates, vnam materiæ eius attractricem ex qua ſanguis generetur, alteram eiuſdem retentricem, tertiam vero cõcoctricem, tum demum abſoluta cõcoctione, eorum expultricem quæ tanquam aliena concoctionem adipiſci non potuere. His quatuor facultatibus primo & per ſe iecur præditum eſt, tanquam naturalium operum principium, quæ in ſolido eius corpore ſedem habent, atq; ab eo vim omnem accipiunt. Eas functiones cum per ſe exerceat, ſpiritu tamẽ, quem per ſe ipſum gignit, caloreque tanquam inſtrumentis vtitur, ſicut ἐνορμωῦσι explicantes diximus, ex quibus non modo perficit hæc opera, ſed eandem quoque facultatem reliquis omnibus corporis partibus impertit. Quæcunque enim nutriuntur & augentur, iiſdem præditas eſſe oportet facultatibus quas à iecinore tanquam à fonte hauriunt. Itaque cum iecur venarum & nutritionis principium ſit, eſt & concupiſcibilis facultatis, quæ nobis non cum brutis modo, verum etiam cum plantis communis eſt. Proindeque iecinoris facultatem plantæ quodammodo ſimilem dicit Galen. lib. de plac. Hippocrat. & Plat. Ipſum enim iecur plantæ, venæ autem meſaraicæ radicibus reſpondent. Omnes autem in vnã conueniunt, quę vena porta dicitur, à quã & ortum habent, chylum ab inteſtinis deferentes. Inſeritur autem ea vena in partem cauam iecinoris, quam & ſimam nuncupãt: inde chylus in partem gibbam ſiue conuexam peruenit, in qua propria iecinoris caro reſidet (eam παρέγχυμα Eraſiſtratus appellaſſe traditur) quæ primum eſt ſanguinis generandi principium. Ibi autem ſanguis genitus in aliam maximam venam, quam cauam vocant, recipitur, ex iiſdem ſedibus prodeuntem & ſubiectam venam portam ſuo orificio prope oſculantem, quæ eum in omnes corporis partes vehat. Quod vt fieret commodius, natura iecur fere medium collocauit: ſiquidem ſima parte ventriculo incumbit, gibba vero ſeptum tranſuerſum attingit. Eſt autem iecur lobis nunc nullis, nunc duobus aut tribus, nunc quatuor, etiã quinq; Hippocrati præditum, nobis plurimum quatuor, magnis duobus & paruis totidem, in carne ſua cõtinentibus vim ſanguinis effectricem. Cęterum ſanguis quem iecur facit, multis de cauſis craſſus eſt, & ad obſtructiones facilis. quare ad eas vitandas natura ſimę eius parti, quod in ea craſſior ſit magiſque feculentus, arterias inſeruit quæ inſiti caloris ſymmetriam in toto viſcere conſeruarent: nullas autem gibbæ dedit, quod ex diaphragmatis vicinia motus illi eſſet continuus. Ambit autem totum viſcus membrana neruulo prædita, qui propago eſt nerui à ſexta coniugatione venientis.

Η πατικὴ δυσεντερία. ſic dicitur vnum dyſenteriæ genus, quo aquoſus ſanguis excernitur, ei aquæ perſimilis in qua caro recens cæſa lota ſit. Prouenit à retentrice vel alteratrice iecinoris facultate imbecilla. vide δυσεντερία.

Η παθικὴ. Generaliter quidem dici poſſunt omnes qui ex iecinore quouis modo affecto laborant: nunquam tamen tam late eius vocis ſignificationem medici extenderunt, ſed veteres quidem ſic appellarunt eos qui propter iecinoris inflammationem febricitarent, vt & pleuriticos & peripneumonicos qui lateris aut pulmonis phlegmone vexãtur. Recentiores vero non ita, ſed ſi tumor aliquis in hepate eſt, hepatis inflammationem, vel abſceſſum, vel ſcirrhum, vel aliter morbum ipſum appellant, non autem hepaticam affectionem: cum vero citra manifeſtum aliquod iecinoris malum imbecillitas ſola acciderit, tũc ægrum hepaticum appellant. Hanc ergo imbecillitatem ex qua hepatici dicuntur, ſola intemperies prouocat, eaque omnis generis, calida, frigida, humida, ſicca, propter quam facultas eius alteratrix ad tantam imbecillitatem peruenit, vt quæ prius ex proba temperie ſanguinem probum gignebat, tunc ab ea deficiens ſanguinem crudum & ſemicoctum reponat, & aquæ modo liquidum in qua recens mactatæ carnes ablutæ fuerint. Is propter facultatis etiam retentricis debilitatem è iecinore excidit & per inteſtina excernitur, eamque dyſenteriæ ſpeciem facit quam proprie πατικὴν appellant. Singulæ autem intemperies ſua habent ſymptomata, calida quidem inges cibi faſtidium, ſitim vehementem, febrim inſignem & vitioſorum humorum vomitum: frigida vero omnia contraria. Commune vero omnium eſt, ſanguinis aquoſi & ſemicõcti excretio, ne quis putet à calida intemperie ſuperaſſari humores & reddi non modo nigriores fęciquę ſimiles, ſed etiam craſſiores. Id enim verum quidem eſt iecinori contingere cum ſola intemperie calida citra imbecillitatem laborat, cumque morbus nondum iecinoris ſubſtantiam affecit: verum hepatica hæc affectio, non ad ſolam intemperiem, ſed ad iecinoris ſubſtantiam pertinet, quæ propter intemperiem quamcunque longo iam tempore contractam imbecillitatem contraxerit: ſanguinem enim & humores ſuperaſſare, intemperati quidem, caloris exceſſu, ſed nondum prorſus imbecilli iecinoris eſt.

Η πατίδος φλέψ. iecoraria vena. Sic dici ab Hippocrate venam cauam Gal. annotauit lib. de format. fœtus, & comment. in lib. de nat. hominis. vide φλέψ.

πατίδες. ſic à quibuſdam dici τὰ ἡπατίδεια, Dioſcorides author eſt.

Η πάθος πυρετὸς. Epiala febris. Species eſt febris quotidianæ continuæ. Inter continuas qui-

Definitionum medicarum libri XXIIII - page 181 sur 554

©BIUM

dem eam recenſet Gal. comment. 1. libr. 6. ἡμιτριταίων. De genere autem quotidianarum eſſe, non poteſt eſſe obſcurum, quod à pituita vitrea & acida oriatur. Nam vbi ea moderate, aut potius dimidio ſui putret, febrim excitat epialam. in ea autem quæuis pars corporis, eodem tempore, totaque febris conſtitutione febrim & rigorem ſentit: febrim quidem à portione vitreæ pituitæ incenſa & putrente, frigus vero à reliqua eius parte non putrente nec incenſa, ſed frigida manente. Siquidem non putris pituitæ pars per omnes venas vel vniuerſum corpus diſperſa rigorem concitat: quæ vero iam putruit, febrem accendit, non aliter quam ſi pituita vitrea & bilis flaua ſimul abundarent & per partes ſentientes mouerentur. frigoris ergo caloriſque ſenſus in epiala febre eodem tempore, eademq; parte contingit, eoque à lipyriis & reliquis febribus differt, in quibus vel interna vruntur, cum extima frigeant, vel ardor ſummus in viſceribus eſt, cum extremæ partes algeant. Nam quod in his maioribus portionibus accidit, hoc in epialis cõtingit exiguis portionibus, eoque vniuerſum corpus pariter ambo perſentiſcit. Huiuſmodi febris genus Græci medici ἡπίδιον proprie dixerunt: putauitque Archigenes nulli vnquam alteri rei id nomen accommodatum fuiſſe. Verumtamen & Attici, vt Galenus & Heſychius ſcripſerunt, ita vocarunt τὸ πρὸ τοῦ πυρετοῦ ῥῖγος, hoc eſt, rigorem qui febrem antecedit: eoque nomine καὶ τοὺς ψυχροὺς nuncupabantur. vt non ſit quærenda alia ratio huius nominis, quam quod hæc febris perpetuo frigida ſit. Quidam tamen aiunt ſic vocatam hanc febrem ἀπὸ τοῦ ἠπίου καὶ ἀλύπου: quod mare in ſumma etiam tranquillitate perpetuò agitetur. vel ἀπὸ τοῦ ἠπίως ἀλεαίνειν, quod molliter & moderate incaleſcat.

Ἡ πιδώδης πυρετός. ὁ μετὰ φρίκης καὶ ῥίγους γινόμενος: hoc eſt, febris quæ cum horrore & rigore inuadit: apud Hippocrat. vt annotauit Erotianus.

Ἡ ἡρακλεία νόσος. Herculeus morbus. ſic dicta eſt ab Hippocrate & veteribus ἡ ὀδυνηφία, non quod Hercules, vt ait Galen. eo morbo laborarit, ſed vt eo nomine ipſius magnitudinem καὶ τὸ δυσκαθαιρέτου, hoc eſt, eius vim indomitam atque inſuperabilem, deſignarent. Ariſtot. tamen problematum ſectione 30. ſcripſit Herculem reuera eo morbo laboraſſe. Sunt autem qui eo nomine apud Hippocratem τὸν μανίαν interpretentur, quod eo morbi genere Hercules è priſcis Heroibus ſolus laboraſſe dicatur. Aretæus etiam elephantiaſim Herculeum morbum dictam fuiſſe à veteribus prodidit, quod vehemens magnaque ſit, & nullo remedio ſuperari poſſit.

Ἡ ἑρπὶς. ſic dicta fuit à plærisque ἡ ἕλξις: & à quibuſdam ἡ σιδηρῖτις, vt habetur apud Dioſcoridem.

Ἡ ἑρπυλλος. ſic dicitur à quibuſdam τὸ ἀγριόσυκον, vt habetur apud Dioſcoridem. Fortaſſe ab Heraclea Ponti ciuitate, in qua, totoque eius agro, ambrotonum plurimum atque probatiſſimum naſcitur.

Ἡ ἐρυλλειος λίθος. lapis qui & μαγνῆτις dicitur.

Ἡ ἐρυλλέους ξηρὸν. medicamenti nomen ſiccantis, & carnem quæ ſupercreſcit exedentis. recipit autem ſquamæ æris, miſyos, chalcitidis vſtæ, atramenti ſutorii, aluminis ſciſſi æquas portiones, vt refert Aetius.

Ἡ ἐρυσῆς. nomen collyrii fiſtularis, & quod ægilopas radicitus tollere dicitur. Deſcriptio eius habetur apud Actium libri 14. capite 55.

Ἡ ἐρύθεμον. eſt genus anthemidis ad calculos efficaciſſimum. florem habet purpureum: cuius amplitudo maiuſcula eſt.

Ἡ ἐρυχίωκεν. tenuibus & multis venulis inſtar telæ aranearum implicauit, apud Hippocratem.

Ἡ ῥῶσον. ἐβοήθησεν, apud Hippocratem, vt annotauit Erotianus: hoc eſt, profuit & auxilium tulit.

Ἡ ῥμάσθαι. ἐρηρεῖσθαι ἢ ἁρμόσθαι ἢ στηρίχθαι. firmatum innixumque eſſe vel aptatũ, apud Hippocrat. ſic dicitur ἀπὸ τῶν ἑρμάτων, τουτέστι τῶν ἐρεισμῶν: quo nomine Homerus vſus eſt Iliad. β', ὕπαὶ δ' ἄρεον ἕρματα νηῶν.

Ἡ ῥμαλισμένη. firmata, ſubnixa. Dicitur ἀπὸ τοῦ ἑρμαπίζεσθαι, quod & ἑρμάζεσθαι.

Ἡ ερῶν. ſenecio, herba eſt cauliculo cubitali, ſubrubro, foliis continuis, per extremitates erucæ modo diuiſis, ſed minoribus multo. luteis floribus, qui celeriter diſſecti vaneſcunt in pappos. Nomen ſibi vendicauit, quod flores capillorum ritu caneſcant. radice ſuperuacua. Naſcitur maxime in maceriis & circum oppida. Facultatem miſtam habet refrigerandi & modice digerendi.

Ἡ ερυθρὸν. dictum fuiſſe à quibuſdam eo nomine τὸ περιστερεῶνα, habetur apud Dioſcor.

Ἡ ῥύγη ἢ

Ἡ ῥύγιον. herba eſt aculeis prędita, cui folia lata, & extremo ambitu aſpera, guſtu aromatica. Cum autem eryngium adoleuit, complures in eo ramulorum ſtriæ rubent, in quorum ſummitatibus globoſa capitula, durarum & acutiſſimarum ſpinarum ambitu ſtellatim circumuallantur. quorũ color alias viridis, alias albus, interdum cæruleus inuenitur. Radix oblonga, lata, foris nigra, interne cãdida, pollicis craſſitudine, odorata: vulgus centum capita appellat. Calfacit modicam, ſed valde ſiccat. Meminit eryngii cuiuſdam montani Aetius libr. 6. cap. 16. cui folia, inquit, anguſta & minora, flores autem aurei & oculis ſimiles.

ἠρύγιον etiam à quibuſdam dictam eſſe aloen, author eſt Dioſcorides, forte à ſpinis quæ ſunt vtrique communes. In reliquis enim nullam prorſus ſimilitudinem habent.

Ἡ σας. ἠθήσας, apud Hippocratem, teſte Galeno: id eſt Qui percolauit.

Ἡ συχὴ. quies. ocium. Eſt ceſſatio à motu. Ergo cum

Definitionum medicarum libri XXIIII - page 182 sur 554

©BLUM

go cum corpus aliquod ab ijs sub quibus ante fuit in nullo immutatur, quiescere dicitur: vt si in aliquo ab ijs recedit, secundum illud id moueri. Itaque cum multis modis corpus à statu in quo erat recedere possit, multisque modis moueri dicatur, totidem modis dicetur quiescere, vbi moueri desierit: neque enim quies aliud est quam motus priuatio. Quare vt contrarium contrario, ita quies motui semper succedit, cuiuscunque generis motus ille sit qui præcesserit. Itaque cum omnis motus apud medicos genere duplex sit, in qualitate & loco, vel ex ijs duobus compositus, patet quietem quoque geminam esse, & sicut omnibus ijs motibus communis est prioris status immutatio, ita è diuerso quietibus prioris status conseruationem. Cumque natura certa quadam contrariorum moderatione vitam nostram contineri voluerit, patet etiam quietem omnium quæ in nobis mouentur, esse communem. Proinde factum est vt somnus (qui non est aliud quam facultatis animalis quies) vigilijs interponeretur, interque vehementes corporis motus atque exercitationes, mediam quietem interuenire oporteat. Neque enim parua eius vis est in tuenda valetudine, vt quæ spiritus instaurando, calorem natiuum augendo & lassitudinem tollendo vitam retineat. Sed cum ea inter causas salubres censeatur, quarum recto vsu bene nobis est, deprauato autem male, modus quoque in ea non minus quam in omni motu tenendus est. Quies enim tum quę infra modum est, tum quæ eum excedit, mala est. Ex quo patet omnem quietem in relatione dici ad suum motum, vt quantus is fuerit, tantam quoque illam esse conueniat. Quiete namque parciore refici corpus nequit, immodica vero nimio redundat humore, vel etiam (quod fieri posse Galenus comment. 3. in lib. 7. τῶν ἐπιδημ. annotauit) interdum contabescit. Quorum quidem vtrumque non propria vi & natura quietis, sed ex accidenti contingit. Quies enim nihil reuera est, vti nec tenebræ, nec cæcitas, nec silentium, sed mera priuatio. Quamobrem nulla eius actio per se esse potest, sed ex accidenti tantum, quod vel incommoda nimiæ exercitationis quiete & remissione tẽpestiua declinentur, vel abundanti ocio exercitationis commodis priuemur & tandem torpeamus. Itaque quies ex accidenti refrigerat & humectat, corpus replet excrementis, neruos debilitat, effœminat, omniumque partium actiones deteriores reddit. Quanquam autem quies ex eorum genere videatur esse quæ in nostra potestate posita sunt, attamen ita comparatum est à natura, vt inter duos motus contrarios eam mediam interponi necesse sit, quod non ferat contrariorum ratio, vt secum vniri continuarique possint. Nam prius contrarium motum natura ordiri non potest, quam priorem sedauerit: atqui sedare, subsistere est & quiescere. Exprimit ergo necessitas quoddam esse tempus inter duos contrarios motus quo quies agatur. Id quod in pulsu (qui cordis & arteriarum motus est) liquido obseruatur duobus motibus inter se contrarijs constante, quorum vterque quietem suam habet. Cum enim facta arteriæ dilatatione facultas pulsifica non possit eam comprimere nisi à dilatando cessauerit, nec similiter absoluta arteriæ contractione eam denuo explicare, nisi contrahendi finem fecerit, constat geminam esse in singulis pulsibus quietem, vnam post peractam diastolen quæ externa siue supera, alteram post systolen, quæ interna quies siue inferior appellatur. Earum vtraque pars pulsus à medicis censetur, non proprie quidem & per se vt diastole atque systole, qui vere motus sunt, sed per accidens potius, quod reuera nihil sint, sed cessatio tantum priuatioque motus. Conferunt tamen & illæ plurimum tum ad pulsuum cognitionem, tum ad præsagiendum ex pulsibus, sicut postea in explicatione τοῦ σφυγμοῦ dicemus.

Ἦτρον. pars ventris ab vmbilico ad pubem vsque, ὑπογάστριον. Gaza apud Aristot. sumen siue abdomen interpretatur.

Ἡφαιστίας. emplastri nomen ad inducendam cicatricem optimi. Parabatur ex testa ea maxime quæ in fornacibus vsta esset, eo quod desiccandi abstergendiq; vim maiorem haberet.

Ἠών. sic dicitur totus oculorum ambitus.

Definitionum medicarum libri XXIIII - page 183 sur 554

©BIUM

IO. GORRAEI PARISIENSIS DEFINITIONVM MEDICARVM

TO Θ.

Ἄϊς. eſt ceratum quo faciei rubor conciliatur, quod cõſtat croci, erythrodani radicis, fuci, thuris, myrrhę, ſingulorũ drachmis 11. Quæ omnia adipe vitulino & maſtichino oleo excipiũntur. author Paulus libro 3. cap. 25.

Eſt & δεσμὸς vinculi genus quod capiti adhibetur, vbi ſummum caput & quod inter ipſum frontemque eſt vincire cõuenit. Cuius generis tres differentias recenſet Galen. lib. de faſciis. Nec vero dubium eſt ſic ab elegantia appellari, quod vel Thaidem deçeant.

Θαλασσηρὸν. eſt collyrium Hermophili accommodum ſuffuſionibus & hebetudini viſus. Deſcriptio eius habetur apud Galenũ, Aetiũ & Paulum in hunc modũ: Cadmiæ drach. xvi. æruginis drach. iiii. atramenti Indici drach. xvi. piperis albi drach. viii. liquoris Medici drach. iiii. opobalſami drach. iiii. gummi drach. xi. vel xii. aqua adijcitur, qua pro diuerſis affectibus varie temperatur. facit ad omnem viſus hebetudinem & incipientes ſuffuſiones, habetque odorem quam gratiſſimum.

Θαλασσία. dicitur à quibuſdam τὸ ἀνυδρόστακτος, vt habetur apud Dioſcor.

Θαλασσίτης οἶνος, ſiue θαλάττιος, ſiue πεθαλασσωμένος. eſt vinum mari miſtum, ſiue cui aqua marina addita eſt. Cuius miſcendi rationem Dioſcorides variam fuiſſe ſcribit libr. 5. & Columella libr. 12. cap. 25. latius explicat. Ex quo facile apparet vinum marinum fieri non modo affuſa maris aqua, ſed etiam muria, vt in mediterraneis regionibus, quo nõ eſt facilis aquæ marinæ inuectio. Quod poſtremum vini conditi genus ſi quis non marinum, ſed ſalſum appellari malit, parum quidem arbitror intereſſe. Equidem mihi videtur vtrumque & ſalſum & marinum vinum dici poſſe. Certe Celſus ſemper vinum ſalſum, nunquã marinum nominat: id quod ex duobus maxime locis intelligi poteſt: primum ex libr. 3. in morbi regii curatione, deinde ex cap. 6. lib. 1. vbi negat inter ſolutæ aluũ remedia ſalſum homini bibendum vinum. His enim in locis manifeſte per ſalſum vinum marinum intellexit, vt qui eaſdem vires ſalſo tribuat quas Dioſcorides marino. Nec eſt qui aliquam inter ea differentiam apud veteres annotarit. Græcorum inuentum fuiſſe conſtat. Sic enim non fortia quidem & nobilia vina, ſed imbecilla, vt ait Galen. libr. 12. meth. med. condiebant, ſiue vt gratiam illis conciliarent, ſiue vt illis præcox vetuſtas accerſeretur. Cæterum vini ſalſi ſeptẽ genera Plinius enumerat, biæum quod fit ſiccatis in ſole vuis & affuſa aqua marinã largiore: leucochroũ quod fit eodẽ viño in album muſtum translato. quæ quidem duo vini geneta ſunt Græcis propria. In aliis autem gentibus ſimili modo factum vinum πεθαλασσωμένον dicit appellari. Quartum genus thalaſſiten vocat, vaſis muſti deiectis in mare, quo præcox fiat vetuſtas. Ex quo loco manifeſtum eſt quam differentiam ponat inter πεθαλασσωμένον & θαλασσίτην οἶνον. Quintum eſt Coum, cuius etiam concinnandi rationem Conſtantinus Cęſar explicat Agriculturę lib. 8. cap. 23. Poſtea Rhodium Coo ſimile: vltimum Photineum ſalſius Coo. Omnia autem eiuſmodi vina aluum ſubducunt & ſtomacho aduerſantur authore Gal. lib. 12. meth. quo loco recenſet vina quæ ſtomachum roborant & digeſtionem alimenti in corpus iuuant.

Θαλασσόμελι. eſt compoſitio quædam conſtans æquis portionibus maris, mellis & aquæ pluuiæ defecatis, & in picato vaſe per canis æſtum inſolatis. Sunt autem qui decoctæ maris aquæ partibus duabus vnam mellis adijciunt, & vaſe condunt. Vtrumque vim habet purgatoriam, ſed hoc multo imbecilliorem.

Θαλερὸν. θερμὸν ὡς ἀπὸ ἡλίου. hoc eſt calidum ceu à ſole, apud Hippocrat. dicitur ἀπὸ τῶ θέρεσθαι, inquit Galen. ἐν παῖς γλώσσαις. Alii tamen interpretantur quaſi θάλλον, id eſt germinans, vt annotat idem Gal. libr. 1. Prorrhet. comment. 3. Vide infra θολερὸν.

Θάλικτρον. herba eſt cuius folia coriandri ſimilia ſunt, cauliculus rutæ craſſitudine, in quo ſumma folia conſiſtunt. Naſcitur maxime in campeſtribus. Omnia fere paria habet cum ea herba quam nunc argentinam appellant.

Θαλλία ſiue

Θαλλὸς. dicitur germen omne, ſed præcipuè & κατ' ἐξοχὴν oliuæ: vt apud Paulum libro 3. cap. 66. ἀφέψημα σιδίων, ῥόδων, θαλλίας, χυμαρέως. Sunt autem in olea ſummi ramorũ coliculi teneriores, nec à foliis ſua mollitie magnopere diuerſi. Attamen Feſtus θαλλίαν cepæ folliculum priuatim intellexit.

Θάλπιδη. ſic dicta fuit à quibuſdam ἡ ἴελις, ſicut habetur apud Dioſcoridem, vbi quidam codices habent θαλπίδη.

Θάνατος. mors, eſt copulæ animi & corporis diſſolutio. Oppoſita eſt vitæ, quæ cum calore natiuo contineatur, ſicut ante diximus, eiuſdem priuatione mors recte definiri videtur, ſicut fecit Ariſtoteles, mortem dicens eſſe caloris

©BIUM

caloris extinctionem. Siquidem calori illi quo vita conſtat, cum elementaris nõ ſit, ſed plane diuinus & cœleſtis, nullum frigus opponitur, ſed ipſa tantum caloris priuatio, quemadmodum luci tenebræ, viſioni cæcitas, & motui quies.

Θανατῶδες. lethale. Dicitur ab Hippocrate tum de ijs quæ neceſſario mortem afferunt, tum de ijs quæ magna ex parte.

Θαυμαστὸς. ſic à quibuſdam ἡ ἴεις dicta eſt, quod magna florum varietate, ſicut arcus quidam cœleſtis, ſui admirationem præbeat.

Θαψία. planta eſt in Thapſo primum inuenta, tota natura ferulæ ſimilis, cuius radix & inciſa lacte manat, & contuſa ſucco vehementer acri, calido, humido qui eodem cum ſua planta nomine θαψία vocatur. Romani ferulaginem & ferulam ſylueſtrem nuncupant.

Θάψος. thapſus. herba eſt, quam Romanos herbam robiam appellare, & aureo colore ſplẽdere Paulus ſcribit lib. 3. cap. 2. Eadem eſſe videtur cum ea quæ apud Theocritum poetam legitur tingendis lanis vtilis. An vero eadem ſit cum thapſia, non conſtat.

Θεῖον. ſulfur. Eſt ſuccus terræ pinguis & purior, vi caloris ex ipſa expreſſus, ſiccatus & concretus. non aliud eſt quam terra vel terræ pinguedo tenuis, calida, ignea, calore ſiccata. Chymiſtæ definiunt eſſe vaporem terræ calidum & ſiccum, qui cauſa ſit & pater metallorum. Alterum enim & fœmininum principium metallorum argento viuo tribuunt. Tale autem eſt foſſile & natiuum, quod Latini ſulfur viuum appellant, Græci ἄπυρον, quod Celſus interpretatur ignem nõ expertum. Reperitur vt plurimum in locis ardentibus, vt in inſulis Æoliis & Phlegræis campis inter Puteolos & Neapolim, quam planiciem ſulfuroſam Græci ἡφαίστου ἀγορὰν appellarunt, figuraque eſt fere ſemper gleboſa, rariſſimeque in ſtiriarum modum de ſpeluncis vel cuniculis dependet. Præterea translucet, reſplendet, viret, pingueque eſt: cuiuſmodi reliquis omnibus præfertur, & à medicis in vſum expetitur. Eſt autem aliud ſulfuris genus factitium quod variis modis paratur. Nam aut ex aquis coquitur, aut ex gleba effoſſa, & in vaſis cocta perficitur igni, aut ex pyrite in ollis cocto ſtillat. Fit etiã ex ſulfure & ſquama ferri ſimul coctis & in vrceos trãsfuſis, quod, quia equorum ſcabiem ſanat, caballinum nominant. Non omne vnius eſt coloris. Aliud enim eſt luteũ, aliud cinereũ, aliud rufum. Sapore eſt ſubpingui, odore graui, fulminis & fulguris, cumque vritur, nares ferit aura acri & ignea. Omne rarum leueque eſt & tenuium partium, trahendique vim poſſidet, eſtq; temperamenti calidi. Valet maxime ad morſus venenatorum animalium, ſi & ſiccum ictui inſpergatur, & cum ſaliua miſtum. Cum reſina autem terebinthina aut melle pſoras & lepras optime exterget ſanatque.

Θεῖον. diuinũ. Dicitur quod eſt à Deo, vel à cœlo, quodque vt Deus magnum eſt aut excellens aut admirabile, aut in comprehenſibile, hoc eſt, cuius cauſam nõ ſenſu modo ſed ne cogitatione quidem aſſequi poſſumus. Ea ſignificatione intelligi debet id quod in morbis diuinũ eſſe Hippocr. dixit: quanquam in eo explicando variæ fuerint, vt ſcribit Gal. interpretum ſententiæ. Sed omnibus refutatis ipſe ſuam dicit, non aliud eſſe id diuinũ, quam ambientis nos aeris conſtitutionem. Verum ea cum poſſit eſſe multiplex, quam proprie intelligat, non explicauit. Primarum quidem qualitatum temperamentum non eſt veriſimile Hippocratem intellexiſſe, quod illud nõ dicam medicis, ſed idiotis etiam notum ſit, id autem diuinum cuius notitiam Hippocrates haberi vult, à doctiſſimis tantum medicis cognoſcatur. Itaque aliud quid latentius cognituque difficilius intelligit, quod certe ſi temperamentum non eſt, qualitas quædam ſiue conſtitutio ſit oportet, non primis qualitatibus, ſed proprietate totius ſubſtantiæ nobis infenſa, quam in lib. de natura humana νοσερὸν τὴν ἀέρος κρῆσιν appellauit. Eam Galenus comment. 2. expirationem ſiue exhalationem interpretatur, quæ magis proprietate totius ſubſtantiæ quam qualitate corpora offendat, cuius curationem recte tradiderit Hippocrates poſitam in loci mutatione, & exiguæ inſpirationis vſu. Hæc autem aeris inſalubris proprietas, vel à ſpecu, vel à cloacis, vel à cadaueribus putrentibus, vel ab ipſis etiam aſtris aliquando eſſe dicitur. Ex ea omnes fere morbi epidemici prodeunt, quorum πλὴν φορὰν conſiderandam eſſe Hippocr. præcepit: verumtamen non in ſolo aere diuinum illud eſſe poteſt, ſed in alimentis etiam, vt in ſemiputri tritico, & aquis vitioſis, aliiſque eiuſmodi.

Θελπίδη. ſic dicta fuit ἡ ἴεις à quibuſdam, vt habetur apud Dioſcor. vbi tamen quidam malunt θαλπίδη, παρὰ τὸ θάλπειν.

Θέναρ. vola manus. palma. Pars manus interior à magno digito ad indicem, vel, vt alii, ſpatium quod eſt à digitis ad carpum. Sic quidem plæriſque viſum fuit: Galenus autem comment. 1. εἰς τὸ περὶ ἀγμῶν dicit θέναρ appellari palmæ partes magis eminentes, ἀπὸ τῆς θένειν, hoc eſt à percutiendo. Nã quod percutimus, partibus illis eminentioribus percutimus. Alii vero, vt idem ſcripſit, non omnes eminentes palmæ partes ſic appellant, ſed eas tantum quæ pollici ſubijciuntur. Rufus ἐν τῷ περὶ τῶν ἀνθρώπου μορίων, ſcribit vocari θέναρ ſpatium illud carnoſum medium inter indicem & pollicem. ὑπόθεναρ autem partem quatuor digitis ſubiectam: videri tamen ſibi θέναρ ab Hippocr. nuncupari totam eam partem manus quæ lata eſt, hoc eſt palmam. Ariſtoteles totam eam manus partem quæ eſt à carpo vſque ad quinque digitos, θέναρ, hoc eſt palmam, vocat:

©BIUM

quę cum duabus etiam partibus conſtet, internam quidem quæ carnoſa eſt, & ſciſſuris vitæ indicibus diſtincta, νεῦρα ἀφικῶδες nuncupat: externam vero, quæ neruoſa eſt, & quinque oſſibus conſtat ad digitos tendentibus, proprio nomine carere dicit: iuniores tamen alii μεταχάρπιον, alii ὑποτένοντα appellarunt.

Θεοδότεια. ſunt collyria multorum generum. Eorum enim plures differentias recenſet Aetius libr. 7. ſic autem dicuntur ab eorum authore Theodoto. nam & Θεοδότου κολλύριον deſcribit Celſus & Paulus paucis admodum immutatis, quod à quibuſdam Celſus ſcribit ἀγχέιστον appellari. Verum ſicut plures eorum differentiæ ſunt, ita diuerſæ facultates: alia extergent, alia deſiccant, alia corroborant, alia vero repercutiunt & poros obſtruunt, vt ea quibus Paulus vtitur aduerſus πρόπτωσιν oculorum.

Θεοδώρητος. eſt antidoti nomen quę διὰ ἀνακαρδίων dicitur ad frigidas capitis affectiones, omniaque pectoris vitia, atque ad eos qui vix ſeſe ex morbo recipiunt, multosque alios morbos perutilis. Huius geminam compoſitionem deſcribit Paulus libr. 7. cap. 11. quibus tertiam ex aceto mulſo addit Aetius lib. 13. quo loco pluribus verbis agit de hac antidoto.

Θεοῦ χίρ. eſt nomen antidoti ex hircino ſanguine præparatæ, quæ nephriticis calculoſisq; præſenti remedio eſt. Habetur apud Aetium lib. 11.

Θεοφίλιον. eſt collyrium πραγματικὸν, deſcribitur apud Aetium lib. 7.

Θεραπευτικὴ. pars eſt medicinæ quæ curandi rationem docet. Duobus modis ſumitur, proprie & communiter. Proprie dicitur quæ morbo iam facto curando tollendoque intenta ſolum eſt, cuiuſmodi eſt diariarum atque hecticarum febrium. Earum enim vera & propria curatio eſt. Siquidem maxime propria in ſoluendo morbo intelligitur curatio. Verum per abuſionem etiam ſiue cõmuniter, ſiue improprie curatio appellatur, miſtum genus tum ex vera curatione, tum prouiſione quam προφυλακὴν appellant, quę proprie nõ ad θεραπευτικὴν ſed ad ὑγιεινὴν pertinet. Eiuſmodi eſt febrium curatio, quæ ex putreſcentibus excitatur humoribus. Siquidem ea προφυλακὴ quoq; ſibi adiunxit: cuius officium eſt cauſam, quæ morbum creat, adimere. Nominatur tamen hæc ipſa quoque artis pars θεραπευτικὴ, hoc eſt curatrix, quę vtique ab ea quæ pure ſincereq; προφυλακτικὴ dicitur, in eo diſtincta eſt, quod ſub hac iam ſenſibiliter ex ipſa cauſa morbus eſt genitus, in prophylactice vero eſt futurus. Cęterum τῆς θεραπευτικῆς tres ſunt partes ad morborum abſolutam curationem neceſſariæ, διαιτητικὴ, φαρμακευτικὴ, χειρουργικὴ: quarum prima victus rationem ægrotis cõuenientem, altera medicamenta præſcribit, tertia vero manum, ſi opus eſt, adhibet.

Θέρετρον. locus ad æſtiuandum commodus, & in quo æſtate habitare conducit, apud Hippocratem. ſunt tamen qui θέρετρον ſcribant. Gal, ἐν ταῖς γλώσσαις.

Θερεινὸν. nomen collyrii quod deſcribitur à Gal. lib. 4. τῶν κατὰ τόπους.

Θερμαίνειν. febricitare, apud Hippocratem lib. 1. τῶν ἐπιδημιῶν, vt Galenus annotauit in comment.

Θερμὴ. febris, apud Hippocratem. pro quo & θερμωλή.

Θερμὸν. calidum. Duo ſignificat, qualitatem & ſubſtantiam: illam quidem vt cum dicimus ignem calidum, aut ferrum, aut piper. intelligimus enim calore ſeu caliditate præditũ. Id quod tribus modis accipi poteſt: abſolute ſeu ſimpliciter, vt quando ignis elementum calidum dicitur, quod ſummum calorẽ poſſideat: in exceſſu, vt ferrum candens, piper, leo, canis, quoniã plus caloris habeãt quam frigoris: in comparatione, vt cum homo homine, leo leone calidior dicitur. Aliquando vero ſignificat calidam ſubſtantiam, vt annotat Galenus comment. in aphor. 4. lib. 1. & comment. 4. in lib. 6. τῶν ἐπιδημ. atque etiam aeream, aqueam & bene temperatam, quemadmodum idem in cõment. eiuſdem aphor. annotauit. Talis autem ſubſtantia calida non eſt aliud, vt idem alibi ſcribit, quam calidum innatum cuius vi omnium animãtium vitam natura moderatur. Eſt enim aut anima, aut primum aut præcipuum animæ inſtrumentum, quo omnia quæ ſunt ad viuendum neceſſaria, adminiſtrat. Id non eſt nuda aliqua aut elementaris qualitas, non ignis aut aliquid quod ab igne originem ducat, ſed ſubſtantia cœlitus in viuentia corpora delapſa, & aliquid proportione reſpondens elemento ſtellarum, ſicut Ariſtoteles de generat. animal. libr. 2. cap. 3. explicauit. Itaque quoniam elementare nõ eſt, ſed plane cœleſte & diuinum, nullum habet contrarium, non aquam, nõ terram, aut aliquid quod ab ijs originem ducat. Sui ipſius priuatio oppoſita tantum illi eſt, ſicut lumini tenebræ, & viſioni cæcitas: proindeq; vt eo vita, ſic eiuſdem extinctione mors ab Ariſtotele definita fuit. Eo omnis generatio perficitur: eo omnia vitam adipiſcuntur & conſeruant, eo ratiocinamur, ſentimus, mouemur, nutrimur, creſcimus, non vt opifice quidem harum omnium functionum, ſed tanquam inſtrumẽto animæ eiuſque facultatum, ſine quo eæ non poſſunt eiuſmodi res præſtare. Ex his patet illic animam vitamque eſſe, vbicunque calor ille natiuus fuerit. Eſt autẽ inæqualiter in ſingulis corporis partibus diſperſus. In corde enim viget & flagrantiſſimus eſt: in ventriculo & præcordiis multo moderatior: in capite & cerebro præſertim adhuc eo minor: in oſſibus perexiguus, prout natura vnicuiq; particulæ expedire iudicauit. Hic fixus inſituſque dicitur, hoc eſt à natura in prima conformatione ſingulis partibus certa menſura modoque inditus, qui earum velut forma

quædam

©BIUM

quædam atq; anima eſſet, & illis vitale principium roburque impertiretur. Reſidet ille maxime in partium ſingularum ſpirituoſa ſubſtantia, & humido ſubſtantifico pingui, craſſo, lento, multo, nec facile putreſcenti in corporibus præſertim ſanis, & quæ non facile in morbos incidunt. In tali namque humido calor ille ſingulis partibus inſitus diutiſſime conſeruatur, qui tamen niſi ſubinde noui alterius caloris acceſſione inſtauraretur, paruo temporis ſpatio marceſceret atq; extingueretur. Proinde natura calorem vocatum à medicis fluentem in corde tāquam in penu collocauit, qui ab eo per arterias cū ſpiritu & ſanguine ſuis vehiculis & pabulis continenter depromitur, ferturque in ſingulas partes, vt earum calorem natiuum fixum inſitumque foueat atque inſtauret. Ille in mœrore, metu, verecundiæ initio, frigore, acceſſionum principijs & ſomno intro cum ſanguine & ſpiritu in cor recurrit, ob idque per eos affectus cutis & ſubditæ illi partes frigent & pallent: contra in gaudio, verecundia iam vigente, ſtatu acceſſionum, vigilia ad cutim copioſior effunditur cum ſpiritu & ſanguine, à quibus calor, rubor, tumor & nitor inducitur.

Θερμὸς σφυγμὸς. calidus pulſus. In qūo arteria calidior apparet quam partes vicinæ, ſicut in febre hectica euenit. Neque tamen ἐκπυὸς eſt, quod hic ſub differentia pulſus inæqualis comprehendatur, ille vero aliam quandam ſpeciem conſtituat. Huic oppoſitus eſt ψυχρός. Hęc quidem differentia inter primas & ſimplices numeratur, ſumptaque eſt à qualitate arteriæ, impropria tamen videtur: verum addendam quidam cenſuerunt, non minus quam eam quę mollitie & duritie arteriæ definitur.

Θέρμος. lupinus. pondus eſt duas oboli tertias partes pendens. Etenim cum obolus pendat grana duodecim, lupinus pendet grana octo. de hoc ſcribit Cleopatra: ὀβολὸς ἔχει θέρμου ά S. id eſt, obolus habet lupinum vnum & dimidium. Diuiditur autem lupinus εἰς δύο κεραία, id eſt in duas ſiliquas, ſiue in grana octo. eadem Cleopatra docet his verbis, θέρμος ἔχει κεραία β'.

Θερμωλὴ. ὁ πυρετὸς, apud Hippocrat.

Θέρος. æſtas. Eſt tempus anni calidum & ſiccū, Virgiliarum matutino exortu incipiens & Arcturo oriente deſinens. Illa ex ætatibus quidem mediæ & florenti, ex diei partibus, meridiei, ex humoribus flauæ bili, ex elementis igni reſpondet. Eſt enim ex ſuapte æſtimata natura, non ex alterius comparatione, calida & ſicca temperie, ſi modo exquiſite ſuam naturam ſeruauerit. Eſt autem ſol caloris eius cauſa, qui ad verticē noſtrum quam fieri poteſt proxime accedens, diemque facies longiorem, aerem nos ambientem excalfacit. Itaque cum Virgiliæ circiter octauum diem Maij exoriri conſueuerint, Arcturi autem ortus fere ſecundo Septembris die contingat, palam eſt totum æſtatis tempus quatuor paulo minus menſium eſſe. Quod quidem ſpatium etiam antiqui in duas partes diuiſerunt, primam appellantes proprie æſtatem, ab eius initio vſque ad exortum Caniculæ, alteram vero ὀπώραν, à Canicula ad finem vſque æſtatis. At vero è Græcis etiam aliqui totam æſtatem in treis portiones partiti ſunt, quarum primam totius nomine θέρος, mediam ὥραν per excellentiam, in qua matureſcentes fructus ὡραῖοι dicuntur, tertiam vero ὀπώραν nuncuparunt.

Θεσπανὴ ἡ.

Θεσπεσιανὴ. confectionis nomen authore Apollonio, cuius deſcriptio habetur apud Galen. libr. 7. τῶν κατὰ τόπους. Conuenit tuſſientibus, phthiſicis, ſanguinem reijcientibus, valetq; ad omnes internos pectoris abſceſſus. Deſcribitur etiam ab Aetio lib. 8.

Θεωρητὴ ἡ

Θεωρητικὴ ἡμέρα. contemplabilis dies: hoc eſt, ex cuius diligenti obſeruatione quādo & qualis futura ſit criſis intelligitur. Is autem cuiuſque ſeptimanæ quartus eſt, qui ſi manifeſta concoctionis ſigna proferat, oſtendit proximum ab eo ſeptimum diem finem morbo ſalutarem allaturum, vt qui contra ſigna edit maligna, mortem prænunciat. vide ὁδιδύμος ἡμέρα.

Θεωροὶ. dicuntur apud Hippocr. qui deorum oracula ſciſcitatum mittebantur, vt annotauit Erotianus.

Θηβαΐου ἔμπλαστρος. emplaſtrū eſt aduerſus achoras efficax: cuius deſcriptio habetur apud Galen. lib. 1. τῶν κατὰ τόπους.

Θήλη. papilla. Eſt mammę capitulū, vnde extrahitur lac. Hęc media in mamma protuberat. Subſtantia cōſtat ad penem proxime accedēte. Eſt enim illi neruea quodammodo cutis ſpongioſam intus ſubſtātiam continens, quæ dirgi ac viciſſim laxari nō minus quam penis poteſt. Habet autem tenues & cōſpicuos meatus, fibræ prorſus ac nerui modo albicantes, qui venarum ſurculi ſunt, multiplici ſerie per glāduloſam mammarum ſubſtantiam excurrentium, ex quibus lac effunditur. Cæterum papillā ambit circulus quidam ſubniger, qui φῶς appellatur.

Θηλοπεδευθεῖσα σταφυλὴ. vua paſſa extra vitem, hoc eſt vua ſole ſiccata, non quidem in vite, ſed poſtquam è vite detracta fuerit, & loco calorifico expoſita, quod tum in cratibus tum ſuper cannas commode fieri poſſe oſtendit Columella l. 12. quo nomine etiam ea poteſt intelligi quæ ſarmentis ſuis adhuc hærens & pēdula, in vmbra ſub tecto ſiccatur. Vtitur ſæpe Dioſcor. eo vocabulo, Ruellius vuam ſole ſiccatam in area exponit, Marcellus vuam in cratibus ſiccātam. Eſt autem θηλόπεδον locus in quo vuæ ſiccantur, dictus ἀπὸ τῆς θήλειας τοῦ τοῦ ἡλίου καὶ τοῦ πέδου, hoc eſt, quod ſiccaræ ſint in ſole & ſolo. Quæ vua paſſa ſimpliciter dicitur, hoc eſt, quæ in vite adhuc manens à ſole ſiccata eſt, ἀποθεῖσα σταφυλὴ nominatur.

©BIUM

Θηλυγόνον. herba oleæ folio, quæ fœminei ſexus fœtum edere dicitur. Altera ſpecies eſt τῆ φύλλου: de qua ſuo loco.

Θηλυκερασία. cornus fœmina. ſic enim compoſito nomine dicitur à Theophraſto, quaſi fœmini cornus.

Θηλυπτέρις. filix fœmina. herba eſt foliis filicis, ſurculoſis, altioribus, & quæ non ſingulari, vt illa, pediculo fulciantur: radicibus longis, pluribus, obliquis, quæ ex nigro in luteum flaueſcunt: aliquę etiamnum rubræ inueniuntur. Vim ſiccandi & amaram poſſidet, & modice conſtringit.

Θηλυπελὶς. dicta fuit à quibuſdam eo nomine ἡ ϑαψία, ſicut habetur apud Dioſcor.

Θηλυφθόριον. ſic dictum eſſe à quibuſdam τὸ ἀβρότονον, ſcripſit Dioſcorides.

Θηλυφόνον. dictum ſic eſt à quibuſdam τὸ ἀκόνιτον, quod, vt Theophraſtus & Plinius ſcribunt, radix eius genitalibus omnium quadrupedum fœminini ſexus indita, mortem eodem die inferat.

Θημὼν. ὁ σωρὸς, cumulus, aceruus, apud Hipp.

Θῆξις. ſutura. modus vnus eſt adducendi labra hiantis nimium vulneris, cum per acum eorum oræ propius coniunguntur. Dicitur & κῆξις, hoc eſt, per acum ſiue per punctionem. ἀπὸ τῆ ϑήγειν, quod acuere & acu transfigere ſignificat. Itaq; errant qui Σῆξιν per ι ſcribunt, quo nomine contactus deſignatur. Quamuis enim per ſuturam ora vulnerum ita adduci poſſunt, vt ſe contingant, id tamē pluribus modis fieri poteſt, vt per ἀγκτειασμὸν atque συσταφρωσιν.

Θηραῖος οἶνος. vinum Theræum. quod in Creta naſcebatur, dulce, nigrum, craſſumque, ſed citra adſtrictionem. ideo minus in ventre morabatur, nec tamen vrinas mouebat ſed deorſum deſcendebat. Itaque etiam ante cibum ſumebatur. Non eſt idem quod Θηρινοῦ, quod Aſianum erat.

Θηριακὰ. theriaca. Dicuntur proprie medicamenta quæ venenatorum animalium morſus depellunt. Eo ab Alexipharmacis putantur differre, quod hæc venenis intro ſumptis, illa venenis à morſu animalium intro ſubeuntibus medeantur, vt licet videre ex Nicandro qui vtraque duobus libris elegātiſſime proſequutus eſt. Cæterum geminam τῶν θηριακῶν differentiam facere videtur: vnam eorum quibus animalium morſus præcauetur, ſiue ſuffitu, ſiue inſtratu, ſiue illitu: alteram vero quibus morſus ipſe curatur & innocuus euadit. Dicta ſunt θηριακὰ ἀπὸ τῶν θηρίων, hoc eſt, à feris & venenatis animalibus, non autem ab vlla certa eorum ſpecie: quanquam vipera, quæ proprio nomine ἔχιδνα ſiue ἔχις vocatur, à Græcis θηρίου κατ' ἐξοχὴν appelletur, vt & leo θὴρ aliquando.

Θηριακὴ. theriace. Eſt antidotus aduerſus venena omnia efficax. Ac quāquam omne quod eam habet facultatem θηριακὴ vocari poſſit (nam & allium ruſticorum theriacen Galenus appellat) hoc tamen nomen præcipue obtinuit celeberrimum illud medicamentū ex ſimplicibus plurimis & viperarum carne compoſitum, valens ad venena omnis generis, ſiue morſu ſiue potu in corpus peruaderent. Nam cum antiqui crebro in venena inciderent, & animaduerterent ſe nec ſerpentium ictus euadere, nec venenorum inſidias vitare facilē poſſe, ſimulque conſiderarent naturas hominum tantopere ab inuicem differentes, vt quod vni prodeſt alteri ſæpe non conferat, hoc medicamentum multiplex & exquiſite compoſitum excogitarunt, quod omnibus aduerſus hæc mala præſentaneo eſſet remedio. Nec tamen adeo vetus eſt eius inuentio, ſed Neronis fere temporibus. Tunc autem inter medicos celeberrimus erat Andromachus, qui medicis conſultantibus inter ſe quomodo hæc antidotus maxime præſentanea euaderet, primꝰ excogitauit viperas addere. Itaque theriacæ compoſitio quæ ad Andromachum refertur, antiquiſſima eſt & Galeno iudice optima. Eam autē ipſe verſibus deſcripſit quos Neroni dicauit, & quos Galenus libello ſuo de Theriaca ad Piſonem inſeruit. Eſt autem eiuſmodi. Paſtillorum ſcillinorum drach. XLVIII. paſtillorum viperinorum drach. XXIIII. piperis longi drach. XXIIII. ſucci papaueris drach. XXIIII. magmatis hedychroi drach. XXIIII. roſarum ſiccarum, iridis Illyricæ, radicis dulcis, ſeminis napi ſyluęſtris, ſcordij, liquoris balſami, cinnamomi, agarici, ſingulorum drach. XII. myrrhæ, coſti, croci, caſiæ, nardi, florum iunci rotundi odorati, thuris, piperis nigri, dictamni, marrubij, rhei, ſtœchadis, petroſelini Macedonici, calaminthæ, terebinthinæ, zinziberis, radicum quinquefolii, ſingulorum drach. VI. polii, chamæpityos, ſtyracis, racemorum amomi, mei, nardi Gallicæ, ſigilli Lemnii, phu Pontici, chamædryos, foliorum malabathri, chalcitidis aſſæ, gentianæ, aniſi, ſucci hypociſtidis, carpobalſami, gummi, ſeminum fœniculi, cardamomi, ſeleleos, ācaciæ, thlaſpeos, hyperici, ſagapeni, ammeos, ſingulorū drah. IIII. caſtorei, ariſtolochiæ tenuis, ſeminum dauci, bituminis Iudaici, ſucci panacis, centaurii tenuis. galbani, ſingulorum drach. II. mellis libr. X. vini Falerni quantum ſufficere videbitur. hæc quidem Theriaca fuit Andromachi, eū in modum à Galeno deſcripta libr. ad Piſonem. Cæterum hanc antidotum Andromachus non appellauit θηριακὴν, ſed γαληνὴν, quaſi dicas ſerenam, atque aliis etiam duobus nominibus ἱλαρὴν & εὐδίαν. Poſtea vero Crito & qui eum ſequuti ſunt, θηριακὴν vocarunt, quia viperæ carnes reciperet. Eius compoſitionem Aetius exactiſſime perſequitur. Ad huius autem exemplum plærique alias antidotos aduerſus venena valentes compoſuere, quas appellarunt ſimiliter θηριακάς. Sunt autem hæ fere quę ſequūtur, ab authoribus, aut aliis quibuſdam nobilibus viris nuncupatæ.

θηριακὴ

©BIUM

Θηριακὴ Αἰλίου Γάλλου. Theriaca Ælii Galli, quam ipſe ex Arabia rediens dicitur Cæſari obtuliſſe, quod per eam plærosque ſeruaſſet. Recipit autem, Radicis vitis albæ drach. XVI. ſeminis trifolii, opopanacis, ſingulorum drach. VIII. ariſtolochiæ tenuis drach. XII. radicis libanotidis, iridis Illyricæ, zinziberis, opii, ſingulorum drach. VIII. ſeminis rutæ ſylueſtris drach. XII. cumini Æthiopici drach. XVI. myrrhæ, caſiæ, caſtorii, ſeſeleos, radicis eryngii, ſerpylli, ſucci Cyrenaici, ſingulorum drach. V I. Medicæ drach. XII. ſagapeni drach. VI. croci drach. V. farinæ erui drach. XXIIII. hæc cum aqua in paſtillos trium obolorum rediguntur, & ex vino dantur.

Θηριακὴ Ἀνυπόζου Φιλομήτορος. conſtabat iſtis, Radicum mei, ſerpylli, opopanacis, ſingulorũ drach. II. ſeminis trifolii drach. I. aniſi, fœniculi, ammeos, ſeminis apii, ſingulorũ acetabulo vno. farinæ erui tenuiſſimæ acetabulis duobus, vino antiquo quantum ſatis eſſet ad commiſcendum, vt rotulæ hinc fieri poſſent, quę in vmbra ſiccatę ex tribus vini cyathis trium obolorum pondere exhibebantur. Eam Eudemus verſibus conſcripſit, qui à Galeno citantur lib. 2. de Antidotis.

Θηριακὴ Δαμοκράτους. Theriaca Damocratis, qui medicus optimus cum eſſet, verſibus iambicis eam deſcripſit, qui à Galeno referuntur libr. 1. de Antidotis. medicamenta prorſus eadem continet quæ & Andromachi Theriaca, ſed in põdere diſcrepat. Nam quorum Andromachus quatuor drachmas accipit, hic duas ſumit, & rurſus quorum Andromachus duas, ipſe quatuor immittit, id quod in multis medicamentorum generibus licet obſeruare. Refertur & ab Aetio lib. 13.

Θηριακὴ Δημητρείου. Theriaca Demetrii. Hic ætate Galeni Cæſarum fuit archiatros, qui cum in theriaces compõſitione Andromachum reliquis in rebus ſequeretur, pondere tantum paſtillorum ſcillinorum differebat leui prorſus diſcrimine. Nam Andromachus XLVIII. drachmas cum immitteret, ipſe XLVI. tantum admiſcebat.

Θηριακὴ Εὐκλείδους. Theriaca Euclidis cognomine Palatiani. Habet illa: Caſtorii drach. V I. opopanacis, ſagapeni, ſeſeleos, cachryos, chamædryos, chamæpityos, marrubii, ſingulorum drach. XVI. ſtyracis, bituminis Iudaici, myrrhæ, ſingulorum drach. VII. ſuccipapaueris drach. VIII. mellis librã vnam: datur cum ſucco fraxini, vel cum vino drachma vna, vel plus etiam ſi lubet: prodeſt & quartanariis.

Θηριακὴ Ζήνωνος. Theriaca Zenonis Laodicei: habet autem cardamomi demptis inuolucris, ſerpylli, ſeminis apii, radicis vitis albæ, ſeminis trifolii, aniſi, petroſelini, radicis & ſeminis fœniculi, ammeos, ariſtolochiæ tenuis, farinæ erui, opopanacis, ſingulorum pondus æquale. Separatim primo quæque contundi debent, tum miſceri, & vino affuſo ſubigi, indeq; formandi paſtilli, & in vmbra ſiccandi.

Θηριακὴ Μιθριδάτου. Theriaca Mithridatis. Eſt antidotus alio nomine Μιθριδάτιος appellata, quod rex Mithridates ea ſemper vſus eſſet, vt ſe à venenis tutum præſtaret. Itaque à Romanis obſeſſus, bis epoto veneno cum mori non poſſet, ſeipſum gladio interemit. Conſtat permultorum medicamentorum miſtura, & deſcribitur à Galeno libr. 2. περὶ ἀντιδότων. Ea eſt quam neſcio quomodo Aetius theriacen Andromachi appellet: nam quam Aetius deſcribit, iſtam manifeſto continet, parumque habet ſimilitudinis cum illa Andromachi theriaca quę ſuperius deſcripta eſt, & quam Galenus cæteris præfert.

Θηριακοὶ ἅλες. Theriaci ſales. hi quales fuerint, ſupra à nobis dictum eſt in dictione ἅλες.

Θηριακοὶ ἄρτοι ἢ πρόσοποι. Theriaci pânes ſeu paſtilli. Sunt paſtilli ex viperæ carnibus confecti, ad theriaces præparationem. fiunt hoc modo: Viperæ fœminæ capiuntur deſinente vere. Earum capita & caudæ amputantur, excoriantur, & diligenter repurgantur. Carnes ipſæ bis terquè in aquâ lauantur, poſtea in ollam puram injiciuntur cum aqua ſufficienti, ac anethi viridis faſciculo, coquuntur ſubiectis lignis vitis, donec carnes à ſpinis diſcedant & penitus ſeparentur. Eas tunc manibus diligenter exprimere oportet, & in mortario tenuiſſime terere, ſemper aliquid iuſculi in quo decoctæ ſunt, paulatim inſtillando. Deinde panis puriſſimi recentis, aridi, contuſi, cribratique quarta carnium pars addatur, vel, quod minimum, quinta: rurſus paulatim iuſculi aliquid affundendo. Omnia ſimul terantur & exactiſſimè vniantur, indeque formentur paſtilli mediocres, tenues, modico opobalſamo in his formandis adhibito, qui poſtea in vmbra ſiccentur. Inde opobalſamo optimo oblinãtur, & in vitreo vaſe aſſeruentur, & ſi quid puluerulenti & albi in ijs propter ſitum appareat, id deinceps linteo extergeatur.

Θηριακὴ. nomẽ etiam eſt emplaſtri ex centaurio, quod laudat Oribaſius, & facit ad neruorum & muſculorum vulnera & punctũras, ad ferarum etiã & canis rabioſi morſus. Refertur ab Aetio lib. 15.

Θήλεος οἶνος. Vinum Therinum. Id Aſiaticum erat, & dulce ſimul atque pallidum, vt ſcribit Galenus libro 5. ſanitat. tuendæ. Idem vero libr. περὶ εὐχυμίας, ait nigrum eſſe, ſed minus Caryino.

Θηλύ. ſignificat apud Hippocrat. tum lumbricum, tum vlcus ἕλκεον, vt explicat Galenus ὁ τῇ ἐξηγήσει τῶν γλωσσῶν.

Θηλυπάρθη. frutex eſt foliis ſubherbaceis, flore roſeo, ſic dictus quod ſerpentibus admotus torporem inferat.

Θηλυφόνον. ſic dictum eſt à quibuſdam τὸ ἀκόνιτον, quod feras, ſi ab ijs edatur, occidat.

Definitionum medicarum libri XXIIII - page 189 sur 554

©BIUM

Θηριῶδες. ferinum. Gal. comment. 2. in lib. 6. τῶν ἐπιδημιῶν interpretatur κακόηθες, hoc est malignum: quanquam alij, vt ait, Hippocr. interpretes non simpliciter τὸ κακόηθες significare dicant, sed alii quidem πρὸ φθίσιν, quod qui eo morbo laborant, propter vnguium curuitatem feris similes esse videantur: alii θηρίωμα vocari dicant proprie pulmonis vlcus. alii vero, vt priore commentario Galenus scripsit, eo nomine πᾶς ἀσκαρίδας καὶ πᾶς ἕλμινθας intelligunt: alii elephantem, alii cancrum. Galeni tamen sententia est eo nomine πᾶν τὸ κακόηθες designari.

Θηριώδης παραφροσύνη. ferina insania. Dicitur ab Hippocrate ea per quam aliquis discurrit, calcibus dentibusque petit, & sibi ab omnibus fieri insidias putat, vt annotauit Galen. comment. in Prorrhet. Idem paulo post, ait, θηριώδεις παραφροσύνας appellat, quando ij qui μελαγχολικῶς insaniunt, in obuios quosque desæuiunt: eo nomine vehementem melancholiam significans.

Θηρίωμα. genus vlceris teterrimi, quod idem esse cum carcinomate multorum opinio est. De eo Celsus libro quinto prodidit, vlcus esse tum per se nascens, tum vlceri ex alia causa facto interdum superueniens. Color ei liuidus est vel niger, odor fœdus, multus & muci similis humor. Idipsum neque tactum neque medicamentum sentit, prurigine tantum mouetur, at circa dolor est & inflammatio, interdum etiam febris oritur. Nonnunquam ex vlcere sanguis erumpit: adid quoque malum serpit. quæ omnia sæpe intenduntur, fitque ex his vlcus quod ἕρπητα ἐσθιόμενον, hoc est herpetem exedentem, Græci vocant. Galenus comment. 2. in lib. 6. τ' ἐπιδημ. scribit aliquos existimare θηρίωμα proprie dici vlcus quod in pulmone est. Author autem Introductorii seu Medici scribit quamlibet corporis partem theriomate impeti.

Θλασίας. eunuchus factus κατὰ θλασιν, hoc est per compressionem, ad hunc modum: Pueri adhuc infantes in aquę calidæ solium collocantur, deinde vbi eorum corpora eodem solio fuerint relaxata, digitis testiculi comprimuntur, vsque dum aboleantur & euanescant, & dissoluti non amplius ad tactum sublabantur. Ex Paulo libr. 6. cap. 68. Reperitur & θλαδίας pro eodem.

Θλάσις ἡ

Θλάσμα. cõtusio, collisio. Dicitur proprie soluta in carne & musculo continuitas, cum graue & durum aliquid deciderit in corpus. Id enim carnem abrumpit & atterit. Quamquam & in osse videtur aliquando euenire, sed in pueris maxime. Oportet enim in sese cogi id os quod colliditur, atque ita molle euadere vt perfecte durum non sit.

θλάσις etiã numeratur inter fracturæ cranij differentias, quamquam fractura cranij non est, nec fractura quidem simpliciter, sed ossis caluariæ in anteriorem partem impulsio & veluti inflexio, cauitatem tantum non etiam vnitatis solutionem in caluaria efficiens, vt licet in plumbeis & æneis vasis videre si foris illidantur.

Θλάσπι ἡ

Θλασπίδιον: herbula est semine nasturtii, acri, q̃ mansum sinapis modo linguã & os vellicat: propterea rusticum sinapi dictum fuit à plęrisque, vt habetur apud Dioscor. Herbarii vocant nasturtium tectorum.

Θλασπώδιος. dictum ab Hippocr. ἀπὸ τῦ θλάσπεως. de quo supra.

Θλῖψις σφυγμῦ compressio pulsus: cum incipiente paroxysmo pulsus admodũ paruus & inæqualis est. Proprium est putridæ febris.

Θολερὸν πνεῦμα. quid significet apud authorem Prorrhetici incertum est. Alii putarunt dici spiritum plenum vaporis, qui expiratur: alii spiritum graueolẽtem, alii raucum, alii perturbatum, tanquam eo nomine difficilis respiratio intelligatur. Plærique vero non θολερὸν sed θαλερὸν per α scribunt, quasi θάλλον & ἀκμάζον, id est florentem & vigẽtem, siue magnum atque vehementem. Verum Hippocrates nullo in libro, qui suus legitimusque sit, visus est vel spiritum vel quiduis aliud θολερὸν nominasse, vt scripsit Galen. comment. εἰς τὸ προῤῥητικόν.

Θόλος. vinculi genus est quod caluariæ adhibetur, vbi summum caput & quod inter ipsum frontemque est, vincire conuenit, cuius injciendi rationem Galenus explicat libr. de fasciis.

Θραμβὶς. sic dictum esse à Pythagora τὸ στόμφυγον, Dioscor. author est.

Θρᾶνος. sedes vtrinque pęruia, apud Hippocratem.

Θράσσει πυ. pungitur, stimulatur, mouetur, pellitur, apud Hippocr. Sunt autem qui θράσσειν ἀντὶ τῦ μαίνεσθαι interpretati sunt, vt annotauit Erotianus.

Θραῦσμα. species vna ammoniaci, quod in minutas glebas veluti in frusta fractũ sit & diuisum, vel facile friatur. vide ἀμμωνιακόν.

Θραυστὸν. friabile. Id dicitur quod in quasuis sine discrimine, & plures duabus partes diuidi & comminui potest. In quo differt ἀπὸ τῶν κατακτῶν, quæ non nisi in magnas partes diuidi separarique possunt. Quanquam fieri interdum possit, vt idem κατακτὸν & θραυστὸν existat: fictile enim vtrumque perpetitur. Distinguuntur autem ab inuicem, sicut scripsit Aristoteles, quod quæcunque ita concreuere vt multis scateant poris alternatim dispositis, θραυστὰ sint: quæ vero eos longe porrectos habent, κατακτά: quæ vero vtroque fortita sunt, vtramque nacta sint conditionem. Dicitur & θραυστὸν aliis nominibus λαπυρὸν & κραυρὸν. Galen. libr. 3. de aliment. facult. definit id esse quod nihil in se lentoris neque pinguedinis continet, opponitque τῷ γλίσχρῳ.

Θρεπτικὴ δύναμις. altrix seu nutrix facultas. Est vis naturæ quæ appositum alimentum in corporis substantiam conuertit & assimilat. Cum enim corporis nostri substantia assidue

©BIUM

assidue defluat, neque tamen eam præpropere absumi & consenescere patiantur alimenta, natura facultatem altricem adhibuit cuius munere aliquatenus id quod perijt restitueretur. Est autem opus eius perpetuum, videlicet à prima conformatione ad mortem vsque, nec vnquam in corpore otiosa manet. Ex quo necessitas eius intelligitur, & supra auctricem præstantia, quæ vsque ad vigorem ætatis solum progreditur. Neque enim auctrix sine nutrice quicquam potest, vt nec formatrix sine vtraque. Verum vt nutrix auctrici atque formatrici inseruit, ita quatuor aliæ facultates nutrici auxilio sunt, attractrix, retentrix, cococtrix, & expultrix, quarum ministerio, alimenti assimilatio, quæ nutricis facultatis opus est, perficitur.

Θρέψις. nutritio. Est eius quod nutrit ad id quod nutritur perfecta assimilatio: vel, est alimenti in corporis substantiam conuersio. Est actio naturæ ex principibus primisque ordine tertia, qua scilicet molitur, vt omnes animalis, primum quidem formati, deinde vero in lucem editi, & ad perfectam magnitudinem perducti partes quantum fieri potest, perdurent. Siquidem frustrà genitum animal sit, nisi & ad perfectam magnitudinem perducatur, & diutius perduret, quorum neutrum sine alimento affluente adhærenteque fieri nequit. Nam & nutritio auctioni famulatur, neque aliter inanitionis illud genus quod fit naturali substantia nostra assidue defluente, quodque nutritioni ex aduerso oppositum est, resarciri potest Est igitur nutritionis materia alimentū, quod cum corporis eius quod nutritur omni parti affigitur, actio quidem ipsa nutritio dicitur, causa vero huius ipsa facultas. In quo opere alterationē quidem interuenire necesse est (est enim nutritio alterationis species) sed non talem qualis erat in generatione. Ibi namque quod os non erat, postea factum est os: in nutritione vero ei quod iamfactum est, id quod affluit efficitur simile, vt non immerito alteratio illa nominetur generatio, hæc vero assimilatio. Cum ergo nutritio sine alimento perfici nō possit, ipsumque assimilari oporteat, necesse omnino est ipsum prius attrahi, retineri, concoqui & ab excrementis repurgari, vt deinde apponi, postea agglutinari siue adhærere, & postremo assimilari possit. Est enim assimilatio omnis cōcoctionis finis, & summa totius functionis naturalis perfectio.

Θριδακίας. mandragoras fœmina quæ nigricat, & est foliis angustioribus & minoribus quā lactuca, à cuius tamen similitudine nomen habet.

Θριδακίνη. lactuca syluestris, vt scribit Gal. lib. 2. περὶ κράσεως. hortensis enim θρίδαξ vocatur, vt idem author est.

Θρίξ. pilus. capillus. Est pars corporis tenuis, longa, flexilis, sicca, ex cute erumpens. Gal. pilos, vt & vngues, enumerat inter corporis partes in arte parua, quamuis eos excludat è quadruplici illa partium differentia quam eo libro constituit, propterea quod gubernationem nullam habeant. Non enim corporis substantiam constituunt. quare neque sunt principia virtutum, neque principiis subseruiunt, nec ingenitas ex se vires obtinent, nec ab aliis vires mutuantur. Nō enim sensum, motum, aut vitam habet, neque attrahendi, continendi & concoquendi facultatem, neque eas vires aliis suppeditant, sed solum generantur, ac cōcrescunt, non in onem dimēsionem, quemadmodum reliquæ partes corporis, sed in longitudinem solum. Generantur autem ex crassis & fuliginosis vaporibus, qui dum per angustos cutis meatus à calore foras propelluntur, illis inhærēt tamdiu, vt facile interim siccari vrique possint & pilus fieri. Inde mox alius similiter è profundo suscitatus à calore pellitur, qui in priorem meatibus adhuc hærentem, cutique non aliter quam gingiuis dentes infixum, impingit, adiungitur, agglutinatur, & illum, vt clauus clauum, trudit: rursus alius atque alius succedunt. Sic fit pilus maior aut minor, crassus aut exilis, passus aut crispus, niger aut alio colore præditus, prout calor, humor, & cutis pori se habent. Hæc enim tria ad pilorum generationem concurrunt, ac vt varia esse possunt, sic varii ex illis pili prodeunt. In calore quidem differentia hæc est, quod imbecillus nullum pilum producit, quippe qui materiam, ex qua pili ortum habent, siccare nō possit, nec cutem similiter cui illi inhærere debent. Mediocris siccat quidem, sed pilum tenuem & passum gignit: magnus resiccat vehementer & efficit duriorem. Ab humore autem pilorum discrimen est, quoniam à pituitoso albi, à bilioso flaui, à melancholico nigri prodeunt. Iam quod ad cutem pertinet, eam siccam esse decet & raram: siccam quidem, propterea quod in molliore & humidiore cute excrementa citissime effluant, nec satis diu meatibus hærent, quodque viæ per quas humor ille fuliginosus exit, eo abscedente protinus conniuent & abolentur: raram vero, quoniam densior nō est humori fuliginique peruia. Sed tamen in his quoque moderationem quandam esse oportet. Si ad hæc quę dicta sunt attente quis aduertat, reperiet certas causas, cur quibusdam partibus pili nascantur, aliis nulli sint, aliquibus, vt superciliis & palpebris, sint quidem, sed eundem semper modum seruent: in capite vero plurimi longissimique oriantur. Ac cum plurimæ corporis partes pilos habeant, alios ad venustatem ornatumque, alios vero etiā ad vsum: qui sunt in capite, κατ' ἐξοχὴν τρίχες appellantur, à Latinis capilli, quasi capitis pili: de quibus hic dicere eorumque nomenclaturas & synonyma referre non erit prorsus inutile nec iniucundum. Ἀπὸ τῶν τριχῶν dicitur τρίχωσις & τρίχωμα, quod capillitium significat. vocatur

©BIUM

etiam κόμη, coma, ἀπὸ τῦ κομεῖν, quod comere & ornare significat. Κέρας quoque apud antiquos τείχα significauit, authore Plutarcho, cuius indicium est κείρεσθαι, quod tondere significat vnde κειροπλάστης, qui in exornanda coma occupatur, apud Archilochum. atque vt Suidas refert, κέρας οἱ παλαιοὶ πλὴν τείχους ὀνόμαζον. Κίρρος, cincinnus, capillus intortus, βοτρυοειδὴς à Phauorino dicitur, quod sit botro similis & instar racemi pendulus, πλόκαμος & ὁ πλόκος & ἡ πλοκὰς, cincinnus vel citrus: πλοκαμὶς autem, capillorum nodus, ἀφ' ὃ τὸ πλέκεσθαι. & πλόκμος, coma, quam veteres alebant & dijs consecrabant. Eadem σκόλλις & σκέλλις περιζῶν apud Iulium Pollucem dicitur. Θρεπτήριος capillus in honorem deorum resectus, apud Cœlium libr. 4. cap. 23. κόρσας etiam capillos quidam dixere, vt author est Pollux. Cirros eadem ratione Latini ἀπὸ τῦ κείρειν, hoc est à tondendo, videntur dixisse. βόστρυξ & ὁ βόστρυχος, plexa cæsaries dicitur & capillus muliebris. ἕλικες, capilli crispi dicti sunt, ἀπὸ τῦ ἑλίσσεσθαι: quanquam proprie dicantur de clauiculis siue de capreolis vitium aut hederæ. Οὖλας Attici crispos capillos appellarunt: vnde οὐλότριχος & οὐλόθριξ, qui crispis est capillis, quẽ Archilochus τειχοῦλον per inuersionem vocauit. Ἴθειραι apud Homerum capilli dicuntur, ἀπὸ τῦ εἰθειρεζῖν, quod comere siue comam nutrire significat: vel ἀφ' ὃ τὸ ἐξ ἔθους ἔφεσθαι, ὃ δὴ πλέκεσθαι, vt explicat eius interpres. φόβαι interdum dicuntur, ἀφ' ὃ τὸ φοβεροὺς εἶ πως κομῶντας. atque etiam σμήσεσγες, ἀπὸ τῦ μείρειν, hoc est à diuidendo, quod in multas tenues particulas sint discreti, litera σ per πλεονασμὸν addita. χαίτη seta, proprie porcorum, tamen & de homine dicitur: vnde Celsus libro 2. seorsum pectus pro piloso vsurpat. Gaza apud Aristotelem χαίτη & λοφίαν capronas vertit, quo nomine Nonius Marcellus comas vocari scribit quæ sunt ante frontem, quasi dicas à capite pronas. λάχνη lana & pilus interdum dicitur ex intensiua particula λα, & χνοῦς lanugo, vt volunt etymologici authores. λύσσαμα nuncupauit Aristoteles discrimẽ & æquamentum capillorum, vt interpretatur Gaza. Κρώβυλος ὃτι πλέγμα τειχῶν εἰς ὀξὺ λῆγον. sed dicitur proprie de viris. κόρυμβος vero in mulieribus est velut flagellum crinium. σκυρπίος autem in pueris appellatur.

Θρὶξ. præter communem significationem dicitur etiam apud sacrificos venula angusta, recta, nigra in parte sima iecinoris dextro lobo apparens, vt scribit Gal. ὡς τῆς ἐζηκυίας τῶν γλωσσῶν.

Θρόμβος. grumus. Proprie quidem significat continuæ rei fragmentum & frustum. Inde ad lac & sanguinem medicis translata vox est, qui θρόμβωσιν dixerunt, in lacte quidem, quoties à puerperio fœminis lac fluere desinens in mammis densatur, & in exigua frusta concrescit: in sanguine vero, cum à venis suis effusus, & in vicina spacia abscedés, siue per diapedesin, siue etoso vel rupto quomodolibet vase similiter coit atque cõdensatur, non in vesica modo verum etiam in stomacho, in renibus, in intestinis, in vtero, in naso, in omni denique corporis cauitate. In qua quoniam præter naturam inest, calorem natiuum amittit, indeque niget euadit & cogitur, tandemque putrescit, vt & reliqua omnia quæ extra naturalem locum sita sunt.

Θρόμβωσις. est sanguinis affectio, quando is collisa venarum tunica ab aliquo graui corpore cotundente effusus in carnem & receptus locis quæ circum venam sunt, nigrescit. A qua sanguinis affectione factum est, vt θρόμβος iam sanguis dicatur & sit, quemadmodum annotat Galen. comment. 2. εἰς τὸ περὶ ἀγμῶν.

Θρόνος Μαρκέλλου. trochisci nomen est, cuius descriptio habetur, apud Paulum lib. 7. cap. 12. & apud Aetium lib. 9.

Θρυαλλὶς. vnum genus est phlomidis, siue verbasci fœminæ, quod & alio nomine λυχνὶτις vocatur, foliis ternis aut cum plurimũ quaternis, crassis, pinguibus, ad lucernarum lumina aptis.

Θρύον. iuncus, vlua. sic etiam vocant aliqui fruticis genus, quem & σφύχνον μανικὸν appellant.

Θρύδρος. sic dictum est à quibusdam solanum furiosum.

Θύαρος. sic dicitur à nonnullis ἡ αἶρα, hoc est lolium, authore Dioscoride.

Θυαὶς. sic dicitur apud quosdam ἡ ἀφπημοσία, sicut testatur Dioscorides.

Θυήματα. dicuntur apud Hippocr. θυμιάματα καὶ ἀρώματα, hoc est suffitus & odoramenta.

Θυία. arbor est quã Theophr. syluestrem, perpetuis frondibus virentem, nec ramis, caudice, frõdibus sylueſtri cupresso dissimilem describit. Putant aliqui eam esse quã Plinius lib. 13. trogeten dicit ab aliis vocari. Dicitur & θύεια & θύα & θύον. Hermolaus thyam cedrum alterius generis esse prodidit, ex qua cedrinæ mensæ fiebant. At Θυεία, siue Θυία, mortarium est seu pila in qua tunduntur pharmaca & huius generis alia.

Θυῖτης. Thyites lapis. colore subuiridis, vt Iaspis quem vocant. Omnium fere lapidum valentissimam vim habet, Soluitur hic in succum colore lacteum, gustu vero acrem. & proinde illum nemo ocularibus miscet medicamentis, nec fluxiones repercutientibus, vel vlcera sanantibus, sed tantum ad purgandum & abstergendum quæ pupillam offuscant absque phlegmone: ex quibus sunt cicatrices recentes, quas attenuare potest. sed & oculorum vngues, (πτερύγια Græci vocant) vtique si non admodum duri fuerint.

Θυλακίτης νάρδος. sic dicitur montana nardus in Cilicia & Syria proueniens, propterea quod ex ijs locis à mercatoribus in Græciam sacculis concluſa vænalis deferretur. θύλαξ enim sacculum ex corio factum vtrem-

que

©BIUM

que ſignificat: & θυλακοφόρους Heſychius interpretatur θυλάκοις περιφέροντας τὰ ἀρώματα καὶ πήραις: hoc eſt, ſacculis & peris circumferentes aromata. Nicander in Alexipharmacis de pharici ſumpti curatione, ναρδὸν θυλακόεσσαν dixit. Eandem ob cauſam etiam πηρίτις à Galeno appellatur. vide νάρδος.

Θύματα. θυμιάματα, apud Hippocratem.

Θύμβρα. ſatureia & cunila. Eſt herba pedali altitudine, fruticoſa, ſurculoſis vtrimque coliculis, folio hyſſopi floſculis per interualla ex purpura candicantibus, odore ſaporeque gratiſſimo, ſed hæc hortenſis eſt. Quæ vero in aſperis & ſaxoſis naſcitur, thymo ſimilior eſt quam hyſſopo, ſed minor atque tenerior, ferens ſpicam floris plenam, coloris herbacei. Hæc medicinæ vtilior, illa cibis gratior: in tertio ordine calefacit & deſiccat, atque glutinoſos craſſosque humores incîdit.

Θυμβραία. idem quod ἡ θύμβρα, apud Hippocratem.

Θυμελαία. eſt frutex cuius rami tenues, ſpecioſi, cubitorum binûm aſſurgunt. Ipſe ſimilis chamelææ, foliis anguſtioribus, pinguioribus, gummoſis ſi mordeãtur glutinoſisque; flores albi & inter eos ſemen quale myrti, exiguum, rotundum, initio vireſcens, poſtmodum rubens, foris durum nigrumque, intus albet, &, vt Plinius tradit, in quo naſcitur granum Gnidion, quod aliqui λίνον vocant. Herbarij thymelæam nunc oliuellam nunc linum ſylueſtre vocitant. Calefacit & ſiccat ordine tertio.

Θυμίαμα. ſuffimentum. ſuffitio. Eſt res odorata, quæ ignibus iniecta gratum nidorem exhalat. vt ſunt thus, myrrha, ſtyrax, & quæcunq; calidam habent temperaturam, ſuntque ſatis odorata. Dictum ita volunt quaſi θυμοῦ ἴαμα, quoniam langueſcens animus ſuffitu eiuſmodi recreetur. Sed non deſunt qui à thyo odorifera herba deductũ velint: vt neque qui ἀπὸ τῆς θύειν, hoc eſt à ſacrificando, quoniam odores dijs ſuffiebantur. De eo aphoriſmus celebris habetur apud Hippocratem, ſuffitus aromatum muliebria ducere, & ad plæraque alia vtiles eſſe, niſi grauitatem capitis inducerent.

Θύμιον. ſic à quibuſdam dicitur. ὁ σμίλαξ, hoc eſt taxus, vt habetur apud Aetium libri 13. cap. 64.

Θυμοειδὴς δύναμις. animoſa ſeu iraſcibilis facultas. Eſt cordi vis inſita, qua motus in nobis gignit & animi perturbationes. Sunt autem illæ variæ & prope ſibi contrariæ pro diuerſitate cauſarum à quibus proficiſcuntur. Cauſas enim triplices habent: primam quidem, rem animo obiectam, ſiue præſens ſit, ſiue expectetur, ſiue in memoriam redeat: ſecundam, rationis phantaſiam, hoc eſt, impreſſam in animo eius rei opinionem & æſtimationẽ: tertiam vero cordis robur, quo vel vehementius vel languidius commouetur. Quanti enim ratiocinandi facultas obiectam rem fecerit & æſtimauerit, tantum vis illa animoſa concitatur. Naſcuntur igitur animi motus ex rebus æſtimatis opinatisque tam bonis quam malis, vtriſque tam præſentibus quam futuris atque etiam præteritis. Ex bonis æſtimatis præſentibus quidem lætitia, inuidia, maleuolentia: ex futuris libido ſiue cupiditas, excandeſcentia, odium, inimicitiæ, audacia, confidentia, temeritas, libertatis, potentiæ & honoris appetentia: ex præteritis eorundem recordatio. Ex mali autem opinione præſentis quidem animi ægritudo, miſericordia, mœror, triſtitia: ex futuri vero timor, terror, pauor, conturbatio, deſperatio, pudor, pigritia & id genus alia. Eiuſmodi quidem ſpecies rationi primum obijciuntur, deinde animoſæ facultati; quæ tantum mouetur quantum id quod obijcitur ratio eſſe duxerit, & cordis virtus ferre poteſt. Expẽdere enim fugiẽdane an amplectenda ſpecies ſit quę obijcitur, ratiocinantis facultatis eſt munus: eam vero fugere vel amplecti, animoſæ. Cum igitur non omnes eadem polleant ratione, ſed alii res quales ſint æſtiment, alii non quales, ſed meliores aut deteriores, maiores aut minores quam ſint; præterea in aliis vehementior ſit vis animoſa, in aliis minus prompta, fit vt non eodem modo omnes concitentur, ſed alii celerius, alii tardius, alii vehementius, alii leuius: Cum enim eiuſmodi cauſæ varie facultatem afficiant, diuerſa motionum genera eſſe oportet, quę Græci non θυμοὺς, ſed ψυχῆς παθήματα, hoc eſt, animi affectus & paſſiones, appellarunt, quod neceſſe ſit animæ facultates φαντασικῷ & λογιστικῷ ad hos motus concurrere, etiamſi proprie ad animoſam cordis facultatem pertineant, & in corde peragantur.

Θυμὸς. iracundia. vnde θυμοειδὴς δύναμις, facultas animoſa & iraſcibilis. In qua ſignificatione etiam Latini animos vſurparunt. Significat & θυμὸς apud Hippocratem τὸ ἐπιθυμίαν, hoc eſt cupiditatem aliquid agendi, vt annotauit Galenus comment. εἰς τὸ προγνωστικόν.

Θύμος. thymum. eſt frutex ſurculoſus & dodrãtalis, foliis canis, exilibus, multis, immortalibus, floſculis ex purpura candicantibus, ſuauiſſimi odoris, capitellis ſpecie complicatarum formicarum, radice lignoſa. Calefacit & deſiccat tertio ordine, & glutinoſos craſſoſque humores incîdit: menſes, partus & ſecundas pellit. Cum ſale & aceto potum pituitam per aluum detrahit.

Σῦμος à nonnullis dicitur τὸ ἄφυον, vt habetur apud Dioſcoridem.

Σύμος. eſt glandulosa illa ſubſtantia quæ in iugulo ad os ſummum pectoris conſiſtit tanquam fultura & ſubſtructio vaſorum eo loci diuiſorum, eiuſdem fere atque τὸ παγκρεας generis, niſi quod hoc mollius, rubentius & carni ſimilius eſt. Hæc in nuper natis animantibus ob vaſorum mollitiem & imbecillitatem eſt maxima: in creſcentibus autem, quia vaſa per ſiccitatem ſunt firmiora,

Definitionum medicarum libri XXIIII - page 193 sur 554

©BIUM

decrescit, ita vt vix eius vestigium in iuuenibus appareat.

θύμος. est tuberculum carnosum quod super corpus quasi verrucula eminet, ad cutem tenue, supra latius, subrubrum & in summo perasperum, oblongum, interdum rubens, interdum candidum, magna ex parte sine dolore. Idque summum colorem floris thymi repræsentat, vnde ei nomen est, ibique facile finditur & cruentatur, nõnunquam aliquantum sanguinis fundit, fereque circa magnitudinem fabæ Ægyptiæ est, raro maius, interdum perexiguum: modo vnum, interdum plura nascuntur, vel in sede, vel mediis femoribus, vel talis, vel palmis, vel inferioribus pedum partibus. Pessima tamen in obscœnis sunt, quæ nunc solam glandem, nunc colem, aliquando præputium occupant: quandoque etiam in facie consistunt. Quod paruum est proprie θύμος dicitur, vel θύμον, vel θύμιον, vt habetur apud Corn. Celsum libr. 5. quod vero magnitudine excedit, σῦκον, id est ficus, appellatur. Cæterum thymorum alii mites faciles que, alii maligni sunt. Illi magis carnosi sunt, inæquales, asperi, candidi aut subrubri, doloris expertes: hi vero duriores, asperiores, maiores, feculenti, liuidi, cum dolore punctorio, quitum maxime mouetur cum manu tractantur, aut medicamenta adhibentur, nec facile curantur, nisi tota parte in qua nati sunt execta.

Θύμου. τῆ ἀπὸ τῶν Θύμων. hoc est à Thymis oriundi, apud Hippocratem. Sunt autem Θύμοι populi Thraciæ.

Θύον. arbor quam Theophrastus vel cupresso similem, vel cupressum esse sylvestrem existimat libro 5. cap. 5. de plantarum historia. dicitur & θυία, & θύεια, & θύα.

Θυρεοειδὴς χόνδρος. scutiformis cartilago. Est laringis cartilago prima & anterior, & quæ velut scutum quoddam aliis præposita est. Nec vero vsum modo scuti habet, sed etiam formam. vide λάρυγξ.

Θυροειδὲς. sic dicitur à quibusdam ossis pubis foramen, quod in eo osse tam magnum est, vt θύρας, hoc est hostii, instar videatur.

Θυρσίον. sic à quibusdam dicitur ὁ θύμος, vt habetur apud Dioscor.

Θώρηξ. pectus. sic dicta est à veteribus pars ea corporis quæ à collo ad pudenda vsque trũca pertendit, vt definit Aristoteles libr. 1. de histor. animal. cap. 7. Sed & Hippocrates libro περὶ πέχης, his verbis: ὅ, τι γὰρ θώρηξ καλέομενος, ἐν ᾧ τὸ ἦπαρ στεγάζεται: hoc est, thorax vocatus in quo hepar cõtegitur: manifesto indicat thoracis nomine ventrem etiam contineri, dictumque quondam fuisse thoracem totum illum truncum qui est inter alas & inguina. Verum à recentioribus medicis & Galeno pars ea thorax dicitur, quæ collo subiecta vtrinque costis clauditur. Quãtum enim costæ ab anteriore posterioreque parte, & infra supraque continent, θώρηξ appellatur, ἀπὸ τῆ θορῶ, hoc est salio, propter continuum cordis motum: vel ἀφ' ὃ τὸ θεῖον ὠρεῖν, quod scilicet mentem, diuinam nostri partem, contineat & seruet. Latini proprie pectus vocant. Quinque ei partes assignantur, in quas diuiditur, στέρνον, νῶτον, πλευραὶ, κλεῖδες, ὠμοπλάται. Dicitur autem στέρνον pars eius anterior in quam costæ conueniunt, pluribus quidem & numero incertis ossibus cõposita vt plærisque visum est, sed si Galeno credimus, septenis. νῶτον, dorsum Latini vocant, quod duodenis vertebris compactum est. πλευραὶ, hoc est costæ, bis totidem numero attribuuntur, quot illis in dorso vertebræ respondent, quibus vt parte postica inarticulantur: sic antica priori illi thoracis parti quam στέρνον diximus nominari. κλεῖδες autem gemina illa ossa vocantur quæ collo proxime subiecta sunt, alterius à costis & originis & figuræ. ὠμοπλάται vero duo similiter ossa, quæ à tergo vtrinque sita prominent. Nec me quidem latet Galenum libro de ossibus de thorace differentem ab eo παὶ κλεῖδας & ὠμοπλάτας distinxisse, seorsimque de ijs egisse, quasi thoracis partes non essent: sed quia manifesto videantur trunco illo quem descripsimus contineri, non est dissentaneum eas inter eius partes haberi.

θώρηξ. etiam est vinculi nomen quod pectori adhibetur, vbi mediũ pectus, vel dorsum, vel latera, seu thoracem volumus deligare, cuius inijciendi rationem Galenus explicat lib. de fasciis.

Θώρηξις. οἰνοποσία καὶ ἀκρατοποσία. hoc est, vini meracioris potio. vt placet omnibus qui Hippocr. aphor. 21. libr. 2. λιμὸν θώρηξις λύει: hoc est, famem thorexis soluit: interpretati sunt. Galen. ἐν ταῖς γλώσσαις οἴνωσιν & μέθην explicat, hoc est vini potionem & ebrietatem. Nam vt scribit Phauorinus, θωρήσσειν λέγε) τὸ μεθύειν, ἢ τὸ θερμαίνειν τὸ σῶμα, ἢ θώρακα πληροῦσθαι: ἢ ὅλως τὸ μάχεσθαι τῶν μεθυόντων. hoc est, θωρήσσειν dicitur inebriari, quod excalfaciat pectus, aut thoracem repleat, aut quia pugnaces sint ebrij. Inde ἀκροθώρηξ dictus, qui vel leuiter, vt interpretatur Erotianus, vel, vt quidam exponunt, summe ebrius est.

Definitionum medicarum libri XXIIII - page 194 sur 554

©BIUM

IO. GORRAEI PARISIENSIS DEFINITIONVM MEDICARVM

TO I.

Ἀμβλυχοῦ ἅλες. ſales Iamblichi. Genus eſt ſalis ex multis rerum generibus compoſiti, cui vis maxima crudos humores concoquendi. vide in dictione ἅλς. Compoſitionem eius fecit Iamblichus.

Γ ἀσιόνη. eſt olus ſylueſtre, humi ſerpens, copioſo lacte ſucculentum, flore candido, folio vno, ſed ita implicato vt plura videantur, foris margine in angulos exeunte. Plinius florem eius Concilium ait appellari. Putatur nō multum ab ea diſſidere quam Gallicum vulgus liſeronem vocat.

Γ ἄαπις. gemma eſt, ſed multorum generum. Eſt enim ei tanta coloris varietas vt vno nomine diuerſas gemmarum ſpecies videatur cōplecti. Alia viret, ſmaragdique colore eſt, quæ ſi per tranſuerſum linea vna alba cingatur γραμμαπίας dicitur: ſin pluribus, πολύγραμμος: alia glauco pingui eſt ſimilis, id eſt, viridis lacte ſuffuſa: alia in viridi pallet, callaidi ſimilis, quam Dioſcorides περεσινθίζουσαν vocari ſcribit: alia vt cœlum ſerenum cœrulea eſt: alia cœlo autumnali matutino ſimilis, id eſt, cœrulea lacte ſuffuſa, quam ex veteribus quidam ἀζιζουσαν, iuniores Turcicam vocarunt: alia purpurea: alia roſea eſt: alia ex purpura cœrulea: alia cryſtallina eſt, pituitæ ſimilis: alia ſaturo iecinoris colore eſt, diſtincta lineis concoloribus: alia veluti fumo infecta eſt, καπνίας ob id dicta. Omnis quidē mirifice niter & ſæpius non translucet, atq; in eo differt à gemmis perſpicuis quarum ſpeciem gerit, quæ ſi interdum pellucent, at totæ perraro: aut ſi totæ nonnunquam, longe tamen ipſis præſtant gemmæ quarū ſunt aſſimiles.

Γ ἀλειπτής. medicus vnguentarius, reunctor: qui vnguentis & perfrictionibus corporis morbos curat. Quæ quidem curandi profeſſio ἀλειπτικὴ dicta eſt, & primum, vt refert Plinius, inſtituta à Prodico Selymbriæ nato, diſcipulo Æſculapii.

Γ ἀτεχνία. Medicina. Eſt adiectio & detractio. Sic eam Hippocrates lib. περὶ φυσῶν definiuit, quod & explicauit, addens detractionē quidem ſuperantium, additionem autem deficientium intelligi, quod contrariorum contraria remedia ſint, eumque optimum medicum haberi, qui hoc optime præſtare poſſit, quique ab eo plurimum abeſt, plurimum quoque abeſſe ab arte medica. Ea quidē definitio ſumpta eſt à medicinæ officio, fine & partibus. Eſt enim medicinæ officium quod in corporibus deeſt ſarcire, & quod ſuperat detrahere. Id quod etiam ad eius finem pertinet, quæ eſt aduerſæ valetudinis emendatio. Sed & totius medicinæ capita complectitur, quæ Galenus quatuor rerum generibus contineri ſcripſit, aſſumenda, facienda, foris incidentia & excernenda, quæ corpori recte adhibita adiiciunt quod deeſt, quodque ſuperuacuum eſt detrahunt. Galenus vero medicinam aliter definiuit, Herophilum authorem ſequutus: eſſe ſcientiam ſalubrium, inſalubrium, & neutrorum. In qua definitione ſcientiæ nomen non proprie, ſed communiter vſurpauit, pro ea cognitione quę multis animi perceptionibus, vſu & exercitatione conquiſitis, & in vnum finem vitę vtilem ſpectantibus conſtat. Qua quidem ſignificatione omnes artes ſcientiæ dici poſſunt, omneſque periti artifices, artis ſuæ ſcientes. At ſcientia quæ proprie dicitur, ex certis indubitatiſque principiis comparatur. Huius generis proculdubio medicina non eſt, quod talibus non innitatur principiis. Pars namque ea medicinæ quę σημειωτικὴ dicitur, pene tota coniecturis conſtat, media, vt Galenus ait, inter exactam notitiam & abſolutam ignorantiam: ideoque artificioſa dicitur. Αἰτιολογικὴ autem atque θεραπευτικὴ, quanquam principiis quibuſdam vtantur ex rerum naturalium ſcientia depromptis, & ad exquiſitas ſcientias propius videantur accedere, permulta tamen tractant quæ niſi artificioſa coniectura aſſequi nullo modo poſſunt. Itaque medicina ſcientia eſt non proprie, ſed communiter lateque ſumpto nomine, ſalubrium, inſalubrium & neutrorum. Quæ tria quomodo intelligenda ſint, Galenus initio artis paruæ abunde explicauit, ſuiſque locis à nobis exponentur. Talis autem ſcientia quomodo comparetur, non bene inter profeſſores medicinæ olim conuenit. Quidam enim exiſtimarunt vnam experientiam ſatis eſſe ad perfectam medicinæ cognitionem, qui ἀπὸ τῆς ἐμπειρίας ἐμπειρικοὺς ſe nominarunt: de quibus ante diximus. Alii vero particularium rerum inſpectionem, vt eius qui morbo laboraret temperamenti, ætatis, habitus, naturæ, conſuetudinis, reliquorumque omnium exactam conſiderationem nihil ad medicinam conferre profeſſi, nimium compēdiaria methodo artem concludentes, ſoliſque contenti communitatibus quas κοινότητας appellarūt, μεθοδικοὶ dicti fuere. Alii vero præter eos fuere qui ſe λογικοὺς & δογματικοὺς nominarunt, qui corporū naturam exacte noſcendam cenſent, omnium ſignorū vires, cauſa-

Definitionum medicarum libri XXIIII - page 195 sur 554

©BIUM

rum differentias, potionum, ciborum, aeris reliquarumque circumstantiarum facultates expendunt, atque ab omnibus quæ spectari possunt, curationis indicationes inuestigant. Cuius sectæ author fuit Hippocrates Cous, qui reliquos omnes fama sui nominis & dignitate antecellit. Ab iis tota medicina in quinque partes distributa est, φυσιολογικὴν, ὑγιεινὴν, αἰτιολογικὴν, σημειωτικὴν, θεραπευτικὴν: quas omnes studiose medico perdiscendas tenendasque opinabantur; cum tamen earum alias Empirici, alias Methodici in totum negligerent. Ex quibus patet medicinam quam Dogmatici sectati sunt, omnium prope rerum scientiam & cognitionem complecti, verissimeque dictum ab Hippocrate fuisse artem medendi longam esse. Si enim causarum omnium tam salubrium quam insalubrium atque etiam neutrorum notitiam requirit, si nihil omnino negligendum censet quod ad remediorum indicationem conferre possit, nihil medicũ latere debet, sed astrologiæ, geometriæ, omniumque mathematum peritum esse oportet, & omnium regionum, aquarum animantium, herbarum, metallorum naturas exploratas habere, vt intelligat quę sint homini expetenda vel fugienda, vt non vitare modo morbum possit, sed si forte in eum inciderit, curare.

Γ ἀγαθὸς. est vir bonus, medicinæ peritus. Bonus quidem vt sit, Hippocratis iusiurandum exigit, ipsaque artis professio & humaniorum literarum studia quæ colit, ipsum ad virtutẽ instituunt, qua vbi stimulari cœpit, nullis parcit laboribus, nihil recusat subire quo perueniat ad agnitionem veritatis, nihilque habet prius ægrotantium salute: quam vt cõsequatur, omnem quantam potest adhibet diligentiam, & legendo, percunctando, conquirendo studet medicinæ peritus esse, vt ægrotos valeat à morbis vindicare. Hoc enim proprium eius munus est & finis, nullumque alium qua medicus est, sibi proponit. Si namque alia de causa medicinam exercet, vt lucri vel honoris & gloriæ causa, vel vt fruatur concessa sibi legibus immunitate ac reipublicæ vacatione: is non simpliciter medicus, sed sumpto à fine cognomine medicus ambitiosus, glorioſus, quæstuosus aut aliter appellabitur. Qui vere dicitur medicus, benignitate atque humanitate ad medendum incitatur. Est autẽ proprium medici officium morbos curare, non etiam sanitatem tueri, cuius conseruandæ, rationem qui profitetur, non proprie ἰατρὸς, sed ὑγιεινὸς appellandus venit. Attamen per abusum receptum est vt is quoque ἰατρὸς vocetur, propterea quod cum vna sit ars quæ corpori tuendo præsideat, vnicum ei proprium nomen inditum non est, quemadmodum Gal. libr. 2. de sanitate tuenda annotauit.

Γ ἄκρος. digiti nomen quem Latini quoq; medicum vocant, quod vno fere consensu homines ori, oculis, vitiisque leuioribus vel saliua vel medicamento delinẽdis eum ceu puriorem adhibeant. Is minimo proximus est, nec plurimum inquinari solet reb⁹ quas solemus duobus tribusue primis digitis apprehendere.

Γ ἕλειά ἡ

Γ ἕλεις. herba est folia habens nasturcii, vere virentiora, caulem cubitalem aut minorem, æstate lacteum florem, radices duas nasturcio similes, calfacientes & adurentes. Hanc alii, vt Galenus, λεπίδιον, alii ἀγριοκάρδαμον appellant, vt scribit Paulus libr. 3. cap. 77. asserens apud suos fruticosam nasci similibus lauri foliis & multo amplioribus, perutilem ad coxendicum dolorem. alii καρδαμαντικὴν, vt Dioscorides, appellant. Aetius etiam καρδαμίνην vocari tradit lib. 12. cap. 2. scribens eam odore, sapore & figura similem cardamo videri, multaque de eius facultate differens: Ac tantam quidem habet cum cardamo similitudinem, vt ἕλεις dicatur à quibusdam τὸ καρδαμοῦν, sicut scriptum est à Dioscoride.

Γ ἕλκος. dicitur à quibusdam ἡ ἀλθαία, vt habetur apud Dioscoridem. Apud Galen. est ἑλκος.

Γ γη. herbæ nomen apud Hippocr. sed quænã ea sit, incertum est: forte ἰσάτις ἡ ἀγρία, quam à quibusdam ἔγλη vocari Dioscorides prodidit.

Γ γνὺς ἡ Γ γνύα & Ionice Γ γνύη. poples. τὸ ὄπισθεν τοῦ γόνατος, ἐν ᾧ κάμπτομεν τὸ γόνυ: hoc est, pars ea quæ retro genu est, in quam ipsum genu inflectimus, vel, vt ait Rufus, ἡ σύγκαμψις τοῦ γόνατος: hoc est, ea pars in quam genu inflectimus & incuruamus: qui neutro genere γνύον appellat. Valla apud Homerum Iliad. υ'. suram interpretatur, quæ tamen proprio nomine γαστροκνημία vocatur.

Γ γνύλις φλέψ. vena poplitis. Est vena vna in poplite ex duobus ramis venæ quę in crura descendit vnitis conflata. Ea surculis aliquot in cruris partẽ posteriorem sparsis, per medium poplitem delapsa nunc in suam absumitur, nunc ad calcem vsque descendit, nũc venis malleoli aucta secundum eum in pedem varie diffunditur.

Γ δαφνῆς ῥίζα. radix est è qua prodeunt folia ruscо similia: adhęrent iis veluti exiguĩ pampini, in quibus flos est. Gustu acerbo est & adstringente.

Γ δαῖοι δάκτυλοι. sunt qui radicem pæoniæ sic vocent, vt scribit Dioscor.

Γ διαπάθεια. propria & primaria affectio, siue affectus contra naturam parti insidens eique proprius. Sic dicitur quando causa affectus & dispositio in ipsa parte hærent. Sic caput in lethargo primario affectu laborare dicitur; larynx in angina, pulmo in peripneumonia, pleura in pleuritide, ventriculus in lienteria. Quod aliter laborat; κατὰ συμπάθειαν laborare dicitur.

Γ διακρασία. corporum proprietas & cuiuslibet peculiaris temperatura.

Γ διπτ.

Definitionum medicarum libri XXIIII - page 196 sur 554

©BIUM

Ἰδνοῦται λοξοῦται, σπινίζονται. obliquatur & in ſe reſidet, apud Hippocr. ſimiliter apud eundem ἰδνώθη dictum ἀπὸ τοῦ σπινέμφθη, quomodo etiam Homerus dixit Iliad. ι, Πλῆξεν οἱ ἰδνώθη.

Ἱδρῶτα, τά. ſic dicuntur ab Hippocrate aphor. 21. lib. 3. puſtulæ quædam genitalium partium, ſummam cutem occupantes & exulcerantes. Oriuntur, vt ipſum oſtendit nomen, ab earum partium ſudore bilioſo & mordaci, qui perfacile iis in partibus putreſcens pruriginem mouet, cutemque velut vlceribus exaſperat.

Ἱδρώς. ſudor. eſt humidum tertię concoctionis excrementum per cutem in aquæ ſpeciem erumpens. In ſingulis enim animalis partibus ex ipſo, vnde aluntur, ſucco duplex excrementorum genus naſcitur. Aliud quidem ſeu ſemicoctæ quædam reliquiæ, quæ aſſimilari nutriendæ parti nequiuerunt, quod ſiccum dici poteſt earũ partium excrementum: aliud vero quod ante transmittẽdi alimenti fuit vehiculum, nũc functum officio, humidum tenueque exiſtit, quale nimirum ſeroſum illud quod vrinam vocant, quod ex venis & arteriis in veſicam defluit. Verum huic excremẽto nullus certus à natura præſcriptus meatus eſt. Expellitur tamẽ partim actum per ipſa molliora corpora, quæ fluẽtis eius violentiæ cedunt, potiſſimum cum à ſpiritu maiore impetu irruente impellitur: partim etiam per exiguos omnes corporeæ molis meatus quos πόρους vocãt, quorum non modo reliquum corpus vniuerſum, ſed etiã tota cutis plena eſt. Ac cum tenuiſſimũ quidem ſit huiuſmodi excrementum, facile ſane eiicitur, partim in ſpeciem halitus ab inſito calore ſolutum, & per transpirationem vacuatum: partim violẽto motu confertim in aquæ ſpeciem erumpens. Appellant autem medici quod ita excernitur, ſudorem: quod aliter erumpit, non ſudor, ſed ὕγρασις & ὑγρασία & ἔκκρισις, hoc eſt, mador, à plærique appellatur. Eſt autem eiuſmodi humoris excretio ſecundum naturam non minus quam vrinæ & aliorum excrementorum. Neque Diocli poſſum aſſentiri, qui ſubtilius de ſudore diſſerens, omnem præter naturam eſſe affirmabat, quod indicium eſſet calidi innati minus valentis, quod quanto valentius fuerit, tanto magis diffiatio ſenſum fugiat, quodque omnibus quæ ad corpus pertinẽt recte adminiſtratis, & alimẽto à natura optime cõcocto, nullus vnquam ſenſibilis humor per cutem excerneretur & ſponte naturę manaret, alia autem ſudorum genera, quæ à balneis, ſole aut exercitatione fiunt, à cauſis violentis originem habeant, ſicut Galenus comment. in aphor. 15. libr. 1. recitat. Sudoris ergo materia eſt humor tenuis & ſeroſus alimẽto permiſtus, quo id facilius exiguas & capillorum modo tenues venas ſubeat, atque ab his in partes quæ eo ali debent, ſeſe inſinuet: eſtque eiuſdem prorſus cum vrina generis, in eo tãtum ab illa differens, quod vrina quidem ad veſicam, hæc longius in corporis habitum deferatur, magiſque propterea concocta ſit, quod ad cutem vſque peruenerit, permeatis omnibus quæ interſunt partibus magno calore præditis. Quo fit plerumque vt ſi copioſior vrina ſit, exigua aut pene nulla ſit ſudoris materia: aut contra ſi ea nequeat vel inſenſili tranſpiratu vacuari, aut per poros confertim erumpere, referatur in venas per quas in habitum corporis delata fuerat, & vrinæ vim atque copiam maiorem efficiat. Ergo non procedit à viſceribus materia ſudoris, niſi forte id communi ea ratione fieri intelligatur, qua iecur omnium humorum, qui per corpus feruntur, officina eſſe proditur. Cæterum cauſa ſudoris efficiens calor eſt, non ille quidem acris, qui ſiccandi vim habeat, ſed humidus, qui per habitum corporis diffuſus, ſudorum materiam calefaciat, fundat, attenuet, cutemque ſimul emolliat & relaxet. Proinde pueris & adoleſcentibus & aliis in quibus multum eſt huiuſmodi caloris, ſudores perfacile mouentur: ſiccioribus autem ſiue per ætatem, ſiue per morbum, vt hecticis & quibus iecur vel lien inaruit, nulli omnino fiunt, vt nec iis quibus habitus corporis refrigeratus eſt, veluti hydropicis. Hi namque propter huius caloris imbecillitatem maximam ſudare nullo modo poſſunt, etiamſi vniuerſo corpori humor abunde ſuppetat. Duabus iis ſudorum cauſis etiam cutis raritas accedat oportet, vt cauſa ſine qua ſudores erũpere non poſſunt: qui enim cute ſunt denſa & dura, inepti ſunt ad ſudandum. His ita definitis facile iam erit ſudorum differẽtias explicare. Petuntur eæ à multis cauſis, variæque habentur pro hominum temperaturis & ætatibus, ambiente aere, ratione victus & corporum affectionibus. Qui ſecundum naturam ſe habet ſudor, particeps eſt ſalſuginis & amaritudinis, atque, vt vrina, modice pallet. Cui hæc infra modum contigerint, vel materiæ frigiditas vel caloris natiui imbecillitas deſignatur. cui vero ſupra modum, contraria. Is calidus etiam ſit oportet, quod frigidus vel humoris frigiditatem vel caloris natiui extinctionẽ ſignificet. Præterea vero alius aquoſus eſt & ſine vllo lentore, qualis beneualentium vt plurimum eſt: alius autem viſcoſus vel à permiſtione viſcoſę cuiuſdam materiæ cum ſeroſo humore, vel à reſolutione proprii vltimique alimenti ſingularum partiũ, aut earundem colliquatione: cuiuſmodi accidit tum hecticis, tum paulo ante mortẽ, qui διαφορητικὸς à medicis appellatur. Ad hæc alius multus, alius paucus eſt: ille quidem vel à copia & tenuitate humoris vel à facultatis retentricis imbecillitate, colliquato corporis habitu diſſolutaque natura, vel à viribus robuſtis, vt qui per criſes accidit & poſt balneum & modicã exercitationem: hic vero vel propter excrementum paucũ, lentum, craſſum,

vel propter meatuum cõstipationem quam aut ſucci multi, craſſi, lentique, aut atrophia, refrigeratio, mollities, ſiccitas, & adſtringẽtia induxerint, vel propter facultatis in carne expultricis infirmitatem: alius etiam mitis ſuauiſque: alius acer fœtiduſque eſt pro materiæ qualitate quam natura ſudoribus excludit. Eſt & ſudoris differentia propter loca ex quibus ille erumpit: alius namque ab vniuerſo corpore dimanat, alius à certis quibuſdã partibus; qui ex Hippocratis ſententia, qua parte corporis ſit, ibi morbum eſſe oſtendit. Verum præ cæteris ſpectanda eſt ea ſudoris differentia qua alius criticus, alius ſymptomaticus eſſe dicitur. Critici quidem duo maxime indicia Hippocr. lib. prognoſt. prodidit, vnum quidem ſi die decretorio fiat, alterum vero ſi morbum perfecte tollat. Itaque quemadmodum idem aphor. 36. lib. 4. prodidit, ſudores qui euenerint tertio, quinto, ſeptimo, nono, vndecimo, decimoquarto, decimoſeptimo, vigeſimoprimo, vigeſimoſeptimo, trigeſimoprimo & trigeſimo quarto die febris, boni ſunt quod ii morbos iudicare ſoleant nõ omnes quidem ſed præcipue acutos; quorum terminus quadrageſimus dies eſſe proditur. Longi namque morbi propter humoris à quo gignũntur frigiditatem atque craſſitiem, tum propter caloris natiui poſt tam longum temporis tractum imbecillitatem ſudoribus iudicari non poſſunt. Quod ſi præterea ſudor morbũ perfecte tollat, ſic omnium optimus ille cenſebitur. Cum morbum dico, ſingulas etiam cuiuſque morbi acceſſiones intelligo, quæ ſua tempora ſuaſque criſes habent non aliter quam totus ipſe morbus. Id autem ſudore præſtari non poteſt, niſi is & calidus ſit, & è toto corpore erumpat, ſi modo morbum corporis eſſe vniuerſi intelligamus, cum morbus qui partem tantum aliquam occupat, eiuſdem partis ſudatione leuari plane poſſit, atque in totum diſcuti. Sunt autem ſudoris critici argumenta, ſicut Galenus lib. 3. de criſibus oſtẽdit, delirium increſcente acceſſione, partiũ extimarum calor & rubor, vapor quidam calidus per cutem erumpens qui ante non fuerat, tũm pulſus vndoſus & valde mollis. Ex his iam facile liquet quibus notis ſymptomaticus ſudor deſignetur: habet enim omnes critico aduerſas. Itaque ſi criticus ille eſt qui fit die critico, poſteaquam ſigna concoctionis viſa iam fuerint, quique calidus & ab vniuerſo corpore prodiẽs ægrum à morbo prorſus vindicat, cenſendus ſymptomaticus eſt qui ante diem decretorium & nondum viſis ſignis concoctionis exit, legitimum tempus anteuertens propter humoris copiam & acrimoniam, quibus natura infeſtari atque irritari ſolet, vel ob imbecillitatem retentricis facultatis, quique non à toto corpore fertur, nec morbum leuiorem efficit, qui non tam ἱδρὼς quam ἐφίδρωσις ab Hippocrate appellatur.

Γ ἐκ τοῦ. eſt medicamenti compoſitio, ſic κατ' ἐξοχὴν appellati. Ea autem varia fuit & à multis diuerſimode deſcripta, vt patet ex ſequentibus.

Γ ἐκ τοῦ Ἀντιόχου. Hæc deſcripta eſt à Pacchio Antiocho auditore Philenidis Catinenſis, à quo non inuenta quidem dicitur ſed præcipue vſu illuſtrata. Vixit autem ſub Tiberio Cæſare, cui libello poſt mortem euulgato compoſitionem eam manifeſtauit, ex qua magnos quæſtus fecerat. Habet autem illa, ſtœchados, chamædryos, quæ herba ſimilia quercus folia habet, agarici, medullæ cucurbitæ ſylueſtris quam κολοκυνθίδα appellant, marrubii, ſingulorum drachmas decẽ, opopanacis, ſagapeni, petroſelini, terræ mali, id eſt, ariſtolochiæ ſarmentatiæ, piperis albi, ſingulorum drachmas quinque. cinamomi, ſpicæ nardi, myrrhę folii ſiue troglodytidis, croci, ſingulorum drachmas quatuor. In vnum omnia ponderata contũduntur & cribrantur. præterea opopanaces & ſagapenum: hæc enim mortario teruntur adiecto melle tenui, id eſt, quam liquidiſſimo, deinde cæteris miſcentur: quæ & ipſa recipere debent tantum mellis quantum ſatis erit ad comprehendenda & continenda ea. Reponitur medicamentum vaſe vitreo. Sic quidem deſcribit eam Scribonius Largus ipſius Antiochi contemporaneus, nec differt à Paulo & Aetio, niſi quod hi omittunt marrubium quod ille addidit. Dicitur hæc à quibuſdam ἱερὰ πικρὰ propter amaritudinem, à quibuſdam ἱερὰ διὰ κολοκυνθίδος, vt idem Scribonius author eſt, qui eam multis verbis commendat. Hanc tempore ſuo ſimpliciter ἱερὰν à medicis vocatam fuiſſe Galenus author eſt lib. 8. τῶν κατὰ τόπους.

Γ ἐκ τοῦ Ἀνδρομάχου. eã eſt hieræ compoſitio quæ & ἱερὰ πικρὰ & ἱερὰ διὰ ἑλκῶν appellatur: de qua paulo poſt.

Γ ἐκ τοῦ Ἀνπαλήρου. deſcribitur à Galeno lib. 8. τῶν κατὰ τόπους, citaturque ab eo ex libris Andromachi, qua ille ad ſtomachicos vtebatur. Habet autem hæc, aloes drachmas quatuor, maſtiches drachmas duas, aſari drachmas quatuor, roſarum ſiccarum, iunci odorati, mei, phu, caſiæ, ſingulorum ſemunciam.

Γ ἐκ τοῦ Ἀρχιγένους. refertur ad Archigenem. Cuius cum variæ ferantur compoſitiones, magis tamen placet quæ habetur apud Aetium. Recipit autem, vt ipſe refert ex Archigene, medullæ colocynthidis vncias duas & dimidiam, chamædryos, agarici, marrubii, ſtœchados, ſingulorum drahmas decẽ. opopanacis, ſagapeni, ſingulorum vnciam vnam. petroſelini, ariſtolochiæ rotundę, piperis albi, ſingulorum drachmas quinque, cinnamomi, ſpicæ nardi, myrrhæ troglodytidis, polii, croci, pulegii, ſingulorum drachmas quatuor. Excipiuntur melle deſpumato ad ſordium craſſitiem, & vitreo vaſe reponuntur. Summa doſis drachmæ quatuor, vel, vt in aliis Archigenis exemplaribus

©BIUM

bus animaduerſum eſt, drachmæ tres cum muſſa, adiecto modico ſale. Paulus quidem Ægineta eam compoſitionem deſcribens cum Aetio numero ſimplicium medicamentorum conſentit, trium pondera duntaxat variat. Sed Paulus manifeſto mihi videtur errare, quod ſecũdum eius deſcriptionem, hiera Archigenis eadem prorſus eſſet cum hiera Antiochi ſi ab illa ſolum polium demas, à quo tamen palam eſt non deſumi inter eas differentiam. Differunt enim tantum ab inuicem pondere purgantium medicamentorum, quod longe maius eſt in hiera Archigenis quam Antiochi, vt iis notum eſſe poteſt qui animaduerterint quamobrem hæc imbecillius, illa vero valentius purgat.

Γ. περὶ Γαλλῶν. ea eſt quã πικρὰν & ἀπὸ δι' ἀλόης ἱερὰν appellant.

Γ. περὶ Θημίσωνος. refertur à Galeno ex lib. Andromachi. Recipit, Aloes drach. centum, maſtiches, croci, nardi Indicæ, cinnamomi, carpobalſami, aſari, ſingulorum vnciam vnam. Tunduntur & anguſtiſſimo cribro excernuntur, atque arida, vt ne tranſpirent, ſeruantur.

Γ. περὶ Γ'ήσου. deſcribitur à Paulo & ab Aetio, pari quidem ſimplicium numero (niſi quod Paulus nihil piperis tum albi tum communis, nihilque caſiæ adiicit) ſed inæquali põdere epithymi. Hic enim pondus eius facit vnciarum quatuor & dimidiæ: Paulus autẽ drachmarũ duodecim, hoc eſt, vnciæ vnius & dimidiæ. Eſt autem facile commiſſus error in Aetio à librario per incuriam verticẽ δ ad nimium attollenti, vt non tam α quam δ eſſe videretur. Itaque facile Paulo aſſentior. Sic autem habet: Epithymi drachmæ duodecim, marrubii, ſtœchados, chamædyros, hellebori nigri corticis, ſcãmoniæ, agarici, piperis albi, piperis communis, piperis lõgi, ſcillæ toſtæ, ſingulorum drachmæ ſedecim. colocynthidos medullæ, euphorbii, aloes, croci, gentianæ, petroſelini ſeminis, ammoniaci thymiamatis, ſagapeni, ſingulorum drach. VIII. opopanacis, polii, cinnamomi, caſiæ, myrrhæ troglodytidis, ſpicæ, nardi, iũci odorati floris, pulegii, ſingulorum drach. IIII. ariſtolochiæ longæ & rotundæ, ſingulorum drach. II. Excipiũtur melle deſpumato. Doſis eſt ſcrupulorum duorum aut triũ, aut quatuor, aut drachmæ vnius & ſemis. Sic enim ſcribendũ eſt apud Aetium < α. S. nõ autem < δ. S. Nã quis ferat drach. IIII. & dimidiã, cum helleborus, ſcãmonia, agaricum & colocynthis ſexta fere pars ſint totius medicamenti? Apud Oribaſium habetur alia hieræ Iuſti deſcriptio in hunc modum: Colocynthidis interioris denarii 24. ſtœchados, chamædryos, piperis albi, piperis nigri, agarici, veratri nigri, ſcãmoneę, ſingulorum denarii 13. ammoniaci, thymi, croci, euphorbii, ſingulorũ denarii 8. myrrhæ denarii 4. ſcillæ toſtæ denarii 6. aliqui addunt caſiæ denarios 4. & ſpicæ nardi denarios 8. mellis quod ſatis eſt.

Γ. περὶ διὰ κολοκυνθίδος. eadem eſt quæ & hiera Antiochi.

Γ. περὶ πικρᾶς. ſic proprie dicitur quæ ex aloe paratur, quæ etiam & πικρὰ ſimpliciter tempore Galeni appellata eſt. Eius triplicem fuiſſe compoſitionem Gal. docet libr. 8. περὶ κρ. πόπ. Vna quidem fuit Andromachi ad hunc modum: floris iunci odorati, xylobalſami, maſtiches, croci, nardi Indicæ, aſari, cinnamomi, ſingulorũ drach. VI. aloes lotæ drachmæ cẽtum. ſimul trita repone, præbe ieiunis cochlearia duo: alii vinum præbẽt cum aquæ frigidæ cyathis quatuor, aut calidæ. Altera vero fuit ad cẽtum drachmas aloes, ſingulorum aliorum drach. VIII. admiſtis. Tertia fuit eorum qui in octoginta aloes drachmas, ſex aliorum addunt. Sunt & aliæ quædam particulares differentiæ: alii florem iunci odorati apponunt, alii ſine eo conficiũt: alii vt Andromachus ipſam aloen lotam, alii illotam adiiciũt, prout magis minuſue purgare aut calefacere ſiccareque eſt animus. ſcribit etiam Gal. lib. 2. περὶ κρ. πόπ. ſe quandoque picram ex nonaginta drachmis confeciſſe, nõnunquam etiam & modum croci vna drachma minorem impoſuiſſe. Quidam totum medicamentum melle deſpumato excipiunt: fitque ita durabilius, ſed minus ventrem roborat, magis vero deiicit. Gal. lib. 7. Method.

Γ. περὶ Λογαδίου. hæc ad Logadiũ neſcio quẽ refertur. Habetur eius deſcriptio apud Aet. lib. 3. cap. III. Alia etiam habetur apud vulgus aromatariorum, multum ab ea differẽs.

Γ. περὶ Ῥούφου. hæc quoque diuerſis modis deſcribitur ab Oribaſio, Paulo, Aetio & Pharmacopolis noſtris.

Sunt & aliæ multæ περὶ ἱερῶν differẽtiæ: quę tamen ad duas omnes referuntur, videlicet εἰς πλὼ διὰ ἀλόης, vel εἰς πλὼ διὰ κολοκυνθίδος. Sunt autem ambarum effectus varii: illa maxime ventriculo, hæc capiti & vniuerſo etiã corpori purgando conuenit. Quanquam & ſingulæ aliis etiã vſibus priuatim inſeruiãt.

Γ. περὶ νόσου. facer morbus. Sic à veteribus dicta eſt ἱερὰ νόσος, quo eius magnitudinem, vt ait Galenus, deſignarent: ἱερὸν enim apud antiquos ſignificat magnitudinem. Verum aliqui ἱερὰν dici putauerunt quod diuinus eſſet morbus & à diis in vindictam immitteretur: quos tamen Galenus reprehendit.

Γ. περὶ χίας ἡ

Γ. περὶ χίου. herba eſt caule ſubrubro, aſpero, intus cauo, foliis per interualla rariuſcule ſciſſis per ambitũ more ſonchi, floribus luteis in oblõgis capitulis. frequens eſt in pratis. Ruſtici cichoreã luteã appellant à florũ colore: hæc quidẽ maior eſt hieracias. Eſt & minor, cauliculis viridibus & coloris herbacei, quẽ intubũ ſylueſtre ruſtici vocant. Dicitur ἱεράκιον ἀπὸ τῶ ἱέρακος, quod accipitres ſcalpendo eam, ſuccoque oculos tingendo obſcuritati viſus medeantur. Succus ei candidus, valens ad oculorum epiphoras & caligines.

Γ. περὶ χίου.

Definitionum medicarum libri XXIIII - page 199 sur 554

©BIUM

Γ ἑρακίου κολλούριον. est collyrium ad obscurum visum & scabras affectiones. describitur apud Galenum lib. 4. περὶ κρ. πόπων.

Γ ἑρακίτης. hieracites. Plinius in gemmis, Galenus & Paulus inter lapides numerant. Is alternat totus, miluinis nigricans veluti plumis. sic dictus est ἀπὸ τῆς ἱέρακος. est enim similis specie & colore accipitrum mollioribus pennis quæ ipsis sunt in pectore. Dicitur dextro femori alligatus sistere sanguinem ex hæmorrhoidibus manantem, eiusque rei se fecisse periculum Galenus testatur

Γ ἱέρακος κολλούριον. Hieracis collyrium, quod ad aspretudinem oculorum potest, & describitur à Cor. Celso. Sunt & alia præterea quæ describuntur à Galeno lib. 4 περὶ κρ. πόπων in eundem vsum, à quibus etiam differt aliud collyrium eiusdem nominis, cuius facit Plinius mentionem lib. 34. cap. 11. Est & eiusdem authoris pastillus apud Galenum lib. 5. περὶ κρ. ῥίνη.

Γ ἱέραξ. accipiter. Est fasciæ circumductio naso dicata, cuius treis differentias Galenus explicat lib. de fasciis, vnam ex tribus, alteram ex binis fasciolis, tertiam quam ad Menecratem authorem refert. Nomen videtur inditum quod huiusmodi fasciarum cõtextus accipitrem referat capistro suo obuelatum.

Γ ἑρακικὸν κῶφι. cyphi sacrificulorum, quod videlicet illi diis adolebant.

Γ ἱεροβοτάνη. verbenaca, sic dicta quod vsum habeat præcipuum in lustrationibus suspensa vel alligata. dicitur & περιστερεών. Dioscorides cincinnalem à Romanis vocari author est, ab aliis crista gallinacea vel exupera dicitur. Hęc ramulos emittit cubitales aut maiusculos, angulosos, in quibus ex interuallis folia quercus, sed minora, angustioraque, eiusdẽ diuisuris in ambitu, colore aliquatenus cæsio. radix longa tenuis. flores purpurei, graciles. Desiccat vehementer. discutit, corroborat.

Γ θαλῆς. γνήσιον. apud Hippocratem, hoc est, legitimum & minime fucatum.

Γ θυμέλεον. sic dictus est à quibusdam ὁ χαμαὶ, vt habetur apud Dioscoridem.

Γ κπερ. apud Hippocrat. libr. 2. de morbis mulierũ significat τὸ γυναικὸς αἰδοῖον, hoc est, muliebre pudẽdum. apud Atticos aduerbium est significans idem quod ἐγγύς. Qua significatione vsurpatum fuisse ab Hippocrate Erotianus annotauit, scribens aliquos eius vocis ignoratione in eius locum ἴκμὸν substituisse.

Γ κτερος. icterus. morbus regius seu arquatus. Est effusio bilios humoris in corpus vniuersum. Redundat enim bilis toto corpore, nec vlla omnino pars est in quã diffusa non sit, solis aliquando exceptis intestinis. Id quod contingit propter causarum diuersitatem à quibus icterus gignitur. Aliquando enim fit ab obstructione illius vesicæ quæ bilem excipit. Tunc autem bilis non patentibus illis meatibus per quos secerni atque vacuari debet, regurgitat in iecur & venas, & sanguini permista effunditur in vniuersum habitum. Inde tota cutis flaueſcit aureo colore, sed in primis oculi, in quibus vitiosus color propter ingenitum illis candorem magis conspicuus est. Et quia destinatis à natura locis non potest excerni, maxima sui parte propellitur à natura in renes vna cum vrina, eamque colore suo inficit, & crassam imputamque reddit: è contrario autem intestina bile vacua sunt, & eorum excremẽta candida, deiiciendi autem cupiditas nulla vel segnis admodum. Alia icteri species est quam nulla parit obstructio, sed vel calida & sicca totius corporis, maximeque hepatis intemperies, vel facultatis secretricis imbecillitas: illa quidem quod multam bilem gignat toto corpore, hæc vero quod genitam secernere à sanguine non possit. Ea hoc vno argumento maxime deprehenditur, quod intestina & quæ in his continentur excrementa multa bile, perinde atque reliquæ corporis partes, perfusa sint. Ad hanc speciem referri potest is icterus qui à venenatorum morsibus aut potu pharmacorum deleteriorum solet contingere, quique nascitur ab omni alio iecinoris vitio quo sanguis deprauatur, & flauus, vel porraceus, vel pallidus, vel plumbeus euadit, siue id inflãmatio sit, siue durities, siue compositus ex vtroque morbus. Tertia autem icteri species est, qui fit per morborum biliosorum crises. Natura enim aliquãdo bilem quæ morbum fecit, ad cutem propellit, vnde color biliosus vniuerso corpori inducitur. Cæterum quæ dicta sunt omnia, communia sunt tã flauo quam nigro ictero: nisi quod icterus niger non fit obstructione illius vesiculæ bilem continentis, sed lienis, quodque in eo non flaua bilis, sed nigra effusa sit in corpus, & proinde color non flauus sed niger appareat. Ferũt hunc morbum icterum vocatum à mustela quę ἴκτις dicitur, quod ea oculos aurei coloris habeat.

Γ λαίνειν. διαστρέφειν τοὺς ὀφθαλμούς, distorquere vel circumagere oculos, apud Hippocr.

Γ λάμβοινος κολλύριον. describitur à Paulo, eoque ipse vtitur ad oculorum vlcera lib. 3. cap. 22. vim habet leniendi & concoquẽdi, sed non est diutius eo vtendum, quod valde narcoticum sit.

Γ μαὶ affectus est curculionis, cum lõgior, gracilior, ficciorque euaserit: talis enim loro non inepte comparari potest. Differt ἀπὸ τῆς κονίδος, quod in hac curculio non extenuatus sit, sed crassitiem ex fluxione maiorem vt plurimum adeptus. Prouenit, inquit Aetius, cum ex suffitu nimium ignescit: tunc enim gracilescit & secundum omnem dimẽsionem comminuitur.

Γ μερμηρίσαι. καθ' ὑγιεῖαν, hoc est, cum viro mistæ, apud Hippoc.

Γ νδίκον. nomen collyrii, cuius descriptio habetur apud Aetium lib. 7.

Definitionum medicarum libri XXIIII - page 200 sur 554

©BIUM

Ἰνδικὸν. coloris genus eſt. cuius duæ differentiæ à Dioſcoride aſſignantur. vna ſua ſponte naſcitur tanquam ſpuma, germinatione Indicis arundinibus exiens. Alterum infectoriæ dant officinæ, & eſt ſpuma purpurea innatans cortinis, quam detracta artifices ſiccant. Optimum exiſtimatur quod cærulei ſpeciem præbet, ſuccum ſuum ſorbet, & leue. Inter medicamenta eſt quæ leniter adſtringunt, & inflammationes tumoreſque rumpunt. purgat & reprimit vlcera.

Ἰνέει euacuat, apud Hippocratem. Sic Ἰνεῖται, euacuatur, apud eundem. Apud Heſych. vero ἰνᾶσθαι legitur, quod itidem interpretatur ἐκκενοῦσθαι. Hinc ἰνηθμὸς, de quo infra ſuo loco.

Ἶνες. villi. fibræ. ſunt fila quædam oblonga, gracilia, alba, ſolida, valida, omnis generis partibus inſerta. Cum autem fibrarũ multiplex ſit differentia, præcipua tamen eſt quod aliæ neruoſæ ſint & ſentientes; aliæ prodeant à ligamentis in fila tenuiſſima diductis ſenſus expertes. Alia quoque à ſitu ſumitur, à quo fibræ aliæ rectæ, aliæ trãſuerſæ, aliæ obliquæ dicuntur. Rectæ vocantur quæ ſecundum corporis, cui inſunt, longitudinem feruntur: tranſuerſæ, quæ rectas interſecant ad angulos rectos æquales: obliquæ, quæ medio inter eas ſitu vtraſque (ſi modo eidem parti inſunt: nam ſæpe vnicum genus vni parti ineſt) interſecãt ad angulos inæquales, vnum acutum & alterum obtuſum. Propria fibrarum actio eſt ipſarum in ſe contractio, quæ quidem pro vario fibrarũ ſitu opus quoque varium exercet. Nam rectæ attrahũt, tranſuerſæ expellũt, obliquæ retinent, præſertim aliis duobus fibrarũ generibus adiutæ. Retentio enim firmiſſima eſt omnibus fibris ſimul contractis circa id quod continetur. Sic cor fibris, quæ ſunt illi quam muſculis multo duriores & valẽtiores, rectis quidem per diaſtolen attrahit, tranſuerſis per ſyſtolen expellit, omnibus ſimul contractis, ſed præcipue obliquis, quieſcit & attractis fruitur. Muſculis vnum modo fibrarum genus ineſt, vel rectum, vel tranſuerſum, vel obliquum, quod ſinguli muſculi motus ſingulos & ſimplices per ſe & primo edãt. Ad hæc muſculorum fibræ ſunt neruorũ & ligamẽtorum partes: cordi autem, œſophago, ventriculo, inteſtinis, veſicæ vtriq; & vtero propria eſt & innata fibrarũ ſpecies. Inſunt autem fibræ omnibus partibus, animalibus, vitalibus & naturalibus, per quas ſingulæ muneribus ſuis defunguntur. Quinetiam cutis tota fibris multis à partiũ ſubiectarũ nerais prodeũtibus plena eſt, per quas cũ partibus ipſis cõnectitur & ſentit. Sanguini quoque fibras ineſſe, & ob earũ frigiditatem ipſum coagulari Hippocrates & Ariſtoteles teſtãtur, vel hoc argumento, quod cui ſanguini ſunt hæ fibræ vel ademptæ, vel à natura negatæ, vt damis, ceruis & camelis, ille nunquã frigore poſſit concreſcere. Ac quamuis hepatis carni, quæ ſanguinis fons eſt, vti & pulmonum & lienis & renum, fibrę deſunt, attamen ad trahendum, retinendum atque expellẽdum fibrarum vaſis ſuis inſertarum miniſterio vtuntur. Et iis quidẽ pariter meninges, coſtaſque ſuccingens membrana & peritonæũ, quæque ab iis naſcuntur, carent: quæ tamen cũ vicinis partibus vinculis partim fibroſis & neruoſis, partim etiam membranoſis alligantur. Aliud autem ab iis eſt fibrarum genus quæ velut capilli in renibus præcalidis ab humore craſſo gigni ſolent, & per vrinas excerni, de quibus ſcripſit Hipp. aphor. 75. libr. 4. quæ tamen propter ſimilitudinem fibrarum nomine donantur. Sic quidem ſe habent ἶνες in homine. Transfertur autem hęc vox ad inanimata, vt herbas, in quarum foliis à tergo, non aliter quam in hominis dorſo, ſpina à reliquo folio veluti coſta & puluinus eminet: diuiſiones enim eas interſectioneſque Græci ἶνας vocãt. Plinius aliquando fibras, aliquando neruos, aliquando dorſum, aliquando venas appellauit.

Ἰνηθμὸς. euacuatio, apud Hippocrat. ἀπὸ τοῦ ἰνεῖν quod vacuare & deplere ſignificat: ex quo ὑποκένωσις ipſi Hippocr. eſt immodica vacuatio à medicamento purgante.

Ἰνίον. occiput. Eſt os cranii poſterius, ſutura τῇ λαμβδοειδεῖ terminatum. Quinque videtur lateribus conſtare. Eſt autem valde inęquale: ſiquidem parte poſtica admodũ craſſum eſt, inferna qua muſculos excipit aut emittit, aſperum, tenue, ſolidum. Duæ illi ſunt acutæ apophyſes quę in cauitates duas primę vertebræ inſerũtur. Intus quidem læue, minimeque aſperum eſt: infernis autem partibus, & vbi non minimam capitis baſis portionem conſtituit, valde aſperũ & inæquale, vt commodius inde ligamenta & muſculi naſcerentur, quibus caput collumque vel extenderetur, vel flecteretur. Sic quidẽ medici anatomes periti ἰνίον deſcribunt. Verum à quibuſdam grammaticis ἰνίον definitur tendo ceruicis, quo concidente ad inferiora & contracto ad humeros ἰδυᾶσθαι, hoc eſt incuruari, dicitur qui id patitur. Plærisque placet ἰνίον ſic dictum eſſe, διὰ τὸ νευρώδες εἶναι, quia neruoſum ſit: quod Græcis ἶνες nerui dicãtur à capite in collum deſcendentes, quos alii τένοντας vocant. Homeri interpres explicans hunc verſum Iliados ε,

Βεβλήκει κεφαλῆς ἀπ' ἰνίου ὀξέϊ δουρί:

ſcribit ita dici τὸ κεῖλον ἢ τένοντος, ἢ διὰ τὸ νευρώδες εἶναι, ἢ πλατὺ καὶ παχὺ νεῦρον τὸ καθῆκον ἀπὸ τῆς κεφαλῆς ὁπῇ τὰ αὐχένα. hoc eſt, cauitatem tenontis, aut quia neruoſa ſit, aut acutus & latus neruus qui deſcendit à capite in collum.

Ἰξάλη. τὸ δέρμα, pellis, apud Hippocratem lib. de fract. ſiue ea caprę tantum, ſiue alterius animalis intelligatur: proprie tamen caprę, vel capri.

Ἰξίαι. varices. ſic dicuntur ab Ariſtotele et κιρσοί. ſunt tamen qui differre putent, vocantes κιρσοὺς venas omnes dilatatas in quacumque corporis parte: ἰξίας vero eas modo quæ in

Definitionum medicarum libri XXIIII - page 201 sur 554

©BIUM

cruribus habentur, cuius tamen differentiæ nullam fidem faciunt.

Ἰξίας. dicitur chamæleo, vt patet ex Scribonio Largo, vbi de venenis agit, ſimiliter ex Heſychio. Verum nõ omnis chamæleo eſt, ſed qui viſcum fert, cuiuſmodi habetur qui in Creta prouenit, quem Theophraſtus lacrymam reddere ſcripto teſtatus eſt. Dioſcorides autem ad radices eius profundi viſcum quibuſdam in locis affirmat, quo mulieres vtantur pro maſtiche. Itaque non omnis chamæleo, ſed qui viſcum remittit, ἰξίας dicitur. Quod diſcrimen intelligens Nicander, cum in Alexipharmacis vlophoni veneni quod omniũ conſenſu chamæleo cenſetur, meminit, adiecta nota οὐλοφόνου ἰξίου, quaſi viſcoſum, dixit, quod idem erat atque ἰξίαν dicere. Non eſt igitur idem chamæleo & ἰξίας: hoc ſpeciei, illud generis rationem habet. Ac cum chamæleonem veteres in duo genera diſtinxerint, album & nigrum, & videatur Dioſcorides ἰξίαν ſpeciem albi facere (quod tamen mirum eſt, cum album bibi poſſe conſtet, ἰξίαν vero longe pernicioſiſſimum eſſe venenum) attamen patet ex eorum dictis chamæleonem ixiam, multum eſſe differentis naturæ à chamæleone viſcum non ferente. Nam qui viſcum non fert, ſi albus quidem eſt, non eſt venenatus, quod Dioſcorides, Galenus & Plinius eum propinent aduerſus interaneorum animalia, hydropas & dyſuriam: ſi vero niger eſt, venenatam quidem & lethiferam radicem habeat, authore Galeno, qui propterea ſuadet tantum ea foris vtendum eſſe aduerſus ſcabiem, impetiginem & vitiliginem, ſed longe variis ab ixia modis nocentem, multumque diuerſa ſymptomata inuehentem, & notas ſimiliter differentes, & alia quoque remedia poſcentem: teſtis Paulus Ægineta, qui ſeorſum de ixia deque chamæleone ſcripſit, quod differant tum ſymptomatis, tum curatione. Ex eo enim iudicari poteſt Dioſcor. in procemio libri ſexti, venena in ſuas quæque claſſes digerẽtem, non temere chamæleonem & ixiam inter radices ſeparatim recenſuiſſe. Cæterum dicitur ἰξίας ἀπὸ τοῦ ἰξοῦ, hoc eſt, à viſco, quaſi viſcaria planta Namque viſco redundat tam tenaci & pernicioſo, vt nõ niſi interaneorum conglutinatu interitum adferre videatur. *Nam*, vt cecinit Nicander in Alexipharmacis,

— ſtupet attonitus qui viſcum exhauſit, & ambo
In caco obſtructi conniuent ventre meatus
Potus atque cibi, flatus vbi carcere clauſi
Dant ſtrepitum, & circum ſpatiis voluuntur iniquis:
Horriſono veluti cœlum tonat omne fragore,
Aut celeres duris illiſæ rupibus vndæ
Clamorem attollunt inter caua ſaxa, fremuntque.

Quo quidem in carmine ἰξίαν viſcum Latine reddidimus Plinium ſequuti: ſic enim ab eo multis in locis dicitur, qui è Græcis authoribus omnia fere conuertẽs, ad viſcum remedia attulit quæ Græci omnes aduerſus ixiã. Nec tamen viſci nomine apud eum intelligi debet id quod aucupes in captandis auibus vſurpant, ſed quod veteres ἰξίαν vocaſſe diximus. Siquidem viſcum illud aucupatorium vt nemo inter venena numerauit, ſic nullus eſt qui ixiam non ſcripſerit venenum eſſe. Attamen magna vtriuſque ſimilitudine effectum eſt, vt Plinius ἰξίαν viſcum redderet. Nam ſicuti viſcum cuiuſque rei cui hæſerit tenax eſt, ita ſi deuoretur ἰξίας, omnia glutinat interanea, omneſque contrahit & colligat excrementorum exitus. Miror tamen Plinium maluiſſe viſcum quam ixiam dicere, cum nec ipſe à Græcis vocibus tantopere abhorreat, nec Scribonius Largus eo antiquior libris ſuis ixiæ nomẽ inſerere dubitarit.

Ἶξις. dictio eſt Hippocratis propria. ſignificat autem magna ex parte εὐθυωρίαν, id eſt, rectum tramitem, vt annotauit Gal. interdum vero φορὰν id eſt, lationem, καὶ ἄφιξιν. Verum rectitudo ipſa, inquit Gal. comment. 3. in lib. de fracturis, nõ per longitudinem modo corporis, ſed per latitudinem etiam intelligitur, vt quæ non aliud ſit quam directio quædam meatuum per quos humorum deductiones commode fieri poſſunt. Eos autem non vnius generis natura fecit, ſed multiformes, alios ſecundum longitudinem, alios ſecundum latitudinem corporis, alios vero ab anterioribus ad poſteriora tendentes.

Ἰξὸς. viſcum. optimum eſt recens, intus porraceum, extra fuluum, quod aſperi nihil aut furfuroſi cõceperit. fit acinis in quercu naſcentibus buxeo fruticis folio. Contuſum acinum lauant, & poſtea in aqua decoquũt. Sunt qui commanducando ipſum efficiant. Gignitur quoq; in malo, pyro & plæriſque aliis arboribus quinetiam inuenitur in quorundam fruticum radicibus. Emollit, diſcutit, extrahit. Ex plurima aerea & aquea calida pauciſſima terrena ſubſtantia conſtat.

Ἰξύη ἡ

Ἰξὺς. lumbi, ilia. Sed tamen de huius nominis ſignificatione ambigitur. alii, vt ait Gal. intellexerunt τὰ τῶν λαγόνων ὀστᾶ, hoc eſt, lumborum oſſa: alii vero τὸ ὑπερκείμενον αὐτῶν, hoc eſt, partem eis ſuperiorem. Galenus vero in eius nominis explicatione dubius eſt. Nã ex Homero quidem ſcribit videri ſibi eam partem deſignari quæ inter thoracis & iliũ oſſa media eſt, ex Hippocrate vero in lib. de fracturis, eo nomine ipſa ilium oſſa intelligi.

Ἴον. late patet hoc nomen, deque multis floribus dicitur. ſignificat ſæpe violã nõ omnem quidem, ſed præſertim nigrã & purpuream, ad hæc flores omnes iaſminos, calathianã, & quam Græci φλόγα, Plinius flammeam vocat, pluresque alios qui figura, quantitate,

titate, foliorum positura, aliaque eiusce modi ratione aliqua proprie dictis violis similis sunt. Sed ἴον μέλαν proprie veteres vsurparunt pro viola purpurea quam Latini vocãt. quod folium habet minus quam hedera, tenuius & nigrius, nec multo dissimile. cui cauliculus à radice medius prodit, in quo flosculus suauissime olens, purpureus. Opacis & asperis nascitur. Aqueam & subfrigidam substantiam.

Ἰοῦθος. varus. Est tumor paruus & durus in faciei cute: gignitur ex crasso succo, nullius serosę tenuitatis participe: eam ob rem pruriginosus non est, neque ad scalpendum inuitat. Ex iis quæ scribuntur à Paulo libr. 3. cap. 25. apparet duplex esse vari genus: vnũ duriorem & veluti callosum, alterum vero minus durum. Aetius scribit ἴουθον alio nomine ἄκνιον vocari.

Ἰὸς rubigo cuiusque metalli, vt apud Dioscoridem ἰὸς σιδήρου, rubigo ferri, ferrugo Plinio.

Ἰὸς. ærugo siue æruca. Est succus concretus ex liquore cum æris metallo misto. Duplex autem ærugo est, natiua & factitia. Natiuam Dioscorides scribit in metallis ærariis gigni duobus modis. Aut enim ex lapidibus quibusdam nonnihil æris habentibus efflorescit & abraditur (ex quo ἰὸν ξυστὸν id est æruginem rasilem, Græci appellant) pauca quidem illa, sed optima: aut ex specu quodam destillat per caniculæ ardores, copiosa & grati coloris, sed vitiosa, quod lapides multos collegerit. Est & tertia natiuæ æruginis differentia, fossilis videlicet quam à similitudine vermium σκωλήκιον Græci, hoc est vermicularem, quod in vermiculorum speciem se contrahat, appellant, quam Dioscorides in medicina cæteris prætulit. Factitiæ autem æruginis tria similiter genera sunt. aut enim abraditur ab ære, quæ ἰὸς ξυστὸς, hoc est ærugo rasilis, vocatur: idque pluribus modis quos describit Dioscorides. aut in vermes formatur, eodem quo ille etiam recenset modo. aut in mortario æreo efficitur veteri ex vrina, quam aliqui chrysocollam ab effectu nuncupant, quod aurifices ea sola aurum cum auro conglutinẽt. Ærugini suus est color in cæruleo subcandidus, sapor acris, facultas adurens, digerens, liquans non teneram modo, sed etiam duram carnem. Carnem superexcrescentem minuit, erodit, siccat & adstringit, eaque omnia vehementissimè agit non vsta, mitius autem si vratur. Ad emplastra conuenit maxime, in aceto quam acerrimo diebus pluisculis macerata & postea in læuorẽ redacta.

Cæterum ἀπὸ τοῦ ἰοῦ fit ἰώδης, id est æruginosus. quo nomine medici speciem vnam bilis acerrimæ, erodentis & malignissimæ designant, quam Galenus mediam statuit inter biliosum humorem & atrum, & fieri cum flaua bilis supra modũ exassatur, nondum tamen in atram conuersa est. Eius indicium est viridis color, sicut niger vel atræ bilis vel sanguinis aliquo in loco perusti. Eã ipse Galenus specie talem esse prodidit, ac si quis optimam æruginem aqua perfunderet ad defruti crassitiem.

Ἰοσάκχαρ. saccharum violaceum, apud Actuarium.

Ἰουδαϊκὸς λίθος Iudaicus lapis. Est lapis glandis effigie, candidus, scita admodum configuratione, à cuius obtusiore parte ad acutiorẽ procedunt eminentes lineæ æqualiter inter se distãtes, quasi de industria detornatę. Sic dictus est quia in Iudæa nascitur: quã de causa etiam Syriacus vocatur ab Aetio. Idem à similitudine φοινικίτης dictus est. Ab effectu autem πτόλυθος atque εὔρομος, quia comminuat calculos, atque per vrinam facile effluat.

Ἰουδαϊκὸν ἔμπλαστρος. emplastrum est quo nomine obseruaui duo vocari: vnum cuius mentionem facit Cor. Celsus libr. 5. cap. 19. quod dicit facto capiti accommodatum esse: alterum quod describitur ab Aetio lib. 15. repurgans carnemque gignens.

Ἴουλος. iulus. Id dicitur quod in auellana nuce coryloue compactili callo racematim cohęret, & veluti prælongus vermis singulari pediculo pensile nititur.

Dicuntur etiam ἴουλοι, vt scribit Rufus, αἱ ὠδὲ πὼς κροπάφες τῶν παιζόντων ἐκφύσεις: hoc est, pilorum circum tempora exortus. quanquam non eos modo pilos, sed qui in mento etiam lanuginis instar primi erumpunt, eo nomine plærique intelligant.

Ἵππος. ἡ πόσις, apud Hippocratem ὀξυμέλιτος. id est, potio.

Ἵππακη. hippace. cãseus est equinus, virus redolens. magnopere alit, bubuloque proportione respondet. Nec desunt qui hippacen equinũ coagulum appellarint. author Dioscorides lib. 2.

Ἵππικὴ. quibusdam placet radicem esse plantæ cuiusdam, cuius esu fames sitisque sedetur. Ruellius contendit non radicem aut herbã, sed equinum cãseũ ea voce designari: quam tamen ἱππάκιλλα quidam scribunt.

Ἱππογλώσσιον. frutex est qui alio nomine laurus Alexandrina aut Idæa dicitur.

Ἱππόγλωσσον. frutex est paruus, folia habens figura myrti syluestris & gracilioris, coma spinosa, & in iis ceu ligulas, folio paruo de foliis exeunte.

Ἱππολάπαθον. species est oleris, foliis valde magnis in paludibus (vt ait Dioscorides) nascens. eadem habet vires cum rumice.

Ἱππομανὲς. frutex est alio nomine ὀπόκωνον & κωνοκράμβη dictus, equis præsertim: si eo vescantur, lethalis. de quo Theocritus ἐν τῇ φαρμακευτρίᾳ ita cecinit:

Ἱππομανὲς φυτόν ἐστι παρ' Ἀργέσι, τῷ δ' ὀπὶ πᾶσα
Καὶ πῶλοι μαίνονται ἀν' ὤρεα, καὶ βόες ἵπποι.

Sunt vero qui existiment virus quoque defluens ab equarum inguinibus, quo tempore amoris insania concitantur, eo nomine vocari. quæ quidem fuit Virgilii sententia lib. 3. Georg.

Definitionum medicarum libri XXIIII - page 203 sur 554

©BIUM

Hinc demum hippomanes, vero quod nomine dicunt.

Paſtores, lentum diſtillat ab inguine virus.

Alii vero ἱππομανὲς intelligunt non eum modo, quem equæ amore furentes emittunt è genitalibus locis humorem, ſicut ſcripſit Ariſtoteles libr. 6. capit. 18. de hiſtor. animal. ſed aliquid etiam quod narratur frontí naſcentis pulli inhærere, minus carica parua, ſpecie latiuſculum, orbiculatum, nigrũ, quod equæ poſtea perlambentes abſtergenteſque abrodunt. Id carunculam eſſe quidam ſcripſerunt, nullius quidem in medicina vſus, ad incantamenta autem & amatoria expetitam.

Γ ἱππομάραθρον. fœniculum ſyluestre, ſatiuo grãdius, ſemen ferens vt canchry, radice odorata. Conſtat à magnitudine ſic appellatum eſſe.

Γ ἵππος. eſt oculorum affectio, ſed inſita & naturalis, per quam nunquam illi conquieſcunt, ſed tremule ſubinde nictant, ſemper inſtabiles. hanc oculorum affectionem Galen. comment. 1. εἰς τὸ προγνωστικὸν comparat ſtridori dentiũ naturali & congenito, patetque ex eo non eſſe morbum, præſertim cum nemo medicorum eius meminerit.

Γ ἱππόσελινον. olus atrum. Eſt apium multo maius hortenſi apio cum caule tum foliis. Natura illi myrrhæ ſimilis eſt, ideoq; à quibuſdam σμύρνιον dictum eſt.

Γ ἵππουρις. equiſetum. herba eſt cui cauliculi inanes, geniculati in ſe fracti, rubeſcentes, ſcabri, & iuncea circa eos folia, crebra, exilia. Attollitur in ſublime, vicinos arborum caudices ſcandens, obuolutumque dependet, comis multis nigris, vt equorũ cauda, à qua ſimilitudine caudam equinam vulgo appellant. Radicem habet lignoſam & duram. Altera ἵππουρις eſt caule recto, cubitali, inani, comis per interualla breuioribus, candidioribus & mollioribus. Adſtringit, & valẽter ſine eque morſu deſiccat.

Γ ἱππόφαες. frutex eſt quo vtuntur fullones concinnandis veſtibus. dicitur alio nomine ἱπποφάνες atque ἱπποφυές. Vocatum eſt etiam à quibuſdam eo nomine τὸ ἱππόφαεον. Romani lappaginem & lappulam dixerunt.

Γ ἱππόφεως. ſic dicitur τὸ ἱππόφαες: præterea carduus & τὸ σύδον, vt annotat Galenus ἐν τῇ χλώσῃ.

Γ ἱππών. nomẽ eſt malagmatis cuius Philagrius author perhibetur. Deſcriptio habetur apud Aetium lib. 12.

Γ ἶρις. iris. herba eſt folia ferens gladioli, ſed maiora, latiora, pinguiora. flores in ſummitate cuiuſque caulis æqualibus inter ſe ſpatiis diſtant, incurui, varii. ſiquidem candidi, pallentes, lutei, purpurei aut cærulei conſpiciuntur: qua diuerſi coloris ſpecie, quedam cæleſtis arcus imago in cauo calyculi ſinu repræſentatur. Radices ſubiacent geniculatæ, ſolidæ, odoratæ: quæ fruſtatim diſſectæ in vmbra ſiccantur, & traiectæ lino reconduntur. Melior eſt Illyrica & Macedonica, præſertim quæ mutila fere & denſa conſtat radice, frangentũ contumax, ſubrufo colore, guſtu amaro, odore perquã grato & ſyncero, ita vt nullum prorſus ſitum redoleat: quæ dum tunditur, ſternutamenta mouet. Duo in vniuerſum iridis genera produntur, ſatiua & ſylueſtris. Illa cultu vegetior grandiorque euadit, at viribus imbecillior: hæc, duorum eſt generum: altera ſatiuæ & vulgari ſimilis, foliis tamen, flore, caule radiceque paulo minoribus: altera, foliis gladioli longioribus, radice tenui, lignoſa, geniculata, ſubrufa, inodoraque, caule breui, flore cæteris lõge minori, odore Armeniaci mali. Iris excalfacit ordine ſecundo completo, vel tertio inchoante, & pariter ſiccat. Officinis ſuam appellationem retinuit. herbarii cœleſte lilium malunt vocare. rura noſtra partim flammam, partim glaiutum, quaſi dicas gladiolũ, quod folium in gladii ſpeciem mucronatim exeat.

Γ ἶρις. dicitur circulus pupillam ambiens, inter eam & album oculi medius, quo vniuerſæ oculi tunicæ inter ſe committuntur. Inditum nomen ab arcus cœleſtis ſimilitudine. dicitur aliter στεφάνη καὶ στέφανος. vide στεφάνη. Huius partes quæ pupillæ proximæ ſunt nigræ, πωτὸν dicuntur: circulus vero qui candido proximus eſt, ἄλως.

Γ ἶρις. nomen eſt paſtilli croco, myrrha & alumine conſtantis, vt refert Aetius ex Herodoto lib. 5. cap. 129.

Γ ἶρις. etiam gemmæ nomen quæ non eſt aliud quam cryſtallus cãdida, lympida, ſexangula, quæ expoſita ſolis radiis per rimam aut aliter ſubeuntibus, angulorũ repercuſſu arcus cœleſtis ſpeciem in proximis parietibus imprimit. Sed & ipſa in ſe arcus ipſius imaginem habere videtur in vno aut altero ſui angulo, ſi luci obuerſa conſpiciatur.

Γ ἶρις ἄγριος. dicitur à quibuſdã τὸ ἀκόνιτον, vt ſcribit Aetius lib. 13. cap. de aconito.

Γ ἰσάλιον, διφθέρα, δέρμα. id eſt, pellem, corium. Ita apud Galen. ἐν τῇ γλώσσῃ: apud Erotianum rectius ἰξάλιον. nam ἰξάλη ſiue (vt Euſtath. mauult) ἰξάλη dicitur ἰξάλου αἰγὸς δέρμα, pellis capri ad inituram apti, ſeu (vt Erot. exponit) τελείου, adulti.

Γ ἰσάτις. glaſtum. herba eſt fruticoſa, duũm fere cubitorum & ampliorem caulem gerens: folia plãtagini ſimilia, ſed pinguiora nigrioraque. Verum ea quidẽ ἰσάτις ſatiua eſt, qua infectores lanarum vtuntur, vt cœruleũ inducant colorem. Sylueſtris non multum ab ea diſſimilis eſt, ſed folia habet maiora lactucaceis, caules tenuiores, multifidos, quadamtenus rubẽtes, è quorum cacuminibus folliculi numeroſi, linguæ ſpeciem repræſentantes dependẽt, in quibus ſemen: flore præterea gracili, luteo. Ambæ vires eaſdem habẽt. Illita folia tumores omnes diſcutiũt, cruenta vulnera glutinant, ſanguinis profluuia ſiſtunt, ignem ſacrum, phagedænas, putreſcentia vlcera & quæ ſerpunt, ſanant.

Galli

Galli guadum vel gualdum appellant.

Γ ισούσας, ἰσάζουσας, μεσήλικας οὔσας, hoc eſt, æquales & mediæ ætatis, apud Hippoc.

Γ ἰσθμὸς. τὸ μεταξὺ τοῦ στόματός τε καὶ τοῦ στόμαχου μέσον. vt ait Galenus, hoc eſt, pars inter os & gulã media. Sic autem dicta eſt per metaphoram, quod iſthmus proprie ſignificet anguſtum quendam terræ tractum inter duo maria. Idem in lib. de muſculorũ diſſectione ἰσθμὸν vocari dicit præuium quendam locum, gulæ gutturique communem, in quem vtriuſque oſculum aſcẽdit, nominiſque rationem aſſignat, quod is anguſtus oblonguſque ſit. Sic idem erunt, ἰσθμὸς καὶ ἡ φάρυγξ, quam Galen. interpretatur πρὸ τοῦ κειμένου εὐρυχωρίαν στόμαχου τε καὶ λάρυγγος: hoc eſt, quæ inter ſtomachum & laryngem interiacet latitudinem.

Γ ἰσικιος. iſicium. Eſt edulii genus ex carne diligenter intrita & minutiſſime inciſa, quod nunc per ſe, nunc reticulo aut omento circundatum, aliis etiam iunctis rebus & aromatibus aliquando, in ſartagine cum adipe aut oleo butyroue frigebatur. fiebat ex diuerſa materia, ſicut Apicius docet lib. 2. cap. 1. Verum ægre id genus carnis concoquitur, quod ſua leuitate fluitet in ventriculo, vt habetur apud Alex. Aphrodiſ. probl. 22. libr. 1. Author eſt Macrob. lib. 7. Saturnal. iſicium dici, quod ab inſectione inſicium dictum erat: amiſſione enim literæ, poſtea quod nunc habet nomen obtinuiſſe. Gaza tamen apud Alex. inſicium vertit. Videntur autem & Græci ex Latino nomine ſuum feciſſe.

Γ ἴσιον. herba eſt, ſed quæ ſit incertum eſt, niſi quod Aetius lib. 12. capite de medicamentis purgantibus ad arthritidem interpretatur ἴσιον chamæleonta nigrum.

Γ ἴσις. eſt emplaſtrum ad cruenta vulnera efficax, præſertim capitis, ad glutinandum, carnem inducendum, purgandum, & reliqua multa, vt habetur apud Aetium lib. 15. quo loco deſcriptionem eius habet, & dicit à quibuſdam referri ad Hermonem ſacerdotem, & appellari Hermonis viride. Habetur & apud Scriboniũ Largum cap. 206. (ſed viride Glyconis nominat) diuerſa quidem ratione cõpoſitum quam ſit ab Aetio & Paulo, ſed magna ex parte iiſdem medicamentis conſtans. Eſt & ἴσις alterum emplaſtrum quod Epigono inſcribitur apud Aetium eodem loco. Eſt igitur huius nominis emplaſtrum triplex, ἴσις Λύκωνος, ἴσις Ἕρμωνος, ἴσις Ἐπιγόνης.

Γ ἴσκοι. ſunt ſpongioſa quædã corpora in quercubus & corylis naſcentia, quibus eſcharotica vis ineſt, & vtuntur barbari vice cauterii. Author Paulus lib. 6. cap. 49.

Γ ἰσόθεον. eſt collyrium διαφορητικὸν ad multa vtile, cuius variæ reperiuntur deſcriptiones: vna habetur apud Aetium lib. 7. qui ipſum alio nomine ἰσόφωτον ſcribit appellari: altera apud Paulum libr. 7. multum & materia & ponderibus differens ab ea quæ Aetii eſt, quam ipſe μαλαβάθρινον appellat, propterea quod malabathri portionem recipiat.

Eſt & ἰσόθεος antidoti nomen quæ deſcribitur apud Galenum libr. 7. τῶν κατὰ τόπους, ex Andromacho.

Eſt & ἰσόθεος nomen βηχικῆς φαρμάκου, cuius deſcriptio eſt apud Aet. lib. 8.

Eſt etiã ἰσόθεος nomen κωλικῆς ἀναδόσεως, quę ad Nicoſtratum refertur, & deſcribitur ab Aetio capite περὶ ἀναδότων ἀναδιδόντων κωλικῶν.

Eſt & ἰσόθειον vnguentum ἰσχιαδικὸν, hoc eſt, ad coxendicis dolorem efficax. deſcriptio habetur apud Aetium lib. 12. cap. 5.

Γ ἰσόπυρον. eſt herba in cuius ſummo cacumine capitula ſunt tenuia, plena ſeminis exigui, quæ guſtu melanthium ſapiunt, folia velut aniſi: aliqui vocãt φασίολον, quoniam in ſummo caule folium eius in modum pampinorum phaſioli torquetur. Spiſſandi & cohibendi naturam habet, valetque in primis ad vitia pectoris.

Γ ἰσόῤῥοπον μόριον. membrum illud dicitur Hippocrati, quod forma eſt cylindro quam ſimilimum. voco autem cylindrum non quo pueri ludunt, ſed figuram eam qua columnarũ ſcapi præditi ſunt. cuius pars nulla in neutram partem magis propendet. vt annotat Gal. comment. 2. εἰς τὸ περὶ ἄρθρων.

Γ ἴσος. genere neutro. herba eſt cuius Theophraſtus duo genera deſcribit, vnũ nigrum, flore & fructu nigro, alterum candidum, iiſdem ſcilicet candidis: quanquam & medio, inquit, colore fructus quandoque cernuntur, & flores in purpuram inclinantes, virgis & folio tenuioribus atque lenioribus. Itaque tria eius genera recte conſtitui poſſunt. an ſit idem cum πρὸς ἰσίῳ, non ſatis animaduerſum eſt.

Γ ἰσόσταθμος. eſt nomen βηχικῆς φαρμάκου, cuius deſcriptio eſt apud Aetium lib. 8.

Γ ἰσόφωτον. vide ἰσόθειον.

Γ ἰσόχρυσον. collyrii nomen, quaſi dicas auro cõpar, ad multas oculorum affectiones. deſcribitur à Galeno lib. 4. τῶν κατὰ τόπους.

Γ ἰστορία. eſt ἡ τῶν πεπειραμένων πολλάκις κατὰ τὰ αὐτὰ διήγησις, hoc eſt, eorum quæ ſæpius iiſdem de rebus experta ſunt, enarratio, vt ait Galenus in libello de optima ſecta. Eſt autem vocabulum Empiricæ ſectæ proprium, de quo vide in dictione ἐμπειρία.

Γ ἱστοῦν. medicamentum ſanguinem ſiſtens, paulo diuerſum eſt κατὰ τὸ αἱμοῦν. hoc enim non ſanguinem modo ſupprimit, ſed & inflammationem arcet: illud vero rationem tãtum habet ſiſtendi ſanguinis. Huius cum aliquot formulæ deſcriptæ ſint apud Galenum lib. 5. τῶν κατὰ γένη, omnes conſtare reperias vrentibus cruſtamque inducentibus medicamentis.

Γ χαίμων. herbæ nomen eſt milio ſimilis, per terram ſerpentis, foliis aſperis & lanuginoſis. ſupprimit ſanguinem vndecunque ruentem, vnde & nomen habet. aliqui milium agreſte putant nominari.

Definitionum medicarum libri XXIIII - page 205 sur 554

©BIUM

Ἰσχαλέαι, ἰσχναί, hoc est tenues, apud Hippocrat. Similiter ἰσχαλέον, tenue.

Ἰσχὰς. carica, proprie dicitur ficus arida. quamuis aliquando ἰσχάδας tum recentes, tum veteres dici inuenias.

ἰσχὰς etiam alio nomine dicitur à quibusdam ἡ ἄπιος herba, propterea quod radicis suæ extremum in ficus effigiem turbinatum habeat dicitur & alio nomine ἀγριοσφαρος.

Ἴσχειν. συλλαμβάνειν. apud Hippocratem. hoc est, comprehendere.

Ἰσχιὰς. est arthritis coxendicis. nomen habet à parte læsa. Os enim quod femoris caput excipit, ἰσχίον, id est coxa, appellatur. Species est arthritidis coxæ articulum occupantis. Antecedit & quasi auspicatur hoc malum aliquando quidem vicinorum musculorū dolor & maxime lumborum: aliquando vero ab ipsa iunctura initium fit affectionis. Iam vero quandoque etiam contingit vt vertebri dolore fere sublato, circa poplitem solum afflictio hæreat, aliis autē iuxta talum. quibusdam vero totum crus æqualiter dolore affligitur: multis item circa inguina dolor figitur, & tum quidem vesica ipsa molestiam trāssumens, vrinæ difficultatem inducit, & tunc maxime totum crus à coxendicibus vsque ad calcaneum dolorem perfert, & non solum si ipsum crus moueatur conuulsiones infert, verum etiam si aliqua alia corporis pars agitetur. Raro tumor inest cōspicuus, rarius calor aut rubor, quod malum intimas articuli partes occupet. Generant hāc affectionem multæ cruditates, venus immodica, deambulationes concitatiores, hæmorrhoides suppressæ, vomendi cōsuetudo intermissa, & purgationes mēstruę aut aliæ familiares excretiones impeditæ, neglectæque solitæ exercitationes.

Ἰσχίον. aliquando significat ligamentum ipsum quo femur coxēdicis acetabulo colligatur, vt scribit Pollux. interdum vero ipsum articulum. Sed & ἰσχία dicuntur à quibusdam partes carnosæ ex vtroque sacri ossis latere, quæ & σκαφία à Græcis, à Latinis clunes, vt arbitror, appellantur.

Ἰσχίου ὀστοῦν. os coxendicis. Est apophysis ossis sacri, ad coxendicis acetabulū vndique pertinens. Habet enim os sacrum, vt scribit Galenus, tres ἀποφύσεις rectas, hanc quæ τῶν ἰσχίων, aliam quæ τῶν λαγόνων, tertiam quæ τῆς ἤβης dicitur: Rufus tamen totum illud os ἰσχίον vocet, forte à primaria ischii actione. Nec tamen dubium est os sacrum diuersis sui partibus diuersa etiam sortitum esse nomina. Ea quidem parte qua femoris caput ei inseritur, ἰσχίον vocatum est. Id quod Homerus etiam testatur Iliad. ε. hoc versu:

Τῷ βάλεν Αἰνείαο κατ' ἰσχίον, ἔνθά περ μηρὸς
Ἰσχίῳ ἐνδέρφεται· κοτύλῃ δέ μιν ἀμφιβάλονται.

Quo loco interpres ait, ἰσχίον τὸ ἄνω πρὸς ὀστοῦν ὀστέον, εἰς ὃ ἐγκειται τὸ ἰσχίον ὀστοῦν. hoc est, ischion appellant os quod infra lumbos est, cui incumbit os sacrū. Suidas autem scribit, ἰσχίον, τὸ κοῖλον τοῦ γλουτοῦ, ὃν ὦ ἡ κοτύλη ἐνδέρεται. hoc est, ischion vocari cauā partem femoris, in qua caput ipsius voluitur. De homine tantum dicitur authore Aristotele libr. 4. cap. 10. de hist. animal. vbi habet: ἰσχία δ' οὐκ ἔχει τῶν τετραπόδων οὐδέν: hoc est, ossa coxendicis nullum quadrupes habet. vnde etiam nomen inditum creditur, παρὰ τὸ ἰσχειν καθημένους, quod sedētes sustineat. Iulius Pollux appellat ἰσχία carnosas post lumbos vtrinque eminentias, his verbis: ἰσχία μὲν ὅσιν αἱ ἐκατέρωθεν μετὰ πλὼ ὀσφύν ἐξοχώδεις σαρκοδαί. hoc est, ischia quidem sunt vtrinque post lumbos carnosæ eminētiæ. Idem pro neruo interpretatur, scribens: κεῖται δ' καὶ τὸ νεῦρον τὸ σωτικὸν πλὼ κοτύλῃ πρὸς ἅ μηρὸν, ἰσχίον. ὁμώνυμον δὲ ὅσιν αὐτῷ καὶ τὸ ἄρθρον. hoc est, ischion autem appellatur etiam neruus qui detinet ad crus os sacrū: cui consimilem habet significationē etiā articulus.

Ἰσχνὸς. gracilis. qui longo & tenui corpore est, & minime carnoso. Talis autem est vel natura, vel præter naturam. Qui natura eiusmodi est, calido omnino siccoque temperamēto est, latas habet venas in quibus copia sanguinis est: qui vero non est talis natura, is gracilitatem ex longa aliqua consuetudine contraxit, vt multa tolerantia, curis, vigiliis, exercitationibus, vacuationibus & tēui victu. mānent tamen in eo venæ angustæ, natiui habitus indices.

Ἰσχνὸς σφυγμὸς gracilis pulsus. Sic dicitur qui fit secundum solam arteriæ lōgitudinem, cum nulla manifesta latitudine & profunditate. Huic contrarius est pulsus ἀδρὸς cui latitudo & profunditas magnæ sunt. Causa pulsus gracilis est arteriæ siccitas & consumptio carnis circumstantis.

Ἰσχνοφωνία. hæsitantia linguæ. Est vitiū pronunciationis quo syllaba syllabæ cito copulari non potest. Sic quidem Aristoteles in problematis interpretatur, docens quomodo ἀπὸ τοῦ πραυλόστομος καὶ τοῦ ψελλόστομος, hoc est à blæsitate & balbutie, differat. Potest tamen & vitium vocis eo nomine intelligi nimium gracilis. Siquidem Gal. comment. 2. in libr. 1. τῶν ἐπιδημιῶν scribit τοὺς ἰσχνοφώνους fieri ob vitium cōgenitum musculorum qui laryngem mouent, eaque in re differre ἀπὸ τῶν λεπτοφώνων, quod hi tales propter angustiam asperæ arteriæ & laryngis euadant: vtrosque tamen huiusmodi esse à prima cōformatione ob imbecillitatem innati caloris. Vt autem ἰσχνόφωνοι fiūt propter vitiosam ab initio conformationem musculorum laryngem mouentium, sic οἱ πραυλοὶ à vitio & nimia asperitate instrumentorum vocalium euadunt πραχύφωνοι.

Ἰσχόμενα. contenta. Dicuntur ab Hippocrate sect. 8. libr. 6. τῶν ἐπιδημιῶν, humores in solidarum partium (quæ ab eodem ἰσχνὰ vocātur) spatiis & cauitatibus concluſi: qui tamen non hac tantum ratione contineri dicuntur, sed quod etiam ab ipsis solidis partibus regantur & gubernentur. Quod enim iis gignantur, quodque vsibus corporis inseruiant, id habent à solidis partibus.

Ἰσχνὰ.

©BIUM

Γ'χρντα. continentia. Verbum est Hippocratis sect. 8. libri 6. τῶν ὀξιδημ. quo significat in primis corpus solidum cordis, arteriarum, & aliarum partium similiter cauarum & aliquid suo in sinu concludentium. Sic autem solidas partes vocauit, quod sint totius naturæ & eorum quæ ἰσχόμενα καὶ ὑπορμοῦντα appellat, bases, radices & fundamenta. Nam in ipsis singulis substantia inest triplex, vere solida, & ipsam ambiens, muniens, fouensque carnosa, & per vtramque sparsa spirituosa, in quarum trium substantiarum, & maxime in solidæ quantitate idonea, & iusta qualitate seu temperamento, vitæ primum robur & firmitas residet. Hæc ob id omnium maxime continet ac regit reliquas duas, & huius præcipue beneficio corpora solida dicuntur ἰσχνὰ ab Hippocrate, à quibus singularum partium actiones proficiscuntur. Nam ventriculi solidum corpus trahit, retinet, coquit, expellit, calore suo & spiritu adiutum. Eadem hepatis solidum corpus præstat, suis duabus aliis substantiis similiter adiutum. Pari ratione & reliquæ partes. Ex quibus fit vt Hippocrates optimo iure corpora solida continentia vocauerit, non aliter quam fæcem vini, vinosam & spirituosam eius substantiam fouere & continere videmus. Neque enim continere tantum significat loco aliquo & spatio concludere, sed etiam regere, moderari & gubernare, quo modo & præceptor discipulos, & imperator milites continere dicitur.

Γ'χουρία. est vrinæ in vesica suppressio. Morbus est vesicæ proprius, cuius causæ geminę statuuntur, vna quidem imbecillitas vesicæ non potentis vrinam per contractionem foras excernere, nata vel ex intemperie, vel morbo organico, vel solutione continui, vel neglecta meiendi occasione, vt vrgentibus negotiis, aut in concionibus aut senatu, aut foro aut conuiuio, indeque velut euersa expultrice ob copiam vrinæ immodicam, aut meatu ita cõniuente, vt nihil per eum exire possit. Repleta enim tensaque vesica, quantũ ipsa distẽditur, tanto meatus eius arctior angustiorque euadit. altera vero, angustia & conniuentia meatus vrinarii collique vesicæ vel obstructi à grumo, pure crasso, lapide, topho, tuberculo meatui innato, vel clausi ob tumorem prẽter naturam, vt phlegmonen, scirrhum, aut alium aliquem mole sua meatum opprimentem, vel multam siccitatem à febribus ardentissimis siccissimisque contractam. Hæc quamquam proprie ἰσχουρία dicatur, vulgus tamen medicorum nõ secus ἰσχουρίαν illud quoque symptoma appellat, cum vrina in vesicam omnino non venit renum vitio. Nota tamen est amborum affectuum differentia. Siquidem vera ἰσχουρία vesicæ morbus est vrina plenæ: hic autem affectus est renum aut vreterum, vacuaque est omni vrina vesica, & nihil omnino in se continet.

Γ'πλινθὸν. est nomen emplastri, quod sic fit authore Paulo: erinei, id est syluestris ficus, tenerum corticem proijcito, ceræ rufæ quantum satis est in oleo liquefacito: sic enim ἔμπλαστον medicamentum efficitur. Vim habet purgandorum sordidorum vlcerum & inducendi carnem. atque in eum vsum Paulus ipsum adhibet lib. 4. cap. 40.

Γ'πία. salix. est arbor contorto & breui caudice assurgẽs, ramis longis è trunco extremo velut à capite prodeuntibus, lentis, flexibilibus, foliis longis, subtus incanis, superne virentibus, flore seu nucamento squamatim cõpactili, lanuginoso, propendẽre, fructu qui facile ante maturitatem euanescat. A quosis lętatur, etsi vitam agat ancipitem. lentissima est & frigidissima. Eius folia, semen, cortex & succus adstringunt & exiccãt citra rosionem: sed cortex paulo siccior est, cuius perusti cinis vehementer desiccat, vt clauos & myrmecias cum aceto exterat.

Γ'χθύη. squamę marinę pellis arida. Potest etiam ferreum vnguem significare, quo in extractione sectioneque fœtus vtimur, propter squamarum piscis similitudinem.

Γ'χθυήματα. dicuntur apud Hippocrat. λεπίσματα φλοιῶν, hoc est corticum fragmenta, libr. περὶ ἑλκῶν, quæ etiam ab aliis πλεκήματα, hoc est præsegmina, vocantur.

Γ'χθυόθηρος. nomen est primæ cyclamini, authore Dioscor. vt autem scribit Plinius, tertiæ: quam sibi monstratam asserit vno omnino folio, radice ramosa, qua pisces necabantur. sic enim è piscium venatu dicta est.

Γ'χθυοκόλλα. est glutinum piscis qui eodem nomine ἰχθυοκόλλα appellatur, quod alii ex eius corio, alii ex ventre putant fieri. Dioscorides scribit esse ventrem piscis cetacei: qualis puto est quem vulgus moruam appellat, è cuius glutinoso ventre & corio glutinum fieri inter omnes conuenit. vnde verisimile est piscem illum ἰχθυοκόλλαν fuisse olim dictum.

Γ'χος. dicitur cutis quæ pedi subiecta est, authore Galeno comment. 2. in lib. Hippocrat. de fracturis.

Γ'χὼρ. dicitur tenuis & aquosa humiditas cuiuscunque ea sit facultatis, siue in corpore adhuc contineatur, siue ab vlcere emanet, siue etiã à mortuis corporibus profluat. Habent enim singuli fere humores corporis, sed maxime sanguis, tenues quasdam & aquosas superfluitates eiusdem fere facultatis cum ijs humoribus à quibus proficiscuntur. Id quod ex Diocle notum facit Paulus libri 1. capite 100. qui sub æquinoctium vernum γλυκεῖς ἰχῶρας τῶ αἵματος, hoc est, dulces sanguinis ichoras: & circa virgiliarum ortum πικρὸς ἰχῶρας augeri scribit. Et ex Galeno similiter, qui libr. 6. sanitatis tuendæ sic ait: ὅταν μὲν γὰρ ἡ μὲν ὅλου τοῦ σώματος κρᾶσις ᾖ χολωδεστέρα, τὸ δὲ καθ' ἡμᾶς κοιλίαν ἀπονάσσεσθαι, σπεύζεσθαι δεῖται μᾶλλον προφῆς εὐσταλοῦς. μὴ γυμνάζοντος δὲ τούτου, καταῤῥέουσιν ἰχῶρες εἰς αὐτὴν, οὓς ἀθροίζει τὸ σῶμα πάθους. hoc est, cum enim totius corporis temperamen-

Definitionum medicarum libri XXIIII - page 207 sur 554

©BIUM

tum biliosius fuerit, venter autem imbecillior, roborare ipsum oportet cibo conuenienti stomacho: qui si nō adfuerit, confluunt ichores in ipsum, ijsque vniuersum corpus redūdat. Paulo post: ἐὰν δὲ μὴ μόνον ἡ κεφαλὴ θερμοῖς ἰχῶρας ὑπεμπῃ τοῖς κατ' αὐτὴν χωρίοις. hoc est, si vero nō solum caput calidos ichoras remittit partibus ventre inferioribus. Rursum de frigidis in hunc modum: ὅταν ἅπαγε εἰς θερμὴν γαστέρα καταῤῥέουσιν ἐκ τῆς κεφαλῆς οἱ ψυχροὶ καὶ φλεγματώδεις ἰχῶρες. hoc est, quoniam si in calidum ventrem influunt è capite frigidi & pituitosi ichores. Hippoc. etiam l. 4. de ratione victus in morbis acutis, δριμέας καὶ χολώδεις ἰχῶρας, acres & biliosos ichoras, dixit: de quibus Galenus ait: ὅπερ ἦν ἰχῶρας ὀνομάζει τὰς λεπτὰς ὑγρότητας, εὔδηλον. Idem lib. methodi med. 3. καὶ δὴ καὶ τοῖς ἕλκεσιν ἰχὼρ μὲν καλεῖται τὸ λεπτὸν περίττωμα· ῥύπος δὲ, ἕλκους τὸ παχύ. hoc est, ac in vlceribus quidem ichor vocatur tenue excrementum: sordes autem, quod crassius in vlcere est. Præterea Aristot. lib. 3. de hist. animal. ἰχῶρα definit esse sanguinem crudum qui vel nondum concoctus sit, vel in serum versus. A quo non discrepat Galeni sententia, qui lib. 2. de element. ἰχῶρα appellat id quod sero lactis respondet. Itaque quid ἰχὼρ Græcis significet non est dubium, sed quomodo Latine dici debeat paulo magis incertum est: alii seroſos humores, alii aquosos, alii tenues, alii vero saniem interpretantur. Cornelius Celsus lib. 5. cap. 26, dicit ἰχῶρα saniei speciem esse tenuis, subalbidæ & ex malo vlcere exeuntis, maximeque vbi neruo læso inflammatio sequuta est. Ego vero sic dijudicandum censeo, vt intra corpus quidem ἰχὼρ aquosa vel serosa humiditas, siue sanguinis, siue alterius humoris Latine reddi possit, extra corpus vero saniem verti debere. sic Plinius inflati iecinoris saniem appellauit, eum humorem significans qui à iecinore, dum assatur, emanat. Itaque apud Galenum tenue in vlceribus excrementum non absurde sanies exponitur. Et in capitis vitijs, quæ ἀχῶρες vocantur, ἰχῶρες sanies non inepte verti possunt. Dicitur vero etiam ἰχὼρ in inanimatis, vt apud Dioscoridem capite de corno: ὁ δὲ τῶν χλωρῶν φύλλων καμόμενων ἰχὼρ ἁρμόζει πρὸς λειχῆνας καταχριόμενος. hoc est, sanies, quam virentia folia torrendo resudarunt, impetigini conuenienter illinitur. quo loco non inepte sanies (vt diximus) verti potest, etiamsi Plinius eum explicans sudorem verterit, lib. 23. cap. 8.

Ἰώδης. æruginosus. vide ἰός.

Ἰωνία. dicitur à quibusdam ἡ χαμαιπίτυς, id est aiuga.

IO. GORRAEI PARISIENSIS
DEFINITIONVM MEDICARVM

TO K.

Ἀγκαμών. est lacryma Arabicæ arboris, myrrhę quodammodo similis & viroſi gustus, qua ad suffitus antiqui vtebantur. Actuarius sæpe laccam vocat, cum tamen lacca Dioscoridi gummi sit, & odore careat.

Κάγκανον. vel est cacalia, vel illi tam similis est, vt sub eodem capite vtramque Galen. comprehenderit in lib. de simpl. med. facul. vide καγκαλία.

Κάγχυ ἡ

Κάγχυς. proprie quidem & peculiariter dicitur semen seu fructus rosmarini, cui vis ineſt repurgandi, discutiendi & calefaciendi. Dicuntur tamen & κάγχυες quædam peculiaria parturientis arboris initia, quæ nec fructum nec florem proprie dixeris. Plinius vocat pilulas in medicina vrendi vim habentes: suntque sublonga paniculārum modo nucamenta quæ squamatim compacta propendēt è ramis, veluti quidam foliorum conceptus, quibus arbores intumescunt grauidæ, germina parere gestientes. Ea videntur quędam pineæ nucis rudimenta, sed habitu multo longiore turbinantur. Crescunt hyeme, vere dehiscunt in flaueſcentes squamulas, & prodeunte folio caduca pereunt. Talia in larice, picea, platano, iuglande, tilia, abiete & aliis permultis videre licet. τὰς κάγχυς plurali numero Galenus interpretatur πεφρυγμένας κρῖθας, id est tosta hordea. Oribasius libr. collectorum 4. dicit κάγχιδα (sic enim apud eum legitur sine γ) vocari sorbitionem ex hordeo tosto confectam, eamque ita fieri vt in semichœnice heminæ sex aquæ insint. sed infirmissimam quidem esse scribit: si vero bis coquatur vt crepet, fieri præstantiorem. Cæterum in melioribus exemplaribus Græcis κάγχυ scriptum semper obseruaui διὰ τοῦ γ, licet plærique sine eo κάχυ scribant.

Καδμία. cadmia. Duplex est, natiua & factitia. Natiua fossilis est & gemina reperitur, vna pura & expers metalli, ex qua cum ære mista orichalcum efficitur (æri enim aureum colorem inducit) altera vero metallica, hoc est metalli fertilis, quam Plinius dicit lapidem esse æroſum, atque ex ea fieri ęs, quamquam ex ea non æs solum, sed etiam argentum

©BIUM

tum fiat, & interdum æs pariter & argentum. Reperitur ſæpe in ærariis metallis, ſed ſæpius in argentariis, atque etiam proprias habet venas. Cadmiam hanc Galenus ſe in montibus & riuis Cypri iuxta metallum inueniſſe ſcribit. Color ei niger, aut fuſcus, aut cinereus: ſpecies ſimiliter formaque diuerſa. Nam alia vuæ ſimilis eſt, alia teſtæ, alia ex cruſtis videtur conſtare. Factitia vero cadmia in fornacibus perficitur, in quibus excoquuntur metalla. Ea enim materiæ metallicæ pars eſt, quam interea dum vena excoquitur flammarum & flatuum vis egerit. Quanquam autem excoctis venis auri, argenti & plumbi nigri prodeat, tamen optima in ærariis fornacibus fit, & quidem ex pyrite & cadmia foſſili, quam metallicam ſupra vocauimus. Nam ex reliquis æris venis pauca & non bona oritur, adeo vt ex pyrite, in quo ineſt plumbum nigrum & argentum, melior fiat. Sunt autem huius cadmiæ quatuor ſpecies, ſed plura nomina. Etenim cum craſſa materiæ pars egeritur, ea poſt diphryges parietibus fornacum inſidens, in corpus concreſcit. Quæ pars egeſta, ſi multa fuerit, cruſta fit craſſior: ſin pauca, tenuior. Quot autem vicibus excoctio fit in fornacibus, tot oriuntur cruſtæ. Quæ cum craſſæ concreuerint, fornaces citius erunt purgandæ: cum tenues, tardius. Atque hæc cadmia à Græcis, quibus hæ concretiones cruſtarũ ſimiles viſæ ſunt, vocata fuit πλακῦς, quibus zonarum, ζωνῦς: quibus venarum onychis, ob diuerſos colores ὀνυχῖς. Nam fracta intus videtur habere cinereas & candidas venas, cum in ſuperficie plærumque ſit cœrulea. In ijſdem autem fornacum locis humilioribus ex craſſa materia fit altera cadmiæ ſpecies, quæ quia terrena & dura eſt. ὀστρακῦς à teſta nominatur. At tenuis materiæ pars egeſta, propter leuitatem magis in ſublime fertur, & altioribus fornacum locis inſidet, ibique ſimiliter in corpus concreſcit, cuius ſuperficies, quod vuarum ſpeciem gerat, βοτρυῦς vocatur. Ea etiam denſa eſt, ſed leuior infima, grauior ſuprema, colore ſpodio ſimilis. fracta intus cinerem habere & æruginoſa eſſe ſolet. Poſtremo vero tenuiſſima materiæ pars egeſta propter maximam leuitatem fertur etiam altius cum fumo, vnde καπνῦς nuncupatur. Ea eſt, vt ipſe Plinius ſcribit, in ipſo fornacum ore, qua flammæ eluctantur, exuſta & ſimilis fauillæ. Sic quidem ſe habent cadmiæ differentiæ. Cæterum omnis cadmia deſiccandi vim habet, ſed longe maximam quę in fornacibus gignitur. Contra vero foſſilis maiorem erodendi vim habet, vt vdas foſſorum manus & pedes exedat. Eſt autem omni animalium generi venenum lethale, ea præſertim quam chymiſtæ ſublimatam nominant: ſiquidem illi cadmiam perinde atque argentum viuum in ſui generis vas imponunt, vt calore ignis in ſublime ferat. Inde enim corpus nigrum, vel fuſcum, vel cinereum euadit, quod ab illis cadmia ſublimata nuncupatur. Fit ex cadmia emplaſtrum, quod ἐξ καδμίας dicitur, deſcriptũ à Scribonio Largo, optimum ad inducendam cicatricem.

Καθαίρειν. ſignificat apud Hippocrat. idem quod τὸ φαρμακεύειν, hoc eſt, medicamento purgante vacuare: cum tamen ſimpliciter ſignificare poſſit detrahere aut repurgare, ſecundum quam ſignificationem καθαρτικὰ φάρμακα dicta ſunt.

Καθαίρεσις. detractio. hoc nomen ab Hippocrate vſurpatum eſt libr. 6. ἐπιδ. quo loco Galenus ſcribit euacuationem eſſe corporis, quæ citra purgationẽ aut ſanguinis miſſionem facta ſit, ac dici quidem magis ſolere de ſolidis partibus, interdum vero etiam de humoribus. Itaque in eo manifeſte differt ἡ καθαίρεσις ἀπὸ τ̃ καθάρσεως, quod hęc proprie humorum ſit à purgante medicamento, illa autem carnis præſertim & adipis, & ex conſequẽti ſuccorum in corpore redundantium facta ab exercitatione, inedia, vigiliis & aliis eiuſmodi quę molem corporibus detrahere poſſunt.

Καθαιρετικὰ φάρμακα. ſunt medicamẽta quę carnem ſupercreſcentem tollunt, eamque ad modum ſtatumque naturalem reducũt. Ea genere quidem & facultate σηπτικά, hoc eſt putrefacientia, ſunt, ſed multo tamen ijs imbecilliora. Siquidem extimam modo ſuperficiem quam contigerint, detrahunt: in altum vero ſubire & penitius ferri nõ poſſunt, mediam inter ea quæ valenter detergent & cicatricem inducunt ſortita conditionem. Huius generis eſt Aſiæ petræ flos, teſtacea omnia vſta, vterq; herinaceus cum toto corpore exuſtus, diphryges, flos æris, & æs vſtũ non lotum.

Καθαπτόμενοι. οἱ σφοδρῶς ἀλγοῦντες. hoc eſt, qui vehementer ſentiunt, apud Hippocr. ſicut Galenus explicat ἐν ταῖς γλώσσαις. ſiue θερμαπτόμενοι, hoc eſt perturbati, vt idem annotauit comment. in Prorrhet.

Κάθαρσις. purgatio. Geminam habet apud Hippocratem & medicos ſignificationem. vnam generalem, qua dicitur eſſe humorũ qui ſua qualitate moleſti ſunt, vacuatio, vt definit Galenus comment. in aphor. 3. lib. 1. Sic purgationis nomine omnis vacuatio humoris deſignatur non à medicamentis modo, ſed à natura etiam facta, vt Galenus annotauit comment. 4. in libr. 6. epid. Thucydides vero etiam vacuationes quæ à natura ſymptomatice fiunt, morbi ratione καθάρσεις atque ἀναπαθάρσεις appellauit. Cum vero purgatio ſimpliciter dicitur eſſe vacuatio vitioſi humoris, nec locus per quem eiuſmodi vacuatio fit, deſignatur, non ea tantum quæ per aluum fit, ſed etiam quæ per vomitum, per vrinas, per ſudorem, per tuſſim efficitur, purgationis nomine intelligi poteſt. Quam credo rationem ſequutus Hippocrat. vacuationem eam quę pleu-

©BIUM

ritiçis per ſputa fit, κάθαρσιν & ἀναχάθαρσιν appellare conſueuit, vt docet Gal. comment. in aphor. 8. lib. 5. & præter eũ veteres quoque vacuationem eam quæ tum menſtruo circuitu mulieribus peragitur, tum quæ partui ſuccedit, non ſolum ἔκκρισιν αἱμάτος & κένωσιν, verum etiam κάθαρσιν nuncuparunt, vt annotauit Galen. libr. de atra bile, & commen. 3. in l. 3. epid. Quanquam menſtruam illam purgationem plurali numerõ καθάρσεις frequentius videatur Hippocrates dicere, vt aphor. 60. & 61. lib. 5. Sic autem veteribus libuit appellare, propterea quòd meliorem ſanguinis partem fœtus attrahens & abſumens, deteriorem relinquat, quæ cum poſtea vacuetur, quia vitio non caret, merito purgari dicitur. Purgationem enim, vt author eſt Galenus, vocat Hippocrates, humorum vitioſorum vacuationem. Altera vero purgationis ſignificatio particularis eſt magiſque propria, quæ definiri poteſt eſſe humoris vitioſi per medicamentum vacuatio. Hæc proprie ab Hippocrate dicta eſt φαρμακεία, vt ſcripſit Gal. comment. in hunc aphoriſmum: οἱ εὖ τὰ σώματα ἔχοντες, φαρμακεύεσθαι ἐργῶδες. hoc eſt, qui bene corpore ſe habent, difficulter ferunt medicationes. fit enim ope purgantis medicamenti. Sic etiam viſum eſt Ariſtoteli problemate 42. ſect. 1. his verbis: τὰ φάρμακα ὅταν εἰς τὴν κοιλίαν εἰσέλθωσι ἐξαχυθῶσι, φέρουσι καθ' αὑτὰ ὥσπερ ἡ ἔξω πόρος εἰς τὰς φλέβας· ἃ πεφθέντα δὲ, ἀλλὰ κρατήσαντα, ἐκπίπτει φέροντα ἐμποδία αὐτῆς· καὶ καλεῖται τότε κάθαρσις. hoc eſt, medicamenta quando in ventrem ingreſſa ſunt & diffuſa, feruntur in venas per eoſdem meatus, per quos etiam alimentum fertur. quæ ſi concoctionem non fuerint adepta, ſed eam euicerint, tollunt ea quæ ſibi ſunt impedimento. atque id purgatio appellatur. Cuius quidem purgationis duplex potiſſimum differentia habetur, vna per ſuperiora, altera per inferiora. Per hãc quamuis præcipue alui deiectio intelligatur, attamen & vrinæ & menſtruorum per medicamenta prouocatio deſignari poteſt, quod per eas partes non minus quam per aluum medicamenta humores attrahant & euacuent: per illam vero vomitus ſignificatur. De his multa apud Hippocr. tum lib. περὶ φύσιος ἀνθρώπου, tum primis fere aphoriſmis libr. 4. Rurſum autẽ harum vacuationum vtrumque genus duplex eſt: nam vel ex vniuerſo corpore, vel ex certa quadam parte purgatio ipſa procedit. Omne certe medicamento purgante peragitur. Cuius cum ſit etiam triplex differentia (totidem namq; ſunt noxiorum humorum ſpecies) triplices quoque purgationes erunt, vna quæ bilem flauam, altera quæ bilem atram, tertia quæ pituitam euacuat. Quod qua ratione fiat, vide in dictione καθαρτικὸν φάρμακον.

Καθαρτικὸν φάρμακον. purgans medicamentum. Duobus modis dicitur, vno omnium communi quæ quouis modo excrementa expurgant: altero, quo κατ' ἐξοχὴν ea ſignificat quæ aut per vomitum, aut per alui deiectionem purgant. Illa indefinita & communi quadam facultate, & primis aliquando qualitatibus, vel per accidens etiam plerumque purgant: hęc vero per ſe, quia talia ſint, & facultate familiarium ſuccorum attractrice. Primi generis ſunt quæcunque vel calfaciendo, vel humectando, vel craſſa lentaque extenuando & obſtructa ſoluendo vrinam menſesque mouent, aut ex pectore ſputa eliciunt, aut aliud aliunde vacuãt: ſecundi verò, quæ trahẽdi facultate vacuationem moliuntur ſiue per aluum, ſiue per vomitum, ſiue per vrinas, ſiue per vterum, ſeu alia quauis ex parte. Quæ enim vrinas menſesque mouent, aut ſputa, tum quæ naribus purgãdi gratia infunduntur, aut ore colluuntur, aut dentibus mãduntur, ſi trahendi humoris vitioſi facultatem poſſident, eaque vacuationem perficiant, eiuſdem ſunt generis cum ijs quæ per vomitum aut per alui deiectionem trahẽdo purgant. Purgantis namque medicamenti eſſentia naturaque in familiarium ſuccorum attractione conſiſtit, quam à totius ſubſtantiæ ſimilitudine inſitaque familiaritate adeptum eſt. Medicamentum enim (vt ſcribit Hippocrates) cum in corpus fuerit ingreſſum, primum quod omnium maxime ſibi natura reſpõdet atque ſimile eſt, deducit, deinde alia quoque trahit & purgat, in modum ſeminum & ſtirpium. Quæ vis cum purganti medicamento poteſtate inſit, non exeritur tamen, neque in actum erumpit, priuſquam à calore noſtro excitetur. Dum enim ventriculi calore medicamentum teritur & calefit, eius facultas prius quaſi ſopita excitatur, vireſque ſuas exerit, humorem eum attrahens qui ſibi familiaritate ſubſtantiæ coniunctus eſt. Quare cum tres ſint in hominum corporibus humorum differentiæ, ita medicamenta purgantia genere triplicia perhibentur, φλεγματωγὰ, χολαγωγὰ, μελαναγωγὰ, pro facultatibus quas habent trahendi pituitam aut bilem, tum flauam, tum atram: quãquam plæraque medicamenta habentur quæ non vnius modo, ſed duorum atq; etiam plurium trahendorum facultatem poſſident.

Καθεκτικὴ δύναμις. retentrix facultas. Eſt vis quędam naturę per quam tamdiu retinet attractum alimentum, donec perfecte concoctum ſit. Subſeruit facultas iſta concoctioni, nihilque omnino coqui poteſt, niſi quod exacte retentum fuerit. Quod dixi exacte, & tempus & modum deſignat. Debet enim id quod coquitur, tanto tempore retineri, quanto cõcoctio peragitur: & præterea tam arcte à concoctionis organis comprehendi, vt nullum ſpatium vacuum relinquatur. Quamobrem ventriculus cibum optime concocturus eum debet omni ex parte ita complecti, vt nullo modo fluctuare poſſit, nullumq; omnino ſpatium inter ipſum ciboſque intercedat. Atque id reuera ventriculus toto concoctionis tempore præſtat, vt qui

©BIUM

qui nõ modo toto ſuo corpore cibis incumbit, verum etiam ora ſua ſic occludit, vt nihil omnino per ea elabi ſinat, niſi vel copia, vel flatibus, vel mala aliqua qualitate ea recludere cõpellatur. Nec ſolus quidem vẽtriculus ea retinendi facultate pollet, ſed omnes pariter corporis partes in quibus aliquid vel concoqui, vel aliter perfici debet, veluti venæ, iecur, habitus denique totius corporis, vbi tum chylum, tum ſanguinem concoqui oportet atque alterari, adhæc vterus cui fœtus perficiendi munus, quod cõcoctio quædam eſt, natura delegauit. Cæterum ea functio, in omnibus retinendi facultate præditis partibus, fibrarum obliquarum miniſterio perficitur, quarum proprium eſt retinere, ſicut rectarum attrahere, & tranſuerſarum expellere, quanquam iſtis quoque plurimum adiuuetur.

Καθεστὼς. conſtans. quod ſuam naturam conſtanter ſeruat, & non immutatur. Dicitur ab Hippocrate de anni temporibus, vt καθεστὼς καιρὸς, anni tempus quod ordinate temperiem ſuam ſeruat. & καθεστὼς ἐνιαυτὸς, annus bene ordinatus & conſtans, in quo ſigna quæ ſyderum ortus & occaſus conſequi ſolent, recte procedunt: autumnus pluuioſus eſt, hyems mediocris, nec valde ſerena, nec ſupra modum frigida, pluuiæque vere & æſtate tempeſtiue deſcendunt: talis autem annus vt conſtans eſt, ſic futurus eſt ſaluberrimus. Contra autem ἀκαπάστατον dicitur, quod in aliquo à conſtantis natura euariat. Nec vero dubium eſt quin de morbis etiam καθεστὼς dici poſſit, quos εὐσταθέας Hippocrates appellauit.

Καθετὴρ. catheter. Eſt inſtrumentum chirurgicum cauum & altera parte recuruum, quo vrina retenta elicitur & veſicę vitia probantur. dicitur ἀπὸ τῆ καθίεσθαι, id eſt, ab immittendo ſiue infundendo, quod eo inſtrumento in veſicam injici ſolent quæ injicere expediat, ſicut Galen. tradit libr. 5. meth. med. quo loco καθετῆρας εὐθυντῆρας dicit. Cæterum καθετὴρ ab Hippocrate non pro eo inſtrumẽto vſurpatur, ſed pro linamento torto quod intra vlcera inditur, vt Galenus ἐν γλώσσαις annotauit.

Καθετηριασμὸς. eſt adminiſtrationis chirurgicæ ratio qua injicimus per catheterem in veſicam id quod ad eius curationem conuenit: vel eximimus id quod impedit ne vrina reddatur, ſiue concretus intus ſanguis ſit, ſiue calculus, ſiue aliud quippiam, recto ſiphone immiſſo, quem Græci καθετῆρα vocant.

Καθολικὴ. appellatur faſcia oblonga, quæ capitis totum vinculum quod περικεφάλαιον dicitur, continet, & prohibet ne ipſum vinculum diducatur. Author Galen. lib. de faſciis.

Καθημερινὸς πυρετὸς. dicta eſt (inquit Galen. lib. 2. de differ. febr. cap. 7.) à quibuſdam medicis recentioribus febris quotidiana, quæ nullam habet intermiſſionem, ad differentiam τῆ ἀμφημερινῆ quæ quotidiana eſt intermittens. Veruntamen apud nullum, vt idem ait, idoneum authorem verbum hoc καθημερινὸς reperitur, ſed omnes quod ſingulis diebus eodem modo fit, ἀμφημερινὸν appellant. Itaq; eiuſmodi quotidianam nõ intermittentem Galenus ἀμφημερινὸν συνεχῆ appellat, non καθημερινόν.

Καιρὸς. occaſio & opportunitas rei cuiuslibet agendæ, quo modo apud Hippocr. καιρὸς ἑξὺς dictus eſt. Significat & apud eundẽ τὸ μέσον, vt cum ἐν τῷ μέσῃ διαίτης ὀξέων ſcribit καιρὸς μᾶλλον, ἀντὶ τῆ μᾶλλον τῆ μέσου ὄντος. quod familiare eſſe Hippocrati, Gal. eo loco annotauit, atque ab eodem interdum etiam vſurpari ἀντὶ τῆ ὠφελείας.

Καιρὸς. tempus. Dicitur proprie pars anni, quæ & ὥρα vocatur, de qua ſuo loco agemus. Dicitur & in morbis, ſpatium id temporis quo inſignes in ijs mutationes fiunt. Habent enim & morbi ſua tempora, à temporibus anni & ętatibus non valde diſſentanea, inſignioribus, vt & illa, mutationibus diſtincta, quæ quadruplices à medicis annotantur, à quibus totidem morborum tempora ſtatuuntur, ἀρχὴ, principium: αὔξησις, augmentum ſiue incrementum, quod & ἀνάβασις & ἐπίδοσις vocatur: ἀκμὴ, vigor ſeu ſtatus: παρακμὴ, declinatio. Hæc quatuor tempora non modo in vniuerſo morbo, ſed in ſingulis etiam totius morbi acceſſionibus ſpectantur: illa vniuerſalia, hæc particularia appellantur. Non eſt autem ea facile in ſingulis morbis definire, quia pro morborum, cauſarum, ſymptomatum, naturæ, virium & reliquarum circunſtantiarum varietate variis quoque ſpatiis ſignisque diſtinguuntur. Summatim quidem & in genere circumſcribi poſſunt, vt pincipium dicatur primus morbi motus: incrementum tempus id quo non modo ipſe morbus, verum eius etiam ſymptomata grauiora fiunt: ſtatus autem in quo ea quodammodo conſiſtunt, neque augeſcentia, neq; ſe remittentia: declinatio vero cum primum decreſcere incipiunt, donec morbus ex toto deſierit. Particulatim vero in ſingulis morbis cuiuſque horum exordium finemque exprimere, & certos limites aſſignare non eſt facile, ſed aliquot forte exempla hic proponere ſufficiet, ex quibus ad reliquorum cognitionem veluti manu ducamur. Primum autem à febribus deſumatur, in quibus plærique omnes, propter earum frequentiam, magis exercitati videntur, & in ijs temporum iſtorum differentias ex Galeni præcepto diſtinguamus. Ille ergo cum ea ſignis maxime cruditatis & concoctionis diſtingui ſcribat, febris principium eſt, quamdiu humor febrem pariẽs, crudus eſt: incrementum eſt, vbi ille concoqui cœperit: cum maxime cõcoquitur, & in eo natura valde laborat, ſtatus ſeu vigor eſt, tempus totius morbi vehementiſſimum: declinatio autem quando iam ſymptomata imminui, morbique cauſæ miteſcere incipiũt. Itaque concoctio humorum obſcura, prin-

©BIUM

cipium: manifesta, incrementum: perfecta, statum: reditus ad naturalem habitum, declinationem distinguit, & propriis veluti limitibus disterminat. Huius autem concoctionis propria signa, si quidem in vasis fiat, ex vrinis: si in ventriculo, ex deiectionibus: si in thorace aut pulmonibus, ex sputis sumenda. Sic quidem febris tempora distinguuntur. Ad eundem vero modum aliorum etiam morborum tempora siue illi in intemperie, siue in incommoderatione, siue in continui solutione consistant, signis cuique propriis distingui debent. Phlegmones enim principium est quamdiu pars inflammata sanguine repletur: incrementum, cum fluxio cessare, & sanguis in carnem effusus putrescere, indeque calor accendi, humor fundi, & pars, etiam si nihil amplius influat, distendi cœperit: vigor, dum pus conficitur, & pulsatio, dolor, febris, cæteraque symptomata summa sunt: declinatio vero cum pus effluit, aut digesto sanguine qui eo confluxerat, tensio minuitur & tumor incipit subsidere. Sic ophthalmiæ principium est, cum defluit in oculum humor copiosus, tenuis, incoctus: incrementum, cum idem paucus, crassior, & initium quoddam coctionis adeptus est: vigor, cum ille adhuc parcior est & crassior, & iam palpebras per somnum conglutinat: declinatio, cum nihil fere eius humoris supersit. Vlceris similiter principium sanies aquosa, tenuis & incocta ex eo manans: incrementum eadem parcior crassiorque: vigorem pus tenue: declinationem pus album, crassum & paucum definit. Catarrhi à cerebro per palatum & nares principium est quamdiu humor multus, aquosus, tenuis, acer distillat: eiusmodi enim maxime crudus est: incrementum, cum & copia, & crassities & acrimonia minor est: vigor, cum eadem magis cocta & meliora: declinatio vero quando perfecte concocta & optima videntur. Ex ijs patet cruditatis & concoctionis signis quæ ab humorum qualitate & copia petuntur, quatuor illa tempora ab inuicem distingui: non in omnibus quidē morbis, sed ijs maxime qui à natura vincuntur. Hi namq; soli quatuor ista temporum spatia emetiuntur, cum exitiales interdum in principio, sæpe in augmento, sæpissime in summo vigore ægros è medio tollant, quod nunquam in declinatione (quæ morborum non lethalium propria est) contingit. Ea nec certo dierum numero definiri possunt, nec semper inter se sunt æqualia, siue in morbis genere diuersis (sunt namq; in breuibus & acutis morbis breuiora quam in diuturnis) siue in ijs quę sunt eiusdem generis, vt in duabus tertianis, siue in vno & simplici morbo consideremus. Aliorum enim principium longum est, cætera breuia, contra aliorū declinatio lōgissima videtur, interdum incrementum, alias vero summus vigor aut ex ijs plura, cum reliqua multo minus diuturna fuerint. Vt autem totus morbus, sic & singulæ morborū accessiones quatuor ista percurrunt tempora, quorum & cognitionis & longitudinis ratio eodem prorsus modo inenda est, quē ante in vniuerso morbo proposuimus. Ea exemplo à tertiana febre sumpto satis erit ob oculos ponere. Ergo principium accessionis tertianę est cum quis primum inhorruit, riguit, refrixit, oscitauit, pādiculatus est, cœpitq; omnino corpore cōmoueri, & à naturali habitu recedere: tunc autem arteria cōtrahitur & sanguis cum calore & spiritu ad interiora se recipit, pulsusq; ob id durior minorq; fit. Postea incrementum est calore sese exerente & per corporis habitum diffuso, ex quo pulsus maior, velocior frequētiorq; euadit. Inde succedit summus vigor accessionis, tādiu duraturus quādiu calor eadē magnitudine & æqualis perseuerabit, pulsusque, quantum sensu iudicari potest, ęque magnus, velox & frequēs manebit. Vbi autem decrescere calor videbitur pulsusq; in melius verti, declinatio est cui finem halitus fuliginosi per cutem erumpentes, vel sudores, vel aliæ excretiones imponunt. Hęc quidem accessionum tempora in febribus intermittentibus calore & pulsibus maxime definiuntur, verum in cōtinuis quæ accessiones habēt, etiamsi eadem tempora habeantur, & proportione quadam intermittentium febrium temporibus respōdeant, eademque ratione distingui debeant, multo tamen sunt obscuriora, vt sæpe principium cum incremento coeat & confundatur: vigor tamen semper adest & declinatio quæ perdurat vsque ad principium sequentis accessionis.

Κακαγγελία. κακορρημοσύνη. maledicentia & procacitas, apud Hippocrat.

Καχαλία. est herba foliis grandibus & albis, è quibus medius caulis emicat, rectus, albus, florem ferens robori aut oleæ similem. Nascitur in montibus, alio nomine λεοντικὴ dicitur. Galenus κάγκανον vocauit, aut tam similem τῷ καλκάνῳ putauit, vt vtramque coniungeret, nec sibi de vtraque seorsum dicendum esse videretur: Paulus non κάγκανον vocat, sed τῷ καγκάνῳ similem facit. Et substantiæ crassæ, emplasticæ & modice exiccantis.

Κάκηθες. apud Hippocr. τὸ κακόηθες.

Κακόηθες. malignum. Id dicitur quod à simplicium morborum consuetudine alienum, non facile curationem admittit. Siquidem τῷ κακοήθει Galen. lib. 1. cap. 3. de crisibus opponit τὸ ἁπλοῦν: quod & εὐήθες ab Hippocrate dici idem multis locis prodidit. Itaque vt simplex morbus causam habet simplicem & facilem, & symptomata non valde à morborum eiusdem generis more abhorrentia, & curationem non valde difficilem: sic κακοήθης habet malignam causam & multo deteriora symptomata, quam pro morbi specie, atque curationem similiter difficiliorē. Sunt autem hæ duæ differentię in omnibus prope morborū generibus, exceptis ephemeris

©BIUM

meris febribus,& aliis quibuſdam eiuſmodi affectibus, in quibus nō poteſt eſſe κακοήθεια, quin tranſeant in aliam morbi ſpeciem,præſertim vero in iis qui habent originem à putrilagine quadam & venenoſa qualitate. Verum hæc κακοήθεια in vlceribus maxime ſpectatur, quæ κακοήθη tunc appellantur, cum tanta καχεξία partem exulceratam occupauit, vt bonum etiam alimentum quod in eā influit corrumpatur. Neque enim omnis humor putris & vitioſus inducit πάνυ κακοήθειαν, ſed is potius quem ἡ καχεξία deprauauit atque corrupit.

Κακόνιαι.dicti ſunt ab Hippocrate οἱ ὀρθοὶ καὶ λεπτοί, hoc eſt, alti ſiue arrecti & tenues: vt ſcribit Erotianus, cum tamen Epicles μακροὺς καὶ εὐμεγέθεις, hoc eſt, magnos, interpretatus ſit.

Κακόρρυθμος σφυγμός. pulſus qui & ἄρρυθμος dicitur,de quo vide ſuo loco.

Κακοσινώτατα.ὀπωλαβέσθαι,hoc eſt, nocentiſſima, apud Hippocr.

Κακόσμαχα. alimenta quæ vel ſtomachus reſpuit vel ſtomachum offendunt. Celſus à ſtomacho aliena dixit:cuiuſmodi ſcribit eſſe omnia tepida, omnia ſalſa, omnia iurulenta,omnia prædulcia,omnia pinguia,item omnia quæ inflare conſueuerunt, atque alia quæ inter coquendum ventriculo negotium faceſſunt, etiamſi ex his non niſi probus ſuccus dimanet. Ex quibus intelligi poteſt non quicquid boni ſucci eſt, protinus ſtomacho conuenire: neque quicquid ſtomacho conuenit,protinus boni ſucci eſſe. Oppoſita illis ſunt τὰ εὐσόμαχα.

Κακόχυμα. dicuntur alimenta mali ſucci. Ea ſunt quæ ſanguinem vel pituitoſum, vel bilioſum, vel melancholicum, aut alio quouis modo vitioſum gignunt. Inter quæ Celſus lib.2. recenſet omnia legumina, carnem omnem permacram, ſalſam: piſces quoque ſaxatiles omneſque qui ex tenerrimo genere ſunt,aut eos qui rurſus nimium duri virioſique ſunt: item omnia ſalſa, acria, acida,acerba. De quibus etiam apud Galenum apertius in lib.de alimentorum facult. & lib. de euchym. & cacochym.

Κακοχυμία. eſt redundantia vitioſi humoris in toto corpore. Oportet autem vnum aliquem eſſe malum humorem qui redundat: quoniam ſi pariter omnes redundarent,iam non κακοχυμία, ſed πληθώρα eſſet. Hæc enim eſt copia omnium humorum æquabilis,illa vero, certi cuiuſdam humoris vel ſeroſi, vel bilioſi, vel melancholici, qui vna cum ſanguine miſtus efficit vt iam non amplius ſanguis, ſed ſanguis ſeroſus, vel bilioſus, vel melancholicus appelletur. Gignitur autem duobus modis: aliis quidem ex bilioſo cibo, aliis vero ex quapiam in ipſo corpore corruptela & putredine ſiue cachexia. Eſt vero permultorum morborum cauſa. Huius tollendæ ratio præcipua eſt per purgationem, ſicut plethora miſſo potiſſimum ſanguine curari debet.

Κάκτος.cardui genus eſt, quod ſtatim ab radice caules repentes in terram mittit, folio lato atque ſpinoſo: cactos caules eos appellant. Peculiarem cacton fuiſſe Siciliæ Theophraſtus prodidit, ſed inde nunc non modo in vniuerſam Italiam, verum etiam in Galliam dimanauit propter magnam ſaporis ſuauitatem.ſcolymos alio nomine dicitur & cinara.

Καλαθιανή.munus autumni: violæ cæteræ,veris. Ea minuto eſt folio,violæ albæ non diſſimili, in totum ſine odore, calathi ſimilitudine. ancholias Galli vocant.

Κάλαμινδον κάταγμα. eſt fracturæ oſſis differentia, quæ & εἰς ὄυυχα dicitur. vide in dictione κάταγμα.

Καλαμίνθη. calamintha. Herba eſt trium generum apud Dioſcoridem. Vna montes plus amat, foliis ocimi candicantibus, ſurculis angulóſis, flore purpureo, quam nunc officinæ calamenthum vocant. Altera pulegio ſimilis, quam ob id aliqui ſylueſtre pulegium vocant, quoniam odorem eius æmulatur,aliqui vero nepetam. Tertia menthaſtri ſimilitudine, longioribus foliis, caule & ramis quam ſuperiora maioribus, quæ nunc officinis nepeta dicitur, & vulgo herba catorum. Eſt autem calamintha calida & ſicca, vtrumque tertio ordine. Tenui eſt eſſentia, acris & amara. Ex ea medicamentum ὀξύπορον fit, quod διὰ καλαμίνθης, dicitur & à quibuſdam πολυέπεις, id eſt, annoſum, appellatur. Id in vniuerſum corpus vſque ad cutem ipſam digeritur ac diſtribuitur, proindeque iis conuenit quibus crudorum humorum copia in ſolidis animalis partibus conſiſtit.Huius compoſitionem & vires Galenus lib. 4. ſanitatis tuendæ multis verbis perſequitur, ſimiliter & Aetius lib.9. agens de cruditate.

Κάλαμος. arundo. frutex eſt aquaticus, caule geniculato, tereti ac fiſtuloſo, in leue faſtigium cacuminato, circa quod denſius excreſcit tomentum, foliis ex articulis alterno laterum gradu emergentibus. Gallis canna dicitur. Plures eius differentiæ traduntur à Dioſcor. alius namq; κάλαμος ναστὸς, id eſt, ſolidus farctuſque dicitur, quod toto internodio concretus ſit & plenus, qui & alio nomine à Theophraſto πηκτὸς dicitur, quod ex eo ſagittæ factitari ſoleant: alius θῆλυς, id eſt, fœmina, quo tibiarum ligulas veteres componebant: alius συριγγίας, quia fiſtulis eſſet vtiliſſimus: alius κώπριος ſiue δόναξ, craſſus, concauus, apud amnes naſcens: alius φραγμίτης,id eſt, vallatorius, gracilis & candicans.

Κάλαμος ἀρωματικός. calamus ſeu iuncus odoratus.arundini ſimilimus eſt aſpectu, nempe multis geniculatus nodis,fuluus, cætero tactu mollis, & cum frangitur ſciſſilis, intus arenoſus, caſiæ guſtu, fragrantiſſimo odore,adeo vt locum in quo naſcitur ingredienti ſpiritus ſuauiſſimus ſtatim aſpiret.Is eſt qui ab Hippocrate dicitur μυρεψικὸς, id eſt, vn-

Definitionum medicarum libri XXIIII - page 213 sur 554

©BIUM

guentarius, à Plutarcho Arabicus, à Celso Alexandrinus. Omnes officinæ calamum appellant. Leuiculam quandam adstrictionem & minimam acrimoniam possidet. magna ex parte essentia eius terrena est & aerea, in caliditatis frigiditatisque coniugatione temperata.

Καλαμόχνοος. sic dicta est ἡ ἀδάρκη, quasi arundinum lanugo, quod in arundinibus concretæ lanuginis modo inueniatur. vide ἀδάρκη.

Καλλέειον. sic dictum fuisse à quibusdam τὸ κείρινον, hoc est, lilium, habetur apud Dioscoridem.

Κάλλησις. sic dictum fuisse à quibusdam τὴν ἀφεστρεῶνα, Dioscor. author est.

Καλλίας. à quibusdam dicitur ἡ ἀμύγδαλις, vt habetur apud Dioscor.

Καλλιβλέφαρον. dicitur medicamentum quod ad ornatum & venustatem palpebrarum facit. Itaque cum pluribus modis deformari palpebræ possint, patet non vnum esse genus τῶν καλλιβλεφάρων. Nam vel nimium pili excrescunt vel decidunt, vel malo colore aut ordine proueniunt. Quæ tamen omnia cum ab vna fere prima causa excitentur, humore scilicet redundante: excrescunt enim nimio, decidunt vt plurimum ab acri, candidi sunt à pituitoso, rufi ab humore congenere: ideo τὰ καλλιβλέφαρα magna ex parte constant medicamentis mediocriter desiccantibus & absumentibus humorem pilos vitiantem. Eo enim summoto natura ad proprias redit actiones, & pilos satis venustos per se producit. In eiusmodi medicamentorum genere est armeniacum, terra ampelitis, fuligo thuris, stibium, plumbumque vsta, squama æris & reliqua huiusmodi facultate siccante & acrimonia prædita. Marcellus Dioscoridis interpres καλλιβλέφαρα inquit vnica appellatione & malorum remedia & formæ lenocinium in palpebris Græcos appellasse, ideoque Plinium quale erat malum in quo remedio opus esset, sic eam vocem varie vertisse, modo glutinandis, modo replicandis, modo honestandis, modo circumliniendis palpebris dicentem. Hermolaus vero & Ruellius circumlitiones dicunt, quibus palpebras ornat, coloremq; mentiuntur.

Καλλιελαία. olea satiua. sicut syluestris ἀγριελαία dicitur.

Καλλίκερως. dictum est fœnumgræcum ab eo qui ἀμυγμαλικῶς describit remedium ad caluescentes præter naturam lib. 1. περὶ κεφ' πάσης, vt Galenus eo loco explicat.

Καλλίκρεας. idem quod τὸ πάγκρεας.

Καλλίτειχον. species est adianti, sed candidioris maiorisque tum foliis tum frutice, vt iure videri possit trichomanes. Id quod apparet ex Plinio lib. 2 cap. 21. qui duo adianti genera faciens, candidius & nigrum breuiusque, maius polytrichum: alterum trichomanes vocari tradit, & rursus libri 25. capite 11. polytrichum à callitricho distare scribit, quod iuncos albos habeat, & folia plura maioraque, & fruticem item maiorem. Dicitur καλλίτειχον quod tingat capillos, eosque speciosiores reddat.

Καλλίφυλλον. dicitur ab Hippocr. καλλίτειχον & ἀδίαντον, vt annotat Gal. ἐν ταῖς γλώσσαις.

Κάλυξ. folliculus. Sic dicitur omne putamen in quo aliquid includitur: proprie vero rosa tumens, nondum expansis foliis.

κάλυξ. etiam dicitur à quibusdam ἡ ἀγχόσε ὀνόκλεια.

Κάλχη. herbę quoddam genus qua tingitur purpura.

Καμάρα. locus est ad auriculæ cauum cameratus atque inde sic dictus.

Κάμαρος. sic dictum est à quibusdam τὸ δελφίνιον, vt habetur apud Dioscor.

Καμάρωμα ἡ

Καμάρωσις. est fractura cranii, in qua os fractum cameræ modo vtrinque exurgit. Paulus lib. 6. cap. 90. dicit esse caluariæ diuisionem in qua os affectum in sublime tollitur: vel ex Galeni sententia, ossis ad interna recessum & excauationem, quemadmodum in ecpiesmate: sic enim Galenum existimasse Paulus scripsit. Hæc quidem Paulus περὶ τῆς καμαρώσεως satis obscure prodidit, quod videatur contraria scribere, & dicere καμάρωσιν à Galeno vocari ossis ad interna recessum, cum tamen idem in camaromate partem exaltari dicat. Locus Galeni habetur lib. 6. methodi med. ad hunc modum: ἐγγεισώματα dicuntur quæ in medio sui membranæ innituntur: καμαρώματα vero, quæ eandem ipsam partem exaltatam habent. Cæterum qua primum ab integris fracturæ partibus diduci ægra cœpit, intro magis recedunt ac membranæ innituntur. Hæc Galenus: ex quibus apparet in camaromate ossis fracti extrema intus ad mẽbranam vsque ferri & deorsum tendere, adeo vt ipsi membranæ innitantur: reliquam vero vtrinque adiacentem ossis partem in altum attolli & à subiecta membrana recedere, & proinde in camaromate geminam esse ossis eminentiam ad vulneris latera sitam. Vidius comment. in lib. de vulneribus capitis fingit sibi vulnus quod καμάρωσιν appellat, in quo pars fracta & ad interna recedat & postea attollatur, scribens euenire interdum vt os quod fractum deorsum compellitur simul cum telo sursum reuertatur attollaturque, atque id malum authore Galeno καμάρωσιν vocari.

Κάμμαρος ἡ

Κάμμορος. nomina sunt τῷ ἀκονίτῳ. Ac cammori quidem cognomẽ manifestum est: sic enim recte dicitur aconitum, quod radicem modicam, inflexam & cammaro siue squillæ marinæ (est autem quædam cancrorum species) similem habeat. Id quod Dioscorides tertium aconiti genus facit. Verum τῷ καμμόρῳ appellatio non tam est vsitata apud authores veteres, nisi forte apud Nicandrum ἐν τοῖς ἀλεξιφαρμάκοις, quo loco omnia eius exemplaria κάμμορον scriptum habent:

quibus

quibus conſentit & Dioſcorides libro 6. & accedit etiam Nicandri vetus interpres, qui ſic ſcribendum eſſe aperte innuit, explicans κάμμορον, τὸ κακῷ μόρῳ αἰσχρῶς, hoc eſt, ſæua morte perimens. Galenus tamen ὁ τῆς γλάστης ſcripſit κάμμορον vocari non tantum animal paruæ ſquillæ ſimile, ſed etiam aconitum, quod illius radices ſint huic animali ſimiles: neutrum tamen horum intelligi poſſe apud Hippocratem libr. de locis hominis, vbi ad inflammationes aſſumendum cammoron dicit. Proinde Erotion non ſolum ipſum animal κάμμορον, ſed adhærentem ipſi muſcum ſic vocari ſcribit: Zeno autem Herophilius cicutam, Zeuxis vero medicinam refrigerantem, ſicut annotauit Erotianus.

Καμπὴ. ſic à quibuſdam dicitur poples, qui ἰγνὺς proprio nomine appellatur.

Καμπὲς. flexilia. dicuntur ea quorum longitudo ex circumferentia in rectum, & contra è recto in circumferentiam permutari poteſt. Eadem dicuntur εὐθυωπά, ſola ratione differunt. idem enim, quatenus ex curuo rectum fit, dicitur εὐθυωτὸν: quatenus vero ex recto curuum, καμπὸν vocatur.

Κάνναβις. eſt frutex virgulas althææ fundens nigriores, aſperioreſque ac minores, cubitali altitudine, foliis ſcabris & nigris, floribus modice rubentibus & ſimilibus lychnidi, ſemine & radice althææ. Nata primum eſt in ſyluis, deinde vero in hortos tranſlata cultaque, quæ ſatiua dicitur. Cannabis ſemen flatus extinguit, adeoque deſiccat, vt ſi pluſculum edatur, genituram abſumat.

Κανθαρίδες. ſunt animalia partua, varia, luteis lineis, quas in pennis tranſuerſas habent, promiſſoque corpore, craſſæ ac blattarum modo præpingues. Huiuſmodi enim præſtantiſſimæ ſunt ad medicinam. Mouent vrinam, & ex iis cauſtica medicamenta apparantur: cæterum venenoſæ ſunt & erodendo interimunt. Appetunt autem præſertim veſicam eamque exulcerant, niſi quibuſdam medicamentis miſceantur quæ earum malignitatem retundant. E frumentis potiſſimum lectæ in fictili vaſe non picato conduntur, & raro linteo obligato ore & deorſum conuerſo ſuſpenduntur ſuper aceti feruentis quam acerrimi halitum, donec æſtu exanimentur, poſtea lino transfixæ reponuntur.

Κανθὸς. angulus oculi. Eſt oculi pars communis ſuperioris & inferioris palpebræ: vel, eſt extremum vtriuſque palpebræ: habet autem vterque oculus angulum duplicem, vnum maiorem iuxta nares, alterum minorem iuxta tempora.

Καυστικὸν. dicitur à quibuſdam ἡ πτύουσα, vt habetur apud Dioſcor.

Καύσος. cortex ſambuci. Paulus ſambuci florem eſſe ſcripſit.

Καρτέριος. eſt trabs quæ ab vna columna in alteram tranſuerſim pertingit. apud Hippocr. lib. de articulis.

Κάπετοι. vocantur ab Hippocrate ὀρύγματα, πάφροι, hoc eſt, caua quædam medio ſuo ſcamno poſita, latitudine & altitudine trium fere digitorum. vide βάθρον.

Καπνέλαιον. quid ſit, Gal. aperte docet lib. 3. περὶ κρᾶσ. ἁπλ. φαρμ. Reſina enim quæ ſponte profluit, quæ aliis αὐτόῤῥυτος, Lacedæmoniis περιτόῤῥυτος dicitur: in Cilicia καπνέλαιον appellatur. Itaque non olei genus eſt, quemadmodum ex ipſo nomine videri poterat, ſed reſinæ, quam forte ita vocarunt à fumo quem edit igni admota: vel, quod eſt probabilius, quia liquidis omnibus reſinis liquidior, calidior tenuiorque ſit, proindeque ad oleum magis accedat. differt ab oleo quod Aetius lib. 1. καπνισὸν nominat.

Καπνίας. ſpecies eſt, vt ait Aetius, lapidis Iaſpidis qui valde turbido colore eſt.

Κάπνιον. dicitur à quibuſdam ὁ καπνὸς, vt ait Gal. de quo vide ſuo loco.

Καπνισὸν ἔλαιον. fumoſum oleum, ſeu ſuffumigabile. Eſt olei genus ex plæriſque aromatis & oleo præparati, ita vt aromata ignem concipientia, fumo ſuo ſubiectum ipſis oleum imbuant, vimque ſuam in eo relinquant. Huius conficiendi rationem Aetius plane docuit lib. 1. Differt ἀπὸ τῆς καπνελαίου, de quo paulo ſupra dictum eſt.

Καπνὸς. eſt ſpecies vna τῆς καδμίας, quæ in fornacibus colligitur ex tenuiſſima materiæ quæ in illis vritur parte in ſublime elata cum fumo, propter maximam ſui leuitatem. Ea eſt, vt Plinius ſcribit, in ipſo fornacum ore qua flammæ eluctantur, exuſta & ſimilis fauillæ. vide καδμία.

Καπνὸς. fumaria. herbula eſt fruticoſa, prætenera, coriandri ſimilis, foliis candidioribus, vndique numeroſis, cinerei coloris, flore purpureo. Acris amaraque eſt, vrinas bilioſas prouocat, iecinoris obſtructioni & ſtomachi languori medetur. Sic vocata eſt quod ſuccus eius oculis illitus, lacrymas eliciat. Alia eiuſdem nominis deſcribitur à Plinio, quæ vires eaſdem habere dicitur.

Κάππαρις. capparis. frutex eſt ſenticoſus & humilis, in orbem proſerpens, caule breui, ramis in roſæ modum aculeatis, ſpinis aduncis humatiſque, folio circinato horridulo-que, baccis oleæ, rotundis, quibus fatiſcentibus emicat fios roſeus, candidus, odoratus, qui poſtquam excuſſus decidit, glans extuberat oblonga, ſeminis acinoſi plena, radice nigra, multiplici, lignoſa. Cortex ſubrufus ac minime friabilis eam veſtit. vulgo nomen retinet: aliqui Latinorum interim vocant. Eſt autem capparis variis facultatibus prædita. Cortex eius abſterget, purgat, incîdit, excalfacit, digerit, contrahit, denſat, adſtringit. Itaque ex cappari vulgo paratur oleum ad multa vtile. fit & è cappari emplaſtrum cuius deſcriptio habetur apud Aetiũ lib. 15.

Καππερὶς. dicitur à quibuſdam ἡ κάππαρις, ſicut habetur apud Dioſcor.

Καρδιακὴ. dicitur à quibuſdam τὸ καρδιακὸν

Definitionum medicarum libri XXIIII - page 215 sur 554

©BIUM

vt habetur apud Dioſcorid. ab aliis vero lepidium ſylueſtre. quod radix ei ſit odore naſturcii: vel, vt apud Dioſcor. legitur, radices binas habeat naſturcio ſimiles.

Καρδαμάνη. dicitur à quibuſdam τὸ σισύμβριον, vt Gal. ait, quoniam cardamo, hoc eſt, naſturcio, ſimile quiddam guſtu præ ſe ferat. dicitur & eodem nomine herba ἰσατὶς ſiue λεπίδιον, quod cardami, hoc eſt, naſturcii, odore, ſapore & figura ſit, vt ſcribit Aetius lib. 12. cap. 2.

Καρδαμον. naſturciũ. Eſt herba cõliculo ſeſquipedali, longe ſtatim ab radice minutorũ foliorum pediculo, floribus, albis, ſemine per ramorũ latera copioſo, firmo, calyculis orbicularibus contento, acri ſapore: vulgus gallicum creſſonem appellat. Huius ſemen vim habet adurendi, valenter craſſos ſuccos incîdit. Caput tentare & ferire dicitur, atque ex eo καρδαμον dictum quaſi κεφαλὴ δάμον.

Καρδαμύσσειν. palpebras aſſidue mouere & claudere, oculis nictare. proprium Atticorum vocabulum eſt, vſurpatum ab Hippocrate. Sumptum à naſturcio eſt, quod καρδαμον dicitur, quo ſi quis vtatur, aſſidue oculis conniuet. dicitur & σκαρδαμύσσειν. Author Erotianus.

Καρδάμωμον. eſt frutex amomo non diſſimilis, odoratus, oblongo ſemine & anguloſo: optimum quod non facile teritur, farctum, occluſum, odore nares feriens, guſtu acri & ſubamaro. Plura eius traduntur genera, vnumque eorum eſſe quod granum paradiſi officinæ vocant. Eſt cardamomon facultatis admodum calidæ, ſed adiunctam habet quandam amaritudinem qua deterget & lumbricos interficit.

Καρδάμωμον. etiam dici à quibuſdam τὸ γεράνιον, Dioſcorides author eſt.

Καρδία. cor. Eſt viſcus carne dura, fibroſa, caua conſtans, principium vitalis facultatis. Sunt qui muſculum eſſe definierint, verum & minus rubet quam muſculus, & longe durius, ſpiſſius ſolidiuſque eſt, multoque aliter fibris intertextum: fibris namque validis & rectis caro eius circumfuſa eſt (vnde & παρέγχυμα, nomine aliis quoque viſceribus communi, ab Eraſiſtrato appellatur) à baſi ipſius in mucronem tendentibus. Habet præterea & tranſuerſas, in eas ad angulum rectum incidentes, & oliquas earum medias. Ac rectis quidem per diaſtolas è vena caua ſanguinem per arteriam venoſam attrahit: tranſuerſis autem per ſyſtolas in venam arterioſam & arteriam magnam expellit, fuliginoſumque pariter excrementum in arteriam venoſam: obliquis vero per quietes inter diaſtolen ſyſtolenque medias ſanguine ex vena caua in ventriculum dextrũ, & ſpiritu ex arteria venoſa in ſiniſtrum attracto retentoque perfruitur. Sunt namque cordi duo ventriculi ſeu ſinus, κοιλίαι Græcis dicti, carnis ipſius portione media ceu diaphragmate quodam diſtincti. Dexter multo amplior eſt, carne & parciore & molliore circumſeptus: ſiniſter vero multo anguſtior, vt qui carne tum largiore tum denſiore contineatur. Vtriq; autem ſua eſt auris neruoſa, caua, ad ora vaſorũ materias in cor immittentium affixa, in quibus veluti in penu quodam ſanguis & aer recondita ſunt. Has Græci ὦτα & ὑμένας ὠτοειδῆς appellant. Habet etiam vterque ſua vaſa, dexter quidem venam tum cauã tum arterioſam, ſiniſter autem arteriam tam magnã quam venoſam, in quorum vaſorum orificiis certæ quædam ſunt membranarum epiphyſes, quarum aliæ foris ortæ introrſum feruntur (cuiuſmodi tres habentur in venæ cauæ orificio, duæ autem in arteria venoſa, omnes inæquales & veluti laceræ) aeri atq; ſanguini in cor immittẽdo deſtinatæ: aliæ vero ab internis ſedibus foras vergunt, tres quidem in magnæ arteriæ oſculo, & totidem in vena arterioſa ſitæ inter ſe æquales, per quas ſanguis tum craſſior ex dextro ſinu in pulmones per venam arterioſam, tum ſpirituoſus ex ſiniſtro in magnam arteriam emittitur. Omnium autem orificiorum quæ in cor dehiſcũt maximum eſt arteriæ magnæ, quod vt iuuenibus cartilaginoſum eſt, ita natu grandioribus, præſertimque ſenibus, oſſeum. Cordi porro ſua eſt tunica, neruulum à ſexto pari aut recurrente ſiniſtro ſortita. Venam etiam à vena caua habet, antequam ea in dextrum ventriculum ſubeat, coronæ modo (στεφανιαῖα ob id dicitur) circa cordis baſim implexam, & ramulis poſtea plurimis in cordis partem extimam diſtributam: duas item arteriolas inæquales ab aorta ſub membranarum epiphyſibus productas, &, vt vena coronaria, varie per ſummum viſcus diſperſas. Interna namque eius caro à ſanguine in ventriculis contento abunde nutritur & temperatur. Eſt autem cordis figura pyramidata, è lato in acutum tendens. Hunc in modum natura cor inſtruxit atque exornauit, vt fons & principium vitæ eſſet, & calorem natiuum, quo vno vita continetur, conſeruaret. Ea vis cordi inſita à medicis facultas vitalis nuncupatur. Itaque nulla pars in corpore corde vehementius calet, non modo ſua cauſa, ſed vniuerſi etiam corporis, cui perpetuo calorem ſuppeditare debet. Id quod præſtat ſpiritum & ſanguinem valde tenuem & calidum per arterias veluti per canales quoſdam in omnes corporis particulas immittens, quem è ventriculo ſuo ſiniſtro depromit multo tenuiorem calidioremque quam ante ex vena caua in dextrum admiſerat. Verũ cum mediocritate & temperatione quadam ipſe etiam calor natiuus conſeruari debeat, moderate refrigerari ſe poſtulat. Id quod duobus modis, proprie quidem aere frigido inſpirato, per accidens vero fuliginoſi excrementi vacuatione. Quorũ vtrumque cor pulſu conſequitur, per diaſtolas quidem aerem frigidũ attrahens, per ſyſtolas vero halitus fuliginoſos exprimens. Sed

vt

©BIUM

vt cordis calor respiratione refrigeratur, ita reliquæ partes corporis arteriarum pulsu, quæ in eum finem & vsum originem à corde ducunt, & vim pulsificam (cuius fons & principium cor est) ab eo accipiunt. Præter eas facultates alia etiam cordi ineſt, quam veteres philosophi θυμοειδῆ, Latini animosam & irascibilem appellant, quæ motus in nobis varios gignit, alios remissiores alios magis concitatos, prout ratiocinandi potentia res animo obiectas æstimauerit, sicut ante τὸ θυμοειδὲς δύναμιν explicantes annotauimus.

καρδία. etiam dictum est à veteribus os ventriculi, propter affinitatem maximam quæ est illi cum corde, & mutuum consensum, vt longo sermone Gal. demonstrauit lib 2. de placitis Hippocr. & Platonis.

Καρδιακοὶ. dicuntur qui propter oris ventriculi languorem animo deficiunt & sudoribus resoluuntur. His pulsus densus est & obscurus, extremæ partes frigent, sudores circa faciem & ad pectus vsque glutinosi, odor corporis terrestris, pulsus circa cor vehementes & magni. Adhæc febris acuta, desperatio, angor animi & corporis iactatio. Est autem os ventriculi in his primario affectum: per consensum autē cor ipsum vehementer offenditur. Affectionem ipsam Celsus dicit nihil aliud esse quam nimiam imbecillitatem corporis, quod stomacho languente immodico sudore digeritur. Galenus huius affectionis genus statuit syncopen, non eam quidem quæ corde primario affecto contingit, sed cardiacam, quæ vitio oris ventriculi fit (secundum antiquam τῆς καρδίας significationem) quam & stomachicam appellant.

Καρδιαλγία. est dolor & morsus oris ventriculi ab humoris acrimonia. Symptoma est non cordis quidem, hoc est, visceris huius quod vitæ pulsusque principium est; sed oris ventriculi quod à veteribus καρδία dicebatur. Nec vero omnis oris ventriculi dolor καρδιαλγία appellatur, sed ille tantum quem humorum acrimonia irritando & mordendo excitat. Id quod fit in angoribus, vnde mœrore confecti bilem euomere consueuerūt. Neque dolore vexatis tantum, verumetiam iis qui diutius paulo ieiunium toleraruint, accidit vt morsus hos ventriculi sentiant, præsertim cum vehementi aliqua exercitatione fatigati cibum nullum assumpserint. Siquidem & mœror & vehementior exercitatio facit vt flaua bilis in ventriculum confluat, à qua postea irritati & morsi homines cordis dolore prehenduntur.

Καρδιασμὸς. cordis morsus, seu rosio cordis, vel potius ventriculi. Est sensus quidam mordicationis in ventriculo ab humore acri os eius rodente & vellicante. Alii vero, vt scribit Galen. καρδιασμὸν interpretantur cordis (hoc est, visceris eius quod palpitat, & cor proprie dicitur) motum quendam palpitationi similem. Itaque his quidem authoribus καρδιασμὸς ad cor pertinet, illis autem ad os ventriculi. quibus & videtur Galenus assentiri, scribens lib. 3. de facult. nat. in ventre segregatricem expultricemque alienorum vim per καρδιασμοὺς manifeste indicari. Nondum quidem scio à veteribus definitum quomodo ab inuicem καρδιασμὸς & καρδιαλγία differant. Nam vt scribit Galen. comment. in aphor. 65. libr. 4. plærique apud Hippocratem καρδιώσσειν & καρδιάγειν pro eodem acceperunt, cum tamen ipse lib. 8. περὶ χρονίων videatur ea diuersa esse dicere. Erotianus inter ea non distinguit, vtrumque eorum explicans, τὸ μετὰ ναυτίας καὶ ἐδωδὴς ἀνιᾶσθαι τὸν στόμαχον: hoc est, cum nausea & dolore stomachum affici. Alteram autem τῷ καρδιασμῷ differentiam constituit quā cor proprie dictum laborare potest, eamque definit παλμὸν ἐκρόως καὶ σφοδρῶς ἐν αὐτῷ γινόμενον. hoc est, palpitationem confertim & vehementer in ipso factam.

Καρκίνος. cancer. Est tumor malignus, inæqualis, durus, oris prætumidis, aspectu teter, liuidus & indolens, cancro similis. Ab atra bile gignitur. Sed cum atræ bilis duæ sint differentiæ, Galenus lib. 2. ad Glauconem scripsit ex melancholico excremento generari, quod fæci vinariæ proportione respondet, & à liene repurgatur. Id enim si in corpore redundauerit, sanguinem crassum, turbidum fæculentumque reddit. quem si nec per hæmorrhoidas, nec per aluum, nec aliter natura extra corpus depellit, aliquando in varices, aut in aliam quandam partem cæteris imbecilliorem: interdum vero in vniuersam cutem (vnde elephas nascitur, quem alii qui cancrum vniuersum vocari volunt) deponit. In quam autem partem decubuerit, venæ in ea manifesto apparent sanguine nigro & crasso plenæ atque tumentes, itaque tumori circumpositæ, vt cancri animalis figuram referre videantur. Siquidem tumor ipse cancri corpus, venæ tumidæ crassæque eiusdem pedes oculis repræsentant. Quæ quidem figura cum vbique cerni possit (oritur enim cancer in omni corporis parte, atque in ipso etiam oculo) in mulierum tamen mammis longe est euidentissima. Quamuis autem inde huic tumori nomē inditum fuisse plærique putent, potest tamen alia quædam similitudinis ratio assignari, quam Aetius ex Archigene & Leonida in librum vltimum transtulit. Sicut enim cancri animalia sunt aspera & dura, & si quid forcipibus suis ceperint haud facile dimittunt, ita tumor iste & prominet & tactui renititur & ægre tractabilis est, atque vbi semel radices egerit, difficillime auelli tolliue potest. Est enim malignus, ferus, proteruus & quem curatio manuumque vel blandissima tractatio efferare potius quam mitificare solet. Sed cum sit duplex cancrorum differentia, quidam enim sine vlcere, quidam cum vlcere consistunt: qui sine vlcere sunt, à veteribus occulti fuere appellati, quā quam Philoxenus cancrum occultum pri-

Definitionum medicarum libri XXIIII - page 217 sur 554

©BIUM

uatim vocarit qui in vtero atque inteſtinis eſſet. Eſt autem non vlceratus paulo mitior. qui namque vlcus habet, aſſidue erodit, nec ſiſti poteſt, & ſaniem peſſimam teterrimamque exudat.

Καρκίνος. cancer. Vinculi genus apud Galen lib. de faſciis, quod capiti conuenit: faſcia ſcilicet in plures partes ſciſſa, cancrorum pedum ſpeciem referentes. Sic etiam à veteribus dictum fuit ὁ ζυγὸς δεῖ, vt habetur apud Pollucem.

Καρκινῶδεις, σκληρώδεις. apud Hippocr.

Καρκίνωμα. cancer. Idem prorſus quod καρκίνος, niſi quod mihi videntur Græci ſæpius in oculo καρκίνωμα, in reliquis corporis partibus καρκίνου dicere, quamuis etiam in oculo καρκίνου dixerit Aetius. Eſt autem in oculo affectus corneæ tunicæ, ad quam vndique venæ ſanguine plenæ & liuentes concurrunt, veluti in aliis reliqui corporis cancris.

Καρυοβάλανον. ſic dicitur Actuario quod eſt Serapioni doronicum.

Κάρυον. catœnum dicitur vinum decoctum, ita vt tertia pars abſumpta ſit, duæ tantum remaneant. ſpecies eſt τῶ σιραίου.

Κάρυον ἥ

Κάρος. herba eſt valde nota. Omnibus carui dicitur. Eius ſemen tertio ordine ſiccat & calefacit & modice acre eſt, vt & planta. Habet autem quiddam aromaticum, & vſum aniſo, liguſtico, petroſelino & cymino parem. Si quis tamen eo copioſius vtatur, ſuccum aliquatenus vitioſum gignit, vt ſcribit Gal. lib. 2. de alimentis.

Κάρος. ſopor. Eſt paralyſis imaginatricis facultatis, ſenſum motumque omnem, excepta reſpiratione, adimens. Huius cauſa, perinde ac multorum aliorum cerebri morborum, eſt craſſus aut viſcidus humor, qui ventrem præſertim anteriorem occupat. Ex quo Galenus κάρον facultatis imaginatricis ſymptoma eſſe dicit in lib. de ſympt. differ. Sed tamen & medius ventriculus ſæpe conſentit. Sequitur inde ſomnus profundus, oculis perpetuo clauſis, & omnis ſenſus atque motionis priuatio, excepta reſpiratione quæ ſola ſecundum naturam ſeruatur. Nec tamen ita periit ſenſus, quin ſi pungantur, ſentiant, non tamen propterea vel loquuntur vel oculos aperiunt. Ex his patet in quo ὁ κάρος à reliquis cerebri morbis differat. Ac primum quidem ab apoplexia, quod in ea cerebri corpus magis affici ſoleat, eiuſque pars tum anterior tum poſterior, ſenſuſque omnis vna cum reſpiratione aboleatur: in caro autem ventriculus eius anterior magis patiatur, nec in totum ſenſus videatur periſſe, maneatque libera ſecundum naturam reſpiratio. quodque ſopore diſcuſſo bona valetudo magna ex parte conſequatur, cum apoplexiæ paralyſis ſæpiſſime ſuccedat. Ab epilepſia vero, quod hæc conuulſio ſit, & partem capitis vtramque, hoc eſt, anteriorẽ poſterioremque, tentet, oculique aperti vt plurimum maneant: carus autem non habet adiunctam conuulſionem, conſiſtat in parte capitis anteriore, perpetuoque per eum oculi claudantur. A catalepſi vero atque à catoche, quod his poſteriora cerebri magis afficiantur nec palpebræ claudantur, ſed maneant apertæ. A lethargo vero, quod febris carum præcedat, eadem lethargum conſequatur. Non enim ſolet putreſcere humor carum committens, ſicuti is qui lethargum parit, atque ex putredine febrem accendit. Adhæc carus multos morbos veluti ſymptoma ſequitur. Nam & acceſſionibus quarundam febrium, & comitialibus morbis & cerebri compreſſionibus & fracto cranio, vel oblæſis meningibus ſuperuenit: lethargus autem per ſe vt plurimum conſiſtit. Gal. comment. 2. in l. 1. Prorrhet. definit carum eſſe ſomnum longum, profundum, & à quo æger difficillime excitetur. Sunt etiam, inquit, qui vbi æger tum ſeſſu tum motu aliquantiſper priuatur, etiamſi ſtimules, ferias, inclames, carum appellent: qualis in quibuſdam viſitur, qui in temporibus vehementer percuſſi fuerint, atque in febrium etiam acceſſionibus.

Καρπήσιον. carpeſium. eſt feſtuca tenuis, ſurculis cinamomi ſimilis, odore τῶ φῶ ſed valentiore & magis aromatico. vires habet cinamomi, nec tamen tam tenuium partium eſt. namque ipſum duplo pondere pro cinamomo Gal. vſurpat. Serapio, Auicenna atq; Arabes omnes cubebas eſſe dicunt. Verum Dioſcorides, Theophraſtus & Plinius nihil de eo habent ſcriptum. Sunt qui crediderint ὀξυμυρσίνῳ eſſe, quorum tamen errorẽ Hermolaus Barbarus & Nicolaus Leonicenus redarguunt.

Καρποβάλσαμον. eſt fructus arboris quæ βάλσαμον dicitur, parum oblongus, in medio latior, rubens, grauis, plenus, guſtu piperis & odoratus. In theriacam inditur authore Galeno.

Καρπός. carpus. brachiale. Eſt pars manus qua cubito per articulum confungitur. Ariſtoteles lib. 1. de hiſtor. animal definit καρπὸν eſſe nodum quo cum brachio manus iungitur & coartatur, quo loco Gaza primus brachiale vertit. Celſus enim partem eam nullo proprio nomine appellat, ſed primam palmæ partem vocat, quam dicit ex multis minutiſque oſſibus conſtare, quorum numerus incertus ſit. Attamen Gal. octo oſſibus conſtare ſcribit, duris quidẽ omnibus & paruis & ſine medulla, differentibus autem non modo magnitudine, ſed etiam figura, ſitu & vſu. Omnia ligamẽtis nerueis & cartilagine inter ſe per ſynarthroſim conſtringuntur, non (vt quidam putant) per ſymphyſim. Sunt autem variæ & multiplicis figuræ: extra enim leuiter gibboſa, intus caua ſunt. Omnia duplici ordine digeſta ſunt, quorum primus is dicitur qui & ſuperior, tribuſque conſtat oſſibus in condyli vnius longi formam coagmentatis, quæ in ſuperiori brachialis ſede ita ſecum iunguntur & protuberant, vt veluti vnum brachialis caput

©BIUM

caput leue & cartilagine incruſtatum conſtituant. Inſerũtur autem in cauitatem tum radii, tum cubiti, & cum radio, cubito & ipſius apophyſi ſtyloide per diarthroſim articulantur, ad manus extremæ flexionem & extenſionem, & motus eiuſdem obliquos ab apophyſi ſtyloide iuuandos. Secundus ordo & inferior ſuis quatuor oſſibus metacarpio per ſynarthroſim articulatur. Octauum autem os quod reſtat, ambigit quodammodo inter vtrumque ordinem. nam & quarto ſecundi ordinis oſſi velut inclinatum incumbit, & inuehitur etiã oſſe, quod ſua glenoide cauitate, ſtyloide apophyſim recipit.

Καρπὸς. fructus. Eſt ſtirpium veluti ſoboles quædam. Idem reuera in multis quod ſemẽ, vt tritico, vicia, eruo, piſis, fabis: in his enim fructus à ſemine exiguum quid diſcrepat. Quod enim ex ſiliqua & ſemine compoſitum eſt, fructus eſt, cuius tamen ſubſtantiæ maxima pars in ſeminibus ineſt. In aliis vero paulo plus ſemen & fructus differunt. etenim fici fructus ſunt ipſæ ficus: quod vero in eo κεγχραμὶς dicitur, ſemen eſt fici: ſicut & acinus totius vitis eſt fructus, ſolum autem γίγαρτον, vitis eſt ſemen. Pari modo in pyris, malis, cucumeribus & id genus aliis. Porro differentiam aperte explicauit Ariſtoteles libr. 1. de generatione animaliũ: Fructus, inquit, dicitur quod ex alio eſt, ſemen autem ex hoc ipſo aliud eſt. quaſi ſemen à fructu ſecundum prius & poſterius differat. Verbi gratia, pomum fructus ex arbore eſt, ſemen autem pomi ex eo ipſo eſt, & quidem poſterius fructu, hoc eſt, ipſo pomo. Præterea & ratio inter vtrumque diſtinguit. Dicitur enim fructus quod ab alio eſt, ſemen vero ex quo aliud fit. Sed confunduntur magna ex parte, vt cum λευκοΐου καρπὸν tum Hippocrates tum Dioſcorides violæ ſemen appellant, vt ſcripſit Galenus ὧν ἓν γλώσσῃς.

Καρπόφυλλον. ſic dicitur à quibuſdam laurus Alexandrina.

Καρτα. idem quod λίαν καὶ σφόδρα, apud Hippocratem.

Καρυηδὲν κάταγμα. fracturæ oſſis differentia quæ & ἀλφιτηδὲν κάταγμα dicitur. vide κάταγμα.

Καρυκεία ἡ

Καρύκη. ſpecies intriti ſeu cõdituræ ex variis obſoniorum generibus. Sũt quibus placet apud Hippocr. dici Lydium quoddam edulium ex ſanguine variiſque rebus apparatum. Sanguinis colorem referebat, proindeq; , vt ſcribit Erotianus, plærique αἱματείαν eſſe cenſuerunt, colore forte decepti. Significat autem ἡ καρυκεία omnem ſuperfluam condituram. Quidam duplici κκ ſcribunt.

Καρυκὸν. medicamenti nomen apud Hippocratem quod ipſe vlceribus admouet, ex nucibus & aliis quibuſdam apparatum. Habetur apud eum lib. περὶ ἑλκῶν.

Κάρυον nux. Dicitur omne pomum quod foris duro tegitur, & intus habet quod eſui eſt. Eius plura ſunt genera: βασιλικὸν, ποντικὸν ἢ ἡρακλεωτικὸν, μυρεψικὸν.

κάρυον βασιλικὸν. nux iuglans. omnium notiſſima eſt, fructu multis inuolucris occultato, calloſo primum herbaceoque cortice, hinc compactili carinarum loculo, mox tenui tunica criſpi intus nuclei quadripartito digeruntur, lignea intercedente membrana.

κάρυον εὐβοϊκὸν. nux Euboica. Idem prorſus quod iuglans.

κάρυον ἡρακλειωτικὸν. nux Heracliotica, quę & λεπὶν & ποντικὸν dicitur. nux auellana. Latini Prænestinam vocant. Hæc molli primum calyculo legitur, mox lignoſo quidem ſed fragili putamine, cui tenuis ſubeſt membrana rotundum operiens nucleum, in cuius vmbilico quaſi peculiaris alter includitur nucleus.

κάρυον λεπὶον. quod & λεπτοκάρυον vno nomine dicitur. Idem quod ἡρακλειωτικὸν ſiue ποντικὸν. de quo ſupra.

κάρυον μυρεψικὸν. quod & cõpoſito nomine μυροκάρυον dicitur. eſt nux odorata quam nos moſchatam dicimus.

κάρυον περσικὸν. nux iuglans. Eam enim reges ex Perſide tranſtulere: vnde & regiæ & Perſicæ nomen habet.

κάρυον ποντικὸν nux auellana, quam & κάρυον ἡρακλειωτικὸν diximus appellari.

Καρυόφυλλον. longe abeſt ab eo quod nomine videtur ſignificare. Cum enim dicatur quaſi nucis folium, eius tamẽ neque naturam neque formam omnino habet. Eſt enim arboris fructus, vt placet Aetio & Simeoni, vel potius flos, authore Paulo, arboris cuiuſdã Indicæ feſtucaceus, in claui modum capitatus, niger, longus, acer, ſubamarus, odoratus, non ad obſonia modo, ſed ad multa etiam medicamenta expetitus. Alii non flori modo & fructui, ſed ipſi etiam frutici nomen hoc tribuũt qui depingitur ſambuci forma, vel, vt aliis placet, buxi caudice, lauri folio, ſed rotundiore.

Καρφολέον. καπέζηριον. apud Hippocr.

Καρφολογεῖν. colligere feſtucas verbum eſt de phreniticis dici ſolitum, vt habetur apud Galen. quemadmodum & χροκιδίζειν, quorum vtrumque imaginandi vi læſa prouenit.

Καρχήσιος βρόχος. carcheſius laqueus. Deligaturæ genus eſt duabus habenis conſtans, vim habens æqualiter extendendi. Sic dicitur à fune qui in ſummo nauis malo habetur, quẽ Græci καρχήσιον appellant. Eius meminit Gal. comment. 1. εἰς τὸ περὶ ἄρθρων. Geminus deſcribitur apud Oribaſium lib. de laqueis, ſimplex & duplex.

Καρῶδες. ἡ καρηβαρία, ἢ τὸ καρωτικὸν, apud Hippocratem.

Καρωτίδες ſiue

Καρωτικαὶ ἀρτηρίαι. vide ἀρτηρία.

Κασία ἡ Κασία. caſia. frutex eſt, ſed multorum generum. vnũ ἄχυ dicitur & δαφνίτις, naſcens

Definitionum medicarum libri XXIIII - page 219 sur 554

©BIUM

in Arabia, ſarmento craſſi corticis, foliis piperis. In quo genere optimum fuluescit: pulchri coloris eſt, & coralii æmulum, perquam anguſtum, longum, craſſum, fiſtuloſum, guſtu mordens, & cum aliquanto feruore adſtringens, arōmaticum vinoſo odore. Aliud eſt quod ζιζὰρ dicitur ſiue ζιζάφ, purpuræ nigrantis aſpectu, craſſiore ſarmento, roſam ſpirās, præcipui in medicina vſus. Aetius ὄζλω appellat, alii βαλσαμόειδῆ, vt habetur apud Plinium. Aliud vocatur βλάστος Μοσυλίτης, id eſt, germen Moſyleticum. Et hæc tria genera præcipue commendantur. Reliqua vilia ſunt, inter quæ ἀσυφήμων dicitur nigrum, inſuaue, cortice tenui & rimoſo, & quod κιβὼ & δάκαρ ſeu (vt quidam veteres codices habent) δάφκα appellatur, vt ſcribit Dioſcorides. Cæterum caſia calfacit & ſiccat tertio ordine, partium tenuium eſt & leniter adſtringit. Omnes eam officinæ ligneā vocant. Nunc niſi rariſſime, ad nos non conuehitur.

Κασία συεγγώδης, caſia fiſtularis. quæ ab Actuario κασία μέλαινα, id eſt, nigra, dicitur, ab aliis κάλαμος, id eſt arundo, ſeu potius Indica canna. eſt arbor magna, iuglandis folio, fiſtulis prælongis ac teretibus, vtrinque faſtigiatis, colore rubro nigricantibus, duum fere pedū proceritate, nigra intus carne guſtu prædulci, plane medicato, ligneis diſtinguentibus membranis, oſſibus ſiliquarum, intercurſantib⁹ laminis intus carnoſis quas parietinæ diſcludunt. Ea & in India & in Ægypto naſcitur. Ignota fuit Dioſcoridis Pliniique & Galeni ætatibus. Nunc nobis familiariſſima eſt, cuius concreto atramēto frequenter vtimur ad deiiciendam aluum iis qui valentia medicamenta non ferunt.

Κασσῖος οἶνος. forte vinum Syriacum, apud Hippocrat. à monte Caſſio, vt ſcribit Erotianus.

Κασσύπας. Syriaca vox eſt, ſed recentioribus Græcis vſurpata pro herba quæ ſine radice, foliis vidua, flore albo, ſemine ſcatens tenui, cirris purpureis proxima quæque veluti clauiculis implicat. officinæ cuſcutam vocant.

Κάστανοῦ. caſtanea. Idem quod διὸς βάλανος ἢ ὀρθάμνη. vide διὸς βαλάνος.

Καστόριον, ſiue Καστόρειον. caſtoreum. Teſticuli caſtoris animalis quod fiber Latinis dicitur. Eſt autem ancipitis vitæ animal, & plærumque cum piſcibus & cancris ex aqua victum capeſſit. Teſtes habet magni prorſus in medicina vſus, quos ab ipſis auelli & à ſeſe abiici cum venatu urgentur, vanum eſt. Siquidē tangi nequeunt, ita vt in ſue, ſubſtricti. Eligi autem debent qui ex vno ortu connexi ſunt (fieri enim non poteſt, vt gemini folliculi in vna membrana coniuncti reperiantur) liquore intus veluti cereo, odore graui & virus redolente, guſtu acri, mordente ac friabili, naturalibus tunicis circūdato. Pontici cæteris præferuntur. calefacit & ſiccat, habetque magnam partium tenuitatem. Itaque concoquit, diſcutit & ſuppreſſas vacuationes reſtituit.

Κάσωρ. ſic quidam τὸ κρόκον appellant, vt habetur apud Dioſcoridem.

Καταβλακεύουσι. καταλιγωροῦσι. hoc eſt, paruipendunt, apud Hippocr.

Κατάβλημα. dicitur apud Hippocr. quicquid exterius parti ſuperiicitur, ſiue fimbria ſiue aliud quid ſimile.

Κάταγμα. fractio. eſt ſolutio continuitatis in oſſe. Sicut enim in carne ſoluta continuitas ἕλκος dicitur, ita in oſſe κάταγμα. In cartilagine non habet proprium nomen, ſed eam continuitatis ſolutionem Hippocrat. abuſus κατάγματος nomine appellauit, vt annotat Galenus cōment. 2. εἰς τὸ περὶ ἄρθρων. Sunt autem καταγματος plures differentiæ ῥαφανηδὴν, quod eſt fractura oſſis per eius craſſitudinem tranſuerſim facta. dicitur aliis nominibus σικυηδὴν & καυληδὴν, ex cucumerū & caulium fractorū ſimilitudine. Aliud ῥαδδηδὴν quod eſt oſſis fractura oblonga. Aliud τὸ εἰς ὄνυχα quod eſt oſſis fractura, ſecundum partem quidem aliquam recta, in extremo autem lunata. dicitur & alio nomine καλαμηδὴν. Aliud eſt ἀλφιτηδὴν, quod eſt oſſis fractura in multas tenues partes, quod & à quibuſdam καρυηδὴν dicitur. Aliud τὸ κατ' ἀπόθρασιν καὶ κατ' ἀπκοπὴν, quod eſt ablatio partis oſſis per ſummitatis rupturam, vt pars ea quæ ablata eſt ſuperinnatet. Sunt etiam qui fracturæ cranii differentiam conſtituerint quam ἀπήχημα vocant, quæ fit quando percuſſa vna parte, ea finditur quæ contraria eſt.

Καταγματικὰ φάρμακα. dicuntur medicamenta caluariæ fracturis accōmodata. Sunt autem ea abſtergendi, digerendi & ſiccandi poteſtate prædita, quibus plærique & paululum ex adſtringētibus pharmacis admiſcēt. Sunt autem καταγματικὰ eadem fere cum κεφαλικοῖς, niſi quod hæc acrimoniam etiam quandam ſortita ſunt, vt ex alto in ſuperficiem extimam non oſſa modo, ſed humorem etiam craſſum & viſcoſum, ſi quis ſubeſt, vel omnino deprauatum attrahant: quanquam & hæc plerique etiam καταγματικὰ appellarint; vt ſcribit Galenus libro 2. τῶν κατ' ἰητρεῖον. quo loco ipſe aliquot Andromachi καταγματικὰ deſcribit & aliorum veterum medicorum.

Καταχυοῖ. eneruat, debilitat, ad extremam imbecillitatem ducit apud Hippocratem.

Καταιγίζειν. τρέπειν ἢ ὁρμᾶν, hoc eſt, inuertere & erumpere: apud Hippocrat. vt annotat Erotianus.

Καταίονησις. irrigatio. perfuſio. Fit humore copioſo in partē aliquam affuſo. quo quidem remedii genere vtēdum cum aliqua de cauſa balneo excludimur. Sed præſertim capiti adhibetur ſiue ad ſomnum conciliandum, ſiue ad compeſcēdum delirium, ſiue ad ſoluendas conuulſiones: Archigenes namque proditur præceptorem ſuum Agathinum ex vigiliis delirantem, confeſtim delirio vi-

giliiſque

©BIUM

gilliſque liberaſſe largiore oleo & calente capiti affuſo. Id quod etiam præſtari poteſt chamæmelo vel calycib⁹ papaueris in oleo decoctis. Similiter in caninis conuulſionibus caput oleo ſicyonio calente aut alio eiuſdem facultatis perfundi irrigarique poteſt, ſicut & aliæ corporis partes quas morbus aliquis occupat. Nam & podagrici & tremore laborantes & hepatici & ſplenici proprias habent & peculiares irrigationes. Cæterum ἡ καταιόνησις differt ἀπὸ τῆς ἐμβροχῆς, eo ſolo quod poſt πλὴ καταιόνησιν in parte aliqua factam, eidem lanam aut linteum aut aliud quid ſuperponimus, quod poſt πλὴ ἐμβροχλὴ non facimus.

Καπακεκμηκότες. ἔκλυτοι. hoc eſt, reſoluti, languentes, deficientes apud Hippocratem, vt annotat Gal. comment. in prorrhet.

Καταχλεῖδες. dicuntur oſſa cartilaginoſa in commiſſura omoplatæ cum claui ſita, vtrinque ſcilicet ſingula. Siquidem in ea commiſſura ſæpe accumbit, ſæpius media intercedit cartilago, vti in ea quæ claui eſt cum ſterno iunctura, & ea quæ genæ inferiori cum oſſe temporali, & cruri cum tibia. Hanc porro cartilaginem oſſeam Galenus os propter duritiem appellat (quanquam ob tenuitatem ſit multum flexilis) & ſcribit in ea commiſſura, præter omoplatam & clauem, tertium os à quibuſdam numerari, & in ipſis tantum hominibus Hippocratis teſtimonio deprehendi, qui eam homini propriam facit. hanc vero etiam ab aliquibus ἀκρώμιον vocari Gal. libr. de oſſibus prodidit.

Καπάκλυσμα. idem quod κλυσμὸς, apud Hippoc. lib. de ſalubri diæta.

Καταχορέως. ἰκανῶς καὶ ἀκράτως. vtroque enim modo Galen. explicat comment. πρὸς διαίτης ὀξέων.

Καταχορὴς. ἄκρατος, ſyncerus, vt χολὴ καταχορὴς, bilis ſyncera: ſic enim (inquit Galenus) καταχορέα vocat Hippocrates recrementa puræ bilis, ſed & σπύρα καταχορέα dicit quæ eiuſmodi humorem generant, quæ tamen quidam hirſuta interpretati ſunt. Quin & καταχορεῖς homines eadem ratione vocat. Pharmacum quoque καταχορὲς dicit, aut propter euacuatum ab ipſo humorem, aut ob proprium ſuum colorem. vocat etiam ſitim καταχορῆ, quæ vel gignitur propter talẽ humorem, aut quæ vehemens & intenſa eſt. Ad eundem modum Galenus aliquando dicit χολὴν καταχορῆ τῇ χροίᾳ, id eſt, bilem abunde coloratam, & velut ad plenum ſuo colore exaturatam.

Καταχύρη. tonſura per nouaculam, apud Hippocratem.

Καταχρούειν. καταξέειν, hoc eſt, diſcindere: apud Hippocr. vt annotat Erotianus.

Κατάληψις. affectus eſt cerebri. Prouenit à vehementi refrigeratione cum quadam ſiccitate, & poſteriora cerebri potius occupat, cum in caro anterior pars magis laboret: in apoplexia vero & morbo comitiali vtraque, vt ſcribit Gal. lib. 4. de loc. affect. Manet autem per catalepſim palpebræ apertæ, quæ per carum clauduntur, ſeruaturque ſecundum naturã ſpiratio. Huius frigidus ac craſſus aut omnino viſcidus humor cauſa eſt, quanquam & ſtomachi vitio aliquando incidere poſſit. Paulus Ægineta lib. 3. cap. 6. ſcribit affectum quem medici Galeno antiquiores κάπυχον appellarũt, eundem à recentioribus καπυχὼ & καπάληψιν poſtea vocatum eſſe. Dicitur ἀπὸ τῦ καταλαμβάνειν, quod eo affectu detentus æger repente in illo permanet habitu in quo correptus eſt. vide καπυχή.

Κατάληψις. vocabulum eſt Empiricorum, quo ſignificant veram & perpetuam cognitionem, vt ſcribit Galenus libro περὶ αἱρέσεων. Sunt autem καταληψία, κατάληψις, καταληπτὸν, καταλαμβάνειν, nomina ex Stoicorum ſchola profecta, nec Attica, vt ſcribit Galen. initio libri περὶ ἀρίστης διδασκαλίας. & ſignificat καταληπτὸν idem quod γνωστὸν, hoc eſt notum.

Καταμήνιον αἷμα. menſtruus ſanguis. Eſt ſanguis in muliere ſuperfluus, alterum generationis principium. Sanguinem quidem eſſe ipſe ſenſus iudicat, ſuperfluum autem ipſa per ſingulos menſes excretio oſtendit. Quia enim fœmina humidior frigidiorque mare eſt, iccirco ſanguine magis abundat, concoquens quidem alimentum quantum expedit, verumtamen propter caloris imbecillitatem non valens id quod redundat per halitum digerere. Proinde plus ſanguinis quam illi ſit ex vſu accumulat: cuius partem cum ſibi concoxerit & aſſimilauerit, reliquam tanquam ſuperfluam per vterum excernit. Videtur itaque id quod excernitur, eiuſdem eſſe & ſubſtantiæ & qualitatis cum eo quod ipſa ſibi reſeruauit, & ad ſui nutritionem vſurpauit, vt quod & ab eadem facultate, eodemque calore natiuo genitum ſit, iiſdemque alimentis, & eodem poſtea calore regatur, & ſuis vſque ad excretionem venis locisque contineatur, in quibus vnumquodque optime conſeruari ſolet. Quamobrem cum ſanguis ille ſuperfluus aut excrementoſus dicitur, non ad qualitatem, ſed ad quantitatem referendum eſt. Nam ſi quod illi vitium inſit, idem & reliquo toti ſanguini commune eſt, quale morboſa non fœminarum tantum, ſed virorum etiam corpora conciliant atque contrahunt: proprium vero & peculiare nullum videtur poſſidere, excepto forte eo quod mox dicam. Certum eſt vteri in mulieribus permagnam eſſe vim, vt qui non modo morborum grauiſſimorum cauſa ſit, ſed totum etiam corporis temperamentum immutare poſſit. Is ſi à ſuo temperamento receſſerit, ſi vitioſos humores aut in acetabulis, aut in cornibus, aut inter tunicas, aut ſuo ſinu collegerit, tũc ſanguinem menſtruum, eiuſque maxime partem quæ primum ad eum peruenerit, inq; eo diutius re-

©BIUM

ſederit, donec menſtrui excernendi tempus aduenerit, eodem vitio inficit atque deprauat: vnde ea forte maleficia, quæ Plinius menſtruo ſanguini attribuit, conſequuntur. Verum vitiũ hoc ex accidenti potius quam natura ineſt eiuſmodi ſanguini, qui alias in muliere bene ſana omnis vitii expers gignitur, adeo vt alterũ generationis noſtræ principium exiſtat. Eſt enim fœtus materia, atque etiam facultas perinde ac ſemẽ, ſed tanto minorem vim & facultatem habẽs quam ſemen, quãto plus materiæ in formando fœtu ſubminiſtrat. Nam vt docuit Gal. lib. 2. de ſemine, cum ex materia & facultate vnumquodque animal gignatur, & in ſemine & in menſtruo ſanguine vtrumque principium continetur, non æquis tamen viribus. Siquidem in ſemine effectiuum principium validiſſimum eſt, materiale pauciſſimum: contra vero in menſtruo ſanguine materia plurima, vis autem & facultas longe imbecillior eſt. Ab eo carnoſæ partes & materiam & formam accipiunt, attracto ſemẽ fruitur, conceptus fœtus nutrimentum capeſſit, infans in lucem editus alitur. Eſt enim menſtruo lac germanum, vnamque habent ambo ſubſtantiam. Sunt autem qui ſanguinis menſtrui duas vel plures etiã differentias, ſiue quod verius eſt, partes conſtituant, puriorem, fæculentam & mediam: puriori quidem beneficia illa omnia tribuentes quæ diximus, fæculentæ vero ea maleficia quæ vulgo recenſentur. Cæterum menſtrui nomen non à propria ſubſtantia, ſed ab accidente inditum eſt, quod ſingulis menſibus eius excretionem natura moliatur. Nec tamen ſiue naturâ ſiue præter naturam ſupprimatur, ob id deſinit menſtruus ſangnis dici. Huius autem periodi cauſam nemo vel ad vitioſam qualitatem, vel ad ſanguinis redundantiam referendam arbitretur, ſed aut in naturæ vim, quæ omnia certis legibus adminiſtrat, aut in ſempiternos & immutabiles Lunæ curſus, quæ vt luminum varietate tum creſcẽs, tum decreſcens menſem dimetitur: ſic hominis, maximeque fœminæ, vt reliquorum etiam omnium humores, rata ordinis conſtantia regit atque moderatur.

Καταμολώεσθαι. ſenſim ſolui, Gal. apud Hippocratem in fine prorrhetici.

Καταμώσις. qui demittit aliquid cauſa inquirendi & inueſtigandi: apud Hippocr.

Κατανάγκη. herba eſt duum generum, vna folio coronopi longo, radice iunci modo prætenui, capitulis ſenis ſeptenisue, in quibus erui ſemen ineſt. Altera mali paruæ magnitudinem explet, radicẽ habet exiguæ oliuæ magnitudine: folia quoque oliuæ colore & figura, mollia, diuiſa, humi inclinata: ſemen vt cicer, minutim in virgulis dependet, punicei coloris, multis foraminibus pertuſum. Hanc quidam biſtortam eſſe arbitrantur.

Καπεσαγκάζεται. ἐκκλάζεται, apud Hippocratem. hoc eſt, vi cogitur & adigitur.

Κατανανσιμῶται. καταναλίσκεται, conſumitur, apud Hippocr.

Καταυοεῖν. καταφρονεῖν, hoc eſt, contemnere & deſpicere: apud Hippocr. vt annotat Gal. comment. in 3. περὶ ὀπτέων.

Κατανύσεις. κατατείνεις, hoc eſt expedis vel contẽdis: apud Hippocratem, vt annotauit Erotianus.

Κατάξα. ſericũ crudum Aetio & Actuario. Eſt autem lanificium bombycis, ſed antequam cortinas vel colorem experiatur. Officinæ ſetam crudam nominant.

Κάταξις. fractio. Eſt rei in magnas partes diuiſio & ſeparatio: Θραῦσις vero eſt in quaſuis partes ſine diſcrimine, & plures duabus, vt diſtinxit Ariſtoteles.

Καταπάσματα ἡ

Καταπασὰ φάρμακα. dicuntur medicamenta arida, ex ſicco medicamentorum puluere conflata. Vt autem ipſa medicamenta viribus differentia ſunt, ſic variæ περὶ καταπασμάτων differentiæ. Alia enim ex aromatum puluere parantur, quę ad gratiam comparata ſunt, & veſtibus inſpergi poſſunt. Alia vlceribus & cuti inſpergũtur, ad gignendam carnem, compeſcendam carnis excreſcentiã, ducendam cicatricem, erodendum, vrendum, ſanguinem ſiſtendum. Cuti autem ad extergendum, repurgandum, attenuandum, diſcutiendum & ad plæroſq; alios vſus, vt docet Paulus libr. 7. capit. 13. quo loco in omnibus fere exemplaribus male legitur καταπλάσματα pro καταπάσματα. Eadem medicamenta inſperſilia dicuntur à Græcis δίαπάσματα, & πάσματα. vide δίαπασμα.

Κατάπηροι. καταβεβλαμμένοι. læſi, mutilati, apud Hippocr.

Κατάπλασμα. eſt medicamentum molle & conſiſtentia mediocre, quod repellendo, concoquendo, digerendo, reſoluendo, laxando, vacuando, detergendo, calfaciendo, ſiccando dolorique ſedando adhibetur. Quæ craſſiora ſiccioraque ſunt, emplaſtra & cerata: quæ liquidiora, συγχείσματα & vnguenta appellantur. Sunt autem variæ cataplaſmatum vires & diuerſi vſus, propterea quod valde differente materia componi poſſunt, & variis partibus admoueri quæ peculiarem quandam habent indicationem. Cæterum ab antiquis magna ex parte ex melle parabantur, cui incocta eſſent vel miſta medicamenta propoſito conuenientia: ſæpiſſime vero & ex pane, oleo & farina, de quo apud Galen. multa libr. 2. ad Glauconem.

Κατάποσις. deglutitio. Eſt cibi potioniſque ab ore in ventriculum deſcenſus. Actio eſt facultatis attractricis, quam vi fibrarum rectarum agit, quas multas interna ventriculi tunica poſſidet, ad id munus natura comparatas. Id quod liquido cernitur deglutientibus nobis, larynge ſimul ſublata ſurſumque in tantum currente, quantum gula deorſum trahitur. Cum autem completa iam deglutiendi

©BIUM

tiendi functione laxauerit ſe gula, tunc luculenter deſcendere cernitur ſumma arteria: ſiquidem interna ventriculi tunica quæ rectas habet fibras, quæque tum gulam intrinſecus veſtit, tum os ipſum, ea ſuper internis ſummæ arterię partibus extenditur. quo fit, vt cum ipſa à ventriculo deorſum trahitur, ſimul etiam ſumma arteria neceſſario attrahatur.

Καταπότιον. pilula. Eſt medicamentum, vt ait Scribonius Largus, quod non diluitur, ſed ita vt eſt deuoratur. Formatur fere in pilulas, quo facilius deuorari poſſit, & in ventriculo dilui, indeque tranſire in venas. Eſt autem vſus catapotiorum multiplex, maximus ad purgandum corpus humore excrementoſo, plurimus ad diſtillationes & tuſſim aliaſque thoracis affectiones. Parantur & ad ſedandam ſitim, quale id eſt, quod ἄδιψον à Galeno dicitur lib. 8. περὶ κρίσ. τόπους.

Κατάπληξις. appellatur epilepticorũ & apoplecticorum ſymptoma, quo repente in terram concidunt, vt ait Galenus lib. de totius morbi temporibus.

Καταῤῥαγὴ κοιλία. ἀθρόως ἐκκριθῇ. hoc eſt, cõfertim & impetu excrementa profuderit, aluus abunde deſcenderit. annotat Galen. comment. in prorrhet.

Κάταῤῥος ἢ

Κατάῤῥους. catarrhus. Eſt deſcenſus humoris è capite in os: ſic enim proprie nominatur: quemadmodum cum in nares, κόρυζα: cum in fauces, βράγχος: cum in gurgulionem, σταφυλὴ & κίων appellatur. Naſcitur eiuſmodi diſtillatio à cerebri intemperie frigida & humida, & ab omnibus quæ replent caput.

Καταρησμὸς. eſt, inquit Gal. translatio oſſium à ſede non naturali in ſedem naturalem.

Καταρχαί. ſignificat apud Hippocrat. non tantum per initia morbi, ſed ſimpliciter primo, vt annotauit Gal. commen. 1. εἰς τὴν περὶ διαίτης ὀξέων.

Κατάστασις. conſtitutio. Apud Hippocratem eo nomine dicitur collocatio cuiuſque rei in ſuam ſedem, vt annotat Galenus comment. 3. εἰς τὸ περὶ ἀγμῶν. Idem etiam ſic ſolet vocare omnem cuiuſque rei formam, vt ſcribit Gal. comment. 3. περὶ ὑπόθημ. ſed peculiariter dicitur de aere & morbis. Ac in aere quidem dicitur ἡ παρὰ φύσιν ἢ τὴν περιέχουσαν κρᾶσις, hoc eſt, aeris præter naturam temperies. Quæ enim ſecundum naturam eſt, ὥρα, hoc eſt anni tempus, dicitur, ſuntque eius quatuor omnes differentiæ propriis temperamentis & nominibus deſignatæ: ver, æſtas, autumnus, hyems. in quæ ſi aliqua præter naturam temperies inciderit, ea non iam ὥρα, ſed κατάστασις proprie nuncupatur. In morbis vero κατάστασις vocatur quædam veluti forma morbi, ſecundum quam ex tantis & talibus conſtituitur vniuerſalibus temporibus, ſeu quaſiſcunque ex totius morbi temporibus compoſitio, quemadmodum Galenus docuit libro primo περὶ κρίσεων. Hæc autem non aliud eſt quam totius morbi duratio circumſcripta temporibus quatuor, quæ totius morbi tempora ſeu vniuerſalia appellamus.

Κατάσημα. τὸ αὖ κατασήσιμα καὶ ἐπόσκιμμα, hoc eſt, veluti quædam confirmatio & animaduerſio, apud Hippocr. lib. 2. τῶν ὑπομνημάτων, vt annotat Gal. ἐν ταῖς γλώσσαις.

Κατασαρκισμὸς. ſcarificatio. vide ἐγχάραξις.

Κατατεῖναι. verbum eſt ab Hippocrate vſurpatum, vt ſcribit Erotianus, οὐκ ὅτι τῆς τάσεως, ἀλλ' ὅτι τῆς καταθέσεως: hoc eſt, non pro tenſione vſurpatum, ſed pro diſpoſitione: vt quo loco ſcribit, τὸν δὲ ἄνθρωπον, πυελίῳ μὲ λῷ ἐνδέχηται, πολλῷ θερμῷ λοῦσαι· κάπειτα ῥηνῇ καταπεταμένον, iacentem atque decumbentem ſignificat. deinde paulo poſt vbi ſcribit, ἔπειτα αἱ ἀρχαὶ πρὸς ξύλον ὑποροιθέες π πρεσς δεδέσθωσαν, ἁρμόζουσαι τὸ ῥῆκος τῷ ὑποπεταμένῳ, τοῦτ' ἔστι τῷ ὑποκειμένῳ. Similiter libro de fracturis, vbi dicit, γνῷη δ' ἄν τις πῶς ἑαυτὸς χρὴ ἔχειν κατατείνας, ὡς ἐπώδυνον τὸ ῥῆγμα, hoc eſt, eo habitu & figura componens, ſupinamque collocans. Neque enim toto eo loco κατατείνειν aliud ſignificat quam καταπίπτειν: vt & aliis quibuſdam locis κατάτασις αὐτὴ ἡ καθέσιος ab eo dicta eſt.

Κάταφορὰ. eſt magna & grauis ſomnolentia. Huius tamen Gal. libr. de comate duas facit differentias, vt probatiſſimos medicorum ſcriptum reliquiſſe aſſerit. Vnam ſomnolentam vocat, alteram ſimpliciter cataphoram, vel cataphoram non ſomnolẽtam. Cataphoram ſomnolentam vocat, in qua æger profundo & diturno ſomno premitur. Alteram vero in qua ægri vigiles manent, cum ipſis diuerſæ variæque imagines rerum ſemper ſuccedant, quæ illorum mentem moueant interrumpantque ſomnum. Quamobrem inſomnes quidem extant vt plurimum, de lecto autem ſurgere, vigilantiumque opera exercere nequeunt. Oculi namque eorum maxime grauantur, ſuntque adeo in ſomnum propenſi, vt credere poſſis eos facile dormire poſſe. Verum non ſolum non dormiunt, ſed etiam ſpem dormiendi nullam habent. Vtraque autem cataphora, tam ea quæ cum ſomno, quam ea quæ ſine ſomno eſt, id habet commune quod ægri oculos attollere nequeunt, ſumma grauedine detentos, & quaſi ad ineundum ſomnum cõparatos. Vtraque etiam fit grauato ob vtilis ſucci copiã cerebro, vt in ebrioſis: interdum vero & propter pituitoſum humorem, aut propter vehementem abſque humore frigiditatem. Gal. lib. 13. meth. medendi videtur facere πῶς καταφορὰν genus quoddam omnium malorum quibus ſine febre ſopor quidam altus incidit, his verbis: ἐπεγεῖραι καὶ τεμεῖν καὶ θερμῆναι προσήκει τὸ πάχος τῆς λυπώσης χυμοῦ, ὅστις αὖ μὴ τοῦ σήπεσθαι, καταφορὰς βαθείας ἐργάζεται χωρὶς πυρετοῦ· ἃς ὀνομάζουσιν ἀπόπληξίας καὶ κάρους καὶ κατοχάς. εἰ δὲ καὶ σήπιτό ποτε μετὰ πυρετοῦ γίνεται τὰ τοιαῦτα·

©BIUM

καὶ καλεῖται τὸ πικρὸν νόσημα λήθαργος. hoc eſt, vt conuertit Linacer, in contrariis autem viciis excitare, ac noxii humoris qui citra putredinem & citra febrem altos ſopores inuehit, craſſitudinem incidere atque excalfacere. tales nimirum impetus ſoporis, apoplexias & caros & catochas Græce vocant. Quod ſi aliquando humor putreſcat, vtique cum febri incidunt ea genera: vocaturque morbus Græce lethargus. His enim verbis videtur velle, apoplexiam, carum & catochen, ſpecies eſſe cataphoræ.

Καταφορικὰ. deligatoriæ nomen eſt, quæ iis adhibetur quibus deligare iuxta iugulum conuenit latum os ſcapularum, pectus, dorſum aut latera. nomen illi inditum eſt à ſimilitudine thoracis Romani quem cataphractam vocant. vt ſcribit Galen. lib. de faſciis.

Καταφρονεῖν. καταυοεῖν. apud Hippocr.

Καπάχλοα. ἄγαν χλοώδη, valde virentia, apud Hippocratem.

Κατεπλήσσετο, ἐκπληκτώδης ἐγίνετο. ſtupidus atque attonitus euaſit, apud Hippocr.

Κατεχόμενοι. idem quod κάτοχοι, id eſt, catocho ſiue catalepſi laborantes, vt ſcribit Gal. lib. 4. de cauſis pulſuum.

Κατιβολῆσι. hoc eſt, circularibus principiis acceſſionum, apud Hippocr.

Κατιωδει. ἐσωφρόνει, ἠδαίνετο, intelligebat, ſentiebat, apud Hippocr.

Κατιπεδανὸν. κατιπεδενικὸς. infirmũ, apud Hippocr. Nam & Homerus ἠπεδανὸν αὖτὴ τὸ ἀδενοῦς dixit Iliad. β'.

Ἠπεδανὸς ἦ νύ τοι θεράπων, βραδέες δέ τοι ἵπποι.

Καπιλλόμεναι. συνδεδεμέναι, id eſt, colligatæ, apud Hippocr.

Κατιπορήθη. ἠδυνατώθη, hoc eſt, non potuit. apud Hippocratem, vt annotauit Erotianus.

Κατήρτητο. ἐσωφρόνει. καθεσήκει. ad mentem rediit, ſedatus eſt, apud Hippocr.

Κατονεύεσθαι. idem quod ὀνεύεσθαι, apud Hippocr. hoc eſt, per axem extendere.

Κάτοξυ νόσημα. peracutus morbus. Is dicitur qui intra ſeptimum diem iudicatur. Qui enim longius procedit, ſimpliciter acutus eſt. ſunt autem duæ eius differentiæ: qui namque exacte peracutus eſt, quarto die ſoluitur: qui non exactè, ad ſeptimum vſque producitur. Omnis ab initio maximos labores habet: in primos enim dies morbi vigor incidit, vel non longe poſt quartum differtur. Eſt autem gemina peracutorum morborum differentia. Alii velut vna quædam acceſſio ſunt, nullo modo remittentes, alii vero vt ſcribit Galenus in aphor. 36. libr. 4. primam ſtatim acceſſionem vehementiſſimam habent, & reliquas per diem tertium proportione reſpondentes, ſed quæ quartam rariſſime excedant.

Κατοπτὴρ. inſtrumentũ chirurgicum apud Hippocrat. quod aliter ἑδροδέλτος dicitur à ſede aperienda. ſic & quod vteros muliebres diducit, διόπτρα vocatur. Erotianus πλὴν μηλωτὴν interpretatur.

Κατορχίτης οἶνος. vinum catorchites, quod & ſycites alio nomine dicitur. Fit enim è fico, quẽ alii, vt ſcribit Plinius, palmiprimum, alii catorchitem vocant. Habetur eius compoſitio apud Dioſcoridem lib. 5.

Κατοχὴ

Κάτοχος. eſt in ſomnum, ſed ſine ſomno & febre, propenſio, per quam & oculi manent aperti & ſeruatur ſecundum naturam ſpiratio. Hic affectus cerebri poſteriora magis occupat. Eõ qui detinentur, κάτοχοι & κατεχόμενοι dicti ſunt. Habent autem tenſos apertoſque oculos, non vt comatoſi & cataphorici clauſos. In his ſiquidem humiditas affectionis cauſa eſt, neruorum firmitatem roburque diſſoluens: in illis vero propter ſiccitatẽ tenſio oritur, vt annotat Gal. comment. 2. in libr. 1. prorrh. quo loco hanc affectionem exemplo idem ſcite depingit. Quidam enim ex ſuis condiſcipulis, cum aſſiduo diſciplinarum ſtudio ſe fatigaret, malo hoc correptus eſt: iacebat, inquit, veluti lignũ prorſus inflexus rigiduſque atque extenſus, videbaturque oculis apertis nos ita intueri, vt ne conniueret quidem, nihil tamẽ loquebatur. Is quoque tempore eodem quæ loqueremur audiuiſſe ſe dicebat, quanquam non euidenter clareque, nonnulla item & memoria tenens referebat, præſenteſque omnes ſeſe conſpexiſſe, ita vt quorundam actiones recordatus exponeret, ſed neque loqui tũc potuiſſe neque membrum vllum mouere. Adeo varia erãt & differentia huius ægri ſymptomata, vt partim ſomno premi, partim vigilare videri potuerit. Itaque compoſito quoque nomine à quibuſdam ἄγρυπνον κῶμα appellatur, hoc eſt, ſopor vigilans. Cuius vt ſymptomata, ſic etiam cauſæ contrariæ eſſe dicuntur. Nam ex bilioſo humore & pituitoſo ſimul in cerebro redundantibus prouenit. Atque vt miſtam habet originẽ, ſic nomine compoſito ἄγρυπνον κῶμα appellatur, mediaque affectio ſtatuitur inter phrenitidem & lethargum, & ſpecies quædam delirii ſiue amentiæ eſſe, vt habetur apud Aetium. Sunt tamen qui κάτοχον & ἄγρυπνον κῶμα differre velint, dicentes τὸ κατόχου non compoſitam, ſed ſimplicem cauſam eſſe, frigidiorem ſcilicet ſicciorem-que humorem obſtruentem ventriculum poſteriorem cerebri, quo detentus æger repente in illo permanet habitu quo correptus eſt, ſiue ſtans, ſiue ſedens, oculis etiam vel clauſis, vel apertis. Ego tamen multis apud Galen. locis κάτοχον, κατοχὴν, καταλῆψιν & ἄγρυπνον κῶμα idem ſignificare, & eiuſdem affectus diuerſa eſſe nomina deprehendi.

τὰ Κάτοχα. apud Hippocrat. in prorrh. quidam interpretantur ea quæ morbum κατοχὴν vel κάτοχον dictum inferunt: alii vero morbos ſtabiles firmoſq; ac veluti hærentes, ἀπὸ τοῦ κατέχεσθαι.

Κάτοχοι. prominentes pinnæ quæ vertebris infiguntur: ἀπὸ τοῦ κατέχειν.

Κάτοχος.

©BIUM

Κάτοχος. dicitur fascia longior quæ in orbem faciei & capiti circumdatur, vt τὸ ἐπισπάσιον (quod operculum capitis est tribus fasciis constans) comprehendat contineatque sicut docet Gal. lib. de fasciis.

Κατωμοσμὸς. modus vnus est reponendi restituendique humeri prolapsi, quo super summum humerum alterius qui maior sit, hominem ægrum collocant, vt summo suo humero æger ala suspendatur, sicut aperte declarat Hippocr. lib. de articulis.

Καθαρτικὰ φάρμακα. dicuntur medicamenta deiectoria, quibus viscera vitioso succo referta expurgantur: Galen. lib. 7. Methodi sub finem. Proprio & vsitato nomine καθαρτικὰ appellantur.

Καυκαλὶς. caucalis. Est herba cauliculo dodrantali, interdum altiore, subhirsuto, foliis apio similibus, fœniculi modo per extrema multifidis hispidisque, vmbella in summo candida odorataque. Dioscorides & Galenus apud aliquos sylvestre daucum tradunt nominari, non à similitudine, vt aliqui credunt, quasi rudimentum quoddam esset nascentis dauci, sed quod & gustu & viribus id imitetur, cum, vt inquit Galenus, eodem modo excalfaciat, exsiccet & propellat vrinam. Quod vero extremum folium in Gallinæ pedem conformatur, gallinaceum pedem, vt inquit Dioscor. appellarunt. Est & καυκαλὶς species quædam myrrhæ præter modum exoletæ, nigræ & retorridæ: vt author est Dioscor. cap. de myrrha.

Καυληδὸν κάταγμα. Est fractura ossis per transuersum facta, fracti ossis partes ita separans, vt è directo non iaceant, quemadmodum lib. 6. meth. med. Gal. scribit. Idem vero & commen. 2. εἰς τὴν περὶ ἄρθρων: vbi, inquit, cõminuto osse nihil integrum relinquitur partibus inter se recedẽtibus, ita vt nullo pacto cohæreant, huiusmodi fracturæ speciem recentiores medici καυληδὸν à fracti caulis similitudine appellant, imitati ea in voce Hippocratem qui lib. de articulis de maxilla loquens scripsit ὧν ὃ κατὰ γῆν ἢ γνάθος, ὧν μὴ ἐπικαυλιδὴν πεπτάπασιν, ἀλλὰ ξωέχεται τὸ ὀστέον. hoc est, si vero maxilla rupta fuerit, si non prorsus quidem in caulis modum fracta sit, sed adhuc os continetur. Hoc enim in loco τὸ ἐπικαυλιδὸν manifesto opposuit τῷ συνεχεῖ. Paulus Ægineta author est τὸ καυληδὸν κάταγμα dici etiam ῥαφανηδὸν & σικυηδὸν, à similitudine fractæ radiculæ & cucumeris.

Καυλὸς. dicitur in plantis & oleribus in altum surgens veluti virga. Dicitur & καυλὸς ab anatomicis pudendum virile, quod vulgo virgam appellant, Latini penem. vide αἰδοῖον. sic etiam ostium vteri vocatur in mulieribus.

Καῦμα. æstus. sunt qui interpretentur apud Hippocratem febrem, quam & πῦρ appellauit, alii vero ambientis aeris feruorem, alii cauteria & escharas. quos omnes verum dicere annotat Gal. comment. in aphor. 13. lib. 7.

Καῦσος. ardens febris. Est febris continua, tertio quoque die acerbior cum ardentissimo calore & siti immensa. Continuam dico quã Græci συνεχῆ, non quam σύνοχον appellant. Est enim ὁ καῦσος species febris τῆς συνεχοῦς, vt quæ habeat tertio quoque die exacerbationes, quas nullas habet σύνοχος, ab initio ad finem vnica accessione constans. Est autem ὁ καῦσος tertianæ febri intermittenti ὁμογνὼς, vt qui ab iisdem causis eodem humore, eodem anni tempore, & iisdem corporibus proueniat, à quibus & tertianæ febres excitari solent. In sola accessionum longitudine atque in rigore discrimen est. In tertiana intermittente primum rigor, deinde ἀπυρεξία est. Verum ardentis febris exacerbationes nullo cum rigore fiunt, nec vnquã integre soluuntur, sed modice tantum remittuntur, semperque noua præhendit priusquam prior resederit. Proueniunt enim in febribus intermittentibus rigores, quod per venas & per totum corpus humores ferantur: qui quoniam per ardentes febres immobiles sunt, & vna in parte collecti, ideo in ea nullum rigorem inducunt. Quemadmodum autem intermittentis tertianæ gemina differentia est, sic & τοῦ καύσου. Alius enim exquisitus est, vehemens & biliosus, alius nothus, mitior, & pituitosus. Legitimus est, qui ob solam flauam bilem manentem adhuc intra vasa, sine aliquo visceris affectu accenditur. Eius causa est, vt scribit Hippocrat. lib. περὶ διαίτης ὀξέων, sanies tenuis, quam ἰχῶρα vocat, acris & biliosa, à venis per æstatem siccatis attracta, & toto in corpore accensa, vel à partibus robustioribus depulsa in imbecilliorem. Neque enim biliosum humorem qui causum facit, colligi in toto corpore necessarium est, vt qui aliquando vel in ventriculo & maxime ipsius ore, vel in pulmonibus, vel parte sima iecinoris, vel ieiuno etiam intestino concludatur. Ac in his quidem locis putrescens, præter febrem, alia quoque multa symptomata generat, è quibus duo præcipue sunt παθογνωμονικὰ hoc est, propria & perpetua, calor deurens & sitis inexplebilis, si in parte humor constiterit, à qua sitis solet excitari: alia vero συνεδρεύοντα, hoc est, assidentia, vt lingua sicca, nigra & aspera, ventris dolor mordax, deiectio interdum liquida, pallida, vigiliæ, delirium, & alia pleraque quæ ab Hippocrate lib. 1. epidem. exponuntur.

Καυστικὰ φάρμακα. adurentia medicamenta. sunt medicamenta calida & sicca quarto gradu, quæ extrinsecus imposita vrunt; subiectasque partes diducunt & aperiunt. Eadem & ἐσχαρωτικὰ appellantur, quod crustam vstis partibus inducant. Eorum materia sunt: lixiuium, calx viua, auripigmentum, sandaracha, sory, chalcitis, misy & alia id genus.

Καύσωμα πύρωσις. hoc est, inflammatio & ardor, apud Hippocr.

Καυτήριον. cauterium. Est quod vrendi vim ha-

Definitionum medicarum libri XXIIII - page 225 sur 554

©BIUM

bet. Vſurpatur tám pro medicamento quod poteſtate vrit, quam pro ferro candente, cuius vſus plærumque neceſſarius eſt, vel ad ſiſtendum ſanguinis profluuium, vndecunque manauerit, vel ad intercipiendas defluxiones, vel ad oſſa carioſa & maligna vlcera. Id ferrum καυτῆρα Hippocrates appellauit. Erat autem, vt ſcribit Galenus, æreus calamulus perforatus in fundo, per quem paruum ferrum adurens demiſſum adurebat.

Κάφορα. camphora. Quid ſit non ſatis conſtat, propterea quod longe poſt Dioſcoridis, Plinii & Galeni ſæcula inuenta ſit. Aetius, Actuarius & Simeon & Arabes mentionem eius fecerunt. Auſi etiam ex his quidam ſunt quid eſſet dicere, maxime Aetius in libro quem ſcripſit de facult. alimentorum: ſcilicet Camphoram eſſe gummi aut lacrymam arboris Indicæ valde patulæ, naſcentis in montibus mari vicinis, cuius lignum ſit album, ferulaceum, leue, intra cuius fungoſam medullam camphora contineatur. Eius autem facultates idem Aetius deſcribit, dicens maxime eam prodeſſe acutis morbis, & doloribus capitis à calore contractis: valere etiam cum ad omnium partium inflammationes, tum maxime iecinoris. Cæterum renes & vaſa ſpermatica impenſe refrigerari, & in iis genituram cogi. Nec tamen omnes eam affirmant arboris eſſe gummi, ſed quidam ex iis quaſi dubiam rem proponunt. Alii vero quibus nouiſſime acceſſit Georgius Agricola, Arabas & recentiores Græcos male de camphora ſentire dicunt, quod eam gummi aut lacrymam eſſe arbitrentur, ſed bituminis ſpeciem eſſe contendunt. Cuius quidem rei hęc fere ſunt argumenta. primum quod mercatores interdum quaſdam bituminis particulas ſimul cum camphora ab Indis ad nos apportent, deinde quod ſi linum xylinum aquis madidum, cum ex ſuccino conficitur oleum, imponitur in operculum, fumum camphoram olentem emittit. vt non ſine ratione dixerit Auicenna, in ſuccino odoratam camphoræ vim ineſſe. Præterea non minus quam reliquum omne bitumen & facile ignem concipit & ardet. Ad hæc vero accedit Arabum quorundam authoritas, nempe quod Auerrois lib. 5. collig. dicat ambram, quam non eſt dubium in bituminis genere contineri, camphoræ ſpeciē eſſe, quæ in fontibus marinis oritur: quodq; Serapio ſcripſerit camphoram copioſam gigni cum terra crebris motibus concutitur. Sic enim per terræ motus non aliter quam ſulphur & reliquum bitumen profunditur. Eſt autem duplex camphora, vna natiua, altera factitia. Natiua nō eſt coloris vnius: nam aut alba eſt & dilucida, habēs maculas ſubrubras, aut alba & obſcura, aut fuſca eſt. Factitia autem omnis alba eſt. Vtraque autem acri & amaro ſapore eſt, & odore iucundo. Factitia omnis fere eſt quæ ad nos defertur in paſtillis, atque hoc modo parari dicitur: Bitumen Indicum, ex quo natiua effloreſcit camphora, in vaſe ſubiectis carbonibus ardentibus coquitur, eiuſque partes tenuiſſimæ in candidum colorem verſæ in operculum feruntur, quod ipſis collectis eam quam videmus dat figuram. Quod ſi camphora bituminis genus eſt tenuiſſimum & ſubtiliſſimum, male iudicant qui eam in tertio gradu frigidam eſſe afferunt. Eſt enim bitumen calidum. Proinde rectius ille qui ſcripſit eam in ſecūdo gradu eſſe calidam & ſiccam, præſertim vero factitiam, vt experiētia docet & ſapor comprobat.

Καχεξία. malus habitus corporis. Species eſt τῆς ἕξεως, contraria τῇ εὐεξίᾳ. Eſt autem ſolidarum corporis partium deprauatio, qua alimentum omne corrumpunt. Habitus enim corporis ipſæ ſolidæ partes appellantūr, quas continentia Hippocrates appellauit. hic vbi permultum receſſit à naturali temperamento, tertiam alimenti concoctionē quæ in ipſo, hoc eſt, in ſolidis partibus, peragi debet, male perficit, alimentum corrumpit, & in qualitatem à natura alienam deprauat. Inducitque cacochymiam (quam perpetuo illa coniunctam habet, cum econtrario non ſit neceſſe, vbi cacochymia ſit, illic eſſe protinus & cachexiam) atque omne excrementi genus. Corrumpi enim poteſt alimentum non in aquam modo, vnde hydrops (quod vitii genus lib. 1. de aliment. facult. de lente agens, aquea καχεξίαν appellat ad aliarum differentiam) ſed & in bilem vtramque: ex quo interdum icteri, pſora, lepra, elephantiaſis, vitiligo: hi enim morbi à malo habitu proueniūt. quia vero corrupto alimento non poteſt probe nutriri corpus, fere fit, vt cachexiæ atrophia ſuccedat: quare inductus Celſus lib. 3. καχεξίαν definiuit eſſe tabis ſpeciem vbi malus corporis habitus eſt, morbum per ſymptoma definiens. Eſt autem cachexia non vniuerſi modo corporis vitium, ſed & ſingularū partium: namque incolumi reliquo corpore cerebrū quibuſdam melancholicis καχεκτικὸν eſt, & ex longa lippitudine, vt ait Galenus, oculis καχεξία inducitur. Ea euenit quoque iecinori, deque ea præcipue medici egerunt, quod multorum morborum origo ſit: ſiquidē de hac intelligendum eſt quod ſcripſit Paulus lib. 3. cap. 47. πλὴν ἐρχθὴ τῶν ὑδρωπικῶν παθῶν, καχεξίαν καλεῖν εἰώθαμεν. hoc eſt, principium hydropicorum morborum, cachexiam vocare conſueuimus. Solam enim iecinoris καχεξίαν intelligit. ſimiliter & Aetius lib. 10. ex Archigene dicens καχεξίαν à Græcis appellari cum corporis habitus in aquoſitatē diffunditur. id enim & quæcunque poſtea dicit, ad eam modo καχεξίαν pertinent quæ iecur occupat. verum iecur tantæ eſt in corpore nobilitatis, vt malus eius habitus protinus in vniuerſum corpus abeat, totique communicetur, & vniuerſalem cachexiam inuehat.

Κάχλα. dicitur à quibuſdam τὰ βόφθαλμοι, vt habetur apud Dioſcor.

Definitionum medicarum libri XXIIII - page 226 sur 554

©BIUM

Κάχρυς. vide κάγχρυς. est autem legumen frumentaceum. Dicitur à quibusdam hordeum in furno tostum, vt facilius commoli possit & in farinam redigi. Significat etiam rorismarini semen apud Dioscoridem. Similiter & Theophrastus histor. plantarum lib. 9. cap. 12. scribit τῶν λιβανωτίδων duo esse genera: alterum ἄκαρπον, alterum καρπιμον: & huius τὸν καρπὸν vocari κάχρυν. etiamsi nonnulli κάχρυν nominari volunt ipsam πλὴν καρπίμου λιβανωτίδα. vt & fructus & planta eodem nomine appellentur.

Καψικὸν. sic dictum est à recentioribus Græcis τὸ καρδάμωμον, quod in eo semina per ordinem digesta, quibusdam thecis inuoluentibus quasi capsis congerantur.

Κεάζαι. δῆσαι. apud Hippocr. vt annotauit Erotianus. hoc est, vincire & deligare.

Κεάσαι apud Hippocr. ἀντὶ τοῦ χίσαι. hoc est, scindere & diuidere.

Κεγχρομίδες. dicuntur grana seu semina fici. Hæc sicca sunt & quodammodo adstringentia, deuorataque permeant non alterata, non in chylum versa, nulla denique in re immutata. qua in re similia sunt acinis vuarum.

Κεγχρίας. miliaris. species est herpetis. sic dicitur à similitudine quam habet cum milio. Quippe non protinus vlcus facit, quemadmodum alter herpes, sed admodum exiguas pustulas ad speciem milii, quæ ipsæ interposito spatio in vlcus abeunt. vide ἕρπης.

Κέγχρος. milium. Est frumenti genus stipula cubitali, geniculata, folio arundinaceo, semine in longis paniculis tereti & pendulo, radice numerosa altaque ac multiplici fruticante culmo. Eo, inquit Galenus, in panes abuntur quibus cæterarum frugum inopia est: sed hi corpus parum alunt, atque etiam refrigerant, suntque natura sicciſſimi & friabiles. Sunt autem flatulenti & concoctu difficiles, prauumque succum gignunt. Cæterum milium primo ordine refrigerat, resiccat vero tertio exoluto, aut certe secundo intenso. Paululum etiam habet tenuitatis. Ventrem sistit, & sacculis impositum citra morsum desiccat.

Κέγχρος. à Strabone dicitur ὁ κέγχρος, id est, milium.

Κίδμαζε. dicuntur ab Hippocrat. ex defluxione diuturni affectus, cum in omnibus articulis, tum præcipue circa coxendicem. Affert Erotianus ex eodem Hippocrate, κίδμαζε appellari τὰς χρονίας ῥεύσεις περὶ τὰς ἄρθρα διαθέσεις. hoc est, vetustas in articulis affectiones.

Κεδρέα. idem quod κεδρία, de quo postea. Nam apud Galenum & Paulum per ε scribitur, Apud Dioscoridem & alios fere omnes reperio scriptum per ι: apud Paulum rursum etiam κεδραία.

Κεδρέλαιον. oleum cedrinum, quod fit ex malis cedri, vt Plinii verbis vtar. Columella cedriũ liquorem nominat, Galenus κεδρέαν vocat, viribus τῇ κεδρίᾳ mitiorem.

Κεδρελάτη. sic dicitur cedrus maior, cuius duæ etiam traduntur species. Quæ floret, sterilis est: fructifera, flore vidua, semine & cortice cupressi. Triplici dotatur fructu, iam maturo, adolescente & recens nato.

Κεδρία. cedria. dicitur modo pix cedri, modo resina cedri, è magna cedro quæ κεδρελάτη vocatur, emanans, ita vt si proprie sit loquendum, nihil aliud sit quam cruda cedri lacryma. Hanc dicunt quidam à cedrio differre, quod κέδριον liquidius sit & magis oleosum. Indifferenter tamen authores & cedriam & cedrium dicunt, & pro eodem κεδρέλαιον, κεδρίαν κεδρέαν, κέδριον vsurpant.

Κέδριον. est oleum quod è cedro nascitur, siue succus est cedri è tæda eius concisa furnis, qui primus aquæ modo fluxerit in canali. Namq; sequens liquor iam pix, quam κεδρίαν vocant, non cedrium appellatur. Sed nunc pro resina, nunc pro sudore tædarum, nunc pro pice confundunt authores cedriam & cedrium indiscriminatim nominantes. Eo reliquæ res cum sunt vnctæ, vti etiam libri, quantum Vitruuio placet, à tineis & carie non læduntur. Huius tamen vsum Plinius damnat propter ancipitem naturam viuentia corrumpendi, & defuncta conseruandi, cum vitam auferat spirantibus, defunctisq; pro vita sit. Cuius quidem diuersitatis rationem Galenus docet, quia tametsi adurat, ita vt ordine quarto calfacientium censeri meruerit, inter omnia tamen erodentia medicamenta, infirmissimum sit. Proinde viuentibus ad motum vitali calore adiuncto acquirit vires & quasi accenditur, atque ita iugulat: sed defunctis additum, putrilaginem exterit & vitiosos humores depascit, quibus detractis corpora à labe corruptionis asserit.

Κεδρὶς. cedrula. est frutex cedro similis, in Phrygia nascens authore Theophrasto. κεδρίδας autẽ Nicander, Galenus & Dioscorides fructus cedri appellant, quemadmodum δαφνίδες fructus lauri dicuntur. quibuscum sentit & Græcus Nicandri interpres in Theriacis, scribens etiam eos oleoso humore abundare, quo aduersus serpentes commodissime corpus perungitur. Minus hi vrunt quã cedrus os gustantis, vt mandi quoque possint. Si tamen copiosius edantur, caput, vt ait Galenus, tentant, & dolorem creant, & interanea velicatu torquent.

Κέδρος. cedrus. est arbor iunipero non absimilis, radicibus ratis, per summa terræ dispersis, folio duro, acuto mucrone, capillato, spinoso, pungente, ramoso, ligno contorto, nodoso, frequentibus alis, medulla rubẽte, odorata, baccis myrti flauis, hilarib⁹, odoratis, esculẽtis, nouo fructu per autumnũ cũ anniculis pendẽte. Saxosis & frigidis locis gaudet, solumq; consimile quærit. Nobis præterquam nomine omnino ignota est. Perpetua coma viret. Galenus duplicem esse scribit, alteram fruticosam iunipero adsimilem, alteram vero arborem non exiguam: vtramque vero & calidam & siccam esse tertio ordine.

Definitionum medicarum libri XXIIII - page 227 sur 554

©BIUM

Κέδριον ἔλαιον. ἡ κεδρία, apud Hippoc.

Κεδρόμηλα. ſunt mala quæ & Μηδικὰ vocantur: Latine Medica mala & Citra. In arbore creſcunt omnibus anni temporibus pomifera, aliis deciduis, aliis ſubnaſcentibus.

Κέδρωτις. ſic dicta eſt à quibuſdam ἡ ἀμπελοκεύκη. hoc eſt, vitis alba.

Κειρίαι. ſic dicuntur lumbrici lati, apud Hippoc. qui & ταινίαι dicti ſunt. vide ἕλμινθες.

Κεκράκται. φωνητικοὶ. hoc eſt, vocales, apud Hippocratem, ἀπὸ τοῦ κράζειν, hoc eſt, à clamando.

Κεκομῶσθαι. ἐκκόμα τῇ. hoc eſt, comate teneri, apud Hippocr.

Κενεαγγεῖν. vaſorum inanitio. Id enim proprie & primum ſignificat, eoque nomine Hippocrates omnem vacuationem appellat ab accidente, quod ab omni vacuatione vaſa vacua reddi ſoleant. Quidam tamen ex interpretibus Hippocratis, vt refert Galenus, κενεαγγείῳ interpretantur πρὸ φλεβοτομίαν: aliqui vero, inter quos ipſe Galenus eſt cum pleriſque in locis, tum comment. εἰς τὸ περὶ διαίτης ὀξέων, πρὸ ἀσιτίαν, id eſt, inediam, tanquam nomine generis etiam in ſpecie deſignanda omnes homines vti conſueuerint.

Κενέβεια. morticinæ carnes. τὰ θνησίδια καὶ νεκρεμβία κρέατα, apud Hippoc.

Κενεών. vocatur pars ea corporis quæ inter thoracem eſt & os quod ad ilia pertinet. ſic dicta eſt, quod inanis ſit & deſidat, vt annotauit Galenus commentar. 2. εἰς τὸ κατ' ἰητρεῖον. Idem commentar. 3. εἰς τὸ περὶ ἄρθρων ſcribit ilia ab Hippocrate vocari κενεῶνα, eamque regionem ab eo intelligi quæ eſt inter oſſa coxarum & coſtas nothas, quæ omnino ſine oſſe eſt. Similiter comment. 2. εἰς τὸ προγνωστικὸν, vbi ſcribit Hippocratem eas quæ in in ſpatiis alui inanibus (Latini ilia vocant) continentur partes, vno communi vocabulo complexum eſſe. Has autem eſſe ieiunũ, lactes tenuiaque inteſtina. Namque veriſimile eſſe omnes eas partes ab Hippocrat. κενεῶνας appellari quæ inter extremam thoracis coſtam & coxendicis oſſa continentur. Siquidem inanis tota ea regio videtur, ſi tam cum inferis quam cum ſuperis partibus, vtriſque oſſeis conferatur. Alio nomine λαγόνες dici videntur.

Κενήτερη & Κένορον. vide ἄκνισις.

Κενὸς σφυγμὸς. pulſus vacuus. Qui digitorum impreſſione conſidet, ſeu qui aeris modo arteriam excitat, vt digitorum impreſſione loci inanitas occurrat. Contrarius eſt πλήρης. ſumptaque eſt tota hæc differentia à quantitate infuſionis humorum arteriæ, ſeu à cõtentis in capacitate arteriæ. vide Galenum lib. 4. de pulſuum dignotione.

Κενταύριον. Centaurium. herba eſt duorum generum: vnum maius, alterum minus dicitur. Eſt autem Centaurium maius folio nucis iuglandis oblongo, viridi braſſicarum colore, ſerratis in ambitu, caule rumicis, binum ternumque cubitorum, agnatis multiplici ſobolẽ fruticantibus ab radice, in quibus capita ceu papauerum è rotundis oblonga: flos in cæruleũm inclinatus, ſemenque cnico ſimile, floccis inuolutum, vt in lanigeris ſolet floribus, radice vaſta, ſolida, ponderoſa bicubitalique, ſucco madida, acri cum adſtrictione quadam, nec citra dulcedinem rubeſcente. hæc eſt quæ nunc ab officinis, quanquam falſo nomine, Reuponticum nominatur. Eſt autem dictum Centaurium quod ipſum Chiron Centaurus inuenit habet facultates contrarias: acris enim eſt eius radix ſimulque adſtringens cum leui dulcedine. Itaque & menſes & fœtum prouocat, & vlcera glutinat ſanguinemque reiicientibus prodeſt. Atque etiam ſpirandi difficultati & inueteratæ tuſſi cõuenit. Centaurium vero minus origani hypericiue ſimile eſt, caule ſeſquipalmum alto, fruticanti, anguloſo, lychnidis floribus è puniceo purpuratis, folio rutæ, prælongo & minuto, partu triticeo, radice tenui, ſuperuacua & prorſus inofficioſa, ſucco herbæ efficax. Id aliqui λεβάδιον vocant, quoniam ſecundum fontes naſcitur: alii λιμνήσιον quod propter lacus in riguis vbertim proueniat. Latinis fel terræ propter amaritudinem ſummam, & febrifugia, officinis Centauria minor dicitur. In foliis eius vincit qualitas amara particeps cuiuſdã adſtrictionis. Itaque exiccant, & citra morſum. Glutinat vulnera, & vetuſta includit cicatrice, ſed & iecinoris obſtructiones expedit, foriſq; impoſitum lienes emollit.

Κενταύριος ῥίζα. ſic dicta eſt à quibuſdam ἡ γλυκυρριζή, vt habetur apud Dioſcoridem, forte propter radicis amaritudinem.

Κένωσις. vacuatio. Eſt humoris è corpore, aut aliqua eius parte detractio. Detractionem appello καθαίρεσιν, quæ quoniam tum de liquidis, tum de ſolidis dicitur, recte genus vacuationis ſtatui poteſt, vt quę liquidorum tantũ ſit, vt ſcribit Gal. com. 3. in lib. 6. περὶ ἐπιδημιῶν. Itaque non omnium quæ in corpore continentur euacuatio proprie dicitur, ſed humorũ tantum. Spiritus enim proprie euacuatio non dicitur, ſed vel διαφόρησις, vel λύσις, vel ſi lubet alio nomine appellare, quo ipſius reſolutio diſſipatioque ſignificetur. Neque ſimiliter ſi quid intus ſolidum contineatur, quod eximi debeat, vt ὑστεροκόκκωμα, porus inutilis, oſſium ruptorum fragmenta, id κένωσις dicetur, ſed καθαίρεσις, hoc eſt, tolli aut auferri. Cum vero humores, de quibus proprie vacuatio vſurpatur, multiplices in corpore contineantur, & cuiuſlibet eorum vacuatio poſſit contingere, attamen vt ſcribit Gal. in aphor. 17. ſect. 2. Hippocrat. κένωσιν ſimpliciter dicere cõſueuit, quãdo æqualis fit omniũ humorum vacuatio: κάθαρσιν vero quando ii vacuantur qui vitioſam adepti ſunt qualitatem. Sumptum tamen eſt à Galeno & poſterioribus medicis vacuationis nomen generalius, vt quicquid ſiue naturæ ſponte, ſiue arte medici ex toto corpore, vel aliqua parte quouis modo expellitur, vacuari dicatur.

Cum

©BIUM

Cum Quicquid dico, non ſpiritus, non flatus, non vllum excrementi genus, non denique fœtum ipſum excipio, quod ipſe etiam partus, ipſaque lactis in mammis generatio, ſpecies quædam ſint vacuationis, ſicut Galenus lib. de venæ ſectione aduerſus Eraſiſtratum prodidit. Ex quo apparet multas eſſe vacuationis differentias. Ab humore quidem, quod alia ſit humorum omnium æquabilis vacuatio, quæ quidem exquiſitiſſima fit per venæ ſectionem, vt ſcribit Gal. commentar. aphor. 17. lib. 2. & ſecundum eam quæ per malleolorum ſcarificationem perficitur, vt ipſe facere conſueuerat, & quæ per exercitia, vel frictiones, vel balnea, & præterea ex accidenti per inediam. Neque enim per ſe ipſam inedia euacuat, vt ſingula ante dicta, ſed ratione tranſpirationis. Nullo enim ingeſto cibo in vacuati locum, tunc manifeſto apparet facta vacuatio, quæ ante latens & cæca fuerat. Alia vero vnius tantum humoris ſit, aut excrementi, vt pituitæ, aut bilis tum flauæ tum atræ purgatio, aut vrinæ, vel ſputorum, vel aquarum in hydropicis prouocatio. Ab efficiente vero cauſa vacuationis, quod alia ſpontanea ſit, quam αὐτόματον appellat Hippocrates, alia arte fiat. Illa rurſus duplex, naturalis & præter naturam, vt eſt apud Gal. comment. aphor. 2. lib. 4. Naturalis, quæ à natura bene valente & munera ſua optima fungente citra vim vllam perficitur. Nam quicquid ſuperfluit aut vitioſum eſt, id omne per ſe reiicit deiectione, mictu, vomitu, ſudore, tuſſi, ſcreatu, & aliis id genus modis. Præter naturam vero, quæ vel retentricis facultatis imbecillitate fit, vel humorum copia, aut acrimonia eam etiam valentem irritante. Quod genus vacuationis etiam ſymptomaticum appellatur, & poteſt in omne genus vacuationis incidere. Per artem vero vacuatio fieri dicitur, cum natura vi aliqua externa ſolicitatur ad excretionem. Nam hæc quoque nõ minus quam reliquæ omnes, naturæ opus eſt, ſed præſidiis externis coactæ & irritatæ. In id autem ars naturam ſibi in eo maxime imitandam ſemper proponens, multa auxiliorum genera comparauit, venæ ſectionem medicamenta, φλεγματαγωγὰ, χολαγωγὰ, μελαναγωγὰ, διυρητικὰ, & alia quo venarum vteri, aut ani orificia aperiant, vel vomitiones etiam excitent. Similiter vero & à ſubiecto à quo aliquid vacuatur, duplex eſt vacuationis differentia. Aut enim illa à toto corpore proficiſcitur, vocaturque à Galeno κοινὴ, hoc eſt, communis, vacuatio, in lib. artis medicæ, vt quæ contingit per magnas & copioſas vomitiones, alui deiectiones, ſudores & ſanguinis effuſiones: aut humoris eſt aliqua parte contenti, quæ ἰδία, hoc eſt, propria, vacuatio vocatur. Huius generis ſunt apophlegmatiſmi, errhina, & per nares mediocris αἱμορῤῥαγία. His enim cerebrum ipſum vacuatur. Item vomitus mediocris & eorum modo quæ in ventriculo continentur, & balani atque clyſteres inteſtina vacuantes: ſimiliter menſtrua naturali modo prodeuntia, & ſanguinis per hæmorrhoidas moderata profuſio. ad hæc ſcarificationes, hirudines, & quicquid etiam impactum in parte humorem poteſt reuellere. Quod enim à parte aliqua reuellitur, id ab ea vacuatur, etiamſi corpore non exceſſerit. Præterea vacuationum aliæ ſub ſenſum cadunt, aliæ ſenſibus vſurpari non poſſunt. Senſibilis quidem eſt quæ fit venæ ſectione, purgatione, ſudore, apophlegmatiſmis, vomitionibus, clyſteribus: ſub ſenſum non venit quæ quotidie per τὴν ἀδηλον ἀναπνοὴν, hoc eſt, inſenſilem tranſpiratum, in nobis peragitur, & quam balnea, frictiones & medicamenta διαφορητικὰ cuti adhibita moliuntur. Hæc enim humores attenuant & per halitum digerunt, ac flatus ſimiliter, qui quamuis generali vacuationis ſignificatio vacuari dicãtur, magis tamen proprie ita dicuntur, ſi ſenſibiliter & cum ſonitu erumpant. Sed & humoris repercuſſio quæ frigidis & adſtringentibus medicamentis perficitur, ſpecies quædam vacuationis cenſeri poteſt, quod humorem loco pellat, partemq; eo vacuam relinquat.

Κεραΐαι. cornua. Sunt duæ vteri apophyſes exiguæ, à lateribus ad ilia, papillæ ſeu cornibus exorientibus ſimiles quas ob id κεραΐας Diocles appellauit. In hæc duo cornua ſemen muliebre excernitur, & contractæ allantoidis extremitates deſinunt. Herophilus horum cornuum figuram dimidii circuli reuolutioni comparauit. Eudemus πλεκτοειδὰς, id eſt, citros, vocauit, à cirris polyporum ſimilibus. Praxagoras & Philotimus κόλπους, id eſt ſinus nuncuparunt: vnde & mulieris vterum δίκολπον dixerunt.

Κεράτιον. ſic dictum eſt à quibuſdam fœnum-græcum, quoniam fructum corniculis ſimilem habeat: à quo etiam idem Hippocrates ὀπικέρας appellauit.

Κεράμιον. menſura eſt quæ Atticis μετρητὴς, Romanis cadus appellatur. vide in dictione μετρητὴς. Eius nota fuit apud Græcos κρ, cum μ deſuper impoſito.

Κεραόβολον. dicitur à ruſticis ſemen quod ſerẽdo bubula cornua attingit, perque ea decidit in terram. Quod quidem genus ſeminis, fructum gignit ἀπεράμονα, vt ſcribit Plutarchus in Sympoſiacis, hoc eſt, rebellem nec coctiuum.

Κέρασμα. apud Hippocr. ſignificat aquæ mixturam, qua aquæ frigiditatem calidiore addita frangimus, vt annotat Gal. comment. 3. εἰς τὰς περὶ διαίτης ἐξέων.

Κέρασος. ceraſus. Arbor eſt folio meſpili, præduro, latiore: corticis læuiore, colore, craſſitudine tiliæ ſimilis, flore albo, pyri vel meſpili, pluribus floſculis racematim congeſto, fabaceo, fructu rubro, dioſpyri figura, magnitudine fabæ: quanquam acinus dioſpyro prædurus, ceraſo mollis. Fructus qui Græcis κεράσια, Latinis ceraſia vel ceraſa dicun-

Definitionum medicarum libri XXIIII - page 229 sur 554

©BIUM

tur, non ſemper paris & eiuſdem facultatis prouenit. Nam & in harum, ſicut etiam malorum granatorum & malorum quibuſdam auſtera qualitas, in quibuſdam vero dulcis, nonnullis autem acida exuperat. Quinetiam ipſorum dulcium ea quæ nondum cocta ſunt ac matura, quædam admodum ſunt acerba, quædam ſimiliter moris acida. Sed in moris immaturis acida qualitas acerbam exuperat, in ceraſis non ſemper. Ergo quæ dulcia ſunt, magis quę in inteſtinis ſunt, ſubducunt, ſed minus grata ſtomacho ſunt. Contra auſtera, acida pituitoſis excrementoſiſque ſtomachis ſunt apta. Siquidem magis quam auſtera deſiccant, & nonnihil etiam incidunt.

Κέρατα. cornua. Numerantur inter affectus præter naturam. ſunt autem duæ eminentiæ oſſeæ quæ prope tempora naſcuntur. dicuntur & διονυσίσκοι.

Κεράτια. ſiliquæ. vbi κεράτια ſimpliciter dicuntur, ſignificant ſiliquas, hoc eſt, fructus arboris ceratoniæ, digitorum hominis longitudine, interim falcata, pollicari latitudine, prædulces, ſed concoctu difficiles & mali ſucci. Eas recentiores Græci ξυλοκέρατα vocant. Quæ vero κεράτια ἀκακίης dicuntur, ſignificant, vt ait Galenus, fructum acaciæ, quam ſpinam eſſe aboreſcentem Dioſcorides tradit.

Κεράτιον. ſiliqua. Eſt arbor ſiliquas, quæ κεράτια appellantur, ferens. Eſt enim κεράτιον & arboris & fructus nomen, quanquam Galenus arborem ipſam κερατωνίαν ſcribit nominari.

Κεράτιον. ſiliqua eſt dimidia pars lupini, pendens grana quatuor hordei: lupinus enim pondere ſuo octo grana hordei exæquat. Huius nota apud Græcos fuit Κ cuius apex inferior linea recta per obliquum ſectus eſſet, ε deſuper impoſito.

Κερατοειδὴς χιτὼν ἢ ὑμήν. cornea tunica ſeu membrana. Eſt tunica oculi ſecunda, hoc eſt, proxime ſubiecta adnatæ tunicæ, quam ὑπερφυσόπα appellant. Oritur à craſſa cerebri meninge, multo tamen quam ea euadit durior atque firmior, totumque oculum circumdat. Prætenditur enim humori cryſtallino veluti operimentum & propugnaculum aduerſus ea quæ extrinſecus poſſunt accidere. Ideoque non modo denſam, ſed etiam prætenuem, albam & pellucidam fieri oportuit, ne vllo pacto viſionem, humori cryſtallino (quod primum eſt viſus inſtrumentum) prætenſa impediret. Itaque non aliter quam cornu prætenue & quam accuratiſſime deraſum condita & humorem eum tuetur, & ſplendorem nihilominus tranſmittit. Græci etiam κερατοειδῆ appellarunt, ſiue propter firmitatem, ſiue quod per eam, qui illi adiacet internus humor, tanquam per cornu traſluceat, ſiue quod cornus inſtar veluti in laminas diſſoluatur, vt ſcribit Rufus Epheſius. Pluribus enim ceu corticibus conſtare dicitur à Galeno lib. de oculis. Vt autẽ illa ſic compoſita aptiſſima eſt ad viſionem, ita cum eius pars, quæ pupillæ anteſtat, craſſior, aut ſpiſſior, aut humidior eſt facta, viſionem impedit: ſimiliter ſi colorem mutauit. Nam craſſior & ſpiſſior viſus hebetudinem creat: humidior non eam tantum, ſed etiam vt quaſi per caliginem, vel nebulam, vel halitum quempiam, vel fumum cernatur, efficit. Mutato autem eius colore, ſicut per regium morbum contingit, pro natura coloris error in viſu reſpondet. Rugatur & ipſa iis qui ad extremum ſenium peruenerunt, tum propter ſenectæ imbecillitatem, tum propter ſpiritus ſuperne affluentis penuriam. eoque fit vt ii, ſeruata etiã pupillæ magnitudine, imbecillius, aut nullo etiam modo videant.

Κερατοφύλαξ, herba eſt foliis ſeriphii, vel potius roriſmarini aut lini quoque, capitulis arentibus, cirris ſubluteis. Sic dicta eſt quia partem oculorum κερατοειδῆ, hoc eſt, corneam, defendat, ſalutique percuſſam reſtituat. A vulnerariis cartophilago corrupte dicitur.

Κερατωνία. dicitur, vt ſcribit Galenus, arbor ſiliquas ferens, quæ κεράτια appellantur. Cui & vim ſiccandi & adſtringendi ineſſe ſcribit.

Κεραύνια. ſic dicitur à quibuſdam τὸ ἀείζωον, ſiue ſedum minus, quod fulminibus aduerſari credatur, nec iis domum vnquam percuti, in cuius tegulis vireat.

Κεραύνιος. deligaturæ nomen eſt, quæ medio pectori & dorſo deligandis conuenit. Galenus libro de faſciis duas eius differentias deſcribit.

Κερκὶς. radius. eſt os alterum cubiti ſuperius, ſed minus & breuius. Nam cum cubitus generatim dictus duobus oſſibus conſtet, vno quidem inferiori & ſubiecto, ſed grandiore, altero vero ſuperinſidente & breuiore, illud Græci πῆχυν, eodem cum tota parte nomine, hoc κερκίδα à figura rotarum paruarum radios imitante nuncuparunt. Iunguntur inuicem hæc duo oſſa vtroq; fine validis ligamentis, verum radii finis ſuperior leuiter cauus externum brachii condylum amplectitur, hacque diarthroſi manus tota nunc in pronum, nunc in ſupinum adducitur. Eſt autem radius non rectus, ſed in arcus modum inflexus adeo vt vtraque parte cubito coniunctus, in medio tamen dehiſcat.

κερκὶς etiam ſignificat piſtillum, quod ſæpe & δοίδυξ, cochleare alias ſignificans, itemque πελέκιον atq; ὕσπορος à Græcis medicis appellatur.

Κέρκωσις. cauda. morbus muliebris. Eſt autem carnoſa quædam ſubſtantia, ab ore vteri incipiens, & muliebre pudendum replens, interim etiam foras caudæ modo procidens, vnde & nomen habet.

Κερκιδέον, τὸ κέρκυρα ποιητικόν, hoc eſt, aſperitatis effectiuum, vt annotat Galenus in interpretatione vocum Hippocratis.

Κέρκυρος. eſt leuis quædam ad tuſſiendum propenſio, ſimilitudinem cum nauſea habet. Vt enim

©BIUM

enim nauſea vomitum præcedit, ita κέρχος tuſſim. Itaque vt non ſemper poſt nauſeam vomitus ſequitur, ita neq; poſt τὸ κέρχνον tuſſis propter cauſæ paruitatem. Nam ſæpe ex parua faucium aſpredine κέρχος fit, ſæpe vero ex tenui aliquo exiguoq; prorſus humore, ſiue is à capite deſcendat, ſiue in aſperis arteriis collectus ſit. Hoc autem ſymptoma ſic appellatur ἀπὸ τῆς κέρχνου. ſignificat enim ἡ κέρχνος apud Ionas idem quod ἡ κέγχρος, id eſt milium. Itaque cum in faucibus aſperitates quædam paruæ veluti granorum milii ſentiuntur, id τὸ κέρχνον nominant, à quo κερχνώδες dicitur, quod fauces exaſperat, & exiguam tuſsim mouet, vt annotat Galen. comment. 3. εἰς τὸ περὶ ἄρθρων.

Κερχνώδη. dicuntur, inquit Erotianus, apud Hippocratem τὰ τραχείας ἐπιπαστάσεις ἔχοντα, aſpera, inæqualia: vt & apud Atticos κερχνώδη ἀγγεῖα, τὰ τραχείας ἀνωμαλίας ἔχοντα, quæ aſperas inæqualitates habent. ſunt tamen qui apud Hippocratem non κερχνώδη, ſed καρυκώδη & κερκώδη ſcribant.

Κέφαλον. Betonica. herba eſt caulem habens tenuem, cubiti altitudine vel maiorem, quadrangulum, folia longa & mollia, frondis quernæ modo in ambitu diuiſa, ad radicem maiuſcula, odore iucundo. In ſummis caulibus ſemen veluti ſatureiæ ſpicatum ineſt. Radices vt veratri exiles. Vetones, vt Plinius tradit, in Hiſpania eam inuenere quæ in Gallia Betonica. dicitur in Italia ſerratula, Græcis κέφαλον vel ψυχότροφον, quoniam frigidis locis reperiatur. Amariuſcula eſt & ſubacris. Incidit, calculos in renibus rumpit, pulmonem, pectus & iecur expurgat, menſes ciet, comitialibus prodeſt.

Κεφαλαία. eſt inueteratus & ægre cedens capitis dolor. Hic vel continuus eſt vel exteruallis repetit & exacerbatur, ſuntque interualla vel ordinata vel inordinata. Intermittunt enim aliquando eiuſmodi exacerbationes, velut in comitiali morbo, interceditque aliquãdo tempus quoddam dolore vacuum. Verum repetit facile & leui de cauſa proritatur dolor, adeo vt neq; ſtrepitus, neque vocem vehementiorem, neque ſplendorem, neque vini potum, neque odores quibus caput repletur ferre poſsint, neque item motum. Itaque in quiete & tenebris ægri ob dolorum magnitudinem decumbere cupiunt, quod tanquam à malleo caput ſibi pertundi videatur. Quidam enim veluti contuſionem quandam aut diſtenſionem ſentiunt, non paucis vere vſque ad oculorum radices dolor progreditur, quod ſignum eſt cerebri membranas dolore affectas eſſe. Nam quandoque in pericranio tantum eſt, qui quidem ad oculos non peruenit, ſed in ſuperficie tantum hæret. Cæterum ex doloris qui in cephalæa ſentitur vehementia & diuturnitate, debilitas magna per eam facile accedit, vt prompte ab omni re afficiatur, & in eo differt maxime à cephalalgia.

Κεφαλαλγία. eſt dolor capitis nec diuturnus nec vehemens, nec cum magna capitis imbecillitate coniunctus, ſed qualis à crapula, à ſole, à labore aut febribus excitari ſolet. Ea enim in re ἡ κεφαλαλγία differt ἀπὸ τῆς κεφαλαίας, quod hæc inueteratus & ægre cedens dolor ſit, & propter coniunctam capitis imbecillitatem facile irritabilis: illa autem nihil horum ſit, ſed omnia habeat multo mitiora.

Κεφαλή. caput. Appellatur id totum quod collo ſuprapoſitum eſt. Cuius pars quanquam facies tota exiſtat, attamen duabus potiſſimum partibus conſtare dicitur, cranio & cerebro. in quorum alterutro ſi quis aut vulnus acceperit, aut ſentiat dolorem, capite laborare dicitur. Ex quo fit, vt quæ cerebri aut cranii propria ſunt, etiam toti capiti tribuantur. Eſt autem caput virtutis animalis domicilium, & ſublime poſitum propter oculos, cum nullius alterius ſenſus, & nullius denique principis actionis gratia ipſum in ſummo collocatum eſſe oporteat. Collo ſuprapoſitum eſt, eique gemina diarthroſi coniunctum, vna quidem qua proceſſus duo occipitis quorum vnus dexter alter ſiniſter eſt, cum duabus primæ vertebræ ſupernis cauitatibus articulantur: altera vero per quam accliuis & prælongus ſecundæ vertebræ proceſſus quem ὀδόντα, hoc eſt, dentem Hippocrates, alii πυρηνοειδῆ nominarunt, cum prima vertebra & cum occipitis cauitate, inter duos illos occipitis proceſſus iungitur: ſubit enim ille dens in cauitatem primæ vertebræ, & deinde in occipitis cauitatem inter dextrum ſiniſtrumque eius proceſſum mediam inſeritur, & rotundo robuſtiſſimoque ligamento illic connectitur. ſic fit vt circa ipſum dentem caput cum prima vertebra, non aliter quam oſtiorum verticilla circa ipſos vectes, circumagatur. Hæc prima & præcipua eſt capitis diarthroſis & omnium etiam ſecuriſſima, tribus ſcilicet ligamentis validis, & octo, vt ſcribit Galenus lib. 12. vſ. part. muſculis munita. Id quod non eſt temere à natura factum, quod ſola hæc diarthroſis non dico luxationem magnam, ſed ne deflexionem quidem vel temporis momento ferre poteſt, quod animal repente motu omni & reſpiratione priuetur. Habet autem vtraque diarthroſis ſuũ vſum. Nam cum ſint duo tantum capitis motus, rectus, qui fit annuendo & renuendo, ſeu flectendo & extendendo, & obliquus quo caput in latera circũagitur (is enim quo in humeros caput inclinatur, vertebrarum totius colli, non autem capitis articulationũ motus eſt) rectum quidẽ perficit illa diarthroſis vertebræ ſecundæ cum prima & cum occipite, per proceſſum illum facta quem ὀδόντα diximus vocari: obliquum vero illa prima de qua diximus. Quod tamen non eſt ita accipiendum, vt non etiam iuuetur ille quidem prima, hic vero ſecunda diarthroſi: ſunt enim ſibi inuicem

Definitionum medicarum libri XXIIII - page 231 sur 554

©BIUM

adminiculo. Cæterum quæ capitis figura ſit, quæ magnitudo, quæ ſuturæ, ὁ περὶ κρανίου explicatur, quod ad ipſum proprie hæc pertineant: quæ vero ſint functiones, ὁ περὶ ἐγκεφάλου, de quibus vide ſuis locis.

Κεφαλὴ etiam dicitur in oſſibus, quod in illis extremum eſt craſſius & rotundum, à ſimilitudine quę illi eſt cũ vero capite. quamquam non ſit neceſſe partem illam extremam oſſis plane rotundam eſſe & capitis modo eminere, ſiquidẽ in illis etiam caput dicitur, quod cauitate glenoide depreſſum eſt, in modum capitis ſemiputati, quale in publicis ſectionibus anatomici cerebrum oſtenſuri, ſerra diuiſum exhibent.

Κεφαλικὰ φάρμακα. dicuntur medicamenta capitis fracturarum quæ ad craſſæ membranæ duplicaturam vſque peruenere. Emplaſtra ſunt. Eorum virtus eſt, vt oſſium ſquamas ſurſum attrahant, ac in priſtinum locum reuocent, & fragmenta tum in capite, tum in aliis corporis oſſibus educant Habent enim acrimoniam quandam, vt ex alto in ſuperficiem extimam non oſſa modo, ſed iis quoque multo magis humorẽ craſſum aliquem & viſcoſum vel omnino deprauatum attrahãt. Ea autem catagmaticis valentiora ſunt. Siquidem cephalica abſtergendi, digerendi, & ſiccandi facultate prædita ſunt. horũ materia eſt, iris Illyrica, erui farina, manna ſiue purgamentum thuris, ariſtolochia, panacis radicis cortex, cadmia elota, ſquama æris: in ſumma omnia quæ extergere citrà morſum poſſunt. Quibus plærique paululum ex adſtringentibus admiſcuerunt, tum vt quod partibus male affectis influit repelleretur, tum vt abſtergentium facultatem in profundum vſque deduceret. Verum niſi adſtringentia elaborentur tritura quo ad vſque in puluerem redigantur, noxam magis quam præſidium afferunt iis quæ trahendi vim obtinent. Optime autem elaborantur, ſi ex aceto acri læuia reddantur.

Κεφαλίνη. vocatur ea linguæ pars quæ eſt ad fauces, quam & γεδσν plærique nuncupant, quod in ea guſtus putetur eſſe acutior.

Κεφαλοειδὲς. κεφάλαιον ἔχον. hoc eſt capite præditum, apud Hippocr.

Κεφαλωτὸν. ſic à quibuſdam dici τὸν ὄμφακα, Dioſcorides ſcribit: nec dubium quin à capitellis, quæ gerit ſpecie complicatarum formicarum.

Κηκὶς. galla. Eſt pilula inæquali ſuperficie, ſalebroſa, in glandiferis arboribus præter legitimum fructum proueniens. Eius multiplex differentia eſt, ſolida, perforata, nigra, candida, maior, minor. Omnis noctu ſemper vniuerſa erumpit mẽſe fere Iunio. Quæ glandem ferunt, omnes & gallam, ſed quercus optimam. Earum aliqua ὀμφακίτης appellatur, parua quidem ſed tuberoſa, ſolida, nullo foramine peruia. Eſt & alia grandior & fungoſa, quam Galenus ὀνοκηκίδα, quaſi aſininam gallam, vocari ſcribit à ruſticis, quod ignaua ſit & minus efficax. quam tamen Galeni interpres οἰνοκηκίδα, quaſi vinigallam, nominat: de quo vix certo quicquam ſtatui poteſt. Cæterum galla, præſertim ὀμφακίτης, admodum acerba, terrena frigidaque eſt. quare deſiccat, repercutit fluxiones, cõſtringit contrahitque laxas partes. Deſiccat autem tertio ordine, & refrigerat ſecundo.

Κήλη. dicitur apud veteres tumor omnis quacunque in parte fuerit, ſiue in ſcroto, vt quę vocatur ἐντεροκήλη, ſiue in inguinibus, ſiue etiam in gutture: cuius generis ſunt βουβωνοκήλη & ἐπιπλοκήλη. Poſtea vero magis dici cœpit de ſcroti tumoribus, quod illi tum frequentiores ſint, tum multo magis diuerſorum generum. Recenſentur autem hæc fere eius generis apud medicos, βουβωνοκήλη, ὀμφαλοκήλη, ἐντεροκήλη, ἐπιπλοκήλη, ὑδροκήλη, πνευματοκήλη, σαρκοκήλη, καρνοκήλη, præter alia quæ duobus generibus conſtant.

Κημὸς. herba, vt Dioſcorides ait, λεοντοπόδιον dicta. Nomen inditum à floris ſiue calycis figura, quod κημὸς Athenis pyxidiculam ſignificaret, per quam ſuffragia in ſubiectum vaſculum, quod cadiſcum vocabant, demitti conſueuerant. Marcellus vero aliam credidit nominis eſſe rationem, & λεοντοπόδιον κημὸν dictam quaſi frenum. Eſt enim κημὸς inter cętera reticulatum aut ex viminibus textum freni genus, quo vt iumentorum ora vinciuntur, ſic in amore amantium animi leontopodii radice corpori adalligata, quam amorum veneficiis vtilem eſſe veteres crediderunt, retinerentur.

Κῆμος. dictus eſt à quibuſdã hoc nomine ἕκιμος, vt habetur apud Dioſcor.

Κηπαία. herba portulacæ ſimilis, ſed nigrioribus foliis, radice tenui. folia contra veſicæ ſcabiem vtiliter bibuntur, contraq; vrinæ ſtillicidia.

Κήνυθον. cerinthe. herba folio candido, in curuo, capite concauo, mellis ſuccum habente. eſt apibus gratiſſima, nomen habet à fauis.

Κηρίον. fauus. eſt tumor in cute conſiſtens, eamque maioribus foraminibus perrodens, ex quibus humor melli ſimilis excernitur. Itaque tum ob foraminum figuram, tum propter excreti humoris ſpeciem κηρίον, hoc eſt fauus, appellatur, & alio nomine μελικηρὶς, vt ſcribit Aetius lib. 6. Differt foraminum magnitudine ἀπὸ τῆς ἀχώρος, qui vlceris etiam in cute genus eſt, ſed minimis foraminibus præditum per quæ humor dimanat. Cæterum κηρίον frequenter in muſculoſis partibus, in articulis & plantis pedum oritur, ſæpe etiam ſextam colli vertebram occupat, & aliquando etiam coſtas inuadit. Si vero in capite generatur, primum reliquis partibus, deinde caluariæ etiam putredinẽ tranſmittit, vt ſæpe diſſecto pericranio os ipſum deradere conueniat. vide μελικηρὶς.

Κηρὸς. cera. Eſt expreſſorum fauorum recrementum. Medium quodammodo tenet calfacientium, refrigerantium, humectantium & deſiccantium: habet vero quiddam etiam eſſentiæ craſſæ atque emplaſticum. quare

non

©BIUM

non modo exiccat, ſed per accidens etiam humectat, perſpirationes prohibens: foris autem impoſita debiliter concoquit. Retinet & paulum quiddam digerentis calidæq; facultatis quæ melli inerat, præſertim noua: ſed habet & quiddam acre & mordax, quod tamen facile aqua eluitur. Habet autem & pro fauorū viribus à quibus exprimitur varias facultates: ſiquidem ex præſtantiſſimo melle cera præſtantiſſima colligitur. Gal.l. 10.meth.med. vel albam Ponticam, vel eam quæ ex Atticis fit fauis, omnibus prętulit, etiamſi mel Ponticum venenatum eſſe veteres memoriæ prodiderint. Nihil enim intus & foris eandem habet facultatem. Itaque quamuis cera Pontica intro quidem ſumpta poteſt offendere, exterius tamen quæ candida eſt vim habet medicamentoſam. Nam valde abſtergit, propter amaritudinē quam ex abſinthio contraxit, & quā nulla vnquam lotione deponit.

Κηρυβίων. τῶν ἀχύρων καὶ πτύρων. palearum & furfurum, apud Hippocratem, vt annotauit Erotianus, qui Atticam eſſe dictionem ſcribit.

Κηρωτὸν. ceratum vel cerotum. Eſt medicamenti genus ex oleis, gummis, ſuccis aliiſque liquoribus cera vnitis conſtans, & ſubſtantia medium inter emplaſtrum & vnguentum. Quamquam non perpetuo vna eius forma eſt: ſiquidem aliquando humidius, aliquando ſiccius fieri poteſt. Ac humidum quidem eſt, vt ait Galen. lib. 10. meth. medendi, ceratum roſaceum deſcribens, quod triplum aut quadruplum ad ceram oleum habet. Sic dictum eſt quod magna ex parte cera conſtet.

Κιβώριον ἢ

Κιβώτιον. Nomen eſt AEgyptiæ fabæ, quaſi dicas arculam. ſic dicta eſt quoniam feratur ipſa, humenti glebæ mandata, & ita in aquā demiſſa. Author Dioſcorides cap. de AEgyptia faba.

Κιγκλισις ἢ

Κιγκλισμὸς. ſignificat apud Hippocr. breuem & exiguum motum, vt annotat Galen. comment. 1. & 4. εἰς τὸ ἄνω καὶ κάτω. Sic dicitur ἀπὸ τοῦ κίγκλου. Eſt autem auis quam motacillam ab aſſidua caudæ agitatione Latini appellant, à Græcis autem etiam ἴυγξ & σεισοπυγὶς & κίναιδος dicitur.

Κίδαρος. dicitur à quibuſdam ὁ κίδος atque etiam ὁ κισσὸς, vt habetur adud Dioſcor. Gal. vero ἐν τῇς γλώσσαις. ſcripſit ab Hippocrate τὸ στῆθος, hoc eſt pectus, ſic appellari.

Κίκι. ricinus. Dicitur & κρότων, & σήσαμον ἄγριον, & σέσελι κύνωψιον. Frutex eſt paruæ ficus magnitudine, folio platani, læuiore, nigriore, maiore, ramis & caudice arundinum modo concauis, ſemine vuarum aſpero quod purgatum effigiem ricini animalis repræſentat. Ex hoc premitur oleum quod κίκινον dicitur, cibis quidem fœdum, ſed lucernis emplaſtriſque vtile. Nec vero oleum tantum ad claritatem, ſed etiam eius medulla ad ellychnia præcipue commendatur. Eius fructus quemadmodum expurgat, detergit & digerit, ſic quoque folium, ſed vndequaque debilius: oleum autem quod ex ſemine conficitur, tum calidius eſt tum tenuiorum partium quam eſt oleum commune, ac proinde potentius quoque digerit. Cici recentiores herbarii cataputiam maiorem, vulgus Gallicū item, officinæ palmam Chriſti appellant, quod folium in humanæ manus effigiem articuletur.

Κίκινον ἔλαιον. cicinum ſeu ricinum oleum. Quomodo paretur docet Dioſcorides libr. 1. Id in AEgypto vetuſtiſſimum & fere primum fuit. Tenuius calidiuſque eſt communi oleo, & naturam habet ſabini inueterati, proinde potenter digerit, rarefacit & diſcutit.

Κιμωλία γῆ. Cimolia terra. eſt terra modice pinguis, rara, mollis, candida: aut in candido purpurea. Cum ſub tactum cadit, frigida ſentitur. Galenus ſcribit eam ſiccare, refrigerare & parum quæ coierunt digerere, atque ita vtraque facultate agere, non aliter ac plurima medicamenta quæ digerunt & reprimunt. Eſt autem vt idem ſcribit paulo efficacior quam vel Chia vel Selinuſia, nec tamen mordet, ſed quia magis quam illæ abſtergit, ea fullones vtuntur. Ob vim abſtergendi qua pollet, σμηκτὶς etiam ſiue σμηκτρὶς, dicta eſt. Olim adferebatur de Cimolo, vna Cycladum inſula. vulgo terra ſaponaria appellatur.

Κινάρα. carduus altilis, foliis albæ ſpinæ vel ſylueſtris cardui, caulibus altis, quorum ſummi vertices in ſquaroſum extuberant globum, corticoſis vnguibus turgentem, ſpiciſque ſquamatim compactilibus coagmentatum, quorum orbis exterior viret, interior niueo candore niteſcit. Hac ſtructili nucleorum ſerie piceam nucem videtur exprimere, quare & ſtrobilum Romanis dici Dioſcorides aſſeuerat. Flos purpureo rutilat colore, qui tandem euaneſcit in pappos. Caput vetuſtate diſſilit in corticeas laminas, ſemen oſtendens cnici figura. Eſt autem gratiſſima cibis cinara, & paſſim adhibetur conuiuiis, ſed melancholicum, vt ait Galenus, ſuccum gignit. Sunt qui σκόλυμον interpretentur. Paulus tamen & Aetius inter illa diſtinxerunt, cinaram nocere ſtomacho, ſcolymum eidem prodeſſe ſcribentes. Sed non aliud habetur diſcrimen quam quod ſcolymus ferus eſt & ſylueſter: cinara vero edomita cultu, mitior & altilis, cuius cibus licet ſit ſtomacho quodammodo grauis, non tamen in totum à ſcolymi natura viribuſque degenerat. Cinaram nunc vulgus Gallicum articolem appellat.

Κίνησις. motus. Eſt prioris habitus immutatio. Ea dupliciter incidere poteſt, nempe aut in qualitate aut loco. Quæ in loco agitur mutatio, latio dicitur, quæ aliud non eſt quam prioris loci immutatio. Quæ in qualitate, alteratio, quæ non aliud eſt quam mutatio

©BIUM

eius quæ præfuit qualitatis. Sed latio quidem motus tum actiuus tum passiuus esse potest, alteratio vero motus tantum passiuus est eius quod alteratur. Patitur namque quod alteratur. Actiuus autem motus is dicitur, qui à se editur, idemque prorsus est quod ipsa actio, velut volatio & incessus: illa enim animalis volatilis, hic vero gressilis actio est, pariterque motus. Similiter actiuus motus eius est qui ex Gallia in Germaniam profectus est. Quippe mot⁹ actiue est, hoc est ex seipso, siue propria natura, siue ab interno motus principio. Passiuus vero motus ille dicitur, qui ab alio extrinsecus posito excitatur. Qui enim ab alio sic calefit aut refrigeratur, vt alteretur: aut sic agitur, vt locum mutet, id vtique non agit, sed patitur: sic qui ex Anglia in Galliam nauigauit, non ex seipso id egit, sed naui vectus est, & priorem habitum qui in loco positus erat, immutauit. Vterque motus in ipso fieri essentiam suam possidet. Dum enim quid alteratur, mouetur: cum à motu cessauerit, iam alteratum est, non autẽ amplius alteratur, id quod in loci mutatione pariter accidit. Habet vero & motus vterque geminas differentias: aut enim naturalis est, aut voluntarius. Naturali quidem motu ventriculus, intestina, venæ alimentum attrahunt, excrementa depellunt, cor atque arteriæ continenter pulsant: voluntarie autem musculi & nerui mouentur, atque ab his corpus vniuersum. Cuius quidem motus variæ sunt etiam differẽtiæ. Alius velox est aut tardus, alius robustus aut imbecillus, alius vehemens aut leuis, sicut Gal. in lib. de sanit. tuenda demonstrauit. Est vero & apud physicos alia motus species quæ generatio dicitur, non tam in qualitatis quam substantiæ mutatione posita & consistens, sed quæ à medicis sub alteratione comprehenditur, qui in hoc rerum potius qualitates quam substantias intuentur. Sensibus namque magis patent alterationes quam substantiarum immutationes, neque hæ omnino sine illis fieri possunt. Medicis enim alimenti in chylum mutatio, chyli in sanguinem, sanguinis in propriam cuiusque partis substantiam, generatio physicis censetur: eam tamen medici alterationem nuncupant, quod formæ mutatio fieri nequeat sine euidenti multarũ qualitatum alteratione. Quod si quis voler generationem corruptionemque ab alteratione distinguere, motusque diuersos facere, quorum illi ad substantiam vel ex substantia sint, hæc vero ad qualitatem; triaque propterea motuum genera statuere, non sine ratione fecerit: quemadmodum & si motus speciem quandam ex alteratione locique mutatione compositam, cuiusmodi auctio diminutioque est, constituat, Galenum authorem sequetur, à quo etiam ista scripta sunt initio lib. 1. de facult. natural.

Κιννάβαρι. cinnabaris. Græci neutro, Latini fœminino genere efferunt. Sed quid sit variant sententiæ. Dioscorides scribit quosdam cinnabarim eandem esse cum minio existimasse, alios vero sanguinem draconis, quod intento colore nec diluto prædita sit. Plinius dicit cinnabarim Indicum nomen esse, & sic appellari saniem draconis elisi elephantorum morientium pondere, permixto vtriusque animalis sanguine, neque alium esse colorem qui in picturis proprie sanguinem reddat: cui & Iulius Solinus in varia historiarum lectione, cap. 28. assentitur. Contra vero medici fortiter reclamant, dicentes id commentum esse mercatorum. Leonicenus quiddam metallicum esse censet, forte quod eius mentio inter metalla à Dioscoride & Galeno facta sit, cum tamen ille quid cinnabaris sit taceat, quid non sit dicat. Aetius lib. 15. cap. 12. in descriptione emplastri quod πορφύρεον appellat, scribit sanguinem Draconis in India ex herba Dracunculo dicta, colligi. Arabes succum esse volunt, vt Serapio ait cap. de sang. draconis, sideritidis Achilleæ, persuasus vna ratione, quod vis vtrique par sit in glutinandis vulneribus. Video doctiores in eam nũc ire sententiam, vt veram cinnabarin non aliud esse putent, quam gummi cuiusdã arboris in Africa nascentis, colore sanguinis, pellucidum, leue, & fractu minime contumax, fidem iis habentes quæ Aloysius Cadamustus Venetus, nauigationis suę lib. 1. cap. 4. scripsit in hunc modũ: Est, inquit, in insula, cui nomen Portus sanctus, sanguis Draconis, qui lacryma est arboris. Nam stato anni tẽpore arbores ferro sauciant, quæ vbi inciſæ sunt, anno sequente gummi per incisiones emittunt. Id ahenis coctum defecatumque sanguis efficitur, quem Draconis appellant. Eius arbor producit fructum instar ceraſi mense Martio, gustu eximio, coloris veneti. Sic ille. Quæ quidem omnia cum Dioscoridis cinnabari mire consentiunt. At vero cinnabarim minium esse Dioscorides aperte negat, dicens minium in Hispaniis ex lapide quodam argenteæ arenæ permisto temperari solere, alioqui non dignosci. fornacibus autem in florentissimum flagrantissimumque colorem permutari: in metallis vero strangulantem halitum eructare. itaque incolas faciem vesicis obuelare, vt per illas spectent, ne respirando noxium aerem attrahant, & eo pictores ad sumptuosa parietum ornamenta vti. Cinnabarim vero ex Africa deferri, & magno constare, atque hactenus inueniri, vt vix versicoloribus pictorum lineis satisfaciat. Itaque cum minium venenum sit & cinnabaris vtilissima sit antidotis, vt scribit Plinius, patet non esse eandem cinnabarim cum minio. Verumtamen idem ipse Dioscorides cap. de argento viuo, minium etiam cinnabarim appellatum fuisse testatur. verba eius sic habẽt: ὑδράργυρος ὃ σκευάζεται ἀπὸ τῆς ἀμμίου λεγομένης, κατὰ χρησικὸν ὃ καὶ πύπου κιννα βαρέως λεγομένου. hoc est, argentum viuum fit ex minio, quod abusiue cinnabaris dicitur.

©BIUM

dicitur. Et ſubiungit, ὥσπερ γὰρ ὅταν λοπάδος κεραμέας κόγχον σιδηρᾶν ἔχουσα κιννάβαρι, &c. hoc eſt, patinis enim fictilibus impoſita ferrea concha cinnabarim continente. vbi palam cinnabarim, pro minio dixit. ex quo patet minium quoq; abuſiue cinnabarim vocatum fuiſſe, ſicut ante ἄμμιον explicantes annotauimus. Multis etiã hoc tempore placere video ſanguinem Draconis non aliud eſſe quam cinnabarim, quod præter veterum quorundam opinionem quam Dioſcorides magis explicat quam refellit, vires etiam vtriq; ſint eædem ad conſtringendum cohibendumque ſanguinem, & in picturis eodem modo, vt Dioſcor. & Plinius tradiderunt, vſurpetur. An vero vt cinnabaris, ita & ſanguis Draconis modice acrem facultatem habeat, peritiores viderint. Mihi quidem nulla eiuſmodi vis in Draconis ſanguine apparet, ſiue ita appellemus gummi illud Africæ arboris de quo ante dictum eſt, ſiue illum factitium & mentitum quem impoſtores ex hircino ſanguine, rubrica ſinopica vel potius fabrili, contuſis lateribus & ſorbis, diutius inſolatis, concinnant. Tam quidem incertum eſt quid vera & naturalis cinnabaris apud antiquos fuerit. In veteris enim locum nunc ſucceſſit factitia, quam chymiſtæ videntur caſu inueniſſe. Cum enim ad argentum viuum adiicerent ſulfur, vt ex iis efficerent aurum vel argentum, in hoc pigmenti genus forte inciderunt. Catinus in ardentes carbones imponitur, & in eum ſulfuris triti pars vna coniicitur. ad quod, vbi cœpit lento igni liqueſcere, argenti viui duæ adiiciuntur partes, atque rudiculis continenter & celeriter agitata commiſcentur, donec nullum prorſus veſtigium argenti viui ſuperſit. Dein refrigeratum redigitur in puluerem, tum in vas oblongo collo vel vitreum extrinſecus luto digiti craſſitudine oblitum, vel in fictile intus plumbo lithargyroue obductum, iniicitur. quod vas, ore eius prius diligenter obturato, in fornaculam chymiſtarum collocatur, aut ſtatuitur ſuper ferreũ tripodem, atque ſubiectis prunis lento igne coquitur, donec nullus amplius argenti viui motus auribus percipiatur. deinde vehementiore igne coquitur vſque dum fumus ruber exeat. Primo autem exit luteus, tum cœruleus, poſtremo ruber: igitur vas, poſteaquam ruber ille fumus apparuerit, ab igne remouetur, & quamprimum fuerit refrigeratum, frangitur. ſic minium ſiue cinnabaris efficitur. vulgo cinabrium appellant. Habet, vt ait Galen. modice acrem facultatem & adſtrictionis quidpiam. Eius fumo per os, nares & anum in corpus admiſſo quidã Gallico morbo medentur. Ex cinnabari celebris quidam ophthalmicus Stolo Britannicus collyrium conficiebat κιννάβαρι dictum, ad corroſos oculorum angulos & lippitudines, cuius deſcriptio refertur à Galeno libr. 4. τῶν κατὰ τόπους.

Κιννάβαρις. ſic dictum eſt à quibuſdam τὸ ἐρυθρόδανον, vt habetur apud Dioſcoridem, forte quod ex rubiæ tinctoriæ radicibus cinnabaris olim, vi & nunc ſanguis Draconis, adulteraretur.

Κιναμωμον. cinamomum. frutex eſt breuis, repreſſus, humilis, ſurculoſus, duũm cubitorum altitudinem non excedens, arido ſimilis, folio origani. gaudet ſiccitate, quum viret parum odoratum, ſterileſcens imbre. Dos omnis eius in cortice eſt. lignum ipſum quod ξυλοκινάμωμον nominant, in faſtidio eſt propter origani acrimoniam. Probatur quod in planis gignitur, colore torrido, nigricans variumque, ſurculis articulatis, & per internodia læuibus, quum rumpitur odoratum exhalans puluiſculum. Species eius multas Dioſcorides recenſet, quæ gentilitium regionis in qua naſcuntur nomen retulerunt. Eſt autem cinamomum ſumme tenuium partium, non ſumme tamen calidum, ſed ex tertio ordine: nihil vero æque deſiccat eorum quæ pari cum illo ſunt excalfaciendi facultate, propter tenuitatem ſcilicet eſſentiæ.

Κιονὶς. columella. Nomen eſt à poſterioribus, vt ait Galenus, medicis vſurpatum, quo τὸν τραχηλεῶνα, id eſt curgulionem, ſignificant. Sumptum autem eſt à naturali partis figura, quæ rotunda oblongaque dependens paruæ columnæ ſimilitudinem habet. Nicandri ſcholiaſtes in Theriacis κιονίδα interpretatur τὸν τράχηλον, quod inſtar columnæ caput ſuſtineat.

Κίων. idem prorſus quod κιονὶς. hoc tantum intereſt, vt ait Galenus, quod τὸν τραχηλεῶνα veteres κίονα, poſteriores autem κιονίδα appellarunt.

Κιρκαία. circæa herba eſt folia habens ſolano ſatiuo ſimilia, ſobole multiplici, flore nigro, puſillo, numeroſo, paruo ſemine vt milii naſcente in quibuſdam corniculis, radice ſemipedali, triplici fermè aut quadruplici, alba, odorata, guſtus calidi. Radix ipſa in vino dulci pota, vt ait Dioſcorides, ſecundas purgat: eſt enim boni odoris & calfactoria. ſemen autem eius in ſorbitione exhibitum ad lactis generationem conducit.

Κιρκαίαν. etiam dictum eſſe τὸν μανδραγόραν, Dioſcorides author eſt, nec dubium quin à Circe, quoniam eius radix amatoriis expetatur.

Κιρρὸν. fuluum. ſic dicitur quod ex igneo ſeu rufo pallet, vt ſcribit Galenus libr. 12. meth. med. Sic enim ait, de vinis ediſſerens: εἰ δὲ ἄλλως ἐθέλεις ὀνομάζειν τὸ κιρρὸν χρῶμα, δύναμαι καὶ λέγειν πυρρὸν ὠχρόν. hoc eſt, ſi vero aliter velis fuluum colorem nominare, dicere poteris ruffum pallidum. Idem tamen tum eo loco, tum libro 5. ſanit. tuend. videtur idem facere cum ξανθῷ, de vinis pariter agens his verbis: σκοπὸν ἔχων οἶνον κατὰ μὲν τὸ σύστασιν ἀεὶ τὸν λεπτότατον αἱρεῖσθαι· κατὰ δὲ τὸ χρόαν, ὃν ὁ Ἱπποκράτης εἰώθε κιρρὸν καλεῖν· δύναμαι δὲ καὶ ξανθὸν ὀνομάζειν αὐτόν. hoc eſt, huc ſcilicet omni

©BIUM

consilio vini pro ſenibus deligendi directo, vt in ſubſtãtia ſit tenuiſſimum, colore quod Hippocrates πυῤῥὸν, hoc eſt fuluum, appellare ſolet. poterat vero & ξανθὸν, id eſt, flauum, id appellare. Nec tamẽ reuera fuluum idem eſt cum flauo. Eſt enim fuluum inter album flauumque medium. Sic vina quæ principio alba ſunt, vetuſtate fulua redduntur, & tandem flaua, vt ſcribit Galen. comment. 3. εἰς τὸ περὶ διαίτης ὀξέων. Dioſcorides libr. 5. de vinis agens, ſcribit vinum πυῤῥὸν medium eſſe inter album & nigrum, & medias inter vtrumque vires habere. Quo loco varie vox iſta vertitur ab interpretibus, Barbaro rubrum, Ruellio giluum, Marcello vermiculum vertente. Appellat autem vermiculum, coccinum, rutilum, ſiue rubens. Verumtamen πυῤῥὸν medium eſſe inter album & nigrum ita accipi debet, vt multo magis ad album quam ad nigrum inclinet, ſicut rubrum quod magis ad nigrum vergit.

Κίρσιον. caulis eſt tener duorum cubitorum, triangulo ſimilis. ab imo foliola roſæ ſpeciem referẽtia, anguli ſpinoſi, per interualla molles, folia buglosſo ſimilia, maiora, ſubcandida, modice hirſuta, partibus extremis aculeata, cacumen caulis orbiculatum, hiſpidum, in quo capitula purpurea, quæ ſoluuntur in lanugines.

Κιρσοκήλη. varicoſus ramex. Eſt dilatatio ſeu amplificatio vaſorum quæ teſticulum nutriunt. Sic paulus definiuit lib. 6. cap. 64. Celſus libr. 7. cap. 18. ſcribit integris tunicis ramicem innaſci. κιρσοκήλην Græci appellant, cum venæ intumeſcunt. Hæ autem intortæ conglomeratæque ad ſuperiorem partem, vel ipſum ſcrotum implent, vel mediam tunicam, vel imam: interdum etiam ſub ima tunica circa ipſum teſticulum (vt idem eſt author) neruumque eius increſcũt. Ex quib. verbis Celſus quatuor huius morbi differẽtias pro locorum varietate cõſtituit, quarum etiam & notas & curationem ſigillatim perſequitur. Itaque ſiue interiora, ſiue exteriora tumor iſte occupet, à Celſo κιρσοκήλη nuncupatur: nũ item à Paulo, qui vaſorum quidem in ſcroto aut dartis dilatationem, κιρσὸς, hoc eſt varices, ſimplici vocabulo appellat: eorum vero quæ teſticulum nutriunt, tumorem & conglomerationem, κιρσοκήλην ex veterum ſententia. Meminit & Aetius & κιρσοκήλης inter mulierum morbos, Aſpaſiam authorem ſequutus, dicitque venarum eſſe dilatationem, varicibus crurum ſimilem, inque pudendi alis naſci ſolere.

Κιρσὸς. varix. Eſt venæ dilatatio, ſeu vena dilatata. Id quod contingit venæ non etiam arterię, propter tunicæ mollitiem. Arteriæ namque tunicæ craſſiores ſunt atque robuſtiores. Diſtentionis cauſa eſt ſanguis multus & craſſus qui non facile cedit, ſed cui contra cedere vena cogitur, præſertim vero flatulentus, qualis melancholicus eſt, proindeque ab eo varices vt plurimum fieri medici omnes prodiderunt. Fiunt tamen interdum à pituitoſo atq; à puro etiam ſanguine, præſertim quidem in cruribus propter eiuſmodi ſanguinis grauitatem: aliquando vero etiam in temporibus & in ima parte ventris ſub vmbilico, & circa teſticulos & ſcrotum, atque in ipſis etiam inguinibus. Naſcitur & in palpebris authore Aetio, atque, vt ſemel dicam, in omni parte quæ venas habeat, maxime ſi prona eſt, & longius diſſita à fonte caloris natiui.

Κίσθος. eſt frutex in ſaxis emicans, ramoſus, frondoſus, nec præaltus: folio circinatæ rotunditatis, hirſuto, guſtu acerbo. Duo eius genera: flos maſculo roſaceus, fœminæ albicãs. Sub ciſtho ad radices naſcitur κύστις, malo granato immaturo ſimilis. ciſthus adſtringit & deſiccat, ſed præcipue flores ſecundo ordine abſoluto. Eſt & aliud genus ciſthi ladaniferæ, à quibuſdam ledum vel lada vocatum, frutice ab altero non abhorrente, nigrioribus tantum & longioribus foliis, quæ verno tempore quippiam pingue roſcidum cõtrahunt. Eſt autem hic ciſthus eiuſdem cum ſuperiore generis, ſed quia naſcitur in calidis regionibus, eximiam ac peculiarem digerentemque caliditatem nactus eſt. Ex eo ladanum prouenit quod eſt veluti eius gummi. Reperitur & κίσθος atque κύστις: ſed minus recte, vt alphabetica apud Heſych. ſeries oſtendit.

Κιστάμπελος. dicitur ἡ ἐλξίνη, digerendi facultatem habens, vt ſcripſit Galen. & Dioſcor.

Κιστάνθεμος. dicta eſt ſimiliter à quibuſdam ἡ ἐλξίνη, vt habetur apud Dioſcor. ab aliis vero cyclaminus altera, vt idem author eſt.

Κίσταρος. dicitur à quibuſdam ὁ κίσθος, vt habetur apud Dioſcoridem: vel ὁ κιστὸς ab Hippocrate, vt ſcribit Erotianus.

Κίσπρις. pumex. videtur dubitare Galenus in quo genere pumicem reponere oporteat, an inter metallica, an inter lapides. Lapidem eſſe omnibus fere placet, eumque reperiri in locis qui olim arſerunt, aut nunc etiam ardent, atque propter vſtionem abſumpto omni humore leuem atque fiſtuloſum euaſiſſe: neque enim à ſpongia multum diſtat, ideoque, vt Vitruuius author eſt, à quibuſdam etiam ſpongia dictus eſt. Græci κισπρίδα ob fiſtuloſas concauitates vocarunt, nomine ſumpto a verme frumenta erodente, qui Græce κὶς nominatur. Vt enim is frumenta perforat, ita natura pumicem. Theophraſtus vero etiam alcyonium, quod ex maris ſpuma concreuit, κισπρίδα appellat. Sunt autem varii pumices, nigri, cinerei, candidi, molles, duri: ſed omnes rari & leues ob fiſtulas quæ aerem in ſe continent, eaque de cauſa omnes innatant aquæ. Probatur, inquit Dioſcorides, pumex qui leuiſſimus, fiſtuloſus, ſciſſilis eſt, nec in attritu arenoſus. In medicinæ vſu crẽmari ſolet, rationemq; idem oſtendit. Adſtringit, deterget, calfacit, reprimit, cruſtas inducit & depilat. Verum acrimoniam eam quam vſtione acquiſiuit, rurſum lotione deponit.

Κίσσινον

Definitionum medicarum libri XXIIII - page 236 sur 554

Κίσηρον. nomẽ emplaſtri, cuius deſcriptio habetur apud Paulum lib. 7. cap. 17.

Κισσίον. ſic dicitur à quibuſdam ἡ ἀσκληπιὰς, vt habetur apud Dioſcor.

Κισσὸς. hedera. frutex eſt genere triplex: candidus, fructu candido: niger, nigro, aut croci æmulo: ἐνὴξ, nullo fructu, ſed albis viticulis, foliis paruis, anguloſis & concinnioribus. Conſtat hedera contrariis facultatibus, refrigerans adſtringenſque, item calfaciens & acris, maximeque eius lacryma quæ inter ψιλωθρα numeratur.

Κισσόφυλλον. ſic dicta eſt à quibuſdam ἡ ἀσκληπιὰς, vt habetur apud Dioſc. non dubium quin à foliorum hederæ ſimilitudine. A qua etiam idem alteram cyclaminon ciſſophyllon cognominari ſcribit.

Κίσσος. vide ſupra κίσθος.

Κίτειον. nomen eſt malagmatis, cuius deſcriptio habetur apud Paulum lib. 7. cap. 18.

Κίτειον. malum Medicum, hoc eſt fructus mali Medicæ. Sic enim, inquit Galenus, malum Medicum appellatur ab ijs qui id agunt, vt quæ loquuntur nemo intelligat. ex quo apparet temporibus Galeni nouum nomen fuiſſe. Conſtat autem is fructus tribus partibus: acida quæ in medio ipſius ſita eſt, carne quæ medium ipſum ambit, & cortice exteriore ſuaueolenti & aromatico. Eius ſemen reſiccat & refrigerat tertio ordine: cortex deſiccat quidem ſecundo exceſſu, habetque non parum acrimoniæ, non tamen frigidus eſt, ſed aut tẽperatus aut paulo infra. Caro eius craſſi ſucci eſt & pituitoſa frigidaque. Nucleus qui in ſemine inuenitur amarus eſt, & digerendi ſiccandique facultatem obtinet, ſecundo fere ordine à temperatis recedens.

Κίτια. ſymptoma eſt deprauatæ vitioſæque appetentiæ, cum ſtomachus vitioſos & à natura alienos cibos concupiſcit. Cauſa eſt vitioſum quoddam recrementum, ventriculi tunicis impactum, ſed cuius vitium facile explicari non poſſit. Pro diuerſis autem eius qualitatibus varia appetuntur, ſed imprimis acida, acerba, atque etiam acria, & aliquando terra, teſtæ, carbones, panni veteres, putria coria & alia eiuſmodi à natura abhorrentia. Maxime autem hoc malo mulieres grauidæ infeſtantur ad extremum vſque ſecundum tertiumue menſem. Quarto namque eo fere liberantur, partim vitioſo humore per vomitum vacuato, partim concocto atque etiam abſumpto crebris vomitionibus, faſtidio & ciborum quibus vitium ali debuiſſet abſtinentia, quodque auctior eo tempore fœtus vna cum ſanguine vitioſum pariter humorem attrahat atque conficiat. Verumtamen viros quoque idem affectus aliquando exercet, cum & ij vitioſum deprauatumque eiuſmodi humorem in ventriculo collegerint. Vocatur hoc vitium à Græcis κίτια, vel à picæ varietate (eſt enim auis varia, nec ſibi concolor, ſed quæ alias plumas & pennas candido, alias nigro colore præferat) vel quod forte affectu conſimili picam laborare obſeruatum ſit. Cæterum quamuis κίτια picam auem ſignificet, nõ tamen de affectione iſta loquens picam recte vertere poteris, niſi quadam Græcorum imitatione, ſine tamen idoneo authore, quod nemo vnquam Latine picam pro eo affectu dixerit. Plinius certe nunquam picam, ſed grauidarum malaciam ſæpe dixit. Quidam vero non picam, ſed picationem interpretantur.

Κίτηρις. Attice à Theophraſto dicitur ἡ κίσηρις.

Κιτία. nomen eſt barbarum apud Dioſc. ſignificans genus vnum vilis caſiæ.

Κιχώριον. nomen eſt Ægyptium, vſurpatum tamen à Græcis. Eſt autem id herbæ genus quod Græci σέριν, Latini intubum erraticum vel ambubeiam appellant. Attamen Galenus lib. 8. περὶ κράσεως videtur diſcrimen ponere: cichoria, inquit, & ſeris cibarii generis exiſtunt. Apud nos namque agreſtes ijs coctis crudiſque in cibo vtuntur. Quin & Eraſiſtratus plurimum ea commendat in curatione affectionum ventris. Eſt autem horum olerum facultas ſubfrigida, ſubamara & modice adſtringens, & propter has qualitates præſtantiſſime medentur iecinori ſupra modum calido. Non enim ſolum moderate refrigerant: verum etiam quia adſtringunt viſceri robur addunt. Præterea commiſſuras oſculorum venarum in ſima viſceris parte cum ijs quæ in gibba ſunt extergent. Neque vero frigidas intemperies valde offendunt, veluti ea quæ frigido humore ſcatent citra adſtrictionem aut amaritudinem. His quidem laudibus Galenus cichorium effert. Dioſcorides alio nomine χονδρίλλη appellari tradit.

Κίων. eſt curgulio præter naturam auctus & oblongior tenuiſque æquabiliter factus. Tunc enim κίονι, hoc eſt columnæ, ſimilis euadit. Latini fere omnes columellam interpretãtur. Quod autem æquabiliter auctus ſit, in eo differt ἀπὸ τῆς σταφυλῆς, quæ vua dicitur, per quam curgulio ima tantum parte craſſus rotunduſque eſt. tumor is oritur à diſtillatione in ipſum è capite deſcendente.

κίων. ſic ab anatomicis vocatur interſeptũ narium carnoſum quod ad labrum vſq; deſcendit, vt ait Rufus.

κίων etiam, vt annotat Galenus ὁ τῆς γλώσσης, ſignificat apud Hippocratem beſtiolarum congregationem quæ triticum comedunt, quarum etiam vnaquæque κίων nuncupatur.

Κλαγγώδη. vocabulum eſt vſurpatum ab Hippocrate, in cuius explicatione ſcribit Erotianus Demetrium exiſtimaſſe ſic dici oculos valde mobiles, ſed eum graviter aberrare, quod κλαγγὴ ad oculos nõ pertineat, cum eo nomine certa quedã vocis ſpecies & ὀπφώνησις deſignetur, qualem maxime vomitus ἀσκώδης concitat. Eſſe enim vocem quæ à graui tono inchoata in acutum deſinit, vt in cantu plærumque fit. Bacchium autem interpre-

Definitionum medicarum libri XXIIII - page 237 sur 554

©BIUM

ratum esse κλαγγώδη φωνὴν, τὴν συνεχῆ καὶ ἀδιάλειπτον, hoc est continuam & indesinentem: Apollonium autem intercisam, inæqualem & obscuram, eique maxime similem quam temulenti edunt.

Κλαυθμὸς εἶδος. nomen collyrij, cuius descriptio habetur apud Paulum lib. 7. cap. 16.

Κλαυθμυρίζειν. κλαῦσαι μετ' ἐντάσεως σφοδρᾶς, hoc est flere magna spiritus contentione, apud Hippocr. vt annotauit Galen. comment. in progn. Inde κλαυθμώδεις ἀναπνοαὶ dicuntur etiam ab Hippocrat. ijs similes quæ cum fletu fiunt, quasi suspirioſæ. quamquam Erotianus συνεχεῖς interpretatur, sumpta, vt ait, à flentibus pueris metaphora.

Κλειδίον ἀφροδισιακὸν. vel, vt habetur apud Paulũ, ἀφροδισιαστικὸν, est pastillus conueniens hæmoptoicis, cœliacis, dysentericis & quibus stomachus fluxione tentatur. Magnopere enim adstringit.

κλειδίον etiam epithematis nomen est eiusdem omnino cum superiori pastillo facultatis. Id geminum describitur ab Aetio libr. 9. vnum Cyrilli, alterum Mnaseæ nomine. Vtrumque autem dysenteriæ adhibet.

Κλεῖς. est os tortuosum & inæquale, omoplatã cum sterno alligans. id geminum est, dextrum & sinistrum. Vtrumque à sterno vsque ad apophysim κεφαλοειδῆ in exteriora curuatur: ab ea, contra. Est enim recuruum & figuram Ϛ Romanæ literæ imitatur. Fistulosum quoque est & crassitie inæquali præditum, parte quidem superiore qua sterno inarticulatur, crassius & rotundius, postea vero longe gracilius, adhuc tamẽ rotundum: procedens vero quo propius lato scapularum ossi fit, eo plenius latiusque. Sic à Græcis dictum est ἀπὸ τοῦ καταπλείεσθαι ὑπ' αὐτῆς τὸν τε αὐχένα & τὸν ὦμον, hoc est, quod ceruicẽ & humerum concludat: ex quo etiam Latine quidam clauem & clauiculam dixerunt. Siquidem clauis modo omoplatam cum sterno, & per illam brachium firmat atque connectit. Sunt qui iugulum à Latinis dici putent etymologia nixi, quod ea vox à iungendo profecta videatur. Certe Corn. Celsus iugulum liquido appellauit lib. 8. capite de iugulifracti curatione. Iungitur autem summo quidem sterno per diarthrosim, omoplatæ vero per synarthrosim. Dicitur ab Hippocrate Ionica dialecto κληὶς, ab Aristotele autem σφαγὴ de histor. animal. lib. 1. cap. 14.

Κλειτοειδὲς. dicitur pudendi muliebris superficies. Rufus Ephesius tradit in medio pudendi muliebris esse carunculam quandam quæ νύμφη & μόρπιον & ἰσοδερμὶς & κλειτοειδὲς appelletur. vnde κλειτοειδάζειν dici τὸ ἀκολάστως τοῦτο τὸ σῶμα ἅπτεσθαι, hoc est lasciuius hanc caruncularn contrectare. Reperitur & κλειτοειδὲς.

Κλεόνικον. idem quod κυνοπόδιον, de quo vide suo loco.

Κλέπτειν. σφαλλόμενον. fallit, decipit, apud Hipp. vt lib. 5. τῶν ὀπὴ μὲν ἔκλεψεν δὲ μὴ τὴν γνώμην αἱ ῥαφαὶ, τὸ βέλτιον ἐν ἑαυτοῖς τὸ σῖνος ἔχουσαι. hoc est, fefellerant autem animum meum futuræ, teli in se vestigium habentes.

Κλέωνος κολλύριον. Cleonis collyrium, ex genere τῶν ἁπαλῶν & ἀδήκτων. hoc est mollium, & eorum quæ sine morsu sunt. describitur à Celso, ab Aetio & à Paulo eadem omnino materia, sed mensura inæquali.

Κλήθρη. arbor est, quam Gaza apud Theophrastum alnum vertit. Est autem arbor sterilis, caudice recto, ligno medullaque molli, adeo vt graciliores virgæ concauentur, folio pyri sed ampliore neruosioreque, cortice scabro rufoque intus, radice summa, nec maiore quam laurus. Nascitur in aquosis. Nec tamen omnẽ alnum sterilem esse Theophrastus prodidit, quãdam fructiferam esse scribens, Aristotelem in eo sequutus, qui inter naturæ miracula retulit alnos in sola Creta non esse steriles. Ea semen autumno reddit. Materies alni ad naualia commendatur, & ædificiorum fundamenta palationibus fulcienda, in quibus permanet immortalis ad æternitatem.

Κλήδρων. in gula locus sub tonsillis, apud Hippocratem, vt scribit Galenus ἐν ταῖς γλωσσαις.

Κλῆμα. dicitur ἡ πιτύουσα à quibusdam, sicut habetur apud Dioscoridem.

Κληματὶς. herba est duorum generum. vna, quã δαφνοειδῆ & μυρσινοειδῆ & πολυγονοειδῆ cognominant, sarmentis prælongis & in terram sparsis iunceæ crassitudinis, foliis lauri figura & colore, multo minoribus, obuia quæque viticulis suis vincien's, atque ideo Latinis vincaperuinca appellata. Ea semper viret & pinguibus locis nascitur, sed in Ægypto præsertim, vnde clematis Ægyptia à Plinio cognominatur. κληματὶς altera ramos habet rubentes & viticosos, quibus proximis adhæret, folium vehementer acre & exulcerans, & omnia fere similaci similia: ab officinis dicitur volubilis maior. hæ quidem duæ sunt præcipuæ τῆς κληματίδος species, quo nomine plures etiam aliæ stirpes designantur, communes videlicet quæ suis viticulis per terram serpunt, & cum possunt clauiculis propinquas stirpes scandunt. Est enim κλῆμα, vnde nomen habent, palmes, pampinus, sarmentum siue flagellum quo proxima quæque stirpes eiusmodi apprehendunt. Numeratur enim & κληματὶς tertia Plinio, qui etiam tradit vnam clematidem aliis echitem, aliis laginen, aliis tenuem scammoniam, quod pedales & folioſos non dissimiles scammoniæ ramos, minora nigrioraque folia habet, cognominari.

Κληματίτης. dicta est tertia species aristolochiæ, quasi sarmentaria, quod eius radix longissima sit veluti vitium nouellarum. huius fructus putatur esse, qui vulgo Gallorum coccus Orientis appellatur, piscibus stupefaciendis efficax.

Κληπὶς. sic dicitur in muliebri sinu suborta veluti ca-

uti caruncula. vocatur etiam aliis nominibus νύμφη, μύρτον, & κέρκωσις si magis creuerit. Reperitur & κλειτοείς.

Κλιβανίτης ἄρτος. panis in clibano coctus. Est autem κλίβανος siue χρίβανος instrumentum ex ferro aut opere figlino, aut alia materia confectum, sub quo non solum panis, sed aliud quiduis coqui potest. Campanam Galli vocant, quod ad eam figuram proxime accedat. Differt à furno, tum quia mobile sit, tũ quia minus, aliaque insuper materia constet. Qui sub eo coquuntur panes, magis probãtur Galen. lib. 1. de aliment. quam qui in furno, qui ab omnibus ἐπίτηται vocantur. Quare quod Gal. scribit libr. 8. meth. med. καὶ μὲν δὴ καὶ οἱ χριβανῖται τῶν ἄρτων πάχαθὸν ἔδεσμα, hoc est, quinetiam qui in clibano cocti sunt panes, boni cibi sunt: de ijs panibus qui sub clibano cocti sunt intelligi debet, non autem de ijs qui coquuntur in furno, vt Linacer conuertit.

Κλινοειδεῖς. dicuntur tres apophyses quas os σφηνοειδὲς intra cranium emittit. Sic vocatæ sunt quod lectum repræsentent. Earum vna postica est, quæ superiorem, duæ autem anticæ ad neruorum opticorum exortum, quę inferiorem lecti partem referunt.

Κλινοπόδιον. frutex est foliis serpyllo similis, surculosus, pedis altitudine, floribus per interualla marrubii modo speciem pedum lecti præbentibus, vnde & nomen habuit. Nascitur in petrosis, proxime videtur accedere ad eam herbã quam officinæ vocant montanum pulegium. vim habet calefaciendi, sed nõ tantam vt adurat, est & tenuis essentiæ. Tertio fere ordine tum excalfacit tum reficcat.

Κλισίη. ἡ κλίνη, apud Hippocrat.

Κλισμὸς. κλίνη. hoc est lectus, apud Hippocr. lib. 2. de morbis mulierum.

Κλονώδης σφυγμὸς. vibratus pulsus. Est pulsus inæqualis in vna pulsatione & diuersis partibus arteriæ, in quo maior diastole est, & arteriæ quædam partes sursum, aliæ deorsum eodem tempore feruntur, instar iaculorum valida manu emissorum. Nec tamen in eo arteria vel retrahi vel conuelli videtur. Hic quanquam cum conuulsiuo pulsu conueniat in eo quod vnum locum arteria non tenet, sed sursum agitetur atque deorsum naturali sede deserta, id tamen in vibrato quam in cõuulsiuo manifestius multo apparet, magnaque frequenter in vibrato diastole est, parua semper in conuulsiuo. Hic pulsus perpetuo durus est, & propter duritiem vehemens. Fit autem cum valida est facultas, instrumentum durum & vrgens vsus, quorum vnum si absit, vibratus fieri non potest, sicut Gal. libr. 2. de causis pulsuum demonstrauit.

Κλύσπις. species est ἢ ἐλξίνης apud Nicandrum in Theriacis. Apud Dioscor. est κολάδιον.

Κλύδων. fluctuatio cum sonitu. symptoma est faculcatis retentricis complectentisque alimentum. Causa eius est quod ventriculus cibos vel prorsus non complectatur vel debiliter, nihilque in eo continetur quod verti in flatum possit, vel cum vehementer perfrigeratus est. nam si quid in eo hæsit quod possit in flatum conuerti, flatus non κλύδωνας excitabit, nisi sit admodum refrigeratus. In flatulenta enim materia flatus fiunt à debili calore: à nullo autem calore nullus flatus est. Itaque rationabiliter ventris imbecilli symptoma creditur. Interim enim cum minimum ciborum assumpsimus, non fiunt eiusmodi fluctuationes, complectẽte prorsus eos ventre ac vndique constringente. interim plenus cibo venter est, sonitus tamẽ fluctuantis in eo humoris veluti ex vacuo exaudiuntur. Cum enim pro sua natura se habet, ac constrictoria vi rite vtitur, quamlibet exiguum sit quod in se continet, totum id vndiq; complexus, nullum vacuum relinquit locum. Cum imbecillus est, quacumque parte complecti exacte assumpta non valet, ibi laxum quoddam spatium efficiens permittit ea quæ in se continet humida, pro figurarum varietate ex alio loco in alium transire ac fluctuationum sonitus edere. Itaque qui hoc symptomate laborant, non possunt concoquere sufficienter, & eo diutius in eorum vẽtre grauitas manet quo tardius concoquunt.

Κλύμενον. herba est caule fabaceo, quadrato, foliis plantaginis, folliculis supra caulem in sese inflexis vt in polyporum cirris. Sunt qui saponalem vocant.

Κλύσμα, ἢ κλυσμὸς, ἢ

Κλυστὴρ. Est medicamenti genus quod liquidum intra partem aliquam corporis inijcitur. Sic dicitur ab eluendo. sed priuatim κλυστὴρ etiam instrumentum ipsum significat quo medicamentum inijcitur. Id Galeno, vt multis apud eũ locis videre licet, fuit vesica, cui cornea vel alterius materiæ fistula recta, & fracta ad finem annexa erat. Clysteris vsus præcipue inseruit intestinis, ijsque crassioribus: neque enim ad tenuia fere pertingit. Conuenit tamen & vtero & auribus & fistulosis sinuosisque vlceribus. Sed qui vtero adhibetur, peculiari nomine μητρέγχυτης dicitur. Est autem multiplex clysteris facultas. Intẽperiem emendat contraria qualitate, detergit vlcera, siccat, conglutinat, mollit aluum, vim excretoriam sopitam irritat, vacuat omnis generis humores intestinis contentos, soluit flatus, sedat dolores, adstringit aluum, pro varia medicamentorum ex quibus constat facultate.

Κνέωρον. Latinis dicitur casia, vt ait Hyginus. frutex est coronarius, cuius duo genera, nigrum & candidum: hoc ramis permultis crassis, surculosisque ac lentis statim pene à terra fruticat, humilibus alioqui sed odoratis, folio tenui, oblongo, & quadamtenus oleagineo: nigrum procerius est, folio tamarici carnoso & inodoro, radix vtrique alte descendens. germinãt post æquinoctium Autumni & diu florent. κνέωρον Galen. lib. 9.

Definitionum medicarum libri XXIIII - page 239 sur 554

©BIUM

τῶν χῆ τόπους, chamelæam vocari ſcribit, Dioſcor. vero thymelæam, quanquam ipſe ſcribat folia τῆς θυμελαίας priuatim κνέωρον appellari.

Κνήκιον. ſic dici à quibuſdam τὸ σάρκυλλον, Dioſcorides author eſt.

Κνῆκος. vide κνίκος. ſunt enim qui per η malint ſcribere.

Κνήματα. ξύσματα. hoc eſt raſuræ, apud Hippocr. & κνῆσαι: τὸ ξύσαι, radere.

Κνήμη. crus, tibia. Ambiguæ eſt ſignificationis. Interdum totam eam partem ſignificat quæ inter aſtragalum genuque poſita eſt, oſſibus geminis cōſtātem, quam crus Latini dicunt. Interdum vero id os peculiariter deſignat quod eſt eorum maximum, Latini tibiam vocant: nam quod minus eſt, περόνη, id eſt ſura, appellatur. Sic πῆχυς modo vtrumque os cubiti, aliquādo eorum longiſſimum ſignificat, vt annotat Gal. comment. 4. εἰς τὸ ὠφελὲ ἄρθρων. Certum tamen eſt πλὼ κνήμῃ partem eſſe τῆ σκέλους, quod Galenus diuidit in tres partes, μηρὸν, κνήμην καὶ πόδα. Eſt autem os tibiæ craſſiſſimum & interiori in parte ſitum, eique ſoli femur per diarthroſim articulatur. Nam περόνη tenuior multo eſt & exterius ſita, nec tam alte aſſurgit, vt genu poſſit contingere. Inter ſe autem hęc duo oſſa mēbranoſo ligamēto ſurſum deorſumque colligantur, in medio multum ab inuicē diſcedunt, vt ſe habet etiam in cubito & radio. Qua parte vero tibia cum femore copulatur, magnam habet epiphyſim, & in ea cauitates duas, in quas duo femoris condyli inſeruntur. Inter eas autem corpus quoddam νευροχονδρῶδες eminet, ipſas etiam cauitates adaugens, & inter duos illos femoris condylos attollitur. Habet aūt & tibia inferiore in parte epiphyſim interna in parte prominentē & gibbam, ſicut & aliam περόνη externa in parte, quæ quidem duæ apophyſes σφυρά, id eſt malleoli, proprie appellātur. Eſt autem tum tibiæ tum perones figura propè triangularis. Ac tibiæ quidem anterior angulus, quia multum acutus eſt, à quibuſdam ἀκανθα: quia vero veluti frons eſt τῆ κνήμης, ἀντικνήμιον nominatur.

Κνησέρα. apud Hippocratem ſignificat pannum rarum quo aliquid percolatur, vt annotauit Erotianus.

Κνησμὸς. pruritus, prurigo. Eſt excrementi acris ſub cute ſenſus ſine aſperitate & exulceratione. Senſus quidem eſt, non etiam motus, ſicut & in plærisque aliis affectionibus contingit, vt in vlceroſa laſſitudine & inæqualitate quæ febres aliquas antecedit. Humor enim immotus in cute vel ſubdita illi parte impactus, vt in pſora lepraque, ſenſum talem doloris inuehit quem pruritum appellamus. Sed in pſora lepraque valde craſſum & nonnunquam lentum id genus excrementi eſt, adeo vt qui ijs malis laborat, nihil prorſus iuuetur, etiamſi ſeſe totum ſcalpendo excoriauerit. in pruritu vero paucius tenuiuſque eſt, nec tam tenue tamen quam in vlceroſa laſſitudine. Acre autem ſitid excremētum neceſſe eſt, in quo genere nitroſum, ſalſum amarumque continetur. Quod ſi vratur & melancholicus euadat, ex pruritu pſoram, & ex hac lepram excitabit. Sic enim gradibus quibuſdam tria hæc vitia gignuntur. ſed in pſora lepraque vel aſperitas cutis eſt, vel exulceratio, atque ex ea vel furfures, vel ſquamæ etiam decidunt: in pruritu vero cutis læuitas eſt. Exercet autē eos potiſſimum qui ſordidi ſunt nec lauantur, eos item qui cruditate laborant, & vitioſis cibis aluntur, multoque magis ſcabioſos & leproſos. Eſt enim pruritus vnum ex præcipuis eorum ſymptomatis, ſed multo in lepra quam in pſora vehementius, adeo vt leproſi impatientia ſcabendi cutem ſibi plærumque dilacerent, & vlcera, puſtulas atque etiam phlegmonas aliquando accerſant. Significat & κνησμὸς, interprete Galeno, frictionem motumque per vngues effectum: quod in prurientibus particulis animalia naturaliter faciunt. comment. 5. in lib. 6. Hippocratis de morbis vulgaribus.

Κνῆσρον, τὸ κνέωρον. apud Hippoc. quod & θυμελαία à quibuſdam dicitur, vt habetur apud Dioſc. Vſurpat & Hippocrates κνῆσρον αἰπὺ & προκνήστεως. Sic autem dicitur cultellus quidam quo caſeus deraditur.

Κνίδειος κόκκος. cnidium granum. Eſt ſemen τῆς θυμελαίας myrti ſimile, paruum, rotundum, initio vireſcens, poſtea rubens, foris durum nigrumque, intus candidum. Theophraſtus ait maius pipere haberi, quod eſt longe validius. Detrahit per aluum bilem, pituitam & aquas, maxime ſi viginti granorum nuclei ſumantur. Verum fauces adurunt: quare cum farina aut polenta, aut in acino vuæ incluſi, aut melle cocto obducti dantur deuorandi. Tradit Dioſcorides id à quibuſdā ἀπόλινον, ab aliis λίνον appellari. Reperitur & κνίδιος ſine diphthongo.

Κνιδέλαιον. oleum ex cocco cnidio præparatum, cui vis ineſt purgandi ſi bibatur. Author Dioſcor. lib. 1.

Κνίδη. dicta eſt à quibuſdam ἡ ἀκαλήφη. vt habetur apud Dioſcoridem. ἀπὸ τῆ κνίζειν, quod vrticæ proprium ſit cum dolore pungere. Vide & Α κνησις.

Κνιδώσεις. dicuntur ab Hippocr. punctur̄ quædam & pruritus, quales ab vrtica, quam κνίδην vocant, excitantur.

Κνίκιον. dicitur à quibuſdam τὸ πεύφυλλον, vt habetur apud Galenum.

Κνίκος. cnicus. herba eſt folio procero, ſcabro, diuiſo, aculeato, cubitalibus cauliculis, quibus in ſummis capitula oliuæ magnitudine. flos croci, ſemen album, alioqui rufum, longum, anguloſum. Differentia prima ſylueſtris & ſatiuæ. Sylueſtrium duæ ſpecies, vna mitior eſt, ſimili caule, tantum rigido, quo pro colu antiqui vtebātur, exilis, quam quidam atractylida vocant, vt habetur apud Dioſcoridem & Galenum: ſemen eius candidum,

©BIUM

candidum, grande, amarum: nunc carduus benedictus & syluestris carthamus dicitur. Altera hirsutior, torosiore caule, & qui pene humi serpat, minuto semine. Satiua vero durior spinosiorque est, & carthamus aut crocus hortensis siue Sarracenus vocatur. Omnes diuulsis ramulis cruentum fundunt liquorem. Ex cnico vnum semen ad purgationes vsurpatur. Excalfacit tertio ordine, si quis foris eo vti volet. Sunt qui κνῆκον malint scribere. nam & in flore croceum colorem, & in semine candidum, κνηκὸν Græci appellant, vt scribit Hesychius.

Κνησμὸς κνησμὸς. hoc est pruritus, apud Hippocr. quidam autem τὴν ξηροφθαλμίαν eo nomine intellexerunt. vt scripsit Galenus ἐν ταῖς γλώσσαις.

Κυδμα. nomen creditur fictitium ad significandum certum quendã sonum aut strepitum. Vsurpatur & in ijs qui leuiter suspirant, & in ijs similiter qui prurigine vexantur. Vsus est ea voce Hippocrates.

Κόγχη. vocatur ab anatomicis cauitas auriculæ ἡ ἐντὸς τῆς ἀνθέλικος. Ea namque anthelice clauditur, estque anthelix veluti ora τῆς κόγχης. Nomen à conchæ similitudine inditum est.

Κόγχιον. etiam quidam vocant genu patellam, ὀπτεωνίδα ἢ ὀπτεονοπίδα & μύλιον proprie dictam. quam tamen alii masculino genere κόγχον appellant.

Κόγχη. mensura est liquidorum, apud Atticos, μύστρα duo continens, siue sex drach. ponderales.

Significat & κόγχη, concham, testaceum animal.

Κόγχιον etiam vsurpat Hippocr. pro figlino vase, vt annotauit Galen.

Κογχίον. conchula. est concauitas illa quæ spectatur in auriculæ cartilagine, vt scripsit author introductorii siue medici. Dicitur & κόγχη. de qua ante.

Κόγχον. vocat Hippocrat. τὸν χάσμιον, hoc est hiatulam. Dicitur etiam κόγχος τὸ κρανίον Lycophroni, hoc versu: Τυπεὶς σκεπάρνῳ κόγχον ὀπισθότῳ μέσον.

Κοίλη φλέψ. caua vena. vide φλέψ.

Κοιλία. venter. Aristoteli dicitur illa corporis cauitas in quam cibus deuoratur & prima concoctio peragitur. Latius tamẽ patet hoc nomen, nec receptaculum modo ciborum significat, sed omnem etiam cauitatẽ in profundo positam, vt cerebri, cordis, iecinoris & reliquarũ partium. Id quod testatur Philotheus comm. in aphor. 15. sect. 1. scribens: κοιλίας λέγει τὸν στόμαχον καὶ πᾶσαν κοιλότητα ἐν βάθει κειμένην, οἷς ἐγκέφαλος, καρδίας, ἥπατος καὶ τῶν ἄλλων. hoc est, dicit eam quę cibos capit, & omnem cauitatem in profundo positam, vt cerebri, cordis, hepatis atque aliorum. Sed cum de ventre inferiore tãtum dicitur, articulo iungitur præpositiuo, vt annotant Gal. & Philotheus aphor. 20. sect. 6. Id quod obseruare debent qui vocis ὁμωνυμίαν reformidant: vt quum de omni cauitate loquimur, κοιλίαν: cum de ventre inferiore, τὴν κοιλίαν ἢ κάτω κοιλίαν cum adiectione dicamus, ad ventriculi differentiam qui à Græcis ἡ ἄνω κοιλία, & à Latinis aluus superior dici potest. Erotianus annotauit τὴν κοιλίην ab Hippoc. dici πᾶσαν τὴν ὑπὸ τὸ διάφραγμα εὐρυχωρίαν, hoc est, omne quę sub diaphragmate est spatium latius. & interdum thoracis internum spatium & ventrem ipsum & vlcerum cauitatem.

Κοιλιακοὶ. dicuntur quibus excremẽta læuia, hmmentia & semicocta, aluo continenter fluida redduntur aliquãto postquam assumpta fuerint tempore. Symptoma est facultatis ventriculi & intestinorum languẽtis & imbecillæ, vt perfecte coquere & digerere alimentum nequeãt. Inde assidua deiectio sequitur, quę duabus potissimum notis à lientericorum deiectione discernitur. Siquidẽ lientericis alimenta prorsus cruda protinus vt sumpta sunt inferne prodeunt, tanta tamque manifesta cruditate, vt alimenti assumpti genus aperte cognoscatur. Verum in cœliacis iam adepta sunt aliquam coctionẽ, & diutius in ventriculo morantur, neque tam cito per aluum descendunt. Cruda tamen sunt & aliquando fœtida & sæpe animi deliquium inducunt, sed non sunt mordacia. Causa huius mali est assidua cibi corruptio & cibus cacochymus, ad hæc frigiditas, aut vehemens ardor, aut plagæ ventri inflictæ. Ex longis quoque morbis facile hiẽ morbus contrahitur.

Κοιλοιδιᾶν. vide κοῖλον, de quo mox.

Κοῖλον. quamquã eo nomine cauitas omnis designari possit, attamen specialiter κοῖλον vocatur ἡ ἄνω βλεφάρου τὸ ἐπιπολῆς, hoc est superioris palpebræ superficies, sicut ὑπόκοιλον pars inferior quę ei respõdet. Illud tum in aqua intercute, tum in alterius generis malo habitu, tum in diuturnis hęmorrhoidibus, & longis mulierum profluuiis, & sæpe inchoantibus ophthalmiis intumescit. quod vbi accidit, κοιλοιδιᾶν dicuntur qui sic laborant, propterea quod τῶν κοίλων οἴδημα sit, vt scripsit Rufus ἐν τῷ περὶ ἀνθρώπου μορίων. Sunt autem qui τὰ κοῖλα τοῦ ὀφθαλμοῦ interpretati sint, cauitates quæ sub oculis vtraq; nasi parte cernuntur, quæ tamen καυθοὶ melius dicerentur.

Κοίλωμα. est vlcus in cornea oculi tunica rotundum & amplius latiusque bothrio, sed minus profundum. Nascitur circa irim.

Κοινὴ νόσος. vide πάνδημος.

Κοινότητες. communitates, hoc est, communes & vniuersales quædam notiones ex quibus Methodici omnem remediorum indicationem petendam censebant, neglectis reliquis omnibus indicationibus: tres autem in vniuersum statuebant, adstrictum, fluens & mixtum ex vtroque. Ac in adstricto quidem relaxandi, in fluente vero comprimendi indicationem desumebant, in mixtis vero ab eo quod magis vrgeret. vide in dictione μεθοδικοὶ.

Κόκκαλος. ab Hippocrate libr. περὶ διαίτης ὀξέων significat nucẽ pineam, quæ ab antiquis me-

Definitionum medicarum libri XXIIII - page 241 sur 554

©BIUM

dicis κῶνος, à recentioribus propemodum omnibus σφόδιλος dicta est, vt annotat Galen. comment. 4. in eum librum. Dioscorides tamen, vt scribit Galenus, eo nomine apud Hippocrat. κόκκον κνίδιον, diminutiua forma intellexit.

Κόκκος. granum. acinus. γήγαρτον.

Κόκκος βαφικὴ. granum tinctorium, siue coccum infectorium. frutex est, vt ait Dioscor. furculosus, paruus, cui grana ceu lentes adhærent, quæ leguntur ad vsus reponunturque. Hæc κόκκοι βαφικοὶ dicuntur, attamen fruticem ipsum qui eiusmodi grana fert, Dioscorides videtur κόκκον appellasse. Est autem ilex aquifolia, quæ solo cocco cunctis valde pretioso omnes roboris dotes prouocat. Est enim illi color rubeus, qualis in rosa micat, imperatoriis tantum paludamentis apud antiquos dicatus. Galli scarlatum, Narbonenses vermilonum, officinæ grana tinctorum appellant. Adstringit, amarum est, & sine morsu siccat. Eius species vna est quam σκωλήκιον veteres vocarunt, quod celerrime in vermiculum se mutet, & in Attica fere atq; Asia olim nascebatur.

κόκκος etiam, vt inquit Dioscorides, à veteribus granum dictum est quod nascebatur in Cilicia à quercubus, cochlearum siue limacum exilium similitudine, tingendi quoque vim sed minus insignem habens.

Κόκκος κνίδειος. Granum Gnidium. Sic dicitur semen thymelææ. id myrti in modum rotundum est, & inter initia viret, ac tandem rubescit. inuolucrum eius durum, foris nigrũ, intus album. Granum Gnidium vim habet acrem & adurentem. purgat etiam bilem & aquas. Ex eo τὸ κνιδέλαιον paratur, apud Dioscoridem lib. 1.

κόκκος κνίδειος, vt inquit Dioscor. dicitur à quibusdam chamæleo niger. hallucinantur tamen, inquit, qui coccon Gnidium fructum esse chamelææ existimant, decepti quadam foliorum similitudine.

Κοκκυμηλέα. prunus. arbor nota. Eius fructus ventrem subducit, recens quidem plus, aridus minus. Plurimę sunt eius species, & valde inter se differentes.

Κόκκυξ. est os in imo sacri ossis põsitum, tribus propriis partibus constans. Sunt autem partes illæ ossicula, etiamsi Galenus ita non audeat appellare, propterea quod pueris adhuc sunt cartilagines, quę quamuis annorum spatiis osseæ euadant, in ambitu tamen & commissuris & fine adhuc cartilaginosæ permanent, vt & epiphyses omnes solent. Vniuntur autem inter se symphysi, quamquam coccygis tertium os (quod proprio nomine & ἀσύνδυλον & ὄρρὸς & οὐροπύγιον appellatur) vt ossis sacri primum persæpe synarthrosi iungatur, & in ijs foramina intus ampliora, foris angustiora, vt in osse sacro, nisi quod ad coccygis ossis secundi cum tertio commissuram, pro foraminibus sutura tantum est. E coccyge tria neruorum paria prodeunt per eius foramina, non lateralia, sed antica & postica. Quorum prima coniugatio ex ea oritur parte, qua coccyx sacrum os attingit: secunda, vbi prima huius ossis pars cum secunda committitur: tertia, medio inter secundam & tertiam spatio.

Κόκκον. significat apud Hippocr. simpliciter τὸν κόκκον vulgo dictum, non Cnidium, quem tamẽ licet sine addito κόκκον nominare, vt scribit Galen. ὡς πᾶς γλώσσης.

Κολάσαι. apud Hippocratem lib. περὶ διαίτης ἐξίων significat καθελεῖν καὶ ταπεινῶσαι, hoc est imminuere, mitigare, castigare, retundere, vt annotat Galenus comment. 3. in eundem librum.

Κόλλα. gluten seu glutinum. alii ξυλοκόλλαν, alii ταυροκόλλαν appellant. Id dicitur quo sicca corpora secum vniuntur. Præstantissimum fit ex auribus taurorum & genitalibus. Fit & ex quibusuis pellibus inueteratis & decoctis. Rhodiacum cæteris prætulit Dioscorides: id candidum erat & translucens. Auro glutinum est santerna, ferro argilla, æris massis Cadmia, laminis alumen, stannum æramentis, stanno argẽtum, marmori & plumbo resina, plumbum nigrum albo, album sibi ipsi, vitro mastiche. Habetur & gluten librarium ex simila & polline, emplastica, vt ait Galenus, & concoquendi vi præditum quibuscumque ipsum partibus illinas.

Κολλάριον. sunt qui ita dictam putent ἀπὸ ἀναγαλλίδα flore puniceo micantem, propter siccandorum vulnerum & glutinandorum facultatem, atque ita contendant legendum esse apud Paulum in ea compositione quam podagræ dicauit διὰ ροδακλίου cognomine lib. 7. cap. 11. ideoque censent διὰ κολλαείου appellandam esse.

Κολλητικὸν φάρμακον. glutinatorium medicamentum. Est quod coniungit & vnit diuisas partes vt in pristinam vnitatem reducantur. Quidam ἔναιμον & τραυματικὸν etiam appellant, quod cruentis & vulneribus adhibeatur. Verum non in cruentis modo protinus glutinandis eorum vsus est vbi sanguinem ex plaga adhuc profluentem spongia deterserimus, deinde futuris aut fibulis coarctauerimus, sed etiam in sinibus veteribus cum ab omni inflammatione eos vindicauerimus, purosque medicamentis reddiderimus. Cæterum quod glutinandi facultatem habet, plus siccet quidem oportet quã quod carnem producit, nec tamen detergeat, nec expurget, sed contra prorsus substantiam omnem in idem cogat, cuiusmodi facultatem habent medicamenta ea quæ austera & adstringentia vocantur: hæc namq; in idem cogendi ac stipandi, non detergendi neque purgandi facultatem habent. Eorum namque finis est, prohibere ne vlla inter coituras partes subnascatur humiditas. Est autem glutinantium materia diuersa pro corporum varietate quæ glutinari debent. Quæ ex argenti spuma, oleo & aceto præ-

©BIUM

to præparantur, imbecillam mollemque carnem glutinant: quæ bitumine, ærugine, ſquama, aloe & myrrha conſtant, robuſtam & duram.

Κόλλικες. οἱ προσίσκοι, id eſt paſtilli, apud Hippocr. ſic & Paulus appellat libr. 1. cap. 27. Scribit autem Erot. ſpeciē eſſe τῶν ἀρτίσκων, in modum placentarum, & aliquos τὰ ἰπεία interpretatos eſſe.

Κολλούριον, eſt medicamentum oblongum, rotundum ex liquoribus, ſuccis, ſeminibus, fructibus & metallicis ad varios vſus compoſitum, compactum cohærenſque, in modum fere eius quod vulgus pharmacopolarum magdaleonem appellat. Sic enim olim reponebantur & aſſeruabantur collyria, cumque vtendi occaſio eſſet, ea vel integra ſicuti condita erant, adhibebantur in vſum, vel ſoluebantur in puluerem, qui aut ſiccus aut humore aliquo dilutus affectæ parti vel oblinebatur, vel linamento exceptus indebatur, vel ſuffitionibus aut alio modo inſeruiebat. Namque τὸ κολλούριον antiquis figuratum fuiſſe & certam habuiſſe formam, ex veterum medicorum lectione cognoſcitur, qui pleraque medicamenta in collyrii formam fingenda præcipiunt. Corn. Celſus libro 5. docens quomodo callum fiſtularum erodere oporteat: Satis (inquit) eſt vel papyrum intortam, vel aliquid ex penicillo in modum collyrii adſtrictum medicamento Megetis illinere. Idemque non aliam fuiſſe eius figuram, quam quæ ante expoſita eſt, paulo ſupra teſtatus fuerat, his verbis: Satis proficiet emplaſtrum, quod recentibus vulneribus imponitur, dum habeat vel ſalem, vel alumen, vel ſquamam æris, vel æruginem, vel ex metallicis aliquid: exque eo collyrium fieri debet altera parte tenuius, altera paulo plenius. idque ea parte qua tenuius eſt antecedente demitti oportet in fiſtulam, donec ſanguis purus ſe oſtendat. quæ in omnibus fiſtularum collyriis perpetua ſunt. Similiter Gal. libr. 3. περὶ κρίσεως τόπων, differēs de narium affectibus, docet ex certis medicamentis contuſis læuigatiſque collyriorum formas effingendas eſſe, quæ congruam ad nares ægroti proportionem habeāt, eaſque in naris affectæ meatum immittendas. Adhæc Oribaſius collect. medic. libr. 10. cap. 23. ex Antyllo collyriis figurā tribuit caudæ muris ſimilem, quatuorque digitorum longitudinem, & præterea ſoliditatem firmitatemque, vt oleo aliquo, non ſecus atq; balani, inungi poſſint. Ac figuram quidem talem iis fuiſſe, ipſa nominis ratio videtur oſtēdere. dictum enim τὸ κολλούριον videri poteſt, quaſi κολοβὴ οὐρά, quia ſit inſtar mutilatæ caudæ. vel quia rotundum ſit. Si quidem κολουρεῖαν πίτταν dictam à Callimacho Suidas σφογγύλλω interpretatur. Ex quo apparet κολλούριον vnico λ & per diphthōgum principio ſcriptum fuiſſe. verum poſtea obtinuit vſus vt duplici λλ ſcriberetur, & apud Latinos inualuit, apud quos ſemper collyrium ſcriptū reperias. ſunt autem ex Græcis qui κολλύριον, ſine diphthongo ſcribant. Sunt etiā qui malint κολλύριον dictum eſſe παρὰ τὸ κωλύειν τὸν ῥοῦν: hoc eſt, quod comprimat fluxionem: alii vero παρὰ τὸ κωλύειν: vtrique credo exiſtimantes, eam modo vnam eſſe collyriorum facultatem, ad ſiſtendas fluxiones. Verum tamen non ad eam rem modo, ſed ad omnes omniū partium affectiones quibus admoueri poſſunt, comparata ſunt à medicis collyria, diuerſarum omnino facultatum: fiſtulis enim induntur alias ad conglutinādum, alias ad detergendum, alias vero ad exterendos earum callos, vt patet ex Aetio libr. 14. cap. de fiſtulis. imponuntur & naribus ad polyporum & ozenarū curationem, itemque auribus vlcere affectis, authore Galeno lib. 3. περὶ κρίσεως τόπων. Adhibētur & vtero tum ad ciendas purgationes, & ad fœtum atque ſecundas expellendas, tum ad ſiſtendum etiam immodicas ſanguinis excretiones, alioſque vteri affectus medendos. Induntur & collyria in anum, quę etiam glandes appellat Aetius in cura dyſenteriæ, quæ Scribonius Largus ad teneſmum effingit ad inſtar nuclei pinei, ex medicamentis adſtringētibus vino auſtero vnitis. Item Columel. lib. 6. cap. 6. ex ſalis ſextante cum cepis decem contrito & admiſto melle decocto collyria componit, quæ bouis cruditate laborantis aluo immittātur. Vtitur etiam collyriis Aetius lib. 8. ad ſuffitiones, docēs ex certis medicamentis collyria effingenda, quæ ad tuſſim & orthopnœam per infundibulū ſuffiri debēt. Verum collyria in oculis præcipuum vſum habent, qui quanto ſunt reliquis corporis partibus præſtantiores, tanto magis medici veteres in eorum collyris elaborarunt, & eorum copia quodāmodo luſerunt. Quorum cum plures reperiantur differentiæ, tres tamen præcipuæ & ſummæ habentur. alia enim κολλύρια ſimpliciter, alia ξηροκολλύρια, alia ὑγροκολλύρια compoſitis nominibus vocantur. Differunt autem ab inuicem ſola materia: ſiquidem quæ collyria ſimpliciter dicuntur, ex omni materia indifferenter conſtant, liquoribus, ſuccis, ſeminibus fructibus, ſtirpium & animalium particulis, aromatibus, metallicis, cuiuſcumque ea ſint facultatis. Atq; vt omnem materiam comprehendunt, ſic nullus morbus eſt qui eorū aliquo iuuari non poſſit. In quibus præparandis iſtud ſcire oportet, quod Celſus in Philonis collyrio, & Oribaſius libr. 10. collect. monent, omnia medicamēta quæ collyrium conſtituunt, ſingula primum per ſe terenda eſſe, metallica quidem longo tempore, ſuccos autē exiguo, deinde mixta iterum, adiecta aqua (præſertim pluuiali, tum quod tenuis ſit omniaque permeet, tū quod modice adſtringat) aut vino aut alio liquore non copioſe affuſo ne metallica ſubſidāt, aromata ſupernatēt, verum paulatim, vt ſordium modo teri poſſint. Quæ omnia poſtquam ſatis læuia euaſerint, gummi adiicien-

Definitionum medicarum libri XXIIII - page 243 sur 554

©BIUM

dum eſt, quod cum alias quaſdam facultates habeat, hoc maxime præſtat, vt vbi collyria facta inaruerunt, glutinata ſint neque fricentur. Deinde vero in formam redacta, vaſis maxime æreis vel vitreis reponenda ſunt. Quum autem vſus poſtularit, ea vel integra, vt aliquando in ſede, vtero & fiſtulis, adponuntur: vel humore aliquo diluuntur & affectæ parti deliñuntur, quæ ex eo πλασὰ à medicis aliquando vocata cõperies. Quæ vero ξηροκολλύρια, hoc eſt arida collyria, dicuntur, metallicis præſertim conſtant, ſeminibus, fructibus aromatis & alia ſicca materia, humore aliquo vel gummi collecta & cohærente. Ea vere parari debent, quod per æſtatem nimia tritura portio eorum puluerulenta quæ puriſſima eſt facile euaporet: per hyemem vero bene miſceri ſimul nequeant, miſtaq; non bene ſecum vniantur & viribus contemperentur. Poſtea autem perinde ac alia reponuntur, ſed maxime in æneo vaſe, quæ ſunt oculorum gratia comparata (ea namque meliora ab ære fiunt) quibus non ſtatim vti expedit, quod vetuſtate præſtantiora reddantur. At ὑγροκολλύρια, hoc eſt humida collyria, componuntur ex liquoribus, ſuccis, oleis, melle, animalium felle & aliis compluribus ſimiliter humidis & varias etiam vires habẽtibus. quibus protinus vti licet, quoniã vetuſtate euaneſcunt. Habent autem & horum collyriorum ſingula permultas differentias, quæ vt materia & viribus diuerſis conſtant, ſic varia ſortita ſunt nomina, μονόμερα, ἄδυκτα, ταλικὰ, λιβυανὰ, πέφρε, ἀποδεγκὰ, διάῤῥοδα, διάσμυρνα, χλωρὰ, λευκὰ, διάκρουα, σίβια, νάρδινα, τραχωματικὰ, ἀμυκτικὰ, ἰσόδεα, ῥοδόπα & alia plæraque, quorum ſingula vt celebratiora ſunt & à veteribus medicis vſurpata, paſſim hoc opere ſuis locis exponuntur.

Κολλύριον. Sic dicta eſt à quibuſdam altera ſpecies Samię terræ, quod commodiſſimè oculorũ collyriis miſceatur, vel ipſa per ſe collyrii vſum præſtet. Eſt autem pinguis, rara, mollis, candida, in pingui dulcis, glutinoſa, leuis. Eam Dioſcorides πρὸ ὀφθαλμῶν prætulit. Exſiccat, modice refrigerat, ſanguinis eruptiones compeſcit. vide σαμία γῆ.

Κολοβώμα. mutilum, ſiue curtum. Id dicitur à Græcis quòd in labiis aut narium alis aut aure deficit. Huius generis ſunt & quas in maiore oculi angulo ῥοιάδας vocant, eo vtique vel impenſius extenuato minoreque facto, vel prorſus abolito.

Κολοκασία, dicta eſt à quibuſdam faba Ægyptia: quamquam ſunt qui non totam plantã, ſed eius modo radices ſic dictas ab Alexandrinis fuiſſe exiſtiment. In Ægypto nobiliſſima eſt, eamque à Nilo metunt, caule cum coctus eſt araneoſo in mandẽdo, thyrſo autem qui inter folia emicat ſpectabili. Sunt qui eam κύαμον vocent. Dicitur & κολοκάσιον.

Κολοκάσιον. idem quod ἡ κολοκασία. ſic autem etiam à quibuſdam dictum fuiſſe τὸ ἄρον, Dioſcorides author eſt.

Κολοκυνθη. cucurbita. Eſt olus hortenſe cum cucumere ſatiuo floribus, folio reptãtibuſque flagellis conueniens. Verum cucurbita ſublimitatis auidior eſt, ſcandẽs parietũ aſpera in tectum vſque, dependente à tenui pediculo enormis ponderis fructu, coloris herbacei, pyri figura turbinato. Frigida & humida eſt, vtrumque ſecundo ordine. Galenus eam non damnat in cibis, quod, vt ait, non ſit mali ſucci, ſi optime prius cocta fuerit. Coquendi autem rationem ipſe explicauit lib. 2. de aliment. facult.

Κολοκύνθη ἀγρία. ἡ κολοκυνθὶς. apud Hippocratem.

Κολοκυνθὶς. cucurbita ſyluestris. frutex eſt cui palmites & folia per humum ſtrata repunt cucumeri ſatiuo ſimilia, diuiſuriſque ſciſſa. fructu in orbem circumacto & in mediocris globi ſpeciem glomerato, fungoſa candidaque intus medulla, ingenti amaritudine. Plena ipſa eſt nec inanis, minor quam ſatiua, primum herbacea, mox pallida. Vim habet purgãdi maximam & valde ſubitam. Viridis ipſius ſuccus intritus iſchiadibus prodeſt.

Κολουπία. arbor eſt magna, fructum ferens in ſiliqua magnitudine lentis. folium habet fœnograeco nõ abſimile. Sunt qui eam à Mauritanis Sene vocari putent.

Κολοφωνία. dicta eſt antiquis reſina pinea, quod Colophone præcipua apportaretur. nam & ex Gallia & ex Tyrrhenia etiã adferebatur. Eadem quoque alio & ſimplici nomine φρυκτὴ dicebatur. Erat autem olim omnium fere reſinarum maxime parabilis & in penuria maſtiches ſubſtituebatur. Præter hanc autem quæ φρυκτὴ dicebatur, aliam inſuper fuiſſe colophoniam, Chiæ maſtichæ perſimilem & molliens aliquid habentem Gal. ſcribit lib. 7. περὶ κράσεως.

Κολοφωνία. à quibuſdam dicitur τὸ σκαριμαῶνιον, vt habetur apud Dioſcoridem.

Κόλπος. ſinus. ſignificat proprie ſpatium quoduis in corpore, ſed particulariter deſignat dextram aut ſiniſtram vteri partem, vt paſſim legitur apud Galenum lib. 14. vſus part. vt cum dicit: Homo geminus eſt dextris & ſiniſtris in toto corpore, & mammis & vteri ſinubus, vno dextro & altero ſiniſtro: hic enim pro vteri dimidio ſumitur. In qua etiam ſignificatione Praxagoras & Philotimus vterum muliebrem, δίκολπον, & animalium τῶν πολυτόκων, πολύκολπον vocarunt. Priuatim vero κόλποι dicũtur cornua vteri, præſertim in animalibus multiparis, quæ in cornibus fœtus ſuos continent, mulieribus nõ item: quoniam non in cornibus, ſed in vteri capacitate fœtum gerunt.

Κολυκέα. arbor eſt rara inuentu, circa Idam fere ſolam proueniens, fruticoſa, ramoſa multis alis concaua, folio vlmi longiore, latifoliæ lauri proximo, ſed ampliuſculo & rotundiore, ſupra viridi, infra cano neruoſoque, & tenuibus neruulis fibriſque prædito, de medio callo in coſtarum ſpeciem adductis materie

©BIUM

terie ſolida, cortice non læui & quaſi vitigineo. Radicibus per ſumma gracilibus & ſolutis, ſed fibraris & valde flauis. Sterilis eſt & flore vidua, ſurculos tamen gemmaſque circa folia pingues, læues, candidos, amentacea facie fundit. Præciſa vel ignibus exuſta, ab imis rediuiua reſurgit. Colycea alia eſt apud Theophraſtum, folio ſacilis, comoſa, ramoſa, in totumq; ampla valuulis leguminũ more non anguſtis, in quibus ſemẽ latum, paruũ, durũ non nimis necabunde pro magnitudinis ratione frutificat. Hãc aliqui Plinio ſtaphylodendrum dici exiſtimant.

Κολυμβάδες. dicuntur oliuæ muria conditę inque ea innatantes. Condiẽdi rationẽ Conſtantinus Cæſar explicat lib. 9. cap. 33. de agricult. Referuntur autem plures à Ruellio lib. 1. cap. 104.

Κολχικὸν. ſic dicitur ἐφήμερον quod venenatum eſt, quoniam apud Colchos plurimum naſcatur. Sunt etiam qui agreſtem ſic bulbum vocant, vt author eſt Dioſcorides.

Κομαγηνὸν. vide κομμαγηνόν.

Κόμαρος. arbutus, vnedo. Species pomi agreſtis & inhonori, vt ait Plinius, vt cui nomen ex argumento ſit vnum tantum edendi. Appellant & Græci μιμαίκυλον, vt ſcribit Galenus. Eſt autem infenſum ſtomacho, & capitis dolorem mouet.

Κόμη. ſic vocatum à quibuſdam τὴν τραγοπώγωνα. hoc eſt, barbulam hirci, ſcribit Dioſcor.

Κομήτης. ſic dicitur à quibuſdam ὁ πθύμαλλος χαεκίας, vt habetur apud Dioſcor.

Κομμαγηνὸν. Comagenum. Vnguenti genus fuit apud antiquos, quod in Comagene Syriæ parte fiebat, à qua etiã ſic dictũ fuit, itemque συριακόν. Sic enim Gal. libr. 2. τῶν κατὰ τόπους, Syriacum Archigenis vnguentum interpretatur, quod Comagenum ex Syria apportaretur. Fiebat autem vt docet Plinius, ex adipe anſerino cum cinnamo in vaſe æreo multa niue obruto, ac rigore gelido macerato: aut, vt idem poſtea ait, ex adipe anſeris cum cinnamo, caſia, pipere albo, herba quę Comagene vocatur, obrutis niue vaſis odore iucundo. Vim habuit calfaciendi, relaxandi & emolliendi. Apud Gal. libr. 3. ſanit. tuendæ, vbi de curatione τῆς στηγώσεως agitur, mẽtio fit vnguenti cuiuſdam comacini cui pares ille vires tribuit. Sed Comageni legendum eſſe exiſtimo, quod facilis lapſus ſit, quodque alibi nuſquam comacinum legatur.

Κόμμι. gummi. Exoticum quidem nomen eſt, à Græcis tamen vſurpatum. Eſt lacryma arborum quarundam congelata in ipſarum truncis. Speciem quidem reſinæ habet, differt tamen, quod gummi ſubſtantia aquea magis eſt, reſinæ vero oleaginoſa, proinde illud aqueis promptius miſcetur, oleaginoſis ægerrime, hæc è contrario: præterea reſina flammam facile concipit, gummi vero in igni crepitat. Sed cum multa ſint eius genera ex diuerſis arboribus prodeũtia, vt ceraſis, pinu, cupreſſo, hedera, pruno, amygdalis, iunipero, cum ſimpliciter κόμμι dicitur, id quod ex acacia ſpina prouenit intelligitur, in vermiculorum ſpeciem contractum, vitri modo pellucidum, purum, quod & gummi Arabicum, & à quibuſdam acanthinum appellatur. Naſcitur enim ex acantha, vt ſcripſit Dioſcorides primamque laudem apud antiquos meruit, quod & Plinius teſtatur ſcribens, Gummi optimum eſſe ex Ægyptia ſpina, vermiculatum, colore glauco, purum ſine cortice, dentibus adhærens: Aetius vero κόμμι σκώληκος τὸ λευκὸν commendauit. Scribonius inter ocularia pharmaca gummi Alexandrinum probauit, & in hæmatitino collyrio gummi Thebaicum laudatur. quæ omnia nihil aliud ſunt quam ipſum gummi Arabicum. Vim habet refrigerandi & denſandi, ocularibus medicamentis & arteriacis commodiſſime miſcetur.

Κομμωτικὴ. comptoria ars, quæ fuco aſcititiam pulchritudinem inducit. Eã medicinæ partem eſſe Galenus negat, ſed lenonum, mangonum & maleficorum hominum eſſe dicit, neque à viro bono & integro medico exercendam, niſi à regibus aut principibus coacto. Nam & ea apud quaſque laudatiſſimas gentes viris præcipue probroſa fuit. A Philippo Macedonum rege Plutarchus tradit quendam capillorum tinctura ſuperbientem ex ordine iudicum motum eſſe, hoc etiam addito apophthegmate: non ſperandam integritatem ab eo in gerendis rebus, qui etiam capillis fucum prætenderet, Ouidius quoque eam compturam execratur his verſibus:

Sint procul à nobis iuuenes, vt fœmina, cõpti.
Fine coli modico forma virilis amat.

Attamen veterum etiam plærique, vt refert Galenus, etiam honeſtiſſimi, huiuſmodi artem ſibi notam eſſe voluerũt. Sed & Archigenes vir doctrina & grauitate inſignis de ea ſcribere non eſt veritus. ſcripſit & Heraclides Tarentinus & Cleopatra etiam tum cum minus luxui & deliciis homines indulgerent. Et poſt eos omneis Crito, quem maiori venia dignum Galenus cenſet, quod in Imperatoriis ædibus medicinam exerceret. Cuius libri quamuis perierint, eorum tamẽ ſumma capita Galen. recenſet lib. 1. τῶν κατὰ τόπους. Nec vero tam tetricus & ſeuerus fuit Galenus, vt omnem prorſus ornatum è medicina ſummoueret. Recepit enim inter medicinæ partes τὴν κοσμητικὴν, hoc eſt exornatoriam, eamque medicinæ partem eſſe perhibet, vt quæ naturalem corporis pulchritudinẽ cuſtodiat atque tueatur, neque quicquam adſcititium inuehat. Additque verum ornatum capillorum & nõ fucatum non ſolum ad pulchritudinem, ſed etiam ad ipſarum partium robur & ſanitatem conferre.

Κομψευόμενος, παρουργευόμενος, apud Hippocr. Atticorum more, qui, τὴν παρουργίαν κομψείαν vocant, & τὸ σφεδλὸν, κομψὸν, vt annotauit Erotianus.

©BIUM

Κονδίτον. conditum. Est vinum cum aromatibus sacco percolatum. Sic enim veteres vina cõdiebant & commendabant. Id quod ex Plinio intelligitur, dicente de Anisо, saccis ipsum addi & cum amaris nucibus vina cõmendare, non diuerso arbitror modo à vino quod Pharmacopolæ Hippocraticum appellant. Aromata autem quibus condiebatur erant; piper, cinnamomum, zingiber, garyophylli, nux muscata, galanga, flos rosmarini, spica, folium Indicum, atque etiam absinthium nonnunquam, ex quo idem vinum absinthatum etiam dictum est, addito plærũque & melle. Eiusmodi conditi compositionem vnam describit Constantinus Cæsar lib. agricult. 8. cap. 30. hunc in modum: Piperis loti, siccati & probe triti scrupulos VIII. mellis Attici sextarium vnum, vini veteris albi sextarios V. aut IIII. Sed plures Aetius libr. 3. ad purgandam tum bilem vtramque, tum pituitam, & extremo etiam libr. 6. quãquam illi non percolent vinum sacco, contenti aromata in vinum indidisse. Erat autem huius vini varius vsus, vt ad robur ventriculi, ad cruditates, ad flatus, ad frigidam humidamque intemperiem, atque ad emolliendam aluum & purgationẽ, vt docet Aetius. Est vero cõditi nomen merè Latinum, sed tamen à Græcorum recentioribus vsurpatum, vt etiam ex Palladę epigrammate notum esse potest quod habetur lib. 1. epigram. Græcorum.

Κονδρίνα. species est oleris frigidi quidem sed amari, & acri in radice succo. Caulem, folia & flores habet cichorio similia: qua ex causa nonnulli syluestris intubi speciem esse dixerunt: verum tenuior tota est, in cuius ramulis gummi mastiches simillimum tuberculo fabæ inueniri solet. Reperitur hæc scriptura apud Plin. & Dioscor. apud Gal. & alios χονδρίλη, rectius, vt alphabetica series apud Hesych. indicat.

Κόνδυλοι. digitorum & brachiorum articuli & iuncturæ. Rufus tamen in partium hominis nomenclatura ait κονδύλους dici medios digitorum articulos, à quibus μεσοκόνδυλοι appellentur qui ante eos sunt, proximi scilicet metacarpio: qui autem post eos habentur, μεσοκόνδυλοι, postremi videlicet.

Κονδύλωμα. est carnis excrescentia callosa in digitis manuum ac pedũ, in sede item ac vteri ore coalescens. sic dicitur quod prominet in modum articuli quem κόνδυλον appellant. Sed hic affectus in sede præcipue oritur, ruga aliqua corporum in ano reduplicatorum insurgente ac præter naturam intumescente. Quum enim sinuosus sit anus, rugas coagmentatas habet: vbi vero amplius intumuerit, tunc fit condyloma. Et aliquando quidem citra inflammationem fit & molle est: quandoque vero cum inflammatione, tumque durum est & dolorificum.

Κονία. tria potissimum significat, calcem, cinerem, lixiuium, sed aliquando additur quod ipsum qua de re intelligi debeat, interpretetur, vt κονία ἀσβέστου, calx viua, κονία ἀσβέστου, lixiuium calcis. similiter κονία σακτὴ καὶ διηθημένη, lixiuium stillatitium & excolatum, ex loto & percolato cinere factum, cuiuscumque generis ille sit, vitis, fici, mali, tithymalorum, lapidum, partiumue animalium. Ex reliquiis enim quorũlibet corporum vstorum ablutis lixiuium fieri potest prædictum diuersis facultatibus, pro eius quod eluitur, natura. Eius enim quod empyreuma, seu igneam naturam habet acerrimam, ipsum quoque acerrimum est, eius quod tale non est, etiam moderatius. Idem vero etiam simpliciter σακτὴ appellatur. Quod si cineri cuicumque calx addatur, id lixiuii genus πεφρυγμένον appellari Paulus Ægineta author est libr. 7. Sunt & alia lixiuiorum genera, varias sortita appellationes ab artificibus, quibus illa inseruiunt; vt σπηλοποιϊκὴ & σαπωναρικὴ, quorum illud figulis, hoc vero saponariis in vsu est, nisi quis malit paratum ex sapone lixiuium intelligere.

Κόνις. lens, dis. Est veluti pediculorum ouum, pilis adhærens. Neque enim pediculi coeũt, vt parere ouum possint, neque ex eo pediculus vnquam excluditur. Signum tamen est morbi pedicularis. Ex eadem enim materia & lens & pediculus oriuntur, sed hic animatur, illa inanimis manet. Nam cum humor generandis pediculis accommodatus sub cute consistat, parte quadam animatur & pediculus fit: parte vero alia qua pili oriuntur, radicibus pilorum adhærens vna cum propria pilorum materia foras à calore pellitur & circum eam concrescit: aut pilorum materia vi foras erumpens, per medium eum fertur, & eum secum rapit. Lendes enim pilos circumstant, eidemque pilorum parti semper inhærent, quantumque ipsi pili augentur, à radice tantum recedunt.

Κόνυζα. est fruticosa planta duũm generum, vnum quod fœmina dicitur, minoris odoratioriſque: alterum quod mas, maioris, frutice altiore, latioribus foliis, odore grauiore. vtrique folia oleæ, sed hirsuta & pinguia. Altitudo maiusculæ cubitorum binũm, pedalis minori: flos quoque squalidus, colore luteo ac subrufo, qui in pappum & lanuginem abit, radicibus surperuacuis. Addit & Dioscorides tertium genus conyzę cui crassior & mollior est caulis, folia mediæ inter maiorem & minorem amplitudinis, cæterum minime pinguia, odoris multo fœdioris. Reddit & Plinius quartam speciẽ quam appellat satiuam, serpyllo similem, è cunilaginẽ montana factam. Cæterum κόνυζα tũ maior, tum minor assimilis sunt, tum temperaturæ, tum facultatis, gustu amaræ & acres, excalfaciuntque admodum luculenter: calfaciunt & exiccant tertio ordine: genus vero tertium à Dioscoride proditum in locis humidioribus proueniens, imbecillius est. Conyzam vulgo pulicariam, quod pulices necet, rura cimicariam appellant, quod folia

folia cimicibus quibuſdam aut beſtiolis volucribus eis proximis frequenter onuſta reperiantur. Latinis cunilago dicitur.

Κονύλη. ſylueſtre origanum authore Dioſcoride & Galeno. Sic dictum putant, quod Conylos quidam homo eam inueniſſe proditur. vide ἀγρίου ἐρίγανον.

Κοπτικὸς. ſpecies thuris in Arabia & Smilo naſcẽtis quod Indico minus multo & fuluius eſt. Ei ſecundum locum Dioſcorides aſſignat.

Κόπος. laſſitudo. Eſt corporis affectio, male actæ exercitationi ſuccedens. Habet enim ſuas leges exercitatio, ex quarum præſcripto intelligitur non modo quæ in ipſa exercitatione fieri debent, verum etiam quomodo ante ipſam corpus præparari debeat, tum quæ ſit poſt eam abſolutam apotherapiæ ratio. in quibus ſi quid peccatum ſit, laſſitudo maxima frequentiſſime conſequitur. Sunt autem qui eius notionem intelligentiamque accipiant, dum vſti extentique poſt exercitationem ſibi eſſe videntur, idque aut omnibus corporis partibus, aut iis tantum quibus laborarint: quidam vero cum triſti moleſtoque ſenſu dum ſeſe mouent afficiuntur (quem alii indicibilem dixere, alii vlceroſum appellauere) nonnulli cum membra ceu contuſa & phlegmone obſeſſa ſentiunt. Si quid horum vel ſimplex, vel cum altero duorum aliorum coniugatum poſt exercitationem inciderit, κόπος Græce dicitur, hoc eſt laſſitudo. Itaque triplex in vniuerſum omnis laſſitudo eſt, ἑλκώδης, πονώδης, φλεγμονώδης. Quæ quidem corporum affectiones ſicut ab inuicem ſunt differentes, ſic varia etiam habent ſymptomata pathognomonica. In vlceroſa laſſitudine vlceris ſenſus, cum mouentur, ſe exhibet: in inflammatoria, inflammationis: in tenſiua, incendi tendique ſibi videntur qui laborãt. Vlceroſa quidem oritur ab excremẽtorum tenuium copia & acrimonia, quos ipſa exercitatio nimia & celeres ac multi motus pariunt, eo excremento quod craſſius erat, fuſo & attenuato, nec tamen toto expulſo, aut adipe molliue carne liquata. Nec vero ſolus exercitationis exceſſus eam gignit, ſed ſponte etiam aliquando prouenit, & maxime in ea incidit corpora quæ & mali ſucci ſunt & excremẽtis abundant. Succedit vero & recentibus cruditatibus. Qui ea laſſitudine laborant, iis vlceris ſenſus, cum mouentur, adeſt, fatenturque inter mouendum dolore ſibi vlceris ritu alii cutim tantum, alii ſubiectam etiam carnem. Neceſſe enim eſt abs tali humore ceu tenui atque acri in vacua ſpatiola effuſo, eaque replente, pungi & quaſi vulnerari cutem atque carnem, ſic vt etiã horror interim oboriatur, imo etiam quadamtenus concuſſio commotioque totius corporis inæqualis quod ῥῖγος dicitur, ſi modo is humor copioſus ſit multumque acris. Talis quidem eſt vlceroſa laſſitudo. Tenſiua vero à nullo quidem excremento gignitur de quo magnopere ſit curandum, ſed reſidet in muſculis & neruis ex nimia tenſione, quam exercitando admiſerunt, affectus quidam effectricis cauſæ poteſtatem teſtificans. Accidit namque in vehementi tenſione omnes muſculorum fibras contendi, non tamen ſimiliter omnes laſſari, ſed eas maxime quæ per longitudinem tenſionis porriguntur. Quippe quæ obliquiores quodammodo iacent, minus in directum aguntur. quare his nullum inſtat periculum. In iis vero quæ immoderatius ſunt extentæ, ita vt parum à rumpendo abſint, relinquitur affectio quædam ſimilis ei quę inter agendum fiebat. Quippe tendi adhuc videntur, cum tamen nulla iam tenſione vrgeantur. Incidit huiuſmodi laſſitudo iis quibus ſalubris ſuccus eſt, poſt robuſtas potius quam celeres exercitationes, redditque laſſatos ipſos pigros admodum, egregue flexibiles. Non tamen denſi horrenteſque apparent, cæterum contracti aridique. Tangentibus vero calidiores videntur, nõ ſolum iis quos vlceroſa laſſitudo detinet, ſed etiam quam ipſimet, cum ſani eſſent. Tertia autem laſſitudinis differentia quæ φλεγμονώδης, hoc eſt inflammatoria, ſeu inflammationi ſimilis, dicitur, in qua nimirum ceu contuſas aut phlegmone obſeſſas partes ſentimus, tũ maxime ſolet incidere, cum muſculi nimium excalfacti attraxere quippiam ex circumfuſis ſibi excrementis. Ex vehemẽtiſſimis naſcitur motibus, ſolaque ſupra naturalẽ habitum muſculos attollit, ſic vt phlegmone perſimilis affectio ſit. Itaque & leui tactu offenduntur, & calidiores apparent. Dolent vero etiam, ſi ipſi per ſe moueri conentur. Incidit hæc laſſitudo iis plurimum qui aſſueti exercitationibus non ſunt. nam exercitari aſſuetis raro incidit, etiam ex vehementiſſimis plurimiſque motibus. Sed putet fortaſſe quiſpiam laſſitudinem hanc nec ſimplicem eſſe, nec à duabus iã traditis tertiam, ſed ex his cõpoſitam, nec aliunde conſtantem quam ex neruoſarum partium tenſione & vlceris ſenſu. Calorẽ namque qui in eiuſmodi laſſitudine ſentitur, in aliis quoque naturaliter ineſſe, veluti in memoratarum vtraque, nec tamen complendę notionis ſubſtantiæue partem vllam eſſe. Verum illud huic vni præter cæteras egregie ineſt, nempe maior quam pro naturali habitu tumor, nec doloris ipſe ſenſus idem in hac atque in tenſiua laſſitudine habetur. Quippe in illa tendi, in hac contuſos eſſe vſque ad oſſa neruos putant, qui ipſa laborant. Quare in his ſaltem proprium à reliquis duabus diſcrimen habet, nec eſt compoſita tantum. Præter has tres proprias laſſitudinis differentias alia eſt, quę ceu laſſitudo ſit, nonnullis imponit. Hæc incidit cum ſupra iuſtum muſculi ſiccantur, ſic vt ſqualens contractumque corpus appareat, atque ad

©BIUM

motus quodammodo pigrum, non tamen ei vel vlceris, vel tenſionis, vel phlegmones ſenſus ineſt: ſed nec horrorem vllum doloremue, nec pigritiam ad motus ei ſimilem infert quam laſſitudines inuehunt, ſed gracilitatem tantum ariditatemque facit. Incidit quidem hæc in corporibus boni ſucci & exercitationi aſſuetis, vbi immodice exercitata parum rite apotherapia ſunt vſa. Quippe ita & digeruntur excrementa, & quę tenſa fuerant laxantur, nec aliud in corpore relinquitur præter ſiccitatem quam ex immodico motu contraxerunt. Hæ quidem ſunt laſſitudinis ſimplices quatuor differētiæ ab immodicis motibus genitæ, quibus aliæ totidem reſpondent ſponte venientes, quas αὐτομάτους κόπους Hippocrates appellauit, & dixit morborum eſſe prænuncias. Vt enim quæ immodicas exercitationes laſſitudo excipit, ſanorum ſymptoma eſt: ita quæ ſine his conſiſtit, morboſum. Ac laſſitudo quidē vlceroſa ſpontanea eadem prorſus eſt cum ea quæ exercitationi ſuperuenit, ſiue ipſum affectum, ſiue eius ſymptomata ſpectemus, cauſa tantum differt. Huius enim externa, illius interna cauſa eſt, acrimonia ſcilicet tenuis & calidi humoris corpus erodentis, ſtimulantis ac pungentis, qui imprudentibus nobis in corpore ſuccreuit. Tenſiua vero quoties ſua ſponte incidit, plethoris ſuperuenit. Tertia vero quæ phlegmones ſenſum affert, ex ambobus oritur, tum nimia boni ſucci abundātia, tum acri illo & vitioſo ſucco, non vtique in venis cum bono ſanguine miſto, ſed ab his translato, atque in carnibus & ad cutem ſolo hærente.

Κοπρία. faui expreſſi apud Hippocr.

Κόπρος. ſtercus. Excrementum eſt ſiccum primæ concoctionis. Vbi enim ventriculus cibum concoxit, chylum omnem, hoc eſt, quicquid tenue liquidumque in eo eſt, venę meſaraicæ tam quæ ventriculum ipſum circumſtant, quam quarum orificia ad inteſtina pertinent, exugunt atque abſorbēt, donec nihil penitus liquoris ſuperſit, ſiccumque euadat excrementum. Id autem à ventriculo profectum & per tenuia inteſtina dilabens, tandem in craſſioribus ſubſiſtit & figuratur. ὑπόπτημα alio nomine nuncupāt. Quod quamquam ob fœtorem abominādum ſit, multos tamē vſus habet. Siquidem Aſclepiades, cui cognomen fuit φαρμακῶν, ipſum multis ſæpe affectibus accommodauit, non modo medicamentis quæ foris imponuntur commiſcens, ſed iis quoque quæ intro per os ſumuntur. habet autem omne vim vel maxime digerentem, nullum tamē omnino ſtercus refrigerat, ſicut nec vllum humectat. Plures ſunt eius differentię. Stercus hominis præſertim pueri, qui lupinis & pane optimo altus ſit, reſiccatum & in puluerem ſolutum & cum melle Attico ad læuorem tritum, anginas etiā ante miſſionem ſanguinis perſanat. Stercus canis durū, candidum & minime fœtens, reſiccatum & ad læuorem redactum anginę medetur & dyſenteriæ & vlceribus extreme malignis. Stercus lupi candidius, quale vbi oſſa ederint ſolent excernere, non modo potum ex vino albo ſed etiam ſuſpenſum colicos iuuat, tum in paroxyſmis tum in interuallis. Stercus caprinum, Græci αὐγάγδον proprie nominant, digerentis & actis facultatis eſt, ſcirrhis lienis & aliarum partium conuenit, & aquæ inter cutem, & alopeciis, & lepris, & pſoris, & lichenibus, & parotidibus, & bubonibus. Eſt enim vis eius tum vſti tum non vſti abſterſoria & valde digerens. Stercus bouis exiccat, atque etiam attrahit, valetque ad chœradas & tumores omnes ſcirrhoſos ex aceto in cataplaſmatis formam compoſitum. Stercus ouillum ad acrochordonas, myrmecias, thymos, furunculos duros quos clauos nominant, vtiliter adhibetur aceto dilutum. Stercus columbinū valde excalfacit, & cum ſemine naſturcii contuſum cribratumque ſiccum vice napyos conuenit iis quæ rubrificari debent, vt coxēndici, hemicraniæ, ſcotomati, vertigini, cephalææ, doloribus lumborum inueteratis & podagricis ante tophorum generationem. Stercus gallinaceum colūbino minus calidum eſt, valetque ad eos qui ab eſu fungorum ſuffocantur, tritum & inſperſum tribus vel quatuor oxycrati aut oxymelitis cyathis: item ad colicos ex œnomelite aut vino aqua diluto. Stercus crocodilorum terreſtrium abſterget & deſiccat, proinde cutem faciei intendit & ſplendidam reddit: ephelidas, vitiliginem & lichenas tollit. Aliorum animalium ſtercora fere inutilia ſunt.

Κοπράδεον ἢ κοπρῶδες

Κοπρών. dicitur pharmacum ad placentulæ formam cōtundendo redactam. huius aliquot exempla habentur apud Gal. libr. 7. τῶν κατὰ τόπους, vt: Seminis lini, vuæ paſſæ, ana ſextarium vnum. nucum pinearum, nucum Pōticarum, ana heminā vnam. piperis albi ſextantem. myrrhæ, croci, ana vnicam vnam. mellis Attici libras IIII. contuſa vt oportet tritaque reponito. Non valde abhorret hęc compoſitio ab ea quam vulgo mazapanem aut paſtam regiam appellant. Conueniunt enim præcipue pectori, quamquam & aluo emolliendæ, adhibentur, vt ſcribit Dioſcorides libr. 4. de cnico, & ad excitandam venerem lib. 2. de lino. Sic dictum eſt hoc medicamen quod non coqueretur ſed tunderetur.

Κοραλίνη σφραγίς. nomen eſt paſtilli quem ex Aſclepiade Gal. recitat. lib. 5. τῶν κατὰ τόπους.

Κορακοειδὴς ἀπόφυσις. eſt proceſſus omoplatæ exiguus & acutus, ab interna eius parte exoriens. ſic dictus eſt quod eius finis, vt cornicis roſtrum foras inclinet. Dicitur & alio nomine ἀγκυροειδὴς, quod ſuo extremo anchoræ ſimilis videatur.

Κοράλλιον ἢ

Κόραλλος. coralium. Eſt lapis, in mari ex pingui ſucco

©BIUM

ſucco arboris in modum cõcretus. Vt enim ex pingui ſucco qui in mare influit, ἥλεκτρον, hoc eſt ſuccinum, naſcitur, ex ſalſo autẽ, qui maris eſt proprius, ἅλωδινον: ita ex eo qui in lapidẽ mutatur, κόραλλιον, ſiue, vt Theophraſtus vocat, κόραλον. alii λιθόδενδρον, alii δενδρίτιν appellant. Nam, vt res ipſa demonſtrat, frutex eſt ſub aqua marina viridis & mollis, baccas habens ſimiles cornis natiuis ſpecie & magnitudine, item molles ſed candidas, κοραλλίδας appellant: reſectus autem ſtatim in aere duratur, vt ſcite Ouidius his verſibus declarauit:

Sic & coralium quo primum contigit auras
Tẽpore, dureſcit, mollis fuit herba ſub vndis.

Quoniam vero, quam primũ in aerem profertur, ſolet lapideſcere, Gorgonia etiã nominatur vt ait Plinius, quod Gorgonas in lapides verſas fingant poetæ. Cæterum cõralio non vnus color eſt, ſicuti nec aliis lapidibus qui ex id genus ſucco cõcreſcunt. Etenim ſi ſuccus fuerit ruber, corallium rubrũ naſcitur, ſi candidus candidum, ſi niger nigrum, quod Dioſcorides proprio nomine à quibuſdã αἰπαδὲς vocari ſcribit: ſi denique ſubuiridis, ſubuiride. Attamen omne, priuſquam retibus fuerit euulſum aut ferro præciſum, viride videtur eſſe. Interdum vero ramos gerit diuerſi & varii coloris. Omne refrigerat, ſiccat & modice adſtringit, vt egregium ſit ad ſanguinis profluuia medicamentum. Quoddam eſt durum, vt Gallicum: quoddam molle, vt Campanum. Omne cum decidit in terram, frangitur. Aliud præterea eſt ſolidum, aliud fiſtuloſum, aliud ſcabrum. naſcitur multis in locis.

Κοράλλιον. ſunt qui ſic vocari putent πὼ ἀναγαλλίδα. Et Paulus in compoſitione quam aduerſus podagram inſtituit διὰ κοραλλίου cognomine, ἀναγαλλίδα flore puniceo micantem κοράλλιον videtur appellaſſe, à qua nomen eſt inditum medicamento, non alia forte de cauſa, quam à ſimilitudine floris anagallidis cum corallo rubro. Quanquam non deſint qui exiſtiment mendoſa eo loco exemplaria eſſe, & ſcribendum κολλάριον nõ autem κοράλλιον: quoniam glutinandi facultatem ἡ ἀναγαλλὶς habeat authore Hippocr. & Gal.

Κοράλλις. bacca corallii. hãc Plinius, neſcio quẽ authorem ſequutus, in gemmarum numero poſuit, & ceraſum repræſentare dicit.

Κόραξ. paſtillus perutilis ad putridorum vlcerũ, præſertim pudẽdorum nomas, cuius deſcriptio bis habetur apud Aetium lib. 14.

Κορδύνημα. ἡ κεφαλαία apud Hippocratem, vt interpretatur Erotianus, ἀπὸ τὸ κόρδας δύνεσθαι, hoc eſt, quod caput vellicet & contorqueat. ſcribitur & σκορδύνημα.

Κόρη. pupilla. Eſt minor oculi circulus intra iridem comprehẽſus per quem cernimus. Hic autem nõ aliud reuera eſt quam tunicę quæ ἀμφιβλήστρις dicitur, foramen, in eum vſum à natura factũ, vt per ipſum res viſibiles humori cryſtallino facilius paterent. Per pupillam enim cernimus, non quod ea ſit præcipuum videndi inſtrumentum, ſed quod ſpiritui viſorio per eam via pateat, nec poſſit aliter viſio fieri. Argumento ſunt hypochymata. Eſt autem locus ille qui ad pupillam eſt, totus ſpiritu plenus & præterea cœruleo viridique colore aut aliis etiam præditus quibus & ipſa vuea, cuius ille pars quodammodo dici poteſt. Rufus πὼ κόρλω definit eſſe τὸ ἐν μέσῳ τοῦ ὀφθαλμοῦ βλεπόμενον: hoc eſt, quod in medio oculi inſpicitur. ſcribitque eandem alio nomine ὄψιν vocari: γλήνιον autem ſimulacrum quod in pupilla cernitur, quam tamen multi etiam pupillam interpretantur. Alio vero loco idẽ ſcripſit κόρας dici τὰς ὄψεις· γλήνας; τὰ μέσα τῶν ὀφθαλμῶν δι' ὧν ὁρῶμεν. hoc eſt, glenas vocari quæ in medio oculo ſunt, per quæ videmus. vel, vt aliis placet, πὼ ὄψιν μὲν, ᾧ βλέπομεν· κόρλω δὲ καὶ γλήνιον, τὸ εἴδωλον τὸ ἐν τῇ ὄψει. viſionem quidem id eſſe quo videmus: pupillam autem & glenen, ſimulacrum eſſe quod in ipſa viſione eſt.

Κόρνυ. τὸ ὑποδεικνὺν apud Hippocrat. vt ſcribit Gal. habet enim fructum κορίῳ ſimilem.

Κόρημα. medicamentum quod cutim exterit & læuigat. Alias pro ſcopis ponitur: quo ſignificatu & κόρηθρον dicitur.

Κορίαννον ἢ

Κόριον. coriandrũ. frutex eſt caule exili, ſeſquicubitali, ramoſo, folio adianti, rotundo capite, cicutæ odore graui, ſemine rotũdo nudoque, radice lignoſa, breui neque adeo fibroſa. Veteſtiores Græci, inquit Galenus, κορίαννον nominabant, ac recentiores medici omnes κόριον appellant. Dioſcorides vim illi refrigeratoriam tribuit, ideoq; illitum ſcribit cũ pane aut poleta ignibus ſacris mederi, & alia permulta præſtare: verum vt Galenus prodidit, contrariis facultatibus cõſtat: habere enim plurimum eſſentiæ amarę, nec parũ etiam atqueę humiditatis, quibus & adiunctum ſit adſtrictionis pauxillũ, ideoque calfacere, incidere, attenuare, adſtringere, reprimere & refrigerare, atq; ex tam variis facultatibus ea omnia præſtari quæ Dioſcorides coriandro tribuerit. Sed præterea certum eſt ſi maiore copia ſumptum ſit, ab eo mentem nõ leui periculo tẽtari & inſaniam prouocari à temulẽtiis nõ abhorrẽtẽ: ideoque copioſiorem continuumque eius vſum vitandum eſſe. Nũc omnem eius noxam abigimus infuſo eo in acetum & poſtea exiccato. Sic enim apparatum tantum abeſt vt mentem lædat, vt vix aliud præſtantius remedium ſit ad repercutiendos vapores qui in cerebrum feruntur. Crediderunt aliqui ſic vocatum à cimicibus, quod folia & caules eos olent. Sunt qui ἀπὸ τῆς κόρης, hoc eſt à pupilla, dictum velint quaſi coriamblon, id eſt, hebetantẽ oculorũ pupillas. Dioſcorides etiam hypericum ſcribit à quibuſdam κόριον vocatum fuiſſe.

Κόριον ἔνυγρον. ſic dictũ eſt à quibuſdam τὸ ἀδίαντον, vt habetur apud Dioſcoridem.

Κόρις. frutex eſt folio ericę, rubro, pinguiore ac minore, nõ altior dodrãte, ſuauis, odoratus,

Definitionum medicarum libri XXIIII - page 249 sur 554

©BIUM

acris. Aliqui hypericon vocant. Significat & cimicem.

Κορὸς. nouum & recens germen apud Hippocratem, quod ramis adnascitur.

Κόρος. ciborum repletionem significat apud Hippocr. lib. περὶ διαίτης ὀξέων, vt comment. 4. Galenus annotauit.

Κόρσαι. χρόαφοι. hoc est, tempora.

Κόρυζα. grauedo. Est crudi humoris è capite in nares distillatio. Hic cerebri morbus est præsertim vero priorũ eius ventriculorum. Sunt enim eo humore referti plenique. est autem hic humor non qui proprie ὠμὸς siue crudus dicitur, sed qui ἄπεπτος, hoc est liquidus & tenuis. verũtamen non locorũ modo qui ad nares habentur obstructio fit, sed etiã tũ spiritui ipsi qui in vẽtriculis est, tũ cerebro quod hos cõtinet intẽperies quædã accedit, qualis ab obstructiõe solet cõtingere. Causa eius est solis æstus, vini potus largior, balnea calidiora, perfusio capitis ex aqua calida, maxime si caput calidius existat, & cibus in vẽtre incoctus manens, neque per inferna descendens: his enim caput humorem superfluum colligit & repletur. Sed immodice refrigeratũ cerebrũ coryzam creat. Sic enim caloris penuria male cõcoquit alimẽtũ, patiturq; idem quod ventriculus diarrhœa laborãs. Quod enim in vẽtre diarrhœa est ex mala cõcoctione, talis in cerebro est catarrhus & coryza: sed coryza quidem dicitur cum in nares humor distillat, catarrhus vero cum in os defluit per palatũ. Cornel. Celsus libr. 4. cap. 2. author est & distillationem & grauedinem κορύζας Hippocratem nominare.

Κόρυλος. arbor cuius fructus nux auellana & λεπτοκάρυον dicitur.

Κορυμβήδρα. dicitur à quibusdam ὁ κισσὸς, vt habetur apud Dioscor.

Κορυμβία. edulii genus ex ferulæ caulibus, vel etiam racemis quos κορύμβους vocãt decoctis, & muria melleque conditis.

Κορύμβιον. dicta est à nonnullis ἡ λυχνὶς στεφανωματικὴ, hoc est lychnis coronaria. vt habetur apud Dioscor.

Κορυφὴ. vertex. Sunt autem qui eo nomine intelligãt capitis partem inter sinciput & occiput mediã & summã. Ea στεφάνη proprie dicitur. Sunt vero qui partem eam capitis interpretentur, in qua capilli alii ad dextrã, alii ad sinistram inuertuntur, vt non sit aliud κορυφὴ quam linea illa quę capillos in duas partes distinguit. Vnde & δικόρηφοι, id est biuertices, dicuntur, nõ ii quidem quibus os summum capitis geminũ sit, sed illa potius linea discrimenque capillorũ. Rufus κορυφοῦ definit τὸ ἐν μέσῳ, καθ' ὃ δὴ μάλιστα εἱλοῦνται αἱ τρίχες: id quod in medio est per quod maxime voluuntur capilli. Id quod etiam sequuti Latini verticem dixerunt à vertendo, nimirum propter flexum capillorum, quod illic velut in gyrum ii vertantur. Quam etiam ob causam quidam ex Græcis ἑλιγμὸν & πόλον ἀπὸ τῆς πολεῖν, hoc est à vertendo, eandem partem appellarunt, vt author est Pollux.

Κόρχορος. sic à quibusdam dicta est ἡ ἀναγαλλὶς, authoribus Dioscoride & Plinio, quo nomine venit in adagium Græcis, κόρχορος ἐν λαχάνοις, quod est, Corchorus inter olera, trãsferturque ad frugales quosdam & indignos qui sua fortuna maiores sibi quærant honores, & gloriam quam se deceat clariorem aucupentur, cum humilis nec palmum excedens herbula, inter grandissima quæque olera sibi locũ destinet & internasci lætetur. Quã uis in aliũ sensum detorserit Theophrastus libr. 7. histor. volens corchorum ob amaritudinem prouerbio dicatum esse, taxarique eos potius qui gratam voluptatem & suauiorem nonnullorum consuetudinem qua frui possent, tristi vel amarulento conuentu turbant.

Κορώνη ἡ

Κόρωνον. est ossis apophysis in finem acutum desinens, cuiusmodi habetur vna vtrinque in osse genæ inferioris, tẽdinem à temporali musculo descendentẽ excipiens. Sic autem dicitur, quia ἡ κορώνης, hoc est cornicis, rostro similis sit. Quæ autem apophysis in caput crassum & rotundum desinit, non κορώνη sed ἀγκὼν nominatur.

Κορωνόμος., medicorũ vox est, significãs id quod κύβωλον & ab Hippocrat. κύβιτον nominatur. Pollux lib. 2.

Κορωνόπους. herba est oblonga, per terram strata, fissis foliis & aculeatis, radice gracili. Leonicenus capriolam vulgo dici censet, nonnunquam etiam sanguinariam, quod naribus indita sanguinem eliciat. Nostri nunc olitores dentem canis vocant, quanquã eodem nomine gramen appellent. Sed coronopũ quoque generibus graminis Plinius assignauit. falluntur qui coronopum coruinum pedem esse existimant. Pes enim coruinus exulcerandi vim habet maximam: coronopus autẽ est, & adstringit. Sic dictus est quod eius stylus è mediis foliis exurgẽs, in cornicis pedem conformatus articuletur, reliquam exhibens cruris effigiem.

Κοσμητικὴ. ars exornatoria. Pars est medicinæ, vt ait Galenus, quę naturalem corporis pulchritudinem custodit & tuetur, neq; quicquam adscititium inuehit, in quo ἀπὸ τῆς κοσμητικῆς differt eodem authore. de qua vide suo loco.

Κόσμιος. dicitur ab Hippocrate ordo cum in re omni, tũ maxime in diebus criticis. Vt enim τῆς ἀκοσμίας propria est ἡ ἀταξία: sic etiam ἡ τάξις & κόσμιος, vt annotat Galenus comment. εἰς τὸ προγνωστικὸν. Dictio autem Attica est, secundum quos dicuntur κόσμιοι οἱ εὔτακτοι καὶ κοσμηταὶ, οἱ τῶν ἐφήβων εὐταξίας προνοοῦντες. hoc est, κόσμιοι qui bene ordinati sunt: & κοσμηταὶ qui præerant ordinationi epheborum,

Κοσμοστάδιος. flos hyacinthi apud Hermionẽses, vt refert Pausanias.

Κόστος. costus siue costum. frutex est in Arabia, India & Syria nascens, sed præcellit Arabicus, cãdidus, leuis, eximia odoris suauitate.

Secundum

©BIUM

Secundum locum ſibi vendicat Indicus, leuis, vber, vt ferula niger. Tertius autem Syriacus eſt grauis, colore buxeus & odore feriens. Optimus eſt recens, albus, abunde plenus, denſus, aridus, à teredinibus non eroſus, ſine graueolentia, guſtu calidus ac mordens. Modice amaram, plurimum autem acrem & calidam qualitatem facultatemque obtinet, adeò vt etiã exulceret. Solet eo corpus ex oleo confricati ante acceſſionem quibus per circuitum rigor inuadit: item reſolutis & iſchiadicis. vrinas menſesque prouocat, & propter amaritudinem lumbricos necat. Herbarii faciunt huic affinem nomine coſtum hortenſem, quem vulgus coquum, alii Mariæ herbam appellant.

Κότινος. oleaſter, qui & ἀγριελαία dicitur, hoc eſt, ſyluestris olea.

Κοπὶς. ἰνίον καὶ παρεγκεφαλὶς, hoc eſt occiput & cerebellum. apud Hippocr.

Κοπιαθισμὸς. remedii nomen cuius mentio fit à Paulo Ægineta in curatiõe ϖ καχεξίας. Quale autem fuerit, non eſt facile dicere. Poteſt intelligi eo nomine aquæ ſuperfuſio, eo fere modo quo veteres Atheniẽſes in illo cõuiuali ludicro, qui κόπιαθος dicebatur, facere ſolebant, vt Athenæus & Suidas ſcriptis ſuis prodiderunt. Poteſt & κοπιαθισμὸς ſimpliciter accipi αὐτὴ ϑ ἀποπαγγισμοῦ, hoc eſt, ablutione deterſioneque per ſpongiam facta authore Phauorino qui in lexico ſuo κοπιαθίζειν ἀποπαγγίζειν interpretatur.

Κοτύλη. eſt menſura liquidorum apud Atticos capiens τέταρτα δύο, hoc eſt, quartaria duo, ſiue Italicas vncias nouem menſurales, quæ ad ſeptem & dimidiam põderales reducuntur, vt author eſt Galenus lib. 5. τῶν χϛ' γλύπ. Alio nomine Græcis τρυβλίον dicitur & ἡμίξεστον, id eſt dimidius ſextarius. Siquidem ὀξύβαφος duas κοτύλας continet. Sunt qui κοτύλῃ Latine heminam interpretẽtur. Et ſatis quidem bene, quia nulla ſit Latinis mẽſura quę propius ad κοτύλῃ accedat. Nec tamen eædem menſuræ ſunt. Κοτύλη enim vncias Italicas nouẽ capit, vt diximus: hemina autem Romanorum vnam præterea continet. Verum aduertendum eſt Romanos medicos alios πρὸς κοτύλῃ aliquando pro libra vſurpaſſe, vt videre licet apud Galenum libr. 4. de tuenda ſanitate; ἐμβαπτέσθω σὶ εἰς τὰς ἔκοσι καὶ πέντε κοτύλας μόδιος ἰταλικὸς ϑ ἀσπέρμου ϖ ἐλάτης· οὐσῶν δὲ τῶν κοτυλῶν ἰταλικῶν, ἃς δὴ καὶ λίτρας ὀνομάζουσιν. hoc eſt, coniicies autem in quinque & viginti heminas ſeminis abietis modium Italicum. Eſto autem & hemina ipſa Italica, quam vtique & libram nominant. alios vero minorem, alios etiam libra maiorem exiſtimaſſe, ſicut ex ipſo Gal. apparet libro 6. τῶν χϛ' γλύπ. his verbis, οἱ μὲ οὖν πλείστοι τῶν χαλκάντων τοῖς μέτροις καὶ σταθμοῖς, ϑ φασὶν ὀγδοὰς τῶν ὀκ. ϖ ῥωμαϊκῆς λίτρας, πρὸς ὑπὸ τῶν ἰατρῶν ἐν ταῖς φαρμακίτσι βίβλοις γεγραμμένῳ κοτύλῃ. ἄλλοι δὲ τῶν ιβ' φασὶν ὀγδοὰς ὑπ' αὐτῶν λέγεσθαι, καθάπερ ἐν ῥώμῃ πρὸς λίτραν ϑ ἐλαίᾳ στωμύλως ὀνομάζουσιν. ἤδη δέ τινος ἤκουσα λέγοντος ἑκκαίδεκα ὀγδοὰς ῥωμαϊκὰς ἔχειν πρὸς ἐν ταῖς φαρμακίτσι βίβλοις γεγραμμένῳ ὑπὸ τῶν ἰατρῶν κοτύλῃ. hoc eſt, plurimi igitur qui conſcripſerunt de menſuris & de ponderibus, nouem dicunt vnciarum quæ ſunt in Romana libra, eſſe eam quæ à medicis dicitur in libris de medicamentis, cotyle. Alii autem dicunt duodecim vnciarum ab ipſis dici, quemadmodum Romæ libram olei cõmuniter appellant. Audiui vero etiam ex quodam dicente ſedecim vncias Romanas continere eam quæ in libris de medicamentis dicitur à medicis cotyle. Significat autem proprie ἡ κοτύλη cauum. vnde κοτύλῃ appellauerunt non modo vaſis genus & menſuram, ſed ſinum etiam in quo caput femoris voluitur, & cauitatem manus quam volam Latini dicunt. Verum proprie ab anatomicis dicitur ἡ κοτύλη cauitas oſſis profundior, in quam alterum os inſeritur. Quæ vero non eſt tam profunda ſed ſuperficiaria, γλήνη ab Hippocrate appellatur.

Sed & κοτύλη aridorum menſura fuit apud Atticos. Cõtinebat autem ὀξύβαφα quatuor, ſiue vncias nouem menſurales. Eius nota fuit apud Græcos K per cuius apicem inferiorem linea recta per obliquum dicta eſſet, o deſuper impoſito.

Κοτυληδὼν. vmbilicus Veneris. herba eſt folium habẽs acetabuli figura, vnde & nomen, orbiculatum, & ineuidenter concauum: cauliculo breui qui è medio proſilit, in quo & ſemen ineſt, radice oliuæ modo rotunda. Eſt & alterum ϑ κοτυληδόνος genus quod ab aliis κυμβάλιον appellatur, pinguibus foliis latioribus, ligularum modo denſis, circa radicem medium oculi ambitum deſcribentibus, vt in maiori ſemperuiuo. adſtringentis guſtus. cauliculo tenui, in quo flores & ſemina hyperici, radice maiuſcula. Eſt autem κοτυληδὼν miſtæ facultatis, nempe humidæ, ſubfrigidę & cuiuſdam obſcure adſtringentis, & cum ea leuiter amaræ. Quare refrigerat, repercutit, abſtergit & diſcutit.

Κοτυληδόνες. ſunt ora venarum & arteriarum intra vterum eminentia & quodammodo nodoſa, non multum ab hæmorrhoidibus ani diſſimilia, aut ϑ κοτυληδόνος herbæ foliis orbiculatis & parum concauis. Seruatur namq, in medio ipſorum orificiorum parua cauitas in cotyles modum, Per hæc ſanguis menſtruus vel vacuatur foras, vel in fœtum nutriendum trãſſumitur: ſiquidem apertis his effluit, ſicut cõniuentibus ſupprimitur. His etiam orificiis fœtuum ſecundę vtero inhęreſcunt, vaſorum vteri finibus ita ſecundas ſubeuntibus atque illigãtibus, vt eadẽ prorſus vteri & ſecundarũ vaſa eſſe videãtur. Siquidẽ in quibus orificiis vteri vaſa deſinũt, ab iiſdẽ ſecũdarũ vaſa incipiũt: oribus enim inuicem vniuntur, venę quidem venis, arteriæ autem arteriis, vt illæ ſanguinem, iſtæ ſpiritum fœtui ſubminiſtrent. Nec veroid tantum ea vaſa præſtant, ſed etiam ſecundas

Definitionum medicarum libri XXIIII - page 251 sur 554

©BIUM

vtero ita colligat, vt fœtus haud temere excidat. Alii vero, vt refert Gal. nullas prorsus vtero mulieris κοτυληδόνας ineſſe crediderunt, quos tamen ipſe & doctiſſimorum virorum teſtimoniis & ipſa anatomia reuincit. Insūt enim & mulieribus, quāuis minores quam quæ in vaccis, capris, ceruis atque aliis eiuſmodi animalibus apparent.

Κοτυλὶς. ἡ κοτύλη ἔ ἰχίε. hoc eſt, concauitas coxendicis, apud Hippocratem ἐν τῷ μοχλικῷ, & lib. 2. de morbis.

Κυλεὸς. culeus. Eſt menſura liquoris tantum, omnium maxima qua Romani vſi ſunt. Cōtinebat viginti amphoras authore Plinio libr. 14. cap. 4. Quando & poſtea ſæpenumero ſeptenos culeos ſingula iugera, hoc eſt amphoras centenas quadragenas, muſti dedere. ſic Plinius. Idem docet Rhemnius Fannius his verſibus:

Eſt & bis decies quē cōficit amphora noſtris
Culeus. hoc nulla eſt maior mēſura liquoris.

Ac quamquam iuſta hæc eſſet culei menſura, vaſa tamen quæ culei, propterea quod quam proxime ad eam menſuram accederent, vocabantur, plus minuſue aliquando continebant, vt apud Catonem de re ruſtica capite 148. à quibus tamen veram culei mēſuram æſtimare non decet.

Κυλιπς. dictus fuit à quibuſdam eo nomine ὁ ὠφελιστερεὼν, apud Dioſcor.

Κυρμὶ. genus eſt potionis, inquit Dioſcorides, ex hordeo factæ, cuius potu ſæpe pro vino veteres vſi ſunt. Non videtur eſſe nomen Græcum, ſed eius gētis in qua apparabatur: verum, vt idem ait, dolores capitis inducit, noxium humorem gignit, & neruorum vires reſoluit.

Κυρωῦν. λύειν καὶ παύειν τὰς ὀδυνὰς, apud Hippoc. hoc eſt, ſoluere & ſedare dolores.

Κύχλιάριον. cochlearium ſiue cochlear. Eſt liquoris menſura apud Romanos quartam cyathi partem capiens, ſicut ex Columella patet libr. 12. cap. 21. Et ex eo molito poſt ſalituram muſti cochlear cumulatum, vel ſimile genus poculi eius, q̄ eſt quarta pars cyathi, adiicitur ad binas vrnas. Latini ligulam vocant à linguæ ſimilitudine in canum intra dentes palatum verſus contractæ. Eſt & κοχλιάριον tum liquidorum, tum etiam aridorum apud Atticos mēſura, omnium quod ſciam minima, quartam & illa cyathi partem continens, ſiue drachmam vnam, ſcripulum vnum, grana duo, & duas quintas grani.

Κοχώνη. ſignificat apud Hippocr. iūcturam coxendicis ad ſedem. vocatur autem & eo nomine tota circa ſedem regio.

Κράδαι. συκῆς οἱ ἀκρέμονες. hoc eſt fici rami, apud Hippocr. vel etiam folia, vt annotauit Erotianus. Nec tamen fico ſoli, ſed vlmo etiam, robori plantanoque gignuntur.

Κράτουσι. κρατεύουσι, βασιλεύουσιν. apud Hippocr. hoc eſt, dominantur & regunt.

Κραιπάλη. crapula. dicitur authore Galeno omnis noxa è vino contracta. Philumenus, vt habetur apud Aetium, ſcripſit cruditates ex vino multo obortas crapulas appellari ſic dicitur ἀπὸ τοῦ κάρηνον παλεύειν, quod temulentis cerebrum concutiatur.

Κρᾶμα. vinum dilutum & aqua temperatum, quomodo vti homines decet: dicitur ἀπὸ τοῦ κεκρᾶσθαι, quod miſcere & temperare ſignificat. Id videtur eſſe quod Celſus lib. 1. dilutam potionem appellauit.

Κράμβη. braſſica. Eſt olus ſimplici & amplo ſtipite, leuiter rubenti, craſſo folio, prægrandi, læuo, criſpo, carnoſo, ex cæſio candicante, in latus vtrimq; diffuſo, prominulis venarum thoris fruticāte, patula cyma, flore tum luteo, tum albo. vulgo caulis dicitur, quoniam nulla fere herba caule ſit amplior. Plura eius genera veteres ſtatuerunt. Sylueſtre ſatiuo ſimile, ſed candidius, hirſutiuſque & amarum, vt ait Dioſcorides. Item marinum quod θαλασσοκράμβη dicitur, & vulgo ſoldana, à ſatiuo, vt idem ait, prorſus abhorrens, folio ariſtolochiæ, acre & in totum ſtomacho inimicum. Eſt & ἁλμωὶς & λεόφυλλος & σελινοειδὴς ſiue σελινοειδὴς. Ex multis authoribus conſtat quam nunc κράμβην dicimus, olim vocatam fuiſſe ῥάφανον, præſertim ex Ariſtotele libr. 5. de hiſtor. animal. vbi de erucis in braſſica naſcentibus agit, his verbis: αἱ δὲ γίνονται ὁκ τῶν φύλλων τῶν χλωρῶν, καὶ μάλιστα ὅτι τῆς ῥαφάνου, ὧν κλῶσει πνὶς κράμβην. hoc eſt, hę autem gignuntur ex foliis viridibus, præſertim autem rhaphani, quam quidam cramben vocant. Similiter ex Galeno libr. 2. de aliment. facult. ſed ſuo tempore ſic vocari deſiiſſe. Cæterum braſſica deſiccat & cuiuſdam acrimoniæ particeps eſt. habet & vim aliquam abſtergendi.

Κραμβίον. ἡ κράμβης ἀφέψημα, id eſt, crambes decoctum, apud Hippocr. Dicitur & eo nomine à quibuſdam ἡ πτισάνη, vt habetur apud Dioſcoridem. Erotianus annotauit ab Hippocrate, vt & à Siculis, τὸ κώνειον ſic vocari.

Κρανία. cornus. Eſt arbor duodecim fere cubitorum, cortice neruoſo, tenui, caudice haud ita craſſo, neque ſemper recto, atque etiam nodoſo, ſed ita ſolido, vt cornibus ſpiſſitate non abſimilis reſpōdeat, folio amygdali, ſed craſſiori pinguiorique flore & fructu oleæ, dulci, grato odoratu, pluribus cornis ſingulari pediculo dependentibus. Talis quidem mas eſt. nam fœmina quæ Theophraſto θηλυκρανία dicitur, caudice fungoſo & inutili virgulis inſtar amerinæ fruticat, autumnalibus baccis perquam acerbis & cunctis animantibus guſtu intactis. Mas Gallis cornelia dicitur: fœmina dumetis & nemorib. familiaris, ſed quod neglectas & inguſtabiles ferat baccas, indignam quæ corni nomine vocaretur, rura putauerunt. Nam & maris fructus etſi eſui aptus, tamen admodum acerbus eſt. valenter ventrem adſtringit. ſic, vt & meſpila, & valde deſiccat, ideoque maxima vulnera glutinare poteſt.

Κρανίον. cranium. calua. caluaria. Eſt os capitis craſſum, rarum, rotundum, oſſibus ſeptem

compactum ſuturiſque diſtinctum, cerebrũ continens. Craſſitudo quidem illi magna eſt, vt validum ſit, nec obnoxium externis iniuriis: ſolidum vero eſſe non expediebat, tum ne iuſto grauius euaderet, tum ne ineptũ eſſet tranſmittendis cerebri excrementis. Itaque rarum & cauernoſum fieri oportuit. Idem vero ſi recte à natura conformatum eſt, rotundum quidem eſt, & ſphæræ ſimile, ita tamen vt ſphæram non omnibus numeris æquet. Siquidem oblongum eſt, & à lateribus quidem vtrinque parum depreſſum: anteriore autem ac poſteriore parte parumper extuberans & gibboſum, inferiore autem planum. Conſtat oſſibus ſeptẽ, quorum primũ parteque anteriore ſitum, frontem conſtituit: μέτωπον Græci vocant. Id parte ſuperna, τῇ στεφανιαίᾳ ῥαφῇ, hoc eſt, ſutura coronali, quæ tranſuerſum ab vno temporum ad alterum excurrit, inferiore, oſſibus maxillæ ſuperioris, à lateribus vero oſſe πῷ σφηνοειδεῖ concluditur. Ac quanquam id os fere ſemper vnicum ſit, euenit tamen aliquando vt geminũ ſit, recta ſutura quam ὀφελαίαν vocant, ad naſum vſque deſcendente. Ab eo duo oſſa ſunt quæ βρέγμα, hoc eſt, ſynciput, componunt. diuiduntur & ab inuicem ſeparantur ſutura illa recta, quę à poſteriore capitis parte in anteriorem per verticem procurrit: vtrumque autem terminatur anteriore quidem parte ſutura τῇ στεφανιαίᾳ, poſteriore aũt ea, in ſutura quę tranſuerſim in occipite ſita figuram Λ literæ repræſentat, & λαμβδοειδὴς ideo nuncupatur: inferiore vero ſuturis iis quas λεπιδοειδεῖς appellant. Alia præterea duo ſunt oſſa πῷ κροτάφων, hoc eſt temporum, & ea quidem vtrinque ſingula, ad vtramque aurem ſita. Diſtinguuntur parte ſuperiore ſuturis ταῖς λεπιδοειδέσιν: poſteriore, laterum ἢ λαμβδοειδοῦς appendicibus: anteriore, ſutura quæ oſſi πῷ σφηνοειδεῖ communis eſt. Sextum cranii os occiput conſtituit: ἰνίον Græci vocant, diſtinctum ſutura τῇ λαμβδοειδεῖ. Septimũ autem σφηνοειδὲς eſt, quod in baſi poſitum, cunei modo (vnde & nomen inditum) inter omnia cranii oſſa genamque ſupernam medium adigitur: omnia namque contingit. His ſeptem oſſibus addi etiam octauum poteſt ἠθμοειδὲς dictum, paruum, in frontis baſi poſitum, & multis, in cribri modum, pertuſum foraminibus. verum id frontis oſſi vel πῷ σφηνοειδεῖ accenſetur, etiamſi interdum, ſed maxime in pueris, ſeparari facile poſſit: ſimiliter & λιθοειδὲς à Galeno proprie vocatum, niſi pars oſſis temporum plærisque videretur. Inſunt autem omnibus his oſſibus crebra foramina per quæ tum nerui è cranio prodeunt, tum venæ atque arteriæ intra ipſum admittuntur. Conſtant & propemodũ omnia ſquamis duabus, quas διπλόας vocat Galenus. Ex his ſatis apparet quot qualeſque ſint in cranio ſuturę. Tres eæ quidem ſunt maxime in cranio ſecundum naturam ſe habente: duę quidem tranſuerſę, quarum vna in ſyncipite, altera in occipite eſt, tertia vero quæ à media ſyncipitis ſutura ad mediam ſuturam occipitis ſecundum capitis lõgitudinem porrigitur. Anterior στεφανιαία dicitur, hoc eſt coronalis, quod ea capitis parte coronæ imponi ſoleant. Poſterior vero λαμβδοειδὴς, à literæ Græcæ ſimilitudine. Tertia vero quæ per verticam recta excurrit, ὀφελαία atque ῥαβδοειδὴς, quod inſtar veru aut virgæ recta procedat. Hæ tres ſuturæ ita ſe habent, vt figuram literæ Τ referant, ſicut ab Hippocrate proditum eſt in libello de vulneribus capitis, & à Galeno explicatum lib. 9. de vſu partium. Præter has aliæ geminæ ſunt à recta ſutura æquidiſtantes quæ ſecundum capitis longitudinem à parte poſteriore in priorem ſuper aures procurrunt. Fiunt autem eæ duobus inter ſe cohærentibus oſſibus non per ſuturam quidem, quæ ſpecies eſt ἁρμονίας, ſed veluti conglutinatione quadam. Siquidem ſincipitis os ſquamæ modo attenuatum ſenſim deſcendit ſeſeque in os ab auribus aſcendens inſinuat: ideoque eas nonnulli non ſimpliciter ſuturas, ſed vel ſuturas λεπιδοειδεῖς, vel παρακολλήματα λεπιδοειδῆ appellant. Sic quidẽ compoſitum conformatumque cranium cerebrum cõtinet, eiuſque firmiſſimũ munimentum eſt, vt quod non aliter quam galea, quæ κράνος Græcis dicitur, ab omnibus externis iniuriis ipſum tueatur.

Κεραυνῆρες. genuini dentes, qui omnium nouiſſimi naſcũtur, ſic dicti ὡσὰν τὸ κραίνειν καὶ ἀποπληροῦν τὴν ἡλικίαν. Iidem etiam σωφρονιστῆρες appellantur. de quibus vide ſuo loco.

Κεράσιος ἡ

Κερασιὰ. arbor neq; adeo magna neque valde craſſa, materie verſicolore, robuſta, flaua, cortice læui, ſimplici, radice in profundum acta, folio meſpili, ſed promiſſiore amplioreq;, fructu rotundo, qui matureſcens ſiccatur atque nigreſcit, guſtu & ſucco meſpilaceo. Quapropter ſylueſtris meſpilus, vt Theophraſtus ſcribit, putatur eſſe. Quidam χαμαιπέρασον intelligi poſſe crediderũt. Plinius in Italia dici aquifolium putat, quod quidem nõ aliud veteribus fuit quam ilex.

Κερασόνου ἡ

Κερασόνου. herba eſt foliis melampyro ſimilibus, multis calamis ab vna radice emicantibus, multorumque geniculorum. ſemine milii. Naſcitur in opacis & fruteroſis. Eius fructus, vt ait Galenus, milio ſimilis, acris guſtanti eſt & vtenti frigidus.

Κερκὶς. ſic dicitur à quibuſdam ὁ παρὸς, hoc eſt, pars ea manus quæ ſub digitis eſt.

Κερυρὸν. friabile. id dicitur quod nec lentoris nec pinguedinis quicquam habet. opponitur πῷ γλίσχρῳ. Dicitur & θραυσὸν & ψαθυρόν.

Κρέκη. nomen fictitium apud Hippocratem, dictum de moleſto & odioſo ſono.

Κρέμα, αἰὼν τὸ κρέμασον. apud Hippocrat. hoc eſt, ſuſpendito.

Κρεμασῆρες. ſunt muſculi duo, vtrimque ſcilicet

Definitionum medicarum libri XXIIII - page 253 sur 554

vnus, à quibus teſtes ſurſum trahuntur. Eorum vterque gracilis eſt & longus, & cum vaſis ſpermaticis à muſculis hypogaſtrii deſcendit ad ipſos teſtes, eos releuans. Contrariis carent muſculis qui cõtrarium motum efficiant: nullus enim eſt qui teſtes ad inferiora reuellat, quod ſatis ſua grauitate imapetãt, ægris præſertim & ſenibus. Errat Paulus lib. 6. cap. 61. qui θλασάτας & χρεμασθέντας idem putat.

Κρήγυον, ἄκακον, apud Hippocratem, ἢ ἀληθές, vt apud Homerum.

Κρηθμὸν. herbula eſt fruticoſa & vndique folioſa, cubiti fere altitudine, foliis pinguibus, multis, albicantibus, vt portulacæ latioribus & longioribus, ſalſo guſtu, floribus candidis, ſemine ceu roſmarini odorato, molli, rotundõ, quod ſiccatum rumpitur. Habet intus tritici modo nucleum. Radices digiti craſſitudine tres aut quatuor, grati odoris & iucundi. Salſum eſt & modice amarum, itaque abſtergit & ſiccat. Scribitur quidem paſſim apud Dioſcor. κρίθμον διὰ τοῦ ι. ſcribendum tamen eſſe διὰ τοῦ η, colligitur ex Galeno in lib. ſimpl. medic. & præterea Heſychio.

Κρημνοί, apud Hippocr. dicuntur τὰ χείλη τῶν ἑλκῶν, hoc eſt, labra vlcerum, vt lib. de locis in homine. ſic etiam vocantur πτυγώματα, hoc eſt alæ, muliebris pudendi, vt annotat. Erot.

Κρηϊκὴ. dicitur tertium genus ariſtolochiæ quam proprie κληματῖτιν vocant.

Κρητικὴ γῆ. Cretica terra: creta. Species eſt terræ albæ, ſiccæ, macræ, leuis & extergentis. Talis quidem vt plurimum creta eſt. Euariat tamen aliquando, vt & nigricans, & viridis (quam Θεοδότου quidam nominant, quod in Theodoti cuiuſdam fundo id genus cretæ primum inuentum ſit) reperiatur diſcurrẽtibus per eam lineis eiuſmodi coloris. Eſt & in ſubſtantia diſcrimen: ſiquidem non ſemper macra, ſed & aliquando modice pinguis eſt, vt apud quaſdam gentes ſtercorandis agris inſeruiat. Multum viribus ſuperatur à Chia, Samia Selinuſia, Lemnia & Cimolia terra. Eſt enim admodum imbecilla, multũ habens ſubſtantiæ aereæ. Ineſt tamen ei vis extergendi & citra morſum. Quam ob cauſam argentarii ea vtuntur ad vaſorum ſplendorem, & proinde ἀργυρεῖτις, hoc eſt, argentaria, appellatur. Vſus eius in medicina fuerit ad ea omnia, ad quę alię omnes ſine morſu extergentes facultates valere poſſunt.

Κρίθαμον. ſic dictum à quibuſdam τὸ κρίθμον fuiſſe ſcribit Dioſcorides.

Κριθή. hordeum. vulgo notum eſt. culmo tritici, fragiliore minorique, ſed octonis geniculato articulis, ſimplici inſtipula folio, & eo quidem ſcabro latoque, grana fere nuda longiore capillamento, mordaci ariſta ſtriatim ſpicantur, radice frequenti, coma fibrata. refrigerat, ſiccat, extergit. Ex eo ſalubertima illa ptiſana, & tot laudibus ab Hippocrate celebrata conficitur, refrigerandi detergendique facultate inſignis.

Κριθή. hordeum vel hordeolum. Eſt tuberculum paruum, oblongum, palpebræ cilio, qua pili ſunt, adnaſcens. Externum eſt & foris prominet, atque in eo, ſicut Celſus ait, tunica quiddã quod difficulter matureſcit, comprehẽſum eſt. Ex quo patet plurimum pituitæ in eo cõtineri, vel ſimplicis vſtæque, vel cum alio humore miſtæ. Sic dicitur ab hordei ſimilitudine. Græci alio nomine πο-θίαν appellant, vt ſcribit Gal. extremo lib. 4. περὶ κατὰ τόπους.

Κρίθμον. herbula eſt fruticoſa & vndique folioſa, cubiti fere altitudine, foliis pinguibus, numeroſis, albicantibus veluti portulacæ, latioribus & longioribus, ſalſo guſtu. flores candidi ſunt, & ſemen ceu roſmarini, odoratum, molle, rotundum, quod ſiccatum rumpitur. habet intus tritici modo nucleum, radices digiti craſſitudine, tres aut quatuor, grati odoris & iucundi. Naſcitur in maritimis & petroſis. Apud Heſychiũ eſt κρηθμὸν, apud Galenum κρῆθμον.

Κρίμνον. craſſior farina apud Hippocrat. quæ effracto hordeo inuenitur grãdiuſcula, nec perfecte molita eſt. Dioſcorides autem dicit eſſe craſſiorem ex zea triticoque farinã, ex qua pultem faciunt. abunde autem alere, ſed ægre confici, aluum vehementius adſtringere, ſi zea ex qua fit, prius torreatur. Cum autem Hippocrates dicit κρίμνου ἀλφίτου ἀδρὸν, craſſiſſimam farinam intelligit. Fieri autem ex olyra craſſiorem farinam, quam Græci κρίμνον vocitant, idem Dioſcorides author eſt.

Κριμνώδης ἴσχυσις. dicitur farinæ craſſiori ſimilis. Fit autem, vt ait Galen. lib. 1. de criſib. aut propter vehementem colliquationem, aut calorem ardentem à quo ſanguis aduratur. Itaque omnis eiuſmodi hypoſtaſis mala eſt, vt ſcribitur in prognoſt. Nam ſi per exitiales morbos inciderit, breui futuram mortem ſignificat: ſi vero in morbis non mortiferis apparuerit, morbi longitudinẽ portẽdit, vt habetur aphor. 31. libr. 7. Sed plurimi quidẽ per eiuſmodi morbos cito pereũt, aut ſi euadãt diutiſſimè ægrotant. vide ἴσχυσις.

Κρινάνθεμον. ſic dictum eſſe à quibuſdam τὸ κρίνον, hoc eſt lilium, Dioſcorides author eſt.

Κρινόμυρον. vnguentum liliaceum quod & μενδήσιον, & αἰγύπτιον μύρον λευκὸν & σούσινον μύρον. hoc eſt, Ægyptiũ vnguentũ, album, & ſuſinum vnguentũ, appellatur, vt author eſt Galenus in explicatione vocũ Hippocratis. Cõſtabat lilio & quibuſdã aromatis, vnde vnguenti non etiam olei nomen habuit.

Κρίνον. lilium. herba eſt caule ſimplici, tricubitali, comoſo, foliis longis, ſatyrii effigie, ex herbaceo nitentibus, radice bulboſa, flore emaculati candoris, calathi forma, extrinſecus ſtriato, reſupinis per ambitum labris, luteis emicantibus ex fundo calycis apicibus, alterius quam flos odoris. λήριον, à quibuſdam dicitur, vt ſcripſit Dioſcorides. ex quo vnguentum fit λήρινον ſiue σούσινον vocatum, diſcutiendi mollieudique viribus præditum,

Definitionum medicarum libri XXIIII - page 254 sur 554

©BIUM

prædictum, vuluæque duris tumoribus maxime conueniens.

Κεγχρώδης. trochiſci nomen eſt, cuius deſcriptio habetur apud Paulum lib. 7. cap. 12. eo Paulus ſordida vlcera expurgat.

Κεῖος. genus ciceris quod arietinum dicitur, propterea quod arietino capiti ſimile ſit. vide ἐρέβινθος.

Κρίσις. criſis. iudiciū. Tribus modis apud Hippocr. ſumitur. Vno ſignificat ſimpliciter πλὴν λύσιν, hoc eſt ſolutionem: vt quo prognoſtici loco ſcribit optimam vrinam eſſe, in qua per totum morbi curriculum, donec ipſe iudicatus ſit, ſubſidet album, læue & æquale. Neque enim aliter κρίνεσθαι illic interpretatur Galenus quam λύεσθαι, hoc eſt ſolui: vt nec aliis plærisque locis, cum κρίνεσθαι in luxationibus vſurpat. vnde Corn. Celſus plæraque ex Hippocrate in Latinum conuertens, κρίνεσθαι nunquam aliter vertit quam ſolui & finiri morbum. Eodem etiam modo ephemeræ & hecticæ febres dicuntur iudicari per abuſionem, vt ſcribit Gal. lib. 2. de criſibus, quod & ſine magna perturbatione & minime ſubita permutatione finiantur. Altera vero ſignificatione ἡ κρίσις eſt motus vehemens naturæ, ad rei cuiuslibet moleſtæ depulſionem. Hæc quidem generalis eſt τῆ κρίσεως ſignificatio, ſecundum quā non modo morbi, ſed & conceptiones & abortiones & partus & omnino quæcunque magno naturæ conatu indigent, dicuntur iudicari. Sic enim viſum eſt Hippocrati libello ὡδὲ ἐπιδημιῶν ſcribenti: 'παῖς δὲ γυναικὶν αἱ συλλήψιες τῆσι ἐμβρύοισι, καὶ οἱ τρωσμοὶ τε καὶ οἱ πόνοι, ἐν πυτέῳ τῷ χρόνῳ ἐν ᾧπερ αἵ τε νοῦσοι καὶ αἱ ὑγίειαι καὶ οἱ θάνατοι κρίνονται τῆσι σύμπασιν ἀνθρώποισι. ταῦτα δὲ πάντα, τὰ μὲν καθ' ἡμέρας, τὰ δὲ κατὰ μῆνα ἐπισημαίνει, τὰ δὲ κατὰ πεντεκαιεικοσάδας ἡμερῶν, τὰ δὲ κατ' ἐνιαυτόν. hoc eſt, mulieribus autem & fœtuum conceptiones & abortiones & partus eodem tempore iudicantur, quo & morbi & ſanitas & mors cunctis hominibus: ſed omnium iſtorum alia quidem diebus, alia menſibus, alia dierum quadragenariis, alia vero annuo ſpatio videntur euenire. Ac Hippocrati quidem conſentanea ſcripſit Ariſtoteles libro 4. de generatione animalium cap. 10. his verbis: ratione optima tempora omnium & grauiditatum & generationum & vitarum, dimenſionem circuitibus ſibi expoſcunt recipere. Circuitum autem ſcribit ſe appellare diem, noctem, menſem, annum & tempora quæ ijs deſcribuntur, atque etiam Lunæ traiectiones. Veruntamen non omnis naturæ conatus ad vacuandum propulſandumq; quicquid ei nociuum eſt, criſis dici debet, ne quotidianam excrementorum vacuationem criſim eſſe cogamur fateri: ſed is modo qui vehemens ſit, nec niſi certis dierum, hebdomadarum, menſium aut annorum periodis cõtingit. Nam cum, authore Galeno, τὸ κρίσεως nomen à foro ad medicinam translatum ſit (qua in re ego potius illi aſſentior, quam aliis qui κρίσιν excretionem vel naturę conflictum interpretantur, quod κρίνειν καὶ κρίνεσθαι vtrumq; aliquando ſignificet. Neque enim κρίσιν, non dico malam, ſed omnem quæ bona ſit, excretio ſequitur) quod perinde natura cum morbo decertet atque reus cum petitore. atque vt in foro alteram partem cauſa cadere neceſſe eſt, ita hic naturam aut vinci aut vincere oporteat: quemadmodum non de leuibus rebus, ſed grauioribus actiones inſtitui ſolent & iudicia exerceri, ſic non omnis naturæ motus, quo onus omne ſuperfluum à ſe deponat, criſis appellari debet, ſed magnus modo, & in quo natura videtur plurimum laborare. Talis quia maxime circa morbos apparet, atque in eius contemplatione medici præcipue verſantur, ideo τὸ κρίσεως nomẽ morborum tantum proprium videntur feciſſe, & ad eos retuliſſe omnia quæcunque de criſibus conſcripſerunt. Ex quorum ſententia hæc breuiter de morborum criſi dicemus. Igitur criſis tertio ſuo ſignificatu varie à veterib. medicis definita fuit. Alii enim, vt ſcribit Galen. ſubitam in morbo mutationem, alii ad meliorem ſtatum inclinationẽ ſolam, alii eam quæ antecedit agitationem, alii integram omnem morbi ſolutionem, alii eam tantum quæ bona ſit, criſim dixerunt. Hippocr. vero, ſicut recitat Galen. appellat κρίσιν permutationẽ magnam in morbo repente factam: cuius ipſe quatuor differentias aſſignat lib. 1. τῶν ὁπιδημιῶν, ſcribens, ὅτι ἢ συμφέρον ἢ ἀλεθρον, ἢ ῥοπὴν ὅτι τὸ ἄμεινον ἢ τὸ χεῖρον. hoc eſt, ad ſalutem aut mortem, vel inclinationem ad melius vel deterius. Siquidem per huiuſmodi mutationes nonnunquam ſubito integra ſanitas reſtituitur, aut moritur æger, aut lenior aut deterior morbus euadit. Addit vero Gal. initio lib. 3. de criſib. alias duas quas miſtas vocat, quũ ſubita aliqua ad melius aut peius cõmutatione facta, deinceps morbus eodem tenore progreditur, donec æger vel cõualuerit vel extinctus ſit. Earum duæ bonæ, duæ malæ dicuntur. Verum ea ſola quę ſubitam affert ſanitatem ſimpliciter criſis appellatur: nam quæ mortem adfert, mala criſis eſt: aliæ non κρίσεις, ſed ſimpliciter λύσεις, vt ait Galenus, vel ἐπιπλεῖς κρίσεις vocantur. Omnibus diebus earum aliqua fieri poteſt, non tamen omnis omni die: nam bona, quam abſolute κρίσιμον dicimus, ſeptimum, decimum quartum, vigeſimum, vigeſimum ſeptimum, quartum & triceſimum, quadrageſimum, ſexageſimum, octogeſimum, centeſimum, centeſimum vigeſimum, qui dierum iudicantium poſtremus eſt, atque ad horum proportionem ſequentes poſtea menſes annosque ſibi vendicat. Et hæc quidẽ dierum criticorum proportio, quod certo ordine conſtet, κόσμος ab Hippocrate appellatur. Incidit vero & in alios aliquando dies, vt tertium, quintum, nonum, & alios quoſdam: verum hi multo frequentius aut imperfecte ad ſalutem,

Definitionum medicarum libri XXIIII - page 255 sur 554

©BIUM

aut plane ad interitum iudicant. Mala vero fere in ſextum, octauum, decimum, duodecimum incidit: quorum omnium rationes Galenus in libr. de diebus criticis explicauit. Cæterum cum hæc quatuor ſunt κρίσεων genera, in ea tantum quæ optima eſt cognoſcenda definiendaque medici operam ſuam poſuerunt, quod ea agnita facile ſit imperfectas malaſque criſes diiudicare, quorum veſtigiis inſiſtentes, omnem eius naturam, vim, proprietates, differentiaſque paucis exponemus. Cum varii ſint morbi, ad eos tantum criſis pertinet, quos humor committit. Hic quia fere ſemper crudus eſt & qualitate vitioſus, niſi totus concoctus & mitificatus fuerit, ſanitas integre reſtitui nõ poteſt. Concoctionem autem intelligere oportet, non conuerſionem in corporis ſubſtantiam, ſed moderationem quandam & alterationem malignæ qualitatis in aliam benigniorem & naturæ minus moleſtam. Quia ergo ne ſic quidem concoctus humor nutrire poteſt, ſed naturæ onus eſt ſuperfluum, eum natura è corpore expellat neceſſe eſt: id quod ſi paulatim & longiore ſpatio fiat, concoctio non criſis dicitur, morbuſque ipſe concoctione finiri, non criſi. Siquidem in criſi illam vacuationem ſine mora & confertim fieri oportet. Itaque ſi, vt vniuerſus humor ſubito vacuetur, neceſſe ſit eum totum perfecte cõcoctum eſſe (cruda enim non facile expelluntur, naturæ contumaciter reſiſtentia) patet optimam illam criſim non alio tempore quam in morbi vigore contingere, in quo ſolo humor perfecte cõcoqui ſolet. Cum autem vacuatio humoris duobus modis contingat, vno vere & proprie humore è corpore depulſo, & excreto: altero vero, eodem in alteram partem tranſlato, vtroque modo fieri poteſt criſis, quorum illum κατ' ἔκκρισιν, hunc κ̃τ' μετάστασιν, hoc eſt per tranſlationẽ ſiue per abſceſſum, nuncupant. Siquidem humores relicta parte in qua morbum excitabant, locum mutant & alio abſcedunt. Quæ criſeos ratio etiam κατ' ἀπόσκημμα appellatur. Sunt autem eius quæ κατ' ἔκκρισιν dicitur tot differentiæ, quot habẽtur & vacuationis, per aluum, per vrinas, per hæmorrhoidas, per vomitiones, per ſputa, per profluuiũ ſanguinis è naribus, quod proprie Græci αἱμορῤῥαγίαν nuncupant, per ſudores. Nec tamen omnes ex æquo bonæ habẽtur. Nam longe melior perfectiorque eſt, quæ κατ' ἔκκρισιν fit, quam quæ κ̃τ' μετάστασιν. Hæc enim magna ex parte imperfecta eſt, nec morbum plane ſoluit. Deinde vero quę per inferiorem vacuationem contingit, melior quam quæ per ſuperiorem. tum per quam noxius & redundans humor, melior eſt ea per quam alius humor vacuatur, tum quæ κατ' ἴξιν, vt ait Hippocrates, quam quæ aliter fit, tum quæ per meatus conuenientes, ad hæc quæ antea die σκωπτικῷ indicata die decretorio obuenit. Fit autem in tam repentina mutatione magna in corpore agitatio perturbatioque, adeo vt præcipuum fere futuræ criſis ſignum ſit. Hippocrates dicat noctem, quæ criſim præcedit, valde moleſtam deliriis, vigiliis, comate, doloribus, lacrymis, difficultate ſpirandi, tenebris ante oculos obortis, ſumma inquietudine & aliis id genus malis, quæ quidem ſicut maxime ſunt formidanda & plena periculi, ſi per initia morbi & ante humoris concoctionem appareant: ita in ipſo vigore & poſt ſigna concoctionis tuto breuique futuram criſim pollicentur.

κρίσις etiam præter ſuperius explicatas ſignificationes ſumitur aliquando apud Hippocratem pro ipſa acceſſione, vt aphor. 1 ℞. lib. 1. ſicut Galenus & Philotheus in explicatione eius loci ſcripſerunt.

κρίσις à quibuſdam vocatur medium ſpinæ foramen, quo omnes ſpinæ articuli ſibi iunguntur, & ſpinæ medulla à cerebro deſcendit: magis vſitato nomine σπονδὼ dicta. Iulius Pollux id ſpatium inter ſcapulas cauum quod ſecundum lõgitudinem ad lumbos porrigitur, κρίσιν nuncupari ſcribit, dicens: τὸ μέσον κ̃τ' μῆκος ἄχρις ὀσφύος, ὃν πᾶν νῶτον κοιλαινόμενον, κρίσις καλεῖται. hoc eſt medium id ſecundum longitudinem quod excurrit vſque ad lumbos in dorſo cauatum, criſis nuncupatur. forte quod dextram partem à ſiniſtra διακρίνει, hoc eſt diſcernit & diſterminat.

Κρίσιμον. dicitur ab Hippocrate libr. περὶ διαίτης ὀξέων, τὸ κρίσιν ποιοῦν τῆς νοσήματος, hoc eſt, quod facit criſim morbi. quod idem eſt ac ſi dicas ὠφέλιμον, id eſt vtile, vt Galenus annotauit. vt autem idem ſcribit comment. in prorrheticum, κρίσιμον duobus modis accipitur apud Hippocr. vt ſignum, & vt cauſa per ſe τὸ κρίσεως. Signum quidem id dicitur, quod futuram criſim prænunciat. Eorum duplex eſt differentia: alia ſigna tantum ſunt, alia non modo ſignorum, ſed cauſarum etiam rationem habent. Signa tantum ſunt, colli dolor, temporum grauitas, tenebræ oculis obuerſantes, vertigines, capitis dolores, lacrymæ inuito obortæ, facies & oculi rubentes, labiorũ motus, vigilię, ſomnus grauis, aſthma, dyſpnœa, præcordiorũ retractio, ſtomachi faſtidium, nauſea, æſtus, ſitis ingens, rigor, cardialgia, moleſtus decubitus, lethargus, delirium, vociferatio. Signa vero & cauſæ ſunt, vomitus, excrementa alui, copia vrinæ, ſudores, ſanguinis eruptiones, parotides, & abſceſſus quos ἀποσκήμματα vocãt. Nã ſi quędam ex ijs die σκωπτικῷ apparuerint, eadẽq; proximo die critico grauiora magisque euidentia ſint, non eſt dubium eodem die futuram eſſe criſim. Qualis vero futura ſit, ex aliis notis petẽdum tum ijs quæ concoctionem cruditatemque ſignificant, tum aliis quibuſdam incertis & ambiguis quidem, ſed magnam tamen vim habẽtibus, qualia ſunt, mente conſtare, bene ſe habere ad ea quæ offeruntur, facile reſpirare, facile ferre morbum, pulſus bonus, facies ſanis ſimillima, decens

©BIUM

decens accubitus, totius corporis æqualitas, & alia de quibus ab Hippocrate ſcriptum eſt in prognoſticis. Nam pro horum ſignorum viribus illa ſuperiora bonam malamve criſim & perfectam vel imperfectam fore oſtendent. κρίσιμον autem vt cauſa, dicitur omnis vacuatio & abſceſſus per quem criſis ipſa perficitur, vt vacuatio per aluum, per hæmorrhoidas, per vomitiones, per ſputa, per αἱμορῤῥαγίαν, per ſudores. Omnes præterea abſceſſuum differentiæ, poſt aures, in alas, in inguina, in articulos, in cutē (eſt enim quidam icterus criticus) & in alias omnes corporis partes. Hęc quamuis κρίσιμα vt cauſæ proprie dicantur, ſignorum tamen etiam rationem quandam habent, ſicut paulo ante diximus.

Κρίσιμος ἡμέρα. indicatorius ſiue decretorius dies. Dicitur dies, in quo criſis morbi contingit. Itaque vt criſis omni die fieri poteſt, ſic & omnis dies κρίσιμος eſſe poteſt. Nunc autem appello criſim omnem morbi ſolutionem, in qua quidem ſignificatione etiam febris ephemeræ criſis eſt. Atque vt ſunt multæ τῶν κρίσεων differentiæ, ſic & dierum criticorum: alii enim κατ' ἐξοχὴν κρίσιμοι ἢ κεκριμένοι appellantur, in quos ſæpiſſimè & ſecuriſſime criſes incidunt. Alii mali ſunt, in quibus magna ex parte fiunt criſes malæ: alii vero medii & incidentes, quibus criſes contingunt imperfectæ. Eſt autem omnium fortiſſimus perfectiſſimusque ſeptenarius, & qui ſeptenario concluditur, vt ſeptimus, qui morborum peracutorum terminus eſt, decimusquartus, qui morborum ſimpliciter acutorū, poſtea vigeſimus, vigeſimuſeptimus, trigeſimusquartus, quadrageſimus, qui poſtremus eſt eorum quibus ſolēt acuti ex decidentia morbi iudicari: & poſt eum ſexageſimus, octuageſimus, centeſimus, vigeſimus & centeſimus, qui, vt Galenus ſcribit libr. 2. de diebus criticis, conſtituitur ab Hippocrate omnium dierum criticorum finis ſupremus. Deinceps nō diebus, ſed menſibus & annis criſes numerat. Et hi quidē dies quibus certa firmaque vis ineſt decernēdi, κύριαι ἡμέραι, hoc eſt principes dies, ab Hippocr. appellantur. Hi autem quanquam præcipui ſunt inter criticos, ſunt tamen & alii quidam quos παρεμπίπτοντας, hoc eſt incidentes, vocāt, quibus & ſua vis ineſt ad iudicandum, vt tertius, quintus, nonus. Hi omnes vere & proprie critici appellantur. Dicuntur autem & eo nomine aliquando illi dies qui ſingularum hebdomadarū medii ſunt, eaſque in duas partes diuidunt, vt quartus, vndecimus, decimuſeptimus & reliqui eodem modo, quod ſæpe in eos criſes bonę incidant. Hi tamen proprio nomine non κρίσιμοι, ſed δεικτικοὶ & σκεπτικοὶ, hoc eſt indices & contemplabiles, nuncupantur, quod maiorem vim & proprietatem habeant ad præſagiendam contemplandamq; futuram criſim quam ad iudicandum. Quarta autem criticorum dierum differentia eſt, in quibus vt plurimum mala criſis euenit. Hi fere à quarto pares ſunt, vt ſextus, octauus, decimus, duodecimus, decimuſextus, decimusoctauus. Inter eos autem decimusquartus & vigeſimus non numerantur, quod ille ſecundæ, hic tertiæ hebdomadis terminus ſit quæ impari numero concluduntur. Itaque reuera impares numeri ſunt, ſicut Galenus demonſtrauit. Eorum vero peſſimus eſt ſextus, qui, quod eo plures pereāt, tyranni nomen meruit.

Κεισιμώπεσα. dicuntur ab Hippocr. lib. περὶ διαίτης ὀξέων, omnia quæ magis ad criſim faciunt, eamque magis promouent, vt comment. 2. Galenus explicat.

Κροκιδίζειν. verbum eſt, inquit Gal. ab omnibus medicis de phreniticis dici ſolitum. ſignificat autem tomētum legere & euellere ſubtegmina: ſicut καρφολογεῖν euellere feſtucas, vt annotat comment. 1. εἰς τὸ προγνωστικόν.

Κροκὶς. tomentum, floccus ſiue hapſus lanę quo medicamenta excipiuntur. Apud Aetium libr. 3. dicitur medicamenti genus προσθετὸν, quod tomento exceptum ano inditur vice glandis.

Κροκοδείλιον. herba eſt chamæleontis nigri figura. radice longa, aliquatenus lata, guſtu naſturcii, aſpero, ſemine rotundo, clypeoli forma, duplici. Semen calefacit, digerit, exiccat, & acrimoniam habet. Galenus & Aetius etiam κροκοδειλιάδα appellant, eaque ad cephalæas vtuntur.

κροκοδείλιον etiam dici à quibuſdam τὸν δίφακον, Dioſcor. author eſt.

Κροκόμαγμα. eſt retrimentum crocini vnguenti. Sic autem dicitur quod expreſſis vnguenti crocini odoramentis & in formas digeſtis paretur. μάγματα enim appellantur quæ expreſſa aliqua materia ſuperſunt craſſa, fæculenta & lignoſa. Ad differentiam autem additur materiæ nomen, vt κροκόμαγμα, ῥοδόμαγμα. Verum cum vnguentum pluribus modis præparetur, palam eſt varias etiam haberi crocomagmatis differentias. Vnam Dioſcorides recenſet, Paulus duas, Aetius item libro 6. quartam, ab aliis differentiam quæ eadem eſt cum ea quam Gal. recenſet lib. 2. de antidotis ex Damocrate, niſi quod amyli & gummi pondere variant. Optimi eas eſſe notas ſcripſit Dioſcorides, vt odoratum ſit, modice myrrhā olens, graue, nigrū, ligni expers, læue, ſubamarum, quod madefactum croci colorem reddit, guſtatumque vehementer dentes ac linguam inficit, aliquot in horas permanente colore, quale quondam fuit quod è Syria deportabatur. Hoc oculorum claritati plurimum conferre dicitur, caliginem diſcutere, vrinam ciere, excalfacere, concoquere, mollire & reſpondere aliquatenus croco, vtpote cuius plurima parte ſit particeps.

Κρόκος. crocus, ſiue crocum. Herba eſt foliata pene in capillamenti exilitatem, cauliculo anguſto & breui, florē producente cœrulei calycis in quo flammea croci ſtamina, radice

©BIUM

bulbosa copiosaque & viuaci. Galli Mauritanos imitati saffranum appellant. Calfacit secundo ordine, primo exiccat, paulum etiam quiddam adstringens habet quod terreum frigidumque est. Cæterum ex croco hæc medicamenta conficiebantur, erantq; medicis in vsu, quæ sequuntur.

κρόκινον μύρον. crocinum vnguētum siue ex croco paratum. Quomodo conficeretur Dioscorides explicauit libr. 1. Aliam vero eius compositionem, valde ab ea differentem Paulus recenset libr. 7. Dioscorides suo vires tribuit calfaciendi, somnum alliciendi, siue naribus admoueatur, siue illinatur, pus mouendi, vlcera purgandi, contra vuluę duritias atque præclusiones, præterea concoquendi, emolliendi, humectandi & permulcendi.

κροκῶδες κολούριον. croceum collyrium. cuius triplicis mentionem facit Galenus lib. 4. τῶν κατ' τόπους, πακκιανοῦ, παιδικοῦ, λεοντα ρίου.

κροκώδης πεσσὸς. qui describitur à Paulo lib. 7. cap. 24.

κροκώδης τροχίσκος. cuius compositio habetur apud Paulum & Aetium.

Κροκὺς. herbæ genus. ἡ ἐχίδνιος βοτάνη, inquit Hesychius.

Κρόμμυον. cepa. Est olus foliis fere porraceis, intus concauis, caule tereti & rotundo, per cuius festigium semen in orbem spargitur, radice capitata, pluribus cartilagineis compacta tunicis, quæ summatim prætenuibus rufisque vestitur membranis, nigricante vertice, à quo fibræ capillitii modo fruticant, odore lacrymoso: plura sunt eius genera: excalfacit quarto ordine. Est autem crassarum partium, proinde flatuosa est & concoctu difficilis. Quod si tandem coquatur, malum succum gignit & valde acrem & qui facile febrem accendat. Itaque potius inter pharmaca quam inter alimenta censeri debet. Incidit enim & attenuat humores crassos, aperit obstructiones & hæmorrhoidas, & ex vtero strangulatas olfactu excitat.

Κρόνιον. sic dici à quibusdam τὸ δελφίνιον, author est Dioscorides.

Κρόταφοι. tempora. Sunt ossa duo cranii, vtrinque singula ad aures sita, trilatera, parte superiore suturis λεπιδοειδέσι, posteriore, laterum τῆς λαμβδοειδοῦς additamentis, anteriore sutura quæ cranio & ossi σφηνοειδεῖ communis est, terminata. Sunt autem omnium cranii ossium infirmissima, tum quod tenuissima sint, tum quod pertusa meatu auditorio & cauata partim ad genæ supernæ diarthrosim, partim ad venæ iugularis ramos intus & foris excipiendos. Non sunt vero simplicia sed multiformia. Namq; portio eius est os λιθοειδὲς, hoc est petrosum, quod protensis suturæ λαμβδοειδοῦς finibus terminatur, in eaque apophysis inest quam à styli scriptorij specie γραφιοειδῆ & στυλοειδῆ, ab acus autem similitudine βελονοειδῆ vocāt: alii vero etiam πλῆκτον, quod galli calcar referat. Sunt & in ijsdem ossibus geminæ apophyses, papillis mammarum pręsertim vaccinarum similes, & ob id μαστοειδεῖς dictæ, musculis inserendis seruientes, & cauæ atque extuberantes quo aer amplis & anfractuosis earum cauitatibus conclusus magis resonaret auribus. Habent præterea aliam, quæ meatui auditorio dedicata est. Exit pręterea & ab his apophysis vtrinque vna ad oculi angulum excurrēs & dimidiam partem ossis constituens quod ζύγωμα nuncupatur. Cæterum essa hæc omnia musculus à tota temporum cauitate exoriens contegit, innixus ossi iugali, quo solo à cerebro ipsiusque membranis dirimitur. Est autem ille valde sensilis, vt qui oblæsus conuulsiones & stuporem inducat. motus autem duos habet: homini namque firmanti dentes & os claudenti atque contrahenti, tenditur, hianti vero laxatur. A partis nomine cui incumbit, κροταφίτης dicitur.

Κρότων. Latinis ricinus. vtrumque à similitudine animalis canibus præcipue infesti. Olim apud Ægyptios dicebatur κίκι, de quo supra. dicuntur & κρότωνες apud Hippocr. cartilaginea pulmonis bronchia, vt lib. 1. de morbis. Dicitur κρότων & oleæ morbus, qui ceu quædam solis inustio est.

Κρούνιον. medicamēti compositi nomē est quod vim habet vehementem mouendi vrinam. quare sic dictum est à torrentis similitudine. Eo quondam Esdras & Asclepiades vsi sunt. Compositio refertur ab Aetio lib. 12. vbi agit de ijs quæ ad ciendam vrinam hydropicis bibuntur.

Κρουστουμίνατον. crustuminatum. genus est potionis quæ ex crustuminis pyris præparatur in modum τοῦ ὑδρομήλου, vt docet Aetius extremo lib. 5. Vox Latina mere est quam recentiores Græci vsurparunt.

Κρυμώδης πυρετὸς. est species febris continuæ & ardentis accensæ ab erysipelate circum pulmonem consistente, quemadmodum scriptum est apud Aetium lib. 5. cap. 89.

Κρυστάλλιον. sic dictum est à quibusdam τὸ ψύλλιον.

Κρυσταλλοειδὲς ὑγρὸν. crystallinus humor. Est humor oculi duriusculus, purissimus & pellucidissimus. Sic dictus est à similitudine crystalli, siue eo nomine glaciem, siue crystallum proprie dictum intelligamus. Nam & mediocriter durus est, & exquisitissima pręterea puritate, pelluciditate claritateq; perspicuus. Est autem ei eiusmodi durities, vt per sectionem à cæteris oculi partibus solutus non defluat, sed instar molliusculæ ceræ per se consistat, suamque asseruet figuram. Nec vero eo durior humor vllus in oculo continetur. Candidissimus autem est & splendidissimus, quoniam sit primum videndi instrumentum. Solus enim à coloribus alteratur, & in eiusmodi corpore omnes colores facile citoque suscipiuntur & relucent, neque propter puritatem & coloris synceritatem vitiantur adulteranturque. Figuram habet rotundam sed depressam anteriori

Definitionum medicarum libri XXIIII - page 258 sur 554

©BIUM

teriori posteriorique parte & latiusculam, nec tam rotundam & protuberãtem quam à lateribus, & superna infernaq; parte, quod ad perfectiorẽ visionem sic formatum esse expediret: figura enim exacte rotunda, paucioribus sui partibus, plana autem pluribus cum suis obiectis communicat. Situs est in mẽdio oculo, estque eius veluti centrum, propter dignitatem & præcipuum in videndo vsum. Nutritur humore vitreo quem habet à tergo, non per venã quidem, quæ nulla ineſt, sed per διάδοσιν alimenti.

Κρύσταλλος. cryſtallus. est succus intra terram frigore cõcretus. Itaque ex marmorum saxorumve canalibus effoditur, vel venis fibrisque detectis: aliquando aratro excitatur & torrentibus defertur. Sunt qui dicant esse aquam cœlestem gelu vehementiore duratam. Vim habet cryſtallus refrigerandi & siccandi atque etiam adstringendi: ideoque dysentericis in vino conducit.

Κρύωξα. olus apio simile, apud Hippocr. nascens iuxta mare, vt scribit Erotianus.

Κτὶς. cunnus. totus ipse sinus pudẽdi muliebris.

Κτένες. dicũtur à quibusdã dẽtes primores acuti, qui & δικασπῖρες & γελασῖνοι vocantur. Sunt etiam qui κτένας vocent partem manus externam, πρὸ δέναει oppositam, quã propterea alii ὀπισθέναρ, alii μεσοκάρπιον, alii δῶρον appellant.

Κυαθίσκος. sic dicitur chirurgici specilli pars altera cõcaua, in parui cyathi modũ, qua aliquid vel extrahi vel infundi potest. vide μύλη.

Κύαθος. cyathus. Est & liquoris & rei aridę communis mensura apud Rom. ligulas siue cochlearia quatuor cõtinens. Erat aũt sextarii pars duodecima. apud Atticos autẽ & ipse tã liquidorũ quã aridorum mensura erat, capiens κόγχας 11. siue μύστρα 1111. siue χήμας v. siue sescunciã. id quod notum esse potest ex Gal. l. 2. τῶν κατὰ τόπους c. 5. scribenti è Critone remedia ad varos. Mellis, inquit, Attici cyathum 1. siue drach. x11. Apud Rom. quidẽ cyathi nota erat ista, Cỿ. apud Græcos vero K per cuius apicem inferiorem linea recta per obliquum ducta esset, υ desuper impositio.

Κύαμος. faba. Est legumẽ valde aliquando procerum scapo recto, folio carnoso, portulacæ simili, flore cristato, versicolore, hirto, siliqua plærumq; semipedali, fructu intus lato humani vnguis effigie. Ea autẽ maior etiam est faba Ægyptia, quam alii Colocasiam, alii Põticam vocant, vt quæ calamo sit quatuor cubitos longo, folioq; latitudine concauitateq; spectabili, ita vt aquã cõtinere possit, & Alexandrinis poculorum & catinorum vsum præbeat, qui adeo Nili sui dotibus gaudent, vt implexis colocasiæ foliis in variam speciem vasorum, potare gratissimum habeant. Ex ijs autem factum poculum Athenæus, Strabo, Hesychius κυβώλιον dici testantur, Quo factum est, vt sæpe apud medicos τὸ κυάμου nomen occurrat pro mensura, non quidem certa, sed simpliciter rei alicuius mensurabilis capaci, quę & κυβώλιον & κυβώπιον vocata fuit, qua liquores metiuntur, vt apud Aetium, vbi de picra exhibenda ait, ἡ δόσις κοχλιάριον σὺν μελικράτου κυάμοις δ'. ἐπιῤῥοφείτω ὕδατος θερμοῦ κυάθους β'. hoc est, dosis cochlearium, cum aquæ mulsæ cyamis quatuor: & sorbeat aquæ calidæ cyathos duos. Similiter apud Gal. lib. ad Pamphilianum de Theriaca, vbi scribit eã ex passo aut aqua mulsa exhibendam fabæ Ægyptiæ magnitudine.

Κύανος. cæruleus. lapis est, siue succus in metallis concretus. Duplex est, natiuus & factitius. Natiuus fossilis est, & in venis fibrisque ortus, aut per se reperitur sabulo arenæue duræ similis: aut abraditur à materia metallica, plærumq; similis arenæ. hic tantopere amat chrysocollam, tantaq; illi naturę familiaritate coniunctus est, vt hi duo succi concreti frequentissime simul nati vni eidemq; glebæ metallicę adhæreant, videaturque alter prope appositus alterum inclusum sepire atque complecti. Factitii autem plures sunt species, atque ex his aliquæ natiuo pretiosiores, quarum præstantissima fit hoc modo. In vasculum quernum infundunt libras tres acerrimi aceti, in quo factitii salis ammoniaci in puluerem triti quadrans fuerit dissolutus, atque in vasculi medio bacillum stabiliunt, deque eo laminas argenteas rimulis plenas suspendunt, vt modo non attingant acetum, rimulas autem prius argento viuo oblinunt, deinde vasculum operculo obturant, & fimo terrave obruunt. Post viginti dies vasculum aperiunt, id quo laminæ veluti situ squalent, deradunt, atque vasculum secundo tertioque fimo & terra obruunt, viciſſimque deradunt, vsque dum laminæ deficiant: tum nouas de bacillo suspendunt, quæ vbi etiam ipsæ fuerint vi aceti consumptæ, id quod collectum est in catinum intus spuma argenti obductum iniiciunt, subiectisq; carbonibus ardentibus paulum vrunt, mox ablatum & refrigeratum lauãt aqua pura. Postquam vero omne subsederit, aquam effundẽtes in sole exponunt vt siccetur, faciuntque hoc modo cęruleum longe præstantissimum. Cæterum pictores tam natiuo quam factitio vtuntur, medici natiuo tantum, cui vis est reprimendi, erodendi, & exulcerandi.

Est & κύανος floris nomen in frumentario agro nascentis, calice rosarum, sed squaroso atq; tristi, plurimis stipantibus cœruleis barbulis: eo pueri ad coronas vtuntur.

Κύαρ. acus foramen: Hippocr. Anatomicis κύαρ est auriculæ foramen internum & penitius.

Κύβιτον. τὸ ὠλέκρανον. os cubiti: Hippocr. quod & ἀγκών. Dioscorides autem τὸ κοῦδουλον τῆς βραχίονος, iuncturam brachii, sic nominari dixit, vt scribit Galen. At Bacchius, teste Erotiano, interpretatus est κυβοειδὲς ὀστέιον καὶ πλὴν πέρνης, hoc est os cubicum & calcem: sed longe plures τὸν ἀγκῶνα, id est cubitum.

Κυβοειδὲς ὀστοῦν. os cubicum. Est os vnum ex quatuor tarsi ossibus, solum nomine donatum, cum reliqua tria careant nominibus. Id calci articulatur ipsamque excipit, cum reliqua

©BIUM

tria tarsi ossa scaphoidi coniuncta sint. Sic dictum est quod cubo simile sit. Verum lateribus omnibus est admodum inequalibus & fere asperis, vt vix quicquam aliud quod latera sex habeat cum cubo communia. Sed & internum eius latus geminum apparet. Est autem os κυβοειδὲς, vt & reliqua tarsi ossa, intus cauum, foris gibbum.

Κύφοι. sic à quibusdam vocantur spinæ vertebræ & præsertim colli.

Κυδωνία. cotonea malus. Arbor est omnibus nota, malo vulgari haud quaquam absimilis, sed minor, folio angustiore, mala ferens varia, omnia adstringendi vi prædita & stomacho vtilia. Quæ in eorum genere incisuris crispantur, colore ad aurum inclinato, χρυσόμηλα appellantur: quæ aurea mala dicta fuisse Maroni, multorum opinio est. Quæ vero minori amplitudine sunt, & serotino prouentu odoratius vibrant, στρούθια nuncupantur à plurimis: cum tamen Aetio struthia dicantur quę magna sunt & suauiora, minorique placent acerbitate. Ea cæteris præferuntur quæ chrysomela diximus vocari, deinde struthea: postremo loco miluiana habentur, quæ notha plærisq; cẽsentur, quod insitione proueniant. Omnia tenui pubescunt lanugine. Expetuntur in medicina ad varios vsus, quos notauit Dioscorides. Fit ex ijs vinum, vt ipse docuit, atque oleũ quod μήλινον appellatur: item τὸ διὰ κυδωνίων, siue κυδωνίατον dictum, carnẽ coroneorum & melle quondam, nunc autem saccharo conditum, quod tempore Galeni ex Iberia & Syria Romam conuehebatur. Nec vero minima cotoneorum laus est, quod in ijs scammonium præparandum esse Gal. lib. 1. de aliment. facult. docet, ne stomacho noceat.

κυδωνία. herbæ nomen est apud Gal. lib. 1. τῶν κατὰ τόπους, qua Galenus odorata reddi medicamenta scribit. Sic videtur dicta à similitudine odoris ad mala cotonea. Quæ sit tamẽ incertum mihi est: nisi ea forte sit quam Plinius à Gallis Halum vocari, à Venetis cotoneam scripsit.

Κυζικηνόν. emplastri nomen apud Galenum lib. 4. τῶν κατὰ γένη. refertur & ab Aetio lib. 15. magnique omnino vsus ab eo esse proditur.

Κύημα. conceptus. sic dicitur fœtus duobus primis mensibus, vt declarat Galenus his verbis lib. 1. de sympt. causis: κατὰ μὲν τοὺς πρώτους δύο μῆνας ὀλίγον ὑπαναβαίνει τὸ αἷμα τοῖς ἐμβρύοις, ὡς ἂν ἔτι μικρότατον ὑπάρχον· ὅταν δὲ ἤδη ἔμβρυον ἤδη πως καλεῖται κατ' ἐκεῖνον τὸν χρόνον, ἀλλ' ἔτι κύημα. hoc est, primis quidem duobus mensibus attrahitur nonnihil sanguinis ad ipsum fœtum, tanquam minor sit: quoniam nondum quidem fœtus vocatur eo ipso tempore, sed adhuc conceptus. Quanquam autem κύημα animalium proprie sit, in ijs tamen quæ florent præsertimque in brassica tum à Græcis, tum à Latinis etiam authoribus vsurpatur. Cymara enim in ijs quasi κυήματα vocarunt scaporum delicatiores teneriores que coliculos quos appetente vere in prima florum germinatione & in summa stirpe hoc olus profert, discretis, verum clausis adhuc, florum calycibus, quales quotannis videre licet, in quibus floris primum, mox seminis fœtus clauditur. Theophrastus l. 7. de plantis scribit à Græcis κύημα dici, in quo flos ad semen clauditur. Latini non tantum cymata neutro genere dicunt, sed etiam fœminino cymas.

Κύσιον. nomen est collyrii quod à cinereo colore etiam πέφεως dicitur. describitur à Cornelio Celso lib. 6. cap. 6.

Κυκεών. est potio constans variis alimentis vino mistis. Sed varia quidem & diuersa secum misceri possunt, omnia tamen in cyceone cum vino temperantur. Est enim τὸ κυκεῶνος nomen commune omnium potionum vinum habẽtium. Homerus cyceonem suum ex mista farina caseo apparauit in sorbitionis vsum. Alius herbarum, aut hordei succũ vino miscuit. Etymologici author mel cum vino cyceonem dicit vocari. Habent nunc & Flandri suos cyceonas. Itaque κυκεών, vt ait Galenus comment. 6. in lib. 6. τῶν ἐπιδημιῶν, non est potio simplex, sed in seipso cibum continet, ideoque cerebrum minus quam merum offendit, præsertim si ex mediocri mistura cibi viniq; constet. Erotianus scribit apud Hippocr. κυκεῶνα dici πῶμα μετὰ ἀλφίτου πεπεφυρμένου.

Κυκλάμινος. herba est foliis hederæ purpureis, variis, in quibus susque deque albicant maculę. caule nudo, quaternos digitos æquante, floribus in eo purpureis, rosarum effigie, radice nigra & aliquãtum lata, vt rapum videri possit. Exterget, incîdit, aperit, attrahit, digerit. Est & altera κυκλάμινος, foliis & ipsa hederę, sed minoribus, geniculatis caulibus crassisq; circa vicinas arbores capreolorum modo se voluentibus, flore candido, odorato, acinis hederæ mollibus, lenti gustus, aliquantulum acris, radice superuacua. Priorem panem porcinum, alterã sigillum Mariæ vulgus, authore Ruellio, appellat. Præterea cyclaminum tertiam Plinius sibi demonstratam asserit cognomine chamæcisson, vno omnino folio, radice ramosa qua pisces necabantur, quod Dioscorides nomine tenus primæ cyclamino attribuit, ἰχθυόκτονον à piscium venatu appellans.

Κυκλούμενα. ἀπειλημμένα καὶ ἀπειλούμενον, hoc est, conuoluentem & circumvenientẽ: apud Hippocratem.

Κυκλίσκος. idem quod τροχίσκος. orbiculus, pastillus, de quo vide suo loco.

κυκλίσκος. est scalper excisorius cauus. sic dictus est quod ima sui parte ad circuli figuram accedit. Eius vsus est in fracturis capitis potissimum, quum illæ vsque ad membranas peruenerunt: eo enim quod contusum est, excidi debet. Verumtamẽ quod per eos opus administratur, vitio quidẽ omnino nõ caret, cum quatiat immodice caput. Si tamẽ magnæ sint fracturæ, & ossa quæ fracta sunt vehementer mota, commodum est cyclisci-

vti.

Definitionum medicarum libri XXIIII - page 260 sur 554

©BIUM

vti. Sunt autem plures eorum differentiæ. Alii enim latiores, alii angustiores fieri possunt.

Κύκλοι περὶ τὸ στόμα. τὰ μῆλα, hoc est male, apud Hippocratem.

Κυκλώπιον. albugo oculi. totū illud dicitur quod in oculo albicat. Aristot. λευκὸν vocat. Dicitur etiam σφενδόνη per metaphoram, quod nō aliter pupillam quam pala annuli gemmam includat.

Κυκνάεια siue

Κύκνοι. sunt collyria quædam ἀδηκτα multorum generum. Ex his enim alia dicuntur κύκνοι simpliciter, alia cum addito, vt κύκνος reginæ apud Galenum & Aetium. & κύκνος ex terra Samia apud Galenum libro quarto περὶ κατὰ τόπους. κύκνος χαρᾶς & κύκνος λευκὸς apud Paulum Æginetam. nec dubium est à colore sic appellari. Prævalebat enim in ijs amylum, & terra Samia & cerussa Rhodiaca. erant mordacitatis expertia, & longiori tempore affectæ partis vitiatum humorem consumebant. Eadem vero etiam λευκανὰ dicebantur.

Κυλλὸν, dicitur apud Hippocratem crus varum, id est, in exteriorem partem luxatum vel conuersum, adeo vt suræ processus qui talum exterius complectitur, sine stabilimento vllo suspensus relinquatur: quamuis proprie mutilum & imperfectum significet, vt scribit Galen. lib. 3. de diebus criticis, dicens in ea significatione vulgo mensem κυλλὸν appellari qui diebus viginti nouem constet: alios autem perfectos, qui triginta habeant.

Κύλλωσις. significat apud Hippocratem distortionem cruris in exteriorem partem, vt Galenus annotauit comment. 4. εἰς τὸ περὶ ἄρθρων. Idem tamen comment. 3. dicit nonnullos de omni lōgorum membrorum distortione κύλλωσιν intelligendam censere, generaleque ei tribuere significatum. Alios vero eo nomine distortionem tantummodo intelligere, in qua in interiorem partem membrum inclinatur.

Κυματώδης σφυγμὸς. vndosus pulsus. Est pulsus inæqualis in vna pulsatione & diuersis arteriæ partibus, in quo non tota simul distenditur arteria, sed pars post partem, in modum vndarum. Cum enim fluctuationis initium à supernis duci perspicuum sit, atque ad arteriæ fines terminari, pars arteriæ superior & cordi vicinor primum distenditur, deinde alia secundo digito tacta, mox alia tertio, postremo quarta pollici ægri vicinior, motu tamen manente continuo, instar vndarum sese attollentium, secunda vnda priorem semper excipiente. Neque enim in hoc pulsu interruptus motus est, sed prioris partis arteriæ distentionem secundæ partis distentio ita consequitur, vt nulla pars à motu libera sit. Sunt autem vndosi pulsus variæ differentiæ, quod quibusdam recta, quibusdam in obliquum vndæ ferantur, præterea in longum, latum & profundum. Cæterum cum vndoso pulsu coniuncta magnitudo est, quod si accedat paruitas, σκωληκίζων dicatur. Ambo enim cum in eodem genere posita sint, sola quantitate distinguuntur, causarumque magnitudine. Sunt autem eorum causæ, facultatis imbecillitas, vel copia humorum, vel summa organorum mollities. Nam cum à principio in singulas arterias permeans contentio pari firmitate totum vas attollere nequeat, quę propinquior principi parti est, motum orditur primum, quæ remotior, serius. Minor tamen in vndoso pulsu imbecillitas, maiorque humorum abundātia, quam in vermiculante.

Κυμβάλιον. est alterum genus τῆς κοτυληδόνος, id est vmbilici Veneris, vt habetur apud Dioscor. vide κοτυληδών.

Κύμβρον. dicitur à quibusdam τὸ σισύμβριον.

Κύμινον. cuminum. frutex est vnicaulis, frequētibus ramulis, folio pene fœniculi, semine nudo, copioso & canaliculato, radice subrotunda, quasi bulbosa. Id autem satiuum cuminum est, cuius semen tertio ordine excalfacit, vrinam inde mouens & flatum extinguens. Est & alterum cumini genus quod sponte nascitur, & syluaticum vel agreste nuncupatur, frutice modico, caule palmum alto, prætenui, quaternis quinisve foliis veluti serratis, gingidii diuisura. Capitula in cacuminibus quina senave sustinet, rotunda, mollia, paleaceum semē complexa. Acrius efficaciusque multo est quam satiuum.

Κύμινον αἰθιοπικὸν. Id dicitur quod in Æthiopia nascitur, ori valde gratum, primumque bonitatis locum in satiuo cumino obtinens. Id Hippocratem βασιλικὸν, hoc est regium, appellasse Dioscorides scribit: licet quidam τὸ ἄμμι interpretentur.

κύμινον ἠθαϊκὸν. sic dicitur à quibusdam cuminum agreste.

κύμινον λαγῳόν. sic dictum fuisse à quibusdam τὸ λαγῳπόδι, Dioscor. author est.

Κυνάγχη. angina. Est morbus acutus in gutture consistens cum angustiæ sensu & spirandi difficultate. Id quidem videtur τὸ κυνάγχης nomen apud Hippocratem significare, etiamsi nullus tumor in gutture appareat, sed sola spirandi difficultas, nullo existente vel in pectore, vel in pulmone vitio. Qua quidem in re differt anginæ concursus à peripneumonia & laterali morbo, atque ex eo quod angustiæ sensus in gutture est. Sic enim scribit ὁ περὶ τῶν ἐντὸς παθῶν: angina periculosissima est, & celeriter enecat, si neque in faucibus, neque in ceruice quicquam appareat, si dolor vehemens est, si vix spiritus trahitur: etenim eodem die iugulat, licet interdum vsque ad alterum, aut tertium, aut etiam quartum diem protrahatur. Quæ vero in reliquis, non minore quidem dolore afficit: in faucibus vero tumorem ruboremque excitat. superiori non minus periculosa est, sed longius spatium habebit, præcipue si

Definitionum medicarum libri XXIIII - page 261 sur 554

©BIUM

vehemens fuerit rubor. Sed tum præcipue malum prolongatur, cum non ſolum fauces, ſed ceruicem quoque rubor occupat. Maxime vero poteſt ab ea ſecunda valetudo contingere, ſi rubor ſimul & ceruicem & pectus comprehendat, neque ad interna reuertatur eryſipelas. Igitur ex his verbis haud dubia coniectura eſt omnes affectus qui huic loco accidunt, ſi ſpirationem quoquo modo reddant deteriorem, ab Hippocrate κυνάγχας nominari, cum nondum curæ eſſet medicis vel κυνάγχῃ, vel συναλγῶ ſcribere, multoque minus ἀφ' ἑκυνάγχω vel ἀφασυνάγχω dicere. Hæc enim nomina à poſterioribus medicis inuenta ſunt, quibus totidem anginę ſpecies deſignarent. Sunt autem hæ quatuor, quas hoc modo Paulus enumerat. Prima cum interni τὸ φάρυγγος, id eſt faucium, muſculi inflammati ſunt: voco autem fauces internum oris locum vbi ſimul conueniunt gutturis gulæque extrema: atque hæc proprio nomine συνάγχη appellatur. Secunda, cum exteriores faucium muſculi patiuntur inflammationem, quæ ἀφασυνάγχη dicitur. Tertia, quando interni muſculi τῆς λάρυγγος, id eſt gutturis, inflammantur, quæ peculiari nomine κυνάγχη vocatur. Quarta, cum externi eiuſdem gutturis muſculi laborant inflammatione: atque hæc ἀφ' ἑκυνάγχη nominatur. In quibus quidem differentiis deſcribendis libuit Paulum potius ſequi quam Galenum. Eſt autem præter eas etiam quinta anginæ ſpecies, luxatis & prominentibus colli vertebris in anteriora, pueris præſertim ex caſu eueniens & fere incurabilis. Itaque abſcedentibus ad anteriora vertebris, locus quidem cauus in ea apparet, qui ſine dolore non attingitur: muſculi, qui cum ipſis communicant, intumeſcunt, atque interdum alii, tum qui proprii ſunt gutturis & ipſum aperiunt, tum qui gulam gutturi cõiungunt: aliquando vero obnaſcitur tuberculum, aut gula quoque ipſa interdũ vitiatur. Et hanc quidem anginæ ſpeciem Hippocrates multis verbis lib. 2. περὶ ὀπισθοτονικῶν perſequutus eſt, vt refert Galen. libr. 4. de locis affectis, deque ea aphoriſmum 35. lib. 4. conſcripſit. Eam ſcribit Aetius proprie κυνάγχῃ à veteribus appellatam fuiſſe, quod lingua propter luxatum verticulum à ſua radice mota, & propriis ſedibus excedente, factaq; multum difficili reſpiratione, cogantur ægri, aperto ſemper ore hiare & reſpirare, & canum in morem linguam exerere. Eſt autem omnibus anginæ differentiis cõmunis deglutiendi difficultas, adeo vt potus ſæpe per nares remeet. Cęterum quæ de angina prodidit Corn. Celſus, non ſunt valde conſentanea ijs quæ modo retulimus, propterea conſulto ſunt à nobis prætermiſſa. habentur ea lib. 4. cap. 4.

Κυναγχής. ſic dicitur à quibuſdam τὸ ἀξρόπνοον, vt habetur apud Dioſcor.

Κυνάδρωπος, ὁ. morbus qui & λυκάνθρωπος appellatur ſiue κυνανθρωπία. de qua ſuo loco.

Κυνία. herba eſt cuius cauliculus duûm plærũque palmorum eſt, folia herbæ mercurialis aut hederæ, ſubcandida ex interuallis, ſemine apud folia paruo & rotundo. Græci aliis nominibus κυνοκρόμβιον & λυσίζωστον ἀγρίαν vocant: Officinę noſtrę ſylueſtrem atriplicem, vt vult Ruellius. Sunt qui exiſtiment ſylueſtris eſſe bliti genus.

Κυνικὸς ἄπασμὸς. canina conuulſio. Eſt affectio muſculorum maxillarium per quã os, naſus, oculus, atq; adeo dimidia faciei pars in obliquum torquetur. Pertinet pręcipue affectio hæc, vt ait Gal. ad muſculum latum, quẽ μυῶδες πλάτυσμα appellant. Celſus lib. 4. ſcribit κυνικὸν ἄπασμὸν nõ aliud eſſe quam diſtentionem oris. Hanc nonnunquam videas dici conuulſionem, nonnunquam vero paralyſim. Sunt enim huius duæ cauſæ, ſpaſmus & paralyſis. Sed ſpaſmus quidem eius partis quæ apparet diſtorta: paralyſis autem partis oppoſitæ quæ videtur naturalem habitum ſeruare. Omnis enim pars quæ conuellitur, ſiue id ab inanitione perpetiatur, ſiue à repletione, ſurſum primum cõtrahitur, deinde ſecum connexarum quoq; partium muſculos attrahit. In paralyſi vero aliter contingit. Siquidem propter muſculorum reſolutæ partis imbecillitatem impotentiamque, nerui qui in oppoſita habentur parte illis præualentes, perpetuam actionem exercent, ad principium ſuum recurrentes, neque ab ea deſiſtunt, quod à neruis oppoſitis non reuocentur. Vbi enim neruorum quos aduerſis in partibus numero, magnitudine & robore æquales natura inſeruit, quædam ἀντίπασις & veluti æquilibrium eſt, ſi hi reſoluantur, illos perpetuo ſolos agere oportet, atq; ita ad originem ſuam recurrentes muſculos etiam eo adducere.

Κυνόγλωσσον. lingua canina. herba eſt ſine caule, humi ſtrata, foliis latifoliæ plantaginis arctioribus, minoribus, lanuginoſis: prouenit in ſabuletis. Non eſt ea quę officinis lingua canis vocatur.

κυνόγλωσσον. etiam dici plantaginem quæ nomine peculiari ἀρνόγλωσσον vocatur, Dioſcorides author eſt, nõ quod quæ vere κυνόγλωσσον dicitur, plantago ſit, ſed non diſſimilem foliorum figuram habeat. Qua quidem appellatione minor potius quam maior intelligi debet, quod τῷ κυνογλώσσῳ proprie dicto ſimilior ſit quam maior.

Κυνοδέσμιον. dicitur vinculum quo membri genitalis cuticula cum glande colligatur. Id etiam κυνία appellant. Latini canem aut caninum vinculum dicere poſſunt.

Κυνόδοντες. canini dentes. ſunt dentes quatuor inter inciſorios & molares ſinguli ſiti. duo ſuperna in gena, & totidem in inferna ſunt, ſingulares radices ſortiti. Hi à baſi rotunda in acutiſſimum mucronem faſtigiari deſinunt. valent ad ea frangenda quæ à primis dentibus incidi non poſſunt. Siquidem vt inciſorum dẽtium munus eſt cibos molles

©BIUM

les diuidere, ita horum est duros valenter confringere. Sic dicti sunt etiam in homine, quod sint canum dentibus quam simillimi. vide in dictione ὀδόντες.

Κωνειδὲς. dicitur à quibusdam τὸ ψύλλιον.

Κωνόζολον. dicitur à quibusdam chamæleo niger, vt habetur apud Dioscor. propter grauitatem odoris.

Κωνοκάρδαμον. sic à quibusdam dici τὸ κάρδαμον, Dioscorides author est.

Κωνοκέφαλον. dicitur à quibusdam τὸ ψύλλιον.

Κωνοκράμβη. brassica canica. cauliculum binûm dodrantum altitudine emittit, mollẽ, subalbidum: folia mercuriali aut hederæ similia, certis interstitiis subalbida. semen foliis adhæret, paruum, rotundum. dicitur etiam à quibusdam τὸ ἀπόκυνον, vt scribit Dioscorides & Galenus. Dioscor. κωνίαν alio nomine vocari scripsit.

Κωνοκτόνον. dicitur à quibusdam τὸ ἀκόνιτον, vt scribit Nicander in Alexipharmacis. Canes enim, si ab his edatur, interficit.

Κωνόμαζον. dicitur à quibusdam chamæleo niger, vt habetur apud Dioscor.

Κωνομόειον. dicitur à quibusdam ἡ ὀροβάγχη, vt habetur apud Dioscor.

Κωνόμορος. dicitur à quibusdam τὸ ἀπόκυνον, quod & alio nomine κωνοκράμβη vocatur. Sic autem & Ephesius Rufus ænigmatice appellauit τὸν κωνόσβατον, vt scripsit Galenus lib. 1. τῶν κατὰ τόπους.

Κωνόμορφος. sic quidam τὸ κρόνου appellant, vt habetur apud Dioscor.

Κωνόμυα. dicitur à quibusdam τὸ ψύλλιον.

Κωνόῤῥοδον. species rosæ est, florem roseum ferẽtis, & spongiolas habens quibus ὁ κωνόσβατος caret, atq; ab eo distinguitur. Plinius author est florem lilii nascentis in Italia cynorrhodon vocari: quod & Hippocr. accepit cum rubẽtia cynorrhoda fœminarum purgationibus commendat in vino.

Κωνόσβατος. rubus caninus, vel sentis canis. est frutex multo amplior rubo, arboris instar, foliis longe quam myrtus latioribus, aculeis circa virgas robustis, flore albo, fructu oblongo, simili nucleis oliuarum, & cum matureſcit rubente, lanea intus natura. Columella sentem canis nominat: Galli vulgo englenterium vocant. Vim habet adstringendi, sed maxime fructus, qui κωνόσβατα appellantur.

κωνόσβατος. dicitur à quibusdam capparis, vt habetur apud Dioscor.

Κωνὸς ὄρχις. testiculus canis: dicitur & simpliciter ὄρχις, de quo vide suo loco.

Κωνώδης ὄρεξις. canina appetentia. vide ὄρεξις κωνώδης.

Κυπαρισσίας. genus vnum est tithymali, caule palmeo aut etiam proceriusculo, subrubente, foliis pinus tenerioribus exilioribusque, omnino vt nouella pinus possit existimari: hic lacteo succo manat, cui eadem vis quę & aliis tithymalis. κυπαρισσίαν vocant propter foliorum similitudinem caule gemino aut triplici nascentem in campestribus.

Κυπάρισσος. cupressus. Est arbor procera. caudice oblongo & tereti, folio pini, sed magis carnoso, amaro, neque ita pungenti: fronde indecidua, odore vehementi. Semen comis innascitur prætenue, exile & quasi laricis fructui proximum, quod pilula sua fatiscente labitur. Nomen in officinis retinet, adstringit & resiccat, neque acrimoniæ & caloris expers est, sed ea prorsus habet moderatissima. Dioscorides refrigerandi vim illi tribuit.

Κύπερος ἡ

Κύπειρος. cyperus. Herba est folia ferens porraceis proxima, sed longiora & exiliora, caulem odorati iunci, cubitalem aut maiorem, angulosum, in cuius cacumine minuta folia cum semine exoriuntur, radices cohærentes inter se oleis oblongis similes aut rotundas, nigro colore, suaui odore, amaro gustu. in officinis nomen retinet. Rura souchetum vocant. Corn. Celsus iuncum quadratum nominat. Eius radices magno in vsu sunt, calefacientes & exiccantes citra morsum. Habent & quippiam adstringens atque incidens. Aliud præterea cyperi genus Dioscorides tradit in India nasci, gingiberis effigie, quod manducatum croci vim reddit, gustu amaro sentitur, & illitum præsentem psilothri vim exhibet. Id Ruellius contendit esse quod ab officinis terra merita appellatur.

Κυπειὶς. dicitur authore Plinio cyperi radix quum oblonga est.

Κύπρος. cypirus dicitur à Plinio gladiolus, ac quamuis multi cyperum à cypiro non distinguant, vicinitate nominis fallente, nos, inquit, vtrumque distinguemus. Non tamen Græci videntur aliquam eius mentionem fecisse.

Κύπρος. ligustrum. Est arbor foliis oleæ latioribus, mollioribus, colore viridioribus, flore muscaceo, candido, odorato, semine atro, nõ absimili sambucino acino, effigie coriandri. Arbor ipsa à Gallis vocatur troena, in dumetis frequens. huius folia summaque germina vim quandam digerendi cum aquea substantia modice calida, habentque etiam adstrictorium quiddam ex terrena & frigida substantia. Eius flos coquitur in oleo premiturque, fitque quod κύπρινον oleum vocatur, modica adstringendi facultate, & maiore quadam vi calefaciendi prædirum.

Κυρβασία, ἡ λεγομένη πάρσα. apud Hippocr. quam quidam pileum barbaricum dicunt.

Κυρήβια. vide in Κυείβια.

Κυεία ἡμέρα. dies dicitur ab Hippoc. qui aliquid certo iudicat & decernit, & in quo iudicia rata firmaque sunt.

Κυειακὸς ἔγχυτος. pastilli nomen est ad nomas & putredines vtilis, vt scribit Oribasius. hic alio nomine ἀσκληπιὸς appellatur. Refertur ab Aetio.

Κυείβια. paleæ, furfures, & hordei purgamenta, apud Hippocratem. sic scriptum legitur apud Pollucem: apud Galen γλάσπις, itemque

Definitionum medicarum libri XXIIII - page 263 sur 554

©BIUM

apud Heſych. & Suidam κυρήδια: apud Erotianum vero tranſpoſitis vocalibus κηρίδια.

Κυρκανᾶται. ταράσσεται. hoc eſt turbatur, apud Hippocratem.

Κύρτος. podex, apud Hippocr. teſte Galeno pro quo paulo infra κύσταρος.

Κυρτοειδής. ſic dicitur auricula parte ſui extrema, qua ab anteriore in poſterius vertitur, & quaſi reflectitur.

Κύρτωμα. Hippocrates in progn. appellauit οἴδημα, hoc eſt tumorem omnem præter naturam, generali ſignificatione, ſicut Galenus comment. 2. annotauit.

Κύρτωσις. gibberoſitas, ſiue gibboſitas. eſt ſpinæ dorſi diſtortio in poſteriorem partem. Hæc & ὀπισθοκύφωσις appellatur, vel ſimplici etiam nomine κύφωσις, vt annotauit Galenus initio comment. 3. εἰς τὸ περὶ ἄρθρων. Oppoſita huic contortio dicitur λόρδωσις, ſpinæ vertebris in anteriorem partem conuerſis.

Κυσός. Heſychio πυγή, Nates & Podex. Item τὸ γυναικεῖον αἰδοῖον, pudendum muliebre.

Κύσταρος. podex apud Hippocrat. lib. de natura fœtus: ἐς τὸ κύσταρον ὁδὸς γίνεται ἀπὸ τῆς κοιλίης καὶ τῶν ἐντέρων ἔξω. hoc eſt, ad podicem via fit à ventre & inteſtinis extra. dicitur ὠθεκτὸς & ἕδρα.

Κύστις. κύσις σμικρά. hoc eſt parua veſica, apud Hippocratem.

Κυστικαὶ φλέβες. dicuntur venæ gemellæ ſibique valde vicinæ quæ è trunco venæ portæ ceu propagines quædam exortæ, inſeruntur in collum & corpus veſicæ bilem continentis, quam κύστιν χοληδόχον appellant.

Κύστις. veſica. Eſt pars membranoſa, vrinam à renibus excipiens & foras excernens. Duabus conſtat tunicis, vna propria & interna villis valde intertexta, intus rectis, foris tranſuerſis, mediis inter hos obliquis: altera vero exteriore, ex peritonæo pubis os intus veſtiente orta. Vtraque latiſſime diſtendi & rurſus in breuiſſimum ſpatium contrahi poteſt, eamque ob cauſam veſica à plæriſque neruoſa dicta eſt ex quadam ſimilitudine, vt & reliqua omnia alba & exanguia, quoniam plurimum extendi, rurſumque in ſe ipſa retrahi & ſubſidere videntur, quamuis ex nullo neruoſo corpore originem ducant, vt nec veſica ipſa, quæ neruulos tantum recipit partim à ramo ſextæ coniugationis qui per coſtarum radices ad partes ventris inferni tendit, partim ex infima ſpinali medulla deriuatos. Præter hos autem neruos etiam venæ & arteriæ inter veſicæ tunicas à colli lateribus ad vſque fundum ſparſæ ſunt, à ramo per foramen oſſis pubis in crus deſcendente. Illæ ſanguinem & ſpiritum veſicæ ſubminiſtrant, cum ipſa alioqui exanguis ſit. Ex earum partium numero habetur, quæ excremẽtorum ſunt receptacula. Etenim in eam renes tanquam in lagenam vrinam deponunt per meatus οὐρητῆρας dictos, qui à renibus prodeuntes, obliquo itinere delati inter ipſius tunicas, paulo ſupra ipſius os inſeruntur. Eam vbi continuerit donec vel quantitate vel qualitate moleſta ſit, excernit: in fœtu quidem quamdiu vtero continetur, per ἐσχὸν in cauitatem tunicæ allantoidis, editis autem in lucem foras per οὐρήθραν. In hos enim meatus vrina fertur è veſica per ipſius ceruicem, quam muſculus ambit tranſuerſis conſtans fibris, quibus vndequaque conſtrictis, veſicam claudit, ne vrina effluat.

Κύστις χοληδόχος. folliculus fellis. veſica bilem continens. Eſt veſica in cauis iecinoris ſita, inter venæ portæ & cauæ radices, bilem ex iecinore attrahens. Conſtat ſimplici tunica, villos habente intus rectos, nec ita multos, foris tranſuerſos, & medios horum obliquos. A rectis quidem bilem trahit ex hepate, obliquis retinet, tranſuerſis vero expellit. A collo enim ſuo ſtomachos habet duos, vnum in hepar inter venæ portæ & cauæ radices numeroſis ſurculis diſtributum, quibus bilem in ſe allicit: alterum vero raro geminum, ſæpius ſimplicem in ecphyſim delapſum, quo in ipſum & inteſtina bilem flauam expellit, euerſa facile gemina membrana eius oſculum in ecphyſi claudente. Maximo illa hepatis lobo dimidia mergitur, reliquam ſimæ hepatis tunica tegit ad venæ portæ exortum, à qua venulas duas, quas κυστικὰς quibuſdam appellare placuit, & à vicina hepatis ſimæ arteria arteriolas in imum vſque fundum admittit. Recipit vero etiam vna portionem quãdam nerui qui à ſexta coniugatione per coſtarum radices dextra parte ad partes ventris inferni peruenit.

Κύτινος. dicitur, vt Plinio placet, primus partus mali Punicæ florere incipientis. Dioſcoridi flos eſt mali Punicæ, ipſius Punici inuolucrum, ſiue capitulum, quo flore decuſſo ſemen concipitur. In hoc ipſo cytino floſculi ſunt antequam ſcilicet malum ipſum prodeat erumpentes, quos balauſtium vocat Plinius. Adſtringit & ſiccat.

κύτινος. dicitur à quibuſdam ἡ ἀπονικὶς. ea enim malo granato immaturo ſimilis eſt. Sunt & qui futura mori poma cytinos dicant: quanquam alii ricinos non cytinos vocent.

Κύτισος. cytiſus. frutex eſt incanus totus, vt rhamnus, cubitalibus ramis, ſæpe maioribus, circa quos folia fœnigræci aut loti trifoliæ, ſed minora, dorſo in mediis tumente. Odor erucæ ſi digitis terantur, commanducatis guſtus ciceris recentis. vim habent digerendi, aqueæ & temperatę miſtam, ſicut & maluæ. Cytiſum Romani trifolium maius appellant.

Κῦφι. Ægyptium nomen eſt. eo thymiamatis compoſitio deſignabatur dicata dijs, quam ſacerdotes veſpere quotidie cremabant. Erat autem miſcella, vt Plutarchus ait commentario de Iſide & Oſiride, propter quadratum numerum ſedecim literis ſacris cõtenta, ex melle, vino, vua paſſa, cypero, reſina, ſeſeli, aſpalatho, myrrha, iunco, bryo, calamo,

©BIUM

calamo, vtraque iunipero, lacaphtho, cardamomo, bitumine. Id autem κῶφι ἱερατικὸν hoc est sacerdotale seu sacrificum, appellabant. Dioscorides proximam condendi huius rationem explicauit, scribēs & alias plærasque eiusdem confectiones tradi. Neque enim religionis tantum causa, sed etiam ad sanitatem vsurpabantur. Siquidem valebāt & ad conciliandum odorem gratum, & naribus ab antiquis admouebantur, vt catharros concoquerent, soluerent obstructiones, purgarent cerebri ventriculos & morbis pestilentibus resisterent. Per os quoque assumebātur, vt pectori inhærentia concoquerent, & iecinoris frigiditatē emendarent. Ac quanquam permultæ ad eos vsus compositiones essent, duæ tamen præcipue fuerunt cognomentis insignibus, & à Paulo & ab Aetio descriptæ, quarum vnā κῶφι ἡλιακὸν, siue τὸ δι' ὅλων ἡλίου, hoc est Solare, siue ex triginta sex rebus compositum: alteram vero κῶφι σεληνιακὸν ἢ τὸ δι' ὅλων κή, id est Lunare, siue ex viginti & octo rebus apparatum, vocabant, vel quod illud Soli, hoc Lunæ priuatim incenderetur & inseruiret, vel quod maxime probabile est, quia illud in Solis formam, hoc in Lunę figuram effigiatum esset. Solebāt enim antiqui thymiamata ista specie quadam effingere, quod & hodie in ijsdem videmus obseruari: formantur enim etiam nunc in auicularum modum quas cyprias auiculas, corrupto nomine pro cyphias vocant, vestigio tamen veteris nominis adhuc relucente.

Κυφοειδὲς. dicitur medicamentum in formam τῆς κύφεως compositum. Idem tamen reuera est quod κῶφι. sed quia τὸ κῶφι proprie ad Deos & sacrificia pertineret, antiqui medici in eo superstitiosi, medicamēta quorum vsum à Diis ad homines transferebāt, maluerunt κυφοειδῆ quām κῶφι appellare, vt Andromachus, cuius aliquot huius nominis compositiones referuntur à Galeno.

Κύφωσις. gibbositas. Est vitium in spina, cum eius vertebræ loco motæ sunt & in posteriorem partem conuertuntur. Sunt autem hæc tria vitia in spina, κύφωσις, λόρδωσις & σκολίωσις: quib⁹ additur & σῖσις. Galenus scribit Hippocratem κυφοὺς solitum nominare, quos omnes κυρτοὺς appellant. Est [illegible]n κύφωσις vitium spinæ quod à casu, ictu & tuberculis duris anteriorem thoracis partem distendentibus pulmonemque prementibus aliquando cōtingit, vt docet Gal. comment. eius aphor. quo scribit Hippocrates gibbos ex asthmate aut tussi factos ante pubertatem mori.

Κυψέλη ἡ

Κυψελὶς. sic dicitur proprio nomine aurium sordes.

Κύων. canis. canicula. Est sydus octodecim stellis refulgens canis similitudine, in cuius mādibula stella est quæ σείριος & μεσκύων quasi anticanis appellatur.

κύων. κυνὸς. sic dicitur vinculum illud quo membri virilis cuticula glandi colligatur. vocatur & κυνοδέσμιον, quasi caninum vinculum.

Κωλικὸς. dicitur à quibusdam ὁ ὑγρὸς χαρακίας, vt habetur apud Dioscor.

Κώδεια. caput papaueris. vim habet refrigerandi, somnumq; conciliat. Ex eo medicamentum fit quod δι' ὅλων κωδείων celebri nomine dicitur. Cuius compositio varia fuit, non modo apud veteres sed etiā apud neotericos. Quidam enim ex veteribus, inquit Galenus, ad capita papaueris cxx. aquæ sextarios xx. infundendos censent, vt quælibet sextarii mēsura sex papaueris capita recipiat. Quidam vero in lxxx. sextarios octingenta papaueris capita inijciunt, vt singuli sextarii capita decem accipiant. Quidam ita temperauerunt, vt sextario in vno octo capita miscerent. Alii vero in aquæ sextarios tres capita papaueris lxxx. conijciunt. Alii capitā c x x. in eosdem tres sextarios addunt. Omnes fere aquam pluuiam deligebant, vt & papauer agreste & ἀφρῶδες dictum. Quibus quidem sigillatim expositis, Galenus eam quam maxime probat confectionem scripto prodidit, hunc in modum: Capita papaueris recentia minime aquosa octo nouemve in aquæ pluuiæ sextario vno macerata per vnum diem, incoquuntur dum tabescant: deinde expresso liquore & excolato mellis optimi despumati dimidia aquæ mensura miscetur & coquitur ad compagem mellis Attici. Et hæc quidem simplex decoquendi ratio est. Præstat autem cum dulcis radiculæ vncia primum cocta, deinde madefacta in sapæ sextario rursus incoquere. valet ad viscerum inflammationes, deliria, vigilias & tussim. Alii vero simplici illa quidem & antiqua salubritate, quæ papauere & melle constabat, non contenti, multa præterea addiderunt, myrrham, crocum, hypocisthidem, acaciam, rhoem, melilotum, aliaque eiusmodi quæ vim adstringendæ alui & fluxionum haberent. Appellant id officinæ diacodion compositum, siue diacodion cum speciebus. Reperitur & κωδία, sine diphthongo. At κωδύαν Eustath. esse vult caput ciborij.

Κῶλα. dicuntur in homine longiora maioraque membra à thorace separata, & quasi dependentia, vt brachia & pedes: verum Pollux κῶλον (quod & κώλυμα, inquit, vocatur) ex femore tantum & crure constare scribit.

Κωλικὰ φάρμακα. colica medicamenta, hoc est, ad sedandum coli dolorem comparata. Siquidem præter sedationem doloris vix aliud in colicis affectibus præstare possumus: idque satis esse Galenus initio libr. 6. de locis affectis scripto prodidit. Itaque colica medicamenta genere quidem ἀνώδυνα sunt, à communi tamen τῶν ἀνωδύνων forma differunt, quod quæ proprie colica appellantur, aromatis & odoratis ac vrinam cientibus seminibus mista sint, propterea quod

Definitionum medicarum libri XXIIII - page 265 sur 554

©BIUM

ſtupefaciẽdi vim illis ineſſe oporteat. Conſtant enim magna ex parte hyoſcyami ſemine, & cicuta & papaueris ſucco, & cortice radicis mandragoræ, quibus in colico affectu vti cogimur ob magnitudinem doloris. hæc medicamenta etiam ἀνωδύνους κωλικοὺς medici appellant. Ac quanquam κωλικοὶ vocentur, non tamen ad colicos tantum ſed ad alios etiam morbos adhibentur ſedandi doloris cauſa: quo factum eſt, inquit Galenus, vt antidotos omnes dolorem ſedantes κωλικὰς veteres nuncuparint, appellatione videlicet ab affectu, qui maximos dolores habet, deducta.

Κῶλον. colon inteſtinum. Et inteſtinum craſſum ordine à ventriculo quintum, inter cœcum & rectum medium. Id dextra priùs ilia præteruectum ad ſiniſtrum renem emergit, perque ventriculi fundum & iecinoris cauum exporrectum deſcendit ad rectum inteſtinum. Abſcedit longiſſime à cẽtro meſenterii, quod non expediat venas meſaraicas valde exugere ea quæ continet excrementa: cæco autem, vt ait Galenus, ad portionem reſpondet. Sicut enim cœcum valde extuberat globoſumque eſt, ita & colon tota ſui longitudine multos habet medios globos, & veluti cellulas, exiguas quidem nec tantas quantum cœcum eſt (hoc enim totum veluti quidam venter eſt) ſed ad portionem eius ſimilitudinemque factas. In eo craſſiores fæces diutius commorantur, donec excernendi tempus appetat. Itaque fit vt ſæpe ab his male afficiatur, variiſq; morbis tentetur, pro contenti excrementi qualitate vocatur autem eius morbus κωλικὴ, qui quamuis variis de cauſis oriri poſſit, ſic tamen potiſſimum dicitur qui à frigido craſſoque aut viſcoſo humore, aut flatuoſo ſpiritu excitatur. Eum conſequuntur nauſea & vomitus, pituitoſi atque corrupti humoris multo grauiores & magis aſſidui quam per nephriticos affectus, adhæc excremẽtorum retentio, vt ne flatum quidem neque etiam ructum poſſint emittere. Sæpe etiam veluti circuire videtur dolor atque plurima loca occupare, & modo in hac modo in illa parte vehementior fieri, cum nephritici dolores eodem in loco ſtabiles iugiter infeſtent. Difficile tamen eſt diſcrimen, adeo vt non modo plebeij ſed ne medici quidem diſcernant, omnesque eos dolores, ſiue renes, ſiue ureteras, ſiue meſenterium, ſiue tenuia etiam inteſtina occupent, κωλικῶ indifferenter appellent.

Κώλυμα. idem quod κῶλον apud Pollucem. Alias Impedimentum ſignificat.

Κῶμα. marcor. veternus. Eſt deficiens & imbecillis motus facultatis imaginatricis à frigido & humido, magnam ſomni cupiditatem inducens. Apud Hippocratem duplex eius differentia legitur, vt annotauit Galenus: vnum enim ſomnolentum, alterum inſomne ſtatuit. medici ἄγρυπνον κῶμα, hoc eſt vigilantem ſoporem, appellarunt: hoc phreniticis, alterum lethargicis proprium. Somnolẽtum dicitur in quo æger profundo & diuturno ſomno premitur, inſomne in quo ægri vigiles manent, clauſis tamen fere ſemper oculis niſi excitentur. Tunc enim oculos attollunt & tangentem reſpiciunt, libereque tum ſentiunt tum mouentur, atque etiam deſipiunt, quod ipſis varię rerum imagines obuerſentur, quæ illorum mẽtes mouent & ſomnum abrumpũt. Verum è lecto ſurgere & vigilantium opera exercere nequeunt. Variæ, inquit Galenus, fuerunt interpretum Hippocratis ſentẽtiæ quid κῶμα apud eum ſignificaret: alii εἰς ὕπνον καταφοράν, alii ſomnum ipſum, alii ſomnolentam cataphoram interpretati ſunt. Galenus initio comment. 1. εἰς τὸ περὶ κώματος ſcripſit ſe in libello περὶ κώματος pluribus teſtimoniis demonſtraſſe Hippocratem cataphoram omnem κῶμα appellare. Fuerunt qui τὸ κῶμα ἀπὸ τῆς κωμάζειν veteribus dictum fuiſſe ſcripſerint, quod eſt crapulæ & comeſſationibus indulgere: ſiue à communi vtrorumque ſymptomate: nam tum ebrioſi tum qui comatis altera ſpecie laborant, magna ex parte vigilant: ſiue quod οἱ κωμάζοντες omnium facillime in eum morbum incurrunt. Siquidem ex immodico vini potu in primis contrahitur. Quam, vt veriſimile eſt, ſententiam ſequutus Linacer, κῶμα vertit marcorẽ: marcere enim torpere ſignificat atque languore & incertia teneri, preſertim cum Celſus de lethargo, in hoc, inquit, marcor & inexpugnabilis prope dormiendi neceſſitas. Erotianus κῶμα interpretatur τὸν ὕπνον, καὶ τὸ κοίμημα: & κωματώδεις τοὺς μετὰ πινος ναρκίας ἐν καταφορᾷ ὄντας. hoc eſt ſomnum & veluti torporem: & comatoſos eos qui cum pigritia quadam magna & graui ſomnolẽtia premuntur.

Κωνάειον. conarium. Eſt glandula in cerebro, à baſi lata in mucronem faſtigiata, gloutiis innixa. Glandulam eſſe non tantum ſubſtantia eius declarat, verum etiam vſus. Siquidem oppletfirmatque diuiſionem vaſorum petentium plexum choroide, & ventres anteriores, quę fere glandularum omnium cõmunis eſt vtilitas. Plærique eundem vſum etiam illi tribuẽre in cerebro quem habet pylorus in ventriculo. Nã vt pyloron aiunt eſſe glandulam, prohibereque ex ventriculo cibum, priusquam coctus ſit, in tenue inteſtinum trãſire, ad eundem modum conarium in principio meatus poſitum cuſtodẽ quendam eſſe aiunt, & velut œconomum eſſe quantum ſpiritus mitti oporteat. Quorum tamen opinionem Galenus lib. 8. de vſu partium reprehendit. Eſt autem conarium figura cono, id eſt nuci pineę, ſimile, vnde & nomen habet. Situm eſt ad principium meatus qui ventriculum medium cum poſteriore coniungit, & gloutiis ſupra & ante ſuſtinetur. Non eſt autem cerebri pars, neque ab internis partibus ventriculi, ſed extrinſecus ipſi adhæret.

Κώνειον.

Definitionum medicarum libri XXIIII - page 266 sur 554

©BIUM

Κώνειον. cicuta. herba est caule geniculato vt fœniculi magnoque, foliis ferulæ; angustioribus, graueolentibus; cacumine ramoso & vmbellas sustinente, flore subcandido & semine candidiore aniso, radice concaua nec profunda. Dum pubescit, apio simillima est & pro eo nonnunquam fallit, lethali alentium periculo. Est enim lethale venenum propter refrigeratoriam vim quæ semini & folio magna inest, vt videre licet ex Alexipharmacis Nicādri quę nos Latina fecimus. Recentiores tamen faciunt cicutæ duo genera, aquaticæ frigentis naturæ, terrestris calidæ, sed nullo idoneo authore. Cicutæ tamen vis est, si Celso credimus, exedendi corpora, vt forsitan seminibus & foliis frigida sit potestas, cauli feruida. Auerroes & Conciliator nullo habito discrimine, eam calidam & siccā tertio gradu scripsere, magno, vt mihi videtur, errore.

Κωνία. vinum picatum apud Hippocratem. Iniicitur cum cortice piceæ semihemina in vas figlinum, & aliqui quidem excolant postquam ebulliit, alii vero relinquunt, vt scribit Galenus ἐν τῇ γλώσσῃ.

Κωνοειδὴς ἀπόφυσις. processus est secundæ vertebræ, sic dictus à similitudine nucis pineæ: alii πυρηνοειδῆ, appellāt, Hippocrates ὀδόντα vocauit. vide in dictione ὀδοντες.

Κῶνος. meta. inuersus turbo. pyramis. Ex hac similitudine pineam nucem significat, quā Hippocrates κόκκυλον, recentiores medici στρόβιλον vocauere. Sed & Dioscorides prodidit picem liquidam hoc nomine à quibusdā vocatum esse.

Κῶς οἶνος. Coum vinum. quinta vini salsi species secundum Plinium, cuius ex Italico vino faciendi rationem scribit à Catone demōstratam fuisse, super omnia in sole quadriennio maturandum præcipiente: de quo Cōstantinus Cæsar agriculturæ lib. 8. cap. 23. Aliqui (inquit) musti partes tres & aquæ marinæ partem vnam ad tertias decoquunt. Alii salis drachmas x i i. defruti congium, musti congium vnum; spicæ Celticæ drachmas x v i. in vini albi metretas duas ammiscent.

Κωφοῖ. verbum est tertiæ personæ apud Hippocratem, significās idem quod ἀμαυροῖ καὶ ἀμβλυώσει. Id est, languefacit & retūdit. sunt qui scribant κυφοῖ, quod est Leuat.

Κωφὸς, ἀμαυρὸς καὶ ἀσθενὴς, hoc est, languidus & inualidus, apud Hippocr.

Κώφωσις. surditas. Est actio auditus abolita à causa aliqua præter naturam. Affectio est auditui opposita, vt habitui priuatio. Quare quæcunque auditum abolent, ea pariter surditatem inducunt. Ea autem genere duplicia sunt, consistuntque omnia aut in ipsa audiendi facultate, eiusque primario instrumento quod est animalis spiritus in aurem affluens: aut in ipsis organis quæ natura ad audiendum comparauit. Ad primum genus pertinēt causæ omnes quæ ipsum sensuum neruorumque principium, hoc est cerebrū, male habent, præsertim qua parte ex eo neruus auditorius producitur: cuiusmodi sunt intemperies aut vitiosus aliquis humor vel sensim in cerebro cumulatus, qui habitualē aliquando & incurabilem surditatem facit: vel confertim & subito in ipsum irrumpēs, sicuti per febres acutas accidit, de quo celebris habetur apud Hippocratem aphorismus: Quibus biliosæ deiectiones, superueniente surditate cessant, & quibus surditas superuenientibus biliosis deiectionibus cessat: item qui non multo postea scriptus est, Quibus in febribus aures obsurduerūt, sanguis ex naribus fluens, aut aluus turbata soluit morbum. Pleno enim eiusmodi humoribus cerebro, iisque ad aures maxime vergentibus, fieri non potest quin & audiendi potentia vel hebetetur, vel etiam in totum auditu priuetur, & ipse animalis spiritus impurior, crassior & fæculentior redditus, ad audiendum prorsum ineptus euadat. Possunt tamen & hæ ipsæ causę organis auditus esse communes, & in ipso auditorio neruo, præsertimque meatu eius interno talem intemperiem tantamque obstructionem excitare, vt nec sonis in aures aditus pateat, nec interno spiritui in ipsum neruū via. Id quod etiam à sorde, callo, aut alio tumore præter naturam meatum nerui auditorii occupāte accidere potest. Hæ quidem causæ si magnæ sunt, surditatem inducūt: sin autem exiguæ, auditum vel obtusiorem reddunt, vel deprauant, vel in eo dolorem etiam mouēt. Sunt enim harum omnium affectionum communes causæ, sola magnitudine ab inuicem differentes. Præter quas tamen aliud quoddam discrimen afferri potest, quod læsis aliis instrumētis auditioni vsum aliquem præbētibus, iis scilicet quæ aurem foris circūstant, intemperie aut tumore præter naturam aut continui solutione, aboleri quidem in totum auditus, surditasque fieri non potest, sed tantum hebetari vel etiam deprauari. Quod autem ad dolorem attinet qui in auditus sensu aliquando monetur, nō est dubium quin à proprio sensibili fiat, vt voce aspera, grauissima, maxima, celerrima, qualis sonus est tonitrui, à quo sæpenumero inductam esse surditatem animaduersum est diuulso audiendi instrumento, sicut è contra vox lenissima tardissimaq; sano auditui solet esse grata: fatigato autem gratior, si præterea sit perexigua, ęgro vero longe gratissima, eaquè etiam magis ipsum sileūtium.

κώφωσιν, quamuis proprie ad auditū pertineat, Hippocrates tamē dixit de oculis αἰτὶ τοῦ παρεμποδισμοῦ, hoc est pro impedimento, sicut annotauit Erotianus: vt & alio loco κωφώθη ipse dixit αἰτὶ τοῦ ἐβλάβη καὶ παρεμποδίσθη: hoc est, læsus est & impeditus.

Definitionum medicarum libri XXIIII - page 267 sur 554

©BIUM

IO. GORRAEI PARISIENSIS DEFINITIONVM MEDICARVM

TO Α.

Ἀβὴ. ἡ ὀδυνημασία; apud Hippocratem: ſed ea maxime quæ per circuitus repetit, vt explicat Gal. ἐν τῇ γλώσσῃ.

Ἀβρεχὲς ὕδατος. quæ vocat Hippocrates libr. 1. τῶν ὀδυνημάτων, Galenus interpretatur ἐξαίφνιδια σφοδρά τε καὶ ἐλυγρόνια. hoc eſt, repentina, vehementia, & quæ parum durant.

Ἀγανα. ſpecies eſt τῶν ἰπείων, hoc eſt placentarũ & bellariorum, ſed deterior, craſſique ſucci ac tarde commeantis, vt quæ ex ſimilagine conſtet. Quæ enim ex melle parabatur, ῥύμματα Græci vocant, multo erat præſtantior, ſicut ſcribit Galenus libr. 1. de aliment. facult.

Ἀγνεῖν καὶ

Ἄγνευμα ſignificat aliquando apud Hippocrat. etiam ipſum ſemen, vt in lib. de nat. pueri.

Ἀγόνες. ilia pars inter coxas & pubem in imo ventre poſita: κενεῶνες alio nomine dicuntur.

Ἀγόνων ὀστοῦν. os ilium. Eſt apophyſis oſſis ſacri ſuperna & ampla, continens intus ventris imi partem plurimam, tangenſque ilia. Os enim ſacrum tres apophyſes rectas habet, vt ait Galenus, hoc eſt, nec deorſum nec ſurſum repentes, hanc quæ τῶν λαγόνων dicitur, aliam quæ dicitur τῶν ἰσχίων, & tertiã quæ τῆς ἥβης: hoc eſt, ilium, coxæ, & pubis. Tamen os totum ſæpe os ilium vocamus, quod id inter cætera magnitudine & craſſitie præpolleat, vt ſcapulam totam vocamus omoplatam quamuis id nomen ſit proprie partis in ſcapula latiſſimæ.

Ἀγωπὸς. lagopus. herba eſt naſcens in ſegetibus, leporino pedi ſimilis. nec plura antiqui de ea ſcripſerunt, niſi quod pota ſiſtit aluũ, & adalligata inguinum inflãmationes diſcutit. Dicitur alio nomine λαγῴου κύμινον, vt habetur apud Dioſcoridem.

Ἀγωπύρου. ſic Hippocrates τὸν λαγωπόδα herbam nominauit, quaſi leporis triticum, furfuribus cum inaruit ſimillimam, folio paruo quaſi oleagineo, longiore tantum, cruentis vulneribus imponens.

Ἀγωφθαλμοὶ. dicuntur quibus ſuperior palpebra ſurſum reducta eſt, adeo vt oculum totum contegere non poſſit, ſed per ſomnum etiam oculus apertus maneat, ſicut & leporibus. Id vitii aliquando naturaliter prouenit: aliquando à cauſa præter naturam, vt vſtione, cicatrice, ſutura latiore & male facta: interdum etiam ſenectute. Idem ſi inferiori palpebræ contingat, ὀκτρόπιον appellatur.

Ἀδανον. ladanum. Eſt ſuccus pingis & roſcidus ciſthi, quem ladona Cypri vocant, foliis adhæreſcens. Huius colligẽdi ratio multiplex fuit: præcipua tamẽ ex capellis atque hircis: ſiquidem folia ciſthi carpentes inſidentem iis ſuccum villo barbarum & femorum abſtergunt, qui ſuapte natura tenax & lentus facile ſequitur viſci modo ad contactum. Detractus hic poſtea expurgatur atque in offas conuolutus reponitur. Optimum prouenit in Arabia apud Nabathæos Syriæ conterminos. Recentiores ex authoribus ῥόδου nominant. Eſt medicamentum præſtantiſſimum, in ſecundo fere abſceſſu calidum; natura tenue, emolliens mediocriter, diſcutiens & concoquens: ſed tamen habet etiam aliquam adſtringendi vim.

Ἀδυεὶς. putatur à doctis eſſe cicercula, folio non rotundo vt plurima leguminum, ſed oblongo. Caulis humi repit vt piſo, quaterni & inæquales grano ſunt anguli, vt ait Plinius. Galenus ochris & phaſelis non longe diſſimili natura conſtare prodidit, & Aſiaticos ſuos eo cibo plurimum vti in modum τῆς φακοπιωσάνης, Officinæ cataputiam vocant.

Ἀήλαπες. dicuntur à Græcis venti repente excitati & vehemẽtes, maxime ſi pluuiam multam & ſubitam habeant, vt annotauit Gal. comment. εἰς τὸ ἀπὸ τῶν ὀδυνημάτων. Erotianus interpretatur ὄμβρον μετὰ σφοδροῦ ἀνέμου γινόμενον: hoc eſt, pluuiam cum vehementi vento factam.

Ἀϊμὸς. gula. dicitur aliis nominibus στόμαχος, οἰσοφαγὸς, λευκαυία.

Ἀϊκαφθον. quid ſit incertum eſt, nec ſæpe etiam à medicis vſurpatur. Meminit eius Paulus in magni cypheos compoſitione. Ruellius exiſtimat eſſe naſcaphthum ſiue narcaphthum, aromatis genus quod ex India deportabatur fumimentis optimum.

Ἀϊκωνικὸν. pars fuit prima balnei apud antiquos quæ conſtabat calidi aeris tribus differẽtiis, & ſola fere ex toto balneo nobis ſupereſt, teſtudo ſcilicet illa thermarum quæ igne concalefacta vaporem ſiccum continet, à quo ſudor in corporibus mouetur. dicitur alio nomine ἰατρικαυστον, & πνευματῶδες ξηρὸν, & ὁλος ξηρός. Latini pariter Græcis Laconicum appellant.

Ἀϊμβδοειδὴς ῥαφὴ. ſutura lamboides. eſt ſutura tranſuerſa in poſteriore cranii parte, quam ſi à tergo ſpectes, figuram literæ Λ imitari videbitur. Illi ex omnibus ſuturis ſoli additamenta tribuuntur ab anatomicis. Sunt autem huius ſuturæ extremæ partes, quæ propter occipitii humiliora non amplius exactam

exactam futuræ compagem exprimunt, & verſus capitis baſim protenduntur, ſenſimque ſibi mutuo appropinquant. Cæterum λαμβδοειδῆ futuram Galenus deeſſe ſcribit quibus eminẽtia occipitis nulla eſt. vide κρανιον.

Λαμβδοειδὴς etiam appellatur ab Actuario diuiſio venę cauę inferioris, qua in duo crura abit paulo ſupra initium oſſis ſacri, non dubium quin à forma literæ Λ. Eandem diuiſionem Gal. lib. de anat. venarum elemẽto ν comparat.

Λαμπὰς. ſic dicta eſt à quibuſdam ἡ λυχνὶς ἀγεία, vt habetur apud Dioſcor.

Λαμπὴνη. apud Hippocratem lucerna, lampas. Apud Atticos etiam, vt ſcribit Galen. id ſignificat in quo ligna vrebantur lumen præbentia. Sed & fax & lychnus eo nomine deſignatur, vt ipſe explicat in lexico Hippocratis.

Λαμπυρὸν. τὰ ἀφρώδη, hoc eſt ſpumoſa, apud Hippocrat. Spuma enim quodãmodo ſplẽdida eſt.

Λαμπρῶδες. apud Hippocrat. τὸ λαμπρὸν καὶ καθαρὸν, hoc eſt, ſplendidum & purum, vt interpretatus eſt Bacchius, non recte tamen Erotiani iudicio: λαμπὴ enim cum ſignificet ſpumam vino innatantem, & veluti pingue quoddam glutinoſum quod cõditis oleis ſupernatat, λαμπῶδες intelligere oportet in cuius ſummo innatat quippiã τῇ λαμπῇ ſimile.

Λαμψάνη. lapſana. olus eſt ſylueſtre, cuius folia, inquit Dioſcorides, cauleſque coquuntur in cibo, & plus alit quam rumex, eſtque ſtomacho vtilius, prauum tamen, vt ait Galenus ſuccum gignit. Illitum autem abſtergendi digerendique facultatem poſſidet. Inter ſylueſtres braſſicas cenſetur, pedalis altitudinis, tribus hirſutis foliis napi ſimilibus, niſi candidior eſſet flore. A Romanis napum ſylueſtrem vocari Dioſcorides ſcribit. Rura noſtra ſanuas albas, quaſi ſylueſtres napos, vocant.

Λάπαθον. rumex. olus eſt multos habens caules, ramoſum, radice ſingulari, alta, vt quæ nonnunquam deſcendat ad tria cubita, quæ tamen ſylueſtri breuior eſſe cõſueuit. Cum perfecte adoleuit, figura betæ proximum eſt, & corpore carnoſo atque madido. Multa eius genera produntur apud Dioſcoridem, quorum quartum genus λάπαθον vocari prodit.

Λαπάρη ἡ

Λαπαρὸν. dicitur pars ea corporis quæ poſita eſt inter coſtas nothas & oſſa quæ ad ilia pertinẽt. ratio nominis eſt, quod inanis ſit & deſideat. Proprie enim τὸ λαπαρὸν ſignificat inane & vacuum, ſicut λαπάζαι exinanire, vt apud Homerum:

Γλισχρὸν δ' ἐξελαπάξαι ἐυπαγόμενον πολέεσσιν.

Sed & omne quod deſidit, λαπαρὸν Græci appellant, translato vocabulo ab eo quod cõmuniter accidit. Siquidem omne quod vacuum eſt, neceſſario deſidit. Annot. Gal. comment. 2. εἰς τὸ κατ' ἰητρεῖον. & ſimiliter initio comment. 2. εἰς τὸ προγνωστικὸν, ſcribens eã partem omnino vacuam videri, ſi cum ſupernis inferniſque partibus, vtriſque oſſeis cõferatur. Idem vero comment. 2. εἰς τὸ περὶ ἁρμῶν ſcripſit, ſe de vocabulo τῆς λαπάρας dicere poſſe, adductum experimento & Hippocratis ac poetæ vſu, tum ipſo morbo, eam ſignificare partem quæ inter oſſa pectoris, & quæ proprie appellantur oſſa ilium, eſt interiecta. Attamen idem comment. 3. εἰς τὸ περὶ ἄρθρων ait id quod inter oſſa ſingularũ coſtarum eſt, ab Hippocrate eo libro λαπαρὸν appellari, qua parte muſculi ſunt dicti μεσοπλεύριοι. Erotianus autem non quod inter coſtas medium eſt, ſed ipſam coſtam λαπάρω dictam fuiſſe ab Hippocrate ſcripto prodidit. Verum Hippocrat. libr. 6. περὶ ὀπὸς ἡμιῶν λαπαρὴν vſurpauit vt nomen adiectiuum, dicens ὀδυνίω λαπαρὴν, id eſt, dolorem mollem & laxum: qui fit ſine phlegmone & tenſione.

Λαπαρῶς. κενῶς. τὸ γὰρ κενὸν ἐκ τῆς λαπάρου σημαίνεται, vt ſcribit Galenus comment. εἰς τὸ γ' περὶ ὀπὸς ἡμιῶν.

Λαπαχθίζειν. proprie quidem vacuari, inde vero molleſcere ſignificat apud Hippocrat. vt annotat Galenus ἐν ταῖς γλώσσαις. qui etiam comment. εἰς τὸ προγνωστικὸν λαπάζειν πρὸ γαστέρα interpretatur κενοῦν καὶ προσέλλειν τὰ τῆς γαστρὸς οἰδήματα: hoc eſt, vacuare atque imminuere vẽtris tumores. Dictum ἀπὸ τῆς λαπάθου, hoc eſt, à rumice, cui vis ineſt emolliendæ alui & laxandæ.

Λάπλει. λαμβάνει, apud Hippocrat. vt annotauit Erotianus.

Λάρυγξ. eſt finis ſuperior aſperæ arteriæ, tribus conſtans cartilaginibus, præcipuum vocis inſtrumentum. Eandem autem partem etiã φάρυγγα appellari author eſt Gal. libr. 5. vſus part. cum tamen proprie, vt ait, pharynx ante laryngem conſiſtat. Eſt autem larynx ſuprema arteriæ pars, ſeu principium faucibus continuum, ſeu aſperæ arteriæ caput. Componitur ex tribus cartilaginibus. vna θυρεοειδὴς dicitur, quæ anterior veluti ſcutum quoddam aliis prępoſita eſt: alia ἀρυταινοειδὴς, ori vaſis olearii adſimilis, cartilagines tamen duas ſortita: tertia vero innominata, infima, os cœnophori (quod brochum Galli vocant) referens: harum autem, ἀρυταινοειδὴς καὶ θυρεοειδὴς mobiles ſunt, ſola autem innominata immobilis eſt. Ob eam cauſam in ea firmantur aliarum duarũ muſculi. Nam cum duodecim ſint muſculi laryngis proprii, duo quidem prodeũt à rhyreoide media interna in anteriorem arytænoidem quam claudũt, duoque ſimiliter ab arytænoidis poſteriore baſi in eiuſdem baſim anteriorem quam comprimunt: reliqui vero octo omnes ab innominata, partim anteriore, partim poſteriore parte, partim etiam lateribus. Cæterum horum muſculorum beneficio totus larynx præcipuũ vocis organũ eſt, quam tamen acutam vel grauem præcipue facit ary-

©BIUM

tęnoides, adiuta cartilagine epiglottide, arytænoidem magis minuſue clauden te, laxatis aut contractis duobus muſculis ipſam releuantibus, adiuta quoque gargareone, vocem ipſam plectri ritu modulante.

Λάσιον. linteum apud Hippocr. forſitan villoſum & veluti hirtum.

Λάχανον. olus: ſic dicitur omnis herba ſatiuà quę edendo eſt. inter quas quoniam beta non poſtremum locũ obtinet, factum eſt vt beta λάχανον κατ' ἐξοχὴν ab Athenienſibus diceretur. Secundum quam ſignificationem Dioſcorides plantaginis folium λαχανώδες dixit, hoc eſt beraceum. Non enim olus intelligere potuit, cum in exprimenda ſimilitudine ſpeciatim loqui, non generatim, conueniat.

Λάχανον βασιλικὸν. olus regium. Hoc nomine quondam dictam fuiſſe artemiſiam Dioſcorides author eſt, & Græcorum exemplo Romanos herbam regiam appellaſſe.

Λέαινα. emplaſtri nomen, quod in leænæ modum malum penitus extirpat adhibitum iſchiadicis & hemicranicis. Deſcribitur ab Aetio lib. 12. inter epithemata & malagmata iſchiadicorum.

Λεβηλὶς. exuuium ſiue ſenecta ſerpentis apud Hippocratem. quidam autem concham vacuam interpretantur. Erotianus ſimpliciter ὑμενώδες ἀπόσυρμα, hoc eſt, membranoſam deſquamationem. alii vero animalis genus dicunt eo nomine ſignificari, paruo lepori ſimile, quod forte Galli liebre vocant.

Λέγα. dicuntur per metaphoram extremitates oris vuluæ apud Hippocrat. ſic enim proprie vocantur extremitates & oræ veſtimentorum. Eas ipſe etiam alibi ἀμφίδεα appellat.

Λέχων. διακρίνων, καταριθμούμενος, apud Hippocratem. hoc eſt, diiudicans & dinumerans.

Λειεντερία. læuitas inteſtinorum. Eſt continua & æquabilis inteſtinorum ſuperficies, cibos incoctos elabi ſinens. Sic dicta eſt quaſi λειότης τῶν ὑπέρων, hoc eſt, læuitas inteſtinorum. Cæterum vt omnis læuitas, ita hęc geminam habet cauſam, vnam quidem cicatricem aliquam perpetuam, qualis etiam forinſecus in corporis cuticula contingit ex cicatrice ortam quam dyſenteria magna & profunda exulceratio inuexerit: alteram vero humorem quendam glutinoſum, internæ toti tunicæ inteſtinorum obductum. Siquidem ad vtramque cauſam lubricitas & continendi cibi impotentia conſequitur, qui proinde priuſquam concoctionem adeptus ſit, ex inteſtinis elabitur: retentio enim ſiccitate quadam & aſperitate partium, continentium perficitur. Ad hæc duabus illis decauſis venarum, qui ad inteſtina pertinent meatus clauduntur, à cicatrice quidem coniuentes, à lento autem humore obſtructi: itaque cibi per corpus digeri non poſſunt, ſed per inteſtina neceſſario vacuantur. Eſt enim hoc lienteriæ præcipuum ſymptoma, cibi crudi per aluum excretio. Poſtea vero id ipſum ſymptoma morbi nomen promeruit, omniſque eiuſmodi excretio lienteria dici cœpit, à quacunque cauſa nata eſſet. Oritur autem prętер ſuperficiariam inteſtinorum exulcerationem & cicatrices à facultatis etiam cibum in ventriculo vel continentis vel concoquentis imbecillitate. Inde enim cibi crudi nulloque modo immutati deſcẽdunt, ſiue à dyſenteria, ſiue ab ileo aut diarrhœa aut alia quacunque de cauſa imbecillitas ea prouenerit. Verum hæc lienteria (inquit Paulus) quam ventriculi imbecillitas accerſit, videtur cũ cœliaca affectione confundi (in hac enim, quemadmodum & in lienteria, venter nequit præ imbecillitate cibos vel concoquere vel diſtribuere, cibique ideo læues, crudi & perliquidi reddunturaluo omnino fluida) niſi quod lientericis celeriter quæ aſſumpta ſunt egeruntur, tamque intenſa eſt cruditas, vt alimenti aſſumpti genus aperte cognoſcatur, atque hac potiſſimum nota à cœliacis diſcernuntur. Ex quacunque autem cauſa lienteria orta ſit, ægri cibum non ſentiunt, & in cachexiam incidunt, cruda aſſidue excernunt, colore ſubalbida, inæqualia atque aquoſiſſima, nullo prorſus ſanguine aut bile perfuſa. Ardor præterea tota præcordia occupat, cibique ideo faſtidium conſequitur.

Λεμμάνιον. herba eſt foliis betæ, tenuioribus & longioribus, decẽ & ſæpe pluribus. caulem habet tenuem, rectum lilio æqualem, ſeminibus rubris ſcatentem, quę guſtata adſtringunt. Naſcitur in pratis & paluſtribus. Eius ſemen, vtpote auſterum, cœliacis, dyſentericis & ſanguinem ſpuentibus cum vino exhibent.

Λεῖον. læue. Id dicitur quod continuum eſt nullaque ex parte diuulſum, ſed ſibi vndiq; cohærens æquabili ſuperficie. Contrarium eſt πρὸς τραχεῖ, hoc eſt, aſpero. λεῖον etiam apud Hippocratem Galenus interpretatur ἄπειρον, comment. εἰς τὸ γ' περὶ ὀπῶν.

Λειόποδες. planci. dicuntur apud Hippocratem quibus medius pes ab interiori parte nõ eſt cauus, ſed planus quaſi tabella quæ planca dicitur. Hi vitioſam habẽt pedis ſtructuram & valgis ſimilem. Annotat Gal. comment 3. εἰς τὸ περὶ ἄρθρων.

Λειότης. læuitas. morbus eſt primi generis in formatione conſiſtens. Fit à pingui & lento humore partem aliquam plus æquo madefaciente, aut à cicatrice. Cõtraria illi eſt τραχύτης.

Λειόφυλλος. ſpecies eſt braſſicæ apud Athenæum, quæ ſic dicitur à læuore foliorum. hanc tradit vbique naſci, & nullam reſpuere regionem.

Λειπόδερμοι. dicuntur quibus pręputiũ ex morbo vel ſectione deeſt, aut ita contractum eſt vt glandem amplius tegere non poſſit. Romani apellas & recutitos vocarunt.

Λειποθυμία. defectus animi. quid proprie ſit, & quomodo differat tum à ſyncope, tum à lipopſychia, non eſt exacte definitum à veteribus.

©BIUM

tribus. Itaque in re ambigua si quid mihi licet statuere, primum quidem videri potest ἡ λειποθυμία nomen accepisse ἀπὸ τοῦ θυμοῦ ἢ θυμοειδοῦς δυνάμεως, & proprie dici cœptam de defectione animosæ facultatis. Quæ quoniam in corde sedem habet, iccirco ἐν τῇ λειποθυμίᾳ cordis faculras præcipue laborat. Ergo ἡ λειποθυμία defectus est facultatis vitalis. Verum cum huius tanta sit dignitas vt ea incolumi vita seruetur, deficiente vero vita pariter deficiat, & reliquæ facultates protinus cum ea concidant, quod non est aliud quam syncopen pati, necesse omnino est, quo discrimen inter ea seruetur, statuere non tam magnas tamque vehementes esse defectionis causas in lipothymia, quam sunt in syncope: ideoque vt cætera quidem habeat inter se communia, vt causas quas Gal. libr. 1. ad Glauconem diligentissime persequutus est, non tamen ita dissipantur resoluũturque per lipothymias spiritus & calor natiuus, quibus duobus tanquam vinculis vita nostra continetur, vt mortis periculum, velut in syncope, immineat. Languent quidem ægri, pulsus deficit, & procedente malo nec mouentur nec sentiunt, sed citra sudorem, qui veluti limes quidã lipothymias à syncopis disterminat. Vbi enim is oritur, præterquam quod summam naturæ nõ valentis humorem corporibus ingenitum & radicalem continere, imbecillitatem significat, solidas etiam partes eo expoliat, adeo vt omni virium substantia dissipata nihil reliqui natura habeat quo earum robur conseruet, sed vna cum iis, si immodici sunt, ipse simul animus è corpore emigret. Habet igitur lipothymia & mitiores causas & minora symptomata quam syncope. quo factum est vt Galenus eodem in libro scripserit à lipothymia syncopes initiũ fieri, vt quæ syncopen præcedere consueuerit, tanquam leuior quidam affectus grauiorem. Id quod etiam patet ex libr. 12. meth. med. vbi scribit crudos humores si & copia sua vires premant, & propter tum multitudinem tum crassitudinem exiguos animalis meatus obstruant, iam multis nominibus exitialem affectũ inducere, ac syncopę opportunos reddere: quod si nec obstruant nec onerẽt, syncopen eos quidem nõ inferre, sed animi deliquia, quas lipopsychias vocant. Ex iis enim intelligimus non esse tam magnam lipopsychiæ causam quam syncopes, neque par periculum. Quanquã autem, vt initio proposuimus, ex ipso nominis etymo ἡ λειποθυμία ad vitalis facultatis defectũ, vt & ἡ λειποψυχία animalis, pertinere videatur, attamẽ per eam facultatum omnium exolutio contingit, vt sensu motuque destituantur ægri non minus quam animo.

Λειποψυχία. idem quod ἡ λειποθυμία. nisi quod à defectu & exolutione animalis facultatis dicta est, notis scilicet eius exolutæ apparentibus, cum tamen sit eadem ratio vtriusque quam ante diximus.

Λειπυρίας πυρετὸς. Est febris continua, in qua simul externa frigent, interna vrũtur. Genere quidem putrida est, sed cuius calor non sit æquabiliter fusus per vniuersum corpus. Extrema enim per eam frigent, siue extremorum nomine pedes manusque tantum intelligas, siue totius corporis eximiam cutim. Siquidem vtrumque aliquando accidit per febres lipyrias, adeo vt cum intus ipsa viscera vrantur, venter tamen ipseque etiam thorax frigida ad manum sentiantur. Cæterum inæqualitas ea mala est si credimus Hippocrati lib. 2. prognost. non quidem in febrium intermittẽtium accessionibus, sed in continuis & acutis febribus, cuiusmodi lipyria est. Huius causam fere semper Galenus retulit ad magnitudinem phlegmones viscera obsidentis. Ardoris namque vehementia sanguinem, & quæ in eo continentur spiritum atq; calorem ad se ex toto corpore instar cucurbitulæ attrahit, ideoque summæ corporis partes exangues reddũtur & frigidæ. Aetius ab erysipelate circum ventrem consistente febrem lipyriam dictã accendi scripto prodidit, vt ab eo quod in iecinore creatum est, πυρώδη, & ab eo quod in pulmonibus, πνευμώδη. Diuersi ab ea generis est quæ pestilens & maligna dicitur, in qua quamuis extrema frigere soleant, non est tamen necesse interna aduri, propterea quod malignitatis & pestilentiæ essentia nõ posita sit in calore, nec vlla alia qualitate, sed in totius substantiæ contrarietate.

Λείων. sic dicitur lilium ab Hippocrate, quod alii κρίνον vocant. Sunt vero qui scripserint τὸ νάρκισσον à quibusdam sic vocari, vt refert Erotianus & Dioscorides.

Λείφαιμοι. sic proprie dicũtur οἱ ἄχροοι, id est decolores: sed non ii tantum, verum omnes quibus minus est sanguinis quam oportet, ita vocantur, etiamsi colore nondum prorsus sint destituti. Eos vero qui aliam ob causam corpore sunt male affecto, κακόχρους medici vocant, vt scribit Galen. comment. εἰς τὸ περὶ διαίτης ὀξέων, quo loco eam vocem Hippocrates vsurpauit.

Λειχὴν. est summæ cutis asperitas cum leni pruritu. Deterior quidem est pruritu, vt qui sine asperitate sit, sed lenior quam psora aut lepra, adeo vt si ieiuna saliua quotidie defricetur, sanescat: increscens vero & extremam cutem in furfures resoluens, in psoram trãsit, atque inde in lepram, vbi pro furfuribus, piscium quasi squamulæ concrescunt. Gignitur, vt ait Galenus, ex misto quopiam humore, serosis nimirum ac tenuibus & acribus succis cum crassis permistis. Quare non in psoram modo, sed etiam in leprã degenerat, tanquam in peiores morbos vetustate discussis illis tenuibus aut vstione incrassatis, tuncque non solis valde siccãtibus medicamentis, sicut per initia, sed præterea repurgantibus etiã & exterioris curari debet. Cæterum λειχῆνος nomine illum etiam impetiginosum morbũ, mẽtagrã Romanis

©BIUM

appellatũ,ſed multo magis ferum & agreſtẽ ob id dictum,Plinius comprehẽdit,qui definitur ab eo non ſquamis,vt lepra,ſed fœdo cutis furfure, totos primum vultus, deinde vero & colla pectuſque & manus occupante,oculis tantum immunibus. Fuit autem, vt idem author eſt, nouus morbus, & ante Tiberii principatũ penitus incognitus: nec vero in iis tantum notis feritas eius erat,ſed quod admodum contagioſus eſſet, ſoloque oſculo vel contactu non humilem aut mediam plebem,ſed ſolos proceres inuaderet. λειχῆνα omnes fere impetiginem interpretantur. Cornelius Celſus non ita,ſed papulam videtur vocare, cuius duas, quas habet & lichen,differẽtias ſtatuit,feram & mitiorem. Nam quæ ab eo deſcribitur impetigo, ſine dubio lepra eſt.

Λειχὼ. dicitur callus in equorum genibus & ſupra vngulas in flexu earum partium duratus.fertur comitialibus prodeſſe.

Λειχὼ. herbæ ſpecies quam aliqui βρύον appellãt:ſaxis enim adhęret vt muſcus. Sunt qui putent eſſe Hepaticam in offic. dictam. Extẽrit,purgat, ſiccat, refrigerat.

Λέκιθος. à quibuſdam dicitur quam Hippocrates ἀφακίδα appellauit: quidam vero λέκιθον ad piſum & aracum genus eſſe defendunt. Galenus apud Hippocrat. pro lente cui detracta ſunt putamina, videtur interpretari. Significat & pulmentarium ex leguminum farina, ſiue leguminũ lomẽtum elixatum. Tantum autem λέκιθος & ἔτνος inter ſe differunt,quantum ipſa leguminum farina ab ipſis leguminibus freſis differt. Itaque quoties κεκαυμένον ἔτνος dicitur,pro faba freſa elixata intelligitur:ſed κεκαυμένη λέκιθος,fabæ farinã elixatam ſignificat. ſic πτισσάνης λέκιθος & ὀρόβινος λέκιθος, aliorumque leguminum dicitur.

Λέκιθος.dicitur etiam Oui luteum.de quo vide ὠόν. Sunt & qui Putamen interpretentur. At guttum olearium ſeu ampullam vocant λήκυθον.

Λέμμα.ἡ ὀπὸ δερμάτις apud Hippocr.

Λεοντίασις.dicta eſt à quibuſdam ἡ ἐλεφαντίασις,vt habetur apud Aretæum & Aetium,propter rugarum extremi frõtis ſimilitudinẽ quam elephantici cum leonibus habent.

Λεοντικὴ.à quibuſdam dicitur ἡ χαυλία.vt habetur apud Dioſcor.

Λεόντιον.apud Aretæum idem quod λεοντίασις.

Λεοντοβότανον.ſic dicta fuit à quibuſdam ἡ ὀροβάγχη.

Λεοντοπέταλον. herbæ eſt caule dodrantali aut altiori, plurimis alis concauo, in cuius cacumine ſemina parua duo aut tria in ſiliquis ciceris modo. flores habet anemonæ ſimiles, punicei coloris, folia braſſicæ, ſed papaueris diuiſura, radices nigras rapæ ſimiles, ſtrumoſas. Calfacit & ſiccat ordine tertio.

Λεοντοπόδιον. herbula eſt duum digitorum,folio anguſto, tres quatuorue digitos longo, hirſuto, & iuxta radicem caneſcente. In ſummo eius caule capitula quaſi perforata, flores nigri, ſemen vſque adeo ſpiſſa lanugine inuolutum,vt ſæpe fallat. Radice parua cohæret,quam tradunt appenſam ad amatoria prodeſſe. Ignota nunc eſt omnibus.

Λεπάδες. dicũtur apud Hippocratem petris adhærentes conchæ.

Λεπίδιον. herba ea eſt quæ ἰσάτις appellatur Galeni Paulique teſtimonio, etiamſi de vtroq; ſeorſim Dioſcorides diſſeruerit. Proditur fruticoſa,foliis lauri ſed maioribus,acris,exulceratoria & optima tollendo coxendicum dolori. Scribit autem Dioſcorides etiã hoc nomine τὸ γιγγίδιον à plærisque vocatum fuiſſe.

Λεπιδοειδεῖς. ſunt duæ lineæ in cranio, vtrinque ſingulæ, à recta ſutura quam ὀϊστοειδῆ dicunt æquidiſtantes. per capitis longitudinem à poſteriore parte in priorem ſuper aures feruntur. Fiunt autem duobus inter ſe cohærentibus oſſibus,non per ſuturam quidem, quæ ſpecies eſt σωαρθρώσεως, ſed ſincipitis oſſe deſcendente, paulatim in ſquamæ ſpeciẽ attenuato,& in os,ſubingrediente quod ab auribus aſcendit. Proindeque eas nonnulli non ſuturas ſimpliciter, ſed vel ſuturas λεπιδοειδεῖς, hoc eſt ſquamarum modo compactas, vel παρασκευάσματα λεπιδοειδῆ vocant. Sunt autem hæ ſuturę,inter oſſa temporum & os ſincipitis mediæ.

Λεπὶς.æris ſquama: ſic enim abſolute appellatur aliquando,quanquam & ferri ſquamam ſimiliter ſignificet. vide in dictione χαλκοῦ λεπίς.

Λέπος.λέπισμα, apud Hippocratem,cortex & ſiliqua.

Λέπρα. Eſt aſperitas cutis profundior cũ pruritu, eam in ſquamulas reſoluens. Eius cauſa melancholicus humor eſt multus, viſcoſus, craſſus, ſed tamen acris & immotus ſub cute & ſubiecta carne latens, ſenſumque eum doloris excitans qui pruritus dicitur. Eſt enim pruritus à lepra, vt & à pſora, inſeparabilis, ſed tantus in lepra vt æger etiam vehemẽtiſſime ſcabendo nullo modo iuuetur, ſed omnis potius generis vlcera & phlegmonas præterea accerſat. Humor autẽ ille terreſtris & ſiccus cutem exaſperat, ſed multo quam in pſora profundius,vt ſubiectæ quoque carnis partem aliquam occupet. Verũ ea omnino perexigua eſt,adeo vt lepra ob id non deſinat ſolius cutis affectio dici. Ab eadem humoris qualitate & malignitate, piſcium inſtar,ſquamulæ, ex ſumma cute diſcedunt, materiam ſemper ſubminiſtrante colliquatione quadã ſubiectæ carnis & totius corporis facta à calore præter naturam. Squamulis autem illis inter cætera differt à pſora,quæ non ſquamulas, ſed furfuracea tantum corpora ex ſe remittit, vt quæ à minori gignatur intemperie & humore minus craſſo, terreſtri & maligno. Sunt enim hi duo affectus valde affines & congeneres,vt non aliud fere pſora ſit quam mitior lepra. Eſt enim pſora ad lepram præuia,vt & lepra ad elephantiaſim, ſi magis humor vratur & malignior

©BIUM

malignior euadat, & morbus diutius perſeueret. Eſt igitur lepra inter pſoram atque elephantiaſim media, ſed ea tamen latitudine prædita, vt in quatuor diſtincta ſit differentias, ceu gradus quoſdam, prout magis minuſue humor vritur & malignus euadit. Prima minime mala eſt, rubet & ſimilitudine ſcabiem repræſentat: diſtat autē ab ea, quia magis exulcerata eſt, & puſtulas bullulaſque habet, ex quibus poſtea ſquamulæ reſoluuntur. Altera peior eſt, ſimilis papulæ fere, ſed aſperior, rubicundior, figuris variis, ſquamulis ex ſumma cute diſcedentibus, roſione maiore, & celerius latiuſque procedente: rubrica cognominatur. Tertia craſſior eſt & durior & magis tumet, in ſumma cute finditur & vehemētius rodit. Ipſa quoque ſquamoſa, ſed nigra procedit. In temporibus aut oritur aut deſinit: nigræ cognomen eſt. Quarta curationem omnino non recipit. ſubalbida eſt & recenti cicatrici ſimilis, ſquamulaſq; habet pallidas, quaſdam ſubalbidas, quaſdam lenticulæ ſimiles, quibus demptis nonnunquam profluit ſanguis. Alioquin vero humor eius albidus eſt, cutis dura atque fiſſa eſt, proceditque latius. Hæc omnia maxime genera oriuntur in pedibus & manibus, atque vngues quoque infeſtāt. Commune etiam omnibus eſt quod ſquamulas remittant, à quibus ἡ λέπρας nomen factum eſſe putant. Sic enim dicitur quaſi λεπρά, id eſt ſquamoſa; ἀπὸ τῆς λεπίδος, hoc eſt ſquama. Quanquam ſunt qui quartum lepræ genus ante expoſitum ſolum proprie eo nomine vocandum cenſent, propter albedinem: quod apud Græcos λεπρωνᾶσθαι ſignificet idem quod λευκαίνεσθαι, hoc eſt dealbari. A Latinis ἡ λέπρα dicitur impetigo, nō ea quidem quæ λειχὼ dicitur & mentagra, ſed quæ à Cornel. Celſo deſcripta eſt libr. 5. & in ſupradicta genera quatuor diſtincta: id quod multis euidentibus argumentis patere poteſt ſi quis diligenter velit attendere. Ab Auicenna dicitur Albaras nigra & impetigo excorticatiua, quod cutis per cortices ſquamaſque reſoluatur.

Λεπρωνᾶσθαι. duo ſignificat, τραχυνέσθαι καὶ λευκαίνεσθαι, hoc eſt, exaſperari & albeſcere. Vtrumque ſumptum ἀπὸ τῆς λέπρας, quod qui ea laborent vtrumque perpetiantur. Hinc & ἡ λέπρα dicitur generali quadam ſignificatione ἡ ἐν τοῖς σώμασι παρὰ φύσιν λευκότης: hoc eſt, albedo quæ in corporibus eſt præter naturam: vt in Theriacis Græcus Nicandri interpres annotauit.

Λεπτὸν ἔντερον. tenue ſeu gracile inteſtinum. Dicitur ſuperior inteſtinorum pars membranea, teres, à ventriculi fundo incipiēs, & deſinens qua cœcum incipit. Sic dicitur ad differentiam craſſi inteſtini. Sunt enim inteſtinorum duæ ſummæ differentiæ, vna gracilium, altera craſſorum: illa magis membranoſa, hæc magis carnoſa ſunt. Diuiditur autem rurſus tenue inteſtinum in tres partes, ecphyſim, ieiunum & ileon. Verum poſtremum totius nomine etiam λεπτὸν abſolute dicitur à Galeno lib. 5. vſus partium, de quo vide in dictione ἑιλεόν.

Λεπτὸν. τὸ ἀραιὸν aliquando apud Hippocrat. hoc eſt, rarum, vt in lib. de locis in homine, quēadmodum Galenus ἐν τοῖς γλώσσαις interpretatus eſt.

Λεπτόφυλλον. tertia τῶν ἀειζώου, hoc eſt ſedi, ſpecies, quæ alio nomine αὐθράχνη ἀγελία, Romanis Illecebra appellatur authore Dioſcoride.

Λεπτυντικὰ. attenuantia. dicūtur tam cibi quam medicamenta, quæ acri & calida facultate prædita craſſos ſuccos tenuant & incidunt. Sunt autem ea longo vſu nobis nota, & ratione explorata. Nam olfactu & guſtu ſatis inſtruitur ad eorum cognitionem. Quæcunque enim olfactui aut guſtui aut vtriquè ſimul acria & mordicantia & calida apparent, ea facultatem habere attenuandi atquè incidendi certum eſt. Quæ etiam largius æquo ſumpta, ventriculum mordent, & nauſeam à cibo magnam inducunt, & halitus acres emittunt, non modo cum manduntur, ſed etiam poſtquam è corpore fuerint egeſta. Ad hæc ſi quid olfacti odorem bonum inferens, aromatis ſpeciem guſtui repræſentet, id quoque calidum viribus eſſe oportet & attenuans, quamuis non perinde atquè ea quæ mordicant & rodunt & inſigniter calida ſunt. Attenuant præterea & incidunt quæ ſaporem habent nitroſum aut ſalſum, nec minus quæ amara ſunt, item quæ acida: vt acetum & quæ eo conſtant, alia quidem magis, alia vero minus. Multa enim attenuandi vim hebetant & imminuunt, vt oleum, cibi omnes aquei & mucoſi, præterea olera plurima hortenſia propter ſuperfluam humiditatem. Ex quo patet attenuantia omnia, non calida modo ſed ſicca etiam facultate eſſe, & tanto magis attenuādi vi pollere, quanto fuerint ſicciora, & ex iis ſimiliter quæ ſicca non ſunt, maturiora, aliis minus maturis, & quæ ſiccis locis proueniūt & montibus, iis quæ in paludibus & campis creſcunt. Cæterum primi inter attenuantia ordinis ſunt allium, cæpa, naſturcium, porrum & ſinapi: poſt illa autem ſmyrnium, pyrethrum, origanum, calaminthe, ſiſymbrium, pulegium, ſatureia, thymus. Quibus ordine proxima ſunt capparis & terebinthi fructus: poſtea eruca, ſium, apium, petroſelinum, orminum, rhaphanus, braſſica & beta.

Λεπτυσμὸς. extenuatio, gracilitas & macies corporis. Eſt, vt diffinit Galenus comment. 3. in libro ſexto τῆς ὀστοδημωδοῦς, ὅλης τῆς ὄγκου καθαιρέσις τις καὶ σύμπτωσις ἢ συνίζησις. Id eſt, totius molis detractio & collapſus vel ſubſidentia, ſiue vtcunque ipſam nominare libuerit. Huius præcipuum ſignum eſt cutis laxitas, quod mangones etiam nouerūt, ex eo coniicientes tū quæ corpora craſſiora reddi non queant, tum quæ & quantū poſſint. Ipſam enim cutem ſummis digitis ſurſum trahentes, quantum ea recedit à carne ſubiecta, in tan-

Definitionum medicarum libri XXIIII - page 273 sur 554

©BIUM

tum emaciata corpora refici & impleri poſſe ſperant. Sunt autem extenuationis multæ cauſæ: alimenti penuria, exercitationes plures, vigilia, cogitationes, dolores, morbi colliquatiui & διαφορητικοὶ, euacuatio copioſa per aluum, per vomitum, per ſudores & per ſanguinis profluuium. His adde & ἀπεψίαν, eiuſque omnes cauſas, de quibus ſuo loco dictum eſt. vide in dictione μυραστμός. Vide & Galenum in comment. aphor. 7. libr. 2. quo ſcribit Hippocr. Quæ longo tempore extenuata ſunt corpora, lente reficiẽda eſſe: quæ vero breui, breuiter. Et comment. in aphor. 28. lib. eiuſdem.

Λεχηνευομένου. ὁμιλοδυπος, hoc eſt conuerſantis, apud Hippocratem, vt interpretatur Erotianus.

Λευκαὶ ἔμπλαστροι. dicuntur emplaſtra quædam alba, lenia, fere non grauibus vulneribus accommodata, præcipueque ſenilibus. Quale eſt quod habet, ceruſſæ P. XXXXII. ſæui vitulini curati & ceræ, ſingulorum P. XLVIII. olei heminas tres, ex quibus ea ceruſſa coquitur. Author Celſus lib. 5. cap. 19.

Λευκάκανθα. frutex eſt radice cyperi, valida & amara. Is diuiſis nominibus etiã ἄκανθα λευκὴ dicitur, de qua ſuo loco dictum eſt. Sic etiam vocatum à quibuſdam φθιάγγιον ſiue φθαγγίτην, Dioſcorides author eſt.

Λευκαὶ θρῖαι ἢ λευκαὶ θριδες. ſic à quibuſdã dicta eſt ἡ ἀνθρὶς, vt Plinius teſtatur, non tamen omnis, ſed illa modo cui flores candidi ſunt. hæc reliquis vehementius vrinam ciet.

Λευκαῖνα. ὁ τόμαχος καὶ ὁ οἰσόφαγος. ſunt & qui ἀντὶ τοῦ ἀὐχενίου, hoc eſt pro mento, accipiant.

Λευκὰς. herba duum generum, montana & vrbana: ſed quæ ſit, nemo deſcripſit. Hermolaus & Ruellius ſcripſere herbam quandam eſſe in vinetis naſcẽrem Mercuriali ſimilem & congenerem, ſed nullum, quod ſciam, authorem ſequuti.

Λευκὴ ῥίζα. ἡ τοῦ δρακοντίου ῥίζα, apud Hippocr. hoc eſt, dracontii radix.

Λεύκη. vitiligo alba. Eſt cutis carniſque ſubiectæ præter naturam albedo. Neque enim ad ſolam cutem, ſed ad ſubditam etiam carnem vitium hoc pertinet. Fit errore facultatis nutritoriæ, ſanguinem pituitoſum, lentum & viſcoſum gignentis. Nam cum tali ſanguine caro diutius alta regenerataque fuerit, facillime albedo in alta carne contrahitur talemque habitum accipit, vt omnia facile in album conuertat, & non iam ſimpliciter caro, ſed alba caro ſit. Cum enim diutius ea affectio perſeuerârit, caro quidẽ adhuc manet, mutatur tamen eius forma & in alteram ſpeciem vertitur, mediam inter ſanguineam carnem & exanguem, proque naturali habitu cachexia inducitur. Sic quidem leuce carnis habitum transformat, cumque talis euaſit, tota fit pituitoſa albaque, nec magis nititur alimentum in rubram carnem vertere, quam polypodes & locuſtæ, ceteraque cruſtacea, exangui & alba carne prædita. Nec vero dubium eſt quin ſenſus, præſertim autem tactus, in ea affectione obtuſior ſit, propter humoris frigiditatem & craſſitiem qui cutem ſubiectamque carnem poſſedit. Id malũ videtur eſſe quod vulgo noſtri homines lepram albam vocant, quodque Auicenna albaras album nuncupauit, Differt autem ἀπὸ τῆς λέπρας καὶ ἐλέφαντος, quod hæc ſint cum aſperitate cutis, roſione, pruritu & ſquamulis: λεύκη vero cutim habeat læuem ſine vlla aſpredine & roſione. Nomen habet λεύκη vel ἀπὸ τῆ λευκότητος, vel à quadam ſimilitudine cum populo arbore quã itidem λεύκλυ appellant. Vt enim foliis & cortice candida eſt, ſic & cutis eius quem is morbus occupauit.

Λεύκη. populus alba. arbor eſt, notior quidem Dioſcoridi quam vt ab eo deſcriberetur. Theophraſtus tamen eam deſcripſit lib. 3. cap. 14. vide in dictione ἄγειρος.

Λεύκη. dicitur à quibuſdam τὸ ἀνδρόσαικες, vt habetur apud Dioſcoridem. Mercurialis eſſet, niſi per medium folium huic alba linea tranſcurreret.

Λευκογαῖς. lapis eſt in Ægypto naſcẽs, qui cum ſubuiridis appareat, tamen ſi ad cotem affricetur, aut aſperius pallium, locum dealbat: eo etiam lintea illuſtriora reddũtur. Author Aetius lib. 1.

Λευκόϊον. viola. quo nomine etſi cãdida proprie deſignari videatur, tamẽ & pro lutea & cœrulea & purpurea ſolet vſurpari. Eſt autem planta cubitali fere altitudine, ramoſa, caule braſſicæ exiliore, folio lõgo, molli, caneſcente, flore quadrifolio, non vnius coloris: nam alii purpurei ſunt, alii niuei, alii lutei.

Λευκόϊον dicitur à quibuſdã ὁ χαλκανθος, hoc eſt atramentum ſutorium, quod candidum eſt & albæ violæ ſimile.

Λευκόπορον ἢ

Λευκόφαιον. vocatur hoc nomine glutinum auri cum ligno inducitur. Ex pluribus compoſitum eſt, Sinopidis Ponticæ ſelibra, ſilis lucidi pondo decem, & melini Græciẽſis duobus miſtis tritiſque vna per duodecim dies.

Λευκόπυρον. nomen malagmatis, quod habetur apud Galenum lib. 7. περὶ κρίμων.

Λευκοφλεγμαπίας. hydropis ſpecies, qui & ἀνασάρκα dicitur. & ἀφκίπις ſiue ἰσταφκίδιος.. vide ὕδρωψ.

Λευκόφυλλον. eſt ſpecies τῆ ξηρομύρου, hoc eſt, vnguenti ſicci, cuius vſus præcipuus ad collum & axillas eſt, quo illis odor gratus concilietur. Deſcriptio habetur apud Aetium extremo libro.

Λευκόχρους οἴνος. eſt ſpecies vini falſi, ex paſſis prius vuis, mox calcatis & aqua marina maceratis, deinde in album muſtum cõiectis, compoſiti.

Λεύκωμα. cicatrix oculorũ altior magiſque profunda: nam quæ ſuperficiaria eſt, νεφέλιον dicitur.

Λέων. dicitur à quibuſdam ὁ ἐλεφαντίασις, vt ſcripſit Aretæus: Archigenes, vt habetur apud Aetium, λεοντίασιν appellauit.

Λῆδον.

Definitionum medicarum libri XXIIII - page 274 sur 554

©BIUM

Ἀῆδον. dicitur à quibuſdam alterum genus ciſthi, ex quo ſcilicet ladanum prouenit.

Ληθαργος, ſiue ληθαργία. eſt frigida & humida cerebri intemperies à pituita frigidiore & humidiore cerebrum madefaciẽte, febrem lentam, obliuionem, marcorẽ, inexpugnabilem pene dormiendi neceſſitatem inducens. Gignitur hoc vitium in capite in quo ſcilicet princeps animi pars reſidet, contrarium quodámodo ſecundum ſpeciem phrenitidi, & ratiocinatrici animæ omnino noxá adfert. Ac humorem quidem à quo fit neceſſe eſt frigidum eſſe, quoniam memoria non niſi à frigiditate offendi poteſt, quem ſimul humidum eſſe oportet: alioqui non iam ληθαργος, ſed κατοχὴ ſiue καταληψις excitatur, medius inter phrenitidẽ & lethargum affectus: quem tamen Alexander Trallianus breuitati conſulens, magiſque ὁ θεραπευτικὸς quam τῆς φυσιολογίας ſtudioſus, ſub lethargo comprehendit, & non legitime lethargum appellat. Quamuis autem humor iſte natura ſua frigidus ſit, attamen in lethargico affectu ſemper putreſcit & incaleſcit, febremque accendit, ſed eam quidem omnino lentam non impenſe acrem & erodẽtem, propterea quod cum natura talis humor eſt, tũ in parte frigida putreſcit. Conſequitur autẽ illa lethargum, vt veteres medici prodidêre, qua in re (præter alias differentias) ἀπὸ τοῦ κάρου ὁ ληθαργος diſcrepat: febris enim τὸν κάρον ſolet præcedere, eaque vehementior. Itaque ſopores qui per febrium circuitus συμπτωματικῶς ægrotos premunt, magis καρωτικοὶ ſunt quam ληθαργικοί. Eſt enim ὁ κάρος velut ſymptoma quoddam: ληθαργος per ſe conſiſtit & cerebri actiones labefactat. Verum quemadmodum ſæpe ex morbo morbus naſcitur, ſic plæriſque morbis lethargus ſuccedit, ſed ſæpiſſime ex phrenitide impenſius refrigerata naſcitur: frequenter etiam in illum continens febris tranſit, morbique alii permulti, quibus immodica vacuatio cõtigit. Sunt autem lethargicorum quædam differentiæ. Alii vnam continuamque habent lethargi acceſſionem, alii per circuitus quoſdam in ſomnum ruunt & rurſus reuocantur vt excitati audiant, moxque in ſomnum relabantur. Sunt autem omnes obliuioſi, ſtupidi, mente capti, crebro oſcitant & hiant, ac ſæpe hiante ore perſiſtunt, velut os claudere obliti. Vrinam reddunt iumentorum lotio ſimilem, ac ſæpe in manus ſumpta matula, eam ſe tenere non meminerunt.

Λήθη. obliuio. Eſt memoria abolita. Namque debilis, veluti torpor: deprauata autem, delirium memoriæ eſt. Cauſæ autem obliuionis plures ſtatuuntur, ſuccus frigidus & pituitoſus in cerebro collectus, & ipſius corpus refrigerans. Morbi in abſceſſum declinantes, peſtilentia, ſenectus, medicamenta frigida vel ſumpta vel capiti admota, vt habetur apud Galenum extremo libro 2. de ſympt. cauſis.

Λήμη. lippitudo. ſordes oculorum. Eſt pituita craſſior & ſemicocta circum oculos concreſcens ptopter infirmitatem membranarum oculi, vt ſcripſit Galen. comment. 3. εἰς τὸ περὶ ἄρθρων.. Dicitur & γλήμη, Dorice γλάμα.

Λημνία γῆ, Lemnia terra. Legitur in Lemno inſula, tumulo quodam prope Hephæſtiada. Eſt terra pinguis, ſpiſſa, mollis, rubricæ colore, adſtringens. De hac quæ ſcripta ſunt à veteribus, videntur etiam nunc ei conuenire quæ hodie ad nos defertur. Eam Galenus ſcripſit eſſe pinguem mollemque, dum ait ſacerdotem pingue lutum eo vſque deſiccare, dum mollis ceræ ſimillimum euadat. Spiſſam autem eſſe idem declarauit, dicens aſtera Samium ea leuiorem eſſe, cum Dioſcorides ipſum aſtera ſpiſſum eſſe prodiderit. Rubricæ vero colore eſt, vt idem Galenus ſcribit: ſed differt ab ea, quod hominis qui ipſam contrectat manus, vt rubrica, non inquinet. Tres eius differentiæ traduntur. Terra ſacra, quam nemo, inquit, Galenus, attingit præter vnam ſacerdotem: altera rubrica, qua fabri vtuntur: tertia, qua fullones, propterea quod extergit. Prima vtũtur medici. Glutinoſum quid habet, adſtringit & citra mordacitatem reſiccat. Hanc alii μίλτον λημνίαν, alii σφραγῖδα λημνίαν appellant, quod olim in ea Dianæ ſigillum, quod creditur fuiſſe capræ effigies, imprimeretur: ſicut hodie eius loco Turcicæ literæ. ex quo eam quidam σφραγῖδα αἰγὸς, hoc eſt ſigillũ capræ, appellauere, vt habetur apud Dioſcor.

Λημνίσκος. linamentum in longitudinem implicitum & oblongum, quod vulneri inditur authore Celſo. vide μυτός.

Ληνὸς. torcular. Nomen eſt profectum primum ab Herophilo, deinde vſurpatum ab anatomicis, quod deſignat locum quendam in capitis vertice vacuum, inſtar torcularis aut lacunę, in quem coeuntes in vertice meningis duplicationes, ſanguinẽ quaſi in ciſternam deducunt, atque inde velut ab arce quadam, omnibus ſubiectis partibus riuos mittunt, alios quidem in totum cerebellum, alios vero in partem anteriorem, tanquam vinum è torculari promentes.

Λῆρος. ſignificat apud Hippocratem multis in locis μετεώρου παραφροσύνην ἢ παραφροσύλου, hoc eſt, moderatam dementiam ſiue delirium: vt annotat Galenus initio comment. 3. in librũ 3. περὶ ὀπεδημιῶν. ſimiliter extremo libr. 3. περὶ δυσπνοίας, per παραλήρους eos ſignificãs qui leuiter deſipiunt. Verum Aetius λῆρον videtur facere ſpeciem quandam certam delirii, ſcribens libr. 6. λῆρον differre ἀπὸ τῆς μωρώσεως, quod μωρὸς conſequentia dicit & facit, ληρώδης autem nullo conſequio verba faciat, ſed ſine vlla connexione ex hoc trãſeat in aliud: quodque μώρωσις pueris præſertim & adoleſcentibus accidat, λῆρος autem ſenibus. Oritur cerebro frigidiore facto ſiue interna ſiue externa de cauſa.

Λιβάδιον. dicitur à quibuſdam centaurium minus, quando ſecundum fontes naſcitur.

Definitionum medicarum libri XXIIII - page 275 sur 554

Λιβανωτὸς πασσὸς. pessus Libanius. celebris ad emolliendum scirrhosum vterum. Recipit ceræ albæ quadrantem. olei nardini, gleucini, susini, medullæ ceruinæ, adipis anserini, singulorum sextantem. œsypi, butyri, nitri, singulorum drach. IIII. has aliqui oui assati vitellum adiiciunt.

Λιβάνιον. collyrii nomen est, cui Paulus lib. 3. cap. 22. vim tribuit leniendi, concoquendi & pus digerendi. Descriptio eius habetur apud eundem lib. 7. cap. 16. Censetur inter ἁπαλὰ καὶ ἄδηκτα, hoc est, inter lenia & morsu carentia, collyria, itaque dicitur à thure quod recipit.

Λίβανος. thus. Arbor est Arabiæ familiaris & propria, sed à nullo descripta, nisi ᾧ Theophrasto & Plinio placuit eam lauro similem esse. Ab ea manat lacryma pinguis quæ concreta densatur, odorata, sacrificiis dicata, quam Græci λιβανωτὸν, Latini arboris sui nomine thus appellant. Masculũ dicitur quod ex eo rotunditate guttæ pependit, vel cui testium species est, cum in hærente lacryma priore consequuta alia se miscuit, quod & mammosum à similitudine vocatur. Græci σαγονίαν & ἄπυμον vocabant, sicut minores guttas ὀροβίαν. Micas autem thuris concussu elisas, mannam vocamus.

Λιβανωτὶς. rosmarinum. herba est duorum generum. vnum est fecũdum frugiferumque, cuius semen κάγχρυς vocatur. folia fœniculi habet, crassiora & latiora, in rotæ speciem, humi sparsa, iucunde olentia: caulem cubitali altitudine aut maiorem, multis concauum alis: in cacumine vmbellam, in qua semen copiosum, candidum, sphondylio simile, rotundum, anguloſum, acre, resinaceum, quod in mandendo linguam exurit. radix thus redolet, candida prægrandis. Nascitur in saxosis & asperis. Est & alterum genus quo coronarii vtuntur, quod ramos mittit tenues, & circa eos folia minuta, densa, longa, exilia, subter incana, superne virentia, grauiter odorata. Vtrumque excalfactoria vi præditum est.

Λιβανωτὶς. dicta est à quibusdam masculæ conyzæ radix.

Λιβηρῷ. τῷ ὑγρῷ. hoc est, humido, apud Hippocr.

Λίβος. stillatio humoris ex oculis apud Hippoc. Dicitur ἀπὸ τοῦ λίβειν, quod proprie σάζειν, hoc est, stillare, significat.

Λιβρὸν. σκοτεινὸν καὶ μέλαν, hoc est, obscurum & nigrum, apud Hippocr. vt annotat Erotianus.

Λιβυανὰ κολλύρια. Sic dicta sunt (inquit Galenus) collyria ἄδηκτα, id est, mordacitatis expertia, quæque longiori tempore affectæ partis vitiatum humorem consumũt. Ea multorum sunt generum, quæ partim à Gal. lib. 4. τῶν κατὰ τόπους, partim ab Aetio lib. 7. describuntur. Appellantur eadem & κύκνοι, ab albo colore, vt in quibus prævaleat amylum & terra Samia ac cerussa Rhodiaca. Est & vnum apud Paulũ Æginetam, sed falso inscriptũ λιβάνιον. debet enim scribi λιβυανόν. constat enim eadẽ materia qua & alia omnia λιβυανὰ appellata. præterea non reperias id nominis vnquam à medicis collyrio datum. Nam quod thure constat, non λιβάνιον, sed ἀπὸ λιβάνου, nuncupatur. Sed neque in eo thuris quicquam est.

Λιβυκὸν. sic quidã appellant syluestrẽ asparagũ.

Λιβυστικὸν. vocatur à Galeno vnius literæ mutatione quod alii λιγυστικὸν dicunt.

Λίβυον. dicitur à quibusdam λωπὸς ἄγριος, authore Dioscoride, quod plurima nascatur in Libya.

Λιγγάριον. vide in Λυγκάριον.

Λιγνὺς. fuligo. dicitur & ἀσβόλη. Est terrestris tenuiumq; partium substantia summis caminorum parietibus adhærens, ex multo rerum pinguium vstarum halitu & vapore cõcrescens. Vel, vt diffinit Galenus, est vapor terrestris, ex materiis immodice assis vstisque. In hoc enim fuliginem differre scribit à fumo, quod fumus mistio sit ex terrestri aqueaq; substantia materiis tantum semiustis. Cæterum differentiæ fuliginis multæ sunt, pro varia materia ex qua colligitur: ex acriore enim & calidiore acrior calidiorque fuligo, ex mitiore mitior. In vsu habitæ medicis fuerunt, ex thure, terebinthina, myrrha, styrace, pice liquida, cedro. Omnis exiccat, totaq; natura terrena est, tenuiumque partium, sed modicum ignei caloris retinet qui materiam adussit. Ab eius similitudine etiam in nobis fuligo fuliginosusque humor aut vapor aut halitus dicitur, ex vstione prouenies, quam calidior quidem sicciorq; intemperies inducit, motus vero multus & vehemens, vigiliæ, ira, dolor, cura, inediaque augent. Eiusmodi excremẽta medici λιγνώδη vocarunt, parique ratione Hippocrates lib. 3. τῶν ὀπτηδημάτων, γλῶσσαν λιγνώδη dixit, linguam halitibus iis fuliginosis obductam, nigramque in modum fuliginis.

Λιγνώδη περιττώματα. fuliginosa excrementa, de de quibus superius in dictione λιγνύς.

Λιγυστικὸν. herba est cauliculum ferens anethi, geniculatum, tenuem & in circuitu folia sertulæ Campanæ, molliora, odorata, prope verticem graciliora & longe magis diuisa: in cacumine muscarium, in quo semen dependet nigrum, solidum, & oblongum, fœniculo proximum, gustanti acre, & aroma olens. radix candida, Heracleotici panacis (ex quo alii πανάκειαν, alii παιάκιες eam vocarunt) similis, odorata. Radicis seminisque vis excalfactoria & concoquens. Errant qui id esse censent quod vulgo Leuisticũ dicitur, quod potius legitimum hipposelinũ est. Plurimũ in Liguria nascitur, in mõte Apennino Alpibus contermino: vnde nomen traxit. Panaces ab incolis non abs re appellatur, quoniã & radice & caule Heracleotico panaci simile sit, & viribus iisdem præditum. Apud Galenum pro eodem λιβυστικὸν.

Λιθάργυρος. argenti spuma. medicamentum est metallicum non sponte quidem nascens, sed in secundis fornacibus emergẽs dum plumbum vel eius arena ab argento aut auro secernitur. λιθάργυρον Græci appellarunt nomine ex argento & lapide composito, ortæ

rei

©BIUM

rei duritiem designantes: Latini vero argenti spumam, nascentis rei naturam magis explicates, & coctura potius euentum contemplari, quæ ex plumbo & argento eam veluti recrementum spumam redderet. non quod ex argento solo eiusmodi spuma prodeat (siquidem spuma hæc plumbi maxima pars est, quod totum partim in spumam, partim in plumbaginem vertitur, cum de ipso argento nihil fere depereat) sed quod ex plumbo & argento nata, fuerit apud antiquos frequentior quam vllum aliud lithargyri genus. Triplicem enim lithargyri differentiam Dioscorides exponit, vnam ex arena quam μολιβδίτιν, vocant, in fornacibus excocta donec perfecte igni incandescat, & tota versa sit partim in hanc spumam, partim in plumbaginem: alteram ex mistura plumbi & argenti, quam ἀργυρίτιν nominant: tertiam ex mistura plumbi & auri, omnium optimam, quæ χρυσίτις dicitur. Sunt autem hęc duo, non materiæ tantum, sed & colorum nomina: ἀργυρίτις enim dicitur non tam quod facta sit ex argento, quam quod candida sit in modum argenti: & similiter χρυσίτις tum quod ex auro prodierit, tum quod ab igne fuluum colorem contraxerit. Meminit præterea Plinius argenti spumæ quam stereotida, & alterius quam pneumenen appellat. Quibus tamen nominibus non alia quam quæ dicta est huius spumæ materia indicatur, sed spumæ tantum conformatio. Illa enim in solidiores massas, hęc in tubulos concreta intelligitur. Cæterum argenti spuma nec calida nec frigida nec humida manifesto est, sed exiguã habet siccandi vim in primo abscessu ab his quæ ad amussim media sunt inter humida & sicca: nec similiter vis eius est obstruere, sicut nec aperire: item nec abstergere nec inquinare, sed paululum à mediis ad crassius quodammodo recessit. Quamobrem in varios vsus administratur & miscetur emplastris, vti docet Gal. lib. 1. περὶ κράσεως.

Λιθίασις. dicitur calculi generatio in vesica: quamuis ille etiam in renibus creari possit, nemo tamen λιθᾶν & λιθῶντας vsurpauit nisi de iis quibus in vesica molestus est, vrinæ suppressionibus, vesicæ & imi ventris distentionibus, ardoribus vrinæ, & summis multis doloribus.

Dicitur tamen etiam λιθίασις in oculis morbus exteriori palpebrarum parte, in quo alba quædam & crassa callis aut lapillis similia apparent oculum pungentia, vt scribit ὁ εἰσαγωγῆς author, apud quem tamẽ incertum est partene palpebrarum exteriori, an potius interiori insideant.

Λιθόδενδρον. dicitur à quibusdam τὸ κοράλλιον, vt scribit Dioscor.

Λιθοειδὲς. petrosum. ossis nomen. sic dicitur pars ossis temporalis, protensis futuræ τῆς λαμβδοειδοῦς finibus terminata. In eo osse apophysis est πυλοειδὴς, quam Galenus βελονοειδῆ & καφιοειδῆ appellat: & alia præterea quæ meatum auditorium continet. Sic dicta sunt quod petræ seu rupi videantur similia, non duritie modo, sed etiam specie.

Λιθοκόλλα glutinum quo lapides coniunguntur. conflatur, inquit Dioscorides, ex marmore, lapide Pario & taurino glutine.

Λίθος μύλας. lapis molaris apud Hippocratem, quem κόχλακα appellant.

Λιθόσπερμον. foliis est oleæ longioribus & latioribus, mollioribus, (iacent humi quæ ab radice exiliunt) ramulis rectis, tenuibus, firmis, crassitudine acuti iunci, lignosis, in quorum cacumine bifidi exortus cauliculorum speciem exhibent. foliis longis inter quæ paruum semen, rotundum, erui magnitudine, duritie lapidea. Nascitur in asperis & editis locis. Calidum est & tenuium partium. Nomen accepit à seminis duritia.

Λιμναίτεροι. λιμνώδεις καὶ καθάφυγοι ὁμαλοὶ τόποι, hoc est, palustres, & consiti, & æquabiles loci. apud Hippocr. vt explicat Erotianus.

Λιμνώδεις. οἱ ὑγροὶ καὶ βοτανώδεις, hoc est, humidi & herbosi, apud Hippocr.

Λιμνήσιον. dicitur à quibusdam centaurium tam magnum quã minus, vt habetur apud Dioscoridem, quod propter lacus vbertim vtrunque prosiliat.

Λιμνῆτις. sic dicitur ἡ ἀδράκνη, vt scribit Aetius lib. 3. Dicitur & à nonnullis centaurium vtrumque, vt habetur apud Dioscor.

Λιμοκτονία. ἀσιτία παντελὴς, hoc est, abstinentia omnimoda, vel certe ἡ ὅπῃ πῆς τόμασι ὑγιεις διαίτα: hoc est, victus ratio quæ fit solis potionibus: vt explicat Gal. Vsurpatur hoc nomẽ ab Hippocr. ἐν τῇ τοιῇδε διαίτῃ ὀξέων.

Λιμὸς. fames. Est, vt ait Galenus, πεῖνη εἰς ἄκρον ἦκουσα δ' ἀπορίαν σιτίων, hoc est, extrema fames à ciborum penuria: siue ea voluntarie, siue præter voluntatem feratur. Idem ergo genere λιμὸς καὶ πεῖνη, solaq; magnitudine differunt. Est enim πεῖνη modicæ suctionis in ventriculo sensus, λιμὸς vero magnæ & vehementis. Sic enim apud Hippocratem intelligitur tum eo aphorismo quo scribit, ἔκκ λιμὸς, ἢ δεῖ πονέειν: hoc est, vbi fames, laborandum non est: tum altero qui ita scriptus est, τοῖσι σώμασι τοῖσιν ὑγρὰς τὰς σάρκας ἔχουσι, δεῖ λιμὸν ἐμποιέειν· λιμὸς γὰρ ξηραίνει τὰ σώματα. hoc est, corporibus humidas carnes habentibus, famem adhibere oportet. fames enim exiccat corpora. His enim aphorismis ἀσιτίαν proprie significat, sicut & lib. 2. τῶν ὀξέων, vbi ait, οἱ Αἴνῳ ὀψοφαγέοντες ἐν λιμῷ σκελέων ἀκρατέες ἐγένοντο. hoc est, in Æno qui legumina comederunt in fame, imbecillitate crurum laborarunt. Significat vero etiam apud Hippocratem vehementem & insatiabilem ciborum auiditatem, quæ κυνώδης ὄρεξις appellatur. vt aphor. 21. lib. 2. λιμὸν θώρηξις λύει. hoc est, famem thorexis soluit. Neque enim hæc secundum naturam, vt ait Galenus, fames est, sed morbosa, quam vini potus soluit.

Λιμωδέστης. μεγάλη, ὄφρης ἀπορία, apud Hippocratem, magna prorsus ciborum inopia. Erotianus.

Definitionum medicarum libri XXIIII - page 277 sur 554

©BIUM

Ἀνίδρυς. ſic dicitur à quibuſdam ἡ χαμαίδρυς, vt habetur apud Dioſcoridem.

Ἀνόζωτις. Mercurialis. herba foliis ocimi, minoribus, helxinæ cognatis, ramulis duplici geniculorũ nodo cinctis, alarum cauis multis, fructu in fœmina copioſo, quandam racemorum ſpeciem præbente: in mare è foliorum ſinu dependẽte, paruo, rotundo, ceu binis teſticulis vna cohærentibus, frutice dodrantali aut maiore. Vtraq; olerum modo manditur ad ciendam aluum, & illita diſcutit.

Λίνον. linum. herba eſt vulgo nota, tenui dodrantalique auena, tamariſci foliis, flore cœruleo, ſpecioſo. Eius ſemen primo gradu calidum eſt, inter humectantia ſiccantiaque medium, ex quo propterea fiunt eclegmata extrahendis à pectore pituitis finiendiſque tuſſibus cum melle ac pipere. Similiter & emplaſtrum quod ad Polletem refertur, ad pectoris affectiones & ad neruoſarum partium inflammationes ac dolores. Deſcribitur ab Aetio lib. 15. cap. 14.

Λίνον à quibuſdam dici τὸν χρίδινον κόκκον, habetur apud Dioſcor. quoniam frutex ipſe, qui granum cnidium profert, ſimilis ſatiuo lino ſit.

Λίπα, τὸ ἔλαιον, apud Hippocr. hoc eſt, oleum: in ſecundo de morbis mulierum.

Λιπαραὶ ἔμπλαστροι. lenia emplaſtra. dicũtur apud Celſum lib. 5. cap. 19. quæ medicamentis pinguibus conſtant, differentia in eo ἀπὸ τῶν δριμυπλύνων, quæ conſtant ex medicamentis nõ pinguibus. Plura vtriuſque generis exempla Celſus eo loco recenſet.

Λιπαρὸν. pingue. ſaporis genus eſt ſecundum Theophraſtum, à Platone tamẽ de propriis linguæ ſenſoriis diſſerente prætermiſſum, quaſi ad guſtum nihil attineret. Sic autem dicitur quod vnguinis modo ſublinit & replet, mitigatque exaſperatas & quaſi eroſas linguæ partes, ſed abſque vlla delectatione. In hoc enim à dulci differt, quod manifeſta cum ſuauitate idem præſtat. Eſt vero fortaſſis & pingue ipſum dulce, aut certe ex dulcium genere ſicut putarũt quidam qui pauciores quam octo guſtus differẽtias eſſe cõtendunt. Succedit id ſaporis genus acerbo, vt ſcribit Gale. libr. 4. cap. 8. de ſimpl. medic. Cum enim corpus acerbum, quod terreum eſt & frigidum, tribus modis exoluatur, aut incaleſcens, aut humeſcens, aut vtrumq; ſimul perpetiens: ſi incaleſcat duntaxat, ſolam acquiret dulcedinem, vt glãdes & caſtaneæ: ſin tantum humeſcat, auſterum euadet aut acidum. ſi vero pariter humeſcat & calefiat, humiditate quidem aquea in dulcedinem, aerea vero tranſibit in pinguedinem: ſicut accidit tum oleæ tum fructibus omnibus ex quibus oleum conficitur, qui exacte pingues ſunt. Nam id genus omnia vetuſtate prorſum efficiuntur pinguia, quod in iis aquea quidẽ & excrementitia humiditas digeratur, propria vero à calore natiuo elaboretur atque exacte concoquatur. Eſt autem pingue idem cum oleoſo, vt & dulce idem cum melleo. vt non interſit pingue an ἐλαιώδες voces. Dicitur & πῖον. quanquam Galen. comment. 5. in lib. 6. περὶ ὀπῶν, videatur τὸ πῖον genus conſtituere τῷ λιπαρῷ καὶ τῷ γλυκέος: quo loco ſcribit Hippocrates τὸ χολῶδες ἰκανὸν τῷ πόνους procreari.

Λιπαρότης, pinguitudo. Ex iis quæ ante περὶ τῷ λιπαρῷ dicta ſunt, ſatis patet eſſe guſtabilem qualitatem, quæ ſine voluptate aut ea longe minori quam dulcia exhibent, linguam linit & ſubungit. Valde affinis eſt dulcedini, de qua vide γλυκύτης. Dubito an apte Latine dici poſſit. Pinguẽdo enim & pinguitudo non ſunt vera huius qualitatis nomina, ſed potius ſubſtantiæ, quam πιμελὴ appellant.

Λιπαρὸν. herbæ nomen cuius meminit Aetius, Alexandria ſic vocante, quanquam aliqui, inquit, cneſtron nominant, ad vlcera capitis manantia vehementer vtilis. Nec indicat is author qualis ea ſit, vtrum eandẽ cum thymelæa cneoroue, an diuerſam putarit.

Λίειον. lilium. Oleum autem ex eo aliqui λίεινον, cum litera ν ſcribunt, aliqui vero λίειον ſine ν. vocatur autem non ſolum κρίνινον, id eſt, lilinum, ſed ſuſinum & anethinum. vt annotat Gal. ἐν ταῖς γλώσσαις. Frequentius λῆειον per diphthongum ſcribitur.

Λίτρα. libra. menſuræ & ponderis nomen fuit apud Romanos, ſicut etiam nũc apud pharmacopolas, cuius ambiguitatem illi tollere volentes, libræ μέτρῳ ἢ σταθμῷ, id eſt, menſura aut pondo, adiiciebant, ſicut apud Plautum habetur: Et laſerpitii libram pondo diluunt. & paſſim in libro Scribonii Largi. quod tamen non perpetuo faciunt, libram tantum aliquando dicentes vbi de pondere agitur. Libra autem tam menſura quã pondus fuit vnciarum duodecim, quæ & ipſæ ſimiliter in ponderibus & menſuris vſurpabantur, quarum etiam qui meminerunt authores, vt omnem dubitationem tollerent, iis σταθμῷ ἢ μέτρῳ addiderunt, vt ex Galeno conſtare poteſt lib. 1. περὶ κρ. γλύπ, vbi alibi emplaſtri compoſitionem enarrat: λιθαργύρου μὲ καὶ ψιμυθίου λίτρας ἑκατέρου σταθμῷ· δυοῖν δὲ λιτρῶν ἐλαίου μέτρῳ. hoc eſt, lithargyri quidem & ceruſſæ, libras vtriuſq; ponderales, duas autem libras olei menſurales. Verum id ſcire oportet, libram & vnciam menſuralem, atque adeo menſuram omnem certam atque immobilem ſemper fuiſſe, pondera autem rerum omnia fere varia eſſe, pro eorum quæ expenduntur varietate. Sciendum tamen eſt quod ſicut Plinius pro mina vertit libram, quæ tamen quatuor drachmis eſt minor, ita Græci contra, nonnunquam centum drachmis libram non minam exprimunt, vbi quatuor drachmæ redundant. vnde Galenus lib. 6. περὶ κρ. γλύπ ſcribit: ποτὲ μὲν γὰρ αἰτῆ τῆς λίτρας, ὁ ὄφαχμαὶ χάφησιν αὐτοῖ· ποτὲ δὲ αἰτῆ τῆς μνᾶς. hoc eſt, aliquando quidem pro libra, centũ drachmas ipſi ſcribunt: aliquando vero pro mina. Et ſimiliter eiuſdẽ operis lib. 1.

©BIUM

lib. 1. ὥστε ἡ αὐτὴ ἀναλογία σώζεται, μηδὲν μέγα διαφέρουσα, εἴτε ταῖς ἑκατὸν δραχμαῖς τοῦ μεταλλικοῦ, εἴτε ταῖς ἐνενήκοντα ἓξ, αἱ δύο κοτύλαι τοῦ ἐλαίου μιγνύονται. hoc est, Itaque eadem proportio seruatur, cum parum à se inuicem dissideant, siue cētū illis drachmis metallicis, siue illis nonaginta sex, duæ olei cotylæ misceantur. Sed quid dicemus ad Scribonium Largum? qui scribit: Quæ enim in libra denarii octoginta quatuor apud nos, quot drachmæ apud Græcos incurrunt. Largus plæraque medicamenta vertit ex Græcis, qui libræ vocabulo vsi sunt in suis compositionibus, diuidentes eam more Romano in duodecim vncias, vnciam vero in septem drachmas, denarios intelligentes. Itaque more illorum loquutus Scribonius videtur. alioqui libra drachmarum est sex & nonaginta.

Δείχανος. index. secundus est digitus pollici proximus. sic dicitur ἀπὸ τοῦ λίαν χαίνειν, id est, quod longo spatio à pollice distet. hæc autem distantia λιχὰς ab eo digito appellatur, vt author est Pollux. Alio nomine δεικτικὸς vocatur, quod eo indicamus, exprobramus, minamur. Salutaris olim dictus est à Latinis, vel quod nisi visa & indicata salutemus, vel quia apud priscos eo digito ori admoto silentium, quo nihil ad salutem melius, indicebatur.

Λιχὰς. mensura est apud Græcos qua rerum interualla metiūtur. Constat autem eo spatio quod inter pollicem & indicē est, cum quam maxime fieri potest distenduntur. Inquit enim Pollux: εἰ δὲ τὸν μέγαν δάκτυλον τῷ λιχανῷ ἀντιτείνας, (l. μέξεις) τὸ μέξυ λιχάς. hoc est, si vero magnum digitum indici opponens metiaris, mensura λιχὰς dicetur. Est autem hæc mensura duorum palmorum & dimidii, siue decem digitorum.

Λίαν. πλέον. hoc est perfecte, apud Hippocr. vt annotauit Erotianus.

Λόβιον. ὁ βόλιχος, qui & λοβὸς vocatur.

Λοβὸς. ima auriū pars & carnosa, quam fibram Gaza interpretatur apud Aristotelem lib. 1: cap. 11. de historia animalium. vide ἶς:

Dicitur & λοβός ὁ βόλιχος, vt placet Aetio, quasi siliqua, quod solus leguminum cum thecis suis mandatur in patinis.

Λόγας. τὸ λευκὸν τῆς ὀφθαλμοῦ. hoc est album oculi, quod etiam alio nomine σφενδόνη dicitur & κυπλώπιον.

Λογικοί. sic dicti sunt medici qui ratione & methodo propria morborum remedia inuestigabant. Hi medii quodammodo fuerunt inter Methodicos & Empiricos, & ab vtrisque multum diuersi: ab his quidem, quod non solam experientiam, sed præterea rationem in curandis morbis adhiberent, ab illis vero quod non tantum quæ cōmunia sunt, sed etiam propria considerandaa censerent, nihilque omnino negligerent quod ad curationem facere videretur. Iidem etiam δογματικοὶ dicti. quorum princeps fuit Hippocrates. vide δογματικοί.

Λογχὶς. herba foliis porri similib. latiusculis & modice rubentibus, ad radicem plurimis & in terram conuexis, paucis in caule. flores in eo ceu galericulos habet, comicis personis similes paruā exerentibus linguam, nigros: siquidē minutulis iis hiantibus albugo quædā inferiore labro prominens speciē linguæ repræsentat. Semen in inuolucro clausum; cum primū exit triangulum, simile cuspidi; vnde ducta est ἡ λογχίπους appellatio. Radices Gallicæ pastinacæ. Dicta quondam est à Romanis Veneria aut lanceola. Ab ea altera lonchitis est quam asperam cognomināt, Romani longinam aut colubrinam, foliis scolopendrii, scabrioribus, amplioribus, diuisuris quoque maioribus: vulneraria herba, quæ plagis inflammationes abigit. Pota cum aceto lienem absumit; creditur que à multis esse scolopendria.

Λοιμὸς. pestilentia. Est morbus epidemius, contagiosus & omnium perniciosissimus. Est enim communis & è communi causa natus, non tamen patrius & familiaris, sed potius aduentitius. Verum contagiosus est & præsentis periculi, vt qui maligna & venenata putredine vitalem cordis facultatem substantiamque pessundet. Continens eius causa putredo est, tam spirituum quam humorum, non vulgaris quidem aliqua, & qualem reliquæ febres habere solent, sed venenata qualitate imbuta. Putredinem excitat interdum obstructio sola, interdum sine obstructione aer tota sua substantia putris & corruptus, sed maxime quidem si adiuncta sit obstructio. Sed vtrobique accedere oportet causam illam sine qua non, hoc est, afficiendi corporis præparationem, ex plethora vel cacochymia cum ocio, cibo & potu largo, crasso, lento, Venere immodica & intempestiua, vnde & cruditates plurimę & obstructiones cumulantur. Putredo hæc humorum pestilentiæ continens causa, sæpe in nobis nascitur per se, sæpe ab aere vel calido humido, vel magis pestilente & putri. Putret autem aer tum qui concluſus non difflatur, tum qui inquinatur ab halitibus & vaporibus putridis siue illi ex cloacis, barathris & specubus, siue ex lacubus & stagnis non motis nec difflatis, siue à mortuorum animalium insepultis cadaueribus excitentur, siue vllam aliam ob causam. An vero & corporum cœlestium influxus quidam (vt astrologi loquuntur) pestilentem reddant aerem, dubitare malim quàm credere, præsertim cum medico sensus magis sequenti, aeris mutationes pro omni sint Astrologia, vt ex Hippocrate coniicere licet libr. 3. aphor. initio prognost. & libr. de aere, locis & aquis. tametsi ibidem, vt locis aliquot aliis, quorundam syderum insignium ortus & occasus obseruari voluit, & post eum Galenus & Aetius libr. 3. quod circa hos magnæ in aere mutationes fiant. Nulla tamen ex his quas superior ætas commemorat, in pestilentem fuit conditionem. Porro aer ille siue putris, siue im-

Definitionum medicarum libri XXIIII - page 279 sur 554

©BIUM

moderate calidus & humidus, siue alio quouis modo vitiosus, inspirando attractus & in cerebrum cordisque ventriculum sinistrum receptus, in corpore excrementitio & perspiratu carente putredinis occasionem ilico præbet spiritui primum vitali & animali, deinde & humoribus contentis in vtroque cordis ventriculo, à quibus in reliquum corpus vitium facile serpit. Hinc grauissima illa pestilentiæ symptomata quæ Rufus recenset, deliria, bilioſi vomitus, præcordiorum contentiones, labores, sudores copioſi, extremorum frigiditas, alui profluuia bilioſa, tenuia & flatulenta, vrinæ aquoſæ, tenues, bilioſæ, nigræ, in quibus peſſima sunt quæ tum subsident, tum pendent, pectoris ardor, lingua torrida, siticuloſa, remiſſa, vigiliæ, cõuulſiones, syncopæ, & alia multa deterrima, pro natura corporũ peſtilentia affectorum & reliquis circumſtantiis à quibus symptomata exoriri varia solent. Porro λοιμὸν dicere an λοιμώδη πυρετὸν siue νόσον, nihil intereſt. Non enim aliud febris peſtilens eſt quam ipſa peſtilentia.

Λοιμώδης πυρετὸς. peſtilens febris. Idem quod λοιμὸς. de quo supra.

Λόπιμος. (ſ. βάλανος) caſtanea. vt patet ex Galeno lib. 2. cap. 38. de aliment. Eadem dicitur ἀρτόξυλον βάλανος: à Nicandro λόπιμον κάρυον.

Λοπός. significat apud Hippocr. alutæ extimam partem quæ interiori fere semper durior denſiorque eſt. Erotianus φλοιὸν καὶ λέπισμα interpretatur.

Λόρδωσις. vitium ſpinæ, cum eius vertebræ loco ſuo motæ sunt, & in priorẽ siue anteriorem partem conuerſæ. Vel inclinatio seu incuruatio in anteriora, cum homo vitioſa dorſi ſpina semper capite prono eſt & cernuo. Sunt autem in ſpina hæc vitia, λόρδωσις, κύφωσις, σκολίωσις, σεῖσις, vt author eſt Galen. comment. 3. εἰς τὸ περὶ ἄρθρων. Erotianus apud Hippocrat. λορδωτὸν interpretatur τὸ ὑποσεσιμωμένον καὶ ἐναντίον τῷ κυρτῷ.

Λούω. significat apud Hippocrat. non ſolum τὸ λούειν, hoc eſt lauare, ſed etiam τὸ ἀιονᾶν, hoc eſt aſpergere, vt ſcribit Galen. ἐν παῖς γλώσσαις. qui λοδὰξ quoque eaſdem habere ſignificationes apud eundem tradit.

Λουτρὸν. nomen eſt medicamenti ophthalmici quod ad Hermiam authorem refertur, cuius deſcriptio habetur apud Galenum lib. 4. περὶ κρ' πόπους.

Λοφία. ſic proprio nomine dicitur prima dorſi vertebra, ſub atlante proxima: vocatur & à quibuſdam λοφαδία.

Λόχεια. τὰ. dicuntur omnia quæ à puerpera poſt fœtum & ſecundas exeunt. Ea Gaza apud Ariſtotelem purgamenta vertit. Sunt autem reuera τὰ καταμήνια, à quibus tamen ſola ratione differunt, quod hæc ante partum, illa poſt partum ſic appellentur.

Λυβιακὰ κολούεια. ſæpe occurrit p Λιβυανὰ, quod vide ſupra. Sic Λυκικὸν pro Λιβυκόν.

Λυγισμὸς. artuum confractio, contortio, luxatio. Eſt enim λυγίζειν idẽ quod στρέφειν, κάμπτειν κλάζειν, hoc eſt inuertere, flectere, curuare. vtitur ea voce Dioſcorides agens περὶ τῶν ἀρκείων.

Λυγκεὺς. collyrii nomen callos & cicatrices oculorum exterentis, viſumque exacuentis. Deſcriptio eius habetur apud Galenum lib. 4. περὶ κρ' πόπους. Habetur & apud Paulum lib. 7. cap. 16. ex quo Galeni deſcriptio emendari debet.

Λυγκούριον. linguriũ. idem plane quod τὸ ἤλεκτρον, id eſt ſuccinum. ſic autem dictum eſt, quod aliqui, cuius opinionis Demoſtratum authorem ferunt, crediderint ſuccinum eſſe glaciatam lyncis vrinam. Multi tamen ex Arabibus videtur à ſuccino diſtinxiſſe. Sunt vero qui dicant lingurium dictum eſſe quaſi Ligurium, quod Theophraſtus in libello de lapidibus inſcripto in Liguria effodi prodiderit, & Strabo Ligures lingurio abundare dicat.

Λύγγος. ὁ λυγμὸς. apud Hippocratem, teſte Erotiano. Apud Galen. vero comment. 4. εἰς τὸ περὶ διαίτης ὀξέων, vbi legitur, τοὺς λύγγας εἰώθασι καὶ λυγγὰς ὀνομάζειν, pro λυγγὰς forſan ſcribendum λυγμὰς, ἀφ' ὃ τὸ λύζειν.

Λυγγώδης πυρετὸς ſingultuoſa febris. Sic apud Hippocratem dicitur authore Galeno comment. 4. in lib. περὶ διαίτης ὀξέων, quæ à principio ad criſim vſque adiunctum habet ſingultum, ſicut & σπασμώδης πάθος, hoc eſt conuulſoria paſſio, apud authorem prorrhetici affectus dicitur qui ab initio aut non multo poſtquam fieri cœperit, conuulſionem acerſit. Cui enim circa criſim tantum ſingultus oritur, qui acris & mordacis humoris vomitione ſtatim leuatur, ea nequaquã ſingultuoſa appellari debet. Quæ autem huius febris cauſa eſſe poſſit, intelliges ſi legeris quæ mox de ſingultu dicentur. Idem & λυγμώδης dicitur ab eodem: vt paulo ante, ὁκόταν σπασμώδης γένηται ἢ λυγμώδης. Illud à λύγξ, hoc à λυγμὸς deriuatum, vnum idemq; ſignificantibus.

Λυγίζειν. apud Hippocr. Contorquere, implicare, inflectere. ἀπὸ τοῦ λύγξαι: propter eorum flexibilitatem.

Λυγμὸς ἢ

Λύγξ. ſingultus. Eſt motus conuulſiuus ventriculi vitium quod tunicis ſuis ineſt, expellere tentantis. Hic motus quidem eſt facultatis expultricis, ſenſu tamen percipitur & cum motu voluntario communicat, ideoq; à Galeno inter ſymptomata facultatis ſiue actionis animalis motricis numeratur. Ac quanquam ſit naturæ ſolius opus, hoc eſt facultatis corpus regentis, vt horror, ſternutamentum, tuſſis, oſcitatio, vomitus & ructus, attamen quia cauſa aliqua præter naturam eſt quæ naturam ad ſingultum excitat atque compellit, ob id ſymptomatis præter naturã annumeratur, vt & ea de quibus ſupra dictum eſt, quæ cauſam pariter aliquã habent morbiferam, per quam natura ad eiuſmodi motus cogitur. Cum autem alij ſint in ventriculo deprauati motꝰ, vt ructus, nauſea, vomitus,

©BIUM

mitus, ab his hoc vno maxime differt ſingultus, quod illa nihil conuulſioni ſimile habeant, hic vero conuulſioni perſimilis ſit. Vt enim pars quæ conuellitur, ad principium ſuum contrahitur, idque duabus omnino de cauſis, inanitione vel repletione patitur, ita ventriculus ſingultiendo contrahitur, & ab iiſdem, vt ſcripſit Hippocr. cauſis quibus & conuulſio, excitatur. Veruntamẽ ſingultum conuulſionem dicere non licet, quoniam hæc ſolis accidit muſculis (ventriculus autem nec ipſe muſculus eſt, nec os eius) ſed veluti conuulſionem aut verius motum conuulſiuum. Eſt autem, vt ſcribit Gal. facultatis tum retentricis tum expultricis commune ſymptoma: illius quidem quod ventriculus, dum ſingultit, praue & non naturaliter cibos complectitur: illius vero proterea quod ad ipſam primum proprieque pertinet motus ille prauus, dum cupit quod moleſtum eſt expellere. Ex quibus Galeni verbis intelligimus ſingultum motum eſſe non ſimplicem, ſed ex duobus contrariis compoſitum, dilatatione ſcilicet & conſtrictione. Sicut enim fieri aſſolet in omnibus functionibus corporis, quæ magno conatu viribuſque egent, ita in ſingultu ventriculus quo valentius poſſit vitium ad ſe excutere, primum ſe dilatat (quod dum agit, cibos deſerit, nec naturaliter complectitur) deinde velut collectis viribus ſeipſum adſtringit, magnaque totius ſui corporis compreſſione ſingultum edit. Ex quibus apparet non eundem eſſe vomentibus & ſingultientibus motum, proterea quod nec idem ſit affectus. Quippe in vomitionibus ea quæ in ventriculi capacitate ſunt reiiciuntur, non magno adeo conatu: in ſingultu vero, quæ in ipſo ventriculi ſunt corpore, ſimili tum affectu tum motu, qualem ii perpetiuntur qui ex intemperie tuſſiunt, omnibus nimirum ventriculi partibus id quod ſe contriſtat expellentibus. Eſt enim ſingultus virtutis expultricis validus motus, ſicut & ſternutamentum & tuſſis, vomituq; multo validior, quod niſi magna vi eius cauſa quę penitius eius tunicis oriq; inſedit excuti non poſſit, quemadmodum Galenus in comm. aphor. 39. lib. 5. demonſtrauit, etiamſi contra viſum ſit Auicennæ. Cæterum quum ſingultus affectio ventriculi eſſe dicitur, non eſt ita intelligendum quaſi ad totum ventriculum ſemper pertineat, cum ſæpe os eius duntaxat afficiatur: aut ſolus etiã œſophagus qua proxime ſtomachum attingit. Siquidem horum trium corporum affectione ſingultum excitari proditum à Galeno fuiſſe video, ventriculi, ſtomachi & œſophagi, conante ſemper natura quod penitius iis in partibus impactum eſt, altiuſque in earum tunicis inſedit, exprimere atque abigere. Hæc quidem fuit Galeni de ſingultu ſententia, in quam omnes poſtea medici deſcenderunt. An vero eadem Hippocrati fuerit, equidem dubito. Ille namque ſingultum non motum conuulſiuum, non veluti conuulſionem, ſed conuulſionem eſſe exiſtimauit, ſicut Galen. comment. in aphor. 4 lib. 5. annotauit. Neque vero cauſa vlla eſt, quæ nos ab ea opinione reuocare debeat. Cum enim ventriculus atque os eius maxime magnorum neruorum ſit particeps, non quo ille quidem moueatur, ſed exquiſitiſſime ſentiat, ſi in eos cauſa aliqua præter naturam inciderit, quæ in aliis partibus neruos ita offendit, vt ad ſuum principium ſeſe recipere cogantur, eadem in ſtomacho talem affectionem excitare poteſt, quæ & in aliis partibus excitatur. Eſt enim conuulſio omnium partium in quas nerui deſcendunt, propria, quæ vt in quibuſdam partibus peculiaria ſortitur nomina (in oculo enim σπασμὸς, in mandibula τετανὸς, in ore κυνικὸς τετανὸς, in pudendo σατυριάσις appellatur) ſic in ventriculo λυγξ vocata fuit. Feruntur autem illi in ſtomachum atque ventriculum à ſexta coniugatione inſignes, & ſicut ſcripſit Hippocrat. lib. 2. epidemiõn breuiſſimi. Hi quamuis ventriculum aut ſtomachum non moueant, quia tamẽ à cerebro (quod vt ſenſus, ſic etiam motus principium eſt) oriũtur, à cauſa præter naturam offenſi, in principiũ ſuum recurrere reuertiq; poſſunt, & ſecum partem in quam inſerti ſunt, conuellere. Neque enim ea coniugatio motionis expers eſt, ſed multis diffuſis ramulis in aliquos colli & laryngis & ſterni & coſtarum muſculos, deinde in laryngem recurrens iis partibus ſenſum motumque conciliat. Quoties igitur tale iis neruis qui ad ſtomachum à cerebro recta feruntur, vitium inſederit, quale in aliis partibus conuulſionis excitandæ vim habet, id in ſtomacho proculdubio conuulſionem pariter inducet, quam proprio nomine ſingultum omnes appellarunt. Et reuera ſi omnes omnium tam particularium quam vniuerſalium conuulſionum cauſas, ſiue generales, ſiue ſpeciales contẽplemur, eædem ſingultus etiam cauſæ videbuntur. De illis quidem diſerte pronunciauit Hippocrates aphor. 39. lib. 6. conuulſionẽ ſcribens fieri ex repletione vel inanitione, atque eodem modo ſingultum. Porro inanitionis nomine ſummam ſiccitatem denotari Galen. nos docuit, cuiuſmodi ea eſt quam febres ardentes, purgationes, ſanguinis excretiones, vigiliæ immodicæ inuexerunt, quæque etiam chordas poteſt abrumpere. Repletionis autem nomine non aliud hic intelligendum puto, quam humiditatem quandam ſuperfluam atque à natura alienam. Ea namque ſiccitati ſiue inanitioni reuera oppoſita eſt. Quo fit vt eo aphoriſmo non aliud velit Hippocr. quam ſtatuere omnem conuulſionem fieri vel ab aliquo humore vitioſo, vel ab inanitione ſummaque ſiccitate. Repletio autem gemina eſt eodem Galeno authore, vna quidem ad vaſa, altera vero ad vires: illa quidem cum nerui adeo replentur, vt neceſſario contrahan-

©BIUM

tur breuioresque fiant: hæc vero cum ipsi humore grauantur, non multo quidem sed vitiosa qualitate prædito, quem cum auersentur & excutere cupiant ab eo demorsi, puncti & lacessiti, in principium suum recurrunt. Itaque repletionis nomine non summam modo plenitudinem, quæ ad vasa dicitur, Hippocrates intellexit, verum acrē etiam aut serosum aut medicatum humorem neruos mordentem, à quo conuulsiones sæpissime oriri nemo est in arte medica vel tenuiter institutus atque versatus qui dubitet. Proinde miror quid Galeno venerit in mentem, dum ista scriberet libro 8. περὶ τόπων, his verbis: Hippocrates quidem conuulsionem fieri dixit ex repletione & euacuatione, & additum est ad aphorismum ferme in omnibus exemplaribus, Sic autem & singultus. Ego vero in conuulsione (inquit idem) tertiam aliquam causam supra euacuationem & repletionem nondum reperi. Singultum etiam sine his fieri video, acribus humoribus aut serosis & medicatis stomachum mordentibus, quos vbi vomitu reiecerint, statim singultu liberantur. Quin & multi deuorato pharmaco ex tribus piperis generibus constante, si statim vinum insuper bibant, omnino singultiunt, ex quorum numero etiam ego sum. Amplius autem & cibo in mordacem qualitatem corrupto aliqui singultiunt, & quod à vomitu statim liberantur, omnibus notum est. Quidam etiam ex rigore oris ventris singultiunt. Verum pueros maxime frequenter singultire contingit, tum ob corruptionem alimenti in ventre, tum ob partis frigiditatem. An vero & ob nimiam euacuationem fiat singultus, veluti etiā conuulsio, dignum consideratione est. Hæc quidem Galenus, parum memor eorum quæ locis prope infinitis docuit, vt conuulsiones interdum fieri demorso ore ventriculi ab acri aliquo humore: grammaticum quendam conuelli solitum aura quadam tenui à crure sursum ascendente: ab humore aut semine putri in vtero cum distentiones neruorum tum conuulsiones oriri, & à veneno similiter mole quidem exiguo, sed facultate maximo quem venenata animalia morsu infuderint. Sunt autem hæ causæ prorsus eædem cum tertiis illis causis, à quibus præter inanitionem atque repletionem singultum fieri Galenus paulo supra scripsit sese obseruasse. Sed & ex frigore conuulsiones non minus quam singultus oriuntur. Id quod docet Hippocr. aphor. 17. lib. 5. & 18. atq; etiam ipse Galenus prodidit comm. 3. in prognostica agens de conuulsione, quam scribit etiam sine febre in forti admodum frigore enasci. Hæc quidem qui diligentius expenderit, certo intelliget verissimam esse Hippocratis sententiam de causis conuulsionis atque singultus, & repletionem intelligendam non eam plenitudinem modo quæ ad vasa est, sed omnem vitiosi humoris affluxum à quo nerui offendi possunt. Iam quod pertinet ad alias causas, omnes quidem sunt singultui atque conuulsioni communes adeo vt quæcunque de conuulsione dicta sunt, etiam de singultu commode intelligantur. Cum enim singultus genere cōuulsio sit, eandem quam & illa habet tum causam, tum generationē, tum etiam significationem. Itaque vt conuulsio ex helleboro, ex vulnere, ex sanguinis multo profluuio, ex superflua purgatione, ex vomitu, ex ileo, ex iecinoris inflammatione mala est, ita & singultus qui talibus de causis ortus erit, quemadmodum ex aphorismis Hippocratis & Galeni in eos commentariis perspicere licet. Siquidem symptomaticus est omnis eiusmodi singultus, in aliis quidem summam siccitatem, in aliis vero humoris vitium cum magna stomachi & neruorum qui ad ipsum pertinent imbecillitate. A quo quidem symptomate λυγώδη πυρετὸν, hoc est, singultuosam febrem, ab Hippocrate dictā fuisse legimus, sicut supra à nobis ostensum est. Fit autem singultus alias per ventriculi ἰδιοπάθειαν, alias vero per συμπάθειαν: vt in meningibus inflammatione laborantibus, aut intestinis, aut vtero, aut aliis quæ vspiam sint neruosis partibus, aut hepate inflammato prouenit. Sed cum maxima ex parte singultus omnis præter naturam sit, & malus aut lethalis, fieri tamen potest aliquando criticus, signis concoctionis manifesto iam apparentibus, crisimque vomitione mox futuram indicare, quod stomacho offenso natura in superiorem partem ducere videatur.

Λύγος. vitex. Est frutex in arborem assurgens, qui vt plurimum nascitur in fluminum ripis ac torrentium alueis, ramis prælongis, fractu peruicacibus, foliis oliuæ, sed mollioribus. Duo eius genera habentur: vnum albū florem mittit cum purpureo, alterum tantum purpureum, & semen instar piperis. Calefacit & siccat tertio ordine. Tenuium est partium, flatusque ideo discutit. appellatur alio nomine ἄγνος, quasi castus. Creditur enim conferre ad castitatem non modo cōmanducatus potusque, verumetiam in cubile substratus. Dicitur autem λύγος à viminum & vinciendi vsu. Id enim Græcis λυγίζειν significat, quanquam λύγος vox est communis omnibus, quibus in rustico opere ad vincula vtimur: quales salices omnes sunt, genistæ, ericæ, vlmi, in quarum genere vitex etiam numeratur, ideoque communi illa appellatione etiam nominatur.

Λυκανθρωπία, siue ἡ λυκάνθρωπος. species est melancholiæ, qua qui laborāt luporum de more noctu domo egrediuntur, & donec illucescat circa mortuorum sepulchra versantur (quo loco visum mihi est annotare legendū esse apud Aetium, καὶ μέχρις ἡμέρας περὶ τὰ μνήματα μάλιστα διάγουσι. hoc est, & in diem vsque circa monumenta mortuorum versantur. vt patet ex Paulo, qui pro eo dixit διατρίβουσι)

Sunt

©BIUM

Sunt autem eorum notæ istæ: facies pallida, oculi sicci & cani, visus hebes, lingua siccissima, saliua in ore nulla, sitis immodica, tibię perpetuo exulceratæ propter frequentes casus: atque vt canes mordent, ex quo arbitror morbum ipsum etiam κυναγχωπίαν siue κυνάγχωπον vocatum fuisse veteribus. Is traditur mense potissimum Februario inuadere.

Λυκάων. ἡ λυκανθρωπία. morbus scilicet supra descriptus.

Λύκιον. arbor est spinosa, ramis trium cubitorum aut longioribus, foliis buxi, densis, fructu piperis, nigro, læui, amaro densoque, cortice pallido, non dissimili lycio madefacto, radicibus multis, obliquis, lignosis. Nascitur plurimum in Cappadocia & Lycia. Dicitur alio nomine πυξάκανθα, quasi dixeris buxeam spinam: in officinis lycium dicitur. Facultatis est exiccatoriæ, constatque diuersis substantiis, vna quidem tenuium partium digerente & calida, altera terrestri & frigida, ex qua adstringendi vim habet. Paratur ex eo medicamentum quod λύκιον dicitur. id non est aliud quam succus eius coctione expressus extractusque. Extrahendi autem eam fuisse rationem Dioscorides docet: Coquebantur in aqua tusi rami cum radicibus æreo vase, sed ante permultos dies macerati, tum abiectis lignis iterum liquor, donec mellis crassitudo fieret. Alii vero, vt idem ait, lycium faciebat semine eius expresso & insolato. Vim habebat digerendi & desiccandi non paruam, nempe secundo ordine, præterea abstergendi & contrahendi. Optimum erat quod vri poterat, restinctumque rubentem spumam ostendebat, glebis extrinsecus nigris, intus cum fractum erat, rufis odore minime viroso, cum amaritudine adstringens crocino colore, cuiusmodi Indicum erat cæteris præstantius.

Λυκοκτόνον. sic dicebatur τὸ ἀκόνιτον, quod lupos qui id forte in cibo obiectum deuorarint interficiat.

Λύκος. nomen est pastilli desiccantis & adstringentis, ad dysentericos comparati. Descriptio habetur apud Aetium lib. 9. Dioscor. etiam author est sic à quibusdam araneum vocari, & ab aliis ὁλκόν.

Λυκοσκύαλον. sic dictum est à quibusdam τὸ σταφυλοειδὲς μέγα, sic habetur apud Dioscoridem.

Λύκοψις. secundum Dioscor. vel λύκωψις, vt habetur apud Galen. & Paulum, est quarta anchusæ species, de qua vide ἀγχόυσα.

Λύματα: καθάρματα. apud Hippocr. vt interpretatur Erotianus: hoc est, purgamenta.

Λυπρά. nuda & arida loca apud Hippocr. vt explicat Galen. ἐν ταῖς γλώσσαις.

Λύρον. sic à quibusdam dicitur τὸ ἅλισμα siue δαμασώνιον, vt habetur apud Dioscor.

Λυσιμάχιον, siue Λυσιμάχειος βοτάνη. frutex est caules emittens cubitales aut altiores, fruticosos, tenues, prodeuntibus geniculatim foliis tenuibus, salicis figura, gustu adstringentibus, flore rufo aut aureo. Gignitur in aquosis & palustribus. sanguinis reiectionē supprimit. Superantem habet adstrictoriam facultatem.

Λυσιπόνιον. est nomen τῷ ἀκόνιτῳ φαρμάκῳ, cuius descriptio est apud Paulum lib. 7. cap. 19.

Λύσσες. dicuntur apud Hippocr. interualla quibus articuli ab inuicem disiuncti sunt, vt annotat Galenus ἐν ταῖς γλώσσαις.

Λύσσα. rabies. proprie quidem de canibus dicitur, significat furorem illum in quem sub Canicula maxime aguntur, omniū animalium soli, scribit Galen. lib. 6. de locis affectis, differens de veteri affectionibus. Transfertur tamen cum ad homines tū ad reliqua animalia, quę per contagionem ex rabidi canis morsu mente abalienantur & furorem pariter animo concipiunt. Id quod vt plurimum euenit die post canis morsum quadragesimo, quemadmodum Dioscor. lib. 6. copiosissime explicauit. Eam affectionem in homine ita contractam à venenata quadam qualitate, non μανίαν, non φρενίτιδα, sed λύσσαν perinde atque in carne medici appellarunt. obseruatum autem fuit tantam esse eius veneni perniciem, vt non morsu modo, verum solo etiam contactu rabidi canis saliua rabiem excitare possit.

Λυσσώδες. μανικόν, hoc est, furibundum, apud Hippocr.

Λύσσον. sic à quibusdam dictum esse τὸ λυσιμάχειον, Dioscorides prodidit.

Λυχνίον. nomen est medicamenti ad inunctionem oculorum. Describitur à Galeno lib. 4. περὶ κρατήρων.

Λυχνὶς. herba est duum generum, apud Dioscoridem. vna dicitur στεφανωματικὴ, hoc est, coronaria, Romani genicularem siue ballariam vocant, florem habens violæ albæ magnitudine, sed purpureum, neque vnquam excedens quinque folia: Plinius quodam loco flammeam cognominat, alibi rosam Græcam. Altera autem ἀγρία, hoc est, syluestris, vocatur, omni ex parte saliuæ similis, excepto natali solo: cum enim illa in humidis locis proueniat, hæc in aridis nascitur. Calidum est & siccum eius semen tertio quodammodo ordine.

Λυχνὶς ἀγρία. dicta est à quibusdam τὸ ἰασπόγλωσσον, sicut habetur apud Dioscor.

Λυχνῖτις. tertia species περὶ φλομίδων, hoc est, verbasci: foliis ternis aut cumplurimum quaternis, crassis, pinguibus, ad lucernarum lumina aptis: qua de causa λυχνὶς à quibusdam dicta est.

Λυώδες. insanies. vt explicat Galenus ἐν ταῖς γλώσσαις.

Λωπημήτρα. species loti satiuæ, semine simillimo porri.

Λωτὸς. & arboris & herbæ nomen est. Arbor quidem ipsa proprie valde magna est, foliis per ambitum serratis, fructu magnitudine fabæ, colore vario, quarum modo matureſcente, prædulci suaui, & stomacho salubri.

©BIUM

Numerosa est in Pharide insula, ideo Lotophagia vocata. Herba autem triplex à Dioscoride statuitur, satiua, syluestris, Ægyptia. Satiua nascitur in viridariis, caule tantum foliata. Syluestris, quam Romani trifolium minus vocant, assurgit caule bicubitali aut etiam altiore, alis pluribus concauo, foliis loti trifoliæ, semine fœnigræci, minutiore multo, medicati gustus. Ægyptia peculiaris est Ægypto, campis flumine inundatis proueniens, caule fabæ, flore paruo & candido simili hordeo, qui sole oriente patefieri traditur & occidente comprimi. Calycem habet papaueris capiti similem, in quo grana ceu milii, ex quibus siccatis fiunt in Ægypto panes.

λωτὸς μέγας. dictus est à quibusdam ὁ κύτισος, vt habetur apud Dioscor.

IO. GORRAEI PARISIENSIS

DEFINITIONVM MEDICARVM

TO M.

Μαγίδα. Galenus apud Hippocratem interpretatur τό, τε ὅτι μάγμα ἐς φύραμα, καὶ τὴν χειροπληθῆ μαγδαλίαν. hoc est, vnguenti fæcem, & materiam, & purgamentum magnum.

Μάγμα. proprie quidem vnguenti fæx, quæ expressa reliqua liquidiori materia relinquitur. Ab eius vero similitudine ipsum vnguẽtum & spissamentum omne, pauco liquore subactum, vt nõ diffluat, etiam μάγμα dicitur. sic μάγμα ἡδύχροον ab Andromacho primum, deinde à reliquis medicis dictum est, non ab vllo quidem expressum, sed per se ita comparatum.

Μάγος. emplastri nomen quod quidem etiam ἡφαιστιάδα nuncuparunt, egregium prorsus ad sinus & fistulas conglutinandas & resiccandas, ad hæc ad hydropicos & aquosum ramicem. Descriptio eius habetur apud Aetium lib. 10. cap. 24.

Μαγύδαρις, caulis silphii, vt scripsit Galenus quamuis & semen eodem nomine aliquibus dicatur: aliis autem radix. Verum quibusdam sic libuit appellari alterum laserpitii genus quod in Libia nascitur, radice silphio simili, minus crassum minusque vehemens, fungosum, sine succo, cui sit natura eadem quæ silphio.

Μαδάρωσις ἢ

Μαδαρότης. est defluuium pilorum ex palpebris. alio nomine μίλφωσις dicitur. fit ab acri fluxione.

Μάδελκον. dicitur hoc nomine à quibusdam τὸ βδέλλιον, vt author est Dioscorides.

Μαδιστήριον. Instrumẽtum est quo glabratur cutis: vel id quo cutis redditur læuis & depilis: quod Græci alio nomine τριχολαβίδα & τριχολάβιον vocant. à pilorum prehensione. Latini Vulsellam siue Volsellam dicunt, itidem ab euulsione pilorum.

Μάδρυα. dicuntur ab Athenæo quæ à Galeno βραβυλα, pruna scilicet, vt putãt, Damascena.

Μάζα. Latinum nomen non habet, nisi quis, vt Plinius, offam interpretetur. Sic autem appellari polentam hordeaceam quę sit humido conspersa, Aetius author est, sed quæ videlicet mandatur cruda cum defruto, vel melle, vel alio huiusmodi. Multa eius genera & nomina produntur à Græcis. Cęterum μάζα apud Hippocratem significat farinam hordei tosti aliquo liquore subactam, siue oxymelite, siue mulsa, siue posca, siue aqua pura, vt annotauit Erotianus.

Μαιμήκυλον. fructus arbuti quam κόμαρον Græci vocant. Plinius lib. 15. cap. 24 vnedonem Latinis dici putat, eo nomine non fructum modo, verum ipsam etiam arborem dici scribens. Galenus tamen non comati, sed epimelidis arboris fructum vnedonem vocari prodidit. Vis eadem vtrique tribuitur, acerba, κακοστόμαχος & καρηβαρική.

Μακεδονικὸν. medicamenti nomen, cuius descriptio habetur apud Aetium lib. 15. in hunc modum: Ceræ, colophoniæ, picis, adipis taurini, thuris, æquales portiones. Liquabilibus liquatis & ab igne amotis thus inspergitur & infarcitur. Id medicamentum tetrapharmaco simile est, soloque thure ipsum superat, vt scripsit Gal. libr. 13. meth. med. Describitur & ab Aetio aliud Macedonicum Azanitæ, ad multa, vt ait, commodum & insigne.

Μάκερ. macer. Est cortex flauescens Dioscoridi vel Plinio, rubens: nomine suæ arboris, sed nobis incognitæ, crassus, gustu per quam adstringens, vel, vt scribit Galenus, multum acerbus, cum leuicula quadam acrimonia, odoratus sicut plæraque alia aromata quæ ex India inuehuntur. Videtur mista constare essentia, plæraque terrena, frigida: paucula vero calida & tenuium partium. Siccat tertio ordine, in calore & frigore temperatus est. Non est dubium quin macis Arabum ab eo differat. Est enim extima membrana nucem moschatam vestiens, & diuerso temperamento prædita.

Μακρόπνους. qui multum spirat, vel qui spirat, vt interpretatur apud Hippocr Galenus.

Μαλαβάθρινον. medicamenti nomen quod oculis dolore vexatis conuenit. Descriptio habetur apud Galen. lib. 4. τῶν κατὰ τόπους. & apud Paulum

©BIUM

Paulum lib.7.cap.16. qui ſcribit etiam ἰσόθεον à quibuſdam dictum fuiſſe.

Μαλάβαθρον. arbitrantur aliqui eſſe Indici nardi folium, falſi quadam odoris cognatione. Permulta vero nardum olent, vt phu, aſarum, niris, quæ multum ab eo differunt. Verum malabathrum folium ſui generis eſt quod Indicæ gignunt paludes, lentis paluſtris modo innatans aquis ſine radice. Id collectum ſtatim lino tranſluitur, & ſiccatum reconditur. Tradunt ſiccatis æſtiuo feruore aquis humum aridis fruticibus vri, quod vbi non euenerit, ne amplius quidem renaſci. Laudatur recens, ex candido nigricans, integrum, nec fragile, odore caput feriens, quod diu inſuaui odore permaneat, & nardum ſapore imitetur, nullo ſalis guſtu. Vt autem nardum odore, ita & viribus repræſentat.

Μάλαγμα. ſic proprie vocant medici quod partes præter naturam induratas emollit. Temperamento id omne mediocriter calido præditum ſit oportet, nec tamen manifeſte aut ſiccet, aut humectet: ſic enim partium induratarum, quibus admotum fuerit, veluti fuſionem quandam molietur. Is enim eſt malagmatis vſus, vt quod in duris partibus concreuit, fundatur. Quod cum effectum fuerit: tum digerentibus medicamentis locus eſt, vt quod calore fuſum fuerit, reſoluatur. Verum neſcio, inquit Galenus, qua ratione inducti Aſclepiades & Andromachus omnia pharmaca quæ foris imponuntur, ſiue emolliant, ſiue adſtringant, condenſent, indurent, malagmata appellarunt. Quos poſtea ſequuti alii medici, tres maxime eorum differentias, vt ex Antyllo refert Oribaſius, ſtatuerunt: alia ex quibuſdam ſiccis radicibus, herbis, ſeminibus: alia ex metallicis aut iis quæ metallicis proportione reſpondent: alia ex ſuccis, ſæuo, lacrymis, & iis quidem omnibus diuerſa facultate præditis. Sic fit vt μαλάγματα, ἔμπλαστρα, θέματα confundantur inter quæ tamen Celſus libro 5. diſtinguit, ſcribens μαλάγματα maxime ex floribus eorumque etiam ſurculis parari, ſed ἔμπλαστρα καὶ θέματα magis ex quibuſdam metallicis fieri: deinde vero τὰ μαλάγματα contuſa abunde molleſcere, laborioſe vero conteri ea ex quibus τὰ ἔμπλαστρα καὶ οἱ θέματα componuntur, ne lædant vulnera cum impoſita ſunt. Eſt vero & malagmatum in iis admouendis differentia: aut enim mediis corporis regionibus (quæ proprie ὀπισθέματα, inquit Paulus, appellant) vt ventriculo, iecinori, lieni imponuntur: aut extremis partibus, vt capiti & articulis.

Μαλάθρα. dicitur hoc nomine τὸ βδέλλιον, vt habetur apud Dioſcor.

Μαλάκια. vocantur ab Hippocrate piſces ſpinam non habentes, vt polypus, loligo, ſepia, vrtica. Hæc vero & ſanguine & viſceribus carent. author Galenus ὁ περὶ γλώσσης.

Μαλακὸν. molle. Secundum Platonem definitur id eſſe quod cedit carni noſtræ. At Ariſtoteles multo elimatius, qui non quod cedit vocat molle, ſed ei adit quod in ſeipſum, vel quod loco non mouetur. Siue enim dicamus, Molle eſt quod in ſeipſum cedit: ſiue, Molle eſt quod cedit, nec de loco migrat: ſiue, Molle eſt quod cedit in ſeipſum, nec migrat: bene definierimus, quod duobus propriis ſymptomatibus ob oculos ponamus molle. Nã tum in ſeipſum cedit, tum loco non mouetur: quorum vtrumque ſoli illi accidit. Cedere namque commune ſymptoma eſt mollis & imbecilli, at in ſeipſum, ſolius eſt mollis, vt non in ſeipſum, imbecilli tantum. Itemque vt in locũ vicinum migratio, proprium infirmi eſt, ita non demigrare, vnius mollis. Proinde quod cedit in ſeipſum, nec migrat, omnes vocant molle, quemadmodum id quod eo illud adigit, durum. Dicitur autem molle triplicíter, ſicut & durum: abſolute ſeu in ſummo, vt aer & aqua mollis, terra dura: in victoria ſeu exceſſu, vt caro mollis, os durum: in collatione ad ſymmetrum ſui generis aut ſpeciei, vel quoduis obuium, vel ſeipſum dum habebat ſecundum naturam: in quo quidem ſignificato non ſimpliciter molle, ſed mollius aliquid eſſe dicitur. Inter ſecundas qualitates mollities habetur, & ab humiditate naſcitur, adeo vt quicquid molle eſt, idem etiam humidum dici poſſit, etiamſi non ſit neceſſe vt è contrario quod humidum eſt, id etiam molle exiſtat. Id enim diſcriminis inter mollitiem humiditatemque eſſe Galenus docuit, quod mollities ipſorũ corporum propria qualitas ſit, humiditas vero qui in eo continetur humorum. Differentia tactu cognoſcitur. Nam humiditas cum madore eſt, mollities ſine hoc. quanquam eſt profecto & molle corpus humidum ſuis ipſius partibus.

Μαλακὸς σφυγμὸς mollis pulſus. Sic dicitur quem mollis arteria facit, ſeu in quo arteria digito occurrens, tenera ac carnoſior ſentitur. Huic contrarius eſt durus, cum ſiccior & in modum corii rigidior arteria occurrit. Sumpta eſt autem hæc tota differentia à conſiſtentia inſtrumenti, ſeu ſtatu corporis arteriæ, ſiue à qualitate tunicarũ arteriæ. Eſt ergo cauſa mollis pulſus mollities, ſiue ea inducta ſit à cauſis ſecundum naturam, vt cibo humido, balneo frequenti, ſomno multo, vita molli & delicata, voluptati ocioque dedita: ſiue etiam ab iis quæ ſunt præter naturam, vt comate, caraphora, lethargo, hydrope, œdemate & aliis id genus morbis.

Μαλακτὰ. mollificabilia. Sic dicuntur terrea, quæcumque concreuerunt. Sed non omnia quidem quæ concreuerũt, emolliri poſſunt. Nam cum ea genere duplicia ſint, alia aquea, alia terrea, aquea non poſſunt μαλακτὰ dici: liquantur enim, non emolliuntur: exemplo eſt glacies. Quæ vero terrea ſunt, ſi ita concretionẽ adepta ſunt, vt nec eorum humor

Definitionum medicarum libri XXIIII - page 285 sur 554

©BIUM

vniuerſus, perinde vt in ſale & nitro, inaruerit, nec in iis pori inæqualiter ſe habuerint, vt in latere & in omni fictili, molleſcere poſſunt, idque ab igne, vt ferrum, cornu & ligna quædam. vide πηκτά.

Μαλακτικὰ φάρμακα. emollientia. Dicuntur medicamenta quæ corpus durum in naturalem ſtatum reducunt. Itaque quot modis durum corpus efficitur, tot fere ſunt emollientium differentiæ. Nam quod ſiccitate durum euaſit, humectando remollitur: quod vero copioſi vel ſuperflui humoris afluxu, vacuando per frigida, calida, ſicca. verumtamen ſicuti hæc non proprie dura dicuntur, ſic neque medicamenta emollientia proprie ſunt quæ humectant vel euacuant, ſed peculiariter ſic vocatur, quod ea emollit quæ congelatione induruerunt, præſertim ſi in iis contentus ſit humor præter naturam, veluti in ſcirrhoſis. Siquidem ea proprie dura nuncupatur. Ergo quę vere emolliunt, calida eſſe oportet, ſecundo aut tertio ordine. Nam quæ minus calida ſunt, ea potius in genere pus mouentium habentur: quæ vero ſunt calidiora, potius digerendo vacuandoq; indurant, quam emolliunt. Itaque facultas quoque emplaſtica in iis ineſſe debet. Quod vero pertinet ad aliam primarum qualitatum coniugationem, minus ſicca eſſe conuenit, ſed primo ordine: quanquam ſi quis forte ea humida dicat, non repugnandum: nam parum abſunt ab iis quæ nec humectant nec deſiccant. Medici præterea, vt ſcribit Gal. lib. πρὸς τὴν ὕλην, in huiuſmodi pharmacis, quod emollientius eſt, pinguius appellare conſueuerunt: hoc autem videlicet humidius quoq; eſt. Cæterum velut in corporibus induratis nõ parua eſt maioris minoriſque duritiei latitudo: ſic & medicamentorum ea curantium non paruam eſſe latitudinem oportet, quam Gal. lib. 7. πρὸς τὴν ὕλην exponit.

Μαλακόχυλος. quibuſdam herba eſt virens, hederæ ſimillima, in riguis naſcens, lenta atque mollis, quæ vbicunque loci fuerit inuenta, ſubeſſe aquã ſignificat. creditur ea eſſe quã officinæ ſigillum diuæ Mariæ vocant.

Μαλάχη. malua. herba duorum generum, hortenſis & ſylueſtris. Illa ſæpe grandeſcit in arborem, foliis amplis, circinatæ rotunditatis, rarioribus in ambitu ſegmentis. Caudex ſimplex, altus, à medio fere ad verticem floribus decoratus, breui admodum pediculo dependentibus, qui venuſtate roſis nõ cedunt, ſed odore carent. Funduntur inde roſæ à quibus plantam ipſam vulgus tranſmarinam roſam cœpit appellare. Eius folia cum ſole circumagi traduntur, ſeque eodem inclinare quo ſydus feratur. Sylueſtris autem folio eſt rotundo, pingui, paucis in ambitu ſeminibus intercepto, caule magno, purpureis floribus prædito, radice candida. In eo genere cui grande folium & radices albæ, ἀλθαία vocatur, & à quibuſdam ἀεξαλθαία ab effectus excellentia. Dicta creditur μαλάχη ab emolliendo ventre, hortenſis præſertim, quæ vt eſt humidior ſylueſtri, ita & imbecillior.

Μαλδακὸν. ſic à quibuſdam dicitur τὸ βδέλλιον authore Dioſcoride. niſi forte μαλθακὸν ſcribendum ſit: quo nomine donari potuit propter mollitiem.

Μαλθακαὶ πλευραί. coſtæ molles. ſic vocantur coſtæ nothæ.

Μαλθακὸν ἔτος. mollis & lenis annus, apud Hippocrat. lib. 3. τῶν ἐπιδημιῶν. hoc eſt, ὑγρὸν καὶ θερμὸν, vt interpretatur Galenus: id eſt, ſine flatu & calidum.

Μαλθακώδη φάρμακα. ſic vocantur ab Hippocr. pharmaca generis oleoſi, vt quæ conſtant adipibus, cœſypo, reſinis, butyro, cera. ſic differunt ἀπὸ τῶν μαλακτικῶν.

Μαλθώδεα. dicuntur ab Hippocrate, μαλακτικὰ ἢ κηρώδη: hoc eſt, emollientia vel cerea. μάλθη enim ceram ſignificat, eam præſertim quæ mollis eſt. Author Galenus ἐν τοῖς γλώσσαις.

Μάλιστα. apud Hippocrat. multis in locis idem quod ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ: hoc eſt, vt plurimum. vt coniecturam eius rei, de qua dicitur, proxime oſtendat. ſicut ὁκόταν πυρὶ ἐοικὼς ἄρθρων: Οὗτοι ἐν τῇσι δυσὶ δεκαταίοισι μάλιστα. id eſt, circiter decimum diem: ita vt quamuis nono die vel vndecimo intereant, vera tamen oratio ſit. quemadmodum Galenus in comment. annotauit. Eadem in ſignificatione alii etiam Græci vſi ſunt, apud quos μάλιστα ſignificat idem quod ſæpenumero.

Μαλοπή. malua maior, quæ & ſatiua eſt.

Μαμμαί. radicula tenuis & parua, foris ſubflaua, intus alba, dulcis, calamo aromatico ſimilis, prædenſis & extuberantibus nodis, quaſi geniculis diſtincta, dulcis primum ſaporis, ſed poſtea leuiter amari. Valet contra venenatorum morſus, oculorum cicatrices, & albugines exterit. Calfacit & ſiccat ordine tertio. Sunt qui doronicum apud offic. & herbar. vocari exiſtiment: alii mannam eſſe volunt, nullam rationem, nullum authorem ſequuti.

Μανδραγόραι. planta eſt cuius duo genera ſtatuuntur. Vnum nigricans, quod & fœmina, anguſtioribus & minoribus foliis quam lactucæ, odore viroſo & graui. Gerit mala vitellis oui ſimilia, pallida, odorata, in quibus ſemen pyrorum. Radices habet magnas, binas ternaſue, implicatas, extra nigras, intus albas. Alterum candidum eſt. hoc marem exiſtimant, ingentibus foliis, latis, albentibus, læuibus. Mala huius duplo maiora quam fœminæ, croci colore, odorata. Radix quidem ſupradictæ ſimilis, ſed amplior & candidior. Refrigerat mandragoras ordine tertio. eius mala ſoporem grauem inducunt. A Romanis canina malus aut terreſtris dicitur.

Μανία furor. inſania. Species eſt τῆς παραφροσύνης, vt ſcribit Galen. lib. 2. de cauſis ſymptomatum. Eſt autem παραφροσύνη σφοδρὰ ἄνευ πυρετοῦ, hoc eſt, mentis abalienatio vehemens

citra

Definitionum medicarum libri XXIIII - page 286 sur 554

©BIUM

citra febrem. Hippocrates etiam ἔκφρονα aliquando appellat. Habet autem magnitudinem & vehementiam, vt ferarum modo in eos insiliant qui imprudentius ipsis occurrerint, & vinciri propterea debeant. Quod autem delirium paruum miteque est, Hippocr. λῆρον consueuit appellare. Fit autem citra febrem, nullaque alia re differt à phrenitide. Mentis siquidem vtraque noxa est: sed proprium est τῶν μαινομένων febre carere, vt febricitare τῶν φρενιτικῶν. Excitatur ab iis causis quæ ἐν τῇ παραφροσύνῃ recitantur, cerebroque accidit vel per se, vel per consensum affecto. Nunquam pituitosus humor eam parit, sed eum acrem & mordacem omnino esse oportet, cuiusmodi est omnis flaua bilis, & aliquando melancholicus humor, si plurimum vstus est aut computruit. Fit etiam aliquando à copia sanguinis, vt Hippocrates aphoris. 40. libri 5. scriptum reliquit, & Aetius ex Archigene & Posidonio recitat. Sed Galenus feruidiorem ipsum fieri oportere dixit. hi vero nonnunquam à sanguine copioso nec putrente, sed bene temperato, solaque copia, vt in temulentis, molesto, τὸν μανίαν oriri pronunciant: suaque illi signa symptomataque tribuunt, risum, vultum hilarem & perpetuum cantum. Verum generalius hi videntur vti nomine τῆς μανίας, & omnino αἱ τῆς παραφροσύνης vsurpare, præter morem Hippocratis & Galeni, qui μανῆναι & ἐκμανῆναι non nisi in vehementi delirio ab acri & calido humore excitato vsurpant & μανιώδεις παραφροσύνας appellant, τὰς σφοδρὰς δηλονότι καὶ κατὰ τὴν μελαίνης χολῆς, vt habetur comm. 1. in Prorrhet. hoc est vehementes, propter malignitatem atræ bilis. Hippocr. certe vno tantum loco τὸν μανίαν non proprie pro eo delirii genere accipit, sed pro ea mentis abalienatione quæ proprie μελαγχολία appellatur. Is est aphor. 21. lib. 6. quo scribit τοῖσι μαινομένοισι κιρσῶν ἢ αἱμορροΐδων ὀπτηχυομένων, τῆς μανίης λύσιν γίγνεσθαι. hoc est, insanientibus, si varices aut hæmorrhoides superuenerint, insaniæ solutionem significant. Hic enim aperte τὸν μελαγχολίαν proprie dictam intelligit, sicut in comment. Galen. annotauit.

Μάννα. mel roridum vel aerium dici potest. Est enim mellis species non ignota veteribus, Galeno, Plinio, Dioscoridi, sed mellis nomine & titulo comprehensa, ne quis eam ab Arabibus primum cognitam proditamque fuisse putet. Sic enim de ea scriptum reliquit Galenus: in foliis (inquit) stirpium adnascitur quippiam, quod nec eorum succus, nec fructus, nec pars existimari possit, sen rorulentum quiddam, nec tamen continenter, neque copiose prognasci soleat. Nec me præterit per æstatem in arborum, fruticum, herbarumque foliis plurimum fuisse inuentum, sic vt à ludentibus rusticis Iupiter diceretur melle pluisse. Præcesserat tum nox frigidior, pridie calida siccaque cœli conditio diluxerat. Quapropter inter naturæ rerum peritos conuehiebat, halitus quos terra vel aqua prospirasset, extenuatos & excoctos, nocturni frigoris beneficio coaluisse. Id in regione nostra rarius euenit, in Libano monte quotannis adeo vt extensis pellibus arbores succutiant, receptoque quod profluit, ollas & fictilia compleant. priuatoque nomine vocant δροσόμελι, id est, roscidum mel, vel etiam ἀερόμελι, id est, mel aerium. Hæc Galenus. Mellis speciem esse ipsa dulcedo sufficienter testatur, quæ gustu prorsus mellea sentitur. Concrescit maxime Vergiliarum exortu, vel sydere Sirio splendente. Vim habet modicam ciendi aluum & flauam bilem pellendi, tutoq; pueris & fœminis vterum gestantibus exhiberi potest.

μάννα. præter significationem superius explicatam, etiam accipitur pro granis seu micis thuris concussu elisis. Cum enim thus gestatur, vehitur, agitur, aut quouis modo tractatur, multa ex eo fragmenta decidant necesse est, quæ mannã, inquit Gal. proprie appellãt. Hanc nihil à thure differre aliqui existimarunt, quos tamen Gal. reprehendit, quod hęc manna non solo thure, sed eius etiam corticis fragmentis quibusdam simul elisis mistisq; constet. Proinde differt à thure, quod propter corticis mistionẽ thure sit adstringentior, thus autem ea magis emplasticum. Sed exigua quidem differentia est, adeo vt Galenus lib. 5. meth. med. scribat se mannam pro thure interdum sumere. Dicitur aliquando simpliciter ἡ μάννα, aliquando vero cum addito ἡ μάννα τοῦ λιβανωτοῦ.

Μαντικὴ. ab Hippocrate appellatur οἰωνιστική, hoc est, ars diuinandi quæ fit per aues. ἱεροσκοπίαν vero, ἐνυλιὼ à plærisque dictam, antiqui etiam alii ex eo vocant, quod ἱερεῖα, id est, hostias, inspicientes, qui in ea scientia graues & præstantes sunt, ex ipsis ventura prænuncient. ἱερεῖα autem scimus appellari omnia quæ diis ad honorem exhibebantur. quales sunt quæ litantur victimæ. Eos vero qui ex auium volatu augurantur, quos οἰωνιστὰς & οἰωνοσκόπους appellant, μάντεις, id est, augures, appellauit Hippocrates. quanquam μάντεως nomen & μαντικὴς de omnibus quæ ita prædicant, artibus proferatur.

Μαῖς. brassica apud Nicandrum.

Μάρασις. dictum est à quibusdam syluestre fœniculum, sicut habetur apud Dioscor.

Μαράθρον. fœniculum. Planta est ferulacei generis, caule geniculato, fungosa medulla, læui cortice & herbaceo, folio abrotoni, sed longiore mollioreque, iucundo odore, muscario rotundo, amplo, luteo, in orbem radiatim circinato, in quo semen nudum dependet, radice candida, crassa, longa, odorata. Excalfacit tertio excessu, siccat primo, proindeque lac generat, suffusis auxilio est, vrinas mensesq; mouet. Est & syluestre fœniculum, magnum, semen ferens simile cachryi. ἱππομάραθρον à Græcis vocatur, à Latinis fœniculum erraticum.

Definitionum medicarum libri XXIIII - page 287 sur 554

©BIUM

Μαράσμὸς. marcor.tabes. Eſt immodica totius corporis ariditas & conſumptio. Quo fit vt facile morbus hic innoteſcat, oculorum ingenti cauitate veluti in foueis quibuſdam reconditorum, & vniuerſi corporis ſqualore, caloris vitalis flore deſtituti, cutis circa frontem ſiccitate & tenſione, palpebris inſtantibus & tanquam ſomno grauatis ab impotentia quadam vigilandi: ſunt & tempora collapſa atque caua. Breuiter totus homo non aliud eſt quam oſſa & cutis. In ventre nulla inteſtina, nulla viſcera ineſſe credas: adeo contracta ſunt præcordia & conſumpti ventris muſculi, vt nihil ex iis præter fibras & cutem ſuperſit. Hæc autem ſymptomata aut adhuc fieri intelliguntur, aut iam plane facta abſolutaque eſſe. Inde duplex maraſmi differentia exiſtit, vnius quidem nondum perfecti, ſed adhuc ad maiorem conſumptionem tendentis: alterius vero iam plane conſummati. Hic prorſus immedicabilis eſt, illi remedia quædam poſſunt adhiberi. Eſt & gemina rurſus differentia. nam cum omnis maraſmus ex ſiccitate fiat, ea interdum calorem, interdum frigiditatem habet coniunctam. Ex quo fit vt maraſmus alius ſiccus & calidus ſit, alius ſiccus & frigidus. Qui calidus eſt, non aliud prorſus eſt, quam febris hectica iam longe progreſſa ad ſolidam vſque ſimilarium partium ſubſtantiam, appellaturque μαρασμώδης πυρετός. Hic ergo quatenus febris eſt, caloris eſt particeps. Frigidus vero maraſmus duplex eſt, vnus qui ſenium ex morbo dicitur, alter ipſa mera ſenectus. Neque enim ſenectus aliter definitur quam frigiditate & ſiccitate: ſed ſenectus quidem ipſa ætatis curſu prouenit, ſenium vero ex morbo non item, ſed præmature à violenta cauſa. Succedit autem febribus ardentibus & hecticis cum ſua ſponte, tum frigidorum vſu. Per ſe quidem, quod febris hectica non humidum modo primigenium, verum calorem etiam natiuum populetur & depaſcat, eoque pereunte cor etiam frigidius quam ſecundum naturam reddi neceſſe ſit. Indicio eſt pulſus paruus & rarus, ſimiliter & reſpiratio parua, rara, atque etiam frigida. ex quibus manifeſtum eſt refrigeratum eſſe principium vitale. A frigidorum vero vſu aliquando ſenium ex morbo inducitur, quod medicus ſæpe cogatur febre hectica & maraſmode laborantem diu multumque refrigerare omni ciborum, potionis & remediorum genere, vt eum ab hectica febre, à qua præſentius periculum imminet, in ſenium ex morbo tranſferat. Nam cum hecticis ſpes tantum poſita ſit in conſeruando humido ſubſtantifico, & iis arcendis quæ ipſum abſumunt, certe ſenium ex morbo hectica febre tolerabilius eſt, quod refrigerato principio vitali cordiſque ſubſtantia humidi minus conſumatur quam per hecticæ febris calorem. Itaque eam rationem Galen. lib. 10. meth. med. ſequutus, conſulit eum quem maraſmus plane iã occupauit, non eſſe à medicis niſi cum præfatione ſanandum, & in alterum tranſferendum maraſmum qui ſenium ex morbo nominatur. Traditur & à Gal. alia maraſmi differentia, in verum & non verum. Verus quidem eſt per quem omnes corporis ſolidæ partes ſimiliter marceſcunt, initio ab ipſo corde facto: non verus autem, qui in certa quadã parte conſiſtit, vt in ventriculo & iecinore, in quibus Galen. magna ex parte hecticas maraſmodeſque febres ſe contemplatum eſſe ſcribit. Superueniunt aliquando & pulmoni, ſed rarius, tum propter eius humiditatem, tum quod ſpirando refrigeretur. Incidunt & pectori & meſaræo & ieiuno & colo, interim vero & vtero & renibus. In ſepto autem trãſuerſo maraſmum ſe nunquam vidiſſe Galenus ſcripto teſtatus eſt, ſed hecticam ſane febrem vidiſſe, & hãc ſemel quidem plane abſolutam, ſæpe vero citius interimentem quam plane eſſet completa, quod eam & ſpirandi difficultas & delirium excipiat.

Μαρόωσι, ἰοφεῖ. apud Hippocr. vt interpretatur Erotianus. hoc eſt obſtrepit.

Μαρίλη. dicitur ab Hippocr. quam multi θερμοαπιδίαν, hoc eſt cinerem calidum, vocant, vt annotauit Galen. ἐν ταῖς γλώσσαις. Sunt autem. inquit Erotianus, qui φρυγανώδεις καὶ μικροὺς ἀνθρακας, hoc eſt arentes & paruos carbones, interpretantur.

Μαρίαπον. nomen eſt malagmatis ad articulorũ dolores & reſolutiones comparati. Deſcribitur ab Aetio libr. 12. cap. 44. & apud Paulum lib. 7. cap. 18.

Μαρμαρυγαὶ. apud Hippoc. λαμπηδόνες πυκναὶ, καὶ ὃ ἀστραπαὶ πυκναὶ, αἰφνίδιοι, πυρώδεις. hoc eſt ſplendores crebri, & veluti fulgura frequentia, ſubita & ardentia. Sunt autem nihil aliud quam ſplendores oculis obuerſantes.

Μάραον. herba ſurculoſa, flore origani, foliis multo candidioribus, flore odoratiore & natura ſiſymbrii, ſubadſtringens & modice calfaciens. Sunt qui mentham ſylueſtrem eſſe putent.

Μαρώνη. ſic dicitur à quibuſdã Centaurium magnum, vt habetur apud Dioſc. quaſi Maronia herba, à monte Thraciæ, quo loco probatum forte & copioſum naſcitur Cẽtaurium. Sic vero & πελεθρωνιὰς nominatur, à mõte Theſſaliæ Centauris & Lapithis nobilitato.

Μάθλης. ὁ θέρμης. id eſt caliditatis, apud Hippoc. vt ſcribit Galen. ἐν ταῖς γλώσσαις.

Μασυράφιον ἢ

Μασυχᾶς. nomen eſt thymiamatis, cuius deſcriptio habetur apud Paulum libr. 7. capit. 23. habetur & apud Aetium libr. 13. ſed diuerſa, ad ſuffitus tamen etiam comparata in modum θυμιάσεων. AEgyptium nomen videri poteſt.

Μάσσειν. ſignificat apud Hippoc. miſcere & ſubigere atque etiam exprimere, vt ſcribit Gal. ἐν ταῖς γλώσσαις.

Μᾶσσα.

Definitionum medicarum libri XXIIII - page 288 sur 554

©BIUM

Μᾶσσον. idem quod πλέον, id est, plus. apud Hippocrat. vt Galenus ἐν ταῖς γλώσσαις explicauit. Bacchius tamen contrario sensu ἔλασσον, hoc est, minus, interpretatus est, sicut annotauit Erotianus.

Μαστίχη. mastiche. Est resina quam lentiscus in Chio fere tantum fundit. Cum enim lentiscus resinam vbique sudet, in Chio tamen sola mastichen proprie dictam, quæ non est aliud quam lentisci resina optima tenuissimaque. Importatur quidem & ex India quadam è spina mastiche, item ex Arabia, Asia, Græciaque, sed omnibus præstat Chia. Cuius tamen etiam duo genera ibi proueniunt, nigra & candida. Nigram Ægyptiam, candidam Chiam vocari Galenus prodidit. Illa siccat magis & discutit minusque adstringit, hæc vero calfacit & siccat moderatius, primo, vt scribit Paulus, ordine. Est autem mistæ facultatis adstrictoriæ simul & emollientis, per quam stomachi, ventris intestinorum, iecinoris inflammationibus recte adhibetur.

Μασητῆρες μῦς. mansorii musculi. Sunt musculi duo (vtrinque scilicet vnus) bicipites & triangulares maxillam circumagentes. Habent enim singuli duo capita, quorum vnum exoriens ἀπὸ τῆς μήλης, fibris in partem genæ infernæ posteriorem emissis eam mouet antrorsum, alterum autem à zygomate, fibris istis intersecantibus in similitudinem χ literæ, & in genam anteriorem immissis eam mouet retrorsum. At cum vtræque fibræ simul agunt, motu medio inferna ipsa gena tollitur. Tria vero singulorum latera sunt, quorum vnum versus zygomatis extremitatem porrigitur, aliud versus inferiorem mandibulam, reliquum vero ac tertium velut basis quædam prædictũ vtrumque latus partibus maxillæ inferioris coniungens, secundum ipsius longitudinem extenditur. Cæterum hi musculi carnosam quoque maxillarum partem constituunt, suntque subter malas quam alibi neruosiores, quo loco habent velut verticem. A mandendo μασητῆρες appellati sunt, etiamsi musculi quoque temporales ad mandendum plurimum conferant. Hi enim præstant, vt commissis inter se dentibus cibi comminuãtur: illi vero fractum cibum læuigari, atque in minima conteri à molaribus faciunt. Hæc enim actio eorum propria est, non etiam temporalium, qui à superiori parte exorti sursum tantum maxillam adducunt, nõ tamen in latera mouent.

Μασιλιωτικὸν. medicamentum aridum, authore Demosthene Massiliota. Valet ad carbunculos. Describitur à Galeno lib. 5. περὶ κρ. φλ. atque à Paulo lib. 7. cap. 13.

Μαστοειδὴς. mammillaris. est apophysis ossis temporalis, papillis mammarum, præsertim vaccinarum, similis. Extuberat & cauus est, quo aer ampla & anfractuosa eius cauitate conclusus, magis resonet auribus. Iuserunt inserendis musculis. Dicuntur & à quibusdam veteri cornua (κεραίας vocant) μαστοειδεῖς ἀπόφυσις propter similitudinem quam habent cum mammis.

Μαστὸς. mamma. dicitur & πτῶσις. Est, vt ait Rufus ἐν τῷ στέρνῳ ὀρχιώδης ὑπερογὴ, hoc est, in pectore carnosa eminentia. Definitur autem pars ad latus pectoris, glandulosa, semicircularis, in cuius medio papilla protuberat, gignendi lactis vim à natura habens. Verum glandulosa illa substantia admodum varia est. Viris namque (in quibus proprie μαζὸς dicitur, vt μαστὸς siue μαστὸς in mulieribus) calidioribus scilicet & ficciorib. pene nulla est, eademque arida, vti etiam admodum puellis. Iuuenculis vero compactior est & duriuscula, vetulis vero flaccida. Eam autem mulræ sed paruæ glandulæ constituunt, sibi mutuo incumbentes, & inter se commissæ adipis & fibrarum interuentu quæ ex carnea membrana in cutem pertinent. Semicircularis illi est forma, non tam quo minus pateret iniuriis quam quo plus lactis contineret. Est enim rotundum omnium capacissimum. In eius medio θηλὴ, hoc est, papilla, veluti apex & tuberculum siue papula eminet, de qua suo loco dictum est, quam ambit circulus quidam subniger, qui φακὸς dicitur. Sic quidem condita mamma aptissimum fit gignendi continendique lactis organum, quod quia è sanguine gignitur, iccirco natura venas magnas & frequentes mammis largita est, alias quidem externas, à ramo venæ cauæ axillam iam petentis descendentes: alias vero internas à vena caua pariter descendentes ex iugulo summoque sterno. Hæ partim absumuntur in mammas & musculos pectoris internos, partim vero ad xiphoidem cartilaginem & musculos rectos delapsæ, inque eos & vicinas partes distributæ, paulò supra vmbilicum, surculis aliquot suis occurrunt surculis totidem venarum epigastrii: indeq; fit consensus ille mammarum cum vtero. Habent & hæ venæ arterias aliquot comites, sed perpaucas & graciles.

Μασχάλη ἡ

Μασχάλις. ala siue axilla. locus est sub humerõ concauus, multis glandulis scatens. Hic ad susciplenda pectoris excremẽta creandamque phlegmonẽ valde opportunus est propter glandularum ὑλομελίαν, vt scribit Hippocrates lib. περὶ ἄρθρων. quo etiam loco ipse neruos sub alis existentes non communi vocabulo νεῦρα, sed πόνους ὀξυτέρους propter eorum firmitatem appellauit, vt illic Galenus annotauit.

Μασχαλιαία φλὲψ. axillaris seu interna vena. Est ramus venæ cauæ magnus ampluſque, qui ab ea antequam thorace excedat productus, per axillam in internam brachii sedem expanditur. Ex eõ ἡ ἔσω φλὲψ, id est, interna vena, vulgari & vsitato nomine à medicis omnibus appellatur. Eadem & ab Hippocr. & à Galeno lib. 2. περὶ διαίτης ὀξέων, ἡ κατ' ἀγκῶνα, & ἡ ἐν ἀγκῶνι φλὲψ: & ab eodem Galeno

Definitionum medicarum libri XXIIII - page 289 sur 554

©BIUM

in anatom. venar. ἡ ἀφ' τῆς μασχάλης, & ἡ ἀπὸ τῆς μασχάλης. Multo maior ampliorque est quam humeraria, & in soboles longe numerosiores diuiditur. Huic per totum arteriam subiici, Paulus Ægineta scripsit lib. 6. cap. περὶ φλεβοτομίας. per morbos qui infra iugulum consistunt, secatur in cubito, quod supra cubitum sub musculis delitescat: alioqui non est dubium quin sæpe altius eam secare vtilius foret.

Μασχαλιαῖον. sic vocatur à quibusdam proprio nomine secunda dorsi vertebra quæ τῇ λοφίᾳ subest.

Μάτης. ζήτησις. id est, quæstio, apud Hippocr. & ματεύσω, τὸ ζητῆσαι, vt scribit Gal. ὀν ταῖς γλώσσαις. itemque Erotianus.

Μαχαιρίδια. sunt ossa nucleorum Persicorum, sicut recitat Galenus ex Archigene lib. 5. περὶ κοπῶν.

Μαχαιρὶς. gladiolus quo chirurgi vtuntur, apud Hippocr. quem ille geminum facit, ὀξυβελῆ καὶ σηψιδῆ siue σαρκώδη, hoc est, acutum & ventosum.

Μαχαιρίωνος φάρμακον. emplastrum est ad multa commodum. Recipit, Aristolochiæ rotundæ, galbani, æruginis rasæ, opopanacis, iridis Illyricæ, ammoniaci thymiamatis, myrrhæ, ana drachmas octo. terebinthinæ, ceræ, olei omphacini, ana septuncem & vnciæ dimidium. Olei dimidium cum ærugine terendum, & reliquum cum cera & terebinthina coquendum. opopanax cum aceto dissoluendus, tum demum omnia simul subigenda atque vnienda.

Μαχαιρώνιον. dicitur à quibusdam τὸ ξηρίον, vt author est Dioscor. quod & alio nomine φάσγανον eandem ob causam appellatur.

Μεγαλεῖον. vnguentum quod & μενδήσιον alio nomine vocari Galen. author est. Dioscor. vero diuersum à Mendesio videtur existimasse, scribens τὸ μεγαλεῖον suo tempore defecisse, quo tamen vigebat Mendesium.

Μέγα κολλύριον. est collyrium diarrhodon quod ad Diagoram refertur, atque alio nomine χλωρὸν siue τὸ διὰ τῶν ὀβ'. appellatur, quoniam rosarum vncias 72. capiat. eius triplex compositio habetur apud Galen. lib. 4. περὶ κρ. τόπ. quę & à Paulo & ab Aetio consimili materia referuntur. Sed aduerte in prima compositione quæ est apud Galen. croci drach. quadraginta contineri, iniusto & absurdo prorsus pondere.

Est & τὸ μέγα κολλύριον διοδότιον, cuius descriptio refertur ab Aetio ad finem lib. 7.

Μεγάλη νόσος. dicta est à veteribus ἡ ὁπλὴ ἡ κατ' ἐξοχὴν, vt author est Galenus.

Μεγάλη φλὲψ. magna vena. Sic vocata est à medicis vena quam anatomici portam appellant, sicut caua μεγίστη dicta est. vide φλέψ.

Μεγαλόσπλαγχνος. sic dicitur ὁ οἶνος. hoc est, vinum, apud Hippocrat. ὃν περὶ κακῆς διαίτης ὄγκον, quod Galenus interpretatur viscera in molem attollens, seu magna viscera faciens. Id quod ipse in primis tribuit vino dulci. Accipitur tamen aliquando etiam passiue, & significat hominem qui magna habet viscera, siue à natura, siue ex morbo, vt phlegmone, scirrho, œdemate.

Μέγας δάκτυλος. magnus digitus. Sic pollicem Hippocrates vocauit, vt scripto Galen. prodidit lib. 1. de vsu partium.

Μέγας σφυγμὸς. magnus pulsus. Est pulsus longus, latus, simulque profundus. Pulsuum differentia est sumpta à quantitate diastoles. Cum enim in longum latum & profundum arteria distenditur, pulsus magnus fit. Huic oppositus est paruus, id est, brevis, strictus & humilis simul, arteria in has tres dimensiones parum distenta. Dicitur autem reuera magnus pulsus ad aliquid, quemadmodum & moderatus. Est enim magnus moderato maior. Itaque non est simplex & vnus pulsus magnus, sed varius pro magnitudinis incremento. Talis autem euadit solo calore aucto, sed quo tempore nec facultas male affecta sit, nec instrumentum. Ex quo fit vt solius caloris excessum proprie significet, idque eo magis, quo secum habet annexam maiorem celeritatem & frequentiam. Hæc enim duo magnus pulsus secum solet adsciscere, sed primum quidem celeritatem, quando scilicet vsus in tantum auctus est, vt maximam distentionem superet. Tunc enim cum magnitudo nulla maior potest contingere, pulsu ad summum aucto, natura necessario inducit celeritatem quam potest maximam, quæ vbi etiam tanta est, vt augeri amplius nequeat, concitat simul cum celeritate frequentiam.

Μέγας τροχίσκος. pastillus magnus, sic dictus à simplicium medicamentorum copia quam recipit. Commodus est dysentericis. Prodest & ad caua crustosaq; vlcera. Descriptio habetur apud Aetium lib. 9. cap. 49.

Μέγεθος νόσου. magnitudo morbi. Dicitur etiam φορὰ νόσου, id est, vehementia. Id dicitur à quo magnum periculum ægro impendet. Tribus autem modis æstimatur à Galeno, per læsæ partis aut actionis præstantiam, ex propria affectus essentia, ex facultate nostrum corpus gubernante. Partis aut actionis præstantia bifariam consideratur, vitæ scilicet aut sanitatis respectu. Itaque si cor offensum sit, si ventriculus, si iecur, si motus, cerebri actio, perierit, quia hæ partes earũque actiones ad vitam necessariæ sunt, non potest earum morbus non esse magnus: similiter si testiculi, si ren alter, si bilis vesicula, si sensus aliquis male affectus sit, quoniam, si nõ ad vitam, certe ad sanitatem partes illæ omnino necessariæ sunt. Propria vero morbi essentia duobus quoq; modis spectatur, per se siue ex propria substantia, & ex declinatione à naturali habitu. Per se quidem siue propriæ substantiæ ratione morbus omnis cacoethes, febris pestilens, semitertiana, causus, cholera & permulti alii magni sunt. nam tota substantia totoque genere siue idea periculum ægris accersunt, non alia de causa, quam quia tales. Ratione

vero

vero declinationis à naturali habitu magnus est morbus, qui cum tota substantia totoque genere non sit magnus, tamen in tantum auctus est & recessit à naturali habitu, vt plenus sit periculi. Sic phlegmone quæ in non momentaneo etiam musculo permagnum spatium occupat & in immensum excreuit, magna est: sic febris continua quæ multis gradibus recessit à mediocritate temperamenti. Ex facultate vero nostrum corpus gubernãte, nerui punctura magnus est morbus, quod eo pũcto sæuissima protinus symptomata facultatis animalis excitentur: item omnis morsus venenati animalis, quacũque corporis parte factus sit, magnus est, tum propter vitalem facultatem, in quam propterea syncopæ incidunt, tum propter naturalem, ex qua icteri, hydropes, sudores & grauissima omnino symptomata oriuntur. Itaque ex facultate nostrum corpus gubernante, siue ex symptomatis magnum morbum censeri, idem est. Sed aliquando reperias Galenum ab idea magnitudinem distinguere specialius sumptam, aliquando magnitudinem intelligere solam à naturali habitu declinationem & excessum, aliquando vero duobus tantum metiri magnitudinem, ratione scilicet propriæ substantiæ & declinationis à naturali habitu, aliquando vero, vt libr. 4. meth. medendi, tribus, propter partis affectæ præstantiam, propter affectus magnitudinem, & propter cacoethiam, quæ non mihi videtur aliud esse, quam propria cuiusque affectus substantia.

Μεγίστη φλέψ. maxima vena. Sic dicta est à Galeno vena caua, ex parte gibba hepatis nata, vt in anat. venarum & in libello de format. fœtus. vide φλέψ.

Μέδιμνος. medimnus, siue medimnum. Est mẽsura aridorum Attica, sed agricolis frequentior quam medicis ob magnitudinem. Continet chœnicas quadraginta octo, vt ait Suidas, hoc est, centum & octo libras mensurales, seu modios sex nõ medicos quidem sed georgicos. Eius nota apud Græcos fuit μ, cum ι desuper imposito.

Μεθημερινὸς πυρετός. sic à iunioribus medicis, ait Gal. dicta est febris quotidiana quæ ad integritatem non desinit. Eadem etiam καθημερινὸς dicta fuit. Nam quæ perfecte desineret & integre, ἀμεθημερινὸν appellarunt.

Μεθοδικοὶ. medici methodicæ sectæ addicti, quã illi definiebant esse cognitionem apparentium communitatũ ad sanitatis finem spectantium. Statuebant autem ad curationis indicationem nihil conferre cognitionem loci affecti, causæ, ætatis, regionis, anni temporis, considerationem virium ægrotantis aut naturę aut habitudinis ipsius, neque cõsuetudinem, sed à solo morbo conuenientis remedii indicationẽ sumendam censebant, neque ab eo secundum speciem, sed ab eius communi & vniuersali notione, quam quidem appellabant κοινότητα, hoc est communitatẽ, vt quæ in singulis particularibus spectaretur. Constituebant autẽ in vniuersum treis κοινότητας: adstrictam, fluentẽ, & mixtã ex vtraque. Atque in adstricta quidem relaxandi, in fluente vero comprimendi indicationem sumebãt, in mixtis vero, ab eo quod magis vrgeret. Præter hæc tria nihil medico considerandũ iudicabant, quod ad remedii inuentionem pertinere videretur. Ecquid enim (aiunt) iuuat refrigerationes, æstus, ebrietates, cruditates, plenitudines, defectus, lassitudines, otia, ciborum qualitates, consuetudinum mutationes tam anxie rimari? Eane, contemptis iis qui in corpore sunt affectibus, sananda suscipimus, quorũ nullum prorsus supereſt? Nam illa quidem abeunt: quod autem ab illis excitatum est, in corpore manet. Idipsum curare oportet. hoc enim morbus est. Considerandum est igitur qualisnam ille est. Si namque adstrictus est, laxare: si fluidus est, reprimere oportet quacunque tandem ex causa vterque originem duxerit. Quid ergo iam causa valet, cum nec quod fluidũ est laxari, nec quod adstrictum est adstringi vnquam debeat? Atque vt reliqua similiter expendamus, proponatur phlegmone, in qua cum adstrictionis vitiũ sit, non si æstate acciderit, relaxantia remedia postulat: hyeme autem alia, sed vtroque anni tempore iisdem percuratur: nec puerili ætate relaxantibus, senili vero reprimentibus: nec in Ægypto quidem laxatoriis, Athenis autem comprimentibus. Similiter si phlegmonę contraria fluida affectio statuatur, ea nunquam relaxantibus sed perpetuo adstrictoriis remediis medicanda est, hyeme, æstate, vere, autumno, pueris, ætate florentibus, senibus, siue Thraciam, siue Scythiam, siue Æthiopiam incolant. Itaque si nihil horum ad curationem conducit, frustra in his omnibus studium ponitur. Quid vero corporis partes? nonne & hæ superuacaneæ sunt ad indicationem curationis? Vel audeat aliquis dicere phlegmonem in parte quidem neruosa relaxandam, sed in arteriosa, aut venosa, aut adiposa, aut carnosa adstringendam esse? Vel si aliqua sit in corporis quadam parte adstricta affectio, audeat dicere eam non esse comprimendam, vel quod fluidum dissolutumque est, constringendum non esse? quamobrem si partis natura non immutat curationis modũ, sed auxiliorum inuentio ex ipso affectionis genere dependet, in vanum partis ipsius ratio habetur. His quidem atque aliis eiusmodi rationibus Methodici nullam rei cuiusuis habendam esse rationem existimant ad remediorum inuẽtionem, præterquam communitatum, vt appellabant, hoc est notionum quarundam vniuersalium, quibus, sicut dictum est, adstrictũ laxandum, solutum vero adstringendum esse indicari putant. Itaque ab ea methodo nimiũ compendiaria μεθοδικοὶ dicti fuere. Quorũ princeps pditur Themison Laodiceus Syrus qui ab Asclepiade

Definitionum medicarum libri XXIIII - page 291 sur 554

©BIUM

Rationali institutus, ad methodicæ ſectæ inuentionẽ ſe cõtulit. Hinc eſt quod illum Galenus multis in locis communitatum repertorem nominat. Eam poſtea Theſſalus Trallianus abſoluit; contra quem Gal. tam acriter ſæpe debacchatur.

Μάουρος σφυγμὸς. vide μάουρος.

Μειράκιον. adoleſcens. ſcilicet qui ætatem agit à decimo octauo anno, vſque ad vigeſimum quintum, vt annotat Galenus comment. in aphoriſ. 9. libr. 5. hoc enim annorum ſpatio ἡ τῆς μειρακίων ἡλικία, hoc eſt adoleſcentia, definitur. Eſt autem media inter πρὼ ἥβην καὶ πρὼ ἀκμήν, id eſt, pubertatẽ & florem ipſum ætatis, vt idem ait in aphoriſ. 29. libr. 3. quibuſcum multa habet communia; ſed maxime quidem proprium in maribus ſanguinis è naribus profluuium, quod à pubertate incipiens in adoleſcentia plurimum eſt, & ad virilem ætatem prouectis imminuitur. Cæterum quum à puberibus adoleſcentes euadunt, & ſemẽ & pili locis genitalibus erumpere incipiunt, teſtes ſubito increſcunt, virginibus mammæ extuberant, & menſes ferri incipiunt, & mares præſertim, vocem manifeſto immutant, vt docet Galenus comment. 4. in libr. 6. τῶν ἐπιδημιῶν. hæc ætas omnium optima eſt, & maxime apta ad omnem voluntariam actionem. vide in dictione ἡλικία.

Μελαγχράνις. ſpecies eſt paluſtris iunci fructum ferentis in modum vuarum cohærentium, in quibus cuſpidatum ſemen clauditur. Sic dicitur à nigro cacuminis colore.

Μελάγχωρος. trochiſci nomen cuius compoſitionem Paulus habet lib. 7. cap. 12. eo Paulus vtitur ad expurgationem ſordidorum vlcerum libri 4. capit. 41. Eſt & emplaſtri nomen apud Paulum deſcripti libri 7. cap. 17.

Μελαγχολία. Eſt deſipientia ſine febre, timorem & mœſtitiam ſine cauſa inducens. Species eſt τῆς παραφροσύνης. Habet enim deprauatam facultatis imaginatricis & ratiocinatricis motionem multa vana animo voluens quæ metuat, magnumque inde mœrorem concipiens. Sunt enim timor & mœſtitia duo perpetua communiaque omnium melancholia laborãtium ſymptomata, vt habetur apud Hippocrat. aphor. 23. lib. 6. In cauſa eſt humor melancholicus, qui, veluti externæ tenebræ omnibus pauorem inducunt, niſi vel audaces admodum, vel philoſophiæ præceptis inſtructi confirmatique fuerint, ita colore ſuo atro & tenebris ſimili timorẽ parit & mœſtitiam, multaque eiuſmodi falſa animo repræſentat, quæ tamen vera ob facultatis ratiocinatricis deprauationem reputantur. A quibus ſi quis volet melancholicos diſtinguere, infinitas prope reperiet eorum differẽtias. Tot enim erunt quot etiam cogitationũ & ſpectrorum animo obuerſantium. Itaque non ex his, ſed potius ex ſedibus in quibus humor ille melancholicus & gignitur & redundat, medici melancholiæ ſpecies diſtinxerunt, quod ſic ad curationem maxime pertineret. Quod quia tribus locis cõtingit, ideo tres in vniuerſum melancholiæ differẽtiæ exiſtunt. Siquidem ille gignitur & abundat vel in cerebro ſolo vel in ſolis hypochondriis, vel in vniuerſo corpore. Qui in cerebro per ſe gignitur, & non aliunde in ipſum influit, melancholiæ eam ſpeciem creat quæ primario & per ſe facta dicitur, alterato ſcilicet cerebri temperamento, & inde nato melãcholico humore corpus eius replente. Quæ ex hypochondriis humore eo ſcatentibus oritur, hypochondriaca & flatuoſa appellatur, quod ex iis, ſed maxime ſiniſtro, humor atque vapor cerebrum petant, quodque flatus plurimi in ventriculo, inteſtinis, abdomine, totoque etiam corpore moueantur. Ea omnium mitiſſima eſſe ſolet, ſecundum eam quæ totius corporis vitio prouenit. Peſſima vero & fere incurabilis quæ ex priuato cerebri affectu oritur. Cum autem duæ ſint potiſſimũ humoris melancholici differentiæ, vnus frigidus & ſiccus, vinorum fæci reſpondẽs, alter calidior, acrior & vſtione redditus ferocior, qui μέλαινα χολὴ proprie appellatur, ille morbum iſtum de quo agimus parit, ideoque febrem non habet: qui vero ab illo fit, nõ ſimpliciter μελαγχολία ſed μελαγχολικὴ ἕξις, hoc eſt φρονοφάνη καὶ παραφροσύνη, nuncupatur, febremque habet adiunctam tanquam phrenitidis & inflammationis cuiuſdam particeps. vide παραφροσύνη.

Μελαγχολικὸς χυμὸς. ater & melancholicus ſuccus. Eſt humor omnis frigidus & ſiccus. Hic eſt naturalis & benignus, craſſus, fæculentus & niger, ſanguinique miſtus ad corporis nutritionem. Siquidem habetur inter quatuor humores, ex quibus tanquam elementis conſtamus & nutrimur. Hic vinorũ craſſorum fæci ſimilis eſt, & à liene attrahitur ſecerniturque à ſanguine. Quod namque in ſanguine craſſum nigrumque, velut fæx in dolio, ſubſidet, ſic appellatur. Eſt autem mitis & placidus ſuccus, nec habet aliquid acidi, acris aut erodentis, neque in terram effuſus ebullit, neque eam fermenti & aceti modo attollit, neque teter eſt odore, neque erodit, neque vſtus eſt, neque in perniciem ſemper excernitur quemadmodum ἡ μέλαινα χολὴ, id eſt atra bilis exquiſita, quæ omnia hæc maleficia præſtat. In hoc enim μελαγχολικὸς χυμὸς differt ἀπὸ τῆς μελαίνης χολῆς, quod hæc præter naturam ſit, & vſta ab immodico calore & valde maligna: ille vero limus ſit ſanguinis, ad corporis nutritionem comparatus. Huius ſubſtantia, quemadmodum & aliorum trium humorum in alimẽtis quidem continetur, producitur vero à temperatura ſiue totius corporis ſiue hepatis frigida ſicca, qualis eſt ætate declinante & autumno, & ex alimentis ſimiliter frigidis & ſiccis, aliiſque omnibus ſumendis, admouendis, faciendis, educendis frigidum, ſiccum, craſſumque ſuccum gignentibus.

Nam

Definitionum medicarum libri XXIIII - page 292 sur 554

©BIUM

Nã & ipſe temperamẽto ſuo huiuſmodi eſt. Verumtamẽ ſi diutius in corpore retinetur adeo vt incaleſcat & putreſcat, facile in atrã bilem exquiſitam, quam μέλαιναν χολὴν vocari diximus, degenerat, & ſimile quiddam fæci vini vſti patitur, quæ cum ante vſtionẽ frigida & ſicca ſit, poſt vſtionem tam calida redditur, vt carnem vrat, liquet & corrumpat.

Μέλαινα. ſic dicitur ab Hippocrate morbus ex nigra bile conflatus, vt ſcripſit Galen. ἐν τῇς γλώσσης.

Μέλαινα ῥίζα. ſic dicitur ab Hippocrate aſpalathi aromatici vocati radix, vt habetur apud Gal. ἐν τῇς γλώσσης.

Μέλαινα χολὴ. atra bilis. ſic proprie dicitur quæ talis exquiſite eſt, hoc eſt, ſupra modũ vſta, calida, ſicca, acris, erodẽs, acerba, acida, ſplẽdens & terrã fermenti & aceti acerrimi modo eleuans, eoque diſtincta ἀπὸ τῦ μελαγχολικοῦ χυμοῦ. vide χολὴ μέλαινα.

Μελαῖνις. cum accentu circumflexo Dioſcorides legendũ putat, vt μελαῖνις capra, μελαῖνις vacca, & ſignificari ait ex Melænis. ea autẽ vrbs eſt ad Criſæum campũ ſita ante Criphium, paſcua bona habẽs & lac bonum gignentia, vt inquit Dioſcorides. Author Galen. ἐν τῇς γλώσσης.

Μελάμπελος. ſic dicta eſt à quibuſdam ἡ ἐλξίνη, vt habetur apud Dioſcor.

Μελάμπυρον. dicta eſt à quibuſdam ἡ βδηλωτὴ, ſiue marrubium nigrum, vt Plinius tradit.

Μελάμπυρον. herba eſt tripedanea, ſurculoſa, foliis rubiæ pallidis, cui ſemen colli figura, oleoſum. Tritici vitium eſſe Galenus ſcribit. Ruſtici camelinam vocant.

Μελάμφυλλον. dicitur ὁ ἄκανθος,, authoribus Dioſcoride & Plinio, nec dubium quin à nigro foliorum colore.

Μελαμπόδιον. ſic dictum eſt veteribus veratrum nigrum à Melampode vate, vel eiuſdem nominis paſtore, quod is cum animaduertiſſet eo purgari capras, dato poſtea lacte eius ſanauit Prœtidas furentes.

Μέλαν γραφικὸν ἢ

Μέλαν ᾧ γράφομεν. atramentum ſcriptorium, ſeu atramentum librarium: quid ſit notum eſt. Dioſcorides ſcribit ipſum colligi fuligine è tædis coacta, & in ſingulas libras gummis ternas fuliginis vncias adiici. Fieri etiam è reſinarum & pictoria fuligine, aſſumi autẽ fuliginis minã, gummis ſeſquilibram, glutinis taurini, atramenti ſutorii, ſingulorũ ſeſquunciam. Ea de cauſa nõ eſt dubium quin erodẽdi vim habeat, valde deſiccet, & multo magis ſi acetum habeat, quomodo apud nos præparari ſolet.

Μέλαν κύπριον. ſic vocat Hippocrates Cyprium cinerem quo ad oculos vtimur, inquit Gal. ἐν τῇς γλώσσης.

Μέλανα ὑποχωρήματα. nigræ deiectiones, à veteribus medicis (inquit Galenus comment. in aphor. 21. libro 4.) dicuntur, quæ nigra bilis exquiſite non ſunt. Nam illa nihil habent acris, nihil acidi, nihil erodentis, neque in terram effuſa ebulliunt, terramque fermenti & aceti modo attollunt (quod atræ bili proprium eſt) ſed ſunt veluti ſanguinis limus, fæci vinorum craſſorum ſimilis. Hũc, ſi in corpore redundat, expedit vacuari, eiuſque excretionem non raro ſalubrem eſſe Galenus obſeruauit, cum atræ bilis exquiſitæ excretio Galeno ſemper viſa ſit pernicioſa.

Μελαμπύρου, Plinio herba eſt in ſegete ac pratis naſcens, flore albo, odorato. Dicitur & μελαμπύρου peculiari nomine medulla roboris. Eſt etiam τοῦ ταριχους, hoc eſt ſalſamenti, nomen, quo cæteræ thynnorum partes præter ceruicem & ventrem ſale conditæ deſignantur, vt ſcribit Oribaſius lib. 2. ſic autem vocantur, vt idem ait, quod ſint ſimiles nigrantibus quercus radicibus: appetitum autem excitant ſinapi adiuncto, & quia ſunt expertes pinguedinis, difficilius quam imus venter corrumpuntur. Plinius vero id ſalſamenti genus ex piſcibus melandryis vocatis fieri docet, atque ita dici, quod quernis aſſulis ſimillima ſint. Eſt autem μελαμύδρις thynni genus grandiſſimum, quod veluti in aſſulas diſſectum ita condiri ſale conſueuerat.

Μελανέον. vox eſt ab Hippocrate vſurpata in prognoſtico, quam quidam coniunctim legunt αὐτὴ τοῦ μελανοῦν, quod ſignificat denigrans: quidam diuiſim, χλωρὸν ἢ μέλαν ἐὸν, αὐτὴ ἕον.

Μελάνθεμον. ſic dicitur à quibuſdam ἡ αἰθεμὶς, vt habetur apud Dioſcor. pro quo forte ſcribendum μηλανθεμον, propterea quod mali odorem flores eius ſpirant.

Μελάνθιον. gith. frutex eſt exilibus ſurculis, ſæpe binos dodrantes excedens, foliis vt ſenecionis, minutis, ſed multo tenuioribus: capitulo in cacumine tenui, paruo, ceu papaueris, oblongo, intercurſantibus intus membranis, quibus ſemen includitur nigrum, acre, odoratum, quod panibus inſpargitur. Calfacit, ſiccat, tenuium eſt partium, flatus diſcutit, abſterget atque incidit. Fit ex eo errhinum præſtantiſſimum quod pituitam detrahit.

Μέλαν τὸ κύπριον. Cyprium cinerem, quo ad oculos vtimur. vt explicat Gal. ἐν τῇς γλώσσης.

Μελανόῤῥιζον. ſic vocatum fuiſſe elleborũ nigrum Dioſcorides author eſt: diſtinguitur enim ab albo radicis colore.

Μελανθεία. dicitur etiam à Latinis melanteria: quidam tamẽ atramentum metallicum nominant. Succus eſt in metallis concreſcens. Geminæ originis proditur à Dioſcoride. Alia concreſcit ſalis modo in fodinarum, vnde æs eruitur, cuniculis: alia vero in eorum locorum ſuperficie, quæ terrena eſt. Omnis nigra eſt, etiamſi exiccata plærumque euadat cinerea, & eam commẽdet Dioſcorides quæ ſulphuris colorem trahit. Vim cauſticã eam obtinet quã & miſy: valde adſtringit, ita tamen vt omnia adſtringentia tenuitate exuperet.

©BIUM

Μέλαν φάρμακον. nigrum medicamentum. quomodo autem paretur, Hippocrates docet in libro de vlceribus. Galenus ἐν ταῖς γλώσσαις.

Μέλας. nomen est trochisci, cuius descriptio habetur apud Aetium libr. 5. Est & huius nominis emplastrum nigrum quod proprio nomine οὐσία appellatur, de quo suo loco dicetur.

Μελεδαίνοντι. ὑπηρετοῦντι, θεραπεύοντι, curam gerenti, curanti: μελεδὼν namque apud Hippocratem curam & solicitudinem significat, non autem tristitiam, quemadmodum apud Homerum, sicut scripsit Galen. ἐν ταῖς γλώσσαις.

Μελετῶν. Hippocrates lib. 1. περὶ ὑπαδημάτων vsurpauit ἀντὶ τοῦ ἀσκεῖν. vt Galenus comment. 2. annotauit. & μελέτιμον ἀντὶ τῆς ὑπηρεσίας, hoc est diligentia, pro consuetudine Ionum, comment. 2. εἰς τὸ περὶ ἀγμῶν. Erotianus πρὸς μελέτιμον interpretatur ἐνέργειαν, hoc est actionem.

Μέλι. mel. Est succus dulcis, calidus & siccus in ventriculis apum elaboratus, & ore redditus: Ex matutino rore fieri, vt & cera ex floribus, proditur. Est autem initio vt aqua dilutum, & primis diebus feruet, vt musta, seque purgat. Vigesimo die crassescit, mox obducitur tenui membrana, qua feruoris ipsius spuma concrescit. Ipsum in ventriculis suis apes concipiunt ex frondibus & pabulis odoratis maxime, & suauibus, quem posteà elaboratum ore reuomunt, cera & propoli mistum. Optimum est quod dulcissimum est simulque acre, colore vero pallidum: cõsistentia neque crassum neque concretum neque valde dilutum, sed pellucidum & vnitum in omni parte & tenax, ita vt si eius particulam digito sustuleris & defluere permiseris, sibi ipsi continuum extendatur, & perinde ac viscum non abscissum, nõ in particulas dissectum descendat. Plures eius differentiæ cum ex plantis è quibus colligitur, tum à natali solo desumptæ celebrantur à veteribus. Quod ex absinthio apes colligunt, amarum gignitur. è rhododendrõ venenatum prouenit. ex cytiso optimum quidem, sed quod acrimonia careat, nimiaque dulcedine nauseam facile concitet. Præcellit omnibus vbi thymi copia est, ita tamen vt thymum plane non redoleat, quod ipsum alienæ qualitatis prorsus expers esse oporteat. Atticum, quod Atticæ regionis est, precipuè ex Hymetto, omniũ præstantissimum, & Hymettium appellatur. Ab eo Calymnium quod ex Cycladibus affertur; & Hyblæum siue Symblium, quod ex Sicilia. Deinde Chiũ, Syrium, Scythicum, Siphnium. Id omne à veteribus bonum habitum est. Mel vero Colchicum, Heracleoticum siue Ponticum, quodque in Sardinia atque in Carnia Cretæ monte nascitur (cuius generis est quod μαινόμενον appellatur ab insaniâ quam gignit) item Milesium & quod in Marathone fit, virosum creditum est. Narbonense atque Hispanum apud nos commendantur, cum reliqua nobis sint incognita. Nam quod in Belgica nascitur, frigidum, crudum excrementosumque est, totumque coctione resoluitur in spumam. Sed in quocunque tractu terna mellis fastigia veteres statuêre: ἀνθινὸν, quasi dicas floridum, quod vere fit ex floribus constructo fauo: ὡραῖον, hoc est, æstiuum, à temperiuitate præcipua, ipso Sirio splendente post solstitium. Est autem id omne rutilum, vt diebus editum sicciorib. ἐρικαῖον, syluestre & minime probatum, quod conuehitur post primos autumni imbres, cum erice sola floret in syluis. Hæc Plinius. Quas quidem tres mellis differentias etsi Dioscorides propriis nominibus non appellauit, designauit tamen, vernum, æstiuum & hyemale appellans. A mellis huius similitudine, etiam manna & saccharum inter mellis species numerata sunt à veteribus. Et mannam quidem δροσόμελι & ἀερόμελι Galenus aperte nuncupauit, melliscque speciem esse testatus est. Saccharum vero Dioscorides sub mellis titulo comprehẽdit, de quibus suis locis.

Μελικράτα. dicitur ab Hippocrate de vino non eo tantum quod suaue est, sed eo etiam quod est cum melle mistum: quod & ipse μελίχροϊν nominat: vt Gal. ἐν ταῖς γλώσσαις annotauit.

Μελικηρίς. Est apostema humorem melli similem membrana conclusum habens. Species est apostematis, vt & ἀθέρωμα & στέατωμα. Quorum hoc ab adipe, illud à pulticula intra membranam concluſa nomen habet. Sic & μελικηρὶς humorẽ continet melli Hymettio, vt scribit Galenus, similem, eumque membrana comprehendit, qui ea secta non aliter quam mel è fauis diffluit. Sed dicitur eodem etiam nomine aliud vlceris genus quod proprie κηλὶς appellatum est, vt habetur apud Aetium libr. 6. cap. 68. similiter apud Celsum libr. 5. cap. 28. Neque enim dubium esse potest quin duæ illæ meliceridis species, quas Celsus descripsit, sint species τῆς κηλὶδος, non autem μελικηρίδος à nobis prius descriptæ, quæ apostema est quæque dissecta cauitatem vnam habet, & intus vno loco atque spatio humorem suum continet, eumque non multis foraminibus, vt κηλὶς sed vno ore effundit, posteaquam ferro aut medicamento aperta fuerit. Est igitur ἡ μελικηρίδος nomen æquiuocum, proprie quidem & frequentius tumorem prius definitum significans, interdum vero vlceris illud genus quod κηλὶδος peculiari vocabulo diximus nũcupari, quodque à proprie dicta meliceride differt non modo notis prius explicatis, sed etiam quod κηλὶς non nisi pilosis locis, magisque ad cutem, μελικηρὶς vero pro more reliquorum abscessuum in omni musculo possit excitari.

Μελικηρὸς. legitur apud solum Celsum lib. 5. capite 28. pro vlceris genere quod non sic, sed μελικηρὶς solet vocari: & libr. 5. capit. 26. pro saniei specie, quæ crassior, glutinosior, subalbida,

©BIUM

albida, mellique albo ſubſimilis eſt, quamque ille ſcribit ferri ex malis vlceribus vbi nerui circa articulos læſi ſunt, & inter hæc loca maxime ex genibus. Sed nihil ſimile apud alios authores ſcriptum reperio, nec μελικηρὸν omnino dici animaduerti, vti neque μελικηρίαν, quemadmodum in quibuſdam Celſi codicibus reperitur.

Μελίκρατον. aqua mulſa. Eſt aqua melle miſta. Sed miſturæ ratio multiplex eſt, nec vna certaque tradi poteſt. Quoniam enim non admodum vtilis eſt iis qui amaram bilem coaceruant, & facile in iis vertitur in bilem, niſi prius per inteſtina aut veſicam tranſeat, eiuſmodi naturis dilutior dari debet, vt nec ſitim adferat, nec bilem gignat. ſimiliter iis quibus viſcera ſcirrho aut phlegmone, aut œdemate tentantur, aut aliquo morbo acuto laborant. Nam cum mel in iis tum propter moram quam in obſtructis viſceribus trahit, tum propter eorum ardorem protinus in bilem vertatur, eamque ob cauſam noceat, aqua autem tarde penetret & nimis diu moretur in hypochondriis, ex vtriſque miſtum melicratum idoneum redditur ita temperatũ melle & aquâ, vt & facile diſtribuatur in corpus, & bilem non gignat nec ſitim. Meracius vero exhibere conuenit, ſi alui deiectionem molimur. Paratur autem vtrũque duobus modis: vnum crudum eſt, alterum decoquitur. Crudo vtimur cum aluum deiicere aut vomitionem incitare volumus. Probe autem coctum valentius alit. Coquitur autem ad hunc modum: Primum multum aquæ melli indimus (Paulus libr. 1. in octo partes aquæ vnam mellis miſcet) deinde tantiſper coquimus, quoad ſpumare deſinat. Spumã autem, cum primum emergit, tollere ab eo oportet. Conuenit microſphyctis, tuſſientibus, peripneumonicis & iis qui immodico ſudore digeruntur. Eſt autem ſciendum μελίκρατον ἀπὸ τῆς ὑδρομέλιτος ſola vetuſtate differre. Eſt enim melicratum aqua mulſa ſubita & recens, hoc eſt, ex tempore parata, hydromeli autem inueterata & recondita. vide ὑδρόμελι.

Μελίλωτος. ſertula Campana, ſiue ſerta Campanica, herba eſt in Campania Italiæ laudatiſſima naſcens. Tria eius produntur genera: vulgare, ſtatim ab radice fruticoſum, cubitale, flagellis exilibus, coma trifolii, minuta ac lente fimbriata, floſculo melino, odoris eiuſdem cuius & herba, nempe ſuauis, tereti ac per ramos diffuſo ſemine: alterum aſpectu cano, croci odore ac flore, pinguiſſimis ac breuiſſimis foliis: tertium ſimile fœnograeco, folio raro, ſemine in lunata ſiliqua, glauco, rotundo, infra ſinapis amplitudinẽ, flore luteo, odorato. Naſcitur vbique, Græco nomine Gallis, nedum officinis, nobilior quam Latino. Diuerſis facultatibus pollet, adſtringẽdi, diſcutiendi & concoquendi. Ex ea epithema ad hepaticos præparatur, cuius deſcriptio habetur apud Aet. lib. 10. c. 6.

Μελίμηλον. pomum dulce. ventrem emollit, & ab eo animalia expellit: ſed ſtomacho negotium exhibet. Idem γλυκύμηλον etiam vocatur. A ſapore melleo ſic dictum eſt. Sunt tamen qui non omne quod dulce eſt, ſed quod natum ſit ex malo inſerta pyro ſylueſtri aut cotoneo, ſic appellent. ex qua miſcella creari dicunt quæ proprie Athenienſes μελίμηλα, hoc eſt dulcia & mellita poma, nominant.

Μελίνη. ſic dicitur interdum à Theophraſto & aliis quibuſdam ὁ ἔλυμος, hoc eſt panicum, vt habetur apud Dioſcoridem.

Μελιοσόφυλλον. herba eſt cauliculis & foliis ballotæ ſimilibus, maioribus tantum tenuioribuſque nec perinde hirſutis. ea citrum redolent: ex quo citraginem Romani vocauere, alii apiaſtrum: Galli meliſſam dicunt. vires eaſdem habet quas & marrubium, ſed imbecilliores.

Μελιοσόφυλλον etiam à quibuſdam τὸ σέλινον, hoc eſt apium, dici Dioſcorides author eſt.

Μελίτεια. herba eſt quam alii μελίφυλλον. alii μελιοσόφυλλον vocant.

Μελιτηρὰ. nomen eſt ξηροῦ φαρμάκου, hoc eſt aridi medicamenti, cuius author dicitur Oribaſius à Paulo lib. 7. cap. 13. Eo Paulus lib. 4. cap. 40. vtitur ad implenda caua vlcera quæ pura fuerint.

Μελίτης. eſt lapis dulci & mellito ſapore præditus, ſicut & galactites, ſed plus quam hic caloris habet, atque ideo magis etiam abſtergit. Dicitur fieri ex ramentis ſaxi calcarii in lapidem concretis, vt & galactites. Colore rufo flauoque eſt ſicut chalcitis vſta & auripigmentum & ſandaracha.

Μέλκα. edulii quoddã genus fuit apud Romanos, authore Galeno, refrigerantis & humectantis. nec dubium quin lacte conſtaret, vt ex Paulo patet, atque Conſtantino Cæſare libr. 18. de agricultura, qui præterea docet melcam non aliud eſſe, quam lac repoſitum & reconditum in fictile nouum, feruenti aceto prius perfuſum atque imbutum. Inde autem ſecretionẽ ſeri à craſſiore lactis ſubſtantia fieri conſtat, quam per grumos concreſcere veriſimile eſt, eamque obſonii ſpeciem fieri quæ Pariſiis *du laict caillé* dicitur. Species igitur eſt τῆς ἐξυγάλακτος, de quo ſuo loco.

Μεμιασμένος. μεμολυσμένος, hoc eſt fœdatus, apud Hippocrat. ſicut Galenus ſcripſit ἐν ταῖς γλώσσαις.

Μεμιγμένον. collyrii nomen eſt quod habetur apud Celſum lib. 6. cap. 6.

Μεμολυσμένας. quidam refrigeratos, quidam induratos & lapideos interpretãtur apud Hippocrat. vt refert Galen, ἐν τῇ γλώσσῃ.

Μεμύρηκεν. συνοείληκεν, id eſt conuoluit, apud Hippocrat. ſumptum à lanis quæ nentur. Sic apud Galen. ἐν ταῖς γλώσσαις. ſed perperam. ſcribendum enim μεμήρυκεν, à verbo μηρύω.

Μεμωρωμένον, τὸ ἀναίσθητον, id eſt, ſenſu carens, apud Hippocr. vt ſcripſit Gal. ἐν ταῖς γλώσσαις. καὶ τὸ μώρωσιν ἐμποιοῦν τῇ διανοίᾳ, hoc eſt, quod ſtultitiam menti inuehit: vt explicat comment. ὡς τὸ ἀφρονικόν.

©BIUM

Μενδήσιον. vnguenti genus eſt Ægypto peculiare, dictum à capro, qui ea Ægypti parte, vbi primum vnguentum iſtud repertum eſt, colebatur, quique μένδης vernaculo ſermone dicebatur. Dictum eſt & Ægyptiũ vnguentum, vt habetur apud Galenum lib. 2. περὶ κρ. πόπων. Dioſcorides ſcribit conſtare balanino oleo, myrrha, caſia & reſina, ſimilemque metopio vim obtinere, ſed inferiorẽ multo: Cum Dioſcoride conſentit & Paulus Æginetà, qui eius compoſitionem apertius explicat; niſi quod ipſum inter malagmata recenſet lib. 7. cap. 18.

Μεσικὰ φάρμακα. medicamenta localia: quæ & πτικὰ nominantur.

Μέρος. pars. Id dicitur quod totum complet atque integrat: vel, id quod totum diuiditur. Hæc quidem ſimpliciſſima eſt partis definitio. Eſt enim pars ex iis quæ ad aliquid dicuntur: quippe pars totius integrique pars dicitur, æque profecto vt totũ & integrum per relationem ad proprias partes nominatur. Quicquid ergo totum complet atque integrat, id totius corporis quod complet particulà ſiue pars nominatur. Patet autem eam cum totò vnitam coniunctamque eſſe oportere. Cum autem aliæ ſint partis ſignificationes, vt pro ſpecie, proque differentia, de ea proprie agimus quæ totum integrat; vt ante diximus. Itaque cum totum quod medicus præſertim expendit & in ſuas partes diuidit, homo exiſtat, partes proinde à medico dicẽtur quæ totum hominem componunt, quas tamen non tam μέρη quam μέλη, hoc eſt membra, priuatim quidam vocandas cenſent. Hinc quidem Hippocratis ὁλομελὴς, hoc eſt, integra & abſoluta totius corporis ex membris compago, ſiue natura, cuius ille ἐν περὶ ἀρθρων meminit. Verum cum nomen hominis æquiuoce dici poſſit, ſcilicet pro homine ſano & vita fruẽte, proque humano corpore, ſiue ipſa corporea mole & ſtructura, nulla habita vitæ ratione, primum id conuenit diſtinguere, quod diuerſa ſit ratio partium in homine ſano aut ægro, viuente aut mortuo. Qui volet, ipſam tantũ humani corporis formam & ſpeciem contempletur, vt videtur feciſſe Galenus lib. de vſu part. licebit tamen & totius hominis vita fruentis partes ſpeculari, & eas reputare, quæ viuentem hominem componunt atq; integrãt, præſertim cum omnium partium actio atque vſus ad vitam referatur. Sic autem quicquid in humano corpore inẽſt, ſine quo viuere aut bene viuere non licet, id corporis humani partem vocare poſſumus. Quod enim à toto demere non licet ſine totius diſſolutione, id merito totius pars dicetur. Itaq; humores & ſpiritus, quod iis demptis totus homo conſtare non poſſit, inter partes corporis humani annumerari quodammodo poterunt. Quod qui negant, humani tantum corporis ſpeciem ipſam oculis ſubiectam intuentur, non etiam totum hominem, cuius non minima pars ſanguis videri poteſt: de ſpiritu iudicium paulo difficilius eſt; quoniam totius corporis partes quoque corporeas eſſe oporteat. Sunt namque naturâ partes eiuſdem cum toto ſuo generis. Freti tamen Hippocratis authoritate eos etiam inter partes corporis habere poſſumus, qui totum diuiſit in continẽtia, contenta, & impetũ facientia. Sed iã humoribus & ſpiritibus omiſſis reliquas partes contemplemur, quæ corporis omnis tũ viuẽtis tũ viuã carentis communes ſunt. Eas in duo ſumma genera medici diſtinxerunt, vt aliæ ſimplices, aliæ compoſitæ, ſiue, quod idem eſt, aliæ ſimilares, aliæ diſſimilares dicerentur. Similares, ὁμοιομερῆ dictæ à Græcis, in ſibi ſimiles perpetuo diuiduntur; parteſque omnes tum toti tum inter ſe ſimiles habent, vt os, cartilago, ligamentum, membrana, tendo, neruus, arteria, vena, caro, cutis: quibus adde ſi placet adipem, medullam, lac, ſemen & alia quæ ſunt eiuſmodi, ſi quicquid in corpore continetur, inter partes referri debeãt. Eas Galenus propria hominis elementa quãdoque nominat, alias prima corpora, quod ſcilicet ex iis conſtent, quæ compoſitæ & diſſimilares & organicæ nuncupantur. Compoſitarum autem maxima prorſus diuerſitas eſt, & varia admodum ratio, ſiue ipſam compoſitionem ſpectemus, ſiue earum vſum atque actionem, quæ vtique ipſis propria eſt, & à qua organicæ appellantur. Nam quamuis omnes æque ex ſimilaribus partibus conflatæ ſint, ipſarum tamen aliæ ex ſeipſis etiam conſtituuntur, & ſæpe organicam partem totius organi portionem quandam eſſe apparet. Sunt enim organicarum partium alia aliis magis compoſita. Quam rationem ſequutus Galenus lib. de morb. differ. quatuor organicarum partium ordines ſiue differentias conſtituit, primo ordine eas collocans, quæ ex ſimilaribus partibus coaleſcentibus vnius operationis gratia ſunt compoſitæ, ſecundo vero quæ ex his rurſus componuntur, etſi vni totius inſtrumenti actioni quammaxime deſeruiant, tertio autem quæ iis adhuc magis compoſitæ ſunt, demum quarto quæ totum ipſum organum comprehendunt. Verbi gratia, muſculus, vena, arteria, neruus inter prima inſtrumẽta connumerantur, digitus vero inter ſecunda, pes ex digitis conſtans inter tertia, poſtremo crus inter quarta, vt quod ſit membrum ſumme abſolutum. Pauca igitur eiuſmodi ſunt quarti generis inſtrumenta, caput, thorax, venter, duæ manus & totidem crura. Tertii generis aliquã to plura: ea autem ſunt in quæ prima proxime reſoluũtur. vt in capite cerebrum, oculi, os, aures: in thorace, pulmo, cor, diaphragma, & quo ea concluduntur, thorax: in vẽtre, ventriculus, iecur, lien, renes, inteſtina, veſica, vterus: in manu humerus, brachium, manus: in crure, femur, tibia, pes. In ſecundo autem ordine permulta collocantur, ea ſcilicet in quæ tertii generis inſtrumenta proxime

©BIUM

ximè resoluuntur. Veruntamen difficillimũ est vnicuique particulæ proprium ordinem assignare, præsertim in primis secundisque ordinibus. Quippe sunt aliqua quæ ambiguas vtrinque notas habent, vt videantur tũ ad primum tũ ad secundum ordinem pertinere: oculi enim, ne longius abeas, proximę partes sunt humores & tunicæ. Sed hæ quo ordine locari debeant, incertum. Siquidem videntur simplicissimi generis esse, nec resolui posse in alias partes, proindeque primo ordine esse collocandę: quia tamen partim ex meningibus, partim ex pericranio, partim vero & ex optico neruo coaluerunt, putare quis possit secundo ordini tribuendas esse. Verum in iis omnibus diuidendis diiudicandisque poterit quis per ocium occupari. Ex his autem facile iam licet videre de quibus Galeni definitio intelligenda sit, qua instrumẽtum vocat quamlibet animalis partem quæ perfactam actionem edere potest. De iis enim quæ ad tertiũ quartumque ordinem pertinent intelligi debet, non de iis quæ ad primum secundumque referuntur: nec proinde debemus ex ea de omnium partiũ natura iudicare, atque ad eã, veluti ad regulam, earũ examen reuocare. Sic quidem se habet partium in similares & dissimilares diuisio. Præterea vero alia est à Galeno tradita in arte parua omniũ partiũ communis, ad hunc modum: Partiũ, inquit, quadruplex est omnis differẽtia. Nam aliæ principia quædam sunt, aliæ ab his sunt ortæ: quædam nec aliarum gubernationi præsunt, nec ab aliis gubernantur, vt quæ ingenitas vires habeant quibus reguntur, nõnullæ vero natiuas simul & aduentitias facultates habent. Talem quidem partium ab earũ vsu & actione distinctionem Galenus tradidit. Pro cuius explicatione notandũ est, singularum partium secundum naturã vsum aliquem esse, vsumque ad actionem referri: actionis autem causam facultatẽ dici, eamque nihil aliud esse quam vim aliquam parti insitã, per quam agit id quod agere nata est. Adhæc notandũ est gubernare siue regere, non aliud dici quam actionẽ aut opus edere per quod vita est, aut sine quo ea esse nõ potest: gubernari autẽ siue regi, esse ab aliquo primo & per se iuuari ad eam actionem seu opus. Iam ergo facile est videre quatuor illas principes partes à medicis celebratas, cerebrum, cor, iecur & testes, gubernare, non autem gubernari. Sunt enim earum operatoti corpori cõmunia, tamque necessaria, vt per ea vita nostra sit, quæ tamen vt præstent, ne mutuis quidem operibus indigẽt. Cerebrum enim sine aliarum partium subsidio à propria atque insita facultate spiritum animalem gignit, cor vitalem, iecur sanguinem, testes semen. Quod si quis obiiciat & cerebrum & cor & testes nutriri oportere, & proinde egere sanguine & ope iecinoris, satis illi fiet si intelligat cerebrum quidem beneficio iecinoris indigere ad sui conseruationem, nec eo tamen iuuari primo & per se ad opus quod agit. Siquidem nutritio non est causa per quam spiritus animalis gignatur, sed potius per quam cerebrum & eius actio cõseruatur. Similiter autem de reliquis principibus partibus iudicandum. Ac quoniam eorum opus tam est ad vitam necessarium, vt toto fere corpori debeat communicari, iccirco secunda partium differentia constituta est, ab iis scilicet ortarum iisque ministrantium, per quas veluti per canales quosdam partes reliquæ principum beneficio fruerentur. Hæ sunt nerui, arteriæ, venæ, vasa spermatica, quæ reguntur quidem, non etiam regunt: præstant enim operam suam principibus partibus, estque earum opus pars quodammodo operis nobilium partium. Tertia vero differentia est earum quæ nec aliarum gubernationi præsunt, nec ab aliis gubernantur, quod scilicet earum actio nec communis toti corpori habeatur & ad sustinendam vitam necessaria, nec primo & per se egeat partium principum beneficio. Ad eam referuntur, os, ligamentum, membrana, glandulæ, pinguedo & caro simplex. Ossium quidem præcipuus vsus est partes sustinere & firmare, ligamentorum autem ea secum vincire atque continere. Quod quamuis corpori commodissimum sit, non tamen opus est toti commune, & ad vitam necessarium, vt eius causa ab iis putetur corpus gubernari. Sed neque ad id iuuantur aliarum ope partium, vt quæ ingenitas vires habeãt, à quibus munere suo fungantur. Quod enim os partem firmat, & ligamentum ossa coniungit, à se ipso habet, non autem qua nutriatur, vt ante de cerebro & corde diximus: est enim earum omnium eadem ratio. Quarta demum differentia est earum quæ natiuas simul & aduentitias facultates habent, cuiusmodi sunt pulmones, ventriculus, lien, renes, vesica. Quod enim earum vnaquæque actionem propriam edat, à se ipsa suoque natiuo temperamento habet, ita tamen vt principis alicuius partis subsidio indigeat. Quippe pulmones aerẽ expirant atque inspirant ab ingenita quadam facultate, quæ eorum temperamenti proprietatem consequitur, eaque propria est eorum actionis causa, ad eam tamen præterea vis quædam à cerebro accedit, quæ quamuis rationem causæ per quam respiratio est non habeat, obtinet tamen eius sine qua prorsus esse non potest. Est enim illi omnino necessarius thoracis motus. Idem de reliquis partibus iudicandum, quarum aliæ à corde, aliæ à iecinore influentem vim excipiunt, vt ad eas pertinentes nerui, venæ arteriæque declarant. Itaque eæ partim gubernant, vt quæ vsum habeant toti corpori communem, & sine quo vita esse non possit, partim etiam gubernantur, quod vim à principibus partibus manantem recipiant, sine qua opus suum perficere nequeunt. Sic quidem partium diuisionem

Definitionum medicarum libri XXIIII - page 297 sur 554

©BIUM

à Galeno traditam multis explicatu difficilem interpretari visum est. Præterea vero aliæ quædam sunt earum diuisiones, vt in solidas & carnosas, sumpta ab earum substantia: sanguineas & spermaticas, à cuiusque origine, quod aliæ à sanguine, aliæ à semine gignantur.

Μεσαπομμίωνος μύρον. species est œnanthatii authore Possidonio, à quo hoc nomen adepta est. Describitur à Paulo lib. 7. cap. 21.

Μεσόφραγον. idē quod μεσεντέριον. Siquidem ἀφαγὴ γαστὴρ καὶ λεπτὰ ἔντερα, inquit Hesychius: hoc est, venter & tenuia intestina. Dicitur & ἀφαγὸν τὸ λεπτὸν καὶ στενὸν, id est tenue & angustum. Itaq; μεσόφραγον dicitur, quasi in medio intestinorum tenuium vel ventre positum, non autem à raritate, vt quidam existimarunt.

Μεσεντέριον. Est corpus membranosum in medio intestinorum situm, venæ portæ ramos cōnectens. Nam quo firmius esset, ex dura membraneaque substantia constituitur. Est autem illi gemina tunica, quarum vtraque à peritonæo iuxta lumbos exoritur & connascitur, nisi qua venas & arterias continēt, aut qua adeps multus intercessit, aut qua ipsa intestina conuestiunt. Nam ecphysis à peritonæo, colon, quà fundum ventriculi superuehitur, ab epiploo posteriore vestitur. Illis autem in partibus intercedentia vasa, adeps & intestina, tunicas mesaraei cōnasci prohibēt. Cæterum per eas venæ dispersæ sunt prope infinitæ, quibus tanquam manibus iecur succum ad se trahit, quē in sanguinem vertat, easque tunicæ illæ fulciunt, ne dum homo salit, aut cadit, aut vehementius feritur, contundantur aut disrumpantur. Nec vero mesenterium venas modo continet, verum etiam arterias à magnæ trunco, quæ secundum lumbos fertur: eas enim omnes simul amplectitur, conuestit & tuetur. Nec tamen eo contenta natura, ad maiorem horum vasorum munitionem adipem multum mesenterio indidit, præterque adipem glanduloſum corpus, quod παγκρεὰς vocant, machinata est, eoq; medias eorum vasorum scissuras communiuit, ne propter infirmitatem motionibus violentis læderentur. Gaza mesenterium passim apud Aristotelem lactes interpretatur. Id quod ab eo nimis licenter factum esse Hermolaus Barbarus scribit Plinium secutus, qui lactes appellauit molliora intestina, quę primum in homine & oue occurrant, per quę cibus labitur. Sed Gazę Budæus patrocinatur. Siquidem lactes non tam intestina, quam pingue illud quod ea ambit, significant. Nostrates in piscibus lactantias vocāt. Alio nomine μεσεντέριον à Græcis μεσόφραγον dicitur: vtroque nomine, vt scribit Gal. lib. 6. περὶ ἀνατομικῶν ἐγχειρήσεων, ab accidentibus ipsi indito: μεσεντέριον quidem à situ, μεσόφραγον autem à peculiari substantia, quod & medium inter intestina situm est, & omnes venas ex iecore ad ipsum descendentes vna cum vicinis arteriis & neruis in orbem cōplectitur, quemadmodum intestina singula.

Μεσόδμη. significat apud Hippocr. obstaculum trabis ligneæ, domum vnam in duas partes separantis, veluti columnam quandam in medio positam. Quidam autem & superpositum tectum μεσόδμιον vocant, vt scripsit Gal. ἐν τῇ γλώσσῃ.

Μεσόκρανον. ἡ κορυφὴ. hoc est vertex.

Μεσόκωλον. nomē est ab Hippocrate vsurpatum libr. 6. περὶ ὀπῶν. quod Galenus mesenterium interpretatur, partis vocabulum pro toto accipiens. Sed proprie eo nomine videtur designari pars ea mesenterii, quę crassis intestinis continua est, vt quæ pertinet ad tenuia intestina: posset, si vsus ferret, μεσεντήριον nuncupari. Et reuera sicut duæ summæ sunt intestinorum differentię, tenuium & crassorum, ita bipartitum videtur mesenterium, vt eius loci comment. Galenus ostendit.

Μεσόλευκον. sic dicta est à quibusdam ἡ λεύκη herba, quod per medium eius folium cādida linea transcurrat.

Μεσομφάλιον. idem quod ὀμφαλὸς, vmbilicus.

Μεσοπλεύριοι μύες. sunt musculi inter medias costas siti. Hi numero sunt quadraginta quatuor, vtrinque videlicet duo & viginti. Horum autem vndecim interni, & totidem externi sunt, bini scilicet in singulis costarum interuallis, quæ vndecim in alterutro latere sunt. Externi quidem singuli in singulis costarum interuallis oriuntur, & fibras habent ex superiore costa in inferiorē oblique deductas. Interim vero contrario & oriuntur & procedunt modo originem quidem ex inferiore costa ducentes, & oblique sursum in superiorem protensi, & externos vbique in χ literæ formam intersecantes. Cum autem eiusmodi fibras eoque modo protensas habere hi musculi dicuntur, intelligendum est de spuriarum quidem costarum interuallis totis: verarum autem costarum nō totis, sed ad eam tantum costarum sedem vbi in cartilaginem degenerant. Siquidem inter verarum costarum cartilagines, vtrique musculi intercostales villorum situm prædicto contrarium sortiūtur, vt propterea vnus idemque musculus inter verarum costarum cartilagines situs, non vnus sed geminus plærisque existimatus fuerit. Cæterum vt gemina est musculorum intercostalium differentia, ita & geminus vsus. Externi thoracem dilatant ad inspirationem: interni vero eundem contrahunt ad expirationem.

Μέσος δάκτυλος. medius digitus. Hic habitus est apud veteres omnium despectissimus. Nam cum reliquis sit longior & in medio situs, velut deses & ignauus notatus est. Ideo prisci moris fuit, vt, si quos aliqua contumelia aut conuitio afficerent, iis medium digitum reliquis contractis protenderēt: vnde Martialis:

Rideto

©BIUM

Rideto, & digitum porrigito medium
Idem impudicus ab eo dicitur alio verſu,
Oſtendit digitum ſed impudicum.
& infamis apud Perſium. Eadem ratione καταπύγων, quaſi cinædus & ſcortum, ab Athenienſibus appellabatur. Similiter quidã ex Latinis verpum, à verrendo podice, eum nuncuparunt.

Μεσόφρυον. dicitur, authore Rufo, pars ea quæ inter ambo ſupercilia media eſt, ad frontis finem ſupra naſum ſita. Ea etiam μετώπιον dicitur. Vtrumque nomen à ſitu inditũ: Martianus Capella lepide glabellam vocauit, quod ea pars glabra ſit & depilis.

Μέσπιλον. meſpilus. Arbor eſt mali vulgaris altitudine inferior, ramis in gyrũ comoſis, ſpinoſiſque, folio promiſſo, tenui & longo pediculo, flore ſubherbaceo, amygdalę forma, fructu dum pubeſcit viridi & duro, vbi maturuit fluuo ac molli, circa verticem criſtato, trib⁹ quatuorve intus nucleis, radice numeroſa, materie dura, ſolida, cariei minimum obnoxia. Plinius Theophraſtum ſequutus, tria eius genera recenſet, anthedona, ſetaniã, & (quod degenerare tradit) Gallicum: intelligens forte quod apud nos inuenitur pumilũ, cum veteres meſpilo proceritatẽ tribuerint. Dioſcorides duplici genere contentus eſt: quorum tamen primum lõge diſcrepat à noſtrate meſpilo, creditur-que à Matthiolo in Italia azarolo nominari. Serapio ſorbum eſſe putauit. Meſpilorum fructus admodũ acerbus eſt, vixque edi poteſt, ventrem ſtrenue coercens. Quin & in germinibus & foliis acerba hæc qualitas nõ pauca reperitur.

Μετὰ. præpoſitio eſt qua Hippocrates omnib⁹ in libris ἀλληπλικῶς vtitur Ionum more, vt Galenus annotauit εἰς τὸ περὶ διαίτης ὀξέων, comment. 3.

Μετάβασις τῶν ὁμοίων. vide in dictione ἐμπειρικὴ.

Μεταχάρπιον. poſtbrachiale vulgo: Latinis palma. Eſt pars ſummæ manus inter carpum & digitos ſita. Ea Ariſtoteli, Rufo & Celſo quinque conſtat oſſibus: Galeno autẽ quatuor. Verum illi tertiũ os pollicis metacarpio adſcribunt: hic vero pollici, quem eodẽ modo quo & reliquos digitos tribus oſſibus conſtare par eſt. Verum non ſine ratione id os pollicis infimũ tertiumque metacarpio annumeratur, propterea quod nõ aliter quã reliqua quatuor oſſa metacarpii (niſi quod hæc per ſynarthroſim, illud vero per diarthroſim) carpo inarticulatur, cum tamen infima aliorum digitorum oſſa metacarpio per diarthroſim alligẽtur, non etiam carpo. Sunt autem quatuor illa metacarpii oſſa reliquis digitorum oſſibus lõgiora, & magna ex parte teretia. Diſcedũt autem abinuicem ſatis longis interuallis, in quibus plures muſculi collocati ſunt, qui digitos moueant. Cæterum metacarpii duæ ſunt partes, interior & exterior. Interior, vt videtur Rufo, ὕπαρ dicitur ab Hippocrate, ab aliis καρδίνας: exterior vero ἐπικάρδιον.

Μεταλλεσμα. τὸ γαλακτῶδες κρᾶμα. lactea commiſtio, apud Hippocratem περὶ διαίτης ὀξέων, vt annotauit Galenus ὀνὴρ γλώσσης.

Μεταπόδυλοι. dicũtur, vt ſcribit Rufus, poſtremi digitorum articuli, vnguibus proximi. Nam medios digitorum articulos κανδύλους ait vocari. Itaque quod his illi poſteriores ſint, μεταπόδυλοι appellãtur, vt & primi προπόδυλοι.

Μεταληπτικὴ πάσις. eſt ſpecies vna tenſionis quæ à ſuperiori laqueo gloſſocomi perficitur. de qua vide in dictione γλωσσοκόμιον.

Μεταλλικὰ. dicuntur ea quæ in metallis generãtur, ſiue ſponte naturæ ſiue per fornacem producantur. Omnia dicũtur duobus conſtare principiis, ſulphure vt patre, & argẽto viuo vt matre (chymiſtæ ſpiritũ fœtentẽ & aquam viuam ſeu ſiccam ἀνυμαλικῶς appellant) vario modo ſecum miſtis & in terræ viſceribus concoctis. Perfectiſſimè quidem commiſta coctaque aurum gignunt, deinde argentũ: quorũ illud, maris, hoc fœminæ rationẽ habere dicitur. Cõtra vero ſi ipſa principia impura ſint aut ἀναλόγως miſta, ſi minus recte in parentis viſceribus coquantur, aut affluente vitioſo humore alãtur, pro auro & argento cuprum, ferrũ, ſtannũ aut plumbũ procreabitur. Hæc ſunt quæ metallica maiora appellantur à neotericis, omnia ductilia & liquabilia: quorum aurũ & argentum, perfecta, reliqua quatuor imperfecta dicũtur. Ab iis vero etiam alia ſunt quę media ſeu remota vocantur, nec habentur inter vere metallica, ſed veluti oua quædam ſubuentanea aut molæ cenſentur, quod ſulphure & argento viuo conſtent non exacte ſecum miſtis: vt ſal ammoniacus, arſenicum, auripigmentum & ſulphur quæ non tam metalla quam metallorum fumi vel ſpiritus dicuntur, propterea quod facile in ſpiritus & aerem vi ignis ſoluantur, & rubro aut albo colore corpora inficiant. Ab his præterea ſunt alumen, vitriolum & alia plæraq;. quibus etiam accedit tertium genus metallicorum quæ ex illis homines conficiunt, velut eſt ceruſſa, ærugo, ſandyx & iſtis ſimilia.

Μεταποροποίησις. eſt exiguorum meatuum ſtatus mutatio. Nomen eſt Methodicorum proprium, idem plane indicans poteſtate quod μετασύγκρισις, de qua vide paulo poſt.

Μεταποροποιῆσαι. meatuum ſtatum tranſmutare. μεθασυγκρίνειν.

Μετάπλωσις. tranſitus ſiue tranſmutatio in aliam ſpeciem. Sic dicuntur plæræque febres ἐκ μεταπλώσεως factæ, vt quæ ex acutis non acutæ fiunt. nec febres modo, ſed omnes etiam alii morbi qui ex priore ſpecie in aliam degenerant & tranſeunt, ἐκ μεταπλάσεως fieri dicuntur.

Μετάρσιον. ὑψηλὸν, hoc eſt ſublime, apud Hippocratem, vt annotauit Erotianus.

Μετασύγκρισις. eſt exiguorum meatuum in naturalem ſtatum mutatio. Nomen eſt à Methodicis, vt ait Galenus, nec clare nec prudenter vſurpatum, idem plane indicans poteſtate quod μεταποροποίησις. Cum ergo illi

Definitionum medicarum libri XXIIII - page 299 sur 554

©BIUM

existimarent ex corpusculis & meatibus corpora nostra constare, & in exiguorum meatuum symmetria sanitatem, in ametria morbum constituerent, reditum ad pristinam meatuū symmetriam μετασύγκρισιν appellabant, Nam & ipsam meatuum compositionem συγκρίματα, & συγκρίνεσθαι τὰ σώματα καὶ διακρίνεσθαι, quasi misceri secernique corpora, dicebant. Medicamenta vero quæ id præstarēt, μετασυγκριτικὰ nominabātur: quod nomen quamuis à Methodicis profectum, postea celebres etiam medici vsurparunt. Sunt autem ea primis quidem qualitatibus calfacientia & exiccantia: secundis vero cutem relaxantia, ex profundo attrahentia, & habitum corporis aut partis cui adhibentur immutantia. Eius generis est thapsia authore Dioscoride, & sinapi, & plærique dropaces, smegmata, psilothra: ad hæc varia gestationum genera, deambulationes, vociferatio, vnctiones, cucurbitulæ, vomitus à radicula, & alia quæ à Paulo Ægin. recensentur lib. 3. cap. 63. de fluxu muliebri.

Μεταφρενον. quid proprie sit, non satis est à veteribus explicatum. Verisimile est ex ipso etymo, eam dorsi partem significare quæ ad septū transuersum sita est, quāsi τὸ μετὰ τὰς φρένας. Sic enim veteres septum trāsuersum appellarunt. Rufus in libello quem edidit de partium hominis nomenclatura, definit μεταφρενον esse τὸ μεταξὺ τῆς νώτου καὶ ὀσφύος, κατὰ πλευρὰν τῶν νεφρῶν κεῖσθαι: id est, partem inter dorsum & lumbos mediam, qua renes adiacent. Nec tamen inter partes spinæ numeratur, quam veteres totam diuiserūt in ceruicem dorsum, lumbos & os sacrum.

Μεταξύτεροι. idem quod ἕτεροι, apud Hippocratem ὁκοτέρῃ ἄρθρων. Erotianus tamen ἑνίους interpretatur, citatque authorem Herodotum ὁκοτερ' scribentem, τὰς ζεύξας μεταξύτερα καλέοντα.

Μετέωρον. sublime. quod nomen doloribus accommodauit Hippocr. aphor. 7. libr. 6. scribens, ἀλγήματα τὰ κατὰ πλεῦρα κοιλίην μετέωρα: hoc est, dolores ventris sublimes. Sic autem dicuntur non in imo ventre cōditi, sed qui externas partes, vt musculos epigastrii, exercent, & sunt positi extra peritonæum. Idem vero etiam μετέωρον πνεῦμα dixit ὁκοτὲ μὲν περιπνευμονικῶν, & in libris τῶν ἐπιδημιῶν cum multis in locis, tum lib. 3. in historia mulieris anginā laborantis, de quo in eius loci explicatione ita Galenus edisserit: Primum quidē Sabinum interpretatum esse πλεῦν ἄκρας τῆς ῥινὸς φυομένου αἷματος, hoc est, summa nare factam respirationem. quam tamen interpretationem Galenus non probat. deinde vero τὸ μετέωρον πνεῦμα duobus modis intelligi posse. vno quidem inspirationem toto thorace factā, siue in qua totus thorax attollitur & μετέωρος γίνεται: qualis cōtingit asthmaticis & morientium plærisque, diaphragmate iam non valente inspirationem perficere, sed omnibus musculis vna operam suam dilatando thoraci dicantibus. altero vero eam quæ nō nisi recto thorace fieri potest. tunc enim ægri coguntur μετεωρίζειν ἑαυτούς, hoc est erigere sese, quia nisi recta ceruice spirare non possunt: secundum quam significationem μετέωρον πνεῦμα non est aliud quam ἡ ὀρθόπνοια, ab Hippocrate in lib. progn. explicata. Tertiam ab his ἑ μετέωρου πνεύματος interpretationem, videtur Galenus ponere lib. 3. περὶ δυσπνοίας, sed eam quidem ex sensu potius quā medica ratione depromptam: vt sic dicatur ab Hippocrate spiritus qui ad fauces modo penetrare, atque in iis subsistere, non autem in imum thoracem subire videatur. Est autem ea inspiratio μετέωρος ab Hippocrate dicta, parua atque frequens, vt Galeno placet, non autem magna, sicut plærique iudicarūt, ex magna thoracis dilatatione: quanquam nihil vetat eam etiam magnā esse, vt ex scriptis Archigenis apparet, quæ Galenus περὶ κρίσεως, libr. 9. cap. 1. recitat, quibus ille suadet certum quoddam pharmaci genus ictericis exhibendum esse post deambulationem & frictionem, ἐπὶ μετεωροτέρου τοῦ πνεύματος ὄντος. Nam quamuis asthmaticis, orthopnoicis & synanchicis propter meatuum obstructionem spiritus necessario parius & frequens est, attamen vbi partes eæ liberæ sunt atque ab humore vacuæ, aucto post exercitationē calore, necesse est magnam fieri respirationem, nec ad eam solum diaphragma sufficere, sed præterea opus esse omnium musculorum auxilio, vt thorax multum dilatari atque in sublime attolli possit.

Μετόπωρον. autumnus. vide φθινόπωρον.

Μετρητὴς. metreta. cadus. Mensura est liquidorum apud Atticos maxima capiēs χόας duodecim, siue libras mensurales centū & octo. Eam Fannius Atticam amphoram appellauit his versibus:

Attica præterea dicenda est amphora nobis,
Seu cadus. hanc facies, nostræ si adieceris vrnā.

Ex quibus apparet Atticam amphoram capere amphoram Romanam & vrnam, & Romanam ab Attica magnitudine differētem esse. Itaque qui accuratius scripserunt, non simpliciter μετρητὴν dixerunt, nisi cum Atticam intelligerent. cum enim Romanam intelligebant, Romanam vel Italicam addebant: sicut Dioscorides in descriptione vini scillitici, λαβὼν σκίλλης ὀπτημένης καὶ κεκαθαρμένης μνᾶς γ', κάθες εἰς γλεύκους καλοῦ μετρητὴν ἰταλικὸν, καὶ μείωσας ἔξ ἔασον. hoc est, scillæ dissectæ & repurgatæ tres minas in Italicam metretam musti demittito, & senos menses finito. hic enim metretem Italicum appellauit amphoram Romanam. Idem & κεράμιον ἰταλικὸν dixit in vino absinthite. A Latinis metretem dici cadum ex Dioscoride & Plinio perspicuum est. Vbi namque apud Dioscoridem μετρητὴς legitur, Plinius cadum conuertit, vt quo loco Dioscorides vinum è labrusca factitium describit, qui totus locus à Plinio in Latinum versus est. libr. 14. cap. 16. In quo tamen aduertendum est, non omnem amphoram

©BIUM

ram cadum dici, ſed Atticam modo, cum Plinius cadi nomen non ſoleat vſurpare, niſi Græca in ſermonem Latinum transferens, vel de vinis Græcis loquens. Eadem menſura etiam alio nomine à Græcis κεράμιον appellatur, vt author eſt Heſychius: & σάμινος ſiue σαμύνιον, vt habetur apud Ariſtophanis interpretem in Ranis. Nec vero ſemper, vbi metretæ nomen apud authores occurrit, menſuram hanc modo iſto definitam intelligere oportet, ſed ſimpliciter aliquando vas magnæ cuiuſdam capacitatis, nulla certa definitum menſura.

Μέτρον. menſura. Eſt quatum liquorum, vt olei, vini, aceti: tum rerum aridarum, vt frumenti & leguminum molem metimur. Verum non ſimplices, ſed variè olim fuerunt menſuræ, ſingulis videlicet nationibus ſuæ, ſed nullæ tam ſecum cõgruentes quam Romanæ cum Græcis. Differunt tamen & illæ inter ſe plurimum, quod aliæ humidorum tãtum, aliæ ſiccorum, aliæ amborum indifferenter exiſterent. Erant autem apud Romanos liquidorum menſuræ iſtæ: Culeus capiens amphoras viginti. Amphora vrnas duas. Vrna congios quatuor. Cõgius ſextarios ſex. Sextarius heminas duas. Hemina quartarios duos. Quartarius acetabula duo. Acetabulum ſeſquicyathum. Cyathus ligulas ſiue cochlearia quatuor. Ambiguæ autẽ ſiue communes tam liquidorum quam aridorum menſuræ erãt: Libra, quæ ſiue menſura ſiue pondus eſſet, vncias duodecim cõtinebat: & vncia, quæ duas ſemuncias: adhæc ſextarius, qui libram & beſſem, hoc eſt, vncias viginti menſurales, comprehendebat. Aridorum vero menſuræ iſtæ fuerunt: Modius capiens duos ſemodios, Semodius ſextarios octo, Sextarius heminas duas, Hemina acetabula quatuor, Acetabulũ ſeſquicyathum, Cyathus ligulas quatuor. Apud Græcos autem etiam diuerſæ fuerunt. Siquidem aliæ Atticæ, aliæ Epheſiæ, aliæ Alexandrinæ: tum aliæ Medicæ, aliæ Georgicæ, aliæ etiam Hippiatricæ. Verum Atticæ & celebriores & frequentiores in authoribus occurrunt, præſertim autem in medicis, cum fere Attica obſeruatione, vt ſcribit Pliuius libr. 21. cap. vltimo, medici vtantur. Itaque Atticæ ſiue medicæ mẽſuræ, ſicut & Romanæ, duplices fuerunt, liquidorum & aridorum. Erant autem iſtæ liquorum: μετρητὴς, capiens χόας duodecim. χοῦς, capiens ξέστας ſex. ξέστης, capiens κοτύλας duas. κοτύλη, capiens τέταρτα duo. τέταρτον, capiens ὀξύβαφα duo. ὀξύβαφον, capiens κύαθον vnum & dimidium. κύαθος, capiens κόχλας duas, ſiue μύστρα quatuor, aut μύλας quinque. μύλη, capiens κοχλιάρια duo. Rerum vero aridarũ hæ quæ ſequuntur: μέδιμνος, continens χοίνικας quadraginta octo. χοῖνιξ, tres κοτύλας aut ξέστην vnum & dimidium. ξέστης, duas κοτύλας. κοτύλη, quatuor ὀξύβαφα. ὀξύβαφον, ſeſquicyathum. κύαθος, decem κοχλιάρια. Atque hæ in vſu medicis maxime fuerunt. Præterea vero etiam ruſticis peculiares quædam menſuræ fuerunt dictæ Georgicæ, & hæ duplices, liquorum ſcilicet & aridorum. Ac liquorum quidem iſtæ: μετρητὴς, capiens ἀμφορέας duos. ἀμφορεὺς, capiens χόας quatuor. χοῦς ξέστας nouem, ſiue κοτύλας duodecim. κοτύλη, ὀξύβαφα quatuor. ὀξύβαφον κύαθον vnum & dimidium. κύαθος vero, μύστρα quatuor. Quæ quidem omnes Georgicæ menſuræ videntur ad medicas proportionem habere ſeſquialteram, vt ſcriptum eſt à Georgio Agricola. Aridorum vero fuerunt hæ apud agricolas menſuræ. μέδιμνος, capiens ἡμιμέδιμνους duos, πεντάς tres, ἑκτάς ſex, ἡμίεκτα duodecim, ἡμιδωδέκατα viginti quatuor, χοίνικας quadraginta octo. χοῖνιξ, capiens κοτύλας tres: κοτύλη, capiens ὀξύβαφα quatuor. ὀξύβαφον, cyathum vnum & dimidium. κύαθος μύστρα quatuor. Reliquas menſuras perſequi inutile fuerit, nihil ad propoſitum nobis ſcopum pertinentes.

Μετώπιον. à nonnullis dicitur galbanum, vt ſcribit Dioſcorides. dicitur & eodem nomine, vt idem ſcribit lib. 1. vnguenti quoddam genus in Ægypto, quod ab Hippocrate ἀγγύλιον μύρον dicitur, vt ſcribit Galenus in explicatione vocũ Hippocratis, atque ſic appellatur propter galbani miſtionẽ: nam lignũ, inquit, in quo galbanum enaſcitur, metopiũ vocant. Eſt igitur metopium tum arboris tũ ſucci ex ea manantis nomen. Ponitur etiam aliquãdo μετώπιον ἀντὶ τοῦ μετώπου, hoc eſt, pro fronte.

Μέτωπον. frons. Eſt pars faciei ſupra oculos ſita & ad tempora vſque protenſa, ſubſtantia muſculoſa & oſſe ſubiecto conſtans. Omnibus quidem frontem ſupra oculos ſitum eſſe conſtat, & vtrinque ad oſſa temporum deſinere, verum quam altus ſit, non item. Aliis enim frons tantum dicitur quantum inter ſupercilia & capillos patet pilis nudum. Alii vero totum id ſpatium quod ab oculis ad coronalem vſque ſuturam interiacet, frontem appellant, quod totum illud os frontis nominetur. Id à ſuperiore quidem parte ſutura coronali, ab inferiore vero ea ſutura quę capiti cum gena ſuperna communis eſt, à lateribus autem oſſe ſphenoide terminatur. Non eſt autem vniuſmodi, ſed in ſuperna oculorum regione, quam totam conſtituit, tenuiſſimum, duabus tamen ſquamis coagmentatum, ad ſupercilia & nares cauũ, aere plenum, ad tempora tenue, ſolidum, in fronte craſſius, denſius oſſibus bregmatis prope quæ tenuius & ob raritatem infirmius quam in fronte. Ad concurſum autem obelæ futuræ cum coronali molliſſimum rariſſimumque eſt, ceu corporis totius infumibulum, vt etiam pueris mandentibus & reſpirantibus diu mobile appareat. Eſt autem ei ſuperpoſita ſubſtantia quædam muſculoſa, ſiue carnoſa membrana dura & ſicca ex multis carnoſis fibris conflata, cutẽ habens ita ſecum vnitam, vt vna eademque ſit amborum ſubſtantia. Pars enim ſubſtan-

Definitionum medicarum libri XXIIII - page 301 sur 554

©BIUM

tiæ illius muſculoſæ ſuperficiaria, ipſi cutis efficitur. Id quod nulla alia in parte totius corporis contingit, vt docet Gal. libr. 11. de vſu partium. Itaque cutem ab ea eximere nō licet, ſicut ab aliis partibus, in quibus cutis à ſubiecta carne diuerſam habet ſubſtantiā. Ob id ſunt qui ſubſtantiam illam non muſculum, nō carnem, ſed cutem muſculoſam appellent. Cæterum inter eam & os frontis tunica pericranios intercedit, vetans ne illa cranio adhæreſcat: neque enim adhæreſcere oportuit, propterea quod cranio immobili exiſtente, ipſam moueri oculorum gratia conducebat. Itaque ea ſola cutis motu voluntario prædita eſt, neque fere in toto corpore alia eſt, quæ oſſe ſuo quieſcēte moueatur. Græci περιμετωπίδιον & περιμετωπίδα peculiari vocabulo nuncupant, & quæ in ea rugæ fiunt, σωλίδας.

Μηδικὴ. herba eſt foliis & caule trifolio pratenſi ſimilis, procedens vero folia cōtrahit, caules edens trifolii & ſiliquas corniculorum modo intortas, in quibus ſemen lentis magnitudine dependet. Galli grande treflon, quaſi trifolium vocant, alii Burgundienſe fœnum.

Μηδικὸν μῆλον. ſic dicitur malum Citrium, quod in Media præſtantiſſimum naſcatur. arbor eſt pomifera omnibus anni temporibus, aliis pomis deciduis, aliis ſubnaſcentibus. malum oblongum eſt, rugoſum, colore aurum imitans, cum grauitate odoratum, ſemē habet pyri.

Μήδιον. medium, planta eſt folio iridis, caule cubitali, in quo flos grandis, purpureus, rotundus. ſemen habet cnici, minutum: radicem dodrantalem, craſſitudine baculi, guſtu acerbo. Eius radix vires ſemini contrarias præ ſe ferre proditur: auſtera enim eſt & adſtringens, cum ſemen tenuis incidentiſque ſit facultatis.

Μηκαφρόδιον. μήκων ἀφρώδης. hoc eſt, papauer ſpumoſum, commendatum ab Aetio in potu contra viperas, fortaſſe quia vomitionibus probetur.

Μήκων. papauer. herba eſt, cuius quatuor produntur differentiæ: vnum ſatiuum ſiue hortenſe eſt, quod συριακὸν vocant, cuius tria obſeruant genera: primum capitulo longo & ſemine candido, quod panibus ſanitatis vſu inſpergitur, vel toſtum in ſecūda menſa bellarii modo editur: ſecundum cui caput inſidens demiſſumque eſt, & ſemē nigrū, quod πάπις vocatur & φοιαί, quoniam eius ſcapo lacteus ſuccus emanat: tertium magis ſylueſtre, multo hoc longius & productiore capitulo. Alterum genus papaueris erraticum eſt, quod ῥοιὰδα proprie vocāt, quia flos eius protinus decidit. Id in aruis cum hordeo naſcitur foliis erucæ, aut origani, aut cichorii, aut thymi, ſed lōgioribus, diuiſis, ſcabris: iunceus ei caulis, rectus cubitalis, aſper, flos ſylueſtris anemones, puniceus, interdum albus, oblongum caput, ſed quam anemones minus: ſemen rufum, radix longa, ſubalbida, minoris digiti craſſitudine, guſtu amara. Tertium eſt quod κερατίτης ſiue corniculatū dicitur, folio candido, hirſuto, verbaſco ſimili, in ambitu ſylueſtris papaueris more ſerrato, caule non diſſimili, flore pallido, calyculo fœnigræci in corniculorum modum inflexo, ſemine papaueris puſillo nigroq;, radice per ſūma ceſpitū nigra, craſſa. Quartum ἀφρῶδες, hoc eſt ſpumeum, dictum eſt, foliis admodum paruis, radiculæ ſimilibus, fructu inter ea candido. Totum colore candido ſpectatur & ſpumeum. vocatur ab aliis ἠρακλειον.

Μηκώνιον. ſuccus papaueris, qui etiam ὄπιον alio nomine vocatur. Sunt tamen qui ea diſtinguant, Plinium ſequuti qui libr. 20. cap. 18. ſcriptū reliquit cum capita ipſa & folia papaueris decoquuntur, ſuccum meconium vocari, multo opio ignauiorem. vide ὄπιον.

μηκώνιον. etiam apud Hippocrat. ſignificat τὸν πέπλον καλούμενον, quem etiam μηκωνίτιδα appellat, vt annotauit Gal. ἐν τῇ γλώσσῃ.

Μηκωνὶς. lactucæ atræ, amaræ & lactētis quoddam genus, ſic dictum à copia lactis ſorporiferi, quo ſomnum inducit non aliter quam τὸ μηκώνιον. Quanquam enim omnes lactucę ſomnum parere credantur, hoc tamen illa potiſſimum præſtat. Apud antiquos Italiæ, inquit Plinius, ſolum hoc genus lactucarum meconidum fuit, à quibus omnes lactucæ nomen adeptæ ſunt.

Μηκωνίτης. apud Aetium libr. 15. lactuca eſt quā ſupra μηκωνίδα diximus nominari.

Μῆλα. τὰ πρόβατα. hoc eſt oues, apud Hippocr. ſicut Gal. ἐν τῇ γλώσσῃ annotauit.

Μηλέα. fraxinus. Arbor eſt procera, caudice tereti, læui cortice, ſpiſſo, tenui, rubro, ramis vtrinque pinnatis, foliis lauri, per ambitum leniter ſerratis, non ſine quodam marginis vel cacuminis aculeato callo, porracei coloris, ſemine minuto foliis ipſis incluſo, amaro, radice multa, craſſa, & ſublimi. Græci duo genera eius fecere, excelſum procerumque ligno candido, molliore, criſpiore, neruoſo, enodi: alterum humilius, ſcabriore, duriore, fuſciore. Valla apud Homerum Iliad. v. μηλέαν prunum reddidit, neſcio quem authorem ſequutus. Galli freſnam nominant,

Μήλη. ſpecillum. inſtrumentum chirurgicum quo aliquid illinitur, vel finditur, vel extrahitur, vel infunditur. Quæ cum varia ſint, eorum varietas adiūcto diſtinguitur. vt σπαθομήλη, ſpecillum latū, ſeu potius ſpecilli altera pars lata, inſtar ſpathæ ſiue gladii, quo chirurgi vel vnguenta diluūt, & miſcent, vel ægris oblinunt, vel ſuper alutam aut linamenta expandunt. id Hippocrates μήλῳ πλατεῖαν nuncupauit. μηλωτὶς vero, quod priuatim auribus repurgandis deſtinatum eſt, & quod quidam ab Hippocrate μήλῳ ἐξωπίδα dictum eſſe ſcripſerunt. κυαθίσκος μήλης, ſpecilli extremum cōcauum in formam φ μηλωτίδος, quo aliquid vel extrahi, vt per auriſcalpiū, vel etiam infundi poteſt. Nam cum ſpecillū duob. extremis cōſtet, alterum

fere

©BIUM

fere ſemper latum eſt, alterum vero diuerſæ figuræ. Si concauum eſt, κυαθίσκος appellatur: ſi rotundum eſt, πυρὸν μήλης, hoc eſt ſpecilli nucleus: ſi fiſſum eſt, vt aliquid apprehendi & extrahi poſſit, ἄγγος nuncupatur. Celſus omnem eam partem vno nomine auerſum ſpecillum dicit. Quod vero priuatim vulneribus accommodatur ſpecillum, Hippocr. μήλιον ἰοῤῥιζῶν, hoc eſt ſpecillum vulnerarium, appellauit, ſicut Gal. ἐν ταῖς γλώσσαις annotauit.

Μηλιάς, ἡ ἀπὸ Μήλης τῆς νήσου. quæ eſt à Melo. Cognomen δ' χαλκίτεως ἢ συπήεως apud Hippocratem. Eiuſmodi enim alumen ſecundum Ægyptium valentiſſimum erat. Eſt autem Melus inſula Coo proxima.

Μηλίνη ἔμπλαστρος. melinum emplaſtrum. ſic dictum à colore mali cotonei, cuiuſmodi eſſe ſolet id in quo ærugo mediocriter coquitur, vt docet Galenus. Nam ex cruda viridis color, ex ea vero quæ plus æquo cocta eſt emplaſtrorum genus emergit quod & δίχρωμον, & διαπόσπουν, & ab aliis κίρρον vocatur. Verum plurima emplaſtra à veteribus μήλινα appellata æruginem non habent: itaque ſic ea dicuntur vel quod ex varia miſtura coctionisque modo prædita ſunt eodem colore, vel quod vires habeant eaſdem, quas Galenus libro 2. τῶν κατὰ τόπους definit, vt non adeo magna vulnera glutinent, & vlceribus cicatricem obducant, quæ à medicis ἀπείσματα dicuntur, quæque ex roſaceo liquefacta, caua vlcera carne replent. Crito à coloris ſimilitudine eadem emplaſtra πύξινα, hoc eſt buxea, appellauit. Vt autem is inducatur, vbi bene ſolutis reliquis medicamentis cacabus ab igne eximendus eſt, immitti ærugo debet, & tantiſper poſtea coquendum lentiſſimo igne, dum melinus color repræſentetur, ſicut Menætus & Serapio docuerunt.

Μηλόκαρπος. cognomen eſt ariſtolochiæ longæ quæ maſcula dicitur, propterea quod florem ferat, cum dehiſcere cœperit, pyro ſimilem.

Μῆλον. malum. Id eſt quod Galli quoque & Itali pomum vocant. cuius flores, folia & germina adſtringunt. Plures eius ſpecies recenſet Dioſcorides: quas commemoratas ab eo videre licet lib. 1.

Μῆλον. mala gena. Pars eſt faciei, inter naſum & aurem ſub oculo leuiter eminens. Ea pilis nuda eſt, non modo propter os ſubiectum, ſed etiam ad ornatum & decorem vultus, quodque natura voluerit eam eſſe ſedem pudoris, ibique maxime oſtendi ruborem. Sic dicta eſt à mali ſimilitudine, ſiue rubeum mali colorem ſpectemus, ſiue rotunditatem, quam illi natura donauit, vt ſic oculum ab externis iniuriis infra tutaretur: ideoque Hippocrat. lib. 1. de morbis non illepide malas κύκλους προσώπου appellauit, vt author eſt Galenus ἐν τῇ ἐξηγήσει. ſub ea laxior pars eſt quæ bucca dicitur à Latinis, à Græcis autem παρειὰ, σιαγὼν, γνάθος, γῆυς. Pollux etiam author eſt μῆλα vocari tonſillas duas penitiores, in intimo ore poſitas ad radicem linguæ.

Μῆλον. eſt oculi procidentia iam inueterata, atque adeo aucta vt etiam palpebras excedat. Sic dicta à mali ſimilitudine, quod ita protuberet oculus, vt malum exertum appareat. vide προπῶσις.

Μηλοπέπονες. melopepones. Species ſunt cucumerum, qui cum magnitudinem exceſſere, pepones Plinio vocantur: cum vero rotundi formam & effigiem mali referunt, tunc facto ex pepone & malo nomine, melopepones dicti ſunt. neque enim aliud inter illa diſcrimen quam ex figura quondam fuit. Totum autem hoc genus in Martio & Aprili melones, quaſi μήλωνας, à malorum figura Palladius appellat. Eſt vero eadem melopeponibus vis quæ & peponibus: de quibus vide ſuo loco.

Μηλοπλακουντίον. confectio quædam eſt ex malis cotoneis in vino coctis, adiecto poſtea melle, pipere, aniſo, atq; aliis pro arbitrio pharmacopœi. quæ deinde omnia miſta inſtar ſemunciæ formantur, & cum lauri foliis cõponuntur. Species eſt cydoniati.

Μήλωθρον. ſic dicitur ἡ ἀμπελολεύκη, id eſt vitis alba, authore Dioſcoride & Theophraſto: forte quod fructu eius ad cõcinnanda dempſandaque coria οἱ βυρσοδέψοι vterentur. Græci enim μήλωθρα dicunt τὰ βάμματα καὶ καλλωπίσματα, hoc eſt, infectiones & concinnationes. Eadem ratione etiam ψίλωθρον, eadem ἡ ἀμπελολεύκη vocata eſt. Apud Heſych. minus recte μήλοθρον ſcriptum eſt.

Μηλωτὴς ἡ

Μηλωτεὶς. ſpecillum auriculariũ, quo ad repurgandas aures vtimur. vide μήλη.

Μὴν. menſis. Eius duo ſunt genera, alius ciuilis, alius naturalis dictus eſt. Ciuilis menſis eſt numerus quidam dierum quos vnaquæque ciuitas vel regio ſuo inſtituto obſeruat. Hic nuſquam par erat, ſed ſingulis gentibus ſui menſes fuerunt, vt ait Galenus. Naturalis autem eſt quem certo curſu ſolis vel lunæ metimur. Sunt enim eius ſpecies duæ, quod partim ſolis, partim lunæ eſſe dicatur. Secũdum ſolem fit menſis, dum ſol vnũquodque in zodiaco orbe ſignũ percurrit. Quare cum duodecim in eo ſigna ſint, totidem etiam in anno menſes ſtatuuntur, qui tamen nec peræque inter ſe pares eſſe, nec dies habere totos dicuntur. Quippe ſol in aquario moratur dies vndetriginta, in piſce fere triginta, in ariete vnum & triginta, in geminis prope triginta duos, & ſic in cæteris inæqualiter, ſed vſque adeo non totos dies in ſingulis, vt annum ſuum, id eſt dies 365. & portionem neſcio quam adhuc aſtrologis inexploratam in duodecim ſuos diuidat menſes, ſicut Iulius Cæſar partitus eſt, & nunc vbique obſeruatur. At medici menſes non ſolis, ſed lunæ curſu metiuntur, ſecundum quam menſes definitur ſpatium quod ab vno lunæ coitu cum ſole vſque ad

Definitionum medicarum libri XXIIII - page 303 sur 554

©BIUM

alterum intercedit. Id autem expletur diebus vndetriginta circiter & dimidiato, quibus adijci etiam quandam particulam, quæ sit totius diei quingentesima septuagesima sexta, demonstrauit Hipparchus, vt Galenus author est: Quod non ignorans Hippocr. scripsit in lib. de septimestri partu, sexaginta diebus vno dempto quam proxime duos menses constare. Diuiditur autem is mensis in quatuor hebdomadas, quæ ceu tempora quædam partibus anni quatuor proportione respõdent, & paribus, vt ex Antyllo scripsit Oribasius, præditæ sunt temperamentis. Siquidem luna perinde atque sol cum per zodiacum expatiatur, aerem varie afficit. Ac prima quidem hebdomas incipit à nouilunio, & durat dum ea διχόπμος, hoc est per medium secta, appareat, estque veri similis, aeremque calidissimum & humidissimum reddit, vnde humores non aliter quam vere plærumque scaturiunt & impetu feruntur. Secunda ea desinente incipit, & ad plenilunium vsque procedit, æstati similis, vel eo argumento quod fructus quam maxime maturet. Hebdomas tertia est à plenilunio, donec luna in duas partes æqualiter diuisa sit: sicca & autumno similis perhibetur. Quarta vero quæ ab ea ad nouilunium est, hyemi comparatur. Harum autem hebdomadum singulas Hippocrates rursus in duas παράδας diuidit, & hebdomadas quidem χρυσὰς, πράδας vero θεωρητικὰς pronũciat. De quibus vide in dictione χείσιμος & θεωρητικὴ ἡμέρα.

Μλωίασις. sic à quibusdam vocari τὸ βίφυλλον, Dioscorides author est.

Μλωιγγοφύλαξ. membranæ custos. Describitur à Corn. Celso libr. 8. cap. 3. Lamina ænea, firma, paulum resima, ab exteriori parte læuis, qua chirurgi in vulneribus capitis vtuntur quoties excidendum os est & attollendum, metusque imminet ne in ipso opere cerebri membrana, negligentius & vltra quam res expostulat premendo, lædatur, ex quo sopores & graues inflammationes cum periculo mortis oriuntur. Ea de causa Græcis μλωιγγοφύλαξ, Celso membranæ custos appellatur. Huic autem simile quoddam ferramentum habẽt chirurgi nostri, quod vectem dicunt, cum eo attollant os quod fere totum excisum est & iam labat, non secus quam grandiores lapides vectibus impelluntur, quanquam eodem ferramento cerebri membranam custodiant. Est enim lamina ferrea angustior, ab ea parte qua os tangit aspera, ab altera lęuis, non recta, sed media duobus locis recuruata.

Μήνιγξ. meninx. Est tunica gemina, vna tenuis, altera crassa, vtraque intra cranium sita, maximi sensus, & cerebrum foris integens. Tenuis cerebrum omne cui cohæret, anticum scilicet geminum, & posticum continet, atque ab his omnibus ortam rhachitidem totam & neruos opticos & alios cerebrales vndique per cranium conuestit. Est autem pluribus venis & arteriis intertexta, quibus partes, quas integit; nutrit atque temperat: estque ea in re χοείῳ atque etiam μεδραίῳ similis. Propterea etiam in cerebri mæandros altius insinuatur, & in ventres, ijsdem vasis intertexta, vbi membranam χοροειδῆ efficit. Crassa vero meninx cranio quidem contigua, sed ei non adhærescens, & cribri instar perforata, tenui propemodum toti circumposita, & cranio ad propulsandam eius duritiem & impressiones opposita, vasis etiam pluribus abundans, & qua cerebrum dextrum à sinistro, & vtrumque à postico cerebello diuidit, duplatæ similis, portiones sui multas & magnas tum in cranium, tum per cranii suturas in pericranium, & per ossa ethmoidia in nares, perque neruorum in cranio inferno foramina, neruis & toti rhachitidi vestiendæ & muniendæ impertitur. Ab ea pericranios membrana originem ducit, similiter & dura oculi tunica, quæ anteriore sui parte iam inde ab iride, fit κεραπτοειδής. Cæterum vtraque meninx à cerebro in totam spinam descendit, eamque conuestit & munit, & præter eam neruos quoque omnes tum à cerebro tum ab ipsa rhachitide exortos.

Μλωιεῖν. vel (vt quidam codices habent) μηείν. in Galeni Lexico exponitur μασᾶσθαι, ἐσθίειν, mãdere, edere. perperam fortasse pro μανύειν, vt sit comminuere dentibus. nam μλωιεῖν est irasci: at μλωύειν, indicare.

Μῆον. meon. meu. frutex est anetho foliis & caule similis, sed crassior: binũm ferme cubitorum altitudine attollitur, sparsis in obliquũ rectumq; radicibus longis, tenuibus, odoratis, linguam excalfacientibus. Calidum est tertio ordine, siccum secundo: ideoque vrinam ciet & menses: sed capitis dolorem mouet. Officinis anethum syluestre dicitur, ab aliis tortuosum.

Μηεσχάνη. nomen mulieris, apud Hippocr.

Μηρὸς. femur. Est os omnium maximum, supra ischio, infra tibiæ articulatum. Vtraque autem parte per diarthrosim iungitur. Est autem huius forma eadem quę & brachij. Ante enim & foris vtrumque est gibbum, intus & post, cauum. Quæ cauitas vtrobique est ad apprehensionem, vt equitantes, nautæ, funirepi, sutores & alia plæraque ministeria comprobant: gibbositate autem cauitatem necessario sequente abusa est natura ad dyspathiam. Tria autem id os habet capita, supernum vnum, inferna duo. A superni vertice ligamentum rotundum & robustum in basim τοῦ κοτύλης & in latus infernũ firmiter inseritur. Os autem femoris infirmum antequam in duo capita findatur, paulatim latescit & crassescit, vt basim aptam his capitibus præstare sufficiat. Est autem inter hæc duo inferna capita sinus atque interuallum, vnum ab anteriori parte, alterum à posteriori: sed anteriori quidem molæ tuberculum insidet, in posteriori vero ligamẽtum validissimum, neruus, vena, arteria,

cruris

©BIUM

crurisotius maxima continentur. Cæterum in superiori femoris ceruice apophyses duæ sunt, vna externa, & omnium corporis processuum nulli alteri ossi commissorum facile maxima: altera interna multoque inferior, sed magnitudine nequaquam externæ comparanda. harum vtramque τροχαντῆρα appellant, quasi cursoriam, quod femoris motus cursusque per musculos his apophysibus insertos perficiantur. Verum externam quod ampla sit multumque gibbosa, quidam peculiari vocabulo γλουτὸν, id est natem, appellarunt, siue à similitudine, siue quod musculi nates ipsas constituentes præcipue inserátur. Sunt qui μηρὸν verterunt crus: quo tamen nomine Celsus πὼ κνήμῳ proprie intelligit, scribens lib. 8. cap. 1. crus ex duobus ossibus constare, ex tibia & sura. Idem autem femoris nomine manifesto τὸν μηρὸν intelligit, scribens tibiæ os cum femóris inferiore capite committi, sicut cum humero cubitum.

Μήτρα. vterus. Est pars mulieris tunica constans velut ex duabus diuiduis coagmentata, concipiendi gerendique fœtus instrumentum. Illa fibras habet rectas intus, nec ita multas transuersas, foris paulo plures, obliquas, harum medias & plurimas & valentissimas. Et hæc quidem vteri propria est, eiusque naturam & substantiam constituit. Verum ad vteri perfectionem multa alia concurrunt, tunica altera, venæ, arteriæ, ambarum cotyledones, nerui, cornua, testes, & præter hæc omnia connexio cum partibus vicinis, situs, magnitudo, numerus, figura, adhæc vteri os & collum, & ipsius colli os seu pudendum. de quibus breuiter ordine dicemus. Tunica illa altera neruosa est, nascitur à peritonæo hypogastrii propinquo. in recens fœtis & parturientibus, vt & propria tunica, est tenuissima: in virginibus, sterilibus & parere cessantibus, crassissima. Venæ & arteriæ ad vterum feruntur duplices, primæ à spermaticis vasis, quæ mulieri vt viro nascuntur, dextra quidem à vena caua & aorta, paulo infra renalia: sinistra vero à renalibus, nisi quod arteria sæpe ab aorta exit. Hæc vasa ramulum valde flexuosum testibus largita, in vterum absumuntur, inter tunicas eius duas varie dispersa: secundæ vero à ramis vasorum quę sunt ad os sacrum, per ossis pubis foramẽ in crus descendentibus prodeunt, & partim in vterum ascẽdunt, partim in eius collum descendunt. Horum vasorum ora in internum vterum penetrantia κοτυληδόνες appellantur, de quibus suo loco diximus. Nerui in vterũ distribuuntur quemadmodum & in viri penem à ramis sextæ coniugationis qui ad costas feruntur, & ab infima spina. Cornua κέρατα vocãt. sunt duę vteri apophyses exiguę, à lateribus ad ilia, papillæ seu cornibus exorientibus similes, in quæ semẽ muliebre excernitur, & cõtractæ allantoidis extremitates definunt. Testes vteri lateribus ad fundum adiacẽt, vtrinq; vnus, multo minores virilibus, tecti tum peritonæo, vasa in hos ipsos cum sanguine seminali varicosius educente, tum epididymide propria tunica: sed erythroide & scroto & darto carent. A testibus vasa semen in vterum per cornua deferunt, initio ampla vt virilia, deinde angusta, rursus ad vterum laxata. Cõnexio vteri cum partibus vicinis maxima est per tunicam à peritonæo exortam, quę vterum firmissime alligat ossi pubis, ilium, & sacro. per venas quoque & arterias præcipue spermaticas & peritonæi apophysim eas deducentem magnis vasis alligatur, vt per neruos spinali medullæ: per quasdã quoque fibras tenues intestino recto: per alias vesicæ, sed plures & laxas: per vincula etiam laxa ossis pubis & sacri & lumborum musculis. Magnitudo mediocris vteri lõga vt plurimum est vndecim digitos, à fundo ad pudendum. Ad ilia autẽ præcipue cornibus extẽditur. Distinguitur autem vterus sinu duplici, quem κόλπον appellant, dextro & sinistro, per illam tunicæ propriæ in medio glutinationẽ sutura quadam, qualis scroto inest, obscuriore tamen foris designatam. Vteri os in virginibus & vtero gerentibus & sterilibus & parere cessantibus est glandi virili persimile: parturientibus vero & recens enixis adeo extenditur & patet, vt nihil eius supersit, sed cauitas vna prope æqualis à fundo vteri ad pudendum appareat. Id os à conceptu multum cõtrahitur teste Hippocrate, mediocriter autem aperitur, dum semen recipit aut ipsum excernit vel menses: idem os epiploon inter vesicam & vterum illapsum in valde obesis comprimit & conceptum impedit, vt scribit Hippocrates. Vteri cõllum est corpus musculosum carne dura & cartilaginosa constans, in annos semper magis durum & cartilaginosum euadens, ita vt vetulis iam sit simile summitati asperę arteriæ, vt recte comparauit Herophilus. Colli autem vteri os, cunnus Latinis dicitur.

Μητρεγχύτας. instrumẽta quibus in vterum medicamenta infunduntur clysteris modo.

Μιθριδάτειον. antidotus à Mithridate rege composita, qua se à venenis tutum seruauit. Verum eius variæ ferũtur cõpositiones. Quintus Serenus poeta simplicissimam descripsit, constantem rutæ foliis viginti, nucibus iuglandibus duabus, salis grumo vno cum caricis aliquot, vt his versibus cecinit:

Antidotus vero multis Mithridatia fertur
Consociata modis, sed Magnus scriniaregis
Cum raperet victor, vilem deprendit in illis
Syntheſin, & vulgata ſatis medicamina riſit:
Bis denum rutæ folium, ſalis & breue granum,
Iuglandesque duas, terno cum corpore ficus.
Hæc oriente die parco conſperſa Lyæo
Sumebat, metuens dederat quod pocula matri.

Eadem etiam apud Plinium describi videtur lib. 23. cap. 8. Sed vt sunt hominũ ingenia, quę in aliorum inuentis minime possunt acquiescere, primæ huic compositioni

©BIUM

magna poſtea miſcella acceſſit, adeo vt permultæ eius nominis antidoti extiterint. Referuntur plures à Galeno ex variis authoribus, Antipatro, Cleophante, Damocrate, Xenocrate, Andromacho. Alias Paulus & Aetius deſcripſere, valdeque ab his omnibus diuerſas Arabes, & quas nõ ſit facile intelligere. Adeo vt in tanta huius præſtantiſſimæ antidoti compoſitione non ſit facile pharmacopœo deligere quam ſibi concinnandam proponat. Optimæ habentur quas Galenus lib. 2. de Antidotis tum ad Andromachum, tum ad Antipatrum refert. Itaque eas tanquam ſynceriores atque vetuſtiores in vſum potius reuocandas cenſeo. Vocatæ ſunt hæ ſimpliciter antidoti Mithridatiæ, aduerſus multa venena efficaciſſimę, & plus quam ipſa etiam Theriace valentes, ſed ſine viperarum carnibus (quibus ſolis Mithridatium videtur à theriaca differre) factæ & propterea aduerſus viperæ ictus non tam præſenti remedio. Quę tamen etiam poſtea addi cœperunt, vnde theriaca illa Mithridatios emerſit quam Galenus ex Andromacho recitat, ſi dicta quod viperæ carnes recipiat. Præter has etiam à Galeno libr. 7. τῶν καθ' ἕπτους aliæ duæ μιθριδάτειοι ἀντίδοτοι, ἀρωματικὴ καὶ παυάκεια, inter arteriaca medicamenta numerantur.

Μικρὸς σφυγμὸς. paruus pulſus. Eſt pulſus differentia ſumpta à quantitate diaſtoles, magno pulſui oppoſita. Itaque cum magnus pulſus dicatur quando arteria tribus dimenſionibus, hoc eſt longitudine, latitudine & profunditate naturalem habitum & mediocritatem excedit, palam eſt eum qui deficit, hoc eſt breuem, ſtrictum, ſimulque humilem pulſum, paruum vocari. Dicitur autem ad aliquid, vt & moderatus: eſt enim paruus pulſus moderato minor. Talis euadit ſolo calore infra modum imminuto, ferèque ſecum perpetuo annexam habet paruitatem & raritatem, velut & magnus frequentiam & celeritatem adſciſcit. Diuerſo tamen vterque modo. Siquidem aucto calore pulſus primum magnus euadit, poſtea celer, inde frequens. Imminuto autem atque refrigerato, primum raritas, ſecundum eam tarditas, poſtremo paruitas apparet, ſicut Galenus lib. 1. de cauſis pulſuum demõſtrauit. Hic pulſus proprie vſum deficiẽtem ſignificat, hoc eſt caloris, qui in corde & reliquo corpore eſt, refrigerationem & ſpiritus animalis conſumptionem.

Μιλήσιον. genus eſt alcyonii quod figura vermi ſimile eſt, purpurei coloris & compage ſubſtantiæ molli, omnium alcyoniorum tenuiſſimum.

Μίλτος. rubrica. Eſt terra rubens. Cuius tamen penes colorem tres produntur differentiæ, valde rubra, in rubro candida, & inter eas media. Omnis inuenitur aut in metallis auri, argenti, æris, ferri: aut non raro in propriis venis. Omnium præſtantiſſima cenſetur Sinopica, quæ ex Cappadocia in Sinopen Ponti vrbem venalis defertur, triplici quoque differentia. alia enim mollis, alia dura, alia mediocris eſt. Maxime probatur grauis, denſa, iecinori ſimilis, calculorum expers, concolor, cum diluitur valde fuſilis. Ea vel bolus Armenia eſt, vel proxime ad eam accedit non tantum notis omnibus, ſed & viribus & natali etiam ſolo, quod Armenia ſit Cappadociæ confinis. Poſt eam Dioſcorides μίλτου πεκτονικὴν, hoc eſt rubricam fabrilẽ, recenſet, in omnibus ſinopide inferiorem, qua fabri ad lineas protrahẽdas obductis ea funiculis vtuntur. Ea forte fuerit quam veterinarii pro bolo Armenia, & chirurgi plærique vulneribus cruentis adhibent. Ac quamuis duo iſta tantum rubricæ genera Dioſcorides exponat, ſciendum tamen eſt omnem terram rubram, dici poſſe rubricã, vt Armeniam, Lemniam, Samiam, Alanam: atque eam omnes non tantum rubricæ nomine, verum etiam minii, veteres comprehendiſſe, adiecto ſemper gentis aut vſus cognomine.

Μίλφαι ἢ

Μίλφωσις. eſt defluuium pilorum è palpebris. dicitur alio nomine μαδάρωσις.

Μίμησις. imitatio. Tertium erat genus τῆς ἐμπειρείας, quo ea quæ aliquando profuiſſent vel nocuiſſent, ſiue naturâ, ſiue fortunâ, ſiue cõſilio oblata fuiſſent, rurſus in experimẽtum ducebantur, aliorum qui ea prius experti eſſent imitatione. Ea quidem potiſſima pars medicinæ empiricorum fuit, eaque vna artem ſuam maxime conſtituerunt. Nõ enim bis tantum aut ter, ſed ſæpius id quod profuit imitati, idemque in ijſdem affectibus vt plurimum proficere inueniẽtes, ac eiuſmodi memoriam θεώρημα vocantes, eam vnam artis partem maxime fidam ratamque habebant.

Μινόσφαιρον. ſic dicitur à quibuſdam τὸ μαλάθαρον.

Μινύειν. μασᾶσθαι. ἐδέειν. hoc eſt mandere & edere, apud Hippocratem. In Galeni Lexico perperam eſt μλυίειν.

Μισόδηλον. ſic quidam τὸ ὤκιμον dictum volunt.

Μίσυ. Eſt ſuccus in metallis concretus in glebæ formam vel pollinis aliquando, finitimus chalcitidi. Ex ea namque effloreſcit, quamquam non ex ea tantum, ſed ex ſory etiam atque melanteria, omnique atramento ſutorio. Naſcitur in ijſdem metallis in quibus & chalcitis, atque in ſe inuicem aliquando temporis ſpatio tranſeunt, quemadmodum narrat Galen. chalcitidem per triginta prope annos domi ſuæ aſſeruatam, in miſy verſam ſe vidiſſe, craſſis nimirũ chalcitidis partibus attenuatis naturę & temporis ope. Eſt enim miſy partium multo quam chalcitis tenuiorum, alioquin genere cum ea cognatum. Dicitur & ſupra chalcitidem oriri, non aliter quam ærugo ſupra æs. Proindeque vires nõ admodum habet diſſimiles. Calefacit, exiccat, acre eſt, erodit, adſtringit, extergit, expurgat. Luteum eſt, & micas habet auri colore internitentes.

Μίτρη.

Definitionum medicarum libri XXIIII - page 306 sur 554

©BIUM

Μίτρη. dicitur apud Hippocr. tegmen vel tanquam inuolucrum quoddam, aut epididymis, quæ est varicosus quidam tumor, summo didymo insidens. author Galenus ὁ παῖς γλώσσης.

Μνᾶ. pondus est quod apud medicos vnciarum sedecim fuit. Id quod patet ex Dioscoride, qui sic scribit in libello de ponderibus & mensuris: ἡ μνᾶ κατὰ πᾶν ἰατρικὸν χρῆσιν ἄγει οὐγγίας ις'. ποιεῖ δὲ ὀγκίας ρκδ'. Id est, Mina secundum medicorum vsum habet vncias sedecim, hoc est drachmas centum viginti octo. Verū ἡ ἀττικὴ μνᾶ multo leuior est Romana. nam centum modo drachmas pendit, vt ex Suida apparet, qui scribit ἑκατὸν δραχμαὶ ποιοῦσι μνᾶν μίαν. hoc est, centum drachmę minam vnam efficiunt. Item ex Plinio, qui lib. 21. cap. vlt. Mna, inquit, quam nostri minam vocant, pendet drachmas Atticas centum. Quinetiam ex Fannio sic scribente:

Mnam vocitant, nostriq; minā dixere priores:
Centum hæ sunt drachmæ.

Proinde quum Plinius verba Dioscoridis in Latinum vertens, μνᾶν libram reddit, proculdubio Atticam intelligit, ceu drachmis tantum quatuor differentem à libra Romana, quæ drachmarum est nonaginta sex. Sic quoque videtur vsus mina Philoxenus medicus, cuius emplastrum est apud Asclepiadem, vt scribit Galen. πῶς κατὰ χύσιν libro 4. κηροῦ δραχμὰς ρ. ὀμφακίου ὀπὸς ἐλαίου. σίκυος παυρέου δραχμὰς ρ. ῥητίνης τερμινθίνης δραχμὰς οε'. ὀποπάνακος ὀπὸς ἐλαίου. hoc est, ceræ drachmas centum: quod minam inscribit. seui taurini drachmas centum, resinæ terebinthinæ, drachmas septuaginta quinque: quod tria quaterna inscribit. Videtur autem Asclepiades hanc interpretationē per drachmas posuisse, cum Philoxenus scripserit minam, ne quis eum de Alexandrina aut alia putaret sensisse. Galenus vero cum Crito minam scripsisset, dubitat quamnam intelligat: locus est lib. 5. eiusdem operis, cum inquit: φαίνεται δὲ καὶ ἐν ἄλλοις ῥ δραχμῶν βουλόμενος εἰπεῖν πῶς μνᾶν. hoc est, apparet autem & in aliis centum drachmarū voluisse minam esse. Quoniam vero Romæ egisse Critonem constat, vt qui Cæsareus medicus fuerit, dubium est an cum drachmas scribit, vt alii, denarios intelligens, voluerit minam esse centum denariorum. Tunc enim ab Attica mina multum, à medica parum differret. Sic autem ait Galenus: διαφέρονται δὲ πῶς περὶ τῶν σταθμῶν καὶ μέτρων γράψασιν, ὁπόσους ὀφεῖν ὁ τῆς μνᾶς σταθμός. ἐνίων μὲν ἑκκαίδεκα λεγόντων οὐγγιῶν εἶναι πῶς μνᾶν, ἐνίων δὲ εἴκοσι· ἐνίων δὲ καὶ διορίζομένων, καὶ πῶς μὲν Ἀλεξανδρειωτικὸν εἴκοσι φασκόντων εἶναι οὐγγιῶν, τὸν δὲ ἄλλον ἑκκαίδεκα. hoc est diserte quidem scriptum est ab ijs qui de ponderibus & mensuris tradiderunt, quantum esset pondus minæ: aliis quidem dicentibus minam vnciarum esse sedecim, aliis autem viginti: aliis vero etiam distinguentibus, & dicentibus Alexandriæ quidē haberi vnciarum viginti, alibi vero sedecim. Idem vero etiā l. 1. dicit πῶς μὲν οὖν εἴκοσιν οὐγγίας ἔχειν φασὶ τὴν μνᾶν, ἔνιοι δὲ ἑκκαίδεκα. hoc est, alii quidem minam viginti vnciarum esse dicunt, alii vero sedecim. Quod autem Alexandrina medicis in vsu fuerit, Galenus indicat, recensens ex Asclepiade emplastrum Moschionis veteris medici sic scribentis: λιθαργύρου μνᾶ μία. ἡ δὲ μνᾶ ὅλη πύπου ἓξ φαρμάκου ἔχει ὀγκίας ρξ'. hoc est, lithargyri mina vna. Mina autem in hoc medicamento pendet vncias centum sexaginta. Itaque Galen. addit: καὶ ἐξ' πόσα τὸ φάρμακον ἓξ' τὸ ἐφεξῆς αὖπαξ γεγραμμένον ρξ' δραχμὰς φησὶν ἔχειν τὴν μνᾶν. ἔνδηλον οὖν ὅτι ἀλεξανδρειωτικὸν λέγει μνᾶν, οὐγγίας κ' ἔχουσαν· ὅπως ἑκάστη τῶν οὐγγιῶν ἔχῃ δραχμὰς ἡ. οὕτω γὰρ συμβήσεται τὰς ρξ' δραχμὰς ἔχειν πῶς μνᾶν. hoc est, & secundum id medicamentum, atque aliud quod ab ipso describitur, centum sexaginta drachmas minam dicit continere. Itaque manifestum est Alexandrinam minam ipsum dicere habentem vncias viginti: ita vt singulæ vnciæ pendeant drachmas octo. Sic enim fiet vt mina centum sexaginta drachmas contineat. Hinc videmus medicis aliis in vsu fuisse Atticam minam, aliis quam nominant medicam, aliis Alexandrinam. Atticam potissimum his qui vel antequam populi Romani nomē & res florerent scripserunt, vel in Græcia agentes Romana pondera ignorarunt. Alexandrinam vero his qui Alexandriæ medicinam exercuerunt. Medicam autē quibus res Romanæ non fuerunt ignotæ. Sed cum à Gal. nulla ratio sit indicata, cur hæc mina constituta sit, poterit forte ratio ista afferri, quod medici qui Romæ egerunt, quia vterentur Romanis ponderibus, vtpote libra, vncia, denario, quem drachmam appellare solent, & scirent Atticis minam esse centum drachmarum, scripserunt quoque minam esse centum drachmarum, denarios intelligentes. Sic Crito videtur accepisse minam. Alii referentes ad drachmam Atticam qua denarius quinta parte grauior est ex Cleopatræ sententia, drachmas inuenerunt Atticas centum viginti quinque tot denarios efficere: quę drachmæ in vncias collectæ conficiunt sedecim minus tribus drachmis, quas non curarunt. Sic natam arbitror medicam minam, quæ eadem & centum sit denariorum, & drachmarum Atticarum centum viginti octo. Porro Alexandrinæ ratio est aut quod drachmas grauiores habuerint, si Polluci credimus, minas omnibus fuisse centum drachmarum, ipsas vero drachmas pro earum grauitate vel leuitate variasse: aut quod mina, si Pollucis sententiam non probamus, plures apud eos quam centum drachmas habuerit. Itaque si grauiorem drachmam fuisse putauerimus, non semper quinque drachmæ Alexandrinæ efficient octo Atticas: habebit enim vna drachma Alexandrina sesquidrachmam Atticam & decimam ipsius partem. sin mina plurium fuit drachmarum quam centum, nemo quot fuerit, nisi grauitate drachmæ

©BIUM

prius cognita, ſcire poteſt. Illud nobis ſatis ſit, Alexandrinam minam drachmas Atticas pendere centum ſexaginta.

Μναστίου φάρμακον. emplaſtrũ eſt authore Mnaſæa, ſecundo ordine remolliens. Conſtabat, vt ſcripſit Galenus lib. 1. τῶν κατ' ἰγδύν, portionibus æqualibus ſpumæ argenti, adipis & olei. Atque ſic quidem Galenus. Mnaſæas vero, vt Paulus & Aetius prodidere, ceram, colophoniam reſinam & paſſum adijciebat, vel æqualibus, vt habet Aetius, portionibus, vel inæqualibus, vt Paulus. Eſt illi non modo emolliendi, ſed etiam diſcutiendi facultas.

Μογιλάλοι. qui difficulter ex aliquo linguæ morbo loquuntur, vt ij quibus ab vlcere & cicatrice dura ſub lingua relicta lingua incuruatur & impeditur libera vocis prolatio. Dicuntur & ἀγκυλόγλωσσοι, niſi quod Aetius μογιλάλοις videtur intelligere eos modo qui ex aliqua affectione impedite loquuntur: ἀγκυλογλώσσους vero tum hos, tum illos qui ex vtero & à natura id vitij habent.

Μόδιος. modius. menſura ſedecim continens ſextarios.

Μολόχη. idem quod ἡ μαλάχη, hoc eſt malua. Alii non omne quidem maluæ genus, ſed ſatiuã modo ſic dictam volunt.

Μολοχίνη ἔμπλαστρος. deſcribitur à Galeno libro 2. τῶν κατ' ἰγδύν, cap. 2.

Μολύβδαινα. plumbago. Eſt medicamentum metallicum ex plumbo feruefcente factum, cum iam idipſum ſuperior catinus combibit. non eſt idem cum ferri ſcoria, ſed multum ab ea differt. Siquidem ferri ſcoria fit tantum in primis fornacibus vbi plumbi lapis metallicus funditur. Eo namque probe fuſo artifices plumbum aqua frigida perfundunt quouſque ſcoriam deponat, denſam, fractu contumacem, colore in luteum vergente, & vitri ſplendorem præ ſe ferentem. Plumbago vero in ſecũdis fornacibus excoquitur, neque aliud eſt quam puriſſimum plumbum, vſtione in cinerem redactum. Fit autem vel ex plumbeis laminis, vel ex lapide plumbario aut arena, vſque dum hęc tota verſa fuerint vel in lithargyrum vel in molybdænam. Non eſt vnius coloris. ſuprema eius pars colore propius ad ſpumam argẽti accedit, infima ad cinerem, media ex vtriſque miſta eſt. Suprema bonitate præſtat, aliquantulum ſplendet: cum in puluerem teritur, rutila: in oleo cocta iecoris colorem contrahit. Vires, vt ait Galenus, ſimiles habet lithargyro, quod medię temperaturę eſt: ab ipſo tamen parum ad frigidum inclinat, neque abſtergit, eſtque denſarum magis partium: proinde ad reprimendas fluxiones apprime conducit.

Μολύβδαινα. herba, inquit Plinius, vulgo naſcens folio lapathi, craſſa radice, hiſpida. Ea multis eſſe creditur maior perſicaria, aut omnino nobis ignota eſt.

Μολυβδίτης. plumbaris. ſpecies lithargyri. vide in dictione λιθάργυρος.

Μόλυβδος. plumbum. præſertim nigrum: quod enim candidum eſt, Græci peculiari nomine κασσίτερον appellant. Vim habet refrigerandi. Siquidem non modo multum habet humidæ ſubſtantiæ à frigore congelatæ coactæque, ſed etiam aereæ, & paucæ terreſtris: vt oſtendit Galen. lib. 9. περὶ τῆς τῶν ἁπλῶν δυνάμεως. Reperitur & μόλιβδος per ι. itemque in deriuatis.

Μολυβδοειδὴς. lapis plumbarius, ſic dictus à plumbi ſimilitudine, viribus ijſdẽ præditus, quib⁹ & plumbi ſcoria ſiue recrementum. Quid vero ſit, nemo veterum explicauit.

Μόλυνσις. inquinatio dicitur ab interpretibus Ariſtotelis. Non eſt aliud quam inchoata tantum & non abſoluta elixatio, cum humidum externum calidius quidem eſt quam vt vllo modo mouere poſſit humidum in eo quod elixatur contentum, ſed tamen imbecillius quam vt perfecte concoquere poſſit, & ad æqualitatem reducere. Ariſtot. ſcribit lib. 4. τῶν μετεώρων, μόλυνσιν eſſe inconcoctionẽ contrariam elixationi. Itaque ſi elixatio eſt concoctio indefiniti humoris à circumfuſo calore, μόλυνσις erit inconcoctio humoris in corpore indefiniti ob defectum caloris in circumfuſo humido. Nec tamen propter caloris defectum putredinẽ induci eſt neceſſe, quod μόλυνσις ab alio quam putredo motu fiat. Defectus autem ille caloris prouenit, vel propter copiam frigiditatis quæ in humido eſt, hoc eſt, cum humidum quod circumfuſum eſt rei quæ coquitur, frigiditatis plus habuerit quam caloris: vel propter copiam humoris, qui in eo eſt quod coquitur, tantam, vt à calore circumfuſi humoris vinci & mitificari non poſſit.

Μολυνέσθαι. dicitur Hippocrati quod cito moueri & mutari deſiit, refrigeratumque eſt, vt explicat Galenus comment. 2. εἰς τὸ ς' τῶν ἐπιδημιῶν.

Μονοήμερα. ſunt collyria quæ cum oui candido, aut muliebri lacte, aliquando vero etiam aqua ſimplici illita oculis inflammatione laborantibus eam ſtatim mitigant. Conſtant magna ex parte ijs quę mediocriter adſtringunt, concoquunt & diſcutiunt. Cuiuſmodi ſunt acacia (quam quidem quæ habent collyria, ζυγώδη, hoc eſt fæculenta, appellantur) æris ſquama, æs vſtum, crocus, myrrha, lycium Indicum, caſtorium, thus. Verum in quibus adſtringentia prædominantur, plurimo oui candido diluenda ſunt, præſertim ſi quid ex metallicis complectantur. In quibus autem crocus, myrrha, caſtorium, thus, lycium præualent, in his parcius oui candidum commiſcendum. Cæterum vitari oportet vſum τῶν μονοημέρων κολλυρίων in plenitudine totius corporis. Nam quia facultate frigida ſunt, obſtruunt denſantque meatus, ac ſi copia humoris in oculis fuerit, in cauſa ſunt plærumque vt tunica κερατοειδὴς rumpatur. Sunt autem dicta μονοήμερα, quod intra diem vnum curationem abſoluant.

Μονόκλωνος. ſic dicitur genus vnum artemiſiæ

quæ

Definitionum medicarum libri XXIIII - page 308 sur 554

quæ ſingulare ramum habet, ad alterius differentiam quæ πολύκλωνος appellatur.

Μονόμυκον. eſt collyrium μονοήμερον. ſic dictum quod ex vnica ſpecilli (quod μύκη Græce appellatur) inductione oculorum inflammationi medeatur. habet hunc in modum: Cadmiæ drach. xx i i i i. æris drach. x i i. chalcitidis toſtæ drach. x i i. opii drach. x i. piperis grana xx i i i i. mellis ſeſquiunciam. gummi drach. xx i i i i. Excipiũtur aqua: mel poſtremum adijcitur. Aetius.

Μορέα. morus. Arbor eſt notiſſima, cuius fructus maturus quidem aluum ſubducit, & medicamentis ſtomaticis aliisque, quæ moderatam requirunt adſtrictionem, vtiliter miſcetur: immaturus autem vbi exaſuerit, perquam adſtringens fit medicamẽtum, ex quo nobilis illa διὰ μόρων confectio præparatur, ad tonſillarum orisque inflammationes vtiliſſima, ſiue illinatur, ſiue gargarizetur. Ea gemina prodita eſt: vna ſimplex, altera compoſita. Simplicem Paulus deſcripſit hunc in modum: Mororum ſucci ſextarii tres, prius excoquũtur dum tertia portio fuerit abſumpta, adiectoque mellis ſextario rurſus incoquuntur ad mellis ſpiſſitudinem. Compoſita autem primum authorem habuit Eram, & refertur à Galeno lib. 5. τῶν κατὰ τόπους. Succi mororum heminas ſex, ad ſtrigmentitiam ſpiſſitudinem coquito. Deinde tritam croci drach. i. myrrhæ drach. i i. omphacii drach. i. aluminis ſciſſi obol. i i i. mellis heminam vnam indito. Coctura fit vſque ad compagem mellis. Ipſe autem Eras aliter etiam præparauit, hoc modo, vt croci drachma dimidia inijciatur, & paſſi hemina vna, & vini maris expertis auſteri hemina vna.

Μόρυξος. lapis in Ægypto naſcens, quem aliqui ὀνυχῖτην, nonnulli λευκοχαράφιδα nuncupant. Sic ſcriptum eſt apud Gal. lib. 9. Simpl. med. vbi agit περὶ τοῦ ὀνυχίτου. Apud eundem alibi, itemque apud Dioſcor. μόρυχθος.

Μορόσυκος. ficus Ægyptia, quam alii συκόμορον appellant.

Μοσχίωνος ἀρτηριακή. deſcribitur à Galeno libr. 7: τῶν κατὰ τόπους.

Μοσχίωνος ἔμπλαστρος. deſcribitur à Galeno libr. 2. περὶ κρίσεως. atque etiam ab Aetio lib. 14. inter emplaſtra cephalica, multisq; ab eo laudibus ornatur.

Μοσχοκάρυον. nux moſchata. dicitur & μοσχοκαρύδιον & μυρεψικὴ, hoc eſt vnguentaria, quod dum recens eſt, tota ſucco pingui & oleoſo madeat, ſic vt in vnguentum exteri poſſit. Calfacit & ſiccat ordine ſecundo.

Μόσχος. eſt precioſiſſimum odoris genus quod ex vmbilici animalis cuiuſdam Indici vomica erũpit. De quo Aetius lib. περὶ προφῶν δυνάμεως ſcripſit hunc in modum: Moſchi diuerſa ſunt genera. Primatum tenet qui naſcitur in ciuitate quadam dicta Toupat, quæ magis quam Choraſa ad Orientem ſpectat. Colore ſubflauo eſt. Eo deterior habetur qui ab India defertur, colore in nigritiem vergente. Sed & eo ignauior eſt qui à Senitis deportatur. Omnis in vmbilico cuiuſdam animalis gignitur vno cornu præditi, maximi, capreæ ſimilis. Siquidem cum Veneris ſtimulis ãgitur, ei vmbilicus intumeſcit congeſto inibi craſſiore ſanguine: quo tempore & pabulo & potu fera abſtinet, in terramque crebro voluitur, & vmbilicum exprimit ſanguine refertũ, qui poſt aliquod tempus concreſcens, magnam odoris ſuauitatem adſciſcit. Eſt autem calidus & ſiccus ordine tertio, ac partium tenuitate pollet. Imbecillas partes roborat, caput frigidum firmat, ſed calidum offendit. Reuocat quos animus defecerit. Cardiacis affectibus opitulatur, quoniam cor confirmet, ſed pallore vtẽtium membra decolorat. Probandi quibuſdam ea eſt ratio: In peluim humore perfuſam poſt examinatum trutina pondus immittunt, poſtea iterum æqua lance ponderant: ſi ad ſtateram reductum ſuperferatur, ſyncerum & legitimum putant: ſin degrauetur, ſpurium. Hæc Aetius.

Μοτὸν ἢ

Μοτὸς: linamentum ſeu linteum carptum quod vulnetibus inditur. Sunt autẽ τῶν μοτῶν quinquẽ differentiæ, quas ὁ εἰσαγωγεὺς author recenſet, σπειρὸς, ξυστὸς, πλατὺς, ἐλλυχνιωτὸς, ἀριαπισκωτός: hoc eſt tortile, raſile, concerptum, ellychnio pudendoque ſimile. Inſeruiunt autẽ hæ linamentorum ſpecies vlceribus, vulneribus, & reliquis apertionibus corporis, ſeu ſicca indantur, ſeu medicamentis, quæ ob id ἐμπλαστὰ vocantur, oblita, quæ intromittere oporteat, vel ad ſiſtendum ſanguinem, vel ad detergendum, ſiccandum, exedendũ. Indita vero ſunt his differẽtiis nomina partim à formis ac figuris quibus effinguntur, partim à materia ex qua cõſtant. σπειρὸν, hoc eſt tortile à forma nomen habet: ξυστὸν & πλατὺ, hoc eſt raſile concerptumque, ab ipſa linteolorum materia: hoc quidem concerpta, illud vero deraſa: quare etiam aliquando ſimpliciter ξύσματα ἢ πλύματα ὀθονίων, hoc eſt, raſura aut vulſura linteolorum, appellantur. ἐλλυχνιωτὸν vero dictũ eſt, non quod ad lychni ſeu funiculi lucernarum ſimilitudinem cõtorqueretur, ſed quod ex ellychnio fieret. id quod ex Galeno apparet libro 13. meth. med. vbi ait: ἔξωθεν δὲ ἀρκεῖ μοτὸς, ἤτοι ξηρὸς ἢ ἐξ ὕδατος, καὶ μᾶλλον ὁ ἐκ τῶν μαλαχῶν ἐλλυχνίου, οἷά περ ὀθόνια παρσικά. hoc eſt, extrinſecus autem cõuenit linamentum, vel ſiccum, vel ex vino, præſertim autem quod ex molli ellychnio eſt, cuiuſmodi ſunt tarſica. Subdit autẽ, eiuſmodi linamenta etiam vim quãdam habere ad ſuperexcreſcentem vlcerum carnem cõſumẽdam. ἀριαπισκωτὸν autem vocatum fuit à pudendi humani ſimilitudine. Verum præter hæc quinque linamẽtorum nomina, alia etiã apud veteres leguntur, vt apud Celſum ῥημίσκος, quod ille in longitudinem implicitum linamentum interpretatur, & aliquando linamentum inuolutum & oblongum: & apud Aetium σπλωίσκος, quod linamẽtum

Definitionum medicarum libri XXIIII - page 309 sur 554

©BIUM

ſignificat ad cunei parui ſimilitudinem intortum, vel quod cunei modo ea quæ coniunguntur & adhæreſcunt ſeparet.

Μυστὰ ῥαχίσκος. paſtillus apud veteres celebris, cuius deſcriptio habetur apud Paulum libr. 7. cap. 12.

Μοχλεία. eſt oſſis vel oſſium à loco qui præter naturam ſit, ad naturalem reductio. ſic definiuit author def. med.

Μύαγρον. herba ſurculoſa, tripedanea, folio rubię pallido, ſemine fœnigræci figura, oleoſo. Alio nomine μελάμπυρον vocatur, quaſi nigrũ triticum. Galli vocant camelinam vel camaminam.

Μυάκανθος. ſic dicitur ſylueſtris aſparagus, qui & πυρεσίος & corruda vocatur à Latinis.

Μύδησις. putredo. Vitium eſt omnium partium commune, quę putreſcẽtes humore aliquo madent & defluunt. venit ἀπὸ τῶ μυδᾶν, quod grammatici & ὑπιδᾶν & διυγραίνεσθαι interpretantur. adeo vt ἡ μυδήσεως nomẽ ijs competat quæ putrefacta liqueſcunt & ſtillant. Ac quanquam omnibus, ſicut ἐν τῇ εἰσαγωγῇ habetur, partibus communis ſit ἡ μύδησις, in oculis tamẽ ante omnia vſurpatur, eorumq; præſertim palpebris, quę adipe tumẽtes humorem aſſidue remittunt. Vſus eſt ea voce Dioſcorides lib. 1. cap. de nardo, dicens eam conferre πρὸς τὰς ἐν ὀφθαλμοῖς μυδήσεις τῶν βλεφάρων. hoc eſt, aduerſus putrẽdines palpebrarum quæ ſunt in oculis. Ruellius glabras oculorum genas interpretatus eſt, habita potius ſymptomatis ratione quã eſſentię morbi, propterea quod remedii cauſam ſtatim ſubiungat Dioſc. ſcribens, σύφουσι & διασώουσι τὰς βλεφαρίδας. hoc eſt, adſtringentes & denſantes palpebras. Nam cum propria τῆς μυδήσεως natura cõſiſtat in ſuperfluo humore, facile fit vt inde pili defluant: eos autem nardus retinet adſtringendo & denſando, & proinde humorem illum ſuperfluum atque vitioſum, in quo morbus poſitus eſt, ſiccando: Mallem dicere, ſuperfluo humore redundantes palpebras.

Μυδρίασις. morbus eſt pupillæ, quæ cum à naturali colore nihil euariet, multo tamen quam conſueuit, latior eſt atque effuſior, adeo vt aliquando ad iridis circulum pertingat. Eo malo viſus quandoque in totum adimitur, nonnunquam impeditur, vt omnia minora quam ſint eſſe videantur, diffuſo ſcilicet eo ſpiritu per quem videtur. Cauſa huius eſt humorũ influxus ſiue paulatim factus ſiue repente coaceruatus, à quibus tunica ἡ ῥαγοειδὴς diſtenditur, & pupilla effunditur, atque dilatatur, aciesque eius hebeſcit. Non multum à pupillæ reſolutione morbus hic diſtat, & non niſi difficillime eliditur. Cum enim tunica ἡ ῥαγοειδὴς membranoſa ſit, vbi ſemel diſtenta fuerit, induratur, neque facile poſtea contrahi poteſt. Accidit præſertim pueris propter tunicarum mollitiem atque imbecillitatem. Sed & qui natura nigros oculos habent, magnis ſunt pupillis, ideoque in hanc affectionem prompte incidunt. Eadem vero etiam πλατυκοιλία, hoc eſt pupillæ dilatatio, appellatur. Cæterum μυδρίασις dicta eſt, vel ἀπὸ τῆς ἀμυδρῶς ὁρᾶν, à viſu obſcuriore, quaſi ἀμυδρίασις: vel ἀπὸ τῶ μυδᾶν, πυτίσιν ὑγραίνεσθαι, quod pupilla ſuperfluo redundet humore.

Μυελὸς. medulla. Eſt ſubſtantia ſimplex, humida, pinguis, alba, ſenſus expers, in cauis oſſibus contenta. Ipſa licet exanguis ſit, ortum tamen habet ex ſanguine in ipſas cauitates per venas illabente. Euadit autẽ candida & veluti ſpermatica, quod ab oſſibus eiuſmodi mutationem accipiat. Sic mammæ lac generant candidum, & adenes humorem dealbant quem intra ſe cõtinent, teſtesque ſimiliter. Eſt enim benignum oſſium excremẽtum, quod illa intra ſuas cauitates reponunt, nõ tam vt excrementum, quam vt aliquando ſibi vſui futurum. Siquidem & proprium oſſium nutrimentũ eſt, & oſſa motibus aut aliis de cauſis violentis incaleſcentia & arefacta reficit: tunc enim illa medullam ſuam veluti reſorbent. Ex quo plane intelligitur medullam, quę calore & ſiccitate oſſium abſumitur, eorundem frigiditate & humiditate fieri & coaceruari. Cuius rei hoc etiam argumentum eſt, quod corpora quæ multo ſepo & pinguedine abundãt plus medullæ coaceruent quam ſicca. Ob eam enim cauſam leo omnium animalium calidiſſimꝰ ſiccisſimusque, omnium oſſium medulla carere creditur, quod ſicut ſcripſit Ariſtoteles hiſtor. animal. lib. 3. cap. 7. oſſa tam dura denſaq; habeat, vt attritu ignem, ſilicis modo, reddant: alia vero fortia ferociaque animalia pro caloris ſiccitatisque ratione, oſſibus duris denſisque eſſe, & parum medullæ continentibus. Hinc etiam factum arbitror, vt oſſa digitorum quæ Galeni ſeculo ſolida & cauitatis medulleque ſenſui manifeſte erãt expertia, nunc propter corporum & oſſium præſertim imbecillitatem & laxitatem, parum caua & nonnihil medullata videantur. Talis quidem medulla eſt proprie appellata. nam quæ ſpinalis dicitur, improprie dicta eſt.

μυελὸς ἐγκεφαλίτης. medulla cerebralis. ſic dictus eſt à quibuſdã ὁ ἐγκέφαλος, id eſt cerebrum, quod eius ſubſtantia, vt ait Plato, medullæ quædam ſpecies ſit. Alii vero nõ ἐγκεφαλίτιδα, ſed μυελὸν ἐγκεφάλου maluerunt appellare. vide ἐγκέφαλος.

μυελὸς ῥαχίτης. medulla ſpinalis. Eſt ſubſtantia medulloſa, cerebro ſimilis & cerebello continua, per rhachim totam deſcendens & neruorum prope omnium principium. Hanc μυελὸν improprie veteres appellarunt: ſola enim quæ in oſſibus continetur ſenſus expers, proprie medulla dicitur, hæc vero improprie ſcilicet ob id ſolum quod intra ſpondylos tanquã intra oſſa contineatur, & ſubſtantia coloreque ſit medullæ ſimilis. Itaque medulla quidem dicta eſt propriæ ſubſtantiæ nomine, vt ait Galenus, hoc eſt, ſubſtãtiæ ſimilitudine (licet proprie dicta

©BIUM

dicta ossium medulla, sit dorsali medulla & cerebro humidior, mollior, dulcior, pinguior, iucundior) ad alterius autem differētiam ab aliis νωτιαῖος, aliis ῥαχίτης, aliis διαυχένιος, aliis ῥαχίτης. Illa namque per ceruicem, dorsum, lumbosq; descendit, & totam rhachim implet, semper seipsa & durior & minutior reddita. Oritur ex cerebri totius basi, eique corporis substantia similis est, & eiusdē cum eo generis, neruosque vt & cerebrum producit, donec velut effœta desinat in finem breuem, acutum, simplicem cum coccyge. Nerui autē hi subiectas cerebro partes mouent & sentientes efficiunt. vt planè constet spinalem medullam partibus capiti subiectis tanquam cerebrum esse, & multa cum cerebro habere communia; substantiæ similitudinem, principium neruorum, sentiendi vim prope parem, & præterea meningas duas, vnam tenuem à tenui meninge cerebri ortam; quæ vasa ipsam nutritura colligat, & substātiam eius admodum mollem, cerebro tamen non paulo duriorē constringit, alteram crassam, à crassa similiter cerebri meninge prodeuntem, quę tenuem ambit & munit contra spondylorum duritiem. Nec tamen propterea medullam hāc cum cerebro eandem esse censendum est: habet enim vtrumque quædam propria & discrepantia. Nam cum cerebrum pulset atque moueatur, quanquam osse immobili contineatur, medulla tamen non mouetur, tametsi à spondylis mobilibus continetur, nullumque habet medium interuallum, vt cerebrum, sed præter meningas duas, tertiam, qua cerebrum caret, tunicam neruosam, validam, crassam, asperam, humore circumfusam viscoso. Hæc non modo duas illas meningas, sed etiam spōdylos & totam rhachitidem vestit, & contra motus violentos & iniurias alias omnes tum internas tū externas tuto communit. Nascitur autem ab osse occipitis, quo loco spondylis committitur, & ad imam vsque spinam, sicut & ipsæ meninges, excurrit.

Μυοκέφαλον. species est τῆς ὑποπυώσεως: sic autem dicitur parua adhuc & incipiens, & capiti muscæ similis, vnde & nomen habet. Nam cum vlcera, quæ erosa vel rupta cornea tunica accidunt, profunda euaserint, portio vueæ excidit, quodque prolapsum est nigrum aut cœruleum apparet, in circuitu vero circa fundum eius partis quæ procidit, labra erosæ ruptæve corneæ candida apparent, eoque magis si quod prolapsum est induruerit, & corneæ tunicę labra callum cōtraxerint. Cæterum prolabente vuea, pupilla omnino diuellitur, adeo vt vel nullo modo appareat, vel alio prorsus situ & figura. Et his quidem notis τὸ μυοκέφαλον ἀπὸ τῆς φλυκταίνης distinguitur.

Μυοχάνη. epitheton est hiantis apud Hippoc. Si vero legas μυριοχάνη, significabit in millibus laxatam, vt annotat Galen. in suo Lexico. Apud Erotianum est μυεσχάνη.

Μυίτης: sic dictum fuit à quibusdam τὸ ἔλαιον, sicut legitur apud Dioscor.

Μυίας. dicitur à quibusdam ἡ καυστολὶς, vt habetur apud Dioscor.

Μύκη. μύσις. præculsio, conniuentia, apud Hippocr. sicut Galen, annot. ἐν τοῖς γλώσσαις.

Μύκητες. fungi. Sunt corpora quædam spongiosa, leuia, mollia, intus & foris cādida, è limo & accescente succo madētis terræ in ipso crepusculo excitata. Nicander eos ζυμώματα γαίης, hoc est fermenta terræ; appellauit in Alexipharmacis, quæ nos aliquando versibus Latina fecimus. Est enim fermentum aciditatis cuiusdam frigidæ particeps, habetque tantam cum fungis naturæ similitudinem, vt si caudice populi nigrę iuxta terram conciso, aqua resolutum infundatur, ilico fungi enascantur, quos αἰγειρίτας ab ipsa arbore appellant. Est autē fungorum duplex differentia: aut enim edendo sunt, aut lethales. Inter illos præcipui sunt βωλῖται, hoc est boleti, deinde ἀμανῖται. Ab his numerantur, ægiritæ, laciniæ, & ab ouorum similitudine ouati, sicut & à spongia spongioli. Omnes tamen succum gignunt pituitosum, frigidū, crassum, prauum & suffocantem, etiamsi quantumuis optime præparentur. Vitiantur autem multis de causis & euadunt venenati. Si enim rubiginosus clauus, si putridus aliquis pannus, si arbor noxia, si serpentis cauerna iuxta fuerit, & pateſcentes primum adhalauerit, perniciales fiunt. Namq; strangulationes laqueis similes inducunt, & animi deliquia & sudores frigidos, aut choleram, sicut Galenus lib. de euchy. & cacochy. prodidit.

Cæterum ab horum fungorum similitudine ὀπηφύσεις, hoc est adnata & excrescentię quędam, μύκητες siue fungi appellantur in vlceribus. Eas Galenus initio lib. 1. de locis affectis meningi læsæ fracto cranio accidere dicit, scribens ex his quę adnascuntur rebus, sedis affectæ notas peti, quoniam res adnascentes essentiæ proprietatem obtineant: quemadmodum, inquit, fungi, si fracto capite meninx fuerit affecta. Quibus & cōsentiunt ea quæ ab Alex. Aphrodiseo scribuntur problem. 86. libro 2. fracto scilicet cranio humores affluere, qui ossis frigore cōdensati in speciem fungi concrescunt, superiori parte ampliusculi, infra vero prætenues. Idem tamen Galen. commen. 3. in lib. 3. τῶν ὀπιδημιῶν videtur fungos communes facere omnibus partibus exulceratis, vt palpebris, pudendis & reliquis, humorum crassitie eiusmodi efficiente, inquit, excrescentias quas vulgo fungos vocant.

Μυκτῆρες. nares. proprie dicuntur concauæ nasi partes vtrinque positæ, quæ meatum præbent spiritui & odoribus. Verumtamen quandoque totum etiam id membrum μυκτὴρ à medicis vocatur.

Μύλαι. fœminino genere dicūtur molares dentes à Gal. l. de Ossib. & l. 9. de vsu partium. Ab Aristot. vero l. 2. de hist. animal. & à Ru-

Definitionum medicarum libri XXIIII - page 311 sur 554

©BIUM

fo lib. de partium hominis nomencl. dicuntur μύλοι genere maſculino. vide χόμφιοι: hoc enim nomine etiam vocantur.

Μυλακρὶς. ἡ μύλη. hoc eſt mola, ſeu patella, de qua mox.

Μύλη: mola. Eſt os latum & rotundũ tori genu ſuprapoſitum. Ob figuræ ſimilitudinem ſic dictum eſt. Siquidẽ, vt mola piſtrinenſis, & rotundũ eſt, & ab anteriore parte lateribuſque aſperum. A quibuſdam & patella & rotula Latine vocatur. vide ὀπτυγναπὴς.

μύλη. mola. Eſt caro informis & inutilis in muliebri vtero concepta. Ea interdum rudimentum cuiuſdam formæ obtinet, ſed inchoatum duntaxat. Cute vel membranis obducitur, intus venis abundat compluribus, ſine oſſibus, ſine inteſtinis, ſine viſceribus. fit à ſemine imperfecto atque infœcundo, vt cui calor deſit quantum adeſſe expedit ad fœtus conformationem, non tamen plane frigido humidoque. Siquidem ex eo nihil omnino effici poteſt. Quo fit vt mulier ſola citra viri congreſſum molam non gignat, quoniam eius ſemen frigidius atque humidius ſit, ſed ſemen viri præterea accedere oportet, naturali tamen frigidius, atq; ob id infœcundum, nec eo vſque progredi valens, vt hominis formam effigiet: id enim vegeti caloris natiui ſpiritusque opus eſt. Sed non ſic gallinæ. ſolæ namque ſine coitu ouа ὑπηνέμια, id eſt ſubuentanea, concipiunt, quæ plane muliebri molæ reſpondent. In cauſa eſt ſiccior volucrum temperatura, humoris frigidi redundantiã in ſemine abſumens. Attamen mola, quamuis prorſus inutilis, concepti fœtus ſpeciem per initia exhibet, mẽſes ſiſtit, nauſeas & vomitiones excitat, vterum attollit. Poſtea vero naturam proritat ad ſui excretionem. Id quod ſæpe quadrageſimo die, interdum autem tertio menſe contingit, vel multo etiam ſerius, adeo vt plærique nouem decemve menſes, aliæ toto etiam vitæ ſpatio eam in vtero geſtauerint. Alimentum namque per venas vteri non aliter quam fœtus attrahit, eoque nutritur & augetur, vita perinde atque plãta prædita. Ab excretione vero puerperia citantur quæ λόχια vocant, lac in mammis colligitur, cæteraque contingunt vt in legitimo partu.

μύλη. mola. herbæ nomen, cui Gal. lib. 7. medic. ſimpl. radicem paruo bulbo ſimilem aſſignat, vimque tribuit, Dioſcoridis fretus authoritate, laxiorem vterum comprimendi. An ſit eadem cum τῷ μώλῳ, nemo certo affirmare poſſit.

Μυλικὴ. medicamentum dentium dolores ſedans, inditum in dentem vel oblitum. ſic dictum eſt à dentibus molaribus.

Μυλοῦν. πυλοῦν, indurare apud Hippocratem: medici enim μώλων ſiue μώλιν appellant ſcirrhum in vtero concretum, vt annotauit Erotianus.

Μύξα. mucor, mucus. Dicitur ab Hippoc. humor pituitoſus, lentus & albus. Is in partibus exanguibus, oſſibus & cartilaginibus colligi conſueuit, cum ad eam imbecillitatẽ peruenerint, vt alimentum ſuum nequeant cõcoquere: ſic enim veluti ſemicoctum quid relinquitur, non ſecus atque in oculis membranæ laborantes ſordem eam reponunt quam νήμιλα appellant. Nec tamen is humor qui μύξα dicitur, perpetuo contra nãturam eſt. Siquidem in omnibus articulis mucoſum quendam humorem videre licet, vt inde & motio promptior & articulus iniuriis minus eſſet obnoxius, quod quæ ſicca ſunt abrumpi in motionibus facile ſoleant. eamque ob cauſam vertebrarum vincula μυξώδη Hippoc. lib. de articulis appellauit. Sed contra naturam in iuncturis plærumq; ille ſuccreſcit, de quo ſcriptus eſt Aphoriſ. penultimus ſectionis ſextæ, atque etiam in vtero, vnde aborſus ſequitur, quemadmodum Aphor. 45. ſect. 5. ſcriptum eſt. Quamuis autem humor ille qui μύξα vocatur eiuſdem plane generis ſit cum eo quem βλέννα ipſe etiam Hippocr. appellare conſueuit, differunt tamen, quod μύξα dicatur ille proprie qui eſt in articulis, aut in ſpatiis internis cõtinetur: βλέννα vero, qui è cerebro per palatum & nares deſcendit. quanquam Galen. lib. 8. de vſu partium, quam antiqui βλέννα & κόρυζαν dixerunt, à iunioribus μύξαν vocari ſcripto prodiderit.

μύξα. prunorum ſpecies Galeno & Dioſcoridi incognita, Actuario, Pſello & Aetio frequens ad compeſcendas febres, leniendas pectoris aſperitates, ſedandas tuſſes & vrinæ difficultates, quas bilis aut æſtus excitarit. Eius arboris ligno cortex dicitur eſſe albus, ramus virens, folio rotundo, amplo. fructus in racemo dulcis & candido lentore plenus cum interiore nucleo quaſi oliue ſiccatur. Ex eo lentore mucoſo videtur illi nomen inditum fuiſſe: ſed per diminutionem etiam μυξάριον appellatur. vulgo ſebeſten dici videtur.

Μυξωτῆρες. idem quod μυκτῆρες. à muco, arbitror, qui per nares exit. Et nares Sophocles etiam μύξας appellauit.

Μυοκτόνον. cognomen ἀπὸ ἀκονίτου, quod mures, ſi ab ijs edatur, necet.

Μυόπιερον. dictum fuit à quibuſdam τὸ θλάσπι, ſicut habetur apud Dioſcoridem.

Μυὸς ὦτα. vel μυὸς ὠτὶς. muris auricula. herba eſt caulibus pluribus ab vna radice, aliquatenus ab imo rubentibus & concauis, foliis anguſtis, oblongis, dorſo acuto, elato, nigricantibus per interualla aſſidue geminatis atque in mucronẽ deſinentibus, & tenuibus cauliculis ex alarum ſinu prodeuntibus, floſculo vt anagallidis cæruleo. radix digitali craſſitudine, multis capillamentis fibrata. Sic dicta eſt quod foliis aures muſculorum imitatur. Eadem ἀλσίνη vocatur, quod lucis opacisque gaudeat. Deſiccat ordine ſecundo, nulla euidenti caliditate.

Μύκρον. ſic dici à nonnullis τὸ σάμψυχον, Dioſcor. author eſt.

Μύουρος.

Definitionum medicarum libri XXIIII - page 312 sur 554

©BIUM

Μύουρος ἢ

Μυουρίζων σφυγμός. decurtatus, aut mutilus, aut decrescens pulsus. Est pulsus systematicus decrescens. Esse quidem systematicum palam est, siquidem in pluribus pulsationibus magnitudine imparibus inæqualis est. Decrescit autem, quod in eo secundus primo, tertius secundo, quartus tertio, quintus quarto minor euadat, & sic deinceps plurimi. sic dictus est à figuris quæ in acutum desinunt, vt ait Galenus, vel quod similitudinem referat caudæ muris, vel ἀφ' ὃ τὸ μειοῦσθαι δηλοῦν ἐστίν: hoc est, quod minuatur instar caudæ. vnde quidã μειερον per diphthongum scribunt. Est autem pulsus μυούρου, hoc est decrescentis, duplex differẽtia. Nam vel non cessat decrescere atque minui donec omnino aboleatur & desinat prorsus moueri, qui ἐκλείπων μύουρος appellatur: vel cessat decrescere & minui, qui etiam duas habet differentias. alius enim in qua desiit paruitate, hanc perpetuo seruat, alius vero rursus augescit, quem μύουρον παλινδρομοῦντα vocant, & redit ad aliquam magnitudinem, eamque vel priori parem, vel maiorem, vel etiam minorem: ac nonnulli quidem qua ante proportione sunt imminuti, eadem rursus augentur, alii vero maioribus vel minoribus accessionibus vtuntur. Pulsus omnis μύουρος prouenit ab imbecillitate facultatis pulsificæ, quæ tanta est vt ei oneri sint admoti arteriæ digiti. Verum ea imbecillitas in eo qui μύουρος ἐκλείπων dicitur, maxima est, neque enim se recipit & recolligit, postea in eo qui in qua desiit paruitate hanc seruat, minor vero vbi magnitudinem recuperat. Cæterum aliæ etiam à prædictis pulsus differentiæ μύουροι à medicis appellantur. Vna est cum in vnica pulsatione & diuersis arteriæ partibus talis inæqualitas apparet, vt parte superiori arteriæ magnus, inferiori vero iuxta ægri pollicem paruus pulsus sentiatur, & hic μύουρος in vno pulsu dicitur. Altera vero est cum in vno pulsu diuersisque arteriæ partibus inæqualitas sentitur, pulsu circa duos medici digitos medios magno, circa extremos vero minore apparente: hic ab Archigene μύουρος ὁπτνευτικὸς siue ἀφυπνευτικὸς dictus est, quo nomine voluit indicare eam quæ in diastole est breuitatem cum vtriusque extremi quadam conniuentia. Neque enim omnino interciditur, sed veluti reflexis vtrinque partibus in breue contrahitur magnitudine, estque μύουρος secundum vtrumque extremum.

Μυεξκοπον. medicamenti genus ex acopi cum vnguento temperatura confectum. Id ergo sicut acopo liquidius, ita vnguento crassius est: recipit enim aut ceram aut resinam, aut aliquid eiusmodi, quorum nullum in vnguenta admittitur. Habet præterea μύρεκοπον quandam odoris suauitatem, per quam præstat acopis. Eius confectionis exempla habentur plæraque apud Galenum libr. 7. τῶν κ[illegible].

Μυείκη. myrice, hoc est tamarice. Arbor est seu potius humilis frutex amerinæ ramis, folio angusto, carnoso & fere pinnato. Duo eius genera, sylvestris & satiua, illa omnino sterilis, hæc fructum ferens gallæ similem. Sylvestrem Gallia bryariam vocat & tamaris. Vires habet incidendi extergendique, nec tamen manifeste siccat, sed adstrictionem quoque nonnullam obtinet. qua de causa decoctum ipsius lienosis prodest.

Μυείόμορφον. sic dicitur à quibusdam ἀχίλλειος σιδηρίτις, vt habetur apud Dioscor.

Μυειόφυλλον. millefolium aut supercilium Veneris. Caulis est tener singularisque, radice vna, foliis fœniculi, læuibus, plurimis, vnde & nomen accepit. præterea subrubicundus & quasi arte expolitus. Exsiccat, adeo vt vulnera glutinet.

Μυρμηκία. formica. Est cutis excrescentia exigua, callosa & plærumque teres, basi latiore crassioreque. Hæc cum reliqua omnia habeat cum acrochordone similia, sola basi differt, quod ea acrochordoni angustior sit, intantum vt pẽdere videatur instar summæ chordæ. Celsus μυρμήκια genere neutro vocans scripsit verrucis esse similia (non distinguens verrucarum genus, sed acrochordonas, vt arbitror, intelligens) humiliora thymio durioraque, quæ radices altius exigunt maioremque dolorem mouent, infra lata, supra autem tenuia, minus sanguinis mittunt (namque acrochordon pro sui magnitudine sanguinem, si secetur, copiosum remittit) magnitudine vix vnquam lupini modum excedunt, & nascuntur aut in palmis aut in inferioribus partibus pedum. Paulus vero totum corpus præsertimque manus myrmeciis infestari prodidit. Ea si vel deradantur, vel constringantur, vel aliter attrectentur, sensum mordentis formicę inducunt. Inde illis inditum nomen est. Aetius vero addidit & coloris similitudinem, eaque atro colore perinde ac formicas videri. Plerique πρὸς μυρμηκίαν sessilem verrucam, quod basi sua tota insideat, dicunt, ad differentiam τῆς ἀκροχορδόνος, quem pensilem verrucam interpretantur.

Μυρμηκίζων σφυγμός. formicans pulsus. Est pulsus inæqualis in vna pulsatione & diuersis partibus arteriæ, formicarum motui similis. Hic pulsus est omnium minimus, & cum motus multos amiserit, in vnum eumque prorsus paruum desinit. Quocirca nec inæqualem omnino dicas, quanquam esse ex genere inæqualium verisimile est, sed inæqualitas tam parua est, vt sensum fugiat. Nomẽ inditum est, vt quidam volunt, quod perinde paruus sit atque formica: alii vero, quod eodem quo formica modo agatur, sicut & δορκαδίζων & σκωληκίζων à motionis specie appellantur. Sunt qui vtramque ob causam sic nuncupatum censeant. Vt vermiculans ab vndoso paruitate differt, sic formicans à vermiculante. Nõ enim aliud est formicans pulsus, quam vermiculans imminu-

Definitionum medicarum libri XXIIII - page 313 sur 554

©BIUM

tus: ſicut vermiculans non aliud eſt, quam vndoſus diminutus. Tres enim hos pulſus diſtinguit quantitas & magnitudo, nō qualitas. Eſt autem formicans mire paruus. nec eo minor alius, iuxtaque languidiſſimus plane ac creberrimus, non tamen, vt Archigeni viſum eſt, celer, ſicut Galen. lib. 2. de pulſuum dignotione demonſtrauit.

Μυροβάλανος. glans vnguētaria. De ea veteres & recentiores diuerſa ſcripſerunt: veteres fructum eſſe arboris tradidere, magnitudine auellanæ nucis, vel vt alii, magnitudine & aſpectu capparis. ſtomacho aduerſatur. Cum hydromelite pota carnis eius drachma vna eſt vomitoria. Sed cū oxycrato iecur & lienē purgat. Cū aceto, quo maxime ad agendum excitatur, lepras, pſoras, lentes, vitiligines, pruritū exterget, hepati & lieni indurato illinitur. Apud antiquos cortex eius premebatur odoris gratia. nucleus, authore Theoph. inutilis erat, caro autē ab aromatariis expetebatur. Cum enim eius ſucc⁹ inodorus ſit, omnibus ſuſcipiendis odoribus aptiſſimus eſt, vt inſipidum ſaporibus, & coloris expers coloribus. Id oleum balaninum Dioſcoridi dicitur. Oleo expreſſo quod reliquū eſt magma terreum & amarum, incīdit, terget, cōtrahit, ſtipat, videturque id eſſe quod μυροβαλάνου πίεσμα Græci appellarunt, quo ſæpe vtitur Galen. ad ſcirrhos. apud quem aliquando λιυρβαλάνου tantum, aliquando μυροβαλάνου ἐκχρὶς, aliquando βαλάνου μυρεψικῆς leges: aliquando vero μυροβαλάνου ἄλευρον & μυροβαλάνου λεπόζεστα & μυροβλάνου λεπτὰ κεκεμμένα καὶ σεσημένα. hoc eſt, myrobalani corticē cæſum & reſectum. Cæterū veterum myrobalanorū tres præcipuas differentias Plinius recenſet, Syriacam, quæ in Arabia proueniret, & erat cādida, & à qua quod manabat oleum, optimum habebatur, quamuis paucum flueret. Thebaicam, nigrā, quæ olei copia præferebatur. Tertiā Troglodyticam omnium viliſſimam. At Arabes recentiores quinque generibus myrobalanos diſtinxerunt, quæ veteribus ignota fuiſſe putantur & prunorum generi potius quam balanorum, id eſt glandium, aſſignāda, & quę nō facultatibus modo, ſed alia ex aliis etiam arboribus naſci putantur. Sunt autem hæc: Lutea, quæ ex herbaceo colore flaueſcunt, ſpiſſa, ponderoſa, exili nucleo, cute craſſa. Refrigerant & bilem ducunt, vulgo citrina appellantur. Cœrulea, quæ vulgus à colore Inda nominat, ſolida ſine nucleis, oliuę forma: atram bilem deijciunt, & exhilarant. Tertio ordine collocantur Cepula, cæteris ampliora grauioraque, ex fuſco rufeſcētia, carnoſa, phlegmagoga ſunt, viſum illuſtrant, coctionē iuuant, pectus purgant, hydropicis conferunt. Ab his Empelitica cenſentur, cute oſſibus hærente, lapillorum pene figura. Ea pituitam trahunt, ventriculum purgant & roborant, appetētiam reuocant, vomitum ſiſtunt. Ab Actuario ἐμπελικὴ & ἔμβελι dici videtur, vulgus Emblica vocat. Poſtrema ſunt Beletzica, eadem quaſi forma qua Empelitica, vulgus Bellirica appellat: iuuant empyos, hæmorrhoidas & capilli defluuium.

Μύρον. vnguentum. Eſt medicamentū liquidius quo externę corporis partes inungi poſſunt, Conſtat medicamentis diuerſi generis, vt liquoribus, adipibus, medullis. quæ ſi ita cum oleo miſceantur, vt exactam olei ſpiſſitudinem acquirant, ſimplici vocabulo μύρα vel ἀλείμματα appellantur: ſin autem ceram aut reſinam, aut aliquid eiuſmodi recipiant, & craſſitie τοῖς ἀκόποις ſimilia euadant, compoſito nomine μυρέκθετα nuncupantur.

Μυροπαστίκηρον. medicamenti compoſiti nomen eſt alopecias ſanantis, cuius meminit Soranus in pharmaci compoſitione quam citat Gal. lib. 1. πῶν κῦ τόπων. Nec tamen quale idipſum fuerit, Galen. certo videtur ſcire, ſcribens ſe exiſtimare picem fuiſſe & ceram vnguento quopiam, vt gleucino, laurino, nardino, lentiſcino, cedrino, eliquatam.

Μύρμα. apud Hippocratem Æolico idiomate dicitur ἀντὶ τῆς σμύρνης, vt Galenus ἐν τῇ γλώσσῃ annotauit.

Μυρρὶς. herba eſt ſimillima cicutæ caulibus & foliis, radicem habet modice oblongam, teneram, rotundam, odoratam, cibo non inſuauem. Herbariis & officinis cicutaria dicitur. Calfacit ſecundo ordine, & nonnihil etiam extenuat. Radix menſibus mouendis & humoribus è thorace pulmoneque repurgandis idonea eſt.

μυρρὶς. etiam à quibuſdam dictum fuit τὸ γλεύκινον, vt habetur apud Dioſcor.

Μυρσίνη. myrtus. Arbuſcula eſt duorum generū. Vna, ſatiua, duplex, candida & nigra: altera ſylueſtris. Satiua maior eſt, ramis flexilibus & lētis, rubro cortice, foliis lōgiuſculis, perpetuoque virentibus, punicæ æmulis, quanquā in nigris nigriora, in candidis candidiora ſpectentur. Flores omnibus inſident candidi, odorati: ex quibus, præſertim in Ægypto, aqua manat odoris ſuauitate eximia. Satiuarū vtrumq; genus baccas fert oblongas, agreſtibus oleis quodāmodo ſimiles, multoque quā ſylueſtres myrti maiores. Cęterum ſylueſtris myrti nomine non eſt intelligendus ruſcus, qui & Dioſc. & Plin. ſylueſtris & acuta myrtus appellatur, ſed vere ſylueſtris myrtus, quæ ſua ſponte ſine cultu oritur: in cuius genere alba quoq; & nigra reperitur, ita tamen, vt alba pura non ſit, ſed in purpuram inclinet. Fuerunt & alia veteribus myrti genera, nobis quoq; non ignota, Tarentinū & exoticum, quorum Plin. meminit l. 15. c. 29. his verbis: Satiuarum genera topiarii faciunt, Tarentinā folio minuto, noſtratem patulo, exoticam dēſiſſimo, ſenis foliorum verſibus. Hæc non eſt in vſu, ramoſa vtraq; alia. Conſtat myrtus contrariis ſubſtantiis. Vincit quidē in ea frigidum terrenum, habet vero etiam quiddam tenue calidum, vnde valenter deſiccat. Ex ea paratur emplaſtrum quod μυρσίνεον vocant, cuius deſcriptio habetur apud Paulum lib. 7. cap. 17.

Μυρσινοειδὲς.

Definitionum medicarum libri XXIIII - page 314 sur 554

©BIUM

Μυρσινειδὴς. sic à quibuſdam dicitur prima ſpecies τῆς κληματίδος, quod foliorum magnitudine myrto ſimilis videatur. Eadem etiam δαφνοειδὴς appellatur.

Μυρτίδανον. appellatur Dioſcoridi virgultũ myrto adnaſcens, nodoſum, inæquale, verrucoſum, concolor, quod myrti caudicem perinde atque manus amplectitur. Adſtringit vehementius myrto. Plinius quod ſylueſtris myrti baccis factum eſt vinum, myrtidanũ appellat. Earum libra in tribus muſti congiis deferueſcit, donec duo ſuperſint. Galenus virgultum & ſobolem myrti ab eius radice erumpentem μυρτίδανον appellauit: alii μυρτίδα. Idem vero ὐν ταῖς γλώσσαις ſcripſit plæroſque apud Hippocrat. μυρτίδανον piper dici exiſtimaſſe, verum Hippocratem eo nomine fructum appellare eius plantæ, quem ab aliis piper nominari ſcribit.

Μύρσον. ſic à quibuſdam dicitur in muliebri pudendo medio ſuborta veluti caruncula, quę & νύμφη & κληῖδες vocatur, atque vbi multo magis increuit, κέρχωσις.

Μυρσυχειλίδες. extremæ pudendi muliebris margines carnoſæ, quæ etiam πτερυγώματα appellantur.

Μῦς. muſculus. lacertus. Eſt motus voluntarii inſtrumentum, prima ſimplicique carne & fibris conſtans. Propria enim muſculorum ſubſtantia his duobus, carne & fibris, conſtituitur, vt ſcribit Gal. lib. art. med. Sunt autem fibræ poſitu ſimplices & ſecundum lõgitudinem vt plurimum exporrectæ. Idem vero initio comment. 1. in lib. de fract. ait corpus proprium muſculi eſſe fibras à neruis & ligamẽtis prodeuntes, quas caro ſimplex cingit. Ob id Hippocr. eodem lib. muſculos carnem appellauit. Quæ vero ad muſculos vaſa perueniunt, velut riui quidam ſunt, qui non eorum ſubſtantiam complent, ſed eis alimentum ſubminiſtrãt, vt nutriantur & viuant. Tres igitur tantum propriæ muſculi partes ſunt ſimplices, neruus, ligamentum (à quibus mẽbrana muſculos ambiens oritur) & caro ſimplex, ambobus in villos diuiſis vndique circundata. Compoſitæ vero & totius muſculi maximæ partes ſunt, caput, quod & principium appellant, in quod neruus & ligamentum inſeri ſolẽt, venter carnoſus magis & muſculum præcipue circumſcribens, & finis ex quo tendo & aponeuroſis oritur, atque in partes mouendas inſeritur. Nec tamen facile eſt tres iſtas partes in quibuſdam muſculis diſcernere, vt ſphinctere & intercoſtalibus. Eſt autem muſculus inſtrumentum motus voluntarii, qui in eo perficitur à neruo in eius caput inſerto, & in varias fibras diducto ſparſoque per vniuerſum muſculi corpus. Siquidem his contractis in ſeipſas verſus caput ſuum muſculus mouet, quæ eſt propria muſculi actio. Si enim contractæ, partem in quam tendo inſeritur, verſus caput attrahunt, ſed ſæpe multum varie, pro vario fibrarum ſitu. Muſculo prope omni aduerſus alter muſculus, contrarię actionis author attributus eſt, vt flexori tenſor, adductori abductor, leuatori depreſſor, clauſori apertor. Pauci enim omnino ſunt qui antagoniſta careant, vt ſphincteres & diaphragma. Nec tamen numero, aut magnitudine, aut robore pares ſemper ſunt muſculi actionum contrariarũ effectores, pro partis mouẽdæ pondere aut actionis vehementia. Sunt autem muſculorum differentiæ plures: aliquæ ab ipſorum ſubſtantia carnoſa, neruoſa, magis membranoſa: aliæ à magnitudine, magnus, longus, latus: aliæ à numero partiũ, biceps, triceps, ſiue gemelli & trigemini: aliæ à figura, deltoides, rhomboides, ſcalenus: aliæ à partibus corporis, crotaphitæ, rhachitæ: aliæ à ſitu, anteriores, poſteriores, interni, externi, recti, tranſuerſi, obliqui: aliæ vero ab actione, vt ſphincter & maſſeter, de quibus omnibus ſuis locis. Cæterum dictus eſt muſculus, vel quod excoriatum murem forma imitetur, vel quod piſci (quod mihi videtur probabilius) quem muſculum appellant ſimilis ſit. Dicitur alio nomine à Latinis lacertus, à quo lacertoſus muſculoſum ſignificat.

Μύσαξ. pars eſt faciei quæ ſupra labra eſt & infra nares. ſed & barba ibi exoriens eodem nomine dicitur.

Μυῶδες πλάτυσμα. muſculoſa extenſio, ſeu muſculus latus. Eſt ſubſtantia tenuis & mẽbranoſa, faciem prope totam & totum collum tegens atque mouens. Huic originem dat membrana quædam neruoſa toti noſtrę cuti ſubnata, hic vt in fronte & capitis parte aliqua carnoſior effecta. Prodit autem ab aurium radice, occipite, ſpinis omnibus ceruicis, ſpina omoplatæ, acromio, claui & ſterno, totuſq; tenuiſſimus in faciei partes prope omnes fibris à tam diuerſa origine variis inſeritur, eaſque ob id in omnẽ prope partẽ mouet. Nullus ab hoc muſculo detinetur articulus, quoniam nec in articulum etiam inſeritur, verum buccas & cutim, quibus coaleſcit, ſolas mouet. hic in iis qui ſpaſmo corripiendi ſunt, primus omnium intenditur, & qui κωνικοὶ, hoc eſt, canini, vocantur ſpaſmi, huius præcipue muſculi affectio sũt.

Μύσι. vide μίσυ.

Μυσήλιον. antidoti nomen quæ & τετραφάρμακον dicitur, propterea quod ex quatuor rebus conſtet: Gentiana, ariſtolochia, baccis lauri & myrrha æquali põdere miſtis. Commendatur ad arthritidem ex humore pituitoſo contractam. Deſcriptio eius habetur apud Aetium lib. 12. cap. 47.

Μύστρον. mẽſura eſt liquorum apud Atticos, tres drachmas ponderales capiens ſiue cochlearia duo & dimidium, ſiue χήμιλον vnam & quartam ipſius partẽ. Eius nota apud Græcos fuit μ, cum υ deſuper impoſito.

Μυττωτὸν. eſt intritum, ſiue pulmentum ex allio & nigra oliua cõpoſitum, quod in cibo mouet vrinam, ora venarũ patefacit & hydropicis vtile eſt, ſicut habetur apud Dioſcoridem cap. de allio, & apud Galenum ὐν τοῖς

Definitionum medicarum libri XXIIII - page 315 sur 554

©BIUM

γλώσσαις. Alii, vt scribit Erotianus, placentas interpretantur ex olere confectas: alii autē τὸ λεγόμενον ζύθον. Dicitur, inquit, παρὰ τὸ μυσάττεσθαι τὴν δυσωδίαν, ὡς εἶναι μυσσωτόν. est enim gustanti aspernabile.

Μύτις. vocatur ab Hippocrate quod est in ore sepiæ atramentum, & piscis quidam, sicut Gal. ἐν τῇ γλώσσαις annotauit.

Μυῶδες πλάτυσμα. vide post μῦς.

Μύωψ. is dicitur qui à primo ortu oculis propius admota videt eaque prope oculis contingit, & limis semiclusisque oculis aspicit, etiam si parua sint: remota vero, quamuis magna videre non potest. Vitium oculorū est congenitum ab imbecillitate spiritus visiui, eamque ob causam incurabile: eo differt ἀπὸ τοῦ νυκτάλωπος, qui non natura, sed ex morbo talis euasit. μύωπας Græci vocāt quasi minus vidētes; Latini lusciosos & luscitiosos & nuscitiosos appellāt, vt Budæus annotauit. Affectio ipsa μυωπία nuncupatur, & aliquando μυωπίασις.

Μῶλυ. frutex est folio graminis humi sparso: flore albæ violæ simili sed minore, lactei coloris, caule candido, quaternûm cubitorum, in cuius cacumine inest aliquid quod allii speciem referat. radix est oblonga, bulbosa. Hoc verum est moly, idem cum τῇ μύλῃ cuius Galenus libr. 7. simpl. medic. meminit: Ab eo diuersus est frutex ab vna radice cōplures virgas fundens, foliis multo longioribus & tenerioribus quam rutę, graui odore, cādido flore, capitellis amplioribus paulo quam satiuæ, tripliciter diuisis, in quibus semen triquetrum, subrufum & amarissimū sapore. Hoc quidem genus quidam nuncupant moly, vt Cappadoces & Galatæ, quoniam à vero moly non omnino discrepet eius facies, radice videlicet pulla & candido flore. Alii armela, Arabes harmel, Syri besasam, Græci πήγανον ἄγριον, hoc est syluestrem rutam, vocant. Eiusmodi est μῶλυ Homericum, ab eo decantatum Odyss. κ'.

Μώλυζα. apud Hippocratem significat allium, simplex caput habens & non diuisum in spicas, vt explicat Galenus ἐν ταῖς γλώσσαις. Apud Erotianum μῶλυξ scribitur. Sunt qui τὸ μῶλυ, inquit Galenus, interpretentur.

Μωλυόμενα. dicuntur apud Hippocr. τὰ κατὰ βραχὺ ἀπομαραινόμενα, hoc est, paulatim extabescentia, sicut Galenus annotauit ἐν ταῖς γλώσσαις.

Μώρωσις. fatuitas, stultitia, stoliditas. Est deficiens seu infirma motio facultatis ratiocinatricis. Ad eam quidem facultatem proprie pertinet fatuitas, non tamen reliquæ principis facultatis actiones integræ sunt, sed pariter imperfectæ: nam & parum apte imaginantur, nec probe meminisse solent fatui, quippe qui cerebrum non habere vulgo dicantur. Atque ita rem se habere declarat Paulus Ægineta libr. 3. cap. 11. scribens dici μώρωσιν, cum & ratio & memoria male fuerint affecta, & ab iisdem causis eam fieri à quibus & memoriam & rationem lædi contingit. Similiter & Aetius ex Rufo & Galeno scribit μώρωσιν esse, quādo vna cum memoria etiam ratio periit. Quibus quidem authoribus ἡ μώρωσις non est simplex affectus, sed rationis primum, deinde vero & memoriæ. Quæ eam inducunt, in Prorrhet. sect. 2. dicuntur μεμωρωμένα, hoc est, τὴν μώρωσιν ἐμποιοῦντα τῇ διανοίᾳ, sicut Galenus explicat. Eiusmodi sunt vel minus idonea decensque cerebri conformatio, vel frigida intemperies, aut frigidus aliquis & pituitosus humor in cerebro collectus, vel medicamēta quæ foris imposita caput modice refrigerant. Neque enim μωρώσεως causa tam vehemens magnaque est quam τῆς ἀνοίας, quæ eiusdem facultatis abolitionem priuationemque significat. Eo enim discrimine ἄνοια καὶ μώρωσις distinguuntur. Iam vero differt ἡ ἄνοια ἀπὸ τῆς παραφροσύνης, quod vt scribit Galenus, illa quidem abolitio sit, hæc vero functionis ratiocinatricis aut imaginatricis etiam deprauatio, quodque, vt ait Aetius, ἡ μώρωσις ἀκόλουθα λέγει καὶ πράττει: hoc est, stultitia consentanea dicit & facit: delirium autem, quod & λῆρος & παραφροσύνη vocatur, non seruata rerum consequentia, alium alii sermonem implicet qui nihil ad rem faciat. & delirium quidem vt plurimū senibus, μώρωσις autem & pueris & adolescentibus & reliquis ætatibus à morbo accidat.

IO. GOR-

Definitionum medicarum libri XXIIII - page 316 sur 554

©BIUM

IO. GORRAEI PARISIENSIS DEFINITIONVM MEDICARVM

TO N.

Νᾶξία. dicebatur apud veteres ἀμυγδαλῆ, vt ſcribit Atheneus, quod in Naxo inſula amygdalę præſtantiſſimæ naſcerẽtur.

Νάπυ. idẽ quod σίναπι, ſic dictũ quaſi νάφυ, vt interpretatur Athenæus, quoniã nõ ſine natura ſit, ſed acri & proinde incõmoda donetur. addit, vel quod puſillo ſit corpore: ſicut ἀφυὲς Græci dicunt quod natura priuatũ ſit, vnde piſcis ἄφυη denominatur. Alii νάπυ per priuationem, videlicet σήπιον, quaſi immite dici volunt, quoniã, acrementi vehementis particeps ſit. Eſt enim feruidum ſinapis ſemen & acerrimum.

Νάρδινα κολλούρια. ſunt differentiæ quædam collyriorum, ſic dictæ quod nardo conſtẽt. Eorum & diuerſi modi ſunt, ſic diuerſæ facultates habentur quædam eorum formulæ apud Paulum & apud Aetium.

Νάρδινος. ſic magis quã νάρδος vocatur nard⁹ mõtana, q̃ apud nos, inquit Gal. naſcitur, vt quę multo ſit inferior Cretica, Celtica & Indica.

Νάρδον κελτὴ

Νάρδος. eſt frutex graui & craſſa radice, ſed breui ac nigra fragiliq;, quamuis pingui, ſitum redolẽte, vt cyperi aſpero ſapore, folio paruo denſoq;, cacuminibus in ariſtas ſpicatis. Duo ſunt eius genera, vnũ Indicũ dicitur, alterũ Syriacũ, non q̃ in Syria proueniat, ſed quod montis, in quo ille naſcitur, altera pars Syriã, altera Indiã ſpectet: parte autẽ ea quæ ad Indiã vergit, quia Gãges fluit, quę nardus circa eũ naſcitur, γαγγῖτις ſiue γαγγιτικὴ dicta eſt, procerior quidẽ reliquis propter loci humiditatem, ſed minus odora. Eſt & alia nardus ὀζαινῖτις vocata, quod virulẽtũ expiret odorẽ. Dicitur etiã nardus alia σαμψαιτικὴ, à regione in qua oritur, pumilo frutice, grãdi ſpica, cãdida, odore hircino, quod aliqui ψευδόναρδον eſſe ſuſpicati ſunt. Fuit etiam apud antiquos celeberrima νάρδος κελτικὴ (de qua inter ſe Ruellius & Marcellus diſſident, ſitnè ea quam Latini ſaliuncam appellãt) foliis longiuſculis, flaueſcentibus, flore luteo, naſcẽs, in Liguriæ alpibus. Naſcitur autem cum ea ſemper herba quædam quæ πράγος, hoc eſt, hirculus, appellatur, à grauitate odoris, ſed ſine cauliculo eſt & candidior, minoribus foliis, radice neque amara neque odorata. Eſt & genus nardi montanæ, quę aliquibus Συλακῖτις aut νῖτις, Galeno πτελῖτις appellatur. ramulis & folio eryngii, ſed minoribus, neque ſcabris & aculeatis, ſine caule, ſine flore, ſine ſemine, radice nigra, duobus aut pluribus haſtulæ regiæ bulbis, ſed gracilioribus & minoribus, cui vires cũ Celtica pares ſũt.

Νάρδος ἀγρία. à quibuſdam dicitur τὸ ἄσαρον, vt Dioſcorides ſcripſit.

Ναρθηκία. dicitur apud Theophraſtum genus vnum ferulæ humilius.

Νάρθηξ. ferula. frutex eſt caule aſſurgens tricubitali vt plurimum & multum leui, fungoſa medulla pleno, folio grandi, molli, multifido, caulem amplectente, vt in arundinibus. Duo ei genera Theophraſtus reddit, νάρθηκα vocat adſurgentẽ recte, ναρθηκίαν ſemper humilem, quæ ab aliquibus ferulago dicitur. Semen eius extenuat calfacitque, medulla viridis adhuc adſtringit.

Νάρκαφθον. ex India defertur corticoſum, ſimile ſycomori libro: quod iucundi odoris gratia ſuffitur. Vide & Νάσκαφθον.

Νάρκη ἡ

Νάρκωσις. torpor. ſtupor. Eſt ſenſus motuſque diminutus neruoſarũ partiũ. Symptoma eſt tactus nõ exquiſiti in partib⁹ ſenſu præditis, ſed debilis, cũ motu pariter debili & languido. Galenus initio lib. 2. de ſympt. cauſis inter deprauati motus ſymptomata recẽſuit, quæ naturæ & morbo cõmunia exiſtũt, hoc eſt, quæ citra naturæ operã fieri nõ poſſunt. Eſt enim ſtupor ex morbo & facultate miſtũ ſymptoma, ita vt morbus quidẽ vrgeat, ſed facultas aliqua ex parte reluctetur. Quo fit vt quibus membrũ aliquod ſtupidũ eſt, iĩ quicquid tetigerint, obſcuro & hebeti ſenſu percipiãt, neq; perfecte & ſine dolore moueri poſſint. Si náque morbus virtutẽ prorſus ſuperet, nullo modo corpus vel partẽ eius ſtupore correptam ſuſtinere poterit: ſin virtus vincat, nulla in re laborabit. At ſi veluti pugna quædã ſit, mouebitur quidẽ mẽbrũ, ſed ægre, atque ſi iubeas vt, cum læſum membrum extendunt, ipſum extenſum ſeruent, nequeunt: ſiquidem propter ſuſtinentis virtutis imbecillitatem, naturali pondere deorſum decidit. Vt autem in motu, ſic & in ſenſu media dubiaque affectio eſt, eo non prorſus extincto, ſed admodum obſcuro & hebeti. Ex quo patet ſtuporem ab apoplexia & paralyſi differre, in quibus propter cauſarum magnitudinem ſenſus motuſque in totum abolentur, cum in ſtupore aliqua tantum ex parte minuantur. Qua in re magna in exceſſu defectuque differentia eſt, pro cauſarum inæqualitate. Magna namque cauſa magnum ſtuporem, parua paruum, mediocris mediocrem mouet. Quamobrem non immerito dictus eſt via qua ad paralyſim itur, vel parua etiam paralyſis, propterea quod ſola cauſarum magnitudine differre videantur: Sunt autẽ corporis plures cauſæ. Ac in primis quidem refrigeratio ab intemperie aut frigidis me-

©BIUM

dicamentis inducta: durities ac craſſities immodica ab alimento multo, craſſo, lento, aut frigore violento & adſtringente: aut vitæ ignauia, aut ſolitæ excretionis ſuppreſſione. Compreſſio ab aliquo corpore duro neruis extrinſecus appreſſo, vt vinculo, ſeſſione, innixu, compreſſu manuum, vicinæ partis phlegmone, ſcirrho, oſſe fracto vel luxato: adhæc obſtructio neruorum vndecunque inducta. Siquidem ob eas cauſas animalis facultas à cerebro in neruo tranſmitti ſolita per illos penetrare nequit conſtrictos, craſſos, preſſos, obſtructos, vt ſoliis radii per aërem tenebroſum, caliginoſum, fumidum, & per aquam limoſam ſplendorem ſyncerum tranſmittere nequeunt. Eædem autem cauſæ, vt ante diximus, ſi maiores fuerint, pro ſtupore paralyſim excitant: vtriuſque enim cauſa continens eſt nerui affectus maior minorue ex harum cauſarum aliqua natus, animalem facultatem à cerebro in eum deſcendere impediens. Præter eas autem alia cauſa eſt, contactus videlicet torpedinis marinæ, quę non tã earum cauſarum aliqua quam occulta quadam & indicibili proprietate ſtuporem tangentibus inducit, à quo effectu νάρκη pariter à Græcis, vt & torpedo à Latinis dicta eſt. Eſt autem torpor interdum totius corporis, hoc eſt παντὸς κώλων: interdum vero certæ cuiuſdam partis, vt qui in ore & dentibus fit, quem peculiari nomine ἀμβλύδιαν nuncupant.

Νάρκη. dicitur à quibuſdam Centaurium magnum, vt habetur apud Dioſcoridem. Quoniam vero Centaurium à quibuſdam dicta eſt Gentiana, quidam ipſam etiã Gentianã νάρκλω vocarũt, vt ſcribit Dioſcorides,

Νάρκισσος. planta eſt cui folia porro ſimilia, tenuia, multo minora & anguſtiora, caulis vacuus & ſine foliis ſupra dodrantem attollitur: flos albus, intus croceus, in quibuſdam purpureus: radix intus alba, rotunda, bulboſa: ſemen velut in tunica nigrum, lõgum. Radix ſiccat vehementer, adeo vt maxima vulnera conglutinet, ſimul tamen abſtergendi & attrahẽdi vim quandam poſſidet.

Νάρκωδης ὀδυνή. ſtupidus dolor. vide ὀδυνή.

Νάρκωτικὰ φάρμακα. ſtupefacientia medicamenta. Sunt medicamenta frigida doloris ſenſum adimentia. Cum enim plures ſint ſtuporis cauſæ, quas ante expoſuimus, attamen medici in medicamentorum vſu ad mouendum ſtuporem ſola frigida vſurpant, quæ calorem natiuũ ſpiritumque (quibus duobus omnia vitæ munia peraguntur) vel extinguendo vel repellendo, partem cui fuerint admota, ſenſu priuant. Nam ſine ſpiritu animali nihil omnino ſentire poteſt. Id autem non omnia frigida præſtare poſſunt, ſed ea modo quæ quarto exceſſu eiuſmodi ſũt, vel vt minimum tertii refrigerantium ordinis mediũ ſuperant, vt mandragorę radix, alterci ſemen & papaueris ſuccus. Itaque quam ſit periculoſus eorum vſus, nemo nõ intelligit, vt quæ partem cui admouentur, niſi diligenter medicus prouideat, mortificent. Quod ne accidat commodiſſimè iis calida quædam miſcentur, quibus non modo tale periculum declinatur, verum etiam ipſe affectus mitigatur, aut humores concoquuntur, diſcutiuntur, inciduntur, attenuãtur, aut tota ſubſtantia alterantur, præterquam quod efficiunt vt vis etiam ſtupefacientium penitius ſubeat, quę propter partium quam frigida habeat craſſitiẽ in ſummo tantum corpore ſubſiſterent. Ex iis ergo patet plures eſſe ſopiẽtium medicamentorum differentias: primum quidem quod alia ſimplicia ſint, alia calidis miſta: & horũ rurſum alia plus, alia minus calidorum medicamentorum continere. Omnia mitigando dolori adhibentur, ſi ex eo vires reſoluũtur, atque inde vitæ periculum impendet. Interim enim dum doloris ceſſatio eſt, vires robur recolligent, quo & morbo reſiſtere, & curationis ſpatio ſufficere valeant. Eſt enim in vſu eiuſmodi medicamentorum ſcopus & terminus, vt vires cuſtodiãtur, in quo conſiſtere debet optimus medicus, qui vt crudelis eſt, ſi ægrum doloribus confici patiatur, nihilique eos faciat, ita ſi eius deliciis nimium indulgeat, & ad leuiſſimos dolores commoueatur, adulator habendus eſt. Ergo veluti in rebus omnibus, ita hic quoque conſilium illud ſapientis qui, nequid nimis, dixit, complectemur. Quippe ſi remediis morbi propriis ægrum curatũ iri ſperamus, abſtinendũ ab eiuſmodi medicamentis eſt: ſin ex vigiliis & viribus reſoluendis diſcrimen eſt, iis vti licet. Quamuis enim certo conſtet corporis habitum nonnihil ex iis lædendum, lęſionem tamen quam mortem potius eligere oportet. Hac nimirum perſuaſione Galenus, tametſi omnium maxime, vt ſcribit, ab vſu grauiter ſopientium abhorrens, aliquando tamen ea & colicis exhibuit (Sunt autem hæc omnium valentiſſima, vimque ſtupefactoriam prędominantem habent, cum in aliis aromata, & odorata atque vrinam cientia ſemina plurima cõtineantur) & iis qui vel oculorum, vel aurium, vel aliarum partium vehementiſſimo dolore cruciabantur, cumque æger ex tenui deſtillatione, vigiliis & vehementi tuſſi vrgeretur, facile noxam eorum, ſi quis ſemel eſſet vſus ſpatio emendatum iri ratus. Sed cum ea inter ſe diſſideant, quæ plurimum ſopientium in ſe habent, ea ad præſens quidem magis ſunt efficacia, cæterum valẽtem & remediis rebellem in ægrotantis corpore frigiditatem relinquunt. Quę horum in ſe habent minus, calfacientium vero ſibi admiſtorum plurimum, ea quãto ſunt ad præſens minus efficãcia, tãto in futurum minus ſunt nõxia. Omnia tamen id genus magis ſunt ſalubria, ſi poſt annum à compoſitione ſumantur. Philonis vero medicamẽtum etiam ſi duorum triumue aut quatuor annorum ſit, multo ſane eſt melius, ſed nec inutile tamen ſequentibus annis ad decimum vſque,

que,ſed tanto minus ſtupefacit, quanto eſt vetuſtius. Eorum vſus inquit Galenus, optimus eſt,vbi mordens humor eſt qui affligit. Cui vt aduerſiſſima ſunt quæ extenuant & calfaciunt,ita commodiſſima quę eorum tenuitatem cogunt atque craſſant, & præterea vehementem calorem refrigerãt. Vbi vero craſſi glutinoſique humores exuperant, alieniſſima ſunt quæ torporem inducunt,cauenduſque magnopere in eiuſmodi affectibus eorum vſus eſt, modo ne æger ex dolore periclitetur.

Νάσκαφθον ἢ νάφκαφθον. Inter aromata recenſetur quæ ex India olim deportabantur,corticoſum natura, & putaminibus arboris mori. nũc ſolo nomine nobis cognitum eſt. Paulus lacaphthi meminit inter ea quæ magnũ cyphi heliacum dictum conſtituunt, & corticem piceæ vel alterius arboris exiſtimat. Idem forte eſt cum naſcaphtho.

Νασὸς. nomen eſt eius generis arundinum, ex quo ſagittæ factitari ſolent, vt Dioſcorides ſcribit.

Ναυσιώσιες. dicuntur ab Hippocrate effuſiones ſanguinis, quas etiam ὀκχυμόσους appellat. Translatum nomen eſt ab iis qui in nauſea ſanguinem vomunt, vt ſcribit Galen ὁι τῆς γλώσσης.

Ναυτία. nauſea. Eſt deprauatus motus facultatis expultricis,quo nititur per os excernere quæ ventriculo ſunt moleſta. Id quamuis præter naturam ſymptoma ſit, tamen naturale dicitur à Galeno lib. 5. de locis affectis, quod ſcilicet natura eo donauerit animalia, vt & tuſſi & ſternutamento, quo noxia à ſe depellerent. Sed ſternutamentum quidem cerebri eſt, tuſſis pulmonum, nauſea vero pertinet ad ventriculum, nec eum quidem totum, ſed partem eius ſuperiorem,quemadmodum & vomitio, ſicut ſuo loco dictũ eſt. Non eſt autem aliud nauſea quam inanis quidem conatus vomendi: vbi enim ventriculus vel copia grauatur,vel qualitate mordacis cuiuſdam rei offenditur, & eorum excretionem natura molitur, ſi partes imæ valent, ſuperiores autem imbecilliores fuerint, primum ea vel eorum partem à fundo ventriculi ad ſtomachum vſque attollit, & vacuare per os nititur. quod ſi faciat, vomitio ſuccedit: ſin autem per imbecillitatem aut materiæ lentorem, craſſitiem & contumaciam vomitio nulla fieri poteſt, manet quidem voluntas conatuſque euomendi, ſed plane irritus atque inanis. Hic nauſea proprie dicitur, præceditque fere ſemper vomitum,ſicut & tuſſim ὀχέρχος, ſed non ita vt vomitus poſt nauſeam perpetuo ſequatur, maxime ſi cauſa parua eſt quæ nauſeam excitauit. Ac quanquam nauſea proprie ventriculi ſit,attamen per metaphoram etiam de venis ſanguinem fundentibus Hippocr. lib. περὶ ἀιμῶν, ναυσίωσιν καὶ ναυτίαν dixit, cum illæ veluti nauſeabundæ ſanguinem expuunt & quodammodo vomunt. quod vitium idem paulo ante in venis ὀκχύμωσιν appellauerat, vt annotauit Galenus comment. 2. εἰς τὸ περὶ ἀιμῶν.

Νάφθα. naphtha. Eſt bituminis colamen & flos, coloris candidi. Itaque bitumine tenuior eſt,& ignem ad ſe, vel è longinquo celerius trahit. Plus enim in ſe igneæ ſubſtantię habet,quam reliqua bituminis genera. Eo vti ad lucernarum lumina olei vice,vetus eſt & multis in locis vſitatum,ſicut in Sicilia in Agrigentino agro,vnde oleum Siculũ dictum eſt. Eſt autem νάφθα Babylonicum nomen. Vis naphthæ eadem eſt quæ & omni bitumini,ſed propter ſubſtantiæ tenuitatem efficacior.

Νεανίσκος. iuuenis. Is dicitur qui in florenti ætate eſt, quæ ἀκμὴ dicitur. Eadem enim eſt ἡ τῶν ἀκμαζόντων καὶ ἡ τῶν νεανίσκων ἡλικία, hoc eſt florens & iuuenilis ætas. Terminatur,vt ſcribit Galenus in aphor. 30. libr. 3. quinta ſeptimana,id eſt,anno triceſimo quinto:incipit autem,vt idem annotauit in aphor. 9. libr. 5. ab anno vigeſimo quinto, deſinente ſcilicet adoleſcentia, quæ ἡ τῶν μειρακίων dicitur. Ea ætate quia corporis robur maximum eſt, ideo νεανικῶς dixit Hippocrates in Prorrhet. αἰὴ τὸ γενναίως ἢ σφοδρῶς ἢ ἰσχυρῶς, vt Gal.comment. 1. annotauit. Vide ἡλικία.

Νεαπολίτου φάρμακον. capit ſtimmeos, cadmiæ, chalcitidis,miſyos,xenici,ſingulorum pares portiones.minutim cõtunduntur, & melle reſperſa torrefiunt. Læuigata vſui ſunt.vtitur eo Paulus πρὸς μιλφώσεις τῶν βλεφάρων.

Νειάρη. ἡ κάτω καὶ ἐσχάτη κοιλία:hoc eſt, venter inferior & poſtremus. quanquam Homerus Iliad. ι non dicit ſimpliciter νειάρλω,ſed νειάρλω χαλέσα,eo verſu:

Νειάρη σ' ὀν χαλκοῖ πάγη δολιχόσκιον ἔγχος. τετρῆσθαι τὴν νεάτην. hoc eſt, poſtremo ſeu imo.

Νείλιον. nomen eſt malagmatis,cuius deſcriptio habetur apud Paulum lib.7. cap.18.

Νέον. τὸ νέον. hoc eſt,nouũ vel nuper, apud Hippocrat,vt explicat Gal,ὁι τῆ γλώσσης.

Νέκταρ. dicitur vini mulſi genus ex muſto confecti, hoc modo: Muſtum quouſq; ad dimidias fere reſideat, excoquitur, & in decem eius ſextarios vnus mellis Attici miſcetur, poſt in cadum transfunditur, gypſatoque vaſis ſpiraculo in vmbra reconditur. Verum inflationibus obnoxium eſſe perhibetur & ſtomacho aduerſum, daturque aluiendæ cauſa. Author Conſt. Cæſar libr. 8. de agricult. Ex eo medicamenta multa nectarea dicta ſunt,inter quæ habetur νεκταρεία αἰπίδοπος deſcripta à Galeno libr. 8. τῶν κατὰ τόπους, ita dicta vel à nectare, vel ab helenio quod recipit,quod nectarium à quibuſdam vocatũ fuit,ex quo νεκταρίτης οἶνος apud Dioſcoridem, quod ex nectario, id eſt, helenio, fieret. Eſt & νεκτάρειον ἔκλειγμα colicis, pleuriticis & dyſpnoicis perutile, deſcriptum libro 9. κατὰ τόπους, vino dulci affuſo coctum, & alia præterea quamplurima à veteribus medicis eo donata nomine propter ſuauitatem.

Νεόμενον. τὸ γινόμενον καὶ τὸ προσγινόμενον. hoc eſt, natans & aduenies, apud Hippocratem lib. 1. περὶ γυναικείων, quorum alterum de chorio, alterum de fœtu dictum eſt, vt annotat Gal. ἐν τῇ γλώσσῃ.

Νευρὰς. frutex eſt puſillus in petris, ſimilis pẽplo ſed breuior, quãquam folio maiore. alio nomine παρωνυχία vocatur: νευρὰς vero dicitur, quod radice conſtet neruuleta & toroſa. Sunt & qui νευρίδα τὸ ποτήριον appellent, vt author eſt Dioſcor.

Νεῦρον. neruus. Eſt pars ſimplex ſpermatica, exanguis, ſenſu tantũm aut ſenſu & motu prędita. Vt enim arteria & vena, ſic neruus inter prima ac ſimpliciſſima humani corporis elementa cenſetur lib. 1. de elementis, & inter partes ſimilares numeratur. Fieri autem ex ſemine, non ex ſanguine, Galenus libr. 1. de ſemine prodidit, & albus ipſe color neruorum arguit, quodque frigidus ſit & exanguis. Eraſiſtratus, vt habetur apud Galenum lib. de atra bile, ſcripſit, lẽtum & tractitium nec facilem excretu cibum eſſe à quo nerui aluntur, eiuſque ſententiam ſequutus Galenus comment. in aphor. 26. libr. 2. ait neruos nutriri ex frigidis & glutinoſis humoribus. Ex quo apparet neruos ſimili ſubſtantia conſtare, humore ſcilicet mucoſo. Etenim ſi elixentur, ſi putreſcant, in eius generis humorem diſſoluuntur. Verum Galenus lib. de vſu partiũ ſcribit neruos duplici conſtare ſubſtantia, vt & cerebrum, alios quidem molliore, alios vero duriore. Inde neruorum duplex oritur differentia. Alii enim molles, alii duri ſunt. Quorum vt ſubſtantia, ſic opus diuerſum eſt: molles enim ad ſenſum, duri ad motum ſunt comparati. Vt autem magis minuſque molles eſſe poſſunt aut duri, ſic magis minuſque ad ſenſum aut motum valent. Quod tamen non ita accipi debet, quaſi duri non ſentiant. Omnis enim neruus ſenſu prædituſ eſt, & vbi neruus eſt, illic etiam ſenſum ineſſe oportet, licet magis obtuſum & hebetem à duro quam molliore neruo. Non tamen contra neceſſe eſt omnem neruum mouendi vi prædituſ eſſe. Itaque qui nerui mouẽt, iidem prorſus ſentiunt, non autem è contrario qui ſentiunt, iidem etiam mouent. Mollium principium eſt cerebrum, durorum ſpinalis medulla. Ab hoc principio ſinguli in ſuas ſedes à natura mittuntur; molles quidem in organa ſenſuum, duri vero in muſculos. Nullus eorum ſimplex eſt & ἄζυγὸς; ſed omnes coniugati feruntur, ideoque ab anatomicis neruorum paria appellatur. Ac ſeptem quidem ex cerebro, triginta vero ex ſpinali medulla proficiſcuntur. Eorum qui ſunt à cerebro, primum par ſeu prima coniugatio eſt neruorum opticorum, qui ſunt maximi, molliſſimi & cani meatu ſenſibili. Secunda eorum eſt qui mouent oculos. Sunt autẽ graciles, duri, multiplices: nam ramis ſeptem in totidem oculi muſculos abſumuntur. Tertia autẽ multiplex eſt, cuius portio prior multis propaginibus inſeritur in crotaphitas, maſſeteras, cutem faciei, dentes, gingiuas, muſculos labiorum & linguæ tunicam ad ſaporum diſcretionem (ob id hæc tota Galeno guſtatoria dicitur) Poſterior autem portio, gracilior, durior aliis propaginibus fertur in crotaphitas, cutem frontis & faciei, muſculos labri inferni, pterygia & narium membranas. Quarta dura & gracilis in palati tunicam abſumitur. Quinta duplex eſt, parte maiore inſeritur in meatum auditorium, in muſculum latum, in crotaphitas & maſſeteras omnes, minore vero in eoſdem maſſeteras abſumitur. Sexta omnium ramoſiſſima diſtribuitur ramulis quibuſdam in colli & laryngis muſculos, ſed fere tota in thoracẽ, vbi ramulos dat muſculis tribus à ſterno & vicina claui aſcẽdentibus, & ramum per coſtarum radices demittit ad partes ventris inferni quem coſtalem vocamus, alterum ad muſculos laryngis recurrentem, tertium inſigniorem in ſtomachum & ventriculum qui ſtomachicus dicitur. Septima vero dura eſt & abſumitur in muſculos linguæ, oſſis hyoidis & laryngis. Hæc autem ſeptem neruorum paria cranio excidunt per foramina, primum rotunda; ſecundum ſciſſa, tertium & quartum oblonga, quintum mediocria in oſſe auditorio, ſextum maxima, ſeptimũ parua, occipitis maximo foramini iuncta. Quæ vero ex ſpinali medulla excidunt neruorum paria, inter ſpondylos excidunt, ita tamen vt ſuppoſito ſpondylo tribuantur. Primum enim thoracis par id dicitur quod inter ſeptimum ceruicis & primum thoracis ſpondylum excidit, & primum ſimiliter lumborum par quod inter primum lumborum & vltimum thoracis ſpondylum eſt, & primum oſſis ſacri par quod eſt inter quintum lumborum ſpõdylum & primum oſſis ſacri. Sic primum par dicitur, quod per foramen poſticum, primo ſpondylo & occipiti commune egreditur. Hunc in modum prodeuntes nerui inſeruntur fere in vicinas partes, ne in longiore via periclitẽtur: quam ſi ingrediuntur, mire teguntur & muniuntur ad ſecuritatem. Hæc quidem de neruis proprie appellatis ſufficiant. Cæterum non omittẽdum eſt quod ſcribitur à Galeno initio lib. 15. de vſu partium differente de pudendi ſubſtantia, neruum tribus modis dici, vno quidem proprie genus illud totũ quod à cerebro & ſpinali medulla eſt: altero id quod à muſculis oritur & τένων, hoc eſt, tendo, ab Hippocrate dicitur: tertio autẽ quod Hippocrates σφόδεσμον, id eſt, ligamentum, medici vero poſt eum νεῦρον σφονδεσμικὸν, id eſt, neruum colligãtem, nuncuparunt. Dictum eſt Græcis νεῦρον ἀπὸ τοῦ νεύειν quod nutare & flectere ſignificat, vt ſcribit Gal. initio lib. de motu muſculorum.

Νεῦρα παλινδρομοῦντα. nerui recurrentes. Sunt rami duo neruorum ſextæ coniugationis, quorum dexter circum arteriam quæ axillam adit, ſiniſter vero circum magnum arteriæ

©BIUM

teriæ deſcendentis truncum obuolutus ſurſum reuertitur in laryngem. Oportuit enim laryngis quoſdam muſculos, quo vox ederetur, deorſum moueri, & ob id ſpiritum animalem ab inferioribus partibus ſurſum quodammodo ipſis deduci: neque fieri id aliter potuit quam demiſſis ad inferna neruis, poſteaque recurrentibus. Quo autem firmi recurrent, eos inniti corpori cuidam firmo & rotundo commodum fuit. Itaque circum arteriam quidem axillarem dextram neruus ille dexter ad ſuperiora reuerſurus reflectitur: ſiniſter vero quoniam circum ſiniſtram ipſam arteriam axillarem cõmode inflecti non potuit (neque enim illa tranſuerſim, vt dextra, ſed oblique ſurſum in alã contendit) ideo in cauitatem thoracis cogitur deſcendere, & arteriæ magnæ truncum apprehendere, qui deorſum ad ſpinam proficiſcitur. Sic vterque ſecundum latera aſperæ arteriæ ſurſum redit, & inſeritur in muſculos laryngis ad edendam vocem. qua ex cauſa Galenus libr. 4. de locis affectis φωνητικοὺς maluit appellare: tam ſunt enim ad vocem neceſſarii, vt ſecti vocẽ prorſus aboleãt: refrigerati vero tantiſper vocem impediãt, donec calefacti naturalem temperiem recuperauerint.

Νευροχονδρώδης σωδεσμος. eſt ligamenti genus durum, cartilaginoſum, partim latum, partim rotundum. Medium quoddam corpus eſt inter cartilaginem & ligamentum, hoc quidẽ durius, illa vero mollius. Itaque quod ad cartilaginis duritiem aliquomodo accedat, non ſine cauſa cartilagineſum ligamentum dicitur, vt & neruoſum, quod nerui rotundam figuram quadantenus imitetur. Neque enim latum eſt vt cartilago, neque plane rotundum vt neruus, ſed mediæ cuiuſdam figuræ. Eiuſmodi habentur in articulo pternæ cum aſtragalo & vicinis partibus. Tale etiam in intimo ſinu coxendicis viſitur, valde quidem durum, quod principio tam latum eſt, vt pubis foramen etiam attingat, deinde paulatim contrahitur, rotundiuſque factum inſeritur in mediũ cruris caput.

Νευρῶδες. neruoſum. Eſt corpus ſpermaticum & exãgue, ad nerui naturã ſimilitudinemue accedens. Tria eius genera Galenus eſſe dicit initio libr. 15. de vſu part. & comment. 1. in libr. 6. τῶν ὀπῶν. Vnum eorum quæ proprie nerui appellantur, & prodeunt ex cerebro aut ſpinali medulla. Secundum eorum quę à muſculis oriuntur & τένοντες ab Hippocrate appellantur, ab aliis autem ὑπονευρώσεις: ſiquidem neruoſæ partes muſculorum tendines vocantur. Tertium vero eorum quę σωδέσμους Hippocrates vocauit, recentiores autem medici νεῦρα σωδετικὰ, id eſt neruos colligantes. At vero præter hæc genera etiam ſedes, vterus veſica & pudendum neruoſa dicuntur, cum tamen nullo trium prædictorum generum contineãtur, neque ex vllo iſtorum trium generum componantur, ſed quod neruoſorum corpõrum ſimilitudinem gerant: ſiquidem latiſſime diſtenduntur, contraque in breuiſſimũ ſpatium contrahuntur, quod nulli carnoſo mẽbro aut pingui accidit. Itaque partes illas neruoſas ex quadam ſimilitudine dicimus, vt & reliqua omnia alba & exangui materia prædita, quoniam plurimum extendi, rurſumque in ſe ipſa retrahi & ſubſidere videãtur, vt eo comment. Galenus annotauit.

Νεφέλη. nubes. nubecula. Id dicitur apud Hippocratem quod in vrinis pẽdet, eodem modo quo nubes in aere. Galenus ἐναιώρημα appellat comment. 2. εἰς τὸ περὶ γονῆς, ſcribens νεφέλῃ καὶ ἐναιωρήματι idem eſſe, aut νεφέλῃ ſpeciem eſſe τοῦ ἐναιωρήματος. legitur enim apud Hippocrat. duplex ἐναιώρημα, γονοειδὲς καὶ νεφελοειδὲς ſiue ὑπονέφελον: hoc eſt, genituræ, nubiq; ſimile: quorum illud craſſius, candidius, cõpactius & rotundius eſt, hoc vero minus candidum, tarius magiſque diffuſum. Vt enim aer nubiloſus dicitur non qui atris nubibus condenſatus eſt & caliginoſus, ſed qui ſerenus puruſque nubes aliquot per eum ſparſas habet: ſic οὖρον νεφελοειδὲς, ſiue ἐναιώρημα ὑπονέφελον, appellare Hippocrates videtur, quod nec colore eſt album, nec etiã plane nigrum, ſed horũ medium, vt docet Gal. comment. 1. εἰς τὸ γ τῶν ὑπιδημιῶν. Cæterum id omne crudum eſſe & à flatuoſo ſpiritu in altum afferri Galenus docuit. Quod perfecte concoctum, ſecretum, æquale, ſimilare queeſt, id certe quoniam nihil flatus habet, in fundum vaſis vrinarii deſcendit.

Νεφέλιον. nubecula. Eſt in nigro oculi exulceratio ſuperficiaria ab humoris diſtillatione facta, caligine (ἀχλὺν dicunt) profundior, minor & candidior.

Νεφελοειδὲς οὖρον. nubiloſa vrina, hoc eſt, vrina quæ albam nubeculam continet, vt annotat Gal. comment. εἰς τὸ περὶ διαίτης ὀξέων. vide νεφέλη.

Νεφρίτης. ſic proprio nomine dicitur è lumborũ vertebris prima, ſicut poſtrema ἀσφαλάτης.

Νεφρίτης. dici quidem poteſt omnis affectus quo οἱ νεφροὶ, id eſt, renes, laborant, ſiue is ſimilaris ſit, ſiue organicus, ſiue communis: proprie tamen λιθιάσεις, id eſt, calculi morbus, νεφρίτης dicitur. Nomen habet à læſa particula.

Νεφριτικὰ φάρμακα. dicuntur antidoti & cõpoſitiones quæ renibus affectis cõueniunt. Eſt autem earũ duplex differẽtia generaliſſima: quędam enim calculoſos renes iuuant, quędam vero inflãmatos & vlceratos, quæ etiã ad veſicã ſimiliter affectã conueniunt. Habent autem contrarias inter ſe facultates: quæ enim inflammationibus & vlceribus conueniũt, mitigatoria eſſe oportet, coniũcta tamẽ diureticis: quæ vero calculoſis medentur, vnicã facultatem ſortiuntur, quę ſecare & extergere poteſt cum manifeſta caliditate. Sunt autem talia fere omnia amara.

Νεφροὶ. renes, ſunt partes carnoſæ, duræ, denſę, concauæ, fibrarum expertes, vrinam à ſan-

Definitionum medicarum libri XXIIII - page 321 sur 554

©BIUM

guine ſecernentes: hoc enim eorum munus eſt, humore ſeroſo ſanguinem repurgare. Qua ex re voluptatem potius quam alimẽtum capiunt: ſanguinem enim ad ſui nutritionem habent. Cæterum quo ſerum attrahant, duo vaſa in ſingulos renes inſeruntur, à vena caua vnum, & à ſubdita illi arteria alterum, maiora multo quam renum magnitudini cõueniat: vulgo emulgentia vaſa appellantur. Ipſum autem iidem ſecernũt vaſe duro, craſſo, ex iiſdem vaſis conflato, in ipſam carnem vtri nq; diuiſo, ramis primum binis deinde ſextenis ſæpius æqualibus, dimidio ſui exteriore carni renum connatis, interiore liberis, tandem ad gibbæ renum partis medium coaleſcentibus. his vbi ſerum ſecreũerint, ipſum denique expellunt in veſicam per vreteras numeroſe etiam in carnem renum diffiſſos, quos, vti & vaſa, parte ſua ſi ma excipit. In omnibus prope ren dexter ſiniſtro ſublimior eſt. vterq; membrana à peritonæo naſcente inuoluitur, neruulumque gracilem recipit à ramis ſextæ coniugationis qui coſtarum radicibus exporriguntur. Sunt autẽ renes praui ſucci, & concoctu difficiles: & reſipiunt neſcio quid vrinæ, vt teſtatur Galenus lib. 3. de alimentis.

Νεοβρώτης. ὁ οὐ πρὸ πολλοῦ χρόνου ἐδηδοκώς. apud Hippocr. περὶ διαίτης ὀξέων. hoc eſt, qui non à multo ante tempore comedit.

Νηδύια. τὰ ἔντερα, apud Hippocratem, id eſt, inteſtina.

Νηδύς. venter. quo nomine intelligitur omne concauum in modum ventris conceptaculum: quo humor alendis partibus idoneus continetur. vt patet ex Hippocrate lib. de aere, loc. & aq.

Νηπίλει. ἀδυνατεῖ. hoc eſt, impotens eſt, apud Hippocrat. vt annotat Gal. ὁν τῇ γλώσσῃ.

Νηπενθὲς. herba quæ vino infuſa triſtitiam diſcutit, & malorum omnium obliuionem inducit. Eam buglooſſum eſſe quidam exiſtimant, alii helenium, quorum opinio probabilior videtur. Nec enim aliud eſſe putatur, quod Helena apud Homerum Odyſſ. δ' in vinum coniecit quam helenium, ipſius nomine donatum.

Νήπιος. infans, ſic dicitur fœtus ab eo tempore quo in vtero brachia cruraque fœtus diſtincta abſolutaque cernuntur, vſque ad pubertatem. Itaque non tãtum quum editum eſt in lucem, νήπιον vocatur, ſed in ipſo etiã vtero poſt corporis abſolutionem, cum iam videlicet palpitare & moueri cœperit. dicitur etiam ab Hippoc. παιδίον.

Νήριον. nerium. Eſt frutex vulgaris notitiæ, quẽ Dioſcorides ῥοδόδενδρον & ῥοδοδάφνην ſcribit vocari. vide ῥοδόδενδρον. Sic etiã à quibuſdam dictum eſſe τὸ δελφίνιον Dioſcorides author eſt.

Νῆστις. ieiunum inteſtinum. Eſt inteſtinum ordine à ventriculo ſecundum, illic incipiens vbi primum, quod ἔκφυσις appellatur, in anfractus gyroſque conuolui cœperit. Sic dictum eſt quod ſemper inane ſit, nec minimũ quidem cibi in ſe contineat. Id primum quidem omnium (quidam enim ἔκφυσιν inter inteſtina non enumerant) chylum à ventriculo prodeũtem excipit, ex eoque primum hepar adhuc vacuum ſurſum alimentum attrahit, vaſorum multorum orificiis in ſimã eius partem inſertis. Itaq; tum propter eorum multitudinem, tum propter hepatis viciniam, plurima & ſubita fit ex ieiuno diſtributio, nec diu chylus in eo morari poteſt, maxime chylo adhuc liquido facile effluente, & ieiuno etiam vehementius quam reliqua inteſtina eum propellente, quod adipſum bilis ſyncerior & actior ab ecphyſi confluat: his enim de cauſis fit vt ieiunum chyli vacuum ſemper reperiatur. verum nõ vt eius principium certum eſt (incipit enim vbi ἔκφυσις deſinit) ſic & finis circumſcribi deſignarique poteſt. Eſt enim cum eo quod illi ſuccedit (λεπτὸν καὶ εἰλεὸν appellant) tam ſimile ſubſtantia & gyris, vt ab eo diſtingui nõ poſſit, à quo videtur tãtum differre quod ieiunum vaſis pluribus ſcateat, & inane ſit. Vbi enim & rariora iam vaſa cernuntur, & chylus minus diffluens factuſque craſſior, cõſiſtere incipit, illic tertii inteſtini initium ſtatui debet.

Νικάειον. eſt genus collyrii nardini ex lacte præparati ad multa oculorũ vitia perutilis. Eius deſcriptio habetur apud Aetium lib. 7. cap vltimo.

Νικολάου φάρμακον. nomen eſt compoſiti medicamenti glutinatorii quo Paulus vtitur lib. 4. cap. 37. ad conglutinanda vlcera.

Νίλου κολλούριον. eſt collyrium diarodon quod ad Nilum authorem refertur, omnium quę vnquam compoſita ſunt optimum & celeberrimum. Cęterum variis modis ab authoribus deſcribitur: id enim aliter Celſus, aliter Galenus, apud quem geminum eſt, aliter Aetius, aliter Paulus deſcribunt: ſed in materia fere omnes conſentiunt, præter vnum Paulum qui nardum non habet, quam tamẽ omiſſam eſſe puto non Pauli iudicio ſed librariorum negligentia.

Νῖκυς. vel (vt quidam codices habent) νῆκυς. dicitur à quibuſdam montana nardus, vt author eſt Dioſcorides, quam & alio nomine συριακὸν ſcribit appellari. vide νάρδος.

Νίτρον. nitrum. Eſt ſuccus concretus ſali finitimus. Perinde atque ſal aut naſcitur, aut conficitur. Nitrum quod naſcitur, vel reperitur in terra vel extra terram. Quod in terra reperitur, aut cæditur aliorum foſſiliũ modo, eſtque durum & ſpiſſum & lapidi ſimilius: aut in ſpeluncis colligitur, ex quorum cameris vel pendens ſtiriarum inſtar concreuit, vel excidens liquidum adhuc in terram defertur. Id vero eſt molle, laxum, candidius & ſimiliius ſpumæ. Vtrunque, hoc eſt, tam id quod effoditur quam quod in ſpelũcis colligitur, vocatur à Græcis ἀφρόνιτρον, cum tamẽ molle modo ac ſpumæ ſimilius ſub hac voce ſubiici recte poſſit, durum ac ſpiſſum non poſſit: ſed ipſi vnum ab altero non nominibus,

©BIUM

bus, ſed ſola bonitate & prauitate diſtinguunt. Quod vero extra terram reperitur, vel in conuallibus & campis, vel in lacu colligitur, atque ſua ſponte ex terra efflorescit, ἀλμώδεσ Græci appellãt. Nitrum autẽ quod conficitur, varii generis eſt. Vnum fit in Ægypto ex Nili aquis, quæ nitroſæ ſunt, in nitrarias infuſis, in quibus quod leuiſſimum tenuiſſimumq; eſt, ſpuma ſiue flos nitri appellatur, ſed frequentius ſpuma, quam Græci diuiſis vocabulis nominant ἀφρὸν νίτρου, vt diſtinguant à foſſili, ſpumæ etiã ſimili, quod compoſita voce ἀφρόνιτρον dicitur. Dioſcorides tamen tum aphronitrum tum ſpumam nitri ἀφρὸν νίτρου vocat, atque bonitate alterũ ab altero diſcernit: primas enim tribuit Lydio, quod ſcilicet in Philadelphia Lydiæ effoditur & vere ἀφρόνιτρον dicitur, ſecundas Ægyptio, hoc eſt confecto in Ægypto, quod vere ἀφρὸς νίτρου dici debet. Alterum nitrum etiam hodie ex nitro foſſili factitium eſt, quod Georg. Agric. chryſocollam, & Arabico nomine boracem eſſe exiſtimat. Tertium fit ex quercu cremata aut robore. Non eſt autem nitrum vnius coloris, nec perſpicuitatis nec ſaporis, nullumque omnino odoratum eſt, niſi calce inſperſa adulteratum ſit. Calidum eſt, deſiccat atque digerit, & ſi intro ſumatur, ſecat & extenuat craſſos lentoſque humores potentius multo quam ſal, ſed multo quam ἀφρόνιτρον imbecillius. Eſt enim ſalis & aphronitri medium. Si vero vratur, propius ad aphronitrum accedit.

Νίτρον Βερενίκιον. nitrum optimum & maxime molle ac tenuium partium Galenus Berenicium & Berenicarium appellatum eſſe tradit (non autem, vt vertit Linacer lib. 6. ſanit. tuendæ, Bernicarium) ab oppido Troglodytarum Berenice, vt opinor, appellatione ducta. Vnde quondam in Ægyptum aduectum Plinium Ægyptium vocare exiſtimo, & Galenum ὁ τῆς κατὰ εὐπορίσων, Alexandrinum. Itaque multum errat Pandectarum author, qui nitrum Berenicium vernicem exponit, ſic dictum, vt putat, quaſi Bernicẽ. Vicinitate literarum deceptus eſt. Neque enim vernix vulgo dicta nitrum eſt, ſed lõge alterius generis.

Νομὴ. nome etiam à Plinio dicitur. Eſt vlcus putredinoſum, quod vicinas partes ſerpendo depaſcitur. Puttedinem autem acquirit vel diuturnitate tẽporis, quo omnia, quanquam initio ἐυήθη ſint, tandem κακοήθη reduntur, vel ſtatim à principio, vt quod à venenatis animalibus factum eſt. Progreſſu quidem temporis & aphthæ & dyſenteriæ in nomas tranſeunt, vt ſcripſit Galenus ἐν τοῖς κατὰ τόπους. Sunt autem omnia eiuſmodi vlcera ægre ſanabilia, & vehementiſſimis prorſus medicamentis opus habent, adeo vt citra viſionem curari non poſſint. Dicitur affectus hic ἀπὸ τοῦ νέμεσθαι, quod paſcere ſignificat, propterea quod pergere paſcendo id vitiũ ab ægris particulis ad eas quæ integræ ſunt, ſoleat, atque harũ ſemper aliquid ægri adiicere, ita vt non ſolum à ſubſtantia indicatæ rei, ſed ab acceſſorio appellationem Græci indiderint.

Νόμος. lex. Quemadmodum in ciuitatibus leges ſunt quæ quod agendum eſt præcipiũt, & vetant quod agi non debet: ſic & in medicina νόμοι dicuntur præcepta, quæ certo & ſine vlla cõiectura aut ambiguitate aliquid eſſe agendum aut non agendum docent. Eo vocabulo Hippocrates & initio lib. περὶ γονῆς & ἐν τῷ περὶ ἀγμῶν & ἐν τῷ κατ' ἰητρεῖον vſus eſt, vt Galenus annotauit. Inde apud Hippocratem νομίζεται dicitur αἱρεῖ τὸ ἔθνος, vt Galenus comment. 3. εἰς τὸ περὶ διαίτης ὀξέων annotauit. Et κατὰ νόμον fieri aliquid, quod eſt κατὰ τὸ παρὰ τῶν ἀνθρώπων νομιζόμενόν τε καὶ δοξαζόμενον, diſtinctum ἀπὸ τοῦ κατὰ φύσιν, quod eſt κατὰ τὸν τῆς πράγματος ἀλήθειαν, vt ſcripſit Gal. comment. in lib. de nat. hum.

Νόσος. morbus. Eſt affectus præter naturam, actionem per ſe lędens. Sed quid ſit affectus, ante dictum eſt in dictione διάθεσις. Præter naturam vel contra naturam dicere, nihil prorſus refert: vtrũque vno verbo παρὰ φύσιν Græci dicunt. Nam & fœdus ictericorum color, & lentigo, & alius quiuis etiam leuiſſimus affectus contra naturam eſt, nec tamen morbus dicitur, ſi propter ſui exiguitatem non lædat actionẽ. Siquidem in omni morbo neceſſe eſt actionem lædi corporis aut alicuius partis, eamque læſionem tum ſenſibilem eſſe, tum per ſe, primo & proxime à morbo fieri, vt eo diſcrimine morbus à cauſa ſua, ſuiſque ſymptomatis diſtinguatur. Ac quoniam morbus omnis ei parti inſidet cuius actionem primo & per ſe lædit, conſentaneum eſt primas morborum differentias ex partium differentiis conſtitui. Itaque cum duplices ſint, ſimilares atque organicæ, duo pariter erunt ſumma morborum genera, intemperies & incommoderatio, quorum illud partis ſimilaris, hoc autem organicæ proprium eſt. Nam intemperies naturale partis ſimilaris temperamentum (per quod omnis actio inculpata editur) diſſoluit: incommoderatio vero inſtrumẽti ſymmetriam peruertit, ſine qua actio fieri ſion poteſt, vel per quam melius fit aut conſeruatur. His duobus tertium etiam genus additur vnitatis ſolutio, vtrique parti cõmune, quod ambas ad actionem vel vſum inter ſe cõiungi & cohærere oporteat. Habent autem ſingula proprias differentias, non iam ex partium diuerſitate, ſed ex ipſa morborum ſubſtantia depromptas. Siquidem intemperies, quã partis ſimilaris morbum eſſe diximus, alia ſimplex, alia compoſita eſt: & vtriuſque earum alia æqualis, alia inæqualis. Simplex ſola primarum quatuor qualitatum eſt, eaque quadruplex, calida, vt febris, ambuſtio ab igne vel ſole, calor immodicus à motu nimio, vel alia cauſa calfaciente: frigida, vt congelatio totius vel partis à frigore vehementi, tanta ſæpe vt pars demortua cadat, vel ſi in toto corpore eſt

Definitionum medicarum libri XXIIII - page 323 sur 554

©BIUM

homo moriatur,& qualis in apoplexia,epilepſia,tremore & ſpaſmo eſſe conſueuit: humida,vt in quibus partibus laxitas & mollities viſu & tactu perceptibilis eſt, nulla foris affluente ſubſtantia: ſicca,perinde ac ſi pars ſalſa eſſet, vt maraſmus totius vel partis, vt oſſium velut in ſabulum reſolutorũ. Compoſita vero duplex eſt: aut enim ſola primarũ quatuor qualitatum eſt,aut adiunctum habet materiæ affluxum. Illa calida humida, calida ſicca, frigida humida,vel frigida ſicca eſt,& difficulter admodum, vt & quatuor ſimplices,niſi magna ſit,à medicis noſcitur. Hæc vero,quæ ſimiliter quadruplex eſt,neminem poteſt latere,quia tumorem præter naturam adiunctũ habet, quadruplicis materiæ influxũ differentem. Sunt autem eius differentiæ,phlegmone,eryſipelas,œdema, ſcirrhus,aliquando ſimplices,aliquando vero inuicem inæqualiter miſti,ſed nomen à vincenti humore ſumẽtes,ad quas etiam reducuntur ſtrumæ, phymata, phygethla,lepra, pſora, vitiligo, elephantia, & alia eiuſmodi morborum genera: quæ quamuis ſimilarium partium ſint propria,per accidens tamen ad organicas referuntur,non eo modo, ſed alii etiam ſimilarium partium ſimplices morbi, ſi vnam inſtrumenti particulã infeſtarint. Vt ophthalmia tunicæ cohærẽtis phlegmone, eiuſdem morbus proprie eſt: totius autem oculi,per accidens. & eroſio ceratoidis tanta vt per eam excidat rhagoides, & ob id diſtorqueatur pupilla. Hi namque tres affectus oculi ſunt pathemata, licet eroſio ceratoidi, prolapſus rhagoidi, contortio pupillæ ſit propria. Tales quidem ſunt intemperiei differentiæ, à propria eius ſubſtantia ſumptæ. Quæ & rurſus ſuas peculiares ſortitę ſunt differẽtias partim à cauſis ſuis, partim à ſymptomatis, partim ab aliis morborum adiunctis petitas. Siquidem variæ cauſæ varias gignunt morborum ex intemperie ſpecies, certoque conſtat plærоſque morbos ſola cauſarum varietate differre, ſicut & multos ſolis ſymptomatis eſſe diuerſos. Ab adiunctis ſimiliter diſcrimen eſt. Sic autem voco breuitatem,longitudinem,celeritatem,tarditatem,periculum,ſecuritatem, adhæc morborum mores & partium in quibus ii conſiſtunt, differentias. Hinc morborum alii ἀπροσδιόρθωτοι, πανδήμιοι, ἐνδήμιοι, ὑποδήμιοι, λοιμώδεις, & ſi qui ſunt alii: quos in dictione ὑποδήμιοι tabula ante oculos propoſuimus & explicauimus. Habet etiam ſuas differẽtias incommoderatio, quam organicæ partis morbum eſſe diximus, eaſque quadruplices. Vna conformationis, altera magnitudinis, tertia numeri, quarta ſitus vitium eſt, quarum etiam ſingulæ in alias diuidũtur. Nam conformationis vitium in figura, in cauitate & meatu, in aſperitate atque læuitate poteſt eſſe. In figura quidem, vt in ſimis à natura, ictu, caſu, in varis, vaciis, plancis in fractura male curata, in luxatione, in callo eminentiore innato articulis, & in reliquarum partium vitioſa figura. In cauitate vero & meatu, ſi debita multitudo aut magnitudo non ſeruatur: id quod contingit ſi meatus vel nimium patent, vel coaleſcunt, vel conſtipantur ab iis quæ intus condita ſunt, vel obſtruũtur ab humoribus multis, craſſis, lentis, vel comprimũtur à vicina parte humore vel flatu tumida, vel reſident & contrahuntur, eſſentia ipſorũ quibus ii inſunt, ſiccata atque indurata. In aſperitate autem & lęuitate, quum ea quę ſuapte natura aſpera eſſe debent, læuitatem, contra quæ læuia aſperitatem alicunde contraxerunt. Magnitudo autem organi vitioſa eſt, vel quod nimis aucta ſit, vt in lingua magna, illæſa linguæ eſſentia, in carne vlceribus ſupercreſcẽte, & corpore toto: vel quibuſdam partibus, vt mammis, teſtibus, abdomine, pedibus adeo auctis vt actionem lædant (aliter enim morbus non eſſet, ſed vel ſymptoma vel pathema tantum, vt dolor.) verum nimia hæc magnitudo raro accidit poſt natiuitatem, particula ſuam figuram ſeruante. Vel vitiatur magnitudo, quod minor ſit quã conueniat, vt in atrophia partis alicuius vel totius, id quod ſæpe accidit poſt natiuitatẽ. Numeri vero morbus tum in exuperantia, tum in defectu conſiſtit. Exuperantia vel eſt rei naturalis, vt ſexti digiti, & tertii teſticuli: vel eſt rei toto genere præter naturam, vel abſceſſuum & eorum quæ in abſceſſibus continentur, lumbricorum, calculi, grandinis & ſuffuſionis in oculo, calli, verrucæ & aliorum eiuſmodi, ex quibus quæ actionem primo impediunt, vt ſuffuſio, ſunt morbi: quæ vero non primo, ſunt morbi cauſæ. Defectus autem ſolius rei naturalis eſt, ſiue ea ex toto, ſiue ex parte petierit: ex parte quidem, vt in partibus ex dimidio ſectis, mutilatis, non formatis: ex toto autem, vt in iis quæ radicitus perierunt oſſibus digitis, membris, glandulis, gurgulione & cæteris partibus truncatis, exectis, putrefactis, aut non formatis. Ex quibus quæ actionem primo lædunt, ſunt morbi: quæ vero partem actionis opificem refrigerant, vel ei non ſatis alimenti tranſmittunt, aut aliter afficiũt, ſunt morbi cauſæ. Quædam autem & morbus ſunt, & morbi cauſa, vt gurgulio exectus. Nam vocem lædit & thoracem refrigerat, in quibus morbum ad partem relictam, non ad deficientem referre oportet. Eſt etiam ſitus ſiue compoſitionis morbus duplex, quorum vnus in ſitu partium præter naturam conſiſtit, ſicut apparet, in omnibus herniarum ſpeciebus & in articulorum luxatione: alter vero in connexu partium præter naturam, quando vicinæ partes inter ſe non bene conſentiũt, vt in vinculo linguæ & pudendi cõtingit, & in articulorum ligamentis laxis, intentis, ruptis, breuioribus, lõgioribus, & præter hæc in coaleſcentia labiorum, digitorum, palpebrarum, ſedis vel pudendi muliebris, ſiue ab ortu, ſiue ab vlcere. Hæ quidem ſunt differentiæ ſummæ

morbi

©BIUM

morbi partis organicæ, eæque ſimplices. Cocunt autem aliquãdo atque complicantur morbi ſimplices, vel ſecum, vt ſuffuſio cum pterygio in oculo, magnitudo nimia & aſperitas in lingua: vel cum aliis ſimilariũ partium morbis, vt luxatio cum phlegmone, quarum illa primo inſtrumenti, hæc ſimilarium inſtrumenti partium morbus eſt primo: inſtrumenti autem non primo nec proprie, ſed per accidens, quemadmodum ſupra dictum eſt. Cæterum in his propriis organicarum partium differentiis id perpetuo tenendum eſt, prima inſtrumenta, vt muſculum, venam, arteriam, ex partibus ſimilaribus, ſecunda vero, vt digitum, ex primis, tertia autem, vt manum, thoracem, pedem, ex ſecundis, rectam vel vitiatam compoſitionem ſortiri, & ex his quod ſana ſint vel ægra, obtinere. Reſtat iam tertium morbi genus, vtrique parti commune, id eſt vnitatis partium, quæ inter ſe cohærere debent ad actionem vel vſum, ſolutio. quæ duplex etiam ponitur, vna ſimplex, altera compoſita. Simplex in carne quidem ῥαῦμα, ἕλκος, ῥῆγμα, θλάσμα ſiue θλάσις, ἔνθλασις: in oſſe vero ῥαγμὴ, ῥῆξις, ἐγκοπὴ, βέγκοπὴ, ἔδρα: & in molli oſſe capitis θλάσμα, κάπαγμα, πρηδὼν: in neruo autem σπασμὸς. Cõpoſita vero, cum duo morbi ad ſolutam continuitatem pertinentes ſecum coniunguntur, vt fractura cum vlcere, vlcus cũ ſpaſmo: vel cum morbus ſolutæ continuitatis cum alio morbo partium ſimilarium vel organicarum complicatur, vt vlcus cum aliqua intemperie aut cum phlegmone aut eryſipelate, aut alicuius partis ſphacelo, aut amputatione, aut peruerſione.

Νοσῶδες. morboſum. Pluribus modis dicitur apud Galenum initio artis paruæ. Dicitur enim vt corpus, vt cauſa, vt ſignũ. Nã corpora quæ morbos continent, cauſę quæ hos tũ efficiunt tum fouẽt, & ſigna quæ ipſos indicant, νοσώδη Græcis, nobis morboſa dicuntur. Ac corpus quidem morboſum dicitur multis modis. ſimpliciter quidem, quod ex ortu partibus ſimplicibus intemperatum, vel inſtrumẽtis malẽ compactum, vel vtrũque eſt. vbi enim tanta eſt exuperantia ab ipſo ortu contracta, vt actiones omnino imperfecte edantur, corpus ſimpliciter morboſum dicitur. In præſentia vero, ſiue nunc, corpus morboſum dicitur, quod eo tempore quo tale dicitur, ægrotat. Certum eſt autem, id, quo tẽpore morboſum dicitur, aut partibus ſimplicibus intemperatum, aut inſtrumentis male compoſitum, aut vtrumq; eſſe. Morboſum vero ſemper eſt, quod ab ipſo ortu, aut ſimplicibus primiſq; partibus, vel omnibus vel quibuſdam vel principibus intemperatiſſimum eſt, aut inſtrumẽtis peſſime cõpoſitum, iiſque ſimiliter vel omnibus, vel quibuſdam, vel præcipuis. Magna autem ex parte morboſum corpus eſt, quod ab huius quidem vitio recedit, nondum tamen medio conſtitutum eſt. Signa vero morboſa ſunt quæ morbum præſentem ſignificant, præteritum in memoriam reuocant, & futurum prædicunt. Cauſæ vero dicuntur, quæcunque has affectiones adaugent, aer, cibus & potus, motus & quies, ſomnus, vigilia, excreta, retenta, affectus animi.

Νόπον. dicitur à quibuſdam σίκυος ἄγριος ſiue cucumis anguinus, vt habetur apud Dioſcoridem.

Νοπώδης πυρετὸς. humida febris. Eſt differentia febris apud Hippocrat. libr. 6. epidemiõn, ſumpta à ſubiecto in quo calor febrilis accenditur. Id autem eſt humor, cuius quoniã variæ habentur in corpore differentiæ, ideo earum alias ἐξερύθρους, alias ἐξωχρεῖς, alias πελιοὺς appellauit. Has febres practici humorales vocant.

Νότος. auſter. ventus eſt meridie flans. Hic fere ſemper calidus eſt, niſi forte, quod rarum eſt, ineunte vere frigidus ſit, vt ſcribit Galenus comment. 1. εἰς τὸ ἀπὸ ἐπιδημιῶν, ſed nunquam valde frigidus eſt. Magna etiam ex parte humidus eſt, & pluuias, vt ſcribit Hippocrat. continentes leueſque inducit. Talis autem ſi flarit diutius, caligmem in nobis inducit, diſſoluit corpora, fundit humores, putredinem excitat & multorum morborum author eſt: veruntamen non ſemper humidus eſt: videtur enim, vt ſcribit Galenus comment. 3. εἰς τὸν τῶν ἐπιδημιῶν, aliquando ſiccus eſſe, quem λευκόνοτον vulgus Latini Caurum appellant. Homerus ἀργέστην νότον eam ob cauſam vocauit, quaſi purum & candidum auſtrum, quod imbribus careat. Id quod etiam indicauit Hippocrates libro 1. τῶν ἐπιδημιῶν, deſcribens ſtatum qui totus auſtrinus & ſqualidus fuit. Eſt autem is auſter nonnunquam vehemẽs, nec latere poteſt dum ſpirat. Alius vero lenis eſt, cuius motum, vt ait Galenus, in aere & nubibus non ſentias. Calidus autem ſemper eſt, cum Caurus interim frigidus ſentiatur.

Νύγμα. punctio. Eſt ſolutio cõtinuitatis in carne, incidente aliquo acuto & tenui facta. dicitur & νύξις.

Νυγματώδης ὀδυνὴ. punctorius dolor. vide ὀδυνὴ.

Νυκτάλωψ. luſciоſus. Dicitur is qui interdiu quidem videt, at ſole occidẽte obſcurius, noctu omnino nihil. Accidit propter capitis imbecillitatem & maxime ſpiritus viſui craſſitudinem, itemque reliquorum oculi humorum ac tunicarum. Quibuſdam vero cõtingit, vt noctu melius videant, interdiu deterius, & ſi Luna luceat nihil cernant. Sed hoc rarum eſt, illud plurimis contingit. Cæterum νυκτάλωψ dicitur non ille modo qui ita laborat, ſed ipſius etiam affectionis nomen eſt. Sic autem dicitur quaſi ὁ ἐν νυκτὸς ἀλαὸς, hoc eſt noctu cœcus: λάειν enim videre ſignificat. vide μύωψ.

Νυκτερινὸς πυρετὸς. nocturna febris. Eſt febris quotidiana noctu accedens. Cum enim, inquit Galenus, duæ ſint quotidianæ febris

Definitionum medicarum libri XXIIII - page 325 sur 554

©BIUM

differentiæ, vna nocturnæ, altera diurnæ, illam νυκτερινὴν Hippocrates vocauit libr. 3. Epid. sect. 3.

Νυκτερὶς. ἡ αἰγαγρίλις, vt habetur apud Dioscor. Eam Aetius ad caligines oculorum commendauit, videturque multis αἰγὶ ἢ αἰγαγρίδες accepisse.

Νυμφαία. herba est in paludibus & stagnantibus aquis nascens, foliis fabæ Ægyptiæ minoribus & lõgioribus, aliis in summa aqua, aliis demersis, pluribus ex radice eadem prodeuntibus: flore lilio simili, albo, & in medio crocos habente: cum defloruerit, vt rotundum malum, aut papaueris caput, extuberat, nigro semine, denso, lato, lenti gustus. Caulis est læuis, niger, minime crassus, ciborio cognatus. radix nigra, scabra, clauæ similis, quæ autumno secatur. Nymphææ nomen habuit, quoniam aquas amet. Est & altera nymphæa, cuius flos βλέφαρα dicitur, foliis antedictæ, radice alba, scabra, flore luteo, nitente, rosæ simili. Nymphæa vim habet sine rosione siccandi, ventrem reprimit, & genituram absumit. Quæ radicem albam habet, valentior est: quæ vero nigram, detersoria quoque vi & exterente pollet.

Νύμφη. nympha. Est epiphysis cutacea, lata intra pudendum muliebre, supra alarum commissuram ad vrinarium meatum sita. Gemina autem est, vtrinque scilicet vna. Data est à natura, tum ornamenti causa (nam quod peni virili præputium est, id νύμφη vtero est) tum etiam vt vterum à puluere, frigore & aliis externis iniuriis tueatur. Vt enim vua pharyngi propugnaculum est, sic νύμφη vtero. Siquidem illa operit colli vteri orificiũ, cui pro munimẽto data est. Verum aliquãdo naturæ modum excedit, & ad tantã magnitudinem excrescit, vt deformitatem atque pudorem inducat, extra vterum propẽdens. Tũc ferro resecari debet, quemadmodum Aetius lib. vltimo prodidit.

Νυμφοδότου πρόσκος. pastilli species authore Nymphodoto, adstringendi vi præditi: cuius duæ habentur compositiones, vna apud Paulum libr. 7. cap. 12. altera apud Aetium lib. 9. cap. 49. de iis quæ inferne dysentericis infunduntur.

Νύξις. punctio. Est solutio continuitatis in carne, incidente aliquo acuto & tenui facta. dicitur & νύγμα.

Νωθρῶς. ἀντὶ τοῦ πλάγιον καὶ λεπτῶς: hoc est, longo tempore & tenuiter: apud Hippocr. aphor. 7. libr. 2. sicut Gal. interpretatur. Alias νωθρὸς, vt νωθὴς, est Tardus, Imbecillus.

Νῶτον ἡ

Νῶτος. dorsum. Pars est posterior corporis. Ea late patet Aristoteli libr. 1. de histor. animal. Eius enim partes facit scapulas, spinam & lumbos. Itaque eo authore, quem postea permulti sequuti sunt νῶτος dicitur pars tota posterior ab occipite vsque ad extremum coccygem, triginta quatuor vertebris compacta. Cui sententiæ etiam fauet Latinum dorsi nomen, quod secundum Probum significat totam posteriorẽ corporis partem, eo quod deuexa sit deorsum, vt inquit Festus: tota namque ea pars declinis inflexaque est, & ab anatomicis carinæ nauis comparata: est enim veluti statumen quoddam in quo costæ, velut in carina trabes, connectuntur, totumque corpus stabilitur. Sic dorsi quinque partes erũt, collum, thorax, lũbi, os sacrũ & coccyx. Alii vero multò arctius dorsum definiunt, dicentes esse partẽ ceruici subiectam, & duodecim vt plurimum cõprehensam vertebris. Hi νῶτον appellãt, quod illi thoracem. Sed reuera thorax non posteriorem modo partem, verum anteriorem etiam designat, sic vt νῶτον ea secunda significatione pars sit thoracis posterior. Itaque his authoribus, vbi ceruicis vertebræ desinunt, dorsum illic incipit. Collum autem à dorso non hominum sola institutio, verum ipsa etiam natura discreuit. Ea namque cum spinas vertebrarum ceruicis veluti bicornes produxerit, postea in dorso simplices effecit. Non est autem in omnibus certus vertebrarum numerus, quod aliquando vna vel desit vel numero excedat. Superest vero rarius quam desit. Earum prima λοφίας dicta fuit à veteribus, quo nomine quicquid prominet, intelligitur: secunda μαζαλίσκη, quasi axillaris, vocatur. Reliquæ nouem consequentes πλευρίται, duodecima vero ὀμφαλίσκη, quod ea parte cingamur. Hæc igitur postica vertebrarum structura νῶτος appellatur. Definitur autem ea, sicut dictum est, ab octaua vertebra vsq; ad decimam nonam, & à lateribus, dextro & sinistro, quantum videlicet à postica parte patet oculis. Nam & costarum pars posterior, & musculi similiter sub ea parte comprehenduntur. Ea quoniam pectori opposita est, etiam αἰπήσιον à plærisq; dicta fuit. Est enim στέρνον thoracis pars anterior, sicut νῶτον posterior. Rufus libello de partium hominis nomenclatura, τὸ νῶτον, inquit, dicitur pars corporis posterior à ceruice vsque ad μεταφρένον. Est autem μεταφρένον pars media inter dorsum & lumbos qua renes adiacent.

IO. GOR-

©BIUM

IO. GORRAEI PARISIENSIS DEFINITIONVM MEDICARVM

TO Ξ.

Ξανθὴ. nomen est compositi medicaméti acris & exedétis, quo Paulus l. 4. c. 43. vtitur ad vlcera in quibus caro supercrescit, & eiusdem lib. c. 53. ad inducendam crustá & sistendum sanguinem ex quauis parte profluentem.

Ξάνθιον. lappa. planta est pinguibus locis nascés & vbi lacus exaruerunt, caule cubitali, anguloso, pingui, alas plures fundente, folio atriplicis incisuras habente, odore nasturtii, semine rotundo ceu grandiore oliua, spinoso, platani pilula, vestium cum tangitur tenaci, philanthropos ob id à quibusdá dicta. Nomen habet quod rufet capillum. ab herbariis lappa minor & lappa inuersa nominatur.

Ξένιον. lenticulæ species, sed rarior, cum tamen vari lenticulæque cæteræ vulgo notæ sint. Est autem rubicundior & inæqualior, vt scribit Celsus lib. 6. cap. 5.

Ξέστης. sextarius. Est mensura liquidis atque aridis communis duas heminas capiens apud Romanos. Hanc Galen. lib. 1. τῶν κατὰ γένη scribit viginti vncias continere (nec dubitandum quin mensurales intelligat: ponderales enim variæ sunt & numero incertæ, sed pro modo & pondere rerum quas metimur) & similiter Oribasius, eosque falli qui putarunt sextarium Romanum decem & octo vncias mensurales capere. Erat autem & ξέστης Atticus, sextario Romano minor. liquorum & ipse mensura, capiens duas κοτύλας, siue libram & semissem, hoc est vncias decem & octo. Est autem ξέστης vocabulum è Latino sextarii nomine deprauatum, vt asserit Galen. lib. τῶν κατὰ τόποις. Nam neque nomen neque mensura hæc apud vetustiores Atticos scriptores inuenitur, sed vna cum imperio Romano & vox & mensura in Græciam venit. Vnde vsus eius apud Andromachum, Heram, Asclepiadem, Critonem, Dioscoridem ac nonnullos alios, qui dum res Romanæ florerent, de medicamétis libros scripserunt, admodum frequens est: duas recipit κοτύλας, sicut Fannius declarat istis versibus:

At cotylas (quas, si placeat, dixisse licebit
Heminas) recipit geminas sextarius vnus.

Ac quia sextarius duodecim cyathos cõtinebat, quemadmodum as & libra duodecim vncias, antiqui, præsertim poetæ, sextarium tanquam libram, in vncias partiebantur, ijsdemque nominibus appellabant. Itaque sicut in ponderibus sextans duas vncias significabat, ita cum de poculis sermo erat, sextans duos cyathos, quadrans tres cyathos, triens quatuor cyathos, & quincunx quinque cyathos, vt in multis locis apud Martialem legitur.

Sed & ξέστης aridorum mensura fuit apud Atticos, continens similiter κοτύλας duas siue decem & octo vncias mensurales. Eius nota apud Græcos fuit ξ cum ε ad verticem apposito.

Ξηραλοιφεῖν. significat sicca vti frictione. verbũ est oppositum τῷ χυτλοῦσθαι. Galen. lib. 2. de simpl. medic.

Ξηρασία. vitium capillorum, vt scribit Def. med. author, cum ij similes lanugini apparent, perinde ac si puluere conspersi essent. Species alopeciæ censeri potest, quæ ita dicta sit propter alimenti pilorum defectum & ariditatem cutis.

Ξηράφιον. idem quod ξηρίον. de quo mox.

Ξηρίον. est medicamentum aridum quod in pulueris modum inspergitur, ideoque & κατάπασμα alio nomine appellatur. Constare potest varia materia ad vsum multiplicem: aliud cuti, aliud vlceribus inspergitur. Eorum quæ cuti admouentur, alia abstergunt, alia extenuant, alia discutiunt, alia, vt quæ capiti adhibentur, fluxiones reprimunt aut desiccant. Quæ vlceribus conueniunt, alia carnem inducunt, alia excrescentia reprimunt, alia cicatricem generant, alia vrunt exeduntque, alia sanguinem sistunt. Exempla eorum multa habentur apud Paulum & Aetium.

Ξηροκολλούριον. est collyrium ex aridis medicamentis præsertim metallicis constans, exceptis vnitisque vel succo vel melle vel humore aliquo. Quãuis enim liquore aliquo colliguntur, nõ desinunt arida collyria esse, propterea quod ipsorũ denominatio non est ab eo quod ea colligit atque coadunat, sed ab ipsa materia qua maxima ex parte constant. Siquidem ab eo quod magis in ipsorum cõpositione pollet, vel ξηροκολλούριον vel ὑγροκολλούριον appellatur. Sunt autem variæ τῶν ξηροκολλουρίων compositiones apud veteres medicos, quorum magis celebres describuntur ab Aetio lib. 7. vide κολλούριον.

Ξηρόμυρον. vnguentum siccum. Est compositio odorifera, siccis aromatibus cõstans. Ad varios vsus antiquis apparabatur: ad suffitus odoris gratia, ad amuleta, præsertim pestilentiæ, ad exiccationẽ fluxionis alicuius, aduersus hircosum odorem axillarum & reliqui corporis: itaque pro vario vsu diuerso modo efformabatur. Aetius lib. 6. describens pulueres inspersiles caput densantes describit

Definitionum medicarum libri XXIIII - page 327 sur 554

©BIUM

ξηρόμυρον ſiccis omnibus conſtans tritis & in puluerem tenuem redactis, quem capiti prius oblito vino auſtero inſpergendum conſulit. Idem lib. 16. ſelecta quædam aromata trita cribrataque excipit aliquo liquore, docetque pilulas rotundas ad ciceris magnitudinem effingere, quas acu perforatas & exiccatas traiecto filo è collo ſuſpendit. Nec vero dubium eſt, quin maſſam in vnam cõponi poſſint in mali modum, quod pomum odoriferum vocari poterit, quale hodie à pleriſque geſtatur, tum ad venuſtatem, tum ad arcendum peſtilentiæ periculum.

Ξηρότης. ſiccitas. eſt vna ex primis quatuor qualitatibus: materialis tamen potius quam actiua, non quod ab omni actione immunis ſit (alterare enim totam admotam ſubſtantiam poteſt: tametſi non pari celeritate cum calore & frigore) ſed quod minimum id agat, neque pari celeritate. Eius enim actio totius eſt per tota, quemadmodum & calidi & frigidi: vt eſt à Galeno demonſtratum lib. de elementis. Siccitatem autem quadruplicẽ in nobis accidere idem annotauit libr. 7. meth. med. quarum prima eſt quæ in exilibus venis & arteriis cuiuſq; particulæ propriis conſiſtit, quę prouenit ex ſanguinis penuria. Secunda eſt, cum propria humiditas vnde partes nutriuntur, omnino eſt abſumpta. Cõtinetur ea in omnibus animalis partibus, ceu ros quidam per eas ſparſus. Eſt præterea ſiccitas vtique quum ea quorum ſubſtantia ex humore concreto cõſtat, ſicut caro & adeps, ſunt liquata. Quarta eſt prorſus inſanabilis, ſi conſummata fuerit, eſt autem prorſus conſummata, vbi ſolida ſimilarium partium ſubſtantia reddita eſt ſiccior. quippe quod ſenium eſt in morbis, id ſicca intemperies eſt in ægris. Porro eiuſmodi ſiccitates proueniunt ex diuturnis euacuationibus, quæ vel ex ventris profluuio, vel inteſtinorum læuitate, vel dyſenteria, aut diuturnis vomitibus, aut vigiliis aut tali alia de cauſa proueniunt, aut longi temporis fame, & febribus ardentibus longis, atque vt in vniuerſum dicatur, quæcunque ipſas animalis ſolidas partes vehementer exſiccant, ſicuti & hecticæ febres.

Ξηρὸς πυρετὸς. ſicca febris, in qua ſitis vehemens per initia, lingua arida, cutis dura in modum corii, & ſqualor plurimꝰ toto corpore. Huic oppoſita eſt humida febris, in qua ęgri à primo ſtatim die ſudant, verum ſudore vel parum vel nullo modo leuantur. Author Gal. libello aduerſus Lycum.

Ξηροφθαλμία. eſt arida lippitudo, in qua oculi ſubaridi neque tument neque fluunt, ſed rubẽt tantum, & cum dolore quodam leui & prurigine graueſcunt, & palpebræ citra duritiem vllam prægraui pituita inhæreſcunt. Author Celſus & Aetius.

Ξιφίδιον. ſic dicitur ab aliquibus τὸ ἀσπαράγιον, vt author eſt Dioſcorides.

Ξίφιον. gladiolus. herba eſt ſic dicta quod foliis gladii ſpeciem præbeat. Ea autem iridi ſimilia ſunt, ſed minora & anguſtiora, & gladii modo mucronata neruoſaque. In caulem exit cubitalem vel etiam bicubitalem, vt ait Plinius, in quo purpurei flores in ordinem digeſti inter ſe diſtãt, ſemine rotundo, radicibus geminis, quarum vna inſidet alteri ceu puſillis bulbis inferiore gracili, ſuperna vero vberiore & habitiore. In aruis maxime naſcitur. vocatur aliis nominibus φάσγανον & μαχαιρώνιον. Radix eius, præſertim ſuperior, dicitur vim habere attrahendi, diſcutiendi & exiccandi.

Ξιφοειδὴς ὀστοῦν. eſt cartilago triãgula parti infimæ ſterni adnata gladii effigie. In hanc enim ſternon exacuitur & deſinit. Non eſt autem ſemper ſimplex & acuminata hæc cartilago, ſed non raro in fine lata, ſæpe biſida, vnde & vulgo furcella dicitur. Sæpe tota eſt latiſſima & plane oſſea (vnde Galeno os aliquando dicitur, quod ętatis aut temperamenti ſiccioris occaſione in os degenerat) præſertim parte anteriore: nam poſteriore diutius cartilaginoſa eſt, & intima ſemper. Quidam mucronatam cartilaginem vocãt, vulgo malum granatum. Sunt verò qui non eam cartilaginem, ſed totum ipſum ſternon cum ea ξιφοειδὲς nuncupent, vt ait Galenus. Nam ſternon manubrio, cartilago vero gladio plærumque ſimilis videtur.

Ξυλαλόη. lignum aloes, quod proprio nomine ἀγάλλοχον appellatur.

Ξυλοβάλσαμον. eſt frutex, ſiue ſarmẽtum, ſiue ſurculus balſami. Amputabatur ab incolis & vænibat, propterea quod eo decocto in vnguẽtis vice opobalſami multis eſſet, etiamſi ex toto balſamo minima illi ineſſet odoris gratia. Dioſcorides probari dicit recens, ſarmẽto tenui, fuluum, odoratum & quadamtenus opobalſamum ſpirans.

Ξυλοκέρατα. ſiliquę. ſic vocantur à recentioribus Græcis quæ veteres κεράτια vocarunt. Sunt qui peculiariter arboris ceratoniæ ſiliquas hoc nomine nuncupari tradant, quæ vulgo corrupta voce xylocaracta dicunt.

Ξυλοκινάμωμον. eſt lignum cinamomi, cortice ſuo multo ignobilius: ſiquidem in faſtidio eſt, propter origani, quod redolet, acrimoniam.

Ξυλοκόλλα. idem quod κόλλα, vt ſcribit Dioſcorides.

Ξύλον. ſic appellauit Hippocrates organum ſuum ad reſtituenda omnia luxata idoneum. recentiores βάθρον dixerunt, de quo vide ſuo loco.

Ξύμπλωσις. vacuatio, ſiue extenuatio corporis, apud Hippoc. aphor. 3, lib. 1. κατὰ τὴν ξυμπίπλειν, πυθέσθαι σωιζάνειν: quæ enim vacuantur corpora, concidere ac conſidere ſolent, atque etiam extenuari. vſus eſt & eo verbo Hippocrates in hac ſignificatione libr. 6. τῶν ὀφθαλμῶν.

Ξυρὶς. herba eſt folio iridis, latiore & in turbinẽ mucronato, caule craſſo, cubitali, ex quo ſiliquæ triangulares dependent, in quibus purpureus flos in medio puniceus. ſemen

in

©BIUM

in folliculis ſimile fabis, rotũdum, rubrum, acre. radix longa, geniculata, rufa. Naturæ tenuis eſt, diſcuſſoriæ & extrahentis atque deſiccatoriæ, præcipue ſemen quod & vrinam mouet, & lieni indurato medetur. Romani gladiolum dicunt, quidam irin agreſtem.

Ξύσματα. ſtrigmenta. Proprie dicebantur antiquis ea quæ oleo illitis corporibus poſt ſudorem vna cum ſudore, reliquisque humani corporis ſordibus deſtringebantur. Eſt autẽ deſtringere, lacinia, ſtrigili ve alio, aut tota manu quæ corpori hærent abradere & exterere. Ea ex oleo, ſudore & ſordibus humani corporis concreta, & in balneorum pauimentis relicta, in multos vſus ſeruabantur. Ex ijs ad morbos etiam trãslata vox eſt. Nam in dyſenteriis ſummæ inteſtinorum partes humoris acrimonia deraſæ detritęque, ξύσματα appellantur. Sic etiam aliquando dicuntur linamenta linteolis deraſis concinnata, quæ proprie μοτὸς ξυσὸς chirurgi nuncupant.

Ξυσμὸς. κνησμὸς. pruritus, apud Hippocratem.

Ξυστὴρ. eſt ſcalprum chirurgicum radendo idoneum, quo ſe ad rimas vſum Galenus prodidit: ſed quæ fuerit eius figura non ſatis explicat, credo fuiſſe varias. Galenus libro 8. de anatomic. adminiſtr. fabricat ipſum vtrinque ſimiliter ſecantem, vt lineas vtraſque ſecantes vtrinque curuas habeat, ſed altera ſit concaua, huic vero oppoſita gibba. Materia ex qua parabatur, ſimiliter diuerſa fuit, ſed melior ex buxo aut myrto. libro 6. meth. medendi ſcribit, ſcalpellos quibus acies vtrinque habetur, aut quibus cuſpis acuta eſt, omnino fugiendos eſſe in vulneribus peritonæi & inteſtinorum. ergo habentur alii quibus non eſt vtrinque acies, & quibus cuſpis acuta non eſt. Varium autem fuiſſe hoc inſtrumentum palam eſt. Dicitur & ξύστρα, hoc eſt ſtrigilis.

ξυστὴρ. eſt collyrium τραχωματικὸν, cuius variæ habentur compoſitiones: vnam recenſet Paulus, Aetius duas. dicitur ἀπὸ τοῦ ξύειν, quod palpebræ aſperitates abradat.

Ξυστὸς. linamentorum genus eſt apud Galenum in Iſagoge: quaſi raſile dicas, à materia linteolorum deraſa. vide ξύσματα.

IO. GORRAEI PARISIENSIS
DEFINITIONVM MEDICARVM

TO O.

Ὀ. ſic appellabantur ab Athenienſibus ſorba, quæ omnes alij per diphthongum οὖα vocant, vt ſcribit Galen. lib. 2. de alim. facult.

Ὀβελαία ῥαφὴ. eſt ſutura cranij recta, quę à media ſincipitis ſutura ad mediam ſuturam occipitis ſecundum capitis longitudinem extenditur, in cranio ſecũdum naturam ſe habente, inter anteriorem poſterioremq; ſuturam concluditur, neq; vltra fertur: aliquãdo tamen ad naſum vſq; per os frontis medium deſcendit. Dicitur alio nomine ῥαβδοειδὴς. vtrumq; nomen inditum eſt quod veru, aut ſagittę, aut virgę inſtar recta incedit, verticemq; in duas partes dextram & ſiniſtram ſecat. Latini rectam vocare poſſunt.

Ὀβολὸς. obolus. põdus eſt dimidij ſcripuli. drachma enim ſex obolos pendit, ſiue tria ſcripula. diuiditur autem obolus εἰς κεράτια τρία, hoc eſt in ſiliquas tres.

Ὀγκώλεως. apud Atticos ſignificat τὸ μέγα καὶ ἐπηρμένα φρονεῖν: hoc eſt magnum & ſublime ſapere. Verum ab Hippocrate vſurpatur pro attolli ſubito in tumorem, vt annotauit Erotianus.

Ὄγχειν φέρειν. apud Hippocratem. hoc eſt ferre. Erotianus.

Ὀδαξισμὸς. Eſt gingiuarum pruritus ante dentitionem. Nam antequam erumpant dentes, dolor quidam ſeu pruritus eſt, ſeu morſus, illis intra gingiuas conceptis & erumpere feſtinantibus ſentitur, quod vulgo dicunt nutrices dentes germinare, quo moti infantes gingiuas inuicem collidunt. ex quo patet ὀδαξισμὸν aliud eſſe quam ὀδοντίασιν: hæc enim eſt dentis iam concreti eruptio extra gingiuam, ille vero dentis ipſius concretio & conformatio intra gingiuam, ſiue dolor ex eiuſmodi concretione exoriens. Hermolaus Barbarus apud Dioſcoridem gingiuarum commorſionem vertit. Reperitur & ὀδαξησμὸς, ab ὀδαξέω.

Ὀδόντες. dentes. Sunt oſſa ſentientia & tota vita auctilia, genæ infernæ ſupernæque alueolis infixa, ad comminuendos cibos comparata. In oſſium quidem numero habendos eſſe dentes Galenus contendit, etiamſi plærique ſophiſtæ, inquit, ſecus arbitrentur. A reliquis tamen oſſibus differunt primum quidem quod ſentiant, quum reliqua oſſa ſenſu careant: dentium enim radicibus mollis quidam neruus à tertia coniugatione vtraque gena inſeritur. ſuperiore quidem per foramen eius quod ſub oculo eſt, inferiore vero ad muſculum in ore latentem. hic autem neruus ſecũ venam ad dentium nutritionem, & arteriam ad caloris natiui cuſtodiã, cum meninge tenui in dentes adducit. Inde fit vt dolor in dentibus pulſatorius

©BIUM

per inflammationes ſentiatur: veruntamen foris & in ſuperficie integros dentes non ſentire verum eſt, quod in eam dentis partem denſiſſimam nerui fibræ non permeant, eamque ob rem cum ea parte limantur, ſecantur, vruntur, punguntur, non dolent. Tota vero parte interiore quam ſint dolori obnoxij dentes, aperte docent qui eos cauos aſperius tractant, aut frigidi calidiue contactu irritant. Deinde vero differunt ab aliis oſſibus quod toto vitæ tempore dentes augeantur. Id enim niſi fieret, prorſus deficerent, cibis comminuendis attriti. Differunt & ab aliis oſſibus quod nudi ſint, ſine membrana, ſine carne, quodque ſint reliquis oſſibus, vt ait Celſus, duriores, videlicet ne occurſu mutuo, mandendo frãgendoque attenuarentur magis quam reliqua oſſa, propterea quod nec cartilagine, nec adipe, vt reliqui articuli, ſuperlinuntur, quibus atteri vetentur. Sunt autem dentes in perfectis hominibus vtraque gena ſedecim. In aliis enim plures ſunt vel pauciores, atque tam multos fieri potius quam vnum expediebat, ne vno aut dolente, aut vi vel vitio pereunte, affectio aliis communis exiſteret. Primi vtrinque quatuor acie ſunt prętenui, quo fit vt gladiis ſimiles cibos mordendo abſcindant, vt melius in ore moli, & in ventriculo concoqui poſſint, ob id τμητῆς, vel (vt ait Celſus) τομεῖς, id eſt inciſores, appellantur. Sed aliqui pro his quatuor, ſiue ſupernis, ſiue infernis, duos tantum habent, ſed fere tam latos, vt vſum ſpatiumque quatuor dentium comprehendant: aliis vero pro quatuor inciſoribus, ſex, octo, atque etiam plures, nullo ſæpe ordine collocati, ſed partim recti, partim foras exerti, partim intro in oris capacitatem erumpentes, & manducationem & pronunciationem perſæpe vitiant, vt frequenter eos vel euellere, vel vrere, vel lima tenui minuere oporteat. habent hi quatuor inciſores vnam modo radicem. Poſt eos canini vtrinque hærent, κυνόδοντες Græce dicti, ſingulares etiam radices ſortiti. hi à baſi rotũda in acutiſſimum mucronem faſtigiati deſinunt ad oſſa & alia dura frangenda, quę dentes ſubterfugerũt: ſiquidem vt inciſores cibos molles, ita hi duros validiſſime confringunt. Poſt hos ſequuntur γόμφιοι ſiue μύλαι, hoc eſt, clauales ſeu molares, quini ab vtroque latere vt plurimum, aliquãdo autem pauciores aut plures, omnes aſperi, inæquales, ampli & lati. Sic enim à dẽtibꝰ inciſoriis inciſos cibos & effractos à caninis in lęuorem terere & quodammodo molere poſſunt. Sunt enim molis quibus farinæ fiunt, nõ forma modo, ſed etiam vſu perſimiles. formam quidẽ ſimilem reddit aſperitas, quæ plurimum valet ad continendam materiam ne effluat & dilabatur, quæ ſi molis deeſt attritu nimio iam læuigatis, denuo ferreis malleis efficienda eſt. Hi pluribus radicibus genis infixi ſunt, ternis quidem genæ ſuperiori, binis vero inferiori, nonnullis tamen exceptis, qui ſupra ſæpe cum quaternis, infra vero cum ternis radicibus deprehenduntur. Sunt enim dentium genæ inferioris quam ſuperiores radices & pauciores & minores, quoniam genæ inferioris ſubſtantia durior denſiorque dentes ſua etiam grauitate incumbentes firmius continere poteſt quam gena ſuperior rara mollisq; pendulos, & velut in caſum ob ſuam grauitatem procliues. Cæterum præter hos triginta duos dentes, alii aliis interdum prodeunt quos genuinos Plinius appellat, ab anno decimooctauo ad vigeſimum ſextum, vel, vt ille ait, etiam octogeſimum, aliquando indolenter, ſæpe cum magno cruciatu. Eos Hippocrates & Rufus σωφρονιστῆρας vocari dicunt, quia dum naſcuntur, homo σωφρονίζει, id eſt ſapere, incipit. Habent autem dentes omnes in pueris epiphyſim, quę ipſis ſæpe excidit ſpõte, ſed relicta dentis radice, alia prompte in eius locũ ſuccreſcit. Omnes præterea dentes infiguntur, vt ait Galenus, ἐν τοῖς τῶ φατνίων βοθρίοις. Sunt autem φάτνια, oſſa ipſos continentia: βόθρια vero, alueoli & cauitates quas ſubeunt.

Ὀδόντα vero etiam appellant anatomici apophyſim ſecundi ſpondyli ceruicis, altam, duram, ſolidam, è ſuperiori interna media q; eius ſede erumpentem ſurſumque ſpectantem, propterea quod denti hominis canino aſſimiletur. Eſt autem ea apophyſis ſecundo ſpondylo propria, perque eam cum primo ſpondylo & cum occipitis cauitate inter ſuas apophyſes χοροειδεῖς per diarthroſim iungitur, & valido quodam rotundoque ligamento occipiti alligatur, eique locum cui apte & tuto affirmetur & ſtabiliatur præbet ſpondylus primus, ipſe quoque ligamẽtum quoddam tranſuerſum producens quod illi apophyſi intus injcitur. Subit enim dens in cauitatem primi ſpondyli. Ab hac apophyſi totam etiam ipſam ſecundam vertebram Hippocrates, vt Galenus ait, ὀδόντα appellauit, non autem vt ſcribit ſe putare Rufus ἐν τῆ τῶ μορίων ὀνομασία, primam. Alii vero ipſam apophyſim πυρηνοειδῆ vocarunt, à ſimilitudine nuclei, alii à nuce pinea κωνοειδῆ, alii vero etiam ὀδοντοειδῆ, à dentis ſimilitudine.

Ὀδοντάγρα. inſtrumẽtum chirurgicum ad euellendos dentes.

Ὀδοντάσις. dentitio. Eſt dentis iam concreti eruptio extra gingiuam. dicitur alio nomine ὀδοντοφυία. Primum quidem dentes intra ſuos alueolos concipiuntur & concreſcunt, deinde erumpunt, quorum vtrumque magno cum dolore fit. Illud ὀδαξισμός, hoc ὀδοντάσιν Græci vocant.

Ὀδόντιος. eſt fœnum fruticoſum, triangulis flagellis, geniculatis, nigro articulorum nodo, foliis polygono longioribus, hordei ſemine. Decoctum in vino auſtero gargarizatu dolores dentium mulcet: inde ductum nomen. Vide & Plin.

Ὀδοντοειδὴς ἀπόφυσις. ea eſt quam Hippocr. ὀδόντα, vt

©BIUM

vt ante dictum est, & omnes anatomici περιωδὴ κάθαρσιν appellant.

Ὀδοντόγλυφα. dentiscalpia. quibus ea quæ dentibus inhærent eximuntur. Figurantur maxime ex harundinibus, oblõga forma, sed maxime è viridi lentisco, vt declarat Martialis disticho isto de dentiscalpio:

Lentisco melius, sed si tibi frondea cuspis
Defuerit, dentes penna leuare potest.

Ὀδοντέκμμα. dẽtifricium. Sic dicitur quo dentes fricantur & gingiuæ. Puluisculus id maxime est, sed pro vsu varius. Nam & refrigeratis dentibus, & motis, & dolentibus, & ijsdem poliendis atque dealbandis, adhęc gingiuis laxioribus, & ad parulidas & putrefactiones, omniaque otis vitia parari possunt ex medicamentis genere differentibus.

Ὀδύνη. dolor. Est sensus tristis in corpore motionis, vel vt Cicero Tusculana secunda diffiniuit, est motus asper in corpore, à sensibus alienus: nisi quod improprie videtur dixisse esse motum, cum potius dici debeat sensus ipsius motionis: ipse enim præter naturam motus dolorem mouet, non etiã dolor est. Defendi tamen etiam M. Tullius potest. Nam & apud Hippoc. dolor aliquando sumitur pro dispositione ipsa quæ dolorem facit, vt libro 1. τῶν ὀπὸ ἡμιῶν, vbi scribit: in Cranone antiquos dolores frigidos, nouos autem calidos: hîc enim non proprie dolores calidos frigidosve, sed affectiones ipsas, ex quibus dolores mouẽtur, ita appellauit, vt erysipelata, phlegmonas, vulnera, rupturas & alia huiusmodi. quomodo etiam & doloris nomen accipiendum est eo Aphorismo quo scribit: Quicunque dolentes parte aliqua corporis dolorem non sentiunt, ijs mentem ægrotare: sic enim Galen. interpretatus est. Verum proprie dictus dolor non morbus est, sed symptoma. In sensu omnis consistit: est enim eius fons & radix sensus, neque potest cõtingere nisi in partibus sentientibus. Cõtingit autem omnibus sensibus. Nam & in visu, & in auditu, & in gustu, & in odoratu suus dolor est: sed in tactu supra cæteros sensus insignis: siquidem cum dolor reliquis sensibus incidit, ab externis eorum sensibilibus incidit, tactui vero non solum ab externis, sed etiam multo magis ab affectibus, qui intra corpus ipsum consistunt, incidit vehementissimus. Quod si & in aliis sensibus magnus aliquis dolor sentiri videatur, is non tam ad eos quam ad tactum referendus est. Neque enim qui ex aurium dolore nascitur, proprius auditus dolor est, sed potius tactus, quippe qui sensus sit omnium sensoriorum communis, reliqui vero quatuor sui quisque solius. Ad eundem modum in oculis nõ raro dolores magni excitantur, tangendi scilicet sensu in ijs contristato. Cæterum cum dolor omnibus partibus sentiendi facultate præditis possit contingere, in aliquibus proprium nomen habet, in aliis non habet. Dicitur enim in capite κεφαλαλγία, in corde καρδιαλγία, in auribus ὠτιαλγία, in reliquis, diuisis nominibus, vt vesicæ, renum, lienis, lateris dolor. Est autem doloris, qui per sensus omnes fit causa duplex, vna communis, altera cuiusque propria. Communis est violenta & celeriter facta alteratio & corruptio: quod enim sensim & paulatim fit, sensum latet. Propria vero in vnoquoque sensu est, in tactu quidem magnæ mutationes à frigidi calidique violento contactu: namque humidum & siccum, si absint calefactio & refrigeratio, citra violentiam corpus contingũt: præterea ab iis quæ quassandi, secandi, distendendi vel exedendi vim habent: hæc enim omnia vel substantiam diuellendo, vel disrumpendi corporis periculum adferendo, dolorum causæ sunt. Diuellitur autem gustus instrumentum, quatenus vtique tactus est particeps, ab ijsdem causis: quatenus vero gustus est proprium, ab acutis, amatis, acerbis & acribus succis, propterea quod horum singuli continuitatem diuidunt. Contristant vero & olfactum qui ab his succis manant halitus, quod hi quoque cõtinuitatem distrahunt. Auditum vero diuellunt vox aspera & maxima & celerrima, veluti ingentia tonitrua. Ipsum vero visum splendores maximi nimia secretione non modo infestant, sed etiam corrumpunt. Est autem ipsa quoque secretio ex diuidentium genere. Galenus in libris de symptomatum causis videtur sentire omnibus sensibus commune esse, dolorem qui illos infestat, ex secretione ac diuisione continui vnitique corporis vniuersim atque celeriter facta excitari. Idem tamẽ aperte lib. 2. de locis affect. primas doloris species duas esse pronunciat, quũ affatim temperies alteratur, & quum soluitur continuitas: atq; in erysipelate & phlegmone non solum quia intentæ sunt ob repletionem partes dolore vexari, verumetiam quia intemperie affectę sint, quod hæc non exiguam ad inducẽdum dolorem vim habeat, quemadmodũ & ipse lib. 2. de causis symptomatum testatus est, dum causas vitiosarum motionum explicat, scribens, in acutissimis & vehementissimis febribus dolore affici solidas partes, dum à calido, quod prẹter naturam est, mutantur atque alterantur, tantamque esse doloris magnitudinem quanta sit sensibilium corporum intemperies inæqualis. Idem vero etiam ab eo scribitur initio comment. 2. περὶ διαίτης ὀξέων, multisque aliis locis. Itaque perspicuum est Auerrhoem Galeno calumniam struxisse, quod ipsum reprehendat tanquam negantem quod calidi sit dolorem ciere, quatenus tale sit, sed quatenus tantum cõtinuitatem soluat. Imo vero magis ipse arguendus est, qui omnem doloris causam in alteratione statuat, existimans etiam vulnera nõ quidem propter vnitatis solutionem dolores mouere, sed ꝙ ab iis qualitas aliqua præter naturam inducatur. At ipse nosse debuerat tactus instrumentum

©BIUM

non in qualitatum modo primarum, ſed ſecundarum etiam contemperatione, & conuenienti præterea figura ſituque conſiſtere, & propterea omnẽ inæqualem intemperiem ἀδρόως factam dolorificam eſſe, ſicuti Galenus cenſuit. Neque id quidem vnquam Galenus negauit, etiamſi dicat aliquot locis omnem proximam doloris cauſam ad vnitatis ſolutionem referri quodammodo poſſe, præſertim in libris de ſimplicium medic. facult. Et comment. 3. aphor. 34. in librum de fracturis, quo ſcripſit Hippocrat. omnes morbos vlcera eſſe probabiliter dici poſſe, de quo tamẽ nihil pronunciat lib. 12. meth. med. agens de affectibus à quibus dolores proueniunt, ſed in dubio relinquit, quod longiore, vt ait, diſputatione egeat. Sunt autem variæ dolorum differentiæ, quarum aliæ ex ipſa partium dolentium natura, aliæ ab ipſis rebus dolorem cientibus, aliæ vero à cauſarum magnitudine aut paruitate deſumuntur, quarum hæ præcipuæ ſunt authore Galeno.

βαρὺς. grauis. ſic dictus ab Hippocrate, qui veluti cuiuſdam ponderis loco incumbentis ſenſum inuehit, qualis fit calculo maiore in parte renum carnoſa impacto, aut ea phlegmonen patiente: ſimiliter & iecinoris parte carnoſa inflammata. Accidit & capiti, humorumque copiam ſimpliciter ſignificat.

ἐμπεπαρμένος. infixus. Is eſt in quo ceu palus videtur infixus: hoc dolore affectum corpus craſſum eſſe ſignificatur. Proprie ad colon inteſtinum pertinet. Accidit tamen etiam auri cum quodam pulſu, & dentibus molaribus & oculis, neruis autem minime, vt vult Galenus: ſiquidem plurimum vtrinque tum ſupra tum infra extenditur. Eius cauſa eſt vel humorum copia confertim ingruentium, vel ſpiritus flatuoſus.

ὁ μετὰ δήξεως. id eſt mordax. fit à mordaci humore partes ſenſibiles erodente. Accidit præſertim inteſtinis per dyſenterias. Accidit & capiti propter humorum & vaporum acrimoniam.

λαπαρὸς. id eſt laxus ſiue mollis apud Hippocratem lib. 6. τῶν ὀπιδημιῶν. Is intelligitur, vt ait Galenus, qui ſine phlegmone & tenſione eſt.

νυγματώδης. punctorius. Circa membranas potiſſimum conſiſtit, & ad eas proprie pertinet, ipſius affectus veluti radice eo loco fixa, vbi membrana pungitur, dolore vero circa locum punctum ad magnum ſpatium circulatim ſe fundente. Hic in pleuritide manifeſtus eſt, & in hepate etiam & renibus, ſi eorum tunicæ inflammationes patiantur.

ὀξὺς. acutus & pungẽs. finitimus punctorio eſt, cum ceu acu aut terebro perforante aut palo impacto pars diuelli videtur, vt craſſum inteſtinum in colico dolore Galeni à pituita vitrea facto, & in quibuſdã cephalæis, & à calculo præcipue inæquali, acuto, vel obſtructione capacitatem renum, vreterum ortum, vaſa & tunicam renum, hepatis aut lienis ſtimulante. Hic autem dolor nec continuus eſt, nec per omnes partes æqualiter porrectus. ſpecies videtur eſſe doloris punctorii, ſicut & vlceroſus & pruriginoſus, quorum ille tum cutem, tum partes imas ad oſſa vſque affligit, hic vero ad cutem tantum fixus eſt. Vterque fit ab humore acri.

ὀστεόπος. id eſt oſſium dolor. Conſiſtit in membranis quæ oſſibus adiacent. Idcirco profundus eſt & in intimo corpore ſenſum mouet, oſſiumque ipſorum veluti dolentium imaginem præbet. Naſcitur magna ex parte ab immodicis exercitationibus, interdum vero & à frigore & à plenitudine.

σφυγμώδης ἢ σφυγματώδης. pulſatorius. Hic per ſe proprieque pertinet ad arterias, quod ſolæ pulſent, in homine quidem bene valẽte citra dolorem: vbi autẽ oborta eſt vehemens inflãmatio, aut affectus aliquis phlegmonodes, vt eryſipelas aut abſceſſus, cum dolore. Nec vero ad ipſas modo arterias pertinet, ſed ad partes etiam in quibus eæ continentur. Cuius doloris duæ ſunt præcipuæ cauſæ, videlicet cum ipſæ mouẽtur, aut cum à re quapiam comprimuntur, ſicut inflammato omnino muſculo accidit. Eſt autem inflammationi proprius, nec omni quidem ſed maiori. Neque enim in ſcirrhis, neque in œdematis proprie dictis, neque in alia intemperie quæ tumorem non habet cõiunctum, neque in paruis etiam inflammationibus arteriæ cum dolore pulſant. Ergo neque in peripneumonia, neque in pleuritide, neque in vllis aliis partibus, in quibus & arteria & ſenſus deeſt, dolor pulſatorius ſentiri poteſt, neque ſimiliter in hepate aut renibus, quoniam nullus per corpus ipſorum neruus diſperſus ſit. Verum omnis eiuſmodi dolor in corporibus ſenſibilibus per inflammatorios affectus excitatur, idque proprio & primario affectu in arteriis, in reliquis vero omnibus partibus ſenſilibus per conſenſum, eo quod à contactu vicinorum comprimantur.

τονώδης. tenſiuus. Membranæ quibus nullæ ſunt arteriæ, & cutis & adenes cum inflammatione laborant, hoc vno duntaxat doloris modo vexantur. Is in capite ſæpe ſentitur, ac ſi quidem citra grauitatẽ & pulſum fiat, ſpiritus tenuis & flatuoſi copiam ſignificat, cum pulſu vero membranæ inflammationem, cum grauitate vero humorum multitudinem intra membranulas cõtentam. Gignitur interdum tenſiuus dolor ab immodicis exercitationibus, vt & laſſitudines quæ tenſiuę appellantur, pertinetque hic ad totos muſculos, vt ne carnes quidem eorum ab hoc ſint immunes. fit & à ſiccitate. Eſtque hic dolor partium inanitarum à cauſa aliqua, ſiue externa, per ſe vel per accidens vacuante. Inde nerui vt repletione, ſic inanitio-

©BIUM

inanitione valenter verſus principium & finem tenduntur, interdum vſque ad caput, tuncque fit totius corporis conuulſio & diſtenſio, non ante futura quam nerui tenſio cerebrum attingat. fieri poteſt in omni parte ſentiente. Maxime vero tenſiuus dolor à repletione naſcitur, ſiue humoris, ſiue flatus, ſiue vaporis, eſtque commune ſymptoma phlegmonarum, eryſipelatũ & aliorum tumorum, præcipue calidorum. Nam per eos venæ, arteriæ, nerui ſic ſæpe tenduntur, vt per totos artus ab inflammato loco vſque ad alas vel inguina tenſio, rubor, calor, dolor percipiatur, præcipue ſi ſuperficiales ſint phlegmonæ, & eæ partes tangãtur. Nam in magna tenſione pars etiam non mota dolet: in leniore, mota tantum & tacta. In pulmonis quoque & hepatis & lienis & renum tumoribus membrana ambiens tenſa dolet, & cutis extima, omnes membranæ, glandulæ etiam valde inflammatæ, tenſione dolent à multo humore intra ſe contento, vt veſica vrina plena per iſchuriam, vterus fœtu grandiore, ventriculus cibo largiore diſtentus.

Sunt vero & quædam aliæ per prædictas differentias diſtributæ. vt profundus, ſic dictus ab accidente, quod partium ſit in profundo ſitarum. Hic autem & tenſiuus & punctorius & pulſatorius eſſe poteſt. Contrarius illi ſublimis eſt & ſuperficiarius, qualis eſt pericranii & cutis & partium ei propinquarum dolor, Aphor. 5. & 7. lib. 6. Alia eſt doloris lati ſeu ſparſi differentia, æqualis item & inæqualis, adhæc anguſti & longi. Sunt vero tenſiui doloris differentiæ. Eſt & turgidus dolor qui à patre primario affecta velut ab radice celeriter in vicinas excurrit. Eſt & torpidus ſeu ſtupidus nullius quidem partis proprius, nec doloris ſpecies, ſed diſpoſitio partium neruoſarũ. Dolor enim ſtupidus res duæ ſunt, dolor & ſtupor, vt vlcus inflammatum morbi ſunt duo, vlcus & inflammatio, non autem vna vlceris ſpecies. Dicitur & dolor alius vehemens, mitis, magnus, paruus, continuus, intermittens, calidus, frigidus. Alius vero à partibus etiam affectis arthriticus, ſtomachicus, cardiacus, oſtocopus. Præter has vero ſunt & aliæ plures dolorum ſpecies, quorum proprietates ſcripto explicari non poſſunt, ſed ne ſentiri quidem exacte, niſi qui eos patitur medicus fuerit, qui & perite & prudenter & fortiter eos explorare & diiudicare poſſit. Eiuſmodi forte ſunt illi quos Archigenes deſignauit, ἔλκιμος, αὐσηρὸς, γλυκὺς, ἰχνὸς, ὀξὺς, ἀγκύλος, vel (vt quidam legunt) ἀλυκὸς, γλίχρος, ἀτειρὴς, σύρων: quorum tamen appellationes Galenus vehementer reprehendit lib. 2. de locis affectis.

Ὀζαίνα. eſt narium vlcus putridum ab humorum acrium defluxu. Ex vlcerum genere eſſe Gal. lib. 5. τῶν κατὰ τόπους oſtendit, eoque inter alia à polypo differt, qui in tumorum tãtum genere eſt, nõ vlcerum. Naſcitur influxu humorum acrium & putreſcibilium à cerebro in nares facto, vnde vel earum alæ, vel interſtitium, vel aliæ partes exulcerantur. Et humoris quidem acrimonia difficilem admodum eius curationem reddit, putrilago vero graueolẽtiam & fœtorem inducit, vnde morbo nomen veteres indidêre. Quando, inquit Celſus, vlcera circa nares ſunt, pluresq; cruſtas & odorem fœdum habent, id genus Græci ὀζαίναν appellant. Id mali genus nobis multo frequentius eſt quam antiquis fuerit, vt quod luem Veneream ſæpiſſime conſequatur.

Ὀζαινίτις ναρδος. nardi ſpecies, ſic dictæ à virulento odore. vide ναρδος.

Ὀζη. inde ὀζαινα dicta. Sic autem vocatur, inquit Celſus lib. 3. cap. 11. fœtor quidam oris qualis ante febres cum frigore ſentitur.

Ὀζωμή. ramificatur. Id verbum Hippoc. vſurpauit de brachiis & cruribus, eam quam ad ramos habent proportionẽ, volẽs ſignificare.

Ὀθόννη. othonna. quidã maioris chelidonii ſuccum eſſe aiunt, alii glaucii, alii ſuccum floribus corniculati papaueris expreſſum, alii permiſtos cœruleæ anagallidis, hyoſcyami & papaueris ſuccos eſſe contendunt, alii Troglodyticæ cuiuſdam herbæ (quam eodem nomine othonnam vocãt) ſuccum, naſcique eam in eo Arabiæ tractu qui ad Ægyptum ſpectat. Proditur autem herba ipſa foliis erucæ, perforatis cribri modo, & veluti à tinea deroſis, ſqualore obſitis, paucis, flore croci, latifolio: quare quidã anemones ſpeciem eſſe putauerunt. Sunt tamen qui affirment lapidem eſſe Ægyptium in Thebaide naſcentem exigua magnitudine, æreo colore, guſtu cum feruore quodam & adſtrictione mordaci. Vim habet othonna detergendi atque erodendi, omnia quæ claritati oculorum officiunt exterens.

Οἴδημα. apud Hippocrat. alioſque omnes veteres idem plane ſignificabat quod ὄγκος, id eſt, tumor, cuiuſcunq; generis ille eſſet. Verum iuniores medici nominis eius ſignificationem poſtea contraxerunt ad eum tumorem deſignandum quem pituita committit: ſicut enim q ex ſanguine fit, phlegmone, ex biliosa fluxione, eryſipelas, ex melancholico ſucco ſcirrhus naſcitur: ita tumori illi quem pituita creat, œdematis nomen proprium eſſe voluerunt. Non eſt autem vnius generis. Vnum verum exquiſitumq; eſt, multa non vera atque illegitima. Verum eſt quod naturalis pituita, in partem aliquam abſcedens, committit, molle, laxum, digito prementi cedens, indolens, album, minimum calens, & aliis breuiter notis præditum quæ pituitam ſolent conſequi. Non verum autem eſt quod fit à pituita non naturali, ſiue per alterationem talis euaſerit, ſiue per alterius humoris mixtionem. Itaque cum flatus & aqua longe receſſerint à naturali pituitæ temperie, nec tumores flatulenti qui ſpiritu vaporoſo conſtant, & in cadaueribus etiam plærunq; excitãtur, nec qui aquam tenuem

Definitionum medicarum libri XXIIII - page 333 sur 554

©BIUM

duntaxat continent, inter vera œdemata habentur, vt nec ii qui sanguinis aut bilis alterius participes sunt. hæc enim non simpliciter οἰδήματα, sed pro misti humoris specie vel φλεγμονώδη, vel ἐρυσιπελατώδη, vel σαρκώδη nuncupantur: illa vero alias appellationes sortita sunt, quanquam reuera omnia in œdematũ genere continentur, quod & mollia sint & doloris expertia. His enim duabus notis omnem œdematis naturam substantiamque medici comprehenderunt. quibus tamen Hippoc. tertiã videtur addidisse ἐν τῷ ἀφεγματικῷ, quod scilicet digito cõpressum œdema cedat, siue id symptoma mollitiem consequatur, siue (quod verisimilius est. neque enim Hippocratis breuitas permittit tot verba in vna & eadem re consumere) designet appresso digito œdema ita cedere, vt cauitatis vestigia impressa maneant. Præterea vero omne œdema, quod proprie & simpliciter œdema dicitur, certo loco definitum circumscriptumque est: ab eius tamen similitudine œdema etiam dicitur tumor ille pituitosus qui nõnunquam in pedibus & cruribus eorum oritur qui aqua intercute & phthisi & cachexia laborant, quique etiam in leucophlegmatia occupat corpus vniuersum. Verumtamen eiusmodi œdema eorum morborum symptoma est, nulla propria præcipuaque curatione indigens: quod autem alterius generis œdema est, in morborum genere censetur similarium, compositorum ex intemperie & materiæ affluxu, peculiaremque habet curationem. Cæterum cum œdema omnibus partibus corporis, quæ distendi possunt, eueniat, oculis etiam aliquando contingit, qui œdemate dicuntur laborare cum palpebræ intumescũt, suntque decolores & grauiores, mouenturque difficilius, & pallidiores apparent, atque ipsum etiam palpebræ album aliquantulum excedit nigrum. Non est autem aliud oculi œdema, quam tumor externus palpebræ, laxus, indolens, & naturali habitui concolor, qui digito compressus cito cedit, & cito rursus repletur. Fit vt plurimum ab aquosa fluxione, & flatulento humore.

Οἰνάγρα. frutex qui & οἰνοθήρα appellatur, de quo postea. Dicitur & ὀνάγρα Dioscor.

Οἰναθέλειον μύρον. vnguenti conditura est, non sic dicta quod δίχα τοῦ οἰναθήρας, hoc est è labrusca, fiat, sed quod τῷ οἴνῳ καὶ τῷ ἄνθει κρίνων, hoc est, vino & flore liliorum, constet. Siquidem plæraque eius generis vnguenta ne œnanthen quidem recipiunt. Vsus eiusmodi vnguentorum apud quosdam odoris gratia duntaxat & deliciarum adhibetur, tum à lauacro totius corporis perfusione, tum à cœna mensarum per spongiam illitione. Confert vero & ad medicinam, tum resolutis, tum syncope laborantibus, si roborantibus stomachi cataplasmatis admiscatur: nam & stomachum & spiritum animalem vitalemque confirmat: proindeq; ad vitandam pestilentiam conducit. Duæ œnanthariorum formulæ habentur apud Paulum lib. 7. cap. 21. itemq; apud Aetium lib. 16. dicitur & οἰναίνου μύρον.

Οἰναίνη. est vua vitis labruscæ. Ea duorum generum est. Vnum, quod nunquam maturescit: alterum, quod ad frugem peruenit. paruis acinis, nigrum & adstringens. Colligitur cum flore quando optime olet, siccaturque in vmbra, atque in cados conditur. Refrigerandi atque adstringendi vim habet. Ex ea fit vinum quod οἰναίνινον cognominatur, duabus libris florum in musti cado maceratis, qui post triginta dies mutantur.

Est & οἰναίνη herba candido pastinacæ flore, caule crasso, palmi altitudine, semine atriplicis, radice magna, in multa rotunda capitula extuberante. Nascitur in petris.

Οἰναίνινον. vide οἰναιθέλειον & οἰναίνη.

Οἰναείω ἀμπέλῳ. id est, viti, apud Hippocr. vt annotat Gal. ἐν τῇ ξηγήσει τῶν γλωσσῶν.

Οἰναείδες. κλήματα τῆς ἀμπέλου. hoc est, palmites vitis, apud Hippocr. Galeno authore.

Οἰνέλαιον. mistura veno & oleo constans, cuius mentionem Galenus facit, tum lib. 1. περὶ κράσεως, in descriptione emplastri quod ex argenti spuma & œnelæo præparatur, tum in lib. περὶ εὐπορίστων, quo loco vetat ipsum dari phthisicis, sed eo calfacto stomachum fouendum præcipit.

Οἰνόγαλα. potionis genus ex vino & lacte mistis. Cuius mentionem fecit Hippocrat. Cedrim Creticam scribens fœminarum incommodis auxiliari ἐν οἰνογάλακτι. Id quod tamẽ nonnulli tepidum aut egelidum interpretantur in modum lactis. Id enim γαλακτῶδες videtur significare, de quo supra.

Οἰνόγαρον. garum vinosum, hoc est, garum vino mistum. vide γάρον. Aetius lib. 3. cap. 85. refert compositionem οἰνογάρου καθαρτικοῦ, ex qua tamen quodnam proprie fuerit gari & vini temperamentum, certo constare non potest.

Οἰνοθήρα. frutex est arboris instar prægrandis, amygdalino folio, sed latiore, lilio non dissimili, flore rosaceo, magno, radice candida, longa, cum siccata est, vinum olente. Hilaritatem dicitur afferre data in vino, & non hominum modo, verum omnium etiam animalium feritatem mitigare: id quod de radice Theophrastus intellexit. Dicitur eadem ratione & οἰνάγρα: Dioscoridi vero & onothera & onagra.

Οἰνόμελι, vinum mulsum. dicitur & simpliciter mulsum. Non aliud est quam vinum melle conditum. Sed condiendi ratio diuersa traditur. Alii, inquit Dioscorides, faciũt duabus vini metretis, admista vna mellis: aliqui, quo celerius præberi possit, mel cum vino coquunt, & ita transfundunt: alii parcentes impendio ad sextarios sex musti feruentis vnum mellis adiiciunt, & vbi ferbuerit, vase recondunt: ita paratum dulcedinem retinet. Omnes autem è ventre vino austeroque & bono melle faciunt. Minus enim

enim inflat, ac celeriter id genus in vſum venit. vetus corpus alit, media ætate aluo prodeſt, vrinam pellit, à ſummo cibo ſumptum nocet, & inter initia potum implet, dein appetendi auiditatem reuocat. Alii vero, vt ſcribit Conſtant. Cæſar lib. 8. ad ſextarium vnũ mellis calentis vini ſextarios quatuor adiiciunt, & poſtea recondunt, inque eo nõnulli coſti ſcriptula duodecim ſuſpendunt, quidam vero etiam folii malabathri ſcriptula duodecim ammiſcent. Sunt qui mulſum, quod ex muſto fit, à Græcis μέλιτος vocari ſcribant. Attamen Conſtant. Cæſar eo nomine conditi mulſi genus quoddam appellari ſcribit ex variis aromatis, & ſub Caniculæ ortum per dies quadraginta inſolati. Alii vero, vt idem ſcripſit, muſtum quouſque ad dimidias fere reſideat, excoquunt, & in decem eius ſextarios vnum mellis Attici miſcent ſextarium, & in cadum tranſfundunt, gypſatoque vaſis ſpiraculo in vmbra recondunt. Sed hoc genus inflationibus obnoxium eſt, aduerſum ſtomacho. Sunt & aliæ multæ mulſi condituræ, quas hic referre ſuperuacuum fuerit.

Οἶνος. vinum. Eſt vuæ ſuccus feruendo coctus. Cum vuam dico, vitigineã intelligo, cui proprie hoc nomen competit. Is ſuccus ſi nõ calcatis aliterue expreſſis vuis ſponte defluat, ἄφρυστος vocatur ἀπὸ τῆς ἀφρίζειν τὸ ἐκπίεσμα: ſin autem prælo aut pedibus exprimatur, γλεῦκος. Vtrumque autem, cum primum ex vuis prodiit, crudum eſt, flatuoſum & concoctu difficile, taleque tam diu manet, dum feruore mitificatum fuerit atq; concoctum. Eſt autem feruor ille veluti quædam putrefactio illius ſucci à calore externo in humorem excrementitium agente. Cum enim in eo ſucco multa ſimul varii generis excremẽta redundent, neque ab inſito ipſi calore, qui per initia perexiguus eſt, regi gubernarique poſſint, putredo inducatur neceſſe eſt; quam calor & ebullitio & perturbatio maxima propter flatuoſi ſpiritus admiſtionem conſequuntur. Eo autem in opere homogenea ab heterogeneis ſegregantur, faceſſit humor ſuperfluus, flatus diſſipantur, totuſque ſuccus ita excoquitur, vt depoſito omni præter naturam calore atque excremento, ſuauis atque benignus euadat. Is donec ad eum modum cõcoctus fuerit, à Græcis γλεῦκος, à Latinis muſtum appellatur, crudũ autem eſt & flatibus refertum & cõcoctu difficile: vbi vero in vinum tranſiit, depoſitis iis vitiis nouam naturam hominumque vſibus commodiſſimam induit, virtutes muſti vitiis aduerſas habens, cum nec inflet præcordia, imo ſi inflata ſint ſubſidere faciat, nec inibi moram trahat propter caloris mediocritatem: adde quod cum digeſtionis vias aperiat & pariter impellat, ac nutrimentum ſurſum agat, ad celeritatem deductionis in corpus conducit. Eſt præterea boni ſucci, & ad contemperanda concoquendaque ea quæ in ventriculo & venis ſunt idoneum: nam bilis amaræ etiam acrimoniã frangit ac mitigat. Præterea nutrit & ſolidas corporis partes humectat. Iã vires quoque organorum adauget, & expellendis excrementis viam facit. eoque fit vt ſudores & præter cætera vrinas moueat, quando & totum corpus celeriter tranſit, & impetu curſus ſui excrementa ſecum expellit. Vt autem nullam inuenire eſt ſubſtantiam plane ὁμοιομερῆ, omnibuſque ſui partibus ſibi ſimilem, ita neque vinum, quod in eo quadruplicis naturę partes ſpectentur, à Galeno explicatæ lib. 4. de ſimpl. medic. facult. Earum vna τρὺξ à Græcis, fæx à Latinis dicta, vini ipſius excrementum eſt, quod temporis ſpatio ſecernitur, & deorſum deſcendit. Alia ἄνθος, hoc eſt, flos, dicitur, quæ, dum vinum feruet, ſupernatat, tandemque cum fæce in imo dolio ſubſidet. Tertia aquea eſt, toti vino permiſtã, quæ primario potiſſimumque feruet: & quarta præter eas, ipſum reuera vinum. Harum partium varietate & inæquali miſtura non eſt dubium vinorum differentias atque facultates quam plurimas exiſtere. quanquam non ex iis modo partibus tam varie inter ſe miſtis, verum ab aliis etiam prope infinitis eorum differentiæ petantur, vt à natiuo ſolo, à guſtu, à colore, ab ætate, à conſiſtentia & reliquis eiuſmodi. Quas omnes vt enumerare impoſſibile eſt, ſic præcipuas annotare non erit inutile, quarum veteres meminerunt, atque in primis Galenus, qui pluribus in locis de iis ſtudioſe tractauit, vt lib. 12. meth. med. & lib. 5. ſanit. tuendæ. Eas autem ordine literario ſubiicere viſum eſt.

ἀδριανὸς οἶνος. Adrianum vinum, quod in Adria naſcebatur, vel quod ab Adriatico ſinu Romam aduehebatur. Erat ſubaſtringens, tenue, album & aquoſæ conſiſtentiæ, in nobilium vinorum cenſu à Galeno habitum, poſteaquam ad vetuſtatẽ peruenĩſſet. Dioſcorides lib. 5. ſcribit in Sicilia prouenire: vt & Mamertinum, modice adſtringere, ocyſſime inueterari, minuſque ob ſuam tenuitatem neruos tentare.

ἀδυνάμιος. vinum adynamon. hoc eſt, impotens & imbecillum. Vini genus fuit factitium, cuius multiplex traditur compoſitio. Alii, inquit Dioſcorides, pares aquæ & muſti menſuras cõquunt molli igne, donec abſumatur aqua: quod vbi refrixerit elutriatum, vaſe picato recondunt. Alii marinæ & cœleſtis aquæ, mellis & muſti, pares miſcent portiones, decapulant, & diebus quadraginta inſolant. Aliis vero albi muſti ſextarii viginti, aquæ dimidiũ feruet, donec excoquatur aquæ menſura. Aliis autem marinæ ſextarii decem, tantumdem pluuiæ in ſole quadraginta diebus torrentur. Non amplius anno durat, & ægris datur quibus vini noxa metuitur, loræ vires habens.

ἀειγλευκὴς. vini dulcis genus, quaſi ſemper muſtum. factitium eſt, quoniam feruere prohibeatur. Sic enim prohibetur muſtum

Definitionum medicarum libri XXIIII - page 335 sur 554

©BIUM

in vinum transire. Ergo merguntur protinus in aqua cadi donec bruma transeat, & consuetudo fiat algendi.

αἰγεάτης. vinum Ægeates, quod apud Ægas prope Myrinam nascebatur, crassum, austerum & nigrum vini genus, vt scribit Gal. comment. 3. εἰς τὸ περὶ διαίτης ὀξέων, sect. 7. Id adstringebat, longo tempore in ventre manebat, & fluctuationes in eo excitabat. Hoc autem loco non erit inutile admonere, quod, iudicio meo, malè apud Galenum lib. 5. sanit. tuendæ de vinis differentem, Ægaulien legitur, cum Ægeaten scribere oporteat, quod vini genus tam est affine Perperino, vt ea duo semper Galenus coniungat: vt lib. 12. Method.

ἀλβανὸς. vinum Albanum, ad Albam natum. Aquosæ fuit consistentiæ & austerum. Dioscorides scripsit Albana vina crassioribus constare partibus, & dulcia esse, stomachum inflare, ventrem emollire, sed concoctionem minus adiuuare & neruosa minus infestare: vetustate autem eadem austerum saporem concipere.

ἀλβάτης. Vinum Albates. Austerum simul & dulce vini genus, qualitatibus præditum contrariis. Quo fit vt prauum sit, quod neq; distribuatur, neq; descendat, sed plus æquo in ventre permaneat inferiore, & ipsum inflet. Id Gal. in vinorũ crassorum censu enumerat lib. 12. meth med. Idem in Cilicia nasci prodidit com. 3. εἰς τὸ περὶ διαίτης ὀξέων. Sed video id nomen variis locis deprauatum esse, aliis αἰαβάτῳ, aliis ὀιβάτῳ, aliis ἀβάτῳ scribentib. Gal. sic ex loco dictum esse prodidit.

ἀμιναῖος. vinum Aminæum. Triplex proditur à Gal. lib. 1. de Antidotis. vnũ quod in collibus Neapoli vicinis nascitur, aquosum, tenue, firmũ & austerũ. alterũ, quod in Sicilia: tertiũ, quod in Bithynia prouenit vtrũq; pariter aquosum quidẽ & tenue, non tamen vtile, vt quod facile cũ Sabino de præstantia cõtenderet, præsertim vbi ad senium peruenisset.

ἀνδρεῖος. vinum forte & generosum, apud Hippoc. nisi forte scribendum sit ἄνδριος. hoc est, vinum natum in Andro insula, vt λέσβιος, quod est à Lesbo, vt scribit Erotianus.

ἀπαρέχυτος. vinum aparachyton. Vinum cui aqua marina admista non est. Sic dictum ad eius laudem à mercatoribus, quasi purũ & syncerum, nec adulteratum aquę marinæ mistura, tanquã per se satis firmũ & generosum. Neq; enim nobilib. vinis misceri solebat aqua marina, sed imbecillioribꝰ. quæ παλαια obid dicebãtur. Dios. l. 5. meminit vinorũ ἀπαρεχύτων, quæ admistam sapã recipiant: quæ quidem reuera ἀπαρέχυτα sunt, hoc est, aquæ marinæ expertia, sed tamen alio liquore adulterata, sapa scilicet immista.

ἀριούσιος. vinum Ariusium. Vinum Græcũ, quod locis quibusdam in Chio prouenit, aptissimum prorsus ad digestionem succorũ in corpus. Est enim flauũ & odorum, & cõsistentia inter aquosa crassaq; medium, antidotis optimum.

ἀρούνιος. Vinum Arsyenum. fuit Asiaticũ aquosę cõsistẽtiæ. Gal. l. 7. meth. Scribitur & ἀρούσιος apud Stephanũ, ab Arsysia, Pyrorũ & Chii loco. Strabo ἀριήσιον vocat lib. 14.

αὐστηρὸς. vinum austerum. Est vinum modice crassarum partium, parumque adstringens. Tale autem est præsertim nouum. Vetustate namq; austeritas cõcoquitur vinumque tenuius & dulcius euadit. Itaque quod principio frigidius erat, calidi' fit, & præstantissimum redditur. Quãto. n. quodq; austerius est, tãto etiã est frigidius & crassius, proindeq; stomachum & intestina corroborat, fluxiones sistit, caput minime tẽtat, sed non facile digeritur, atq; ad succorũ deductionẽ inutile est. Verum vbi ad vetustatem peruenit, si merum & syncerũ bibatur, excalfacit, facile distribuitur, stomachum adiuuat, appetentiam inuitat: vires alit, robur addit, somnum conciliat & commendat colorem.

βίαιος. vinum à festinatione & violentia sic dictum, quod ante maturitatem & quasi per vim ab vuis exprimatur. Idem omnino videtur esse cum omphacite.

βίκνος. vinum Bicyũ: vile, crassum, insuaue, & austerum, præsertim quod in maioribus lagenis olim asseruabatur, vt literis Gal. mãdauit. In paruis enim, inquit, seruatum, melius paulo fiebat, & medium quodammodo inter bona malaque vina euadebat.

γαυρεανὸς. vinum Gaurianum. Inter Italica vina numeratur à Galeno. fuit autem album, aquosum & oligophoron.

γλυκὺς. vinum dulce. Quod dulci qualitate præditum est. Vini differentia est sumpta à gustu. Tale autẽ modice crassum est & nigrum, multisq; numeris, vt scribit Gal. ab aqua tũ colore tum substantia recedit. Neq; enim, inquit, tenue exquisite, neq; album est vinum dulce, sed omne quo dulcius est, eo & colore nigrius & substãtia crassius apparet. Quamobrem mediocriter calefacit, sitimq; propter caliditatem & crassitiem inducit. Eiusmodi fuit Theræũ & Scybelites, vtrumque crassum & nigrũ: præterea quę in Mæonia nascebantur, Therinum & Caryinũ, tãto minus prædictis nigra crassaque, quanto etiam minus dulcia fuere. Itaque cum nullum vinum dulce sit exquisite tenue, sed magis minusue crassum, certum est à dulci vino iecur & lienem obstrui, eisque noxam inferri, maxime si inflammatione aut scirrho laborent. Verum pulmoni non perinde noxium est, quod sedata iam inflammatione prosit ad sputum educendum, pulmonis meatus & humores in iis inhærentes commodissime diutissimeque humectando. Est autem magna in vinis dulcibus varietas, non tantum quia magis minusue talia sunt, sed quod alias aliquando adsciscunt qualitates.

At γλυκὺ. vinum passum. quod fit passis & in vite diutius aduſtis vuis. Vide suo loco.

γυψώδης. vinũ gypsatũ siue gypso cõditum. Id contra venena cæteris aptius est, vt scribit

Dioscori-

Definitionum medicarum libri XXIIII - page 336 sur 554

©BIUM

Dioſcorides. ſed neruis officit, caput aggrauat & incendit, ac veſicæ aduerſatur.

δευτέριος. vinum ſecundarium. Cato & Latini loram vocant. Hoc quanquam non poſſit reuera vinum dici, tamen inter vina operaria numeratur, maceratis aqua vinaceis, rurſuſq; prælo ſubiectis. Id autem ita faciendum Dioſcor. præcipit: in vinaceos, è quibus triginta muſti cados expreſſeris, cados treis aquæ addi, tum calcari, expreſſumque ad tertias decoqui, deinde in ſingulos congios modi huius qui remanſit, ſextarios ſalis binos cõiici, acta hyeme decapulari in fictilia, poſt annũ vti. Id vinum celeriter exoleſcit, nec anno amplius durat. Conuenit ægris quibus timemus noxam vini, item à longa valetudine ſe recolligentibus.

δίχυτος. vinum quod fit vuis in ſole ſiccatis, clauſo loco per dies ſeptem, in cratibus totidem pedibus à terra altis, noctibus à rore defenſis, octauo die calcatis. Ita fit optimi odoris ſaporiſque.

δριμύς. vinum acre. Vini differẽtia ſumpta à guſtu. Succedit dulci per vetuſtatem, quẽadmodum & aceto & melli & adipum omni generi accidit: quæ quanto ſunt vetuſtiora, tanto etiam acriora redduntur. Eſt autem eiuſmodi vinum vehementer calidum. Siquidem fieri ita ſolet, vt omnia vina vetuſtate euadant calidiora: atque auſtera quidẽ temporis ſpacio dulcedinem quandam atq; acrimoniam depoſita adſtrictione acquirant, deinde vero increſcente acrimonia, ſenſim dulcedinem deponant, & poſtea progreſſu temporis admodum acria euadant, aſſidueque amareſcant, ac denique vbi craſſeſcere cœperint, penitus fiant amara: ſicut Galenus lib. 4. ſimpl. med. demonſtrauit.

ἐρυθρός. vinum rubrum. Eſt vinum colore medium inter fuluum & nigrum. Vt autem colore ita & facultatibus medium eſt, tanto minus calidum & tenue reliquiſq; vini fului dotibus præditum, quanto etiam nigrius exiſtit.

ἕψημα. ſapa. Appellatur alio nomine σίραιον, vini factitii dulciſque genus eſt muſto ad tertiam vſque menſuræ partem decocto. vide ſuo loco.

θαλάσσιος ἢ πεπαλαιωμένος. vinum marinum. hoc eſt, cui aqua marina admiſta eſt. Id quod fieri ſolebat vinis aquoſis & debilibus: vt eo quaſi fuco adulterata, calidiora & acriora viderentur, tum vt facilius à mercatoribus conueherentur, & longæ viæ incommoda perferrent, atque etiam diutius ſeruari poſſent. Sed temperandi ratio varia fuit, vt docet Dioſcorides. Alii, inquit, ſtatim cum decerptæ ſunt vuæ, aquam maris admiſcent. Alii in area vuas ſole ſiccant, quibus calcatis marinam adiiciunt. Alii paſſas prius vuas in doliis marina aqua macerant, mox calcatas exprimunt: quod tamen magis paſſi generibus adſcribitur. Omnia eiuſmodi vina ſiccant, ſitimque inducunt, pro modo aquæ marinæ admiſtæ ſtomacho aduerſantur, neuos infeſtant. aluo tamen apta eſſe Dioſcorides prodidit. Fuerunt huius generis, vt idem ait, vina Coa & Clazomenia, quæ propter plurimæ aquæ marinæ miſtionem facile corrumpuntur, flatus mouent, aluum turbant & neruis officiunt. Splenicis quidam veteres exhibuerunt.

θηραῖος. Theræum vinum. Id fuit craſſum, nigrum, dulce, ſed citra adſtrictionem. In Creta proueniebat. In ventre, inquit Galenus, diutius immoratur, nec vrinas mouet, ſed deorſum properat, ideoque ante cibum ſumitur.

θήϊνος. vinum Therinum. dulce, modice craſſum & nigrum. Eſt autem Aſianum, naſcens in Mæonia.

θῦσκος. vinum Thuſcum, hoc eſt, in Thuſcia natum, aquoſum & oligophoron.

ἱπποδαμάντειος. Vinum hippodamantium. manifeſtam habet adſtrictionem: ideoque ſtomacho ſaluberrimum: potiſſimum autem ſi inueterarit. Eſt ex ea ſpecie cuius eſt dulce Falernum, & Tmolites: niſi quod manifeſtius quam hæc adſtringat. Galenus lib. 12. meth. med.

καικύβος. vinum Cæcubum. Galenus lib. 12. meth. med. ſcribit eo nomine nullum deſignari certum vini genus, vt plærique exiſtimant: ſed omne vinum à Romanis ſic vocari quod per vetuſtatem eo peruenit, vt igneum colorem contrahat: atq; inde ipſum quoque nomen fuiſſe ſortitum. Neq; enim, inquit, eo omnia perueniunt, cum prius craſſentur quam in pellucido flauorem accipiant. Sed quem huius ſententiæ authorem Gal habuerit, non video, neque intelligo quomodo Cæcubi nomen inditum eſſe poſſit à vetuſtate, vel ab igneo colore. Perfacile fuit, vt arbitror, hominem peregrinum & linguæ Latinæ ignarum decipi à quouis, & vulgo aut etiam ignaro credere. Magis probabile eſt Cæcubum vinum dici à Cæcubo oppido Campaniæ in Italia, quod vineta (vt eſt apud Strabonem libro quinto) vini feraciſſima præcipuis enutrit arboribus. Dioſcoridi quidem videtur fuiſſe certum aliquod vini genus, qui de Cæcubo diſſerens, ſcribit ipſum dulce eſſe & Albano craſſius, corpus & colorem alere, ægre tamen concoqui.

κάλοινος. Vinum Calœnum, quod apud Calœnos in Campania naſcitur præſtantiſſimum, ſucco (vt ait Plinius) per omnes terras inclyto. Verum hoc naturæ, non ingenii opus eſt. Nam & Calœnum vinum aliud eſt, eiuſdem cum ſapa generis, vino ita decocto, vt tertia perdita duæ partes remanſerint.

καρύϊνος. vinum Caryinum. Id Aſianum fuit ex Mæonia prodiens, nigrum, dulce, ſine morſu.

κιρρός. vinum fuluũ. Vini differentia à colore ſumpta. Id poſt flauum calidiſſimũ cenſetur & tenuiũ partium, velociſſime in corpus digeritur, & crudos ſuccos concoquit,

Definitionum medicarum libri XXIIII - page 337 sur 554

©BIUM

ſed caput tentat & mentem. Eius tanta cum flauo cognatio ſimilitudoque eſt, vt quod Hippocr. πυῤῥὸν, hoc eſt, fuluum, appellare ſolet, potuerit etiã ξανθὸν, id eſt, flauum, appellare, ſicut Gal. lib. 5. ſanit. tuendæ prodidit. Talia autem vel per ſe naſcuntur, vel vetuſtate euadunt. Nam & vina alba quo magis inueterauerint, eo reddũtur fuluiora. Duorum autem generũ fuluum vinum eſt, alterũm dulce, alterum auſterius pauloq; craſſius. Dioſcor. lib. 5. vinum πυῤῥὸν colore medium eſſe dicitur inter album & nigrum, & medias inter vtrunque vires habere. Quo quidem in loco πυῤῥὸν varie ab interpretibus vertitur. Barbarus rubrum, non diſtinguens ἀπὸ τ ἐρυθρᾶ, ſicut debuerat: Ruellius giluum, Marcellus vermiculum conuertit, cuius ſcripta hac de re neminem legiſſe pœniteat.

κονδῖτον. vinum conditum. Factitii vini genus, piperis eloti, & vbi fuerit reſiccatum, triti ſcrupulis octo, mellis Attici ſextario vno, vini veteris albi ſextariis quinque ſimul permiſtis. Sic quidem parabat Conſtant. Cæſar. Variæ tamen fuerunt eius compoſitiones, de quibus vide ſuo loco.

κρητικὸς. vinum Creticum. Vini dulcis genus authore Dioſcoride, quod vuis ſole ſiccatis in area aut in ſarmento torrefactis exprimitur.

λέσβιος. vinũ Leſbium, in Leſbo inſula natum, habitum ſemper inter vina præſtantiſſima, vt quod flauum & odorũ eſſet, & conſiſtentia inter aquoſa craſſaq; medium, ideoque ad concoctionẽ humorum & eorundẽ deductionem in corpus aptiſſimum. Sed vt omnia vina generoſa & tenuia, caput facile & mentem tentat, atque ideo infirmo capiti eſt noxiũ: vt & Gal. lib. 12. Methodi οἶνον κεφαλαγῆ vocat. Cum vero tria, inquit Gal. ſint in Leſbo oppida, minus certe tũ odorum tũ dulce in Mitylene gignitur, magis & odoratũ & dulce in Ereſſo, deinde in Methymna.

λευκὸς. vinum album. Id minus quam alia omnia calefacit, eoque minus quo albidius fuerit. Imo vero vt ſcribit Gal. lib. 12. meth. med. non inuenias ex albo vinorum genere calidum vllum: quãdo etiam auſtera & mediocriter alba, cum inueterauerint, primum quidem pallidula, deinde plane pallida, tandem vero ex pallido flauentia & fuluiora quodammodo reddantur. Eſt enim, vt ſcribit Galen. lib. 5. ſanit. tuen. vinum album, ſi colorem ſpectes, oppoſitum flauo, cum hoc vt calidiſſimũ eſt, ſic album minime omnium calidum ſit. Sed nec vllum vinum album plane dulce eſt, ſed quoddam auſterum & craſſum, aliud aquoſum & tenue, aliud fuluum flauumque, aliud mediocriter dulce, vt Hippodamantium & Fauſtianum Falernum, ſicut habetur apud Gal. lib. περὶ ἰνχυμ. & κακοχυμ.

λευκόχρους. ſpecies eſt vini ſalſi, ex paſſis prius vuis compoſiti, ſed mox calcatis, & aqua marina maceratis, deinde in album muſtum coniectis. Species eſt vini albi.

μαμερτῖνος. vinum Mamertinum. Id in Sicilia, vt & Adrianum, gigni Dioſcorides author eſt, craſſarum partium, modice adſtringens, ocyſſime inueteraſcens, minuſque ob ſuam tenuitatem neruos tentans.

μάρσος. vinum Marſum, natum in Marſia, regiuncula Italiæ, vltra Picenum Samnites verſus. Cenſetur autem valde auſterum & aſperum.

μελαμψίθιος. Paſſi genus, vt ſcribit Plinius lib. 14. cap. 9. ſuum ſaporem, non vini referens. Dioſcorides ſcribit id nigrum craſſumque eſſe, & corpora multum alere priuatimque conferre ad ventris rheumatiſmos. Non eſt dubium à Pſithia vite ſic dictum, quam Columella lib. 3. inter Græculas vites commemorat.

μέλας. vinum nigrum. Omne craſſum eſt, plurimi alimenti & ſanguinis, ſed craſſioris atque melancholici. Duæ ſunt eius differentiæ. Aliud dulce, aliud auſterum, aut etiam acerbum habetur. Pauca autem admodum ſunt, quæ ſimul auſtera & dulcia ſint, & ſi quæ eiuſmodi reperiantur, praua ſunt, qualitatibus prædita contrariis, quale Albates in Sicilia commemoratur à Galeno. Quæ nigra dulciaque ſunt, qualia cenſentur à Galeno Scybelites & Theræum, calidiora ſunt auſteris, minus in ventre morantur, craſſum ſanguinem gignunt: vrinas tamen nec ipſa mouent, ſed deorſum properant & aluum mouent: ideoque etiam ante cibum ſumi ſolent. Quæ vero nigra auſteraque ſunt, ea frigidiora ſunt, adſtringunt, repellunt, fluxiones ſiſtunt, longo tempore in ventre manent, & fluctuationes in eo excitant, præſertim nouella & mediæ ætatis. Vetuſtate namque vt colorem mutant, reddita primum nigra, poſtea fulua, & tandem flaua, ita etiam vires.

μελιτίτης. vinum melitites, mulſum è muſto, quod & οἰνόμελι quidam vocant. Vini dulcis genus eſt, quod, vt ſcribit Dioſcorides, diſtat à mulſo, quoniam illud à vino vetere auſtero, addito mellis exiguo, temperatur; hoc è muſto, in quinque congios auſteri muſti congio mellis & ſalis cyatho inditis. Vel, vt aliis magis placet, muſtum, quouſque ad dimidias fere reſideat, excoquitur, & in decem eius ſextarios vnus mellis Attici miſcetur ſextarius, & in cadum transfunditur, gypſatoque vaſis ſpiraculo in vmbra reconditur. Eſt autem inflationibus obnoxium, & aduerſum ſtomacho, aliiſq; facultatibus præditum quas Dioſcor. lib. 5. recenſuit.

μεσογίτης. vinum Meſogites. Aſianũ fuit, è Tmolo monte, vt ait Dioſcor. infeſtum capiti & neruis. Idem forte cum Tmolite, cuius frequens mentio apud Galenum.

μυρσίνης οἶνος. fuit vinum μύρρῃ κεκραμένου, hoc eſt, vinum vnguento miſtum. ſiue, vt Pollux ſcribit, γλυκὺς οἶνος, vinum dulce. At Heſychius μυρρίνεον οἶνον per duplex ρ ſcribit, deductum certe ἀπὸ τῆς μύρρας, hoc eſt, à myrrha, vt ſit

vinum

©BIUM

vinum myrrha conditum. habetque adſtipulatorem Plinium lib. 14. cap. 13.

μύσιος. vinum Myſium, quod in Helleſpõti Myſia prouenit, Surrentino non abſimile. Eſt enim flauum, odorum, & conſiſtentia inter aquoſa craſſaque medium.

νέκταρ. Idem quod melitites, vt plærique placet.

ξανθὸς οἶνος. vinum flauum. quod vini genus ſumme calidũ eſt & tenue, optimi ſucci: velociſſime per corpus digeritur, crudos ſuccos concoquit, caput & mentem tentat. Eiuſmodi autem color ineſt vinis vel media ætate, vel in ſenio. Nullum enim vinum nouum fuluũ aut flauum eſt, vti nec calidum. Vetuſtate autem color ille maxime contrahitur, quoque omnia vetuſtiora, eo etiam primum fuluiora, mox flauiora euadunt, & calidiora. Eſt autem duorum generum. Vnum parum dulce, alterũ modice auſterum. Neque enim flaui vini natura fert vt multum ſit vel dulce vel auſterum. Oppoſitum eſt hoc vini genus, ſi colorem ſpectemus, albo, vt quod calidiſſimum ſit, ſicut minime calidum, album.

οἰναάνθινος. vinum cœnãthinum fit ex labruſca, hoc eſt vite ſylueſtri, duabus libris florũ in muſti cado maceratis, qui poſt triginta dies mutantur.

οἰνόμελι. mulſum vinum. fit ex annoſo auſteroque vino & melle quamoptimo, non autem ex muſto, vt melitites. Temperatur autem duobus cadis vini vno mellis adiuncto. Quidam vero, vt compendium operæ faciant, cum vino mel decoquunt, deinde ita in lagenas fictiles diffundunt. Alii parcentes impendio, in ſex ſextarios muſti feruentis ſextarium mellis adiiciunt: cum deferbuerit, elutriant: ita conditum dulcedinem retinet.

οἰνώδης. vinum vinoſum. Sic appellauit Hippocrates non molle & quod ſpeciẽ tantum vini habet, ſed potius auſterum & forte, ſicut habet Erotianus.

ὀλιγοφόρος. vinum quod paucam aquæ miſtionem admittit. Idem cum πολυδατώδει. cui contrarium eſt quod polyphorum vocatur.

ὀμφακίτης. vinum omphacites. Id nomen quamuis omnis vini crudi & ante maturitatem excerpti videri poteſt cõmune, & idem cum πρὸ βιαίου, priuatim tamen in Lesbo exprimi Dioſcorides author eſt. vuæ paulo ante maturitatem colliguntur, etiam ſemiacerbę, per triduum aut quatriduum ſole torrentur, donec acini paſſi fiant, rugaſque plane contraxerint, tum premuntur, deinde ſole in fictilibus inueterantur. Conſtringit, ſtomacho vtile eſt cibos non coquenti diſſolutoque. grauidarum malaciis & defectionibus medetur. Eſt autem diu crudum, nec niſi poſt annos multos bibi poteſt.

παλαιὸς. vinum vetus. Eſt vinum quod factum eſt vetuſtate ſeipſo primum quidem acrius, deinde vero etiam amarius. Id quod annorum quidem ſpatio omnino euenit, ſed vario & inæquali. Aquoſa enim vina celerrime omnium inueterantur, craſſa verò & auſtera tardius. E quorum numero Surrentina non ante vigeſimum annum vigere ſolent, atque ab eo tempore ad potum idonea bonaque diutiſſime perſeuerant, nec facile amareſcunt, ſicut Galenus teſtatus eſt. Sunt autem notæ duæ vetuſtatis, acrimonia primum, qua plane magis calida euadunt vetuſta vina: deinde vero amaritudo, quæ acrimoniæ ſuccedit: quam vbi adepta ſunt, immodice reſiccant. Eſt autem vinum vetus neruis noxium & reliquis ſenſibus, guſtu tamen ſuauiſſimum: ideoque cauendum iis qui inteſtinæ alicuius partis imbecillitatem ſentiunt. attamen in ſecunda valetudine paucum, dilutum aqua, innoxie ſumitur.

παραπυπαιὸς. vinũ Parætypianum. quod, vt ſcribit Dioſcorides, ex Adriatico ſinu defertur, odoratum ac tenuius, ideoque liberaliter potum fallens, diuque ſeruans ebrietatem & ſoporem adferens.

παχὺς. vinum craſſum. ſic à conſiſtentia dictum, aquoſo contrarium. eiuſmodi eſt ſiræon ſiue hepſema, item Theræum & Scybelites. Valde nutrit, ſed facile obſtruit.

περπερῖνος. vinum Perperinum. quod apud Perperinen, iuxta Pergamum, in Aſia gignitur, craſſum, auſterum & nigrum vini genus, vt & Ægeates. Adſtringit, longo tempore in vẽtre manet, & fluctuationes in eo excitat.

πισσώδης. vinũ picatum, hoc eſt pice conditum. Excalfacit, concoquit, ſanguinem excreantibus inimicum, vt & quod reſinam recipit.

πολυφόρος. vinum oppoſitum πρὸς ὀλιγοφόρῳ. Id autẽ eſt quod vt bene temperetur, multam aquã requirit, ſiue quod aquæ multum ſuſtinere poteſt ad temperaram miſtionem. Ergo vt vina aquoſa & alba paucifera ſunt, ita vinoſa & flaua πολυφόρα erunt. Hippocrates τὸ πολυφόρον appellauit αὐδρεῖον καὶ οἰνώδες.

πότιμος οἶνος. idem quod διυπέτιος, de quo ante.

πύκινος οἶνος. Pucinum vinum, ab oppido Pucino in quo naſcitur. de quo Plinius libr. 14. capite 6. de vinis generoſis ſic ſcribit: Liuia, inquit, auguſta LXXXII annos vitæ Pucino retulit acceptos, non aquoſo. Gignitur in ſinu Adriatici maris, non procul à Timauo fonte, ſaxeo colle, maritimo afflatu paucas coquente amphoras. Nec aliud aptius medicamentis iudicatur. Hoc eſſe crediderim quod Græci celebrantes miris laudibus πυκινὸν appellauerunt ex Adriatico ſinu. Hæc Plinius. de quo vino miror nihil ſcriptum à Galeno.

φαιπαιὸς. legitur hoc nomen vini apud Dioſcoridem libr. 5. cum tamen interpretes φαιπυπαιὸν videantur legere.

Definitionum medicarum libri XXIIII - page 339 sur 554

©BIUM

πραμνιος. vinum Pramnium. fuit vini genus dulcis, authore Dioſcoride, quod vuis ſole ſiccatis in area aut in ſarmento torrefactis exprimebatur, ab Hippocrate & Homero celebratum. Dictum autem fuit vel à Pramnia vite, vel quaſi πρεμνιον, id eſt permanens, vel perennans, vt grammatici docent. Premebat hoc Smyrnæ regio.

προδρομος ἢ προτρυπος. vinum protropũ ſeu lixiuium, hoc eſt defluens antequam calcentur vuæ. Dulcis vini genus, authore Dioſcoride, quod vuis ſole ſiccatis in area, aut in ſarmẽto torrefactis exprimebatur, quẽadmodum & Creticum & Pramnium.

σαβινος. vinum Sabinum, aquoſum, tenue album & modice adſtringens. Quod vt nouellum, hoc eſt ante ſextum annum, aquoſius eſt & imbecillius, ægriuſque concoquitur, atque magis excrementoſum eſt, diutiſſimeque in ſtomacho ac ventriculo innatat, fluctuationeſque parit: ita poſteaquam annum ſextum exceſſit, inter nobilia vina cenſetur, maxime quod auſterum fuerit. Itaque cum Galen. multis in locis vinum Sabinum inter imbecilla vina annumeret, & dicat in Italia febricitantibus dari ſolitum, de nouo, quod annum ſextum nondum attigit, non autem de vetere, intelligendum eſt.

σιγνινος. vinum Signinum, adſtringens quidem, ſed paulo auſterius. Celſus libr. 4. cap. 5. quam aſperrimum fuiſſe teſtatur. Sic dictum eſt à Signinis Italiæ populis.

σιεκιον. Sapa. vini factitii genus, vino, vt plærique volunt, ad tertiam vſque menſuræ partem decocto. dicitur alio nomine ἕψημα. Dioſcorides autem libro 5. ſcribit eſſe vini dulcis genus, quod fieret muſto igni decocto. vide ſuo loco.

σκυβελίτης. vinum Scybelites. Id inter vina craſſa & nigra numeratur, ſed citra adſtrictionem. Minus autem in ventre moratur, vrinas non mouet, ſed deorſum properat, ideoque ante cibum ſumi ſolet.

σουρεντινος. vinum Surrentinum in Surrento Campaniæ oppido natum. Habitum fuit inter optima vina, mediocriter adſtringens, & cæteris tum calidius tum iucundius, magisque odoratum. Crudum adhuc eſt, inquit Galenus libr. 1. de Antidotis, ante annum fere vigeſimum: ſed vigeſimo tãdem anno viget, potuique aptum diu perſeuerat, nec facile amareſcit, præſtantiaque cum Falerno contendit. Dioſcorides lib. 5. valde auſterum eſſe ſcribit, ideoque inteſtinorum & ſtomachi fluxiones cohibere, &, cum tenue ſit, caput minime tentare: inueteratum autem ſuauius reddi & ſtomacho vtile.

στρυφνος. vinum acerbum. quod vehementer adſtringit. frigidum eſt atque craſſarum partium, proindeque difficulter concoquitur, obſtruit, omnem vacuationem ſupprimit, fluxiones ſiſtit.

στυφον. vinum adſtringens. ſic autem dicitur non quod acerbum ſit & valde adſtringat, ſed quod moderatæ adſtrictionis particeps eſt, & tantum auſterum. Eſt enim auſteritas modicaque adſtrictio vini maturi, fortis & generoſi nota, vt magna adſtrictio crudi atque aſperi.

συβάτης. vinum Sybates. nigrum, & craſſum, longo tempore in ventre manens & fluctuationes in eo excitans, vt ſcribit Galenus libr. 5. de ſanit. tuenda. quo tamen loco mendoſe ſcriptum eſſe coniicio, & pro συβάτης legendum eſſe ὑβάτης puto.

τηβενινος ἢ τηβηνος. vinum Tibecinum, Aſiaticum: ſic dictũ à regione Tiba in qua prouenit. Id fuit aquoſæ & tenuis conſiſtentiæ, non tamẽ inter vilia vina habitum, vt quod cũ Sabino certaret, præſertim vbi ad ſenium peruenifſet.

τιβουρτινος. vinum Tiburtinum. vinum generoſum, modice adſtringens: regione Tiburti natum. quanquam alicubi Galenus ipſum inter imbecilla annumerat.

τιτακαζηνος. vinum Titacazenum. Aſiaticum, aquoſæ quidem conſiſtentię & tenuis, non tamen prorſus ignobile, vt quod cum Sabino contenderet.

τμωλίτης. vinũ Tmolites, in Tmolo monte naſcens. Aſianum eſt, alio nomine, vt arbitror, μεσογείτης dictum, habitum inter vina præſtantiſſima & ſimile Falerno. Eſt enim tenuiſſimum, perlucidum, fuluum colore, dulce mediocriter, nimis quam odoratum. Fuit & aliud eiuſdem nominis huic ſimile tum colore, tum ſubſtãtia, verum neque dulce neque odorum, prædituum vi quadam adſtringendi, ſed dulcedine multo inferius. Galen. lib. 12. Methodi vinum Tmolites inter auſtera annumerat. Infirmo capiti eſt noxium.

ὑδατώδης. vinum aquoſum. Quod colore & conſiſtentia aquæ ſimile eſt. Nam & pellucidum & ſplendens & purum eſt, & conſiſtentia tenue videtur, & guſtanti nullam adfert qualitatem inſignem, atque ſi ipſum aqua diluas, non multum aquæ feret: eamque ob rem etiam ὑλαγοφόρον veteres appellarunt. Eſt autem vt colore, ita facultate aquæ perſimile, nec perſpicue calefaciẽs, nec caput tentans, nec neruos debilitans. Id inter vina ſolum medium eſt inter aquæ & vini maleficia, multis etiam ornatum dotibus vires corroborandi, ſuccos humectãdi, mediocriter incidẽdi, contemperandi omnem qualitatis exceſſum, mouendi vrinas & ſudores & perſæpe aluũ, præcordiorum æſtu ſicciorem.

φαλερνος ἢ φαλέρνος. vinũ Falernum. vinum omnium præſtãtiſſimum quæ in Italia olim naſcebantur, quod tum melioris ſucci, tum etiam calidius reliquis eſſet: vtpote quod & velocius illis per corpus digereretur, & crudos ſuccos melius concoqueret, & ſtomachum maxime roboraret, pulſus reuocaret, aluum adſtringeret. Verum, authore Dioſcoride, veſicæ inimicum fuit, & viſus hebetudini, &

tudini, & ad potus crebros minime idoneũ habebatur. capiti etiam infirmo noxium fuit, teſte Galeno lib. 12. Method. Fuit autẽ duplex Falernorũ differẽtia. aliud enim dulce admodum fuit, quod Fauſtianum dicebatur: aliud, ſi cum hoc conferas, auſterum, ſi vero cum Signino & Marſo, dulce.

φαυστῖνος. vinum Fauſtianum. Falerni ſpecies, admodum dulcis.

φυγελίτης. vinum Phygelites. ab oppido Epheſi ſic dictum, eaſdem quas & Chium, vires habens.

χῖος. vinum Chium. Molle eſt, vt ſcribit Dioſcorides, & aptũ potui. bene alit, & minus inebriat, fluxiones cohibet, oculorum medicamentis vtile.

ὠχρὸς, vinum pallidum. vtique quod medio colore eſt inter flauum & album. quippe ſi flauũ albo miſcere libeat, quod ex ambobus conſit, pallidum euadet. Aquæ etiam admiſtum flauum eiuſmodi colorem reddit. Verum pro maiore minoreue aquæ modo, alias pallidum, alias ὠχρόλευκον, id eſt ex pallido albicans, alias ὠχροέρυθρον, id eſt, ex pallido flauum apparet. Itaque cum calidiſſimum, ſi colorem ſpectes, flauum ſit: minime calidum, album: pallidum medias inter vtrumque vini genus vires habebit, & prout alterutri magis accedet, ita vim eius exhibebit.

Hæ quidẽ differentię ſunt vinorum quorum apud veteres medicos, Dioſcoridẽ maxime & Galenum, mentio facta eſt. Sunt autẽ omnia fere Græca aut Italica. Præter quas non eſt dubiũ haberi quamplurimas à natali ſolo ſumptas. Nam vt taceam Rhenana atque Hiſpana vina, Gallia noſtra vinetorum feraciſſima, permulta educat, quæ non facile ceſſura ſint peregrinis. Inter quæ alba omnis generis habentur, aquoſa quidem Vaſtiniana & Pariſina, fortiora autẽ Andegauenſia, Vaſconiana, Herbæſiana. Nigra autẽ ſunt cum adſtrictione quidem Burgũdiana, præſertim ad Altiſſiodorũ nata, citra adſtrictionẽ vero Vaſconiana ad Burdigalã. Nam & alia habẽtur in Vaſconia omniũ nobiliſſima, fuluo colore: vt & apud Aluernos pallido: in agro autẽ Aurelianenſi atque Belnenſi, ſanguineo. Calida autem illa ſunt & tenuia, iiſdemque quibus olim Falernum, & Cæcubũ dotibus prædita. Media autẽ tum colore, tum conſiſtentia, tum viribus habẽtur Iſanciana atque Ayſiana, lautioribus cænis potiſſimum expetita, cum propter facilẽ ciborum concoctionem & eorundem digeſtionem in corpus, tũ vero maxime propter ſuauitatem, quodq; largiore etiam potu caput & mentem minime tentent, nec ſitim inducant. Omnia autem ante annum matura ſunt, nec plus biennio perdurant, exceptis albis Andegauenſibus, quæ ad plures annos integris viribus conſerantur.

Οἰνάνη. ſic à quibuſdam dicitur ἡ ἀργεμώνη, vt habetur apud Dioſcor.

Οἰσοφάγος. gula. Eſt meatus à faucibus in ventriculum, duabus tunicis conſtans, per quem cibus & potus in ventriculũ deſcendũt. Sic dictus eſt, quod ea ferat quæ eduntur: eſt enim via cibi. Habet duas proprias tunicas, quarum interna oris tunicæ continua eſt, & ibi craſſior atque durior, vbique autem neruoſa: externa vero carnoſa. vtraque fibris contexta eſt: interna rectis, externa trãſuerſis, ſed vtriſque quidem deglutitionẽ accelerantibus, & vomitum, dum illi trahunt, hi expellunt. Incũmbit ſeptem ſpondylis colli, & quatuor metaphreni, nonnihil in dextrum latus, à quorũ interim ſpondylorũ ligamẽtis ortam habet tertiam tunicam, qua ille obligatus fertur in ventriculum nonnihil in dextrum latus abſcedẽs, vt cedat aortæ deſcendenti. Ad nonũ deniq; ſpondylum ligamentis valentibus ab eo natis in altũ leuatus arteriamque præteruectus, iã ſiniſter, ptuſo diaphragmate cũ duobus neruis inſignib⁹ à ſexto pari demiſſis vẽtriculo vnitur.

Οἰσοφάγον. etiam ab Hippocrate dici os vẽtriculi, Galenus in linguarum interpretatione explicauit.

Οἰσύπη αἰγὸς. dicitur ab Hippocrate ſordes inter pilos capræ naſcẽs, eoſque maxime qui ſunt circa ſedem, vt explicat Gal. ἐν τῇ ἐξηγήσει τῶν γλωσσῶν. Dicitur & οἴσυπη per ſyncopen.

Οἰσυπὶς. idem quod οἴσυπος, apud Hippocratem, vt annotauit Gal.

Οἴσυπος. proprie dicitur omium ſordes earum lanis adhæreſcens: deinde vero pro ipſa etiam lana adhuc ſordida & illota dici cœpit. Sordes autẽ ea pecudũ ex ſudore feminum & alarum colligitur, adhæretq; lanis, quæ propterea quod οἴσυπον habent, οἰσυπηραί, ῥυπαραί, & ab Hippocrate πτόεσται & πτώδεις appellantur. Eſt enim πτὼς idem quod ῥύπος. Latini ſordidas & ſuccidas vocãt, quod tales ſint, quales vbi primum ſucciſę detonſæq; ſunt. De œſypo ſic ſcripſit Ouidius:

OEſypa quid redolẽt, quãuis mittãtur Athenis,
Demptus ab immundæ vellere ſuccus ouis?

Dioſcorides œſypum appellauit ſuccidarum lanarum pinguitudinem, eiuſque extrahẽdi parandique rationem libr. 2. explicauit. Ex eo conficitur pharmacũ à Paulo deſcriptum lib. 7. & ab Aetio libr. 15. quod Græci alias οἴσυπον φάρμακον, alias οἴσυπον κηρωτιὸν, alias οἴσυπον κηρωτοειδῆ, alias οἴσυπον ὑγρὸν nuncupant; eiuſdem prorſus cum ipſo œſypo facultatis, adeo vt promiſcuus ſit amborum vſus, ſicut tradidit Galenus libro 14. meth. medendi. Habet autem vim, vt ſcripſit Galenus non ſimplicem, ſed miſtam ex contrariis qualitatibus ac viribus, adſtringẽdi ſcilicet & modice calfaciendi. Ex quo conſtat vim illi ineſſe leniendi, digerendi & repellendi. Particulatim autem ad multa vtilis eſt, quæ Dioſcorides lib. 2. commemorat. Dicitur non tantum οἴσυπος genere maſculino, ſed etiam οἴσυπον & οἰσύπη.

Ὀκλάζ. ἡ μόλη. τὸ ὀπὶ γόνυ. ἢ ὀπτησεται: vt ſcribit Homeri interpres. vnde μετοκλάζειν, ἐγκλίνειν τὰ γόνατα, Ἰλιάδ. υ'. hoc eſt, inflectere genua.

Definitionum medicarum libri XXIIII - page 341 sur 554

©BIUM

Ὀκλάσαι. eſt flexis genibus ſuper ſuras taloſque ſedere, apud Hippocr. vt annotauit Erotianus.

Ὀκλίειν. μὴ δύνασθαι. hoc eſt nõ poſſe, apud Hippocr. vt annotauit Erot.

Ὀκρὶς. ἐξοχὴ τραχήλου. hoc eſt, eminentia oblonga, apud Hippocr. vt explicauit Galen.

Ὀλέκρανον. cubitus ſiue os ipſum cubiti. Sic ab Atticis dicitur quem Hippocrat. ἀγκῶνα appellauit. vide ἀγκών. ſcribitur & διὰ τοῦ ω, vt patet ex Heſychio duobus in locis eam vocem interpretante.

Ὀλερὸν. δυσῶδες ἢ μέλαν. hoc eſt, male olens vel nigrum, apud Hippocr. ſic dictũ à ſepiarum atramento quod ὄλον vocant: vt annotauit Galen, ἐν τῇ ἐξηγήσει τῶν γλωσσῶν. Dicitur idem & ὀλερὸν à τὸ ὄλος.

Ὀλιγόχυμος. altera ſpecies eſt iunci leuis, craſſior & laxior. ſomnum adfert, ventris fluxus deſiccat.

Ὀλισθάνειν. excidere, luxari, ἐξαρθρεῖν. quanquam ſunt qui ea duo verba diſtinguunt, exiſtimantes ἐξαρθρεῖν vſurpari ad ea oſſa ſignificanda quę toto loco mota ſunt: ὀλισθάνειν vero ad ea quæ paululum, non autem ex toto naturali ſede exceſſerunt. hanc tamen differentiam non obſeruat Hippocrates, vt initio libri περὶ ἄρθρων, vbi ſcribit ſe vidiſſe vno modo latum ſcapularum os ὀλισθάνειν, id eſt excidere, nempe in alam. Siquidem in eo affectu totum humeri caput eo ſinu mouetur in quo recipitur, cum non poſſit paululum excidere, ſicut facile ex ipſo Hippocrate intelligere eſt, vt annotat Gal. comment. 2. εἰς τὸ περὶ ἀγμῶν.

Ὀλισθήματα. dicuntur ab Hippocrate cum oſſa toto loco mouentur, διαστήματα vero cum paulum excidunt, vt annotat Gal. cõment. 3. εἰς τὸ περὶ ἀγμῶν.

Ὀλισθάζοντα. ὀλισθάνοντα, id eſt labentem, apud Hippocrat. vt explicat Galen. ἐν τῇ γλώσσῃ. Sunt qui malint ſcribere ὀλισθάζοντα ſine ρ.

Ὁλκή. idem quod ἡ δραχμή. Sic enim Galenus πρὸς ὁλκὸν interpretatur quædam referẽs Aſclepiadis, qui Thermiſonis antidotũ ſacrã cum retuliſſet, ſic ſcribit: ἡ χρῆσις πρὸς μὲν τὰς βραδυπεψίας ὁλκὴ μία μετὰ ὑγροῦ ὕδατος κυάθων δ'. hoc eſt, vſus ad tardas concoctiones drachma vna cum frigidæ aquæ cyathis quatuor. Poſtea Galenus ait, κελεύει δίδοσθαι μίαν ὁλκὴν μετὰ ὕδατος ψυχροῦ κυάθων δ'. ἤρξωμαι δ' λέγειν αὐτὸν δραχμὴν ἀργυρᾶν. καὶ γὰρ οὕτω σχεδὸν ἅπασι τοῖς νεωτέροις ἰατροῖς ἔθος ὀνομάζειν. hoc eſt, iubet dare drachmam vnam cum frigidę aquę cyathis quatuor. arbitror autem ipſum dicere drachmam argenteam. Etenim ſic prope omnibus iunioribus medicis mos eſt nominare. Significat autem proprie ὁλκὴ idẽ quod σταθμὸς, id eſt pondus, vt apud Dioſcoridem capite de iride: καθαίρουσι δὲ χολὰς ποτιζόμεναι μετ' ὑδρομέλιτος ὁλκῆς δραχμὴν ζ'. hoc eſt, bilem ex hydromelite, pondere drachmarum ſeptem epotæ, purgant.

Ὀλκιμον. glutinoſum, lẽtum atque molle, quod, dum extẽditur, trahi, non etiã rumpi poſſit.

Ὀλκὰς. herba ſiccis naſcens locis, ariſtas habẽs in cacumine tenues, culmo quale hordeum reſtibile. Multi zeam eſſe contendunt, alii ſylueſtrem auenam. Vide Plinium. Dioſcorides author eſt etiam ſic vocari araneũ, & ab aliis quibuſdam λύκιον, hoc eſt lupum dici.

Ὀλκὸς. ſic vocatur ab aliquibus ὀφθαλμός, hoc eſt, ea tota pars corporis quæ à collo ad crura vſque pertendit.

Ὀλόκυρον. dicitur à quibuſdam ἡ χαμαιπίτυς, vt habetur apud Dioſc.

Ὀλοκαυτίτης. herba quædam agreſtis oleracea apud Hippocratem, vt explicat Galen. ἐν ταῖς γλώσσαις.

Ὀλὸν. ſepiæ attramentum dicit Hippocrat. vt explicat Galenus ἐν ταῖς γλώσσαις. Idem & στολὸς vocatur.

Ὀλύστιον. herba eſt pnſilla, digitis tribus aut quatuor ſupereminens extra terram, foliis ramiſque coronopodis aut graminis, aſtringẽs guſtu, radice admodum tenui, vſque ad capillamenti ſpeciem, candida, longitudine ſemipedis. naſcitur in collibus. Sine duritie eſt, ideoque putatur per antiſtrophen dicta. nam nihil habet in ſe nõ molliſſimum. Deſiccat cum adſtrictione.

Ὀλόχρινος. tertium genus eſt iũci paluſtris, vtroque aſperius & calloſius. ſemine ſimili.

Ὀλοφλυκτίδες. φλύκταιναι. hoc eſt puſtulæ, apud Hippocr. vt explicauit Galenus ἐν ταῖς γλώσσαις. quo tamen nomine alii φλυκτίδας, alii ἀδηνας, alii ἐξανθήματα ζωϋφίοις ὅμοια, beſtiolis paruis ſimilia, intellexerunt, vt annotat Erot.

Ὀλόχρυσον. dicitur à nonnullis τὸ ἀείζωον, ſiue ſedum maius, ab aureo ſeminis colore.

Ὀλυμπιακὸν ſiue

Ὀλυμπος. eſt collyrium magna ſimplicium medicamentorum turba conſtans, vt deſcribit Paulus lib. 7. cap. 16. cui egregiam vim tribuit in procidentiis oculorum & omnibus vlceribus, lib. 3. cap. 22. agens περὶ παρωπώσεως.

Ὀλυμπιονίκου καλούμενον. collyrium Olympionici, diuerſum omnino à præcedẽte, ſuffuſiones & maximos dolores leuans, cuius compoſitio habetur apud Aetium libr. 7. à quo recenſetur inter σπικὰ collyria.

Ὀλυρα. Latine groſſi vel groſſuli dicũtur. ſunt autem fici quæ non matureſcunt, priuatim tamen in bifera fico eas intelligunt, quæ per meſſes maturantur. dicuntur autem etiam alio nomine ἐρινεοί.

Ὀλυρα. Latinis, Plinio authore, ſiligo dicitur. eumque ſequuti ſunt Hermolaus, Manardus & Ruellius. quorum tamen opinionem probare nõ poteſt Matthiolus, tradẽs ſpeciatim de ſiligine & olyra tanquam de rebus inuicem diſcrepantibus Plinium multis locis ſcripſiſſe. Authore autem Heſychio ſpecies eſt ſeminis mediæ inter frumentum & hordeum naturæ. Addit, quoſdam eandem eſſe velle cum τῇ ζειᾷ ſiue ζειᾷ. cum quibus Galenus facit, ζειαὶ apud Hippocr. expẽnens

©BIUM

nens ὑλώδης. Similiter & Dioſcorides. Plinius vero diuerſam à zea facit, & arincā Latine appellari dicit.

Ο' λώδης. turbidus vel niger apud Hippocrat. vt annotauit Gal. ἀπὸ τῆς ὕλης quod ſepiæ atramētum ſignificat. Pro eodem ὑλώδης dicitur, itemque ὑλῶδες pro ὀλερόν.

Ο' μαλὸς σφυγμός. æqualis pulſus. Eſt qui perpetuo ſibi conſtat, ſiue in quo omnes vel aliquæ pulſuum differentiæ pares manent. Si omnes pares manent, ſimpliciter & abſolute æqualis dicitur: ſin aliquæ tantum, ſecundum quid æqualis eſt, ſcilicet ſecundum eam differentiam quam parem & perpetuo eandem retinet: itaque non ſimpliciter æqualis eſt, ſed potius æqualiter inæqualis: ſuntque eius differentiæ ad inæqualitatem potius quam ad æqualitatem referendæ. Dum enim æqualem pulſum apud medicos legimus, eum qui abſolute & ſimpliciter talis eſt, intelligere oportet. Huic contrarius eſt ἀνώμαλος, hoc eſt inæqualis: inter quæ medius pulſus nullus eſt, ſicut in aliis pulſuum differentiis.

Ο' μαλῶς. ὁμαλῶς, apud Hippocratem, vt interpretatur Erot.

Ο' μυλία. eſt oſſium inter ſe cohærentia, quomodocumque ea fiat. dicitur aliis nominibus σώδεσις καὶ σύμπαξις, de quibus vide ſuo loco. Annotauit autem Erotianus ὑμυλίῳ apud Hippocratem tria ſignificare. aliquādo quidem τὴν τῶν ἀνθρώπων ἀναστροφὴν, ὡσανεὶ τὸ ὁμοῦ εἱλεῖσθαι: hoc eſt conuerſationem hominum, quia ſimul verſantur: aliquando vero ὡς δέσιν καὶ γειτνίασιν, vt libro de articulis, his verbis: ὁμυλέει ὁ βραχίων τῇ κοτύλῃ ἡ ὠμοπλάτη: hoc eſt, vicinum vero brachium eſt humeri cauitati. alias vero τεῖλω, vt libro de aere, locis, & aquis: παύτῳ τῷ τέχνῳ οὐ μόνον λόγῳ ἀσκεῖν χρὴ, ἀλλὰ καὶ ὁμιλίῃ. hoc eſt, artem autem iſtam, non tantum ratione, ſed experientia etiam exercere oportet.

Ο' μυελώδης πυρετός. dicitur à Galeno febris quæ alio nomine συνεχὴς. appellatur. dicuntur etiam ὁμοιομερῆ partes quas ὁμοιομερεῖς vocant.

Ο' μοιομερῆ. partes ſimilares. ſic dicuntur partes quæ in ſimiles diuiduntur particulas, id eſt, omnes earum partes tum ſibi mutuo, tum toti ſimiles habentur. quæ & ſimplices etiam & primę & incompoſitæ nōnumquam appellantur. quod ex illis conſtitutæ ſint particulæ quæ organicæ, id eſt, inſtrumentales ſiue officiales, vocantur. Sunt autem hæ, os, caro, vena, arteria, neruus, ligamentum, tendo, membrana, caro, adeps, vnguis, cutis. his adduntur humores, vt ſanguis: & qui in oculo ſunt, cryſtallinus & vitreus humor. Appellantur ab aliis ὁμοιοσχῆ, itemque στοιχώδη & αἰσθητὰ στοιχεῖα, atque στοιχεῖα τῶν σωμάτων μόρια πρωτότατα: velut primo de facultatibus naturalibus Galenus declarat.

Ο' μοιότροπα φάρμακα. dicuntur ab Hippocrate libr. περὶ διαίτης ὀξέων, medicamenta iiſdem facultatibus viribuſque ſecum conuenientia, nullaque in re ab inuicem diſcrepantia: vt Galenus annotauit comment. 2.

Ο' μόννια. ſic dicitur à quibuſdam ἡ ἀρχεμώνη, vt habetur apud Dioſcor.

Ο' μότονος πυρετός. febris eſt ſibi æqualis ac ſimilis à principio ad finem vſque perſeuerans. Nam quaſi ſemper in eodem vigore conſiſtit, neque creſcens neque decreſcens. vnde & ἀκμαστικὸν πυρετὸν alio nomine medici appellarunt. Galenus cap. 2. libr. 2. de differentiis febrium facit eam ſpeciem τῆς σηπεδόνος, ſed putris quidem & eius quæ ex ſanguine putrente euadit biliosa, & cuius humor in vena caua putreſcit. Idem vero libr. 9. methodi medendi τὸν ὁμότονον, vt & ἐπακμαστικὸν & παρακμαστικὸν, ſpeciem ſtatuit τοῦ σηπεδόνος non putris, quam inter diarias febres recenſet. vt eodem authore ὁμότονος dici poſſit quæcumque febris eūdem tenorem perpetuo ſeruauerit.

Ο' μόφυλα. quæ cognationem & ſimilitudinem ſubſtātiæ inter ſe habēt, apud Hippocratem lib. de nat. hum.

Ο' μοχροΐη. corporis vel coloris æqualitas & ſimilitudo. vſurpatur ab Hippocrate initio libri de vulneribus capitis, vbi videtur potius læuitatem & æqualitatem corporis ſignificare quam ſimilitudinem coloris. Legitur & apud eundem in libr. de fracturis eadem ſignificatione, vbi eos reprehendit qui brachium pronum alligabant, quod brachio ita figurato partes æqualitatem ſeruarēt, quam ibi ὁμοχροίλιον nominat, ἀπὸ τῆς χροὸς quod reliquis caſibus χροὸς χροΐ χρόα declinatur. Significauit autem χροιὴ non modo colorem, ſed etiam corporis colorati ſuperficiem apud veteres, in qua color tanquam in ſubiecto eſt.

Ο' μφάκινον ἔλαιον. acerbum oleum, hoc eſt ex oliuis acerbis expreſſum. Tales autem omnino crudæ ſunt, ideoque ὠμοπεπεῖς, hoc eſt crudum, etiam vocatur. Dicuntur autem ὄμφακες non vuæ modo, ſed reliqui etiam fructus qui nondum ad maturitatem peruenere.

Ο' μφάκιον. ſuccus vuæ acerbæ, quā ὄμφακα Græci vocant. Is parentis ſuæ naturam retinet, quæ cum ſit acida, & acerba, ſuccum quoque acidum atque acerbum gignat neceſſe eſt, ſed qui tamen ab aceto plurimum differat. Siquidem nec calorem habet, nec proinde acrimoniam. craſſarum partiū eſt, nihilque omnino in ſe habet alienæ caliditatis, eamque ob cauſam imbecillius multo quam acetum, cui omnia inſunt prædictis contraria, refrigerat: acerbum autem præterea eſt, quod maturitatem & dulcedinem vua ipſa non aſſequatur. Sunt tamen inter eas quæ plus minuſue tum acerbæ tum acidæ exiſtant. Itaque cum ad earum qualitatum vtramq; refrigeratio conſequatur (non enim acida modo, verum etiam acerba frigida ſunt) neceſſe eſt omphacio refrigerandi facultatem ineſſe. Siccat vero præterea & adſtringit. Sed notandum eſt duplicem eſſe omphacii differentiam. Vnum li-

©BIUM

quidum eſt, obſonium magis quam medicamentum, paulo ante vindemiarum tempus ex vua agreſti quidē, ſed ſuā tamen maturitatē adepta paratum, quod ſale exiguo conditum in vinaria cella reponitur, annoque durat. Id vires alias non habet quam q̄ ſupra propoſitæ ſunt. Alterum vero eſt denſum, ſiccum, concretum, ad medicamenta magis quam ad ciborum condituram præparatum, ex ſucco, vt Dioſcoridi placet, vuæ acerbæ immaturæ & nondum nigreſcentis. exprimebatur huius melligo ante Canis ortum, & inſolabatur Cyprio in ære, quod linteolo adopertum eſſet, donec penitus concreſceret, decutiendo aſſidue in ſubiectum liquorem, quicquid in ambitu lateribus cohæſiſſet. Verum alii coquendo eum ſuccum denſabant, & in ære Cyprio ſeruabant. Tale autem omphacium optimum habebatur colore fuluo, friabile, ſpiſſans abunde mordenſque linguam. Id præter ſupradictas facultates, ab ære alias conſequitur, & inſigniter comburit: proptereaque frangere eius vehementiam plurima aqua oportet, & in vſu pręberi exiguum. Quod quantum à noſtrate omphacio differat, nemo eſt qui non videt.

Ὀμφακὶς. eſt cauum ex quo glās quercina enaſcitur qua vtuntur coriarii, vt ſcribit Paulus lib. 3. cap. 42.

Ὀμφακῖτις. ſpecies eſt gallæ, paruæ, tuberoſæ, ſolidæ, nullo foramine peruiæ. Refrigerat, adſtringit, ſiccat.

Ὀμφακόμελι. potionis conditæ genus ex vuæ acerbæ ſucco & melle. Parandi ratio antiquis hęc fuit: Vuæ acerbæ per quatuor aut quinque dies in aere primum reſiccatę exprimūtur, & in tres ſucci ſextarios vnus mellis adiicitur ante deſpumati. Sic miſta dieb⁹ qua draginta inſolatur, vel donec humor ſuperfluus abſumptus ſit atque concoctus. Is eſt ſyrupus de agreſta pharmacopolis dictus. Commēdatur plurimum ab Oribaſio Collect. lib. 5. cap. 21. ex Philagrio.

Ὀμφακόκαρπος. dicitur ἡ ἀπεία, authore Dioſcoride, quod ſemen eius vmbilico ſimile videatur.

Ὀμφαλός. vmbilicus. Eſt pars organica duabus venis totidemque arteriis concurrentibus efformata, in medio οὐραχὸν habens. Venæ enim & arteriæ ex ſpermaticis deriuatæ & in vteri fundum lateraque inſertæ, ſuiſque orificiis in cauitate vteri adapertæ & in eam menſtruum ſanguinem effundentes, poſtquam ſemen in vtero conceptum eſt, extimam fœtus tunicam, χοεῖον dictam, qua parte attingunt, excauant, & perflando, fiſtulæ in modum efformant, tandemque vaſorum ora tot fiunt in chorio quot fuerunt in vtero, itaque ſibi inuicem reſpondent, vt venæ venis, arteriæ arteriis copulentur. Porro vaſa hæc ab his velut radicibus in alia maiora, atque ab his in alia etiam his maiora contrahuntur, donec omnia in duos velut truncos, in venas venæ, in arterias arteriæ terminentur, ex vtraque parte tam dextra quam ſiniſtra circa vmbilicum fœtum ingredientes. Neque enim aliud eſt vmbilicus niſi hæc quatuor vaſa, in medio οὐραχὸν habentia. Cæterum venæ vmbilici truncus in ſimam partem hepatis, prope portę initium inſeritur & diſtribuitur ad fœtus nutritionem: ſanguinem enim defert quo fœtus alatur. Arteriæ autem duæ per fœtus vmbilicum receptæ & ſecundum veſicæ fundum inuectæ in ilium arterias inſeruntur, in id vtiles in quod aliæ arteriæ. Verum quem vſum vmbilicus fœtui in vtero præbet, eundem nato infante amittit, & ſiccatus ligamenti naturam & vſum acquirit. Eum Ariſtot. libro ſecundo de generat. animal. κέλυφος δερματικὸν, hoc eſt putamen cuticulare, appellauit. Dicitur & ἀποτμησις, διὰ τὸ ἀποτέτμησθαι ἐν τῆς μητρὸς τὸν ὀμφαλὸν ἐν τῇ γενέσει: primum enim ſecari in infantibus ſolet. Cæterum ſumma & media eius pars ἀκρομφάλιον & μεσομφάλιον nominatur. χαῖα autem ſiue χαιή, pellis vmbilicum ambiens, quod ea corrugata ſenectutis indiciū ſit: γαγγαμὼν vero, locus dicitur ad vmbilicum circumiectus. ſagenā vocant, quod illic in modum ſagenæ aut retis nerui implicentur.

Ὀνάγα ἢ ὄναγρον. frutex eſt arboris inſtar, prægrandis, amygdalino folio ſed latiore, lilio non diſſimili: flore roſaceo, magno: radice rotunda, longa, cum ſiccata eſt, vinum olente. Naſcitur in montibus: aqua in qua radix maduerit, in potu data feras mitigat, & cicures facit: illitu quoque tetra vlcera mulcet. A quibuſdam οἰνοπήγα & ὄνεις dicitur. huius radix arefacta vinoſum quiddam redolet, ſed & vini maxime facultatis eſt.

Ὀνεύειν. ſignificat apud Hippocratē per axem extendere, quem ille ὄνον καὶ ὀνίσκον ſolet appellare. Sunt qui καπνεύειν ſcribant.

Ὀνῖτις ſpecies origani, candidiore tantum folio, hyſſopoque conſimiliore, fructu confertis corymbis cōpacto. ſic dicta creditur quod ab aſinis impetatur. Nam & Nicander in Theriacis ὀνοπέπαλον origanum cognominauit, id eſt aſini folium, quod ipſis grato cibo cederet.

Ὀνόβλιτον. ſpecies bliti, linguæ ſimilis, quæ Hippocrati contra fœminarum profluuia in vellere apponitur.

Ὀνόβρυχις. planta lentis folio, longiore paulo, caule ſemipedem alto, flore rubenti, radicibus exiguis. Naſcitur incultis & aquoſis locis. Rarefaciendi & digerendi vim habet.

Ὀνοκάρδιον. ſic dicitur à quibuſdam ὁ δίλαχος, vt habetur apud Dioſcoridem.

Ὀνίσκοι ἢ

Ὄνοι. aſelli. millepedæ. Animalia ſunt quæ ſub hydriis & aquariis vaſis, omnibuſque locis humidioribus, velut cellariis & lignis humi deſidentibus humoreq; obſitis atque etiam ſterquiliniis proueniunt, & ad contactum ſeſe coglomerant. Multos pedes habent, quare πολύποδες etiam à Græcis dicta ſunt.

Dioſcorides

Definitionum medicarum libri XXIIII - page 344 sur 554

Dioſcorides etiam κυδαείδας appellat. Galenus κυάμους, hoc eſt, fabas, ab Aſianis vocari prodidit. Hæc ex vino pota difficili vrinæ & regio morbo auxiliantur, cum melle anginis vtiliter illinuntur, trita & in cortice mali punici calfacta, doloribus aurium adiecto roſaceo conuenienter inſtillantur.

Ὀνὶ κλεια. ſic dicitur à quibuſdam ἡ ἄγχουσα, vt habetur apud Dioſcor.

Ὄνος. axis apud Hippoc. cuius diminutiuum ὀνίσκος paruum axem ſignificat.

Ὀνοσμία. herba quæ folia gerit anchuſæ oblonga, mollia, fere quatuor digitos procera, duos lata in terramq; iacentia, anchuſæ proxima, ſine caule, ſine flore, ſine ſemine. Subiecta eſt radix puſilla, quadamtenus longa, infirma, tenuis, modice rubeſcens. Naſcitur in aſperis locis.

Ὄνυρις. planta fruticoſa quæ Theophraſto οἰνόθηρα dicitur, de qua ante dictum eſt.

Ὀνυχελὲς ἢ

Ὀνύχελος. eſt ſecunda ſpecies anchuſæ, quæ alio nomine ἀλκιβιάδειος dicitur. vide ἀγχόση.

Ὄνυξ. vnguis. proprie dicitur pars digitorum extima, lata, duraque qua ipſi firmantur. Sunt autem qui vngues partis nomine non dignentur, vt nec pilos, quod nulla ſit eorum propria actio, vt qui facultate omni carere dicantur, à qua omnis actio primario proficiſcitur. Nullam enim, inquit Galenus, gubernationem habent, ſed ortum tantummodo. Vſum tamen aliquem atque vtilitatem afferunt, quod iis extremi digiti firmiores ſint, & melius apprehendant. Eſt autem eorum generatio eiuſmodi. Digitorum nerui, ligamenta, tendines, arteriæ, venæ, & ſi quid in illis præterea ſolidi ineſt, ex ſuo nutrimento excrementum etiam craſſius, & magis terrenum relinquunt: id quia in aerem digeri non poteſt, vi expultrice propellitur in vnguium ſedes, vbi magis reſiccatum, magnam duritiem & ſoliditatem comparat. Quod autem vnguium materia excrementum ſit, nec, vt aliqui crediderunt, tendines vel etiam nerui per totos digitos diſperſi, tandem in vnum coeuntes, vnguium ſubſtantiam conſtituat, patet ex eo maxime, quod vngues non ſentiant, quos tamen neceſſario ſentire oporteret, ſi ex ipſa tendinum neuorumque ſubſtantia conſtarent. Sic autem ex recrementis orti vngues ad eundem modum quo & pili increſcunt, alio atque alio ſubinde excremento ad vnguium radices expulſo, & imæ eorum parti adhærente, eamque, vt clauus clauum trudit, pellente. Sunt autem duri, quod ex ſolidis corporibus ſolida quoque duraque excrementa prodeant.

Ὄνυξ. per metaphoram & ſimilitudinem dicitur certus oculi morbus, quem author definit. med. definit eſſe Collectionem puris in nigro oculi cum phlegmone, ſecundum iridem, vngui aſſimilem: ſcribitque alio nomine πύωσιν nuncupari. Paulus lib. 3. cap. 22. ſcripto profeſſus eſt aliquando corneam tunicam purulentam fieri nunc altius nunc in ſuperficie, pure reſecti vnguis figuram imitante, eaque de cauſa hoc quoque malum vnguem nominari. Aetius libr. 7. paulo accuratius definiuit, ſcribens ὀνύχια ſiue ὄνυχας dici cum ab vlcere profundiore pus defluens, & inter tunicas illapſum, & in circulo iridis figuratum, vnguis reſecti imaginem refert: ſtatuenſque diſcrimen inter ὄνυχα & ὑπόπυον, quod Paulus non annotauit. Illo namque authore ὑπόπυον dicitur cum pure ampliore collecto & dimidium nigri occupante, aut per totam corneam tunicam relucente, ſuppuratio oculi apparet. Sed quicquid ab Aetio ſcriptum ſit, in ſola vnguis ſimilitudine differentia poſita eſt, quæ ὁ περὶ ὄνυχι perſpicua eſt, ſed ὁ περὶ ὑπόπυῳ nulla. Fiunt hæc aliquando, vt ipſe ait, etiam citra oxulcerationem, dolore capitis aut lippitudine prægreſſa. Contingunt etiam inflammatione præcedente diſruptis humorum copia vaſis, & ſanguine qui profuſus ſit ſuppurato.

Ὄνυξ. etiam à quibuſdam dicitur ὁ ἀσφάραγος, frutex paruus authore Dioſcoride.

Ὄνυξ. vnguis odoratus. Eſt teſta, vt ſcribit Paulus, conchylii Indici, nardum redolens, quod eius fruticem in India paſcatur. Legitur è lacunis exhauſto ſolibus humore. Pro purpura quidam vſurpant.

Ὄνυξ. lapis qui & ὀνυχίτης dicitur, quod illi candor ſit vnguis humani.

Εἰς ὄνυχα κάταγμα. fracturæ oſſis differentia eſt. vide κάταγμα.

Ὀνυχῖτις. ſpecies eſt ἁλὸς μίας quæ in fornacibus fit, ſic dicta à ſimilitudine venarum onychis lapidis, quam ob diuerſos colores refert. Nã fracta intus cinereas & candidas venas ſimiliter habet, cum in ſuperficie plærumque ſit cœrulea.

Ὀνωνὶς. herba quæ & ἀνωνὶς dicitur Dioſcoridi. ab herbariis reſta bouis.

Ὀξαλὶς. rumex aceroſus. folia habet ſylueſtri ac exiguo rumici ſimilia, caulem nõ magnum, ſemen ſubacutum, rubens & acre, in caule & agnatis appendicibus emicans. Alii ἀμαξυελίδα, alii λάπαθον vocant, vt ſcribit Dioſcor.

Ὀξάλμη. acida muria, non quidem quæ vitio aliquo acorem contraxit, ſed cui miſtum eſt acetum. Eam Plinius aliquando videtur acetum ſalſum dixiſſe.

Ὀξέλαιον. condituræ genus aceto & oleo ſimul temperatis.

Ὀξὶς. eadem quæ & ὀξαλίς.

Ὄξος. acetum. Eſt vinum putredine frigidius, acrius tenuiuſque effectum. Quæ enim vina imbecilliora ſunt & frigidiora, ea prompte refrigerantur, & natiuo vini calore deſtituta, putreſcunt, atque in priſtinam naturam reſoluuntur, hoc eſt, in eum acidum humorem redeunt, ex quo primum prouenerant. Itaque vinum quia corruptum eſt, natiuum quoque calorem amittit, & frigidum euadit. Atque hac ratione moti plærique, acetum ſimpliciter frigidum eſſe pro-

Definitionum medicarum libri XXIIII - page 345 sur 554

©BIUM

nunciarunt, nec caloris vllius particeps esse, siquidem vt à frigiditate omnia acescunt, sic omnia acida frigida esse constat: verum alii, quia vinum quod in acetum degenerat, putrescit, vt suo quidem calore destituitur, sic alium ex putredine calorem accedere opinantur, quo acetum calidum dici potest. Quorum etiam opinioni subscribit Aristoteles, dicens acetum proprio quidem vini calorem esse frigidum, adscititio autem calidum: videtur enim acetum & caloris & frigoris esse particeps, huius quidem interni, illius vero aduentitii & ex putredine geniti, ita tamen vt frigiditas in eo tanto exuperet caliditatem, quanto hæc illam in melle antecellit. In qua etiam sententia post longas disputationes stetit Gal. lib. 4. de simpl. medic. facult. primum tamen dubitans & perplexus si quam machinam aut rationem inuenire posset, qua sicut in lacte, ita in aceto contrarias partes separaret. Id enim tantum obstare scripsit lib. 1. quo minus eorum sententiam laudet qui acetum vinum esse mortuum dixerunt, & pro eorum opinione pericula omnia subeat, qui in aceti generatione propriam vini caliditatem periisse, atque aliam ex putredine natam esse asseuerant. Verum eam postea ipse sibi sustulit dubitationem, dicens & vinum & acetum non simplicia esse corpora, sed partibus contrariæ facultatis constare: habet enim vinum in se recrementum crassarum partium, ex quo fæx consistit. habet & aliud quod florem nuncupant, quod dum vinum feruet, supernatat, sed postea ad fæces subsidit: tertium aqueum, quod toti vino permistum est, ex quo primario potissimum que feruet: & quartum præter hæc ipsum reuera vinũ. Cæterum dum vinum transit in acetum, vinosæ vini partes refrigerantur: aqueum autem illud recrementum putrescens, adscititium calorem conquirit, velut cætera omnia quæ putrescunt, fitque acetum quiddam ex contrariæ facultatis partibus compositum partim refrigerantibus, partim calidis velut etiam omnes vstorum lignorum cineres. Quamuis quatuor illæ quas in vino esse diximus partes, non tam manifeste in aceto appareant: esse tamen in eo quod illis proportione respondeat, verisimile est, quod acetum vini partium alteratione potius quã corruptione generetur. Sed & à putrido illo calore igneam quandam acrimoniam acetum acquirit quæ sensum mordet, rodit & exasperat, & intro subiens dolorem parit. Ab ea autem quidam acetum calidum esse, non quidem per se, sed per accidẽs pronunciarunt. Quod enim dolorem moueat, fluxionem concitare dicunt, non crassi quidem & frigidi cuiusdam humoris (siquidem acetum adstringendi vi præditum huiusmodi humorem repellit, eique viam præcludit) sed bilioſi & tenuis, qui in partem aceti acrimonia demorsam perueniens, caloris in ea sensum inuehat. Est & ab eodem calore valde tenuium partium, in intimas corporis partes penetrabile, incidens attenuansque quæcunque viscosa & crassa in alto corpore constiterint. Ac quamuis specie humidum videatur, strenue tamen ordine tertio desiccat: habet vero & vim adstringendi repellendiq; maximam, vt non modo sanguinis profluuia, sed aluum etiam sistat & phlegmonas incipientes reprimat, non aliam quidem ob causam quam quod valde refrigeret.

Ὄξος καθαρτικόν. acetum purgatorium. varie fieri potest pro ratione humoris qui vacuari debet. In aceti sextarios quinque iniicitur scammoniæ vncia vna trita, & finitur ad dies quinque. Quod si lathyridum vnciam vnã pro scammonia macerueris, pituitam expurgabit: si vero parem epithymi portionẽ, atram bilem. Dandum est autem cuiusque cochlearium vnum vel duo ad intinctus vna cum cibo.

Ὀξύ. acidum. Id dicitur quod absque caliditate linguam mordet, vt diffinit Aetius. vide in dictione ἰξύπις.

Ὀξύα. dicitur alterum fagi genus. Scissimam Latini vocant, quod in tenuissimas secetur laminas. Est arbor abietis aspectu, erecta, læuis, enodis, proceritate crassitudineque illi fere æqualis: folio crasso, bifido aculeato: fructus in ea pendet glãde in calyce echinata, placida tamen nec hispida, vt castaneæ, nihilominus illi similis dulcedine atque succo. Eius folia adstringendi vim habent.

Ὀξυάκανθα. acuta spina. Arbor est pyrastro similis, spinosa valde & minor, baccas profert myrti plenas, rubras, fragiles, & intus nucleum: radicem multifidam, alte descendentem. Viribus quoque pyro syluestri æqualis est, habet & subtile quiddam coniunctum: fructus ipsius myrti baccis respondet. Officinæ Berberis, ruta Spiniuinetum appellant: quibus tamen aduersatur Matthiolus.

Ὀξυάκανθα. dicitur à quibusdam ἡκωόβατις, vt habetur apud Dioscor.

Ὀξύβαφον, siue

Ὀξύβαφος. acetabulum. Est tum liquoris tum aridi mensura quæ apud Romanos sesquicyathũ continebat. Græci atque ad eorum imitationem Romani sic ex aceto nominarunt vas primo dictum in quod acetum infunderetur, deinde ad mensuram translatũ est. Hermolaus Barbarus in castigationibus Plinianis ab accipiendo dictum putat: quem qui sequuntur acceptabulum scribunt. Eadem autẽ mensura etiam apud Atticos fuit tam liquidorum quam aridorum sesquicyathum & ipsa capiens, siue vncias duas & drachmas duas mensurales, quæ ad drachmas quindecim ponderales reducuntur. ideoq; κοτύλης πόρπαν à medicis aliquando dicitur. Eius nota apud Græcos fuit ξ.

Ὀξύγαλα. lac acidum. Fit certa quadam lactis præparatione, per quam sola caseosa substantia relinquitur, eaq; ipsa non eiusdem omnino

©BIUM

mnino naturæ cuius ab initio fuit, verum multo frigidior, vt ægerrime, nec niſi à ventriculo valde calido concoquatur. Neque enim calidam & acrem ſeri qualitatem retinet, neque pinguem & calidam butyri, ſed ſola craſſiore ſubſtantia conſtat, quæ in caſeum abit ὀξυγαλάκτινον appellatum. Id genus hodie Galli videntur iunceam appellare. Eſt autem vehementer frigidum, craſſum & concoctu difficile.

Ὀξύγαρον. garum acetoſum, hoc eſt, garum aceto miſtum. vide γάρον. ὀξύγαρον καὶ ταριχηὸν deſcribitur ab Aetio lib. 3. cap. 86.

Ὀξύγγιον. nomen hoc non vere Græcum eſt, ſed ex Latino corruptum: ſignificat autē axungiam, hoc eſt, adipem ſuillum, nec eum quidem omnem, ſed proprie qui vngendis rotarum axibus inſeruierit. Illi enim tum ex rotarum circumactu, tum ex earundem ferrugine noua quædam qualitas acceſſit, ob quā & phlegmonis imponitur & ſedis vitiis opitulatur plus quam recens & ſyncerus adeps.

Ὀξυγλυκὲς ἢ

Ὀξύγλυκυ. eſt potus qui paratur dulciſſimis fauis maceratis atque decoctis. Faui à quibus mel omne expreſſum fuerit, in ollam coniiciuntur in qua pura aqua ſit, tum inferuent, donec faui omnem prorſus humorem in aqua poſuiſſe videantur. Is humor reponitur ſeruaturq; & æſtiuo tempore bibitur ad ſitim tollendam, frigida aqua dilutus. Author Galenus comment. 2. εἰς τὸ περὶ ἀγμῶν. Idem autem commen. 3. ſcribit ὀξυγλυκὲς non aliud eſſe quam ὀξόμελι, fierique ab aliis ex molle & aceto, ab aliis autem ex fauis & aceto. Eſt igitur ὀξόμελι acidum. Incidendi & refrigerandi vim habet. vide ὀξόμελι.

Ὀξυδερκῆ ἢ

Ὀξυδερκικὰ φάρμακα. vocantur medicamēta quæ oculos, nullo quidem ſenſibili affectu laborantes, male tamen munere ſuo fungentes corrigunt, & in integrum reſtituunt. Eiuſmodi aliquot collyria referuntur à Galeno lib. 4. περὶ κρ. πόπους.

Ὀξύθυμος. iracundus, iræ impotens, qui leuiſſima de cauſa iraſcitur, vel qui natura ad iram procliuis eſt. Opponitur, inquit Galenus, comment. 2. lib. 1. Epid. πρὸς εὐμαθῆ, hoc eſt, animoſo, qui non niſi magna & iuſta de cauſa iraſcitur. Sic ira & iracundia apud Latinos differre dicuntur. Ira enim, inquit Donatus, de cauſa eſt: Iracundia de vitio multum iraſcentis, ſiue de moribus. Εὐμαθὴς, inquit Galenus, magnanimus eſt & rerum humilium contemptor: ὀξύθυμος autem, puſillanimis nec generoſo virilique animo præditus, vt qui ſit frigidiore temperamento & δυσδιαφόρητος. Eam namque ob cauſam ſi vel leuiſſime offendatur, iram ferre & coquere non poteſt, ſed ſtatim excandeſcit, nec potens eſt iræ & animo ſuo moderari, ſed mulierum more minimis etiam perturbationibus ſuccumbit & protinus ardet iracundia.

Ὀξύκεδρος. ſpecies cedri, magis acuto folio, duro, ſpinoſo.

Ὀξύκραπν. poſca, vel puſca eſt acetum aqua miſtum. Miſcendi autem ratio nunquam certa fuit. Varie namque temperari poteſt. Sed, vt Aetius eſt author, ſi ſimplici ratione conſtruatur, refrigerat & humectat: ſin condiatur, & calorem & ſiccitatem adſciſcit. Inter veteres, vt idem inquit, omnes fere conuenit, noxium parere ſuccum, neruis officere, flatuoſos ſpiritus creare, capitis dolores concitare, contra ſacrum morbum prodeſſe, vini crapulam mitigare, ſanguinis acrimoniam lenire. Conſuluntque ea potione abſtinendum, quod facile putrilaginē concipiat qui ex eo contrahitur humor, item propter noxam quam neruis infert. Græcorum iuniores imitatione Latinorum etiam φόσκαν id genus potionis appellarunt.

Ὀξυλάπαθον. genus rumicis quod in acutum tēdit, prædura habens labra, in paluſtribus naſcens. Caulis ei ramoſus, prægrandis, folia betæ, vliginoſa; & in acutum tendentia, ex quibus nomen ſortitum eſt. vulgus parellā, officinæ grandem oxillam vocant. Vtramque naturam, tum diſcutiendi, tum repellēdi habet. Herba ipſa aluum ſubducit, ſemen vero ita adſtringit, vt dyſenteriæ & alui profluuio medeatur.

Ὀξυλεπὴς ἄρτος. acidus panis, cui ſcilicet exiguum aceti affuſum eſt. Ventrem ſiſtit, idque magis quo plus habet aceti. Hunc Galenus lib. 8. meth. med. & poſt eum Aetius lib. 5. exhibet febre diaria laborātibus quibus aluus profluit.

Ὀξόμελι. acetum mulſum, vel mulſum acetoſum, vt alii loquuntur. Potio eſt ex aceto & melle condita vetuſtiſſima certe, vt quæ etiam ante Hippocratis ſeculum in ſanitatis vſum venerit. Huius duæ ſunt ſummæ differentiæ: alia ſimplex eſt, alia compoſita. Nec vero etiam ſimplicis ratio vna eſt: quidam enim ita præparant: Melli optimo ſuper carbones deſpumato additur aceti tantum vnde guſtanti nec acidum nimis, nec dulce videatur: ac denuo ſuper prunas coquitur, quoad planè vnitæ amborum qualitates ſint, nec appareat guſtanti acetum adhuc crudum: hinc ab igni deponitur, cumq; eo vtendum eſt, aqua miſta ita temperatur vt vinum, nimirum exſumentis guſtu. Id enim vt iucundiſſimum eſt, ita etiam vtile: & contra vt iniucundum, ita aduerſiſſimum. Alii vero tum mellis, tum aceti modum definiunt, vini aceti parti mellis, à quo detracta ſpuma ſit, duplum miſcentes, deinde ambo leni igni coquētes, donec eorum qualitates in vnum coierint. Alii autem cum aqua ſtatim ipſum faciunt, melli quadruplum optimæ aquæ miſcentes, deinde coquentes modico igni, quoad ſpumare deſinat: poſt vero dimidio aceti adiecto rurſus coquentes, donec qualitatum omnino ſit vnitas, nec acetū crudum etiam appareat. Conficitur etiam tribus ſtatim ab initio miſtis, ad hunc modū: Aceti vni parti additur mellis duplum & aquæ quadruplum, atque hæc ad tertiam vel-

Definitionum medicarum libri XXIIII - page 347 sur 554

©BIUM

quartam partem coquuntur, ſpuma interim detracta: aut ſi valentius id facere ſtudes, tantundem iniicies aceti quantum mellis. Hæ quidem ſunt rationes parandi ſimplicis oxymelitis, à Galeno proditæ lib. 4. ſanitat. tuend. Quibus tamen Galenus alias addit in conſilio pueri epileptici, ſcribens id oxymeli acidiſſimum cenſeri, quod ad mellis proportionem quartam aceti habet partem, dulciſſimum quod octauam aliaſque multas eſſe intermedias differentias pro miſtionis modo. Præterea vero in plæriſque Græciæ locis oxymeli etiam ex fauis confici ſolere. Cæterum oxymeli omne exterget viſcoſos humores, & craſſos attenuat. quapropter viſcerum omnium obſtructiones diſſoluit ſiue in febribus, ſiue citra febrem detur. Verum aquæ multæ miſtione vires eius exoluuntur. Tuſſim autem mouere quæ non eſt, & inteſtina radere oxymeli, Hippocrates & Galenus ſcripſere, non in corporibus quidem craſſis & glutinoſo humore redundantibus, ſed puris ab incrementis, aut iis quæ tenui & acri fluxione vexantur, quæque neruoſas partes valde ſenſu exquiſitiſſimo preditas habent. Hęc quidem fuit oxymelitis ſimplex miſtura, aceto, melle & aqua conſtans. quibus ſi quid præterea accedat, id iam compoſitum dici debebit, quale eſt quod à Plinio lib. 14. cap. 17. & 23. cap. 2. deſcribitur è mellis decem minis, aceti veteris heminis quinque, ſalis marini pondo, thymbræ quadrante, aquæ pluuiæ ſextariis quinque pariter coctis, ſufferuefactis decies atq; ita diffuſis & inueteratis. Alii vero alia miſcuerunt ad varios vſus, inter quæ nobile habetur τὸ Γαλιανῦ, memoratum à Galeno lib. 2. περὶ κρ. πόπ. & à Paulo Ægineta deſcriptum lib. 7. capite 5. item σκιλλιτικὸν & ἀσθματικὸν ab eodem Paulo deſcriptum lib. 7. capite 11. & præterea καθαρτικὸν, cuius varii modi habentur apud Aetium lib. 3. capite 76. 77. 78. 79.

Ὀξυμυρσίνη. ſylueſtris myrtus. Romanis ruſcum dicitur. foliis myrti latioribus, cuſpidis ſpecie mucronato cacumine. Baccæ per maturitatem rubeſcunt à mediis foliis dependẽtes, nucleo durities oſſea, radix graminis guſtus adſtricti, ſubſalſi, à qua ramuli viticis, frequentes, lenti. Officinæ bruſcum vocant. folia & baccæ ſi coquantur & bibantur, vrinam mouent, menſes prouocant, veſicæ calculos frangunt, & vrinæ ſtillicidio medẽtur.

Ὀξύπιτρον. nomen eſt emplaſtri ruptorii, cuius deſcriptio habetur apud Aet. lib. 15. cap. 17.

Ὀξυπόεον. medicamenti genus eſt tenuium partium, & facile venas ſubiens & permeans, vt nomẽ ipſum indicat, à cita penetratione inditum. Eſt autem facultate concoctorium, iis conſtans quæ cum tenuitate partium calore prædita ſunt. Eiuſmodi eſt τὸ διὰ πεπέρεως, τὸ διὰ καλαμίνθης, τὸ διὰ κυδωνίων, τὸ διοξαλικὸν, quæ habentur apud Galenum in lib. ſanit. tuen. & alia permulta ab Aetio deſcripta lib. 3. cap. 90. 91. & lib. 5. cap. 68. & lib. 6. cap. 10. Nec vero vnus eſt exhibendi modus. Nam vel in potu ante cibum tum mane tũ veſperi præberi poteſt, vel datur à Rufo in cura melancholiæ, ad tollendas inflationes, vel in condimento ad ciborum concoctionem digeſtionemque procurandam. Materia autem hæc fere deligitur, fœniculum, apium, liguſticum, ammi, piper, zingiber, ruta, cuminum, ſeſeli, thymus, calamintha, cinamomum, & reliqua eiuſdem generis, de quibus apud Aetium lib. 9. cap. 24. vbi de cruditate ex Galeno diſſerit. Quibus etiam aliquid quandoque adiici poteſt quod purgandi vim habet, ex quo ὀξυπόεον καθαρτικὸν fiet, quemadmodum apud Aetium lib. 3. continetur.

Ὀξυρεγμία. acidus ructus. Eſt qui flatum ſapore acidum à ventriculo ad os refert. Prouenit potiſſimum ob ventriculi frigiditatem, non eam quidem immodicam, ſed cum imbecillo calore coniunctam. Neq; enim vbi nulla prorſus facta eſt ciborum alteratio, acidi ructus excitantur, quemadmodum nec vbi optime concocti fuerint, ſed tantũ vbi modicam à ventriculi calore alterationem perpeſſi fuerint, nec perfectam adipiſci potuerint. Fiunt etiam propter frigidam pituitam in ventriculo aceruatam, & frigidam fluxionem in ipſum decumbentem, adhæc ciborum tum frigiditatem tum copiam: his enim omnibus cauſis commune eſt calorem ventriculi ingenitum vinci à cibis, non eos vincere. vide ἐρυγή.

Ὀξυρόδινον. oleum roſaceum aceto temperatum. Sed cum varius poſſit eſſe vtriuſque modus, qui temperatiſſimus eſt, recipit olei roſacei partes quatuor, aceti vnam, vt ait Gal. initio lib. περὶ εὐπορίστων: ſic enim mediocriter refrigerat. Quod vero plus aceti habet vehemẽtius refrigerat, vt contra minus, quod minus habet aceti. Habet etiam vim repellendi. Itaque in morborum principiis magna vtilitate illinitur, præſertim ſi calidus morbus eſt. Sed & in œdematis atque ipſis etiam lethargicis Galenus in lib. meth. med. admouet, quo humor, quiſquis is fuerit, à parte affecta repellatur. Tanta adeo vis eſt oxyrhodini in frigidis etiam morbis, ſiue per ſe, ſiue cum ſale, aut thymo, aut alio exhibiti, ne frigiditate nocere poſſit.

Ὀξύς. acutus. dicitur à Græcis homo ὀρθὸς καὶ ταχὺς, id eſt, acer, ſiue, quod idem eſt, celer, vt annotauit Galenus commentar. in lib. 6. περὶ ἐπιδημιῶν. quo etiam in loco ſcribit Hippocratem ea loquendi conſuetudine inductũ ὀξεῖς πυρετοὺς, id eſt, acutas febres, appellaſſe eas quæ caliditatem exhibent manifeſto celeriter occurentem, eoque nomine velocem caloris motum oſtendiſſe: verũ minus proprie eiuſmodi febres acutas dici palam eſt, quod febris tertiana ad hunc modum calida, acuta non ſit. Ab eodem vero loquendi more, ὀξεῖαν νόσον, ſiue ὀξὺ νόσημα dictum eſſe à medicis, non eſt dubium. Nam, vt ait Gal. extremo lib. 3. de diebus criticis, ex motus ſpecie

©BIUM

cie acutus morbus nominatur. Nec tamen in ſolo celeri motu eſſentia acuti morbi poſita eſt, ſed in eius etiam magnitudine & periculo. Itaque acutum morbum dicere eum eſſe qui celeriter ſua tempora abſoluit, non eſt eum quidem definire, ſed ex ipſo nomine vim eius & proprietatem explicare. Qui enim ſic definit, non ille quidem ὀξεῖαν νόσον, ſed potius βραχυχρόνιον definit, qui morbus vt non ſemper acutus eſt, ſic acutus omnis βραχυχρόνιος ſemper exiſtit. Multæ ſiquidem febres diariæ externam aliquam ob cauſam contractæ intra diem vnum deſinunt, quas tamen nemo vel medicus vel idiota acutas vocare conſueuit. Quamobrem Archigenes multum à Galeno hac in re collaudatus lib. 2. de diebus criticis, acutum morbum non tẽporibus quidem ſolis nudiſque, ſed motu potius & natura appellãdum cenſebat. Nam cum morbus ſegni lentoq; motu & cum interuallis à febre vacuis ad quadrageſimum vſque diem procedit, nemo, inquit, ſanæ mentis eum acutum dixerit, ſed πολυχρόνιον, hoc eſt, diuturnum: ſimiliter & paruas illas febres periculoque carentes diarias, nemo acutas, ſed ὀλιγοχρονίους, id eſt, breues, vocauerit. Eſt enim acutus morbus, vt ipſe definiuit, cui motus velox & ſubito pericula adueniunt. Ac velociter quidem moueri dicitur, quod ad ſuum finem iudiciumque properet, ipſumque ad decimumquartum diem conſequatur. Qui enim ante ſoluitur, κάπυξυς, id eſt, peracutus, dicitur. Qui vero longius procedit, ſimpliciter acutus. Sunt tamen & in illis differentiæ. Siquidem vt exacte peracutus eſt qui quarto die deſinit, non exacte qui ad ſeptimum vſque peruenit, ita & inter acutos alius vere acutus eſt qui quartodecimo die iudicatur, alius non vere qui ad vigeſimum vſq; perdurat: quanquam & ipſe acutus ſit. Præter has autem differentias etiam tertia acutorum eſt quæ ἐκ μεταπτώσεως, id eſt, ex decidentia ſiue delapſu, dicitur, quoties acuto quodam morbo imperfecte intra diem vigeſimum iudicato & fracta ex eo die eius vehementia, reliquũ eius nec eiuſdem celeritatis neque periculi prorſus expers intra quadrageſimum diẽ deſinit. Talis quidem eſt acutorum morborum motus. Sunt autem & hi omnes magni periculoſique ſiue propria ratione, vt apoplexia, epilepſia, conuulſio, tetanus, cholera: ſiue propter ſymptomata vt coniunctam vehementem febrim, in qua Hippocrates videtur acutorum morborũ eſſentiam collocaſſe, ſcribit enim lib. 1. περὶ διαίτης ὀξέων in hunc modum: Sunt igitur acuti morbi quos priſci nominatim perſtrinxerunt, pleuritis, peripneumonia, phrenitis, lethargus, cauſus & quicunq; alii hos conſequuntur morbi: quorum febres prorſus continuæ interficiunt. Quibus tamen verbis non videtur Hippocrates alios ab acutorum numero excludere qui febri carent, geminam eorum differentiam manifeſto agnoſcens, quo loco ait: ſpirandi facilitatem magnam vim habere ad ſalutem in omnibus acutis morbis quibus coniuncta febris eſt. Tales autem acuti morbi quorum febris comes eſt à bile flaua accenduntur, ob quã & celeriter mouentur & tertio quoque die fere ſemper acceſſiones habent, & repentinis mutationibus atque periculis obnoxii ſunt. Dicitur vero & alia ſignificatione ὀξὺς πυρετὸς ab Hippocrat. lib. 6. τῶν ἐπιδημιῶν. Eſt enim febris differentia à motu caloris ſumpta, hoc eſt, à caliditate celeriter manui occurrente, & ſuã motionem celerem indicante, cui ipſe Hippocr. ἐπαναδιδόντα πυρετὸν opponit. Dicitur autem ea cuius calor initio & mox vbi manus eſt admota corpori, ardens & acris percipitur, ſed manu diutius immorante languidior & mitior ſentitur. Huiuſmodi ſunt bilioſæ febres. Tertianario enim, vt ait Paulus lib. 2. capit. 18. ſi manum iniicis, primo quidem contactu calor copioſus & acer occurrit, ſed paulo poſt à manu remanente vincitur, ea ſcilicet parte cui manus admouetur. Nec tamen iſta febrium differentia à motu caloris ita ſumitur, quin & febris eſſentiæ, id eſt, calori intenſiori & materiæ in qua calor accenditur, aliquid ſuæ generationis debeat.

Ὀξὺς. herba, quæ, vt Plinius author eſt, folia terna habet. Putatur eſſe ὀξυτρίφυλλον, officinæ trifolium acetoſum & alleluia vocant. Eam edunt quos enterocele male habet.

Ὀξύγονος. iunci paluſtris genus, acuto cacumine. Cuius duæ ſpecies produntur: vna ſterilis, cuius in medicina nullus eſt vſus: altera ſemen nigrum & orbiculatum ferens, cuius calami craſſiores carnoſioreſque ſunt. Eius ſemen ſomnum conciliat. vtrunque ſi fictum cum vino bibatur, ventris fluxus deſiccat. Compoſita eorum temperies eſt, ex terrena eſſentia leniter frigida, & aquea leuiter calida: vt prodidit Galenus.

Ὀξύτης. aciditas. qualitas eſt guſtabilis in corpore humido & tenuium partium à frigiditate proueniens. Siquidem acida omnia frigida ſunt, tam ea quę ex crudis matura fiunt, quam quæ ex maturis perfectiſque in aliam naturam degenerant. Quæ enim initio propter ſummam craſſitiem & frigiditatem acerba, & poſtea auſtera euadunt, ea calore paululum attenuata, factoque humore eorum magis aereo & ſubtili acida redduntur, ita tamen vt multis numeris frigiditas caliditatem in illis exuperet. Sed & acetũ quod vini vitio prouenit, & à frigido aceſcit, & acidum factum ex calido frigidum efficitur. Eius exemplo acida omnia tenuium partiũ exiſtunt, & adſtringunt & exaſperant & acrimonia non carent, euenitque illis, vt inquit Galenus, ſimile quid quod borealibus conſtitutionibus accidit, vt frigida videlicet ſint, ſimulque tenuis eſſentiæ. Quod autem in corpore humido aciditatem prouenire dictum eſt, ſic accipi debet, non vt intelliga-

Definitionum medicarum libri XXIIII - page 349 sur 554

©BIUM

mus acida, vt ſpecie quidem, ſic etiam viribus humida eſſe, ſiquidem facultate magis ſicca ſunt, verum quod ea quæ ex acerbis & auſteris acida euadunt, cuiuſmodi ſunt fructus omnes qui maturitatem adipiſcuntur, affluentis humoris copia id perpetiuntur. Eſt enim ſapor acerbus magis terrenus, acidus autem magis humidus.

Ὀξυπέτυλλον. trifolium. nam hoc nomine à quibuſdam vocari τὸ τρίφυλλον, Dioſcorides author eſt.

Ὀξυφοίνιξ. palma ſylueſtris, arbor eſt fronde ſaligna virens, pomo pruni, oſſe duro, nucleo intus exili, carne foris copioſa, colore è nigro in luteum langueſcente. officinæ thamarindum vocãt, quaſi palmulam Indicam. Abſceſſu ſecundo refrigerat & humectat, flauæque bilis ardorem vehementer reſtinguit.

Ὀξύφυλλον. ſic dicitur à quibuſdam τὸ τρεφόμενον, vt habetur apud Dioſcor.

Ὀπὸς. ſuccus papaueris. alii lac, alii lacrymam appellant. Eius parandi rationem hanc Dioſcorid. prodidit. Cum ros in papauere exaruerit, cultro decuſſatim in ſtellas, ne penitus adigatur, ex obliquo in rectum ſummam cutem incidere oportet, lacrymam exeuntem digito in concham abſtergere, nec multo poſt redire, vt concreta inueniatur. Etenim quæ tum aut poſtero die etiam offenditur, in vetere pila teri debet, & in paſtillos cogi. Id opium dici teſtatur. Scribonius Largus in deſcriptione collyrii quod diaglaucion vocat, Opium, inquit, quod ex lacte ipſo ſyluatici papaueris capitum fit, non ex ſucco foliorum eius, vt pigmentarii inſtitores eius rei compendii cauſa faciunt. Illud enim cum magno labore exiguum conficitur, hoc ſine moleſtia & abundanter teritur. Dioſcorides ab aliquibus capita ipſa & folia tundi & prælo exprimi, teriq; in mortario, & digeri in paſtillos ſcribit: vocari autem μηκώνιον, multum opio ignauius. Quod ipſum etiam Plinius libr. 20. capite 18. dixit his verbis, Quum capita ipſa & folia decoquuntur, ſuccus meconium vocatur, multum opio ignauior. Galenus opium interdum Hiſpanicum, interdum Libycum & album commendat, Aetius aliquando Aſianum, aliquoties Achaicum. Officinæ noſtræ vno ore Thebaicum prædicant, emuntque à mercatoribus alicunde comparatum, ſed vbi & quomodo paratum ſit, prorſus ignorant. Optimum habetur, inquit Dioſcorides, graue & denſum, guſtu amarum, odoratu ſoporiferum, quod facile aqua diluitur, læue, candidum, neque aſperum, neque grumoſum, quod inter colandum nõ vt cera coeat, & in ſole diffundatur, dein admotũ lucernis non atra luceat flamma, extinctum denique odoris vim conſeruet. Adulteratur autem multis modis, vt glaucio gummi aut ſylueſtris lactucæ ſucco.

Ὀπτάλη. eſt collyrium τραχυφθαλμικὸν ad palpebrarum aſperitates efficax, cuius deſcriptio habetur apud Aetium lib. 7. ex Oribaſio. Quod aliis etiam nominibus ἐρέμπτον καὶ εὔπνουν tradit appellari.

Ὀπιστόκυφωσις. ſpinæ in poſteriorem partẽ contorſio. dicitur & ſimpliciter κύφωσις, de qua ſuo loco diximus.

Ὀπισθότονος. Eſt perpetua totius corporis cõuulſio in partem poſteriorem. Species eſt τῆς ἀπλήρους. Is autem perpetuus eſt & non diſtinctus acceſſionibus quæ per temporum redeunt interualla, totumque corpus exercet, ita vt nulla eius pars in poſteriora non contorqueatur. Ex quo patet affectum ad principium neruorum pertinere ex quo nerui oriuntur, qui corpus in partem poſteriorem retro adducunt: quanquam fieri etiam aliquando poſſit, vt non affectis iis neruis, ſed aliis potius reſolutis, quorum munus eſt corpus in anteriora flectere, ὀπισθότονος contingat, perinde atque ἄπληρος ὁ κωνικὸς, in quo non ea pars quæ videtur contrahi, ſed oppoſita laborat. Cum enim natura tam dextra parte quam ſiniſtra aduerſos inter ſe neruos numero, magnitudine & robore pares conſtituerit, æquabili quodam nixu corpus veluti in æquilibrio continentes, cum primum aliquos reſolui contigerit, illis aduerſos perpetuo ſolos agere neceſſe eſt, atque ad principium ſuum recurrentes, muſculos etiam eo ſecum adducere. Galenus tamen & qui eum ſequuti ſunt medici, ὀπισθότονον conuulſionis ſpeciem eſſe prodiderunt, fierique eum cenſuerunt contractis iis neruis qui corpus in poſteriora inflectũt. Qui ſimpliciter quidem dicitur ὀπισθότονος, totius corporis eſt, & male affecto neruorũ principio contingit: poteſt vero quibuſdam etiam partibus accidere, vt ceruici maxillis, lumbis, conuulſis videlicet eorum duntaxat muſculis qui eas partes in poſteriora agunt. Verum is non ſimpliciter ὀπισθότονος dicetur, ſed addito eius partis nomine quæ diſtenditur. Eadem eſt eius affectionis cauſa quæ & conuulſionis in vniuerſum.

Ὀπλα. dicuntur apud Hippocratem funes ex ſtuppa, lino vel cannabe, vt exponit Galen. ἐν ταῖς γλώσσαις.

Ὀποβάλσαμον. opobalſamum. eſt ſuccus qui ex balſamo manat. Cortex eius vitro lapide, aut oſſeis cultellis vulnerabatur (ferro namque caudex eius conciſus protinus moritur) inde manabat gutta primum tenuis, deinde oleo ſimilis, quæ poſtea rubeſcebat ſimulq; dureſcebat. Per Caniculam excipi ſolitam Dioſcorides author eſt: eamq; probari maxime quæ ſit validi odoris, ſincera, dilui facilis, guſtu adſtringens & modice mordens. vis illi eſt ſiccare & calfacere. Eſt & maxime tenuium partium.

Ὀποκάραπον. ſuccus quidam eſt venenatus, ſoporem & ſtrangulationem adducens. Eſt autem frigidus, & collyriis accommodus. Adhibuit eum aliquando Archigenes capiti, quo pilos flauos & criſpos efficeret, vt recitat Galen. lib. 1. περὶ κρ[illegible]. Idem lib. de anti-

©BIUM

antidotis priore tradit opocarpaſum circa optimam myrrham reperiri, longe tamen diuerſæ à myrrha naturæ. Quid autem ſit Carpaſum non conſtat. Hoc vnum certum eſt, non eſſe quod dicitur Carpeſium, ſed maxime diuerſum.

Ὀπὸπανάξ. ſuccus panacis Heraclii. Excipitur lacryma caule vel radice inciſa cum recens eruperit caulis. Ea redditur candida vbi adaruerit. Croci exterius præfert colorem. Probatur amariſſimus, interne candidus & ſubrufus, extra nocens, lenis, pinguis, friabilis, tener, facile tabeſcens, odore graui. Damnatur niger ac mollis. Excalfacit ordine tertio, tenuat, emollit: ſiccat ſecundo.

Ὀπὸς. ſuccus, humor qui ab aliquo expreſſo, inciſo, vel etiam ſponte manat. Alii quod exprimitur, χυλὸν: quod ab inciſione vel ſponte defluit, δάκρυον vocant. Ὀπὸς autem cum ſit vox omnium quæ ita ſtillant communis, ſignificat tamen κατ' ἐξοχὴν Cyrenaicum ſuccum ſimpliciter prolata. Is enim omnium ſuccorum præſtantiſſimus eſt. Nec vero ὀπὸς ſilphii modo ſuccus dicitur, ſed ipſum etiam ſilphium Hippocrati, ὀπὸς καρπὸν dicenti pro ſilphii ſemine, quod & φύλλον & μαγύδαρις à quibuſdam vocatur, vt ſcribit Galen. ἐν τοῖς γλώσσαις.

Ὄπτησις. aſſatio. Eſt concoctio ab alieno & ſicco calore perfecta. Sic quidem Ariſtoteles lib. 4. meteorolog. definiuit, explicans non modo quo differat à maturatione quam πέψιν vocat, quod illa ab externo, hæc ab interno & natiuo calore perficitur, ſed quo etiam differat ab elixatione quæ ἕψησις dicitur: hęc enim ab humido calore, illa ab arido eſt. In aſſis enim coquitur & definitur ab igne humiditas. Siquidem abſumpto humore ab igni, aſſa euadunt. Quoniã autem hoc opus artis eſt non naturæ, non poſſunt partes omnes æquabiliter aſſari. Nam quæ igni proximæ ſunt, citius magiſque reſiccãtur quam internæ. Siquidem externis meatibus præ ſiccitate addenſatis & conniuentibus, non poteſt qui intus continetur humor excerni, ſed intus concluſus manet: ſuntque eam ob rem aſſa ſicciora externis partibus quam internis. Species ſeu modi aſſationis plures ſunt. Nam vel igni admouentur ea quæ aſſari debent, vel in aliquo vaſe, in quo nihil humoris inſit, ſubiecto igne aſſantur, aut in vaſe pariter, in quo quidem aliquid humiditatis ſit, ſed non tantum, vt aſſati corporis humiditatẽ euincat, verum potius ſimul cum illa ab igne ſuperetur & concoquatur: hoc modo aſſari dicuntur ea quę friguntur. Sunt enim frixa, authore Ariſtotele, aſſorum ſpecies.

Ὀπώρα. altera pars æſtatis. Quidam enim ex antiquis æſtatem in duas partes diuiſerunt, primamque proprie æſtatem appellarunt, eodem cum toto nomine, à Virgiliarum exortu, vſque ad ortum Caniculæ, alteram vero ὀπώραν, à Canicula ſcilicet vſque ad finem æſtatis: alii vero totam æſtatem tripartito diſtinxerunt, & primam quidem partem totius nomine, θέρος, mediam vero ὥραν, tertiam ὀπώραν, quaſi πρὸ ὀπῆ τῇ ὥρᾳ nũcuparunt, quod poſt ὥραν ſequatur. Quo tempore quoniam fructus matureſcere ſolent, factum eſt vt omnes fere fructus æſtiui ὀπωρεῖς dicantur. Quidam tamen diſcrimen poſuere, ὀπώραν vocantes quicquid herbaceo fructu viret, lignoſi nihil exterius habens, vt duracina, pyra, mala, damaſcena, pruna: reliquos vero omnes ἀκροδρύα, qui putamen exterius lignoſum q; fructum contineant, vt malum Punicum, caſtaneæ, piſtacia, nuces. Vtrumque genus ſalgami nomine Latini complectuntur.

Ὀπωρικὸν. medicamenti nomen eſt ex fructibus compoſiti. fit ad dyſentericos, ſtomachique vitia in congio muſti albi, lento vapore decoctis malis cotoneis quinque cum ſuis ſeminibus, Punicis totidem, ſorborum ſextario & pari menſura eius quod rhun Syriacon vocant, croci ſemuncia. Coquitur vſque ad craſſitudinem mellis. hæc Plinius. Eadem fere habet Galenus lib. 8. φῶ κατ' ὄππους ex Aſclepiade, ipſumque medicamentum δι' ὀπώρων appellat.

Ὀργᾶν. turgere, furere. Verbum eſt quod proprie ad animalia pertinet quæ ad coitum incitãtur. Translata vox eſt ad homines aut ſuccos qui in corporibus continentur. Nam ſicuti illa ſtare loco non poſſunt, quadam titillatione impulſa, eoque affectu concitata: ſic & humores plærumque in motu vehementiore atque transfluxu à partibus ad partes, in morbi principio hominem infeſtant, mouentes, titillantes, & quieſcere non permittentes, cum & ipſi pariter moueantur & transfluant, & tanta latione ægrum infeſtent. Tales igitur humores protinus euacuare conuenit, hoc eſt qui ſunt in motu & latione & fluxu, priuſquam in aliquam partem decumbant, in qua tumoris aliquod genus creent, aut aliud mali genus immedicabile concitent. Sed notandum quod ſcripſit Hippocrates, Plurima vero non turgent. diſcereque oportet hoc ab experientia, raro contingere vt humores ab vna parte ad aliam transfluant, ſed frequentius accidere, vt in vna aliqua parte quieſcant atque conſiſtant, in qua etiam concoquuntur toto morbi tempore vſque ad eius ſolutionem.

Ὄργανον. inſtrumentum. Eſt pars corporis quæ perfectam edere actionem poteſt. Refertur enim inſtrumenti nomen ad actionem, vt inſtrumentũ dicatur quatenus edit actionẽ. Sic venæ, nerui, arteriæ & plæræq; aliæ ſimilares partes inter inſtrumenta cenſentur, quatenus ab iis actio aliqua editur. Et tamẽ ſimilaris pars ab inſtrumẽto propria ratione differt. Dicitur enim ſimilaris pars quia ſimplex, inſtrumentum vero quia actionem edat. Id autem quamuis aliquando, vt diximus, ſimilare ſtatui poſſit, minus ta-

Definitionum medicarum libri XXIIII - page 351 sur 554

©BIUM

men proprie quod ſimilare eſt inſtrumenti nomen ſortitur, quum quæ proprie inſtrumenta ſint, eadem ex ſimilaribus componantur, adeo vt compoſitas vel inſtrumentarias partes dicere nihil apud medicos interſit. Reuera enim omnis compoſita pars organica eſt, quamuis non omnis organica compoſita eſſe videatur. Siquidem plures inſtrumentorum differentiæ ſtatuuntur, vt alia prima, alia ſecũda, alia etiam tertia quartaque dicantur. Ac prima quidem vocantur quæ ex ſimilaribus partibus coaleſcentibus vnius functionis gratia ſunt conſtituta, velut muſculus, vena & arteria. Ea namque ex ſimplicibus corporibus compoſitionem ſuam immediate ſortiuntur. Ex his ipſis primis coagmentantur ſecunda. Quæcunque enim ex primis inſtrumẽtis componuntur, etſi vni totius inſtrumenti functioni quam maxime obſeruiunt, inter ſecũda numerantur. Eiuſmodi ſunt digiti. Tertia vero inſtrumẽta appellantur quæ ex ipſis ſecũdis conſtituuntur, veluti manus aut pes. Ex digitis enim vterque cõſtat. Sic quarta quæ ex tertiis, vt brachium & crus. Illud namque inter alias partes manu, hoc vero pede conſtat. Hæc quanto magis compoſita ſunt, tanto etiam magis inſtrumenta dici merentur, & actionem quoque edunt perfectiorem. Ex quo apparet diffinitionem eam inſtrumenti à Galeno aſſignatam, vt id dicatur quod perfectam edere actionem poteſt, perfectis tãtum inſtrumẽtis conuenire, cuiuſmodi ſunt cerebrum, cor, iecur, teſtes, item oculus, auris, pulmo, thorax, venter, manus, pedeſque, non etiam ſingulis eorum particulis, quas conſtat perfectam actionem perſe edere nõ poſſe. Oportet autem inſtrumentum omne ſi recte opus ſuum perficere debeat, non ex qualibuſcunque ſimplicibus particulis, neque ex numero aut magnitudine qualibet nõ ſatis opportuna, neque ex quouis modo compoſitionis conſtare, ſed habere formã, magnitudinem, numerum partium ſimilarium ex quibus componitur, & cõſtructionem præterea decentem. Cæterũ id vnum ſciendum eſt partem quamlibet corporis inſtrumentariam quamuis ex pluribus particulis compoſita ſit, vnam tamen habere quæ ſuæ ipſius actionis ſit cauſa, reliquas vero quæ inſtrumentum quoduis conficiunt, illius gratia conſtitutas eſſe. vt Galenus in libris de vſu partium demonſtrauit.

Ὀργάσαι. αἰ ἀμίξαι, συγκεράσαι, hoc eſt commiſcere & contemperare, apud Hippocrat. vt explicat Galen. ἐν ταῖς γλώσσαις.

Ὀργή. ira. Eſt feruor caloris in corde. Commune quidem eſt plæriſque motibus caloris augmentum in corde excitare. Nam & balneis & inſolatione, & cum igni fouemur, & cum calidis medicamentis perfricamur, & cum exercitamur, & cum pudore afficimur, naturalis etiam calor augetur: verum in ira haudquaquam auctio, ſed veluti feruor eſt caloris in corde, ſicut videtur ſenſiſſe Galen lib. 2. ſanit. tuendæ. In corde autem feruorem eum excitari primum Hippocrates & Plato, deinde Galenus docuerunt, quod irascibilis facultatis ſedes ſit: feruor autem ille cordis tantum eſt, non etiam totius corporis. Nam ſi in totum extenſus fuerit corpus, tunc huiuſcemodi affectus πυρετὸς, hoc eſt febris, nuncupatur, quæ eſt quædam totius corporis immoderata caliditas. Per iram vero feruor ille caloris in corde conſiſtit, à quo ſi forte per totum corpus diffundatur, vt nonnunquam accidit, febrem accendit, primum diariam, deinde vero & ſæpe quidem, ſi vehementior ira eſt, ardentem, ſi bilis per eam commota non vacuetur, ſed intus manens putreſcat: ſin autem nõ putreſcat, icterum plærumque gignit. Feruet autem tantopere calor iratis propter immoderatum & impotentem motum facultatis irascibilis, cuius proprium eſt affectare honorem & gloriam, iniuriæque acceptæ vindictam. in quo quidem animi affectu atque perturbatione non modo cordis partes tumultuantur & motibus maximis atque incompoſitis agitãtur, indeque incaleſcunt, ſed etiam bilis feruet quę in venis, arteriis, hepate, ſuoque folliculo continetur. Itaque etiam eſſentiam eius vel probatiſſimi philoſophorum in caloris feruore ſtatuerunt, iræque acceſſorium eſſe, non eius eſſentiam, vltionis appetentiam. Quippe hæc cauſæ potius videtur habere rationem. Iram præterea permulta etiam alia comitantur, inter quæ forte caloris auctio, quod in tanta irascibilis facultatis agitatione fieri aliter non poſſit, quin & ſpiritus & vapor calidus largior excitetur, à quo calorem plenius renutritum ampliorem auctioremque fieri neceſſe eſt. Adhæc pulſus & reſpiratio altior, maior, vehementior, crebrior, velocior, auctо nimirum calore natiuo. Tandem vero ſi modum ira excedat, & diutius perſeueret, vires non aliter quam frequentes vigiliæ reſoluit.

Ὀργαὶ quoque generis appellatione ſignificant apud Hippocr. τὰς τρόπους, hoc eſt mores. vnde εὐοργήτους ab eo dicũtur τὰ εὐτρόπους καὶ εὐηθέστερα. hoc eſt minime mala.

Ὀργιστικὴ δυνάμις. irascibilis facultas, vide θυμοειδής.

Ὀρείζηλον. dicitur à quibuſdam ἡ χαμαιπίτυς, vt habetur apud Dioſcoridem.

Ὀρείχαλκος. an vnquam aliquod fuerit foſſile & natiuum, certo ſcire non poſſumus. non enim extare nouimus aliud quam illud factitium, quod ex ære conſtat tincto cadmiæ foſſilis colore. AEs nanque cadmia tingitur & abit in aureum colorem, appellaturque à Græcis ὀρείχαλκος.

Ὄρεξις. appetitus, ſiue appetentia. Eſt concupiſcentia cibi & potus. Ea autem à iecinore principium habet. Eſt enim totum hoc opus naturalis facultatis quam non φυσικὴν modo, ſed & ὑπερθυμητικὴν & ὀρεκτικὴν veteres appellarunt. Sed aduertendum eſt appeten-

©BIUM

petentię nomẽ ambiguũ eſſe. Vna.n.ſignificatione dicitur naturalis quædã inclinatio, qua ſingulæ corporis partes alimentum deſiderant quod in vacuatæ ſubſtantiæ locum ſuccedat: & hæc quidem naturalis appetentia eſt. Nam quoniam cute tenus vnũquodque animal in ambientem aerem digeritur, accidit vt membra quæ ſub ea ſunt, prima vacuentur, quorum ingenita vis ex proximis ſibi alimentum trahit, id ſcilicet quod vacuatur reficiens, deinde rurſus illa, ex iis quæ ſibi ſunt proxima: ſicut quæ tertio loco ſunt poſita, ab iis quæ ſibi, atque ita ſemper per continuum, veluti in choro quopiam translatione celerrime facta, ad venas quæ ad vẽtriculum pertinent, vacuatio peruenit. Hæ vero & ſolent pariter & natæ ſunt ex ventriculo nutrimentum trahere, perinde vt ſtirpium radices quæ in terram ſunt demiſſæ, ab ea. Eſt enim hoc opus vniuerſum naturale, non animale, vt quod ſtirpibus & animalibus commune ſit eodemque modo in vtriſque perficiatur. Fit enim talis appetentia propter ſolam vacuationem & alimenti penuriam, ob quam & ſtirpes & quæcunque intra terram nutriuntur, alimentum appetunt, atque ſi nullum trahere datur, marceſcunt. Eſt igitur ea appetentia ſingulis corporis partibus inſita, atque etiam ventriculo, quod non aliter quam reliquæ partes alimento deſtituitur, atque in omnibus iis ob ſolam alimenti penuriam vacuationemque contingit. Altera vero ſignificatione appetentia dicitur deſiderium cibi & potus, quo ventriculus exugi ſe ſentiens tenetur. Et hæc quidẽ animalis appetentia eſt: ſiquidem natura animalibus non item ſtirpibus vacuationis & penuriæ ſenſum dedit, quo ſcilicet ad cibum potionemque proritata, ſeſe impleri appetant. Fit autem is penuriæ ſenſus, cum venæ ex ipſo ventriculo veluti emulgentes ſugenteſque, aliud trahunt: non ferens enim eum ſuctum ventriculus, ſed veluti diuulſus, offenſæ eius medelam cibum deſiderat. Quippe venæ hoc pacto nulla cum ventriculi moleſtia ad obiectos cibos conuertuntur, atque ex iis, relicto ventriculo, nutrimentum trahunt. Fitque poſt cibi ſumptionem, vt & venæ ſimul ad cibos ſe conuertant, & ventriculus ex iis, quantum prius per venas eſt exhauſtũ, in ſeipſum trahat. Ad hanc autem appetentiam quinque ſymptomata concurrunt, ordine quodam ſeſe ſequẽtia. ac primum quidem vacuatio eſt, ſiue alimenti penuria: ſecundum exinanitarũ partium appetentia illa naturalis, de qua modo diximus: tertium ventriculi ſuctus à venis factus: quartum eius ſenſus: quintum vero & vltimum appetentia eius animalis. Itaque cum ſenſus eam pariat, merito animalis nũcupatur, ſoli namque animali ſenſus datus eſt: atq; etiam perſpicuum eſt, eam ventriculi eſſe non etiam aliarum partiũ, quæ ſine moleſtiæ ſenſu diſſipari adimique ſibi alimentum ſuum patiuntur, ac præſertim oris eius, quod reliquis partibus, propter neruorum quibus præditum eſt magnitudinem, eximia vi ſentiendi longe antecellit.

Ὄρεξις κυνώδης. appetentia canina. Eſt vehemens & inſatiabilis edendi cupiditas, à cibis ad vomitum & à vomitu ad cibos ſubinde rediens. Affectio eſt τῇ ἀνορεξίᾳ prorſus contraria. Prouenit magna ex parte ab humore aliquo vitioſo & acido, ſiue is pituitoſus ſit ſiue melancholicus, qui in os ventris impactus ipſum mordet & irritat. Talis namque mordacitatem ſuctioni ſimilem inducit, & ventriculi tunicis coactis adſtrictiſque inanitionem perinde ac naturalis fames inuehit, atque inexplebilem cibi cupiditatem. Itaque eorum copia grauati, coguntur cibos euomere, deinde cibis denuo ſe ingurgitare, poſtea redire ad vomitum, inde ad cibum, atque ab eo identidem ad vomitum, canum modo in eandem noxam relabentes à qua per vomitum fuerant liberati. Quo fit vt tantam ventriculus imbecillitatem contrahat, vt nihil continere poſſit, ſed perpetua fere laboret vomitione. Nec vero vomitu tantum reddunt ingeſtos plus æquo cibos, ſed alui etiam profluuio aliquando deiiciunt. Quo fit vt his ſuccedant & cœliacæ & dyſentericæ affectiones & ipſa aqua inter cutem, propterea quod ante prioris cibi concoctionem, ingeſto alio, cruditas vitari non poteſt. Huiuſmodi appetentiam Hippocrates λιμὸν, hoc eſt famem, appellauit, eo aphoriſmo quo ſcripſit famem meri potione ſolui, vt in comment. Galenus annotauit. Differt ὄρεξις ἡ κυνώδης ἀπὸ τοῦ βουλίμου multis rationibus. primum quidem quod illa communior ſit & generalior, vt ex eodem Galeni commentario poteſt intelligi: deinde quod ὄρεξις κυνώδης cauſam habeat non modo frigus internum, ſed & humorem acidum in ipſo ventriculi ore impactum, βούλιμος autem ab externo frigore excitetur: tertio quod βούλιμος frequentes animi defectus comites habeat, imo vero, vt ait Galenus libro primo ad Glauconem, nihil aliud ſit quam animi defectus, illa autem ſine animi defectione ſit, niſi ſi nimis diu vitium traxerit & oris ventriculi robur diſſoluerit. Cæterum Aetius aliam appetentiæ caninæ ſpeciem exponit, cum videlicet corpus vniuerſum rarius exiſtens & per occultam tranſpirationem exhauſtum præter modum exinanitur. his alui deiectiones pauciores & ſicciores prodeunt quam pro cibi ingeſti modo & qualitate. Nec his quidem plura ſymptomata Aetius tribuit. Ex quo perſpicuum eſt eam affectionem quæ vomitione careat, non eſſe oris ventriculi, ſed habitus totius corporis, nec proprie appetentiam caninam appellari poſſe. vide βούλιμος.

Ὀρεοσέλινον. oreoſelinum. eſt apium montanum. caule vno prouenit palmũ alto, radice præ-

©BIUM

tenui. per ambitum ramulos ſpargit capitulis cicutæ, multo tamen tenuioribus, in iis ſemen longum & acrimoniam guſtu præferens, odoratum, tenue, cumino proximũ. naſci in petroſis & montanis amat.

Ὀρθόδωρον. mẽſura eſt apud Græcos quarerum interualla metiuntur. Eſt autem totum id ſpatium quod inter primam palmæ partem, καρπὸν Græci vocant, & extremum medium digitum interiacet: ſic enim & Pollux & Heſychius interpretantur. Continet autem digitos circiter vndecim. Latine rectus palmus dici poteſt.

Ὀρθόκωλον. vitium articuli eſt, quando ob durum aliquem tumorem chorda muſculos partem aliquam inflectentes non ſequitur, ſed perpetuo articulus tenditur nec inflecti poteſt, vt annotauit Galenus comment. 3. εἰς τὸ περὶ ἄρθρων.

Ὀρθόπνοια. Genere quidem non aliud eſt quam δύσπνοια σφοδρὰ, hoc eſt magna ſpirandi difficultas, cui tamen adiunctum ſymptoma eſt, vt ea etiam non aliter fieri poſſit quam recta ceruice. Definiri ea poteſt, frequens ſine febre reſpiratio recto thorace facta. Eiuſmodi fere ſolet eſſe iis qui velocius cucurrerunt. Sic dicta eſt, quod qui ea laborant (ὀρθοπνοϊκοὶ ij vocantur à medicis) non niſi recta ceruice ſpirare poſſint, proindeque erigere ſeſe è ſtratis coguntur & recto thorace ſpiritum ducere. Nam cum aſpera arteria, vt ſcribit Galenus εἰς τὸ περιπνευμονικὸν, principium à gutture habens in pulmonem diuidatur, quoties quidem thoracem cum collo recte extendimus, arteriam ipſam dilatari contingit, atque etiam quæ ex ea in pulmones diſtribuuntur propagines omnes, atque interim regionem augeri eis internam: hæc quidem cauſa eſt cur recti ſpirare affectent. Idem malum ἄσθμα etiam ab alio ſymptomate vocatur. in cauſa eſt pulmonis & eius vaſorum anguſtia ab humore aliquo in iis præter naturam contento, eſtque ſymptoma commune peripneumoniæ, empyematis, tuberculi aut abſceſſus in pulmone geniti. Craſſus autem & viſcoſus humor qui eam affectionem parit, non in leuibus ſed aſperis arteriis ſit oportet, quod eæ ſint reſpirationis inſtrumenta. Eſt autem per orthopnœam reſpiratio parua denſa & velox; ſicut Galen. libr. de difficultate ſpirandi primo demonſtrauit.

Ὀρθοφρίοι, id eſt τῇ χοιρικίδι, apud Hippocr. vt explicat Galen. ἐν ταῖς γλώσσαις.

Ὀρθοχαλίζουσεῖν. ſignificat apud Hippocr. libr. 1. Epid. facile ferre morbum, adeo vt qui laborat, munia obeat conſueta, nec cogatur in lecto decumbere. Sic comment. 1. Galenus explicauit.

Ὀρεχανὶς. marum. vt habetur apud Dioſcor.

Ὀρίγανον. quod Heracleoticum & cunilam vocant, herba eſt folio hyſſopi non diſſimili, vmbellaque non in rotæ ſpeciem orbiculata ſed veluti multifida, ſemine in ſummis virgis haud quaquam denſo: apud Gallos maiorana Anglica appellatur. Quæ vero ὀνίτις dicitur, candidiore eſt folio, & hyſſopo ſimilior. Semen veluti coniunctos corymbos habet. Vis ei origani Heracleotici, ſed multo inferior. Sylueſtre autẽ origanum quod aliqui panaces Heraclion, alii cunilã etiam vocant, foliis eſt origani, ramis tenuibus, dodrantem altis, in quibus vmbellæ anethi inſunt, flores candidi, radix tenuis, ſuperuacua. Habent autem omnia origani genera vires incidendi, extenuandi, ſiccandi & calfaciendi in tertio abſceſſu.

Ὀρίγανον. etiam à quibuſdam dici τὸ γεροάνιον Dioſcor. author eſt.

Ὀρείχαλκος. ſcribitur ſæpe pro ὀρείχαλκος. quod vide.

Ὄρμινον. herba eſt foliis marrubio ſimilis, caule ſemicubitali, quadrangulo, circa quem eminentiæ ſiliquis ſimiles prodeunt, quæ ad radicem ſpectant, in quibus diuerſum ſemen recluditur. Siquidem in ſylueſtri rotundum fuſcumque inuenitur, in altero nigrum & oblongum qui in vſu habetur. Calidum eſt mediocriter, ſiccum & abſtergens, præcipue ſylueſtre. officinis gallitricũ, herbariis centrum gallinę dicitur. ὄρμινον à Theophraſto & Plinio recenſetur etiam in frugum generibus: Heſychius eſſe leguminis genus dicit.

ὄρμινον. apud Atticos dictus eſt ὁ ἀπὸ ἐρχάτου, forte ἀπὸ τοῦ ἐρμᾶν, quod ruere ſignificat, quoniam vbi adoleuit, facile decidat atque corruat: qua de cauſa etiam corrudam à Latinis dici nonnulli voluerunt.

Ὄρμινον. dicta fuit à quibuſdam ἡ ἀκόη, vt habetur apud Dioſcor.

Ὀρνεόγλωσσον. Arbor eſt vlmi ſpecie. foliis amygdalæ, prælongis ſiliquis in ſurculorum cacumine prodeuntibus oleagina magnitudine, in quibus medulla meſt, linguæ auis ſimilis, vnde nomen. exterius rubra, intus ex candore in luteum vergens. ſapore acri vellicante linguam cum nonnulla amaritudine. Ea, vt tradunt, ſecundo abſceſſu calfacit, laterum dolores ſedat. vrinam ciet, & remoratam hęrentemque pellit. Venerem ſtimulat, & genituram auget. Linguam auis officinæ nominant.

Ὀρνιθόγαλον. cauliculus eſt tener, candicans, tenuis, ſeſquipedalis, tribus aut quatuor in cacumine mollibus agnatis, à quibus flores prodeunt foris herbacei, & cum hiantes ſe pandunt, lactei viſuntur, inter quos diſſectum, cachryos modo, capitulum emicat. Ruellius in Gallia ὀρνιθόγαλον copioſum naſci ſcribit, pueris non incognitum, qui propter adſtantes cũ ab agricolis terra proſcinditur, aut in latiores porcas ſulcatur, ornithogali radices vomere erutas colligunt, & cum ſint caſtaneis ſuauiores, iis & crudis, & in cineribus incoctis veſcuntur, odore iucundiſſimo, os mirum in modum commendante. Radices in orbem fere collectæ ſunt, cortice pullo, candidiſſima intus carne, perquam odorata, vere vel æſtate cum frõde virent, hyeme

vel

©BIUM

vel autumno cum exarantur agri, radicitus velluntur. Diu ſeruari poſſunt, & vbi annonæ premit inopia, plebis ruſticæ famem, & ieiunia caſtanearum more ſatiant. Mire ſuibus expetuntur, qui roſtro ſcrobiculos excauant, & harum capti dulcedine, gregatim ad has eliciendas radicituſque vellendas aduolant.

Ὀροβάγχη. cauliculus eſt ſeſquipedalis & interdū maior, ſubruber, hirſutus, tener, ſine folio, pinguis. flore ſubalbido aut in luteū vergente, radice digiti craſſitudine, & cum ariditate flacceſcit caulis, fiſtuloſa. Hanc inter quædam legumina naſci conſtat, & ea ſtrangulare: vnde ὀροβάγχη ſibi cognomen vſurpauit. Eſtur, vt holus, cruda, & in patinis, aſparagi modo, decocta. Legumentis addita concoctionē accelerare creditur. Sunt, vt ſcribit Plinius, qui χωνοῦδεμον eam appellāt, à ſimilitudine canini genitalis. ὀροβάγχη autem eſt ſiccæ frigidæq; temperaturæ in primo ordine.

Ὀρόβηθρον, dicitur à quibuſdam ἡ ὑπερικωὶς, vt habetur apud Dioſcor.

Ὀροβίας ἢ ὀροβιαῖος. genus ciceris, ſic dictū ab erui ſimilitudine. vide ἐρέβινθος.

Ὀροβίτης. dicitur primum genus chryſocollæ factitiæ, quam Plinius à Latinis herbaceam ſcripſit nominari. vide χρυσοκόλλα.

Ὄροβος. eruum. frutex paruus, anguſto folio, tenuis, ſemina in valuulis habens, è quibus farina fit multis vſibus inſeruiens. Ordine primo calefacit, ſiccat ſecūdo cū amaritudine, per quam incīdit, deterget, obſtructa aperit.

Ὄρος. dicit à quibuſdā τὸ πεδίον, hoc eſt pars tota pedis ſuperior, quā alii etiam πλωτὸν appellant. Reperitur ὄρος etiam pro ὄρρος, teſte Euſtathio. Alias Montem ſignificat. At ὄρος finis, terminus. ὀρὸς vero, quod & ὀρρὸς, ſerum lactis.

Ὀρρόπισα. eſt picis liquidæ ſeroſum recrementum. Id aliqui cum πισσελαίῳ idem eſſe putant. Dicitur & diuiſis nominibus πίσσης ὀρρός Vide πισσέλαιον. Erotianus annotauit ὀρρὸν πίσσης ab Hippocrate dici τὸ ὑγρότατον τῆς πίσσης: hoc eſt, quod in pice humidiſſimum eſt, picis veluti ſerum.

Ὀρροπύγιον. vltima pars ſpinæ, qua vertebræ deſinunt. Ea manifeſtior in auibus quam in homine eſt, deque iis proprie dicitur authore Ariſtot. lib. de greſſu animalium. Sic dicta quaſi οὐροπύγιον.

Ὀρρός, à quibuſdā dicitur τὸ περίττωμα, & alio etiam nomine βάμις vocatur. Galen. ἐν ταῖς γλώσσαις ſcribit ſic vocari τὸ ἱεροῦ ὀστέου τὸ πέρας, hoc eſt ſacri oſſis extremū, quod etiam ὀρροπύγιον appellatur. Ex hac ſignificatione ὀρρώδης apud Hippocr. dicitur ὁ ἄχρι τοῦ ὄρρου ἐκτεινόμενος, hoc eſt ad caudam vſque protenſus. Ὀρρὸς vero quod & ὀρὸς oxytonως, ſignificat ſerum lactis de quo vide in dictione γάλα.

Ὄρυζα. oryza. de genere frugum eſt. mediocriter alit. Vim autem quandam adſtringendi poſſidet, qua ventrem modice ſiſtit: à Gallis Rys vocatur.

Ὀρφνώδες. σκοτεινὸν, μέλαν. hoc eſt tenebricoſum & nigrum: apud Hippocr. in Progn. ſect. 3. Accidit melancholicis. Euenit vero & iis qui vomitione ſpontina laborant, quod vtique ſignificat atrum ex flaue bilis ſyncere exhalatione confectum. Hæc enim plenius calefacta & quodāmodo ſuperaſſata atram exhalationem ceu fuliginem ad caput emittit. Quod vero ex eo humore ad oculos permeat, turbulentiorem reddit in eis humorem ſplendidum & purum ex natura, ita vt fiat conditio quædam ſimilis ei quæ circa puriſſimum ac lucidiſsimum aerem euenit, recipientē in ſe aut fuliginoſum quendam aut fumidum nigrorem.

Ὄρχια. ὄσχεος. apud Hippoc. hoc eſt ſcrotum. Galen. ἐν ταῖς γλώσσαις. vbi tamen quidam codices habent ὄρχεος.

Ὄρχεις. teſtes, teſticuli. Sunt corpora duo glandulоſa, alba, mollia, rotūda, ſeminis & generationis principiū. Hi quia gemini ſunt, etiā δίδυμοι appellantur. A Gal. lib. 3. alimentorū glandibus accenſentur. Subſtātia enim conſtant alba & molli, &, quod venulis frequētibus intus varie pertexuntur, rara, laxa, atque cauernoſa. Nullam namque aliam ex ſe cauitatem habent. Tales enim ſemen melius percoquunt, & copioſius continent. Eſt autem naturale & proprium eorum munus ſeminis generatio. Itaque eius materiam per vaſa ſpermatica attractam, & per epididymidem propriam ipſorum tunicam, atque inde per paraſtatam teſti impoſitum corpus teſtis alterius quadam effigie, permeantem propria facultate alterant, dealbant, concoquunt, verūque ſemen efficiunt, quemadmodum mammæ lac, & oſſa medullam ex ſanguine generant. Pluribus tunicis ſeu inuolucris integuntur, ac primum quidem ſua propria & intima & vbique cōtigua, quæ ὀπιδίδυμις dicitur: deinde alia quam ἐρυθροειδῆ vocant, propterea quod à ſuis vaſis & à muſculo teſtium gracili rubeſcat, teſtem ipſum teſtiſque epididymidem totam inuoluente: præterea vero duabus aliis communibus, quarum vna ὄσχεος ſeu ſcrotum dicitur, altera vero ἁρπὴ illi ſubiecta. Habent autem & ſinguli teſtes ſuum παραστάτην ſibique impoſitum teſtis alterius quadam effigie, in quo & vis generandi ſeminis ineſt. Cæterum maribus teſtes extrā membranam abdominis ſunt & propendent muſculis, quos ex eo κρεμαστῆρας vocant: mulieribus vero intus latent à lateribus vteri, frigidiores, minores & imperfectiores quam marium. Sic quidem conditi teſtes in principiū partium numero habentur, non quod ad præſentem vitam neceſſarii ſint, ſed quod ad vitam natorum ſerie propagandam, & ad ſpeciem quandam immortalitatis eorum actio ſit neceſſaria. Sunt enim generationis principium, quod à nulla alia parte, ſed à ſe ipſis habent. Nec tamen eſt in præſenti vita vis eorū tam exigua & nullius momenti: imo vero corpus

©BIUM

vniuersum valde afficiunt & immutant. Ab his enim in totum corpus vis quædam per venas effertur, quæ quidem in maribus robusti & masculi habitus, in fœminis vero fœmineæ ipsius naturæ causa est. Ea autem vis est σπερματοποιητικὴ, hoc est seminis generatrix, qua partes solidæ præditæ semen generant, quo optime aluntur & robustissimæ euadunt. Ex eo namque fit, vt quibus testes frigidiores sunt & humidiores, iis corpus vniuersum frigidum, humidum, infirmumque sit & morbis obnoxium. Nam cum aquosam & tenuem habeant genituram, male solidæ eorum partes aluntur: quare robustæ esse non possunt, quoniam basis hæ sunt totius corporis & fundamentum, quo infirmo necesse est reliquas corporis partes infirmas esse.

Ὄρχις. alii κωνὸς ὄρχιν vocant: foliis circa caulem & ima eius parte in terra stratis, oleæ molli similibus, longioribus, angustioribus, læuibus. caule semipedali, floribus in vertice purpureis, radice bulbosa, oblonga, in modum oliuæ gemina, superiore quæ durior & callosior est, inferiore quæ mollior & rugosior. Eduntur radices coctæ, vt bulbi. Nascitur in petrosis & sabuletis. Alter quoque ὄρχις habetur, qui serapias dicitur. sic enim Andreas medicus à multis vtilitatibus radicis nominauit, foliis porri, oblongis, latioribus, pinguioribus, ex alarum sinu emicantibus & inflexis, caule palmeo, flore quasi purpureo, radice testiculis simili. Quæ illita tumores discutit, vlcera purgat, & serpere eadem non patitur, abolet fistulas, & illitu inflammationes lenit.

Ὄρχοι. sic à quibusdam dicuntur οἱ παρσοὶ, hoc est, extremi palpebrarum ambitus vnde excrescunt cilia. At ὄρχοι, Plantæ ordine positæ, seu Plantarum ordo.

Ὄσιρις. vide Ὄσυρις.

Ὀσμὴ. odor. vide ὄσφρησις.

Ὀσμώδη. odorata.

Ὄσπρια. legumina. Dicuntur ea cerealia semina, ex quibus panis non fit, vt fabæ, pisa, cicera, lentes, lupini, oryza, eruum, cicerculæ, araci, eruilia, phaseli, fœnũ græcum, lens, & si qua sunt similia. Omnia sunt crassi succi, ventrem implent & concoctu sunt difficillima, vt scripsit Hippocrates ἐν τῇ περὶ διαίτης ὀξέων.

Ὀστᾶ. ossa. Sunt partes animantis durissimæ, siccissimæ, maximeque terrestres. Sic quidem Galenus definiuit: quãquam satis erat dicere maxime terrestres. nam mox necessario sequebatur siccissimas esse & durissimas: adde vero etiam frigidas. Sunt autem ossium communes vsus, quod & se mutuo & partes alias omnes tanquam fundamẽta sustinent, & eas sibi adnatas adfixaque firmant: præterea vero particulares vsus infiniti, qui à Gal. explicantur in libris anat. Eorum differẽtiæ sunt pmultæ ab apophysibus, epiphysibus, cartilaginibus, ceruicibus, capitibus, soliditate, cauitatibus, harum quorundam superciliis, medulla, & aliis quibusdam ipsorum particulis, & à consistentia, magnitudine, numero, figura, situ, & aliis substantiam necessario consequentibus, in sceletis visu tactuque obseruandæ.

Ὀστάζεα. instrumẽtum chirurgicum quo ossa vel attolluntur, vel deprimuntur, vel omnino loco mouentur.

Ὀστοῦν ἱερὸν. os sacrum. Duobus modis à Galeno vsurpatur, vno quidem latius, vt coccygem etiam comprehendat. vt lib. 12. de vsu partium, cum scribit os sacrum constare ossibus quatuor, tribus scilicet propriis & coccyge. Siquidem per symphysim ossa illa vnita sint, vt mirũ esse non debeat totum os ita sibi vnitum, parte superna vocari sacrum, inferna coccygẽ, sicut idem ipse humerus qua parte à nobis spectatur ἐπωμὶς, parte spinę sue summa ἀκρώμιον, parte lata ὠμοπλάτη vocatur, atque similiter os sacri ipsius ossis lateribus annexum, os ilium, ad cotylen ischion, antica vero parte os pubis. Altera autem significatione specialius vsurpatur, eamque tantum partem significat, quæ reuera sacra est, id est, magna & lata, quantum videlicet huius cum osse ilium per synarthrosim iungitur: hac enim sola parte reuera ἱερὸν est, id est, magnum atque latum, tuncque eius reliquũ gracilescens semper ac tenuatum, donec in tres cartilagines acutissimas desinat, coccygem appellat. Sed de hoc suo loco dictũ est. Constat os sacrum tribus ossibus simul coagmentatis, in prima quidem ætate per cartilaginem, in edita vero per symphysim, quæ coctione multa aut vetustate in iunioribus præsertim separantur. Sed cur os illud ἱερὸν dictum fuerit, variæ fuerunt sententiæ. Alii sic dictum voluerunt, quod in eo aliquid sacri arcanique insit, quoniam partus tempore diuinitus aperiatur, eductoque fœtu solidescat miro quodam naturæ opificio. Alii vero quod partes quæ huic ossi adiacent diis offerri in sacrificiis solerent, id quod Menandri testimonio confirmant, οἱ δὲ πλὼ ὀσφὺν ἄκραν θύσαντες. Plutarchus vero in libello Terrestribusne an aquatilibus maior insit prudẽtia, scribit apud veteres ἱερὸν grande significasse, ideoq; Homerum ἱερὸν ἰχθὺν, ἱερὰν θάλασσαν, ἱερὸν Ἴλιον, ἱερὸν μέρος Ἀλκινόοιο dixisse. Sic & Hippocr. ἱερὸν νόσον comitialem morbum appellauit. sic antiqui scriptores quicquid ingens ac præclarum habere volebant, ἱερὸν dixere.

Ὀστεοκόπος. ossium dolor. Est species lassitudinis inflammatoriæ, cum non modo musculi, sed tendones etiam & nerui per exercitationem nimium excalfacti attraxere quippiam ex circumfusis sibi excrementis. sic autem nominatur is affectus, quod propter penitiorem sensum intimarum quoq; partium nomen ei tribuatur. Siquidem tendones ipsis ossibus adhærent. Itaque cum hi patiuntur, videtur in imo ac circa ipsa ossa affectio hærere. Qui sic laborant, ne minimum quidem motum sustinent, sed omnem formidant.

Sentiunt

©BIUM

Sentiunt autem manifeſtum calorem vna cum demorſu & tenſione, vitioſo humore in totam corporis molem large effuſo.

Ὀ σραχῖτις. ſpecies eſt ἡ καδμίας, quæ in fornacũ locis humilioribus ex craſſa materia fit. Reperitur ſæpius in his fornacibus in quibus pyrites æroſus non coquitur. Craſſarum eſt partium inter omnia Cadmiæ genera: & quia terrea duraq; eſt, ὀσραχῖτις, à teſta quam ſuperficie repræſentat, nominatur. vide καδμία.

Ὀ συεις. frutex eſt niger, ramulos ferens tenues, lentos fractuque contumaces, & in his folia quaterna, quina, ſenave, ceu lini, nigra in initio, deinde colore mutato rubeſcentia. Decoctum eius potum iuuat arquatos. Amara enim ineſt qualitas, & obſtructiones expediendi facultas. quare & in iecinore conſiſtentes obſtructiones adiuuat. Dicitur & Ὀ συειάς. Per υ apud Dioſcoridem ſcriptum eſt in ſecunda ſyllaba, apud alios Ὀ σιεις & Ὀ σιειάς per ι.

Ὀ σφρησις. odoratus. Eſt ſenſus odoris, quanquã non ſenſus ipſe ſolum, ſed etiam vis ipſa odorandi eo nomine dicatur: ſicut γεῦσις non modo ſaporis ſenſum ſed ipſam etiam facultatem ſignificat per quam guſtamus. Huius autem tum ſenſus tum facultatis inſtrumẽtum intra caluariam conditum eſt, ſiue id ſint ventriculi cerebri anteriores, ſeu potius continuæ cum ijs propagines ſimiliter cauæ, prope oſſium ethmoideων initium deſinentes. De eo namque dubitare Galenus videtur, modo hoc, modo illud aſſerens. Nam quod ad meatus & membranas internas narium & oſſium ethmoideων pertinet, non ſunt illa quidem prima & præcipua odorandi inſtrumenta, ſed odoratui tãtum deſeruiunt. Cæterum duo illi proceſſus è partibus cerebri prioribus erumpentes, quãquam neruis ſimiles videri poſſunt, inter neruos tamen non habentur, quod tũ neruis molliores ſint, tum extra durã membranam haudquaquam proferantur. Mammillares & papillares à quibuſdam vocantur per ſimilitudinem. Hę molliſſimæ ſunt, quo odores facillime admittant & dijudicent, vel, ſi opus ſit, in anteriores cerebri ventriculos tranſmittant, vbi odoris ſenſum moueri Galenus exiſtimauit, argumẽtis quibuſdam perſuaſus quæ in libello de inſtrumento odoratus recenſet. Nec vero ad odoris perfectiorem ſenſum inſtrumenti tantum mollities, & expeditus eius meatus neceſſarius eſt (obſtructis namque iis propaginibus vel ab excrementis, vt per grauedines & diſtillationes, vel ab aliquo præter naturam tumore, veluti polypo, callo, tuberculo, aut aboletur, aut deprauatur, aut imbecillior redditur odoris ſenſus) ſed eorum etiã quæ odorantur aptitudo. Nam quæ frigida ſunt & craſſarum partium, nullum odorem mouent, quod quæcunque odorata ſunt, tenuia & calida eſſe oporteat, nec tamen prorſus ſicca. Niſi namque eiuſmodi fuerint, nihil vaporis ex ſe remittent: quem tamen ab ijs efferri, & aeri ambienti remiſceri, & per nares in cerebrum attrahi ad odorem ciendum neceſſe eſt. Eſt enim odoris materia vapor ex rebus odoratis prodiens. Sunt autem odorum ſicut & ſaporum plures differentię. Sed ſaporum quidem notæ, & non vocabulis modo, ſed proprijs etiam ſubſtantiis, à quibus nomina acceperunt, diſtinctæ: odorum vero & incognitæ & innominatæ. Siquidem vt ſaporis ſenſus homini valde exquiſitus eſt, ita odoris infirmiſſimus: & tamen tot eſſe odorum differentias quot ſunt etiam ſaporum, & odorabiles cum guſtabilibus habere proportionem à Galeno perhibetur. Omnes autẽ in duo ſumma genera reducuntur. Alii enim beneolentes, alii graueolentes dicũtur: illos εὐώδεις, hos Græci δυσώδεις nominãt. Beneolentes quidem ſuaues ſunt & grati, vt qui ſpiritui in cerebri ventriculis contento familiares ſint, vniusq; tantum generis exiſtunt: ſimiles namque ſunt ſapori dulci qui linguæ familiariſſimus eſt. Graueolentes vero inſuaues ingratique ſunt, & multorum generum, quemadmodum & ſapores non dulces. Non ſunt tamen illis, vti dixi, impoſita nomina, quibus proprie ſignificentur, ſed quædam à ſaporibus, quibuſcum magnam cognationem habent, appellationem ſortiuntur, vt acidus & acris. Quędam enim acri, quędam acido odore eſſe dicimus, quod ſcilicet nos eodem modo afficiunt quo & ſapores. Nam & acetum & acida omnia ſimiliter odoratum guſtumque mouent, & acria quoque, vt allia, cepe, non minus guſtum quam odoratum mordicant. Quinetiam perſæpe odore ſolo iudice quamplurima guſtare recuſamus. Adeo in omnibus fere mutuo conſentiunt odoratus & guſtus, vt ex odore liceat de ſapore iudicare. Veruntamen id perpetuum non eſt, cum plæraque ſint odore ſuauiſſimo, vt roſa, quę guſtu ſint perquam inſuauia.

Ὀ σφρητικὴ δυνάμις. odoratrix facultas. Dicitur & Ὀ σμητικὴ δυνάμις, & vno vocabulo ὄσφρησις.

Ὀ σφὺς. dicitur dorſi ea pars qua cingimur, de qua ſic ſcribit Ariſtoteles: Τ μὲν ὄπισθεν διῆζωμα μὲν ἡ ὀσφὺς, ὄθεν καὶ πύνομα ἔχει. hoc eſt, pars ea qua cingimur, retro quidem lumbus: vnde & nomen habet. Apollodoro, vt ſcribit Suidas, ὀσφὺς dicitur quaſi ὀσφύεις, quaſi oſſis naturam redolens. Eſt enim ea pars oſſea & excarnis. ἰξὺς alio nomine à quibuſdam dicitur. Galenus tamen apud Hippocratem interpretatur ἰξύας, τὸ μεταξὺ τῶν ἰσχίων καὶ τῆς ὀσφύος. Latini huius nominis penuria laborant, & lumborum nomen vſurpant in ea parte deſignanda. Eſt autem proprie ὀσφὺς pars totius ſpinæ quinque vertebris omnium craſſiſſimis maximisque compacta, inter dorſum & os ſacrum mediis. Veruntamen vt ſunt craſſiſſimæ, ita anguſto foramine ſingulæ cauatæ ſunt, pro cuius modo gracilem quo-

Definitionum medicarum libri XXIIII - page 357 sur 554

©BIUM

que medullam continent. Præter id autem habent etiam ſingulæ alia multa foramina interiore ſui parte, qua venam cauam attingunt, nullo ordine collocata nec numero certo, quibus venas admittunt ad ſui nutritionem, cum tamen in reliquis vel nulla vel admodum exigua appareant. Cæterum earum vertebrarum prima, νεφέπς dicitur, quod ex aduerſo renum ſita ſit: vltima vero, ἀσφαλπίπς, ἀπὸ τ ἀσφαλείας, hoc eſt à ſecuritate, vt veriſimile eſt, quod oſſi firmiſſimo incumbat. Reliquę peculiari nomine carẽt. Qui ijs adiacent muſculi, ψόαι vocantur, de quibus ſuo loco.

Ὄρχεον ἢ ὄρχος. ſcrotum. Eſt extima & communis teſticulorum tunica, multis rugis & media ſutura diſtincta. vulgus burſam vocat.

Ὀφρύ. τῇ ἄφει τὸ ὀφρυα τῆς μήτρας ἐλικοειδεῖ ἐπαναπάσει: hoc eſt, circa os vuluæ flexuoſa extuberãtia: apud Hippocr. ὄρος enim & μόρος ſignificant palmites & clauiculas. Idem vero etiam ἀμφίδεον & λέγμα appellauit, vt annotat Galenus ἐν ταῖς γλώσσαις.

Ὀπὸς. nomen auis apud Hippocr. quam Ariſtot. ὠπίδα per ω ſcribit. Eam vero Xenophon, vt & Hippocr. ὀπίδα per ο appellat.

Οὖα. ſorba. fructus ſunt ſorbi arboris. valde adſtringunt & deſiccant. Rarius ὄα dicuntur.

Οὐγγία. vox quidem Romana, Romanum pondus ſignificans, ſed quæ tamen apud Græcos literis paululum, vt ſcribit Galenus, immutatis recepta eſt etiam pro eodem pondere. Dioſcorides in libello de ponderibus & menſuris drachmarum octo eſſe ait, his verbis: ἡ δὲ ἀγγία δραχμὰς ἡ, γράμματα κδ'. Id eſt, vncia drachmas habet octo, ſcripula 24. Similiter & Galenus περὶ κατὰ γλῶν lib. 6. δέδ τὸ ἡλῶ σαθμικῶ οὐγγίαν ὀκτὼ δραχμὰς ἔχειν. hoc eſt, quod põderalis menſura octo drachmas habeat. Idem libro quinto eiuſdem operis, ἔνιοι γὰρ αἱ δ' ἀγγίαι ἰταλικαὶ αἱ ἐν ταῖς κατατετμημέναις κέρασιν, ἑπτὰ καὶ ἡμίσειαν οὐγγίας σαθμικάς· αἵτινες ξ δραχμαὶ γίνονται, τ μιᾶς οὐγγίας ἡ δραχμὰς δεχομένης. Id eſt, pendunt enim nouem vnciæ Italicæ quæ in cornibus interſectis ſunt, ſeptem vncias ponderales & dimidiam: quæ quidem ſexaginta drachmæ fiunt: cum vnaquæque vncia capiat octo drachmas. Heſychius quoque ſcribit, δραχμὴ, τὸ ὄγδοον τ οὐγγίας. hoc eſt, drachma, pars octaua vnciæ. Præterea Aetius ſectionis tertiæ ſermone 4. cap. 26. poſt deſcriptam compoſitionem paſtilli ex acaciis & veratris ſcribit hunc in modum: ὅλος τῆς προχόσκου σαθμὸς ἔχει δραχμὰς ρξή· τουτέστιν οὐγγιῶν κά. Id eſt, totum paſtilli pondus drachmarum centum ſexaginta octo eſt, id eſt vnciarum xxi. Hanc quidem vnciæ diuiſionem Romani in octo octauas appellarunt, quibus aliqui nomen aliud non dederunt, vt ille cuius quædam de notis ponderum ex veteſto codice ſunt Largo adſcripta. Multi eas drachmarum nomine appellant, vt Balbus ad Celſum de agrimenſoria, Galen. & plærique alii præſertim Græci. Verum nõ omnes eodem modo vnciam in octo partes diuiſerunt, ſed nonnulli dixerunt eam drachmarum ſeptem eſſe, alii vero ſeptem & dimidię, vt ſcribit Galen. lib. 5. τῶν χρ' γλῶν his verbis: ἐπειδή καὶ τινὲς τῶ ἀγγίαν οἱ πλεῖστοι μὲν ἑπτὰ ἐ ἡμίσειαν δραχμὰς εἶναί φασιν, ἄλλοι δὲ ζ μόνον, ἕτεροι δὲ ἡ. hoc eſt, quoniam plærique vnciam quidem drachmarum ſeptem & dimidiæ eſſe dicunt, alii vero ſeptem tantum, alii vero octo. Sed qui ſeptẽ drachmarum vnciam conſtituunt, proculdubio drachmæ vocabulo intelligunt denarium. Atque hi nomine mutato parum cautos fallũt, cum ipſi rem ignoraſſe videri non debeant. Id quod reſtatur Gal. lib. 8. τῶν χρ' τόπους, ſcribens: πρόδηλον δὲ ὅτι δραχμὴν λέγομεν νυνὶ ἐν τοῖς τοιούτοις ἅπασιν ὅσῳ ῥωμαῖοι δηνάριον ὀνομάζουσι. hoc eſt, manifeſtum autem eſt quod drachmam dicimus nunc in his omnibus, quod Romani denarium nominant. Qui vero dixerunt ſeptem drachmarum & dimidiæ vnciam eſſe, videtur quidem aduertiſſe drachmam leuiorem eſſe denario, non tamen plane, quãtum intereſſet, examinaſſe. attamen eorum ſententiam tanquam veram, artis veterinariæ medici receperunt.

Eſt etiam vncia apud Latinos mẽſura qua rerũ interualla metiuntur. Eſt autem pedis pars duodecima. Id quod clare explicat Frõtinus his verbis: Pes, inquit, habet palmos quatuor, vncias duodecim, digitos ſedecim.

Οὐλή. cicatrix. eſt naturale carnis tegumentum, calli modo duratum & cutis vice vlceribus ſuperinductum. Ea cuti quidem eſt quam ſimillima, cutis tamen non eſt, quando & dẽſior ea viſu tactuque ſentitur & ratione non modo denſior, ſed & ſiccior, ex eo quod pilos non edit, intelligitur. Siquidem cutis talis omnino qualis erat quę periit prorſus reſtitui non poteſt, ſed ſimile quiddam cuti, & quod eius officium ſuppleat, poteſt, non tamen plane cutis. Eſt enim ſpermatica, eamque ob cauſam talis prorſus regigni non poteſt. Quod autem in eius locum ſubſtituitur, cicatrix, non cutis dicitur. id ex ſubiecta creatur carne valde reſiccata. Quod quamuis naturæ opus ſit, perficitur tamen etiam medicamentis, quæ carnem ipſam vehemẽter ſiccent & adſtringant. Nam quoniam cutis carne ipſa tum ſiccior eſt, tum etiam denſior, ſi carnem ſiccabimus & adſtringemus, cuti etiam perſimilem reddemus. Tanta autem ſiccandi vis & adſtringẽdi eſſe debet, vt non modo quod in carnem affluit, verumetiam humor qui ſecundum naturam continetur in ipſa carne, conſumatur. Hæc ἐπουλωτικὴ à medicis, ipſumque medicamentum ἐπουλωτικὸν appellatur. vide ἐπουλωτικὸν φάρμακον.

Οὖλα. gingiuæ. dicuntur πὰ ἄφει ὀδόντας ἄφει ἐπιγνα ἀρχίας, vt ait Rufus, hoc eſt carunculæ dentibus circumpoſitæ, quarũ quidem connexio χαλινὸς, eodem authore, nuncupatur. In ijs nuper natorum dentes latent, & veluti in præſepiolis conditi ſunt, & vt ſiccioribus adſtrictisque continentur, ita redundante humi-

©BIUM

humiditate laxioribus decidũt. Neruos habent à tertio pari, vt & dentes, per quos sentiunt & dolent, sæpeque in ijs dolor est qui in dente putatur esse.

Οὐλομελίη. integra & absoluta natura cuiusque rei. vsurpatur ab Hippocrate de adenibus ὧν πρὶ περὶ ἄρθρων. de quarum οὐλομελίη scripturum se librum professus est.

Οὐλόφωνον. dicitur ὁ χαμαιλέων, non omnis tamen, vt quibusdam placet, sed tantum is qui viscũ profundit, vnde Nicander in Alexipharmacis οὐλόφωνον ἰξηόεν dixit, quasi viscosum. & Dioscor. lib. 6. ἰξίας inquit qui οὐλόφωνον appellatur.

Οὐραχὸς, siue

Οὐραχὸς. est meatus vrinarius in medio vmbilico situs, à fundo vesicæ exoriens & in allantoidis cauitatem insertus. Continetur medius inter duas venas duasque arterias vmbilicum constituentes. Est autem allantoidis tunicæ initium, perforaturque satis lento & euidenti meatu ad fundum vesicæ ipsius fœtus, sic vt allantoides cum vesica πρὸς οὐραχῶ, qui medius inter vtrasque est, cõiungatur. Per eum vrina fœtus defertur in allantoidis cauitatem longam, angustam, rotundam, quæ in ipsius fines magis effunditur, ne amnion, chorion, vterum, ipsumque fœtum premat. Neque enim vrinam retineri intra vesicam expediebat, neq; per vesicæ ceruicem reddi, ne fœtui circumfusa eius cutem exulceraret.

Οὐραίου. τὸ πέρας τῶ ὀστέου. hoc est extrema pars ossis, apud Hippocr. ἐν πρὶ περὶ διαίτης ὀξέων, quo loco πένοντας οὐρώδεας vocat, qui vsque ad οὐραῖον, hoc est ossis extremum, protenduntur, vt Galen. comment. 4. annotauit.

Οὐρήνας. sic à quibusdam dicuntur οὐρητῆρες. hoc est vasa vrinaria.

Οὐρηνία. cognomẽtum fuit τῆ ἴριδος, sicut annotatum est apud Dioscoridem.

Οὐρήνιον. est collyrium ἄδηκτον descriptum & ab Aetio & à Paulo, sed parum differenter.

Οὐρανίσκος. sic quidam πλὴν ὑπερῶα, hoc est palatũ, appellant, quod in cœli modum cameratum sit. dicitur etiam οὐρηνός.

Οὐρανὸς. cœlum. sic dictus est ab Hippocr. more vulgi aer qui supra nos est vsque ad nubium regionem, vt annotat Galenus comment. 2. in lib. 1. τῶν ὀπιδημιῶν. Sic etiam à quibusdam dicitur ἡ ὑπερῶα, hoc est palatum, vt Aristot. lib. 2. cap. 17. de part. anim. ὑπὸ δὲ τὸν οὐρανὸν ἐν πρὶ στόματι ἡ γλῶττα τοῖς ζώοις ἐστί. id est, lingua animalibus in ore cœlo (hoc est palato) subiacet. Plinius tamen cœlum capitis supremam partem dicere videtur, his verbis: Cerebrum viscerum excellentissimum est, proximumque cœlo capitis.

Οὐρηχὸς. vide οὐραχὸς paulo ante.

Οὐρήθρα. est meatus vrinarius à ceruice vesicæ ad extremam vsque glandem porrectus. Hic in viris longus, angustus & ſ Romanæ literæ modo obliquus est. In mulieribus vero breuis, latus & rectus. Ex neruosa tunica contexitur instar coriaceæ fistulæ.

Οὔρημα. hoc nomen habetur apud Hippoc. extremo libro de natura humana. Sed Galen. negat vocem hanc vnquam ab Hippocrate aut Polybo vsurpatam fuisse. Significat autem idem quod οὖρον, vel οὔρησιν.

Οὐρητῆρες. sunt meatus duo per quos vrina à renibus in vesicam stillat. Habetur vtrinque vnus, qui constans tunica tenui, sed densa & fibris tantum obliquis texta, à renis sinu per eius simam partem super lumbos fertur, vbi alteram à peritonæo tunicam venulis & arteriis intertextam mutuatur: tandem vero inter vesicæ tunicas spatio breui interlapsus, paulo supra vesicæ os in ipsius capacitatem erumpit. Ad ipsum autem foramen mẽbranulæ geminę ex vesicæ corpore propendent, veluti processus quidam, quæ vrina in vesicam ab vretere delabente cedunt & aperiuntur, eædemque, vbi vesica plena est, vrinam in vretera regeri & remeare prohibent.

Οὐρητικοὶ πόροι. ijdem qui & οὐρητῆρες.

Οὐρήτρας. fistula vrinaria, quæ in ceruice vesicę fieri solet.

Οὖς. ὠτὸς. auris. Est pars corporis organica ad audiendum comparata. Eam natura ex diuersis corporibus, vt neruis, membranis, ossibus, cartilagine artificiosissime composuit. foramen primum amplum atquẽ anfractuosum in osse temporum lapidoso, vtrinque vnum machinata est. In id auditorius neruus à quinta cerebri coniugatione vna cum dura cerebri membrana incidit, cumque ea in latitudinem sese explicans foramen sublinit. Qua in re parem similemque omnino cum ipso foramine cauitatem adipiscitur. Itaque id foramen hoc modo explicante se neruo vndique conuestitum, πόρος ἀκουστικὸς, id est meatus auditorius, appellatur, quo nomine nõ modo cauitas ipsa nuda, sed & neruus ipse auditorius à medicis appellatur, aliis definientibus πόρον ἀκουστικὸν cauitatem esse, aliis neruum. In quo nihil erratur, siquidem neruus ipse excauatur, secũdum foraminis ductum. Vocatur autem etiam à quibusdam πόρος πυφλὸς, id est foramẽ cœcum, non quod verus peruiusque meatus non sit, sed quod propter varios flexus & quia paulatim arctissimus euadit, vix vsque ad auditus organi amplitudinem setam aut aliud quid admittat. Est autem neruus hic qui ad aurem est, reliquis per quos alii sensus exercentur durior effectus minusque sensilis, in quo naturæ prouidentiam licet admirari. Nam cum neruus hic excipere debeat sensibile extrinsecus occurrens, ne ab eo offenderetur, natura os durum & densum auribus oppositum, flexibus obliquis instar labyrinthi pertudit, quo frigidi quidem aeris vires integras, quas ipse ex recta irruptione erat habiturus, flexuum varietate sensim exolueret, & aliorum exiguorum corporum impetum mæandris illis frangeret. Nec vero eo solum anfractu patiendi difficultatẽ neruo auditorio com-

Definitionum medicarum libri XXIIII - page 359 sur 554

©BIUM

parauit,verumetiam propria ipsius constructione. siquidem eum durum,quoad licuit, effecit. Durissimus enim ad audiendum ineptus est,mollis autem iniuriis valde obnoxius. Ob eam causam durior quam vt actioni conueniat, neruus auditorius factus est, & propter duritiem, quanquam ita positus est in vicino, tamen vehementissima medicamenta tolerat, vt docet Galenus libro 6. methodi medendi. Præter foramen & neruum corpus quoddam extra prominet ex cartilagine carneque constitutum, Latini auriculam,Græci πτερύγωμα vel ὠτίδα,si voles, appellant. Est autem ea meatui auditorio circumposita,sinuosa & intus cáua,forisque conuexa,tum vt interno meatui propugnaculum esset aduersus externas iniurias, tum vt & ipsa sonum aliquem funderet, aere circum gyros eius commorante, nec citius æquo præterlabente. Ea vanni modo auricularium meatum cingit. Ac huius quidem superior pars nomine caret, vt ait Aristoteles, quo tamen loco Gaza pinnam vocat, non proprio nomine: inferior autem λοβὸς, id est fibra, appellatur: qua in parte quod prominet,προλόβιον est. Rursum vero superioris auriculæ partes expansæ, πτερύγωμα-τα,quasi dicas alas:refractę vero inflexęque, ὠδοειδῆ appellantur, vt scribit author Introductorii, qui præterea in eadē superiore auricula quod concauum est,κογχίον,id est conchulam, vocat, & particulam illam λοβῷ seu fibræ superpositam, αὐτιλοβίον. quanquam sunt qui eo nomine quod asperum in superioris auriculæ circumferentia est significari putent. Sunt vero & πὲ ὦτα, id est aures, in corde, ad earum quas nunc descripsimus similitudinem dictæ, quas Galenus libro sexto de vsu partium definit esse epiphyses quasdam tenues, neruosas & cauas ante cordis orificia constitutas: vt enim aures capiti vtrinque annexæ sunt, ita & hæ appendices ipso cordis corpore neruosiores & magis cuticulares vtrinque cordi appensæ sunt. Laxæ quidem illæ per se sunt & iccirco concauę,cum vero cor dilatatur,quo modo membranæ tenduntur ac contrahũtur, ob idque ipsum materias ex se ipsis expressas cordi præmittunt. Quæ autem proxima ipsis sunt vasorum orificia, propterea quod à corde intro vehementer tenduntur, materias ab auribus impulsas deducũt. Ipsum vero cor omnibus quæ in mentem cuiuis venire possunt attrahendi facultatibus præditum,arripiens ac veluti exorbens, influentes materias citissime suorum ventriculorum sinibus excipit. Duæ autem aures illæ sunt, singulæ scilicet in vtroque vasorum materiã cordi inuehentium, in dextra quidem parte, quâ vena in cordis sinum inibi inseritur:in sinisteriore vero,quâ arteria venosa. Ac illis quidem natura tenuitatem tribuit,quo facilius vna cum corde cõtraherẽtur,& eius motum sequerentur: easdem vero robustas effecit, ne corde vehementer materias attrahente rumperentur: fortissimum enim est quod neruosum est. Cauæ autem eam ob causam sunt, vt in ijs materiæ contineantur & præsto sint quæ implendo cordi sufficiant. Materiæ autem illæ quæ cordi submini strantur,sunt sanguis & aer:quorum ille quidem à ramo venæ cauę in dextram aurem inserto,cordi infertur, hic vero in cor per sinistram aurem ab arteria venosa proficiscitur.

Οὐτία.emplastri nomen est desiccantis & anodyni & ad permulta vtilis, vt habetur apud Aetium lib. 15. cap. 14. atque item vltimo, vbi paulo aliter describitur. Emollit maxime & tumores dissoluit.

Ὀφθαλμία. est inflammatio adnatæ oculorum membranæ. Sed cum dupliciter omnis inflammatio dicatur, vt scribit Galen. lib. 2. ad Glauconem: vna humida, altera sicca: proprie dicta ὀφθαλμία inflammatio humida est. Quæ enim sicca est,nõ simpliciter ὀφθαλμία, sed ξηροφθαλμία nuncupatur. Inflammationẽ quidem tumor,tensio, dolor, calor, ruborque eius tunicę testantur: humiditatem vero tum venarum plenitudo,tum lacrymę ex oculis manantes. Gignitur sanguine copiosiore in adnatam tunicam, quam Græci ὑπερφυκάπα vocant,affluente. Ea autem cum & ex pericranio originem ducat, & totum oculum cum musculis suis committat & sede sua contineat, plærumque accidit vt graui ophthalmia tentata,non modo dolorẽ sentiat, sed eum etiam & capiti & genis & reliquis circumpositis partibus communicet. Celsus ὀφθαλμίαν Latine lippitudinem nominat. Paulus lib. 3. eam speciem esse τῆς παραύξεως prodidit, quo nomine calidæ & humidæ oculorum cum rubore affectiones significantur. Sed hoc interesse dicit, quod παραύξις ab externa quadam causa fit, vt fumo, sole, puluere, oleo: ὀφθαλμία vero non à manifesta modo causa, verumetiam interna, hoc est sanguinis fluxione, excitatur.

Ὀφθαλμὸς. oculus. Sic dicitur totum instrumẽtum visionis. Instrumentumne an partem organicam voces, nihil interest, modo intelligas partem esse à natura comparatam vt per eam visio fieret. Quod vt natura melius assequeretur, geminam esse voluit, & vtrumque sublimi in loco collocauit, vt inde tanquam è specula plurima eminus intuerentur, & quæcumque nocere aut prodesse possunt præuiderent. Quam vnam ob causam factũ est, vt necesse habuerit natura caput in summo totius corporis loco cõstituere, sicut Gal. literis prodidit. Poterat enim omnia quidem alia munia, alia quauis in parte positum exercere, solam visionem non poterat,quod eam & ab edito loco fieri oporteret, & breuissimos, ideoque cerebro proximos, opticorum neruorũ ductus esse. Oculorũ permagnus est vsus & præcipua dignitas,cosq; propterea non modo natura summo artificio fabrefecit, sed loco etiam tutissimo recondidit, ne facile externis iniurijs

©BIUM

iniuriis paterent. Loco enim concauo & duro veluti in antro quodam conditi ſunt, & hinc fronte atque ſuperciliis, inde malis leuiter extuberantibus, naſo, temporumque oſſibus quaſi vallo quodam muniti. Datæ ſunt & palpebræ valde molles, quibus ad omnia aduerſa celerrime & momento conniuerent, eæque pilis, quos βλεφαρίδας vocant, præditæ, ad leuiora, quæ oculis incidere poſſent, declinanda. Eſt autem oculus figura ſphærica, multiplici partium ſtructura, quarum aliæ etiã ſphæricæ ſunt, aliæ ſemicirculares tantum, aliæ vero ſecundum diametrum protenſæ. Vt autem omnis circulus centrum habet, ſic oculi centrum eſt humor cryſtallinus, κρυσταλλοειδὴς à Græcis vocatus, non ille quidem fluidus, ſed ceu cera mollior, conſiſtens. Is totus ſphæricus eſt. Eum autem ambit tunica tenuis & valde pellucida ἀραχνοειδὴς dicta, non totum quidem, ſed parte tantum anteriore: ſemicircularis enim eſt. humori cryſtallino adnaſcitur nõ aliter quam cepis tenuiſſima quædam pellicula. A poſteriore humoris cryſtallini parte ſitus eſt humor alius ὑαλοειδὴς, hoc eſt vitreus, nuncupatus, copioſior longe quam humor ipſe cryſtallinus. ſemicircularis autem eſt, vt qui partem modo poſteriorem humoris cryſtallini amplectatur, nec eius diametrum excedat qui à dextra eius parte in ſiniſtram ducitur. Sicut autem vitreus ille humor poſteriore parte humorem ambit cryſtallinum, ita anteriore poſt tunicam ἀραχνοειδῆ diffuſus eſt alius humor, ὑδατώδης, hoc eſt aqueus, & à quibuſdam ὠοειδὴς, hoc eſt albugineus, dictus: ipſe etiam ſemicircularis, vt qui medium cryſtallinum anteriore tantum parte complectatur. Ita fit vt aqueus cum vitreo ſphæram vnam conſtituat, cuius centrum cryſtallinus humor ſit. Eos autem veluti diameter quidam diſtinguit, & quaſi paries quidam medius dirimit tunica quædam ab vuea initium ducens. Huicigitur tunicæ & humori cryſtallino parte vna vitreus humor contiguus poſteriore ſui parte alia tunica molli & plane mucoſa continetur & clauditur, quæ non eſt aliud quam nerui ipſius optici ſubſtantia, vbi à ſuo principio ad vitreum humorem peruenerit, reſoluta & dilatata, & bifariam veluti in duos truncos diſciſſa, multoque mollior ipſo cerebro effecta, adeo vt eam multi tunicæ nomine non ſint dignati. Ea poſticam tantum vitrei humoris partem complectitur, ideoque ſemicircularis eſt, perinde atque humor ipſe vitreus, ſimulque multas graciles & obſcuras venas atque arterias intertextas habet, ex quibus omnibus factum eſt vt ἀμφιβληστροειδὴς, hoc eſt reticularis, vocaretur. Vt autem neruus ipſe opticus in eam tunicam reſoluitur, ſic & tenuis membrana quæ neruum illum opticum inuoluit, à tenuibus cerebri membranis profecta, degenerat in aliam tunicam, & eam quidem prope ſphæricam, quæ non poſteriore tantum parte, vt ἀμφιβληστροειδὴς, ſed anteriore etiam omnes iam dictas oculi partes ambit & complectitur: contigua parte quidem poſtica tunicæ ἀμφιβληστροειδεῖ, antica vero humori quem ὑδατώδη diximus nuncupari. Ea ῥαγοειδὴς, hoc eſt vuea, vocatur, quod vuæ folliculo, à quo pedunculus auulſus eſt, quam ſimillima ſit: vt enim ille, ita hæc tunica parte ſui anteriore leuiter compreſſa eſt, & media parte, qua pupilla eſt, medio foramine concaua. Eam vero etiam totam circundat & complectitur alia tunica κερατοειδὴς, hoc eſt cornea, nuncupata, nata ex duriore membrana nerui illius optici, à craſſis cerebri membranis prodeunte, & in eam, non aliter quam tenuis, vtrinque reſoluta. Quæ cum reliquis fere partibus paulo obſcurior ſit, parte tamen anteriore, qua pupillam contegit admodum pellucida eſt: tota orbicularis eſt, nec, vt ῥαγοειδὴς, depreſſa anteriore parte. quo fit vt quâ pupilla eſt, plurimum à rhagoide diſtet, ſpatiumque medium inter eas ſit, non inane quidem, ſed humore etiam illo aqueo, qui per pupillæ foramen eo manauit, & ſpiritu viſorio vndique plenum & vehementer tenſum. Inſuper vero alia tunica eſt quæ ὀπτικὴ χιτὼν dicitur, omnium extima, ex pericranio ducens originem, quæ oculo adnata ipſum continet, viciniſque partibus alligat. Ea vero non conueſtit oculum vniuerſum, vt quæ nullo modo tunicam ἀμφιβληστροειδῆ attingat, ſed à lateribus tantum & oculorum hæmiſphærio corneæ tunicæ connaſcitur, eamque complectens ad iridem vſque progreditur, quo cum peruenerit, ſumma tenuitate euaneſcit, neque pupillæ vel corneæ, qua pupillam contegit, prætenditur, ne viſui officiat. Ne quid vero ad oculi perfectionem deeſſet, natura ei ſeptem muſculos attribuit, quibus non modo ſua ſede contineretur, quaſi vinculis, ſed in omnem etiam partem expedite moueretur. Eorum vnus ſuperne ſitus oculum ſurſum mouet: vnus inferne poſitus, deorſum demittit: vnus qui ad magnum canthum eſt, verſus naſum impellit: vnus qui ad paruum canthum ſitus eſt, verſus ὑγρὰν inflectit: duo quorum vnus à magno cantho ad paruum ſuperne porrigitur, alter inferne à paruo cantho ad magnum extenditur, circumagunt: vnus vero in duos vel tres diuiduus, neruum opticum ambiens & in corneam tunicam prope dimidiam inſertus, intro impellit. His partibus inſtructus oculus viſionem exercet, quarum tamen in ea actione ſicut vſus, ita dignitas etiam impar eſt. Earum enim quædam ſunt per quas viſio fit, quædam ſine quibus fieri non poteſt, aliæ quibus melius ſit, aliæ vero quibus ipſa conſeruatur, quemadmodum Galenus lib. 10. de vſu part. demonſtrauit.

ὀφθαλμὸς. genus eſt deligationis apud

Definitionum medicarum libri XXIIII - page 361 sur 554

©BIUM

Hippocr. ἐν τῷ κατ' ἰητρεῖον. Oculo adhiberi consueuit, vel cum procidentia periclitatur, vel vt quæ imposita ipsi sunt contineantur. Sunt autem variæ huius generis differentiæ in lib. de fasciis explicatæ.

Ὀφίασις. est affectus capitis, quo capilli primum extenuati postea decidunt certis spatiis in serpentis similitudinem. Species est areæ Celso. Sic dicta quod serpentis speciem præ se ferat. Incipit enim ab occipitio capillus defluere duorum digitorum spatio, vitiumque ad aures duobus capitibus serpit, quibusdam etiam ad frontem, donec se duo capita in priorem partem committant. Infantibus fere accidit, & per se sæpe sine curatione finitur. Idem reuera cum alopecia malum est, solaque figura ab eo differt. Nec vero soli modo capiti, sed mento etiam affectio hæc aliquando contingit. Nascitur ab humorum vitio ex quibus pili nutriuntur. Eiusmodi namque vitioso alimento corrumpuntur & decidunt.

Ὀφιόσκορδον. dicitur à quibusdam ἡ κάππαρις, sicut habetur apud Dioscor.

Ὀφιοσκόροδον. allium anguinum. dicitur allium syluestre, quod ad omnia longe est efficacius satiuo.

Ὀφιοσταφυλὴ. dicitur ἡ ἀμπελολεύκη, id est vitis alba, authore Dioscoride, quasi anguina vua. Ratio forte nominis est quod in sepibus nascatur, in quibus & angues plærumque latent, vel quod anguium modo serpat, clauiculis suis vicinos frutices comprehẽdens, quam ob causam etiam vulgo Colubrina dicitur.

Ὀφίτης λίθος. est marmor maculosum in modum serpentis. Eius tria genera dicuntur esse candidum, nigricans, cinereum, quod τεφρίαν vocant. Omnes, vt scripsit Dioscorides, alligati contra capitis dolores & serpentium ictus prosunt.

Ὀφρὺς. supercilium. sic dicitur pars ea frontis quæ pilos habet. Est autem supercilium vtrinque vnum. Inter ea quod medium est, μεσόφρυον dicitur & μετώπιον. vtrumque à situ nomen inditum. Mart. Capella lepide glabellam vocauit, quod ea pars glabra sit & depilis. Pars autem ea quæ naribus proxima est, ὀφρύων κεφαλὴ: quæ ad tempora accedit, ὀφρύων οὐρὰ dicitur. pilos autem ipsos plærique τύλους appellant. Quod vero in superciliis prominet velut imbricamentum quoddam aliorsum humores deriuans, γεῖσον & γείσωμα dicitur: Gaza grundam apud Aristot. interpretatus est.

Ὀφρὺς. herbæ nomen denticulato oleri similis, & quæ duobus tantum foliis repræsentatur. vsus eius ad nigrandos capillos. Plinius.

Ὀχετεύματα. sic vocantur à quibusdam ipsa narium foramina, quæ etiam θαλάμους aliqui appellant.

Ὀχετοὶ. dicuntur apud Hippocr. ἐν τῷ περὶ ἄρθρων venæ atque arteriæ, quod per eas sanguis vehatur. inde ὀχετεύειν per riuos ducere, & παροχετεύειν deriuare significat.

Ὀχεὺς. vocatur à quibusdam scrotũ, quod magis vsitato nomine ὄρχεον appellant.

Ὄχθοι. tumores verrucosi tuberosique, quales in elephanticis apparent. inde labra vlcerũ prætumida, callosa & dura, ὀχθώδη, quasi dicas verrucosa, appellantur.

Ὄχνη. pyrus agrestis: Theophr. lib. 2. de histor. plantarum, cap. 7. Frequentius ὄγχνη: vnde ὄγχνια, Hesychio ἄπια, pyra, syluestria scilicet.

Ὀψίγονοι ὀδόντες. genuini dentes. Sic dicuntur nouissimi maxillares, & qui iam adultis tum viris tum mulieribus gignuntur. Iam vero, inquit Plinius, quibusdam mulieribus anno etiam octogesimo maxillares illi nouissimi non sine dolore exierunt. Viris quoque idem euenisse accepimus, quod certe ijs accidit quibus in iuuentute ipsi genuini nati non fuerint. Sed quibus in iuuenta non fuêre nati, decidere in senecta & mox renasci, certum est. Iidem etiam dicuntur κραντῆρες, & à quibusdam σωφρονιστῆρες.

Ὄψις. ἡ κόρη. pupilla. vide in dictione κόρη.

IO.

Definitionum medicarum libri XXIIII - page 362 sur 554

©BIUM

IO. GORRAEI PARISIENSIS DEFINITIONVM MEDICARVM

TO Π.

Παγκαρπία. placentæ genus est in modum rotę papyro inuolutum quo diutius duret. Apud Alexandrinos celebre illud fuit.

Πάγκαρπον. dicitur à quibusdam chamæleo albus, vt habetur apud Dioscor.

Πάγκοινος νόσος. vide πάνδημος, & ἐπιδήμιος.

Πάγκρανον. dicta fuit à quibusdam eo nomine ἡ θαψία, sicut legitur apud Dioscor.

Παγκράτιον. authore Plinio, plãta est radice bulbi magni, colore rufo vel purpurescente, gustu amaro qui os accendat, foliis lilii sed longioribus. Sunt qui pusillam scillam malint appellare. Galenus radicem eius tum gustu tum viribus scillæ similem fecit, ita vt nonnulli, cum eius nõ datur occasio, pancration in vicem sufficiant. Sed & Paulus & specie & viribus scillæ comparauit. Hydropicis & splenicis cum melle datur. Potest ad eadem ad quæ scilla. Idem Plinius cichorium quoque propter singularem salubritatem χρηστὸν & παγκράτιον ab aliquib. appellari scribit.

Πάγκρεας. est glãdulosum corpus in medio mesenterio situm, vasorum diuisiones confirmans. Nam cum infiniti prope rami venæ portæ per mesenterium dispersi sint, chylũ ab intestinis præsertim tenuibus exugentes & in iecur deferẽtes, sciens natura eos propter exiguitatem infirmos esse & iniuriis obnoxios, ventre pręsertim sæpe laborante saltu, ictu, compressu, vociferatione, spiritus contentione & rerum grauium impulsu, glandibus singulas vasorum scissuras muniuit securasque reddidit. qui vsus est non huius modo glandulosi corporis, sed aliarum quoque glandularum, ἀδένας vocant, quæ pluribus aliis corporis partibus inditæ sunt à natura.

Πάγχρηστον. nomen medicamenti, nõ vnius quidem sed multiplicis. sic dictum est collyrii genus quoddam ἀθηνίππιον vocatũ, quod describitur à Galeno lib. 4. τῶν κατὰ τόπους. Item aliud Erasistrati ὑγροκολλούριον eodem libro descriptũ, & apud Paulum libr. 2. cap. 22. quo tamen loco quidam πάγχρυσον legunt. Idem confectionis genus ad tussim, empyema, tabem, orthopnœam & alia permulta, quod habetur apud Galenum eiusdem operis lib. 7.

Πάγχρυσον. nomen est liquidi collyrii, quod quidam πάγχρηστον malunt appellare, de quo supra.

Πάθημα ἢ

Πάθος. passio: multa significat. Generaliter quidem dicitur omnis motus qui ab altero fit in alterum. Quippe agentis motus, actio est: eius vero quod ab eo est affectum, passio. Prisci enim motus omnes, etiam qui naturaliter se habent, nisi actiui sint, πάθη nominant, sicuti etiam ipsos actiuos motus, actiones. Eo pacto & Plato sensuum alterationes πάθη & παθήματα appellauit, in visu quidem eas quæ ab albo, nigro, flauo, & cæteris coloribus fiunt: in tactu quæ à calido, frigido, humido, sicco, molli, duro, cæterisque id genus: atque ad eundem modum in singulis reliquorum sensuum: sed & voluptatem passionem vocat. Ac à veteribus quidem πάθος priuatim de omni extrinsecus motu dicebatur siue in loco, siue in qualitate fiat. Ergo si πάθος motus est, motus autem ex eorum numero non est quæ esse absolute dicuntur (siquidem nullo temporis spatio manent eius partes, sicuti nec temporis, nec sermonis, nec etiam motus vllius) perspicuum est πάθος in ipso vt sic dicam, fieri esse suum obtinere. Suam namque habet in ipso verti, mutari, alterari aut modo quouis alio moueri generationem. Quandiu enim aliquid mouetur, patitur: cum desiit moueri, non amplius pati, sed affectum esse dicitur. Differt enim πάθος ἀπὸ τῆς διαθέσεως, hoc est passio ab affectione siue dispositione, solo motu. Quippe cessante eo quod alterabat, alteratio quæ in passo iam remanet, διάθεσις, hoc est affectio, eius est. Iam ergo nõ in ipso fieri, vt πάθος, sed in eo quod manet & in subiecto corpore post motum reseruatur, διάθεσις constat. Hæc cum à veteribus ita distincta fuerint, nũc tamen per abusum etiam ipsæ διαθέσεις quæ ex passione iam prouenere, nec amplius in motu sunt, πάθη appellantur. Cum autem omnem, etiam qui naturaliter se habet, motũ πάθος veteres dixerint, postea tamen quidam id nomen ad eos tantum motus contraxerunt qui præter naturam accidũt. Alii vero ne de iis quidem omnibus dici voluerũt. Eas enim præter naturam affectiones quę morbum pręcedunt causęq; rationem obtinent, causas tantũ dicimus, non πάθη. Quę vero illum sequũtur, si actionum offensę sunt, & συμπτώματα & πάθη vocamus, sicut & immodicas vel inanitiones vel retentiones: si vero affectiones sunt, hoc est, si in corporũ affectu cõsistãt, veluti vitiosus color, supra passionis & symptomatis appellationem etiam διαθέσεις, hoc est, affectus siue affectiones, vocamus, ita nimirum vt sunt. Itaque proprie πάθη & morbi & eorum symptomata à medicis appellantur,

Definitionum medicarum libri XXIIII - page 363 sur 554

©BIUM

hoc eſt, omnis διάθεσις cõtraria naturali corporis noſtri conſtitutioni, non tantum vbi aliquid alicui parti præter naturam accidit, ſed vbi etiam deeſt quod ſecũdum naturam influere conſueuit. Sed læſo exortu nerui iuxta ſpinalem medullam, ideoque vi ſentiendi ad digitos non amplius influente, digiti pati dicuntur: ſic etiam cibi potioniſque penuria paſſio eſt. Quod enim alicui ad naturalem eius gubernationẽ quouis modo deficit, id nõ immerito paſſio eius appellari poteſt.

Παθήματα ψυχῆς. affectus animi. vide συμφυεῖς δυνάμεις.

Παθογνωμονικὸν. Id dicitur quod proprie affectionis ſpeciem ſignificat. Proprie quidem de ſigno dicitur, improprie de ſymptomate, & quatenus tantum morbi naturam indicare poteſt. Nam & ſymptoma propriũ aliquando ſignum eſt morbi cuiuſdam interioris atque occulti à quo prodiit. Quod autẽ eiuſmodi eſt vt morbi ſpeciem oſtendat, neceſſario morbum conſequi oportet, & omni ſolique eiuſmodi morbo ſemperque proprium eſſe. Nam quæ non neceſſario conſequuntur, quæque nec omni nec ſoli nec ſemper inſunt, σωμπαρεύονται, hoc eſt, aſſidentia, appellantur, eaque non morbi ſpeciem, ſed eius aut differentiam, aut morem, aut aliquando magnitudinem indicare ſolẽt. Siquidem παθογνωμονικὰ ſeparari non poſſunt, & affectiõnis, vt ita dicam, conſtituunt eſſentiam, ideoque vt inſeparabilia ſunt, ita pariter cum morbo inuadũt, pariterque deſinunt: σωμπαρεύονται vero ex iis ſunt, quæ ſæpe tantum accidunt, & proinde alias cum morbo inũadunt, alias ſuperueniunt, alias neque omnino adſunt. Itaque perpetua ſitis, calorque perpetuo ãdurens, ſigna ſunt ardentis febris pathognomonica, vt & perpetuum delirium cum febre phrenitidis: atque lateris dolor punctorius, difficilis reſpiratio, tuſſis & acuta febris, pleuritidis. Veruntamen non eſt facile in quouis morbi genere vnum aliquod pathognomonicum ſignum reperire, quod ei omni, ſoli, ſemperque inſit: id quod tamen pathognomonici ſigni ratio poſtulat. ideoque in plærisque morbis, ſigni vnius pathognomonici loco, ipſam σωνδρομὴν παθογνωμονικὴν à medicis & Galeno ita vocatam perſæpe obſeruamus: veluti in pleuritide, cuius commemorata ſigna ſi per ſe ſingula ſpectẽtur, propria pleuritidis non ſunt: compoſita vero ſimulque perpenſa, non aliam morbi ſpeciem quam pleuritidem indicare poſſunt.

Παιδέρως. à quibuſdam dicitur ἡ ἄκανθα ſiue ὁ ἄκανθος, vt Dioſcorides & Plinius teſtantur. Pauſanias tamen ſcribit genus herbę Sicyone, in vno tantum Veneris ſepto naſci, quod παιδέρωτα vocent, folium fundens fagino minus, omnino quernis ſimile, altera parte cãdidum, altera ſubatrum velut albæ populi, eamque ibi tantum ſpectari. Genus etiam vnguenti παιδέρωτα veteres nominarũt, quo mulieres nimium cutis candorem occulebant, & vernaculum faciei colorem mentiebantur. Alexis poeta fœminas albore nimio decolores vti pæderote ſolitas in comœdia ſignificauit, quod & Ægyptium vnguentum dicitur.

Παιδικὸν φάρμακον. cataplaſmatis nomen apud Gal. libr. 4. περὶ κρίσεως, quod & φαιὸν à quibuſdam inſcribitur, ad omnem oculorum fluxum & lippitudinem.

Παιονία. herba eſt cui caulis altitudine ſeſquipedis adoleſcit, comitantibus multis ſtolonibus. Huius duo genera. mas folia iuglandis habet, in fœmina Smyrnii more diuidũtur. ſummo caule ſiliquas emittit, veluti Græcas nuces, in quibus cum dehiſcũt, multa granula rubra, acinis Punicorum ſimilia, inueniuntur, & in medio nigra, quinque aut ſex purpurea. Radix maris tenuis, digitali craſſitudine, & palmi longitudine, guſtu adſtringens, alba: fœminæ radicibus ceu glandes circiter ſeptem aut octo inhærent, vt in haſtula regia. Radici vis eſt acris & leuiter ſubamara, & ſiccans cum nonnulla adſtrictione. menſes prouocat, renes & iecur purgat inſtar amygdalæ pota cum vino: adalligata vero puero morbum comitialem abigit.

Παιονία. antidoti nomen apud veteres cẽleberrimi ad diſtillationes, tuſſes, & omnes thoracis pulmoniſque affectiones, cuius deſcriptio habetur apud Aetium libr. 13. capite. 102.

Eſt & catapotium Andreę παιώνιον dictũ, ad ſplenem cõparatum, quod myrices fructu tuſo cribratoque conſtat, galbano miſto & in catapotia redacto, vt refert Gal. libr. 9. περὶ κρίσεως.

Παιπάλη. ἀποδὸς καὶ λεπτόπαλον τῆς ἀλεύρου. pars farinæ tenuiſſima, flos ipſe polentæ, pollen.

Παχυειδὴς κολλούρεων. ſpecies κολλυρίου ἐνσάκτου. cuius deſcriptio habetur apud Aet. lib. 7.

Παλαιὴ, ſiue παλαιστὴ genere maſculino, menſura eſt apud Græcos qua rerum interualla dimetiuntur. Conſtat autem ex quatuor digitis, de qua ſic Heſychius: παλαιὴ, τὸ πεπέρων δακτύλων μέτρον. hoc eſt, palæſte dicitur quatuor digitorum menſura. Sic dicitur, vt author eſt Iulius Pollux, ὅτι πέλας σωνάγει τὰ ὀστᾶ, πυκτεύει πλησίον ποιεῖ τοὺς δακτύλους. hoc eſt quoniam prope coniungit oſſa, ſiue prope vnit ipſos digitos. Ab ea fit παλαιστιαῖος, quo Dioſcorides vtitur de veratro albo: & διπάλαιστος, quo in herba phalaride: & τετράλαιστος & πεντάλαιστος. Dicitur autem ἡ παλαιὴ alio nomine δύγμη. vide ſuo loco.

Παλίγκοτον πάθημα. dicitur apud Hippocr. malus affectus qui recruduit & quaſi iterum excãduit. κότος enim iram ſignificat.

Πεπίμπασται. ſic à quibuſdam dicitur, vt ait Dioſcorides, πίσσα ξηρά, hoc eſt, pix arida, ad differentiam τῆς ὑγρᾶς liquida enim pix ſecundo decocta in ſpiſſam ſiccamque tranſit. Neque enim ſicca pix aliud eſt quam cocta bis reſina. Nam prima decoctione pix fit,

©BIUM

ſecunda bis pix, hoc eſt, παλίμπισσα. Eius genera etiam duo ſunt, viſcoſum & aridum: priori nomen βοσκαὶς, viſci modo lento. vide πίσσα.

Πεμπδρομεῖν. recurrere, reuerti. Verbum ab Hippocrate vſurpatum cum aliis in locis, tum ſect. 2. Prognoſt. cum humores à quibus tumores præter naturam excitabantur, remeant in eaſdem ſedes vnde prius venerãt, vt eo loco Galenus interpretatur.

Πεμπδρομῶν σφυγμὸς. recurrens pulſus. Eſt pulſus inæqualis in vna pulſatione & vna parte arteriæ, tactũ ſecundo feriens poſt abſolutam diaſtolen, antequã ſyſtole abſoluta ſit. Hic δίκροτος proprio nomine appellatur, de quo vide ſuo loco.

Πεμίσσοπλα. τὰ ἀπὸ ἡλίου ἀπεσταλμένα, hoc eſt à ſole auerſa, vt explicat Gal. ἐν τῇς γλώσσης.

Πεμίουρος. paliurus. frutex eſt aculeatus, durus, cuius ſemen pingue & fuliginoſum inuenitur. Non obſcuram habet adſtringendi facultatem, vt folia eius & radix vẽtrem fluentem cohibeãt. digerit. fructus etiam incidit vehementer, vt & calculos veſicæ comminuat, & pectoris excreationibus medeatur.

Πήδησις. palpitatio. eſt diaſtole præter naturam in aliqua parte facta. fit in omnibus corporis partibus quæ diſtendi dilatarique poſſunt, hoc eſt, naturaliter mollibus, vt & extendi & rurſus in ſe ſidere poſſint, vt cute & ſubiectis muſculis, ſed præſertim ventriculo, veſica, vtero, inteſtinis, iecinore, liene, & ſepto trãſuerſo: adhæc in arteriis etiam & corde, in quibus palpitatio diuerſus multum à pulſu motus eſſe manifeſto apparet. Palpitatio namque non in iis modo partibus, ſed aliis etiam omnibus quibus incidere poteſt, ſolius morbi opus eſt, neque ad eius generationem quicquam natura confert: ſed neque paſſio eſt volũtariæ virtutis propria, aut inſtrumentorum ad eam ſpectantium, ſed ceu modo dictum eſt, omnibus corporibus quæ dilatari poſſunt, incidit, eas exaltãs inflanſque ad eum modum quo arteriæ dilatantur. Incidit autem etiam vna cum palpitatione pattis quodammodo huc atque illuc concuſſio, eodem quidem modo quo etiam in tremore, ſed maioribus interuallis. Palpitans namque muſculus ſi magnus eſt, dum dilatatur, totum mẽbrum ſæpenumero ſecum attollit: dum vero contrahitur, deorſum ferri, ceu rei cuidam inanimatę permittit, ita vt totus motus præter naturam ſit, nõ autẽ, ſicut in tremore, miſtus quodammodo & compoſitus. Eius cauſa eſt ſubſtantia quædam craſſarum partiũ halituoſa, & pro ratione loci, in quo conſiſtit, copioſa: talis namque dilatat atque attollit partẽ, quoad truſa & cõpulſa ad ſui generis perſpiret ſubſtãtiam. Cæterum refrigeratis partibus palpitatio vt plurimum incidit: frigore enim quod concoctum erat, redditur halituoſius & craſſiorum partium, nec facile ſicut prius perſpirans.

Παμπαθὲς. nomen emplaſtri compoſiti ex cinnabari, ad tophos alioſque tumores ſcirrhoſos. Dicitur hoc modo quaſi ad omnes eiuſmodi affectus cõueniat. Eius deſcriptio habetur apud Paulum libr. 7. cap. 17. Item apud Aetium lib. 15. à quo etiam dicitur πυρίλωτὸν appellari.

Πάμπαν. παντελῶς, omnino, prorſus, in totum, vt interpretatur Galenus tum initio commẽt. in lib. Hippocr. de nat. humana, tum commentario in aphor. 19. lib. 2. quo ſcribitur, Acutorum morborum prædictiones οὐ πάμπαν ἀσφαλέες, hoc eſt, non omnino certæ ſunt.

Παμπληθὲς. legitur male apud Hermolaum Barbarum pro παμπαθὲς. de quo ſupra.

Παμφίλιον. nomẽ emplaſtri albi, cuius deſcriptio habetur apud Gal. lib. 1. φὸς κατ' γλῦφ, cap. 7. Item lib. 2. cap. 14. inter epulotica emplaſtra Aſclepiadis.

Πανάκεια. ſic à quibuſdam leuiſticum, à quibuſdam etiam centaurium maius dictum fuit, quoniã ſuccurrat omnibus vitiis, plurimiſq; polleat remediis.

Πανάκεια. nomen medicamenti non vnius quidem, ſed multiplicis. Sic enim antidotus quædam dicta fuit ad Aphrodam relata, cuius deſcriptio habetur apud Galenum libro 2. de antidotis, atque item alia ad Muſam multum à ſuperiore diuerſa, quæ habetur libro 7. φὸς κατ' τόπους. Eſt & nomen emplaſtri gemini, quorum vnum ſub nomine Andromachi deſcribitur à Galeno inter epulotica libro 2. φὸς κατ' γλῦφ: alterum vero Heræ eſt, inter polychreſta numeratum, atque deſcriptum libro 5. τῶν κατ' γλῦφ, quod aliter ὑγείαν vocatum ſcribit. Sed ſcribitur interdũ πανακία.

Eſt etiam Panacea nomen arteriaci medicamenti quod Mithridatis dicitur libr. 7. τῶ κατ' τόπους.

Πανάκες. herba eſt trium generum. ἡράκλειον dicitur ex quo opopanax colligi ſolet. foliis eſt aſperis, in terra iacentibus, herbacei coloris, multum ad ficulnea accedẽtibꝰ, in ambitu quinquepartito diuiſis. caule vt ferulæ altiſſimo, qui lanugine quadam incaneſcit, foliis etiam minutioribus obſitus. muſcarii, ceu anethi, in cacumine, flore luteo & ſemine odorato feruẽteque. Radices habet multas ab origine vna, candidas, graueolentes, craſſi corticis & ſubamari guſtus. Excalfacit, mollit, extenuat. Secunda ſpecies, πάνακες ἀσκληπιον dicitur. caulẽ à ſolo emittit tenuẽ, cubitalem, geniculatũ, circa quem folia fũduntur fœniculo ſimilia, maiora tamen & hirſutiora, odorata. in cacumine vmbella, vbi flores emicãt aurei acris guſtus, & odorati. radix parua & tenuis. Sunt qui ipſum cunilam & ſylueſtre origanũ vocant. Tertia eſt πάνακες. χειρώνιον. folium eius amaraco ſimile, flos aureus, radix parua, quæ non alte demittitur, guſtu acris.

Πάνακες & πανάκεια dicitur à nonnullis τὸ λιγυστικὸν, de quo ſupra.

Πανθηγὲς. nomen emplaſtri nigri quod ab Ae-

©BIUM

tio inter cephalica numeratur,& deſcribitur lib.15.

Παίδημος νόσος. communis morbus. dicitur certus morbus & ſingularis qui alicubi vagatur, & multos æque ſimul corripit. Hic autē vt omnibus communis eſt,ſic etiam cauſam habet cōmunem, vt aerem vitioſum quem omnes pariter inſpirant, vel aquæ potum vel cibum etiam aliquando à cœli intemperie aut alia occaſione vitiatum, aut famem, aut grauem tetramque exhalationem, aut loci naturam, aut ſimile quid, quod vitari nullo modo poteſt. Dicitur & κοινὴ & πάγκοινος. Diuiditur ex aduerſo cum diſperſis morbis quos ἀποφόδας vocant. Habetque duas differentias. nam alius ἐνδήμιος, alius ὀπιδήμιος eſt. vide ἐπιδήμιος.

Παντίλμιος. nomen trochiſci qui carnem ſupercreſcētem reprimit citra roſionem. Eo Paulus vtitur lib.4.cap.43. Deſcribitur ab eodem libr.7.cap.12.

Παύχου. legitur quibuſdam locis apud Galenū pro emplaſtri aliquo genere, ſed puto legēdum πάρυχου, de quo poſtea.

Πάπυρος. papyrus, qua chartæ fiunt. præcipuæ in medicina vtilitatis ad laxandas fiſtulas. habet neſcio quid alimenti radix. ideoque Ægyptii eam mandunt,ſuccum tantum deuorantes,& manſam expuūt,vt ſcribit Dioſcorides.

Παρακέντησις. compunctio. Eſt inciſionis ratio qua hydropicis aqua eximitur. Paulus non omnibus aquæ intercutis generibus, ſed aſciti tantum conuenire ſcripſit: eiuſque tres in vniuerſum differentias ſtatuit, vnam ſectione facta directe ſub vmbilico, tribus digitis interpoſitis, ſi ſitis ab inteſtinis orta fuerit: aliam eadem facta à ſiniſteriore vmbilici parte, ſi primario iecoris affectui malum feratur acceptum: tertiā autem à dextra eiuſdem parte, ſi à liene vitium traxerit originem. Scalpello eiuſmodi ſectio fieri debet, aut aculeo intra peritonæum adacto, deindē in foramen immiſſa ænea fiſtula, per eam humor ſenſim effundendus pro cuiuſque virium ratione, cauēdo vbique ſubitam cumulatamque vacuationem.

Παρακμαστικὴ ἡλικία. ætas iam vergens & inclinata. ætas declinans. Media eſt inter iuuentutem & ſenectutem. Incipit ſecundum Galenum à triceſimo quinto anno, duratque ad annum quadrageſimum nonum, quo ſcilicet ſenectus incipit, vide ἡλικία.

Παρακμαστικὸς πυρετὸς. febris decreſcens. Species vna eſt febris continentis quam συνόχου vocant, quæ à primo die ad poſtremum vſque ſemper de ſua magnitudine remittit aliquid donec prorſus deſinat. Ei oppoſita eſt febris ἐπακμαστικὴ, hoc eſt increſcens, dicta. exemplum eius habetur apud Galen. lib.9. meth. meden.

Παρακμή. declinatio. Eſt tempus quo morbus miteſcere & ceſſare incipit. Poſtremum eſt quatuor temporum quæ in morbis ſalubribus conſiderantur, in quod neceſſario à vigore tranſit omnis qui ſoluitur. Vt autem ipſa tempora vniuerſalia & particularia dicūtur, ſic & declinatio vel totius morbi eſt, vel ſingularum morbi acceſſionum. Totius quidem morbi declinatio ſimplex eſt, tranſacto vigore incipiens vſque ad perfectam morbi ſolutionem. Interim autem omnia ſymptomata miteſcūt, donec totus morbus aboleatur, & perfecte ſolutus ſit. De eo intellexit Hippocrates in Aphor. ſcribens circa fines omnia imbecilliora eſſe: τέλος enim πρὸς παρακμὴν appellāuit. Quia autem ſymptomata ſingulorum morborum multum inter ſe diuerſa ſunt, iccirco declinationis cuiuſque morbi non poſſunt communia ſigna deſcribi, ſed ſua habent ſinguli. In febribus cum humores concocti excerni cœperint & ſymptomata imminui, declinationis ſignum eſt: in phlegmonis, quando pus effluit aut ſanguine digeſto reſolutoq; tumor ſubſidere incipit: atque ita in reliquis morborum generibus. Particularis vero declinatio ſingularum totius morbi acceſſionū eſſe intelligitur, quæ non aliter quam totus ipſe morbus eadem tempora habent. Definitur autem eſſe omne id tempus quod eſt à febris vigore vſque ad ſequentis acceſſionis principium. Hæc enim ſimiliter poſt acceſſionis vigorem incipit, atque in ea acceſſionis ſymptomata malaque omnia remittuntur. Quanquam autem multorum morborum communis ſit, vt epilepſię, hemicranię, tuſſis, diſtillationis & omnis fere doloris, proprie tamē ad febres pertinet, quod in iis acceſſiones ipſæ atque earum tempora multo manifeſtius diſtincta ſint. In his declinatio contrarios habet acceſſionis principio motus. Fit enim principium calore omni ex toto corpore ad cor & thoracem concurrente: declinatio vero perſpirante caliditate atque medium corporis relinquente. Inde mador ſudorque, quibus omnes fere acceſſiones ſoluuntur. Cæterum in quibus morbis non prius ſoluitur acceſſio quam ſuccedat altera, declinationis tempus ſimplex eſt & vniuſmodi. In quibus vero δίλειμμα eſt, declinationis geminum tempus ſtatuitur. Tunc enim & declinationem & δίλειμμα cōtinet, quam in febribus proprie ἀπυρεξίαν appellant. Id namque tempus vniuerſum vſque ad alteram acceſſionem declinationis nomine cenſentur.

Παρακοὴ ἡ

Παράκουσις. obauditio. eſt deprauatio auditus talis, qualis in viſu παρόψεσις. Dici poteſt & παράκουσμα.

Παραλόγεται. delirare. dementem eſſe. verbum eſt apud medicos ambiguum. Nam Galenus initio comment. 3. in libr. 3. τῶν ὀπιδημιῶν ſcribit Hippocratem eo verbo vti ſolitum, cum vult indicare τὴν παραφροσύνης magnitudinem, quemadmodum & verbis ὀκνῆναι, μανῆναι & ὀκμανῆναι. Idem autem libr. 3. de loc. affect. ſcribit eos qui in febribus deliranr, ab omnibus non ſolum medicis ſed etiam

©BIUM

iam idiotis vocari παραφρονοῦντας, παραπαίοντας καὶ παρακόπτοντας, non autem φρενιτικούς, quasi leuius quid ὁ παρανοῶν nomine quam ὁ φρενίτιδος designetur.

Παραχυμάτιον. vide κυμάτιον.

Παράλαμψις. cicatrix in nigro oculi resplendēs, eo quod aliquanto crassior sit ægide, vt scribit Gal. ἐν τῇ γλαύκωσις.

Παραλέγειν. παρὰ τὴν φύσιν λέγειν. hoc est, aliena dicere & delirare: apud Hippocratem sect. 2. libr. 1. τῶν ὀξέων. vt eo loco Galenus explicauit.

Παραληρῆσαι. delirare. Dicitur apud Hippocrat. περὶ μικρᾶς παραφροσύνης, hoc est de paruo delirio: & παράληρος, qui parum delirat: vt annotat Gal. multis locis. vide λῆρος.

Παρέλιον. speciem tithymalli vocat. Hippocr. & Dioscor. Rursum Hippocr. quandam brassiculam παρέλιον appellat, quasi marinam dicas: vt scribit Gal. ἐν τῇ γλώσσῃς.

Παράλυσις. neruorū resolutio. Est priuatio motus & tactus in toto corpore aut parte. Talis quidē exquisitissima paralysis est, in qua nerui sensum & motum amiserunt. Imperfecta vero est in qua motus perit, seruato tamen sensu: multoque etiam imperfectior, minimeque digna paralyseos nomine, in qua motu incolumi sensus aboletur. Est enim paralysis motus potius quam tactus affectio. Ergo in exquisita paralysi cum vtrūque pereat, perspicuum est quo ea differat à stupore. In eo namq; motus sensusque neruorum debilis est: in paralysi autem penitus sublatum abolitumq; esse oportet: id quod dupliciter potest contingere: nam aut in toto corpore, aut in parte fit. Sed in toto quidē corpore omnibusq; neruis si motus & sensus abolētur, acutissima paralysis est, & mortem citissime adfert propter sublatū respirationis vsum, eo tantum à vehementi apoplexia differens, quod in paralysi sensus & motus tantum pereant, in apoplexia vero præterea accedat principum facultatum veluti resolutio. In parte vero quæ accidit, multiplices habet differētias. Omnis tamen eiusmodi cōsistit in spinali medulla: verum alia in eius initio, alia in subiectis vertebris. Si initium spinalis medullæ occupat, solæ capitis partes & sentire & moueri possunt, estque ea acutissima paralysis, nec minus lethalis quam quę in cerebro est: neque enim diutius viuunt quam qui strangulātur, quod respiratione priuentur. In reliquis longius vita trahi potest. Sunt autem earum aliquæ propriis etiam donatæ nominibus, pro actionis, quæ inde perit, dignitate: vt ἀφωνία, hoc est vocis priuatio, quæ non est aliud quam abolitus sensus & motus neruorum qui sunt ad quartam spinalis medullę vertebram, qui vocales appellantur: ἄπνοια, quæ non est aliud quam respiratoriorum neruorum paralysis. Aliæ vero simpliciter & generis nomine paralyses nominantur: vt manus paralysis, quæ absoluta quidem est, si in quinta vertebra affectio subsistat: imperfecta vero, si in subiectis. E sexta enim vertebra non omnino sensu sed motu priuantur, primæque brachii partes illæsę seruantur, multoque magis, si septima vertebra affecta sit: quemadmodū si octaua, perquam exiguam noxam manus sentiunt, sed maximam thorax & partes reliquæ inferiores. Quanto enim vertebra affecta fuerit inferior, tanto pauciores partes sensu & motu priuantur, hæ scilicet solæ quæ neruos à spinali medulla affectæ ipsius parti succedente accipiunt. Ad cuius rei cognitionem ex quisite tenenda est ex anatome omnis neruorū distributio. Sic namque intelliges ad quos neruos colli vesicæ & sedis paralysis, hoc est inuita vrinæ & stercoris deiectio, pertinet. Cæterum paralyseos causa continens quidem vna est, nerui scilicet affectus impediēs quo minus aliquid animalis facultatis in cū à cerebro influat: antecedens vero multiplex: vt, nerui refrigeratio & constrictio ab intemperie & medicamentis frigidis, vel nerui duritiēs & crassities immodica ob nutrimentum multum, crassum, lentum, aut frigus violentum & constringens, aut vitæ ignauiam, aut solitæ excretionis suppressionem: item nerui compressio ab aliquo corpore duro foris appresso, item eiusdem obstructio à frigido crassoque humore: siquidem per neruos ita constrictos, crassos, pressos, obstructos facultas animalis penetrare nequit, vt solis radii per aerē tenebrosum, caliginosum, fumidumque, aut per aquam cœnosam & valde turbidam splendorem suum transmittere nequeunt. Dicta est παράλυσις à symptomate. Dicitur & πάρεσις à medicis.

Παράλυσις. sic dictum est à quibusdam τὸ ἀλφίνιον, vt habetur apud Dioscor.

Παρέμεσος δάκτυλος. digitus minimo proximus, medicus à Latinis dictus, quod medicinę dicatus tradatur.

Παρεμφύσεις. sic dicūtur internæ femoris partes.

Παρεπήχιον. sic à quibusdam dicitur brachii pars quam proprio nomine κερκίδα appellant. Dicitur & παρεπήχιον.

Παραπληγία ἢ

Παραπληξία. videtur his duobus nominibus idē significari. Vtrumque enim vsurpat Hippocrates pro paralysi quæ apoplexiæ vel epilepsiæ succedit, humore in aliquam ex non præcipuis partem depulso. Is enim cum ibi impactus fuerit, sensum motumque subiectis partibus aufert, quæ inde eum accipiūt. Ac παραπληξίαν quidem nominat libr. 1. τῶν ἐπιδημιῶν, vt comment. 2. Galenus explicat: παραπληξίαν autem in lib. περὶ διαίτης ὀξέων, vt comment. 4. Galenus annotauit. Idem tamen comment. 3. in lib. 1. prorrhet. videtur hæc duo nomina distinguere, scribens παραπληγίαν talem affectionem vnius partis corporis dici, qualis est παραπληξία totius. adeo vt videatur hæc vniuersalis, illa vero particularis esse paralysis, quam peculiari nomine ἡμιπληξίαν appellant. Cæterum vtraque

©BIUM

ſuccedit apoplexiæ, & aliquando epilepſiæ, comment. 4. εἰς τὸ περὶ διαίτης ὀξέων.

Παρέξαρθρημα. parua luxatio, per quam ſcilicet articulus paululum à ſuo loco naturali exceſſit: in quo differt ἀπὸ τῆς ἐξαρθρήματος, quod magna perfectaque luxatio eſt. contingit vt plurimum vel ex mutuo partium inter ſe affrictu, vel ex equitatione, vel etiam cinctu aut calceatu. quidam intertriginem Latine appellant. Dicitur & alio nomine διαχώρημα. vide ὀλισθάνειν.

Παράρματα. dicuntur, inquit Galenus, ſegmenta quæ indumentis detrahuntur & reſecantur ab iis qui ea conſuunt. mollia ſunt & luxationibus ob id conueniunt: fimbrias quidam Latine interpretantur.

Παράρρυθμος σφυγμός. eſt pulſus arrhythmus, vicinæ ætatis, naturæ, partis anni, loci & reliquorum omnium proprium rhythmum ſeruans. Qui enim eum rhythmum ſeruat, is εὔρυθμος dicitur: qui vero non ſeruat, ἄρρυθμος. Itaque παράρρυθμος ſpecies eſt ἀρρύθμου, nec tamen multum ab eurhythmia recedit, ſicut ὑπερόρρυθμος, multoque magis ἔκρυθμος. vide ſupra ἄρρυθμος.

Παρασκεπάστρα. vinculi ſimplicis genus quo vniuerſum caput obuoluitur. deſcribitur à Galeno in lib. de faſciis.

Παραστάτης. dicitur ἀπὸ τοῦ παρίστασθαι, quod ſignificat adſtare. Id enim quadrat vtrique corpori quod veteres παραστάτην appellarunt. duo enim eodem nomine appellantur, vnum παραστάτης κιρσοειδὴς, alterum παραστάτης ἀδενοειδὴς. Dicitur autem παραστάτης κιρσοειδὴς, hoc eſt varicoſus, corpus id quod vtrique teſti anteſtat in modum pyramidis efformatum, incipiens paulo ſupra teſtem, qua venæ & arteriæ ſpermaticæ coeunt & commiſcentur, deinde poſt multos gyros & circumuolutiones varicum in modum paulum lateſcēs, & in ſuperiorem teſtis partem inſertum. Itaque vaſis ſpermaticis coaleſcentibus gignitur, primumque ſeminis materiam, ſeu ſemen rude & imperfectū excipit, quod poſtea teſticulus abſoluit. Ergo vt facultate cum teſticulo conſpirat, ſic quadamtenus etiam figura conuenit: habet enim parui cuiuſdam teſtis effigiem. Paulus Ægineta libr. 6. cap. 61. neſcio cuius auctoritate fretus, definit hos παραστάτας eſſe propagines membranæ ſpinalis medullæ cum venis arterioſis ad teſticulos pertinentes per quas ſemen in naturalia permeat, eaſdemque alio nomine κρεμαστῆρας dici. quod quam falſum ſit, nemo non videt. Galenus. ὃν τῇ γλώσσῃ annotauit παραστάτας ab Hippocrate ὃν τῷ περὶ βλεβῶν vocari τὰς ὀπισθιδυμίδας. Verum παραστάτης ἀδενοειδὴς, id eſt glanduloſus, dicitur corpus ſeu glandula meatui vrinario ſuprapoſita, vaſorum ſemen deferentium inſertionem excipiens. In eam enim deferentia ſemen vaſa poſtquam coiere, inſerūtur ad ſecuritatem. Eſt autem ad humillimam veſicæ partem ſita, media quodammodo inter veſicę corpus & eius ceruicem. verum hanc aliqui non παραστάτην, ſed παρεστάτην appellant, quo vitent ambiguitatem.

Sunt etiam qui παραστάτην vocent os ὑοειδὲς, quod ſitum eſt ad radicem linguæ.

Παρασωάγχη. vide κυνάγχη.

Παρασώσεις, apud Hippocratem ſignificat errorem non quemlibet, ſed eum qui vero proximus eſt, & ea de cauſa probabilis, vt annotat Galenus comment. 3. εἰς τὸ περὶ ἄρθρων.

Παρασφαγὶς. pars colli iugulo proxima, ad claues ſita inter collum & pectus.

Παραφᾶσαι. aberrante manu contingere, & manu falli: vt & ἐσαφᾶσαι, iniecta manu attingere. Hinc etiam occultos muliebris pudendi locos παραφάσιας vocant, vt ſcribit Galenus ἐν ταῖς γλώσσαις. Deducitur ἀπὸ τῆς ἁφῆς.

Παραφάσσειν. παραφρονεῖν, hoc eſt, deſipere. Non dicitur ἀπὸ τῆς ἁφῆς, vt παραφᾶσαι, de quo ante dictum eſt, ſed perinde dicitur atque ἀλλοφάσσειν, vt ſcribit Galenus ἐν τῇ γλώσσῃ.

Παραφίμωσις. vitium eſt τῇ φιμώσει contrarium cum videlicet ea quę naturales meatus concludunt, ita diducta ſunt, vt reduci nequeāt. Proprie tamen dicitur de præputio ita retrorſum adducto, vt glandem tegere nequeat. Quod malum ex nerui contractione maxime contingit: fit & ex immodica præputii ſiccitate. Ei contrarium vitium φίμωσις καὶ φίμωσις appellatur, de quibus vide ſuo loco.

Παραφορὰ, μικρὰ παραφροσύνη: hoc eſt paruū delirium. Siquidē Hippocrates τὸ παρενεχθῆναι vſurpat in iis qui modice delirāt, vt & παραληρῆσαι. Inde παράφοροι dicti ſunt ab Hippocrate οἱ παραπαίοντες καὶ παραφρονοῦντες: vt Galenus explicauit comment. 2. in Prorrhet.

Παραφροσύνη. delirium. deſipientia. mentis abalienatio. Duobus modis dicitur: vno generaliter, altero particularius. Generaliter quidem dicitur, motus deprauatus & errans facultatis imaginatricis aut ratiocinatricis, in eo differens ἀπὸ τῆς αἰσθήσεως καὶ μωρώσεως, quarum illa ratiocinatricis virtutis veluti παράληνσις καὶ ἀπώλεια ſit, hæc vero veluti deficiens functio. Plærumque autem in vtriſque ſimul παραφροσύνη conſiſtit, tum parum probe imaginando, tum parum apte ratiocinando. Aliquando vero in altero duntaxat, ſicut Galenus narrat Theophilo medico contigiſſe, cui ſola imaginatio deprauata fuit, ſimiliter & phrenitico cuidam, qui omnia vaſa diſcernens & ſuis nominibus appellans perfregit: huic enim ſola vis ratiocinandi deprauata fuit. Huius autem παραφροσύνης generaliter dictæ, ſpecies ſiue differentiæ ſunt plures, quæ ſumūtur ab eius magnitudine, cauſis, adiunctis, actionibus. A magnitudine quidem quod alia ſit magna, alia parua, quas verbis propriis ab inuicem diſtinguēs Hippocrates, in magna quidem ſignificanda vtitur verbis παρακόπτειν, ὀκτῆναι, μανῆναι, ὀκμανῆναι: in parua vero vſurpat ληρῆσαι, παραληρῆσαι, παραφρονῆσαι, παρενεχθῆναι: Galenus autem

etiam

Definitionum medicarum libri XXIIII - page 368 sur 554

©BIUM

etiam παραπαίσαι & παρακροῦσαι, vt idem ſcribit initio comment. 3. in lib. 3. τῶν ἐπιδημιῶν. Nam quod λῆρον ſiue παραφροσύνη λῆρώδη, ſiue παράκρουσιν μανείαν, ſiue παραληρεῖν, Hippocrates multis in locis accipiat αὐτὴ δὲ μανείας παρακοπὴν ἢ παραφροσύνης, annotauit Galenus comment. Aphor. 9. libro 7. & comment. 3. in libro 3. τῶν ἐπιδημιῶν, & extremo libro 3. περὶ δυσπνοίας, vbi male, meo quidem iudicio legitur παραλέγειν, αὐτὴ τὸ παραληρεῖν, quod nuſquam apud Hippocrat. aut Galenum παραλέγειν reperias, ſed παραληρεῖν frequentiſſime, etiam ſi interpres eo loco aliena dicere conuerterit. Similiter Gal. comment. in prognoſt. φρενίτιδα appellat παραφροσύνην μεγάλην. A cauſis vero ἡ παραφροσύνη ſumuntur etiam differētiæ. Nam cum in omni cerebrum ab aliqua cauſa læſum ſit, eam vel cerebro contineri, vel aduentitiam & extra cerebrum poſitam eſſe neceſſe eſt. Eius quæ in cerebro ineſt, alia vitioſus humor eſt, alia intemperies, alia phlegmone aut eryſipelas. Vitioſus humor qui παραφροσύνην committit, triplex eſſe poteſt, ſanguis bilioſus, qui eam paruam facit & mitem, quam λῆρον & παράληρον & παραφροσύνην etiā proprio & ſpeciali nomine appellant. Flaua bilis, quæ φρενίτιδα generat, modo mitiorem, modo ſæuiorem, prout magis pallida, aut magis minuſue flaua, calida & acris eſt. Tertius vero eſt bilis atra, ex flauę aduſtione genita, ſiue etiam proprie dictus melancholicus ſuccus, à quibus factæ παραφροσύναι appellantur μανιώδεις & φρενιώδεις & μελαγχολικαὶ, vt ſcribit Gal. comment. 1. in prorrhet. Phlegmone autem & eryſipelas à quibus ἡ παραφροσύνη excitatur aut in ipſo cerebro, aut in eius membranis conſiſtunt. Intemperies vero calida aut ſicca eſt, aut calida & ſicca ſimul. Sed calida quidem, cui nullus humor vitioſus coniunctus eſt, ſimilis eſt quodammodo ebrietati, vt ait Galenus: ſicca autem eā παραφροσύνην excitat, de qua ſcripſit Hippocrat. Aphor. 9. libro 7. à ſanguinis fluxu παραφροσύνη aut conuulſio malum. Fit enim à defectu nonnunquam, quemadmodum & membrorum tremor: cuius etiam excitandæ vim habent immoderatæ vigiliæ, cerebrum impenſius ſiccantes. Cauſæ vero extra cerebrū poſitæ multiplices ſunt: ictus & plaga in capite accepta, maxime ſi vacuum apprehenderit, vt habetur Aphor. 14. & 24. libr. 7. pulmo, ſi in eum humores refluxerint: diaphragma phlegmone aut eryſipelate aut alio ſimili affectu obſeſſum: id enim facile mentem turbat, ob idque veteres ipſum φρένας vocarunt: os ventriculi ſimiliter laborans: item hypochondria, à quibus μελαγχολία ὑποχονδριακὴ, ſpecies & ipſa τῆς παραφροσύνης: præterea calidi & acres vapores à ſanguine aut bile in cerebrum è toto corpore ſublati: adhæc vterus vitioſo ſucco refertus. Ab adiunctis vero etiam ſumūtur τῆς παραφροσύνης differentiæ. Alia namque cum febre eſt, alia ſine febre. Quę cum febre eſt, vel φρενίτις dicitur, vel παραφροσύνη eſt ſpecialiter dicta. Sed φρενίτις quidem dicitur cerebro primario affectu laborante, habetque magnitudinem & vehementiam: παραφροσύνη autem ſpecialiter dicta, ſymptoma febris eſt, atque ex ſubiectis cerebro partibus originem ducit, ſublato ſcilicet in caput bilioſi ſanguinis vapore acri & feruenti, neque impetus tantos habet quantos ἡ φρενίτις. Accidit autem potiſſimum in febrium ardentiſſimarum vigore: quanquam & aliquando in principiis, pro qualitate ſcilicet humoris moti, & cerebri robore aut imbecillitate. Ea autem qui detinentur, nemo φρενιτικοὺς appellauerit, vt ait Galenus libr. 3. de locis affect. ſed vel παραφρονοῦντας vel παραπαίοντας. Quæ vero ſine febre eſt, alia ſimiliter mitis eſt, alia vero ferina. Mitis quidem eſt ſine febre ea fere quæ ab intēperie ſicca cerebri, de qua ante diximus, tum quæ à multis ſubiectis cerebro partibus excitatur. Ferina vero eſt quam μανίην & μελαγχολίην ψευδῆ vocant. Ab actionibus vero etiam Hippocrates deſumit τῆς παραφροσύνης differentias, aliam appellans πρὸ μετὰ γέλωτος, quę fit à ſanguine bilioſo: aliam πρὸ μετὰ κυνυδῆς, quæ fit à flaua bile: aliam ὀρασείην, quam & μανιώδη vocat, quæ fit à bile aduſta: aliam κόσμιον: aliam σιωπηλὸν, id eſt, taciturnam, quæ fere fit à frigido ſucco & melancholico: alias vero aliis etiam nominibus deſignans. Cuius omnes differentias non eſt facile explicare, quia tot ſunt quot hominum etiam functiones & cogitationes. De hac dicuntur verba illa apud Hippocratem, καρφολογεῖν, κροκιδίζειν, & alia in phreniticis, vt ait Galenus, vſurpari ſolita. παραφροσύνη vero ſpecialiter dicta quid ſit, iam ex ſupra dictis facile intelligi poteſt. Sic enim dicitur non omnis, ſed parua modo, & ea maxime quæ febrium occaſione naſcitur & facile ſoluitur. Qua quidem ſignificatione medicos & Galenum plærisque locis vti reperias.

Παρδαλιαγχὲς. cognomen eſt aconiti, quod in carne obiectum pantheris aut aliter datum eas enecet, vt cecinit Nicāder in Alexipharmacis agens de aconito.

Πάρδαλις. emplaſtri nomen quod ad Andream refertur, inueterato etiam hydropi vtile. Deſcriptio eius habetur apud Aetium libr. 10. cap. 22.

Παρεγκεφαλὶς cerebellum. Eſt pars cerebri poſterior, durior ſicciorque ex multis & paruis corporibus coagmentata, ſubflaua, ſpinalis medullæ principium. Totum namque cerebrum in duo diuiſum eſt, anterius & poſterius, ſed ſupernis tantum partibus. Nam ſua baſi continuum eſt non ſibi modo, ſed ſpinali etiam medullæ, & per hanc cerebello. Durius autem ſicciuſque eſt reliquo cerebro, quod quo vlterius procedit, eo ſiccius euadit. colore quoque diuerſum eſt: nam cum reliquum candidum ſit, cerebellum velut vſtione quadam ſubflauū eſt:

Definitionum medicarum libri XXIIII - page 369 sur 554

©BIUM

ab eo ſpinalis medulla initium accipit. Plenum & ipſum eſt animali ſpiritu, quem neruis duris à ſpinali medulla prodeuntibus impertit.

Παρέγχυμα. Sic dicta fuit ab Eraſiſtrato propria cuiuſque viſceris ſubſtantia. Eius enim opinio fuit, carnem appellari ſolum eam quæ muſculos conſtituit: quæ vero in reliquis partibus eſt, vt hepate, renibus, ſplene, pulmone, non caro ſed παρέγχυμα ab eo vocabatur: in inteſtinis autem, ventre, ſtomacho atque vtero, carnem innominatam relinquebat. παρέγχυμα autem dictum eſt ab eo, quod exiſtimaret viſcerum eorum molem ex ſanguine è venis effuſo concreſcere, vt ſcribit Galenus initio libr. 11. ſimpl. medic. qui tamen neglecta Eraſiſtrati opinione, eorum viſcerum propriam ſubſtantiam, non παρέγχυμα, ſed carnem ſæpe appellat.

Παρειά. pars faciei quæ ab oculis ad mentum vſque protenditur. Galli vocant *la ioue*. Polluci tamen μῆλα, γνάθοι, παρειαὶ ſynonyma ſunt. genæ aut malæ dici poſſunt Latinis.

Παρειαί. vinculum quod malas cõtinet vel fractas vel luxatas vel alio quouis modo affectas. ſic dicitur à malis per quas ducitur.

Παρεμπιπτων σφυγμός. eſt pulſus inæqualis ſyſtematicus, in quo expectata quiete in medio tanquam ſuperuacuus aliquis pulſus ſentitur. Contrarius eſt pulſui πᾶ διαλείποντι, hoc eſt, deficienti, in quo ſæpe aboletur aut minor apparet pulſus, cum in illo contra inter binos ictus qui ſuo ordine pulſant, medius quidam ictus præter legitimum numerum incidat. A Latinis interpretibus intercidens & coincidens vertitur.

Παρενεχθλιῶσι. idem apud Hippoc. quod παραληρῆσι & παραπαίουσι, hoc eſt, leuiter delirare. Vide παραφορά.

Πάροξις. dicitur apud Hippocrat. cum æger ſeipſum præbet medico curandum, quo tempore medicus primum cognoſcit affectum ipſum infeſtantem, deinde ad curationem eius accingitur. Eo ſæpe vtitur ἐν πᾶ κατ' ἰητρεῖον. poſſis Latine dicere exhibitionem.

Πάρεσις. idem quod παράλυσις, hoc eſt, reſolutio: vt & πάρετοι, οἱ παραλελυκότες.

Παρηγορικὸν. idem prorſus quod τὸ ἀνάδυνον. hoc eſt dolorem ſedans. dicitur & παραμυθητικὸν, hoc eſt mitigatorium.

Παρθενὶς. ſic quondam dicta fuit ἡ ἀρτεμισία.

Παρθένιον. aliqui ἀμάρακον vocant. foliis eſt coriandri, tenuibus. flore per ambitum albo, intus melino, odore ſubuiroſo, ſapore amaro. Galli matricariam vocant. Sed hoc plurium herbarum nomen fuit apud veteres. primum quidem ſic dicta fuit à quibuſdam ἡ ἐλξίνη, quod, vt ferunt, à Minerua Periclí monſtrata ſit. Sic etiam dictam fuiſſe Mercurialem herbã, quæ λυσίζωσις vocatur, Dioſcorides author eſt. Alii, vt ſcribit Gal. ἀνθεμίδα & ἀμάρακον ſic nuncuparunt.

Παρίσμια. tonſillæ. quo nomine & pars fauciũ & eiuſdem etiam inflammatio ſignificatur: αἰπάδες alio nomine vocantur, quę cum velut iſthmus quidam inter gulã & aſperæ arteriæ extremum conditæ ſint, merito παρίσθμια fuere dicta. vide αἰπάδες.

Παροδόντιδες. Sunt iuxta dẽtes in gingiuis tubercula quædam dolentia, vt ſcribit Celſus libr. 6, cap. 13. quo tamen loco quidam παρουλίδας legendum cenſent, non autem παροδόντιδας, quod nomen hoc à nullo Græcorum vſurpatum obſeruetur.

Παροξυσμὸς. acceſſio. Eſt motus particularis morbi à remiſſione ad deterius, ſicut Aetius definiuit. Cum enim remiſſa iam priori acceſſione corpus quietem agit, ſi eam oborta perturbatio interrumpit, morbus παροξύνεσθαι, id eſt, exacerbari & in deteriorẽ ſtatum facta eſſe commutatio merito dicitur. Verum ea particularis dicitur, quo excludatur & quæ totius morbi eſt, quando ille augeri incipit. Galenus comment. in Aphor. 12. libro 1. non multum differenter diffinit, dicens παροξυσμὸν eſſe deterius tempus totius circuitus. Habet autem & ille ſua quatuor tempora, principium (quod & ἀρχὴ & ὁρμὴ μασίαν medici appellant) incrementum, ſummum vigorem, & declinationem, tum caloris motu, tum ſymptomatum vehemẽtia diſtincta, quemadmodum & totus ipſe morbus caloris quidem motu, quod acceſſionis principium fiat calore omni toto ex corpore ad cor thoracemque concurrente: incrementum, cum ille ad extremas corporis partes ſeſe expandit: ſtatus, quando ex æquo totum corpus occupat: declinatio vero, perſpirante caliditate atq; medium corporis relinquente: ſymptomatum vero vehementia, quod quæ mala principio inuadunt, incremento augentur, in vigore vehementer excruciant, in declinatione autem paulatim mitiora redduntur & euaneſcunt.

Παροξυσμὸν. Celſus acceſſionem dicit, alii exacerbationem vertunt.

Παρουλὶς. eſt inflammatio partis alicuius gingiuarum. Ea autem omnium inflammationũ modo, niſi diſcuſſa fuerit, ſuppuratur & vertitur in abſceſſum: proindeque Paulus libr. 6. παρουλίδα abſceſſum eſſe dixit. Ex ea plærumque gingiuę putreſcunt & decidunt, gignitur que ἐπουλὶς, hoc eſt, carnis excreſcentia, maxime ad intimos molares dentes. Vidi autem parulidem ab imperito chirurgo male curatam, in qua caro non modo ſupercreuit, ſed cum aduerſo etiam buccarum muſculo prorſus coaluit.

Παροχέτευσις. deriuatio. Eſt vacuatio humoris per vicinam partem. Eſt autem curationis genus, vt ſcribit Galenus initio comment. 2. in lib. 6. epidem. ad humores pertinẽs, cum videlicet humor qui vacuari debet, non per eam fertur partem per quã eum ferri oportet, nec tamen valde procul à conuenienti, neque ad remotiſſimã, ſed per propinquam. Sunt vero huius exempla hæc, cum id quod per palatum vacuatur, per nares trahitur, nobis irritantibus aut per acria medicamenta prouo-

©BIUM

ta prouocantibus: cum quod fluit ad oculos aut aures, tum in nares, tum in os trahitur, collutionibus & gargarismatis acribus atque aliis eiusdē generis remediis: cum, quod defluit per asperam arteriam in pulmonem, ad stomachum conuertimus: id enim potius optandum: cum sanguinem per sedem profluētem in muliere, per vuluam deriuamus: similiter cum mulieri sanguinem vomenti, ex Hippocratis consilio, menses ducimus, sed hoc exemplum reuulsionis potius fuerit quam deriuationis. Reuulsio enim fit per loca plurimum distantia, eoque solo à deriuatione differt. Deriuatio ité est cum quod per renes & vesicam fertur, ad aluum deducimus, aut contra ab aluo ad vrinas. Fit deriuatio à dextris ad sinistra, ab anterioribus ad posteriora, & contra, sed breuissima via. alioqui ad reuulsionis naturam magis accedit. estque humoris tum fluentis, tum iam impacti & in egra parte consistentis. in quo etiā videtur à reuulsione differre, quę fluenti tantum humori adhibetur.

Πάρυγρον. emplastrum est ab Hera primum descriptum hunc in modum, (sicut Galenus prodidit libro 7. τῶν κζ΄ γλώσσ.) Adipis suilli recentis & curati vnc. xiiiii. cerę vnc. xxiiii. cerussę vnc. vi. argenti spumę vnc. vi. liquida cum aridis permiscentur, ac manebit quidem aliquamdiu liquidius, postea vero cōsistet per se & compagem acquiret. Alii vero postea aliter pro suo quisque arbitrio compositere. Emollit primo ordine, prę sertim recens: inueteratum enim magis digerit. inflammationem quidē coercet & lenit, sed vlcera sordida reddit. vide apud Paulum & Aetium.

Παρωνυχία. est abscessus ad vnguis radicem natus, alii malūt inflammationem vocare. Nō leue prorsus malum est, vt quod dolores & febres aliquando moueat. Et tamen Latini reduuiam curare, pro occupari in re minima, prouerbii loco vsurpant. Ex quo arbitror reduuiæ nomine non tantum παρωνυχίαν designari, sed eum etiam affectum in quo ad vnguium latera caruncula, aut cutis portio resoluitur nullo fere dolore. Inde Latini reduuiam vel rediuiam malum hoc nuncuparunt: rediuire enim resoluere est, vt scribit Festus. Quanquam Hermol. Barbarus reluuium etiam vocet à reluendo, hoc est resoluendo. Barbari pannaritium vocant.

Παρωνυχία. frutex est exiguus, in petris nascens, peplo similis, minor longitudine, maioribus foliis. Sic dictus videtur, quod paronychiis atq; fauis remedio sit. Vis eius est tenuium partium, exsiccat sine morsu, & valde digerit. Excalfacit & desiccat tertio ordine.

Παρωπίδες. sic dicūtur oculorum minores anguli qui ad tempora spectant: vt & oppositi, qui scilicet ad nares sunt, ῥαφῆρες vocantur.

Παρωτὶς. tumor est glandularum sub auribus. Galenus lib. 3. τῶν κζ΄ πάπυ. parotidem de genere inflammationum esse dixit. Paulus nō inflammationem, sed affectionem tantum dixit, vt tumor omnis, siue scirrhosus, siue etiam œdematosus, non sola inflammatio, parotis nominetur. Sed cuiuscunque generis tumor sit parotis, glandulas sub auribus sitas occupat, materia in eas vel à capite decumbente, & ibi postea impacta, vel à toto corpore, id quod aliquando per crises contingit, confluente.

Πασίωνος πρόχοος. is recipit squamæ æris drach. xii. æris vsti, salis ammoniaci, aluminis rotundi, eruginis rasæ, thuris, singulorū drach. viii. Ærugo cum ære, squama & alumine sub sole conterūtur, & probe tritis thus additur: inde formantur pastilli. valent ad thymos, condylomata, myrmecias. Paulus eos τῷ αὐθρακι imponit libr. 4.

Πασίφιλος. genus emplastri sicci, crustam inducentis. Cōstat, vt scribit Aetius, paribus portionibus atramenti sutorii, sandarachæ, misyos, chalcitidis.

Πάσματα. medicamenta insperfilia in farinæ aut pulueris modum. Eadem compositio nomine etiam διαπάσματα vocantur, & apud Latinos recepto. Vide διαπάσματα.

Πάσπαλη ἡ

Πάσπαλος. dicitur ab Hippocrate ὁ κέγχρος, id est, milium, vnde etiam apud eūdem πασπαλίτης ἄρτος vocatur panis, vel farina milii subtilis, vt habetur apud Gal. ἐν τῇ γλώσσῃ.

Πάσσαλος. sic vocantur iridis partes nigræ, quæ oculi pupillæ proximæ sunt.

Πασσαλίσκος. σμικρὸς πάσσαλος, hoc est, paruus palus, paxillus, apud Hippocratem, vt scribit Gal. ἐν τῇ γλώσσῃ.

Πεπηθεῖσα σταφυλή. vua passa, hoc est in vite à sole diutius adusta. Quæ autem à sua vite detracta soli exponitur siccanda, ἡλιοπεπηθεῖσα vocatur. de qua vide suo loco.

Πέπων. genus est palmæ tertium, vt scribit Plinius, sed nimio liquore redūdans, cuius pomum etiam in sua matre dehiscit & rumpitur, calcatoque simile apparet: inde nomen inditum. Sunt autem qui in eo nomine palmulas passas, & à sole in ipsa arbore vstas & corrugatas intelligendas censeant: quo etiam modo πεπηθυίας σταφυλὰς interpretantur, ex quibus Aetius libr. 9. cap. 24. vinum scybelites stillare scripsit: quanquam eo loco reuera calcatas intelligere possumus, ex quibus vinum sponte fluere dicitur, si rationem habeamus eius quod prælo expressis vuis manat. Cæterum palmularum prædictum genus nō de iis modo dicitur quæ iam diutius in arbore solem passę fuerint & prope exiccatæ, sed de iis etiam quæ ante maturitatem succo grauidæ & turgentes rumpi solent.

Πέπος. sunt qui eo nomine significari dicāt pulueremi, qui luctaturis post olei illitionē inspergebatur & affricabatur, κονίστλον ab Atticis vocatum, densandi atque roborandi corporis gratia. Sunt vero qui nō eum modo pulueremi, sed sudorem ipsum pulueri

Definitionum medicarum libri XXIIII - page 371 sur 554

miſtũ πάπον vocent, vt Aetius lib. 2. cap. 107. ſcriptum reliquit.

Παραλάζουσι. fictum nomen eſt ab Hippocrate, qui eo nomine deſignare voluit τοὺς πλαίοντας καὶ ἐπαναμμυκαόντως ἐν τῷ διαλέγεσθαι, hoc eſt: qui in differendo voce labuntur, & ſæpius eadem repetunt: vt explicat Galenus ἐν τῇς γλώσσης. Homerus ἰφαμοφθεγγὺς appellat, vt videre licet vbi Therſitem depingit.

Πεδίδωμος. ſpecies eſt myrrhæ, præpinguis, qua expreſſa ſtacte emittitur. authore Dioſcoride.

Πεδίον. planta. ima planta pedis. Pars eſt pedis quinque oſſibus conſtãs, inter tarſum & digitos ſita. Hæc per ſynarthroſim quinque pedis digitis inarticulantur. Proportione reſpondet metacarpio quod in manu eſt, niſi quod in manu primum pollicis os cum carpo diarthroſi copulatur.

Πέζα. vſurpatur hoc nomen ab Hippocrate lib. 2. de morbis mulierum, vbi ſcriptum eſt, καὶ οἱ πόδες οἰδίσκονται, καὶ πέζαι μάλιστα. Ac Zenodotus quidem libro quem edidit περὶ ἐθνικῶν λέξεων ait, Arcades & Dores πέζαν pedem vocare. Verum Hippocrates ſic videtur appellaſſe vel imam plantam, vel malleolos pedum. Author Galenus ἐν τῇς γλώσσης.

Πεῖνα ἡ

Πείνη. fames. Eſt ſuctionis in ventriculo ſenſus. Cum enim propter vacuationem & alimẽti penuriam partes exinanitæ cibum naturaliter appetant, primumque eæ exinaniri ſoleant quæ ſunt aeri ambienti proximæ, illæ è proximis ſibi alimentum trahunt, deinde rurſus illæ ex iis quę ſibi ſunt proximæ, donec ita continuata ſerie ad venas quæ ad ventriculum pertinent vacuatio ſuctioque perueniat. Tunc autem ventriculus exugi ſe ſentiens, fameſcit, & eam excitat appepentiam quæ animalis nuncupatur. Hic ſuctionis ſenſus πείνη à Galeno proprie dicitur (Latini non aliter quam famem appellant, quo tamen nomine etiam λιμὸν ſignificant) animalem ciborum appetentiam parens, factus autem à vacuatione & vacuatorum appetentia naturali, ventriculi ſuctionem excitante. Nam cum hæc quinque ſymptomata, vt ſcribit Galenus, ordine quodam ſeſe deinceps conſequantur, vacuatio, vacuatorum appetentia naturalis, vẽtriculi ſuctus, ſuctionis ſenſus, & appetẽtia ventriculi naturalis, fames quæ ſuctionis ſenſus eſt, ordine quarta eſt. Sic facile intelligitur quo differat fames ab appetentia. Nam cum appetẽtia gemina ſit, vna naturalis, altera animalis, fames vna eſt, eaque ſemper animalis. Adhæc plantæ etiam naturaliter appetunt: animãtium & eorum modo quæ ſenſu prædita ſunt, fames eſt. Senſus enim qui ad ſola animalia pertinet, eam parit. Non eſt igitur fames appetentia, aut cibi potionisque aviditas, ſed naturalis quidem appetentia famẽ parit, & hæc rurſus animalem appetentiam. Vis enim illa animæ interior triſti quodam ſuctionis ſenſu affecta, cibum potumque protinus concipit, & in eorum deſiderium fertur. Horum tamen ſymptomatum proximitas facit vt fames interdum appetentia vocetur. Cæterum quomodo differant πείνη καὶ λιμὸς, quorum vtrumq; vnico nomine Latini famem vocant, vide in dictione λιμὸς.

Πεῖρα. experimentum, ſiue experientia. vocabulum eſt empiricorum proprium. Significat autem eius quod frequẽter & eodẽ modo viſum eſt, comprehenſionem atque memoriam. vel definire potes, experientiã eſſe eius quod eodem modo viſum eſt, obſeruationem atque memoriã. Idem vero eſt obſeruatio atque experientia. Gal. de optima ſecta. Eſt & experientia quam οἱ ἐμπειρικοὶ καὶ μεθοδικοὶ πεῖραν τετρίβθαι, quaſi iam tritam experientiam, appellabant, ab experimẽtali diſciplina ductam. experimentalem vero diſciplinam vocabant, eorũ habitũ quę ita frequenter apparuerũt, vt iam inde theoremata ſint cõparata, perceptumque nunquid illa ſemper aut plerunq;, aut vtrouis modo, aut raro euenire ſoleant. Scribit Gal. libello de ſubfigurat. empirica. vide ἐμπειρική.

Πήγανον. ſic appellatur à quibuſdam τὸ δαφνοειδὲς teſte Plinio.

Πηγανῖνος. ſecuridaca. herba aut frutex potius. viſcerum obturationes expurgat, ob vim amaram & ſubacerbam. atque hæc vis & in ſemine & in ramulis eius continetur, Galeno teſte. Sed & hoc nomine ab vnguentariis appellatum fuiſſe τὸ ἡδύσαρον Dioſc. prodidit.

Πηλινον. liuidum. ſic dicitur color inter plane nigrum & rubrum, aut aliquem alium ex floridis colorem medius: fit autem vel ex ipſis floridis in nigrum abeuntibus, vel ex nigro in album cedente, vt apparet in ſuppurationibus, in quibus quod nigrum erat, liueſcere incipit, & ex liuido ad colorem ignis tendere, & paulatim candidius fieri: proxime accedit ad fuſcum. Contrahitur in corporibus à ſanguinis & caloris natiui defectu: frigus enim liuidum & nigrum colorem inducit. Deſignat & humorem, veluti viridis, praua qualitate præditum, ſicut rubidus ſanguinis copiam.

Πέλλα. liuida, ſubfulua, apud Hippoc. quæ idem etiam πελιὸς nuncupat. Zenodotus ſcripſit apud Sicyõios πέλλον dici τὸ κιρρόν. refert Gal. ἐν τῇ γλώσσῃ. Erotiãus vnico λ habet πέλον, exponens ἐπόφαιον, ſubfuſcum, eoſque reprehendẽs qui πέλιον pro eo ſcripſerint, quum apud Sophoclem quoque in Amphiarao legatur κυνὸς πέλης eadem ſignificatione. Eadẽ ſcriptura apud Etymologum eſt: apud Suidã vero πελὸς, apud Heſych. πελὸς oxytonως, expoſitum itidem μέλας, niger.

Πέλμα. planta pedis, hoc eſt ima pedis pars qua ſolum teritur: Latinis ſolum dicta. Alexãder Aphrodiſeus πέλματι tribuit digitis, imã eorum partẽ ſic appellans, quæ vngui ſubiacet.

Πέμπελος. dicitur ſenex, vt ait Galenus, qui ad tertiã ſenectutis ætatem peruenit, decrepitã videlicet, & propter virium infirmitatem iam

iam rebus omnibus inutilem. Sic autem vocatur, vt aiunt qui vocabulorum etymologiis gaudent, ab eo quod est πέμπεσθαι πρὸ εἰς ἅδου πομπὴν, id est, quod mox ad manes ablegandus sit.

Πεμφιγώδης πυρετὸς. flatulenta seu inflata febris. Est differentia febris apud Hippocr. libr. 6. ἀφ' ὁδημιῶν, sed quam plærique vario modo interpretati sunt, vt scribit Galenus. Alii diariam febrem intelligunt, natam spiritibus incensis, quæ & πνευματώδης, hoc est, spirituosa, à quibusdam propterea dicitur. vel πεμφιγώδης πυρετὸς dicitur, vt ait Galenus ἐν ταῖς γλώσσαις, νοσήσει μετὰ ὑγρότητος, hoc est, febris madēs & humida, ab effluuio quodam aeroso & vaporoso per cutem sæpius erumpente. Vel ea febris sic vocatur quæ veluti exilientium & manui occurrentium scintillatum opinionem præbet: vel ita appellatur pestilens ἡ μετὰ πεμφίγων, hoc est, quæ cum pustulis efflorescit. Verum Galenus in eam sententiam inclinat, vt diaria intelligatur, quæ in spiritibus incensis & interdum putrentibus consistit. Quanquam & per πεμφιγώδη possit intelligi σηπεδονώδης non putris, quam ob id inflatiuam vulgus practicorum vocat, quod sanguinis calore febrili feruentis copia venæ omnes plurimum sint inflatæ, & sanguine flatuoso & bullante plenæ.

Πεμπταῖος πυρετὸς. quintana febris. Species est febris intermittētis quinto quoque die accessiones habentis. De ea quidem Hippocrates scripsit libr. 1. de morbis vulgaribus: negat tamen Galenus visam à se, nisi obscurā valde & difficilem. Hippocratis verba de ea habentur, Quintana pessima est omnium. etenim & ante tabem & iam tabidis superueniens, perimit. Ego memini Parisiis me eam vidisse semel, eamque duplicem, cuius fuerunt plurimæ accessiones. Impares illæ erant, multumque ab inuicem distinctæ: alias tertiana fuisset. Excesserunt autem numerum quindecim accessionum distinctarum ab inuicē tempore inuasionis, horrore, magnitudine & lōgitudine accessionum & sudoribus. vt nemo sit vel mediocriter versatus in arte medica, qui febrem eam constare complexu duplicis quintanę nō intelligat.

πενταθλεῖον. emplastri nomen, ad collisa, vibices flagellorum & cutem excoriatam accommodi. Habetur apud Aetium libr. 15. capite 35.

Πεντάμυρον. vnguenti nomen sic dicti quod quinque rebus constet: styracis vncia, mastiches sextante, ceræ albæ quadrante, opobalsami triente, vnguenti nardini quincunce, vt habetur apud Aetium lib. 12. cap. 44. Similis omnino descriptio est apud Paulum lib. 7. cap. 18. nisi quod non opobalsamum, sed opopanacem habet.

Πεντάφυλλον. quinque folium, herba est ramulos habēs festucarum modo graciles, palmum non excedentes, & in iis semen: folia menthæ similia, in singulis pediculis quina, nec plura, nisi perquam raro, & per ambitū cremata serræ modo, florem in candido pallidū vel auri æmulum. Radix subrubra, oblonga, paulo crassior quam vetatri nigri. Ab ea non longe abest quam officinæ tormētillam vocant, nisi quod septem non quinque habet folia. Archigenes apud Galenum libr. 5. τῶν κατὰ τόπους cap. 9. scribit πενταφύλλου à quibusdā εὐπατόριον dici. Deficcat tertio ordine, minimum habens euidentis caliditatis, & minimum acris est.

Πεντόροβον. sic à quibusdam dicitur ἡ παιονία, vt Dioscorides & Plinius scripto prodiderunt.

Πέπανσις maturatio. Dicitur proprie, authore Aristotele, alimenti in fructibus concoctio. Ac quoniam concoctio perfectio quædam est, tunc maturatio perfecta est cum semina quæ fructu continentur tale aliquid efficere possunt qualia ipsa sunt. Quamuis autem ad fructus proprie ἡ πέπανσις pertinet, tamen multa alia præter fructus πέπονα dicuntur per metaphoram, quoniam non sint primum indita nomina singulis quæ à naturali calore & frigore perfectionem cōsequuta sunt. Nam & φύματα & pituita & reliqui tum humores, tum morbi πεπαίνεσθαι dicuntur.

Πεπασμὸς. maturatio, concoctio. Dicitur, inquit Galenus comment. 2. in libro 1. τῶν ὁδημιῶν, morbi & eorum quæ præter naturam sunt, veluti coctio quædam & maturatio, in qua quod assimilatur paucum est, quod autem semicoctum superfluumque relinquitur, multum. Idem vero comment. 5. in libro 6. τῶν ὁδημιῶν, ἢ πεπασμὸν significatum latius extendit, omnem deductionem ad mediocrem temperiem sic appellans. In morbis fere semper dicitur, sicut πέπανσις in fructibus, quam tamen etiam in morbis & humoribus præter naturam αὐτὴ ἢ πεπασμὸν Aristoteles vsurpauit libr. 4. τῶν μετεώρων. vide πέψις.

Πέπειρον. πεπυμμένον. sic appellat Hippocrates ἐν τῷ περὶ διαίτης ὀξέων, morbum qui concoctionem adeptus est.

Πέπερι. piper. Exotica arbos in India nascens, dissimiliter à variis authoribus descripta, qui forsitan eam non vidissent, sed potius aliorum fidem sequuti repræsentarunt. Sed nulli de ea certius prodidere, quam qui Lusitani regis studio in nouum orbem contulerunt, vbi piperis vtriusque longi ac rotundi, innumeras plantas gigni & virescere narrant: fruticem, non arborem piper edere affirmant, albæ viti sepibus proreptanti simillimam, vicinas scandentem arbores, quæ racemosum fructum ostendat, primum viridem, nec aliter quam in liguſtro coacerua-tum. Hunc, ante quam legitima maturitate nigrescat, lectum, sub sole palmeis regetibus expandunt. sic baccas solis æstu corrugari, vel passas nigrescere commemorant. In eodem frutice longum piper & album offēdi negant, sed alias arbores longum piper ferre, & esse velut nucamentum quoddam exilibus granulis squamatim compactū, Pon-

Definitionum medicarum libri XXIIII - page 373 sur 554

©BIUM

ticæ nucis iulo ſimile, piperato guſtu, quod tamen nunquam in album aut nigrũ transeat. Galenus tamen, Dioſcoridem opinõr ſequutus, eandem plantam tam rotundum quam longum piper gignere prodidit libro 8 ſimpl. medic. his verbis: Piperis radix vires coſto ſimiles obtinet. Porro fructus nuper germinantis arboris oblongum eſt piper, humidum natura & calidum: humiditatis autem ſignum eſt quod facile repoſitum perforetur, ac nõ protinus mordicet: fructus vero adhuc acerbus immaturuſque album piper eſt, nigro acrius, vt quod multomagis aſſatum ſit: vtrũque autem vehementer tum excalfacit, tum deſiccat. Ex iis medicamentum paratur τὸ διὰ πεντῶν πεπέρεων, multis à Galeno laudibus commendatum libris de ſanitate tuenda: atque aliud præterea, ſed multum diuerſæ facultatis, quod διὰ δύο πεπέρεων dicitur, deſcriptum à Paulo libr. 7. cap. 11.

Πεπερίτις. ſiliquaſtrum. herba eſt caule, vt Plinius ſcribit, rubro, longo, denſis geniculis, foliis lauri, ſemine albo, tenui, guſtu piperis: vnde & nomen, teſte Plinio. Græci recẽtiores κόσον nominarũt. quædam officinæ herbam diuæ Mariæ.

Πέπλιον ἢ

Πεπλὶς. frutex eſt opacus, candidi ſucci plenus, foliis ſatiuæ portulacæ (vnde quibuſdam ἀγρία ἀδράχνη, hoc eſt, ſylueſtris portulaca, dicitur) rotundis, inferne rubentibus: ſemine ſub foliis rotundo, vti in peplo, feruente guſtu: radice ſingulari, ſuperuacua, tenui. Eaſdem cum peplo vires habet.

Πέπλιον. dicitur à quibuſdam τὸ ἀφροειδὲς, vt habetur apud Dioſcor.

Πέπλος. frutex eſt lactei ſucci plenus, foliis paruis, vt rutæ, paulo latioribus, rotũda coma, fere dodrantali, humi reſperſa: ſemine ſub foliis rotundo, minore quam candidi papaueris. Radicem habet vnicam, ſuperuacuã, ex qua fruticat. naſcitur inter vites & in hortis. A quibuſdam papauer ſpumeum vocatur & meconium, vt Galenus annotauit. Liquorem remittit, qui tithymallorum modo purgat.

Πεπτικὴ δύναμις. concoctrix facultas. Eſt vis naturalis, attractum alimentum in propriam corporis quod nutritur qualitatem alterãs. Eadem etiam ἀλλοιωτικὴ, id eſt, alteratrix, dicitur, de qua vide ſuo loco, & in dictione πέψις.

Πεπτικὰ φάρμακα. concoquentia medicamenta. Ea duobus modis, vt & cõcoctio, dicũtur: vt enim vna ſanorũ eſt, circa alimenta verſatur, altera vero morborũ & vitioſi humoris maturatio, ſic medicamenta concoquentia dicũtur, tum quæ ad ſtomachi ventriculiq; imbecillitatem vel inflationem adhibentur, quo cibi melius concoquantur, tum quę ad pus mouendũ conducunt. Id enim naturæ quadã concoctione generatur. Hæc autem eadem facultate pollent qua & ſuppurãtia medicamenta, Græcis ἐκπυοτικὰ appellata.

Πεπύανος. ſmegma eſt ad faciei nigritiem conferens, cuius meminit Paulus lib. 3. cap. 25. Deſcriptio eius habetur apud eundem libr. 7. cap. 13.

Πέπων pepo. ſpecies eſt cucumeris. nam qui natiuam magnitudinem exceſſerit, pepo Plinio vocatur, vnde non tantum πέπων, ſed etiam σίκυος πέπων cõiunctis nominibus aliquãdo à medicis dicitur: σίκυος enim nomẽ Græci commune fecerũt pluribus fructibus, qui aut cartilagine aut cute foris obducta in oleraceis extra terram creſcunt. Cæterum πέπων dictus eſt ἀπὸ τοῦ πεπαίνεσθαι, quod matureſcere ſignificat, velut etiam τὸ πέπαιον, hoc eſt, maturum: nec peponibus proprie dictis tantum, ſed aliis etiam omnibus quæ matureſcunt, conuenit. Nam & racemus cum exacte maturus eſt, dici poteſt πέπων, & ſimiliter fructus omnes autumnales & pira & cucurbitæ πέπειρα, id eſt matura, vocari cõſueuerunt: quemadmodum & melopepon, qui in ſeipſo πέπονα, id eſt, maturum, continet: vnde medici quidam non ſimpliciter nominare voluerunt πέπονα, ſed compoſito nomine οἰκυοπέπονα, id eſt, cucumerem maturum, aut peponem cucumeralem, nominari oportere contenderunt. Cæterum in pepone ſpecialiter dicto ſuperat humida frigidaque intemperies in ſecundo ordine: ſi quis tamen ſemen aut radicem arefaciat, deſiccandi vim acquirit primo ordine, aut etiam ſecundo incipiente.

Πέρδικιον. ſic dicta fuit à plæriſque ἡ ἐλξίνη, quoniam perdices ea præcipue veſcantur. Ex ea dentifricia Galenus compoſuit libro 5. de compoſitione medicam. ſecundum locos. Aetius quartæ tetrabili ſerm. 3. ceratum deſcribit ad ſinus, cui ob nimiam vim repellendi, vicinos locos inflammandi potẽtiam attribuit & materiam eo colligendi.

Πρηνὲς ἕλκος. terebrum rectum & acutum, apud Hippocr. vt habetur apud Gal. ἐν τῇ τῶν γλώσσης, diuerſum ab eo quod χοινικὶς dicitur.

Περιάμματα. amuleta. ſic dicuntur quæ corporis parti cuicunque alligata noxam ab ea depellunt. Eius generis plurima Galenus libr. 2. περὶ κρ. τόπους recenſet ex Archigene, quæ capiti coronæ modo impoſita, dolorẽ eius leuẽt. Permulta etiam quotidie experimur, quæ brachiali admota febres reprimunt.

Περίδρομος. ſic dicitur à quibuſdam ἡ περιφαίνη, hoc eſt extremus capillorum ambitus.

Περιεστείλετο τοῖς περιβολαίοις ἑαυτὴν ἔσκεπεν. hoc eſt, indumentis ſe contegebat, apud Hippocrat. vt ſcribit Gal. ἐν τῇ τῶν γλώσσης.

Περιεστηκὸς νόσημα. ſic dicitur Hippocrati multis in locis morbus non lethalis, interprete Galeno.

Περίζωμα. idem quod τὸ διάφραγμα. Theodorus cinctum vertit.

Περικαὴς πυρετὸς. ardens febris. Eſt differentia febris apud Hippocrat. libr. 6. περὶ ἐπιδημιῶν, ſumpta à caloris febrilis eſſentia, vt ait Galenus libr. 1. de differ. febr. Sic autem dicitur quæ protinus atque admota manus eſt, & quamdiu

©BIUM

& quamdiu admouetur, copiam caloris & ardoris tactui exhibet. In ea enim immodicus eſt & non deficiens calor, & copia ingens materiæ incẽdi paratæ. Eiuſmodi ſunt febres æſtiuę ardentes & ὁμόπυοι. Cum enim quod per cutim expirat ei quod intus accẽditur par eſt & æquale, & incendi præterea habilis eſt materia multa, fit vt confeſtim ardentes manu ſentiantur. Et quia continenter plurimum fit per cutim vſtæ bilis effluuium, fit vt ſemper quamdiu durãt, ſimiliter ardeant, nec à manu medici vincantur, accedente ad id multitudine materiæ ad incendium paratæ, quæ eo ſemper continuato calorem à manu medici vinci non patitur. Huic febri contrarium facit Hippoc. alterum genus febrium quas βληχρὰς ξηρὰς πυρετὰς vocat, hoc eſt ad manum quidem mites, ſed quæ intus æſtuoſæ ſint & ſiccæ. Non eſt autem idem ἀφεικὴς cum καύσῳ, ſed ratio eorum plane diuerſa eſt.

Περικάρδιον. eſt tunica craſſa, dura, à cordis baſi nata & ipſum vndique ambiens. Ita autem ambit, vt cordis figuram imitetur: fibrarum expers eſt. Eam vero etiam altera tunica inuoluit, prodiens à membrana coſtas ſuccingente, qua thoracem diuidit. Quibus thorax breuior eſt, attingit ſeptum tranſuerſum: non attingit vero, quibus ſeprem oſſa ſortitum eſt. In eo ſeroſus humor continetur, parcior quidem quibus cor eſt calidius, copioſior quibus frigidius, vaporibus multis in aquam reſolutis. Neruos habet à ſexta cerebri coniugatione ſeu à recurrente ſiniſtro, venas & arterias à ſepto tranſuerſo & membranis medium thoracem diuidentibus.

Περίκαρπον. bulbi genus, cuius duæ ſpecies Plinio, vnum cortice rubro, alterum nigro, papaueri ſimile. vtrumque excalfacit.

Περικεκαλμένοι. ἀφικεκαμμένοι, γεγυπωμένοι, hoc eſt inflexi, adunci, curuati, apud Hippocratem, vt ſcribit Galenus ἐν ταῖς γλώσσαις.

Περικλύμενον. frutex eſt ex interuallis parua folia habens ipſum amplectentia, ſubcandida, hordeacea: inter folia ſurculi exeunt, in quibus baccæ hederę ſimiles: flos fabæ, candidus, aliquantum rotundus, & quaſi in folium procumbens: ſemen durum & quod difficile euellatur: radice rotunda, craſſa. Incidendi & calfaciendi vires habet. Officinis matriſylua dicitur.

Περικράνιον. eſt membrana è craſſa meninge orta, totum cranium ambiens: oritur autem hunc in modum: Tenues quædã membranę pluraque vincula è dura meninge foras prodeunt per caluariæ ſuturas: quo autem loco ſingula prodeunt, eodem expanduntur & lateſcunt, progreſſaque longius ſibi mutuo occurrunt atque inter ſe coaleſcunt, vt tandem ex omnibus vna membrana fiat. Dura eſt ſenſuque poller, vt & membrana interior ex qua naſcitur. Diffunditur autem per vniuerſam caluariam, eamque totam ambit, præterquam qua caput collo committitur. Ac cum eiuſdem ſit cum perioſteo naturæ, ac reuera perioſteos ſit, ſola tamen inter alias eiuſdẽ generis tunicas propter partis quam inuoluit præſtantiam, peculiare nomen ſortita eſt, & περικράνιος dicta. Ea vbi ad oculos deſcẽderit, duplo craſſior cutique ſubnexa, cilium vtrumque producit, tum omnia faciei oſſa, genamque infernam totã obducit, niſi quã muſculos aut recipit aut emittit, diciturque iam non pericranios, ſed perioſteos. Illa extimam etiam oculi tunicam ὀπτικοειδῆ dictam producit. Sunt & qui ἐπιχοροειδῆ atque ἀφεπύαμον ab ea naſci prodant, vt ſcribit Galenus comment. in lib. 6. περὶ ὀδόντων.

Περίναιον. ſcribitur & περίνεον ſine diphthongo. Pars eſt ea corporis apud Hippocrat. quæ à principio genitalis ad anum vſque pertinet, qua ceruix veſicę ſita eſt. Siquidem media pars eſt τῆς πλαγίδος, vt annotat Galenus comment. 4. εἰς τὸ περὶ ἄρθρων: Vocat autem Hippocrates πλαγίδα totum id quod inter inguina vtriuſque cruris eſt. Itaque περίναιον idem appellat mediam eius partem, quæ ab exortu pudendi vſque ad anum pertinet, vbi etiam veſicæ collum ſitum eſt, qua etiam in parte mulieris pudendum habetur. Ariſtot. lib. 1. c. 14 hiſt. anim. ſcribit περίνεον partem eſſe interiorem femoris & natis communem. Idem tamen libris de gener. anim. περίνεον maribus tantum tribuere videtur, dicens: ἀνάγκη οὖν καὶ τῷ θήλει καὶ τῷ ἄρρενι εἶναι ὄργανα. τῷ μὲν ὑστέρα, τῷ δ' ὁ περίνεος ὄζιν. hoc eſt, neceſſe quidem eſt tum fœminæ tum mari eſſe inſtrumenta: ſed huic quidem vterus, illi vero perineum eſt. Gaza modo penẽ, modo colem vertit. Ab aliis femen, ſeu potius interfemineum dicitur. Eſt enim proprie femen pars femorum interior. Rufus in libello quem edidit de partium hominis nomenclatura, ſcribit genitalium viri partium τὸ μὲν ὀκχρεμὲς, σῆμα· τὸ δὲ μὴ ὀκχρεμὲς, ὑπόστημα ἢ περίναιον: hoc eſt, partem eam quæ propendet, penem: quę vero non propendet, hypoſtema vel perinæon appellari. Sunt vero qui futuram penis quę per ſcrotum ad podicem vſque porrigitur eo nomine deſignari putent. ea tamen ῥάμις & ὄρρος dicitur, non περίναιος. Hippocrates etiam πέεσθον αὐτὴ τὸ ἀφεναίου dixit, vt refert Galenus ἐν ταῖς γλώσσαις. Heſychius etiam περίνα affert, ſed exponens αἰδοῖον. Idem & per η ſcriptum in prima ſyllaba reperitur.

Eſt & περίνεος laquei nomen quem & ſimplicem nodum veteres dixerunt, de quo apud Oribaſium lib. de laqueis.

Περινευκὼς σφυγμὸς. circumnuens pulſus. dicitur & ὀπτινευκῶς: vtroque enim nomine Archigenes eum appellauit. Species eſt τοῦ μυούρου, de quo vide ὀπτινευκῶς & μύουρος.

Περινεῖ. ἀφικυλίζει. ἀφεψήκεται. hoc eſt circuminundat & circumnatat, apud Hippocr. vt ſcribit Galenus ἐν ταῖς γλώσσαις.

Περιξύσας. ἐν κύκλῳ ἀφειμώξας. hoc eſt circulari-

Definitionum medicarum libri XXIIII - page 375 sur 554

©BIUM

ter ſcarificans, apud Hippocrat. vt explicat Gal. ἐν τῇ ἐξηγήσει.

Περίοδος. circuitus. Eſt morbi ab ijſdem in eadē per circulum eodemque ordine reuerſio. Hunc in modum Galenus in lib. de morborum temp. definiuit. Sic enim ſingulis acceſſionibus recurrit morbus, vt redintegrari innouarique videatur. Is in febribus intermittentibus manifeſtiſſimus eſt, atq; aliis morbis qui ſimiliter poſt aliquod interuallum repetūt. Continentes perpetuique morbi circuitus nullos habent. Eſt autē alius breuior, qui cito recurrit, alius plurium horarū vel dierum, alius analogiam ſeruat, alius non ſeruat. Eſt autem analogia temporis ad tempus, moris ad morem collatio, vt ſi fiat eadē hora, vel tardet, vel anticipet, æqualiter aut inæqualiter, ordinate vel inordinate, mitius vel ſæuius. Omnis autem per circulum videtur fieri, vt qui ab vno ſtatu redeat in eundem, atque id perpetuo ad finē vſque morbi obſeruetur. Itaque ab horrore qui febrē tertianam inchoat vſque ad alterius acceſſionis horrorem circuitus vnus eſt: ſimiliter à rigore febris quartanæ, vſque ad initium alterius rigoris vnus circuitus eſt. Ergo in circuitu remiſſio cōtinetur ſiue perfecta ſit, ſiue imperfecta. Diuiditur enim circuitus in duas partes, παροξυσμὸν & ἄνεσιν, hoc eſt acceſſionem & remiſſionē, quemadmodum Hippocrates diſtinxit, & Galenus multis in locis explicauit.

Περιόστεος ὑμήν. dicitur tenuis membrana oſſibus circumducta, per quam oſſa ſentiunt, ſi quid modo ſentiunt. Generale quidem nomen eſt, habetque pro varietate partium ſpecialia quædam nomina. in cranio enim περικράνιος, in coſtis ὑποζωκώδης dicitur.

Περιπλύσεις. dicuntur apud Hippocrat. tenuium humiditatum deiectiones per aluum, quæ vt ἐξέρυσιν dicuntur, ſi quis diluto aqua cruento ventre aquam excerneret, ſic χολώδεις dicuntur, cum quod excernitur, tale appareat qualis aqua eſt pauca bile miſta. Author Galenus comment. 1. in lib. 1. prorrhet.

Περιπνευμονία. eſt pulmonis inflammatio. Ea autem vel primum & per ſe oritur, nullo præcedente affectu: vel aliis morbis ſuccedit, vt diſtillationibus, anginæ, aſthmati, pleuritidi. Symptomata eius ſunt febris acuta & ardens, ſpirandi difficultas, grauitas diſtentioque pectoris, tumor ruborq; faciei, ſputum ſanguinis floridi. hæc autem ſine dolore accidunt, niſi membranæ pariter, quæ cū thorace ſecundum eius longitudinem connexæ ſunt, inflammatæ fuerint, ſicut Aretæus lib. 2. cap. 1. τῶν ὀξέων παθῶν explicat, de omnibus peripneumoniæ ſymptomatis doctiſſime ediſſerēs. Ab eo quæ de peripneumonia dixit Aetius omnia mutuatus eſt. Inter acutiſſimos morbos numeratur. Sunt autem qui ratione nominis adducti negent peripneumoniam pulmonis eſſe morbum, ſed potius adiacentium & vicinarum pulmoni partium. A quibuſdam etiam πνευμονία ſine præpoſitione dicitur. Conſtat vero omnium veterum teſtimonio pulmonis eſſe inflammationem.

Περιπνευμονικὴ φωνή. vox quæ editur in peripneumonia, hoc eſt aſpera vel clangoſa, vt explicat Galenus ἐν ταῖς γλώσσαις.

Περιποδίλιον. τὸ ὑπὸ κύκλῳ ὑπὸ τοὺς πόδας οὖσαν καὶ κάτω. hoc eſt, quæ circulo ſub pedibus eſt, & infra: apud Hippocr. vt ſcribit Galenus ἐν ταῖς γλώσσαις.

Περίπλωσις. vocabulum eſt Empiricorum proprium. Eo autem ſignificabant occaſionem quandam fortuitam, ex qua in aliquos morbos & remedia improuiſo incidiſſent. Inde enim ſpecies experimenti fiebat per fortuitam occaſionem, quam ipſi πεῖραν περιπλώσεως appellabant. vide ἐμπειρικὴ.

Περίῤῥεσις. eſt vitioſa deligatura, apud Hippocr. videlicet cum in dextram vel ſiniſtram partem tota deligatio deuergit & declinat: id quod immodica faſciarum copia ſæpe accidit.

Περιῤῥηδὲς. vtrinq; perfractum, apud Hippocr. vt ſcribit Galen. ἐν ταῖς γλώσσαις.

Περισκυφισμὸς. ſectionis genus eſt in ſincipite ad caluariam vſque, vna tribuſve lineis, quemadmodum apud Paulum libr. 6. cap. 7. & apud Aetium lib. 7. cap. 93. ſcriptum eſt. Adhibetur autem cum multa & in alto poſita vaſa tenuem & copioſam fluxionem in oculos tranſmittunt, quæ nullis remediis ſiſti poſſit. Quæ tamen curandi ratio nunc prorſus exoleuit.

Περιſταλτικὴ δύναμις. comprehenſiua facultas. Eſt quæ alimentum attractum arcte complectitur, quo melius concoquatur. Miniſtra eſt virtutis retentricis, atque inde concoctricis. Si namque vacuum inter alimētum & ventriculum ſpatium relinquatur, fluctuationes ſtrepitusque excitabuntur, effluetque neceſſario alimentum antequam perfecte concoctum fuerit. Porro facultas ea non modo ad ciborum qui in ventriculo continentur concoctionem, ſed in omnibus etiā partibus requiritur, in quibus certo quodam tempore aliquid retineri oportet. Aliter enim geſtari fœtus ad legitimum vſque pariendi tempus non poſſet, niſi vterus ipſum arctiſſime comprehenderet, & vndique complecteretur.

Περιστερεὼν. criſta gallinacea, verbenaca, trixalis, exupera dicitur à Romanis authore Dioſcoride. Cuius ille duo facit genera, rectum & ſupinum: Plinius marem & fœminam. Quidam non diſtinguunt. Dioſcorides ſecundum genus, quod ſupinum cenſet, ἱεροβοτάνην appellat. Primum genus ſic dictum eſt, quod columbæ in ea māſitent, vnde columbaris quoque vocatur. Latinis verbena & verbenaca: à Gallis veruena dicitur. vide ἱεροβοτάνη.

Περιστερεὼν ὕπτιος. appellatur ἡ ἱεροβοτάνη à Dioſcoride.

Περίστασις. dicitur ab Hippocrate modus reponendi articuli, ſola digitorū coniectione con-

Definitionum medicarum libri XXIIII - page 376 sur 554

©BIUM

contrectationeque ſiue ipſius ægri, ſiue medici. Is facillimus eſt, & in ea articuli luxatione vſurpatur vbi commiſſura laxa eſt, & cauum exiguis labris continetur. Sic enim ægri per ſeipſos articulum facile reſtituunt, ipſique digiti vicem vectis præſtant. Talis reponendi ratio conuenit articulo humeri cum laxo ſcapulatum oſſe, quippe qui nullum oblongum proceſſum habeat, neque in capite humeri (ex toto enim rotundum eſt) neque in labris illius cauitatis in quam recipitur, ſicut annotat Galen. comment. 1. εἰς τὸ περὶ ἄρθρων, vbi circumuagationem interpres conuertit.

Περιτόναιον. peritonæum. Eſt membrana, ſeu tunica (vtramque enim ſortitur appellationem, ſed membrana quidem ab eſſentia, tunica vero ab vſu nuncupatur) totum ventrem infernum continens. Huic enim toti περιτείνεται, hoc eſt circumtenditur, vnde & nomen habet. Oritur præcipue à ligamentis ſpondylorum qui ſunt ad lumbos, ibique craſſiſſima eſt, & ſuperne viris, inferne mulieribus craſſior & robuſtior. Omnibus autem ventris inferni partibus tunicam largitur, & eam quidem qua craſſior eſt craſſiorem, tanquam apophyſim quandam, phrenibus, hepati, folliculo fellis, qua parte non tegitur hepate, lieni, ventriculo, inteſtinis, veſicæ, vtero, renibus, vreteribus, venæ cauæ & arteriæ magnæ deſcendentibus & vaſis ab vtraque ſpermaticis. Eadem quoque duplata, epiploon & meſaræon, ramos portæ venæ vtrinque colligans, facit illud diſſita, hoc vnita, ambo ex ipſius peritonæi baſi orta. Quinetiam patti coſtarum nothorum & muſculorum epigaſtrii præcipue tranſuerſorum, tum carni tum aponeuroſi ſubtenditur. Recipit autem peritonæum à lumborum & partium in proceſſu vicinarum neruis quidem ſenſum, venis autem alimentum.

Περίττωμα. excrementum. Dicitur quicquid in corpore ſuperfluum eſt, ſiue ſpiritus, ſiue humor, ſiue corpus aliud ſolidum. Cæterum omne redundat ex corporis nutritione. Nam ſi quid in alendo corpore nec confectum nec prorſus aſſimilatum eſt, id corpori nec adnaſcitur accreſcitve, ſed per ipſius laxiora intus ſpatia errat tanquam ſuperuacaneum, vnde nomen quoque recte à maioribus περίττωμα eſt inditum. Sed cum genere triplicia, vti diximus, excrementa habeantur, primum de humoribus dicendum, quorum etiam duæ ſunt differentiæ. Nã quod humor copia exuperet, vel quod aliena qualitate præditus ſit, excrementitius appellatur: vtrumque enim natura ſeponit & excernit. Primi generis ſunt ſanguis menſtruus, aut ſaltem portio eius tenuior & purior, lac, ſemen, medulla oſſium, humor tum ſpumeus qui in pulmonis carne cõtinetur, tum glutinoſus qui in articulis eſt, & ſi quæ alia ſunt in corpore prorſus benigna, ſed quibus in præſens carere corpus poſſit, vel ſint ad generationem aut fœtus alimoniam comparata. Nam partes omnes, vt demonſtrauit Galenus in lib. de facultat. natur. quicquid poſſunt alimenti ſibi aſſimilant & apponunt quo nutriantur: & ex eo opere duplex recrementum relinquitur, alterũ inutile, alterum vtile & benignum, ſimilis cum parte ipſa naturæ, quod quidem à multitudine & copia habet originem, cæterum tanquam familiare ſeruatur. Quod vero alendo corpori inutile eſt nec benignum, aliud naturale, aliud præter naturam eſt. Naturale rurſum aliud vtile, aliud inutile prorſus eſt. Vtile dicitur cuius aliquis in corpore vſus eſt, vt bilis flauæ in ſua veſicula, & atræ in liene, & eius excrementi ex quo pili & vngues oriuntur: inutile contra quod corpori nullo modo inſeruit, vt ſtercus, vrina, ſudor. Quod vero præter naturam eſt, id præter naturæ leges naſcitur, nullumque corpori vſum præſtat, ſed vehementer officit, morbosque creat. Huius generis ſunt permultæ bilis ſpecies de quibus ſuo loco dicetur, & quicumque humor in corpore computruit, vel naturæ modum exceſſit. Cuius quidem exceſſus quoniam varia & multiplex ratio eſt, ideo plurimæ ſunt huiuſmodi excrementorum differentiæ, quarum aliæ à colore, aliæ à conſiſtentia, aliæ à qualitatum temperie, aliæ à guſtu, aliæ ab effectis nomen habent. Inde flaua, nigra, alba, aquoſa, tenuia, craſſa, calida, frigida, humida, vitrea, nitroſa, ſalſa, acida, nidoroſa, acria, exedentia, putrefacientia appellantur. Hi quidem excrementitii humores ſunt. Datur vero & excrementi nomen ſpiritui vaporoſo & fuliginoſo qui conſpectum præ tenuitate effugit, & perflatu ſenſum latente tranſpirat. Id enim tertiæ concoctionis excrementum à Galeno dicitur. Sed & ſolida quędam corpora inter excrementa reputantur, vt calculi, arenulæ, lumbrici, & ſi quæ præterea eius generis in corpore continentur.

Περιφίμωσις. vitium eſt τῇ φυμώσει contrarium, cum videlicet ea quę meatus naturales concludunt, ita diducta ſunt, vt reduci nequeãt. Proprie tamen dicitur de præputio ita retrorſum adducto, vt glandem rurſus tegere nequeat. vide φίμωσις.

Περίχολον. vſurpatur dictio hæc in Prorrhet. duorumque alterum ſignificat, vt ait Galen. vel excrementum bile aſperſum & circumfuſum, quod proprie περίχολον, hoc eſt in ambitu & ſuperficie coloratum, dicitur, vel abunde bilioſum. Neque enim περίχολον ἕτερον aliter intelligi poteſt.

Περινὸν. nigricans & liueſcens, apud Hippocratem, vt ſcribit Galenus ὁ πάνυ γλαύκους. Supra πελιδνὸν ſiue (vt quidam codices habent) πελιδνὸν, eodem ſignificatu.

©BIUM

Περίψυξις. refrigeratio. Dicitur in febribus frigus id quod horrorem præcedit.

Περόνη. fura. fibula à quibuſdam. Eſt alterum os tibiæ exterius & tenuius. Alterum enim quod craſſiſſimum eſt & interiori in parte ſitum, κνήμη Græcis, eodem cum tota parte nomine, Latinis tibia appellatur. Eſt autem ἡ περόνη ſupra breuior paulo, vt quæ genu ipſum nō contingat, infra vero longior multo quam tibia: habet autem & ſupra & infra epiphyſim, quarum ſuperiore iungitur cum oſſe tibiæ membranoſo ligamento, inferiore vero prominente & gibba malleolū externum conſtituit, ſicut tibia epiphyſi ſimili internum. vide κνήμη. Scribit autem Galen. ἐν ταῖς γλώσσαις apud Hippocr. πὶ περόνιν diuerſa ſignificare: aliquādo quidem os totum membri, aliquando vero ipſius oſſis epiphyſim, interdum autem eius protuberantiam, quæ non aliud eſt quam malleolus.

Περσεφόνιον. ſic dictum à quibuſdam fuiſſe τὸ ἀθέρειον, Dioſcor. author eſt.

Περσικὸν μῆλον. pomorum ſpecies eſt: quod maturum tam ſtomacho quam ventri vtile habetur. acerbum aluum cohibet, ſed ſiccum vehementius. Decoctum è ſiccis, alui ſtomachiq; fluxiones ſiſtit. Idem ῥοδακινὸν alio nomine appellatur.

Περσὶας οἶνος. ὁ ἀθερινὸς οἶνος. vinum annotinum, ſiue ſuperioris anni vinum, ſic tāquam ἀθερίνας dictum apud Hippocr. quemadmodum & αὐπτίνη appellat τὸν αὐπερπίνη, hoc eſt eiuſdem anni, vt ſcribit Galenus ἐν ταῖς γλώσσαις.

Πεσσὸς, peſſus. peſſarium. Eſt, vt ait Paulus lib. 3. lana concerpta, & ad digiti figuram rotunda facta, in qua pharmaca excipiuntur & continentur. Verumtamen non ex lana ſola, ſed ex panno etiam aut bombace aut linamentis, primum demerſis in medicamentum curationi conducens, deinde inuolutis ſerico filoque appenſis parantur. Fiunt & ex gummi, & reſinis, & cera, aliisque liquoribus ad talem formam redactis. Conuenit id genus medicamenti præſertim vtero, eſtque ad multa vtile. Verum de vſu & differētiis peſſorum idem Paulus libr. 7. cap. 24. abunde tradit. Vt autem ex Antyllo refert Oribaſius, tres ſunt peſſorum differentiæ. Alii namque molliunt, alii adſtringunt, alii aperiunt. Mollientibus ad vteri inflammationes, exulcerationes, perfrictiones, ſtrangulatus, auerſiones & inflationes vtimur. fiunt autem ex cera Tyrrhenica, cyprino, ſuſino, pinguedine anſeris & gallinæ, butyro inſulſo, reſina deuſta, medulla ceruina, fœnogræco & ſimilibus. Aperientes vtiles ſunt cum purgationem ſuppreſſam prouocare volumus, aut conniuentem compreſſamque vuluam emendare: hique ex melle, artemiſia, dictamno, braſſica, dulcis radicis ſucco, ruta & ſcammonea. Adſtringentium vſus contrarius eſt aperientibus. nam fluorem muliebrē cohibent, & vterum ſuſpenſum contrahunt, & prolapſum reprimunt.

Πεσσὸς. nigricantia in oculo Iulius Pollux interpretatur.

Πεπλώδης οὖρον. folioſa vrina. dicitur ea in qua foliis ſimilia ſiue ſquamis aut laminis ſubſident: dicuntur autem πέπλα, inquit Actuarius, quę & longitudinem & latitudinē habent, non etiam euidentem profunditatem. Eodem etiam, ait ille, donata ſunt nomine inſtrumenta quædam ad lanificia comparata. Quinetiam lapis quidam πεπλίτης dicitur quaſi ἐκ πέπλα, hoc eſt in laminas, ſolutus. Ex quibus omnibus πὶ πεπλώδη ἰζήσεσιν, ſiue quæ ſubſident in vrinis foliis ſimilia, cōſiderare oportet. Fit autem eiuſmodi, veſica reſoluta & eroſa, vt author eſt Galen. comment. aphor. 76. lib. 4. vide ἰζήσεις.

Πετασίτης. petaſites. herba eſt cuius pediculus cubito maior eſt, craſſitudine pollicis. à quo prægrandē folium, galeri modo amplum, ceu fungus dependet. tertio ordine deſiccat.

Πέτρα ἀσία. petra Aſia, in qua lapis Aſius prouenit, cui tametſi illa vim habeat ſimilem, actionis tamen vehementia inferior eſt. vide ἄσιος.

Πετραῖοι ἰχθῦς. ſaxatiles piſces. Hi dicuntur qui non in lęuibus aut arenoſis aut terreis littoribus, ſed in petroſis promōtoriis, & vbi ſaxa ſunt, deliteſcunt & pariunt. Alimentum autem quod ex ijs ſumitur, nō modo ad coquendum eſt facile, ſed hominū etiam corporibus ſaluberrimum, vt quod ſanguinem medium cōſiſtentia generet: hoc eſt neque admodum tenuem, neque aquoſum, neque vehementer craſſum. Sunt præterea ad detergendum optimi, bonique ſucci, neque glutinoſi, quos etiam febricitantibus offerendos eſſe Galenus conſulit. Numerantur autem hi à Galeno lib. de alimentorum facult. 3. ſcarus, merula, turdus, iulia, fuca, perca.

Πετρέλαιον. petroleum. dicitur à quibuſdam bitumen liquidū, quod effluat è ſaxis, vel quod eo ad lucernarum lumina olei vice antiqui vterentur. Scribit Platearius fieri cum pinguedo terræ & aquę actione caloris in igneas partes conuertitur, & inueniri ſuper lapides, quia per eos reſudet, & ex eis, & ſupra muros inueniri, ſed nigri coloris, poſtea vero per excoctionē fieri album. dicitur igneam habere vim diſſoluendi, attrahendi, & conſumendi. vide ἄσφαλτος.

Πετροσέλινον. ſpecies apii præruptis in locis naſcentis ſemine ammeos, ſed olente magis, guſtu acri & odorato. Hortenſi longe maius eſt. Macedonicum cognominatur, quoniam in Macedonia frequens optimumque naſcitur. Eius ſemen calidum ſiccumque eſt tertio exceſſu. incīdit, vrinas mouet & menſes, flatus valenter diſcutit.

Πέτρος. ſic dicitur τὸ ἀείζωον, ſiue ſedum maius, quod in petris naſcatur.

Πευκέδανον. planta eſt caulem emittens tenuem, gracilem, fœniculo ſimilem. comam habet ſtatim ab terra folioſam ſpiſſamque, florem lute-

©BIUM

luteum, radicem nigram, craſſam, plenam, graui odore, ſuccoſam, ex qua tenera cultello conciſa profluit ſuccus admodum excalfaciens, digerens, attenuans, maximi in medicina vſus, ſi verus haberetur.

πυνίδιον etiam dicitur à quibuſdam σίκυος ἄγριος, hoc eſt cucumis anguinus, ſicut habetur apud Dioſcoridem.

Πέψις. coctio. concoctio. Eſt alteratio nutrientis in propriam qualitatem eius quod nutritur. Alterationem eſſe multis in locis Galenus docuit, ſed non eam quidem quæ fiat per qualitatis depoſitionem & mutationem in contrariam qualitatem, eodem manente ſubiecto, ſed ſpecificam, quæ proprie & primum ab eo dicitur alteratio. Ea fit cum ex ſpecie alia ſpecies inducitur, vt cum ex pane, carnibus, vino, ſanguis, pituita, bilis tum flaua, tum atra, atque ex his poſtea adeps, os, neruus, caro, arteria, vena generantur, nutriuntur & augentur. Siquidem dum in ventre venisque nutrimentum concoquitur, easque mutationes perpetitur, tota ſua ſubſtantia alteratur, veteremque naturã exuit, in aliam tranſiens ſpeciem. Concoctio igitur alteratio eſt, non in omnem, ſed in propriam corporis nutriendi qualitatem, quæ quidem cibo induci non poteſt, niſi in aliam ſpeciem verſo, quæ proxime ad nutriti ſubſtantiam accedat. Non eſt enim ea quæ cibo inducitur qualitas elementaris, calor ſcilicet aut frigiditas, ſed eſſentialis potius & ſubſtantifica. Itaque ſi concoctio nutritionis gratia fit, eaque perficitur appoſitione ſimilis ſubſtantiæ, neceſſe eſt cibum qui concoquitur, aliam ſubſtantiæ ſpeciem induere, & in aliud mutari. Quare quot ſunt coctiones, totidem ſubſtantiæ mutationes fieri neceſſe eſt, antequam in propriam cuiuſque, à quo mutatur, qualitatem alterari poſſit. Ac in ventriculo quidem chylus, quem ſuccum, vel, ſi placet, cremorem interpretere, in iecinore & venis ſanguis, in ſolidis ipſis partibus ceu ros efficitur. Tot enim concoctiones à medicis in animalium corpore ſtatuuntur. Sed primum dicendum de prima, quæ fit in ventriculo. Quæ ſi communem concoctionis rationem habet, neceſſe eſt in ventriculo cibum cõuerſum in chylum propriam ventriculi qualitatem induere. Quo in opere duo concurrunt, chylus & propria qualitas, quorum hæc veram concoctionis ventriculi rationem ſubſtantiamque perficit, ille vero non perficit quidem, ex ijs tamen eſt quæ neceſſario concoctionis ſubſtantiam conſequuntur. Neque enim cibi in chylum cõuerſio proprius eſt concoctionis ventriculi terminus, quod oporteret ſtatim poſt eius generationem πυλωρὸν aperiri, ſtatimque ipſum à ventriculo in venas tranſire, cum tamen ijs qui imbecilli ſunt, diutiſſime hic innatet, & fluctuationes cum ſonitu, dum moratur, excitet, neque exeat, niſi vi facta ventriculo, preſertim cum foris etiam ſpecie eiuſmodi cremoris efficere liceat. Sed verus huius concoctionis terminus eſt propria ventriculi qualitas in eiuſmodi cremorem impreſſa. Ac donec quidem chylus eam qualitatis ſimilitudinem adeptus fuerit, cõcoqui dicitur: vbi vero parti nutriendæ apponi cœpit, iam non coqui, ſed alere ipſaque actio nutritio appellatur: fine enim à ſe inuicem concoctio nutritioque differunt, quod hæc mutatio ſit cibi in nutriti ſubſtantiam, illa vero in ſolam qualitatem. Eſt autem ea quæ in ventriculo fit concoctio, actio ipſius ventriculi propria, non oris ipſius, quod appetit quidem cibos, ſed non concoquit. Eius cauſa, vt & omnium operum naturalium, eſt proprius & innatus calor ventriculi, quem magis indicibili quadam proprietate, quam ardore & vehementia definire conuenit. Hic cum calidus ſit & humidus iccirco veteres concoctionem elixationem propter ſimilitudinem dixerunt. Talis quidem fuit Hippocratis & Ariſtotelis ſententia, hoc inter cæteta argumento firmata, quod concoctio per ſomnum quam quietem efficacius fiat. Vt enim ſcribit Hippocr. lib. 6. ἐπιδημιῶν, euidenter vigilans calidior exterius, interius autem frigidior, dormiens è contrario. At vero Eraſiſtratus contritione & molitura, & amplexu ventriculi & aſcititij ſpiritus proprietate: Empedocles autem putrefactione (cuius opinionem plærique veterum ſequuti, ἀποπέψεις vocauerunt, quę poſtea ἀποπέψεις dicta ſunt) quod alimenta in ventriculo ſaporis odorisque gratiam amittant, ciborum concoctiones fieri crediderunt. Cum autem calor ipſe natiuus concoquendi principium ſit, cauſę tamen aliæ plæræque ad concoctionem concurrunt, vel per quas melius ipſa concoctio perficitur, vel ſine quibus abſolui nõ poteſt. Nam & cibos in ore mandi oportet, in quo principium huius concoctionis quidam poſuerunt, & in ventriculo retineri neceſſe eſt, & ventrem eos prorſus complecti ac vndique conſtringere, vt nullum vacuum relinquat locum. Alioqui vel exit cibus priuſquam poſſit cõcoqui, vel fluctuantis humoris ſonitus velut ex vacuo eduntur atque exaudiuntur, ipſeq; ventriculus premitur pariter & grauatur. Eſt autem hic complexus tanti momenti, vt nec in vtero, nec ventre, nec veſica vtrauis, nec ea quæ bilem excipit, nec altera, vacuum locum ſit inuenire, ſed ſiue parum ſit, quod in his continetur, ſiue multum, pleni eorum ſinus apparent, tunicis ipſis ſemper ea quæ cõtinent arcte cõplectentibus, modo ſcilicet naturaliter animal ſe habeat. Eadẽ & in ſecunda coctione ratio eſt, quæ in venis meſenterii & in iecinore perficitur. Id enim attractũ chylum arcte ſimiliter comprehendit, nec niſi concoctum dimittit. Huius quidem concoctionis materia chylus eſt, finis vero & terminus impreſſa chylo propria iecinoris qualitas, quo in opere chyli ſpeciẽ mutati, & in ſan-

©BIUM

guinem tranſire neceſſarium eſt, ipſum autem concoquendi inſtrumentum iecur. Sic & in tertia concoctione ſanguis pro materia habetur, qui deinde ſanguinis forma exutus ſpeciem roris accipit, & in propriam ſolidarum partium, quibus alimento eſt, qualitatem mutatur. Sunt enim ſolidæ partes huius tertiæ concoctionis inſtrumenta. Vt autem illę multæ ſunt, ſic etiam multiplices huius concoctionis differentię exiſtunt. Pars enim vnaquæque ſibi ſanguinem concoquit ſuo modo: aliter quidem neruus, aliter os, aliter arteria. Hunc quidem in modū ſe habet triplex ea ciborum concoctio, quā in corporibus animalium fieri veteres prodiderunt: in quarum poſterioribus eadem fere omnia, quę de priore dicta ſunt, vſurpare conueniet. His omnibus ſcopus vnus propoſitus eſt, ita alterare alimentum, vt poſtea in corporis ſubſtantiam facile verti poſſit. Qua in re, ſi quid ineſt alimento quod aſſimilari non poteſt, id calor natiuus tanquam inutile & alienum ſeparat atque expellit. Sic fit, vt ſingularū coctionum propria ſint excremēta, quemadmodum Gal. lib. 1. ſanit. tuendæ demonſtrauit. Sic quidē in ſano homine & ſecundum naturam ſe habente cōcoctio peragitur. Cæterum ab ea non longe diuerſa eſt vitioſi humoris, quæ per morbos ſuſcipitur à natura, concoctio. Habent enim inter ſe permulta communia. Vtramque calor natiuus molitur ſolidis partib. inſitus, in vtraque eædem illæ partes materiam quæ coquitur, contendunt in propriam qualitatem commutare alterareque. Sed eum quidem finem in alimento concoquendo natura aſſequitur, in morbifico autem humore conſequi non poteſt. Quod enim putridus atque à natura prorſus alienus humor eſt, fieri non poteſt vt propriam corporis noſtri qualitatem recipiat. Itaque quamuis natura circa eius coctionem alterationemque verſetur, idem ex eo quod ex optimo alimento conſequi cupiens (nemo enim naturales facultates ratione gubernari adminiſtrarique, vt opinor, contenderit) eo tamen fine fruſtratur propter materiæ peruerſitatem, quæ nunquam ita mitificari poteſt, vt propriam corporis noſtri qualitatem admittat, deindeque nutriat. Attamen ſi modo morbus ſalubris futurus eſt, eam quadamtenus à ſolidis partibus, quarum proprium munus eſt concoctio, alterari neceſſe eſt & mitiorem reddi. Id quod concoqui vocauit Hippocrates, id eſt, à natura quocūque modo euinci. Tunc enim concoctionis nomen in ſuo vniuerſaliore ſignificato accipimus. Eſt autem id vniuerſalius, inquit Galenus, cum natura cauſis fortior fuerit, permutaueritque eas ſuo robore. Sunt autem huius euictionis permutationisque variæ differentiæ. Nam & craſſa dum extenuantur, aut tenuia incraſſantur, aut lenta inciduntur, aut putria in pus vertuntur, à natura vinci & concoqui dicuntur, concoctione ſcilicet, vt ait Galenus, omnem ad mediocre temperamentum adductionem ſignificante. Sic enim vitioſi humores quandam tum ſubſtantiæ, tum qualitatis moderationem adipiſcuntur. Hanc autem conſequuti facile poſtea extra corpus pellūtur à facultate expultrice, quę nunquam niſi peracta concoctione, ſalubriter mūnere ſuo fungi poteſt. Alias enim omnis excretio ſymptomatica cenſeri debet, non aliter quam cruda lientericorum deiectio. Hunc quidem in modum de coctione ſe res habet. Quod autem ad nominis rationem attinet, Ariſtoteles πέψεως nomen commune facit πεπάνσεως, ὀπήσεως & ἑψήσεως. Tres enim has ſpecies τῆς πέψεως conſtituit. πέπανσιν ſiue πεπασμὸν appellat coctionem eam quæ fit à calore interno, de qua ſuperiora omnia dicta ſunt, & cui πέψεως potius quam πεπάνσεως nomen dedimus, Hippocratem & medicos omnes ſequuti: ὄπησιν vero & ἕψησιν, eam quæ fit ab externo. At vero alii πέψιν vocant, vt ſcribit Galenus comment. 2. in lib. 1. περὶ ὁπὸ ἡμῶν, deductionem quandam eius quod coquitur in coquentis ſubſtantiam, quæ in ſanis fiat, & ex qua pauciſſimum ſuperſit ſemicoctum: πεπασμὸν autem veluti coctionem quandam & maturationem humoris morbifici, in qua quod aſſimilatur paucum eſt, quod autem ſemicoctū & ſuperfluum relinquitur, multum. Galenus tamen paſſim concoctionem quæ in morbis fit πέψιν indifferenter appellat. vide ὠμόν.

Πηγαί. dicuntur à quibuſdam oculorum anguli maiores, qui ſunt ad nares, quos etiam alio nomine ῥαντῆρας appellant.

Πηγανῖνον. emplaſtrum rutaceum, quod triplex reperio: vnum apud Paulum lib. 7. alterum apud Aetium libr. 15. contractos manuum articulos magnopere emolliens: tertium ſimiliter apud Aetium, ad ſcabras fiſtulas conueniens.

Πηκτὸν. concretile. Eſt paſſiua qualitas ſecundi generis, de numero earum quæ ſecundum naturalem potentiam vel impotentiam dicuntur: ſignificat autem id quod condenſari atque indurari poteſt. Duobus autem id contingit modis, calore & frigore: illo quidem deſiccante humorem, hoc vero calorem expellente. Itaque alia humoris abſentia, alia vero caloris concreſcunt: aquea quidem caloris, vt glacies, cera, ſæuum: terrea vero humoris, vt ſal, nitrum, lutum. vide πῆξις.

Πηκτὴ ſiue

Πηκτὸν γάλα. eſt lac cōcretum per coagulum admiſto melle. de quo vide in dictione γάλα.

Πηλάδιον. eſt ſpecies collyriorum τῶν μονοημέρων, ſic dictum, vt arbitror, ἀπὸ τῆς πηλῆς, quaſi cœnoſum ſiue lutoſum, & idem quod τρυγῶδες. Ex ipſa compoſitionis forma nomen inditum. Nam cum pleraſque τῶν πηλαδίων differentias Aetius deſcribat, omnes ſe habent in fœcis modū propter acaciæ ſuccum, quo quæ conſtant collyria μονοήμερα, ea Galenus

τρυγῶδες

©BIUM

πρυγόδη nuncupari ſcribit, lib. 4. περὶ χυ τόπις, περὶ ὀφθαλμίας.

Πηλοπιητικὴ κονία ἢ

Πηλοπιητικὸν ὕδωρ. ab omnibus fere interpretibus male vertitur: alius lixiniam figuli aquã, alius cum luto ſuo lixiuiam, alius aquam lutariam reddidit, alius ſe plane neſcire quid eſſet profeſſus eſt. Nec immerito quidem, quod non animaduerterint per ι πηλοπιητικὸν ſcribendum eſſe: quod quid ſignificet, vide ſuo loco.

Πῆξις. coagulatio, concretio. Eſt diffluentis humidi determinatio. fit exiccatione, quod prius ſit ſicci terminari atque definiri. Inducitur autem ſiccitas vel ſicco corpore ſuperinducto, vel ſummota quæ inerat, humiditatis redundantia. Cuius ſummouendæ ratio etiam duplex eſt, ſcilicet per compreſſionem humiditatis à terreſtribus partibus ſiccioribus factam, ſed adhuc tamen in corpore latentis & contentæ, vel per reſolutionem. Cauſæ vero coagulationis ſeu concretionis ſunt tum calidum, tum frigidum. Calidum quidẽ tam per ſe quam per accidens, frigidum vero non niſi per accidens, ſicut Ariſtot. lib. 4. meteor. demonſtrauit.

Πήγανον. ὁ ἄγριος. apud Hippocr. interdum etiam ἡ ἕδρα, apud eundem lib. περὶ αἱμορροΐδων καὶ συρίγγων, vt ſcribit Gal. ἐν ταῖς γλώσσαις. Apud Etymol. & Suidam oxytonως eſt πηγεύν: quorum ille dicit eſſe ὄρχιν, hic αἰδοῖον.

Πηγάνου νάρδος. dicitur à Galeno nardus montana eadem prorſus ratione, qua etiam σκαλακίτης appellatur, ob id videlicet quod è Syria atque Cilicia σκαλάκοις καὶ πήραις, hoc eſt ſaccullis & peris, in Græciam deportaretur. vide νάρδος.

Πῆχυς. cubitus. duo ſignificat apud Hippocratem. Hic enim aliquando vocauit eam partem totam, quæ inter manum & cubiti arculum eſt, interdum cubitum id os quod è duobus oſſibus longius eſt & grandius. πῆχυς enim gemino oſſe conſtat, quorum alterum κερκὶς, id eſt radius, alterum πῆχυς eodẽ cum tota parte nomine appellatur. ſicut κνήμη & totam partem, & partis totius portionem ſignificat, vt annotat Galenus comment. 4. εἰς τὸ περὶ ἄρθρων. Subeſt autem cubitus radio, habetque duas apophyſes acutas, κορώνας ob id dictas, quarum anterior eſt minor, altera maior. Inter has autem cauitas eſt, σημοειδὴς ſiue σιγμοειδὴς dicta, ſimilis ζ Græcorum literæ, vti aſperæ arteriæ bronchia, in quam orbita trochleæ ſimilis, inter duos condylos ſita, brachio inſeritur. Huius autem oſſis, quod cubitũ ſpeciatim nominant, finis vterque validis ligamentis radio colligatur. Media autem amborum inter ſe omnino dehiſcunt. Vtrinque autem os iuxta carpum epiphyſim foris gibbam, intus cauam habet, cubitus quidem minimo digito, radius autem maximo reſpõdentem, in quam cauitatem carpus immittitur & diarthroſi inarticulatur. Ineſt præterea cubito ex abundantia quadam apophyſis dicta σκολοειδὴς, ſiue σκελοειδὴς, à ſtyli vel columnæ figura, ipſa etiam carpo per diarthroſim inarticulata, motus carpi obliquos dirigẽs ac firmans, tum ligamentis, tum etiam occurſu oſſis carpi ipſam parua cauitate excipientis. vide χείρ.

Eſt & πῆχυς menſuræ nomen, qua rerum interualla dimetimur. Eſt autem extenſio à cubitu vſq; ad ſummum medium digitum, pedis vnius & dimidii, vt ſcribunt Suidas, Heſychius & Pollux. Eſt igitur menſura digitorum quatuor & viginti. Latini cubitum etiam vocant. Ab eo deriuantur πηχυαῖος, ἡμιπηχυαῖος, δίπηχυς, τρίπηχυς, ἑξάπηχυς, quæ ſæpe apud authores occurrunt.

Πηγαπήξαρις. ſic à quibuſdam dictum eſt elleborum album, vt habetur apud Dioſcor.

Πίεσμα. retrimentum cuiuſcunque rei poſt expreſſionem relictum. dicitur & ἐκπίεσμα & ὑπόθλιμμα. Plærique tamen non retrimenta tantum à ſucco expreſſo reliqua, ſed ipſum etiam ſuccum aliquando ſignificari contendunt. Dicitur ἀπὸ τοῦ πιέζειν, quod premere ſignificat.

Πίεσρον. inſtrumentum chirurgicum, apud Hippocratem, quod & ἐμβρυοθλάσης à fœtu rumpendo appellatur. refert Galen. ἐν ταῖς γλώσσαις.

Πισάρις. dicitur genus papaueris ſylueſtre, quod aliqui etiam rhœada appellant. vide in dictione Papauer.

Πικέριον. βούπυρον. apud Hippocr. vt ſcribit Galen. ἐν ταῖς γλώσσαις.

Πικρὰ. medicamenti nomen eſt ex aloe compoſiti, quod quamuis duobus nominibus ἱερὰ πικρὰ dicatur, abſolute tamen tempore Galeni πικρὰ, propter inſignem amaritudinem, dictum eſt. vide ἱερά.

Πικρὶς. dicitur à quibusdam τὸ αὐθρόσπικες, vt habetur apud Dioſcoridem. vel, eodem etiam authore, ſylueſtris ſeris, quæ & cichorium appellatur.

Πικρὸν. amarum. Id dicitur quod vehementer exterget, ſimulque linguam moleſte exaſperat. Quicquid autem tale eſt, terreſtre prorſus eſt & ſiccum, ſed ſubtile & caloris exceſſu extenuatum atque elaboratum, & conſiſtentia omnino cineri ſimile, eaque in re ſalſo admodum propinquum & affine. Sunt enim ambo terrena & calida, in eo tamen non obſcure diſſidentia, quod ſalſum, veluti & adſtringens, multo craſſioris ſubſtantiæ ſit, amarum vero tenuioris. Quod autem amara terrena ſint & ſicca, hinc licet colligere, quod ex dulcibus excalfactis ſupra modum amara fiant, appareantque protinus cõſiſtentia ſicciore quam dulcia. Cum enim à dulcibus humor ſemper defluat & abſumatur in vaporem à calore reſolutus, neceſſe eſt reliquum terrenius ſicciuſque effici. Siquidem dulcedo calido atque humido conſtat, habetque temperiem noſtræ ſimillimam. Itaque quod è dulci ſuperaſſato prouenit, perinde vt calx cinisque calidum & ſiccum neceſſario efficitur. Neque

Definitionum medicarum libri XXIIII - page 381 sur 554

©BIUM

enim aerea, neque tenuis, neque aquea potest esse eius consistentia, sed terrena prorsus & superaffata. Ideo amara omnium minime putrescũt, nec vermes aut alia eiusmodi animalia procreant, qualia in reliquis putrescentibus proueniunt. Siccitatem autem eam inducit calor mediocriter excedens, nõ tantus quidem vt vrat & acre efficiat, sed superans dulcedinem & eius humiditatem resiccans. Fiunt igitur amara vi caloris, partim proprii & insiti, quomodo mel vetustate amarescit, partim externi & aduentitii, vt cum igni vel soli diutius exponitur. Sed cum ampla sit caloris latitudo, immodicꝰ acria, moderatus dulcia, medius amara efficit. Verum is quoque in singulis suos habet terminos: siquidẽ tantus calor vt abstergere possit, nec quicquam vltra moliri, amara reddit: qui vero intensior est, adeo vt exurat, acria: at moderatus, qui nihil horum agit, sed nutrire modo potest, dulcia generat. Itaque veluti amara tenuiora & calidiora sunt non modo adstringentibus sed & dulcibus, ita acribus crassiora sunt minusque calida. Verumtamen quicquid amarum est, idem etiam acre dici potest, siquidem amara mordicant, sed minus quam absolute acria. Ergo cum amara eiusmodi temperie sint, patet ea vim habere incidendi, extenuandi, abstergendi, expurgandi, siccandi & calefaciendi, hactenus tamen vt non vrant, & proinde menses mouendi, atque educendi pus è pectore & pulmone, & comitiali quoque morbo conferre. Verum præcipue obstructiones iecinoris & lienis expediunt, sed per se omnifariam stomacho infesta sunt, & omnibus prope animantibus nedum hominibus ad edendum nutriendumque inepta. Hæc quidem de simpliciter & exacte amaris dicta sunt, hoc est, de ijs quæ nulla alia sensu notabili qualitate participãt. Nam plæraque dissimilibus vel contrariis etiam partibus constant, vt absinthium partium amaris, partim adstringentibus, & lactuca vetus partim amaris, partim etiam frigidis atque humidis.

Πικρότης. amaritudo. Est sapor molestę linguam exasperans, in substantia sicca, terrestri, subtili & extergente, à caloris excessu proueniens. Succedit dulcedini, extenuata vi caloris humiditate & resoluta. quo fit vt amara calidiora simul & tenuiora temperie sint quam dulcia, sicut paulo ante dictum est.

Πικρόχολοι. dicuntur ab Hippocrate qui amaro humore, qualis est flaua bilis, redundant, quasi amaræ bilis homines. Colligitur autem humor ille aliquando toto corpore, aliquando superiore corporis parte, vt Paulo rhetori, sicut Galenus narrat: quandoque vero inferiore, vt Eudemo philosopho. Itaque pro locorum in quibus ille regurgitat varietate, πικρόχολοι τὼ ὅλω ἕξιν, ἢ τὰ ἄνω, ἢ τὰ κάτω, hoc est picrocholi toto habitu, aut supernis partibus aut inferioribus, ab Hippocrate appellantur.

Πικρόχολος χυμὸς. est pallida & amara bilis, vt exponit Galen. comment. 3. εἰς τὸ περὶ γονῆς: siue pallida & flaua bilis. vt ait lib. 2. περὶ χυμῶν, de his loquens qui ex stomacho caput dolent. nam qui vere πικρόχολος humor est, eum χολὴν simpliciter dictum fuisse ab antiquis, idem annotauit comment. in aphor. 32. lib. 7. Itaque πικρόχολος χυμὸς non aliud est quam ἡ χολὴ, id est bilis, à qua homines πικρόχολοι appellantur.

Πιλοποιικὴ κονία. est lixiuium quo οἱ πιλοποιοὶ vtuntur cogendis parandisque lanis. Est enim πῖλος, τὸ ἐξ ἐρίου πυκτὸν ἔνδυμα, hoc est indumentum è lana compactum, siue in subuculæ modum induatur, siue pro calceo pedibus aptetur caloris causa, siue eo vt pileo caput contegatur, siue aliis vsibus inseruiat. Est enim πλεῖν siue πιλοῦν lanas cogere & compingere. vnde πίλημα deductum est, quod significat lanam coactam, cuiusmodi apud Gallos feltrum est, & omnis generis indumenta ex lana confecta. Inde etiam πιλητὰ κτήματα, id est lanæ coactæ, quas iurisconsulti coactilia appellant, à quibus οἱ πιλοποιοὶ, Latini coactiliarii dici possunt. Cæterum eo in opere lanas aqua abluere oportet. quæ cum οἰσυπηραὶ, id est succidæ, sint, nõ est dubium quin aliquam vim medicamentosam in aqua relinquant. Nam vt aqua quæ per cinerem aut calcem colata est, vim aliquam inde accipit, ita ea qua lanæ succidæ abluuntur: ex quo perinde atque illæ inter κονιῶν, id est lixiuiorum, genera censetur. Est autem prædita facultate digerendi atque incidendi, præsertim si additum est acetum, quod cogendis lanis quondam misceri solitum Plinius scripsit libr. 8. cap. 48. vbi de lanarum generibus disserit. Proinde strenuum est lactis coagulati remedium, vt habetur libr. 6. apud Dioscoridem: nec temere Galenus libr. 6. methodi medendi, ab ea petiuit remedium ad neruum punctum in penuria alterius medicamenti, cum ægro forte vicinum πιλοπιὸν vidisset. Sic enim legendum est per ι, non vt Linacer πηλοπιὸν, quem figulum male videtur interpretari. Nam quamuis πηλὸς lutum significet, nemo tamen Græcorum eum qui ex luto aliquid fingit, πηλοπιὸν, sed vel κεραμέα vel κεροπλάστην, appellauit. Neque enim lutum ipsum fingitur, sed ex eo alia fiunt ab artifice. Quod tamen mirum est à nullo Græcorum medicorum interprete animaduersum fuisse, quod vbique apud Dioscoridem, Galenum & reliquos per η scriptum legeretur. Ac quamuis magna pars medicorum eam in lixiuiorum genere annumerent, κονίαν πιλοποιηκὴν vel πιλοποιϊκὴν appellantes, à multis tamen ὕδωρ πιλοποιικὸν, vel πιλοποιϊκὸν, vel τῶν πιλοποιῶν vocari reperies: ab Aetio vero κατὰ τὼ τῶν πιλωτῶν, nulla prorsus ipsius rei differentia.

Πιμελὴ. adeps. pinguedo. est pars corporis similaris, & quoad sensum simplicissima, humida & exanguis, à frigiditate partium neruo-

©BIUM

ſarum ex aerea & pinguiore ſanguinis ſubſtantia per vaſorum tunicas exudante, concreſcens, & cuti ad internam eius membranam ſubnaſcens. Hic quamuis ex ſanguine factus ſit, exanguis tamen eſt & frigidus, vt qui ex habitus frigiditate gignatur. Eũ humidiorem eſſe cerebro Galen. demonſtrauit in lib. de temperamentis, eiusque generationis modum declarauit, ſcribẽs adipem calfactum liquari, cæterorum humidorum à frigore coagulatorum ritu. Cerebrum autem calfactum minime liquari, eoque adipe minus eſſe humidum, etiamſi adeps ſpecie aridior eſſe videatur. Adipi namque cõcretio contingit, propterea quod membranis adiacet. Craſſo namque oleo eſt ſimilis, eoque cõgelatur vbi cum frigidis & exanguibus particulis coniungitur. At neque circa iecur, neque circa arterias venasve aut cor, ſed neque circa aliam præcalidam particulam coire poteſt, proindeque frigidioris naturæ & vitæ magis deſidioſæ nota eſt. Affuſus eſt autem membranoſis & reliquis ſiccis particulis, vt eas ipſas pingui natiuo humectet, quæ celeriter in diuturnis inediis ac vehementibus exercitationibus & caloribus immodicis exiccãtur atque indureſcũt, vt docet Gal. lib. 16. de vſu partium. Differt ἀπὸ τῆς σέαπος (quod ſæuum ſiue ſæbum Latini interpretantur) quod, vt ait Galen. ſæuum craſſius ac durius ſit, ac propterea in animalibus totam naturam ſiccioremem magisque terreſtrem habentibus proueniat, velut adeps humidioribus: quodque ſæuum nec facile funditur liqueſcitve, & fuſum celerrime iterum coit & conglaciatur, adeps contra ab igne liqueſcit celeriter, nec facile vbi eliquata fuerit, rurſum cogitur: vel, vt ait Ariſtoteles lib. 3. de natura animalium, quod ſæuum fragile vſquequaque ſit, & cum refrixit concreſcat, adeps liquidus ſit, minimeque aptus durari, quodque locis etiam diſcrepẽt: adeps enim inter carnem cutemque ſolet conſiſtere, ſæuum in fine carnis ſemper eſt. Verum ſæpe hæc duo vocabula apud authores confunduntur, qui indifferenter vnum pro altero vſurpant.

Πῖνον. vinum hordeaceum, vt ſcribit Ariſt. quo qui inebriantur, non in omnem partem, vt cæteri, corrunt, ſed proni tantum aut ſupini. Paulus autem vinum quod ex ſordibus vellerum elutis conficitur, πῖνον vocari putat. πίνος enim ſordem ſignificat.

Πιπίσκειν. Hippocr. dicere ſolet quod cęteri ποτίζειν, bibendum dare, ſeu in potu præbere. vt περὶ διαίτης ὀξέων initio, ὀρρὸν καὶ γάλα πιπίσκειν. At πιπίζειν, pipire eſt: vt πίπιοι, pipiones, auium pulli.

Πίσσα. pix. Nihil aliud eſt quam fluxus combuſtæ in tęda ſua reſinæ. Quod enim ex viuentibus plantis deſtillat, reſinæ nomine donatur. Idem vero incenſa in furnis eadem materia, picis appellatione fluit, & canaliculis quibuſdam circa pyram compoſitis excipitur. De pinu fere omnis eſt, vt Theophraſtus inquit, quanquam in Syria terebinthi quoque picem ferant: è picea quoque, cedro, palma, abiete, ſtrobilo colligitur. Quæ prima diffluit, ſimplex & liquida tantum eſt. quæ poſtrema venit, ſiccior paulo eſt, ſed quæ tamen liquidæ nomen adhuc retineat. Sicca enim pix fit, alterutra earum iterum decocta, ideoque à quibuſdam παλίμπισσα nuncupatur. Vt autem liquida & ſicca compage differunt, ſic etiam facultatibus. Sicca in ſecundo ordine deſiccat, minuſque quam liquida calefacit. & habent quidem ambæ quod purget, maturet, diſcutiat, & acre ſit, ad omnia tamẽ liquida efficacior eſt, ſicca autem glutinandis vulneribus aptior. Sed cum plures fuerint apud antiquos picis differentiæ, βρυτίαν, hoc eſt Brutiam, ſupra cæteras in medicina commendauit Galen. liquidam præſertim, vt quæ pinguiſſima reſinoſiſſimaq; eſſet: quanquam etiam βρυτίᾳ ξηρᾷ vſus ſit Andromachus ad ſplenicos, vt refert Galen. lib. 9. τῶν κατὰ τόπους. Eam à Brutijs dictam fuiſſe conſtat, qui olim eum Italiæ tractum incolebant, qui nunc Calabria dicitur.

πίσσα. dicitur à quibuſdam ἀπὸ κόνυζα, vt habetur apud Dioſcoridem. Ratio eſt à glutinoſo eius lentore, quod, vt ait Plinius, trita mellis odorem habeat, digitis tactu eius cohærentibus.

Πίσσινος. picis flos. Id dicitur, inquit Galenus libr. 2. de ſimplic. medic. facult. quod oleoſum in pice liquida ſuperne fluitat. id autem eſt, vt idem ait, multo tenuiorum quam pix ipſa partium, ſiue eius cõpagem, ſiue etiam facultatem ſpectemus. Paulus lib. 3. cap. 74. idem videtur τῆς ὀρροπίσσης nomine intelligere. Scribonius cap. 40. ait, Picis florem, quod πισσέλαιον appellant: quamuis Galenus eo loco πίσσινος & πισσέλαιον plurimum inter ſe differre ſcribat.

Πισσάσφαλτος. bituminis genus eſt quod Epiri ad Apolloniam gignitur: vbi Ceraunii montibus deuolutum, impetu fluminis rapitur, æſtuque in littus expuitur, & cogitur in glebas. Sic autem dictum eſt, vel quod naturaliter pix miſta ſit bitumini, vt ſcribit Plinius, vel quod vtrumque oleat, vt Dioſcor. tradit. Quidam vero ipſi miſcent.

Πισσέλαιον. oleum picinum. Fit, inquit Dioſcorides, è pice ſeparato liquore aquoſo qui ſupernatat pici, ſicut ſerum lacti. Nam expanſa, quamdiu pix coquitur, ſupra eam vellera pura, halitu eius madeſcunt, qui poſtea exprimitur in vas. Ob id puro idem eſſe cum τῇ ὀρροπίσσῃ, ſiue τῆς πίσσης ὀρροῦ, cuius ſæpe medici meminerunt. At non ſic Galenus, qui omnium ſolus, quod ſciam, ſcribit lib. 1. τῶν κατὰ τόπους, πισσέλαιον dici picem liquidam oleo permiſtam, πίσσινος autem eſſe id quod liquidæ pici ſuperſtat, quod tamen Dioſcoridi πισσέλαιον eſt. Forte iam cœperat Galeni ſeculo vera & antiqua τῆς πισσέλαιος ſignificatio attribui medicamento ex oleo & pice liquida compoſito.

Definitionum medicarum libri XXIIII - page 383 sur 554

©BIUM

Πισσηρὰ κήρωτη. eſt ceratum roſa, oleo, & arida pice conſtans, vt annotat Galen. comment. 1 εἰς τὸ περὶ ἀγμῶν.

Πιτύκηρος. ſic dicitur, inquit Ariſtoteles, alueorum tectorium cruſtaue, proxima τῇ μίτυϊ, ſed ea leuior, minusq; medicamentoſa. Plinius ſcribit prima operis apum fundamenta μίτυν vocari, ſecunda πιτύκηρον, tertia προπόλιν. μίτυς cruſta prima eſt, ſaporis amari: πιτύκηρος ſuper eam venit picatium modo, ceu dilutior, ceræ initium, plærumque è mitiori gummi: propolis craſſioris iam materiæ additis floribus, nondum tamen cera, ſed fauorum ſtabilimentum.

Πιτάκια. fructus pineis nucibus ſimiles è ſurculis arboris dependentes quæ in Syria naſcitur omnino nuda præterquam ramorũ cacuminibus, quæ denſiore folio, anguſto & ſubrufo veſtiuntur. Sicut autem cum pineis nucibus forma conueniunt, ita & effectu. Officinæ fiſtica & fiſticorum grana vocant.

Πιτολοχία ſiue πιτολόχεια. eſt quartum genus ariſtolochiæ, tenuior quam clematitis, denſis radicum capillamentis (vnde & πολύῤῥιζος appellatur) iunci plenioris craſſitudine. Dicitur & eo nomine à quibuſdam ἡ ἀλυσία, vt habetur apud Dioſcor.

Πίτωσις. picatio. Eſt picis ad cutem illitio: vel, eſt dropax ſimpliciſſimus, pice arida cum exiguo oleo liquata, cutique dum calet illita. Species eſt dropacis, qui cum multiplex eſſe poſſit, variaque materia ad varios vſus cõſtare, qui ſimpliciſſimus eſt, atque ita, vt dictum eſt, apparatus, πίτωσις appellatur. Adhibetur id remedii genus vel corpori vniuerſo, vel certis interdum partibus. Raduntur primum pili vel pſilothro auelluntur, deinde pix modico ſoluta oleo calensque cuti ſuperlinitur, & priuſquam plane refrixerit, auellitur: deinde rurſum, vt ante, admouetur & auellitur, atque hoc idem repetitur, quantum medendi ratio poſtulat, vel vno eodemque die, vel pluribus. Vis ei calfaciendi, humectandi, ex alto ad cutem attrahendi, poros opplendi atque obſtruendi, ne quod attractum fuerit, in ambientem digeratur. Propterea conuenit crudis, apepſia laborantibus, vomentibus, cœliacis, & partibus alimentum non ſentientibus. Mouet enim atque adauget calorem natiuum, vnaque ſanguinis copiam allicit, quam, quia poros opplet, difflari vetat, proindeque εἰς σάρκωσιν, hoc eſt ad reparandam carnẽ, optimum medicamentum à Galeno perhibetur, præſertim ſi diutius parti adhæreat, nec ſæpe vno die mutetur.

Πιτάνη. ſic à quibuſdam vocatã fuiſſe ὀξυάκανθαν, Dioſcor. prodidit.

Πιτύδες. fructus pini aut piceę quos in conis ſuis gerunt, ſiue nuclei pinearum nucum, ſicut videtur Dioſcoridi lib. 1. ſiue nuces è pinaſtro, vt Plinius nominat. Galen. fructum picearum ita propriè dici ſcribit, & eos abuti nomine qui pini fructum πιτύδα nuncupãt. Hippocrates eo nomine piceam reſinam interpretatur, ſicut Galen. explicat ὁ παῖς γλώσσης.

Πιτυλίζειν. ſignificat obire genus quoddam exercitationis quod manu vtraque in pugnum contracta (id enim deſignat πίτυλος) fiebat. in ea exercitatione, ſicut ſcribit Galenus lib. ſecundo de ſanit. tuenda, ſummis pedibus ingrediebantur, tenſasque in ſublime manus, hanc antroſum, illam retrorſum celerrime mouebant. Hoc autem exercitamento maxime vti ſolebant ante parietem ſtantes, quo, ſi quando aberraſſent, facile pariete apprehenſo erigerentur. Significat & πιτυλίζειν ſimpliciter geſticulari & crebro motu ciere manus, à quo πιτύλισμα fit, ipſam manuum geſticulationem ſignificans.

Πίτυλος. ſignificat apud Hippocratem remigium vel remum, vt Galenus explicat ὁ παῖς γλώσσης.

Πιτυρουζον. ſic dicitur à quibuſdam ἡ χαμαιπίτυς, vt habetur apud Dioſcor.

Πιτύουσα. frutex eſt ſola ſpecie à tithymallo cypariſſia differens, ob idque in tithymalli generib⁹ enumeratus, cui caulis cubito maior, geniculatus, folia piceæ, acuta, exilia: flos paruus quaſi purpureus, ſemen inſtar lenticulę, latũ, radix craſſa, candida, ſucco referta. officinis & herbariis eſula nominatur, Barbari turbet appellant. Liquorem vt tithymallus habet, eique ſimiliter purgat. Sunt qui πιτύωσα ſcribendum putent, contractum ex πιτύοεσα. nam ſic dicta eſt quod (Dioſcor. teſte) folia eius ſimilia ſint πῖσι ἢ πίτυσι, piceæ foliis, vt interpretatur Plinius.

Πίτυρα. furfures. dicuntur & ἀφαίρημα. Latini etiam canicas & apludas vocant: vnde caniceus panis furfureus eſt Pacuuio.

Πιτυείας ἢ

Πιτυίτης ἄρτος. furfuraceus panis vel furfureus. Dicitur qui poſt excuſſam tenuiſſimam farinam ex reliquo conficitur. Furfuris habet plurimum, & minus purioris farinæ. Quare parum alit, ventrem vero multis excrementis replet, & facile etiam ſubſidet, & quia furfur nonnihil facultatis habet deterſoriæ, ideo inteſtinis irritatis cito deijcitur. Proinde & pauco fermẽto & leni ſubactione opus habet. Ei contrarius eſt panis puriſſimus, vt qui & plurimum alat, & parum excrementi relinquat, & omnium tardiſſime deijciatur. Inter vtrumque medius eſt αὐτόπυρος ſiue συγκομιστός, vt qui ex toto tritico nulla vel farinæ vel furfuris adempta parte fiat.

Πιτυείασις. furfures. porrigo. Eſt vbi inter pilos quædam quaſi ſquamulæ tenues & furfuraceæ ſurgunt, eæque à cute reſoluuntur. Interdum madent, multo ſæpius ſiccæ ſunt: idque euenit modo ſine vlcere, modo exulcerato loco, huic quoque modo malo odore, modo nullo accedente. Id malum fere in capillo fit. rarius in barba, aliquando etiam in ſupercilio, vel reliquo etiam corpore. Prouenit à vitioſo corporis humore, ſalſave

©BIUM

ſalſaue pituita, aut bilioſo & melancholico ſanguine caput ſubeunte, vt ait Paulus, vel à vitioſis ſeroſis humoribus, vt Galenus & Aetius ſcripſerunt. Nomen morbo inditum à ſimilitudine,

Cum caput immenſa pexum porrigine ningit,
Copia farris vti frendentibus edita ſaxis:

quemadmodum Quintus Serenus poeta cecinit.

Πιτυλίδες ἐλαῖαι. furfuraceæ oliuæ, ſic dicuntur oliuæ tritæ, vt habetur apud Athenæum lib. 2. Stringebantur autem, quo melius ſeruarentur, antequam omnino matureſcerent.

Πιτυρώδης ἴζησις. furfuracea hypoſtaſis ſiue furfuribus ſimilis. fit à vehementi calore febrili, ſupra modum colliquante, vrente & reſiccante ſolidas partes. vide ἴζησις.

Πίτυς. picea. Arbor pino ſimilis, à qua tantum differt quod pinguior ac tenuior folio eſt, quodque minus alta minusque recta quam pinus aſſurgit: præterea & conum minorẽ, nucleoſque reſina perfuſos habet.

Πιωπέρως: ἀφθονέρως. plenius, vberius, apud Hippocratem.

Πλαδαρότης. affectus eſt, vt ſcribit ὁ εἰσαγωγῆς author, internæ palpebrarum partis, obortis in ea mollibus quibuſdam corporibus & læuibus, vnde & nomen inditum fuit morbo.

Πλάδος. dicitur apud Hippocr. humiditas in aliqua parte redundans & ſuperflua, ſiue tenuis ea ſit, ſiue in modum puris craſſa, vt ſcripſit Galen. comment. 3. εἰς τὸ περὶ ἀγμῶν. Nam & πλαδαρὸς ἕλκη ea ratione ab Hippoc. dicuntur, & πλαδῶντα ſimpliciter, quæ humida ſunt. Quoniam vero quæcunque ſuperfluo humore madent, infirma vt plurimum ſunt, & laxa, factum eſt vt πλάδος etiam πλὴν ἀπυίαν ſignificet, vt annotauit Galen. comment. 2. εἰς τὸ περὶ διαίτης ὀξέων.

Πλαίσιγξ. ſic dicta eſt ab Hippocr. ferula, quod feriendo apta ſit.

Πλακοῦς. ſpecies vna eſt ὁ καδμίας quæ in fornacibus perficitur, & cruſtarum modo concreuit: de qua vide in dictione καδμία. Eſt & ſpecies quædam aluminis craſſarum partiũ, hoc modo dicta quaſi cruſtacea.

Πλαίνης πυρετὸς. erratica febris. Eſt febris cuius acceſſiones nullam inter ſe proportionem ſeruant. Habet enim ſuarum acceſſionum inordinata principia, nullam certæ alicuius febris vel ſimplicis vel compoſitæ ſpeciem referentia. Itaque erratica febris nullius certæ ſpeciei eſt, nec eam poſſis dicere quotidianam, nec tertianam, nec quartanã, multoque minus continuam. Nam cum erratica febris ab incertis acceſſionum principiis dicatur, patet continuam eſſe non poſſe, licet continuę implexa eſſe poſſit ęque atque aliæ intermittentes febres. Eſt autem febris erratica non ex certa humoris ſpecie, quemadmodum aliæ intermittentes, ſed vel ex confuſis ſecum humoribus & inæqualiter permixtis, & in corporis habitu putrentib⁹. vel ex vno quidem humore, ſed tranſmutato, & in alteram naturam tranſeũte. Quantum enim in ægrotantium corpore humores mutantur, tantum etiam acceſſionum circuitus. Ac maxime quidem tranſmutatur ſanguis cum putreſcit, parte vna in flauam bilem, altera in nigram abeunte. Deinde vero flaua bilis quæ nondum tota vſta ſit: hæc enim tanquam flauæ atræque bilis media multiplices miſtosque motus habet, quod inæqualibus portionibus alteratio illa perficiatur & putredo oriatur. Id autem naturaliter contingit à media fere æſtate ad principium autumni, quod tempus ὀπώρας Græci nominant, eoque potiſſimum erraticæ febres proueniunt. Verum ſuperueniente autumno, & flaua bile tota vſta & in atrũ verſa, tunc ex febre erratica conſtans & legitima quartana naſcitur. Alia quoque eſt non parua erraticæ inordinataque febris cauſa, cum qui putreſcere incipit humor, in aliquo membro conſiſtit: alter vero ex aliis defluit partibus, qui vel in ipſis ſolis continebatur, vel in vniuerſo corpore redundabat. Alia præterea cauſa eſt error in ratione victus ab ægris commiſſus, qui ſi in ſanis acceſſiones nouas parit & morbos, multo magis in ægrotis vel circuitus facit anticipare, vel alios diuerſæ naturæ à prioribus excitat, à quibus acceſſionum ordo peruertitur. Videntur vero etiam aliquãdo abſque ordine fieri acceſſiones propter circuituũ complicationẽ quæ à medicis ignoratur, cum verius complexa febris ſit quam erratica, quæ tunc vere talis eſt quando qui febrem faciunt humores in alteram naturam tranſierint, aut in victu errare contigerit, ſicut docet Galenus extremo libro ſecundo de differentiis febrium.

Πλάτη. dicuntur, authore Polluce, coſtæ latiores, ſicut κωπία quę ſunt anguſtiores. Hippocrates lib. de locis in homine videtur πλάτας ſcapulas appellare, ſcribens: αἱ δὲ πλάτη κατὰ τὰ γύα ἤρθρωνται, ὅθεν θάλλον ὅτι τὸ ὀπίσιον τὸ ἐν τῷ γύῳ.

Πλατμών. apud Hippocr. ſignificat petram in mari prominentem, lęuem & humilem, circa quam dilatantur fluctus, vt ſcribit Galenus ἐν τοῖς γλωσσαις.

Πλατυίστινον μῆλον. mali genus, inquit Galenus, vile & quod edi nequeat, ſed ſuibus edendum obijcitur, ſic dictum quod tenera platanorum folia guſtu quodammodo repræſentet.

Πλάτανος. platanus. arbor eſt adũena quidem & peregrina, ſed magno in honore habita poſtquam à Romanis recepta eſt, & vmbræ gratia expetita. Eſt autẽ cortice craſſo, fronde vitiginea, lata, longo rubroque pediculo, floſculo paruo ac pallido, baccis rotundis, ſcabris & lanuginoſis. Eſt humidioris & frigidioris eſſentiæ, ſed ſymmetra. Cortex & pilulæ magis ſiccantem vim habent.

Πλατασμὸς. vitium oris, cum eo nimium diducto ſermo male promitur.

Πλάτυσμα. dicitur quicquid in latum extenditur: ideoque variis rebus accommodatur, vt

Definitionum medicarum libri XXIIII - page 385 sur 554

emplaſtris aliquando, in quorum genere πλάτυσμα vocatur emplaſtrum latum, ſeu potius latius linteum cui emplaſtrum ſuperlitum eſt. Sic ſæpe apud Galenum reperias in lib. τῶν κατὰ γένη, vt extremo l. 4. vbi Heræ emplaſtra refert, ſcribitque primum vlcus per ſpõgiam probe purgandum, vt madoris expers ſit, deinde ſuper id platyſma imponendum cui emplaſtrum illitum ſit, poſtea duplex linamentum exterius ſuperdandum. Sic Aetius lib. 9. cap. 48. πλάτυσμα σιδήρου στομώματος vocat laminam ex ferro ſtomomate latiorem.

Πλατὺς μῦς, ἡ

Πλάτυσμα μυῶδες. latus muſculus, de quo vide μυῶδες πλάτυσμα.

Πλατυώρια. idem quod μυοφράσις, de qua vide ſuo loco.

Πλατυόφθαλμον. cognomen γύμνεως, ſed fœminæ quæ proprio nomine οἴδι dicitur. Nomen inditum quod à mulieribus ad comparandam oculis gratiam vſurpetur.

Πλεκτάναι. citri. Sic Eudemus nominauit vteri cornua. Incertum tamẽ eſt vtrum vaſa, quæ illic reuoluta implicantur, an illos mammillares vteri proceſſus τῆς πλεκτάναις, id eſt cirris polyporum compararit. Eos Praxagoras & Philotimus κόλπους, Diocles κεραίας nũcupauit. Galenus ἐν τῇς γλώσσης interpretatur πλεκταινέων apud Hippocratem, ἢ πλεγμάτων, ἀπηρτημάτων ὠὲ πλεκτηχῶν.

Πλέννα. ἡ μύξα. hoc eſt mucus, apud Hippocrat. vnde & πλεννεραὶ, μυξώδεις, hoc eſt mucoſæ, vt ſcribit Galenus ἐν τῇς γλώσσης. Dicitur & βλέννα.

Πλεδμος. φθόη. ἢ τὸ πλευμῶδες πάθος, apud Hippocr. authore Galeno ἐν τῇς γλώσσης, hoc eſt tabes vel pulmonis affectio. vnde & apud eundem πλευμοῖ vſurpatur ἀντὶ τῦ πλευμώδης γίνεται ἢ φθίνει: hoc eſt, pulmone laborat, aut tabe conficitur.

Πλευραὶ. coſtæ. Sunt oſſa thoracis, à lateribus ſita, ſternon ſpondylis committentia. Ea ſunt vtrinque vt plurimum duodecim, quot & dorſi ſpondyli. Ex his ſuperiores ſeptem ſimpliciter πλευραὶ dicuntur, totidem ſcilicet numero quot oſſa habentur in ſterno, cum quibus, ſicuti cum dorſi ſpondylis, iunguntur per diarthroſim: quamquam ea qua ſterni oſſibus copulantur diarthroſis obſcurior ſit, propter ligamenta membranoſa quibus vndique tegitur. Tam exiguus autem eſt earum motus, vt ſynarthroſis appellari queat. His autem coſtis nec vna eſt ſimplexque figura, nec ſitus. Sunt enim principio anguſtiores & ſubrotundæ, deinde paulatim lateſcunt, & vbi latiores euaſere, paulatim contrahuntur. Situs præterea quodammodo obliquus eſt. Nam poſt ſuam cum ſpondylis diarthroſim in anteriora ſimul & inferiora feruntur, multumque ita progreſſæ, rurſusque ſurſum verſæ, protinus ad ſternon recurrũtur. Vnde iam quicquid earum cum ſterno committitur, non os ſed cartilago eſt: quanquam non ea tantum parte cartilaginoſæ ſunt, ſed præter id bona ſui parte, & iam inde propemodum vbi recuruari cœperunt qua ſunt molliores, vt ad radicem duriores. Earum duæ primæ ἀντίστροφοι, quaſi retortæ, dictæ ſunt, authore Polluce, duæ aliæ ſequentes στερεαὶ propter firmitatem, tres vero poſtremæ στερνίπδες. Quinque vero reliquæ coſtæ inferiores, νόθαι dicuntur, hoc eſt ſpuriæ & illegitimæ, quia imperfectæ ſunt. Neque enim in ſterno, vt ſeptem veræ articulantur, ſed intus diaphragmati ſuis cartilaginibus iunguntur, & iiſdem acuminatis inferiores ſuperioribus applicatæ, ligamentis affirmãtur. Dicuntur eæ παρασπειροι & μαλθακαὶ, vt ſcribit Pollux. Celſus ῥώας à Græcis dici teſtatur. Cæterum inter ipſas coſtas inſerti ſunt muſculi genere duplices, quos μεσοπλευείους, hoc eſt intercoſtales, nominant. Alii enim externi ſunt, qui ex coſtæ ſuperioris inferno latere in ſubditæ coſtæ latus ſupernum oblique antrorſum feruntur, & vna cum pluribus aliis muſculis dilatando thoraci inſeruiunt. Alii vero interni ſunt, qui ex inferioris coſtæ ſuperno latere in ſuprapoſitæ latus infernum oblique antrorſum inferuntur, & externos vbique ad χ literæ formam interſecant. Hi autem vna cum quibuſdam aliis thoracem expirando contrahunt.

Πλευρῖτις. eſt inflammatio membranæ coſtas ſuccingentis. Omnis in genere inflammationum eſt, totque propterea recipit differentias, quot habet ipſa phlegmone, ſumptas à materiæ, vnde gignitur, varietate. Alia enim vere ſimpliciterque phlegmone eſt, quæ ſcilicet naſcitur ex fluxione ſanguinis calidi & copioſi: alia vero non ſimpliciter, ſed vel œdematodes, vel eryſipelatodes, vel ſcirrhodes, prout ſanguini pituita aut bilis flaua aut atra miſta fuerit. Non tamen vt phlegmone, ſic etiam pleuritis ab humoris ſpecie, vera aut non vera dicitur, ſed, quod ipſum præ ſe fert nomen, ab ipſa parte affecta. Vera enim pleuritis debet ἐν τῇ πλευρᾷ cõſiſtere, aut ſaltem muſculis illi continuis. ſic autem vocatur ὁ ὑποζώκως τὰς πλευρὰς ὑμήν, hoc eſt membrana coſtas ſuccingẽs interna. Itaque phlegmone quæ externos coſtarum muſculos tam μεσοπλευείους dictos quam qui ab humeris ad partes thoracis ſuperiores deriuantur, occupat, vel ipſum etiam diaphragma, pleuritis non eſt, etiamſi ſigna plurima cum pleuritide habeat communia. Sunt autem veræ pleuritidis ſigna hæc, & inſeparabilia ſymptomata: febris acuta, dolor internus perinde ac ſi locus vel intendatur vel pungatur, ſpiratio difficilis, frequens & exigua, pulſus paruus, arteriam & duram & quodammodo tenſam indicans, tuſſis maxima ex parte cum ſputis coloratis, nonnunquam vero ſicca. Sed eam quæ ſine ſputo eſt, ἄπεπτον πλευρίτιδα, hoc eſt incoctam, appellant, quæ vel celeriter hominem iugulat, vel non niſi longo tempore finitur. Verum

rum aliæ pleuritides ab hac vera diſcernuntur, vel quod earũ dolor externus ſit, & contactu moueatur, vel quod ſine febre ſit, vel ſine ſputo, vel ſine tuſſi, vel ſine ſpirandi difficultate, vel quod neque tenſionem neque duritiem vllam pulſus referat.

Πληγή. ictus. Dicitur in pulſu motus arteriæ tactui occurrens. Quidam tamen, vt ſcribit Galenus, non omnem arteriæ occurſum ſic vocandum cẽſent, ſed eum proprie qui violentus ſit. Verum nihil, vt idem ait, intereſt πληγὴν aut ὄθησιν aut κίνησιν appellare, vel etiam πλῆξιν.

Πλῆθος. copia. multitudo. Dicitur de quolibet humore ſuperabundante, ſanguine, pituita, aut vtrauis bile, eoque differt ἀπὸ τῆς πλησμονῆς. Itaque ſi bilis flaua in corpore excedit, iure bilis πλῆθος dicetur, non etiam πλησμονή, proprie quidem loquentibus. Improprie tamen aliquando ἀντὶ τῆς πλησμονῆς vſurpatur.

Πλησμονή. plenitudo. eſt omnium humorum æquabilis redundantia. Aliqui vero contenti ſunt dicere eſſe ſanguinis redundantiam, non eius quidem ſynceri, & ab aliis humoribus ſecreti, ſed cum iis naturæ modo confuſi. Venarum enim ſanguis cũ nequaquam ſimplex ſit & vnius naturæ, ſed pituita, bile vtraque, & puro ſanguine ſecum certa quadam proportione, &, vt cuique corpori expedit ad valetudinem, miſtis conſtet, eam quatuor humorum commixtionem temperationemque ſanguinis nomine omnes appellant. Eiuſmodi ſanguis interdum in corporibus hominũ exuperat, & legitimum naturæ modum excedit, atque is exceſſus πλησμονὴ vocatur. Ea autem duplex eſt, vna quam πρὸς ἀγγεῖα, hoc eſt, ad vaſa, altera quã πρὸς τὴν δύναμιν, hoc eſt, ad vires, medici ſolent nuncupare. Illa quidem ſimpliciter & abſolute plenitudo cẽſetur, quod venæ tam copioſo ſanguine redundent, vt non modo intumeſcant, ſed etiam diſtendantur peneque rumpantur. Ea plenitudine prædicti ſunt athletæ, quorum habitus, vt ſcribit Hippocrates, quoniam ad ſummum bonæ valetudinis gradum peruenit, in quo diu manere & conſiſtere non poſſint, nec quicquam ei præterea addere, periculo non caret. Nam tametſi non niſi bonis ſcateant humoribus, ſiue omnes vna increuerint, ſiue purus tantum ſanguis modum exceſſerit, ſintque viribus admodum robuſtis, verendum tamen eſt ne quid ſiniſtri illis contingat, niſi propere bonus ille habitus tantaque plenitudo tollatur. Hæc πρὸς ἀγγεῖα dicitur, ſiue, vt Galenus explicat, πρὸς τὸ εὐρυχωρεῖσθαι τῶν περιεχόντων τοὺς χυμοὺς ἀγγείων, hoc eſt, ad vaſorum capacitatem qui humores ipſos continent: quod tanta ſit ſanguinis copia, vt eam prope capere venę nequeant. Vocata eſt & à quibuſdam κατ' ἔγχυμα, quoniam, vt idem ſcripſit, κατὰ τοὺς ἐγκεχυμένους τοῖς ἀγγείοις χυμοὺς συνίσταται καὶ νοεῖται, id eſt, infuſis per vaſa humoribus conſiſtit atque intelligitur. Altera plenitudo non ſimpliciter dicitur, ſed πρὸς τὴν δύναμιν. Refertur enim ad vires. Nam quamuis vaſa non ſint plena ſanguine, nec eo tumeant aut diſtendãtur, plus tamen habent quam natura poſſit cõficere. Infirmior enim natura grauatur perſæpe mediocri sãguine etiam optimo, qui tãdem à calore natiuo imbecillo deſtitut⁹, putreſcit morboſque excitat. Itaque cũm non ſint pares omnium vires, patet plenitudinem hanc non abſolute dici: quam enim hic ferre non poteſt, alius facile perferet. Quæ vero ad vaſa dicitur, nulli ætati, ſexui, naturæ contingit, quin ſimpliciter & abſolute plenitudo vocari debeat.

Πλῆκτρον. calcar. vide βγχονοειδὴς.

Πλημμυρὲς. ſignificat apud Hippocrat. lib. περὶ διαίτης ὀξέων, πλῆθος ὑγροῦ πινὸς, hoc eſt, humiditatis cuiuſdam redundantiam, vt comment. 3. Galenus explicauit.

Πλήμνη. χοινικὶς ἢ προχοῦς. modiolus rotæ apud Ionas, quo etiam vocabulo idem ſignificatur apud Hippocrat. lib. περὶ ἀγμῶν, vt comment. 2. Gal. annotauit, atque etiam ἐν ταῖς γλώσσαις., vbi tamen legitur, πλήμη.

Πλήρης σφυγμὸς. plenus pulſus, qui arteriam in ſua diaſtole pleniorem repræſentat, & occurſum eius humiditate plenum. Huic oppoſitus eſt κενὸς, hoc eſt, vacuus: amboque ſimplicem vnam pulſuum differentiam conſtituunt, ſumptam à quantitate infuſionis humorum arteriæ, ſeu à contentis in eius capacitate.

Πλήρωσις. repletio. Eſt cuiuslibet rei & quacunque in parte. Itaq; & cibi & potionis & humorum atque etiam excrementorum eſt, diciturque de ventriculo, venis cæteriſque corporis partibus.

Πλησμονή. repletio cibi & potus: vel, vt ait Galenus in Aphor. 17. libr. 2. πλείων τροφὴ ἢ σώματος φύσεως, hoc eſt, alimentũ copioſius quã corporis naturæ conueniat.

Πλήσσιγγες. νάρθηκες. hoc eſt, ferulæ, apud Hippocrat. ὧδε δὲ τὸ πλήσσειν, vt ſcribit Galen. ἐν ταῖς γλώσσαις.

Πληχὰς. dicitur apud Hippocr. totum id quod inter inguina vtriuſque cruris eſt, vt explicat Gal. comment. 4. εἰς τὸ περὶ ἄρθρων. Idem etiam ſcribit comment. 2. εἰς τὸ περὶ ἀγμῶν, ſcilicet eo nomine apud Hippocrat. deſignari quod inter vtrumq; crus ſpatium eſt. Nam & διαπεπλῆσθαι & διαπεπλῆσθαι diuaricari ſignificat, dicunturque ea verba de cruribus greſſum facientibus atque inter ſe diſtantibus: ipſaque crurum diductio digreſſioque πλήκτη, ſicut & ipſe greſſus πληχὰς à Græcis nuncupatur. Sunt autem, vt ſcribit Galenus, qui πληγάδα, per γ ſcribant. Quidam etiam πλιχάδα.

Πλίνθιον. machinamenti genus eſt quod ad Nileum authorem refertur, factum ad eorum ſimilitudinem quæ vocantur tractoria quadrata oblonga. Duo enim habet latera, longa palmos quatuor, digiti craſſitudine, quæ extremis partibus trãſuerſariis inter ſe

Definitionum medicarum libri XXIIII - page 387 sur 554

©BIUM

compacta ſunt. Eſt autem tranſuerſariorum craſſitudo & latitudo quãta laterũ, ſed longitudo palmum implet. Merito igitur cum talis compoſitio ſit, vt latera quatuor palmos longa ſint, tranſuerſaria vnũ, totius organi quadrati ſtructura oblonga euadit. Licebit autem, ſi quis voluerit, latera breuiora efficere. Media itaq; latera pertuſa ſunt rotundis & peruiis foraminibus, per quæ axis traiicitur, qui media parte clauũ infixum habet: capitib⁹ vero, quibus latera excedit, vectes æneos, vel ferreos, decem digitorũ magnitudine. Sunt item in organo quatuor annuli lateribus affixi, bini ab inferiori parte, totidem à ſuperiori. Antiqua quidem huius organi ſtructura authore Nileo talis eſt.

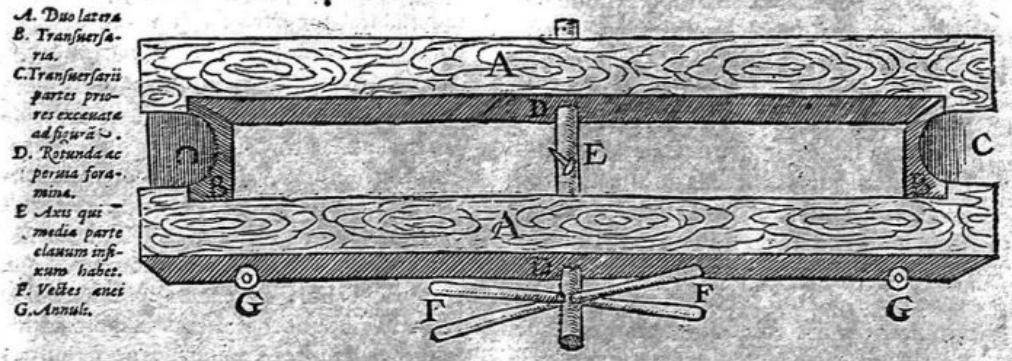

Πλυσίπις. ſpecies vna eſt aluminis, teſte Aetio. quæ dicitur alio nomine πλακίπις.

Πλόμος. herba quæ & φλόμος dicitur Latinis verbaſcum.

Πνεῦμα. ſpiritus. Eſt ſubſtantia ætherea, calida, leuiſſima tenuiſſimaque, omnes in corpore motus ciens. Subſtantiam quidem eſſe liquet, quòd tertia ſit ſubſtantiæ noſtræ portio, quam medici conſtare ſcripſerunt ſolidis, humoribus & ſpiritibus: verum ſupra corporeæ naturæ ſortem ex elementorum temperamento conflatæ. Siquidem hæc nihil habet elementare, ſed eiuſdem plane eſt cum calore natiuo originis, cuius etiam perpetuo comes eſt, & in rebus omnibus gerendis inſtrumentum. Nam cum ad vitæ conſeruationem oporteat calidum illud innatum per omnia diffundi, ei natura ſpiritũ ſocium aſciuit, qui ipſum quo neceſſe erat deduceret. Proindeque ſpiritus ille cum calido natiuo miſtus ita confuſuſque eſt, vt nunquam ab inuicem ſeparentur, ſed vbicunque calor eſt, illic etiam ſpiritum eſſe ſit neceſſe. Non inſidet alterum alteri, vt ſubiecto, ſed totis ſubſtantiis perfectiſſime ſecũ commiſcentur, adeo vt vnum tantum corpus, vnaque res videri poſſint. Ex eo factum eſt, vt à medicis vnius opera alterius eſſe plærumque dicantur & iiſdem cognominibus tituliſq; ornentur. vtrumque interdum naturam, opificem, animam etiam aut eius inſtrumentum, authoremque omnium fũctionum, adhæc vitæ vinculum indifferenter dici inuenies à medicis aliud agentibus & non ex profeſſo ea de re diſſerentibus. Cum ergo tanta ſit ſpiritui cum calore natiuo communio operiſque ſocietas, par eſt eum eiuſdem etiam naturæ eſſe, hoc eſt, æthereum, cœleſtem & diuinum, cuiuſmodi calidum innatum eſſe, quod σύμφυτον dicitur, ſuo loco annotauimus. Idem vero etiam calidus eſt tum ab origine, tum quod cum calore innato commercium habeat, per eum, ſicuti dictum eſt, diffuſus. Hac autem natura præditum, quis neget leuiſſimum tenuiſſimumque eſſe? Et talem quidem eſſe conueniens fuit, vt quoquouerſum calidum innatum deduceret, & in ſolidiſſima quæque penetraret, rueret, impetum faceret. Qua de cauſa Hippocrates corporis noſtri ſpiritus τὰ ἐνορμιώτατα, nomine profecto accuratiſſimo & ad eorum naturam explicandam aptiſſimo appellauit, ſicut eam vocem ante enarrantes oſtendimus. Eſt enim ſpiritus præcipuum naturæ inſtrumentum quo omnes functiones muniaque exequitur. Is cum ſit genere vnus & ſimplex, ſicut & calor natiuus, attamen pro locorum in quibus habitat & functionum quas obit varietate magnas habet differentias. Vt enim ſuo calido innato pars vquæque prædita eſt, ſic & proprium ſpiritum poſſidet tam inſitum à primis natalibus, quam ex principibus partibus eum gignentibus influentem, ex quo primum nobis ingenitus nutritur atque inſtauratur. Quo fit vt totidem ſint innati nobis ſpiritus, quot ſunt & naturarum & calorum varietates. Qui quoniam promptiſſime exoluerentur & euaneſcerent, niſi ſubinde alio aduenient ſpiritu reficerentur, ideo natura triplicem ſpiritum procreandorum officinam inſtituit, ex quibus tres in vniuerſum ſpirituum differentię oriũtur: naturalis quidem ex iecinore, vitalis autem à corde, animalis autem è cerebro, tribus certe nobiliſſimis partibus, quę ſicut dignitate potentiaque cæteris præcellunt, ita reliquarum curã, vt ita dicam, gerentes nouos iugiter ſpiritus creãt, quibus non modo munia ſua obeant, verum etiã alios ſingulis partibus ingenitos inſtaurẽt. Quorũ tamen ſpirituum tanta eſt varietas, quantum tres ille partes earumque functiones ab inuicem diſtant. Itaque cum

iecur

©BIUM

iecur circa alimentorum concoctionẽ verſetur, eoque in opere plurimum fit ſordiũ & inquinamenti, fieri non poteſt quin ſpiritus etiã, cuius beneficio naturales omnes actiones abſoluuntur, veluti labe quadam inde contracta minus purus tenuiſque ſit, ſi cum vitali animalique comparetur. Is alitur augeturque à tenuiore, puriore, magiſque aerea portione totius alimenti, quæ in vaporis ſpeciem quandam ex eo ſublata, à ſolido ipſius iecinoris corpore (quod in ea actione primas partes ſuſtinet, ſpiritu & calore, tanquam inſtrumentis, vtens) concoquitur, & ſpiritus fit naturalis. De quo tamen apud veteres medicos dubitatum fuiſſe, ſitne aliquis, liquet ex Galeno, qui libro 12. meth. med. differens de affectibus qui in ſpiritu conſiſtunt, viſus eſt de eo quoque dubitaſſe, nõ auſus aliquem eſſe plane profiteri, ſed ſi aliquis eſt, vtique eum in iecinore & venis contineri. Nunc tamen doctis omnibus placere video aliquem reuera eſſe, cuius opera ventriculus, iecur, cæteræque partes familiare alimentum attrahunt, retinent, concoquunt, cuius etiam vi atque impetu partes omnes excrementa à ſe depellunt. Quod enim ventriculus aliquãdo obmurmuret, nauſeet, ſingultiat, ructet, euomat, inteſtina ſimiliter quam lõgiſſime ſtercora propellant, veſica vrinam eiaculetur, ſpiritibus impetu concitatis acceptum referri debet. Continentur autem ii in venis, perque eas feruntur in vniuerſum corpus, quatuor facultatum naturalium muneribus inſeruientes, ſeſeque pabulum præbentes ei ſpiritui quem à primis naturæ noſtrę primordiis ſingulæ partes congenitum acceperunt. Huius autem ſpiritus quantum per venam cauam vna cum ſanguine ſurſum fertur, in dextrum cordis ſinum ſubit, vbi perfectius excoctum attenuatumque per arctiſſimos meatus ſiniſtrum ingreditur, & ex naturali vitalis euadit, à ſolido cordis corpore alteratus. Ibi maximos motus ciet, cordis atque arteriarum diaſtolis ſyſtoliſque inſignes, præter gloriæ, honorum, vindictę, aliorumque eiuſmodi cupiditatem, animique perturbationes ab ipſo quidem corpore cordis, ſiue ab inſita ipſi facultate profectas, ſed ſpirituum miniſterio abſolutas & continuatas. Hinc pulſus vehementes, magni, celeres, crebri à magno ſpirituum vitalium impetu, vt ab exiguo cõtrarii, ſicut Galenus in libris pulſuum demonſtrauit. Diffunditur autem ſpiritus ille per arterias in omne corpus cum vitali calore, ſuamque vitam ſingulis partibus conſeruat. Vt autem ipſe ex naturali ſpiritu alitur & ſeſe ſuſtentat, ita per internum maioremque arteriæ quam καρωτίδα vocant, ramum in plexum illum δικτυοειδῆ receptus, propterque multos eius viæ anfractus & ambages illic diu retẽtus, factuſque adhuc purior tenuiorque, in animalem ſpiritum vertitur, demumque in cerebri ventriculos intromiſſus, propria ſolidæ cerebri ſubſtantiæ virtute ſummam tenuitatem perfectionemque aſſequutus, per neruorum ſpiracula ſenſum fugientia permeans, in corpus vniuerſum impetu concitatiſſimo diſcurrit, & motus ciet admirabiles. Eo inſtrumento facultas animalis apprehendit, ratiocinatur, reminiſcitur, mouet, ſentit, nihilque non agit, ſi modo eius impetus nihil remoretur. Aer enim frigidus, nebuloſus atque caliginoſus, cruditas ex immodico vini potu, cibiſque frigidis, craſſis multiſque contracta, vita deſes & oeioſa, ſomnus largior, excrementorum copia, corporis ſumma extenuatio, ſiue à morbo, ſiue à nimia exercitatione, ſiue ab inedia fuerit, adhæc frigidior intemperies, membrorum denſitas, vaſorum per quos ſpiritus feruntur obſtructiones, vt eos reddũt craſſiores, grauiores, minuſq; calidos, ita eorum etiam impetus retardant, minuunt, atque interdum abolent, ſicut iis oppoſitæ cauſæ ſpiritus gignunt copioſiores, calidiores, tenuiores, leuiores, à quibus ad motus omnes alacriores reddimur. Iſta quidem de ſpiritu illo æthereo, & perpetuo caloris natiui comite, & de quo videtur Galenus incertus fuiſſe animane ſit, an præcipuum animę inſtrumentum, dicta ſint. Præter eum alius etiam eſt in nobis ſpiritus naturæ multum ab eo diuerſæ, ſpiritus quidem propter quãdam ſimilitudinem dictus, ſed qui potius flatus nomẽ, quem φύσιν vocant, mereatur. Eſt enim veluti vapor quidam craſſior, impurior atque turbidior, tanto aqueo vapori ſimilior, quanto ille naturam aeris exuperat & antecellit. Oritur à nobis ipſis, & in omni corporis parte colligitur in qua calor imbecillus eſt, humorque crudus. fertur autem huc atque illuc motu errabundo, non citra partis in quam ruit dolorem & moleſtiam, cum ſpiritus ille, de quo ante diximus, ſemper mitis ſit & beneficus, niſi ſi quando nimium exuberans aut exolutus minus belle officio ſuo defungi poteſt.

Eſt & alia τῦ πνεύματος ſignificatio, qua dicitur aer inſpiratu attractus, qui reſpirationis vociſque materia eſt, à qua τῦ πνεύματος etiam nomen longius progreſſum eſt, vt ὅλῳ τῷ ἀέρι multis in locis apud Hippocratem deſignet, quemadmodum Galenus comment. 1. εἰς τὸ περὶ διαίτης ὀξέων, atque etiam in Prognoſt annotauit. Idem vero libr. 3. περὶ δυσπνοίας author eſt, πνεύματος nomen in morbis ſimpliciter ab Hippocrate enunciatum, τῷ δύσπνοιᾳ ſignificare, atque inde πνευματώδη dici eum qui difficultate ſpirandi laboret: etſi interdum ſimpliciter αὐτὸ τὸ ἐμπεφυσημένου, hoc eſt, pro eo qui flatu diſtentus ſit, vſurpetur, vt ipſe ὦ τῦ γλώσσης explicauit. Ab ea ſignificatione fluxerunt iſta nomina, πνεῦμα περίχρουν, μετέωρον, φαινόμενον, paſſim ab Hippocrate vſurpata, quibus ea ſpirandi difficultas deſignatur per quam pectus in ſublime ita attollitur, vt ſub ipſis etiam veſtimentis difficilem illum

©BIUM

motum thoracis & ſcapularum facile liceat intueri: vt ſcriptum habetur à Galeno comment. 1. in Prorrhet. Eſt & quãdo περὶ πνευμάτων nomine Hippocrates reſpirationis differentias intelligit, vt Galenus annotat. comment. 3. lib. 1. Epid.

Πνεῦμα δασύ. ſpiritus aſper. ſic à quibuſdam appellatur ſpiritus qui cum ſono ducitur, ſiue ob anguſtiam loci quo ille redditur, ſiue ab humoris copia, vt Gal. annotat comment. 3. εἰς τὸ περὶ ἄρθρων.

Πνευματίαι. iidem qui & πνευματούμενοι, hoc eſt, ſpiritu inflati atque diſtenti, & quibus venter flatu diſtenditur.

Πνευματικοὶ. dicti ſunt medici quidã hoc cognomine, qui à flatu ſeu ſpiritu in corpora ſubeunte, omnia vel ſecundum naturam ſe habere, vel in morbos incidere cenſebãt. Forte Hippocrates, aut quiſquis author fuit libelli de flatibus, huic ſectæ occaſionẽ præbuit, cui ſe inter medicos Athenæus & Archigenes in primis addixerunt.

Πνευματοκήλη. ramex ventoſus. Is genere, vt Paulus ait, ἀνεύρυσμα eſt, vt qui dilatatione fiat à flatulento ſpiritu. Verum duobus modis accidit, vel ex quatuor vaſis teſticulum alentibus, qui durior eſt, nec cõpreſſu digitorum euaneſcit, ſed recipere curationem poteſt: vel ab arteriis darton membranã intercurrentibus, qui appreſſo digito intro recurrit & euaneſcit: curationem vero non recipit, propter periculum quod ab inceſſabili ſanguinis profluuio impendet.

Πνευματόμφαλος. cui vmbilicus à flatu protuberat: Species eſt τῶν ἐξομφάλων.

Πνευματούμενοι. dicũtur ab Hippocrate, ſeu quis alius eſt author Prorrhet. quibus magna eſt & frequens reſpiratio, quos ἐν τῷ περὶ διαίτης ὀξέων Hippocrates πνευματωθέντας appellat. Poſſunt tamen & ii intelligi quibus venter flatu diſtenditur. Vocantur & ab Hippocrate πνευματίαι, vt ſcribit Galen. libro 3. περὶ δυσπνοίας.

Πνευματώδεες, ἢ

Πνευματωθέντες. iidem qui & πνευματούμενοι, de quibus ſupra.

Πνεύματώσις γαστρὸς. flatus ventriculi. Generatur ab humoribus vel cibis exigua caliditate in vapores diſſolutis. nam frigiditas hoc nomine quod diſſoluere & extenuare non ſit idonea, nullos flatus procreat, vehemens autem calor, cum non tantum extenuet, ſed etiam diſcutiat, flatus generationem impedit. minor vero caliditas diffundit quidem & tranſmutat alimentum, verũ minus quam opus ſit: vnde flatus excitantur.

Πνεύμων. pulmo. Eſt caro molliſſima & laxiſſima, reſpirationis & vocis inſtrumentum. Nulla enim in toto corpore caro rarior, laxior, molliorque eſt, & quæ ſpõgiæ ſimilior ſit, ſpumamque ſanguinis magis referat. Tali quidem ſubſtantia pulmonem conſtare oportuit, quo follis inſtar aere impleri diſtendique citra noxam poſſet. Eſt enim à natura conditus, vt reſpirationis vociſque eſſet inſtrumentum. Cuius quidem actionis etſi propria eius ſubſtantia primaria cauſa eſt, multa tamen præterea ad pulmonis cõſtructionem cõcurrunt, tum per quæ actio ipſa melius fit, tum ſine quibus fieri nullo modo poteſt. Situs eſt intra thoracem, ipſumque totum replet & occupat, & eius motum ſequitur. Cum enim pulmo per ſe immobilis ſit, ab alio moueri debet. Itaque diſtentus thorax, pulmonem vna diſtendit: ſubſidens autem atq; contractus, ipſum quoque ſubſidere facit, & aerem quem dilatatus attraxerat exufflare, atq; ita aeris inſpirationem expirationemque perficit. Vt autem thorax ipſe in duo diuiſus eſt, & media membrana (mediaſtinum vocant) diſtinguitur, ita pulmo in duas partes diuiſus eſt, dextram & ſiniſtrã. Rurſum vero pars eius vtraque duobus lobis conſtat, vno ſuperiore, altero inferiore, ſæpe palam diſcrẽtis, interdum obſcure. Præter hos nonnunquam tertius eſt dexter lobus exiguus, vaſis perpaucis textus, media cauitate venam cauã in cor ſubeũtem ceu puluino molli excipiens ac firmans, in hominibus ſternon oſſibus ſeptem compoſitum ſortitis. Nam quibus cum ſterno thorax anticus eſt breuior, iis pericardios tunica in phrenas magna ſuæ cauitatis parte incidit, & in hanc cauitatem vena caua, lobo hoc quinto propter viæ breuitatem non indigens. Tria autem vaſa per eius ſubſtãtiam diſperſa ſunt, ante quidem arteria venoſa, poſt vero vena arterioſa, & media harum aſpera arteria: & hæc quidẽ iam inde à quarto thoracis ſpondylo, vena à dextra cordis ventriculo, arteria à ſiniſtro proficiſcitur. Diſtribuuntur autem ſingula in totos pulmones numeroſa ramorum ſerie. Cæterum pulmonem ipſum vna cum ſuis vaſis tunica obducit orta ab ea quæ coſtas ſuccingit, & neruulos à ſexta cerebri coniugatione ſortita, quorum beneficio tunica quidẽ ipſa mediocrem ſenſum poſſidet, cum tamẽ pulmo ipſe nullam vim ſentiendi ſortitus ſit.

Πνιγαλίων. morbus incubus Latinis dictus. Venit ἀπὸ τοῦ πνίγεσθαι, quod eo laborantes prope ſuffocari videantur: ἐφιάλτης alio nomine vocatur, de quo ante dictum eſt. Reperitur & πνιγάμων pro eodem.

Πνῖξ ὑστερικὴ. vide in dictione ὑστερικὴ πνῖξ.

Ποδάγρα. nihil aliud eſt quam arthritis pedum. Cum enim pedum tantum articulos noxius humor infeſtat, articularis quidem morbus fit, ſed qui nomen ab affecta parte accipiat. Sic ſi manuum articulos idem morbus occupet, χειράγρα vocatur.

Πόθος. herba duorum generum apud Theophraſtum, alterum hyacinthi flore, alterum ſine colore candidum, quo ſepulcra coronabantur, à quo & nomen, quaſi deſideratis eſſet dicatum. Naſcitur autem fere in tumulis.

Ποίη. dicitur apud Hippocr. quæ habet folium ſimile viti natura, vt ciſſampeli vocatæ ſpecies. author Gal. ἐν τῇ γλώσσῃ. Alias ποίη ſignificat

©BIUM

gnificat herbam ſeu gramen, Ionice, pro communi πόα.

Ποικιλον φάρμακον. nomen τῷ ἀκέπου, cuius deſcriptio habetur apud Paulum libr. 7. capite 19.

Πολεμωνία ἢ πολεμόνιον. herba eſt ramis exilibus, vtrinque pinnatis foliis paulo quam rutæ maioribus ac longioribus, calaminthæ aut ſanguinariæ proximis, quibus ſummis velut corymbi dependent, nigro ſemine: radice cubitali, albicante, radiculæ ſimili. Naſcitur in montoſis & aſperis. Eſt autem polemonio vis ſubtilis & exiccans. Vulgo boſci ſaluiam appellant.

Πόλιον. herba eſt duorum generum. Vnũ montanum eſt, πύξριον nominatum, candidũ, tenue, palmi altitudine, ſemine plenum, capitulum in ſummo corymborum ſpecie habens, canique hominis (vnde nomen inditum) capillitium præferẽs. odore graui nec iniucundo. Alterum eſt campeſtre, maius, odore viribuſque infirmius.

Πολιότης ἡ

Πολίωσις. canities. Affectio pilorum eſt qua albi fiunt. Ea autem frigida humidaque eſt, & pertinet ad ipſos pilos, non autem ad cutem cui inhærent. Quod enim capilli non decidant, patet cutim mediocriter ſiccam eſſe oportere. Verum excrementum ex quo & gignuntur & creſcunt, pituitoſum eſt, quod præter temperamenti frigiditatem humiditatemq; etiam candorem habet. Quamobrem & ſpadones, & mulieres, & qui ætate prouectiore ſunt, &, vt vno verbo dicamus, quicunque frigidiore humidioreque præditi ſunt temperaméto, cito & facile caneſcunt. Hi namque omnes pituita plurima redundant, quæ cum per cutem imbecillius propellitur, inque ea diutius moram trahit, tandem reſiccatur, & propria fit pilorũ materia, ita tamen natiuum vt colorem retineat.

Πολυάρχιον. malagmatis nomẽ cuius deſcriptio habetur apud Galenum libr. 8. τῶν κατὰ τόπους. Refertur & à Paulo libr. 7. cap. 18. Eſt etiam cataplaſmatis nomẽ cuius aliquot differentiæ habentur apud Aetium lib. 9. cap. 34. ex Seuero.

Πολύγαλον. herba eſt palmi altitudine, lenticulæ foliis, guſtu ſubacerbo. Pota lactis abũdantiam facit, inde nomen ab effectu.

Πολυγόναθον. frutex eſt in montibus naſcens, maior cubito, foliis laurus, duntaxat latioribus læuioribuſque, ſapore mali cotonei aut punici. Flores per ſingulos foliorum exortus promit candidos, foliis numeroſiores. Radicem habet albam, mollem, longam, geniculis frequentem, graueolentem, digitali craſſitudine. Omnes officinæ & herbarii ſigillum Salomonis appellant. Eſt autem variæ particeps facultatis, adſtrictoriæ, acris, amaræ, ingrato guſtu qui verbis nequeat exprimi. quare & multiplices habet in medicina vſus.

Πολυγονοειδὲς. ſic à polygoni ſarmentorum ſimilitudine dicitur à quibuſdam prima ſpecies τοῦ κληματώδους quam ἀκροφυεστάτην nuncupant.

Πολύγονον. frutex eſt cuius duo genera produntur. Mas ramis exilibus, copioſis, geniculatis, qui à terra non attollũtur, graminis modo ſerpentibus, foliis rutæ ſed longioribus. ſemine turgens ſub omnibus foliis, flore albo aut rubente. Latini ſeminalem à ſeminis copia, & ſanguinariam à cohibendo ſanguine nuncupant: alii vero, vt Apuleius, Proſerpinacam. Herbariis & officinis corrigiola & centinodia appellatur. Fœmina autem paruus frutex eſt, vno caule, arundini teneræ ſimili, denſis geniculis in ſe tubarum modo farctis, tuberibus articulorũ eminulis, quos folia frondibus piceę ſimilia in orbem conueſtiunt, radice ſuperuacua. Vtrumque ſecundo ordine frigidum eſt, aut etiam initio tertii, habet & modicam adſtrictionem. Eſt autem mas ad omnia valentior.

Πολυφάγω. apud Hippocrat. αὐτὸ δὲ πολυφάγω, hoc eſt voraci. Sic Callimachus ἔγχεσι αὐτὸ δὲ καταφαγῷ vſurpauit, vt ſcribit Galenus ἐν τῇς γλώσσης.

Πολυειδὲς. ſic à quibuſdam dictum fuiſſe elleborum album habetur apud Dioſcor.

Πολυείδου σφραγὶς. Polyidæ ſphragis. Trochiſci nomen eſt olim celebris, & quo Galenus ad vlcera diuturna & contumacia, præſertim in naribus, vſus eſt. Recipit autem eo authore libr. 5. τῶν κατὰ γῆν, Malicorii denarium pondo ſex, myrrhæ denarium pondo octo, aluminis ſciſſilis denarium pondo quinque, thuris denarium pondo quatuor, aloes denarium pondo octo, chalcenthi denarium pondo tria, fellis taurini denarium pondo ſex. vino dulci excipiuntur.

Πολύκαρπον. τὸ κραταιόγονον, apud Hippocr. genus herbæ, vt ſcribit Gal. ἐν τῇ γλώσσης.

Πολύκλωνος. cognomen τῆς ἀρτεμισίας, non omnis quidem, ſed eius quæ ramoſa eſt. Sic autem dicitur ad alterius differentiam quę μονόκλωνος appellatur.

Πολύκνημον. frutex eſt ſurculoſus, foliis origani, caule pulegii, multis geniculis, ſine vmbella, ſed dependentibus paruis veluti acinorum corymbis, odore acri, iucundo. Deſiccat & calefacit ſecundo exceſſu.

Πολύκριθον. Hippocrati & Galeno τὸ κράταιγον.

Πολύμορφον. ſic dictum eſt à quibuſdam os σφηνοειδὲς, de quo vide ſuo loco.

Πολυνεύρος. ſic authore Dioſcoride à quibuſdam dicitur τὸ ἀρνόγλωσσον, hoc eſt plantago, quod eius folia multis fibris quaſi neruis per longitudinem diſtincta ſint: ob quam cauſam etiam ἑπτάπλευρος ab aliis dicta eſt.

Πολυόστεον. dicta ſic eſt à quibuſdam pars ea pedis quæ multiplici oſſe conſtat, & quæ alio nomine μέσον appellatur.

Πολυπόδιον. filicula. Herba eſt naſcens in muſcoſis petris & vetuſtis arborum caudicibus, præſertim quercuum, palmi altitudine, felici

©BIUM

ſimilis,ſubhirſuta. Radix illi piloſa, in qua continentur cirri ceu polyporum, craſſitudine minimi digiti, coloris intus herbacei, auſtera aliquantum & guſtu ſubacris. Eiuſmodi polypodium eſt quod Dioſcorides depinxit. Verum aliud præterea eſt folio aſpleni,viridiore,longiore,magiſque per ambitum laciniato, radice priori ſimili, paulo tamen graciliore, quod plurimum in montium ſyluis naſcitur. vtrumque moderate purgat, atque vt ait Galenus, citra morſum deſiccat.

Πολυποδίτης οἶνος. vinum ex polypodio factitium, cuius cõpoſitio habetur apud Aetium libro 3.cap. 60. & 61.

Πολύποδες. multipedæ,ſiue millepedæ,animalia ſunt exigua locis humectis naſcẽtia, quæ ad contactum ſeſe in globum contrahunt. Dicuntur etiam ὄνοι & ὀνίσκοι, de quibus ante diximus.

Πολύπους. polypus. Eſt tumor præter naturam in naribus genitus, polypi carni ſimilis ſecũdum ſubſtantiæ proprietatem. Sic quidem Galenus definiuit libro 3. τῶν κατὰ τόπους. Proprietatem autem ſubſtantiæ intelligo, non colorem modo & cõſiſtentiam, ſed reliqua etiam quæ ſunt polypis propria, quibus tumorem hunc ſimilem eſſe veteres prodiderunt: nempe quod multas radices, vt & ille pedes, habeat,quodque vt ille venantes vlciſcitur, acetabulis ſuis manus illorum apprehendens,ita & vitium hoc laborantium nares obſtruat, vt & difficulter ſpirent,& ægre loqui poſſint. Hæc enim ſubſtantiæ polypi proprietatem cõſequuntur,non minus quam color atque conſiſtentia. Ac color quidem varius eſt, aliis albidus,aliis ſubflauus, aliis ſubruber. Subſtantia pariter aliis mollis & quodammodo fluida,aliis durior magiſque cõtracta. Celſus lib.6.cap.8. graphice polypum depinxit his verbis: Polypus in naribus eſt carũcula modo alba, modo ſubrubra,quæ nariũ oſſi inhæret, & modo ad labra pendens narem implet, modo retro per id foramen quo ſpiritus à naribus ad fauces deſcendit, adeo increſcit, vt poſt vuam conſpici poſſit, ſtrangulatq; hominẽ, maxime Auſtro aut Euro flante, fereque mollis eſt, raro dura, eaque magis ſpiritum impedit,& nares dilatat, quæ fere καρκινώδης eſt. Itaque attingi non debet. His quidem verbis Celſus omnes polyporum differentias complexus eſt,quas Hippocr. in lib. περὶ παθῶν quinque conſtituit.

Πολύῤῥιζον. ſic à quibuſdam dictum fuiſſe helleborum nigrũ Dioſcorides author eſt, ſimiliter & quartum genus τῆς ἀελλοβοχίας,quæ peculiari nomine πτελοχία dicitur.

Πολύσπαστον. machinamentum eſt articulis reponendis cõueniens. Sic dictum eſt,quoniam multis orbiculorum circuitionibus facilitatem præſtet. Eſt autem iter facientibus maxime idoneum. Refertur ad Archimedem authorem. In quo deſcribendo minime curioſi fuere veteres, quod ad eum vſum Hippocratis ſcamnum per ſe abunde eſſet.

Πολύτριχον. herba quam & ἀδίαντον & capillum Veneris vocant.ſic dicta ab effectu. Explet enim capillorum defluuia, & ad hoc decoquitur in vino cũ ſemine apii adiecto oleo copioſiore,vt capiti inunctum criſpum dẽſumque capillum faciat.

Πολύχρηστον φάρμακον. Medicamentum ad multos vſus cõparatum, quodque multis ſimul affectibus conuenit. Sunt autem eius generis nonnulla non modo ſpecie,ſed etiam genere diuerſa. Omnia certe ex contrariis conſtant medicaminibus,nõ tantum ſecundum primas qualitates, verum etiam ſecundas. Aliter enim vni tantum ſimplicique affectioni, non etiam multis atque inter ſe etiam ſæpe contrariis prodeſſent. Coegit autem medicos neceſſitas contraria aliquando medicamenta miſcere, non modo vt vnum alterius vires frangeret, atque minueret,ſed quod conducibilius eſſe iudicarent, habere vnum aliquod medicamentum permultis affectionibus cõueniens,quam tam multa ſingulis affectibus deſtinata, etiam ſi ea πολυχρήστως in medicina longe præſtent. Sic enim vno eodemque medicamento repelluntur & digeruntur, detergentur & læuigantur, incraſſantur & attenuantur humores,quod diuerſas in ſe facultates contineat. Eius generis eſt Panacea,Iſis, Iceſium, aliaque plurima emplaſtra, de quibus agit Gal. libr. ς. τῶν κατὰ γένη. Et ſi in ſimplicibus quidem medicamentis, vt aloe, rheo barbarico, maſtiche & aliis ſexcentis ea vis ineſſe cernitur, vt contrarios ſimul effectus in hominũ corporibus producant, nemo mirari debet in compoſitis contrariorum pariter ineſſe facultatem.

Πολυχρόνιος νόσος. diuturnus morbus. Sic dicitur qui non niſi longo temporis ſpatio ſoluitur. Contrarius eſt πρὸς βραχυχρονίῳ, non etiam πρὸς ὀξεῖ vide ὀξύς.

Πόμα. potus. Dicitur & τὸ ποτόν. vide πόσις.

Πομφοί. apud Hippocratem dicuntur eminẽtiæ cutis tumidæ ſimulque humore redundantes & rubicundæ, vt interpretatur Galen. οἱ περὶ γλῶτταν. Generaliter πομφὸς bullam ſignificat vt & πομφόλυξ.

Πομφολυγηρὸν. nomen emplaſtri,cuius deſcriptio habetur apud Paulum lib. 7.cap.17.

Πομφόλυξ. bulla. Eſt eleuatio in humore facta à ſpiritu flatuoſo. Siquidem ſpiritu flatulento intra humorem concluſo bulla excitari ſolet, præſertim ſi humor tenax viſcoſuſque eſt. Tunc enim bulla permanet nec facile ſoluitur. huiuſmodi bullæ ſæpe in vrinis inſident,morbum renalem & longum ſignificantes,vt habetur apud Hippocr.

Πομφόλυξ. medicamentũ metallicũ quod in coctura æris ſurſum fertur, & in cameris parietibuſque fornacum, bullarum modo tumens,colligitur. Nihil enim aliud eſt quã æris fauilla. Effertur autem vel ex ære ſolo, vel ex cadmia ſola, vel ex ære & cadmia, & eam aliquando friatam metallici inſpergãt æri.

æri. Primum autem in bullas, vt aqua, tumet, atque ex eo nomen accepit: mox maiore accedente incremento, lanarum assimilatur peniculis. Atque ita quidem sua sponte gignitur in fornacibus. Eius autem duo genera Dioscorides statuit, vnum colore æris & modice pingue, alterum candidissimum & extremæ leuitatis. fit quod candidum est, cum in coctura æris, liquescente eo, metallici multam friatam cadmiam inspergunt, meliorem pompholygem facere volentes. Nec solum ex ære fit, verum ex cadmia etiam consulto ad confectionem eius follibus ventilata. Conficiendi autem rationem & Dioscorides & Georg. Agricola aperte exponunt. Eiusdem omnino generis cum spodio est. specie tantum differt. Quod enim in eo opere tenuius est & leuius, sursum fertur, pompholyxque dicitur: quod vero deorsum fertur, spodium est, sic dictum à cineris similitudine. Rara nunc est pompholyx, & pene ignota, vt & plæraque alia recrementa metallorum. Sunt tamen qui in officinis eam nil album appellēt, vt & spodium nil nigrum aut gryseum. Inter ἀδηκτα pharmaca numeratur pompholyx. adstringit & siccat leniſſime, præsertim lota, habetque tenuitatem partium citra calorem.

Πόνος. labor. Est motus omnis vehementior. idem omnino cum exercitatione generaliter dicta. In qua significatione vocem eam Hippocrates vsurpauit libr. 3. Epid. sect. 2. sicut Galenus eo loco explicauit. Quoniam autem ex immodico labore plærumque lassitudo dolorque oritur, factum est vt πόνος non modo vehementem motum, sed dolorem etiam significet, & quicquid hominem offendit. sic enim intelligendum est laboris nomen Aphor. 7. libr. 1. ἴκου μὲν οὖν κάπτειν τὸ νόσημα, αὐτίκα πυρὸς ἐόντος πόνος ἔχει. hoc est, quū peracutus morbus est, statim extremos dolores habet. Sed cum in omni dolore duo esse oporteat, affectū à naturali constitutione alienum, & eius affectionis sensum, Hippocrates vtrumque πόνον appellat. Siquidem Aphor. 6. lib. 2. ὁκόσοι πονέονται περὶ σώματος, τὰ πολλὰ ὑπὸ πόνων οὐκ ἀξιόλογα πονέονται, πονέοισιν ἡ γνώμη νοσέει. hoc est, quicunque dolentes partem aliquam corporis, dolorem non sentiunt, iis mens ægrotat: ipsa sola affectio dolorifica ab Hippocrate πόνος appellatur: hic enim πονέοντας intelligit eos qui aliqua in parte tam vehementer offensi sunt, vt omnino, nisi delirent, dolituri sint. Cum vero scribit dolorem fieri propter calidum, propter frigidū, propter plus, propter minus, ipsum alterationis sensum sine dubio intelligit. Vt autem ὁ πόνος apud Græcos, sic apud Latinos labor accipitur, sicut ex Cicerone videre licet, qui laborem definiuit esse functionem quandam vel animi vel corporis grauioris operis & muneris: & ex Virgilio, qui pariendi dolorem Lucinæ labores appellat.

Πονηκὴ ῥίζα. sic à quibusdam dicitur ἡ γλυκυῤῥίζα, vt habetur apud Dioscoridem: plurima enim in Ponto nascitur.

Πορωσία. vocabulum est Methodicorum proprium, quo ipsum exiguorum meatuum statum designabant, in quo sanitatis morbique causas constituebant. Hinc μεταπόρωσις apud eos eiusmodi meatuum status immutationem significabat, vt & μετασύγκρισις, de quibus vide suis locis.

Πόρος ἀκουστικὸς, siue (quod idem est)

Πόρος τυφλὸς. meatus auditorius, siue foramen cœcum. vide οὖς.

Πόρος. meatus. Id dicitur per quod aliquid influit vel effluit, siue id spiritus sit, siue aer siue humor, siue excrementum. Proinde oculorum nerui πόροι vocati sunt ab Herophilo. Similiter & in auribus ἀκουστικοὶ πόροι: ad hæc meatus tum per quos cibus vel in ventriculum subit vel ab eo exit, tū quibus chylus in iecur effunditur, aut bilis in suam vesiculam ingreditur vel ex ea effunditur, πόροι appellantur: præterea & exigua illa foramina per totam dispersa cutem, quæ corporis vniuersi perspirationem moliūtur. Sunt autem in vniuersum duo pororum genera: alii sensibiles, alii insensibiles habentur. Illi magni & patentes sunt, quales in ventre, iecinore, liene, intestinis, venis, arteriis, & reliquis eiusmodi instrumentis visuntur: hi vero parui & visum fugientes non solam quidem partium superficiem occupantes, sed per totam etiam carnis, ossium, cartilaginum, neruorum, ligamentorum, membranarum, & cutis substantiam disseminati. Neque enim externi modo sunt & superficiales, sed etiam intimi. Siquidē iis plenum est totum corpus & tota cutis. Aliter putredo vitari nullo modo posset. Iis enim foraminibus totius corporis perspiratio fit, quæ constat & frigidi aeris intromissione, & fuliginosorum quæ in singulis partibus colliguntur excremētorum vacuatione. Ex quibus perspicuum est meatus omnes in optima corporis constitutione patentes semper esse oportere. Quod vt plurimum valet ad tuendam sanitatem, sic eorum obstructio maximorum morborum occasionē præbet.

Πορφύρα. purpura. nomē emplastri cruenta vulnera glutinantis. Descriptio habetur apud Aetium lib. 15. cap. 12.

Πόσθη. præputium. Est glandis tegumentum. Id autem non aliud est quam carnea mēbrana cute obducta, quo tenuius esset, & facilius tum extenderetur tum vndiq; glandem cōprehenderet. Natura in hunc vsum ipsum glandi videtur induxisse, vt glandem seruaret læuem, mollem & lubricā. Callosa enim & arida stupida est, nec sensum retinet qui muneri suo conueniat. Summa præputii pars quæ prominet, ἀκροποδία καὶ ἀκροπόδιον dicitur.

Ποσία. tuberculum oculi, quod alio nomine κριθὴ vocatur, de qua vide suo loco.

Πόσις. potio. Non est aliud quam ἡ ὑγροῦ κατάποσις, hoc est humoris deglutitio, siue (quod idem est) humoris ab ore in ventriculum at-

Definitionum medicarum libri XXIIII - page 393 sur 554

©BIUM

tractio. Est enim ea actio facultatis attractricis, quæ humoren ectis fibris, quas interna ventriculi tunica plurimas habet, attrahit: Cæterum attractionem eam sitis excitat, vt quę non aliud sit quam potionis desiderium. Et appetuntur quidem proprie frigida humidaque: vocaturque is appetitus δίψα, hoc est sitis. Quod autem bibitur, τὸ πινὸν siue πόμα dicitur, pars δ' διαίτης non infima. Quippe quantum ad sanitatem conducit ratio potus recte instituta, tantum valetudini officit, si quis eo abutatur. Ac valet quidem imprimis ad cibi concoctionem & distributionem, quod cibus nisi humore aliquo perfusus sit, non nisi ægerrime concoquatur & ventriculum offendat: quodque propter siccitatem in venas & iecur subire non possit, nec sanguinem consistentia mediocrem gignere. Nec tamen propter eas tãtum causas appetitur, sed etiam per se, propriaque ratione. cum enim hominum corpora ex quatuor elementis certa quadam proportione mistis constituta sint, si ea diu valere debent, elementorum substãtias seu qualitates in eadem temperie perpetuo seruare oportet. Quare cum eorum dissipatio assiduo quodam, quod vitari nõ potest, substantiæ nostræ effluuio quotidie fiat, sicut cibo quod calidum siccumque in nobis est resarcitur, ita potu frigidum humidumque instaurari necesse fuit. Ex quo sequitur potum omnem, aquæ etiam purissimæ, vna videlicet cum cibo acceptum eiq; permistum nos alere. Ex iisdẽ enim omnino nutrimur ex quibus constamus, nihiloque absurdius est ex aliquo quid nutriri, quam componi. Proindeque eadem sitis ratio est, quæ & famis, eademque causarum series in excitanda siti spectatur, quam & in fame Galenus exposuit, suntque eius pariter duæ differentiæ, animalis & naturalis, totidemque in potionis appetentia, quot & in cibo symptomata esse Galenus libr. 1. de sympt. causis ostendit. Aliquando enim quædam priuatio appetẽtiæ potionis est, nulloque modo potus expetitur, cum corpus vel propter excessum humoris & frigoris omnino potione non eget, vel venter offensam ex desiderio in se non sentit. Aliquando vero diminuta potionis appetentia est, cum eadem ipsa remissiora sunt. Interdum autem etiam vitiosa est, habetque se ad portionem cum ea quæ circa alimentum est praua, alias quidem immodice potum affectans, si in ipsis ventriculi tunicis malus aliquis succus salsus aut biliosus continetur, aut naturale humidum in eo veluti feruet; alias vero prauum & à natura abhorrentem, pro ratione vitiosi succi in ventriculo & corpore redundãtis.

Πόσῳ. apud Hippocr. significat ὀλίγῳ, id est modico, vt Gal. interpretatur ἐν παῖς γλώσσαις.

Ποτάμια. apud Hippocratẽ dicuntur τὰ πρόσταγμα, hoc est, recentia, vt scribit Gal. ἐν τῇ γλώσσαις. Dorica lingua, vel (vt habetur commẽt. 2. περὶ διαίτης ὀξέων) Ionica.

Ποτάμογήτων. herba folio betæ, hirsuto, paululũ supereminẽte extra aquam. Refrigerat, adstringit, inspissat.

Ποτήριον. frutex est cortice obductus tenui, spinis horridus, lanugine spissa, ramulis lõgis, mollibus lentis, tenuibus, tragacanthæ proximis, foliis paruis, rotundis, flore exiguo, candidi coloris, semine gustu acuto & odorato, radicibus binos ternosue cubitos longis, neruosis, firmis, quib⁹ recisis manat succus gũmi similis, qui præcisis neruis & vulneribus glutinandis illinitur.

Ποτί. maxime, præcipue apud Hippocratem, vt exponit Gal. Significat & πρὸς, hoc est, Aliquãdo, vt idem interpretatur ἐν παῖς γλώσσαις. Dorica dialectus pro πρὸς vsurpat.

Πῶμος. (f. οἶνος) lora. Sic à quibusdam vocari δενδρείδιν, Dioscor. author est, lib. 5. cap. 13.

Ποὺς. pes. pars ea cruris dicitur, inquit Aristoteles, quæ multiplici osse constat: malleolis, talo, & digitis definitur. De quo ita ille lib. 1. de histor. animal. τὸ δὲ πολυέστον τῆ σκέλους, ποὺς. πούτου δ' τὸ μὲ ὀπίσθιον μέρος, πτέρνα· τὸ δ' ἐμπροσθιον τῆ ποδὸς, τὸ μὲ ἐχόμενον, δάκτυλοι πέντε, τὸ δ' ἀκρωτήρες κάτωθεν, τὸ δ' ἄνωθεν ἐν τοῖσι προσύσι εὐρῶδες καὶ ἀνώνυμον. hoc èst, vt Gaza conuertit, Pes autem, quod multiplici osse cõstat. cuius pars posterior calx, prior discreta in digitos quinque est: media plantæ nomine explicatur. cuius quod carnosum inferius solum attingit, vestigium est: quod superius pronam conficit partem, neruosum & nominis adhuc indigum est. Alii vero aliter pedem distinguunt & singulis partibus sua nomina accommodant. Etenim, vt quibusdam placet, prior pedis pars à malleolis ad digitos, πρόσω vocatur: interior à malleolis ad magnum vsq; digitũ, pẽdibus sese quasi aspicientibus, πέδον: quod sub hoc statim in imi pedis medio habetur, κοῖλον ποδὸς: infimum autẽ quo terram contingimus & calcamus, πέλμα est. Pars vero ea quæ post cauum pedis iuxta digitos attollitur, σφυρὸς ποδὸς ἢ πρόσθιος dicitur. Ab his digiti sequuntur: Alii vero superiorem pedis partẽ totam quæ ante digitos est & neruis ossibusq; constat, πέδον vocant ἢ πολυόστεον, eiusq; priorem partem quæ digitis proxima est, πρόσω, posteriorem vero πτέρνα, id est, calcem: inferiorem vero partem totam, πύλωμα, id est, vestigium. quod scilicet carnosum est, & inferius solum attingit. Verum Galenus πρόσω vocat eam partem quæ malleolis proxima ex septẽ ossibus constat, & manus carpo respondet: πέδον vero, proximam illi partem quinque ossibus cõpositam, & quæ metacarpio in manu respondet.

Πούς. pes. Mensura est qua rerum interualla dimetimur. Constat vnciis duodecim, siue sedecim digitis, siue palmis quatuor, vt ex Euterpe Herodoti perspicuum est, vbi sic scribit: αἱ δ' ἑκατὸν ὀργυιαὶ δίκαιαι, εἰσὶ σταδίου ἑξαπλέθρου· ἑξαπόδου μὲ τῆ ὀργυῆς μετρεομένης καὶ πεντεπήχεος· ἀπὸ ποδῶν μὲ πεντεπαλαίστων ἐόντων, τῆ δὲ πήχεως ἑξαπαλαίστου. id est, Centum autem iusti

©BIUM

iusti passus sunt stadium vnum quod sex sit plethrorum. vt passum sex pedibus metiamur & quatuor cubitis : pedes vero sint quatuor palmorū, cubitum autem sex palmorum. Suidas quoque scribit: ὁ πους ἔχει δακτύλους ις'. hoc est, pes habet digitos sedecim. Ex eo formantur ποδιαῖος, ἡμιπόδιος, δίποδες, διποδιαῖος. Sed quamuis tā Romani quam Græci pedem in totidem partes diuiserint, attamen pedem Græcum Romano semuncia, siue (vt Gallico more loquamur) semipollice maiorem fuisse Georgius Agricola ostendit, qui mēsuras omnes doctissime explicauit.

Πεμμιος οἶνος. sic dicitur ab Hippocrate vini genus quoddam nigrum atque austerum, vt scribit Gal. ἐν τῇ γλώσσῃ.

Πεσσιον. marrubium. frutex est ab radice ramosus, candicans, subhirsutus, quadrangularibus ramis. folium pollicem æquat, subrotundum, hispidum, rugosum, gustu amaro. semen in caulibus & ex interuallis. flores verticillato ambitu, asperi. Nascitur propter ædificia, ruinas, & rudera. Gustu amarū est. interanea expurgat. Secundo ordine cōpleto excalfacit, siccat vero tertio fere medio aut etiam completo.

Πεσσιον. sic dictum à quibusdam fuisse τὸ τραγορίγανον, Dioscorides author est, secundam videlicet eius speciem.

Πεσσον κεφαλωτὸν. porrum capitatum. olus est quod estur vulgo, simplici capite ex albæ cerūicis angustiis extuberāte, fronde super terram carinata & in angulnm oblonga, colore adeo viridi vt pro herbaceo porraceus color vsurpetur.

Πρέμνον. extremitas albi oculorū, authore Polluce. Alias significat Stipes, Stirps.

Πρηνὲς. apud Hippocrat. τὸ πρὸς γῆν νενευκὸς, hoc est, quod in terram inclinat: vt interpretatur Gal. ἐν τῇ γλώσσῃ.

Πρῆσμα: apud Hippocrat. inflatio. similiter & πρῆσις. vnde & πρησικώδεων, maxime inflatiuum. vt exponit Gal. ἐν ταῖς γλώσσαις.

Πρηστὴρ. pars colli exterior, quæ per iram incensa & tumens inflatur, vt author est Pollux. Dicitur ἀπὸ τοῦ πρήσειν siue πρήθειν, quod & inflare & incendere atque vrere significat.

Πρηὺς πυρετὸς. mitis febris. Est differentia febris apud Hippocrat. lib. 6. τῶν ἐπιδημιῶν, opposita τῷ δακνώδει πυρετῷ, sumpta à caloris febrilis essentia, & dicitur quæ medici manum non mordicat neque exurit, sed vaporem minime mordacem exhalat. Huiusmodi est diaria febris. Mitis autem dicitur non simpliciter quidem, sed per comparationem, hoc est, minus mordax, si quidē febrilis omnis calor, cum igneꝰ sit, acer est & mordax, sed hic magis, ille minus. Hippocr. sæpe εὐήθη appellat.

Πεσσισμὸς. tentigo. Est auctio pudendi stabilis in longitudinem ac orbem tunefacti, citra rei Venereæ appetentiam. sic quidem Galenus libr. 9. τῶν κατὰ τόπους definiuit. Addit autē Aetius dolores inde moueri, quales esse in tetano solent, quod inflatum distentumque pudendum conuulsionis modo afficiatur. Scribit etiam eos qui sic laborāt, cito perire ventre inflatos & frigidum sudantes, nisi illico auxilium eis adhibeatur. Accēdit etiam iis quandoq; inflammatio. Fit hic morbus à flatu vaporoso, ab humoribus viscosis crassisque sublato, & caruernosum penis neruū distendente. Aliquando vero ipsis etiam arteriis eo flatu repletis oritur, nullo præcipuo proprioque affectu colem infestante. Hæc causa est propter quā Gal. libr. 6. loc. affect. scribit fieri vt oris arteriarum nimium patētibus priapismus excitetur. Nā cum nimium patent, quacunque de causa arteriæ incaluerint, non exiguā tunc spiritus essentiam admittunt atque intra se recipiunt, quem postea in fistulosum neruum effūdunt, qui paulatim impletus colēm extendit, ita vt tota ipsius essentia in fistuloso neruo cōsistere videatur. Ac causam quidem eā priapismi frequentiorem esse asseuerat, quam flatuosum spiritum in neruo fistuloso genitum. Quod an verum sit, valde dubito. Nam quamuis in naturali pudendi arrectione id verum videri possit, attamen cum priapismus præter naturam sit, humorem in ipso genitali præter naturam contineri maxima ex parte verum est, qui in vaporem solutus distentionē pariat. Dicitur à Priapo, cui tale pudendum fuisse veteres finxerunt. Dictus est & à quibusdam satyriasis, quod Satyri arrigere semper crediti sint. Necreuera Galenus ea nomina distinxit. Paulus lib. 3. cap. 56. 57. manifesto discreuit, incertum quem authorem sequutus, eum priapismum cui aliquando coniunctam esse inflammationem conuulsionemque Aetius scripsit, & mortem breui succedere cum ventris inflatione & frigidis sudoribus, σπυρίασιν appellans.

Πελαπίσκος. vocatur ab Hippocrate lignum parum in medio suo scamno insertum. Est autem lignum octo fere digitorum, magna ex parte rotundum. Idem τυλίσκος & σκόλυμος nūcupatur. vide βάθρον.

Πεῖνος. ilex. arbor est quæ quercus generi assignatur, & consimile munus obit, vt scripto prodidit Dioscor.

Προαυξέες παῖδες. dicūtur ab Hippocr. οἱ ὀπὶ πλέον ηὐξημένοι, hoc est, qui plurimum aucti sunt, & quorum iam ossa, perinde ac tenellorum, formari fingique non possunt. Inde etiam morbi quidam προαυξέες ab eodem dicuntur, qui accidunt ętate iam progressis, vt Galenus exponit ἐν ταῖς γλώσσαις.

Πρόβατα. quanquam proprie oues significet, Hippocrates tamen ἐν τῷ περὶ ἄρθρων eo nomine designauit βοσκήματα, hoc est, pecora, omnia, vt & Homerus & alii plærique veteres: vt annotauit Gal. comment. 1.

Προβάπον. sic dicitur τὸ ἀρνόγλωσσον, authore Dioscoride, quasi ouilla herba. Sunt enim plantaginis folia linguæ pecorum similia.

Προγλωσὶς. dicitur ab anatomicis pars linguæ prior quæ acuta est.

Πρόγνωσις. præcognitio, prænotio, siue præsensio.

Definitionum medicarum libri XXIIII - page 395 sur 554

©BIUM

Eſt cognitio futuri exitus morbi & eorum, quæ illi ſuperueniunt. Sed intelligere oportet nihil ab ægro aut aſſidentibus admiſſum quod morbi naturam diſſoluat & cogat naturam in aliud tempus differre morbi ſolutionem. verbi gratia prędicit medicus ſeptimo die, ſi omnia vt oportet agãtur, ſolutum iri morbum. vbi vero quicquam admiſſum eſt, ſi paruus quidem error hic ſit, relabi ſolutionem ex ſeptimo in nonum poſſe: ſi maior, in vndecimum: ſi multo maior, in quartumdecimum: ſi perquam magnus, periculum pro certa ſalute ſequuturum. Hęc quidem ad morbum attinẽt. Nec vero de ſymptomatibus aliter ſentiendum eſt, ſed neceſſariis & magna ex parte morbum comitantibus. Tumultus enim ex vicinis per noctẽ, & canes latrantes, & iniucũdi quidam nuncii, inſomnes ægrotos reddunt. quorũ nullum neque generationem habet neceſſariã, neque firmam diuinationem. Quare non eſt omnium quæ circa ægrotos eueniunt, προγνώσεις, ſed eorum tantum quę generationem habent neceſſariam, vt tuſſis & doloris lateris in pleuritide, capitis doloris in febre, tumoris & ruboris in phlegmone.

Πρόδρομοι. dicuntur venti qui Eteſias præcedũt, quaſi eorum præcurſores. Dirimit eos, vt ſcribit Galenus, Canis ortus. Sexto Idus Iul. flare incipiunt, vt Columella prodidit.

Πρόδρομος. vini genus quod Athenæus in Lesbo naſci dulce ſcribit. Quibuſdam videtur idẽ eſſe quod & πρόπους, eandemque nominis rationem ſortitum.

Προηγουμένη αἰτία. cauſa interna, quam & antecedentem ſolent appellare. Celſus abditam & in occulto poſitã cauſam vocat & morbos continẽtem cauſam. vide αἰτία.

Πρόπον. ſic à quibuſdam dictum fuiſſe elleborũ nigrum Dioſcorides author eſt, quod Melampus Prœtidas eo ſeruauerit.

Πρόκα. ſignificat apud Hippocratem idem quod ἐξαίφνης, hoc eſt, repente, vt ſcripſit Galenus ὀπὸ τῆ γλώσσης.

Προκάμπυλον. Abrotoni cognomẽ eſt teſte Dioſcoride, propterea quod in terram ſe flectat, & cacumine ſuo ſe propaget. προκάμπυλα enim in plantis Græci dicunt, quæ cum ſe erexerint, in terram rurſus ſe incuruant.

Προκαπαρκτικὸν ἦ

Προκαταρχοῦσα αἰτία. dicitur cauſa externa & euidens, quæ extra corpus poſita ipſum bene maleue afficit, atque internam cauſam quaſi irritat & prouocat. Ab ea enim fere fit initium motus id quod ſignificat προκαταρχὴ, itemque καταρχὴ. Hanc vulgo primitiuam cauſam appellant, ſicut πρὸ προηγουμένου antecedentem & antegreſſam, veluti Galenus manifeſto diſtinxit initio libr. 4. de ſanitate tuenda: quam tamen differentiam quidam aliquando negligentius obſeruarunt.

Προκάνδυλοι. dicuntur, vt ſcribit Rufus, primi digitorum articuli, metacarpio proximi. Nã medios digitorũ articulos κανδύλους dicit vocari. Itaque quod his illi priores ſint, προκάνδυλοι appellantur, vt & extremi μετακάνδυλοι.

Πρόκριον. triticum toſtum. verum Galenus in explicatione vocum Hippocratis dicit ἄλφιτον πρόκριον ab Hippocrate appellari, farinam ex hordeo recenti & tenero confectam, antequam videlicet ex eo conus erigatur. Solent enim in areis etiam nunc coni conſtrui, & maxime in humidis regionibus ex ligno recto circa quod in metæ vel coni figuram fructus circumponuntur.

Προληπτικὸς τύπος. anticipatio acceſſionis. Eſt motus acceſſionis, ante horam qua præcedens acceſſio inuaſerat, recurrens. Id autem contingit vel per totum morbi curriculum, vel particulariter in quibuſdam acceſſionibus. Quę per totũ morbum fit, morbi proprietatem & mores potius conſequitur, quam eius incremẽtum oſtendat, cum & quartani & tertiani & quotidiani quidam circuitus vſque ad integram ſolutionem ita anticipare viſi fuerint, ac maxime quidem ſi πρόληψις, hoc eſt anticipatio, proportionem per ſingulas acceſſiones ſeruauerit. Ab ea proprie dicitur προληπτικὸς τύπος, in qua videlicet ab ipſo morbi exordio vſque ad finem acceſſiones perpetuo anticipant. Quæ vero particulariter in quibuſdam acceſſionibus contingit, incremẽtum totius morbi oſtendit, vt & ea quæ per ſingulas acceſſiones præcedẽtes ἀνάδοσις facta, vbi fieri cœperit plus quam proportio exigit. Sic enim anticipatio morbi incrementum oſtendit, ſicut & acceſſionum retardatio, quæ ὑστερικὸς τύπος dicitur, declinationem. Siquidem ſimpliciter vel anticipare vel tardiorem eſſe acceſſionem, neutrum ſignificat.

Προμαλακτήριον. dicitur prima pars balnei, ſiue prima domus, quod in ea præmolliri corpora ſoleãt, vt annotauit Gal. libr. 9. ſimpl. medic. περὶ χαλκάνθου.

Προμετωπίδιον. ſic dicitur cutis quæ fronti prætenditur, in qua rugę πολίδες dictæ conſiſtũt. dicitur & προμετωπίς.

Προμήκη. dicuntur ab Hippocrate inſtrumenta chirurgica quę ſuo extremo acuta ſunt. vide φάλακρον.

Προμυλαίνει. procidit, prominet in anteriorem partem apud Hippocratem, vt annotat Gal. ἐν τῆς γλώσσης. vnde & προμυλῶνας ab eodem dicitur, ὁ προπετὴς ἔξω τὰ χείλη, hoc eſt, cui labra prominent.

Πρόνοια. vocabulum eſt ab Hippocrate vſurpatum initio libelli προγνωστικῶν. quo non vſum Hippocratem pro vulgari more Græcorũ, Galenus annotat. Solent enim deſignare eo nomine πρὸ φροντίδα καὶ πρὸ ὀπμέλειαν, hoc eſt curam ſolicitudinemque quam circa aliquã rem obimus. Siquidem ait Euripidem dixiſſe, — ἢ ᾗ καὶ ξυήσκουσ', ὅμως Πολλὴν προνοίαν εἶχεν εὐχόμως πιεῖν. Quinetiam verbum hoc προνοεῖσθαι ſecundũ omnes modos, infinitas habet ſignificationes. Significat enim & curam habere, & quod vtile ſit, ante præparare. Sed & vulgatũ illud problema, Mundũ prouidentia

©BIUM

prouidentia gubernari, eãdem ſignificationem habet. Sed Hippocrates non ita appellauit: verum αὐτὴ ἡ προγνώσεως vſurpauit ἡ προνοίας nomen. nec id quidem ſimpliciter, ſed ex ſignificato quodã, quod communiter vtriq; appellationi ineſt. Siquidem verbum προνοεῖσθαι atque item ἡ προνοίας, hoc eſt prouidentiæ, nomen, ab Homero inuenta ſunt, ἀπὸ τοῦ νοῆσαι τὰ πρόγμαθ' πρὶν ἔστασθαι, hoc eſt, ꝙ res antequam fiant videamus. Eandem vero originem habent τὸ προγνῶναι καὶ ἡ πρόγνωσις, hoc eſt, præcognoſcere & præcognitio. Quæcunque igitur ſub ſenſum cadũt, prius autem quam ipſa oculis intueamur, ratione inquirimus, hęc merito προνοεῖν, hoc eſt, pręuidere, dicimus, verbo ipſo indicantes τὸ πρὸ ἔστασθαι νοεῖν: id eſt, quod ea antequã ſint, videamus. Quocirca & res eas quæ derepente fiũt, ἀκούσια καὶ ἀπρόνοητα, id eſt, inuite & improuiſo: quæ autẽ conſulto, οὐκ προνοίας factas eſſe dicunt. Eiuſque rei etiam apud iuriſperitos permulta ſunt documenta. Eſt igitur ἡ προνοίας nomen apud Græcos cõmune rebus bene maleque geſtis: nec vt aliqui putant, in bonis tãtum ſolet vſurpari. vide multo plura apud Galenum initio comment. in lib. 1. Prognoſtici Hippocratis.

Πρόπολις. eſt craſſior apum materia, flaua, odorata, ſtyracem referens, & in maſtiches modum ductilis, ceræ quidẽ finitima, nondum tamen cera, qua omnes frigoris aut iniuriæ aditus ab alueis arcentur. Tertium eſt ex operis apum fundamentis, quæ cum tria ſint, inquit Plinius, prima μίτυα vocant periti, ſecunda ποδόκηρον, tertia πρόπολιν inter coria ceraſque. Eſt igitur propolis fauorum ſtabilimentum, quod nondum ad ceræ ſpeciem peruenit, & è quo, vt inquit Varro li. 3. apes faciunt ad foramen introitus profectum in alueũ, maxime æſtate. Itaq; quoniam apes id ante alueum faciũt, dicitur πρόπολις, quaſi ſuburbanum. Inuenitur enim in aluearioru foribus. Secundo ordine completo calfacit, & euocat aculeos & omnia infixa corpori extrahit. Vt autem ſcribit idem Varro, propter multiplicem vſum quem in emplaſtris exhibet, multo carius in ſacra via quam mel vænibat: ideo autem factum puto vt propolis olim à quibuſdam cera ſacra diceretur, vt ſcripſit Scribonius Largus in ſtrumarũ curatione.

Πρόπομα. potio ex vino & melle cõcinnata. Vini ſextariis quatuor mellis deſpumati vnus miſcebatur, citra quidem coctura, vt ſcribit Paulus libr. 7. ſed lõga ſatis inſolatione. Hæc quidem ſimplex fuit propomatis compoſitio, quæ nomen hoc iccirco ſortita eſt, quod ante cibos biberetur. Cæterum ad vſus varios comparari poteſt, vt ventriculi robur, cõcoctionem crudorum, alui ſubductionẽ. ideoq; varii etiam fuerunt τῶν προπομάτων apparatus, vt licet videre apud Aet. libro 3. cap. 57. & ſequentibus, vbi vinorum purgantium, quæ προπόματα vocat, cõpoſitiones recenſet, & lib. eiuſdem capit. 72. roſatum flauæ bilis purgatorium προπόμα appellans.

Πρόπτωσις. procidẽtia, prolapſus. Generale nomen eſt, omnem partem loco ſuo motam alioque prolabentem deſignans. Itaque ſi vel vterus, vel podex, vel oculus procidat, is morbus πρόπτωσις dicetur, ſed addito eius partis quæ procideri, nomine, vt πρόπτωσις ἀρχοῦ ἢ ἕδρας, πρόπτωσις ὑστέρας, πρόπτωσις ὀφθαλμοῦ. Ac omnis quidem procidẽtiæ cauſa eſt muſculorum atq; ligamentorum, quibus vnaquæque pars continetur firmaturque, laxitas, imbecillitas & reſolutio ſiue ab interna ſiue ab externa cauſa proueniens. Nonnunquã enim, vt Celſus ſcripſit, ingens inflammatio tãto impetu erumpit, vt oculos ſua ſede propellat: πρόπτωσιν (inquit) id, quoniam oculi procidant, Græci appellant. At Paulus hoc oculi malum ἐκπτεσμὸν appellauit, cum totus ſcilicet oculus ita prolabitur, vt extra oſſis ſui cauitatem exertus emineat: πρόπτωσιν aũt minime, non quod πρόπτωσις recte dici non poſſet (ſic enim & Græci & Latini vocarũt) ſed vt totius oculi prolapſum, ab vueę tunicæ prolapſu diſtingueret. quanquam non erat opus Paulo in ea nominum diſtinctione valde laborare, quod addito partis procidẽtis vt oculi aut vueæ nomine, ambiguitas omnis protinus tolleretur, non aliter quam ὀπὶ ἡ προπτώσεως ὑστέρας, aut ἕδρας. Neque enim per πρόπτωσιν abſolute dictam potius licet oculi prolapſum quam vteri aut ani intelligere. Itaq; πρόπτωσις tum oculi totius, tum partis eius vitiũ eſt: totius quidem, cum ſua ſede excidit, à paralyſi, ab inflammatione vehementi, aut alio magno præter naturã tumore & fluxione, quę vt interdum magnũ robuſtumque articulum, ita oculum poſſunt loco depellere. prẽterea ab ictu, caſu, dolore & vehementi aliquo conatu, cum ſpiritus ingenti compreſſione, qualis accidit parturiẽtibus. Pars autem oculi quæ procidit, tunica vuea ſola eſt, ῥαγοειδὴς Græcis dicta. quã quia cornea tunica cõplectitur & continet, ſi eam vel erodi, vel rumpi contigerit, protinus vuea excidat neceſſe eſt. Itaq; morbus quidem tunicæ corneæ eſt, nempe ſolutio continuitatis eius: ſymptoma autem, vueæ, ſoluta diuiſaq; cornea excidentis. Cæterum pro roſionis ruptioniſue magnitudine, plus minuſue vueam tunicam procidere neceſſe eſt. ex quo fit vt hic affectus pro variis eius differẽtiis, varia quoque nomina ſortiatur. Cum enim prolapſus paruus eſt, μυρτίφθορον dicitur: cum amplius & eo vſque creuit vt acinum vuæ repræſentet, σταφύλωμα nuncupatur: ſin autẽ plurimum creuerit, vt etiam palpebras excedat, μῆλον. Quod ſi portio ea tunicæ vueæ præterquam quod procidit, etiam duritiem callumque contraxit, compoſita iam quodammodo affectio eſt, & ἥλος, hoc eſt clauus, vocatur.

οὐκ Προπαγρῆς. κατ' ἐξοχὴν, hoc eſt ſenſim apud Hippocratem, ὁ τῷ πρὶν διαίτης ὀξέως, καὶ ὁ τῷ πρὶν αἱμῶν.

Προσβόρρωσις. Hippocrati idẽ eſt quod ἡ ὀξύῤῥοια

Definitionum medicarum libri XXIIII - page 397 sur 554

©BIUM

hoc eſt, oſſium aperte motorum commiſſura naturalis. vide διάρθρωσις.

Πρόσφυσις. eſt longiorum membranarum ad vicina loca applicatio, vt ſcribit author definitionum medicarum.

Προσέχη νοῦσος. apud Hippocr. ἀντὶ τοῦ παραμένει, hoc eſt permanet: vt explicat Galen. ἐν τῇς γλώσσης.

Προσεχὴς αἰτία. continens & proxima cauſa, quæ & συνεχὴς & συνεκτικὴ à Galeno appellatur. vide αἰτία.

Προσημένη, (inquit Galen. comment. 3. in 1. Epidem.) ſi cum βάλανος ſcriptum occurrat, euidentem habet ſignificationē. at ſine iſta adiectione, ſubaudire oportet βάλανον aut πεσσόν. Priore modo Hippocrat. in eo opere dicit, προσημένῳ ἢ βάλανον, φυσώδεα σημαίνει δῆλον. Poſteriore, non multo poſt, προσημένη δὲ, ταύτα μὲν ὀκυφίδη: id eſt, quum vero appoſuiſſet, ſ. glandem vel peſſum. vt mox de eadem βάλανον προσημένη πολλὰ δῆλον.

Πρόσθεσις. appoſitio. Eſt adiectio eorū quæ corpori ad ſanitatem deſunt, pars ſcilicet medicinæ altera, quam nōnulli celebres quidem medici definiuerunt eſſe πρόσθεσιν καὶ ἀφαίρεσιν, id eſt, adiectionem & detractionem.

Eſt & πρόσθεσις naturæ opus ad nutritionē neceſſarium, quo alimentum parti nutriendæ opponitur. Poſtquam enim ſuccus is, qui omnem animalis particulam nutriturus eſt. à vaſis excidit, in totā eam primum diſpergitur, mox in halitus ſpeciem adiungitur, hoc eſt, apponitur parti nutriendæ, deinde agglutinatur, demum aſſimilatur. Ac adiūctionis quidem atque agglutinationis differentiam euidenter prodit genus illud hydropis quod ἀναάρρηξα dicitur, in quo humor ad partem affluens apponitur quidem, nec tamen, quod aquoſior ſit, adhæreſcere poteſt.

Πρόσθετα φάρμακα. dici quidem poſſunt in vniuerſum topica omnia medicamenta & quęcunque partibus dolentibus admoueri poſſunt, proprie tamen ea dicuntur quæ in vellere naturalibus mulierum admouentur, intraque eorum ſinum reconduntur, ſiue, ad mouendos menſes, ſiue ad ſiſtendos, ſiue aliam ob cauſam, quæ tamen magis vſitato nomine πεσσοὶ vocari ſolent.

Προσκλύσματα. aſperſiones. Remedii genus eſt quo facies egri aqua perfūditur. Quod quia commode fit per ſpongiam, iccirco ſpecies eſt τῆς ἀποσπογγισμοῦ. Vſurpatur autem non tantum ad ſordes facie eluendas, ſed etiam ad ſpirituum exolutorum renouationem atque reuocationem, æſtate quidem & in ardentibus febribus frigidam, hyeme vero egelidam affundendo. Quod ne immoderatius fiat euadēdum eſt, preſertim in iis qui ſunt capite imbecillo, quod inde coma prōptiſſime inducatur. Eo remedii genere in ipſo ardentis febris vigore vtendum præcipit Archigenes, non ſolum faciei verum etiam pectori ſpongiam aqua madentem adhibens.

Προσκολλήματα λεπιδοειδῆ. agglutinamenta ſquamoſa, ſiue in ſquamæ modum facta. ſic dicūtur commiſſuræ oſſium temporaliū cum oſſibus ſincipitis ſiue bregmatis, quas ſic veteres potius quam ſuturas nominare maluerunt, quod nō mutuo quidem in ſeſe inſertis oſſibus, ſed inter ſe cohærentibus in ſquamarum ſimilitudinem fiant. vide λεπιδοειδεῖς.

Πρόσοδος. apud Hippocratem ſignificat cōgreſſum ſiue coitum cū muliere, vt ānotat Gal. comment. 3. in 6. τῶν ἐπιδημιῶν.

Πρόσιμα. apud Hippocratem de locis eſt τὰ προσφερόμενα, quod offertur, adhibetur vel aſſumitur. & προσιστέος, afferendus vel offerendus vel aſſumendus.

Πρόστασις. extenſio. vox obſcura apud Hippocr. inquit Gal, comment. 5. lib. 6. τῶν ἐπιδημιῶν, quo loco Hippocr. ſcribit γλώσσαν ὁμοίχροιαν τῇσι προστάσεσι. διόπερ ταύτῃσι γινώσκομεν τοὺς χυμούς. hoc eſt, linguam eiuſdem coloris cum ſuccis. quo fit vt iis humores dignoſcamus. Aliqui enim de humoribus intelligunt è ventriculo erumpentibus, alii humores in lingua concretos, alii eos quibus ipſa perfuſa eſt. Galenus vero hæc omnia eo nomine comprehendit, vt eo nomine omnes ſucci quoquomodo linguam attingentes intelligantur.

Πρόσωπις. dicitur tam in manibus quām in pedibus pars ea carnoſa quæ inter earū partium cauum & digitos attollitur: in manu μῆδος χειρὸς, in pede μῆδος ποδὸς vocatur.

Πρόσφυσις. agglutinatio, ſiue adhærentia. Opus eſt facultatis nutritoriæ alimētum nutriendæ parti ſic adaptantis vt illi adhęreat. Priuſquam enim nutrimentum aſſimiletur, agglutinari ſiue adhærere neceſſe eſt, ſicut etiam vt agglutinetur appoſitum eſſe prius oportuit. Nam poſtquam ſuccus is qui omnē animalis particulam nutriturus eſt è vaſis excidit, in totam eam primum diſpergitur, mox adiungitur, deinde agglutinatur, demū aſſimilatur. Differre autem inter ſe ἐξομοίωσιν καὶ πρόσφυσιν, id eſt, aſſimilationem atque agglutinationem, docet vitiligo illa quę λεύκη dicitur, in qua adhærentia quidem nutrimenti facta cernitur, non tamen aſſimilatio, ſicuti etiam adiunctionis atque agglutinationis differentiam prodit genus illud hydropis quod ἀναάρρηξα vocant. Siquidem in eo apertiſſime affluentis nutrimenti appoſitio quædam fit, quod tamen, propterea quod aquoſius adhuc eſt, nec ad ſuccum ſufficienter redactum, nec lentitiam glutiniſq; conſiſtentiam, quæ naturalis caloris ope prouenit, adeptum, adhærentiam conſequi non valet. Etenim vt agglutinatio fiat, oportet ea quæ agglutinari debent, nec plus æquo dura eſſe, nec nimis humida & fluentia, ſed mediocriter lenta & tenacia, & in eo loco conſiſtere vbi aſſimilanda ſunt.

Προσωδέστερος. ſi ſine iota ſubſcripto legatur, ſignificat δυσωδέστερον, hoc eſt graueolentius: ſi vero cum iota προσωδέστερος ſcribatur, ſignificat tu-

©BIUM

cat tumidius, ἀπὸ τῶ οἰδήματος, vt ſcripſit Gal. ἐν ταῖς γλώσσαις.

Προσώπου ἡ

Προσωπὶς. ſic dicitur à quibuſdam τὸ ἄρκειον, quoniam eo veteres in tragœdiis perſonas ſibi conficerent, quam ob rem etiam à Latinis perſonatæ nomen inditum eſt.

Πρόσωπον. facies, vultus. Dicitur id totum quod fronti ſubeſt, vt ait Iulius Pollux, vel vt Ariſtoteles, pars quæ caluæ ſubiecta eſt anteriore parte: ſic enim præter oculos, naſum, genas, os, mentum, & auriculas, frontem quoque comprehendit. De homine tãtum dicitur, quod cum vnus animãtium erectus ſit, ſolus antrorſum proſpectat, vocemque ante verſus emittit. διὰ τοῦτο τὸ μόνον ὀρθὸν εἶδος ἀνθρώπων, μόνον προσωπεῖον ὑπάρχει, καὶ πρὸς φωνὴν εἰς τὸ πρόσω διαπέμπεται: hoc eſt quod enim ſolus inter animalia rectus ſit, ſolus ante ſe aſpicit, & vocem anterius emittit: vt ait Ariſtoteles libr. 3. de partibus animalium. Quod autem in homine προσωπον eſt, id in brutis προτομὴ appellatur; in auibus autem ῥάμφος & ῥύγχος.

Προπῆχεις. apud Hippocr. ἀπὸ τῶ προτείνοντες, hoc eſt protendẽtes, vt ſcribit Gal. ἐν ταῖς γλώσσαις.

Πρότμησις. à quibuſdam dictus eſt vmbilicus, quod primum in infante reſecetur.

Προτρέπεσθαι. apud Hippocratem, ἀντὶ τῶ μεταβάλλειν, hoc eſt tranſmutari, vt explicat Galenus ἐν ταῖς γλώσσαις. Quidam cod. habent προσρέπεσ.

Πρότροπον. eſt muſtum, inquit Plinius, ſponte defluens, antequam calcentur vuæ. Poteſt & vinum appellari ratione generis, vt apud Dioſcor. libr. 5. vbi agit de vinorum differentiis ex guſtu, ὁ μὲν ἀπὸ τῆς ἡλιοπεδευθείσης σταφυλῆς, ἢ ὅπερ τῶν κλιμάκων ὀπηνθείσης καὶ πεπομένης γλυκὺς, καλούμενος κρητικὸς, ἢ πρότροπος ἢ πρεμνιος. hoc eſt, paſſum, quod vuis ſole ſiccatis in area, aut in ſarmento torrefactis exprimitur, creticum cognomine, aut pramnium aut protropum. Item apud Aetium lib. 9. cap. 24. σκυβάλιτης ἢ οἶνός ἐστιν, ὁ αὐτομάτως ἐκπιέζων ἀπὸ τῶν πατηθεισῶν σταφυλῶν, καὶ τὸν οἶνον ἀποβεβρουσῶν. hoc eſt, ſcybelites autem vinum eſt, quod ſponte defluit ab vuis ſole ſiccatis in area, vinumque emittentibus. Porro appellatio protropi, ſiue muſti, ſiue paſſi, ſeu vini dicere mauis, Græcis ab eo deducta videtur, quod calcaturam & prælum ſponte effluendo præuertat, hoc eſt, ἀπὸ τῶ προτρέπειν τὸ ἐκπιέζεσθαι, vel quod ſponte fluens, reliquum muſtum præueniat. Quam etiam ob cauſam quidam ab aliis προδρομος appellatũ fuiſſe exiſtimant. Columella hoc ipſum, Muſtum lixiuium vocauit, apta nominis translatione ab ea quæ primo priuatimque lixiuia dicitur. Vt enim in ea per colum madẽte cinere paulatim diſtillat aqua, ita & hoc muſti genus, per ſe antequã prælo ſubijciatur vua, paulatim diffluit, & reliquum muſtum præuenit.

Προδρομος. prunus ſylueſtris in Aſia ſic appellata eſt, vt ſcribit Gal.

Πρόφασις. ſæpe ſic dicitur ab Hippocrate cauſa quæ euidens manifeſtaque eſt, vt pluribus in locis Galenus explicauit. Interdum vero eo nomine omnes ſimpliciter cauſas vocat, & aliquando etiam eas, vulgi more, quę falſo cauſæ eſſe exiſtimantur, vt idem annotauit comment. 1. in lib. 1. περὶ ἐπιδημιῶν.

Προφυλακτικὴ. pars eſt τῆς ὑγιεινῆς. tuetur enim ſanitatẽ. Tota cõſiſtit in cauſarum, quæ morbum alioqui facturæ erãt, ablatione, hoc eſt tota circa humores precipue negotiatur. Siquidem maximæ præcipuæq; impendentis morbi cauſæ humores ſunt lẽti, craſſi, multi, valde calidi, frigidi, mordaces, putres, peſtilentes, aut alia quadã vitioſa qualitate præditi. Quę ergo ijs adhibetur prouiſio, lentos incidẽdo, craſſos tenuando, multos vacuando, calidos refrigerando, frigidos calfaciendo, mordaces contemperando, putres & peſtilentes immutando, ne morbum gignant, προφυλακτικὴ appellatur. Ex quo apparet, τῆς ὑγιεινῆς partem eſſe. Cum enim ratio tuendæ ſanitatis verſetur, vel in tutela hominis optima valetudine fruentis, vel eius qui iamiam in morbum cadere paratus eſt, prophylactice ſecundum hoc munus ſibi aſciuit. Iam enim in corpore ſubeſt latetq; morbi cauſa, eumq; mox excitatura eſt, niſi citiſſime tollatur, cum nulla adhuc ſit eiuſmodi cauſa in eius corpore qui optima prędituſ eſt valetudine. Talis quidẽ proprie ἡ προφυλακτικὴ eſt. Verumtamen etiam cura quæ ſanis & congenitam ſanitatem retinentibus, ſiue ea perfecta abſolutaque ſit, ſiue ab optima parum declinat, adhibetur, τῆς προφυλακτικῆς nomine appellatur, quod ſanitatem in ſuo ſtatu conſeruando, futuros morbos declinet. Quinetiam ſi quis iam ægrotare cœpit, morbusq; in ipſo, vt dicitur, fieri adhuc eſt, nec longe progreſſus, tamẽſi eiuſmodi, puiſio ad therapeuticẽ proprie pertinet, pars tamen quodammodo τῆς προφυλακτικῆς dici poteſt. Cum enim morbus iam factus eſt, nullaque cauſa ſupereſt quæ morbum faciat, tũc ſola iam facti morbi curatio relinquitur: vbi vero quæ ſubeſt in corpore cauſa nondum morbum peperit, eius ſublatio ad prophylacticẽ attinet: cum vero iam aliquid egit, aliudque inſuper factura eſt, miſtum iam quodammodo hoc opus eſt ex præſeruatione & curatione. Quod enim morbi iam factum eſt, curatione tolli debet: quod vero faciendum reſtat, per prophylacticen arcendum eſt. At nullum huic operi proprie inditum nomen eſt, quo coniunctam cum preſeruatione curationem deſignemus, ſed pro vincẽte opere, vel curationem, ſi morbus iam lõge proceſſit, vel præcautionem, ſi intra initia ſua conſiſtit, appellamus. Sic quidem Galenum interpretari oportet extremo libro artis parũ, vbi ſcribit τῆ προφυλακτικῆς triplicem eſſe in genere differẽtiam: primam quidem hominis qui integra fruitur ſanitate, ſecundam eius qui non integre valet, tertiam vero eius qui iam ægrotat.

Definitionum medicarum libri XXIIII - page 399 sur 554

©BIUM

Πρόφυσις. βλάστημα. hoc eſt germinatio, apud Hippocratem, vt explicat Galen. ἐν τοῖς γλώσσαις.

Πρόχρον πτέδμα. Hippocrates dixit in Prorrhet. quod alibi lib. 2. epidem. μετέωρον appellauerat. ſignificat autem eam ſpirandi difficultatem, in qua humeri etiam ipſi attolluntur. quod ſi quando contingit, id facile & manifeſto, hoc eſt πρόχειρος, apparet.

Προωστικὴ δύναμις. propulſoria facultas. Eadem omnino cum expultrice quæ proprie ἐκκριτικὴ dicitur. videtur tamen πλὴν προωστικὴν Galenus magis vſurpare in ea facultate qua vterus vtitur in propellendo fœtu libr. 3. facul. nat.

Πρωκτὸς. pars ea per quam ventris excrementa exonerantur. nomen habet ἀπὸ τοῦ προωθεῖν ἐκτὸς τὰ τῆς γαστρός. dicitur & κῶλος, & διεκπύλιος, & σταφὴν, & τρῆμις, & κύσπορος, & ἀρχὸς, & ἕδρα.

Πρωτεὺς. eſt collyrium principio ſuffuſionum & ad omnem viſus hebetudinem, & ad cicatrices, & ad callos efficax. Triplex habetur eius deſcriptio. neque enim conſentiunt Galeni. Aetii & Pauli compoſitiones.

Πρωτόγαλα. dicitur lac quod ſtatim à partu mulctum eſt, quod cinere calido modice tepefactum citra coagulum ſtatim concreſcit. Id veteres comici, vt ſcribit Galenus, πυεμάτιον, in Aſia πυελέφθον appellabant: hoc autem purum lac eſt, nihil alienæ qualitatis admixtũ habens: attamen addendum cum melle cõſulit Aetius, alias concoctu difficilius eſt & craſſioris ſucci, tardiusque in venas ſubit.

Πρωτόγονον. ſic dicitur à nonnullis τὸ ἀείζωον, ſiue ſedum maius, authore Dioſcor.

Πρωτόῤῥυπος ῥητίνη. reſinæ genus ſic vocari apud Lacedæmonios author eſt Galenus lib. 3. τῆ κληγλύνη, eandemq; ab aliis αὐτόῤῥυπον dici, quod tum prima tum ſponte fluat. In Cilicia, vt idem ait, καπνέλαιον appellatur. Ea liquidis omnibus reſinis tum liquidior, tum calidior eſt, & partium tenuitate præſtat.

Πρωτόσακτος κονία. hoc nomine deſignatur lixiuium proprie in quod parandum calx ad cinerem quemcumque additur. Id autem adurit, & clyſterum potiſſimum medicinis miſcetur, vt Paulus lib. 7. prodidit.

Πρωτότομοι. dicuntur caules braſſicæ teneriores, quos & aſparagos dici Galenus lib. 2. de alimentis author eſt.

Πτερμικὴ. frutex] eſt ſurculos habens paruos, multos, rotundos, abrotono non diſſimiles, & circa eos folia oleæ longa, multa, & in cacumine capitulum, vti anthemidis, paruum, rotundum, quod ſuo acri odore ſternutamentum excitat, quod & flores efficaciſſime præſtant. Officinis & herbariis pyrethrum ſylueſtre dicitur. Calfacit & ſiccat, viridis quidem ſecundo exceſſu, arida vero tertio.

Πτερμικὸν φάρμακον. ſternutatorium medicamẽtum. Eſt acre medicamentum, quod naribus inditum ſternutationem mouet. Acre & mordax omnino ſit oportet quod facultatem cerebri expultricem irritet. Ea namque offenſa medicaměti acrimonia, nitenſque à ſe quod moleſtum eſt depellere, ſternutamentum edit. Eſt autem medicamentum id genere ἕρρινον, in hoc ab aliis differẽs, quæ naribus adhibita citra ſternutationem pituitam à capite detrahunt. Eiuſmodi facultatem habent cũminum Æthiopicum, piper, ſtruthion, caſtorium, zinziber, veratrum, euphorbium, cyclamini ſuccus. Debent autem exigente vſu contundi & cribrari, & intra nares penna, frictione aut aliter prius irritatas & concalefactas, vel digito vel arundine immitti.

Πτάρμος. ſternutatio. Eſt motus cerebri quo per nares confertim acto ſpiritu nititur ſibi moleſta expellere. Recenſetur à Galeno inter deprauatos motus voluntarios actionis animalis motricis, vt & conuulſio & tremor & rigor & tuſſis & pandiculatio, atque in illo ſymptomatum genere ponitur, in quibus cauſa aliqua præter naturam ſit, quæ eam ad tale opus extimulet. Ea autem eſt excremẽtum mordax, nares alioſque reſpirationis meatus aut ventriculos anteriores cerebri & continua ijs olfactus inſtrumenta & oſſa ethmoidea obſtruens, vel flatuoſus aliquis ſpiritus in cerebro contentus. Quæ cerebrum vt à ſe depellat, geminam adhibet expirationem, vnam quam per ſe facit, per oſſa ethmoidea, alteram vero per nares, neruis, vt Galenus ait, ceu manibus prælongis in thoracem demiſſis vtens, & ſpiritum vnico impetu ex pulmone & capite vehementer & confertim emittens. Exit autem, vt ſcribit Hippocrates, anguſta via, ideoque ſonus ille fit qui inter ſternutandum exauditur. Quanquam non ſolus flatus è cerebro erumpens eum excitet, verum ille etiam qui ſurſum è pulmonibus fertur. Quamobrem capiti vaporibus pleno ſternutamentũ conducit plurimum, niſi à diſtillatione factum ſit, atque interdum ex accidenti remedio eſt ſingultui, vt habetur Aphor. 13. l. 6. propter valentiorem motum muſculorum epigaſtrij, cauſam ſingultus ſimul expellentium. Cum enim ad ſternutamentum ciendum expultrix vis ad vehementiores motus ſe comparet, atque in eo conatu abdominis muſculi intenti appreſſique ventrem vna comprimant, plærumque fit vt vna quoque expellant ea quæ in ventre & gula ſingultus cauſa ſunt. Nec vero diſſimilis ratio eſt in ijs depellendis quæ pulmones male habẽt. Eſt enim ſternutamẽtum interdum eorum remedium, facta ſcilicet magno cum impetu expiratione, quæ ſecum rapiat quicquid pulmonibus inhæreſcit. Id plæroſque mouit, ait Galenus, vt in pulmonis morbis ſternutationes cierent. In quo tamẽ diligenter attendenda eſt Hippoc. ſententia ab eo ſcripta in Prognoſt. in omni pulmonis morbo ſternutationem vel præcedere vel ſubſequi malum eſſe. Ea namque pulmones mouet atque exagitat, quos in quiete, vt & omnes quæ laborant particulas continere expedit.

Ex

©BIUM

Ex quo patet ſternutamentū per ſe pulmonibus eſſe inimicum, temerariamque eſſe pulmonis per ſternutamenta curandi rationem, quæ per accidens tantum, & fortuito prodeſſe valeat. Cauſa eadem eſt cur Hippocr. Aphor. 35. libr. 5. mulieri ex vtero laboranti aut difficulter patienti ſternutationem cōferre ſcripſerit, atque alibi conſuluerit, vt ſecundæ ex vtero procidant, mouēdas eſſe ſternutationes. Compreſſis enim magna vi muſculis epigaſtrii & ſpiritu à ſuperis ad inferna violentius depulſo, accidit interdum vt & fœtus & ſecundę loco moueātur. At vero ſternutamenta per ſe caput leuant, & grauedini, caro, lethargo, apoplexiæ medentur, quod cauſam morbificam è cerebro abigant. Ea autem, ſicut initio propoſui, ſpiritus eſt flatuoſus, vel ſolus, vel cum alio humore acri & mordaci interdum ſenſibili & conſpicuo, alias tenuiore & viſum fugiente miſtus. Quem quidem Hippocrates ſternutamenti cauſam agnoſcens, ſcripſit Aphor. 51. libr. 7. eam fieri ex capite concalefacto cerebro vel humectato inani quod in capite eſt, breui ſentētia flatus omnis ortum explicans. Nam cum flatus generatio fiat ab imbecillo calore in ſubiectum humidum, patet eum duabus ſummis de cauſis excitari. In frigidioribus enim naturis vbi non eſt magna ſatis caloris vis ad mouendum flatū, cerebri concalefactio eum mouet: in calidioribus autē, in quibus propter caloris exuperantiā tota flatuum materia diſcutitur, ſi cerebro ſuperfluus aliquis humor accedat, cui cōcoquendo impar ſit calor cerebri, facile inde ventriculi cerebri, & ſi quæ ſunt in eo inania ſpatia, flatu replentur. Itaq; duæ cauſæ flatuum, calor & humor ab Hippocrate eo Aphoriſmo ſtatuuntur, quę ſolæ intra cranium poſitæ ſternutationem mouēt. Sunt vero & aliæ quædam externæ, vt medicamenta πταρμικὰ vocata, & aer aliquando expulmone ſurſum elatus compreſſo confertim thorace.

Πτελέα. vlmus. Arbor eſt notior quā vt deſcribi debeat. Glutinat, adſtringit pariter & abſterget, præſertim eius cortex. Sed & radices eandem vim habent.

Πτέρις ἡ

Πτέριον. filix. frutex eſt foliis ſine caule, ſine fructu, ſine flore, quæ ex vno pediculo, cubitali longitudine exeunt, multifida & lateribus pinnata, ſubgraui odore. radice per ſumma ceſpitum nigra, oblonga, filices multas fundente, ſubaſtringente guſtu. Adſtringit & valenter deſiccat.

Πτέρνα. calx. Eſt os pedis omniū maximū, parte qua ingredimur leniter rotundum & latiuſculum, poſteriore tibiæ rectitudinem lōge excedens, inferiore aſtragalo, anteriore oſſi ſcaphoidi inarticulatū. Ex partibus eius anterioribus quæ quidem è regione magni digiti ſita eſt, aſtragali capiti ſubiacet, neque cū altero oſſe copulatur. Ad eius extremias quæ minimo digito reſpondet, cū oſſe quod κυβοειδὲς dicitur, per ſynarthroſim coniungitur. Os aūt calcis qua parte rotūdū eſt, aſperum etiā & inæquale cernitur, eamq; in partem tibiæ oſſis & tali ligamenta inſeruntur.

Πτερύγιον. ala, vel potius parua ala. videtur enim diminutiue dictum ἀπὸ τῆς πτέρυγος. Sunt autem πτερύγια proprie volucriū alæ, duræ quidem & fibroſæ, ſed pauci excrementi & ſalubres. Inde ducta vox eſt ad alia, vt ad hominem, in quo πτερύγια appellantur exteriores & infimę naſi partes motu prędita. Sunt autem cartilaginea tenuiaq; corpuſcula, ab vtroque latere adnata, in quæ exigui duo muſculi à malis prodeuntes, vtrinq; ſinguli inſeruntur: hi naſi alas adaperiunt: qui autem eas cōtrahant, nulli ſunt, quod eas propter reſpirationem non expediat concludi: verum cum eas aperientes muſculi ab actione ceſſarint, redeunt illæ in naturalē ſtatum & conuenienti modo patent. Similiter & in mulieribus πτέρυγια appellari eminentias illas duas vteri ſinum ambientes ſcriptū reliquit, quiſquis ille eſt Introductionis ſeu Medici author. Ab eiuſdem etiam alæ ſimilitudine πτερύγιον duplex & in diuerſa humani corporis parte factum malum indicat. Vt enim alę in volantibus ab humeris extenſæ aperiuntur, ſic in his quæ mox exponemus mala ab angulo clauſurave aliqua progredientes inutiles membranæ & carunculæ oculis & digitis nocent. Ac primum quidem de oculorum πτερυγίῳ dicamus. Eſt autem id neruoſa adnatæ oculi membranæ excreſcentia, exoriens ab angulo & ad pupillam inde perueniens eamque obtenebrans. Sæpius à nario, interdum etiā à temporum parte naſcitur, rariſſime à ſuperna aut inferna palpebra. Aetius autem lib. 7. definit πτερύγιον eſſe cum album in oculo ſupra modum augeſcit, aut caro ſupercreſcit, ex ſcabra quadam lippitudine aut aſſiduis fluxionibus. Latini id mali genus vnguem vocant, vt ait Celſ. libr. 7. cap. 7. quod humano vngui, vt credimus, progrediens neruoſa ea membrana ſimilis ſit. Quod vero in hominis pedibus manibusque πτερύγιον fit, eſt incrementum carnis, quæ partem vnguis integit. Naſcitur potiſſimum in pollicibus, pedum quidem ex offenſione plærumque, manuum autem ex neglecta reduuia & poſt inflammationem in pus mutata. Siquidem hoc temporis ſpatio vnguis radicem exedit, ipſumq; vnguem corrumpit, aliquando totum, interdum dimidium. Eſt cum & os corrumpit, graui cum odore, digituſque per ſumma dilatatur & liuet.

Πτερυγοειδὴς. alatus. Is dicitur cui ſcapulæ ſine carne nudæq; ſunt, & alarum inſtar prominēt, retrorſumque producuntur.

Πτερυγοειδεῖς ſiue πτερυγοειδεῖς. dicuntur duæ apophyſes oſſis σφηνοειδοῦς, quas ad cranii baſim extra ipſum emittit. Sic dictę ſunt quod alarum modo promineant.

Πτέρυξ. ſic dicitur à quibuſdam τὸ ἄκανθιον, vt habetur apud Dioſcor.

©BIUM

Πίλοι. dicuntur, inquit Galenus lib. 14. meth. med. quibus periere ex ciliis pili. Alii vero nõ omnes ſimpliciter quibus ij pili decideruntπίλους vocãdos cenſent, ſed quibus præterea adiuncta eſt craſſities, calloſitas ac rubedo palpebrarum, quod aliter inter eos qui τῇ πιλώσει & eos qui μαφώσει laborant, nõ liceat diſtinguere. Eſt enim vtriſque cõmune pilorum defluuium, vt ſuis locis videre potes.

Πίλωσις. eſt defluuium pilorum è palpebris craſſis, calloſis & rubentibus. Aetius ſcribit compoſitam eſſe affectionem ἐκ τῆ μαδαρώσεως καὶ τῆ σκληροφθαλμίας, hoc eſt, ex pilorum defluuio & ſiccã lippitudine. nõ enim ſimplex pilorum defluuium eſt, ſicut ἡ μαδάρωσις, ſed præterea palpebris & oris præſertim earum accedit craſſities, calloſitas & rubor, quæ ſunt τῆ σκληροφθαλμίας ſymptomata. Nec vero refert hic ſcrupuloſius inquirere quis in propoſito affectu morbus ſit, quæ vero ſymptomata. Galenus in ptiloſi vt & in ophiaſi & alopecia, defluuium pilorum videtur morbum conſtituere, in eorum morborum organicorum genere poſitum quæ in numero partium deficiente cõſiſtunt. Paulus cõtra ſymptoma videtur facere, & morbum ipſam craſſitiem & calloſitatem palpebrarum, poſitam ſub eo genere morborum organicæ partis qui in formæ corruptione conſiſtunt.

Πτισάνη. ptiſana. Propria eſt hordei decorticati appellatio, ἀπὸ τῆ πίσσειν, quod pinſere & decorticare ſignificat, quoniam hordeum tundendo degluberetur, ac ſuo cortice caſtratum ita conderetur. Mundatum hordeũ officinæ vocant. Tunditur enim hoc, non molitur. Ac veteres quidem primo in corbibus perfuſum aqua hordeum dum tumeret, in ſole ſiccabant, mox in pila ligneo piſtillo tantiſper tundebant, dum corticem glumamque exuiſſet, & ita vt diu perennaret, reponebãt. Aliqui vero hordeum prius aqua madefactum, dein ſole reſiccatum in pila tundebant, & ſuis glumis explicitum molebant, farinam in ſacculo coactam diutiſſime diſcoquebant, ita abigi vim flatus exiſtimantes, atque reſiccatam & in offas conuolutam ad vſum ſorbitionis ſeruabãt. Alii vero, vt refert Conſt. Cæſar lib. 12. de agricult. hordeum maceratum, purgatum, decorticatum & in ſole ſiccatum, rurſusque piſtatum, ſecundo etiam ad ſolem exiccabant, cumque reponere volebant, id quod ex ipſo tenue inter piſtandũ decuſſum erat, ei aſpergebant, quod ita ipſum defendi conſeruarique animaduertiſſent. At quamuis proprie ex hordeo ptiſana pararetur, attamen ex aliis etiam frugibus eam confici ſolitam annotatum eſt, vt tritico, alica, zea, oryza, lente, ſed quam non ſimplici ptiſanæ nomẽclatura, ſed addito frugis ex qua conſtaret nomine, πτισάνην πυρίνην, χονδροπτισάνην, πτὼ ὀκ ζειᾶς ἢ ὀρύζης πτισάνην, φακοπτισάνην, & alias aliter appellabant. Sic ergo parata ptiſana recõdebatur, optimo quidem & ſaluberrimo inſtituto, quod vtinam à nobis neglectum non eſſet: cumque vſus exigebat, in aqua coquebatur. Coquendi autem ratio aliis atque aliis diuerſa fuit, ſed Græcis maxime vulgata hæc eſt, quam Galenus lib. 1. de alimentis annotauit: Coquitur ptiſanæ portio in aquæ decem, vel, vt ait Paulus, quindecim partibus, dandaq; inter coquendum opera eſt, vt quam ampliſſime intumeſcat. Quæ enim multum citoque intumeſcit, optima cenſetur, vt contra quæ longo tempore parũ tumet, peſſima. Cum autem in tumorem ſublata eſt, aceti momentum infunditur: deinde olei exiguum, quod tamen etiam per initia injici poteſt. Cum ad exactam coctionem peruentum erit, friatus ſal inſpargi debebit. neque aliud præterea miſcendum eſt, niſi forte anethi aut porri pauxillum. Et talis quidem eſt optima ptiſanæ confectio. Ab ea multum aberat quam plærique aliis multis ſuperfluis imperite condiebant. alii namque amylum, alii ſapam indebant, alii mel & cuminum, cinnum potius quam ptiſanam parantes. Nec defuit illis forte ratio, quod ſic hordei craſſitiem tenuari, lentorem incidi, flatum diſcuti arbitrarentur. Nos multo antiquis delicatiores, & ipſo Apicio qui lib. 4. de opſoniis ſuperfluam eiuſmodi ptiſanæ condituram recẽſet, in gulæ ſtudio ſuperiores, ſpretis ijs omnibus, amygdalis intritis & ſaccharo, ſaleque modico contenti ſumus, quibus vis quidẽ aliqua ineſt aduerſus hordei craſſitiem, lentorem & flatum, ſed porro & anetho longe impar: faciunt enim hęc non modo ad palatum & gratiam, ſed non parum etiam ad ſalubritatem cõducunt. Cæterum ſic cocta ptiſana, iam nõ ptiſana, ſed πτισάνης χυλὸς, ἢ ῥόφημα, hoc eſt ptiſanæ cremor, aut ſorbitio, appellatur, ſeu (quod idem eſt) ptiſanæ ius vel ſuccus. Quinetiam ius decocti integri hordei in aqua tãtiſper dum coctione diſſiliat, hordei cremorem Celſus vocare ſolet, qui biliоſis & incandeſcẽtibus propinatur febribus. Ptiſanæ laudes Hippocrates vno volumine proſequutus eſt, eam omnibus ſorbitionibus præferens, quoniam lenis & lubrica ex facili hauriretur, quoniã ſitim arceret, quoniam in aluo non intumeſceret, quoniam facile redderetur, & aſſuetis is ſolus cibus in febribus bis die dari poſſit, multum remotus ab ijs tum qui medicinam fame exercent, tum qui ægros ciborum copia obruunt. Eſt enim ptiſanæ ſuccus alimentum medii generis, tenue à Galeno dictũ, quod vires nec onerat vt plenus victus, nec vt tenuiſſimus diſſoluit.

Πτυελίζειν. apud Hippocr. in Prorrhet. non aliud ſignificat quam frequenter ſpuere, vel os aſſidue ſputo plenum habere: vt ſcribit Gal. ſect. 1. comment. 1.

Πτύελον ἢ

Πτύσμα. ſputum. Eſt excrementum tuſſiendo vacuatum. Cum enim ſuperfluus aliquis humor

©BIUM

humor thoraci, pulmonibus, aſperæ arterię, gutturi, aut alicui inſtrumento reſpirationis moleſtus eſt, eum natura tuſſi propellere nititur, ſputumque mouet, ſignum proprium affectionum quæ partes eas infeſtãt, & concoctionis quam victrix natura vel oppreſſa molitur. Sputum enim album, læue, æquale, facile, quodque morbum leuat, concoctionem & naturæ victoriam ſignificat: quod autem eiuſmodi non eſt, tanto peius cenſetur, quãto magis ab optimo abeſt. Has duas ſputorum differentias, vt ſunt naturã diſtinctæ, ita nominibus medici diſtinxerunt, ſicut Galenus libr. 1. de Criſib. annotauit. Quod enim optime concocti ſputi notas gerit, πύελον: quod vero ſanguine aut altera bile reſperſum miſtumve fuerit, aut ſpumoſum aut aliter vitioſum, πύωμα potius dixerunt.

Πτῶσις. vitium eſt oculi quod alio nomine magiſque medicis vſitato φθαλάγγωσις appellatur, vt ſcribit Aetius lib. 7. cap. 68.

Πυγμὴ. mẽſura eſt ſex digitis breuior quam cubitum, quod à Græcis πῆχυς appellatur. Eſt autem ſpatium quod eſt à cubito ad digitos clauſos, ſicut exponit Pollux. Nam quæ ab eo ad digitos inflexos eſt, πυγὼν appellatur. ἀπὸ τῶν πυγμῆς Pygmæi dicti ſunt, vt author eſt Euſtathius Homeri interpres.

Πυγὼν. menſura eſt quatuor digitis breuior quã cubitum, quod à Græcis πῆχυς nuncupatur. Eſt autem ſpatium quod eſt à cubito vſque ad extremam manus partem cum digiti inflexi fuerint, ſicut exponit Heſychius. vide ſupra πυγμὴ.

Πυγαί. nates, quæ & γλουτοὶ dicuntur.

Πύελος. à quibuſdam dicitur ἠχοάη.

Πυθμενόθεν. apud Hippocr. ſect. 2. τῶν περὶ διαίτης ὀξέων, ἀντὶ τοῦ οὐλ ὅλως, nullo modo. ſumptum nomen à fundo vaſorum, ſonatque perinde ac ὁλοκλήρως, τελέως, παντάπασιν, ἐξαρχῆς, παντελῶς, hoc eſt prorſus, perfecte, omnino. vt ſcribit Gal. ἐν τῆς γλώσσης.

Πυκνόκομον. herba eſt nobis incognita, quæ conſtat erucæ foliis, acrioribus, ſcabris & craſſis, caule quadrangulo, flore ocimi, ſemine marrubii, radice nigra aut pallida, rotunda exigui mali figura, terram redolente. Inuenitur in ſaxoſis locis.

Πυκνὸν. dẽſum. duobus modis dicitur, vno proprie, quod meatus per totum paruos obtinet, vt ſilex & marmor. ſicut è diuerſo ἀραιὸν, hoc eſt rarum, quod eoſdem magnos habet: altero autem per metaphoram ſiue abuſum de coacto dicitur, ſiue cõpacto, vt & rarum de laxo: hac enim ratione aquam & terram denſas, aerem & ignem raros dicimus, ſcilicet ad elementa ipſa translatis appellationibus, quæ tamen & vnita ſunt, & ex ſimilaribus natura partibus cõſtant, nec vllos eiuſmodi meatus ſortita ſunt. Ac quoniam quo denſius quidque eſt, eo etiam durius eſſe animaduertitur, factum eſt vt πυκνὸν aliquando pro duro dicatur. Inde πυκνωθείσας φλέβας apud Hippocratem lib. περὶ ὑγιεινῆς διαίτης vocãtur duræ & quę minime diſtendi poſſunt, ex omnium interpretum ſententia. Sed & Galenus annotauit cõment. 3. εἰς τὸ περὶ διαίτης ὀξέων, indifferentem fuiſſe apud veteres vſum nominum ἔ πυκνῶν καὶ τοῦ ταχέος: vt quod πυκνῶς fit, ταχέως fieri ab ijs dicatur.

Πυκνὸς σφυγμὸς. creber ſeu frequens pulſus. Dicitur quando breue tempus eſt inter diaſtolen & ſyſtolen, ſiue, vt definit Paulus, cuius media quies paruo durat tempore. Sumitur hæc differentia à tempore quietis, ſeu à quantitate temporis quietis. Huic oppoſitus eſt ἀραιὸς, hoc eſt rarus pulſus. Hic neque validæ neque imbecillæ facultatis eſt proprius. vtrique enim accidit. Nam ſi facultas valida eſt, calorque multum increuerit, adeo vt maximus pulſus fiat: ſi arteriæ diſtentio tanta fuerit, quanta maxima eſſe poteſt, ſed quę tamen tanto calori refrigerando non ſufficiat, tunc neceſſario cum magnitudine celeritatem atque etiam frequentiam inducet, vt id quod vna diaſtole non poteſt, pluribus conſequatur, ſicut ante de magno pulſu dicentes annotauimus. Id quod etiam ex ira & balneis calidis pulſus oſtendunt, qui cum magnitudine & vehementia habent etiam frequentiam. Sæpiſſime tamen fit creber pulſus ab imbecilla facultate, cui crebritas peculiaris eſt non aliter, quam celeritas validæ. Vt enim motus omnis, ita & pulſus creber ex defectu & facultatis impotentia euadit, cum ſcilicet vſui impar eſt neque eum aſſequitur. Quod enim vno motu non adipiſcitur, id pluribus cogitur ſupplere, quemadmodum ipſa reſpiratio interdum manifeſto docet.

Πύκνωσις. denſitas, condenſatio. Eſt obſtructio meatuum corporis, facta à refrigerantibus, adſtringentibus & ſiccantibus. Sed & calidior aqua, vt ait Galen. 7. meth. med. cutim denſat, eam vrens & contrahens. Id quæ efficiunt, πυκνωτικὰ appellãtur, ſed largius paulo ſumpto nomine quo στυπτικὰ etiam continentur.

Πυκνωτικὰ φάρμακα. denſantia ſiue condenſantia medicamenta. Dicuntur ea quæ poros contrahunt. frigida ſunt & aquea, ſed non terrea neque aerea, vt quæ στυπτικὰ proprie appellantur, quibus vis ineſt vaſorum oſcula claudendi. Vt enim fine differunt inter ſe (hæc enim vaſorum orificia cohibent & ſenſibiles excretiones ſupprimunt: illa vero corporis poros denſant & inſenſilem tranſpirationem retinẽt) ſic & facultatibus: Eſt enim τὸ στυπτικὸν magis terreum & adſtringens, πυκνωτικὸν autem magis aqueum. Itaque debilius & contrahit & conſtringit propter mollitiem. Quippe quicquid valenter conſtipat cõſtringitque, robur quoddam renitens & durum habeat oportet. quo cum careant medicamenta naturæ magis aqueæ, tenues quidem poros in vnoquoque corpore contrahunt atque condenſant, cæterum inſtrumẽtum vndiquaq; totum con-

©BIUM

ſtringere nequeunt. Huius generis eſt aqua frigida, ſemperuiuum, portulaca, tribulus viridis, pſyllium, myoſota, lenticula paluſtris, & omnia breuiter quæcunque refrigerant, ſed non adſtringunt. Opponitur τὸ πυκνωτικὸν τῷ ἀραιωτικῷ, ſicut τὸ συγκριτικὸν τῷ διακεκριμενωτικῷ.

Πυκτὸν. dicitur lac coagulo concretum, cui dempto ſero mel additum eſt. Ventrem ſubducit, maxime ſi ſerum adiectum fuerit.

Πύλαι, ἥ

Πύλαι ἥπατος. dicuntur portæ hepatis, ſeu pars ſima hepatis. Ex hoc vena illa magna, quæ à ſima parte hepatis exoritur, ἡ διὰ τῶν πυλῶν, vel μεγάλη διὰ πυλῶν appellatur. quam etiam rationem ſequuti anatomici Latine venam portam appellarunt, rectius, opinor, ſi venam portæ dixiſſent. Eſt enim hac parte ingreſſus chyli in iecur, ſicut in gibba ſanguinis ex eo egreſſus.

Πυλωρὸς. eſt meatus inferior vētriculi per quem excrementa è ventriculo in inteſtinum emittuntur. Cum enim ima ventriculi pars paulum in dexteriorem partem conuerſa in ſummum inteſtinum coartatur, iuncturam hanc πυλωρὸν Græci vocant, quoniam portæ modo in inferiores partes ea quæ excreturi ſumus remittit. Sunt autem ea primæ concoctionis in ventriculo peractæ excrementa, liquida quidem & facile dilabentia, niſi intus clauſo pyloro retinerentur. Qua in re parem habet cum ore vteri functionē: ambo enim pariter clauſa continent, quod aperta remittunt. Eam ob cauſam pyloros anguſtior multo factus eſt quam os ventriculi ſuperius quod στόμαχος dicitur. Ad eum è bilis veſica, vt ſcribit Gal. lib. 6. de anat. adminiſt. meatus dirigitur, bilem in fundum ventriculi emittens.

Πυξάκανθα. à quibuſdam dicitur ὁ σκόλυμος, vt habetur apud Dioſcor. item arbor quam λύκιον proprie vocant.

Πύξινον. nomen collyrii apud Celſum lib. 6. capite 6.

Πυξὶς. nomen eſt vnguenti acopi cui præcipua vis eſt emolliēdi. Valet autem ad omnes inflammationes. Sic dictum eſt quod in vaſe buxeo optime ſeruetur. Deſcribitur à Paulo libr. 7. cap. 19. & ab Aetio libr. 15. ſed diuerſis paulo ponderibus.

Πύξος. buxus. arbor eſt nota, ligni pallore atque duritia, mali proceritate, folio myrti, exiguo, concauo, ſubrotundo, fronde perpetua, topiario vſui accōmodatiſſima ac tonſili, flore herbaceo, ſemine rufo, ac rotundo, omnibus animantibus inuiſo. Nullus eius in medicina vſus.

Πύον. pus. Eſt humor putris, partium ſpermaticarum ſubſtantiæ magna ex parte aſſimilatus. Humorem eſſe ſenſus ipſe oſtēdit, quod in modum humoris diffluat. Nec vero humor tantum eſt, verum etiā ex humore habet originem, qui in partem inflammatione laborantem decumbens & per inania eius ſpatia diffuſus, occluſis vndique meatibus perſpiratione intercepta cōputreſcit, perinde atque alia omnia, quę perſpiratu carentia & alieno in loco vehementius incaleſcunt. At non ſemper par eſt putredinis modus. Si namque natiuus partis calor valde imbecillus eſt, humor permultum putret, omniaque à natura plurimum aliena nanciſcitur, fœtorem, nigredinem & ſubſtantię inęqualitatem. Sin autem robuſta ſit facultas concoctrix, eiusque calor vegetus, parua admodum putredo fit, & minimus qui putredinē ſequi ſoler, fœtor. Vitari tamen in totum putredo non poteſt, etiamſi valida partis eius facultas concoctrix eum humorem qui in parte inflammata computreſcit, conetur omnibus modis in ſubſtātiam partis ſpermaticæ conuertere. Id enim ne aſſequatur, calor præter naturam in humore putrēte iam conceptus impedit. Qua in re cauſæ duæ vna ſecundum naturam, altera prēter naturā, inter ſe certant, quarum quæ ſuperior euaſerit, notas ſuas in pure imprimit, ſuamq; victoriam odore, colore & conſiſtentia teſtatur. Si namque pus album, læue, æquale, & minime fœtens euaſit, coctricem eius partis facultatem, caloremque natiuum validū eſſe ſignificat, qui humorem iam putrētem in partis ſpermaticæ ſubſtātiam prope conuerterit. Spermaticæ autem partes dicuntur, quales ſunt vaſorum tunicæ, membranæ, oſſa, ligamenta & ſimilia: quæ quoniam alba ſunt, eum quoq; humorem album efficiunt, atque etiam craſſiorem reddunt, tanquam futurum ſibi alimentum coquendo incraſſarent. Quod ſi idem humor in pus conuerſus, multis diebus ſibi ſimilis perſeueret, conſtantem facultatem declarat, ſicut læuis & politus, nullaque aliena & diſſimili materia variegatus ſed vnitus, oſtendit coctricis facultatis robur. Pus quoque quanto minus fœtet, vt & vrina, & ſtercus, & ſudor, tanto præſtātius eſt, ſicut ſupra oſtendimus, & apud Galenum habetur primo cōment. in prognoſt. vbi ſcribit Hippocrates, Pus optimum cenſeri albū, equale, læue, & quam minimum fœtens, peſſimum vero huic cōtrarium. Qualis autem eſt in parte inflammata ſanguinis in pus mutatio, talis eſt humorum in vaſis atque etiam extra vaſa coctio. Id quod animaduertēs Galenus ſemen puri ſimile eſſe dixit, niſi quod à ſola ſecundum naturam cauſa oriatur. Et Eraſiſtratus id quod in febricitantium vrinis ſubſidet, non puri comparauit, ſed merum pus eſſe credidit. Quod enim in partibus inflammatis pus eſt, idem in vaſis videtur in vrina ſubſidere per febres. Cum enim febrilis acceſſio nō aliud ſit quam humoris putredo, neque ante deſinere ſoleat, quam quicquid cōputruit, vacuatū ſit, iccirco natura per vigorem acceſſionum expiratione & cōtractionibus arteriarum vacuationem fuliginoſi excremēti molitur. Ac quod tenue quidem eſt, hac ratione facile expellit: quod vero veluti cineritium eſt, non perinde propter craſſi-

©BIUM

craſſitiem vacuare poteſt, ſed per maiores quoſdam meatus educit. Ex quo ſequitur vrinæ hypoſtaſim maxime per febres, pus eſſe vel puri admodum ſimilem, quod portio ſit humoris qui per febrem computruit, eamque natura conata ſit partium ſpermaticarū ſubſtantiæ aſſimilare, nec tamen præſtare potuerit. In hac enim non aliter quam in phlegmonarum pure, decertant inter ſe duæ cauſæ, vna ſecundum naturam, altera naturæ contraria, quarum vtraque notas ſui certas exhibet. Vt enim nullo adhuc in phlegmonis facto pure cauſa præter naturam ſuperior eſt multis numeris, ſic nulla in vrinis hypoſtaſis ſummam cruditatem ſignificat: rurſus vt in pure optimo calor natiuus præualet, ita hypoſtaſis alba, læuis & æqualis, calorem natiuum vincere oſtendit, eoque magis quo candidior, leuior & æqualior fuerit. De ſanorum vrinis aliud forte iudicium eſt. pueris enim & mulieribus, & ijs qui in ocio vitam agunt, & qui plus æquo edunt, ſubſidere ſolet plurimum excrementi, quod quia nullius adhuc putredinis particeps fuit, nemo puris nomine donandum cenſuerit. Id enim crudus ſuccus, non pus iure dicetur. In ſanguinis enim generatione refugit quidem naturæ concoctionem, atque ideo crudus ſuccus dici poteſt, non tamen cauſæ præter naturam particeps fuit, ſicut pus, & ea quæ in vrinis febricitantium ſubſident. Ac quāquam hic puri admodum ſimilis videatur, multis tamen notis à pure diſtinguitur, vt Galenus docuit lib. 1. de aliment. facult. agens de tritico.

Πυουλκόν. inſtrumentum chirurgicum quo pus trahitur. Adhibetur præſertim ſinibus & aliis cauis vlceribus à quibus pus non facile excidit. Quale id fuerit non eſt mihi notum. Conſtat tamen foramen habuiſſe ex lib. 2. Galeni ad Glauconem de ſinuum curatione, & ex lib. περὶ κλύσμ. forte idem fuit cum chirurgorum organo quod nunc ſyringam vocant, per quam vt aliquid infunditur, ita facile attrahitur.

Πῦρ. ignis. febris. Dicitur ab Hippocr. more ſuo febris vehementiſſima, vt ſcripſit Gal. comment. 3. libr. 1. Epidem. quaſi non aliam habeat naturā quam ignis, & eiuſdem ſit cum igne ſubſtantiæ. Eſt enim duabus ignis qualitatibus prædita, caliditate ſcilicet & ſiccitate.

Πῦρ ἄγριον. τὸ ἐρυσίπελας, apud Hippocr. vt explicat Galenus ἐν τῇ τῶν γλωσσῶν.

Πύρεθρον. herba foliis cauleque vt daucum ſylueſtre & fœniculum, vmbella anethi, circinatæ rotunditatis, radice longa, pollicis craſſitudine, guſtu feruidiſſimo. Herbarii pedem Alexandri vocant. Radix eius vrit dentiumque dolores leuat.

Πυρετὸς. febris. Variis modis diffinitur à Galeno: Calor præter naturam totum corpus occupans: calor præter naturam in corde exiſtens: calor immodice auctus, vt & hominē offendat & actionem lædat: calida intemperies in totum corpus diffuſa: & calor natiuus verſus in ignem: à quo quidem calore igneo πυρετὸς Græcis dicitur, vt Latinis à feruore febris. Genere quidē intemperies eſt, habetque ſubſtantiam in calore præter naturam poſitam, non modo intenſione ſed genere etiam diuerſo à calore natiuo. Sola quidem intenſione in hecticis & diariis videtur differre, ſed in putridis toto genere. Hic in corde primum concipitur, tanquam in primo febrium ſubiecto, indeque per arterias in corpus vniuerſum facile ſpargitur. Neq; enim ſolum cor febris ſubiectum eſt, ſed reliqui pariter corporis ſpiritus, vel humores vel ſolidæ partes. Sunt autem febrium multiplices differētiæ, quas omnes Hippocr. vt ait Gal. breuiter complexus eſt libr. 6. τῶν ἐπιδημιῶν his verbis, Febrium hæ quidem manu ſunt mordaces, hę vero mites: hę autem nō mordaces quidem, ſed poſt inſurgentes: aliæ vero acutæ, ſed quæ manui ſuccumbunt: aliæ ſunt ſtatim exardentes, quædam ſemper puſillæ ſiccæ, quædam ſalſuginoſæ, quædam flatibus plenæ, aſpectui graues, nonnullæ ad tactum humectæ, nōnullæ vehementer rubidæ, aliquæ vehementer pallidæ, aliæ liuidæ, & alia eiuſmodi. His enim verbis præcipuas febrium differentias comprehendit. A caloris quidem ſubſtantia, vel eo quod calori maxime proprium eſt, alia δακνώδης mordax, alia ἥμερος mitis dicitur: illa quidem quod manum medici thoraci maxime impoſitam perpetuo mordet, hæc quod minus mordax ſit. Siquidem omni & prope ſoli calori ſemper conuenit mordacem eſſe aut mitem. Ab eiuſdē caloris motu, alia ἐπαναδιδοὺς, alia ὀξὺς πυρετὸς increſcens & acuta febris. illa quidem, cum calor initio minus mordax, poſtea manu diutius immorante, acrior & mordacior ſentitur: hæc vero, cum initio acrior & mordacior, longiore manus mora miteſcit, minusque mordet. A materia ſiue à ſubiecto caloris in quo ipſe accenditur, alia ἐφήμερος, hoc eſt diaria, quam Hippocrat. πεμφιγώδη, hoc eſt flatuoſam, appellat, quæ in ſpiritibus inflammatis conſiſtit, alia ἑπτική, quam & δεινὸν ἰδεῖν πυρετὸν Hippocr. videtur appellare, quæ in ſolidis partibus accenſis eſt, alia νοσώδης ſiue humida, quæ eſt in ſubiecto humore, vel ſanguine, vel pituita, vel bile vtraque. A propinquo febris ſeu potius materiæ febrilis accidente, ſcilicet colore, alia ἐξέρυθρος, hoc eſt rubens, cuiuſmodi ſanguinea eſt, vt ſynochi: alia ἔξωχρος ſiue pallida, vt quæ à multa bile flaua: alia πίλνος, id eſt liuida, vt quæ eſt à pituita, aut humore vſto. Quibus quidem differentiis etiam aliæ permultæ addi poſſunt. vt ab accidentibus quæ febris habet magis propria, διαλείπων καὶ συνεχὴς, intermittens & continua, & ex intermittentibus ἀμφημερινὸς, τεταρταῖος, πεμπταῖος, quotidiana, tertiana, quartana ſiue vera, ſiue notha, ſiue ſimplex, ſiue complexa: ex continuis vero ἡμιτριταῖος, καυσώδης, κρυμώδης, πυρώδης, λοιμώδης, ἑλεώδης, ἡπίαλος, σύνο-

Definitionum medicarum libri XXIIII - page 405 sur 554

©BIUM

χοι: à parte affecta ἠπατικὸς, σπληνικὸς, πλευριτικὸς, σπιρογγικὸς, ἰκτερικὸς: à symptomate φρενιτικὸς, κωματώδης, καταφορικὸς, λιθαργικὸς. Diuidit quoque febres quandoque Galen. per alias differentias, vt in eam quæ per se consistit & in symptomaticam: aliter in eam cuius causa adhuc est febre facta, vt putridam, & in eam cuius causa iam desiit febre excitata, vt diariam & hecticam: aliter in eam quæ est ἐν χύσει, seu ἐμπλοκῇ, quæ facile soluitur, vt diariam & putridas biliosas, & hecticam incipientem, & in eam quæ ἐν ἕξει siue ἐκπυὴ dicitur, quę difficillime soluitur, vt putridam pituitosam & hac magis melancholicam, & omnium maxime hecticam iam absolutam & μαρασμώδη. In qua quidem diuisione hecticæ nomen latius patet, quam vbi contra diariam & putridam diuiditur. Sed de hac & reliquis pariter febrium differentiis seorsum agitur suis locis. Verum ex omnibus medici eas maxime persequuntur quæ sumuntur ab ipso caloris subiecto, vt dictum est, triplici, quod tribus his nominibus designauit Hippocrates, vocans continentia, contenta & impetum facientia: febris enim omnis in aliquo horum trium accenso consistit, & alias ex alio incipit, & ab vno profecta sæpe alia duo inuadit: sæpe vero tria hæc febrium genera, vt in hecticis, sæpissime duo, vt in putridis simul miscentur. Nulla enim fere hectica est, in qua & humores & spiritus simul accensi non sint: nullaq; omnino putrida, quin & spirituum inducat inflammationem. Verum nomen accipit febris fere ab eo quod primum incensum est, vt accensis primum humoribus putrida dicitur, & accensis principio solidis partibus, hectica. Ita se habet & de diaria. Interdum tamen vbi transitus fit de miti in magnam, insignioris nomen alterius appellationem inducit: vt dum diaria trãsit in putridã, etiam si in hac spiritus maneant incensi, tamẽ solum putrida nominatur. Quod si putrida transit in hecticam, hectica dicitur, nisi etiam putredo adhuc perseueret. Tunc enim quia ambæ sunt insignes & periculosæ, vtriusque nomen retinetur. Ob id Galenus lib. 10. methodi scribit se hecticam cum putrida complicatam deprehendisse. Cum autem admodum variæ causæ sint, externæ præsertim, à quibus febres accenduntur, omnes tamẽ summis quinque generibus cõprehenduntur. Primum est vehemens motus tũ corporis, vt labor & exercitatio: tum animi, vt cura, ira, mœror, & eorum similiter quies immodica. Secundum putrefactio, seu à calore externo & alieno in humore nõ difflato corruptela. Tertium suppressio calidi effluuii, seu fuliginosi excremẽti. Quartum contactus externi caloris, vt ignis, solis, aut corporis febrientis. Quintum vero permistio calidæ substantiæ, vt alimentorum acrium, salsorum vel malignorum. Siquidem à causa earum aliqua tum febres omnes, tum maxime diariæ excitantur.

Πυρετώδης θερμὸς, apud Hippoc. vt χειλία πυρετώδης, ἢ θερμοπάτη, hoc est, venter febriculosus, is qui calidissimus est.

Πυρὶς. sic dicitur specilli pars altera minor, in nuclei modum rotunda, quam chirurgi ad vsus diuersos adhibent. vide μύλη. Significat etiam apud Hippocratem τὸν κόκκον, hoc est granum, dicituրq; de thure, vt annotat Galenus ἐν τῇς γλώσσῃς.

Πυρηνοειδὴς σπόνδυλος. est processus secundi spondyli ceruicis, altus, durus, solidus, è superiori interna mediaque eius sede erumpens, sursumque spectans. Est autem secundo spondylo proprius. Per eum cum primo spondylo & cum occipitis cauitate inter suas apophyses κοτυλοειδεῖς per diarthrosim iungitur, & valido quodam rotundoque ligamento occipiti alligatur, eique locum cui apte & tuto affirmetur & stabiliatur præbet spondylus primus, ipse quoq; ligamentum quoddam transuersum producens, quod illi apophysi intus inijcitur. Subit enim hic processus in cauitatem primi spondyli. Ab eo caput inflecti & extendi, quod ὀπτνεύειν καὶ ἀνανεύειν Græci dicunt, Galenus existimauit. Sic dictus est à nuclei similitudine: alii à nucepinea κωνοειδῆ vocarunt. Hippocr. ὀδόντα appellauit: alii vero ὀδοντοειδῆ.

Πυεία ἡ

Πυελαμία. fotus. fomentum. Id dicitur quod corpori admotum, ipsum quouis modo excalfacit. Generalis hæc quidem significatio est, secundum quam & ipsa cucurbitula affixa, & vapor per arundinem exceptus in fomentorum genere continentur, vt patet ex Apollonii verbis, quæ lib. 3. τῶν κατὰ τόπους Galenus recitat ad aurium dolorem. Dicitur enim πυελίζειν δὲ τῷ πυρίῳ. Sunt autem fomentorum multiplices differentiæ: alia humida, alia sicca sunt, vel ex vtrisque mista. Humida vel actu vel potestate dicuntur: conueniunt phlegmonis quæ à biliosiore succo factæ sunt. Sicca similiter vel actu eiusmodi sunt, vel facultate: phlegmonis opitulantur quas tenuis & aquosus sanguis excitauit. Omnia calida sunt, nulla frigida. Proinde fomentum omne cutem rarefacit & facile transpirabilem reddit, sanguinemque in inflammationibus attenuat atque discutit. Alia præterea mordentia sunt, alia morsu carentia, vel ex ijs mista. Illa extenuant, prosuntque crassis & viscosis humoribus, hæc vero acribus & mordacibus. Quoniam vero fomenta calore suo foras humores attrahunt, iccirco non ante totius corporis vacuationem illis vtendum est. Nam quæ redundant in corpore superflua, eorum vsu trahentur potius in partem affectam quam discutiantur. Cæterum fomentorum materia varia est, & modis variis adhiberi potest, per spongiam, per linteum, per pannos, per vtrem, per vesicam, per vas æneum vel testaceum, per cucurbitam, per ollam, per arundinem: quorum exempla passim apud Galenum occurrunt.

Πυείας.

©BIUM

Πυείας. significat apud Hippocratem πυὶ δέμπύρους κόχλακας, ἢ ὀστράκια δέμκαὶ ἀπὸ σκωρίας σιδήρου: hoc est, ingnitos silices, aut frusta ardētia quæ ex ferri scoria decussa sint: vt scribit Gal. ἐν τῇς γλώσσαις.

Πυειατὸν ἢ

Πυείφθον γάλα. dicebatur à veteribus, vt scribit Aetius, lac quod postea τεφρόγαλα appellatū est. quod scilicet calido cinere calfactum, citra coagulum statim concrescit. additur autem mel, quod alias ægre concoquatur & tardius transeat, succumque gignat crassiorem. Apud Gal. lib. 3. de alim. facult. πυειάσκης legitur pro eodem.

Πυείη. suffitus, apud Hippocrat.

Πυείκαυτον. emplastri nomē ad inducendam cicatricem cōparati, apud Gal. lib. 2. τῶ κῦ ἡμῶν.

Πυείκαυτος. ambustus. Is dicitur, inquit Gal. lib. 1. τῶν κῦ ἡμῶν, qui in aqua feruenti vstus fuerit. prodeunt primum bullæ, deinde phlegmone & vlcus nisi lenibus emplastris & sine morsu exiccantibus nec calidis nec frigidis, sed temperatis protinus succurratur.

Πυείων. nomen emplastri ad duritias & scirrhos, cuius descriptio habetur apud Paulum lib. 7. cap. 17. πυείναν à quibusdam dici. πλὼ ἐξυάκανθαν, author est Dioscor. lib. 1.

Πυείτης. significat quidem lapidem omnē à quo ignis chalybe excuti potest. sic tamen dicitur κατ' ἐξοχὴν certum quoddam genus lapidis quod in omnium fere metallorum fodinis genere & colore diuersum reperitur. Nam eius metalli magna ex parte colorem præ se fert, quod plurimum intra se cōtinet. Præfertur quidem à Dioscoride qui æri similis est & à quo æs conflatur, plærumq; tamen aureis argenteisque venulis respersus est, quod non modo æs, sed aurum etiam & argentum intra se habeat. Continet aliquādo & plumbum & ferrum & alia quædam metalla, modo plura, modo pauciora, in quę facile per coctionem resoluitur. Reperitur tamē interdum sterilis, & nihil aliud quam lapis. Inuenitur & pyrites in medio soryos & melanteriæ veluti nucleus quidam, ab ijs vndique comprehensus. Hic pyrites æroſus atque etiam chalcites dicitur. Commendatur pyrites in medicina, tum crudus, tum coctus. Cremandi rationem Dioscorides explicauit, scribens sic crematum à quibusdam διφρυγὲς appellari. Vocatur pyrites quasi igniarius lapis, quod ad chalybē allisus scintillas statim edit. Officinæ cum Arabibus Marchesitam vocant.

Πυεφλεγὴς. dicitur homo qui valde calet, vel qui febre ignea & ardente flagrat, vsurpatur hoc nomē ab Hippo. ἐν τῇ περὶ διαίτης ὀξέων, sect. 4.

Πυρὸς. triticum. quid sit notum est. Calfacit primo ordine, inter siccantia & humectantia medium est: habet etiam quiddam glutinosum & obstructorium. Elixum coctu difficile est & inflat, concoctum autem alimentum præbet valentissimum, ceditque in panificia maleficiorum supra dictorū expers, si fermenti salisque modicum habuerit.

Πυροσάχη. dicitur à quibusdā ἡ χαμελαία, vt habetur apud Dioscoridem. quanquam non recte ἡ χαμελαία, sed potius ἡ συμελαία sic appelletur, vt doctis placet. nec enim dubium est ab vrēdi facultate sic dici, quasi ignis stipulam. siquidem ἡ συμελαία egregie vrit.

Πυρρὸν. rufum. sic dicitur quod ad flauum proxime accedit, sed tamen eo albidius est: flauum enim magis ad splendidum vergit. Itaque bilis quæ albidior turbidiorque est, rufa: quæ vero splendens puraque est, flaua dicitur. Quod enim in bile veluti igneum splendet, eam reddit flauiorem. Quanto vero flauo rufum est albidius, tanto pallidum illo. Quāto rursus minus album est flauum quam rufum, tanto rubicundum flauo. Est igitur rufum colore medium inter flauum & pallidum, sicut pallidum medium est inter flauum & album, quemadmodum postea dicemus in dictione ὠχρόν.

Πυτία. coagulum. Est lac caseosum in ventriculo animalium lactentium concretum. Coagulū enim, vt inquit Aristoteles, lactis substantia est. quippe quod in eorum ventriculo quæ adhuc lactent, contineatur. Est ergo coagulum lac, ignem habēs intra sese, quod cum animalis calore cōcoqueretur, caseum traxerit. Proinde omne acre est & digerentis potentiæ, atq; etiam exiccat. Aristoteles hinnuli coagulum, Galenus leporis omniū esse prestantissimum asserit. Creditur omne coagulum sistere sanguinis profluuium, & quo vetustius coagulum fuerit, eo præstantius tali profluuio mederi: ad reiectiones tamen sanguinis è thorace coagulum adhibere Galen. semper reformidauit, propter eius acrimoniam. Aristoteles libr. 3. de hist. animalium, πυετίαν appellat.

Πύωσις. idē quod ὄνυξ, vt scribit author diffinitionum medicarū. est autem puris collectio in nigro oculi, cū phlegmone, iuxta iridem. Verum Aetius paulo aliter. Nam cum πύωσιν oculi affectum esse statuat, in quo pus collectum sit, distinguit tamen in duas species ὄνυχα & ὑπόπυον: lib. 7. cap. 30.

Πώγων. barba. pars est viri, eo iā perfecto in mēto proueniēs. Vna enim est ex iis partib⁹ quę ὕστερα μόρια, hoc est postgenitę partes, appellātur, quales sunt dētes & reliqui in corpore pili. Oritur aūt non primis quidē annis, sed tardius, quū videlicet humores paulo calidiores & sicciores esse incipiunt. Est enim barbæ & pilorū reliquorum cōmunis quidem generatio, nisi quod ad ortum barbę humorem oportet esse calidiorem & sicciorem, ideoque omniū pilorum postrema prouenit, & in solis viris, quoniam mulieribus nō tantum caloris & siccitatis inesse potest quantum ad generationem barbæ expedit. Ea quanquā menti proprium temperamentum significet, ad eam tamen excitandā totius corporis temperies plurimū facit: hinc enim fit vt eunuchis nulla omnino sit, quod exectis testibus refrixerit totum corpus & humidius euaserit. Cæterum Græci in bar-

Definitionum medicarum libri XXIIII - page 407 sur 554

©BIUM

ba deſignanda variis vſi ſunt nominibus. πώγων quidem barba dicitur quę toto mento ſuccreſcit virilitatis ac roboris argumentum. προγνάθιον barba anterior quæ progerminat ante inferiorem, quæ alio nomine ὑπορρίνιον dicitur, quod ſub naribus naſcatur. μύσαξ ſuperioris labri barba eſt. quanquam ſunt, vt ait Cœlius, qui eo nomine labrum ſignari putent. ὑπήλιον, vt idem author eſt, barba dicitur circa vtrumque labrum emergens. πάπος barbitium dicitur inferiori labro adnaſcens. χνοῦς lanugo, prima barbæ productio, vt ſcribit Didymus. ἴουλος prima genarum lanugo, quæ per malas ſerpendo non aliter quam ἴουλος vermis ſe conuoluit: vocatur etiam ἰουλίς.

Παροχήλη. eſt ramex calloſus ſiue tophus in teſticulo aut in membrana erythroide cõcreſcens, multum renitens, durus & inæqualis. His notis ab hydrocele & ſarcocele diſtinguitur, vt ſcribit Paulus lib. 6. cap. 63.

Παρόμφαλον. tophi concretio in vmbilico.

Πῶρος. callus. Eſt corpus durum, ſiccum, albũ, oſſa fracta coniungens. Nam quoniam oſſis fracti partes inter ſe coaleſcere nequeunt propter ſiccitatem, natura eas callo circa oras fracturæ cõcreſcẽte, quaſi vinculo quodam colligat. Eſt autem huius ortus ex alimenti fracti oſſis excremẽto, in labris ipſius oſſis concreſcente. Dum autem ſingulæ fracti oſſis partes ſuum proferunt, initio quidem cum adhuc viſcoſum molleque eſt, ſimul miſcetur & vnitur, moraque temporis ab ipſo oſſe proximo & contingente immutatum ſimile oſſi euadit, hoc eſt durum, ſiccum atque album. Habet igitur callus hoc cum aliis partibus cõmune quod ex materia fiat, & à natura generetur: non enim cum aliter ex nutrimento natura quam alias partes gignit: ſed illi peculiare eſt quod oſſi ſimilis ſit, os tamen non ſit.

Πῶρος etiam dicitur ſubſtantia quædam craſſa, lenta, dura, quæ aliqua in parte præter naturam concreuit in modum calli, vt ſæpe fit in articulis, & aliquando in pulmone: qui ab oſſium callo differt, quod hic naturæ opus ſit, & quodammodo ſecundum naturam ſit, quod aliter pars reſtitui nõ poteſt: ille vero morbus ſit (quem aliqui ſuo nomine πώρωσιν vocarunt) quippe qui præter naturam habeat tum cauſam tum generationem. Naſcuntur huiuſmodi calli & in oculis & in fiſtulis aliiſque vlceribus atque etiam in cute, tolliq; medicamentis debent, cum calli oſſium non modo gigni debeant, ſed ſtudioſe etiam conſeruari.

IO. GORRAEI PARISIENSIS
DEFINITIONVM MEDICARVM
TOP.

PA. quod aliqui ῥῆον, Latini Rhaponticum vocant, planta quædam eſt radice inſignis, nigra, centaurio magno ſimili, ſed minore. magiſque rufa, fungoſa, aliquantum læui, ſine odore. Nomen habet ab amne qui Rha dicitur, in cuius ripis radix ea gignitur. Plærique eam cum rhabarbaro eandem eſſe crediderunt, inter quos eſt Ruellius: alii vero longe diuerſam, vt Matthiolus, cui ego potius aſſentior.

Ῥαβδοειδὴς ῥαφή. ſutura recta capitis. vide σφενοειδὴ ῥαφή, cum qua eadem eſt.

Ῥαγάδες. fiſſuræ. ſunt ani vlcuſcula oblonga: dicuntur & rimæ, quibus ani muſculus veluti proſciſſus eſt, non aliter quam labra quandoq; & manus ex vehementi frigore. Fiunt plærumq; ab acris humoris affluxu, interdũ autem propter cõdylomatum inflammationem & diſtenſionẽ rumpitur cutis, rimęq; eiuſmodi emergunt. dicuntur & à veteribus quibuſdam ῥήξεις. Plinius fiſſa appellat.

Ῥαγεῖσα ἀδρόως ὁρμήσασα, hoc eſt, affatim & cum impetu erumpens, apud Hippocr. ſicut Gal. in τῆς γλάσσης annotauit: à qua quidem ſignificatione ἡ αἱμορραγία dicta eſt.

Ῥάγες. dicuntur, vt ait Rufus, extremi digitorũ fines, qui & κορυφαὶ vocantur.

Ῥαγλῶαι. vſurpat Hippocrates αἵματα τὰ ἀδρόως ἐκκρῖναι, id nomen vacuationibus magnis & confertim factis accõmodans, vt eo Aphor. γυναικὶ αἷμα ἐμέουσῃ, ἢ καταμηνίων ῥαγέντων, λύσις. hoc eſt, mulieri ſanguinem euomenti, menſtruis erumpentibus ſolutio.

Ῥαγοειδὴς χιτών. vuea tunica. Eſt oculi tunica corneæ ſubiecta & anteriore quidẽ oculi parte humorem ὑδατοειδῆ, poſteriore vero tunicam ἀμφιβληστροειδῆ proxime comprehendẽs. Ducit originem ex tenui cerebri meninge, quæ vna cum neruo optico ad oculi cõſtructionem concurrit: ex quo quidam etiam χοροειδῆ illam appellarũt. Dilatata enim & ſoluta tenuis illa meninx circulo oculum ambit, totaque ſphærica eſt niſi vbi ad pupillæ locum accedit. Eo enim loco leniter cõprimitur, atque media ea parte qua comprimitur, foramine rotundo peruia eſt quod pupilla appellatur. Dicta eſt ῥαγοειδὴς quod vuæ folliculo, à quo pedunculus auulſus eſt, quã ſimillima ſit. vt enim ille, ita hæc tunica parte ſui anteriore leuiter compreſſa eſt, & in medio ad pupillam perforata. Habet vero & coloris cũ vua ſimilitudinẽ variis interſtin-

cta

©BIUM

cta coloribus cœruleo & viridi, quibus ſe defatigatus oculus recrearet. Præterea vero acini vuæ læuitatem externam, & aſperitatem internam æmulatur, vt eam medici recte illi comparaſſe videantur.

Ῥαιβοειδὴς. καμπύλος, recuruus, apud Hippocr. vt explicat Gal. ὁν ταῖς γλώσσαις.

Ῥαιβὸς. qui cruribus eſt intortis, recuruis & cõtractis: cui crura ſunt introrſum obtorta: dicitur & ῥοικὸς. Ei opponitur βλαισός.

Ῥάκωμα. ſic dicitur Plinio τὸ ῥᾶ πυλικόν.

Ῥάμμα. acia. Hippoc: appellat id quod vna cum acu traijcitur, ſiue linum ſit, ſiue lana, ſiue quippiam aliud huiuſmodi: vt explicat Gal. comment. 2. εἰς τὸ κατ' ἰητρεῖον.

Ῥάμνος. ſpina alba aut cerualis. frutex eſt ramos ferens rectos & aculeos in acutæ ſpinæ modum: folia parua, oblonga, ſuppinguia, tenera. Alterum ei genus candidius. Tertium nigrioribus latioribuſque foliis conſtat, & quadamtenus rubentibus, cuius rami quinũm cubitorum longitudinem implent, ſpinoſiores quidem, ſed infirmioribus minuſque rigentibus aculeis. Fructum edit latum, candidum, tenuem follicularii ſpecie, verticillo ſimilem. Siccat ſecundo, refrigerat primo exceſſu. Galli burgam ſpinam appellant.

Ῥαντῆρες. ſic à quibuſdam dicti ſunt oculorum anguli naſo proximi & maiores, quos aliqui etiam φωκὰς vocarunt, quod lacrymæ ab his maxime ſtillent. ijs oppoſitos angulos, qui ſcilicet ad tempora ſpectant, παρωπίας nuncupant.

Ῥᾷον. ἐπιμήθερον καὶ εὐχερέστερον, hoc eſt paratius & facilius, apud Hippocr. nonnulli tamen εὐφορώτερον interpretati ſunt, hoc eſt, quod facilius fertur & toleratur.

Ῥαπήϊον. ab aliquibus λευκοπίτδιον dicitur.

Ῥαπύνικον. vide ῥᾶ.

Ῥάπυς. napus, qui βουνιὰς dicitur. ſcribitur & ῥάφυς.

Ῥαφανηδὸν κάταγμα. fractura rhaphani modo facta. ſic dicitur, vt ait Paulus, quæ fit oblique ſecundum craſſitiem oſſis: quam idem & σικυηδὸν & καυληδὸν κάταγμα vocari à quibuſdam ſcribit, ex ſimilitudine fractorum cucumerum & cauliculorum. Videtur tamẽ Galen. τὸ ῥαφανηδὸν ἀπὸ τοῦ καυληδὸν diſtinguere libr. 6. meth. med.

Ῥαφανὶς. ſic dictum eſt alterum genus iridis Illyricæ, inquit Plinius, à ſimilitudine radicis. Quæ cum ſit etiam cum aſtragali radice eadem, ideo ἀστραγαλὶς pariter dicta eſt.

Ῥάφανος. radix, ſiue radicula. quo nomine ſyluestris maxime intelligitur, quam Romani armoraciam vocant. Eius folia ſatiuæ ſimilia ſunt, ſed magis lapſanam imitantur. Radix autẽ ipſa gracilis, tenera & ſubacris eſt. Tam folium quam radix in olera recipitur, ſed hæc calefacit exceſſu tertio, ſiccat ſecundo. Ac quamuis ſic tota planta appelletur, Dioſcorides tamen author eſt ſic eius radicem à Græcis vocari.

Ῥάφανος ἀγρία. ſic dicta eſt à quibuſdam herba quæ alio nomine ἄπιος vocatur, vt Plinius author eſt.

Ῥάφυς. napus, qui βουνιὰς dicitur. ſcribitur & ῥάπυς.

Ῥαφὴ. ſutura. eſt ſpecies συναρθρώσεως. Eſt autem oſſium compoſitio quædam conſutis rebus ſimilis, vt in capitis oſſibus habetur. eã nonnulli volentes explicare, definiunt eſſe σύταξιν ſerratam, id eſt ſimilem coniunctioni ſerrarum ſeſe mutuo contrario occurſu ingredientium, cum ſcilicet dẽtatæ vnius partes, in crenas alterius inſeruntur. Alii vero definiũt eſſe compagem oſſium ad vnguem factam, vt hîc ſimilem oſſium compoſitionem intelligamus, quæ & aliarum rerum eſt, quę in vnguem committi dicuntur: cum ſcilicet gibbæ partes ad vnguium figuram ſtructæ, ſinus ſibi idoneos ſubeunt. Talis quidem iuncturæ ratio in vnguibus & digitis & pectinum dentibus inuicem implexis apparet. Talem etiam fabri lignarii omniũ firmiſſimam ac tutiſſimam quotidie nobis repræſentant, & in caudam hirundinũm factam lignorum commiſſuram appellant, ꝙ ligni tuberculum paulatim lateſcens, hirundinis volantis caudæ modo, in idoneam & æqualem ſibi cauitatem etiam paulatim lateſcẽtem arctiſſime & firmiſſime inſeritur. Non eſt tamen compago hæc ad ſuturæ rationem ſemper neceſſaria, ſed per harmoniam facta ſynthesis ῥαφὴ dicta eſt à recentioribus anatomicis. Neq; enim craniorum omnium ſuturas omnes ſerratis exacte cõpagibus ſimiliter conſtructas deprehendes, ſed aliquando in ipſa oſſium ſyntaxi cernere eſt, alteri quidem cranio ſuturam ineſſe, alteri harmoniam. Ac cum oſſa eiuſmodi nõnulla à Galeno, vt ipſe lib. de oſſibus prodidit, perſæpe frangerentur, imo ita ſeſe ingredientia inuenit, vt illorum compoſitio ſuturæ potius ſimilis eſſet quam harmoniæ. Ob idque eas omnes ſuturas appellare nemini verendum eſt. Sunt autem cranij ſuturæ numero ſeptem. Quarum quidem tres proprie vereque ſuturæ appellantur, στεφανιαία, λαμβδοειδὴς, ὀβελιαία, ſuntque cranio peculiares, nec vlli alteri oſſi communes. Duæ vero ſupra aures ſitæ non veræ quidem futuræ, ideoque παρασκευάσματα λεπιδοειδῆ appellatæ ſolius etiam cranij proprie. Aliæ vero duæ cum oſſibus genæ ſuperioris & oſſe ſphenoide communes ſunt, quas non legi proprio aliquo nomine à veteribus nuncupatas fuiſſe. De illis vide ſuis locis, & in dictione κροταφίων.

Ῥαφίω. τῷ κεντῶ. hoc eſt ſubula, apud Hippocratem, qua iſtarum rerum artifices quippiam perforantes, foramina lini traiectioni apta efficiunt: vt explicat Galenus ἐν ταῖς γλώσσαις. vbi tamen quidam codices habent ῥαφίδι.

Ῥάχις. ſpina. Eſt ſpondylorum viginti quatuor à ſumma ceruice ad imos vſq; lumbos ſtructura, erigendo curuandoque corpori conueniens. Sic dici quibuſdam placet, quod

Definitionum medicarum libri XXIIII - page 409 sur 554

©BIUM

ſpondyli parte poſteriore ſunt πεπαχυμμένοι, id eſt ſpinoſi & aſperi. Nec nomen eſt apud Latinos quod ῥάχιν proprie ſignificet. Quāuis enim ſpina dici poſſit, ſpinæ tamen nomine aliud quiddam ſignificatur, ſpondylorum ſcilicet apophyſis tranſuerſa & obliqua. Continet igitur ῥάχις totum id ſpacium quod à ſumma ceruice ad ſacrum vſque os interiacet. atque in treis partes diuiditur, ceruicem, dorſum, lumbos. Quorum ceruix quidem ſpondylis ſeptē, dorſum duodecim, lumbi vero quinque conſtant. Sic os ſacrum non cenſetur inter partes τῆς ῥάχεως, quod ſpondylos nō habeat ſolutos in modum ſuperiorum, etiamſi coctione multa laxari & diſſolui poſſunt, ſed potius ſit totius ῥάχεως baſis & fundamentum. Nec tamen abſurdū fuerit id inter eius partes cōprehendere. Eſt autem ῥάχις inſtar carinæ curua, qua parte maxime vētriculus ſitus eſt, cui veluti loco cedit: quanquam non huius modo cauſa, ſed vt flecti corpus commodius poſſit, curua facta eſt, & pluribus vertebris potius quam vna aut paucioribus donata. Eſt etiā tota caua & plena medulla (τὸν ἐγκέφαλον ἐκδεχόμενος is meatus appellatur, & ab Herophilo σωλὴν, hoc eſt canalis) eiuſdem cum ipſo cerebro naturæ, atque ab ea per vertebrarum foramina permulta neruorum paria proficiſcuntur, & in vniuerſum corpus abeunt. Significat autem etiam ἡ ῥάχις, vt ante diximus, prēter hanc vniuerſam ſpondylorum σωπᾶξιν, particulatim apophyſes ſingulas poſticas quæ vnicuique ſpondylo inſunt, ἀκάνθας alio nomine dictas. Appellatur etiam eodem nomine ea quæ in dorſo eſt omoplatæ ſpina, iam inde à baſi incipiens, ſed primum humilis & depreſſa, deinde ſenſim elatior facta & amplior, donec deſinat in acromium. Id quod declarat Galenus ſcribens ad hunc modū lib. 13. de vſu partium, καὶ ῥάχιν ἰδίαν ἑκατέρᾳ τῶν ὠμοπλατῶν ἀπέφυσεν. hoc eſt, & ſpinam propriam vtrique ſcapularum attribuit. vbi non ſimpliciter ῥάχιν vtrique omoplatæ tribuit, ſed propriam adiecit. Cui etiam adſtipulatur Rufus libello de partium hominis nomenclatura ſcribens, ὠμοπλάτας, τὰ ὑποκείμενα τῷ νώτῳ πλατέα ὀστᾶ· ὧν ἡ δὲ μέσου ὑπερέχει ῥάχις. hoc eſt, ſcapulæ dicuntur oſſa lata quæ dorſo adiacent: ſpina autem, ea quæ per medium ſupereminet.

Ῥαχίται. muſculi dicuntur toti ſpinæ ſuperiecti. Illi enim, vt annotat Gal. cōment. 3. εἰς τὸ περὶ ἄρθρων, vniuerſis coſtarum cōmiſſuris in toto thorace ſuperiniecti ſunt à poſteriori parte, nihil relinquentes quod nō contegāt, ſed omnes coſtarū radices & vertebrarū proceſſus qui à lateribus ſunt, adhæc quod inter ipſas radices eſt, complectuntur.

Ῥαχίτης μυῶν. vide μυῶν ῥαχίτης.

Ῥέγκος ἡ

Ῥέγξις. nomina ſunt fictitia quibus Hippocrates deſignat eum ſonum & ſtrepitum qui ſtertendo fit: vt ſcripſit Galenus ἐν τῇ γλώσσῃ.

Ῥέμβη. πλάνη, aberratio, vt explicat Galenus ἐν τῇ γλώσσῃ. Sic ῥέμβεσθαι idem ibidem interpretatur πλανᾶσθαι, errat.

Ῥεῦμα. fluxio. ex quacunque parte prodeat, & in quamcunque incidat. ea quæ tentantur partes, ῥεύματι ζόμενα νόσεια dicuntur. Galenus comment. 1. in prognoſt. ῥεῦμα χαλεπὸς dixit pro alui profluuio.

Ῥευματισμὸς. idem quod ῥεῦμα, vt videtur. Fit autem eiuſmodi affectio, facultate quę corpus vniuerſum alit, imbecillitate laborante, vt ait Galenus libr. 2. ad Glauconem, cum collecta multitudo in omnium partium infirmiſſimas defluit.

Ῥηγῆσι. ῥήσμασι, ῥήγμασι. hoc eſt ſciſſuris, fracturis, vt explicat Galen. ἐν τῇ γλώσσῃ.

Ῥῆγμα. ruptum. ruptio. Eſt carnoſæ partis ſolutio citra vulnerationem. Accidit muſculis, perinde atq; ſpaſma neruis: vtrumque nullo cum vulnere. Nec tamen in muſculis tantum, ſed in venis etiam atque arteriis quidam τὰ ῥήγματα dici contendunt ex Galeno, de ſanguinis reiectatione diſſerente: vnam enim eius cauſam τὴν ῥῆξιν, hoc eſt rupturam, vaſis conſtituit, quam peculiari nomine Celſus lib. 4. cap. 4. ῥηγμοχασμὸν quaſi hiantem rupturam vocauit. Omnis ex violento ictu vel graui caſu, vel alio quopiam valente motu, vel ex diſtentione excitatur. Cum ecchymoſi quidem omnino, aliquando vero & cum contuſione circum ipſam præruptam carnem conſiſtit.

Ῥηγματίης. dicitur ab Hippocrate cui aliquid intus fractum eſt, quem idem etiam ῥαγματίαν vocat, vt ſcribit Galen. ἐν τῇ γλώσσῃ.

Ῥηγμοχασμὸς. legitur apud Celſum lib. 4. cap. 4, vbi cauſas ſputi ſanguinis recenſet. Galenus & reliqui medici ῥῆξιν ſimpliciter dixerunt. ex quo dubitare quis poſſit num legendum ſit ῥῆγμα aut χάσμα. Siquidem nemo alius videtur eam dictionem vſurpaſſe.

Ῥήνικες. ἀρνακίδες, hoc eſt pelles aginę, apud Hippocrat. qui ῥῆνας ſimiliter ἀντὶ τῶν ἀρνῶν vſurpauit, vt annotat Galenus ἐν τῇ γλώσσῃ.

Ῥῆξις. idem quod ῥῆγμα. Quidam vero ex veteribus etiam τὰς ῥαγάδας ῥήξεις appellarunt.

Ῥῆον. vide ῥᾶ.

Ῥητίνη. reſina. Eſt lacryma ſeu humor liquidus & oleaginoſus ex planta ſponte diffluens. Omnis quidem reſina ex ſua arbore manat liquida, eaque ῥητίνη ὑγρὰ à medicis appellatur, vel ἡ ἐκ τῶν κεκαυμένων ὑγρὰ, vt à Galeno libr. 6. meth. med. hoc eſt laguncularis, ſiue liquida ex doliis aut amphoris reſina, nimirū quod ex doliis atque amphoris afferretur, vel etiā συγκομιστὴ, quod in alueis & doliis olim comportaretur: attamē ea cocta in aqua, vel cremata ſine aqua in prunis, ſicca redditur & friabilis, vt docuit Dioſcorides: eaque eſt quam φρυκτὴν, hoc eſt frictā ſiue toſtam, non addito etiam reſinę nomine, vel πεφρυγμένην, hoc eſt retorridam, vocant. Eſt autem reſinę ſubſtantia oleoſa, & in eo differens à gummi, quod aquea magis ſubſtantia prædituin eſt. Itaque illa oleoſis promptiſſime,

aqueis

©BIUM

aqueis autem difficilime miſcetur, hoc autem contra: præterea reſina flammam facile concipit, gummi vero in ignibus crepitat. Ea quamuis ſponte ſua ex arbore defluat, ἀοπῤῥύτους ob id dicta & à quibuſdam προπῤῥύτους, interdum tamen elici poteſt arborũ partibus, præſertim truncis à germinatu inciſis & ſcarificatis. Omnis reſina emollit, calefacit, tenuiumque partium eſt, digerit atque ideo exiccat. Ac cum ex diuerſis arboribus legatur, omnium præſtantiſſima eſt lentiſcina, quæ μαστίχη dicitur, deinde terebintina, ab his pinea, ſtrobilina, picea, abietina, laricea, cypariſſina, & picea quę à nonnullis ſola dicitur colophonia, quod ex Colophone Aſiæ quondam afferebatur, cui propter odoris ſuauitatem Dioſcorides primas aſſignat.

Ῥ'ηχήν. dixit Hippocrates οἷον πλημμύρεαν πνὰ. hoc eſt veluti quandam inundationem, vt Galenus ſcribit ὠν τῇ γλώσσῃς.

Ῥῖγος. rigor. nec aliud apud Latinos nomen eſt quo magis id Græcum explicari poſſit. Nec enim tãtum inflexilem duritiem, aut quem Græci πάχνην appellant, ſignificat, ſed etiam vehementem frigiditatem. Galenus duobus modis eo nomine vtitur, vno quidem generalius, vt libro 2. de differ. febr. cap. 1. ſcribens rigorem qui tertianas, quotidianas & quartanas præcedit, nequaquam ſimilem eſſe, & libr. 1. ad Glauconem vbi quotidianæ & quartanæ rigorem frigidum ſcribit, & lib. 5. ſymptomatum, vbi rigorem ſine febre qui frigidus eſt & à pituita cruda & vitrea, veteribus incognitum ſcribit. His enim locis latius extendit rigoris nomen. Verus autem & proprie dictus rigor, eſt motus voluntarius deprauatus & coactus ab acri & pungente humore: vel, Rigor eſt motus multus, velox, frequens, quo inuiti diſtenduntur & curuantur. Similis eſt conuulſioni, validiorque eſt quam in tremore. Hic aliquando cum febre, aliquando ſine febre naſcitur, & cauſas habet differentes. Qui cum febre eſt, cauſas habet tum calidas, tum frigidas, ſpiritum ſcilicet aut humorẽ. Nam & bilis flaua in tertiana exquiſita & ardente febre, & atra bilis natura frigida per putredinem calefacta rigorem gignit, & pariter ſpiritus ſine humore calidiſſimus aut frigidiſſimus per corpus tranſiens rigorem gignit. Nam facultas expultrix ab excremento rodenti & moto vehementer per ipſas partes pungendo vulnerandoque irritata, eas ipſas contrahit & conſtringit, vt earum quælibet contentam in ſe illius excrementi portionem cito expellat vel in cutem, vel in ventrem tam inferiorem quam ſuperiorẽ, ſi ſudore, aut tuſſi, aut vomitu, aut deiectione acceſſio, vel ipſa febris vniuerſa critice ſolui debet. Contractis autem muſculis neceſſario etiam articuli ipſis annexi contrahuntur, & fit vehemens totius corporis ſuccuſſatio quaſſatioque, & cutis cum partibus ſubiectis & extremis exanguis atque frigida euadit: animali facultate ſeu calore natiuo cum ſanguine & ſpiritu ſe in corpus intimum retrahente, vt in verecundia & balneo frigidæ. Poſtea vero ibi collecta, & ob vehementes contra cauſam moleſtãtem incurſiones cum multo calore rediens, febrem à rigore accendit, adiuuante præſertim cauſa ad concipiendum calorem idonea, niſi ob cauſæ magnitudinem victa facultate imbecilla homo moriatur. Qui vero ſine febre rigor eſt, varias etiam habet cauſas: aeris frigidi vel aquæ frigidæ repentinum vel diuturnum occurſum: aquæ feruentis balneum repente & confertim occurrens, corpore non præcalfacto: aquæ dulcis & temperatę balneum frequens poſt cibum: ignauiam, ocium, repletionem frequentem cibi & potus, præſertim temperatura frigidi & ſuapte natura pituitam gignẽtis: timorem, dolorem interdum & medicamentum mordax vlceri impoſitum. Veruntamen qui rigor ex praua victus ratione naſcitur, ob imbecillitatem horror potius quam rigor eſt. Nam rigor à ſuccis frigidis & pituitoſis non videtur excitari, vt qui ob craſſitiem vehementer moueri non poſſint, nec adeo tenuari vt bilis. Talis autem rigor, vt ſcribit Gal. veteribus fuit ignotus, vt qui cum febre eſt, notiſſimus, vt pote qui in ſalubri victus ratione minus quam nunc aberrarent, & minus crebro ſe lauarent. Habet vero & rigor ſuã latitudinẽ: alius enim maximus, alius minimus, alius medius eſt, prout cauſę magis vel minus erodũt, abundant, mouentur. Excrementũ enim copioſum, vel mordaciſſimum, vel motum vehementius, maximum rigorem facit, contrarium minimum. Quod ſi copia vel qualitate vel motu multo adhuc moderatius fuerit, iam non rigorem ſed horrorem inducet, vel ſolam etiam inęqualitatem in qua fere nullus motus ſentitur, ſed ſenſus tantum qualis in vlceroſa laſſitudine & pruritu eſt. Verum in rigore humoris huius motus magnus vehemenſque eſt, qui in horrore tardior languidiorque fit. Quod autem non per vaſa quidem, ſed per ſentientes partes eum fieri oporteat, neminem arbitror ignorare.

Ῥ'ίζα. radix. commune quidem nomen radicibus omnibus, ſic tamen κατ' ἐξοχὴν quædam dictæ ſunt, vt γλυκεῖα, ἰδαία, ῥοδία & apud Hippocr. λευκὴ, quam Galenus dracunculi radicem eſſe annotauit. Idem vero ῥίζαν ab Hippocrate vocari ſcribit genus quoddam ſati, ſine flore, ſine ſemine, tribus duntaxat foliis, ſed proceris & in terra ſtratis duorum digitorum magnitudine, ſimilibus anchuſæ, radice tenui, leuem purgandi vim habente.

Ῥ'ιζόδομος. ſic dictum eſt alterum genus iridis Illyricæ ſubrufum, inquit Plinius, quod & melius.

Ῥ'υκὸν. ῥυσὸν. hoc eſt, rugoſum, apud Hippocratem, vt annotat Galenus ὠν ταῖς γλώσσαις.

Ῥ'υάδιον. eſt collyrium σμηκτικὸν, cuius meminit

Definitionum medicarum libri XXIIII - page 411 sur 554

©BIUM

Paulus libr. 3. cap. 22. περὶ οὐλῶν καὶ λευκωμάτων. Compositio autem habetur apud eundem lib. 7. cap. 16.

Ῥίνημα. proprie scobem & limaturam significat, à verbis ῥινᾶν & ῥινίζειν, quæ limare & lima deterere significant. Per metaphoram autem sic etiam dictum est collyriũ quoddam, quod habetur lib. 4. περὶ κατ' ὄπτους, ab exterendis callis & cicatricibus.

Ῥινίον. collyrii nomen apud Galenum libr. 4. τῶν κατ' ὄπτους, sic dictum quasi limula. Habetur & aliud eiusdem nominis apud Celsum lib. 6. ad xerophthalmiã & oculos scabros.

Ῥὶς, ῥινὸς. nasus. Est pars genæ superioris in media facie posita, duobus ossibus extuberans, & foraminibus pertusa, respirationis & odoratus instrumentum. Duo hæc ossa tribus futuris distinguuntur, duabus quidem quæ à medio superciliorum descendunt, & cõmunes sunt duobus maioribus genæ ossibus: tertia vero eorum propria quæ inter hæc duo descendit media, à spatio inter supercilia medio ad imas nares osseas & cartilaginosas. His ossibus inferiore in fine epiphyses corporum cartilagineorum ab vtroque latere adnascuntur, & ab his duæ aliæ latæ & molles alarum in modum, ob id πτέρυγα dictæ, ad ligamenti naturam prope accedẽtes. In eas duo exigui musculi à malis prodeuntes vtrinque singuli oblique descendunt, easque adaperiunt. Qui vero eas contrahant claudantq; nulli sunt, vt scribit Galenus, quod claudi propter respirationem non expediat: verum musculis, à quibus aperiuntur, ab actione cessantibus, redeunt illæ in naturalem statũ, & conuenienti modo patent. Præter has duas cartilagines alia etiam est cartilago, siue musculus cartilagineus, paruus molliſque, qui ab osticulo naris internæ inter duas illas cartilagines adnascitur: quod Gal. comment. 1. in lib. 6. τῶν ἐπιδημιῶν appellat διάφραγμα ῥινὸς, hoc est, interiectum nasi, scribitque eo loco id fulciri palato sustinerique, eoque fieri vt aliquo palati osse decedente, nasus ipse subsidat: internum enim id osticulum nasum sustinet, & secundum eius longitudinem exporrectum in duo foramina (πόρους vocat) totum nasi spatium partitur. Eorum autem vtrumque supra media nasi loca in duas partes diuisum est, quarum alteram pars oris intima excipit, altera vero alta, vt ab initio ferebatur, ad ipsum cerebrum scandit, quod & ipsum foramina duo ad hæc ipsa loca spectãtia habet, eaque oblonga & concaua, quę ex anterioribus cerebri ventriculis ortum habent, & ad eam caluariæ partem, vnde nasus oritur, descendũt, quo loco ossa ἠθμοειδῆ posita sunt. Per hæc crassior cerebri pituita & mucus traiicitur & in ipsas nares incidit, cõferente ad id membrana quæ ea parte, qua nasi ossibus substernitur, multis pariter foraminibus pertusa est, & inde partim in os influit, partim per nares fertur. Neque vero expurgandi solius cerebri causa foramina hæc facta sunt, verum etiam ad respirationem deseruiunt, maxime vero ad odores in cerebrum inspiratu admittẽdos. Quamuis enim primarium odoratus instrumentũ non sint, attamen odorum semitam esse nemo possit negare. Cæterum nasi nomina & partes hæ sunt: ῥῖνες, etiam μυκτῆρες, & ῥινία & ῥώθωνες & μύξαι appellantur: μυξωτῆρες, quasi emunctores, cartilagines dicũtur pluribus spiraculis peruiæ. ῥὶς ῥινὸς, nasi scapula aut spina, vocantur ossea vtrinque partes genis proximæ. ἀκροῤῥίνιον, tota nasi summitas, quam poetę à rotunditate σφαιρίον vocant: cuius exteriores vtrinque partes πτέρυγα & ὑπήνας vocantur. συρὶς, χίων, διάφραγμα, interstitium illud cartilagineum narem diuidens. ἠθμὸς, nasi pars sub superciliis latens: vnde ἠθμοειδῆ ossa, quæ aliqui καπυγοειδῆ etiã nuncupant. sunt autem qui distinguant, appellantes καπυγοειδῆ ossa illa tenera atque tenuia, quæ inter palatum & cerebri basim vsque ad nares vtrinque diuersa posita sunt: ἠθμοειδῆ vero, quæ ad summam nasi radicem intus fixa hærent tenuia & lata, & magno, quod è cerebro in nares fertur, foramini obtruduntur.

Ῥοά. malum Punicum. quod & ῥοιά.

Ῥοδακινὰ μῆλα. mala rhodacena. sic dicuntur mala Persica. ipsaque arbor ῥοδακινῆ appellatur.

Ῥοδαλοιφικὸν. compositio est ex rosis constans. Descriptio multiplex habetur apud Aet. tetrab. 4. sermone 4.

Ῥοδία ῥίζα. nascitur in Macedonia: costo simili, leuior, inæquabilis. contrita rosas redolet, tenuium partium est, & desiccantis facultatis. Calfacit secundo ordine aut initio tertii.

Ῥοδόμελιτον. medicamenti genus secundum Asclepiadem, cuius descriptio recitatur à Galeno lib. 1. cap. 7. de compositione medicamentorum secundum genera.

Ῥοδίδες. pastilli sunt rosacei: quorum compositionem describit Dioscorides.

Ῥόδιον. nomen est medicamenti aridi, acris & erodentis, quod refertur ad Heram. Diuersis modis describitur à Paulo libr. 7. cap. 13. & ab Aetio libr. 14. cap. 36. Eo Paulus vtitur lib. 4. cap. 43. ad vlcera in quibus caro supercrescit, eoque similiter crustas inducit, sanguinemq; quauis ex parte profluẽtem probe sistit lib. 4. cap. 53.

Ῥόδινος οἶνος. vinum rosatum, siue conditum rosaceum. Est vinum è rosis factitium, quod Palladius ætate sua fieri solitum hoc modo docet his verbis: quinque libras rosæ pridie purgatę in vini veteris viginti sextarios merges, & post triginta dies despumati mellis libras decem adiicies & veteris. Plinius vero vinum rosaceum sic condiri tradit, ex rosæ foliis tusis in linteoloque in mistum collatis cum ponduſculo vt sidat, quadraginta pondere denariorum in sextarios vicenos musti, nec ante tres dies vase aperto. Cui

condituræ

©BIUM

condituræ non multum abſimilis eſt quam Dioſcorides docet hunc in modum: ſiccas tuſaſque roſas libræ pondo in linteolo colligatas in muſti ſextarios octo demittito, & poſt tertium menſem per colum traiectum diffundito & repõito vinum. Alia ab iis habetur compoſitio apud Apicium, itemque alia apud Conſtantinum Cæſarem lib. 8. capite. 2.

Ῥοδοδάφνη ἢ ῥοδόδενδρον. frutex eſt calidus in tertio, ſiccus in primo: venenoſus & perniciosus, ſi intus in corpore ſumatur.

Ῥόδόμελι. mel roſaceum. Sic paratum fuit à veteribus, quemadmodum ex Philagrii libello de ſuauibus potionibus Oribaſius atque Aetius referunt. Tribus partibus ſucci roſarum exunguium excolati pars vna mellis adiicitur. Coquitur ad ſolem calidum diebus pluribus, eodem modo quo ὀμφακόμελι, & poſtea aſſeruatur. Quod ſi turbulentus aut frigidior aer fuerit quãdo mel roſaceum paras, admiſto optimo melle ad roſarũ ſuccum, & per rarum panniculum vel linteum excolato, ſimulque ad lentum ignem coquito donec quarta aut tertia ſucci pars cõſumpta ſit, atque ſic exceptum medicamentum aſſeruato, cumque calidiorem videris aerem, velut ὀμφακόμελι inſolato. Adſtringit leuiter, proindeque refrigerare poteſt. Habet & vim exterſoriam ex melle. Habet & ſubamarum quiddam & leniter acre, vnde ori commodum eſt inflammato propter calidi humoris influxum, & quibus acres atque bilioſę fluxiones in vẽtrem fiunt, præſertim poſt vomitum. Exhibetur etiã aqua dilutum iis quibus vẽter exæſtuat, citra humorem, item febricitantibus, vigore iam totius morbi inſtante & particularis acceſſionis. Sæpe etiam per febres largius ſemel epotum conuenienti tempore, morbum ſoluit ſudorib⁹ obortis aut aluo ſubducta. Tale quidem fuit ῥοδόμελι ſimplex, à quo aliud habetur purgatorium apud Aetium libr. 3, cap. 74.

Ῥοδόμηλον. eſt confectio ex roſis & malis cotoneis parata hunc in modum: Succi malorum cotoneorum ſextarius vnus, roſarum libræ tres, mellis ſextarii tres, aquæ ſextarii quinque ſimul miſcentur & coquuntur. Verum quoniam roſæ non eodem tempore quo mala cotonea reperiuntur, conuenit eas cum melle ſuo tempore componere, ac vbi mala prouenerint, totam compoſitionem moliri.

Ῥόδον. roſa. Notus eſt frutex & eius genera quę in vſum medicum veniunt. Refrigerat & adſtringit, præſertim ſicca facultas eius, inquit Galenus, ex aquea ſubſtantia calida miſta duabus aliis qualitatibus, adſtringẽti videlicet & amara, compoſita eſt. flos earum magis ipſis roſis adſtringit, ac proinde etiam exſiccatorius eſt.

Ῥοδόσακχον. ſic parari Paulus docet lib. 7. cap. 15. Roſarum, quibus vngues ſint exempti, ſucci ſextariis duobus mellis ſextarius vnus adiicitur. incoquuntur aſſidue deſpumando, donec quarta pars fuerit abſumpta. Non eſt aliud quam ῥοδόμελι.

Ῥοδωνία. quibuſdam eſt τὸ ῥοδόδενδρον. quamuis aliqui vocent vitem flauas vuas ferentem, foliis lauri, nunquam decidentibus, amaris. Apud Athenæum vero libro 9. ῥοδωνία, ſiue ῥοδωνιὰς λοπὰς, edulii genus eſt ex roſis, cerebro, oui luteo, oleo, garo, pipere, vino, tritis & in patella frixis.

Ῥοιὰ. malum Punicum, quod granatum vulgo dicitur. Omne adſtringendi vires magnas poſſidet, ſimulque refrigerat & ſiccat, ſed dulce minus, auſterum magis refrigare poteſt, ſicciuſque eſt & ſtomacho amicum. Acidum pariter refrigerat, & maiorem vim incidendi habet. Verum acini ſucco magis adſtringunt & ſiccant, multoque magis malicorium quod σίδιον dicitur. Huic virtute reſpondet mali flos, quem κώνιον. appellant. Dicitur etiam ῥοὰ ſine diphtongo.

Ῥοιὰς. Sunt qui ita ſcribant oculorum affectum, quem ego malo ῥυὰς ſine diphthongo ſcribere. de quo vide poſtea. Dicitur & ῥοιὰς papauer erraticum, reſte Dioſcor. quod ſcilicet velociter flos eius defluat.

Ῥοϊδάεμον. eſt medicamentũ aridum, quod cum varie præparetur, ſic fieri optimum Aetius lib. 2. cap. 68. prodidit: Rhun accipito & aqua macerato, lapidemque cupholithon tertio, rhois cremore affuſo, & ſiccari ſinito. deinde anchuſæ radix cum oleo coquenda, donec oleum rufeſcat. Eius olei modicum adiiciendum, rurſumque terendum & ad dies quindecim ſinẽdum, donec reſiccetur, tunc rurſus ex cremore rhois affundẽdum, & ſiccari ſinendum, poſtea in vas teſtaceum mittendum, ignique aſſandum. In penuria cupholithi calce viua vtendum.

Ῥοικὸς. qui naturaliter cruribus eſt incuruis: ῥαφὸς alio nomine dicitur. annotauit Gal. ἐν τῇς γλώσσῃς., ab Hippocrate ῥοικὰ dici τὰ καμπύλα, hoc eſt curua & retorta.

Ῥοῖτον. eſt confectio ex mali Punici ſucci ſextariis tribus & vno mellis ſextario ad tertias decoctis, vt ſcribit Paulus lib. 7. cap. 15. At ῥοΐτης οἶνος,, vinum è malis Punicis factum, apud Dioſcor. lib. 5.

Ῥόμβος. deligationis ſpecies eſt rotundæ, in rhõbi modum quam Hippocr. ἐν τῷ κατ' ἰητρεῖον adhibet capiti, cum vel futuras relaxatas vel vlceris oras expanſas conſtringere, vel cutem aliquantulum detractam contrahere atque agglutinare conſilium eſt. Ea quomodo fieret Galenus lib. de faſciis explicauit.

Ῥόμμα. ῥόφημα ἢ ῥόφησις, hoc eſt ſorbitio: apud Hippocratem, vt explicat Gal. ἐν τῇ γλώσσῃς.

Ῥυπάλωσις. pilorum affectus. cum illi veluti in baculos coagmentati ſunt, & ita concreti implicatique vt ſeiungi & amplius creſcere nequeant.

Ῥυπὰ. τὰ ῥοφήματα, ἢ πάντα τὰ ὑπωσιοῦν ῥοφούμενα:

©BIUM

hoc eſt, quæ quouis modo ſorbentur, ſicut explicat Gal. ὁτὰ γλώττης.

Ῥόσπλον. confectio ex roſis, expurgans vitioſum humorem. deſcriptio habetur apud Aetium lib. 3.

Ῥοῦς. profluuium fœminarum. id proprie apud medicos ſignificat, eſtque morbi genus fluente ſanguine aſſidue pene & inordinate per vterum. Itaque fluxio iſta longe diuerſa eſt ἀπὸ τῆς ἐμμηνίας ἢ καταμηνίων, in quibus fluit ſanguis menſtruis periodis. Additur autem nomini coloris diuerſitas, vt intelligatur quis humor fluat, dicendo ῥοῦς λευκὸν, ἢ ῥοωδῆ ἐρυθρόν. Morbi nomen eſt ῥοῦς γωνιακὸς, vel ῥοῦς τῆ ὑστέρας.

Ῥοῦς arbuſcula eſt in petroſis naſcẽs duorum cubitum altitudine, foliis oblõgis modiceque rutilis, ſerratimque per oras inciſis, acino vuarum gracilium, denſo, magnitudine terebinthi, latiuſculo, corticea racemorũ tunica. obſoniis aſpergitur, & ab aliquibus ἐρυθρὸς vocatur. A Latinis dicitur excoriari⁹, quoniam qui pelles condepſant, ſpiſſandis coriis folio eius vtantur. Duo Græci faciunt genera, μαγειρικὸν, quod additur in obſonia, idem cum Syriaco: alterum βυρσοδεψικὸν, hoc eſt excoriarium, quo medici vtuntur ad cõpeſcendas fluxiones. Quod ita accipi debet, vt nõ putemus propterea duas eſſe rhois arbores genere vel ſpecie differentes. Eadem enim arbor duobus iis muniis inſeruit, ſemine quidem obſonia condiẽs, foliis autem & ramuſculis coriariorum operi dicata. Rhoem Ruellius viburnum eſſe credidit, cum tamen, vt ſcribit Plinius, nullum illi à Latinis inditum ſit nomẽ. Officinæ ſumach appellant.

Ῥοώδεις. dicebãtur affectus omnes fluxionum. inde ῥοώδεις ὀφθαλμοὶ vocantur οἱ ὑγροὶ, hoc eſt, humidi præ fluxione apud Hippocratẽ lib. 1. τῶν ὀπιδημιῶν, ſect. 2.

Ῥυὰς. eſt carnis in maiore oculi angulo decrementum. refertur inter morbos qui ad imminutam magnitudinem pertinent. Itaque à Galeno opponitur τῇ ἐγκανθίδι, quæ non eſt aliud quam carnis in maiore angulo excreſcẽtia. Inde accidit vt male curata encanthide fere ſemper ſuccedat, ea ſcilicet carne quæ ſupra modum creuerat plus æquo detracta & abſumpta ſeu ferro, ſeu medicamẽtis. Quod vitium nõ modo male curata encanthide, verum etiam ægilope & pterygio ſuccedit, ſi dum inciditur vnguis, vt ait Celſus, ipſe ducatur vehementius, vt caruncula etiam quæ in angulo oculi eſt, ſequatur, eaque ſimul abſcindatur. Hoc vbi ſemel contigit, pateſcit foramen, per quod poſtea ſemper humor deſcendit & in genas illabitur. Ab eo ſymptomate nomen morbo datũ eſt, dictuſque ῥυὰς ἀπὸ τοῦ ῥυῆναι quod fluere ſignificat.

Ῥυπαρὰ. ſunt ſpecies τῶν ἰπτείων, laganis multo ſalubriores, vt ſcribit Galenus; craſſi tamen ſunt ſucci. Conſtabant ſimilagine & melle.

Ῥυθμὸς. rhythmus. modulus. Eſt proportio tẽporis motus aut quietis ad tẽpus motus vel quietis in pulſu. Cum enim pulſus conſtet quatuor partibus, duobus ſcilicet motibus & gemina quiete, ſibi inuicẽ perpetua quadam ſerie ſuccedẽtibus, eorum inter ſe proportio comparatioque rhythmus eſt. Eum omnis pulſus habet, ſed varium. Suus enim eſt cuique naturæ, ætati, anni tempori, loco, ſexui & reliquis: quem quidem qui ſeruat, is εὔρυθμος dicitur: qui non ſeruat, ἄρρυθμος. Cum ergo rhythmus in earum partiũ proportione conſiſtat, varie emergant rhythmi differẽtiæ neceſſe eſt. Vel enim tempus diaſtoles cum tempore ſyſtoles cõparatur, vel quies cum quiete, vel motus, hoc eſt, ipſa diaſtole vel ſyſtole, cũ alterutra quiete. Sed cum in omni pulſu hic rhythmus ſit, ægre tamen noſcitur niſi in vehementiſſimo. Sunt autem rhythmorum duæ ſummæ differentiæ. Omnes enim fiunt proportione vel pari vel impari. Pari quidem vt cum diaſtoles tempus æquat tempus ſyſtoles: impari vero, vbi tempus vtriuſque impar eſt, earumque altera alteram excedit. Id quod modo certis, modo incertis fit exceſſibus. Certis quidem etiam bifariam, aut multiplici proportione, aut vt numeri ad numerũ, qui ὁπιμόδεις appellatur. Proportio quidem multiplex eſt, dupla vel tripla, vel quadrupla vel alia. Vt numeri ad numerum eſt, cum quanta ſunt duo diaſtoles tempora, tanta ſunt etiam ſyſtoles, incertis autem exceſſibus, tripliciter. Nam aut diaſtoles tempus incertum eſt, aut ſyſtoles, aut vtrumque. Quorum etiam vnumquodque aliquando parum, aliquando plus, interdum etiam plurimũ aucta habet incertis exceſſibus ſua tempora, ſiue plura, ſiue vnum quod ſenſu primum eſt.

Ῥύμματα. τὰ βοηθήματα. hoc eſt auxilia, præſidia, apud Hippocrat. ἀπὸ τοῦ ῥύεσθαι, quod ſeruare ſignificat.

Ῥύμματα. dicuntur medicamenta abſterſoria, & corpori nitorem conciliantia, cuiuſmodi vim ineſſe cucumeri eſculento Galenus prodidit. ἀπὸ τοῦ ῥύπτειν, quod eſt abſtergere & purgare.

Ῥύπος. ſordes. Eſt excrementum tertiæ concoctionis quod in ſummo corpore noſtro colligitur. Sicut enim concoctio tum quæ in ventriculo, tum quæ in iecinore perficitur, duplex excrementi genus relinquit, vnum humidũ, alterum ſiccum: ita & ex tertia concoctione duo excremẽtorum genera in ſingulis animantis naſcuntur particulis, ex ipſo vnde aluntur ſucco. Alterum ſudor eſt, hoc eſt humor, qui ante tranſmittendi alimenti fuerat vehiculum, humidus, tenuis, ſeroſus, & vrinæ ſimilis: alterum vero ceu ſemicoctę quæpiam reliquiæ, quæ aſſimilari nutriendæ parti nequiuerunt. Tenue quidem & illud eſt, vt quod inſenſili tranſpiratione per cutis poros vacuetur, ſed habet etiã craſſioris excrementi nonnihil admiſtum, ex quo fit vt ſepiſſime ſiſtatur ad cutem. Ab hoc excremento

©BIUM

crementō tum pilis origo eſt, tum iis quæ ſuper cutem ſemper aceruantur ſordibus, à quibus idipſum etiam ceu ſordes quædam dici meruit. Non incognitæ eæ quidem veteribus fuere, vt quas ipſi magna cura ex hominum corporibus ad varios vſus deraderent. Sordes & ſtrigmenta appellabant: à Græcis autem non modo ῥύπος, ſed γλοιὸς etiam vocabantur. Vim habent modice calfaciendi, emolliendi, diſcutiendi: quā quidem fortitæ ſunt non tam ex corporis noſtri natura, quam olei atque pulueris miſtione. Quæ enim in balneis ſtrigili detrahebātur, olei atque ſudoris miſtura conſtabant: quæ vero ex palæſtra, habebant præterea pulueris acceſſionē, tum eius qui athletis inſpergebatur poſt olei illitionem, tum eius etiam qui inter luctandum excitabatur: dicebatur autem id ſudoris genus proprio nomine πάνος. Eas itaque quæ plus olei haberent, conſtat maiore vi emolliendi præditas fuiſſe: quæ vero plus pulueris, magis deſiccaſſe, & diſcutere digerereque potuiſſe, præſertim ſi puluis erat paulo acrior atque aſperior: qui namque, paulo tenuior pinguiorque eſt, quem Galenus κόνιν λιπαρὰν appellat libr. 5. ſanit. tuendæ, magis eſt emplaſticus, nec corpus cui conſperſus eſt, reſolui & digeri patitur. Omnium vero ſtrigmentorum maxime diſcutiunt, ſiccant modice, atque etiam emolliunt quæ ex æreis ſtatuis ac vaſis, in quibus oleum ad palæſtrę vſus reponebatur, veteres deradebant, vtpote quæ ab ære æruginis quippiam contraxerant, ſicut Paulus lib. 7. prodidit.

Ῥυπτικὸν φάρμακον. detergens ſiue extergens medicamentum. Dicitur id omne quod ῥύπον id eſt, ſordes, in quauis parte eluit & aufert. Sordes autem non cuti tantum extimæ & vlceribus inhærent, ſed etiam internis partibus, linguæ, œſophago, tunicis ventriculi, reliquorum viſcerum & venarum atque arteriarum. Eas quæ tergent, alia imbecillius, alia vehementius id agunt. Modice detergent farina fabarum, hordei, ciceris, ſemen lini torrefactum, ſacchar, oxymeli: magis terebyntina, thus, mel deſpumatum, amygdalæ amaræ: valentius erui farina, ſemen hormini, radix ireos & panacis, nitrum vſtum, nitri ſpuma, fictiles teſtę, pumex, buccinorū & purpurarum & cæterorum oſtreorum, teſtę, vſtę, tritæ, tenui cribro cretæ, quorum quidem aliqua tam valenter tergēt, vt etiam pilos tenuent: ſed hæc improprie ῥυπτικὰ appellantur. Quæ vero proprie & ſpeciatim dicta ſunt, tergent tantum non etiam obſtructa liberant, quia ſunt amaris imbecilliora, ſalſa ſcilicet & dulcia: quæ autem valenter detergent, omnino etiam digerūt, & ob id valde ſiccant.

Ῥυπῶδες. emplaſtri nomen eſt, cuius deſcriptio habetur apud Celſum libr. 5. c. 19. ſic dictū eſt à ſimilitudine ſordium, quaſi ſtrigmentoſum. ῥύπος enim id ſignificat.

Ῥύσις. fluxus. Vna eſt è tribus communitatibus, quibus Methodici artem medicam conſtituebant. Definiebāt autem eſſe rarefactionem corporis immodicam, & eorum quæ manere debuerant excretionem, vt contra στέγωσιν, denſitatem & neceſſariorum excrementorum ſuppreſſionem. vide μεθοδικοί.

Ῥυσήματα. rugę ac ſordes quæ in ſenili facie cernuntur. Suid.

Ῥωγματίης. ὁ ἐρρωγὸς π τῶν ὀστέων ἔχων. hoc eſt, qui aliquid intus fractum habet, apud Hippocr. quem idem etiam ῥηγματίην appellat, vt explicat Gal. ὁν πᾶς γλώσσης.

Ῥωγμὴ. eſt diuiſio caluariæ ſuperficiaria, vel profunda quidem, ſed eatenus vt fractum os loco non moueatur. differētia eſt fracturæ capitis, vt habetur apud Paulum libri 6. capite 90.

Ῥωξ ὁ ῥαγοειδὴς χιτών, hoc eſt, tunica rhagoides. ſic dicta eſt tunica vuea, quæ tantam habet cum vua ſimilitudinem, vt vuę etiam nomine donata ſit.

IO. GORRAEI PARISIENSIS
DEFINITIONVM MEDICARVM
TO Σ.

Σαγαπηνὸν. nomē opobalſami, à loco in quo plurimum & optimū prouenit. cūctis aliis melius quod in Palę ſtinæ prędiis colligitur: vt annorat Gal. libr. 1. de Antidotis.

Σαγαπηνὸν. ſagapenum. Succus eſt ferulacei fruticis naſcentis in Media. Laudatur translucidum foris, colore rufo, &, cum frangitur, intus candido, odore medio inter laſerpitii ſuccum & galbanum, guſtu acre. Officinæ interpolato nomine ſerapinum appellant. Calidum eſt & tenuium partium, haberque quiddam abſterſorium quo oculorum cicatrices expurgat & ſuffuſionibus prodeſt. Addit & Meſues eo purgari craſſos lentoſque humores cerebri, leuarique inde hemicranicos, comitiales, vertiginoſos, paralyticos, pectoris dolores, veteres tuſſes & aſthmaticos. Quod ſimile eſt ammoniaci lacrymæ, σαγαπηνιον vocari ſunt qui putent. Apud Aetiū & Paulum ſcribitur σαγαπωνὸν.

©BIUM

Σακκελίζειν ἢ

Σακκίζειν. per ſaccum excolare. Vox eſt apud Galenum frequens, quo ſignificat ſacco humorem aliquem transmittere & percolare. Id quod ad varios vſus ab antiquis inuẽtum fuit. Ac primum quidem quo lympidiora purioraque redderentur quæ per ſaccum colabantur. Sic enim quæ per coctionem craſſiora turbidioraque facta ſunt, tenuiora clarioraque euadunt: vt experientia facile probare poteſt. A quo vſu ſcriptum eſt à Martiali poeta,

— vt liquidum potet Alauda merum,
Turbida ſollicito trãſmittere Cacuba ſacco.

Ita enim vinum purius & defæcatius reddebatur. Sed & ſacco veteres vſi ſunt, vt vires vini caſtigarentur & frangerentur, quo plus vini, inquit Plinius, caperetur. Id vini genus ſaccatum appellabant, vt habetur apud Scribonium Largum cap. 122. Nec tamen per ſaccum vina ea tantum de cauſa percolabãt, ſed etiam vt peregrinis ſaporibus in ſaccum additis vina tum odore, tum ſapore ſuauiora fierent. Quo quidem ſenſu accipiendum eſt quod à Plinio ſcribitur de aniſo, ipſum ſaccis inditum cum amaris nucibus vina commendare. Cuius etiam condituræ meminit Conſtantinus Cæſar capite vltimo libro 7. de agricultura. Huius generis fuere quondam veterum πεπόματα, ἀψίνθια, κονδῖτα. noſtrumque etiam vulgo dictum Hippocraticum tàm vinoſum quam aquoſum, indito ſaccis pipere, cinamomo, zinzibere, cocco, abſinthio, melle, ſaccharo, vinoque poſtea ſuperfuſo & per ea ſemel aut ſæpius excolato.

Σάκχαρ ἢ

Σάκχαρον. eſt mel in arundinibus concretum, candidum & ſalis modo dentibus fragile. Concreti mellis genus eſſe Dioſcorides teſtatur. Colligitur autem in arundinibus, vnde à quibuſdam mel calaminum, id eſt, arũdinaceum, appellatur. Candidũ euadit multa coctione. Primo excoquitur arundo, deinde flaua pars ſecernitur: tum ſecundo coquitur, atque ita fit candidius & concretius. Quod ſi tertio coquatur, maximum & candorem & denſitatem contrahet. Quartum etiam aut quintum ſolet excoqui, & donec ſpecie aluminis ſciſſilis transluceat. Quod genus alii candidum, alii candium vulgo cognominant. Dentibus autem ſubiectum ſalis modo friatur, atque tam multa habet ſali ſimilia, vt à veteribus ſal Indicus dictus ſit, quod maxime in India proueniret. Saccharum vt recentiores Græci memoriæ prodiderunt, calidum & humidũ eſt abſceſſu primo. Deterget, diſcutit mellis modo, nec tamen perinde ſitim inuitat.

Σάλικὸν ἔλαιον. oleum Salcæ. fuit olei aromatici conditura precioſa. Habetur apud Aetium libro 1. optima, quam ſe dixit Alexandriæ aliquando præparaſſe. Habetur & alia diuerſa multum ab ea apud eundem lib. vltimo.

Σαμία γῆ. Samia tera. quæ in Samo inuenitur, in qua cum plures ſint terrarum differentiæ, ſic κατ' ἐξοχὴν ea dicitur quæ eſt candida, leuis, tangenti linguæ glutinis modo adhæreſcens, mollis, ſuccoſa, friabilis: cuiuſmodi eſt quam aliqui κολλύριον vocabant, quod oculorum medicamentis optime miſceretur. Duæ enim ſpecies terræ Samię fuerunt, vna quæ ante dicta eſt, altera quæ ἀσὴρ appellatur, cruſtacea & cotis modo prædenſa, prædicta glutinoſior, grauior, ſpiſſior, ſed minus quam Lemnia terra. fuit olim forte ſic dicta quod ſtellã ei imprimeretur, aut quod in ipſa multæ micæ in modum ſtellarum interniterent. Inter eas præcipua eſt differentia, quod Samia terra ἀσὴρ dicta glutinoſior ſit collyrio & magis emplaſtica, vt Gal. & Aetius ſcripſerunt. vtraque mediocriter refrigerat, repellit fluxiones, & ſudores arcet.

Σάμιος ἀσὴρ. vide σαμία γῆ.

Σάμιος λίθος. eſt lapis qui in Samia terra inuenitur incluſus, candidus & ſubdurus, quo aurifices vtũtur polliendo auro, vt reſplẽdeat. Adſtringit & refrigerat.

Σαμψαιτικὴ νάρδος. eſt ſpecies nardi ſic dictæ à regione in qua naſcitur, vt author eſt Dioſcorides. hanc autem aliqui ψευδόναρδον eſſe ſuſpicantur.

Σαμψύχινον ἔλαιον. ſampſuchinum oleum, quod Aetius libr. 4. cap. 42. docet cõficere cocto ſampſucho in duplici vaſe cum oleo. Calfacit & valde digerit atque diſcutit.

Σαμψύχινον μύρον. ſampſuchinum vnguentum. Cuius compoſitio habet adhunc modum: Serpylli, caſiæ, abrotoni, florum ſiſymbrii, frondium myrti, ſampſuchi ſingulæ portione quantum pro cuiuſque viribus ſatis fore coniecetis. vna tunduntur, atque iis omphacini olei modus adiicitur qui madẽtium vires non euincat. hæc poſt quatriduum exprimuntur, denuo noua alia ſimili menſura & æquali tempore macerata premuntur. ita enim validius reddi ſolet. vim habet acrẽ, calfactoriam, extenuantem, & laſſitudines illitum diſcutit. ſic dicitur quod ſampſuchus in eo viribus præpolleat. Diuerſum autem eſt ab amaracino, etiamſi ſampſuchus & amaracus idem ſignificant, ſicut in ſequentibus videre eſt.

Σάμψυχον. ſampſuchum. Eſt herba ramoſa, perpetuo virens, per terram repens, foliis eius calaminthæ quę tenui folio conſtat & λεπτόφυλλος appellatur, hirſutis & rotundis & odoris, radice retorrida, ſummo ceſpite leniter hęrente, multifida, quam Dioſcorides ait à Romanis maioranam dici. An vero idem ſit ſampſuchum cum amaraco plærique dubitãt. Dioſcorides ſcripſit σάμψυχον à Siculis & Cyzicenis ἀμάρακον appellari. Similiter Plinius ait Dioclem medicum & Siculam gentem vocare amaracum quod Ægyptus & Syria ſampſuchum: atque alio loco ſampſuchum ſiue amaracum ait in Cypro laudatiſſimum & odoratiſſimum: nec multo poſt, fit ex eo oleum quod ſampſuchinum aut

aut amaracinũ vocatur. Verum aliter vidẽtur ſentire Galenus, Aetius & Paulus, diſſidentes viribus plantas teſtati, cum tanquam diuerſarum ſeorſim locis variis mentionem faciant, ſampſuchumque in tertio calfacientium & ſiccantium cenſu collocent, amaracum in ſecundo ſiccare volũt ordine, & tertio calefacere. Quæ diſcordia facile conciliari poteſt, ſi intelligamus amaracum duarum herbarum differentium nomen eſſe: neque enim tantum hoc nomine τὸ σάμψυχον appellatur, ſed etiam τὸ παρθένιον, vt autor eſt Dioſcorides. de quo poſteriore amaraco parthenium ſignificante Galenus, Aetius, Pauluſque ſcripſerunt, præſertim cum nuſquam de ſimplicium facultatibus agentes parthenii meminerint. Sed quæres, cur igitur Dioſcorides ſeparatim ſampſuchini & amaracini vnguenti compoſitiones explicat, niſi ſampſuchum & amaracum diuerſa eſſe exiſtimauit? Reſponſio facilis eſt: non herbarum inibi varietatem eſſe, ſed variam tantum vnguenti compoſitionem deſcribi. Nam ſampſuchinum quidem dicebatur quod vbique fere apparabatur, amaracinũ vero proprie quod in Cyzico fiebat, vbi τὸ σάμψυχον vernacula lingua ἀμάρακον dici Dioſcoridem ſcripſiſſe ſupra annotauimus. Itaque quamuis etiam id ſampſuchinum recte vocari poſſit, patriam tamen illi nomenclaturam Dioſcorides tribuit.

Σανδάλιος. nomen laquei deſcripti ab Oribaſio, quem ipſe πλοκῷ laqueo implicat: vt videre datur libro de laqueis.

Σανδαράχη. eſt aliquid ceræ duritia proximum quod apes recondunt. Hic eſt apum dum operantur cibus, qui ſæpe inuenitur in fauorum inanitatibus ſepoſitus, & ipſe amari ſaporis, vt Plinius docuit. probatur rufa & ſaturatior, & aliena materia vacans, friabilis. cinnabaris calore, ſulphuris virus redolens. dos eadem & veſtio quę auripigmento. Quidam κηρίνιτον vocant, melle quidem deteriorem, vt ſcribit Ariſtoteles, at dulcedine prope ficus. Gignitur rore verno.

Σανδαράχη. ſandaracha. Eſt ſuccus concretus terreuſque & quodammodo veſtus, in metallis fere iiſdem in quibus & ἀρσενικὸν, hoc eſt, auripigmentum, proueniens. Plinius in aurariis & argentariis metallis inueniri ſcribit. Sunt autem quædam eius differentiæ: in colore quidem, quod alia valde rufa eſt & cinnabaris colorem refert, alia minus rufa & quaſi ſublutea eſt: in figura vero quod alia gleboſa eſt, qualis plerunque inuenitur, alia puluerulenta, vt author eſt Theophraſtus. Ea in locis, vt Vitruuius tradit, quę ſunt inter Magneſię & Epheſi fines, effoditur parata, quam nec molere nec cernere opus eſt, ſed ſic eſt ſubtilis, quemadmodum ſi qua eſt manu contuſa & ſubcreta. Sandaracha ſulphur olet per ſe, ac magis trita, ſed maxime veſta. Luteum autem emittit fumum. Optima autem eſt quæ pura, quæ ad ſatietatem flammeo colore rufeſcit, quæ etiam ſi non teratur nec ardeat, olet ſulphur, quæ facile frangi terique poteſt, qualis naſcitur in Ponto. Fit etiam ex auripigmento ſandaracha ad hunc modum: Auripigmenti mediocres particulæ in ollam, cuius os obturatum ſit, coniectæ quinque horis coquuntur in furno contrahuntque ſandarachæ colorem. Arabes cum arſenico ſandaracham confundere videntur, atque vno nomine vtrumque cenſere, ſolo autem colore diſtinguere: nam quæ vere ſandaracha eſt, eam appellant arſenicum rubrum: luteum vero, quod proprie auripigmentum eſt. Sed turpius errant qui ſandaracham pro vernice accipiunt, medicamentum ſcilicet deleterium pro ſalutari, cum ſandaracha metallica ſit, vernix autem gummi ſeu concreta iuniperi lacryma. Sandaracha vtuntur pictores, vtuntur tornatores cum circum vaſcula lineas ducunt, vtuntur & medici quod vim habeat vrendi. ſed liquoribus reſiniſq; temperata multis morbis medetur: mulſo quidem purulentæ excreationi: reſina ſuſpiriis & veteri tuſſi, eius vapore per fiſtulam in os attracto, melle raucitati, ſicut Dioſcorides prodidit. Vitruuius id quod fit ex ceruſſa in fictile coniecta ac ſuper carbonibus quoad colorem rubrum duxerit, cremata, ſandaracham ob ſimilitudinem coloris nominat: ſed id ipſum Dioſcorides σάνδυκα ſcribit appellari, de quo mox.

Σανδυξ. eſt ceruſſa vſta donec rufa & ſimilis ſandarachæ euaſerit. Vritur autem hoc modo: Ceruſſa trita in patinam nouam & cauam ſupra prunas imponitur & ferulacea rude mouetur, vſq; dum rufeſcat, & induerit ſandarachæ colorem. Id autem (inquit Vitruuius libr. 7.) incendio facto ex caſu didicerunt homines, & ea multo meliorem vſum præſtat quam quæ de metallis per ſe nata foditur. Quo loco Vitruuius ſandycem appellat ſandaracham, quod ſandyx ſandarachę color ſit: neque enim ceruſſa hoc modo vſta vere ſandaracha eſt, vt quæ per ſe in metallis naſcatur, ſed ſola coloris ſimilitudine. hoc modo ſandycem fieri primum prodidit Dioſcorides, aſſenſerunt Galenus, Aetius & Paulus, qui præterea ſandycem συνθετὸν dici ſcripto reliquere. Solus Plinius & Syricum à ſandyce diuerſum facit, & ſandycem docet fieri ex ceruſſa toſta, æqua parte rubrica admixta. Verum quia ſandyx res eſt non naturalis ſed factitia, potuit varia arte præparari & adulterari. Nam & hodie, vt nunquam ceſſat fraus, lateres teruntur in farinam, qua ſandyx adulteratur. Cæterum Plinius ſcribit ſe animaduertere Virgilium exiſtimaſſe ſandycem herbam eſſe illo verſu qui in Bucolicis habetur:

Sponte ſua ſandyx paſcentes veſtiet agnos.

In qua ſententia fuit etiam Seruius, qui de herba interpretatus eſt, de qua ſandycinum colorem tingi dicit, & varanã à ruſticis vocari. Eumque poſtea ſequuti herbam depin-

Definitionum medicarum libri XXIIII - page 417 sur 554

©BIUM

gunt delicatæ olfacturæ, caule breui & in aliis fœniculo ſimilem. Verum miror vnde id in mentem Plinio venerit. Neque enim de herba Virgilius dixit ſandycem, ſed de coloris genere. Tantam enim ſæculi felicitatem eo loco ominatur, vt tincturam lana deinceps deſideratura non ſit, quoniam cum in pratis oues paſcentur, non ex ſandyce quidem, quam nullam in pratis eſſe reperio, ſed quauis herba, earum vellera & muricis, & croci, luti & ſandycis ſimilia ſua ſpõte euadent.

Eſt & σάνδυξ collytium ἁπαλὸν καὶ ἄδηκτον, quod & σανικὸν Aetius ſcribit appellari lib. 7. quo loco ipſius compoſitionem exponit. Sic autem vocatur, quod recipiat ceruſſam vſtam quam σάνδυκα & σανικὸν appellari ſupra diximus.

Fit ex ſandyce ceratum egregium quod ſpeciali nomine ἄνδρωπος à veteribus appellatum eſt, cicatricem inducens tibiarum vlceribus antiquis & malignis. Recipit autem ſandycis libram vnam, olei dulcis libras duas. tamdiu coquuntur dum manus non inquinent.

Σανιώδεις. dicuntur ii quibus thorax tabulæ ritu anguſtus eſt, vt ſcribit Galenus lib. 2. de temperamentis. Deriuatur ἀπὸ τῆς σανίδος quod aſſerem ſiue tabulam ſignificat.

Σάνταλον. nomen eſt à recentioribus Græcis vſurpatum. Eſt autem lignũ quod India mittit. Huius tria ſunt genera. Candidum, rubrum, luteum. Tertio ordine refrigerant. ſed rubrum aliquanto cæteris exiſtimatur frigidius. Sicca tamen omnia in ſecundo receſſu ſunt.

Σαντονικὸν. dicitur hoc nomine tertia ſpecies abſinthii, regionis, in qua naſcitur, cognomento. vide ἀψίνθιον.

Σαπρὸν. dicitur ab Hippocrate non quod corruptum eſt, vt multi nominãt, ſed quicquid vetuſtũ diuturnumque eſt, vt annotat Gal. εἰς τὸ περὶ ἀγμῶν.

Σάπων. ſapo. Gallorum inuentum eſt, inquit Plinius, rutilandis capillis. fit ex ſæuo & cinere, optimus fagino & carpineo, duobus modis, ſpiſſus & liquidus. Talis quidem fuit prima eius compoſitio. Alii deinde varia adiecerunt pro arbitrio & vtentium commodo, vt Conſtantinus, cuius ſapo celebris fuit, adiectis ſaponi Gallico multis partim adſtringentibus, partim odoratis, vt habetur apud Paulum lib. 7. cap. 13. & apud Aetium lib. 6. cap. 54. Hodie qui apud Venetos paratur, primas tenet, addito oleo, calce, ſale, & aliquando etiam odoratis quibuſdam.

Σάρκινος. Atticum nomen eſt, quo viciam ſignificant, vt author eſt Galenus lib. de alimentorum facultatibus: vel viciæ ſemẽ. Sed ſcribitur ibi etiam ἄρκινος, quod verius eſt.

Σαρκιτὰς, vide σκιρρὰς.

Σαρκίτης. eſt ea quæ diſtractos & diſtãtes habet digitos pedum, vt explicat Gal. in ſuo lexico Hippocratico.

Σαρδιανὰι βάλανοι. Sardianæ glandes. quas aliqui caſtaneas appellãt. Arbores ſunt haud incognitæ. Adſtringendi vim habent, & ſolæ inter fructus agreſtes alimentum memorabile corpori præbent, vt ſcribit Gal.

Σαρδονία ἥ

Σαρδὼα. herba, quæ nõ eſt aliud quam alterum ranũculi genus, copioſiſſimum in Sardinia, guſtus acerrimi, cuius eſu mẽtem adimi authores quãplurimi ſunt, atq; ita contorqueri ora, vt riſus imaginem referãt, qui Sardonius ob id dictus eſt, & abiit in prouerbium. Inter venena recenſetur à Dioſcor. lib. 6.

Σαρκάζειν. Galenus apud Hippocr. comment. 1. εἰς τὸ περὶ ἄρθρων ſcribit varie à quibuſdã verbum hoc explicari. Dicitur quidem de brutis paſcentibus: ſed alii ſignificare volunt labra inter ſe tam vehementer committere, vt auellere & abſcindere partem aliquam graminis valeant: alii vero dentibus inferioribus & ſuperiore labro idem efficere: alii dẽtibus inter ſe ex vtraq; parte commiſſis ſcindere, quod Galeno videtur verisimilius locum eum Hippocratis explicanti.

Σαρκίτης. hydropis ſpecies qui & ἐντοσθοτόνιδιος, & ἀναάρθρια, & λευκοφλεγματίας dicitur. vide ὕδρωψ.

Σαρκοκήλη, ramex carnoſus. Eſt caro durior, quę aliqua ſcroti parte increuit. Gal. tumorẽ eũ in genere ſcirrhorũ ſtatuit. In eo color ſui ſimilis vbique eſt. Proprie quidem de teſticulis induratis dicitur: nec tamen ad eos ſolos pertinet, ſed ad netuos et à quib⁹ teſtes dependẽt, ſi eos duriores fieri cõtigerit, & ad tunicas, ſi quãdo inter eas caro increuerit. Cauſa eſſe põt interdũ fluxio, interdũ vero ictus, aut imperita poſt ramicis ſucciſionẽ curatio, aliaq; omnia à quibus ſcirrhi inducuntur.

Σαρκοκόλλα. eſt lacryma arboris in Perſide naſcẽtis, thuris pollini ſimilis, colore ſubrufo, amara guſtãti. Inter gũmi genera numeratur à Plinio. Sed & eodẽ nomine arbor ipſa cum lacryma ſua vocatur. Nomen habet quod vulnera glutinet: ſed & fluxiones ſiſtit.

Σαρκόμφαλον. eſt incremẽtum carnis in vmbilico mitis vel malignæ.

Σαρκοφάγος λίθος. lapis qui etiam ἄσιος appellatur, de quo vide ſuo loco.

Σάρκωμα. eſt carnis in naribus præter naturã incrementũ. Eſt autẽ eiuſdẽ cum polypo naturæ, vt ſcribit Paulus: differt autẽ à polypo, vt habetur in medicis diffinitionibus, magnitudine & forma. Eſt autẽ polypus quidem ſarcoma, non cõtra. Polypus enim ſimilitudinem piſcis polypi gerat oportet, cum σάρκωμα informe ſit potius carnis incrementũ.

Σαρκωτικὸν. eſt medicamẽtum carnis producendæ vim habens. Nam quamuis carnis generatio naturæ opus eſſe videatur, iuuatur tamen illa quidem plurimum in replendo vlcere medicamentis quæ modice calefaciunt, moderate detergẽt & purgant, atque minimum ſiccant nulloque modo adſtringunt. Talem namque τὸ σαρκωτικὸν facultatẽ eſſe oportet. Carnis enim generatio fit cum & mẽbra ipſa quibus adnaſci vel circumnaſci caro debet, in calore & frigore temperata fuerint,

©BIUM

fuerint,& ſanguis qui illuc affluit,tum qualitate ſalubris, tum quantitate moderatus. Verum calidiora paulo ipſa carne oportet eſſe ſarcotica,quo ſanguinem attrahant,neque vllo modo adſtringere oportet; ne quod influit repellant,ſordemque vlceribus arctius affingant,minimumq; ſiccare,ne abſumant, ſed modice prorſus ſiccare quo in carnem denſetur. detergẽdi autem purgandique vi prædita eſſe decet, ne mala caro & vitioſa gignatur,ſi quid ſordis & vitii in ſanguine relictũ ſit, ſed citra omnem morſum & acrimoniam.

Σὰρξ. caro. tribus modis dicitur,vt author eſt Galenus lib. 10. methodi medẽdi: vno proprie,duobus improprie. Proprie quidem & abſolute dicitur pars corporis noſtri ſimplex,mollis, rubicunda,fibras muſculorum complectens. Quanquam non eas tantum complectitur, ſed etiam cõtra caloris interni impetum & vehementiam, atque externorum calorem,frigus,duritiem eas munit, fouet, nutrit. Gignitur ex ſanguine mediocriter ſiccato, & perdita regignitur. Obid caro pars multi ſanguinis & calida dicitur, vnde & carnis abundantia ex ſanguinis copia naſcitur. Hæc caro partem plurimam animalium ſanguine præditorum cõſtituit, Ad hanc quoque reducenda eſt quæ in gingiuis,in glande penis,intus in digitorum radicibus, finibus mediis & lateribus & cuti ineſt. Quin & in plantis ipſis circa lignoſas & veluti neruoſas fibras ſuam quãdam carnem Theophraſtus tribuit. Tu quoque in ferro rubigine exeſo carnem contabuiſſe,fibras ob duritiem reſtitiſſe deprehendes, ac modo eodem in lapidibus carie exeſis. Talis quidem eſt caro proprie dicta. Alterum autem carnis genus eſt improprie dictũ & nomine,vt ait eodem loco Galenus,carens, huic quidem finitimũ,ſed tamen diuerſum, fibras omnes cordis, ventriculi, œſophagi, inteſtinorum, veſicæ vtriuſque, vteri,& ſi qua ſunt alia his fibris cuique propriis prædita ambiens,& his circũhærens & circumnaſcens & eas muniens contra calorem natiuum omnia populantem, atque etiã contra æſtũ, frigus & cætera foris occurſantia. Quamuis autem membranis aliis fibrę non ſint, tamen his quandam carnem propriam negare nõ poſſumus, cum ſanis & bene nutritis membranę huiuſmodi ſint habitiores, & magis corpulentæ, attenuatis vero quacunque de cauſa ſint magis tenues. Tertium vero & vltimum carnis genus eſt propria cuiuſque viſceris ſubſtãtia, quam Eraſiſtratus παρέγχυμα, hoc eſt affuſionem,appellauit. Ea viſceris cuiuſque actionis cauſa eſt. Talis eſt cerebri,pulmonum, hepatis, lienis,renũ caro, ſeu id totum quod venis,arteriis, neruis,ſtomachis, præterea folliculo fellis quidem ab hepate, vreteris vero à rene ademptis reliquum manet. Per hanc carnem cerebrum animalem ſpiritum elaborat, pulmo aerem, hepar chylum & ſanguinem, lien craſſum & fæculentum ſanguinẽm trahit & ſibi concoquit, renes ſanguinis portionem ad ſe nutriendum idoneã,& lotium quod veſicæ mox tranſmittunt. Caro hæc omnis ceu ſtœbe quædam & farctura, vt ait Galenus,tum viſcerũ vaſa firmat, & ſpatia horum media opplet, tum fibras ipſas tam muſculorum quam partium aliarum, quibus fibris vndique circumiecta eſt, munit, & roborat ne facile contundantur aut rumpantur: adhæc contra frigus & æſtum hæc omnia defendit. Cadenti enim aut cubanti caro fit ſubſterniculum molle: dum vero contunditur, fit operimentum penicillis ſimillimũ: cum vulneratur,propugnaculum,contra frigus calfacit, contra æſtum eſt vmbraculum.

Σαπρὸν. marcidum. nõ corruptum ſimpliciter, ſed cum corruptione tabidum: vt explicat Galenus comment. 3. in lib. Hippocratis de fracturis.

Σαρξίφαγον ἦ

Σαρξίφακον. Romanis ſaxifraga. frutex eſt ſurculoſus, in petris & aſperis locis naſcens,epithymo ſimilis: vt apud Dioſcor. legitur.

Σατυριακὴ. nomen antidoti cuius deſcriptio habetur apud Paulum lib. 7. cap. 2.

Σατυρίασις. eſt pudendi palpitatio, inflammatoriæ cuidam vaſorum ſpermaticorum affectioni cum tenſione ſuperueniens. Sic quidem Paulus definiuit, diſcernens σατυρίασιν ἀπὸ τ̃ πριαπισμοῦ, quæ nec Gal. nec Aetius diſtinxerunt. Sed hic quidem duas priapiſmi differentias conſtituit, vnam quæ ſolam habeat pudendi tentiginem, alteram vero cui præter tẽtiginem dolor etiam inſit, & inflãmatio, & conuulſio. Hæc autem eſt quam ſatyriaſim Paulus appellat, cuiq; alia omnia ſymptomata tribuit quæ & tali priapiſmo Aetius aſſignat, reſolutionẽ, conuulſionem, ventris inflationem, frigidos ſudores, & ab his ſubitum interitum. Vterque etiam non viris modo, ſed & mulieribus ſatyriaſim accidere prodidit, quod recte de priapiſmo dici non poteſt, quoniam tentigine mulierem laborare dicere ridiculum ſit. Conſequitur autẽ mulierum ſatyriaſim, vt ex Sorano refert Aetius, pudẽdorum ingens pruritus cum dolore, vt manus ſubinde locis ad mouere cogantur, & intolerabili Veneris deſiderio contabeſcant. Quippe ſalſi & acris humoris affluxus eas pũgit & ſtimulat, vicinæque vtero partes pariter inflammantur. Nec tamen illæ coitu leuantur, ſed potius irritantur, quod propter locorum diſtentionem, meatuumque anguſtiam, quam inflammatio efficit, ſemen excernere nequeant, maiorque ſemper humorum copia ad locum affectum affluat. Dicta eſt Satyriaſis forte propter inexplebile coeundi deſideriũ, quod Satyri ſemper arrigere dicãtur.

Σατυρίασις. etiam dicta à quibuſdam eſt ἡ ὑπερσάρκωσις, vt Aretæus, Galenus & Aetius ſcripto teſtati ſunt, propter vultus ſimilitudinem ſummamq; libidinem.

Definitionum medicarum libri XXIIII - page 419 sur 554

©BIUM

Σατύριον. foliis exit conuexis ad terram, rumici aut lilio proximis, sed rubris, minoribꝰ caule nudo, cubitali, flore lilii candido, radice bulbosa, mali modo extuberāte, cortice rufo, intus oui modo album includitur, sapore dulci, gustu iucundo. Alii τρίφυλλον, hoc est trifolium, vocāt, quoniam tribus foliis exeat. Rura testiculum sacerdotis nominant. Est & aliud genus quod ἐρυθρόνιον siue ἐρυθραϊκὸν cognominant, lini semine maiusculo, & firmiore quam viticis, præterea nitido ac leui. Est & Plinio genus aliud quod satyrion ἐρυθρόκοκκον appellant, semine viticis maiore leui, durę radicis, cortice rubro, intus album includitur, sapore subdulci. ferturꝙ in montosis inueniri. Venerem etiā si manu teneatur, radix stimulat: magis adeo si bibatur in vino austero.

Σατυρισμοί. sunt circum aures prolixi tumores durarum concretionum carnis in seipsam conuolutæ. Quidam autem pudendorū intensiones intellexerunt: vt scribit Gal. in lexico Hippoc.

Σαυρίδιον. nasturtium, herba à figuræ similitudine. Eadem & cardamum vocatur. Gal. in lexico Hippocratis.

Σεβαστὸν. apud pharmacopolas myxa & myxaria dicuntur. Arbor est in Ægypto proueniens, sed nūc familiaris Italiæ. Hodie vulgo sebesten dicuntur. Mediam in calore & frigore sedem tenent.

Σεβηριανοῦ κολλούριον. est aridum, collyrium quod ad Seuerianū authorem refertur, constans ceruſſæ vnciis VIII. Cadmiæ vnciis IIII. salis ammoniaci vnciis II. piperis vnciis II. foliī vnciis IIII. Aetius. Vim habet leniendi. Eius meminit Paulus libr. 3. cap. 22. eoque in acribus oculorū vlceribus vtitur, & κολλούριον ἀπαλὸν appellat. Meminit & ξηροκολλουρίου δ σεβηριανοῦ Galenus libr. 4. τῶν κατὰ τόπους ex Asclepiade nō multum differente ab Aetio descriptione, nisi quod ceruſsā nō habet.

Σεβήρου κολλούριον. duplex habetur apud Aet. lib. 7. cap. περὶ ξηροκολλουρίων.

Σῆσις. quartum est quod in spina incidit vitiū, vbi vertebræ in loco quidē suo manent, sed earū compago dimouetur. Sunt autem alia tria eius vitia, κύφωσις, λόρδωσις, σκολίωσις, vt annotat Gal. comment. 3. εἰς τὸ περὶ ἄρθρων.

Σηκάλη. farrago. gallice *Segle* dicitur. frumenti genus est stipula & culmo triticeo, gracilioreac proceriore: spica innocentioribus aristis horrente, non erecta sed semper procūbente, & ideo rubigini, q̄ imbres retineat, opportuna: grano glumis explicito, & ob id caduco, tristi nigricāte, strigoso. Secales panem quam optime nostra natio nouit. qui etsi nigricet, & eius vsus stomacho sit grauis, per annonæ tamē inopiam ieiunia vulgi satiat, & inediam explet.

Σεληνιακὸν. nomen est δ χύφεως sic dicti quod lunæ sacrum dicatumque fuerit, eique adoleretur: vel quod viginti & octo medicamentorum mistura constet, quot diebus Luna cursum menstruum peragit. vide κύφι.

Σέλι. τὸ σέσελι, apud Hippocrat. vt scribit Gal.

Σελινίτης οἶνος. vini genus ex apio compositi, cuius descriptio habetur apud Dioscoridem, & apud Constantinum Cæsarem libr. 8. capite 29.

Σελινῖτις. dicitur à quibusdam ὁ χαμαίκισσος, vt habetur apud Dioscor.

Σελινοειδὴς. species brassicæ quæ & σελινουσία dicitur.

Σέλινον. apium. Est herba hortensis, caule concauo, tenuiter striato, multisq; ramulis brachiato, foliis tripartito dissectis & leniter crispis, oris leniusculè laciniatis, flosculo cādidulo & minuto, nudo semine, radice singulari, suauiter olente, biennio fere durans, perpetuaq; fronde virens. Est autem vsque adeo calidum, vt & vrinas & menses cieat. Flatus quoque discutit, idque magis semine quam herba, quod valde calidum acre, & tenue est. Id credo nostrū esse vulgare petroselinum, nostrumq; apiū vulgare esse Dioscorides & Galeni ἑλεοσέλινον, quod paludapium dicitur.

Σελινουσία. species est δ κράμβης apud Athenæum, sic dicta à crispitudine foliorum, ideo quod ea in re apium videatur imitari. dicitur & σελινοειδὴς. Est & σελινουσία terræ nomen apud Gal. de simplicium medicam. facult. libr. 9. Absterſoriam facultatem habet moderatā, citra morsum exsiccat, tum neque manifesto calefacit, neque refrigerat. Similes habet Chia terra facultates.

Σεμίδαλις. similago. Est farina ex tritico cōmuni facta, ex qua factus panis σεμιδαλίτης dictus est, cui secundum inter panes bonitatis locū assignat Gal. lib. 1. de alim. Primum enim tribuit τῷ σιλιγίτῃ, hoc est, siligineo, vt qui ex purissimi optimique tritici farina quæ σιλίγις dicitur, conficiatur. Ex quo apparet quid discriminis sit inter similaginem & siliginem. Hoc enim nomine optimum triticum vel eius farinam, illo autem paulo deterius & commune veteres designabant, in quo quod purissimum est, pollen dicebatur, vt flos in siligine, quemadmodum annotauit Plinius lib. 18. cap. 10.

Σεσαμὰς. herba quam & ὄρχιν & πέλορχιν appellari scribit Paulus lib. 4. cap. 25. Aetius vero lib. 15. in descriptione emplastri δι' σεσαμάδος, duo nomina simul coniunxit, σεσαμάδα πέλορχιν appellans. Apud Aetium & Paulum scribitur σεσαμᾶς.

Σεσελὶ. Galeno fuerunt quæ alio nomine ziziphа dicuntur. Officinæ barbaros imitatæ iuiubas hodie nominant. Sunt autem praui succi poma, nec concoctioni nec stomacho facilia.

Σέσελις. herba est duorum generum. vna syluestris quæ πικρὰ & καρόεντον vocatur, altera satiua, latioribus foliis, stomacho quam hortensis vtilior, quæ iterum in duas species digeritur. vna folio latiore prodit lactucarum simillima, altera angustiore est folio & gustu amara. Est autem olus subamarū, admodū refrigerās & humectās cum adstrictione nonnulla.

©BIUM

nonnulla. Dioſcorides ab aliquibus πλὴν χερσαίαν ita appellari tradit.

Σεριφιον. dicitur hoc nomine abſinthium marinum, quod eſt ſecunda abſinthii ſpecies. Dicitur etiam σέριφον à Dioſcoride, Galeno & Paulo. vide ἀψίνθιον.

Σέσελι. herba eſt cuius multæ pro natali ſolo differentiæ ſtatuuntur. Aliud enim Maſſilienſe dicitur, foliis fœniculi, craſſioribus, caule vegetiore, vmbella anethi, in qua ſemen oblongum, anguloſum, guſtu acre. radix longa eſt, iucundi odoris. Aliud eſt Æthiopicum quod folia habet hederæ, minora, & ad periclymeni modum oblonga. frutex nigricat, palmitibus in bina cubita extenſis, ramis ſeſquipedalibus, capitulo anethi, ſemine in tritici morem denſo, nigro, amaro, Maſſiliēſi odoratiore & acriore, multum ſuaui. Aliud ab his habetur Peloponnenſe, cui folia cicutæ, latiora, craſſiora, caulis ſupra Maſſilienſis magnitudinem, ferulaceus & latus. In cacumine vmbellam habet, in qua ſemen latius, odoratum & carnoſum pendet. Inuenitur & ſeſeli Cyprium, quod à quibuſdam κίκι, id eſt, ricinus, appellatur, vt habetur apud Dioſcoridem. Herodotus σιλλικὸν θηρίον vocat.

Σεσηρὸς. διαξὺν καὶ ἀνεῳγμένον, hoc eſt, diſtans & apertum. Sic vocatur ab Hippocrate vlcus hians, metaphora ſumpta ab iis qui ringuntur. Nam σαίρειν proprie ſignificat labrā diducere dentibus commiſſis, vt annotat Gal. comment. 3. εἰς τὸ περὶ ἄρθρων.

Σευτλομάλαχον. olus eſt à recentioribus Græcis nominatum quaſi maluacea beta, quod forte figura & denticulato ſeminis habitu betam, mollitia maluam repræſentet. Id vere videtur quod vulgo ſpinaceum vocant.

Σημειωτικὴ. pars eſt medicinæ, ſignorum omniū differentias & vires expēdens. Cum autem ſigna multipliciter dicantur, vt Galenus in arte parua ſcripſit, certū eſt ad iſtam partem omnium contemplationem pertinere; ſed eorum maxime quibus per morbos & præterita inueſtigamus & præſentia cognoſcimus atque futura præuidemus, ſicut ab Hippocrate proditum eſt initio lib. prognoſticōn.

Σηεγγῶδες. laxum, rarum, multis foraminibus diuiſum. hæc enim foramina σηεγγες & σήεσαγγες vocantur. & tale corpus σηεγγῶδες & σηεσαγγῶδες, hoc eſt, foraminoſum: vt refert Galenus in lexico Hippocratis.

Σησαμὶς ἡ

Σησαμίτης. idem quod σησαμοειδὲς, vt habetur apud Dioſcoridem, de quo mox.

Σησαμοειδὲς. plāta eſt duorum generum: vnum magnum, alterum paruū eſt. Magnum Anticyrenſes elleborum vocauerūt, quoniam albo veratro in purgationibus miſceretur. Simile eſt ſenecioni aut rutæ, longo folio, flore candido, radice gracili, ignaua: ſemen guſtu amaro, cætera ſeſamæ ſimile. Paruo autem cauliculi ſunt dodrantales, folia coronopi, minora, hirſutiora, & in cauliculorū cacumine capitula florum pene purpureorum, medio eorum albo, ſemen ſeſamæ, fluuum, amarum, radix tenuis.

Σησαμοειδὲς. ſic quondā dictum fuit apud Anticyrenſes ſemen ellebori nigri, vt ſcribit Dioſcorides. Verum Theophraſtus ipſum elleborum ab iis ſic vocatum fuiſſe prodidit, quod ſeſamæ ſimilitūdinem haberet.

Σησαμοειδῆ ὀστᾶ. oſſa ſeſamis ſimilia. Sunt oſſicula oblonga & plana intra manuum pedumque articulos poſita: ſic dicta ſunt à ſeſami ſeminis ſimilitudine. Ea in ſingularum manuum articulis numerantur decem & nouem intus ſita, & ad inflexionem articulorū comparata. Sunt autem hoc ordine digeſta. In quatuor digitis manus, intus ad articulos, primos quidem bina, alios autem ſingulos ſingula ſub tendonibus incumbunt, ligamentis implexa. Ex articulis autem pollicis, primis quidem nullum, ſecundus bina, vltimus vnum continet. Sunt & in vtroque pede interna totidem. Præterea vero in manu alia quatuordecim foris ſæpe inſternuntur tendonibus implexa, ſingula quidem ſingulis iam dictis quatuor digitorum articulis, duo autem ſecundo pollicis articulo, ſub vtroque ſcilicet tendone vnum, ſed minora & magis cartilaginoſa, præſertim pueris. verum iis pedum articuli carent, neq; in iis vlla ſuperne apparent. aut admodum rara vel obſcura: ſed grandia duo habet, vnum quidem ad articulum aſtragali cum ſcaphoide: alterum vero ad articulum pternæ cum cyboide. Sunt igitur in digitorum articulis oſſa ſeſamoidea numero quinquaginta duo, & duo inſuper alia grandia, de quibus modo diximus. Atque hæc quidem omnia facile eſt reperire, ablatis prius tendonibus extendentibus, deinde ſectis per tranſuerſum articulorum ligamētis. horum autē omniū proprius vſus eſt & verus, vt articulos implentia ſtringentiaq; eos luxari prohibeant. Sic enim mola genu articulum parte antica firmat, ne ambulātibus per decliuia, aut genu multum flectentibus luxario in anteriora fiat. Quoniam autem & in anteriora & in poſteriora luxatio fieri poteſt, quæ quidem articulis manus internis insūt oſſa ſeſamoidea, eos intro luxari prohibent, dum manus vehementer extenditur, eaque ſic tenſa vis aliqua adhibetur: quæ vero exterius ſupernis eorum partibus implantata ſunt, ne extrema flexione foras luxentur, impediunt. Hac etiam ratione articulis digitorum pedis omnibus oſſa ſubſunt ſeſamoidea, ligamentis implexa, vt in digitorum manus internis articulis, non ad inflexionem quidem, ad quam ſunt valde inepti, ſed vt pes ſtantibus & ambulantibus etiam per loca inæqualia & aſpera ſit firmior, & ne digiti lapidibus vel re alia quauis altiore, velut euerſi dum ſtamus aut ambulamus, prompte luxentur.

Σήσαμον. quidam frumenti, quidam leguminū generi annumerant. culmine ferulaceo, fo-

Definitionum medicarum libri XXIIII - page 421 sur 554

©BIUM

liis ſanguineis, ſemine candido, infra magnitudinem lini, quod vaſculis vt papauer continetur. radice ſimplici & alba. Iam agri plęrique in Gallia hac fruge rubent.

Σήσαμον ἄγριον. ſic à quibuſdã dictum fuiſſe heliotropium maius Dioſcorides author eſt. Sic quoque à quibuſdam vocari τὸ κίκι, id eſt, ricinum, idem prodidit.

Σῆψις. putredo, putrefactio. Duplicem Galenus facit libro 1. de differentiis febrium: vnam quæ fit ſuperante natura, alteram vero ſuperata. Etſuperãte quidem, ſicut in inflammationibus, & ſimilibus tumoribus omnibus pus, in humoribus autẽ qui in venis atque arteriis cõtinentur, quiddam quod puri proportione reſpondet, ſubſidens in vrinis. At talis quidem putredo nõ ſimpliciter putredo exiſtit, ſed aliquid in ſe continet coctionis. Nam adhuc vi coquendi vaſorum remanente, qui interim putrefit humor, ad talem peruenit alterationem. Sed & alterũ eſt putredinis genus, cum ea vis cui demandatum eſt concoquendi officium, adeo imbecillis facta eſt, vt nullam amplius facere poſſit in putreſcẽte ſuperfluitate ad optimũ tranſmutationem. Quod quidem vſu contingit nonnunquam cum eadem vis ad vltimũ imbecillitatis peruenerit, etiãſi id quod putreſcit, mediocriter ſit vitiatum: interdũ vno fieri poteſt, vt vis quidẽ ipſa non omnino ſit imbecillis, humor vero putreſcẽs maxime ſit vitiatus. Huius autem ſuperfluitatis putredo, neq; conſiſtentiam neque aut colorem aut odorem habet vnum, ſed ſemper permutatur, ac multis modis illud euariat quod putreſcit. Altera autem putrefactio, quam & coctionem eſſe diximus, ſemper ad vnam puris ſpeciem terminatur, coloremque ac conſiſtentiam ſuſcipit atq; odorem.

Σιαγών. maxilla γνάθος. ſic dicta ὅτι σείεται θεραπευομένη, hoc eſt quod circumacta mouetur.

Σίελον. vel σίελος. ſaliua. Eſt pituita quæ à glandulis ad radicem linguæ ſitis profecta os totũ humectat. Pituitam quidem eſſe, præter humiditatem & frigiditatem, color etiam oſtendit & guſtus, non ex earum quidem genere quæ vel ſcreando, vel vomendo, vel emungendo quotidie educuntur, vaporoſo ſcilicet ſpiritu plenæ, vt ne ſenſum quidem latere poſſit ipſas eſſe diſſimilares, ſed ex genere proprie dictæ pituitæ. Videtur enim eſſe ſimilaris, ſi modo ſecundum naturam ſe habeat, hoc eſt, ſi nec fluida valde & aquoſa ſit, nec nimium lenta & ſicca, nec aliena qualitate prædita. Eſt autem ei naturalis aquæ qualitas quę ἄποιος eſt, aliena vero acris, acida & ſalſa, vt quæ diſſimilis humoris miſtura proueniat. Cæterum ſaliuam gignunt glandulæ ſeu glanduloſa corpora ad radicem linguæ ſita eamque in os euidẽtibus venulis ſtillatim effundunt. Id quod magna naturæ prouidentia factum eſt, vt perpetuo humore tota fauces, lingua & palatum madeſcant, vſum alioqui reſpirationis, vocis, & deglutionis, qualem natura poſcit, non præſtitura: Ac quanquam quotquot per corpus ſparſæ ſunt glandulæ ſeniũ quendam humorem & quaſi pituitoſum contineant, ſaliuæ perquam ſimilem, eum tamen nemo hominum ſaliuam appellat, vti nec craſſiorem illam pituitam quæ ex cerebro tum per os, tum per nares defluit. Non enim eum ſaliuam, ſed omnes fere μύξαν, Hippocrates vero βλένναν vocauit. Affluit autem eiuſmodi pituita in os aliquando à cerebro humidiore, aliquando vero à ſtomacho, quod vitium σιγμώδες dictum eſt, de quo vide ſuo loco. Reperitur etiam maſculino genere σίδηρος & σίδηος pro eodem. Homero autẽ σίδηος eſt porcus ſagmatus. Idem σίδηος adiectiue etiam vſurpat pro ſucculento & pingui: itemq; Hippocrates, teſte Gal.

Σιγμοειδὴς ὀπώτησις. ſic dicitur proceſſus vnus omoplatæ, quod inſtar antiquæ Græcorum literæ Ϛ cauus ſit. Idẽ aliis nominibus ἀγκυροειδὴς & κορακοειδὴς appellatur. de quibus vide ſuis locis.

Dicitur & hoc nomine ſinus ſeu cauitas ſemicircularis in cubito, inter duas cubiti apophyſes comprehẽſa, in quam brachii extremum, trochleæ ſimile, inſeritur. Refert figuram Ϛ Græcorum literæ, vnde σιγμοειδὴς vel σιγμαποειδὴς appellatur.

Dicuntur & χόνδροι σιγμοειδεῖς cartilagines quibus aſpera arteria cõtexitur, quod ſemicirculares ſint inſtar Ϛ Græcorum literæ.

Dicuntur & σιγμοειδεῖς tres membranulæ ad orificium venæ arterialis poſitæ, quæ intus ortæ extrorſum feruntur. Sunt enim ſemicirculares, & literæ Ϛ imaginem referunt.

Σίδη. planta eſt lacuſtris in Orchomenio lacu frequens, papaueris ſimilis, roſeo flore, vaſculo mali amplitudine, candidis membranis obducto, ſemine intus rubro, guſtu triticum æmulante. Cibo idonea eſt, folia ouium pabulo grata, germina ſuillo pecori, fructus hominibus eſtur.

Σιδηΐτις. herba eſt trium ſgenerum apud Dioſcoridem. Primum genus proditur ab eo folia habere marrubii, ſed longiora, ſatis ad frondem quercus aut ſaluiæ accidẽtia, minora tamẽ & aſpera. caules edit quadratos, dodrantem altos, aut etiam maiores, non iniucundi guſtus, aliquantulumque ſubſtringẽtis, in quib⁹ per interſtitia orbiculatę vertebræ, vt in marrubio ſpectãtur, & ſemen in eis nigrum. naſcitur in petroſis. Secundum genus ramulis eſt binum cubitorũ, exilibus, folio filicis, numeroſo, vtrinque per oras diuiſo: pediculo lõgo, prodeuntibus è ſummo alarũ ſinu ſurculis, longis, tenuibus: capitulo in cacumine orbiculato, aſpero, in quo ſemen continetur, quam betæ rotundius aliquãto & durius. Tertium autẽ genus à Crateua poſitũ eſt, in maceriis & vineis naſcẽs, foliis ab vna radice multis, coriãdro ſimilibus, circa coliculos dodrantales, lęues, teneros, ſubcandidos atq; ſubrubicundos, flore puniceo

©BIUM

puniceo, paruo, guſtanti amaro & lento. Sideritidis vires memoriæ prodidit Galen. ſcribens eam habere quiddam abſtergens, ſed plurimum humidam eſſe, & modice frigidam: adſtrictionis vero pauculum illi ineſſe. Sic etiam dicta fuit à multis ἡ ἐκξύνη, atque etiam ὁ ἀθεισιτρεών, ſicut habetur apud Dioſcor. Dicitur & apud Eubœos ἡ χαμαιπίτυς, ſicuidem author eſt.

Σίδηρος. ferrum. Quid ſit, notum eſt. Variæ ſunt eius differentiæ: quoddã eſt tenax, quod optimum, quoddam mediocre, quoddam fragile & æroſum, quod deterrimum. Nullum purum naſcitur, ſed igni excoquitur. Quo in opere tria ex ferro prodeũt, τόμωμα, λεπὶς, σκωρία. Latini τόμωμα ferri aciem videntur dicere, nec aliud eſt quam ferrum ſæpius liquefactum & purgatius redditum. λεπὶς, quam ſquamã dicunt, ea eſt quæ malleorũ ictibus excutitur de ferro, aut de eius ſtomomate, quæ valentius quam æris ſquama adſtringit, & vtilior eſt malignis vlceribus, ſed minus acris eſt. σκωρία vero purgamentum eius eſt, ſiccantis admodum facultatis.

Σίδιον. malicorium, hoc eſt, aſperum mali Punici putamen. Adſtringendi ſpiſſandique vim habet, eamque maiorem ſucco & acinis.

Σιελισμὸς. ſymptoma eſt cum ſaliua plus æquo in os affluit. Id quod contingit tum vitio capitis humidioris multamque ſaliuam in glãdulas ad radicem linguæ ſitas effundentis, tum ſtomachi multa pituita redundantis, quæ ex eo ſecundum gulam in os prorepit: cuius quidem affectionis Galenus meminit libr. 8. τῶν κατὰ τόπους, cap. 4. & Paulus libri 3. cap. 37.

Σκαιὸς. malitia inſidiatoria, cauſa occulta: vt explicat Galen. in lexico Hippocr.

Σικύα. cucurbita vel cucurbitula. Inſtrumentum eſt concauum, quod ad multos vſus cum flamma corporibus adhibetur. Plures eius differentiæ tam à materia quam à forma haberi poſſunt. A materia tres fuerunt præcipuæ apud antiquos, vitrea, cornea, ænea: nam argenteas, quia vehementius ignirentur, reijciebant. Ænearum frequentior erat vſus: nũc vitreis magis vtimur, quod per eas melius ſanguinis vacuationem contemplemur. Corneæ poſt eas ſecundum locum nunc obtinent. Quod ad figuram ſpectat, differentia præcipue in æneis erat. Elatiores humilioribus magis attrahunt. humiliores capiti magis conueniunt, quia non vehemẽter trahunt. Quæ plana habẽt labra, corporibus latitudinem habentibus: quæ reſima, curuis & gracilibus commodius affiguntur. Quæ acutũ os habẽt, illis competunt in quibus ſcarificatione quidem non vtimur, ſed per leuium cucurbitularum applicationem vehementer attrahere volumus, labrorum acuitate ad attractionis violentiam conferente. Quæ obtuſa habent labra, tum in aliis membris, tum præcipue in capite vtiliter applicantur. Ænearum cucurbitularum tractus quemadmodum etiam vitrearum non niſi per ignem fit, cornearum vero etiam ſine igne, vt Antyllus ſcripſit. Quippe in extremo eas licet perforare. Itaq; cum aptantur, ſi quis vehementius ore per foramen exugat, illæ attrahent. Statim vero foramen digito cerave claudi debet. Cęterum cucurbitæ multiplices vſus medici veteres prodiderunt. capitis materiam vacuat, dolorem ſoluit, phlegmonem minuit, inflationes diſcutit, appetentiam reuocat, imbecillum & exolutum ſtomachum roborat, animi defectiones depellit, quæ in profundo ſunt ad ſuperficiem transfert, fluxiones exiccat, ſanguinis eruptiones cohibet, menſes ſuis circuitibus mouet, venena mortifera foras attrahit, rigores & circuitus ſoluit, cataphoras diſcutit, ſomnos conciliat. Verum vt docet Galenus libr. 14. methodi med. etiam ſi cucurbitula (ſtrenuum plane auxilium) inuẽta eſt tum vt foras euocentur quæ in alto ſunt, tum vt eximantur atque eruantur quæ iam in ſcirrhum abeunt, in plethoricis tamẽ prętermittenda eſt, quod corporibus tantum vtilis ſit quæ prius vacuata ſunt. Eadem ratione vbi cerebrum eiuſq; membranæ phlegmone vexantur, aut alia omnino particula, non eſt per initia vtendum cucurbitulis, ſed poſteaquã totum corpus vacuaueris, ac neceſſarium ſit eorum quæ in inflammata parte continentur, aliquid educas atque eruas, aut etiam foras verſus attrahas. Dum vero affectus ipſi generantur, minime ipſis membris quæ laborare incipiunt, ſed ijs quę continuata his ſunt, cucurbita imponi debebit, auellendi in contrarium cauſa. Sic namque ad mamillas cucurbitam imponimus, cum ſanguis ex vtero profluit, defixo maxime in ipſis communib⁹ pectoris & vteri vaſis eius ore. Sic ſi ex naribus ſanguis profunditur, præcordiis maximas cucurbitas affigimus. Sic & omne aliud ſanguinis profluuium ad contrarium per communes venas auertimus, quemadmodum rurſum & ſanguinẽ, ſi ita eſt opus, attrahimus. Siquidem cum menſes euocare in animo eſt, in pube & inguine cucurbitam figimus. Præterea cucurbita in occipite defixa efficax eſt remedium ad oculorum fluxiones. Vacuari tamen prius totum corpus expedit: nam ſi pletoricum corpus ſit, in quacunque parte capitis cucurbitam defixeris, totum ipſum implebis. Idem vero & de reliquis partibus iudicandum. Reperitur & σικῦα apud Galen. & Hippocr.

Σικύα πικρὰ. dicitur à quibuſdam ἡ κολοκυνθὶς, vt habetur adud Dioſc.

Σικυηδὸν κάταγμα. differentia eſt fracturæ oſſis, quæ & καυληδὸν & ῥαφανηδὸν dicitur. vide in dictione κάταγμα.

Σίκυος ἡ

Σίκυς. cucumer ſiue cucumis. Olim fuit nomen multis fructibus commune qui aut cartilagine aut cute foris obducta in oleraceis extra terram creſcunt. Eſtque illis qui priuatim nunc cucumis dicitur, primum & ſupre-

Definitionum medicarum libri XXIIII - page 423 sur 554

©BIUM

mum genus, cui deinde ſubijciuntur pepones,& melopepones. ſed cucumerem quidem Græci ſimpliciter σίκυον ἢ σίκυα appellant,quem nos priuatim cucumerem vocamus, cibis aptum, veſicæ & vrinæ vtilem, quemq; Dioſcorides ſcribit bonam aluum facere, & ſtomacho accommodatum eſſe: ſpecies vero eius cum adiecto nuncupant, vt σίκυα πέπονα appellantes. Cæterum qui σίκυς proprie & ſimpliciter dicitur, duas habet differentias. alius enim ἥμερος, hoc eſt ſatiuus, dicitur, alius vero ἄγριος, quem Latini cucumerem anguinum vel ſylueſtrem, vulgus nunc aſininum appellat. Hic fructu tantum à ſatiuo diſtat,multo minorem habens & glandibus longiuſculis ſimilem, ramis & foliis paribus, radice alba, grandi. ruderibus ſabuloſisque naſcitur,totoque frutice amaritudinem habet. Ex eo medicamentum fit quod ἐλατήριον vocatur.

Σικυώνη. quatuor ſignificat apud Hippocratem: colocynthidem, pyro ſimilem cucurbitam, medicinalem cucurbitam fundo carentem, & coni ſimilem cucurbitam. Refert Galen. in lexico Hippocratico.

Σικυώνης ἀπόγγον. vocat Hippocr. colocynthidis interiorem partem. Refert Galen. in lexico Hippocr.

Σίλι, ἤ

Σίλι. idem quod σέσελι. Hippocrates etiam σέλι dixit.

Σιλίγνις. ſiligo. Romana quidem vox eſt, ſed tamen à Græcis vſurpata, propter penuriam Græci nominis in ea re deſignãda, ſicut Galenus lib. 1. de aliment. teſtatur, vbi puriſſimum eſſe ſiligineum panem, & ab eo ſimilagineum tradit, ſiligineum appellans σιλιγνίτιον, non Græce quidem, inquit, ſed quod non habeat aliud nomen quo ipſum deſignet. Eſt enim mere Romanum vocabulũ quo puriſſima tritici farina nuncupatur, atque ipſum etiã optimum præſtantiſſimumque triticum. Quare non immerito Plinius lib. 18. cap. 8. ſiliginem tritici delicias appellauit. Quod ex eiuſmodi farina depuratiſſimum eſt, flos à Latinis dicitur. Vt autẽ optimi tritici farina ſiligo dicitur, ita communis minusque præſtantis, ſimilago & à Græcis σεμίδαλις dicitur, eiusque puriſſima portio pollen, vt ex Plinio patet lib. 18. cap. 10. qui in hunc modum ſcribit: Similago ex tritico fit laudatiſſima. ex Aphrico iuſtum eſt è modiis redire ſemodios, & pollinis ſextarios quinque: ita enim appellant in tritico, quod florem in ſiligine. Ex quibus patet quam male nunc omnes eam frumenti ſpeciem quæ tipha & olyra quondam dicta fuit, ſiliginem vocitent.

Σιλλικύπριον. ſic dicitur ab Herodoto τὸ κίκι, hoc eſt ricinus. alii σέσελι κύπριον vocant, vt Dioſcorides teſtatur.

Σίλφιον. laſerpitium. frutex eſt cui radix craſſa multaque, caulis annuus, altitudine & craſſitudine quaſi ferulæ, folium ſimile apio, quod incunte vere proſilit deciduumque eſt, ſemen latum, foliaceum. Succus duplex, vnus è ſcapo, alter è radice vilior ac putreſcens. Pellucidior puriorque à radice manat, omnium ſuccorum præſtantiſſimus, vt qui meruerit ſimpliciter ὁπὸς κατ' ἐξοχὴν appellati. Latinis laſer vocatur: ſuccus Cyrenaicus dicitur quod optimus ex oppido Cyrenarum adferretur.

Σιμῶδες. ſubtranſuerſum, vt interpretatur Linacer lib. 2. de ſanit. tuen. quod paululum abs trãſuerſo in vtramque partem declinat.

Σινάμυρα. nocuà, hoc eſt βλαβερὰ, apud Hippocr. vt Galen. annotat comment. 3. in lib. de ratione victus in morbis acutis.

Σίναπις ἡ

Σίναπι. planta eſt trium generum. vnum ſylueſtrius & erraticum eſt, tenui tum folio tum ſemine: vulgus ſanelam vocat. ſecundũ hortenſe, rapitia fronde, cæteris maius, cuius vſus in officinis eſt. tertium deinde & ipſum ſatiuum eſt, ſemine albo minusque acri: vtrumq; communiter ruſtici ſeneue vocant. Vis ei calfaciendi ſiccandique quarto etiam ordine, igneaque vi ſemen eius nares & cerebrum apprehendit, lacrymasque excutit, nullo tam acris ſaporis præuio odore.

Σιναπισμὸς. ſinapiſmus. Eſt cataplaſma ex ſinapi, vt Archigenes definiuit. Simpliciſſimus quidem ille eſt, qui ſolo ſinapi conſtat trito & appoſito. quo tamen non contenti veteres ſinapiſmum ita præparãrunt: fici pingues tepida aqua pridie macerabantur, poſtridie manibus diligenter expreſſæ contundebantur. deinde ſinapim quam acerrimam, qualis eſt Syriaca vel Ægyptia, priuatim terebant, adiecto interim ficuum cremore quo facilius teri poſſet, nec tamen aquoſum euaderet, poſtremo in offas ſimul hæc cogebãt. Si ſinapiſmum vehementiorem facere fuiſſet in animo, binas ſinapis portiones ad vnam ficuum addebant: ſin inualidiorem, cõtra, ſi moderatum, æquas vtriuſque partes commiſcebant. In mollioribus autem corporibus ſenſuque præditis exquiſito, & in quibus circa ſuperficiem affectio eſt, panem procaricis miſcebant, aut ipſum ſinapi aceto macerabant antequam detereretur, quo magis eius domaretur acrimonia, quod aceto vis ſinapis frangatur. Ita paratus ſinapiſmus, vel illinebatur, vel linteo exceptus admouebatur, & quantum opus eſſet ſinebatur. Temporis autem ſpatium certo definire nõ licebat. Quare frequenter leuandum erat cataplaſma, & conſiderandum an ſubiecta pars ruborem contraxiſſet, præſertim ſi ſenſu hebetiore prædita eſſet. Quod vt celerius fieret, partem ipſam ſpongiis aqua calente madentibus fouebant incumbente adhuc cataplaſmate nec ſoluto: deinde vbi ſatis calere, rubere, & tumere videbatur, ſinapiſmum eximebant, poſt in balneum ducebant, deinde roſaceo partem illinebant, aut hapſo lanæ roſaceo & aqua imbuto, vel malua cocta tritaque cum pane integebant, donec nihil ex ſinapiſmo mali ſupereſſet,

Sed

©BIUM

Sed cur ætate noſtra remedii tam excellentis vſum medici reſpuant, nihil poſſum excuſare, niſi vel vtilitatem eius, quoniam minimo ære comparetur, nõ profuturum alioqui niſi pluris vænierit, vel eiuſdẽ acrimoniam cauſari, quod ſæuitiæ morborum leniori-bus blandiri placeat, differentibus magis occidionem quam prohibentibus, vt renitenti ſæpius ægrotantium voluptati ſubſcribant: cum quibus ſubinde melius eſſet actũ, ſi hoc medicamenti genus in vſum reuocaretur. Eſt enim efficaciſſimum remediũ longis & deploratis fere valetudinibus, cum iã inueterati morbi cæteris præſidiis non ceſſerunt. Pollet enim plurimum aduerſus vetuſtos capitis dolores, hemicranicos, lethargicos, comitiales, inſaniam, vertigines, ſiue capiti ſiue cruribus admoueatur. Valet & ad orthopnœas, aſthmata, longas tuſſes thoraci impoſitus. Diuturnis ſtomachi & inteſtinorum affectionibus, inappetentię, iſchiadi, arthritidi, paralyſi, perfrictionibus, quæ calori non cedunt, medetur. Sed modum adhibere oportet, deſiſtendumque à medicamento cum locus iam multum intumuit, & inflammatione cingitur, caro turgens ſuccreſcit & cicatricoſa liuet, & poſt balneum puſtulis leniter exaſperatur: neque eſt committendum vt partem ſenſus deficiat ardore nimio victam & velut obſtupentem. Non eſt autem id remedii genus adhibendũ acutis morbis, exulceratione pulmonis aut alterius internæ partis vel externæ, quod vlcera ſinapis acrimonia irritẽtur, vt nec particulis cartilaginoſis & carne viduis, quoniam ſinapiſmo facile vrantur & nigreſcant. Iſta fere ſunt quæ de ſinapiſmo Archigenes & Antyllus prodiderunt, ab Oribaſio libro 10. collect. & Aetio lib. 3. in ſuos commentarios translata.

Σίνη. Hippocr. appellat nocumenta & læſiones. nam & σίνεσθαι nocumẽto affici ac lædi vocat. Gal. de fractur. lib. 2.

Σίνηπι. vide paulo ante in σίναπις.

Σίνηπι ἄγριον, ἢ Σίνηπι θρῳκικὸν. dictũ fuit à quibuſdam τὸ θλάσπι, vt habetur apud Dioſc.

Σινόμενα. ſignificat apud Hippocr. ea quæ mali habitus ſunt, τὰ κακοήθη: vt explicat Gal. in lexico Hippocr.

Σῖνος. apud Hippocr. ἡ βλάβη, noxa. ἀπὸ τοῦ σίνειν, verbo Ionico, quod nocere ſignificat: à quo σινόμενα ſæpe dicuntur Hippocrati τὰ βλαβερά, vt prodidit Galen. comment. 3. εἰς τὸ περὶ διαίτης ὀξέων.

Σίνων. Hippocrati dicitur quod aliis σίσων. eſt autem herba quaternis cõſtans ramulis, ſemen habens apio ſimile, nigrum, longum, feruẽtis naturæ. Quidam mentham aquaticam appellant, alii balſamitam.

Σινωπὶς. ſpecies eſt rubricæ ſiue terræ rubræ, dẽſæ, grauis, iecoris colore, non calculoſæ, ſibi concoloris, & copioſe cum diluitur ſe diffundentis. Non valde diſſimilis eſt à gleba Armenia, vel terra Lemnia quam ſigillatam dicunt, tum ſpecie, tum facultatibus (ſiccat enim & adſtringit, optimumque peſtilentiæ remedium perhibetur) imo eadem videri poſſet, niſi ſolo natali differret. Inuẽta enim primum eſt in Sinope vrbe Ponti, nomenque inde habuit rubricę Sinopicę, vt terra Lemnia rubricæ Lemniæ.

Σίον. ſic dictum à quibuſdam τὸ σισύμβριον ἕτερον, Dioſc. author eſt. dicitur etiam à quibuſdam ἡ ἀναγαλλίς.

Σισύδρα. hoc ex pyxidem. ſignificat etiam alias nomen hoc fictile quoddam vas, in quod farina inijcitur, vt annotat Galen. in lexico Hippocr.

Σίραιον. ſapa. defrutum. Sed ſapa quidẽ vocatur muſtum ad tertiam vſque menſuræ partem decoctum. Defrutum vero vbi ad dimidiam partem decoctum eſt. Gal. l. 12. meth. med. ab Aſiaticis ἕψημα tradit appellari. Alii autem caricarum decoctum appellandum cẽſent: ipſis pinguibus caricis in aqua decoctis. Medię autem id eſt facultatis, lenis ſcilicet & citra acrimoniam extergẽtem. Omne coctione nigritiem, craſſitiem & dulcedinẽ acquirit, quod ſi ſupra modum coquatur etiam amaritudinem: ſicut & mel, quod quanquam omnium dulciſſimum ſit, longa tamen coctione amarũ redditur. Obſtruit, calefacit, & flatus diſcutit. Paulus l. 1. c. 4. exhibet ad incraſſandum lac. Arabes rob & robub dicunt, ſed latius extendunt, accõmodantque omnibus ſuccis ſolis aut ignis calore craſſatis: vt rob ribes, rob berberis, &c. Alioqui abſolute poſitum ſignificat idem quod ſapa apud Latinos & σίραιον apud Græcos.

Σιρίασις, eſt inflãmatio cerebri & membranarũ, quam conſequuntur ſincipitis & oculorum cauitas, febris ardens, pallor, totius corporis ſiccitas & inappetentia. Morbus hic infantium proprius eſſe dicitur, cui inditum nomen eſt à ſincipitis cauitate: σιρὸν enim Græci appellant foueã in qua ſemina recondunt & aſſeruant. Scribitur & σειρίασις.

Σίσαρον. in Eubœa dicitur ἡ ἑρέικη, teſte Plinio: pro quo ſiſaram habet Varro.

Σίσων. ſiſon. Eſt exiguum ſemen in Syria natum, apio ſimile, oblongũ, nigrum, feruentis naturæ. Id nobis incognitum eſt. Sic etiam à quibuſdam dicitur ὁ σίνων, de quo ante.

Σισύμβριον. herba eſt menthæ hortenſi ſimilis, odoratior, latiore folio: quidam ſerpyllum ſylueſtre vocant. Alterũ eius genus eſt quod alii cardaminam, alii ſion appellant. Riguis gaudet, & iiſdem in locis quibus ſion prouenit. Guſtu cardamum, hoc eſt naſturtiũ, refert. folia primum rotunda prodeunt, adulta erucæ modo finduntur. Galenus vires ei tribuit ſubtiles, diſcutiendi, calfaciendi, ſiccandi tertio exceſſu.

Σιτάνιον. Galen. comment. 2. εἰς τὸ περὶ ἄρθρων. ſcribit certum quoddam tritici genus eſſe in Co & omni Græcia Aſiatica, paucis omnino furfuribus præditum, ſed ex quo paſta fit valde lenta & glutinoſa. Id ſeri ſolitum fuiſſe vere ineunte dixit, nec tamen quo tẽpore perficeretur, explicauit. Apparet ta-

©BIUM

men Galenum ſenſiſſe id diuerſum fuiſſe ab eo tritici genere quod δίμηνον & παραχειμήμερον à vulgo, ab Atticis autẽ τῆτες vocabatur, contra eorum opinionem, qui eo loco Hippocratem interpretati ſunt. Paulo vero poſtea idem Galenus dubius videtur eſſe quos Hippocrates σιτανίους πυρους dixerit. forte enim, inquit, ſic genus omne tritici appellat quod denſum eſt, quodque ſubactum tenax lentumque euadit. Video doctiſſimis placere, vt ſitanium idem ſit cum trimeſtri tritico. Vere ſeritur, & macrum, triſte, hordei ſimilitudine prouenit, nullis ariſtis vallatum, & omnino ad ſementem ineptum. Vulgus Gallicum *ſcourgeon*, quaſi ſuccurſum gentium, vocat. Seritur enim in ſubſidium annonę, cum propter aquas aliamve cauſam matura ſatio fuerit omiſſa, & impẽdentis famis ſæpe arcet noxas.

σιτάνιον. etiam à quibuſdam dictum fuiſſe alterum meſpili genus ὀξυμηλίδα dictum, Dioſcorides author eſt. Ex quo emendari poteſt Plinii codex, in quo pro ſitania meſpilo inuenitur ſatanea & ſetanea ſcriptum.

Σιτιῶδες. vel ex præſentis anni frumentis, vel ex excuſſis & tenuibus farinis, hoc eſt purgatis: vt explicat Galenus in lexico Hippocratis.

Σιτία. dicuntur ab Hippocrate panes maxime frumentacei, vel ſimpliciter omnia edulia quouis modo apparatu, ſeu potius fruges omnes ex quibus panis parari & confici poteſt, vt Gal. comment. 4. εἰς τὸ περὶ διαίτης ὀξέων annotauit.

Σῖτος. frumẽtum. id quidem primum eo nomine deſignatum eſt. poſtea ſic dici hordeum cœpit & zea. Translata deinde vox eſt & ad omnia legumina quæ δημήτρεια κάρπατα vocantur, lentes, fabas, lupinos, panicum, milium, & reliqua eiuſmodi. Breuiter ſic dicitur quicquid ex ſe mittit ariſtas, & in herba per hyemem eſt. Hippocrati vero libro περὶ διαίτης ὀξέων ſic dicitur ciborum excrementũ, quod intra inteſtina continetur, quod σκύβαλον & κόπρον appellant, ſicut docet Galen. comm. 1. eiuſdem libri.

Σιτόκαλπον. ſic dicitur à quibuſdam ἡ αἰγίλωψ ſiue feſtuca.

Σίφων. cognomen herbæ quæ proprie à Græcis αἰγίλωψ, à Latinis feſtuca appellatur.

Σιφώνιον. herba eſt βρῶμος à quibuſdam dicta. ſunt qui auenam nominent. ſimilis eſt ægilopi, naturamque habet ſiccandi.

Σκαμμωνία. frutex eſt ramos habens multos ab vna radice, tricubitos, pingues & quadamtenus craſſos, folia quoque hirſuta helxinæ aut hederæ, molliora, triangula, florem candidum male olentem, rotundum, & cauum ceu calathum, radicem grauiter olentem, liquoris plenam, oblongam, craſſitudine brachiali, candidam. Lacrymam è radice ſua fundit, quam in cotoneo malo coctam ne ſtomachum offendat, recentiores Græci δακρύδιον, quaſi lacrymulam, dixerũt. corrupto nunc vocabulo medici diagredion vocant. Circa Canis ortum excipitur. Vis bimæ, nec ante nec poſtea eſt. Laudatur Dioſcoridi nitida, ſine pondere, ſoluta, tauri glutinis colore, prætenuibus fiſtulis, fungoſa, qualis è Myſia, quæ in Aſia eſt, defertur. Linguæ etiam tactu debet albeſcere: cui tamen experimento niti non conuenit, quod idem etiam eueniat adulteratæ tithymalli lacte: ſed fidelior probatio à guſtu petenda eſt, ne valde linguam accendat, id quod permiſti tithymalli eſt argumentum. Hæc igitur cum ſint optimi ſcammonii argumenta, certum eſt verum legitimumque ad nos non deferri, ſed Syriacum potius & Iudaicum, compactum, denſum, graue & erui fortaſſe farina, tithymalli lacte, aliisque impoſturis vitiatum. Succus σκαμμωνίου dici ſolet, à Nicandro etiam δάκρυ κάμμωνος.

σκαμμωνία λεπτή. ſic dicta fuit ſpecies vna τῆς κνημαπίδος apud Plinium, quæ pedales & folioſos, non diſſimiles ſcammoniæ ramos habet, niſi quod ei nigriora minoraque ſunt folia.

σκαμμώνιον. dicta fuit à quibuſdam eo nomine ἡ ὀπὸς ſicut habetur apud Dioſcoridẽ, quod ea perinde atque ſcammonio corpora purgarentur.

Σκάνδιξ. inter oleraſylueſtria cenſetur à Græcis. Galenus ſimilem gingidio facit. Eadem erat Plinio anthriſcus, ſi tenuiora folia & odoratiora haberet. Eſt autem olus vulgare & ſua ſponte naſcens incultis plærumque locis, plebis cibus & quotidianum pulmentũ, foliis gingidii vel anthriſci, ſed maioribus & minus odoratis, guſtu acri ſubamaroque. Calfacit ordine ſecundo, vrinam mouet & viſcera obſtructione liberat.

Σκαρδαμύσσειν. apud Hippocr. idem quod καρδαμύσσειν, de quo ante.

Σκάφη. vinculi nomen eſt quod commodiſſime adhibetur vel vbi ſummum caput, & quod inter ipſum & frõtem eſt, vincire conuenit, vel ſi quando coniungere diducta neceſſe eſt, poſt inciſam cutem, ad ſiſtendam veterẽ in oculos fluxionẽ, vel alio vulnere in fronte accepto. Dicitur alio nomine tholus Diocleus, vt habetur apud Galenum libr. de faſciis. Forte nomen inditum quod Græcis τὸ κρανίον dicatur σκαφίον, vt apud Ariſtophanem ἵνα μὴ καταγῆς σκαφίον, πλησὶς ξύλῳ. Siquidem in cranio perinde atque in vaſe cerebrum continetur.

Σκαφὶς. Attici paſtoralẽ mulctram dicunt, vt eo verſu, Γαυλοί τε σκαφίδες τε πεπυγμέναι πῖσιν ἄμελγεν. hoc eſt, ſitulæ & mulctralia facta quibus mulgebat: Hippocrates autem marinam concham prolixiorem, quam quidam μύακα, hoc eſt mutilum, vocant. Author Galen. in lexico Hippocr.

Σκαφοειδὲς ὀστοῦν. os nauiculare ſeu nauiforme. Eſt os profundo ſinu excauatum, tali caput anterius & oblongum excipiens. Sic dictũ eſt à ſcaphæ ſimilitudine. Cauitatem enim habet

©BIUM

habet oblõgam ſcaphæ ſimilem, qua ſimile caput aſtragali ſeu tali intra ſe admittit. Sua autem parte oppoſita tres habet ſuperficies, cubicas quibuſdam dictas, planis proximas (ſunt tamen nonnihil gibbæ) quibus trium tarſi oſſium nomine carentium facies ſimiliter læues & minimum cauas excipit. Quorum medium reuera cubo, ſeu corpori cubico, & latera ſex plana omnino æqualia ſortito eſt propius ſimiliusque quam quod κυβοειδὲς proprie anatomici vocarunt.

Σκάφος. ſunt qui eo nomine interiorem auriculæ ambitum appellent.

Σκεδρὸν. apud Hippocr, ſignificat exquiſitum, vt σκεδρὰ δίαιτα, exquiſita & optima victus ratio, cui opponitur φαύλη, vt annotat Galenus comment περὶ ἀγμῶν.

Σκελετὸς. cadauer aridum. Definitur à Galeno omnium humani corporis oſſium inuicem cõmiſſorum vniuerſa ſyntaxis. Quare nonnulli, inquit, libros ſuos in quibus de oſſibus diſſeruerunt, περὶ σκελετοῦ inſcripſerunt.

Σκελετύρβη. eſt crurum reſolutio, qua totus homo recta ingredi nequit, ſed aliquando ſiniſtrum latus in dextrum, aliquando dextrum in ſiniſtrum circumfert, aliquãdo crus poſt ſe trahit, non aliter quam qui valde accliues locos conſcendit. Nomen hoc, vt & morbus ipſe, cœpit primum Germanici tempore cum trans Rhenum exercitum duxiſſet. Vitio enim aquæ milites, vt ait Plinius, duobus malis tentari cœperunt, quæ ſtomacacẽ & ſceletyrben vocarunt. Ante hæc tempora nomen hoc à Græcis vſurpatum non reperies. dicitur ἀπὸ τῶν σκέλους. Sunt qui ſcribant σκελοτύρβη.

Σκευφρὸς. hoc eſt cõtractus & rugoſus. vt annotat Galen. in lexico Hippocr.

Σκέλος. crus. Pars eſt corporis organica, à coxendice ad imum pedem protenſa. Præcipuum eſt ambulationis inſtrumentum. Illa enim propria eſt cruris vniuerſi actio. Sed & huic per oſſa innitimur. Quo autem firmior eſſet deambulatio, tribus ex partibus τὸ σκέλος natura conſtituit, diuiſitque εἰς μηρὸν, κνήμην καὶ πόδα, hoc eſt in femur, tibiam & pedem, quemadmodum & totum brachium tribus conſtat partibus. Quod enim in manu cubitus, id in crure tibia, & quale in manu brachium, tale in crure femur eſt, quodq; in manu manus extrema, id in crure pes eſt.

Σκέπαρνον. aſcia. Vinculi genus eſt ſimplicis, apud Hippocr. lib. de offic. medici, de fract. & de artic. Eſt autem breuis circuitus qui rectus incipiẽs ad latus attrahitur & inflectitur, ſic tamen vt obliquus non ſit, deſinitque in ſimilitudinem τῦ σκεπάρνου, id eſt aſciæ, qua fabri vtuntur. Namque à recta linea parum recedens curuatur, vnde σκέπαρνον appellatur, vt annotat Gal. commen. 3. εἰς τὸ περὶ ἀγμῶν. Meminit & Gal. τῦ σκεπάρνου comment. 2. εἰς τὸ κατ' ἰητρεῖον.

Σκέπασμα. ſic dicitur faſciæ quoddam genus ad operiendum & deligandum caput, operculum ab interpretibus Galeni vertitur.

Σκλήρυμα. arefactio, contractio. vt refert Galen. in lexico Hippocr. Sed forſan pro eo ſcribẽdum σκλῆμα, ἀφ' ὃ τὸ ἐσκληκέναι, quod eſt inaruiſſe ſeu induruiſſe.

Σκῆμψις. in ſexto de morbis popularibus, pro ἀπόσκημψις, vt refert Gal. in lexico Hippocr. Eſt autem ἀποσκήπτειν, incumbere ſeu irruere in aliquid. vt ſit defluxus.

Σκιαγεῖ. cæcutit. vt author eſt Galen. in lexico Hippocr.

Σκίλλα. duplex eſt. Vna quidem proprie ſic dicta, notior fuit quam vt à Dioſcoride pingeretur. Illi radix multipliciter tunicata corticoſaque eſt, ex qua prius caulis per ſe proſilit, tum ex eo flos emergens inſidit, qui cum ſenuerit, folia demum emicant, lata, nullo nixa pediculo, cepitia quadam ſpecie. terni florum prouentus ſpectantur, ſingulis ſingulas ſpecies denunciantibus. Altera vero σκίλλα ea eſt, quam παγκράτιον vocant, radice bulbi magni, colore rufo purpuraſcenteve, guſtu amato qui os accendat, foliis lilii, verum longioribus. Sed hæc poſterior σκίλλα vocatur, quod vires & præparationem habeat priori conſimilem, eodemque pondere in morbis efficaciter aſſumatur, ſed cui mitior quam ſcillæ facultas inſit. Ex ea autem emplaſtrum fit, cuius deſcriptionem Aſclepiade authore recenſet Aetius tetrab. 4. ſerm. 3. & plurimis dotibus commendatur. fiunt etiam ex ea trochiſci ab eodem Aetio deſcripti tetrab. 4. ſerm. 1. fiunt & è ſcilla acetum itemque vinum, ſicut docet Dioſc. lib. 5.

Σκιμπόω. καταλειόω. id eſt concludatur. vt exponit Gal. in lexico Hipp. vbi quidã codices habent σκιμπίδω, ſignificatione eadem.

Σκιμφῦν. duo ſignificat apud Hippocratem, diuiſum fuerit, & admorum fuerit, vt refert Galen. in lexico Hippoc. Ibidem σκίμψαι exponitur πῆξαι, καταγάσαι, διελεῖν, ferire, incidere vt in ſcarificando, diuidere.

Σκίρρος. eſt tumor præter naturam durus & doloris expers. Sic quidem veteres ſcirrhum ſimpliciter definierunt, nulla habita ratione humoris à quo gigneretur. Sunt enim variæ humorum ſpecies à quibus huiuſmodi tumor excitari poteſt, vt atra bilis gemina, & craſſior ſicciorq; pituita: quibus omnibus commune eſt maiorem quam pro ratione naturę tumorem excitare, eundemque ſine dolore & durum. Ac durities quidem propter humoris ſiccitatẽ craſſitiemque accedit. Doloris autẽ ſenſus abeſt, propter craſſitiem & lentorem. Vbi enim craſſus & lentus humor inania partis alicuius ſpatia ſubierit, & neruos neruoſaque alia corpora repleuerit, facile viam intercludit ſpiritui animali, à quo vis omnis ſentiendi proficiſcitur, gummi inſtar omnia quibus inciderit ſpiracula oblinens atq; obturans. Quia vero non eſt perpetuo par in humoribus ſiccitas, craſſities & lentor, ſed alii aliis ſicciores, craſſiores magiſq; lenti ſunt,

©BIUM

iccirco nec tumores ab ijs humoribus excitati æque duri ſunt aut doloris expertes. Itaque ſcirrhus alius alio durior magisque dolorificus eſſe poteſt. Verum qui plane durus eſt & ſine dolore, is ſcirrhus verus & exquiſitus eſt: qui talis non eſt, iam alterius naturę eſt particeps. Vnus modo humor eſt qui ſcirrhum eiuſmodi parere valeat, melácholicus: quo nomine eum intelligo qui naturalis eſt, & qui fæcis inſtar ſubſidet in ſanguine, ſyncerus, nulliusque alterius humoris particeps. Altera enim bilis atræ ſpecies, quæ fit per flauæ aduſtionẽ, quia nõ eſt ſimplex, ſed flauæ bilis naturam aliqua ex parte retinet, ideo ſcirrhum parit non ſimplicẽ, ſed dolorificum & cancroſum, vt ſcribit Galen. lib. 5. ſimpl. med. quique facile emollientium vſu irritetur. Ad eundem vero modum ſi humori illi melancholico flauæ bilis portio aliqua remiſta eſt, aut ſanguinis, aut pituitæ, iam non abſolute ſcirrhus, ſed eryſipelatodes aut phlegmonodes, aut œdematodes dicetur. Quo factum eſt, vt priori definitioni à veteribus traditę, medici recentiores humoris ſpeciem addiderint, definientes ſcirrhum tumorem eſſe præter naturam ab humore melancholico durum ſine vllo doloris ſenſu. Cum enim quatuor genera ſint tumorum ſimplicium, à totidem humoribus pariter ſimplicibus prodeuntia, vt ſanguis phlegmonen, pituita œdema, flaua bilis eryſipelas parit: ita ſcirrhus ab humore melancholico originem ducere dicendus eſt, neque humoris ſpecies in eius definitione omittenda eſt, quod non minima pars ſit eius ſubſtantiæ.

Σκιῶδες. id eſt vmbroſum, dicitur ab Hippocrate τὰ ζοφῶδες, hoc eſt caliginoſum: quaſi dicas non clarum, nec purum, nec omnino ſerenum. Namque ſolent etiamnum qui Aſiam incolunt Græci, σκιώδη & σκιαρὰ, hoc eſt vmbroſa, omnia quæ ad nigrum declinant, appellare. Atque id vocant etiam ζοφῶδες, id eſt caliginoſum, & φαίον, hoc eſt fuſcum, quod proprie ad nigrum accedit. Gal. comment. 3. in lib. 3. περὶ ἐπιδημιῶν.

Σκληρὸν. durum. Dicitur, vt air Plato in Timæo, cui caro noſtra cedit, vel vt Ariſtoteles, quod ſecundum ſuperficiem in ſe non cedit. Eſt autem eadem vtriuſque ſententia, patetque ex ijs durum tactu iudicandum eſſe, ſed maxime carnis ſiue cutis noſtræ, præſertim tẽperatæ. Cutem enim hominis Plato eodem in libro genere carnem eſſe oſtendit. Dicitur autem durum corpus tribus modis, quẽadmodum calidũ & frigidum: vno quidem abſolute ſeu in ſummo durũ, vt terra dura: altero per exceſſum, vt vnguis, os, calcar, cornu: tertio vero in collatione ad ſymmetrum ſui generis, vel ad quoduis obuium, vel ad ſeipſum dum haberet ſecundum naturam. quo modo non durum ſimpliciter, ſed durius aliquid proprie appellatur. Cæterum corpus durum, hoc eſt ſeipſo, dum ſanum erat, durius, tribus efficitur modis: primo ſiccitate, quam & validus longusque motus inducit, & ſolis æſtus, & medicamenta ſiccantia ſumpta vel admota, & inedia per accidens deſiccans, & febris ardens aut longa, & affectus animi, & vigiliæ, & cęteræ cauſæ ſiccãtes: quòd hoc modo durum eſt, proprie ſiccum nominatur: ſecundo concretione, videlicet à vehementer frigido humore in partem affluente, vel in ea propter frigidam intemperiem nato, vel à frigidis admotis in ea congelato: quod ſic durum euaſit, proprie durum dicitur: tertio vero repletione, largo & ſuperfluo humore aut vapore in partem aliquam affluente: ſed quod ita durum eſt, proprie ἀνάπυπον, hoc eſt renitens, appellatur.

Σκληρὸς σφυγμὸς. pulſus durus. quem arteria durior facit, ſiue in quo arteria ſiccior & in modum corij rigidior ſentitur. Huic oppoſitus eſt μαλακὸς. Cauſa ergo eius eſt arteriæ durities contracta ſiue à ſiccitate, vt in febribus ardentibus & hecticis & maraſmo: ſiue à conſtrictione, quam frigora & frigidorum ciborum potionumque vſus & balnea frigidiora & reliqua ijs ſimilia inducere ſolent: ſiue à tenſione, vt per conuulſorios affectus magnasque nobilium viſcerum inflammationes: ſiue à conſtrictione & tenſione ſimul, vt in ſcirrhis præſertim hepatis & lienis.

Σκληροφθαλμία. lippitudo dura. Morbus oculi cũ non ipſe modo oculus durior eſt & ad motum pigrior, dolensque ſimul ac rubicundus, ſed ipſæ etiam palpebræ duriores ſunt & ſicciores, adeo vt nihil vnquam humoris remittant, ſed in earum angulis gramæ concreſcant paruæ, contortæ & ſubaridæ, nec facile poſt ſomnum vel aperiri vel inuerti poſſunt propter duritiem. Affectio hæc genere quidẽ videtur eſſe inflammatio, cuius notæ ſunt dolor & rubor, proprium tamen quiddam habet & ab inflammatione differens, quod ſicca ſit. Differt ἀπὸ τῆς ξηροφθαλμίας ſola magnitudine, quod cum hæc propter ſiccitatem dura etiam neceſſario ſit, multo tamen quam illa minus dura ſit, & leuiorem dolorem moueat.

Σκληρώσαντα ἢ

Σκληρωτικὰ φάρμακα. indurantia medicamenta. Sunt medicamenta duritiem corpori inducentia. Cum autem durities tribus modis inducatur, vt ſupra dictum eſt, patet tres eſſe indurantium medicamentorum differentias, ſed vnam maxime propriam dici eorum, quæ frigida humidaque ſunt, vt ſemperuiuum, portulaca, pſyllium, lenticula paluſtris, ſolanum. Siquidem congelatione potius quam ſiccitate aut repletione ſiue tenſione durum efficitur corpus. Itaque ſi quid ſit quod, proinde quia natiuum humorem nõ retinet, induratum eſt, id ſiccum potius quã durum appellabitur, conſtatque eius ſanatio rigatione & humectatione, non emollitione: ſimiliter quod tenſione durum euaſit, non proprie durum, ſed renitens dicitur,

eiu

©BIUM

eiusque curatio non emollitione, sed laxatione perficitur & vacuatione.

Σκλήρωμα. est scirrhus in collo vteri magna ex parte consistens, prætumidus quidem sed minus renitens, & doloris cuiusdam particeps. Est igitur scirrhi species, non exquisiti quidem, sed habentis aliquid humoris biliosi aut pituitosi, quo dolor moueatur aliquis, nec perinde tactui renititur, atque is qui à solo humore melancholico gignitur. Itaque etiamsi dici potest σκίρρος οἰδηματώδης ἢ ἐριστηλατώδης, attamen in ea parte excitatum σκληρώματος nomen promeruit, vt Paulus libr. 3. prodidit.

Σκολιότης. ἡ ἀνωμαλία, hoc est inæqualitas, apud Hippocr. vt sect. 4. lib. περὶ διαίτης ὀξέων, ἰσοχύνδυλον ἔχειν πνὰ σκολιότητα: hoc est, hypochondrium inæquale.

Σκολίωσις. obstipitas, in latus distortio. Est spinæ vitium cum eius vertebræ loco mouentur & in latus inclinant. Sunt autem alia eiusdem vitia, κύφωσις, λόρδωσις & σεῖσις, de quibus vide suis locis. has autem omnes distortionis differentias Hippocrates ὑεώματος nomine comprehendit, vt annotat Gal. comment. 3. εἰς τὸ περὶ ἄρθρων. Aliquando vero & per σκολίωσιν Hippocrates omnem spinæ deprauationem significat, vt ἐν τῷ περὶ ἄρθρων, cum scribit spinam σκολιαίνεσθαι, quod Galen. comment. 1. interpretatur quouis modo peruerti.

Σκολοπένδριον. sic dicitur τὸ ἄσπληνον, propterea quod foliis sit scolopendræ similibus. fit ex eo emplastrum quod discutit abscessus & furunculos. Describitur ab Aetio tetrab. 4. serm. 3.

Σκόλυμος. carduus. frutex est folio chamæleonis & spinæ albæ, sed nigriore & crassiore, caule oblongo, folioso, in cuius vertice spinosum caput subrigit, radice nigra & crassa, quę decocta in cibos recipitur, eoq; differt à cæteris spinosis. Hic quidem syluestris carduus est. Satiuus enim & qui in hortis alitur, cinara appellatur à Columella. Est autem scolymus calidus secundo ordine completo, & siccus secundo. Sanat graueolentiam tum alarum tum totius corporis.

Σκόπιον. dicitur à quibusdam σίκυος ἄγριος, id est cucumis anguinus, sicut habetur apud Dioscor.

Σκορδίνημα ἢ Σκορδινισμὸς. pandiculatio. Est distensio coacta membrorum omnium ad vaporum diffiationem. Continetur in genere motus voluntarii illegitimi & deprauati, quique coacta natura fiat: quanquam referri etiam possit ad motum facultatis expultricis irritatæ à causa præter naturam, vt & singultus & ructus & vomitus, quod ab ea principium sit horum motuum voluntariorum coactorum. Sed pandiculatio quidem mediocris motus est huiusce facultatis, illi vero omnino validi & vehementes. Contingit maxime post somnum, cum in carne halituosum excrementum sentitur, quod & ex concoctione nutrimenti, & per cessationem à corporeis motibus est collectũ. Natura namque vt ejusmodi excremẽtum depellat, eique perspiratum moliatur, talem motum machinata est. Fit & per febrium accessiones eandem ob causam. Affectio est omnium corporis musculorum, sicut oscitatio eorum modo qui inferiorem maxillam mouent. Sunt qui non σκορδίνημα, sed χορδίνημα scribant: sed male, meo quidem iudicio: siquidem Galen. ἐν ταῖς γλώσσαις σκορδινᾶσθαι interpretatur ὀξαπίνεσθαι, καὶ μάλιστα μετὰ χάσμης. hoc est, distẽdi, sed maxime cum oscitatione & hiatu.

Σκόρδιον. trissago palustris. Herba est in montibus & palustribus nascens, foliis trissaginis, maioribus, non sic in ambitu diuisis, aliquantum allia redolentibus, gustu amaris & adstringẽtibus, quadrangulis caulibus, subrubro flore. Amarum quid obtinet, & acerbum & acre, & maxime σκορόδῳ, hoc est allio, adsimilis est eius acrimonia. Vnde sane nomen videtur inditum. Expurgat igitur simulque excalfacit viscera. Alio nomine calamintha syluestris ab aliquibus vocatur, ab aliis chamædrys. Dicitur à quibusdam scordotis.

Σκόροδον. allium notius est quam vt debeat indicari, fronde cæpitia, sed minime caua, teretí caule & inani, radicis bulbo tenuissimo & plurib. coagmentato nucleis & ijs separatim vestitis, tædioso halitu, aspero sapore. Est in eius magnitudine diuersitas suis nominibus donata. Vlpicum cognominatur prægrande, Græci κώφειον appellauere, alii ἀνοσκόροδον, alii ἀφροσκόροδον, quod eo trito in oleo & aceto mirum in modum increscit spuma. Est & allium syluestre quod ὀφιοσκόροδον, quasi anguinum allium, dicitur, in aruis sponte nascens, satiuo longe validius. Est quoque σκοροδόπρασον quod & gustu & odore porri & allii cõditiones possidet, quasi olitorum diligentia in vnum olera duo, veluti mõstrum aliquod coaluerint, & communes vtriusque vires sibi asciuit. At vero allium desiccat & excalfacit quarto excessu, eoque potentius quod syluestre est.

Ex alliis emplastrũ fit attractoria vi præditum, faciens ad omnem duritiem, abscessus, furunculos, strumas, inguinum tumores, fistulas, impetigines, mammas induratas. describitur ab Aetio lib. 15.

Σκοροδόπρασον. olus est magnitudine porri, qualitatum porri & allii particeps: vnde promiscuas sibi vires ex vtroque vendicauit, effectus allii & porri præbens, sed inefficacius.

Σκορπιοειδὲς ἢ

Σκορπίουρον. herbula est breuibus foliis, semine caudæ scorpionis simili. A qua quamuis diuersum sit τὸ ἡλιοτρόπιον, attamen sic dictũ fuit à quibusdam à scorpionis effigie. excalfacit ordine tertio, desiccat vero secundo.

Σκορπίος. animal notum, de quo legito apud Nicandrum in Theriacis, atque in nostris annotationibus. Sic etiam dictũ fuit à quibusdam τὸ ἀκόνιτον παρδαλιαγχές, quod radix eius scorpii caudæ similis sit: alterum enim

Definitionum medicarum libri XXIIII - page 429 sur 554

©BIUM

aconiti genus radicem habet non caudæ ſcorpii, ſed ſcillæ marinæ cirris ſimilem. Sic etiam dictam fuiſſe herbam πράσιον, Dioſc. author eſt.

Σκοτόδινος. affectio eſt cerebri ex duobus ſymptomatis compoſita, vertigine ſcilicet & tenebris. Vertigo δῖνος dicitur, cum omnia circumagi & in orbem verti videntur. cui ſi tenebræ accedant, adeo vt æger viſu priuetur, compoſito nomine σκοτόδινος vocatur, hoc eſt tenebricoſa vertigo, fit ob inordinatam ſpiritus flatuoſi crudiq; motionem, qui vel in capite primum genitus ſit, vel ſurſum ex infernis partibus conſcenderit.

Σκότωμα. vertigo. Eſt inordinatus motus ſpirituum in cerebri vẽtriculis à quo omnia circumagi videntur. Cauſa eſt vapor calidus & acris cerebrum impetens, à crudo ventriculo maxime ſublatus, vt ex Archigene & Poſidonio refert Aetius: vel frigidus glutinoſusque humor, vt habetur apud Paulum. Ex eo primum acies oculorum hebeſcit, aures tinniunt, auditus grauis eſt, guſtus etiam atque olfactus quandoque vitiantur: deinde aucto morbo vehemens capitis dolor, & veternoſus ſopor, poſtremo vertigines & ſcotomiæ prehendunt. Quibus etiam accedit cardiogmos & nauſea, ſi oris ventriculi vitio malum contractum ſit. Vaporis quidem craſſities tenebras & caliginem menti inducit, eiuſdẽ vero motio inæqualis atque inordinata facit, vt omnia in orbem cõuerti videantur, etiam in lecto iacentibus & alioqui quietis, adeo vt facile in terram concidant, niſi aliquo fulciantur. Id quod maxime illis accidit ſi in circulũ agantur. Nam quod ſanis poſt multas corporis circuitiones, id ægris vnica in gyrum conuerſione accidit. Quinetiam ſi hominem, ſi vndas, ſi trochũ, ſi rotam aut aliud quippiam conuolui viderint, idem perpetiũtur, quoniam ſpiritus viſiuus ijs quæ circumuoluuntur intẽtus, vna cum ijs rotatur, falſoque putat omnia pariter circumagi. Ex quo patet per ſcotomata læſam eſſe vim imaginandi atq; etiam ratiocinandi, & in cerebri vẽtriculis inordinatos & inæquales ſpirituum motus cieri. Magna eſt huic affectioni cum epilepſia cognatio, facilisque in eam tranſitus: non obſcure tamen ab ea differt cum materia, tum ſymptomatis. Huius materia ſpiritus eſt craſſus, turbidus, caliginoſus: illius autem, humor aut vapor malignus. huic adiuncta cõuulſio eſt, quæ nulla eſt in ſcotomate. Cum autem ſint huius affectionis duo præcipua ſymptomata, tenebræ oculis obuerſantes, & omnium rerum apparens quædam circumactio, aduertendum eſt ab hoc Græcos, ab illo Latinos ei nomen indidiſſe.

Σκύβαλα. excrementa ſicciora & quaſi in nucleum formata, combuſta ſcilicet à viſceris phlegmone, vt annotat Galen. comment. 4. εἰς τὸ περὶ διαίτης ὀξέων.

Σκυελίτης οἶνος. vinum eſt quod ſua ſponte ex paſſis vuis diſtillat, vtpote vinum vltro effundentibus vuis, vt habetur apud Aetium lib. 9. c. 24. Nigrum erat & craſſum, nec tamen adſtringens, vt ſcripſit Galen. libr. 12. meth. med. & 5. ſanit. tuend.

Σκυθικὴ ῥίζα. ſic dicitur à quibuſdam ἡ γλυκύῤῥιζα, vt habetur apud Theophr. & Dioſcor.

Σκυλάκιον. eſt collyrium deſcriptum & à Galeno & ab Aetio, ſed diuerſis modis, multisque laudibus ab hoc celebratum.

Σκύμναι. verberare, ſecare, diuidere, vt eſt in Hippocratico Gal. lexico: ſed perperã. nam ex manuſcripto codice legendum eſt σκίμναι, itemque ex Heſychio.

Σκύρος. callus: παρὰ τὸ σκυρωθῆναι, in callũ indurati ſint, vel occalluerint, apud Hippocratem, vt annotat Galenus in ſuo lexico. Heſychius σκυρωθῶσιν interpretatur λιθωθῶσι, in lapidem indurentur: itemque σκύρον exponit λατύπιον, cæmentum, id eſt fruſtum è lapide inter cædendum decuſſum: alii ſcrupum, ſalebram.

Σκύτα. quæ in articulo ceruicis ſunt, vt annotat Gal. in lexico Hippocr.

Σκυταλίδες. dicũtur digitorum oſſa, quod eo ordine diſpoſita ſint, vt velut in acie ſtare videantur: σκυτάλη enim equitum turmam ſignificat. atque eandem ob cauſam etiã φάλαγγες appellantur, de quibus vide ſuo loco & in dictione δάκτυλοι.

Σκυτάλιον. à quibuſdam dicitur ἡ κοτυληδών, id eſt vmbilicus Veneris, ſicut habetur apud Dioſcoridem.

Σκωληκίζων σφυγμός. vermiculans pulſus. Eſt pulſus inæqualis in vna pulſatione & diuerſis arteriæ partibus, in quo non tota ſimul arteria diſtẽditur, ſed primum quidem pars eius ſuperior, cordique vicinior, deinde vero alia atque alia in modum vermis progredientis. Nanque ab huiuſmodi greſſus ſimilitudine huic pulſui inditũ nomen eſt. Eiuſdẽ generis eſt cum vndoſo atq; etiam cum formicante, differtq; ab ijs ſola quantitate ſeu magnitudine. eſtque amborum medius, tanto minor vndoſo, quanto maior eſt formicante. Habet ſemper adiunctã paruitatem, cuius cauſa eſt facultatis imbecillitas cum organorũ mollitie. Differt præterea ab vndoſo, quod in hoc humorum copia ſubeſt, in vermiculante deeſt, ideoque ſine febribus fere ſolet magnis vacuationibus ſuccedere, atque ijs etiam quibus propter immodicam humiditatem computruit pulmo, cum ſcilicet facultas iam incipit laborare. Nec tamen coniunctam eſſe ijs affectibus inflammationem oportet. Sic enim duri pulſus fierent, nõ vermiculantes. Proinde nec hecticas nec maraſmos eiuſmodi pulſus cõſequuntur, cõſequuturi omnino quod ad affectã infirmamque attinet facultatem, niſi cõiuncta ijs affectibus ſiccitas arterias redderet duras. Sicut autem vndoſus cum in paruitatẽ minuitur, tranſit in vermiculantem, ita hic minor effectus in formicantem vertitur. Eſt autem hic pulſus neceſſario paruus, languidus, frequens, & non obſcure paruus.

Σκωλε-

Definitionum medicarum libri XXIIII - page 430 sur 554

©BIUM

Σκωληκοειδὴς ἀπόφυσις. vermicularis ſeu vermiformis proceſſus. Eſt corpus ex particulis quãplurimis per membranas tenues connexis varie denſeque compoſitum, & ſecundum meatus longitudinem extenſum, qui à medio cerebri ventriculo ad poſtremum fertur. Speciem gerit vermium vetulas quercus depaſcentium. Inuehitur autem dorſo τῶν γλουτῶν, & illis vndique adſtringitur & affirmatur per ligamenta quæ τένοντας, id eſt tendines, appellant. Superiacet meatui qui eſt à medio ventriculo ad poſtremum, & ſpiritus animalis per eundem tranſitui præeſt.

Σκωρία. ſtercus ferri. eadẽ facit quæ rubigo, ſed inefficacius. appellatur etiam recrementum ferri & ſpuma.

Σμαραγδινον. nomen eſt emplaſtri, cuius deſcriptio habetur apud Celſum, l. 5. c. 19.

Σμῆγμα ἡ

Σμήκτρα. eſt puluis ſiccus qui cuti non vnctæ inſpergitur ad eam detergendã. In hunc enim vſum primũ ſmegmata adhibita ſunt, atque inde dicta. Vnde idẽ σμηκτικον eſt, vel (vt Hippocr. loquitur) σμηγματῶδες, cum τῷ ῥυπτικῷ, ſicut Galen. annotauit comment. 3. εἰς τὸ περὶ διαίτης ὀξέων. Eiuſmodi facultatem habet nitrum, aphronitrum, ſal, mel, ſalis flos, cimolia, lomentum fabarum, fermentũ hordeaceæ farinæ, furfur, pumex. Verum aliis etiam medicamentorũ generibus quę attenuarẽt, diſcuterent, ſiccarent, poſtea accommodatũ nomen eſt. Extenuãt quidem & diſcutiunt veratrũ, alcyonium, ſulfur, herba pediculãris, ſinapi, pyrethrũ, ſemen roſmarini, terra Lemnia, ſepiæ teſta, quę propterea commodiſſima ſunt abolendis pilis, addita præſertim calce & auripigmento. Siccant autẽ ruentes ex parte aliqua fluxus humorum nitrum, ſal, galla, malicorium, alumen, roſæ & reliqua eiuſmodi. Omnia contuſa, cribrata & ſicca inſpergi debent. Aliquando tamen liquore aliquo dilui poſſunt & inungi, vt videre licet apud Aetium lib. 6. cap. 54. vbi varios τῶν σμηγμάτων vſus deſcribit. Monet autem Paulus libr. 6. cap. 13. omnia cuti ſiccæ admouenda eſſe.

Σμηκτικὴ γῆ, ἡ

Σμηκτὶς. Terræ quoddam genus cui deterſoria vis ineſt. Galenus & Erotianus apud Hippocratem σμηκτίδα γλῆν exponunt πηλὸν καθαρτικὸν, cui vis ineſt abſtergendi inſtar ſmegmatis & ſaponis. eſt autem terra alba qua fullones vtuntur. Pollux σμηκτρίδα vocat. ἀπὸ τοῦ σμήχειν.

Σμήλη. vide in σμῆγμα. σμηλίον in σμιλίον.

Σμίλαξ. taxus. arbor eſt abietis magnitudine & foliorum eiuſdem figura, in Italia & Narbonenſi Gallia Hiſpaniæ contermina naſcens. Auiculæ quæ Italicæ taxi baccas deuorant, dicuntur denigrari, & qui ederint eiuſdem homines alui profluuio corripi. Habetur & Narbonæ tam præſentis veneni, vt ſi qui dormiant ſub ea aut in eius vmbra deſideant, lædantur & ſæpenumero moriantur. Recenſuit eam Nicander in Alexipharmacis inter venena.

Eſt & σμίλαξ frutex hortenſis, cuius ſemen à nonnullis λύβια vocatur. folia habet hederæ, molliora tamen, tenues caules, & capreolos vicinis fruticibus circumuolutos, qui tantum adoleſcunt, vt topiarias ſcenas repræſentare videantur. ſiliquas fœnigræci profert longiores & toroſiores, in quibus ſemina rẽnum ſimilia, ſed inæquali colore recluduntur, quæ quadam ex parte fulueſcunt. Siliqua cocta cum ſemine in oleribus aſparagi modo eſtur. Vrinam ciet & tumultuoſa ſomnia facit.

Eſt etiam σμίλαξ planta duorum generum, quam ad arboris, de qua ante dictum eſt, differentiam Galenus & Paulus μίλακα maluerunt appellare. Vna aſpera eſt, folio periclymeni, ſarmentis tenuibus, multis, rubi modo aut paliuri aculeatis. arbores ſcandit ab imo ad ſumma perreptans, ſe conuoluens eis. fert racemos exiles, qui maturi rubeſcunt, guſtumque leuiter mordent. naſcitur in paluſtribus & aſperis, radice dura craſſaque. Altera vero læuis eſt, foliis hederæ ſimilibus, mollioribus, læuioribus, tenuioribus. huius ſarmenta nullis horrent ſpinis. Conuoluitur arboribus, vt prior. fructum parit lupini modo nigrum, exiguum, floribus in cacumine perpetuis, multis, rotundis. Vtraque facultatem acrem & calidam poſſidet.

Σμίλη. ſcalpellum. inſtrumentum eſt chirurgicum. Vtrinque acies illi habebatur, & lineas vtraſque ſecantes, vtrinque curuas habebat, ſed alteram concauã, alteram vero illi oppoſitam gibbam. cuſpis autem acuta erat. Diuerſi generis erant. Aliud magnum, aliud paruum, aliud mediocre habebatur.

Σμιλίον. nomen eſt medicamenti acris quo Paulus libr. 4. cap. 18. vtitur ad rumpenda apoſtemata: ad rumpendas parotidas, lib. 3. cap. 23. deſcribitur ab eodem l. 7. c. 17. Sed notandum l. 4. c. 18. ſcribi σμηλίον: non male forſitan: ἀπὸ τοῦ σμῆσαι, à detergendo.

Σμύρνα. myrrha. Lacryma eſt arboris Arabicæ, Ægyptię ſpinæ nõ diſſimilis, è cuius vulnere defluit lacryma in ſubiectas tegetes, alia circum caudicem concreſcit. Plures ſunt eius ſpecies, πιδάσιμος, χαθαρία, ῥωγλοδυτικὴ, καυκαλὶς, ἐργασίμη, ἀμμωνία. Porro myrrha ſecũdo ordine excalfacit & deſiccat, atq; abſtergit, nec arteriam exaſperat, vt abſtergentium nonnulla.

Σμύρνιον. oluſatrũ Latine dicitur. herba eſt caule apii & ſtolonibus multis, foliis latioribus, ſubpinguibus, ad terram infractis, robuſtis: odore medicato, cum quadã acrimonia iucunda: colore in luteum langueſcente: capitibus caulium orbiculatis, vt anethi: ſemine braſſicæ, rotundo, nigro, ãcri myrrhæ ſapore, ita vt alterum alterius loco cedat. Radix quoque odorata guſtu acri, fauces mordet, ſuccoſa, mollis. Cortex eius foris niger, intus viridis aut ſubalbibus. Naſcitur in ſa-

Definitionum medicarum libri XXIIII - page 431 sur 554

©BIUM

xoſis & collibus atque ſqualidis & limitibus terrenis. Vis radicis, herbæ & ſeminis excalfacere.

Σμφδικοὶ. ad σμώδικας (hoc eſt vibices ſeu liuores) ſanandos apti, qui ex percuſſione fiunt, vt annotat Galen. in lexico Hippocr.

Σόγγος. herba eſt duorum generum. ſylueſtrior quædam eſt & magis ſpinis horrens, altera teneritate quadam molleſcit, cibis expetita, anguloſo caule, inani, interdum rubente, foliis in ambitu per interualla diſſectis. Adſtringit & manifeſte refrigerat ſiue corpori admoueatur ſiue manducetur. Dioſcorides cicerbitam à Romanis dici prodidit. Galli lacterones vel laſſerones appellant.

Σόμφος. genus cucurbitæ ſylueſtris digitali craſſitudine non niſi in ſaxoſis naſcens. Nomen habet, quia ſit inanis. nam σμφὸς eſt inanis, fungoſus, ſpongioſus.

Σοφιζόμενοι. vocantur ab Hippocr. qui ſapienter videntur ſibi aliquid inueniſſe, & tamen errant, ac propterea neque ea obſeruant, quæ ab imperitis quibuslibet recte cognoſcuntur, Gal. comment. 1. in lib. de fracturis.

Σπάγγος. herba eſt à quibuſdam σφάκος dicta. naſcitur in Gallia, vt Plinius author eſt.

Σπάδων. cõuulſio. σπάσμα. fœmininum nomen eſt, vt refert Gal. in lexico Hippocr.

Σπάθη. ſic à quibuſdam dicta eſt ἡ ἐλάτη, hoc eſt palma, vt author eſt Dioſcorides. Sunt etiam σπάθαι partes organorum impellendo idoneæ. Vtimur etiam ſpatha, vbi extrahendo impellimus, ad femur in poſteriorẽ partem erumpente. Quanquam ſint & aliæ ſpathæ in quibuſdã organis ad alios impellẽdi modos fabricatæ. Oribaſius lib. de machinamentis. σπάθη etiam ſignificat machinamentum quo vtimur ad coquendum, detergendum, ſubigendum medicamina. fiebat autem ex ferro, aut alia quauis materia, vt ex palma, pinu, rubo, ruta, tæda & alia qualibet materia.

Σπαργάνιον. herba eſt folio gladioli, ſed arctiore & in terram magis procumbente, in ſummo caule veluti pilulæ prominent, in quibus ſemen. ab aliquibus ξιφίδιον vocatur. Officinæ ſpathulam fœtidam appellant. vim habet exſiccandi.

Σπαργάω. libidine & cupiditate alicuius rei accendor. dicitur præſertim de ijs qui pruriunt libidine Venerea. Vſus eſt Hippocrates eo verbo in ea ſignificatione, & Galenus exponit ὀργᾷ: Erotianus autem ὀρέγεται καὶ ὀπτεύμεῖ.

Σπαρτίον ἢ

Σπάρτος. frutex eſt longas ferens virgas, ſine foliis, firmas, fractu contumaces, quibus vites vinciuntur. ſemen lenticulæ, in folliculis phaſiolorum modo naſcens. florem vt albæ violæ, luteum. Et ſemen eius & ſuccus magnam habent trahendi facultatem.

Σπάσμα. eſt vnitatis ſolutio in neruoſa parte citra vulnerationem. Cõuelluntur enim quæ in ipſa ſunt fibræ cum ex ictu aliquo violentiam patiuntur, aut ſubito & affatim intenduntur. Huius cauſa eſt repentinus quidã ac inæqualis vehemẽsque motus, ac tum præcipue cum neque perfricata neque calefacta, neq; ad æqualitatem ducta aut mollitiẽ corpora, motibus exponuntur. Sic enim diſtrahuntur plurimæ neruoſorum corporum partes. Sunt autẽ cauſæ aliæ exteriores, aliæ intra ipſum corpus. Exteriores quidem quæ collidere apta ſunt, interne vero immodicus & inordinatus motus & quædã humorum vitia, quæ corrodendi vim habent.

Σπασμὸς. Celſo dicitur diſtentio neruorum lib. 2. cap. 1. omnes fere medici hodie conuulſionem interpretantur. Eſt muſculi ad ſuum principium inuoluntaria contractio. Symptoma eſt voluntariæ functionis oblæſæ, cuius cum primarium inſtrumentum muſculus ſit, patet eum in cõuulſione affectum eſſe ſecundum ſe totum, maxime tamen ſecundum partem ſui neruoſam. Itaque cum motus voluntarius perierit, neceſſe eſt percõuulſionem in eum ſitum neruos muſculosque duci, in quem, ſi pro lege naturæ ſe haberent, ab animali virtute ducerentur: id autem eſt in ſuum principium ſuamque originem, ad quam omnia ſuapte natura ferũtur, niſi alio vi aut voluntate retrahantur. Ergo muſculis ad ſua ipſorum capita & principia retractis, & parte ſimul in quam inſeruntur adducta, attractaque, ſimilis quidem naturali motus, ſed citra voluntatem fit, atque in eo morbus ipſe conſiſtit. Nam quod muſculus & tenditur & conuellitur ad ſuum principium, & vna cum eo pars illa corporis cui inſeritur, commune quidem eſt & ſanis & conuulſis: quod autem inuito hoc accidat, præter naturam affectis ineſt, non ſanis. Itaque ſi ad muſculos proprie pertinet conuulſio, manifeſtum eſt pro muſculorum differentiis, varias eſſe & differentes conuulſiones non modo vniuerſales, ſed etiam particulares. Ac particulares quidem ſunt ex particularium muſculorum differentiis, quarum aliquæ propriis etiam donatæ ſunt nominibus: σπασμὸς in oculo, τετανὸς in mandibula, κυνικὸς σπασμὸς in ore, σατυρίασις in pene. Vniuerſales vero, cum vel corpus totum in priora curuatur, ἐμπροσθότονος Græcis dicta: vel in poſteriora, ὀπισθότονος: vel in vtranque partem æqualiter, τέτανος. quibus & additur ἡ ὄπλη ψία. Eſt enim quædam totius corporis conuulſio, patiente nimirum neruorum principio. Sunt autem plures earum cauſæ, quas tamen omnes Hippocrates in duas contulit, inanitionem & repletionem. Ad inanitionem quidem reuocatur febris ardens, hellebori potio, immodica ſanguinis profuſio, vigiliæ, inedia, & quæcunque corpus vehementer exiccant: ad repletionem vero ebrietas, crapula, ſuppreſſa vacuatio cõſueta, exercitatio intermiſſa, phlegmone, & quæ eam conſequuntur dolor morſusque, præterea & flatus qui in muſculis concluſus ſiue illic

©BIUM

illic genitus, ſiue aliunde influens, eos diſtẽdit atque contrahit, vt docet Gal. initio libr. 2. de ſymptomatum cauſis. quo etiam loco ab vtraque illa cauſa conuulſionẽ fieri chordarum eleganti ſimilitudine docet: vt enim illæ vel nimio humore imbutæ, vel vehementius reſiccatæ tenduntur contrahunturque, vt interdum etiam rumpantur, ſic & nerui afficiuntur, atque ita tẽſi muſculos adducunt. Itaque in neruis quidem ipſis conuulſionis cauſa aliquando eſt, non etiam in ipſo muſculi corpore: muſculi tamẽ nõ nerui morbus eſſe conuulſio dicitur, quod ipſe non autem neruus proprium ſit morus, qui in conuulſione læſus eſt, inſtrumentum. Itaque ſi nerui ex chordarum comparatione conuelli aliquando dicantur, id nõ proprie dicitur, ſed quod ita affectis neceſſario quoque muſculus contrahatur. Ergo quæcunque neruorum principio, vel copia, vel acrimonia, vel maligna venenataque qualitate moleſta ſunt, conuulſionem poſſunt excitare: ſiquidem ab ijs grauati nerui irritatiq; contrahuntur, & muſculos ſecum adducũt. Ex his patet conuulſionis cauſam vel in muſculo & præſertim eius capite eſſe, vel ſecundum nerui ipſius ductum, vel in ipſo neruorum principio, quod geminum à medicis ſtatuitur, vnum ſcilicet in ſpinali medulla, alterum vero in cerebro.

Σπασμῶδες πάθος. conuulſiuus affectus. Dicitur affectus qui in ſui principio, aut non multo poſtquam fieri cœperit, conuulſionem acerſit, vt annotauit Gal. comment. 3. in lib. 1. prorrhetici. Idem vero lib. 1. de præſag. ex pulſibus, affectum cõuulſiuum appellat qui ante mortem neceſſario conuulſionis aliquod periculum inducit.

Σπασμώδης σφυγμός. conuulſiuus pulſus. Eſt pulſus inæqualis in vna pulſatione & diuerſis arteriæ partibus, in quo vtrinque ab extremis retrahi, tendi conuellique arteria videtur in modum chordæ tenſæ. Videtur enim tunc arteria contracta, & vndecunque coarctata, non ceu compreſſa ſit abs quopiam vel conſtipata, nec etiam veluti rigida vt in febri, præſertim in acceſſionibus, nec vero vt præ duritie ad intentionẽ contumax, veluti quod fit diuturnitate tẽporis, præſertim cumquid offenſum ſit vel viſcera vitiata, ſed vt corpus neruoſum cauumque, veluti inteſtinum aut ſimile ex vtroq; fine intentum: Ad eundẽ modum inæqualis eſt motus arteriæ in modum chordæ ſurſum deorſumq; agitatæ. Neque enim ſpecies diſtentionis vel contractionis repræſentatur, verum vibrationi potius ſimilis eſt, ceu exilientis ſurſum, iterumq; retractę intro: quod nec conſtituto quidem tempore habet, ſed vnõ ſæpe tẽpore alia eius pars videtur ſurſum ferri, veluti eiaculata, altera intro ceu à quopiam attracta, atque vna moueri citato, altera tarde. Iam vehemens quoque & magnus hic pulſus videtur eſſe, non tamen perinde, vt videtur, vehemens eſt & magnus. Ictus enim imponit, dum ob tenſionem validus, ob vibrationem exilire apparet. Quamobrem altior interim videtur, ac veluti ſtrepitum quendam ad tactum edit aſperum. Sane neminem, qui quidem ſit expertus, fugiat hic pulſus. Dictus eſt conuulſiuus pulſus tum quod arteria ad vtrumque terminum tendi videatur, tum quod conuulſio ſtatim ab eo pulſu hominem corripit, vt ſcripſit Gal. lib. de cauſis pulſuum 2.

Σπαπλή. ὑγρὰ διαχώρησις. hoc eſt humida deiectio, apud Hippocr. ἐν τῇ κοίλῃ διαίτῃ ὀξέων. vt Gal. interpretatur.

Σπείρειν. diſpergere & ab inuicẽ ſeparare. Sic ſæpius Græci vtuntur. vnde ἀπεσπειραμένοι νόσοι dicuntur morbi diſperſi, ſcilicet qui non multos, ſed ſeorſum vnumquemq; prehẽdunt. ex Galeno, initio comment. εἰς ὑπόθεσιν.

Σπέρμα. ſemen. Eſt principium noſtræ generationis. Duplex eſt, virile & fœmineũ. Differuntque multum ab inuicem, adeo vt alterũ materiæ, alterũ formę rationẽ habeat, ſicut Gal. in libris de ſemine explicauit. Ariſt. tamen ſubtilius de eo diſſerens, ἀπὸ τῆς γονῆς diſtinxit, vt ſuo loco videre licet. σπέρμα etiam fructum ſignificat apud Hippocrat.

τὸ διὰ σπερμάτων. Trochiſci nomen eſt apud Paulum l. 7. c. 12. Similiter nomẽ eſt malagmatis, quod ab eodem deſcribitur libr. 7. cap. 18. Eſt & epithematis nomen, quod apud Aetium eſt, tetrab. 3. ſerm. 12. ad ſplenis inflationem deſcriptum.

Σπερματικαὶ ἀρτηρίαι. ſpermaticæ arteriæ. Sunt duæ arteriæ, vna dextra, altera ſiniſtra, à trunco arteriæ magnæ deſcendentis ortæ, & in teſtes demiſſæ. Deſcendunt autem eo vna cum venis ſpermaticis, & peritonæo elapſæ ambagioſæque delatæ, in teſtium tunicas & ſubſtantiam abſumuntur in viris. In mulierum vero teſtes tantum abit horum vaſorum dimidium, reliquum autem in vteri fundum & latera ſpargitur.

Σπερματικαὶ φλέβες. ſpermaticæ venæ. Sunt venæ duæ in teſtes demiſſæ, ſanguinem ſpermatis materiam ad eos deferentes. Earum vna dextra eſt, altera ſiniſtra: dextra à trunco venæ cauæ inferioris ſub dextra renali ſeu mulgente vena naſcitur, ſiniſtra vero à medio ſiniſtræ renalis ſiue emulgentis. Vtraque in viris quidem in teſtium tunicam & ſubſtantiam abſumitur, ſurculis aliquot tenuibus in ſuã peritonæi apophyſim ſparſis: in mulieribus autem dimidio in teſtes, altero dimidio in vteri latera & fundum nutriendum, quo etiam menſes fluunt. Cæterum venæ illæ à ſua origine deducuntur in teſtes inuolutæ, intra ventrem quidem peritonæo, extra ventrem vero erythroide tunica.

Σπερματικοὶ πόροι. dici quidẽ poſſunt vaſa omnia per quæ ſemen defertur, proprie tamen ſic appellatur vaſa duo à teſtibus ſurſum aſcendẽtia & in τὸ προστάτου ἀδενοειδὲς inſerta, ſemenque eo deferentia. Hæc enim à teſticulis

Definitionum medicarum libri XXIIII - page 433 sur 554

©BIUM

prodeuntia, & ad posteriorem pubis ossis sedem reflexa tectaque peritonæo, sensimque mutuo appropinquantia & latiora crassioraque facta tandem inter se coeunt, vnumque corpus efficiunt, quod sese in σφαλτίω ἀδένοειδῆ insinuans, inseritur & dehiscit in vrethram sub initium cervicis vesicæ, semenque in eam excernit.

Σπερχνὴ. festinans. assidua, apud Hipp. sicut Galen. in suo lexico annotauit.

Σπιθαμὴ. mensura est qua rerum interualla metiuntur. Est autem trium palmorum siue duodecim digitorum, quantum scilicet digitis extensis interuallum est inter minimũ digitum & pollicem, vt interpretantur Pollux & Hesychius. Latini dodrantem vocant, quod dodrans nouem vnciarum sit, quæ item duodecim efficiunt digitos, vel ex similitudine & proportione quam habet libra cum pede. Est enim dodrans nouem vnciarum, hoc est tres quartas partes libræ continet. Sic & σπιθαμὴ, quæ digitorum est duodecim, dodrans esse videtur pedis, in quo sedecim digiti continentur. Plinius libr. 7. cap. 2. Super hos extrema in parte montium Pygmæi narrantur ternas spithamas longitudine, hoc est ternos dodrantes, non excedentes. Ea mensura non raro vtitur Dioscorides, & verbis ab ea deriuatis, quæ sunt σπιθαμιαῖος, διασπιθαμος, περισπιθαμὸς.

Σπλάγχνα. non intestina dicuntur, sed præcipua interanea & vitaliora, vt cor, pulmo, iecur, & similia quæ in cæsis victimis aruspices considerabant si quid portenderent. Sumptum est enim ab aruspicinis id vocabulum, deinde ad omnes animalium partes intrinsecas translatum. Celsus viscera Latine vocat & ab intestinis distinguit, alii exta interpretari malunt.

Σπλάγχνον. dicitur à quibusdam iuncus odoratus, authore Dioscoride. Hic arboribus innasci solet, vt cedro, piceę, populo albæ & quercui, odoratus. sunt qui βρύον ἀρωματικὸν appellent. de eo intelligendum est quod scribit Aetius tetrab. 3. serm. 4. ad podagricos & articulorum dolores, dicens, musci, qui splanchnon & hypnon & bryon Græcis appellatur. Video nomen hoc σπλάγχνου à quibusdam scribi.

Σπλὴν. lien. Est pars corporis rara, spongiosa, nigricans, ventriculo sinistra parte incumbes, & sanguinem humore atro repurgans. Sicut iecur videtur esse purioris sanguinis quædam affusio & concretio, ita & lien nigrioris & fæculenti: ob idque vtriusque visceris carnem Erasistratus παρέγχυμα appellauit. Quia autem nigro sanguine compositus est, iccirco non modo nigricat, & prominentibus quibusdam tuberibus inæqualis est, sed etiam familiaritate suæ substantiæ quicquid atri humoris & fæcis est in sanguine, ad se attrahit. Hoc enim illi à natura proprie tributum est. Trahit autem per eum venę portæ ramum qui superior & minor est. Ac eius quidem fæcis parte sibi cognata magis & familiari, per arteriarum præcipue calorem & motum elaborata nutritur: reliquum autẽ excernit nunc in portam & intestina per eundem portæ ramum, nunc in ventriculi latus sinistrum, per insignem venam ex summo aut propinquo in lienis sima ramo prodeuntem: nũc in sedem per hæmorrhoidas, nunc in renes per arterias ab aorta supra renes natas. Id quoniam debuit esse fæculenti sanguinis receptaculum, præuidens natura ne facile obstrueretur, duo præsertim illi remedia comparauit, substantiæ raritatẽ & arteriarum copiam. Est enim valde laxus & spongiosus, haberque tum plures tum grandiores arterias quam magnitudini suæ conueniat, ab aorta qua per lumbos fertur prodeuntes. Situs est in hypochondrio sinistro qua ventriculo incumbit cauus, qua vero septum contingit leuiter gibbus. Tunicam habet à peritonæo, neruulũ autem a ramo sextæ coniugationis, qui sinistrarum costarũ radicibus inseritur. Neque enim expediebat maiores eum neruos habere.

Σπληνικὴ φλὲψ. splenica vena. est ramus superior & minor venæ portæ, qui totus per lienem spargitur. Nam cum vena porta in duos præcipuos ramos distincta sit, hic in lienem abit, alter in mesenterium diffunditur. vide φλὲψ.

Σπληνικοὶ. dici quidem possunt omnes qũi ex liene laborant, proprie tamen à veteribus dicti sunt quib⁹ lien obduruit. Sed cum duricies pluribus de causis contrahi cœpit, definitionum medicarum author, duriciẽ hãc è phlegmone nec concocta nec digesta cõtractam intelligit, duoque eius symptomata recensет, defluxiones, & fœdum corporis colorem. Non est autem dubium lienosos euadere à copia melancholici humoris lieni infarcti. Ex quo fit, vt eo sub morbi finem crisimque per aluum erumpente, dysenteria prompte excitetur. quæ si diutius perseueret, omnino lethalis est: sin breui finiatur, magna ex parte salutaris est, quemadmodũ apud Hippocr. Aphor, 43. & 48. libr. 6. scribitur.

Σπλωτὸν. linteolum vel emplastrum appellatur, non oblongum tantum, vt Hesychius interpretatur, aut splenis, vt alii, figura, sed quacunque forma ad partium corporis habilitatem aptatum, quo exceptum vel illitum medicamentum adhibetur. Dicitur & σπλὼ à medicis. Galenus Hippocratem id genus linteoli excogitasse ad stabiliendas fracturas libr. 6. methodi med. tradidit his verbis: ὅθεν εἰς μὲν πλὼ φροντίδων, ὑπεσυείλατο αὐτοῖς ὁ Ἱπποκράτης ἐξεῦρε πλὼ τῶν σπλωτῶν ὑπόθεσιν. hoc est, vnde ad eorum quidem tutelam remedium ipsis Hippocrates excogitauit, vt splenia adhiberentur. & paulo post ad ossa multifariam confracta splenium asciæ forma circundare ex eiusdem Hippocr. præcepto iuber. Nec ossibus modo fractis imponitur, verum etiã aliis partibus, vt fronti in fasciolæ mo-

©BIUM

læ modum ad leniendos dolores, aut inhibendam diſtillationem, aut in alium quempiam vſum. Non eſt dubium ſic dictum eſſe à lienis figura longa magis quam lata.

Σπληνίον. dicitur à quibuſdam τὸ ἔμπλαστρον, vel quod lieni, qui σπλὴν vocatur, conueniat, vel quod folia habeat longa lataque in modum lienis. Dicitur & à quibuſdam eodem nomine ἡ ἡμιονίτις, vt habetur apud Dioſcoridem.

Σπογγίον. epithematis nomẽ eſt ex caprillo ſtercore compoſiti, quod mirifice tum per latẽtes meatus tum per aluum humiditatem educit, cuius meminit Paulus libr. 3. cap. 48. Idem vero malagmatis nomine appellat lib. 7. cap. 18. vbi eius compoſitionem deſcribit. Sic dictum eſt quod ſpongiæ modo humorem hydropicorum combibat.

Σπόγγοι. dicuntur glandulæ quædam ad fauces, vt ſcribit initio lib. 4. Epid. Hippocrates, aut Theſſalus eius filius, cui librum hunc, vti ſecundum & ſextum, tribuit Galen. lib. 3. περὶ δυσπνοίας. Sic forte dictæ ſunt quod ſpongiarum modo humorem combibunt & continent.

Σποδίτης. eſt ſpecies collyriorum ἀδήκτων καὶ ἀπαλῶν Cuius duas differentias deſcribit Aetius lib. 7. quarũ priorà Paulo Ægineta exponitur iiſdem quidem medicamentis, ſed pondere inæquali. Hoc collyrium Scribonius à quibuſdam cinereum dicit appellari. Igitur errant qui à ſpodio appellari ſcribũt. neque enim ſpodii quicquam prædicta collyria habent, ſed à cinericio colore nomen ſortita ſunt: σποδὸς enim & σποδιὰ cinerem ſignificat. Cæterum σποδιακὰ collyria omnia vim habent dolorem mitigandi & refrigerandi: & moderate ἄδηκτον.

Σποδίτης ἄρτος. panis ſubcinericius. refert Galen. in lexico Hippocratis.

Σπόδιον ἢ

Σποδὸς. eſt recrementum metallorum vſtorum, quod cineris in modum partim fornacum parietibus inhæreſcit, partim in terram decidit, indeque colligitur. nomen habet à cineris ſimilitudine, & quidam ex Latinis cinerulam dixerunt: nec colore modo cinerẽ refert, verum etiam grauitate, quibus duobus differt à pompholyge candida & leui, cum tamen vtraque ſint eadem genere & ex eadem materia prodeãt: ea vt plurimum eſt æs aut cadmia: aliquando tamen ex auro & argento & plumbo nigro ſecernitur. Proinde diuerſas habet appellationes, ærariæ, quæ omnium præſtãtiſſima eſt: plumbariæ, quam poſt Cypriam ærariam Dioſcorides commendat: auratiæ, quæ teſte Plinio oculis eſt vtiliſſima: & argentariæ quam Lauriotin idem vocari dicit à Laurio Atticæ monte, in quo argenti erant fodinæ. Omnis autem ſpodos lota & à ſordibus, id eſt, carbonibus, terra, pilis purgata, eaſdem quas põpholyx vires habet, ſed craſſiorum eſt partium. Sunt qui exiſtiment nos vero ſpodio carere, noſtrumque non aliud eſſe quam ebur vſtum, aut aliud oſſis genus. Auicenna autem ſcripto teſtatus eſt ſpodium cinerem eſſe radicum cannarum exuſtarum: verum hæc nõ ſunt ſpodium, ſed verius αἰγίπασσα dicentur.

Σπόνδυλος. ſpondylus. vertebra. Dicitur & σφόνδυλος ab Atticis, ſicut & ἀσφάραγος αἰγὴ & ἀσπάραγος. Sunt autem ſpondyli oſſa viginti quatuor quibus ἡ ῥάχις tota conſtructa eſt. Tot enim ſunt in homine ſecundum naturam ſe habente: aliquando tamen plura aut pauciora reperiuntur. Omnia caua ſunt & forata, omnia ἄκανθαν, hoc eſt, ſpinam, habent & apophyſes tranſuerſas atque obliquas aſcendentes & deſcendentes: omnia ſimiliter vinculum membranoſum intus (præter duos primos ſpondylos) duas rhachitidis meningas ambiens, & foris alterum ipſa vndique colligans, præterea articulationes ſex, duas ſuo corpore, duas apophyſibus aſcendentibus & duas deſcendentibus. Eſt autem articulationis hæc fere ratio. Primæ duæ vertebræ per diarthroſim coniunguntur, quod capitis motus validus & manifeſtus ſit. Nuſquam enim corpore ſuo (quam ipſorum partem anteriorem vocat Galenus) committuntur vel ſibi vel capiti, quomodo inferiores omnes ſibi iũguntur, ſed prima duas occipitis apophyſes κορωνοειδεῖς duabus cauitatibus excipit & ſecundi dentem tranſmittit: ſecunda vero condylo duplici, ſed minus extante, primi cauitates duas γλωνοειδεῖς excipit, & ſuo dente occipiti inter κόρωνας anterius valido ligamento affirmatur. Inferiores autem omnes vertebræ ſibi articulantur & corpore ſuo, & apophyſibus obliquis aſcendentibus & deſcendentibus, ita vt harum ſingularum vertebrarum articulationes ſint ſex, ſupra quidem tres, & infra totidem. vndiq; autem foris parte antica valentique iunguntur, & qua parte dorſalis medulla intus partem hanc anteriorem tangit. Sed qua ſe vertebræ facie tangunt, ligamenta ſunt cartilaginoſa & ab vnius cartilagine in alterius cartilaginem immiſſa, tam crebra, vt his plenum ſit totum inter duarum vertebrarum cartilagines, quibus vtrinque ſublimantur, interuallum. Sunt autem apophyſes manifeſtæ vertebris omnibus communes, parte quidem poſtica ſpina vna prælonga & fere acuta, ſoli primæ vertebræ negata, in lateribus vero binæ ſemper tranſuerſæ & hæ etiam longæ. Inter has autem aliæ vtrinque geminæ ſed breues, vna vtrinque aſcendens, altera vtrinque deſcendens, per quas vertebræ inuicem inarticulantur dupliciter inferiori & dupliciter ſuperiori, vtraque ſcilicet parte dextra & ſiniſtra. Hæ vero apophyſes articulatoriæ (ſic enim eas appellare licet, vt à tranſuerſis & ſpinis ſeparentur) interdum tranſuerſim, interdum ſubobliquæ ſitæ ſunt. Ab oſſe enim ſacro aſcendendo, ſemper magis propinquant tranſuerſis, donec in decima metaphreni vertebra ſint

Definitionum medicarum libri XXIIII - page 435 sur 554

©BIUM

mediæ inter ipſas tranſuerſas, vt vna linea cũ tranſuerſis collocatæ videri poſſint. Ad coſtas aũt reliquas intro magis vergunt quam tranſuerſæ, & tandem rurſus foras vergunt, donec in ſumma ceruice iterum ſubtranſuerſæ fiant. Et hæc quidem ſunt omnibus vertebris cõmunia: non ſunt autem omnes ſibi ſimiles. Prima reliquis ſolidior, denſior & maiori foramine cauata eſt. ſola caret ſpina, & habet parte anteriore apophyſim exiguam, & in inferiori parte duas cauitates γληνοειδεῖς. Secunda peculiarem habet proceſſum durum & ſolidum è ſuperiori mediaque ſui parte exorientem, quem à dentis ſimilitudine ὀδόντα vocant, ex quo totam ipſam etiam vertebram ſecundam Hippocrates ὀδόντα appellauit, non autem primam, vt putat Rufus in partiũ corporis onomaſia: alii vero πυρηνοειδῆ ἀπόφυσιν nuncupant. hic in primæ vertebræ cauitatem ſubit. Ab his vertebræ ſunt tertia, quarta, quinta, ſuperioribus longe minores, quarum tamen quinta maxima eſt. Sexta non modo his tribus maior eſt, ſed etiam ſeptima. A ſexta autem vſque ad infimam rhachim, inferior ſuperiore maior eſt proportione quadam. Magnum vero ſpondylum Galenus comment. 3. περὶ ἄρθρων interpretatur ſecundũ, qui in fauces conuerſus eas angit. nec multo poſt eodem libro magnum ſpondylum appellat infimum lumborum aut ei proximum. Paulo poſt magnum videtur innuere ſextum ceruicis aut ſeptimum. Cæterum vertebræ omnes in tres ordines diſtinguuntur: ſunt enim ceruicis ſeptem dorſi duodecim, lumborum quinque. Inter quas facile eſt dorſi vertebras ab aliis diſcernere. ſingulæ enim dorſi vertebræ vnam vtraque parte coſtam emittunt. Ex his autem decima vertebra peculiare & proprium quiddam habet: dicitur enim à Galeno ἀρρεπὴς, hoc eſt, ſpinam habens in neutram partem, ſiue nec ſurſum nec deorſum repentem, qualis hominibus huius ſeculi frequenter eſt vndecima, & hac frequentius duodecima, raro autem decima. Cum enim rhachis tota ſit tanquam arcus quidam, eius ipſius ceu clauis, vt vulgo vocatur, eſt decima vertebra, quæ velut lapis aliquis motu recto delatus, nutantes ſurſum aut deorſum alias vertebras figit & firmat.

Σποράδες φλέβες. dicuntur à Galeno lib. de anat. venarum, & libro 3. adminiſtr. anat. venæ aliquot per cutem modicis interuallis ſparſæ.

Σποράδες νόσοι. diſperſi morbi, qui etiam σποράδικοι appellantur. Sic dicuntur qui ſingulos ſeparatim corripiũt. plures ſunt ſimul morbi vagantes & genere diuerſi ſiue pernicioſi ſiue mitiores, quorum alius alium inuadit. Non ab aere, ſed à victus ratione naſcuntur, quam ſinguli habent propriam & peculiarem. Itaque non vnum morborum genus ſic dicitur, ſed differentes ſunt morbi. vide ἐπιδήμιος,

Σπορητὸς. dicta ſic eſt prima pars hyemis à veteribus Græcis. nos ſementem poſſumus appellare. vide χεμών.

Σπυρηδόνα διαχωρήματα, dicuntur ſect. 2. prorrhet. excrementa τοῖς σπυρέδοις ſimilia. Sunt autem οἱ σπύρεδοι, caprarum ſtercora ſicca & rotunda.

Σταγονίας. thus maſculum, quod eſt ſuapte natura rotundum & guttæ ſimilimum. vide λίβανος.

Σταδιεὺς. Dioſcorides interpretatur, ſtadiis mẽſurans ambulationes. vt refert Gal. in lexico Hippocratis.

Στάθευσις. eſt inchoata tãtum nec abſoluta ὄπτησις. Fit cum calor externus agit in humorem eius quod aſſatur, ſed tamen imbecillior eſt quam vt eum perfecte poſſit concoquere. Eſt inconcoctio, vt ſcribit Ariſtoteles, contraria τῇ ὀπτήσει, quemadmodum & μάλαξις τῇ ἕψήσει oppoſita eſt. Ariſtoteles tamen minus appoſitum τὸ σταθεύσεως nomen eſſe ſcripſit ad eam rem ſignificandam, ſed tantum ſimilitudine quadam ſic dici poſſe. Verum Heſychius ita interpretatur σταθεῦσαι, τὸ τῷ πυρὶ σὺν ὀλίγῃ χλιαρᾷ κρέας· καὶ σταθευτὸν, πεφλογισμένον ῥῆμα. hoc eſt, igne medico temperate carnem tepefacere: & σταθευτὸν, quod modice aſſatum eſt. Scribitur & à quibuſdam στάπευσις, poteſtque permitti, cum στατέον αὐτὸ θάλπειν & Græci dicant. Ariſtotelis interpres excaldationem ſatis apte reddidit.

Στάθμια. ſunt magnum aliquod pondus. Ea autem ſunt, quibus vti conſueuimus, libralia pondera ex ære, aut ferro, aut plumbo conſtantia. Gal. in lib. de fracturis commentario. 2.

Στατὶς. geminam habet ſignificationem. deſignat enim & pinguedinem ſiue adipem, & fermentum ſiue farinam aqua ſubactam, vt exponit Heſychius. Idẽ prorſus quod σίαρ, de quo poſtea.

Στακτὴ, ſiue κονία στακτὴ. eſt lixiuium liquidum ex quouis cinere colatum, ſic dictum quaſi ſtillatitium. Significat etiam calcem perinde atque ἡ κονία. Quæ vocis ambiguitas magnam plæriſque errorum occaſionem præbuit. Sed teſte Dioſcoride στακτὴ vocatur pinguitudo recentis myrrhæ, cum exigua aqua tuſæ & organo expreſſæ. Ea perquam odorata ac pretioſa eſt, atque vnguentum per ſe facit quod στακτὴ etiam nominatur. Maxime probatur quę nullam olei miſtionem admiſit. Vim calfactoriam myrrhæ & calidis oleis reſpondentem habet. Officinis ſtyrax liquidus vocatur.

Στακτὸν ἦ

Στακτὸν. collyrii nomen eſt apud Scribonium & Paulũ, quod Galenus εὐστακτον appellauit: variãt tamen ab inuicem eorum deſcriptiones, præſertim ponderibus.

Στάλαγμὸς. deſtillatio & fluxio à capite, vt exponit Galenus. Sic dicitur & calcanthi genus puriſſimum ſtiriæ ſeu guttæ ſimile. Dioſcorides στάλακτίδα, Plinius στάλαγμίαν vocat.

Στακτὴ.

Definitionum medicarum libri XXIIII - page 436 sur 554

©BIUM

Σπαπικὰ κολλύρια. ſunt collyria quæ inordinatũ fluxionis impetum ſiſtunt. plures ſunt eorũ differentiæ, Hermolai, hexacontarchia, hecatontarchia. omnia refrigerant & adſtringunt & quadamtenus deſiccant, alia magis alia minus. Aetius.

Σπαφὶς. vua paſſa. eſt omnis vua inſolata, vt ſeruari poſſit. Non eſt dubium qualis vua fuerit ſecundum naturam, talem etiam eſſe eius facultatem poſtquam ſolem paſſa fuerit: dulcem ſcilicet ex dulcibus, auſterum ex auſteris, miſtum ex iis quæ vtriuſque qualitatis ſunt particeps. ſtomachum & iecur maxime iuuant.

Σπαφὶς ἀγρία. herba pedicularis. folia habet labruſcæ diuiſa, & cauliculos rectos, molles nigroſque. fert florem glaſti, folliculos viridis, ſimiles ciceri, & in his nucleum triangulum, ſcabrum, ex nigro ſubfulueſcentem, intus album, guſtu acrem. Vehementer acrẽ obtinet facultatem, abſtergitque valenter, & vrendi vim aliquam habet.

Σπαφυλεπάρτης. inſtrumẽtum chirurgicum quo vua fluxione laxior attollitur. dicitur & σαφυλάγρα. Eius meminit Paulus libr. 3. capite. 26.

Σπαφυλὴ. ſunt qui eo nomine omnem columellæ ſiue curculionis inflammationem appellari crediderint, inter quos fuit Archigenes, quem propterea Galenus reprehendit libr. 6. περὶ κῶλων τόπων. Alii vero, vt idem ſcribit, fœdius aberrarunt, eo nomine partem ipſam ſecundum naturam ſe habẽtem intelligentes. Neutrum enim ἡ σαφυλὴ ſignificat, ſed eius partis affectionem, cum ea laxior ex fluxione reddita, ſuperna ſui parte tenuis eſt, inferna autem craſſior & liuida. Sic enim euadit τῇ σαφύλῃ, hoc eſt, vuæ vitigineæ, ſimilis è pedunculo ſuo dependenti. Vuam autem hic intelligere oportet non totum botrum ſiue racemum, nõ acinum, ſed granum quod ῥᾶγα Græci vocant, à quo tunica oculi ῥαγοειδὴς, vuiformis Latine dicta, nomẽ accepit. Ei quidem nihil ſimilius eſt curculione ſic affecto. Pars enim ſuperior tenuis graciliſque apte reſpondet vuæ pedunculo, inferior autem craſſa, rotunda, nigra, ipſi grano ſimilima eſt: ſed neque magnitudo diſpar. Sic quidem Galeno περὶ σαφυλῆς viſum eſt, qui in eo Archigenem taxans, non meminerat, opinor, eorum quæ ſcripto prodiderat Ariſtoteles libr. 1. de hiſtor. animal. cap. 11. columellam, ſi immodice humefacta intumeſcat inflammeturque, vuæ nomine vocari. Veruntamen ſi quis rem diligentius expendat, non ipſa inflammatio nomẽ hoc meretur, ſed potius inflãmationis ſymptoma, quum ſcilicet columella inflammata figuram eiuſmodi ſortita fuerit.

Σπαφυλῖνος. paſtinaca. herba eſt foliis gingidii, latioribus, ſubamaris. caulem habet rectũ, ſcabrum, vmbellam anethi ſimilem, in qua flores inſunt candidi, & in medio purpureum quiddam, ferme croceum. radix digiti craſſitudine, dodrantalis, odorata.

Σπαφύλωμα. differentia vna eſt τοῦ ἀραιοῦσθαι, cum ſcilicet eroſa ruptaue cornea tunicula, altera ei ſubdita quæ ῥαγοειδὴς dicitur, excidit ad eũ modum, vt acinum vuæ repræſentet. Cum enim infra iſtum modum excidit, μυρμηκόφθαλμος: cum modum hunc ſuperat, μῆλον vocatur, vt docet Paulus lib. 3. cap. 22. Interdum vero aliter fit σαφύλωμα, ſine ruptione aut eroſione corneæ, quando ipſa cornea intumeſcit certa quadam parte, atque attollitur, & prominet in modum acini vuæ. Id quod plærũque contingit ex defluxione, humoribus intra corneam coaceruatis, quos ea propter imbecillitatem ſuſtinere non valens, laxatur & quaſi incuruatur, apparetque veluti acinus vuæ exertus, qui ſtaphyloma appellatur. Differũt inter ſe hæ duæ ſpecies ſtaphylomatis, quod vna integra fiat cornea tunica, tumorque ipſe candidior appareat, altera vero fiat eadem rupta aut eroſa, in qua quod prolabitur, cæruleum aut nigrum cernitur. His addit & tertiam ſpeciem Aetius libr. 7. capite 34. ſcribens aliquando σαφύλωμα fieri ex puſtula quadam inter ſtrias corneæ tunicæ ſatis profunde excitata, quæ tunicam attollat, non tamen rumpat. Cauſæ huius affectionis variæ eſſe poſſunt, ſed quæcunq; ea fuerit, certum eſt viſum omni ſtaphylomate aboleri.

Σπάχυς. frutex eſt martubio ſimilis ſed lõgior, folia ferens numeroſa, hirſuta, rara, prædura, caua, odoris iucundi, & complures virgas ab vna radice exeuntes, marrubio candidiores. Naſcitur in mõtib⁹ & aſperis. Vim habet excalfactoriam & acrem: guſtu eſt amaro. Excalfacit tertio ordine.

Σπάρ. ſebum ſiue ſeuum. Eſt oleoſa & pinguis ſubſtantia adipe ſiccior magiſque concreſcens. Eiuſdem eſt cũ adipe generis, πμελὴ Græci vocant. Vtrumque enim oleoſum & pingue eſt, vtrunque ſanguis eſt concoctus per bonitatem nutrimenti. Differunt autem, quod σέαρ fragile vſquequaque ſit, nec ad ignem admotum tã facile liqueſcat, & cum refrixit, denuo concreſcat, vt ouis, vt caprę: πμελὴ liquidior ſit, mimineque apta durari, oleo longa vetuſtate incraſſato ſimilis, vt equi, vt ſuis. Locis etiam diſcrepant. πμελὴ inter carnem cutemque ſolet conſiſtere, σέαρ in fine carnis ſemper eſt. quæ parte vtraq; dẽtata ſunt animalia, adipe pingueſcunt, quæ vna, ſebo. Generatur autem ex ſanguinis parte pinguiore per tenues venas effuſa, circa partes animantis membranoſas ac neruoſas, cui concretio ideo contingit, quod membranis adiacet. Craſſo nanque oleo eſt ſimilis, eoque congelatur, vbi cum frigidis & exanguibus particulis coniungitur. vide πμελή.

Nec vero ſebum modo aut adipem σέαρ ſignificat, ſed etiam, vt Heſychius exponit, ζύμωμα καὶ ἄλευρον, hoc eſt, fermentum & farinam, aqua videlicet ſubactam in panis aut offæ formam. Id quod ipſe Heſychius adhuc euidentius declarat, vocem ὑπο-

©BIUM

μαγδαλιὰ exponens, ac dicens esse σίαρ ἐν ᾧ ταὶ χεῖρες ἀπεμάσσοντο ἐν τοῖς δείπνοις, βοῶντες δὲ τοῖς κυσὶν αἰδούμενοι ἀπὸ δείπνων. Intelligit enim quadras ex pane in quibus digitos tergere soliti erant veteres, easque postea canibus obiicere. Sic nō est aliud σίαρ quam σαῖς, hoc est, fermentum & pollen subactus, etiamsi id absurdum Marcello videatur apud Dioscoridē cap. de stibio. In hac ergo vocis ambiguitate diligenter videndum an pro adipe, an pro polline τὸ σίαρ accipere conueniat, cum nec ipse Plinius errorem in eo vitare, potuerit, cōuertens quæ de scilla & stibio, polline vel fermento illinendis memoriæ prodidit.

Σπάρ ἠδωνὸν. Adeps in aromate & aqua coctus, vt exponit Galenus in lexico Hippocratis.

Σπαπικὴ. affectus est scroti succrescente in eo seuo, vt refert author introductorii.

Σπάτωμα. est tumor præter naturam, mali coloris, tactu lenis, primum pusillus, temporis progressu amplior, adipem intra se mēbrana concluſum habens. Differt à struma mollitie, qua nota etiam à meliceride & atheromate discernitur. Magna ex parte basim habet ampliorem, raroque contingit vt basis angustior, & apex amplior reperiatur. In genere apostematum est, eo maxime à reliquis differens quod in eo pingue quiddam ceu adeps subest, tunicula concluſum, ideoque sola chirurgia curari potest, quod adeps qui in eo cōtinetur, nec putrefieri possit nec digeri.

Στεγωτικὰ φάρμακα. stipantia, obstruentia, siue contrahentia, siue occludētia medicamenta. Dicuntur proprie quæ oscula vasorum claudunt, & sensibiles vacuationes supprimunt. Corpus enim quod στέγει, hoc est, claudit ac cōtinet in se, nec quicquam quod sensu queat percipi, ex sese emittit, Græci στεγνὸν appellant. Est autem eorum substantia crassarum partium, frigida & adstringens, & expers acrimoniæ. Talis enim substantia aptissima est contrahere & occludere aperta præter naturam vasorū oscula, vt cui omnia insint quæcunque requirunt ea quę contrahi debent. Siquidem consistentiæ crassitudine foris incumbit, nec paruos meatus penetrare potest, tum frigiditate sua intro premit, atque vndiquaque in sese contacta vicinaque corpora cogit & contrahit, & quia desiccat, humorem depascitur partemque roborat. Quorum quidem omnium concursu efficitur, vt oscŭlum claudatur, à partibus adstringentis substantiæ tanquam foris à manibus contractum. Sunt autem τὰ στεγωτικὰ opposita τοῖς διαστομωτικοῖς. Differunt vero ἀπὸ τῶν πυκνωτικῶν, hoc est, à condensantibus, quod illa vasorum oscula, hæc cutis poros siue meatus occludant: neque enim vt πυκνωτικὰ terrenam habent substantiam, sed aqueam magisque imbecillam. Cæterum τὰ στεγωτικὰ aliis nominibus, vt ait Gal. σωφρονητικὰ, κλειστὰ, & σφίγγοντα possunt appellari. Talia quidem sunt quæ proprie στεγωτικὰ appellantur. Verum notandum est, vt ait Gal. non sic proprie, sed nomine generis appellari. στέγωσις enim significat generaliter omnem obstructionem tam osculorum vasorum, quam meatuum corporis. Sed meatuum quidem obstructionem Græci πύκνωσιν vocant, non habentes autem nomen quo eam quæ in vasorum osculis fit designarent, generis nomen ei commodarunt, vt & in multis aliis rerum differentiis factum est. ἔμφραξιν tamē videtur eam nominare initio lib. 9. methodi. & similiter Paulus lib. 1. capite 21. scribens στέγωσιν dupliciter fieri, ἢ διὰ πλῆθος ἔμφραξιν, ἢ διὰ πύκνωσιν τῶν πόρων. hoc est, vel propter obstructionem, vel propter pororum densitatem. At cum talis quidem sit τῶν στεγωτικῶν natura, non longe abest à recto loquendi vsu Hippocrates, qui sect. 4 ἕ φησὶ διαίτης ὀξέων, στεγότητα dixit pro alui suppressione, casei incommoda enarrans, sicut Galenus eo loco annotauit.

Στεῖλαι. supertegere. inungere. vt refert Gal. in lexico Hippocratis.

Σπλεχνάια. dicitur à quibusdam vena illa magna quę à sima iecinoris parte exoritur & quam portam vulgo vocāt. vt apud Galenum libr. 6. adminiſt. anat. & de locis affectis libro 6. cap. 4 Est enim aliarum velut quidam truncus. vide φλέψ.

Σπέμφυλα. sic ab Atticis appellabātur oliuarum partes solidæ postea quam oleū est expressum, vt scribit Galenus lib. 2. de alimentis.

Σπεμφυλίτης lora, quam alio nomine Attici δεύδειλον appellant.

Στενυχὸς. arctus, angustus. & στενυχωρεῖν, locus angustus. siue angustia. Galenus quoque in lexico suo Hippocr. στενυχῶσαι constringere & coarctare humorum meatus & siccare, scribit significare.

Σπέργδρον. à quibusdam dicitur ἡ κοτυληδὼν, id est, vmbilicus Veneris, sicut habetur apud Dioscoridem. dicitur etiam & à quibusdam τὸ ἀείζωον siue sedum maius, quod amatoriis credatur conuenire.

Σπέρνον. pectus. Hippocrates στῆθος vocauit, vt annotauit Galenus. est pars thoracis anterior clauibus subiecta, in quam costæ copulantur. Ea constat ossibus septem, vt ait Galenus, quot scilicet costæ sunt quæ ipsis inarticulantur. Nunc autem numerus nō apparet idem in omnibus sceletis. Nam quibusdam duo tantum sunt manifesta, in plurimis tria manifestam habent circumscriptionem, in aliis quatuor, quinque, aut sex. Septem vero nunc rariora sunt. Sed quotquot sunt, sibi inuicem tam exacta harmonia coniunguntur, vt totum sternon os solidum esse appareat. Tenerum admodum est recens natis, vt ossium pars plurima & epiphyses omnes, nil aliud quam cartilago. Deinde vero in medio inter costarum articulationes paulatim succescit. vtique tamen vnumquodque eius os rotundissimum est. Quod reliquum est omne singula hæc ossicula ambiens, cartilago adhuc est, costarum

cartila-

©BIUM

cartilagini tam ſimile, vt idem videri poſſit. Cæterum parte ſterni ima cartilago triangula adnaſcitur, quam ξιφοειδῆ appellant, etiam ſi hoc nomine plærique non illam cartilaginem, ſed totum ſternon vocent, quod vna cum ea cartilagine gladii figuram repreſentet. Nam ſternon manubrio, cartilago gladio ſimilis videtur.

Σπφαίν. corona. pars eſt capitis inter ſinciput & occiput media, περὶ ἣν τοὺς στεφάνους πίθεμεν, hoc eſt, circa quam coronas indimus. Sic etiam dicitur extremus capillorum ambitus, qui alio quoque nomine περίορμος vocatur. Etiam locus eſt in oculo, quo committuntur inter ſe tunicæ vniuerſæ: vel circulus eſt in oculo, inter album oculi & pupillam medius. Hic autem circulus ita ſe habet: Cryſtallinus humor in vitreum humorem inſeritur, & medius in ipſo quaſi in aqua vehitur, eodē prope modo quo ſphæra globuſue, cuius dimidium extra aquam prominet. Hæc humorum connexio in cryſtallini medio hemiſphęrio, in vtroque humore circulum vnum efficit, qui terminus eſt finiſq; omnibus oculorum tunicis. Deſinunt enim omnes ad circulum eundem, vbi nigro oculi iungitur album, & propterea στεφάνη vel etiam στεφάνον, id eſt, coronam, vocauerunt. Alii vero ἶριν ab arcus cœleſtis ſimilitudine. Hic enim locus, vt ait Galen. ſi omnia probe diſſecueris, diligenterque omnia perſpexeris, nihil confundens, circulos oſtendet plures, nempe ſeptem, ſibi mutuo incumbentes & cohærentes, craſſitudine coloreque varios, vt ne ſi velis quidem locum hunc aliter quam irim appellare queas. Horum primus quidem maximuſque eſt humoris cryſtallini: ſecundus autem vitrei ſupremus atque extremus eſt, eorumque vterque ad iridem, communi quadam inſertione atque plexu per arachnoidem connectitur: tertius extremus retiformis tunicæ eſt: quartus τῆς χοροειδοῦς: quintus ipſius duræ membranæ: ſextus ex alia quadam membrana inſertus eſt, quæ ex muſculorum aponeuroſi & tendinibus originem habet: ſeptimus adnatæ membranæ eſt ex pericranio genitæ, ſicut Galenus libro 10. de vſu partium explicauit. Rufus etiam στεφάνην appellari dicit ciliorum extrema per ſomnum ſeſe contingentia, & alio nomine χαλὼ. dicitur & στεφάνη à quibuſdam ὁ δεκτύλιος καὶ ὁ τροχὸς propter rotunditatem.

Σπφαίν. dicitur à quibuſdam ὁ σύμφυς, vt habetur apud Dioſcor. Sic etiam eodem authore dicta aliquando eſt ἡ δάφνη ἀλεξανδρεία, quod ex ea victores coronarētur. Apuleius habet στεφάνη ἀλεξάνδρου.

Σπφανιαία ῥαφὴ. coronalis ſutura. Eſt ſutura anterior cranii ab vno temporum oſſe ad alterum tranſuerſim perueniens. ſic dicta eſt, ꝙ ea capitis parte vbi eſt, coronę geſtari ſoleāt, vel quod in orbem frontem cingat. vide κρανίον.

Σπφανιαία φλὲψ. coronalis vena. Eſt propago veniens à magno trunco venæ cauæ ſurſum aſcendenti, cingens cordis baſim in modum coronę. Ea quidem magna ex parte ſimplex eſt, interdum tamen gemina apparet. Diſtribuitur autem in partem cordis externā. Eſt & alia venæ cauæ propago, quæ στεφανιαία στομαχικὴ appellatur. Proficiſcitur autem à ramo ſplenico venæ cauæ, & ad ſtomachum effertur, ibique bipartita ramo maiore ceu corona ſtomachum totum cingit, ramulis ſurſum ad œſophagi finem, & deorſum in ventriculum demiſſis: minore autem ad pyloron deſcendit, ramulis obiter ante & poſt diſtributis. Quemadmodum autem à vena caua coronalis hæc vena proficiſcitur, ſic à magna arteria ſtatim vbi à corde orta eſt, arteriæ duæ στεφανῖται, hoc eſt coronariæ, prodeunt, maior ſub valuula dextra, minor ſub poſtica, quæ in cordis ſuperficiem & eius partem craſſiorem perinde ac venæ diſtribuuntur.

Σπφανιᾶιος. eſt vinculi genus quod coronarum modo inter frontem & verticem tendit, vt ſcribit Gal. lib. de faſciis.

Σπέφανος. corona. eſt herbarum florumque cōtextus ad voluptatem vel ſanitatem comparatus. Plinius & Plutarchus in ſuo conuiuio ſolam in coronis odoris neceſſitatem à veteribus quæſitam eſſe prodiderunt, ideoque frequētem illis fuiſſe coronarum vſum in cœnis, epulis, comeſſationibus, ſacrificiis, pompis, lætitiaque omni. Veruntamen præter voluptatem valent etiam coronæ ad firmitatem corporis, vegetiores trāquilliores que ſenſuum noſtrorum habitus & motus. Id quod eo opere Plutarchus etiam docuit, roſas & violas adſtringere dicens, odoreque ſuo capitis grauedines pellere. Anguloſi vero odorati iunci florem, crocum & baccharim ad placidam ſomni quietem potos perducere, ob leuem mitemque odoris & halitus ſui fluxum, quo in ebriorum corporibus obortæ inęqualitates & aſperitates ſenſim extenuentur & diſſipentur, concoquanturque crapulæ, illata veluti in pelagus tranquillitate. Idipſum pariter Plinius docuit, purpureis violis tribuens crapulam & capitis grauedines impoſitis coronis & olfactu diſcutere. Hic quondam vſus, ratio, & fructus coronarum fuit: & quæ id poſſent plantæ aut totæ aut earum partes, στεφανωματικαί, id eſt, coronariæ, dicebantur. Sunt enim, vt ait Theophraſtus, in aliis ad coronas vtiles tantum flores, propterea quod odorati hi tantum ſint, vt in violis: in aliis folia, vt in malabathro: in aliis tota materia, vt in ſerpyllo, campana inula & ſiſymbrio.

Σπέφανος. dicitur tunica ea quæ cornu eſt ſpecie, paulo ſupra locum quo cōmittuntur inter ſe tunicæ vniuerſæ. Alii ἶριν locū hunc nominant. Gal. ad finem lib. 14 meth. med.

Σπέφανος ἀλεξάνδρου. ſic dicitur à quibuſdam τὸ δαφνοειδές. pro quo apud Apuleium eſt στεφάνη ἀλεξάνδρου.

©BIUM

Στηθύνιον. pectuſculum. media pars pectoris.

Στηθοειδὴς. χαλκώδης, hoc eſt, vētroſus. apud Hippocrat. dicitur περὶ μαχαιρίδος ἢ σμιλίης, hoc eſt, de eo gladiolo quo chirurgi vtuntur: & ſpecillum ſiue gladiolum latum ſignificat: ſiquidem acutum ὀξυβαφῆ appellat.

Στῆθος. pectus. Dicitur ab Hippocrate, vt Galenus annotauit, non omne id quod eſt à priori parte thoracis, ſed medium os in quod ſe inſerunt coſtæ; quod iuniores medici στέρνον appellant. vide στέρνον.

Στῆθος. etiam dixit Hippocrates in pede imam eius plantam, quam anatomici πέδιον nuncupant, vt idem Galenus annotauit: quanquam ſunt qui eam pedis partem quæ poſt eius cauum iuxta digitos attollitur, στῆθος ποδὸς appellent, & ſimiliter in manu στῆθος χειρὸς, eam partem quæ huic proportione reſpondet.

Στηλοειδὴς. vide συλοειδὴς.

Στῆμα. penis. virile membrum, quod & αἰδοῖον & καυλὸς dicitur. Rufus definit στῆμα dici τὸ ἐκκρεμὲς τοῦ αἰδοίου, hoc eſt, partem pudendi pendulam & prominentem: eiq; ſubiectam quæ non propendet, ὑπόστημα & περίναιον appellari.

Στήριγμα. dicitur ab Hippocrate ἐπὶ τῷ κατ' ἰητρεῖον parti ægræ adhibitum firmamentum, quod iniecta quidem faſcia fit, ſed ſine vinculo. Conuenit partibus illis quarum motus neceſſarius eſt, à quo ceſſatio non eſt in nobis, eoque differt ἀπὸ τοῦ ἐρείσματος, vt annotauit Galenus comment. 3. εἰς τὸ κατ' ἰητρεῖον.

Στηπῶδες. contracte pro στεατῶδες, Adipoſum, vel Adipe obeſum, apud Hippocr. vt annotat Gal. in Lexico.

Στία. calculus, lapillus. vide σίον.

Στίβι. ſtibium. Eſt ſpecies τῆς σίμμεως ſplendidiſſimi, emicantis, cruſtoſi, nitidi & friabilis, quam alii πλατυόφθαλμον appellarunt. Alii vero στίβι καὶ σίμμι nihil differre putant. Patet tamen ex Dioſcoride optimum genus τῆς σίμμεως στίβι nuncupari; & fœminam eſſe, & mari eo in genere præferri. Nam cum τὸ σίμμι diuidatur in marem & fœminam, vt alia multa, mas, vt ait Plinius, ſcabrior, minus ponderoſus, minus radians & arenoſior eſt.

Στίγματα. dicuntur notæ quæ in facie aut alia quapiam corporis parte infliguntur, quales (inquit Aetius) videmus in manibus eorum qui militiam exercent.

Στίμμι. ſtibium. Eſt lapis metallicus colore nonnihil ſimilis lapidi plumbario, ſed magis nitens & candidus. Accedit autem & colore & nitore ad argenti ſpumam, quamobrem propter ſimilitudinem à Plinio ſpumæ lapis candentis dicitur. Diuiditur in marem & in fœminam: horridior, inquit Plinius, eſt mas ſcabriorque & minus ponderoſus, minuſque radians & arenoſior: fœmina contra nitet, friabilis fiſſuriſque dehiſcēs, quod genus Dioſcorides manifeſto ſcribit στίβι appellari. Eſt autem στίμμι tam ſimile, plumbo, vt ſi paulo magis concremetur, in plumbum vertatur. Vſtum autem antiquitus formabatur in paſtillos, quibus quia forte Hippocratis tempore erat quadrata teſſerarum figura, ipſe στίβι πτερόγωνον appellat. Vim habet refrigerandi, ſiccandi & adſtringēdi, quocirca valet ad oculorum collyria. nigro etiam colore tingit, atque iccirco id mulieres ciliis illinunt, qua de cauſa Græcis γυναικεῖον dictū: quia vero artificioſa hæc tinctura oculos dilatare videtur, iidem πλατυόφθαλμον vocarūt.

Στίον. calculus, lapillus. στία enim dicuntur iuxta mare calculi: & inde στερεὸς durum ſignificat. vt refert Galenus in lexico Hippocratis.

Στιφρὰ. hoc eſt aridæ & contractæ. Gal. in lexico Hippocratis.

Στοιβὴ. ſtœbe. eſt herba aculeata tum caule tum folio, ſemine molli, rubido, radice pecoris pabulo gratiſſima, non alibi quam in aquaticis naſcens. Eam à quibuſdam vocari phleū Plinius author eſt. adſtringunt folia eius & ſemen.

Στοιχὰς. ſtœchas. Eſt herba tenuibus ſurculis, coma thymi, longiore folio, ſubamara guſtu & aliquantum acris. Hanc hodie officinæ vocant ſticados citrinum. nanque frutex oſtenditur ſurculoſus, odoratus, ramulis exilibus, folio hyſſopi, guſtu amaro, ſemine minuto, capitulis luteoſis ex concoloribus floſculis compactis, quare citrinū vocarunt. eſt autem vere Gallicum. Siquidem naſci iuxta Galliam, in inſulis eiuſdem nominis, è regione Maſſiliæ, Dioſcorides author eſt. Obſeruarunt autem Arabes alterum ſtœchados genus caule ſeſquipedali, pallido, coma tenui, oblonga, ſpica ſterili, & ſuo gentili cognomento Arabicum vocauerunt, eiuſdem cuius & Gallicum effectus: vtrunq; enim calefacit & ſiccat, decoctum ciet vrinas & mēſes, pectoris leuat dolores, iecinoris & lienis obſtructiones reſerat, & colicos ſedat cruciatus. Attamen Galenus, Dioſcorides, Plinius, & Paulus vnius tātum meminerūt, eſtque veriſimile Arabicā ſtœchadem inter origani genera comprehendi ſub onitide.

Στοιχεῖον. elementum. Eſt corpus ſimplex ex quo quidque primum conſtituitur. Simplex quidem ſignificat quod non mole ſed diuiſione minimum eſt, & in quod vltima reſolutio fit: neque enim partes eius diuerſi generis ſunt, ſed omnes homogeneæ & ſimilares. Refertur autem elemētum ad aliquid, ſicut & pars. Habent enim res ſingulæ ſua elementa, præter illa quæ ſunt omnium rerum communia. Sunt autem omnium communia, ignis, aer, aqua, terra: ſingulorum vero, partes ſimplices ex quibus componūtur, quæ & proxima & ſenſibilia elementa nuncupantur. Hæ ſunt in homine os, cartilago, ligamentum, tendo, caro, cutis, membrana, vena, neruus, arteria, & reliqua eiuſmodi quorum partes vniuerſæ eandem inuicem retinent formam. Quod ſi quis hæc

quoque

©BIUM

quoque ex aliis quibuſdam elementis fieri dicat & conſtare, ſanguine, pituita, bile flaua & atra, is non intelligit quo differat principium ab elemento. Siquidem elementum totum ipſum componit, inque toto manet, & poſt totius compoſiti reſolutionem per ſe ſubſiſtit, idemque genus neceſſario habet cum toto: qualitas enim qualitatis, & corpus corporis elementum eſt. verum hæc nõ inſunt principio, aut ſi inſunt, non neceſſario inſunt. Itaque humores quatuor quemadmodum & ſemen ſanguiſque maternus, generationis quidem ſimplicium partium principia dici poſſunt, non autem compoſitionis, quod nec ea conſtituant, nec in iis præterea ſeruentur. Neque enim in oſſibus & ligamentis ſpecies ipſa humorum remanet, neque in eos ipſa reſolui videntur. Sed & ipſi ex cibis & potibus pariter generantur, qui rurſus quatuor elementis conſtant.

Σπολίδες. rugæ quæ in cute fronti prætenſa cõſiſtunt, quam μετωπίδιον vocant. facta inde metaphora eſt ad ſedem, in qua σολίδες vocantur rugæ & plicæ, quas etiam ῥυπίδας nominant, & quæ plus æquo intumeſcentes in condylomata tranſeunt.

Σπολιδῶδες. rugoſum apud Hippocratem, vt interpretatur Galenus ἐν ταῖς γλώσσαις. inde δακτύλιος σολιδώδης, μέτωπον σολιδῶδες, & σολιδῶδες ἔλκος.

Στόμα. os. Duobus modis dicitur. primo quantum diducta labra patent: ſecundo & proprie totum id ſpatium quod diductis labris ad imas vſque fauces interiacet, in quo dentes, palatum, lingua, gurgulio, & tõſillæ duæ continentur. Hæ enim oris partes nuncupantur, quarum omnium vna tunica continua eſt, etiam naribus communis. Eſt autẽ os homini inter animantia paruum, ad portionem ſcilicet vnguium & dentium. Pars eſt ad maximos vſus comparata. via eſt nutrimenti maxima, communis & publica ad ventriculum, primumque alimenti principium. Vt enim elixatio & aſſatio ori præparant alimentũ, ſic os ventriculo. Nam & in ore aliqua fieri incipit ciborũ cõcoctio, mutans quidem alimentum in alteram ſpeciem manifeſte, non tamen ad perfectionẽ tranſformans: id quod ſatis longa oratione Galenus libr. 3. de facult. natural. perſequitur. Eſt & os ſpiritus & reſpirationis principiũ, aerem intra ſe admittens, qui inde partim ad cerebrum, partim per pulmones in cor proficiſcitur. Verum potiſſimum vocis organum eſt. deſeruit autem vel maxime expurgando cerebro, mucum ab eo ſuſcipiẽs, ſed non minus ventriculo & thoraci & his annexis partibus, per eandem nimirũ viam expellens, per quam etiam attraxit. Viciſſim aperitur & clauditur: clauditur quidem à muſculis temporalibus: hi enim tenſi ſurſum maxillam inferiorem trahunt, itaque os claudunt: aperitur vero ab aliis duobus muſculis, qui ab apophyſibus βάμονοειδέσι profecti in partes maxillæ inferiores inſeruntur, vt docet Gal. de vſu part. corp. hum. lib. 11. cap. 4.

Στομῴδου. dictio hæc ſcripta eſt ab Hippocrate lib. 2. de morbis popularibus, authore Dioſcoride. qui ſignificare dicit loquentis furioſe. Alii vero συμῴδου ſcribũt, & nomen proprium intelligunt. Author Galenus in lexico Hippocratis.

Στοματικὰ φάρμακα. dicuntur proprie medicamenta quæ ad vuas, tonſillas & omnes quæ in ore fiunt derepente inflammationes conueniunt, vt ſcribit Galen. libr. 6. τῶν κατὰ τόπους. Generaliter vero dici poſſunt quæcunque gargarizata, illita, aut alio quouis modo admota medentur oris affectibus. Nam & citra inflammationem vlcera admodum humida ſtomaticis medicamentis curantur. id quod notum eſſe poteſt ex Galeno libro 5. meth. med. vbi ſcribit ad hunc modum: Vlcerum quæ in ore accidunt, quæcunque admodum ſunt humida, ea medicamentis egent quæ vehementer ſiccẽt, veluti diphryge, tum ipſo per ſe, tum ex melle & vino & mulſo. præterea & quæ iris & quæ anthera, hiſque vel ſiccis, vel ex melle, vel mulſo, vel vino. vtile vero ad talia eſt & Muſæ medicamen: præterea rhois ſuccus & omphacium aliaque quæcunque ſtrenuè ſiccant. At quæ ſimpliciora oris vlcera ſunt, hæc ſanare cõmode poſſunt etiam medicamenta quę modice ſiccant, veluti hæc ipſa quæ propterea quod in aſſiduo ſunt vſu, ſtomatica Græce ſunt dicta. Ea ſunt quod ex moris conficitur & quod ex rubi fructu, & quod ex ſucco corticis iuglandium viridis, atque etiam his magis quod ex muſto & cupreſſi ſphærulis componitur. Quæ vero in ore admodum humida vlcera ſunt proxime oſſa, vnde carie tentari oſſa periclitentur, hæc propter oſſium naturam quæ ſicca eſt, vehementiſſimis medicamentis indigent. Itaque ego iam comprehenſos paſtillos ſemper læuigo, ac ſiccum ipſum medicamentum ſuperimpono. hæc Galenus. vide & Paulum Ægineta de ſtomaticis medicamẽtis eorumque differentiis lib. 7. cap. 14.

Στομάχικοι. qui ſtomacho laborant. De huius nominis ſignificatione Galenus ſcripſit hũc in modum lib. 8. τῶν κατὰ τόπους, diſputans contra Andromachum, qui ſtomachicas confectiones ſine diſcrimine ſcripſerat prodeſſe ſtomachicis: Plærique (inquit) vulgo homines eos qui appetentiam perdiderunt, ita vocant, & quibus poſt acceptũ cibum ventris os grauatur atque opprimitur, & quandam ægre tolerabilem anxietatem habet: Appellant eodem modo etiam illos quibus nauſea contingit, & maxime ſi ad vomitum impellat, & adhuc magis ſi cibi corrumpantur, quandoque acidi, quandoque nidoroſi facti, quandoque etiam aliam vitiatam qualitatem adepti. Et præ his omnibus adhuc magis illos ſtomachicos nominant, quibus ructus eiuſmodi cum moleſtia quadam & anxietate ac ſubuerſione contin-

©BIUM

gunt, ſæpe cum nondum cibum acceperũt. Quinetiam ſi per plurimum tempus cibi in ore ventris morentur, grauantes & vix deſcendentes, hos itidem ſtomachicos appellant. Alios item appetitum caninum appellatum habentes, vt & plurima edant, & maxime grauati paulo poſt reuomant, ſimiliter vocant. Alios rurſus qui fortiter exoluuntur, vbi diutius inediam pertulerint, & ſi non citius cibum accipiant, in ore ventris morſus percipiunt, eodem modo ſtomachicos vocant. Hæc Galenus. Paulus autem Ægineta ſcripſit στομαχικοὺς proprie dictos fuiſſe à veteribus qui cibum non continerent, eoſdemque eſſe cum iis qui κειλιακοὶ vocantur. Non eſt dubium ſtomachicos à ſtomacho appellatos eſſe, qui aliquo eo in loco oborto affectu laborent, velut etiam hepaticos ab hepate, & colicos à colo, & nephriticos à renibus, & ſplenicos à ſplene affectos.

Στόμαχος. ſtomachus. os ventriculi. Eſt meatus ſuperior ventriculi, per quem cibi in ipſum intromittuntur. Habet enim vẽtriculus ora duo, vnum inferius πυλωρὸν dictum, alterum hoc ipſum ſuperius, inferno longe amplius, quod ita expediat, vt cibos duriores & nondum intritos deuorare poſſit. Eſt autẽ maximo ſenſu præditũ & longe acutiore quam reliquæ vllæ partes, propter duorum neruorum magnitudinem qui à ſexta cerebri coniugatione in ipſum inſeruntur: per eos & alimenti penuriam & roſionem ſentit, ventriculique affectus cerebro, & contra ventriculo cerebri communicantur. Ad ipſum proprie pertinet appetentia. quam vt bene habens ſecundum naturam excitat, ſic male affectum inappetentiam & vitioſum appetitum inducit. Eſt & illi conſenſus cum corde maximus, adeo vt ſyncopas inuehat (quas propterea στομαχικὰς appellant) & id veteres communi nomine καρδίαν nuncuparint, & morbum eius καρδιαγμὸν καὶ καρδιάγχην. Situm eſt ſub cartilagine ξιφοειδεῖ, quam ob id natura videtur comparaſſe vt ipſius eſſet propugnaculum. Cicero libr. 2. de nat. deor. exiſtimauit τὸ στόμαχον eundem eſſe cum τῷ οἰσοφάγῳ: ſimiliter & Celſus libr. 4. cap. 1. quibus tamen, quanquam grauibus authoribus, hac in re non tam liber aſſentiri quam vni Galeno, qui cũ ſexcentis locis aliis, tum libr. 8. περὶ κρ. τόπ. expreſſe docet veteres os ventriculi duobus nominibus appellaſſe, στόμαχον καὶ καρδίαν, etiamſi frequentius ipſum καρδίαν dixerint.

Στόμβον. grauiſonum, grauiter ſonans: vt author eſt Galenus in lexico Hippocratis.

Στομοῦν. aperire. Conſueta magis ſignificatione eſt ſcalpro diuidere, idque proprie in abſceſſibus dicitur. Verum eo vocabulo generalius vtitur Hippocrates lib. 6. τῶν ὀπιδημιῶν, accipiens στομοῦν ἀντὶ τοῦ ἀναστομοῦν, hoc eſt recludere atque adaperire, quamcunque partem, ſiue hæmorrhoidas, ſiue narium aut vteri venas, ſiue fiſtulas etiam veteres quidem & longo tempore aſſuetas, ſed aliqua de cauſa obſtructas, ſiue etiã aurium meatus ſordibus refertos & obturatos, adhibito aliquo ἀνασπαστικῷ, hoc eſt, aperiente medicamento. Annotat Gal. comment. 2. in lib. 6. περὶ ὀπιδημιῶν.

Στόμωμα. eſt ferrum ſæpius igne liquefactum & purgatius redditum. Id chalybs alio nomine dicitur. Galli aciem appellant. Videtur & æris ſpeciem Celſus exiſtimaſſe lib. 6. in collyrio Cleonis: Squamæ æris (inquit) quod στόμωμα appellant. vide σίδηρος.

Στραβισμὸς. eſt conuulſio muſculorum oculi qui bulbum mouent, vt annotauit Paulus libr. 3. cap. 22. vt autem Finitionum medicarum author, eſt oculi muſculorum non omnium ſed aliquorum reſolutio, ob quam cauſam vel ſurſum vel deorſum vel in latera ruunt oculi. Idem tamen author paulo ante enumerauit στραβισμὸν inter oculi exulcerationes. quod quomodo intelligendum ſit non video.

Στραγγαλίδες. globuli & concretiones lactis in mammis, quales mulieribus potiſſimum accidunt poſt partum, ſi lactis prouentus nulla parte decedat.

Στραγγουρία. eſt vrinæ ſtillicidium: vel, eſt deprauata vrinę excretio cum ſtillicidio. Symptoma eſt excretionis in veſica deprauatæ. Neque enim pro conſuetudine vrina redditur, ſed paulatim & guttatim diſtillat, aſſiduaque eſt ad meiendum proritatio. In cauſa eſt veſicę imbecillitas ex intemperie quadam contracta, aut vlcus: vel lotii acrimonia, aut pus cum vrina miſtum, ab abſceſſu renum aut iecinoris rupto proficiſcens. Sed cum neque inflammatio, neque calculus, nec aliud quicquam infeſtat, ſi vrina acris eſt, totus habitus aut reliqua ſigna bilem oſtendunt, ex hac vel δυσουρία vel στραγγουρία cõtrahitur, vt docet Paulus lib. 3. cap. 45.

Στραπώτης. herba eſt in aquis naſcens, iiſdemque ſupernatans: ſemperuiuo ſimilis niſi maiora haberet folia. ſine radice viuit, vnde & nomen habet. humectat & refrigerat. Eſt & alia herba eiuſdem nominis, dicta στραπώτης χαλκόφυλλος: exiguus frutex, palmi altitudine, aut amplius aſſurgens: foliis auium pennas imitantibus, breui admodum diſſectoque foliorum exortu. folia ſyluęſtre cuminum ſimulant, præſertim breuitate, atque ſcabritia, breuiora paulo. denſiore vmbella, & pleniore. Surculos in cacumine gerit exiguos, & capitula in modum anethi: flores paruos, & candidos. Naſcitur in aſperis agris præcipue circa ſemitas. Stratiotes aquaticus quidem humida & frigida facultate eſt: terreſtris vero nonnihil habet adſtrictionis.

Στραπωτικὴ. dicitur à quibuſdam ἡ ἀχίλλειος herba, vt habetur apud Dioſcor.

Στραπωτικὸν ἢ

Στραπώτης κολλύριον. eſt collyrii nomen vtilis aduerſus duram & aridam lippitudinem. Acre eſt & lacrymas prouocat, vt habetur apud Paulum

©BIUM

Paulum libr. 3. cap. 22. Eius mentionem fecit Scribonius Largus.

Στρεβλὸς. vocatur ὁ στραβὸς, hoc est, strabo, cui oculi sunt distorti seu peruersi: vt Gal. explicauit in lexico.

Στρέφει. hoc est dolorem intestinorū prębet, vt exponit Gal.

Στρέφεται. tanquam inhabitat. in lib. de aere, locis & aquis.

Στρόβιλος. interdum pinum, interdum nucem pineam, siue nucleum significat. dicitur & à quibusdam ὁ σκόλυμος, sicut habetur apud Dioscoridem. nomen est vsurpatum à recẽtioribus medicis. κάκκαλος enim dictus fuit Hippocrati, & ab antiquis Græcis κῶνος, vt refert Gal. εἰς τὸ περὶ διαίτης.

Στρόβος. dicitur à quibusdam ladanum Arabicum apud Nabathæos nascens.

Στρουθείου μῆλον. species est cotonei mali, magni quidem, vt ait Dioscorides, sed minus vtilis quam reliqua cotoneorum genera.

Στρούθιον. radicula. vulgo herba fullonum, officinis saponaria: cuius radicis præcipuus vsus est. Acris est, calfacit & siccat quarto ordine, abstergit, irritat mouetque sternutationes.

Στροφεῖς. sic à quibusdam dicti sunt οἱ ἀσύνδυλοι, hoc est colli vertebræ. causa in promptu est ab inuersione sic vocatas esse. Dictæ sunt & στρόφιγγες eadem de causa.

Στρύγις. frugis nomen Hippocrati, leuior tritico & vẽtrem magis soluens: vt ipse testatur. verum quid sit, non certo constat.

Στρυβλὸν. στρεπτὸν π, apud Hippocratẽ de hæmorrhoidib. & fistulis, teste Galeno. vetus liber exponit στρεπταεπτὸν. quo nomine significari videtur panis aut placenta tortilis.

Στυμφόγου. Agnoscit hanc scripturā Dioscorides apud Hippocratem. Atque hoc non vt proprium nomen exponit, sed furiose affectum circa rem venereā significari ait. dicta enim esse apud Hippocratem & alia eodem modo epitheta, vt μυοχάνη, σπερμόπους, γυπαλώπηξ, & ab Erasistrato similiter ῥινοκόλουρος. idē vero etiam στομφόγου apud Hippocratem legi posse defendit. Galen. in lexico Hippocratico.

Στρυφνὸν. acerbum. Est corpus vehementer adstringens facultate frigidum atq; terreum. vt galla immatura, thus, hypocisthis, balaustium. vehementer adstringens dico, quod cum adstringens, Græci σύφον vocant, genus sit acerbi & austeri commune, eo tantum inter se differunt, quod acerbum multo vehementius adstringat quam austerũ. Quod autem quicquid huiusmodi est, frigidum sit, perspicuum esse potest, quoniam tale gustantibus lingua contrahitur, densatur, siccatur, exasperatur. Hæc enim non nisi frigido effici possunt. terreum vero idem siccumque esse ex eo apparet, quia tarde admodũ in corpus permeat: humiditas enim facile intro subit, eaque frigiditati coniuncta non acerbum quidem, sed acidum potius efficit. Acerbi sunt, vt ait Theophrastus, omnes prope arborũ fructus ortus sui principio, qui posteaquam humore impleri cœperint, decedit quidem acerbitas, accedit autem aciditas. Cęterum acerba tribus modis exolui posse declarat Galenus, incalescentia, humescentia aut vtrumque perpessa. Si incalescunt duntaxat, solam acquirent dulcedinem, vt robustęa glandes & castaneæ: sin tantum humor iis accesserit, austera fiẽt minusq; adstringent, si modo humor is fuerit aqueus & crassarum partium. si namque aereus fuerit, acida euadent. Quod si pariter & humor & calor accesserint, ex aqueo quidẽ humore dulcedo, ex aereo vero pinguedo comparabitur. Quia autem acerba sicca sunt, & duritiei siccitate inducitur, factum est vt στρυφνὸν ἀντὶ τοῦ σκληροῦ aliquando vsurpetur, vt ab Hippocrate lib. de salubri diæta, quemadmodum in comment. Galenus explicauit.

Στρύχνος siue στρύχνον. solanum. planta est multorum generum. Hortense quidem solanũ est frutex exilis, pusillus, multis concauus alis, folio nigro, maiore quam ocimi & latiore, fructu rotundo, viridi qui maturus nigricat aut fuluescit. Adstringit & refrigerat secundo ordine. vulgus morellam, officinæ solatrum appellant. Aliud est solanum quod halicacabon & physalida, hoc est vesicariam, vocant, foliis antedicto latioribus, cuius caules postquam adoleuerunt proni terram spectant, folliculis orbiculatis, fuluo intus acino, vesiculis simili, rotundo, læui: officinæ alquequengi, rustici coqueretum vocant. vim habet & vsum hortensis. Aliud ab iis est τὸ μανικὸν, folio erucæ, paulo maiore, caules à radice decem aut duodecim emittens, vlnam altos. caput in cacumine oliuæ figura fert racemum rotundum, nigrum, denis aut duodenis acinis constantem. Est præterea aliud quod ὑπνωτικὸν dicitur, multis ramis fruticosum, fructu contumacibus, pinguium foliorum cotoneæque mali similium plenis, flore grandi, rubro, fructu in folliculis crocato, radice longa, subrubra. Refrigerat ordine tertio.

Στρύχνον. vt Plinius scribit, aliqui cacabulum appellant, alii cacabum, vt Dioscor. & Apuleius tradunt.

Στυλίσκος. vide ὠριαπίσκος.

Στυλοειδὴς. dicitur processus ossis petrosi ab inferiori eius sede exoriens, solidus, tenuis & oblongus instar styli, graphii vel acus, vnde Galenus γραφιοειδῆ & βελονοειδῆ se appellare scribit lib. de ossibus. Is quia tenuis est & valde prominet, leui de causa abrumpitur, ideoque raro in caluariis è terra effossis reperitur.

Dicitur vero & hoc nomine apophysis, hoc est, processus cubiti, qui in eo, vt inquit Galenus, ὠλεκράνου innascitur. Ille carpo per diarthrosim inarticulatur, eiusque opus est motus carpi obliquos dirigere & firmare tum ligamentis, tum etiam occursu

Definitionum medicarum libri XXIIII - page 443 sur 554

©BIUM

ossis carpi ipsum parua cauitate excipientis. Alioqui lubrica & errabunda & parum firma fieret hæc motio, si soli radii cauitati, quanquam scaphoidi, committeretur. Dicitur autem interdum σπλεσδὴς per n, quod columnam repræsentet.

Σύμματτα. dicebantur veteribus vnguenta solidiora & corpus habentia. Ea autem odorata erãt, cuiusmodi sunt costus, nardus, amaracus, amomum, mentha. differebant δὲ τῶν ὑδυσμάτων, quod liquida essent, nec vt σύμματα solida. Ea autem ponebantur in medicamentis odoris gratia, vel vt confecta diutius seruarẽtur, sicut scribit Gal. lib. 2. de comp. med. secundum genera.

Στυπτηρία. alumen. Est succus concretus ex aqua & terra alumniosa, siue à natura talis sit, siue artificio paratus. Est autem omne alumen aut liquidum aut concretum. Liquidi duæ sunt differentiæ. vnum limpidum est, lacteum, æquale & semper succo madens, sine lapidibus atque quendam velut ĩignem expirans. Id quia vilis precii est & vbique reperiri potest, vt ait Gal. libr. 6. περὶ κτ' τόπους φόρμος appellatur. Alterum impurum, pallidum, scabrum, quod quia sordibus inquinatum est & peruersum, παράφορος dicitur. At vero concretum, figuris varium est. Nam aut scissum est, quod ex eo χιὸν vocant. est autem id cuiusque gleboſi & natiui veluti flos. Cuius etiam duo modi sunt. nam vel glebarum aut asserum instar compactum est, vel sigillatim in capillamenta quædam canescentia finditur, quod inde πτερὸς, quasi capillare, nominatur: vel est rotundum, & στρογγύλη appellatur. Id autem triplex est: vel enim bullarum modo intumuit, vel foraminum fistulis quandam spongiæ gerit speciem, vel est solidum, aut tali simile est, quod ἀστραγαλωτὴ vocatur, aut lateris, quod πλινθὶτης, aut ex crustis constat, quod πλακὶτης. At ex glebis natiuis qualescunque fuerint, hodie in metæ figuram formãt, id quod saccharinum nominatur. Nec vero sola figura aluminum genera distinxit, natura, sed etiam coloribus. Nam vel candidum est, quale est præstantissimum quodque, vel in candido cinereum, siue parũ fuscum, quod nigrum vocarunt, vel in candido rubrum, vel pallidum, vt interdum rotundum atque etiam capillare. Distinguuntur quoque vsu & facultate. Siquidem veteres vlos esse scissili, rotundo & liquido Dioscorides prodidit, & scissile longe præstare cæteris. Cæterum τὴ στυπτηρίας nomen ab adstrictione deductum est, quæ est omni alumini vehemẽtissima. est autem & omne crassarum partium, sed tenuius τὸ χιὸν, ab hoc στρογγύλον & ἀστραγαλωτὸν. Admodum autem crassum est tum liquidum tum πλακὶτης & πλινθὶτης στυπτηρία appellatum. Siccat autem tertio ordine, nec tamen adurit. Porro vrendi aluminis modum Aetius libro 9. explicauit, alumen in ollulam nouam coniectum carbonibus imponens, & vbi diffusum atque liquefactum fuerit, tolli iubens, atque vbi refrixerit, conteri. Sed quam nos simpliciter στυπτηρίαν vocamus, dictam fuisse ab Hippocrate στυπτηρίην χαλκάνθε, author est Gal. in lexico Hippocratis.

Στυπτικὸν ἡ

Στύφον. adstringens. Id dicitur quod terreum est & compagis quidem suæ mole, crassarũ partium, frigidum autem qualitate. Est autem adstringens duplex, sicut & calfaciens. Vt enim hoc partim simplex & summum est, velut ignis, partim per exuperantiam caloris, vt vinum, crocus, piper: ita illud vel summum est, vt exempli causa, alumen, melanteria, galla & rhus: vel modicæ cuiusdam adstrictionis particeps, velut pyrum, malũ, rosa. Est autem adstringens genus commune austeri & acerbi. Vtrumq; enim eorum adstringit, hoc magis, illud minus. Omnia autem adstrigentia contrahunt ac densant meatus, siccant, reprimunt: adhæc vinciunt ac continent partium sibi inuicem cohærentium substantiam, & vehementer refrigerant. Id quod de puris adstringentibus intelligi debet, quoniam plæraque ex dissimilibus particulis composita non adstringunt modo, sed & acria sunt aut pinguia aut dulcia aut amara aut salsa aut acida.

Στύψις. adstrictio. qualitas est gustabilis, quæ à frigido vincente perficitur in crassa & terrena substantia. Itaque propria facultate contrahit & densat meatus, refrigerat & repercutit: per accidens autem calorem excitat & auget, conducitq; ad concoctionem.

Σύγκαυσις. inustio. symptoma est ventris, cum propter acrem eorum quæ ingesta sunt caliditatem subeunt acres & inæquales deiectiones, atque etiam febres. Has quidem deiectiones Hippocrates lib. περὶ διαίτης ὀξέων à colliquatione fieri dixit. Galenus tamen cõment. 4. in eundem librũ, magis ob σύγκαυσιν quam σωπτξιν fieri, nec satis proprie Hippocratem loquutum annotauit.

Συγκομιστὸς ἄρτος. panis est quẽ alio nomine Galenus αὐτόπυρον appellari scribit, quod ex omnibus farinæ suę partibus citra vllam detractionem constet, mediumque esse inter furfuraceum & similagineũ. Quod si verum est, male illi sentiunt qui συγκομιστὸν furfuraceum panem interpretantur, & alio nomine πτωτείαν dici volunt. Dictus est autem συγκομιστὸς quasi confusaneus, quoniam castratus non sit, sed omnia simul tulerit, furfures, vtriculos & similam. Eum Hippocrates libro περὶ διαίτης ὀξέων opponit τῷ καθαρῷ. ex quo intelligi potest eum panem purum non esse, vt Galenus comment. 2. annotauit. Quia autem ἐν τῷ συγκομιστῷ ἄρτῳ omnes simul farinæ colliguntur, & non secernuntur, factum est vt apud Hippocratem συγκομισταὶ appellentur sordidi homines, vt refert Galenus in lexico Hippocratico.

Συγκοπὴ. syncope. Est præceps virium omnium lapsus. Sic quidem Galenus ante se à veteribus medicis definitã esse prodidit. Ergo cũ essentia

©BIUM

eſſentia virium quibus regitur corpus,tum in ſpiritu,tum in ſolidorum corporum temperamento conſiſtat palam eſt nihil horum per ſyncopen manere integrum, ſed cuncta collabi & diſſipari, cum ſpiritu quidem calorem natiuum, ita cum eo miſtum atque confuſum,vt nunquam ab inuicem ſeparari poſſint:cum ſolidorum autem corporum temperamẽto,tum eum ipſum calorem ſingulis à natura partibus inſitum , tum humidum illud primigeniũ & radicale, quo vno veluti glutino quodam robur earum continetur. Neque enim ſeruari eorum temperamẽtum poteſt niſi eo calore atque humido incolumi. Quæ cauſa eſt cur virium hic lapſus,de quo nunc agimus, qui quidem ſolidorum corporum ſubſtantiæ digerendæ ſuccedit, in longiſſimis morbis ſubinde incidat,animante ex frequenti atrophia,id eſt nutriendi defectu, extenuato, præterea in iis febribus acutis quæ corpus liquant. Itaque lapſum hunc virium protinus atque accidit,duo præcipua ſymptomata cõſequuntur,exoluto quidem calore,frigiditas totius corporis:digeſta verò ſolidorum corporum ſubſtantia, ſudor quem medici συγκοπτικὸν & & διαφορητικὸν appellant. Hæc duo ſunt παθογνωμονικὰ ἃ συγκοπῆς ſymptomata , quæ alia etiam cuiuſque facultatis propria , pulſus defectio,& ſenſus motuſque priuatio,conſequuntur. Ea cum pluribus de cauſis excitari poſſit , ſicut à Galeno ſcriptum eſt lib. 12.meth.med.& lib.priore ad Glauconem: omnes tamen in duo genera reducuntur,vnum quidem earum quæ ſpiritus vel alterant,vt vitioſi ſucci,ambientis aeris malitia, & venenatæ facultates, vel corrumpunt atque diſſipant, cuiuſmodi ſunt tum affectus animi vehementes , timor gaudium , voluptas,triſtitia,anxietas, ira, cura , tum ingens dolor,tũ plures motus, cuius generis & vigiliæ ſunt, tum immodica eorum tenuitas, & continentium eos corporum raritudo, tum vero ante omnia ipſe reſpiratus prohibitus & nutrimenti defectus. Alterum genus cauſarum eſt quæ ſolidorum ipſorum corporum temperamentum vitiant,aut eorum ſubſtantiam digerunt,ad quod reducuntur quæcunque trium principiorũ,mox vero reliquarum partium quæ in conſortiũ affectus, principia ſecum ex facili trahunt, temperamentum ſubſtantiamque labefactant. Eſt enim tantus trium principiorum inter ſe conſenſus,vt protinus noxas ſuas inuicem communicent , ipſumque ventriculi os præter reliquas propter exquiſitum ſenſum , ſi grauiter offendatur , ſyncopas, quas ab eo στομαχικὰς appellant,accerſit. Sunt quidem hæ ſyncopes cauſæ,ſed magnæ prorſus & vehementes, adeo vt ab iis ægri non modo λειποθυμῆσαι,hoc eſt,animo linqui,ſed totis viribus reſolui poſſint, & proximi periculo eſſe,ſcilicet alias ſpiritu ipſo deperdito, alias alterato, aliquando maxima ex parte digeſto,nõ raro hæc vtraque perpeſſo. Cauſæ namque eędem minores iam non ſyncopen,ſed animi defectum, λειποψυχίαν à medicis dictum,inducẽt,magnitudine ſola à ſyncope differentem. Neque enim tãta eſt per lipopſychias animi exolutio, quãta per ſyncopas, in quibus nulla omnino vis quæ vel in ſpiritibus vel in ſolidis partibus poſita ſit, integra manet,cum per lipopſychias,etiamſi aliqua ex parte exoluãtur ſpiritus, ſolidorum tamen corporũ quæ multo minus quã ſpiritus, iniuriis ſunt opportuna, ſubſtantia non digeritur , ſed incolumis perſiſtit. Argumento ſudor eſt, in lipopſychia quidem nullus,ſed in ſyncope perpetuus,& pro cauſarum magnitudine paucus vel multus. Hic enim veluti terminus quidam lipopſychias à ſyncopis diuidit,ſic vt quæ virium diſſolutiones intra ſudorem conſtiterint, lipopſychiæ, ſiue lipothymiæ, ſiue exolutiones (vnũ enim hæc tria ſignificant) dicantur:quæ vero eum prætergreſſæ fuerint,& ad ſudorẽ vſque peruenerint,ſyncopæ, quarum etiam pro ſudoris modo magnum ſit diſcrimen. Siquidem nemini dubium eſſe poteſt plus in iis multo eſſe periculi quibus plurimus ſudor acceſſit, quam quibus exiguus , quod maior virium lapſus ita contingat. Sed quãtuſcunque ſit , omnem ὀξέως καὶ αἰφνίως , hoc eſt,repente & vniuerſim,fieri debere , ratio ἃ συγκοπῆς exigit. Cum enim ea nulli morbo acumine & pericula concedat,lapſum illum virium cõfertim & ſemel & magnum etiam fieri neceſſe eſt.

Συγκρίναι.miſcere.verbumMethodicorum proprium , ex quo συγκρίματα appellabant animantium corpora , quaſi ex indiuiduorum corpuſculorum miſtura conſtarent,& meatuum miſcellanea,cui medicandæ , ſi quando confuſa eſſet,μετὰ συγκριτικὰ φάρμακα ab iis dicta adhibebant,quæ & μεταπροποιητικὰ vocabant.

Σύγκρισις.ſic dicitur à quibuſdam σίκυς ἄγριος,hoc eſt cucumis anguinus , ſicut habetur apud Dioſcor.

Συγχόνδρωσις.eſt oſſium ſiccorum durorumque σύμφυσις per cartilaginem. Sic pubis oſſa cartilaginis interuentu nectuntur,& oſſa medii pectoris primis annis. ætatis namq; progreſſu ea per quam vniuntur cartilago oſſis in modum indureſcit. Similiter & oſſium appendices in pueritia cum ſuis oſſibus connaſcuntur glutinoſarum cartilaginum beneficio.

Σύγχρίσματα. inunctiones. medicamenta ſunt τοῖς ἀκόποις & facultate & ſpecie ſimilia , niſi quod liquidiorẽ quodãmodo ſubſtantiã ſortita ſunt,vt habetur apud Paulũ libr.7.c.19.

Σύγχυσις. vitium oculi confuſis ſecum eius humoribus , id quod accidit vt plurimum ex vehementi plaga,interdum vero & ex vueæ tunicæ inflammatione ruptis eius vaſis , effuſoque humore. Inde pupilla diſcolor & turbida euadit, & principio quidem maior cernitur,tandem vero cõtabeſcit minorque ſeipſa apparet.

Definitionum medicarum libri XXIIII - page 445 sur 554

©BIUM

Σύκα. dicuntur apud Hippocratem tumores carnoſi in partibus palpebrarū facti, vt author eſt Gal. in lexico Hippocr.

Συκάμινος. duo ſignificat, morum & ſycomorū. Galenus libro 5. τ. χ. πάνυ cap. 19. agens de gingiuarum curatione, adhibet lac mori, his verbis: ἢ συκαμίνου, τετέσι μωρέας, γάλα εἰς οἶνον ἐγχέας, &c. appellans lac ſuccum ſiue lacrymā quæ ex radice arboris mori circumfoſſa & inciſa colligitur, ſicut Dioſcorides lib. 1. teſtatur. Quam tamen Celſus videtur ignoraſſe, ſcribens lib. 3. cap. 18. mori nullam lacrymam eſſe. Dioſcorides autem aperte teſtatur συκόμωρον ab aliquibus συκάμινον vocari, frequentius tamen morum ſignificat vel mori pomum. Significant autem συκάμινα proprie τὰ μῶρα. quarum arbor συκαμινέα cognominatur.

Συκῆ. dicitur à quibuſdam ἡ χαμαισύκη, vt habetur apud Dioſcoridem. Hippocr. vero in 1. de morb. muliebr. συκῆς pari ſignificatione qua συκάμινος poſuit: quod alibi interpretans μωρέαν dixit. author Gal. in lexico Hippocratis. vbi verba Hippocratis hæc adducit, πυέειν συκῆς ἀπὸ ῥίζης. id eſt, fomentum à radice mori. vt συκῆ ſit hoc loco ἡ συκάμινος ſiue μωρέα morus: quum alibi ſic vocetur ficus.

Συκύα. perperam ſæpe occurrit pro σικύα, hoc eſt inſtrumentum ventroſum, quod corporibus affixum, vel ſpiritu vel leui ſcarificatu ſanguinem elicit. Latine cucurbitulam & cucurbitam vocant.

Συκιόν. Galenus in lexico Hippocratis exponit τὸ ἥψι ἰσχάδων ἀφέψημα, hoc eſt, decoctum ficuū arefactarum ſeu caricarū. manuſcriptus codex habet σύκειον: quod magis probo.

Συκίτης οἶνος. Vinum quod è caricis ficubus fiebat. ſicut docet Dioſcorides lib. 5.

Συκόμωρος. ficus Ægyptia. Eſt arbor magna, fico ſimilis, vt ait Dioſcorides, vel vt Theophraſtus, moro noſtrati cum folio tum magnitudine, frondoſa, multo lacte abundans: pomum ter aut quater anno fert non ramis, vt ficus, ſed ipſo caudice, caprifico non diſſimile, dulciùs groſſis, ſine granis interioribus, quod non matureſcit niſi vngue vel ferro ſcalpatur: ſycomoron vocant, eodem cum ſua arbore nomine. Appellationis autem ratio diuerſa traditur. Dioſcorides namque ſycomoron vocari prodit, quaſi fatuam ficum, propter inefficacē & fatuum guſtum. Quod Galeno non placuit, qui ita ſentientes deridet, libr. 2. de aliment. ſcribit autem ſe plantam ipſam cum ſuo fructu Alexandriæ vidiſſe, & fructum quidem cōſimilem viſum ficui paruæ albæ, eumque in medio mororum ac ficuum locari poſſe, atque ex vtriuſque ſimilitudine nomen illi fuiſſe inditum. Dicitur & συκομορέα.

Σῦκον ἄ

Σύκωσις. mariſca, ficus, ſiue ficatio. Eſt tumor à fici ſimilitudine ſic dictus. Oribaſius ad Euſtathium, ficos, inquit, appellant germina vlceroſa, rotunda, ſubdura, rubicunda, atque etiam dolorifica. Celſus libro 6. cap. 3. duo tantum eius genera facit, quorum alterum vlcus eſſe dicit durū, calloſum & rotundum, ex quo exiguum quiddam & glutinoſum exit in barba maxime exoriens, alterum vero humidum & inæquale, ex quo quod exit, plus eſt & mali odoris, præcipue in capillo proueniens. In vtroque autem & fici ſimilitudinem eſſe & carnem excreſcere, & id quidem generale eſſe. Quod in capite naſcitur, tineæ, quæ achoris nomine comprehenditur, ſpeciem eſſe Arabes ſcripto prodiderunt, & eſſe rotundam & duram, in cuius ſuperficie rubor ſit, intus autē quiddam granis ficuum ſimile. Quod in mento erūpit, ab humore fit, inquit Galenus, non ſolum craſſo, ſed participe etiam ſeroſæ & tenuis humiditatis, ob quam etiam facile exulceratur. eoque differt ἀπὸ τῆ ἰόνθου. Naſcitur vero & in ano, ſola magnitudine, inquit Aetius, à thymo differens. Thymus enim eminentia eſt tuberculoſa, aſpera, ſubrubra, oblonga, ſed parua, ficus autem illa ipſa eſt ſi magnitudine excedit. Latini mariſtam appellant, quam aliqui dicunt eſſe ficū præ pinguedine hiantem, ſemenque oſtentantem. De hoc morbo intelligēdum eſt quod ſcribit Martialis:

Cæduntur tumidæ medico ridente mariſcæ.

Gignitur vel ex præpoſtera Venere, vel immodica equitatione, vel eius partis attritione aliam ob cauſam facta. Eſt & σύκωσις oculi vitium, quod Paulus dicit eſſe medium inter ῥάχωμα & πύλωσιν. Eſſe enim ῥάχωμα aſperitatem palpebræ interna parte: ſed maiorē quidem vt veluti inciſuras habeat, σύκωσιν vocari, verūſtiorem vero & quæ iam occalluerit, πύλωσιν. Morbus hic oculi altiores, inquit Aetius, habet eminentias & velut inciſas, nec alteri rei quam ficui hianti melius comparari poteſt.

Συκωτὸν ἧπαρ. ficatum iecur. ſic dicitur ficuum eſu præparatum, vt ſcribit Oribaſius. Sic fit omnium præſtātiſſimum, non modo ad voluptatem ſed etiā ad alia omnia, ſi mactandi animalis iecur multarum ſiccarum ficuum eſu præparetur. quam rem in ſuibus maxime faciunt, quod ſuilla viſcera ſunt aliorum viſceribus, multo ſuauiora.

Συλλοχίας. congregationes, collectiones tranſlatio facta eſt ab iis qui in exercitu cōgregātur in cohortes, vt exponit Galen. in lexico Hippocratis. λόχος enim cohors dicitur.

Συμβεβηκὸς. accidēs. Quid ſit apud philoſophos, notum eſſe poteſt ex Iſagoge Porphyrii. Nec vero aliter τὸ συμβεβηκὸς nomen vſurpant medici. Diſtinguunt modo ἀπὸ τὸ συμπτώματος, vt habetur apud Galenum libro 1. meth. med. Quæ enim, inquit, conſtitutionem vnde actio naſcitur neceſſario ſequuntur, ſanis quidem nobis συμβεβηκότα, id eſt, accidentia, ægrotantibus συμπτώματα nuncupantur. Idem autem ſequenti libro tres accidentium differentias conſtituit. Sunt enim vel vt affectus, vel vt actiōes, vel vt paſſiones, quorum etiam hæc exēpla ponit, inambulare

©BIUM

ambulare, vri cædive, album aut nigrum esse. Vsurpatur etiam τὸ συμβεβηκὸς ad hũc modum, vt ab eo quod τὸ πρῶτον καθ' αὑτὸ, hoc est primum & per se, fit, distinguatur, idemque sit ex accidenti fieri quod secundo loco, sicut declarat Gal. lib. de differentiis sympt. exemplo calculorum motorum.

Συμπάθεια. consensus mutuus. societas. Est duorum naturalis quædam coniunctio & cõcordia. Eam similitudo vel generis vel naturæ, vel temperamenti, vel morum, vel rerum aliarum conciliat. In plurimis vero causa ignoratur, eamque philosophi & medici etiam sapientissimi ad substantiæ totius familiaritatem atque occultam quandam vim & proprietatẽ retulerunt, quam si quis sit qui se nosse profiteatur, nõ caret arrogantiæ impudentiæque nota. Huiusmodi sympathiæ exempla permulta à philosophis referuntur, vt magnetis cum ferro, purgantium medicamentorum cum humoribus, elephanti cum homine, hominis cum plærisque animalibus, herbis & fructibus quibus salubriter vescitur. Huic sympathiæ contraria est antipathia, quæ non est aliud quam cœca rerum inter se discordia. Paulo aliter τῆς συμπαθείας nomen medici vsurpant, cum eam distinguunt ἀπὸ τῆς ἰδιοπαθείας. Tunc enim significant partis alicuius affectionem non proprie quidem & primario, vel per se laborãtis, sed per societatẽ & consensum alterius. Id autem duobus modis posse fieri Galen. libr. 1. de locis affectis demonstrauit. siquidem vel absolute, vel per priuationem eiusmodi sympathia contingit: absolute quidem an positiue dicas nihil refert. Fit autem id sympathiæ genus quando à parte primariò affecta aliquid in aliam velut vmbra per viam transit, quod causam morbo præbeat. Id autem tum vapor, tum humor esse potest. Sic tenues humores aut vitiosi vapores à ventriculo, vtero, aut alia parte in cerebrum sublati, dolorem mentisque abalienationem mouent, in oculos vero ijs simila excitant quæ per suffusiones cernuntur. Itaque quoniam per sympathiam affectiones eiusmodi oriuntur, nec cerebrum, nec oculi tunc proprie & primario laborant, nec debetur etiam ijs proprie curatio, sed ei tantum particulæ à qua affectionum eiusmodi causa dimanauit. Vide autem ne in distinguenda idiopathia & sympathia hallucineris, nec existimes partem omnem per sympathiam affici quæcumq; ab alia afficitur. Distillatio sæpe pleuritidem excitauit, angina versa est in peripneumoniã, dysenteria in lienteriam, febris in abscessum, nec tamen eo casu pleura, nec pulmo, nec ventriculus, nec pars abscessu tentata per sympathiam laborant, sed cum & causa affectus & ipsa affectio in ijs ipsis partibus hęreant & constiterint, primario & κατ' ἰδιοπάθειαν laborare dicentur. Siquidem sanatis etiam ijs partibus, à quibus primum affectio profecta est, ipsa nihilominus perseuerat constansque & stabilis est, atque propriam curationẽ desiderat, quorum neutrum affectui per consensum facto proprium est. Hic enim ita dependet ab alio vt vmbra à corpore. Aliud sympathiæ genus est quod per priuationẽ fit, tum facultatis in partem aliquã influere solitæ, tũ materię ad edendam actionẽ necessariæ. Quũ enim affecta parte aliqua pars alia eo priuatur quod ei naturaliter adesse consueuit, tum per cõsensum affecta esse dicitur. Sic digiti per paralysim affecti sunt, quod sentiendi vel mouẽdi facultas ad eos iam non descendit, nullo tamen vitio in digitis per idiopathiam existente, sed quia eo priuantur quod ipsis sanis aderat ad obeundã actionem. Sic & vox seu larynx per sympathiam læditur, si efflatione, vocis materia, priuatus sit thorax, quoniam perfossus ipse sit, aut quia intercostales musculi resoluti sint, aut quia spina metaphreni, vel ceruicis tota affecta sit, cum tamen per eam aphoniam nullum vitium, nullaque affectio propria sit vocalium instrumentorum, sed tantum quod laryngi materia vocis desit. Quoties enim parti alicui deest id quod secundum naturam ad actionem ei aderat, iure optimo eam affici dicendum est. Quippe ex ipso verbo συμπάσχειν partem non penitus ab affectu esse liberam, sed ipsam cum alia affici declaratur. Et reuera illius actio, vel omnino perit, vel deprauatur, vel imminuitur: nec tamen ideo pars ea ęgrotare proprie dicetur, nec talis eius affectio proprie morbus vocabitur. Siquidem ei parti nec morbus ipse, nec morbi causa insidet, nec est necesse partem omnem cuius actio læsa sit, statim etiam morbo teneri.

Συμφρόνησις. est iudicatio apparentiũ quę nõ ex seipsis verum ex aliis signis comprehenduntur. vocabulũ est Empiricorũ proprium.

Σύμψις. concoctio, quæ & πέψις dicitur. de qua vide suo loco.

Σύμπτωμα. duobus modis dicitur authore Galeno. Generatim quidem quicquid animanti præter naturam accidit, id est morbus & causa morbi interna, quæque morbo superueniunt. Speciatim vero quicquid præter naturam accidit, exceptis morbis & eorum causis. Sic sumptum symptoma non aliud est quam affectus præter naturam qui morbum, velut vmbra corpus, sequitur. Huius tres à medicis differentiæ assignantur. Aut enim consistit in actionum offensa, aut in corporum ipsorũ affectu, aut in retentis vacuatisve immodice. Quorum symptomatũ singula varias etiam habent differentias. Siquidem animalium actionum noxæ triplices sunt. Primæ quidem sensilium, vt visionis, auditionis, gustus, odoratus, tactusque aboliti, debilis aut deprauati: vel sunt motricum actionum, vel principum, vt imaginationis, ratiocinationis & memoriæ similiter abolitæ vel debilis vel deprauatæ. Secundæ vero sunt naturalium; vt attractionis, retentionis, alterationis & expul-

Definitionum medicarum libri XXIIII - page 447 sur 554

©BIUM

sionis. Tertiæ vero vitalium, vt pulsationis abolitæ, debilis aut deprauatæ. Eorum autem symptomatum quæ consistunt in corporum affectionibus, quinque sunt differẽtiæ, pro sensuum numero. Aut enim consistunt in visu, cuiusmodi sunt colores præter naturam in toto corpore, aut certis quibusdam partibus: aut in auditu, cuiusmodi sunt voces clangulosæ, tremulæ, raucæ, & soni, strepitus atque murmura in quauis parte excitata: aut in olfactu, quæ non sunt aliud quam graueolentia respirando aut transpiratu totius corporis præcepta, vel prodiens ab auribus, naribus, axillis aut ventriculo per ructus acidos, nidorosos & virosos: aut in gustu, quæ non aliud sunt quam sapor varius excrementorũ è singulis partibus prodeuntium: aut in tactu, cuiusmodi sunt calor, frigus, humiditas siccitasque & ex ijs inducta mollities, durities aut alia quædam qualitas in quauis parte. Tertiæ vero sunt eorum quæ præter naturam vel excernuntur vel retinentur in corpore: quorum triplex differentia est. Aut enim tota substantia præter naturam sunt, vt sanguinis profluuium ex morbo aut aliquo symptomate (morbos enim symptomata consequuntur non modo primo, sed plærunque alterius symptomatis interuentu) excitatũ: aut qualitate, aut quantitate, quorum exempla notissima sunt. Idem vero etiã ὑπεύνυμα appellatur: atque etiam συμβεβηκὸς: nisi existimentur differre inter se, quòd συμβεβηκότα dicantur ea, quæ necessario sequuntur corporis constitutionem per quam aliquid agimus, bene valentes & sani: συμπτώματα vero, quæ nobis ægrotantibus accidunt.

Σύμφυσις. est naturalis ossium vnio. Naturalis quidem, vt ait Galenus, dicta est, quod quæ parum vel omnino luxata sunt, inter se quidem cohæreant, fractaque inducto callo vniantur, sed non secundum naturam. Est secunda species coniunctionis ossium. Siquidem omnia inter se coniunguntur vel κατ' ἄρθρον, vel κατὰ σύμφυσιν. Est autem σύμφυσις apud Hippocratem idem quod ζωάρθρωσις. Sunt autem συμφύσεως duæ primæ differentiæ, aliqua enim ossa sibi inuicem cõnascuntur, alia materiæ alterius interuentu. Quæ enim fungosiora mollioraque sunt, mutuo inter se coalescunt: ficciora vero & duriora aliorum interuentu. Rursus eorum quæ per alia coalescunt, tres sunt differentiæ, σύγχυσις, συνεύρωσις, συνδάρκωσις.

Σύμφυτον. duplex est. vnũ πετραῖον dictum, quod nascatur in petris. ramis est tenuibus, paruis, origano similibus, capitulis & foliis thymi: lignosum totum, odoratum, gustu dulce, saliuam ciens: longa radice, subrufa, digitali crassitudine. Contrarias habet vires: vnam, incidẽdi, qua collectum in thorace pus expurgat: & vim contrahendi, qua reiectionibus sanguinis auxiliatur. præterea humidum calidumque est, multum digerit, contrahit & constringit. Alterum vero σύμφυτον est, quod aliqui πηκτὸν vocant. Id caulem emittit bicubitalem aut maiorem, crassum, leuem, angulosum & sonchi inanem, circa quem breui interuacante spatio folia exeunt angusta, bugloſſo proxima, oblonga, hirsuta. Caule secundum angulos quosdam striato: foliis tenuibus, ex alarum sinu prodeuntibus, in quibus flores lutei, & circa caulem veluti verbasci folia emicant. Tam caulis quam folia aspera lanugine horrent, tactuque pruritum concitant. Radices demittuntur foris nigræ, intus candidæ, viscosæ, quarum est vsus. Similes alteri vires habet, præter dulcedinem & odoratum. σύμφυτον etiam à quibusdam dictam fuisse πρὸς γλυκύῤῥιζαν Dioscorides author est. forte propter effectus similitudinem. Habet enim symphytum quamplurima glycyrrhizæ affinia, vt recte inter ἀνάπαλλόμενα censeri possint.

Συμφωνιακὴ. herba est quam Apuleius interpretatur Apollinarem, siue hyoscyamum.

Σύμφωνος. nomen est medicamenti ad tussim optimi, cuius mentio fit apud Galenum libr. 7. τῶν κατὰ τόπους. Descriptio habetur apud Aetium lib. 8.

Σωάγμα. vel humor quidam concretus, vel internus tumor, vel hypostasis, vel callus, vt melius videre est libr. 6. τῶν ὀπισθοτόνων. refert Galen. in lexico Hippocr.

Σωαγωνὰ φάρμακα. vide στηπτικά.

Σωάγχη. angina. vide κυνάγχη.

Σωάρθρωσις. est compositio κατ' ἄρθρον ossium quæ nec valide nec manifesto, sed obscure & difficulter mouentur. Species eius tres sunt, ῥαφὴ, γόμφωσις, ἁρμονία.

Σωδεσμός. ligamentum. Est pars corporis simplex, post os & cartilaginem maxime terrestris, partem parti alligans, muniens, vestiẽs. Itaque dura sicctaque est, frigida etiam est tum ob id, tum quod exanguis sit. Hæc pars neruo similis est, quoniam alba est & solida: sed neruus non est, quia penitus ex se insensilis est, nec mouere quicquam potest, & neruo est multo durior, nec à cerebro nec à rhachitide nascitur, sed ab osse vel cartilagine vel osse cartilaginoso vel mẽbrana, & in os aut cartilaginẽ aut musculum aut partem aliã inseritur. Est id quidẽ ligamentum speciatim & proprie dictum. Interdũ namque generatim & abusiue ligamentum medicis latius patet, vt etiam quicquid in corpore alterum alteri colligat, ligamentum dicatur. Sic cutis reliquarum corporis partium est ligamentum tum per se. tum membranarum, neruulorũ, venularum & alicubi arteriolarum interuentu, per quę eadem cutis subiecto adipi, membranæ carnosæ, musculis & aliis prope omnibus internis partibus connectitur. Cæteræ etiam corporis partes sibi inuicem colligatæ sustinentur. Peritonæos quoque tunica diaphragmati, hepati, lieni, ventriculo, intestinis, renibus, vesicæ, vtero, venæ tum portæ tũ cauæ inferiori, arteriæ inferiori, epiploo, mesaræo

©BIUM

meſaræo cum lumbis ligamentum eſt. Et meninges cerebro cerebrique partibus cum cranio & pericranio vinculum ſunt. Sic, vt ſemel finiã, partes corporis omnes ſibi continuæ colligantur, vel aliarum interuentu, vt ſit verum omnia oſſibus & perioſteis per ſe aut per aliud cohærere. Id autem ligamẽtorum genus, neruorum quos recipit beneficio, ſenſus tactorii prope totum eſt particeps, cum proprie dictum ligamentum, oſſoſum ſcilicet aut cartilaginoſum, quod articulos colligat, & tendones induit, conſtruit, munit, neruis & ſenſu careat. Ex ligamẽtis autem proprie ſpeciatimque dictis quamplurima ab oſſe in os inſeruntur, partim articulos, partim oſſa ipſa firmantia, vt quæ brachium cum cubito & radio, & femur cum tibia cõiungunt, item articulum brachii cum omoplatã. Alia vero multa his ſimilia vſu, à cartilagine oſſis vicaria in cartilaginem implantantur. Sunt autem ea tenuia & membranoſa, vt quæ ſunt in coſtarum notharum finibus, atque etiam verarum, quandiu ſcilicet oſſium ſterni commiſſuræ per ætatem teneram ſunt cartilaginoſæ. Talia quoque primis annis ſunt in imo fine coccygis. Talia denique bronchia aſperæ arteriæ omnia colligant. Nonnulla etiam ligamenta ab oſſe nata in cartilaginem inſeruntur, vt cartilaginoſa duo & craſſa in genu, vnum à cõdyli interni radice interna in cartilaginem genu mobilem externo condylo deſtinatam, & in tibiæ apophyſim ſubditam: alterum illi ſubditum multo craſſius, etiam obliquum in mediam & cauatã tibiæ apophyſim. Ligamenta etiam proprie dicta ab oſſe vel cartilagine vel membrana procedunt in muſculorum omnium capita cum neruo, ad muſculi vel tendonis villorum neruoſorum robur, ipſa quoque in villos diuiſa. horum pars plurima ab oſſibus ipſis muſculorum principio propinquis quidam à cartilagine, non pauci à membrana naſcuntur. Sunt vero etiam ligamenta quædam mediæ quodãmodo naturæ inter illa tum generatim tum ſpeciatim dicta, partim ex oſſibus aut cartilaginibus, partim aliunde nata, quæ tamen nõ in os vel cartilaginem vel tendonem vel muſculum procedunt, vt quę ab oſſibus pubis naſcuntur gemina, ſed caua & receptis inſignibus neruis ſentientia, & maximam penis partem conſtituentia. Cæterum ex ligamentis proprie dictis quæ quidem ab oſſe vel cartilagine partibus non ſentientibus, oriuntur, non ſentiunt, niſi horum quædam neruos acceperint, vt quæ penem conſtituunt, linguam & penem firmant. Quæ vero ex perioſteo, membranisque aliis ſentientibus oriuntur, ſentiũt, ſicut & illa quæ à tendonibus ad articulos dilatatis prodeunt, cuiuſmodi habentur in calcaneo, epigonatide, digitis, aliiſque partibus non paucis. Quæ res impoſuit quibusdã putantibus ligamenta vera nunc ſentire, cum neruos non recipiant, nec à cerebro aut rhachitide oriãtur, nunc non ſentire. Ex his perſpicui ſunt ligamentorum tres vſus præcipui, qui ſunt ligandi, muniendi atque veſtiendi.

Σωσδρομὴ. cõcurſus. Eſt multorum ſymptomatum ſiue ſignorum cumulus, aliquid faciendum præſcribens. proprius eſt Empiricorũ. Qui enim experientia ſola rem inueſtigat, tales concurſus reſpicit, & quæ acciditſſe viderit, in vnum colligit. Cumque ſæpe eadem viderit vno in morbo, omnia memoriæ commendat, atque vbi ex hac obſeruatione multos concurſus fuerit expertus, tunc quæ in multis concurſibus, quæ item in vno tantum euenitſſe comperit, diligenter obſeruat, atque ita demum in communium & propriorum cognitionem venit: quam conſequitur ſignorum in vi & efficacia diuerſitatis animaduerſio. Quod enim in multis concurſibus fuit obſeruatum, quam quod in paucis, quod in paucis, quam quod in duobus, quod in duobus, quam quod in vno tãtum, maiorem vim habet. Exempli cauſa Empiricus, ex nonnullis quæ liquido apparent notis circa ægrum, dicet ſibi compertum eſſe ſanguinem ægro mitti debere. Si quæras quænam eæ ſint, reſpõdebit diſtentionem vaſorum, & ruborem & grauitatem corporis vniuerſi & pigritiam ad motiones & tenſiones membrorum, adhæc vlceroſæ laſſitudinis ſenſum, & traductã in ocio priorem vitam, ciborum & potus copiam, & ſolitarum excretionum ſuppreſſionem, atque ex hac ſyndrome ſiue concurſu venæ ſecandæ vtilitatem à ſe obſeruatam eſſe. Talis quidem eſt Empiricorum σωσδρομὴ πληθωρικὴ, ad cuius ſimilitudinem alios in aliis morbis concurſus æſtimare potes, vt πνευμονικὴν, σωματικὴν, ὀπληνικὴν & reliquas. Verum tales σωσδρομὰς Gal. ridet, quod tum rariſſimæ, tum longiſſimæ ſint, quodque nõ protinus appareant, vt interea dum concurſus omnium ſymptomatum expectatur, mora adhibendi remedii periculum afferat. Facilius multo & citius qui ratione ſignorum vniuſcuiuſque morbi inuentionem indagat, & communia & propria cognoſcit. Vbi enim brachium ex propria ſede excidiſſe, & in alam prolapſum eſſe animaduerterit, reliqua omnia etiam ſimul intelliget, vt tumorem illic præter naturam eſſe apparaturum, deinde ſinuatum in ſuperhumerali locum futurum, capite brachii quod in alam receſſit, priuatum, tum dolore vehementi infeſtãdos muſculos, & euenturum vt brachium doleat, ſi admouere id ad coſtas velit. Itaq; non expectato eorum omnium concurſu, ſtatim iudicabit brachium è propria ſede excidiſſe, & ſuperuenientibus ſymptomatis remedia comparabit. vt non immerito talem Empiricorum σωσδρομὴν Galenus reprehendiſſe videatur.

Σωεδρεύοντα σημεῖα. aſſidentia ſigna. Sunt ſigna non neceſſaria nec propria nec à rebus ipſis inſeparabilia, ſed quæ vt plurimum accidũt, vt in ardente febre lingua ſicca, aſpera,

©BIUM

nigra, ventris morſus, deiectiones pallidæ, vehemens ſitis, vigiliæ & deliria. Ex his autem aliqua ſimul inuadunt, aliquando ſuperueniunt, ſæpe vero nunquam apparent. Neque enim ſunt ab ardente febre inſeparabilia, neque eius ſubſtantiam cõſtituunt, ſed proprias tantum faciunt eius differentias, vt ſcripſit Galen. comment. in Aphoriſ. 12. lib. 1. Idem vero & de aliis morbis iudicandum.

Συνεχὴς αἰτία. cauſa continens, quam aliqui contentiuam etiam dicunt. vide αἰτία.

Συνεκχυμῶ. coeffundere, hoc eſt, naturam effundentem & vacuationes molientem adiuuare & incitare, apud Hippocr. libr. 6. τῶν ἐπιδημιῶν. addit vero etiam quiddam Galen. in lexico Hippocr. hoc eſt, commiſcere & contẽperare ſanis ſuccis eos qui ſunt vitiati.

Συνενδεικνύμενα. coindicantia. dicuntur ea quæ primæ præcipuæque indicationi conſentiunt. Nam cum prima indicatio, quæ quid agendum ſit oſtẽdit, à morbo petatur, nemo tamen ei obſequi audeat, niſi reliqua aut eorum pars maxima quæ conſideranda ſunt, conſenſerint. Ea autem ſunt virtus, natura, ætas, anni tempus, regio, conſuetudo, & ſi qua ſunt id genus alia. his autem oppoſita ſunt ἀνπδεικνύμενα, quæ contrariam indicationem habent.

Συνέρζει. concluſione. τῇ οἷον συγκλείσει: ait Galen. in lexico Hippocr.

Συνεχὴς αἰτία. cauſa continens, quæ & παροχὴς & συνεχτικὴ appellatur à Galen. vide αἰτία.

Συνεχὴς πυρετὸς. continua febris. Eſt cuius à principio ad finem vnica eſt acceſſio in multos dies producta: vel, in qua nunquam febris intermittit. Cuius duæ ſpecies aſſignantur, vna σύνοχος dicta, altera συνεχὴς generis ſui nomine, ſicut plærisque aliis differentiis accidit, quibus nomina indita non ſunt. Rurſus σύνοχος duplex eſt, non putris & putris: vtraque adhuc triplex, ὁμότονος, ἀναβατικὸς, παραχμαστικὸς, inditis nominibus à febrium mutationibus quas habent non per aliquos circuitus, in modum intermittẽtium, ſed toto quo durant ſpatio: ὁμότονος enim dicitur cuius vnica acceſſio à principio ad finem vſque eodem tenore perſeuerat, vt ἀναβατικὸς quæ paulatim increſcit, & παρακμαστικὸς quæ perpetuo ſenſimque decreſcit. Febris autem συνεχὴς, quam ſpeciem eſſe ſtatuimus, triplex eſt, pituitoſa, bilioſa, &, quæ raro accidit, melancholica. quarum trium ab initio ad finem vnica eſt acceſſio, vt & trium ſynochorum prædictarum. ſed hoc intereſt quod in ſynochis nulla aut minima ab initio ad finem mutatio fiat, iſtis vero mutatio accidat, pituitoſis quotidie, bilioſis tertio quoque die, melancholicis quarto, vt ſcribit Galen. libr. 1. Epidem. ex ſententia iuniorum medicorum. Porro hæc mutatio non aliud eſt quam noua quædam exacerbatio, & febris reduplicatio, per quam noua quędam acceſſio prehendere videtur. Nam vt per initia acceſſionis intermittentium horror aut frigus partium extremarum fit & ad ſomnum propẽſio, pigritia inſignis, inæqualitas quædam caloris, & pulſus paruus, debilis, tardus, rarus, ita dum iſtæ exacerbationes prehendunt, augentur aut vigent, ſitim, dolorem capitis vehementem, inquietudinem, caloren intolerabilem excitant, vt aliquando videri poſſit continua febris cum ſua & ſibi finitima intermittente coniuncta. Verum in continente bilioſa per exacerbationes rigor non fit, vt per acceſſionem tertianæ intermittentis, niſi forte cum tempus criſis inſtat. Corpus enim continuo calore concalfactum minus ſentit morſum bilis eam exacerbationem committentis propter eius exiguitatem: cum vero proxima criſis eſt, perfacile, qui corpus à largiſſima & copioſiſſima bile vbique pungitur. Eas in continuis exacerbationes medici παροξυσμοὺς etiam appellant non minus quam in intermittentibus, ſed illarum ſolutionem παρακμὴν, non autem, vt intermittentium, ἄπυρεξιαν. Iſta quidem vna eſt continuarum ab intermittentibus differentia, ſumpta ab acceſſionibus, præter quam alia eſt à loco in quo materia febrilis continetur. Siquidem per intermittentes febres humor in habitu corporis putret, ſicut ante δῆλα πόντα πυρετὸν explicantes annotauimus, per cõtinuas vero in maioribus vaſis continetur, quæ ſunt magnæ inter alas & inguina arteriæ venæque. Quæ cauſa eſt cur in continuis nullus horror, rigor, refrigeratio, non vlla ὀπισθιασία ſit febris intermittentis, quod materia per ſentientes partes non feratur. Quorum ſi quid acciderit, implexum intermittentis cum continua eſſe iudicandum eſt.

Συωλωμένα. vide σύνομα paulo poſt.

Συωρεφωμένα. hoc eſt συωρυγωμένα. coaptata, coadunata. vt in libro de curandis luxatis apud Hippocr.

Συωρεφὲς. obtectũ & adumbratum. refert Galen. in lexico Hippocr.

Σύνθεσις. eſt oſſium inter ſe compoſitio, qualiscunque ea ſit: eſt enim ſummi generis nomen. eam aliis quoque nominibus ζωπαξίν καὶ ἁμιλίαν vocari tradit Galen. lib. de oſſibus. Præterea C. Plinius ſecundus libro primo de medicina ſcribit σύνθεσιν morbũ eſſe nec periculo, nec facie phthiſi diſſimilem: inter tam multos authores ſolus qui id ſcripſerit.

Συνεύρωσις. eſt ſiccorum & durorum oſſiũ σύμφυσις neruorum interuentu. Neruos autem intelligere oportet non veros, quoniã nulla oſſa, eorum interuentu, opinor, coaleſcunt, ſed tendones, ligamenta & alia neruoſa mẽbranoſaque corpora. Nam & tendones qui nerui etiam nomine continentur, ſæpe ad articulos dilatati ipſos firmant, ligamenta quoque neruoſa tibiam cruri & crus iſchio firmiſſime alligant, vt interim ligamenta alia externa partim membranoſa omnium articulorum communia. partim dura, craſſa, rotunda quorundam articulorum, vt dentis,

tis, genu, humeri, taceam.

Σύνομα. τὰ συνόντα, quæ coierunt & coniuncta sunt. Sic habent editiones quædam in Hippocratico Galeni lexico. aliæ vero pro σύνομα habent συνλωμένα, quod proprie sonat coadunata, ἀφὰ τὸ συνεῦδαι: & sic etiam in manuscripto codice legitur. σύνομα autem proprie dicuntur simul pascentia, ijsdem pascuis vtentia, gregalia: ἀφὰ τὸ συνέμεσθαι.

Συνουλωτικὸν φάρμακον. idem quod ἐπουλωτικὸν, de quo vide suo loco.

Σύνοχος. est febris συνεχὴς, nullis distincta accessionibus vel reduplicationibus. In hoc enim differt ὑπὸ τῆ συνεχέος πυρετοῦ, quæ species est τοῦ συνεχέος generis sui nomine donata, quod συνεχὴς mutationes habeat pro humoris à quo gignitur specie. Si namque eam pituita excitauit, mutationes habet quotidie, si bilis, diebus alternis, si humor melancholicus, quod admodum rarum est, quarto quoque die. Non sunt autem aliud hæ mutationes quam accessiones aut reduplicationes quædam in febrem continuam incidentes. Verum ὁ σύνοχος nullas eiusmodi mutationes habet, quæ accessiones videri possint, sed vnicam modo accessionem à principio vsque ad finem nullis exacerbationibus distinctam. Cuius tamen tres differentiæ statuuntur. At enim perpetua illa accessio sibi æqualis similisque perseuerat, totoque febris curriculo similiter viget neque crescens neque decrescens, quæ σύνοχος ὁμότονος siue ἀκμαστικὸς appellatur: aut à mediocribus initiis progreditur ad maiora & increscit, dicta ἀναβατικὸς atque ἐπακμαστικὸς: aut ab initio ad finem semper decrescit, quam παρακμαστικὸν appellant. Neque enim fit synochus à pituita aut alterutra bile, quorum proprium est certis circuitibus moueri & nouas accessiones inducere, sed à sanguine qui nullis periodis exacerbari solet. Sanguis autem ille synochi materia, aut incalescit tantum nulla concepta putredine, aut computrescit. Inde geminæ emergunt synochi differentiæ, non putris & putris: quarum hanc inter putridas, illam inter ephemeras febres Galenus collocauit. Quæ enim non putris est, duo habet præcipua cum ephemeris communia, primum quidem idipsum quod sine putredine sit, deinde vero quod vnica accessione perinde atque ephemera concludatur: vt non immerito diaria plurium dierum vocari possit. Sed & diariis febribus fere semper succedit, quod vbi euenit, non alia febris species quam diaria producta videtur. Siquidem propter causæ paruitatem febris vnius diei efficitur, sicut propter magnitudinem, multorũ interim dierum. Est igitur eiusmodi synochus, quãtum ex ipsa est, earum quę plures dies infestant, & quæ diariæ sunt media & quodammodo cõmunis, quandiu scilicet putredinis nullas notas habet. Vbi vero succedit putredo, nõ iam diariarũ generis est, sed putrida biliosa ex sanguine putrente dicitur. De ea celebris illa quæstio instituta est crebrisque concertationib. in scholis agitata de sanguinis putredine eiusq; in bilem cõuersione, illis Galeni authoritate, illis Auicẽnę calumnia fretis, quã tamen licebit ex ijs quæ subijciã explicare & dijudicare. Sanguis sincerus à calido innato, cuius subiectũ est & pabulum, regitur atque conseruatur, & quia ab eo non deseritur, ideo ægerrime tardissimeque putret. Quia tamen omnia præter ignẽ putrere possunt, non est dubium quin sanguis etiam ipse interdum cõputrescat, cum nec spiritus, nec aer à putredine immunia sunt. Inducitur autẽ in eo putredo à calore externo, siue is sit in aere ambiente calidiore aut aliter vitiato, siue in nobis ipsis ab aliqua intẽperie aut cacochymia genitus. In causa est obstructio, quæ prohibet tũ ne foras excrementa fuliginosa expellantur, tum ne intro subeat attractus aer, qui sanguinem alicubi impactum ventilet. Causa etiam quandoque est in aere calidiore, qui calore nostro potẽtior eum foras euocat, dissipat, redditque tam imbecillũ vt sanguinem suum, præsertim si magna eius copia fuerit, amplio regere & continere nõ possit. Putredo etiam illa accidit, cum calor natiuus mitis & benignus, alterius caloris commercio & contactu acrior euadit, vt iam non concoquat & conseruet sanguinẽ, sed eum vrat, corrumpat, putrefaciat. Cęterum ea putrefactio nõ inducitur temporis momẽto, sed interdum biduo, triduove toto aut longiori etiam spatio sanguis tantum incalescit & feruet, non etiam putret, sicut Galen. meth. med. lib. 8. & 9. docuit. Eo quidem tempore synochus dicitur non putris. Verum nisi quis obstructionem summouerit, perseuerante malo quicquid in sanguine tenuissimum pinguissimumq; est, in bilem flauã transit, quæ ob substantiæ tenuitatem alteratu facilis, vnaque cum sanguine putrens synochum putrem biliosum creat. Nam si cum valemus, labore, inedia, ira interdum adeo incalescimus vt sanguinis portio in bilem vertatur, multo magis dum synochus non putris æstuat in corpore, flauę bilis prouentus fit ex portione sanguinis tenuiore & pinguiore. Cum igitur tantum bilis genitum sit quantum biliosam febrem facere potest putrendo, tum pro synocho nõ putri synochus putris biliosa appellatur, quamuis nondũ multus sanguis putruerit, nec putrendo in bilem flauam transierit, sed procedente tempore transiturus sit, si putredinis causæ perseuerarint. In quo locum non habet Auicennæ calumnia libr. 4. fen. 1. tract. 2. cap. 45. vbi scribit: Error est maximo in hoc Gal. sermone, quãdo sanguis putret, eum in bilẽ transire. Transit enim in bilem aut quãdo putrescit, aut quando putrefactus est, quorum vtrumque est falsum, quod tenue abeat in bilem, crassum in humorem melancholicum. non ergo totus abit in bilem. Quod enim

©BIUM

dicit Auicenna, locum quidem habere poteſt conſummata iam & perfecta putrefactione, nõ etiam per eius initia cum ex ſynocho non putri incipit fieri ſynochus putris, quo tempore parum adhuc bilis computruit, nec quãtum ſatis eſt ad gignendam febrem cõtinuam bilioſam quæ tertiõ quoque die exacerbetur, multoque minus continuam melancholicam, quod humor melancholicus frigidus, craſſus, terreus, nõ ſtatim gigni poſſit ex ſynocho non putri, eamque protinus & immediate ſequi, ſed longo poſt tempore, multum exuſto ſanguine & ſynocho putri iam inueterato. Vt enim ex ephemera ſynochus non putris, & ab hoc putris naſcitur, ita ex putri ſynocho gigni poteſt continua febris melancholica mutationes quarto quoque die habens. Verum tantiſper dum ſynochus putris erit, non fiet ea quam putauit Auicenna ſanguinis in melancholicum humorem conuerſio, neque vllæ eius notæ apparebunt. Quare recte videtur dixiſſe Galenus per ſynochos putres bilem accendi, & notas quaſdam putredinis inchoatæ in ijs videri, eumque male Auicenna reprehendit, exiſtimans vna cum bilioſa ſanguinis parte etiam craſſiorem cõuerſum in humorem melancholicum accendi. Neque enim ex vno recte concludit alterum, quia bilis repentinam habet generationem, ſuccus autẽ melancholicus multo tardiorem. Præterea flaua bilis ob caliditatem, ſiccitatem, tenuitatem, leuitatẽ igni proxima, æſtuante feruenteque ſanguine promptiſſime calorem illum externum cõcipit: humor autem melancholicus frigidus, terreus, craſſus, grauis non facile incendio conflagrat, etiamſi in loco putredinis, vt & flaua bilis, maneat, ſed id potius calore ſuo mitiori aut frigore quodammodo temperat, eique diu reluctatur.

Σωτηξις. eſt oſſium inter ſe compoſitio qualiscunque ea ſit. eſt enim ſummi generis nomen. Diuiditur in duas ſpecies, ἄρθρου καὶ σύμφυσιν, vt author eſt Galen. lib. de oſſibus: vbi etiam σωτηξιν aliis nominibus σώρωσιν καὶ ἐμπλοκὴν tradit vocari.

Σωτηρις. diſtentio. Oppoſita eſt τῇ χαλάσει, hoc eſt laxitati. Vtraque non modo in cute, ſed in ipſis etiam articulis contingit. in his quidem aut amplius reſiccatis, aut perfrigeratis, aut inflamatis, aut induratis: in cute vero, nõ his tantum modis, ſed etiam vbi muſculi intra ipſam quouis modo augeſcunt. Quare etiam ex carnis abundantia quibuſdam ſæpe cutis diſtenditur, & in inflammationibus hoc ipſum vel maxime perpetitur, vt Galenus libris methodi medendi pluribus docet.

Σωτηρικὰ. ſunt medicamẽta quę ad ſiccius paulo vergunt, nec tamen adhuc clare manifeſteque contrahentia ſunt. Galenus libro 4. meth. med. quo tamen loco quidam pro eo nomine ξηραντικὰ reponunt.

Σωτηξις. colliquatio. Morbus eſt in quo venter excernit humorem bilioſum à toto corpore confluentem, fuluum, graueolentem, craſſitudine ſtrigmentorum aut olei aut adipis. Philagrius morbum appellauit. Symptoma potius videtur eſſe febris malignæ & ardentiſſimæ, quæ tum pinguedinem, tum mollem etiam carnem tabefacit & colliquat, ac ſi diutius perſeueret, ipſam etiam partiũ ſolidarum ſubſtantiam. Nec tamen pinguis tantum deiectio colliquationis ſignum eſt, niſi aliæ quoque prius dictæ qualitates ſimul adſint. Nam ab exiguo etiã calore pinguedo inteſtinorum fundi poteſt, quæ in excrementis apparebit: ſed eum qui carnes colliquet, feruentiſſimum eſſe prorſus neceſſe eſt. Itaque vt ſcribit Galen. comment. 3. in l. 3. περὶ ἐπιδημιῶν, colliquationes quę per ventrem excernuntur, à pinguibus deiectionibus differre medici exiſtimant. Ab hoc ſymptomate febris ipſa σωτηκτικὸς ἢ σωτήκων πυρετὸς appellatur, de qua mox dicetur. Cæterum non in deiectionibus modo, ſed in vrinis etiam ſigna colliquationis apparent. Nam, vt ſcripſit Hippocr. pinguitudines telis araneorum ſimiles vrinæ innatantes colliquationis ſigna ſunt: fit enim, vt ait Galen. ἀναστοιχείωσις, ἢ σώπτεξις, ἢ αἰάλωσις, ſeu quomodocunque nominare libet, aliquando totius corporis, aliquando ſuccorum duntaxat qui venis continentur. Quod autem ex ea colliquatione prouenit, alias ad ventrem confluit, alias ad vrinas. ſi tenue quidẽ eſt & renes valent, ad vrinas: ſin craſſum eſt & quale renes trahere non poſſunt, totum in vẽtrem neceſſario fertur. Verum ex vrinis certũ colliquationis iudicium ſumi non poteſt, quod ſæpe pingues & oleoſæ vrinæ nullo ægri detrimento reddantur, imo vero interim plane è contrario, in morbi concoctione, vt à ſe viſum Galenus eo commentario teſtatus eſt.

Σωτηκτικὸς ἢ

Σωτήκων πυρετὸς. febris colliquatiua ſiue colliquans. Eſt febris ardẽtiſſima, pinguedinem, carnes, ipſamque ſolidarum partium ſubſtantiam fuſam & liquatam calore per ventrem effundens. Ea omnino grauiſſima periculoſiſſimaque eſt, animal ipſum aliquando interimens, priuſquam ſolida fibroſaque corpora liquentur. Inducit ſummam maciem, quemadmodum & febris maraſmodes. Sed in eo differunt, quod quæ portio carnis per febres maraſmodes colliquatur, ea ſemper vaporis vice digeritur per inſenſilem tranſpiratum, per febres autem colliquantes humoris bilioſi, fului, graueolentis craſſique ſpecie defluit in ventrem. Harum autem febrium exemplũ manifeſtum ex carnibus petitur, dum in craticulis torrentur. Siquidem ab aliquibus plurima liquatio defluit, deciditq; in prunas largiter: ab aliquibus nihil omnino, quod vtique ſentias, defluere videtur, etiam ſi par ſit prunarũ ſubdita copia. Quippe feris ſuibus aut nihil omnino, aut plane minimum eſt quod defluat: ci-

©BIUM

at: cicuribus vero plurimum, eoque magis quo plus adipe vel carne abundant. Ad eundem modum in calidiſſimis febribus, ſi carnes humidæ ac molles cum adipis copia fuerint, eas ſenſu liquari deprehendas: ſin ſine adipe & ſiccæ ſunt, in maraſmodes febres tranſeunt. Clariſſimo huius rei argumento ſunt infirmi, qui per aluum quod liquatur excernunt, qui niſi prius moriantur, in maraſmodes febres incidunt. Siquidem quoad materiam vberem habent, hanc colliquant: vbi illis tum adeps tum caro mollis defecit, duras & ægre liquabiles carnes ſiccant, à quibus propter ſiccitatē nihil defluit. Itaque præcedit fere ſemper colliquans febris, deinde maraſmodes exhauſtis iam prorſus humoribus conſequitur.

Σωπνίλω, vehementiam & magnitudinem cauſæ morbum committētis intellexit Hippocrates ſect. 4. τῶ περὶ διαίτης ὀξέων, diſſerens de ſanguinis ſtillicidio.

Σώτροφον. ὀπτήδειον, idoneum, apud Hippocratem.

Σύαγμον. à quibuſdam τὸ σίσελι dicitur.

Συελικὸς λίθος. lapis qui etiam ἰουδαϊκὸς appellatur & πηλόλιθος.

Συελικὸς ὀπὸς. Galenus lib. 2. κατὰ τόπους ex Archigene exiſtimat eſſe Comagenum. quādoquidem idipſum ex Syria apportetur, cuius pars Comagene ſit. fiebat autem ex adipe anſerino cum cinnamo in vaſe æreo multa niue obruto, ac rigore gelido macerato: vt Plin. lib. 10. cap. 22. tradit.

Συεργίας. genus eſt τῶ καλάμου, id eſt arundinis eius quæ fiſtulis eſt accommodatiſſima. vide κάλαμος.

Σύριγξ. fiſtula. Eſt ſinus anguſtus, oblongus, calloſus, interdum etiam obliquus, os habens cui cicatrix obduci nequit, per quod humor certis temporibus tenuis excernitur. Naſcitur quemadmodum & ſinus ex abceſſu. Præcipua eius ſubſtantia callus eſt, materia autem humor melancholicus, qui diſcuſſis & per halitum digeſtis tenuioribus humoribus remanet. Itaque in genere tumorum præter naturam continetur, quāuis ob manifeſtam continui ſolutionem inter vlcera potius quàm inter tumores numeretur à præſtantiſſimis etiam medicis. Duæ eius produntur differentiæ, cœca, quę oſculum in profundo, ſinum ad ſuperficiem habet: occulta, quæ & os & ſinum obtinet in profundo. ἀπὸ τῆ σύριγγος Hippocr. ſect. 2. Prognoſt. verbum συριγοῦσθαι fecit, ſumpta, inquit Galenus, à muſicorum fiſtulis metaphora, quæ longæ & cauæ ſunt. Qui enim in hominum corporibus affectus iis ſimiles generantur, eodem etiam donantur nomine.

σύριγξ etiam eſt arundo fiſtularis atque ὁ ἔξωθεν φλοιὸς κασίας τῆς συριγγίδος, exterior caſſiæ fiſtularis cortex. Galenus lib. 1. de antidotis ſcribit Andromachi filiū nomini κασία addidiſſe nomen σύριγξ, & dixiſſe κασία σύριγξ, atque poſtea obtinuiſſe apud pharmacopœos vt ſic appellaretur.

Συρικὸν. idem eſt quod σάνδυξ, ſi credimus Aetio ſic ſcribenti l. 2. καιόμενον τὸ καθαρὸν ψιμύθιον, εἰς τὸ καλούμενον συρικὸν μεταβάλλεται, ὅπερ οἱ ἰατροὶ σάνδυκα ὀνομάζουσιν. hoc eſt, vſta pura ceruſſa trāſit in Syricum, quod medici ſandyca appellant. verum Plinius Syricum ex ſandyce & Sinopide fieri ſcribit part pondere permiſtis. Videtur & Paulus Ægineta σάνδυκα καὶ συρικὸν idem exiſtimaſſe, ſcribens lib. 7. ad hunc modum: σάνδυξ ἢ συρικὸν, λεπτομερὲς μέν ὅτι καὶ ζηραντικῆς δυνάμεως, οὐ μὴν θερμῆς. id eſt, Sandyx ſiue Syricum tenuium partium eſt & ſiccat, nec tamen calefacit.

συρικὸν eſt collyriū ἄδηκτον καὶ ἀπαλὸν, quod & σάνδυκα Aetius ſcribit appellari lib. 7. quo loco ab eo deſcribitur. non eſt dubium inditum eſſe collyrio nomen à metallico medicamento quod in eius compoſitionē ingreditur, quod σάνδυξ ſiue συρικὸν appellatur, quod aliud non eſt quam ceruſſa vſta, vt ſupra annotauimus.

Συρμαία. ſic dicta eſt à quibuſdam raphanus, quod concitando vomitu eſſet idonea. Similiter & cibi quoddam genus quod veteres ex adipe & melle concinnabant. Eſt & potio è ſale & aqua miſtis apta ventri purgādo.

Συρμαϊσμὸς. dicta eſt à veteribus modica vacuatio, ſiue per vomitum, ſiue per alui deiectionem fieret, ſicut annotat Galenus comm. 2. εἰς τὸ περὶ ἄρθρων. Paulus cap. vlt. lib. 1. interpretatur vomitum qui fit ieiunis ante cibum. Galenus etiam συρμαίαν appellat, & interpretatur moderatam eorum quæ in ventre ſunt purgationem, in lexico Hippocratis.

Συσάρκωσις. eſt durorum ſiccorumque oſſium σύμφυσις carnis interuentu. Hoc modo caro gingiuarum dura & firma & dentibus firmiter appreſſa ipſos ſuis oſſibus veluti colligat, adeo vt dentes ob gingiuarum laxitatem mobiles, gingiuis adſtrictis ſtabiles atque immoti reddantur. Similiter & omnes oſſium commiſſurę, quas muſculi circundant.

συσάρκωσις etiam dicitur ratio quædam vulnerum labra quæ nimis hiāt, nec hamulis aut acu adduci poſſunt, componendi. Id quod adhibitis medicamentis perficitur, quæ gignendæ carnis facultatem habent.

συσάρκωσις etiam dicitur ἐν τῆ ὀρχοκήλη καὶ πυροκήλη, cum ſcroti tunicæ, vaſa, teſtes cum carne enata ſuperfluaque concreſcunt, vt vnum omnium corpus eſſe videatur, vt ſcribit Paulus Ægineta lib. 6. cap. 63.

Συσπαστικὸς σφυγμὸς. eſt pulſus inæqualis in pluribus pulſationibus magnitudinem non parem retinens. Hic plurium pulſuum quaſi aceruo conſtat, atque inde nomen habuit: σύσπασμα enim aceruum ſignificat & cumulum. Huius tres habentur differentiæ, ὀλιγολείπων, παρεμπίπτων, μύουρος ſiue μωυρίζων. Eſt autem inæqualitas illa συσπαστικὴ cognitu omnium facilima. Dicitur etiam alio nomine σύσπασμα.

Definitionum medicarum libri XXIIII - page 453 sur 554

©BIUM

Συσολὴ. eſt motus cordis & arteriæ quo ipſa dilatata per diaſtolen, comprimitur. Pars enim pulſus eſt, quo facultas reprimit pulſum eleuatum & ſe explicantem, eoque in opere conſequitur vt fuliginoſa excrementa expellat & repurget, atque ita refrigerium calori natiuo moliatur. Paulus libri ſecundi capite vndecimo, definit motum eſſe quo arteriæ extrema ad medium ſui conſidunt conniuentque, atque ita fuliginoſa excrementa expellunt. Submiſſio Latine dici poteſt.

Συσρέφεσθαι. coire, cogi, denſari. vſurpatur à medicis in iis quæ liquidiora ſunt, & coctione ſpiſſantur atque coagmentantur. Inde σωεσραμμένη ἀμόργη amurca dicitur per coctu ram inſpiſſata, & σύσρεμμα ἐρίου hapſus lanæ, & συσροφαὶ tubercula & durities ab humoris concretione, quas φύματα καὶ σκληρίας Galenus exponit ἐν ταῖς γλώσσαις. vt & συσρεπτικὸν interpretatur σωαπτικὸν, hoc eſt, quod cogendi & coniungendi vim habet. In qua ſignificatione etiam Hippocrates de frigore loquens libro ſexto περὶ ὀρθρημάτων vſurpauit, ſicut Galenus eo loco expoſuit. Similiter comment. 3. εἰς τὸ περὶ διαίτης ὀξέων, vbi ſcribit, cum humores aliqui vitioſi confluxerint in partem aliquam, ibique cumulati fuerint, in ea parte συσρέφεσθαι dici.

Συσροφὴ. φύμα καὶ σκλήρια. hoc eſt tuberculum & durities, vt Galenus exponit in ſuo lexico Hippocratis, ſed multo apertius declarat comment. 4. in lib. de ratione victus in morbis acutis, ſcribens eſſe eam quæ à partibus excitatur intumeſcentibus. Audire ſiquidem etiam nunc multos in Aſia ita nominare omnes præter naturam tumores.

Σφαγὴ. iugulum. proprie cauum illud quo diſparantur κλεῖδες. pars colli & pectoris communis, vt inquit Ariſtoteles. Nomen habet quod hic locus ad cædem maxime obnoxius ſit.

Σφαγίτις φλὲψ. iugularis vena. Eſt ramus venæ cauæ clauiculas ſupergreſſæ, ſurſum ſecundum iugulum conſcendens. Eſt autem is ramus geminus, vnus internus, qui iugularis interna, alter externus, qui iugularis externa dicitur. Illa gracilior ſecundum latus aſperæ arteriæ aſcendit ad fauces, & inde in cranium, venulis exilibus obiter miſſis in aſperam arteriam & membranas vicinas & neruos ſexti quidem paris in collo, ſeptimi vero in faucibus. Vbi autem cranium attigit, bipertita maiore ramo per cranii baſim reflexo, vbi ſurculum dedit muſculo colli interno longo, per foramen paris ſexti cum minore carotide arteria ſibi coniuge cranium ingreſſa, coit in vas commune. Minore autem ramo, vbi ramulum auditus organo dimiſit per foramen tranſuerſum ſibi commune, & portioni nerui quintæ coniugationis crotaphiten petenti, cranium intrat per foramen ſæpe geminum, ſed exiguum, prope latus externum foraminis tertiæ & quartæ coniugationis in craſſam meningem ramoſe abſumitur. Externa vero iugularis, ſæpe ſimplex, interdum etiam diuiſa multipliciter, idque nunc initio ſui, nunc in collo medio aſcendit ſub colli latus ſub cute & muſculo lato, ſurculis obiter in vicinos muſculos, cutim, membranas dimiſſis. Vbi fauces attigit, portionem ſui in oris partes, glandulas, muſculos tum hyoidis, tum laryngis, tum linguæ linguam infernam, tunicam narium internam abſumit, niſi quod ramuli aliquot inde etiam in craſſam meningem emicant per foramen tum pone maſtoide apophyſim, tum ſecundi neruorum paris, tum maximum inter ethmoidea, ſurculis obiter in oculos & frontis cutim diſtributis. Portionem alteram ſemper ſubcutaneam dimittit ramo inſigni ſuper genam infernam aſcendente, in labra vtraque, pinnas naſi, naſum, frontem, faciem reliquam, maiorem oculi angulum, & inde in venam frontis vel propriam vel ſibi oppoſitæ communem, dextra ſcilicet ac ſiniſtra ibi in vnam coeunte, altero in glandulis ad aures varie diuiſo, in cutem tum capitis tum faciei & frontis abſumitur. Eſt autem notandum externas iugulares nullas habere adiunctas arterias, etiam ſi quandoque motu aliquo pulſui cuidam non diſſimili agitari videantur, vt à ſe obſeruatum eſſe Galenus prodidit comment. 4. εἰς τὸ περὶ ῥήξιος.

Σφάγνον. dicitur à quibuſdam ὁ ἀσπάλαθος, vt habetur apud Dioſcor. Significat etiam panos arctes, muſcoſo villo canos, non in cortice modo, verum & in ramis cerri arboris glandiferæ dependentes cubitali magnitudine, odoratos: quos aliter σπλάγχνον, σφάκον, βρύον, Latini penem appellant.

σφαγνὸν etiam & σφάκον à quibuſdam dici πὸ ἐλελίσφακον. hoc eſt ſaluiam, Dioſcorid. author eſt.

Σφαῖρα θαλαττία. eſt recrementum quoddam maris globoſum è ſpuma maris in littoribus & ſcopulis concreſcens, ſimile τῇ ἁλὸς ἄχνῃ, hoc eſt ſpumæ ſalis. Gaza apud Ariſtot. hiſtor. animal. lib. 9. cap. 14. pilam marinam interpretatur, quo loco ille ſcribit alcedones nidum marinæ ſimilem pilæ, & iis quæ à flore maris haloſachne dicuntur. Meminit & Galenus τῆς σφαίρας θαλαττίας lib. 1. περὶ κράσεως, capit. 2. deſcribens Critonis pharmaca conſeruandis augendiſque pilis idonea. vbi male Cornarius pro ſphæra ſiue pila, ſpongiam ſubſtituit.

Σφαιρίον. collyrii nomen, ſed multiplicis. Aliud Tryphonis, quod apud Galenum libro 4. περὶ κράσεως habetur. Aliud Euelpidis apud Celſum lib. 6. cap. 6. Eſt & emplaſtri nomen apud Aetium libr. 15. & Paulum libro 7. quo Paulus lib. 4. cap. 11. vtitur ad ambuſta puſtulis, vt inquit, iam excitatis. Non eſt dubium à globoſa figura inditum nomen eſſe qua ſit efformatum.

Dicitur & ſimpliciter σφαιρίον orbiculus, globu-

globulus,pilula, vt σφαιρία ἢ κορύμβων acini corymborum:& σφαιρία τῆ κυπαρίσσου,globuli ſiue pilulæ cupreſſi.

Σφαιρίτης.ſic dicta fuit à quibuſdam ἡ κυπαρίσσος, cuius globuli ſiue pilulæ σφαιρία ſimpliciter Dioſcoridi dicuntur. Hermolaus putauit herbam eſſe quæ σφαιρίτης dicatur ab Aetio, & cyclaminum poſſe intelligi,adductus, opinor,τῆ κύκλου & τῆς σφαίρας affinitate. Ruellius hęſitare ſe dicit.ſed Soranus apud Galenum lib.1. ἢ χυ πόπους citatus ad alopeciæ curationẽ,cupreſſum interpretatur his verbis:σφαιρίτιδος φύλλα πεφρυγμένα λειοτρίβει μετ' ὄξους καὶ ὀπιάδι.καλεῖται δὲ σφαιρίτης ἡ τὰ σφαιρία φέρουσα κυπαρίσσου. hoc eſt,ſphæritidis folia vſta contere cũ aceto & impone. vocatur autem ſphæritis,ea quæ pilulas fert cupreſſus.

Σφαιρώματα.dicuntur à quibuſdam natium partes gibbæ & globorum inſtar prominentes, ſicut author quidam Græcus ἀνώνυμος declarat his verbis: λέγει δὲ ἡ ὀσφὺς εἰς τὸ ἱερὸν ὀστοῦν. παρέκαστα δὲ πύπου τὰ ἰσχία ἐστὶν ἐφ' οἷς οἱ γλουτοὶ,ὅλα τὸ ὀστᾶ εἶναι ὑποκείμενα μέγιστα.ἔνθεν ὑπερῴηται αἱ πρὸς σώματα ἀφικνούμεναι,ὧν τὰ κυρτώματα ὀνομάζεται φερῆ εἶναι,σφαιρώματα προσαγορεύεται). hoc eſt, deſinunt autem lumbi in os ſacrum cuius vtraque parte coxæ ſunt:his nates ſubiacent, eo quod oſſa ſubiecta ſint maxima:hinc carnoſa corpora ipſis ſubſtrata ſunt, quorum gibba inde quod rotunda ſint, Græcis σφαιρώματα appellantur.

Σφάκελος.ſyderatio.Eſt partis inflammationem perpeſſæ mortificatio. Præcedit quidem omnino phlegmone,quæ ſi nec digeri,nec in pus mutari propter magnitudinẽ ſuã vel caloris natiui roboriſque infirmitatẽ poteſt, primum εἰς γάγγραιναν,deinde vero εἰς σφάκελον degenerat. Appellant quidem medici γάγγραιναν mortificationẽ non quidem perfectã ſed quæ adhuc fiat: cum enim perfecta eſt, σφάκελος dicitur,cuius non aliud remediũ eſt quam emortuũ membrũ quam proxime ſanæ parti præcidere.Eſt igitur inter magnam phlegmonen & ſphacelum media gangræna,tanto grauior eiuſmodi inflammatione, quãto leuior eſt ſphacelo.Sub hoc enim natura membri vniuerſa corrumpitur,idẽque vbi iam hæret,curationẽ non admittit. Notæ eius ſunt ſenſus partis ægræ prorſus abolitus & color niger, ſicut gangrænæ color liuidus,ſenſusque doloris hebes. Hippocr. ſicut annotat Gal. comm.2. εἰς τὸ ἄνευ ἀχμῶν, vocat σφάκελον,vbi os ex toto corrumpitur:id quod accidit cum à ſuperiecta carne ſanies pernicioſa in ipſum defluit,quod vbi carnoſis partibus accidit, aliis atque aliis nominibus appellat, putreſcentem hoc modo carnem alias μυδῶσιν, alias σαπρὰν, vel σηπομένην vocans.vide γάγγραινα.

Σφάκελος. dicta ſic eſt à quibuſdam ſaluia agreſtis, breuiori ſcilicet & læuiori folio, quod ſaluia habet ſqualidius & ſcabrius. Vulgus ſaluiam francam appellat.vide ἐλελίσφακος.

Σφάκος,ἢ σφάγος, ἢ βρύον,in Gallia, vt Plinius eſt author,naſcitur vuluis inſidẽtium vtilis, itẽ genib.& feminũ tumoribus, miſtus naſturcio, & aqua ſalſa tritus. Dioſc.ſaluiam quoque σφάκον & σφάγνον à nonnullis dici tradit.

Σφέκλη. fex vini vſta. Sic quidem ſcribitur apud Paulum locis pluribus, vt lib. 3.cap. 29.& lib.4.cap.34.& lib.7.cap.15. Apud Galen. libr.1.cap. 8. ἢ χυ πόπις legitur φέκλη, vt ex verbis Critonis apparet, quæ illic à Galeno recitantur hunc in modum, ῥυπὸς οἴνου κεκαυμένης, ὃν ῥωμαῖοι φέκλαν καλοῦσιν,hoc eſt, fæcis vini vſtæ, quam Romani fæculam appellãt. Apud Suidam quoq; φέκλη ſeries alphabetica offert.Ex quibus apparet vocem eam Latinam eſſe, factam à fæcula, quaſi paruam fæcem dicas.

Σφένδαμνος.Gaza acerẽ vertit apud Theophraſtum. Eſt autem arbor tiliæ non diſſimilis forma & magnitudine. radicibus paucis, ſublimibus, criſpis, materie venis longioribus fluctuãte,molli & gracili.à Gallis erable dicitur.

Σφενδόνη. ſic à quibuſdã dicitur τὸ λευκὸν τῆς ὀφθαλμοῦ.hoc eſt album quod in oculis eſt. Apud Hippocr.vero lib.de articul.à funda lapides iaciente,dicitur quod ad reſtitutionem mẽbri vtile eſt.In lib. de ſterilibus ſignificat eũ qui cuſtos nominatur. Significat autem & muliebre pedũ tegumentũ, & quæcunque huic ſimilia ſunt,vt refert Gal.in lexico Hip.

Σφηνίσκος.linamentum in cunei formam cõuolutum.Id autem maius fere eſt quo potiſſimum vtuntur chirurgi in ſeparandis ab inuicem durioribus corporibus.vide μοχλός.

Σφηνοειδὲς ὀστοῦν.cuneiforme os. Ad quam partem pertineat, Galen. ſcribit fuiſſe apud veteres controuerſum,quod à nonnullis inter cranii,ab aliis inter genæ ſuperioris oſſa numeretur,quia inter vtrumque eſt medium: vicit tamen eorum opinio qui id cranio tribuunt.Eſt igitur vnũ ex oſſibus cranii, q̃ in capitis baſi collocatum inter capitis & genæ ſuperioris oſſa,velut,σφηνὶ, id eſt cuneus,adigitur atque immittitur. ſic dicitur à cunei forma, vel potius vſu, quod omnibus ſuis partibus cunei modo ſe inſinuet inter oſſa capitis omnia, & prope omnia genæ ſupernæ.Nam os occipitis λαμβδοειδὲς tãgit atque ab eo diſtinguitur ſutura communi, deinde longo tractu attingit oſſa temporalia, & ſupra hæc angulum bregmatis. Deinde os frontis tangit in cauitate temporum & oculorum: vtriuſque enim cauitatis partem efficit ſphenoides,illius maximam, huius circiter ſextam.Tangit præterea genæ ſuperioris os maximum caput tangentium, & medium ſitu ac magnitudine, qua parte ſui cauitatem oculi adiuuat, os vero omnium in gena hac maximum tangit, qua tendit ad palatum, & per ſuas apophyſes pterygoideis oſſa palati parua attingit: oſſa autem naſi & quæ duos dentes inciſorios continent,non tangit. Huius oſſis circumſcriptio tã pulchrè à Galeno abſoluitur,vt nihil addendum putem, niſi quod id os habet

Definitionum medicarum libri XXIIII - page 455 sur 554

©BIUM

apophyſes extra craniũ quidem duas, quas ab alarum ſimilitudine πτερυγοειδεῖς ſiue πτερυγοειδεῖς appellãt, intra vero, treis κληροειδεῖς vocatas, vnam poſticam, quæ ſuperiorem, duas anticas ad neruorum opticorum exortũ, quæ inferiorem lecti partem repræſentant. Inter has apophyſes qua parte os profundius eſt & omnium tenuiſſimum, vel vnum eſt foramen medium, capiti aciculæ par, vel multa exigua viſu tamen & tactu perceptibilia, ceu in coronam ſita, per quæ pituita ex cerebri ventribus in choanam recepta, tranſmittitur in duos ſinus ſeu ſpecus maximos, his foraminibus ſubiectos, & inde in nares & palatum. Idem os etiam à Galeno ἀζυγὲς appellatur, hoc eſt inconiugatum, quia vnicum eſt non geminũ; cum tamen non reliqua modo oſſa, ſed & cartilagines & muſculi & partes omnes geminæ exiſtant.

Σφίγγοντα φάρμακα. vide στυπτικά.

Σφιγκτὴρ. ſphincter. Muſculus eſt ani rotundus vltimam recti inteſtini oram ambiens. Hic adſtringit rectum inteſtinum, ne intempeſtiue excrementa effluant. Subſtantiam habet inter cutem & muſculum mediam, cuiuſmodi eſt labiorum pars vltima. vide ἕδρα.

Σφοδρὸς σφυγμὸς. vehemens pulſus. Qui diaſtole ſua medici tactum euertit: ſeu, qui violenter impellit, & cum renixu quodam pulſat. Huic oppoſitus, ἀμαυρὸς, hoc eſt languidus, dicitur. Sumpta autem eſt hæc tota differentia à diaſtole, ſiue à qualitate occurſus & ictus arteriæ, ſiue à tono & vigore arteriæ in feriendo & diſtendendo. Eſt autem vehemens pulſus vnus & ſimplex, non compoſitus, tametſi vulgo τῆς σφοδρότητος nomen actioni validæ ſimul & citatæ tribuatur, vt ſcribit Galenus: cui ſi liceret nomina rebus propria inſtituere, ingenue profitetur ſe pulſum hunc non σφοδρὸν, ſed ἔντονον, aut ἔμφασιν, aut ἰσχυρὸν, aut βίαιον, aut ἀνπδαπικὸν, ſiue ἀναδρεπτικὸν τῆς ἀφῆς vocaturum, σφοδρὸν autem eum qui ex hac ipſa differentia, & celeritate conſtaret. Quia tamen maxima pars medicorum vehementiæ nomen vſurpat pro vna hac ſimplici differentia, non exiſtimauit ſibi mutandum eſſe nomen, ſed pariter cum illis vehementem pulſum appellat qui tanta contentione, tantoque cum renixu pulſat, vt tangentis digitum ſubuertat, & loco quodammodo moueat. Ac quamuis inter vehementem & languidum medius quidam pulſus & mediocris, vt & in aliis pulſuum differentiis intercedat, ipſumque vehementis nomen exceſſum quendam ſignificare videatur, vehemens tamen pulſus, ſi modo non facile ab externis cauſis muretur, naturalis & moderatus à Galeno perhibetur, ſicut præter naturam ab eodem languidus ſtatuitur, qui à tactu euertitur, atque etiam amborum medius, qui nec tactum euertit, nec ab eo etiam euertitur. Neque enim ita ſe habet in hac pulſuum differentia, vti & in reliquis, in quibus quod mediocre eſt, ſecundum naturam eſt. Cum enim pulſus vehementis cauſa ſit facultatis pulſificæ robur, eamque expediat homini quam robuſtiſſimam eſſe, damnari non poteſt pulſus vehementia, maxime ſi congenita eſt & naturalis, atque non facile ab externis cauſis muretur. Quæ enim facile mutatur, congenita non eſt, ſed non aliter quam magnitudo & celeritas vſu vrgente inducitur, vt ira, exercitatione, vini potu, eodemq; deficiente elangueſcit. Sed de hoc præſtat legere Galeni ſcripta lib. 1. de cauſis pulſuum.

Σφονδύλιον. folia quadamtenus platani & panacis habet, caules fœniculaceos, cubitali altitudine aut amplius aſſurgentes, in quorum cacumine ſemen duplex, ſeſeli ſimile, ſed latius, candidius, & magis paleaceũ, grauis odoris. flores eius albi, aut pallentes: radix rhaphani, candida. Naſcitur in paluſtribus & aquoſis. facultatem habet diſſecantẽ.

Σφραγὶς. nomen eſt trochiſci authore Polyida, cuius deſcriptio eſt apud Paulum l. 7. c. 12. & apud Aetium lib. 9. cap. 49

Eſt & σφραγὶς apud Celſum nomen paſtilli quem Polybus confecit ad glutinanda vulnera, cuius deſcriptionem habet libr. 5. cap. 20.

Eſt & σφραγὶς Neapolitæ & Paccii apud Galen. lib. 4. περὶ κρ τόπων. Ex quibus apparet commune hoc nomen multorum medicamentorum fuiſſe.

Σφραγὶς αἰγὸς ἡ

Σφραγὶς λημνία. idem quod ἡ λημνία γῆ. de qua ſuo loco.

Σφυγμὴ. ſic veteres vocarunt σφυγμὸν ἄπακτον. hoc eſt pulſum inordinatum & incompoſitum, vt annotat Galenus in libr. de pulſibus.

Σφυγμὸς, pulſus. Primum quidẽ nomen hoc veteres adhibuerũt deſignãdis motibus dolorificis, quos partes experiũtur inflãmatione laborantes, præterea palpitationibus, & cõcitato vehementique motu arteriarũ. quomodo Hippocrates etiam vſurpauit ſect. 4. lib. περὶ διαίτης ὀξέων, ſicut Galen. eo loco annotauit. Poſtea vero à medicis accuratius diſtingui cœpit, vt non modo de motibus illis præter naturam diceretur, ſed de eo maxime qui ſecundum naturam in corde & arteriis fieri animaduertitur, cuius naturam Hippocrates vel non callebat, vel vt fallacem neglexit. Verum eius poſteri diligentiſſime in eius cognitione verſari ſunt, vt vix aliud ſit in arte medica maiore ſtudio explicatum. Eſt autem motus cordis & arteriarũ dilatatione contractioneque factus. Hic vitam moderatur, vt qui vel nõ aliud ſit quam vita, aut cauſæ certe rationem obtineat per quam vita eſt, aut ſine qua eſſe non poteſt. Neque enim aliud vita videtur eſſe quam actio quædam ſiue motus actiuus. Cum autem motus plures ſint in omnibus vita præditis, is merito præſtantiſſimus eſt, & in eo maxime

maxime vitam positam esse censendum qui perpetuus sit, & à quo cæteri omnes dependent. Eiusmodi cordis motus est, cum reliquæ partes interdum ferientur, eo perseuerante, nec vnquam, stante quidem vita, muneris sui vacationem habente. Nec vero cor sibi tantum motum illum ciet, sed corpori etiam vniuerso, quod ita singulis partibus, quantum quæque meretur, calorē natiuum cuius opifex est, impertiat. Constat autem motus is duobus motibus inter se cōtrariis, quorū vnus cor & eius arteriā à medio quoquo versum distendit, & loco mouet, alter distentum rursus cōtrahit, & in locum priorem reducit. Illū διαστολὴν, hunc συστολὴν Græci veteres dixerunt. Hi quia contrarii sunt, necesse est inter eos media quies intercedat, eaque gemina, vna quæ diastolē, altera quæ systolen excipiat. Ab his differentiæ plurimæ pulsuum oriuntur. Cum enim certis quibusdam numeris ea in edendo pulsu sibi inuicē succedere oporteat, si in aliquo peccetur, pulsum protinus varium fieri necesse est. Numeros appello non rhythmū modo, sed etiam velocitatem, magnitudinem, frequentiam, vehementiam, aliaque eiusmodi ex quibus pulsuum differentiæ sumuntur, quas posteriore tabula descripsimus, quarū aliæ ab ipsa diastole, aliæ vero à systole, nonnullæ à media quiete, quædam ab ipsa arteria, plurimæ ab ipsa facultate aut vsu sumūtur. Cum enim variæ mutandorum pulsuum causæ sint, aliæ externæ, vt hyems, æstas, calor, frigus, animique passiones: aliæ internæ, vt humorum copia, crassities, acrimonia, & alia id genus: præcipuæ tamen sunt quas continentes appellant, ipsa scilicet facultas vitalis & pulsifica in corde posita, deinde vsus propter quem pulsus fiunt, qui nihil aliud est nisi caloris natiui conseruatio, eum per diastolas refrigerando, & per systolas purgando, postremo instrumentum quo pulsus fiunt, quas proxima tabula ante oculos proposuimus.

Definitionum medicarum libri XXIIII - page 457 sur 554

©BIUM

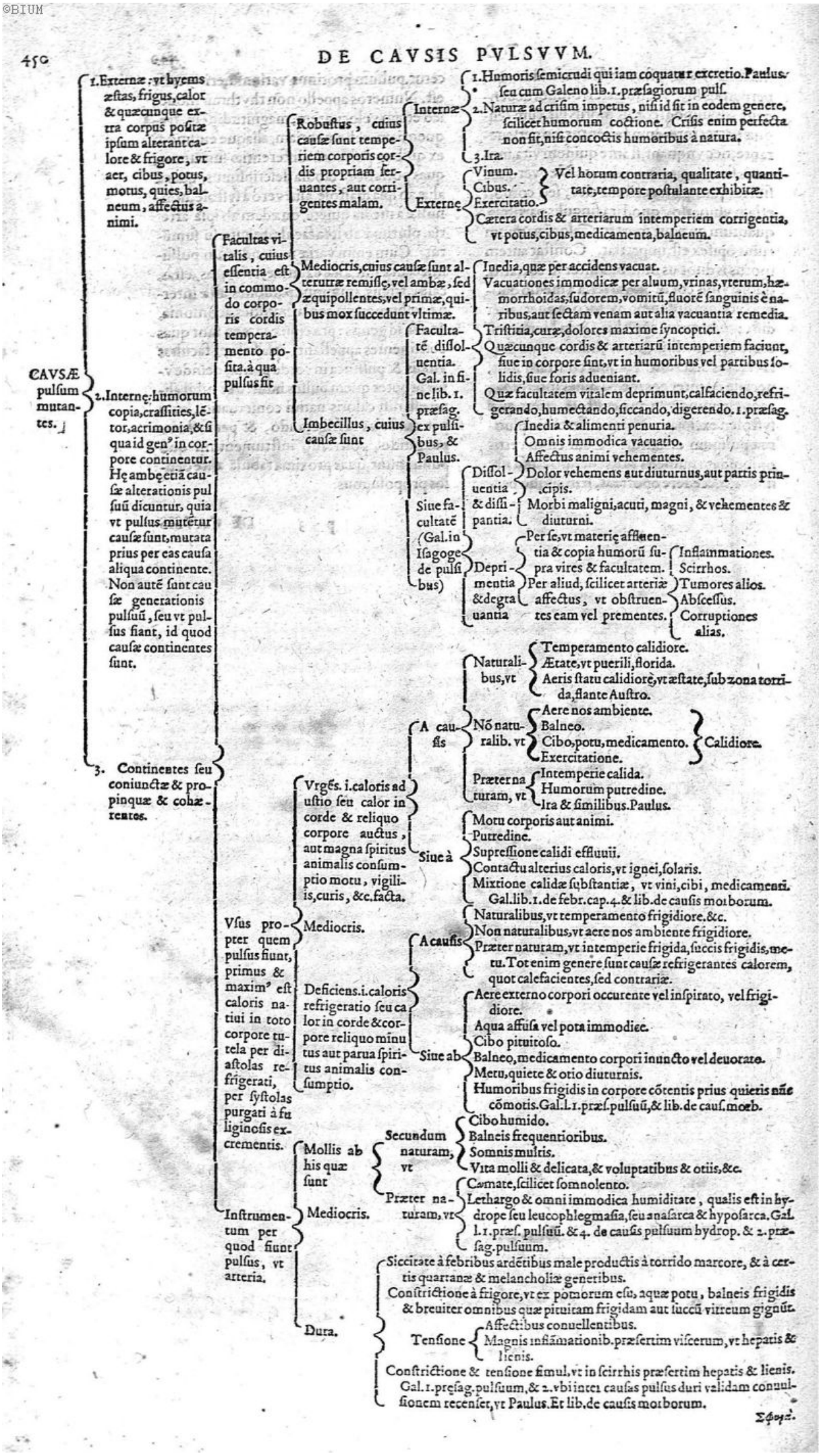
CAVSÆ pulſum mutantes.
1. Externæ: vt hyems æſtas, frigus, calor & quæcunque extra corpus poſitæ ipſum alterant calore & frigore, vt aer, cibus, potus, motus, quies, balneum, affectus animi.
2. Internę: humorum copia, craſſities, lẽtor, acrimonia, & ſi qua id genꝰ in corpore continentur. Hę ambę etiã cauſæ alterationis pulſuũ dicuntur, quia vt pulſus mutẽtur cauſæ ſunt, mutata prius per eas cauſa aliqua continente. Non autẽ ſunt cauſæ generationis pulſuũ, ſeu vt pulſus fiant, id quod cauſæ continentes ſunt.
3. Continentes ſeu coniunctæ & propinquæ & cohærentes.
Facultas vitalis, cuius eſſentia eſt in commodo corporis cordis temperamento poſita. à qua pulſus fit
Robuſtus, cuius cauſæ ſunt temperiem corporis cordis propriam ſeruantes, aut corrigentes malam.
Internæ
1. Humoris ſemicrudi qui iam coquatur excretio. Paulus. ſeu cum Galeno lib. 1. præſagiorum pulſ.
2. Naturæ ad criſim impetus, niſi id fit in eodem genere, ſcilicet humorum coctione. Criſis enim perfecta non fit, niſi concoctis humoribus à natura.
3. Ira.
Externę
Vinum. Cibus. Exercitatio. } Vel horum contraria, qualitate, quantitate, tempore poſtulante exhibitæ.
Cætera cordis & arteriarum intemperiem corrigentia, vt potus, cibus, medicamenta, balneum.
Mediocris, cuius cauſæ ſunt alterutræ remiſſę, vel ambæ, ſed æquipollentes, vel primæ, quibus mox ſuccedunt vltimæ.
Inedia, quæ per accidens vacuat.
Vacuationes immodicæ per aluum, vrinas, vterum, hæmorrhoidas, ſudorem, vomitũ, fluorẽ ſanguinis è naribus, aut ſectam venam aut alia vacuantia remedia.
Imbecillus, cuius cauſæ ſunt
Facultatẽ diſſoluentia. Gal. in fine lib. 1. præſag. ex pulſibus, & Paulus.
Triſtitia, curæ, dolores maxime ſyncoptici.
Quæcunque cordis & arteriarũ intemperiem faciunt, ſiue in corpore ſint, vt in humoribus vel partibus ſolidis, ſiue foris adueniant.
Quæ facultatem vitalem deprimunt, calfaciendo, refrigerando, humectando, ſiccando, digerendo. 1. præſag.
Siue facultatẽ (Gal. in Iſagoge de pulſibus)
Inedia & alimenti penuria.
Omnis immodica vacuatio.
Affectus animi vehementes.
Diſſoluentia & diſſipantia.
Dolor vehemens aut diuturnus, aut partis principis.
Morbi maligni, acuti, magni, & vehementes & diuturni.
Deprimentia & degradantia
Per ſe, vt materię affluentia & copia humorũ ſupra vires & facultatem.
Inflammationes. Scirrhos.
Per aliud, ſcilicet arteriæ affectus, vt obſtruentes eam vel premẽtes.
Tumores alios. Abſceſſus. Corruptiones alias.
Vſus propter quem pulſus fiunt, primus & maximꝰ eſt caloris natiui in toto corpore tutela per diaſtolas refrigerati, per ſyſtolas purgati à fuliginoſis excrementis.
Vrgẽs. i. caloris adultio ſeu calor in corde & reliquo corpore auctus, aut magna ſpiritus animalis conſumptio motu, vigiliis, curis, &c. facta.
A cauſis
Naturalibus, vt
Temperamento calidiore.
Ætate, vt puerili, florida.
Aeris ſtatu calidiorę, vt æſtate, ſub zona torrida, flante Auſtro.
Nõ naturalib. vt
Aere nos ambiente.
Balneo.
Cibo, potu, medicamento.
Exercitatione.
} Calidiore.
Præter naturam, vt
Intemperie calida.
Humorum putredine.
Ira & ſimilibus. Paulus.
Siue à
Motu corporis aut animi.
Putredine.
Supreſſione calidi effluuii.
Contactu alterius caloris, vt ignei, ſolaris.
Mixtione calidæ ſubſtantiæ, vt vini, cibi, medicamenti. Gal. lib. 1. de febr. cap. 4. & lib. de cauſis morborum.
Mediocris.
Naturalibus, vt temperamento frigidiore. &c.
Non naturalibus, vt aere nos ambiente frigidiore.
Præter naturam, vt intemperie frigida, ſuccis frigidis, metu. Tot enim genere ſunt cauſæ refrigerantes calorem, quot calefacientes, ſed contrariæ.
Deficiens. i. caloris refrigeratio ſeu calor in corde & corpore reliquo minutus aut parua ſpiritus animalis conſumptio.
A cauſis
Siue ab
Aere externo corpori occurente vel inſpirato, vel frigidiore.
Aqua affuſa vel pota immodice.
Cibo pituitoſo.
Balneo, medicamento corpori inuncto vel deuorato.
Metu, quiete & otio diuturnis.
Humoribus frigidis in corpore cõtentis prius quieris nõ cõmotis. Gal. l. 1. præſ. pulſuũ, & lib. de cauſ. morb.
Inſtrumentum per quod fiunt pulſus, vt arteria.
Mollis ab his quæ ſunt
Secundum naturam, vt
Cibo humido.
Balneis frequentioribus.
Somnis multis.
Vita molli & delicata, & voluptatibus & otiis, &c.
Mediocris.
Præter naturam, vt
Cæmate, ſcilicet ſomnolento.
Lethargo & omni immodica humiditate, qualis eſt in hydrope ſeu leucophlegmatia, ſeu anaſarca & hypoſarca. Gal. l. 1. præſ. pulſuũ. & 4. de cauſis pulſuum hydrop. & 2. præſag. pulſuum.
Dura.
Siccitate à febribus ardẽtibus male productis à torrido marcore, & à certis quartanæ & melancholiæ generibus.
Conſtrictione à frigore, vt ex pomorum eſu, aquæ potu, balneis frigidis & breuiter omnibus quæ pituitam frigidam aut ſuccũ vitreum gignũt.
Tenſione
Affectibus conuellentibus.
Magnis inflãmationib. præſertim viſcerum, vt hepatis & lienis.
Conſtrictione & tenſione ſimul, vt in ſcirrhis præſertim hepatis & lienis. Gal. 1. præſag. pulſuum, & 2. vbi inter cauſas pulſus duri validam conuulſionem recenſet, vt Paulus. Et lib. de cauſis morborum.

Σφυγ.

©BIUM

PVLSVVM DIFFERENTIÆ X.

ex Galeni Isagoge & Paulo, ex quibus sumantur.

PVLSVVM differentiæ decem.

1. ταχὺς. velox. qui panco tempore multum spatii conficit, seu qui arteriam breui tempore multum distendit.
   σύμμετρος. mediocris. qui in motu medio se habet. Is autem naturalis est.
   βραδὺς. tardus. qui longo tempore parum spatii meritur, seu arteriam distendit.
   → Sumpta est hæc differentia ex tempore motus, siue ex qualitate motus, siue ex quantitate temporis motus & spatii simul.

2. μέγας. magnus. qui longus, latus, & profundus simul est, seu per quē arteria in eas tres dimensiones distenditur.
   σύμμετρος. mediocris. amborum medius, qui & naturalis est.
   μικρὸς. parvus. qui breuis, strictus, humilisque simul est.
   → Sumpta hæc differentia à quantitate diastoles. Cum enim arteria, vt & corpus omne, tres habeat dimensiones, longitudinem, latitudinem, & profunditatem, qui longitudine excedit, μέγας, ὁς, hoc est longus, vt qui deficit, βραχὺς, hoc est breuis, dicitur: qui latitudine mediocritatem superat, πλατὺς, hoc est latus, vt illi contrarius στενὸς, hoc est angustus, vocatur: qui vero secundum profunditatem excedit, ὑψηλὸς, hoc est altus: qui deficit, ταπεινὸς, hoc est humilis, appellatur.

3. σφοδρὸς. vehemens. qui diastole sua medici tactum euertit, seu qui violenter impellit, & valenter ferit. Hic si non facile muratur, naturalis est & moderatus.
   σύμμετρος. mediocris. qui nec tactum euertit, nec ab eo etiam euertitur. Non est secundum naturam, vt quidam putant, sed præter naturam, vt languidus authore Galeno.
   ἀμυδρὸς. languidus. qui à tactu euertitur, aut qui tactū languide ferit.
   → Sumpta est hæc differentia à diastole, seu à qualitate occursus & ictus arteriæ, seu à tono & vigore arteriæ in feriendo & distendendo.

4. μαλακὸς. mollis. cum arteria in occursu, siue in diastole sua ceu tenera ac carnosior apparet.
   σύμμετρος. mediocris, inter mollem durumque medius, qui & naturalis est.
   σκληρὸς. durus. cum veluti siccior & in modum corii rigidior arteria occurit.
   → Sumpta est hæc differentia à consistentia organi seu statu corporis arteriæ, seu à qualitate tunicarum arteriæ.

5. πλήρης. plenus. qui arteriam in sua diastole pleniorem repræsentat, & occursum eius humiditate plenum.
   σύμμετρος. mediocris. inter plenum & vacuum medius, qui & naturalis est.
   κενὸς. vacuus. qui digitorum impressione considet, seu qui aeris modo arteriam excitat, vt digitorum impressione loci inanitas occurrat.
   → Hæc differentia sumpta est à quantitate infusionis humorum arteriæ, seu à contentis in capacitate arteriæ.

6. θερμὸς. calidus. quando arteria calidior apparet quam partes vicinæ, vt in febre hectica.
   σύμμετρος. mediocris, seu temperatus, qui calidi frigidique medius est.
   ψυχρὸς. frigidus. in quo arteria frigidior sentitur.
   → Hæc pulsus differentia impropria videtur, sed quam tamen quidam addendam censuerunt, sumptam à caliditate & frigiditate arteriæ, non minus quam quartam differentiam, ab eiusdem humiditate & siccitate depromptam.

7. πυκνὸς. frequens. quando breue tempus est inter diastolen & systolen.
   σύμμετρος. mediocris. inter frequentem & rarum medius.
   βραδὺς. tardus. quando quietis tempus inter diastolen & systolen medię longum est.
   → Sumpta est hæc differentia à tempore quietis, seu à quantitate temporis quietis.

8. ῥυθμὸς. qui rhythmum seruat proprium ætati, naturæ, sexui, temporis anni, &c. cuius aut in quo sit pulsus.
   ἀῤῥύθμους ἢ ἀρυθμίους. qui rhythmum seruat. proprium ætati, naturæ, sexui, temporis anni, &c. proprium seruat.
   ἐμῤῥύθμους. qui rhythmum remotioris alicuius ætatis, naturæ, sexus, partis anni, &c. mutuatur.
   ἀνώνυμος. qui nullius ætatis, naturæ, sexus, partis anni aut reliquorum rhythmum seruat.
   → Sumpta hæc differentia est à rhythmo, id est modulo, mensura & proportione quadam. Est autem rhythmus proportio temporis motus, vt diastoles, ad tempus motus systoles: vel quietis, vt interioris, ad tempus quietis exterioris: vel motus, vt diastoles, ad tempus motus alterius: vel motus & quietis, vt diastoles & suæ quietis, ad tempus motus systoles & quietis ipsi succedentis. Is quidem est in omni motu, ægre tamen noscitur, nisi in vehementissimo.

9. ἴσος. id est æqualis,
   → Absolutè. Sic dicitur in quo omnes pulsuum differentiæ pares manent.
   → Secundum quid: vt velocitatem, magnitudinem vel aliquam aliam differentiam, vnam, aut plures, non tamen omnes. Sic dicitur pulsus, in quo omnium insequētium pulsuum par est celeritas, magnitudo, frequentia &c. Dicitur etiam ἴσος.

   ἀνώμαλος. id est inæqualis,
   In pluribus pulsationibus magnitudine imparibus & inæqualib. apparens, qui σύστημικὸς dicitur, estque cognitu facilior.
   - λείπων. deficiens. quando non solum vno, sed pluribus etiam magnis vnus minor apparet, atque interdum totus quoque motus aboletur.
   - συμπίπτων. coincidens. deficienti contrarius. in quo expectata quiete in medio tanquam superuacuus aliquis pulsus incidit intercidens.
   - μύων & ἀμυσίτων. quando primo secundus, secundo tertius, tertio quartus, quarto quintus, & ita deinceps, minor est.
     - μύων & ἐκλείπων. qui non cessat decrescere atque minui, donec omnino aboleatur.
     - μύοντες παυόμενοι & ἐκλείποντες. id est, cessans decrescere.
       - Qui ex quo cœpit decrescere, in priorem statum non redit, sed in qua primū desiit paruitate, eam perpetuo seruat. Caret autē proprio nomine.
       - Qui postquam decreuit, rursus inaugescit, & redit in magnitudinē priori parem, maiorem, vel minorem. μύων & πολυδρομῶν dicitur.

   In vna pulsatione, seu diastole, quæ est cognitu difficilior.
   In vna parte arteriæ. Hic autem in duobus tantum generibus, primo & tertio inuenitur, cum velocius & vehementius, vel contra, circa vnum medici digitum moueri incipit arteria, & desinit moueri tardius aut languidius, vel contra. In hoc autem pulsu motus inæqualis, in eadem parte arteriæ sed non eodem tempore factus, vel est
   - ἀνισοταχὺς. imparitèr velox. Qui à velocitate in tarditatem transit, & contra.
   - ἀνισοφυὴς. imparitèr vehemens: Qui à vehementia transit in languiditatem, aut contra.
   - συνεχὴς. id est, continuus & non intercisus.
   - διαλείπων. hoc est intercisus. Qui interciditur quiete, & post eam velocior euadit: hic proprio nomine δορκωδίζων, id est caprizans, dicitur. Vnicus pulsus est, non geminus, quod licet bis tactum feriat, id tamen in vna diastole fiat.
   - πολυπλασιάζων. hoc est repetens. Qui repetit ac recurrit, & secundo tactum ferit post absolutam diastolen, antequam systole absoluta fit. δίκροτος proprio nomine dicitur. Is non est pulsus vnus, vt putat Archigenes, sed multiplex.

   In diuersis partibus arteriæ. Hic per omnia pulsuum genera inuenitur, sed manifestior est in quantitate diastoles seu magnitudine. In hoc autem pulsu motus inæqualis varius est.
   - συνεχὴς. Qui continuus manet, æqualis vel inæqualis. Cuius plures sunt differentię pro pulsus magnitudine longa, breui, media. Nam si motus occurrit digitis duobus, sex erunt necessario differentię: si tribus, viginti quatuor: si quatuor, 78. consurgent.
   - διαλείπων. hoc est, intercisus aliqua ex parte, seu interruptus. Huius differentię primæ sunt quatuor. Nam si motum sentiat digitus primus & tertius, non 2 & 4, nouem erunt differentiæ: si vero 1, 3, 4, non etiam 2, aut 1, 2, 4, non etiam 3, differentiæ 27 erunt: si vero 1 & 4, non etiam 2 & 1, differentiæ 9 fient.
   - μύων κατὰ διαφυγμὸν. Si magnus apparet in parte arteriæ superiori, paruus in inferiori iuxta ægri pollicem.
   - μύων & τεταμένος δίκην ἀκμῆς. Si magnus circa duos medios digitos sentitur, minor secundum extremos.
   - κυματώδης. vndosus. In quo non tota simul distenditur arteria, sed pars superior & cordi vicinior primum, deinde alia secundo digito tacta, mox alia tertio. postremo quarta, pollici ægri vicinior, motu manente continuo in modum vndarum sese attollentium. Inæqualis est in magnitudine, vehementia, velocitate, consensu partium arteriæ. Ob id in eo, vt tribus sequentibus, composita inæqualitas à Galeno dicitur.
   - σκωληκίζων. vermiculans. gressui vermis similis: cum scilicet vndosus totus in paruitatem minuitur: hic paruus, languidus, frequens & non obscure tardus est.
   - μυρμηκίζων. formicans, seu formicarum motui similis: cum scilicet vermiculante imminuto, & multis motibus abolitis, pulsus fit minimus omnium, languidissimus, frequentissimus, nec tamen velox, vt putauit Archigenes. Hic rudes fugit, nullum tunc esse arbitrantes. Cæterum tres prædictos pulsus distinguit quantitas & magnitudo, non qualitas.
   - ἰκμὸς. febri hecticæ, phthisi & empyemati proprius. Hic nullam magnam mutationē sustinet, sed vt febris ipsa perpetuo similis manet.
   - σπασμώδης. conuulsorius. In quo vtrinq; ab extremis retrahi, tendi & conuelli videtur arteria, instar chordæ tensæ, & in quo, vt in vibrato, à suo situ traducta est arteria.
   - κλονώδης. vibratus. In quo maior diastole est, & arteriæ quædam partes sursum, aliæ deorsum eodem tempore feruntur, instar iaculorum valida manu emissorum, arteria tamen nec retrahi, nec conuelli videtur.
   - ἱμαντώδης. ferratus. Cum alia pars arteriæ elata distentaq;, alia minus, ob inæqualem ex phlegmone dutitiem videtur esse. Vibrati quiddam simile habet. Velox est & frequens, non semper magnus.

10. τακτικὸς. ordinatus. hic in singulis pulsuū generibus inuenitur.
    → Absolute, quando semper est ordo certus circuituum, parium, magnitudine, velocitate, frequentia, &c. Vt si duo pulsus magni fiant, deinde duo parui, iterum duo magni, deinde duo parui & sic deinceps, eiusmodi pulsus inæqualis est, ordinatus ex toto seu absolute. Similiter & in aliis generibus.
    → Secundum periodos & circuitus, quia ordinem continuum non seruat, nec habet omnes periodos pares, sed per quendam numerum: vt si duo magni pulsus fiant & duo parui, deinde tres magni & tres parui, postea quatuor magni & totidem parui: deinde ceu rursus incipientes duo magni & duo parui, post tres magni & tres parui, atq; similiter deinceps. Sic enim primo circuitui quartus est similis, & secundo quintus, & tertio sextus. Hic pulsus ordine participat in omnibus similiter periodis, inordinatione in singulis. Ob id Paulus hunc pulsum speciem facit inordinati.

    ἄτακτος. inordinatus. ex toto seu absolute tantum dicitur, vt qui nullam prorsus circuitus formam seruet, sed præter paritatis corruptionem ordinem quoq; periodorum similiter inæqualium corrumpat.

Præter has decem differentias adduntur à Galeno duæ, quæ sumuntur
- A situ arteriæ { sursum, deorsum, prorsum, retrorsum, dextrorsum, sinistrorsum, } traductæ.
- A motu arteriæ, cuius pars vna prius, altera posterius in eodem pulsu distenditur, sicut in vndoso & vibrato.

©BIUM

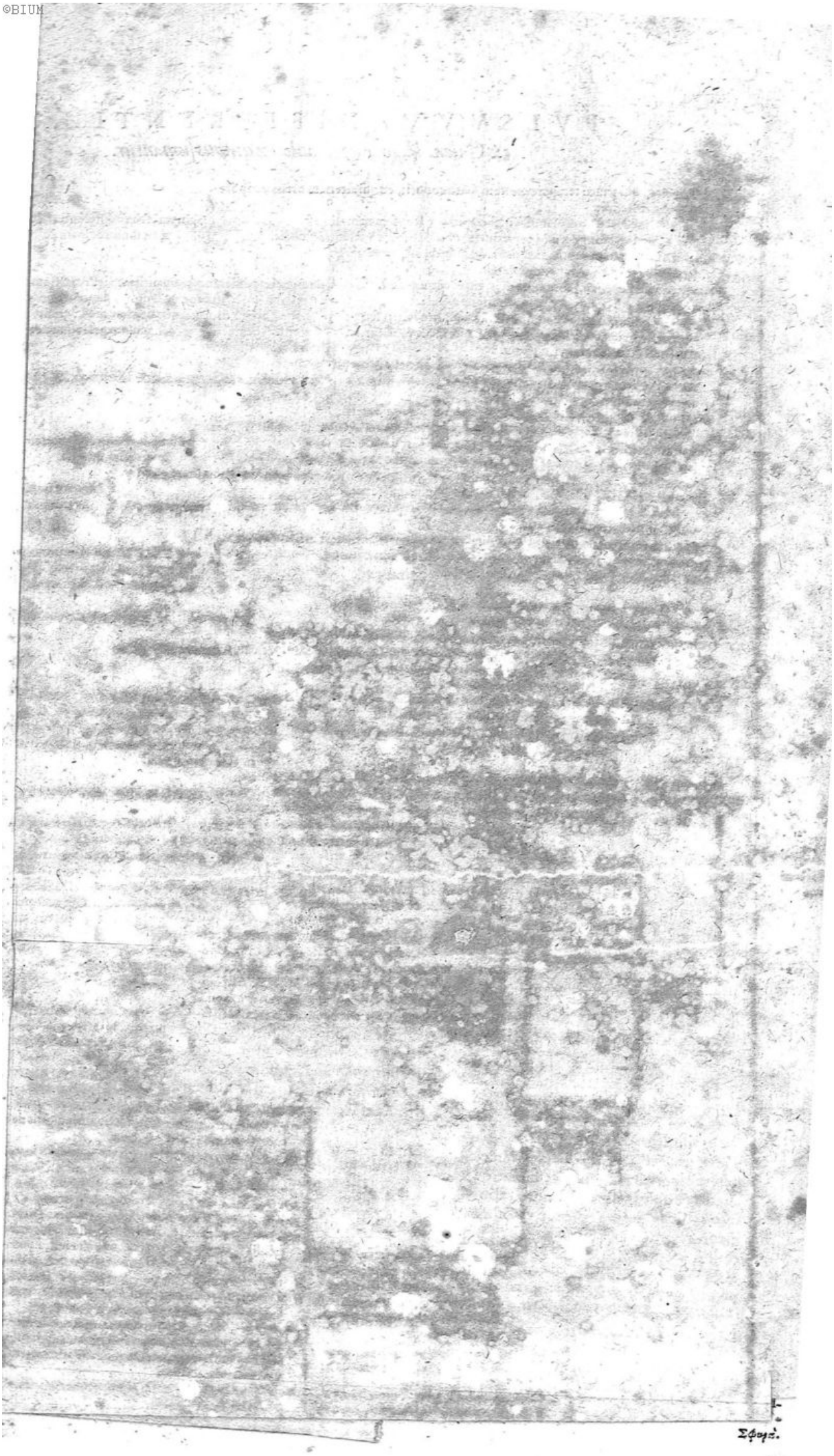

©BIUM

Σφυρὸς. malleoli. Sunt duæ ossium epiphyses in extrema tibia prominētes & gibbosæ. non sunt autē hæ vnius ossis epiphyses, sed duorum quibus tota tibia conflata est, scilicet τῆς κνήμης καὶ τῆς πτέρνης, hoc est tibiæ & suræ. Siquidem ἡ κνήμη inferiore in parte interius, ptuberat, ἡ πτέρνη vero exterius. Itaque nō sunt aliud malleoli quam fines κνήμης καὶ πτέρνης, hoc est tibiæ & suræ, inferni, qua vtrinque excarnes sunt & gibbi extraque prominent. Proinde errant, vt ait Galenus, qui eos ἀστραγάλους, id est talos, nominant, qui error ante Galeni tempora exortus, ad nos vsque dimanauit, multis etiam doctis viris σφυρὸς talos vertentibus, cum malleolos dicere debuerint. Neque enim hæ apophyses astragalum constituunt, sed sub his astragalus latet, tactui & oculis ob ligamenta & tendones nequaquam conspicuus.

Σφυρίτης φλέψ. malleoli vena. Hæc ad inguinis glandulas nata, per internum cruris, genu, tibiæ, inter cutim & membranam carnosam descendit ad malleolum externum, & in pedis superni cutim varie absumitur. vulgus saphenam vocat.

Σχάζειν ἢ

Σχᾶν. scarificare. vide ἐγχάραξις.

Σχάσαι. tria significat, laniare, excernere, relaxare. vt annotat Galen. in lexico Hipoc.

Σχασπίαι sunt lina simplicia, quod relaxent sic dicta. quæ temere non adiiciuntur, sed vt, vbi quæ arctata sunt, remittere volumus, per lina id præstemus, & non per capita. Author Oribasius lib. de laqueis. Verum Galen. aliter interpretatur libr. de artic. comment. 2. vbi dicit significare ex naturali statu in alterum transmutari, atque id repente. Venit ἀπὸ τοῦ σχᾶσθαι siue σχάζεσθαι, quod significat apud Hippocrat. ἀθρόως ἐκ τῆς κατὰ φύσιν διαίτης εἰς ἑτέραν μεταβαίνειν, hoc est repente ex naturali situ in alium transferri, vt explicat Galen. comment. 2. εἰς τὸ περὶ ἄρθρων.

Σχεδία. sic quibusdam locis Hippocr. appellauit organum suum ad luxata omnia restituenda idoneum, quod tamen multis locis idē ξύλον vocat, recentiores βάθρον, hoc est scamnum, dixerunt, de quo vide suo loco.

Σχελὶς. sic dicitur ab Hippocrat. ἡ ἄγχουσα, vt annotat Galen.

Σχέσις. est affectio dubia, hoc est, quæ facile & inducitur & depellitur. Hanc Aristot. διάθεσιν appellauit, τῇ ἕξει oppositam. Ab ea febres quæ facile discutiuntur, ὀξεῖας & ἐν σχέσει: quę ægre, ἐκτικὰς & ἐν ἕξει appellant.

Significat & σχέσις apud Hippocr. ἐν τῷ περὶ ἄρθρων, ἀπὸ τοῦ σώματος τοῦ κατασκευῆς, hoc est, ipsius corporis habitudinē, secundum quam aliquis carnosus vel gracilis, duro vel molli, raro vel denso corpore dicitur, vt Gal. comment. 1. annotauit. quam tamen corporis constitutionem idem etiam Hippocr. ἐν τῷ περὶ διαίτης ὑγιέων etiam ἕξιν appellauit, vt Galenus in comment. explicauit.

Σχιδακὴν κάταγμα. est fracturæ ossis differentia, in qua non omnino separantur à se partes fracti ossis, sed veluti per rectitudinem finduntur. vide κάταγμα.

Σχινίδες. vide mox ῥοιΐδες.

Σχιστὴ. aliquando absolute dicitur, & alumen intelligitur, quod priuatim eo nomine appellatur, de quo vide συπῆνεια.

Σχιστὸν γάλα. sciffile lac. est serosa lactis portio, certo quodam modo exempta segregataq; à caseo. Dioscorid. ex omni lacte fieri scribit hūc in modum: Lac, inquit, fictili nouo feruet, ramoque ficulneo recenti mouetur, insparsis postquam bis aut ter efferbuerit totidem aceti mulsi cyathis, quot sunt heminę lactis. Ita enim sereſcens liquidum ab eo diuiditur quod in caseum concreuit. Paulus autem libr. 1. cap. 88. videtur lac sciffile appellare serosam lactis portionem à caseo separatam, cui mellis momētum aut oxymelitis, aliorumve, subducendi ventris gratia admistum sit. Dicitur σχιστὸν ἀπὸ τοῦ σχίζειν, quod scindere & diuidere significat. Ac cum proprie lac sciffile id significet, fuere tamen, vt refert Galen. libr. 10. de simpl. med. qui ita vocarunt lac quod calculis marinis ignitis aut ferro candenti immisso incrassatur, alui profluuiis & dysenteriis vtile. vide γάλα.

Σχιστὸς λίθος. lapis est affinis hæmatitæ, & ex eadem materia concretus. probatur maxime croceus, friabilis, suapte natura fissilis, concremento & alterno cohærentium venarum discursu pectinum modo, ammoniaco sali similis. Sic dicitur vel quod findi facile possit, vel quod quodammodo fissus esse videatur.

Σχινίδες. lentisci baccæ, apud Hippocratem: perperam pro σχινίδες. σχῖνος enim lentiscus est: σχῖνος vero iuncus.

Σχοῖνος, iuncus. duo sunt huius genera. vnum læuis nominati, alterū acuti qui in mucronem fastigiatur. Cuius etiam duo assignantur genera: vnum sterile: reliquū fert semen nigrum, rotundum, & crassiore constat calamo, carnosioreque. Tertius est iuncus, qui vocatur ὁλόσχοινος, prioribus carnosior, asperiorque. is similem supradicto fructum in cacumine parit. Apud Dioscor. & Aetiū σχῖνος legitur: apud Galenum & Paulum vtrunque.

Σχοῖνος ἀρωματικὸς. iuncus odoratus, teres est, scapo exili rubente, flore copioso, odorem rosæ in confricando emittens, fragmentis in purpuram vergentibus. Legitur quam recētissimus, mordacitatis vinosę ad linguā, fructu rosaceum spirans odorem, rubentibus fragmentis. Pharmacopolæ squinanthum vocant.

Σχοινόστροφος. dicitur à quibusdam ἡ καθ' ἡμέραν, sicut habetur apud Dioscorid. à texendis ex ea funibus.

Σώζουσα. sic dicta fuit à quibusdam ἡ ἀρτεμισία, vt author est Dioscorides. nec dubiū est quin à præsenti remedio quod mulieribus in partu exhibet, hoc nomine donata sit.

Σωλὼν. canalis. Est instrumentum chirurgicum rotundum, oblongum, cauum, in quod crus

Definitionum medicarum libri XXIIII - page 461 sur 554

©BIUM

aut femur fractum conijcitur & cõtinetur. Simile quidem est glossocomo, sed figura differt, vt scribit Galen. commẽt. 2. εἰς τὸ περὶ ἄρθρων, quo loco Hippocr. de eius vsu multa disserit. Exterius rotundus est, interius cauus, perinde atque canalis fictilis, per quem aqua confluit in viis lapide stratis. quo fit vt totum membrum cui aptatur, circulo comprehendat. Is autem canalis chirurgicus ab inferiori parte foramina habet, per quæ, si quis humor excesserit, descendat, & à planta moram, quæ simul & sustineat eam & delabi non patiatur, & à lateribus caua, per quæ loris datis mora quidem crus femurque vt collocatum est, detineat, sicut Corn. Celsus lib. 8. cap. 10. descripsit.

Quinetiam ad canalis fictilis similitudinem σωλὼ ab anatomicis dicitur medium foramen quo omnes ceruicis vertebræ perviæ sunt, & spinæ medulla à cerebro descẽdit: id quod alio quoque nomine ἱερὸς σύριγξ vocatur, quasi sacram fistulam dicas aut magnam.

Σῶρυ. est medicamẽtum metallicum odore tetro, colore nigro, in isdem metallis, in quibus misy & chalcitis, proueniens. Scripto prodidit Gal. se in Cypri metallis instratas sibi mutuo soreos, chalcitidis & misyos laminas vidisse, sed infimum quidem sory, summum misy, in medio chalcitidem fuisse. Simul enim hæc tria reperiuntur, quod magna sit inter ea substãtiarum cognatio, adeo vt certis temporum spatiis sory in chalcitidem, chalcitis in misy transeat, à natura perfectius excoctum. Sunt enim hæc tria eiusdem generis, solaque partium tenuitate & crassitie differunt. Crassissimarũ enim partium est sory, tenuissimarum misy, mediũ locum chalcitis obtinet. Sed præterea in odore & colore inter ea annotata differẽtia est, quod sory fere nigrũ sit, misy aureo colore, chalcitis æreo, quodque sory tam tetrum vibret odorem, vt mox olfacienti moueat nauseã. Habetur δι' σώρεως emplastrum apud Aetiũ lib. 14. c. 44. admirandum in curatione malignorum vlcerum. Apud Aetium & Paulum σῶρι scriptum est.

Σώσανδρον. dictum fuisse à quibusdam τὸ ἀνδρόσαιμον Dioscorides author est.

Σώτειρα. seruatrix. nomẽ antidoti, cuius descriptio habetur apud Paulum. l. 7. c. 11.

Σωφρονισῆρες. genuini dentes qui omniũ nouissimi nascuntur, sed vt plurimum quidẽ ab anno decimo octauo ad vigesimum sextũ. Visi aliquando sunt etiã octogesimo nasci. Hi vtrobique singulares penitissima oris parte nasci solẽt, ideoq; ita nominantur, vt scribit Rufus, quod nascantur cum homo σωφρονεῖν, hoc est sapere, incipit. Sunt autem è genere dentium molarium. vide ὀδόντες.

IO. GORRAEI PARISIENSIS
DEFINITIONVM MEDICARVM
TOT.

Ἄγγον ἔλαιον. oleum rancidum, ex vetustis & rancidis nucibus expressum, quę κάρυα παλὰ & ἐλαινεὰ dicũtur. Quod quomodo paretur Cõstantinus Cæsar docet lib. 9. cap. 22.

Ταινίαι. tæniæ. lumbricorum species qui etiam πλατεῖαι & κοιλίαι dicũtur. sic dicti sunt quod instar fasciarum sint longi & lati. male apud Plinium tineæ pro tęnię scriptum est, quem errorem non animaduertens Gaza apud Aristot. lib. 5. de histor. animal. cap. 5. ἑλμινθας tineas reddidit. vide ἕλμινθες.

Ταλάπον. dicitur à quibusdam herba quã medici polygonion, Macedones ὀστεόκολλον, vulgus symphyton appellant, quod dissectas carnes tradant coalescere si coquatur vna.

Ταμαρικὴ. tamarice. sic dicitur à nonnullis ἡ μυρίκη.

Τάμσος. coagulum. quod alio nomine dicitur πτύα. vt explicat Gal. in Lexico Hippocr.

Ταράξις. oculi perturbatio. Morbus est oculi quem Paulus lib. 3. cap. 22. definit esse humiditatem & caliditatem oculi cum rubore præter naturam, nõ à corpore, sed ab aliqua causa externa inductam, vt sole, fumo, puluere, oleo, ideoque facilime sanari, depulsa scilicet causa. Galenus comment. 5. in librum sextum ἀπὸ ἐπιδημιῶν scribit πλὴν παραξυσμοῦ in oculis phlegmones quoddam initium esse. Paulus vero eo solo ἀπὸ τῆς ὀφθαλμίας differre prodidit, quod ἡ παραξις à manifesta tantum causa fiat, illa vero non à manifesta modo, verumetiam ab interna, adeo vt ad quintum vsque diem nonnumquam perseueret.

Ταράττειν. turbare, vehementius cõmouere vt apud Hippocr. παράττειν τὴν κοιλίαν, οὐ πᾶσα διαίτης ὀξέων. neque enim eo verbo aliquid moderate, sed supra modum fieri intelligitur, vt Galen. comment. 3. explicauit.

Ταραχώδης. ὁ ἀλόγως παραπτόμενος. apud Hippocr. in prorrhet. vt Galenus comment. 1. annotauit. Significat & τὴν ταραχὴν ἐμποιοῦντα, vt prorrhet. sect. 2. vbi scripsit ταραχώδεα οὖρα τυγχάνει μετὰ δήξεως καὶ πόνου διεξιόντα, hoc est vrinas cum morsu & dolore exeuntes, vt Galenus eo loco explicat.

Ταρι-

Definitionum medicarum libri XXIIII - page 462 sur 554

Τάριχος. salsamentum. proprie quidem dicitur caro piscium sale cõdita & exiccata, ac præsertim eorum ceruices & ventres, cæteræque partes pinguiores, vt scribit Oribasius lib. 2. Reliquæ enim partes minus pingues μελανύρια vocantur, non autem τάριχος. Vt autem differentes sunt pisces, ita sunt salsamentorum variæ differentiæ & facultates. Qui enim sunt natura minimum excremẽtitii, siue molli carne prædíti sint, vt omnes saxatiles, siue dura, vt mulli, inepti sunt ad salsamenta. Qui vero excrementosi sunt, hoc est, qui succum in se continent pituitosum, si sale adseruentur, τάριχος fient præstantissimum, atque eo quidem magis quo ille fuerit crassior & copiosior. Sardica salsamenta (Sardas hodie vocant) maxime commendat Galenus, deinde coracinos, pelamidas, & quæ sexitana vocabantur. Alii ὠράια, quæ & κύβια dicuntur, laudarunt. Ea fiebant ex pelamide minore, & ab his σύννια quę ex pelamide maiore erant. Quanquam vero ταρίχου nomen de piscibus sale conditis intelligatur, attamen ad alia etiam accommodatur, quæ alia quauis conditura asseruari possunt. Nam & apud Galenũ legitur lib. 5. περὶ κρᾶσιν τόπων, πύρεθρον ὄξει δριμυτάτῳ ἐφ' ἡμέρας μ' ταριχεύσας πέπλυνον. hoc est, pyrethrum aceto acerrimo quadraginta dieb. infusum, terito. Dicitur & τάριχος cuiuscunque animalis inueterata caro, etiam citra salis condituram, vt apud Dioscoridem videre licet capite de adipe anserino & gallinaceo δύναται ἀλῶν παραριχευμένων. Item apud Plinium libro 28. de adipe suillo, quem inueterari scribit duobus modis, aut cum sale, aut syncerum. Transtulit & ad homines Galenus libr. 9. meth. med. & comment. 2. εἰς τὸ περὶ διαίτης ὀξέων, loquens de medicis diatritariis, qui, vt ait, triduo fame καταπαριχεύσαντες τὸν ἄνθρωπον, quarto die nutrire incipiunt. quo nomine non aliud ibi designat quam immodicam siccitatem inedia inductam.

Ταρσὸς. est pars pedis quatuor ossium serie constans. Ex his tria carent nomine, quartum κυβοειδὲς dicitur. illa cum osse scaphoide cõiunguntur, hoc cum calce articulatur. Differunt inter se figura, magnitudine & situ. Verum omnia intus caua sunt ad ambulationis & apprehensionis firmitatem, foris gibba ad dyspathiam. Videtur in pede ταρσὸς esse quod est καρπὸς in manu, nisi ᾧ τὸ καρποῦ ossa sint octo, τῷ ταρσοῦ vero quatuor: ex minoribus namque particulis apprehensionis organum constare debuit, ex grandioribus vero id quod ad ambulandũ comparatum est.

Ταρσὸς. dicitur cartilago in ambitu palpebrarum sita cui sunt inserta cilia, hoc est, palpebrarum sibi semper æquales neque vnquam excrescentes pili, quod propter cartilaginis siccitatem paucum illis suppeditetur alimentum. Rufus autem non illam cartilaginem sed pilos ex ea nascentes ταρσοὺς καὶ βλεφαρίδας scribit nuncupari.

Ταρσὸς etiam dicitur omne quod dilatatũ est. ex quo vocabulum hoc manauit apud Hippocratem πεπάρσονται, quod significat dilatata fuerunt. vt scribit Gal. in interpretatione linguarum.

Ταυροκόλλα. dicitur à quibusdam ἰκθυόκολλα, hoc est gluten, vt scribit Dioscor.

Ταῦρος. taurus. est sutura quæ à pene ad vsque sedem producitur, vt explicat Introductionis author.

Ταχὺ. frequenter vsurpatur ἀπὸ τῆς πυκνοῦ, eorumque nominum vsus apud veteres sæpe confunditur, vt apud Hippocrat. ἐν τῷ περὶ διαίτης ὀξέων, sicut Gal. comment. 3. annotauit.

Ταχὺς σφυγμὸς. celer pulsus seu velox. Est qui breui tempore multum spatii conficit, seu qui arteriam breui tempore multum distendit. Vna est generalis pulsuum differentia, sumpta ex tempore motus, seu ex qualitate motus, seu ex quantitate temporis, motus, & spatii simul. Huic contrarius, βραδὺς, hoc est tardus, dicitur. vide βραδὺς.

Τέγγεσθαι. rigari. hoc est, per totam substantiam humectari. βρέχεσθαι vero, extima tantum superficie madefieri: vt scribit Gal. libr. 9. de simpl. medicamentis. πέγειν autem humectare est, vt explicat Galen. in lexico Hippocratis.

Τεγκτὰ. dicuntur ea quæ humore perfusa eum intra se admittunt, indeque humidiora fiunt & molliora, vt lana & terra. Contra vero ἄπεγκτα sunt, æs, sal, nitrum: illud quidem quod ab igne concreuerit, hæc vero quod humore liqueſcant, nec perfusa maneant & euadant molliora, quod tamen ἧττον πεγκτῶν proprium est. Scripsit Aristoteles in vniuersum ea πεγκτὰ dici, quæcunque terrea poros habent maiores aquæ mole & duriores: maiores quidem vt aquam admitttere possint, duriores vero vt non prompte ab ea resoluantur. Itaque quoniam in lateribus & ære minores sunt, in sale vero nitroque molliores, ἄπεγκτα censentur. Cæterum πεγκτὰ καὶ μαλακτὰ de genere eorum sunt quæ concreuerunt, & quæ πηκτὰ appellantur: differunt autem quod μαλακτὰ igne, πεγκτὰ humore fiant, manente in vtrisque ipsa rerum forma, sed humidiore mollioreque, aliter quam ἐν τοῖς πηκτοῖς, quorum forma colliquatione prsus soluitur & perit. Sal enim & nitrum humore diluta speciem suam amittunt.

Τεθαλασσωμένος οἶνος. vinum marinum. vide θαλασσίτης οἶνος.

Τενεσμὸς. tenesmus. Est continua & implacabilis desidendi cupiditas, qua nihil præter cruenta pauca & mucosa egeritur. In causa est vel genita in longanone inflammatio œdematosa, hærentium illic excrementorum opinionem & ea deiiciendi desiderium mouens, vel acris quidam humor in extremo intestino collectus assidue ad excretionem irritans, vel obstructio à stercore in tenui intestino coacto, vel vlc⁹ intestini recti, à quo

©BIUM

excitatum teneſmum quidam proprie teneſmum vocari volunt. Malum hoc ſæpe dyſenteriam præcedit, interdum tam vehemés eſt, vt ſymptomatis omnibus dyſenteriæ ſimile videatur, vel eam etiam ſummo deſidendi conatu ſuperare.

Τέκμαρσις. eſt quæ per τεκμήριον fit cognitio.

Τεκμήριον. dicitur id quod perpetuo vnum aliquid ſignificat: quod non eſt aliud quam argumentum ab indicatione ſumptum, ſiue ipſa indicatio. eſt autem argumentum neceſſarium. à quo deſumpta rerum cognitio, τέκμηρσις appellatur. Eo diſtinguitur ἀπὸ τῦ σημείου, quod non eſt perpetuum neque neceſſarium, vt quod non deſumatur à propria cuiuſque rei indicatione quam natura ſuggerit, ſed ab obſeruatione empirica quã πήρησιν appellant. Eſt enim σημεῖον proprium ἣ πρήσεως ἐμπειρικῆς, ſicut τὸ τεκμήριον τῆς ἀκολουθίας λογικῆς, quod non aliud eſt quam indicatio. Author Galenus commentario 3. in progn.

Τῆγανῶνες. dicuntur lintea concerpta quæ vulneribus accommodãtur, vel faſciolæ potius quibus oblæſa membra deligari ſolent.

Τῆλεῖν. conſumere, αὐθησίσκειν: quod vocabulum vſurpatur ab Hippocrate lib. περὶ παθῶν, vt annotat Gal. in lexico Hippocratis.

Τέλμα. dicitur pars ea pedis qua terram contingimus & calcamus.

Τέλσος. finis & vltimum. vt annotat Gal. in lexico Hippocratis.

Τένων. tendo. Eſt ἀπονεύρωσις ſeu finis muſculi quo in partem mouẽdam inſerto fit motus omnis voluntarius. Conſtat fibris neruorũ & ligamentorum in vnum coeuntibus, & interdum carne adhuc eas fibras ambiente. Itaque mixtam habet ex neruis & ligamentis naturam. Hippocrates, ſicut annotat Galenus, cõſueuit appellare πένοντας eas muſculorum extremitates quę ab anatomicis ἀπονευρώσεις nuncupantur, eas preſertim quę minus carnoſæ ſunt. Dicitur τένων ἀπὸ τῦ τείνειν, id eſt à tendendo, quod eius actio præcipua intenſione ſeu contractione eſt: horũ enim vnuſquiſque fibris ſuis verſus muſculi caput retractis partem cui inſeritur eodem cõtrahit atque euellit.

Τρέφινθος. Arbor eſt, de qua vide poſtea in dictione πέρμινθος.

Τρηδὼν. caries. Eſt ſolutio continuitatis in oſſe ab eroſione facta. Cauſa eſt humor acutus & acris in oſſe putreſcens ipſumque exulcerans. Sed initio quidem hoc malum reducitur ad aliud ægritudinis genus, & oſſis aſperitas potius quam caries nominatur. Maiori autem facto foramine & quodam veluti ſinu vno vel vario apparente, τρηδὼν dicitur. dicitur enim τρηδὼν quaſi τρήδων, ἀπὸ τῦ τρήματος, inquit Galenus, quod in eo affectu os pertuſum ſit: niſi forte denominetur à τρηδὼν quod vermem ſignificat qui ligna erodit: namque & os quaſi à vermibus corroſum videtur. Sunt autem in oſſe τρηδὼν & σφάκελος idem: quorum vtrumque eodem nomine cariem Latine dicere poſſumus.

Τέρθρον. proprie quidem ſic dicitur ſummitas antennæ: & τέρθριοι ipſi rudẽtes inde in ſummum velum perueniẽtes. Hippocrates autem in 2. de morbis mulierum, cum inquit, τέρθρον fuerit morbi, perinde eſt atque ſi diceret ſummum & ſupremum, & curationis maxime egens. Galen. in lexico Hippocrat.

Τέρμινθος. ſpecies eſt phymatis, inquit Oribaſius, ſupra quod puſtula nigra eminet, qua rupta inferne ſimilis deſquamato apparet, eo autem diſſecto pus inuenitur. Dioſcorides Alexãdreus ſcriptis prodidit terminthũ eſſe cutis excreſcentiam, rotũdam, ex nigro viridem, terebinthi fructui ſimilẽ. Id quod etiam Galeno viſum eſt lib. de linguis Hippocratis. Galenus autem commẽt. 4. in lib. 6. ἐπιδημ. literis mandauit, terminthorũ nomẽ nigras quaſdam puſtulas in cruribus maxime orientes ſignificare, à figura, coloris, magnitudiniſque ſimilitudine quã cum terminthorum, hoc eſt cicerum, fructu habent, deriuatum. Eſt autem πέρμινθος, Latine terebinthus, arboris etiam nomẽ, cuius folia & ſemen & cortex adſtringunt, & ad eadem, ad quę lentiſcus, conueniunt. Excalfacit ordine ſecundo, & adſtrictorium quiddam habet. ſiccat etiam ordine ſecundo.

Τερπὸν. medicamenti compoſiti nomen, quod deſcribitur ab Aetio lib. 6. cap. 91.

Τεταγμένος σφυγμός. ordinatus pulſus. Eſt qui circuituum ordinẽ ſeruat, formamque eãdem retinet. Huic contrarius eſt ἄτακτος. Ille per ſingula pulſuum genera inuenitur, duobuſque modis dici poteſt: vno quidẽ modo abſolute, quãdo ſemper certus eſt ordo circuituum parium magnitudine, velocitate, frequentia, vehementia, aliiſque differẽtiis: vt, ſi duo pulſus magni fiãt, deinde duo parui, iterũ duo magni, deinde duo parui, & ſic deinceps, eiuſmodi pulſus inæqualis eſt, ordinatus ex toto, ſeu abſolute ſecũdum magnitudinem & paruitatem. Similiter autem & de aliis generibus ſtatuendum. Altero vero modo ordinatus dicitur ſecũdum quid, hoc eſt, ſecundum periodos & circuitus, quia ordinem continuum non ſeruat, nec habet omnes periodos pares, ſed per quẽdam numerum: vt, ſi duo magni pulſus fiant & duo parui, deinde tres magni & tres parui, poſtea quatuor magni & totidem parui, deinde vero ceu rurſus incipientes duo magni & duo parui, poſtea tres magni & tres parui, atque ita deinceps. Sic enim primo circuitui quartus eſt ſimilis, & ſecũdo quinto, & tertio ſextus. Itaque pulſus hic ordine participat in omnibus ſimiliter periodis, inordinatione in ſingulis, vt iccirco Paulus hũc pulſum inordinati ſpeciem feciſſe videatur. Idem vero ordinatum pulſum cũ inordinato decimam pulſuum differentiam conſtituit, de quo tamen dubitare quis merito poſſit, ꝙ omnis quantumlibet ordinatus pulſus inæqualis eſſe videatur, & proinde tota hæc differẽtia

ſub

©BIUM

ſub inæqualitate comprehendi. Itaque ſi omnes pulſus ordinati inæquales ſint, patet inæqualis pulſus cauſam quæ firma fixaque ſit, cauſam etiam eſſe ordinati, vt non firmã fixamque inordinati. Attamen ex multis Galeni locis conſtare poteſt non omnes ordinatos pulſus inæquales eſſe. Qui enim perpetuo magnus pulſus eſt aut velox, ille in ea differentia ordinatus æqualiſque eſt, vt in quo omnium inſequentium pulſuum par ſit magnitudo aut celeritas, aut aliæ pulſus differentiæ.

Τέτανος. rigor. diſtentio neruorum. Eſt conuulſio perpetua toti⁹ corporis rigidi & in neutram partem inclinati. Species eſt τῆς σπασμοῦ fit enim cõtractis ad ſuum principium neruis & muſculis. Nec tamen in eo affectu cõuulſæ partes manifeſto apparent, propterea quod æqualiter ante & retro tendantur. Conuulſio autem ipſa perpetua eſt, & non diſtincta acceſſionibus, veluti comitialis morbus, qui per temporum accidit interualla, pertinetque vel ad omnes corporis muſculos, vt ſcribit Paulus, vel ad illos qui ſunt in ceruice, quibus caput annuit, renuit, & circumagitur, vt ſcripſit Pelops & Galenus lib. de muſculorum diſſectione, vel ad muſculos & neruos qui habentur in maxillis, vt ſcripſit rudi adhuc ſeculo Aretæus. Quia enim per tetanum maxillæ conuelli manifeſto videntur, ad eos affectionem ipſam pertinere exiſtimauit. Sed cum tetanus totius corporis conuulſio ſit, etiam Galeni ſententia, nõ autem ſolius ceruicis, patet non modo ceruicis muſculos, ſed omnes qui corpus maximeque ſpinam dorſi mouent, conuelli: atque ita & totam ſpinam & manus pedeſq; contendi, vt in nullam partem flecti poſſint, ſed rigida & velut congelata maneant: ex quo morbum hunc tum Græci ἐξαιρέτως τέτανον, tum Corn. Celſus lib. 2. cap. 1. rigorem Latine appellauit. Ex emproſthotono & opiſthotono compoſitus eſſe dicitur à Galeno, quaſi amborum medius, & æquali vtriuſque contentione factus, & ab eodem numeratur inter peracutos morbos, vt qui teſte Hippocrate cito iudicetur & in quatuor diebus hominem perimat. Neque enim tantum dolorem natura diu ferre poteſt. Rarus hic prorſus affectus eſt. Sunt autem, vt ſcribit Aretæus, cauſæ huius prope infinitæ: omnes tamen ad duas ſummas, vt & σπασμὸς, referuntur, inanitionem & repletionem. vide Aretæum.

Τετάνωτρα ἄ ἡ

Τετανώματα. medicamenta erugatoria, ſiue quæ rugas emẽdant. Significat enim τετανοῶ extendere, complanare, læuigare, & rugas omnino tollere, vt apud Dioſcoridem de radice vitis albæ, χρῶτα, inquit, ῥύπῆει καὶ τετανοῖ. Eius generis medicamentum id eſt quod ex Critone ad varos ſcripſit Galen. vt enim ait, τετανὸν καὶ καθαρὸν διαφυλάττει τὸ πρόσωπον hoc eſt, planam & puram conſeruat faciem.

Τεταρταῖος πυρετὸς. quartana febris. Eſt febris quarto quoque die repetens. Sic quidem in vniuerſum febris omnis quartana definiri poteſt. Cuius duæ habentur differentiæ. Vna enim vera exquiſitaque eſt, altera notha. Quæ vera quartana eſt, ea ab humore melancholico gignitur, frigido atque ſicco, qui μέλαινα χολὴ proprio nomine appellatur. Ea in liene ſedem habet in eoque putreſcit. Eius ſigna ſunt lienis tumor, rigor initio paru⁹, qui tamen progreſſu tẽporis augetur, laſſitudo ὀσχυρός, pulſus parui, obſcuri, tardi, rari per initia acceſſionum, & eorum in vna pulſatione inæqualitas, quodque ſoluta febre æger ad conſueta munia facile redeat, cibumque appetat. Inuadit autem hæc febris autumno & ætate iam declinãte. Quæ vero notha quartana eſt, ea non ab eiuſmodi humore gignitur iam vſto, frigidoque & ſiccoreddito, ſed ab eo poti⁹ qui vritur quidem, & ex flaua bile tranſit in atram, nondum vero vſtus eſt & ater factus. Ideoque particeps adhuc eſt caloris, vt qui bilis flauæ naturam nõdum penitus exuerit. Propterea quæ ab eo quartana naſcitur, multa aliquando habet cum tertiana febre communia. Oritur fere media ætate, iuuenes & ætate conſiſtentes corripit, cum rigore inuadit, pulſus habet maiores, frequentiores & celeriores quam exquiſita quartana, ſummamque inducit inappetentiam. A iecinore initium ducit, inque eo ſedẽ habet, quod iccirco & inflammatur, & tumet, & dolorem contactu ſentit, vt ex Rufo Aetius refert.

Τεταρτημόριον. quadrans. hoc eſt, quarta pars cuiuſque rei. Quare cum duodecim vnciæ in libra, totidemque cyathi in ſextario habeantur, tres in illa vnciæ, vt & tres in hoc cyathi, τεταρτημόριον, hoc eſt quadrans, iure dicentur.

Τέταρτον. quartarius. Eſt menſura liquidorum apud Atticos, alio nomine ἡμικοτύλιον dicta, continens ὀξύβαφα, id eſt acetabula, duo, ſiue quatuor vncias & dimidiam. Sic dicitur quod ſit quarta pars ſextarii.

Τετράδιξ ſecundum Plinium, vel

Τέτραδιξ ſecundum Theophraſtum, vocatur ἡ ἑλίκη, apud Athenienſes.

Τετράμωρον. acopon eſt, quod ex melle conficitur. Sic dicitur quod quatuor vnguentis conſtet. Recipit autem mellis ʒ iij. irini ʒ iij. roſacei ʒ iij. gleucini ʒ iij. ceræ ʒ iij. terebinthinæ ʒ iij. valet ad laſſitudinũ moleſtias, neruorum cõtractiones: bene facit opiſthotonicis & canina conuulſione affectis. Deſcribitur à Galeno lib. 7. περὶ κατ' ὀλίγον.

Τετραφάρμακον. emplaſtri nomen eſt quod & βασιλικὸν appellatur. Conſtat ex quatuor ſimplicibus medicamentis, vnde & nomen habet, cera, pice, reſina, ſeui taurini, ſi id non eſt, vitulini pari portione inter ſe miſtis. Puri mouendo non eſt aliud melius vel expeditius.

©BIUM

Eſt & τετραφάρμακον antidoti nomen, quá alio nomine μυσήριον vocarunt. Conſtat quatuor medicamentis, gentiana, ariſtolochia, baccis lauri & myrrha, æquali pondere commiſtis. Valet ad podagræ præcautionem.

Τετρεμαίνει. tremit. Gal. in lexico Hippocr.

Τέτρομος. tremor cum frigore, vt exponit Gal. in lexico Hippocr.

Τετράβολον. pondus quatuor obolorum, ſiue γράμματα δύο, hoc eſt duo ſcripula: γράμμα enim in duos obolos diuiditur.

Τέτρωρος. dicit ab Oribaſio & Rufo pars aſtragali ſeu tali ſuperior & ſurſum vergens. Atamẽ totus etiá ipſe aſtragalus τέτρωρος (quidam quatrionem vertũt) dici poteſt à quatuor ipſius lateribus, dextro, ſiniſtro, anteriore & poſteriore. vide in dictione ἀστράγαλος.

Τεύκριον ἢ

Τευκρὶς. herba eſt virgę referens effigiem, triſſilaginis ſimilitudine, tenui folio, non multũ à cicere alieno. facultatem habet incidendi & tenuium partium eſt. quare lienes ſanat. Tertio fere ordine exiccat, & ſecũdo excalfacit.

Τεύκριον. ſic dici à quibuſdã τὸ πόλιον, Dioſcorides author eſt. Sic etiá dici à quibuſdá πὶω χαμαίδρυω, idem author eſt: propterea quod quandam habeat cum τῷ πευκρίῳ ſimilitudinem.

Τεῦτλον. beta. eſt olus radice vnica in longum protenſa, carnoſa, & nonnullis grata cibo vel cruda, caule ſtriato, bicubitali, folio atriplicis, ſemine copioſo. vulgo nomen retinet Latinum, tametſi & porrea à multis noſtrorum dicitur. Græci duo eius genera faciunt: vnam nigram, alteram candidam vocant. hanc autem præferunt, appellantque Siculam, quæ nunc extrita litera fere omnibus noſtri ſeculi medicis ſicla nuncupatur. Beta nutrit quidem ſed parum, multaq; indiget alteratione, ſtomachum mordicat, multãque bilem continet. Eſt & nitroſę facultatis particeps, qua digerit, exterget & per nares purgat, præſertim alba: nam nigra habet quidpiam adſtrictionis, ob quam coquitur, inquit Dioſcorides, cum lenticula, vt ventrẽ ſiſtat.

Τευτλοφάκη. eſt cibi genus conſtans beta & lente miſtis. Componitur ex pugnantibus alimentis, itaque & facultatem illi amborum mediam ineſſe exiſtimandum eſt. Siquidem in eo beta quidem minus ſubſidet, lens autem magis ſubducitur. Siſtendi tamen ventris vim habere Dioſcorides author eſt cap. de beta, ſcribens betam nigram coqui cum lenticula, vt ventrem ſiſtat, idque magis radice eius præſtari. Oribaſius lib. 2. collectorũ, ſcribit in eius apparatu multas betas imponẽdas eſſe & paulo plus ſalis ac gari dulcis, quod ita facilius ſubducatur. Id edulii genus Heraclides Tarẽtinus non ſanis modo, verum etiam ægrotantibus exhibebat, vt ſcribit Gal. lib. 1. de aliment. facult.

Τέφρα. cinis. Sic appellãtur vſtorum lignorum reliquiæ, nec lignorum modo, ſed omnium aliarũ rerum. Nam & lapidum etiam vſtorum cinis eſt, vt ait Gal. quem Græci κονίαν, Latini calcem appellant, tenuioris tamen q̃ qui ex lignis fit ſubſtantiæ. habet autem cinis in ſe contrarias tum qualitates tum ſubſtantias. Eius enim pars quędam terrena eſt quædam velut fuliginoſa, tenuium valde partium, vt quæ macerato aqua cinere & percolato vna abeat. Verum non omnis cinis eadem temperatura præditus eſt, ſed varius pro combuſtæ materiæ diuerſitate, vt nõ temere Galenus Dioſcoridem reprehendiſſe videatur, ſcribentem omnes cineres adſtringendi vim habere, cum ficulneus expers ſit omnis eiuſmodi qualitatis, ſed contra multum acrimoniæ habeat, obtineatque plurimum adurẽtis facultatis cum abſterſione. Verum Dioſcorides cineris potius naturam quam materiæ reſpexit. Quanto enim vnumquodque magis terrenum eſt, tanto etiam videtur eſſe adſtringentius.

Τεφρικὰ κολλούρια. ſic dicuntur certi generis collyria, quæ & σποδιακὰ appellantur. valent ad dolores demulcendos, refrigerant & morſu carent.

Τέφριον. collyrii nomen ſic dicti à cinereo colore, quod quidam κόνιον appellant, vt ſcribit Celſus lib. 6. cap. 6. vbi eius deſcriptio habetur. Meminit & Aetius lib. 7. habetque eius compoſitionem, ſed multum à Celſo diuerſam.

Τέως donec, tunc, prius. vt explicat Gal. in lexico Hippocr.

Τηκόλιθος. lapis qui & ἰουδαϊκὸς dicitur apud Dioſcoridem, ſic vocatus quia lapidem comminuat & veluti liquefaciat.

Τηκτὸν. liquabile. Eſt paſſiua qualitas ſecundi generis, de numero earum quæ ſecundum naturalem potentiam vel impotentiam dicuntur. Significat autem id quod in liquorem ſolui poteſt. Id autem prius cõcreuerit neceſſe eſt. Cum autem concretio duobus modis contingat, humidi ſcilicet vel calidi abſentia, liquationis duo ſimiliter erũt modi, humor atque calor. Quæ igitur humoris abſentia concreuerunt, liquantur humore, vt aqua, aceto, vino, veluti ammoniacum, ſagapenum, ſal & nitrum: niſi forte concretio denſatioque tãta ſit, vt in anguſtiores poros aquę moles ſubire non poſſit, ſicut in lateribus accidit. Nã quia paulatim reſiccati ſunt calore qui omnem eorum humorem in aerem conuerſum vacuauit, ita ſunt adſtricti in iis pori, vt per quos aer exiit, per eos non poſſit aqua immitti. Quæ vero caloris priuatione concretionem adepta ſunt, calore liquantur, vt glacies, plumbum, æs, & reliqua metallica, ad hæc propolis, cera, reſina, ladanum, ſeuum, galbanum. vide πυκτά.

Τηλέφιον ἕλκος. Telephium vlcus. Sic dicitur malignum, inueteratũ, & quod vix cicatricem recipit. Sic dictum eſt à Telepho, qui in tali vlcere

©BIUM

vlcere conſenuiſſe fertur. Idem vero etiam χρώμιον appellatur. Eſt & τηλέφιον herbæ nomen portulacæ ſimilis & caule & foliis. ea alas binas in ſingulis foliorum geniculis annectit.ramuli à radice ſeni ſepteniue producunt, foliis referti cœruleis,craſſis, lentis, carnoſis,flore luteo aut candido. Naſcitur in cultis & maxime inter vites verno tempore. Galenus in lexico Hippocratis ſcribit τηλέφιον eſſe herbæ ſpeciem, quod ſemperuiuum agreſte, & portulacam agreſtem vocant, Romani autem illecebram. Alii vero mercurialem intelligunt.

Τηλίνη.ſic dicitur à quibuſdam ὁ κώπους.

Τῆλις.ſic à quibuſdam dicitur fœnumgræcum.

Τήρησις.obſeruatio. Vocabulum eſt Empiricæ ſectæ proprium. Quicquid enim Empirici aliquãdo obſeruaſſent fieri in morbis, τήρησιν vocabant: quorum cum magnam haberent copiam, eam omnem ἄδροισμα nuncupabãt: & ab obſeruatione quidem memoriam, à memoria vero experientiam manare dicebant,& ab ea proxime artem conſtitui,dum meminimus quid cum quo, quid ante quod, quid poſt quod obſeruauimus, atque id quidem vel ſemper,vel plerunque, vel vtrouis modo:ſemper,vt vulnerato corde mortem ſequi: plerunque,vt ſcammonia ventrem purgari:vtrouis modo, vt percuſſa ſuperiori membrana cerebri mortem ſequi: raro, vt vulnerata cerebri ſubſtãtia ſalutem contingere.

Τιθύμαλλος. planta eſt cuius ſeptem produntur genera:quorũ maſculus χαραξίας & ἀμυγδαλοειδὴς appellatur. Hũic caules ſupra cubiti altitudinem ſunt, rubri, lacteo ſucco atque acri madentes.folia oleæ circum ramos,anguſtiora & longiora, radix craſſa, lignoſa, pendet in cacuminibus caulium coma iunci,ſub qua caueolæ ſoliolis balnearum ſimiles,in quibus ſemen continetur.

Secundus fœmina eſt,quem μυρσινίτιν & καρυΐτιν vocarunt, ſimilis ſuapte natura daphnoidi,foliis myrti,ſed maioribus, firmis, in cacumine acutis & pũgentibus. ramulos ab radice mittit dodrantales. fructum fert alternis ramis nuci ſimilem,mordaci guſtu.

Tertius eſt θρύλος ἢ τιθυμαλλὶς dictus atque etiam μήκων, ramis ſubrubentibus, palmum altis, quinis ſeniſue ab radice exeuntibus, foliis lini, anguſtis,paruis, oblongis, in verſus quoſdã digeſtis,capite in cacumine orbiculato,in quo ſemẽ,vt eruum,vario colore emicat.flos albus,frutex totus cum radice lacteo ſucco turget.

Quartus ἡλιοσκόπιος nũcupatur,foliis portulacæ, tenuioribus rotundioribuſque, ramulis prodeuntibus à radice quatuor aut quinque,rubentibus,dodrantali altitudine, tenuibus,lactis copioſi plenis,capite anethi ſemine velut in capitulis incluſo. Comas cũ ſole circumagit.

Quintus κυπαρισσίας eſt, exiens in caulem dodrantalem vel maiorem, ſubrubrum, ex quo folia piceæ ſimilitudine exoriuntur, molliora tamen & tenuiora.In totũ naſcentem piceã æmulatur. Cãdido ſucco madet.

Sextus δενδροειδὴς frondoſam in cacumine comam ſpargit ſucco lacteo prægnans, cauliculis rubẽtibus,foliis myrti tenuioris, fructu characiæ.

Septimus πλατύφυλλος vocatur, verbaſco ſimilis. Omnes acrimoniæ & magnæ amaritudinis participes ſunt, & calidæ præterea facultatis.

Τίλματα. dicta ſunt à recentioribus medicis τὰ ἀπόσματα, hoc eſt vulſiones factæ in fibris muſculorũ, dum nimis diſtentæ interdum rumpuntur, vt annotauit Gal. comment. 4.εἰς τὸ κατ' ἰητρεῖον.

Τιλτὸν. genus linamenti concerpti, de quo vide μαστόν.

Τιμωρῆσαι. apud Hippocratem & veteres Græcos ſæpe ſignificat βοηθῆσαι, hoc eſt auxiliari & iuuare: vt annotat Gal. comment.1.εἰς τὸ περὶ διαίτης ὀξέων.

Τιτανὸς πους. peſſus Titianus. Deſcribitur ab Aetio lib.poſtremo ad vterum ſcirrho induratum.

Τίφη.herba eſt quæ folio exit cyperidis, albido caule, læui, æquabili, enodi, cui ſummo in capite flos obducitur denſus, euadens in laniginem pappum vocatam. Naſcitur in paluſtribus & circa ſtagnãtes aquas. Eſt & cerealis tipha ſine geniculis ſcirpi modo naſcens radicibus multis vt triticũ hordeumque,folliculo multiplici, leuiſſima frumentorum,ſolo etiam gracili facile proueniens, tritico perſimilis.

Τόκος.Partus.actio eſt partim quidẽ vteri, partim vero ipſius fœtus. Vteri quidem,quoniã ille offenſus grauitate iam multum adaucti fœtus & excrementorũ redundantia,atque ob eam cauſam diſtẽtus,vi propria expultrice fœtũ in lucẽ eiicit. Fœtus vero tum quod auctior,ſatis alimenti à matre non accipiat, tum quod partionis tempore plus calidi natiui habẽs,magis quoque refrigerari poſtulet. Quamobrẽ quum non ſufficiat ſpiritus maternus, quẽ illa per arterias ſubminiſtrat ad exitum concitatur.Id autem nõ vno certo ſtatoque tempore contingit. nam multis ſeptimo menſe, plurimis nono vel decimo, fœtus in lucem editur,cum tamen ſint ſtata in aliis animalibus pariendi tẽpora. Homo autem ſolus nõ vno,& incerto gignitur ſpatio. Cuius quidem varietatis cauſam aliqui ad vim imaginatiuam, quæ homini perquã varia eſt,retulere:alii ad motũ fœtus primũ qui fit in vtero: alii vero ad formationem, quę infantibus quibuſdã celerius,quibuſdã tardius perficitur.Nã prout celerius vel tardius fœtus conformatus eſt,etiã tẽpeſtiuius aut ſerius mouetur:ac demũ tẽpore bis tanto,à quo moueri cœpit,accedẽte, vt author eſt Auicẽna,in lucẽ venit. Et de his quidem tribus mẽſibus,ſcilicet ſeptimo,nono & decimo, inter medicos omnes philoſophoſq; conuenit: an vero aliis etiã menſibus naſci poſſint, magna eſt controuerſia. De ſexto

Definitionum medicarum libri XXIIII - page 467 sur 554

©BIUM

quidem menſe nemo vnquã ſcripſit viſum à ſe fœtũ, qui in illo natus, diu ſuperſtes vixerit. Siquidẽ illi omnes abortiui ſunt, ac paulo poſt pereunt. De ſeptimo nemo vnquam dubitauit, quin frugifera in eo partio cõtingeret, Sempronii Corbuloniſque exemplo, vti refert Plinius, vtriuſque cõſulis, quos Veſtilia mater ſeptimo menſe genuit. De octauo melior authorũ pars ſcripſit vitalem in eo fœtum non naſci, quamuis ab Ariſtotele ſcriptũ aliter eſſe videatur. Eius autem verba non grauabor hic adſcribere, quæ lib. 7. de natura animal cap. 4. habent hunc in modum: Cum cætera animalia omnia ſingulari ac ſimplici modo partum ſuum perficiant (vnum enim pariendi tempus ſtatum omnibus eſt) homini vni multiplex datum eſt. Nam & ſeptimo mẽſe, & octauo, & nono parere poteſt, & (quod plurimum) decimo. Nonnullæ etiam vndecimum tangunt. Fœtus qui maturius quam ſeptimo menſe prodeat, nullo pacto vitalis eſt: qui ſeptimo, vitalis hic quidẽ primus exit, ſed magna ex parte infirmior. Qui autem menſe octauo naſcũtur, viuere ac adoleſcere in terra Ægypto poſſunt, & quibuſdã aliis locis vbi mulieres fertiliores ſunt, multoſque ſimul & ferũt & pariunt, etiãſi mõſtroſi ſint. ſed locis Græciæ multi intereunt, nec niſi perpauci ſeruantur. vnde fit vt ſi quis ſeruetur, non octauo menſe natus exiſtimetur, ſed mulierem ſui conceptus initiũ latuiſſe. Hæc Ariſtoteles: cui etiam Plinius fert teſtimoniũ, ſcribens Cæſoniam Caii principis coniugẽ Veſtilia matre menſe octauo natam fuiſſe. Quin & Cæcilius poeta vetus ſic ait:

Inſoletne mulier decimo menſe parere?
Pol nono, etiam ſeptimo atque octauo.

Quod non incõſiderate Cæciliũ ſcripſiſſe, M. Varro vti credam facit. Nam menſe nõnunquam 8. editum eſſe partum, in lib. 14. rerum diuinarum ſcriptum reliqt. Præterea 9. menſe & 10. natos viuere nemo vnquam negauit: imo mẽſib. iſtis partiones ſunt frequentiſſimæ. Eamq; ob rem Varro duabus Parcis ab his duob. menſib. inditum eſſe nomen ꝓdidit. Parca enim, inquit, immutata vna litera, à partu nominata eſt. Sunt autem tres, Morta, Nona, Decima: quarũ quidem prior ſic dicta eſt, ꝙ qui 8. naſcitur, non diu poſtea moriatur. Poſteriores autem duæ à partus tempeſtiui tempore nomen accepere. Nam & apud Virgilium legitur,

Matri longa decem tulerunt faſtidia menſes.

De 11. autẽ menſe quæritur non inter philoſophos modo & medicos, verũ etiam inter iuriſconſultos magna olim ſub duobus Imperatorib. fuit diſſenſio. Siquidem partũ in menſem vndecimũ differri, & decimũ excedere, plane hoc loco quẽ enarramus, Hippocrates inficiatur. Ariſtoteles v. vt ſupra retulimus, nõnullę, inquit, etiã vndecimum tãgunt. Prætera ſcriptũ eſt ab Aulo Gellio, fœminam bonis atq; honeſtis moribus, nec ambigua pudicitia, in vndecimo mẽſe, poſt mariti mortẽ peperiſſe, factumq; eſſe negotiũ propter rationẽ temporis, quaſi marito mortuo poſtea conceptiſſet, quoniã decẽuiri in decẽ menſib. gigni hominem, nõ in vndecimo, ſcripſiſſent. Sed diuũ Adrianum cauſa cognita decreuiſſe in vndecimo quoq; mẽſe partũ edi poſſe. Cui tamẽ decreto contrariũ factũ eſt aliud ab Imperatore Iuſtiniano, qui epiſtola quadã quæ in nouis ipſius cõſtitutionib. habetur, ſcribit idem ſuis accidiſſe tẽporib. natumq; mulieri filiũ anno poſt mariti mortẽ, nõdũ quidẽ cõfecto, ſed affecto, ſub finẽ videlicet vndecimi menſis. De quo quũ apud eũ quæſtio eſſet inſtituta, pronũtiauit partũ illũ nõ eſſe legitimum, nec dici poſſe ex defuncto viro ſuſceptum, quoniam fœturã in tam longũ tempus trahi poſſe nõ exiſtimaret. Quinetiã de duodecimo dubitatio eſt. Nam ꝙ omnes fere negãt, ad eum vſq; fœtum geri poſſe, viſum fuiſſe Homero, ſummo non ſolum poetæ, ſed etiam philoſopho, permulti dixere. Scripſit enim Neptunũ dixiſſe puellæ à ſe recens compreſſę,

Χαίρετ' ὦ φιλότητι, τελεπλομένης δ' ἐνιαυτὸς
Τέξεις ἀγλαὰ τέκνα· ἐπεὶ οὐκ ἀκύποροι εἰναι
Ἀθανάτων.

Hoc eſt,

Gaude hoc cõplexu. Nã quũ ſe voluerit annus,
Formoſum puerum paries. haud irrita diuum
Connubia.

Quid ꝙ Plinius ſecũdus ſcripto mandauit, Lucii Papyrii prætoris edicto bonorũ poſſeſſionẽ infanti datã eſſe cõtra ſecũdũ hęredẽ, cum tamẽ mater partũ ſe tredecim mẽſibus diceret tuliſſe. Ita multiplex perficiendi tẽpus, pariendiq; diuerſum homini datum eſt. Verum nõ decet, vt arbitror, quæſtionẽ iſtã de partu, tã multiplicẽ, tamq; ambiguã, & altis ſubmerſam tenebris, iſtis authorib. explicare & definire: imo ex intima philoſophia & ꝓbatiſſimorũ philoſophorũ ſcriptis, eruẽda eius ſolutio eſt. Quæ qm̃ habita fuit ſemp difficillima, eã ob rem plęriq; quo magis ingenio pollebant, eo quoq; libẽtius in ea exercitati ſunt. Neque ſe ab ea Mathematici, qui proprie Genethliaci dicũtur, nec ipſi adeo Arithmetici abſtinuerũt. Quorum ſane rationes hoc loco, antequã ad eas veniã quas Hippocrates attulit, adſcribere nõ grauabor. Placuerũt enim illæ ſummis etiã viris. Itaque vt ab Aſtrologis incipiam, habẽt hoc illi axiomatis loco. Corpora inferiora à ſuperioribus affici, ſeptemque planetas in hominem nõ modo iã natũ, ſed etiã quãdiu in vtero eſt, imperiũ obtinere, nõ ſimul quidem, ſed ſuo quemq; ordine. Incipiunt autem à Saturno, tamquã à ſummo, eoque qui optime cũ principiis noſtri ortus cõueniat. Humida enim eſt liquidaq; hominum genitura, quã tamen coagulari decet & inſpiſſari antequã hominẽ queat generare. Hoc autẽ illi facile Saturnus ſuppeditat, quippe qui frigidus ſiccuſque eſt: eamq; ob rem ipſum facultatis retentoriæ, quæ ſiccitate perficitur, authorem poſuere. Secundum eum vim ſuam Iupiter in ſemen exerit. Ille namque

©BIUM

que augmentum præbet & calorem, vt qui calidus ſit & humidus: quibus duabus qualitatibus incrementũ maxime contingit. ob id ipſum Iouẽ augmento præeſſe dicũt. Poſt Iouẽ Mars puerũ veluti in vlnas accipit: qui quoniã calidus & ſiccus ſtatuitur, fœtui motum cõcedit: iſtamq; ob cauſam tertio menſe infantẽ moueri ſolitum. Quarto loco ſuccedit ſol, eiuſq; beneficio tum oſſa excauantur, tum meatus corporis euadũt ampliores & ſingulis membris ſua perfectio accedit. Eſt enim calor ſolis ζωπυρώτερος, hoc eſt viuidior, magiſq; viuificans. A ſole fœtum Venus frigida humidaq; inuiſit, deque eo tam bene meretur, vt calorem ſiccitatemque à ſuperioribus planetis impreſſam, mitiget atque corrigat: atque inſuper venuſtatem illi decoremque conciliat. Ad fœtum vero ſextus velut è choro prodit Mercurius, qui operi ab aliis inchoato veluti colophonẽ addere dicitur. Superiores enim initia tantum motionis dederunt, ne nihil, credo, ſupereſſet quod ageret Mercurius, & ne ſine muneribus ſolus infantem ſalutatũ veniret. At ea ipſe perficit, & non modo firmiorẽ motum largitur, ſed motus etiam inſtrumẽta expolit, & accuratius abſoluit. Tandem vero ad lunam vices redeunt: cuius plurima ſunt in fœtum merita. Nam quia frigida eſt & humida, adipem illi dat, & pluribus in partibus reponit. Quin & maiori quã cæteri liberalitate excellens, matrem inſuper ipſam donis cumulat. Siquidem eius matricem humiditate ſua relaxat, & quo pariat facilius, diſtendit. Sic fœtus numeris omnibus abſolutus & tot muneribus grauis, exitũ affectat. Atque ſi exeat, ſalubriter degit. Exit autem, ſi robore polleat, ſeque ipſum poſſit ex vtero præcipitem dare. Sin autem aliter cõtingat, & cogatur octauũ menſem expectare, iterũ proculdubio reuertentem ad ſe Saturnum ſenſurus eſt, & epiſcopum habiturus, ſed non tam mitem placidumque, quam menſe conceptus primo. Namque multam ille in eum ſpirat frigiditatem, quã non modo natiuum pueri calorem imminuit, ſed etiam ad motũ reddit magis tardum: matremque præterea dono quo eã luna ornauerat, ſpoliat. Sua namque ſiccitate, quæ illi plurima eſt, os vteri conſtringit. Qua de cauſa, ſi aliqua forte extrinſecus pariendi occaſio accedat, tam mater quã fœtus magno in diſcrimine verſabuntur: nec viuere partus ſolet: aut ſi fortaſſis huius ſideris malignitatẽ ſuperare poſſit, vitam plane deget laborioſam & ærumnarum plenam. Quod ſi nihil eo menſe matri acciderit eiuſmodi quod partũ in lucem prodire cogat, ſed in nonum vſque menſem fœtura differatur, iam multo magis ſerenam Iupiter faciem oſtendit. Eius enim aſpectu omnia Saturni maleficia protinus abolentur. Siquidem ſuo calore & humore vitam (quæ duobus iſtis potiſſimum conſiſtit) puero inſtaurat atque conſeruat. Quãobrem ſi iſto naſcatur menſe, vitalis eſſe maxime poterit. Nam & ζῆνα eam ob cauſam Græci appellarunt, tum quod ſub eo partus maxime contingat, tum quod ipſius merito vitalis ſit. ζῆν enim Græcis viuere eſt. Quia vero & qui Ioui ſuccedit planeta, nõ eſt maleficus, ſed ſuo calore cum vita noſtra facile cõſpirat, ideo ſi quis etiam in decimum vſq; menſem protrahatur, vitalis plurima ex parte eſt. Hæ quidem ſunt Aſtrologorum de partu rationes: à quibus non videtur auerſa fuiſſe Procli inter philoſophos haudquaquam poſtremi, ſententia. Scripſit enim nõ modo infantibus, dum geſtantur vtero, præfici planetarum (vt ſic dicam) vultus, ſed etiam ætatum ordinem ſequi ordinẽ vniuerſi. vtrumque tamen fieri diſparili ratione. Nã quæ vires ſuas poſtrema in partũ exerit luna, eadem iam natum infantem non relinquit, ſed primam eius ętatem moderatur, argumento nutritiuæ vegetaliſque potentiæ: quarũ vtraque humido perficitur. Poſt eam vero Mercuriũ regendi gubernãdique pueri prouinciam accipere: eoque fieri vt & literarum & citharæ & conſimiliũ nobis ſtudium ea ætate ingeneretur, & Arithmetices in primis: quæ omnia olim Mercurio veteres tribuere, & negotiis ſimiliter lucroque illum præeſſe dixerunt. Ac quemadmodum inconſtans Mercurii ſidus dicitur, ac omnino eiuſmodi quale id cui adhæſerit, nempe cum benignis benignũ & exitiale cũ exitialibus: ſic & puerilis ætas facile eos promptequeſequitur, quibuſcũ conſuetudinem habuerit. Sed & reliqua quæ de eo ab antiquis prodita ſunt literis, conſentiunt. Atque vt ille ſecundæ ætati præficitur, ſic Venus tertię, ſol quartæ, Mars quintæ, Iupiter ſextæ, ac poſtremæ Saturnus, qui frigiditate ſiccitateque, quibus ſenilis ætas definitur, ad cœleſtem tandem vitam abducit. Verum Arithmetici ex numerorũ paritate imparitateque idipſum demõſtrare conãtur. Imparẽ enim perfectũ, parẽ vero imperfectũ eſſe dicũt: & parẽ quidẽ formæ, imparẽ vero rationẽ materiæ obtinere: & imparẽ numerũ marem, parem autem fœminã vocari. namque illi imparem patris, & parem matris appellatione venerantur. atque ideo dixiſſe Virgilium numero deum impare gaudere. Itaque cum ſeptenarius & nouenarius impares ſint, & proinde perfecti, naſci in illis & edi perfectos vitaleſque fœtus. Quia vero octonarius ſit par, hinc fieri vt octauo menſe natus non viuat. Cum vero de menſe decimo illis obiicitur, eũ quidem parem eſſe, attamẽ in eo naſci ſæpiſſime fœtum, & perfectionis numeros omnes obtinere: reſpõdent denarium ex paribus ſolum perfectum eſſe, quoniam ipſe numerorum omnium perfectio ſit & complementum. Neque enim omnes qui antecedunt numeri, denario maiorem perficere poſſunt: ſed qui denario ſuccedunt, omnes ex decem, & præcedentium aliquo conſtituuntur. ſiquidem omnes tam barbari quam Græci (excepta,

Definitionum medicarum libri XXIIII - page 469 sur 554

©BIUM

vt author eſt Ariſtot. vna Thracum gente, quæ ad quatuor modo numerandi ſeriem terminat, eo quod meminiſſe ritu puerorũ non poteſt, neque vſum habet rerum multarum enumerant, ſtatuto termino denarii numeri. Quod non forte caſuque fieri ſemper omnibuſque in rebus putandũ, cum non fortuna, ſed naturalis res ſit, quæ ſemper atque vbique fieri ſolet. hoc autem fit, ꝙ perfectus numerus denarius ſit. Continet enim omnia numerandi genera, vt par, impar, quadratum, longũ, primum cõpoſitum, & ſi quæ præterea ſint alia. Sed & eius perfectionem hinc maxime dicũt videri, quod quatuor cubales numeri, è quibus vniuerſum cõſtare Pythagoreis placet, proportionibus decem conſtituuntur. Sed quæſo cur tam male & ſiniſtre de octonario ſentiunt & loquũtur? cur eũ imperfecti inſimulant, cum iiſdem ipſis authoribus ſolidum ex eo corpus & vere perfectum, cõponatur? Ergo ſingulariter quoque plenus ꝑfectuſque iure dicetur, propter corporeę ſoliditatis effectum. Eſt enim ille de his, vt ipſi dicunt, quę nec generãtur, nec generant, ſcilicet ex monade & ſeptẽ conſtitutus: aut ex eo quod tũ generatur, tũ generat, nẽpe quaternario duplato conſiſtit. Quinetiã octonariũ Pythagorici iuſtitiam vocauerunt: quia primus omniũ ita ſoluitur in numeros pariter pares, hoc eſt in bis quaterna, vt nihilominus in numeros æque pariter pares diuiſio quoq; ipſa ſoluatur in bis bina. Eodem etiã modo contexitur, id eſt, bis bina bis, octo componunt. quare cum & contextio ipſius pari æqualitate ꝓcedat, & reſolutio æqualiter rediat vſque ad monadẽ, merito ꝓpter æqualem diuiſionẽ iuſtitiæ nomen accepit. Qui ergo tã iuſtus eſt, non cõuenit ꝓfecto fœtui iniquũ eſſe. Sed & ad ipſam etiam cœli harmoniã continendã firmandamq; hunc numerũ magis aptũ eſſe, nõ dubium eſt, quum ſphæræ ipſæ octo ſint quæ in cœlo mouentur. Hæc quidẽ ſunt à me adducta, quo docerem ex numeri paritate non recte imperfectũ demõſtrari & ineptũ ad vitam fœtus tuendam atq; cõſeruandã. Qua in re nõ exiſtimo me à Galeni ſentẽtia diſcedere, ꝙ paritatem atq; imparitatẽ àvi criticorũ dierum ſimiliter reiicit atque excludit. Cur vero ſeptimo quidem nonoq; mẽſe vitales ſint partus, octauo autẽ nõ vitales, aliã

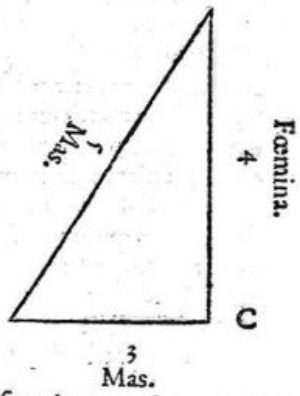

Pythagorici ex ipſa arithmetica magis ꝓbabilẽ adferũt demõſtrationẽ. Eſt autẽ ea eiuſmodi. Sit triãgulum ſcalenum, hoc eſt trib⁹ liẽis inæqualib⁹ conſtitutum, A.B.C. cuius latus B.C. ſit vnitatum 4: latus autem A.B. ſit vnitatum 5. Perſpicuum eſt ex diſciplina Pythagoricorum, 3. & 5. eſſe maſculos, vt impares: ſed 4 fœminam, vt parem. Multiplicentur itaque 4. per 5. fient 20. ſed 5. per ſe multiplicentur, conſurgent 25. ſimul iuncti numeri facient 45. Hæc rurſum ſi per medium ſpatii trianguli, id eſt per 6, multiplices, fient 270: quæ nouem menſes conſtituunt. Rurſus multiplices 4. per 5. fient 20: & ſimiliter 3. per 5. fient 15: ſimul iuncta erunt 35. Hæc per mediũ ſpatii trigoni multiplices, hoc eſt per 6: fient 210. quæ ſeptem menſes complent. Iterum ducas 3. in 5. fient 15. Ducito in ſeſe, emergunt 25. ſi ſimul componas, erunt 40. Hæc multiplicata per medium ſpatium, hoc eſt per 6, fiunt 240. quæ tempus octo menſium continent. Itaque quoniam in nouem & ſeptem menſibus duntaxat per naturalem coniunctionem maſculi & fœminæ, quæ 5 & 4 & 3. numeris ſignificantur, numeri dierum proueniũt qui nouem ſeptemque menſibus continentur: merito, qui iſtis menſibus eduntur partus, ſunt vitales. In menſe autem octauo non eſt vlla maſculi cum fœmina coniunctio. neque enim 5 neque 3 ducũtur per 4 quod fœminam repræſentat. Quamobrem cum eiuſmodi copulatio præter naturam ſit, merito partus iſti non ſunt vitales. Hæc quidem ex arithmeticis attuli, non quod tã magnam vim ineſſe illorum numeris exiſtimarem, ſed vt potius legentes intelligant quæ fuerit illorum de hac re ſentẽtia. Omnia enim quę de numerorum virtute nugantur, tam facile abſurda eſſe deprehenduntur, vt doctiſſimis plærique viris & Galeno Pythagoras ille vir tam ſapiens omnibus fere ſeculis habitus, magnam admirationem excitarit quod numeris tantum tribuiſſe videatur. Neque enim ex illis vlla demonſtratio ſcientifica haberi poteſt. Siquidem omnia illorum placita plane incerta ſunt. Cur enim monadem formam, dualitatem vero materiam quandam infinitam appellent? cur parem fœminam, imparem maſculum ſtatuant? Quin & numeris quibuſdam Mineruæ, Dianæ atque Apollinis nomen tribuunt, prout quemque minus magiſue laudare, etiam vituperare libitum eſt. Quod ſane volenti perfacile eſt: atque ideo parum firma ſunt, imo vero inepta eorum dogmata. Quamobrem illis relictis veritatem ipſam meliori ratione modoque exploremus. Recte, vt mihi quidem videtur, philoſophi omnes hunc orbẽ inferiorem à ſuperioribus corporibus moueri dirigique ſtatuerunt, & cũctas quæ hic contingunt mutationes, à cœleſtibus pẽdere. In quibus cum nihil ſit quod non maiori quam hæc terrena, facultate polleat, præcipue tamen duorũ nobiliũ ſiderum ſolis atq; lunæ vim potentiamque experimur: illius quidem, per ſe & primario, huius vero quaten⁹ à ſole aſpicitur & illuceſcit. Eius namq; vel acceſſio vel receſſio vt diuerſas ſuſtinet

mutationes, ſic varia in noſtro orbe operatur, ſuntq; eius opera tanto quam reliquorum planetarum magis conſpicua, quanto huic orbi vicinior eſt. Quamobrem quum illa ſingulis illuſtretur menſibus, & cum ſole congrediatur, quæ maxima illi mutatio eſt, quumq; plena multum à ſe ipſa cum ſole congrediente diuerſa ſit, non eſt dubium quin & maxime hic orbis noſter pro lunæ in ipſum imperio immutetur. Ac rurſum cum inter extremas illas lunæ mutationes aliæ quædam mediæ intercedant, ſcilicet tũ quum διχόμοος, tum quum ἀμφίκυρτος: certum quoque eſt, mutationes his etiam duobus temporibus, quãuis minores magiſque obſcuras, contingere. Apparet igitur quatuor eſſe lunæ mutationis momenta, & ea ſeptimo quoque die euenire. Nam & poſt ſeptem à prima apparitione dies, διχόμοος, hoc eſt per medium ſecta: & ſeptem poſtea diebus orbe pleno viſitur, quod die contingit decimoquarto. Si vero quemadmodum aucta eſt, ita diminui intelligas, duas pariter habebit ſeptimanas: quarũ prior die vigeſimo ſecundum Hippocr. & Gal. nõ (vt voluit Archigenes) vigeſimo & primo, poſterior autẽ vigeſimo ſeptimo concludetur. Sed quũ dixerimus vim omnem lunæ à ſole proficiſci, nemo certe dubitabit quin inſignes etiam ab eo mutationes pendeãt, præſertim quum quatuor anni tempora ab eo fieri videamus. Ambo igitur, & ſol & luna, vires magnas obtinẽt, eaſque in corpora inferiora exerũt, non morbos tãtum. Abſurdũ enim eſſet in hos quidẽ aliquid poſſe, in cæteris autẽ viribus deſtitui. Imo vero & haberi poſſunt ex iis præſagia nõ modo in ægrotis, ſed etiã in ſanis, quemadmodum ſcripſit Gal. ab Ægyptiis aſtronomis ſe veriſſime cõperiſſe. Itaq; in ipſum etiã fœtũ, quem menſium quoque certis ſpatiis Hippocrates ſcribit iudicari. Quãuis autẽ nulli inconueniẽs videri poteſt, rẽ eandẽ à duobus illis ſideribus affici, attamẽ Hippocr. & Gal. exiſtimarũt in illis quidẽ mutationibus quæ breues ſunt & paucis diebus definiri ſolẽt, negotiũ omne ad lunã deferri: in aliis vero quæ non niſi longo iudicari poſſunt tẽpore & perfici, ad ſolis curſum maxime attendendũ. Eã nãque ob cauſam acutos morbos, qui breues eſſe cõſueuerũt, decẽ & quatuor diebus iudiciũ ſubire ſtatuunt: quartanas autẽ febres nõ diebus quidẽ, ſed menſibus ſex iudicari. Rerũ enim circuitus qui diebus aliquot cõcludi poſſunt, ſeptimani ſunt, & lunæ modo circũaguntur: ſed qui menſibus, illi ad ſolem referũtur, eandemque quam ſeptimanæ rationem ſortiũtur. Quũ enim à menſis principio vſq; ad pleniluniũ, quatuordecim ꝑpe dies ſint, qui lunaris circuitus dimidiũ complent. ita ab hyeme ad æſtatẽ, quæ ſunt duæ anni totius extremæ mutationes, ſex mẽſes ſunt, anni dimidiũ. Quinetiam à plenilunio vſque ad occultationẽ, tempus ſex aliis mẽſibus reſpondet, qui ſunt ab æſtate ad hyemem. Quod ſi etiam vtrunque diuidas, lunæ quidem curſum per ſeptimanas diuides, quibus eas quas ante recenſui mutationes efficit: ſolis vero iter in quatuor anni tẽpora ſecabis, quorũ ſingula ſingulis etiã lunæ ſeptimanis proportione reſpondebunt. Quo quidem modo ſicut dies ſeptima, quæ pars quarta eſt totius mẽſis lunaris, morbos, exẽpli gratia, acutos iudicat: ſic anni tẽporis mutatio diuturnos affectꝰ diſcutit, adeo vt hyeme genitũ, ver diſſoluat: in vere excitatum, æſtas: in æſtate, autumnus: in autumno vero ortũ, hyems. His in iſtũ modũ definitis facile eſt videre quid de partu dici oporteat. Eſt enim partus criſis quædã, cuius eodem plane modo inite rationem conuenit, quo & morborũ & ſanitatis. Sic namque viſum eſt Hippocrati, ad hunc modũ libello περὶ ἑπταμήνου ſcribenti: παῖς ἢ γυναῖξιν αἱ συλλήψιες τ' ἐμβρύων ⁊ οἱ τρωσμοί τε ⁊ οἱ τόκοι, ἐν τουτέῳ τῷ χρόνῳ κρίνονται, ἐν ᾧπερ ἄρτε νοῦσοι ⁊ αἱ ὑγίειαι καὶ οἱ θάνατοι τοῖς σύμπασιν ἀνθρώποισιν. ταῦτα ἢ παύτα τὰ μὲ κατ' ἡμέρας, τὰ ἢ κατ' μῆνα ὁπόσημαίνει, τὰ ἢ κατ' ἐνιαυτόν. hoc eſt, Mulieribus autem & fœtuum conceptus & abortiones & partus eodem tempore iudicantur, quo & morbi & ſanitas & mors cũctis mortalibus. Sed omnium iſtorum alia quidem diebus, alia menſibus, alia dierum quadragenariis, alia vero annuo ſpatio euenire videntur. Hæc Hippocrates. Itaque ſi partus non tam diebus quã certis menſibus geri ſolet, perſpicuum eſt in tempore ipſius definiendo ſolis curſum maxime obſeruandum eſſe, ſed lunam tamen interim non negligendam. Ergo iam de ipſo partu videamus quo vel dierum vel menſiũ circuitu legitimo abſolui poſſit. Sed melius fortaſſe fuerit de mẽſibus ex ipſis diebus ratiocinari, quoniam quibuſdã forte magis ſunt cogniti. Ex diebus primus ſeptenarius decernẽdi vim habet maximam. Illo diximus antea tempus vnum anni, hoc eſt menſes tres, reſpondere. Ex quo aliquis fortaſſe inferat tribus etiam mẽſibus vim & facultatem eſſe ducendi partus legitimam atque naturalem. Nec ego quidem dubito. Immutatur enim manifeſto fœtꝰ eiuſmodi ſpatio: quodque poſt tres menſes ille excitetur moueaturque, ab illa certe mutatione quam ſol trimeſtri ſpatio ſuſtinet, euenire magna ex parte exiſtimandũ eſt. Quod ſi quæras, Cur ergo fœtũ in lucem non edit, perinde ac ſeptimus dies morbũ iudicat & ſoluit? Reſpondebo & ſeptimũ illum plærũque diem non ſoluere morbos, etiam ſi magna illi ſit eam in rem propenſio. Siquidem vt ad criſim optimam & perfectam præter diem decretoriũ accedere etiam oportet humoris iam cõcocti facilitatem, atque virium robur: ſic in edẽdo partu præter legitimũ tẽpus adeſſe oportet fœtus ipſius diſpoſitionem firmitatemque, quæ trimeſtri tantum interuallo vel omnium ſententia in fœtu eſſe non poteſt. Rurſus quemadmodum alii à ſeptimo

Definitionum medicarum libri XXIIII - page 471 sur 554

©BIUM

ad decimũ quartũ dies nullá habent ad iudicãdos morbos authoritatẽ, ſic quartus quintuſque menſis, qui diebus illis ſimiles ſunt ad fœtũ promẽdum nullas vires poſſident. Quamobrem ſi qua occaſione illis mẽſibus prodeat, violenta proculdubio cẽſenda eſt, non aliter q̃ diebus nõ decretoriis excretiones ſymptomaticæ, non criticæ, proueniũt. Quodnam ergo eſt primũ illud pariendi tẽpus, in quo & dies legitima & fœtus etiã diſpoſitio concurrunt? Audi Hippocratẽ eum tibi enumerantem & deſignãtem. Sic enim libello περὶ ἑπταμήνων ſcripſit: οἱ ἑπτάμηνοι ὀκτὼ μησὶ καὶ ἡμέρῃσι τῇσι ἐναυτῇσι γίνονται. hoc eſt, Septimeſtres dimidia anni parte naſcuntur. Item initio libelli περὶ ἑπταμήνων: οἱ δὲ ἑπτάμηνοι γίνονται ὀκτὼ πρὸ ἑκατὸν ἡμερέων καὶ ὀγδοήκοντα καὶ δύο, καὶ πρόσεστι μοῖρα. id eſt, Septimeſtres naſcũtur centeſimo octogeſimo ſecundo die, & aliqua inſuper particula. Habet enim tũc fœtus pfectionẽ, tantumq; roboris quãtũ expedit ad tolerãdas partionis moleſtias, & vitã poſtea ſalubriter degẽdã, præſertim ſi ex valentiore ſemine procreatus eſt. Præterea & tẽpus illud vehementẽ obtinet in decernẽdo facultatẽ, Quippe ſimile eſt diei quarto & decimo: quorũ hic vt eſt mẽſis lunaris dimidiũ, ita illud totius anni. Nãq; annus integer trecentis ſexaginta quinq; dieb. & ſex horis componitur: quos ſi in duas partes diuiſeris, habebis centum octoginta duos dies & horas quindecim, quas Hippocr. per πρόσεστι μοῖρα manifeſto videt ſignificaſſe. Porro illi dies ſex tãtum mẽſes ſolares abſoluũt. Cur ergo qui hoc dierũ ſpatio editur in lucẽ, ſeptimo mẽſe natus dicitur? Facilis ſane reſpõſio eſt. neq; enim veteres illi medici nec aſtrologi mẽſem aliũ q̃ lunarẽ nũcupabãt, nec ipſum annũ vniuerſum ex aliis menſib. q̃ lunaribꝰ cõſtituebãt, qui omnes certe ſolaribus ſunt minores. Dicitur autẽ mẽſis ſolaris, ſpatium illud temporis quo ſol in vnoquoque ſigno zodiaci circũfertur: quę quoniã ſunt duodecim, menſes quoq; totidẽ in anno numerãtur. Menſes vero lunares triplices ſtatuũtur, omnes tẽporis duratione differentes: inter quos ille maximus eſt qui Latinis dicitur ciuilis. Conſtat autem ex diebus viginti nouem & horis propemodum tredecim. Tot enim dies medii ſunt inter vnum & alterum lunæ cum ſole congreſſum. Ex quibus menſibus ſi annum, quemadmodum olim Paleſtini, cõſtituas, centum illi & octoginta duo dies in ſeptimum menſem incident. Namque centum ſeptuaginta & ſeptem dies, ſex eiuſmodi menſes componunt: & quinque qui ſuperſunt reliqui, cũ aliquot horis, iam ſeptimi menſis erũt. Proinde qui ſeptimum intra menſem natus erit, iure poterit ſeptimeſtris appellari. Ac multo magis, ſi mẽſem qui proprie Lunaris dicitur, intelligas. Is autem definitur lunæ à zodiaci pũcto in idem pũctum pfectione & reditu: in quã viã Luna viginti & ſeptẽ dies cũ horis octo inſumit. Ex quibus menſibus ſi annũ conficias, centeſimus ille octogeſimuſque ſecundus dies, erit ſeptimi mẽſis decimus octauus. Quod ſi tertiam menſis lunaris differentiam, quæ fit à primo exemptis tribus diebus coniunctionis lunæ accipias, iã propemodum abſolutos ex 182. diebus ſeptem menſes comperies. Continet enim ille ſex & viginti dies & horas duodecim. In ſex autem eiuſmodi menſes, dies tantum centum quinquaginta nouem abſumuntur. Sic ex illo ſupiori dierum aceruo viginti & tres dies ſupſunt, qui ſeptimum fere menſem concludunt. Ex his igitur perſpicuũ eſt, quod quũ ſeptimo mẽſe editus in lucẽ fœtus dicitur, de lunæ mẽſibus, non autem ſolis, intelligendum ſit. Siquidem ſeptimus atque octauus ſolares, ad partum ſunt infelices. Quamobrem nihil hic contra Hippocratem dixiſſe videor, reiiciens ſeptimum ſolis menſem extra πτώματα menſes, quamuis ab illo ſcriptum ſit in libro περὶ σαρκῶν, vitam hominis dierum ſeptenario conſtare, & legitimum partũ eſſe ſeptem mẽſium, propterea quod ex tribus hebdomadarum decadibus conflętur, quarum decadum ſingulæ ſeptuaginta dies continent. Eſt autem dierum numerus decẽ & ducentorum. Hoc enim de menſibus lunaribus intelligit, quos ciuiles ante diximus appellari, quorũ ſeptẽ ad eũ numerũ dierũ perueniũt, exceptis tribus cum dimidio: quod parum certe refert. Neq; enim tam exacte dies menſeſq; numerari præcipit Hippocrates, vt parum vltra citraque partio non poſſit optima contingere. Namque libello περὶ φύσιος παιδίου, poſteaquam fœtus cõformationis partioniſque tempora diſtinxit, ſubiungit: γίνεται δὲ ἐν τούτοισι καὶ πλέω καὶ ἐλάσσω, ἐ πολλὸν δὲ πλέω ἢ ἐλάσσω. id eſt, fiunt vero hæc & diebus pluribus & paucioribus, nec multo tamen pluribus aut paucioribus. Verum opinor, libuit potius Hippocrati numerum illum trium decadum hebdomadarũ adſcribere, quam illum tribus fere diebus cum dimidio minorem, quod eo loco docere vellet æuum hominis ἑπτάμηνον eſſe. Quanquam quid opus eſt mutationes lunæ quæ per ſeptimanas fiunt, expectare, ſi illæ adſint quæ initio cuiuſque menſis eueniunt? præſertim cum ſeptimanæ ipſæ ex numeri ratione nulla polleant facultate, ſed duntaxat quatenus tãto dierum interuallo mutationes magnæ excitantur. Nec vero velim inficiari præter ſolem à luna quoque mutationes accidere: ſed ſi illæ quidem paucis aliquot diebus oriantur, conſiderandos cenſeo dierum circuitus ſeptimanos. ſin autem ſecundum menſes incidant, fruſtra dico eos obſeruari. Nam & ſecundi, tertii, quarti, quinti, ſextique menſis initio tanta fit in luna mutatio quanta poteſt tum in fine ſeptimi, tum ſingulis menſium ſeptimanis prouenire. Verum ſi ab ea ſola mutationes illæ in fœtu fiant, minus habent virtutis. Quod ſi ſimul eodemque tempore mutatio tam in luna quam in ſole contigerit, hæc quidem eſt alia-

aliarum omnium efficaciſſima. Contingit autē tum ſeptimo tum octauo tum nono menſe lunari: ſed πέμπος quidem eſt in ſeptimo atque frugifera, quoniam ab ea nō longe abſit ſolis mutatio, quæ centeſimo octogeſimo ſecundo die contingit. Non eſt autem octauo nonoque menſe lunari tanta, vt fœtum deiicere poſſit, & proferre in lucem: aut ſi tanta illi commotio accidat vt prodeat & naſcatur, admodum imbecillum neceſſario putare oportet, qui tam leuem lunæ mutationem ſuſtinere non potuerit: & idcirco minime vitalem eſſe. Eſt autem illa imbecillitas vel natiua fœtui, vel ex aliquo accidente (quæ multorum fuit opinio) contracta. Aiunt enim, & recte quidem, embryon ſeptimo menſe ab vteri conceptabulis exitum affectare, ac in id colluctari plurimum (tunc enim, vt oſtendimus, eodem fere tempore ſol & luna mutationem ſubeunt) verum conatu aliquando excidere atque interim fatigatum effici imbécillius. Quod ſi nec dū refectis viribus octauo rurſum eundē petat conatum (namque ad hoc mutatio quæ lunæ ſingulis menſibus accidit, irritare poteſt) oblæſum frequēti⁹ intermori. Ac de octauo quidem menſe genitis ſic ſcripſit Hipp. libello περὶ τροφῆς: ἐς ἑπτάμηνον οὐκ ἔτι καὶ ἔστι. hoc eſt, ad partū ducenti quadraginta dies, non eſt, & eſt. Quibus verbis tam obſcuris, præciſis atque aduerſis, indicat, eum qui natus eſt menſe octauo, (nam 240. dies menſes octo conficiunt) aliquo quidem modo eſſe atque natum videri, ſed reuera non eſſe, quoniam paulo poſt intereat. Supereſt iam nobis expendendus inter lunares quidem decimus, ex ſolaribus vero nonus menſis, quo partus emergunt frequentiſſimi & maxime vitales. In quo quidem quod pertinet ad ſolem, multum ipſa & aerem & hominum corpora immutat dimenſis iam nouem zodiaci ſignis: quod vero ad lunam ſpectat, ipſa quidem eodem illo die quo ſol, tres zodiaci quartas confecit, & ad reliquā properat, vehementer immutatur, & orbe ſuo iam decies confecto, vndecimum aggreditur. Quod facile intelliges, ſi ſupputes dies quibus tum decimus lunaris, tum nonus ſolaris conſtituuntur. Nam quum certum ſit, dimidium anni 182. diebus, & horis præterea 15. conſtare, ſi numeri iſtius dimidiam partem adiungas, ſcilicet 91. dies, conſurgent 273. cum aliquot horis, ex quibus nouem menſes ſolares conflantur. Similiter ſi 27. cum tertia diei parte, quod ſpatium eſt vere lunaris menſis, quo luna zodiacum dimetitur, decies multiplices, reperies totidem dies & horas octo. Coeunt igitur, inque diem vnum conueniunt decem lunæ menſes, qui vulgo peragrationis dicuntur, & nouem ſolares: eamque ob rem illo ipſo die corpora hæc inferiora, præſertim quæ aliquo modo affecta ſunt, à tam inſignibus maiorum iſtorū principumque planetarum mutationib. vehementer commoueri neceſſe eſt. Accedit vero vna infantis robur iam hoc tempore magnum, & naturale quoddam ex vtero prodeundi deſiderium, ad hæc vteri muliebris mole & pondere iam grauati irritamētum: quibus omnibus efficitur partionē iſto tempore facilem eſſe & ſalutarem. Quę cum ita ſe habeant, neminem latere poteſt Hippocratem in libello de natura pueri ſcribentem decimo menſe fœtum affectare exitum, & membranas quibus concluditur, diſrumpere: de menſe illo lunari, qui cum nono ſolari coincidit, intellexiſſe, & Virgilium ad eundem modum quum dicit matri decem menſes longa tuliſſe faſtidia. Sic enim libello περὶ ἑπταμήνου ſcriptū eſt ab Hippocr. οἱ δὲ δεκάμηνοι ἧσσον πόνων καὶ ἐνδεκάμηνοι, οὐκ ἧσσον ἐπὶ τὰ τεσσερακοντάδων τὸν αὐτὸν τρόπον γίνονται. hoc eſt, qui decimo & vndecimo menſe eduntur partus, ex ſepties quadragenis eodem modo conſtituuntur. Continēt autem illæ ducentos octoginta dies, qui ſeptē modo diebus ducentos ſeptuaginta tres excedūt. Qui quoniam non longe abſunt à 10. menſe, & iam pars ſunt 11. idcirco eum terminum pariendi tam decimo quam vndecimo menſi communem eſſe dixit. Quod ſi ſolarem menſem intellexiſſet, non eſt dubium quin maiorem numerū dierum, ex quibus tam decimus cōſtaret, q̄ vndecimus ipſe participaret, fuerit additurus. Eſſent enim proculdubio alii quadraginta adiungendi. Huic namque numero quadragenario magnas vires in corporibus hominum aſſignat, propterea q̄ bis viginti eū cōponant, & magnam facultatem decernendi ſemper vigeſimo tribuerit. Quanquam ſic ab eodem Hippocrate libello περὶ ἑπταμήνου ſcriptum animaduertimus: ὀνέα ἡμιῶν ⓒ δέκα ἡμερέων γόνος γίνεται, καὶ ζῇ, καὶ ἔχει τὸν ἀριθμὸν ἀτρεκέα ἐς πὰς ἑβδομάδας. πάσαι δεκάδες ἑβδομάδων ἡμέραι εἰσὶ διηκόσιαι ὀγδήκοντα. hoc eſt, nouē vero mēſib. & diebus decem naſcitur partus, atq; vitalis eſt: quippe qui legitimū hebdomadarū numerū ſit conſecutus. Namq; quatuor decades hebdomadarum, dies ſunt 280. (quo loco obiter hoc monere poſſum, videri mihi deprauate ſcriptū eſſe ἑβδομήκοντα, p ὀγδήκοντα) Ecce aūt ſecundū hanc ſupputationem nouimeſtres ſunt, q̄ntea eodem plane dierum numero decimeſtres atq; etiam vndecimeſtres erāt. Cuius quidem diuerſitatis cauſam ad diuerſos lunæ menſes referre oportet. Namque hoc loco, quem è libello περὶ ὁρκίων poſtremo annotaui, menſes qui proprie ciuiles appellantur intellexit: qui ab vno lunæ cum ſole congreſſu ad alterum vſq; perdurant, conſtantque paulo minus q̄ tricenis diebus. Quod ſi lunares proprie dictos intelligas, quod Hippocrates feciſſe videtur eo loco quem paulo ante citaui ex libello περὶ ἑπταμήνου, nō eſt dubium quin is qui ſupputare velit, reperiat ex ducētis illis & octo-

Definitionum medicarum libri XXIIII - page 473 sur 554

©BIUM

ginta diebus decem integros menſes conſtitui, & ſeptem præterea alios ſupereſſe, qui vndecimi menſis partem aliquam componant. Quod ſi rationem quæras, & mireris mẽſium lunarium numero potius quam ſolarium definita eſſe pariendi tempora, deſines protinus mirari percontarique, ſi aduertas, antiquos, Græcos præſertim, annum totum ad rationem lunæ ſubduxiſſe, & alios menſes non habuiſſe quam lunares, nõdum ſcilicet reducto in eam formam anno, quæ nunc vſui nobis eſt. Hæc quidem de nono decimoque menſe, atque etiam vndecimo breuiter & quantum potui dilucide dicta ſint. Cæterum de aliis qui ſequuntur, plerique dubitant, vtrum in eos partus differri poſſit. de quo ſic mihi ſentiendum videtur. Diximus antea, vt ad criſim morborum præter diem decretorium concurrere oportet humoris aptitudinem, & virium robur, ſic ad partum præter legitima illa pariendi tempora etiam pueri vires & matris vterique cõſentire debere. Nam ſi fœtus debilis eſt, & ne tentet quidem exitum, nec interim vlla offenſione vterus irritetur, etiã in vndecimũ vel duodecimũ forte differri fœtura poterit. Verum id rariſſimum prorſus eſt, vt quiam habet 273. dies, tanta laboret imbecillitate, vt egreſſum non affecter. Quod tamen ſi aliquando contigerit, non eſt dubium quin ille parum materni alimenti inſumat (cuius tamẽ penuriam partu ritioni præbere cauſam ſcribit Hippocr.) & illi abunde vel in duodecimũ vſque mẽſem ſufficiat. Qua de cauſa nec commouebitur, nec membranas ſuas tentabit rumpere, quaſi plus alimenti efflagitans. Sed hoc, vti dixi, rariſſimum eſt, magiſque monſtrificum: ac proinde Iuſtiniani Imperatoris decretum de ea quæ parit in vndecimo menſe, cõſultiſſimum mihi videtur eſſe & æquiſſimum.

Τομὲις. inciſor. & τμεῖον ferreum inſtrumentũ bilabrum quo fabri ferrarii & ad alia multa, & ad tollendos & commouendos clauos vtuntur. vt annotat Galenus in lexico Hippocratis.

Τομεῖς ſiue

Τομικοὶ. inciſores dentes. ſic appellantur octo primi dentes, in vtraque ſcilicet gena quatuor lati, acie prętenui in modum gladiorũ, qua cibos molles mordendo abſcindunt diuiduntque. Alii plures, alii pauciores habẽt. Omnes autem vna radice in ſuam genam infixi ſunt. Valent non modo ad incidendos cibos, verum etiam ad pronunciationem. vide in dictione ὀδόντες.

Τόνος. apud Hippocratem ſignificat neruum, ſiue is à cerebro, ſiue à ſpinali medulla oriatur, vt annotat Galenus Aretæus περὶ παθῶν, πόνος, inquit νεύρων καὶ ὀστέων οὔνομα, quaſi non neruum modo, ſed etiam ipſam neruorum contentionem deſignet. Vſurpatur etiam ab eodem ὁ πόνος αὐτὴ τῆς προθυμίας ἰσχύς, hoc eſt, pro vehementi deſiderio magnoque conatu, qualis eſſe ſolet per dyſpnœas & teneſmos: vt docuit Galenus comment. 1 in prorrhet.

Τοξικὸν. apud antiquos terra quædam ſpecies veneni fuit reterrimi, nec tamen quid eſſet conſtare adhuc arbitror. Plinius lib. 16. cap. 10. ſcribit authores eſſe qui à taxo arbore, quam venenatam eſſe certum eſt, taxica appellata dicunt venena, quæ nunc toxica dicimus, quibus ſagittæ tingantur. Quod tamen vt ipſe non affirmat, ſic ipſe dubito an verum ſit. Sunt enim hæc duo venenorum genera manifeſto diſtincta apud Nicandrũ & Dioſcoridem, ſuntque tam ſibi aduerſa vtriuſque ſymptomata, vt iure dubitare liceat. Taxus vniuerſo corpori frigus infert, cui eadem quæ cicutæ conueniunt medicamenta, videlicet calefacientia: toxicum vero inflammationes & furorem. Calidum enim & ſiccum fuit, vt plane præter ſymptomata indicat ipſa curatio quam Nicander adhibet. Dioſcorides in præfatione libr. 6. toxicum recenſet inter herbas & olera, quæ exitioſam vim habent, & Galen. lib. 2. Antidotan Aſclepiadẽ ſequutus, inter ſimplicia venena ipſum annumerat. Certum eſt ſic dictum eſſe, quod barbari ſagittas ſuas olim eo tingerent. Nam vt cecinit Nicander in Alexipharmacis:

Iſto Gerræi Nomades, populusque ferocem
Qui colit Euphraten, armant ſua tela veneno.
Quæ poſtquam hæſerunt & non ſanabile vulnus
Inflixere, caro liuet, virusq; putreſcit
Vipereum, atque cutis ſe tabo fœta reſoluit.

Τοξικὸν etiam dicitur à quibuſdam ladani ſpecies in Syria & Aphrica naſcentis, quia incolæ ad detergendum ladanum foliis ciſthi adhæreſcens, neruos in arcu lana circundatos trahunt per ſyluas. Sed hoc grauiſſimũ odore eſt & duriſſimum tactu. plurimum enim terræ colligit.

Τοξίτης. à quibuſdam dicitur ἡ ἀρτεμισία, vt habetur apud Dioſcor.

Τόπος. pars corporis à veteribus medicis. vnde & τοπικὰ φάρμακα dicta ſunt, quæ locis affectis adhibentur.

Τορδύλιον. herba quæ & ſeſeli Creticum vocatur.

Τορνεύματα. ramenta, apud Hippocr. vt explicat Galen. in lexico ſuo.

Τραγάκανθα. frutex eſt cuius radix lata & lignoſa ſummo ceſpite nititur, vnde ſurculos humiles, robuſtos latiſſime fundit, in quib. minuta folia, multa, nonnunquam tenuia exoriuntur, quæ ſub ſe ſpinas albas, rectas & firmas occulunt. Ab eius radice vulnerata manat lacryma pellucens, gracilis, læuis, ſyncera, ſubdulcis, quæ etiam βαγάκανθα dicitur, arteriacis medicamentis accommodatiſſima.

Τράγιος. ſunt qui βάγιον hoc modo appellent, vt author

©BIUM

author eſt Dioſcor. At βαγόνατον vocari à nõnullis λυχνίδα τλῶ ἀχρίαν, teſtatur idem.

Τράγιον. frutex eſt in Creta inſula tantum naſcens, lentiſco ſemine, folio & ramis ſimilis, ſingulis tamen minoribus: ſuccus ei lacteus, gummi non diſſimilis. Calfacit tertio ordine, attrahit, diſcutit: eſt enim tenui ſubſtantia. Eſt & alterum τράγιον, quod τραγόπερως aliqui vocant, cui folia ſcolopendrii, radix ſylueſtris rhaphani tenuis, candida, cui vis magna eſt adſtringendi.

Τραγόπερως. ſic à quibuſdam dicitur τὸ τράγιον, ab aliis autem ἡ ἀλόη, vt habetur apud Dioſcoridem, forte quod eius folia quãtitate, longitudine, figuraque hircorum cornibus non inepte reſpondeant.

Τραγόναπυ. vide in τράγανος paulo ante.

Τραγοπώγων. barbula hirci. herba eſt breui caule, foliis croci, radice longa, dulci: magno ſuper caulem calyce, è cuius ſummo ſemen nigrum dependet, vnde nomen inditum eſt. Hæc ab aliis κόμη vocatur.

Τραγορίγανον. frutex eſt ſylueſtri ſerpyllo aut origano ſimilis folio & ramulis. Quibuſdam in locis lætius virentiusque inuenitur, & latioribus foliis, ſatis glutinoſum. Alterum autem ex exilibus ſurculis, ac tenuibus foliis, quod aliqui πράσιον vocauere. Omnia excalfaciunt, vrinam cient, aluo accommodantur, decoctoque poto bilem deiiciunt.

Τράγος. inter fruges numeratur, alicæ figura. multum autem aceris habet, ideoque parũ nutrit & ægre concoquitur. dicitur σιτώδης ad differentiam plantæ quæ etiam τράγος dicitur, quæ prouenit in maritimis (ob id herbarii iuncum marinum vocant) palmũ alta aut amplior, fruticoſa, humilis, oblonga, ſine foliis, puſillis circa ramos acinis rufis, multis, guſtu multum adſtringente. Eam aliqui σκορπίον vocant. Quidam etiam duriores è ſpongiis, τράγους nominarunt, vt author eſt Dioſcor.

Τραμὶς. dicitur à quibuſdam ea linea quę medium ſcrotum diuidit in duas parteis.

Τραυλὸς. blæſus.

Τραυλότης. blęſitas. Eſt vitioſa literarum t & r pronunciatio. Symptoma eſt affectionis linguę aut eius muſculorum, aliis quidem natura aliis vero externam aliquando ob cauſam comparatum. Affectio autem varia eſſe poteſt. Primum quidem breuitas linguæ, quæ tamen rariſſima eſt. Deinde eius intemperies humida & mollities. Hæ namque ſunt naturalis balbutiei cauſæ, à quibus fit vt lingua prioribus dentibus male innitatur, breuior quidem propter breuitatem, humidior vero propter imbecillitatem. Humidiores enim linguæ muſculi non poſſunt firmiter ſtabiliri, quod eſt tamẽ neceſſarium ad harũ duarũ literarum pronunciationem. Itaq; eas tanquam t & l pronunciant, pro τραυλὸς dicẽtes τλαυλός. Plurimi quoque balbutiunt ab externa cauſa, vt qui plurimum dicẽdo aut tibia canendo, & ex febre vehementem linguæ ſiccitatem contraxerunt. Lingua enim his euadit imbecilla, nec propter ſiccitatem dilatari poteſt. Balbutiunt etiam aliquando ebrii, lingua & cerebro humore nimio perfuſis & prægrauatis. Itaque patet præcipuã fere balbutiei cauſam ſitam eſſe in ſuperflua humiditate: propterea ſcripſit Hippoc. Balbos alui profluuio maxime corripi. In cuius Aphor. comm. quoniam τῶ ψελλίζεσθαι mentionem Galen facit, hoc vnum monendum, quod illic male Latini interpretes ψελλίζεσθαι & τραυλίζειν eiuſdem ſignificationis verba eſſe ſcripſerunt. Id enim neque in Græco habetur, neque verum eſt. Sunt enim ambo quidem vitia pronunciationis, non vocis: nõ tamen idem in voce vitium ſignificant. Siquidem differẽtiam eorum Ariſtot. in problematis explicat ſcribens τραυλότητα eſſe, quum litera quędam certa exprimi non poteſt: ψελλότητα vero, cum inter pronunciandũ aut litera, aut ſyllaba aufertur & eliditur. Scio quidem Latinos interpretes πις τραυλοὺς balbos, πις ψελλοὺς blęſos vertere. ego cõtra vertendum puto: blæſi enim proprie illi ſunt qui à Gallis vulgo dicuntur habere linguam pinguem: balbi vero quos iidem appellant begues. Cæterum Gal. comment. 2. in lib. 1. τῶν ἐπιδημιῶν annotauit ἰσχνοφώνους ab Hippocrate eo loco intelligi qui alio nomine τρανλοὶ appellantur, non ita tamen vt idẽ ſint, ſed vt βαυλοὶ inter ἰσχνοφώνους contineantur. vide ἰσχνοφωνία.

Τραῦμα. eſt ſolutio continuitatis in carne, non ex diſtentione, ſed ruptura proueniens. Sic definiuit Galenus libro de conſtit. artis medicæ.

Τραυματικὰ φάρμακα, dicuntur à quibuſdam, inquit Galen. τὰ κολλητικὰ, hoc eſt glutinatoria medicamenta, quæ & ἕναιμα appellantur, de quibus vide κολλητικὸν φάρμακον.

Τράχηλος. collum. ceruix. Idem prorſus quod αὐχὴν, vt annotauit Galenus. Eſt autem pars τῆς ῥάχεως capiti proxime ſubdita & annexa, ſpondylis ſeptem conſtans. Eiuſdem quidem illi naturæ ſunt cum ſpondylis dorſi & lumborum: ſiquidem forati ſunt: ſpinam, quam ἄκανθαν vocant, omnes (excepto primo cui nulla eſt, ſed ſoli anteriore parte apophyſis exigua) habent: tum apophyſes trãſuerſas, apophyſes obliquas aſcendẽtes & deſcendentes, vinculum membranoſum intus (exceptis duobus primis ſpondylis) duas τῆς ῥάχεως meningas ambiens, & foris alterum, ſpondylos vndique colligans: articulationes præterea ſex, duas ſuo corpore, duas apophyſibus deſcendentibus, & duas aſcendentibus: habent tamen quędam ſibi peculiaria, quibus à reliquis diſcernuntur. Nam omnibus colli ſpõdylis apophyſes tranſuerſæ in rectum perforatæ ſunt. Propria quoque ſex inferioribus ſpondylis colli ſpina aperte bifida. Propriæ etiam quinque inferioribus apophyſes tranſuerſæ, leuiter velut bipartitæ, & decliuiter excauatæ in modum canaliculi per quod nerui ad brachium & diaphragma deſcendunt. Pro-

©BIUM

pria vero primo ſpondylo eſt corporis latitudo & tenuitas & foraminis amplitudo, rhachitidi & dēti deſtinata, cauitas quoque apophyſeων tam aſcendentium quam deſcendentium, quibus cum condylis articulantur per diarthoſim, illis quidem occipitis, his vero ſecundi ſpondyli. Siquidem primus duas occipitis apophyſes coronoidēis cauitatibus duabus excipit, & ſecundi dentem tranſmittit: ſecundus vero condylo duplici, ſed minus extante primi cauitates duas γλωχιδεῖς excipit, & ſuo dente occipiti inter apophyſes κορωνοειδεῖς anterius valido ligamēto affirmatur. Proprius autem ſecundo ſpōdylo dens eſt (à quo totum etiam ipſum ſecundum ſpondylum Hippocrates ὀδόντα appellauit) per quem cum primo ſpondylo & cum occipitis cauitate inter ſuas coronoidēis apophyſes diarthroſi iungitur. Sunt autem hi ſeptem colli ſpondyli magnitudine inæquales. Primus enim & ſecundus longe maiores ſunt tertio, quarto & quinto: ſed quintus tertio & quarto maior eſt. Sextus non modo his tribus maior eſt, ſed etiam ſeptimo, qui quoniam ſex alios ſuperiores ſuſtinet, ἄτλας καὶ ἀτλαύχην à Græcis vocatus eſt. Sunt autem numero æqualia cum ipſis ſpōdylis neruorum paria quæ à ceruice proficiſcuntur. primū per foramina primo ſpondylo & occipiti communia egreſſum in huius ſpondyli muſculos, omoplatam & muſculum œſophago ſubſtratum caput & collum flectentem abſumitur. Secundum in totam cutim capitis. Tertium in muſculos ceruicem extendentes, genam mouentes & collum totum caputq; retro erigentes, cutim capitis vna cum ſecundo. Quartum in ceruicis muſculos & muſculum longum & in diaphragma cum portione quinti & ſexti paris. Quintum in diaphragma cum aliis, & in muſculos brachium tollentes & omoplatam. Sextum in diaphragma cum aliis prædictis, & in brachia cum ſeptimo & octauo pari & ad muſculos leuantes omoplatam. Septimum in muſculum latum reflectitur, & in thoracem, brachiū manumque abſumitur, & interdum cum prædictis in diaphragma. Sic quidem ſe habet nodorum ſeu vertebrarū colli conſtructio, à qua quamuis proprie collum dicatur, attamen colli nomine cōmuniter vocatur quod inter caput & humeros interiacet, vnaq; cum ipſis nobis, tum gulę, tum arteriæ portio cōtinetur, per quam cibis & ſpiritui via eſt. Trāslata inde τῆς τραχήλου vox eſt etiam ad veſicam, cuius oſculum ita appellatur.

Τραχύτης. aſperitas. Eſt vitioſa cōformatio parti cui accidit, inæqualitatem abſumpto humore inducens. Huic contraria affectio, λειότης, id eſt læuitas, dicitur, ſuntque primi generis morbi qui in formatione conſiſtūt, & à cauſis contrariis proficiſcuntur. Exaſperantur enim quæ prius erant læuia, & læuigantur quæ prius erant aſpera. illa quidem ab humorum acrimonia, aut medicamentis adſtringentibus reſiccata (ſunt enim & acria & adſtringentia poteſtate ſicca) hæc vero à pingui & lento humore madentia. Præcipue vero in oſſibus hoc malū apparet, cum non recte à medicis curantur, ſed aliquando ex humorum natura qui in animalium corporibus inueniūtur, habet originem, ſed maxime per morbum Gallicum ex Venere contractum. Oculorum autem (quod malum τράχωμα appellant) & gutturis aſperitates, non ex his tantum, ſed ex acribus vaporibus, aut puluere, aut fumo contingunt, ſicuti & ſtomacho & ventriculo & inteſtinis à materia inutili quæ in ipſo corpore gignitur, atque ex eorum quæ eduntur vel bibūtur qualitate. Inter quæ etiam venena enumerātur. Perſpicuum autem eſt quod aſperitas aliquando, ſi eius cauſę inualuerint, aut in exulcerationem, aut corroſionem in partibus carnoſis, aut in oſſibus vertitur in cariem, ſicut ſæpe videmus accidere in morbo Gallico.

Τράχωμα. eſt aſperitudo palpebræ interna parte. Prouenit ſæpe ex mala curatione, affuſis nimium diu collyriis. Nam ſicut in vulneribus aliarum partium illita pinguia carnis excreſcentiam inducunt, ſic etiam in palpebra. Poteſt etiam ob diuturnam defluxionē excitari, ſed non mordacem: humor enim mordax non palpebram ſed oculum potius ipſum infeſtat. Hoc vitiū ſunt qui δάσυμμα, ſiue δασύτητα appellent. Attamen ea diſtinguit Aetius, ſcribens, δασύτητα eſſe inæqualitatem quandam palpebræ interioris ſuperficiariam & cum rubore: τραχύτητα vero ſiue τράχωμα, eſſe palpebræ internæ inæqualitatem & aſperitatem multo maiorem, adeo vt intra eam emineāt veluti milii grana, aut erui ſemina cum dolore & grauitate. Malum autem vtrumque oculos habet humidiores. Idem vero ſi intendatur magiſque promineat, σύκωσις vocatur: tandem vbi ad extremum peruenit, πύλωσις.

Τραχωματικὸν κολλύριον. eſt collyriorū certa ſpecies, tollendis oculorum aſperitatibus efficax. Eius plures differentiæ deſcribuntur ab Aetio lib. 7. quæ & peculiaria nomina habent, vt φοινίξ, Θεοφίλειον, ξυσήρ, &c. Τραχωματικὸν autem pharmacum dicitur quod deterget ea quę adhuc mollia ſunt, nec adhuc chirurgiam videntur poſtulare.

Τελβόλιον ἢ τερπόδιον. dicitur à quibuſdam λωτὸς ἥμερος. vt habetur apud Dioſc.

Τρίβολος. genus vnum terreſtre, foliis ad effigiem portulacæ tenuioribus: viticulis in terra ſtratis: ſpinis ſecundum folia rigidis præduris. iuxta amnes & rudera naſcitur. Eſt & alterum genus aquis familiare, quod in fluminibus natum comā exerit, aculeos condens: foliis latis & pediculo longo: caule parte ſumma quam ima craſſiori. adſunt ei & capillamenta quædam ſpinacea, ſemē durum. Vterque refrigerantis & inſpiſſantis eſt naturæ.

Τρίβος. ſignificat apud Hippocr. partem eam

cor

©BIUM

corporis cui inſiſtimus ſiue ſtantes ſiue ambulantes, ſiue ſedentes, ſiue alio quouis modo iacentes: vt plantæ pedum ſtantibus atque ambulantibus, nates ſedentibus, ſpina tota ſupinis, cubito innitentibus ipſe cubitus πεῖος appellatur, ſicut Galenus annotauit comment. 2. εἰς τὸ κατ' ἰητρεῖον. Sic etiam, vt idem author eſt, dicitur apud Hippocr. locus tritus & calloſus.

Τειχόγνιον. Dioſcor. ſcribit ſic vocatum à quibuſdam fuiſſe τὸν πεσσηρεῶνα.

Τείχανος. paſtillus. in medicina olim celebris ad ſiſtendos dolores. Eſt enim ſtupefactorius. Sic dictus fuit à figura qua fingebatur, non à numero medicamẽtorum. Conſtat enim quatuor medicamentis, ſemine apij, ſemine hyoſcyami, aniſo & opio, ſed quorum pondera non ſint eadem Galeno, Paulo & Aetio.

Τειδάκτυλον. ſic à quibuſdam dicitur ὁ ἄγνος, id eſt vitex, authore Dioſc.

Τείκοκκον. ſic dictum eſt à quibuſdam primum meſpili genus, quod ἀφωνίαν Dioſcorides vocat, quoniam tria intus grana ſiue ligna ſeminis loco fructus eius contineat. Galenus vero lib. 7. ſimpl. medic. non ipſam arborem, ſed eius modo fructum ita appellat. Eſt & tricoccon Plinio genus heliotropii, vbique naſcens.

Τειξαλὶς. ſunt qui πεισηρεῶνα, hoc eſt criſtam gallinaceam, ſic vocent.

Τείοζος. ſic quidam τὴν μελίαν, hoc fraxinum dixerunt, quaſi trinodem, quod ramos habeat prægrandes, ordinatos, paresque numero.

Τείορχις. ſic dicitur à Plinio tertia ſpecies Centaurii: quoniam qui ipſum eruunt, iubentur buteonem, quem τείορχιν appellant, accipitrum generis auem, cauere, quando non raro vulnerantur ab alite qui legunt: ea enim defendit & impugnat legentes. Verum nõ fuit propterea neceſſe Plinio conſtituere tertiam Centaurii ſpeciem, quoniam id Theophraſtus de Centaurio maiore recenſet, quod propterea τείορχιν poſſe dici perſpicuum eſt.

Τειπόδιον vide in βιβόλιον.

Τειπόλιον. herba eſt in marinis naſcens locis quæ allidit vnda & recedens dimittit, neque in mari, neque in ſicco: folio glaſti craſſiore, palmeo caule in mucrone diuiſo. Eius, vt tradunt, flores colorem ter die mutant, mane candidi, meridie purpurei, ſero punicei conſpiciuntur. Eius radix alba eſt odorata, guſtanti acris, & calida tertio gradu.

Τείσπερμον. cataplaſmatis nomen eſt, ſic dictum à tribus ſeminibus quibus componitur, cumino, baccis lauri, apii ſemine. Valet contra colicum dolorem.

Τεισμὸς. eſt dentium inuita concuſſio. Vel eſt muſculorum mandibularium conuulſio. Morbus hic ſonitum edit, ſed tenuem ex inſtrumentorum anguſtia. Ex flatuoſo autem ſpiritu cum exiguo humore efficitur. Tradit autem Galenus & per ι & per υ ſcribi.

Τείφυλλον. eſt frutex qui ſupra cubiti altitudinem attollitur, virgas habens tenues, iunceas & nigras, vnde ramulares enaſcuntur appendiculæ, in quibus terna ſingulis germinationibus exeunt folia, loto herbę ſimilia. quibus recẽter enatis rutæ odor ineſt, vbi autem adoleuerunt, bitumen olent. florem edit purpureum, ſemen quadantenus latum, ſubhirſutum, ex altera extremitate exertum, antennæ modo corniculum gerens. radix tenuis, longa, valida. Vis plantæ calida eſt & ſicca, vt bitumen. cui odore eſt ſimilis vtrinque tertio ordine. Sic etiam à quibuſdam dicitur λωπὸς ἄγριος, atque etiam ὁ κύπρος, vt habetur apud Dioſc.

Τείχες. pili. capilli. omne quidem pilorum genus πρὸ τειχῶν nomine deſignatur, ſed κατ' ἐξοχὴν qui in capite oriuntur, quos peculiari vocabulo Latini capillos vocant. Sunt autem τείχες partes corporis terreæ, ſiccæ, longæ, exiles è ſumma cute prodeuntes. Hæ, inquit Galenus, in eo partium genere ſunt quę, quemadmodum & vngues, nullam gubernationem habent, ſed ortum tantummodo. Neque enim corporis ſubſtantiam conſtituunt, neq; principia ſunt virtutum, neque principiis ſubſeruiunt, neque ex ſe ingenitas vires poſſident, neque ab aliis vires accipiunt. Siquidem motum & ſenſum non habent, non vitam, non naturales facultates attrahendi, continendi, concoquẽdi & expellendi: quare neque hæc aliis poſſunt ſuggerere. Generantur autem duntaxat, hoc eſt coagmentantur & concreſcunt, non in omnẽ dimenſionem, quemadmodũ reliquæ corporis partes, ſed in longitudinẽ ſolum. Neque enim nutriũtur, ſed noua fuligine ſubinde ad cutem expulſa, & priori adhærente, eamque, vt clauus clauum, trudente producuntur. Ortum namque habẽt ex fuliginoſis, craſſis & terrenis vaporibus qui in corpore à calore ſuſcitantur, qui dum exitum moliuntur, totam cutim perforant. Verum foramina hæc in humidioribus & mollioribus non perſeuerant, ꝙ partes quæ prius abſceſſerant, rurſus facile coaleſcant. Sicceſcente vero corpore & duriore effecta cute manent aperta, non ita tamen vt fuliginoſus ille vapor totꝰ per ea abeat, ſed prodeat tantum & exeratur: hæret enim & ſtipatur in illis meatibus, & ſubinde alio atque alio vapore accedente eique per humorem quem ſecum ducit agglutinato, truditur, atque ſic prodit pilus craſſus aut exilis pro materiæ quantitate & viarũ amplitudine, paſſus aut criſpus, prout viæ ſiccæ aut humidæ, rectæ aut obliquæ ſunt, niger, ruber, flauus aut albus pro fuliginis aduſtione & humoris quem ſecum è profundo adfert colore, vide ſcholium 34. quod nos in lib. Hippoc. de natura pueri ſcripſimus.

Τειχίασις. eſt oculorum à pilis offenſio. Ea autẽ dupliciter contingit. Siquidem ſæpe in palpebris ſub pilis naturalibus alii exoriuntur,

©BIUM

qui intro ſpectantes tunicas pungunt, & oculorum fluxiones concitant: qui affectus διαχάσις nominatur. Aliquando vero ipſæ palpebræ relaxantur eæque laxatæ aut ipſarum extremitas intro vergit, nec pili facile apparent, niſi quis diſtendat ac diſparet palpebras: idque mali genus φαλάγγωσις vocat. Introductorii ſeu Medici author tres differẽtias τῆς τειχάσεως conſtituit, quemadmodũ & Aetius. Prouenit malum hoc ex ſuperflua humiditate, ex qua pili, tanquam herbæ in humida terra, luxuriant, vel palpebræ ipſæ reſoluuntur, nimio humore redundantes.

Τειχάσις etiam dicitur authore Galeno ſymptoma renum, ex quo per vrinam prodeunt veluti capilli albi. Siquidem talia quædam corpora in renibus poſſunt concreſcere ab humore craſſo & viſcoſo, vſto à calore, vt docet Galen. comment. in aphor. 76. lib. 4.

Τειχάσις etiam, hoc eſt pilare malum, vocatur mammarũ dolor, quem pilus aliquãdo mouet in poculo forte hauſtus. is autem non ſedatur donec pilus vel preſſus ſponte exeat, vel cum lacte exugatur. Id mali genus etiam τειχίαν vocant.

Τειχισμὸς. eſt ſpecies fracturę tenuiſſima & ſenſum latens. quæ quia non facile ſe prodit, mortis ſæpe cauſa eſt, vt ait Paulus libri 6. cap. 90.

Τειχῶν. vocatur pars ea capitis authore Ariſt. quæ capillis tegitur.

Τρίψις. frictio. Motus eſt extrinſecus, qui à Galeno in faciendorum genere comprehenditur lib. 1. ſanit. tuen. Duobus modis vſurpatur: vno quidem pro omni motu qui extrinſecus tam ſanis quam ægris corporibus adhibetur ad cutem, quouis tempore: altero vero vel pars eſt exercitationis, vel potius, vt ait Galenus, exercitationi ſubſeruit. hanc gymnaſtæ, vt refert Galenus, duplicem fecerunt, παρασκευάζουσαν & ὑποθεραπευτικὴν, hoc eſt præparatoriam & recuratoriam. Præparatoria dicitur quæ corpus ad exercitationẽ præparat, ne quid in ipſa exercitatione vel rumpatur vel obſtruatur: id quod præcauetur corpus ſenſim prius calefaciendo, & ſolidas partes præmolliendo, & humores tenuando, & exiguos meatus laxãdo: hoc autem præſtatur primum frictione per linteolum, mox per oleum: ſunt enim hæ duę partes præparatoriæ frictionis. præcedit autem per linteolum frictio paucis omnino per manum circumactibus, qui nullo compreſſu ſint graues & modice celeres, quibus citra compreſſionem corpus cutiſque calefiant, meatus laxentur & præparentur aptumque corpus ſit ad oleum capiendum. tunc enim oleum inducendum, & nudis manibus, quæ medium inter molle durumque modum ſeruent infricandum, quatenus neque coactum conſtrictumq; corpus ſit, neque vltra quam par eſt laxum reſolutumque fiat, ſed legitimum naturę modum ſeruet. Tota ipſa frictio præparatoria huc ſpectat, vt corpus molliat: quod tamen non omnes præſtant frictiones. Nam cum ſex omnino ſint frictionũ differentiæ, mollis, dura, & inter eas media, multa, pauca & in eo genere mediocris, dura ligandi, mollis ſoluendi, multa minuendi, mediocris carnẽ augendi vim habet, vt ſcripſit Hippocr. ἐν τῷ κατ' ἰητρεῖον. Sunt autem hæ propriæ frictionum differentiæ, non item aliæ quæ ab externis rerum circumſtantiis ſumuntur, vt à loco vel anni tempore in quo quis fricatur, quodque aliæ cum oleo vel ſine oleo fiant, idque vel manibus tantum, vel etiam cum puluere, vel per linteum. Harum tamen ratio etiam habenda eſt. Siquidem ab his varie corpus afficitur. Altera frictionis ſpecies, quæ & ipſa exercitationibus ſubſeruit, ὑποθεραπευτικὴ dicitur: Latine recuratoriam ad verbum appelles. Recentiores gymnaſtæ, vt ait Galenus, eam etiã ὑποθεραπείαν vocauerunt, quod totius apotherapiæ præcipua portio ſint frictiones quæ poſt exercitationem adhibentur. Earũ vſus eſt vt quæcunque excrementa per exercitationem calefacta extenuataq; in corpore adhuc manent, foras euocentur, ipſęque partes ſolidę per exercitationem tenſæ & induratæ emolliantur, & laſſitudo præterea tollatur. Id quod fit tum frictionibus cuique corpori conuenientibus, vna cum partium ipſarum quæ fricantur tenſione, & ſpiritus cohibitione, tum pluſculo etiam oleo, ſicut à nobis ſuo loco dictum eſt cum de ὑποθεραπείᾳ egimus.

Τρίψις ὀργάνων. attritio inſtrumentorum. dicitur ab Hippocrate lib. 6. περὶ ἐπιδημιῶν exſolutio, infirmitas & imbecillitas inſtrumentorum, per translationem à veſtibus & vaſis attritis. Nam & hæc poſt diuturnos vſus ſeipſis aridiora euaſiſſe cernuntur, vt annotat Galenus comment. 3. in eum librum.

Τριώβολον. pondus trium obolorum. ἡμίδραχμον hoc eſt dimidia drachma: drachma enim in ſex obolos diuiditur.

Τρόμος. tremor. eſt motus deprauatus facultatis animalis partim à voluntate partim ab onere partus editus. Neque enim motus ſimplex eſt, ſed geminus, vnus qui deorſum, alter qui ſurſum tendit. Hic ſecundum naturam eſt & à voluntate perficitur, ille vero præter naturam, & à partis quæ tremore agitatur, onere atque grauitate. Facultas enim animalis cui mouendi munus natura demandauit, membrum ita tremulum ſurſum attollere nititur, quod tamen ea fruita inferne labitur & concidit propter grauitatem: fitque concertatio quædam naturę atque morbi, quando non permittit facultas membrum laborans deorſum ferri, nec tamen patitur eius grauitas vt natura ipſum ſublime diutius teneat, ſicuti per ſanitatem conſueuerat. Itaque viciſſim facultas nunc vincit, nunc vincitur, fitque contrariorum motuum

©BIUM

motuum perpetua quædam ſucceſſio. Huius ſymptomatis cauſa duplex eſt: vna obſtructio neruorum à ſuccis multis, craſſis, lẽtis, ita vt exigua facultas motrix in partẽ affluat, niſi confertim irruens illos excuſſerit: altera vero facultatis motricis imbecillitas contracta ex frigida intemperie, vel corporis vniuerſi, vel principii neruorum, vel aliarum partium natura imbecilliorum & ad morbum propenſarum, quam vel ſenectus frigida & ſicca, vel Venus immodica & intẽpeſtiua, vel timor, vel dolor, vterque magnus longusque, vel frigidus aer, vel balnea vel potus largior vini meracioris aut aquæ frigidæ, vel ignauia, diuq; omiſſa poſt multos cibos exercitatio inuexerit.

Τρόπος. modus. Duobus modis, inquit Galen. eo verbo veteres vtuntur. vno pro animi moribus, altero pro differentiis aut formis eius de quo ſermo habetur. Exempli cauſa, ſi ſermo fiat de victus ratione, & τῆς διαίτης πυὶ τρόπυς dici audias, tunc differentia aut ſpecies intellige. τρόπυς enim ſignificare εἴδη, διαφορὰς, οὐσίας ὕλης, Galen. annotauit comment. 3. in lib. 1. περὶ ὀπῶν.

Τροφὴ. alimentum. nutrimentum. Eſt quicquid ſubſtantiam corporis augere poteſt. Nam cum plurima quotidie è corporibus diffluant, niſi in eorum quæ effluxere locum alia ſubinde reſtituantur, breui corpus concidat neceſſe eſt. Itaq; tale tantumque reponi oportet quale & quantum deperiit, ſi eodem in ſtatu corpus ſeruare volumus. Ergo ſubſtantiæ noſtrę, quia illa eſt quæ contabeſcit, prorſus ſimile eſſe nutrimentum debet, & in eius quæ periit locum ſuccedere. Quare ſi triplex in nobis ſubſtantia quotidie diſſipatur, ſolida, ſpiritalis & carnoſa, conuenit etiam alimenti triplicem eſſe differentiam, quod non niſi ſimilitudine totius ſubſtantiæ nutriat. Itaque vt caro carnis nutrimentum eſt, ſic ſpiritus ſpiritum alit, eiuſque τροφὴ dici debet. Eſt autem nomen alimenti ὁμώνυμον, quod Hippocrates in opuſculo de alimento diſtinxit his verbis: Alimentum aliud eſt quod nutrit, aliud quod quaſi eſt nutriens, aliud quod nutriturũ eſt. In prima quidem ſignificatione, iam ſubſtãtia corporis noſtri factum eſt: in ſecũda vero, ſanguinem ſub ſe comprehendit, & qui propius ad ſubſtãtiam noſtram accedit, rorem per carnem diſperſum: in tertia vero cibus intelligitur recẽter deuoratus, vel integer etiam, & chylus ex eo genitus in ventriculo. Cæterum cum multæ ſint & differentes alimentorum facultates, illæ quidem in tertia ſignificatione euidentes & infractę manent, calefaciendi, refrigerandi, humectandi & ſiccandi: in media paulo obtuſiores ſunt: in prima vero, præter caliditatem & humiditatem, vix ſunt ſuperſtites. Siquidem quod proxime alimentum eſt, quatenus tale eſt, omne calidum humidumque eſt, vt quod caloris noſtri ſubſtantiam augeat, & corpora fictari vetet.

Τρόφης. bene nutritus, pinguis. vt annotat Gal. in lexico Hippocr.

Τροφιώδης. apud Hippocr. ſignificat eum qui illata quædam habet infixa. Dicitur παρὰ τὸ βέβρεθαι, quod ſignificat πήγνυσθαι, hoc eſt infigi & hærere. vt annotat Galenus in lexico Hippocr.

Τροφὸς. nomen eſt ἐμπλάστρυ φαρμάκου, quo Paulus lib. 4. cap. 40. implet caua vlcera quæ pura ſunt.

Τροχαντῆρες. ſunt apophyſes duæ in ceruice ſuperiori femoris, vna externa, & omniũ corporis proceſſuum, nulli alteri oſſi commiſſorum facile maxima, altera interna, multoque inferior, ſed magnitudine nequaquam externæ comparanda. Sic dictæ ſunt ἀπὸ τῆς τροχάζειν, quod ſignificat διαθρέχειν, propterea quod cruris motus curſuſque per muſculos his apophyſibus inſertos perficiãtur. In hoc enim à natura comparatæ ſunt, vt collis ritu muſculorum inſertionem probe admittãt. Anatomici vulgo rotatores appellant: ego potius curſorias apophyſes nuncuparem. verum externam, quod ampla ſit multumque gibboſa, quidam peculiari vocabulo γλουτὸν, id eſt natem, vocarunt, ſiue à ſimilitudine, ſiue quod muſculi nates ipſas conſtituentes inde maxime prodeant.

Τροχίσκος. paſtillus. medicamenti nomen ab efformationis figura: fingitur enim in orbiculos, ex quibus etiam κυκλίσκος à quibuſdam vocatur. Eſt autem triplex eorum genus, ſicut ex Antyllo Oribaſius & Paulus tradiderunt. Alii ſunt potabiles, alii in aluum iniiciuntur, alii illinuntur. Eorum qui bibuntur, alii comprimunt aluum, aut ſanguinem, aut aliam fluxionem refrigerando, adſtringendo, opplendo vel deſiccando: alii dolorem ſopiunt obſtupefaciendo, vel humores diffundendo: alii renes, lienẽ aut iecur obſtructione liberant. Eorum autem qui in aluum immittuntur, alii acrimoniam obtundunt, alii adſtringunt, alii ſiſtunt ſanguinis profluuium, alii adurunt. Similiter vero & qui oblinuntur, ad vſum ex iis aliquem adhibẽtur. Compoſitionis eorum ratio nota eſſe poteſt ex Gal. lib. 5. περὶ κατ' ἰλὺν, ex omni genere medicamentorum quę tria humore aliquo excipi poſſunt & in vmbra deſiccari. Sic autem facile aſſeruantur, cumque iis vtendum eſt, humore aliquo conuenienti diluuntur ad vſus prædictos.

Τρόχοι. curſus, apud Hippocratem, vt annotat Galenus in lexico ſuo. At τροχὸς, Rota eſt, item Turbo, & Orbis.

Τρυβλίον. idem quod κοτύλη in medicis authore Cleopatra his verbis: τὸ τρυβλίον τὸ αὐτὸ μέτρον χωρεῖ τῇ κοτύλῃ· ἔχει γὰρ μέρη κυάθους ς'. hoc eſt, tryblion eandem mẽſuram habet quam & cotyle. continet enim eius menſura cyathos ſex. vide in dictione κοτύλη. In georgicis vero eiuſdẽ capacitatis eſt cui ὀξύβαφον, ſeſquicyathum cõtinens, ſiue κοτύλης partem quartã. Eius nota fuit τρ, ſuperimpoſito deſuper υ.

Τρύγη. nunc triticum ſignificat nunc hordeum,

Definitionum medicarum libri XXIIII - page 479 sur 554

©BIUM

nunc fructum quemlibet tam eſt incertę & ambiguæ ſignificationis.

Τρυγῶδες. eſt ſpecies collyriorum περὶ μυσημέρων. magna ex parte acacia conſtat, vt author eſt Galenus lib. 4. περὶ κῆ τόπους, agens de ophthalmia. miſta namque plurima acacia cum reliquis quæ τὰ μυσημέρα collyria conſtituunt, efficit totum collyrium quodammodo feculentum. Idem alio nomine πηλάδιον appellatur, quaſi cœnoſum ſiue lutoſum, ἀπὸ τῦ πηλοῦ. Cuius aliquot differentias exponit Aetius: vnum deſcribit Celſus lib. 6. quod ad Euelpidem medicum authorem refert. In quibus omnibus plurimum ſucci acaciæ ineſt.

Τρύξ. tria ſignificat apud Græcos. primum quod craſſum in vuis ſubſidet: fecem nominant. deinde ῥύπα: quæ ſunt vuarum partes ſolidæ, quæ muſto expreſſo ſuperſunt. tertio vinaceorum dilutum, quod ab Atticis δευτερία, ab Aſiaticis σταφυλίτης, id eſt lora, appellatur. Coniectis namque in parua dolia vinaceis, tantum aquæ ſuper affundũt, quoad omnia permadeant. Quod vbi ſatisfactum videtur, in dolii fundo foramen aperiunt, vt dilutum effluat, idque pro vino bibunt.

Τρυφερά. eſt genus medicamenti cauſtici cuius formulæ duæ habentur apud Scribonium Largum, vbi docet curare hæmorrhoidas. Si quando (inquit) exulceratas eminentias tollere ſine ferro voluerimus, vt verrucas, nævos, aliaue eiuſdem generis, hoc medicamento, quod τρυφερὰ dicitur, vtimur: facit enim ad omnia quæ ferro debent tolli, ſine magno dolore. Ex quo apparet τρυφερὰν eſſe medicamentum cauſticum & acre, & ſic appellari quod non niſi delicatis hominibus cõueniat, quodque molliter & ſine dolore vrat & exedat.

Τρυφερὸν. eſt collyrium ἁπαλὸν καὶ ἄδηκτον, ad multa vtile, maxime in delicatis qui nullam mordacitatem ferre poſſunt. deſcribitur à Galeno lib. 4. περὶ κῆ τόπους, & ab Aetio lib. 7. eodem prorſus modo.

Τρυφερὸν. eſt paſtillus ad hæmoptoicos vtilis, deſcriptus ab Aſclepiade, & à Galeno expoſitus lib. 7. περὶ κῆ τόπους.

Τρύφωνος ἔμπλαστρος. Tryphonis emplaſtrũ. Tria huius authoris deſcribũtur à Scribonio Largo, ſubuiride, nigrum, quod βασιλικὸν dicitur & viride, quod aliter εὔχροον dicit nuncupari.

Τρύχνον. neutro genere à Galeno & Aetio dicitur qui maſculino στρύχνος eſt Dioſcoridi: hoc eſt ſolanum.

Τρυχνοῶ. domare, attenuare. vt annotat Galen. in lexico Hippocr.

Τρωγλοδυτικὴ. ſpecies eſt myrrhæ omniũ primæ, à loco in quo nascitur, accepto cognomine, ſplendens, ſubuiridis & mordens. Sed & legitur tenuis quædam quæ à troglodytica ſecunda eſt, bdellii modo mollis, verum odore grauiuſcula, apricis naſcens.

Τρώειν. vulnerare, ſecare venam: vt in 2. de morbis mulierum Gal. annotat in lexico Hipp.

Τρῶμα. nomen eſt Ionicum, inquit Galenus, ſignificans quamlibet corporis offenſam à cauſa externa inductam, vt habetur apud eũ cõm. 3. in prorrhet. Idem vero ſcribit cõm. 5. εἰς τὸ ἐ περὶ ὀπῶν, Hippoc. nominare magnas noxas ab aliquo extrinſeco, etiam citra vulnus illatas. vnde Hippocr. πεπωμένον vocat eum qui quouis modo offenſus ſit.

Τρώξιμος. ſeris & intubus ſic dicta ſunt Didymo Conſtantino Cæſari & Aetio. Cruda enim ex aceto & oleo eduntur. Sunt vero qui exiſtiment ſic appellari omnem fructum quicunq; crudus editur, velut eſt vua, ficus, vua paſſa, & quicquid eius generis ſecunda menſa abſumitur. Eadem πρωκτὰ dicuntur: quæ Galenus in gloſſis Hippocrat. exponit ὠμὰ ἐσθιόμενα, quæ cruda vel immatura eduntur.

Τρώσκεσθαι. ἐκπρώσκειν. parere abortum. vt explicat Gal. in lexico Hippocr.

Τυλοειδὲς. calloſum. Eſt corpus durum ex cerebri anterioris ſubſtantia durata coactũ, cerebrique ventres duos anteriores ſeparans. Longum eſt, ſed arctum: extremis partibus craſſum eſt, in medio tam tenue vt pelluceat. Ex eo anteriorum cerebri ventriculorũ ſextum producitur. quod calli inſtar durum ſit, ita vocatum eſt.

Τύλοι. dicuntur à quibuſdam pili ipſi ſuperciliorum.

Τύλωμα ἢ

Τύλωσις. eſt magna & inueterata internæ palpebrarum faciei aſperitas, quæ callum iam contraxit. Species eſt τῦ τραχώματος, vt habetur apud Paulum lib. 3. capite 22. Aetius lib. 7. ex Seuero ſcribit eſſe aſperitatem quæ inæquale quid habeat, durum & calloſum.

τύλωμα etiam dicitur à quibuſdam pars pedis inferior & carnoſa quæ ſolum attingit, quam alii πέλμα vocant.

Τυμπανίας ἢ

Τυμπανίτης. ſpecies hydropis, de quo vide ὕδρωψ.

Τύριον. emplaſtrũ ſic dictũ à colore purpurę Tyriæ quem poſt cocturam adipiſcitur. Deſcriptionem eius habet Aetius lib. 15. cap. 12.

Τυρὸς. caſeus. non aliud eſt quam lac coagulatũ, à quo ſerum omne expreſſum eſt. Non eſt autem omnis caſei eadem natura, quod non paruũ diſcrimen ſit tum ex lacte ex quo fit, tum ab animalium ex quibus colligitur natura, tũ vero à pabuli varietate, nõnihil itẽ à præparationis modo: præterea quod alius mollior, alius durior, aut denſior, laxiorue, glutinoſior aut friabilior ſentitur. Sapor deinde alius ſalſus, alius acidus, alius acrior, alius dulcis. Inter hos qui in omnibus differentiis mediocritatem ſeruat, præferendus eſt. Numerantur à Plinio varia caſeorum genera, ſed præſtantiſſimus habitus fuit ὀξυγαλάκτινος. qui etiam ὀξύγαλα dicebatur.

Τυρρίνικὸν. nomen emplaſtri cuius ſunt immenſæ apud Aetium laudes l. 15. c. 14. Dicitur alio nomine παμπαθὲς.

Τύφη. perperam ſæpe ſcriptũ occurrit pro πίφη.

Τυφλὸς

©BIUM

Τυφλὸν ἔντερον. cœcum inteſtinũ. Eſt inteſtinũ à ventriculo ordine quartum, primum autem craſſorum, deſinẽs qua τὸ κῶλον incipit. Principium eſt craſſi inteſtini. Vbi enim tenue inteſtinum deſinit, illinc ad dextrã quidem cœcum, ad ſiniſtram autem colon emergit dextra prius ilia præterfectum. Eſt autem cœcum prorſus velut venter quidam craſſus excrementis recipiendis appoſitus, cui ad portionem colon reſpõdet. Accum auibus fere omnibus cœcum inteſtinũ duplex ſit, homini tamen vnicum eſt. Situm autem eſt in dextris ilibus, quod locum ibi idoneũ haberet vacuum, rene ſcilicet dextro altius appenſo. Hæc quidem de cœco Galen. lib. 4. vſus part. Itaque ſi cœcum velut venter quidã eſt, patet ipſum figura à reliquis differre, nec vt reliqua oblongum eſſe, ſed plane, in modum ventriculi, rotũdius. Ex qua figura efficitur, vt vna tantum parte pertuſum videatur, & vno foramine tanquã oculo prædituũ eſſe, vt inde veteres τυφλὸν appellarint. Peruium tamẽ eſt, quodque ad ipſum ex tenui inteſtino deſcendit, facile in colon delabitur. Gibboſum enim cum ſit, vnum foramen habet à latere, cui iunguntur duo foramina duorum proximorũ inteſtinorum, quorum vni infra, alteri ſupra continuũ eſt. Id propter magnitudinem aliquando abſolute ἔντερον appellatur, vt ſcribit Galen. comment. 4. in l. 6. περὶ ἐπιδημιῶν. quamuis alii eo nomine abſolute poſito τὸ κῶλον intelligi velint. Cum autem reliqua omnia inteſtina lactibus alligẽtur, ſolum cœcum omni vinculo ſolutum eſt, ideoque deſcendit in ſcrotum per enterocelen.

Τυφλὸν πῆμα. cœcum foramen. Eſt in oſſe lapidoſo foramen, per quod neruus à quinta cõiugatione foras poſt aures excidit in muſculum latum præcipue, tum in crotaphitas maſſeterasque omnes. Non tamen reuera cœcum eſt, vt dicitur, ſed veteres anatomici ſic videntur appellaſſe, quod iniecto funiculo aut ſeta porcina exitum non reperirẽt. Anfractuoſum enim eſt, nec recta perforatum. Meatus autem eos & flexus natura eo in foramine molita eſt, quo neruus ipſe, qui per illud foramen excidit, longiore via exicaretur atque obdureſceret.

Τυφομανία. morbus eſt ex phrenitide & lethargo miſtus, ſicut explicat Galenus in lexico Hippocratico. Vel à quibuſdam medicis ſic vocata eſt phreniticorum affectio quum in ſomniculoſum coma inciderunt, ita vt oculos tollere nõ poſſint, ſed lethargicorum more ſemper eodem in loco permaneant: vt ſcribit Galen. lib. de comate, & commẽt. 1. in prorrhet.

Τυφώδης πυρετὸς. nomen eſt febris continuæ & ardentis, non per ſe quidem natæ & eſſentialis, vt vocant. ſed ſymptomaticæ & à iecinoris eryſipelate excitatæ. Vbi enim viſcus id eryſipelate afficitur, febrem inde ortam τυφώδη veteres appellarunt, ſicut à ventriculi eryſipelate λειπυρίαν, & ab eo qui pulmonẽ infeſtat κρυμώδη. Sic quidem Gal. comment. in aphor. 42. libr. 7. & Aetius lib. 5. cap. 89. Eam præterea Galen. lib. aduerſus Lycum dicit eſſe de genere humidarum febrium, quod à primo ſtatim die ægroti ſudent, ſudoreque ipſo aut parum aut nullo modo leuentur.

IO. GORRAEI PARISIENSIS

DEFINITIONVM MEDICARVM

TO Υ.

Ἅκανθος. hyacinthus. folia habet bulbi, caulem dodrantalem, minimo digito tenuiorem, herbacei coloris, comam procumbẽtem, florum purpureorũ plenam incuruam, radicem bulbaceam. Radix ſiccat primo ordine, refrigerat ſecundo.

ὑάκινθος. dictum eſt à quibuſdam τὸ δελφίνιον, vt Dioſcor. author eſt.

Ὑάκινθος. gemma purpurea, nitore diluto, qui primo quoque aſpectu gratus euaneſcit, vt ſcribit Plinius, antequam ſatiet, adeoq; non implet oculos, vt pene non attingat, marceſcens celerius nominis ſui flore. Eſt autem duplex, nigrior qui mas eſt, candidior qui fœmina.

Ὑαλοειδὴς ὑγρὸν. vitreus humor. Eſt humor oculi à tergo cryſtallini humoris ſitus, vitro fuſo ſimilis. Hic nõ ambit vniuerſum cryſtallinũ ſed dimidium tantum poſteriore parte, vt qui eius diametrũ nõ excedat, qui à dextra eius parte in ſiniſtram ducitur. In eum vſum à natura comparatus eſt, vt cryſtallino humori alimento eſſet, eamque ob cauſam inter eum & ſanguinem prope medius factus, vt qui quanto craſſior & candidior ſanguine eſt, tanto à cryſtallino humore humiditate & candore relinquatur. Hic enim perfecte albus eſt & mediocriter durus. Vitreus vero humidus quidem eſt, inſtar vitri cuiuſdam, à quo nomen habet, igne liquefacti, & tam albus quam cum minimum nigri multo albo permiſtum eſt. Sed cum neutri horum humorum vena inſit, per diadoſim cryſtallinus à vitreo, & vitreus à tunica ipſum ambiente quam ἀμφιβληστροειδῆ vocant, nutritur, quæ non eſt aliud quam nerui optici ſubſtantia in mucum cerebro ſimilem ſoluta.

Ὑαλος. dicitur à quibuſdam ſuccini ſpecies fului & vitri inſtar pellucidi. vide ἤλεκτρον.

Definitionum medicarum libri XXIIII - page 481 sur 554

©BIUM

Χ῾ῥωμα. curuamen. gibbositas. hoc est κύρτωμα. Vox generalis est apud Hippocr. significans omnem vertebrarū euersionem præter naturam, vt annotat Galen. comment. 3. εἰς τὸ περὶ ἄρθρων.

Χ῾γείδιον. nomen est collyrii quod ad Ammonium authorem quidam referunt. Eius descriptio habetur & apud Paulum lib. 6. & apud Aetium lib. 7. Paulus lib. 3. cap. 22. eo vtitur περὶ ὑποπύους vimque illi tribuit rumpendi vomicam & vehementius expurgandi.

Χ῾γίεια. emplastrum cephalicū est: quod & Panaceam, & Trium fratrum vocant: Heras ὑγίειαν. facit ad nomas & omnia vlcera maligna. valet ad plurima ad quæ commendat ipsum Aetius lib. 13. cap. de emplastris cephalicis.

Χ῾γιεινὴ. pars est medicinæ, cui tuendæ sanitatis cura incumbit. Ea cæteras dignitate antecellit, duobusque summis præceptis continetur: Optime valentia corpora similibus conseruanda esse: quæ parum ab optima cōstitutione deficiunt, aut quodammodo ad neutrum statum accedunt, mōdico contrariorum vsu esse reuocanda ad mediocritatem. Itaque ad eam pertinent aeris, cibi, potus, exercitationum, somni, vigiliarum, excretionum atq; affectuum animi discrimina: de quibus Galenus cum in libris de sanitate tuenda, tum in libris de alimentorum facultatibus, & boni malique succi cibis copiosissime disseruit.

Χ῾γιεινὸν. salubre. Tripliciter dicitur apud medicos. vt corpus, vt causa, vt signum. Salubre autem corpus tripliciter dicitur: aut simpliciter, quod ab ipso naturæ ortu bonā habet temperaturam in simplicibus & primis particulis, atq; in his quæ ex ipsis componuntur, est commensuratum. aut, vt nunc, quod in præsenti est sanum. Est vero & hoc ipso tempore quo sanum existit, si nō optimam, at sibi propriam habens temperaturam. vt multum autem, quod à constitutione optima non admodum deficit: sicut explicat Galen. in Arte medicinali.

Χ῾γλὰ. liquida, siue

Χ῾γλὰ ἡ ἐκ τῆς πεύκης. dicta est veteribus resina pinea quæ liquida esset. Eius enim duas differentias, vnam frixæ tostæque, alteram liquidæ siue humidæ, φρυκτῆς & ὑγρᾶς nominibus, citra resinæ adiectionem designabant κατ᾽ ἐξοχήν, quod pinea resina, vt ait Dioscorides, omnium præstantissima haberetur, vel quod esset omnium maxime parabilis, vt ait Galenus. Cæterum humida in Græciam apportabatur fictilibus & doliis (vnde ἡ ἐκ τῆς πεύκης ὑγρὰ dicta est) ex Colophone, & Gallia, & Tyrrhenia, vireſque habuit non valde à terebinthina differentes, Galeno illam pro hac substituente lib. methodi med. sexto his verbis: καὶ μέν τοι καὶ μὴ παρούσης πιτυΐνης ἢ τ᾽ ἐκ τῆς πεύκης ὑγρὰ καὶ ἡ φρυκτὴ καλῶς ἂν μιχθεῖεν. id est, quod si nō adsit terebinthina, cōmode miscebitur resina pinea è fictilibus detracta, tum quæ liquida est, tum quæ vsta. Item lib. 4. sanit. tuende, ἄπορῶν δὲ πίτυος ἢ πιτυΐνου ἐκ τῆς πεύκης μιγνύειν χρὴ πιτυΐνου, ἢ καὶ τοῦ φρυκτὴν ὀνομαζομένου. hoc est, in eorum autem penuria, miscere oportebit resinam pineam è fictilibus sumptam, vel eam quæ vsta dicitur.

Χ῾γοκολλύριον. est collyriū ex humidis medicamentis magna ex parte constans, cuiusmodi sunt mel, opobalsamum, oleū, succi herbarum, fel animalium, liquor Cyrenaicus, & alia eiusdem generis. Inter quę tamen etiam pleraq; ficca medicamenta ammixta reperias apud medicos veteres, ob quæ tamen ὑγροκολλυρίου nomen non amittit, propterea quod à præpollente materia denominationem sortitur. Sed quæ tamen ficca miscentur, non multum diuersas à prædicta materia vires habēt: sunt enim moderatiora, veluti myrrha, thus, crocum, galbanum & alia huiusmodi quę cutem rarefacere, crassitiem humorum & spiritus tenuare, humorē noxium discutere, & partibus robur addere possunt. Eorum plures sunt compositiones à veteribus celebratæ, quæ ab Aetio describuntur lib. 7. vide κολλύριον.

Χ῾γρόμυρον. compositio est vnguenti humidi odorati. Habetur apud Aetium l. 16. c. 114.

Χ῾γρὸν. nomen collyrii, quod describitur à Scribonio Largo.

Χ῾γρὸς πυρετὸς. humida febris, in qua ægri à primo statim die sudant, sed sudore aut parum aut nullo modo leuantur. Huic opposita est febris sicca, cui sitis vehemens, lingua arida, cutis dura in modum corii, & squalor plurimus toto corpore, vt scribit Gal. libr. aduersus Lycum. Alia est quæ νοπώδης dicitur Hippocr. vide νοπώδης.

Χ῾γρὸν σῶμα. dictum est ab Hipp. in progn. corpus modice & leniter inflexum nec veluti rigidum, ex opposito τῷ πεπαμένῳ τὰ πέλαγα κῶλα, vt Galen. illic explicauit.

Χ῾δαπνύσιον. id est hydrope laborantibus. in aquam mutantibus sanguinem, & aquosa tollentibus purgantibusque, vt explicat Galen. in lexico Hippocr.

Χ῾δαπὶς. aquula. Est pinguedinis superiori palpebræ substratæ extima parte incrementū. Nam cum palpebra superior duabus membranis constet, quas ἡ περιόστιος reuertens creat, earum medium viscosa quædam atque vnctuosa occupant, quæ palpebras alioqui siccas sua pinguedine emolliant. Pinguis autem ea substantia palpebræ cuti naturaliter substrata in aliquibus, & præsertim pueris, ceu natura humidioribus, augescens supra modum ὑδαπίδα parit, quæ oculum pondere suo grauans, fluxionem in eo excitat, facitque vt ab oculis humor præter naturam stillet. Palpebræ igitur hoc vitio detentis infra supercilia aquam intercutem repræsentant, nec sursum attolli possunt: si vero digitis ipsas deprimamus, inde digitos, quod mediū intercedit inflatur. Horis autem antelucanis potissimum defluxione

©BIUM

xione tentantur, neque contra ſolis ſplendores cernere ſuſtinent, ſed illacrymãt, continuiſque lippitudinibus infeſtantur. Si magna ὑδατὶς eſt, non niſi manu curatur: quæ parua eſt, ſiccantibus remediis iuuatur.

Υ δατόχλοα ἡ

Υ δατόχολα. verbum eſt ab Hippocr. vſurpatum lib. 3. comment. 3. περὶ ἐπιδημιῶν. Sunt excrementa alui tenuia vt aqua (nam tenue vtrũque nomen indicat) ſed colore diuerſo. Siquidem ὑδατόχλοα graminis colorem referre: ὑδατόχολα, ἀπὸ χολῆς, id eſt bilis, ſignificant.

Υ δατῶδες. aqueum. Id dicitur quod aquæ modo inſipidum eſt. Eſt autem ſaporis differẽtia quem aquoſus humor admixtus rebus inducit. Eſt autem is valde obſcurus, & velut aqua ipſa in medio ſaporum omnium. Itaque eũ qui calamis viridibus ineſt & gramini, non recte aqueum velut ex antiquis nonnulli, ſed dulcem appellandum eſſe Galenus cenſet lib. 4. ſimplic. med. Qui enim vere aqueus eſt, perinde atque aqua fere ἄοσμος eſt. Ob id quæcunque acria, acida, auſtera vel ſalſa ſunt, aqueis commode admiſcentur, ſi modo in cibos admitti debent & ſuauia ſunt futura. Siquidẽ aquei admixtio qualitates omnes exoluit. Sunt autem hæ fere aquei vires: omnia æqualiter penetrat & peruadit, pauci alimenti eſt, ſtomachum offendit.

Dicitur & alia ſignificatione aqueum id quod à mediocritate ſui generis deficiens ad aquã proxime accedit, vt in vinis id quod imbecillimum eſt & minimã ſuſtinet aquæ miſtionem, quod Hippocrates ὀλιγοφόρου nominauit: & in vrinis alba & valde tenuis: & in humoribus qui plurimum ſeri habent. Eſt enim certum non ab aquæ ſapore, ſed ab aliis aquæ qualitatib. eiuſmodi omnia aquea nuncupari. ὑδατώδεας etiam Hippocr. dixiſſe pro ὑδρωπικὰς, teſtatur Gal. in lexico.

Υ δατοειδὲς ἡ

Υ δατῶδες ὑγρὸν. aqueus humor. Vnus eſt ex oculi humoribus, cryſtallinum anteriore parte circumdãs & medium complectens. Hic totum illud ſpatiũ, quod inter cryſtallinũ humorem & pupillam intercedit, replet, ſectaque cornea tunica primus effluit. Cenſetur autẽ verus humor, vt qui aquæ modo effluat & pellucidus ſit. Inde ὑδατώδης ἢ ὑδατοειδὴς dictus eſt. Alii vero ipſum ὠοειδὲς, hoc eſt ouo ſimilem ſiue albugineum, nuncuparunt, vt ſcripſit Aetius libr. 7. cap. 1. quod magnam gerat cum oui humore albo & tenui ſimilitudinem. Cæterum cum eo humore permultum etiam ſpiritus ineſt, qui oculi tunicas ita diſtendit, vt nulla vſquam parte laxæ aut corrugatæ videantur. Magno vſui eſt, nõ modo replens ſpatium inter corneam & cryſtallinum medium, ſed vetans etiam ne ab externo aere & ipſe cryſtallinus humor & vuea tunica exiccentur, ſimulque colorum diſcrimina primus excipiens, ne primo ſtatim eorum obiectu cryſtallinus perculſus læderetur.

Υ δερος. idem prorſus quod ὕδρωψ.

Υ δερος εἰς ἀμίδα. hydrops ad matellam. ſic dicitur à quibuſdam renum morbus quem ἰσχουρίαν appellant. de quo vide ſuo loco.

Υ δεχαγχὼν. ſic dicitur à quibuſdam ἡ χαμαιδάφνη vt habetur apud Dioſc.

Υ δράργυρος. argentum viuum. metallum eſt in argenti fodinis naſcens, album, aquæ inſtar liquidum, & valde mobile. Chymiſtæ Mercurium vocant, definiuntque eſſe aquam viſcoſam, tenuem, albæ terræ permiſtam temperatamque exquiſitiſſime, quã & alterum, hoc eſt fœmininum, principium generationis omnium metallorum ſtatuunt, vt ſulfur maſculinum, propter exuperantem in eo frigiditatem & humiditatem, vt & in omnibus fœminini ſexus contingit, eamque cauſam eſſe cur nunquam addenſari & coire poſſit. Certe negari non poteſt argẽtum viuum aptiſſimam eſſe gignendis reliquis metallis materiam, ſed iis maxime quibus facile adhæreſcit, vt argento atque in primis auro, deinde reliquis quo quæque perfectiora ſunt. Sed ea tractanda Chymiſtis relinquamus. Duo ſunt eius genera: vnum naturale, alterum factitium eſt. Naturale tametſi Galen. libr. 9. ſimpl. medic. nullum eſſe exiſtimauerit, ſcribens argentum viuum ex ſponte naſcentibus non eſſe, ſed ex iis quæ præparantur, velut ceruſſa, ærugo, pſoricum, lithargyros: experientia tamen & veterum authoritas aſtruit, atque in primis Dioſcoridis, qui ipſum in argenti fodinis cameratis earum tectis pendens & in ſtillas concretum reperiri ſcribit. De eo ſcripſit Plinius, in argenti venis lapidem eſſe, cuius vomica liquoris æterni argentum viuum appellatur. Lapis quidem ille minium eſt, ἄμμιον Græcis dictum, quod Vitruuius ἀῤῥαικὰ vocari ſcribit, Plin. ipſe interdum venam minii appellat. Peculiaris ille eſt omnibus argenti viui fodinis, inque ipſius vena reperitur totus ſcatens argento viuo, crebraſque per ſe etiam ſine igne, emittens lacrymas argenti viui, veluti è fonte quodam aut vomica ſcaturientes, quæ ab ipſis foſſoribus ſtatim colliguntur. Tale quidem eſt argentum viuum foſſile ſeu natiuum, nimirum liquidum, aquæ modo fluens, colore argenti, liueſcente, pellucido, ſubſtantia vero lenta, tenui, graui, frigida & humida. Factitium autem ex minio paratur hunc in modum. In patinam fictilem minium inditur, atque vbi diligenter luto circumlita eſt, accenſis carbonibus ſuperponitur, poſtea quæ opercula adhæſerit fuligo deradenda: hæc enim poſtquam refrigerata coierit, argentum viuum eſt. Natura vtrique eadem: ideo & ὑδράργυρος vtrumque à Græcis dictum, & à Latinis argentum viuum: quorum hi quidem in indendo nomine mobilitatem eius contemplati ſunt, hi vero eam quam habet cum aqua ſimilitudinem. Nomen enim ex aqua & argento ductum eſt, quod argenti quidem colorem referat, nec tamen

Definitionum medicarum libri XXIIII - page 483 sur 554

©BIUM

vt argentum vno loco consistat, sed aquæ modo diffluat. ob id ab Aristotele ἄργυρος ὑγρὸς dicitur, quod nomen Alexander Aphrodiseus ὑδράργυρον interpretatur. Verum Plinius purum illud & natiuum nominat argentum viuum, factitium autem illud ex minio, hydrargyrum, diuersis verbis diuersas res significari putans: quem errorem Leonicenus non præteriit silentio. Certe Dioscor. eodem nomine vtrumque appellat, quod non natura modo, sed etiam facultas vtrique par esse videatur. vtrũque album liquidum, in plano diffluens, nec per se concrescens, quoniam plus aereæ, vt ait Aristoteles, quam aqueæ substantiæ continet. Ignem in tantum refugit, vt vase conclusum superiora petat & operculo adhæreat. Dioscorides potum vim pernicialem habere dixit, quod suo pondere interna exedat. cuius sententiam sequutus Galenus, ipsum recenset in eorum numero quæ erodendo interimunt, nec tamen vllum se periculum viriũ eius fecisse prodidit. Certe corpora nostra nedum exedit, sed etiam multo solidiora & duriora. Nullo enim metallo concludi posse expertum est, quin omnia corrodat. propterea que necesse habet vitreis in vasis aut fictilibus vitro contextis asseruari, quod soli vitro maleficium eius cedat. Nũc ipsum Venerea illa lues quam plærique morbum Gallicum appellãt, in cuius curatione vsum aliquem præbet, notissimum reddidit. Siquidem vnguentis exceptum & corpori illitum, caput & neruos petit, & pituitosas distillationes in os & gingiuas cõcitat, quas manifesto & tumefacit & exulcerat. Verum quali sit præditum temperamento non bene inter omnes conuenit. Sunt enim qui calidum & humidum quarto ordine statuant. Ego illis assentior qui quarto recessu frigidum esse dicunt, proindeque narcoticum. Cæterum ex argento viuo ignis calore in altum sublato, chymistæ argentum viuum machinantur quod sublimatum siue concrematum appellant, argenti viui puri & atramenti sutorii æqualibus portionibus cum aceto tritis donec argentum viuum penitus disparuerit. Ex quibus conflata massa resiccatur, deinde in fictilibus patinis luto diligenter obturatis trium fere horarũ spatio coquitur, mox aufertur, & cum patinæ refrixerint, quicquid liquidi solidique in iis est eximitur, rursusque teritur, aceto subinde aspersum, & coquitur. Id quod tam sæpe fieri debet, donec omne argẽtum viuum in operculum sublatũ ignis calore concreuerit. Id insignem erodendi vim habet, & potum non aliter quam calx viua interficit.

ϒ δεσίνη. dicitur à quibusdam ἡ χαίνουσα ἀγγεία, sicut habetur apud Dioscor.

ϒ δρέλαιον. aqua oleo mista: incerta autẽ & multiplex misturæ ratio est. Refrigerat, ideoque à Galeno adhibetur ad dolores capitis ex febre, & ciendis vomitionibus conuenit si tepida detur.

ϒ δρεντεροκήλη. herniæ species composita, quando videlicet vna cum intestino aquosus humor in scrotum descenderit.

ἡ δι' ὑδρίας. nomen est collyrii, quod describitur apud Paulum lib. 7. cap. 16.

ϒ δρεῖον, siue (vt quidam manuscript. cod. habẽt) ὑδρεῖον. ἡ μικρὰ ὑδρία, parua hydria, seu parua fistula: diminutiue apud Hippocr. vt annotat Gal. in lexico Hippocr. Apud Herodot. eodem significatu est ὑδρήϊον, Ionice pro communi ὑδρεῖον.

ϒ δρόγαρον. garum aquosum, hoc est garum aqua dilutum. minus calefacit & siccat quam garum simplex. vide γάρον. Aetius libro tertio cap. 84. habet descriptionem ὑδρογάρου καθαρτικοῦ.

ϒ δροκέφαλον. est tumor capitis aquosus. Colligitur enim aliquãdo in capite tanta humoris copia, vt eo caput supra modum intumescat. Is vt plurimum quidem aquosus est, aliquando tamen fæculentus aut sanguine dilutus. Est autem omnis piger & deses, tribusq; in locis colligitur, ex quibus totidem ὑδροκεφάλου differentiæ existunt. Aut enim inter cutem & pericranium, aut inter cranium & pericranium, aut inter cranium & cerebri membranas coaceruatur. Addidere & veteres, inquit Aetius, quartam differentiam, inter cerebrum & eius membranas, sed quę nullam recipiat curationẽ. Multis autem de causis aqueus ille humor colligitur, quarum aliæ euidentes, aliæ internæ sunt. Interna quidem est cum sponte sua vasa capitis rarescunt, & aquosam illam substãtiã, quæ sanguini mista est, in locũ aliquem effundunt, vnde totum caput intumescat. Externa vero euidensque causa est plaga aut contusio, nõ omnis quidem, sed quæ infantibus præsertim ab obstetrice infertur in puerperio, rudius cõtrectato, appressoque eorum capite. Ob id puerilis maxime morbus hic innascitur, estque eorum proprius. Singularum eius specierũ discrimina à Paulo & Aetio explicantur.

ϒ δροκήλη. ramex aquosus. Est tumor aquosus corporum scrotum implicantium. Galenus in lib. de tumoribus præter naturam, scribit aquosum eum humorem in tunicis quæ testes ambiunt coaceruari: Paulus vero generalius, ἐν διαπλέκουσι τὸν ὄγκον σώμασι: hoc est, in corporibus scrotum conuoluentibus, fieri scripsit. Cæterum humor hic colligitur, vt Celsus ait, integris testium eiusmodi membranis, quãuis iis quoque ruptis vel laxatis interdũ colligi possit. Sunt autẽ duæ species ὑδροκήλης, authore Celso. Nam vel inter tunicas is humor increscit, vel in mẽbranis quę ibi circa venas & arterias sunt, vbi hæ granatæ occalluerũt. Ac ne ei quidem humori qui inter tunicas est vna sedes est. Nã modo inter summã & mediam, modo inter mediam & imã consistit. Verum Paulus hanc secundam differentiã non expressit, dixitque colligi magna ex parte in tunica erythroide circa anteriorẽ testiculi regionem, qua potis-

simum

©BIUM

simum membrana illa à testiculo separatur, alibi autem rarissime. Aliquando vero, vt idem Paulus docet, peculiari quadam tunica humor ille comprehenditur, vocantque hoc malum chirurgi ἐν ὑδατώδει, quod in membrana supernascente, & quæ prius nõ erat, ille continetur, veluti atheroma quoddam aut steatoma, speciemque aliquam tertii testiculi præ se fert. Sciendum autem est non semper aquam colligi in eo morbo, sed humorem sanguineum interdum vel fæculentum. Meminit & Aetius τῆς ὑδροκήλης inter morbos mulierum, Aspasiamq; authorem sequutus scribit circa pudendi alas consistere, inflationi similem, debili ac molli tumore, & aliquando alteram tantum, quandoque vtramque partem occupare, & ad contactum exhibere speciem quandam fluctuantis humoris.

Υδρόμελι. aqua mulsa. aqua melle mista. sed mistionis & condituræ variæ reperiuntur differentiæ. Alii duabus pluuiæ aquæ veteris ad vnam mellis partem additis ita insolant. Alii fontanam aquam adiiciunt & ad tertias partes decoquunt, & ita recondunt, aquam ad tertias decoctam pluuiali æquiparantes. Alii ex aqua niuali conficiunt, ad maiorem refrigerationem: & χιονόμελι appellant, quasi è niue factam. Columella lib. 12. cap. 12. parandæ aquæ mulsæ rationem apertissime explicat his verbis, Per se facienda erit optimo melle aqua mulsa. Hæc autem non vno modo componitur. Nam quidam multos ante annos cœlestem aquam vasis includũt, & sub dio in sole habẽt: deinde cum sæpius eam in alia vasa transfuderint & eliquauerint (nam quoties etiam per longum tempus diffunditur, aliquod crassamentum in imo simile fæci reperitur) veteris aquæ sextarium cum libra mellis miscent. Nonnulli tamen cum austeriorem volunt efficere gustum, sextarium aquæ cum dodrante pondo mellis diluunt, & ea portione repletam lagenam, gypsatamque patiuntur per Caniculæ ortum in sole quadraginta diebus esse, tum demum in tabulatum, quod fumum accipit, reponunt: nonnulli quibus curę nõ fuit cœlestem inueterare aquam, recentem sumunt, eamque vsque ad quartam partem decoquunt: deinde cum refrixerit, si dulciorẽ mulsam facere volunt, duobus aquæ sextariis sextarium mellis permiscent: si vero austeriorem, sextario aquæ dodrantem mellis adiiciunt, & his portionibus factam in lagenam diffundunt, eamque, vt supra dixi, quadraginta diebus insolatam, postea in tabulatum quod suffumigatur reponũt. Hæc quidem Columella, cui non dissimilia Palladius tradidit. Sed animaduertendum est id ὑδρόμελι esse conditiuum & inueteratum, quodque ad vsum familiæ confici & seruari cõsueuerat. Easdem enim quas mulsum, vires possider, & vetustate saporem vini assequitur, vsumque præstat, ętate media adynamo vino aut loræ in recreãdis viribus respondens. Id proprie ὑδρόμελι vocari Dioscorides scripsit, itemq; Plinius, qui vinum etiam appellat, propter saporis & virium similitudinem. Sola vetustate differt ἀπὸ τοῦ μελικράτου, quod aqua mulsa est subita & recens, cum vtriusque eadem mistionis ratio fuisse videatur, impares autem vires & vsus diuersus, id quod ex Dioscoride perspicuũ est. Nec desunt, inquit Dioscorides & Columella, qui ὑδρόμελι appellent quod à melle elutis aqua fauis confici seruarique solet. Verum id ὑπόμελι est, de quo supra suo loco.

Υδρόμηλον. hydromalum. Genus potionis est sic dictæ à malis cotoneis quæ Græci μῆλα vocant. Sed non vna conficiendi ratio traditur. Dioscorides fieri dicit duabus mensuris aquæ coctæ & sub Caniculæ sydus insolatæ, additis ad vnam melomelitis facti ex cotoneis. Oribasius parari scribit succi cydoniorum sextariis quatuor, mellis octo, aquæ duodecim simul mistis & insolatis sub Canicula. Paulus duas habet cõpositiones, vnam quæ recipit succi cotoneorum exemptis nucleis cõtusorum sextarios duos, mellis tres, aquæ quatuor: incoquuntur despumando ad tertias. Alteram vero quæ fit hoc modo: malorum cotoneorum frustulatim incisorum nucleis ablatis pondo quinque, in aquæ fontanæ sextariis decem cõquuntur dum intabescant, deinde refrigerata eximuntur, expressoque succo proiiciuntur: aquæ modo dimidia mellis mensura temperatur, iterumque incoquitur despumando, quoad octaua portio absumpta fuerit. Aetius cydonia contundit, & colati succi sextario adiicit mellis sextarios duos, aquæ pluuiæ ad tertias coctæ sextarios tres, sed eo ordine, vt primum aquam decoquat, deinde mel adiiciat, cumq; simul efferbuerint spumaque omnis adempta fuerit, & ab igne semota refrigerari cœperint, malorum succum adiiciat. Postea fictilibus excipit, oblinit, & in cella vinaria reponit, eoque vtitur post dies quadraginta. Paulus monet etiam ex malis dulcibus à quibusdam parari, Aetius vero ex crustuminis quoque & aliis pyrorum generibus, & quandoque etiam rosas ammiscri resectis vnguibus, inque eo per noctem & diem macerari, deinde excolatum asseruari, nec acescere. Cæterum proprie dictum ὑδρόμηλον refrigerat, adstringit, prodest stomacho, dysenteriæ, hepaticis, renũ vitiis & vrinæ difficultatib.

Υδρόμφαλον. est superuacui humoris circa vmbilicum collectio. Continetur interdum humor hic sub vmbilico, indeque in tumorem attollitur.

Υδροπίπερι. hydropiper. planta est apud aquas nascens stagnantes, aut pigro lapsu repẽtes. Caulem edit geniculatum, solidum multis alis concauum: folia menthæ, maiora, molliora candidioraque, gustu piperis, acri, citra tamen vllam odoris gratiam: fructum acrẽ, in surculis paruis, ppe folia racematim co-

Definitionum medicarum libri XXIIII - page 485 sur 554

©BIUM

hærentem. Ruellius eupatorium esse arbitratur. alii persicariam esse putant. Scribit Galenus hydropiper à locis in quibus nascitur, & à similitudine quæ illi cum pipere in gustu est, nomen sortitum esse. Cæterum calidum est, sed non tantum vt piper.

Υδροδινον. aqua rosaceo oleo mista. Sumpta refrigerat cietq; vomitionem. Datur à Galeno iis qui pharmaca deleteria hauserunt, si post vomitus ventriculus videatur vri.

Υδρόσαπον. potio est ex rosis facta. Conficitur autem apud Paulum ex libris 1111. rosarum à quibus vngues fuerint exempti, aquæ sextariis v. mellis sextariis 11. Aliter Oribasius, miscens mellis optimi libras xxx. foliorum rosarum libras x. aquæ fontanæ libras lx. Coquit aquam donec ferueat, & exempto ab igni vase rosas iniicit, tum vas occludit donec perfecte cocta sint, postea defæcatis rosis mel seorsum coctum despumatumq; earum decocto infundit. Aetius in eo cõficiendo aquæ pluuiæ sextarios 1x. coquit donec tres supersint, in quos rosarũ per diem noctemque pręsiccatarum libram vnam coniicit, & vas pluribus operimentis probe contectum asseruat. Sequenti die aquam excolat, & rosas non expressas abiicit, & mel in mortario contritum aquæ immiscet, totumq; fictilibus vasis recẽtibus crudisque exceptum, paucorum dierum spatio insolat, & in cella vinaria reponit. Hoc multo efficacius quam mel rosaceum frigefacere scribit. Sed omnium delicatissime Actuarius ὑδροπόσαπον componit, aquæ libris x. zacchari libris v. Coquit donec spissa euadant, deinde addit succi rosarum libram vnam. Sic febribus apprime vtile esse scribit.

Υδροφοβία ἡ

Υδρόφοβος. aquæ metus. Symptoma est morsus rabiosi canis. Aliis statim, aliis quadragesimo die, aliis etiam serius superuenit. sed nemo eorũ qui à rabioso cane demorsi fuerint immunis ab ea affectione est, qui neglexerit aut male subierit curationem, idq; maxime si corpore fuerit cacochymo & melancholico. In tãtum autem aquam (nec eam modo vt fertur, sed omne etiam liquoris genus) metuunt, vt ea visa animo vehementissime perturbentur. Res quidem admiratione digna, cum ita affecti canibus fere similes euadant non modo rabie, latratibus & morsibus æque pestiferis, quibus obuiam factos petũt, sed calida etiam siccaque intemperie & siti. Huius causas qui inuestigarunt, existimant eos aquam tantopere auersari, quod in ea, tanquam in speculo, intueantur se rubẽti facie, toruis oculis, & supra humanum morem efferatis. Vnde non aquam modo, sed quicquid etiam pellucidũ est, abhorrent. Alii dicunt fieri in iis hydrophobiã quo canis à quo demorsi sunt, imaginem in aqua cernere sibi videantur. Nam, vt fertur, cum philosophus quidam eo affectu laboraret, & falso, sicut cæteris, canis species ante oculos obuersaretur, & propterea à bibendo deterreretur, animum fortiter recolligens, secumque reputans quam absurdum sit canem in balneo versari, aquam intrepide bibisset, sitimque explesset, curationem est consequutus. Alii metum aquæ gigni docent ex immodica siccitate, quasi in cõtrarium habitum mutata penitus humida eorum substantia. Sunt qui vanam esse huius rei causę inquisitionem dicant, ipsamque ὑδροφοβίαν nihil aliud esse quam insaniæ ex atra bile genus. Est enim magna huius veneni cum eo humore similitudo, notumque est valde differentes esse melancholiæ differentias, cumque omnium melancholicorum communis sit metus, alios tamen alia timere.

Υδρωψ. morbus est in tumorum genere pręter naturam. Verum tumor alias totius corporis est, interdum autem ventris. Ille perpetuo ab humore, hic etiam aliquando à flatu excitatur. Quo fit vt triplex sit omnis hydrops. Alius enim fit humore per totum corpus effuso, qui ἀναsάρκα, & ἐνδοσαρκίδιος, & σαρκίτης, & λευκοφλεγματίας dicitur: alius solo ventre aqua distento, qui ἀσκίτης: alius vero solo ventre flatu pleno & tumente, qui τυμπανίας siue τυμπανίτης appellatur. Sed omniũ quidem communia fere sunt ista, quod iecinore vehementer refrigerato oriatur, sintque deprauatæ sanguificationis symptomata siue primario propter phlegmonen, aut scirrhum, aut aliud vitiũ iecur male affectũ sit, siue lege consortii quod illi cum aliis partibus intercedit, quodque omnis à cachexia initium sumat. Fieri quidem non potest vt hydrops vllus citra hepatis refrigerationem gignatur: id quod illi contingit tum per se, tum etiam liene aut ventriculo refrigerato. Cõpatitur præterea aluo & intestinis, maxime ieiuno, pulmoni, renibus, & septo transuerso. Sed & immodica per hæmorrhoidas, aut vterum, aut dysenteriam sanguinis vacuatio hydropem gignit, sicut & consuetæ vacuationis suppressio. His enim de causis refrigeratur hepar, post vero aliquando & durum fit. Quamuis autem frigida intemperies hydropem pariat, omnes tamen hydropici & febricitant & sitiunt, quod humor circũ viscera deses nec perflat, salsedinem putredinemque colligat. Sed febris quamuis assidua, lenta tamen est, cum pulsu paruo. Ad hæc omnes spirandi difficultatem, tumorem, grauitatem, colorem vitiosum, cibique fastidium incurrunt. Cæterum tres illæ hydropis species manifestis ab inuicem distinguuntur differentiis. Ἀναsάρκα toto corpore ex æquo tumet, redditque corpus laxum, pallidum & emortuo simile, & si digitum in carnem paulo altius adegeris, cauitatem ibi impressam diutissime retinet. Causam habet proximam aquosum humorem, partim à iecinore manantẽ, partim à tota carne corporis veluti in aquã resoluta. Ἀσκίτης est abdominis ab aquoso humore distentio. Colligitur ille inter peritonæ-

©BIUM

tonæum & inteſtina veluti in vtre quodam, vnde morbo nomen. Habet autem nonnihil ſpiritus ſecum admiſtum. in eo cum venter ſupra modum intumeſcat, reliquũ corpus alimentum non ſentit & conſumitur. Aliquando tamen inualeſcente morbo tumor ad femora vſque procedit, & pedes ſcrotumque inuadit. Occupat nonnunquam & thoracem, id quod fit non tam ex propria aſcitis ratione, quam ex complicatione hydropis anaſarca cum eo. Hæc enim iam ſunt illius rudimenta. Sed qua ratione humor eo loco colligatur, video dubitari. Mihi quidem videtur is & à iecinore & ab inteſtinis & ab omento reliquiſque partibus non niſi aquam loco ſanguinis habẽtibus in eam capacitatem exudare & ſenſim colligi. quod non debet magis mirum videri quam eius humoris portionem nonnunquam in femora & in pedes, maxime poſt inambulationem, interdum in ſcrotum, veluti cuniculis ſibi inuſitatam viam parare, & nõnunquam in thoracis ſpatium atque in vterum irrepere. πνευμονίας abdomen multo flatu diſtendit, nõ tamen ſine vllo prorſus humore, cuius etiam aliquid omnino remiſtum eſt. Initio inflationis cuiuſdam ſpecies tantum apparet, poſtea vero flatus inſpiſſatur & veluti nubilus euadit, vnaque cum flatu humor etiam quodammodo nubiloſus coaceruatur. Totus venter circumquaque tẽſus eſt, & percuſſus tympani modo ſonat. Hic hydrops ab Hippocrate ſiccus nominatur. Omnium autem periculoſiſſimus perhibetur à Græcis medicis, quod, vt arbitror, maior iecinoris ſiccitas eum pariat, quæ imbecillima omnino qualitate tollẽda curandaque venit. Auicẽna vero neſcio quam rationem ſequutus aſcitem cæteris periculoſiorem eſſe pronunciauit.

Apud Hippocr. libr. 2. Epidemiõn Dioſcorides oxytonως legit ὑδρώψ: eoque vocabulo ſignificari dicit τὸν ὑδρωπικὸν, eum qui hydropis ſpeciem præ ſe fert.

Υ ὕδωρ. aqua. Eſt corpus ſimplex omnium humidiſſimum & frigidiſſimum: (nec tamen aqua, vti nec aliud vllum elemẽtum, ita ſimplex eſt vt ad amuſſim ſyncera ſit, ſed ad ſenſum duntaxat cõparata) tam enim pura eſt, vt nemo alterius cuiuſuis rei miſturam in ea deprehendat. Ac cum aqua quidem ſimpliciter dicitur, eam intelligere oportet quæ reuera dulcis & inſipida eſt, & quam ἄποιον Græci appellant, hoc eſt, quæ nec guſtu nec olfactu alienam vllam qualitatem præ ſe fert, ſcilicet quæ nec ſalſa, nec acida, nec acris, nec male olẽs, nec putris, nec alio quouis modo inſuauis eſt, ſed omnis penitus qualitatis eſt expers, & omnis alterius rei mixtione caret, quæ guſtu aut olfactu deprehendi poſſit. Eſt autem etiam pellucida, minimeque cœnoſa, ſed veluti diligentiſſime colata, & ab omnibus quæ innatare ſolent ramẽtis libera. Huiuſmodi igitur aqua ſecũdum naturam ſuam humida frigidaque eſt, & potui iucundiſſima, atque omnium guſtabilium qualitatum media & veluti regula: facile coquitur, nõ obſtruit viſcera, ſed per ea celeriter tranſit atque in vniuerſum corpus diſtribuitur, & quia dulcis eſt, nullaque qualitate maligna prædita, non poteſt eſſe inſalubris. Eius documentum nobis dedit Hippocrates, ſcribens aquam quæ cito calefit & rurſum cito refrigeratur, leuiſſimã eſſe, leuitatem quidem non pondere æſtimans, ſed partium potius tenuitate, quodque in ſeipſam contrarias qualitates facile recipiat. Siquidem aqua quemadmodum & cibus, quanto facilius alterari poteſt, tanto habetur præſtantior. Talis autem aqua ſicut cito alteratur, ita ſi quid in ea caleſiat, cito calefit, ſi quid incoquitur, cito coquitur: in qua enim tardius aliquid coquitur, craſſa, frigida crudaque eſt, & in præcordiis diutiſſime moratur, & fluctuationes excitat, & in flatum mutatur & corrumpitur, & ita ventriculi robur diſſoluit, vt deterius proinde concoquat: ſed nec digerendo per corpus alimento aliquid magnopere conducit, dicturque à veteribus ἀπέψημον ſiue ἀπέψημον ὕδωρ, hoc eſt indomita atque incoctilis aqua, perinde atque ipſa legumina quæ difficulter elixantur. Aqua igitur quæ ἄπνιος & tenuis eſt, aqua proprie & ſimpliciter nuncupatur, omni vitio carens à quo aliæ non ſunt immunes. Sunt autem aquarum duæ ſummæ differentiæ, vna potabilium, altera earum quæ bibi non poſſunt. Earum quæ bibuntur, quinque ſunt in vniuerſum ſpecies, ὄμβριον, πηγαῖον, φρεάτιον, ποτάμιον, λιμναῖον: hoc eſt, pluuia, fontana, putealis, fluuialis, paluſtris. Eſt autem aqua pluuia authore Hippocrate libr. de aere, locis & aquis, leuiſſima, dulciſſima, clariſſima & tenuiſſima, & quicquid leuiſſimum tenuiſſimumque eſt, à ſole ſurſum trahitur. Attrahit autem ſol nõ ex aquis modo, ſed ex aliis etiam corporib. Quo fit vt ea aqua omnium facillime putreſcat, vt quæ differentibus admodum qualitatib. prædita ſit: nec tamen propterea damnanda venit. Siquidem prompte alterabile eſſe plus habet laudis quam vitii, ſi modo non deſint alia bonæ aquæ indicia quæ paulo ante explicaui. Eſt autem ſtatim vt decidit excipienda colandaque. Galenus tamen libr. 4. ſanitatis tuendæ aperte ſcripſit ſe aquam pluuiam non probare, ſed fontanam præferre: niſi quis velit id Galeni dictũ non ad quemlibet aquę pluuiæ vſum, ſed ad ſolius apomelitis confectionem referendum eſſe, quod præter cæteras dotes extergendi, vrinas mouendi, & bilioſa per aluum deiiciendi facultatem habere debet. At vero aqua pluuia neque exterget, neque concoquit: modice autem adſtringit atque excretiones cohibet: eadem etiam facile in bilem vertitur. Sunt autem aquæ pluuiæ tres differentiæ, vt habetur apud Hippocr. lib. 4. περὶ ἐπιδημιῶν, χειμώνιον, βρονταῖον, λαιλαπώδες, id eſt, æſtiua, tonitrualis & procelloſa. Harum

©BIUM

æſtiuam cæteris profert, quod, vt annotat Galenus, humor per æſtatem calore attenuatus, & in halitus inuiſibiles diſſipatus, atque idcirco clam nobis in aerem ſubuolans, ac deinde propter mediæ regionis frigiditatem, ventoſque reflantes & denſatum aerem iterum craſſeſcẽs eam pariat. Id quoniam æſtate cõtingit, cuius mediam partem ὥρεχν κατ' ἐξοχὴν veteres nuncupabant, ὡραῖον ὕδωρ, aqua eo tempore delapſa, ab Hippocrate appellatur: quo nomine idem quod ὄμβριον ſignificat. Secundum eam τὸ βρονπαῖον, id eſt tonitru excuſſa aqua, habetur, quia per tonitru nubes impelluntur, colliduntur inter ſe, ignis & fulmina emicãt, vnde tenuior & leuior aqua redditur. Quorum nullum quia in nimboſa aqua ineſt, ideo eam malã eſſe Hippocrates aſſeuerauit: ſiquidem eo cœli ſtatu vna continua atraque nubes totũ aerem occupat, quæ nec concurrit & decertat cum aliis nubibus, nec aerem calidum intra ſe incluſum continet.

πηγαῖον, hoc eſt fontana, optima eſt iis qualitatibus quas initio expoſui prædita, præſertim cuius fons ad orientem ſolem erumpit, quæque per meatum aliquem mundum aut puram colatur terram: ſicut è contrario mala eſt, ægre concoquitur tardique tranſitus eſt, cuius fons è petra ſcaturiens contra ſeptentrionem fluit, ſolemque auerſum habet.

φρεάτιον, hoc eſt putealis, frigida, craſſa, terreaque eſt, difficulter excernitur, & ægre digeritur.

ποτάμιον, ſiue ποταμαῖον, id eſt fluuiatilis, omnis perhibetur mala, excepta Nili aqua, quam omnibus bonæ aquę dotibus inſignitam eſſe veteres commemorant, cum aliorum fluuiorum aquæ ægre concoquantur, ſiccent & ſiticuloſæ ſint, niſi fluuii ipſi per fontes perpetuos fluant, & aliis fluuiis non miſceantur.

λιμναῖον autem, hoc eſt paluſtris aqua, quoniam cœnoſo in alueo continetur, limoſa & grauis eſt, & quia nõ agitatur, velut mortua & ſemiputris. Poſſunt tamen in melioris aquæ inopia vitia hæc coctione emẽdari, ſicut Galenus docuit comment. 4. in libr. 6. τῶν ἐπιδημιῶν.

His addi poſſunt τὰ ἀπὸ κρυστάλλων καὶ χιόνος, id eſt, aquæ à glacie & niue manantes, quas deterrimas eſſe Hippocrates eodem libro ſcriptum reliquit. Cum enim, inquit ille, ſemel concretæ fuerint, non amplius in priſtinam naturam redeunt: ſed quod in iis clarum, leue, dulceque eſt, excernitur & diſſipatur: quod vero graue & turbidum eſt, relinquitur. Cuius rei hoc argumentum eſt, ſi aquam certo pondere frigoribus expoſueris & poſtridie congelatam calido in loco repoſueris quo liqueſcat, eam vbi liquata fuerit, multo pauciorem reperies. Quæ vero bibi non poſſunt aquæ, multorum generum ſunt: θαλάττιον, ὑπηρεώδες, ἀσφαλτώδες, χαλκανθώδες, νιτρώδες, θειώδες, hoc eſt, marina, aluminoſa, bituminoſa, atramentoſa, nitroſa, ſulphurea. Harum marina propter ſalſedinem bibi non poteſt, atque ſi bibatur non concoquitur, hæret præcordiis, incendit viſcera, ſitim ingentem excitat. Neque enim veluti aqua dulcis frigida humidaque eſt & partium tenuium, ſed tantum ab ea diſtat, quãto plus ſalis habuerit. eam enim ob cauſam aqua maris mortui longius recedit à facultatibus aquæ dulcis quam aqua marina, quod multo plus ſalis contineat.

Similiter de reliquis aquarum differentiis iudicandum eſt, quæ pro miſtionis qualitate & modo plus minuſue à facultatibus aquę dulcis & potabilis recedunt, nouaſque comparant. Siquidem aqua per loca aluminis, bituminis, atramẽti ſutorii, nitri ſulphuriſque plena permeans, huiuſmodi ſubſtantiæ aliquid abſtergit ſecumque trahit, à quo ipſa inficitur, & natiuis qualitatibus exuta alienas acquirit. Quamuis autem hæ omnes aquæ bibi non poſſint, ſunt tamen magni in medicina vſus, ſiue ſiccãdum, ſiue calefaciendum, ſiue etiam adſtringendum eſt, vt in ſingularum rerum explicatione videre licet.

Υμήν. membrana. Eſt pars corporis ſimplex, alba, neruoſa, lata, plana, valida, tenuis facileque dilatabilis. Hanc Græci nunc ὑμένα, nunc χιτῶνα, nunc μήνιγγα indifferenter appellant. Res enim eadem eſt, ſed rationes diuerſæ. Nam cum partem aliquam veſtit, χιτὼν: cum cerebrum foris integit, μήνιγξ, alias ὑμὴν dicitur. Eſt autem omnium corporis membranarum ampliſſima cutis, partium ſubiectarum tegumentum, munimentum, ornamentum: quanquam compoſita ſit ex neruo, carne, venulis, & alicubi arteriolis: ſed ante cutim ἐπιδερμὶς ſenſu deſtituta, ex cutis excremento producta & tõta cuti ſupertenſa. Præter hanc autem ſinguli etiam muſculi ſuas habent membranas ſiue tunicas, ex neruorum tunica exortas, aut etiam ex perioſteis ligamenta in muſculos deducentibus. habet & cranium membranam ſuam dictã περικράνιον, quæ ex meninge craſſa conflata totum cranium ambit. Inſunt & oculis ſuæ membranæ, ἀμφιβληστροειδὴς καὶ χοροειδὴς ſiue ῥαγοειδὴς, ex cerebri meningibus efformatæ: ad hæc ἀμφιβληστροειδὴς, & quinta candidiſſima, humorem cryſtallinum vndique ambiens. Habet & palatum & os ſuam à neruo quartæ coniugationis contextam. Habent & fauces & epiglottis & larynx & aſpera arteria ſuam, cũ interna œſophagi & ventriculi tunica continuam, tenuem, denſam modiceque ſiccam, villis rectis conſtantem. Habet & tota rhachitis productam ab vtraque meninge. Spondyli vero ex ſeipſis membranam tertiam habent craſſiſſimam, ex ipſorum ligamentis natam qua aduerſus omnes iniurias communiuntur. Similiter & oſſa reliqua membranam ſuam vel ex ſuis ligamentis producunt, vel ex pericranio huc vſque continuato, à quo etiam

©BIUM

etiã ὑποζωκὼς & πλευρίτικος proficiſci poſſunt videri. Habent vero & proprias membranas ſingula viſcera, quas & tunicas appellare licet. Sunt autem & in membranarum numero νύμφη, quæ pudendo muliebri ineſt, & χοείου & ἄμνιος & ἀμφιβληστροειδὴς, & præterea in toto corpore quam plurimæ: Ex membranis autem quædam villos habent, vt venarum, arteriarum, œſophagi, ventriculi, inteſtinorum, vteri, ambarum veſicarum tunicæ propriæ, cutis, membrana carnoſa, tunica interna aſperæ arteriæ, epiphyſes mẽbranarum in orificiis vaſorum cordis, tunica tertia & extima rhachitidis: & harũ quidem villorum genus vnum longum, tranſuerſum, obliquum, vel ſolum habent vel præcipuum, quædam duo, alia etiam tria. Aliæ vero villis carent ſuntque in omnem partem papyri modo diuiduæ & ſimplices & vndequaque araneis figura ſimiles vt meninges, pericranios, perioſteos, ſubcoſtalis, peritonæos, & quæ ab his duabus plurimæ naſcuntur, & quæ tres fœtui ſunt deſtinatæ, licet harum non paucæ colligentur tum ſibi tum vicinis partibus per villoſa quędam aut membranoſa ligamenta tum cuti tum intercedenti paſſim adipi, tum muſculis, tum partibus aliis ſubiectis. Quin & ipſa membrana alicubi carnoſa magis effecta fit muſculus, vt in muſculo colli toti⁹ & faciei lato.

Υοειδὲς. eſt os bicorne pluribus oſſiculis contextum, in ſimilitudinem literæ υ, ad radicem linguæ ſitum. Nomen habet ab hac ſimilitudine, à qua etiam quibuſdam dicitur ὑψιλοειδὲς. Sunt etiam qui λαμβδοειδὲς appellant, communi cum capitis ſutura nomine, à litera Λ, quæ inuerſa non eſt valde diſſimilis ab υ pſilo. firmamentum eſt muſculorum linguæ & laryngis. Os namque eius maximum, quod totius oſſis velut baſis eſt, anteriore parte ad ſecuritatem gibbum eſt, poſteriore linguam ſpectante cauum, ad continendum. Huic autem alia duo vtrinque oſſicula, velut duo cornua, vniuntur: vnum breuius & inferius, oſſe vnico conſtans, in thyreoidis (eſt autem laryngis cartilago) apophyſim prælongam inſerto: alterum gracilius, longius, rotundius, oſſiculis tribus vel quatuor colligatis inuicem, ad ſtyloidis radicem aſcendẽtibus conflatum. Quo loco quibuſdam præſertim mulieribus ligamenta ſunt tantum ſine oſſiculis, ab oſſe hyoide ad ſtyloides aſcẽdentia. Eſt autem os hyoides quadrupedibus multum diuerſum ab humano.

Υοσκύαμος. Apollinaris herba & altercum, vt ait Scribonius Largus. frutex eſt caulibus craſſis, foliis latis, oblongis, conciſis, nigris. flores emittit è latere caulis, ordine prodeũtes, tanquam punicorum cytinos, ſcutulis ſeptos, ſeminum plenis vt papaueris. Tria huius genera: vnũ floribus pene purpureis, folio ſimilacis, nigro ſemine, cytinis duriuſculis & ſpinoſis: alterũ floribus effigie mali, ſemine ſubflauo, vt irionis, floribus luteis, foliis & folliculis ſimplicioribus. Ambo inſaniã, capitis vertigines & ſoporem gignunt, ideo in communi vſu damnantur. Tertium genus, vt quod mitiſſimum eſſet, medici recepere, pingue, lanuginoſum, molle, candidi floris ſeminiſque, in maritimis ruderibuſque naſcens. Cuius occaſio ſi non adſit, rufum vſurpari oportet: nigrũ, vt deterrimum, improbatur. ὑοσκύαμον Græci vocant, quaſi fabam ſuillam, quod paſtu huius herbæ reſoluantur & conuellantur apri, vt prodit Ælianus. Illi vis eſt refrigerandi ad tertium vſque gradum.

Υ ὀφθαλμος. dicitur authore Dioſc. & Apuleio, aſter Atticus, quaſi ſuis oculus: quod totus eius flos animalis huius oculum referre videatur.

Υ ὀφθαλμος eſt etiã gemma ex ſpecie τ ἀχατ῀, ſic dicta ꝙ intus ſuillũ oculum exprimat.

Υ παλεπῖον. dicitur omne medicamẽtũ quod illini poteſt: vt explicat Gal. in lexico Hipp.

Υ παλεπῖριον. eſt inſtrumẽtum chirurgicum quo ſignificatur id omne quo ad illinendum vtimur, qualia ſunt ſpecillum, ſpathe, & quod δισπύριον dicitur, quæ omnia in ſummo capitulum habent rotundum. Annotauit Galenus comment. 2. εἰς τὸ περὶ ἄρθρων.

Υ πεζύγρατα. ὑπόζευκται, id eſt ſubiectum eſt: vt explicat Gal. in lexico Hippocratis.

Υ πεζωκὼς ὑμὴν, ἢ χιτὼν. ſuccingens mẽbrana ſeu tunica: vtrãque enim ſortitur appellationẽ, ſed mẽbrana quidẽ ab eſſentia, tunica vero ab vſu nuncupatur. Siquidem araneæ modo prætenuis, ac ex toto ſibi ſimilis, coſtas ſuccingit: indumentũ vero eſt, ceu tunica quædam omniũ ſpirationis inſtrumẽtorum. Siquidem coſtas omnes, muſculos intercoſtales internos, phrenas, ſternum ſubungit & ſubtegit, & tunicam largitur pulmoni, aſperæ arteriæ, vti & œſophago, externã pericardio, arteriæ magnæ aſcendenti & deſcẽdenti, & venæ cauę aſcendẽti, quãdiu ſcilicet vaſa hæc per thoracem ferũtur. ſimiliter quoque neruis tũ à collo in phrenas, tum à cerebro in vẽtrem infernum deſcendẽtibus. Eſt autem ea tunica gemina, dextra ac ſiniſtra, & vtraque dũ ſibi in medio thorace contigua eſt, cohærens & vnita à mediis thoracis ſpõdylis ad medium ſternũ fertur, thoracemq; in duas partes æquales, dextram ac ſiniſtrã, diuidit, ceu diaphragma quoddam & paries medianus. Qua autem coſtas ſuccingit ſimplex non eſt, ſed connata perioſteo coſtas ambienti, vt alia oſſa veſtire ſolet. Oritur autem vtraque ſuccingens tunica à ligamentis ſpondylorum thoracis, & mox parte ſui altera inuicem connectuntur, & per thoracem medium, quem, vt dixi, in duo æqua diuidunt, feruntur ad ſterni medium: inde vero vtraque ad ſuas coſtas & ſuam originem recuruatur, & vtris ſpeciem refert. Verum eam aliqui à pericranio huc vſque continuato exoriri volunt, inter quos fuit Herodotus in libr. qui dicitur medicus, vt annotauit Galenus commentario in libr. 6.

©BIUM

περὶ ὄπισθεν. Venas & arterias ab azygo, arteria magna, mammalibus & phrenicis vasis parte sui his propinqua recipit: neruos autē à partibus dorsalibus quidem qua costas tegunt, phrenicis vero qua phrenas, septis è cerebro ortis cætera. Dicitur alio nomine à quibusdam ὑποπλεύειος, quasi dicas subcostalem.

ὑπειλιδίωσιν. ὑποσυρραφῶσιν. hoc est, in se subuoluantur, vt annotat Galenus in lexico Hippocratis. Sed obseruandum quoidam codices habere ὑπιλιδίωσιν: significatione non diuersa.

ὑπικαύματα. Hippocrates sic appellauit τῷ πρόσθεν Aphor. 14 libr. 1. suum sequens dogma, & omnium fere nobilissimorum Philosophorum, qui eorum, quæ animalia constituunt, elementorum ignem maxime vitę esse causam existimarunt, sicut Gal. in comment. annotauit.

ὑπελάτη. laurus Alexandrina.

ὑπερικὸν. frutex ferulaceus, dodrātalis, rubens, folio rutæ, flore albæ violæ, luteo, qui digitis tritus sanguinem succum remittit, ex quo αἱμόρροιζον cognominatur. subhirsuta illi siliqua & tereti hordei magnitudine, semine intus nigro, resinosi odoris. vulgo herbā sancti Ioannis appellant. A quibusdam κόκκος etiam hypericum dicitur. Fit ex hyperico antidotus quædam sanans podagras & coxendicum morbum, aliaque multa præstās, quæ describitur ab Aetio libr. 12. capite de antidotis podagricis.

ὑπέκκενος. dicitur ab Hippocr. & ὁ ὑπερκεκαθαρμένος ἄνθρωπος, & ipsa ὑπέκκνισις. id est, & homo supra modum purgatus siue vacuatus, & ipsa purgatio siue vacuatio modum excedēs. sic enim quidam enarrarunt istud, ὑπέκκενος ἰχναίνει. Similiter & μακρόπνους & βραχύπνους videtur dici bifariam. Author Gal. in lexico Hippocratis. Erotianus habet ὑπερινώμενος, quod itidem exponit ὑπερκαθαιρόμενος, qui supra modum purgatur. à verbo ἰνάω siue ἰνέω, de quo supra suo loco.

ὑπερκάθαρσις. est purgatio immodica ex medicamento. In causa est vis nimia medicamenti, quod vasa ad ventrem attinentia mordēs, & aperiens, & continenter irritans atque conuellens corpora, vasorum vires dissoluit. Sed cum initio vasa modice pateant, nec multum imbecilla sint, nō nisi quod tenuissimum est minimeque naturæ familiare excernitur. Tandem vero vasis tum multum dehiscentibus, tum imbecillioribus redditis succedit eorum vacuatio quæ sunt naturæ charissima. Quamobrem flaua bilis primo, deinde pituita, demum atra bilis, postremo sanguis, quem natura habet familiarissimū, excernitur, primum quidem tenuissimus, deinde vero crassissimus. Itaque medicamento dato pituitam ducente, si immodica fiat purgatio, primum flaua bilis, mox atra, vltimo loco sanguis excernitur. Si vero quod flauam bilem ducat exhibitum sit, pituita sequetur, tertia atra bilis, quartus tandem sanguis. Quod si medicamentū datum sit atram bilem purgans, eam quidem primum vacuabuit, deinde flauā, postea pituitam, postremo sanguinem, tanquam ex inanitis iam vasculis effluentem. Cum enim ea non amplius in se continere alios succos præ imbecillitate possunt, eorum vero ora aperta fuerint, nec irritare medicamentum desinat, nec familiarem præterea succū possit attrahere, necesse est reliquos eo ordine quem diximus, excerni.

ὑπερος. idem quod κερκὶς, id est pistillum: quod sæpe & δοιδυξ appellatur.

ὑπερσάρκωσις. carnis excrescentia. Est carnis inutile incrementum in quacunque corporis parte. Neque enim in vlceribus solum, verum etiam in oculis, auribus, gingiuis, naso, testiculis, & aliis plærisque partibus caro supercrescit. est igitur morbus in incommoderatione magnitudinis, siue ex eo genere quod in quātitate magnitudineue partium spectatur. Itaque vel excindi debet, vel medicamentis cathæreticis absumi. Huiusmodi incrementi præcipua causa est boni sanguinis in carnem vberior affluxus. Quare curatio eius perficitur iis quæ contrariam sarcoticis habent facultatem: vocantur autem ea καθαιρετικὰ, de quibus suo loco dictū est.

ὑπερτενεῖ. vltra modum extenditur. vt annotat Gal. in lexico Hippocratis.

ὑπέρυδρον. valde plenum infusa aqua. vt annotat Gal. in lexico Hippocratis.

ὑπερχολήσεις. id est, πολλῆς πληρωθείη χολῆς, multa plenus sit bile, vt refert Galenus in lexico Hippocratis. vbi quidam codices habent, ὑπερχολήσῃ. πολλῆς πληρώσῃ χολῆς. id est, multa replebit bile.

ὑπεψύχθη. mediocriter remissus est à febrili calore. vt annotat Galenus in lexico Hippocratis. à verbo ὑποψύχειν, modice seu leniter refrigerari. at ὑπερψύχειν esset supra modum refrigerari.

ὑπερῶα. est pars oris superior, modice concaua, foraminibus pertusa, quibus à cerebro pituita in os descendit. Extenditur à faucibus ad dentes vsque, & in fornicis aut cameræ modum concaua est, sed leniter nec supra modum, vt iis accidit qui sunt acuto capite, quemadmodum initio libr. 6. περὶ ὀπισθεν Hippocrates annotauit. Est autem palatum veluti cerebri basis, firmata osse sphenoide, quod propterea Gal. τὸ κατὰ τὸν ὑπερῶα ὀστοῦν aliquando appellat. Per id multa cerebri excrementa in os descendunt. Est enim multis pertusum foraminibus, sed crassa membrana intrinsecus obductis, quam & ventriculo & gulæ & vniuerso ori communem esse anatomici perhibent.

ὑπήκοον. frutex est nascēs in segetibus & aruis, foliis rutæ, exilibus ramis. Natura illi eadem quæ papaueris succo. refrigerandi vim habet tertio ferè ordine: adeo vt parum absit à papauere.

ὑπήνη. est, vt scribit Homericus interpres, τὸ ἐπὶ τῷ

©BIUM

πάνω χεῖλος ἀφ' οὗ πρῶτον γυμνᾶται χοιρ, hoc eſt, ſuperius labrum vbi primum lanugo oritur. Cœlius tamen barbam circa vtrumque labrum fruticantem ita vocari ſcribit.

Υπνον. muſcus authore Aetio: qui & καθάγνον & βρύον appellatur. vt prodidit lib. 12. cap. de vnguentis & acopis diuerſis ad podagricos. canabicula id parua eſt ex arbore quæ Damaſcena dicitur, itemque ex ea quæ rhodacinea appellatur, exorta, vt eſt apud eundem lib. 13. cap. 118. de Mnaſaphii confectione.

Υπωτήριον. Epithema eſt hepaticũ. cuius deſcriptionẽ vide apud Aetium cap. de cura ſplenis indurati.

Υπογάστριον. pubes. Dicitur, vt ait Pollux, pars ea ventris quæ ab vmbilico ad piloſas vſque genitalium partes pertingit. Alio nomine ἦτρον vocari idem author eſt. A Latinis imus venter rectius forte dicetur quam pubes, quam peculiari nomine ἧλιν appellant.

Υπόγειον. dicitur à quibuſdam τὸ ἀείζωον ſiue ſedum maius, quoniam in ſuggrundiis fere naſcitur quæ γῆιαι Græci vocant.

Υπογλουτὶς. dicitur ab anatomicis carnoſa ea pars quæ ſub natibus deorſum verſus ad femur pertendit.

Υπγλώσσιον. ſic à quibuſdam dicta eſt δάφνη ἀλεξανδρεία, vt habetur apud Dioſc.

Υπγλωσσὶς. genus arteriaci medicamenti, conſtans fere iiſdem ex quibus & arteriaca medicamenta inflammationes arcentia. Facultatem autem habet leniendi, læuigandi, ſimulque remittendi aſperitates, & ſi quid reliquum eſt inflammationis, id concoquit & perſanat. Eiuſmodi pharmaca parantur ex paſſo, gummi, tragacantha, glycyrrhiza. quibus ſi libet addere detergentia, conuenient mel deſpumatũ, amygdalæ, reſina terebinthina, ficus, vua paſſa, ſemen iridis & alia eiuſmodi. Ex his paratur pharmacum quod linguæ ſubditur. Sic enim eo paulatim liqueſcente, aſperæ arteriæ ſummum madeſcit & irrigatur. Oportet autem reniti tuſſi & ne exciretur cauere. Obluctantes autem vt ne tuſſiant, quod ex pharmaco defluit, in aſperam arteriam excipient. Multa huius generis pharmaca deſcribuntur à Galeno lib. 7. περὶ κρ' πόπους.

Υπογλωσσὶς etiam dicitur à quibuſdam inferior linguæ pars, quæ ſubiectam attingit maxillam.

Υποδειελὶς. vltima colli anterioris pars cui proxime ſubeſt iugulum.

Υπόδεσις. ſubligatio. Ea in cauſa eſt vt quæ vel abſceſſerunt attrahantur, vel quæ expanſa ſunt contrahantur, vel quæ contracta ſunt, diſtrahantur, vel dirigantur diſtorta, vel cõtraria. Sic Gal. comm. 2. εἰς τὸ κατ' ἰητρεῖον.

Υποδεσμίδες. appellantur ab Hippocrate binæ faſciæ quæ priores fracturis adhibentur, & obuoluuntur antequam panni iniiciantur, vt annotat Gal. quæ vero iniectis pannis faſciæ ſuperdãtur, eas Hipp. ὑποδέσμους vocat.

Υπόδετον. trochiſcus, ſic dictus quod ano ſubiiciatur ad inteſtinorum tormina & ani dolores. Compoſitio habetur apud Paulum lib. 7. cap. 12.

Υπνωτὶς. dicitur quod ſub ciſtho ad radices naſcitur, malo granato immaturo ſimile, vnde & à quibuſdam κύπρος vocatum fuit. Eius tria genera Dioſcorides facit, rufum, herbaceum, candidum, cui ſuccus exprimitur vt acaciæ. Pliuius rufa & candida hypociſthide contentus eſt. Naſcitur ſub ciſtho, vnde & nomen habet, ſub quo proſilit ſicuti ſub arboribus fungus. E radicis fere medio velut infixa pullulat. Sunt autem qui ὑποκιστίδα & κύπρον differre velint, dicẽtes κύπρον id vocari quod ad radices ciſthi ſubnaſcitur: ſuccum vero ab eo expreſſum, ὑποκιστίδα appellari: quod & videtur Paulus Ægineta exiſtimaſſe. Vim habet ὑποκιστὶς valde adſtringentem, & eſt efficax remedium ad omnes fluxionum affectus, vt reiectionem ſanguinis, profluuia muliebria, cœliacos dyſentericoſque affectus. Quin & ſi quam partem roborare cõſiliũ eſt, quę pluſculo humore exoluta fuerit, robur ac firmitatẽ non paruã addit.

Υπόκοιλον. ſic dicitur pars τῷ κοίλῳ τῆς ὀφθαλμῶν, hoc eſt cauitati oculorũ, ſubiecta. vide κοῖλον.

Υπολάπαρος. ὑπόκενος, hoc eſt, vacuus, laxus, cuique nullus tumor eſt in hypochondriis, apud Hippocr. libr. 1. περὶ ὀπὸ ἡμῶν. ſect. 3. vt illic Galenus annotauit.

Υπολείβεται. deſtillat, defluit, vt refert Gal. in lexico Hippocratis.

Υπόμβρον. ſubhumidum, ſubpingue. vt annotat Gal. in lexico Hippocr.

Υπομηλὶς. meſpili genus quod ὀπιμηλὶς dicitur: vel, vt aliis placet, pomum ſorbo ſimile.

Υπομύσσεσθαι. male olentia & digna quæ omnes abominentur, vt annotat Galen. in vocibus Hippocratis.

Υπονεσμένη. quæ ſubnatauit, quæ ſubiuit. vt refert Gal. in lexico Hippocratis.

Υπόνομον ἕλκος. cuniculoſum, ſeu cuniculatim depaſcẽs vlcus, quod ſcilicet pluribus tranſuerſiſq; itineribus ſub cutem ſerpit: ὑπονόμους enim, à quibus ὑπόνομα ἕλκη dicuntur, Græci ſubterraneos canales, & opertas foſſas ſiue cloacas appellant.

Υπόξηρα μόρια. appellantur ab Hippocrate partes coporis quæ in extremitate tenuantur. Cuiuſmodi brachium eſt iuxta primam palmæ partem & crus iuxta pedem, & naſus ſicut Galenus annotauit comment. 3. εἰς τὸ κατ' ἰητρεῖον. In Hippocratico eiuſdem Galeni lexico penultimam huius vocabuli ſyllabam manuſcripti etiam cõdices dupliciter exaratam habent, per η & per υ, nec diuerſa tamen expoſitione. nam ὑπόξηρα interpret. ὑπόκοιλα, ταπεινότερα, caua humiliora. & ὑπόξυρος in maiore Prorrhetico de vẽtribus dici pro ταπεινοτέρας & περισταλμένας, humiliores & adductas ſeu cõtractas. Adhæc ὑπόξυρος exponit γνπὸς πλὴν ῥὶνα, aduncum habens naſum. quia humiliora ſint quæ circumcirca ſunt quam ipſa ſublimitas. Priorẽ ſcripturam Erotianus etiam habet, ὑπόξηρα interpretans quæ ex lato in anguſtũ (μύουρον ipſe

Definitionum medicarum libri XXIIII - page 491 sur 554

©BIUM

dicit) coacta ſeu contracta ſunt. Alias ὑπόξηρος eſt Subaridus, Aliquātulum ſiccus. ξηρὸς enim Aridus eſt & Siccus.

Υ πτερύγιον ὑμὴν, ἢ χιτών. ſubcoſtallis membrana ſeu tunica. vide ὑπεζωκώς.

Υ πύον. eſt collectio puris copioſi ſub cornea oculi tunica. Aetius ſpeciem eſſe πυώσεως ſtatuit vti & ὄνυχα, ſed hunc quidem in circulo iridis ſimilem videri vngui reſecto, ὑπόπυον autem abundare multo pure, & dimidium nigri occupare, aut per totam corneam tunicam pellucere. Docet autem fieri citra exulcerationem poſt dolorem capitis aut lippitudinem, & aliquando poſt phlegmonen accidere, effuſo ſub corneam ſanguine & in pus verſo. Sunt autem τὰ ὑποπύου ſymptomata dolor pulſatorius vehemens, rubor totius oculi & temporum dolor.

Υ ποδρώδιος. hydropis ſpecies qui & σαρκίτης & αἰθαρκα, & λευκοφλεγματίας dicitur. vide ὕδρωψ

Υ παραδιαῖος ἢ

Υ παραδίας. dicitur cui glans non recta ſed ſub cane perforata eſt. κύνα autem ſiue κυνοδέσμιον, hoc eſt canem vel caninum vinculum vocant id quo cutis membri genitalis cum glande colligatur. Vitium id à prima origine contrahitur. Quia autem glans non recta forata eſt, ſed ſub eo vinculo, qui ſic affecti ſunt, vrinam anterius facere non poſſunt, niſi pudendum ad pubem reflectant, neque liberos generare, quod ſemen ipſorum non poſſit recta ferri in vterum. Differunt ἀπὸ τῆς ἄρρηνος, quod hi neque in glande ipſa neq; in eius vinculo foramen habeant.

Υ παρασχισμὸς. eſt inciſio tribus diuiſionibus ſupra frontem facta ad pericranium vſque. Nec tamen tribus illis lienis frontem inciſiſſe ſatis eſt, ſed ſubiicienda etiam eſt ſpatha, vnde ſectioni huic inditum nomē fuit, & per ſubditas partes tranſmittēda, totumque id ſpatium ad membranam vſque caluariæ excoriandum, eo modo quem docet Paulus libr. 6. cap. 6. Sic enim & caro & vaſa quæ illic habentur omnia cicatricem callumque contrahent, minuſque per ea patebit via humori in oculos & ſubiectas frōti partes ſtillanti. Adhibetur enim id ſectionis genus fluxioni multæ & calidę ruenti in oculos, ex qua tum rubet facies, tum in frōte ſenſus quidam & veluti motus vermium aut formicarum oboritur. Aetius tamen id curationis genus ineffi cacius eſſe τῷ ἀφεισκυφισμῷ exiſtimat, & ab iis tantum vſurpari qui alterius deformitatem refugiunt.

Υ πόσις. Generaliter quidem dicitur quicquid ſubſidet, atque in imo cuiuſque liquidioris excremēti ſubſiſtit. Neque enim vrinæ tantum hypoſtaſis eſt, ſed etiā alui deiectionū, ex medicorum prope omnium ſentētia qui Hippocratem interpretati ſunt, vt ex Galeno conſtare poteſt commēt. 3. in prorrhet. aphor. 63. vbi enim illæ liquidiores ſunt, aliquid fere ſemper fæcis deponūt quod ima vaſis petit, variumq; apparet pro variis corporū affectionibus, ad morborū cognitionem & præſagia nō contemnendū. Verum medici in eo præcipue quod in vrinis ſubſidet cōtemplando atq; diiudicando ſtudium impēderūt, quod ex eorū ſentētia definitur, Craſſior vrinæ portio ſecreta & ſubſidens. Partē quidē eſſe vrinæ patet q, & à renibus per emulgentes venas trahitur ſimulque cū reliqua vrina excernitur, quodque omnis vrina eā, licet aliquando tam tenuem & obſcuram, vt nulla fere appareat, confuſam vel ſecretam contineat. Sicut autem ſeroſa vrinæ portio, ita id etiam quod poſt in ea ſubſidet, mutationem concoctionemq; aliquā tum in renibus tum in veſica adipiſcitur caloris natiui beneficio qui iis in partibus ipſaque etiam vrina continetur. Siquidem p eius modo perfectæ vel imperfectæ concoctionis ſigna in vrina cernūtur. Eſt autē vrina eius caloris particeps nō modo quamdiu in nobis ea cōtinetur, ſed poſtquam etiā excreta eſt, donec putrere & fœtere incipiat. Hic igitur calor, cuius vis eſt ſeparare ea quę ſunt diuerſorum generum, ſi optimus eſt & robuſtus, craſſiorem illam partem vndique ſecernit, & in medium propellit. Cum enim æquabiliter per totā vrinā ſit diffuſus, nulla ratiō eſt cur ea magis in dextrā partē aut ſiniſtram inclinet. Deſcēdit autem infra propter craſſitiem & grauitatem, quodq; flatulento ſpiritu careat, quia optime concocta ſit. Quoniam vero nō omnibus ſui partibus æque grauis eſt, quod eſt grauiſſimū, matulę fundū petit, deinde quod paulo minus habet grauitatis, deinde ſenſim quod minimum graue eſt: ita vt gradibus quibuſdā pyramidis ſpeciem repręſentet. Cuius quidem figuræ cauſa, vti dixi, duplex eſt, tum inſiti caloris vis eam vndiq; & veluti circulo (ſic enim eiuſmodi motus peragi ſolent) depellentis, tum inæqualis partium eius grauitas. Talis quidem eſt hypoſtaſis figura ſituſque. Iam quod pertinet ad eius ſubſtātiam, eā & conſiſtentia & copia mediocrem eſſe oportet, præterea quæ omnium maxima laus eſt, albam, lævem, & æqualem. Horum enim trium ſignorum in hypoſtaſi tanta vis eſt, vt iis tantum tribus optimam vrinam medici definierint. Si enim hæc adſint, reliquorum nullum omnino defuturum videtur. Sunt namque perfectæ concoctionis indicia, ex qua reliquæ omnes notæ dependent. Nec tamen vlla hypoſtaſis perfecte cocta eſt, ſed cū ſit ex genere excrementorum, aliquid præter naturam in ſe contineat neceſſe eſt. Quicquid enim alimenti in ſanguinem conuerti non poteſt, ſubſidet in vrina. Itaque prout concocta apparet, ſanguinem etiam, vnde manauit, tantum concoctum eſſe declarat. Craſſa enim craſſum, ſublimis flatulentum, flaua bilioſum, liuida vel nigra melancholicum aut corruptum ſignificat. Ex conſequenti vero caloris natiui, à quo concoctio perficitur, vim aut imbecillitatem denotat. Cæterum albedo, quæ ex bonis notis prima eſt, in ea contrahitur,

©BIUM

hitur, quod ſolidæ partes, cuiuſmodi ſunt vaſorum tunicæ, primum quidem conatæ ſint eam, vt & reliquum ſanguinem, ſibi aſſimilare: deinde vero renum interiores membranæ, vretereſque, & poſtremo atque etiam præcipue, veſica, cui maxime facultas ineſt vrinam concoquẽdi, ſicut & renibus attrahendi. Ex quo fit vt optima vrina veſicæ quoque optime ſe habentis indicium primo ſit, ſecundo renum, tertio ſanguinis & vaſorum quibus ipſe continetur, quarto iecinoris, deinde vero ventriculi. Sic enim vrinæ concoctio procedit, nec poteſt ſubſequens præcedentis vitium omnino corrigere & abolere. Quamobrem ſi optima eſt hypoſtaſis è veſica prodiens, omnibus iis in partibus optime factam eſſe concoctionem teſtatur, & proinde partium ſolidarum robur, vimque caloris natiui oſtendit, ſicut è contrario mala, partium ſolidarũ & caloris imbecillitatem, à quo certum eſt omnia naturæ opera perfici. Ad hunc modum in mammis lac, in teſtibus ſemen, in abſceſſibus pus album euadit, ex continua vaſorum, neruorum, ligamentorum, membranarum, cartilaginum, oſſium & reliquarum ſolidarum partium quæ ſunt in ſede affecta, alteratione. Quo fit vt aptiſſime hypoſtaſis puri comparetur, non quod illa puris modo computruerit in venis, aut aliquid omnino purulenti habeat, ſed quod perinde atque pus alteretur, quodque iiſdem notetur qualitatibus. Male enim ii mihi videntur ſentire, qui partem eam ſanguinis quæ per febres putredine tẽtata eſt, iam coctam ſecretamque & à natura cum vrinis depulſam, definiunt hypoſtaſim eſſe. Quod ſi verum eſſet, oporteret profecto hypoſtaſim eiuſmodi non modo putredinis participem eſſe ſed reuera pus eſſe, cum tamen ſola maxime putredine pus ab hypoſtaſi differre Galenus extremo primo comment. in prognoſt. annotauerit. Quod ſi in febrib. verũ ſit, quid iam dicetur de ſanorum hypoſtaſi, in quorum corpore nulla omnino putredo eſt? Sic fiet vt aliam neceſſario rationẽ materiamque hypoſtaſis in ſanis & in ægris ſtatuere oporteat, cum tamen nullo alio quam perfecta, debili vel deprauata concoctione differant. Itaque bona hypoſtaſis nec pus eſt, nec aliquid purulentum, etiam ſi candore, æqualitate læuitateque, perinde atque pus, optima iudicetur. Ac de candore quidẽ dictum eſt. æqualis autem ea dicitur quæ ſibi omni ex parte ſimilis exiſtit, nec diſſimilibus vllis partibus cõſtat, hoc eſt, cuius partes omnes æque tenues ſunt & albæ. Sicut è contra inæqualis quæ tota ſimilaris non eſt, ſed variis conſtat partibus, & cõſiſtentia coloreque diſſidentibus. Læuis vero intelligitur quæ continua eſt nullaque ex parte diuulſa, ſed ſibi vndique cohæret, æquabili ſuperficie. Sunt autem hæc omnia intelligenda de perfecta hypoſtaſi, quæ talis euadit à robuſto calore natiuo. Ab his vero notis quantum quæq; recedit, tanto plus minuſue calorem validũ eſſe, & humorem vitioſum concoquere demõſtrat. Eſt autem immenſa ea latitudo, inque ea innumeræ particulares differentiæ pro probitate cõcoctę materiæ vitioq; non concoctæ exiſtunt. In colore quidem hæ fere ſunt, rubra, nigra, liuida, flaua: in conſiſtentia, craſſa, tenuis, maioribus vel minoribus portionibus inæqualis, adhæc κριμνώδης, πεπαλώδης, πυρώδης. Quas quidem tres poſtremas differentias hypoſtaſis malæ Hippocrates recenſet. κριμνώδης autem dicitur quæ craſſiori farinę parti, quã Græci κρίμνα appellant, ſimilis eſt. Talis fit vel vehementer vſto ſanguine craſſiore, vel carnibus inæqualiter cõtabeſcentibus, hoc eſt, parte ſui tenera & molli in aquam liquata à calore febrili: parte vero duriore reſiccata eorum in morem quæ in ſartagine frigũtur, atque per vrinas excreta. πεπαλώδης autẽ efficitur ab eadem quidem cauſa, ſed vehementiore. Nam ſi febris tãta eſt vt non modo carnes, ſed partes etiam ſolidæ inæqualiter colliquentur, tunc πέπαλις, hoc eſt foliis vel laminis, ſimilia ſubſident. Verum aliam etiam cauſam habere poteſt, nempe veſicæ eroſionẽ & reſolutionem, vt Gal. commẽt. aphor. 76. lib. 4. annotauit. Quod ſi etiam magis intẽdatur calor, parteſque ſolidas in tantum vrat & deiiccet, vt iam non πέπαλον, ſed πύρον, hoc eſt furfurum, qui multo ſunt propter maiorem reſiccationem minores, ſpeciem acquirant, πυρώδης appellatur. His autem tribus differentiis, vt Galenus ſcribit, aliam Hippocrates adiecit, λεπίλῳ καὶ λευκίλῳ, quam Gal. πῷ ἀφρῷ, hoc eſt ſpumæ, comparat: non enim vllam habet craſſitiem. Fit à ſpiritu flatuoſo tenacius remiſto humori excrementitio & ſemicocto.

Ὑπόστασις. ſignificat aliquando apud Hippocratem humorum ſtatum & conſiſtentiam ſiue cõcretionem, hoc eſt, cum humores intus manent quos vacuari oportebat, vt annotauit Galenus comment. 2. εἰς τὸ περὶ ἄρθρων. Idem vero εἰς τὸ κατ' ἰητρεῖον ſcribit interpretes Hippocratis non de humidis, ſed de ſiccis & de ſolidis animalis partibus ſubſidentiæ nomen eſſe accipiẽdum contendere, qui ſubſidentiam quidem, ſuſpenſionem ac ſubleuationem vel partiũ, vel totius corporis, dici opinentur.

Ὑπόκημα. dicitur ab Anatomicis, vt ait Rufus, τὸ αἰδοίου τὸ μὴ ἐκκρεμὲς: hoc eſt, pudendi virilis pars ea quæ minime pendula eſt: quam alio nomine περίναιον vocari ſcribit. κῆμα autem idem dici teſtatur partem eam pudendi quę propendet: inde quod ei ſubeſt, ὑπόκημα nuncupatur.

Ὑπόσφαγμα. eſt ſuffuſio ſanguinis in oculo ex ictu. ſpecies eſt ὑπὸ ἐκχυμώσεως. Fit autem cum ruptis aut contuſis ex plaga vaſis quæ in oculorum tunicis habentur, ſed iis maxime quæ ſunt in adnata membrana, ſanguis ſub eam ſubit. Ac primum quidem is rubet, poſtea vero liueſcit. Eorum qui ſic affecti

Definitionum medicarum libri XXIIII - page 493 sur 554

©BIUM

ſunt hoc vnum ſymptoma eſſe dicitur, quod quæcunque videant, rubra eſſe putent, vt Galenus lib. de ſympto. cauſis annotauit, ſed præſertim recente malo: ob id etiam ab Archigene αἱμάλωπα dictum eſſe putãt. Sed tamẽ αἱμάλωψ generalius dicitur quam ὑπόσφαγμα.

Ὑπόπεμμα. Placentarum generis eſt ex caſeo, vel ouis, vel allio & cepis & oliuis præparatarum: inde ducto nomine quod reliquis cibariis adderentur & intererentur.

Ὑπόθεσις. ſignificat nõ ſolum reuerſionem, ſed eam etiam quæ viciſſim fit mutationem: vt cum dicit χρωματώδη ἐν ὑποθέσει. Gal. in lexico Hippocratis.

Ὑπουλα ἕλκη. dicuntur vlcera quæ ſub cicatrice latent, nec extra vllum ſui indicium præbent.

Ὑπόφλεγμον. ſic dictus eſt à quibuſdam mandragoras albus qui & mas vocatur.

Ὑποχονδριακὴ μελαγχολία. vide μελαγχολία.

Ὑποχόνδριον. appellatur tota illa corporis humani regio quę à mucronata cartilagine vtrinque ad ilia vſque protenditur. Nominis ratio eſt quod ὑπὸ τὸν χόνδρον ἐστί, hoc eſt, cartilagini ſubiacet, poſtque eam ſit. Nec vero muſculi tantum, ſed & interna ſubiectaque illis viſcera eo pariter nomine appellantur, quod ſub notharum coſtarum cartilaginibus condita ſint: itaque ὑπογάστριον ab hypochondrio non diſtinguitur. Galenus lib. 3. περὶ ὀπδημιῶν comment. 1. vbi Hippocrates hypochondrium ſimpliciter nominat, dextrum interpretatur propter excellentiam qua præſtat alteri.

Ὑπόχυμα. ſuffuſio. Eſt craſſi humoris in cornea membrana iuxta pupillam concretio: vel, eſt affuſio humorum concreſcentium inter corneam tunicam & cryſtallinum humorem. Ea quidem ſedes eſt humoris ſuffuſionem committentis: ibi enim ſitus impedit ne cryſtallinus humor, qui ſolus à coloribus alteratur, res oculis obiectas præterquam ſeipſum admittat, ſimulque pupillam obſcurat. Qua in re τὸ ὑπόχυμα τοῦ γλαυκώματος differentiam iuniores poſuere dicentes τὸ ὑπόχυμα non aliud eſſe quam humorem concretum illic, vbi diximus ſitum: γλαύκωμα autem alterationem eſſe humoris cryſtallini in glaucum colorẽ ab humiditate quadam intra ipſum contenta, cum tamen veteribus medicis idem eſſet vterque affectus: quanquam non eo tãtum diſcrimine ſeparentur, ſed etiam quod omnes ſuffuſione laborantes lucem videant aut multam aut paucam: qui vero γλαύκωμα, quique ἀμαύρωσιν patiuntur, lucem omnino nullam cernant. Eſt autem ſuffuſio duplex. vna proprie dicta, quæ eſt oculorum per ſe ſuffuſorum morbus ab humore craſſo pupillam obſcurante: altera vero improprie, in qua oculi non primo & per ſe patiuntur, ſed viſa quædam viſis proprie ſuffuſorum ſimilia repræſentant. Verum facilis diſtinctio eſt. Siquidem in proprie dicto hypochymate viſa alteri tantum oculo non vtrique ſimul per initia apparent, eaque in oculo perpetua ſunt, etiamſi cibos pauciores & euchymos æger ſumpſerit & probe coxerit, vel humorẽ aliquem ex ſtomacho vomitu aut deiectione reiecerit: præterea pupilla paucis admodum poſt initium viſorum diebus euadit tenebroſa & impura, vel ſub rhagoide, ſi pupillæ figura retinetur, vel ſupra rhagoidem, ſi vitiata eſt. Quod vero improprie dicitur hypochyma, in oculis quidem accidit, ſed per conſenſum aliarum partium, à quibus tres eius differẽtiæ produntur. Prima ab ore ventriculi eſt in quo bilioſus humor redundat, à quo in oculos per ſextæ coniugationis neruos ſublatus vapor falſas quaſdam viſorum ſpecies producit. Verum viſa ea vtrique oculo ſimul & eodẽ modo tunc apparent, propterea quod vapor ille bilioſus à ſtomacho in cerebri ventriculos aſcendit, & per neruum opticum intra oculũ ſubit, viſaque illa mentitur, præſertim quibus humor aqueus eſt exacte purus, aut viſifica facultas facillime ſentit. non tamen perpetuo viſa illa oculis apparent, ſed ſolum quando ventriculus male concoxerit, aut natura criſim per bilioſum vomitum molitur. Pupilla autem per eiuſmodi ſuffuſiones nihil habet initio tenebroſum, ſed multis etiam menſibus pura cernitur. Secunda ſuffuſionis per cõſenſum genitæ differentia eſt à cerebro, læſa deprauataque imaginatione (vt cum quis floccos vellit aut feſtucas carpit) vel cogitatione, vel vtraque ſimul. Id quod euenit per febrium ardẽtium vigorem & phrenitidem fumis ab vſto humore elatis, & per venas arteriaſque in oculum cum ſpiritu viſorio deductis, pupillamque opplentibus atque obtenebrantibus. Tertia eſt ex conſenſu cum toto corpore, vt in febribus, criſi inſtante, per ſanguinis fluorem è naribus. Quo quidem tempore obſcura viſa non apparent, vt in futura per vomitum criſi, ſed ſplendida quædam, & caligant oculi, aliaque permulta fiunt annotata ab Hippocrate lib. 3. prognoſt. & à Galeno explicata lib. 3. criſeων. Sciendum autem eſt alias præterea duas eſſe ſummas ſuffuſionis proprie dictæ differentias. Alia namque recens eſt & quę nondum radices egit, alia vero confirmata eſt & ex toto concreuit: quas quomodo ab inuicem diſtinguere oporteat, Paulus lib. 6. hũc in modum explicauit: Oculus ſuffuſione tentatus cõcluditur, & palpebra magno digito ad oculum premitur, eique adducitur, ſimulque hac illac exprimitur, deinde oculo aperto perattente ſuffuſionem contemplamur: in iis enim quibus humor nondum coaluit, fuſio quædam ex digiti impreſſione oboritur, ac primum latior apparet, rurſus in ſuam & figuram & magnitudinem recurrit. At in confirmatis ſuffuſionibus, nulla immutatio nec latitudinis nec figuræ ex impreſſura obuenit. Quoniam vero commune

©BIUM

mune hoc eſt ſignum & eorum in quibus modice & illorum in quibus ſupra modum humor cõcreuit, colore ipſas diſcernemus. Nam ſi ferri aut marinæ aquæ aut plumbi colorem ſuffuſio habeat, moderate coaluit, & ad eductionem idonea redditur: ſi vero gypſo aut grandini ſimilis color ſuffuſionis eſt, ſupra quam par eſt concreuit.

Υ τραχέα. aſperiora. ſiquidem ἁφαρεῦ nomẽ & ſignificatio vocabulo ineſt: inquit Gal. in lexico Hippocratis.

Υ τρηχέα. caliginoſa, ſubobſcura. vt refert Galen. in lexico Hippocr.

Υ τριχεδές. vide ſupra in ὑπερψύχθη.

Υ τρισμὸς. ſignificat apud Hippoc. lib. de fract. χρονίαν μοχθηρὸν τινὸς ὄπισθεν, hoc eſt, cum pars diu veluti ſupina iacuit, vt annotat Gal. cõment. 2.

Υ τρωμεῖν. ſic poteſt dici id quod pertinet vel ad ſuperhumerale vel ad humerum, vt annotauit Gal. in lexico Hippocratis. In quibuſdam codicib. ſine diphthongo legitur ὑπωμίη.

Υ τύπον. ſugillatio ſub oculo. Species eſt ecchymomatis. Fit ex plaga ſanguine ſub oculum effuſo. Contuſis enim venulis ſub cute tenuibus ſanguis per fiſſuras ſub cutem effunditur & in grumos primum coit, deinde liuet, tandemque nigreſcit. Hic non oculi, ſed potius faciei morbus eſt, & à Paulo lib. 3. inter faciei vitia relatus, quamuis nomen illi ab oculis inditũ ſit, quos Græci ὤπας vocant: perinde enim valet ὑπώπιον, ac ſi dicas ὑποφθάλμιον. Iulius Pollux definit ὑπώπιον eſſe τὰ ὑπὸ τοὺς ὤπας ἐπὶ πληγῇ ἴχνη, hoc eſt, quæ ſub oculis apparent percuſſionum veſtigia. Differt ὑπὸ τὸ ὑποσφάγματος, quod hoc oculi ſit vitium, illud vero palpebræ inferioris: in reliquis nihil fere diſcriminis.

Υ πώπιον. dicta fuit à quibuſdam eo nomine ἡ ἁφή, vt habetur apud Dioſcor. forte quod ſugillationibus & contuſionibus medeatur.

Υ ὕσσωπον. hyſſopum. herba eſt pedali altitudine, fruticoſa, folio cunilæ, floribus purpureis, thyrſos ſpicæ modo veſtiẽtibus. hoc nomine Gallis nota eſt in condimentario vſu. calfacit & extenuat. Reperitur & ὕσσωπος.

Υ ὑσσώπου ὑγρὸν. medicamenti nomen eſt quod ex ſordida lana præparatur, vt habetur apud Paulũ lib. 7. cap. 17. quo loco omnes ὕσσωπον habent, cum tamen οἴσυπον legendum videatur. Qui error nõ illic tantum admiſſus eſt, ſed multis aliis locis apud authores tam Græcos quam Latinos.

Υ ὑστέρα. vterus. vide μήτρα.

Υ ὑστεραί. ſecundæ. vide χοεῖον.

Υ ὑστερικὴ πνίξ. ſuffocatio vteri. vuluæ ſtrangulatus. Eſt vuluæ ad ſuperiora recurſus, principaliſſimas partes in doloris conſortium perducens: hoc eſt arterias quas vocant carotidas, vt & cerebri membranas. Cum enim vterus ſecundum omnes poſitionum differentias loco moueri poſſit, attamen niſi ſurſum feratur ſuffocationem non inducit. Nõ enim aliud ſuffocatio eſt quam reſpirationis defectus. Itaque ſupperna artes reſpirationi inſeruientes affici neceſſe eſt, ſurſumque ferri ab vtero ſuffocationis cauſam. Sũt autem inter omnes præcipuæ, cor, diaphragma & cerebrum ad quas affectionis noxa peruenit: ad cor quidem per arterias, ad cerebrum vero & diaphragma, per ſpinæ mẽbranas & neruos. Cauſa mali vterus humore aliquo aut ſemine vitioſo aut putri refertus, tetro, maligno, acri, mordaci aut frigido aliquo vapore nobiles partes offendẽs. Cõſequitur ſic affectas, acceſſione quidem iam propinqua, torpor mentis, pigritia, crurum imbecillitas, pallor faciei, aſpectus oleoſus. Cum inſtat ſtrangulatio, ſopor grauis premit quem cataphoram vocant, mens deſipit, ſenſus intercipiuntur, vox perit, crura contrahuntur, malæ rubent, facies intumeſcit. Pulſus paruus & debilis euadit, vel penitus etiam aboletur. Aliquæ vero ſine reſpiratione iacent, propter inſignem refrigerationem, à qua & ſpiratio & arteriarum pulſus ſenſu deprehendi non poſſunt. Sunt autem quę aliis actionibus integris manentibus magnam reſpirationem habeant: id quod accidit cum illæſo corde & ſtomacho cauſa morbi partes reſpirationi dicatas pulmonemque inuaſit. Cum autem inclinat ſtrãgulatio, humiditas quædam è locis muliebribus prodit, ventris ſtrepitus cientur, & ipſe vterus paulatim laxatur, atque ſic mens & ſenſus redit. Morbus hic p circuitus mouetur, ſicut comitialis, hyemeque & autumno magis infeſtat iuuẽculas ad Venerem procliues, ſteriles & infœcundas præſertim ex medicamento, vel quibus vterus aliqua de cauſa refrigeratus eſt. viduas tamen potiſſimum infeſtare Galenus ſcribit lib. 6. de locis affectis, ſed eas maxime quę antea probe purgarentur ac parerent, atque virorum concubitu gauderent.

Υ στρηπικὸς τύπος. retardatio acceſſionis. Eſt motus acceſſionis tardius, quam præcedens acceſſio inuaſerat, recurrens: vel, vt diffinit Gal. ὑπολαμβαίων τι τῶ μέλλοντος χρόνου, id eſt aliquid futuri temporis aſſumens. Hic vel morbi proprietatem, quam ἦθος appellant, conſequitur, maxime quidem ſi proportionem per ſingulas acceſſiones ſeruauerit, vel declinationem (mitiori facto humoris febrem committentis feruore, cuius propriũ eſt prompte & celeriter moueri) ſignificat, ſi tardior multo fiat quam proportio prius ſeruata videatur exigere: vel ſi acceſſiones quæ tardare antea non ſolebant, tardari & ſubſequi cœperint. Hoc enim modo facta retardatio, declinationem morbi oſtendit, ſicut & acceſſionum anticipatio, quæ συναπτικὸς τόπος dicitur, incrementum: cum quo recte cõſentit Aphor. Hippocratis, quo docet longam fore febrem quę eadem ſemper hora inuadit.

Υ φυσῶσι. aqua inter cutem laborantes, vt explicat Gal. in lexico Hippocratis.

Definitionum medicarum libri XXIIII - page 495 sur 554

©BIUM

IO. GORRAEI PARISIENSIS DEFINITIONVM MEDICARVM

TO Φ.

Φαγέδαινα. quandoque generis nomen est, & designat omnia vlcera quæ semper maiora & deteriora fiunt, cuiusmodi sunt Telephia & Chironia, simulq; subiectam carnem cum cute corrumpũt, vt ab herpetibus phagedænæ distinguantur, qui summam tantum cutem infestant. Ea omnia vlcera φαγεδαινικὰ appellantur ab antiquis. iuniores tamen (inquit Galenus comment. aphor. 45. libr. 6.) quædam vlcera speciatim φαγέδαιναν vocarunt, eamque ab aliis distinxerunt. Est autem vlcus tumidũ, profundum, vicinas partes erodens. Est enim in phagedæna vlceri tumor coniunctus, qui vlceris labra circunstat, eoque differt inter cætera ἀπὸ τ νομῆς, quæ sine tumore exedit. Profundum autem est, hoc est, cum cute subiectam etiam carnem attingit, eoque ab herpete distinguitur, qui solius cutis exulceratio est. Id quia pergere pascendo ab ægris particulis ad eas quæ integræ sunt soleat, atque harum semper aliquid ægris adiicere, φαγεδαίνης nomen sortitum est. Nascitur à bilioso humore vsto & ad melancholicum iam vergente, non tamen valde crasso, qualis cancrorum est, nec tam tenui quam est erysipelatum atque herpetum. hic copia sua vlceris ora replet & in tumorẽ attollit, malignitate autem & acrimonia partes vicinas erodit. Nec vero oportet eum humorem putrere, sicut ὀν τῇ νομῇ, quæ erosionem habet cum putredine coniunctam. Siquidem in phagedæna erosio contingit à maligna qualitate, non etiam à corruptione totius substantiæ.

Ab vlcere vt arbitror, translata τ φαγεδαίνης vox est ad stomachi affectum. Eo enim nomine τὴν κυνώδη ὄρεξιν, hoc est appetentiam caninam, quidam appellarunt, cum stomachus vehementer appetens cibum immodice sumit, nec satiari vorando potest. De eo Plinius lib. 26. cap. 11. Phagedænis, inquit (quod nomẽ sine modo edentium est, & alias vlcerum) tithymalli medẽtur cum sesamis. Itaque aliquando distinctionis gratia vlcerũ phagedænas dicit. De hoc stomachi vitio legitur & apud Cœlium Aurelianum lib. 3. de morbis diuturnis: similiter apud Galenum comment. 3. in lib. 6. περὶ ὀπδημιῶν, aphor. 37. his verbis: πνές γε μὴν ἤκουσαν φαγεδαίνας τὰς ἀπὸ πολλῶν βρωμάτων ἐδωδὰς, ἃς καὶ αὐτὰς λαβὸ κακοχυμίας γίνεσθαι ἀμέτρους ὀρέξεις σιτίων, ὁμολογεῖται καὶ παρὰ ἡμῖν. hoc est, quidam igitur phagedænæ nomine intellexerunt multorum ciborum ingestionem, sed quam à maligno succo prouenire, vt & appetentiam ciborum immodicam, etiam ipsi confitemur. Atque etiam in libello medicarum definitionum vbi scribit, φαγέδαινα ὄρεξις κατασκευὴ καθ' ἣν ὀρεγόμενοι πολλῆς τροφῆς καὶ λαμβάνοντες ἄμετρον, οὐ κρατοῦσιν αὐτῆς, ἀλλ' ἐξερεύγονται πάλιν ὀρέγονται. hoc est, Phagedæna dispositio est per quam multum cibũ appetentes & sumentes immodicum, ipsum non euincunt, sed eo sumpto rursum appetunt. De quo stomachi vitio vide κυνώδης ὄρεξις.

Φαίνηται. transparẽs in igne fiat vt in secũdo de morbis mulierum. Galenus in lexico Hippocratis.

Φαινόμενον. apparens. duobus modis dictum est apud veteres Philosophos: vnum, quod sensu aliquo noscitur, vt album, nigrum, durũ, molle, calidum, frigidum: alterum indemõstrabile, ex eorum videlicet numero quæ intelligentiæ primo occursu patent: veluti, quæ eidem sunt æqualia, ea etiã inter se esse æqualia: &, si æqualibus æqualia adduntur, tota etiam æqualia fieri: &, quod nihil citra causam fiat: &, quod ex eo quod omnino non sit nihil fiat: aliaque id genus non pauca. Non sic autem Empirici, qui φαινόμενα ea tantum dicunt, quæ sub sensum cadunt, γινωσκόμενα vero quæ memoria tenentur. φαίνεσθαι vero simul & γινώσκεσθαι quæ & ante aliquando sub sensum venerunt, & nunc simili modo veniunt. Methodici vero, vt scripsit Galenus lib. de optima secta, φαινόμενον appellant, non vt sensu perceptibile, sed quod ex seipso percipitur, etiam si sub sensum non veniat.

Φαιὸν. fuscum. dicitur quod colore inter rubrũ & nigrum medio est, quem, cum in corporis partibus sæpe incidat, plurimi medicorũ πελιδνὸν, hoc est liuidum, vocãt, vt scribit Galenus lib. 14. meth. med. Idem vero lib. 1. de sympt. causis fuscum fieri dicit ex albo & nigro simul mistis, quemadmodum & medii omnes colores fiunt. Vtraque quidem sententia vera est, sed illa fusci coloris generationem magis proprie designat. Is visum languidum & dissipatum mire reficit, ideoque pictores subinde eum intuentur, quo oculos recreent & cõfirment. In hominum corporibus aliquando à contusione, interdum à caloris natiui extinctione, fæpius ab humore melancholico prouenit.

Φαιὸν. id est fuscum, Appellatur collyrium cuius compositio varia est apud medicos. Ipsum enim aliter Galen. ex Asclepiade, ex

Ori-

©BIUM

Oribaſio Aetius; Paulus, & Scribonius Largus deſcribunt.

Φακέα ἀχεία. lens ſyluatica. lentis paluſtris genus non in aqua, ſed dilutis & vliginoſis naſcens, carens folio.

Φακῆ. lenticula. Φακὸς enim lentem ſignificat.

Φακοειδὲς ὑγρὸν. ſic dicitur cryſtallinus oculi humor, vt ſcribit Aetius lib. 7. à figura. Eſt enim lenti ſimilis, rotundus quidem ſed oblongus. Idem author eſt etiam δισκοειδὲς à quibuſdam vocari. vide χρυσαλλοειδὲς. Significat & φακοειδὲς idem quod φακωτὸν, hoc eſt lenticulatum, de quo infra.

Φακοπιοσάνη. edulium eſt ex lente & ptiſana cõcinnatum, ita tamẽ vt plus lentis quam ptiſanæ habeat, quod hæc valde intumeſcat, illa autem minimum. Coquitur eodem quo ptiſana modo, niſi quod ſatureia & pulegium induntur, quo & ſuauior & concoctu facilior reddatur: ptiſana enim anetho porroque ſolo contenta eſt. Sapæ miſtionem reſpuit: quod ſic magis incraſſet atque obſtruat. Amat autem ſuillam recens ſale conditam, ſiue ſuauitatem ſiue concoctionis facilitatem ſpectes. Verumtamen nulla arte fieri poteſt, quin & obſtruat & melancholicum ſuccum gignat.

Φακωτὸν. lenticulatum, ſiue in lentis modum cõformatum, vt apud Hippocratem φακωτὸν πυελατήριον, vas in lenticulæ ſimilitudinem factum, quo ad ignem calente, vel aqua aut oleo calidis pleno fotus fiunt. Latine vaporarium lenticulatum dicere poſſis. quanquam non ſolum φακωτὰ fomenta fuiſſe dicta, ſed etiam φακοὶ ſubſtãtiue, id eſt (vt Celſus dixit) lenticulas, Galenus oſtendit in gloſſis Hippocraticis, his verbis: ἀσκοὺς, κεφάλους, οὓς καὶ πυελατοὺς καὶ φακοὺς ὀνομάζουσι. id eſt vtres appellat tegulas, quas etiam lateres & lenticulas vocant. niſi apud Galenum eo loco legendum ſit πυέλας φακωτὰς, id eſt fomenta lenticulata.

Dicitur & φακωτὸν de ſcalpri quodam genere, quod & φακοειδὲς Galenus appellat lib. 6. methodi medendi. Habet enim in imo lenticulæ ſpeciem, atque hanc hebetem, in longitudinem vero aciem acutam, eoque chirurgus vtitur, cum vel cauo ſcalpro os excidens, vel forcipe quod valde comminutũ eſt attollens, aut conuertẽs, aditum facit per quem lenticula immittatur. Hanc enim ſuper cerebri membranam collocat, ſic vt lata ſui parte ipſam attingat, deinde malleolo ſcalprum ferit. quo fit vt membrana inuiolata ſeruetur, cum protegatur à lẽticula, quę in excidendo præit, & membranam ſicubi adhæret, ab oſſe innocenter reſoluit: acies vero ſcalpri, quam eſſe in longitudinem diximus, ipſam inſequitur.

Φάλαγγες. internodia digitorum. Sic dicuntur digitorum oſſa terna, mutuo colligata & ordine ſibi ſuccedentia, & velut in acie diſpoſita. Ac quamuis φάλαγξ agmen militum ſignificet & non ſingulos milites, digitorum tamen ſingula oſſa à medicis φάλαγγες appellantur, vt cum Galenus primam pollicis phalangem nominat, ſcribitque priorem ſemper phalangem ſubire in cauitatem ſitam in principio ſequentis phalangis. Ratione eadem etiam σκυταλίδες vocantur Sunt etiam qui phalangis nomine metacarpii oſſa comprehendant, ordine etiam eodem velut in acie conſtituta, quo oſſa digitorum.

Φαλάγγιον. herba eſt ramulis duobus vel tribus pluribuſve in diuerſa tendentibus, flore cãdido, lilio ſimilis, multas inciſuras habens: ſemine nigro, lato ad lenticulæ dimidiatæ figuram multo tenuiore: radice parua, tenui, herbacei coloris, dum à terra eruitur. Facultatis eſt tenuium partium & deſiccantis. Sic dicta eſt quod demorſis à phalangio auxilietur. Dicitur alio nomine φολαγγίπς.

Φαλάγγωσις. Oculi affectio eſt, inquit Paulus, cum cilium intro ſpectat, pilorum acie ſimul cum eo inuerſa. Sic enim pili oculum compungunt. Aetius vero ex Seuero ſcribit φαλάγγωσιν dici palpebrarum χάλασιν, cum videlicet illæ relaxatæ, aut earum extremitas intro vergit, vt pili inde non facile appareant, niſi quis diſtendat ac diſparet palpebras: ſcribitque eam affectionem πλῶσιν etiam vocari, & differre ἀπὸ τῆς διστιχιάσιος, quod in hac noui & non naturales pili ſuccreſcant, in illa ſoli naturales pili ſint, qui inuerſi negotium oculo faceſſunt. Paulus vero libr. 6. videtur palpebrarum relaxationem alium à phalangoſi affectum ſtatuere. Tamen Galenus ἐν τῇ εἰσαγωγῇ definiens phalangoſim eſſe, cum pilorum ſubnaſcentium duplex triplexve acies in inferiore aut ſuperiore palpebra prouenit, eandem prorſus facit cum diſtichiaſi, manifeſto errore. Species enim τῆς τειχιάσεως ἡ φαλάγγωσις, vt & ἡ διστιχίασις. Dicitur enim τειχίασις noxa oculi à pilis prouenientis: ea autem contingit duobus modis, vel nouis pilis exorientibus, vel naturalibus pilis in bulbum (ſic enim eo loco Paulus vocat ipſum oculi globum bulbi modo tunicatum & capillatum) conuerſis: vtroque enim modo contingit oculum pungi & male habere. Dicitur hic affectus ἀπὸ τῆς τῶν τειχῶν φαλαγγος, hoc eſt à pilorum acie.

Φαλακρὸν. vocatur ab Hippocr. ferramentum quod eſt in extremo rotundum, cuiuſmodi ſunt capitulata illa quibus ad alas chirurgi vtuntur, quæ πυρῆνας & διπύρηνα nuncupant, atque item ſpathæ capitulatæ. Quæ vero his cõtraria ſunt & oblonga, τρεμίκη ab eo appellantur, quorum extremitas non eſt rotunda ſed acuta, illis quodammodo ſimilis quæ ad perforandum accommodantur. Annotat Gal. comm. 1. εἰς τὸ περὶ ἄρθρων. Gal. in lexico Hippoc. φαλακρὸν interpretatur rotũdum cum læuitate.

Φαλάκρωσις. caluitium, ſeu caluities. Eſt defluuium pilorum capitis propter humoris penu-

Definitionum medicarum libri XXIIII - page 497 sur 554

©BIUM

riam. Nam cum duabus de cauſis pili decidere ſoleãt, ſcilicet vitio humoris pilos corrumpentis, & alimenti defectu, à priori quidem cauſa ὀφίασις καὶ ἀλωπεκία, ab altera φαλάκρωσις prouenit. Deficit autem pilis alimentum propter ſiccitatem cerebri, quæ vel à ſenio eſt, vel maturius etiam accidit propter calidum & ſiccum hominis temperamentum. Eam ob cauſam Hippocrates ſcripſit mulieres & eunuchos non fieri caluos, quia natura humidiores ſint. Fiunt autem calui homines à ſincipite magis, cum ſeneſcunt, quoniam illud omnium capitis partium eſt ſicciſſimum. hæret enim cutis illic oſſi nudo. verum Hippocrates caluitiem oriri dicit à cerebri conſumptione lib. 6. περὶ ὀπιδημιῶν, id quod Galenus comment. in eum librum tertio explicãs ſcribit ætatis curſu cerebrum ſiccari & ſeipſo minus euadere, potiſſime parte capitis anteriore quam βρέγμα appellant, & ſic ab ea parte recedere, atque inde fieri vt ea deſtituta cerebri humiditate ſiccior euadat, neque vt ante, pilis alimentum ſubminiſtret. Cæterum quamuis proprie φαλάκρωσις de capite intelligatur, ſunt tamen qui ad mentum etiam pertinere dicãt, inter quos eſt introductorii ſeu medici author. At ſi rem diligentius conſideremus, de mento improprie φαλάκρωσις dici videbitur, ex quo non niſi vitio humoris defluere pili ſolent, cum illa propter ſolam, vt Galen. ait, alimenti penuriam eueniat. vide ſcholium 39. quod nos in librum Hippocratis de natura pueri ſcripſimus.

Φάλαεις. cauliculos emittit zeæ culmis ſimiles, à minutis & nullius vſus radicibus, multos, duum palmorum geniculis cinctos, graciliores tamen, ac dulces: ſemen candidum, oblongum, milii magnitudine. Galenus φάλεον vocat, niſi mendoſus eſt codex, aitque tum ſemen tum ſuccum tum folia potu auxiliari veſicæ doloribus, ceu in ſe habeant quiddam tenuiũ partium & calidũ.

Φανίον. hoc eſt lampas ſeu facula. Medicamenti compoſiti nomen eſt, duplex eo nomine inſcriptum. Vnum Neapolitæ ad maximas epiphoras & doloris moleſtias. Alterum autem Serapiacum dictum. Deſcribuntur à Galen. lib. 4. κατὰ τόπους.

Φαεμακὸν, vt legitur apud Athenæum, vel

Φαεικὸν, vt ſcriptum inuenitur apud Nicandrũ, Dioſcoridem, & Plinium, eſt veneni deleterii genus, verum quid ſit non certo conſtat. Nulli enim eorum qui de venenis ſcripſere, de eo quicquam præter veneni ſumpti notas & curationes tradiderunt. De hoc modo conſtat ex procemio Dioſcoridis in librum ſextum, arborem, fruticem, aut herbam eſſe. in horum enim cenſu ab eo reponitur. Nec Galenus ipſe quid ſit docet, ſed ipſum inter ſimplicia venena libr. 2. περὶ ἀντιδότων enumerat. Quidam exiſtimauere nardi ſpeciem eſſe aut aliquid in nardo naſcens, præterea quod τὸ φαρικὸν nardum reſipere dicatur, quodque nonnihil veneni vicem gerẽs in nardo gigni ſcriptum legerint, ex quo piſon illud vulgo nuncupatum, tamque celebre vt iam omnia venenorum genera vno eius nomine apud Gallos deſignẽtur, Indi conficiant, exitiale non potu modò ſed & in ſudore corporibus admotum. Quorum quidem opinioni non reclamat quod τῷ φαρικῷ nardum aut nardi ſpicas aduerſari Nicander prodiderit. Multa namque & venenũ & ſuas ſecũ antidotos ferũt.

Φαρμακώδες. hoc eſt ῥυπώδες. rugoſum. vt interpretatur Gal. in lexico Hippoc.

Φαρμακεύειν. vſurpatur ſæpe ab Hippoc. αἱρεῖ ἐκκαθαίρειν, quod eſt medicamẽto purgare, vt Gal. prodidit comment. 2. in prorrhet.

Φαρμακευτικὴ. pars eſt τῆς θεραπευτικῆς quæ medicamentis intro ſumptis foriſque admotis medetur.

Φαρμακίπις γῆ. eadem eſt quæ & ἀμπελίτις γῆ, de qua vide ſuo loco.

Φάρυγγιον. ſic dictum eſt os hyoides, vt ſcribit Galenus, quod ſit portio maxima pharyngis. vide ὑοειδές. Reperitur tamen apud Galenum in Iſagoge pro pharynge dici. & Hippocrates initio fragmenti περὶ ἀναπνοῆς vſurpat.

Φάρυγξ. duo ſignificat, fauces & aſperam arteriam. Fauces dico regionem intra os, vbi tum gulæ tum aſperæ arteriæ extrema concurrunt. Grammatici genere diſtinguunt, vt ἡ φάρυγξ proprie dictam pharyngem, id eſt fauces, ſignificet (hæc autem eſt ἡ τῆς λάρυγγος περικειμένη εὐρυχωρία, hoc eſt, amplum illud ſpatiũ inter laryngem gulamque medium) ſed ὁ φάρυγξ genere maſculino laryngem, quod eſt aſperæ arteriæ ſummum, vel ipſa arteria. περὶ τῆς φάρυγγος, fauces ſignificante, Hippocrates dixit in Prognoſt. φάρυγξ ἑλκουμένη σὺν πυρετῷ δεινόν: hoc eſt, fauces vlceratæ cum febre, malum. quem locum exponens Galenus, ait: ὅπ φάρυγγα νῦν περικειμένην χώραν στομάχου τε καὶ λάρυγγος ὀνομάζει, δηλόν ὅτι. hoc eſt, quod pharyngem intelligat ſpatium illud poſitum ante ſtomachum & laryngem, manifeſtum eſt. Et rurſus, καλεῖ δὲ φάρυγγα νῦν ὑπὸ διανοίζαι τὸ στόμα καὶ πλῆσαι νῦν γλῶτταν, κάτω φαινομένην εὐρυχωρίαν, ἐν ᾗ τὰ δύο στόματά ἐστι, τό τε τοῦ στομάχου καὶ τὸ τῆς λάρυγγος. hoc eſt, appellat autẽ pharyngem latum illud ſpatium quod, dum aperitur os & deprimitur lingua, inferius apparet, vbi gemina ora ſunt, videlicet ſtomachi & laryngis. Verumtamen pro ſummo arteriæ capite aut ipſa etiam arteria indifferenter vtroque genere vſurpari reperies, vt apud Galenum libr. 2. de placitis Hippocr. & Platonis, τὸ μὲν κατὰ τὴν τραχείας ἀρτηρίας, ὥπερ δὴ καὶ φάρυγγα προσαγορεύομεν. hoc eſt, caput enim aſperæ arteriæ, quam etiam pharyngem appellamus. Et lib. 8. de vſu partiũ, καὶ πάγε προσόν τε τῷ κυκλώπατον ὄργανον τῆ φωνῆς, ᾧ λάρυγξ ὄνομα, τὸ ἄνω πέρας ὅσον τῆς τραχείας ἀρτηρίας· διὸ δὴ καὶ φάρυγγα καλοῦσιν ὁμωνύμως τῇ προσῶ τῆς λάρυγγος. hoc eſt, primum quidẽ & præcipuum inſtrumentũ vocis, cui larynx nomen, ſumma extremitas eſt aſperæ arteriæ: quam quidem

©BIUM

dem & pharyngem appellant, nomine consimili & eadē significatione qua & id quod præcedit laryngē. Praxagoras etiam ἐν τῇ ἀνατομῇ, vt testatur schol. Homeri, sic scriptum reliquit: ἔστι γὰρ ὁ μὲν φάρυγξ ὀπίσθιον τοῦ στόμαχος ὄντος· καὶ ὁ μὲν φάρυγξ ἐμφύεται εἰς τὸν πνεύμονα, ὁ δὲ στόμαχος εἰς τὴν κοιλίαν. hoc est, Pharynx quidem est ab anteriore parte, stomachus autē à posteriore: & pharynx quidem inseritur in pulmonē, stomachus autem in ventrem. Ex quib. liquido apparet φάρυγγα, pharynge & aspera arteria sumi. Quod autem sic appelletur, partium, vt opinor, vicinitas effecit. Aristoteles vero lib. 3. Ethicorum φάρυγγα collum vel potius œsophagum appellauit his verbis: διὸ καὶ ἤυξατο τὶς Φιλόξενος ἐρίξιος, ὀψοφάγος ὤν, τὸν φάρυγγα αὑτῷ μακρότερον γερανου γενέσθαι. hoc est, quamobrē optauit quidam Philoxenus Erixius, quod helluo esset, pharyngem sibi esse grue maiorem. Item Athenæus, ἐκεῖνος ἤυξατό ποτε γερανου τὸν φάρυγγα ἔχειν. hoc est, ille optauit vt haberet collum gruis. quo loco aduerte fœminino genere dici quot Aristot. masculino dixerat. Præterea Oribasius docet φάρυγγα apud Hippoc. aphor. 15. sect. 2. labia, palatum & vuam significare, alii vero glandulosa omnia circa fauces corpora.

Φάσγανον. dicitur à nonnullis ὁ ἀσπάλαθος, vt habetur apud Dioscor. dicitur & à quibusdam τὸ ξιφίον, vt idem author est.

Φατνία. dicuntur ossa dentes cōtinentia, vt scribit Gal. lib. de ossib. Rufus autē in partium hominis onomasia definit esse cauitates in quas dentes infixi sunt, atque alio nomine ὀλμίσκους dicit vocari. Verum Galen. loco citato dicit dentes contineri ἐν ταῖς τῶν φατνίων βοθρίοις, scribitque φατνία ossa esse dentes continentia, βοθρία vero cauitates in quas dentes inserti sunt. ex quo patet vel easdem vel valde affines esse istas voces. Apud Rufum etiam φατνίας legimus: apud Pollucem & φατνίας & φάτνας.

Φαῦλον. apud veteres Græcos non solum significat vitiatum, sed etiam simplex. vnde & Hippocrates libro de fractur. dixit καταπάσσειν φαυλοτέραν, id est extensionem simpliciorem & quæ non magno negotio perficitur, vt Galenus annotauit. Vocat & multis in locis Hippocrates φαύλην διαίτην, eodem authore, victus rationem quæ exquisitæ contraria est.

Φαύσιγγες. proprie quidem ab igne in cruribus exorientes circuli rubri. abusiue autem etiam reliqui circuli, vt explicat Gal. in lexico Hippocr.

Φαυστικοὶ τροχίσκοι. sunt pastilli admodum acres & exedentes, qui vel maximas carnium excrescentias ad vsque penitiora adurunt, crustisque obducunt. Descriptio habetur apud Paulum lib. 7. cap. 12. & apud Aetium lib. 9. cap. 49.

Φέκλη. vide σφέκλη.

Φελλάνδριον. herba est nascens in palustribus, folio apii. nec de eo veteribus quicquam aliud proditum inuenio. nisi forte vera sit eorum sententia qui idem esse cum eleoselino existimant.

Φελλόδρυς. quidam ἀπὸ τοῦ φελλοῦ, hoc est pro subere, accipiunt.

Φελλὸς. suber. arbor est caudicosa, parumque ramigera, admodum procera, auctuque insignis, ligno robusto, cortice vnice crasso, solito disrumpi, fraxini folio, sed oblongiore, perpetuo virenti. fructu glandoso, nec aquifoliæ glandi longe dissimili. Ex eo fit trochiscus dysentericis conueniens qui describitur ab Aetio lib. 9.

Φέρβεται. Exest, consumit, vt interpretatur Gal. in lexico Hippocr.

Φερομβρον. sic dicitur à quibusdam ὁ σίκυος ἄγριος, vt habetur apud Dioscor.

Φηγὸς. fagus. arbor est quæ quercus generi assignatur, & cui simile munus obit, vt prodidit Dioscor.

Φῆμος. est medicamentum Martiano authore. Refertur ab Aetio cap. de cōmunibus remediis dysentericorum quæ superne exhibentur. lib. 9.

Φήρεα. τά. habetur ea vox apud Hipp. l. 6. τῶν ἐπιδημιῶν. significat autem, vt ait Gal. comm. 3. neruorum tumores & tensiones oblongiores, præsertim autem sub auribus. sic autem nominauit à Satyris, quos Iones φήρεας vocant, & pingunt finguntque habere oblongas quasdam eminentias in auribus. Sunt autem qui ἀπὸ τῶν φηρῶν deriuent, quod ἐν ταῖς φηραῖς (est autem ciuitas in Peloponneso) tumores ii frequentes sint. Sunt etiā qui φέρεα scribāt ἀπὸ τῶν φερῶν, quæ ciuitas est Thessaliæ.

Φθαρτικὸν φάρμακον. vide διαπτηλεῖον.

Φθείασις. pedicularis morbus. Est in quo pediculi aceruatim per cutē erumpunt. Is & toti corpori & singulis partibus accidere potest. Pediculi autē, vt scripto prodidit Gal. l. 1. περὶ κρίσεως τόπους, prodeunt ex multis humoribus, calidis quidem, sed non vsque adeo vt acres ichores. Gignuntur vero non in superficie cutis, vt furfures, sed in eius profundo, ideoque medicamentis indigent valde exiccantibus, & quæ ex alto trahere possunt.

Φθίνει. significat apud Hippocr. colliquefit, attenuatur, minuitur, non nutritur. vt explicat Gal. in lexico Hippocr.

Φθινόπωρον. autumnus. Est tempus anni inclinātis maxime inæquale Arcturo oriente incipiens, & Vergiliarum occasu desinens. Nam cum annus, vt & reliqua fere omnia, quatuor temporum differentiis quasi ætatibus constet, qualis in hominum vita est ætas φθαχμαστικὴ, hoc est inclinans, talis in anno autumnus est, æstati, quæ anni vere vigor est, succedens. Est enim inter æstatem atque hyemem medius, nō ordine quidem tantum, sed etiam temperie. Etenim vt quam æstas minus calidus, sic vtique quam hyems minus frigidus est. Quare hac ratione nec calidus absoluto sermone est, nec frigidus, quippe cum ambo sit, ac neutrum ad summum. Similiter de reliquis duabus

©BIUM

qualitatibus, humiditate & ſiccitate ſtatuendum. Itaque non recte frigidus ſiccuſque dicitur. Non enim frigidus eſt, ſi ipſe per ſe ſpectetur, vt hyems eſt, ſed vbi cum æſtate confertur, vtique illa frigidior. Sed nec æquabiliter temperatus eſt ſicut ver, imo in hoc maximè à vere diſſidet, quod mediam temperiem & æqualitatem quam ver habet, perpetuo parem non ſeruat. Quippe meridie multo eſt calidior quam mane aut veſperi. Nec vero in humido & ſicco medium omnino ſtatum obtinet, quemadmodū & ver, ſed ad ſiccius deuergit. Ab æſtate vero etiam in hoc vincitur, non tamen tanto interuallo quanto in calore. Itaque nec autumnus abſoluto ſermone citraque exceptionē frigidus & ſiccus eſt, cum neutrum ad ſummum ſit, ſed vincat in eo ſiccitas humiditatem. Qua quidem ratione merito ſicus appelletur. In calore vero & frigore miſtus quodammodo ex ambobus eſt & inæqualis. Cæterum ea inæqualitas non modo toto eius curriculo ſpectatur, ſed vno etiam die, quo eodem nunc calor nos afficit, nunc frigus vrget. Atque ea inæqualis temperies & inconſtantia in cauſa eſt cur maxime autumnus morbiferus ſit, & morbos ſimiliter incōſtantes & δυσκρίτους gignat. Siquidem vt ipſe inæqualis eſt, ſic humores inæquabiliter temperatos producit, nulli certæ legi addictos. Bilis atræ in eo maximus prouentus eſt, non illius quidem quæ ſimpliciter inter humores frigida ſiccaque eſt, ſed quę perinde vt ille inęqualis eſt in frigore & calore, & in qua ſiccitas ſuperat humiditatem. Eſt autem veri maxime contrarius non tantum temperamenti inæqualitate, verum etiam inſalubritate, & reliquis effectis, ſic vt quos morbos eorum alterum excitarit, alterum diſſoluat. Totum autumni tempus duorum menſium eſſe multis in locis Galenus prodidit. Arcturi enim ortus ſecundo fere Septembris die paulo ante ęquinoctium contingit: Vergiliæ autem occidūt quinto vel ſexto Nouembris die, cum ſol ſuo curſu ad vigeſimam ſecundam vel tertiam Scorpii partem deuenerit: tunc enim ſol directe Vergiliis opponitur, quinquageſimo circiter die, vt ſcribit Galenus, poſt æquinoctium. Sed licet, vti & reliqua tempora, in duas treisve portiones ſecare, differentes etiam nonnihil temperamento, prout magis vel minus ab æſtate recedunt & ad hyemem accedunt. Videtur autem autumnus à Græcis dictus φθινόπωρον, quod deſinente τῇ ὀπώρᾳ (ſic autem appellatur poſtrema pars æſtatis) incipiat: φθίνειν enim deſinere ſignificat. qua ratione etiam quidam μεταπωρον eum vocant, quaſi τὸ μετὰ τὴν ὀπώραν.

φθινώδης, qui iam phthiſi correptus eſt & contabuit. quanquam non eum modo Hippocr. ita appellat, ſed qui quamuis ob cauſam tenuis & macilentus euaſerit: vt Galen. comment. 2. in lib. 1. περὶ ὀπτῆσ. annotauit. Veteres vero medici, vt idem ſcripſit comment. 1. eiuſdem libri, eum etiam ita vocarūt, qui ad phthiſim natura procliuis eſt, vt qui tam anguſto adſtrictoque thorace eſt, vt à tergo operta ſcoptula inſtar alarū promineant: vnde πτερυγώδεις, hoc eſt alati, nominantur. Præterea cui caput facile impletur, quodque reſpiratoriis organis multas deſtillationes demittit. Nam ſi hæc duo ſimul coeant, thoracis figura & capitis imbecillitas, eiuſmodi natura tabi valde obnoxia eſt. Vide φθίσις.

φθίσις. Generaliter quidem dicitur omnis extenuatio, & rei cuiuſlibet imminutio, vt apud Hippocr. lib. de nat. hum. αὐάνσις ὑποφαύσιος δι' ἃς ἂν ἔνδον αὖζησίν τι ἡ φθίσιν ἐν τῷ σώματι: verum medici ad certum morbi genus eā vocem reuocarunt, qui tabes Latinis dicitur. Eſt autem extenuatio totius corporis cum febre parua propter pulmonis vlcera inſanabilia. Vel, eſt pulmonis exulceratio febrem paruā & totius corporis extenuationem inducens. vtroque modo apud Galen. definiri comperio. Si nominis rationē ſpectemus, extenuatio eſt, quod φθίσις ὑπὸ τοῦ φθίνειν dicatur. Sed cūm plærique morbi à ſymptomate nomina ſortiti ſint, ea dici poteſt pulmonis exulceratio eſſe. Et reuera φθίσις pulmonis affectio eſt, quæ ſi non ſit exulceratio, certe eam omnino comitē habet, & tātam vt qui ea laborat, σκελετὸς potius quam homo videatur, colliquatis abſumptiſque non modo carnibus, ſed ſolidis etiam partibus ſupra modum reſiccatis. Crebræ enim deſudationes, aluuſque perſæpe liquidior humorem omnem exhauriūt, ipſaque lenta febris qua nulli phthiſici vacant, corpus paulatim abſumit. Eſt autem ea omnino putris, & ſymptomatica, vt quæ naſcatur ab vlcere pulmonum purulento & putri, cordi admodū vicino, eſtque de genere, vt ſcribit Galenus in Aphoriſ. 12. libro 1. febris quotidianæ, noctuque magis quam interdiu affligit. Hæc quidem proprie dicta φθίσις eſt, quamque proprio vocabulo Græci & præſertim Athenienſes φθόλω appellant. Improprie autem dicta φθίσις eſt, cum corpus ſine pulmonis vlcere extenuatur, à calida & ſicca pulmonum intemperie aut febre eiuſdem hectica, quam ſe aliquando vidiſſe Galenus memoriæ prodidit, nos autem ſæpe vidimus.

φθίσις. dicitur etiam pupillæ affectus, cum ea anguſtior, hebetior, obſcurior rugoſiorque euaſit. Tunc autem maiora quam ſint apparent ea quæ videntur, propter pupillæ anguſtiam. Cauſa huius mali denſatio eſt, quam ſiccitas potius quam quiduis aliud parit. Differt ὑπὸ τῆς ἀζοφίας, (quod reuera nō eſt aliud quam oculorum imminutio ab alimenti penuria) quod hæc oculi totius, φθίσις autem pupillæ tantum ſit.

φθίειν. proprie dicitur à Græcis & præſertim Athenienſibus quam omnes medici φθίσιν appellant, vt ſcribit Galen.

φθόις. paſtillus. Galen. enim in lexico ſuo φθόεις inter-

©BIUM

interpretatur τοξίσκους. Apud Aristophanem quoque placentę genus est. Inde φθοϊσκους per diminutionem legimus apud Hippocr. rursum lib. 1. de muliebrib. morb.

Φθόεια. dicuntur medicamenta quæ valent ad abigēdos ex vtero fœtus seu viuos seu mortuos. alio nomine ἐκβόλια appellantur, ἀπὸ τῦ ἐκβάλλειν, hoc est ab ejiciendo.

Φθορποιὸν φάρμακον. corrumpens medicamentū. vide δηλητήριον.

Φιαρὸν, id est λαμπρὸν ὑπὸ ὑγρότητος, splēdentē ob humiditatem, vt scribit Gal. in lexico Hipp.

Φιβάλιος. est genus fici, apud Hippocr. vt scribit Galen. in suo lexico.

Φιλαγριανὸν. nomen est malagmatis, cuius descriptio habetur apud Paulū lib. 7. cap. 18.

Φιλάδελφον. fruticis genus est quod in Parthis nascitr adit Apollodorus, sic dictum quod rami eius ex interuallo sponte coeant ceu animantes, post digrediantur, concipiant & pariant. Ex cuius tenuissimis virgis reticulatim compositis atque ita consitis hortorum septa impenetrabili compage fieri scribit.

Φιλαίθροπος. dicitur ἡ ἀπαείνη, quia velut amici solent, sua tenaci asperitate commeantium laciniis obhæreat. Eam ob rem officinis & herbariis vocatur aspergula, licet rectius asperulam dicerent.

Φιλεπύλιον. dicitur ἡ ἀπαείνη ab Hipp. vt Galenus putat, eandem ob causam qua & φιλαίθροπος nuncupata fuit, quasi φιλοῦσα τοὺς ἑταίρους, quod sodales & amicos diligat. Sic etiam dictam fuisse à quibusdam τὸν πολεμωνίαν, Dioscorides author est.

Φιλίππου τοξίσκος. est pastillus aduersus dysenteriam valens, cuius descriptio habetur apud Paulum lib. 7. cap. 12.

Φιλύσιον. dicitur ab Hippocr. ἡ ἀπαείνη, vt Galen. putat ἐν τῇ τῶν γλωττῶν ἐξηγήσει, deriuato ἀπὸ τῆς ἱσίας vocabulo. Namque sua tenaci asperitate commeantium vestibus & laciniis adhærere solet: ἱσία namq; apud Ionas idem quod ἐσία siue vestis, est.

Φιλλυρέα. arbor est ligustri magnitudine, foliis oleæ nigrioribus & latioribus, fructu lentisci, nigro, subdulci, & racematim cohærēte. nascitur asperis. Adstringit. Diuersa est ἀπὸ τῆς φιλύρας, quam tiliam plærique interpretantur, vt prodidit Matthiolus.

Φιλοκεπύλη. nomen est emplastri, cuius compositio habetur apud Paulum l. 7. c. 17.

Φιλοκράτους ἔμπλαστρος. describitur à Celso l. 5. c. 19

Φιλοσόφου ἔμπλαστρος. emplastrum est ad calcitratus vulneraque tumida. Rumpit enim ea, pusque mouet, & cicatricem inducit. Describitur ab Aetio tetr. 4. serm. 3. cap. 24.

Φιλοσάφυλον. dicitur à quibusdam ἡ κάππαρις, vt habetur apud Dioscor.

Φιλοξενίτης. dictus est à quibusdam ὁ ἀφεδρεών, vt author est Dioscor. & Apuleius.

Φίλτρον. dicitur à nonnullis eo nomine cauitas quæ superiori libro inest, valleculæ similis, quæ non illepide à quibusdam Latinis lacuna nominatur.

Φιλώνιον. medicamentum est anodynum, omnium eius generis celeberrimum, si quis eo commode vtatur. Eo autem vti oportet in maximis doloribus, in calidis fluxionibus, & robustis ægri viribus, non recenti quidē, sed post tempus compositionis annuum, aut saltem semestre. Quod si duorū triumve aut quatuor annorū sit, multo sane est melius, sed nec inutile tamen sequentibus annis ad decimū vsque, vt docet Gal. l. 12. meth. med. Sic dictum est à Philone Tarsensi philosopho ac medico vetere eius authore. Cōstat autem, Croci drachmis v. Pyrethri drachma 1. Euphorbii drachma 1. Piperis & Hyoscyami, singulorum drachmis xx. Spicę nardi drachma 1. Opii drachmis x. Hæc tenuissime trita melle Attico excipiuntur. Mādauit autem Philo eam compositionem versibus eiusmodi:

Ταρσέος ἐν ξυῷο μέγα σπουδῇσι Φίλωνος
Εὕρεμα πρὸς πολλὰς εἰμὶ παθῶν ὀδυνάς·
Εἴτε κόλον πάσχῃ τις, ἄπαξ δοθέν, εἴτε τις ἦπαρ·
Εἴτε δυσεντερίη ἴσχεται, εἴτε λίθῳ.
Γῶμαι καὶ σπλῆνα, & ὀρθόπνοιαν ἀνιηρὴν,
Καὶ φθίσιν· ἰῶμαι σπασμὸν ὀνιάμενον,
Καὶ σφαλερὴν πλευρῖτιν· ἀποπτύων δέ τις αἷμα
Ἢ ἐμέων, ἴζει μ' ἀμπαλὸν ἀθανάτῳ.
Γαῖρε δ' ἴσα σπλάγχνοισιν ὀνίσατε ἄλγεα, παύω,
Βῆχά τε & πνιγμὸν, λύγγα τε & καπάρην.
Γέγραμμαι ὑ σοφοῖσι· μαθὼν δέ τις, ἢ βεβρύμ' ἔξῃ
Δῶρον· ἐς ἀξιοέπους δ' ἵκετ' ἐπόψιος χάριν.
Ξανθὴν μὲ τείχα βάλλε μυείπνοον ἰσοθέοιο,
Οὗ λύθρος ἑρμείαις λάμπεται ὀβοπάναις.
Κρόκκῃ ὑ σαθμὸν φρίνας αἴρος· (ἀγὸ ἄδηλον)
Βάλλε ὑ & δραχμὴν ναυπλίᾳ εὐβοέως·
Καὶ πείπων ὀπώρῃσι μενοιπάδαο φονῆος
Δραχμὴν, ἢ μήλων γαστέρ' σωζομένην·
Ὀλκὰς δ' ἀργυρῆιο πυρώδεος εἴκοσι βάλλε,
Εἴκοσι & κυάμου ἠρὸς ἀπ' ἀρκαδίης.
Δραχμὴν & ῥίζης ψυδαυούμου, λῷ αἰθέρι ψῦξ
Χῶρος ὁ τ' ἠπάτην ζλῶα λοχευσάμενος.
Πῖον ὑ χάλας, ἄρθρον βάλε τοῖσιν ἐπ' αὐτῷ
Ἄρρεν, ἐνὶ δραχμὰς πέντε δὶς ἑλκόμενον.
Νᾶμα ὑ συγατέρων ζώρων & κεκροπίδεσσι
Συγχυθὲς, οἱ τείκκης ὡς ἐνέποισιν ἐμοί.

Quos Philonis versus ego hunc in modum Latinos feci.

En ego languores multos mortalibus ægris
Nobile Tarsensis pello Philonis opus.
Si colon aut hepar, lapis aut vrina retenta
Infestat, satis est exhibuisse semel.
Et splenem, & recta flatum ceruice trahentes,
Spasmum, & quæ languent corpora tabe, leuo.
Pleuritim nocuam, vomitus & sputa cruoris
Si quis habet, morti protinus hostis ero.
Quæ mala visceribus latitat, tussim atq; catarrhum,
Singultus, & quod strangulat omne fero.
Me scripsit doctis si quis me nouerit ingens
Donum habet: in stolidas nolo venire manus.
Spirantem & rutilum pueri crinem accipe, cuius
Mercurii in plantis sanguinis vnda micat.
Pondus erunt sensus hominis: notissima res est.
Nauplii & vna simul drachma sit Euboici.
Quiq; Menœtiadem leiho dedit, illius vnam
Drachmā, quam clausam seruat ouinus vter.

©BIUM

His albi igniti bis denas adiice drachmas,
Atque fabæ totidem sint suis Arcadicæ.
Drachmag, radicis falso dictæ vnica, natæ
In Pissa Iouem vbi delituisse ferunt.
Cumque pion scr. bis. Graium prapone virilem
Articulum: drachmas quinque bis illud agat.
Tum laticem tauri natarum, Cecropidarum
Affinem, vt Triccæ clara propago docet.

Talis quidem Philonii descriptio apud omnes in vsu fuit, iisdem ex rebus constans, nisi quod apud Aetium & Mesuē loco euphorbii Castoreum habetur. Sed & Aetius Philonis successores florem iunci odorati, cassiam, amomum & costum, alios myrrham & castoreum, plurimos vero semina apii, cumini, anisi, dauci & petroselini admiscuisse scribit, quibus vis opii hebetior redderetur. Alii vero varie permutarunt, atque adeo deprauarunt, inter quos fuit Serapio tract. 7. cap. 8.

Φίλωνος κολλύριον. describitur à Celso l. 6. c. 6.

Φιλώτᾳ ἔμπλαστρος. describitur à Celso l. 5. c. 19.

Φίμος ὁ

Φίμωσις. est meatuum naturalium præclusio. Duabus potissimum de causis accidit, cicatrice quæ in illis concreuerit, aut carnis incremento quæ vna in parte redundans cum opposita coaluerit: fit & propter inflammationem, vt scripsit Galenus comment. 2. εἰς τὸ κατ' ἰητρεῖον. Nascitur in omnibus meatibus & locis quæ natura diduci possunt, vt oculis, labiis, ano, præputio, vtero. Quorum omnium eadem causa est, vt eo loco Galenus explicauit. Verum de præputio frequentius dici consueuit sic glandem tegente, vt ea nudari non possit. Proprie nanque φίμος significat nexum summi oris perarum & sacculorum, cum toto superiore eius ambitu in angustum collecto funiculo religantur. Nonnulli capistrationem conuerterunt. Quod si è contrario non præputium modo, sed quæcunque alia naturales meatus occludunt, ita retrorsum deducta sint, vt reduci nequeant, ἀναφίμωσις appellatur.

Φλάζουσιν. hoc est obscure & indistincte loquuntur. Fictitium nomen est. Galen. in lexico Hippocr.

Φλάσμα. dicitur ab Hippocr. Ionum lingua per φ, quod ab aliis per θ θλάσμα vocatur, hoc est contusio, vt annotauit Galen. comment. 3. εἰς τὸ κατ' ἰητρεῖον.

Φλεβοδυνώδεις. venas agitans & conturbans. nomen, inquit Gal. nouum & peregrinum, quo vsus est author prorrhetici sect. 3. quo tamen loco quidam φλεβοπνώδεις legunt, hoc est venas distendens.

Φλεβορραγία. ἡ ῥῆξις τῶν φλεβῶν. hoc est ruptio venarum: apud Hippocratem ὧν πρὸς ὠδὶ ὀξέων, sectione 4.

Φλεβοτομία. venæ sectio. Est sanguinis detractio incisa vena. Remedium est in medicina, si quod aliud, nobile, valens non tantum ad demendam plenitudinem nimiamque sanguinis etiam optimi copiam, sed etiam ad vitia eius tollenda. Nihil enim æque plenitudinem demit, siue ea simpliciter & ad vasa dicatur, siue ad vires tantum. nihilque perinde vitia sanguinis emendat ac venæ sectio. Quod si verum est, quid est cum eo remedii genere æquiparandum? Si vtrauis plenitudo adsit, nemo dubitat eam sola venæ sectione curandam. De vitiosa autem sanguinis dispositione aliquis forte instare possit eam non necessariam videri. Attamen Galenus sequutus authoritatem veterum medicorum, eam adhibet cum & pituita, & flaua bilis atque etiam atra in sanguine exuperant, si modo ætas & vires cum magnitudine morbi consentiant. His ad hunc modum habentibus, non dubitabis incipiente anasarca siue leucophlegmasia sanguinem detrahere, neque vbi sanguis feruidior est, & febrem committit, vel tertianam vel continuam, neque in elephante, febre quartana, & in omnibus lienosis affectibus. Similiter in phlegmone, œdemate, erysipelate, & scirrho, vel simplicibus vel complicatis atque inter se coniunctis. Quod tamen ita accipi debet, non vt intelligamus humorem qui manabit incisa vena, esse vel omnino album, vel valde flauum, vel exquisite nigrum. Neque enim is sanguis esse potest: cum phlebotomiam, sanguinis detractionem esse dixerimus: hoc est eius humoris qui modice calidus sit atque rubicundus. Quare cum præcipuæ mittendi sanguinis indicationes sint virium robur & magnitudo morbi (etenim sub virium robore ætas comprehenditur) quanto hæ maiores valentioresque fuerint, tanto maiorem vacuationem faciendam esse indicant: sicut è contrario euacuationis quantitatem minuere oportet, in quantum hæ fuerint minores. Secari autem vena debet, eaque varia, siue vacuare, siue reuellere, siue deriuare volumus. Hisce enim tribus de causis omnis vena secanda suscipitur, quorum consilia habentur varia pro diuersitate locorum à quibus sanguis fluxurus est. De quibus remediorum generibus plura dicturus essem, nisi abunde de iis omnibus scriptum esset à Martino Acacia doctore medico, initio commentariorum suorum in artem medicinalem, à quibus omnia qui volet repetat in hunc locum pertinentia.

Φλέγμα. pituita. Est omnis humor in nobis frigidus humidus. Eius differentiæ sunt tres, dulcis, acida, salsa. Dulcis sola, vt saporis dulcis natura ostendit, naturalis est, benigna, minimum frigida, salutaris animanti, & facillime in sanguinē vertitur. Dicitur autem dulcis non quod dulcedinem eam possideat quam habent mel, saccharum & maturi fructus, sed altera dulcis significatione, qua dulce dicitur ἄπειον quidem & qualitatis expers, sed quod tempore dulcem qualitatem facile assumit. Sic enim aqua optima dulcis aliquando dicitur: quam tamen saporis, odoris &

©BIUM

ris & coloris expertem esse oportet. Sic quidem pituita dulcis, ἄποιος & insipida est, talemque esse oportere Galenus initio libri de atra bile prodidit. Gignitur pituita ab imbecilla coctione secunda, quæ in iecinore & venis peragitur, non autem à prima, quæ fit in ventriculo, nisi forte per accidens, quod primæ concoctionis errorem secunda emendare non potest, vt nec tertia secũdæ: verum mora spatioque temporis aut calore mediocriter aucto in sanguinem tandem mutatur. Ob id natura nullum ei proprium receptaculum tribuit, vt reliquis humoribus & excrementis, sed in venis & habitu corporis eam reliquit, quia sit ex dimidio coctum alimentum, debeatque non secerni aut vacuari, sed in corpore manens alterari. Sunt autem huius pituitæ duæ differentiæ. Alia enim crassior lentaque est, alia vero in modum aquæ liquidior, & ob id ὕδωρ dicta veteribus, quod aquæ similis sit colore, sapore, odore, consistentia & viribus. Pituita autem hæc naturalis, mutata benigna & naturali qualitate, tum acida, tum salsa euadit: vtraque enim præter naturam est. Sed salsa quidem computruit ab externo calore, acida autem omnino cruda est in venis à vehementi frigiditate. Hæ quidem sunt pituitæ differentiæ, quas, si lubet, ista methodo potes distinguere. Pituita alia naturalis, alia non naturalis est. Naturalis est humor frigidus & humidus & sapore dulcis. Non naturalis vero quæ ab ea degenerat. Id quod bifariam fieri potest. Aut enim per se desciscit à sua natura, aut per alterius humoris admixtionem. Per se quidem, vt cum in aquosam substantiam conuertitur, & ὕδωρ dicitur, aut in flatuosam, aut in tenuem, aut in crassam & viscosam, diciturque tunc non simpliciter pituita, sed aquosa, flatuosa, tenuis, crassa, mucilaginosa, vitrea, gypsea, atque aliquando etiam salsa, nitrosa, acida, cum per putredinem alterata est, & externam qualitatem induit. Per admixtionem vero, cum alius humor & coniunctus propriam eius temperiem immutat. Misceri autem potest sanguis aut flaua bilis, aut melancholicus succus: vnde οἰδήματα etiam φλεγμονώδη, ἐρυσιπελατώδη, σκιρρώδη compositis nominibus appellantur. Sub acida comprehenditur humor ille crudus, quem Praxagoras ὑαλώδη, hoc est vitreum, appellauit, crassus & frigidissimus. Est & aliud pituitosi excrementi genus, quod à cerebro proficiscitur. Id enim quia refrigeratum non potest alimentum concoquere, ob id pituitam generat. Verum forte nec pituitam quis recte appellet, sed mucum & coryzam. Quin & succos crudos à pituita vitrea, & vtrunque à pituita vulgo vocata Galenus separat lib. 4. sanitatis tuendæ. Nam crudi succi quanquam de genere sunt pituitæ, tamen ea minus sunt humidi & plærunque carent lentore: qui si adest, succus fit vitreus Praxagoræ dictus, insigniter frigidus, sed minus crassus quam crudus, per eminentiam dictus, qui colorem in cute nunc plumbeum, nunc liuidum, nunc ex albo & liuido mistum exhibet. Succus ergo crudus proprie dictus est frigidus & crassus: pituita autem quanquam succus est crudus & frigidus, nõ tamẽ crassa est, quia humiditatem multam habet & spiritum flatulentum. Potest autem & ad pituitam reduci ἰχὼρ, id est serosum & aquosum excrementum, quod per vrinas sudoresque vacuari debet, & misso sanguini supernatat pro humorum natura varium. Dicitur φλέγμα ἀπὸ τῦ πεφλέχθαι contrario sensu, quasi minime vstum. Hippocrates tamen alicubi in propria significatione τὸ φλέγμα pro nomen vsurpauit, vt in fine sect. 2. progn. scribens, οἵσι δ' ἂν ἀεὶ τὰ ὑποχόνδρια τὸ φλέγματος πίμπληται. Neque enim putandum est eo loco humorem phlegmaticum intelligi, sed potius calorem quendam & æstum præter naturam in hypochõdriis conceptum, vt in eius loci explicatione Galeno visum fuit.

Φλεγμαίνειν. vri, incendi, ardere, inflammari, apud Hippocratem, sicut explicat Galenus comment. 1. in prognost. Inde τὰ φλεγμαίνοντα, vt idem docet comment. 4. εἰς τὸ ἀεὶ διαίτης ὀξέων, ex Hippocratis consuetudine dicuntur morbi omnes quibus ardor & calor inest. A quo tamen loquẽdi more deflexit ille qui in libro ἀεὶ διαίτης ὀξέων ea scripsit quæ post habitũ de balneo sermonem addita sunt, φλεγμαίνοντα ὑποχόνδρια appellans quæ in tumorem sublata sunt.

Φλεγμασίαι. æstus, ardores, inflammationes. Vsurpatur hoc nomen ab Hippocrate, siue eo nomine, inquit Galenus, intelligat τὰς ἰδίως ὀνομαζομένας φλεγμονὰς, siue vna cum iis comprehẽdat etiam febres pro veteri huius nominis significatione.

Φλεγμονὴ. inflammatio. Duobus modis dicitur. vno quidem generaliter omnis ardor citra tumorem, vel etiam tumor cui dolor & ardor, qui proprie φλόγωσις dicitur, inest, siue is à sanguine, siue à bile, siue ab humore melancholico gignatur. Hæc fuit apud Hippocratem & veteres τῆς φλεγμονῆς significatio: qui non aliter quam αὐτὴ τῆς φλογώσεως eã vocem vsurpauit. Altero vero specialius dicitur, & ab Erasistrati seculo cœpit vsurpari ad illos tumores significandos quibus non modo calor accedit, sed renixus etiam & pulsus & rubor: ii enim quia frequẽtius cõtingunt, iccirco totius generis appellationẽ sibi vendicarunt. quos tamen Hippocrates non φλεγμονὰς, sed composito nomine σκληρὰς καὶ ἐπώδυνα οἰδήματα, hoc est duros & dolorificos tumores, vocare consueuit, vt docet Gal. comm. 1. & 2. in progn. Est autem huius phlegmones specialiter dictæ continens causa sanguis, subiectum autem musculus. Quippe calidus & copiosus sanguis, vbi in musculum procubuit, feruorẽ inducit alia-

Definitionum medicarum libri XXIIII - page 503 sur 554

©BIUM

que plurima ſymptomata, appellaturque morbus ipſe φλεγμονή. Ac primum quidē maiores arteriæ venæque opplentur atque diſtenduntur, vt quæ abundantiæ non ſufficiant, ab his deinceps minores, atque ita res procedit, donec ad minimas ſit peruentum. Mox, ſi fluxio non ſiſtitur, ſed in iis valēter impacta eſt, nec in iis ſatis cōtinetur, partim eius per ipſarum ora, partim per tunicas veluti colatum foras in ea ſpatia quæ inter vaſa ſunt, tranſmittitur, ſic vt etiam omnia loca ſpatiaque ipſa vacua, quæ inter prima ſunt corpora, fluxione impleantur. Sic omnia ab humore omniq; ex parte incaleſcūt ac perfunduntur. Ea ſunt nerui, ligamenta, membranæ, caro ipſa, anteque hæc arteriæ & venæ, quę ſcilicet & primę & prēter cætera vario dolore afficiūtur. Quippe interius à fluxione tum excalfiunt, tum diſtenduntur ac diuelluntur: exterius non modo excalfiunt, ſed etiam premuntur ac degrauantur. Reliquæ particulæ aliæ comprimendo ſolum vel incaleſcendo, aliæ vtroque genere laborant. Sic fit vt omnem phlegmonem ardor, dolor, tenſio, renixus, pulſus ruborque conſequantur. Nec tamen eorum ſymptomatum perpetuo æqualis vehemētia, ſed ꝓ qualitate & copia ſanguinis influentis, quēadmodum nec omnes phlegmonæ pares exiſtunt. Earum enim aliæ non modo maiores minoreſue ſunt, ſed aliquæ magis minuſue exquiſitæ. Sed exquiſita quidem ſynceraque eſt, quæ fit ex optimo ſanguine & mediocris conſiſtentiæ: non exquiſita vero quæ fit à ſanguine cui aliquis alius humor admiſtus ſit. Illa φλεγμονὴ ſimpliciter dicitur, hæc nō abſolute, ſed vel φλεγμονὴ ἐρυσιπελατώδης, vel οἰδηματώδης, vel σκιῤῥώδης. Cæterū omnis phlegmone contrahitur à fluxione quam vel manifeſta cauſa vel etiam occulta excitarit. Manifeſta quidem, vt quum offenſo pede glandulæ inflammantur: occulta vero quando aliqua parte delegante, aut toto corpore tranſmittente, & affecta parte ob debilitatem recipiente aut propter dolorem vel calorem attrahente, ſanguinis copia affluxerit. Verum omnis phlegmone quæ ſaneſcit, aut digeritur aut cōcoquitur: ſi digeritur, ex toto curatur: ſi vero concoquitur, in abſceſſum tranſit qui ἀπόστημα dicitur.

Φλεγμὸν. ignitum & vrere valens, vt exponit Gal. in lexico Hippocr.

Φλεδονώδεα. hoc eſt φλύαρον, nugacem. φλέδονες enim nugas ſignificant, vt exponit Gal. in lexico Hippocr.

Φλέον herba eſt non ſolum caulem habens aculeatum, ſed & folium quoque hiſpidum, iuxta cuius ſpinas aculeos etiam condit: tam folio quam caule aculeatis: radice non in profundum acta. Nonnulli ſtœben appellant, vt Theophraſtus author eſt. In Orchomenio lacu copioſum haberi ſcribit. à quo nomen φλέος. etenim Græci φλύειν, pro eo quod eſt fœcundum eſſe, capiunt. Eſt autē ſtirps verbaſco ſimilis & papyracea quæ texta circumponitur oleariis fictilibus, vt annotat Gal. in lexico Hippocr.

Φλέψ. vena. Eſt vas ſpermaticum, vna conſtans tunica fibris triplicibus contexta, & ſanguinem largiorem continēs. Venæ nomine etiam arteriam comprehenderunt veteres, quo ſenſu Plato in Timęo venas à corde producit, vt ſcribit Galen. lib. 6. de placitis Hippocr. & Plat. Prodit autem vena omnis ab hepate, quæ modo vere & ſimpliciter vena dicitur. Nam ſi quis contēdat venam arterioſam à dextro cordis vētre naſci, vt certum id eſt, ſic ea non ſimpliciter vena dicitur. In vniuerſum autem duæ ab hepate oriuntur, vna à ſima eius parte, altera à gibba. Quæ ex ſima oritur, variis nominibus appellatur, μεγάλη, ἡ ὅθι τὰς πύλας, μεγάλη ὅθι πύλας, & τελεχαία, quod ſit aliarum velut quidam truncus. Vulgo vena porta dicitur. Hæc in ſima parte hepatis quinque, interdum pluribus paucioribuſue radicibus actis & poſtea in vnum truncum coaleſcentibus, iecinoris portis vna amplaque egreditur: pauloque poſtea in duos maiores ramos diuiditur, quorum vnus lienem petit, alter fertur in meſenterium, vterque in quamplurimos ramuſculos diuiſus. Ante autem quam magnus ille trūcus in duos ramos ſcindatur, venulas aliquot emittit, duas quidem κυστικὰς dictas in collum & corpus veſicæ bilem continentis: vnam γαστρικὴν, quæ in pylorum & poſteriorem ventriculi partem illi propinquam diſtribuitur: vnam γαστροεπιπλοϊδα, quæ in totum dextrum fundum ventriculi & totum dextrum epiploon inſeritur variis ſurculis: vnam ſimiliter quam ἐντερικὴν, hoc eſt inteſtinalem, potes vocare, quæ ecphyſim, & ieiuni initium & glanduloſum eius corpus petit. Cæterum rami illi duo maiores (quorum qui ſplenem adit, ſplenicus, qui meſenterium, meſentericus doctrinæ gratia appelletur) in quos magnum truncum ſecari diximus, varias habent propagines, ſplenicus quidem antequam in lienem intromittatur aliquot, quarum alia in gibbam ventriculi partem, alia in ſimā bipertita fertur, ramuloque ſuo maiore ceu corona ſtomachum totum cingit, ramulis ſurſum ad œſophagi finem & deorſum in ventriculum diſperſis, minore autem ad pylorum deſcendit, ramulis communiter ante & poſt diſtributis: alia vero in epiploon & coli partem dorſo commiſſam diſſeminatur. Meſentericus vero ramus in meſenterium & pancreas deſcendens, in venas multas, tres tamen præcipuas, mox totus diuiditur, quæ poſtea multipliciter ſectę, & inter duas meſenterii tunicas vectę, in ſimam partem reliquorum inteſtinorū ramulis quamplurimis abſumuntur, ſuis orificiis in illorum cauitatem vndique incidētes, quibus & chylum fugunt, quem in iecur deferant. Sæpe etiam ſanguinem & harum non modo partium, ſed corporis etiam totius

©BIUM

totius excrementa reuehunt. Huius quoque portio vna colo ſiniſtro & inteſtino recto inſeritur, & in ſedem ramulis aliquot deſcendit, qui venas αἱμορροΐδας conſtituunt. Talis quidem eſt venę quam portam appellant diſtributio. Quæ autem à gibba parte iecinoris proficiſcitur, pluribus ſimiliter nominibus vocata eſt ab ipſo Galeno, μεγίστη, κοίλη, ἀπαπίπης. Ea venarum omnium capaciſſima eſt, ſparſisque aliquot radicibus intra iecoris partem gibbam, ſimiles venæ portæ radices ſpectantibus & propemodum tangentibus, mox ceu trũcus vnus emergit, nec multo poſt in ramos duos ſcinditur, quorũ vnus in ſuperiores, alter in inferiores partes fertur. Qui ſuperiores petit, is vnus & integer ad claues vſque peruenit, venulas tamen interea quaſdam partibus nonnullis impertit, duas quidem φρενικὰς toti diaphragmati, vnam cordi, στεφανιαίαν dictã, quæ baſim cordis coronæ modo cingit, inque partem cordis externam diſtribuitur: vnam præterea ἄζυγον vocatam inferioribus coſtis, ortam ex ipſius trunci latere dextro deorſumque deſcendentem, & octo vel pluribus ramulis ſpatia ſeptem inter coſtas inferiores, interdum vero etiam omnia vtrinque nutrientem. Adhæc aliam μεσοπλεύριον dictam, hoc eſt intercoſtalem, quę tria ſuperiorum quatuor coſtarum ſpatia nutrit. Cæterum magnus ille truncus ſurſum conſcendens vbi clauiculas attigit, ſub ipſis in duos ramos finditur ὑποκλειδίους dictos (à quorum vtroque venulæ mammariæ vtrinque ſingulæ ſub ſterno deſcendunt in mammas & pectoris muſculos: fere vſque ad vmbilicum) ſed breues admodum. Siquidem vterque ilico diuiditur in duas inſignes venas ὑποκλειδίους appellatas, quod clauiculas ſupergreſſæ ſint, quarũ vna μασχαλιαία dicitur, hoc eſt axillaris, altera caret quidẽ nomine, ſed mox diuiditur in alias duas venas, quarum ſuperior σφαγίτις, hoc eſt iugularis, inferior ὠμιαία hoc eſt humeralis, vocatur. Eſt autem iugularis duplex, interna & externa. Interna ſecundum latus aſperæ arteriæ aſcendit ad fauces & inde in cranium: externa vero per colli latus aſcendit & in muſculos laryngis, linguæ, oris, & in cutem faciei, frontis capitiſque abſumitur. Sic quidem habet venæ cauæ ſurſum aſcendentis ſeries. Quæ vero deorſum deſcendit, ea vna & indiuiſa vſque ad initium fere oſſis ſacri deſcendit: nã paulo ſupra eius initium in duos ramos diuaricari incipit qui in crura deferũtur. Media tamen via & antequam ſeparetur, quatuor vtrinque propagines emittit, quarum vna & ea quidem ſuprema in tunicam renũ externam à peritonæo natam & partes conterminas ſpargitur, adipem multum eo loci gignens. Ab ea deinceps alia eſt propago venarum quas renales ſiue emulgentes appellant, quarum dextra quidem ſuperior, ſiniſtra vero inferior fere ſemper eſt. Earum autem vtraque multis venulis in renũ corpus diſtribuitur. Eſt & ab eodẽ trunco venãrum propago quas σπερματικὰς appellãt, quarũ dextra quidem ab ipſo trunco, ſiniſtra vero à media emulgente vtplurimum naſcit. Quarta propago eſt venarum lumbarium, quæ multiplex & vnaquæque bipertita in lumborum medullam per neruorum foramina, & in eius loci muſculos cum arteria ſimiliter diuiſa diſtribuitur. Porro vbi truncus hic inferior venæ cauæ, initium, vti dixi, oſſis ſacri prope attigit, in duos ramos finditur in crura deſcendentes, quam quidem diuiſionem Gal. lib. de anat. ven. Græcorum ν elemento comparat. Actuarius autem à figura Λ literæ λαμβδειδῆ rectius videtur appellare. Vtramq; earum venarum cruralem vocant. Vtraque autem ſimul atque è peritonæo elapſa eſt, ramũ inſignẽ producit, qui ſuper os iſchii in inguina deſcendit, & in anteriorẽ internãq; femoris partẽ, vbi in multos ramos facit diuiſionẽ, multis & magnis eius loci glandulis firmatã, quæ cum arteria & neruo ſimul deſcendentib. cauitatem illã inguinum opplet: peruenit autem is ramus vſque ad pedem. Reliqua autem venæ cruralis portio etiam ad ſummum vſq; pedem deſcendit, propagines quoque nonnullas interim emittens ad coxendicem, ad poplitem, ad ſuram, & ad malleolos.

Φλυκτίνη. hoc eſt φλυαρὸν, nugans. & φλυαροδιὰ nugaces. vt explicat Gal. in lexico Hippocr.

Φλιαὶ. poſtes. vocantur ab Hippocr. quatuor ligna, quatuor angulis ſcamni ſui ſita, axes cõtinẽtia & firmantia, hoc eſt, vt ait Gal. τὰ δι' ὅλου λαμβάνοντα τοὺς ἄξονας στηρίγματα. Nec vero eos tantum quatuor poſtes ita vocat, ſed etiam alia duo ligna, in medio eorum ſita, quæ aliud lignum tranſuerſum tanquam ſcalæ gradum continent. vide βάθρον.

Φλόγινον. eſt linimentum oculorum quod recipit æris vſti ac loti drach. x i i. croci drach. v i. piperis drach. i i i i. myrrhæ drach. i i i. opii drach. i i i. gummi drach. x i i. Teritur cum vino veteri odorato adſtringente. Galenus lib. 4. περὶ κατὰ τόπους ex Aſclepiade, & Aetius lib. 7.

Φλόγιον, ἢ φλοῦξ. viola flammea. viola eſt coronarii generis, folio & ramulis odorata, flore inodora, ſed colore flammeo coronis adoptata, colore commendabili. odore nullo, ſemine proueniens coronis. Prima ſe inter flores oſtendit.

Φλόγωσις. idem prorſus quod φλεγμονὴ fuit apud antiquos. Nunc autem video proprie φλεγμονὴν dici eum tumorem, cui non modo calor, ſed etiam renixus, pulſus, ruborque ineſt: φλόγωσιν vero omnem feruorem, inflammationique ſimilem affectum ſignificare. vide φλεγμονή.

Φλόμος. verba ſcum differentias ſummas habet duas, hoc nigrũ, illud albũ: in quo mas & fœmina intelligit. fœminæ folia ſunt braſſicæ, piloſiora multo & latiora, candida: cau-

©BIUM

lis albus, cubitalis, aut amplior, ſubhirſutus: flores albi, aut ex luteo palleſcentes: ſemen nigrum: radix longa, guſtu acetba, craſſitudine digiti. naſcitur in campeſtribus. Qui mas eſt, oblongius, foliis albis & anguſtioribus, tenuiori caule. Sed nigrum prorſus albo ſimile eſſet, niſi nigriore latioreque conſtaret folio. Syluestre folia fert ſaluiæ, altas virgas & lignoſas, & circa eas ramulos quales marrubium: flores luteos, auri æmulos. Sunt & phlomides duæ hirſutæ, rotundis foliis, humiles. Tertia lychnitis appellatur, ab aliis autem thryallis: foliis ternis aut quaternis, vel paulo pluribus, hirſutis, craſſis, pinguibuſque, apta ad lucernarum lumina. Acerba eſt, & digerendi vim quandam habet, & folia deſiccandi vim quandam obtinent.

Φλυδᾶ. ὑγραίνεται, μοδᾶ. hoc eſt humectatur, putreſcit. vt explicat Galenus in lexico Hippocratis.

Φλυζάκιον. idem prorſus quod ἡ φλύκταινα, vt ſcripſit Galenus comment. 4. εἰς τὸ περὶ διαίτης ὀξέων.

Φλύκταιναι ἢ ἕ

Φλυκτίδες. genus puſtularum, inquit Celſus, cum plures ſimiles varis oriuntur: nonnunquam maiores, liuidæ, aut pallidæ, aut nigræ, aut aliter naturali colore mutato: ſubeſtque iis humor: vbi hæ ruptæ ſunt, infra quaſi exulcerata caro apparet. fiunt autem, vt ſcribit, vel ex frigore vel ex igni vel ex medicamentis. Quidam veſiculas interpretantur. oriuntur maxime à feruentibus & acerrimis humoribus, iis, quæ ab igne aut feruenti aqua gignuntur, ſimiles. Toto corpore naſcuntur, ſed nullibi periculoſius q̃ in oculi membrana cornea, quæ primum quidem veſiculæ in morem attollitur ab acri quodam humore, deinde vero excoriatur & oculum purulentum reddit. Quidam putant idem eſſe φλύκταιναν atque ψυδράκιον: alii vero exigua quadam differentia diſtinguunt, ſcribentes ψυδράκιον affectum eſſe capitis proprium, & ab humore frigidiori quam φλύκταιναν excitari. Certum vero eſt φλύκταιναν cum φλυζακίῳ eandem eſſe, & vtrumque à verbis φλύω, φλύζω, ſeu φλύσσω deductum eſſe.

Φλυκταινώδης ἕρπης. idem quod ἕρπης κεγχρίας dictus. de quo vide ſuo loco.

Φλύσιος. id eſt eruptionis puſtularum, quæ fit ex ſuperabundantia humoris in corpore noſtro, vt explicat Galen⁹ in lexico Hippocratis.

Φόβος. timor. Eſt ſubita & vehemens animi perturbatio à re quapiam, ceu ſibi noxia. ἔκπληξιν Græci vocant. Hic non intelligimus timorem qui fit abducendo & contrahendo ad principium ſuum tum ſanguinem tum ſpiritum, iræ contrarium, quæ & foras agit & fundit & calefacit: ſed eum qui fit ex melancholia, & quem inducunt tenebræ: de quo ſcripſit Hippocr. Si timor & mœſtitia longo tempore perſeuerent, melancholicum eſt. Talis enim timor fit per melancholiam, eoſque nunquam deſerit qui melancholici ſunt: adeo vt & virtutem deiiciat & corpus mutet, animique deliquium pariat. Huic contrarium eſt περιχάρεια, quaſi exceſſum gaudii dixeris. Vocatur alio nomine δέος.

Φοινιγμὸς. rubrificatio. Eſt ruboris per medicamenta excitatio in aliqua parte. Quædam enim medicamenta eam vim habent, vt cuti admota ruborem caloremque accendant, atque etiam ſi diutius immorentur, veſiculas creent, tandemque exulcerent. Ex quo patet ea vehementer calida, ſicca & acria eſſe oportere. Eiuſmodi ſunt ſinapi, thapſia, fimus caprarum, naſturtii ſemen, helenii radix, ſcilla, fimus columbinus, ſtaphis agria, cantharides, & reliqua id genus. Eſt autem præſidii genus à veteribus vſurpatum maxime ad eas partium imbecillitates, quæ vel ex frigore vel plurimo humore citra manifeſtum calorem accidunt. Quippe eiuſmodi medicamenta omnia calefaciunt, deſiccant, & cucurbitulæ ritu humorem altius inſidentem attrahunt.

Φοινίκινον. nomen emplaſtri eſt à Galeno compoſiti, glutinandis vlceribus, cicatrice obducendis, & phlegmonis curandis accommodum. Nomen autem indidit à palma, quã φοίνικα vocant Græci. Aliter δι' ὃξ χαλκίτεως dicitur. Eius deſcriptio habetur apud Galen. lib. 1. cap. 4. de compoſitione medic. ſecundum genera. Vide ſimiliter Aetium lib. 15. c. 12. de emplaſtris ad cruenta vulnera glutinandis.

Φοινίκινος. ſic à colore dictã elephantiaſim ſuſpicari vtique poſſit aliquis. Sic etiam φοινικίη νόσος: niſi morbum in Phœnice & aliis partibus orientalibus prouenientem intelligamus: vt ſcribit Galenus in lexico Hippocratis.

Φοινικίτης. lapis ſic dictus à figura quam habet ſimilem cum fructu palmæ. ἰουδαϊκὸς dicitur apud Dioſc.

Φοινικοβάλανος. fructus eſt palmæ Ægyptiæ quæ peculiari nomine ἄδιψος dicta eſt, collectus poſt maturitatem. Tunc enim nigreſcit, puniceoque colore rubet, vt plærique maturi fructus, quod Græci φοινικοῦν & φοινίσσεσθαι appellant.

Φοινίξ. planta eſt foliis hordei, ſed breuioribus & anguſtioribus. ſpicam habet ſolio ſimilem, calamos digitorũ ſenum, radici aduolutos: ſeptenas octonaſue ſpicas. In aruis tectiſq; recenter illitis naſcitur.

Φοινίξ. eſt collyriũ πραγματικὸν ab Hierace conſcriptum, de cuius deſcriptione inter Galenum & Aetium conuenit, exceptis admodum paucis niſq; leuibus.

Φολκὸς. ſtrabo. cui obliqua eſt oculorum acies.

Φολλικώδεα. quæ veluti folliculoſa ſunt & laxa.

©BIUM

laxa. vt explicat Galenus in lexico Hippocratis.

Φένες. dicitur à quibuſdam ἡ ἀπραξικλείς, vt ſcriptum eſt libro 6. apud Theophraſtum, eadem ratione qua & αὐδρόσαιμον eadem dicta eſt, quod ſcilicet eius folium auulſum carnique confricatum ſanguineum reddat ſuccum.

Φοεϊμπετρώδης. aluminis genus eſt quod proprie liquidum dicitur, ſicut à Galeno & Plinio proditum eſt. Hodie alumen rochæ appellatur.

Φορίνη δέρμα, id eſt cutis. vt explicat Gal. comm. 4. εἰς τὸ περὶ διαίτης ὀξέων.

Φοῦ. phu. aliqui ſylueſtrem nardum appellant. folio eſt oluſatri aut elaphoboſci: caule cubitali aut altiore, læui, cauo, molli, in purpuram vergente, geniculis intercepto: floribus narciſſo proximis, maioribus, tenerioribus, & ex albicante purpureis: radice ſuperius ad digiti minoris craſſitudinem, ex obliquo villoſa in nigri veratri aut iunci odorati modum: capillamentis inuicem contextis, flaueſcentibus, odoratis, cum quadam odoris grauitate nardum æmulantibus. Excalfacit & vrinam mouet.

Φοῦκος. dicitur ab Aetio potus in quo ebur aliquandiu maceratum ceræ inſtar emolleſcat, flexileque in opus quodcũque domito rigore tractetur. Quem tamen puto id nomen pro poſca vſurpaſſe, quam aliqui Romanum nomen imitantes φοῦσκαν appellant. Parabatur diuerſis modis, plærumque ſimplex, aliquando purgatoria, vt apud Paulum lib. 7. cap. 5. & apud Aetium libr. 3. cap. 80. & 81.

Φοινικίτης κάλαμος, ſpecies eſt arundinis, quaſi vallatoriam appelles. gracilis eſt & candicans. vt author eſt Dioſc.

Φοινικοῦς. ſic dicitur ab anatomicis totus dentium ordo atque acies.

Φρένες. proprie mentem ſignificant, quam νοῦν καὶ διάνοιαν etiam Græci appellant: ad quam quoniam aliquid conducere videtur diaphragma, aut quia eo inflammatione affecto, mẽs quoque lædatur, & continuũ prope delirium excitetur, à Platone & reliquis veteribus eodem nomine donatum eſt: vt nihil interſit φρένας & διάφραγμα dicere. Præcordia à Latinis dicta ſunt, quia cordi prætenduntur.

Φρενικαὶ φλέβες. dicuntur propagines duæ venarum è trunco venæ cauæ ſuperioris orientes, inſertæ in diaphragma, ipſumque totum nutrientes.

Φρενίτις. eſt inflammatio membranarum cerebri, febrem acutam & mentis perturbationem inducens. Sic quidem proprie dicta phrenitis definitur, eamque omnes vel ſimplicem inflammationem eſſe ſtatuerunt à copia ſanguinis, vel eryſipelatoſam à flaua bile, aut humore bilioſo vſto & in atrum verſo. Ex quo conſequitur eiuſmodi phrenitidem proprium & primarium cerebri affectum eſſe. Conſiſtit autem ea inflammatio in meningibus, & in ipſum etiam cerebrum aliquando peruadit, adeo vt inflammatione ſimul laboret: aliquando vero feruet duntaxat, & calorem præter naturam concipit. Inde febris acuta propter affectæ partis dignitatem, eximium ſenſum, & coniunctionem quæ illi cum corde maxima eſt, inducitur, & perpetua deliria ſuccedunt. Sunt enim hæc duo pathognomonica phrenitidis ſigna, vt quæ nunquam ab ea abeſſe videantur, & eius, vt ita dicam, eſſentiam conſtituant, poſſitque optime iis duobus ἡ φρενίτις definiri, eſſe perpetuum cum febre acuta delirium, ſicut Galenus initio Prorrhet. annotauit. Delirium voco νῦν παραφροσύνην quam phrenitidis aliarumque omnium animi perturbationum genus eſſe, ex Hippocrate & Galeno apparet. Sic phrenitis ἀπὸ τῆς μανίας, diſcrepabit, quæ nullam habet adiunctam febrem, & ab eo delirio quod in vigore vehementium febrium excitari ſolet, quia perpetuum non ſit, ſed declinante febre ſoluatur. Verum præter hæc duo, etiam alia quædam phrenitidem conſequuntur, ſignaque apparent; quæ medici aſſidentia vocant, perpetua fere vigilia aut ſomnus admodum turbulentus, ex quo ſurgunt, exiliunt, vociferantur, & (ſi à ſanguine morbus eſt) rident, aut ſi à bile flaua eſt, ferociunt, vel ſi atra vitium fecerit, tam immaniter ſæuiunt, vt coerceri nequeant. Oculos præterea habent rubentes, alii aridos, alii lacrymis aut lemis perfuſos. Aliis memoria, aliis ratio, aliis imaginatio deficit, vnde varia inſaniæ genera oriuntur. Eſt vero & alia non proprie dicta phrenitis, vt quæ tum à ventriculo, tum à diaphragmate per conſenſum gignitur, tum quæ per ardentiſſimæ febris vigorem prouenit, quas plærique phrenitidis nomine non dignantur, ſed παραφροσύνας modo vocant. Item quæcunque ſine febre eſt, quam μανίαν rectius quam phrenitidem appelles. Sic Hippocrates communi quadam & non propria ſignificatione phreniticos aliquando vocat omnes quibus mẽs, quam φρένας Græci nominant, oblæſa eſt, etiamſi perpetua cataphora teneantur, quales ii ſunt qui φρενιτικοὶ ἀσαφεῖς in prorrhet. appellantur. Sic enim eo libro dicuntur, qui ita deſipiunt, vt tamen eos deſipere nemo intelligat. Vulgus enim eos ſolos phrenitide teneri arbitratur qui vociferantur aut in alios inſiliunt, cum tamen Hippocrates, vt eo loco ſcribit Galenus, omnes quibus mens non conſtet, phreniticos appellet, etiamſi perpetua cataphora laborent.

Φρίκη. horror. quid ſit ex rigore diſcendum, de quo ante in dictione ῥῖγος. Fit. n. eodẽ modo, & ab iiſdẽ cauſis, à quibus rigor. Sed horroris cauſæ mitiores, pauciores, quieſcentes & minus mòtæ ſunt quam rigoris. Nam excremẽtum mordax, erodens, nitroſum, ſalſum, amarum in cute vel ſubdita illi carne

Definitionum medicarum libri XXIIII - page 507 sur 554

©BIUM

motum vt intenſione qualitatis & motus rigorem vel maximum vel medium vel minimum excitat, prout cauſę magis vel minus erodunt, abundãt, mouentur, ita paucitate, tenuitate & motionis impetu inferius, horrorem tantum mouet. Vt autem horror minus quiddã eſt quam rigor, ſic maius quiddam eſt refrigeratione & inæqualitate. Qui enim refrigerationem committit humor frigidus eſt, craſſus & immotus: qui vero inæqualitatem, minimum calidus, tenuis, motuſque, vt in ea fere non motus ſed ſenſus tãtum, qualis in vlceroſa laſſitudine vel pruritu, ſentiatur. Vt autem medius eſt horror inter rigorem & refrigerationem, ita fit extremis eorum cauſis inter ſe contemperatis. Sunt autem eæ quas diximus cauſæ, videlicet qualitas praua & mordax magis minuſve, quantitas multa vel pauca, motus velox, tardus, validus, languidus per ſentiẽtes corporis partes non per vaſa factus, quibus etiam accedit corporis robur faciliſque ſenſus. Nam qui corpore ſunt robuſto & vix patiente, horrore vel rigore minus tentantur quam qui ſunt corpore imbecillo & ſenſu facili præditi.

Φρικώδες. ſignificat apud Hipp. τραχὺ καὶ ῥυπῶδες, hoc eſt aſperum & rugoſum. Dicitur de cute, cuius aſperitas & inæqualitas φρίκη καὶ φρὶξ appellatur. Ei contraria eſt ἡλειότης, hoc eſt læuitas.

Φρικώδης παροξυσμὸς. horrida acceſſio. Sic dicitur proprie acceſſio febris ſemitertianæ, propterea quod cum horrore inuadat. Vt enim ipſa febris mediæ cuiuſdam eſt naturæ inter exquiſitam tertianam & quotidianam, ita horrorem inducit inter rigorem & refrigerationem medium, vt docet Galen. lib. 2. de criſibus cap. 9. & lib. 2. de differentiis febrium cap. 7.

Φρικώδης πυρετὸς. horrida febris. Dicitur apud Hippocratem libr. primo περὶ ἐπιδημιῶν, non ſimpliciter quæ cum horrore inuadit, id enim innumerabilibus accidit febribus, ſed exquiſitus hemitritæus, in quo videlicet magnam acceſſionis partẽ horrores occupant, eo maxime die in quo tertiana & quotidiana cõtinua ſimul concurrunt, vt explicauit Gal. l. 2. de differentiis febrium. Eam bilioſus pituitoſusque humor ex æquo miſti committunt, itaque confuſi horrorem mouent non per initia modo acceſſionis, ſed etiam per totam prope acceſſionem. Tunc autem duobus modis horror iſte cõmouetur, per reduplicationem & per inæqualem incrementi motum. Hoc breuioribus horroris interuallis, illud longioribus diſtinguitur. Vtrumque autem febri ſemitertianæ proprium eſt propter humoris à quo gignitur inæqualitatem, vt docet Gal. comment. 1. εἰς τὸ α̃ ἐπιδημιῶν.

Φρονὶς. cura. Eſt anxietas mẽtis ad rem aliquam valde attentæ. Quod enim in ventriculo ἀλύκη, id in animo φρονὶς eſt. Atque vt nulla in re conquieſcunt quos ἀλύκη male habet, nulloque poſſunt loco conſiſtere, ſed ſubinde decubitum mutant: ita per vehementes curas animus æſtuat, non conſiſtit, non quieſcit. Ideo curæ vigilias inducunt, corpus ſiccant, fuliginoſa excrementa gignunt, cutim denſant, vnde febres primum ephemeræ, poſtea putridæ accenduntur.

Φρύγιος λίθος. eſt gleba quædam pumicoſa, pallida, modice grauis, non ſolida, intercedentibus albis ſegmentis, vt in Cadmia. his quidem notis optimus diſtinguitur. Hunc aliqui hodie pro lyncurio vendunt, ſicut alii pro eodem belemnitem. Exiccat, adſtringit, expurgat, vlceribus cruſtas quadãtenus inducit. Eo infectores in Phrygia vtuntur, à qua nomen accepit. Naſcitur autem in Cappadocia.

Φρυκτὴ. fricta. etſi adiectiuum nomen ſit, abſolute tamen & ſimpliciter citra τῆς ῥιπάνης adiectionẽ poſitum, reſinam pineam ſiue Colophoniam ſignificat, quod cæteras antecedat, ſitque omnium maxime parabilis. Sic autem dicta eſt ad liquidæ differentiã, quam Græci etiam ſimpliciter ὑγρὰν, vel πλὴν ὁκτὼ κεκμίων ὑγρὰν appellare ſolent. Huius vrendæ torrendæque differentiam Dioſc. libr. 1. explicauit.

Φύγεθλον. panus, ſeu panis. vtroque enim modo Latine dici poteſt, vt Hermol. Barbarus annotauit. Dicitur & à quibuſdam panicula. Quid ſit, Celſus aperte explicauit libr. 5. c. 25. Eſt tumor non altus, latus, in quo quiddam puſtulæ ſimile eſt. Dolor diſtentioque vehemens eſt, & maior quam pro magnitudine tumoris. interdum etiam febricula: idque tarde matureſcit, neque magnopere in pus conuertitur. Fit maxime aut in vertice, aut in alis, aut in inguinibus. Panẽ ad ſimilitudinem figuræ noſtri vocant. Ex quibus Celſi verbis apparet manifeſto φύγεθλον eſſe phlegmonem eryſipelatodem, vel eryſipelas phlegmonodes. Quod enim hic tumor multæ bilis ſit particeps, ideo non alte aſſurgit, neque in profundum valde ſubit, ſed eryſipelatis modo latior eſt. occupat tamen & ſubiectæ carnis aliquid, quod aliqua ex parte phlegmone ſit. Propter eandem bilem etiam puſtulæ quædam, vt & in herpete, excitantur, & dolor diſtentioque maior eſt q̃ pro magnitudine tumoris, tarde etiam matureſcit eandem ob cauſam, neque magnopere in pus conuertitur. Addit vero & Galenus id tumoris genus præditum eſſe ſummo calore, & citiſſime generari, iiſque duobus quoſdam ipſum ab aliis phymatibus & tuberculis diſtinxiſſe. fit maxime, vt ſcribit Celſus, in vertice, alis aut inguinibus, nec tamen in iis tantum, ſed in omnibus etiam glandulоſis partibus, vt Galenus author eſt. Figura illi pano ſimilis eſt, quo textores vtuntur, atque etiam pani quam figuram quãuis φύγεθλον habeat cum phymate communem, multis tamẽ nominibus ab eo differt. φῦμα enim verior phlegmone eſt, magiſque exquiſita; proindeque facilius in pus con-

©BIUM

conuertitur, præterea tanto minus doloris adfert, minuſque calidum (niſi dum ſuppurat) ſentitur, quanto bilis flaua ſanguiſue bilioſus ſyncero ſanguine plus doloris mouet, calidiorque eſt. Differt autem φύγεθλον à bubone, authore Galeno, vt ſcribit Paulus libri quarti capite 22. quod bubo phlegmone ſit: φύγεθλον vero, vt dictū eſt, ſit φλεγμονώδες ἐρυσίπελας, ἢ ἐρυσιπελατώδης φλεγμονὴ τῶν ἀδένος.

Φῦκος θαλάσσιον. fucus marinus: quoddam latum eſt, alterum ſublongius & rubens. tertium candidum, floridum valde, quod nulla corruptionis labe polluitur. Omnia vim habēt refrigeratoriam ordine ſecundo.

Φυκοπύχη. nomen eſt emplaſtri ab Aetio deſcripti ſerm. 3. tetr. 4. ad omnia vlcera, præſertim in ſede, commodum eſt.

Φυλλίτις. herba eſt quę folia promit rumici ſimilia, longiora & viridiora, ſena aut ſeptena, recta, quæ parte anteriore læuia cernuntur, à tergo autem penſiles quaſi vermiculos tenues oſtendunt. In vmbroſis & opacis hortorum locis emicat, guſtu acerbo. Neque caulem, neque ſemen, neque florem profert.

Φυλλυρέα. reperitur alicubi pro φιλυρέα. quod vide.

Φύλλον. duum generum eſt. quorum quod in ſaxoſis naſcitur, ἐλαιόφυλλον vocatur. quod autem θηλυγόνον appellant, prouenit muſci modo, folio oleæ, ſed colore magis herbaceo: caule tenui, breui: radice exili. florem albū profert, ſed papaueris, maiuſculum.

Φύλλον. etiam vocat Hipp. herbaceum & hortenſium viride condimētum vel odoramentum, quæ ementibus olera addunt, vt coriandrum, mentha, ruta, apium. Dicitur & φύλλιον. vt annotat Galen. in ſuo lexico. Significat etiam (vt ibidem ſcriptum eſt ab eo) ſilphii ſemen, eo quod latum eſt: vt ſecundo de morbis mulierum. addit autem & ipſe in ſermone aliquando Libycum, aliquando Æthiopicum.

Φῦμα. tuberculi genus eſt, ſic dictum ἀπὸ τῆ φύεσθαι, hoc eſt ab iis quę ſponte ex terra naſcūtur. Eſt autem eius ſignificatio duplex, ſicut Paulus l. 4. c. 22. ſcribit. Vna generalis & cōmunis, qua, vt multorum ſententia eſt, omnes æque tumores ἀποσημαπώδεις, qui præter naturam oborti ſunt, in quacunque corporis parte, φύματα appellantur, quod Hippocrates ſcripſerit, Quibus phymata in vrinario meatu excitata ſunt, abſceſſu ſuppurato ruptoque liberantur. Addit vero Galen. comment. 1. in lib. 6. τῶν ἐπιδημιῶν ſic vocari eos præter naturam tumores, qui prorſus ſine cauſa aliqua externa proueniunt, maxime ſi extra corporis ſuperficiem extuberēt. Qua quidem ſignificatione δοθιήνες, ἀκροχορδόνες, παπυλασμοί, χοιράδες, & id genus quamplurimi tumores, qui per ſe nullamque externam ob cauſam excitātur, in extimis corporis partibus φύματα vocantur, ſiue lati ſint nec multum alti, cuiuſmodi ſunt φύγεθλα, ſiue etiam elatiores & paulo magis extuberantes. Altera vero ſpecialis propriaque ſignificatio eſt, ſecūdum quam φῦμα dicitur phlegmone quæ in adenoſa carne ſponte obortа ſtatim augetur, atque ad ſuppurationem cito peruenit. Quo modo neque δοθιῆνες phymata ſunt, vt qui magis ſcirrhoſi ſint quam phlegmones natura ferat, neque etiam χοιράδες, tum eandem ob cauſam, tum quod non facile in pus vertuntur. Duri præterea hi tumores ſunt, cum φῦμα mollius ſit atque calidius, tanquam è ſanguine genitū: quo autem differat ἀπὸ τῆ φυγέθλου, ſuo loco dictum eſt.

Φύνον. nomen eſt collyrii apud Celſum libr. 6. cap. 6.

Φύεσμα. genus vnum eſt ammoniaci thymiamatis. ſic dictum eſt quod cum terra, arenis & calculis miſtum ſit. vide ἀμμωνιακόν.

Φῦσα. flatus. Eſt ſpiritus craſſior. Refertur ad ſpirituoſam ſubſtantiam vt qui in ſpirituum genere ſit, eſtque humorum veluti vapor quidam, ſed fere impurior, craſſior, turbidior. Eius generatio in ventre fit, quemadmodum & nebulæ in aere, à cibis vel humoribus quibuſdam pituitoſis à debili calore in halitum ſolutis. Quippe ſyncera frigiditas prorſus halitū non facit, quod nullo modo attenuet, conficiat, aut diſſoluat alimentū: fortis autem calor cum multo ſuperior ſit alimentis, tantum abeſt à generando flatu, vt genitum etiam attenuet atque diſſiper, niſi alimentum ipſum natura flatuoſum ſit. Tunc enim gignitur quidem ſpiritus aliquis turbidus & quodammodo nebuloſus, ſed qui facile vno aut altero ructu vacuetur. Itaque calor qui in cibos quidem agit, ſed diminute, quod eos aliqua ex parte diſſoluat nec tamen prorſus cōficiat, flatum ſiue ſpiritum flatuoſum parit. Gignitur autem tum à materia quauis calfacta, tum ab externo flatu, tum ab aliměto flatulento, non in vētriculo modo & inteſtinis, ſed in reliquis etiam cauitatibus tam ſenſui manifeſtis, vt cerebri, cordis, pulmonum, veſicæ, vteri, renū, ſcroti, venarum & arteriarum, quam ſenſui occultis, vt quæ ſunt in ſpatiis inanibus inter partes ſimilares, & neruorum ſpiraculis, atque omnibus illis in locis mouetur. A quo quidem motu fiunt in ventriculo ructus, in inferno ventre ſonori vel ſine ſono flatus, adhæc murmurilla, ſtrepitus, crepitus, efflationes ſedis, vteri, veſicæ, cordis & partium aliarum quarundam palpitationes.

Φύσημα. ſic proprie dicitur ἡ πιτυίνη ῥητίνη, hoc eſt picea reſina, vt ſcripſit Galen. l. 7. τῶν κρ' ἀγῶν. Ea valde exiccat.

Φύσιγξα. hoc eſt τὸ καλούμενον ὀμφαύλημα, qui vocatur caulium exortus: & maxime pars eius concaua. vt explicat Galenus in lexico Hippocratis.

Φύσις. natura. Varie hoc nomen à veterib. acceptum fuit & definitum. Sed omiſſis iis quæ Ariſtot. & reliqui Philoſophi de ea diſſeruerunt, ea tantum perſequemur quæ ad medi-

Definitionum medicarum libri XXIIII - page 509 sur 554

©BIUM

cinam pertinent, primum tamen proponẽtes à Galeno naturam quandam vniuerſi conſtitutam fuiſſe lib. 17. de vſu partium, quam ille definit eſſe Mentem admirabili virtute præditam quæ omnia peruadat. Ab ea ſingularum rerum naturam propriã manare conſentaneum eſt: quodque ab ea fit, κατὰ φύσιν fieri dicitur, hoc eſt, vt Galenus interpretatur, κατ' αὐτὴν τῶν πραγμάτων τὴν ἀλήθειαν, hoc eſt, ſecũdum ipſam rerum veritatem. Eam in homine varie medici definiunt. Sed maxime ea definitio mihi probatur, qua dicitur Natura vis eſſe quæ ex ſeipſa noſtri ſit opifex & conſeruatrix, vt ἐν τοῖς ὅροις ἰατρικοῖς, ſcriptum eſt. Ea namque eſt cui & generationem debemus, & quę genitos conſeruat: itaque naturæ nomen ab Hippocrate ſumptũ fuiſſe, quo loco ſcripſit φύσιας νοῦσον ἰήσεται Galenus author eſt, ſcribens per Naturã intelligi Vim quandam corporibus inſitam & inhabitantem, per quam ea regũtur, ſiue vt idem ſcripſit initio lib. 2. de ſympt. cauſ. Omnem facultatẽ quæ animal ſiue voluntatis nutu ſiue citra hunc, regit. Itaque natura eſt quæ animal ab initio conformat, auget, nutrit, & omnia in corpore munia exercet. Quæ cum pariter caloris natiui opera ſint, (eſt enim ſecundum Hippocratem omnium operum naturalium author) neceſſe eſt vel naturam eſſe ipſum ealidũ innatum, vt Gal. lib. περὶ μαρασμοῦ & alibi ſæpe prodidit, vel id primum eſſe naturæ inſtrumentum, vt Galeno pluribus in locis placuiſſe video. Sed citra controuerſiam omnino eſt, cum natura pluribus modis dicatur ab Hippocr. eum cum ſæpiſſime, tum toto libro de natura humana, Naturæ nomine temperamẽtum intellexiſſe, atque id eſſe præcipuum & maxime proprium Naturæ ſignificatum, ab ipſa naturę ſubſtantia deſumptũ, vt Galenus in Aphoriſ. 2. lib. 3. annotauit, quo ſcripſit Hippocrates, naturarum has quidem æſtate, has vero hyeme bene maleue ſe habere. Quod ſi quis contendat naturam non ſatis temperamenti nomine explicari, definiat ſi volet, naturam eſſe vniuerſam ſubſtantiam ac temperiem quæ ex primis elementis cõflatur, vt & Galenus lib. 3. de temper. definiuit. Eſt vero & alia licet minus propria Naturæ ſignificatio, qua ſumitur ἀπὸ τῆς ἕξεως, vt vbi ſcripſit Hippocrates, maxime moriebãtur quibus Natura vergebat ad phthiſim. Hic namque Naturæ nomine ipſam partium ſtructuram compoſitionemque intelligit. Eſt quando etiam Natura ſignificat idem quod genus vel ſpecies vel forma, vt cum dicimus hanc febrem huius vel illius Naturæ eſſe.

Φυσικὴ δυνάμις. naturalis facultas. Diſtinguitur bifariam à Galeno, in primas ſiue principes, & in ſecundarias ſiue miniſtras. Primæ ſtatuuntur triplices, generatrix, auctrix, nutrix. Nam & totidem ſunt naturæ opera, quæ primum quidem in vtero fingit animal, & omnes corporis particulas efformat, deinde eo in lucẽ edito omnes ad perfectam magnitudinem perducit, poſtea vero etiam vt omnes quãtum fieri poteſt perdurent molitur. Sed formatrix quidem primas abſolute partes ſuſtinet, eique in ipſo vtero auctrix & nutrix famulantur. Vbi vero formatum animal eſt, vſque ad ætatis vigorẽ auctrix virtus dominatur, auxiliatrices & veluti miniſtras habens alteratricem & nutricem. Nutrix vero à prima formatione ad mortem vſque actionem ſuam exercet. Itaque generatio, auctio & nutritio prima naturæ operum ac veluti capita ſunt, proindeque tres facultates primæ atque principes horum effectrices, quę tamen tum ipſarum inter ſe tum aliarum miniſterium deſiderant, quas ſecundarias poſſumus appellare. Hæ numero ſunt quatuor, vna attractrix, altera retentrix, tertia cõcoctrix, quarta expultrix dicitur, quæ non in iecinore modo, ſed in omnibus vel minimis etiam corporis partibus inſunt, genere quidem plane eædem, ſed numero valde differentes. Et carnes & nerui & oſſa pariter ad ſeſe alimentum attrahunt, ſed multum ab inuicem diſſimile: & concoquunt quidẽ omnia, ſed varia admodum concoctio eſt, pro cuiuſque partis natura, & tamen omnes eas vires atque facultates quamuis tam differentes à iecinore ſortiuntur, à quo tanquam à fonte in vniuerſum corpus illæ deriuantur. Eſt enim principium vegetabilis facultatis, qua non animalia modo, verum ſtirpes etiam & quæcunque alia viuunt, gubernantur. Ac quanquam natura per vniuerſum corpus ſit diffuſa, & omnes actiones ab ea proficiſcantur, & nullum opus non poſſit naturæ tribui, adſtringitur tamen à medicis facultatis naturalis nomen ad eas actiones, quarum principium & ſedes iecur eſt. Nam ſicut rationalis & irrationalis animæ vim & quæ ad ſenſum motumque pertinent in cerebro ſtatuerunt, & in corde iraſcibilem atque pulſificam, ſic in iecinore concupiſcibilem & quęcunque nutriendo corpori conueniunt, tanquam in ſuo fonte collocarunt. Nec intereſt, vt ſcripſit Galenus, eamne appetitricem ſeu naturalem ſeu alticem voces, veluti nec ſi animam aut facultatem.

Φυσιολογικὴ. pars eſt medicinę quæ naturam hominis vniuerſam à conceptu ad extremum vſque ſenium diſquirit. Ad eam pertinet omnis de ſemine deque menſtruo ſanguine, de partium conformatione & principatu, de fœtus perfectione, ſimilitudine cum parentibus, de anatomia ſingularum partium, earumque differentiis, & temperamentis, de ætatibus, de calore natiuo & ſpiritibus, de tribus facultatibus noſtrum corpus diſpenſantibus, de humoribus, aquis, aere, locis, conſuetudine & cæteris id genus diſputatio. In qua communibus quidem naturalis ſcientiæ principiis atque theorematis vtitur, ſed quatenus hominis cognitioni inſeruire

©BIUM

uire atque accommodari possunt. Eam quidem medicinæ partem Empirici atque Methodici aspernati sunt, sed Dogmatici, quorum princeps fuit Hippocrates, plurimi fecere.

Φυσαλὶς. halicacabo similis, paulo tamen maior. vesicaria, siue ἁλικάκαβος appellatur. Fit ex ea pastillus, vt tradit Eras. valet ad renum & vesicæ affectiones, etiam si pus aut sanguis, aut corpuscula mucosa, aut fibris similia, aut crassa per vrinas exeant. Idem bibitur & in vesicam iniicitur, vt prodit Aetius lib. II.

Φυσῶδες νόσημα. flatuosus morbus, qui & hypochondriacus dicitur. Species est melancholiæ, de qua vide suo loco.

Φυταλία. postrema hyemis pars, sic dicta à veteribus quod eo tempore insitiones optime fierent. vide χειμών. At φυταλιὰ, locus est vitibus aliisque arboribus consitus, hortus, apud Homerum & alios poetas: apud quos etiam pro plantatione accipi volunt nonnulli.

Φυτάνη. sic dicitur ab Hippocr. ipsum serendi tempus, vt explicat Galen. in lexico Hipp. secundum quam significationem dicuntur ab Hippocr. & φυτευτήρια, ligna quæ in terram panguntur serunturue.

Φύτευμα. herba est folio struthii, sed minore. fert copiosum semen perforatum, radicem paruam, tenuem, per summa terræ nitentem.

Φωΐδες. ab igne in curibus exorientes circuli rubri, quos diximus ante φαύσιγγας. vt explicat Galenus in lexico Hippocr. Apud Erotianum contracte φῶδες, quod Doricum esse scribit, & à nonnullis exponi φλυκτίδας, pustulas.

Φωνασκοὶ. dicuntur qui vocis curam habent, eamque magno studio exercent, quales sunt tragœdi, comœdi, præcones, citharœdi.

Φῶς. dicitur circulus subniger qui papillam ambit. Sic etiam, vt scribit Oribasius, vocatur medium transuersariorum quæ in Nilei machinamento sunt, quod plinthium appellatur.

Φωσφόρος. est collyrium διάκροκον, quod à Galeno libro quarto τῶν κατὰ τόπους, & ab Aetio libro septimo describitur. Recipit glaucii drach. XXIIII. sarcocollæ drach. VIII. croci drach. VIII. opii drach. VIII. myrrhæ drach. VIII. misyos vsti drach. VIII. gummi drach. XII. Excipiuntur aqua pluuia. valet ad dolorem & omnem inflammationem & vehementes epiphoras. Est autem aduertendum, male apud Galenum legi κόμμεως <ιθ'. est enim scribendum κόμμεως <ιβ'. error facilis est.

IO. GORRAEI PARISIENSIS

DEFINITIONVM MEDICARVM

TO X.

Χαιρέφυλλον. gingidium. erraticæ pastinacæ folium æmulatur, aliquãto tenuius, radicula candicante, subamara. Apud omnes manditur & crudum ex aceto & iuribus incoctum. dictum à Græcis est quod foliis luxuriet. Chærefolium à multis nuncupatur.

Χαίτη. quanquam proprie iubam significet in quadrupedibus, qualis est leoni mari, dicũtur tamen & in homine χαῖται, αἱ ὄπισθεν κατὰ τὸ ἰνίον ἀφειμέναι τρίχες, hoc est, pili qui à parte posteriore secundũ occiput prominẽt: sicut scripsit Rufus: vt & ἴουλοι, αἱ παρὰ τοὺς κροτάφους τῶν τριχῶν ἐκφύσεις. hoc est, pili circa tempora oriundi.

Χάλαζα ἢ

Χαλάζιον. sunt tubercula quædã pellucida grandini similia, per cutem sparsa. Author enim introductionis seu medici χάλαζαν recenset inter eos affectus qui in quacunque parte corporis consistunt. Inuadit tamen præcipue oculorum palpebras, si quando in iis lentus quidam humor concreuerit. Sunt autem, vt ait Celsus, tubercula parua in palpebris mobilia simulatque digito huc vel illuc impelluntur, condunturque aliquando sub cute, nonnunquam sub cartilagine, non dissimilia κριθαῖς, sed non figuræ eiusdẽ. Sunt autem rotunda & pellucida, ideoque grandini similia, iisque dissectis humor manat candido oui similis. Dicitur & hic affectus χαλάζωσις ἐν τῇ εἰσαγωγῇ.

Χαλάζωσις. grandinatio. Sunt eminentiæ quędam intra palpebras grandini similes. vide supra χαλάζιον.

Χαλαρὸν. laxum. dicitur apud Hippocr. pars recti intestini laxior, videlicet ad differentiam oræ eius infimæ quæ sphinctere musculo adstricta est, vt scribit Gal. initio libelli de dissectione vuluæ.

Χαλαστικὰ φάρμακα relaxantia medicamẽta. Dicuntur medicamenta quæ tensioni medentur. Itaque cum tensio multis modis contingat, non videtur vna esse laxantium species, sed alia humectando laxant, alia calfaciendo, alia molliendo, alia vacuando, alia tumores præter naturam purgando, alia aliud quiddam faciendo. Attamen si vniuersalem quãdam horum omnium substantiam cõstituere licet, ea certe erit ex genere mo-

©BIUM

dice calfacientium: ſic enim & conniuentia corporis laxantur, & flatuoſi ſpiritus tenuantur, & quod phlegmones iam conflatum eſt digeritur. Præcipuas in eorũ ordine partes tenet oleum chamæmelinum, item adipes, butyrum, cœſypus, & reliqua quæ intra ſecundum gradum calfaciunt. Verum Methodici multo longius τῶ χαλασικοῦ nomẽ extendunt, vt docet Galen. ad omnia remedia ſignificanda quibus adſtrictus affectus, quo vna cum fluente humore omne morborum genus comprehendebant, curaretur. Itaque & venæ ſectionem χαλασικὸν eſſe præſidium dicebant, & omnia ſimiliter purgantia medicamenta.

Χαλβάνη. galbanum. Eſt ſuccus è planta ferulacea. Naſcitur in Syria Dioſcoridi, & μεπώπιον aliqui vocant. Maxime probatur cartilaginoſum, pingue, ſimilitudinem thuris præferens: item purum minimeque lignoſum, ſed in quo nõnihil ſeminis ferulæ ſit admiſtum. præterea graui odore, neque humidum, neque retorridum. Vi emolliendi & digerendi præditum eſt. Excalfacit tertio ordine incipiente, aut ſecundo completo: deſiccat vero ſecundo incipiente.

Χαλκάνθεμον. ſic dicitur à quibuſdam τὸ χρυσοκόλλης.

Χάλκανθος. atramentum ſutorium. Eſt ſuccus concretus, ex chalcitide genitus & efflorescens. Ac cum quinque ſpecies ſint eiuſmodi ſuccorum concretorum, ſory, melanteria, chalcitis, miſy, & de quo nunc agimus atramentum, in coloribus præſertim differẽtia eſt. Cum enim quatuor priores ſpecies coloris ſint vel cinerei & nigri, vt ſory & melãteria, vel rubri & ærei vt chalcitis, vel lutei & aurei vt miſy, atramentum ſutorium alterius eſt coloris & varii. Nam & candidum eſt albæque violæ ſimile, quod λευκόϊον vocant: & pallidum, & viride, & cœruleum, & omne præterea perſpicuum & nitens, vnde ſuperior ætas vitriolum appellauit. Differunt quoque prædicti ſucci ea in re, quod priores illæ quatuor ſpecies natiuæ ſemper ſint, atramentum vero ſutorium & natiuum & factitium habeatur. Natiuum quidem quod & foſſile dicitur, ex chalcitide, vt dictum eſt, efflorescens & concretum, & natura tam ſimile chalcitidi, vt in hanc tandem per ſe redeat annorum ſpatio, ſicut ſe vidiſſe Galenus memoriæ prodidit. Id aliquando quidem pendet ex metallorum cameris ſtiriarum inſtar, aliquando vero in terram deciduũ eſt & iacet humi: quorum vtrunque quoniam diſtillando concreuit, χάλκανθον ſταλακτικὸν Græci nominãt. Id vel ſimile eſt capillis & plumis, vel habet ſtiriarum aut glebæ figuram, quæ etiam factitia eſt, cuius glebæ ex cubicis quibuſdam corpuſculis coagmentantur, perinde atque vuæ ex acinis. Factitium vero duplex etiam eſt. Alterum proprie πικτὸν vocant Græci, id eſt concretum, quod è terræ cuniculis aqua atramentoſa vel elata & in piſcinas effuſa, quemadmodum narrat Galenus, vel inde corriuata, frigore aut calore ſolis concreſcit in chalcanthum: alterum vero ἑφθὸν, id eſt coctum, quoniam aqua atramentoſa in ahenis decoquatur: eſt autem ea aqua, vt ait Galenus, viridis, chaleitin & æruginem redolens, & guſtus quoque eiuſdem. In medicinæ vſu præſtat foſſile, cœruleum, graue, ſpiſſum, pellucidum: ſecũdas tenet quod πικτὸν diximus vocari. Adſtringit vehementiſſime & valde calefacit & ſiccat, quare ſanguinem profluentem è vulneribns ſiſtit, vlcera ſordida purgat, & minuit excreſcentia.

Χαλκίτις. eſt medicamentum metallicum, colore æris, intercurſantibus oblongis venis ſplendentibuſque. Naſcitur in iiſdem metallis in quibus σῶρυ καὶ μίσυ, mediumque inter ea non tantum loco, ſed etiam viribus. Primum enim τὸ μίσυ ſolet occurrere, deinde ἡ χαλκίτις, poſtremum τὸ σῶρυ. Eſt enim μίσυ tenuiſſimũ, σῶρυ craſſiſſimum, mediam vero rationem ἡ χαλκίτις habet. Sed & temporis ſpatio in ſe inuicem tranſeunt, quemadmodum narrat Gal. πλὼ χαλκίτιν per triginta fere annos domi ſuæ aſſeruatam, in μίσυ verſam ſe vidiſſe. Ex quo apparet hæc tria ſpecie eadem eſſe, ſolaque naturæ concoctione & perfectione ab inuicem differre. Cæterum ἡ χαλκίτις miſtim adſtringit & acris eſt: ſed vincit acrimonia, quæ tanta eſt vt carnem vrat & cruſtam inducat. Itaque eam vrere præſtiterit, quo & ipſa mitius vrat, deſiccet, adſtringat, minuſque acris ſit atque mordax. Inter venena numeratur quæ roſione interimunt. Hippocr. χαλκίτιδα vocat. quam eandem eſſe cum chalcitide, Gal. annotat in lexico Hippocr.

Χαλκοῦ λεπὶς. æris ſquama quæ & λεπὶς ſimpliciter dicitur. Sunt tenues & ſquamoſæ æris particulæ, quæ vel de æreis panibus, vel de clauis malleolorum ictibus excutitur. Hanc ἰλλῖπα appellant, id eſt clauarem, cui & primas tribuit Dioſcorides. Itaque in hoc ſquama differt à flore, quod illa vi excutitur, hic ſponte ab ære refrigerato excidit. Probatur ſquama quæ craſſa eſt & æris modo rubens, & quæ, cum aceto aſpergitur, æruginem ducit. Vehementer ſiccat, præſertim ἰλλῖπις. Nam & ſubtiliſſimæ omnium ſubſtantiæ eſt, vt quæ nonnihil æruginis aſſumpſerit. Detrahit ſimiliter & liquat carnem & acriter mordet, ex quo perſpicuum eſt non admodum tenuis eſſe ſubſtantiæ ſed potius craſſæ.

Χαλκοῦ ἄνθος æris flos. Sunt minutæ æris particulæ à reliquo eius corpore reſolutæ, milii ſpecie, breues, ponderoſæ, friabiles, in attritu fulueſcentes, modice ſplendentes, atque conſtringentes. Fit autem duobus modis, vno cum æs è lapidis panibus in fornace excoctum fuſumque in receptacula delabitur per colla fiſtularum ad ea pertinentium: altero vero cum in ſingularis foci receptaculo æs, à quo plumbum & argentum fuerint ſeparata

©BIUM

parata, colliquatum fuerit: vtroque enim modo recrementis iam detractis candenti æris maſſæ aqua clariſſima affunditur, tum vt refrigeretur, tum vt in panes diuidi poſſit. Illa igitur repente denſata & concreſcens florem illum veluti expuit, qui poſtea refrigeratus colligitur. Habet extergendi facultatem, eſtque tenuioris eſſentiæ quam aut æs vſtum aut æris ſquama. mordet, adſtringit & excreſcentia coercet.

Χαλκοῦς. æreolum. Nomen eſt ponderis & Attici & medici. Eſt autem ſexta pars oboli. Siquidem obolus ἓξ χαλκοῦς, hoc eſt ſex æreola, continet. Eſt igitur ὁ χαλκοῦς duodecima pars ſcripuli. diuiditur autem ὁ χαλκοῦς εἰς λεπτὰ, hoc eſt in minuta, ſeptẽ. Pendet autem χαλκοῦς grana duo Arabum. eſt autem granum apud Arabas minimum pondus.

Χαμαιάκτη. ebulus. Alterum genus eſt ἡ ἄκτη, hoc eſt ſambuci, longe illo humilius, magiſque herbaceo generi aſſignandum. ſic dicitur quod ſambuco humilius ſit & coactę ad terram breuitatis. Deſiccandi, conglutinandi, modiceque digerendi facultatem habet.

Χαμαιβάλανος. ſic dicitur à quibuſdam ἄπιος. quã Romani radicem ſylueſtrem nuncupant.

Χαμαίβατος. rubus eſt humi ſparſus, radices qua tellurem tangit agens.

Χαμαιδάφνη. laurus Alexandrina. Romanis laureola ſiue laurago. Græci aliis nominibus etiam δάφνλλα & δαφνίπη, & ὑδραγωγὸν, hoc eſt aquas ducentem, appellant. Frutex eſt vnico ramulo cubitali, recto, tenui atque leni, folio lauri ſimilitudine, multo leuiore & magis herbaceo, ſemine rotundo, rubenti, admiſtoque foliis quibus ſupernaſcitur. Reprehenditur Plinius quod vincã peruincam eſſe putauerit. Eius fructus vrinam mouet: ſimiliter & tenera germina (aſparagos vocant) in cibos admittuntur, attenuandi vi prædita.

Χαμαίδρυς. eſt herba quę ſtatura tota digitorum quatuor altitudinem non excedit, in petroſis & aſperis naſcens, foliis paruis, effigie & diuiſura quercus, amaris, flore pene purpureo, exili. Græcum nomen retinet in officinis. Græcis etiam πύκριον & χαμαίρωψ dicitur: Latini triſſaginem & ſerratam, vulgus querculam vel ſerratulam nominat. Habet autem chamædrys vincentem qualitatem amaram: eſt & quodammodo acris, quare lienes colliquat, vrinas & menſes prouocat, craſſos humores incidit, & obſtructiones aperit. Tertio ordine excalfacit & deſiccat, plus tamen calefacit, quam deſiccat.

Χαμαίδρωψ. vide in χαμαίρωψ.

Χαμαίζηλον. ſunt, vt ait Plinius, qui gnaphalion hoc modo appellent. ſunt vero qui πεντάφυλλον, quod Romani quinquefolium dicunt, hoc nomine deſignent.

Χαμαικέρασος. ceraſus pumila, radice parua. Nec arbos eſt nec arbuſculis ceraſorum impar, baccis cætera omnia conſimilibus. In Bithynorum agro frequens naſci proditur, & ibi copioſe eam eſitantibus caput non aliter quam vinum grauare.

Χαμαίκισσος. hedera terreſtris, Romanis hedera pluuiatica, Græcis etiam κισσὸς ἄκαρπος & κισσὸς ὀπώρας dicitur. Frutex eſt ſimilis hederæ, longioribus & tenuioribus foliis, dodrantalib. ramulis multis, folioſis, ab radice quinis ſeniſue. flores albæ violę exiſtimari poſſent, niſi minores eſſent, admodumque amari guſtus, radice candida, tenui, ſuperuacua. Naſcitur in cultis. Eius flos cum ſit admodum amarus, iecur obſtructione liberat, daturque ex coxendice laborantibus. Plinius tertiam cyclamini ſpeciem à quibuſdam χαμαίκισσον vocari ſcribit.

Χαμαικυπάρισσος. herba eſt ſic dicta à foliorũ cypreſſi ſimilitudine: vulgo dicitur abrotonũ, & cypreſſus hortenſis.

Χαμαιλεύκη. herba quæ creditur eſſe bechion ſiue tuſſilago. Plinius vero herbam quæ Latinis farranum ſiue farfugium dicitur, Græcis χαμαιλεύκλω vocari exiſtimat. Sed & Dioſcorides author eſt βήχιον à quibuſdam χαμαιλεύκλω dici. Idem & τὸ χαμαίκισσον à quibuſdam ſic vocari tradit.

Χαμαιλέων. chamæleo. herba eſt duorum generum, vnũ albi, alterum nigri nomine. Albus folia ſilybi habet aut cardui aſperiora & acutiora q̃ nigri robuſtioraque: caule vacat, verum è medio ſinu ſpinas echini marini aut cinaræ modo ſubrigit, purpureis floribus & crinitis, q̃ in papporũ lanugines euaneſcũt: ſemen habet cnici ſimile, radicem in lætis & pinguibus craſſam, in montoſis vero graciliorem, in profundo albam, aliquatenus aromaticam, graui odore, dulcem. Verum chamæleo niger foliis ſcolymo ſimilis eſſet, niſi minora tenuioraque ac rubro diſtincta viderentur. Caulẽ emittit dodrantalem, digitali craſſitudine, ſubrubrũ, & in vmbella flores ſpinoſos, tenues, hyacinthi æmulos, verſicolores. radice craſſa, nigra, denſa, interdũ exeſa, quæ diſſecta flaueſcit, & commanducata mordet. Prouenit in campeſtribus ſiccis & cliuoſis tractibus & maritimis: vulgus hodie cardonettum vocat, cuius ſemine vtitur ad cogendum lac. Dioſcorides ſic Græcis dictum chamæleonta prodidit à varietate foliorum: hæc enim cum terra colorem mutant vt hic nigra, illic viridia, aliubi cyanea, aliubi crocea atque aliis coloribus appareant chamæleonis animalis inſtar. Sunt autem duæ illæ chamæleonis ſpecies valde inter ſe differentes: albi enim radix potui datur vtiliter oxybaphi menſura hydropicis, & contra difficultatem vrinæ & ſerpentium venena, vt ait Dioſcorides: nigri vero radix lethale quiddam obtinet, & à Paulo AEgineta priuatim inter venena numeratur, & proinde foris tantum, authoribus Dioſcoride & Galeno, adhibetur ad affectus externos, qui detergeri debent. Præter has autem duas chamæleonis differentias ſtatuendus etiam eſt alius chamæleo

©BIUM

quem ἰξίαν ſiue οὐλίφονον nominant, lethalis prorſus & venenatus, niſi eum aliquis putet albi ſpeciem eſſe, quod de albo ſcripſerit Dioſcorides, ipſum ἰξίαν ideo aliquibus vocari, quod quibuſdam in locis viſcum circa radicem eius inueniatur, quo pro maſtiche vtãtur mulieres. Sed vide num hæc appellatio ad nigrum magis pertinere debeat, cum Galen. ipſeque Dioſcorides chamæleonem album propinantes, vt dictum eſt, non diſtinxerint an viſcum necne fundat, cum tamen ἰξίαν deleterium eſſe conſtet ſi bibatur.

χαμαιλέων etiam dicitur à quibuſdam ὁ δίψακος, vt habetur apud Dioſc.

Χαμαίλυκον vocari à nonnullis hierobotanen, tradit Apuleius: pro quo Dioſcor. codices habent χαμαίλυκον.

Χαμαίμηλον. dicitur ἡ αὐθεμὶς, ab odore mali, vulgo camomilla. vide αὐθεμίς.

Χαμαιπίτυς. aiuga ſiue abiga, ſiue thus terræ, vt ait Plinius. Nunc ab officinis & herbariis iua moſchata dicitur. Eſt herba per humum ſerpens, incuruæ ſimilis, foliis ſemperuiui minoris, ſed multo tenuioribus, hirſutis & pinguioribus, circum ramos denſis, odore pinus, flore tenui, luteo vel candido, radicibus cichorii. Eſt & altera eius ſpecies eiuſdem nominis, cubitalibus ramis, anchoræ modo incuruis, minutis crinibus, coma ſupradictæ. flos candidus, nigricans. ſemen olet pinum vt ſuperior. Tertia maſculus dicitur, paruula, læuior, foliis exilibus, candidis, piloſis, coliculo craſſo & albo, floſculis melinis, ſemine puſillo ſecus alas, eodem odore quo cæteræ item ſpecies. Habet autem ἡ χαμαιπίτυς & amarorẽ & acrimoniã, vimque abſtergẽdi expurgandique maiorem quam calfaciendi: itaque iecinoris obſtructiones pcommode ſoluit, menſes & vrinas mouet. Siccat tertio ordine, calefacit ſecundo. Dioſcorides ſcribit hypericum etiam χαμαιπίτυν à quibuſdam vocari, quoniam ſemen odore reſinam imitetur.

Χαμαίρωψ. dicitur à quibuſdam ἡ χαμαίδρις, vt Apuleius tradit. Apud Dioſc. eſt χαμαίδρωψ: minus recte. nam χαμαιλοῦ ῥωπὸς ſignificationem habet illud compoſitum.

Χαμαισύκη. herba eſt ramos habens digitorum quaternum, teretes, ſuccoſos, per terram ſparſos, folia lentis effigie, peplo ſimilia, parua, tenuia, quæ à terra non attolluntur. ſemine ſub foliis rotundo, vt in peplo. neque caulem neque florem promit. radice tenui & ſuperuacanea eſt. Eſt autem ἡ χαμαισύκη acris & abſtergens.

Χαμελαία. oleago, vel oleaſtellum. Eſt frutex ſurculoſus, foliis oleæ ſimilibus, tenuioribus, guſtanti amaris & mordacibus ita vt linguam vellicẽt & arteriam exulcerent: officinæ mezereon appellant. Detrahit pituitam bilemque, foliis præſertim in catapotio deuoratis: namque duæ abſinthii partes, vt ſcribit Dioſcorides, adiecta chamelææ vna, hydromelite excipiuntur, & in catapotia coguntur. Ea autem in ventre non liqueſcunt, ſiquidem quotquot fuere deuorata regeruntur.

χαμελαία. dicitur à quibuſdam ἡ ἐνμελαία, vt habetur apud Dioſcor.

Χαεσχίας. dicitur primum genus tithymalli. Eſt autem tithymallus maſculus, caules habens ſupra cubiti altitudinẽ, rubros, lacteo ſucco atque acri madentes, folia autem oleæ circũ ramos anguſtiora & longiora, radicem craſſam & lignoſam. Pendent in cacuminibus caulium comæ iũci, ſub quibus caueolæ foliolis balnearum ſimiles, in quibus ſemen continetur. Naſcitur in aſperis & montibus. Dioſcorides aliis nominibus à quibuſdam κομήτου & ἀμυγδαλοειδῆ & κωβίου tradit appellari. Gallis nunc magna ex parte expurgia nominatur. Eius enim ſuccus aluum purgat, trahitque pituitam & bilem binis obolis in poſca ſumptis, & cum aqua mulſa vomitiones mouet.

Χαεσχυῖ. id eſt ὀξυσμένῳ ὑπὸ τῆ χαεσχυῆρες, exacerbato & vehementer offenſo ob characterem. vt annotat Galenus in lexico Hippocratis.

Χάσκων. ἀθεισαῶν. id eſt in diuerſum trahens. vt Dioſcorides legit, & ſic dici vuluas ait, ex eo quod aperiuntur. vt annotat Galenus in lexico Hippocr.

Χαροπὸν. coloris albi genus, ſed paulo plus ab albo quam glaucum declinans. Eſt enim glaucus color veluti corna pellucidũ, charopus vero ſimilis eſt pilis ſubalbidis cameli, vel lapidi quem ὀνυχίτην appellant: vt ſcriptũ eſt ab Actuar. lib. 1. περὶ ἑρῶν. cap. 8.

Χάσμη. oſcitatio. Symptoma eſt facultatis ſeu actionis animalis motricis. Eſt enim deprauatus maxillæ inferioris motus. Fit propter humiditatem flatuoſam vel ſpiritum vaporoſum contentum in muſculis maxillam inferiorem aperientibus: frigida autem prorſus cauſa eſt, eoque fit vt & p initia acceſſionum & ſomno maxime appetente crebræ fiant oſcitationes, vtque illæ etiam tum vino, tum magna raraque ſpiratione diſcutiantur, vt docuit Hippocr. aphor. 56. libr. 7. & libr. 6. προῤῥητικῶν, ſcribens Medicatorium oſcitationum continuarum longum anhelitum eſſe. Eum autem humorem natura dum conatur expellere, maxillam mouet & agitat, hiatumque oris inducit: ſic vt ab aliis partibus excrementa depellat, eadem motus alios exercet, vt pandiculationem, tuſſim, ſingultum, vomitum, horrorem & alios iis ſimiles. Sed vomitio quidem & tuſſis & horror validi omnino motus ſunt: pandiculatio vero & oſcitatio, mediocres. inter quæ aliud etiam diſcrimen eſt à Galeno proditum, quod cum eiuſmodi omnium ſymptomatum alia naturæ ſint opera, à morboſa tamen cauſa coactæ, alia morboſos comitentur affectus, nil contra moliente natura, alia vero fiãt natura & morbo ad actionem ſimul concurrentibus, oſcitatio gignatur ſola facultate naturaque agente, velut & tuſſis &

©BIUM

sis & pandiculatio & singultus. Hæc enim solius facultatis opera sunt aduersus causam morbificam insurgentis.

Χαῦνον. molle & digitis cedens, apud Hippocr. lib. 1. περὶ ὀπῶν. vt Gal. explicauit.

Χέδροψ. dicitur speciatim id leguminis genus quod manu carpitur, vt scribit Gal. lib. de attenuante victu. vide δημήτρεια σπέρματα.

Χεζαπάγκη. nomẽ est emplastri purgatorii quod sibi in vsu fuisse Aetius scribit. Impositum vmbilico mouet inferiorem ventrem. Est & apud Paulum vnguenti nomen, quo peructa sedes aluum mouet & subducit. Sic dici potest quicquid affert cacandi necessitatem.

Χεῖλος. labrum. Sic dicuntur oris extremitates musculosæ, ipsum vicissim claudentes aperientesque. Labrorum quidem substantia carne quodammodo fungosa cõstat, & ipsa tota labrorum cute, & oris amplitudinem succingente tunica & quatuor musculis cõfusa. Est autem ea valde mobilis in omnem partẽ: sursum quidem à binis vtrinque musculis qui à malis descendunt, quorum duo supernum, totidem infernum sursum attollunt: deorsum vero à binis similiter, qui vtrinque à menti lateribus in labrum tum supernum tum infernum ascendunt. Horum autem congeneres duo, dum simul agunt, labrum motu recto mouent: dum alteruter tantum obliquo. Ad hæc fibræ eorum qui labrum supernum attollũt, & infernum deprimunt, internæ quidem intro versus dentes, externæ vero foras versus cutim labra euertunt. Sic quatuor habentur in labris musculi, à quibus octo motuum differentiæ perficiuntur, quemadmodum lib. 11. de vsu part. Galen. demonstrauit. Sed hos prope omnes labri vtriusque motus nõ parum iuuat musculus latus, ab aurium radice, occipite, spinis omnibus ceruicis, spina omoplatæ, acromio, claui, sterno exortus, totusque tenuissimus in faciei partes pene omnes, fibris à tam diuersa origine variis insertus, easque ob id in omnem prope partem mouẽs. Dicitur χεῖλος παρὰ τὸ χέειν λόγους, hoc est, quod sermonẽ emittat & fundat. Cæterum quod in labiis prominet, προχεῖλον dicitur: ipsa autem labiorum sectio quæ τὸ στόμα efficit, μάσταξ & λογεῖον vocatur, authore Polluce: προστόμιον autem siue προστομία, labiorũ mutuus congressus: φίλτρον vero, cauitas quæ superiori labro inest, vt alia quæ in inferiori est, τύπος & νύμφη.

Χειμερινὴ. dicitur à quibusdam τὸ ἀεὶ ζῶον, siue sedum minus, quod hyemes toleret neque vnquam moriatur.

Χειμὼν. ψῦχος, ῥῖγος. hoc est frigus, rigor. vnde χειμούσθαι, infrigidata, gelu correpta: vt annotat Gal. in lexico Hippocr.

Χειμὼν. hyems. Est tempus anni frigidum & humidum, Vergiliarum occasu incipiens, & æquinoctio desinens. Est enim per se ea temperie prædita hyems, nec ex comparatione cuiusquam talis dicitur, sed quod in ea humiditas superet siccitatem, & frigiditas calorem. Initium sumit quinto vel sexto circiter Nouembris die, cum scilicet Vergiliæ occidunt, duratque ad æquinoctium quod mense Martio contingit. Itaque tota hyems plusquam quatuor mensium est apud medicos. Quod quidem spatium plærique sequuti Hippocratem lib. περὶ ἑβδομάδων, in tres partes diuidunt. ac mediam quidem eo tempore comprehẽdunt quod circa solstitium est, nec alio, opinor, quam χειμῶνος nomine designant: primam autem, ab initio hyemis ad hoc vsque tempus, quam σπορηπὸν, hoc est sementem, vocant: postremam autem, à medio illo tempore ad finem hyemis, quam φυταλίαν, hoc est inserẽdi tempus, appellant.

Χεὶρ. manus. brachium. Geminam habet significationem. Nam & totum brachium ab humero vsque ad digitos, & extremam brachii partem significat, qua aliquid comprehendimus. Neque enim quæ Latine manus dicitur, nomen habet proprium apud Græcos distinctum à toto brachio. Itaque si quando alterum designare Græci volunt, sæpe addunt quo distingui possit. vt Hippocrates ὧν πρὸ περὶ ἀγκῶν manum significare volens, non χεῖρα simpliciter, quod brachium etiam significat, sed χεῖρα ἄκραν dixit, & Galenus lib. de Ossibus, ὅλῳ πρὸ χεῖρα, designans totã partem brachio, cubito & manu constantem. Vsus tamen videtur obtinuisse vt simpliciter χεὶρ, manum Latinis dictam significet: si vero totum quod ab humero est, designare velimus, ὅλῳ πρὸ χεῖρα vel aliter dicamus. Sunt autem totius manus, siue brachii (quo nomine nanque voces, parum interest, modo intelligas ita nũc appellari membri superioris τὸ ἄρθρες, vt ait Aristoteles, hoc est, bipartitam compactionem à thorace dependentem, quomodo sæpius Gal. vsurpauit) partes sex, sed quas propriis nominibus non sit facile distinguere, propter eorum cõfusionem tam apud Græcos quam Latinos authores. Vt autem eorũ facilis sit explicatio, libuit omnes eas partes hoc diagrammate designare, & singulis quę quisque nomina dederit exponere. Primum quidem totum id membrum variis nominibus appellatum est. Namq; ab Aristotele βραχίων, à Galeno sæpissime χεὶρ, & aliquando tamen βραχίων dicitur. A Latinis Celso quidem brachium, Gaza vero tum brachium tum vlna vocatum est. Partes vero ad hunc modum se habent.

©BIUM

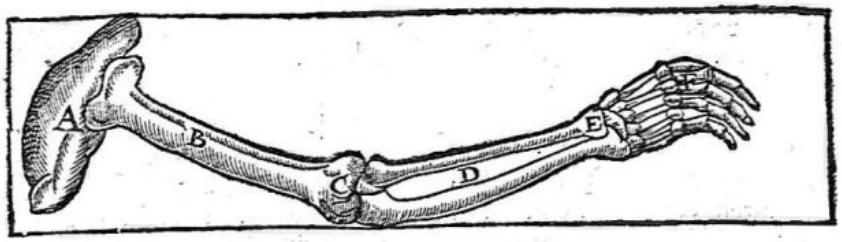

A. Articulus eſt, ὦμος ab Ariſtotele dictus, ὠμοπλάτη à reliquis. Celſus & Gaza ſcapulas vocarunt. Celſus item ſcoptula, vel, vt alii legũt, ſcoptula operta. Plinius humerum vocauit, humerum pro ipſo articulo aperte intelligens. Celſus vero humeri nomine aliã, vt dicetur, partem deſignauit.

B. Pars eſt totius brachii maxima, terminos habens ſuperne quidem A, inferne vero C. Hæc ab Ariſtotele ἀγκὼν vocatur, à Galeno βραχίων: Celſus humerum, alii lacertum dicunt. Gaza apud Ariſtotelem videtur lacertum agilem vertiſſe.

C. Articulus eſt, duo magna totius membri oſſa coniungens, eſtque ea pars qua totum membrum flectitur, cuique innitimur. vocatur ἀγκὼν ab Hippocrate, ὠλένεκρανον ab Ariſt. & Atticis, vt teſtatur Gal. A multis cubitus, à Gaza gibber Latine dicitur.

D. Altera pars totius membri nõ minima, imo ſecundum lacertum iam explicatum maxima, ſita inter duos Articulos per C & E deſignatos. πῆχυς dicitur ab Ariſtotele, ab aliis ὠλένη. Celſus brachium vocat, eodem ſcilicet cum toto nomine, Gaza vero cubitum vertit. Cuius pars ſuperior ὀπίπηχυ, inferior ἄγρυσις appellatur.

E. Articulus eſt, quo manus cum proximo oſſe iũgitur. καρπὸς à Græcis, à Latinis brachiale nominatur.

F. Χεὶρ à Galeno interdum, ſed ἄκρα χεὶρ ſæpius dicitur: ab aliis compoſito nomine ἀκρόχειρον ſiue ἀκροχειρίς. Latini manum vocant. Sic quidẽ ſe habent totius manus ſiue brachii partes, earumque nomenclaturæ, quas non inconcinne videtur Ouidius expreſſiſſe lib. 1. Metamorph. his verſibus:

—laudat digitoſque manuſque,
Brachiaque & nudos media plus parte lacertos.

Sed quoniam χεὶρ etiam manum Latinis proprie dictam ſignificat, eius quoque partes ſunt explicandæ. Ariſtoteles quidem in duas ſummas particulas diuidit, εἰς τό θέναρ καὶ τοὺς δακτύλους, hoc eſt, in palmam & digitos. Palmæ duas partes facit, internam & externam. internam θέναρ σαρκῶδες appellat, hoc eſt volam: externam autem quę neruoſa eſt, dicit nomine carere. iuniores μετακάρπιον dixerunt. Digitorum etiam duas partes ſtatuit, κόνδυλον καὶ φάλαγγα, hoc eſt, nodum & internodium. Alii vero aliter diſtinxere, primam quidem manus partem vocantes, καρπὸν, non nodum quidem illum quo cum brachio manus iungitur, ſed eam palmæ particulam, quæ ex multis minimiſque oſſibus conſtat, nodo illi proximam. Alteram vero carpo annexam latamque, & ex rectis quinque oſſibus conſtantem ad digitos tendentibus, & ex quibus ipſi digiti oriuntur, quam Ariſtoteles proprio nomine carere dixit, ex ipſo ſitu μετακάρπιον vel ὀπισθέναρ vel προκάρπιον nuncupantes. Quibus duabus partibus tertiam Pollux addit, προκάρπιον vocatam. Quæ vero metacarpio oppoſita pars eſt, lata & concaua, & ſciſſuris, vt ſcribit Ariſtoteles, vitæ indicibus diſtincta, θέναρ, vel, vt ait Ariſtoteles, θέναρ σαρκῶδες nuncupatur, à Latinis vola, cuius pars, quæ digitis proxime ſubeſt, ῥῖνος χειρὸς, vel, vt aliis placet, ὑποθέναρ nominatur. quanquam ſunt qui ῥῖνος χειρὸς ipſum metacarpiũ interpretentur. Ab his digiti conſequuntur, de quibus ſuo loco agitur.

χεὶρ. emplaſtri nomen eſt, quod quinque pharmacis, vt manus digitis, conſtat, inæqualibus etiam ponderibus. Recipit autem Colophoniæ libras v. ceræ lib. IIII. reſinæ pinus lib. III. adipis taurini lib. II. butyri lib. I.

χεὶρ etiam à quibuſdam dictus eſt ὁ δίφαξ, vt habetur apud Dioſcor.

Χειράγρα. dicitur arthritis, quæ manuum articulos occupauit. nec vero morbus ipſe tantum ſic appellatur cum viget & dolorem facit, ſed ipſa etiam articulorum contorſio & imbecillitas poſt morbum relicta. Tophis enim articuli manent intercepti. Id enim ſignificat ἡ ἄγρα τῆς χειρὸς, hoc eſt manus captura. quamuis alii χειρέχραν quaſi χειρέλκαν, hoc eſt manus dolorem, ἀπὸ τῆς ἀλγήματος deriuari malint.

Χείρεξις. ſignificat apud Hippocr. idem quod ἡ χειρουργία, vel vniuerſa ſimpliciter rerum omnium admotio, quæ manu perficitur, quã & χειρισμὸν appellant.

Χειρουργία ἡ

Χειρουργικὴ. pars eſt τῆς θεραπευτικῆς, morbos, qui in ſolutione continui aut in partium externarum immoderatione conſiſtunt, tollens ſectione, vſtione, reſtitutione in naturalem ſitum, & medicamentis foris appoſitis. Sectione enim & vſtione tollit quod redundat, luxata & fracta oſſa reponit in locum naturalem. Vlcera medicamentis deterget, carne implet, & cicatrice obducit. Quibus in rebus tria ſibi maxime proponere debet chirurgus, tum vt breui curet, tum vt curet citra dolorem, tum vt maxime tuto. Ac rurſus, vt tuto curet, tria potiſſimum cõſiderabit. Vnum primũque vt abſolutionem operis conſequatur, alterum vt ſicubi hanc non conſequatur, ſaltem cubantem non lædat,

ter-

©BIUM

tertium vt vitium nō facile reuertatur. Hæc enim qui præstiterit, merito optimus chirurgus censebitur.

Χειρώνιον ἕλκος. Chironium vlcus. Sic appellatur vlcus malignum inueteratum, quod & magnum est, & oras habet duas, callosas, tumentes. Exit ab eo sanies non multa, sed tenuis. Odor malus neque in vlcere, neque in eius humore est: nulla inflammatio, dolor modicus est. Nihil serpit, ideoque nullum periculum adfert, sed non facile sanescit. Interdū tenuis cicatrix inducitur, deinde iterum rumpitur, vlcusque renouatur. fit maxime in pedibus & cruribus. Sic dictum est hoc vlcus à Chirone, vt ab eo, inquit Galenus, qui primum id sanauit. Idem etiam πλέφιον vocatur.

Χειρώνιον. dicitur à quibusdā Centaurium maius, vel quod Chiron Centaurus id primum inuenerit, vel quod ipse Centaurio, vt tradunt, curatus fuerit, cum illi Herculis sagitta excidisset in pedem. Ac quoniam Gentiana à quibusdam alio nomine Centaurium dicta est, factum est vt quidam eam etiam Chironiū appellarint, vt habetur apud Dioscoridem.

Χειλῶνες. τὰ χείλη, hoc est labia, apud Comicos veteres, teste Polluce.

Χελιδόνιον. herba est, cuius duæ dicūtur esse differentiæ: vnum enim maius, alterum minus dicitur. Maius caule est gracili, cubitali aut altiore, agnatis foliosis, foliis ranūculi, multis, mollioribus tamen & colore cæsiis, flore violæ albæ secundum singula folia prodeunte. In eo succus croci, mordax, acris, & aliquantulum subamarus, grauiter olens. Radix superne singularis, inferne in multa crocea capillamenta fibratur. Siliqua ceu corniculati papaueris, tenuis, in metæ figuram longa, in qua semen papauere maius recluditur. Hæc officinis suum retinuit nomen, Gallis eclera dicitur. Minus vero pingitur à Dioscoride herbula sine caule, foliis hederæ rotundioribus minoribusque, pediculis quibusdam à radice dependentibus, item teneris & aliquatenus pinguibus. Radices habet pusillas, frequentes ex eodem callo prodeuntes, in tritici modum aceruatim congestas, quarum tres aut quatuor tātum in longitudinem progrediuntur. Iuxta aquas & lacus nascitur. Calfacit & siccat quarto ordine etiam absoluto, præsertim minus, quod acrius est maiore. Magnam vtrumque vim habet extergendi, maxime si quis humor crassus in pupilla collectus est, qui oculis officiat.

χελιδόνιον. dicitur à quibusdam ἡ ἀμπελολεύκη, id est vitis alba, vt habetur apud Dioscoridem.

Χελύσκιον ξηρόν. per diminutionem dictum est χελίσκιον, τὸ βραχὺ καὶ ὀλίγον βυνίον, id est parua tussicula. quæ arida est, cum nihil humoris qui excreetur, in os affluit. vt explicat Galenus in lexico Hippocratis.

Χελωνίον ἡ. pars gibba dorsi, quæ collo proxime subiacet: sic dicta à testudinis figura. Vide in dictione ὠμοπλάται.

Χελώνη. testudo. est instrumentum organicum, quod in organis ad id collocatū est vt corpora quæ restituuntur, paulatim & minime concussa extendantur. quemadmodū enim testudines animalia lento gradu procedūt, ita machinationes quibus illa referūtur. ex testudinibus autem nonnullię transuersariis similes sunt, alię oblongę: aliæ cubi speciem repræsentant. transuersariis similes sunt in organo Andreæ, fabriue: oblongæ in quadrata columna, quæ appellatur Hermes: cubum referunt in rotunda figura Heraclidæ Ephesii. Præterea testudinum aliæ cubitos & spatham attollunt, aliæ cuneatam & lunatam appendicē. quædam nihil attollunt, sed solum sunt ad extendendum inuentæ. Cubitos attollit testudo quę sursum fertur, & cætera quæ pulchre enarrat Oribasius libro de machinamētis Cęterum testudo cōficiebatur ex robustiori materia, vtputa ilignea vel fraxinea, quæ secundas obtinet.

Χήλωμα. Galenus in lexico Hippocr. interpretatur bifidam cauitatem sagittę qua parte in sagittando sagittam neruo applicant.

Χήμη. mensura est liquidorum apud Atticos, sed ea duplex. Maior, quæ est vigesima pars τῆς κοτύλης, pēdens drachmas tres minor, quę est tricesima, pendens duas: sicut Cleopatra docet his verbis χήμη μεγάλη ἔχει δραχμὰς γ' ἡ μικρὰ δραχμὰς β'. hoc est, cheme maior pēdit drachmas tres: minor, duas.

Χηλαί. sic dicūtur, vt ait Rufus, ciliorum extrema per somnum sese contingentia, quæ alio etiam nomine σφαῖαι vocantur.

Χήμωσις. affectus albi oculi. Dicitur autē cum album oculi ita supra nigrum intumuit, vt nigro subsidente & albo eminente hiatus cuiusdam similitudo oriatur. Siquidem album nigro supereminet, ipsumque multis partibus longeque excedit. Id enim significat quod dixit Paulus Ægineta lib. 3. καὶ πολυμερῶς ὀπλαμβάνεται τῆς μέλανος, hoc est, ὀπιδίδωσι δὲ ὑπερανοίξεται nō autem occupat, vt vulgus interpretum conuertit. Ergo cum nigrū caum sit & subsidat, album vndique tumeat & attollatur, non inepte veteres medici malum hoc τῆς χήμης nomine designarunt, siue illi eo animal intellexerint ꝙ inter ostrea numeratur hiatque semper, siue simpliciter hiatum qui χήμη & χάσμα dicitur. Cæterum affectum hunc duo maxime symptomata consequūtur: vnum, rubor oculorum propter inflammationem: alterum vero, palpebrarum, vt ait Paulus ἐκτροπή, hoc est peruersio siue contorsio, ita vt oculos tegere claudereque nō possint. Tumor enim oculi impedit quo minus palpebræ adduci committique possint. Itaque laborantes oculi perpetuo manent aperti. Est autem scribendū χήμωσις per η non per υ. deriuatur enim, vt dixi, ἀπὸ τῆς χήμης, quemadmodum scribit Galen. ἐν τῷ ἰατρῷ, seu quicunq; alius author

Definitionum medicarum libri XXIIII - page 517 sur 554

©BIUM

est. Notandum hoc loco censui, apud Galenum extremo secundo comment. εἰς τὸ κατ' ἰητρεῖον, vbi de contractis & hiantibus agitur, male scribi χήμωσιν αὐτὴ τῆς φιμώσεως, & negligentius à Vidio interprete animaduersum fuisse hunc locum, idque duobus argumentis: primum quod affectus hic de quo ibi Galenus agit, ad palpebras non ad album oculi pertineat: deinde quod scribat oculos per eum affectum aperiri non posse. quod vt τῇ χημώσει contrarium est, sic est τῇ φιμώσει proprium.

Χηραμοί. sic dicuntur duo linguæ sinus caui. Poll.

Χηΐα. Latini armoraciam vocant. syluestris est rhaphanus, frõde copiosior quam corpore, folio læui, rotundo ac breui, radice tenera, exili, longa, saporis acuti. Hodie seritur ad deturbandos calculos, & vrinam ciendam.

Χία γῆ. Chia terra. est gleba terræ quæ in Chio insula prouenit albicans, & pollens vi adstringendi, purgandi, extenuandi. Pulcherrimum est ad ambusta remedium. vide Gal. lib. 9 simpl. medic.

Χιακὰ. sunt species collyriorum cuius differentes habentur modi apud Aetium libr. 7. Habet & vnam τὸ χιακὸ κολλουρίου descriptionem Paulus AEgineta lib. 7. Idem vtitur τῷ χιακῷ lib. 3. cap. 22. περὶ φλεγμονῆς ὀφθαλμῶν, scribens vim habere fundẽdi atque humectandi. Sic autem appellantur quod vino Chio materia eorum læuigatur aut alio consimilis facultatis, nimirum austero & aquæ marinæ experte.

Χιασὸς. laquei nomẽ apud Oribasium. sic dictus est quod habenæ capita ad similitudinem literæ χ aduersa inter se sint.

Χιλιοδυνάμεις ἢ

Χιλιοδυνάμου. dicitur à Cappadocibus τὸ πολεμώνιον, vt habetur apud Dioscoridem.

Χιλόφυλλον. dicitur à quibusdam ἀχίλλειος σιδηρῖτις, vt habetur apud Dioscor.

Χίμεθλον. pernio. Est vlcus quod ex frigore hyberno in digitis manuum pedumque contrahitur. Oritur vero & in talo frequentissime. Sic dicitur ἀπὸ τοῦ χειμῶνος, quod hyeme maxime proueniat: vnde & χέμεθλον quidam scribunt.

Χίον. medicamentum est ophthalmicum, vires habens repellendi & obstruendi. eius meminit Paulus l. 3. c. 22. περὶ ἐπιπαχώσεως.

Χιονόμελι. vide supra in ὑδρόμελι.

Χιτὼν. tunica. Est pars corporis simplex, alba, neruosa, lata, plana, valida, tenuis facileque dilatabilis. Hãc Græci nũc ὑμένα, nũc μήνιγγα indifferenter appellant. Res enim eadem est, sed rationes diuersæ. Nam cum partem aliquam vestit, χιτὼν: cum cerebrum foris integit, μήνιγξ: alias ὑμὴν dicitur. verum τὸ ὑμένος nomen à substantia, τὸ χιτῶνος vero ab vsu inditur. Siquidem membrana costas succingens vtroque nomine vocatur: membrana quidem ab essẽtia, tunica vero ab vsu, vt docet Galenus initio libr. 7. de anatomicis administrationibus.

Χλοιοῦνται. dixit Hippocrates, perinde ac si dixisset χλωροῦνται, id est virescunt. vt annotat Galen. in lexico Hippocr. nam χλοῖν, pro quo communis lingua χλόη dicit, virentia germina significat. Sic & χλόος, & contracte χλοῦς, est viror, seu viriditas: interdum etiam pallor. Ab eadem origine χλωρὸν & χλοώδες dicitur τὸ χλωρὸν, viride seu virens, vt idem Galen. ibidem docet. Erotianus vero χλοώδει exponit non modo χλωρῷ, sed etiam ἰκτερώδει. Eidem Hippocrati χλώεσσα est viriditas clare fulgens, pellucens, & in aqueum colorem vergens, vt idem Gal. author est.

Χλωρὸν. duo significat, interdum quidem viride, vt cum brassicam χλωρὰν dicimus. Quod coloris genus, vt scribit Galen. comment. 1. in progn. rubro nigrius est, & veluti principiũ quoddam nigri & liuidi. Prouenit à frigiditate, vt & color niger, sed longe minori. Interdum vero pallidum, quod proprie ὠχρὸν dicitur, ex loquendi quadam consuetudine Asianis Græcis familiari, qui aliquos pallore suffusos videntes, quærere solent qua de causa χλωροὶ euaserint, non arbitrantes χλωρὸν atque ὠχρὸν ab inuicem differre, vt annotauit Gal. cõm. 2. εἰς τὸ περὶ διαίτης ὀξέων.

Χοακὸν. nomen est emplastri quod describitur à Celso l. 5. c. 19.

Χοιλία. est cauitas in cerebro membranosa, ex portione meningis tenuis siue χοροειδὴς facta. Hæc incipit vbi meatus duo coeunt, vnus ex fundo medii ventriculi, alter à meatu in ventriculũ postremũ. desinit autem in glandulam cerebro & crassæ meningi inclinoidem subditam, quæ pituitam ex medio ventre per hanc choanã, id est ductum & canalem, influentem transcolat in palatum & nares. à quibusdam πύελος dicitur.

Χοῆς ἢ

Χοῦς. est mensura liquidorum apud Atticos, capiens ξέστας, id est sextarios, sex, siue libras nouem, siue κοτύλας Atticas duodecim. Plinius vertit congium, habetque adstipulatorem Fannium his versibus:

Heminas recipit geminas sextarius vnus:
Adde duos chus, fit vulgo qui est congius idem.

Eius nota apud Græcos fuit χ cum ο desuper imposito.

Χοίνιξ. est mensura aridorum Attica, continens κοτύλας treis siue sextarium vnum & dimidium, siue duas libras mensurales & quadrantem. Eius nota fuit χ, desuper imposito ν.

Χοιρὰς. struma. Est tumor durus glandularum quæ in ceruice, alis & inguinibus sunt. Oritur non ex calida quidem materia, neque ad suppurationem tendente, sed pituitosiore & frigidiore, qui subinde affluens strumam non modo duram, sed miræ etiam magnitudinis aliquando excitat. Omnis autẽ struma includitur membrana quemadmodum steatoma, atheroma, & meliceris, & nascitur plærumque in priori ceruicis parte aut in altera, aut vtrinque vna, aut duæ, aut plures. Accidit vero aliquando, licet raro, vt non

non ex humore pituitoso, sed ex ipsa carne strumа consistat. Tunc non aliud est quam caro superflua, materiæ accessione augescens. Iterdum vero in media carne musculoque struma oritur, vbi nulla glandula secundum naturam est, ibique humor superfluus concrescens in glandulæ speciem formatur, & tunicam sibi procreat, vt & steatomata, qua concluditur. Hic autem tumor reuera glandula non est, sed per similitudinē glandula dicitur. Cæterum strumæ differunt inter se magnitudine, natura, loco, ortu, multitudine & vasorum complicatione. Magnitudine, quod aliæ paruæ, aliæ magnæ, aliæ mediocres. Natura, quod aliæ mansuetæ, aliæ malignæ sunt. Mansuetæ quidem citra inflammationem, citra dolorem, moderatam duritiem habent, & tumorem circumscriptum rotundum & æqualem. Malignæ vero inflammationes habent & dolores pulsantes & tumorem inæqualē in quo vasa prominent, & contactu medicamentisque efferantur. Loco, quod aliæ anteriori, aliæ ab altera, quædam ab vtraque parte colli oriantur, quodque aliæ sub cute sint, aliæ magnis vasis penitus insideant. Ortu, quod aliæ sublimes & quasi pendulæ sint, facile huc & illuc mobiles, aliæ insertæ fixæque. Multitudine, quod vna aut plures generantur. Vasorum complicatione, quod aliæ venas & arterias implicatas habeant, aliæ omnino non habeant. Dicitur autem χοιράς vel ἀπὸ τῆς χοιράδων πετρῶν, vel à porcis, in quorum gutture frequētes eiusmodi tumores reperiuntur. Alii vero à multiplici partu porcorum nomen desumptum putant.

Χοιροπάτελον. vocatur species anchusæ quæ folio est spinoso, lato & nigro, vt scribit Paulus lib. 3. cap. 42.

Χολαγωγὸν. dicitur medicamentum purgandæ bilis facultatem habens.

Χολάς, apud Aristot. omne cauum hypochondriorum & ilium dicitur. Gazæ cholago. χολάδες autem ab Homero intestina dicūtur, παρὰ τὸ χολάδες τῶ ἥπατος δέχεσθαι: hoc est, quod hepatis bilioſum humorem recipiant. alii à cauitate quasi κοιλάδες dici putant. versus Homeri habentur Iliados σ'.

— — ὀκὼ δ' ἀρ' ἅπασιν
Χώοτο χαμαὶ χολάδες, τὸν δὲ σκότος ὄσσε ἐκάλυψεν.

Χολέρα. cholera. Est perturbatio ventris immodica bilem per vomitus & deiectiones excernentis ex continua ciborum cruditate. Morbus est peracutus, vt qui quarto ad summum die finiatur. Sunt autem eius symptomata præter vomitus & deiectiones bilis frequentissimas, defectus animi sudores exigui, sitis, pulsus vermiculantes, musculorumque manuum ac pedum, maxime vero surarum, contractio & tensio. Hic morbus quibusdam accidit certis interuallis, omnemque corporis redundantiam educit, vna cum vitiosis humoribus magnā quoque bonorum partem euacuans: tantus est impetus tantaq; vis erumpentis humoris bilioſi.

Χολερικὴ ἡ

Χολερικοὶ πτες. dicūtur à medicis qui cholera morbo laborant.

Χολὴ. bilis. fel. Est omnis humor in nobis calidus siccus. Hic duplex est, vnus naturalis qui χολὴ simpliciter dicitur, alius qui à naturæ mediocritate recedit. Naturalis ille dicitur qui sanguini mistus vtilis est alendo corpori, colore flauus aut suppallidus, sapore amarus, consistentia tenuis & flori vini similis, viribus calidus & siccus. Huius humoris substantia primum quidem in cibo potuque continetur, deinde iis concoctis quod benignum est vna cum sanguine fertur ad nutritionem corporis, quod excrementosum est à bilis folliculo attrahit. Sicut enim ex vino recens expresso, sed adhuc feruente & alterascente, à suo calore duo excrementa per mutationem illam separantur, vnum leuius & magis aereum quod florem, alterum grauius & magis terreum quod fæcem appellant: ita ex cibis duo humorum genera prodeunt, bilis flaua, tenuis: & bilis atra, crassior. Illam, χολὴν simpliciter & sine adiuncto: hanc, cum adiuncto semper χολὴν μέλαιναν Græci vocant. Nec tamen quicquid huius naturalis bilis in nobis est, id ab alimētis proficiscitur, sed calor hepatis & venarū paulo supra mediocritatem auctus partem sinceri sanguinis tenuiorem aliquando in bilem flauam conuertit. Vt enim ab imbecillo calore pituita, à moderato sanguis, sic ab immodico bilis gignitur iis quas dixi qualitatibus prædita, naturæ tam familiaris, vt inter corporis nostri elementa habeatur. At quæ à naturæ modo bilis recessit, iam nō simpliciter bilis dicitur, sed addito nomine vitium designante. Ea autem multiplex est, quod magna sit excessus caloris & aliarum qualitatum latitudo. Sunt autem huius istæ fere omnes differentię quarum medici meminerunt, à colore aut consistentia nominatæ.

ἐρυθρὰ. rubra. hæc vel sanguinis serum est acre & mordax, vel ad tenuem sanguinem consistentia proxime accedit: sed quoniam non concrescit, vt sanguis, extra vasa effusa, iccirco bilis vocatur.

ἰσατώδης. glastea, seu glastum colore cæsio referens, qui quidem magis est colore brassicæ fuscus. Acerrima, calidissima & mordacissima est, iam atræ bili consistentia, colore & viribus proxima. Extremam inter omnia bilis genera malignitatem obtinet. gignitur in ventriculo aut circa ipsum à vehementissimo & ardentissimo calore.

ἰώδης. æruginosa, seu æruginis colore: is autem viridis est. Valde acris, calida & mordax est, & proxima ἰσατώδει, sed nondum tam maligna. Creatur in ventriculo aut iecinore phlegmone affecto.

κυανέη, ἢ κυανίζουσα. cœrulea. hęc cū isatode

Definitionum medicarum libri XXIIII - page 519 sur 554

©BIUM

videtur esse eadem. Est enim isatidis color huiusmodi.

λευκώδης. vitellina, hoc est ouorum crudorum vitello colore & consistentia similis. Crassa est & summe flaua. fit ex flaua bile impensius digesta & discussa ab immodico calore, & proinde spissescente. Media fere est inter naturalem bilem & eam quæ ad summam malignitatem peruenit. generatur intra vasa, vt scribit Galen. lib. de atra bile: sæpe tamen vomitu & deiectione reddi solet.

μέλαινα, nigra. hæc genus bilis iam excessit & in alia humoris specie continetur, de qua seperatim suo loco agetur.

ξανθή. flaua. hæc proxime ad naturalem bilem accedit, quam mediam esse oportet inter pallidam & flauam.

ὀρφνώδης. obscura. hoc bilis epitheton habetur apud Gal. comm. 4 in libr. 6. περὶ ἐπιδημιῶν. videtur autem designare πρὸ κυανέου καὶ πρὸ ἰσατιώδη.

πορρασειώδης ἢ πορασιώδης. porracea. hæc in ventriculo sæpe gignitur ob ciborum quorundam cruditatem, aut etiam his non sumptis prouenit interdum à morbo seu calore præter naturam in venis, à quibus in ventriculum & intestina commeat. Nec tamen fit à vehementi calore, vt ἰώδης. Nam virides quidē ambæ sunt, sed ἰώδης à vehementiore calore acrior, mordacior, crassior: πορασώδης vero multo minus acris, mordax crassaque est. Galenus libro 3. de aliment. facult. scripsit biles quidem omnes in morbis grauib⁹ præter porraceam excerni, flauam vero & pallidā & porraceam etiam sine morbis euomi sæpenumero & deiici, quod est argumētum porraceam ab æruginosa caloris excessu differre.

πυῤῥά. rufa. fit à calore quam flaua minus intenso. Vt enim color rufus inter pallidum & flauum medius est, sic & ipsa generandi causa. Itaque propter horum colorum vicinitatem sæpe nomina ipsa confunduntur, vt scribit Galenus lib. 1. de crisibus cap. 12.

ὑγρά. liquida. hoc est multo sero, aut alio humore perfusa.

ὑδατώδης. aquosa. Eadem cum τῇ ὑγρᾷ.

ὑπέρυθρος. subrubra. quæ cum sanguinis sero aut tenuiore sanguine mistam habet substantiam alterius à sanguine coloris.

φαιά. fusca. eadem quæ & ὀρφνώδης & κυανέη dicitur.

χλωρά. viridis vel pallida. Vtrūque enim τὸ χλωρὸν significat, vt multis in locis Galen. annotauit. Sed quæ proprie viridis est, bile pallida & crocea tingitur.

ὠχρά. pallida. hæc omniū moderatissima & minimum calida, amara mordaxque est. gignitur intra venas in corpore secundum naturam se habente. Humidior minusque flaua est, vt quæ permistum habeat pituitosum humorem tenuem vel aquosum aliquod excrementum. Hęc nomine bilis cum absolute & sine alia adiectione dicitur, frequentius quam flaua intelligitur, quoniam minorem caloris excessum, qui omnis contra naturam est, significet.

Χολὴ ἐν χολῆς ἀγγείῳ. quod bilem ducit & vacuat, vt annotat Galenus in lexico Hippocr.

Χολὴ μέλαινα bilis atra, dicitur quidem communi significatione omnis humor crassus & niger, siue sanguinis limus fuerit, siue sanguis vstus, siue bilis supra modum torrida, siue alio quouis modo genitus: verum proprie appellatur humor præter naturam ex vstione redditus mordax, acidus, acerbus, splendidus, exedens, malignus, qui effusus in terram ebullit, eamque fermenti & aceti modo attollit, & vlcera insanabilia excitat, tamque insuauis est, vt eam nec musca, nec mus, nec aliud quoduis animal degustare velit. Huius generatio duplex est. Nascitur quidem præcipue ex humore atro & fæculento supra modum exusto & putrescente: sed longe malignior ex flaua bile vehementer vsta, quanto ipsa bilis flaua humore melancholico seu sanguinis fęce malignior est. Aliquando vero & ex vitellinæ bilis vstione prouenit. Talis autem muratio contingit à calore præter naturam & putredine, à quibus acrimoniam acquirit, & velut cinis quidam redditur, sicut vini fæx ante vstionem frigida & sicca, post vstionem tam calida est vt carnem vrat, liquet, corrumpat. Hanc nūquam nisi in perniciem excretam fuisse Galenus se obseruasse memoriæ prodidit. Talis quidē est ἡ μέλαινα χολὴ ἀκριβὴς, manifesto distincta ἀπὸ τοῦ μελαγχολικοῦ χυμοῦ ἢ μέλανος. Hic enim inter elementa corporis censetur cum sanguine confusus ad generationem nutritionemque animalis, nihil habens acidi, nihil acris, nihil erodentis, sed veluti sanguinis limus, fæci vinorum crassorum proportione respondet. Eum lien ad se trahit, iecur & sanguinem expurgans, eoque ad sui nutritionem alterato vtitur, eiusque reliquias ad ventriculum expellit, vna cum aliis excremētis vacuandas: huius nanque atri humoris excretio siue per vomitum, siue per aluum fiat, non raro salubris est, significans corpus nulla intemperie vexari, sed naturā robustam, sola copia grauatam, eo se onere expedire. Verumtamen si diutius in corpore retinetur, nec vacuatur per meatū aliquem sensibilem aut occultum, iecur grauat & debilitat, atque etiam transmutatur & putrescit, & à febre inflammante vritur, fitque bilis illa atra exquisita, de qua modo diximus.

Χολοπιὸν. dicitur à quibusdam τὸ ἀβρόπωνον, vt habetur apud Dioscor.

Χονδρίλλη. chondrilla. Sunt qui κιχώριον, qui etiā σέριδα appellant. Herba est, vt placet Dioscoridi, folium, caulem, flosculum cichorio similem edens, & è ramulis mastichen fundens tuberculo fabæ. Hanc σέριδος speciem esse, & σέριν à quibusdam nominari scribit Gal. & eisdem præditam esse viribus, paulo tamen

tamen amariorem, & ideo maiore vi ſiccandi præditam. Deſcribit & Dioſcorides aliud chondrillæ genus, folia habens intubi, circumroſis ſimilia, oblonga, humi ſubſtrata, ſcapum lacte madentem, radice tenui, in mucronem turbinata, flaueſcente, ſuccoſa. de hoc intelligenda ſunt quæ Galenus ſcripſit lib. 2. de aliment. facult. Eſſe aliud olus lactucæ ſylueſtri ſimile quam χονδρίλλιον appellant, quæ citius in caulem aſſurgit, amaritudinemque habet magis perſpicuam, & lentum quendam ſuccum albumque cuiuſmodi eſt tithymallorum ſuccus, non tamen perinde acrem. Eſt autem dicta χονδρίλλη ab rei euentu, quod callum quendam tuberculo fabæ, gummi maſtiches aut nucleo thuris, quem Græci χόνδρον vocant, ſimilem imis ramulis oſtendat: ex quo patet per χ ſcribendam eſſe. Notandum tamen & hoc; apud Galenum & Paulum ſimplici, apud Dioſcoridem & Aetium gemino λ ſcriptum legi.

Χόνδρος. communi ſignificatione dicitur granum, & quod ſeorſum ex aliquo concreuit, vt ſalis fruſtum aut grumus, & thuris mica ſeu granum, quod χόνδρος λιβανου à medicis appellatur.

χόνδρος, quod à Latinis alica dictus ſit, nemo doctorum ignorauit: tam conſentiunt omnia inter ſe quæ Græci περὶ χόνδρου, Latini de alica prodiderunt. Hoc vnum tantum de vtroq; dubitatur, an certa quędam frugum ſpecies ſit, quam his nominibus veteres deſignarint. τὸν χόνδρον tritici ſpeciem eſſe Gal. videtur innuere libr. 1. de facult. aliment. ſcribens, τῆς ὑγροὺς ἧττον πυρῶν ὄντων ὁ χόνδρος. Plinius lib. 18. cap. 11. alicam palmam frugum appellat. Et eiuſdem lib. cap. 7. alicam inter fruges non obſcure enumerat, eamque ſimilem facit milio, panico, lenti, ciceri, frugum hæc genera verna, quod vere ſerantur appellans. & paulo poſt ſcribens: tunicas frumẽto plures eſſe, hordeum maxime nudum & alicam, ſed præcipue auenam. Quibus teſtimoniis plærique conuicti χόνδρον ſiue alicam tritici genus eſſe, certæque frugis nomen arbitrantur. Verum quæ nam ea ſit interrogati non poſſunt reſpondere, quod nec Theophraſtus, nec Diocles, nec Dioſcorides vel nominis ſolius mentionem fecerint, nec Plinius & Galenus quid ſit dixiſſe videantur. Eſt enim rariſſimum nomen τῆς χόνδρου apud medicos, vt memoriæ Galenus prodidit. Alii vero in media quodammodo ſententia ſunt, dicentes τὸν χόνδρον & alicam fruges quidem eſſe & pro frugibus accipi dicique apud authores non proprio quidẽ nomine, ſed mutuato ab ea re in quam protinus tranſire debent: itaque alicam pro zea dici, ex qua alicam fieri notum eſt. Quibus non obeſt quod Galen. ait χόνδρον genus eſſe tritici, non zeæ, quoniam zea piſta ſataque dicatur tertio fere anno in frumentum degenerare, ex quo, præſertim in Africa, alicã fieri Plinius author eſt. Cæterum περὶ τῆς τῶ χόνδρου κατασκευῆς, id eſt, de alicæ confectione, nemo ambigit in modum bromi, tragi aut ptiſanæ præparari, inuentumque id eſſe non pridem excogitatum, vt Plinius refert. fieri τὸν χόνδρον ex zea quam ζέαν appellant Dioſcorides ſcripſit. Eſt autem zea tritici ſpecies (Itali hodie ſpeltam, Galli eſpeltram vocant) ex qua confectum χόνδρον non zeas nomine, ſed potius τῆ πυροῦ, id eſt tritici, veteres deſignarunt, veluti Diocles & Philotimus qui eum ἠλιοπόλιν πυρόν, id eſt ptiſanam triticeam, appellauere. At eius parandi modum nemo Græcorum, quod ſciam, prodidit, præter vnum Conſtantinum Cæſarem, qui tamen Latinus à Latinis eam videtur accepiſſe. Is lib. 3. de agricultura his verbis eũ aperit: zea decorticata in feruentem aquam immittitur atque exprimit: deinde gypſum candidum contuſum & arctiore cribro trãſmiſſum, arenæque candidiſſimæ & tenuiſſimæ quarta pars cũ portione gypſi paulatim admiſcetur, zea denuo probe repurgata. Id agendum ſub Canicula, ne aceſcat. Vbi tota repurgata fuerit, anguſtiore cribro cernatur. Idem quoque Plinius docet de alica, & præterea eam adulterinam fieri maxime ex zea quæ in Africa degeneret, vel ex granis etiam tritici quæ candidiſſima atque grandiſſima deligũtur, & ſemicocta in ollis, poſtea arefiunt ſole ad initium, rurſusque leniter aſperſa molis franguntur: additque aliud mirum dictu, alicæ admiſceri cretam quæ tranſit in corpus, coloremque & teneritatem adfert, negareque Campanos, apud quos præſtantiſſima conficitur, alicam confici ſine eo metallo poſſe. Attamen Conſtantinus, vti ſupra retulimus, non cretam ſed gypſum iniicit, quod etiam in alica adulterina inſpergi poſtea declarat: de quo tamen mirandum Græcos medicos alimentorum facultatem ſtudioſe perſcrutantes tacuiſſe. Nam vt forte creta ad deterſionem glutinoſi lentique humoris, quem χόνδρος habet, eõtulerit, at gypſum vehemẽter nocere videbitur, quod obſtruat & emplaſticum ſit, & ventriculo eiuſque ori valde aduerſum. Propterea dubito plurimum num ſimplicior fuerit Græcorũ χόνδρος Romanorum alica, eoque inuicem diſcreparint, quod hæc gypſo conſtaret, ille nihil gypſi haberet. Siquidẽ nonnihil diſcriminis inter hæc fuiſſe Paulus Ægineta declarat, non ita tamen vt genere & materia doceat diſcrepare. Neque enim dixiſſet alicã chondro in aliis perſimilem eſſe, ſi diuerſa materia conſtare credidiſſet, ſicut bromum, tragum & ptiſanam. Dicit tantum ab alica aluũ magis adſtringi: cuius forte cauſa ad gypſum admixtũ his facultatibus quas modo recenſui præditum, vel etiam ad cretã quæ magnam ſiccãdi vim ſine mordacitate poſſidet, referri poteſt. Quod ſi χόνδρος metallæ eiuſmodi in conſortium admiſiſſet, vix poſſum credere tam celebrem apud omneis futurum fuiſſe, vt alimentum nullum eſſet in

Definitionum medicarum libri XXIIII - page 521 sur 554

arte medica tam multis abundante & luxuriante remediis quod in febribus tertianis & continuis, in calidis & ſiccis naturis, atque etiam ſtomachicis frequentius exhiberetur. Nec tamen diſcrimen hoc tanti faciendum fuit, vt χόνδρος alio nomine quam alicæ apud Latinos diceretur, quod alia prope infinita ſint, quibus diuerſiſſimæ parandi rationes manente ſemper primaria præcipuaque materia nomina non immutauere. Itaque χόνδρος ſiue alica non aliud eſt quam zea, eo modo quem declaraui concinnata. Cuius tamē differentias treis Plinius, & poſt eum Conſtantinus Cæſar annotauit: primam quidem, quæ minima ab eo vocatur & cribraria: alteram vero quæ ſecundaria: tertiam quæ grādiſſima eſt, & exceptitia atque ἀφαίρημα appellatur. Omnes autem eiuſmodi farinæ aqua aſperſę poſtea exiccabantur, & in grumos granaque concreſcebant quæ ad vſum reponebantur, à quibus τῶ χόνδρου nomen inditum fuiſſe arbitror. χόνδρος enim granum ſignificat, & quod ex continuo aliquo ſeorſum cōcreuerit. vt ſalis fruſta & thuris micæ ſeu grana, quæ χόνδρος λιβάνου à medicis nuncupantur, & de qua nūc agimus alica, quam & granum ob eam cauſam Plinius videtur appellaſſe. Scribit enim libr. 18. cap. 11. de alica diſſerens: ex zea pulchrius quam ex tritico fit granum, quamuis id alicæ vitium ſit. Quod quidem nō poteſt aliter quam de chondro intelligi: vitans enim verbum Græcū, granum, Latinam vocem vſurpauit. Ac quamuis quicquid in granum coaluit, χόνδρος vocari poſſit, velut βάγος & βρόμος, ex zea tamen granum id ſibi peculiariter nomen vendicauit, ſicut hordei apparatus ἡ πλισσάνη nomenclaturam, quamuis τὸ πλίσσειν multis frugibus commune ſit, quæ perinde atque hordeum, tundi & deglubi ſolebant. Cæterum duobus modis veteres τῷ χόνδρῳ vtebantur, interdum integro, interdum loto. Illud χόνδρου ſimpliciter, vel χόνδρου πλισσάνη, id eſt chondrum ptiſanæ modo comparatum: vel, vt Diocles & Philotimus, πλισσάνη πυρίνη: hoc vero, χόνδρου πλυτὸν appellabant. Coquebatur granum ipſum in aqua vſque dum intabuiſſet, adiecto etiam per initia oleo, deinde adiecto ſale modico percolabatur, atque ita ptiſanæ ſimilis euadebat. Aliquando vero & acetum admiſcebatur, quo facilius per habitum digereretur. Et hæc quidem fuit ſimplex coquendi ratio. Valenter is cibus alit (vnde & alica dicta eſt Sexto Pompeio, quod corpus alat) adeo vt victus plenus dici mereatur, vti Galenus ſcripſit in Aphor. 4. libr. 1. Succū bonū quidem, ſed lentum & obſtructionibus aptum gignit. Quod tamen vitium veteres vt emendarent, eum vario modo condiebant, mulſum frequenter admiſcentes, interdum vinum dulce, vt eſſet arteriacū medicamentum & tabidis vtile, aut adſtringens, ad compeſcendas alui fluxiones, aut punici etiam grana, vt in lib. meth. med. habetur. Interdum vero cum oleo & ſale frigebatur. Ac quoniam χόνδρος nihil in ſe habet detergens & tenue, ſi ex eo ſorbitionem attenuantem & detergentem conficere volebant, non anethi modo, ſed & porri quidpiā vel pulegii vel calamenthi vel hyſſopi incoquebant. de ſorbitione autem ex alica vide apud Oribaſium extremo lib. 5. At χόνδρος πλυτὸς, id eſt alica elota, eſt ipſe ſuccus alicæ cum aqua miſtus. Plurimum autem is coquendus erat, alioqui permultum lædebat concreſcens & denſatus in ventriculo. Itaque plurima illum aqua perfundebant, tum ſuper prunas coquebant, aſſidue agitando, donec coctus eſſe videretur: deinde ſalis aliquid addebatur & interdum oleum per initia. Non multum χόνδρος veterum diſſidere videtur à noſtra frumentacea, ſi ab illo creram aut gypſum exemeris. Fiebat autem & ex chondro panis χονδρίτης dictus, plurimum nutriens nec facile per aluum deſcendens. Porro quod apud Aetium aliquādo legitur coniunctim χόνδρος ἅλικος, non aliud quam χόνδρου ſimpliciter ſignificat. ideo autem videtur vtrumque nomen coniunxiſſe, ne quis de re ipſa ambigeret: vel quod ita forte Græcorū vulgo ſuis temporibus diceretur: ſiquidem tum is tum Paulus multa nomina ſcriptis ſuis inſeruerunt, veteribus prorſus inuſitata, commoditati potius quam vocabulorum proprietati & elegantiæ inſeruientes.

Χόνδρος. cartilago. Eſt pars corporis omnium, poſt os, maxime terrea & ſolida, ſenſus expers. Eſt igitur cartilago poſt os ſiccisſima & duriſſima: ſiquidem oſſe minus ſicca duraque eſt. Quamuis autem diuerſa ſit ab oſſe cartilago, ſæpe tamen ætatis ſpatio in os degenerat, imo vero nulla fere ſunt oſſa, quæ ante cartilagines non fuerint. Oſſa nāque omnia & dentes genis adhuc concluſi infantibus cartilago ſunt, quæ tandem in oſſa duratur, vti cartilagines quæ inter ſterni oſſa continētur: ξιφοειδὲς, quod Galeno propterea nūc os nunc cartilago dicitur: coſtarum fines coccygis extremum: acromium, quod ob id Hippocrati os, Galeno cartilago nominatur, & quod in cordis baſi media ſitum eſt, vnde arteria magna & vena arterioſa emergit: id enim minoribus animalibus mollius, grandioribus durius, maximis vel os plane eſt vel oſſea cartilago. Ob id videtur recte ſcripſiſſe Ariſt. cap. 1. lib. 1. de hiſt. animal. Cartilaginis & oſſis eandem materiam eſſe, ſola ſiccitate differentem. Sunt autem multæ cartilaginum differentiæ, ſicut & oſſium, à ſubſtantiæ conſiſtentia, magnitudine, numero, figura, ſitu, connexione, actione. Cæterum omnis cartilago vel oſſibus connaſcitur, vel partem per ſe conſtituit. Quæ oſſibus connaſcitur, nunc oſſa inuicem cōnectit, nunc oſſibus tantum appenditur. Quæ oſſa coniungit, vel per ſe cōiungit, vt in oſſibus ſterni, pubis, oſſe ſacro, ſpondylis, hyoide & epiphyſibus nondum inueteratis, vel communium articuli ligamen-

©BIUM

mentorum interuentu, vt in coſtis ſeptem veris cum ſterno, in finibus omniũ oſſium diarthroſi aut ſynarthroſi iũctorum vbi oſſium articulis ſuperlita eſt, & quæ articulis quibuſdam velut innatat. Quæ vero oſſibus appenſa eſt, aduerſus externas iniurias & oſſa & ſubditas partes communit, & eas modice cedendo euitat. vt quæ coſtas ſeptem veras perficit, vt multo magis quæ coſtis quinque infernis accreuit, & quę imo ſterno, ξιφοειδὴς dicta, & quæ in imo naſo vtrinque & in medio multiplex, & aures ipſæ, & coccygis pars multa, & ſpondylorum ſpinæ, & apophyſes tranſuerſæ, & hyoidis latera præcipue in mulieribus, & quæ omoplatæ baſi & coracoidi & acromio & aliis partibus nudis accreuit: cartilago autem per ſe partem conſtituit in vtriuſque cilii tarſo in quo ſunt palpebræ, & in epiglottide & in larynge, & in totius aſperæ arteriæ bronchiis omnibus, & in cordis baſi media, vnde arteria magna & vena arteriosa emergit. Porro cartilagines & ſecum & cum oſſibus oſſium modo articulantur, vt quæ in imo ſunt naſo, quæ in coccyge imo, quæ in larynge tres, quæ in fine coſtarum ſeptem verarum. Ex his cartilaginum vſus duplex præcipuus apparet: vnus vt partes quaſdam leues ac politas ad motuum promptitudinem efficiant, in articulis ſcilicet: alter vt violentiæ foris occurſantium mediocriter cedant. Cartilaginis enim ſubſtantia maxime idonea eſt ad tegendum & defendendum partes ſubiectas. Non enim poteſt comminui & frangi, vt dura & friabilia, neque incidi & contundi, vt mollia & carnoſa. Vſus alios cartilaginũ cum oſſibus communes, vt ſuſtinendi, fingendi partis appoſitus, ex ipſarum natura & forma cogitãdos relinquimus.

Χορδαψὸς. Eſt tumor tenuis inteſtini, vt videatur inteſtinum ad chordę ſimilitudinem cõuolutum, vt ſcribit Galen. lib. 6. de locis aff. Archigenes, vt refert Aetius lib. 13. χορδαψὸν τὸ εἰλεοῦ ſpeciem eſſe dicit, cum vno in loco circa tenuia inteſtina dolor cõſiſtit, vt admota manu durities & tumor tactui ſuccũbat: ex eo ſubitum periculum creari ſcripſit, atque vt plurimum intra tertiam vel quartam horam: quod ſi ad ſuppurationem inflammatio vergit, aut in longius tempus trahitur, ne tum quidem abeſſe periculũ, quãquam ex iis aliqui euadant. Celſus ſcribit Dioclem Caryſtiũ tenuioris inteſtini morbum χορδαψὸν nominaſſe, à plærisque vero ſuo tempore εἰλεὸν nominari. Dicitur autem χορδαψὸς, quod qui manum loco dolenti admouerit, is veluti τῆς χορδῆς ἅπτεται, id eſt, videtur ſibi chordam tangere, propter magnam ex inteſtini inflammatione tenſionem.

Χορδὴ. idem quod τένων, id eſt tendo.

Χοεῖον. eſt extima fœtus membrana, ipſum totum inuoluens. Eſt autem chorion duplex, hoc eſt membranis conſtans duabus, interna tenuiſſima, externa aliquanto craſſiore, ſed molliore, & cruentatæ papyro bibulæ craſſitie, mollitie & colore ſubſimili, inter quas feruntur ad fœtum nutriẽdum multæ tum venæ, tum arteriæ naſcentes ex congenerum vteri vaſorũ oribus numero & magnitudine paribus, quæ κοτυληδόνας Hippocr. vocauit. Naſcitur autem χοεῖον quà quidem vteri ſuperficiem ſubungit totam, ex virili ſemine: quà vero tangit cornua, ex muliebri. Siquidem toti internæ vteri & cornuum eius ſuperficiei ſubtenditur, & omnibus vteri & cornuum eius cotyledonibus adhæret, alicubi etiam ipſi vtero inter cotyledonas, ſed leuiter. Augetur vna cũ fœtu, cumque vtero extenditur ac fœtum totum inuoluit, etiam qua os eſt vteri, vt ſcribit Gal. lib. de anatome vteri, de fœtus formatione, de ſemine, & lib. 15. de vſu partium. Dicitur ἀπὸ τῆς χορείας, quod in eo vaſa veluti in choro diſpoſita ſunt. Sunt tamen qui χωεῖον per ω ſcribant, quod fœtus veluti domicilium & ſedes ſit: vel quod vna cum fœtu χωρεῖ, id eſt procedit. Dicitur alio nomine δευτέριον, id eſt ſecundæ, vt ſcribit Paulus libr. 6. cap. 75. quo tamen nomine non extima modo fœtus membrana, ſed totum etiam fœtus inuolucrum tribus membranis compactum ſignificatur.

Χοειοειδὴς ἡ

Χοροειδὴς. De trib. dicitur apud anatomiæ profeſſores. Primum quidem ſignificat implexum arteriarum in ventriculis cerebri anterioribus factum in modum τῆς χοείου, hoc eſt membranæ fœtum inuoluentis, quam ſecundas appellant. Hic geminus eſt, dexter & ſiniſter, in vtroque ſcilicet cerebri ventriculo anteriore vnus: ſimilis autem eſt τῷ χοείῳ, non modo varia atque implicata vaſorum textura, ſed ſubſtantia etiam quadam ſubrubra & glanduloſa quæ per medios vaſorum anfractus cernitur, non ei diſſimilis quę τῆς χορίου vaſa amplectitur atque ſuſtinet. Secũda ſignificatione χοροειδὴς dicitur tenuis membrana quæ cerebrũ inuoluit, eo quod cerebri vaſa non aliter ſuſtineat quam τὸ χοείον vaſa ad fœtum pertinentia complectitur. Rufus vero non totam eam membranã ſed τὸν καλύπτοντα τὰς κοιλίας ἔνδοθεν χιτῶνα, hoc eſt, internam membranam, quę ventriculos contegit, ſcripſit vocari χοροειδῆ. Id quod ego eſſe ſuſpicor & Gal. libr. 8. de vſu part. dicit ſe mirari, cur aliqui non omneis tenuis mẽbranæ partes χοροειδεῖς velint appellari. Verum Herophilus, vt ait Rufus, etiam meningem χοροειδῆ vocabat. Tertia ſignificatio eſt, qua χοροειδὴς membrana oculi dicitur, quæ alio nomine ῥαγοειδὴς nuncupatur, vel quoniam naſcitur à cerebri membrana tenui, quã ῥαγοειδῆ diximus vocari, vel quod pariter atque χοείον venis intertexta ſit: quãquam videtur Rufus ſentire nõ totam eam tunicã χοροειδῆ dici, ſed ea tantum parte, qua albo oculorum ſubiecta eſt, vt & ῥαγοειδὴ ea parte qua ſubeſt ὑαλοειδεῖ tunicæ.

Χοὸς. vide χοεύς.

Χρεία. vsus seu vtilitas. vide ἐνέργεια.

Χρηστὸν. à singulari vtilitate sic appellatum est cichorium. Sic dicta etiam est à quibusdam ambubeia.

Χρυσάνθεμον. herba est tenera, fruticosa, læues proferens caules & folia multifida: flores supra modum splendentes, luteos, orbem oculi imitantes: vnde etiam βοὸφθαλμον quidam appellauere. Galli margaritas albas vocant.

Dicitur & χρυσάνθεμον à nonnullis τὸ ἀείζωον siue sedum maius, ab aureo seminis colore.

Dicitur & χρυσάνθεμον à quibusdam τὸ ἑλίχρυσον, vt scribit Dioscorides: atque etiam ἡ χρυσοκόμη, vt idem refert. Est etiam species ἀνθεμίδος dicta χρυσάνθεμον, reliquis vehementius vrinam ciens.

Χρυσέρμειον τρόχισκος. pastillus Chrysermi, splenicis & hydropicis vrinã ciens, aluumque emolliens. Describitur à Galeno lib. 9. τῶν κατὰ τόπους.

Χρυσῆ. nomen est medicamenti compositi, glutinatorii, quo Paulus vtitur ad glutinanda vlcera, libr. 4. capit. 37. cruentisque vulneribus ob id conuenit. Describitur apud eundem lib. 7. cap. 17.

Χρυσῖτις γῆ. aurea terra. Terra est, vt ait Galenus, quę ex metallis sumitur, auri plurima frusta habens, non quidem per totam ipsam terrã immista, sed contigua coniunctaque paruis terræ particulis, quæ abigne in fornacibus fusa secum coeunt.

Χρυσῖτις. species argenti spumæ. vide in dictione λιθάργυρος.

χρυσῖτις. vocatur à quibusdam ἡ χρυσοκόμη, vt author est Galenus.

χρυσῖτις. sic dicitur à nonnullis τὸ ἀείζωον siue sedum maius, vt habetur apud Dioscoridem, ab aureo scilicet seminis colore.

Χρυσοβάλανος. quid sit, non animaduerti fuisse explicatum. Galenus libr. 8. περὶ κράσεων, dicit ei vim esse discutiẽdi & roborandi, damnatque medicamenta στομαχικὰ ex eo composita. alii βάλανον μυρεψικὴν, alii nucem moschatam interpretantur.

Χρυσόγονον. frutex est quernis foliis, flore coronarii verbasci. Radix illi vt rapum extuberat, intus ruberrima, foris nigra.

Χρυσόκαρπος. à quibusdam dicitur ὁ κιανὸς, vt habetur apud Dioscoridem, ab aureo acinorum colore.

Χρυσόκολλα. genus est medicamenti metallici. Est autem duplex, naturalis & factitia. Naturalis gignitur in fibris & venis ærariis, ac si quando in aliis metallis reperiatur, omnino & in illis æs est. Inuenitur autẽ aut sola, arenæ similis, aut metallicæ alicui materiæ adhærens, à qua vbi abrasa, aut affuso humore excussa secretaque fuerit, arenæ similiter aut pulueris speciẽ habet. Est autem omnis natiua viridi colore, sed eo quidem alia saturo, vt ad smaragdi viriditatem accedat, quam longe optimam esse censent, alia vero valde diluto, quam vilissimam, alia vero medio quæ medium locum tenet. Factitia autem duplex est, vnam herbaceam, alteram santernam appellant. Fit autem herbacea ex dura natiua, tingiturque lutea herba, ob id herbacea dicta: atque ea laudatissima est, natiuaque preciosior. Eius conficiendæ rationem exponit Plinius lib. 33. cap. 5. Natura, inquit, chrysocollæ est quæ lino lanæue ad succum bibendum. Tunditur in pila, deinde tenui cribro secernitur, postea molitur, ac deinde tenuis sic cribratur. quicquid non transmeat, repetitur in pila, deinde molitur. puluis semper in catinos digeritur, & exaceto maceratur, vt omnis duritia soluatur. ac rursus tunditur, dein lauatur in conchis siccaturque. tunc tingitur alumine schisto & herba lutea, pingiturque antequam pingat. Cum tinxere pictores, ὀροβίτιν vocant, quod erui colore sit. Verum nunc herbacea caremus. Altera autem factitiæ chrysocollæ differentia, quam Plinius santernam scribit vocari, temperatur, vt ait, ex Cypria ærugine & pueri impubis vrina addito nitro, teriturque Cyprio ære in Cypriis mortariis. Galenus Dioscoridem sequutus nitri non meminit: monuit tantum satius esse eam præparare tempore æstiuo, aut certe aere prorsum calido, vrinã in mortario terentes, præstareque æs ex quo mortarium pistillumque conficitur, rubrum esse. Nam quo æs mollius fuerit, eo plus circum agendo pistillo deteri. idque pluribus deinceps diebus faciendum esse, donec vrina mellis crassitiem adepta sit. Ea reponitur à Dioscoride in ærugĩnum numero, & quia medicinæ inseruit, à medicis ἀνεσὶς nominatur, vt ait Plinius, quanquam & aurifices, vt ait Galenus, eandem sibi vendicant agglutinando auro, ex qua re præcipuam sortita est appellationem. Siquidem nihil chrysocollæ vox aliud quam auri glutinum indicat. Vires tum huic tum fossili chrysocollæ sunt digerendi, exiccandi, & carnes liquefaciendi sine vehementi mordicatione. Iccirco vtraque aptissima est vlceribus contumacibus. Verum factitia magis exiccat quam metallica siue natiua, minusque mordet, & partibus est tenuioribus.

Χρυσοκόμη, frutex est palmi altitudine, comantibus corymbis, figura hyssopi, radice veratri nigri, pilosa, tenui, gustu nõ iniucundo, verum dulci ex austero, cyperi magnitudine, in opacis petrosisque nascens. Aliis nominibus χρυσῖτις, χρυσάνθεμον & ἀμάρακος dicitur. Plinio Latinam non habet appellationem. Olim tamen Iouis barbam dictam fuisse Dioscorides prodidit. Proxime ad eam accedit quam herbarii nostri pulegium montanum vocitant. Radix eius acris est & adstringens, nec multi vsus, decocta tamen in mulsa vtilis est peripneumonicis & hepaticis, vimque aliquam habet prouocandi menstrua.

χρυσοκόμη. à quibusdam dicitur ἡ αὐξημὶς, vt habetur apud Dioscoridem.

Χρυσολάχανον. à quibusdam dicitur ἡ ἀπράφαξις, id est

©BIUM

est atriplex, authore Dioscoride. de quorũ tamen vtroque Plinius seorsum disserit, tanquam ab inuicem dissideant. Ruellius χρυσολάχανον id esse dicit, quod officinæ minorem crassulam appellant.

Χρυσόμηλον. aureum malum. Genus vnum est cydonii mali, incisuris distinctum, colore ad aurum inclinante.

Χρυσόσπερμον. sic dicitur à nonnullis τὸ ἀείζωον, siue sedum maius, ab aureo seminis colore, vt author est Dioscorides.

Χρυσωῦ. est collyrium ad incipientes suffusiones efficax. describitur ab Aetio libr. 7. inter collyria πραγματικά. Est & huius nominis collyrium ὑγιεινὸν ad corrosos oculorum angulos & scabritiẽ, quod à Galeno & ab Aetio eodem modo describitur. Appellatur etiam hoc nomine pessus valens ad inflammationes veteri & inclinationes, & describitur ab Aetio libr. 16. cap. 83. quod est de veteri inflammatione: atque alius etiam eiusdem nominis vtero emolliendo conueniens, & ab eodẽ descriptus ad scirrhos veteri.

Χρὼς. vocatur apud Ionas quicquid in nostro corpore carnosum est, cuius generis præcipue sunt cutis & musculi, tũ membranæ ac viscera: ossa vero, cartilaginem & ligamenta χρωτὸς nomine non significant, vt annotat Gal. comment. 2. εἰς τὸ περὶ ἀγμῶν. Idem vero comment. 3. quamlibet (inquit) carnosam partem Hippocrat. χρῶτα appellat.

Χυλὸς. succus. generaliter quidẽ significat idem quod χυμὸς, tum apud Platonem & Hippoc. tum apud veteres omnes Comicos, vt Galenus prodidit. sic autem dicitur, ἢ ἐξ ὑγροῦ καὶ ξηροῦ σύστασις τῷ ὑπὸ θερμότητος πεφθέντων. hoc est, succus à calore ita concoctus, vt humidi siccique medius sit consistentia. hic autem nõ aliud est quam humor quidam incrassatus, tam in animantibus quam in plantis. Sed tamen in animantibus specialiter magis eum succum designat quem ventriculus è cibis per concoctionẽ elicit, & qui sanguinis materia est. Hic enim proprie à medicis χυλὸς appellatur, quamuis generaliori quodam significato non is modo, verumetiam & pituita & sanguis, & reliqua omnia humorũ genera sub eo nomine comprehendi posse videantur. Eius generatio χύλωσις dicitur, ventriculi propria actio, per quam cibus in chylum mutatur.

Χυμὸς, succus. sapor. Communi quidem significato omnem humorem designat coctione quodammodo incrassatum, tam in animantibus quam in plantis. Inde τὸ εὐχύμως καὶ κακοχύμως nomina deducta sunt, quibus ea designãtur, quæ humorem bonum malumve, hoc est, nutriendo corpori seruandoque aptum aut incommodum, continẽnt. In quo nihil differt χυλὸς ἀπὸ τοῦ χυμοῦ, vt ante diximus. Verum peculiari quadam significatione ab Aristotele, Theophrasto, & Mnesitheo, vt refert Galenus, χυμὸς appellatur ipsa gustandi facultas siue qualitas, quam Latini saporem vocant. Hic autem non aliud est quam partis siccæ terrenæque in humore permistio, vel partis siccæ per humorem vi caloris percolatio: efficitur enim sapor permistione quadã. Id quod eo argumento patet, quod elementorũ nullum, vt aer, ignis, aqua, sibi saporem adsciuerit. Siquidem insipida est aqua, & vt veteres testantur, talis aqua creditur, qualis terra per quam influit. Sed nec terra etiã ipsa, nisi aliquam mistionem nacta sit, alicuius saporis existimari potest, sed eam omnino humore aliquo diluî necesse est. Quod enim tã terreum durumque est, vt humore liquari nequeat, nullum gustu saporẽ inuehit: quod vero ita concreuit vt dissolui possit, id non aliter quam aliquo humore dilutum & liquefactum, gustãdi sensum mouebit. Sic itaque χυμὸς non succum tantum, sed ipsam etiam succi propriam qualitatẽ & affectionem, quæ sapor est, significat. Est enim sapor non cuiusuis humoris (aqua enim & aquea omnia insipida sunt, & media inter gustatorias facultates) sed eius proprius quem χυμὸν ἢ χυλὸν diximus indifferenter appellari. Vide γεῦσις.

Χύμωσις. numeratur à plærisque inter oculi affectiones, quasi ἀπὸ τοῦ χυμοῦ dicatur. verum vbicunque per υ scribitur, male scribitur: debet enim scribi διὰ τοῦ η, ἀπὸ τῆς χήμης. vide supra χήμωσις.

Χυλοδῶδες. significat ex aqua & oleo simul tusis mistisque diutius fricari. huic oppositum est ξηραλοιφεῖν. Est autem egregium ad tollẽdam lassitudinem remedium.

Χυτειδέα. ἢ χυτείδιον, ἢ χύτρειον. his tribus vocabulis Hippocrates τὸν χύτραν, hoc est ollam appellauit, vt explicat Galen. in lexico Hippocratis.

Χώλωμα. dicitur omnis distortio cuiuscunque partis ea sit. quo modo etiam Hippocrates dixit χωλεύσειεν, pro mutilum aliqua corporis parte fecerit: vt annotat Galenus in lexico Hippocratis.

Χώρα. regio. Est pars terræ habitabilis, in qua homines versantur & viuunt. Eam autem Geometræ & longitudine & latitudine definire solẽt, vt intelligant omnes eius situm. Sed nos multo aliter, vt cognoscamus quã probe & integre homines ea vtantur. Ac primum consideramus, in qua orbis parte sita sit, an ad meridiẽ, an ad septentrionem, an ad orientem aut occidentem versa sit, vt inde queamus de eius temperie iudicare. Perpetuum enim est, vt frigidæ sint regiones ad septentrionem spectãtes, veluti quæ ad Istrum & Mæotida paludẽ sunt sitæ. Calidę vero, quæ in Æthiopia atque India habentur, & quæ ad meridiem pertinent. temperatæ vero, quæ ad orientem atque occidentem sunt sitæ. Verum aliud præterea spectandum est, ad iudicandam temperiem regionum, vt lutulenta stagna & aquæ palustres, quæ vel lapides in renibus gignunt, vel lienem adaugent: itemque venti, qui habitationib. familiares sint, q̃ vel ex stagnis, vel ex fluminib. vel ex paludibus, vel ex sinu,

©BIUM

vel ex pelago exoriantur. Iam vero quæ ex terræ exhalationibus excitantur, partim bona, partim praua sunt: qualia sunt quæ ex metallis afferũtur, & quę à specu quod Charonium vocant, exhalantur. In frigidis vero quibusdam regionibus, vt in Thracia & Ponto, quoniam loca mari adiacẽtia humilia sunt, ob eam causam calidiore sunt temperatura: in calidioribus vero, quales sunt AEgyptus & Libya, quoniam æstate à ventis ab Arcto flantibus refrigerantur, iccirco minus calida sunt iis quæ ad mediterranea recesserunt. Similiter & aquæ permultum faciunt ad regionum temperiem indicandam, siue illæ bonæ sint, siue malæ, itemque montes, atque alia quamplurima, quæ non est necesse describere.

Χωείον. vide χοείον.

IO. GORRAEI PARISIENSIS

DEFINITIONVM MEDICARVM

TO Ψ.

Ἄγδας. εἶδός τι μύρου, id est vnguenti quoddam genus: vt explicat Gal. in lexico Hippocratis: itemque Suidas. Hesychius autem ψαγδας habet & ψαγδῆς.

Ψαδυρὸν, διὰ τοῦ δ, vt Attici, vel

Ψάθυρον, διὰ τοῦ θ, vt cæteri omnes Græci scribũt. dicitur edulium vel aliud quiduis quod tenerum & friabile sit, quod in se, vt scribit Galen. l. 3. de aliment. nihil lentoris neque pinguedinis continet. Id Galen. etiam κραυρὸν libr. 11. meth. med. appellat: Aristoteles autem θραυσὸν lib. 4. meteor. Vulgo σαχνὸν vocatur, vt ait Galenus comment. 3. in libr. 1. prorrhet. Tale autem in ciborum genere maxime est, quod diem vnum vel duos à iugulato animali repositum est. ἔωλον id Græci vocare consueuerunt, quasi biduanum vel triduanum: & ἐωλίζειν ita ante putrefacere.

Ψαίρειν. ἐννήχεσθαι, τὸ σὺν ψαύειν id est innatare, atque attingere, vt explicat Galen. in lexico Hippocratis.

Ψαιστὸν μάζαν. melle & oleo subactam. quoniam & ψαιστὰ, hoc est liba, sic madefiunt. Galen. in lexico Hippocr.

Ψαλιδοειδὲς ἢ

Ψαλοειδὲς. est corpus durum tribus ceu arcubus conflatum, medium cerebri ventriculũ sustinens: factum est è cerebri substantia multum indurata. Incipit à fine corporis callosi quod πυλοειδὲς dicitur. fornicis habet similitudinem, ne medius cerebri venter concidat. Dicitur ἀπὸ τῆς ψαλίδος, quæ cameram & testudinem significat.

Ψαμμισμὸς. genus curationis quod per arenam perficitur, cuius meminit Paulus in cura hydropis. Commodũ .n. est hydropicos anasarca laborãtes in arena à sole excalfacta sepeliri, exerto tantum contectoque capite, quo superfluus humor eliciatur & digeratur, caroque humore madida reficcetur.

Ψαρὸν. est nomen compositi medicamenti sicci, acris & exedentis, quo Paulus lib. 4. cap. 43. vtitur ad vlcera in quibus caro supercrescit. eius descriptio habetur apud Aetium l. 14. cap. 36

Ψελλότης. balbuties. est vitium pronunciationis quo litera vel etiam syllaba sæpe eliditur. Sic quidem definiuit Aristot. in problematis, scribens in eo differre ἀπὸ τῆς βαυλότητος, in qua commutatio fit literæ in literam, non etiam elisio. βραυλοὶ enim pro ρ pronunciant λ, ψελλοὶ vero inter pronunciandum literam vel syllabam perdunt. Cæterum Gal. multis locis annotauit Ψελλότητα vitium esse pronunciationis καὶ δυσρρώσεως, sed non vocis nullibi tamen βαυλότητα καὶ ψιλότητα idem esse dixit.

Ψευδαγχοῦσα. herba est anchusæ onocleæ similis, sed lanuginosior & minus pinguis, tenuioribus foliis & languidioribus, radice oleũ non fundente, sed rubentem succum, qui ab anchusa discernitur. hæc aliis nominibus & ἀγχούσα & δωεὶς dicitur. Verum secundum Plinii descriptionem, ψευδαγχοῦσα videtur esse secunda anchusæ species quæ ὀνόχειλος & ἀλκιβιάδειος nuncupatur.

Ψευδοδίκταμνον. frutex est in Creta, palmi altitudine, foliis napi acribus.

Ψευδοδίκταμνον. frutex est multis in terris nascens, folio simili dictamo, sed ramulis minoribus.

Ψευδόναρδος. est frutex vbique fere nascens, folio crassiore, carnoso, angusto, colore languido in candidum vergente, frequentibus spicis in aristas sparsis, flosculis purpureis. duorum est genera: vnum procerius, odoratius, vulgo Gallorũ aspicum dictum: alterum minus odorum minusque altum, quod vulgo lauandula appellatur. Vtrumque perpetua coma canescit. vis ei calfactoria & resiccans secundo abscessu, tenuibusque constat particulis, non multum à natura Celticæ nardi dissidens.

Ψέφαρ. hoc est tenebrosa & nigricantia. ψέφος enim tenebras significat. vt annotat Galen. in

in lexico Hippocr. apud Hesych. est ψιφαεὲ, tralato accentu.

Ψῆμα. sic à quibusdam olim vocatum fuisse æris florem Dioscorides author est.

Ψίλωθρον. medicamentum depilatorium. Nõ est vnguenti genus, aut certæ cuiusdam compositionis nomen, vt aliqui existimauerunt, sed quæcunque medicamenta aut illita aut affricta pilos demũt, ψίλωθρα dicuntur. Cum enim, vt ait Galenus, triplex sit eorum quæ pilos corrumpunt differentia, quod eos alia attenuent, alia auferant, alia penitus extirpent, ψίλωθρα proprie vocantur, quæ partem aliquam pilis ad tempus denudant, non etiam radicitus eos extirpant. Omnia in genere erodentem & vstoriam habent facultatem. sed erodentia quidem tutiora sunt minorique periculo adhibentur: periculosiora autem quodammodo sunt vstoria, quod, si paulo negligentius admoueantur, bullas excitent, exulcerent, & cutem adurant. Eorum materiam Gal. l. 1. περὶ κράσεως φαρμάκων, abunde explicauit. Huius generis est ἡ ἀμπελολευκή, hoc est vitis alba, quæ ideo à quibusdam peculari nomine ψίλωθρον vocata fuit authore Dioscoride & Plinio. Oribasius ex Menemacho refert, psilothrum à dropace differre, quod eius actio minor sit quam dropacis, quodque hoc carnem delicatam relinquat, dropax vero habitiorem, magisque musculosam, additque psilothrum carnem primo in superficie vellicare, ac tandem si diutius immoretur, cutem vlcerare pustulasque excitare.

Ψιμμύθιον. ceruſſa. est medicamentum metallicum ex plumbo acris aceti vapore resoluto. Fit hunc in modum. Primum in dolium fictile sarmenta imponuntur, deinde tantum aceti acerrimi infunditur, vt altitudine palmi sarmenta emineant: mox plures plumbi laminæ, tenues, libræ vnius pondere super ipsa collocantur, ipsumque dolium operculo item fictili clauditur & obturatur. Ac æstate quidẽ dolium in sole, hyeme vero super furnum collocatur, donec ipsæ plumbi bracteæ totæ liquatæ sint & resolutæ. Tunc liquor purus qui supernatat colatur, glutinosum vero quod in dolii fundo residet in aliud vas transfusum in sole siccatur, deinde mola trusatili teritur aut alio modo comminuitur, postea cribratur. Similiter & reliquiæ solidæ & duræ iterum & sæpius comminuuntur, atque cribrantur. Quondam ceruſſa, vt scribit Dioscorides, primas tenebat quæ Rhodi fiebat, aut Corinthi aut Lacedæmone, secundas quæ Puteolis: nostris temporibus in omnibus Europæ regionibus conficitur. Ea quamuis ex plumbo acri aceto dissoluto paretur, attamen neque acris est neque mordax neque discussoria, sed & meatus obducit & refrigerat. Verum vsta ceruſſa pura in id quod σανδυκα appellatur transit, medici σανδυκα nominant. Est vero tenuiorum quam ceruſſa partium, nec tamen calefacit.

Ψιλάκιον emplastri nomen cuius descriptio habetur apud Paulum lib. 7. cap. 17. Refertur & ab Aetio libr. 15. inter emplastra emollientia & discussoria. Est & collyrii nomen quod describit à Scribonio Largo, & quod Galenus libr. 4. περὶ κράσεως τόπων ex eius libris adscripsit.

Ψόαι. sic dicuntur duo maximi musculi in interna lumborum regione siti, vt scribit Hippocrates ἐν τῷ περὶ ἄρθρων. Hi supra septum transuersum ad decimam, aliquando vero ad vndecimam thoracis vertebram inseruntur, eamque partem spinæ quæ secundum ipsos est, inflectunt. Iidem vero & νευρομήτραι & ἀλάπικες etiam à quibusdam vocantur. Sunt vero & qui externos spinæ musculos ψόας vocent, vt scribit Pollux: nec eos modo, sed totam etiam eam partem quæ lumborum nomine comprehenditur. Marcellus ψόας lumbos proprie dici contendit, quod nomen à libidine merito deduci volunt. Nam illic libidinis pruritus excitatur maxime, quod iis renes subiacent. Suidas, ψόαι, μέρος τὸ σώματος. ἐν ταύτῃς ἔχουσι οἱ νεφροί, διὸ καὶ ὀρέξεις χρὴ ἐνθάδε γίνεσθαι. quibus verbis designat ψόας partem esse corporis, quibus renes adiacent, per quos veneris appetentiæ excitari solent.

Ψόφος. murmur, strepitus. Dictio est qua vtitur Hippocrates lib. 6. de morbis vulgaribus comm. 3. qua nonnulli murmur, hoc est βορβορυγμὸν, significari dicunt: quidam ἐρυγὼ, id est ructum: alii flatus per sedem exhalantes: alii quodlibet istorum simpliciter, qualiscũque in intestinis motus sit auribus perceptibilis. sunt enim & alii quidam præter murmura in intestinis motus & strepitus, nonnulli quidem sonis persimiles, alii vero sibilis aut alicui huiusce modi voci. Hæc Galen. comment. 3. in lib. 6. Epidemiõn. In lexico idem Gal. ex eodem Hippocr. affert ψόφεα καταπλώμενοι, pro strepitum facile sentientes, ac proinde expaueſcentes. veluti si ψοφώδεις dixisset, vel potius ψοφοδεῖς, qui ad quemuis strepitum expaueſcunt.

Ψυδράκιον. pustularum genus est, authore Celso, paulo durius, subalbidum, acutum, ex quo quod exprimitur, humidum est. Verum à Paulo ψυδράκια inter proprios capitis affectus numerantur, eaque definit esse μικρὰς ἐπάρσεις φλυκταίνων ὁμοίας, ἐπαφιεῖσας τῆς ὑπιφανείας: hoc est, paruas eminentias similes phlyctænis, super cutem excrescentes. Quæ cum dicat phlyctænis esse similia, patet non eadem esse cum phlyctænis, vt aliqui putauerunt. Differunt enim non eo tantum quod phlyctænæ toto corpore, ψυδράκια capite solo (quanquam Introductorii author aliter videatur scripsisse) oriantur, sed etiam quod illæ à calidiori acriorique, hæc autem à minus calido minusque acri humore gignantur.

Ψύλλιον. herba est foliis coronopo non dissimilibus, hirsutis, longioribus, sarmentosa fœni modo, ramis dodrantalibus. Coma à medio

Definitionum medicarum libri XXIIII - page 527 sur 554

caule exoritur, duobus tribuſue conuolutis in cacumine capitulis, in iis ſemine duro, nigro, pulicum ſimili, vnde & pulicaris herba Latinis dicitur. Eius ſemen refrigerat ordine ſecundo, medium ſiccando humectandoque. Ex pſyllio fiunt emplaſtra, numero tria, quæ recenſet Aetius tetr. 4. ſerm. 3. de emollientibus ac diſcuſſoriis emplaſtris.

Ψυχὴ. anima ſiue animus. Cuius ſubſtantiam ſe ignorare Galen. multis in locis ingenue cõfitetur, nec ſane quid ea ſit ſcire magni refert, ſiue ad ſanitatẽ tuendam, ſiue ad morborum curationem. Satis eſt id vnum noſſe, animã in nobis id eſſe quo viuim⁹, & omnes in vita actiones edimus. Hæ autem cum ſint propemodũ infinitæ, in treis tamẽ ſummas & principes differentias à philoſophis diſtinctæ ſunt, ita vt quicquid in animantium vita agitur, ad vnam earum referre oporteat. Sunt autem hæ concupiſcere, iraſci & ratiocinari. Quæ vtrum ab vna & eadem animæ ſubſtantia, an à diuerſis procedant, non eſt præſentis operis definire: hoc modo ſciendum, quibus hæc aguntur, & partes animæ & ſpecies & facultates & principia interdum nuncupari, atq; eam ſeu partem ſeu facultatem qua concupiſcitur, dici animam vegetabilem ab Ariſtotele, concupiſcibilẽ à Platone, naturalem à Stoicis: eam vero qua concipitur iracundia, animoſam & iraſcibilem & vitalem: qua autem ratiocinamur, rationalem & κατ' ἐξοχὴν principem, atque etiam animæ nomine ψυχικὸν, hoc eſt animalem, appellari. Eſt igitur anima in corpore primum agens, eiuſque primaria actio vita eſt, ab hac aliæ ad vitam pertinentes, quas omneis ſpiritus beneficio perficit, tanquam primo inſtrumento, in ſecundaria organa, vt venas, arterias, neruos & muſculos permeante ſine quibus anima nihil agere poteſt. Scio quidem Ariſtotelem multo accuratius animam definiuiſſe, & paulo ſupra medici contemplationem, quam tamen, ſi cui curæ eſt, requirat in libris ab eo conſcriptis de anima.

Ψυχικὴ δύναμις. animalis facultas. Eſt vis ſeu pars animæ in cerebro ſita, ſenſus, motus & rationis author. Poteſt & principium ſenſus, motus & rationis dici. Hæc enim tria ab animali facultate proficiſcuntur, & in cerebro, quo illã veluti in arce reſidet, perficiuntur, & actiones animales κατ' ἐξοχὴν nominantur. Eſt autem ea facultas cerebro à propria & inexplicabili ipſius temperie, ex qua ſpiritus animalis procedit, quo tãquam primario inſtrumento anima triplices eas actiones exercet. Ac ſenſum quidem motumque ſpiritu per neruos tranſmiſſo edit. ratiocinatur autem & reliqua principis ſiue rectricis facultatis munia obit, eo rite in cerebri corpore contemperato. Itaque facultatis animalis tres ſunt actiones, quas etiam particulares eius facultates appellare poſſis, ſenſificam, motiuam & rectricem: quarum prior quinque ſenſuum differentiis, altera motibus voluntariis, tertia imaginationi memoriæ & rationi præeſt.

Ψυχικὸν πνεῦμα. animalis ſpiritus. Eſt ſubſtantia omnium tenuiſſima, per totum cerebri corpus diffuſa, primum facultatis animalis inſtrumentum. Sic enim qui in cerebro ſpiritus eſt animalis dicitur, non quod ſubſtãtia animæ ſit, ſed quod ſit primum eius ibi habitantis inſtrumentum. Differt autem ille quidem permultum tenuitate à reliquis ſpiritibus, quod & diuinior ſit, & ad ſublimium rerum contemplationem deſtinatus. Itaque tantum abeſſe debet à corpore, quãto cœleſtia terrenis puriora ſunt. Eam ob rem non ex re qualibet, ſed ex tenuiſſima quaque ſubſtantia producitur, vt inſpirati aeris parte ſereniſſima, ſanguinis probe defæcati vapore, & ipſo vitali ſpiritu. Sanguis enim ille ſpiritalis purus & tenuis qui à corde profectus in arteriis continetur, illi admodum familiare eſt alimẽtum, nec tamen tam propinquum, quin antequam ſpiritus animalis euadat, multum repurgari elaborarique debeat. In hunc autem vſum natura primum quidem nobilem illum plexum retiformem machinata eſt, eumque propterea tam multis arteriarum ambagibus implicauit, quo mora longiore vitalis ſpiritus per eum quaſi varium quendam labyrinthum permeans, tandem tenuiſſimus puriſſimuſque euaderet. Quo adhuc non contenta, alios præterea ex vario multarum venarum & arteriarum concurſu implexuque ſinus, quos χοροειδεῖς appellant, in duobus anterioribus ventriculis cerebri conſtruxit, in quibus etiam perfectius & ſubtilius excoqueretur. Inde in medium poſtremumque ventriculum peruenit. Quamuis autem tum ventriculi omnes, tum totum ipſum cerebrum eo plenum ſit, maxime tamen in poſtremo ventriculo continetur, in quo non plurimus modo, verum etiam ad animæ vſum præſtantiſſimus habetur. quãuis non contemnendus ſit medius, qui etſi non eſt nobiliſſimus, multis tamen rationibus efficitur, vt eum duobus anterioribus præferendum eſſe exiſtimemus. Eo autem anima, quæ in cerebri corpore ſedem habere creditur, tanquam primo inſtrumento vtitur, tum ad ſenſum & motum, tum ad reliquas actiones quæ ratione & conſilio adminiſtrantur: ad ſenſum quidem motumque, per neruos tanquam canales in organa ſenſus atque motus influente: ad principes autem actiones ſic temperato, prout natura arcano quodam conſilio expedire intelligit.

Ψυχότροφον dicitur τὸ χέιρον, id. eſt betonica, vt ſcribit Dioſcor. gaudet enim frigidis locis. inque iis læta prouenit. vide χέιρον.

Ψώρα. ſcabies. Eſt aſperitas ſummæ cutis ex ea furfures eliciens, cum pruritu & colliquatione corporis. Aſperitas quidem illi cum lepra communis eſt, vt & pruritus & colliquatio

©BIUM

quatio corporis, differentia vero in eo est, quod in psora summam cutem potius occupet, in lepra vero altius descendat: quodque per psoram cutis furfuracea quædam corpora remittat, per lepram vero in squamas soluatur. Huius autem asperitatis causa siccitas est humoris, qui paucior quidem & tenuior pruritum mouet, vstus vero factusque crassior psoram inducit. Addit & Paulus alias psoræ lepræque differentias, psoram quidem varie figuratam videri, lepram vero circularibus magis erosionbus cutem depascere. Sed & furfures à siccitate proueniunt, iisque materia ex subiecte carnis colliquatione assidua quam calida parit intemperies, suggeritur. Ex melancholico humore nascitur malum, atque inter melancholicos affectus numeratur. Hæc quidem Græci de psora prodiderũt, & omnes quotquot mihi videre licuit interpretes scabiem sunt interpretati, Plinium credo secuti, qui lib. 20. cap. 1. scribit, radix cucumeris arida cum resina impetiginem & scabiem, quæ psoram & lichenas vocãt, sanat. Idem tamẽ c. 17. eiusdem libri scabiem & psoram videtur distinguere. Verum si psora Latinis scabies sit, non videntur Græci de psora plene tractasse, totamq; de ea commentationem absoluisse. Siquidem Cornel. Celsus rubicundum esse tumorem in scabie prodidit, ex quo facile intelligitur non semper à melancholico humore nasci. Celsoque consentanea scripsit Auicennas. Præterea ex cute pustulas prodire per scabiem dicit quasdam humidiores, quasdam sicciores, & exire in quibusdam saniem, fierique ex his continuatam exulcerationem & serpere in quibusdam cito. quas tamen in psora differentias pustularum nemo Græcorum annotauit: non neglexit autem Auicennas, scabiem suam in excorticatã & non excorticatam, in humidam & siccam, in fœdam & non fœdam distinguens. Sed puto equidem Græcos de psora loquutos non tam noua & recenti vt pruritus adhuc esse videatur, quem à sanguine bilioso excitari manifestum est, sed nec tam multum à pruritu recedente, tamque longe progressa, vt proxime ad λέπραν accedat, quo tempore non iam simplex ex psora, sed ἀχεία, quam feram scabiem Corn. Celsus vocat. Tunc enim in squamas resoluitur, exulceratur, serpit, pustulas & saniem emittit, supraque psoræ modum exasperatur.

Ψωρικὸν. nulla per se materia est quæ ita nominetur, nec natiuum aliquid est, sed ex metallis factitium: nec simplex, sed compositum est. Dioscorides fieri scripsit ex chalcitide, duabus eius partibus cum vna cadmiæ additis, & ex aceto tritis, deinde in fictili positis, obrutisque fimo diebus quadraginta per Caniculæ ardores. Alii vero, ait, pares vtriusque portiones in vino terunt, & eadẽ prosequũtur. At Gal. ad eius confectionem nõ cadmia sed lithargyro vtitur, eaque tantum in re à Dioscoride discrepat. Celsus lib. 6. c. 6. chalcitidis aliquid, & cadmiæ dimidio plus ex aceto simul conteri prodidit, idque in vas fictile additum & contectum ficulneis foliis sub terra reponi, sublatumq; post dies viginti rursus teri, & sic ψωρικὸν appellari. Hoc autem ei nomen à propria facultate est inditum, quod cõtra psoras prosit, & cutis asperitates emendent. Attrahit enim, desiccat, partiumque tenuitatem habet, simulque minus quam chalcitis mordet, citra manifestum calorem, etiamsi ex putredine natum sit. Sed quamuis id medicamenti genus ψωρικὸν proprie dicatur, communi tamen significatione ψωρικὸν dici potest non id modo, sed aliud etiam quiduis eadem facultate præditum, à qua ψωρικαὶ δυνάμεις, vti & λεπρικαὶ, à Galeno appellantur. Inde etiam Scribonius Largus psorici nomen collyrio cuidam indidit, non tam forte quod psoricum recipiat, quam quod oculorum asperitudini medeatur.

Ψωροφθαλμία. lippitudo scabra, asperitudo oculorum. Non aliud est q̃ oculi psoriasis. Causa eius est salsus quidã & nitrosus humor. Inde succedunt angulorũ exulcerationes, rubores, pruritus. Rubent etiam palpebræ, & lacrymæ salsæ nitrosæque ex oculis stillant. Differt δὲ τῆς ξηροφθαλμίας asperitate, & reliquorum fere symptomatum magnitudine.

IO. GORRAEI PARISIENSIS
DEFINITIONVM MEDICARVM
TO Ω.

Κίμωρον ἢ ὠκιμοειδὲς. dicitur à quibusdam chamæleo niger, vt habetur apud Dioscoridem, quod ocimum redoleat, vt testantur Dioscorides & Nicander scribentes de ixia, quam chamæleonem esse non est dubiũ. folia fert ocimi, & ramos dodrantales, hirsutos, siliquas hyoscyamo similes, semine vt gith, nigro prægraues. Semen eius tenuium partium est & siccans citra mordacitatem.

Ὠκιμοειδὲς. Dicitur à quibusdam τὸ χλιοπόδιον.

Definitionum medicarum libri XXIIII - page 529 sur 554

©BIUM

Ὠμον. pedali altitudine prouenit, ſurculoſum, ramulis teretibus, folio muralis herbæ, vel mercurialis, aliquanto minore, diluti viroris. floret particulatim, primo parte inferiore, demum ſuperiore, floſculo candido, ſemine veſco pulloque cui cortex obducitur. Radix vnà deſcendit in altitudinem, craſſa & admodum lignoſa, cæteræ ab radicibus funduntur exiles & prolixæ. Galenus Pauluſque ob humorem excrementitium internis partibus vt officientem cibis abdicarunt, externis tamen proficere non inficiantur. Qui in contraria ſunt opinione, Plinius & Dioſcorides, aſſeuerant & ſtomacho prodeſſe, quod inflationes eius diſcutiat ex acero ſumptum, & inſanos odoratu recreare. Ocimo tamen pleroſque in opſoniis vti ex oleo & garo, Galenus tradit.

Ὠλένη. pars brachii eſt: gibber à Gaza dicitur apud Ariſtotelem. Eſt autem articulus quo cubitus lacerto iungitur. ἀγκῶνα Hippocrates appellauit, eo nomine acutam & vere gibberam partem deſignans cui innitimur. Dores qui in Sicilia verſabantur, κώβιτον vocabant, vt ſcripſit Rufus: eſtque apud Epicharmum κωβιτίζειν ἐν τῷ πάσσειν τῷ ἀγκῶνι. Sunt vero qui non ipſum totum articulum ſic vocari cenſeant, ſed ex iis tuberculis & proceſſibus, qui ea parte ſiti ſunt, quos κορώνας vocant, eum proprie qui maior & poſterior eſt. vide χείρ. Scribitur & διὰ τοῦ ο.

Ὠλένη. ſic dicitur à quibuſdam cubitus, ſiue os inter duos articulos, ἀγκῶνα & καρπόν, medium. alio nomine πῆχυς appellatur.

Ὠλεσίκαρπος. ſic dicta eſt ſalix à veteribus, quaſi frugiperda, quod ocyſſime amittat ſemen, antequam omnino maturitatem ſentiat.

Ὠμάλισις, ſiue diuiſis nominibus ὠμὴ λύσις. farina hordeacea, quaſi cruda farina, ad differentiam polentæ quæ torretur. Verum Latini interpretes crudam omittunt, lectori id intelligendum relinquentes. Ac quanquam id nomen cõmune ſit omnis farinæ, attamen κατ' ἐξοχὴν de hordacea intelligitur, cui aliquando etiam ex ſuperabundanti additur κριθίνη, vt ὠμάλισις κριθίνη. Quod ſi aliis farinis id nomen aptatur, tunc apponitur frugis nomen, vt πυρίνη ὠμάλισις ἢ λινοσπέρμου.

Ὠμαία φλὲψ. humeralis vena. Eſt ramus venæ cauæ clauiculas ſupergreſſæ per omoplatam in brachium deſcendens. Hic ramulum ſtatim ab origine dimittit in ceruicis tum curim, tum muſculos externos, deinde alium in partem gibbam omoplatæ, ſub qua poſtea in brachium fertur. Hoc quidem loco primum humeralis proprie dicitur. ante enim adhuc eſt ὑποκλείδιος, ſic dicta quod ſuper claues ferat. Procedit autem inter muſculum deltoide & tendonem muſculi pectoralis, & ſuper membranam carnoſam recta & exterior paulo deſcendit, ad cubiti flexum ſub cute conſpicuus, in macris præſertim, & cum magnus eſt & tumidus, ſurculis obiter in muſculos brachii vicinos & cutim dimiſſis. Hic autem paulo ſupra brachii apophyſim externam bipertitus, ramo interno, cum pari ramo venæ axillaris coit in venam communem, quę ſuper radii finem foras egreſſa, varie in manum externam abſumitur: externo autem ſecundum radium deſcendit ad ipſius dimidium: hic deinde obliquus foras exit, & ad carpum axillaris ramo auctus, manum externam ſæpe totam nutrit, præſertim è regione paruorum digitorum. Ramus autem interdum tertius cum dictis duobus natus, in flexum cubiti deflectens, in muſculos eius loci abſumitur, quibus etiam dicti duo rami numeroſe diſtribuuntur. Porro eandem venam Galenus ſæpe πρὸ ἔξω φλέβα vocauit, hoc eſt externã, ad differentiam axillaris quam πρὸ ἔσω φλέβα, quaſi internam, nominant: vulgus nunc cephalicam appellat, quod ad capitis morbos magna vtilitate ſoleat ſecari.

Ὠμομηλὶς. arbor dicta à quibuſdam ὠμομηλὶς atque ἀμαμηλὶς, atque etiam ὀπμηλὶς. de quibus vide ſuis locis. Sunt, vt refert Athenæus, qui pyri genus crediderint. alii vero malum ſylueſtrem & montanam intelligunt quod Theocritus ὀρομαλίδα appellauerit.

Ὠμὸν. crudum. Dicitur proprie in fructibus, quod ad eos ἡ ὠμότης proprie pertineat, vt ſcribit Ariſtoteles lib. quarto meteor. quẽadmodum ſuo loco poſtea dicemus. per metaphoram tamen non modo fructus, ſed cibi, humores & morbi à medicis ὠμοὶ appellantur. Ac in ipſis etiam cibis ὠμὸν dicitur multipliciter, & primum quidem cibus ὠμὸς, id eſt crudus, dicitur, qui licet in ſuo genere perfectus ſit, nullam tamen ab externo calore mutationem alterationemque perpeſſus eſt, vt cum carnem vel perdicis vel galli, vel aliam etiam optimam crudam vocamus quæ nondum aſſa ſit vel elixa. Aliter vero crudum cibum dicimus, qui quamuis optime ab externo calore alteratus coctuſque ſit, à noſtro tamen calore difficillime concoqui poteſt, ſed humores omnino crudos generat. In humoribus vero crudum tribus modis dici inuenio. vno cum crudus humor appellatur, qui manat cibo perfectam concoctionem non adepto, non quod illi vitium aliquod inſit, ſed propter ſui copiam vel propter caloris natiui imbecillitatem: quomodo liquidam pituitam & bilem pallidam atque aliam quę intra bilis flauæ naturam reſtiterit, crudam appellamus: hæc enim facile poſſunt perfectã concoctionem aſſequi, ſi calor moderatus adſit. hic proprie ἄπεπτος, ipſaque eiuſmodi cruditas ἀπεψία nuncupatur. Altero vero crudus humor vocatur craſſus & frigidus, qui à cibis eiuſdem generis, craſſis & viſcoſis gignitur. Atque is eſt, vt ait Galen. lib. 10. περὶ κρ. πόνου, & libro primo de aliment. facult.

©BIUM

facult. quem proprie ὠμὸν χυμὸν, hoc eſt, crudum ſuccum ſiue humorem, nominare cõſueuimus. Is differt craſſitie à pituitæ ſucco crudo quidem & frigido, non tamen craſſo, vt qui humiditatem multam habeat & ſpiritum flatulentum. Crudus vero hic ſuccus proprie nuncupatus, talis eſt quale id apparet quod in vrinis ſubſidet puri quandoque aſſimile. verum pus & graueolẽs eſt & lentum, crudus vero ſuccus craſſitie & colore illi duntaxat eſt ſimilis, vt qui neque graueolens eſt neque lentus. hunc humorem ὑαλώδη, hoc eſt vitreum, Praxagoras vocauit: iuniores autem, & inter eos Philippus, ſimpliciter crudum, nullum aliud nomen adiicientes, vt exquiſitius diſtinguerent. Coqui tamen & ipſe tandem poteſt à robuſto calore atque in alimentum conuerti, niſi aliam præterea maligniorem qualitatem errore aliquo nanciſcatur, ob quam morbificus euadit & febres præſertim epialas producit. Tertia vero ſignificatione crudus humor dicitur, qui vitioſa qualitate & à natura aliena præditus morborum cauſa eſt. Secundum hanc pituita tum acida tum ſalſa, ſanguis in locum quendam præter naturam affluens, bilis vtraque quam calor immodicus aduſſerit, atque omnis adeo putris humor & naturæ moleſtus, crudus dicitur. Secundum eam etiam Hippocrates lib. περὶ διαίτης ὀξέων, cruda tum à capite, tum à thorace attrahi bilioſa dixit. In cuius loci explicatione Galenus, Bilioſa, inquit, cruda ita appellauit, quoniam & excrementorum coctionem appellat, quanquam mutata nutrire non poſſint, vt bilis vtraque, & qui χῶρες dicuntur. Veruntamen quoniam & talia euincit natura, Hippocrates cocta eiuſmodi excrementa dicere conſueuit quæ à natura euicta ſunt, cruda vero quæ non ſunt euicta. Ob id & pus in phlegmonis quæ concoquuntur fieri ait, quãquam pars nulla pure nutriatur, ſicuti ex crudis proprie vocatis humoribus & pituita, quæ reliquum perfectionis aſſequuta, & prorſus cocta corpus nutrire poſſunt. Sic igitur bilioſi humores concoquuntur, velut ſanguis qui phlegmonen committit, in pus vertitur. Tunc autem coctionis nomen in ſuo vniuerſãliore ſignificato accipimus. Eſt autem vniuerſãlius cum natura cauſis fortior fuerit, permutaueritque eas ſuo robore. Hoc ſane aliquando contingit aquoſis etiam illis humiditatibus quæ per vrinas excernuntur, atque ob id crudas vrinas concoqui dicimus, quanquam corpus ex coctis vrinis ali non poſſit. Generali præterea hoc concoctionis ſignificato vtimur, cum vel catarrhum, vel coryzam, vel fluentes ex his ἰχῶρας, vel humiditates quæ ex oculis manant, aut coctas aut crudas eſſe dicimus. Ad hunc modum & bilem vel crudam, vel incoctam, vel coctam eſſe pronunciamus. Cruda quidem flaua admodum eſt & acris & male olens, cocta autem & pallidior & minimum male olens. Hæc Galenus; ex quibus colligi poteſt poſtremum hoc crudi humoris ſignificatum vniuerſalius eſſe, quemadmodum & πῆς πέψεως, cui huiuſmodi ὠμότης opponitur. Ab hoc autem & morbus ipſe crudus nominatur, quamdiu videlicet noxius humor reſiſtit naturæ conanti ipſum mitificare, & in meliorem ſtatum reducere. vide πέψις.

Ὠμοπλάται. ſcapulæ. humeri. ſcoptula apud Celſum, vel, vt alii legunt, ſcopula operta. Sunt oſſa duo (vtrinque videlicet ſingula) poſt thoracem in dorſo ſita, clauibus & brachio inarticulata. Sunt autem hæc oſſa, vt ſcribit Galenus admodum inæqualia, & omnibus ſuis partibus diſſimilia. Foris enim gibba, intus ſima exiſtunt: item ima baſi tenuia ac longa, ſuperno fine craſſa & parua. Vtraque autem omoplata duobus oſſibus inarticulatur, ſumma quidem ſua ſpina ſeu acromio claui per ſynarthroſim, cauitate autem ſuæ ceruicis (de qua mox) ipſi brachio per diarthroſim. Habent omoplatæ ſingulæ tres apophyſes: vna ῥάχις, hoc eſt ſpina, dicitur, ab eius baſi incipiens, primum humilis & depreſſa, deinde ſenſim elatior facta & amplior, donec deſinat in acromion. Altera vero αὐχὴν, hoc eſt ceruix, à Galeno vocatur: eſt enim proceſſus omoplatæ in ceruicem admodum breuem, cui parum cauatæ inſeritur brachium. Ac quamuis ceruix proprie ſit os paulo anguſtius, caput rotundum ſuſtinens, dicitur tamen hæc apophyſis etiam ceruix, quæ velut exacto capite in cauitatem abiit: tertia vero apophyſis interiore in parte eſt, cornicis & corui roſtro ſimilis, vnde κορώνη ſiue κορακοειδὴς vocatur, & à cauitate & mucrone anchoræ ἀγκυροειδὴς, & σιγμοειδὴς quod (literam Græcam curua figura repræſentet. Sed hoc loco operæ pretium eſt diſtinguere nomina multum ſibi vicina, de quibus Rufus in partium hominis nomenclatura ſic ſcripſit: τὰ ἀπὸ τῆς πήνυπος ὅλη τοῦ ὤμου καθήκοντα, ἐπωμίδες. ὦμοι δὲ, αἱ κεφαλαὶ τῶν βραχίονων. ὠμοπλάται δὲ, τὰ ὑπακείμενα τῷ νώτῳ πλατέα ὀστᾶ. ὧν ἡ ὀξεῖα μέσου ὑπέρχει, ῥάχις. ἀκρωμία δὲ, οἱ σπόνδυλοι τῶν κλειδῶν καὶ τῶν ὠμοπλατῶν. ἠγμένως δὲ, αἱ κατακλεῖδες. hoc eſt, quæ à tendine ad numeros perueniunt, epomides. humeri autem, capita brachiorum. ſcapulæ autem, oſſa lata quæ dorſo inſident. quorum eminẽtia quæ per medium excurrit, ſpina. acromia autem, copulæ clauium & ſcapularum. ab his autem deinceps ea oſſa quæ cataclides nominantur. Galenus comment. 1. εἰς τὸ περὶ ἄρθρων, ὦμος, inquit, appellatur quicquid in articulo ſcapulæ cum brachio apparet ſenſibus: ἐπωμὶς autem pars eſt τῆ ὤμου ſuperior, quæ ad collum vergit. Quod autem ſenſui non eſt manifeſtum parte poſtica, os eſt ὠμοπλάτη dictum. Theodorus apud Ariſtotelem ſcapulas vertit quas Græci ὠμοπλάτας dicunt. Cæterum eæ qua parte in ſpinam deuexæ latiores ſunt & tenuiores, πρόπτυξαι

Definitionum medicarum libri XXIIII - page 531 sur 554

©BIUM

apud Pollucem appellatur: vbi autem crassiores factæ coarctantur, & tandem acutiores prominent, πτερύγια ab alarum similitudine vocantur: qua vero parte dorso insurgunt iuxta primas vertebras κυφόλοφα, Latini caninas prominentias appellant. χελώνιον autem pars gibberosa scapularum dicitur, tegmini τῆς χελώνης persimilis. In cuius medio humilis vallecula secundum spinam decurrit, quam Hyginus interscapilium appellat: nam veteres scapilium pro tergo vsurparunt. Pollux id spatium inter scapulas cauum, quod secundum longitudinem ad lumbos porrigitur, κεῖσιν nuncupat, dicens, τὸ μέσον κῶλον μῆκος ἄχρις ὀσφύος ἐν τῷ νώτῳ κοιλαινόμενον, κρίσις καλεῖται. hoc est, quod medium secundum latitudinem est vsque ad coxam in dorso cauatum, crisis vocatur. forte quod dextram partem à sinistra διακρίνει, hoc est discernit & disterminat.

Ὦμος. humerus. Proprie dicitur id totum quod in articulatione brachii cum omoplata apparet sensibus. Rufus κεφαλὴν τῆς βραχίονος, hoc est caput brachii, appellauit. apud Aristotelem fere pro humeri articulo accipitur quem Celsus scapulam vocat. Reuera autem ὦμος non est aliud quam articulus ipse brachii cum omoplata.

Ὠμταρίχος. salsa, siue sale condita thynni caro, vt scribit Dioscorides. Nomen habet ex crudis thynnorum carnibus & salsamento compositum. De thynni autem carne dicitur κατ' ἐξοχήν. Reliquarum enim carnium salsamenta simplici nomine ταρίχος dicebantur.

Ὠμότης. cruditas. authore Aristotele lib. 4. meteor. Est ἀπεψία τῆς ἐν τῷ σπερματικῷ τροφῆς. hoc est, alimenti in fructibus inconcoctio. Est enim eo authore species τῆς ἀπεψίας, contraria τῇ πεπάνσει. Inconcoctio vero illa non est aliud quam humor fructuũ indefinitus. Facit autem ὠμότητα duplicem, πνευματικὴν & ὑδατώδη, pro rerum videlicet quæ coquuntur differentiis: potest vero & ex vtriusque mista esse. Prouenit ob defectum caloris natiui, aut huius quod in fructu coqui debet immensam copiam. Et hæc quidem est propria authore Aristotele τῆς ὠμότητος significatio. Verum, vt idem ait, quemadmodum ἡ πέπανσις, sic etiam ἡ ὠμότης multipliciter dicitur. Nam & alui excrementa & vrinæ & catarrhi ὠμοὶ dicuntur, quod à proprio calore non vincantur neque consistant. Sed & testa & fictile etiam dicuntur cruda, quod ab externo calore non sint euicta. vide ὠμόν.

Ὠμοτοκεῖν. crudum fœtum parere. Non est autem idem prorsus crudum & abortiuum parere. Dicitur enim ὠμοτοκεῖν de iis tantum quibus per vim solicitatur partus, quo maiora pericula vitentur, nimirum quum mater sic habet vt conceptum perficere non possit, aut perfectum citra vitæ discrimen edere non valet. Tunc enim præstat fœtum immaturum corrumpere, ante legitimum pariendi tempus.

Ὠμοτμεῖν. significat crudum abscessum & nondum maturum secare. Declarat id manifeste, simulque causas reddit Paulus libro 6. cap. 34. his verbis: ἰστέον ὅτι πρὸς τελείας ἕξεις πόνων μεταβολῆς ἐνίοτε ὠμοτμοῦμεν τὰ ἐπισήματα, διὰ τὸ κινδυνεύειν ἢ ἄρθροις, ἢ κυρίοις μορίοις· ἵνα μὴ τῇ ὀλιγωρίᾳ σήψει ζωδιαφθείρηται σωμάτιον, ἢ πρὸ αὐαγκαίων. hoc est, scire conuenit quod ante perfectam in pus versionem aliquando crudos abscessus secamus, quod proximi sint vel articulis vel principibus partibus: ne longiore putredine vna corrumpatur iunctura aut aliquid necessariũ corpori. Idemque paulo postea tradit Hippocratem vicina digitis apostemata ante perfectam maturitatem cruda secare præcipere, quod metuenda sit perforatio.

Ὠμοτριβὲς ἔλαιον. crudum oleum, hoc est, ex crudis & nondum plene maturis oliuis expressum. idem etiam ὀμφάκινον vocatur, hoc est acerbum. Refrigerat & adstringit.

Ὠόν. ouum. Id vocamus quod vbi in fœtura perfectum est, eius ex parte principio animal consistit, reliquum vero alimento ei quod gignitur est. Constat enim ouum duabus maxime partibus, lutea & alba, per membranam inter se discretis: ex quarum alba pullus initium suæ generationis accipit, perinde atque homo ex semine, ex lutea autem nutritur & incrementum sumit, non aliter quam humanus fœtus ex sanguine menstruo, sicut pluribus verbis atque apertius Aristoteles libro sexto de histor. animal. demonstrauit. Et habent quidem omnia oua duo ista partium discrimina, nisi vel incubatu vel aliter vitium traxerint. Sunt autem præter hæc & quæ χάλαζαι, id est grandines, dicuntur, vitelli initio adhærentes, quæ nihil ad generationem plærisque videntur conducere. has duas esse certum est, alteram parti superiori iunctam, alteram inferiori. Vmbilicus etiam ouis, inquit Plinius, à cacumine inest, ceu gutta eminens in putamine. Non est aliud, inquit Alexander, quod orbis vniuersi, quem mundum vocamus, speciem euidentius quam ouum demonstret. Nam & in sphæræ faciem conglobatur, & vitalem potentiam obtinet, & ex quatuor constat elementis. Ouum quippe qualitates elementorum omnes complectitur, & quatuor illa rerum primordia plane in se sita ostendit. Tegmentum enim testaceum, terræ proximum est, siccum nanque & frigidum: albumen aquæ cognationem gerit, humidum enim & frigidum: spiritus in albumine contentus pro aere est, calidus enim & humidus: vitellus ignem repræsentat, plus enim calidus, minus siccus, neque colore igneo vacat. Ita ergo temperatum ouum alimentum corpori præstat temperatissimum & optimum, præsertim si coctione non deprauetur: facile cõcoquitur, cito digeritur, multum nutrit, & pene nihil excre-

©BIUM

crementi relinquit, nec vllus eſt alius cibus, qui in ægritudine alat, neque oneret, ſimulque vini vſum & cibi habeat. Id quod de recenti intelligi debet, quod vt optimum eſt, ita vetus habetur deterrimum. Spectantur autem in ouis duæ maxime differentiæ, quarum vna circa ſubſtantiam, altera penes cocturæ rationem eſt. Propria quidem ſubſtantia gallinarum ac phaſianarum oua præſtantiora ſunt, deteriora vero anſerum & ſtruthocamelorum. Quinetiam tum gallinæ tum anſeres tum reliquæ volucres minime volaces, vt perdices, columbæ, pauones, ſubſtantiis diuerſa pariunt: alia quidem ex coitu, alia vero ſine coitu, quæ ὑπωλώμια & ζεφύρια, Latinis ſubuentanea & irrita appellantur. Ea minus iucundi ſaporis eſſe & magis humida perhibentur, quam quæ fœcunda gignuntur. Sunt etiam ſterilia, quod humor eorum craſſeſcere incubatione non poteſt, ſed tam candida, quam lutea eius pars ſimilis ſibi perſeuerat. Ad eam differentiam reduci poſſunt tum quæ χιστὰ, tum quæ οὔενα vocantur. Ac χιστὰ quidem vocant, quæ cum triduo incubata fuerint, tota lutea euadunt. Cuius nominis ratio in obſcuro adhuc eſt. Credo autem ita dici ea oua à quibus pullus excludi incipit, vt quæ findantur atque rumpantur exeunte pullo. Alii autem non χιστὰ ſed συκιστὰ malunt appellare, forte quod intus ficubus ſimilia ſint. Οὔενα vero, quæ & κυνόσουρα dicuntur, hoc eſt canicularia, ſunt oua deprauata, corrupto intus vitello: id quod æſtate & alio quouis tempore calido ſolet contingere, vel vt Plinius vult, incubatione derelicta. Multiplex quoque eſt quæ ex coctionis modo ſumitur ouorum differentia. Eorum alia βρομπὰ, alia ῥοφητὰ, alia πνικτὰ, alia παγνιστὰ dicta ſunt. Vocantur autem ea βρομπὰ, hoc eſt tremula, quæ exempto putamine in aqua coquuntur eatenus vt non dureſcant. Sic enim cocta vbi ab aqua exemeris, ſi dimoueas, manifeſto tremere videbuntur. ſi facta ſunt duriora, ἑφθὰ dicuntur. ῥοφητὰ vero, hoc eſt ſorbilia, ſunt quæ ſimul cum putamine ante ignem coquuntur, eatenus vt liquida adhuc & minime coacta denſataque maneant, & facile ſorberi poſſint. eadem ſi duriora euaſerint, ὀπτὰ ſunt. Sed præſtant tremula ſorbilibus. Multum enim tremula nutriunt, ſorbilia minus quidem nutriunt, ſed aluum magis mouent, & gutturis aſperitates læuigãt. In vtroque genere quæ plus æquo cocta ſunt quam vt tremere vel ſorberi facile queant, duriora ſunt, craſſiorem procreant ſuccum, difficilius concoquuntur & tardius permeant: quæ tamen vitia magis inſunt iis quæ in calidis cineribus aſſantur: ὀπτὰ vel ὀπτὰ ἐν σποδῷ ὠὰ dici poſſunt. Cæterum cum tremula ſorbiliaque bona ſint, mala vero elixa atque aſſa, medium locum inter ea obtinent quæ πνικτὰ, hoc eſt ſuffocata, veteribus dicta ſunt, ſi modo mediocrem nacta fuerint coctionem. Hoc autem modo parari ſolent: Oua vbi oleo, garo, ac vino modico conſperſa erunt, in vaſe duplici coquuntur, prius obturato eo quò ipſa continentur, donec modice craſſeſcant. Tunc enim & melius quam dura concoquuntur, & alimentum corpori præſtantius præbent. Quæ vero ſupra modum indurauerunt, elixis aſſiſque ſimilia fiunt. Meminit & Galenus alterius coctionis ouorum, quæ ſuperne caldariis infundũtur. Sed ea vel ſunt cum ſorbilib. eadem, vel eo tantum differunt quod hæc igne ſicco, illa autem in calore humido coquantur. Sunt qui ea ἔξεφθα nominent. Omnium vero peſſima habentur παγνιστὰ ſiue πηγανιστὰ, hoc eſt frixa, ſic dicta quod in ſartagine quæ Græcis tum πάγανον tum πήγανον vocatur, eorũ coctio perficiatur. Ea dum coquuntur, nidorem acquirunt, & non modo craſſum, ſed prauum etiam atque excrementitium ſuccum ſubminiſtrant.

Ὠοειδὲς ὑγρὸν. humor oculi albugineus, quem magis vſitato nomine anatomici ὑαλοειδὲς appellant, de quo vide ſuo loco.

Ὥρα. tempus anni. dicitur & καιρός. Eſt pars anni inſigni quadam temperie prædita. Proinde cum annus multifariam diuidi poſſit, non dies, non menſis tempus anni dici poteſt, ſed vt ſunt quatuor ſummæ temperamentorum differentiæ, ita annus in quatuor tempora genere ſiue ſpecie differentia diſtinguitur, quæ veteres ver, æſtatem, autumnum & hyemen nuncuparunt. Ac quanquam in circulo motus principium nullum eſſe videatur, ſed à quolibet puncto incipere poſſit, quia tamen anni ſinguli humanæ vitæ curſum videntur imitari, quodammodo repueraſcentes, rurſuſque ſeneſcentes, ideo à vere totius anni exordium ſumendum eſſe veteres recte ſtatuerũt. Eſt enim pueritiæ ſimile, ſicut etiam æſtas ætati florenti, autumnus declinanti, hyems autem ſenio. Sed & quam hæ temperiem habent, eandem & ipſa anni tempora ſortiuntur. Horum autem author ſol eſt, hunc maxime orbem exornans & concinne diſponens. Siquidem eius acceſſione deceſſuque aer eas quatuor generales mutationes experitur, & ordinatas quidem ſemper, ſi ſolis modo motum conſideremus: inordinatas vero variaſque, ſi alia ſpectemus quę neceſſario cum ſolis motu concurrunt. Sunt enim rerum omnium duo principia, ordinatum quidem quod à cœlo eſt, à quo omnia decus & ornamentum capiunt, inordinatum autem quod ex hac mundi materie proficiſcitur. Hæc quia inconſtans eſt, etiam inconſtantem annum & inconſtantia eius tempora plærunque facit, nec permittit eandem ſemper temperiem ſeruare. Quo fit vt æſtate quæ calida & ſicca eſſe debet, pluuiæ aliquando & frigora ſint, hyems ſicca aliquando euadat, & veris temperies autumno ſimilior exiſtat,

Definitionum medicarum libri XXIIII - page 533 sur 554

©BIUM

Sunt autem hæ mutationes particulares, & κατακλίσεις proprie appellantur. Quas tamen nonnulli non tam ad materiæ indefinitionem atque ἀπλείαν, quam ad varias astrorum motiones & coniunctiones referendas cẽsent: inter quos est & Hippocrates: adeo multa syderum ortui & occasui tribuit. Siquidem iis anni tempora distinguere videtur non minus quam solis motibus, Vergiliarum ortum statuens initium æstatis esse, non aditum solis ad cancrum: & similiter hyemis principium, non quando sol in capricorni signum ingreditur, sed cum Vergiliæ occidunt. Aliter enim medicos, aliter astrologos distinguere æquum est, hos quidem motum modo solis spectãtes, illos vero temporum potius affectiones & temperiem considerantes, tanquam causas magis propinquas sanitatis atque aduersæ valetudinis. Fuerunt autem ex antiquis aliqui qui septem anni tempora statuerent, vt annotauit Galenus commentar. in lib. de morb. vulgar. Veruntamen quatuor modo sunt, authore Hippocrate, quæ ὧραι proprie appellantur. Inter quæ quoniam æstas donec declinare incipiat & in autumnum vergere, iucundissima placidissimaque est, ὥρα κατ' ἐξοχὴν aliquando dicitur, vt scribit Galenus, duratque diebus quadraginta, quorum viginti ante Canis exortũ sunt, reliqui post eius ortum, ita vt in eius temporis medio Caniculæ ortus contingat. Cuius etiam rei hoc argumentum est, quod reliquum postremumque æstatis tempus ὀπώρα, quasi τὸ ὀπὶ τῇ ὥρᾳ, vocetur. vide in dictione ἐνιαυτὸς, & in dictione θέρος.

Ὡραῖον tempestiuum. quod cuique anni tempori conuenit dicitur. aliter ab Hippocrate καθεστὼς Aphor. 8. lib. 3. id est, constans & φ propriam seruat temperiem, quemadmodum in commẽt. Galenus explicauit. Sicut autem ἡ ὥρα κατ' ἐξοχὴν æstatem significat, ita aliquando ὡραῖον dicitur quod peculiariter æstate accidit, eaque maxime parte quæ ὥρα vocatur. In hac significatione ὕδωρ ὡραῖον dixit Hippocrates libro 6. περὶ ἐπιδημιῶν, vt comment. in eum quarto Galenus annotauit, aquam quæ eo æstatis tempore descenderit, non autem vernam vt quidam interpretati sunt, quod nemo veterum vernum tempus peculiari nomenclatura ὥραν appellarit. Abeo quoque significatu fructus ὡραῖοι appellantur, quod eo fere tempore omnes fructus existant, alii declinantes, alii incipientes, alii in suo vigore, aut vltra citrave consistentes. Quos tamen Galenus non ob id solum ὡραίους à veteribus nuncupatos fuisse credit, quod eo tantum tempore sint, sed quo ipsos ab iis qui reponi atque asseruari possunt, distinguerent. Nam & triticum & hordeum & plæraque legumina æstiuam atque anniuersariam habent generationem, sed non facile citoque corrumpuntur, veluti cucurbitæ, mora, pepones, melopepones, persica & id genus alia, quæ ob id fugacia Latini appellant. Ac quamuis cucurbitæ caro, vacuato eius semine in hyemem reponatur & sicca asseruari possit, fieri tamen non potest quin eius natura in contrarium immutetur, cum tritici, hordei, atque aliorum eiusmodi cerealium seminum natura semper vna & eadem perseueret, maneántque substantiis talia, qualia erant cum iam inde ab initio æstate fuerunt perfecta. Sunt autem omnes ὡραῖοι fructus humidi, praui succi & corruptibilis, frigidi atque flatulenti, atque vbi corrupti sunt, similes venenis deleteriis euadunt.

ὡραῖον. collyrium est διάῤῥοδον, cuius descriptio habetur apud Galenum libro 4. περὶ κρ. πόπων.

Ὡραῖον πέλιχος. genus salsamenti inter macra præstantissimi. Fiebat autem ex pelamide minore sale condita.

Ὠρέυπων. id est φρονπζόντων. nam & cura ὦρος dicitur, vt explicat Galenus in lexico Hippocratis.

Ὧρον, id est ἐνιαυτὸν. anno. vt explicat Galenus. Manuscriptus codex in expositione habet ἐνιαυτῶ. vnde suspicari aliquis possit legendũ ὧρς pro ὧρον.

Ὧρς κολλύριον. collyrii nomẽ perutilis ad tenues fluxiones inueteratas, & myiocephala. descriptio habetur apud Aetium lib. 7. cap. 33.

Ὧρσαν. id est ὥρμησαν, impetum fecerunt. vt explicat Galen. in lexico Hippocr.

Ὦτα. aures. vide οὖς.

Ὠτακία. aurium dolor. non omnis quidem, sed is proprie, vt veteres appellare consueuerãt, qui in profundo ad meatum auditorium mouetur, sicut Galen. comment. in progn. annotauit.

Ὠτικὰ ῥυγχύται. instrumenta sunt chirurgica, quibus aliquid in aures infunditur. Aurifusoria specilla dici possunt. Celsus alias strigiles, alias auriculares clysteres appellat.

Ὠτειλή. apud Hippocratẽ significat recens vulnus, & aliquando cicatricẽ, vt annotat Galenus comment. 1. εἰς τὸ περὶ ἄρθρων, itemque in lexico Hippocratis.

Ὠτικὸν. quod ad aures pertinet. vt ὠτικὸς κλυσὴρ, auricularis clyster, cuius Galenus libro 3. περὶ κατὰ τόπους aliquoties facit mentionem. & ὠτικὸν φάρμακον, auriculare medicamentum.

Ὠτικὸς δάκτυλος. auricularis digitus, minimo proximus.

Ὠχέπυται. effluxiones & exitus habet. vt annotat Galenus in lexico Hippocratis. à verbo ὀχεπύεσθαι, quod significat Deriuari.

Ὤχρα. terræ species est colore luteæ, à quo nomen habet. Duorum generum est, vna natiua siue fossilis quæ ex Attica olim deferebatur præstantissima, nunc autem ex Dacia atque Hungaria: altera factitia quæ ex plumbo adusto fit, aceto extincto, & nominatur vsta. pictoribus magis vsurpata. Vri tamen potest & natiua, atque lauari cadmiæ modo, vt scribit Dioscorides, qui ochram commendat leuissimam & omnino luteam, saturatam, non lapidosam, friabilem

©BIUM

bilem. Tribuit ei vires adstringendi, erodẽdi, collectiones & tubercula dissipandi, excrescentias in carne reprimendi, caua cum cerato explendi, & articulorum tophos cõminuendi. Paratur ex ea emplastrum quod δι' ὤχρας dicitur, valens ad vibices flagrorũ, excoriationem & collisa, & describitur ab Aetio lib. 15.

Ὠχρὸν. luteum. pallidum. Colore ignem omnino refert, estque reuera tale, qualis ea terræ species quam ὤχραν vocant. Medio colore est inter flauum & album. Quippe si flauum albo miscere libeat, quod ex ambobus confit, pallidum euadet. In vinis id experiri licet, sicut Galen. lib. 5. sanit. tuend. annotauit. Aquæ enim admistum flauum vinum, eiusmodi colorem reddit. Licet vero & in humoribus: misto namque aquoso excremento cum flaua bile, pallidus humor nascetur, quem tamẽ non sub alio humoris genere q̃ bilis medici comprehendunt, sed pallidam bilem vocant. Ac si amborum quidem æqualis mistio est, vere ὠχρὸν fiet, quod tanto candidius est flauo, quod ξανθὸν Gręci vocãt, quanto flauũ rubro. Sin autem plus aquosi humoris est, ὠχρόλευκον euadet siue ex pallido albicãs: si vero flauus aquosum exuperet, ὠχρόξανθον, hoc est ex pallido flauum, apparebit. Abutuntur tamen interdũ Græci propria τοῦ ὠχροῦ καὶ τοῦ χλωροῦ significatione, vocantes aliquãdo χλωρὸν eũ hominem q̃ proprie ὠχρὸς dici deberet. Siquidem videntes aliquos pallidos, qui ὠχροὶ vere dicuntur, interrogant causam, vt scribit Galen. ob quam hi tam repente χλωροὶ facti sint, non existimantes differre ὠχρὸν ἀπὸ τοῦ χλωροῦ. Ex qua loquẽdi consuetudine idem scripsit aliquot locis τὸ χλωρὸν duo significare, ἰώδη καὶ ὠχρὸν, hoc est æruginosum & pallidum, æruginosum pro viridi accipiens, quali præditam esse lactucam omnes nouerunt, & qui longe magis ab albo distat quã pallidus. Est enim nigrior quam rubidus, & initium quoddam nigri liuidique, cum pallidus ad album proxime accedat. vide πυῤῥόν.

Ὦχρος. leguminis genus est, folio vt cicercula oblongo, vermiculis vt item cicercula obnoxio, sequutis post imbres caloribus. Gaza modo ciceram, modo eruiliam interpretatur. Columella tamen ciceram nõ tam leguminibus quam pabuli generibus annumerat. Sunt qui ochros etiam phaselos appellari scribant. De his apud Galen. lib. 1. de aliment. facult.

FINIS.

ΣΙΜΩΝ ΒΑΛΑΙΧΙΟΣ
ἰατρὸς εἰς τὴν τῶν ἰατρῶν λαμπρότατον Γορραῖον.
Ὅσσ', ἔμαθεν Γορραῖος ἐν Ἱπποκράτους λαβυρίνθοις,
Καὶ τοῦ Γαληνοῦ ἀχλυόεντα πάρος·
Οὐ γῆ κρύψας ἔσχε μόνος ταῦτ', ἀντιπελαργεῖν
Ἀλλὰ νέος δαπανῶν τοὺς προγόνους ἐθέλει.

LECTORI S.

QVONIAM fieri potest vt plærique Græcæ linguę imperiti cupiant aliquid ex præcedentibus libris discere, quod tamen vocis locique in quo de eo agitur ignari inuenire non poterunt: ideo visum est nobis Lexicon hoc Latinogræcum contexere, vt ex eo discẽtes quomodo Græce Latinum quodque nomen dicatur, protinus ex isto ad Græcum transiliant, vocemq́; illic nacti intelligant quid sit de quo dubitãt. Verbi gratia si quis quid morbus sit aut causa, intelligere ex nobis cupiat, indicem sequentem adeat: in quo postquam compererit morbum νόσον dici, causam autem αἰτίαν, eas voces in libris præcedentibus inuestiget, vbi eorum significationem interpretationemque assequetur.

Definitionum medicarum libri XXIIII - page 535 sur 554

©BIUM

Abdomen. ὑπογάστριον. ἧπαρ
abies. ἐλάτη
abiga. χαμαιπίτυς
abomasum. ἰῶν ὄρου
abortus. ἄμβλωσις. ἐκβασμός
abortire. ὠμοτοκεῖν
abrotonum. ἀβρότονον. ἀβρότονον. περὶ κάμπυλον.
abscessus. ἀπόστασις. ἀπόσημα
absinthium. ἀψίνθιον
Acacia. ἀκακία
accessio. παροξυσμός
accessionis retardatio. ὑστερητικὸς τύπος
accidens. συμβεβηκός. σύμπτωμα
accipiter. ἱέραξ
acer. σφένδαμνος
acerbæ vuæ succus. ὀμφάκιον
acerbum. σφυφνόν
acerbum oleum. ὀμφάκινον ἔλαιον
acetabulum. ὀξύβαφος
acetum. ὄξος
acetum mulsum. ὀξύμελι
aciditas. ὀξύτης
acidum. ὀξύ
acre, δριμύ
acrium esus. δριμυφαγία
actio. ἐνέργεια
acus pastoris. γεράνιον
acuta spina. ὀξυάκανθα
acutus. ὀξύς
Adamas. ἀδάμας
additamentum. ἐπίθεσις
adeps. πιμελή
adhærentia. πρόσφυσις
adiantum. ἄδιαντον
adolescens. μειρακιον
adstrictio. σύψις
adstringens. σύφον
adurentia medicamenta. καυστικὰ. καυτήρια
Æquabilitas. ὁμοχροΐη
æqualis pulsus. ὁμαλὸς σφυγμός
aer. ἀήρ
aer inspiratus. πνεῦμα
æreolum. χαλκοῦς
æris squama. χαλκοῦ λεπίς
æris flos. χαλκοῦ ἄνθος
eruca. ἰός
æruginosus. ἰώδης
ærugo. ἰός
æstas. θέρος
æstus. καῦμα
ætas. ἡλικία
ætas declinans. παρακμαστικὴ ἡλικία
ætas florens. ἀκμή
Affectio. διάθεσις
Agallochum. ἀγάλλοχον
agaricum. ἀγαρικόν
agglutinamenta. ἀναλλήματα
agglutinamenta squamosa. πρὸς κολλήματα λεπιδοειδῆ
agglutinatio. πρόσφυσις
agrimonia. εὐπατόριον
agripalma. χαλίοψις
Aiuga. χαμαιπίτυς
Ala. μασχάλη. πτερύγιον
alatus. πτερυγοειδὴς
albaras album. λεύκη
albaras nigra. λεύκη
albucum. ἀνθέρικος
albugo oculi. κυκλώπιον. λεύκωμα
albus color. χαροπὸς
alcaquengi. ἀλικάκαβος. σρύχνος
alga. βρύον
alica. χόνδρος
alimenta mali succi. κακόχυμα
alimēta stomacho aduersa. κακοστόμαχα
alimentum. τροφή
alimentum boni succi. εὔχυμον
allii capita. σκόροδα
allium. μόλυζα. σκόροδον
allium vlpicum. ἀνθοσκόροδον
alnus. κλήθρη
alqueqengi. σρύχνος
alteratio. ἀλλοίωσις
alteratrix facultas. ἀλλοιωτικὴ δύναμις
altercum. ὑοσκύαμος
althæa. ἐβίσκος
altrix facultas. θρεπτικὴ δύναμις
alueorum crusta. ποδόκνημος
alui profluuium. διάῤῥοια
alumen. στυπτηρία
aluyna. ἀψίνθιον
Amaracum. σάμψυχον
amaritudo. πικρότης
amarum. πικρόν
ambidextra. ἀμφιδέξιος
ambubeia. κιχώριον
ambarum. ἄμβαρ
ambustus. πυρίκαυστος
ambrosia. βότρυς
amentia. ἄνοια
amphora. ἀμφορεύς
amuleta. ἐπῳδόπαια
amuletum. ἀλεξητήριον. ἀλεξιφάρμακον. περίαμμα
amurca. ἀμόργη
amydum. ἄμυλον
amygdalæ. ἀμύγδαλαι
amygdalus. ἀμυγδαλῆ
Anagallis. κολλάριον
anchoræ similis processus. ἀγκυροειδὴς ὄπιφυσις
anchusa. ἀγχόυσα
anetum. ἄνηθον
anethum syluestre. μήων
angina. κυνάγχη
anguli oculorũ maiores. ῥαντῆρες
anguli oculorũ minores. παρωπίαι
angulus oculi. κανθός
anheloſi. πνευματίαι. πνευματούμενοι
anima. ψυχή
animalis facultas. ψυχικὴ δύναμις
animalis spiritus. ψυχικὸν πνεῦμα
animosa facultas. θυμοειδὴς δύναμις
ani musculus, σφιγκτήρ
annus. ἐνιαυτός
annuum. ἐνιαύσιον
anticipatio accessionis. πρόληψις τύπου
anus. ἕδρα. ἀρχός
anxietas. ἀλύκη. ἀλυσμός
Aperire. τομεῖν
apiastrum. μελισσόφυλλον
apium. σέλινον
apium montanum. ὀρεοσέλινον
apollinaris herba. ὑοσκύαμος. συμφωνιακή
apparens. φαινόμενον
appetentia. ὄρεξις
appetentia canina. ὄρεξις κυνώδης. φαλάδαινα
appetitrix facultas. ὀρεκτικὴ δύναμις
appetitus. βολβός
appositio. πρόθεσις
Aqua. ὕδωρ
aqua metus. ὑδροφοβία
aqua mulsa. μελίκρατον. ὑδρόμελι
aqua oleo mista. ὑδρέλαιον
aqua roſaceo mista. ὑδρορόδινον
aqueum. ὑδατῶδες
aqueus humor. ὑδατῶδες ὑγρόν
aquifolium. ἀγρία κεφαλή
aquilæ lapis. ἀετίτης
aquilo. βορέας
aquoſus ramex. ὑδροκήλη
aquula. ὑδατίς
Araneæ similis tunica. χιτὼν ἀραχνοειδής
arbutus. κόμαρος
arcturus. ἄρκτειον
ardens febris. καῦσος
ardores. ὀφθαλμίσματα
area. ἀλωπεκία. ὀφίασις
argentea terra. ἀργυρίτις γῆ
argentina. θάλικρον
argenti spuma. λιθάργυρος
argentum viuum. ὑδράργυρος
argumentum. τεκμήριον
aridum medicamentum. ξηρίον
armela. μῆλα
armoracia. κνῆα
aquatus morbus. ἴκτερος
arſenicum. σανδαράκη
arteria. ἀρτηρία
arteria aſpera. φάρυγξ
arteriæ diſſectio. ἀρτηριοτομία
arteria magna. ἀόρτη
articaulis. κυνάρα
articularis morbus. ἄρθρῖτις
articuli cauitas ſeu ſinus. γλήνη
articulorum contractio. ἀγκύλη
articulus. ἄρθρον
arundo. κάλαμος
Aſcia. σκέπαρνον
aſelli, ὄνοι
aſtaragus ſyluestris. λιβυκὸν
aſpera arteria βρόγχος

Definitionum medicarum libri XXIIII - page 536 sur 554

aſpergines medicamentorum. διάπασματα
aſpergula. ἀπαείνη
aſpergula minor. ἀσὴρ ἀθλικός
aſperitas. τραχύτης (λωσις
aſperitudo palpebræ. τράχωμα. τύ-
aſperſiones. περισκλύσματα
aſperum. φελλώδες
aſpicum. ψυδράρδος
aſtatio. ὄπησις
aſtragalus. πέδιλος
ater ſuccus. μελαγχολικὸς χυμός
athletica habitudo. ἀθλητικὴ ἕξις
atra bilis. μέλαινα χολή
atramentū metallicum. μελανηρία
atramentum ſcriptorium. μέλαν ᾧ χάρτης γράφομεν
atramentum ſutorium. χάλκανθος
atriplex. ἀτράφαξις. χρυσολάχανον
atriplex ſylueſtris. κυνία
attenuantia. λεπτυντικὰ
attonitus morbus. ἀποπληξία
attractrix facultas. ἑλκτικὴ δύναμις
attrahēs medicamentū. ὀδαπαστικὸν
attrahētia medicamenta. ἑλκτικά
auctio. αὔξησις
auditus. ἀκοή
auellana. κάρυον ἡ ἐσχαλειωτικόν
auena. βρόμος
augmentum. αὔξησις
auis lingua. ὀρνεόγλωσσον
aurifuſorium ſpecillum. ὠτεγχύτης
auripigmentum. ἀρσενικόν
auris. οὖς
aurium dolor. ὠταλγία
auron. βρόμος
auſter. νότος
auſterum. αὐστηρόν
autumnus. φθινόπωρον
axilla. μασχάλη
axillaris uena. μασχαλιαία φλέψ
axungia. ἄξυγγιον. ὀξύγγιον

B

Bacchar. ἄσαρον
balauſtium. βαλαύστιον
balbuties. ψελλότης
ballaria. λυχνίς
balneum. βαλανεῖον
balneum Mariæ. διάπλωμα
barba. πώγων. ὑπήλιον
barba Dei. γερόντιον πώγων
barbotina. ἀψίνθιον
barbula hirci. κόμη τραγοπώγων
bdellii lacryma. ἀνδρόσωλον
berberis. ὀξυάκανθα
beſaſa. μῶλυ
beta. τεῦτλον
betonica. βρεττανικὴ. κέστρον
Bezaar. nomen apud Græcos non habet. ſed lapis eſt Arabibus ſolis notus, mollis, colore flauo, leuis, luminis modo ſplendens, ſapore nullo. mirifice valens aduerſus omnia uenena.
Bicorne os. δικρὸς ὀστοῦν
biera. βιών
bilioſi. πικρόχολος
bilis. χολή
bilis amara. πικρόχολος χυμός
bilis atra. χολὴ μέλαινα
bilis pallida. πικρόχολος χυμός
biſmalua. ἀλθέα
biſtorta. βρεττανικὴ. ἑπτάφυλλον. καταπάγκη
bitumen. ἄσφαλτος. πισάσφαλτος
bleſitas. τραυλότης
bleſus. βλαισός. τραυλός
blitum. βλίτον. ἐνόβλιτον
blitum ſylueſtre. κυνία
Boaria herba. βούφθαλμος
boletus. βωλίτης
bonifacia. δάφνη ἀλεξάνδρεια
borago. βόγλωσσον
boreas. βορρᾶς
boſci ſalnia. πολεμώνιον
bouis oculus. βούφθαλμος
brachiale. κάρπος
brachium. βραχίων. χείρ
branca urſina. ἄκανθα
braſica. κράμβη (κράμβη
braſica canina. ἀπύρηνον. κυνο-
britanica. βρεττανικὴ
bruſcus. ὀξυμυρσίνη
bryaria. μυείκη (λαινα
bryonia. ἀμπελολεύκη. ἄμπελος μέ-
bucca. γνάθος
buccella purgatoria. βυκέλλατον
buccinum. δελφίνιον
bugloſſum. βόγλωσσον. νηπενθές
bulbus. βολβός. ἑρμοδάκτυλος
bulbus agreſtis. ἐφήμερον
bulla. πομφόλυξ
bupreſtis. βούπρηστις
burga ſpina. ῥάμνος
butyrum. βούτυρον
buxus. πύξος

C

Cabaret. ἄσαρον
cacabulum. σφύκιον
cadmia. καδμία
cadus. ἀμφορεύς. κεράμιον. μετρητής
calamenthum. καλαμίνθη
calamintha. καλαμίνθη (πτικός
calamus odoratus. κάλαμος εὐωμα-
calamus unguentarius. κάλαμος ἀρωματικός
calcatrepa. ἄκανος
calculi morbus. λιθίασις
calculus. λίθος
calidum. θερμόν
caligo oculi. ἀχλύς
calloſitas palpebræ. τύλωσις
calloſum. τυλοειδές
callus. πῶρος
caluaria. κρανίον
caluariæ fractura. ἐγκέφωμα
caluitium. φαλακρότης
calx. ἄσβεστος. κονία. πέτρη
camelina. μελάμπυρον
camomilla. ἀνθεμίς
camphora. κάφυρα
canalis. σωλήν
cancer. καρκίνος. καρκίνωμα
cania urtica. ἀκαλήφη
canicula ſydus. κύων
canina conuulſio. κυνικὸς σπασμός
canina lingua. κυνόγλωσσον
canina malus. μανδραγόρας
canini dentes. κυνόδοντες
caninus rubus. κυνόσβατος
canis, ſiue caninum uinculum. κυνοδέσμιον
canities. πολίωσις
canna. κάλαμος
cannabis. κάνναβις
cannabis ruſtica. ἄλυσσον
cantharides. κανθαρίδες
canthus oculi. ἐγκανθίς
capilli. τρίχες
capillus. θρίξ
capillus Veneris. ἀδίαντον. πολύτριχον
capitis dolor. κεφαλαία. κεφαλαγία
capitis fracturarum medicamenta. κεφαλικὰ φάρμακα
capparis. κάππαρις
caprificus. ἔρινος
capriola. κορωνόπους
caput. κεφαλή
carbunculus. ἄνθραξ
cardamina. σισύμβριον
cardamomum. καρδάμωμον
cardiaci. καρδιακοί
cardo pectorius. δίψακος
cardonetum. χαμαιλέων
carduus. σκόλυμος
carduus altilis. κινάρα
carduus benedictus. ἄγναπυλίς
carica. ἰσχάς
caries. ἰχώρ. περιδρύη
carnē producens medicamentum. σαρκωτικὸν φάρμακον
carnis excreſcentia. ὑπερσάρκωσις
caro. σάρξ. χρώς
caro conuoluta. ἀδίλη
carota. δαῦκος
carpeſium. καρπήσιον
carpinus. ζυγία
carpobalſamum. καρποβάλσαμον
carpus. κάρπος
cartamus ſylueſtris. ἀτραπυλίς
cartilago. χόνδρος
cartophylago. κεφαλοφύλαξ
carui. κάρος
caſeus. τυρός
caſia. λίζι. κασία. κινάμωμον
caſia fiſtularis. κασία συριγγώδης. κασία μέλαινα
caſia lignea. κασσία
caſtanea. διὸς βάλανος. βάλανος ἀγρία. κάστανον
caſtoreum. καστόριον
catalepſis. κατάληψις
cataplaſma. κατάπλασμα
cataputia maior. κίκι. λαγωνεία
catarrhus. κατάρρους

catheter. καθετήρ
caucalis. καυκαλίς
caucus. καῦκος
cauda equina. ἵππουρις
cauda muliebris. κέρκωσις
canitas. κοτύλη
canitas oculi. γλαύκωμα
caulis. κράμβη
causa. αἰτία
causa euidens. προκαταρκτικὴ αἰτία. προφάσις
causa externa. προκαταρκτικὴ αἰτία
cauſſus. καῦσος
cauterium. καυστικόν. καυτήριον
cedria. κεδρία
cedri fructus. κεδρίς
cedrinum oleum. κεδρέλαιον
cedri oleum. κέδριον
cedrium, κέδριον
cedrula. κεδρίς
cedrus. κέδρος
cedrus maior. κεδρελάτη
centauria minor. κενταύριον
centaurium. κεντάυριον
centaurium maius. χρώνιον
centinodia. πολύγονον
centrum gallinæ. ὄρμινον
centum capita. ἱρύγγιον
centunculus. γναφάλιον
cepa. κρόμμυον
cera. κηρός
ceræ ſacra. πρόπολις
ceraſus. κέρασος
ceratum. κηρωτὸν
cerealia ſemina. δημήτρεια σπέρματα
cerebellum. παρεγκεφαλὶς
cerebrum. ἐγκέφαλος
cerinthe. κηρίνθιον
ceruix. αὐχήν. δειρή. τράχηλος
ceruſſa. σανδυξ. μίλτος
ceterach. ἀσπλήνιον
chærefolium. γιγίδιον. χαιρέφυλλον
chalcitis. χαλκῖτις
chamaleo. ἰξίας. χαμαιλέων
chamaleo albus. ἐρυσίσκηπτρον
chamaleo niger. ἴσιον
chamælea. κνέωρον
cheſna. σφὶς
chironium vlcus. χειρώνιον ἕλκος
chirotheca diuæ Mariæ. βάκχαρις
chirurgia. χειρουργία
cholago. χολάς
cholera, χολέρα
chondrilla. χονδρίλλη
Chriſti palma. βασιλικόν
chryſocolla. χρυσοκόλλα
cicatricoſum medicamentum. ἐπουλωτικόν
cicatrix. οὐλή
cicatrix oculi. φθάλαμψις
cicer. ἐρέβινθος
cicera. ὤχρος
cicercula. λάθυρος
cicercula. δόλιχοι
cicer ruſticum. ἀσπάραγος
cichorea lutea. ἰερακίον
cichorium. κιχώριον
cicuta. κώνειον
cicutaria. μυῤῥίς
cilia. βλεφαρίδες
cimicaria. κονύζα
cimolia terra. κιμωλία γῆ
cinamomum. κιννάμωμον
cinara. κυνάρα
cincinnalis. ἱεροβοτάνη
cinereum collyrium. ποδόλαχον
cinerula. ποδόδιον. ποδός
cinis. κονία. τέφρα
cinnabaris. κιννάβαρις
circæa. κιρκαία
circinus. ζώνη
circuitus. περίοδος
cirri. πλεκτάναι
citrago. μελισσόφυλλον
clangoſum. κλαγγώδες
clauicula. κλεὶς
clauis. κλεὶς
clauus. ἧλος
clematis. κληματὶς
clunes. γλουτὰ. γλουτός
clyſter. κλυστὴρ
cnicus. κνῖκος
coagulatio. πῆξις
coagulum. πυτία. τάμισος
coarctare. στενοχωρεῖσθαι
coccus orientis. κλημαπὶς
cochleare. κοχλίς
cochlearium. κοχλιάριον
coctio. πέψις
coctionis priuatio. ἀπεψία
cœcum foramen. τυφλοῦ βῆμα
cœcum inteſtinum. τυφλὸν ἔντερον
cœliaci. κοιλιακοὶ
cœlum. οὐρανός
cœruleus. κύανος
coindicantia. συνενδεικνύμενα
coles. περίναιον
colica medicamenta, κωλικὰ φάρμακα.
colliquatio. σύντηξις
colliquatiua febris. συντηκτικὸς πυρετός
colliſio. θλάσμα
collum. αὐχήν. δειρή. τράχηλος
collyrium. κολλύριον
colon inteſtinum. κῶλον
coloſtra. γάλα
colubrina. ἀμπελολεύκη. λογχῖτις
columella, κιονίς. κίων
comagenum vnguentum. κομμαγηνὸν
comitialis morbus. ἐπιληψία
communitates. κοινότητες
comprehenſiua facultas. περιληπτικὴ δύναμις
comptoria ars. κομμωτικὴ. κοσμητικὴ
conarium. κωναρίον
conceptus. κύημα
concilium. ἰασιώνη
concoctio. πέψις. πεπασμός
concoctio deprauata. δυσπεψία
concoctio tarda. βραδυπεψία
concoctrix facultas. πεπτικὴ δύναμις
concoquentia medicamenta. πεπτικὰ φάρμακα
concretile. πηκτὸν
concretio. πῆξις
concupiſcibilis facultas. ἐπιθυμητικὴ δύναμις
concurſus. συνδρομή
concuſſio dentium. τρισμός
condenſatio. πύκνωσις
condimenta, ἐμβάμματα
conditum. κονδῖτον
conditum roſaceum. ῥοδίτης οἶνος
conditura ſuperflua. κατουκεία
confuſio oculi. σύγχυσις
congius. χοεύς. χοῦς
coniunctiua. ἐπιπεφυκὼς χιτών
conſenſus. συμπάθεια
conſtans. καθεστὸς
conſtitutio. κατάστασις
conſuetudo. ἔθος
conſumere. πελεῖν
contemperatio. ἐπικρασις
contemplabilis dies. ἐπίδηλος ἡμέρα. θεωρητὴ ἡμέρα
contenta. ἰχόμενα
continentia. ἴσχοντα
continua febris. συνεχὴς πυρετός
continui ſolutio. ἔκπασμα
contractio pulſus. συστολή
contrarium. ἐναντίον
contuſio. θλάσμα
conuoluulus. ἐλξίνη
conuulſio. σπασμα. σπασμός
cõuulſio in partem anteriorem. ἐμπροσθότονος
conuulſiuus affectus. σπασμώδες πάθος
conuulſiuus pulſus. σπασμώδης σφυγμός
conyza. κόνυζα
copia. πλῆθος
coqueretum. σρύχνος
coquus. κόκος
cor. καρδία
coralium. κόραλλος
cordis morſus. καρδιωγμός
coriandrum. κόριον
cormelia, κραναία
corneatunica. κερατοειδὴς χιτών. σκέφαμος
corona. στέφανος
corona, pars capitis. στεφανή
coronalis ſutura. στεφανιαία ῥαφή
coronalis vena. στεφανιαία φλέψ
cornua. κέρατα
cornua vteri. κεραῖαι. πλευραὶ
cornus. κρανία
corrigiola. πολύγονον
corruda. ἀσπάραγος. ὄρμινον
coſtæ. πλευραί
coſtæ latæ. πλάτιαι

coſtus

costus. κόστος
coticula. ἀκόνιον
cotonea malus. κυδωνία
cotonium. μηλίπιον
cotula maior. ἐλίχρυσον
cotyla non fœtida. βύφθαλμος
coxendix. ἰσχίον
Cranii fractura. κομβρωσις
cranium. κρανίον
crapula. κραιπάλη
crea. ἀμπκημιον
crepido. ἄμβων
creta. κριτικὴ γῆ
crisis. κρίσις
crista. ἀλεκτορόλοφος (στερεών
crista gallinacea. ἱεροβοτάνη. ϖεκ-
crocini unguenti retrimentum. κροκόμαγμα
crocus. κρόκος
croton. κίκι
cruciata. γναφάλιον
cruditas. ὠμότης
crudum. ὠμόν
cruentum medicamentum. ἔναι-μον φάρμακον
crurum resolutio. σκελεπύρβη
crus. κνήμη. μηρός. σκέλος
crus galli. ἄγχωσις. κορωνόπους. δά-κτυλος
crusta. ἐσχάρα
crustificum medicamentum. ἐ-σχαρωτικόν
crustula. ἐφελκίς
crystallinus humor. κρυσταλλοειδὲς ὑγρόν
crystallus. κρύσταλλος
Cubeba. καρπήσιον
cubicum os. κυβοειδὲς ὀστοῦν
cubiti os. κύβιτον
cubitus. ἀγκών. ἀγρός. ὀλέκρανον. πῆχυς. ὠλένη
cucumis. ἀγκουρία. σίκυος
cucurbita. κολοκύνθη. σικύα
cucurbita sylvestris. κολοκυνθὶς
cucurbitula. σικύα
culeus. κνλεός
cuminum. κύμινον
cuneiforme os. σφηνοειδὲς ὀστοῦν
cunila. σύμβρα. οἰγανον. πάνακες
cunilago. κόνυζα
cupressus. κυπάρισσος. σφαιρίτις
cura. φροντίς
curculio. ῥητορεύων. κίων
curmi. κῦρμι
curium. κολόβωμα
curuamen. κύρτωμα
cuscuta. κουσκύτας
cuticula. ὑπόδερμις
cutis. δέρμα. χρώς. φοινὴ
cutis à sole usta. ἐφηλὶς
Cyathus. κύαθος
cyperus. κύπειρος. ἐλειόρριζον
cyperus babylonicus. γάλαγγα
cypria anicula. κύφι
cytisus. κύπρος

D

Data. δάκτυλοι
daucus sylvestris. καυκαλὶς
Declinatio. παροξυσμὸς
decolores. λείφαιμοι
decrescens pulsus. μύουρος σφυγμὸς
decretorius dies. κρίσιμος ἡμέρα
decurtatus pulsus. μύουρος σφυγμὸς
defectus animi. λειποψυμία
defluxio. κατάῤῥοος
defrutum. ἕψημα. σίραιον
deglutitio. κατάποσις
delacrymatiua. ἀποδακρυτικά
delectatio. ἡδονή
deleterium. ὀλητήριον
delirare. μωραίνειν. παραφρονεῖν. παραληρεῖν. παραλέγειν
delirium. λῆρος. παραφροσύνη
densantia medicamenta. πυκνωτικά
dens canis. ἄγχωσις. κορωνόπους
densitas. πύκνωσις
densum. πυκνόν
dentes. ὀδόντες
dentes genuini. κεραντῆρες. ὀξύγωνοι ὀδόντες
dentes molares. γόμφιοι
dentes primores. κτένες
dentifricium. ὀδοντόπεμμα
dentiscalpia. ὀδοντόγλυφα
dentitio. ὀδοντασμὸς. ὀδοντίασις
dentium alueoli. φατνία
dentium stupor. ἀμωδία
depilatorium. ψιλωτρον
deriuatio. παροχέτευσις
desipientia. μελαγχολία. παραφροσύνη
destillatio. κόρυζα. καλαγμὸς
detergens medicamentum. ῥυπτι-κὸν φάρμακον
detractio. καθαίρεσις
deuoratio. κατάποσις
Diagredium. διακρύδιον
diaria febris. ἐφήμερος πυρετός
dies. ἡμέρα
dies index. δεικτικὸς ἡμέρα
difflatio. διάπνοή
digestio. ἀνάδοσις. διαφόρησις
digiti. δάκτυλοι
digitorum articuli. κόνδυλοι
digitorum callus. κονδύλωμα
digitorum internodia. φάλαγγες
digitorum ossa. σκυταλίδες
digitus, pro mensura. δάκτυλος
digitus medicus. παράμεσος
digitus medius. μέσος δάκτυλος
discolor à sole cutis. ἐφηλὶς
dispergere. ἀραιρεῖν
distentio. σύντασις
distentio neruorum. σπασμὸς. τέ-τανος
distortio cruris. κύλλωσις
distributio alimenti. ἀνάδοσις
diuinum. θεῖον
Dodrans. σπιθαμή
dolor. ὀδύνη
dolorem leuans. ἀνώδυνον
doracia mala, δωρακία μῆλα
doronicum. μαμειθὲς
dorsum. ἀπόστερνον. μετάφρενον. νῶτος
Drachma. δραχμή. ὀλκή
dracunculus. δρακόντιον
dropax. δρόπαξ
drupus. δρυπετής
dulce. γλυκύ
dulcedo. γλυκύτης
duodenum. δωδεκαδάκτυλον
durum. σκληρόν
Dysenteria cruenta. αἱματηρὰ δυσ-εντερία

E

Ebenus. ἔβενος
ebrietatis remedia. ἀμέθυστα
ebulus. ἀκτή. χαμαιάκτη
Eclera. χελιδόνιον
Efflatio. ἐκφύσησις
Elaterium. ἐλατήριον
elementum. στοιχεῖον
elixatio. ἕψησις
Emplastrum. ἔμπλαστρος
Englanterium. κυνόσβατος
ensiformis cartilago. ξιφοειδὴς ὀστέ-φυσις
enula campana. ἑλένιον
Epiala febris. ἡπίδιος πυρετός
epilepsia. ἱερὰ νόσος. ἐπιλη-ψία
Equisetum. ἵππουρις
Erosio. διάβρωσις
erratica febris. πλανὴς πυρετός
erugatoria medicamenta. πτυω-ματα
eruilia. ὄχρος
eruum. ὄροβος
Esula. πίτυσα
Etesiæ. ἐτησίαι
Euaporatio. διαφόρησις
eufrasia. εὐφρασία. εὐφρόσυνον
eunuchus. θλασίας
Excaldatio. σάθησις
excrementum. περίττωμα
exercitatio. γυμνάσιον
exolutio. ἄφεσις
expansa. ἐκπεπλαμένα
experientia. ἐμπειρία. πεῖρα
expiratio. ἐκπνοή
explantatio. ἐπόφυσις
expultrix facultas. ἐποκριτικὴ δύ-ναμις
expurgia. χαρακίας
extensio. τάσις
extenuatio. λεπτυσμὸς
extenuatio corporis. ξύμπτωσις
extrema. ἔσχατα
exufflatio. ἐκφύσησις
exupera. ἱεροβοτάνη. περιστερεών

F

Faba. κύαμος
faba Ægyptia. κολοκασία
faba fresa. ἐρεμὸς. ἔτνος
facies. πρόσωπον
facilis. εὐκίνητος
facula. φανίον

Definitionum medicarum libri XXIIII - page 539 sur 554

facultas.δύναμις (μις
facultas secretrix.δύναμις ἐκκριτικὴ
fagus.ἔξυλα.φηγός
fames.λιμός.πεῖνη
fames ingens.βέλιμος
farfugium.χαμαιλεύκη
farina.ἄλφιτα
farina hordeacea.ὠμήλισις
farina hordei.μάζα
farrago.σεκάλη
fastidium ciborum.ἀποσιτία
fatuitas.μώρωσις
fauces.ἀρτηρία.ἀσφάγος.φάρυγξ
faunus.κηπίον
Febrifugia.κενταύριον
febris.πυρ.πυρετός
febris ardens.καῦσος.θερμασία πυρετός
febris aspectu grauis.δεινὸς ἰδεῖν πυρετός
febris colliquatiua.σιωπήκων
febris continua.συνεχὴς πυρετός
febris decrescens.παραλυτικὸς πυρετός
febris erratica.πλάνης πυρετός
febris homotonos.ὁμότονος πυρετός
febris horrida.φρικώδης πυρετός
febris humida.νοτώδης πυρετός.ὑγρὸς πυρετός
febris increscens.ἐπιτατικὸς καὶ ἐπαυξητικὸς πυρετός.καὶ ἐπαυξής
febris intermittens.διαλείπων πυρετός
febris mitis.ἥμερος πυρετός
febris mordax.δακνώδης πυρετός
febris pusilla sicca.βληχρὸς ξηρὸς πυρετός
febris quartana.τριταῖος πυρετός
febris quotidiana.ἡμερινὸς πυρετός
febris salsa siue salsuginosa.ἁλμυρώδης πυρετός
febris sicca.ξηρὸς πυρετός
febris synochus.συνοχὸς
fel.χολή
fel terræ.κενταύριον
femur.μηρός
ferinum.θηριῶδες
fermentatio.ζύμωσις
fermentum.ζύμωμα.ζύμη.ταῖς
ferrum.σίδηρος
ferrum purgatum.σίμωμα
ferula.νάρθηξ
ferulago.θαψία
ferula sylueſtris.θαψία
feruores.ὀπτηλογίσματα
feſtuca.αἰγίλωψ.βρόμος
feſtucas colligere.καρφολογεῖν
fex vini.σφέκλη
Fibra aurium.λοβός
fibræ.ἶνες
fibula.περόνη
ficatio.σύνκωσις
ficatum iecur.συνκωθὲν ἧπαρ
fici grana.κεγχρεμίδες
ficus.σῦκον.σύνκωσις
ficus Ægyptia.συκόμορος
ficus terræ.ἀσπάραγος
ficus, tuberculum.σῦμος
filicula.δρυοπτέρις.πολυπόδιον
filix.βλῆτρον.θηλυπτέρις.πτέρις.πτέρεον
filum lingua.ἀγκυλόγλωσσον
fimbriæ.θρέμματα
fiſſura.ῥαγάδες
fiſtica.πισάκια
fiſtula.σύριγξ
Flammæ.φλόγες
flammea.λυχνίς
flatulēta febris.πεμφιγώδης πυρετός
flatuoſus morbus.μελαγχολία
flatus.πνεῦμα.φῦσα (σρός
flatus ventriculi.πνευμάτωσις γα-
flexilia.καμπτά
flos æris.χαλκοῦ ἄνθος
fluctuatio.κλύδων
fluxio.κατάρρους.ῥεῦμα
fluxus.ῥύσις
Fœniculum.μάραθρον
fœniculū erraticum.ἱππομάραθρον
fœnum Burgundienſe.μηδική
fœnum Græcum.αἰγόκερας.βόκερας.κερασπις.τῆλις
folliculus fellis.κύστις χοληδόχος
fomentum.πυρίαμα
fons capitis.βρέγμα
formica.μυρμηκία
formicans pulſus.μυρμηκίζων σφυγμός
fornix.φαλοειδὲς σῶμα
foſſula oculi.βόθριον
fotus.πυρίαμα
Fractura caluarie.ἀπήχημα.ἐκπίεσμα
fractura capitis medicamenta.κατάγματικὰ φάρμακα
fractura cranii.ἀπόσκεπαρνισμός.θλάσμα
fractura oſſis.ἔαγμα
framboſcia.βάτος
fraxinus.μελία
friabile.θραυσὸν.κερκυρὸν.ψαθυρόν
frictæ reſinæ.φρυκτή
frictio.ἀνάπτυξις.πτύξις
frigidiſſima aqua.ἀχνιστικὸν ὕδωρ
frigus.χιών.
frons.μέτωπον
frontis ruga.σολίδες
fructus.καρπός
frugiperda.ἀλεσίκαρπος
frumentum caudatū.ἀλωπέκουρος
frumentum Turcicum.ἐρύσιμον
Fucus marinus.φῦκος θαλάσσιον
fuligo.λιγνύς
fulmen.κεραυνός
fumaria.καπνός
fungi.μύκητες
fungus.μύκης
furere.ὀργᾶν
furfuracea oliua.πιτυρίδες ἐλαίας
furfuracea hypoſtaſis.πιτυρώδης ὑπόστασις
furfuraceus panis.πιτυρίτης ἄρτος
furfures.πιτυρίασις
furor.μανία
furunculus.δοθιήν
fuſcum.φαιόν

G

Gagates.γαγάτης
gaiacum.ἕβενος
galbanum.μεπώπιον.χαλβάνη
galanga.ἄκορον.γάλαγγα
galla.κηκίς
gallitricum.ὄρμινον
garum.γάρον
garum aquoſum.ὑδρόγαρον
garyophyllum.καρυόφυλλον
Gena.γνάθος.γῆυς.μῆλον.παρειά
gena.βλέφαρα
genicularis herba.λυχνίς
geniſtella.ἐρίκη
genitura.γονή
gentiana.γεντιανή
genu.γόνυ
genuini dentes.ὀλίγονοι ὀδόντες.σωφρονισῆρες
genus.γῆυς
geſtatio.αἰώρα
Gibber.ὠλέκρανον
gibboſitas.κύρτωσις.κύφωσις
gingidium.γιγγίδιον.χαιρέφυλλον
gingiua.ὄυλα
gingiuarum caro.ἔντερον
gingiuarum inflammatio.παρουλὶς
gingiuarum pruritus.ὀδαξισμός
gingiuarum tuberculum.ἐπουλὶς
giroſlea.ἐπιρρὶς
gith.μελάνθιον
Glabella.μεσόφρυον
gladiolus.κύπειρος.ξιφίον.ξυρὶς
glandula.ἀδήν
glandulæ faucium.παρόγγια
glandula, herba.ἀσπάραγος
glanduloſus paraſtates.ἀδενωειδὴς παραστάτης
glans.βάλανος
glans icilis.ἄκυλος
glans unguentaria.βάλανος μυρεψικὴ.μυροβάλανος
glaſtum.ἰσάτις
glaucedo.γλαύκωμα
gluten.κόλλα
glutinatorium medicamentum.κολλητικὸν φάρμακον
glutinoſum.γλίσχρον
glutinum auri.λευκόφαιον
glutinum piſcis.ἰχθυοκόλλα
gnaphalion.χαμαίζηλον
Gracile inteſtinum.λεπτὸν ἔντερον
gracilis.ἰσχνός
gracilis pulſus.ἰσχνὸς σφυγμός
gracilitas.λεπτυσμός
gramen.ἄγρωστις.κορωνόπους
gramen aculeatū.καλαμάγρωστις
grando.χάλαζα.χαλάζιον

granum.

Definitionum medicarum libri XXIIII - page 540 sur 554

©BIUM

granum. κόνδρος
granum cnidium. κνίδειος κόκκος.
vide etiam κόκκος κνίδειος
granum paradisi. καρδάμωμον
granum tinctorium. κόκκος βαφικὴ
gratia Dei. ἐλαφόβοσκον
grauedo. κόρυζα
grossi vel grossuli. ὄλυνθοι
grumus. βρόμβος
grunda. γέισωμα
Gula. οἰσοφάγος
gummi. κόμμι
gurgulio. κίων
gustus. γεῦσις
gutta. ἀμμωνιακόν
guttur. ἀσφάραγος. βρόγχος
gutturis ramex. βρογχοκήλη
gutturosi. ἐξεχέβρογχοι
Gypsum. γύψος

H

Hæmatites. αἱματίτης
hemorrhois. αἱμορροΐς
harmel. μῶλυ
hastula regia. ἀσφόδελος
habitus. ἕξις
habitus bonus. εὐεξία
habitus malus corporis. κακοχυμία
Hectica. ἑκτική
hedera. διοσυσία. ἶλιξ. κισσός
hedera terrestris. χαμαίκισσος
helenium. νηπενθές
helxines lacryma. ἀκανθική
hemicrania. ἡμικρανία
hemina. κοτύλη
herba catorum. καλαμίνθη
herba diuæ Mariæ. πεντάφυλλος
herba diui Ioannis. ἁρτεμισία
herba lactis. ἔρυσος
herba Mariæ. κόσος
herba sancti Ioannis. ὑπερεικόν
herculana vrtica. ἀκαλήφη
herculeus morbus. ἱερὰ κλεία νόσος
hermodactylus. ἐφήμερον
hernia. κιρσός
hernia varicosa. κιρσοκήλη
hernia zirbalis. ὑπερκοκήλη
herpes. ἕρπης
herpes miliaris. κεγχρίας
Hippace. ἱππάκη
Hippocraticum. κονδῖτον
Homo. ἄνθρωπος
hordeacea farina. ἀμύλισις
hordeaceum vinum. πῖνον
hordeolum. κριθή
hordeum. κριθή
hordeum mundatum. γυμνόκεφρον
horrida febris. φρικώδης πυρετός
horror. φρίκη
Humeralis vena. ὠμιαία φλέψ
humeri luxati repositio. ἁρμογμός
humerus. ἀγκών. ὠμοπλάτη. ὦμος
humida febris. νοσώδης πυρετός
Hyacinthus. ὑάκινθος
hydrocephalum. ὑδροκέφαλον
hydromalum. ὑδρόμηλον
hydropiper. ὑδροπέπερι
hydrops. ὕδρωψ
hyeblum. ἀκτέα
hyems. χειμών
hyoscyamus. συμφωνιακή
hypochondrium. ὑποχόνδριον
hypocisthis. ὑποκιστίς
hypostasis. ὑπόστασις
hyssopum. ὕσσωπον
hybopus humida. ὕσσωπον ὑγρόν

I

Iarus. ἄρον
Ibiscus. ἀλθαία
Ictus. πληγή
Iecur. ἧπαρ
iecur ficatum. συκωτὸν ἧπαρ
ieiunum intestinum. νῆστις
Ignis. πῦρ
ignis sacer. ζώνη. ζωστήρ
Ile. κενεών
ilex. κεφαλληνὸν. φρῖνος
ilia. ἰξύς. λαγόνες
illaqueatio. ἀναβροχισμός
illecebra. ἀπάτη
Imitatio. μίμησις
impetigo. λειχήν. λέπρα
impetum facientia. ἐνορμοῦντα
Inæqualitas. ἀνωμαλία
inæqualis pulsus. ἀνώμαλος σφυγμός
inappetens. ἄσιτος
inappetentia. ἀνορεξία
incarnans medicamentum. σαρκωτικὸν φάρμακον
incisio. ἐγκοπή
incisores dentes. τομικοὶ ὀδόντες
incoctum. ἄσκηθον
incrementum. αὔξησις
incubus. ἐφιάλτης. πνιγαλίων
index. λιχανίς
indicatio. ἔνδειξις. τεκμήριον
indurantia medicamenta. σκληρωτικὰ φάρμακα
infans. νήπιος
infibulatio per acum. ἀναβροχισμός
inflammari. φλεγμαίνειν
inflammatio. φλεγμονή. φλόγωσις
inflata febris. πνιγηρώδης πυρετός
inflatio. ἐμφύσημα
infundibulum. χοάνη
infusio. ἔγχυμα
inguen. βουβών
inguinalis. ἀδὴν ἀδενικός
inguinalis herba. βουβώνιον
inguinis ramex. βουβωνοκήλη
inquietudo. ἄσωτος
inquinatio. μόλυνσις
insania. φρενῖτις
insania. μανία
insania ferina. θηριώδης παραφροσύνη
insessus. ἐγκάθισμα
insicium. ἴσικος
insolatio. ἡλίωσις
insperfilia medicamenta. ἐμπάσματα. καταπασὰ φάρμακα
inspiratio. ἐπανοή
instita. ἔλυμοι
instrumentum. ὄργανον
integritas. ἀπυρεξία. ὁλόκληρα
intemperies. δυσκρασία
interanea. παράγγια
interfemineum. ἀφείναιον
intermissio. ὑστέρημα
interna vena. μασχαλιαία φλέψ
internodia digitorum. φάλαγγες
interuallum. διάστημα
intestina. ἀγκύλαι. ἔντερα
intestini prolapsus. ἐντεροκήλη
intestinum cæcum. τυφλὸν ἔντερον
intestinum tenue. εἰλεός
intestinum rectum. ἀρχίς
intinctus. ἐμβάμματα
intubus erraticus. κιχώριον. πρασόμος
intubus syluestris. ἱεράκιον. κιχόριον
inula. ἑλένιον
inunctiones. συγχρίσματα
inustio. ἔμπυκαυμα. σύγκαυσις
Iouis barba. χρυσοκόμη
Iouis glans. διὸς βάλανος
Ira. ὀργή
iracundia. θυμός
iracundus. ὀξύθυμος
irascibilis facultas. θυμοειδὴς δύναμις
irio. ἐρύσιμον
iris. ἶρις
iris agrestis. ξυλίς. ἑλπίδη
iris syluestris. ἐφήμερον
irrigatio. καταμόνησις
Isicium. ἴσικος
Iuamoschata. χαμαίπιτυς
iudicatorius dies. κρίσιμος ἡμέρα
iudicium. κρίσις
iugamentum. ζύγωμα
iuglans. κάρυον βασιλικόν
iugularis vena. σφαγίτις φλέψ
iugulum. σφαγή
iuiuba. ζίζιφος. σεσελὶ
iuncea. ἐξύγαλα.
iuncus. σχοῖνος
iuncus cabacinus. βύτομος
iuncus marinus. πράγος
iuncus odoratus. καλάμου. σχοῖνος ἀρωματικός
iuncus quadratus. κύπειρος
iuniperus. ἀρκευθίς
ius. ζωμός
iuuare. ὠφελῆσαι
iuuenis. νεανίσκος

L

Labor. πόνος
labrum. χεῖλος
labrum Veneris. δίψακος (σιὴν (χεία
labrusca. ἀγριάμπελος. ἄμπελος ἀγρία
lac. γάλα
lac acidum. ὀξύγαλα
lacca. κέγχαμον
lac coagulatum. μέλκα
lacertus. ἀγκών. μῦς
lacryma. δάκρυον

Definitionum medicarum libri XXIIII - page 541 sur 554

©BIUM

lac in mammis concretum. σραγαλίδες
lac sciſſile. γάλα ξηρὸν. ξηρὸν γάλα
lac ſpumoſum. ἀφρόγαλα
lactes. μεσεντέριον
lactis ſpuma. ἀφρόγαλα
lactuca. μηκωνίς
lada, ſiue ladum. λῆδος
ladanum. λάδανον
læue. λεῖον
læuitas. λειότης
læuitas inteſtinorum. λειεντερία
lagopus. λαγώπους
lana. ἔριον
lampas. φανίον
lana ſordida ſiue ſuccida. οἴσυπος
lanceola. λογχίπις
lanugo arundinis. ἀδάρκη. καλαμόχροος
lapathum acutum. βρεπανική
lappa. ξάνθιον
lappago. ἱπποφαές
lappa minor. ἄρκτειον
lappula. ἱπποφαές
lapſana. λαμψάνη
laryngis cartilago. ἀρυταινοειδής
laſer. σίλφιον
laſerpitium. μαγύδαρις
laſſitudinem tollens medicamentum. ἄκοπον
laſſitudo. κόπος
lateralis morbus. πλευρῖτις
lauendula. ψυδόνδρδος
laureola. δαφνοειδές. χαμαιδάφνη
laurus. δάφνη
laurus Alexandrina. χαμαιδάφνη
laxum. χηλαρόν. συεγλῶδες
Lectiformes proceſſus. κλινοειδεῖς ἀποφύσεις
legitimum. γνήσιον
legumina. ὄσπρια
lenia emplaſtra. λιπαραὶ ἔμπλαστροι
lenia medicamenta. ἄδηκτα φάρμακα
lens. κόνις. φακός
lens ſyluatica. φακία ἀγρία
lenticulatum. φακωτόν
lepidium ſylueſtre. καρδαμαντική
lepra. ἐλεφαντίασις
lepra alba. λεύκη
lethargus. λήθαργος
leuiſticum. λιγυστικόν. ἱπποσέλινον
lex. νόμος
Libra. λίτρα. μνᾶ
lien. σπλήν
lienoſi. σπληνικοί
ligamentum. σύνδεσμος
lignum Rhodium. ἀσπάλαθος
ligula. ὀπτηλωτὶς. κοχλιάριον
liguſtrum. κύπρος
liliaceum unguentum. κρινόμυρον
lilium. κρίνον. λίριον
lilium cœleſte. ἴρις
lilium conuallium. ἐφήμερον
linamentum. μοτός
lingua. ἀκρωτὶς. γλῶττα
lingua auis. ὀρνεόγλωσσον
lingua bouis. βόγλωσσον
lingua canina. κυνόγλωσσον
lingua hæſitantia. ἰσχνοφωνία
lingurium. λυγκούριον
linum. λίνον
linum ſylueſtre. συμελαία
lippitudo. λήμη. ὀφθαλμία
lippitudo dura. σκληροφθαλμία
lippitudo ſcabra. ψωροφθάλμια
lippitudo ſicca. ξηροφθαλμία
lipyria febris. λειπυρίας πυρετός
liquabile. τηκτόν
liquefactio. διάχυσις
liſeron. ἰασιώνη
litri ſpuma. ἀφρόλιτρον
liuidum. πελιδνόν
lixiuium. κονία. σακτή
lixiuium lanarium. πλυποιητικὴ κονία
Lohot. ἔκλειγμα
lolium. αἶρα
longanon. ἀπευθυσμένον ἔντερον
longina. λογχίπις
lora. δευτερία. πόπυσις. πρῶξ
Lumbi. ἰξύς. ὀσφύς. ψόαι
lumbrici. ἕλμινθες
lunaria minor. Herba eſt veteribus incognita, dodrantali fere altitudine, caule ſimplici, rotũdo, lento ac gracili, è cuius medio in latus exit ramuſculus coſtæ effigie, cui folia ſunt vtrinque ſeptem annexa, lunata, craſſa firmaque, braſſicæ marinæ modo. flores profert in ſummitate caulis, oxalidis minoris inſtar, ſemine rufo, rotũdo minutoque, in vuæ modum racematim cohærente. Magnifaciunt hanc chymici, pluriſque æſtimant quam aurum.
lupinus. θέρμος
lupulus. βρύον
lupus ſalictarius. βρύον
luſcioſi. μύωπες. νυκτάλωπες
luteum. ὠχρόν
luxari. ὀλισθαίνειν
luxatio. διάστρεμμα. ἔκπτωσις. ἐξάρθρημα
luxatio parua. παράρθρημα
luxatio ſpinæ. λόρδωσις
Lycium. λύκιον

M

Macer. μάκερ
macies. λεπτυσμός
madeſcere. βρέχεσθαι
magdaleo. κολλύριον
magnitudo morbi. μέγεθος νόσου
magnus pulſus. μέγας σφυγμός
maiorana. σάμψυχον
maiorana Anglica. ὀρίγανον
mala, μῆλον. παρειά
malacia grauidarum. λίβα
malagma. μάλαγμα
malicorium. σίδιον
malignum. κακόηθες
malleoli. σφυρά
malleoli vena. σφυρίτις φλέψ
malua. μαλάχη
malua terreſtris. ἀβάγυρις
malum. μῆλον
malum granatum. ῥοιὰ ξυφοειδὴς ὀπώρισις
malum medicum. κίτριον
malum Punicum. ῥοιά
malum terræ. ἀριστολοχία
malus canina. μανδραγόρας
malus habitus corporis. καχεξία
malus ſylueſtris. ὠμομηλίς
malus terreſtris. μανδραγόρας
mamma. μαστός
mammarum incrementum. γυναικομαστόν
mammillaris proceſſus. μαστοειδὴς ἀπόφυσις
mandibula inferior. κάτω σιαγών
mandragoras. θριδακίας
mandragoras albus. ἄρσιον
manipulus. δεσμίδιον
manna. δροσόμελι. μάννα
manſorii muſculi. μασητῆρες μῦς
manus. χείρ
manus ſumma. ἀκρόχειρ
marchesita. πυρίτης λίθος
marcidum. σαπρόν
marcor. κῶμα. μαρασμός
margarita alba. χρυσάνθεμον
marinum vinum. θαλασσίτης οἶνος
mariſca. σῦκον, σύκωσις
maris flos. ἁλὸς ἄνθος
maris ſpuma. ἀλκυόνιον. ἁλὸς ἄχνη
marmor. ὀφίτης λίθος
marro. διὸς βάλανος
marrubiaſtrum. βαλλωτή
marrubium. πράσιον
marrubium nigrum. βαλλωτή. μελάμπρασον
marum. ὀρίγανος
maſtiche. μαστίχη
matricaria. παρθένιον
maturatio. πέπανσις, πεπασμός
maxilla. γνάθος
maxima vena. μεγίστη φλέψ
maza. μάζα
mazapanis. κοπτόν
Meatus. πόρος
mediaſtinum. διαφράττοντες ὑμένες
medicamentum cruentum. ἔναιμον φάρμακον
medicamentum purgans. καθαρτικὸν φάρμακον
medicina. ἰατρική
medicũ malum. κίτριον. κεδρόμηλον
medicus. ἰατρός
medicus vnguẽtarius. ἰατραλείπτης
medimnus. μέδιμνος
medium. μέσον
medulla. μυελός

medulla

©BIUM

medulla ſpinalis. μυελὸς ῥαχίτης
mel. μέλι
mel aerium. δροσόμελι. μάννα
melancholicus ſuccus. μελαγχολικὸς χυμὸς
melanteria. μελαντηρία
melca. μέλκα
meliceris. μελικηρίς
melilotus. μελίλωτος
meliſſa. μελισσόφυλλον
melopepones. μηλοπέπονες
melroridum. μάννα
melroſaceum. ῥοδόμελι
melroſcidum. δροσόμελι
membrana. ὑμήν
membranæ ſpinalis medulla. ἔλυτρα, vel potius ἕλυτρα
memitha. γλαύκιον
mendeſium unguentum. μενδήσιον
meninx. μήνιγξ
mens. φρένες
menſis μήν
meſtruus ſanguis. καταμήνιον αἷμα
menſura. μέτρον
mentagra. λειχήν
mentha. ἡδύοσμον
menthaſtrum. ἡδύοσμον (φροσμίνη
mentis abalienatio. ἔκστασις. παραφροσύνη
mentum. γένειον
meon. μῶον
mercurialis. λινόζωστις
mercurius. ὑδράργυρος
meſenterium. μεσάραιον. μεσεντέριον
meſpilus. ἀμαμηλὶς. ὀπιμηλὶς, μέσπιλος. ἀρωνία
meſpilus ſylueſtris. κρατοῦγον
methodici. μεθοδικοί
metreta. μέτρητής
meu. μῶυ
Miliaris herpes. κεγχρίας
milium. κέγχρος. κέρχνος. πάσπαλος
milium agreſte. ἰσάιμον
millefolium. ἀχίλλειος. μυριόφυλλον
millepedæ. ὄνοι. πολύποδες
mina. μνᾶ
minii vena. αἵματος
minium. κιννάβαρι. ἄμμιον
miſcere συγκεῖναι
miſy. μίσυ
Modius. μόδιος
modulus. ῥυθμός
modus. τρόπος
mola. ὀπτογενατὶς. μύλη
molares dentes. μύλαι
molarium dolores. γομφίασις
molle. μαλακόν
mollificabilia. μαλακτά
moly. δωδεκάθεος
morbi diſperſi. ἀποσάδες νόσοι
morbilli. ἐκζέματα. ἐξανθήματα
morboſum. νοσώδες
morbus. νόσος
morbus communis. παύδημος νόσος
morbus patrius & vernaculus ἔνδημος νόσος
mordacitas. δακνώδες
morella. σρύχνος
mors. θάνατος
mors vermium. ἀψίνθιον
morſus gallinæ. ἀλεκτρυόνος
mortificatio. γάγγραινα
morus. συκάμινος
moſchus. μόσχος.
motus. κίνησις
Mucor. μύξα
mucronata cartilago. ξιφοειδὴς ὀπὴ φυσις
mucus. βλέννα. μύξα
mulſa. μελίκρατον.
mulſum. οἰνόμελι
mulſum aceroſum. ὀξύμελι
multipedæ. πολύποδες
multitudo. πλῆθος
muria. ἅλμη
muris auricula. ἀλσίνη. μυὸς ὦτα
murmur. ῥόφος
muſchetum. ἐφήμερον
muſchetum minus. γάλιον
muſculi intercoſtales. μεσοπλεύριοι μύες
muſculi manſorii. μασητῆρες μῦς
muſculus. μῦς
muſculus latus. μυώδες πλάτυσμα
muſcus. βρύον. ὕπνον
muſcus marinus. βρύον
muſteum unguentum. γλεύκινον
muſtum. γλεῦκος. οἶνος νέος
mutilum. κολόβωμα
mutilus pulſus. μύωρος σφυγμός
mutus. ἄφωνος
Myrobalanus. μυροβάλανος
myrrha. σμύρνα
myrtus. μυρσίνη
myrtus ſylueſtris. ὀξυμυρσίνη

N

Naphtha. νάφθα
napus. βουνιάς
napus ſylueſtris. λαμψάνη
nares. μυκτῆρες
nardus ſylueſtris. ἄσαρον
naſturtium. κάρδαμον. σαυρίδιον
naſturtium orientale. δεύβη
naſturtium tectorum. θλάσπι
naſus. ῥὶς
nates. γλουτὸς. γλουτός
natium gibba. σφαιρώματα
natura. φύσις
naturalis facultas. φυσικὴ δύναμις
nauicularis os. σκαφοειδὲς ὀστοῦν
nauſea. ναυτία
Nectar. νέκταρ
nenuphar. νυμφαία
nepeta. καλαμίνθη
nerui recurrentes. νεῦρα παλινδρομοῦντα
neruorum reſolutio. παράλυσις
neruoſum. νευρῶδες
neruus. νεῦρον. τόνος
Nigella. μελάνθιον
nigræ deiectiones. μέλαινα ὑποχωρή
nitrum. ἀφρόνιτρον. νίτρον
Nocturna febris. νυκτερινὸς πυρετός
nome. νομή
noxa. σίνος
Nubecula. νεφέλη. νεφέλιον
nubes. νεφέλη
nubes in urina. ὑπόστασις
nuſcitioſi. μώλωπες
nutrimentum. τροφή
nutritio. θρέψις
nutrix facultas. θρεπτικὴ δύναμις
nux. κάρυον
nux moſchata. κάρυον μυρεψικόν
nux muſchata. βάλανος μυρεψική
nux pinea. κόκκαλος
Nympha. νύμφη

O

Oblinio. λίπη
obolus. ὀβολός
obſeruatio. τήρησις
obſidianus lapis. γαγάτης
obſtipitas. σκολίωσις
obſtructio. ἔμφραξις
obſtruens. ἐμφρακτικόν
obſtruentia medicamenta. στεγνωτικά
Occaſio. ἀφορμή. καιρός
occiput. ἰνίον
occludentia medicamenta. στεγνωτικά
ochra. ὤχρα
ocimum. βασιλικόν. ὤκιμον
ocimum aquaticum. ἕλενος
ocium. ἡσυχία
oculi perturbatio. ταραχὴ
oculi prolapſus. ἐκπτωσμός
oculis nictare. καρδαμύσσειν
oculorũ anguli. ῥαντῆρες. παρωπίδες
oculorum aſpritudo. ψωροφθαλμία
oculus. ὀφθαλμός
Odoratus. ὄσφρησις
OEdema. οἴδημα
Offa. μάζα
Olea. ἐλαία
olea Æthiopica. ἀγριελαία
oleago. χαμελαία
oleaſtellum. χαμελαία
oleaſter. ἀγριελαία
oleum. ἔλαιον
oleum Ægyptiũ. αἰγύπτιον ἔλαιον
oleum cedrinum. κεδρέλαιον
oleum cicinum. αἰγύπτιον ἔλαιον
oleum crudum. ὠμοτριβὲς ἔλαιον
oleum fumoſum ſeu ſuffumigabile. καπνιστὸν ἔλαιον
oliuæ furfuraceæ. πιτυρίδες ἐλαίας
oliuæ muria condita. κολυμβάδες
oliuella. συμελαία
olus. λάχανον
olus atrum. ἰπποσέλινον. σμύρνιον
olus rubens. βλίτον
Omaſum. ἐχῖνος
omentum. γαγγαμών. ὀπὴ πλοῦ
Opobalſamum. ὀποβάλσαμον
Ordo. κόσμος

©BIUM

origanum.ὀρίγανον
origanum ſylueſtre.κονύζη.πάνακες
oris diſtortio.κυνικὸς ἀπασμὸς
oris medicamenta.σμαπικά
oris ventriculi dolor.καρδιαλγία
orthopnœa.ὀρθόπνοια
Os.στόμα
os bicorne.ὑοειδὲς ὀστοῦν
oſcitatio.χάσμη
oculi venæ apertio.ἀνασόμωσις
os iugale.ζύγωμα
oſſa.ὀστᾶ
os ſacrum.ὀστοῦν ἱερόν
oſſis extuberatio.ἐξόστωσις
oſſis fractura.κάταγμα
oſſium dolor.ὀστεόπονος
oſſium membrana.περιόστεος ὑμήν
oſſium vnio.σύμφυσις
oſſium vnitio.ἕνωσις
os ventriculi.καρδία.στόμαχος
Othonna.ὀθόννη
Ouum.ὠόν
Oxilla grandis.ὀξυλάπαθον
Ozena.ὄζαινα

P

Pæonia.γλυκυσίδη.παιονία
palatum.ὑπερῴα
pallacana.γέδυον
pallidum.ὠχρόν.χλωρόν
palma.θέναρ.μετακάρπιον
palmæ pars prima.κάρπος
palma Ægyptia.ἄδιαντος
palma Chriſti.κίκι
palma ſylueſtris.ὀξυφοῖνιξ
palmulæ.δάκτυλοι
palmula paßa.παπτὰς
palmus.δῶρον
palmus rectus.ὀρθόδωρον
palpebræ.βλέφαρα
palpebræ inuerſio.ἐκτρόπιον
palpebrarum coherentia.ἀγκυλοβλέφαρον
palpebrarum ornamenta.κομμιβλέφαρα
palpitatio.παλμός
paludapium.ἑλεοσέλινον
panaces.πανακικόν
pancreas.πάγκρεας
pandiculatio.σκορδίνημα
panicula.φύκελλον
panicum.ἔλυμος
panis.ἄρτος.φύκελλον
panis acidus.ὀξυλεπὴς ἄρτος
panis confuſaneus.συγκομιστὸς ἄρτος
panis porcinus.κυκλάμινος
pannaritium.παρωνυχία
panus.φύκελλον
papauer.μήκων
papaueris caput.κώδεια
papaueris lacryma ſiue ſuccus.ὄπιον
papaueris ſuccus.μηκώνιον.ὄπιον
papilla.θηλή
papulæ.ἐκβεβράσματα.ἐκζέματα.ἐξανθήματα
pars.μέρος
partes diſſimilares.ἀνομοιομερῆ
partus.τόκος
paſſio.πάθος
paſſum.γλυκύ
paſtaregia.κοπτόν
paſtilli.κόλλικες
paſtillus.ὄβολίσκος.φθοῖς
paſtinaca.δαῦκος.σταφυλῖνος
patella.ὀπτανάτης
Pecten.κόκκυξ.κόκκυγος ὀστοῦν
pectus.στέρνον.στῆθος
pedicularis herba.σταφὶς ἀγρία
pedicularis morbus.φθειρίασις
penis.αἰδοῖον.καυλός.πέος.πέημα
pepo.πέπων
peracutus morbus.κάτοχος νόσημα
perfuſio.καταύνησις
peritonæum.περιτόναιον
pernio.χίμετλον
perpenſa.ἄσαρον
per ſerram diſſectio.ἀκρωτηριασμός
perſonata.ἄρκειον.προσωπὶς
perſpiratio.διαπνοή
pes.πούς
pes Alexandri.πύρεθρον
pes columbinus.γεράνιον
pes coruinus.κορωνόπους
pes gallinaceus.καυκαλὶς
peſſarium ſeu peſſus.πεσσός
peſſi.περίθετα.πεσσοί
peſtilentia.λοιμός
pes vituli.ἄρον
petroleum.πέτρελαιον
petroſelinum.σέλινον
petroſum os.λιθοειδὲς ὀστοῦν
Phagedæna.φαγέδαινα
pharicum.φαρικόν
phaſeoli.δόλιχοι.ὦχρος
philonium.φιλώνιον
phleum.σοιβή.φλέον
phrenitis.φρενῖτις
Pica.κίττα
picatio.κίττα.πίττωσις
picatum vinum.κωνία
picea.πίτυς
picinum oleum.πισσέλαιον
picis flos.πίσσανθος
pila marina.ἁλκυόνιον.σφαῖρα θαλαττία
pilaris morbus.τριχίασις.τριχισμός
pili.τρίχες
pili euulſio.ἀναβρογμός
pilorum acies.φαλάγγωσις
pilorum defluuium.πίλωσις
pilula.καταπότιον
pilus.θρίξ
pimpinella.ἐλαφίνη
pingue.λιπαρόν
pinguedo.πιμελή
pinguitudo.λιπαρότης
pini fructus.πιτυίδες
pinus.στρόβιλος
piper.πέπερι
piper agreſte.ἄγνος
piſtacia.πιστάκια
piſtillus.περκὶς
pituita.φλέγμα
pix.ἀπόχυμα.ζώπισσα.πίσσα
pix arida.παλίμπισσα
pix cedri.κεδρία
Planci.λειόπους
planta.πέδιον.πέλμα
plantago.ἀρνόγλωσσον.ἐπίπλευρον.κυνόγλωσσον
plantago aquatica.ἄλισμα
platanus.πλάτανος
plenitudo.πλησμονή
plumbago.μολύβδαινα
plumbarius lapis.μολυβδοειδὴς
plumbum.μόλυβδος
Podex.ἄρχος.ἕδρα
polenta.ἄλφιτον
pollen.γύρις.σέμιδαλις
pollex.ἀντίχειρ
polypus.πολύπους
pomum dulce.μελίμηλον
poples.ἀγκύλη.ἰγνύς.καμπή
popularis morbus.ὀπιδήμιος νόσος
populneum vnguentum.ἀγρίελαιον
populus.ἄγειρος.λεύκη
populus nigra.ἀχερωΐς
porcellina.ἀνδράχνη
porea.πράσιον
porettarubens.βλίτον
poros expurgans.σκυβαλτικόν
porrigo.πιτυρίασις
porrum agreſte.ἀμπελόπρασον
porrum capitatum.πράσον κεφαλωτόν
portæ hepatis.πύλαι ἥπατος
portulaca.ἀνδράχνη
portulaca ſylueſtris.πτελέα
poſca.ὀξύκρατον.φοῦσκα
poſtbrachiale.μετακάρπιον
poſtes.φλιαί
potentia.δύναμις
poteſtate eſſe.δυνάμει εἶναι
potio.πόσις
Præcautio.προφυλακτικὴ
præcognitio.πρόγνωσις
præcordia.διάφραγμα
præneſtina nux.κάρυον ἡρακλεωτικὸν
prænotio.πρόγνωσις
præputium.ἀκροποσθία.πόσθη.ἐπαγωγόν
præputium reductum.περιφίμωσις
prela.ἀνάβασις
principium.ἀρχή
proceſſus.ἀπόφυσις
procidentia.πρόπτωσις
proſtuuium alui.διάῤῥοια
prolapſus.πρόπτωσις
propulſoria facultas.προωστικὴ δύναμις
proritatio.ἐρεθισμός
proſerpinaca.πολύγονον
proſtratio corporis.ἔῤῥιψις
prouidentia.πρόνοια
pruna Damaſcena.βρόσυλα

©BIUM

prunus. κοκκυμηλέα. μηλέα
prurigo. κνησμός
pruritus. κνησμός. κνησπότης
Ptisana. πτισάνη
Pubertas. ἥβη
pubes. ἥβη. ἐφηβαῖον
pudendum. αἰδοῖον
pulegium. γλήχων
pulegium montanum. χλινοπόδιον
pulegium syluestre. καλαμίνθη
pulicaria. κόνυζα
pulicaris herba. ψύλλιον
pulmo. πνεύμων
pulmonis inflammatio. περιπνευμονία
pulsus. σφυγμός
pulsus aequalis. ὁμαλὸς σφυγμός
pulsus amplus. ἀδρὸς σφυγμός
pulsus annuens sine innuens. ὀπτενευκὼς σφυγμός
pulsus bis feriens. δίκροτος σφυγμός
pulsus calidus. θερμὸς σφυγμός
pulsus caprizans. δορκαδίζων σφυγμός
pulsus circumnuens. περινευκὼς σφυγμός
pulsus coincidens. παρεμπίπτων σφυγμός
pulsus creber. πυκνὸς σφυγμός
pulsus durus. σκληρὸς σφυγμός
pulsus frequens. πυκνὸς σφυγμός
pulsus inordinatus. ἄτακτος σφυγμός
pulsus intercidens. παρεμπίπτων σφυγμός
pulsus intermittens. ἐκλείπων σφυγμός
pulsus languidus. ἀμυδρὸς σφυγμός
pulsus magnus. μέγας σφυγμός
pulsus mollis. μαλακὸς σφυγμός
pulsus ordinatus. τεταγμένος σφυγμός
pulsus paruus. μικρὸς σφυγμός
pulsus plenus. πλήρης σφυγμός
pulsus rarus. ἀραιὸς σφυγμός
pulsus serratus. ἰμαρίων σφυγμός
pulsus tardus. βραδὺς σφυγμός
pulsus vacuus. κενὸς σφυγμός
pulsus vehemens. σφοδρὸς σφυγμός
pulsus velox. ταχὺς σφυγμός
pulsus vermiculans. σκωληκίζων σφυγμός
pulsus vibratus. κλονώδης σφυγμός
pulsus undosus. κυματώδης σφυγμός
puluis insperfilis. σμῆγμα
pumex. ἀλκυόνιον. κίσηρις
punctio. νύγμα. παράκεντησις
pupilla. γλαυκὸν κόρη
purgamenta. λόχλα
purgare. φαρμακεύειν
purgatio. κάθαρσις
puris in oculo collectio. ὑπόπυον
pus. πύον
pustula. φυσάκιον
pustule. φλύκταιναι
pustula nocturna. ὄπτυκτός
putredo μύδησις. σῆψις
Pylorus. πυλωρός
pyraster. ἀχράς
pyrethrum syluestre. πυρεθρικὴ
pyrites lapis. πυρίτης λίθος
pyrus. ἄπιος
pyrus syluestris. ἀχράς. ὄχνη

Q

Quadrans. τεταρτημόριον
quadrantal. ἀμφορεύς
quadratus homo. εὔσαρκος
quartana febris. τεταρταῖος πυρετὸς
quartarius. τέταρτον
quercula. χαμαίδρις
quies. ἡσυχία
quinquefolium. πενταφύλλον
quintana febris. πεμπταῖος πυρετὸς
quotidiana febris. καθημερινὸς πυρετός. μεθημερινὸς πυρετός

R

Rabies. λύσσα
radicula. ῥάφανος
radius. κερκίς
radix. ῥίζα. ῥάφανος
radix dulcis. γλυκύῤῥιζα
radix syluestris. χαμαιβάλανος
ramex aquosus. ὑδροκήλη
ramex calloſus. πωροκήλη
ramex carnoſus. σαρκοκήλη
ramex inguinis. βυβωνοκήλη
ramex varicoſus. κιρσοκήλη
ramex ventoſus. πνευματοκήλη
rancidum oleum. παλαιὸν ἔλαιον
ranunculus. βατράχιον
rapa. γογγυλὶς
rapistrum campestre. ἐλάτινη
rarum. ἀραιόν
rationales Medici. λογικοί
raucitas. βράγχος
Reciprocatio aquae. ἄμπωτις
rectitudo. εὐθυωρία. ἴξις
rectum inteſtinum. ἀπευθυσμένον ἔντερον
recurrere. παλινδρομεῖν
recurrens pulsus. παλινδρομῶν σφυγμός
reduplicatio. ἀναδίπλωσις
reduuia. παρωνυχία
refectio corporis. ἀνάληψις
refrigeratio. ψῦξις
regio. χώρα
regius morbus. ἴκτερος
relaxantia. ἀραιωτικά
relaxantia medicamenta. χαλαστικὰ φάρμακα
reluuium. παρωνυχία
remollientia medicamenta. μαλακτικά
renes. νεφροί
renitens. αὐτίτυπον
renum medicamenta. νεφρικὰ φάρμακα
renutritio. ἀνάληψις
repellentia medicamenta. ἀποκρυστικὰ φάρμακα
repercutientia. ἀποκρυστικά
repletio. πλήρωσις. πλησμονή
reſina. καρπέλαιον. ὠχρὸ πύρρυπος. ῥητίνη. φρυκτή
reſina cedri. κεδρία
reſina pinea. κολοφωνία. ὑγρά. ὑγρὰ ἢ ὠκ. τῶν κεκαμένων
reſpiratio. ἀναπνοή
reſpiratio abolita. ἄπνοια
retētrix facultas. κατεκτικὴ δύναμις
retiformis plexus. δικτυοειδὲς πλέγμα
retiformis tunica. ἀμφιβληστροειδὴς
retrimentum. πίεσμα
reuerti. παλινδρομεῖν
reuulſio. ἀνάπασις
Rhaponticum. ῥᾶ
rhus. ῥοῦς
rhythmus. ῥυθμός
Ricinus. κίκι. κρόταων
rigari. πίγλεσθαι
rigor. ῥῖγος. πέτανος
riſus. γέλως
Robia herba. ἐρύθανος
robur. δρῦς
roſa. ῥόδον
roſa Graeca. λυχνὶς
roſa tranſmarina. μαλάχη
roſmarinum. λιβανωτὶς
roſmarini ſemen. κάγχρυ
rotatores. τροχαντῆρες
Rubia. ἐρυθρόδανον
rubaminor. ἄλυσσον
rubrica. μίλτος
rubrificatio. φοινιγμός
rubus. βάτος
ructus acidus. ὀξυρεγμία
rufum. πυρρόν
rugae frontis. ὀλίδες
rugas tollentia medicamenta. πανώμαλα
rumex. λάπαθον. ὀξυλάπαθον
rumex acetoſus. ὀξαλὶς. ὀξίς
ruptio. ῥῆγμα
ruſcus. ὀξυμυρσίνη
ruta syluestris. πήγανον
Rhizum. ῥίζα

S

Sabina. βραθυ
ſaccharum. ἅλς ἰνδικός. μέλι. σάκχαρ
ſacco excolare. σακκίζειν
ſacerdotis virile. ἄρσεν
ſacer morbus. ἱερὰ νόσος
ſagapenum. σαγαπηνόν
ſal. ἅλς
ſalis flos. ἁλὸς ἄνθος
ſalis ſpuma. ἁλὸς ἄχνη
ſaliua. σίαλον
ſaliuatio. σιελισμός
ſalix. ἰτέα
ſalix amerina. ἄγνος
ſalpetrum. ἀλίνιτρον
ſalſa, ſine ſalſugineſa febris. ἁλμυρώδης πυρετὸς
ſalſamentum. παχὺς. ὠμὸς παχύς
ſallilago. ἁδιάντη
ſalſum. ἁλυκόν

Salubre. ὑγιεινόν
Saluia. ἐλελίσφακος
Sambucus. ἀκτή
Samia terra. σαμία γῆ
Sampſuchinum vnguentum. σαμψύχινον μύρον
Sampſuchum. σάμψυχον
Sandaracha. σανδαράχη
Sandyx. σάνδυξ
Sanguinaria. κορωνόπους
Sanguinaria herba. πολύγονον
Sanguinem è pectore reiicientes. αἱμοφόρικοί
Sanguinem ſiſtens. ἰσχαιμον
Sanguinis effuſio. ἐκχύμωμα
Sanguinis profluuium. αἱμορραγία
Sanguis. αἷμα
Sanguis draconis. κυνάβαρι. αἷμα δράκοντος
Sanies. ἰχώρ
Sanna. λαμψάνη
Sapa. ἕψημα. σίραιον
Sapinus. ἐλάτη
Sapo. σάπων
Saponalis. κλύμενον
Saponaria. κυμωλία γῆ
Sapor. χυμός
Saturcia. θύμβρα
Saxatiles piſces. πετραῖοι ἰχθύς
Scabies. ἀχεία. ψώρα
Scalpellum. σμίλη
Scalper exciſorius. κυκλίσκος
Scammonia. σκαμμωνία
Scamnum Hippocratis. βάθρον
Scapula. ὠμοπλάτη
Scarificatio. ἐσχαρώσις
Scirrhus. σκίρρος
Sciſſima. ὀξύα
Scoptula. ὠμοπλάτη
Scripulum. γράμμα
Scrotum. ὄρχεον
Scrupulus. γράμμα
Scutiformis cartilago. θυρεοειδὴς χόνδρος
Sebeſten. μύξα. σεβαστόν
Sebum. στέαρ
Secretrix facultas. διαχειριστικὴ δύναμις
Secundæ. δευτέριον. χοεῖον
Securidaca. ὑδύοδρον. πελεκῖνος
Sedes. ἀρχός. ἕδρα
Sedimentum vrinæ. ὑπόστασις
Sedum. ἀείζωον
Sedum maius. κεφαλωνία
Semen. σπέρμα
Semen contra lumbricos. ἀψίνθιον
Sementis. σπορητός
Semicupium. ἐγκάθισμα
Seminalia vaſa. σπερματικὰ ἀγγεῖα
Seminalis herba. πολύγονον
Seminis profluuium. γονόῤῥοια
Semitertiana febris. ἡμιτριταῖος πυρετός
Semperuiuum. ἀείζωον
Sena. δελφίνιον
Sene. κολυτέα
Senectus. γῆρας
Senex decrepitus. πέμπελος
Seniores. γεραίτεροι
Sentis canis. κυνόσβατος
Septum tranſuerſum. διάζωμα. διάφραγμα
Sericum crudum. κάπαζα
Seris. τριῶξιμος
Serpentaria. δρακόντιον
Serpentaria minor. ἄρον
Serpyllum ſylueſtre. ἕρπυλλος ἀγρία. σισύμβριον
Serratula. κέρσον. χαμαίδρις
Serta Campanica. μελίλωτος
Sertula Campana. μελίλωτος
Serum. ἰχώρ
Seſſio in aqua. ἐγκάθισμα
Seuum. στέαρ
Sextarius. ξέστης
Sextula. ἑξάγιον
Siccitas. ξηρασία. ξηρότης.
ſiccum medicamentum. ξηρόν
Sicla. πέδιλον
Sigillum diuæ Mariæ. μαλαχόχυμος
Sigillum Mariæ. κυκλάμινος
Sigillum Salomonis. πολυγόνατον
Signa aſſidentia. συνεδρεύοντα σημεῖα
Significatio febris. δήλωσις
Siligo. σιλίγνις
Siliqua. κεράτιον
Siliquæ. κεράτια. ξυλοκέρατα
Siliquaſtrum. περιβόλιον
Similago. σεμίδαλις
Similares partes. ὁμοιομερῆ
Simplex. εὐήθης
Sinapi. σίναπι
Sinapi ruſticum. θλάσπι
Sinapiſmus. σιναπισμός
Sinciput. βρέγμα
Singultuoſa febris. λυγγώδης πυρετός
Singultus. λύγξ. λυγμός
Sinus. κόλπος
Sinus brachii. βαθμίδες
Siphac. μεσεντέριον
Siſara. ἐρύσιμον
Sitim extinguentia. ἄδιψα
Sitis. δίψα
Siuetta. σίβεθον
Smegma. σμῆγμα
Solanum. ἀλικάκαβος. στρύχνος
Solatrum. στρύχνος
Soldana. κεράμβη
Solis inuſtio. ἔφηλις
Somnolentia grauis. καταφορά
Somnolentia ſine ſomno. κάπνος
Sopor. κάρος
Sorba. ὄα. ἕα
Sordes. γλοιός. ῥύπος
Sordes oculorum. λήμη
Sory. σῶρυ
Souchetum. κύπειρος
Spatula fœtida. σπαράγγιον
Species. εἴδος
Specillum. μήλη
Sphincter. σφιγκτήρ
Spina. ῥάχις
Spina acuta. ὀξυάκανθα
Spina alba. ἀκανθα λευκή. ῥάμνος
Spina cerualis. ῥάμνος
Spinaceum. σευτλομάλαχον
Spinachia. ἀτραφαξις
Spina dorſi. ἄκανσις
Spiniuinetum. ὀξυάκανθα
Spirandi difficultas. δύσπνοια
Spiritus. πνεῦμα
Spiritus aſper. δασὺ πνεῦμα
Splenium. σπληνίον
Spongiæ admotio. ὑποσπογγισμός
Spontaneum. αὐτόματον
Spuma. ἀφρός
Sputum. πτύσμα
Squalor. αὐχμός
Squama æris. χαλκοῦ λεπίς
Squarlatum. κόκκος βαφική
Squinanthus. σχοῖνος ἀρωματικός
Staphylinus ſylueſtris. δαῦκος
Stella. ἀστὴρ ἀπλικός
Stercus. κόπρος
Stercus ferri. σκωρία
Sternutatio. πταρμός
Sternutatorium medicamentum. πταρμικὸν φάρμακον
Stertor. ῥέγξις
Stibium. στίβι. στίμμι
Stillicidium vrinæ. στραγγουρία
Stipantia medicamenta. στυπτικά
Stœchas. στοιχάς
Stoliditas. μώρωσις
Strabo. στρεβλός. φολκός
Strepitus. ψόφος
Strigmenta. ξύσματα
Strobilus. κυπάρισσος
Struma. χοιράς
Stultitia. μώρωσις
Stupefacientia medicamenta. ναρκωτικὰ φάρμακα
Stupor. νάρκη
Styrax. στύραξ
Suber. φελλός
Subligatio. ὑπόδεσις
Sublimatum. ὑδράργυρος
Sublime. μετέωρον
Subſidentia vrinæ. ὑπόστασις
Subtranſuerſum. σιμόν
Succingens membrana. ὑπεζωκὼς ὑμήν
Succinum. αὐταχάτης. ἤλεκτρον. λυγκούριον
Succus. ὀπός. χυλός. χυμός. πόσις
Sudamina. ἱδρῶτα
Sudor. ἱδρώς
Suffocatio vteri. ὑστερικὴ πνίξ
Suffuſio. ὑπόχυμα
Suffuſio ſanguinis in oculo. ὑπόσφαγμα
Sugillatio. ὑπόχυμωσις
Sugillatio oculi. ὑπώπιον

Definitionum medicarum libri XXIIII - page 546 sur 554

©BIUM

Sugillatio oculorum. αἱμάλωψ
Sulfur. θεῖον
Sumach. ῥοιᾶς
Sumen. ὕδωρ
Supercilium. ὀπισκώιον. ὀφρύς
Supercilium terræ. ἀχίλλειος
Supercilium Veneris. μυελόφυλλον
Superfœtatio. ἐπικύημα
Superpurgatio. ὑπερκάθαρσις
Suppuratio. ἐμπύημα
Suppuratorium medicamentum. διαπυητικὸν φάρμακον
Sura. ἀντικνήμιον. γαστροκνημία. ὀφρύον
Surditas. κώφωσις
Sutura. ῥαφή. θῆξις
Sutura recta. ὀθελαία ῥαφή
Syderatio. σφάκελος
Symptoma. σύμπτωμα
Syncerus humor. ἄκεφος. καταχυρής
Syncope. συγκοπή
Synochus febris. συνοχὸς πυρετός
Systole. συστολή

T

Tabes. ἀτροφία. μαρασμός. φθίσις
Tænia. ταινία
Talus. ἀστράγαλος. πέρωρος
Tamarice. μυρίκη
Taurus. ταῦρος
Taxus. σμίλαξ
Telephium vlcus. πλέφιον ἕλκος
Temperies bona. εὐκρασία
Tempestiuum. ὥραῖον
Tempora. κρόταφοι
Tempus. καιρός
Tempus annus. ὥρα
Tendo. ἀπονεύρωσις. τένων
Tenebrosa. ψιφαρὰ
Teneſmus. τεινεσμός
Tenſio recta. εὐθύπρορος τάσις
Tentigo. φριασμός
Tenue inteſtinum. εἰλεὸν. λεπτὸν ἔντερον
Tepidum. γαλακτώδες
Terebra immerſabilis. ἀβάπτιστος τυπάνη
Terra aurea. χρυσῖτις γῆ
Terra merita. κύπειρος
Terra Samia. σαμία
Tetradix. τετράδιξ
Tetrapharmacum. τετραφάρμακον
Teſtes. ὄρχεις
Teſticuli. ὄρχεις
Teſtudo. χελώνη
Theriace. θηριακή
Thuris grana. μάνα
Thuris mica. μάνα
Thus. λίβανος
Thus terræ. χαμαιπίτυς
Thymelæa. κνέωρον.
Thyites. θυίτης
Thymum. θύμος
Tibia. κνήμη
Timor. φόβος
Timor ſubitus. ἔκπληξις
Tithymallus. τιθύμαλλος
Tonſillæ. ἀπάδες. παρίδημα
torcular. λινὸς
tormentilla. πεντάφυλλον
tormina. δυσεντερία
torpor. νάρκη
toxicum. τοξικόν
Tragacantha. τραγάκανθα
tranſpiratio. διαπνοή
tranſuerſaria. διαπήματα
tremor. τρόμος
tribulus. τρίβολος
tridui inedia. διάπειπος
trifolium. ἀσφάλιον. μηδική
trifolium maius. κύπρος
trifolium minus. λωπὸς
triſſago. χαμαίδρυς
triticum. πυρός
triticum toſtum. πεπυρωμένον
triticum trimeſtre. σιτάνιον
trixago paluſtris. σκίρδιον
trixalis. θερίτερον
trœna. κύπρος
trogere. βιβρώσκειν
tryphera. θυφερά
Tuberculum. φῦμα
tumor. κίρσος
tumores nervorum. φύρεα
tunica adnata. ὑποπεφυκὼς χιτών
turbare. περιβάλλειν
turbet. πιτύωσα
turbith candidum. ἀλυπιὰς. ἄλυπον
turgere. ὀργᾶν
tuſſilago. βήχιον
tuſſis. βὴξ
tuſſis medicamentum. βηχικὸν φάρμακον

V

Vacuatio. κένωσις. ξύμπτωσις
valgus. βλαισός
varices. ἰξίαι
varicoſus ramex. κιρσώδης
variolæ. ἐξανθήματα. ἐξανθήματα
varix. κιρσός
varum. κυλλόν
varus. ἴσχνος. ἄκνη. βλαισὸς κυλλός
vas duplex. δίπλωμα
vaſorum inanitio. κενεαγγεία
vaſorum in temporibus diſſectio. ἀγγειολογία
vehemens pulſus. σφοδρὸς σφυγμός
vehementia. σφοδρύνη
velox pulſus. πυκνὸς σφυγμός
vena. φλέψ
vena axillaris. μασχαλιαία φλέψ
vena humeralis. ὠμιαία φλέψ
vena interna. μασχαλιαία φλέψ
vena poplitis. ἰγνύπις φλέψ
vena porta. πυλαία φλέψ
vena ſine pari. ἄζυγος φλέψ
venæ ſectio. φλεβοτομία
veneria. λοιγῖτις
venter. γαστὴρ. κοιλία. νηδύς
venter imus. ὑπογάστριον
ventoſa. σικύα
ventriculi os. καρδία
ventriculus. γαστὴρ
ver. ἔαρ
veratrum. ἐλλέβορος
veratrum nigrum. μελαμπόδιον
verbaſcum. φλόμος
verbena. περιστερεών
verbenaca. ἱεροβοτάνη
vermicularis proceſſus. σκωληκοειδὴς
vernix. ὑάλινον βερενίκιον. σανδαράχη
verpus digitus. μέσος δάκτυλος
verruca. ἀκροχορδών
verrucoſi tumores. ὄγθοι
vertebra. σπόνδυλος
vertebræ luxatio. σπόνδυλος
vertebra prima. ὀπισθοφεύς
vertex capitis. κορυφή
vermilo. κόκκος βαφικὴ
vertigo. σκοτόδινος. σκότωμα
veſicaria. ἀλικάκαβος. φρύγος
veſica. κύστις
vetternus. νῶμα
Viburnum. ῥοιᾶς
vicia agreſtis. ἀφάκη
victus ratio. διαίτα
vigor morbi. ἀκμή
villi. ἶνες
vinca peruinca. κλυμάτις
vindicta. ὀδημίδιον
vinoſa herba. ἀμβροσία
vinum. οἶνος
vinum aminæum. οἶνος ἀμιναῖος
vinum aqua dilutum. κρᾶμα
vinum catorchites. καπορχίτης οἶνος
vinum decoctum. κάρυνον
vinum dulce. γλυκύ
vinum facatum. δευτερία
vinum hordeaceum. πῖνον
vinum inualidum. ἀδυνάμων
vinum marinum. θαλασσίτης οἶνος
vinum non defecatum. ἀδιύλιστος οἶνος
vinum roſatum. ῥοδίτης οἶνος
vinum ſecundarium. δευτερία
vinum ſycites. καπορχίτης οἶνος. συκίτης οἶνος
viola. ἴον. λευκόιον. φλὸξ. φλόμον
virga paſtoris. ἀλοπέκουρος. διψάκος
viride. χλωρόν. ὠχρόν
virile membrum. αἰδοῖον. σῆμα
viſcum. ἶξίας. ἰξός
viſus hebetudo. ἀμαύρωσις. ἀμβλυωπία
vita. ζωή
vitalis facultas. ζωτικὴ δύναμις
vitex. ἄγνος. λύγος
vitiligo. ἀλφός
vitiligo alba. λεύκη
vitis. ἄμπελος
vitis alba. ἀμπελολεύκη. ἀρχέζωστις. μήλωθρον. ὀφιοσταφυλή
vitis arbuſtina. ἀνάδενδρας. δενδρίτης
vitis ſylueſtris. ἀγριάμπελος
vitreus humor. ὑαλοειδὲς ὑγρόν

Definitionum medicarum libri XXIIII - page 547 sur 554

©BIUM

Vmbilici egressio, prominẽtia vel ruptura. ἐξόμφαλον πάθος
vmbilicus ὀμφαλός
vmbilicus Veneris. κοτυληδών
Vlcera capitis manantia. ἀχῶρες
vlcera oris serpentia. ἄφθαι
vlcus. ἕλκος
vlcus cruentum. ἔναιμον ἕλκος
vlcus depascens. νομή
vlcus lacrymosum. δακρυῶδες ἕλκος
vlcus sinuosum. ὑπόκοιλον ἕλκος
vlmus. πτελέα
Vmbrosum. σκιῶδες
Vncia. οὐγγία
vnedo. ἐπιμηλίς. κόμαρος. μαιμήκυλον
vnguenti fax. μάγμα
vnguentum. ἄλειμμα. μύρον
vnguentum Ægyptium. αἰγύπτιον μύρον
vnguentum siccum. ξηρόμυρον
vnguis. ὄνυξ
Vociferatio. ἀναφώνησις
vocis priuatio. ἀφωνία
vola. κοτύλη
vola manus. ἀγοστός. θέναρ
volubilis maior. κληματίς
voluptas. ἡδονή
voluulus. εἰλεός. χορδάψος
vomitus. ἔμετος
Vrachus. οὐραχός
vreteres. οὐρητῆρες
vri. φλεγμαίνειν
vrina foliosa. πεταλῶδες οὖρον
vrinæ difficultas. δυσουρία
vrinæ stillicidium. στραγγουρία
vrinæ suppressio. ἰσχουρία
vrinam mouentia. διουρητικά
vrinarius meatus. οὐρήθρα. οὐρητήρ
vrtica. ἀδίκη. ἀκαλήφη. ἄκνηστις
Vstio. ἐπίκαυμα
Vteri cornua. πλεκτάναι
vterus. μήτρα
vua. σταφυλή
vua passa. θηλοπεδευθεῖσα σταφυλή. πατηθεῖσα σταφυλή. σταφίς
vuea tunica. ῥαγοειδὴς χιτών
vulsiones. τίλματα
vultus. πρόσωπον
vuluæ strangulatus. ὑστερικὴ πνίξ
vuula. σταφυλή
vuularia. δάφνη διὰ ξαίδρεια

Z

Zizipha. σεριχά
Zirbus. ἐπίπλοον
Zona. ἕρπης
Zythum. βυύη

INDICIS LATINOGRÆCI
FINIS.

IOANNES GORRÆVS IVNIOR
LECTORI S.

EN tibi, beneuole Lector, quod author morte præuentus edere non potuit, offerimus Definitionum medicarum opus ab ipso, vt in prima editione promiserat, recognitum & auctum. Nec dubita quin, nisi turbulentus nostræ Galliæ status obstitisset, si non emendatius, at certe multo adhuc auctius & amplius habuisses. Scio à doctis hoc seculo medicis obseruata nonnulla, quorum additione volumen augere & maioris molis reddere potuissem. At id si fecissem, veritus sum ne, quod in reliquis verborum commentariis fere vsuuenire video, idem etiam in hoc opere tandem cõtingeret, vt non solum meo exemplo quispiam à primo authore omissa vocabula adderet, sed etiam non pari mecum erga authorem affectione ductus, iam optime explicata pro suo arbitrio immutaret atque peruerteret. Malui igitur quæ eum scripsisse comperi, syncera & impermixta tibi offerre, quam aliquid in hoc opere innouandi exemplum præbendo, celebre authoris nomen in tantum famæ discrimen fortasse iniicere. Decreui vero omnia mea studia (si Deus annuerit) ad huius operis illustrationem non minus quam ad agri paterni culturam ita componere, ea quæ deesse animaduertero artis vocabula adiiciendo, vt aliquid in posterum addendi vix locus esse possit. Vale.

FRIDE-

Definitionum medicarum libri XXIIII - page 548 sur 554

©BIUM

FRIDERICVS SYLBVR-
GIVS LECTORI S.

QVVM inter corrigendum in dubiis aut ſuſpectis authores à quibus deſumpta viderentur, conſulerem: quædam eſſe mendoſa, quædam à ſuis fontibus diſcrepare, nõnuſquam ipſos etiam fontes aliquid habere vitii deprehendi. Officium igitur meum poſtulare cenſui, vt quç reperiſſem, breuiter hic in calce libri notarem: præſertim quum ea ex re nihil ad autorem detrimenti, & aliquid ad te commodi redundare videretur. Tu ea velim à candido animo profecta candide interpreteris.

PAgina 2. columna 2. v. ἀγκυρ.] apud Symeonem Sethum plurali numero ἀγκύρια legimus, & περιάγκυρα. Ibidem paulo poſt in ἀγκύλη forſan legẽdũ Euryclei.

P. 4. v. ἀγύια] in lexico Galeni omnes editiones habent ἄγυια, ἀσθενῆ, imbecilla, infirma. ad imbecillitatem igitur ſignificandam legendum eſſet ἀγῦια. Dicuntur autem hæc ex priuatione vel infirmitate τῶν γύων, id eſt artuũ ſeu membrorum.

P. 5. c. 2. v. ἀδηνοειδ.] ſcribẽdum potius ἀδενοειδής. nam ἀδήν in declinatis & deriuatis à ſe longam vertit in breuem. ſicq; apud Ruſum ἀδενοειδῆ ἀγγεῖα legimus.

P. 6. v. ἀδιάλατ.] pro διάχυτον apud Dioſcor. lib. 1. c. 19. eſt διάξυλον. ſed forſan legendum δυάχυτον.

P. 8. v. ἀθήνα] lege ἀθηνᾶ ex Aetio & Paulo. Paulo ante pro ἀθέρωμα apud Paulum legitur etiã ἀθήρωμα: quod malim. deriuatum enim ab ἀθήρα. Col. ſeq. pro Ἀθηνίππου malim Ἀθηνιππίου, vt eſt apud Galen. lib. 4. περὶ κράσεως.

P. 15. v. ἀκάρνη] apud Theophr. lib. 6. cap. 3. & 4. eſt ἄκαρνα: at lib. 1. c. 16. ἄκορνα: quam poſteriorem ſcripturã apud Plin. habes. Apud Heſych. Ἄκορνα· ἀκανθῶδες φυτὸν, plãta ſpinoſa: Ἄκαρνα, δάφνη, laurus.

P. 16. c. 2. v. phites] forſan legendũ κνέωρον & κνήτρη, vel κνῆρον, vt infra.

P. 19. v. ἀκτὴ] apud Dioſcor. & Aetium eſt ἀκτή, apud Gal. & Paulum ἄκτη. Ibidem pro Ἀλαβανδικὸς apud Stephanũ eſt Ἀλαβανδιακὸς, & Ἀλαβανδηνὸς apud Aetium, pro Ἀλαβάνδινος. Ibidem poſt ἀλάϊα tollendum φθίσις. eſt enim interpretamentum. Ibidem pro ἀλεκτορία forſan legendum ἀλεκτόριος. apud Plin. enim alectoria fœmininum eſt, ſubaudito ſubſtatiuo gemma.

P. 20. v. ἄλιξις] apud Hippoc. & Galen. in Baſil. edit. eſt ἄλθαξις, itemq; ξυναλθάσεται, ſectione 2. libri περὶ ἀγμῶν. aphor. 12. alibi tamen etiam per ε, quomodo & apud Erotianum eſt.

P. 21. v. ἀλίπης] apud Dioſcor. eſt ἐλεῖπις.

P. 22. v. 1. manuſcriptus codex habet ἀλλοιοζοπεῖ: quod verius eſt.

P. 24. v. nardi] legendum videtur, vnam ſuperaddidit, vt in ſeq. ſectione de theriaco ſale. Ibidem col. ſeq. ſcribe Ἀμβλίχου, ex Suida. Ibidem pro Πολήπου forſan ſcribendum Πόλλητος, à nominatiuo Πόλλης qui apud Paulũ & Suidam legitur. niſi forte malis Πωλίπου, Politi, vt eſt apud Nicolaum Myrepſum.

P. 26. v. ἀμαμηλ.] ſcribendum ἀμαμηλὶς & ὁμομηλὶς: quippe quæ dicantur παρὰ τὸ ἅμα ſiue ὁμοῦ μήλῳ αὐθεῖν, ex eo quod vna cum malo floreant, vt Pauſanias apud Euſt. teſtatur, qui tamen ficus ſpeciem eſſe vult. Rurſum pro ἀπομηλίδας Galeni lexicum habet ὀπομηλίδας. quo nomine quoſdam accipere dicit poma quædam parua & ſyluestria: forſan quia poſt cætera poma maturescant, eisq; veluti ſuccedant. Eadem etiam ὠμομηλίδας vocãt, quaſi cruda nec maturescentia mala. Apud Heſych. vero ἀμάμηλος legitur pro ἀμαμηλὶς. niſi forte ſcribendum eſt ἀμάμηλις, vt apud Euſt. eſt ex Pauſania. Apud Palladium in Decembri, tit. 4. hypomelidas legimus: quæ poma eſſe dicit ſorbo ſimilia, quib. dulcedo cum acuto ſapore commiſta ſit.

P. 29. v. ἄμνιος] ἀμνιὸς κῆπος Rufo dicitur, pag. 33. & 34. at Polluci, Heſychio & Euſtathio ἀμνίου, paroxytonos, ſubſtantiue & genere neutro.

P. 32. v. ἀμφίδεον] Ruſus ἀμφίδιον habet, ſic nominatum ſcribens à circularibus ſeu orbicularibus ferramentis quibus aratra præfiguntur. Similiter & Erotianus. Sed alteram ſcripturam Gal. cõfirmat, quũ παρὰ τὸ ἀμφιδεῖν, à circumligando deductum nomen tradit. proprie enim ἀμφίδεα & ἀμφιδέες dicuntur orbes, circuli, annuli, ex ære aut ferro: nec non armillæ, vt quæ brachiis vel tibiis circumdentur. Ibidem pro poſteriore ἀνάβασις hæc repone ex aduerſariis autoris: Ἀνάβασις eſt etiã ſtirpis nomen, quam & caucum & ephedran appellant. Ea ſcandere ſolet arbores & ex ramis propendere: folio nullo, cirris numeroſa, qui ſunt iunci geniculati, radice pallida. A reptili fruticum ſcanſu cognomẽ iſtud adepta eſt. Galli prelam vocant.

P. 34. v. αἰαξ.] apud Dioſcor. Pariſ. & Colo. edit. habẽt αἰαξυείς.

P. 37. v. αἰνεϊκτῳ] forſan legẽdum αἰεϊκτῳ, vt ſupra. niſi forte breuem hic per compoſitionem putes in longam verſam eſſe, ſicut in αἰήνιος. nam vt hoc ex α priuatiuo & αὐία. ſic illud ex α priuatiuo, & ἐεικτὸς ſiue ἐρεικτὸς, deriuatum eſt.

P. 38. v. αἰσυνὸς] in omnibus Hippoc. lexici editionibus inuenio αἰσύνω, à nominatiuo αἰθύνης, vt ὀξύνης, ſ. οἶνος. Ibidem cum augmento legendum ἠνθισμένου, (vt apud Apoſtolum σκῆπτρον μετάλλοις ἠνθισμένον) vel potius αὐθοσμίας. nam ἀνθοσμίας quoque dicitur vinũ cui floribus iniectis odor conciliatus eſt: ex ἄνθος & ὀσμή. Obſeruandũ vero & hoc, per ι ſcribi αἴθινος apud Heſych. & Suidam, proparoxytonos: oxytonos autem αἰθεινὸς, per diphthongum, ſicut ὑγιεινός.

P. 39. v. αἰώργ.] cum augmento ſcribendum ἀωργισμένον, vt omnes Hippocr. lexici editiones habent. Sed miretur aliquis per ι ſcribi, quum ab ὀργάω deriuet Galenus.

P. 40. v. Αἰγύλ.] ſcribe αἰτύλιον

Definitionum medicarum libri XXIIII - page 549 sur 554

©BIUM

ab Antyllo medico, cuius mentio fit infra in διάπασμα.

P. 42. v. ἀπαλ.] extat quidem hæc ſcriptura apud Galenũ comm. in Prorrhet. lib. 4. ſub finẽ. ſed fortaſſe ſcribendũ ἀλαπάσσει: quũ Heſych. quoq; ἀλαπάξαι exponat non modo πορθῆσαι, vaſtare, ſed etiã ἐκκενῶσαι, euacuare, exinanire. ἀπαλάσσειν certe apud cæteros autores lõge diuerſas habet ſignificationes.

P. 45. v. ἀπομυλ.] ſunt qui malint duplici λ ἀπομυλλήνας, vt μυλλὸς apud Heſych. & Euſtath. vnde hoc derivatum eſt.

P. 49. v. ἀργές.] In comm. Gal. legitur ἀργέστερον, expoſitum ἀπλωέστερον ἢ ἀηδέστερον, Immitius vel iniucundius. Sed rectius in textu ἀστεργέστερον ξύλου ὑποτετᾶσθαι. quaſi Inamabilius ex α priuatiuo & στέργω, quod eſt Amo, Diligo. Apud Erotianum eſt ἀπορρέστερον, derivatũ ab ὀργὴ, quaſi Iratius vel Alienatius.

P. 51. v. ἄελις] Apud Gal. in lexico ſcriptum oxytonως ἀελὶς, vbi & inſtrumenti & herbæ nomen eſſe dicitur.

P. 52. v. ἁρμίω] variãt hic Galeni codices. quidam ἁρμίω habent, quidam ἀρμία. verum eſſe videtur ἁρμοῖ, quod cum alibi legitur, tum initio libri περὶ ἀφόρων. Erotianus habet ἁρμῶ, quod exponit μικρῶς, ἡσύχως, Paululum, Sedate: ſicut Heſych. quoque ἁρμοῖ exponit ἁρπῶς, πεφροντισμένως, ἡσύχως, Modo, Recens, Sedate. Ibidem v. ἀρμίου] in nothis Dioſcoridis eſt ἄρμειον & πεφθάτερον, per diphthongum ει.

P. 57. ἀρωματίτ.] ſcribe ἀρωματίτης, vt αἱματίτης, & ſimilia. quare & apud Plinium eſt aromatites.

P. 59. v. ἄσκυρος] in Pariſ. & Colon. edit. habes ἄμυρον.

P. 60. v. ἀσυλ.] ἀσυλὶς Heſychio eſt planta vnde viſcum naſcitur. at pro lactucæ genere quod eunuchion etiam vocatur, ſcribendum ἀσυνὶς, vt eſt apud Athen. lib. 2. nã vt ἄσυπος apud Eubulũ comicum, ſic illud ἀσυνὶς, dicũtur ex α priuatiuo, & σύειν, quod eſt prurire coeundi deſiderio. vt ἀσυπὶς ſit ἡ σεσεικυῖα τὸ σύειν.

P. 61. v. ἄβακτυλ.] apud Dioſc. & Theocr. gemino λ ſcribitur ἄβαλλις.

P. 64. v. αὐπέτ.] in omnibus editionibus Hippoc. lexici eſt αὐπίτης. item q; apud Suid. Pro φρένων αὖτ forſan legendum φρενῶν. pro θέσιον certe ſcribendum περισιὸν, ab aduerbio φέρισι, quo tamen ſignificatur Anno ſuperiore proximo, Anno proxime elapſo.

P. 66. col. 2. v. 1. Venetus Aetii codex habet ἀσκαλάριον, ſcriptura magis ad Latinam accedente. Paulus vtrunq; agnoſcit.

P. 69. colum. 2. v. ſimil.] pro n apud Oribaſium legimus π.

P. 72. v. βαλοῖος] apud Stephanum vrbs iſta Macedoniæ βάλιον eſt, & ciuis βαλιεύς.

P. 73. v. βάπις] ſcribendum potius βαπὶς, vt ἀρκευθὶς, δαφνὶς, κεδρὶς, πιτυὶς, χνοὶς, & ſimilia. Paulo ante in Baſilici emplaſtri compoſitione cypreũ oleum videtur eſſe quod à Dioſcoride ὑώρινον appellatur.

P. 77. v. βακκέλ.] Verius apud Paulum ſcribi videtur βακκέλλαος. vt ſit ex Latino Buccella, & ſubaudiatur ſubſtantiuum Paſtillus. Aetius enim in huius compoſitione fieri iubet ἀρτίσκους μικροὺς, id eſt panes paruulos.

P. 81. v. βρύπα] Βρύπα non ſunt vuæ, σταφυλαὶ, ſed τὰ στερεὰ λείψανα ἡ ἀκλιβέσιος σταφυλῆς, vt teſtatur Gal. lib. 2. de alim. facul. cap. 8. id eſt, ſolidæ expreſſarũ vuarũ reliquiæ, quæ Latini Vinacea nominant & Vinaceos. Colum. ſeq. v. 4. pro ex obryza reperio apud Athenæũ ἐκ ῥιζῶν, ex radicibus: lib. 9. Ibidem paulo inferius ſcribe Εὐλίτης.

P. 84. v. Γαλακτίδ.] rectius fuiſſet, Γαλακτίδες dicuntur tithymalli. Sic enim apud Aetiũ legimus libr. 1. πτύμαλλοι πάντες ἢ γαλακτίδες. cuius ſingularis nominatiuus eſt γαλακτίς. Ita Plin. lib. 26. cap. 8. ſcribit tithymallum à Latinis herbam lactariã & lactucam caprinam fuiſſe nominatum. Ibid. pro Γαλάτη apud Dioſc. Pariſ. & Colon. edit. habent γαπάλης.

P. 86. v. vlt. ſcribẽdum fuerat ζηθυλλὶς, & ζήθυον col. ſequ. & infra ſuo loco ponendum. Sic enim ſcribi debere docet alphabetica ſeries apud Heſych. & Suid.

P. 91. v. Γλυτ.] apud Oribaſ. inuenies Γλυτία, Collect. lib. 24. c. 1. melius, vt videtur. ſolent enim παροξυνόμενα iſta diminutiua.

P. 95. v. penult. legendum puto γοργόνιος. Plin. enim fœminino genere Gorgoniam dicit, ſubaudito gemmæ nomine.

P. 100. col. 2. v. κὴ &] ſcribe vuularia.

P. 102. v. δευτ.] rectius δευτερείας & σεμφυλίτης, genere maſculino. ſubintelligitur enim ſubſtantiuum οἶνος. Dioſcor. lib. 5 manifeſte dicit ὁ καλούμενος δευτερείας. Dicitur autem δευτερείας vt αὐθομίας: σεμφυλίτης, vt συκίτης & alia infinita ſimiliter terminata.

P. 106. v. διαντ.] ſcribendum διαντᾶιος, vt non modo apud Hippo. ſed etiam apud Diod. & Suidam legimus. Significat ab vno extremo vſq; ad alterum pertranſiens.

P. 107. pro διαπεπλεγμένα & διαπεπλᾶς apud Euſtathium & alios lexicographos per ι ſcribitur etiam διαπεπλιγμένα & διαπεπλίχθαι, à themate διαπλίσσειν, quod exponunt διελκύειν, diſtrahere ſeu diducere. Sic etiã πλιγμαῖα & πλιχάδας legimus. Quum vero Galen. dicit participium per χ quoq; ſcribi poſſe, haud ſcio an intelligat præteritũ mediũ διαπεπληχότα, ſeu διαπεπληχότα, quod Heſych. exp. διεστηκότα. nam in perfecto paſſiuo ante terminationem μαι non admittit vſus aſpiratam.

P. 110. v. δίπτ.] Scriptura hæc apud Erotianum eſt, ſed mendoſa. ſcribendum enim cum Heſych. δῖπετὴς: à quo itidem exponitur non modo A Ioue impletus, ſed etiã Purus, Lympidus, Pellucidus. Epithetum eſt fluminum apud Homer. Proprie ſignificat A Ioue delapſus, vel expanſus & dilatatus. pro quo & διοπετὴς inuenitur. At δικλειδὸς, quod col. ſeq. habes, apud Hipp. inuenio genitiuo caſu poſitum, lib. de articul. ὑπὲρ δικλειδὸς θύρης, ſuper bifore ianua.

P. 111. v. διοπίδος] legendũ διοπτὴς, nauis curator, vt habet non Erotianus modo, ſed etiã Heſych. & Suidas, à quibus exponitur etiam Inſpector, Præfectus. Deriuãt autem non ſolum à διόπτρα, (vnde eſt etiã διόπτης apud Heſych.) hoc eſt, à diſpiciendo ſeu perſpiciendo: verum etiam à διέπειν, quod eſt Adminiſtrare. Aliquanto ante, v. nitri pro ſexuncem in Latino Aetii codice reperi ſeſcuncem.

P. 113. v. δίψακος] δίψακος herba apud Dioſc. & Gal. proparoxytonως ſcribitur, apud Aetium & Paulum oxytonως.

P. 116. v. δρυόπ.] apud Dioſc. Gal. & Paulum ſcribitur δρυοπτερὶς, oxytonως: itẽq; πλυντερὶς. attamen non πτερὶς modo legimus, ſed etiam πτέρις, & quidẽ frequentius.

P. 117. ſcribe δρωπακιστά.

P. 121. v. ἐγγίσ.] perſcriptum eſt apud Paulum: rectius vero per ει apud Galen. in Definit. & lib. 6. Meth. medendi: metaphora ab ædificiis, quibus proprie γεῖσα ſiue γείσσα tribuuntur, & καμάραι.

P. 127. v. ἐκμίγνται] ſcribendum ex vet. cod. ἐκμαίνεται, ἐκπρίνει τὸ σπέρμα.

©BIUM

ακέρμα. vt ἐκμαίνεσθαι proprie sit Excretione seminis se inquinare. Paulo post de ἐκπεπλῆσθαι vide quæ supra annotaui in διαπεπλεγμένα.

P. 133. v. ἑλκχ.] scribendum ἑλεχλωευσάμλω, a verbo λεχλωεύεσθαι quod est Sermocinari, Disserere. In manuscripto cod. est ἑλυχνευσάμλω, quod lucubrandi significationem habet. Pro ἑλιθρεῖς vero & ἑλιθρεῖσθαι, quæ mox seq. apud Hesychiũ habes εἰλιθρεῖς & εἰλιθρεῖσθαι deriuata ab εἴλη, quod est Calor solaris, & θέρεσθαι, Calefieri seu Torrefieri. itemq; apud Suidam.

P. 135. col. 2. v. ἔλυβρα] scribẽdum ἔλυβρα simplici λ, ab ἐλύω quod est Inuoluo.

P. 154. v. ἐραυθ.] scribendum ἠραύθεμις & ἠραύθεμον, ac suo loco reponendum. ab ἦρ, Ver, & αὔθω, Floreo. ab ἔαρ enim scribendum esset ἐαραύθ.

P. 156. v. 1.] eriphiam Plin. fœminino genere dicit. vt scribendum potius sit ἐριφία vt ἀρτεμισία. Apuleius eriphion habet, rutam agrestem sic dici tradens. Pro ἐρμεσία apud eundem Plin. reperio Hermesias.

P. 157. v. ἔρριψ.] Extat hæc scriptura in Basil. edit. Sed potius scribendum ἔρειψις, ab ἐρείπω quod est Decido, Delabor, vt liquet ex Erotiano.

P. 158. v. ἐσμάπ.] Duo reperiuntur apud Hip. verba & sono & significato affinia, ἐσμάπεσθαι & ἐσμαπύειν. Prius significat Immittere, seu Immissum admouere, explorãdi scilicet causa. vnde aoriſt. ἐσμασάμενος apud Erotianum, quod exp. ἐμβαλών. Posterius simplici τ scribendũ, a ματεύειν quod est Inquirere: vt sit immisso digito perquirere vel explorare. Prior vtitur ὡς ἐπὶ ἄρθρων sect. 2. aphor. 24. πυκνὰ ἅβρα τῶν γλώσσαν ἐσμάπεσθαι χρή. posteriore, aphor. 43. ἐσματεύμενον ἐς τοὺς μυκτῆρας, digito in nares immisso perquirentem: vt Hesych. etiã exp. ἐρευνῶντα, ζητοῦντα. Sic etiã ἐξαρύσασθαι & ἐξαρύεται legimus apud eundem: quorum hoc singulare est, illud plurale Ionicũ ab ἐξαρύω quod est Exhaurio, Euacuo.

P. 160. col. 2. v. ſus] legendum videtur enrhythmus. id enim est generalius. Paulo infra pro εὐρυπίκη legendum forsan εὐεμπικὴ, scilicet ῥοῦς: vt dicta sit ab euripis in quibus proueniat.

P. 162. v. ἐχέτλ.] Scriptura hæc in manuscripto cod. est, in vulgatis editionibus ἐχέωσις, forsitan à cohibendis vulneribus. P. sequ. pro ἐψιλὸν scribe ἔψητον, ex vet. cod. Vt sit genus piscium quod elixari soleret.

P. 170. v. ἡλιότρ.] vt ἡλιότροπον & ἡλιοτρόπιον, sic ἡλιόστροφον & ἡλιοστρόφιον dicũt Græci, vt apud Dioſc. & Apuleium videre est: quorũ ille ἡλιότροπον fœminino etiam genere vsurpat, hic & maluam erraticã helioſtrophon à Græcis nominari docet.

P. 175. v. ἠφαις.] scribendũ potius ἡφαιστιάς. Sic pag. sequ. scribe Θαΐς ex Paulo, apud quem ceratũ non Thais dicitur, sed κηρωτὴ Θαΐδος, Ceratum Thaidis.

P. 179. v. ἡλ.] scribe ἡλή. Mox pro ἡλοπεδευθεῖσα & ἡλόπεδον rectius fuisset θλοπεδευθεῖσα & θλόπεδον, vt ex Hesych. & Suid. patet. Sed & ipsa origo sic scribendũ docet. nam θλόπεδον est πέδον ὑπὸ τοῦ ἥλιος θερμαινόμενον, solum quod à solis calore torretur.

P. 185. v. ſunt] videtur legendũ thymo. P. seq. pro θυρσίον apud Dioſc. est θύρσιον, proparoxytonως: qui non thymum modo, sed & catanancen hoc nomine vocari à nõnullis docet. Apuleius vero & plantaginem siue arnoglosson sic appellari tradit. At θυρσίτης dicitur à quibusdam ocimastrum, teste Dioſc.

P. 186. scribe Γαμβλίχη, ex Suida, vt supra etiam monui. & mox ἰασιώνη, vt est apud Theophr. l. 21.

P. 189. v. ἰσφῶα] apud Gal. & Hip. inuenies ἴσφωα, proparoxytonως. P. seq. col. 2. v. 5. pro Pacchio scribe Paccio, vt est aliquoties apud Gal. lib. 4. τῶν καθ' ἵππους.

P. 191. col. 2. suspectũ est ἱερακία, masculinum: quũ fœminino genere Plin. hieraciam lactucã dicat lib. 20. cap. 7. Apud Dioſc. & Apuleium est ἱερακόμιον. At ἱεροκυπόδιον, accipitris pes, dicitur à quibusdam lychnis agria, vt idem Dioſcor. autor est.

P. 193. v. ἰξαλ.] Eustath. perispomenως ἰξαλῶ dicendum tradit, vt παρδαλῶ, contractum scilicet ex ἰξαλέη. deriuatum vero nomen ab ἴξαλος. vide ἰσάλη.

P. 195. v. ἵπος] pro ὑπόσις existimo legendũ ἵπωσις, Pressio seu Pressura. Alias pro muscipula reperitur vsurpatum ἵπος, nec non pro instrumento quodam fullonum & tortorum.

P. 200. col. 2. v. Orib.] In Latinis Oribasii editionibus scriptum inueni καχρύδα, ex καχρὺς vt χλαμύς Ibid. pro κεδμία, quod apud Aetiũ & Paulum legimus, apud Dioſc. & Gal. est καδμεία per diphthong.

P. 205. v. καν.] scribendũ κανονίαι, à κανών. nam κανόνα vocant regulam: & inde κανονίας dicitur qui regula modo rectus est & tenuis. Confirmat eam scripturam veteris codicis autoritas.

P. 206. v. καλαμ.] Scribendum potius καλαμόχους, vt contractũ ex καλαμόχοους. nam sic cætera etiã cõposita à χόος siue χυῦς, efferuntur. Paulo post suspectum est masculinum καλλίας, quum apud Dioſcor. ambiguus sit accusatiuus καλλίαν. Sic col. seq. malunt quidã κάμμαρον & κάμμορον genere neutro.

P. 207. v. κάνοπος] Apud Paulum neutro genere & penult. producta inuenio κάνωπον, sed expositione diuersa. nam lib. 7. c. 3. κάνωπον esse dicit sambuci florem: at c. 5 sambuci corticem.

P. 210. v. κάρπος] In hac etiam significatione cum apud Homer. & Hip. tum apud alios reperio καρπός. P. seq. pro καρυκὸν in Basil. edi. est καρικὸν, itemq; in Galen. lexico: nec vlla in eius compositione fit καρύων mentio.

P. 214. v. καταμωλ.] verius est καταμωλώεσθαι vel potius καταμωλύεσθαι per ω. quomodo simplex μωλύεται apud Hesych. legimus, & μωλυόμενα apud Gal. sua serie. Est autem illi μωλύεσθαι Paulatim marcescere, huic Senescere.

P. 215. col. 2. v. καθίσημα] pro ὑπόσκεμμα scribendum ὑπόσκημμα, à verbo ὑποσκήπτειν, quod significat Incumbere vel Irruere.

P. 216. v. καπαλλ.] Opinor scribendum καπαλλόμεναι. nam ἴαλλειν est Stringere, seu (vt Suid. exp.) Cohibere. ἰάλλειν vero Mittere. Paulo ante pro cataphracta ligatura verius Græce diceretur καταφρακτός.

P. 225. v. κηρυβ.] Scriptura hæc apud Erotianum est: sed mendosa. vera enim est κωρυβίων, vt ex Hesych. Suid. & Gal. lexico patet. In vulg. exempl. Hip. inuenies etiam κωβύεια lib. 2. De dieta.

P. 236. v. κολυκ.] apud Theophr. inuenio κολυπέα: de priore c. 17. lib. 3. de posteriore, eiusdem lib. c. 14. Diuersam ab his κολυπέαν facit eiusdem lib. cap. 17.

P. 239. pro κονύλη, quod apud Dioſc. est, apud Nicand. inuenio κονίλη, itemq; Cunila apud Plinium & Apuleium.

P. 241. v. κόρλω] Hypericum nõ κόρλω sed κόριον vocant, vt in κόριος videre est: atque adeo per ι scriptum

Definitionum medicarum libri XXIIII - page 551 sur 554

©BIUM

est in vetere Hippoc. lexici codice.

P. 259. v. κωνία] forsan κωνίας, s. εἶνος, ut αὐδησμίας & similia. forsan à picea conis seu nucibus.

P. 260. v. λαγῶπυρ.] apud Hippoc. inuenio λαγῶπυρος, libro de ulceribus, πολὺ ἢ (vel potius ἢ) λαγῶπυρος οὖσ᾽ μα. Et sic etiam μελάμπυρος est apud Theophr. l. 8. c. 8. Itidemque forsan ζειόπυρος & ἰσόπυρος. apud Galen. tamen neutro genere διόσπυρα, De aliment facult. libr. 2. cap. 37.

P. 272. v. λοφία] Infra in νῶτος masculino genere λοφίας dicit, forsan subaudito subst antiuo σφόνδυλος. Apud Suidam certe legimus λοφίας, ὁ ῥάχιλος: apud Pollucem, vero fœminino genere λοφία. Rursum pro λοφαδίᾳ, quod apud Pollucem & Hesych. extat, apud Suidã reperio λοφάδιᾳ, neutrum plurale: forsan ex Homerico illo καταλοφάδια. Paulo post pro λόχμα apud Dioscor. inuenio λόχμα sine diphthongo: apud alios etiam λοχεία. Ibidem col. seq. v. 1. rectius est κλᾶν. nam κλάζειν est clangere & vociferari.

P. 275. v. λυκοψ.] Varia est nominis huius scriptura. apud Dioscor. & Galen. est λύκοψις apud Aetium λυκωψός, apud Paulum λυκαψός. Similiter varie scribitur quod pag. 276. se offert μαμάκυλον. alii enim cod. μαμαίκυλον pro eo habẽt, alii μεμάκυλον, alii μεμαίκυλον: alii aliter: quum vera scriptura sit μαμαίκυλον, vt Eustathius & Athenæus habent, & alphabetica series Hesychiani lexici confirmat, in quo tamen sine diphthongo est μαμάκυλον.

P. 285. v. μελάμφ.] rectius μελαμφυσίου, vt apud Plin. est. Dioscor. diuise μέλαν φυσίου appellat. At de μελάμπυρον, quod sequitur, vide quæ monui supra in λαγῶπυρον.

P. 294. v. μηλέα] μηλέα, malus est, vt μῆλον malum: fraxinus vero μελία dicitur.

P. 296. v. μειόχ.] Sic apud Erotianum est, apud Galen. vero quidã scribũt μειοχάνη, vt sit ἡ μειόσεως χάνησα sine χάσκουσα, innumeris modis hians.

P. 300. v. μηλωτ.] scriptura hæc apud Gal. quidem est in cõm. sed scribendum μωλωπίζ vel μηλώσθαι, vt est apud Hipp. de quo errore supra quoq; in καταμωλωπίσθαι.

P. 301. v. μήκος] Aetiũ pro Symeone Sethi dixit. ut supra quoque in Ἀγκυλία. Paulo post apud eundem Symeonem est Toupata & Sinis pro Toupat & Senitis.

P. 304. v. μυόπτ.] forsan scribẽdũ μυόπτερον, à similitudine pinnarum muscæ.

P. 314. v. Νίκη] apud Galen. & Paul. est Νείκη per diphthongum.

P. 321. v. ὀγκύλ.] apud Hesych. & Suid. gemmo λ scriptum ὀγκύλεσθαι. Paulo post distingue post ὄγχν. nam φέρειν est interpretamentũ.

P. 328. v. δευτέρ.] apud Dioscor. est δευτείας, vt supra monui. Col. seq. pro priore κάλλιονος apud Strabonem est καλλιῶν, itemq; Calenum apud Latinos: pro posteriore, κάρσιον supra dixit.

P. 330. col. 2. v. Alb.] scribe in Cilicia, ex Gal. Pag. 331. col. 2. v. Pucino pro non aquoso, apud Plinium est non alio vsa.

P. 337. v. ὄνων.] apud Dioscor. oxytonως legimus ἀωνὶς & ὀωνὶς: itemq; ὀνωνὶς apud Theophr. l. 6. c. 1. & 5. Apud Gal. vero & Paul. ὄνωνις: itemq; in versu quodã apud Athen. & Plut. ἀπὰ ῥηχείαν ὄωνιν.

P. 341. col. 2. pro ὄξις herba, rectius fortasse ὄξις scribetur, ut supra. nisi forte à Plinio intelligatur ibi iũci species alio nomine compositio ὀξύρρινος dicta.

P. 343. v. & subr.] ex Dioscor. scribe, extra croceus, læuis, ping.

P. 346. c. 2. pro posteriore ὄρμενον apud Hesych. & Suid. inuenio ὅρμενος: apud Athenæũ ὄρμενες, sine aspiratione: apud Poll. utroq; modo.

P. 363. v. παστὴ] apud Pollucẽ & Hesych. inuenio πεστὴ, à quibus esse dicitur τὸ περὶ τὴν κόρην μέλαν, nigrum illud quod circa pupillã est.

P. 366. v. πεπον.] priore apud Paulum loco est πεπυάτης ἔγχισος: posteriore, σημεῖα πεπόνατον, nõ seruato eodem accentu.

P. 370. de πρόνας vide quæ annotaui in αὐτέτης. Col. seq. pro πευκέδανον, quod apud Nicandrũ & Aetium est, Dioscor. habet πευκέδανος. Apud Paul. mutato accentu legimus πευκεδανῶ. sed ut ἐρυθρόδανον & μωρήδανον, ita etiam πευκέδανον videtur efferri debere.

P. 375. col. 2. v. differ.] pro βρυτίαν apud Dios. inuenio βρυκίαν, apud alios βρεκίαν. Mox πίσσυβος quod neutro genere vsurpat, à Gal. ponitur masculino ut χάλκανθος.

P. 377. v. πλαίσ.] scribendum πλήσιγξ, vt infra, à verbo πλήσσειν quod est verberare seu ferire, & cædere. nisi forte malis πλάσιγξ. nam πλάσιγξ non modo lanx est cui pondus imponitur in ponderando, sed etiam μάσιγξ flagellum, teste Hesychio. apud Hippiatros certe pro ferula chirurgica fracturis curãdis apta legimus vsurpatum diminutiue, ὡς ἐπὶ τὸ πλάσιγγιον. Ibidem col. seq. pro πλαπασμὸς quidam scribunt πλατεισμός: apud Theocritũ vero schol. legimus πλατυάδουσαι Dorice pro πλατυάζουσαι, quod exp. πλατυσμοῦσαι.

P. 383. col. 2. pro πλύκαρπον & πολύκριτον vetus Hippoc. lexici exẽplar habet πολύκραπον, quod magis accedit ad κεκραγόνε & sonum & significationem. Dios. vero & Apuleius πολύγονον à quibusdam appellari πολύκαρπον tradũt. Mox pro ἐπιάπλευρος reperitur etiã ἐπιαίευρος, quod πολωιεύρῳ affinius est.

P. 392. ἰσ πρόγλια pro πυελάτιω, quod apud Aetium est l. 2. c. 99. apud Galen. inuenio πυελάω. pro quo forsan existimet aliquis scribẽdum πυελώω, vt sit compositum sicut πυέλεφον. nam αὔειν & ἕψειν eiusdem vel saltem cognate significationis verba sunt. Hesych. vero πυελαῖν habet, à πυελάω. sic enim dicitur ἄξαι τὸ πυρωθῆναι ὑπὸ θερμασπασίας, teste Galeno & Aetio.

P. 393. v. πίερ.] apud Galen. & Paul. oxytonως inuenio πίερις, ut in compositis δρυοπίερις & ἡλιοπίερις: apud Dios. vero & Aetium πίερις, vt σέρις: a quo est etiam genitiuus πίερως apud Aetium & Paulũ. πίερον vero dicitur non modo ἡ πίερις, sed etiam dryopteris & trichomanes, teste Dioscor.

P. 395. v. πυθμενόθεν] ex interpretatione Galenica tollendum ἀσί. est enim affirmantis, non negantis, per se positum, ad verbum significans Funditus: id est penitus, omnino. Sic enim habet locus Hippocr. πυθμενόθεν σῶν ἐκ ἴσασιν ὅτι, & quæ sequuntur. Id est, Penitus igitur non sciunt.

P. 396. v. πυκτὴ] scribendum πηκτὴ, à verbo πήγνυμι sive πήσσω, quod est Coagulo: vt apud Aetiũ quoque scriptũ est l. 2. c. 100. Pro eo in Epigram. παχτὰ legimus Dorice. ibi enim bubulcus Veneri & Paphiæ donaria offert παχτὰ καὶ κηρία σίμβλων.

P. 399. v. πυτία] Reperitur etiã πιτύα trãspositis vocalibus: sed hãc scripturam, πυτία, veram esse ostendit alphabetica series apud Paulũ in simpliciũ enumeratione: itemq; apud Hesychium. Apud Suid. tamẽ suo itẽ loco inuenio πυτύα: quæ scriptura ad originẽ vocabuli propius accedit. Hesych. n. quasi πυτίαν dici vult ἀπὸ τοῦ πύθειν, à coagulando,

Definitionum medicarum libri XXIIII - page 552 sur 554

©BIUM

P.401.v.candid.] *videtur legendum* folliculari ſpecie: *quum Plin.lib.24.c.14.dicat eam ferre veluti folliculos.*

P.402.v.ῥωϊκ.] *forſan legendum* ῥωϊδες, *ut* ἀρναχίδες, νεβελίδες *& ſimilia.*

P.404.v.interſect.] *malim* interſeptum. *Ibid. col.ſequ.v.*fol.] *ex Plin.pone* colatis: *& verſu ultimo,* tres menſes ap. *Pag.ſeq.v.* cum] *videtur tollenda copula &c.*

P.408.*col.*2.*v.*frond.] *ex Dioſcor.repone,* ſingulæ portiones, quantum pro cuiuſque viribus ſatis fore conieceris, vna tund. *Ibidem col.præced.v.*34.*pro* coco *forſan ſcribendum* croco.

P.411.v.ἀρξίφ.] *apud Dioſcor. triplex eſt ſcriptura,* ἀρξίφαγον, ἀρξίφαγλον *&* ἀρξιφαγλία. *ex quibus duæ poſteriores Latinam appellationem tibi repræſentabunt, ſi ex prima ſyllaba* φ *ſuſtuleris. nam ſaxifragam ſeu (vt apud Plin.eſt) ſaxifragum dixerunt Latini, non modo quod in ſaxis naſcitur, verum etiam quia calculos è corpore mire pellit frangitq;, ut cum Dioſc.tradit Plin. Ibid. col.præced. v.*ineſt] *forſã tollẽda præpoſitio* in.

P.414.v.putr.] *forſan legendum,* interdum vero fieri p.

P.419.v. σκίπαρ.] *apud Erotianũ eſt* σκίπαρνος *genere maſculino, itemq; in lexico Hippoc.& apud ipſum Hipp.lib.De articulis. Paulo ſupra v.*10.*planior erit ſententia ſi poſt* ſortito *diſtinguas.*

P.433.*col.*2.*v.*mulſo] *clarius ex Gal.ſic,* præterea indigent ea quæ iris nominatur, itemque anthera: hiſque vel ſicc.

P.435.*v.*σρύγις] *apud Hippocr. in Baſil.edit.inueni* ῥύγις, *lib.*2.*de dieta: quam ſcripturam Cornarius etiam interpres agnoſcit. Paulo poſt pro* σρυμῶγυ *ſcribendum* συμῶγυ, *ut non modo Galen.habet in* συμῶγις, *ſed ipſa etiã origo declarat. nam* σύμῶγος, *eodem teſte, dicitur qui furioſo coeundi deſiderio prurit:* ϖερὶ τὸ σύεδζ, *de quo ſupra* ἐπ' ἀσυλίς. *Mox pro* ῥινοκόλοπος *invet.cod.eſt* ῥινοκολῶπος.

P.436.*col.*2.*ante* σύμς, *ex aduerſariis autoris hæc inſere,* Στύραξ ſtyrax. lacryma eſt arboris mali cotoneæ ſimilis. Præfertur pinguis, flauus, reſinoſus, albicantibus grumis, quamplurimum in ſua odoris gratia permanẽs, qui dum mollitur, melleum liquorem reddit. Excalfacit, emollit, concoquit: menſes ſeu potus ſeu admotus prolicit. Officinæ ſtoracem calamitam appellant.

P.440.*v.*tali] *forſan legendũ,* vires: vim incid.

P.442.*v.*συμπερφυμ.] *In principio* τῦ μσχικοῦ *pro hoc participio habes* συμπερφυμένα, *ſignificatione eadẽ, à* συμαρφόω. *Paulo poſt pro Pliniana* συμῶδες *forſitan legẽdum* συμπτῶις, *de qua infra.*

P.451.*v.* ᾠελὶς] *Hæc ſcriptura extat in vet.cod. in vulgatis* ᾠεδιὰς *eſt.*

P.454.*v.*dicitur] *ſcribe,* quaſi ϖηδὼν, *ex Gal.Definit.medicis.*

P.458.*col.*2.*v.*Χαῖρε] *apud Homerum eſt,* Χαῖρε χυάε φιλ.

P.467.*v.* τευγόν.] *ſcribendum* τευγόνιον: *deriuatum à turturibus quæ* ϖυγόνες *dicũtur, & ſecundum Ariſtotelem ſunt quinta ſpecies* τῦ ϖελειτερῶν, *id eſt columbarum.*

P.469.*v.* τρύγη] *Scriptura hæc apud Heſych eſt, qui præterea herbæ cuiuſdam nomen eſſe dicit. Apud Hippocr.vero* ῥύγις *in tali ſignificatione legi, ſupra in* σρύγις *annotaui.*

P.470.*v.*ϖυχοῦ] *alibi* ϖυχῶ *legimus ſine v. apud Homerum etiam* ϖύχω, *itidẽ in atterendi ſignificatione.*

P.485.*col.*2.*v.*quæt.] *malim* tardare &c.

P.489.*v.*pharyng.] *rectius erit* eſſe gruis pharynge longiorem. *Paulo infra quidam malũt* φελλαίδρυον, *alii* φυλλαίδρυον. *Vide Hermol.Coroll.in Dioſc.*

*Pag.*491.*v.* animant.] *Hermolaus habet* amantes. *Ibidem col.ſeq.v.* Κρόκκς] *forſan legendum* τύτς: *quum* κρόκου *nomen nec metrum ferat, nec enigmatica deſcriptio. Verſ.præced. pro* Ἑρμείαις βοτάναις *ſcribitur etiã* Ἑρμείοις πεδίοις *teſte Gal.& mox* μόσχε *pro* βάλλε.

P.494.*v.*φλέον] *apud Theophr.* φλεὼς *eſt l.*4.*c.*11.

P.499.*v.*φύσιγξα] *ſcribendum* φύσιγλα, *à nominatiuo* φύσιγξ: *vt videre eſt ex initio lib. De fiſtulis, vbi iubet accipere* σκορόδε φύσιγγα *veruculũ, eaq; in fiſtulam demiſſa, profunditatem eius metiri. id eſt, recentem allii caulem.*

P.502.*v.*χάλκανθος] *apud Gal. Aetium & Paulum eſt* χάλκανθος: *apud Dioſ.* χάλκανθον, *quod ſequũtur Latini. P.ſequ. chalcitidem Hippocrat.* λῶ χάλκιτιν *vocat. nam Galen.in lexico Hippoc.tradit* λῶ χαλκῖτιδα *apud Hippoc.nihil aliud ſignificare quam* πλὴ χαλκῖτιν.

Notari & hoc poteſt, paroxytonos apud alios legi γύεις, κύμα, ἴξις, σίνος, ἐρυθρίον: *proparoxytonos* ϲόβριον, ϐδίπασα, καπάπασα *& ſimilia. properiſpomenos* κραῦρος, ἴεκες, ῥῖγος: *itẽq; denominatiua illa terrarum, plantarũ & morborũ vocabula iis ipſis exeuntia, vt* ἀμπελῖτις, λοιχῖτις, πλευρῖτις. *oxytonos vero* κλείς. *Pro Ionicis illis* ἀτχέσι, ψυδατχέσι, ἰγνύη, ϐορέας: *itẽq; pro genitiuis in* ιος *exeũtib. vt* ϖειτάσιος. *vſitatiores ſunt Attici de ſinentes in* εως. *Verius etiã* καϖῤῥους *&* ἀϖαλομὴ *quã* καϖαρρος *et* ἀϖαλομία. *Verius* κῶλον *ſiue* κόλον *quam* κῶλος *in* ϖρωκτός: *verius* ῥοῖτης *quam* ῥοῖτος, *quum apud Paulum libr.*7.*c.*15. *legamus nõ modo genitiuum* ῥοίτης, *ſed etiam datiuum* ῥοίτῃ, *de vno eodemq;. Inuenies etiam vocabula inter ſe cõmutata: vt vuas pro oliuis pag.*130.*in* ἔλαιον: *vinũ pro muſto, p.*332.*in* σίραιον: *antiſtrophen pro antiphraſi, p.*334.*in* ὀλίσθιον, *pro quo (vt hoc quoq; moncam obiter) apud Gal.& Paul.legimus* ὀλόσιον. *Videbis etiam properatum eſſe in nonnullis interpretandis. Inter alia* αἰειλιδῶσιν. *&* εἰρχατὴ *paſſiua, redditа ſunt actiue. Sic p.*350, σαλμικὴ ὑγίεια, ponderalis menſura: *quum ſit* ponderalis vncia. *Et p.*306.σισομένου, reſectũ: *quum ſit* cribratum. *Et p.*299.δίαπυόνητα, Diſerte ſcriptũ eſt: *quum ſit,* Diſſenſum eſt, Non idem ſcriptum eſt. *Itẽ* ἁπλωὲς, Blandum, Mite: *quum ſit* Immite, Inclemens. ϖροσλέγειν *vero, quod p.*361.*ſuſpectum habet, non apud Hipp.modo legimus, ſed agnoſcit etiam Erot.dum* παρέλεγλα *exp.* παρέκοπτε. *Occurrent etiã* τᾶς-ϖοσῖτα, *cum alia tum* σωρὸν *p.*411. *Itẽ repetita, vt in* ἀσραλάκῳ *frutice videre eſt, p.*60. *Sic quæ p.*409.*in* συνδαεφάκη *inter* docuit *&* Quidã *ſunt interiecta, verius ad ſequẽtem* συνδαεφάκῳ *pertinẽt. Pro* αἱμοῤῥοϊκὸς *vero ſæpe putaui ſcribẽdũ* αἱμοῤῥυικὸς, *ab* αἷμα *ſanguis, &* ῥύω *fluo. itemq;* ἔμπλαστος *pro* ἔμπλαστρος, *quũ ſimiliter* ϐδίπλαστον *dicat Hip.de vlceribus, & alibi* κηρωτὸν, *ſubſtantiue.* ἀτρὸς *autẽ p.*325.*inter doloris ſpecies, &* ἐκκώδης *p.*397.*inter ſpecies febris, & alia nõ pauca, de quibus nil habebam certi, reliqui doctioribus, contentus hæc paucula in diſcentium gratiam monuiſſe. quæ Gorræus ipſe pro ſingulari ſua eruditione atq; diligẽtia limatius procul dubio tractauiſſet, ſi viuere diutius licuiſſet.*

FINIS.

